UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Scholastica

Mayr, Anton

MDCCXXXII

urn:nbn:de:hbz:466:1-84303

Visual Library

Th. 893a.

CIX
A.J.C.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

THEOLOGIA SCHOLASTICA

TRACTATUS OMNES

IN UNIVERSITATIBUS

PROVINCIÆ GERMANIÆ SUPERIORIS

SOCIETATIS JESU TRADI SOLITOS,

ET

QUÆSTIONES IN IIS PRÆSCRIPTAS

COMPLEXA.

AUTHORE

R. P. ANTONIO MAYR, SOC. JESU

SS. THEOLOGIÆ DOCTORE, EJUSQUE

ANTEHAC IN UNIVERSITATE FRIBURGENSI,

ET INGOLSTADIENSI,

PROFESSORE ORDINARIO, NUNC STUDIORUM PRÆFECTO

TOMUS I.

CONTINENS

TRACTATUS, DE DEO, ANGELIS, BEATITUDINE, ACTIBUS HUMANIS, PECCATIS, GRATIA, ET VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

Cum Privilegio Sacræ Cæsareæ Majestatis, & Facultate Superiorum.

Collegii Paderborn

Sortis 2da 1758.

INGOLSTADII

Sumptibus JOANNIS ANDREÆ de la HAYE, Bibliopolæ Academ.

ANNO MDCCXXXII.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

LECTOR BENEVOLE.

CUrsum Theologicum tibi offero, omnes eas quæstiones complexum, quæ intra quadriennium, à duobus Theologiæ Scholasticæ Professoribus, in Universitatibus Provinciæ Germaniæ Superioris Societatis JESU, ex præscripto solent exponi: tum, ut pateat omnibus, quibus de rebus præcipuè Auditores nostri edoceantur, nec quisquam existimet, superfluis tantùm subtilitatibus, tempus inutiliter teri: tum præsertim, ut ii, qui ad literarios gradus Sacræ Facultatis aspirant, quæstiones omnes, quæ in Elencho, pro Theologicis examinibus constructo, continentur, scholasticè examinatas, & assertionibus statutis determinatas inveniant, addita etiam istarum ab objectionibus sat copiosa vindicatione: quod speratur futurum non modico Canditatis illis subsidio, & laboris, ac temporis compendio. Adjunctæ quoque sunt nonnullæ aliæ quæstiones, etiam recentiores, eæ præsertim, quæ Jansenii errores, & pertinaciam quorundam in acceptanda celebri Bulla Clementis XI. *Unigenitus* concernunt. Cæterùm conatus sum (utinam etiam assecutus!) studere ubique, quantum in tam subtili, & sublimi materia licuit, claritati: quin tamen propterea difficultates dissimularem. Insuper non levem operam in eo posui, ut Authorum, quas vocant, citationes, essent fideles; certè diligentiâ magnâ, omnes SS. Patres, quorum affero textus, ipse inspexi, & verba ex fonte hausi: circa quod tamen monendum, quòd, etsi Græcorum Patrum versiones quoad sensum concordent, non tamen omnes quoad verba semper consentiant; unde, si fortè vox quædam alia apud alium interpretem occurrat, non statim textus, quasi malè, aut oscitanter citatus, est rejiciendus. Pariter omnes Authores, quorum non tantùm nudum nomen, sed, aut verba, aut locum adduco, à me diligenter inspectos, aut lectos, fidenter asserere possum: quo labore meo, si tibi allubet, fruere, & vale.

FACULTAS
R. P. PROVINCIALIS
CUM
PRIVILEGIO CÆSAREO.

EGo *Magnus Amman Societatis JESU, per Superiorem Germaniam Præpositus Provincialis, factamihi ab Admodum Reverendo Patre Nostro Francisco Rez, Societatis Universæ Præposito Generali,* Theologiam Scholasticam *à P. Antonio Mayr, Societatis nostræ Sacerdote, SS. Theologiæ Doctore, & Professore emerito, conscriptam, à Deputatis ejusdem Societatis Patribus lectam, probatámque, typis in lucem edi permitto, & Domino Joanni Andreæ de la Haye Biblio- polæ Academico Ingolstadiensi jus concedo, usurpandi Privilegii Cæsarei, quo Typographis, ac Bibliopolis omnibus, adimitur copia, vulgatos à Societatis JESU Patribus libros, absque Superiorum, Authorúmque consensu, in eadem, vel diversa lingua excudendi, vel intra Sacri Romani Imperii, & Provinciarum S. C. Majestati hæreditario jure subjectarum, fines importandi. Facultatem hanc, de una tantùm impressione intellectam, manu mea, & solito officii sigillo firmavi. Romæ 10. Februarii 1731.*

L.S. MAGNUS AMMAN
Soc. JESU.

APPROBATIO
FACULTATIS THEOLOGICÆ
INGOLSTADIENSIS.

OPus hoc Theologicum, Tractatus omnes, in Scholis nostris Theologicis explicari solitos, non minùs clarissima brevitate, quàm mirâ soliditate complectens, à pluribus SS. Theologiæ Doctoribus accuratè lectum, & approbatum, non modò in morum, ac fidei Orthodoxæ regulas offendit nuspiam, sed ob doctrinam insuper abundantissimam, ac fundatissimam, cum claritate perspicua, & eruditione amplissimâ conjunctam, omninò dignissimum est, ut ad insigne literati orbis emolumentum simul, ac ornamentum, in lucem publicam prodeat. Ita censeo

FRANCISCUS HALDEN S. J.
SS. Theol. Doct. ejusque Profess. Ordinar. p. t. Sacræ Facult. Decanus.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ADMODUM REVERENDO

PATRI NOSTRO, IN CHRISTO

PATRI

FRANCISCO RETZ,

SOCIETATIS JESU

PRÆPOSITO GENERALI.

INter innumera ex orbe toto gratulantium vota, & profusa in omnes nostras Provincias gaudia, de Tua in Societatis nostræ Caput supremum electione, Admodum Reverende Pater Noster, etiam Theologia Scholastica (cui hucusque arctissima cum Ordine nostro intercessit necessitudo) læta exultat, atque venerabundam simul, & gratulabundam se Tibi sistere gestit. Equi-

dem jam olim ſuſpexit illa in Te etiamnum diſcipulo, ingenii, ac doctrinæ præſtantiam, vel Magiſtris ſupparem: admirata deinde eſt ſummam ſapientiam, atque eruditionem, qua inter Doctores collocatus Academias illuſtrâſti. At non Tua ſolùm ſapientia, ſed patrocinio etiam, & authoritate foveri, ac muniri debuit Theologia.

A literariis cathedris ad altioris Scientiæ Sanctorum (ſic enim ſanctiſſimas Societatis Leges, atque Inſtitutum appellare jure merito poſſum) munia translatus, atque è Germania Romam evocatus es: ibique à ſummo Societatis Moderatore, in partem ſolicitudinis, atque regiminis aſſumptus, & decem omnino Provinciarum, quæ Aſſiſtentiam Germaniæ componunt, referendis, expediendíſque negotiis præfectus. Quo munere, cùm Te communi, ac maxima omnium approbatione perfungi, Theologia conſpiceret, non niſi ſumma de Te polliceri ſibi meritò cœpit, tanquam ſcientia, ſine qua Societas, cujus felicitati omnibus modis ſtudebas, incolumis ſtare non poſſet. Crevit hæc ejus fiducia plurimùm, quando paulò poſt vidit, Te bis præpoſitum celeberrimæ Provinciæ Bohemiæ, & ſemel præcipuo ejusdem Collegio Clementino, ac Univerſitati Carolo-Ferdinandeæ, ubi ingens noſtrorum, & major adhuc numerus externorum, huic ſacræ ſcientiæ operam dant: quibus ſanè quaſi aureis ſuis temporibus Theologia lætata eſt, dum amantiſſimis Tuis hortatibus, doctiſſimíſque curis, vitam, animámque Athenæo Pragenſi inſpirares, ac literarum ſtudia, jamjam ex ſe ardentia, novo ſemper fervore accenderes.

At cedere iterum debuit bonum privatum unius Provinciæ communi totius noſtri Ordinis bono, quod Tibi iterum Romanum iter indixit, atque totius Aſſiſtentiæ Germaniæ curam impoſuit, Téque in intimum univerſæ Societatis Senatum adlegit: quo in officio omnium de Te exſpectationem, quamvis maximam, longiſſimè ſuperâſti, ipſius etiam Tui Prædeceſſoris, qui fato proximus abſque dubio Te, utpote præ aliis dignum, relicto pro more codicillo, Vicarium Generalem deſignâſſet, niſi peculiari DEI providentia id agere prohibitus fuiſſet, ut nempe non unius tantùm hominis, ſed integræ Congregationis authoritate, is honor Tuis maximis meritis decerneretur.

Ex quo autem univerſam Societatem regere cœpiſti, mox apertiùs omnibus patuit ſumma Tua in negotiis pertractandis prudentia, ſuaviſſima, ac plusquam paterna in omnes præſertim ſubditos charitas, amor Societatis intenſiſſimus, & præprimis flagrantiſſimus majoris Divinæ gloriæ zelus: quæ Tua decora, cùm

non

non in noſtrorum tantùm, ſed & exterorum, & præcipuè Regum, ac Principum, quin & ipſius Supremi Eccleſiæ Capitis SS. Domini noſtri Clementis XII. oculos palam incurrerent, atque etiam eorundem ſermonibus celebrarentur, mirum non eſt, iiſdem Patres noſtros, ex omni orbe ad Succeſſorem Admodum Reverendo Patri Michaeli Angelo Tamburino dandum conſcriptos, non tam motos, quàm raptos fuiſſe, ut Te primo ſtatim ſcrutinio, & communibus votis, in ſummum noſtri Ordinis Præſidem eligerent, cum ingenti Societatis ſolatio, & lætiſſimo externorum non malevolorum applauſu.

Hîc enimverò Theologiæ gaudium factum eſt plenum: quid enim favoris non promitteret ſibi ab eo, in ſuprema jam poteſtate conſtituto, qui exactiſſimam legum noſtrarum (quæ non uno in loco ſacram hanc ſcientiam graviſſimis verbis commendant) adimpletionem urſit jam dudum, non tam imperio, quàm ſuo exemplo, quique proprio motu, in omne Societatis bonum inclinatiſſimo, ſemper propenſiſſimè fovit eandem Theologiam, utpote à cujus notitia, atque doctrina, Societatis vigor, ac honor, non parùm dependet; cùm ſine ea, nec propagandæ majori Divinæ gloriæ ſat ſtrenuè militare, nec proximorum ſaluti ſat utiliter conſulere, nec Eccleſiæ hoſtibus ſat firmiter poſſit frontem opponere. Id ſolùm nunc omnibus votis Theologia precatur, ut liceat ſibi hac ſua felicitate quàm diutiſſimè frui, hoc eſt, ut longè exuperes, Admodùm Reverende Pater Noſter, annos gemini Tui Anteceſſoris, qui præ pluribus aliis longiore regimine fuêre defuncti, & ſub quorum priore Societatem ingreſſus, ſub altero autem ad eam regendam es inſtitutus.

Admitte igitur, Admodùm Reverende Pater Noſter, ea, qua omnibus ad Te aditum facillimum præbes, benignitate plus quàm paterna, Theologiam Scholaſticam, debita cum reverentia, ac ſubmiſſione ſe Tibi ſiſtentem: quámque Tibi demiſſiſſimè offert, non aſpernare tenuem meam lucubrationem, quæ conſpectum Tuum ſubire minimè auderet, niſi Patrem Te nôſſet, exiguis etiam minimorum filiorum Tuorum conatibus benigniſſimè faventem. Inſuper iſta lucubratio mea, etiam eò ex capite Tibi defertur, ut Superiori, ac Patri ratio reddatur de noſtra doctrina, de quæſtionum Theologicarum delectu, déque methodo docendi, qua non tantùm diſcipuli exteri, ſed & noſtri Scholaſtici, filii Tui, noſtra in Provincia per quadriennium erudiuntur; omnes enim controverſias, in elencho præſcriptas, pro modulo meo examino. Hæc, ſi Admodùm Reverendæ Paternitati Tuæ probentur, alia commendatione non indigent, Tuóque judicio non tantùm ſat tuta, ſed & ſatis erunt ornata: ſi verò in iis aliquid Tibi

displiceat, mox, quantum in me erit, emendare conabor; cùm aliud in votis mihi non sit, quàm obsecundare promptissimè voluntati illius, cujus paternis favoribus infima me demissione commendo.

ADMODUM REVERENDÆ
PATERNITATIS TUÆ.

Filiorum, ac servorum
minimus.
ANTONIUS MAYR,
Soc. Jesu.

TRACTATUS THEOLOGICUS

In Primam Partem D. THOMÆ AQUINATIS DE DEO.

THeologia, quam Sacram Scientiam appellat Angelicus, aliarum ſcientiarum, ùt tradit idem S. Doctor. *1. p. q. 1. a.* 5. facilè digniſſima eſt; tum quia de Summo DEO rebúsque divinis, tanquam de objecto ſibi proprio agit, tum quia hoc ipſum objectum per altiſſimas, ac certiſſimas rationes, & modo ſublimiſſimo tractat. Cùm autem pro variis intermediis finibus (qui tamen omnes in ultimatum unicum coëunt) varias de DEO, aut rebus ad DEUM ducentibus quæſtiones pertractet, varia etiam, ut ita dicam, ſortitur cognomina, & vocatur quandoque *Poſitiva*, quandoque *Scholaſtica*, nunc *Moralis*, nunc *Polemica*, aliàs etiam *Myſtica*. *Poſitiva*, ùt habet *Valentia tom. 1. diſp. 1. q. 1. p. 1.* dicitur, quatenus occupatur potiſſimùm Sacræ Scripturæ ſenſus, præſertim ad mentem SS. Patrum explicando: qua ratione principia & fundamenta firma concluſionum Theologicarum ponit, ac ſtatuit, ex quo patet, *Poſitivam* eandem eſſe, quam alii *Scripturalem* appellant. *Scholaſtica* vocatur, quæ ex memoratis principiis, & aliis Theologicis Locis (quos præ aliis inſigniter explicat Melchior Canus ex Ordine D. Dominici Canarienſis Epiſcopus) doctrinam fidei ſubtiliùs explicat, atque confirmat: qua facultate, quia nemo pollet, niſi diuturno labore in ſcholis eruditus, hinc rectè *Scholaſtica* dicitur. Inde etiam ante mille ac ducentos annos uſitatum jam fuit, ut qui ingenio ac eruditione excellerent, vocarentur *Scholaſtici*. ita idem Valentia allegans Divos Auguſtinum, atque Gregorium. *Moralis* eſt illa, quæ mandatorum ſive Divinorum, ſive humanorum obligationem proponit, & quæſtiones, quas Caſus conſcientiæ appellamus, reſolvit: ad quam revocari fors poteſt *Facultas Canonica*, quæ Leges Conciliorum, & Reſponſa Romanorum Pontificum, ad Eccleſiaſticam diſciplinam ſpectantia, interpretatur. *Polemica* ſeu *Controverſiſtica* infidelium quorumvis errores refellit. *Myſtica* tandem, quam quidam etiam *Symbolicam* dicunt, illa eſt, quæ, ùt S. Dionyſius vult, figuratis vocabulis divina explicat, ùt cùm DEI ſcientia oculus Divinus vocatur, vel juſtitia puniens ira appellatur: alii per *Myſticam* intelligunt Theologiam *Affectivam*, ſeu illam, quæ hominem Evangelicæ perfectionis cupidum inſtruit, ejúsque affectus in Deum attollit. Quam præſens Liber complectitur, *Scholaſtica* eſt, cujus Princeps Tractatus absque dubio is eſt, à quo ordimur, nempe de DEO Trino, & Uno, qui primarium ſeu Attributionis objectum eſt Theologiæ Scholaſticæ: hunc enim ex fine ſuo primario præ aliis ipſa conſiderat; alia verò in ordine ad eundem examinat.

2. Ut autem profunda Divinitatis ſobriè ſcrutemur, & absque prolapſionis periculo, oportet, dux nobis ſit fides, ex cujus principiis, ùt jam dictum, Theologia Scholaſtica concluſiones ſuas deducit. Quamvis autem principia iſta per ſe nobis nota non ſint, tamen Theologia aliquo modo poteſt dici Scientia, eò quòd principia illa ſaltem ſint per ſe nota Beatis: ſicut ſcilicet Muſica ſcientia dicitur, quamvis nitatur principiis per ſe notis, non Muſico, ſed Arithmetico, ùt habet Angelicus *1. p. q. 1. a. 2.* ſæpe enim ſcientia inferior ſupponit quædam à ſuperiore demonſtrata. Id tamen Arriagæ permittendum cenſeo, Theologiam non eſſe ſcientiam in ſenſu Ariſtotelico ſtrictiore dictam, ad quam requiritur, ut ſit ex principiis, quæ vel ipſi ſcienti ſunt evidentia, vel certè de quibus ipſi eſt evidens, ea ab altiore ſcientia demonſtrari; quorum neutrum Theologiæ convenit.

3. Sed neque habitus Theologicus eſt ſu-

pernaturalis; quamvis enim utatur revelationibus tanquam præmissis: tamen ex his per naturæ vires conclusiones suas deducit, non minùs, ac aliæ scientiæ: & potest hæreticus eandem veritatem Theologicam inferre ex præmissis naturalibus, quam catholicus ex supernaturalibus infert. Sic non minùs hæreticus, quàm catholicus facere potest hunc syllogismum: *Omnis homo est judicandus à Christo: sed Adamus est homo: ergo est judicandus à Christo*: quamvis in hæretico præmissæ sint tantùm naturales, in catholico autem supernaturales actus fidei, & conclusio, si tantùm est actus elicitus Theologiæ, non autem habitûs fidei (nam etiam hunc, uti & prudentiam supernaturalem, quandoque discursus elicere posse, multi nobiscum in Tractatu de Fide sentiunt) in uno, sicut in altero est tantùm naturalis. Si quis tamen veram Theologiam ob principia, vel præmissas supernaturales aliunde assumptas, dicat esse extrinsecè supernaturalem, rectè dicet, & ad mentem D. Dionysii *de Divinis nominibus c. 2.*

Definitur autem Theologia Scholastica, aut describitur saltem non malè ab Esparza *in procœmio a. 3. Disciplina de DEO promovens principia fidei scientifico naturalis rationis processu.* Quia scilicet assumptis principiis fidei, vel certè eorum uno, & altera veritate naturaliter evidente conclusiones suas infert. Ex quibus etiam patet, Theologiam esse argumentativam, utilémque fidelibus corroborandis, & confutandis hæreticis, qua de re S. Aug. *l. 2. de doctr. Christiana c. 31.* sic habet: *Disputationis disciplina ad omnia genera quæstionum, quæ in literis sanctis sunt, penetranda, & dissolvenda plurimùm valet: tantùm ibi cavenda est libido rixandi, & puerilis quædam ostentatio decipiendi adversarium.* Hæc ex Prolegomenis Theologicis obiter tetigisse sufficiat: nec pluribus opus esse videtur, cùm alia leviora vel ex iis, quæ de Prolegomenis Logicæ in aditu Philosophiæ tradi solent, facilè intelligenda, vel in ipso Operis decursu pro varia occasione hinc inde suis locis sint inserenda. Quare ad scopum primarium, DEI nempe considerationem accedimus.

DISPUTATIO I.

De Essentia & Existentia DEI.

4. Discutiemus hac Disputatione, an DEUS sit, quid sit, & qualis sit: sed omnia tantùm pro humanæ rationis modulo, quæ utique tanta mysteria necdum capere perfectè potest, donec ea revelata facie intueatur. Quæremus autem primò, an DEUS sit, seu existat, non animo dubitandi, quod flagitium foret, sed animo dubitantes, seu Atheos, sive occultos, sive manifestos convincendi, quod est virtutis. Quanquam autem circa entia alia primò soleat quæri, quid sint, & tum primùm, an sint, sive existant; tamen vice versa priùs de Existentia DEI, & postea de ejus quidditate Theologi inquirunt, & rectè: nam aliorum essentia saltem logicè prior est ad existentiam: at DEI Essentia est ipsissima ejusdem Existentia: citiùs insuper naturali lumine discimus, DEUM existere, quàm cognoscamus, in quo Essentia ejus sit statuenda. Certè adhuc quænam definitio DEO competat, disceptatur. Quare & nos priùs de existentia Dei, sive de demonstratione ejusdem existentiæ Divinæ, & tum primùm de ejus definitione agemus.

QUÆSTIO I.

De Existentia DEI, sive de ejus Demonstratione.

ARTICULUS I.

An Existentia DEI sit per se nota, vel debeat, & possit demonstrari.

5. Dico. Existentia DEI est per se nota quoad se, non autem quoad nos. Ita S. Thomas *1. p. q. 2. a. 1. in corp.* cum Thomistis, & Scotus cum Scotistis, ac alii communissimè contra Albertum, Ægidium, & alios quosdam relatos à Vasquez *tom. 1. in 1. p. disp. 9. c. 1.* Notum per se quoad se est illud ex Angelico, cujus prædicatum includitur in ratione subjecti e. g. animal in homine; nam animal includitur in ratione hominis; unde, qui perfectè penetrat, quid sit homo, statim per ipsam termini hujus cognitionem cognoscit esse animal, & rapitur ad assensum, quòd sit animal; & tali ista propositio: *homo est animal*: est per se nota, etiam quoad ipsum; quare, cùm existentia involvatur in essentia DEI, & significetur etiam nomine DEUS (nam DEUS definitur vel per terminos *Ens à se*, hoc est existens à se, vel per terminos *Cumulus omnium perfectionum*, inter quas utique etiam est existentia, vel per alios æquivalentes, qui existentiam formaliter quacunque tandem ratione dicunt) existentia DEI, sive hæc propositio: *DEUS existit*: est nota per se.

6. At quia nos non statim hos terminos ita penetramus, ut statim intelligamus absque omni prævio discursu, includi in iis existentiam, & quidem actualiter seu exercitè existentem: quia etiam audita propositione: *Deus existit*: non rapimur ad assensum, sicut audita ista: *Totum est majus sua parte*: sed ex aliis argumentis debet nobis Deus existens innotescere (id quod constat experientiâ tam doctorum, quàm indoctorum, qui negant, se apprehendendo Deum statim rapi ad affirmandum eum existere) hinc existentia Dei, seu propositio hæc: *Deus existit*: non est per se nota quoad nos. Ex quo facilè infertur, Deum debere aliunde innotescere, vel demonstrari.

7. Dico 2. Deus potest demonstrari. Ita Theologi omnes præter aliquos fortè Nominales, quos citat tacito nomine Pererius *disp. 16. in c. 1. ep. ad Rom.* eorúmque sententiam ait repudiandam, ac explodendam. Gormaz autem *de DEO n. 8.* nominat Petrum Alliacensem, Bassolum, & Majorem: putátque cum aliis, quos citat *n. 6.* quibúsque jungendùs Esparza *l. 1. de DEO q. 2. a. 2. & 3.* esse de fide, quòd DEUS ex

creatu-

creaturis saltem moraliter demonstrari possit. Angelicus autem *l. 1. contra gentil. c. 12. in 1. argum.* oppositam nostræ sententiam vocat *errorem*, & *in corp. falsitatem.* Et sanè testimonia Scripturarum sunt valde efficacia. Sic *Sapientiæ 13. v. 1.* dicitur *Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia DEI.* & paulò post: *v. 5. A magnitudine enim speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit Creator horum videri. ad Rom. 1. v. 19. Quia quod notum est DEI, manifestum est illis; DEUS enim illis manifestavit; invisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque ejus virtus, & Divinitas, ita, ut sint inexcusabiles.*

8. Jam sic: posse DEUM videri, manifestum esse, ejus virtutem, ac Divinitatem intellectam conspici, eum ignorantes esse inexcusabiles, & quidem non quomodocunque (quia ad hoc sufficeret evidens credibilitas) sed quia noluerunt intellecta conspicere, hæc, inquam, non significant tantùm aliquam probabilitatem; sed evidentiam. Consentiunt Patres; nam S. Hieron. in superiorem textum *S. Pauli ad Rom. 1. v. 20.* ait: *Tam evidenter intellecta sunt, ut conspecta dicantur.* S. Maximus Confessor *œconomicorum centuria 3. c. 8. Conspicua namque creatura claram præbet notitiam, quòd sit Conditor, at non qualis sit.* Alii autem Patres passim dicunt, DEUM nesciri non posse. Tandem demonstrationes DEI tam ex principiis moralibus, quàm ex physicis, desumptæ, quæ vel ex Philosophia sunt omnibus notæ, tales sunt, ut nemo nisi stultus, aut infrunitè malus eas ausit negare.

9. Ob. 1. contra 1. Conclusionem ejúsque primam partem. Notum, & cognitum sunt idem: atqui nulla propositio est per se, seu se sola cognita (quippe ad hanc denominationem requiritur necessariò intellectus cognoscens) ergo nulla est per se nota. Confirmatur: Si illa propositio est per se nota, quæ ritè penetrata necessitat aliquem intellectum ad assensum, omnis propositio erit per se nota; cùm omnis suo modo necessitet intellectum Divinum: sed hoc est nimium: ergo: Resp. dist. maj. notum actu, & cognitum actu sunt idem. conc. maj. notum potentia & cognitum actu. neg. maj. & distincta proportionaliter min. neg. conseq. In definitionibus vel etiam descriptionibus verba non semper significant actum, sed tantùm potentiam, ùt notum vel ex definitione Termini Logici.

10. Ad confir. om. quòd omnis propositio seu omnis veritas sit per se nota DEO, qui necessitatus est ad cognoscendam omnem veritatem, si præsertim prædicatum involvatur in ratione subjecti, ne fiat nova quæstio de nomine. Quando autem simpliciter dicitur propositio per se nota, communiter intelligitur respectu creaturæ, seu quæ necessitat intellectum creatum, præcisè penetratis ritè terminis, qualiter eum non necessitat omnis propositio, etiamsi prædicatum sit de ratione subjecti; quia non omnem talem propositionem, præsertim si sit de altissimis rebus supernaturalibus, penetrat intellectus creatus. Si tamen velis dicere, quamvis talem propositionem esse notam per se quoad se, nil absurdi dices, modò prædicatum sit de ratione subjecti, & non tantùm aliquid accidentaliter, vel per connexionem ei conveniens. In forma neg. maj. quia hîc & nunc per *notum per se* intelligitur notum intellectui creato. vel disting. erit nota quoad se, seu etiam quoad DEUM, si prædicatum sit de ratione subjecti. conc. maj. quoad nos, seu intellectum creatum. neg. maj. &c.

11. Ob. 2. Juxta nos omnis definitio cujuscunque rei esset per se nota; quia semper prædicatum est de ratione subjecti: hoc est nimium: ergo. Confir. Sequeretur, quòd etiam hæc propositio: *DEUS est Trinus*: esset per se nota: hoc est incredibile: ergo. Resp. neg. mi. Quando autem aliqui oppositum dicunt, sermo ipsis est de noto non quoad se tantùm, sed quoad nos. Ad confir. Godoy & eo teste Thomistæ conc. ma. negant mi. ego dist. ma. sequeretur, quòd ea propositio esset per se nota, si Personæ sunt de essentia Divinitatis. conc. ma. secus neg. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq. an autem Personæ sint de essentia DEI, an non, hic non est locus disputandi.

12. Ob. 3. contra 2. partem conclusionis primæ. Illud est notum per se etiam nobis, cujus notitia naturaliter nobis inest: ita inest notitia de existentia DEI, ùt docet S. Damascenus apud S. Thomam citatum *n. 5.* & passim alii Patres: ergo. Confir. 1. Prima veritas debet esse maximè cognoscibilis à nobis: ergo debet esse nota per se etiam nobis: sed prima veritas est DEUS: ergo. Confir. 2. Sicut DEUS ùt summa bonitas communicat se creaturis immediatè physicè per creationem, ita ùt summa veritas se communicat iisdem immediatè per cognitionem immediatam sui: sed hoc est se reddere notum per se etiam quoad nos: ergo. Resp. neg. ma. Cognitio alicujus rei etiam tunc dicitur nobis esse naturalis, vel naturaliter inesse, quando à natura instigamur ad eam comparandam, & ab ipsa natura principium aliquod ejus habemus, ex quo illam facillimè inferimus, sicut habemus respectu existentiæ DEI, quam ex nobis, & magis ex universa natura creata facillimè inferimus. Unde quidam non malè dicunt, hanc DEI cognitionem esse nobis naturaliter insitam non in se, sed in radice.

13. S. Thomas *cit. n. 5. ad 1.* ait: naturaliter nos DEUM cognoscere confusè sub prædicato quidem reipsa convertibili cum DEO, quin tamen cognoscamus illud esse convertibile: e. g. sub ratione beatitudinis nostræ, quam tamen non omnes agnoverunt in DEO statuendam. Ad primam confir. neg. ant. DEUS est prima veritas in essendo & in cognoscendo: sed tamen nos priùs cognoscimus nos ipsos & creaturas, atque ex his primùm inferimus DEUM dari. Unde priùs cognoscimus aliquas veritates secundas, scilicet creaturas, vel etiam prima principia creata. Ad secundam confir. neg. ma. cùm enim DEUS liber sit ad communicandum se pro libitu per utramque hanc viam, potuit se unâ communicare immediatè, alterâ mediatè: & hoc fecit. Sic etiam se communicavit tantùm, & non ampliùs pro libitu suo.

14. Ob. 4. Est per se notum quoad nos, quòd debeamus DEUM colere: ergo etiam,

quòd DEUS debeat existere; nam hoc includitur in priori: ergo, Confir. Natura nos incitat ad colendum, & invocandum aliquem DEUM: ergo etiam ad eum cognoscendum. Resp.. dist. ant, est per se notum, quòd absolutè debeamus DEUM colere. neg. ant. quòd conditionatè, si DEUS existat. conc. ant. & neg. conseq. Eodem modo est per se notum, quòd debeamus Superiorem revereri, si existat: non autem est per se notum, quòd existat. Ad confir. conc. totum; hoc enim plus non probat, quàm naturalem nobis aliquomodo esse cognitionem DEI, scilicet ùt explicatum est *n. 12.* Potest etiam responderi, naturam nos tantùm incitare ex suppositione, quòd detur DEUS, non autem antecedenter ad hanc hypothesin Reliqua, quæ hîc possent objici, dabimus infrà, quando de demonstratione DEI quasi à priori.

15. Ob. 5. contra 2. conclusionem. Verba: *videri, manifestum esse &c.* non semper significant in Scripturis evidentiam; ergo nostra probatio non subsistit. Confir. Si potest dici, quòd illa verba significent evidentiam, potest etiam dici, quòd significent existentiam DEI esse notam per se: hoc non admittimus: ergo. Resp.om. ant. neg. conseq. Si quibusdam in locis similia verba non significant evidentiam, ideò id contingere debet; quia vel alius Scripturæ locus, vel traditio, aut definitio Ecclesiæ, vel ratio manifesta, aut communis interpretatio obstat; aliàs enim ex regula S. Augustini Scriptura accipienda est in sensu, quantùm potest, proprio: nil autem tale obstat, quin verba à nobis adducta, sumantur de visione evidenti (non corporali) sed intellectuali. Ad confir. neg. ma. DEUS dicitur quidem videri, sed procul, ùt habetur *Jobi 36. v. 25.* ex quo rectè Gaspar Sanchez & Gormaz *de DEO n. 49.* inferunt, denotari visionem adhuc obscuram, & per effectus.

16. Ob. 6. Existentia DEI potest credi: ergo non potest demonstrari. prob. conseq. fides & evidentia de eodem objecto non stant simul: ergo. Resp. Quidam negant ant. & volunt, existentiam DEI esse potiùs aliquod præambulum ad fidem, quàm articulum fidei: alii probabiliùs negant conseq. quamvis enim non possint juxta quosdam simul stare in eodem actu scientia, & fides (quod multi alij negant) non tamen repugnat, quò minùs stent simul, vel saltem successivè in eodem intellectu duo actus, unus fidei, alter scientiæ; nec enim obstat actui fidei, si objectum ejus materiale sit ex alia ratione, per alium actum attacta, evidens (quidquid sit de objecto formali) nam tamen est liber ad assentiendum etiam ex motivo inevidenti. Certè in Scripturis plura revelantur ratione naturali evidentia e. g. quòd omnes homines moriantur: quòd cœci non videant: quòd aquæ decurrant ad mare &c. nec ista DEUS otiosè revelat, sed, ut credantur.

ARTICULUS II.

An DEUS possit ignorari.

17. Dico. DEUS invincibiliter ignorari non potest saltem diutiùs ab homine rationis capace. Hoc ad minimum supponit S. Thomas *1. 2. q. 89. a. 6.* ubi docet, cum originali peccato non posse dari culpam tantùm venialem, eò quòd puer habens annos discretionis statim teneatur se convertere ad suum finem, seu DEUM. Eandem assertionem tradunt Granadus *in 1. p. tr. 1. disp. 1. sec. 3.* & plures ab eo *n. 12.* citati. item Lyranus, Abulensis, Vasquez, Card. Lugo *disp. 5. de incarn. sec. 6. n. 107.* Amicus, Valentia, Coninck, & alij præsertim Recentiores communiter contra Arriagam & alios paucos, videturque desumi ex Scripturis dicentibus de DEO *Job. 36. v. 25. Omnes homines vident eum, unusquisque intuetur procul*: quod licèt non debeat accipi de iis, qui rationis usum non habent (sicut nec debent accipi de his præcepta in Scripturis contenta) tamen debet intelligi de habentibus usum rationis, & oculos non claudentibus, sicut scilicet videtur sol ab omnibus.

18. SS. Patres etiam nostram sententiam adstruunt: Sic S. Cyprianus *l. de idolorum vanitate* ait: *Hæc est summa delicti, nolle agnoscere, quem ignorare non possis.* Tertull. *l. de spectacul. c. 2.* ait: *Nemo negat, quia nemo ignorat, quod ultrò natura suggerit, DEUM esse universitatis conditorem.* S. August. *tract. 106. in Joan. Hæc est enim vis veræ Divinitatis, ut creaturæ rationali jam ratione utenti non omnino, ac penitus possit abscondi.* Idem *in psal. 74.* de DEO ait: *Qui ubique secretus est, ubique publicus, quem nulli licet, ùt est cognoscere, & quem nemo permittitur ignorare.* S. Hieron. vel, ùt alij volunt, quidam Philippus *in Jobi 36. v. 25.* ait. *Nullus tamen est, qui se abscondat à calore ejus: & ideo unusquisque mortalium, licèt de longè, sentit, & intelligit DEUM.* plura vide apud Granadum *loc. cit.* & Fasolum *in 1. p. tom. 1. q. 2. a. 2. n. 9. & seqq.*

19. Probatur conclusio ratione. Homo quivis, si pervenit ad usum rationis, agnoscit brevi aliquid esse bonum, & faciendum, aliud esse malum, & vitandum: item habet remorsum conscientiæ ob malefacta: ergo debet agnoscere aliquam supremam regulam honestatis, itémque aliquem legislatorem supremum, & vindicem mali: ergo jam sub aliquo prædicato agnoscit DEUM, quod solum petimus; nec enim volumus, DEUM statim sub omni prædicato debere agnosci à quovis. Quamvis autem existimem, DEUM etiam sub ratione conditoris universi, saltem vix ab aliquibus, certè non diu, invincibiliter ignorari posse, quòd hæc notitia de DEO, imò etiam major de eo, tanquam remuneratore superno necessaria sit ad salutem, & DEUS facientibus, quod est in se, non neget ita necessaria: tamen istud hîc & nunc ad hanc conclusionem defendendam non est necesse asserere. Antec. prob. experientiâ universalissimâ, & ex eo, quòd prima juris naturalis principia diu saltem ignorari non possint, ùt iterum experientia monstrat.

20. Confirmatur. Synteresis aut conscientia vel natura humana, aut lumen rationis hominem saltem movet, ut dubitet, an non sit DEUS dominus omnium, vindex malorum &c. Jam vel talis dubitans ulteriùs inquirit, & agnos-

agnoscet DEUM dari, vel non inquirit, & non inculpabiliter nesciet; nam utique quivis statim agnoscit, hanc veritatem, *an habeat supremum Dominum, quem colat*, debere à se inquiri, nec posse à se negligi tanquam inutilem, vel ad se non pertinentem, sicut negligi potest inquisitio in parem, vel imparem numerum stellarum; cùm sit fundamentum omnis vitæ moralis. Pariter etiam ipsa pulcherrima mundi constructio movet dubium saltem, an non detur mens sapientissima, quæ prudentissimo ordine omnia struxerit, quam venerari, ejúsque voluntatem sequi oporteat: hoc autem posito, si indagare quis negligat, invincibilis non erit ignorantia.

21. Petes, an saltem vincibiliter DEUS possit diu ignorari. Resp. Si per vincibilem ignorantiam intelligitur illa, quæ in se vinci potest, hîc & nunc autem non statim vinci debet, talis etiam, saltem diutiùs, dari non potest; nam de hac discurrendum sicut de invincibili ignorantia. Si autem per vincibilem ignorantiam intelligitur theologicè peccaminosa, ùt communiter intelligi solet, non potest DEUS vincibiliter omnino ignorari; nam hoc ipso, quòd quis peccet, & theologicè quidem (nam peccatum philosophicum suppono hîc ex tr. *de act. humanis*, & communi ùt moraliter saltem impossibile) debet agere contra præceptum DEI, adeóque debet DEUM saltem habitualiter scire sub ratione supremi legislatoris, vel primæ regulæ honestatis: consequenter non potest, qui peccat, DEUM omnino ignorare. vide hac de re La Croix *l. 5. à n. 55.* ubi ait, peccantem actualiter & exercitè cognoscere DEUM, sed remissè, sicut cytharizans actu cognoscit regulas artis, quamvis non reflexè de iis cogitet: sic etiam, ùt habet Lugo apud eundem La Croix, sacerdos peccans contra castitatem, cognoscit exercitè & experimentaliter, se esse voto adstrictum. Non autem nego, quòd possit DEUS vincibiliter ignorari secundùm quid, hoc est, non cognosci sub prædicato formali, & explicito DEI e. g. sub ratione Creatoris omnium, entis improducti, sibi ac aliis plenè sufficientis ad existendum, summi ac simpliciter necessarii boni; nam cùm hæc per se nobis nota non sint, demonstrationes autem non sint adeò omnino obviæ, homines summè rudes, ac barbari, & vix ultra sensum sapientes poterunt culpabiliter hac DEI notitia clariore carere, dum scilicet culpabiliter inquirere negligunt.

22. Ob. 1. S. August. *tr. 106. in Joan.* verbis citatis *n. 18.* adjungit ista: *Exceptis enim paucis, in quibus natura nimiùm depravata est, universum genus humanum DEUM mundi hujus fatetur auctorem:* ergo aliqui possunt DEUM ignorare. Confirm. ùt S. Augustinus se ipsum explicat in sensu accommodo, ita in eodem alij SS. Patres, quando dicunt, DEUM ignorari non posse, accipi possunt de sapientibus, aut magis ingeniosis, non verò de omnibus rudibus, ac barbaris: ergo. Resp. dist. conseq. possunt aliqui DEUM ignorare omnino, & sub omni prædicato re ipsa convertibili. neg. conseq. sub prædicato auctoris, vel creatoris universi. subdist. & hoc possunt invincibiliter ac diu. neg. conseq. vincibiliter, vel non diu. om. conseq. S. August. cit. *n. 18.* expressè dicit, DEUM non posse omnino ignorari, quamquam dein in hominibus depravatis, seu vitiosis admittat ignorantiam culpabilem ejus, ùt auctoris mundi, seu sub prædicato magis explicito. Ad confirm. neg. ant. quoad utramque partem; nec enim S. August. se explicat, ùt adversarii volunt, sed ùt modò declaravimus: neque SS. Patrum dicta universalia debent restringi, nisi ratio, aut auctoritas ad id cogat; cùm tamen in nostro casu cogat ad non restringendum.

23. Ob. 2. Brasili, ùt suo in idiomate carent literis F. L. R. ita carebant Fide, Lege, Rege. Fertur sanè, quòd ante adventum Lusitanorum nullum Numen agnoverint. Ut etiam testantur quidam, qui apud Indos diu vixerunt, aliqui Barbari inveniuntur, qui jam adulti, & interrogati, an unquam de DEO cogitaverint, sincerè respondent, nunquam prorsus; quin apud aliquas nationes per plura sæcula nulla fuit de DEO notitia: atqui non est credibile, quòd inter tot innumerabiles homines non fuerint aliqui invincibiliter ignorantes: ergo. Resp. neg. mi. vel ejus suppositum, scilicet quòd ignoraverint DEUM.

24. Quòd Brasili non caruerint omni notitia DEI, vide inferiùs *n. 65.* si autem caruerunt notitia DEI clariore, non caruêre invincibiliter: certè ùt plurimum vixêre non ùt homines, sed ùt bruta, vitiis prorsus immersi, qua ratione facilè exclusêre cogitationes clariores de DEO, quibus hic ipse omnes homines salvari cupiens, etiam eorum animos sæpius pulsavit; itémque suggestiones SS. Angelorum, qui etiam eorum custodiæ destinati fuêre. Quare, licèt omitti possit, eos DEUM sub clariore conceptu non agnovisse assertivè, seu affirmando, tamen negari non potest, eos illum agnovisse dubitando. Admitti quidem etiam potest, eos nulla religione universali, vel patriæ toti communi aliquem DEUM coluisse, sed quòd ita eum ignorârint, ut nec dubium eorum conscientiam lancinârit, probari non potest.

25. Et licèt hoc Indi aliqui de se dixerint, non ideo verum dixêre. Certè, ùt Gormaz observat, Barbari illi sæpè Lusitanos veritatem celabant. Potuit etiam contingere, ut postea non fuerint recordati suarum cogitationum, aut dubiorum; quia potuêre ea statim repellere, ut licentiùs peccarent, & sic morsus conscientiæ obruere facinoribus pessimis. Quod additur de integris nationibus, incredibile est, adeò ut vel Cicero *L. 1. de legibus sub initium* dixerit, nullam ex hominibus gentem esse, neque tam immansuetam, neque tam feram, quæ, licèt nesciat, qualem DEUM habere deceat, habendum tamen ignoret. Certè, præter superiùs dicta, tot clarissima indicia ex mundi fabrica, ex variis scelerum punitionibus, ex

tempestatibus ac fulminibus &c. supremum aliquem gubernatorem esse, aut vindicem criminum non sinunt omnino latere.

26. Ob. 3. Gentiles possunt invincibiliter nescire multa principia juris naturæ, nobis manifestissima, e. g. quòd adulterium, fornicatio, ebrietas &c. sint mala: ergo etiam possunt invincibiliter ignorare DEUM. Confirm. Possunt invincibiliter ignorare Christum, vel DEUM, saltem ùt remuneratorem supernaturalem: ergo etiam DEUM simpliciter. Resp. dist. ant. gentiles possunt ignorare aliqua principia juris naturæ. conc. ant. omnia, præsertim facillima, & quæ sint fundamentum primum omnis honestatis. neg. ant. & conseq. Tale autem principium facillimum, simúlque fundamentum, seu radix honestatis est existentia DEI, quæ obvio discursu patet cuique.

27. Ad confirm. om. ant. neg. conseq. Ex creaturis, itémque ex dictamine conscientiæ, aut synteresi, ac obligatione ad honestè agendum, apparet quidem DEUS creator, aut certè legislator, non autem Christus, aut remunerator supernaturalis. Hinc omisso, quòd de his primò non incidat barbaris suspicio, aut dubium, tamen credibile non est, quòd non incidat dubium de legislatore. Unde, licèt priora possint ignorari vincibiliter, tamen non possunt ista. Dixi *vincibiliter*: nam invincibiliter diu ignorari non potest etiam DEUS ùt remunerator supernaturalis; si enim faciat homo, quod est in se, DEUS ipsi suggeret hanc notitiam, necessitate medii ad salutem necessariam, ùt colligitur ex propositione *22.* damnata ab Innocentio XI. quæ ita habet: *Non nisi fides unius DEI necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.*

28. Ob. 4. Ex eo, quòd homo cognoscat aliqua honesta, aliqua inhonesta, aliqua licita, aliqua prohibita, alia præcepta, non ideo cognoscit DEUM legislatorem: ergo probatio *n. 19.* allata nil valet. Prob. ant. potest dici, quòd ea in tantum cognoscat esse honesta, vel inhonesta, in quantum cognoscit esse conformia, vel difformia rectæ rationi, vel naturæ rationali: vel si cognoscit etiam ùt prohibita, potest apprehendere ùt prohibita à legislatore creato, communitate vel republica humana: ergo. Resp. neg. ma. ad prob. neg. 1. p. ant. nam cùm homo apprehendat non qualemcunque indecentiam, qualis est, si quis etiam necessariò nudus incedat, sed culpabilem, non agnoscit tantùm difformitatem quamcunque cum natura rationali.

29. Nam natura rationalis, in se præcisè spectata, non obligat ad culpam, sed ad hanc obligat lex DEI (ùt suppono hîc ex tract. *de act. humanis.*) unde peccans debet agnoscere legem DEI, adeóque hunc legislatorem. An autem in aliquo casu, ad minimum moraliter impossibili, posset quis peccare tantùm philosophicè, hîc non disputo; quia etiam Barbari theologicè peccant, ùt est innegabile. Sed nec secunda pars antecedentis est vera; quia synteresis proponit ùt inhonesta, & prohibita etiam peccata occultissima, non plebi tantùm, sed regibus quoque, qui, nulli potestati creatæ subsunt. ergo non tantùm ùt prohibita à legislatore creato, qui nec occultissima, nec omnia præsertim supremorum principum peccata posset punire, aut ab iis deterrere; si non esset altior etiam istorum vindex.

30. Ob. 5. Sunt aliqua motiva apparenter suadentia non dari DEUM, e. g. ex eo, quòd homines mali sint in hoc mundo felices, boni infelices, aliqui tentantur ad dubitandum de providentia DEI: ergo etiam ethnicus poterit induci ad eum omnino negandum. Confirm. Si quis doctor magnæ auctoritatis diceret rustico, non dari DEUM, non minùs inculpabiliter ei crederet, quàm si diceret, dari quaternitatem in Divinis: ergo. Resp. disting. conseq. ad eum negandum culpabiliter, & quidem tantùm sub prædicatis magis explicitis, juxta explicationem *n. 21.* datam. conced. conseq. ad negandum eum inculpabiliter. neg. conseq. offert enim DEUS, sicut ad alias tentationes vincendas, ita ad hanc superandam semper gratiam sufficientem. Ad confirm. neg. ant. cùm numerus Divinarum Personarum habeatur tantùm ex revelatione, & non ex principiis naturæ insitis, potest utique faciliùs rusticus auctoritate magni viri induci, ut credat inculpabiliter quaternitatem esse revelatam, præsertim cùm juxta valde probabilem Suarezii, & aliorum plurium, quam etiam *tr. de fide* secutus sum, sententiam, notitia mysterii SS. Trinitatis reipsa & explicitè habita non sit necessaria necessitate medii. At verò existentia DEI habetur ex principiis obviis naturalibus, ex quibus facilè potest talis rusticus colligere falsam esse talem instructionem, aut certè de ea dubitare, atque dein faciendo, quod in se est, adjuvante DEO, veritatem invenire: adeóque ignorantia vincibilis foret.

ARTICULUS III.

An Deus possit demonstrari à priori, vel quasi à priori.

31. Demonstratio, ùt notum ex Logica, alia est *propter quid*, seu *à priori*; quando scilicet demonstratur effectus per causam, quod dicitur *à priori physico*: vel quando per prædicatum formaliter prius demonstratur aliud posterius, e. g. ex essentia proprietas, ùt ex rationalitate risibilitas, quod dicitur *à priori logico, vel metaphysico.* Alia est demonstratio *quia*, seu *à posteriori*, quando demonstratur causa ex effectu, vel per prædicatum posterius aliud formaliter prius, ùt ex proprietate essentia. Alia dicitur *quasi à priori*; quando scilicet demonstratur aliquid per terminum convertibilem. Non autem nunc quærimus de demonstratione à posteriori, de qua inferiùs, neque de demonstratione strictè à priori; quia DEUS causam habere non potest, neque

neque etiam ejus essentia est prior existentiâ; nam, quæcunque statuatur essentia DEI, ea formaliter includit existentiam, de qua re infrà. Sed controversia hîc est de demonstratione *quasi à priori*, seu per terminum convertibilem, abstrahendo ab effectibus creatis.

32. Dico. Argumenta *quasi à priori* ad demonstrandam existentiam DEI hucusque inventa, non sunt demonstrativa. Conclusio est contra Antonium Perez, Esparza, Rhodes, Viva, & aliquot alios ingeniosos Recentiores: non autem indiget probatione, sed tantùm refutatione argumentorum. Noto tamen istud: rationes, quas gravissimi, & ingeniosissimi Theologi non agnoscunt esse demonstrativas, verosimiliùs tales non sunt: ita se habent rationes adversariorum: ergo. majorem si neges, debes dicere, quòd clarissimi viri vim earum non penetrârint, quod est, ùt Recentior quidam ait, contra regulas Galatæi; si enim demonstrationes forent, & vis earum percepta fuisset, intellectum ritè dispositum, qualis censeri debet virorum ingeniosissimorum, statim ad assensum rapuissent. minor autem negari non potest: nam plerique Theologi evidentiam illis argumentis abnegant, & clarè Angelicus *1. p. q. 2. a. 1. in corp. & l. 1. contra gentiles c. 11.*

33. Sed & SS. Patres (excepto fortè S. Anselmo, de quo dubitari potest, an suum argumentum voluerit tanquam demonstrationem proponere) non adhibent ista argumenta, quasi à priori desumpta, ad demonstrandum DEUM; sed ordinariè afferunt demonstrationes ex effectibus, seu à posteriori. quin S. Dionys. *c. 7. de Divinis nominibus* sic habet: *Fortè id veraciter dicemus, nos DEUM non ex ipsius natura cognoscere (id nempe ignotum est, omnémque superat rationem, ac sensum) sed ex creaturarum omnium ordinatissima dispositione, ut ab ipso productâ.* Accedit, quòd argumenta horum Recentiorum patiantur retorsiones valde difficiles.

34. Ad solutionem autem istorum argumentorum, & applicandas retorsiones prænoto Primò, ipsos adversarios communiter admittere, existentiam DEI non esse notam per se quoad nos, de qua re *n. 5. & 6.* Secundò mysterium SS. Trinitatis demonstrari à nobis non posse, cùm sit supra captum nostrum, sicut neque demonstrari potest ejus implicantia. Tertiò, impossibilem esse creaturam perfectissimam saltem finitam, ùt communiter docent Philosophi; quia omnipotentia infinita non potest terminari effectu finito. Quartò, pariter implicare numerum finitum maximum, cujus ratio breviter est; quia vel illi non posset à DEO addi unitas, adeóque finitum exhauriret omnipotentiam DEI: vel si illi adderetur unitas, deberet fieri infinitus, quod est falsum; nam iterum ablata unitate fieret finitus, adeóque infinitum esset finitis acceptionibus exhauribile, quod est contra definitionem infiniti. Quintò, per ens sine defectu non intelligi tantùm ens sine defectu positivo; sed etiam sine negativo, hoc est, ens habens omnem cumulum perfectionum, sive positivè perfectissimum; aliàs enim non foret DEUS.

35. Sextò noto, juxta Atheum ens ita perfectissimum esse Chimæram: unde ad ejus mentem tam diu negatur possibile, donec evidenter probetur esse possibile, & hoc ejus suppositum evidenter evertatur. Septimò, Atheum non debere positivam implicantiam in DEO ostendere; quia, quamvis hanc non ostendat, non sequitur, DEUM esse evidenter possibilem; nam hæc argumentatio: *Nulla apparet implicantia: ergo res est possibilis*: ad summum est probabilis, & neutiquam demonstrativa, ùt agnoscit ipse Perez. Octavò, hanc ipsam argumentationem, ut sit bona, & maximè ut sit demonstrativa, debere supponere existentiam DEI; nam ideo eam concedimus ritè concludere; quia censemus nihil negandum omnipotentiæ Divinæ, quod contradictionem non involvit: at non pariter concedit Atheus; nam mundus alius, ex partibus ab hoc nostro omnino distinctis compositus, non involvit esse, & non esse: & tamen non concedetur possibilis ab Atheo, qui nihil nisi novas mutationes circa entia existentia seu atomos æternas admittit. Si dicas, talem mundum involvere ex mente Athei contradictionem, eò quòd deberet esse productus, quia existit, & non productus, quia non haberet causam, jam confugis ad prædicata contradictoria mediata, qualia etiam ipse apparenter talia opponit enti perfectissimo.

36. Nonò notandum, aliud esse rem existere tantùm in intellectu, sive signatè, & secundùm conceptum formalem: aliud rem existere à parte rei, sive exercitè, seu secundùm existentiam realiter, aut physicè actuatam, & ad statum realem deductam; nam multa existunt in intellectu, quin unquam existant à parte rei, e. g. alius mundus. Decimò, alium esse conceptum formalem rei inadæquatum, seu præcisivum, e. g. si concipitur animal ùt sic, tunc animal, prout est à parte rei, concipitur tantùm inadæquatè, & præcisivè: alium esse conceptum adæquatum, & deductum ad statum realem, seu existentiam, e. g. si concipitur Petrus cum omnibus prædicatis etiam individuantibus, & quidem inter se comparatis ùt compossibilibus & coëxistentibus.

37. Jam quamvis primo modo concepta res non involvat in suo conceptu formali contradictoria, non sequitur eam esse possibilem; nam si etiam hircocervus præcisè consideretur secundùm naturam hirci, non involvit contradictoria, nec apparet impossibilis, quin propterea possit dari à parte rei; quia scilicet habet alia prædicata cum prioribus incompossibilia, à quibus hic conceptus inadæquatus præscindit. Et talem conceptum tantùm inadæquatum dicere potest Atheus esse carentiam omnis imperfectionis: si tamen possit præscindere à prædicato entis, quod ad Athei mentem necessariò dicit productionem vel dependentiam, quæ, etsi fortè ex mente ejusdem Athei non esset dicenda imperfectio, tamen est imperfectio ex mente

te volentium demonstrare DEUM : certè est excludens aseitatem, adeóque Deitatem. Et in hoc sensu Atheus semper negat carentiam omnis imperfectionis, seu exclusivam etiam productionis, esse possibilem.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

38. OB. 1. Nullum bonum est Chimæra: sed ens perfectissimum est bonum. ergo non est Chimæra : ma. est clara : bonum enim est proprietas entis: Chimæra autem non est ens. mi. est evidens; quia bonum, & perfectum identificantur. consequentia est in forma. Jam sic. Si ens perfectissimum non est Chimæra, est possibile : si est possibile, actu existit : ergo prob. mi. Si non existeret, non esset ens perfectissimum; quia careret existentia, quæ est evidenter perfectio: ergo. Argumentum istud proponitur quoque sub his aliis terminis: Carentia omnis imperfectionis non est Chimæra: ergo possibilis: ergo existens. vel obscuriùs à Perezio : Nullum bonum est perveniſse aliquid ad hoc, ut sit Chimæra: sed ens perfectissimum est bonum: ergo non est perveniſse ad hoc, ut sit Chimæra: ergo est possibile, adeóque existens.

39. Hac ratione videtur inprimis probari, DEUM esse quoad nos per se, sive ex terminis notum. 2. Retorquetur argumentum sic: Numerus finitus perfectissimus, seu maximus est bonum : ergo non est Chimæra. Tres Personæ perfectissimæ in natura identificatæ sunt bonum: ergo evidenter possibiles. Item creatura perfectissima est bonum : ergo possibilis. In forma responderi potest primò dist. min. Ens perfectissimum est bonum; si verè detur, & exercitè à parte rei. conc. mi. si tantùm detur signatè in intellectu præscindente. neg. mi. & conseq. Responsio hæc, cujus major declaratio peti potest ex *n. 36. notando 9. & 10.* bona est, & ad mentem Angelici *1. p. q. 2. a. 1. ad 2.* ubi sic ait : *Dato etiam, quòd quilibet intelligat, hoc nomine DEUS significari hoc, quod dicitur, scilicet illud, quo majus cogitari non potest, non tamen propter hoc sequitur, quòd intelligat id, quod significatur per nomen, esse in rerum natura; sed in apprehensione intellectûs tantùm. Nec potest argui, quòd sit in re, nisi daretur, quòd sit in re aliquid, quo majus cogitari non potest, quod non est datum à ponentibus DEUM non esse.*

40. Resp. 2. juxta mentem Athei neg. mi. cùm enim ens perfectissimum juxta Atheum sit Chimæra, non est bonum : vel est bonum & simul non bonum, hoc est Chimæricum & nullum bonum. ad prob. dist. illatum. Bonum verum & perfectum verum identificantur. conc. illatum. Bonum Chimæricum & perfectum verum, vel vicissim bonum verum & perfectum Chimæricum identificantur. neg. illatum. Debet igitur aliunde demonstrari, quòd ens perfectissimum habeat veram perfectionem, aut veram bonitatem, & non tantùm Chimæricam. Nec dicas reflexè : Ens verè perfectissimum, vel carentia vera omnis imperfectionis est bonum, & non Chimæra; nam eodem modo dicam: Numerus finitus verè maximus, & perfectissimus: Creatura verè perfectissima &c.

41. Ratio est, quia, nisi aliunde probetur, dari ens verè perfectissimum, Atheus semper respondere potest, hoc ipsum esse Chimæram; sicut si diceres: *Imperfectio verè perfectissima:* sicut enim hic terminus est complexus ex duobus contradictoriis, scilicet ex imperfectione, & perfectissimo: ita etiam terminus: *Ens verè perfectissimum :* est terminus eodem modo complexus; nam juxta Atheum ens jam significat dependentiam ab alio, quæ juxta omnes, saltem non Atheos, est imperfectio. Et quamvis hoc reipsa sit falsum, non tamen est ex terminis notum; sed debet demonstrari, quod non sit dicendo tantùm: *Ens verè perfectissimum.* Nec etiam dicas: Ens in suo conceptu non involvere ullam dependentiam, vel imperfectionem; quamvis enim hoc admittatur in scholis, ubi admittitur DEUS, tamen ex se evidens non est, præsertim si loquamur de ente exercitè & in statu physico tali, debétque Atheo probari; aliàs semper dicet, ens excludere aseitatem. Simile responsum datur ad alios terminos: scilicet negatur, carentiam omnis imperfectionis esse verum bonum, vel non esse Chimæram.

42. Dices cum quibusdam contra retorsiones, implicantiam numeri finiti maximi & creaturæ perfectissimæ aliunde probari; non verò implicantiam entis perfectissimi. at urgeo ex *notando septimo n. 35.* Sic adversarii ad summum probabiliter ostendunt DEUM, non autem demonstrant: imò cùm contra mysterium *SS.* Trinitatis afferri non possit implicantia verè talis, etiam hoc demonstratum foret; posset enim eodem modo dici: Carentia trina omnis imperfectionis : Ens trinum perfectissimum. Si dicas, in his occurrere saltem contradictiones apparenter tales respectu intellectûs humani: respondeo, etiam in intellectu Athei dari contradictiones apparenter tales in ente perfectissimo, cùm jungatur ens, hoc est juxta ipsum, dependentia, & perfectissimum, hoc est ad mentem argumentantium, aseitas. Dein non statim capitur, quomodo omnes perfectiones, DEO attributæ, sint compossibiles, e.g. quomodo stet libertas simul & immutabilitas, quæ tamen debet supponi in ente omnimodè perfectissimo: non ita se res habet in demonstratione à posteriori; quia ibi aliunde demonstratur ens à se, & ex hoc prædicato dein alia deducuntur.

43. Dices 2. Si terminus *Ens perfectissimum* est complexus, & involvit duo contradictoria; separemus per intellectum ista contradictoria, hoc est, imperfectionem à perfectione, & discurra-

curramus de hac sola, tunc procedet demonstratio. Resp. neg. quòd hæc separatio possit fieri ex *n. 34. notando 5.* hæc enim separatio non esset pura negatio imperfectionum positivarum, sed accumulatio omnium perfectionum, ut scilicet excludatur omnis imperfectio etiam negativa, quas perfectiones Atheus negat esse compossibiles. Dein non posset saltem separari prædicatum existentis, ùt patet: & tamen hoc prædicatum ex mente Athei jam involvit dependentiam, donec oppositum aliunde ei demonstretur. Respondeti potest secundò: dato etiam, quòd hæc separatio posset fieri, fieri deberet tantùm per præcisionem formalem: ex quo non sequitur, quòd in statu exercito ens perfectissimum non involveret contradictoria, ùt colligi potest ex *n. 36. notando 9. & 10.* Hæc responsio bona est, prior fors expeditior. Si urgeas: quælibet Chimæra componitur ex partibus, quarum quælibet seorsim est possibilis: ergo etiam ista, quæ est composita ex perfectionibus & imperfectionibus: ergo tam perfectiones, quàm imperfectiones seorsim sunt possibiles: ergo etiam solus cumulus perfectionum est possibilis, adeóque DEUS. Resp. neg. ant. quod falsum est in omnibus Chimæris compositis ex uno membro necessario: e. g. juxta omnes non Atheos est Chimæra *DEUS non existens:* ergo potest Atheus dicere, etiam antecedens esse falsum in aliis, donec ipsi oppositum aliunde demonstretur. Accedit, quòd præsertim hæc Chimæra *Ens perfectissimum* non possit partialiter ita accipi; nam in ipso prædicato *perfectissimum* jam involvitur existentia, adeóque ex mente Athei dependentia, seu imperfectio. Si autem existentia per intellectum separetur, per se ruit argumentum.

44. Dices 3. Duo contradictoria non possunt esse idem inter se: sed ens perfectissimum, seu carentia omnis imperfectionis, & aliqua imperfectio sunt contradictoria: ergo non possunt esse idem inter se: ergo ens perfectissimum non potest involvere imperfectionem. Resp. quomodo ergo hircocervus potest esse Chimæra? scilicet sunt duo contradictoria idem inter se in Chimæris, sicut sunt, sive existunt, non absolutè, sed conditionatè; nam, quando dicimus: *Hircocervus est Chimæra*, propositio est conditionata, sicut omnes propositiones necessariæ de creatis, & habet tantùm hunc sensum: si daretur hircocervus, daretur Chimæra. Sic etiam non dicit Atheus, defacto dari ens perfectissimum involvens imperfectionem; sed tantùm, si daretur, tunc involveret: ex quo ipse vult inferri, illud realiter non dari.

45. In forma dist. maj. contradictoria non possunt esse idem inter se ita, ut sint, seu existant absolutè. conc. ma. conditionatè. neg. ma. & om. mi. neg. conseq. Addo: quando dicitur, talem vel talem rem esse actu impossibilem, non significari existere actu duo contradictoria identificata (nam e. g. hircocervus non existit) sed tantùm significari, quòd actu sit vera hæc propositio conditionata: si daretur ista res, darentur contradictoria identificata: ex quo tamen ipso infertur, rem hanc non posse actu existere. Nolim autem hùc asseras difficultatem, an in Divinis de eadem re possint verificari prædicata contradictoria; nam, quamvis hæc multi admittant, non demonstrant, sed ex principiis fidei inferunt.

46. Dices 4. Hoc enthymema est verum: Datur impossibile: ergo datur carentia alicujus perfectionis: ergo per evidentem illationem ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis etiam hoc est verum: non datur carentia alicujus perfectionis: ergo non datur impossibile: subsumitur: atqui, quando datur carentia omnis imperfectionis etiam negativæ, non datur carentia alicujus perfectionis: ergo non datur impossibile: consequenter est possibilis, adeóque existens & DEUS. Resp. conc. vel om. duobus enthymematis, neg. mi. subsumptam; nam, ùt jam sæpe diximus, carentia omnis imperfectionis, cum non possit concipi ùt pura negatio aut nihil, sed debeat concipi ùt ens, involvit juxta Atheum dependentiam, adeóque aliquam imperfectionem, consequenter carentiam alicujus, quod saltem argumentans supponit esse perfectionem, scilicet carentiam aseitatis. Potest etiam responderi 2. dò dist. 1. ant. Est verum enthymema, si sensus sit: datur impossibile exercitè in statu reali; vel saltem per conceptum adæquatum in intellectu. conc. ant. si tantùm sit sensus: datur tantùm signatè & per conceptum præcisivum. neg. ant. & cons. potest enim Chimæra abstrahendo ab imperfectionibus considerari ùt mera perfectio, quo supposito non sequitur, quòd si in intellectu detur Chimæra tantùm inadæquatè concepta, (qualiter Atheus dicit concipi à suis adversariis hanc Chimæram: *Carentia omnis imperfectionis*) eo ipso in intellectu detur imperfectio; quia potest ab hac in statu signato præscindi: consequenter posset consequens enthymematis esse falsum in statu signato, adeóque etiam enthymema non verum. Aliud esset, si daretur Chimæra à parte rei, vel adæquatè cognosceretur; tunc enim non posset dari talis præcisio: at primum fieri non potest, alterum, ùt ait Atheus, etiam non fit. Vide dicta *n. 36. & n. 39.* Potest responderi tertiò dist. ant. Et hoc enthymema & propositio ab oppositio illata habet tantùm sensum conditionatum, ex quo nihil absolutum infertur. conc. ant. habet sensum absolutum. neg. ant. & cons.

Ad clariùs capiendas has responsiones, nota *ex n. 44.* quòd omnes propositiones necessariæ de creatis, vel distinctis à DEO sint conditionatæ: & utique antecedens: *Datur impossibile*: absolutè non est verũ: cúmque ex antecedenti conditionato non possit inferri nisi iterũ consequens conditionatum, etiam istud non potest esse absolutum: ergo per quamcunque legitimam illationem ab oppositio consequentis conditionati non potest inferri oppositum antecedentis absolutum: consequenter non potest inferri absoluta

soluta existentia carentiæ omnis imperfectionis: imò, si ritè accipiatur hoc enthymema, plus non dicit, quàm hæc propositio conditionata: si datur impossibile, datur imperfectio: ex qua propositione per legitimam illationem ab oppositio conditionati seu consequentis ad oppositum conditionis, seu antecedentis hæc tantùm iterum conditionata sequitur: si non datur imperfectio, non datur impossibile: ex quâ etiam nihil absolutè infertur; quia si subsumeretur: atqui, datâ carentiâ imperfectionis, non datur imperfectio: iterum esset propositio tantùm conditionalis; quia solùm significaret: si datur carentia &c. dein hæc ipsa propositio subsumpta, ùt jam sæpe dictum, negaretur ab Atheo, dicente, carentiam illam esse terminum complexum, adeóque involvere contradictionem & imperfectionem. Addendum etiam obiter, non esse formaliter æquivalentes propositiones: *Non datur carentia alicujus perfectionis*: & *Datur carentia omnis imperfectionis*: cùm prior sit negativa, altera affirmativa, vel infinitans. Sic rectè dicis: sol lucet: ergo dies est: & ab oppositio consequentis: dies non est: ergo sol non lucet: scilicet si propositio sit negativa: at malè si infinitans: non sol, sive aliquid distinctum à sole lucet.

47. Dices 5. Implicat in terminis, quòd ens perfectissimum sit Chimæra: ergo. Resp. 1. conced. totum. ad omnem Chimæram requiruntur termini implicantes contradictionem, adeóque etiam ad hanc, de qua loquimur. Resp. 2. disting. ant. ex mente Athei, id est, ipsi termini: *Ens perfectissimum* sunt contradictorii. conced. ant, id est, ipsa implicantia, reflexè sumpta est Chimæra, vel nulla. neg. ant. & conseq. & retorqueo in creatura perfectissima. Si urgeas: ergo DEUS ex terminis est implicatorius. Resp. disting. illat. DEUS est ex terminis implicatorius, id est, evidenter est implicatorius, quod aliquando significatur per has voces. neg. ant. id est termini, ex quibus fit definitio, vel descriptio DEI, sunt implicatorii, subdist. sunt reverà tales. neg. ex mente Athei. conced. illat. quòd autem ipse malè hos terminos accipiat, debet ei demonstrari à posteriori, cùm à priori non possit.

48. Dices 6. Nullus defectus est sine defectu: Chimæra est defectus: ergo non est sine defectu: ergo per legitimam conversionem ens sine defectu non est Chimæra. Cum hoc coincidit argumentum, quod Viva *p. 1. disp. 1. q. 1. a. 3. n. 15.* proponit: nulla Chimæra est sine contradictione: ergo nulla est sine imperfectione: ergo ens sine imperfectione non est Chimæra. Et addit, non posse responderi, Chimæram esse bonam, & non bonam; nam hoc ipso non est bona, ùt ait, nisi cum addito distrahente, atque adeò absolutè non est bona. Sed idem reponit Atheus, & dicit, ens perfectissimum etiam tantùm esse tale cum addito distrahente, scilicet ente, quod in suo conceptu involvit imperfectionem, adeóque absolutè non esse perfectissimum, imò nec bonum. In forma responderi potest primò dist. ma. nullus defectus in statu exercito est sine defectu conced. ma. in statu signato, seu in intellectu præscindente. neg. ma. & conc. mi. sub eadem distinctione conc. vel neg. conseq. Explicatio uberior hujus responsionis peti potest ex *n. 36. & 37.* Insuper notandum, similes propositiones necessarias de creatis esse saltem implicitè conditionales, in quibus copula *est* sumitur tantùm *in vi copulæ*, ut significet tantùm convenientiam prædicati cum subjecto: non autem *in vi verbi*, ut significet idem, ac *existit*; unde neque in propositione convertente potest sumi in vi verbi, e. g. quia in ista propositione necessaria: *Omne currens est animal*: copula *est* non significat existentiam: neque in conversa: *Aliquod animal est currens*, potest illam significare; aliàs posset ex vero inferri falsum: consequenter etiam propositio: *Ens sine defectu non est Chimæra*: tantùm conditionata est, & significat, si detur, vel si existat: & subintelligitur: si ens sine defectu alterius perfectionis, quàm existentiæ, haberet etiam existentiam, non esset Chimæra. vide *n. 47.* Resp. 2. neg. mai. quia saltem aliquis defectus Chimæricus, seu aliqua Chimæra, id est, juxta Atheum *Ens perfectissimum* est sine defectu. Quamvis autem etiam sit cum defectu, eò quòd involvat utrumque contradictorium, & hinc etiam possit concedi major, tamen, quia est etiam sine defectu, potest eadem major negari, ùt docetur in summulis, quando examinatur famosum illud enthymema: *Petrus est equus: ergo baculus est in angulo*.

49. Dices 7. Qui dicit: *Ens necessarium vel necessariò existens non existit*, sibi contradicit in terminis: ergo evidens est, quòd existat. Idem est, si dicatur: Ens perfectissimum; quia inter alias perfectiones est etiam necessitas existendi. Confirm. Ens impossibile evidenter non existit: ergo ens necessarium evidenter existit. prob. conseq. non est major connexio inter ens possibile, & non existens; quàm inter ens necessarium, & existens: ergo. Resp. neg. ant. quia cùm ex mente Athei sermo sit de ente Chimærico, non est contradictio in hac propositione nisi ex parte subjecti, in quo juxta ipsum combinantur termini contradictorii. Retorsio clara est in propositione, qua dico: *Centum entia necessariò existentia non existunt*: quam dicendo utique non sibi contradicunt adversarii. Si fortè velint debere dici: *Non existunt centum entia necessariò existentia*, ut scilicet per particulam malignantis naturæ omnia negentur, etiam Atheus volet dici debere: *Non existit ens necessariò existens*. Verbo propositio *Ens necessariò existens existit*: est juxta Atheum de subjecto non supponente, adeóque falsa, & consequenter ejus contradictoria. *Ens necessariò existens non existit*: est vera. Ad confir. neg. conseq. ad prob. neg. ant. ex mente Athei; quia ens necessarium, cùm sit complexum ex duobus contradictoriis, scilicet *à se* & *ens*, etiam, utpote impossibile, est connexum cum non existente, adeóque non connexum cum sua existentia.

50. Ob. 2. Ex eodem Perez argumentum,

tum, quod ipse vocat argutum, alii verò mirabile. Vel datur DEUS, vel non datur DEUS: quidquid dicatur, datur DEUS: ergo. prob. minor: si datur DEUS, habetur intentum: si non datur DEUS, datur negatio necessaria DEI; sed hæc ipsa est DEUS; ergo si non datur DEUS, datur DEUS. mai. patet; si enim non datur DEUS, debet esse impossibilis; quia non potest deinceps dari, cùm non possit incipere: ergo ejus negatio est necessaria. mi. prob. Ipsa negatio DEI esset ens necessarium: ergo DEUS. Confirm. Omne, quod est absolutè necessarium, non est prudenter odibile: sed, quod non est prudenter odibile, non habet defectum: ergo est ens perfectissimum, adeóque DEUS: atqui negatio DEI juxta Atheum esset absolutè necessaria: ergo. Resp. ex mente Athei. neg. mi. & dico, non dari DEUM ad. probat. neg. mi. ad ejus prob. neg. ant. Negationes ex doctrina Suarezii, & Recentiorum longè communiori, quam etiam in philosophia secutus sum, non sunt entia, sed sunt nihil: cuius oppositum nec à longè est demonstratum; quare ad summum esset hoc argumentum pro existentia DEI probabile.

§ 1. Ad confirm. conc. maj. dist. mi. quod non est odibile, non habet defectum moralem. conc. mi. non habet defectum physicum, vel positivum, vel negativum. neg. mi. & cons. Odium & amor non tam respiciunt bonum physicum, quàm morale. Sic peccatum, licèt ùt ens habeat bonitatem physicam, non potest prudenter amari: at negatio pœnarum infernalium, licèt non habeat bonitatem physicam, tamen est prudenter amabilis. Sic etiam odium non potest ferri in omnem defectum physicum, & negativum tantùm; aliàs etiam vilio beatifica & B. Virgo essent prudenter odibiles; sed requiritur aliquis defectus vel moralis, vel physicus talis, qui malum aliquod, vel molestiam odio habenti afferat: talis autem Atheo non est negatio DEI; unde ab illo non potest prudenter odio haberi. Ex eo autem, quòd esset purum nihil, haberet magnum defectum physicum, & minimè esset DEUS.

§ 2. Ob. 3. ex Ulloa *Physicæ Speculativæ p. 1. disp. 3. c. 1. §. 2. n. 12.* Evidens est evidentiâ metaphysicâ ex illis, quæ non quidem obturet omne os omni tergiversationi humanæ, sed qualis datur inter homines cordatos, scilicet talis, quam prudenter negare non possis, DEUM non esse monstrum Chimæricum, sed esse possibilem: ergo evidens est, eum existere; quia evidens est, eum debere habere omnem perfectionem simpliciter simplicem, inter quas evidenter est necessitas existendi. Hæc ibi fusè hic auctor, ubi etiam contendit, ad evidentiam metaphysicam non requiri, ut nemo contradicat, aut nullus prorsus fallibilitatis scrupulus subsit; cùm omnes demonstrationes etiam Geometricæ nitantur experientiâ sensuum per se fallibilium. Sed ego hucusque semper cum communi judicavi, quòd evidentia præsertim metaphysica, intellectum terminos ritè penetrantem rapiat ac necessitet ad assensum, ut nec prudenter, nec imprudenter possit dissentiri, quia non est liber; cùm tamen imprudentia libertatem supponat. Sanè certitudo tantùm moralis jam excludit dissensum prudentem, imò etiam sæpè propositio unicè probabilis. Verum est, posse aliquando averti intellectum à consideratione motivorum evidentium; at dum ea actu considerat, dissentiri non potest. Neque etiam necesse est, quòd omnes objectiones in oppositum clarè solvantur (quia aliquando etiam evidentissimis, ùt motui corporum, objici possunt difficillima) modò rationes evidenter ostendant, objecta tantùm esse sophismata.

§ 3. Ad id, quod additur de fallibilitate sensuum, respondeo, negando, quòd experientia sensuum prorsus universalis, & constans omnium Gentium & hominum, doctorum & indoctorum possit fallere (aliud est est de experimento vel casu particulari) aliàs non erit mihi vel tibi evidens, quòd detur mundus aut alia creatura præter me aut te: nec quòd dentur mala, aut bona &c. & sic nec ex creatione mundi, nec ex providentia demonstrari poterit DEUS, nec ex miraculis, quæ etiam sensibus percipiuntur &c. quas tamè demonstrationes SS. PP. præcipuè approbant: quare si tantùm prudenter negari non possit, non videtur evidens propositio assumpta. Sed his omnibus fermè omissis, in forma ad argumentum dist. ant. evidens est à posteriori, DEUM non esse monstrum. con. ant. evidens est à priori, vel quasi priori præscindendo ab omni creatura, ex qua inferatur ea possibilitas, & ita, ut prudenter negari non possit, esse evidens dari DEUM. neg. ant. Vel aliter. ut prudenter negari non possit eum dari. subdist. ut non possit prudenter negari positivè, seu per positivum dissensum. om. ant. ut non possit negari negativè, seu assensus saltem suspendi. neg. ant. & cons. si enim nulla ratio à posteriori afferretur, cùm propositio hæc: *DEUS existit*; per se nota non sit, posset quis suspendere saltem assensum; hoc autem ipso evidentia non adesset; quia intellectum non raperet, quamvis posset fors dici adesse aliquam probabilitatem. Et certè, cùm in DEO involvatur aseitas, non video, quomodo statim in eo casu raperetur intellectus ad eam affirmandam, aut quomodo statim imprudentiæ accusaretur, qui suspenderet assensum, & quæreret motiva alia.

§ 4. Ob. 4. ex Esparza. Dantur veritates aliquæ objectivæ simpliciter necessariæ, ac æternæ, e. g. *Quodlibet est, vel non est: Homo est animal rationale &c.* sed veritates necessariæ, & æternæ sunt ens necessarium ac æternum, consequenter DEUS: ergo. Confirm. Veritates creatæ sunt conclusiones deductæ ex veritate prima increata, seu DEO: ergo debet iste admitti antecedenter ad veritates creatas, & independenter ab illis. prob. conseq. præmissæ non dependent à conclusione, & hæc non potest esse evidens, nisi illæ pro priori jam

sint evidentes. ergo. Resp. Hæc argumentatio nititur tantùm fundamento probabili, quòd veritates necessariæ de creatis realiter ab æterno existant, seu aliquid sint per statum, & identificentur cum DEO, quod à plurimis nostrorum negatur, & negabitur etiam à nobis, quando agemus de DEO sciente. Resp. 2. ex mente Athei negantis omne increatum, & simpliciter necessarium ab æterno. neg. ma. si intelligantur dari per statum: si autem tantùm intelligantur dari per ampliationem, vel alienationem. neg. mi. nam DEUS debet dari per statum: sed de his iterum, quando de DEO sciente. Ad cofirm. neg. ant. Imò econtra veritates creatæ sunt præmissæ, ex quibus à posteriori infertur veritas prima, seu DEUS.

55. Ob. 5. Implicat evidenter, omne ens possibile esse imperfectum: ergo necessariò aliquod ens possibile non est imperfectum: ergo est DEUS. Prob. ant. Omne imperfectum evidenter ideo est imperfectum; quia ipsi deest ulterior perfectio possibilis: sed implicat evidenter, quòd omni possibili desit ulterior perfectio possibilis: ergo implicat evidenter, omne possibile esse imperfectum. Resp. 1. Retor. arg. in numero sic. Implicat, omnem numerum finitum esse imperfectum in ratione numeri finiti: ergo aliquis est perfectissimus, seu maximus numerus finitus. prob. ant. Omnis numerus est imperfectus in ratione numeri finiti; quia deest ipsi ulterior additio finita possibilis: sed implicat, quòd omni numero possibili finito desit aliqua additio alicujus numeri finiti: ergo. Idem retorquetur in creatura perfectissima sic. Implicat, omnem creaturam esse imperfectam in ratione creaturæ; quia impossibile est, ut omni creaturæ possibili desit aliqua perfectio creata, cujus tamen defectus eam facit imperfectam in ratione creaturæ, vel intra limites creaturæ.

56. Resp. 2. om. quòd possibilitas entium sit à priori, vel ex terminis nota; cùm aliqui aciter defendant, esse tantùm notam à posteriori, seu ab experientia: resp. inquam, disting. ant. Implicat, omne ens distributivè acceptum esse imperfectum. neg. ant. collectivè acceptum. om. ant. (quia fors posset negari suppositum, quòd omne ens possibile possit sumi per modum unius) & neg. conseq. ad prob. iterum disting. mi. implicat, quòd omni possibili collectivè accepto desit ulterior perfectio possibilis. om. mi. ex ratione modò data: implicat, quòd omni possibili distributivè accepto desit ulterior perfectio. neg. mi. & conseq. Ex hoc argumento ad summum sequitur, quòd intra totam collectionem infinitam omnium possibilium (si tamen ista possint accipi per modum unius collectionis) deberet tandem dari omnis perfectio possibilis; quæ tamen collectio DEUS esse non posset; cùm hic debeat esse ens unum, simplex, non aggregatum ex pluribus imperfectis.

57. Dein necdum est demonstratum, quòd inter omnes perfectiones possibiles etiam sit aseitas, quam cùm semper neget Atheus, donec ei à posteriori demonstretur, ex hoc argumento nondum demonstratur DEUS. Negabit etiam Atheus, quòd collectio entium infinitorum ita jam existat, vel etiam aliquando existere possit, ut non sit possibile ens perfectius omni ente jam existente distributivè sumpto, cujus causa assignari potest concursus plurium causarum tantus, ut totus actus primus proximus sit perfectior effectu, licèt quælibet causa seorsim sit imperfectior. Si velis eum impugnare ex implicantia infiniti in creaturis, dato etiam, quòd hæc possit demonstrari, jam erit demonstratio DEI à posteriori, seu creaturis.

58. Dices 1. Quodlibet ens est imperfectum; quia opponitur perfectissimo: sed nullum ens est imperfectum; quia opponitur Chimæræ: ergo ens perfectissimum non est Chimæra. Resp. retorq. arg. in numero maximo & creatura perfectissima. In forma neg. maj. Juxta Atheum ens est imperfectum vel quia opponitur toti collectioni; vel quia opponitur perfectiori, & perfectiori in infinitum. Dein etiam major, ut sit innegabilis ab Atheo, non potest intelligi, nisi de ente perfectissimo inter possibilia: tale autem juxta ipsum non est ens à se: unde etiam om. in hoc sensu majore, non esset demonstratus DEUS. Aliqui hîc videntur dicere, quodlibet ens esse imperfectum; quia excludit aliquam perfectionem sibi possibilem: sed, cùm essentiæ sint immutabiles, sunt etiam imperfectæ; quia excludunt perfectionem sibi impossibilem: e. g. homo est imperfectus; quia habet inferiorem naturam, quàm sit angelica: & tamen istius identitas ei possibilis non est.

59. Dices 2. Omne imperfectum ideo est imperfectum; quia nec formaliter, nec eminenter in se continet omnem perfectionem possibilem: sed nihil est imperfectum; quia non est Chimæra: ergo continere formaliter, vel eminenter omnem perfectionem possibilem non est esse Chimæram: ergo DEUS, qui ista continet, non est Chimæra. Confir. omne ens est ideo imperfectum; quia non est simpliciter indefectibile, nec sibi sufficiens ad existendum, nec aliis absolutè necessarium: ergo tale ens non est imperfectum, consequenter non est Chimæra. Resp. argumentum iterum retorq. in numero maximo & creatura perfectissima. Dein vel inter omnem perfectionem possibilem includitur etiam aseitas, vel non. Si secundum. neg. ultimam conseq. quia sine hac etiam cum omni perfectione possibili non datur DEUS. Si primum. neg. suppositum; cùm juxta Atheum aseitas, utpote terminus complexus ex duobus contradictoriis, non sit perfectio possibilis; cùmque hanc adversarii subintelligant, in forma nego suppositum majoris, vel ipsam majorem; nam quodlibet ens est imperfectum; quia vel non est tota collectio omnium entium, vel quia semper aliud, distributivè sumptum, est possibile perfectius, sicut solent philosophi dicere, quamlibet creaturam esse imperfectam; non, quia opponitur creaturæ perfectissimæ, sed

quia

quia perfectiori, & perfectiori in infinitum.

60. Ad confirmationem. Fors ex mente Athei potest transmitti, quòd tota infinita collectio in aliquo sensu sit simpliciter indefectibilis, sibi sufficiens ad existendum, etsi non quoad singulas partes, tamen secundùm aliquas aliis scilicet de novo producendis absolutè necessaria: & hinc quodlibet ens distributivè sumptum (de quo intelligi debet antecedens) potest dici imperfectum; quia non est tam perfectũ, quàm tota collectio. Hinc om. ant. & dist. conseq. ergo tale ens seu talis collectio non est imperfecta. conc. conseq. tale ens unum & singulare, neg. conseq. hoc enim haberet aseitatem strictè talem, quæ repugnat juxta Atheum: at verò collectio illa non habet aseitatem strictè talem; cùm singulæ partes essent productæ, & producentes: in quo licèt erret Atheus, tamen error ejus debet à posteriori demonstrari, scilicet ex natura creaturarum. Nec dicas: si nulla pars distributivè sumpta continet omnem perfectionem possibilem, tunc neque tota collectio; nam de hac re agemus infrà, ubi de argumento à sensu distributivo ad collectivum.

61. Ob. ultimò. Evidens est non omnia implicare: ergo evidens est DEUM dari. prob. conseq. si non omnia implicant, tunc vel est possibile ens contingens, vel necessarium: quidquid admittatur, datur DEUS: ergo. prob. mi. Si est possibile ens necessarium, datur DEUS, ùt patet. Si est possibile contingens, tunc etiam est possibile necessarium. prob. illatum. Si tantùm essent possibilia entia contingentia, possent omnia deficere, adeóque nihil ampliùs esse possibile: hoc evidenter implicat: ergo. Resp. hanc demonstrationem non nego esse bonam; sed nego esse à priori; nam 1. nititur propriâ cujusque experientiâ, de se ac aliis creaturis existentibus, adeóque possibilibus, quæ experientia præsertim de se, non habetur præcisè per sensus, sed immediatè per intellectum: vel certè, si sensus concurrunt, non possunt in hoc falli.

62. Quod ideo addo; quia quidam volunt dicere, quòd, cùm sensus semper fallibiles sint, non possit aliquid sensibile demonstrari à priori, sed debeat esse intellectuale, & consequenter DEUS: quod tamen necessarium non est: imò negatur meritò, sensus universaliter quoad omnia posse falli, cujus rationem dedimus *n. 53.* 2. Quòd ex contingentibus sequatur necessarium, non probatur a priori, sed à posteriori; quia contingentia sunt effectus entis necessarii. Imo, nisi per demonstrationem à posteriori demonstretur, quòd sine ente necessario non possit esse contingens, etiam indeterminatè sumptum, eòquòd nec istud suâ causâ carere possit, Atheus distinguet majorem ultimi syllogismi, & dicet, posse quidem omnia possibilia contingentia determinatè sumpta deficere, non verò omnia indeterminatè sumpta. Sed & minor, quòd scilicet implicet nihil ampliùs esse possibile, videtur tantùm esse demonstrata à posteriori per experientiam à creaturis habitam.

ARTICULUS V.

An & quomodo DEUS possit demonstrari à posteriori.

63. Dico. DEUS demonstrari potest à posteriori, hoc est, per argumenta à creaturis desumpta, tam moralia, quàm physica. Per moralia autem argumenta non intelligo tantùm moraliter certa, sed ex principiis directivis morum assumpta, quæ talia sint, ut neutiquam fallant. Incipiendo autem à priori argumentorum specie, sic demonstratur DEUS. Primò. Universalissima, & constantissima persuasio hominum, quæ simul est fundamentum omnis honestatis, est necessariò vera: talis est persuasio de existentia DEI: ergo. prob. ma. Est prorsus incredibile, quòd homines, aliàs tam facilè dissentientes, ubique tam constanter conspirarent in sententiam aliquam, nisi ad eam inclinarentur à natura, quæ ad falsitatem non inclinat, nisi velimus dicere, quòd etiam prima principia fallere possint, tam speculativa, quàm practica, & quòd primum etiam principium, & fundamentum omnis honestatis sit Chimæricum quoddam imaginationis ludibrium, quo præ aliis decipiantur probi, atque honesti, secus autem pessimi quique, id est Athei, atque adeò veritas lateat probos, pateat improbis, consequenter natura nos impellat ad errorem pessimum, superstitiosum scilicet cultum DEI, & ad judicandum esse virtutem id, quod est grande vitium, atque remordeat nos conscientia non ob commissum, sed ob omissum peccatum, quæ omnia sunt evidenter falsa.

64. Minor superior negari non potest; nam omnes nationes, & genera hominum agnoscunt aliquem DEUM, ùt constat ex omnium historiis, ex Sancto Augustino cit. *n. 22.* & ex Cicerone. cit. *n. 25.* Quamvis autem pauciissimi quidam ùt Protagoras, Diagoras, Lucianus, Machiavellus, & similis farinæ nequissimi homunciones fortè ausi sint DEUM negare, id non obest universalissimæ omnium aliorum persuasioni; nam & illud principium: *Quodlibet est, vel non est*: fertur à Democrito & Epicuro negatum. Dein etiam hujusmodi homines rarò DEUM negant interiùs, vel, si hoc aliquando faciant, non faciunt constanter, sed ad tempus, ut licentiùs vivant: at postea, in subitis præsertim casibus, aut periculis, tonante, aut fulminante cœlo, etiam DEUM inclamant, vel aliquando blasphemant.

65. Quòd autem Brasili dicantur nullum agnovisse DEUM, non est universaliter verum; nam in vita V. P. nostri Josephi Anchietæ, dicti Brasiliæ Apostoli (ubi *l. 1.* plura de Brasilis est reperire) mentio habetur de Idololatris; item dicitur, quòd ipsi Brasili sæpe DEUM tanquam Vindicem scelerum timuerint; aliqui etiam satis humanam vitam egerint; quòd inter eos etiam venefici fuerint, quos tanquam Sanctos & Deos coluerint; quòd dixerint, DEUM cœli Dominum injurias sibi à Lusitanis illatas ultum fuisse: ipsum Anchietam amicum DEI vocave-

rint, alios etiam DEO charos, consequenter reverendos dixerint: & hæc feruntur de Ethnicis adhuc, qui ex se ita senserint, & non tantùm ex doctrina præconum fidei, quibus nondum crediderant: adeóque magis morati DEUM aliquem agnovêre: quin, ùt habetur eadem in vita *libro 2. non multò ante finem mihi pagina 171.* inventus ab eodem Patre est senex, qui non tantùm DEUM agnovit, sed legem naturæ servavit, & à Patre plenius instructus ac baptizatus mox exspiravit.

66. Quòdsi aliqui magis barbari visi essent DEUM sub prædicato saltem magis explicito ignorâsse, non refert; nam inprimis, ùt ait Ulloa, de iis vix non poterat dubitari, an sint bestiæ, an homines: ita brutorum, imò ferarum in morem vixêre: adeóque spectant ad illos, in quibus natura nimiùm depravata est. Adde, quòd, quamvis illa regio vasta sit, tamen, cùm se ipsos invicem occidant, ac devorent, incolæ sint respectivè pauci. Et certè, ùt *in eadem vita l. 4.* habetur, magna est in illa barbarie infrequentia hominum. Quòd autem hæc ipsa persuasio sit fundamentum omnis honestatis, vel ex eo constat, quòd Athei sint pessimi. Et hinc ipse Machiavellus docet, abscondendam esse populo doctrinam de non existentia DEI, ne eat præceps in omne vitium. Certè plurimi, præsertim in suprema dignitate, & potestate constituti, à sceleribus non cohiberentur, nisi timore vindicis alicujus plusquàm humani, seu supremi: & ubi timor DEI non est, faciè omne scelus est; nec enim pulchritudo virtutis homines communiter ad hanc sufficienter allicit, aut turpitudo vitii arcet.

67. Demonstratur 2. DEUS etiam ex pulcherrima mundi fabrica, ordine, & symetria ejusdem, quæ planè à casu provenire non potuerunt, minùs ab eodem tam stabilibus legibus conservari. Certè si literæ typographicæ infinities casu projicerentur, vel miscerentur, nemo diceret, posse casu prodire Platonis vel Aristotelis libros, vel Euclidis trigonometriam, Virgilii Æneidem, aut Ciceronis volumina: si infiniti lapides variæ figuræ infinities casu miscerentur cæmento, vel projicerentur, non prodiret templum Salomonis, aut aureum Neronis palatium; quanto minùs totum universum cum stellis, herbis, animalibus, hominibus, tanto ordine, elegantia, stabilitate, à casuali atomorum mixtione oriri potuit, ùt Athei somniant? ergo debuit dari mens sapientissima, quæ ista produxerit &c. Similes plures demonstrationes passim sunt obviæ apud Sanctos Patres, atque Doctores.

68. Demonstratur 3. DEUS argumento physico notissimo sub ratione entis improducti, ex quo dein aliæ perfectiones eruuntur, & quidem sic: Datur ens productum: ergo etiam improductum. ant. est evidens cuique ex se ipso, & aliis. conseq. demonstratur: si non datur ens improductum, tunc non potest ostendi causa primi entis producti; nam non potuit produci à se ipso, ùt est clarum, nec ab alio, nisi duo se mutuò producerent: at, ùt habet S. Anselmus *c. 3. Monologii. Irrationalis cogitatio est, ut aliqua res sit per illud, cui dat esse.* & evidens est omnibus, quòd nequeant duo se mutuò producere, saltem quoad primum esse: secunda autem productio, quæ apud omnes saltem naturaliter impossibilis est, existentiam DEI supponit, & hinc non venit ad rem: imò nec de hoc Atheus dubitat; alias enim quid ad infinitum confugeret?

69. Ad hoc argumentum respondent, posse supponi infinitum causarum sibi succedentium, adeóque nunquam deveniendum ad primum ens productum. Sed contra est: infinitum in causis successivis clarè implicat: atqui istud deberet Atheus admittere; nam ipse ad quemlibet effectum necessariò requirit causas per se, sive necessariò præcedentes, infinitas (aliàs enim deveniretur ad primam, quod horret Atheus) ergo idem effectus deberet necessariò ab aliquibus suis causis, scilicet proximioribus, distare finitè, ab aliis remotissimis infinitè, quod clarè impossibile est, & hinc etiam Banholzer *de Scientia Dei q. 1. a. 1. n. 4.* ait, Philosophos claris rationibus demonstrare implicantiam ejusmodi processûs in designanda infinita serie causarum. Neque dicant adversarii, S. Thomam admittere possibilitatem infiniti; S. Doctor enim non admittit possibile infinitum in causis per se, sive necessariò requisitis; nam *1. p. q. 46. a. 2.* ubi videtur dicere, non posse demonstrari, quòd mundus inceperit in tempore, sic ait: *Ad 7. dicendum, quòd in causis efficientibus impossibile est procedere in infinitum per se, ùt puta, si causæ, quæ per se requiruntur ad aliquem effectum, multiplicarentur in infinitum.*

70. Iterum *eodem articulo ad 8.* docet, etsi admittatur, mundum potuisse esse ab æterno, non ideo admittendas esse æternas generationes hominum, & ita concludit: *Unde posset dicere aliquis, quòd mundus fuit æternus, vel saltem aliqua creatura, ùt Angelus, non autem homo.* Eandem impossibilitatem infiniti actu in multitudine causarum, & quidem etiam per accidens causantium, clarè docet idem Angelicus *1. p. q. 7. a. 4. in corp.* Ubi etiam noto, Angelicum non dicere tantùm repugnare infinitum causarum per se subordinatarum; ad has enim requiritur aliquid, quod fortè Atheus necessarium negaret (de qua re videatur Scotus *in 1. dist. 2. q. 2. §. Quantum ad primum articulum*, vel Raynaudus *Theol. natural. dist. 5. q. 1. a. 3.*) sed dicit repugnare infinitum causarum per se requisitarum, hoc est, ita necessariò, ut sine ipsis effectus dari non posset. Verùm, ut simus liberaliores,

71. Demonstratur DEUS 4. etiam omisso aliquo processu in infinitum sic: Tota collectio infinitarum causarum productarum est producta: non ab aliquo intra collectionem: ergo ab aliquo extra collectionem, seu ab aliquo improducto, id est DEO. consequentia est evidens. ant. prob. 1. quoad primam propositionem. Illud totum evidenter non est improductum, sed productum, cujus nulla pars nec adæquatè, nec inadæquatè est producta: ita se

habet

habet collectio etiam infinitarum causarum productarum: ergo. mi. facilè probatur; quia vel Atheo est lumine naturæ evidens, quòd nihil se ipsum adæquatè producat, imò nec inadæquatè; quia quando nihil omnino est, neque partialiter potest physicè agere; quòd autem sit ens à se, ipse Atheus vel maximè negat. ma. demonstratur. Prædicatum non potest identificari cum aliquo toto, nisi vel adæquatè identificetur alicui parti, ùt intellectivum in homine: vel inadæquatè singulis, aut saltem pluribus partibus, ùt animal in eodem homine: atqui prædicatum improducti non identificatur adæquatè ulli parti collectionis, nec etiam pluribus inadæquatè, ùt modò in probatione minoris ostensum: ergo.

72. Ex hoc ipso argumento habes signum, quando sit bona *Argumentatio à sensu distributivo ad collectivum*; nam, quamvis universaliter hæc argumentatio bona non sit, est tamen evidenter bona tunc, quando est negativa, & negatur de toto aliquod prædicatum positivum, quod nec adæquatè, nec inadæquatè identificatur cum ulla parte; cùm enim non detur identitas, nisi vel adæquata, vel inadæquata, evidens est, tale prædicatum identificari non posse. Alii alia signa afferunt, quæ nec probo, nec impugno: nec etiam nego, posse in alio casu quoque argumentum hoc bonum esse; quia ad signum non requiritur, ut semper adsit, ubi est significatum; sed tantùm, ut non adsit sine significato. Sic vox animalis est signum vitæ ejusdem; quia non potest clamare, nisi animal vivum, quamvis vivere possit, quin clamet. Noto autem prædicatum *Improductum* hîc non sumi tantùm negativè, seu pro pura negatione productionis; nam in hoc sensu etiam Antichristus, imo hircocervus sunt improducti: sed sumi positivè pro maxima perfectione existentiæ actualis à se. Unde hoc prædicatum, quamvis sit negativum secundùm dici, seu modum significandi, non tamen est tale secundùm rem significatam.

73. Demonstratur jam 2. propositio, quòd collectio etiam infinita causarum non sit producta ab aliquo intra collectionem, seu ab aliquo producto. Vel enim ab uno producerentur omnia reliqua: & hoc ipsum deberet primò produci ab aliquo ex reliquis: ergo duo se deberent mutuò producere, quod est impossibile ex *n. 68.* vel deberent singula produci à singulis: sed neque hoc dici potest: ergo. Noto autem, quòd ab ultimo effectu, qui, cùm nihil ante se producat, nil facit ad rem, abstrahamus, & tantùm loquamur de infinita collectione causarum productarum, & producentium.

74. Jam prob. mi. in hac collectione, quot sunt producentia, tot sunt producta, scilicet utrinque infinita: ergo vel debet saltem aliquod esse productum ab aliquo extra collectionem, vel debent duo intra collectionem mutuò sese vel mediatè, vel immediatè producere: hoc secundum evidenter repugnat: ergo debet admitti prius, hoc est, aliquod ens extra collectionem, consequenter improductum. ant. est evidens etiam Atheo, nec minùs evidens est minor subsumpta ex *n. 68.* & præsuppositis prioribus ultimum consequens clarum. Solùm videtur restare adhuc clariùs ostendendum, quòd etiam in collectione infinita debeant se duo mutuò producere, nisi aliquod producatur ab ente improducto, quod sic declaratur.

75. In hac serie causarum successiva, si non sint plura producentia, quàm producta, tunc non potest cuilibet producto correspondere suum producens distinctum, & consequenter infinitis productis non possunt correspondere eadem infinitudine infinita producentia, nisi duo se mutuò mediatè vel immediatè producant, ùt cuilibet penetranti terminos facilè patet. Certè in collectione finita hoc est evidentissimum e. g. ut centum sint verberantes & verberati, & nullus extra hanc collectionem verberet, debent saltem duo se mutuò mediatè, vel immediatè verberare. Sicut autem se habet collectio finita ad finitam, ita se habet collectio infinita ad infinitam. Et sic etiam est evidens, quòd in collectione infinitorum dantium, & accipientium nummum, si nullus sit dans, qui non sit recipiens, debent duo vel mediatè vel immediatè sibi mutuò dare; sic si horologium constaret infinitis rotis, quæ omnes essent moventes, & motæ, nulla tamen à pondere distincto à rotis, deberent duæ se mutuò movere: quod cùm impossibile sit, extrinsecum pondus admitti debet: & qui diceret, rotas ligneas, vel ferreas, modò infinitæ sint, non indigere alio motore ad signandas horas, næ is ligneum haberet cerebrum.

76. Dixi semper: *mediatè vel immediatè*; si enim non immediatè se duo producerent, deberent id saltem mediatè facere, ita ut e. g. ab uno produceretur alterum, ab hoc tertium, ab isto quartum, ab hoc quarto illud primum unum: sicut scilicet, si gyratur circulus, prima pars acquirit locum secundæ, secunda locum non primæ, sed tertiæ, & sic ulteriùs, donec pars ultima acquirat locum primæ. Sed magis absurdum est, quòd aliquid per primam productionem producat suam causam mediatam, & multo tempore præcedentem, quàm ut duo immediatè invicem se producant, ùt est evidens. Nec dicat Atheus, eandem causam posse producere plures effectus; nam, si etiam mille producat, nullus ex his poterit producere aliquid prius se ipso, sed tantùm aliquid posterius, cum quo dein & sequentibus constituit aliam seriem collectionis infinitæ: & quod concluditur de una, concluditur eodem modo de altera.

77. Dices, non debere quæri causam totius infiniti, sed tantùm singulorum. Resp. hoc esse studiosè se obcœcare, & subterfugere viam aliquid de infinito intelligendi, cùm evidenter eundo per singula non possit deveniri ad finem. Dein sic nunquam satisfiet intellectui, adæquatam, & ultimam sufficientiam totius inquirenti; nam quælibet responsio data assignando causam productam est origo novæ quæstionis: scilicet, unde hæc ipsa causa assignata sit orta: & quamvis reponas iterum causam productam, non satisfit, eò quòd nova iterum causa detur inquirendi, à quo ista sit orta, & sic in infinitum. Dices, infinitum non posse sumi per modum

modum unius. Contra est 1. quomodo ergo Atheus assignat plenam & adæquatam sufficientiam productorum, quæ non habetur per ullam collectionem finitam ? 2. Istud infinitum ex mente Athei actu existit, adeóque est ens determinatum, & una collectio, sicut quælibet collectio finita est una: cur ergo non possit sumi per modum unius? Arriaga *de DEO disp. 2. n. 29.* scribit, quòd hoc velle negare sit in re infantibus nota nodum in scirpo quærere. Derkennis autem *disp. 3. n. 15.* ait, si negentur circa infinitum prima principia, de eo silendum; cùm subducantur sic media loquendi de eo: aliud est de infinito syncategorematico, quod nunquam totum potest existere, nec est aliquid determinatum, quoad partes nondum existentes, de quo plura Philosophi.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

78. OB. 1. contra 1. demonstrationem. Judicium de DEO apud plurimos est erroneum: ergo ex eo nihil probatur. Prob. ant. Ethnici credunt DEUM multiplicem; Judæi, & Turcæ non credunt trinum; alii affingunt ei prædicata varia absurda: ergo. Confirm. 1. Potest peccatum originale corrumpere totam naturam: ergo idem potest aliquis error. Confirm. 2. Plurimæ opiniones communissimæ antiquorum modò à Philosophis rejiciuntur: ergo communis opinio non reddit rem infallibilem. Resp. neg. ant. ad probat. dist. conseq. ergo judicium universale, in quo omnes conveniunt, est erroneum. neg. conseq. judicium particulare aliquarum Gentium. conced. conseq. Judicium universale omnium est tantùm de existentia DEI, & honestate cultûs illius: & hoc est evidens, atque solum à nobis in argumentum adducitur, non verò judicium particulare de qualitate DEI vel Deorum, quod in plurimis est falsum.

79. Ad primam confirmationem. neg. conseq. præsertim de tali errore, qui necessitaret, vel certè efficacissimè induceret ad malum, scilicet ad cultum Chimæræ, essétque naturalis juxta explicationem *n. 12.* datam; cùm econtra peccatum originale sit contra naturam, nec similiter ad malum nos inducat. Adde, quòd peccatum illud tantùm sit originale, error autem hic foret actualis in omnibus. Ad 2. confirmat. dist. ant. opiniones, quæ sint ita communes, & simul ita fundamentum omnis honestatis. neg. ant. aliquibus respectivè paucis tantùm utcunque communes, & præcisè speculativæ. om. ant. & neg. conseq. Certè est magnum discrimen inter persuasionem de existentia DEI, & opinionem de metu vacui, vel de distinctione colorum à lumine, vel aliam similem, de quibus innumeri nunquam cogitant, contenti scire, quòd dentur colores (in quo non falluntur) quid autem aut quales sint, minimè soliciti.

80. Ob. 2. Erronea persuasio sæpe necessaria est ad virtutem exercendam, aut vitium vitandum: ergo etiam potest esse necessaria falsa persuasio de DEO. ant prob. Sic milites, dum putant ducem vivere, qui jam est mortuus, animosè pugnant, aliter non pugnaturi. Sic pueros sæpe coërcet metus fictus S. Nicolai. Resp. dist. ant. Sæpe necessaria est per accidens, & in casibus particularibus. conc. ant. per se, & universim. neg. ant. & conseq. Error particularis necessarius quandoque est ob pravam dispositionem subjecti; nam miles non est egregius, qui mortuo duce non pugnat, si adhuc est spes rem bene agendi: nec puer bene moratus, qui metu tantùm coërcetur. At necessaria per se, & universim, sunt necessaria ex natura, & ab hac intenduntur, quæ non est ex se malè dispositа, ut ei necessarius sit error, consequenter hic ab ea non intenditur. Accedit, quòd error minùs inficiat sapientes & probos, quàm alios; cùm tamen illi firmiorem habeant persuasionem de DEO, quàm alii.

81. Dices: Universalis ignorantia prædestinationis, vel reprobationis est necessaria, vel utilis saltem viatoribus ad bene vivendum: ergo etiam potest esse utilis vel necessarius error universalis de DEO. Resp. 1. neg. quòd sit necessaria; quia plures Sancti ex eo, quòd se sciverint prædestinatos, sanctiùs etiam vixerunt. Resp. 2. om. ant. neg. conseq. Ignorantia illa est tantùm carentia notitiæ indebitæ, cum qua potest conservari respublica humana in statu, quantùm illi debetur, optimo, sicut conservatur cum ignorantia aliarum rerum: at error circa existentiam DEI esset maximum malum intellectûs, & induceret ad malum, seu cultum Chimæræ: simul autem deberet esse fundamentum virtutum justitiæ, temperantiæ, misericordiæ &c. quæ sunt absurda.

82. Ob. 3. Si est evidens existentia DEI, etiam est evidens, quòd sit omnino perfectissima: hoc non est evidens: ergo. Resp. dist. ma. Si est evidens quoad an est. neg. ma. si etiam quoad quomodo est. conced. ma. & om. mi. neg. conseq. *Evidens quoad an est* dicitur illud, de quo quærenti, an sit, seu existat, potest cum evidentia responderi, quòd existat. *Evidens quoad quomodo est* dicitur illud, de quo etiam quærenti, quomodo se habeat, aut qualia prædicata involvat, possunt ea demonstrari: quæ duo sunt inter se valde diversa. Jam per nostram demonstrationem evidens est, quòd DEUS existat: quænam autem prædicata omnia, vel perfectiones involvat, ex hac demonstratione nondum immediatè debet posse inferri. Facilè quidem Omnipotentia, Omniscientia, Sapientia, Justitia inferuntur, quod cuique DEUM ut Gubernatorem, vel Creatorem considerati facilè patet: quomodo autem aliæ perfectiones inferantur, inferiùs dabimus.

83. Ob. 4. Si daretur DEUS, daretur providentia DEI: hæc non datur: ergo. prob. mi. Si daretur providentia Divina, justi abundarent bonis, & carerent malis: secus se haberent scelerati: hoc non contingit: ergo. Confir. DEUS esset infinitum bonum: ergo excluderet omne

omne malum; quia unum contrarium expellit alterum: at hoc non facit: ergo. Resp. neg. mi. ad prob. neg. ma. Providentia Divina in statu elevationis dirigit hominem ad beatitudinem supernaturalem, ad quam non est medium semper aptum temporalis felicitas, imò sæpe est impedimentum. 2. Mala temporalia sunt pœnæ delictorum levium, in quæ incidunt sæpe etiam justi, & sic expiantur: sicut econtra bona temporalia sunt merces operum naturaliter bonorum, quæ faciunt etiam peccatores, & sic jam hîc recipiunt mercedem suam.

84. Ad confir. disting. conseq. excluderet omne malum à se. conced. conseq. ab aliis subjectis. neg. conseq. Contrarium unum expellit alterum non ex omni loco, etiam in quo ipsum est; sed tantùm ex eodem subjecto, maximè si sit agens liberum, quale DEUS est, & velit aliis relinquere libertatem, sicut DEUS vult relinquere hominibus. Nec ista DEUM dedecent; cùm possit ex malis eruere bona: nec tenetur mala impedire, ùt tenentur sæpe homines; quia subjecti legi DEI, id imperanti; DEUS enim nulli legi subjectus est. Sed nec natura sua eum necessitat ad impedienda aliorum mala; quia hæc necessitas probari nullatenus potest: imò, cùm hæc necessitas DEI absoluta sit incompossibilis cum libertate creata, non potest dari in DEO, quin ei negetur potestas creandi hominem liberum, quæ absurdè negaretur. Tandem, cùm demonstratus aliunde sit DEUS, simúlque evidens sit, mala ab eo permitti, clarum est, ejus naturam non esse incompossibilem cum malis aliorum.

85. Ob. 4. contra 2. demonstrationem. Atomi infinitæ infinities diversis modis combinatæ facerent omnes combinationes possibiles: ergo etiam istam hujus universi: ergo ruit demonstratio *n. 67.* adducta. Confir. Posset dici, aliqua entia e. g. solem, stellas, materiam primam &c. esse à se: ergo non demonstratur DEUS. Hoc argumentum 1. *Metaph. summæ 2. c. 2.* vel, ùt Maurus dividit, *a. 1.* visum est Aristoteli argumentum præ nimio potu delirantium; hinc laudat Anaxagoram, qui mentem, seu DEUM admisit, tanquam sobrium inter ebrios. In forma dist. ant. facerent omnes combinationes possibiles per casum. conc. ant. prorsus omnes. neg. ant. & conseq. Lumine naturæ evidens est, non omnes combinationes esse per casum possibiles, & minùs esse possibiles per casum combinationes constanter ordinatissimas: certè qui semper senarios projiceret, non casu, sed arte aleis ludere diceretur: ergo, dum leo semper leonem, & ovis semper ovem generat, non casu, sed superiore consilio id fieri necesse est. Ad confir. neg. ant. Stultum est somniare, entia inanimata, & homini tanquam fini suo subservientia, esse infinitè perfecta, & à seipsis; cùm homo sit ab alio. Imò, quod à se haberet existentiam, etiam haberet omnes perfectiones, vitam, intellectum &c. de quo infrà: sed his carent stellæ &c.

86. Ob. 5. Sicut gravia, & levia moventur à qualitate intrinseca sursum, aut deorsum; ita etiam herbæ naturaliter crescunt sursum, animalia naturaliter generant, cœlum naturaliter gyratur &c. ergo ex his non demonstratur DEUS. Resp. neg. conseq. Est sanè imperceptibile, & falsum, quòd opera tam stupenda, omne humanum ingenium, & artem superantia, proveniant à sola natura naturata, ùt ajunt, seu omnino inanimatis creaturis, scilicet atomis solis; nisi detur simul natura naturans sive DEUS, qui infinito suo intellectu omnia ordinet, saltem in prima productione. Certè, si nec rudissima imago potest provenire à solo penicillo absque directione artificis, neque poterit à solis corpusculis, seu atomis omni ratione, imò sensu carentibus, casu tantùm commixtis, provenire planta, aut animal, & vel minimè homo: sanè atomi illæ evidenter non habuêre vim se solis talia primò producendi; nisi mens & potentia superior eis mixtionis modum & vim tribuerit.

87. Ob. 6. contra 3. demonstrationem. Medius terminus demonstrationis sunt creaturæ, extremum autem DEUS: atqui creaturæ & DEUS non identificantur: ergo demonstratio est mala. Resp. neg. conseq. Syllogismus noster non est categoricus, sed hypotheticus, in quo non requiritur identitas, sed connexio, ùt est evidens in plurimis: e. g. si datur pater, datur filius: sed. ergo, quamvis pater & filius distinguantur. Eadem responsio datur, si dicatur, in antecedenti poni tantùm producta, & in consequenti plus, hoc est, etiam improductum; quia inter ista datur connexio. Potest tamen argumentatio nostra reduci ad syllogismos categoricos: e. g. omne ens productum est evidenter connexum cum improducto, tanquam cum causa prima: sed datur ens productum: ergo datur ens evidenter connexum cum improducto. Rursus: omne evidenter connexum cum improducto, & existens, infert improductum tanquam terminum connexionis: sed ens productum est evidenter connexum cum improducto, & existens: ergo &c. Si dicas: ex necessario non sequi contingens: ergo nec ex contingenti necessarium: Resp. neg. conseq. disparitatem dant Summulistæ; quia ens necessarium, utpote indefectibile, non potest quoad suam existentiam dependere à contingenti seu defectibili; aliàs etiam ipsum posset deficere: at verò ens defectibile sine ullo præjudicio potest dependere ab indefectibili: unde, quamvis non possit sequi necessarium ex contingenti, tanquam priori seu radice, aut causa; potest sequi tanquam ex posteriori, seu effectu.

ARTICULUS VII.

Solvuntur reliquæ objectiones.

88. OB. 7. contra 4. demonstrationem. Multæ argumentationes à sensu distributivo ad collectivum, similes argumentationi nostræ, sunt malæ: ergo nostra non est evidenter bona, ant. probatur exemplis: 1. Singulæ partes non sunt compositæ: ergo neque totum est compositum. 2. Singuli milites non possunt defendere arcem: ergo neque totus exercitus. 3. Singulæ pares cœli, dum gyrantur, non retinent priorem locum: ergo neque tota sphæra cœlestis. 4. Singuli oculi non sunt determinatè necessarii ad videndum

dendum: ergo neque tota collectio. 5. Singula individua infiniti categorematici non implicant: ergo neque totum infinitum. Resp. neg. ant. In primo exemplo negatur in consequenti prædicatum de toto, quod quidem non fuit adæquatè identificatum cum singulis partibus, & hinc non potuit de iis seorsim prædicari: attamen fuit identificatum inadæquatè cum singulis partibus, sicut cum S. Petro est inadæquatè identificatus numerus duodenarius Apostolorum; nam compositum idem est, ac ex pluribus partibus constitutum, quod prædicatum inadæquatè reperitur in singulis, quatenus quælibet est constitutivum, adeóque inadæquatè compositum. Ad secundum servit eadem responsio; nam quilibet saltem inadæquatè potest arcem defendere.

89. In tertio vel sermo est de loco intrinseco, seu ubicationibus, & consequens est verum; quia tota sphæra acquirit novam collectionem ubicationum: vel sermo est de loco extrinseco, sive spatio illo concavo, intra quod cœlum gyrari concipitur, & negatur iterum in consequenti prædicatum de toto, quod inadæquatè est identificatum partibus singulis; licèt enim quælibet pars cœli, dum gyratur, occupet aliam partem illius spatii, tamen nunquam extra istud egreditur, & acquirit locum iterum inadæquatè identificatum priori loco adæquato cœli: unde omnes partes cœli, simul sumptæ, non habent alium locum adæquatum, quàm priùs; adeóque malè infertur, quòd totum cœlum non retineat eundem locum adæquatum extrinsecum. In quarto argumentatio non est à sensu distributivo, sed à disjuncto, seu confuso; illa enim propositio, ùt notum ex summulis, supponit non distributivè, sed confusè. Cùm igitur in suppositione confusa descensus fiat per particulam *vel*, & propositio superior ita debeat exponi: vel dexter vel siniſter oculus non est necessarius: non potest inferri: ergo nullus. at juxta Atheum omnia, etiam distributivè sumpta, non sunt producta: & non tantùm vel Petrus, vel Paulus non est productus, sed nec Petrus, nec Paulus est productus. Ad quintum est eadem responsio; nam & ista propositio aliquo modo est confusa, ùt magis declarabitur *n.* 92.

90. Nec dicas, quodlibet ex collectione productorum esse inadæquatè productum; hac enim ratione deberet aliqua pars cujusque entis esse à se, adeóque DEUS: vel deberet eadem res indivisibilis esse à se, & simul ab alio, quem hircocervum nec Atheus admittit, & non negat, singula esse adæquatè producta. Fortè dices, quòd inadæquatè productum aliud non sit, quàm esse partem collectionis productæ. Sed sic posset etiam collectio lignorum dici lapidea, & quilibet truncus inadæquatè lapideus, & collectio mortuorum vivens &c. Debet ergo aliunde ostendi, vel quòd tale prædicatum necessariò conveniat toti quidditativè sumpto, & inde inferri, quòd partibus inadæquatè conveniat: vel debet aliunde in partibus ostendi proportio ad tale prædicatum, quod neutrum Athei faciunt.

91. Ob. 8. Aliæ argumentationes similes nostræ dantur malæ: ergo nostra saltem non est evidenter legitima, ant. prob. eas adducendo. 1. Singulæ partes compositi sunt unitæ alteri: ergo etiam totum est unitum alteri. 2. Singuli homines sunt generabiles ab alio homine: ergo tota collectio. 3. Singuli dies æternitatis præsupponunt aliam diem: ergo tota collectio. 4. Singulæ causæ relinquunt effectum post se: ergo etiam tota collectio. 5. Singuli homines sunt producti ab alio homine: ergo tota collectio. 6. Singulæ partes relationis sunt indifferentes: ergo tota collectio. Resp. has argumentationes esse affirmativas, & consequenter in primario puncto nostræ dissimiles: ad abundantiam tamen ostendo, aut vitium, aut bonitatem istarum illationum.

92. Prima argumentatio est mala; quia infertur in consequente prædicatum, quod in antecedente nec adæquatè, nec inadæquatè fuit positum, scilicet unitum alteri toti, vel certè parti novæ extra priores, de quo in antecedenti nulla prorsus mentio. Dein esse unitum alteri tanquam comparti, dicit in recto esse partem, & nondum totum; atque adeò illa argumentatio est similis huic: Singulæ partes sunt pars: ergo etiam totum est pars: ubi consequentia clarè est nulla; quia prædicatum partis, seu insufficientis ad constituendum totum, tollitur per adjectionem reliquarum partium. Secunda argumentatio peccat in eo, quòd propositio antecedens non est distributiva, ùt requiritur; quia prædicatum hoc tantùm affirmari potest de singulis, determinatè sumptis, non autem de singulis indeterminatè sumptis; quia unus ex illis, saltem indeterminatè sumptus, non est generabilis ab alio homine. Hinc ùt rectè notat Cassilius *l. 1. introductionis in logicam tr. 2. c. 3. sec. 3.* prædicata talia non possunt affirmari de singulis, nisi cum limitatione: e.g. possum carere singulis cibis: sed cum limitatione: si aliquis alius adsit; nam non possum carere omnibus: & sic etiam possunt singuli generari, vel singuli sunt generabiles: sed si aliquis alius non generetur: hæc autem limitatio, vel conditio facit propositionem æquivalenter confusam; nam facit hunc sensum: vel iste, vel ille est generabilis. Et sicut de hac argumentatione discurrendum; ita etiam de quarta, & quinta *n. 88.*

93. In tertia vel est sermo de æternitate à parte antè, quæ jam tota successivè extiterit, & argumentatio est formaliter bona, sed falsum est antecedens. Si qui negent, eam esse bonam, ùt videntur debere negare illi, qui talem æternitatem possibilem admittunt, debent dicere, quòd aliquis dies, indeterminatè sumptus, non præsupponat aliam diem, ùt diximus suprà, aliquem indeterminatè non esse generabilem ab alio. Cùm tamen dies omnes extiterint, adeóque determinati fuerint, viderint ipsi de hac sua responsione. Vel est sermo de æternitate à parte pòst secutura, & syncategorematicè tantùm infinita: & negatur suppositum; quia hoc infinitum, utpote quoad partes non existentes indeterminatum, non potest sumi per modum unius, ùt suppono ex Philosophia. Quarta argumentatio est formaliter bona, sed antecedens est falsum: & idem dicendum de quinta. Sexta est mala;

quæli-

quælibet enim pars est inadæquatè indifferens, & inadæquatè determinata; quia indifferens idem est, ac insufficiens: quævis autem pars relationis est insufficiens ad constituendam se sola relationem totam: est tamen etiam simul inadæquatè sufficiens; unde argumentatio est æquivalenter negativa, & negatur in consequentia prædicatum de toto, quod inadæquatè fuit identificatum cum singulis partibus.

94. Ob. 9. Nostra demonstratio evertit processum in infinitum: ergo non demonstramus Deum etiam permisso illo processu. Resp. 1. neg. consequentiam. Hic modus argumentandi dicitur *reductio ad impossibile*, estque optimus, & S. Augustino etiam familiaris. Imò, qui vel obiter legit elementa Euclidis, inveniet plures tales demonstrationes, in quibus ab initio aliquid ponitur, seu permittitur; sed dein ostenso absurdo, quod ex eo supposito sequitur, idem in fine negatur. Resp. 2. neg. ant. Nostra demonstratio non probat, non posse dari infinitum: &, licèt omnino persuasus sim, non posse dari ullum infinitum creatum; tamen id nunquam mihi persuaderet hæc demonstratio DEI; hæc enim, abstrahendo, an creaturæ sint finitæ, vel infinitæ, ostendit in utroque casu, vel admittendam mutuam productionem quoad primum esse, vel aliquam causam etiam ab infinitis creatis distinctam.

95. Quamvis autem hac ratione demonstretur causa prima extra collectionem, non eo ipso demonstratur prima intra collectionem; si enim infinitum non implicat, poterit DEUS aliquod infinitum producere simul, vel quacunque alia ratione, quam assignant patroni infiniti, qui aliis argumentis, quàm pro existentia DEI allatis, impugnari solent. Noto tamen, nos non permittere processum, quem fortè Atheus petit, scilicet absolutum ab omni causa prima; hoc enim esset ridiculum, cùm primum disputetur, an eo supposito non sit necessaria causa prima. Unde permittimus tantùm processum in infinitum qualemcunque præcisivè talem, seu abstrahendo, an præter illum adhuc necessaria sit causa prima, an non.

96. Sed neque permisso eo processu, permittimus omnia, quæ ex infinito sequuntur, vel à quibusdam deducuntur, ab aliis autem negantur; hæc enim tantùm debent admittere auctores, qui admittunt processum illum ùt absolutè verum, seu verè possibilem: nos autem tantùm transimittimus infinitum tanquam aliquid insufficiens ad demonstrationem nostram evertendam. Si dicas, sic non permitti processum, quem S. Thomas, & Aristoteles admiserunt, seu generationes ab æterno: Resp. falsum esse, quòd S. Thomas generationes ab æterno admiserit ex. *n.* 69. & 70. Aristoteles autem, cùm circa creationem, & originem mundi multùm erraverit, non est valde curandus: quanquam fors dici etiam possit, talem quoque processum saltem non immediatè everti per nostram demonstrationem, quæ contenta est, modò aliquid dicatur à DEO productum, sive ab æterno, sive in tempore: licèt autem ex ea sententia sequantur alia absurda, aliis tamen argumentis sunt impugnanda.

97. Dices. Qui admittunt infinitum durationum successivarum, etiam admittunt, non præsupponi aliquid in linea durationis ad hoc infinitum: ergo qui permittunt infinitum causarum succedentium, debent etiam permittere, non præsupponi aliquam causam ad hoc infinitum. Resp. om. ant. neg. conseq. aliud est positivè admittere, seu defendere; (nam hoc est se obligare ad defendendas omnes sequelas legitimas) aliud est præcisè permittere, quod tantùm est omittere hîc & nunc aliquid sine ulla obligatione defendendi, imò nec permittendi omnes sequelas. Dein etiam illa prior sequela habet gravissimas difficultates; quas tamen, quia non attinent ad nostram demonstrationem, non attingo.

98. At hoc addo, disparitatem aliquam à patronis infiniti dari posse inter priorem, & posteriorem sequelam; modò enim ostendatur, nullam durationem in collectione illa successiva esse primam (de quo viderint ejus sententiæ patroni) modò etiam ostendatur causa omnium earum durationum, non potest saltem, nisi valde mediatè, probari necessaria eorum dependentia ab aliquo priùs durante; nam causa producens priùs tempore dari non debet, sed tantùm priùs natura: collectio autem illa non necessariò præsupponit aliquod tempus, neque formaliter æternitatem DEI tanquam pro priori existentem, sed tantùm simul coëxistentem & omnipotentiam DEI præsupponit tantùm pro priori naturæ se habentem; at verò collectio etiam infinita causarum habet, ùt hucusque demonstravimus, semper adhuc necessariam dependentiam à sua causa, sicut effectus quilibet alius.

QUÆSTIO II.

De Essentia, & Attributis Divinis.

ARTICULUS I.

Quænam prædicata formaliter constituant Essentiam metaphysicam DEI.

99. PRædicata Divina alia dicuntur absoluta, alia relativa: alia necessaria, alia contingentia: alia essentialia, alia attributa. Prima sunt, quæ non respiciunt terminum à se distinctum, ùt esse æternum, immutabilem. Secunda respiciunt terminum distinctum, ùt esse Patrem, vel Filium. Tertia sunt, sine quibus DEUS esse non potest, ùt esse omnipotentem, infinitum, æternum &c. Quarta sine quibus DEUS esse potest, saltem quoad denominationem, ùt esse volitivum, vel nolitivum hujus vel alterius rei creatæ, quam liberè potest velle, vel nolle: item cognoscitivum existentiæ hujus, vel alterius objecti, quod potest liberè ipse, vel creatura ponere, vel omittere &c. Quinta, strictè sumpta, constituunt essentiam DEI, sicut animal & rationale constituunt essentiam hominis. Sexta tandem, seu attributa, vel sumuntur latè pro omnibus prædicatis, quæ DEO tribuuntur, quo sensu etiam prædicata essentialia sunt attributa: vel

sumuntur strictè, & tunc iterum dupliciter accipiuntur, scilicet vel pro prædicatis illis, quæ in creaturis solent esse accidentia, & propria physicè, ùt sapiens, justus &c. vel pro proprietatibus physicis, aut metaphysicis DEI: ùt enim essentia hominis non tantùm habet proprietates physicas, e. g. esse calidum, frigidum, sanum, ægrum; sed etiam metaphysicas, ùt risibile, flebile, admirativum; ita etiam videtur eas habere Divina essentia, quæ proprietates attributa vocantur.

100. Ulteriùs essentia Divina accipitur vel physicè, vel metaphysicè. In primo sensu sicut homo involvit corpus, animam, & unionem, tanquam partes physicas, ita DEUS, cùm partes physicas non habeat, involvit saltem omnia, quæ realiter pertinent ad constitutionem DEI, vel quidquid necessariò communicatur tribus SS. Personis. In secundo verò sensu involvit tantùm illa prædicata, quæ per modum generis & differentiæ ingrediuntur definitionem DEI, de quibus tamen ipsis variant Authores. Quidam cum Eximio *l. 1. de essentia DEI maxime c. 11.* Quiros, Gormaz, & aliis docent, omnes perfectiones necessarias absolutas ingredi definitionem DEI, ita ut definiri debeat vel *Cumulus omnium perfectionum absolutarum & necessariarum*, vel *Plenitudo omnis perfectionis necessariæ absolutæ.* Cum his videtur coincidere P. Ulloa *Tom. 1. disp. 1. c. 1. n. 1.* ubi ait, quidditatem seu essentiam DEI stare in hoc, quòd sit Ens vel Substantia fruens negativè, ac positivè omni perfectione pura ab omni imperfectione. Nec longè ab his videtur recedere doctissimus quidam Recentior, à quo DEUS definitur *Sufficientia adæquata habendi omnem perfectionem simpliciter simplicem.* Alii definiunt DEUM *Intellectivum à se.* ita Vasquez, Godoy, Arriaga, & alii. Rursus alii definiunt *Ens à se.* ita Derkennis *de DEO. Disp. 1. n. 54.* Haunoldus. *L. 1. c. 1. n. 54.* Esparza *L. 1. de DEO q. 5. a. 7.* Izquierdo *Tom. 1. disp. 1. q. 10. n. 253.* & alii, præsertim Recentiores, satis communiter.

101. Dico cum his ultimis. DEUS rectè definitur *Ens à se.* Prob. 1. SS. Patres negant omnes perfectiones Divinas, seu totum earum cumulum esse de essentia DEI; sed ajunt, plura prædicata esse attributa, & extra essentiam, esse proprietates ex essentia DEI profluentes: ergo essentia DEI non consistit in eo cumulo, sed in certis quibusdam prædicatis: atqui non possunt assignari convenientiùs alia, quàm *Ens à se*: ergo. prob. ant. S. Basilius *l. 1. contra Eunomium paulò ante medium* ait: *Quonam igitur pacto non deridendus, si creativum substantiam esse dicat: si providentiam rursus substantiam, eodem modo præscientiam, & omnem itidem operationem substantiam putet?* S. Cyrillus Alexandrinus *l. 11. Thesaur. sub medium. Non omnia ergo, quæ in DEO sunt, & de DEO dicuntur, substantiam significant.* S. Damascenus *l. 1. de orth. fide c. 4.* ait: *Ita sive bonum, sive justum, sive sapientem, sive quidcunque tandem aliud dicere libeat, non DEI naturam, sed quæ naturæ insunt, exponis.* Ubi per *naturæ insunt* intelligit *quæ circa Ipsius naturam sunt*, ùt immediatè superiùs loquitur. S. Chrysost. *homil. 1. de incomprehensibili DEI natura. Quanquam non à Sapientia substantia est, sed ex substantia Sapientia.* Theophylactus *in illud Pauli: Invisibilia mundi &c.* ait: *Bonitas scilicet, sapientia, virtus, Divinitas ipsa, sive magnitudo, quæ invisibilia DEI Paulus nuncupat, nosçuntur .... & nota sunt DEI, id est, quæ circa ejus substantiam sunt.* S. Gregor. Nazianz. *oratione 38. non longè ab initio* negat simplicitatem Divinam esse substantiam, seu naturam, dicendo: *Neque enim simplicitas illi natura est*: Titus Bostrenus Auctor antiquissimus tempore Juliani Imperatoris *l. 1. contra Manichæos non valde multùm post initium* ait: *Etsi enim non decet nominare in DEO qualitatem, esse tamen prius quodammodo est cogitatione, quàm talem esse.*

102. Ex quibus habetur, quòd SS. Patres essentiam DEI non constituant ex omnibus perfectionibus Divinis, & attributa accipiant in sensu strictiori pro proprietatibus, quas extra essentiam esse volunt. Intelligi autem debent de essentia metaphysica, non physica DEI; quia saltem omnia prædicata absoluta, necessaria, & tribus SS. Personis communia constituunt essentiam physicam DEI: & tamen Patres plura ex iis e. g. omnipotentiam, sapientiam, justitiam excludunt à substantia, natura, seu essentia DEI; nam has voces Patres, maximè agentes de DEO, pro synonymis habent, ùt ostendit Izquierdo *tom. 1. tract. 1. disp. 1. q. 10. n. 210.* Confir. Aliæ essentiæ habent suas proprietates, quæ non ingrediuntur conceptum definitivum: ergo, si non ostenditur specialis ratio in contrarium, etiam essentiæ Divinæ convenienter tales proprietates attribuuntur: atqui nulla ostenditur: ergo.

103. Jam prob. etiam mi. superiùs subsumpta, quòd nulla alia prædicata convenientiùs, quàm Entis à se, assignentur. Primò ex Scriptura. DEUS ipse *Exodi 3. v. 14.* rogatus à Moyse suum nomen, respondit: *Ego sum, qui sum.* Quibus in verbis, ùt notant SS. Patres apud Petavium, continetur præstantissima, & singularissima nota, seu differentia DEI: non autem continetur alia, quàm Aseitas, ùt docet S. Hieron. & alii. Secundò probatur ex Sanctis Patribus. S. Dionys. *de Divinis nominibus c. 5.* fusè tradit, quòd DEUS simpliciter & incircumscriptè totum in se esse pariter ambiat: & hoc esse ante alia ejus prædicata (quæ vocantur ibi participationes) præpositum atque antiquius sit vitâ & sapientiâ: atque ibidem addit: *Meritò igitur reliquis principaliùs, ut qui est, DEUS ex antiquiore aliis ipsius donis* perfectionibus *celebratur.* S. Gregor. Naz. *orat. 36. sub finem* ait: *Entis vox ad eam* essentiam Divinam *indicandam aptior est.*

104. Sanctus Hilarius *lib. 1. de Trin. super verba: Ego sum, qui sum. initiò libri* ait: *Non enim aliud proprium magis DEO, quàm esse intelligitur.* S. Bernardus *l. 5. de consideratione. c. 6.* interrogat de DEO: *Quis est?* Et respondet sibi. *Non sanè occurrit melius, quàm: Qui est.* Similia habent alii Patres: Sed non omittendus Angelicus *1. p. q. 13. art. 11.* ita loquens: *Quantò aliqua nomina sunt minùs determinata, & magis communia, & absolutâ; tantò magis propriè dicuntur de DEO à nobis*

bis. Unde & Damascenus dicit, quòd principaliùs omnibus, quæ de Deo dicuntur, nominibus est, qui est. Confirm. 1. Hæc definitio continet genus proximum differentiæ; quia ens immediatè dividitur in ens à se, & ens ab alio. Dein Aseitas est radix, & origo suo modo omnium perfectionum Divinarum, quæ ex ipsa deducuntur: adæquat etiam definitum, & convenit omni & soli: ergo definitio est bona. Confirm. 2. Hæc definitio est clarissima, captu facillima, & communissimè dein etiam adhibetur ad alias perfectiones Divinas demonstrandas; cùm prædicatum entis à se facillimè ex creaturis inferatur, non item alia: sed hæc ex ente à se dein inferri debeant: ergo est præferenda aliis definitionibus non ita claris, nec ita usitatis, vel utilibus.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

105. OB. 1. S. Damascenus ait: *Quid DEI essentia sit, neque scimus, neque dicere possumus:* ergo non possumus DEUM definire. Confirm. 1. DEUS neque habet genus, neque differentiam: ergo non potest definiri. Confirm. 2. Non esse productum est conceptus purè negativus: ergo per ipsum non potest DEUS, seu ens maximè positivum definiri. Resp. neg. conseq. quia tamen aliquo modo possumus DEUM definire non quidè per definitionem, quæ conveniat patriæ, seu quæ esset clarissima, & multò minus definitione, seu explicatione comprehensiva, de qua loquitur S. Damascenus: sed tamen per definitionem, quæ conveniat viæ, & sit obscura, quamvis aliquo modo clarior, quàm definitum. Verba in objectione sine loco citata non inveni, nisi æquivalenter *L. 1. de orth. fide c. 4.* ubi sic ait: *In DEO autem impossibile est, quidnam essentiâ suâ ac naturâ ipse sit, dicere.* initio autem capitis se ita explicat: *Quid autem ratione essentiæ ac naturæ sit, nullo omnino modo comprehendi, cognosciique potest.* Ad 1. confirm. om. ant. disting. conseq. non potest definiri definitione strictissima. om. conseq. minùs strictè dicta. neg. conseq. ad hoc autem sufficit, ut DEUS habeat prædicatum, in quo aliquo modo conveniat cum creaturis, & aliud, in quo discrepet, adeóque quæ se habeant per modum generis, & differentiæ. Quamvis autem prædicatum entis seu existentis DEO conveniat necessariò, & cum tota plenitudine, ut nihil habeat de non ente: qua ratione creaturæ non convenit; tamen etiam hæc dicitur ens, & in hoc prædicato aliquo modo convenit cum DEO. Ad secundam confirm. neg. ant. ex *n. 72.*

106. Ob. 2. Magis convenit DEO hoc nomen *DEUS*, quàm nomen *Qui est*: ergo hæc definitio non est bona. ant. videtur sumi ex S. Thoma *1. p. q. 13. a. 11. ad 1.* Confirm. Si DEUS potest definiri *Ens à se*, potest etiam, & meliùs definiri *Ens potens esse à se*, seu sufficiens sibi ad existendum: ergo. prob. ant. Hoc prædicatum est prius à subsistendi consequentia: & aliàs etiam in definitionibus poni solent prædicata significantia potiùs potentiam, quàm actualem existentiam: ergo. Resp. dist. ant. in ordine ad significandam essentiam DEI. neg. ant. in ordine ad significandam naturam. conc. ant. & neg. conseq. & sic etiam distinguit loco citato Angelicus. Sumuntur quidem ordinariè à SS. Patribus pro eodem essentia, & natura DEI: si tamen rigorosiùs loquamur, essentia præcisè dicitur ab esse, seu existere, & à modo existendi, atque abstrahit ab operando: unde quælibet res habet aliquam essentiam; quamvis non quælibet sit natura; natura enim strictè significat principium operandi: cúmque nomen DEUS (cujus derivationem vide apud Angelicum *1. p. q. 13. a. 8.*) significet aut considerantem, aut curantem omnia, magis videtur explicare naturam DEI operantem: at Ens à se magis significat essentiam DEI à se essentialiter existentem. Sunt tamen, qui dicant, DEUM ùt naturam definiri debere *Intellectivum à se*: eò quòd sic explicetur radix primæ operationis Divinæ, scilicet cognitionis: quos impugnat Viva ex eo, quòd natura non sit unius tantùm, sed omnium operationum principium. Sed sic nec *Animal rationale* esset bona definitio naturæ humanæ, quæ tamen non minùs, quàm essentia hominis videtur à Philosophis definiri. Ego hanc definitionem naturæ Divinæ, nec amplector, nec impugno, contentus definitione essentiæ. Ad confirm. resp. neg. ant. cùm enim per ens à se intelligatur idem ac ens absolutè necessarium, jam involvit essentialiter actualem existentiam. Idem significant verba DEI *Ego sum, qui sum.* Nec est paritas cum entibus creatis, quæ non involvunt in essentia actualem existentiam. S. Thomas, quando *in 1. dist. 19. q. 2. a. 1. ad 1.* dicit, essentiam DEI secundùm intellectum esse priorem ad esse, loquitur ibi de æternitate DEI, & consequenter exponi potest, quòd per *esse* intelligat *durare*, quod ùt præcisivè sumptum præsupponitur ad æternùm durare. Et sic exponi debet, ne sibi contradicat; nam *1 p. q. 13. a. 11. in corp.* expressè dicit: *Cùm esse DEI sit ipsa ejus essentia; & hoc nulli alii conveniat.* Et inferiùs dein infert cum Damasceno, principale DEI nomen esse *Qui est.*

107. Ob. 3. Essentia DEI debet concipi ùt summè perfecta: atqui non concipitur talis, nisi concipiatur ùt cumulus omnium perfectionum: ergo. prob. mi. Omniscientia DEI non concipitur ùt perfectissima, nisi concipiatur ùt cumulus omnium notitiarum, neque Omnipotentia, nisi concipiatur ùt cumulus omnium potentiarum: ergo. Resp. disting. maj. ùt perfectissima in linea essentiæ. conc. mai. in alia linea. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. ad prob. conc. ant. neg. conseq. quia scilicet illi cumuli notitiarum, & potentiarum sunt de linea Omniscientiæ, & Omnipotentiæ: non tamen ideo ut Omnipotentia concipiatur perfectissima, debet etiam concipi ùt cumulus omnium cognitionum; quia istæ ad ejus lineam non spectant: imò nec Scientia simplicis intelligentiæ ùt perfectissima debet concipi ùt involvens notitiam de rebus actu existentibus; quia hæ quoque sunt extra ejus lineam, & spectant ad Scientiam visionis. Sic autem respectu essentiæ Divinæ metaphysicæ etiam se habent prædicata distincta ab ente à se, seu genere, & differentia.

108. Dices 1. Essentia metaphysica potest continere omnes perfectiones etiam attributales: ergo

ergo debet. prob. ant. Complexum ex perfectionibus essentialibus, & attributalibus habet etiam aliquam essentiam: sed ista involvit omnes perfectiones etiam attributales: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. mi. Complexi hujus essentia stat in prædicato entis à se; quia est realiter DEUS. Si autem sumas complexum reduplicativè; tunc est DEUS ùt cognitus cognitione eum implicitè saltem comparante cum suis perfectionibus. Sed & istius complexi essentia est ens à se certo modo cognitum: sicut essentia risibilitatis in homine reduplicativè acceptæ est animal rationale certo modo cognitum. Quando autem risibilitas definitur potentia ridendi, hæc definitio non explicat strictè loquendo essentiam ejus, sed tantùm est clarior ejus explicatio, vel descriptio.

109. Dices 2. Si essentia DEI conciperetur ùt realiter distincta ab attributis, conciperetur ùt realiter imperfecta: ergo si concipitur ùt formaliter distincta ab illis, concipitur ùt formaliter imperfecta; sed nec hoc fieri debet: ergo. Resp. retorq. argum. Si conciperetur homo ùt realiter distinctus à risibilitate, conciperetur ùt realiter Chimæra: ergo si in definitione concipitur ùt formaliter distinctus, concipitur ùt formaliter Chimæra. In forma neg. conseq. Primo modo negarentur DEO perfectiones: altero modo tantùm ab iis præscinditur: præscindentium autem non est mendacium; quare non concipitur DEUS ùt imperfectus, sed tantùm concipitur imperfecto modo; jam enim suprà diximus, conceptum definitivum non debere repræsentare DEUM ùt perfectissimum in omni linea. Addo tamen, definitionem non reflexè repræsentare DEUM ùt formaliter distinctum ab attributis, sed tantùm exercitè, non præsupponendo, sed faciendo præcisionem formalem. Si urgeas: hac ratione concipitur DEUS ùt perfectibilis ab attributis. Resp. disting. ill. ùt perfectibilis realiter, vel formaliter in linea essentiæ. neg. formaliter extra lineam essentiæ, subdisting. concipitur ùt talis reflexè, & signatè. neg. exercitè. conc. hoc enim ad summum arguit distinctionem formalem perfectionum Divinarum, ex qua non in DEUM, sed in nostram cognitionem redundat imperfectio.

110. Ob. 4. Essentia Angeli includit plures perfectiones simpliciter simplices constitutivè: ergo etiam essentia DEI, prob. ant. Essentia Angeli continet constitutivè perfectiones viventis, spiritûs, intellectivi: ergo. Resp. om. ant. nec enim hîc vacat examinare definitionem Angelorum. neg. conseq. Si essentia Angeli formaliter continet plures perfectiones, hoc ipsum continere non est perfectio simpliciter simplex; nam excludit Aseitatem, adeóque non est melior omni non ipsa, de quo inferiùs. ad prob. neg. iterum conseq. ex ratione modò data. Aliqui transmittunt, prædicatum substantiæ spectare ad essentiam DEI; cùm ipsa Aseitas videatur formaliter dicere esse per se, & non in alio.

111. At negat Viva, dicens, licèt in creaturis e. g. homine prædicatum substantiæ, viventis &c. non sint prædicata secundaria; quia non ad essentiam consequuntur (nec enim ex animali rationali tanquam à priori probantur, sed ad eam præsupponuntur, & sunt priora à subsistendi consequentia) tamen esse prædicata secundaria in DEO; quia ex Aseitate, tanquam radice, à priori inferuntur, & non tantùm à posteriori, seu tanquam priora à subsistendi consequentia: quæ prioritas non sufficit ad prædicatum essentiale; quia hoc debet ex communi esse radix cæterorum prædicatorum, quæ non sunt de essentia: consequenter etiam negare debet hic Auctor, quòd ens à se formaliter dicat esse per se. Nec tamen opponi ei potest, de prædicatis substantiæ, viventis, spiritûs &c. satis communiter dici, non esse attributa; quia reponere potest, sumi tunc attributa strictiùs pro prædicatis, quæ in creaturis solent esse accidentia ex *n. 99.* Equidem non video, cur prædicatum spiritûs, aut viventis debeat ingredi constitutivè definitionem. Si prædicatum substantiæ ingrediatur, non tamen propterea debet explicitè poni; quia sufficienter intelligitur sub ente à se, quemadmodum sub animali rationali in definitione hominis.

112. Ob. 5. Essentia hominis debet explicare omnes partes physicas hominis: ergo essentia DEI, qui non habet partes physicas, debet explicare omnes partes metaphysicas, seu perfectiones. Resp. om. ant. neg. conseq. Si definitio hominis debet omnes partes physicas ejusdem attingere, id fit; quia aliàs non adæquaret totum hominem; cùm partes physicæ non sint inter se identificatæ: at non debet attingere eodem modo partes metaphysicas; quia modò primariam attingat, jam realiter attingit omnes. Et sic definitio hominis non debet attingere formaliter risibilitatem. Sufficit ergo attingi partes metaphysicas radicaliter, seu in prædicato metaphysicè connexo, physicè identificato. Sic autem attinguntur, adeóque sufficienter, partes metaphysicæ essentiæ Divinæ.

113. Ob. 6. Essentia creaturæ debet formaliter explicare limitationem ejusdem in omni linea: ergo etiam essentia DEI debet explicare formaliter illimitationem in omni linea: hoc non potest, nisi formaliter explicet totum cumulum perfectionum: ergo. Resp. neg. ant. quænam enim essentia formaliter explicat omnes imperfectiones, seu positivas, seu negativas creaturæ? sufficit, si formaliter explicetur abaleitas. Quòd autem sic præscindatur in aliqua linea, an sit DEUS, vel creatura, tantùm probat, DEUM, & creaturam posse aliquo modo substare eidem conceptui confuso, e. g. prædicato spiritûs posse substare DEUM & Angelum: ex quo aliud non sequitur, quàm hunc conceptum esse imperfectum, nec clarè inter se discernere duo valde diversa.

114. Ob. 7. Plures SS. Patres docent, omnes perfectiones dici de DEO essentialiter: ergo sunt de essentia. Confir. 1. Quando PP. dicunt, DEUM esse ens à se, dicere volunt, esse ens in omni genere perfectissimum: ergo. Confirm. 2. Potest dici, quòd SS. PP. per attributum intelligant non totam essentiam, sed partem ejus; ergo. Resp. dist. ant. essentialiter physicè. conc. ant. metaphysicè. neg. ant. & conseq. Et sic exponendus est S. Augustinus *l. 6. de Trinit. c. 4.* dicens, *DEO autem hoc est esse, quod est fortem esse, aut justum esse, aut sapientem esse, & si quid de illa simplicè multiplicitate, vel multiplici simplicitate dixeris, quo substantia ejus significetur.* Quibus similia sunt, quæ idem habet *serm. 38. de Sanctis, sub me-*

dium,

dium, ubi loquitur de essentia & perfectionibus, omnibus tribus SS. Personis communibus, adeóque de essentia physica; nec de metaphysica est solicitus; nam idem Augustinus, vel certè Collector quæstiuncularum de Trinitate, quæ ex libris Augustini teste Bellarmino excerptæ sunt, ita habet: *DEUS eo ipso, quo est, vivit, & eo, quo vivit, intelligit, & eo, quo intelligit, potest, & eo, quo potest, est.* quæ in sensu reali, non verò formali intelligenda sunt. Sic etiam exponendus est S. Anselmus *Monologii c. 16.* ubi de DEO, seu, ùt ibi eum vocat, de summa Natura ait: *Ipsa uno modo, una consideratione est, quidquid est essentialiter.* nam legenti caput illud patebit, eum loqui de essentia, seu identitate tantùm physica; probat enim ibi, quòd omnia in DEO unum sint, & non plura, nec tantùm unum, sicut homo ex distinctis partibus compositus, sed unitate exclusiva compositionis.

115. Scilicet SS. PP. exponi debent, quantùm possunt, ne sibi contradicant, quod fieret, si de essentia metaphysica exponerentur, ùt colligitur facilè ex *n. 103. & sequent.* ubi nota ulteriùs, PP. egisse contra diversos hæreticos: contra eos, qui compositionem quandam realem in DEO finxêre, dixerunt, perfectiones omnes esse essentialiter identificatas: contra alios, qui excluserè etiam compositionem formalem, ut eò magis excluderent Mysterium SS. Trinitatis, dixerunt, aliquas perfectiones esse extra essentiam. Ad 1. confirm. neg. ant. cùm enim dicant, aliquas perfectiones esse extra, vel circa essentiam, non volunt, eam metaphysicè loquendo stare in omni perfectione cujuscunque lineæ. Ad 2. confirm. neg. ant. quod enim est extra, vel circa essentiam, non est pars formalis essentiæ ejusdem. Nec hîc dicas, posse statui duplicem essentiam metaphysicam, unam consistentem in prædicato entis à se: alteram in cumulo omnium perfectionum; nec enim est, cur Communis, cuique enti unam definitionem statuens, deseratur: præsertim, cùm cumulus, ùt hucusque probatum, definitionem ingredi nequeat.

116. Ob. 8. Ens à se, licèt distinguat DEUM ab omni non DEO, tamen non est bona definitio: ergo. prob. ant. Animal judicativum etiam distinguit hominem ab omni non homine: & tamen non ritè sic definitur homo: ergo. Resp. neg. ant. vel ejus suppositum, quòd præcisè DEUM ita distinguat; nam etiam adæquat definitum, & explicat DEUM per prædicatum primarium, & radicale respectu cæterorum. ad prob. neg. conf. Judicativum non est primarium prædicatum hominis; neque enim hominem exponit in ordine ad primariam operationem (ad quam in definitionibus creaturarum sæpè debet attendi; quia in modo essendi plurimæ conveniunt) nam in homine discursus sunt perfectiores, quàm præcisè judicia immediata; quia ista sunt tantùm de rebus inferioribus, & pauciſſimis; nam paulò altiora non cognoscit homo sine discursu: unde cognitiones discursivæ ratione objectorum sunt longè nobiliores, adeóque etiam potentia discursiva, maximè cùm etiam incomparabiliter plura objecta attingat, quàm judicativa: sed neque aliunde habet prædicatum judicativi, unde aliis omnibus prædicatis præferatur. At prædicatum entis à se probatum est esse primarium DEI *n. 103. & 104.*

117. Ob. 9. Ens est prædicatum infimum: intellectivum est prædicatum longè nobilius: ergo meliùs DEUS definiretur *Intellectivum à se.* Confirm. Intellectivum est genus proximius, quàm ens: ergo præ alio debet poni in definitione. Resp. 1. om. ant. neg. conseq. quia hîc in definitione DEI, sicut ponitur differentia, vi cujus DEUS differt ab omni creatura, ita convenienter ponitur genus, in quo convenit cum omni creatura. Resp. 2. iterum om. ant. neg. conseq. quia, licèt ens ùt sic se solo sit prædicatum inferius intellectivo, tamen totum complexum *Ens à se* est nobilius complexo *Intellectivum à se:* nam ens à se est radix omnium perfectionum, qualis non est intellectivum à se; neque enim intellectivum à se dicit aseitatem in omni linea, sed tantùm in linea intellectionis, quæ non est radix e. g. omnipotentiæ; quia hæc non infertur à priori ex intellectivo à se: at ens à se dicit aseitatem in genere totius entis, ex quo à priori inferuntur reliquæ perfectiones. Hæc etiam est ratio S. Thomæ ex S. Damasceno, quam citavimus *n. 104.* Accedit (& hæc est principalis responsio) quòd ex SS. Patribus habeatur, quòd prædicatum intellectivi (hoc enim est idem, ac sapientis, præscii, omniscii) sit extra essentiam. Ad confirm. neg. ant. & conseq. Ant. non est verum; quia per genus proximum non intelligitur id, in quo res definita cum paucioribus convenit, sed quod in linea prædicamentali immediatè dividitur per differentias; at per aseitatem, & abaleitatem immediatè dividitur, non intellectivum, sed ens. Consequentia etiam est falsa; quia, licèt sit prædicatum proximius, tamen non est essentiale, sed attributum: consequenter non est genus, adeóque etiam antecedens ex novo titulo erit falsum.

118. Ob. 10. Quodlibet attributum Divinum est formaliter ens à se: ergo hoc non potest esse essentia DEI, prob. conseq. Essentia & attributa debent formaliter distingui: ergo. Confirm. 1. Etiam Personalitates Divinæ sunt formaliter, & ratione sui ens à se: ergo hoc non potest esse essentia. prob. conseq. Essentia Divina debet esse communis tribus: atqui id, quod formaliter sunt Personalitates Divinæ, non est commune tribus: ergo non est essentia. Confirm. 2. Per ens à se distinguitur quidem essentia DEI ab omni creatura, sed non ab omni, quod non est essentia DEI: ergo non est prædicatum ultimum differentiale. prob. ant. Non distinguitur à Personalitatibus, præsertim à Paternitate; hæc enim formaliter est innascibilitas, seu aseitas: ergo.

119. Antequam respondeam, noto, aliquos cum Derkennis asserere, essentiam DEI formaliter imbibi in attributis, & Personalitatibus Divinis: aliquos verò, etiam sententiæ nostræ Patronos, idem negare: Priores dicunt, sufficere præcisionem non mutuam, ita ut essentia Divina præscindat quidem ab attributis, quamvis attributa non præscindant ab essentia; sicut juxta ipsos etiam præscindit in homine substantia à rationali, non viciſſim: Posteriores autem volunt, attributa DEI non dicere formaliter ens à se, etiamsi spectentur ùt Divina, sed tantùm dicere metaphysicam connexionẽ cum ente à se, quam quia nulla creatura dicere potest, attributa per illam sufficienter distin-

distinguuntur ab omni creatura, & fiunt formaliter Divina: sic quoque ajunt, risibile, etiam considerarum ùt humanum, tantùm dicere metaphysicam connexionem, (quæ quidem reverà est identitas physica) cum rationali. In forma vel respondeo ad mentem priorum neg. conseq. ad prob. dist. ant. debent distingui distinctione formali, seu præcisione mutua. neg. ant. non mutua. conc. ant. & neg. conseq. vel juxta posteriores, qui fortè meliùs sentiunt, neg. ant. quod non probatur.

120. Ad primam confirmationem vel nega ant. & dic, esse tantùm metaphysicè connexa: vel, si antec. concedas cum Derkennis. nega conseq. ad prob. cum eodem Auctore distingue maj. essentia divina debet esse communis tribus adæquatè sumpta. neg. ma. inadæquatè sumpta. conc. mai. & distincta proportionaliter. min. nega conseq. Explicationem hujus distinctionis, sed adhuc satis difficilem, potes videre apud hunc Auctorem *de Trinit. disp. 2. n. 10.* Expeditior est responsio prior. Ad 2. confirmationem neg. ant. ad prob. iterum neg. ant. ex modò dictis. Quod additur de innascibilitate tanquam aseitate propria Paternitati, est extra rem; nam duplex est aseitas: una absoluta, per quam excluditur principium omne productivum alterius naturæ, quæ est in sensu physico communis etiam Filio, & Spiritui Sancto: altera relativa, per quam excluditur etiam principium ejusdem naturæ, quæ est propria Patri: non tamen constituit absolutam essentiam DEI.

121. Ob. ultimò. Definitio DEI (de qua *n. 100.*) *Sufficientia adæquata habendi omnem perfectionem simpliciter simplicem:* proponit DEUM ùt actualiter perfectissimum, nec tamen per modum cumuli, vel plenitudinis, formaliter compositum, vel ex omnibus perfectionibus constitutum; quia perfectiones non ingrediuntur definitionem ùt partes, sed se habent tantùm ùt termini: ergo hæc definitio, tanquam conceptus perfectior, & DEO dignior, est præferenda. Similia ferè dici possent de altera P. Ulloæ, ibidem adductâ: *Eus fruens negativè ac positivè omni perfectione pura.* Resp. etsi hæc definitio evitet aliquas difficultates aliis objici solitas, non propterea videtur nostræ præferenda; nam 1. Nostra est longè clarior, cùm illa involvat terminos satis obscuros, nempe Perfectionem simpliciter simplicem, de quorum intelligentia docti adhuc disputant: nec videtur ea obscuritas primæ statim definitioni miscenda: sed nec sine his terminis stat bonitas definitionis hujus, cùm DEO non conveniat omnis alia perfectio. 2. Nostra est conformior Patribus citatis. *n. 103. & 104.* qui Divinam naturam simpliciter definiunt *Qui est.* quæ verba non sufficientiam adæquatam habendi omnem perfectionē, sed tantùm Aseitatem significant. ita sanè S. Hieron. *in ep. ad Ephes. c. 3.* explicat illud *Exod. 3. Ego sum qui sum.* de existentia à se, non de sufficientia &c. De eadem Aseitate sola loquuntur alii Patres, quorum verba locis citatis adduximus, quæque, nisi valde torqueantur, de illa sufficientia accipi nequeunt.

Nec dicas, S. Damascenum, & ex eo S. Thomam dicere, illud *Qui est* comprehendere in se pelagus substantiæ infinitum: Respondetur enim, non comprehendere metaphysicè vel formaliter acceptum; aliàs diceret formaliter cumulum omnium perfectionum (nam quid est pelagus, nisi cumulus aquarum?) quod nec hi SS. Patres, nec isti adversarii volunt: sed tantùm comprehendere physicè acceptum, hoc est: quòd DEUS, qui definitur *Qui est*, sit physicè tale pelagus: & sic S. Damascenus optimè componitur cum aliis Patribus: quæ conciliatio semper est procuranda. 3. Ista sufficientia non videtur esse prædicatum metaphysicè primum, ex quo alia à priori inferantur; nam ex ea tantùm inferuntur à subsistendi consequentia: è contra ex ente à se omnes tandem perfectiones tanquam ex radice metaphysica inferuntur, & probantur à priori; quia Aseitas est radix exigitiva, & formaliter quasi emanativa omnium perfectionum: ex qua etiam debet probari ipsa sufficientia illa adæquata (nam non potest probari nisi ex Aseitate) dum è contra Aseitas independenter ab illa sufficientia abunde demonstratur. Displicet quidem Adversariis, quòd Aseitas, eò quòd non formaliter, sed tantùm radicaliter dicat alias perfectiones, DEUM, non quasi jam actualiter perfectissimum, sed tantùm potentialiter talem proponat: sed inprimis videtur etiam ipsa sufficientia (quæ non formaliter dicit perfectiones, sed tantùm connexionem vel identitatem cum ipsis) non immediatè ratione sui, sed tantùm mediatè ratione terminorum, DEUM actualiter perfectissimum proponere. 2. quidquid de hoc sit, nostra definitio proponit DEUM perfectissimum in linea seu ratione essentiæ, quamvis non in aliis lineis: sicut intellectus & voluntas dicunt DEUM perfectissimum in linea principii cognoscitivi & volitivi, non autem in linea actu cognoscentis, vel volentis. Ex qua paritate habetur, non esse indecentem conceptum, quiDeum repræsentat aliquo modo tanquam potentiam, præsertim activam, aut quasi emanativam, tantùm formaliter, aut metaphysicè talem. Imò hoc spectat ad lineam definitionis, quæ non debet omnia prædicata definiti exprimere, sed à quibusdam præscindere. Sic S. Thomas *in 1. dist. 7. q. 1. a. 1 ad. 1.* ait. *In DEO est omnino idem re essentia, potentia, & operatio, sed differunt tantùm ratione.* Ex quo tamen non sequitur, DEUM concipi ùt imperfectum, sed tantùm concipi imperfectè. Itaque non videtur recedendum à longè communiùs recepta definitione longè clariore, captu faciliore, & communissimè adhiberi solita in discutiendis aliis quæstionibus de DEO, & perfectionibus Divinis.

ARTICULUS III.

An DEUS sit infinitè perfectus.

122. Perfectio communiter dividitur in mixtam, simpliciter simplicem, & simpliciter talem. *Perfectio mixta* dicitur illa, quæ habet adjunctam imperfectionem; tales sunt potentiæ ambulandi, scribendi &c. quæ licèt bonæ sint, quia tamen secum ferunt motum, & fatigationem, non sunt undequaque perfectæ. *Perfectio simpliciter simplex* ex S. Anselmo *in Monologio c. 14.* dicitur: *Quæ est melior ipsa, quàm non ipsa:* intellige infinitanter; quia non tantùm debet esse melior, quàm ejus negatio; hoc enim competit etiam perfectioni mixtæ: sed debet esse melior, quàm omnis perfectio, cum ipsa incomposfibilis,

sibilis, vel ei non identificabilis. Tales perfectiones sunt prædicata spiritûs, viventis, intelligentis &c. quæ meliora sunt, quàm eorum opposita, scilicet materialis, inanimati &c. *Perfectio Simplex*, seu *simpliciter talis* est, quæ nullam involvit imperfectionem; non tamen est melior, quàm sint aliæ cum ipsa incompossibiles.

123. Difficultas hîc est circa Relationes Divinas. Quidam negant, eas esse perfectiones: alii negant, esse simpliciter simplices; quia Paternitas e. g. non est melior, quàm Filiatio cum ipsa inidentificabilis: unde ajunt, eas Relationes esse perfectiones simplices, vel simpliciter tales: alii tamen asserunt, eas esse perfectiones simpliciter simplices, & explicant illud *non ipsa*, ut significet omnimodam incompossibilitatem, vel exclusionem omnis identitatis etiam in tertio, quæ non datur inter Paternitatem, & Filiationem in Divinis. Sed quidquid sit de his, videntur saltem illi, qui tenent, terminationes contingentes actuum Divinorum contingentium esse perfectiones, debere asserere, quòd istæ non sint perfectiones simpliciter simplices; nam volitio hujus mundi non est melior, quàm fuisset nolitio, si DEUS hunc mundum noluisset: nec tamen istæ duæ sunt ullo modo identificabiles: nisi fortè reponere velint, datâ unâ alteram necessariò omitti, adeóque non esse perfectionem (cùm in nihilo suo maneat) & consequenter oppositam esse meliorem.

124. Jam non quæritur, an DEUS sit ita perfectissimus, ut involvat perfectiones etiam mixtas, & quidem formaliter; nam, cùm istæ secum ferant imperfectiones, & plures inter se contrariæ sint, non possunt in unum, & perfectissimum ens convenire: sed quæritur, an DEUS omnes perfectiones simpliciter simplices, vel simpliciter tales contineat formaliter, mixtas autem eminenter, id est, demptis imperfectionibus.

125. Dico. DEUS est infinitè perfectus, seu habet omnes perfectiones vel formaliter, vel eminenter. ita omnes Catholici, imò omnes paulò prudentiores etiam Ethnici. Et inprimis Scripturæ hoc in pluribus locis asserunt. *Baruch. 3. v. 25. Magnus est, & non habet finem, excelsus, & immensus. Psal. 144. v. 3. Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis &c.* Idem ubique clamant SS. PP. ex quibus S. Dionys. *de Divinis nominibus c. 5.* ait: *DEUS non quoquo pacto est ens, sed simpliciter, & incircumscriptè totum in se esse pariter ambit.* Plura vide apud Lessium *De perfectionibus Divinis l. 1. c. 1.* Ex quo unanimi sensu Patrum etiam habetur, Scripturas debere hîc exponi de infinitate rigorosè accepta, quamvis aliquando etiam in Scripturis terminus *Infinitum* minùs rigorosè accipiatur.

126. Probatur conclusio ratione. Omnis perfectio possibilis vel est creata, vel est increata: utramque habet DEUS, vel formaliter, vel eminenter: ergo habet omnem perfectionem possibilem: ergo est infinitè perfectus. ultima consequentia probatur ex eo, quòd, cùm perfectiones creatæ sint syncategorematicè possibiles infinitæ, si DEUS istas, & præter has etiam habeat omnes increatas, & quidem categorematicè, seu actu, utique debeat esse infinitè perfectus. Nec possibilitas infiniti syncategorematici creati in perfectione prudenter in dubium potest vocari; cùm ex una parte nulla implicantia possit ostendi, & ex altera parte omnes Auctores: imò omnes, qui DEUM verum agnoscunt, etiam omnipotentem agnoscant, & Scripturæ ubique omnipotentiam adstruant: quæ ratio utique sufficit ad hanc propositionem theologicè probandam. prob. jam mi. Perfectio increata non potest dari per identitatem in alio, quàm in DEO: insuper debet necessariò existere, utpote ens necessarium, adeóque cum aliquo identificari: ergo cum DEO; adeóque debet huic formaliter inexistere. Jam perfectio creata debet omnis à DEO, vel actu produci, vel saltem posse produci: ergo debet eam habere eminenter. prob. conseq. Omnis causa principalis debet præcontinere effectum vel formaliter vel eminenter; cùm dare non possit, præsertim principaliter, quod non habet. Hinc D. Dionys. *de Divinis nominibus c. 5.* rectè ait de DEO: *Nam profectò non istud quidem est, illud verò non est, neque alicubi est, alicubi non est; sed omnia est, ut omnium causa.* Dixi *eminenter*; quia formaliter eas habere non potest, utpote mixtas imperfectionibus, & sibi contrarias.

127. Confirm. DEUS est ens à se: ergo est illimitatus, seu infinitus in perfectione. prob. conseq. Non est limitatus à causa, neque à se; ergo. 1. pars ant. est clara; quia non habet causam; ubi obiter adverto, effectum dici limitatum à causa, non quòd hæc producat effectum in minore perfectione essentiali; cùm enim essentiæ sint immutabiles, hoc nequit causa facere: sed quòd loco effectûs perfectioris producat minùs perfectum. prob. jam 2. pars ant. Ens, quod est à se, seu non habet causam, non est limitatum à se, vel à sua natura; quia ipsa natura talis entis est illimitata: id quod ex lumine naturali omnes, qui agnoscunt ens à se, admittunt; nam, quandocunque occurrit ens limitatum, statim in ejus causam naturaliter inquirimus, nec dubitamus ens limitatum etiam esse causatum. 2. Si ens à se posset esse limitatum, posset quis adstruere plurima entia à se; imò Philosophi, quando occurrunt effectus mirabiles, quorum causa difficillimè assignatur, possent dicere, eos esse à se, quod esset absurdum. Tandem si ens non est limitatum quoad existentiam, sed habet hanc perfectionem à se, non est ratio, cur non habeat à se etiam alias perfectiones, quas à se haberi non est adeò difficulter perceptibile.

128. Ex hac conclusione, ejúsque probationibus infertur 1. DEUM necessariò esse æternum; nam cùm sit ens à se, est ens absolutè necessarium; si enim aliquando non fuisset, nec à se, nec ab alio postea esse potuisset: non ab alio; quia sic non esset ampliùs ens à se: non autem à se; quia, ùt rectè Derkennis *disp. 1. de DEO. c. 2. n. 34.* quod non semper est, sed transit à non esse ad esse, debet per aliud determinari. Certè, ùt ait Arriaga *Disp. 2. sec. 4. n. 33.* videtur ex terminis imperceptibile, quòd aliquid à se ipso incipiat de novo existere, nec est ulla assignabilis ratio, cur non antè extiterit: & ipsa res nondum existens non potest cognoscere tempus, quo velit incipere. Quòdsi DEUS necessariò extitit ab æterno, etiam necessariò in æternum existet; nam sicut habet à se primum existere,

ita habet, ut ita loquar, conservari, nec indiget alio. Et sanè ridiculum esset dicere, quòd aliqua creatura possit destruere ens à se, & quidem infinitè perfectum, adeóque infinitæ etiam potentiæ, & per quod omnia conservari debent.

129. Infertur 2. DEUM esse immensum, adeóque omnibus rebus intimè præsentem; nam sicut nasci in tempore est imperfectio (qua ratione etiam probatur DEUS esse æternus) ita etiam est imperfectio constringi loco: econtra esse determinatum ad hoc, ut, ubi aliquid pro ulla temporis differentia, vel quacunque providentia existit, etiam ipse adsit, est perfectio possibilis, sicut esse semper: consequenter non debet DEO negari, tanquam illi, cui inest omnis perfectio possibilis ex *n. 126.* Accedit, quòd absurdum sit dicere, creaturam alicubi posse existere, ubi non possit existere DEUS: atqui ubique potest aliqua creatura existere: ergo: si autem DEUS potest ubique existere, actu ubique est; cùm mutari non possit, ùt paulò post dicemus; quare quando DEUS dicitur habitare, accedere, recedere, & similia, tropicè ab omnibus intelliguntur. Hîc tamen notandum, quòd nec æternitas DEI sit successiva (quam Derkennis *Disp. 4. n. 1.* vocat extrinsecam temporis) nec immensitas sit extensa; non enim DEUS durat per durationes sibi succedentes, nec præsens est variis locis per ubicationes distinctas, sed in hoc indivisibili *nunc* datur tota ejus æternitas, (quam Derkennis *loco cit.* vocat intrinsecam) & in indivisibili etiam spatio datur tota immensitas, de qua re legi meretur P. Ulloa *De DEO disp. 1. c. 3.* Hoc non capimus sensu, sed intellectu, quo etiam solo capimus, animam esse totam in capite, & totam in pede: quamvis hæc paritas non sit omnimoda; cùm ubicatio, vel unio animæ cum capite distincta sit ab ubicatione, & unione cum pede: at præsentia DEI Romæ (quantum est ex parte DEI) eadem est, quæ Ingolstadii &c.

130. Infertur 3. DEUM esse omnipotentem, atque omniscium; tum quia hæ perfectiones possibiles sunt; tum quia ab ente à se omnia producta debent suum esse habere, adeóque ipse omnia possibilia producere; si autem omnia debet producere, debet etiam conservare, & gubernare, adeóque omniscius esse, tum ut noscat, quid producat, tum ut omnia ritè ordinet, ac sapienter dijudicet: sed de hac omniscientia redibit iterum sermo, ubi de scientia DEI.

Infertur 4. DEUM esse spiritum, & non corpus, ùt Sadducæi inter Judæos hæretici, & Anthropomorphitæ volebant; est enim utique major perfectio possibilis esse spiritum, quàm crassum corpus; quare, quando homo dicitur factus ad imaginem DEI, non intelligitur de corpore, sed de parte nobiliore, scilicet anima intellectuali, & libera. Item quando in Scripturis DEO tribuuntur membra corporalia, manus vel pedes, imò etiam anima, omnes Patres, atque Doctores dicta illa metaphoricè sumunt.

Infertur 5. DEUM esse liberum; nam utique est magna imperfectio, ens intellectivum esse necessitatum ad omnia, & nullam ullius rei electionem habere, quæ si à rationalibus creaturis, multò magis removenda est à DEO: præsertim cùm hic debeat esse sapientissimus Gubernator, adeóque erga bene meritos liberalem se exhibere, alios autem pro libitu pœnas, aut infligere, aut condonare. Accedit, quòd sine libertate explicari omnipotentia nequeat; cùm enim plurima possibilia nunquam sit producturus (ùt apud omnes est in confesso) si non omitteret illa liberè, sed necessariò, non foret omnipotens; quia non posset plura producere, quàm actu produceret. Adde, quòd frustra, & ineptè DEUM rogaremus, ut hoc, vel illud nobis concedat; nam vel non posset, vel necessariò deberet concedere. Neque posset dici, eum suppositis precibus id necessariò facturum; nam hoc est contrarium persuasioni omnium, nec necessitas absoluta potest connecti cum liberis nostris actibus.

131. Infertur 6. DEUM simplicem esse, omnísque compositionis realis expertem. dico *realis*; nam de formali per conceptum, quæ non in DEO, sed tantùm in cognitione nostra argueret imperfectionem, hîc non sum solicitus. prob. Ipsa realis compositio est quædam imperfectio, quæ excludi debet à perfectissimo DEO: ergo. Dein vel partes componentes essent entia à se, & DEUS foret aggregatum ex pluribus Diis: vel essent ens ab alio, & neque totum esset à se, ùt patet ex *n. 71.* vel aliquæ partes essent à se, aliæ ab alio, & priores essent DEUS, vel Dii; reliquæ autem omnino superfluæ; cùm sine ipsis haberetur infinita perfectio, seu DEUS, aut Ens à se.

132. Infertur 7. DEUM esse immutabilem, ùt de se ipso dicit *Malachiæ c. 3. v. 6. Ego enim Dominus, & non mutor.* Ratio est; quia mutabilitas est perfectibilitas; motus enim est actus entis in potentia, seu entis perfectibilis, quale DEUS utpote ens perfectissimum esse non potest. Rursus novus motus vel deberet DEO jam existenti de novo identificari, quod est Chimæricum: vel deberet DEO uniri, & daretur compositio, non quidem ea, quam aliqui dicunt passivam, vi cujus substantia DEI ex partibus componeretur; sed tamen activa, vi cujus DEUS accidentaliter compleretur, seu perficeretur, quod DEO repugnat. Ex quibus intelligitur etiam ille modus loquendi Theologis communis, vi cujus dicitur DEUS purus actus exclusivus omnis potentialitatis: scilicet DEUS non est subjectum potens recipere ullam perfectionem per unionem, sed est mera, &, omnis perfectio sua per identitatem. Quomodo autem sine mutatione DEUS possit uniri creaturæ, spectat ad tractatum de Incarnatione, ubi fusiùs exponitur, Verbum per unionem Hypostaticam nec perfici, nec mutari: itémque ibi exponitur, an & quo sensu Persona in Christo possit dici composita, de quo S. Thomas *in 3. dist. 6. q. 2. a. 3.* quomodo autem concilientur libertas, & immutabilitas DEI, inferiùs, quantum fieri potest, exponemus.

133. Infertur 8. DEUM esse unicum, quod Scripturæ innumeris locis tradunt. Hinc quando *Psal. 81.* aut *1. Cor. 8.* & alibi indicantur Dii multi: vel sermo tantùm est de multitudine falsorum Deorum: vel intelliguntur tantùm Superiores, aut Judices, qui propter præeminentiam suam vocantur in Scripturis Dii, sed non in eo sensu, quo ipse DEUS. Idem in Symbolo S. Athanasii clarissimè definitur: quin imò Pythagoræ, Trismegisto, Aristoteli, imò, teste Origene, Peripateticis, atque Philosophis, quin & paulò sapien-

sapientioribus Ethnicis fuit persuasum, ùt fusè allatis eorum dictis probat Theophil. Raynaudus *in Theologia Naturali dist. 7. q. 1. a. 1.* Hinc famosum illud dictum Aristotelis *12. Metaphysicorum ultimo sub finem*, ubi ait: *Entia nolunt malè gubernari: non est bona pluralitas principatuum: unus ergo princeps.* ubi non de gubernatione regni, sed universi loquitur. Hinc illud Pythagoræ dicentis, quòd, si alter daretur DEUS, deberet sibi alterum condere mundum, & in eo habitare.

134. Rationes etiam pro hac veritate, vel ex immultiplicitate ultimi finis, vel entis summi, ac perfectissimi, vel aliunde desumptas complures videre est apud eundem Raynaudum *loc. cit.* ego brevitatis causâ unam solam adduco. DEUS, utpote perfectissimus, debet esse liberrimus quoad gubernationem universi totius; aliàs enim posset turbari, imò sæpe turbaretur ordo bonæ gubernationis, si prudenter statuta exequi non posset: ergo debet esse unus. prob. conseq. Si essent duo, vel plures Dii, tunc vel unus altero esset debilior, deberétque cedere, & non esset DEUS; quia imperfectus, & nullo modo omnipotens: vel essent quoad omnia pares, & tunc posset unus alterum impedire: quin imò uterque à se invicem dependerent, adeóque imperfecti forent, & neuter omnipotens: facilè etiam turbaretur, certè posset turbari ordo universi, dum possent non convenire, atque probabilissimè etiam non convenirent; quia non deberent, & liberi essent. de qua re adhuc plura in objectionibus infrà. Hucusque allata prædicata DEI, atque etiam alia clarè definita habentur in Concilio Magno Lateranensi sub Innocentio III. eáque definitio refertur C. Firmiter de Summa Trinitate.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

135. OB. 1. Ut habet communis paræmia, *Bonum est, quod omnia appetunt*: atqui DEUM non omnia appetunt; quia non omnia eum cognoscunt: ergo non est bonus, aut perfectus. Confirm. 1. Saltem non infinitè appetitur: ergo non est infinitè bonus. Confir. 2. Bonum est communicativum sui: DEUS non est ita communicativus: ergo. prob. mi. Ante creationem mundi se non communicavit: ergo neque nunc se communicat; quia est immutabilis. Confir. 3. Si DEUS est bonus, tunc solus est bonus, ùt dicitur *Marci 10. v. 18.* ergo non est summum bonum; quia nullum est bonum inferius. Resp. dist. ma. hoc est, quidquid appetitur, est bonum. conc. ma. quidquid est bonum, appetitur ab omnibus. neg. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq. in ea propositione *bonum* est prædicatum, non subjectum. Ad 1. confirm. om. ma. quia Deus à seipso infinitè suo modo appetitur, neg. cons. Ad 2. confirm. neg. mi. ad prob. neg. ant. quia se ab æterno communicavit ad intra communicatione perfectissima per identitatem. Dein om. ant. neg. conseq. quia in tempore se communicat ad extra, non per identitatem, sed vel per unionem cum natura humana Christi, vel per productionem variarum creaturarũ sine omni mutatione; quia nullum recipit motum. Ad 3. confirm. dist. ant. solus DEUS est bonus à se, & per excellentiam, ac essentiam suam. conc. ant. per participationem à DEO acceptam. neg. ant. & conseq.

136. Ob. 2. DEUS est ens singulare, determinatum, distinctum ab aliis: ergo est limitatum, & non infinitum. Confirm. 1. DEUS est principium rerum omnium: sed principia seu semina sunt imperfecta: ergo. Confirm. 2. DEUS non est factus: ergo neque perfectus; quia perfectum est omnino, & totaliter factum. Resp. neg. conseq. Eo ipso, quòd sit ens exigens infinitas perfectiones, non est ens limitatum quoad perfectionem, sed ad summum quoad numerum, quæ tamen quasi limitatio est summa perfectio; quia per eam excluditur omne ens æquale. Ad 1. confirm. dist. mi. principia intrinseca materialia. conc. mi. extrinseca, seu effectiva. neg. mi. saltem universaliter sumptam, & neg. conseq. Ad 2. confirmat. neg. conseq. perfectus enim in sensu Theologico (quidquid sit de Grammaticali) significat præditum perfectione, sive facta aut creata, sive increata à se.

137. Ob. 3. Si DEUS continet omnem perfectionem possibilem, tunc præter DEUM nulla est alia possibilis: sed hoc est falsum: ergo. Confirm. 1. Si daretur corpus infinitum, non esset possibile aliud corpus: ergo, si detur perfectio infinita, nulla alia erit possibilis. Confir. 2. Infinitum est, ex quo semper est aliquid accipere: sed non videtur, quomodo ex Divinis perfectionibus semper sit aliquid accipere: ergo. Resp. dist. ma. si continet omnem formaliter quoad speciem, & individuum. conc. mai. si tantùm continet eminenter. neg. ma. & conc. mi. neg. conseq. quia tamen alia in specie, & individuo perfectio est possibilis, quamvis hanc DEUS contineat eminenter.

138. Ad primam confirm. dist. ant. non esset possibile absolutè. neg. ant. naturaliter. om. ant. & neg. conseq. Supernaturaliter possibilis est penetratio corporum, adeóque præter corpus infinitum adhuc aliud, quod tamen cum illo deberet supernaturaliter compenetrari: si tamen infinitum impleret omnem locum possibilem, & supposita possibilitate infiniti, unum infinitum non posset esse majus altero, de quo litigant Philosophi. Perfectiones autem non se mutuò excludunt locò. Ad 2. confirm. Illa definitio strictè loquendo tantùm convenit infinito divisibili in numero, vel extensione; & infinitum aliàs dicitur, quod superat omne finitum: sed om. ma. neg. mi. quia saltem per conceptum semper est aliquid accipere; nunquam enim tot abstrahi possunt perfectiones ex DEO, quin plures restent abstrahendæ.

139. Dices. Si DEUS non esset in omni loco etiam in individuo, non esset immensus: ergo si non haberet omnem perfectionem etiam in individuo, non esset infinitè perfectus. Resp. retorq. argum. ergo si non produceret omnem effectum, non esset omnipotens; quod est prorsus absurdum. In forma. neg. conseq. Immensitas in suo conceptu dicit formalem præsentiam in omni loco, in individuo etiam accepto: at infinita perfectio non dicit formalem possessionem cujuslibet perfectionis in individuo; sed tantùm possessionem cujuslibet eminenter talem: sicut omnipotentia non dicit actualem productionem, sed tantùm potentiam.

140. Ob. 4. Si DEUS esset infinitè perfe-

ctus, tunc unum infinitum esset majus altero: hoc est impossibile: ergo. prob. ma. DEUS magis excedit hominem, quàm Angelum: ergo infinitus excessus DEI super hominem esset major infinito excessu super Angelum: ergo. Confir. Creaturæ omnes deberent esse æquales in perfectione: hoc est falsum: ergo. prob. ma. omnes æqualiter distarent à perfectione Divina, scilicet infinitè: ergo. Resp. neg. ma. ad prob. dist. ant. magis excedit, si excessus denominativè sumatur. neg. ant. si excessus quidditativè sumatur. om. ant. propter paulò post dicenda, & dist. pariter primâ, nego secundam consequentiam.

141. Excessus est relatio inæqualitatis, quæ consequenter quidditativè, seu concretivè sumpta involvit duos terminos, seu duas rationes fundandi, & in nostro casu perfectionem DEI, & perfectionem creaturæ. Excessus autem (intelligo activum) denominativè sumptus involvit tantùm id, quod denominatur excedens, scilicet in nostro casu perfectionem DEI. Jam hæc, cùm unica, & indivisibilis sit, non potest esse major se ipsa, adeóque excessus DEI denominativè sumptus super Angelum non est major excessu denominativè sumpto super hominem; cúmque hic tantùm excessus, seu perfectio DEI sit infinita, non sequitur unum infinitum esse majus altero. Sic etiam elephas in se ipso non est major, sive comparetur cum musca, sive cum bove. Quæri tamen adhuc potest, an, si addatur infinitæ perfectioni Divinæ perfectio Angeli supra muscam, complexum fiat majus, sed de hoc paulò pòst adhuc isto articulo.

142. Ad confirm. neg. ma. ad prob. dist. ant. hoc est, æqualis esset distantia ex parte DEI. conc. ant. ex parte creaturarum. neg. ant. & conseq. Sicut diximus excessum involvere duos terminos, ita & involvit distantia: imò hæc distantia, si bene consideretur, aliud non est quàm excessus. Quamvis autem unus terminus semper maneat idem, si alter sit inæqualis, jam distantia est inæqualis: & consequenter etiam inæqualis perfectio: atqui in quibusdam creaturis est inæqualis utique essentia & æstimatio, e. g. in creatura insensibili respectu rationalis: ergo etiam perfectio.

143. Ob. 5. Perfectiones possibiles sunt inter se distinctæ, & oppositæ: ergo non possunt confluere in simplicissimum DEUM. Confirm. Si haberet DEUS eminenter omnes perfectiones creatas, tunc esset eminenter lignum, corpus, imò esset eminenter imperfectio, vel etiam peccatum, saltem in sententia eorum, qui dicunt formalem malitiam peccati stare in aliquo positivo: hæc sunt absurda: ergo. Resp. dist. ant. si sint perfectiones mixtæ. conc. ant. si sint simpliciter simplices, aut simpliciter tales. neg. ant. & sub eadem distinctione conc. vel neg. consequentiam. Scilicet ùt diximus *n. 126.* perfectiones simplices DEUS habet formaliter, mixtas eminenter.

144. Ad confirm. resp. Sicut statim initio Summularum monentur Logici, ut præsertim coram rudibus non proferant absque distinctione, vel explicatione simpliciter hanc propositionem: *Non tantùm DEUS est mendax:* licèt in rigore summulistico possit esse vera; quia eam rudes in malo sensu acciperent; ita hîc pariter monendi sunt Theologi, ne proferant simpliciter propositiones in objectione adductas; quia etiam istæ facilè in malum sensum acciperentur, quasi DEUS esset reverà corpus aliquod, sed eminentius cæteris: vel esset peccatum supra alia eminens, quæ utique essent falsissima. dist. ergo mai. hoc est, haberet omnem perfectionem puram (seu demptis imperfectionibus) quæ reperitur in ligno, corpore, vel etiam actu malo. conc. mai. in alio sensu. neg. mai. & dist. sic mi. neg. cons.

145. Ob. 6. Etiamsi Angelus e. g. possit producere cognitiones specie diversas syncategorematicè infinitas, tamen non est infinitè perfectus: ergo etiam, quamvis DEUS possit producere creaturas syncategorematicè infinitas, non sequitur, quòd sit infinitè perfectus. Resp. neg. conseq. Inprimis Angelus non potest cognitiones se solo producere, sed debet juvari ab objectis, seu speciebus, & DEO ipso concurrente, à quo insuper debet pro priori conservari: potest autem DEUS creaturas infinitas se solo producere. Secundò non potest Angelus producere cognitiones perfectiores, & perfectiores in infinitum; potest autem DEUS producere creaturas semper perfectiores, & perfectiores, & hæc perfectio est infinita; quia major omni finitâ, nec habens finem ullum continendi perfectiones. At illa perfectio Angeli neque in linea intellectivi est infinita; quia potest dari major adhuc finita; nam potest dari alius Angelus, potens producere cognitiones perfectiores, quàm ille prior possit: qui tamen Angelus erit adhuc limitati intellectûs; quia iterum poterit dari perfectior isto. Quòd autem causa, si conservetur, possit successivè producere infinitos effectus genericè tales, non arguit potentiam infinitam (nisi fiat miserabilis quæstio de voce contra communissimum sensum, & authoritatem) nam omnibus causis, quæ ab omnibus finitæ potentiæ esse censentur, competit posse semper ulteriùs agere, si conserventur.

146. Ob. 7. Complexum ex DEO, & creatura est aliquid perfectius, quàm solus DEUS: ergo hic non est infinitè perfectus; quia potest dari aliquid perfectius. Resp. cum S. Thoma *1. 2. q. 34. a. 3. ad 2.* item *in 3. dist. 6. a. 3. ad 1.* & aliis communissimè. neg. ant. si enim, ùt habet S. Augustinus *serm. 38. de tempore sub medium. Tantus solus est Pater, vel solus Filius, vel solus Spiritus Sanctus, quantus est simul Pater & Filius, & Spiritus Sanctus.* quantò magis tantus est solus DEUS, quàm DEUS simul & homo. Ratio hujus rei est; quia finitum additum infinito simpliciter tali, non facit illud melius; eò quòd infinitum simpliciter jam præcontineat eminenter omne bonum finitum, & quidem infinito excessu, adeóque additum finitum non facit illud magis æstimabile, quod significat strictè melius.

147. Dices. Totum est majus sua parte: ergo complexum Christus est majus solo DEO. Resp. nego suppositum, quòd DEUS sit pars hujus complexi; pars enim significat aliquid complebile, perfectibile &c. quod DEO non competit: unde non potest dici pars Christi, sed tantùm terminus intrinsecus. Si replices: totum est majus suis terminis intrinsecis. Resp. dist. ill. est majus, hoc est, semper melius. neg. majus, hoc est, extensius. om. Certè aliqua tota pro

con-

constitutivis involvunt negationes, quæ non semper reddunt id melius. e. g. homo peccator, supposito præsertim, quòd peccaverit pura omissione libera, non est quid melius, nec physicè, quàm solus homo. Secundò, si terminus intrinsecus unus sit infinitum simpliciter, non potest totum esse melius, quàm ille terminus solus

148. Dices 2. DEUS & creatura sunt plura bona, quàm solus DEUS: ergo etiam sunt plus boni. Confirm. Complexum illud non est minus DEO, nec æquale: ergo est majus. Resp. neg. conseq. *Plus boni* significat majorem æstimabilitatem, *plura bona* significat tantùm numerum, sive plura subjecta bona. Aliqui admittunt DEUM, & creaturam esse plus boni *extensivè*, seu ùt alii loquuntur, *materialiter*, quamvis non *intensivè*, seu *formaliter*. Sed Izquierdo, Gonet, & Quiros hunc modum loquendi, saltem si dicatur *extensivè*, rejiciunt; quia, ajunt, *plus boni* non significat tantùm pluralitatem numericam, sed majorem æstimabilitatem. Ad confirm. aliqui dicunt, complexum illud esse minus boni, eò quòd creatura DEO adjungat imperfectionem; sed non video, cur minuatur bonitas DEI per additionem creaturæ. Dein, sicut Deus absorbet omnem bonitatem, ita eminenter compensat omnem defectum. Quare nego secundam partem antecedentis, & dico, quòd sit quoad æstimabilitatem æquale.

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones contra Corollaria.

149. OB. 1. contra æternitatem DEI. Æternitas ex Boëtio *de consol. Phil. pros. 6. lib. 5.* est *interminabilis vitæ tota simul, & perfecta possessio*, vel duratio tota simul, & quoddam nunc stans: sed hæc non convenit DEO: ergo. prob. mi. DEUS in Scripturis dicitur fuisse, esse, & futurus esse: sic *Apoc. 4. v. 8.* dicitur: *Dominus DEUS omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Daniel. 7. v. 9.* vocatur *Antiquus dierum*: ergo. Resp. neg. mi. ad prob. neg. conseq. Phrases illæ non significant successionem temporis in DEO, sed in creaturis coëxistentibus; vel significant tantùm, DEUM eminenter continere omnes differentias temporis; DEUS enim non existit in tempore, quod sit intrinseca mensura ejus durationis: neque propterea nunquam existit, sed semper, sine omni tamen durationis successione.

150. Unde illud *Psal. 101. v. 28.* de DEO: *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* pulcherrimè exponit D. Augustinus *l. 11. Confess. c. 13. Anni tui nec eunt, nec veniunt; ... anni tui omnes simul stant; quoniam stant: nec euntes à venientibus excluduntur; quia non transeunt: isti autem nostri omnes erunt, cùm omnes non erunt. Anni tui dies unus, & dies tuus non quotidie, sed hodie; quia hodiernus tuus non cedit crastino, neque enim succedit hesterno. Hodiernus tuus æternitas, ideo coæternum genuisti, cui dixisti: Ego hodie genui te.* Et S. Anselmus *in Prosologio c. 19. De æternitate tua nihil præterit, ut jam non sit: nec aliquid futurum est, quasi nondum sit: non ergo fuisti heri, aut eris cras: sed heri, & hodie, & cras es: imò non heri, nec hodie, nec cras; sed simpliciter es extra omne tempus.*

151. Dices 1. Ergo DEUS nunc est æternus, & nunc semper existit. Resp. dist. illat. intelligendo *nunc temporis* creaturarum, ita ut per hoc nunc sit æternus. neg. illat. ita ut per *nunc æternitatis* suæ sit æternus, & semper existat. conc. Nec inferas: ergo non extitit heri. Resp. enim neg. illat. cùm enim æternitas ejus, eminenter contineat omne tempus, & cuique coexistat, in hoc sensu communiter accepto dicitur DEUS heri extitisse, quamvis non ita extiterit, ut ejus æternitas, ut ita dicam, hesterna, non sit etiam hodie: scilicet in DEO non datur præteritum, sed tantùm in creaturis coëxistentibus, quibus quia comparamus frequenter æternitatem DEI, hinc sæpè de ea loquimur, sicut ferme de creaturis durantibus; quia aliter vix capimus.

152. Reverà autem colligit DEUS in unum indivisibile, perpetuò stans, & immutabile *nunc* modo quodam eminentissimo omnes suas perfectiones, cognitiones, volitiones, consilia, decreta, gaudia &c. quæ in creaturis sibi succedunt. Et sicut per indivisibilem immensitatem est hic, & illic, & isthic; sic per indivisibilem æternitatem est nunc, hodie, heri, & cras. Si quæras, quomodo ergo respectu DEI sint præteritæ, vel futuræ aliquæ creaturæ? Resp. denominationem præteriti, vel futuri in creaturis provenire non à sola æternitate DEI semper stante, sed à successivis creaturarum durationibus, priùs existentibus, & posteà non ampliùs existentibus, vel primùm exituris, & propter has etiam respectu DEI dici creaturas præteritas, vel futuras.

153. Dices 2. Ergo omnes creaturæ coexistunt toti æternitati: ergo sunt æternæ. Resp. dist. ant. coëxistunt toti totaliter. neg. ant. partialiter. conc. ant. & neg. conseq. Licèt quælibet creatura coëxistat toti immensitati, non est ideo immensa: item, quamvis pes coëxistat, & uniatur immediatè toti animæ rationali, non tamen existit ubique, ubi anima, e. g. non existit in capite, neque huic immediatè unitur. Neque sunt contradictoria, coëxistere toti æternitati, & non totaliter, ùt patet in exemplis immensitatis, & animæ modò allatis. Ratio etiam est; quia tantùm significatur, coëxistere toti æternitati durationem hodiernam Petri, & non crastinam; pro hoc tempore, & non pro alio; pro hoc instanti, non alio: coëxistere illi tantùm, & non ampliùs &c. quæ propositiones contradictoriæ non sunt; cùm præsertim verificentur de durationibus creatis distinctis, quales sunt hodierna, & crastina, tamdiu durans, & ampliùs durans &c.

154. Ob. 2. contra immensitatem DEI. Scripturæ sæpe assignant DEO locum: sic *Isa. 66. v. 1. Cœlum sedes mea*: ergo non est ubique. Confirm. Si esset DEUS immensus, non magis esset in cœlo, quàm in inferno: hoc est absurdum: ergo. Resp. neg. conseq. Ratio patebit ex dicendis ad confirmationem, ad quam resp. dist. mai. non magis ratione immensitatis. conc. maj. ex alio capite. neg. mai. & dist. sic mi. neg. conseq. DEUS dicitur specialiter esse in loco: vel quia specialiter ibi operatur, & magis ostendit suam majestatem, ac liberalitatem, ùt in cœlo: vel quia magis ibi colitur, ùt in templo: vel magis amatur, ùt in anima justi: quia tamen hæc res multùm pendet ex usu loquendi, etiam hic debet attendi. Sic, licèt etiam sit in inferno per vindictam, non

tamen est usus dicendi simpliciter absque addito, DEUM esse in inferno; fortè quia ibi non operatur pœnas ex sua inclinatione, sed quasi tractus à malitia damnatorum.

155. Ob. 3. Si DEUS esset ubique, esset localiter in spatio: hoc autem est falsum, & negatur etiam à SS. PP. ergo. Confirm. Si DEUS tantùm condidisset granum sinapis, aut milii, & illi inexisteret, esset ubique, & tamen non esset immensus: ergo ex eo, quòd sit ubique, non sequitur esse immensum. Resp. neg. ma. localiter enim esse in spatio solet significare, esse alicubi per ubicationem accidentalem, & contactum quantitatis, quæ DEO non competunt. SS. PP. autem tantùm negant, DEUM esse in loco circumscriptivè, vel definitivè, ita, ut non sit extra illum locum, quod neutiquam asserimus. Ad confir. dist. ant. non esset immensus ratione præsentiæ in eo grano formaliter acceptæ. conc. ant. ratione præsentiæ realiter acceptæ. neg. ant. & conseq. DEUS jam fuit immensus ante mundum conditum, ubi adhuc nihil fuit creatum: quare posset etiam esse immensus, etsi tantùm daretur granum sinapis, non quidem ratione præsentiæ illius; formaliter tantùm acceptæ, sed realiter acceptæ, quæ est immensitas DEI exigens esse ubique, ubi aliquid creatum existit pro quacunque temporis differentia, aut etiam pro quacunque DEI providentia.

156. Dices: Juxta nos DEUS debet etiam esse extra mundum in spatiis imaginariis: sed non est in illis: ergo. ma. patet ex eo, quòd mundus non sit immensus; adeóque neque DEUS esset, si huic tantùm adæquaretur. mi. prob. Spatia imaginaria realiter nihil sunt: ergo DEUS non potest illis esse realiter intimè præsens. Objectio hæc multum habet quæstionis de nomine. Certum est, DEUM extra mundum non coëxistere actu spatiis imaginariis; nam coëxistentia dicit utramque existentiam, quæ cùm deficiat ex parte spatiorum, etiam deficit coëxistentia: sed etiam certum est, immensitatem DEI æquivalere infinitis adhuc possibilibus locis, ita ut quandocunque locus de novo daretur, statim DEUS illi esset præsens, absque ulla sui mutatione: sicut scilicet æternitas DEI æquivalet infinitis durationibus, & absque ulla sui mutatione erit præsens Antichristo, quandocunque hic dabitur.

157. Verbo, præsentia, & coëxistentia dicunt duos terminos sibi præsentes, aut coëxistentes: unus, scilicet DEUS, datur: alter, id est spatia, non dantur: an autem dato tantùm uno termino possit dici, quòd jam denominativè saltem detur denominatio DEI præsentis, vel coëxistentis, quæstio est multum habens de nomine, in qua discrepant graves authores. Suarez affirmat, Vasquez negat, SS. P. P. adduci utrinque possunt. Pro affirmativa S. Augustinus *l. 11. de civit. c. 5.* sic loquitur: *An fortè substantiam DEI, quam nec includunt, nec determinant* Philosophi, *nec distendunt loco, sed eam, sicut de DEO sentire dignum est, fatentur incorporea præsentia ubique totam, à tantis locorum extra mundum spatiis absentem esse dicturi sunt, & uno tantùm, atque in comparatione illius infinitatis tam exiguo loco, in quo mundus est, occupatam?* S. Thomas *quodlibeto 11. q. 1. a. 1. in corp.* ait: *DEUS non solùm est in illis, quæ sunt, fuerunt, & erunt; sed etiam in illis, quæ possunt imaginari esse.* Pro negativa stat Tertull. *c. 5. adverf. Praxeam* ajens: *Ante omnia enim DEUS erat solus, ipse sibi & mundus, & locus, & omnia.* S. Bernardus *l. 5. de consideratione. c. 6. Ubi erat, antequam mundus fieret? ibi est. Non est, quod quæras ultrà, ubi erat. Præter ipsum nihil erat: ergo in se ipso erat.* Adducitur etiam S. Augustinus *in Psal. 122.* dicens: *Antequam faceret DEUS cœlum & terram, ubi habitabat DEUS? in se habitabat:* In forma vel dist. ma. sic: esset in illis formaliter. neg. ma. fundamentaliter. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. vel neg. ma. quia saltem id non necessariò sequitur; etsi enim DEUS non foret in spatiis illis, modò esset in seipso, jam esset immensus.

158. Ob. 4. contra omnipotentiam DEI. Si DEUS esset omnipotens, posset producere effectus categorematicè infinitos: sed non potest hos producere: ergo. Resp. neg. ma. Omnipotentia non dicit potentiam producendi effectus impossibiles, quales probabiliùs sunt categorematicè infiniti: sed tantùm dicit potentiam ad effectus possibiles, seu syncategorematicè infinitos. Neque debet dari omnimoda, seu, ùt vocatur, arithmetica proportio inter causam increatam, & effectum ejus; aliàs deberet posse ad extra producere effectum increatum: sufficit ergo proportio suo modo geometrica. Dices: si essent creaturæ categorematicè infinitæ, possent producere effectus categorematicè infinitos: ergo multò magis hæc potentia DEO tribuenda est. Resp. om. ant. neg. conf. Ex una Chimæra sequeretur altera. Interim tamen semper est verum, DEUM plùs posse, quàm omnes creaturæ possint in omni hypothesi possibili.

159. Ob. 5. contra simplicitatem DEI. In DEO datur distinctio virtualis inter naturam, ac personas, vel inter attributa, & essentiam: ergo datur etiam compositio. Confirm. In DEO dantur accidentia: e. g. Sapientia, Justitia &c. ergo debet dari accidentalis compositio. Resp. om. ant. de quo suo loco, neg. conseq. Distinctio virtualis non est reverà aliqua distinctio, sed tantùm æquivalentia distinctionis in ordine ad prædicata contradictoria; neque tollit identitatem cum summa simplicitate: adeóque non affert ullam realem compositionem. Ad confirm. neg. ant. quæ enim in creatis sunt accidentia propter ipsam imperfectionem creaturarum, sunt in DEO realiter ipsa essentia physica. Neque etiam verum est, in creatis meliora esse composita simplicibus; nam, cæteris paribus, simplicia sunt meliora; melior est enim Angelus, quàm homo.

160. Ob. 6. contra immutabilitatem DEI. Etsi DEUS non possit moveri ab alio, potest tamen moveri à se ipso, & juxta S. Augustinum *l. 8. in Gen. c. 20.* se movet: ergo est mobilis, seu mutabilis. Confirm. DEUS ex non creante factus est creans: ergo est mutatus. Resp. neg. ant. moveri enim à se significat, aliquid de novo in se producere, & recipere, sicut nos producimus, & recipimus nostras cognitiones: at DEUS nihil de novo in se producit, aut recipit. S. Augustinus non vult, DEUM se movere in sensu nostro (in quo motus non fit sine successione temporis; nam S. Aug. *loc. cit.* clarè dicit, quòd Creator moveat se sine tempore, & loco) sed tantùm in sensu Platonico, in quo dicitur *motus* omnis actus, etiam vitalis, identificatus potentiæ: qui modus loquen-

loquendi, teste Esparza, est jam antiquatus in scholis. Ad confirm. neg. conseq. actio creativa, cùm sit actio ad extra, non immutat principium creans, sed tantùm effectum creatum.

161. Ob. 7. contra unitatem DEI. Materia prima non fit ex alio: ergo est ens à se: ergo saltem dantur duo entia à se. Confirm. Deitas, sicut est infinitè bona, ita debet esse infinitè communicabilis: ergo debent dari infiniti Dii. Resp. neg. conseq. Non quidem ex alio, tanquam priore subjecto, fit materia, sicut nec anima rationalis: at fit ab alio, scilicet DEO. Ad confirm. neg. conseq. Sufficit, si ad intra infinitè se communicet tribus SS. Personis. Quòdsi etiam se ad intra communicaret infinitis Personis, tamen non forent infiniti Dii. Quòd autem se communicet tantùm tribus, & non pluribus, potissimùm desumendum est ex fide, cui aliæ congruentiæ ex ratione accedunt, de quibus *tr. de Trinitate* agi solet.

162. Ob. 8. Plures, imò ferme omnes gentes coluerunt plures Deos: ergo, si errâssent, natura eos induxisset in errorem; nam, quod universaliter fit, à natura oriri censendum est: atqui natura non potest inclinare in errorem: ergo. Resp. dist. ant. coluerunt extrinsecè, & oretenus. om. ant. mente, & animo sincero, subdistin. minùs sapientes, vel rudissimi. om. sapientes. neg. ant. & conseq. Certè antiqui Philosophi DEUM unum esse agnoverunt, ùt ostendit S. Justinus M. *in oratione Parænetica, seu Paræsi ad gentes circa medium* de pluribus insignioribus, & maximè de Platone, quem tamen ait, veritum, ne sibi accideret, quod Socrati, scilicet, ut cogeretur cicutam bibere, posteà plures DEOS docuisse. Seneca *de beata vita sub finem* etiam hac de causa Aristotelem Athenis fugisse tradit, quamvis alii aliter de ejus fuga sentiant. Origenes *l. 7. contra Celsum circà finem* testatur, Peripateticos, quamvis unum DEUM nôssent, tamen se attemperâsse opinionibus vulgi, & simulâsse adorationem simulacrorum; quod idem Senecæ S. Augustinus *l. 6. de civit. c. 10.* exprobrat: Platonicis autem *l. 10. c. 1.* & penè cunctis Philosophis Josephus Judæus *l. 2. contra Appionem.* videatur Raynaudus *Theologiæ naturalis distinct. 7. q. 1. a. 1.*

163. Dein tam absurdos finxêre Deos, ut eos contempsisse videantur: certè testatur Arnobius *l. 3. adversùs gentiles*, suo tempore *mussitâsse indignanter* aliquos Ethnicos contra Ciceronis de natura Deorum libros, & dixisse: *oportere statui per Senatum, aboleantur ut hæc scriptâ, quibus Christiana religio comprobetur, & vetustatis opprimatur authoritas*, quod ex eodem authore etiam refert Baronius *ad an. Chri. 143.* Adde, quòd vel vulgus etiam natura unum DEUM doceat: ita testatur Tertullianus *in Apologetico c. 17.* dicens: Anima *DEUM nominat: hoc solo, quia propriè verus hic unus DEUS, bonus, & magnus: & quòd DEUS dederit, omnium vox est. Judicem quoque contestatur illud: DEUS videt: &: DEO commendo: &: DEUS mihi reddet. ô testimonium animæ naturaliter Christianæ!*

164. Dices. 1 Polytheismus est antiquissimus, & durat adhuc: atqui error non potest tam diu durare: ergo. Resp. Ante diluvium per bis mille circiter annos probabiliter nemo idololatra fuit. Dein fuit sæpe mutatus cultus idololatricus, aut Dii; nec error fuit adeò universalis, ùt dictum *n. 162.* quòd autem hic error colendi plures Deos in genere durârit, maximè apud plebem, causa fuêre corruptissimi mores, ob quos DEUS etiam aliquos Sapientes *tradidit in reprobum sensum*, ùt habet Apostolus *ad Rom. 1. v. 28.* & quibus ut excusationem prætexerent, Deos etiam turpissimos sibi finxerunt. Accessit licentia Pictorum & Poëtarum, qui rudes deceperunt: item ambitio Regum, ac adulatio subditorum, honores Divinos Principibus suis deferentium. Accessit pseudopolitia Principum, ex religionis mutatione turbas in regnis timentium. Et ad hæc non natura, sed perversus genius homines induxit.

165. Dices 2. Juxta dicta Ethnici non fuêre idololatræ, nisi oretenus, & coluerunt unum DEUM; reliquos autem coluerunt, ùt nos colimus SS. Cœlites. Resp. Inprimis multi verè etiam interiùs Deos coluerunt, & quidem etiam ligneos, vel lapideos. Sic statua Belis apud Danielem putata fuit comedere, & consequenter vivere: item Draco apud eundem: item statuæ aliorum gentilium, præsertim quæ ope dæmonis locutæ sunt, vel aliud prodigium fecerunt: e. g. Palladium Trojanum, serpens Epidaurius: item Vizlibuzli Mexicanorum, cujus ori infundi debebat sanguis occisorum infantium. Attamen negari non potest, quòd multi ex Ethnicis, saltem ex sapientioribus, tantùm oretenus fuerint idololatræ; at non propterea minores Deos coluerunt, ùt nos colimus Sanctos; nam vel eos non coluerunt, vel coluerunt ùt in aliquo genere supremos. Certè plurimi non coluerunt aliquem DEUM, ùt decebat verum; nam licèt Jovem facerent Deorum supremum, non tamen credebant Monarcham plena potestate præditum; verùm indigentem aliis Diis, quasi regiis Satrapis, nec potentem absque horum ope omnia efficere. Dein aliqui quosdam saltem in aliquo genere credidêre supra Jovem, quem voluerunt à Cupidine sæpius victum. Magnum insuper est inter nos, ac ipsos discrimen in hoc, quòd ipsi tanquam minores Deos coluerint homines pessimos, passionibus inordinatissimis subjectos: insuper in eo quòd DEO, etiam supremo, affinxerint prædicata irrationabilia, e. g. necessitatem in agendo, vel limitatam scientiam, & imperfectam potentiam, dum negârunt ei potestatem creandi &c.

166. Ob. 9. Etiamsi essent plures Dii, tamen non turbaretur ordo universi: ergo nostra probatio est nulla. prob. ant. Posset dici, quòd omnes essent optimi, ac sapientissimi, adeóque idem semper liberè vellent. Resp. neg. ant. vel saltem neg. quòd non posset turbari. Vel enim unus priùs naturâ aliquid vellet, & determinaret, reliqui autem deberent eam determinationem sequi, & isti essent subditi, certè imperfecti, consequenter nullatenus Dii: vel casu omnes convenirent in idem, & est incredibile, quòd hoc futurum sit semper; cùm casus sit incertus, atque inconstans: sed & hoc ipsum est absurdum de Diis dicere: præterquam quòd etiam sit moraliter impossibile, ut casu semper conveniant duo entia libera ad idem semper volendum in innumerabilibus circumstantiis, præsertim cùm voluntates, quò sunt potentiores, eò faciliùs discrepent.

167. Neque ratione sapientiæ, aut bonitatis

tis deberent semper convenire ; nam infinitis vicibus esset æquè bonum, ac sapiens aliquid facere, quàm omittere, & vicissim. Certè non minùs prudenter fecisset DEUS, si non creâsset hunc mundum, quàm cùm creaverit, ejúsque voluntas æquè fuisset bona, atque laudabilis: sicut etiam æqualiter prudenter, & bene fecit non creando alterum mundum, quàm si eum creâsset. Imò sæpe regula honestatis in aliqua actione est ipsa voluntas Divina: nec DEUS tenetur semper facere, quod est optimum in se, seu, ùt aliqui loquuntur, materialiter, sed quod est optimum in his circumstantiis, inter quas sæpissimè est ipsa voluntas Divina, & ab hujus beneplacito denominatur res hîc, & nunc optima: ergo sapientia, & bonitas eos non infallibiliter, & necessariò redderet concordes, sed saltem posset universi gubernatio turbari. Dein, stante libertate plurium, possent saltem sibi invicem contradicere, aut se mutuò impedire, consequenter à se invicem penderent, essentque imperfecti. Tandem, si habent eandem semper voluntatem, non est ratio Deos multiplicandi, sicut cùm SS. tres Personæ habeant eundem intellectum, ac voluntatem, sunt unus DEUS. videatur etiam Arriaga *de SS. Trinitate disp. 42. n. 43.*

168. Dices, posse adstrui aliquam sympathiam inter Deos, ratione cujus semper conveniant. Resp. vel hæc tolleret libertatem, & redderet Deos imperfectos: vel non tolleret, & redeunt priora argumenta. Dices ; posset dici, quòd quilibet gubernaret distinctum mundum. Resp. inprimis, hoc Polytheistas non velle. Dein vel essent omnipotentes, & immensi, vel non? Si secundum ; non essent Dii. Si primum ; tunc quilibet esset ubique : certè posset semper sibi creare novos ac novos mundos, donec contingeret mundum alterius, & dominium etiam ibi exercere tentaret.

Solet etiam hîc agitari quæstio, an inter attributa Divina detur distinctio virtualis, aut formalis ex natura rei: & utraque communiter à nostris negatur, ac purè formalis tantùm admittitur. Difficultates objici solitæ, aut facilè solvuntur ex auditis in Logica de distinctione inter intellectum, & voluntatem: aut tangunt mysterium SS. Trinitatis : quare, usquedum de eo agamus, quæstionem hanc differimus.

DISPUTATIO II.

De Cognoscibilitate DEI.

169. EGimus hucusque de essentia, existentia, ac aliis perfectionibus Divinis: jam agendum de earundē cognoscibilitate respectu creaturarum, sive an, & quatenus possit DEUS, ejúsque perfectiones, cognosci à creaturis; nam quòd à seipso perfectissimè seu comprehensivè possit cognosci, nemo dubitat, cùm utique intellectus Divinus sua vi cognoscendi, & ipsa etiam cognitio Divina infinita adæquare possit cognoscibilitatem sui ipsius, seu Divinarum perfectionum secum identificatarum. Non autem hîc quæritur, an DEUS à creato intellectu cognosci possit abstractivè ùt Unus (an ratione purè naturali, vel quomodo per fidem cognoscatur DEUS ùt Trinus, decidendum est in disputatione de Mysterio SS. Trinitatis,) quòd enim DEUS possit abstractivè cognosci ùt Unus cum suis perfectionibus necessariis absolutis, clarè infertur ex discursibus, quibus probavimus, DEUM existere, & infinitè perfectum esse: quæ utique de ipso asserere non possemus, nisi eum abstractivè saltem cognosceremus.

170. Sed hîc quæritur, an possit cognosci DEUS ejúsque perfectiones intuitivè, seu per cognitionem intuitivam, quæ etiam *Visio* vocatur, similitudine desumptâ à visione oculi corporei; quia sicut ista immediatè tendit in colorem tanquam suum objectum, ita cognitio illa intuitiva immediatè fertur in DEUM, & illum non in alio tanquam *per speculum, & in ænigmate*, seu similitudine (sicut nunc in hac vita ipsum cognoscimus ex S. Paulo *1. Cor. 13. v. 12.*) sed in seipso immediatè cognoscit. Examinanda sunt insuper modus, objectum, & causæ hujus cognitionis, sive an cognitio hæc sit comprehensiva DEI; an omnia prædicata DEI videat; an & quomodo lumen gloriæ, species impressa, atque etiam intellectus creatus ad eam concurrat: itaque sit

QUÆSTIO Unica.

De Visione DEI, Modo, Objecto & Causis ejusdem.

ARTICULUS I.

An sit possibilis Visio DEI.

171. DIco 1. Defacto datur, adeóque possibilis est visio DEI intuitiva. Conclusio est de fide contra aliquos Armenos, qui asseruerunt, non videri etiam à Beatis, ipsam in se essentiam Divinam, sed tantùm lucem quandam, aut claritatem, ab ea derivatam: quem errorem postea etiam Petrus Abailardus, & Almaricus amplexi sunt teste Alphonso à Castro *de hæresibus l. 3. v. Beatitudo. hæresi 1.* Prob. concl. *Matth. 5. v. 8.* dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi DEUM videbunt.* Et *18. v. 10. Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei.* Item *1. Cor. 13. v. 12.* dicuntur homines visuri DEUM *facie ad faciem*, & *1. Joan. 3. v. 2.* visuri DEUM *sicuti est.* Idem definitum est à Florentino *in Decreto* seu *litteris sanctæ unionis non longè à fine*, ubi dicitur, animas sine reatu mortuas, vel ab hoc in purgatorio emundatas, *in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipsum DEUM trinum & unum.*

172. Quibus verbis nota etiam dici, animas labis puras non debere expectare diem judicii, sed mox ad visionem DEI admitti, contrà quàm sensit Joannes XXII. tanquam Doctor privatus, non ùt Pontifex; nam in articulo mortis expressè asseruit, se nihil voluisse decidere, sensúmque suum Ecclesiæ judicio subjicere: de qua re Bellarminus *l. 4. de Rom. Pont. c. 14.* quam veritatem Tridentinum quoque *Sess. 25. in Decreto de invocatione Sanctorum* supponit, & docet, dum ait, *Sanctos, unà cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus DEO offerre*, eosdémque *æternâ felicitate in cœlo fruentes invocandos esse.* Eandem veritatem apertissimè definit Benedictus XI. dictus XII. Successor immediatus Joannis XXII. in sua Decretali, quam de verbo ad verbum refert Alphonsus à Castro *de hæres. l. 3. v. Beatitudo hæres. 6.* ubi

ubi insuper Pontifex pro nostra conclusione sic loquitur de animabus sine labe mortuis, vel ab ea purgatis: *Mox post mortem suam, & purgationem præfatam in illis, qui purgatione hujusmodi indigebant, etiam ante resumptionem suorum corporum, & judicium generale post ascensionem Domini nostri JEsu Christi in cœlum, fuerunt, sunt, & erunt in cœlo, cœlorum regno, & paradiso cœlesti cum Christo Sanctorum Angelorum consortio aggregatæ, ac post Christi JEsu passionem, & mortem viderunt, & vident, & videbunt Divinam Essentiam, immediatè se bene, & clarè, & apertè illis ostendentem.* Accedunt SS. Patres complures citati à Vasquez *tom. 1. in 1. p. disp. 37. c. 5.* Hæ rationes ab authoritate sufficiant; quia positivis rationibus, à principiis fidei independentibus, probari vix potest; cùm, ùt postea videbimus, visio beatifica nulli creaturæ debita, aut connaturalis esse possit. Negativè tamen etiam probatur solvendo objectiones.

173. Ob. 1. S. Paulus. *1. ad Timoth. 6. v. 16.* de DEO dicit: *Lucem inhabitat inaccessibilem: quem nullus hominum vidit: sed nec videre potest:* ergo visio DEI est impossibilis. Confir. 1. S. Petrus *ep. 1. c. 1. v. 12.* ait de DEO: *In quem desiderant Angeli prospicere:* ergo eum non vident. Confir. 2. Plures Patres apud Vasquezium *in 1. p. disp. 37.* negant, DEUM posse videri: & præsertim S. Chrysostomus *homil. 14. in Joan.* disertè ait: *DEUM videre est impossibile, quòd eum nemo novit, nisi Filius:* ergo. Resp. ad authoritatem Scripturæ cum S. Augustino *ep. 112. c. 15.* ubi ait de DEO: *Si quæris, quomodo dictus sit invisibilis, si videri potest, respondeo, invisibilem esse naturâ, videri autem, cùm vult, sicut vult.* In forma. dist. ant. inhabitat lucem hominibus naturaliter inaccessibilem, & sic etiam eum nemo naturaliter vidit, aut videre potest. conc. ant. supernaturaliter ex speciali favore DEI. neg. ant. & cons. & hoc est, quod Augustinus intendit, dum ait, *videri, cùm vult, & sicut vult*; quando scilicet vult quibusdam hunc favorem facere, & in quantum eum vult facere.

174. Nec dicas: ergo DEUM etiam tantùm naturaliter fore incomprehensibilem, non autem supernaturaliter; nam Scripturæ sumi debent strictè, quando non adest ratio urgens ad eas minùs strictè sumendas, qualis adest, quando DEUS dicitur invisibilis; nam si deberet intelligi omnimodè invisibilis, Scripturæ sibi contradicerent: nec salvari possent Conciliorum, & Pontificum definitiones: at nulla occurrit circa incomprehensibilitatem: imò hanc ratio ipsa confirmat, ùt patebit inferiùs, ubi de comprehensibilitate DEI agemus. Ad. 1. confir. neg. cons. Angeli desiderant DEUM videre etiam in futurum; quia ejus visione nunquam satiantur, de qua re egregiè S. Gregorius *l. 18. moral. c. 28.* Ad 2. confir. resp. Si etiam aliqui Patres id negâssent, rebus nondum ab Ecclesia ita definitis, non negarent modò, stantibus his definitionibus: nec deberemus eos sequi. Videtur tamen iis honorificentius esse, si dicatur, eos non negâsse omnem visionem, sed tantùm, vel corpoream, vel naturalibus viribus elicitam, vel comprehensivam, quam tantùm negâsse videtur S. Chrysostomus etiam Angelis; nam hanc Eunomius, ejúsque sequaces, quos impugnat, sibi attribuerunt, & quidem tantam, quantam Pater habet de Filio: ita eum explicat S. Thomas *1. p. q. 12. a. 1. ad 1.* & certè S. Chrysostomus *homil. 69. ad populum* ait: *Justi sive hic, sive illic cum rege, & illic amplius, & propinquius, non per introitum, non per fidem, sed facie ad faciem.*

175. Quando autem idem ait, Angelos DEUM vidisse in natura assumpta, & non antè: responderi potest, eum tantùm velle, quòd ante Incarnationem nihil potuerint comprehendere, quod DEO est proprium: postea autem comprehendisse naturam humanam, quæ assumpta est, & DEO propria facta. Quando autem idem S. Pater *homil. 3. de incomprehensibili DEI naturâ* dicit, quòd Seraphini, de quibus *Isaiæ 6.* non viderint *ipsam sinceram substantiam* DEI, *sed quæ videbant, condescensus erant, & indulgentia:* intelligi potest, quòd eam non comprehensivè viderint, seu non totaliter, & omnino sincerissimè, seu adæquatè manifestatam; sed in tantum, in quantum DEUS iis voluit indulgere, vel, ùt solemus loqui, condescendere: vel quòd non naturaliter, sed tantùm ex superno favore, seu indulgentia, & condescensu viderint.

176. Ob. 2. Intellectus creatus non potest clarè cognoscere infinitas creaturas possibiles. ergo multò minùs potest clarè cognoscere, vel videre DEUM. prob. cons. DEUS est objectum longè majus, quàm sint infinita possibilia: ergo. Confir. Angelus non potest videri oculo corporeo: ergo neque DEUS intellectu creato. prob. cons. Major est distantia DEI ab intellectu creato, quàm Angeli ab oculo corporeo: ergo. Resp. neg. conseq. ad prob. iterum. neg. conseq. Ad cognoscenda clarè (adeóque etiam distinctè) infinita possibilia requiritur modus cognoscendi infinitus, seu discretio clara unius ab altero in infinitum: qui modus superat intellectum creatum finitum: at verò ad videndum DEUM talis modus cognoscendi non requiritur; quia non debet comprehendi, nec debent in eo prædicata infinita discerni. Quidam hîc afferunt Aristotelem, dicentes, eum negâsse, posse à nostra cognitione attingi DEUM: quod si verum esset, deserendus esset: at negavit tantùm, posse DEUM vel infinitum attingi per cognitionem infinitam. Ad confirm. conc. ant. nego cons. ad prob. iterum neg. cons. Ratio, cur Angelus non possit oculo corporeo videri, non est, quòd sit perfectior, sed quòd oculus sit improportionatus. Sic etiam aër, vel sonus, licèt non sit perfectior oculo, non potest videri. Sed de hoc inferiùs plura.

177. Ob. 3. Quò perfectius est objectum, eò perfectior est cognitio: ergo si illud est infinitè perfectum, etiam cognitio erit infinitè perfecta: sed talis non competit creaturæ: ergo hæc non potest DEUM videre. Resp. Hâc ratione DEUS neque abstractivè, neque obscurissimè poterit cognosci, quod nemo somniat. In forma dist. ant. eò perfectior est cognitio arithmeticè. neg. ant. perfectior geometricè, vel potiùs incommensurabiliter. conc. ant. & neg. cons. Non crescit perfectio cognitionis tantùm, quantùm est perfectius objectum: imò neque in certa proportione, adeóque nec strictè geometricè, sed, ùt Mathematici dicunt, incommensurabiliter, hoc est, crescit aliqua ratione, quæ tamen non habeat certam mensuram, qua etiam mensurari possit objectum, ita ut determinata proportio

tio possit inter ea duo assignari: unde cognitio objecti etiam infiniti manere potest finita, & talis manet in creaturis. Licèt autem ratione qualiscunque respectûs ad objectum infinitè perfectum excedat infinitas cognitiones de objectis in perfectione finitis, non est propterea infinitæ perfectionis, sed ad summum ordinis superioris, nisi fiat misera quæstio de voce. Videri possunt etiam dicta *n. 145.*

178. Ob. 4. Creatura non potest producere infinitum: ergo neque cognoscere. prob. cons. Major requiritur perfectio ad cognoscendum, quàm ad producendum; nam sol e. g. potest producere aurum, vel ignem, non tamen potest cognoscere. Resp. Ergo homo non poterit cognoscere muscam, quam non potest producere. In forma nego conseq. ad prob. neg. ill. universaliter acceptum; nam quoad multa quidem verum est, plus esse ea cognoscere, quàm tantùm producere; quia ad cognitionem requiritur potentia vitalis, quæ est perfectior, quàm virtus inanimata producendi e. g. ignem: attamen potentia producendi Angelum, vel animam rationalem, vel infinitum est major, quàm tantùm potentia hæc cognoscendi, ùt est per se clarum.

ARTICULUS II.

An Visio DEI possit alicui creaturæ rationali esse connaturalis.

179. Dico. Visio intuitiva DEI nulli creaturæ potest esse connaturaliter debita. ita communissimè Theologi contra pauculos, qui apud P. de Quiros ultrò fatentur, retineri se pondere Scholasticorum ferè omnium, qui sua scripta prelo mandârunt, ne absolutè asserant possibilitatem creaturæ, cui connaturalis sit visio DEI. Prob. concl. Ex Sacris Scripturis, Conciliis, & Patribus passim habetur visionem DEI esse supernaturalem: ergo non potest esse connaturalis, seu, quod idem est, connaturaliter exigi à natura, qualis est omnis substantia creata ùt quod, adeóque omnis creatura rationalis. prob. antec. *Ad Rom. 6. v. 23.* dicitur: *Stipendia enim peccati mors: gratia autem DEI vita æterna.* Si vita æterna est gratia, non est debita naturæ, adeóque supernaturalis. Rursus *ad Rom. 11. v. 6. Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia:* ergo visio DEI, quæ est gratia, non potest esse debita operibus naturalibus creaturæ: adeóque est supernaturalis. Imò de supernaturalitate visionis DEI adeò nullum Theologis communiter dubium est, ut ab ordine ad eam desumant supernaturalitatem aliorum entium. Confirm. 1. ex S. Augustino, qui *l. 12. de civ. DEI c. 1.* docet, creaturam intellectualem posse fieri beatam visione DEI, non quia creatura est (multæ enim non sunt hujus beatitudinis capaces) sed quia rationalis est: addit tamen: *Ea tamen, quæ potest, non ex se ipsâ potest, quia ex nihilo creata est, sed ex illo, à quo creata est:* atqui omnis creatura possibilis ex nihilo creata est: ergo nulla suis viribus id potest, & nulli debetur.

180. Confirm. 2. Visio DEI supponit amicitiam, vel filiationem Divinam; quia est hæreditas Sanctorum: atqui omnis creatura est essentialiter serva DEI, & nulla serva potest exigere quasi sibi debitam filiationem, & hæreditatem Domini: ergo nulla creatura potest exigere visionem DEI. Hic est discursus S. Cyrilli Alexandrini *in Evangelium S. Joannis l. 1. c. 13.* ubi explicans illud *Joan. 1. v. 12 Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios DEI fieri:* & agens de adoptione nostra, seu ùt ait, *Ut similitudine illius per gratiam filii DEI simus*, ait, hanc supernaturalem dignitatem, scilicet filiationem, quæ est jus ad visionem DEI, nos non ex natura habere, sed ex gratia, ac tandem inquit: *Creatura autem, cùm serva sit, nutu solùm, & voluntate Patris ad supernaturalia vocatur.*

181. Ob. 1. Omnis creatura naturaliter appetit suam beatitudinem, seu ultimum finem: sed beatitudo, seu ultimus finis creaturæ rationalis, saltem ùt quo, est visio DEI: ergo naturaliter appetit visionem DEI: ergo est ipsi debita seu connaturalis. Resp. dist. ma. appetit suam beatitudinem naturalem. conc. ma. supernaturalem, subdist. appetit eam appetitu innato. neg. ma. elicito. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Visio clara DEI non est beatitudo naturalis, sed supernaturalis, uti dicetur fusiùs suo loco sc. *tr. de Beatitudine:* unde non potest creatura rationalis eum appetere appetitu naturali innato, qui tantùm fertur in bonum debitum: potest tamen in eum ferri appetitu elicito naturali, hoc est, appetitu tali, qui possit elici viribus naturalibus; non autem tali, qui ex naturæ insita inclinatione oriatur; talis autem appetitus elicitus potest etiam ferri in bonum indebitum, imò in impossibile, saltem viribus naturalibus. vid. Gormaz *de beatitud. n. 178.*

182. Ob. 2. Non est supra conditionem servi, ùt intueatur suum Dominum creatum: ergo, licèt creatura sit serva DEI, tamen non erit ei supernaturale, videre intuitivè DEUM. Confirm. Non repugnat in DEO amor amicitiæ erga creaturam in statu puræ naturæ relictam: ergo neque clara suimet ostensio, ad quam sequitur visio intuitiva. antec. prob. non repugnat amicitia inter servum & Dominum in creatis: ergo nec in Divinis. Resp. neg. conseq. Intueri Dominum creatum non est fieri ipsius filium adoptivum, & frui ejus hæreditate, sicut est intueri DEUM: adeóque est lata disparitas. Ad confirm. neg. ant. esset enim tantùm aliquis amor benevolentiæ, qualis etiam potest dari in homine erga brutum: amicitiæ amor exigit insuper proportionem in natura, quæ non datur in creatura in statu puræ naturæ relicta, & non elevata: elevatio autem stat in gratia sanctificante, vel aliquo æquivalente dono, vi cujus creatura rationalis fiat filia DEI adoptiva: Ad prob. neg. conseq. Inter servum & Dominum creatum ipsa natura est eadem specie, adeóque maximè proportionata.

183. Ob. 3. Lumen gloriæ, quod deberet juxta nos reddere creaturam rationalem proportionatam, vel elevatam ad visionem, etiam ipsum est creatura, adeóque etiam serva: ergo vel nec istud potest exigere visionem, vel ratio servitutis non obstat. Confirm. 1. Lumen gloriæ, vel etiam gratia, utpote aliquid creatum, & servum, adjicit tantùm novam servitutem creaturæ rationali: ergo non elevat ad statum altiorem. Confirm. 2.

Lumen

Lumen non potest tollere essentialem servitutem à creatura: ergo, si servitus obstat, lumen non prodest. Resp. 1. Lumen gloriæ non sat bene dici servum; quia per servum videtur intelligi creatura rationalis; nemo enim dicit malleum, vel equum suum servum, sed instrumentum, vel jumentum &c. Verùm hoc omisso. dist. conſ. non potest exigere visionem sibi. conc. conseq. non potest exigere alteri. neg. conſ.

184. Lumen, utpote inanime, non potest videre DEUM, nec potest esse amicus, vel filius DEI, vel possidens DEUM, quasi ex jure suo, seu propria exigentia, in suum bonum ordinata; huic enim obstat ratio servitutis. & hoc solùm est, quod Patres & Scholastici creaturæ negant: at non negant, quòd non possit dari accidens, vel etiam substantia ùt quo, exigens visionem alteri, cui tanquam specialis favor conceditur, sicut lumen gloriæ exigit visionem intellectui creato, quem tanquam supernaturalis favor ad illam elevat; nam sic nunquam sequitur, quòd ulla creatura connaturaliter videat DEUM. Ex hoc ulteriùs infertur, non esse possibilem substantiam intellectivam, saltem theologicè supernaturalē (quæ eo ipso esset substantia ùt quod) quia hæc appetitu innato exigeret tanquam sibi debitam gratiam supernam, & visionem DEI, & quidem in bonum suum, ut ipsa iis fruatur: quæ superant conditionem creaturæ. At possibilis est substantia supernaturalis ùt quo, scilicet unio Hypostatica, quæ non sibi, sed animæ Christi exigit gratiam, & visionem DEI.

185. Ad 1. confir. neg. ant. quia, ùt jam dictum, lumen gloriæ non est propriè servum: imò adjectum creaturæ rationali potiùs se habet instar regii Diplomatis, conferentis homini amicitiam DEI. Quodsi per servum aliud non intelligas, quàm creaturam DEO subjectissimam, nego conſ. hoc enim non impedit, quò minùs sit favor supernaturalis DEI, qui quidem non sibi, sed alteri possit exigere visionem. Ad 2. confir. neg. conſ. vel potiùs suppositum. Servitus non obstat, quò minùs creatura possit per favorem admitti ad visionem, sed tantùm, ut illam non possit connaturaliter exigere sibi: prius tantùm facit lumen, redditque creaturam rationalem, manente servitute essentiali, amicam DEI accidentaliter, & talem, ut propterea admittatur ad claram DEI intuitionem.

186. Ob. 4. Complexum ex intellectu & lumine gloriæ totum est creatura & serva: sed hoc exigit visionem intuitivam DEI: ergo creatura & serva potest illam exigere. Resp. dist. mi. complexum illud adæquatè sumptum, exigit visionē intuitivam Dei. neg. min. inadæquatè sumptum, hoc est, lumen gloriæ exigit. conc. min. & dist. conſ. creatura potest illam exigere sibi videnti, & visione fruenti. neg. conſ. alteri, respectu cujus est favor supernaturalis. conc. conſ. repete hîc dicta superiùs.

187. Dices. Complexum hoc est perfectionis finitæ: ergo potest adæquari per aliquam creaturam simplicem, & rationalem; quia omni finitæ perfectioni potest dari æqualis. Resp. cum Mauro, neg. conſ. habere enim se solo per identitatem illas duas perfectiones, scilicet exigere visionem, & eâ frui, non competit creaturæ, ùt probatum nostris rationibus, sed soli DEO: & longè aliud est habere illas perfectiones unitas, aliud habere eas identificatas: illud est ordinis creati, hoc est ordinis Divini. Sic etiam juxta adversarios complexum humanitatis & unionis Hypostaticæ est perfectionis finitæ, non tamen potest dari creatura utramque per identitatem complexa; quis enim dicat creaturam aliquam rationalem possibilem esse, quæ exigat uniri in persona Verbo? Alii respondent, posse quidem dari creaturam rationalem perfectiorem eo complexo in diverso ordine, sed non in ordine exigentiæ ad visionem beatificam; hoc enim probatum rationibus pro conclusione adductis. Et potest hæc responsio ex occasione aliquando servire saltem pro explicatione.

188. Ob. 5. Omni accidenti debet correspondere subjectum connaturale: ergo etiam visioni DEI: atqui aliud assignari non potest, nisi intellectus creatus: ergo. Resp. neg. antec. Accidens quidem omne exigit subjecto alicui inhærere, sed non connaturali: sic calor inhæret etiam aquæ, cui contrarius est: sic visio potest inhærere intellectui, cui supernaturalis est. Nec dicas, omnem formam substantialem dicere ordinem ad subjectum naturale, consequenter etiam omnem accidentalem; nam disparitas lata est: forma substantialis ipsa vel maximè est ordinata à natura ad faciendum compositum naturale, tanquam ad finem suum naturalem: non ita accidens ordinatur semper ad finem naturalem; quia potest esse favor indebitus.

189. Ob. 6. Intellectus est potentia universalis: ergo potest cognoscere omnia, quæcunque intra ipsius sphæram continentur: sed intra hanc etiam continetur Deus ùt visibilis: ergo. Confir. Attingibilitas objecti non potest esse impedimento, quò minùs à potentia attingatur: ergo intelligibilitas, seu visibilitas DEI non potest esse impedimento, quò minùs intellectus eum clarè intelligat, seu videat. Resp. dist. conseq. potest cognoscere omnia, & omni modo. neg. conſ. aliquo modo. conc. conſ. Si deberet intellectus omne suum objectum omni modo posse cognoscere, deberet etiam DEUM posse comprehendere. Ad confir. dist. ant. quò minùs attingatur à potentia proportionata. conc. ant. improportionata. neg. ant. & conſ. sic summa visibilitas solis impedit noctuam, ne eum possit bene videre: ex quo exemplo etiam habetur, non esse verum, quod quidam dicunt, potentias inferiores posse cognoscere bene omnia sua objecta. Quodsi etiam hoc verum esset, saltem deberent esse proportionatæ.

190. Ob. 7. Oculus corporeus corruptibilis potest videre cœlos incorruptibiles: & Angelus inferior potest cognoscere superiorem: etsi in his casibus non detur proportio in perfectione: ergo hæc non est necessaria. Confir. Voluntas creata potest DEUM immediatè in seipso amare: ergo etiam intellectus potest immediatè eum in seipso cognoscere, quod est videre. Resp. dist. ant. etsi non detur proportio in perfectione physica. conc. antec. etsi non detur proportio in perfectione visibilis, & visivi, vel cognoscibilis, & cognoscitivi. neg. antec. & sub data dist. conc. vel neg. conſ. In allatis exemplis datur saltem proportio visibilis & visivi, cognoscibilis & cognoscitivi, ùt nemo negat: at licèt detur porportio in-

ter DEUM abstractivè cognoscibilem, & potentiam creatam cognoscentem, non tamen (ùt probavimus) datur inter DEUM intuitivè visibilem, & potentiam creatam. Hæc autem proportio longè alia est, quàm præcisè proportio in perfectione physica; nam licèt e. g. sonus sit aliquid longè imperfectius, quàm oculus, tamen videri non potest. Unde nec physicè imperfectiori objecto semper proportionata est potentia physicè perfectior, nec semper perfectiori improportionata: debétque hæc proportio vel à communi experientia, aut persuasione, vel aliunde, unde unde demum, desumi.

191. Ad confir. neg. conf. Species etiam abstractivæ repræsentant DEUM ùt immediatè in seipso amabilem, & amandum; aliàs in hac vita nunquam amaremus DEUM ipsum; sed tantùm creaturas. At non reddunt eædem species DEUM immediatè cognoscibilem in se ipso; nam cognosci in se ipso objectum, non est tantùm ipsum affirmare, vel intellectum in illud tanquam in suum terminum ultimatum tendere, sed est cognoscere objectum ita, ut hoc vel per species proprias, vel per seipsum immediatè ad cognitionem concurrat. Ex quo etiam collige, cur summa amabilitas non impediat amorem immediatum sui, secus quàm summa intelligibilitas immediatam sui visionem; quia scilicet potentia potest esse non tam perfecta, ut exigat species proprias, vel immediatum objecti concursum in ordine ad cognitionem: vel non tam perfecta, ut sit his speciebus, aut concursui proportionata: nil econtra apparet, cui non sit proportionata potentia ex iis, quæ requiruntur ad amorem DEI: unde ulteriùs infertur, omnem intuitivam visionem DEI esse supernaturalem, non autem omnem immediatum amorem DEI: quidquid sit de amore DEI super omnia vel efficaci, de quo *in tractatu de Gratia.*

ARTICULUS III.

An DEUS possit comprehendi ab intellectu creato.

192. Dico cum S. Thoma *1. p. q. 12. a. 7. in corp.* & omnibus Theologis. DEUS non potest comprehendi comprehensione strictè dicta. Prob. ex eodem Angelico ibidem dicente: *Illud comprehenditur, quod perfectè cognoscitur: perfectè autem cognoscitur, quod tantùm cognoscitur, quantùm est cognoscibile*: Sive cognitio comprehensiva est illa, quæ in ratione cognoscendi vel repræsentandi tam perfecta est, quàm perfectum est objectum in ratione cognoscibilis: atqui nulla cognitio creata potest esse tam perfecta in ratione cognoscendi, quàm perfectus est DEUS in ratione cognoscibilis; cùm hic sit infinitus, illa finita: ergo. Dixi, DEUM non posse comprehendi comprehensione strictè dicta; nam illa latiùs dicta, quæ aliud non est, quàm cognitio talis, qua DEUS immediatè intuitivè cognoscitur, & intentionaliter possidetur, & à qua Beati in cœlo vocantur *Comprehensores*, utique non implicat, quia defacto datur.

193. Præter hanc tamen latiùs dictam assignatur à quibusdam alia minùs strictè dicta, quæ vocatur extensiva, qua creatura cognosceret clarè & distinctè omnia, quæ in DEO formaliter aut eminenter continentur, sed non ea perfectione, seu intensione, aut claritate, quæ esset commensurata eorum cognoscibilitati: quam tamen Suarez, P. Thyrsus, Amicus, Izquierdo, & alii negant esse veram comprehensionem; quia revera non adæquat omnimodè cognoscibilitatem objecti. Communiùs etiam ista negatur creaturæ possibilis; unde etiam negatur ipsi Christo, de quo agendum *tract. de Incarnat.* Et sanè S. Augustinus videtur impotentiam creaturæ ad DEUM comprehendendum referre in plenitudinem, seu multitudinem perfectionum, qua omnia transcendit; ita enim habet *in quæstiunculis de Trinit. Plenam verò Divinitatis naturam, nec Angelus quilibet, nec Sanctorum aliquis perfectè intelligere poterit: ideò incomprehensibilis dicitur DEUS.*

194. Ob. 1. Omnis cognitio cognoscens DEUM cognoscit illum totum: sed etiam cognitio creata cognoscit DEUM: ergo cognoscit illum totum: ergo comprehendit. Resp. dist. ma. cognoscit totum, & totaliter, seu cognitione adæquante ejus cognoscibilitatem. neg. ma. non totaliter, seu cognitione non adæquante ejus cognoscibilitatem. conc. ma. & conc. min. sub priori distinctione conc. vel neg. primam, & absolutè nego secundam conseq. DEUS etiam per cognitionem confusissimam, qua dico e. g. *Omne ens*, cognoscitur totus; quia indivisibilis est: sed non cognoscitur totaliter, seu cognitione commensuratâ ejus cognoscibilitati: sicut etiam per quemlibet amorem amatur totus, sed non totaliter, seu amore adæquante ejus amabilitatem.

195. Dices. Ex eo, quòd plus de objecto cognoscatur, etiam cognoscitur plus ipsum objectum: ergo etiam ex eo, quòd totum objectum cognoscatur, cognoscitur objectum totaliter. Resp. om. ant. neg. conf. Plus cognosci objectum potest habere duplicem sensum. Primò quòd una pars objecti successivè cognoscatur post alteram, qui sensus tantùm locùm habet in totis divisibilibus: & quidem verum est, quòd, quò plures partes cognoscuntur, eò plus etiam totum, saltem materialiter acceptum, cognoscatur: sed hic sensus non venit ad rem; quia DEUS est indivisibilis. Secundò potest habere sensum, quòd objectum, priùs jam totum cognitum, clariùs cognoscatur: & hic sensus non est universaliter verus; non enim verum est, quòd, quando plures formalitates cognoscuntur, etiam objectum plùs, seu clariùs semper cognoscatur; nam cognitio, quâ dico: *Omne ens*, vel *omne cognoscibile*, cognoscit omnes formalitates, & omnia connotata; sed obscurissimè, & non totaliter, seu commensuratè ad meritum objecti, etiam creati. Unde ex eo, quòd omnes formalitates DEI, vel totus DEUS realiter cognoscatur, non sequitur, quòd cognoscatur totaliter, seu cognitione adæquante meritum ipsius, qualis esse deberet, quæ comprehensiva foret. In quo autem stet major claritas cognitionis, disputant Logici: & ii fortè optimè sentiunt, qui id à posteriori desumendum dicunt, ajúntque, illam cognitionem esse clariorem, vi cujus ad plures quæstiones de objecto responderi potest.

196. In-

196. Instabis: Capsa plumbea potest comprehendere aurum: ergo res comprehendens non debet esse tam perfecta, quàm res comprehensa: ergo neque cognitio comprehensiva DEI debet esse tam perfecta, quàm DEUS. Resp. dist. cons. non debet esse tam perfecta in linea comprehensionis. neg. cons. in linea alia. conc. primam, & nego secundam cons. Linea comprehensionis materialis est capacitas ad aliquid in se concludendum, quam utique habet plumbum respectu auri, si sat capax sit: & ad hanc comprehensionem nil facit perfectio alterius lineæ, vel speciei; nam aurea capsula, quantumvis multò perfectior plumbo, non poterit hoc comprehendere, si non sufficienter sit capax. Pariter cognitio comprehensiva non debet in omni linea esse tam perfecta, quàm objectum; nam cognitio Angeli, utpote accidens, non est tam perfecta, quàm anima rationalis, quam comprehendit: sed tantùm debet esse tam perfecta in linea cognoscentis, quàm perfectum est objectum in linea cognoscibilis: in qua tamen nulla cognitio potest DEO commensurari.

197. Ob. 2. Juxta nos nulla creatura posset comprehendere aliam: hoc est falsum: ergo. prob. ma. Quælibet creatura potest cognosci cognitione Divina: ergo si cognitio comprehensiva debet esse tam cognoscitiva, quàm objectum est cognoscibile, nulla cognitio creata potest esse comprehensiva. Resp. neg. ma. ad prob. dist. ant. ita, ut exigat ex merito suo cognitionem Divinam. neg. ant. ita, ut tantùm passivè ad illam se habeat. conc. ant. & dist. cons. si debet esse tam cognoscitiva, quàm objectum est cognoscibile supra meritum suum, & tantùm passivè. conc. cons. si tantùm debet esse tam cognoscitiva, quàm objectum est cognoscibile ex merito suo. neg. cons. nam hoc secundum tantùm requiritur ad cognitionem comprehensivam.

198. Ob. 3. DEUS semper potest magis & magis cognosci: ergo tandem omnino totaliter. Confir. 1. DEUS potest totaliter uniri creaturæ per unionem physicam: ergo etiam per unionem intentionalem, seu cognitionem, quod est comprehendi. Confir. 2. Beati in cœlo cognoscunt cognitionem DEI, qua is seipsum comprehendit: ergo cognoscunt in ipsa DEUM comprehensivè cognitum: ergo etiam ipsum comprehendunt. Resp. neg. cons. semper tamen creatura sistet infra lineam cognitionis comprehensivæ, sicut etiam amor DEI, si in infinitum syncategorematicè crescat, nunquam æqualis erit amabilitati Divinæ. Ad 1. confir. resp. neg. ant. quia DEUS absolutè potest semper pluribus & pluribus, imò etiam semper perfectiùs physicè uniri. Resp. 2. Si etiam antecedens posset probari, negaretur paritas & consequentia ob speciales rationes pro nostra conclusione. Ad 2. confir. dist. ant. cognoscunt eam cognitionem comprehensivè. neg. ant. modo cognoscendi inferiore. conc. ant. & eodem modo dist. 1. conseq. & neg. absolutè 2. dum. Ipsa cognitio comprehensiva DEI, utpote objectum Divinum & infinitè perfectum, adeóque infinitè cognoscibile, non potest adæquari ulla cognitione creata: consequenter nec objectum ab ea repræsentatum. Fors posset moveri adhuc dubium, an eo ipso comprehenderetur objectum cognitum, si comprehenderetur ejus cognitio comprehensiva: sed non est opus novam difficultatem, & quæstionem hîc movere.

ARTICULUS IV.

Quid videatur in DEO per visionem intuitivam, & an ipse per illam necessariò videatur ùt Trinus.

199. Dico 1. DEUS defacto à Beatis videtur per visionem intuitivam, seu beatificam Trinus & Unus. Conclusio est de fide, & clarè definita à Florentino citat. *n. 171.* ubi Beati dicuntur *intueri clarè ipsum DEUM trinum, & unum.* Infertur idem ex verbis Apostoli. *1. Cor. 13. v. 12. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Ex quibus colligitur, visionem correspondere fidei, & ea clarè videnda, quæ nunc obscurè creduntur: inter quæ primarium est mysterium SS. Trinitatis.

200. Dico 2, Defacto etiam videntur à Beatis omnes perfectiones primariæ DEI. Ita communissima, & certa. Per perfectiones autem primarias non malè intelliguntur illæ, quæ in suo conceptu formali dicunt specialem perfectionem simpliciter simplicem non contentam jam in alia perfectione magis universali: vel quæ constituunt Essentiam Divinam physicè acceptam, quæque ex conceptu suo nullum dicunt respectum ad ullam rem creatam in particulari. Tales sunt immensitas, æternitas, simplicitas, omnipotentia, omniscientia, & similes. Hæc prædicata à Beatis videri infertur 1. ex eo, quòd videant Divinam essentiam clarè & apertè se illis ostendentem, ùt habet Benedictus XI. *cit. n. 172.* ergo debent videre prædicata & perfectiones, non tantùm sub aliquo conceptu confuso, sed claro, & distincto, seu distinguente perfectiones saltem primarias inter se. 2. probatur ex SS. Patribus. S. Augustinus. *l. 20. de civ. DEI c. 21.* ait. *Videbimus. Sed quid nisi DEUM .... & omnia, quæ nunc non videmus, credentes autem .... cogitamus;* hoc est, videbimus ea, quæ nunc credit Ecclesia, seu quæ docet fides: atqui fides docet prædicata primaria DEI, omnipotentiam, æternitatem &c. ergo. S. Nazianzenus *orat. 11. de S. Gorgonia n. 27. sub finem* loquens de Beatis, ait, quòd inter ea, quibus fruuntur, sit etiam *suprema Trinitatis purior & perfectior illuminatio, non jam vinctam mentem, ac per sensus diffusam suffugientis, sed totam se toti menti contemplandam & tenendam præbentis, totóque Divinitatis lumine animis nostris affulgentis.* Similia haber *orat. 15. in plagam grandinis n. 30. seu ante medium.* Quæ utique indicant, DEUM saltem quoad prædicata primaria videri. Accedit authoritas communissima Theologorum, quæ sola huic sententiæ ingens pondus faceret.

201. Dico 3. Beati vident etiam in DEO aliquas perfectiones secundarias: imò etiam aliquas terminationes contingentes, suppositâ sententiâ de adæquata identitate reali earum cum DEO, sed non omnes; nam inprimis, cùm perfectiones secundariæ contineantur in primariis, jam satis cognoscuntur in istis, & nova ha-

rum cognitio est tantùm repetitio quædam, & extensio quasi visionis perfectionum primariarum, quæ ad substantiam visionis beatificæ non requiritur; aliàs, cùm sint prædicata secundaria infinita, in quantum se extendunt ad terminos infinitos, e.g. omnipotentia ad infinitas species possibiles, deberent Beati ista omnia clarè & distinctè cognoscere, adeóque habere aliqualem, quamvis non strictè dictam comprehensionem DEI, quam SS. PP. negant, Augustinus præsertim, quem citavimus *n. 193.* unde sufficit, si hæc omnia realiter & implicitè cognoscantur: nec repugnat hæc qualiscúnque confusio visioni beatificæ, ad quam sufficit clara, & distincta intuitio prædicatorum primariorum. Servit tamen visio aliquorum secundariorum prædicatorum ad accidentalem beatitudinem, & intra suos limites etiam Beatis ab optimo DEO indulgetur. Quod attinet ad terminationes contingentes Decretorum Divinorum formaliter distinctorum, cùm hæc iterum sint innumera, imò infinita, non spectat ad Beatum omnia scire; quia ad ipsum non attinent: at verò decet optimum DEUM, ut amicis suis saltem ea ostendat, quæ ipsos concernunt: unde mirabiles circa se, sibíque conjunctos providentiæ Divinæ dispositiones, & similia, quilibet Beatus videbit cum summo solatio. Quæ adhuc alia, præsertim creata, Beati in DEO videant, vel etiam extra visionem beatificam per alias cognitiones intelligant, convenientiùs dicemus *in tract. de Beatitudine*; cùm hic *de DEO* jam aliàs sit valde amplus. Unde iis omissis

202. Dico 4. De absoluta potentia posset DEUS videri intuitivè, non visis Personalitatibus, vel etiam visâ unâ Personâ sine altera. ita Scotus cum suis communiter, Paludanus, Palatius, Alarcon, Granadus, Hurtadus, Quiros, Arriaga, Salas, Rhodes, Gormaz, Platelius, ac alii. Prob. conclusio. Si implicaret DEUM ita videri, vel implicantia daretur ex parte visionis intuitivæ, vel ex parte objecti: neutrum potest dici: ergo. prob. min. quoad 1. partem. De ratione visionis intuitivæ tantùm est, ut cognoscat immediatè in seipso objectum, quod aliquando existit: non autem est de ratione ipsius, ut adæquatè vel quidditativè, vel omni modo cognoscat objectum, sicuti est, seu distinctè quoad omnes ejus formalitates; nam si hoc requireretur, non posset homo quidquam, nec accidens, intuitivè cognoscere, quod non est verum: ergo de ratione visionis intuitivæ DEI non est, ut videat omnia ejus prædicata etiam relativa: adeóque ex parte hujus non implicat DEUM videri sine istis, seu tantùm ùt Unum.

203. Prob. jam min. quoad 2. p. Objectum, quamvis sit simplicissimum, potest videri intuitivè, quin videantur distinctè omnia ejus prædicata; quia potest videri non totaliter; cùm visio non sit comprehensio: ergo neque datur implicantia ex parte objecti. Confirm: hæc ratio. Deus etiam est objectum simplicissimum respectu cognitionis abstractivæ e. g. actûs fidei: & tamen per hunc potuit cognosci, imò in antiquo testamento cognitus est à plurimis tantùm ùt Unus; nam plurimi tunc mysterium SS. Trinitatis non agnoverunt.

204. Confirm. conclusio 1. Res potest videri sine eo, quod est extra rationem ipsius: sed Personæ sunt extra rationem essentiæ Divinæ: ergo. ma. videtur tutò posse supponi; quia videtur nulla ratione posse probari oppositum. mi. est clara; aliàs enim, cùm essentia tota sit cuilibet Personæ identificata, deberent etiam Personæ esse inter se identificatæ, quod est contra fidem. Confirm. 2. Si potest eadem simplicissima entitas uniri, quamvis non uniatur identificatum, e. g. natura Divina uniri humanæ aliquo modo, quo non unitur Paternitas, poterit etiam videri essentia non visis Personis: si autem potest videri essentia sine Personis, virtualiter tantùm distinctis, poterit multò magis videri Persona una sine altera, realiter distincta. Nec dicas, cognoscendo Personam cognosci quoque essentiam; nam etiam hoc posito non sequitur, cognosci vel videri quoque alias Personas; quamvis enim hæ essentiæ identificatæ sint, sunt tamen ab ea virtualiter distinctæ, nec ex alio capite essentiâ visâ debent videri, ùt probavimus.

205. Ob. 1. contra 4. conclusionem (nam contra tres priores nil alicujus momenti solet opponi, vel *in tractatu de Beatitud.* opportuniùs afferri, aut ex hucusque dictis potest solvi) Christus Dominus *Joan. 14. v. 9.* dicit Philippo: *Qui videt me, videt & Patrem meum*: & mox addit: *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est*: ergo ratio, cur videatur Pater in Filio, est unitas naturæ: ergo non potest videri natura sine Personis; aliàs ratio Christi fuisset nulla. Resp. inprimis: ex hoc textu etiam probaretur eodem modo, imò immediatiùs, non posse credi DEUM ùt Unum, quin credatur ùt: Trinus; nam Christus clarè agit de actu fidei *Non creditis &c.* quod videtur falsum, ùt suprà dictum *n. 203.* Resp. 2. dist. 1. conf. cur videatur Pater in Filio essentialiter, seu quoad essentiam. conc. 1. conf. cur videatur personaliter. neg. 1. & 2. etiam conf. Ut rectè probat Salas, Christus tantùm voluit dicere, non posse videri se, sive suam essentiam, quin etiam Pater quoad essentiam videatur, seu essentia Patris. Et sic etiam loquitur S. Chrysostom. *homil. 73. in Joan.* dum ait: *Qui meam substantiam videt, videt & Patris.* & S. Greg. Nazianzenus *orat. 49. de fide post medium in hunc textum Joan. 14.* ait: *Non immeritò: quia Filius DEI de DEO Patre natus est, & ideo de unitate substantiæ, & de Majestate Divinitatis unum sunt.* Similia habet S. Augustinus. Resp. potest 3. cum Rhodes *disp. 2. de DEO. q. 3. sec. 1. §. 2. ad 3.* Christum loqui de visione, prout defacto contingit, de potentia ordinaria, (ùt loquitur hic auctor) non autem negare, quòd possit aliter contingere.

206. Ob. 2. S. Thomas *2. 2. q. 2. a. 8. ad 3.* dicit de DEO: *Secundùm quod intelligitur in seipso, prout videtur à Beatis, non potest intelligi sine Trinitate Personarum*: ergo nostra conclusio non subsistit. Confirm. Idem Angelicus *3. p. q. 3. a. 3. in corp.* etiam est nobis contrarius: ergo. Resp. neg. conf. Primo loco, ùt rectè Gormaz, S. Thomas loquitur tantùm de visione, prout nunc datur in Beatis, *prout videtur à Beatis*: non autem de possibili: imò, cùm addat S. Doctor: *Et iterum ipsa visio Personarum Divinarum perducit nos in beatitudinem*: infert Gormaz *de beatit. n. 316.* eum innuere, quòd visio Personarum non sit ipsa beatitudo, sed tantùm ejus proprietas. Altero loco

S. Do-

S. Doctor tantùm dicit, quòd cognoscens DEUM, sicuti est, debeat omnia cognoscere, & nihil posse remanere in DEO, quod non cognoscat: quod non negamus; nam is, qui videret DEUM solummodò ùt Unum, utique non cognosceret eum omni modo, sicuti est: at neque S. Doctor per hæc negat possibilem talem cognitionem intuitivam, quæ DEUM non cognoscat omni modo, sicuti est.

207. Ob. 3. Implicat, videre identitatem cum Personis, & non videre Personas: hoc juxta nos deberet fieri: ergo. Confirm. 1. Implicat videre Petrum non viso Petro: ergo etiam implicat videre essentiam Divinam, non visis Personis. prob. conf. Istæ non minùs identificantur essentiæ, quàm Petrus sibi ipsi: ergo. Confirm. 2. Si esset tantùm una Persona, non posset videri essentia, non visâ illâ: ergo neque potest videri non visis tribus. Confirm. 3. Visio solius essentiæ esset cognitio abstractiva; quia abstraheret essentiam à Personis: ergo non esset intuitiva Resp. dist. ma. implicat ita videri identitatem formaliter, seu sub ratione explicita identitatis cum Personis. om. ma. materialiter tantùm, & sub ratione essentiæ. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conf. Ad 1. confirm. om. antec. neg. conf. ad prob. dist. antec. ita tamen, ut virtualiter distinguantur ab essentia, & realiter inter se. conc. ant. ut non ita distinguantur. neg. ant. & conf.

208. Impossibilitas distinctionis virtualis tum majoris, seu intrinsecæ, tum minoris seu extrinsecæ in creatis facit, ut Petrus non possit cognosci, quin omnia identificata cognoscantur: aliàs enim, si possent dari præcisiones objectivæ, negari posset major; quia posset realiter cognosci Petrus sub aliquo prædicato, & non sub alio, adeóque posset idem cognosci, & non cognosci: ideo omisi ma. Talis impossibilitas non datur in natura Divina, & Personis. Ad 2. confirm. neg. ant. quia, suppositâ præsertim sententiâ, quam *tract. de Trin.* amplexus sum, quòd ipsa essentia Divina sit realiter, & virtualiter subsistentia absoluta, posset in eo casu videri essentia sine Persona Relativa. Ad 3. confirm. resp. posse hîc fieri quæstionem de nomine. Si per abstractivam intelligitur cognitio, quæ non omnia realiter identificata formaliter, & clarè cognoscit; poterit etiam cognitio intuitiva esse abstractiva, ùt est clarum in infinitis cognitionibus creatis, maximè humanis: sed hic modus loquendi est improprius. Si autem intelligitur cognitio objecti per species alienas propositi, uti communiter solet intelligi; non erit abstractiva dicta visio essentiæ sine Personalitatibus.

209. Ob. 4. Non potest cognosci homo non cognito rationali: ergo nec essentia Divina non cognitâ Trinitate. prob. conf. Non magis est de essentia hominis esse rationale, quàm de essentia DEI esse Trinum: ergo. Confirm. Non potest videri essentia Divina, nisi videatur communicabilis tribus Personis: sed non potest talis videri, nisi videantur Personæ: ergo. Resp. conc. ant. neg. conf. ad prob. neg. ant. Personæ Divinæ non constituunt essentiam Divinam, nec ingrediuntur definitionem essentiæ Divinæ, ùt ex eo patet, quòd essentia sit communis tribus, non autem Personæ: at verò rationale constituit essentiam hominis, & ingreditur definitionem. Ad confirm. resp. ùt suprà *n.* 207. de identitate, dist. ma. nisi essentia videatur ùt communicabilis materialiter: sive nisi videatur, quod est communicabile. con. ma. nisi videatur formaliter sub ratione explicitâ communicabilis. neg. ma. & dist. sic min. neg. conf. Si dicas, hac ratione non videri clarè prædicatum primarium essentiæ, resp. non esse necesse, absolutè & metaphysicè, ut quæcunque visio intuitiva DEI exprimat omnia prædicata primaria, quamvis id faciat visio, quæ defacto datur.

210. Ob. 5. Vel illa visio esset diversæ speciei ab ista, quæ defacto datur, vel non: neutrum potest dici: ergo. Resp. neg. min. & dico, fore specie diversam, saltem in consideratione physica; quia respiceret aliud saltem virtualiter objectum, & esset repræsentatio diversa: sicut etiam videtur actus fidei de DEO ùt Trino saltem specie physica differre ab altero de DEO tantùm ùt Uno. An autem in consideratione theologica sit diversa visio, an non, parùm refert; quia tandem totum reducetur ad quæstionem de nomine. Salas contendit, non esse specie diversam visionem, etsi modò plura, modò pauciora objecta repræsentet: quod tamen mihi videtur difficile.

211. Ob. 6. Visio DEI Unius, & non Trini, non esset satiativa appetitûs rationalis: ergo non esset intuitiva DEI. prob. ant. Videns Deitatem sine Personis esset inquietus, donec videret, cujus esset Deitas, seu infinita perfectio: ergo. prob. conf. Visio intuitiva debet esse beatifica: ergo debet esse satiativa. Resp. 1. Salas. neg. conf. ad prob. neg. ant. Non omnis visio intuitiva, ùt ait hic author, debet esse beatifica, sed tantùm illa, quæ defacto datur. Resp. 2. Gormaz & alii. neg. ant. Beatitudo objectiva, seu finis ultimus creaturæ est Deus ùt Unus; nam convertuntur mutuò ratio ultimi finis, & primi principii, juxta illud Apocalypsis *c. 1. v. 8. Ego sum Alpha & Omega, principium & finis*: atqui DEUS ùt Unus est principium omnis creaturæ: ergo etiam ùt Unus est finis ultimus. prob. subsumptum. Ut communiter docetur, creaturæ habent connexionem cum DEO, & dependentiam ab eo ùt Uno, non ùt Trino, & virtus productiva creaturarum stat in sola essentia; aliàs non esset communis tribus. Dices: DEUS ùt omnipotens est primum principium: ergo beatus erit, qui tantùm videt omnipotentiam. Resp. neg. ant. Primum principium debet continere eminenter omnem perfectionem creatam, adeóque formaliter omnes perfectiones increatas: debet etiam esse ens à se, debet esse sapientissimus provisor &c. ergo non tantùm ùt omnipotens, sed ùt infinitè perfectus perfectionibus absolutis, erit primum principium.

212. Ad probat. ant. superioris nego ant. Essentia ùt virtualiter distincta à Relationibus est jam infinitum bonum, nec istæ superaddunt bonitatem, ùt dicemus *tract. de Trinitate*: at videns bonum infinitum non haberet desiderium plus videndi, saltem tale, quod inquietaret: desiderare autem aliud tantùm per desiderium non inquietans (si tale etiam daretur in Beato) non impedit beatitudinem; nam e. g. animæ beatæ desiderant reunionem cum corpore: itémque dotes gloriosas corporum. Accedit, quòd probabis,

babiliùs præter tres subsistentias relativas detur quarta absoluta, virtualiter etiam identificata essentiæ: adeóque per visionem DEI unius videretur bonum infinitum subsistens, quo viso non esset, quod quis ampliùs videre cuperet, præsertim si de ejus communicabilitate nil cognosceret: tunc enim non ampliùs distingueret essentiam à Persona: qua ratione tamen non deberet habere positivum errorem, sed tantùm negationem plenioris scientiæ, quæ non repugnat in vidente DEUM. Utraque responsio, seu quam Salas, seu quam Gormaz dat, satisfacit objectioni: secunda tamen est generosior.

213. Dices 1. Visio beatifica debet videre DEUM, sicuti est, ex illo 1. *Joan. 3. v. 2. Cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est:* ergo debet DEUM videre ùt Trinum. Resp. dist. ant. visio, quæ nunc datur in Beatis, conc. ant. quæ tantùm possibilis est. neg. ant. & cons. De illa loquitur S. Joannes, non de alia tantùm possibili. Resp. 2. dist. ant. debet videre DEUM, sicuti est, hoc est, omni modo, quo est, & quoad omnes proprietates. neg. ant. aliquo modo, scilicet quoad essentiam, & simul non debet videre aliter, quàm est, affingendo ei aliquid. conc. ant. & neg. cons. Cur adversarii non dicunt, quòd visio DEUM debeat videre quoad omnia prædicata etiam secundaria?

214. Dices 2. Hac ratione posset dari visio intuitiva DEI, quæ DEUM non discerneret ab omni creatura, qualem videtur admittere Arriaga: sed hoc est absurdum: ergo. Resp. neg. ma. Visio intuitiva non quidem debet objectum suum discernere à prorsus omni alio: debet tamen discernere *nimiùm* inter se dissimilia. Sicut visio ocularis intuitiva potest esse talis, ut non discernat canem, & lupum, attamen debet discernere altissimum montem, & murem. Et tamen DEUS & creatura adhuc infinitè magis distant. Dices 3. Appetitus gratiæ (quæ est semen gloriæ) in ordine ad beatitudinem non satiatur per illam cognitionem: ergo nec appetitus intellectûs. Resp. dist. ant. appetitus gratiæ in ordine ad beatitudinem essentialem. neg. ant. in ordine ad beatitudinem integralem. om. ant. & neg. cons. Gratia est semen gloriæ etiam accidentalis: imò juxta multos etiam appetit dotes corporis glorioſi, quæ certò non sunt de essentia beatitudinis.

215. Ob. 7. DEUS ùt Unus non est objectum beatitudinis suæ, sed ùt Trinus: & Relationes Divinæ sunt objectum primarium beatitudinis Divinæ: ergo etiam pertinent ad objectum beatitudinis nostræ, quæ est participatio Divinæ. Resp. 1. me jam dixisse ex Salas *n. 211.* visionem DEI ùt Unius non necessariò debere defendi tanquam beatificam. Resp. 2. om. ant. neg. cons. Nostra beatitudo non est participatio Divinæ quoad omnia. Sic etiam DEUS non potest se amare tantùm ùt Unum: & tamen potest ùt Unus amari ab hominibus, & ab innumeris ita fuit amatus, præsertim in antiquo testamento, ubi mysterium SS. Trinitatis paucis fuit notum.

216. Respondent aliqui 3. neg. ant. Non omnia, quæ DEUS necessariò cognoscit, sunt objectum essentialiter requisitum ad ejus beatitudinem; nam etiam necessariò cognoscit creaturas possibiles. Unde dicunt, Relationes esse tantùm proprietates objecti primarii beatitudinis Divinæ: & verum quidem esse, quòd DEUS sine cognitione Relationum non esset beatus arguitivè: sicut si non cognosceret creaturas possibiles; quia non cognosceret comprehensivè (qualis cognitio necessaria est ad beatitudinem DEI) naturam exigentem has Relationes, & essentialiter connexam cum possibilitate creaturarum: at non esse verum, quòd formaliter non esset beatus ob non cognitas Relationes.

ARTICULUS V.

An DEUS possit videri oculo corporeo.

217. Dico. DEUS nec naturaliter, nec supernaturaliter potest in se videri oculo corporeo. ita communissima cum SS. Ambrosio, Hieronymo, Athanasio, Gregorio Nazianzeno, quos citat S. Augustinus *epist. 111.* quibúsque ipse, quamvis non omnino firmissimè, consentit: item cum S. Thoma *1. p. q. 12. a. 3.* Prob. Videre DEUM est non tantùm producere ejus visionem (nam etiam lumen gloriæ concurrit ad productionem visionis DEI, quin eum videat) sed est speciali modo, seu vitaliter DEUM percipere: atqui oculus corporeus, tanquam potentia materialis, non potest vitaliter percipere Deum, utpote objectum purè spirituale: ergo. min. est communissima; quia objectum spirituale est extra totam sphæram attingibilitatis, seu perceptibilitatis potentiæ materialis: & potentia materialis ad objectum spirituale se habet ùt sonus ad potentiam visivam, vel color ad potentiam auditivam: certè non potest ostendi major improportio inter ista, quàm inter illa: interim clarum est, sonum non posse videri, nec colorem audiri.

218. Confirm. Oculi hominum non sunt meliores oculis brutorum (nam quòd illi informentur anima rationali, non facit eos meliùs sensitivè videre: multa enim bruta meliùs vident, quàm homines: nec ex eo, quòd homo simul possit intelligere, infertur, quòd etiam possit perspicaciùs videre) sed oculi brutorum neque supernaturaliter possunt DEUM videre: ergo nec oculi hominum. min. negari non potest, nisi quis velit admittere, quòd bruta quoque possint supernaturaliter elevari ad Deum amandum amore beatifico, adeóque ad fruendum tota beatitudine creaturæ rationalis; neque enim est major improportio inter appetitum sensitivum, & DEUM amandum, quàm inter visum sensitivum, & DEUM videndum. Imò etiam debebit admitti, quòd bruta possint elevari ad cognoscendum honestum, & inhonestum, & ad hoc liberè vel amplectendum, vel fugiendum, consequenter ad merendam gloriam. Quin ulteriùs vix erit ratio negandi potentiis inanimatis. e.g. lapidi aptitudinem passivam, & elevabilitatem supernaturalem ad cognoscendum, & amandum DEUM: quæ absurda utique admitti non possunt.

219. Ob. 1. Job. *c. 19. v. 26. & 27.* dicit de se ipso: *In carne mea videbo DEUM meum: quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt:* & iterum *c. 42. v. 5. Auditu auris audivi-*

dixit: nunc autem oculus meus videt te. Jacob Patriarcha *Gen. 32. v. 30.* ait: *Vidi DEUM facie ad faciem.* Isaias *c. 6. v. 1.* de se ait: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum.* Baruch *3. v. 38.* dicit de DEO. *Post hæc in terris visus est:* sed hæc Scripturæ testimonia probant DEUM videri oculis corporeis: ergo. Resp. neg. min. Textus hi, & alii similes, si qui adducantur, explicandi sunt aliquando de visione intellectuali, qua etiam Angeli dicuntur videre faciem Patris, sive DEI, etsi oculos corporeos non habeant: & quamvis aliqui SS. Patres Angelis etiam videantur tribuisse corpora, probabilius tamen est, non tribuisse verè talia, ùt videbimus in *tract. de Angelis.* quodsi etiam aliqui vera corpora iis tribuissent, cum aliis pluribus ab iis recederemus, quòd verò Angeli videant faciem Patris, ipse Christus dixit, qui Angelis corpus non tribuit. Tali autem intellectuali visione DEUM speravit videre, vel etiam vidit Job in carne, non per carnem, sicut scilicet videbunt DEUM Beati in cœlo post diem judicii, & oculis mentis, quamvis intra corpus latentibus. Aliquando verò explicandi sunt textus de visione DEI non in seipso, sed in corporea specie, in qua apparuit, ùt videtur eum vidisse Jacob, & Isaias: vel de DEO-Homine, seu Christo, qui in sua humanitate (non autem in Divinitate) oculis corporeis visus est: & de hoc loquitur Baruch, qui ibidem addit: *Et cum hominibus conversatus est.*

220. Ob. 2. S. Augustinus *l. 22. de civit. DEI c. 29.* (ùt refert etiam S. Thomas. *1. p. q. 12. a. 3.*) docet, post resurrectionem corporum oculos glorificatos non tantùm acutiùs visuros, sed vim talem habituros, ut videant etiam incorporea: sed sic possunt videre etiam DEUM: ergo. Resp. S. Thomas, S. Augustinum tantùm eam quæstionem agitare, sed nihil decidere: & rectè; nam sub finem capitis sic habet: *Aut ergo per illos oculos sic videbitur DEUS, ut aliquid habeant in tanta excellentia menti simile, quo & incorporea natura cernatur, quod ullis exemplis sive scripturarum testimoniis divinarum vel difficile, vel impossibile est ostendere: aut quod est ad intelligendum facilius, ita DEUS nobis erit notus, atque conspicuus, ut videatur spiritu à singulis nobis in singulis nobis.* Quando verò S. Aug. *epist. 111. ad Fortunatianum*, rogat hunc, ut se excuset alicui Episcopo, qui offensus fuerat in eo, quòd S. Augustinus negârit, DEUM oculis corporeis [visibilem esse, ne scilicet DEUS corporeus esse crederetur: statim addit S. Doctor, idem negare SS. Ambrosium, Hieronymum, Nazianzenum, & Athanasium, unde hoc loco magis est pro nobis, quàm contra nos; quamvis nec hìc firmus in hac opinione videatur, ùt patet ex tota epistola, in qua sub finem addit, se velle placidè audire Episcopum illum docentem, sed ab eodem etiam se debere placidè audiri inquirentem, id est, examinantem hanc quæstionem. vid. Vasquez *in 1. p. disp. 40. c. 1.*

221. Ob. 3. Ignis potest cruciare dæmones: ergo ens materiale est proportionatum enti spirituali. Resp. dist. conf. est proportionatum, seu habet potentiam obedientialem, ut elevetur ad physicè producendum aliquid in ente spirituali, vel etiam ad producendum ens spirituale. om. conf. est proportionatum ad id vitaliter, vel formaliter percipiendum. neg. conseq. Jam diximus: videre non est tantùm producere visionem, sed est formaliter, seu vitaliter percipere: hinc transmitto, quòd oculus corporeus possit supernaturaliter elevari ad physicè producendam visionem DEI, at non ad videndum DEUM. Sed & ignis non urit dæmones, sed ad summum in iis supernaturaliter producit aliquam qualitatem spiritualem molestissimam instar adustionis. Neque etiam dæmones formaliter percipiunt calorem, nec formaliter uruntur; quia ipsi, utpote spiritus, sunt improportionati ad formaliter percipiendas qualitates purè materiales.

222. Ob. 4. Licèt intellectus naturalis sit improportionatus objecto supernaturali e.g. DEO clarè in se videndo, ùt suprà diximus, tamen potest supernaturaliter fieri proportionatus, & DEUM intuitivè videre: ergo à pari idem poterunt etiam oculi corporei. Resp. neg. conf. & paritatem. Objectum supernaturale superat quidem potentiam naturalem, sed non eodem modo, quo objectum spirituale potentiam materialem; nam, licèt potentia naturalis non habeat proportionem adæquatam, seu completam ad attingendum objectum supernaturale, tamen habet inchoatam, & complebilem: at verò potentia materialis in ordine ad objectum spirituale nullam habet prorsus proportionem, nec inadæquatam, & complebilem. Neque in hac re tantùm attendendus est excessus perfectionis (quia etiam minimum accidens spirituale, etiam naturale, non potest percipi à potentia materiali) sed attendi debet excessus proportionis, seu sphæræ attingibilitatis, an nempe objectum habeat illam rationem formalem specificam, sub qua ab hac potentia possit attingi, quæ in casu nostro omnino deest.

ARTICULUS VI.

An sit possibilis, vel ad visionem beatificam necessaria species impressa DEI.

223. SPecies intellectualis aliud non est, nisi similitudo quædam objecti, per quam intellectus cognoscit objectum. Est autem duplex *Expressa*, & *Impressa*. Prior est ipsa repræsentatio ab intellectu producta, per quam formaliter objectum intelligit: & vocari etiam solet *verbum mentis*, quod tamen ex communi nostrorum non est aliquid distinctum ab ipsa cognitione: unde species expressa creata realiter aliud non est, quàm ipsa cognitio. Species autem impressa est quædam qualitas intellectui immissa, ex natura sua ordinata, ut cum intellectu ad producendam speciem expressam, seu cognitionem concurrat loco objecti, quod vel non potest, vel non vult per seipsum immediatè concurrere. Non malè quidam speciem impressam comparant sigillo, quod ceræ impressum efficit repræsentationem insignium gentilitiorum: quam repræsentationem expressam in cera comparant dein cognitioni, seu speciei expressæ.

224. Notandum tamen insuper, speciem impressam duplicem assignari, unam, quæ se habet tantùm ùt quo, ita, ut non habeat rationem objecti,

cti, quod cognoscitur, sed tantùm rationem medii, quo concurrit objectum, quod cognoscitur: alteram, quæ se habet ùt quod, seu, quæ immediatè cognoscitur tanquam objectum immediatum, & mediante ea objectum ultimatum; atque hæc vocatur species impressa objectiva. Aliqualis similitudo rei hujus potest desumi ex speciebus visivis, quæ, si immediatè incidant ab objectis in oculum, se habent ùt quo: si verò per vitra optica, vel per cameram, ùt vocant, obscuram, priùs immittantur in chartam, vel telam, in qua sistuntur, & eam quasi pictam aliquam imaginem faciunt, habent se ùt quod, & dicuntur species objectivæ; quia ipsæ constituunt aliquod objectum, in quod immediatè visus tendit, & mediatè tantùm in objectum, à quo species primò fuerunt emissæ. His notatis

225. Dico 1. Possibilis est species impressa DEI, non quidem objectiva, seu se habens ùt quod, sed tantùm se habens ùt quo. ita S. Bonaventura, Suarez, Vasquez, Valentia, Arriaga, Rhodes, Platelius, Gormaz, Ulloa, & alii plures. Prob. conclusio. Non apparet ulla implicantia in tali specie: ergo est possibilis. Confirm. Possibilis est species expressa DEI: ergo etiam impressa. ant. prob. Visio intuitiva DEI est talis species; quia est aliqua similitudo expressa DEI, quam dum in nobis habemus, similes DEO suo modo sumus, juxta illud *1. Joan. 3. v. 2. Cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est.* Unde S. August. *l. 9. de Trinit. c. 11.* ait: *In quantum DEUM novimus, similes sumus.* Similia habet *l. 15. de Trin. c. 16.* Et ratio est, quia per visionem beatificam intellectus sibi formaliter repræsentat DEUM, sicuti est: ergo habet in se formalem ejus repræsentationem, quæ est ipsissima species expressa.

Confirm. Est innegabile, quòd visio intuitiva DEI sit aliqua repræsentatio, vel imago intentionalis DEI: ergo etiam non implicat aliqua creata repræsentatio, vel imago virtualis DEI, seu productiva imaginis expressæ: hæc autem est species impressa, saltem reipsa, & quoad virtutem, quidquid sit de quæstione nominis, an dicenda sit species impressa, quæ tamen ipsa appellatio nulla ratione potest ei negari. prob. etiam conf. si possibilis est species formaliter, & expressè DEUM repræsentans, ùt est in se, à pari etiam erit possibilis species virtualiter, &, ut ita dicam, impressivè repræsentans DEUM: certè disparitas assignari non poterit, ùt magis patebit ex solutione objectionum.

226. Dico 2. Defacto tamen probabiliùs non datur species impressa DEI, sed visio beatifica fit sine illa. ita communis cum S. Thoma *1. p. q. 12. a. 2.* Prob. Ipse DEUS est objectum summè intelligibile, intimè præsens, & applicatum potentiæ: ergo potest immediatè concurrere sine specie vicaria sui, non tantùm ùt causa universalis (qualis est respectu omnium actionum creatarum) sed etiam ùt particularis: ergo ita concurrit. prima conseq. probatur ex eo, quòd nihil desit ad concursum particularem immediatum, ùt magis patebit ex solutione objectionum. 2da prob. ex eo, quòd id, quod potest fieri paucioribus, non debeat fieri pluribus. Confir. Visio intuitiva DEI est vitalis supernaturalis intuitiva expressio, vel repræsentatio DEI: sed nihil horum exigit speciem: ergo non debet dari. prob. min. Vitalitas habetur ab intellectu: supernaturalitas habetur à lumine gloriæ (de quo paulò pòst) hoc enim intellectum, per se naturaliter improportionatum, ad visionem DEI elevat: reliqua habentur à DEO immediatè se revelante, & intellectui intentionaliter se uniente &c. ergo.

227. Ob. 1. contra. 1. conclus. S. Thomas *1. p. q. 12. a. 2. in corp.* negat essentiam DEI posse videri per creatam aliquam speciem; quia, ùt ex D. Dionysio addit, superiora non possunt cognosci per similitudines, seu species inferiores: ergo. Confir. Species impressa debet esse ejusdem ordinis cum objecto: sed species creata non potest esse ejusdem ordinis cum DEO: ergo. Resp. dist. ant. negat posse videri essentiam per speciem objectivam, seu habentem se ùt quod. conc. ant. negat posse videri per speciem se habentem tantùm ùt quo. neg. ant. & conseq. Rationes S. Doctoris ibi allatæ aliud sanè non probant; nam probat suam sententiam ex eo, quòd species creata non sit ejusdem rationis cum DEO, quòd non sit suum esse ùt DEUS, quòd non sit incircumscripta ùt DEUS &c. atqui ad speciem impressam, tantùm se habentem ùt quo, non requiritur, ut sit ejusdem ordinis cum objecto; nam species impressa ùt quo, quam habet Angelus de anima rationali, non est substantialis, nec rationalis, aut vivens &c.

228. Unde S. Doctor non est censendus negare, esse possibilem speciem impressam DEI ùt quo: sed tantùm alteram se habentem ùt quod, seu objectivam; hæc enim videtur debere esse tam perfecta, ac objectum; cùm in ea videatur objectum tanquam in simili, ita, ut eam intuendo censeatur quis intueri ipsum objectum; si enim non ita se haberet, oriretur cognitio tantùm abstractiva; & sic species per vitra in telam immissæ, & ibi sistentes, fortè dici possunt esse æquè perfectæ, ac color objecti, quem repræsentant (nam non repræsentant substantiam objecti; hæc enim non videtur) præsertim in sententia eorum, qui colores à lumine modificato non discernunt. Si autem hæ species non ita se habeant, non erunt strictè loquendo species objectivæ: hinc superiùs *n. 224.* dixi, aliqualem similitudinem ex iis desumi posse, ut liti philosophicæ filum præciderem.

229. Ad confir. dist. ma. debet esse ejusdem ordinis species ùt quod. conc. ma. tantùm ùt quo. neg. ma. & dist. mi. neg. conf. sensus distinctionis patet ex modò dictis. Idem respondet, si objiciatur, speciem impressam debere esse ejusdem immaterialitatis cum objecto. Dices 1. Species impressa debet adæquare objectum in ratione cognoscibilis: sed nulla hoc potest respectu DEI: ergo. Resp. neg. ma. sicut non debet ita objectum adæquare species expressa. Quidam dicunt, species expressas creaturarum debere adæquare sua objecta; quia debent manifestare gloriam sui Creatoris tantùm, quantùm possunt: sed hoc etiam non videtur verum; cùm non debeant eam gloriam species quælibet ita manifestare, modò aliquæ ita manifestent: at nullæ species DEI debent id facere; quia nullæ debent creaturæ (DEUS iis uti non posset) manifestare DEUM, quantum cognoscibilis est; quia DEUS à creatura comprehendi non potest.

230. Dices 2. Species expressa, seu visio

creata

creata DEI habet, unde limitetur: at species impressa non haberet, unde limitaretur: ergo non est paritas. prob. ant. Illa limitatur ab intellectu, & lumine creato, principiis limitatis: hæc procederet à DEO, principio illimitato: ergo. Resp. cur ergo lumen gloriæ non est illimitatum; cùm etiam procedat à solo DEO? in forma. neg. 2. p. ant. ad prob. neg. cons. Species impressa procederet à DEO liberè operante; & est clarum, ab hoc plurimos effectus limitatos procedere: imò tales sunt omnes creaturæ, à solo etiam DEO productæ.

231. Ob. 2. DEUS est per se jam sui ipsius intelligibilitas: ergo non potest dari alia per speciem. prob. cons. Non potest dari alia lux lucis, nec albedo albedinis: ergo neque alia intelligibilitas intelligibilitatis Confir. Quia DEUS est ipsa intelligentia, non potest fieri per aliud intelligens: ergo, quia etiam est ipsa intelligibilitas, non potest fieri per aliud intelligibilis. Resp. dist. ant. est intelligibilitas sui respectu creaturarum, necessariò proxima. neg. ant. est tantùm necessariò remota, & liberè proxima. conc. ant. & neg. cons. ad prob. om. ant. dist. cons. non potest dari intelligibilitas alia intelligibilitatis proximæ. conc. ant. intelligibilitatis tantùm remotæ. neg. ant. & cons. DEUS utique non necessariò debet intelligi, vel intuitivè videri ab omnibus, quibus est præsens in intellectu; aliàs deberet etiam videri à damnatis: unde tantùm ex se est remotè intelligibilis, seu est objectum visibile à creatura, cui se vult liberè ita videndum præbere. Jam hoc potest facere duplici modo, vel adhibendo speciem vicariam sui, vel immediatè seipsum intellectui, non quidem physicè, sed intentionaliter untendo, qua ratione dein supplet ipse officium speciei: sicut potest creaturæ dare potentiam producendi actum charitatis, vel cum habitu, vel ut ipse suppleat defectum habitûs per omnipotentiam specialiter applicatam. Quod spectat ad lucem & albedinem, dubium est, quod dicitur; quia lux & albedo possunt intendi per additionem novorum graduum. Dein

232. Non est paritas inter lucem seu albedinem, & intelligibilitatem DEI; quia illæ sunt formæ necessariæ, & tribuunt suum effectum formalem necessariò subjecto capaci, cui per unionem insunt: at non ita intelligibilitas DEI; imò hæc ex se non inest ulli creaturæ, etiam per lumen gloriæ elevatæ, eo modo, ut reddat eam immediatè potentem intelligere; nam physicè ei unita non est (quanquam nec hoc ex se sufficeret) nec etiam intentionaliter; quia ad hoc non sufficit intima penetratio, sed requiritur, ut DEUS immediatè velit supplere officium speciei: quod potest liberè facere, vel omittere. Ad confir. neg. ant. hæc enim non est ratio formalis; quia etsi DEUS intelligatur formaliter potens intelligere, nondum formaliter intelligitur intelligere in actu secundo absque concursu objecti &c. Unde ratio completa hujus rei est; quia DEUS est intelligentia necessaria, immutabilis, & imperfectibilis: & hinc non potest intelligere, nisi per actum sibi identificatum, ad quem nihil aliud potest concurrere, vel in eum influere, ùt est per se clarum. Hæc ratio quidem probat, quòd etiam DEUS respectu sui non possit esse intelligibilis per aliquid distinctum: at non probat, quòd non possit ita fieri intelligibilis respectu creaturæ.

233. Ob. 3. Species debet necessariò supplere defectum præsentiæ objecti: sed hoc non potest species DEI: ergo. Confir. Species debet esse indifferens, ut repræsentet objectum existens, vel non existens: atqui species DEI non potest ad hoc esse indifferens: ergo. Resp. dist. ma. debet supplere defectum præsentiæ tantùm physicæ. neg. ma. præsentiæ intentionalis, hoc est, complentis proximè cognoscibilitatem objectivam, ut potentia intellectiva possit immediatè circa objectum elicere suum actum. conc. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Jam diximus, DEUM non esse necessariò ita intentionaliter unitum, præsentem, applicatum (quæ voces hîc idem significant) sed id liberè posse facere, vel per se, vel per speciem sui vicariam. Ad confir. neg. ma. quæ probari non potest, præsertim de specie ad intuitivam cognitionem requisita.

234. Ob. 4. Species necessariò producuntur ab objectis: atqui species DEI non produceretur necessariò: ergo non est possibilis. Confirm. Species debet esse connaturale principium actûs, ad quem ordinatur: species impressa DEI non est tale principium: ergo. prob. mi. Non esset connaturalis intellectui, qui jam esset sufficienter elevatus per lumen gloriæ: imò hæc species esset contra inclinationem intellectûs; quia huic connaturalius esset producere visionem sine specie: non esset connaturalis DEO, qui connaturaliù influit immediatè per seipsum: non ipsi visioni; quia hæc etiam connaturaliùs producitur à DEO, vices speciei supplente: ergo. Resp neg. ma. Licèt objecta creata id necessariò faciant, non sequitur, id necessariò debere facere DEUM: sicut etiam illa sæpe non possunt impedire suam cognitionem intuitivam, quam DEUS semper impedire potest.

235. Ad confirm. dist. ma. debet esse principium connaturale, hoc est, connaturaliter determinatè requisitum. neg. ma. indeterminatè requisitum, connaturaliter tamen influens in actum ex suppositione, quòd existat. conc. ma. & dist. sic mi. neg. cons. ad prob. dico, speciem in sensu allatæ distinctionis fore connaturalem actui, si DEUS eam nolit supplere; quia etsi per lumen gloriæ sit sufficienter ei provisum ex parte potentiæ; tamen nondum est ei sufficienter provisum ex parte objecti; nam potentia sola, quamvis completa, necdum potest se sola producere actum, seu cognitionem, sed debet concurrere objectum vel per se, vel per speciem; unde cùm in casu nostro DEUS non vellet per se immediatè loco speciei concurrere, species esset actui connaturalis: neque etiam ullo modo esset contra inclinationem intellectûs: quamvis tamen esset supra ejus inclinationem, hoc est, supernaturalis, sicut etiam ipsum lumen gloriæ.

236. Ob. 5. Species creata magis distat à DEO, quàm species sensibilis à re spirituali: sed per speciem sensibilem non potest cognosci res spiritualis: ergo neque per speciem creatam DEUS. Resp. ret. arg. Intellectus, & voluntas creata magis distant à DEO, quàm lapis à leone: sed lapis ita distat, ut non possit cognoscere, vel amare leonem: ergo neque intellectus creatus poterit cognoscere DEUM, nec voluntas eum ama-

re; quod est falsissimum. In forma potest primò negari consequentia; quia syllogismus clarè habet 4. terminos. dist. tamen ma. distat magis in ratione entis: conc. ma. in ratione potentis producere cognitionem intuitivam DEI. neg. ma. & conc. mi. neg. conseq. In his non attenditur proportio in ratione entitatis, sed proportio producentis, & producibilis.

237. Ob. 6. Implicat, ut creatura suppleat concursum DEI physicum, quo hic influit in omnes creaturas: ergo etiam implicat, ut creatura suppleat concursum DEI objectivum, quo influit in visionem sui intuitivam. Conf. Accidens subjectivum, hoc est, tenens se ex parte subjecti, debet perficere subjectum: ergo etiam accidens objectivum, seu tenens se ex parte objecti, debet perficere objectum: atqui nulla species creata, quæ esset accidens objectivum DEI, potest perficere DEUM: ergo non potest dari. Resp. neg. conf. Concursus ille physicus simultaneus convenit DEO tanquam causæ primæ, cujus perfectio necessaria est, esse ens, sine quo non concurrente nihil possit produci, & à quo omnia immediatè dependeant, ùt solet ostendi, quando de hac quæstione agitur: concursus autem objectivus nullo modo est talis; quia etiam hoc non dato, tamen omnia à DEO tanquam primâ causâ dependent: sed hic influxus se habet, ùt influxus productivus aliarum creaturarum, in quas DEUS se solo influit, quando posset permittere, ut creaturæ etiam influerent, & producerent. e. g. quando Christus se solo produxit vinum in Cana Galilææ, quod idem, saltem in aliis circumstantiis, potuisset produci à vite. Ad confirm. neg. conf. Accidens se tenens ex parte subjecti recipitur in subjecto tanquam aliqua forma, & hinc perficit subjectum: accidens se tenens ex parte objecti non recipitur in objecto, adeóque nec debet istud perficere. Nec facilè credam, quòd species ab objectis emissæ perficiant intrinsecè objecta.

238. Ob. 7. contra 2. concluf. Gratia est quasi natura in ordine superno, & exigit connaturaliter principia intrinseca actuum, non autem concursum DEI extrinsecum: ergo exigit speciem DEI impressam. Confirm. Species esset causa univoca: concursus DEI in actu primo, seu omnipotentia DEI, esset causa æquivoca: ergo convenientiùs admittitur species. Resp. dist. ant. Gratia exigit principia intrinseca, quæ se tenent ex parte potentiæ. conc. ant. quæ se tenent ex parte objecti. neg. ant. & conf. Sic gratia etiam in parvulis exigit habitus fidei, charitatis &c. at non exigit species, nec DEI, nec aliorum objectorum supernaturalium: & tamen non est in parvulis in statu violento. Ad confir. neg. conf. Jam aliunde debet admitti concursus simultaneus DEI tanquam causæ æquivocæ: unde potest etiam admitti concursus ejusdem tanquam objecti. Nec est verum, quòd semper debeat assignari causa univoca effectui; cùm milleni proveniant à causis æquivocis: sed hoc tantùm communiter admittitur, quòd, si aliunde ostensum sit, adesse causam univocam, huic præ causa æquivoca attribuatur effectus.

239. Ob. 8. In hac vita cognoscitur DEUS per species: ergo etiam in altera. Confirm. Species DEI saltem connaturaliùs influeret in visionem, quàm concursus DEI objectivus: ergo probabiliùs datur species. Resp. neg. conf. In hac vita DEUS cognoscitur tantùm abstractivè, quod est formalissimè cognosci per species alienas, adeóque debet cognosci per istas: at in altera cognoscitur non in alio, nec per species alienas; sed immediatè in se ipso: unde non est paritas. Ad confirm. neg. ant. Ut jam dictum, neque intellectui, neque gratiæ, neque actui est magis connaturalis species, quàm concursus DEI: ergo est in libera potestate DEI adhibere modum producendæ visionis, quem velit.

240. Ob. 9. Ut objectum possit cognosci, debet intentionaliter uniri potentiæ: atqui DEUS non unitur per se intentionaliter intellectui creato: ergo debet uniri per speciem: adeóque hæc est necessaria. Resp. neg. mi. Intentionaliter DEUS unitur sufficienter 1. eo quòd sit præsens per immensitatem, & sic sine specie præsente evitatur actio in distans; si tamen omni modo absentia non possunt cognosci, quod fortè non posset sufficienter probari. 2. quia DEUS supposito lumine gloriæ est intelligibilis, & vicissim ei intelligendo est proportionatus intellectus creatus 3. quia DEUS est paratus ad præstandum omnem influxum, quem præstaret species, si adesset: nec vult suam intelligibilitatem, aut omnipotentiam à concursu impedire. Nec dicas, animam humanam non posse immediatè seipsam, dum adhuc est in corpore, cognoscere, eò quòd non sit sibi intentionaliter unita; nam si hoc non potest, ratio est defectus proportionis; nam in hac vita anima nil potest cognoscere independenter à phantasmate, adeóque non potest aliquid purè spirituale immediatè in se cognoscere: poterit autem post mortem cognoscere seipsam immediatè sine specie realiter distincta, ùt defacto se cognoscunt Angeli ex S. Thoma *1. p. q. 56. a. 1. in corp.* Suarez, & pluribus aliis.

241. Ob. 10. DEUS non potest immediatè concurrere ad amorem sui sine prævia cognitione: ergo neque ad cognitionem sui sine prævia specie. Confir. 1. Si DEUS ageret officium speciei, sequeretur, quòd Beati omnes æqualem visionem haberent: hoc admitti non potest: ergo. prob. ma. haberent omnes potentiam æquè proportionatam, & eandem speciem: ergo. Confirm. 2. Essentia DEI non potest esse species trium Personarum; quia eas non repræsentat: nec Personæ possunt esse species sui; quia agerent particulariter ad extra: ergo debet adesse alia species creata. Resp. neg. conf. Ratio pro veritate antecedentis est; quia voluntas non potest ferri in omnino incognitum: nulla talis ratio est pro veritate consequentis. Ad 1. confirm. neg. ma. ad prob. neg. ant. Inprimis non haberent æquale lumen, adeóque non haberent potentiam æquè proportionatam: dein, licèt haberent eandem realiter speciem, non haberent eandem eodem modo concurrentem; DEUS enim exercet officium speciei liberè, adeóque cum uno Beato concurrit ad visionem perfectiorem, quàm cum altero, & cum nullo ad infinitam.

242. Ad 2. confirm. om. ant. neg. conf. Potest idem DEUS Trinus & Unus influxu objectivo communi omnium Personarum immediatè influere in cognitionem sui, sicut juxta adversarios potest producere speciem creatam sui, quin

Persona

Persona ulla particularem habeat influxum, sed omnes tres simul. Si dicas, saltem explicari non posse, quomodo una Persona sine altera videri possit absque specie; Resp. defacto per visionem beatificam videri semper omnes tres. Si difficultatem transferas ad alium casum possibilem, quem admisimus suprà asserendo, posse per aliquam visionem beatificam videri DEUM tantùm ùt Unum, Resp. etiam hoc fieri posse; cùm tota Trinitas possit influxu communi objectivo concurrere ad visionem unius tantùm personæ; quia potest se intellectui creato repræsentare magis vel minùs videndam, adeóque vel visione se extendente ad omnes Personas, vel se extendente tantùm ad unam: sicut potest se repræsentare videndam in ordine ad plura vel pauciora prædicata secundaria &c.

243. Ob. ultimò. Posset dici, quòd ipsum lumen gloriæ sit species impressa DEI: ergo frustra litigatur. Resp. nisi fiat quæstio de voce contra communem authoritatem, id dici non posse; nam lumen non se tenet ex parte objecti, sed ex parte potentiæ, ùt habitus fidei, cui in patria succedit, & gratis ei tribuerentur alia prædicata propria speciei; quia DEUS jam illa omnia supplet. Nec dicas, lumen gloriæ debere esse similitudinem DEI, consequenter speciem; cùm alias intellectum ad visionem juvare non posset. Resp. enim neg. ill. Sicut habitus fidei, licèt non sit similitudo objecti crediti, tamen potest intellectum juvare ad actum fidei, ita potest lumen ad visionem; nam intellectus est potentia assimilativa causaliter, seu productiva repræsentationis similis objecto, & talis concausa est etiam lumen gloriæ, consequenter intellectum quàm optimè potest juvare.

ARTICULUS VII.

An detur lumen gloriæ, & quomodo ad visionem beatificam sit necessarium, aut influat.

244. LUmen gloriæ ex communi Theologorum acceptione est *habitus infusus, seu qualitas quædam supernaturalis, stabilis, ad eliciendam visionem DEI deserviens*: nam sicut in via dantur habitus virtutum, & inter hos etiam habitus fidei, elevans intellectum ad DEUM abstractivè cognoscendum, & credendum, ita in patria datur habitus luminis gloriæ, elevans intellectum ad DEUM intuitivè videndum. Hoc lumen gloriæ tanquam habitum adstruxerunt S. Thomas *1. p. q. 12. a. 5.* Albertus, Petrus de Tarantasia, & alii antiquissimi Theologi, ùt rectè ait Capreolus *in 4. dist. 49. q. 4. a. 3.* Post hos dein Concilium Viennense in Gallia celebratum circa annum 1311. *in Clementina: Ad nostram: de hæreticis* quinto loco damnat hanc propositionem Beguardorum & Beguinarum: *Quòd quælibet intellectualis natura in seipsa naturaliter est beata: quódque anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad DEUM videndum, & eo beate fruendum.* Post hoc Concilium autem Theologi communissimè, & recentiores omnes lumen gloriæ ita explicant.

245. Dico 1. Datur in Beatis hoc lumen gloriæ. Prob. 1. authoritate Concilii Viennensis modò adducta. Quamvis autem quidam dixerint, Concilium non determinâsse, quid per lumen gloriæ intelligendum sit, an tantùm DEUS supernaturaliter concurrens, qui etiam in Scripturis quandoque vocatur *Lumen*, an ipsa visio, an habitus quidam, vel tantùm auxilium transiens, ùt videre est apud Suarez *in 1. p. tract. 1. l. 2. c. 14.* tamen non est credibile, Concilium eam vocem aliter intellexisse, quàm intellexerint Theologi, qui illud præcesserunt, ùt rectè arguit Capreolus suprà citatus. Accedit gravissima authoritas Theologorum, exceptis paucissimis, in hanc sententiam consentientium: accedit insuper, quòd nulla prorsus sit ratio, verba Concilii alio in sensu, quàm tum communiter usitato accipiendi. Confirm. Gratia habitualis non tantùm in via, sed etiam in patria, est quasi natura in ordine superno: ergo sicut in via ad elevandam potentiam naturalem, ut possit elicere actus supernaturales viæ, exigit non concursum aliquem transeuntem, & extrinsecè elevantem, sed intrinsecos stabiles habitus, ita exigit in patria habitus ad elevandam eandem potentiam, ut possit elicere actus supernaturales patriæ; cùm autem ad actum visionis beatificæ non serviat habitus fidei, ùt omnes fatentur, sicut servire tamen potest habitus charitatis ad actus amoris in cœlo eliciendos, exigit gratia, ut Beato conferatur stabilis, & intrinsecus habitus, seu lumen gloriæ ad eliciendam beatificam visionem.

246. Dico 2. Lumen gloriæ est quidem necessarium, non tamen indispensabiliter, ad visionem DEI, sed potest suppleri per specialem concursum omnipotentiæ DEI extrinsecè elevantis. ita communissimè nostri. Prima pars conclusionis sufficienter probata est à *n. 179.* quando probatum est, quòd nulli intellectui creato sit debita, vel connaturalis visio clara DEI, adeóque nullus eam suis viribus solis possit producere: sed sicut ad eliciendos actus supernos indiget habitibus, vel alio auxilio, ita etiam ad visionem indigeat lumine gloriæ, vel alio auxilio, de quo in *3. conc.* Secunda pars iterum est omnium nostrûm cum S. Thoma *in 4. dist. 49. q. 2. a. 7.* ubi ait: *Potest miraculosè fieri, quòd divina virtute aliquis intellectus non habens nisi dispositiones viæ elevetur ad videndum DEUM per essentiam*: inter has autem dispositiones non est lumen gloriæ. Rursus *q. 10. de veritate a. 11. in corp.* ait de DEO: *Potest mentem* humanam *ad hoc perducere, ut Divinæ essentiæ uniatur in statu viæ, modo illo, quo unitur sibi in patria sine hoc, quòd a lumine gloriæ perfundatur.*

Prob. ratione. Alii habitus e. g. charitatis vel fidei possunt in peccatore vel infideli suppleri in ordine ad eliciendos actus horum habituum per specialem concursum omnipotentiæ, ùt communiter nostri docent, & hìc meritò potest supponi: ergo etiam poterit suppleri lumen gloriæ in ordine ad eliciendam visionem DEI. Confirm. Etsi lumen gloriæ non possit suppleri in ordine ad denominationem *illuminati lumine gloriæ*, cujus est causa formalis, quæ suppleri non potest per aliam causam: potest tamen suppleri respectu alterius denominationis, scilicet *producentis visionem DEI*, cujus non est causa formalis, sed tantùm causa efficiens non vitalis, quæ causa efficiens non vitalis semper potest suppleri ab

omnipotentia, ùt patet inductione: ergo.

247. Dico 3. Lumen non producit se solo visionem beatificam, sed etiam intellectus creatus partialiter in illam influit, ita S. Thomas, Scotus cum suis, Suarez, & Nostri communissimè. Probatur. Potentia naturalis influit cum gratia in actus supernaturales, cognitiones & volitiones, fidei & charitatis, aut aliarum virtutum: ergo etiam intellectus influit partialiter in visionem beatificam; quia nulla prorsus ampliùs est ratio negandi huic potentiam influendi, ùt patebit ex solutione objectionum. ant. prob. ex Tridentino *sess. 6. c. 5.* ubi expressè definitur, liberam potentiam hominis gratiæ liberè assentiri, & cooperari; hominem, licèt sine gratia se ad justitiam movere non possit, non tamen nihil agere; & *Can. 4.* damnatur asserens, hominem nihil cooperari assentiendo DEO excitanti, sed velut inanime nihil agere: & sermo sanè est de actionibus supernaturalibus, quibus solis disponimur ad justificationem, & in quas solas gratia influit, cui homo cooperatur &c. ergo potentia naturalis etiam cum gratia influit in actus supernaturales.

248. Confirm. 1. ex S. Thoma *1. p. q. 12. a. 5. in corp.* ubi ait: *Cùm igitur virtus naturalis intellectûs creati non sufficiat ad DEI essentiam videndam, ùt ostensum est, oportet, quòd ex Divina gratia superaccrescat ei virtus intelligendi*: atqui si virtus accrescit alteri necdum sufficienti, planè significatur, quòd priùs aliqua inchoata adfuerit: ergo. Rursus *ad 1.* ait: lumen gloriæ esse necessarium *ad hoc, quòd intellectus fiat potens ad intelligendum per modum, quo potentia fit potentior ad operandum per habitum*: ergo, sicut habitus non se solo producit actum, sed etiam potentia cum ipso, ita etiam lumen non se solo producit visionem, sed intellectus cum ipso. Confirm. 2. Visio beatifica est actus vitalis Beati: ergo est actus immanens agenti, seu suo principio, ùt est communis notio: ergo intellectus est principium saltem inadæquatum; cùm adæquatum esse non possit. Et sanè est imperceptibile, quòd aliquis vitaliter videat per actionem, quam ipse non agit, sed tantùm mortuo modo recipit. Plura vide apud Gormaz *de Beatitud. à n. 341.*

249. Ob. 1. contra 1. concluf. Omnia officia, quæ nos tribuimus lumini gloriæ, possunt attribui speciei impressæ: ergo non datur lumen. Resp. neg. suppositum, quòd detur species talis; nam oppositum jam probavimus: & quamvis etiam daretur, tamen adhuc probabiliùs esset necessarium lumen, sicut, etsi detur species de objecto revelato, tamen adhuc necessarius est habitus fidei; nam species se tenet ex parte objecti, habitus verò, qualis etiam est lumen, se tenet ex parte potentiæ: & duplex hic concursus est necessarius; nam, ùt habet commune axioma: *Ex objecto & potentia oritur notitia.*

250. Ob. 2. contra. 2. concluf. S. Thomas pluribus in locis docet, intellectum creatum non posse videre DEUM absque lumine gloriæ, & præsertim *2. 2. q. 175. a. 3. ad 2.* ait, S. Paulo in suo raptu fuisse datum lumen gloriæ per modum passionis transeuntis: ergo. Confir. Si sufficit omnipotentia extrinsecè applicata ad videndum DEUM, tunc quilibet intellectus erit extrinsecè elevatus, & quilibet Beatus videbit æquali claritate DEUM: hoc est falsum: ergo. prob. ma. Omnipotentia Divina est immensa, & consequenter omnibus intellectibus æqualiter applicata: ergo. Resp. neg. conf. S. Thomas, quando videtur nobis contrarius, per impossibile non intelligit absolutè impossibile, sed tantùm impossibile de potentia, vel providentia ordinaria, quod aliàs etiam sæpius facit. Unde in nostro casu tantùm vult dicere, quòd sit impossibile, si DEUS se velit accomodare exigentiæ gratiæ: & sic componuntur inter se textus Angelici, apparenter contrarii.

251. Quod spectat ad S. Paulum, potuisset quidem ibi Angelicus distinguere inter possibilitatem absolutam, & ordinariam: quia tamen voluit suis adversariis concedere, quantum potuit (salva sua assertione, quòd scilicet S. Paulus verè viderit essentiam DEI in se, ad quod adversarii omnino volebant necessarium lumen gloriæ) respondit, collatum ipsi lumen gloriæ transeunter. De eadem possibilitate ordinaria iterum exponendus est Angelicus, quando videtur dicere, quòd Sacramenta debeant per virtutem intrinsecam transeuntem elevari ad causandam gratiam. Ad confir. dist. ma. si sufficit quælibet applicatio. conc. ma. si requiritur specialis. neg. ma. & conc. mi. neg. conf. ad prob. dist. ant. est omnibus aliquo modo applicata. conc. ant. modo specialiter requisito. neg. ant. & conf. In quo autem stet specialis hæc applicatio omnipotentiæ, fusè dicemus infrà à *n. 573.*

252. Ob. 3. contra. 3. concluf. Si intellectus creatus partialiter influit in visionem beatificam, tunc, saltem supposito lumine gloriæ, est ipsi connaturale producere visionem: sed hoc non potest dici de potentia naturali respectu actûs supernaturalis: ergo. Resp. 1. retorq. arg. in actibus fidei, vel charitatis in via, in quos juxta Tridentinum cit. *n. 247.* etiam influit potentia libera naturalis. Resp. 2. neg. ma. quia non intellectui, sed lumini gloriæ est connaturale visionem producere, intellectui autem est favor indebitus. Nec dicas. 1. Si intellectus tantùm influit mediante lumine elevante, tantùm mediatè influit; nam resp. voces illas *mediante lumine*, aut similes, significare tantùm *interveniente* seu *accedente lumine*, sicut in moralibus etiam intervenientе quodam mediatore duo immediatè pacificantur.

Nec dicas. 2. Si intellectus influit in visionem, tunc solus intellectus influit, & lumen tantùm se habet per modum dispositionis, ùt videtur voluisse Aureolus, & sequaces. Nam resp. S. Paulus *1. Cor. 15. v. 10.* scribit: *Abundantiùs illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia DEI mecum.* ergo etiam gratia, qualis quoque est lumen, est concausa influens, & quidem, cui principaliùs attribuitur actio: id quod etiam tradit Tridentinum citatum *n. 247.* ubi ait, nos gratiæ cooperari: ergo etiam ipsa, & principaliter quidem, operatur. Nec opus est, ut omnia, quæ concurrunt ad actum vitalem, sint principia vitalia; nam & species concurrunt, quæ vitales non sunt. Pariter opus non est, ut omnia, quæ concurrunt ad effectum supernaturalem, sint supernaturalia; aliàs voluntas humana non posset influere in ullum actum meritorium supernaturalem contra Tridentinum citat. *n. 247.* sufficit ergo, quòd unum principium necessarium sit supernaturale: tunc

tunc enim effectus jam superat vires naturales, adeóque est supernaturalis.

253. Ob. 4. Saltem juxta nos intellectus haberet aliquam partialem proportionem ad visionem, sicut e. g. habet unus equus ad trahendum currum cum altero equo: sed hoc dici non potest: ergo. prob. mi. Hæc proportio, seu virtus esset naturalis, & supernaturalis: ergo Chimærica. prob. ant. Esset naturalis, ùt supponitur: esset supernaturalis; quia potentia specificatur ab actu, qui est supernaturalis: ergo. Resp. neg. ma. Non haberet proportionem, qualem equus; quia hic habet exigentiam naturalem, saltem indeterminatam, ad hanc actionem, & consequenter etiam ad conprincipia: sicut oculus, quia habet exigentiam ad visionem corporalem, saltem pro aliquo tempore indeterminato, habet etiam exigentiam ad lucem & species. At intellectus nullam, neque indeterminatam, exigentiam ex se habet ad visionem, sed est ipsi purus favor; consequenter neque habet exigentiam ad conprincipia, sed habet tantùm proportionem aliquam obedientialem, & virtutem per favorem supernum elevabilem, cum quo favore seu principio constituere potest unum principium adæquatum.

254. Unde neque habet intellectus cùm hoc actu, seu cum visione, strictè dictam connexionem, à qua specificetur, sed puram ordinabilitatem, seu potentiam obedientialem, à qua non specificatur. Hinc ulteriùs in forma ad prob. min. neg. 2. membrum ant. ad hujus prob. iterum neg. 2. membrum ant. Sed neque sequitur absurdum, quod ab aliis objici solet, e.g. quòd intellectus, vel voluntas haberet virtutem inchoandi salutem; cùm sibi soli relictum principium naturale non possit quidquam facere, quo se positivè disponat ad salutem, aut mereatur auxilium novum, vel simile quid ad ulteriorem operationem salutis: sed, ut aliquid possit, debeat expectare motum gratiæ. Minùs sequitur, non esse necessarios habitus, vel auxilia gratiæ, prævenientis aut cooperantis, quod nulla planè verisimilitudine nobis objici potest, ùt expendenti facilè constabit. Quod autem quidam opponunt, hac ratione creaturam partialiter beatificare seipsam, distinguendum est; nam si sensus sit, quòd beatificet seipsam objectivè, negatur; quia neque partialiter est objectum beatitudinis: si sensus sit, quòd partialiter beatificet se effectivè, hoc est, quòd partialiter producat suam beatitudinem formalem, conceditur; quia hoc nihil est absurdi: quamvis hoc ipsum creatura non possit sine gratia, & favore supernaturali.

255. Ob. 5. Virtus proximè influens debet præcontinere effectum: atqui intellectus non præcontinet visionem beatificam: ergo non est proximè in illam influens. Confirm. Juxta nos visio beatifica esset minùs supernaturalis, quàm habitus e. g. fidei: hoc est absurdum: ergo. prob. ma. Habitus non dependet à principio naturali, ùt sua causa: visio ita dependeret: ergo. Resp. dist. ma. virtus adæquatè influens debet præcontinere effectum. conc. ma. inadæquatè tantùm, & obedientialiter influens. neg. ma. & conc. min. neg. cons. Intellectus non est virtus adæquatè productiva visionis, imò verosimiliùs non est causa principalis, de quo vide Gormaz *de Beatitud. à n. 349.* ergo non debet præcontinere perfectiones effectûs: continet tamen intellectus aliquod prædicatum, quod non continet lumen, nec alia principia creata, nempe quòd sit vitalis, & hoc potest tribuere visioni.

256. Hìc obiter noto, respectu intellectûs semper esse favorem indebitum, sive per lumen gloriæ, sive per omnipotentiam specialiter applicatam elevetur: & neutrum ipsi esse connaturale: gratiæ verò connaturalius esse, si detur elevatio per lumen gloriæ, tanquam potentiam stabilem, quales nempe gratia, utpote quasi natura in ordine superno, exigit ex *n. 245.* in hac tamen gratiæ exigentia DEUS dispensare potest. Ad confirm. neg. ma. loquendo de supernaturalitate Theologica, de qua hìc quæri debet (nam, ubi excedat Philosophica, parùm interest) supernaturalitas enim Theologica desumitur à conducentia ad vitam æternam, quæ major est in visione; cùm hæc formaliter sit ipsa vita æterna, adeóque immediatiùs, & formaliùs ad illam conducat, quàm habitus superni.

257. Ob. 6. Actio naturalis nequit attingere effectum supernaturalem: ergo neque potentia naturalis. Confirm. 1. Actus bonus naturalis non potest etiam in consortio actûs supernaturalis mereri, seu causare aliquod præmium supernaturale: ergo neque potentia physica naturalis potest in consortio potentiæ supernaturalis causare physicè actum supernaturalem. Confir. 2. Sicut conclusio sequitur debiliorem partem, ita & actio: ergo, si hæc producta est à causa naturali, & supernaturali, erit tantùm naturalis. Resp. om. ant. neg. cons. Actio habet essentialem respectum ad hunc effectum, nec potest esse sine illo, nec est indifferens ad effectum; unde meritò specificatur ab illo: at verò causa naturalis non habet essentialem respectum ad effectum supernaturalem, non cum illo connectitur, illum non exigit, potest vel maximè esse sine illo, & habet tantùm potentiam obedientialem ad eum; unde est lata disparitas. Dixi om. ant. quia multi id negant, saltem casu, quo idem effectus produceretur per duplicem actionem, quo in casu putant, unam actionem posse esse naturalem: quamvis, ut verum fatear, his authoribus non consentiam. Id hìc etiam notandum, actionem supernaturalem non exigere, ut omnes ejus causæ sint supernaturales; modò enim una talis sit, ad quam actio habet essentialem respectum, jam etiam ipsa supernaturalis est; quia viribus naturalibus solis produci non potest, adeóque istas superat.

Ad 1. confirm. neg. cons. Causa meritoria causat effectum excitando complacentiam in DEO ob suam excellentiam, & proportionem cum præmio superno, qualis excellentia, & proportio non datur in actu naturali erga præmium supernum: neque hic istam proportionem aquirit per solam conjunctionem alterius actûs supernaturalis. Unde tali complexo respondere quidem potest duplex præmium, unum naturale, alterum supernaturale; quia præmium potest esse divisibile: sed non potest ipsi correspondere præmium majus supernaturale, quàm correspondeat soli actui supernaturali. Non ita res se habet in causa physicè influente, quæ non debet influere ex sua excellentia, vel sublimitate, sed tantùm juxta potentiam suam elevatam; & quidem

in

in eandem actionem cum principio supernaturali; quia actio divisibilis non est: ex quo nova est disparitas inter causam physicam, & meritū cùm non ùt merito naturali præmium naturale, ita etiam causæ naturali physicæ possit actio naturalis physica respondere: sed sufficit disparitas prior.

Ad 2. confirm. neg. ant. Prius est verum; quia non potest esse firmior assensus, quàm sit fundamentum, cui innititur, quod est neutra præmissa seorsim; sed utraque simul: alterum est falsum; quia, modò una causa necessaria sit supernaturalis, jam actio superat vires naturales, & est supernaturalis. Tandem ad hæc omnia respondere debent etiam adversarii; quia etiam debent defendere, quòd naturalis potentia non tantùm passivè se habeat, sed gratiæ activè cooperetur, ùt docet Tridentinum.

258. Ob. 7. ex Godoi. Non est idem efficere, & immediatè influere: esse causam, & esse virtutem proximè influentem: ergo, licèt intellectus efficiat visionem, & sit causa illius, non sequitur, quòd immediatè influat. prob. ant. Potest aliquid efficere tanquam principium ùt quod, & non ùt quo, potest esse causa mediata, potest agere per suam virtutem, e. g. juxta Thomistas substantia per accidentia: in his & similibus casibus datur efficiens, & causa, non datur influxus immediatus: ergo. Resp. om. ant. neg. cons. Causa effectûs debet habere unum ex his quatuor: vel 1. mò debet identificari cum adæquata, aut saltem inadæquata virtute productiva illius: sic omnipotentia identificatur cum adæquata virtute producendi omnia, oculus cum inadæquata virtute producendi visionem; quia insuper requiritur lumen, & species: vel 2. dò debet virtutem immediatè productivam in se includere tanquam sui constitutivum: sic homo dicitur causa cognitionum; quia, etsi non omnes ejus partes eam producant, tamen homo includit in se intellectum, qui est virtus immediatè productiva intellectionis: vel 3. tiò debet ex se emanare illam virtutem: sic anima in sententia distinguentium potentias ab illa emanat eas ex se, & sic dicitur causa eorum, quæ à potentiis immediatè efficiuntur: vel 4. debet principium immediatè influens ei debitum esse, sicut accidentia debentur substantiæ, in cujus virtute producunt aliam substantiam (alia ratio, cur aliquid non immediatè influens dicatur causa, non est excogitabilis) atqui intellectui non debetur lumen, utpote supernaturale: minùs intellectus istud ex se emanat: sed neque lumen est constitutivum intellectûs: ergo nisi hic identificetur cum inadæquata virtute producendi visionem (nam cum adæquata identificari non potest) non potest ulla ratione dici esse causa illius, vel eam efficere: quod tamen prædicatum, ex S. Thoma & ratione, ei debere attribui probavimus.

259. Ob. ultimò. S. Thomas *q. unica de virt. in com. a. 10. ad 2.* docet, quòd *respectu eorum, quæ facultatem naturæ non excedunt, habet homo à natura non solùm principia receptiva, sed etiam principia activa: respectu autem eorum, quæ facultatem naturæ excedunt, habet homo à natura aptitudinem ad recipiendum.* Rursus *1. 2. q. 109. a. 1. in corp. Unaquæque autem forma indita rebus creatis à DEO habet efficaciam respectu alicujus actûs determinati, in quem potest secundùm suam proprietatem; ultrà autem non potest, nisi per aliquam formam superadditam:* ergo ad mentem S. Thomæ virtus naturalis potest tantùm recipere, non autem producere actum supernaturalem. Resp. neg. cons. S. Thomas, præter dicta citata superiùs *n. 248.* sic ait *in 4. dist. 8. q. 2. a. 3. ad 4. Sicut creaturæ inest obedientiæ potentia, ut in ea fiat, quidquid Creator dispoſuerit, ita etiam, ut ea mediante fiat, quod est ratio instrumenti:* ergo mediante ipsa, tanquam instrumento, potest fieri, quidquid DEUS voluerit. Jam ad textus objectos resp. Ad 1. habet quidem homo in ordine ad effectus supernos principia receptiva, quibus recipiat etiam virtutem elevativam, cui cooperetur, quamvis non habeat principia activa simpliciter talia, quæ ex propria virtute exigant illum effectum producere, vel etiam exigant conprincipia ad actum necessaria, qualia tamen habet in ordine ad effectus naturales. Ad 2. resp. si intellectus potest per formam, vel virtutem superadditam, tunc per ipsam debet elevari; aliàs non ipse posset, sed tantùm illa virtus: unde hic textus magis pro nobis, quàm contra nos est.

ARTICULUS VIII.

An perfectior Intellectus cum æquali lumine videat perfectiùs DEUM.

260. CErtum est de fide, inæquales dari visiones beatificas, non quidem essentialiter, seu quoad speciem, saltem in consideratione Theologica; cùm quælibet visio defacto repræsentet intuitivè DEUM Trinum & Unum: sed individualiter, & secundùm magis, & minus, seu secundùm intensionem, quæ non mutat speciem, ita, ut una visio sit intensior alterâ: quod idem sentiendum de amoribus beatificis. Sunt autem visiones non quidem in omnibus Beatis inæquales (cùm plures infantes, post baptismum ante usum rationis mortui, & multi alii, habentes æqualia merita, habituri sint visiones æquales) sed saltem in aliquibus; quia multi habent inæqualia merita: non tantùm homines, sed etiam Angeli, sive sint ex eodem choro, & ejusdem speciei, sive non.

261. Veritas autem hæc inprimis desumitur ex illo Christi *Joan. 14. v. 2.* ubi ait: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*, id est, ùt omnes explicant, sunt diversæ beatitudines. Rursus *1. Cor. 15. v. 41.* ait Apostolus: *Stella enim à stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum.* Florentinum etiam *in literis Unionis sub finem* definit, Beatos *intueri clarè ipsum DEUM Trinum & Unum, sicuti est; meritorum tamen diversitate alium alio perfectiùs.* Hinc quando *Matthæi 20.* omnibus operariis datur æqualiter denarius diurnus, vel per hunc intelligitur non eadem mensura, sed tantùm species, ùt explicant SS. Augustinus, Gregorius, Hieronymus, Thomas apud Cornelium, & Theologi satis communiter: vel sermo est de habentibus æqualia merita; quia seriùs venientes defectum temporis compensârunt intensiori labore, quam expositionem multis probare conatur Maldonatus in hunc locum Matthæi, & non rejicit Suarez *in 1. p. l. 2. de attrib. Divin. c. 20. n. 16.*

262. Quòd autem quibusdam videatur, Sanctos, qui inferiori visione beantur, non fore contentos sua sorte, sed appetituros majorem gloriam, & quasi invidiâ urendos contra illos, qui perfectiore visione fruuntur, oritur ex non sufficienti cognitione beatitudinis; nam, cùm hæc stet in amore beatifico, vel certè hunc metaphysicè post se trahat, per eum autem Beati incomparabiliter plùs ament DEUM, quàm seipsos, ejúsque bonum plùs, quàm suum proprium; hinc ejus voluntati lubentissimè acquiescunt, sive ipsis majorem, sive minorem gloriam concedat. Accedit, desiderium perfectioris visionis supra merita, vel gratiam esse irrationabile, & inordinatum, quod dari non potest in statu beatitudinis: unde plùs non petunt Beati, quàm conveniat meritis, vel (si non habuêre merita, ùt infantes baptizati, & mortui ante usum rationis) gratiæ. Huc communiter, & non inconcinnè affertur similitudo vestitûs. Minor staturâ non invidet majori vestes etiam majores, quamvis pluris constent; quia ipsi non quadrant. Item minùs esuriens, vel minùs indigens cibo non invidet alteri majorem ciborum quantitatem. Sic etiam Beati non invident aliis illud, quod sibi non quadraret. His positis quæritur, an intellectus perfectior e.g. Angelicus, instructus æquali lumine cum intellectu inferiore e.g. humano, elicere possit perfectiorem visionem DEI, quàm intellectus humanus.

263. Dico. Perfectior intellectus cum æquali lumine non potest elicere visionem perfectiorem. ita S. Thomas *1. p. q. 12. a. 6. ad 3.* ubi ait, diversitatem visionis futuram *per diversam facultatem intellectûs, non quidem naturalem, sed gloriosam.* Sequuntur Angelicum Thomistæ, Suarez, & innumeri alii, præsertim nostri. Prob. Adversa sententia non potest explicare, quomodo æqualibus meritis hominis, qui imperfectiorem habet intellectum, & Angeli, qui habet perfectiorem, reddantur æqualia præmia: hoc est absurdum: ergo. min. negari non potest; nam Florentinum, *supra n. 171.* citatum, expressè docet, inæqualitatem præmii, seu visionis juxta inæqualitatem meritorum dari: verba sunt: *Meritorum tamen diversitate alium alio perfectiùs.* Prob. jam maj. Si utrique, id est, homini & Angelo, daretur æquale lumen, homo haberet minorem visionem, adeóque minus præmium: si daretur lumen inæquale, & majus homini, tunc Angelus haberet minus præmium; cùm ipsum etiam lumen sit præmium, utpote magna perfectio animæ, & potentia producendi visionem. Dein videtur absurdum, quòd Angelus ob perfectiorem intellectum sit deterioris conditionis, ita, ut pro æquali labore, seu merito non possit recipere tantum præmii, quantum homo, qui habet intellectum imperfectiorem. Ulteriùs, ùt rectè urget Suarez *in 1. p. l. 2. de attrib. Div. c. 21. n. 7.* sequeretur ex eadem ratione, quòd perfectior voluntas Angeli haberet imperfectiorem habitum charitatis: cúmque habitus charitatis, & gratia habitualis servent inter se proportionem, etiam Angelus haberet minus gratiæ, quod est absurdum.

264. Respondent adversarii 1. non esse absurdum, quòd intellectus perfectior videat perfectiùs DEUM; cùm gratia non destruat, sed perficiat naturam. At contra est. Hoc conciliari non potest cum Florentino suprà citato. Et certè visio datur ùt merces Filiorum DEI habentium gratiam, adeóque sine majore gratia nequit major esse visio: unde *Rom. 6. v. 23.* dicitur: *Gratia autem DEI vita æterna.* hoc est: nihil est in visione, quod non oriatur ex gratia.

Resp. 2. Mastrius cum quibusdam aliis, excessum intellectûs, & consequenter visionis dari ex meritis Christi, qui tanquam effectum prædestinationis meruerit uni intellectum perfectiorem, quàm alteri. Sed contra. Difficulter probari potest, Christum meruisse Angelo essentiam suam; cùm hæc necessaria sit, & de essentia Angeli sit, ut habeat perfectiorem intellectum, quàm homo. Aliud fortè est, quòd meruerit Christus, ut hic potiùs Angelus, quam alius producatur; sed eodem modo etiam potest dici, quòd meruerit homini huic præ altero, ut existat: & sic non perfectio essentialis intellectûs, sed tantùm ejus productio videtur cadere sub meritum Christi. Verùm hoc omisso, Florentinum ait, ipsam visionem fore inæqualem ob diversa merita, scilicet accipientium mercedem: hoc autem juxta Mastrium non salvaretur; cùm visio esset inæqualis etiam in habentibus æqualia merita.

265. Respondent alii 3. Angelum, & hominem habituros diversum concursum omnipotentiæ Divinæ, ratione cujus detur inæqualis visio. Sed contra 1. Vel intelligitur concursus in actu secundo: & hic juxta probabiliorem sententiam est ipsa visio indistincta ab actione productiva sui, adeóque non potest esse inæqualis. Vel intelligitur concursus in actu primo: & est omnipotentia præparata: atqui, si est æquale lumen, (cùm perfectio major intellectûs nil faciat ad rem) tunc exigentia concursûs, in quo stat præparatio omnipotentiæ, est æqualis: ergo. Vel debet dici, quòd perfectio major intellectûs sit exigentia minoris concursûs, quod est absurdum; nam sic perfectior intellectus, ùt suprà jam dictum, deberet esse deterioris conditionis. Contra 2. Iste ipse concursus, qualiscunque intelligatur, est præmium: ergo debet etiam ipse diversitati meritorum correspondere. ant. prob. Si ipsa visio est præmium, tunc etiam est præmium id, quod post merita datur, ut ea elici possit. Hæ rationes posteriores etiam probant, concursum in actu secundo, si distinguatur ab ipsa visione, eoquòd hæc, ùt quidam volunt, producatur per actionem distinctam, etiam debere esse æqualem, si æqualia sint merita, nec posse dici, minorem dari intellectui magis perfecto.

266. Prob. concluſ. 2. Potentia non agens naturaliter, sed tantùm obedientialiter, non agit, nisi juxta mensuram principii elevantis: ergo, si hoc principium elevans est in duobus æquale, agunt æqualiter: atqui intellectus tantùm obedientialiter agit in ordine ad visionem: ergo. ant. prob. exemplis. Quamvis unum balsamum, vel oleum, sit perfectius altero, tamen non producit plus gratiæ in Sacramento Confirmationis, vel Extremæ Unctionis: nec etiam Christus, si subsistet speciebus melioris panis, vel vini: ergo. Confirm. Si perfectio aliqua tantùm se habet materialiter in ordine ad effectum, non facit hunc meliorem e.g. circinus aureus non describit meliorem circulum, quàm ferreus: anima rationalis non meliùs videt per oculum, quàm anima lyncis: atqui ma-

major perfectio intellectûs tantùm se habet materialiter in ordine ad visionem beatificam: ergo. min. prob. tum ex rationibus suprà jam positis: tum ex eo, quòd tantùm conducat ad visionem, ùt potens vitaliter & intellectualiter agere: sicut scilicet anima rationalis conducit ad visionem tantùm ùt potens sensibiliter videre, non ùt potens ratiocinari: certè plus adversarii de intellectu non probant: ergo.

267. Ob. 1. Est innegabile, quòd docti Theologi eliciant meliores actus supernaturales fidei, quàm rustici, etsi non habeant perfectiorem habitum fidei: ergo perfectio intellectûs juvat ad eliciendum perfectiorem actum supernaturalem: ergo etiam potest juvare ad eliciendam perfectiorem visionem. Resp. dist. ant. si cætera omnia sint paria. neg. ant. si non sint paria. conc. ant. & neg. utramque cons. Sciendum, quòd principia supernaturalia, e. g. habitus fidei, charitatis &c. conferant vires eliciendi actus non tantùm qualescunque, sed etiam intensos: est autem homo viator liber ad eliciendos vel magis, vel minùs intensos: & quidem sæpissimè elicit minùs intensos, quàm posset; quia, ùt ait S. Thomas *1. p. q. 62. a. 6. in corp. compositus est ex diversis naturis, ut inclinatio unius naturæ impetum alterius impediat*, scilicet ex corpore & anima. Dixi: homo viator; quia in patria Beati necessariò agunt secundùm totam intensionem luminis: & quia talis diversitas naturæ, ùt ibidem habet Angelicus, non est in Angelo, iste etiam adhuc viator, ex mente S. Thomæ, secundùm totam intensionem principiorum illorum operatus est. Quando igitur docti eliciunt meliores actus fidei, quàm indocti, inde est; quia intensiùs operantur, tamen intra intensionem principii supernaturalis, cui, si æquè intensè vellent cooperari indocti, æquè perfectos actus elicere possent. Eadem est ratio de actibus prudentiæ supernaturalis. Advertunt tamen Suarez *in 1. p. l. 2. de attrib. Div. c. 21. n. 16.* Tannerus *disp. 2. de DEO q. 6. dub. 5. n. 10.* Gormaz *de Beatitudine n. 432.* quòd docti cæteris paribus ordinariè non eliciant meliores actus fidei, quàm indocti, sed tantùm meliores actus naturales e. g. judicia credibilitatis, vel conclusiones Theologicas.

268. Ob. 2. S. Doctor *loco modò citato* ait: *Rationabile est, quòd Angeli, qui meliorem naturam habuerunt, etiam fortiùs & efficaciùs ad Deum sint conversi*: ergo perfectior natura perfectiores actus supernaturales elicere potest. Confirm. Idem S. Doctor *3. p. q. 10. a. 4. ad 2.* docet, quòd gradus visionis magis attenduntur secundùm ordinem gratiæ, quàm secundùm ordinem naturæ: ergo etiam aliquantùm secundùm ordinem naturæ &c. Resp. neg. conseq. S. Doctor inprimis, ùt jam dictum, ait, Angelos non habere diversas naturas, seu contrarias, & ideo secundùm totam intensionem operari: secundò ibidem docet, quòd ipsis secundùm gradum naturalium data sint dona gratiarum, adeóque plura iis, qui habebant perfectiorem naturam: unde non propter perfectiorem naturam, sed propter majorem gratiam, secundùm cujus totam intensionem operati sunt, efficaciùs ad DEUM conversi sunt: & natura se tantùm habuit negativè, quatenus non contraria, aut nulli impedimento fuit: vel aliquo modo mediatè, quatenus juxta ipsius perfectionem DEUS, non quidem quasi ex debito, seu ob exigentiam illius naturalis perfectionis, sed ex suo puro beneplacito, Angelis dona gratiæ majora concessit. Ad confir. neg. cons. Eo ipso loco S. Doctor tradit, visionem Divinæ essentiæ excedere naturalem potentiam: unde illud *magis* sumit non comparativè, sed exclusivè, sicut dicitur *ad Hebræos 11. v. 25.* de Moyse: *Magis eligens affligi cum populo DEI, quam temporalis peccati habere jucunditatem*: quam jucunditatem Moyses nullo modo, etiam tantùm minori, elegit.

269. Ob. 3. Visio Angeli habet essentialem respectum ad intellectum perfectiorem, quàm visio hominis: ergo est perfectior, etiamsi æquale sit lumen. Confir. Visio beatifica est vitalis, & hoc prædicatum habet ab intellectu: ergo, quò perfectior est intellectus, eò perfectiorem vitalitatem, adeóque realiter perfectiorem visionem producere potest, stante æquali lumine. Resp. dist. cons. est perfectior in consideratione Philosophica. om. cons. in consideratione Theologica. neg. cons. Non quæritur hîc, nisi de perfectiori visione in consideratione Theologica, seu in intensione, claritate &c. in altera consideratione etiam pariter perfectiora sunt Angeli merita: sed ad hoc hîc non attenditur. Ad confir. neg. cons. Vitalitas visionis quidem procedit ab intellectu, sed non à solo, neque à naturaliter operante; cùm enim ipsa etiam sit supernaturalis, non respondet intellectui naturaliter agenti, sed agenti obedientialiter, seu ùt elevato: adeóque hic, utut naturaliter perfectior, non propterea potest perfectiorem supernaturalem vitalitatem producere.

270. Ob. 4. Complexum ex intellectu perfectiore & lumine est perfectior causa, quàm complexum ex intellectu imperfectiore & eodem lumine: ergo potest perfectiorem effectum producere. Resp. dist. ant. est causa materialiter perfectior. conc. ant. formaliter perfectior. neg. ant. & cons. Hoc est: includit quidem aliquam majorem perfectionem, sed quæ nil conducit ad effectum nobiliorem: sic etiam complexum ex Mathematico, & circino aureo: ex Sacerdote, & meliore balsamo, vel oleo, est perfectius, quàm si circinus esset ferreus, & oleum vilius: non tamen propterea producitur melior circulus in charta, nec melior gratia in Sacramento. Aliud est, si causa sit formaliter perfectior, e. g. calamus meliùs paratus, circinus magis exactus &c. at verò constanter negatur, intellectum esse causam formaliter perfectiorem.

271. Ob. 5. Intellectus naturaliter perfectior habet plures perfectiones formaliter distinctas, & istæ omnes elevantur per lumen: ergo plùs faciunt, quàm pauciores perfectiones elevatæ. Resp. 1. retorq. argum. in elevatione plurium formaliter distinctarum perfectionum olei, vel balsami in Sacramento Chrysmatis, vel Extremæ Unctionis. Resp. 2. dist. ant. elevantur omnes sub ratione communi intellectûs, & ad operandum juxta mensuram luminis. conc. ant. elevantur sub rationibus diversis, & ad operandum supra mensuram luminis. neg. ant. & cons. Nec dicas, hac ratione fore otiosam illam majorem perfectionem intellectûs; nam realiter ipsissima per totam æternitatem est occupata visione DEI, ad mensuram luminis elicienda: secundò servit ad cogno-

cognoscenda perfectiùs alia objecta naturalia. Dein ab omnibus debet admitti, quòd dentur plurimæ potentiæ formaliter tantùm distinctæ, quæ suum actum, sub ea formalitate sibi proprium, per totam æternitatem non elicient. e. g. potentia videndi alterum mundum, colloquendi infinitis hominibus nunquam producendis. Si dicas, has potentias esse tantùm conditionatas, e. g. si producatur mundus &c. facilè responderi potest, etiam illam majorem perfectionem intellectûs quoad aliqua objecta tantùm conditionatè, quoad aliqua posse absolutè se exercere, ùt jam ostensum.

272. Dices. Si elevetur simul intellectus, & species naturalis, plùs fit, quàm, si elevetur tantùm intellectus: ergo etiam plùs fit, si eleventur plures perfectiones, quàm, si tantùm una. Resp. si sermo sit de visione DEI, nego suppositum; non enim datur species DEI: & quidem naturalis est impossibilis; quia esset debita alicui naturæ, quod esse non potest. Si autem sermo sit de actibus aliis supernaturalibus circa objecta revelata in ordine ad fidem, nego paritatem; cùm enim res non possit cognosci sine specie, nil posset fieri, nisi ista elevaretur, adeóque utique plùs fit, quàm, si non elevetur: posset autem fieri visio eadem in consideratione Theologica, etiamsi intellectus esset imperfectior, & non tot perfectiones elevarentur. Hoc tamen addo: si species tantùm materialiter sit perfectior, etiam propter ipsam non fore perfectiorem actum supernaturalem: si autem esset formaliter perfectior, e. g. quia esset supernaturalis de objectis altissimis, vel pluribus; non erit contrarium nostræ conclusioni, si dicatur etiam actus perfectior subsequi: hoc ipso tamen erit disparitas inter speciem formaliter perfectiorem, & inter intellectum tantùm materialiter perfectiorem. Et hæc de visione, adhuc tantùm in speculo, & ænigmate cognitâ, obscuriùs dicta sufficiant, quæ DEUS det, ut ipsa ejus beatissima fruitione clariùs intelligamus.

DISPUTATIO III.

De Scientia DEI.

273. QUatuor in disputationem hanc veniunt Quæstiones. 1.ma. de Scientia DEI in genere, & iis, quæ per modum principiorum ad eam concurrunt, ùt intellectus, species, objectum &c. 2.da de Scientia simplicis intelligentiæ. 3.tia. de Scientia visionis. 4.ta. tandem de Scientia media. Etsi autem longè plures sint divisiones Scientiæ DEI, tamen trium istarum notitia exactior præ aliis necessaria est ad capienda illa, quæ de Voluntate Divina prædestinante, aut reprobante subjungemus. Unde de his tribus fusiùs, de aliis tamen etiam, quantùm necesse erit, tractabimus.

QUÆSTIO I.

De Scientia DEI in genere.

ARTICULUS I.

An, & quotuplex detur Scientia in DEO.

274. QUædam perfectiones creaturarum tales sunt, ut in ipsa ratione significata per nomen imperfectionem involvant, v. g. dolere, timere &c. & hæ DEO non conveniunt in propria significatione, sed tantùm in metaphorica, in qua duntaxat Scripturæ DEO adscribunt dolorem, aut pœnitentiam. Regula autem, an perfectio aliqua in sensu proprio DEO conveniat, ex S. Augustino *l. 2. ad Simplicianum tota quæstione 2. da* est ista: quando, detractis per præcisionem formalem imperfectionibus omnibus, quæ tali perfectioni in creaturis solent esse connexæ, manet adhuc ratio significata per nomen, tanquam pura perfectio, tunc ea DEO tribuitur propriè: secùs, si non maneat.

275. Sic, ùt ibi S. Augustinus, timor DEI est perfectio in homine, non autem in DEO; quia subtractis imperfectionibus trepidationis, subjectionis, punibilitatis &c. non manet amplius ratio timoris. Econtra, licèt misericordia in homine connexa sit cum compassione, seu participatione miseriæ, & capacitate ad eandem &c. quia tamen, his per conceptum ablatis, manet adhuc pura perfectio, scilicet bonitas subveniendi, & à miseriis liberandi alium, quæ est ratio misericordiæ, hæc virtus DEO propriè tribuitur. Quare, ùt ibidem Augustinus, quod aliquando in homine laudabile est, non tale foret in DEO; non enim in DEO laudabilis esset pudor, aut verecundia, vel mutabilitas: at sunt in homine peccante. Quæritur jam, an scientia, propriè dicta, DEO attribui possit.

276. Dico. In DEO datur scientia verè, & propriè dicta, imò omniscientia. ita omnes Catholici. Prob. 1. ex innumeris Scripturæ locis. e. g. *Esther 14. v. 14. Domine, qui habes omnem scientiam. ad Rom. 11. v. 33. O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ DEI. ad Coloss. 2. v. 3. In quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ DEI* &c. Consonant SS. PP. ubique, ex quibus D. Dionysius *c. 7. de Divinis nominibus* de DEO ait: *Scire illum omnia, Scriptura testatur; nihilque Divinam scientiam fugere.* Ratio autem naturalis hujus conclusionis est; quia DEUS est omniscius, ùt *num. 130.* dictum, & ulteriùs patet ex eo, quòd, nisi esset sapientissimus, non potuisset esse mundi hujus ordinatissimi conditor: nec posset esse ejus providentissimus gubernator, minùs universalis omnium judex, nisi esset omniscius: sed nec aliis scientias posset infundere, nisi eas haberet: ergo debet in DEO dari scientia.

277. Ne autem quæstio fiat de nomine, & tribuatur DEO tantùm notitia omnium, non autem scientia; sciendum, quòd, detractis omnibus imperfectionibus discursûs, habitûs, qualitatis &c. quæ scientiæ creatæ connexæ sunt, manet adhuc *cognitio certa, & evidens*, quæ est pura perfectio, & ratio significata per nomen *scientia*. Quòd autem Logici confundant scientiam cum habitu discursivo, vel ipso discursu, inde est, quòd agant de scientia tantùm creata: SS. PP. autem, & Scripturæ (quæ, quantùm possunt, literaliter accipiendæ sunt) agunt de scientia præscindente à creata, & increata. Addendum, hanc scientiam, ut digna sit DEO, debere esse perfectissimam, universalissimam, infallibilem, infinitam.

278. Collige ex dictis 1. In DEO admitti posse potentiam metaphysicam, vel logicam intelligendi, non verò potentiam physicam; hæc

enim strictè sumpta significat potentiam distinctam ab actu, & ab isto perfectibilem, atque complebilem, quæ DEO repugnant: at potentia logica dicitur illa, quæ legitimè infertur ex actu, ut sit bona consequentia: actu intelligit, ergo potest intelligere: quæ consequentia etiam valet respectu DEI. Accedit, quòd Scripturæ, & SS. PP. sæpè DEO tribuant mentem, aut intellectum, nec ab ullo metaphoricè exponantur, adeóque debeant ea dicta saltem de potentia metaphysica, aut logica accipi. Eodem modo dicendum, dari in DEO actum primum metaphysicum, vel logicum intelligendi, non verò physicum.

279. Collige 2. dò. In DEO non dari habitum propriè dictum; habitus enim non dicit facilitatem quamcunque operandi, sed accidentalem, & (ut distinguatur à dispositionibus etiam facilitantibus, sed facilè mobilibus) stabilem, superadditam potentiæ capaci difficultatis; hoc enim intelligitur per hanc vocem: & nisi hoc intelligeretur, deberet etiam facilitas videndi in oculo dici habitus, quod communissimè negatur: talis autem facilitas superaddita repugnat DEO, qui nec additionis, nec difficultatis est capax. Videtur etiam non dari respectu DEI motivum strictè dictum; quia hoc videtur dicere respectum ad mobile, sive ad motionem, quæ DEO non congruunt. Si autem contendas, per motivum duntaxat intelligi rationem assensûs, non litigabo.

280. Lis est inter authores, an in DEO detur ratio speciei impressæ. Distinguendum existimo: si per hanc intelligatur complementum intellectûs per modum conprincipii determinativi ad producendam speciem expréssam, non datur in DEO; quia in DEO species expressa, seu cognitio absoluta est à se, & non producta ab alio: si autem intelligatur tantùm applicatio intentionalis, qua objectum quodlibet redditur cognoscibile, aut applicatur intentionaliter intellectui, tunc admitti potest; eoquòd essentia DEI sit species omnium rerum. Et qui hanc admittunt, pro se adducunt etiam S. Thomam *1. part. quæst. 14. art. 4. in corp.* ubi sic habet de DEO: *Cùm ipsa sua essentia sit etiam species intelligibilis.* Quando autem dein ibidem dicit, hanc esse identificatam cum intellectu, & cognitione, clarè loquitur de identitate tantùm reali. Addunt, hanc perfectionem, scilicet esse intentionalem applicationem objecti, non contineri formaliter in intellectu, aut objecto; (quamvis contineatur aliqua applicatio physica, sicut voluntati absque cognitione objectum jam est physicè applicatum, non tamen intentionaliter) adeóque formaliter esse distinctam. Nec obest, quòd in DEO omnia sint vitalia; nam etiam species impressa in genere potest realiter esse talis, quamvis in creatis ob limitationem suam non sit talis: sic etiam æternitas DEI realiter est vitalis, quamvis talis non sit duratio creaturæ. Quando autem aliqui negant in Angelis species sui ipsorum, negant tantùm realiter, non verò formaliter distinctas, quales etiam tantùm in DEO adstruuntur ab istis authoribus.

281. Collige 3. tiò. In DEO non dari potentiam discurrendi propriè dictam. ita S. Thomas *1. part. quæst. 14. art. 7. ad 2.* dicens: *DEUS non cognoscit per causam, quasi priùs cognitam, effectus cognitos: sed eos cognoscit in causa; unde ejus cognitio est sine discursu.* idem sentit Eximius, & communis Theologorum. Prob. Discursus propriè dictus est cognitio unius ex alio, seu progressus ab una notitia ad aliam, & à noto ad ignotum: hæc non congruunt DEO: ergo. prob. min. Ut procedatur à noto ad ignotum, necesse est, ut veritas consequentis nondum sit nota in antecedente; aliàs proceditur à noto ad aliud notum, & non ad ignotum: atqui veritas consequentis DEO semper jam nota est in antecedente: ergo. prob. min. Quascunque præmissas, vel quodcunque antecedens, DEUS comprehensivè cognoscit, quantùm in eo signo possunt cognosci: ergo unico intuitu in eodem signo cognoscit, quidquid ex illis vel ratione identitatis, vel ratione connexionis infertur: ergo jam ei consequens est notum in antecedente, adeóque non discurrit ab una veritate ad alteram, sed utramque simul cognoscit. Unde, quando DEUS in sua omnipotentia cognoscit creaturas possibiles, nullatenus discurrit: sed comprehendendo omnipotentiam, simul in ipsa cognoscit omnium possibilitatem, & non primùm ex illa hanc infert.

Hinc ulteriùs modus cognoscendi Divinus est simplicissimus, & nullo modo compositivus, aut divisivus; nam compositio, aut divisio tunc fit, quando intellectus concipiens subjectum, primo intuitu nondum videt omnia, quæ de illo affirmari, aut negari possunt, atque ideò progreditur ad formandos varios conceptus prædicatorum, quæ dein comparat cum subjecto, & vel per compositionem ei tribuit, vel per divisionem negat: quæ longè sunt à DEO.

282. Quæstio autem hîc de nomine fieri posset, an detur in DEO discursus virtualis; ad quam Resp. Si per discursum virtualem intelligitur tantùm actus, quo unum cognoscitur in alio, vel cognitio tam perfecta, aut perfectior, quàm sit discursus formalis, datur in DEO. Si autem intelligitur discursus virtualis strictiùs talis, ita ut debeat etiam in illo dari progressus à noto ad ignotum, atque notitia unius præsupponi, si non realiter, saltem formaliter, ad notitiam alterius, vel saltem apprehensio unius illuminare intellectum ad apprehendendum alterum, per priorem apprehensionem nondum ita cognitum, quas dein apprehensiones sequatur actus virtualiter discursivus, eisque suo modo commensuretur; talis discursus virtualis in DEO dari non potest. Et sanè videtur ad discursum virtualem plùs requiri, quàm tantùm cognitio unius in alio.

283. Jam Scientia Divina dividitur multipliciter. 1. mò in *primariam*, & *secundariam*. Illa est, qua DEUS cognoscit se ipsum tanquam objectum primarium: secunda, qua cognoscit objecta secundaria, seu creaturas. 2. dò in *practicam*, & *speculativam*. Prior versatur circa objectum operabile: posterior verò versatur circa objectum tantùm speculabile. 3. tiò. in *scientiam approbationis*, & *simplicis notitiæ*. Illa videt objectum, adjuncta approbatione Divinæ voluntatis: ista datur, quando deest illa approbatio. Hinc quando DEUS dicitur in Scripturis aliqua nescire, rectè exponit S. Augustinus *libro 2. do quæstionum super Exodum quæst. 152.* dicens: *DEUS dicitur scire, quæ illi placent, nescire, quæ displicent, non quia ignorat ea, sed quia non*

non approbat. 4.tò in *Scientiam propter quid, & quia.* Illa est scientia effectûs per causam: altera causæ per effectum, vel aliud medium connexum. 5tò in *Scientiam simplicis intelligentiæ, & visionis.* Priore DEUS scit omnia possibilia quà talia, præscindendo suo modo, an existant: posteriore videt existentia pro aliqua temporis differentia.

284. Dividitur 6tò in *Scientiam necessariam, & liberam.* Illa est, quæ non potest à DEO abesse, & antecedit omne decretum liberum DEI: ùt est notitia veritatum necessariarum; unde scientia simplicis intelligentiæ est necessaria: at non omnis scientia necessaria est simplicis intelligentiæ; nam se ipsum necessariò existentem videt DEUS necessariò per scientiam visionis. Libera est, quæ potest à DEO abesse, & præsupponit liberum decretum DEI actu existens: & talis est scientia de creaturis actu existentibus. Habet ergo scientia necessaria duo prædicata, scilicet, quòd non possit à DEO abesse, & quòd consequenter detur ante omne decretum liberum DEI: libera verò habet duo opposita; scilicet, quòd possit à DEO abesse, & præsupponat liberum decretum DEI actualiter existens.

Inter has duas datur scientia participans de utraque unum prædicatum, sed de neutra utrumque, scilicet, quæ potest à DEO abesse, non autem præsupponit liberum decretum DEI actualiter existens, adeóque est medium quoddam inter scientiam necessariam, & liberam. Et hæc est *Scientia media*, de qua, & Physica Prædeterminatione multæ lites inter RR. PP. Dominicanorum, & nostram scholam. Quidam scientiam hanc volunt esse mediam inter scientiam simplicis intelligentiæ, & visionis, quibus non multùm repugnabo; quia est quæstio potissimùm de nomine.

285. Sed quæstio de re est, an etiam antiqui jam admiserint scientiam mediam; cui respondeo, eos nondum hoc nomine usos, quamvis rem ipsam admiserint. Unde aliquando hanc scientiam contingentium conditionalem reduxerunt ad scientiam simplicis intelligentiæ, aliquando ad scientiam visionis; prout scilicet juxta varia prædicata eam considerârunt, vel eam cum aliis scientiis comparârunt: scilicet, sicut crepusculum quandoque dies, quandoque nox vocatur; quia aliquid de claritate diei, & aliquid de obscuritate noctis participat; hinc e. g. à viatore, cui adhuc sufficientem lucem præbet ad iter agendum, vocatur dies: at ab eo, qui legere debet, & majore luce indiget, atque ingruentibus tenebris literas difficulter discernit, vocatur nox.

Ita scientia media, quia est de plurimis rebus nunquam exituris, & sub ratione tantùm conditionata, quæ nihil absolutè infert, revocatur quandoque ad scientiam simplicis intelligentiæ, & sic S. Thomas *1. part. quæst. 14. art. 9. in corp.* omnium, quæ nec sunt, nec erunt, nec fuerunt (qualia sunt etiam, quæ tantùm conditionatè essent, nunquam autem absolutè erunt) omnium, inquam, istorum notitiam vocat scientiam simplicis intelligentiæ. Quia autem eadem scientia media non attingit res sub ratione solius possibilitatis, sed sub ratione existentiæ saltem conditionatæ, videtur à quibusdam aliquando reduci ad scientiam visionis, atque etiam à S. Augustino apud Angelicum *3. part. quæst. 1. art. 5. ad 2.* quatenus ibi pœnitentiam Tyriorum conditionatè tantùm futuram supponit prævisam, quod prædicatum propriè convenit scientiæ visionis. Aliæ divisiones scientiæ Divinæ, aut facilè ex terminis capientur, aut hinc inde exponentur.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

286. OB. 1. S. Hieron. *in illa verba. Mundi sunt oculi tui. Habacuc 1. v. 13.* ait. *Absurdum est ad hoc DEI deducere Majestatem, ut sciat per momenta singula, quot nascantur culices, quotve moriantur &c.* ergo DEUS non habet scientiam rerum omnium perfectissimam. Resp. dist. conf. non habet scientiam specialis providentiæ, qualem habet de rationalibus. conc. conf. non habet scientiam providentiæ universalis. neg. conf. Providentia, quam DEUS exercet post prævisionem exigentiæ causarum secundarum, quæ conjunctæ sunt ad aliquid efficiendum, dicitur generalis, aut universalis, non, quòd non provideat ipsis individuis: sed, quia tantùm providet modo generali, & omnibus communi: & hanc non negat S. Hieron. nam in illud: *Nonne duo passeres asse veneunt. Matth. 10. v. 29.* ait: *Parva animalia, & vilia, absque DEO auctore non decidunt, & in omnibus est providentia, & quæ in his peritura sunt, sine DEI voluntate non pereunt.*

Providentia specialis, & particularis est, quam DEUS exercet dando plura supra exigentiam causarum secundarum, e. g. Angelos Custodes: & hanc tantùm negat S. Hieron. exerceri à DEO respectu culicum &c. quod infertur ex ipso illo loco; sic enim paulò post habet: *Ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem rationabilium, quam irrationabilium, providentiam esse dicentes.* Ex quo ulteriùs infert, stultum esse librum, in quo dicitur, quendam Angelum nomine Tyri præesse reptilibus. Sic etiam intelligendum illud *1. Cor. 9. v. 9. Nunquid de bobus cura est DEO?* De cætero scientia infimorum non est indigna DEO; quia intellectum ejus illimitatum non impedit ab altioribus, sicut impediret intellectum creaturæ limitatum.

287. Ob. 2. Aliqua vaticinia DEI non videntur impleta, e. g. subversio urbis Ninive: ergo scientia DEI non est infallibilis. Confir. DEUS non cognoscit Chimæras: ergo non cognoscit omnia. Resp. dist. ant. vaticinia DEI absoluta, neg. ant. conditionata, & non purificata conditione. conc. ant. & neg. conf. Eo ipso, quòd conditio impleta non fuerit, non debuit impleri conditionatum, seu vaticinium: jam verò plures prophetiæ comminatoriæ involvunt tacitam conditionem: nisi pœnitentia, preces &c. interveniant; sicut parentes etiam solent minari liberis. Ad confirm. dist. ant. non cognoscit eas, prout ab ipso cognoscibiles sunt. neg. ant. aliter. conc. ant. & neg. conf. Fusè hanc quæstionem deducit Gormaz *de DEO disp. 5. num. 288. & num. 304. & seq.* ubi negat impossibilia in se cognosci pos-

se tam à DEO, quàm ab hominibus: aítque, quòd nos, dum Chimæras cognoscimus, ordinariè fingamus, & duo possibilia combinemus: sicut etiam privationes, & negationes concipimus per modum entium positivorum, e.g. tenebras per modum formæ nigræ: quæ imperfecta ratio cognoscendi utique est remota à DEO, qui per simplicissimum actum cognoscit, & negat Chimæras.

288. Banholzer *In thesibus de scientia DEI quæst. 2. art. 3. num. 37.* ait, DEUM cognoscere impossibilia, quatenùs comprehendit omnia possibilia, inter quæ, cùm Chimæræ non sint, hoc ipso eas æquivalenter, atque sufficienter cognoscit, quamvis de iis nec affirmativam, nec negativam propositionem formaliter enunciet. Et hoc videtur esse ad mentem S. Thomæ *1. part. quæst. 14. art. 10. in corp.* ubi ait, mala à DEO cognosci per cognitionem bonorum; sic enim habet: *Cùm hoc sit esse mali, quod est privatio boni, per hoc ipsum, quòd cognoscit bona, cognoscit etiam mala, sicut per lucem cognoscuntur tenebræ. Unde dicit Dionysius septimo capite de Divinis nominibus, quòd DEUS per semetipsum tenebrarum accipit visionem, non aliunde videns tenebras, quàm à lumine.* Item *1. part. quæst. 25. art. 3. in corp.* ubi ait: *Id enim, quod contradictionem implicat, verbum esse non potest; quia nullus intellectus potest illud concipere.*

289. Ob. 3. Si potest naturaliter demonstrari, quòd DEUS sit sciens, & intelligens, potest naturaliter demonstrari productio Verbi Divini: hoc est falsum. ergo. prob. maj. De ratione intelligentis est producere verbum, dum intelligit: ergo, si demonstratur, DEUM intelligere, demonstratur, eundem producere verbum. Resp. neg. maj. ad prob. dist. ant. de ratione intelligentis fœcundi. conc. ant. tantùm intelligentis. neg. ant. & cons. Etiam Filius Divinus, & Spiritus Sanctus sunt intelligentes, quin producant Verbum. In creatis ipsa intellectio producta est jam verbum mentis, ùt nostri probabiliùs docent. In Divinis intellectio absoluta necessaria, cùm non sit producta, non est verbum mentis, sed datur aliud, scilicet Filius Divinus. Quòd autem ultra intellectionem illam necessarius sit terminus aliquis, ex fœcunditate ad loquendum productus, non potest ostendi ratione naturali, sed debet desumi ex fide.

290. Ob. 4. contra 1. coroll. Nulla intellectio creata est tam pura, quàm Divina: sed omnis intellectio creata est tam pura, ut excludat à se rationem potentiæ metaphysicæ: ergo multò magis hanc excludit intellectio Divina: ergo etiam DEUS huic identificatus. Conf. DEUS est purissimus actus: ergo excludit omnem potentiam. Resp. dist. mai. hoc est, nulla creata intellectio est tam distincta ab imperfectione, quàm Divina. conc. maj. nulla est tam distincta à perfectione. neg. mai. & omiss. vel concess. min. neg. cons. Etiam creata intellectio non est realiter omnipotens, imò nec est homo: ergo nec intellectio Divina deberet realiter esse omnipotens, aut DEUS. Puritas intellectionis Divinæ præ creata non stat in exclusione realis identitatis cum pluribus perfectionibus, sed in exclusione imperfectionum falsitatis, obscuritatis &c. Ad confirm. dist. cons. excludit potentiam physicam. conc. cons. metaphysicam. neg. cons.

291. Dices. 1. S. Thomas negat in DEO potentiam. Resp. dist. negat physicam. conc. metaphysicam. neg. nam *1. part. quæst. 41. a. 4. ad 3.* sic habet: *Non potest salvari ratio potentiæ in DEO, nisi secundùm modum intelligendi, & significandi tantùm. & in 1. dist. 7. quæst. 1. art. 1. ad 1.* ait. *In DEO est omnino idem re essentia, potentia, & operatio: sed differunt tantùm ratione.* vide Gormaz *de DEO n. 214. & 216.* Dices 2. Ipsa intellectio jam denominat DEUM intelligentem: ergo frustra additur prædicatum intellectûs. Resp. neg. ant. In sensu formali intelligens non tantùm dicit intellectionem, sed etiam subjectum aptum; nam si intellectio uniretur lapidi, hic non esset intelligens: tale autem subjectum in sensu formali est prædicatum intellectûs, seu virtutis potentis intelligere.

292. Dices 3. Ergo DEUS concipitur per modum subjecti perfectibilis. Resp. hoc jam solutum *n. 109.* Dices 4. Ergo etiam in DEO dabitur potentia existendi, quod tamen non videtur admittendum. Resp. Si per potentiam tantùm intelligitur possibilitas, non est absurdum, talem possibilitatem DEI admittere: at non potest concipi in DEO potentia ad existentiam, quasi ad operationem DEI, sicut intellectus ad intellectionem; quia existentia DEI non concipitur per modum operationis, ùt intellectio. Sic neque datur potentia similis in DEO ad æternitatem; quia nec ista concipitur per modum operationis; sed proprietatis, ùt risibile in homine: nemo autem dicit, dari in homine potentiam ad risibilitatem, sed ad risum.

293. Ob. 5. contra 2. dam partem ejusdem corollarii. In DEO datur intellectio realis: ergo etiam operatio realis: ergo etiam potentia realis. Confir. 1. DEUS est realiter potens intelligere: ergo datur in eo potentia realis. Confir. 2. Pater est principium physicum generandi Filium, quamvis non influat in generationem activam secum identificatam: ergo etiam intellectus Divinus potest esse principium, vel potentia physica, etsi non physicè influat in intellectionem. Resp. neg. cons. Per operationem realem, seu physicam non intelligitur tantùm realiter existens, sed realiter producta, & distincta à potentia, qualis non est intellectio Divina: unde tantùm est operatio metaphysica. Hinc textu citato *n. 291.* S. Thomas intellectionem Divinam vocat tantùm operationem (per quam intelligitur etiam metaphysica) non autem actionem; quia per hanc intelligitur operatio physica. Ad 1. confir. dist. cons. datur potentia realis, seu realiter existens. conc. cons. producens realiter intellectionem distinctam. neg. cons. Ad 2. dam confir. neg. cons. Pater non est principium physicum respectu generationis activæ secum identificatæ; sed respectu generationis passivæ, seu Filiationis realiter distinctæ.

294. Ob. 6. Plus concipitur operationis in DEO intelligente, quàm in DEO æterno: ergo operatio realis. Confirm. Ideo intellectio creata est actus vitalis; quia est operatio realis: sed in DEO datur etiam actus vitalis: ergo etiam operatio realis. Resp. omiss. ant. neg. cons. Æternitas DEI communiter concipitur, non ùt operatio, sed ùt proprietas, sicut etiam immensitas. Si tamen velis dicere in creatis durationem, &

ubi-

ubicationem esse operationes necessarias creaturæ, & comparativè ad has etiam concipi æternitatem, & immensitatem DEI, tanquam operationes metaphysicas DEI, tunc neg. ant. quia non concipitur plus operationis in uno, quàm in altero casu; sed tantùm concipitur in uno operatio vitalis, in altero non vitalis. Ad conf. neg. ma. Intellectio non ideo, quia est operatio realis, sed, quia est tendentia intentionalis, est actus vitalis.

295. Ob. 7. contra 2. coroll. Omnis virtus est habitus: sed in DEO datur virtus: ergo etiam habitus. Confirm. Melius est operari ex habitu, quàm sine illo: sed in DEO datur id, quod est melius: ergo. Resp. Aristoteles *7. ethic. 1.* negat in DEO dari vitium, aut virtutem: attamen SS. PP. passim DEO tribuunt virtutes; hinc dist. maj. virtus creata est habitus. conc. maj. præscindens à creata, & increata. neg. maj. & dist. sic min. neg. conf. Virtus præscindens tantùm dicit stabilem determinationem, se tenentem ex parte potentiæ ad bonum, vel verum. Ad confirm. dist. maj. melius est simpliciter, nulla facta suppositione. neg. maj. melius est ex suppositione potentiæ imperfectæ. conc. maj. & distincta proportionaliter min. neg. conf. simpliciter enim perfectius est agere per potentiam ex se facillimam, nec capacem habitûs superadditi.

296. Dices 1. Stabilem determinationem ad verum jam formaliter dicit intellectus Divinus. ergo neque dabitur virtus intellectualis in DEO. Resp. Nisi fiat quæstio de nomine, & per intellectum Divinum intelligatur in omni linea perfectissimus (quo casu erit idem, ac intellectus cum omnibus suis virtutibus) tunc intellectus Divinus non dicit formaliter eam stabilitatem, sed tantùm infinitam perspicaciam, & facilitatem intelligendi, præscindendo à cognitione vera, vel falsa. Dices 2. ergo intellectus neque dicit facilitatē intelligendi. Resp. neg. nam pertinet formaliter ad perfectionem potentiæ, ut ex se sit prompta in sua linea, ùt patet in potentia visiva, & pluribus aliis, quæ independenter ab habitibus habent aliquam facilitatem.

297. Ob. 8. contra 3. coroll. Possumus DEUM concipere modò ùt cognitionem causæ pro priori, & dein ùt cognitionem effectûs pro posteriori: ergo possumus ab ipso abstrahere rationem discursûs. Confirm. In DEO datur hic syllogismus: *si Petro dedero auxilium A, consentiet: sed istud dabo: ergo consentiet.* atqui hic est discursus. ergo. Resp. neg. ant. hoc enim non possumus facere per solam præcisionem, sed debet accedere fictio, & falsitas, vi cujus cognoscitur una cognitio illuminans ad alteram. Ad confirm. neg. maj. Cognitio Divina talis non est, sed nos tantùm eam ita exponimus. Ad discursum, ùt dictum, requiritur cognitio illuminans intellectum ad inferendam aliam veritatem in præmissis nondum cognitam: hoc autem non contingit in DEO.

298. Ubi nota, quòd prima propositio: *Si dedero &c.* non habeat connexionē cum secunda: *dabo &c.* adeóque nec ad istam illuminet: neutra etiam seorsim habeat connexionem cum conclusione, adeóque etiam neutra ad illam illuminet: hinc tantùm complexum ex utraque illuminat hominem ad inferendam conclusionem adhuc ignotam in præmissis: non autem hoc complexum illuminat DEUM ad inferendam conclusionem ignotam; nam DEUS cognoscendo hoc complexum, eo ipso illud comprehendit, adeóque in illo, & quidem in eodem signo, cognoscit ipsam conclusionem connexam, consequenter hæc non est illi in præmissis ignota, nec tanquam ignota potest inferri. Ex eo autem, quòd DEUS cognoscat nostros discursus, tam parùm discurrit, quam parùm cognoscit obscurè aut falsò, dum cognoscit nostras cognitiones falsas, aut obscuras.

299. Ob. 9. contra divisiones scientiæ Divinæ. Scientia DEI necessaria est simpliciter infinita: ergo cognoscit omnia omni modo possibili: ergo non debet assignari in DEO alia scientia. Confirm. 1. Juxta nos una scientia esset perfectior altera: hoc est absurdum: ergo. prob. maj. Scientia creaturæ de actu bono est melior, quàm de actu malo: ergo etiam esset melior in DEO. Confir. 2. Saltem veritas unius scientiæ esset perfectior alterâ; quia hæc constituitur ex cognitione, & objecto, consequenter, si objectum esset perfectius, ipsa etiam veritas esset perfectior. Resp. dist. ant. scientia necessaria est simpliciter infinita in sua linea. conc. ant. extra illam. subd. realiter accepta. conc. formaliter accepta. neg. ant & dist. etiam conf. cognoscit omni possibili modo spectante ad ejus lineam. conc. conf. omni prorsus modo ad ipsam non spectante. neg. conf. Scientia DEI necessaria formaliter accepta tantùm cognoscit objecta quoad prædicata necessaria, non verò quoad contingentia.

300. Ad 1. confirm. neg. maj. nam si scientia contingens est adæquatè intrinseca DEO, non est perfectior de bono, quàm de malo: sicut speculum non est perfectius, si repræsentat pulchrum, quàm si deforme, dummodo repræsentet utrumque æque benè, quod facit cognitio Divina respectu mali, & boni. Si scientia est inadæquatè extrinseca, iterum non est melior de uno, quàm de altero, sicut complexum ex DEO, & creatura non est perfectius quid, quàm solus DEUS, de quo *num. 146.* Ad 2. confirm. sufficit eadem responsio. Frigidè autem quidam contra scientiam mediam objiciunt, DEO esse tribuendas scientias integras, non medias: quasi verò, si sedeas medius inter Petrum, & Paulum, tantùm sis dimidius homo.

ARTICULUS III.

Quale sit Objectum Scientiæ Divinæ.

301. OBjectum cognitionis multipliciter dividitur. 1. in *materiale*, & *formale*. Illud est, quod attingitur à cognitione: formale est motivum, propter quod attingitur. e. g. in hac cognitione: *Dies est; quia sol est*: objectum materiale est existentia diei; formale verò præsentia solis: & hoc objectum formale vocatur à Thomistis primarium, ab aliis motivum, ab aliis specificativum. Potest autem esse identificatum cum materiali, ùt contingit in veritatibus, per se quoad nos notis, e. g. Totum est majus sua parte &c. hîc enim ipsa evidentia principii me movet ad ei assentiendum. Utrumque objectum dividitur in *primarium*, & *secun-*

secundarium. Materiale primarium est, quod primariò consideratur, e. g. DEUS in Theologia: alia sunt secundaria. Formale primarium est primarium motivum: & secundarium est motivum secundarium.

302. Objectum formale dividitur in *physicè motivum*, & *intentionaliter motivum.* Illud est, quod physicè influit in productionem cognitionis, sive per se ipsum, sive per speciem à se emissam. Alterum est, quod nullum præstat influxum, sed tantùm est ratio, ob quam quis huic, vel illi rei assentitur, aut eam cognoscit. Gormaz addit, *per identitatem motivum*, quando scilicet objectum est identificatum cum cognitione: & ita se habet essentia Divina respectu cognitionis sui ipsius. Dividitur iterum objectum formale in *purè terminativum*, & *determinativum.* Illud est, quod purè terminat tanquam ratio cognitionem, seu actum potentiæ cognoscitivæ jam ex se ad illud objectum cognoscendum determinatæ. Alterum est, quod potentiam cognoscitivam indifferentem ad cognoscendum, vel non cognoscendum determinat.

303. Ex his habetur 1. nullum objectum formale esse physicè motivum respectu cognitionis Divinæ; quia nullum potest præstare influxum physicum: adeóque omnia sunt tantùm intentionaliter motiva. 2. nullam creaturam esse objectum per identitatem motivum respectu cognitionis Divinæ; quia nulla identificatur; nam etiam dato, quòd scientia contingens compleatur per aliquid extrinsecum creatum, per hoc tamen complementum DEUS non cognoscit, sed per solam suam perfectissimam, & simpliciter infinitam quasi formam cognitionis; & complementum juxta suos Patronos non est constitutivum ipsius cognitionis, sed tantùm applicatio ejusdem ad objectum; quare, sicut applicatio ignis non urit, ita hoc complementum non cognoscit, neque se ipsum, adeóque non est simul cognitio, & objectum cognitum.

304. Tertiò habetur, respectu scientiæ Divinæ necessariæ tantùm dari objectum formale purè terminativum; cùm enim intellectus Divinus nullo modo sit indifferens, sed necessitatus ad omnia cognoscenda, non potest primùm ab objecto determinari; quamvis enim veritas necessaria ex se sufficiens sit ad determinandum intellectum, non potest tamen determinare jam actu determinatum. 4. at verò respectu scientiæ Divinæ liberæ, vel contingentis datur objectum formale determinativum; nam ad objecta contingentia cognoscenda intellectus Divinus est indifferens; si enim abessent, uti possunt, DEUS ea non cognosceret, quin mutaretur: ergo debet per illa objecta determinari. Et hinc actus nostri liberi sunt objectum formale intentionaliter motivum determinativum scientiæ Divinæ; nam ipsi determinant ad scientiam, non verò scientia ad ipsos. His positis

305. Dico 1. Objectum materiale scientiæ Divinæ est tum ipse DEUS, tum creaturæ omnes, possibiles, & existentes, & omnia, quæ cognoscibilia sunt, ita certissima omnium. Prob. 1. *Corinth. 2. v. 10.* dicitur: *Spiritus enim omnia scrutatur etiam profunda DEI.* 2. DEUS esset valde ignorans, si se ipsum, quamvis pulcherrimum objectum nesciret. Quòd autem alia omnia cognoscat, adeóque ea sint objectum materiale scientiæ Divinæ, jam probatum est à *num. 276.* Et confirm. ulteriùs sic. Intellectus Divinus debet esse summè perfectus in vi cognoscitiva: ergo debet esse cognoscitivus omnis cognoscibilis, prob. cons. alias esset capax nescientiæ, vel ignorantiæ, quæ utique ipsum dedecent, eique consequenter repugnant. Est autem DEUS ipse objectum suum primarium, creaturæ verò sunt secundarium.

306. Dico 2. DEUS seipsum comprehendit: creaturas verò supercomprehendit. Prob. 1. pars. S. Thomas *1. part. quæst. 12. art. 7. in corp.* ait: *Illud enim comprehenditur, quod perfectè cognoscitur: perfectè autem cognoscitur, quod tantùm cognoscitur, quantùm est cognoscibile.* Ex hoc alii tradunt, cognitionem illam esse comprehensivam, quæ in ratione cognoscendi, vel repræsentandi, est tam perfecta, quàm perfectum est objectum in ratione cognoscibilis: atqui cognitio Divina, utpote realiter DEO identificata, & infinitè perfecta, est in sua ratione cognoscendi tam perfecta, quàm DEUS in ratione cognoscibilis: ergo.

307. Prob. jam 2. da pars. Cognitio Divina infinita in ratione cognoscendi hoc ipso infinitùm superat omnem cognoscibilitatem finitam cujuscunque creaturæ, adeóque istam excedit, & supercomprehendit. Addendum, quòd DEUS cognoscat omnes creaturas simul, si non simultate objecti, seu per modum infiniti categorematici (de qua re longa est disputatio apud Philosophos) saltem simultate cognitionis: hoc est, non cognoscit eas successivè, seu cognoscendo nunc unam, postea aliam, sicut homines successivè discere solent; quod utique DEUM maximè dedeceret; sed omnis cognitio, quæ datur in DEO, simul ab æterno datur.

308. Dico 3. Objectum formale cognitionis Divinæ est DEUS, & aliquando etiam creaturæ. Prob. DEUS cognoscit se existere; quia existit. ergo sibi ipsi est ratio, seu motivum formale. Pariter aliquando cognoscit, & affirmat creaturas, præsertim actus nostos liberos; quia dantur; non enim actus nostri liberi dantur; quia cognoscuntur à DEO: sed vicissim cognoscuntur; quia dantur; adeóque, si interrogaretur DEUS, cur cognosceret illum, vel illum actum liberum, posset respondere: quia existit: ergo sunt objectum formale intentionaliter motivum ex *num. 302.*

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

309. OB. 1. contra 1. illationem *num. 303.* factam. Essentia Divina determinat DEUM ad cognoscendum: ergo movet ipsum, & est objectum physicè motivum. Confirm. S. Thomas approbat dictum Platonis dicentis, DEUM movere se ipsum: ergo potest respectu DEI dari objectum physicè motivum. Resp. neg. cons. ex hoc tantùm sequitur, quòd essentia Divina sit objectum intentionaliter motivum. Sed neque essentia Divina, ùt præcisa ab intellectu, intentionaliter determinat; quia intellectus Divinus jam ex se est deter-

determinatus ad cognoscenda objecta necessaria, quale etiam est essentia Divina. Neque etiam ex eo, quòd cognitio DEI habeat esse ab essentia Divina, aliquid hîc probatur; quia tantùm habet esse per identitatem: non autem per productionem; quod tamen requireretur ad hoc, ut esset objectum physicè motivum. Hinc neque dici potest cognitio Divina procedere ab essentia; hoc enim, strictè acceptum, significat produci: unde tantùm dici potest cognitio esse ab essentia tanquam actus secundus metaphysicus. Ad confir. neg. ant. S. Thomas tantùm admittit cognitionem Divinam posse impropriè vocari motivum propter aliquam cum hoc similitudinem, eoquòd, sicut motus est actus mobilis, ita intellectio, seu cognitio, sit actus agentis, scilicet metaphysicus, non physicus.

310. Dices. Ad objectum physicè motivum in Divinis non requiritur, ut producat cognitionem: ergo. prob. ant. Licèt in creatis objectum determinativum influat in cognitionem, non influit in Divinis: ergo licèt in creatis objectum physicè motivum producat cognitionem, non debet producere in Divinis. Resp. neg. ant. ad prob. neg. cons. Tota ratio objecti determinativi stat sine productione, quamvis in creatis conjungatur cum productione: sicut etiam tota ratio objecti formalis, genericè talis, stat sine influxu in cognitionem, quamvis in creatis aliquem præstet, & ideo sit simul physicè motivum: at ratio objecti physicè motivi non stat sine influxu, imò per hoc intelligitur saltem communiùs illud, quod influit: nec in hac quæstione de voce est à communiore recedendum.

311. Ob. 2. contra 4. illationem, *n.* 304. factam. Objectum formale determinativum specificat actum: atqui nulla creatura potest specificare actum Divinum: ergo nulla potest esse objectum formale determinativum. Confir. Si ponatur scientia DEI compleri per ipsos actus nostros liberos, isti non possunt esse objectum determinativum ejus scientiæ: ergo. prob. ant. Actus isti non possunt determinare ad scientiam, secundùm quod est identificata cum DEO; nam sub hac ratione ipsa est necessaria: non ad complementum; aliàs determinarent ad se ipsos: ergo. Resp. neg. maj. si intelligatur specificatio intrinseca; hanc enim tantùm facit objectum physicè motivum, vel juxta Gormaz, etiam objectum per identitatem motivum. Si autem tantùm velis dicere, quòd objectum creatum aliquo modo extrinsecè specificet cognitionem DEI, quatenus est objectum, à quo dicitur cognitio potiùs hujus quàm illius repræsentatio, non est ullum absurdum hoc admittere. Quæstio hæc est de nomine, in qua facilè cum aliis conveniam. Ad confir. neg. ant. ad prob. dist. 1. part. ant. Actus non possunt determinare ad scientiam &c. ut potiùs existat, quàm non existat. conc. ant. ut habeat potiùs hanc denominationem, quàm illam. neg. ant. Sic etiam albedo non determinat murum ad existendum, sed, ut sit potiùs albus, quàm non albus: nec per hoc determinat ad se, sed per se determinat ad certam denominationem.

312. Ob. 3. contra 1. conclusion. Scientia dicit relationem ad objectum: ergo DEUS non cognoscit seipsum. prob. cons. Relatio unius dicit realem distinctionem à correlativo: scientia DEI non dicit realem distinctionem à DEO: ergo. Confir. Cognitio nihil cognoscens nisi seipsam esset inutilis: sed cognitio DEI sui ipsius nihil cognosceret præter seipsam; quia ipsa esset realiter identificata cum DEO: ergo. Resp. dist. ant. Scientia dicit relationem semper physicam. neg. ant. purè intentionalem. conc. ant. & neg. cons. ad prob. dist. ma. Relatio purè intentionalis dicit realem distinctionem, neg. maj. physica. conc. maj. & conc. min. neg. cons. ita S. Thomas *de veritate quæst. 2. art. 2. ad 3.* Ad confir. Resp. 1. om. maj. neg. min. quia eadem cognitio, realiter sumpta, cognoscit etiam creaturas. Resp. 2. dist. maj. Si cognitio ipsa non sit infinitè perfecta, & identificata cum plurimis perfectionibus cognoscibilibus. om. maj. secus. neg. maj. & sic dist. min. neg. cons. Quando autem S. Thomas *1. 2. quæst. 1. art. 1. ad 2.* dicit, quòd primum visibile non possit esse ipsum videre, sive, quòd objectum visibile non possit esse visio, loquitur de cognitione creata, seu humana, inter quam & Divinam est immensa disparitas.

313. Ob. 4. S. August. *l. octoginta trium quæstionum quæst. 46. de DEO* ait: *Non enim extra se quidquam positum intuebatur, ut secundùm id constitueret, quod constituebat; nam hoc opinari sacrilegum est.* ergo DEUS nullas creaturas videt extra se. Confir. DEUS tantùm cognoscit suam essentiam, quæ eminenter continet creaturas: ergo istæ non terminant formaliter cognitionem Divinam. Resp. dist. cons. nullas omnino videt. neg. cons. nullas, tanquam ideas, & formas, quibus dirigeretur ad producendas alias ad earum normam. conc. cons. Agit ibi S. August. de ideis Platonicis, negátque alias dari, aut DEO necessarias esse, quàm rationes, vel ideas in mente Creatoris existentes. Ad confir. neg. ant. de quo redibit sermo inferiùs.

314. Ob. 5. contra. 2. concluſ. Si DEUS comprehensivè cognoscit se ipsum, & consequenter etiam suam cognitionem, tunc cognitio DEI est reflexa: ergo debet hæc ipsa reflexio per novam reflexionem cognosci, & sic in infinitum: hoc dici non potest: ergo. Resp. dist. ant. cognitio DEI est purè reflexa. neg. ant. non purè reflexa. conc. ant. & neg. cons. Cognitio purè reflexa est illa, quæ non seipsam, sed aliam realiter distinctam cognoscit: cognitio non purè reflexa est illa, quæ non tantùm est cognoscens, sed etiam cognita: & talis est cognitio Divina cognoscens, & cognita à se ipsa: unde non debet per novam reflexionem cognosci reflexio; sed ab ipsamet cognitione unico intuitu comprehensivo cognoscitur: nos tamen ob imperfectum nostrum modum concipiendi possumus à cognitione Divina abstrahere reflexiones formaliter distinctas, syncategorematicè infinitas, sed non categorematicè infinitas; quia non possunt dari categorematicè infiniti conceptus, qui tamen constituunt distinctionem formalem.

315. Ob. 6. contra 3. conclusionem. Objectum formale est motivum: sed motivum non potest dari respectu DEI: ergo nec objectum formale. prob. min. Motivum respicit mobile: DEUS non est mobilis: ergo. Confirm. 1. Ratio motivi importat indeterminationem: hæc non datur in DEO: ergo. Confirm. 2. Motivum est causa cognitionis: atqui non potest dari causa cognitionis Divinæ: ergo nec motivum. Resp.

dist. min. non potest dari respectu Dei motivum physicum. conc. min. intentionale. subd. strictissimè tale. om. latè tale. neg. min. & conf. ad prob. dist. maj. motivum physicum respicit mobile. conc. maj. intentionale latè tale. neg. maj. & conc. min. neg. conf. Quidam nolunt admittere respectu DEI motivum strictè tale : quæstio est de nomine, de qua non multùm litigabo; sed dicam, objectum formale, vel rationem objectivam, & motivum strictè tale non esse idem. Gormaz tamen *de DEO num. 321.* admittit in DEO potentiam intentionaliter mobilem. Ad 1. conf. neg. maj. Etsi potentia sit determinatissima ad cognoscendum, tamen habet objectum formale; quia habet rationem assentiendi, vel cognoscendi objectum. Ad secund. conf. dist. maj. motivum physicum est causa cognitionis. conc. maj. intentionale. subd. strictè tale. om. latè tale. neg. ma. & concess. min. sub eadem distinctione conc. vel neg. conf.

316. Ob. 7. Objectum formale movet ùt cognitùm: sed DEUS non potest ita moveri: ergo. prob. min. Si objectum moveret ùt cognitum, DEUS transiret ab una cognitione ad aliam, adeóque discurreret: hoc non admittitur: ergo. Resp. dist. maj. movet ùt cognitum prævièe per aliam præcedentem cognitionem. neg. maj. per hanc ipsam cognitionem, ad quam movet. conc. maj. & sic dist. min. neg. conf. ad prob. dist. maj. si moveret ùt cognitum per aliquam præcedentem cognitionem. conc. maj. secus. neg. maj. & conc. min. neg. conf. Movere ùt cognitum necessariò non plus dicit, quàm objectum formale non movere, nisi quando cognoscitur; aliàs enim non potest esse ratio assensûs: est autem objectum formale indifferens, ut cognoscatur, vel per actum prævium, vel tantùm per ipsum actum, cujus est objectum formale. Ab hominibus quidem ordinariè censetur cognosci per apprehensionem prævium (quamvis de hoc dubitare liceat in ordine ad prima principia) at non ita à DEO.

317. Ob. 8. Objectum formale debet antecedere, vel comitari scientiam: sed creaturæ nec antecedunt, nec comitantur scientiam DEI: ergo non sunt objectum formale. Conf. SS. PP. Dionysius, August. Anselmus, negant, veritates creatas esse objectum formale cognitionis Divinæ: ergo. Resp. neg. maj. Sufficit, si sit ratio assensûs: ad summum debet præcedere objectum physicè motivum, quod est causa cognitionis. Ad confir. dist. ant. negant esse objectum physicè, vel strictissimè motivum. conc. ant. latiùs dictum motivum. neg. ant. & conf. Sed de textibus istorum SS. PP. iterum, quando de cognitione possibilium.

318. Ob. 9. Infinitæ scientiæ non est proportionatum objectum finitum: ergo nulla creatura est objectum proportionatum scientiæ Divinæ. Conf. Voluntas Divina, quia infinita, non movetur necessariò ab ullo objecto creato: ergo neque intellectus Divinus. Resp. dist. ant. non est proportionatum in ratione perfectionis. conc. ant. in ratione attingibilitatis. neg. ant. & conf. Certè intellectus Angeli spiritualis cognoscit etiam inferiora materialia, licèt minùs perfecta: imò omnipotentia infinita producit effectus finitos. Ad conf. conc. ant. neg. conf. Voluntas Divina, quia libera, potest moveri ab aliquo creato, vel non: unde etiam creaturæ sunt objectum formale, saltem secundarium, respectu alicujus voluntatis Divinæ; quia de facto sunt aliqua ratio saltem secundaria eas volendi: sed hoc non necessariò; quia potuisset DEUS liberè eas non habere pro objecto formali: at intellectus Divinus est potentia necessaria, debétque cognoscere omnia possibilia, & omni modo: adeóque etiam creaturæ sunt necessariò aliqua ratio cognitionis Divinæ.

QUÆSTIO II.

De Scientia Simplicis Intelligentiæ.

ARTICULUS I.

Quomodo DEUS cognoscat creaturas possibiles.

319. NOtandum 1. aliam esse *possibilitatem extrinsecam*, aliam *intrinsecam*. Prior, quæ etiam activa, & causalis vocatur, est causa, seu potentia aliquid producendi; unde universalis extrinseca possibilitas rerum creatarum omnium est omnipotentia DEI. Altera, quæ etiam passiva, & formalis dicitur, est aptitudo ad existendum: sive non repugnantia, aut consonantia prædicatorum. Hanc authores aliqui, etiam ex nostris, negant: sed admittunt longè plures, eámque adstruit Angelicus *1. part. quæst. 25. art. 3. in corp.* ubi ait: *Dicitur autem aliquid possibile, vel impossibile absolutè ex habitudine terminorum: possibile quidem; quia prædicatum non repugnat subjecto &c.* Et sanè quando DEUS cognoscit aliquid producibile, non cognoscit tantùm seipsum, vel omnipotentiam suam; hæc enim non est producibilis. Rursus omnipotentia habet relationem, seu respectum ad possibilia: ergo est ab ipsis distincta. Tandem quando dico: *Alter mundus possibilis non existit*: juxta omnes verum dico: at adversarii hanc propositionem difficillimè explicant; nam sensus esse non potest: *Omnipotentia DEI non existit*: alium autem sensum, quem assignabunt, nisi alter mundus possibilis sit aliquid distinctum ab omnipotentia? Sed hæc potiùs ex Metaphysica supponenda, quàm probanda sunt.

320. Notandum 2. ex Gormaz *de DEO num. 332.* multipliciter aliquid posse cognosci, in se, in alio, propter aliud, ex alio, & ad modum alterius. Cognitio rei *in se* est cognitio rei directa, & immediata propter ipsius rei propriam veritatem. Cognitio rei *in alio* est cognitio rei in medio habente connexionem, vel ordinem ad illam, quando nempe medium directè cognitum ratione suæ connexionis determinat ad simul cognoscendum mediatè terminum connexionis, saltem per modum obliqui; quia scilicet objectum plenè, & adæquatè cognosci non potest, quin cognoscatur simul aliud. e. g. si cognoscatur causa ùt talis, cognoscitur etiam ejus effectus. Si hic ordo, vel connexio est metaphysica, dicitur res cognosci *propter aliud*: & comparari hæc cognitio aliquo modo potest cum visione speculi, quod quis intuendo simul videt objecta ab eo repræsentata. Cognitio rei *ex alio* est cognitio discur-

discursiva, quando scilicet unum infertur ex alio: qui discursus abest à cognitione rei in alio, de qua re fusè Martinez *de DEO sciente controv. 2. disp. 6. sect. 1. & 3.* quod discrimen etiam tradit S. Thomas *1. part. quæst. 14. art. 7. ad 2.* dicens: *DEUS non cognoscit per causam quasi priùs cognitam effectus cognitos: sed eos cognoscit in causa; unde ejus cognitio est sine discursu.* Advertit tamen Martinez *cit. sect. 3.* nostras cognitiones sæpiùs esse rei ex alio; eoquòd priùs medium imperfectè cognoscamus, & nondum statim in eo omnia connexa videamus: postea progrediamur ad inferendas ex illo res alias. Cognitio rei *ad modum alterius* est illa, quæ objectum, in se attingibile, non attingit, nisi per similitudinem. Hæc cognitio est confusa, & imperfecta (saltem, nisi similitudo sit identitatis, seu perfectissima: quanquam etiam hoc casu ipsa hæcceitas non distinguatur) sicque cognoscimus Angelum per modum juvenis.

Hìc addendum, quod etiam insinuat Martinez *loco modò citato*, aliud esse cognoscere rem in alio, aliud ad modum alterius. Sic, licèt DEUS in sua omnipotentia cognoscat effectus, non cognoscit per modum omnipotentiæ: & pariter, licèt nos cognoscamus in vestigio pulveri impresso hominem, vel leonem, non apprehendimus hominem, vel leonem quasi vestigium: item, qui in vocabulo scripto *Cæsar* agnoscit Carolum VI. non eum apprehendit tanquam scripturam: sed in his casibus, ùt rectè Martinez, in nobis species vestigii, aut scripturæ, propter connexionem, quam habent cum leone, vel Cæsare, tantùm excitant species leonis, vel Cæsaris, quas jam habemus aliunde de leone, vel Cæsare, quem deinde cognoscimus vi illarum specierum excitatarum: & si istæ sint claræ, & intuitivæ, leo, vel Cæsar clarè cognoscitur: si autem species sint tantùm impropriæ, vel obscuræ, cognoscitur etiam obscurè, vel abstractivè leo, aut Cæsar.

321. In DEO species quidem ita excitari non possunt (quia esset imperfectio magna) fit tamen aliquid suo modo æquivalens, quatenus scilicet cognitio vestigii ratione connexionis suæ, quam habet tanquam effectus cum causa, vel cognitio imaginis, aut scripturæ ratione connexionis, quam habet cum prototypo, vel objecto, saltem ex intentione efformantis imaginem, vel scripturam, (quam intentionem unà cum imagine, & scriptura DEUS cognoscit) determinat DEUM ad videndum prototypon, vel objectum tanquam objectum mediatum, vel indirectum, & quidem simul per eandem cognitionem, qua cognoscit ipsam imaginem, vel scripturam: non tamen determinat ad videndum eo modo imperfecto, quo imago imperfecta, vel scriptura illud repræsentant. Et hac etiam ratione DEUS dicitur in cognitionibus obscuris, vel universale facientibus objecta cognoscere, quin cognoscat obscurè, aut universale faciat; nam omnia clarissimè, & distinctissimè cognoscit: sicut etiam DEUS in nostra cognitione repræsentante Angelum per modum juvenis cognoscit Angelum, at non per modum juvenis. Certè species juvenis minùs est similis Angelo, quàm species vestigii leoni, vel species scripturæ Cæsari: unde, si nos non cognoscimus Cæsarem per modum scripturæ &c. in illo casu, minùs DEUS cognoscit Angelum per modum juvenis: præterquam, quòd sic DEUS objecta cognosceret abstractivè, quod videtur à nemine admitti: certè sine gravissima ratione non est admittendum. Sicut ergo DEUS in dicta cognitione non cognoscit Angelum per modum juvenis: ita neque in cognitionibus, facientibus universale, cognoscit objectum universaliter, seu faciendo universale; quia non cognoscit ad modum illarum cognitionum; nam illæ cognitiones, seu repræsentationes universales à longè non sunt perfectè similes objectis, prout dantur à parte rei, & ferme se habent, ùt vestigium respectu feræ. Banholzer *de DEO sciente quæst. 2. art. 1. num. 23.* negat hanc cognitionem esse in alio, & hinc negat, DEUM cognoscere se in creaturis: sed negari non potest, DEUM suo modo ab his qualibuscunque mediis determinari ad cognoscenda objecta, & quidem sine discursu: & hæc est (nisi fiat quæstio de voce) cognitio in alio.

322. Dico 1. DEUS cognoscit omnes creaturas possibiles in sua omnipotentia, vel in se ipso. ita authores communissimè. Prob. Inprimis, quòd DEUS omnes creaturas possibiles cognoscat, habetur ex *n. 276.* & quia absurdum esset dicere, DEUM aliquid ignorare, quod facere potest. Quòd autem videat possibilia creata in omnipotentia, sic prob. Omnipotentia est medium habens sufficientem connexionem cum possibilibus; quia est causa omnium, & eminenter omnia continet: ergo DEUS eam comprehendendo cognoscit possibilia tanquam terminos, cum quibus illa est connexa, & ad quos se extendit. Confir. ex SS. PP. qui passim hoc dicunt, & præsertim S. Dionysius *de Divinis nominibus cap. 7.* ubi sic habet. *Ex se, & in se secundùm causam omnium notionem, & scientiam, atque substantiam anticipat, & ante comprehendit*: & paulò pòst: *Se ipsam itaque Divina Sapientia noscens omnia scit, materialia sine materia, & individuè, quæ divisionem admittunt, & unicè plurima.* Similes textus vide plures apud Aldrete *disp. 17. sect. 1. n. 12.* qui tamen videtur usus alia versione S. Dionysii: nos usi sumus Ambrosio Florentino.

Per hanc autem cognitionem DEUS jam attingit ipsa possibilia secundùm esse proprium contradistinctum ab essentia DEI; est enim inintelligibile, quòd DEUS affirmet, se habere potentiam producendi leonem à se distinctum, & non atttingat essentiam leonis distinctam. Cognoscit etiam per hanc cognitionem possibilia clarissimè, & comprehensivè; non enim potest in DEO dari cognitio obscura, aut non comprehensiva objecti pro eo signo cognoscibilis: sicut tamen potest dari in creaturis, quæ aliquid in alio obscurè tantùm attingunt. Attamen hæc cognitio non est cognitio possibilium in se ipsis; quia per hanc intelligitur cognitio immediatè directa ad possibilia propter propriam ipsorum veritatem: & quæstio est inter authores, an præter superiorem cognitionem possibilium in omnipotentia admitti debeat cognitio alia, non quidem realiter, aut virtualiter, sed tamen formaliter distincta possibilium in se ipsis, pro qua resolvenda.

323. Dico 2. DEUS cognoscit etiam possibilia in seipsis. ita Lugo, Martinon, Erize, Quiros, Gormaz, Arriaga, Aldrete, Moncæus, Comptonus, & alii, Recentiores præsertim, multi.

ti. Prob. Intellectus Divinus est summè cognoscitivus: ergo debet cognoscere non tantùm omne possibile, sed etiam omni modo, quo cognosci potest: atqui possibilia sunt etiam cognoscibilia in se ipsis: ergo. ant. est certum. cons. prob. ex eo, quòd intellectui summè cognoscitivo debeat semper attribui ea scientia, quæ est perfectior, aut perfectio simpliciter simplex: atqui est perfectio simpliciter simplex cognoscere rem omni modo, quo potest cognosci: ergo. Insuper perfectiorem habet scientiam Theologus, vel Philosophus, qui suam assertionem potest demonstrare pluribus modis, quàm, qui tantùm uno; hic enim est ignorans, si aliquas rationes nesciat: ergo etiam scientia DEI est perfectior, si possibilia omni modo, quo cognosci possunt, cognoscat. Confirm. ex S. Thoma, qui 1. *parte quæst. 14. art. 10. ad 4.* ait. *Cognoscere aliquid per aliud tantùm est imperfectæ cognitionis, si illud sit cognoscibile per se.*

Quod autem possibilia sint in se ipsis cognoscibilia, habetur ex eo, quòd, ùt satis communiter admittitur, Angeli multa possibilia in se ipsis cognoscant: cujus ratio ulterior est; quia etiam possibilia habent aliquam veritatem affirmabilem, non minùs, ac futura contingentia, quæ tamen juxta S. Thomam (ùt infrà ostendemus) & alios, præsertim nostros, à DEO cognoscuntur in se ipsis. Et certè contingentia conditionatè futura non possunt infallibiliter in ullis causis, nec etiam à DEO in seipso cognosci. Confirm. ex Aldrete *disp. 18. sect. 2. n. 5.* DEUS utpote summè intellectivus non indiget aliqua reflexione, aut medio, ut attingat objectum in se attingibile: ergo mirum esset, si creaturam posset indirectè quidem in omnipotentia, non autem directè in se ipsa, cognoscere.

324. Nec dicas, cognitionem possibilium in seipsis esse superfluam; cùm DEUS jam omnia comprehensivè cognoscat in omnipotentia; nam licèt cognoscat omnia, non cognoscit omni modo; cùm tamem ei utpote infinitè scienti necesse sit, rem cognoscere omni modo. Sic adversarii (ùt bene arguit Aldrete) admittunt, quòd, quamvis DEUS Pater omnia videat in Verbo comprehensivè, tamen etiam ea videat in omnipotentia. Si ergo non est superflua cognitio ejusdem in alio medio, neque erit superflua cognitio ejusdem alio modo. Noto sub finem, juxta nos hanc cognitionem creaturarum in seipsis esse posteriorem cognitione earundem in essentia, vel omnipotentia priùs visa, & cognita; nam, ùt rectè Martinez docet *controv. 2. disp. 7. sect. 2.* cognitio possibilium in seipsis præsupponit, si non includit, essentialiter cognitionem eorundem in essentia; utique enim DEUS priùs ratione cognoscit seipsum tanquam objectum primarium, & in se creaturas, antequam ipsas cognoscat in se ipsis.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

325. OB. 1. contra 1. conclus. Essentia, vel omnipotentia Divina non est ejusdem rationis cum creaturis possibilibus: ergo non potest esse medium, in quo istæ videantur. Confir. 1. Creaturæ non possunt videri in DEO, nisi eo modo, quo sunt in DEO: sed non sunt in DEO formaliter: ergo non possunt in eo formaliter videri. Conf. 2. DEUS priùs deberet suam omnipotentiam cognoscere, & dein ex occasione illius cognitionis progredi ad cognitionem possibilium in illa: sed sic discurreret: ergo. Resp. neg. cons. Verbum Divinum etiam non est ejusdem rationis cum creaturis, & tamen cognoscuntur istæ in illo: & idem contingit in quavis causa æquivoca; non igitur requiritur similitudo, sed tantùm connexio. Ad 1. confir. neg. ma. modò enim creaturæ sint in DEO eminenter, vel causaliter, possunt jam eorum formales perfectiones eminenter contentæ, adeóque ipsæmet formaliter cognosci; quia hæc ipsa eminentialis continentia est ratio ipsas cognoscendi, vel affirmandi. Ad 2. confir. neg. maj. quia unico intuitu cognoscit, & se, & creaturas. Vide *n. 281. & 320.*

326. Dices. Essentia DEI, vel omnipotentia non connectitur cum possibilibus: ergo ista non possunt ratione connexionis in illa cognosci. Confir. 1. Scientia DEI debet esse prior ad omnipotentiam: atqui juxta nos ipsa tanquam objectum, in quo viderentur possibilia, esset prior ad scientiam: ergo. Confir. 2. Licèt Angelus comprehendat seipsum, tamen non cognoscit omnes effectus sibi possibiles, e. g. cognitiones syncategorematicè infinitas: ergo, licèt DEUS comprehendat suam omnipotentiam, non tamen cognoscit omnia possibilia. Resp. dist. ant. omnipotentia non connectitur connexione dependentiæ, vel indigentiæ, vi cujus aliquid accipiat à possibilibus. conc. ant. non connectitur connexione infinitæ perfectionis, vi cujus possibilibus possit aliquid dare. neg. ant. & cons. Imò hæc connexio est summa DEI perfectio. Est tamen DEUS ens summè absolutum, & independens; quia non indiget actuali existentia ullius entitatis à se distinctæ. Quòd autem omnipotentia DEI debeat dici magis necessaria, non impedit hanc connexionem; nam cùm possibilitas rerum, cum qua suo modo omnipotentia connexa est, etiam sit necessaria, & indefectibilis, possunt jam inter se connecti.

Ad 1. confir. dist. maj. Scientia directiva, & causativa debet prior esse ad omnipotentiam operantem. conc. maj. scientia quævis debet esse prior ad omnipotentiam ipsam. neg. maj. & dist. sic. min. neg. cons. DEUS, propriè loquendo, strictè non est omnipotens; quia scit, se esse omnipotentem; sed potiùs scit se esse omnipotentem; quia est omnipotens: quamvis omnipotentia non operetur, nisi priùs sciat DEUS, rem esse possibilem &c. Ad 2. confir. neg. cons. Angelus non est adæquata causa suorum actuum, sed indiget concursu Divino. Nec dicas, DEUM etiam non esse causam adæquatam actuum nostrorum vitalium; nam, licèt non sit formaliter, est tamen eminenter, quatenus se solo potest adæquatè producere causam productivam illorum actuum, scilicet nos ipsos. At Angelus non est eminenter causa adæquata suorum effectuum; nec enim potest producere seipsum.

327. Ob. 2. contra secundam conclusionem. Si DEUS cognosceret possibilia in se ipsis, cogni-

cognitio Divina dependeret à possibilitate creaturarum: hoc est absurdum: ergo. Confir. Creaturæ deberent specificare cognitionem Divinam: hoc non potest admitti: ergo. prob. maj. Objectum formale ex S. Thoma specificat actum: ergo. Resp. neg. ant. Dependere non est tantùm connecti, sed indigere. Sic Pater Divinus non dependet à Filio, quamvis necessariò cum illo connectatur. Indiget autem bonis tantùm ille, qui nec ex se illa habet, nec pro libitu habere potest; hac autem ratione non indiget cognitio Divina, vel DEUS possibilibus. Aliqui aliquando pro eodem sumunt connecti, & dependere: verùm non loquuntur strictè, sed latè.

Ad confir. neg. maj. solum enim objectum physicè motivum specificat intrinsecè, ùt dictum *n. 311.* ad prob. dist. ant. objectum formale physicè motivum specificat. conc. ant. objectum formale tantùm ùt sic. neg. ant. & cons. Quando autem Angelicus videtur docere, quòd *primum intellectum* tribuat speciem actui, per primum intellectum non intelligit objectum formale; sed speciem intelligibilem impressam, ùt clarè docet *in 1. dist. 35. quæst. 1. art. 2. in corpore.* Per *secundum intellectum* autem intelligit ipsam rem: sicut per *primum visum* intelligit speciem visibilem in oculum immissam: per *secundum visum* intelligit objectum exterius: nemo autem somniat, quòd DEUS à creatura accipiat speciem in ordine ad eliciendas suas cognitiones: sed, ùt diximus *num. 280.* ipsa essentia Divina est Species omnium rerum, si aliqua DEO necessaria est.

328. Dices. Essentia Divina non potest esse species repræsentans creaturas: ergo. prob. ant. Species debet causari ab objecto: hoc repugnat essentiæ Divinæ: ergo. Confir. Ratio speciei alicui convenit, vel ob similitudinem, vel ob identitatem cum objecto: neutrum datur in essentia Divina relatè ad creaturas: ergo. Resp. Supposito, quòd species sit necessaria ad cognitionem Divinam, neg. ant. ad prob. neg. maj. Angeli certè habent species infusas multarum rerum non existentium, quæ eas producere non potuerunt: item ipsi sibi sunt species juxta multos ad cognoscendum se ipsos, quin se producant. Ad confirm. dist. ma. ratio speciei convenit ob similitudinem in perfectione entitativa. neg. ma. in ratione repræsentandi. conc. maj. & dist. sic min. neg. cons. Si enim species intentionales rectè repræsentant substantiam viventem, quamvis ipsæ non sint substantiæ, aut viventes, adeóque imperfectiores: multò magis poterit essentia Divina repræsentare creaturas, quamvis sit perfectior. Gonetus *disp. 2. de scient. DEI art. 2. num. 46.* ait, cognitionem creaturarum in se ipsis esse DEO indignam: sed id non probat: dein ipsemet *disp. 4. de scientia DEI art. 5. §. 4. num. 162.* admittit, effectum aliquem posse videri in causa prædeterminata: si autem non est indignum DEO, videre creaturam in alia creatura; nec erit indignum, videre eam in se ipsa.

329. Ob. 3. Creaturæ possibiles nihil sunt, vel earum possibilitas identificatur cum omnipotentia: ergo non possunt cognosci, nisi in omnipotentia. Confirm. Quod actu nihil est, non est actu cognoscibile: sed creaturæ possibiles actu nihil sunt: ergo. Resp. dist. 1. p. ant. Creaturæ possibiles nihil sunt per statum, conc. nihil sunt per alienationem. neg. 1. part. ant. & etiam secundam partem cum conseq. Dicitur aliquid esse *per statum*, quando existit pro tempore importato per copulam, & verbum *est* sumitur *in vi verbi*, ut significet idem, ac *existit*, e. g. *Ingolstadium est munimentum.* Dicitur aliquid esse *per alienationem*, quando non existit pro tempore importato per copulam; sed præscindit ab existentia, vel non existentia, & verbum *est* sumitur tantùm *in vi copulæ*, hoc est, ut significet non existentiam, sed tantùm convenientiam prædicati cum subjecto, e. g. *Alter mundus est possibilis. Status puræ naturæ est status hominis absque elevatione ad statum supernaturalem.* Dicitur aliquid esse *per ampliationem*, quando datur quidem pro aliquo tempore, sed non pro illo, quod importat copula de præsenti, sed, vel extitit, vel existet. e. g. si dico: *Adamus est primus homo. Status justitiæ originalis est status Adami ante peccatum. Dies extremi judicii est dies justitiæ DEI vindicativæ:* ubi in primis duabus propositionibus *est* significat idem, ac *fuit*, in tertia idem, ac *erit.*

Jam autem ad hoc, ut aliquid possit cognosci, non requiritur, ut detur per statum; aliàs nec præterita, nec futura cognoscere possemus; cùm tamen de his sæpissimè discurramus. Sufficit ergo esse per ampliationem, vel alienationem: qua ratione etiam sunt possibilia; sic enim res jam possunt objectivè existere, hoc est, esse affirmabiles, vel negabiles; adeóque & cognoscibiles, ùt experientia monstrat in nobis ipsis. Videri potest Martinez *controversia 2. disp. 1. sect. 3. §. 2.* ubi fusiùs ostendit, terminos *aliquid, nihil*, aliquando sumi pro statu, aliquando per ampliationem, vel alienationem. Vide etiam eundem *loco cit. sect. 1.* ubi ostendit, Scotum non admittere, quòd possibilitas rerum sit ens diminutum, seu medium inter reale, & intentionale. Ad confirm. patet responsio ex dictis.

330. Ob. 4. DEUS videt creaturas mediante sua essentia tanquam specie intellectuali: ergo eas tantùm videt mediatè in specie, vel essentia. Confirm. DEUS videt omnia in se tanquam in speculo: ergo non videt in se ipsis. Resp. dist. ant. videt ita, ut essentia semper se habeat ùt quod. neg. ant. ut se habeat in ordine ad aliquam cognitionem creaturarum tantùm ùt quo. conc. ant. & neg. cons. Etiam oculus tantùm videt e. g. arborem mediante specie; at quia hæc se non habet ùt quod, seu tanquam objectum, sed tantùm ùt quo, sive ùt applicatio intentionalis objecti, videt arborem immediatè in se: ita autem etiam essentia Divina in ordine ad cognitionem creaturarum in se ipsis tantùm se habet ùt applicatio. Si autem species e. g. sunt intromissæ in cubiculo obscuro in telam candidam, in qua sistuntur, séque ipsas repræsentant tanquam aliquod objectum, tunc se habent ùt quod, & in ipsis videtur objectum mediatè: & sic se habet essentia Divina in ordine ad cognitionem creaturarum non in seipsis, sed in ipsa essentia, vel omnipotentia.

Ad confirm. Si species reflexæ in speculo se habent ùt quod, tunc dist. ant. DEUS ita videt per aliquam cognitionem. conc. ant. per omnem. neg. ant. & cons. An autem ibi species se habeant ùt quod, est dubium Philosophicum; hinc *num. 320.* dixi, cognitionem possibilium in omnipotentia aliquo modo comparari posse visioni in speculo:

quia utique est magna inter ista disparitas (de qua Martinez *controv. 2. disp. 6. sect. 1.*) & præsertim hæc, quòd speculum non repræsentet, nisi reflectendo species ab objecto acceptas, quod longè abest ab essentia Divina. Quando autem hìc objicitur, admittendam à nobis esse in DEO scientiam unam alterâ perfectiorem, eoquòd scientia possibilium in essentia sit perfectior scientiâ eorundem in seipsis, jam responsum est suprà *num. 299. & 300.*

331. Ob. 5. DEUS non cognoscit se in creaturis: ergo nec creaturas in seipsis. prob. ant. 1. Si cognosceret se in creaturis, cognosceret se ænigmaticè & abstractivè, sicut viatores eum cognoscunt: hoc dedecet DEUM: ergo. 2. Hac ratione darentur infinitæ reflexiones; quia in se, in creaturis cognito, iterum cognosceret creaturas, & in his iterum se, in infinitum: hoc est absurdum: ergo. Resp. de consequentia posset fors controverti: sed neg. ant. ad 1. prob. neg. mai. non enim deberet se cognoscere ad modum alterius, sicut nos DEUM nunc cognoscimus: sed tantùm in alio, vi cujus determinatur ad simul cognoscendum se ipsum. vide *num. 320. & seq.* Ad 2. prob. neg. maj. DEUS enim unico indivisibili intuitu sine ullo regressu cognoscit in se creaturas, & in creaturis se ipsum, ratione connexionis, quæ inter ipsum, ac creaturas datur. Nos quidem ad hanc cognitionem explicandam opus habemus reflexionibus, & circuitionibus: non autem DEUS, qui cognitione perfectissima cognoscit, quod nos imperfectè explicamus. vide etiam dicta *num. 314.*

332. Ob. 6. DEUS se cognosceret in creaturis eatenus, quatenus habet connexionem cum ipsis: sed non habet connexionem ratione omnium prædicatorum: ergo non cognosceret se quoad omnia prædicata: ergo tantùm abstractivè: hoc repugnat DEO: ergo. Resp. neg. maj. Perfectio cognitionis non est desumenda tantùm ab objecto, vel medio, sed etiam à potentia cognoscente; nam ens spirituale cognoscit perfectiùs, quàm ens materiale, & Angelus perfectiùs, quam homo, licèt sit idem objectum, & medium. Unde DEUS necessariò habet semper cognitionem perfectissimam, etiam supra meritum objecti, vel medii creati, ejúsque perfectio exigit, ut etiam in medio creato imperfecto se cognoscat comprehensivè.

333. Ob. 7. Juxta nos DEUS deberet cognoscere infinita; quia infinita sunt possibilia: sed hoc non admittitur: ergo. Resp. conc. maj. quòd scilicet DEUS cognoscat infinita, saltem syncategorematicè, & neg. min. quoad infinita syncategorematicè; nam de hoc non est difficultas. Si autem quæras, an DEUS cognoscat infinita categorematicè. Resp. nos hìc & nunc ab ea quæstione abstrahere, & nostram conclusionem cum utraque sententia tam affirmativa, quàm negativa posse stare. Gormaz *de DEO n. 284.* asserit, DEUM cognoscere infinitum categorematicum, non tamen illud posse producere; eoquòd objectum intellectûs possit esse aliquid indeterminatum, quale à parte rei dari non potest. Sic etiam potest cognosci animal ùt sic, at non potest dari à parte rei.

Alii econtrà, & fortè probabiliùs, dicunt, DEUM cognoscere infinita tantùm syncategorematicè, & omnia distributivè, non collectivè, aut simultate objectorum, quanquam cognoscat simultate cognitionis; cùm non possit successivè cognoscere. Addunt, aliud esse cognoscere finita sine fine: aliud cognoscere infinitum categorematicum: idque explicant in cognitionibus animæ rationalis, quæ semper plures, & plures dabuntur sine fine; quin unquam sint futuræ categorematicè infinitæ (aliàs manifestè fieret infinitum ex finito per additionem finiti) adeóque possunt istæ, ùt semper augendæ, vel ùt futuræ plures sine fine, à DEO cognosci; quin cognoscatur infinitum categorematicum. Idem est, si DEUS cognoscat omnes numeros finitos possibiles, & nullum ex illis maximum, nullum infinitum.

334. Ob. 8. S. Dionysius c. 7. *de Divinis nominibus* ait de DEO. *Non secundùm visionem singulis se immittens, sed secundùm unam causæ continentiam omnia sciens, & continens:* ergo DEUS non cognoscit singula in se ipsis. Conf. 1. ex eodem ibidem dicente: *Se ipsam itaque Divina Sapientia noscens omnia scit:* ergo non in se ipsis. Confir. 2. ex eodem ibidem. *DEUS existentia cognoscit, non scientiâ, quæ sit existentium, sed quæ sit sui ipsius.* ergo. Resp. Haunoldus, quamvis adversarius, *l. 1. tract. 1. n. 227.* fatetur, considerato toto contextu S. Dionysii plùs non probari, quàm DEUM non cognoscere creaturas in tempore, aut iis per aliquam speciem influentibus. Sed & textus ex versione Lanselii, & aliorum non habet: *non se immittens:* sed sic: *non quòd per speciem singula consideret.* Alii alia verba, quamvis aliquo modo æquivalentia, habent. Videatur Martinez *controv. 2. disp. 7. sect. 2.* ubi totum quantumvis longum textum adducit.

Sed omisso textu. neg. cons. Ex mente S. Dionysii se immittere secundùm visionem, non est præcisè cognoscere in se ipso objectum: sed immittere se, quærendo in illo speciem, quæ influat in cognitionem: quod DEUS utique non facit respectu creaturarum. Quòd autem hæc mens S. Doctoris sit, colligitur 1. ex eo, quòd etiam loquatur de creaturis existentibus, quas DEUS videt in se ipsis, ùt admittit S. Thomas, de quo paulò inferiùs. 2. S. Dionysii intentum tantùm est, ostendere, DEUM nôsse creaturas, antequam sint, nec per experientiam tantùm res cognoscere: quæ est interpretatio S. Maximi apud Martinez *loc. cit.* & indicatur iis verbis: *Non enim ex iis, quæ sunt, ea quidem discens Divina mens novit.* 3. S. Dionysius comparat hanc notitiam DEI cum notitia Angeli de sensibilibus: atqui Angelus ista in se ipsis cognoscit, quamvis non per species sensibiles ab ipsis acceptas. Dices, objectum per speciem potiùs se immittere in intellectum, quàm intellectum in objectum. Resp. Etiam, quando intellectus cognoscit res in seipsis, non se physicè immittit (cùm tamen tunc juxta adversarios se immittat) sed tantùm metaphoricè: in sensu autem metaphorico, sicut dicimus, injicere, vel immittere oculos in objectum, quamvis illud immittat speciem in oculos: ita etiam possumus dicere, quòd immittatur intellectus.

335. Ad 1. confirm. neg. cons. affirmando enim unum, non negatur alterum. Ad 2. confirm. neg. cons. quia *per scientiam existentium* intel-

intelligit S. Dionysius scientiam, ab ipsis per species influentibus desumptam; nam statim subjungit paritatem de Angelis, de qua paulò antè: ubi tamen non vult dicere, esse omnimodam paritatem inter cognitionem Divinam, & Angelicam; quia Angeli tamen cognoscunt per species aliunde acceptas, & eorum cognitio producitur ab objectis, per species intentionaliter concurrentibus: quamvis non per species immediatè ab objectis habitas, sed vel à DEO infusas, vel aliunde acquisitas; nam objectum semper dicitur influere (intentionaliter, non physicè) modò aliqua ejus species influat, unde unde habeatur. Paritas ergo inter cognitionem Divinam, & Angelicam, ex mente S. Dionysii, stat in hoc, quòd utraque sit objectorum in seipsis, utraque sine speciebus, ab objecto productis, utraque sine influxu physico objectorum; hoc enim maximè intendit S. Dionysius, volens præcipuè monstrare, DEUM nôsse creaturas, antequam sint, sine earum concursu. Discrimen autem adhuc est, quòd Angelus indigeat saltem aliquibus speciebus, & influxu intentionali objecti: non autem DEUS, cujus essentia sufficientissimè est species rerum omnium; si tamen species respectu DEI requiritur. Hæc fusiùs deducenda fuerunt; quia Gonetus hunc textum valde urget: sed fusè, & solidè ei respondet Martinez *loco citato*.

336. Ob 9. Angelicus constanter negat, creaturas à DEO videri in se ipsis: ergo. Resp. dist. ant. negat, videri in se ipsis tanquam principiis cognitionis, sive per se, sive per speciem influentibus. conc. ant. præcisè tanquam objectis. neg. ant. & cons. S. Doctor *1. part. quæst. 84. art. 5. in corp.* docet, etiam illud cognosci in alio, quod cognoscitur per aliud tanquam principium: sic dicit, videri in sole omnia; quia per illum, scilicet illuminantem, videntur. Quando ergo S. Doctor vult, DEUM duntaxat cognoscere omnia in sua essentia; tantùm vult, quòd omnia per essentiam Divinam, quæ per modum speciei, vel principii concurrit, debeant cognosci: adeóque tantùm excludit cognitionem creaturarum in seipsis, tanquam influentibus, quam etiam nos minimè adstruimus: non autem excludit alteram, quæ tantùm habet creaturas pro objectis immediatis.

Imò hanc non obscurè admittit, tum in textu *n. 333.* allato, tum *1. part. quæst. 14. art. 13. in corp.* ubi ait: *DEUS autem cognoscit omnia contingentia, non solùm, prout sunt in suis causis, sed etiam, prout unumquodque eorum est actu in se ipso.* Et quamvis replicari possit, S. Doctorem ibi loqui de futuris, non refert; si enim DEUS potest in se ipsis videre futura, tunc etiam potest possibilia; quia non est ampliùs ulla ratio id negandi: imò, si DEUS actu existentia videat in se ipsis, debet etiam videre in se ipsis possibilia, & futura; tum, quia possibilitas, & existentia non distinguuntur: tum, quia DEUS ab æterno jam omnia videt: adeóque, quod videt nunc existens, debuit jam antè vidisse, quando erat adhuc futurum, aut possibile. Et hæc illatio est clarè ipsius S. Thomæ *in 1. dist. 38. quæst. 1. art. 5. in corp.* ubi sit ait: *Dico igitur, quòd intellectus Divinus intuetur ab æterno unumquodque contingentium, non solùm prout est in causis suis, sed prout est in esse suo determinato; cùm enim re existente ipsam rem videat, prout in esse suo determinato est, aliter cognosceret rem, postquam est, quàm antequam fiat, & sic ex eventibus rerum aliquid ejus accresceret cognitioni. Patet etiam, quòd DEUS ab æterno non solùm vidit ordinem sui ad rem, ex cujus potestate res erat futura, sed ipsum esse rei intuebatur.*

337. Ob. 10. S. Augustinus cit. *n. 313.* ait, DEUM nihil videre extra se: ergo. Confirm. ex tractatu S. Ambrosii *in Symbolum cap. 1.* ubi dicitur DEUS *nihil extra se intelligere: sed singula in se intueri.* ergo. Resp. om. ant. neg. cons. Ratio responsionis habetur. *n. cit.* Ad confir. dist. ant. dicitur DEUS nihil extra se intelligere, accipiendo principium cognitionis ab extra. conc. ant. tantùm habendo pro objecto res extraneas in se ipsis. neg. ant. & cons. S. Ambrosius *l. 1. de officiis c. 14.* ait: *Quomodo non potest intelligibilis DEI splendor in cogitationes hominum, & corda, quæ ipse creavit, semet inferere?* Hoc certè significat cognoscere objecta in se ipsis; nam si adversarii in textu S. Dionysii cit. *num. 334.* per verba *se immittens* intelligunt cognitionem in se ipsis, eandem intelligere debent etiam in voce *se inferere*; quanquam S. Ambrosius nequeat intelligi de cognitione creaturarum in se ipsis, ùt influentibus. Addo ex Martinez *controv. 2. disp. 7. sect. 3.* aliquando phrasin *in aliquo videri* non idem significare apud Patres, quod apud Scholasticos: & certè S. August. *lib. 12. confess. cap. 24. & 25.* aliter accipit *cognoscere aliquid in incommutabili Divina veritate, vel essentia*, quàm accipiunt Scholastici hoc loco; quia ait, sensum, quem habuerit Moyses in libro Geneseos, *videri in incommutabili veritate*: hoc est, niti, & probari, vel certum reddi authoritate veritatis Divinæ: qui sensus longè alius est ab eo, de quo hîc est controversia.

QUÆSTIO III.

De Scientia Visionis.

ARTICULUS I.

Quid sit Futuritio, Contingentia, & Necessitas.

338. AGimus hîc de Scientia Visionis DEI, non prout se extendit ad objecta necessariò existentia, qualia sunt prædicata Divina: neque prout se extendit ad objecta contingentia quidem, attamen jam actu existentia: sed, prout se extendit ad objecta contingentia, absolutè futura; de his enim est difficultas, quomodo à DEO infallibiliter possint præsciri absque læsione libertatis creatæ. Sicut autem alia, ita istud quoque concretum *Futurum* dicit subjectum, & formam, seu futuritionem: & de hac nunc quærimus, quid sit. Duplex autem à nostris communiter distinguitur (quanquam reclament Gonet, atque alii Thomistæ: sed planè contra S. Thomam, ùt infrà patebit) scilicet *causalis*, seu *extrinseca*, & *formalis*, seu *intrinseca*. Causalis futuritio est determinatio, vel ordinatio causarum, in præsenti existens, & connexa cum futuro eventu. Hæc autem connexio, si infallibiliter, & inimpedibiliter trahat post se effectum, est futuritio simpliciter talis: si non infallibiliter, aut inimpedibiliter, sed tantùm ordinariè post se trahat

trahat effectum, est juxta Angelicum tantùm futuritio secundùm quid. Formalis futuritio juxta S. Thomam, & communissimam nostrorum est *non existentia nunc, & existentia postea*, scilicet pro tempore importato per copulam; sicut præteritio formalis est *existentia prius*, & *non existentia nunc*: adeóque futuritio involvit esse, & non esse rei, sed pro diversis instantibus. Utramque hanc futuritionem tradit Angelicus *quæst. 12. de veritate (quæ est de Prophetia) art. 10. ad 7.* dicens: *Aliquid potest dici esse futurum non solùm ex hoc, quòd ita erit, sed quia ita est ordinatum in causis suis, ut sic sit futurum.*

339. Eandem distinctionem duplicis futuritionis S. Doctor tradit etiam alibi, ùt *1. part. quæst. 86. art. 4. in corp.* item *1. part. quæst. 14. art. 13. in corp.* ubi addit, quòd, qui rem cognoscit in causa contingente, seu non inimpedibiliter inferente effectum, habeat tantùm conjecturalem notitiam: ex qua ratione dein DEO tribuit alium modum cognoscendi omnia contingentia futura, scilicet, non tantùm in causis, sed etiam in se ipsis; sic enim ibidem habet: *DEUS autem cognoscit omnia contingentia, non solùm prout sunt in suis causis, sed etiam, prout unumquodque eorum est actu in se ipso.* & *1. part. quæst. 86. art. 4. in corp.* ait: *Futura dupliciter cognosci possunt: uno modo in se ipsis, alio modo in suis causis. In se ipsis quidem futura cognosci non possunt, nisi à DEO . . . . . sed prout sunt in suis causis, cognosci possunt etiam à nobis.* insuper *cit. quæst. 12. de verit. art. 10. in corp.* ait: *DEUS non solùm cognoscit futura ratione ordinis causarum, sed etiam, quantùm ad ipsum exitum, vel executionem ordinis.* Eandem duplicem futuritionem admittit Joannes à S. Thoma *in 1. part. ad quæst. 14. disp. 19. art. 1. n. 2.*

Nota tamen, S. Doctorem non negare DEO scientiam futurorum in causis, etiam eorum, quæ reipsa non sunt futura. Ut autem hæc non possit dici falsa, sciendum, hanc scientiam non tam esse præscientiam futuri eventûs, quàm scientiam præsentis ordinis causarum, sive, quòd causæ ordinatæ sint ad hunc effectum, si non impediantur. Et sic exponendæ sunt prophetiæ comminatoriæ, quæ dein non fuêre impletæ, ùt subversio Ninives: scilicet justitia Divina præparata erat ad urbem evertendam, sed tamen impedibiliter per pœnitentiam. Unde S. Doctor *cit. quæst. 12. de veritate art. 10. ad 2.* ait: *Cùm in Divina præscientia sit cognitio ordinis, & eventûs, quædam prophetia derivatur ex una parte, quædam ex alia: præscientia verò DEI secundùm hoc propriè præscientiæ nomen habet, quòd ad eventum respicit, qui futurus est; ordo enim ad eventum est in præsenti; unde de eo magis est scientia, quàm præscientia. Et sic illa prophetia, quæ ordinem respicit, non dicitur secundùm præscientiam, sed solùm illa, quæ est secundùm eventum.*

340. Jam de contingentia, & necessitate effectûs. *Contingentia* stat in hoc, quòd effectus ita procedat à sua causa, ut possit non procedere. Aliqua dicitur *secundùm quid*, quando scilicet causa est necessaria, sed tamen impedibilis, e. g. si ignis producatur ab alio igne; posset enim impediri, ùt contigit in igne Babylonico. Alia est contingentia *simpliciter talis*, quando scilicet causa est libera, & ùt proximè expedita potest agere, vel non agere. e. g. Petrus potest peccare, & potest non peccare, stante eodem actu primo proximo. Rursus alia contingentia dicitur *transcendentalis*, quæ datur in omni ente creato, quatenus omnis creatura est indifferens ad existendum, vel non, & per hoc differt à DEO.

Necessitas stat in hoc, quòd res non possit aliter se habere. Hinc idem est necessariò existere, ac non posse non existere. Alia dicitur *absoluta*, alia *ex suppositione*. Prior est, quæ rei convenit ex essentia sua, nulla facta suppositione: qua ratione solus DEUS necessariò existit. Altera est, quando res se ita tantùm necessariò habet, supposita aliqua conditione. Hæc necessitas non opponitur contingentiæ; quia quodlibet contingens, supposita aliqua conditione, est, vel non est. Sic supposito decreto efficaci DEI de creando mundo, vel supposita ipsa actuali ejus creatione, mundus ex se indifferens, vel contingens, necessariò existit.

341. Rursus alia necessitas dicitur *antecedens*, alia *consequens*. Illa (quam S. Thomas etiam vocat *necessitatem consequentis*) juxta S. Anselmum *lib. 2. Cur DEUS homo c. 18.* est, quæ facit rem, seu est causa, vel qualecunque præsuppositum ad rem, ex qua res inimpedibiliter sequitur. Sic se habet catena ferrea à me inauferibilis, ex qua inimpedibiliter sequitur negatio fugæ. *Consequens* (quam S. Thomas etiam vocat *consequentiæ*) est, quam facit res, seu est illa, quæ sequitur ex re ipsa, sive est necessitas ex suppositione rei; nam non potest res non esse ex suppositione, quòd sit. Unde fundatur hæc necessitas in illo primo principio: *Idem non potest simul esse, & non esse.* Sic se habet ambulatio liberè suscepta, qua posita, non possum simul quiescere. Necessitas antecedens est opposita contingentiæ simpliciter tali, seu libertati actûs: non verò necessitas consequens; nam, etsi liberè ambulans non possit simul quiescere, tamen liberè non quiescit. Hoc indicavit Philosophus *1. Periherm. c. ult.* ajens: *Igitur esse, quod est, quando est, & non esse, quod non est, quando non est, necesse est. Sed non omne quod est, necesse est esse: nec quod non est, necesse est non esse.*

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

342. OB. 1. S. Augustinus *lib. 11. confess. c. 20.* revocat omnia tempora ad præsens, & ait: *Præsens de præteritis memoria, præsens de præsentibus intuitus, præsens de futuris exspectatio:* ergo futuritio est aliquid præsens. Conf. ex S. Anselmo *Dialogo de veritate cap. 11.* ubi ait: *Non est vera oratio, quæ dicit futurum esse aliquid, nisi reipsa sit aliquid futurum: neque aliquid est futurum, si non sit in summa veritate:* ergo futuritio stat in summa veritate, sive DEO, vel ejus decreto. Resp. dist. conf. futuritio extrinseca, vel impropriè talis est præsens. con. conf. intrinseca, formalis, aut propriè talis. neg. conf. S. Augustinus, ùt ex sequentibus patet, negat, præterita, & futura existere tunc per statum, quando dicuntur præterita, vel futura: & dein quærit, an non in aliquo sensu possint dici præsentia: affert autem modum in objectione allatum, qui tamen improprius est.

Uti-

Utique enim memoria non est præteritis, nec exspectatio futuris intrinseca; unde ipse S. Doctor addit, nec hac ratione sibi satisfactum: & tandem solùm petit, sibi concedi, nec præterita, nec futura esse, intellige, per statum. Quando autem idem S. Doctor *lib. eodem cap. 18.* ait, fortè non videri futura, sed tantùm causas eorum præsentes, ibi, ùt observat Ruiz *de scientia DEI disp. 29. sec. 2. n. 2.* nihil decidit, sed tantùm quæstionem proponit, nec resolvit, sed à DEO explicationem petit. Ad confirm. resp. S Anselmus *loc. cit.* vult probare, dari aliquam summam veritatem, qua deficiente nulla detur veritas inferior creata; quia hæc debet esse participatio superioris: & verba ejus ad summum probant, in veritate summa dari aliquam futuritionem extrinsecam, quæ sit causa futuritionis intrinsecæ: sic etiam eodem modo dicit: *ideo est aliquid præteritum, quia sic est in veritate summa:* quin intrinseca præteritio rerum sit veritas Dei. In forma dist. cons. futuritio extrinseca stat in Deo. om. intrinseca. neg. cons.

343. Ob. 2. S. Thomas *1. part. quæst. 16. art. 7. ad 3.* ait: *Illud, quod nunc est, ex eo futurum fuit, antequam esset; quia in causa sua erat, ut fieret: unde sublatâ causâ non erat futurum illud fieri*: ergo futuritio stat in dispositione causarum, vel decreto DEI efficaci. Confirm. Idem Angelicus *quæst. 12. de veritate art. 10. ad 12.* ait. *Causæ superiores, quæ sunt rerum rationes in Divina præscientia, nunquam deficiunt ab impletione suorum effectuum, sicut deficiunt causæ inferiores, & ideo in causis superioribus cognoscuntur rerum eventus absolutè: sed in inferioribus non nisi sub conditione:* ergo futuritio rerum potest stare saltem in dispositione causæ primæ: & quando hic S. Doctor negat, futurum cognosci in causis, intelligi debet de causis secundis. Resp. dist. cons. aliqua futuritio causalis stat in decreto. conc. cons. formalis. neg. cons. Textus plùs non probat, quàm ablata futuritione causali, etiam auferri formalem, quod non negamus. S. Thomas tantùm ibi contendit, nullam veritatem creatam existere ab æterno, & sic nullam propositionem creatam de futuro esse ab æterno, quod etiam non negamus. Ad conf. dist. 1. part. conf. potest stare futuritio causalis. conc. formalis. neg. 1. p. conf. & nego etiam secundam; quia neque in causa prima, in quantum constituit actum primum proximum liberum creaturæ, potest cognosci effectus; quia etiam ipsa causa prima, ùt constituens illum actum primum, est indifferens.

344. Et hinc S. Doctor *in 1. dist. 38. quæst. 1. a. 5.* expresè tradit, causam primam, si influere debeat cum causa secunda contingente, vel libera, posse esse cum hujus defectu, hoc est, cum ea nil producente, & ab hac impediri ab effectu: sicut influxus solis potest impediri à dispositione arboris, ne in ipsa producat flores. Unde, licèt ipsam causam primam vocet necessariam, non vult dicere, necessariò debere producere determinatum effectum, sed tantùm esse necessariam ad posse; quia sine ipsa causa secunda nil potest: vel ad summum, necessariò producere aliquem effectum indeterminatè; sicut sol in arbore non producit determinatè flores, sed, vel ipsos, vel etiam ariditatem. Quare loco in objectione citato S. Doctor loquitur tantùm de effectibus solì causæ primæ liberis, qui utique possunt prævideri in decreto efficaci, tanquam causa eorum superiore; quod sufficit ad intentum S. Doctoris, qui tantùm vult probare, non omnem prophetiam esse conditionatam: sed aliquas etiam absolutas. Non tamen nego, posse etiam absolutè prædici effectus liberos: sed tantùm nego, eos posse prædici ex sola causa superiore immediata, requisita ad actum primum proximum; possunt enim prædici, vel ex scientia visionis, vel ex prædefinitione, aut permissione effectûs: quæ, vel non sunt causæ necessariò requisitæ, vel non sunt immediatæ, de qua re inferiùs.

345. Ob. 3. Illud est futuritio rei, per quod distinguitur res à merè possibili: sed ab hoc distinguitur, per determinationem in causa: ergo. Conf. Connexio inferens effectum secundum sufficit ad eum denominandum futurum: ergo est futuritio; sed hæc connexio vel maximè habetur à decreto, vel scientia DEI: ergo. Resp. dist. maj. est futuritio rei vel intrinseca, vel extrinseca. conc. maj. determinatè semper intrinseca. neg. maj. & om. min. neg. cons. Adverte autem, licèt constitutivum sit semper distinctivum, non tamen distinctivum semper esse constitutivum; potest enim quis extrinseco signo distingui, e. g vestes item Petrus & Paulus ab invicem; quia unus est cognitus, non autem alter. Ad conf. dist. ant. sufficit ad denominandum effectum extrinsecè futurum. conc. ant. intrinsecè futurum. neg. ant. & sub ead. dist. conc. vel neg. cons. om. dein illat. rursus sub ead. distinct. conc. vel nego ult. cons. Dixi: omitto illatum; quia videtur supponere, quòd ea connexio semper requiratur ad omnem propositionem veram de futuro; cùm tamen tantùm requiratur ad veritatem propositionis de futuro necessario: imò ad veritatem qualiscunque propositionis de quocunque futuro neque requiritur connexio subjecti cum prædicato, sed tantùm convenientia. Vide Martinez *contr. 3. disp. 4. sect. 3.*

346. Ob. 4. Futuritio e. g. peccati crastini est denominatio realis: ergo est extrinseca peccato, quod nunc nihil est reale: ergo est decretum DEI; quia aliud non est assignabile. Resp. dist. ant. est denominatio adæquatè realis. neg. ant. inadæquatè. subd. est talis per statum. neg. ant. per ampliationem. conc. ant. & dist. 1. cons. est extrinseca peccato inadæquatè. conc. 1. cons. adæquatè. neg. 1. cons. & dein etiam secundam. Futuritio, ùt jam suprà dictum, dicit duo: negationem rei nunc: & hæc est extrinseca: existentiam cras: & hæc est intrinseca peccato, non quidem per statum, sed per ampliationem; sicuti etiam est realis denominatio, non per statum; quia necdum realiter existit, sed per ampliationem; quia existet. Sic adversarii solent respondere de præteritione peccati hesterni. Adde, videri impossibile, quòd decretum DEI ratione sui, independenter à scientia media, sit futuritio peccati; nam non esset purè permissivum (hoc enim se solo non infallibiliter inferret peccatum) prædeterminativum autem ad peccatum admitti non potest, ùt pluribus infrà dicemus.

347. Ob. 5. Futuritio e. g. Antichristi est præsens (nunc enim dicitur futurus, & quando existet, non ampliùs dicetur futurus) sed nihil modò est præsens, nisi decretum DEI: ergo istud est futuritio Antichristi. Confirm. 1. Futuritio Antichristi datur ab æterno, & nihil datur ab æ-

terno præter decretum DEI: ergo. Conf. 2. Futuritio respectu aliquarum propositionum de futuro in sacris Scripturis habetur per aliquid præsens, e. g. futuritio eversionis urbis Ninives à Propheta prædicta habetur per decretum DEI præsens conditionatum evertendi urbem, nisi pœnitentia agatur: ergo etiam futuritio aliarum rerum.

Resp. Loquendo de futuritione formali (causalis enim non venit ad rem) dist. maj. est præsens per statum. neg. maj. per ampliationem, vel alienationem. conc. maj. & distincta proportionaliter. min. neg. conf. Prior pars, seu negatio rei nunc datur, propriè loquendo, per alienationem; quia negatio tantùm existit per alienationem. Si autem cum quibusdam velis minùs propriè loqui, mea pace dic, eam existere nunc per statum suo modo; sic autem futuritio existet de præsenti per statum denominativè accepta, non autem quidditativè; quia altera pars, scilicet existentia rei, non datur nunc per statum, sed per ampliationem, hoc est, dabitur. Eadem responsio sufficit ad confirmationem 1. nam futuritio tantùm datur per alienationem ab æterno, vel tantùm denominativè, quatenus negatio suo modo existit ab æterno. Ad 2. confirm. Martinez *controv. 3. disp. 4. sec. 1.* dicit, illas propositiones non esse strictè de futuro, sed de præsenti; quia objectum earum est decretum præsens, quod præcipuè Propheta annunciavit. Qui reducunt ad propositiones de futuro, dicunt, futuritionem conditionatam eversionis esse objectum earum propositionum: quæ tamen futuritio, à qua scientia videatur, inferiùs est decernendum.

348. Dices 1. Si non dantur omnes partes nunc per statum, neque totum datur: sed non dantur per statum nunc omnes partes futuritionis: ergo prob. maj. Totum, & omnes partes sunt id. m: ergo. Resp. dist. ma. non datur totum denominativè. neg. ma. non datur quidditativè. conc. ma. & conc. min. sub eadem dist. conc. & neg. conseq. Eodem modo dist. etiam prob. Hoc debet dici in omnibus denominationibus successivis: quomodo enim aliàs poterit dici, dari nunc annus *29.* mensis Januarius &c.

Dices 2. Ergo etiam, quando Antichristus existet, poterit dici futurus; quia dabitur una pars hujus denominationis, scilicet existentia, sicut nunc datur negatio. Imò, quando res est præterita, poterit dici futura; quia etiam, postquam transiit, datur ejus negatio. Resp. neg. illat. Ad dandam aliquam denominationem non sufficit quælibet pars, sed illa tantùm, quam inspectâ naturâ denominationis ex communi notione requiri colligimus: atqui ex communi omnium notione futurum non dicitur id, cujus existentia nunc datur, sed cujus nunc datur negatio, & existentia postea. Sic etiam non dicitur futurum, cujus negatio datur post existentiam, sed debet dari antè; aliàs dicetur præteritum.

349. Ob. 6. Existentia Antichristi destruit futuritionem: ergo non constituit. prob. ant. Quando in fine mundi existet Antichristus, non amplius dabitur futuritio: ergo. Resp. dist. ant. existentia existens per statum destruit futuritionem. om. ant. existens per ampliationem. neg. ant. & dist. conf. non constituit existentia existens per statum. om. conf. existens per ampliationem. neg. conf. quando enim datur existentia per statum, non amplius datur negatio, & consequenter non datur amplius futurum denominativè: &, quamvis omittatur, dari aliquam adhuc partem futuritionis: tamen non amplius datur illa, quæ ex communi omnium notione requiritur ad futurum: sic etiam combusto ligno datur adhuc materia ligni, sed non lignum.

350. Ob. 7. Futurum non est aliquid merè possibile: sed non potest explicari, quid sit, nisi decretum DEI: ergo. Confirm. Futurum certum distinguitur à casuali, & dubio: sed per nil aliud, nisi per decretum DEI: ergo. Resp. dist. ma. futurum non est per statum aliquid merè possibile. neg. maj. non est per ampliationem, seu, non erit semper aliquid merè possibile. conc. maj. & neg. min. ac conf. Res adhuc tantùm futura tam parùm existit pro statu, quàm aliquid merè possibile; quia autem aliquando existet, hinc per ampliationem dicitur, non esse merè possibile: quo in sensu ordinariè de futuris loquimur. Ad conf. dist. maj. distinguitur intrinsecè futurum certum à dubio, si utrumq; verè futurum est. neg. maj. extrinsecè tantùm. conc. maj. & dist. proportionaliter min. neg. conf. Certum, dubium, casuale non sunt denominationes rebus intrinsecæ, sed derivantur à nostris cognitionibus, aut certis, aut dubiis &c. unde res, quæ reverà futura est, quamvis de hoc mihi non constet, sed dubitem, non differt ab alia, de qua mihi certum est, eam esse futuram. Si autem res futura non est, quamvis putem, eam futuram esse, differt ab alia reverà futura per existentiam postea, quam altera habebit, non autem ista.

351. Ob. 8. Peccatum crastinum dicitur nunc possibile ab omnipotentia DEI: ergo etiam dicitur nunc futurum à voluntate, vel decreto DEI. Confir. 1. Futurum independenter à decreto DEI nunc nihil est: ergo non potest esse verificativum propositionis: ergo debet hoc constitui in decreto DEI. Confirm. 2. Juxta nos non potest explicari, an futuritio sit ante, vel post decretum DEI: hoc debet explicari: ergo. Resp. dist. ant. dicitur possibile extrinsecè, & causaliter. conc. ant. intrinsecè, & formaliter. neg. ant. dein, omisso etiam ant. neg. conf. ex dictis *num. 346.* Ad 1. confirm. Si futurum nihil est, decretum DEI nihil decernit, & in nihil tendit. In forma dist. iterum per statum, & ampliationem. Ad 2. confirm. neg. maj. & dico, quòd futuritio absoluta cujuslibet rei sit post decretum DEI; quia, nisi DEUS velit concurrere, vel saltem suum concursum permittere: nulla creatura potest agere: adeóque nihil potest esse futurum.

ARTICULUS III.

An, & quomodo DEUS videat absolutè futura.

352. Dico 1. DEUS infallibiliter cognoscit ab æterno omnia absolutè futura. Conclusio est de fide. Probatur ex Scripturis, & PP. *Eccles. 23. v. 29.* dicitur: *Domino enim DEO, antequam crearentur, omnia sunt agnita.* & *c. 39. v. 24. Opera omnis carnis coram illo*

illo, & non est quidquam absconditum ab oculis ejus. A sæculo usque in sæculum respicit, & nihil est mirabile in conspectu ejus. Psal. 138. v. 3. Intellexisti cogitationes meas de longè. & v. 4. Omnes vias meas prævidisti. v. 5. Tu cognovisti omnia, novissima, & antiqua. Sap. 8. v. 8. Signa, & monstra scit, antequam fiant, & eventus temporum, & sæculorum. Ex Patribus passim idem tradentibus sufficiat Tertullianus, & Augustinus. Prior *l. 2. contra Marcionem cap. 5.* ait: *De Præscientia verò quid dicam, quæ tantos habet testes, quantos fecit Prophetas.* Alter *lib. 5. de civit. DEI c. 4. Nam & confiteri DEUM, & negare præscium futurorum; apertissima insania est.* videatur Didacus Ruiz de Montoya *de præscientia DEI disp. 22.*

353. Prob. conclusio ratione. Clarum est, quòd cognoscere futura sit perfectio absque ulla imperfectione: econtra ea nescire sit imperfectio: ergo DEUS debet ea præscire. Confir. 1. In humanis ille gubernator censetur imperfectior; qui pauciora futura prævidet: & perfectior, qui plura: ergo, cùm DEUS sit gubernator universi totius perfectissimus, debet omnia in universo futura præscire. Confir. 2. Quidquid DEUS cognoscit, ab æterno cognoscit: atqui cognoscit saltem nunc præsentia, quæ vel quilibet homo cognoscit: ergo cognoscit ab æterno, quando adhuc sunt futura.

Nota hîc, SS. PP. aliquando dicere, respectu DEI nil esse futurum, ex quo videtur inferri, eum non cognoscere futura: at plùs non volunt, quàm 1. nil esse præteritum, aut futurum in ipso DEO. 2. nil esse futurum DEO, sicut nobis, quibus futura fiunt præsentia per mutationem etiam nostram; quia durationes nostræ sunt successivæ, & nos etiam ex parte nostra non sumus omnibus præsentes sine nostra mutatione: sicut tamen DEUS ratione æternitatis suæ absque ulla sui mutatione, quantum est ex se, omnibus præsens est. Noster autem sensus, in quo præcisè dicimus, ideo esse aliqua futura respectu DEI; quia ipse ante illa jam existit, negari non potest.

354. Dico 2. DEUS cognoscit absolutè futura in se ipsis. Non nego, DEUM posse, saltem aliquando, aliqua futura cognoscere in causis necessariis, vel in suo decreto, vel in complexo ex decreto, & scientia media, de quo hîc non disputo; sed abstrahendo ab aliis modis cognoscendi, hunc modum, cognoscendi nempe futura in seipsis, positivè defendo. Conclusio hæc est S. Thomæ, & nostrorum, itémque, saltem teste Martinez *contr. 3. disp. 6. sec. 2.* Nominalium, & Scotistarum, (quamvis de Scotistis fors universaliter non sit verum) contra Thomistas. Prob. 1. authoritate Angelici, & textibus *num. 336. & 339. cit.* insuper idem *in 1. dist. 38. quæst. 1. art. 5. ad 3.* ait: *Actus Divinæ cognitionis transit supra contingens, etiamsi futurum sit nunc, sicut transit visus noster supra ipsum, dum est.* Similia habet *ad 4. & ad 6.*

Iterum *ad 7.* dicit. *DEUS non tantùm cognoscit ea, quæ sunt nobis præsentia, sed quæ sunt nobis præterita, & futura, supra quæ tamen omnia intuitus Divinus cadit, secundùm quod suis temporibus præsentia sunt.* Et *art. 4. ejusdem quæstionis in corp.* sic habet: *Omnia ergo illa, quæ habent esse in sua natura, secundùm quodcunque tempus DEUS ab æterno scivit, & apprehendendo naturam ipsorum, ut videndo ea esse non tantùm in cognitione sua, vel potentia alicujus causæ, sed etiam in esse naturæ, quod patet; quia constat, quòd re existente cognoscit DEUS ipsum esse, quod habet in propria natura. Si autem ab æterno non cognovisset, nisi esse ejus, quod est in cognitione, vel in potentia causæ, cognitio sua proficeret per temporum successiones:* quibus ultimis verbis continetur ratio efficax scilicet, quòd, cum scientia DEI immutabilis, & imperfectibilis sit, debeat, quæ semel cognoscit, & prout ea cognoscit, semper cognoscere: adeóque, cùm nunc cognoscat præsentia in se ipsis (nisi velimus ei negare scientiam, quam homini concedimus) debeat ea etiam in se ipsis cognoscere pro tempore, quo adhuc erant futura.

355. Probatur conclusio adhuc alia ratione. Futura contingentia habent ab æterno determinatam veritatem in seipsis, secundùm quam præsciri possunt: ergo secundùm hanc præsciuntur à DEO in se ipsis. conf. non neg. ant. prob. Ex duobus contradictoriis sive de præterito, sive de præsenti, sive de futuro (est enim par ratio) non potest utrumque esse falsum, sed unum est necessariò verum: ergo ex his duobus: *Petrus cras vivet: Petrus cras non vivet:* unum est necessariò verum: cúmque insuper in statu physico, vel reali nihil possit esse indeterminatum, unum ex illis debet à parte rei habere determinatam veritatem: ergo. Confirm. Quidquid est, quantumvis contingens, ex suppositione, quòd sit, determinatè, & necessariò est, ùt fatentur omnes cum Philosopho cit. *num. 341:* ergo etiam futurum ex suppositione, quòd sit futurum, necessariò, & determinatè futurum est pro sua temporis differentia: sed quidquid est, ea ratione, qua est, etiam à DEO cognoscibile est: ergo.

ARTICULUS IV.

Solvitur objectio primaria contra primam conclusionem.

356. OB. Præscientia DEI esset necessariò vera, & æterna: ergo omnia necessariò fierent, prout DEUS præsciviisset, & nihil fieret liberè: hoc admitti non potest: ergo nec præscientia. prob. conf. Si res non fierent necessariò, tunc vel præscientia posset falsificari, vel mutari, vel tolli, vel impedir: nihil horum dici potest: ergo. prob. min. Non primum; quia præscientia est necessariò vera: non secundum; quia est immutabilis: non tertium ex eodem capite: non quartum; quia, quod est ab æterno, non potest impediri ab aliquo primùm existente in tempore; aliàs Antichristus posset impedire homicidium Caini: ergo. Resp. dist. ant. præscientia DEI esset necessariò vera necessitate antecedente. neg. ant. consequente, quæ non tollit libertatem. conc. ant. & neg. conf. ad prob. neg. min. & dico, quòd possit impediri. ad prob. dist. ill. quod est ab æterno, non potest impediri ab aliquo existente in tempore, si istud non jam objectivè existat ab æterno, & illud æternum non connectatur cum hoc existente in tempore. conc. ant. secus. neg. ant. & conf. Ex hoc autem non sequitur, quòd Antichristus possit impedire homicidium Caini; quia hoc non habet connexionem

cum existentia Antichristi: at poterit Antichristus impedire prædictionem peccatorum ab eo patrandorum, sicut & præscientiam eorundem.

357. Dices 1. DEUS jam scit, Antichristum peccaturum, & Antichristus potest tamen juxta nos non peccare: ergo potest falsificare scientiam DEI. prob. cons. Bona est consequentia: DEUS scit me peccare, & ego non pecco: ergo ego falsifico scientiam DEI: ergo etiam ista est bona: DEUS scit me peccare, & ego possum non peccare: ergo possum falsificare scientiam DEI. Resp. neg. cons. quia Antichristus non potest facere sensum compositum, sed tantùm divisum: neque potest tollere scientiam, sed tantùm impedire. Ad prob. conc. ant. neg. cons. quia illæ duæ propositiones 1mi antecedentis dicunt sensum compositum, adeóque legitima est consequentia: at propositiones 2di antecedentis dicunt tantùm sensum divisum (aliàs non essent veræ,) adeóque non infertur consequentia. Verum est, quòd priores etiam duæ propositiones sint falsæ, adeóque & consequens materialiter sumptum sit falsum: quia autem supponuntur ùt veræ, consequentia saltem est formaliter bona. At in 2. enthymemate, cùm propositiones sumantur ùt realiter veræ, adeóque in sensu diviso, consequens & materialiter, & formaliter falsum est.

358. Jam autem, quòd æternum possit impediri ab existente in tempore, debet intelligi, non ex suppositione, quòd jam existat; (hoc enim esset tolli, non impediri; quia impedire est facere, ne unquam detur) sed sic, quòd ens physicè existens in tempore possit facere, ne alterum ab æterno extitisset: sic, si Judas non peccâsset, DEUS ab æterno non habuisset præscientiam de ejus peccato. Notandum autem est, quòd etiam peccatum Judæ jam extiterit objectivè ab æterno, hoc est, ab æterno fuerit cognoscibile tanquam futurum suo tempore, & sic suo modo fuerit præsuppositum ad præscientiam Divinam: ergo potest intelligi, quòd, si illa futuritio peccati non fuisset, præscientia, quam DEUS modò habet, impedita fuisset, & DEUS aliam habuisset.

Notandum ulteriùs, scientiam DEI impediri, vel determinari, non tam ratione existentiæ physicæ, actualiter jam existentis, quàm ratione existentiæ objectivæ, seu ratione cognoscibilitatis objecti, quæ jam, ùt dictum, suo modo datur ab æterno: unde præscientia DEI est impedibilis ab aliquo physicè existente in tempore, non ùt actualiter jam existente (nec enim actualis existentia debet dari, quando datur impeditio) sed ùt existente objectivè, quam existentiam jam habet ab æterno: & sic impœnitentia Judæ non actualiter, sed objectivè existens, impedivit præscientiam de ejus salute: quòd si illa futura non fuisset, adeóque non fuisset objectivè existens, seu cognoscibilis ab æterno, DEUS habuisset præscientiam aliam de ejus salute.

359. Dices 2. Si præscientia DEI daretur, ea esset causa futurorum: ergo tolleret libertatem. ant. prob. ex S. August. *lib. 6. de Trinit. cap. 10.* sic dicente: *Non enim hæc, quæ creata sunt, ideo sciuntur à DEO, quia facta sunt: ac non potiùs ideo facta sunt, vel mutabilia, quia immutabiliter à DEO sciuntur.* & *lib. 15. de Trinit. cap. 13. Quia ergo scivit, creavit; non quia creavit, scivit; nec aliter ea scivit creata, quàm creanda.* Hæc objectio fusiùs est deducenda; quia alii integram hac de re quæstionem instituunt. Recolendum itaque 1. scientiam DEI dividi in scientiam simplicis intelligentiæ, & scientiam visionis. Secundò recolendum, aliquando omnem scientiam DEI, etiam simplicis intelligentiæ, visionem appellari. ita expressè Angelicus *quæst. 2. de veritate art. 9. ad 3.* scribit: *Nihil prohibet aliquando omnem scientiam Divinam visionem dici: aliquando verò solùm illam, præteritorum, præsentium, & futurorum.* Et hæc est stricta acceptio scientiæ visionis. 3. Scientiam artificis, qua dirigitur ad opus faciendum, quæque est ipsa ars, non esse visionem operis jam facti, sed tantùm factibilis; ridiculus enim esset artifex, qui, cùm sciret, vel videret opus jam factum, vellet illud primùm dependenter ab hac sua scientia, vel visione facere.

360. Jam verò, quòd scientia visionis, strictè dicta, præsupponat opus jam factum, vel saltem jam futurum, pro priori ad scientiam, constanter docent SS. PP. asserentes, non ideò res fieri; quia à DEO præsciuntur, sed ideò præsciri; quia fiunt, aut futuræ sunt. Sic S. Justinus M. *lib. quæstionum Christianis à gentibus positarum quæst. 58.* ait: *Nec causa est ejus, quod futurum est, prænotio, sed quod futurum est, causa est prænotionis; neque enim prænotionem sequitur, quod futurum est, sed quod futurum est, prænotio.* Origenes *lib. 7. in cap. 8. ad Rom. v. 29. Non propterea erit aliquid; quia id scit DEUS futurum: sed quia futurum est, scitur à DEO, antequam fiat.* S. Hieronymus *in cap. 26. Jerem. ad verba: Noli subtrahere* &c. *Non enim ex eo, quòd DEUS scit futurum aliquid, idcirco futurum est: sed, quia futurum est, Dominus novit, quasi præscius futurorum.* S. Augustinus *lib. 5. de civitate DEI cap. 10. Neque enim ideò peccat homo; quia DEUS illum peccaturum præscivit. Imò ideò non dubitatur ipsum peccare, cùm peccat; quia ille, cujus præscientia falli non potest, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse præscivit, qui, si nolit, utique non peccat. Sed si peccare noluerit, etiam hoc ille præscivit.*

Nec dicas, S. Augustinum tantùm dicere, præscientiam non esse causam peccatorum, esse tamen causam bonorum operum; nam S. Augustinus exemplo præscientiæ de peccato vult probare, quòd præscientia non tollat libertatem in ordine ad opera bona, ad quæ nos leges obligant: & ad preces, de quibus immediatè antè meminit: foret autem argumentatio indigna tanto Doctore, si rationem afferret, quam non existimâsset quadrare præcipuæ parti illius materiæ, de qua ex professo agebat. videatur Ruiz de Montoya de scientia DEI *disp. 33. sect. 3. & sect. 4.* ubi adducit plurimorum adhuc SS. PP. textus pro nostra sententia.

361. Nunc in forma neg. ant. intellectum de scientia visionis strictè dicta, & quidem formaliter accepta, sicut & de causa, immediatè & per se constituente actum primum proximum: (an enim scientia visionis realiter, & virtualiter identificetur decreto DEI, quod est causa, constituens actum primum remotum (ex quo capite dein salvatur libertas actûs 2. di) difficultas est, inferiùs decidenda, quando de virtuali indivisibilitate decreti

creti *disp. 3. quæst. 1. art. 5.* agemus. SS. PP. non intelligendi sunt de scientia visionis, sed de scientia simplicis intelligentiæ, quæ scilicet rem non ostendit jam factam, sed factibilem, seu possibilem, & se habet sicut scientia artificis, seu ars artificem dirigens. Hinc etiam est, quòd à S. Augustino *lib. 6. de Trinit. c. 10.* scientia DEI, quæ est causa eorum, quæ facta sunt, dicatur *Ars quædam omnipotentis, atque sapientis DEI:* qui textus à S. Thoma *q. 2. de veritate a. 14. in corp,* citatur. Verba Angelici sunt: *Præterea scientia DEI est quædam ars rerum creandarum, ut dicit Augustinus in sexto de Trinitate, quòd Verbum est ars plena omnium rationum viventium: sed ars est causa artificiatorum: ergo scientia DEI est causa rerum creatarum.* Unde etiam Angelicus tantùm vult, scientiam simplicis intelligentiæ, non verò scientiam visionis, strictè dictam, esse causam rerum.

Quæ mens Angelici ulteriùs patet *1. part. quæst. 14. art. 8. in corp.* ubi ait: *Dicendum, quòd scientia DEI est causa rerum; sic enim scientia DEI se habet ad omnes res creatas, sicut scientia artificis se habet ad artificiata: scientia autem artificis est causa artificiatorum, eoquòd artifex operetur per suum intellectum.* Quòd autem *eodem art. ad 3.* dicat, res naturales esse medias inter scientiam DEI, & scientiam nostram, rectè dicit; quia nos non habemus scientiam de faciendis illis, sed tantùm de factis. Idem S. Doctor *eodem articulo in corp.* docet, formam intelligibilem, seu scientiam se habere ad opposita, hoc est, esse compossibilem cum effectibus oppositis: quod iterum non convenit scientiæ visionis strictè tali, quæ videt effectum determinatum; sed tantùm scientiæ simplicis intelligentiæ, quæ videt possibilia contraria: éstque indifferens ad existentiam effectûs. Iterum *eadem quæstione art. 9. ad 3.* ait S. Doctor: *Non est in scientia DEI, ut illa sint: sed quòd esse possint:* quod utique refertur ad scientiam simplicis intelligentiæ, quæ possibilia habet pro objecto.

362. Dices ult. 1. Juxta S. Thomam scientia DEI, quæ est causa rerum, est libera: sed scientia simplicis intelligentiæ est necessaria: ergo. Resp. dist. min. scientia ista est necessaria in repræsentando, conc. min. in operando. neg. min. & cons. quia, ut in actu secundo influat suo modo directivè, non habet ex se necessariò, sed habet à libero decreto DEI, ùt scilicet ars à voluntate artificis.

Dices iterum. Angelicus *q. 2. de veritate a. 14.* objicit sibi textum Origenis, citatum à nobis *num. 360.* & *ad 1.* respondet, Origenem tantùm velle dicere, quòd scientia DEI non sit causa inducens necessitatem in scito: per illud autem, quòd dicat: ideo DEUM scire; quia futurum est, non importari causam essendi: sed tantùm inferendi: Resp. hoc ipso ex S. Doctore debet negari, quòd scientia visionis strictè dicta, & formaliter accepta, sit causa immediata per se effectûs; nam sic inferret necessitatem. Dein Angelicus *1. p. q. 14. a. 8.* ubi eandem sibi objectionem facit, exponit Origenem de scientia DEI purè speculativè tali, & præscindendo ab adjuncta voluntate Divina, sine qua non causat; nam non causat, nisi scientia approbationis, seu complexum ex decreto, & scientia: neque tamen hæc causat id, quod DEUS scit jam existens: sed aliquid subsequens.

Dices 3. Neque scientia simplicis intelligentiæ causat sine decreto. Resp. de hac Origenem non loqui; quia est clarum, hanc non scire futura ùt futura, de quibus tamen Origenes loquitur. Quando autem Angelicus docet, futura importare solùm necessitatem inferendi, seu consequentiæ, non verò causam essendi, seu consequentis, respectu scientiæ Divinæ: excludit tantùm à futuris rationem causæ physicè influentis respectu scientiæ Divinæ; quòd patet ex *cit. quæst. 2. de veritate art. 14. in corp.* ubi probat, futura non posse causare scientiam DEI, ex eo, quòd temporalia non possint causare æternum, & *quia* (ùt ait) *in DEO nihil est causatum; cùm ipse sit, quidquid habet. - - - - è converso scientia nostra causata est à rebus, in quantum scilicet eam à rebus accipimus.* Unde necessitatem consequentiæ non sumit strictè pro sola illatione logica, qua etiam ex effectu infertur causa, seu prius ex posteriori: sed pro omni illatione, etiam ex causa saltem impropriè dicta, sive, ùt Magister Sententiarum *l. 1. dist. 38. §. quid ex prædictis* loquitur, ex causa, sine qua non, seu ex aliquo præsuppositio, modò non sit causa physica.

363. Dices 4. S. August. *lib. 15. de Trinit. c. 13.* ait: *Nec aliter ea scivit creata, quàm creanda.* sed creata non videntur per scientiam simplicis intelligentiæ: ergo non loquitur de ista. Confirm. 1. ex Gonet. Scientia non potest esse causa rerum, quas non videt: sed scientia simplicis intelligentiæ non videt absolutè futura: ergo. maj. videtur clara. min. prob. Scientia simplicis intelligentiæ definitur à Theologis cognitio eorum, quæ nec sunt, nec fuerunt, nec erunt. Et sic etiam loquitur S. Thomas *1. part. quæst. 14. art. 9. in corp.* dicens: *Quædam enim, licèt non sint nunc in actu, tamen vel fuerunt, vel erunt: & omnia ista dicitur DEUS scire scientia visionis.* & paulò post: *Quædam verò sunt, quæ sunt in potentia DEI, vel creaturæ, quæ tamen nec sunt, nec erunt, neque fuerunt: & respectu horum non dicitur habere scientiam visionis, sed simplicis intelligentiæ.* Confirm. 2. S. August. *lib. de bono perseverantiæ cap. 17. sub finem* ait, dona DEI (per quæ intelligit nostros actus bonos) non præsciri, nisi detur prædestinatio: & hinc dari prædestinationem; quia datur præscientia: ergo non videntur isti actus boni absolutè futuri in seipsis, sed tantùm in decreto.

Resp. neg. min. Non quidem videntur ùt jam creata, seu facta, sed ùt possibilia: sicut scilicet fuêre visa, antequam crearentur. Attentè legenti utrumque locum citatum *num. 359.* cùm contextu, clarè patebit, quòd S. Augustinus tantùm velit, DEUM nunquam acquirere notitiam novam, sed, quidquid scit, ab æterno sciviſſe: nec ideo cognoscere creata; quia sunt, hoc est, nunc existunt: sed ea jam cognita fuisse, antequam existerent, quod libentissimè concedimus. Unde videtur mihi loqui de scientia genericè accepta, & in decursu descendere ad species: & aliquando loqui de scientia visionis, ùt, cùm dicit, præscire DEUM nostras preces, & an sit exauditurus eas: aliquando de scientia simplicis intelligentiæ, ùt, cùm dicit, res esse ideo; quia DEUS eas novit; nam aliàs sibi contradiceret *loc. cit. num. 360.*

364. Tandem Ruiz de Montoya *de scientia DEI disp. 33. sect. 3. num. 21.* asserit, posse dici

cum Magistro Sententiarum *l. 1. dist. 38. §. quid ex prædictis &c.* S. Augustinum intelligendum, non de scientia qualicunque, sed de scientia approbationis (de qua *num. 283.*) quæ est complexum ex scientia, & decreto Divino, quod decretum est aliqua causa remota actuum, saltem bonorum; adeóque illud complexum etiam est causa. Hinc futura ideo sunt; quia à DEO sciente approbantur, vel decernuntur: non autem ideo pro priori decernuntur; quia sunt: & in hoc saltem complexo, tanquam in aliquo priori, possunt videri absolutè futura: qua ratione aliquando melius videtur salvari, quomodo scientia, quæ præscientia dici possit, sit causa futurorum. Sed hujus solutionis intelligentia clara supponit multa infrà exponenda. Interim sufficit responsio prior, juxta quam scientia simplicis intelligentiæ, sicut potest dici scientia visionis ex *num. 359.* ita potest etiam dici aliquando præscientia, seu scientia prævia.

Ad 1. conf. om. maj. dist. min. scientia simpli- intelligentiæ non videt futura sub ratione futurorum. conc. mi. sub ratione possibilium. neg. mi. & cons. ad prob. neg. ant. aliam definitionem dedimus *num. 283.* Angelicus autem plus non dicit, quàm quòd purè possibilia non sint objectum scientiæ visionis stricte talis: non autem, quòd existentia, vel futura omnino non sint objectum simplicis intelligentiæ, ne quidem, si considerentur ùt possibilia. Ad 2. conf. neg. cons. S. Doctor ibi tantùm vult, dari connexionem inter ista duo, quòd scilicet actus absolutè futuri sint præsciti, & prædestinati; nam intentum ejus est probare, actus illos, præsertim primum & initialem fidei, & ultimum, seu completivum perseverantiæ, debere prædestinari, & vi prædestinationis gratuitæ à DEO tanquam sua dona prævideri: unde ait, quòd, si actus illi non sint ita prædestinati, etiam non præsciantur: quod verum est, in hac præsertim providentia, in qua nullus actus bonus absolutè elicitur, qui non priùs sit prædefinitus, seu prædestinatus: consequenter etiam nullus ante prædestinationem eliciendus prævidetur. Ex hoc autem non sequitur, quòd, quando actus prædestinatus est, tantùm in prædestinatione videri possit, & non alio modo, seu etiam in seipso; quia & in seipso, & simul etiam in prædestinatione videri potest.

365. Dices 5. S. Gregorius *lib. 20. moral. c. 23.* ait. *Nam & quæque sunt, non ab æternitate ejus ideo videntur; quia sunt: sed ideo sunt, quia videntur. & lib. 32. cap. 6. Non existentia videndo creat: existentia videndo continet.* Resp. S. Gregorium hos textus prorsus incidenter ponere. Primo loco ejus intentum est probare, nihil respectu DEI esse præteritum, aut futurum, sed omnia esse præsentia; hinc rectè Vasquez *tom. 1. disp. 68. c. 6. num. 43.* respondet, S. Pontificem non negâsse, ideo futura à DEO cognosci; quia futura sunt, sed negâsse, ideo cognosci; quia præsentia sunt; cùm physicè ab æterno non sint. Neque dicit S. Greg. ideo futura esse; quia cognoscuntur: sed ideo esse præsentia: quare loquitur de præsentia intentionali, cujus causa formalis est cognitio DEI; ideo enim sunt res intentionaliter præsentes; quia cognoscuntur.

Nec objicias, juxta nos S. Doctorem primò sumere illud *sunt* pro *physicè existunt*: & secundò pro *intentionaliter existunt*; nam nisi secundo loco ita accipiatur, planè falsum est, creata esse ab æternitate; quia nihil est physicè ab æternitate: primo autem loco debet intelligi esse physicum, vel objectivum; aliàs etiam illud, *quæque sunt*, deberet intelligi intentionaliter, quod videtur non esse ad mentem S. Patris. Addo, nemini debere videri ineptam hanc transitionem ab uno statu ad alium; cùm in comparatione æternitatis cum temporalibus sæpe similes explicationes fieri soleant, vel debeant.

Altero loco agit S. Pater de eo, quomodo DEUS recordari possit, cùm respectu ipsius nihil sit præteritum, nihil absens: sed omnia ipsi semper præsto sint: & subjungit textum objectum sine ulla alia probatione, vel explicatione, qui tamen non potest accipi literaliter; nam videndo non creat DEUS, cùm dudum ante creationem omnia videat: sed nec propriè ea continet videndo, nisi intentionaliter: quare metaphoricè iterum exponi potest de existentia intentionali, quatenus rebus, physicè non existentibus, confert visione, tanquam creatione metaphorica, esse intentionale: existentia autem, quæ continentur physicè ab immensitate, vel omnipotentia, per visionem continentur intentionaliter. Hic sensus videtur etiam posse colligi ex aliis verbis ibidem positis: *Omne quod est, per hoc illi præsto est, quòd in ipso est*: nihil enim creatum existit in DEO formaliter: sed tantùm, vel eminenter ratione omnipotentiæ, de qua S. Gregorius non loquitur, vel intentionaliter ratione scientiæ.

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones contra secundam conclusionem.

366. OB. 1. Aristoteles *1. per h. c. 6.* & S. Thomas *in eundē lect. 13.* docent, neutram propositionem ex contradictoriis de futuris contingentibus habere determinatam veritatem: ergo DEUS non potest futura contingentia cognoscere in se ipsis. Resp. dist. ant. docent, neutram habere determinatam veritatem in causis. conc. ant. in se ipsis. subdist. per statum, & adæquatè, seu concretivè existentem. conc. ant. per ampliationem, vel denominativè existentem. neg. ant. & cons. Textum Aristotelis totum quantum refert S. Thomas *lect. citata §. sed quod non potest*, quem pro more satis obscurum ibidem exponit, atque ait, aliquid esse verum hoc modo, quo est: & addit, futurum non esse: ex quo infert, illud nec verum esse: quod tantùm intelligi potest sic, ut non habeat veritatem actu existentem, & quidem adæquatè sumptam; nam inadæquatè, seu denominativè sumpta veritas, quæ consistit in ipsa propositione nunc existente, actu de præsenti datur: & neque nos dicimus, in hoc sensu propositiones de futuro habere determinatam veritatem adæquatè per statum, sed solùm secundùm partem, scilicet secundùm cognitionem; nam secundùm alteram partem, scilicet secundùm objectum habent eam tantùm per ampliationem. Sic Aristotelem expo-

ponunt etiam Capreolus, dictus Pater Thomistarum, cum aliis gravissimis viris apud Martinez *controv. 3. disp. 3. sec. 4.*

367. Affert deinde S. Thomas aliam existentiam futurorum de præsenti, scilicet existentiam in suis causis: & quia hæc existentia in causis contingentibus non est determinata; insuper etiam (ut paulò antè dictum ex S. Thoma) aliquid est verum eo modo, quo existit, hinc futura, adeóque etiam propositiones de illis, non habent determinatam veritatem in causis. Sed & hoc concedimus; quia plùs non significat, quàm causas, in se præcisè, & quantùm ad naturam suam spectatas, non esse determinatas, sed indifferentes ad effectum, adeò, ut inspiciendo præcisè ipsas, non possit in iis videri effectus. Si velles dicere, etiam has propositiones: *Causa producet effectum: Causa non producet effectum*: esse contradictorias, adeóque unam determinatè esse veram. Resp. hanc determinationem non provenire ex sola natura causæ, quæ ad neutrum ex his determinata per se est; sed aliunde, sive ab extrinseco, sive ab intrinseco determinatur; quod non impedit, quo minùs causa in se, & ex se sit indeterminata. Nota, has propositiones non dicere solas causas, sed etiam consignificare ipsos effectus: & habere eundem sensum, ac si positivè ita ponerentur: *Effectus producetur à causa: effectus non producetur à causa*: unde determinatio ad veritatem non est à causa, sed ab effectu, qui in seipso videtur, ùt per causam ex natura sua indifferentem producendus.

368. Dices, Si hæ propositiones sunt determinatè veræ, non sunt contingenter veræ: hoc est contra nos: ergo. prob. ma. Non sunt indifferenter veræ: ergo nec contingenter. Resp. dist. maj. si hæ propositiones sunt determinatè veræ determinatione, seu necessitate antecedenti, conc. ma. si tantùm determinatione, seu necessitate consequenti. neg. maj. & dist. sic min. neg. cons. ad prob. dist. eodem modo ant. non sunt indifferenter veræ indifferentia antecedenti. neg. ant. consequenti. conc. ant. & neg. cons. Necessitas aut determinatio antecedens, non autem consequens, opponitur contingentiæ ex *num. 341.* determinatio autem antecedens est determinatio in causa necessaria, quæ non datur circa futura contingentia. determinatio consequens est determinatio in seipso, sive ex suppositione rei ipsius, qua posita non potest res simul non esse. Unde res dicitur determinatè existere per actualem suam existentiam: & contingens, seu indifferens esse per compossibilitatem cum existentia, vel non existentia ratione causarum indifferentium.

Si quæras, per quid causa indifferens ad agendum fiat determinata. Resp. formaliter fieri per ipsum effectum, seu actionem productivam; hæc enim est forma determinatè denominans agentem: efficienter autem, seu in genere physico fieri determinatam, vel à natura sua, aut à con principio necessitante: vel, si sit agens liberum, à se ipso, per suam virtutem electivam se determinante.

369. Ob. 2. Si propositiones de futuro contingente essent determinatè veræ, vel falsæ, ideo essent; quia contradictoria non possunt simul esse vera, vel falsa: hæc ratio nihil probat: ergo. prob. min. Contradictio non magis determinat ad veritatem unius partis, quàm alterius: sed tantùm indeterminatè, & confusè ad alterutram: ergo hæc ratio nihil probat. Resp. dist. maj. ideo, tanquam ob rationem adæquatam, neg. maj. tanquam ob rationem inadæquatam. conc. maj. & dist. min. hæc ratio sola nihil probat. conc. min. adjuncta alia ratione. neg. min. & cons. ad prob. min. conc. ant. neg. cons. Ex vi contradictionis tantùm inferimus, aliquam propositionem debere esse veram: dein addimus, in statu reali non posse dari suspensionem utriusque, adeóque aliquam debere esse determinatè veram, seu futuram, quam, licèt nos sæpe non cognoscamus, DEUS tamen cognoscit.

Dices 1. Hæc propositio: *Necesse est, alteram ex contradictoriis de futuris contingentibus esse veram*: vera est, quamvis veritas in neutram determinatè cadat: ergo etiam hæc propositio: *Aliqua ex illis contradictoriis est determinatè vera*: vera esse potest, quamvis in neutram veritas determinatè cadat. Resp. retorquendo argumentum in propositionibus de præsenti: *Necesse est Petrum nunc sedere, vel non sedere.* & *Petrus nunc sedet: Petrus nunc non sedet.* In forma neg. cons. & paritatem. Summulistæ nôrunt, propositionem primam esse in suppositione confusa; quia significatur necessitas, cui possunt subvenire plures causæ: alteram verò esse in suppositione disjunctiva, in qua debet prædicatum de aliquo determinato verificari.

370. Dices 2. Ergo una propositio est necessariò vera: hoc non potest admitti: ergo. prob. illatum ex Goneto *disp. 4. de scientia DEI art. 4. §. 4. num. 120.* Quod futurum est ex vi oppositionis contradictoriæ, est necessariò futurum; quia hæc oppositio est causa necessaria: sed una propositio esset futura vera ex vi dictæ oppositionis: ergo. Resp. neg. illatum, ad prob. dist. maj. quod est determinatè futurum propter illam oppositionem, tanquam rationem adæquatam. conc. maj. quod est tantùm indeterminatè futurum propter illam oppositionem, tanquam rationem inadæquatam. neg. maj. & dist. sic. min. neg. cons. ratio responsionis habetur ex *num 369.* Necesse est quidem, unam determinatè esse veram: sed unam præ alia veram esse, est tantùm contingens.

Dices 3. Antecedenter ad decretum DEI jam datur necessitas, ut non utraque ex contradictoriis sit falsa: ergo debet una esse vera antecedenter ad decretum DEI: hoc est contra dicta *num. 351.* Resp. retorqueo argum. in propositionibus de præsenti: *Petrus sedet nunc; Petrus non sedet nunc*: quæ sunt contradictoriæ eodem modo ante decretum DEI: intellige prioritate præcisiva, seu præscindendo à decreto. In forma dist. cons. una indeterminatè, & confusè sumpta. conc. cons. determinatè sumpta. neg. cons.

371. Dices 4. Etiam ante decretum DEI non potest aliquid indeterminatum dari à parte rei. Resp. ante decretum DEI non potest quidquam ex contingentibus à parte rei existere, aut futurum esse. Hinc ex duabus propositionibus contradictoriis de contingenter futuro nulla est contingenter vera. Si ulteriùs urgeas, non posse utramque, vel neutram esse veram. Resp. antecedenter ad decretum veram esse propositionem negativam, non tamen contingenter, sed necessariò; quia necessarium est, ut antecedenter ad decre-

decretum DEI Petrus non sedeat, & Antichristus non sit peccaturus. Hinc etiam ista propositio: *Antecedenter ad decretum DEI Antichristus non peccabit contingenter:* est necessariò vera: & negatur in ea non tantùm peccatum, verùm etiam contingentia. Sed neque admittitur, quòd in quocunque signo rationis aliqua ex contradictoriis sit determinatè contingenter vera.

Hoc tamen verum est, quòd antecedenter ad decretum DEI detur necessitas, ut pro signo posteriori una ex duabus contradictoriis sit determinatè contingenter vera: at pari ratione datur etiam necessitas, ut DEUS ponat aliquod decretum, sive decernens, sive permittens existentiam objecti affirmati, vel eam excludens: nisi tamen velis, posse aliquid excludi à DEO per puram omissionem liberam, de quo hîc non disputo; si enim hoc fieri possit, tunc antecedenter ad exercitium positivum libertatis Divinæ, attamen post exercitium negativum, posset aliquid absolutè esse non futurum, & consequenter etiam aliqua ex contradictoriis, scilicet negativa, esse contingenter vera: nihil tamen posset post puram omissionem esse futurum; quia non potest dari libertas creata, nisi DEUS eam positivè velit producere; cùm omnipotentia Divina non producat effectus DEO liberos, nisi à volitione DEI determinetur. Posito autem decreto, una ex contradictoriis est vera, altera falsa pro quolibet instanti reali; quia sicut pro nullo instanti reali potest dari suspensio omnis exercitii liberi Divini, ut DEUS neque velit, neque permittat, neque impediat effectum: sic etiam pro nullo instanti reali potest dari status indeterminationis effectûs. Unde etiam, quando dicitur: *antecedenter ad decretum*, non intelligitur status realis in aliquo tempore, sed tantùm status præcisivus, in quo res antecedenter consideratur in statu possibilitatis, & indifferentiæ ad existendum, vel non existendum: & nondum consideratur ùt habens pro suo tempore causas, à quibus producatur, & per quas extrinsecè, atque causaliter futura sit, de qua re fusè agit Martinez de DEO sciente *controv. 2. disp. 2. sec. 2.*

Dices 5. Ex hoc sequitur, quòd determinatio ad veritatem propositionis ultimatò stet in decreto DEI. Resp. dist. illat. quòd stet determinatio formalis. neg. determinatio causalis. subdist. in propositionibus affirmantibus aliquid de effectibus causarum necessariarum. om. affirmantibus aliquid de effectibus causarum liberarum. neg. illat. Determinatio formalis stat in ipso effectu, vel ejus negatione. Determinatio causalis in causis necessariis potest transmitti, quòd ultimò reducatur in DEUM, vel ejus decretum: at non in causis liberis; nam vel supponitur dari decretum indifferens: & hoc non trahit post se effectum, quamvis iste decretum præsupponat; adeóque decretum est causa indifferens, quæ non determinat: vel supponitur decretum connexum cum effectu, & hoc est impedibile, jámque supponit saltem ùt objectivè existentem, & à scientia media prævisam determinationem creaturæ, cui DEUS potestatem eligendi reliquit. Unde in decreto indifferenti solo non potest infallibiliter videri effectus futurus: in decreto autem connexo potest quidem videri: sed jam priùs debuit videri in determinatione creaturæ, ùt objectivè existente.

372. Ob. 3. Quælibet propositio de futuro contingente nunc est indifferens, ut sit vera, vel falsa: ergo nulla jam nunc est determinatè vera. prob. ant. Si nunc non datur ablativum indifferentiæ; tunc propositio est indifferens: sed hoc nunc non datur: ergo. prob. min. Ablativum indifferentiæ est ipsum objectum futurum, vel ejus futuritio: sed neutrum nunc datur: ergo. Resp. dist. ant. est indifferens indifferentiâ intrinsecâ. conc. ant. indifferentiâ extrinsecâ. neg. ant. & cons. ad prob. dist. maj. si non datur nunc ablativum per statum, & quidditativè. neg. maj. si neque datur per ampliationem, vel alienationem, aut denominativè. conc. maj. & dist. sic min. neg. cons. ad prob. min. conc. maj. dist. min. ut suprà. & neg. cons. Indifferentia intrinseca propositionis stat in hoc, quòd propositio sit talis naturæ, ut ipsa ex se non exigat potiùs dari, quàm non dari objectum: sicut murus ex sua natura non exigit, esse potiùs albus, quàm ruber: & hæc indifferentia, nec debet, nec potest tolli, manente propositione; quia est huic identificata: sed debet, & potest determinari, sicut murus per aliquem colorem.

Indifferentia extrinseca præter intrinsecam dicit insuper præcisionem ab eo, an objectum ita se habeat, prout affirmatur, an non: & hæc indifferentia tollitur (prout semper tollitur totum ablata parte) per hoc, quòd objectum se ita habeat, prout affirmatur. Sic in propositione: *Petrus cras peccabit:* si ea vera est, ejus indifferentia extrinseca tollitur, & intrinseca determinatur per hoc, quòd peccatum sit futurum, sive per futuritionem peccati, quæ jam datur nunc per ampliationem, quamvis nondum detur quidditativè, seu tota per statum; nam denominativè datur nunc eatenus, quatenus nunc datur negatio, sive non existentia peccati; quæ tamen, an propriè dici possit dari per statum, cùm realiter nihil sit, quæstio de nomine fieri potest, de qua vide *num. 347.*

373. Dices 1. Non potest propositio determinari nunc per aliquid non existens nunc. Resp. dist. illat. Si non existat neque denominativè. om. si non existat quidditativè. neg. illat. Futuritio autem jam existit denominativè: non autem debet quidditativè existere; quia hæc ipsa propositio exigit, ut non existat quidditativè; non enim ampliùs esset futurum, si jam daretur actu existentia peccati.

Dices 2. Juxta nos hæc veritas: *Petrus cras peccabit:* est essentialiter connexa cum peccato: sed nihil datur hodie essentialiter connexum cum peccato cras futuro: ergo hæc veritas non datur hodie. Resp. dist. maj. hæc veritas, quidditativè sumpta, est essentialiter connexa. conc. maj. denominativè sumpta. neg. maj. & omiss. min. quæ posset distingui per statum, & ampliationem, dist. cons. ergo non datur hodie denominativè accepta. neg. cons. quidditativè accepta. om. cons. Hodie datur negatio peccati; quæ est veritas denominativè accepta, licèt non detur, saltem per statum, existentia peccati, quæ est altera pars hujus veritatis quidditativè acceptæ. Negatio autem non habet essentialem connexionem cum peccato cras futuro. Peccatum autem ipsum habet essentialem, vel connexionem, vel potiùs identitatem secum ipso; quare non veritas denominativè accepta, sed quidditativè tantùm accepta

cepta habet essentialem connexionem, vel melius loquendo, identitatem cum peccato.

374. Ob. 4. S. Thomas asserit, DEUM videre futura ut existentia in æternitate sua: ergo non videt etiam ea in seipsis. ant. prob. ex S. Doctore *1. part. quæst. 14. art. 13. in corp.* dicente: *Licèt contingentia fiant in actu successivè, non tamen DEUS successivè cognoscit contingentia, prout sunt in suo esse, sicut nos, sed simul; quia sua cognitio mensuratur æternitate, sicut etiam suum esse; æternitas autem tota simul existens ambit totum tempus, ut suprà dictum est. Unde omnia, quæ sunt in tempore, sunt DEO ab æterno præsentia, non solùm ea ratione, qua habet rationes rerum apud se præsentes, ut quidam dicunt, sed quia ejus intuitus fertur ab æterno super omnia, prout sunt in sua præsentialitate.* Hic est famosus ille textus Angelici, quem Conetus quidem ait, esse clarissimum: Capreolus autem nullam audet expositionem firmiter adstruere: Cajetanus ait, esse adeò obscurum, ut alios ante se, & seipsum per 15. annos ejus sensus latuerit. Sylvester ait, Thomistas pati maximas anxietates &c. vide Martinez *controv. 3. disp. 8. sect. 1.*

Resp. 1. neg. conf. nam, etsi DEUS futura videret hoc modo, tamen posset simul videre alio, sive in seipsis. dein dist. ant. asserit, DEUM videre futura in æternitate, tanquam in medio. neg. ant. in æternitate, tanquam faciente futura præsentia, quæ dein videntur in seipsis. conc. ant. & neg. conf. In æternitate possunt fortè videri possibilia, non tamen absolutè futura; quia cum his æternitas nullo modo connexa est, sed sine omnibus posset æternùm dari. Unde S. Thomas non vult, futura videri in æternitate, tanquam in aliquo medio: sed ad summum vult, videri futura in seipsis, ut DEO in æternitate præsentia: qualem autem præsentiam S. Doctor intelligat, necdum sat liquet.

375. Cajetanus hunc textum exponit contra antiquiores Thomistas. Asserit autem, & cum ipso plures recentiores Thomistæ, creaturas ab æterno jam physicè æternitati DEI coëxistere, & ut ita coëxistentes cognosci à DEO. Non autem vult, creaturas existere ab æterno physicè in sua mensura, seu duratione (hoc enim esset contra fidem) sed ait, existere in aliena mensura, scilicet æternitatis Divinæ: qua ratione denominatio existentis esset à forma extrinseca, scilicet ab extrinseca æternitate Divina: ferè sicut denominatio cogniti, vel visi, est ab extrinseca cognitione, vel visione alterius, cognoscentis, vel videntis. Sed inprimis denominatio existentis non potest esse extrinseca; cùm essentia, & existentia sint idem; 2. dò DEI immensitas non potest creaturam denominare ubique existentem: ergo neque æternitas DEI semper existentem; quia est omnimoda paritas. Dein

Hæc sententia vel tantùm asserit, creaturas coëxistere toti æternitati indivisibili, sed inadæquatè, ut diximus *num. 153.* hoc est, pro ea temporis differentia, pro qua existunt: & sic non existunt propriè physicè ab æterno, nisi objectivè: vel asserit, quòd creaturæ, e. g. Antichristus, non tantùm pro ea temporis differentia, pro qua existet, sed etiam nunc, hodie, heri, cras &c. physicè coëxistat æternitati: & est imperceptibile, quomodo physicè coëxistat, quando non existit physicè: quod tamen dici deberet: ergo S. Thomas illo dicto suo non voluit adstruere præsentiam strictè physicam, sed tantùm objectivam, uti nostri communiter explicant. vide Martinez *controv. 3. disp. 8. præsertim sect. 4.*

376. Dices 1. Si Angelicus intelligeret tantùm præsentiam objectivam, ejus argumentatio esset hæc: DEUS futura ab æterno videt; quia ea ab æterno videt: quod esset frivolum. Resp. neg. illatum: ad summum sequeretur, quòd esset ista: DEUS futura videt ab æterno; quia omnia ab æterno respectu ipsius sunt cognoscibilia, & etiam ejus cognitio est ab æterno; neque enim præsentia, vel existentia objectiva, & intentionalis sunt idem: posterior quidem est cognitio rei: sed prior est cognoscibilitas rei, sive ipsa res, quæ jam datur ab æterno per ampliationem. In ista autem argumentatione nihil est frivolum: optimè verò dicitur, argumentationem S. Thomæ esse illam, quam insinuat verbis citatis *num. 354.* scilicet: DEUS est æternus: ergo aliquando illi creatura est præsens: ergo tunc eam videt tanquam præsentem: atqui, si semel eam videt præsentem, semper, adeóque ab æterno, videt præsentem, sed pro sua temporis differentia.

Dices 2. S. Doctor ait, DEUM videre futura, non tantùm; quia habet rationes rerum: sed quia ejus intuitus fertur ab æterno super omnia: ergo videt non tantùm ut præsentia objectivè in rationibus, aut ideis suis. Resp. Præsentia objectiva est varia pro varietate cognoscibilitatis rerum. In ideis, vel rationibus, à S. Doctore hìc significatis, res sunt cognoscibiles per scientiam simplicis intelligentiæ ut factibiles: in seipsis sunt cognoscibiles per scientiam visionis ut existentes pro sua temporis differentia. Adstruit igitur S. Doctor in DEO utramque scientiam de futuris ab æterno ob duplicem eorum præsentiam objectivam, non verò strictè physicam.

Dices 3. DEUS videt ab æterno futura intuitivè: ergo debent physicè esse præsentia. Resp. dist. conf. aliquando. conc. conf. ab æterno, & semper. neg. conf. Cognitio intuitiva ex Martinez *de DEO sciente disp. 8. sec. 3.* est illa, quæ terminatur immediatè ab ipso objecto, ut existente in sua temporis differentia, sive, per quam cognoscimus immediatè in se objectum, quod aliquando extitit: sic, ut habet idem auctor, cognoscimus etiam intuitivè præterita, si de ipsis habemus species immediatas, & non tantùm abstractivas: non autem requiritur, ut objectum etiam tunc existat, quando intuitivè cognoscitur; hoc enim gratis requireretur. Idem dicit Arriaga *de DEO disp. 20. sec. 2. n. 13.* & hoc teste communiter omnes.

377. Ingeniosus Recentior in manuscriptis, explicaturus præsentiam creaturarum in æternitate DEI, affert inprimis authoritatem Patrum dicentium, DEO ab æterno omnia esse præsentia, ut S. Augustini *lib. 15. de Trinit. cap. 7.* ubi ait: *Novit DEUS omnia, ita, ut nec ea, quæ dicuntur præterita, ibi prætereant, nec ea, quæ dicuntur futura, quasi desint, exspectentur, ut veniant, sed & præterita, & futura cum præsentibus sint cuncta præsentia.* item S. Gregorii *cit. num. 365.* Hac authoritate supposita, ea posse dici, ait, realiter præsentia, quæ cognoscuntur intuitiva cognitione: ad quam præter ea, quæ nos *num. antec.*

requisivimus, requirit insuper, ut cognitio coëxistat ipsi rei, pro sua temporis differentia existenti. Probat autem hoc suum assumptum authoritate Angelici, & paritate ab eodem adducta *1. parte quæst. 8. art. 3. in corp.* ubi sic habet. *Per præsentiam verò suam dicitur aliquid esse in omnibus, quæ in prospectu ipsius sunt: sicut omnia, quæ sunt in aliqua domo, dicuntur esse præsentia alicui, qui tamen non est secundùm substantiam suam in qualibet parte domûs;* unde ait hic auctor, modò aliquid intuitivè videatur, etsi distet loco, jam dici realiter præsens: ex quo infert, dici posse physicè præsens, quod intuitivè videtur, etsi distet tempore. Quam tamen ipsam præsentiam vult, formaliter non stare in ipsa cognitione, vel visione intuitiva: sed potiùs in objecti aptitudine ad terminandam talem cognitionem, vel in tali ejus cognoscibilitate.

378. Si objiciatur, hac ratione tamen adhuc aliquid respectu DEI reverà futurum (nam non admittit, creaturas physicè DEO in istius æternitate coëxistere) reponit, nihil esse strictissimè futurum, seu in eo sensu, in quo id SS. PP. sumunt: ait enim, ad strictissimè futurum requiri durationes adæquatè diversas, ut scilicet duratio rei futuræ nullatenus coëxistat durationi rei, per quam hæc denominatur prior: at hoc non contingit respectu DEI; cùm omnis creata duratio coëxistat æternitati Divinæ, quæ tamen DEUM denominat priorem: sicut, ait, etiam ad distantiam requiruntur duæ ubicationes adæquatè diversæ; nam creatura non distat à DEO, nec pes ab anima, licèt DEUS sit, ubi creatura non est, & anima, ubi pes non est. Si ulteriùs objiciatur, hac ratione etiam res existentes Ingolstadii esse DEO realiter præsentes Romæ, cùm etiam ibi DEUS eas intuitivè videat, concedit author sequelam: & sanè respectu DEI aliquid longè minus est distantia Ingolstadii, & Romæ, quàm respectu ejus, qui in domo existit, distantia unius, vel alterius passûs.

Id solum adhuc difficultatem habet, quòd admitti debeat, etiam Angelo posse aliquid futurum, & nondum existens, præsens esse realiter; cùm possit habere, imò probabiliùs habeat, cognitiones intuitivas plurium possibilium, & futurorum. Resp. hic Author, cognitionem Angeli, cùm minimam durationem habeat, non durare, usque dum futurum existat, adeóque nunquam rei futuræ coëxistere, uti tamen coëxistit cognitio DEI æterna: sed gratis supponitur ista duratio minima, & non video, cur saltem non possit cognitio Angelica, sive dein durationè divisibili, sive indivisibili, durare aliquandiu, donec futurum existat; unde videtur, negari non posse, quòd hæc realis præsentia etiam respectu Angeli, vel absolutè etiam respectu alterius creaturæ, possit dari: quod tandem etiam hic author transmittit. Multum hæc oppinio habet de modo loquendi, & quia videtur bene exponere dicta SS. PP. ei me non oppono: manet tamen semper verissimum, quòd DEUS, etiam stante hac qualicunque reali præsentia, videat futura in se ipsis; cùm hæc ipsa præsentia stet in eorum cognoscibilitate in seipsis, quæ determinat ad cognitionem intuitivam futurorum in seipsis: unde conclusioni nostræ minimè opponitur.

379. Tandem ad solvenda alia argumenta, quæ afferri solent pro physica præsentia rerum in æternitate: Nota 1 mò. æternitatem non definiri, nec etiam formaliter esse, possessionem temporis extrinseci, sed vitæ interminabilis. 2 dò. æternitatem neque esse mensuram temporis, nisi in actu 1. vel ex suppositione, quòd tempus existat; hinc, licèt ab æterno non mensuraverit actu creaturas, non fuisse defectum ex parte ipsius, sed ex parte creaturarum: sicut scilicet ulna non est in se imperfecta, si non mensuret pannum nondum existentem. 3. non quidem posse aliquid coëxistere toti alicui æternitati successivæ, & divisibili, quin existat æternùm, posse tamen coëxistere æternitati indivisibili, quin sit æternum; nam in priori casu, si res non esset æterna, non coëxisteret omnibus partibus æternitatis: in 2do autem, cùm æternitas non habeat partes, potest coëxistere toti, sed inadæquatè. vide *num. 153.*

QUÆSTIO IV.

De Scientia Media.

ARTICULUS I.

An DEUS videat contingentia conditionatè futura.

380. NOtandum 1. veritatem conditionatam tria dicere, scilicet conditionem, conditionatum, & habitudinem unius ad alterum. Si conditio est necessaria, vel, quamvis in se contingens sit, tamen præfert habitudinem necessariam cum conditionato, hoc est, si datur necessaria connexio inter conditionem, & conditionatum, tunc propositio est necessaria, spectátque ad scientiam simplicis intelligentiæ, non ad mediam, e. g. in hoc actu: *Si DEUS efficaciter decrevit mundum condere, iste producetur:* nam, quia conditionatè futurum est tantùm futurum secundùm quid, non autem simpliciter futurum (quis enim dicat, alterum mundum simpliciter futurum? quamvis sub aliqua conditione futurus esset, si scilicet DEUS absolutè vellet) reduci suo modo potest ad possibilia. Quòd si hoc concedere nullo modo velis; dicam, scientiam simplicis intelligentiæ esse illam, quæ cognoscit omnes veritates necessarias conditionatas. Si autem habitudo conditionis ad conditionatum non est necessaria, sed contingens, tamen etiam conducens, vel utilis ad conditionatum inferendum; tunc propositio est contingens, spectátque, ùt infrà dicemus, ad scientiam mediam, e. g. hic actus: *Si Petrus his sociis malis se junget, pervertetur.*

381. Aliquando autem conditio non conducit: sed est prorsus disparata. e. g. *Si Petrus saltat, Turca dormit.* tunc, ùt rectè observat Eximius *opusc. de scientia conditionata lib. 2. cap. 6. ad 2.* meliùs pro particula *si* poneretur particula *quando*; quia hoc casu non datur ulla connexio causalis, sed tantùm concomitantia aliqua temporis. Et hæ veritates non spectant ad scientiam mediam; sed vel ad scientiam visionis, quatenus affirmant aliquid existens, e.g. decretum, aut aliud quid: vel spectant ad scientiam simplicis intelligentiæ

ligentiæ, si affirmant aliquid possibile, sicut scilicet propositiones absolutæ. Aliquando verò propositiones prima specie videntur aliquid sub conditione contingenti, vel etiam disparata affirmare, & tamen conditio est necessaria; quia involvitur decretum DEI efficax, volentis aliquid sub certa conditione facere, vel non. sic se habet illa promissio DEI ad Abraham *Gen. 18. v. 28.* quòd velit parcere Sodomitis, si decem probi in ea urbe inventi fuerint, dicens: *Non delebo propter decem.* & illa propositio Christi Domini *Joann. 16. v. 7. Si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos*; quæ propositio facit hunc sensum: DEUS absolutè decrevit, ut, si ego non abiero, Paraclitus non veniat. item illa *4. Reg. 13. v. 19.* Elisæi ad Joas Regem Israël: *Si percussisses* sagittâ *quinquies, aut sexies, sive septies &c. percussisses Syriam usque ad consumptionem*: quæ conditio, ex se disparata, facta est necessaria ob decretum DEI, volentis sub ea conditione Syros delere. Et hæ veritates, quatenus dicunt decretum DEI existens, spectant ad scientiam visionis: in quantum autem dicunt aliquid conditionale sub conditione necessaria decreti efficacis, spectant ad scientiam simplicis intelligentiæ, ùt explicatum *num. præced.* Aliquando autem conditiones videntur disparatæ, & reipsa non sunt: e. g. *si gallus cantabit, S. Petrus flebit*; quia non nudus cantus Galli est conditio, sed subintelligitur cantus Galli, ùt revocans in memoriam prædictionem Christi de trina negatione, & auxilium DEI &c. quæ est conditio utique conducens: de qua re vide Ulloam *tom. 1. de DEO disp. 3. num. 167.*

382. Notandum 2 dò. objectum scientiæ conditionalis esse tam conditionem, sub qua aliquid affirmatur, aut negatur, quàm conditionatum, quod affirmatur, vel negatur. Quamvis autem scientia conditionalis aliquid affirmet, vel neget sub aliqua conditione, tamen non negat, vel affirmat ipsam conditionem; aliàs enim purificaretur conditio, essétque scientia non conditionalis, sed absoluta. Hinc ad veritatem istius scientiæ, vel propositionis conditionalis non requiritur existentia conditionis: imò potest propositio talis esse vera, etiamsi conditio sit impossibilis: ita S. Thomas *1. parte quæst. 25. art. 3. ad 2.* ajens: *Nihil enim prohibet, conditionalem esse veram, cujus antecedens, & consequens est impossibile, sicut si dicatur: si homo est asinus, habet quatuor pedes.* Addendum, quòd, sicut DEUS per scientiam simplicis intelligentiæ cognoscit etiam existentia, sed sub ratione possibilium, ùt dictum *num. 364.* ita etiam per scientiam conditionatam cognoscat actu futura, vel existentia, sed tantùm sub ratione conditionatè futurorum. Certè debet priùs videre actus nostros liberos conditionatè futuros, etiam illos, qui absolutè futuri sunt, ùt infrà fusè dicetur. Insuper per hanc scientiam videt etiam illa, quæ absolutè nunquam sunt futura: futura tamen fuissent, si conditio posita fuisset. His notatis

383. Dico. DEUS certò, & infallibiliter cognoscit omnia contingentia conditionatè futura. ita defacto Theologi omnes, quidquid olim aliqui visi sint sentire, de quo videri potest Gormaz *de DEO num. 549.* & Hennao *de scient. med. historicè propugnata eventilatione 2. num. 75.* Probatur 1. In sacris Scripturis pluribus locis DEUS revelavit contingentia conditionatè futura, quæ nunquam absolutè facta sunt: ergo debuit illa præscire. ant. prob. *1. Reg. 23. v. 11.* David consuluit Dominum, an, si ipse maneret in urbe Ceila, Saul esset descensurus ad eum capiendum: item: an cives essent eum traditurі in manus Saulis: & respondit Dominus, Saulem descensurum, & cives Davidem tradituros; quare David fugit: quo audito, Saul non ampliùs descendit, nec cives Davidem tradiderunt: ergo revelavit DEUS duo tantùm conditionatè, non autem absolutè futura.

Similiter Christus Dominus *Math. 11. v. 21.* revelavit, Tyrios, & Sydonios pœnitentiam fuisse acturos, si signa, & prodigia apud eos facta fuissent, quæ facta sunt in Corozaim, & Bethsaida: quæ tamen signa apud eos absolutè facienda non erant: nec pœnitentia eorum fuit absolutè futura. Rursus *Sap. 4. v. 11.* de justo dicitur: *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus*: ergo DEUS prævidit, hunc justum fuisse peccaturum, si non abriperetur: quod tamen peccatum impeditum fuit per celerem raptum. Plura vide apud Hennao *in scientia media Theologicè propugnata sect. 2. & 5. & sequent.* SS. PP. quoque eandem scientiam passim adstruunt, quorum textus aliquos infrà dabimus.

384. Prob. conclusio 2. iisdem rationibus, quibus probavimus, DEUM cognoscere absolutè futura *num. 355.* scilicet, quòd una ex contradictoriis propositionibus, etiam conditionatis, debeat esse determinatè vera: item *num. 353.* quòd DEUS aliàs non esset perfectissimus gubernator; quia nisi cognosceret contingentia conditionatè futura, non posset disponere de ulla re, nisi cæco, vel certè cæcutiente modo, sicut homines, qui ex carentia hujus scientiæ sæpe impingunt, & in suis conjecturis sæpe falluntur: quod præsertim DEO accideret circa actus nostros liberos, quos salva libertate non potest antecedenter ad scientiam conditionatam prædefinire. Prob. rursus ex universalissima praxi piorum, & Ecclesiæ, quorum preces sæpissimè fiunt sub hac conditione: *Si DEUS scit, hoc, vel illud profuturum animæ saluti*: ergo supponitur, DEUM habere scientiam conditionatam de utilitate, vel damno animæ, etiam tantùm conditionatè futuro; si enim DEUS aliquando post constantes preces rem petitam tamen negat, censent fideles, DEUM præsciviſſe, eam futuram fuisse noxiam animæ, & ideo misericorditer negâsse.

385. Dices, DEUM habere quidem scientiam conditionalem de iis, quæ revelavit in sacris Scripturis, non verò de aliis. Contra est: Sicut ex revelatis aliquibus, comparativè paucis, absolutè futuris infertur, DEUM omnia absolutè futura nôsse: ita inferri debet ex revelatis conditionatis, eum etiam nôsse omnia conditionatè futura. Dein rationes probant omnimodam de omnibus præscientiam, quam etiam SS. PP. clarè docent, præsertim S. Augustinus, qui *tract. 73. in Joan.* sic ait: *Malè usurus id, quod vult accipere, DEO miserante non accipit*: ergo DEUS habet scientiam de conditionatè futuro abusu, quem dein, & simul scientiam visionis de eo, impedit. Idem *lib. de corrept. & gratia cap. 8.* dum occasione illius *Sap. 4. Raptus est* &c. quærit, cur alii etiam, dum boni essent, non rapti sint, antequam pec-

carent, & perirent, sic ait. *Respondeant, si possunt, cur illos DEUS, cùm fideliter, & piè viverent, non tunc de vitæ hujus periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, & ne fictio deciperet animas eorum: utrum hoc in potestate non habuit? an eorum mala futura nescivit? nempe nihil horum, nisi perversissimè, atque insanissimè dicitur.* ergo manifestè supponit, DEUM istorum peccata præsciviſſe tali scientiâ, qua illuminatus potuisset ea impedire, & consequenter etiam scientiam visionis de ipsis: ergo ea vidit ùt conditionatè futura, antequam viderit absolutè futura. Ista tamen in Scripturis revelata non fuerunt; quia infiniti mali usus, & infinitorum non raptorum in innocentia, sed pereuntium in suis peccatis, actus peccaminosi revelati non sunt, & par est ratio de omnibus aliis rebus. Et quis neget, DEUM scire, an Christus venisset, si Adam non peccâsset? quis neget, DEUM adhuc longè plura conditionata revelare potuisse?

Quòd autem hæc scientia debeat esse infallibilis, patet ex eo, quòd DEUM dedeceat omnis cognitio fallibilis: dein ex eo, quòd hac ratione ejus providentia esset exposita periculo erroris, sicut gubernatio humana. Accedunt Scripturæ; nam 3. *Regum 11. v. 2.* dicitur, DEUM dixisse, quòd uxores alienigenæ certissimè essent aversuræ filios Israël. Et hoc dictum est relatè ad alium textum *Exodi 34.* ubi tamen particula *certissimè* non est addita, ergo signum est, quòd, quandocunque DEUS aliquid revelat conditionatè, id faciat infallibili certitudine. Accedunt etiam SS. PP. quos hinc inde afferemus.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

386. OB. 1. Scientia conditionalis aliquid fingit: ergo est imperfecta, & DEUM dedecens. prob. ant. Dicere: *Si Petro occurrat ejus inimicus, ille hunc occidet*, est idem, ac dicere: *Ponamus existere occursum inimici &c:* sed hoc est fingere, seu cognoscere conditionem per modum existentis: ergo. Confirm. 1. Scientia conditionalis ex conditione infert conditionatum: ergo est discursiva, adeóque DEO non conveniens. Confir. 2dò. Hæc scientia est conceptus compositivus; quia componit conditionem cum conditionato: ergo repugnat DEO. Resp. neg. ant. ad prob. neg. maj. non enim per modum existentis, sed tantùm per modum requisiti, aut conducentis, cognosci à DEO debet conditio, sicut etiam cognoscitur à scientia simplicis intelligentiæ. An aliquando cognitio creata ita fingat, parùm sum solicitus. Ad 1. confirm. neg. ant. quia cognitio conditionis non illuminat DEUM ad cognoscendum conditionatum necdum notum. vide dicta *num. 281. & 297. & seq.* imò neque in conditione contingenti DEUS potest conditionatum cognoscere; quia non est medium infallibiliter connexum.

Neque etiam verum est, quòd veritas cujuscunque propositionis conditionalis stet in bonitate illationis, seu consequentiæ, ita, ut ex conditione rectè inferatur conditionatum; hoc enim tantùm est verum in propositionibus conditionalibus necessariis, non autem in contingentibus; nam istæ non asseruntur in sensu illativo, hoc est, inferente ex connexione conditionatum: sed purè enuntiativo, hoc est, enuntiante, rem futuram sub conditione conducente. Quare DEUS debet conditionatum videre in se ipso, ùt inferiùs dicemus: fundatúrque infallibilitas hujus scientiæ, tum in intrinseca perfectione essentiæ Divinæ, non potentis, nisi infallibiliter cognoscere, tum in ipsa futuritione conditionata objecti, posita tali conditione, quæ necessitate consequente non potest non esse. Ex eo autem, quòd non sit necessaria necessitate antecedente, adeóque possit absolutè non esse, tantùm sequitur, hanc scientiam esse impedibilem, non autem fallibilem; quia, si non esset res illa futura, DEUS tunc cognosceret non futuram. Ad 2. confir. neg. ant. quia est unus indivisibilis conceptus, & simplicissimus actus, simul cognoscens plura, scilicet conditionem, & habitudinem eorum ad invicem.

387. Ob. 2. Scientia conditionalis est præcisiva: ergo repugnat DEO. Resp. 1. retorq. argumentum in scientia simplicis intelligentiæ. Resp. 2. dist. ant. est præcisiva realiter sumpta. neg. ant. formaliter, aut virtualiter sumpta. subdist. est præcisiva præcisione propriè dicta, seu dicente aliquam abstractionem. neg. ant. dicente tantùm aliquam indeterminationem. om. ant. & neg. cons. Vel scientia hæc versatur circa objectum tantùm conditionatè futurum; & non est præcisiva, nisi impropriè; quia cognoscit objectum, quantùm cognoscibile est: & licèt fortè non cognoscat conditionatum in individuo, tamen ille modus cognoscendi non est abstractivus, sed tantùm indeterminatus, de quo plura *art. 4. ad objct. 5.* Vel versatur circa objectum absolutè futurum, aut etiam existens: & iterum, realiter sumpta, non est præcisiva; licèt enim cognoscat ùt conditionatè futurum, tamen realiter simul cognoscit ùt absolutè futurum, aut existens; quia scientia conditionalis in hoc casu habet realiter identificatam scientiam visionis.

Quamvis autem juxta valde probabilem multorum sententiam detur distinctio virtualis inter scientiam mediam, & visionis, tamen hæc nullatenus obest perfectissimæ identitati reali, ùt patet in Divinis Personis, & essentia Divina; nam non minùs e. g. Filius Divinus est omnipotens, quàm natura Divina, vel ipsa omnipotentia, quamvis ab his virtualiter distinguatur. Sic quoque scientia conditionalis, vel etiam simplicis intelligentiæ, in sensu reali non minùs videt rem existentem ùt talem, quàm scientia visionis; quia virtualis distinctio tantùm excludit eas denominationes ab alterutro ex ita distinctis, quorum unum realiter capax non est, quamvis sit alterum: atqui casu, quo objectum est absolutè futurum, tunc in DEO tam scientia media, quàm visionis, quin & scientia simplicis intelligentiæ, in sensu reali vident, & conditionatè, & absolutè objectum, sive statum conditionatum, & absolutum ùt talem objecti. Aliud est, quòd nos imperfectè cognoscendo scientiam mediam, apprehendamus eam quasi præcisivam: & sic ipsa in sensu aliquo formali sit præcisiva: hoc autem non arguit imperfectionem in cognitione Divina: sed tantùm in nostra.

388. Di-

388. Dices. Saltem, quando objectum est absolutè futurum, est inutilis, ridicula, & DEO indigna cognitio conditionata; nam lepidè quis, dum actu scribit, diceret, *si haberem calamum, scriberem.* Resp. iterum totum retorqueri in scientia simplicis intelligentiæ: deín nego illatum: Non esset absurdum ante scriptionem dicere, *si haberem calamum, scriberem:* &, si cognitio, semel concepta, deberet etiam esse æterna in homine, non foret absurdum, eandem etiam cum actuali scriptione perseverare: atqui in DEO omnis cognitio necessariò est æterna. Insuper hæc cognitio conditionata debet in DEO dari, tum quia hic rem debet omni modo possibili cognoscere, tum quia illa debet præcedere decretum DEI, ùt infrà dicemus, ubi ejus utilitatem monstrabimus. Si semel autem existat, debet manere etiam cum scientia visionis. Accedit, quòd in DEO una cognitio non impediat alteram; at verò homo ob limitatam potentiam non possit omnia simul cogitare: quare, licèt homo cesset à cognitione conditionata, ne impediatur ab absoluta, aut aliis magis utilibus, non ideo debet DEUS cessare.

389. Ob. 3. Scientia conditionalis est tantùm apprehensio conditionis, non verò affirmatio: ergo est imperfecta. Conf. Per cognitionem tantùm conditionalem redderetur DEUS suspensus, & nesciens, an res sit absolutè futura, vel non: hæc est magna imperfectio: ergo. Resp. iterum retorquendo argumentum in scientia simplicis intelligentiæ. Resp 2. neg. ant. saltem eo in sensu, in quo à Logicis sumitur apprehensio simplex pro prima mentis operatione, qua nihil affirmatur, aut negatur; nam reverà DEUS judicat per scientiam mediam, rem conditionatè futuram, vel non: licèt absolutè non judicet, conditionem dandam, vel non. Et hoc fit per scientiam mediam formaliter acceptam, seu per nostrum conceptum præcisivum consideratam. At verò, quia in sensu reali semper scientiæ mediæ identificata est alterutra scientia visionis de absoluta futuritione, vel non futuritione conditionis, & conditionati; hinc in sensu reali DEUS semper simul absolutè judicat, conditionem, & conditionatum vel extiturum, vel non extiturum: & sic in sensu reali DEUS nunquam est suspensus. Quòd autem à nobis in signo scientiæ mediæ concipiatur præcisivè suspensus, sive necdum determinatus ad ullam scientiam visionis, non probat DEUM esse imperfectum, sed nostram cognitionem: ex quo patet etiam responsio ad confirmationem.

390. Ob. 4. Hæc propositio: *Si Petrus vocetur auxilio A, consentiet*: æquivalet huic: *Casus vocationis est casus consensûs.* sed hæc non spectat ad scientiam conditionalem contingentem: ergo nulla; quia aliæ eodem modo similibus æquivalent. prob. min. vel propositio sumitur universaliter, & est falsa, ùt patet: vel sumitur particulariter, & est necessariò vera; quia necessariò aliquis casus vocationis est casus consensûs; nam casus vocationis conjunctus cum consensu etiam est aliquis casus vocationis, & est necessariò casus consensûs. Resp. omiss. maj. neg. min. ad prob. neg. utrumque membrum; nam debet sumi singulariter, ut sensus sit: *Hic casus vocationis &c.* (nam utique DEUS habet scientiam de individuo auxilii, & libertatis) & debet sumi casus vocationis specificativè acceptus, ut ex parte subjecti veniat tantùm datio auxilii specificativè accepti: tunc ruunt omnia illata. videatur Ulloa *de DEO disp. 3. cap. 8. num. 169.*

Nec dicas, scientiam mediam non attingere individuum; Resp. enim. Etsi non attingat individuum ex parte conditionati, seu actûs liberi creaturæ futuri, attingit tamen individuum libertatis, vel auxilii, à DEO solo liberè dandi: quin imò etsi non attingeret individuum auxilii, sed tantùm speciem infimam, tamen non esset necessarius consensus; cùm sub tota aliqua specie auxiliorum possit prævideri, & sæpe prævideatur dissensus.

391. Ob. 5. Posset dici, DEUM quidem subjectivè scire certò contingentia conditionatè futura, non verò certò scire objectivè: ergo. Resp. neg. ant. vel enim per hoc intelligitur, quòd in DEO, tanquam certo aliquo subjecto, detur aliqua cognitio, sed eum non certificans de objectis contingentibus conditionatis: & sic quævis cognitio, etiam falsa, est certa subjectivè: vel intelligitur, quòd DEUS quidem certò cognoscat conditionem, non verò conditionatum: & fit abusus vocabulorum; nemo enim dicit, quòd, qui certè cognoscit adesse nubes, nescit autem, an secutura sit pluvia, habeat cognitionem certam de futuritione intrinseca pluviarum, etiam tantùm conditionali: vel tandem intelligitur, quòd DEUS talia objecta cognoscat in decreto subjectivè absoluto, objectivè autem conditionato: & sic jam admittitur scientia certa de futuris contingentibus, quanquam hic modus cognoscendi conditionata libera probabiliùs DEO repugnet, de quo infrà.

392. Ob. 6. Posset dici, DEUM non cognoscere certò eventus ipsos conditionatè futuros; sed tantùm inclinationem causarum ad illos. Resp. in Scripturis citatis *num. 383.* non revelatur tantùm inclinatio causarum, sed ipse effectus; aliàs DEUS respondisset, quod non quærebatur. Sciebat utique David Saulem inclinatum ad descendendum; cùm, ùt ibi dicitur, Saul præceperit omni populo, ut descenderet in Ceilam, & David hoc audiverit: unde interrogavit de ipso descensu, & ipsa traditione: verba Davidis sunt ista. *Si tradent me viri Ceilæ in manus ejus, & si descendet Saul, sicut audivit servus tuus.* respondítque DEUS: *Descendet: tradent.*

Certè non aliter respondit DEUS *eodem loco 1. Reg. 23. v. 4.* eidem Davidi quærenti, an DEUS traditurus esset in manus suas Philistæos; respondit enim: *Tradam Philistæos in manu tua:* quo casu revelavit ipsum eventum postea secutum: ergo etiam in priore casu: vel etiam posset negari, quòd eventum revelaverit in hoc secundo, & sic eluderetur omnis vis prædictionis Divinæ; quia DEUS sæpissime tantùm prædiceret, quod quilibet homo dicere posset, vel quod aliunde jam notissimum: quæ sunt DEO indigna. Rursus, vel DEUS revelavit tantùm inclinationem causarum præsentem, e. g. Tyriorum ad pœnitentiam, & hæc potest mutari quovis tempore, nihílque prodest revelatio: vel revelavit inclinationem futuram sub conditione, si miracula ibi fierent: & est eadem difficultas, ac de ipso eventu, ùt patet consideranti.

393. Ob. 7. In sacris Scripturis, ubi revelantur conditionatè futura, sæpè adhibetur particula *fortè*: ergo de illis datur tantùm scientia conjecturalis in DEO. ant. prob. *Math. 11. v. 23.* ait Christus. *Si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te*, urbe Capharnaum, *fortè mansissent usque in hanc diem. Genes. 3. v. 12.* ait DEUS de Adamo. *Ne fortè mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ &c.* Resp. neg. conf. audiatur S. August. *tract. 37. in Joannem*, ubi ait: *Ille, qui omnia scit, quando dicit: forsitan: non dubitat, sed increpat .... Dubitationis verbum est, quando dicitur ab homine, ideo dubitante, quia nesciente. Cùm verò dicitur à DEO verbum dubitationis, cùm DEUM nihil utique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur Divinitas.* Similia habent SS. Ambrosius, Gregorius, Hieronymus, aliique PP. complures apud Hennao *de scientia media theologicè propugnata sect. 10.* Adde, particulam *fortè* quoque adhiberi à DEO in rebus, quas esse ei notas dubitare non possumus, ùt, cùm Christus dicit *Joann. 8. v. 19. Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis.*

Dices. DEUS *Exod. 4. v. 8.* ait Moysi, quòd, si Judæi non sint crediturí signo primo, crediturí sint secundo: ergo non infallibiliter scivit, an primo signo sint crediturí, an non. Resp. neg. conf. potest enim facilè dici cum Suarez *in Opusculo de scientia conditionata l. 2. cap. 1. num. 12.* DEUM præscivisse, aliquos primo, alios secundo signo crediturós, adeóque de pluribus signis providisse: vel dic cum Abulensi, DEUM locutum esse more humano ad valde contentandum (ùt ait hic Author) Moysen, quem pluribus signis voluit securissimum reddere.

394. Ob. 8. S. Augustinus *lib. 1. de prædestinatione Sanctorum cap. 14.* exponens illud *Sap. 4. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus.* ait: *Dictum est enim secundùm pericula vitæ hujus, non secundùm præscientiam DEI, qui hoc præscivit, quod futurum erat, non quod futurum non erat.* Resp. ùt notat Eximius *in Opusculis l. 2. de scientia futurorum condit. contingent. c. 2. n. 8.* & ex ipso Gormaz *de DEO num. 557.* vox *præscientia*, vel verbum *præscire* aliquando ab antiquis sumitur pro omni scientia præcedente objectum: aliquando strictiùs tantùm pro scientia antecedente objectum, reipsa postea secuturum. Sic Hugo de S. Victore *lib. 1. de Sacram. part. 2. cap. 16.* ait. *Ipsa, quæ præscientia est, scientia fuisset, etiamsi præscientia non fuisset, quoniam futurum aliquid non fuisset.* Item S. Prosper *in celebri epistola ad S. Augustinum* culpat in Semipelagianis, quòd conditionatè futura dicant præscita, & sic habet. *Sed in tantum quibuscunque commentitiis meritis electionem DEI subjiciunt, ut, quia præterita non exstant, futura, quæ non sunt futura, confingant, novóque apud illos absurditatis genere, & non agenda præscita sint, & præscita non acta sint.* vide Martinez *controv. 4. disp. 1. sect. 1.*

395. Hanc autem præscientiam, strictiùs dictam, tantùm hoc loco negat S. Augustinus, non verò negat eam in priori sensu, ùt patet ex *num. 393.* ubi clarè asserit S. Doctor, Christum sciviſſe infallibiliter futura conditionata, etiam quæ revelata sunt cum particula *forsitan.* & ex *num. 385.* ubi docet, DEUM vidisse conditionatè quorundam mala, ita, ut potuisset per raptum ea impedire, quod non potuisset stante scientia visionis: ergo pro priori ad hanc habuit de iis aliam scientiam, scilicet conditionatam, quæ repræsentabat ea, ùt conditionatè futura, & ab actuali existentia adhuc impedibilia. Rursus *lib. de bono perseverantiæ c. 9.* ait. *Nunquid possumus dicere, etiam Tyrios, & Sydonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut crediturós non fuisse, si fierent; cùm eis ipse Dominus attestetur, quòd acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam, si in eis facta essent Divinarum illa signa virtutum.* Ubi ex testimonio DEI infert ista infallibiliter futura fuisse, adeóque manifestè supponit, ea à DEO infallibiliter præscita fuisse.

ARTICULUS III.

An DEUS futura contingentia conditionata videat per Scientiam Mediam.

396. SCientia Media est, qua DEUS infallibiliter cognoscit veritates conditionatas contingentes in se ipsis, nullo præcedente decreto DEI libero, actualiter existente, & aliquid de iis decernente. Hanc scientiam negant Thomistæ, & ejus loco adstruunt aliquod decretum DEI, tanquam medium videndi dicta futura. Distinguunt autem duplex decretum. Unum vocant *simpliciter absolutum*, quod non tantùm absolutè in DEO existit, sed quo etiam DEUS simpliciter, absolutè, & absque limitatione statuit, ut res aliqua sit. Tale est decretum e. g. de creando mundo: & in hoc dicunt, videri absolutè futura. Alterum vocant *subjectivè absolutum, & objectivè conditionatum*: hoc est, decretum absolutè in DEO, quasi in subjecto, existens, sed objectum suum conditionatè tantùm decernens; si scilicet talis, vel talis conditio ponatur. Tale juxta ipsos est e. g. decretum in DEO absolutè existens, at non absolutè, sed tantùm conditionatè decernens pœnitentiam Tyriorum, sicque tendens: *Ego prædetermino, ut, si coram Tyriis Christus miracula faciat, convertantur.* Hoc decretum, juxta modernos Thomistas, efficax, & inimpedibile est, éstque medium, in quo juxta eosdem DEUS infallibiliter videt contingentia conditionatè futura. At nostri hoc negant, & adstruunt scientiam mediam.

397. Dico itaque cum omnibus nostris, & pluribus aliis. Datur in DEO scientia media. Conclusio prob. 1. sic. Etsi DEUS cognosceret ista conditionatè futura in alio, tamen posset etiam cognoscere in se ipsis, ùt diximus de possibilibus in ordine ad scientiam simplicis intelligentiæ *num. 323.* nam habent etiam ista determinatam veritatem in se ipsis; quia etiam non possunt verificari contradictoria de conditionatè futuris, sicut non possunt de absolutè futuris: de quo vide *num. 355. & 384.* ergo. Hæc est ratio doctissimi Idiotæ Abbatis Cellensis ex ordine Canonic. Regul. S. August. *tract. de oculo mystico cap. 15. n. 12. apud Martinez de DEO sciente controv. 4. disp. 3. sect. 2.* sic scribentis: *Nec tantùm oculus DEI ea prospicit, quæ aliquando erunt, sed etiam, quæ re ipsa non erunt, essent tamen, si aliquid*

aliquid aliud poneretur: & post pauca rationem subjungit: *Nimirum illud, quod fieret, aut non fieret, si conditio aliqua poneretur, est aliquid verum determinatè; non enim utrumque contradictorium, aut neutrum, sed alterum duntaxat verè tunc accideret: cùm igitur oculus Divinus perspiciat omne verum, non potest DEUS hoc ignorare.* Confirm. Non potest DEUS actus nostros liberos conditionatè futuros videre in alio tanquam medio: ergo debet videre in se ipsis. prob. ant. Omnis causa antecedens, & totus actus primus proximus est indifferens ad actum liberum: ergo non potest hunc in iis videre &c. nec est assignabile aliud medium. Si dicas, esse decretum subjectivè absolutum, & objectivè conditionatum. Resp. hoc decretum non posse admitti, ùt infrà probabimus.

398. Prob. conclusio 2. Admissâ scientiâ mediâ, inprimis nullum sequitur inconveniens. 2. Solvuntur commodiùs, quàm in aliis sententiis difficultates circa libertatem. 3. Salvatur dominium DEI in nostros actus liberos: ergo debet admitti. Ant. quoad 1. partem patebit ex solutione objectionum. Quoad 2. probatur ex eo, quòd positâ scientiâ mediâ, planè explicetur, quomodo possimus resistere gratiæ, eique dissentiri; quia scilicet non est ex se necessariò connexa cum consensu, & connexio, quam habet ratione scientiæ mediæ, vel decreti prædefinitivi, est impedibilis. Quoad 3. probatur sic. Nulla creatura est, quæ non prævideatur per scientiam mediam multis auxiliis consensura: unde modò DEUS illa velit dare, potest pro libitu actum quemvis obtinere: adeò, ut cor hominis sit prorsus in manu DEI, tanquam plenissimi Domini.

399. Prob. conclusio 3. ex S. August. cujus præsertim authoritatem adversa pars sibi modis omnibus vendicare conatur. Hic *lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2.* per totam (quæ utinam legeretur ab omnibus adversariis) fusè, & copiosè disputat, quomodo bene operans non possit sibi attribuere sua merita: sed debeat ea adscribere DEO, juxta illud *ad Roman. 9. v. 16. Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est DEI:* aitque, ibi esse intentionem Apostoli ostendere, quòd nemo debeat de operum suorum meritis gloriari: qua occasione multos modos affert conciliandi gratiam cum libertate, eósque refellit. Inde explicat gratiam, seu misericordiam DEI valde fusè, sed per hoc, quòd DEUS volens hominem efficaciter trahere, det ei gratias, per scientiam mediam prævisas congruas.

Primò itaque *loco cit.* sibi objicit, cùm positum sit in hominis potestate, obedire vocationi, vel non, cur non etiam dici possit: *Igitur non miserentis DEI, sed volentis, atque currentis est hominis:* & respondet per hæc verba: *An fortè illi, qui hoc modo vocati non consentiunt, possent alio modo vocati accommodare fidei voluntatem, ut & illud verum sit: multi vocati, pauci electi: ut, quamvis multi uno modo vocati sint, tamen, quia non omnes uno modo affecti sunt, illi soli sequantur vocationem, qui ei capiendæ reperiuntur idonei.* Ex quibus verbis habemus 1. non adstrui à S. Doctore prædeterminationem, vel decretum absolutè prædeterminans, nec etiam conditionatè prædeterminans (quod adjecta inimpedibiliter purificatione conditionis idem facit, ac prius) nam aliàs omnes uno modo vocati, hoc est, per gratiam prædeterminantem, sequerentur: aut certè sequentes, & non sequentes non eodem modo vocati essent. 2. Habemus, adstrui scientiam mediam; nam dicere eos sequi, *qui reperiuntur idonei*, est idem, ac dicere, sequi eos, qui erant conditionatè prævisi consensuri, seu quibus idem modus vocandi prævisus erat futurus congruus, qui aliis, qui non sequuntur, non erat ita congruus prævisus.

Non autem te turbet in hoc textu particula *fortè;* non enim est dubitantis, sed interrogantis; cùm enim in sequentibus S. Doctor hanc responsionem non, ùt priores, rejiciat, sed eam pleniùs explicet, confirmet, ex ea alia concludat, & post conclusionem ad alia transeat, signum planè est, ipsum ei acquievisse. Videatur Thyrsus Gonzalez *tom. 2. select. quæst. disp. 3. sect. 15. num. 276.* ubi probat, S. August. non disputando tantùm, sed asserendo, scientiam mediam hoc loco amplexum.

400. Pergit S. Doctor sic colligens. *Et illud non minùs verum sit: Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est DEI, qui hoc modo vocavit, quomodo aptum erat eis, qui secuti sunt vocationem.* Ecce misericordia DEI specialis in eo stat, quòd DEUS vocet, habens scientiam de eo, quòd vocatio congrua sit, quæ est ipsissima scientia media. Sequitur in textu: *Ad alios autem vocatio quidem pervenit, sed, quia talis fuit, qua moveri non possent, ut eam capere apti essent* (hoc est, modo eo, qui ipsis congruus erat prævisus) *vocati quidem dici potuerunt, sed non electi.* En iterum scientiam mediam de dissensu. Nec te turbet illud: *non possent;* significat enim tantùm impotentiam consequentem. Sic se explicat S. Doctor *tract. 53. in Joannem* in illa verba: *Propterea non poterant credere; quia iterum dicit Isaias &c. Joan. 12. v. 39.* in quæ sic scribit S. Antistes: *Quare autem non poterant, si à me quæratur, citò respondeo; quia nolebant; malam quippe eorum voluntatem prævidit DEUS, & per Prophetam prænuntiavit.* Paulò pòst *eodem loco ad Simplicianum* iterum scientiam mediam asserit de præscito futuro consensu sub aliis auxiliis, quæ tamen noluit DEUS conferre, sic scribens: *Quia, si vellet ipsorum misereri, posset ita vocare, quo modo illis aptum esset, ut & moverentur, & intelligerent, & sequerentur.*

401. Concludit tandem his verbis notatu dignissimis: *Verum est ergo: multi vocati, pauci electi. Illi enim electi, qui congruenter vocati: illi autem, qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non secuti, quamvis vocati. Item verum est. Non volentis, neque currentis, sed miserentis est DEI: quia etiamsi multos vocet, eorum tamen miseretur, quos ita vocat, quo modo eis vocari aptum est, ut sequantur. Falsum est autem, si quis dicit: Igitur non miserentis DEI, sed volentis, atque currentis est hominis; quia nullius DEUS frustra miseretur. Cujus autem miseretur, sic eum vocat, quo modo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.*

Quæ omnia, si sine præjudiciis, intellectum obfuscantibus, legantur, sanè evincunt, S. Augustinum assertorem esse scientiæ mediæ, adeò, ut M. Ferre è Sacro Prædicatorum Ordine dicat, S. Augu-

Augustinum ibi tenere nostram doctrinam, quanquam dein velit, ea S. Doctorem non ex sua mente dixisse, vel ea postea revocâsse. At hoc probari minimè potest, & opus est tantùm inspicere ipsum S. Augustinum, ubi patebit, eum sua ex mente loqui, & nihil revocâsse: præterquam, quòd incredibile sit, S. Doctorem priori parte quæstionis tradidisse falsam doctrinam, disputandi tantùm gratiâ, nec tamen ea de re lectorem ullatenus monuisse. Videri meretur P.N. Thyrsus citatus. Cardinalis etiam Sfondratus *in Nodo prædestinationis soluto part. 1. num. 2. in fine* ait, esse certum, quòd nunquam S. Augustinus retractaverit, quæ ad Simplicianum scripsit.

Plura ex S. August. dabimus, itémque ex aliis PP. inferiùs, ubi de decreto subjectivè absoluto, & objectivè conditionato, ac de ipsa prædeterminatione: omittere tamen nequeo alium adhuc textum S. Augustini *lib. de bono perseverantiæ cap. 14.* ubi occasione Tyriorum & Sydoniorum sic ait. *Ex quo apparet, habere quosdam in ipso ingenio Divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba, vel signa conspiciant: & tamen, si DEI altiore judicio à perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibentur vel dicta Divina, vel facta, per quæ possent credere, si audirent utique talia, vel viderent.* Ubi planè supponit dari, & consequenter à DEO cognosci (quia omnia cognoscit) congrua humanis mentibus media, quibus absque omni prædeterminatione converterentur. Nec vel à longè facit mentionem ullius decreti, in quo hæc videantur, vel quod ab illa congruitate supponeretur: ergo supponit dari scientiam mediam.

402. Quod attinet ad Angelicum, omnes ii textus adduci ex eo hîc possunt, quibus docet, voluntatem non ab alio, quàm à se ipsa determinari, qui sunt plurimi: & plures afferemus paulò inferiùs, agendo de prædeterminatione physica. Hîc unicum adduco, qui habetur *in 4. dist. 49. quæst. 1. art. 3. quæstiunculâ 2. ad 1.* ubi S. Doctor ait. *Potentia rationalis se habet ad opposita in his, quæ ei subsunt: & hæc sunt illa, quæ per ipsam determinantur. Non autem potest in opposita illorum, quæ sunt ei ab alio determinata: & ideo voluntas non potest in oppositum ejus, ad quod ex Divina impressione determinatur, scilicet in oppositum finis ultimi: potest autem in oppositum eorum, quæ ipsa sibi determinat, sicut sunt ea, quæ ordinantur in finem ultimum, quorum electio ad ipsam pertinet.* Ex quo habetur, prædeterminationem, quamvis à DEO immissam, adeóque etiam decretum prædeterminativum illam inferens, tollere voluntati potentiam ad oppositum, hoc est, libertatem. Plures S. Doctoris textus exhibet Platelius *de scientia media*, & alii.

ARTICULUS IV.

Solvuntur objectiones.

403. Ob. 1. Actus tantùm conditionatè futurus nihil est: ergo non potest determinare scientiam DEI. Resp. dist. ant. nihil est per statum, conc. ant. nihil est per alienationem. neg. ant. & cons. Eadem enim est de his ratio, quæ de futuris absolutis. vide *num. 372. & seq.* Addo tamen hîc, DEUS intrinsecè determinatur ad cognoscendum, & quidem infallibiliter, omne cognoscibile per essentiam suam, quæ est infinita vis intelligendi infallibiliter omnia: estque ex se necessitata ad cognoscendum omne cognoscibile: extrinsecè autem terminatur (si objectum est necessarium) vel determinatur (si objectum est contingens, quale est objectum scientiæ mediæ) ab objecto. determinatio intrinseca datur per statum: extrinseca non debet dari per statum ex *num. 329.* Quando igitur dicitur, DEUM actu determinatum esse, vel determinari ad cognoscendum aliquid conditionatè futurum, hoc plus non significat, quàm hîc, & nunc dari omnia eo modo, quo necessaria sunt ad cognitionem Divinam, scilicet vim intellectivam Divinam physicè per statum, objectum objectivè per alienationem.

404. Ob. 2. Omnis scientia debet esse, vel necessaria, vel libera DEO: neutrum convenit scientiæ mediæ: ergo hæc omnino non datur. Confir. Quidquid absolutè existit, vel existit necessariò, vel liberè: neutro modo existit scientia media: ergo nullo modo existit. Resp. neg. maj. Ideo dicitur sciendia media; quia est medium quoddam inter scientiam necessariam, & liberam ex *num. 284.* Ad confir. dist. maj. in creatis. conc. maj. in Divinis. subdist. ita, ut supponat actuale exercitium libertatis. neg. maj. ut supponat tantùm conditionatum exercitium libertatis. conc. maj. & dist. proportionaliter. min. neg. cons. Scientia media nec est absolutè necessaria, nec libera DEO, sed est tantùm illi contingens; quia potuisset abesse. Dicitur autem libera creaturæ, non, quòd præsupponat actuale exercitium libertatis creatæ (quia scientia ista datur de plurimis actibus, qui nunquam sunt absolutè extituri, imò quorum principia, e. g. homines, nunquam sunt extituri) sed, quòd præsupponat tantùm exercitium libertatis conditionatum; quia scilicet in potestate creaturæ, si existat, est, sub ea conditione dissentire, vel consentire: qua ratione DEUM suo modo determinat ad hanc potiùs, quàm illam scientiam mediam habendam.

405. Ob. 3. Scientia media non est impedibilis à DEO: ergo implicat. prob. cons. Quod non est impedibile à DEO, non cadit sub providentiam DEI: ergo nec scientia media: atqui omne contingens cadit sub providentiam DEI: ergo etiam scientia media contingens cadit sub illam: ergo cadit, & non cadit, consequenter implicat. Resp. neg. cons. ad prob. omisso primo enthymemate. dist. subsumpt. omne contingens in creatis. conc. in Divinis. neg. subsumptum, & cons. Si supponitur scientia media, quamvis contingens, adæquatè identificari cum DEO, non debet cadere strictè loquendo sub providentiam DEI; quia illa terminatio libera non præsupponit decretum DEI: sicut neque cadit sub eam scientia visionis de existentia hujus scientiæ mediæ, quæ tamen non est plùs, quàm formaliter, distincta ab ipsa scientia media. Neque tamen ideò scientia hæc cadit sub providentiam creaturæ; quia nec istius actualis electio, vel volitio requiritur, sed tantùm conditionata quædam determinatio: non autem propriè disponit, aut ordinat de aliquo ille, qui sæpe non existit,

existit, vel cujus saltem nulla physicè, & actualiter existens dispositio, vel ordinatio requiritur, ùt patet in omnibus aliis. Si autem supponatur scientia media compleri per aliquid creatum, tunc istud sufficienter cadit sub providentiam DEI, quatenus à potestate libera DEI, ejúsque ordinatione dependet, ut absolutè illud complementum existat, vel non: potéstque DEUS etiam, ùt volunt Patroni hujus complementi, pro suo libitu idem complementum ordinare ad varios fines sibi placitos.

406. Ob. 4. Creatura potest impedire scientiam mediam: ergo etiam DEUS. prob. cons. Sicut creatura potest, stante conditione, oppositum facere, ita etiam potest DEUS: sed propterea potest illa impedire scientiam mediam: ergo idem potest DEUS. maj. prob. DEUS debet ad omnes actus creaturæ concurrere: ergo, quemcunque potest facere creatura, eundem potest etiam facere DEUS. Resp. neg. cons. ad prob. neg. maj. quoad particulam *sicut*; creatura enim id potest facere per liberam immediatam determinationem, quod DEUS non potest. Et ex hac immediatè libera determinatione oritur, aut positio, aut impeditio scientiæ mediæ; ille enim tantùm potest eam impedire, in cujus libera electione est, ut detur, vel non detur; aliàs dicemus, quòd etiam habitus, vel circumstantiæ quæcunque, constituentes actum primum, possint impedire scientiam mediam.

Dices 1. Etsi DEUS non influat liberè in actum absolutè existentem, tamen potest eum impedire, & scientiam visionis de illo: ergo à pari &c. Resp. neg. paritatem. Actus actualiter existens exigit pro priori actum primum proximum etiam actualiter existentem, quem si DEUS, uti liberè potest, non velit ponere, impeditur actus, & ejus visio. At actus conditionatè futurus non exigit actum primum proximum absolutè existentem, sed tantùm conditionatè existentem, quæ existentia non impeditur, impedita actuali existentia actûs primi; quia tamen semper manet verum, quòd actus daretur, si illæ, vel illæ circumstantiæ forent. Unde mediata libertas DEI circa actus liberos (quæ est immediata circa actum primum) potest impedire scientiam visionis, non autem mediam. Certè, quando DEUS noluit absolutè fieri miracula coram Tyriis, & consequenter impedivit actum primum ad hanc specie conversionem illorum, non propterea impedivit scientiam mediam de conversione conditionata eorum; aliàs non potuisset eam revelare.

407. Dices 2. Absurdum est dicere, quòd creatura possit aliquid facere, quod non potest DEUS: ergo etiam absurdum est dicere, quòd creatura possit aliquid impedire, quod non potest impedire DEUS. Resp. dist. ant. quod non potest DEUS facere eodem modo, quo creatura. neg. ant. in quod non potest ullo modo influere. conc. ant. & neg. cons. Licèt DEUS influat necessariò in omnes effectus creatos, tamen non influit in omnes liberè, vel determinando ad illos; aliàs deberet esse causa moralis omnium scelerum. Sic etiam DEUS non influit in effectus vitales vitaliter: nec etiam semper suscipit denominationem ab effectu; quia non dicitur vivens ab actu vitali creato, nec currens à cursu Petri &c. Ut autem dictum *num. præced.* non quicunque influit, sed tantùm, qui liberè ad actum conditionatum determinat, potest scientiam mediam impedire.

Dices. 3. Hoc ipsum est absurdum, quòd aliquid sit liberum creaturæ, & non sit liberum DEO. Resp. ex suppositione, quòd DEUS velit creaturæ relinquere libertatem, non esse absurdum, quòd aliqua sint creaturæ immediatè libera, DEO autem tantùm mediatè, seu in libertate ponendi, vel non ponendi actum primum; quia non possunt duo esse immediatè liberè agentia respectu ejusdem actûs. Si urgeas, actum conditionatum, qui determinat ad scientiam mediam, DEO neque mediatè esse liberum; cùm non prærequirat actum primum proximum absolutè existentem, circa quem tamen versatur libertas DEI, ùt dictum *n. præced.* Resp. actum conditionatum neque esse creaturæ liberum per statum, sed tantùm per alienationem, vel ampliationem, eúmque nunquam posse absolutè existere, nisi priùs DEUS suam libertatem exercuerit, quod sufficit.

408. Dices 4. Si non est impedibilis à DEO omnis veritas conditionata contingens, tunc neque est impedibilis omnis veritas absoluta contingens: sed hoc dici non potest: ergo. prob. maj. Ex veritate hujus propositionis conditionalis: *Si Petrus habuerit hanc libertatem, non eliciet actum bonum*: sequitur hæc absoluta: *Non dabitur actus bonus Petri cum hac libertate*: ergo etiam ista non erit impedibilis, consequenter non omnis veritas absoluta. Resp. Hæc ipsa veritas, seu propositio, quoad modum enunciandi absoluta, est implicitè, vel æquivalenter conditionata, ex hoc ipso, quòd prior conditionalis ipsi prorsus æquivaleat: unde in forma dist. ma. neque est impedibilis omnis veritas absoluta, quæ est æquivalenter conditionalis, & plus non dicit, quàm conditionalis. om. ma. alia simpliciter absoluta, quæque plus dicit, quàm conditionalis. neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Quòd veritas contingens debeat posse impediri à DEO, authores consentiunt ideo; quia videtur indecens dicere, quòd creatura possit actualiter exercere suam libertatem, antequam suam exerceat DEUS: at hoc non fit in his propositionibus, quoad modum enunciandi quidem absolutis, implicitè autem, & quoad sensum conditionatis; quia circa harum objecta creatura nullam prorsus exercet actualiter libertatem: neque requiritur ad veritatem similium propositionum negativarum, ut creatura ullam libertatem exerceat: sed tantùm, ut eam exerceret, si libertatem actualiter collatam haberet: ad quam tamen habendam priùs opus est exercitio libertatis DEI eam conferentis.

409. Si fors velles contendere, sensum propositionis objectæ non esse æquivalenter conditionatum, sed omnino absolutum, non posses alium assignare, quàm istum: *Datur absolutè libertas, & tamen non datur consensus.* Sed 1. hæc propositio non infertur ex illa conditionali: *Si Petrus habuerit &c.* ùt est clarum. 2. Hanc veritatem potest DEUS impedire; nam, ut vera sit illa propositio, debet jam DEUS exercuisse suam libertatem, dando eam libertatem creatam: quam si dare noluisset, eam veritatem complexam impediviset. Imò etiam, si adstruatur hic sensus negati-

vus absolutus: *Non datur absolutè libertas, neque consensus* (qui tamen iterum ex conditionali, *si Petrus habuerit &c.* non infertur) iterum hæc veritas copulativa est impedibilis à DEO; cùm hic pro libitu suo possit eam libertatem conferre: quamvis eadem veritas complexa etiam sit impedibilis ab homine; quia hic alteram partem potest impedire, nempe negationem consensûs.

Alii respondent, quòd DEUS veritatem illam negativam: *Non dabitur actus bonus Petri cum hac libertate:* non quidem possit impedire: possit tamen ad eam determinare. Hoc sic intelligi debet, quòd DEUS possit negare libertatem, qua negata necessariò verum est, quòd non detur cum illa consensus; & sic ajunt, illam veritatem esse liberam DEO, non impeditivè, sed determinativè. Addunt, DEO etiam liberam esse eandem veritatem quoad modum; nam DEO liberum est, ùt hæc veritas detur liberè, vel necessariò; liberè enim veritas dabitur, si DEUS det Petro libertatem prævisam cum negatione actûs; hoc enim casu Petrus liberè actum omittet: necessariò dabitur, si DEUS non conferat libertatem; tunc enim Petrus necessariò omittet actum. Adjungunt, quòd, sicut DEUS non debet posse determinare ad omnem veritatem contingentem (e. g. non potest determinare ad istam: *Antichristus peccabit*) ita neque debeat posse impedire omnem veritatem contingentem. Hanc responsionem, nec impugno, nec defendo; solùm noto, videri eam urgeri posse, quòd, quamvis DEUS ad illam veritatem absolutam de peccato Antichristi non debeat posse determinare, debeat tamen priùs suam libertatem exercere, antequam eam absolutè Antichristus exerceat: cui tamen replicæ prior responsio clariùs satisfacit.

410. Ex occasione hîc nota duo. 1. Quando dicitur scientia media præcedere omne decretum, non intelligitur, quòd priùs tempore existat, quàm decretum (nam vel decretum nunquam existit, vel ab eadem æternitate existit) sed tantùm, quòd non connectatur, aut necessariò exigat decretum actu existens. 2. Distinguenda sunt hæc duo *primum liberum*, & *immediatè liberum*, item *primum determinans*, & *immediatè determinans*. Primum convenit DEO, non autem secundum; est enim DEUS primum liberum; quia ipse semper debet priùs exercere suam libertatem, dando, vel negando actum primum proximum: & tunc primùm potest creatura liberè ad aliquid determinare. Eodem modo debet DEUS priùs determinare ad actum primum, vel dando, vel saltem permittendo illum, quem dein potest creatura determinare ad actum secundum. Quoad actus autem creaturæ liberos DEUS non potest esse immediatè liber, vel immediatè determinans; quia sic actus non amplius essent creaturæ liberi; cùm antecedens inimpedibile tollat libertatem, ùt infrà agendo de prædeterminatione pluribus probabimus: tale autem esset antecedens libera DEI determinatio: nec dominium DEI in creaturas se extendit ad usus Chimæricos: sic etiam DEUS non potest equitare in equo.

411. Ob. 5. Si scientia media præcedit omne decretum, tunc suppositâ tanquàm verâ sententiâ, quæ dicit, non creaturam, sed DEUM determinare ad individuum, DEUS non potest per scientiam mediam videre, quisnam actus in individuo sit futurus, sed tantùm, quis in specie: hac ratione autem scientia media est confusa, & DEUM dedecens: ergo. Resp. omissa pro nunc veritate illius sententiæ, & omissa tota maj. nego min. DEUS enim clarissimè videt per scientiam mediam omnia individua, quæ ex illa conditione sequi possunt, quamvis nullum adhuc in individuo videat determinatum; quia hæc determinatio antecedenter ad decretum non est visibilis: atqui hoc tam parùm est videre confusè, quàm parùm est videre confusè omnia possibilia, sed necdum, quænam sint ex illis præ aliis determinatè futura: vel videre omnes equos, sed unum non magis necessarium ad equitandum, quàm alterum. Sic etiam, quando DEUS præcepit, ut offerrentur sibi duo turtures, vel duo pulli columbarum, non vidit confusè rem præceptam, quamvis non viderit magis unum, quàm alterum præceptum.

412. Quidam non improbabiliter dicunt, scientiam mediam etiam non videre determinatè speciem actûs physicè infimam: sed videre determinatè tantùm speciem actûs moraliter infimam, eò quòd ex parte hypothesis tantùm veniant principia per se necessaria, seu illa, sine quibus actus, neque quoad substantiam, dari potest, & quæ non determinatè inferunt actum in specie physicè infima; nam hic etiam dependet à principiis per accidens. Explicant se magis sic. Actus contritionis e. g. est quoad substantiam, & moraliter idem, sive producatur ab habitu charitatis in justo, sive ab omnipotentia specialiter applicata in peccatore: adeóque (ajunt) scientia media non videt ex parte conditionati actum potiùs ùt dependentem ab habitu charitatis, quàm ab omnipotentia specialiter applicata: consequenter non videt eum determinatè in specie infima: sed tantùm videt indeterminatè, seu disjunctivè.

413. Circa hanc sententiam hoc noto. Si principia per accidens sint indifferentia ad quodcunque extremum libertatis, etiam contrarietatis, ita, ut cuilibet possint coëxistere, non video, cur scientia media non possit ea videre ex parte hypothesis: & consequenter etiam determinatè actum in specie infima (seu, ùt ab ipsis intrinsecè dependentem, aut saltem extrinsecè denominatum liberum) ex parte conditionati. At, si ea principia, licèt non trahant post se actum, tamen neque possint coëxistere alteri extremo, vel contradictoriè, vel contrariè opposito (sicut e. g. habitus charitatis non potest coëxistere peccato) difficultas est major; quia tale principium non potest constituere potentiam liberam e. g. ad peccandum; nam libera potentia debet posse stare cum actu libero; aliàs eum non posset denominare extrinsecè liberum: minùs intrinsecè; quia non posset essentialiter respici ùt coëxistens, sicut tamen actus intrinsecè liber debet omnia constitutiva libertatis respicere. Quæ autem non constituunt libertatem ad utrumque, non videntur ex parte hypothesis scientiæ mediæ; quia hæc hypothesis est formaliter libertas ad utrumque, consequenter neque ex parte conditionati videtur determinatè actus cum iis connexus, seu in specie physicè infima; sic e. g. actus charitatis in specie infima etiam dependet ab habitu charitatis,

tatis, qui, licèt non conſtituat libertatem ad peccandum, conſtituit tamen potentiam ad actum charitatis eliciendum, & in hunc influit. Videri etiam poſſunt dicenda inferiùs. Id hîc addo, quòd, ſi actus non tantùm ſit conditionatè futurus, ſed etiam abſolutè futurus, ſcientiæ mediæ conjungatur ſcientia viſionis, adeóque ſcientia DEI tota realiter accepta clariſſimè videat infimam ſpeciem, & ipſam individuationem actûs.

414. Ob. 7. Si ſcientia conditionalis antecederet decretum DEI, tunc eſſet caſualis reſpectu DEI: ſed hoc eſt abſurdum: ergo, prob. ant. Eſſet præter intentionem DEI: ergo caſualis. Reſp. neg. maj. ad prob. neg. conſ. Omnia peccata ſunt præter, imò contra intentionem DEI, non tamen caſualia; caſuale enim eſt, quod inopinatò advenit: atqui DEO, omnia perfectiſſimè comprehendenti, nihil inopinatò advenit. Imò DEUS in ſigno priori per ſcientiam neceſſariam cognoſcit, ſe debere habere aliquam ſcientiam mediam, ſcilicet de ea parte contradictionis, quæ eſt vera: ergo in ſigno poſteriori adveniens ſcientia media non poteſt inopinatò advenire. Certè ei, qui priùs ſcit, ſe debere in gravi periculo, aut mori, aut vincere, neutrum eſt inopinatum.

ARTICULUS V.

An Scientia Media accedat ad Pelagianiſmum vel Semipelagianiſmum.

415. PElagius Monachus è Brittannia Majore, ſeu, ùt S. Hieronymus vult, è Scotia oriundus, turbare cœpit Eccleſiam, teſte Bellarmino *in Chronolog.* circa annum Domini *415.* Negavit 1. originale peccatum Adami poſteris, præſertim fidelium liberis, nocuiſſe, niſi fortè exemplo malo per illud dato. Hinc dixit, parvulos non baptizandos eſſe, ut deleatur peccatum, ſed tantùm, ut aperiatur iis janua cœli, quæ non, niſi per aquam renatis, pateat. 2. Docuit, hominem in hac vita poſſe eſſe ſine omni peccato, quod ſæpe S. Auguſtinus in ipſo reprehendit. 3. Erravit præcipuè in eo, quòd ad opera meritoria vitæ æternæ negaverit neceſſariam eſſe gratiam. Origo autem mali in Pelagio, ac poſtea in ejus ſequacibus fuit, quòd, ùt S. Hieronymus *epiſt. ad Cteſiphontem c. 3.* ſcribit, dicerent Pelagiani: *Fruſtráque dedit* DEUS *arbitrii poteſtatem, quam implere non poſſum, niſi ipſe me ſemper adjuverit; deſtruitur enim voluntas, quæ alterius ope indiget*: maximè ſi iſtam debet tantùm ex gratuito alterius favore recipere: quod tamen falsum eſſe, patet ex Concilio Senonenſi, *Decreto 15.* dicente: *Neque tamen tanta gratiæ neceſſitas libero præjudicat arbitrio; cùm illa ſemper ſit in promptu, nec momentum quidem prætereat, in quo DEUS non ſtet ad oſtium, & pulſet.*

Accuſatus de hæreſi iſta Pelagius in Synodo, Dioſpoli in Palæſtina habita, Patres ambiguis verbis decepit; admiſit enim, gratiam neceſſariam eſſe: ſed eo nomine libertatem naturalem, homini à DEO collatam, intellexit: atque ita eſt abſolutus. Poſtea autem detectis fraudibus à Conciliis Africanis, præſertim Millevitano II. damnatus, atque à S. Auguſtino vehementer fuit exagitatus: quin & à Summis Pontificibus Innocentio, Zoſimo, ac Cæleſtino anathemate percuſſus, & ab Honorio Imperatore imperiali edicto Româ, quò, ut Pontificem deciperet, venerat, cum ſociis pulſus. Tandem in patriam ſuam reverſus, erroribus ſuis pertinaciter immortuus eſt. Ejus ſcripta dudum interierunt, niſi, ùt Bellarminus *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* agens de S. Hieronymo aſſerit, ejus opus ſint *Commentaria in Divi Pauli epiſtolas*, S. Hieronymi operibus inſerta: itémque *Epiſtola ad Demetriadem Virginem*, quam etiam S. Auguſtinus *l. de grat. Chriſti c. 22.* eidem attribuit, atque impugnat.

Semipelagiani, qui etiam Maſſilienſes vocantur, eoquòd plures eorum fuerint presbyteri illius Eccleſiæ, rejectis pluribus Pelagii erroribus, in hoc tamen ei conſentiebant, quòd initium meritoriæ fidei, ac deſiderii ſalutis haberi poſſit naturalibus viribus, nulla gratia præveniente adjutis: quo initio volebant, nos poſſe mereri auxilium ulterius ad obſervanda mandata Divina, & obtinendam æternam ſalutem: quod teſte S. Hieronymo *epiſt. ad Auguſtinum* explicabant ſimilitudine ægri, qui, licèt ſeipſum ſanare non poſſit, tamen poſſit vocare medicum, & hac ratione ſanitati initium dare &c. Hunc eorum errorem fuiſſe, fusè oſtendit S. Auguſtinus *l. de Prædeſtin. SS. c. 2. & ſequent.* item *l. de bono perſev. c. 23.* Hi tamen Semipelagiani, ſaltem principes eorum Caſſianus, & Fauſtus Regienſis, dici non poſſunt, fuiſſe formales hæretici; nam eorum tempore necdum hæc res erat, ùt nunc eſt, articulus fidei. Quin Caſſianus, & Fauſtus à quibusdam Dicœceſibus inter Sanctos coluntur. videri hac de re tota poteſt Theodorus Eleutherius *in Hiſtoriæ de auxiliis Appendice de erroribus Pelagii & Semipelagianorum.*

Jam nos aſſerimus, atque etiam, DEO volente, oſtendemus, ſcientiam mediam eſſe longè remotam ab his erroribus, & eſſe omnino conformem doctrinæ S. Auguſtini, ùt à *n. 399.* non inefficaciter eſt monſtratum. At econtra adverſarii ſcientiam mediam multùm impugnant, tanquam his erroribus nimis propinquam: & inprimis ajunt, Conſultores Romanos tempore Clementis VIII. Cardinales, etiam Paulum V. Pontificem Summum, cenſuiſſe, ſyſtema ſcientiæ mediæ eſſe Semipelagianum: quin imò jam confectam fuiſſe Bullam condemnatoriam noſtræ opinionis, nihilque ei defuiſſe præter ſolemnem promulgationem. Sed hæc, partim ſunt falſa, partim infirma: & hinc per ea nihil probatur.

Cenſura Conſultorum non fuit ſat maturo judicio confecta. Damnavit 1. Coronellus in libro Molinæ 61. propoſitiones: tum Conſultores communi nomine 49. & inter has plures communiter in ſcholis receptas. Quare SS. D. Clementis VIII. admonitione perſtricti, reſtrinxerunt cenſuram ad 42. tum omnino ad 20 tantùm: & tandem tota cenſura neglecta eſt. Bullæ illius mentio primùm eſt facta poſt 40. & aliquot annos à morte Pauli V. quando ſcilicet omnes, qui teſtari oppoſitum poſſent, mortui jam erant. Nituntur autem aſſertores ejusdem Actis Pegnæ, & Lemoſii, quibus nullam fidem habendam du-

dum decrevit Innocentius X. Similis authoritatis est, quod dicitur de Bellarmino, ac aliis magnis è Societate viris, scientiam mediam exosis, & prædeterminationem amplexis: quæ omnia fusiùs refellere non est animus, ne vel invito acrius quid contra adversarios excidat. Videri autem possunt refutata apud Theodorum Eleutherium.

416. Dices 1. Tamen Semipelagiani admiserunt scientiam mediam: ergo non est admittenda. Resp. etiam admiserunt scientiam simplicis intelligentiæ, & visionis: item mysterium SS. Trinitatis: num ideo ista negemus? Non sunt reprehensi à SS. Patribus, quòd scientiam conditionalem admiserint, sed quòd ea abusi fuerint; cùm enim dicerent, initium salutis dari ex meritis naturalibus, præcedentibus gratiam, & afferrent illud. *Nisi præscientia exploraverit, prædestinatio nil decernit*: quo dicere volebant, debere præcedere scientiam absolutam de meritis, per vires naturales factis (ùt probat. P. N. Thyrsus *tom. 1. select. quæst. disp. 36. sect. 11. §. 1.*) oppugnârunt eos SS. PP. quærendo, cur ergo his potiùs, quàm aliis regionibus prædicatum sit Evangelium? cur isti potiùs, quàm illi veniant ad baptismum? cùm in his casibus nulla appareant antecedentia merita. Reposuêre Semipelagiani, DEUM prævidisse, quinam crediturì essent, quinam non: quinam parvuli, si usum rationis acquirerent, bene acturi essent, & quinam non. Hæc quidem non malè.

At addiderunt, ob ista merita, conditionatè prævisa, DEUM aliquibus concessisse gratiam vocationis, aut baptismi: negâsse autem aliis, in quibus hæc merita non prævidebat: & hæc pessimè. Si enim ob merita, vel demerita tantùm conditionatè futura quis præmiatur, aut punitur, quilibet hominum debet in cœlum assumi, & in infernum detrudi; cùm quivis conditionatè prævideatur in innumeris circumstantiis bene, & in innumeris malè acturus. Rursus Semipelagiani ex parte conditionis tantùm ponebant actum primum, ex meris naturalibus constitutum: at omnes nostri ex parte conditionis ponunt gratiam supernaturalem, quamvis non prædeterminationem. Unde nimiùm quantùm distamus.

417. Dices 2. Scientia media non adhibetur à S. Augustino ad conciliandam gratiam cum libertate humana: ergo, vel eam ignoravit, vel improbavit: primum asserere est immodestum: ergo dicendum est alterum. Resp. dist. ant. scientia media non adhibetur quoad vocem. conc. ant. quoad rem. neg. ant. recolantur dicta *num. 399. & seq.* & judicent eruditi, an magis faveat S. Doctor scientiæ mediæ, an prædeterminationi: quam vocem etiam tam parùm adversarii invenient in S. Augustino, præsertim in sensu, quem ipsi ei attribuunt, quàm vocem scientiæ mediæ. Certè Franc. Aravio Episcopus Segobiensis ex S. Ordine Prædicatorum *tom. 2. in 1. 2. n. 41.* sic scribit de prædeterminatione physica: *Cujus nec Concilia, nec SS. PP. aliquando meminerunt.* Ipse autem tantùm moralem admittit.

418. Ut autem systema scientiæ mediæ meliùs intelligatur, & quibusdam difficultatibus apparentibus occurratur, notandum 1. juxta nos posse DEUM quamlibet creaturam pro libitu convertere ex *num. 398.* saltem in hac providentia, in qua nullam producet creaturam, quam non prævidet alicui auxilio consensuram: quod implicitè eo ipso revelavit, dum revelavit, se omnium corda in manu sua habere. Nec Dicas, DEUM non habere potestatem convertendi hominem independenter à scientia media: hanc autem habere ab ipso homine, adeóque accipere debere potestatem ab homine; nam scientiam mediam DEUS non habet ab homine; non enim homo est objectum physicè motivum, vel influens in actum DEI, sed DEUS habet eam scientiam à se ipso, & à sua essentia, tanquam principio metaphysico, & specie intelligibili (si hæc necessaria est) objectum autem est tantùm conditio objectiva, sine qua DEUS non haberet scientiam à se ipso: sed istud non tribuit scientiam: sicut scilicet possibilitas rerum non tribuit DEO omnipotentiam. An autem possibilis sit in alia providentia, creatura prævisa omnibus dissensura, infrà disputabimus: interim SS. PP. de hoc nihil decernunt.

Notandum 2. DEUM quemcunque actum posse promittere: & sic promisisse Abrahæ fidem posterorum; quia, dum vidit, sub quibus auxiliis essent crediturì, & voluit ea auxilia dare, potuit infallibiliter promittere fidem, quam erat ipse facturus, hoc est, gratiam daturus, ut ipsi longè magis, quàm credentibus deberet adscribi fides eorum: sicut scilicet quilibet actus bonus magis debet adscribi DEO, quàm ipsi actum elicienti, ùt alibi solet ostendi. Ubi obiter addo, S. Augustinum, quando ait, promisisse DEUM hanc fidem de sua prædestinatione, eámque præsciviſſe, non loqui de scientia conditionali, sed absoluta.

419. Notandum 3. quando dicitur, DEUM dare gratiam; quia videt consensum secuturum, per hoc non significari, consensum secuturum ex viribus purè naturalibus; quia hoc esset accedere ad errorem Pelagii: sed secuturum ex gratia; quia hypothesis scientiæ mediæ, seu conditio, semper involvit gratiam, & sic tendit. *Si Petrus habuerit gratiam &c.* Rursus: non significatur, consensum habere rationem causæ moralis, sed finalis; non enim DEUS dat gratiam; quia consensus aliunde exiſtit: sed, ut sit, seu per ipsam gratiam eliciatur. Ita expresè S. Thomas *1. part. quæst. 23. art. 5. ad 1.*

Notandum 4. DEUM non debere exspectare creaturam, ut eam vocet, vel excitet per gratiam (hic enim esset error Semipelagianorum, qui dixerunt, DEUM exspectare merita naturalia, tanquam dispositiones ad gratiam) at aliquo modo, non tamen strictè proprio, exspectare vocatam, ut consentiat; sic enim ait *Apocal. 3. v. 20. Ego sto ad ostium, & pulso. Isa 1. c. 5. vers. 2. Exspectavit, ut faceret uvas, & fecit labruscas. & c. 30. v. 18. Exspectat Dominus, ut misereatur vestri.* Verùm, strictè loquendo, DEUS nihil exspectat ad habendam scientiam mediam; cùm ad hanc non debeat præsupponi quidquam absolutè exiſtens, sed tantùm objectivè: quæ exiſtentia objectiva jam datur ab æterno. Unde per *exspectare* tantùm intelligitur *præsupponere pro priori rationis* ad scientiam: quæ exspectatio non dedecet DEUM, cùm tantùm sequatur,

quatur ex ea, quòd ideo DEUS cognoſcat; quia res ſunt futuræ: nec cæco modo ſuam conferat gratiam.

420. Notandum 5. ipſum noſtrum conſenſum ſupernaturalem eſſe gratiam, & donum DEI, ita, ut magis debeat adſcribi ipſi, quàm nobis: & hinc in ipſum actum debet DEUS influere gratioſè, adeóque non tantùm juvare ad poſſe, ſed etiam ad agere. Not. 6. ex S. Auguſt. Pelagianos feciſſe gratiam pediſſequam naturæ ideo; quia volebant, quòd natura debeat præcedere ſuis actibus naturalibus, & his gratiam mereri, ſeu tanquam meritis poſt ſe eam trahere: quod nos deteſtamur, & tantùm admittimus, quòd ſcientia media, à qua habetur infallibilitas gratiæ, præſupponat, tanquam ſuum objectum, conſenſum conditionatè futurum, & quidem non futurum viribus ſolius naturæ, ſed etiam gratiæ.

Notandum 7. propoſitionem quartam Janſenii: *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei: & in hoc erant hæretici, quòd vellent, eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare:* hanc, inquam, propoſitionem non tantùm damnatam eſſe copulativè: ſed quodlibet membrum illius; nam, ſi primum, ſe ſolo ſumptum, non eſt damnatum, ſed dici poteſt, Semipelagianos gratiam interiorem etiam ad initium fidei admiſiſſe, dic, circa quid, vel in quo hæretici fuerint circa materiam gratiæ, circa quam tamen hæreticos fuiſſe, negari non poteſt? Certè nihil invenies aliud, quàm quòd gratiæ reſiſti, aut obtemperari poſſe docuerint: quod tamen dici non poſſe, ex 2. di membri damnatione conſtat.

421. Quare, quando Gonetus ex S. Proſpero vult evincere, aliquos Semipelagianos neceſſitatem gratiæ prævenientis interioris ad initium fidei admiſiſſe, incaſſum laborat; nam S. Proſper *in celebri epiſtola ad S. Auguſt.* expreſsè ait, Semipelagianos negâſſe gratiam præviam, quæ ſanè eadem eſt cum prævenient̃e. Manifeſtum eſt autem legenti, S. Patrem de his iisdem, & non de aliis Semipelagianis loqui, dum ait, eos *non negare, voluntates ſecundùm ſuam phantaſiam à gratia eſſe præventas:* per quod intelligit, juxta ipſos voluntates præveniri à gratia, non quoad initium fidei, ſed quoad ſequentia merita: hæc enim erat phantaſia hæretica Maſſilienſium.

Verbis autem illis ſub finem epiſtolæ: *Quia finem uniuſcujuſque præviderit, & ſub ipſo gratiæ adjutorio, in qua futurus eſſet voluntate, & actione, præſcierit:* S. Proſper non loquitur de Semipelagianis, ſed aliis antiquioribus Doctoribus, ante Auguſtini ætatem; quia præmittit hæc verba: *Retractatis priorum de hac re opinionibus, penè omnium par reperitur, & una ſententia &c.* Quia autem tempora tunc erant valde periculoſa, & hæc verba eum dubium reddebant, an adjutorio gratiæ tantùm finis, ſeu obſervatio legis totius, ſubderetur, quo caſu erant hæretica: an verò etiam initium fidei, quo caſu erant Catholica, petiit S. Proſper à S. Auguſtino explicationem.

422. Notandum 8. Pelagium nunquam admiſiſſe, neceſſariam eſſe gratiam ſupernaturalem interiorem ad ſimpliciter poſſe meritoriè operari; ſed tantùm aliquando ad faciliùs poſſe. Et quamvis Alvarez *de auxiliis lib. 1. diſp. 1.* oppoſitum probare contendat, non probat. Certè S. Auguſtinus *l. 1. de gratia Chriſti cap. 41. contra Pelagium, & Cæleſtium,* poſtquam per plura capita retuliſſet lecta à ſe opuſcula Pelagii, hanc tandem criſin univerſalem ſubjungit: *Ab illo enim ſuo manifeſtiſſimo dogmate non recedit omnino.* & poſt pauca: *Ipſum verò auxilium, quo poſſibilitatem naturalem perhibet adjuvari, in lege conſtituit, atque doctrina, quam nobis fatetur etiam S. Spiritu revelari, propter quod & orandum eſſe concedit. Sed hoc adjutorium legis, atque doctrinæ, etiam propheticis fuiſſe temporibus: adjutorium autem gratiæ, quæ propriè gratia nuncupatur, in Chriſti eſſe arbitratur exemplo. Quod nihilominus ad doctrinam pertinere perſpicitis, quæ nobis Evangelica prædicatur.*

Ex quibus patet, Pelagium non admiſiſſe gratiam interiorem, ſed tantùm exteriorem legis, ac doctrinæ, ſeu exempli Chriſti, & Evangelii, quod ait nobis prædicari, ſcilicet exteriùs proponi. De qua lege S. Aug. *cap. 24.* dixerat, quòd DEUS in cordibus noſtris non operetur *lege, ac doctrina inſonante forinſecus:* patétque inſuper ex aliis capitibus ſequentibus ejusdem libri, S. Auguſtinum tantùm requirere, ut gratiam interiorem, quæ ipſam voluntatem, ſeu actionem bonam operetur, Pelagius admittat: nam *cap. 45.* multis probat, Chriſtum non corporalibus oculis reſpexiſſe S. Petrum: ſed ait: *Intus actum eſt, in mente actum eſt, in voluntate actum eſt;* quod parùm ad mentem S. Auguſtini probaret, ſi plus, quàm interiorem gratiam, ſcilicet intrinſecè efficacem requireret. Tandem *cap. 47.* ait, ſi Pelagius admittat gratiam per JEſum Chriſtum, quæ non tantùm juvet poſſe, ſed etiam det ipſum velle, ita, ut ſine ipſa nihil bene velimus, nihil amplius controverſiæ relinqui.

423. Nec te turbet, quòd textu citato *num. præced.* S. Auguſtinus dicat, Pelagium admiſiſſe legem, atque doctrinam *Spiritu Sancto revelari, & propterea orandum eſſe;* nam, ùt manifeſtum eſt ex pluribus locis S. Auguſtini, Pelagius verbis æquivocis ſæpiſſimè uſus eſt, quæ dein diſcipulis ſuis in malum ſenſum expoſuit. Hinc, licèt ejus verba poſſent catholicè accipi, tamen ab eo non ita accipiebantur: & ſic ipſe non intellexit revelationem internam in mente, ſed externam, quæ fit per libros ſacros, & prædicatores fidei, aut pœnitentiæ &c. per quos etiam dicitur Spiritus Sanctus cordis aures aperire, revelare, illuminare. Et hæc quoque ejus, per ſuos Miniſtros, vel inſtrumenta, facta revelatio, eſt aliqua gratia: ſed ordinis inferioris, propter quam etiam agendæ ſunt gratiæ, & orandus Spiritus Sanctus: ſed non eſt illa gratia, quam SS. PP. ad meritum neceſſariam dicunt. Hanc revelationem agnoſcit etiam Gonetus *tom. 4. de Hæreſ. Pelag. tr. 7. diſp. 1. art. 4. n. 47.* vocátque illuminationem, quæ ſe teneat ex parte objecti, ſeu ſit objectiva, ſtétque in applicatione, ſeu propoſitione aliqua objecti, & pertineat ad legem, atque doctrinam: adeóque eſt tantùm naturalis.

Plura de Pelagianorum, & Semipelagianorum, ſeu Maſſilienſium erroribus videri poterunt apud Theodor. Eleutherium *in appendice*, vel in Lucubrat. *S. Auguſt. Doctor gratiæ, & libertatis part. 1. à num. 39.* Hucusque allata

abunde sufficiunt pro defendenda præsenti conclusione.

ARTICULUS VI.

An admittendum Decretum subjectivè absolutum, & objectivè conditionatum.

424. Dico. Decretum istud, de quo aliquo modo jam actum *n. 381.* & magis explicatum *n. 396.* non debet admitti circa actus creaturæ liberos. Non nego posse, vel etiam debere aliquando admitti in quibusdam casibus, soli DEO liberis, (de quibus *n. 381.*) tale decretum, vel talia decreta, sive virtualiter, sive formaliter distincta: circa quæ tamen non semper eodem modo discurrendum; nam vel conditio illorum fuit prævisa implenda, ùt illa *Joan. 16.* vel non, ùt altera *4. Reg. 13.* (vide *cit. n. 381.*) Si primum: DEUS non habet duo decreta, quorum prius sit conditionatum, & alterum absolutum, sed tantùm unum, idque rem absolutè decernens; nam, cùm in casu purificatæ conditionis absolutum decretum elicere velit, ad quid quasi cunctabundus priùs conditionatè decernat, quod supposita scientia simplicis intelligentiæ, ac media directâ potest statim, & in tali casu vult, absolutè decernere?

425. Cùm autem ex tali decreto absoluto, respiciente aliquam conditionem absolutè etiam ponendam, legitimè inferatur hæc veritas, quòd DEUS decreverit id facere, & facturus sit, si ea conditio ponatur, adeóque decretum objectivè conditionatum, virtualiter, vel eminenter, contineatur in absoluto; ideo DEUS, qui non tenetur sua decreta quoad omnes formalitates, seu totaliter revelare, potest tale decretum revelare tanquam objectivè conditionatum, præsertim si id prosit ad excitandos homines, ut eas conditiones ponant, vel evitent. Sic DEI decretum salvandi omnes homines, si bene vivant (sicut dicemus inferiùs, quando de eo agemus) non est conditionatum respectu prædestinatorum, nec effectivè inefficax: & tamen id DEUS revelavit tanquam voluntatem conditionatam. Si autem fiat secundum, sive, si conditio prævideatur non implenda, ùt in casu superiori *4. Reg. 13.* & iterum *Gen. 18.* in decreto parcendi ad preces Abrahæ Sodomitis, si decem in ea urbe sint probi; tunc talia decreta, quamvis sint subjectivè absoluta, tamen respectu illius effectûs conditionati manent objectivè conditionata, hoc est, continent aliquam inclinationem, vel præparationem animi in DEO, vi cujus poneretur effectus, si poneretur conditio: reipsa tamen etiam hæc decreta sunt absoluta, & absolutè decernunt negationem effectûs; quia absolutè prævidetur conditio non ponenda.

426. Quamvis autem aliqua Decreta, juxta modò datam explicationem, subjectivè absoluta, & objectivè conditionata admittenda sint, non tamen admitti debent in DEO talia Decreta infinita circa omnia possibilia, etiam in alio, vel infinitis aliis mundis: quibus decretis DEUS Angelos, & homines tunc creandos prædestinaret, vel reprobaret, talia, vel talia bella, regimina, peccata permitteret &c. quæ tamen omnia ùt conditionatè futura DEUS scire debet: ad quid enim DEUS infinitis decretis, etiam tantùm formaliter distinctis, omnes creaturas in infinitis aliis mundis possibiles, quas nunquam producturus est, jam prædestinet, vel reprobet, eorum actus bonos & malos prædeterminet &c. præsertim, cùm hæc decreta conditionata non videantur bene convenire cum decreto absolutè prædeterminante, & hæc omnia excludente: ad quid DEUS dicat? *Ego prædetermino, quòd, si Judas in his vel illis circumstantiis* (quæ essent plurimæ) *ponatur, convertatur:* quando absolutè dicit: *Ego prædetermino, ut non convertatur.*

Dicunt aliqui: DEUS habet totum actum primum proximum ad elicienda ea decreta, & quidem circa actus creaturæ non liberos, inimpedibilia, circa actus creaturæ liberos, saltem impedibilia: ergo ea elicit. Ita aliqui ex nostris, contra quos modò ex primaria intentione non pugnamus, & utique admissa impedibilitate decretorum potissimæ nostræ rationes vim amittunt: sed quia tamen tot talia decreta, etiam impedibilia, non censeo admittenda, Resp. neg. conf. Non est imponenda DEO necessitas, etiam tantùm ad elicienda decreta indeterminatè sumpta, nisi apertè monstretur; perfectior enim est libertas in actu 1mo, quæ potest liberè purè omittere.

Sed contra hoc iidem iterum dicunt: DEO debet tribui perfectissimum exercitium libertatis, quod est positivum; ergo non potest purè omittere. Resp. dist. ant. debet DEO tribui exercitium formaliter perfectissimum, conc. ant. perfectissimum materialiter, subdist. si velit libertatem suam positivè exercere. conc. si hoc non velit. neg. ant. & conf. Si DEUS ex jure suæ libertatis in actu 1mo se habeat tantùm negativè, erit hoc pro his circumstantiis formaliter perfectissimum; quia Divinæ voluntati tunc præ aliis maximè conforme. Et sic etiam alia, quamvis materialiter minùs perfecta, dicimus formaliter perfectiora; quia sunt magis conformia regulæ omnis honestatis, nempe Divinæ voluntati. Nec tamen propterea DEUS manet irresolutus; quia per puram omissionem liberam est negativè determinatus, nec jam manet indifferens; quia status indifferentiæ non dicit negationem, sed tantùm præcisionem; quia debet esse, & est compossibilis cum decreto, & ejus negatione. Aliqui videntur velle scientiam reflexam evitare, ejúsque difficultates, admittendo ista decreta: sed inprimis eam non evitant; quia hoc ipsum decretum, non tantùm ùt absolutè, sed etiam ùt conditionatè existens est cognoscibile, consequenter per scientiam mediam reflexam. Dein hoc ipsum decretum cum scientia media directa, vel collatione auxilii, habet easdem difficultates, quas scientia media reflexa, ùt patebit consideranti.

427. Probatur jam assertio, quòd non debeat admitti tale decretum explicatum *num. 396.* seu inimpedibile circa actus creaturæ liberos, de quibus potissimùm instituitur hîc quæstio. Probatur autem 1. sic. Decretum hoc repugnat libertati: ergo non datur. prob. ant. Decretum hoc est antecedens, à creatura inimpedibile, & ex se necessariò connexum cum actu conditionatè futuro: insuper, si accedat purificatio conditionis, quam etiam creatura impedire non potest, est absolutè

absolutè necessariò connexum cum actu absolutè futuro: sed quidquid est tale, repugnat libertati: ergo. maj. est adversariorum. min. prob. Quidquid est essentialiter connexum cum uno libertatis extremo, & impedibile, facit, ut actus primus proximus non possit esse indifferens ad utrumque; quia est essentiale determinativum ad unum, & impedimentum inauferibile, ne voluntas possit amplecti extremum alterum, non minùs, ac catena ferrea facit, ut potentia ambulativa, per illam ligata, non possit esse indifferens ad ambulandum: ergo repugnat libertati, quæ est potentia ad utrumque pro libitu amplectendum. Plura in hanc rem afferemus inferiùs, agendo de ipsa prædeterminatione.

Probatur 2. Juxta assertores hujus decreti Christus *Matth. 11. v. 21.* malè reprehendisset Corozaim, & Bethsaidam, sive earum urbium incolas præ Tyriis & Sidoniis, eoquòd ad visa tot Christi miracula conversi non fuerint, cùm tamen conversi fuissent Tyrii, & Sidonii, si ea prodigia coram ipsis facta fuissent: hoc dici non potest: ergo. prob. ma. Corozaitæ potuissent se excusare, dicendo: DEUS efficaciter decrevit conditionatè, & decrevisset absolutè conversionem Tyriorum: at respectu nostri decrevit oppositum: atque hinc nobis negavit prædeterminationem, quam dedisset Tyriis: his autem positis, Tyrii non potuissent non converti: nos è contra habuimus impedimenta inauferibilia conversionis. Nec retorqueri potest in assertores scientiæ mediæ hoc argumentum, dicendo, etiam juxta hos Corozaitis non defuisse excusationem; cùm potuerint dicere, se non habuisse gratiam prævisam cum consensu; nam facilè refelli potuissent, reponendo, hoc ipsum imputandum ipsis esse ad culpam; cùm potuissent facere, ut hæc gratia prævisa fuisset cum consensu; si scilicet ei cooperari voluissent, ùt potuissent.

428. Probatur 3. DEUS deberet in hoc decreto quoque videre actus peccaminosos, etiam quoad formale peccati; quia etiam formalem malitiam revelavit, tam absolutè, quàm conditionatè in SS. Scripturis, ùt constat ex *n. 383. & seq.* ergo deberet prædeterminare conditionatè (& sæpissime etiam absolutè, quotiescunque scilicet absolutè fiunt peccata) ad ipsam formalem malitiam, quod nemo admittit; sic enim DEUS esset author peccati, magis, quàm, si istud præciperet; nam consilium, vel præceptum non ita efficaciter determinaret. Quidquid autem sit de formali malitia, quæ fortè dicetur, non videri in decreto, tanquam aliquid prædeterminatum, sed tantùm, tanquam aliquid consequens ad materiale peccati prædeterminatum, tamen hoc decretum DEO minimè dignum est; nam determinare ad aliquid essentialiter, & inimpedibiliter connexum cum alio est æquivalenter determinare etiam ad hoc alterum: quod DEUM in nostro casu utique dedecet. Si hoc neges, dic, quare DEUS non potest suadere, aut præcipere materiale peccati? quod tamen DEUM posse, asserit nemo. Discrimen quidem aliquod conatur Gonetus assignare: sed illud non subsistere, patebit inferiùs *n. 463.*

Confirmatur. Juxta adversarios DEUS circa quodvis peccatum habet duo decreta, scilicet conditionatum, & absolutum (nam si, ùt aliqui volunt, circa actum absolutè futurum non priùs habuit decretum conditionatum, DEUS illum non prævidit conditionatè futurum, adeóque eum quasi cæco modo absolutè prædeterminavit, quod inconvenientissimè dicitur) quomodo ergo DEUS potest, ùt sæpe in Scripturis facit, protestari, non esse voluntatis suæ peccata hominum, ea in cor suum non ascendisse, &c? Certè, si homo sic loqueretur, dum taliter determinaret, nemo ei crederet, præsertim, si adderet aliquid inimpedibiliter inferens actum, quale est prædeterminatio.

429. Probatur conclusio 4. ex SS. Patribus. Hi varias movent quæstiones de rebus, quas DEUS, licèt de illis præsciverit, quòd ex ipsis secuturum sit aliquod malum, tamen posuit. e. g. quærunt, cur DEUS produxerit Luciferum, quem præsciebat lapsurum: cur Adamo imposuerit præceptum, quod præsciebat esse violandum: cur Christus Judam elegerit in Apostolum, quem præsciebat, se proditurum &c. (textus SS. PP. Damascéni, Chrysostomi, Nisseni, Basilii, Augustini, Cyrilli &c. vide apud Suarez *in Opusculis l. 2. de scient. futur. condit. c. 2. n. 2.*) ergo supponebant, hæc præscita fuisse scientia conditionali, qua directus DEUS potuisset ea impedire: atqui non scientiâ fundatâ in decreto conditionatè prædeterminante: ergo. prob. subsumptum. alias enim, ùt rectè ait *Banholzer de Scientia Dei q. 4. a. 3. n. 95.* non debuissent Patres laborare, ut ostenderent, malum non fuisse, positâ eâ præscientiâ, res eas ponere, e. g. Adamum creare; sed potiùs laborandum ipsis fuisset, ut ostenderent, non fuisse malam præscientiam fundatam in decreto, conditionatè ad malum, & lapsum prædeterminante. Certè nullo ullius Patris effato probari potest, DEUM mala ita conditionatè decrevisse. Et quis credat S. Augustinum, quando *tr. 73. in Joannem* ait: *Malè ergo usurus eo, quod vult accipere, DEO potiùs miserante non accipit:* quis, inquam, credat, eum supponere, quòd DEUS talem hominem conditionatè prædeterminaverit ad malum usum donorum suorum, & propterea absolutam collationem negaverit? Quis credat, SS. PP. dum cum Scripturis citatis *n. 383.* dicunt, raptum esse justum, ne malitia mutaret intellectum ejus, supposuisse, quòd ex decreto Divino malitia deberet pervertere ejus intellectum, posita conditione, cujus positio pendebat à solo DEO; quia scilicet erat omissio raptûs? Quis credat, quòd S. Augustin. supposuerit, DEUM peccata conditionatè prædeterminâsse, quando *de prædest. Sanctorum c. 10.* ait: *Prædestinatio est, quæ sine præscientia non potest esse: potest autem esse sine prædestinatione præscientia; prædestinatione quippe DEUS ea præscivit, quæ fuerat ipse facturus: unde dictum est: fecit, quæ futura sunt: præscire autem potens est etiam, quæ ipse non facit, sicut quæcunque peccata.*

430. Unde ex mente Sanctorum Patrum præscientia ista conditionatè futurorum non fundatur in tali decreto: insuper ipsa præcedit decretum absolutum, adeóque est ante omne decretum, & consequenter est scientia media. Quòd autem præcedat omne decretum absolutum, ipsi Patres sæpissimè docent, dum ajunt, multa esse præscita, quæ non sint prædestinata, (nam prædestinatio est absolutum decretum) & præscientiam latiùs patere,

tere, quàm prædestinationem: item hanc non posse esse sine præscientia, quamvis ista possit esse sine prædestinatione: sic docet Augustinus *loco paulò ante cit. de prædest. SS. c. 10.* Idem *c. 9.* sic ait: *Utrum tantummodo eos præscierit, an etiam prædestinaverit DEUS, quærere, ac disserere, tunc necessarium non putavi.* Iterum *in expositione quarundam propositionum in Ep. ad Rom. propositione 55. Nec prædestinavit aliquem, nisi quem præscivit creditурum:* ubi planè supponit præscientiam præcedere prædestinationem, adeò, ut fateatur Alvarez, ex hoc textu inferri scientiam mediam; sed simul neget, esse verba S. Augustini, & velit, esse cujusdam Arborei: verùm opus est tantùm, inspicere locum citatum, & clarè videbitur, loqui S. Augustinum. Similia habent S. Fulgentius, & S. Prosper *ad capitula Gallorum c. 15.* Angelicus autem *in c. 8. ep. ad Rom. lect. 6.* sic scribit: *Non quia omnes præscitos prædestinet, sed quia eos prædestinare non poterat, nisi præsciret.* Idem *3. p. q. 1. a. 3. ad 4.* ait: *Dicendum, quòd prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum.* Ex his abunde claret, ex mente SS. Patrum scientiam conditionatè futurorum antecedere eo modo, quo in DEO fieri potest, ipsa decreta, adeóque esse scientiam mediam. Quidam hoc loco etiam agunt de Decreto Concomitante Scotistico: sed de hoc nos agemus inferiùs.

ARTICULUS VII.

Solvuntur Objectiones.

431. OB. 1. S. Augustinus *l. 2. de bono persever. c. 18.* ait: *quòd, quando apud aliquos verbi DEI tractatores reperitur nomen præscientiæ, & agitur de vocatione electorum, nomine præscientiæ intelligi debet prædestinatio*: ergo (infert Gonetus *tom. 1. tr. 3. de scientia DEI disp. 6. a. 7. §. 2. n. 187.* quando S. Augustinus, à nobis *n. 401.* citatus, ait, DEUM vocare sic hominem, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat: *Hoc ita intelligendum est, DEUM sic eos vocare, quomodo prædestinat eis congruere, ut vocantem non respuant.* sive, quomodo præscivit scientia fundata in decreto, & prædestinatione: ergo S. Augustinus admisit decretum subjectivè absolutum, & objectivè conditionatum.

Resp. Verba S. Augustini habentur *c. 19.* at non habentur, ùt citantur: sed sic: *Quid ergo nos prohibet, quando apud aliquos verbi DEI tractatores legimus DEI præscientiam, & agitur de vocatione electorum, eandem prædestinationem intelligere?* Ex his autem non infertur, voluisse S. Augustinum, omnem præscientiam fundari in aliquo decreto; nam inprimis oppositum apertè desumitur ex initio antecedentis capitis 18. ubi sic habetur: *Unde aliquando eadem prædestinatio significatur etiam nomine præscientiæ*: ecce dicitur *aliquando*, non *semper*: 2dò in verbis paulo ante *n. præced.* citatis clarè præscientiam, & prædestinationem distinguit: item *eodem libro c. 14.* dum ait: *Prædestinatio Sanctorum nihil aliud est, quàm præscientia scilicet, & præparatio beneficiorum DEI, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur*: manifestè supponit, præscientiam nudè sumptam nondum esse prædestinationem. Unde ad summum voluit, per præscientiam intelligendam prædestinationem tunc, quando ad hoc aperta nos ratio cogit, uti cogit circa textum, quem ibi affert *ex ep. ad Rom. c. 11. v. 2. Non repulit DEUS plebem suam, quam præscivit*: ubi Apostolus clarè innuit electionem, seu prædestinationem Israëlitici populi.

432. Nullo modo autem infertur, præscientiam conditionalem, seu scientiam conditionatè futurorum fundari in decreto; cùm de hac re ibi prorsus non agat: insuper scientia ista prædestinatio dici non possit; quia, posità etiam scientiâ de conditionatè futuris plurimis bonis operibus, DEO adhuc liberrimum est, ea opera bona, vel hominem prædestinare. Certè, licèt de Juda DEUS præsciverit, eum sub certis conditionibus plurima bona opera facturum fuisse, tamen nec illa bona opera, nec ipsum prædestinavit. Ex quo ulteriùs infertur, quòd, quoad præscientiam conditionalem, electi & reprobi sint pares, & indiscreti (cùm tamen prædestinatio ex mente S. Augustini, & omnium, sit discretio inter istos) adeóque saltem sit certum, quòd non omnis præscientia conditionata sit prædestinatio, seu decretum. Quare S. Augustinus *loc. cit.* de decreto hoc Thomistico non cogitavit. Intendit ibi monstrare, merita non præcedere gratiam, sed hanc præviam esse ad omnia merita: item prædestinationem ad gratiam (de qua eum ibi loqui est clarum) gratuitam esse; ex occasione autem dicit, à DEO præsciri bona opera in prædestinatione: & clarum est, tum ex *c. 17mo* tum *ex 18vo* tum *ex hoc ipso 19no*, eum loqui de operibus absolutè futuris, quæ sola in sensu strictiore asserit præsciri S. Augustinus citatus *n. 394.* quæque in decreto, ea prædestinante, seu prædefiniente, posse videri non negamus: quamvis simul etiam videantur in seipsis. Nos autem hîc non agimus de scientia absolutè futurorum, sed tantùm de scientia conditionatè futurorum, de qua S. Augustino ibi nulla est mentio; sed mentio est *hoc ipso libro c. 14.* ex quo textum adduximus *n. 401.* utpote scientiæ mediæ sat clarè faventem: & adhuc copiosior mentio est *l. 1. ad Simplicianum q. 2.* vide à *n. 399.*

433. Ob. 2. Nihil potest concipi futurum, nisi concipiatur ùt præsupponens suas causas: ergo neque conditionatè futurum potest concipi, nisi concipiatur ùt præsupponens decretum DEI subjectivè absolutum. Conf. Futurum absolutum prærequirit decretum absolutum actu existens: ergo futurum conditionatum prærequirit decretum conditionatum actu existens. prob. conf. aliàs posset etiam dici, quòd futurum absolutum non requirat decretum actu existens, sed tantùm futurum, sive existens per ampliationem. Resp. omiss. ant. dist. conf. nisi concipiatur, ùt præsupponens decetum DEI absolutè actu existens, neg. conf. conditionatè tantùm existens, hoc est, quòd daretur, si res absolutè esset futura. omit. conf.

Si enim res est tantùm conditionatè futura, tunc sicut nunquam absolutè existet, ita nunquam prærequirit causas absolutè existentes. At si aliquando realiter actu est extitura, tunc causas pro sua temporis differentia actu existentes prærequirit: & quia decretum DEI, quod aliquando debet dari, debet ab æterno dari, quodlibet

Ebet abſolutè futurum prærequirit decretum ab æterno actu exiſtens. Ad conf. neg. conſ. ad prob. neg. illatum ex ratione modò aſſignata, quam etiam Pontius Scotiſta affert apud Martinez *controv. 4. diſp. 3. ſect. 5.* Eodem modo futurum conditionatè non debet eſſe determinatum in cauſis per ſtatum exiſtentibus, ſed tantùm exiſtentibus conditionatè, & per alienationem. Ubi nota, quando voci *determinatum* additur *de futuro*, vel *conditionatè*, hæc eſſe addita diminuentia, ut verbum *eſt* non ſumatur pro ſtatu, ſed per alienationem, vel ampliationem. vide Martinez *contr. 4. diſp. 2. ſect. 4.*

434. Dices. Futurum conditionatum non præſupponit decretum merè poſſibile: ergo actu exiſtens. Confirm. Futurum conditionatum jam ab æterno tranſiit à ſtatu puræ poſſibilitatis ad ſtatum futuritionis conditionatæ: ergo jam ab æterno debuit dari cauſa ejus translativa: atqui nulla datur ab æterno, niſi decretum DEI: ergo. Reſp. Suppoſito, quòd illud non ſit etiam abſolutè futurum, diſt. ant. non præſupponit decretum merè poſſibile per ſtatum. neg. ant. per alienationem. conc. ant. & neg. conſ. A parte rei non magis datur per ſtatum decretum conditionatè exiſtens, quàm merè poſſibile; quia utriusque nunc datur negatio. Diſcrimen tantùm eſt, quòd negatio decreti merè poſſibilis ſemper detur: negatio autem decreti conditionatè exiſtentis abſolutè quidem ſemper detur, non tamen detur ſemper conditionatè; ſi enim poneretur conditio, non ampliùs daretur negatio, ſed exiſteret ipſum decretum: & quidem tunc, cùm res abſolutè eſſet futura, exiſteret decretum jam ab æterno.

Ad confirm. neg. ſuppoſitum; neque enim pura poſſibilitas, neque futuritio conditionata propriè loquendo ſunt ſtatus, ſed utraque eſt alienatio; & hinc etiam tranſitus fit tantùm per alienationem, atque in utroque caſu verbum *eſt* ſumitur tantùm in vi copulæ. Hinc poteſt etiam diſtingui ant. tranſiit per ſtatum. neg. ant. per alienationem. conc. ant. & diſt. conſ. debuit dari cauſa per ſtatum. neg. conſ. per alienationem. conc. conſ. hoc eſt, ſi fieret, deberet dari cauſa: at quia abſolutè non fit, neque abſolutè debet dari cauſa. Nec dicas, hac ratione futurum conditionatum eſſe tantùm ens rationis, & nihil reale. Reſp. enim, eſſe aliquid reale, ſicut ſcilicet poſſibile, non quidem per ſtatum, ſed per alienationem. Sed neque ex eo, quòd conditionatè futurum debeat (ſi velit abſolutè exiſtere) dependere à decreto, debet haberi à DEO decretum jam exiſtens; nam etiam omne poſſibile debet dependere à decreto, ſi velit exiſtere, quin tamen DEUS habeat decretum actu exiſtens circa omnia poſſibilia.

435. Ob. 3. Actus conditionatè futurus, & abſolutè futurus, imò & actu exiſtens, ſunt unus, idémque realiter actus: ſed actus abſolutè futurus, vel exiſtens non poteſt videri ante decretum DEI: ergo neque actus conditionatè futurus poteſt videri ante decretum DEI. Quidam videntur negare, quòd ſint idem, res poſſibilis, conditionatè futura, abſolutè futura, & exiſtens: ſed hoc puto, non ſatis congruere cum communi in noſtris ſcholis ſententia, quòd eſſentia, & exiſtentia realiter identificentur. Inſuper exiſtentia non eſt forma phyſica, ſeu phyſicè diſtincta ab exiſtente: ſed tantùm eſt forma metaphyſica, ùt animalitas reſpectu animalis; eſt enim impoſſibile, & imperceptibile, quòd aliquid exiſtat per exiſtentiam ſibi ſuperadditam, & realiter à ſe diſtinctam, ùt cuilibet conſideranti patet, & ſaltem in noſtris ſcholis eſt indubitatum. Nec replicari poteſt, quòd tantùm eſſentia poſſibilis, & exiſtentia poſſibilis, non verò eſſentia poſſibilis, & exiſtentia actualis identificentur; nam hac ratione eſſet tantùm quæſtio de nomine inter noſtros, & Thomiſtas, qui facilè dicere poſſent, ſe per eſſentiam intelligere poſſibilem, per exiſtentiam verò intelligere actualem, adeóque realiter diſtingui poſſibilitatem rei, & exiſtentiam actualem ejusdem, quod tamen noſtri non concedunt, neque concedere poſſunt.

436. Probatur. Si inter ſe realiter diſtinguuntur poſſibile, & actualiter exiſtens, tunc non exiſtit id, quod fuit, vel eſt poſſibile, ſed aliquid realiter diſtinctum: neque producitur, quod fuit poſſibile, adeóque non Antichriſtus, qui nunc eſt poſſibilis, ſed aliquis ab eo diſtinctus exiſtet. Nec dici poteſt, eundem quidem eſſe Antichriſtum, ſed non eandem poſſibilitatem; nam ſic poſſibilitas non eſſet intrinſeca, ſed extrinſeca, contrà quàm ſentiunt iſti, quibuscum diſputamus. Ulteriùs, ſi poſſibilitas eſt diſtincta ab exiſtentia actuali, tunc ex eadem ratione erit diſtincta cognoſcibilitas, ùt videtur clarum: ergo DEUS non cognoſcit defacto Antichriſtum, qui exiſtet, ſed aliquid diſtinctum, ſcilicet cognoſcibilitatem ejus realiter diſtinctam: quæ mihi ſaltem videntur minimè vera.

Rurſus, ſi poſſibile, & actualiter exiſtens diſtinguuntur, tunc etiam diſtinguuntur futurum, non tantùm quidditativè (ſic enim involvit negationem utique diſtinctam) ſed etiam denominativè ſumptum, ab actualiter exiſtente: ergo alius eſt Antichriſtus nunc, quàm ſit ille, in fine mundi venturus: vel certè eſt aliud: ex quo ſequeretur, quòd non iſte in fine mundi, ſed alius à DEO prævideatur, & conſequenter, quòd DEUS nondum habeat ſcientiam viſionis de Antichriſto illam, quam habebit coëxiſtentem Antichriſto jam extra cauſas poſito. Item ſequeretur, quòd non ſit prædictum illud Antichriſti peccatum, cujus menſura temporis, ſeu exiſtentiæ, eſt finis mundi, ſed aliud diſtinctum: vel debet admitti, quòd DEUS videat duo entia diſtincta, quorum unum ſit peccatum nunc futurum, alterum ſit peccatum tunc exiſtens. Si diceres, haberi duplicem quaſi ſcientiam viſionis, unam de futuro, alteram de exiſtente, inprimis hoc gratis dicis: dein redit argumentum de cognoſcibilitate exiſtentiæ, ſeu præſentiæ; ſi enim hæc eſt diſtincta, tunc non cognoſcitur præſens: ſi non eſt diſtincta, debes ipſe ſolvere argumenta tua.

437. Adde: ſi actus conditionatè futurus, eſt diſtinctus realiter ab abſolutè futuro, vel exiſtente, debet admitti, quòd ſcientia media videat aliquid diſtinctum ab eo, quod Deus poſtea decernit, vel permittit; cùm ſcientia media videat conditionatè futurum, & DEUS decernat actum abſolutè futurum, vel exiſtentem: quæ omnia mihi videntur duriſſima. Quare facilè concedo maj. & admitto, quòd idem realiter objectum ſit ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ, me-

diæ (saltem quoad conditionatum) ac visionis, supposito, quòd res realiter existat, vel absolutè exstitura sit; aliàs enim scientia simplicis intelligentiæ, & media, habent plura objecta, scilicet omnia etiam absolutè non extitura: at verò in hoc casu omnes tres istæ scientiæ vident possibilitatem rei, & existentiam actualem: nec est diversitas ex parte objecti materialiter sumpti, sed tantùm ex parte modi tendendi, uti expressè, & fusè docet Martinez *controv. 2. disp. 5. sect. 2. & 3.* cui consentit Banholzer *de DEO sciente quæst. 2. art. 2, num. 26. ob. 3.* Platelius *part. 1. cap. 3. num. 91.* Hennao *de Scientia Media theologicè propugnata part. 1. sect. 145. num. 1498.* ubi per objectum *affirmatum* intelligit formaliter distinctum, ùt patet ex contextu, & explicat Martinez *loco cit.* Rhodes *disp. 3. de DEO quæst. 2. sect. 1. §. 2.* Arriaga *de DEO disp. 24. num. 40. & 43.* Nec inveni ullum ex nostris impressum, qui admittat possibilitatem intrinsecam, & in hoc puncto contrarium teneat.

438. Scilicet scientia simplicis intelligentiæ tendit conditionatè, sed sub conditione necessaria: scientia media tendit etiam conditionatè, sed sub conditione contingenti; scientia visionis tendit absolutè, sed in idem objectum. e. g. hæc propositio: *Antichristi peccatum in his circumstantiis est possibile:* quæ æquivalet huic conditionali: *Si existat actualiter peccatum Antichristi, existit actualiter nihil repugnans:* est simplicis intelligentiæ. Altera propositio: *Si Antichristus existet in his circumstantiis, existet ejus peccatum:* est scientiæ mediæ. Tertia *Antichristus existet in his circumstantiis, & ejus peccatum absolutè existet:* est scientiæ visionis. En omnium trium est idem objectum, scilicet peccatum Antichristi. Ne autem dicas, scientiam mediam habere pro objecto etiam circumstantias &c. jam præoccupavi dicendo, hanc scientiam habere idem objectum cum aliis, sumendo tantùm ejus conditionatum: quamvis etiam hæ ipsæ circumstantiæ ùt possibiles sint objectum scientiæ simplicis intelligentiæ, & ab hac affirmentur conditionatè; sed non sub illa conditione, sub qua eas affirmare potest scientia media.

Replicant, tamen esse realiter separabiles istas veritates objectivas: *Antichristus est possibilis: Antichristus est existens:* & quidem possibilitatem Antichristi jam nunc dari, non verò ejus existentiam. Resp. neg. quòd hæ veritates sint realiter separabiles, si sumantur in eodem sensu; nam, sicut possibilitas, ita existentia datur nunc per alienationem, vel ampliationem, & neutra nunc datur per statum: & quidquid de possibilitate est affirmabile, eodem modo est affirmabile de existentia actuali.

439. Dicunt, objectum simplicis intelligentiæ esse necessarium: objectum scientiæ visionis esse liberum. Resp. utrumque esse eodem modo necessarium, scilicet conditionatè, si existat: & esse contingens, vel liberum, ut existat absolutè. Hinc, cùm scientia simplicis intelligentiæ affirmet objectum tantùm conditionatè, & hoc sit conditionatè necessarium, ipsa etiam est necessaria: at, quia scientia visionis est scientia absoluta, & affirmat objectum absolutè: objectum autem absolutè non est necessarium, sed contingens; hinc etiam ipsa non est scientia necessaria, sed contingens.

Dicunt iterum, Antichristum de facto habere, quidquid requiritur ad terminandam scientiam simplicis intelligentiæ, non autem habere, quidquid requiritur ad terminandam scientiam visionis. Resp. propriè loquendo Antichristum nunc nihil habere per statum: sed etiam nihil requiri existens per statum ad terminandam scientiam simplicis intelligentiæ.

Sed petes, quomodo ergo jam vera est propositio: *Antichristus est possibilis:* non autem altera: *Antichristus existit?* Resp. priorem esse implicitè conditionatam, & verbum *est* sumi tantùm in vi copulæ: at verò alteram ex communi acceptione esse absolutam, & verbum *est* sumi in vi verbi: adeóque unam non affirmare aliquid, quod non affirmet altera, nec affirmare alium modum objectivum seu se tenentem ex parte objecti, & realiter distinctum: sed affirmare alio modo, se tenente ex parte propositionis, seu alio modo tendendi. Neque ad hoc, ut una propositio sit vera, altera falsa, requiritur, ut habeant diversum objectum: sed tantùm, ut habeant diversum modum tendendi, ùt patet in contradictoriis, quæ juxta omnes debent habere idem subjectum, & prædicatum, hoc est, idem objectum ex parte subjecti, & prædicati. Idem saltem communiter admittitur in propositionibus, quarum una est conditionalis, altera absoluta. Et hoc Martinez *locis cit. num. 437.* putat esse clarum, & certum. probátque ex paritate cum actibus voluntatis, quæ, licèt habeant idem objectum, tamen propter modum tendendi diversum, unus est malus, alter bonus, e. g. bonus actus est amor DEI, malus actus est ejus odium.

440. Dices. Aliud est à parte rei, rem dari per statum, & aliud eandem dari per alienationem: sed scientia visionis habet pro objecto rem per statum: scientia simplicis intelligentiæ habet eam per alienationem: ergo. Resp. neg. suppositum, quòd aliquid à parte rei detur per alienationem; nam, ùt dictum *num. 329.* alienatio non est realis status, sed præcisivus ab existentia, & non existentia: seu est status indifferentiæ (extrinsecæ, quam in simili explicavimus *num. 372.*) ad existendum, vel non existendum: quæ indifferentia formalis non datur, saltem adæquatè, à parte rei; omnis enim res à parte rei, vel actu determinatè existit, vel determinatè non existit, adeóque semper est determinata: datur tamen indifferentia fundamentalis, hoc est, res contingens ratione suæ contingentiæ præbet fundamentum intellectui, ut possit eam concipere, præscindendo, an existat, an non existat; quæ tamen præcisio non datur à parte rei, hoc est, independenter ab intellectu, sed fit per cognitionem. Et hinc scientia simplicis intelligentiæ, formaliter accepta, est suo modo præcisiva: quamvis non sit præcisiva realiter accepta; quia semper habet secum identificatam scientiam visionis, vel de existentia, vel de non existentia objecti, sicut scientia media, de qua re vide *num. 387. & 389.*

Aliud est, si dicas, objectum dari tantùm per alienationem; nam particula *tantùm* significat, dari nunc suo modo per statum negationem obje-

objecti, quòd hîc, & nunc præciſivè, vel conditionatè cognoſcitur: & utique aliud eſt à parte rei negatio, & res, quàm ſola res. Sed hæc negatio, ſuo modo per ſtatum exiſtens, non eſt objectum ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ, cùm ſit objectum contingens.

441. Habet itaque ſcientia ſimplicis intelligentiæ pro objecto rem, præſcindendo, an per ſtatum, an per alienationem exiſtat; quia vera eſt, quocunque modo objectum exiſtat. Quòd autem ſcientia viſionis non attingat objectum, niſi per ſtatum exiſtat, non probat, eam habere aliud objectum, quàm habeat ſcientia ſimplicis intelligentiæ: ſed tantùm, quòd minùs latè pateat, ùt jam inſinuatum *num. 437.* ſicut etiam terminus homo minùs latè patet, quàm terminus animal. Addendum tantùm, quòd ſcientia viſionis de re abſolutè quidem futura, necdum tamen exiſtente, ſit quaſi propoſitio duplex, quarum una DEUS affirmat negationem pro tali temporis differentia, alterâ verò exiſtentiam pro alia: & hæc altera tantùm habet idem objectum cum ſcientia ſimplicis intelligentiæ de poſſibilitate rei, ùt per ſe patet.

His propter inferiùs dicenda fuſiùs deductis, Reſp. ad objectionem *num. 435.* propoſitam, conc. maj. diſt. min. actus abſolutè futurus non poteſt videri ante decretum DEI abſolutè. conc. min. non poteſt videri conditionatè. neg. min. & conſ. ad hoc enim, ut eadem res affirmetur tantùm conditionatè, non requiritur abſoluta voluntas illud faciendi, quamvis requiratur ad hoc, ut affirmetur abſolutè. Sic ad hoc, ut verè affirmes abſolutè, quòd velis te convertere, opus eſt abſoluta voluntate, vel decreto; ut tantùm affirmes id conditionatè, ſi libereris à morbo, non requiritur abſoluta voluntas, nec etiam abſoluta liberatio.

442. Ob. 4. Si non datur decretum prædeterminativum Thomiſticum, vel Scotiſticum, debet dari decretum indifferens, applicativum omnipotentiæ Divinæ: ſed hoc non poteſt admitti: ergo. prob. min. Decretum hoc haberet hunc ſenſum: *Concurram, ſi creatura agat:* ſed hunc ſenſum habere non poteſt: ergo. prob. min. vel intelligitur: ſi creatura agat per actionem diſtinctam: & non poteſt dari actio, in quam DEUS non influat: vel intelligitur: ſi agat per eandem actionem: & eſſet ſenſus: *Concurram, ſi concurram:* indignus decreto DEI: ergo. Reſp. neg. maj. Inferiùs, quando explicabimus applicationem omnipotentiæ Divinæ, patebit, non eſſe neceſſarium decretum taliter indifferens. Juxta Patronos decreti ſic indifferentis, iſtud non habet unum ex dictis, ſed hunc alium ſenſum: *Volo concurrere ad actum bonum: nolo impedire actum malum.* Alii dicunt, habere hunc ſenſum: *Volo concurrere pro jure electivo creaturæ ad actum ab ea determinandum:* in quo poſteriore, ſi non involvatur aliqualis inclinatio ad actum malum (ùt opponit Sagara in manuſcriptis) nihil eſt DEO indignum. In nulla autem harum explicationum decretum hoc eſt conditionatum, ſed ſemper abſolutum.

ARTICULUS VIII.

An detur Prædeterminatio Phyſica.

443. NOn abs re judicavi, quæſtioni de decreto conditionatè prædeterminante ſubjungere controverſiam de ipſa *Phyſica Prædeterminatione*, de qua, & Scientia Media, lis diuturna agitata eſt inter RR. PP. Dominicanos, & noſtros, primò coram Cardinali Madrutio, deinde coram Clemente VIII. ac tandem coram Paulo V. Pontificibus Maximis. Hæc juxta Antonium Goudinum, ex Ordine S. Dominici, acrem ejus defenſorem, *4. p. Philoſophiæ q. 3. a. 2. eſt influxus cauſæ primæ, in cauſis ſecundis receptus, quo illa iſtas phyſicè, activè, & (ùt ſtatim explicat) prævie, movet, applicat, & ad agendum determinat.* Requiritur autem hæc prædeterminatio, ſeu præmotio, juxta ſuos Patronos ad omnes actiones creaturarum, tam naturales, quàm ſupernaturales, tam neceſſarias, quàm liberas: & in ordine ad actiones ſupernaturales eſt ſupernaturalis.

444. Cæterùm, non quidem ab omnibus ejus aſſertoribus, omnia eadem prædicata ei tribuuntur: attamen in his communiter conveniunt: 1. Prædeterminatio eſt entitas quædam creata, ſive abſoluta, ſive modalis, 2. Diſtincta ab actione cauſæ 2dæ: & hinc etiam non eſt actio vitalis, ùt patet: item eſt à DEO liberrimè cauſæ 2dæ immiſſa; quia ratione hujus DEUS debet eſſe primum liberum, primum agens, primum determinans: &, ſi præmotio etiam cauſæ 2dæ libera foret, ruerent omnia argumenta, quæ contra nos afferre ſolent adverſarii, ùt patebit conſideranti: 3. Eſt creaturæ impreſſa tranſeunter, non permanenter; quia non eſt per modum habitûs. 4. Præmotio eſt eſſentialiter neceſſaria, ut repugnet dari ullam actionem, & non dari prædeterminationem; cùm aliàs auferretur DEO, ùt ajunt, perfectio primi determinantis, & primi liberi. 5. Eſt eſſentialiter connexa cum actione creaturæ, ita, ut poſita prædeterminatione ſit metaphyſicè impoſſibile, non dari actionem; aliàs enim non poſſet DEUS in decreto prædeterminante infallibiliter videre actiones liberas creaturarum abſolutè futuras. Tandem 6. non eſt prior tempore ad actionem creatam: an ſit prior naturâ, ſeu ex parte actûs primi proximi (hæc enim ſynonima ſunt, niſi omnia nova quæſtione de nomine obſcurentur) modò in dubium vocatur; quamvis id antiquiores Thomiſtæ admiſerint, atque etiam Goudin *loc. cit. num. præced.* ubi ſic habet: *Quia motio, & applicatio virtutis activæ ad agendum eſt priùs naturâ, quàm ipſa actio, ſicut omnis via eſt prior ſuo termino, & omnis cauſa ſuo effectu; ideo motio illa dicitur prævia motio: ſeu præmotio.* item Gonetus *tom. 4. tr. 7. de hæreſ. Pelag. diſp. 1. a. 3. n. 27.* ubi docet, non dari in homine poteſtatem perfectam, atque completam ad actus ſalutares, niſi ei conferatur ſupernaturalis aliqua virtus, qua voluntas, ſaltem priùs naturâ, phyſicè moveatur ad eos eliciendos. Sed de hoc inferiùs iterum.

445. Hanc Præmotionem ita explicatam acriter tuentur Thomiſtæ, & quidam etiam addunt præcipuos Societatis Doctores, Bellarminum, Suarezium, Pererium, & alios plures: ipſum etiam Molinam, qui tamen aliàs apud eosdem ob ſcientiam mediam, ùt ajunt, inventam minimè honorificè audit; ſed iſta, & alia plura, quæ hinc inde ſine fundamento ſparguntur, refutata abunde ſunt à Theodoro Eleutherio, & aliis, qui

insuper plures insignes Dominicani Ordinis Doctores prædeterminationem dictam rejeciſſe teſtantur: neminem autem ex noſtris, ſaltem qui alicujus nominis ſit, eam defendiſſe commonſtrant. Mihi, cui fixum eſt ſcribere ſine amaritudine animi, & ſine aliorum offenſione, non lubet ſimiles controverſias ingredi, quæ ſæpe ſunt cauſæ, ut lites non intra limites intellectûs conſiſtant, ſed ad voluntatem etiam tranſeant, non ſine omni charitatis mutuæ vulnere. Tantùm dico, Bellarminum in Aſcetico Opuſculo *De Aſcenſione mentis in DEUM* (quod ſenex ultimis annis ſcripſit) ita habere *Gradu 12. c. 4. Poſſet fortaſſe reſponderi, DEUM videre cogitationes iſtas futuras in æternitate ſua, cui omnia ſunt præſentia, vel in prædeterminatione voluntatis ſuæ. Sed, ſi ita eſſet, non eſſet mirabilis ſcientia iſta; nam & nos poſſumus facilè ſcire, quæ facturi ſumus, vel quæ nobis præſentia ſunt.* Alludit autem ad illud *Pſal. 138. v. 6.* quod præmiſerat: *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me.* De cætero omiſſis hiſce, & reſtringendo inſuper aſſertionem ad actus liberos creaturarum,

446. Dico cum omnibus noſtris, & plurimis aliis. Non datur prædeterminatio phyſica. Probatur. 1. auctoritate S. Thomæ, qui pluribus locis docet, voluntatem in actionibus liberis non ab alio, ſed à ſe ipſa determinari. 1.mò de omni motione DEI univerſaliter loquens ſic ait *Quodlibeto 1. a 7. ad 2. Sic DEUS movet mentem humanam ad bonum, quòd tamen poteſt huic motioni reſiſtere:* at non poteſt, ſi vera eſt ſententia oppoſita, ùt infrà pluribus oſtendetur. 2dò. *l. 1. contra Gentiles c. 68.* ſic habet: *Dominium autem, quod habet voluntas ſupra ſuos actus, per quod in ejus eſt poteſtate velle, vel non velle, excludit determinationem virtutis ad unum, & violentiam cauſæ exteriùs agentis.* Ecce! non tantùm violentiam, ſed etiam determinationem excludit libertas, quamvis non excludat, ùt ibi ait, influxum cauſæ ſuperioris: ergo hic non determinat ad unum. 3tiò *l. 3. contra Gentiles c. 159. Cùm hoc ſit in poteſtate liberi arbitrii impedire Divinæ gratiæ receptionem, vel non impedire*: atqui prædeterminationis immiſſionem, & hac poſita conſenſum, impedire nemo poteſt. 4tò *in 2. ſentent. diſt. 28. q. unica. a. 1. in corp. Non enim eſſet homo liberi arbitrii, niſi ad eum determinatio ſui operis pertineret, ut ex proprio judicio eligeret hoc, aut illud:* ergo non DEUS, ſed homo determinat. 5tò iterum *in 2.dum diſt. 39. q. 1. a. 1. in corp. Ipſa enim potentia voluntatis, quantum in ſe eſt, indifferens eſt ad plura: ſed quòd determinatè exeat in hunc actum, vel in illum, non eſt ab alio determinante:* ita habet teſte Gormaz *de DEO n. 634.* exemplar Pariſinum: & ita etiam habet exemplar, quo ego uſus ſum, Gothicis typis excuſum: adeóque non legendum *ab alio determinatè*: ùt aliqui volunt; quia eſſet ſenſus hiulcus, nec etiam adverſariis favens, juxta quos eſſet à DEO *determinatè*. 6tò *eadem quæſtione 1. a. 2. in corp.* ſcribit: *Hoc autem* (dominium in actus) *eſt in homine ſecundùm illam potentiam, quæ ad plura ſe habet, nec ad aliquod eorum determinatur, niſi ex ſeipſa, quod tantùm voluntati convenit.* 7mò *in 4. diſt. 49. a. 3. quæſtiuncula 2. ad 1.* ait: *Potentia rationalis ſe habet ad oppoſita in his, quæ ei ſubſunt, & hæc ſunt illa, quæ per ipſam determinantur: non autem poteſt in oppoſita illorum, quæ ſunt ei ab alio determinata: & ideo voluntas non poteſt in oppoſitum ejus, ad quod ex Divina impreſſione determinatur, ſcilicet in oppoſitum finis ultimi; poteſt autem in oppoſitum eorum, quæ ipſa ſibi determinat, ſicut ſunt ea, quæ ordinantur in finem ultimum, quorum electio ad ipſam pertinet.* Plures ſimiles textus videre potes apud Platelium *de ſcientia media.* Ex quibus patet, Angelicum aſſerere, quòd voluntas habeat dominium ſuorum actuum liberorum, nec ad hos ab alio, quàm à ſeipſa determinetur: &, ſi etiam à DEO, ſeu Divina impreſſione ad aliquid determinetur, non poſſit oppoſitum liberè facere: ergo juxta S. Thomam prædeterminatio phyſica non ſtat cum libertate, adeóque non datur.

447. Confirm. S. Auguſtinus *l. 12. de civit. DEI c. 6.* ait, quòd, ſi duo ſint æqualiter animo, & corpore affecti, & æquali tentatione ex aſpectu pulchritudinis corporalis tententur, ſi unus ſuccumbat, alter non, ratio alia non ſit, quàm, *unum voluiſſe, alterum noluiſſe à caſtitate deficere*: ergo S. Doctor ſupponit, omnia in lapſo, & ſtante, antecedenter fuiſſe æqualia in animo, & corpore; aliàs non probaret ſuum intentum, quod erat, ipſam voluntatem ſe facere malam; ſi enim non omnia forent æqualia, & uterque non habuiſſet æqualem libertatem, ſeu æqualibus conſtitutivis conſtantem, facilè poſſet aſſignari diſparitas, ùt eſt clarum: atqui hæc non ſtant cum ſententia adſtruente prædeterminationem; nam juxta illam neutiquam ſunt paria omnia in his duobus tentatis; cùm unus haberet prædeterminationem ad vincendum, alter ad ſuccumbendum: quæ eſſet diſparitas plusquam palmaris. Huc ſpectant etiam omnia illa S. Auguſtini dicta, adducta à *n. 399.* ubi adſtruit ſcientiam mediam, qua poſita non datur prædeterminatio.

S. Chryſoſtomus *homil. 12. in epiſt. ad Hebræos poſt medium* de DEO, ejúsque efficaci decreto ſic ait: *Non antecedit noſtras voluntates, ne lædatur liberum arbitrium.* S. Damaſcenus (ùt eum citat Angelicus *1. p. q. 23. a. 1.*) *in 2. lib. de fide orth. c. 30. in principio*: *Omnia quidem præcognoſcit DEUS, non autem omnia prædeterminat; præcognoſcit enim ea, quæ in nobis ſunt, non autem prædeterminat ea*: ſed merita & demerita humana ſunt in nobis, in quantum ſumus noſtrorum actuum domini per liberum arbitrium. Ubi tamen addo, verſionem S. Damaſceni, qua ego uſus ſum, non habere *prædeterminat*, ſed *præfinit*.

De cæteris SS. Patribus ſufficit in memoriam revocare, quod ſupra *n. 429.* de variis quæſtionibus ab iis propoſitis diximus, dum de decreto objectivè conditionato egimus; nam ſicut ibi diximus, quòd ipſis, non de aliis excuſandis, quòd non ſint mala, fuiſſet laborandum: ſed potiùs de eo, quòd non fuiſſet mala præſcientia in decreto illo fundata: ita hìc dicimus, quòd ipſis etiam fuiſſet potiſſimùm laborandum, ut excuſarent prædeterminationem ad illos eventus, ſi hanc à DEO immitti cenſuiſſent.

448. Prob. concluſio 2. ratione. Prædeterminatio phyſica non ſtat cum libertate: ergo non poteſt admitti. prob. ant. Ille non eſt liber ad agendum, vel non agendum, (quæ eſt libertas contradictionis) vel ad oppoſitum agendum, (quæ eſt libertas contrarietatis, quæ utraque in homi-

homine saltem sæpissime, imò fermè ordinariè debet admitti) qui non habet pro libitu suo aliquid essentialiter requisitum ad agendum, & simul habet essentiale impedimentum actionis: atqui habens prædeterminationem e. g. ad amorem, non habet pro libitu suo prædeterminationem essentialiter requisitam ad odium, sed habet essentiale impedimentum odii, scilicet prædeterminationem ad amorem: ergo non est liber ad agendum, seu ponendum odium. Eodem modo facilè probatur, talem hominem non esse liberum ad amorem, si habeat prædeterminationem ad odium. minor syllogismi est adversariorum: major habet duo membra (quorum tamen quodlibet sufficeret ad probandam conclusionem) & probatur utrumque à pari. Pone tyronem pictorem, aut scribam, qui, ut lineam rectam ducat, essentialiter indigeat manuductione Magistri, qui liberrimè, & inevitabiliter possit ejus manum ad rectam, vel curvam lineam determinare: pone insuper, quòd Magister discipulum dirigat ad ductum lineæ curvæ: num quis prudenter censere poterit, discipulum liberum esse ad lineam rectam ducendam, vel etiam non necessitatum ad lineam curvam? Certè nemo id dicet, & certiùs nemini, si quis id etiam dicat, persuadebitur.

449. Probatur conclusio. 3. Ne hîc misceatur quæstio, in quo stet libertas, certùm est ex Scripturis, & Patribus, hominem ita esse liberum, ut ei actiones, vel omissiones sint imputabiles ad laudem, vel vituperium, ad præmium, vel pœnam: atqui prædeterminatus e. g. ad amorem objecti inhonesti tam parùm potest castigari propterea, quòd eum amorem non omiserit, vel objectum illud non oderit, quam parùm tyro, inevitabiliter directus à Magistro ad lineam curvam, potest castigari, quòd non duxerit rectam, vel omiserit curvam. Confirmatur. Juxta opinionem adversam saltem non posset quis reprehendi comparativè, e. g. non potuissent meritò reprehendi à Christo *Mathæi 11. v. 21.* incolæ urbium Bethsaida, Capharnaum, & Corozaim, præ Tyriis, & Sydoniis (qua de re egimus supra *num. 414.*) quia illi facilè excusare se potuissent, eoquòd non fuerint prædeterminati ad conversionem, uti tamen prædeterminati fuissent Tyrii. Sicut tyro, determinatus ad lineam curvam, facilè ostenderet, se non esse vituperandum præ alio, qui manu tractus ad rectam, non duxisset curvam.

Non autem potest retorqueri argumentum in nostram sententiam dicendo, Corozaitas etiam juxta nos excusationem potuisse prætendere, eo quòd non fuerint positi in iis circumstantiis, in quibus DEUS prævidit, eos conversendos, sicut tamen positi fuissent Sydonii; nam refelluntur facilè, reponendo, eos positos fuisse in iis circumstantiis, in quibus fuissent ponendi Sydonii, & habuisse gratiam æqualem, cui, si voluissent, non minùs, ac illi, cooperari potuissent, quo casu prævisi fuissent consensuri: adeóque culpam omnem penes ipsos manere, ob quam meritò vituperentur. Confirmatur 2. In adversa sententia non potest explicari, quòd, & quomodo detur auxilium purè sufficiens: atqui hoc debet explicari (nam etiam, qui non bene agit, adeóque prædeterminatus non est, debet sæpe vi præcepti Divini, vel humani bene agere, adeóque debet habere auxilium purè sufficiens, hoc est, quod non conjungitur cum effectu: & certè post decreta Innocentii X. & Alexandri VIII. non potest negari, quòd sæpissime tale auxilium detur) ergo. prob. ma. Si datur prædeterminatio, e. g. ad amorem præceptum, tunc essentialiter sequitur actus amoris, & auxilium non est purè sufficiens: si non datur prædeterminatio ad amorem, tunc deest aliquid essentialiter requisitum, quod pro libitu hominis non potest acquiri: ergo non est explicabile, quomodo, aut quando habeatur pura sufficientia, seu auxilium purè sufficiens.

450. Probatur conclusio 4. Prædeterminatus non tantùm (quod hucusque probatum) non habet potentiam ad oppositum, sed habet necessitatem ad actum prædeterminatum: ergo non habet libertatem. Antec. quidem fluit ex jam dictis, probatur tamen adhuc clariùs. Qui non potest impedire præmissas syllogismi legitimi, neque potest impedire conclusionem ex iis ritè illatam: sed juxta adversarios prædeterminatus non potest impedire præmissas, ex quibus legitimè infertur actio: ergo neque potest hanc impedire: ergo est necessitatus ad eam. ma. negari non potest; qui enim non potest impedire identitatem in tertio, neque potest impedire identitatem inter se. Sanè, qui non potest impedire veritatem istarum præmissarum: *Omnis in peccato mortali mortuus damnatur: sed Petrus est in peccato mortali mortuus*: neque potest impedire, quò minùs vera sit conclusio: *ergo Petrus damnatur.* probatur jam min. superioris syllogismi. Juxta adversarios nullus homo potest impedire circa se veritatem istarum præmissarum: *Omnis prædeterminatus consentit: sed ego sum prædeterminatus*: ergo neque potest impedire conclusionem: *ergo ego consentio*: subsumo: sed consensus, quem non possum impedire, est mihi necessarius: ergo.

Idem argumentum breviùs sic proponitur. Qui habet antecedens inimpedibile, & essentialiter connexum cum aliqua actione, necessariò eam ponit: sed prædeterminatus habet tale antecedens: ergo. ma. si negetur, etiam negabo, ligatum vinculis insolubilibus necessariò manere in loco, cui alligatus est: negabo etiam, Beatos in cœlo necessariò amare DEUM &c. Confirm. solidè ex Tridentino. Hoc *sess. 6. c. 5.* docet, quòd homo possit gratiam illam, cui hîc & nunc cooperatur, abjicere. & *Can. 4.* quòd possit ei dissentire, si velit: ergo hæc gratia non stat in prædeterminatione physica (ùt tamen adversarii supponunt, & ex SS. Patribus, præsertim Augustino, & Thoma probare contendunt) prob. consl. Est impossibile, ut prædeterminatio sit sine suo actu: ergo non potest ei homo dissentire, nec eam abjicere; quia dissentire est conjungere cum illa dissensum: & abjicere significat hîc idem, ac rejicere, seu non assentiri; hoc enim est rejicere incitamentum ad aliquid. Quodsi etiam abjicere intelligi vellent in sensu physico, tamen prædeterminatio non posset abjici; quia nec potest expelli ab homine, nec impediri.

451. Prob. conclusio 5. Ex principiis adversariorum sequitur, debere etiam dari prædeterminationem ad actum malum; sed hoc non potest admitti: ergo. ma. negat Zummel cum

paucis, de quo vide Theodorum Eleutherium *Histor. de auxiliis l. 2. c. 12.* sed non servat consequentiam doctrinæ; nam rationes, quæ pro prædeterminatione afferuntur, e. g. ratio primi liberi, primi determinantis in DEO &c. vel universaliter probant, vel nihil. Unde alii distinguunt inter formale, & materiale peccati, sive inter formalem malitiam, & inter physicam entitatem actûs: & concedunt quidem, dari prædeterminationem ad physicam entitatem actûs, sed non ad formalem ejus malitiam, quam plures statuunt, esse negationem debitæ bonitatis in actu.

Verùm omissâ hac distinctione actûs, & ejus malitiæ (de qua *in tract. de peccatis*) sic prob. mi. Juxta adversarios DEUS liberrimè immitteret talem prædeterminationem, qua determinaretur homo ad actum, ex quo sequeretur necessitate metaphysica formalis malitia, in quocunque tandem hæc consistat: ergo per ipsum staret, atque ab ejus voluntate proveniret, ut peccatum potiùs detur, quàm non detur: ergo ipsi peccatum imputabile esset, & non homini, qui se conformaret voluntati Divinæ, adeóque potiùs bene, quàm malè ageret. Nec adversarii distinguant iterum materiale peccati in formaliter sumptum, & materialiter sumptum; quia quomodocunque distinguatur, aut sumatur, semper manet metaphysica connexio cum formali peccato, saltem mediata: unde sicut, qui trahit primum annulum catenæ, trahit etiam ultimum, qui mediatè colligatus est primo: ita DEUS prædeterminans ad entitatem actûs, sive immediatè, sive mediatè, attamen metaphysicè connexam cum formali malitia, etiam ad hanc imputabiliter, quia scienter, determinat: & non homo, qui nec malitiam formalem ab actu separare potest, nec ad entitatem actûs determinare: DEUM autem, & non hominem, imputabiliter determinare ad malum, adversarii constantissimè negant cum Tridentino *sess. 6. can. 6.* anathema dicente illi, qui *dixerit, non esse in potestate hominis, vias suas malas facere, sed mala opera, ita ùt bona, DEUM operari.* ergo debent etiam negare id, unde hoc sequitur.

452. Conf. 1. DEUS non potest præcipere, aut suadere materiale peccati; quia esset author peccati: ergo multò minùs potest ad illud prædeterminare. prob. conf. Longè minùs determinant præcepta, & suasiones, quæ non necessariò inferunt actum, quàm physica prædeterminatio: ergo. Confir. 2. DEUS juxta adversarios præciperet impossibilia, & quidem sub pœna ignis æterni; dum ex una parte præciperet, ne peccaremus: & ex altera nobis immitteret determinativum metaphysicè connexum cum peccato: hoc de DEO ne quidem cogitari potest: ergo. Planè, si quis ligato vinculis insolubilibus, præciperet sub pœna capitis, ut ambularet, aut tyroni, à Magistro inevitabiliter determinato ad lineam curvam, præciperet, ut duceret rectam, censeretur immitissimè imperare Chimærica. Confirm. 3. Saltem ridiculè, & imprudenter eo in casu immissæ prædeterminationis DEUS nos interiùs, & exteriùs hortaretur ad non peccandum, ùt consideranti facilè patet: & tamen hoc semper facit, quandocunque peccamus: ergo.

ARTICULUS IX.

Expenduntur Responsa Adversariorum.

453. PRout variè à nostris Patroni prædeterminationis impugnantur, ita varias hinc inde responsiones, quibus vim argumentorum se evitare posse sperant, opponunt, quarum plures hîc afferemus. Itaque primò plures, Recentiores præsertim, negant, prædeterminationem se tenere ex parte actûs primi: sed ajunt, eam se tenere, vel ex parte actûs secundi, vel ex parte actûs intermedii inter primum, & secundum, & esse tantùm aliquam applicationem, seu determinationem causæ secundæ ad agendum, ita, ut sine illa habeatur totus actus primus proximus completus, seu tota potentia expedita, adeóque tota libertas. Addunt, hinc voluntatem, etiam non prædeterminatam, habere omnia requisita ad posse, licèt non habeat omnia requisita ad agere. Sed inprimis non videntur ita locuti antiquiores, neque etiam Gonetus, ùt indicavimus suprà *num. 444.* 2dò hac ratione pro ipsis non stant SS. Patres, quos nobis opponunt, quasi gratiam efficacem physicè prædeterminantem adstruant; nam hi eam gratiam vocant *vires efficacissimas*, & Catechismus Romanus (quem adversarii sibi valde favere existimant) *virtutem intimam* & *vim occultissimam* appellat: sed planè vis, vires, & virtus simpliciter dicta, se tenent ex parte actûs primi; cùm synonima sint cum potentia; nisi antiqua eorum significatio penitus invertatur: 3tiò Prædeterminatio est essentialiter requisita ad actionem, non quidem pro priori temporis, tamen pro priori naturæ, éstque ab actione creaturæ realiter distincta: est applicatio causæ ad agendum: cur ergo non constituat actum primum; cùm alia, ita se habentia, præsertim omnis applicatio causæ, constituant semper actum primum? Sic etiam dici posset, manuductionem Magistri, vel motum, ab hoc in manu tyronis scribæ productum, non constituere actum primum, adeóque dari potentiam totam expeditam ad scribendum, vel lineam ducendam absque ea manuductione. Adde, quòd adversarii explicare non possint actum primum expeditum ad posse, in quantum diversus est ab expedito ad agere, nisi per illum intelligant tantùm potentiam remoram, vel impeditam, qualem habet lapis e. g. ad decidendum, dum actu projicitur sursum: quæ potentia utique non est proxima, nec sufficiens ad liberè merendum, vel demerendum.

454. 4tò. Dato, & non concesso, quòd prædeterminatio non se teneat ex parte actûs primi, est saltem effectus simultaneus, cum actione creaturæ essentialiter connexus, & ad hanc essentialiter requisitus, à DEO tamen liberrimè producendus, ita, ut creatura eum pro libitu suo acquirere non possit: atqui, cui non est liber unus effectus ita simultaneus, illi nec est liber alter effectus connexus: ergo creaturæ non est libera sua actio. minor patet intelligenti terminos. sic e. g. qui non potest movere unam rotam in curru, vel horologio, non potest movere alias inter se implicatas: & sic de aliis. 5tò. Saltem ex parte actûs primi debet esse omni-

mnipotentia parata ad concursum: sed, si DEUS prædeterminet e. g. ad amorem, non potest omnipotentia esse parata ad concurrendum ad ejus omissionem, vel ad odium; quia vellet metaphysicè oppositа: ergo saltem non habetur actus primus expeditus. 6tò. Etsi prædeterminatio non se teneat ex parte actûs primi ad amorem, tamen est impedimentum essentiale, & inauferibile ad ejus omissionem: adeóque cum illa non datur actus primus liber, seu expeditus ad utrumque; sic, licèt vincula, quibus quis ligatus est ad sellam, non dent potestatem sedendi; quia potest aliquis sine illis sedere; tamen tollunt potentiam liberam ad ambulandum, non tollendo pedes, sed ponendo impedimentum. Unde talis nec est liber ad sedendum; quia non potest non sedere. Ad ultimum additamentum dico, nisi quis abutatur verbis, planè non esse intelligibile, quomodo quis habeat omnia prærequisita ad posse, si non habeat prærequisita ad agere. Est quidem ad agere etiam requisita actio: sed non est prærequisita; quia est ipse actus secundus: at prædeterminatio est prærequisita: vel, si dicatur esse effectus simultaneus, non est effectus liber creaturæ, nec in hujus potestate, eâque negatâ non potest voluntas agere, adeóque est requisita ad posse.

455. Respondent alii 2dò, prædeterminationem ab homine esse obtinibilem, & impedibilem, & plenè in potestate creaturæ: quod si verum sit, utique ruunt potissima nostra argumenta. Quæstio igitur est, quomodo impedibilis, vel obtinibilis sit. Goudinus dicit, nos posse eam semper à DEO accipere. Sed etiam possumus à DEO accipere potentiam volandi; quia tamen hanc DEUS non dat pro libitu nostro, non sumus liberi ad volatum. Addit idem Auctor, axioma esse, quòd, quæ per amicos possumus, censeamur posse per nosmetipsos. Sed hoc tantùm est verum, quando amici sunt ita dispositi, ut nobis semper velint dare, quod cupimus. At DEUS inprimis non est amicus peccatoribus: sed hoc omisso, juxta adversarios semper habet efficax decretum non dandi prædeterminationem ad bonum, quotiescunque homo istud non agit, vel peccat.

Alii dicunt, prædeterminationem ad bonum esse obtinibilem per preces, & impedibilem per peccata. Sed, quod attinet ad preces, quomodo eas fundet, qui ad eas prædeterminatus non est, ùt plurimi non sunt? si dicant, priùs jam debuisse orâsse, ut ad posteriores preces prædeterminaretur: reponitur, ad illas quoque priores preces defuisse prædeterminationem, quotiescunque quis non oraverit (aliàs infallibiliter orâsset) & sic ascendendo usque ad primum instans morale usûs rationis; in quo si data fuit prædeterminatio, officio suo homo non defuit: si tunc data non fuit, ex illa negatione, tanquam radice, omnes omissiones precum, & negationes prædeterminationum secutæ fuerunt; adeóque reipsa prædeterminatio non est liberè obtinibilis ab homine. Insuper multùm facient adversarii, si probent, DEUM semper orantibus infallibiliter dare gratiam efficacem, seu juxta ipsos prædeterminantem, quamvis det semper, vel immediatè, vel saltem mediatè sufficientem.

456. Jam quod attinet ad impedibilitatem prædeterminationis ad bonum per culpam, inprimis difficulter explicatur, quomodo prædeterminatus ad materiale peccati culpam contrahat, ùt probatum superiùs; cùm actionem præcedentem omittere non potuerit, utpote ad eam etiam prædeterminatus, & sic ulteriùs ascendendo iterum usque ad primum instans morale usûs rationis. Et quæso, quâ culpâ suâ quis caret illa prædeterminatione, qua primâ vice aliquid boni, graviter præcepti, omittit? vel quâ culpâ promeruit prædeterminationem ad materiale peccati, quo prima vice DEUS offenditur? Si dicant, talem saltem non satis orasse, vel aliter non feciſſe, quantum fuit in se, redit argumentum; nam, vel ad hoc prædeterminatus fuit, vel non: si ita, omnia fecit: si non, tunc neque liberè omisit. Si vellent recurrere ad originale peccatum, urgeri efficaciter possent ex eo, quòd hac ratione ad demeritum, vel peccatum, sufficeret libertas habita in Adamo; cùm tamen inter 31. propositiones ab Alexandro VIII. damnatas prima hæc sit: *In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali; & voluntate Adami peccantis.* Præterquam, quòd hæc quæstio posset transferri ad ipsum Adamum, respectu cujus etiam DEUS fuit primum agens, primum liberum &c.

457. Alii recurrunt ad mutuam prioritatem naturæ, volentes, actionem creaturæ esse priorem naturâ ad illam ipsam prædeterminationem, quæ prior naturâ est ad ipsam actionem. Neque volunt, actionem esse priorem in genere morali; quia, ut actio esset ita prior, deberet aliunde existere, quod est impossibile: præterquam quòd hac ratione daretur prædeterminatio, seu gratia propter actionem, seu ex merito hujus, quod esset Pelagianum. Neque etiam volunt, actionem tantùm esse priorem in genere causæ finalis (quam aliqui valde impropriè dicunt esse naturâ priorem) nam hac ratione creatura non potest determinare DEUM ad dandam prædeterminationem; cùm DEO liberrimum sit hunc finem intendere, vel non: & in infinitis non intendat; nam omnes bene agerent, si DEUS eos ad id prædeterminaret: præterquam quòd absurdè diceretur, DEUM ab actione mala, tanquam fine à se intento, determinari ad dandam prædeterminationem ad materiale peccati. Quare adversarii volunt, actionem creaturæ, & prædeterminationem DEI esse mutuò ad se naturâ priores in genere physico quoad primum esse.

Verùm primò ad homines: Si creatura æqualiter determinat per suam operationem DEUM ad dandam prædeterminationem, DEUS non magis, quàm creatura est primum agens, primum liberum, primum determinans: quod tamen eum esse debere toties nobis inclamant. Si dicant, creaturæ actionem esse tantùm priorem in genere causæ passivæ, respondeo: vel creatura tamen per hanc causalitatem liberè determinat ad prædeterminationem: & manet argumentum: vel non determinat, & physica prioritas nihil prodest ad salvandam libertatem. Et sanè causa passiva non potest ex se liberè determinare ad effectum producendum, sed tantùm jam productum recipere: unde claret, quòd

quòd quidem creatura possit prædeterminationem recipere, non verò DEUM ad eam dandam determinare. Secundò. Creatura non potest pro libitu suo determinare ad dandam prædeterminationem, maximè ad bonum, quæ esset efficax gratia; nam hæc *non est volentis, neque currentis, sed miserentis DEI.* Tertiò. Hæc mutua prioritas esset in eodem genere physico, qualis à nemine admittitur (cùm nihil possit physicè ad seipsum mediatè, vel immediatè præsupponi: quod ex Physica hîc meritò suppono) ergo non debet hîc adstrui: prob. ant. Actio esset prior tanquam dispositio ad prædeterminationem, ùt ajunt, adeóque prior ùt recepta in voluntate: quæ prioritas, mea pace, poterit reduci ad prioritatem causæ, vel quasi causæ materialis, seu passivæ: sed in eodem genere esset prior prædeterminatio: ergo. prob. min. Ista etiam nihil efficit; aliàs esset causa, manifestè spectans ad actum primum, & quidem causa necessaria: sed tantùm est applicatio, vel determinatio voluntatis, tanquam causæ efficientis, & in hac recepta: ergo in eodem genere physico esset prior naturâ.

458. Alii cum Reverendissimo Godoio dicunt, libertatem nostram eminenter contineri in libertate Divina, adeóque hanc esse eminenter libertatem nostram: consequenter, cùm prædeterminatio sit terminus libertatis Divinæ, etiam esse terminum libertatis nostræ: adeóque, quando eam DEUS liberè dat, nos etiam liberè eam recipere. Contra est. Licèt libertas Divina sit eminenter libertas nostra, tamen exercitium libertatis Divinæ non est exercitium libertatis nostræ, imputabile nobis. Sic, licèt omnipotentia DEI sit eminenter potentia nostra, tamen ejus exercitium non est exercitium nostrum; aliàs etiam patratio miraculorum nobis posset adscribi, seu imputari. 2. Sic DEUS per omnem suam potentiam non posset nos ad aliquid necessitare, neque per visionem beatificam ad se amandum; quia semper, quod ille liberè fecit, etiam nos liberè fecissemus: quod est absurdum.

459. Alii reponunt, prædeterminationem tantùm afferre necessitatem ex suppositione, quæ non tollit libertatem, uti eam juxta omnes non tollit actio. Contra est. Alia est suppositio antecedens, & independens à libero arbitrio: alia est suppositio consequens, & dependens ab illo: ista utique non tollit libertatem; quia est ejus exercitium: & talis est ipsa actio; altera verò tollit libertatem; nam ex S. Anselmo, necessitas, quam non facit actio, sed quæ facit actionem, est necessitas antecedens, & tollens libertatem: & talis est prædeterminatio; aliàs nec visio beatifica necessitabit ad amorem.

Alii dicunt, DEUM prædeterminare non tantùm ad actionem, sed etiam ad ejus modum, seu libertatem, sive prædeterminare, ut libera sit: consequenter prædeterminationem non tollere, sed promovere libertatem. Idem volunt, qui dicunt, DEUM prædeterminare voluntatem, non per modum naturæ, sed per modum liberi, hoc est, non prædeterminatione, quæ conveniat causis necessariis, sed quæ congruat liberis. Contra est. DEUS non potest prædeterminare ad contradictoria: atqui hæc duo sunt contradictoria, actionem creaturæ esse liberam, & esse à DEO prædeterminatam; quia, si argumenta nostra quid probant, liberum est idem, ac non prædeterminatum, seu expeditum quavis aliena determinatione. Si dicas, hoc ipso argumenta nostra nihil probare, eoquòd DEUS determinet etiam ad modum actionis, respondes, quod vel maximè est in quæstione; quia vel maximè lis de hoc est, an talis prædeterminatio congruat causis liberis. Certè pari modo posset dici, DEUM etiam visione sua beatifica determinare ad modum amoris beatifici, seu ad eum liberum.

460. Alii satis communiter afferunt distinctionem inter sensum compositum, & divisum, dicentes, prædeterminatum habere libertatem ad oppositum, non quidem in sensu composito, sed in sensu diviso. Contra est 1. Ut voluntas sit libera in sensu diviso, debet habere potestatem faciendi sensum divisum, sive se dividendi, & separandi à præmotione: hanc autem non habet; quia non potest eam impedire, nec à se abjicere: ergo. maj. patet ab exemplis. sic licèt non sim liber in sensu composito actionis, ut non agam, tamen sum liber in sensu diviso; quia possum actionem omittere, & me ab illa dividere. sic ligatus funibus, quos potest ipsemet solvere, est liber in sensu diviso; quia licèt manente alligatione non possit fugere, potest tamen eam solvere, & abire. At verò, si vincula sint ab ipso insolubilia, non est liber, nec in sensu diviso: & quamvis lictor possit ea solvere, si tamen ligatus non potest pro suo libitu eum ad illa solvenda inducere, propterea liber non est. Contra est. 2. Tridentinum, *n. 450.* citatum, ait, hominem posse resistere gratiæ jam receptæ, & quidem efficaci, cui scilicet cooperatur, atque posse eam abjicere, quæ clarè denotant sensum compositum: quis enim dicitur resistere ei, qui non est præsens? quis abjicere id, quod non habet? Nec dicas cum aliis, voluntatem, etiam stante prædeterminatione, sive in sensu composito illius, esse liberam ad oppositum potentiâ possibilitatis, non futuritionis, hoc est, posse quidem oppositum facere, sed non facturam; nam contra: inexplicabile est, & imperceptibile, quòd prædeterminatus possit oppositum facere, saltem potentiâ proximè expeditâ, ùt fusè probatum. Certè eodem modo dicam, ligatum vinculis insolubilibus habere potentiam liberam ad fugiendum.

461. Quidam dicunt, non tolli libertatem per prædeterminationem, eoquòd per ipsam non tollatur judicium indifferens, hoc est, quod proponat rem, ob aliquas rationes eligendam, ob alias negligendam. Addunt, etiam DEUM esse liberum eo ex capite; quia habet judicium indifferens, & consequenter etiam liberam fore creaturam, si id habeat. Sed contra. Nemo hucusque ethnicus, vel hæreticus negavit judicium indifferens, & tamen negârunt libertatem; quia scilicet putârunt, libertatem etiam non advertentibus posse tolli. Equidem universaliter judicium illud non est componibile cum necessitate; aliàs consilia, præcepta, minæ &c. essent frustranea: at nondum video, quòd essentialiter in nullo casu, etiam per accidens, possint componi. e. g. qui nescit, se jam circumdatum custodiâ, sub specie servorum adstante, potest putare se liberum, & deliberare, an velit aliò abire: item qui, dormit, dum ligatur insolubili vinculo, si evigilet, potest non statim illud advertere, & se liberum putare. 2. vel judicium illud est componibile

cum

cum necessitate, vel non: si primum, non infert dari libertatem: si secundum, ex hoc ipso probatur, quòd non detur prædeterminatio, quæ non potest stare cum libertate, adeóque nec cum iis, quæ supponunt, vel post se trahunt libertatem. Quod additum de DEO, negatur; non enim ideo formaliter est liber, sed propterea, ùt habet Angelicus *in 2. dist. 25. q. unica a. 1. ad 1. Quòd determinatio sui actûs non est sibi ab alio, sed à seipso: unde ipse verissimè sui operis dominus est.* Quando iterum dicunt, voluntatem non posse ferri necessariò in bonum indifferenter propositum, id tantùm est verum, si supponatur cum illo judicio nullum posse stare antecedens necessariò connexum cum uno, & inimpedibile; aliàs enim intellectus, judicans posse utrumque fieri, deciperetur: & voluntas deberet necessariò unum determinatum facere.

462. Sed dicent, has paritates desumptas à ligato vinculis, à puero scriptore, & ductu Magistri indigente, esse nullas ex hac ratione; quia hæc impedimenta se tenent ex parte actûs primi. At repono: vel etiam prædeterminatio se tenebit ex parte actûs primi, vel neque ista se ex parte illius tenebunt; quia eodem modo de his loqui potero. Dicent, potentiam locomotivam non esse formaliter liberam, adeóque esse disparitatem inter ipsam, ac voluntatem. Respondeo 1. me non tantùm attulisse paritatem à vinculis, seu impedimentis potentiæ locomotivæ, sed etiam à visione beatifica, & à gratia necessitante, quam hæretici adstruunt, & adversarii constantissimè, & optimè negant: interim tamen disparitatem non satis assignare videntur; quia si eorum distinctionibus, & responsis uti velim, de nulla gratia, quam heterodoxi adstruunt, poterit monstrari, quòd libertatem tollat. Dein, etsi homo non agat formaliter liberè per ambulationem, eoquòd formale exercitium libertatis sit sola volitio, tamen ab omnibus absolutè dicitur liber ad ambulandum, & est etiam liber, saltem mediatè: ergo, sicut vincula tollunt libertatem mediatam, ita prædeterminatio tollit immediatam, illa impediendo potentiam locomotivam ab ambulatione, hæc potentiam volitivam à volitione.

463. Ad argumenta nostra, præsertim contra prædeterminationem ad materiale peccati, respondent 1. DEUM tantùm determinare ad unam formalitatem, non verò ad alteram: sed, etsi hoc omitteretur, tamen saltem formalis malitia, utpote metaphysicè connexa, necessariò sequeretur, forétque ab homine inimpedibilis: & hoc DEUS infallibiliter sciret: ergo tamen ipsi malitia imputabilis esset. Et quæso, cur non posset DEUS eodem modo suadere, vel præcipere materiale peccati, præscindendo à formali? Respondet Gonetus *tom. 1. tr. 4. disp. 8. de voluntate DEI. a. 6. §. 11. per totum* maximè autem *num. 247.* prædeterminationem physicam esse præcisivam, & sistere intra ordinem physicum, at non ita esse consilium, aut præceptum. Sed quis credat, actionem, seu entitatem purè physicam, præscindere posse unam formalitatem effectûs ab altera, & hoc non posse actionem intentionalem? Sanè multò perceptibilius est, præcipientem præscindere à variis prædicatis operis præcepti, quæ dein præcipienti imputari non possint (nec enim omnia prædicata actionum, quæ à Legato nomine Principis, vel etiam à ministro Sacramentorum nomine Christi, non sine peccato fiunt, Principi, aut Christo Domino imputantur) quàm ita posse præscindere physicè, & scienter determinantem ad ad aliquam actionem. Si ergo DEUS nequit præcipere materiale peccati, minùs poterit ad illud physicè prædeterminare.

Resp. Gonetus *tom. 3. tract. 5. de vitiis & peccat. disp. 3. a. 1. §. 4. n. 64.* Divinam causalitatem, seu præmotionem posse præscindere entitatem materialem peccati ab ejusdem formali malitia; quia malitia formalis non est intra sphæram causalitatis, vel determinationis Divinæ, bene verò entitas materialis: sicut scilicet productio in Divinis terminatur ad Personalitatem Filii, & non ad naturam Divinam; quia scilicet hæc est extra sphæram productionis Divinæ, non autem Personalitas. Sed contra. Inprimis hoc etiam omisso non evitatur, quòd non metaphysica necessitate, & inimpedibiliter, sequatur ex entitate materiali formalis malitia: adeóque DEO imputabilis esset, ùt modò dictum. 2. Singularis illa, & humano intellectui incomprehensibilis perfectio SS. Trinitatis, quæ stat in eo, quòd de duobus realiter identificatis verificentur prædicata contradictoria, non debet attribui enti vilissimo, scilicet peccato: imò nulli rei debet attribui, quando fides non cogit: at in nostro casu omnia possunt absque omni distinctione virtuali satis faciliter salvari, dicendo, DEUM moraliter tantùm permittere suum concursum, quamvis in aliquo sensu physico eum ponat, seu producat. Dicunt quidem, ex hoc ipso, quòd DEUS suum concursum (qui juxta nos est realiter formalis malitia) physicè ponat, hoc ipso illum ponere ùt agens morale; quia agit cum perfecta cognitione. Sed resp. DEUS, licèt in talem actum influat cum perfectissima cognitione, tamen non influit liberè, sed ùt determinatus à creatura: adeóque non influit ùt agens strictè morale: per quod intelligitur id, cui actio est imputabilis, vel ad laudem, vel ad vituperium. Aliud est, quòd DEUS ùt agens morale permittat eum actum: at hoc, nec ex se necessariò trahit post se actum, nec est inhonestum; sicut neque est inhonestum permittere occasiones peccandi, in quibus homo videtur lapsurus; quia in his homo liberè labitur, nec DEUS eas permittit ex intentione lapsûs, sed victoriæ, quam consequendam intendit, & ad eam hortatur, ac gratias sufficientes confert.

464. Respondet idem *tom. 1. tr. 4. de volunt. DEI. disp. 8. n. 247.* prædeterminationem physicam venire à DEO, ùt provisore universali, dante necessaria: consilia verò, aut præcepta, venire ab ipso, ùt provisore speciali, dante non tantùm necessaria, sed etiam utilia. Sed contra 1. Inprimis prædeterminatio ad bonum non est à DEO ùt provisore universali; quia non universaliter eam omnibus dat: neque videtur absolutè necessaria; cùm sine ipsa detur etiam juxtà adversarios gratia sufficiens: & par est ratio de prædeterminatione ad malum; quia nec ista universaliter datur, nec necessaria est: certè, etsi nemo peccaret, DEUS tamen impleret officium causæ primæ, & universalis provisoris. Contra est 2. Si dedecet provisorem specialem dare medium tantùm utile ad peccandum, dedecebit etiam

etiam proviſorem univerſalem, dare medium eſſentialiter determinans ad aliquid ſaltem eſſentialiter poſt ſe trahens peccatum.

465. Quidam Clariſſimus Recentior Salisburgenſis ait, DEUM poſſe quidem phyſicè, non tamen moraliter, determinare ad malum; nam ſic faceret moraliter actionem malam, quod non poteſt, ex hoc capite; quia ſic non tantùm faceret actionem propriè modo ſuo, ſive indefectibili: ſed cauſaret, ſeu efficeret, ut creatura faceret actionem modo ſibi proprio, hoc eſt, defectuoſo: atqui DEUS non poteſt facere, ut creatura actionem faciat modo defectuoſo: ergo. Sed contra 1. Tamen DEUS poteſt moraliter facere, ut creatura faciat actionem bonam modo creaturæ proprio, qui defectibilis eſt. Contra 2. DEUS juxta adverſarium tamen phyſicè determinat creaturam, ut ipſa agat modo defectuoſo, & peccaminoſo: ergo redit tota quæſtio, quare non poſſit ad idem determinare moraliter; cùm plus videatur eſſe phyſicè agere, & determinare, quàm tantùm moraliter ſuadendo, hortando, præcipiendo &c.

466. Dicunt iterum, DEUM determinare tantùm ad actum, qui malus eſt, non quà malus eſt: conſequenter eſſe tantùm cauſam phyſicam, non moralem, & influere effectivè, non defectivè. Contra. Etiam à voluntate creata ſæpiſſime elicitur, & intenditur actus tantùm, qui malus eſt, non quà malus eſt: certè pauci ſunt ita ſcelerati, ut velint peccatum; quia peccatum eſt: communiter autem voluntas in iſtud tendit; quia delectabile, vel utile eſt: & tamen, quia ſcienter illud agit (uti etiam DEUS ſcienter determinat) ipſi imputatur, eſtque cauſa illius mali, non tantùm phyſica, ſed moralis: non ſolùm effectiva, ſed defectiva. Nec dicas, DEUM non poſſe agere defectivè, & actionem, prout procedit à DEO, non poſſe eſſe defectuoſam; nam ex hoc ipſo, quòd iſtud veriſſimum ſit, infertur, DEUM non poſſe ad talem actum prædeterminare. Et ſanè necdum perceptibile eſt, cur DEUS, ſi poſſit phyſicè determinare ad malum, quin agat defectuosè, non etiam poſſit idem ſuadere, quin ſuadeat defectuosè, & quin etiam ſuaſio, prout procedit à DEO, ſit defectuoſa: & cur actio magis imputetur ſuadenti, quàm phyſicè ad eam prædeterminanti.

467. Goudinus aſſerit voluntatem creatam ex eo, quòd mutabilis ſit, exigere quandoque determinari ad bonum, quandoque ad malum, etiam morale. Sed hoc non eſt verum; aliàs voluntas ex ſua natura exigeret eſſe moraliter mala, quæ ipſa exigentia eſſet jam moraliter mala; adeóque à DEO creatore non potuit voluntati identificari. Quare voluntas non exigit, determinari ad malum, ſed, quia libera eſt, exigit, poſſe ſeipſam determinare, ſeu poſſe deficere: quod non eſt malum morale, ſed poteſt eſſe origo maximi boni, ſcilicet meriti ſupernaturalis, quando voluntas, potens deficere, tamen non deficit, ſed tentationem vincit. Neque hîc afferat Goudinus paritatem de tibia clauda, quam anima movens determinet ad claudicationem; ſi enim tibia eſſet indifferens ad motum rectum vel claudum, imputaretur animæ, eam determinanti ad claudicationem, ſi claudicaret: cùm autem tibia ſupponatur jam diſtorta & clauda, non eſt paritas cum voluntate indifferente.

Alii dicunt, formale peccati eſſe extra ſphæram omnipotentiæ DEI, non verò materiale. Contra. Etiam formale peccati eſt extra ſphæram voluntatis Divinæ, non verò juxta adverſarios materiale, ad quod DEUS liberè volens determinat: ergo etiam poterit amare, & ſuadere materiale, quin amet, aut ſuadeat formale. 2. Hoc ipſo, quòd formale ſit extra ſphæram DEI prædeterminantis, etiam materiale, quod illud prius eſſentialiter ſecum trahit, eſt extra eandem ſphæram. Nec dicant, actum phyſicè ſumptum non eſſe eſſentialiter connexum cum malitia, eoquòd poſſit ſupponi extrinſecè liber, adeóque ſeparabilis à malitia morali; nam reſpondetur, actum illum, ſaltem in circumſtantiis libertatis eſſe neceſſariò malum, adeóque DEUM in illis circumſtantiis non poſſe ad eum prædeterminare.

468. Tandem ad illud, quod loco ultimæ confirmationis addidimus *n. 452.* nempe, fore ridiculas, & imprudentes exhortationes DEI ad bonum, dicunt, hoc eſſe falſum; cùm iſtæ, uti & præcepta, proveniant à DEO; quia fortè DEUS adhortans dabit prædeterminationem ad bonum. Contra eſt 1. DEUS ſuppoſito jam decreto prædeterminativo, & immiſſa prædeterminatione ad malum, non poteſt dare prædeterminationem ad bonum: hócque decretum, & hæc prædeterminatio ſemper inimpedibiliter datur, quandocunque peccatur: & tamen ſæpiſſimè, dum actualiter peccatur, DEUS intus monet, & dehortatur à malo, ſaltem per remorſum conſcientiæ: ergo ſæpiſſimè imprudenter ageret. 2. Licèt homines inſcii, quid DEUS facturus ſit, poſſent alios hortari ad bonum, non tamen poſſet DEUS, omnium præſcius, prudenter hortari eos, quibus non vult prædeterminationem ad bonum immittere. 3. Sic etiam ij, qui negant omnino libertatem, dum impugnantur ex eo, quòd fruſtra darentur conſilia, præcepta, &c. poſſent dicere, fortè DEUM neceſſitaturum homines ad bonum. 4. Saltem forent adhuc imprudentes, & nimis duræ pœnæ omnes, actum malum prædeterminatum ſubſequentes, ùt patebit conſideranti.

ARTICULUS X.

Solvuntur Objectiones.

469. OB. 1. Si prædeterminatio phyſica tolleret libertatem, id fieret; quia eſt inimpedibilis, & connexa cum actu ſecundo: hæc ratio nil probat: ergo. prob. min. Hæc propoſitio Petri de Rivo Licentiati Lovanienſis: *Quidquid per neceſſariam conſequentiam ſequitur ex inimpedibili, hoc eſt inimpedibile, & neceſſarium:* eſt damnata à Sixto IV. ergo actus, neceſſariò ſequens ex prædeterminatione inimpedibili, tamen non eſt inimpedibilis, & neceſſarius: ergo eſt liber, adeóque prædeterminatio non tollit libertatem. Reſp. neg. min. ad prob. neg. antec. Etſi Auguſtinus le Blanc *in ſua Hiſtoria de auxiliis* id dicat, tamen Theodorus Eleutherius *in ſua Hiſtoria*, & Cardinalis de Lugo

Lugo *de Incarnatione disp. 26. sec. 6.* ostendunt contrarium: & his plus fidei tribuendum est, quàm priori, qui potissimùm nititur authoritate Actorum Pegnæ, atque Lemosii, quibus nullam fidem habendam Innocentius X. dudum decrevit, ùt probat Eleutherius. Meretur hac de re legi ipse de Lugo *loc. cit.* ubi refert, primò Didacum Alvarez, deinde etiam se scripsisse Lovanium, & tandem post multam indagationem inventum quendam librum, ex quo intellectum, propositionem Lovanii rejectam, aut Romæ proscriptam, fuisse non supradictam (quæ neque fuit reperta inter censuratas, aut à Rivo revocatas) sed aliam, scilicet: *Quod necessariò sequitur ex aliquo præcedenti ordine successivæ durationis, necessarium, & inevitabile est*: quæ utique falsa est; cùm sic præscientia DEI, præcedens duratione nostros actus liberos, eos redderet necessarios, & inevitabiles: & hinc Rivus videbatur non benè sensisse de præscientia DEI, ùt fusiùs apud memoratum Cardinalem videre est.

470. Dices 1. Christus habuit præceptum grave moriendi, simúlque unionem hypostaticam, ac visionem beatificam, per quas erat impeccabilis: & tamen fuit liber ad mortem, seu præceptum illud implendum: ergo antecedens inimpedibile, & essentialiter connexum cum morte, seu adimpletione præcepti, non sustulit libertatem. Respondent aliqui negando 1mam partem antec. dicúntque, Christum Dominum non habuisse præceptum rigorosum: quo posito, ruit argumentum. Alii distinguunt 2dam partem antec. & dicunt, Christum fuisse liberum, non ad ipsam mortem in substantia, sed tantùm ad modum mortis, qui non fuit præceptus; qua ratione tamen potuerit mereri. Alii, & fortè optimè, dicunt, præceptum moriendi fuisse à Christo impedibile per petitionem dispensationis. Alii alia afferunt, sed nemo ex nostris admittit, datum fuisse antecedens inimpedibile, & essentialiter connexum cum illo, ad quod Christus fuit liber: quid absolutè tenendum, statuendum est *in tractatu de Incarnatione.*

Dices 2. Saltem Christus habuit visionem beatificam, quæ necessitat ad bene agendum, & tamen fuit liber ad bene operandum: ergo. Resp. dist. 2. p. antec. fuit liber quoad genus bene operandi. neg. antec. quoad speciem. conc. anteced. & neg. cons. Non potuit Christus malè agere, sed debuit bene: fuit tamen liber ad hoc potiùs bonum, quàm aliud faciendum, ad magis, vel minùs intensè operandum; quia visio beatifica non necessitat ad actum bonum in infima specie. Nec liber fuit Christus ad omnem amorem DEI, sed tantùm ad magis, vel minùs intensum: quæ libertas etiam sufficit ad meritum.

471. Ob. 2. Tridentinum à nobis adductum *n. 450.* definit, libertatem stare cum illa gratia, cum qua eam stare negabant Lutherus, & Calvinus: sed hi negabant, eam stare cum gratia antecedente, & essentialiter inferente actum: ergo. ma. prob. Concilium loquebatur de gratia, de qua loquebantur illi hæretici; aliàs non istos, sed alios, aut phantasma, damnâsset: ergo. min. etiam negari non potest. Resp. retorqueo argumentum. Concilium Nicænum definivit, Filium DEI, de quo loquebatur Arius, esse consubstantialem Patri Divino: sed Arius loquebatur de Filio DEI creato, & juniore, quàm fuerit Pater: ergo Concilium definivit, Filium DEI creatum, & juniorem, esse consubstantialem Patri. In forma dist. ma. Tridentinum definivit, libertatem stare cum illa gratia, accepta secundùm prædicata certa, & dogmatica. conced. ma. cum illa gratia, accepta secundùm omnia prædicata, quæ illi affingebant isti hæretici. neg. ma. & conc. vel om. mi. neg. cons. ad prob. ma. sub eadem distinctione. conc. vel neg. antec. atque etiam cons. Sicut Concilium Nicænum tantùm definivit, verum Filium DEI, & non aliquem fictum, habentem prædicata puræ creaturæ, esse Patri consubstantialem, ita Tridentinum definivit, veram gratiam Christi stare cum libertate: non verò definivit, etiam stare, si affingantur ei qualiacunque prædicata, à Luthero, vel Calvino ei malè attributa.

Dices: Si non staret libertas cum prædeterminatione, deberet hæc dici condemnata à Tridentino: sed hoc dici non potest; cùm sit à Summis Pontificibus permissa doceri, & prohibita censurari: ergo. prob. ma. Si est damnatum consequens, etiam est damnatum antecedens, ex quo illud consequitur: atqui damnatum est hoc consequens: *Non datur libertas*: ergo debet etiam esse damnatum hoc antecedens: *Datur prædeterminatio.* prob. ma. Ex vero non potest sequi falsum: ergo, si consequens est falsum, etiam tale est antecedens. Resp. retorqueo argumentum. Si scientia media inferret Pelagianismum, vel Semipelagianismum, deberet etiam dici damnata ab Arausicano, & Tridentino: at non potest dici damnata; cùm pari jure sit permissa doceri: ergo. In forma dist. ma. si esset hoc evidens. conc. ma. si tantùm sit probabilius. neg. ma. & conc. min. neg. cons. ad prob. dist. ma. debet dici damnatum antecedens, ex quo evidenter infertur damnatum consequens. om. ma. ex quo tantùm probabiliùs infertur. neg. ma. & conc. mi. neg. cons. Juxta adversarios nulla sententia, adhuc probabilis, posset impugnari ex Scripturis, aut Conciliis; quia semper posset fieri exceptio hæc, quòd non sit sententia condemnata, adeóque non sit Scripturæ, vel Conciliis contraria. Nempe Ecclesia non statim condemnat propositiones, aut sententias Doctorum, quando non evidenter constat esse contrarias Conciliis, vel Scripturæ, aut communi Patrum testimonio: econtrà Doctores, similium opinionum defensores, conantur ostendere, Scripturam, aut Concilia &c. non esse sibi contraria.

472. Ob. 3. Sacra Scriptura sæpius dicit, DEUM corda nostra movere: ad se convertere: cor regis esse in manu DEI: DEUM omnia operari: sed hæc indicant prædeterminationem physicam: ergo. Resp. neg. min. DEUS per scientiam mediam scit, quibus mediis, & in quibus circumstantiis quodlibet cor humanum infalliblliter consensurum sit: unde, si velit hominem convertere, opus tantùm est, ut pro libitu suo ea media conferat, eúmque in iis circumstantiis ponat, in quibus juxta S. Augustinum *cit. n. 399.* repertus est auxiliis capiendis idoneus. Cúmque omnipotentia Divina in suis thesauris habeat auxilia saltem syncategorematicè infinita, quæ, licèt in se indifferentia, ita, ut homo iis spe-

cificativè tantùm sumptis possit resistere, tamen per scientiam mediam videntur cum consensu conjungenda; hinc habet cor Regis, & cujuslibet alterius in manu sua: imò habet, ùt Augustinus docet *l. de corr. & grat. c. 14. humanorum cordium, quò placeret, inclinandorum omnipotentissimam potestatem.* hinc etiam minimè nobis contrarium est illud ejusdem S. Augustini effatum in *enchyridio c. 98. Quis porro tam impiè desipiat, ut dicat, DEUM malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum non posse convertere?* Imò DEUS magis habet in sua potestate voluntates nostras, quàm nos ipsi, qui non possumus aliquid velle, imò nec cogitare ex nobis sine gratia DEI: neque est in nostra potestate habere, aut actum primum proximum, aut circumstantias congruas. Aliqua, quæ serviant ad hic dicta magis explicanda, dabimus inferiùs, ubi de Prædestinatione ante merita conditionatè prævisa.

473. Ob. 4. Catechismus Romanus *p. 1. de 1. artic. Symboli non longè à fine (mihi n. 20. aliis 22. quia varia est divisio)* de DEO dicit: *Quæ moventur, & agunt aliquid, intimâ virtute ad motum, atque actionem ita impellit, ut quamvis secundarum causarum efficientiam non impediat, præveniat tamen, cùm ejus occultissima vis ad singula pertineat:* hæc doctrina salvari non potest sine prædeterminatione physica: ergo. Confirm. S. Augustinus variis locis tradit, DEUM physicè prædeterminare ad bonum: ergo. Resp. neg. min. Inprimis si verba Catechismi omnino strictè acciperentur, non tantùm prædeterminatio (si hæc intelligeretur) deberet esse ex parte actûs primi, utpote virtus, & vis: sed deberet vi impellere ad actionem: quod utique adversarii non concedent. Insuper, ùt rectè notat Suarez *p. 2. de grat. l. 3. c. 37. n. 11.* est incredibile, authores Catechismi voluisse loqui de prædeterminatione Thomistica; cùm enim vellent doctrinam proponere communem, quæ à Parochis proponeretur populo, utique non voluerunt miscere quæstionem tam controversam, & à pluribus Parochis minimè intellectam. Tandem tota difficultas reducitur ad vocem *Impellit*, quæ cùm in sensu stricto accipi nequeat ex modò dictis, rectè explicatur de impulsu, aut motu proportionato causarum naturæ, qui efficientiam his propriam, hoc est, in causis necessariis necessariam, in liberis liberam, non impediat, aut tollat; sive qui causas impellat, vel moveat, conformiter ad earum actiones, & hinc ad liberas motione, vel impulsu indifferente. Et sanè intentio Catechismi ibi est, docere, DEUM ad omnia opera concurrere, & nullam creaturam operari sine DEO, & prævièe per datum actum primum proximum, & concomitanter per concursum simultaneum, operante. Ad confirmationem interim neg. ant. Textus S. Augustini, ne bis explicari debeant, necdum afferimus, allaturi *in tractatu de Gratia disp. 1. q. 3.*

474. Ob. 5. Multiplex auctoritas S. Thomæ, quæ tamen reduci potest ad sex ejus assertiones. 1ma. DEUS movet causas secundas ad agendum. ita *p. 1. q. 105. a. 5. in corp.* 2da. DEUS applicat causas secundas ad operandum. ita *ibidem ad 3.* 3tia. Causæ secundæ agunt in virtute causæ primæ. *ita loc. modò cit. in corp.* 4ta. Causæ creatæ sunt instrumenta causæ primæ. *ita de verit. q. 24. a. 1. ad 5. & l. 3. contr. gent c. 70.* 5ta. A providentia DEI omnia sunt prædeterminata. *p. 1. q. 23. a. 1.* 6ta. DEUS causis secundis non solùm dat posse, sed etiam agere. ita Angelicus ex S. Augustino, qui hoc frequentissimè repetit: hæ assertiones stare non possunt sine prædeterminatione physica: ergo. Resp. Comparet æquus Lector hos textus cum citatis à *n. 446.* pro nostra sententia: & judicet, pro qua parte stet Angelicus. In forma. neg. mi. & explico textus. Quod ad 1mum spectat: eo articulo, unde tres primi desumpti sunt, S. Doctor vult probare, quòd DEUS operetur in omni operante, & hoc probat ex eo, quòd DEUS moveat causas secundas &c. per movere autem intelligitur, ùt ibidem explicat Angelicus, hoc, quòd scilicet DEUS non tantùm applicet formas, & virtutes causarum ad operationem, sed eas etiam formas, seu virtutes creaturis agentibus tribuat, easque conservet: quod nullatenus est physicè prædeterminare.

475. Quod ad 2dum, qui de applicatione agit, per applicationem probabilissimè intelligi potest cum Suarez *p. 2. de gratia l. 3. c. 38. & 39.* concursus simultaneus; sicut enim causæ liberæ dici possunt, se ipsas per actionem suam applicare ad agendum, ita potest etiam DEUS per suum concursum eas applicare. Ulteriùs, ùt rectè Eximius *loco modò citato* docet, applicatio ista talis debet intelligi, ut per eam DEUS operetur omnia in omnibus, & omnes nostras actiones etiam ipse producat; hoc enim eo articulo S. Doctor intendit contra Durandum probare, ùt est manifestum ex probatione *ex Isaia c. 26. & Job. c. 10.* adducta, & ex responsis ad objectiones: & hinc *per operari in operante* non intelligitur, quòd DEUS in ipso aliquid prævièe producat, sed quòd eidem operanti intimè præsens, simul cum ipso, omnes ejus actiones operetur. Hæc autem applicatio, per quam DEUS omnia operatur, habetur per concursum simultaneum. Accedit, quòd, nisi per applicationem intelligeretur hic concursus, S. Thomas de isto nullam mentionem faceret eo ipso loco, ubi eum vel maximè vult probare, quod est incredibile; item quòd præter collationem virtutis, ejúsque conservationem, duo adhuc motus à DEO provenientes, semper deberent dari, nempe influxus prævius, & concursus simultaneus; cùm tamen S. Doctor nunquam duorum meminerit, nec etiam quidquam contra illos, e. g. quòd unus superfluus foret, vel quid simile, sibi objecerit.

476. Confir. S. Thomas non loquitur de applicatione in rigore dicta, seu materialiter tali (nam nec prædeterminatio talis est) sed tantùm de aliqua sic dicta per similitudinem, & quidem spectante ad actum secundum, utpote propter quam DEUS dici possit immediatè omnia operari; cùm ibi S. Doctoris intentio tota sit probare, quòd DEUS immediatè omnia operetur: cùmque id DEUS non faciat per collationem, aut conservationem virtutis; quia per hanc tantùm mediatè operatur; debet immediatè operari ratione applicationis, quæ sola supereſt: talis autem applicatio est concursus simultaneus, qui rectè applicatio dicitur, tum, quia, ùt *num. 475.* dictum, causæ liberæ se ipsas applicant per actionem iden-

identificatam concursui, tum, quia per ipsum fit, ut causa creata in actu secundo immediatè sua actione contingat passum: & sine qua eadem causa creata non potest ita actione sua passum contingere. Sicut autem applicatio potest in hoc concursu stare, ita & motio, saltem inadæquatè; quia hæc ex S. Doctore præter applicationem dicit etiam collationem, & conservationem virtutis. Et sanè DEUS præter collationem, & conservationem virtutis, movet causas secundas concursu simultaneo, quatenus eas reducit ad actum, non per aliquid prævium causaliter, sed per ipsum concursum formaliter. Nec objicias, S. Thomam *l. 3. contr. gentil. c. 149.* dicere: *Motio moventis præcedit motum mobilis ratione & causa*; tantùm enim per hæc significatur prioritas aliqua formalis, ùt patet ex eo, quod S. Doctor *3. Physic. lect. 5.* ait: *Est manifestum, quòd actio & passio non sunt duo motus, sed unus, & idem motus:* cùm tamen illa sit motus moventis: ista autem motus mobilis. Hinc Ferrariensis, optimus Commentator, textum objectum exponit dicendo, motum moventis priorem esse ratione; quia priùs intelligitur actio produci, quàm recipi: & esse priorem causâ; quia prior concipitur causa agens, quàm patiens.

477. Si velis, potes cum Suarez *loc. cit.* & Didaco Ruiz *de scientia DEI disp. 49. sec. 4. a. n. 2.* addere concursui volitionem Divinam, ordinantem causas ad hos, vel illos effectus: qua ratione etiam dici potest DEUS eas applicare. Difficultati, quæ ex hoc oritur circa actiones malas, ad quas DEUS per suam volitionem creaturas applicare non potest: responderi potest, quòd DEUS possit, malas actiones prævisas ad varios providentiæ suæ fines dirigere, & ob hos illas permittere: sicque causas negativè applicare, hoc est, non impedire, qua non impeditione posita cum concursu simultaneo creaturæ agunt, & aliàs non.

Hæc explicatio placet præ altera, qua quidam per hanc applicationem volunt intelligi collationem actûs primi proximi, in quo etiam involvitur applicatio, sive physica, sive intentionalis, prout requiritur pro varietate causarum e. g. ignis per approximationem localem applicatur stupæ ad comburendum, & voluntas applicatur per cognitionem obiecto ad illud amandum; nam per hanc applicationem DEUS non operatur. Si quis tamen velit modò dictam applicationem, in collatione actûs primi proximi positam, defendere, non me opponam, & omnia transmittam, modò non asseratur, S. Doctorem adstruere aliquam applicationem, quæ necessariò determinet, vel post se trahat effectum liberum; nam hæc est contraria S. Doctori, qui longè aliter loquitur *in 2. dist. 25. q. unica a. 1. ad 3.* ubi explicat hoc ipsum, (quod articulo objecto docet, & cujus occasione motionem, & applicationem adstruit) scilicet, quomodo DEUS in omnibus operetur; sic autem ait: *Dicendum, quòd DEUS operatur in omnibus, ita tamen, quòd in unoquoque secundùm ejus conditionem: unde in rebus naturalibus operatur sicut ministrans virtutem agendi: & sicut determinans naturam ad talem actionem: in libero autem arbitrio hoc modo agit, ut virtutem agendi sibi ministret, & ipso operante libero arbitrio agat: sed tamen determinatio actionis, & finis in potestate liberi arbitrii constituitur: unde remanet sibi dominium sui actûs: sed non ita sicut primo agenti, scilicet; quia hoc habet virtutem agendi à seipso.* Similia habet *1. 2. q. 10. a. 4. in corp.* unde motio, & applicatio DEI operantis in arbitrio libero, non est determinatio, vel prædeterminatio ad actionem.

478. Quod spectat ad 3tium textum, hic juxta quosdam tantùm probat, creaturas agere in virtute, vel per virtutem à DEO acceptam: & sic ipsi Thomistæ dicunt, causam instrumentalem agere in virtute causæ principalis: non quòd ista physicè illam determinet; cùm sæpissimè non ampliùs existat: sed quòd virtutem alteri contulerit. Suarez tamen *loc. cit.* existimat, mentem Angelici esse, quòd causæ secundæ agant in virtute DEI, non per hoc, quòd agant per virtutem acceptam à DEO, sed, quòd nitantur virtute DEI cooperante, qua indigent: & hoc ex eo vult evincere, quòd S. Doctor ibi velit probare, quòd DEUS omnia immediatè operetur, (hoc enim S. Doctor ultimò infert) quod non inferretur ex collatione virtutis, quæ tantùm probaret influxum mediatum in actiones creatas. Sic quoque ait, creaturas dici instrumenta DEI; quia ab eo ùt primâ causâ pendent, & illius cooperatione tanquam præcipua motione indigent. Et certè S. Thomas celebri loco. *quæst. 3. de potentia a. 7.* (ubi probat, quomodo causa prima sit altior, & aliæ sint instrumenta ipsius, atque agant per virtutem ipsius) concludit tandem, DEUM in qualibet re operari, in quantum quælibet res ejus virtute indiget ad operandum, & ejus virtute (hoc est, ipso cooperante) omnis alia virtus agit: sicut, ait, instrumentum non agit, nisi per virtutem artificis, hoc est, eo movente, ac cooperante. Explicatio hæc est bona, quamvis non ausim rejicere priorem, eoquòd S. Thomas *cit. 1. p. q. 105. a. 5.* dicat, DEUM etiam per hoc operari, quòd det virtutem, eámque conservet, adeóque videatur etiam loqui de mediata operatione.

479. Ex 4to. non infertur, causas liberas esse, vel se habere ùt instrumenta inanimata, e. g. securis, & serra, quæ ab impressione causæ principalis necessariò ad actionem determinantur (hoc enim esset contra Tridentinum, quod *sess. 6. canon. 4.* anathema dicit asserenti, liberum arbitrium velut inanime quoddam se habere) sed tantùm, quòd se habeant, ùt instrumenta animata, & libera: sicut servus est instrumentum domini; quia liberè ejus voluntati cooperatur, eámque exequitur. Unde DEUS causis liberis utitur accommodatè ad earum conditionem, ùt ipsemet ait S. Doctor *cit. n. 477.* Paritas tamen inter instrumentum liberum, & necessarium stat in hoc, quòd utrumque debeat habere virtutem, & applicationem à DEO, & quòd neutrum possit gloriari de rectè factis, nisi in DEO. Huc spectant etiam quæ *n. 478.* ex Suarez attulimus, quæque explicant, qua ratione creaturæ dicantur instrumenta DEI.

Textus 5tus loco citato non habetur, neque æquivalenter. Ibi S. Doctor vult probare, dari prædestinationem, & objicit sibi dictum S. Damasceni dicentis: *Omnia quidem prægnoscit DEUS, non autem omnia prædeterminat:* & respondet *ad 1mum. Damascenus nominat prædeterminationem impositionem necessitatis:* quasi diceret: Etsi DEUS non prædeterminet homines, tamen

prædestinat eos (hoc enim eo articulo quæritur) quia, licèt prædeterminatio ex mente S. Damasceni imponat necessitatem, tamen eam non imponit prædestinatio, & hinc magnum est inter eas discrimen: *unde*, concludit, *prædestinatio non excluditur*: cúmque Angelicus nullo verbo refellat S. Damascenum, quasi sensum incongruum vocibus *prædeterminatio*, vel *prædeterminare* tribueret, signum est, quòd non neget, à prædeterminatione imponi necessitatem: sed potiùs, neget, hanc ipsam prædeterminationem in ordine ad actus liberos: quod roboratur ex eo, quòd eodem loco solas causas naturales, (hoc est, necessarias) dicat, esse prædeterminatas ad unum. Sextum textum congruentiùs explicabo *in Tractatu de Gratia*. Interim certissimum teneo, DEUM non tantùm dare *posse*, sed etiam *agere*: nec est ulla difficultas id in systemate scientiæ mediæ explicandi.

480. Urgent. Saltem, quæ habet Angelicus *q. 3. de Potentia a. 7. in corp.* cogunt admittere prædeterminationem physicam: ergo. prob. ant. Docet ibi, quòd DEUS operetur in operatione naturæ multipliciter 1. quia dat vires, per quas agere possunt creaturæ. 2. quia eas vires conservat. 3. in quantum voluntatem movet ad agendum, in quo, ait, *non intelligitur collatio, aut conservatio virtutis activæ, sed applicatio virtutis ad actionem, sicut homo est causa incisionis cultelli ex hoc ipso, quòd applicat acumen cultelli ad incidendum movendo ipsum.* Respondeo, ad hæc tria responsionem esse facilem ex modò dictis de collatione virtutis activæ, de motione, applicatione &c. ùt consideranti patebit. At, instant: saltem sine prædeterminatione physica exponi non possunt, quæ S. Doctor subjungit *ad 7. mum.* dum ulteriùs explicat, quid sit illud, quod DEUS tribuit causæ secundæ, quando illam movet, & applicat ad agendum, atque ita ait: *Id quod à DEO fit in re naturali, quo actualiter agat, est ùt intentio sola habens esse quoddam incompletum per modum, quo colores sunt in aëre, & virtus artis in instrumento artificis.* At si S. Doctor hìc vellet, prædeterminari creaturam à DEO, & non determinari à se ipsa, eodem articulo bis sibi contradiceret; nam *ad 12.* sic ait: *DEUS non dicitur hominem dereliquisse in manu consilii sui, quin in voluntate operetur: sed quia voluntati hominis dedit dominium sui actûs, ut non esset obligata ad alteram partem contradictionis.* & *ad 13.* sic ait. *Voluntas dicitur habere dominium sui actûs, non per exclusionem causæ primæ, sed quia causa prima non ita agit in voluntate, ut eam de necessitate ad unum determinet, sicut determinat naturam. Et ideo determinatio actûs relinquitur in potestate rationis, & voluntatis.* unde Angelicus verbis in objectione allatis non adstruit prædeterminationem physicam, sed aliquid aliud, quod determinationem actuum voluntati relinquit: quid autem id sit, controvertitur.

481. P. Evangelista Rasler in sua *Concordia Prædeterminationis verè Thomisticæ cum Libertate* existimat, S. Doctorem verbis in objectione adductis velle, quòd DEUS cuilibet creaturæ, seu liberæ, seu necessariæ, habenti jam cætera omnia ad agendum requisita immittat aliquam entitatem realem, fluentem tamen, & incompletam, quæ constituat actum primum, & ultimò determinet causam, non ad speciem, sed ad genus: adeóque indifferentiam causæ liberæ non tollat. At quamvis authoris hujus ingenium maximopere æstimem, non potui tamen hucusque inducere animum, ut huic ejus opinioni assentirer, ob sequentes in contrarium rationes.

Primò. Ista entitas realis ad intentionem S. Thomæ non servit; quia finis ipsius hoc præsertim *articulo 7. q. 3. de potentia*, & *1. p. q. 105. a. 5.* ac etiam aliis, quibus potissimùm docere deberet eam opinionem, est, tantùm ostendere, quòd DEUS in omnibus operetur, hoc est, ad omnes actiones concurrat: ad quem finem longè magis servit concursus simultaneus. 2. Si per illam entitatem fluentem, incompletam, non intelligitur concursus simultaneus, tunc (ùt suprà jam diximus *n. 475.* & author hic ipse agens de Suarezio ostendit) S. Doctor nunquam mentionem fecit hujus concursûs, quem tamen ibi principaliter probare intendit: quod utique incredibile est. 3. Si Angelicus per illam *intentionem &c.* intelligit entitatem verè realem, & pro priori impressam causæ secundæ, eíque intrinsecam, tunc etiam per vim, vel virtutem spiritualem incompletam, quam *3. p. q. 62. a. 4. in corp.* ait, inesse Sacramentis ad efficiendam gratiam, intelligit entitatem realem Sacramentis intrinsecam; nam eodem modo de ista, ac de priori loquitur: sed etsi Raslerus hoc positivè asserat, tamen hæc vis, vel virtus ex S. Thoma non est aliquid realiter intrinsecum Sacramentis: sed est aliquid tantùm extrinsecè denominans Sacramenta, sive est denominatio merè extrinseca proveniens ab ordinatione DEI ordinantis Sacramenta ad effectum spiritualem; ita hunc locum celeberrimus Angelici interpres Cajetanus exponit dicens, *vim spiritualem consistere in hoc, quòd Sacramenta ordinantur à DEO ad effectum spiritualem.* & ipse S. Thomas *loc. modò cit. ad 1.* ait: *Vis spiritualis est in sacramentis, in quantum ordinantur à DEO ad effectum spiritualem.* Dein S. Doctor ibidem dicit, hanc vim spiritualem talem esse, qualis est vis spiritualis in voce sensibili ad excitandum intellectum hominis, nempe ad producendam intellectionem: atqui hæc vis in voce est præcisè denominatio extrinseca proveniens ab institutione hominum: nec est credibile, voluisse S. Thomam voci externæ, quam etiam psittacus, æquè aptam ad excitandum intellectum, efformare potest, attribuere aliquam vim spiritualem verè realem, quamvis in ipsius sensu (de quo infrà) incompletam; quia est inexplicabile, quam vim, vel entitatem spiritualem possit psittacus voci suæ imprimere.

482. 4tò. S. Doctor eodem modo ait, loco in objectione adducto, virtutem artis esse in instrumento, quæ sanè in hoc non est per entitatem ipsi intrinsecam, sed tantùm per extrinsecam denominationem à directione intellectuali artificis: seu quatenus instrumento intrinsecus est motus ab arte directus; cùm perceptibile non sit, quomodo ars aliter, & intrinsecè recipiatur in instrumento. Adde, quòd S. Doctor ibidem dicat, virtutem artis non posse esse permanenter in instrumento, nisi hoc haberet intellectum: sed eadem ratio probat, quòd nec possit ei realiter intrinsecè inesse transeunter, nisi habeat intellectum, ùt rectè observat Ruiz *disp. 49. de*

49. de scient. DEI sec. 4. n. 7. aut, si illa virtus transiens possit intrinsecè denominare instrumentum agens ex arte, quin hoc sit artis intelligens, cur non possit similis entitas dari, & conservari diutiùs à DEO, quæ denominet instrumentum permanenter saltem potens agere, ùt ars denominat artificem? Quare S. Thomas tantùm intelligit transeuntem artificiosam intentionem, & directionem artificis, quæ, cùm involvat aliquam cognitionem, si intrinsecè inhæreret ipsi instrumento, deberet in hoc dari intellectus, tanquam subjectum necessarium cognitionis: qui non debet in instrumento dari, si huic tantùm extrinsecè adjungatur directio: quæ simul est transiens cum motu, quem dirigit, adeóque transeunter datur. Et sic iterum interpretatur S. Doctorem Cajetanus, dum *in 3. p. q. 13. a. 2.* ait, per usum artificiosum instrumenti (qui est idem cum motu instrumenti) ingredi artem in instrumentum, & propterea hunc usum habere rationem vis, & virtutis, & intentionis artis: utique non somniat Cajetanus, artem physicè ingredi, & physicè intrinsecè recipi: ergo hæc omnia tantùm afferunt denominationem extrinsecam.

483. 5tò. Videtur mihi entitas superaddita omnino superflua; cùm enim non determinet ad speciem, non habet, quòd agat; nam causa creata ex seipsa jam est determinata ad genus: imò causa necessaria jam est determinata ad speciem, consequenter multò magis ad genus: causa autem libera jam est determinata ad genus: e. g. voluntas jam est determinata ad bonum, verum vel apparens; ad genera autem, vel species subalternas seipsam determinat. Quodsi etiam contendas, causam liberam ad supremum genus boni determinari à DEO, respondeo, eam ad hoc ex mente S. Doctoris determinari permanenter, sicut intellectus per prima principia est permanenter determinatus ad verum: vide S. Thomam *in 4. dist. 49. q. 1. a. 3. quæstiuncula 2.* ubi harum potentiarum determinationes æquiparat. Si quis urgeat, hanc entitatem necessariam esse ad complendum actum primum. Respondetur, hoc gratis dici, & causam esse satis expeditam ad agendum per principia habentia esse completum, unà cum omnipotentia DEI parata ad concurrendum, quin talis entitas fluens requiratur, quæ nec experientiâ, nec ratione probatur; aliàs posset quis nescio quæ necessaria fingere. Nec dicant, species coloris, & virtutem artis, quibus S. Doctor comparat hanc intentionem, necessarias esse ad actum primum. Respondetur enim, aliunde probari, has necessarias esse, & actum primum constituere, non autem superadditam illam entitatem. Addo tantùm: etsi aliqua inter ista disparitas esset, parùm referret; cùm inter hæc non detur identitas, sed similitudo, quæ omnis claudicat.

484. Itaque textus *q. 3. de potentia a. 7.* sic exponitur. Id quod fit in re naturali, quo ista non tantùm fit potens agere, sed quo actualiter agit, seu, per quod actualiter educitur è potentia ad actum, est actio, seu concursus simultaneus; nam non nisi per actionem, seu concursum, fit causa actualiter agens. Debet autem hic concursus concipi à DEO per suam intentionem, vel decretum directus, aut ordinatus: & sic conceptus cum hac directione, vel ordinatione, est ùt intentio sola, hoc est, habet se, sicut secunda intentio, seu res secundò intentionaliter accepta: & ideo habet esse incompletum, seu diminutum, sicut etiam colores in aëre, & virtus artis in instrumento, habent esse incompletum.

Nota. Per intentionem solam, ùt probat Ruiz *loc. cit.* S. Thomas intelligit intentionem secundam; nam intentio simpliciter sumpta, nisi addatur terminus distrahens *prima*, significat intentionem secundam: consequenter multò magis eam significat *intentio sola.* Juxta S. Thomam autem *in 1. dist. 33. q. 1. a. 1. ad 3. intentiones ipsæ non sunt in rebus, sed in anima tantùm: sed habent aliquid in re respondens, scilicet naturam, cui intellectus hujusmodi intentiones attribuit.* Unde colligitur, quòd intentio secunda concretivè, seu quidditativè, vel secundùm rectum, & obliquum, materialiter & formaliter, acceptà involvat rem, & conceptum, vel intentionem animæ: & sic res secundò intentionaliter acceptæ vocantur secundæ intentiones. Hinc etiam talis secunda intentio potest dici concursus simultaneus ùt à DEO intentus, vel decretus, aut ad suos fines ordinatus: quam disjunctionem hîc pono propter actus multos, qui non possunt dici à DEO intenti, sed tantùm aliquo modo permissivè decreti, & ad certos fines ordinati: quod tamen sufficit, ut etiam concursus simultaneus ad actum malum possit dici secunda intentio; præsertim, cùm ordinatio DEI, quæ est aliqua providentia, probabiliùs dicat, etiam actum, vel conceptum intellectûs Divini; nam actus intellectûs absque dubio dicuntur intentiones, quod ad nostrum intentum sufficit: quamvis non dubitem, actus voluntatis, cùm etiam sint in anima, posse quoque dici intentiones.

485. Hîc autem concursus simultaneus, ita acceptus, habet esse incompletum in sensu Angelici ex duplici capite. 1. quia est actio seu motus. *Motus autem* (sunt verba S. Thomæ *in 4. dist. 1. q. 1. a. 4. quæstiuncula 2. in corp.*) *non est ens completum, sed est via in ens quasi medium quid inter potentiam puram, & actum purum.* 2. quia est intentio: de intentionibus autem, seu de ente in anima, dicit S. Doctor *loco modò citato: Quod est ens diminutum:* & statim *ad 1.* ait: *Ens incompletum, quod est in anima, dividitur contra ens distinctum per decem genera, ùt patet in 6. metaphys. & ideo talia entia incompleta per se loquendo non sunt in aliquo genere.* Sic etiam habet esse incompletum virtus artis in instrumento, quæ, ùt jam diximus, est motus artificiosus, atque est denominatio extrinseca involvens intellectualem directionem artificis, adeóque conceptionem mentis, seu intentionem, quæ habet esse incompletum ex dictis: imò, cùm etiam sit motus, etiam ex hoc capite, ùt modò diximus, habet esse incompletum. Pariter colores in aëre habent esse incompletum; circa quos tamen rectè advertit Ruiz *cit. disp. 49. sec. 4. n. 20.* S. Thomam non dicere, *per modum, quo species coloris sunt in aëre:* sed, *quo colores sunt in aëre*; nam species habent esse reale, & completum in aëre, ùt alia accidentia: non ita colores, qui non existunt in aëre, nisi intentionaliter, & per denominationem extrinsecam, seu ùt repræsentatæ per species: quæ repræsentatio, & ipsæ etiam species sunt coloribus

loribus extrinsecæ. Et licèt hæc repræsentatio non sit strictissimè intentio (hæc enim est in anima) est tamen, & dicitur, ob similitudinem inter species istas externas, & internas in anima, etiam intentio, seu existentia intentionalis; & ipsæ species externæ vocantur etiam, saltem quandoque, intentionales. Verbo: sicut objecta existunt intentionaliter in speciebus, vel conceptibus intellectualibus, hoc est, ab his repræsentantur, similiter colores existunt intentionaliter in speciebus externis; quia etiam ab his repræsentantur: consequenter habent etiam esse intentionale, id est, incompletum.

486. Dices: sæpius adducta *q. 3. de potentia a. 7. in corp.* dicit Angelicus, creaturam non posse per virtutem propriam in effectum causæ primæ, hoc est, non posse istum producere. Resp. illam causam ab omnibus simpliciter dici non posse effectum per virtutem propriam producere, quæ id se solâ non potest: atqui hoc creatura non potest; quia nil potest, nisi moveatur à DEO, non quidem per motum prævium in causa productum, sed per concursum simultaneum, pro priori rationis præsuppositum, quatenus bona est illatio: datur actio creaturæ: ergo datur concursus DEI, & non viciſſim; quia DEUS potest operari absque causæ secundæ concursu. Instabis: *ibidem ad 3.* Angelicus dicit, in operatione DEI non operari naturam. Resp. S. Doctor hîc vel vult, creaturam non operari per virtutem propriam, ùt modò explicatum: vel vult, naturam non operari in priori, vel etiam in eodem signo cum DEO, licèt operetur eandem actionem; nam *ad 4tum* ait, quòd tam DEUS quàm natura immediatè operentur, licèt secundùm prius, & posterius: vel vult, naturam non operari eundem effectum similiter, seu secundùm formalitatem universalissimam entis; sic enim ibi *in corp.* S. Thomas dicit: *Ipsum enim esse est communissimus effectus, primus, & intimior omnibus aliis effectibus: & ideo soli DEO competit secundùm virtutem propriam talis effectus.*

487. Urgebis. Concursus non potest dici vis & virtus; nam istæ, ùt ipsimet diximus *n. 453.* spectant ad actum primum: ergo non intelligitur hîc à S. Thoma. Resp. dist. antec. concursus in se materialiter, denominativè, & primò intentionaliter acceptus. conc. antec. concretivè, vel quidditativè, aut secundò intentionaliter unâ cum conceptu DEI, & ejus volitione, aut ordinatione ad suos fines. neg. antec. & conseq. Scilicet ùt concursus artificiosus artificis cum instrumento, e. g. musico, est virtus artis secundùm obliquum, secundùm quem dicit artem in intellectu artificis existentem: ita etiam concursus DEI, ùt ordinatus à DEO, secundùm obliquum, secundùm quem dicit ordinationem DEI (intentivam respectu actûs boni, permissivam respectu actûs mali, & directivam ad suos fines respectu utriusque) potest dici virtus causæ primæ, ùt dirigentis, vel providentis. Et hæc ordinatio DEI, cùm sit aliqua providentia, stat verosimiliùs in intellectione, & volitione Divina: quæ quidem non obsunt libertati, ùt patebit ex dicendis infrà de providentia, (& multò minùs ipse concursus, adeóque in toto complexo nil obest libertati) attamen se tenent ex parte actûs primi, saltem remoti. Quòd autem existentia colorum in aëre, & virtus artis videantur non tantùm secundùm obliquum, sed etiam secundùm rectum stare ex parte actûs primi; è contra concursus à DEO ordinatus &c. tantùm secundùm obliquum acceptus stet ex parte actûs primi, etiamsi transmittatur, parùm refert; quia, ùt notum est, omnis similitudo claudicat. Et hæc de hoc S. Thomæ textu, per se non adeò claro, ob quem nollem, S. Doctori aliquam sententiam, oppidò difficilem, & incredibilem attribuere, quam nec ipsi author, qui eam S. Thomæ adscribit, defendere vult: & mallem ejus verba, si quandoque opus esset, minùs propriè explicare.

ARTICULUS XI.

Solvuntur reliquæ objectiones.

488. OB. 1. DEUS est causa prima: ergo debet agere ante omnes causas secundas: ergo debet eas physicè prædeterminare. Confirm. Aristoteles. *l. 8. phys. c. 2. text. 33.* ait, à primo moveri ultimum, sed non ab ultimo primum, & ultimum sine primo non movere. Rursus *text. 50.* docet, agentia creata non movere, nisi ùt mota: ergo. Resp. neg. ult. conseq. DEUS semper debet agere ante causas secundas, eas producendo, conservando, actum primum proximum conferendo &c. non autem debet eas physicè prædeterminare. Ad confir. neg. conseq. vel per *moveri* intelligitur, causam concursu juvari, ùt diximus suprà *n. 474. & seq.* vel intelligitur eam produci: & utrumque DEO tribui potest absque eo, quòd physicè dicatur prædeterminare.

489. Ob. 2. Causæ creatæ superiores, quando operantur cum inferioribus, semper imprimunt aliquid in causas inferiores: ergo magis DEUS. Confir. Quælibet creatura habet aliquod prædicatum universalissimum, quod non potest tribui à creatura: ergo debet DEUS ad illud determinare. Resp. antec. non videtur universaliter verum: cur enim sol, producens cum igne alium ignem, priùs illi imprimat aliquam qualitatem? sed, eo omisso. neg. conſ. Si enim antecedens est verum, ideo est; quia sine illa qualitate non habetur expeditus totus actus primus proximus: at hic habetur absque prædeterminatione: quæsi daretur, eum tantùm impediret. Ad confirm. Resp. 1. om. antec. neg. conseq. Ratio illa tantùm probat, DEUM debere concurrere; nam e. g. habitus fidei tribuit actui fidei prædicatum supernaturalitatis, quod voluntas non habet; nec tamen habitus voluntatem determinat. Resp. 2. dist. antec. quod non potest tribui formaliter. om. antec. quod non potest tribui realiter. neg. antec. & conſ. nam etiam prædicatum entis identificatur realiter cum aliis essentialibus, ùt suppono ex Physica.

490. Ob. 3. DEUS est primum liberum: ergo debet ipse determinare ad omnem actum liberum. Confirm. Juxta nos determinatio creaturæ esset prior naturâ ad concursum DEI: sed hoc est absurdum; sic enim ageremus, antequam DEUS ageret: ergo. Resp. neg. conſ. ex antecedenti tantùm sequitur, quòd DEUS semper priùs debeat exercere suam libertatem, antequam

quam suam exerceat creatura: atqui hoc fit; quia DEUS priùs liberrimè confert creaturæ actum primum proximum. Hinc DEUS debet semper esse primum exercens libertatem, & primum determinans ad aliquid: at non debet esse respectu cujuscunque actionis immediatùm liberum, & immediatè determinans: sed quando ipse suam libertatem exercuit, relinquit dein in ordine ad actus liberos immediatam determinationem creaturæ. Ad confirm. neg. maj. cùm enim actio creaturæ, & actio DEI sint realiter unum & idem, non potest una formalitas ejusdem entitatis esse realiter prior naturâ ad alteram: sed tantùm hoc verificatur, quòd actus ille procedat à creatura, ùt determinante, & eligente: non verò ita procedat à DEO.

491. Dices. hoc ipsum non potest capi, quòd in eandem actionem una causa possit influere eligendo, & non altera. Resp. neg. illatum. Omnes hoc capere debemus in anima influente cum habitu in aliquem actum, etiam ab habitu causatum: quo casu anima eligit, & determinat, non autem habitus. Urgebis, disparitatem esse magnam, eoquòd habitus non sit principium liberum, nec cognoscens, adeóque facilè intelligi possit, quòd non eligat, aut liberè influat. Resp. certum esse, quòd voluntas etiam influat in motus primò primos, quos tamen non eligit, nec determinat, etsi sit principium liberum: item Beati in cœlo nec eligunt, nec determinant ad visionem, vel amorem beatificum. Instabis, nec voluntatem, nec Beatos esse in ordine ad hos actus principia libera. Resp. nec DEUM esse principium immediatè liberum respectu actuum nostrorum liberorum; quia priùs libero suo decreto concessit voluntati libertatem, & reliquit determinationem: quo posito non potest ampliùs ipse immediatè liberè determinare.

Si petas, cur potiùs voluntas, quàm DEUS, dicatur liberè determinare, cùm simul influant. Resp. etiam DEUS & anima simul influunt in actum vitalem, aut meritorium, quin tamen DEUS per hunc vivat, aut mereatur; quia nempe DEUS non influit modo sibi immanenti, vel cum intentione obsequium suum deferendi, quod requireretur, ut per illum actum viveret, vel mereretur: sic etiam simul influunt DEUS, & voluntas in eundem actum liberum, vel eandem liberam determinationem, quin DEUS liberè determinet; quia non influit modo requisito ad recipiendam hanc denominationem, qui modus est, ut principium influat cum jure eligendi, & exercendo hoc jus: qua ratione in actus nostros liberos influit voluntas, non autem DEUS.

492. Ob. 4. In nostra sententia DEUS subordinaretur voluntati creatæ: hoc est falsum: ergo. Confirm. 1. Actus nostri essent tantùm nobis liberi, non autem DEO: hoc est absurdum: ergo. Confir. 2. DEUS subjiceret nobis suam omnipotentiam: hoc est damnatum ab Innocentio XI. ergo. Resp. neg. maj. Subordinari DEUM, vel gratiam nobis, strictè loquendo, non tantùm significat, quòd voluntas ex viribus gratiæ, à DEO benignè collatis, habeat potestatem eidem gratiæ cooperandi, vel non cooperandi: sed significat aliquam superioritatem in DEUM, & gratiam, &, ut voluntas, quando bene agit, agat præcipuè nomine suo, & non nomine, vel virtute gratiæ dantis posse, & agere. At juxta nos habet quidem voluntas ex beneficio DEI potestatem cooperandi, vel non cooperandi gratiæ: at non habet superioritatem in DEUM, vel gratiam: sed tantùm agit ùt instrumentum animatum, nomine, & virtute gratiæ, nec habet à se, sed à DEO per gratiam, potentiam agendi. Sic servus à Domino jussus occidere alium, quando mandatum exequitur, non subordinat sibi mandatum, aut dominum suum, licèt habeat potentiam physicam, & liberam, exequendi mandatum, vel non exequendi.

Nec dicas, quòd talis servus saltem sibi subordinet gladium, vel sclopum, quo dominus eum ad occisionem instruxit: consequenter etiam voluntas sibi subordinet gratiam. Resp. enim, dubitari posse, an, si dominus gladium dedit ad hunc unicum usum, eum servo strictè subordinaverit. Sed quidquid de hoc sit, disparitas tamen est inter gladium, & gratiam, quòd gladius sit causa instrumentalis minùs principalis: non enim tam dicitur occidisse gladius, quàm servus: at gratia est causa principalior actûs boni; unde quilibet dicere debet juxta Apostolum: *Non ego autem, sed gratia DEI mecum* 1. *Cor.* 15. *v.* 10. Econtrà ridiculè servus occidens diceret: *Non ego occidi, sed gladius mecum.*

Ad 1. confir. dist. maj. actus essent tantùm nobis immediatè liberi conc. maj. mediatè liberi neg. maj. & dist. sic mi. neg. cons. sufficit autem DEO mediata libertas ad hoc, ut tamen quemlibet actum possit pro libitu obtinere, ùt expositum suprà *n.* 398. & 418. Ad 2. confir. neg. ma. *subjicere*, aut *subordinare*, significat aliquid amplius, ùt modò explicavimus. Et quis dicat, quòd Rex subjiciat alteri regiam suam potestatem, si promittat e. g. quòd velit eum in certo negotio ad finem deducendo juvare: maximè, si ita se habeat, ut, licèt relinquat alteri electionem modi, quo res facienda sit, tamen ipse Rex sit principalis agens, cui potiùs, quàm illi alteri attribuatur actio, uti se habet DEUS respectu actuum nostrorum bonorum.

493. Ob. 5. Actus elicitus post cognitionem necessariam, vel necessitantem, e. g. visionem beatificam, non est liber: ergo elicitus post cognitionem indifferentem non est necessarius: ergo modò, prædeterminatio non tollat judicium indifferens, salva est libertas. Confir. Voluntas necessitata ad actum stante judicio indifferenti non dirigeretur ab ulla cognitione ad illum actum: sed voluntas non potest elicere actum, nisi à cognitione præviè illustrante dirigatur ad illum: ergo. prob. ma. cognitio necessaria in hoc casu non adest: indifferens non potest dirigere ad actum necessarium: ergo. Resp. neg. cons. Modò unum principium necessitet, vel aliquid necessarii desit, jam actus non est liber; hinc posita cognitione necessitante liber esse non potest: at, licèt cognitio non necessitet, posset necessitare prædeterminatio, vel aliquid aliud: consequenter cum cognitione indifferenti potest actus esse necessarius. Sic omnis ligatus vinculis insolubilibus non potest fugere: non tamen omnis non ligatus potest fugere; quia potest a-

liis modis teneri, e. g. ægritudine, carcere clauso, appositâ custodiâ &c. Ad confirm. neg. ma. ad prob. neg. 2. p. antec. cognitio indifferens jam faceret, ut voluntas non ferretur in rem incognitam, adeóque sufficienter dirigeret: neque enim voluntas vellet necessitatem objecti, quam non cognosceret; sed tantùm ipsum objectum, quod sufficienter cognosceret. Deceptio autem, qua putaret voluntas, se liberam esse, non impediret, quo minùs objectum amplecti posset.

494. Ob. 6. DEUS prædeterminat voluntatem ratione dominii sui: ergo non tollit libertatem. prob. conf. Voluntas ipsa, quando ratione dominii sui determinat seipsam, non tollit sibi libertatem: ergo neque DEUS. Confirm. 1. DEUS prædeterminans ordinat ad effectum causas contingentes: ergo actus manet liber. Confirm. 2. Voluntas est per se indifferens: sed ab indifferenti non potest procedere actus determinatus, nisi indifferentia priùs determinetur: ergo. Resp. neg. conf. ad prob. nego iterum conf. Voluntas exercendo suam libertatem non quidem hanc sibi tollit: at si per hoc exercitium determinaret alium, ut hic ejus determinationem non posset evitare, vel impedire, tolleret istius libertatem, ùt est per se clarum. Sic etiam DEUS prædeterminando non tolleret sibi libertatem Divinam, sed eam exerceret: at tolleret libertatem creaturæ, quam prædeterminaret. Ad 1. confir. dist. antec. jungendo causis aliquid necessitans, vel tollendo aliquid essentialiter requisitum ad oppositum conc. antec. nil tale jungendo, vel tollendo neg. antec. & conf. Licèt igitur causæ in se manerent contingentes, tamen totus actus primus non maneret contingens; quia vel sola prædeterminatio ipsum redderet necessitatum ad unum, & impeditum ad alterum; ùt enim diximus, non sufficit, unum, vel plura constitutiva actûs primi esse indifferentia, si vel unum non sit tale. Ad 2. confirm. dist. maj. voluntas est indifferens indifferentiâ passivâ, neg. maj. indifferentiâ activâ. conc. ma. & dist. mi. nisi determinetur ab ipso principio activè indifferenti conc. mi. nisi determinetur ab alio. neg. mi. & conf. Voluntas non est indifferens ad volitionem, ùt murus ad albedinem; nam ad hanc iste se habet tantùm passivè, non autem voluntas ad volitionem se habet tantùm passivè; hoc enim damnatum est à Tridentino *sess. 6. can. 4.* sed habet se activè, hoc est, potest eligere, & seipsam determinare.

495. Ob. 7. DEUS, ùt habetur *Act. 2. v. 23.* prædefinivit mortem Christi: sed hæc ex parte Judæorum fuit peccatum Deicidii: ergo prædefinivit peccatum, saltem quoad materiale peccati. Confir. Caiphas, ùt habetur *Joan. 11. v. 50.* ex instinctu Spiritûs Sancti prophetavit, & dixit, expedire, ut Christus moreretur pro populo: consequenter ex eodem instinctu hortatus est Judæos, ad necem Christo inferendam: ergo. Resp. Argumenta hæc, si quid probarent, manifestè probarent, quòd DEUS possit suadere materiale peccati, quod Adversarii minimè volunt. In forma dist. ma. DEUS prædefinivit mortem à Christo acceptandam, sive ejus acceptationem, conc. ma. à Judæis inferendam, sive sceleratissimam ejus illationem, neg. maj. & conc. mi. neg. conf. Suppositâ scilicet scientiâ mediâ de pessima voluntate Judæorum, inferendi necem Christo, si tales, vel tales darentur circumstantiæ, DEUS permisit eas circumstantias, & simul permisit hoc scelus: suppositâ jam hac permissione, & prævisa nece inferenda prædefinivit, ut Christus patienter eam acceptaret, quæ acceptatio fuit infinitè bona. Ad confir. neg. 2.dum membrum antecedentis. S. Spiritus non intendit, Caipham movere, ut hic hortaretur Judæos, ad necem Christo inferendam: sed tantùm intendit, eum movere ad explicandam utilitatem mortis Christi: Caiphas autem non intellexit sensum prophetiæ à Spiritu S. intentum: & hinc occasionaliter (occasione ex prophetia desumpta) ex suo privato malo spiritu hortatus est Judæos ad occidendum Christum: Spiritus S. autem hunc ejus errorem tantùm permisit. Sed hæc, & similia potiùs spectant ad Tractatum *de peccatis*, ubi solet agitari quæstio de authore peccati.

ARTICULUS XII.

An detur Scientia Media Reflexa.

496. SEnsus quæstionis potest esse duplex, 1mò, an DEUS, sicut per scientiam mediam videt actus liberos creaturæ conditionatè futuros, ita etiam videat actus sibi liberos conditionatè futuros, e. g. an habeat hunc actum intellectûs: *Si crearem alterum mundum, crearem tot Angelos*, vel, *tot homines prædestinarem.* Hæc autem non est scientia media reflexa, strictè dicta, sed est directa, de actibus Divinis. Hinc 2dò sensus quæstionis esse potest, an DEUS sciat, quid ipse esset facturus, positâ hâc, vel illâ scientiâ mediâ directâ de actu libero creaturæ: e. g. an habeat hunc actum intellectûs: *Si viderem, Petrum in his circumstantiis cum hoc auxilio bene acturum, darem ipsi hoc auxilium.* Et hæc dicitur scientia media reflexa strictè dicta; quia assumit pro conditione scientiam mediam directam, & reflectendo se suo modo in illam videt, quale conditionatum sequatur.

Notat autem Ulloa, scientiam hanc debere dicere: *Si viderem*, vel, *si haberem libertatem constitutam per hanc scientiam mediam* &c. non autem debere dicere: *Si videro, si habuero* &c. quia hoc exprimeret aliquam exspectationem in DEO &c. de quo vide ipsum Ulloa *tom. 1. de DEO, disp. 3. num. 165.* Æquè bene etiam notat Pater noster Thyrsus *tom. 1. select. quæst. disp. 21. sect. 2. num. 11.* scientiam hanc, quatenus versatur circa actus DEI liberos, non videre propriè conditionatè futura; quia in DEO nihil potest esse futurum, sed, vel est præsens, vel impossibile: unde hæc scientia in DEO videt conditionatè præsentia.

497. Dico cum Suarez *in Opusculis lib. 2. de scientia condition. cap. 8. num. 5.* Ruiz *de Scientia DEI disp. 77. per totam.* Granado *in 1. part. controv. 2. tract. 5. disp. 3. sect. 4. num. 29.* Arrubal *quæst. 14. art. 13, disp. 47. cap. 2.* Ulloa *tom. 1. de DEO disp. 3. n. 165. & seq.* Gormaz *de DEO. num. 728. & seq.* Martinez *de DEO Scient. controv. 4. disp. 5. sect. 2.* & communiore nostrorum

ſtrorum. Datur hæc ſcientia media reflexa in utroque ſenſu. Prob. concluſio rationibus iisdem, quas *num. 397.* adduximus pro ſcientia media directa; nam etiam actus DEI conditionatè futuri habent aliquam veritatem, ſicut actus conditionatè futuri creaturæ, & tam parùm poteſt dari ſuſpenſio veritatis circa illos, quàm circa iſtos. DEUS etiam eſt infinitè cognoſcitivus non tantùm creatorum, ſed etiam Divinorum actuum, & inſuper neceſſitatus ad cognoſcendam omnem veritatem: ergo.

Certè, ùt non malè ait Martinez, qui adſtruunt ſcientiam mediam directam, & negant reflexam, videntur iterum ſubruere, quod priùs exſtruxerunt. Sanè, ſi nulla ratio efficax eſt negandi DEO hanc ſcientiam, debet admitti: atqui, licèt afferantur in oppoſitum rationes valde ſubtiles, tamen non ſunt abſolutè efficaces; quia poteſt cuique ſua ſolutio congruè reddi: ergo.

498. Ob. 1. ex Molina. Ad cognoſcendum, quid liberum arbitrium in omni hypotheſi eſſet facturum, requiritur, ut arbitrium ſupercomprehendatur: at non poteſt à DEO ſupercomprehendi arbitrium ſuum Divinum: ergo. maj. prob. Etſi Angelus comprehendat arbitrium humanum, tamen, quia non ſupercomprehendit, non cognoſcit, quid ipſum in omni hypotheſi eſſet facturum: ergo requiritur ſupercomprehenſio. Reſp. neg. maj. ſed requiritur, ut illud futurum ſit aliqua veritas, & intellectus ſit neceſſitatus ad omnem veritatem cognoſcendam, quod utrumque datur etiam circa actus DEI. Ad prob. imprimis fortè Angelus, ſaltem ſupremus, habet cognitionem ſupercomprehenſivam de homine; quia multò inferior jam habet comprehenſivam. Verùm, hoc omiſſ. neg. ant. ſed ratio eſt; quia quicunque Angelus non eſt infinitè cognoſcitivus, adeóque non eſt neceſſitatus ad omnem veritatem cognoſcendam.

499. Ob. 2. dò ex Haunoldo. Si poſſibilis eſt ſcientia media reflexa, tunc poſſunt ſimul dari iſtæ duæ ſcientiæ mediæ, ſcilicet directa. *Si Petro darem auxilium A, diſſentiret*: & altera reflexa. *Si Petrum viderem diſſenſurum auxilio A, non darem ei auxilium A*: ex quibus infertur hæc concluſio impoſſibilis: ergo *ſi Petro darem auxilium A, non darem ei auxilium A.*

Reſp. 1. retorq. arg. in hoc caſu, quo ſciam, quòd, ſi Paulo redderem ſuum gladium, is ſeipſum occideret, & conſequenter nolim ei reddere gladium, ex qua voluntate abſoluta bene infertur hæc conditionata: *Si ſeipſum Paulus occideret, tunc ei gladium non darem*: ergo conſtruitur hic ſyllogiſmus ſophiſticus ſimilis priori, quem efformarem: *Si Paulo darem gladium, tunc ſe occideret: ſed ſi is ſe occideret, non darem ei gladium: ergo, ſi Paulo darem gladium, non darem ei gladium.*

Reſp. 2. omiſſ. quòd ſcientia directa dicat, *ſi darem* &c. nam non ita tendit, de quo infrà. neg. conſ. Sicut ex duabus præmiſſis probabilibus, ſed quæ ſimul, dempto modo, non poſſunt eſſe veræ, nihil infertur, ita nihil infertur ex duabus propoſitionibus conditionatis, quarum altera eſt negativa, & invertens priorem, hoc eſt, habens pro conditione id, quod prior habuit pro conditionato: & viciſſim pro conditionato, quòd prior habuit pro conditione; nam ſemper infertur contradictio, ùt patet conſideranti. Et ratio ulterior eſt: omnis ſyllogiſmus bonus hypotheticus, debet poſſe reduci ad unum, vel plures ſyllogiſmos categoricos bonos, ùt reductus à nobis eſt ſyllogiſmus hypotheticus demonſtrativus DEI *num. 87.* atqui hunc ſyllogiſmum Haunoldi in æternum non reduces ad unum, vel plures ſyllogiſmos legitimos categoricos, in quorum ullo hæc concluſio, vel æquivalenter tantùm inferatur. Videri etiam poteſt Ulloa *de DEO diſp. 3. num. 172.* ubi examinat ſimilem objectionem.

500. Ob. 3. ex P. Thyrſo *tom. 1. ſelect. quæſt. diſp. 21. ſect. 3. num. 17.* Scientia media ſtrictè reflexa, deberet eſſe prior ſcientiâ mediâ directâ: ſed non eſt ulla ratione prior: ergo. maj. prob. ex eo, quòd de objecto jam exiſtente non detur ſcientia conditionata, ſed abſoluta, ſeu viſionis. prob. etiam minor. non eſt prior tempore; quia utraque, ſi datur, eſt æterna: non cauſalitate, aut origine; quia ex reflexa non oritur directa, nec ab ea cauſatur: non prioritate majoris neceſſitatis; quia reflexa eſt magis libera DEO, quàm directa: ergo.

Reſp. Inprimis hoc argumentum vim non habet contra ſcientiam reflexam, quæ verſatur circa ſcientiam mediam directam non abſolutè, ſed tantùm conditionatè exiſtentem, ùt patet conſideranti. Reſp. 2. neg. min. & dico, eſſe ſufficienter priorem prioritate aliqua rationis per hoc, quòd in illo ſigno rationis, in quo eſt cognoſcibilis ſcientia media directa, ùt conditionatè exiſtens, jam detur actu ſcientia media reflexa, quamvis nondum concipiatur actu dari directa; quia quodlibet, quando concipitur ùt conditionatè exiſtens, nondum concipitur ùt abſolutè exiſtens.

2dò. Eſt etiam ſcientia media reflexa prior directâ à ſubſiſtendi conſequentia, non quidem ita, ut ex ſola ſcientia media directa inferatur ſcientia media reflexa (non enim eſſet bona illatio: *ſi Petrus habet hanc gratiam, conſentit: ergo ſi DEUS hoc videt, dat eam gratiam*) ſed, ut ex complexo ſcientiæ mediæ, tanquam conditionis, & decreti, ſeu dationis, tanquam conditionati, abſolutè poſito, bene inferatur ſcientia media reflexa. Et ſic eſt bona illatio: *DEUS videt, quòd ſi Petrus habeat hoc auxilium, conſentiet, & propterea dat hoc auxilium: ergo, ſi DEUS hoc viderit, dabit hoc auxilium.* Non autem viciſſim: *ſi DEUS viderit, quòd, ſi Petrus habeat hoc auxilium, conſenſurus ſit, dabit hoc auxilium: ergo DEUS jam illud videt, & dat auxilium.* Sic etiam, & non aliter, ſcientia media directa, tanquam veritas conditionalis, eſt prior ſcientiâ viſionis, tanquam veritate abſoluta; neque enim bona eſt hæc illatio ex ſola conditione abſolutè poſita: *Datur Petro hæc gratia: ergo, ſi habuerit hanc gratiam, conſentiet*: ſed tantùm bona eſt hæc ex complexo. *Datur Petro hæc gratia, & ipſe conſentit: ergo, ſi Petro detur hæc gratia, conſentit.*

501. Dices. ſcientia media reflexa eſt libera DEO: ſcientia directa eſt neceſſaria DEO: ſed in DEO neceſſaria ſunt priora liberis: ergo ſcientia directa eſt prior reflexâ. Reſp. diſt. 2. p. ma. eſt neceſſaria abſolutè, etiam quoad exiſtentiam. neg. ma. eſt neceſſaria, hoc eſt, non eſt

libera. conc. ma. & dist. min. sunt priora necessaria absolutè, sive, quæ non possunt non existere; conc. min. tantùm necessaria in hoc sensu, quòd non sint DEO libera, interim tamen sunt absolutè contingentia, sive possunt abesse à DEO. neg. min. & conf. Scientia media non est necessaria DEO, sicut omnipotentia, aut æternitas, quæ non possunt à DEO abesse; sed tantùm in hoc sensu, quòd non sit libera DEO, quamvis sit contingens. Quare scientia directa potest saltem à subsistendi consequentia esse posterior, ùt suprà explicatum. Neque obstat huic responsioni, quòd scientia directa, tanquam objectum reflexæ, sub ratione objecti sit aliquo modo prior reflexâ; quia hæ duæ prioritates intentionales diversi generis non implicant.

ARTICULUS XIII.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

502. OB. 4. Scientia media reflexa deberet esse libera DEO: sed non potest esse DEO libera: ergo. prob. min. nihil est DEO liberum, nisi præcedat liberum decretum DEI, quo DEUS illud velit: atqui scientiam mediam non potest præcedere liberum decretum DEI; est enim de ratione scientiæ mediæ, ut ipsa sit ante omne decretum: ergo. Resp. omissâ interim maj. propter inferiùs dicenda de impedibilitate scientiæ mediæ reflexæ. dist. min. non potest esse libera DEO immediatè, & ratione sui. conc. min. mediatè, & ratione objecti. neg. min. & conf. ad prob. dist. maj. nihil DEO est liberum immediatè in se, aut ratione sui, nisi præcedat decretum DEI. conc. maj. nihil est liberum mediatè, & ratione objecti. neg. maj. & conc. min. neg. conseq.

Scientia ista reflexa, utpote actus intellectûs, qui est potentia necessaria, non est immediatè, & in se libera, sed tantùm mediatè, seu eatenus, quatenus repræsentat objectum DEO liberum, hoc est, ipsum decretum, quod DEUS pro sua libertate potest ponere, vel non ponere. Quia autem hoc non repræsentat ùt actu existens, sed tantùm ùt conditionatè existens, non exigit illud jam actu physicè existens, sed tantùm conditionatè, seu objectivè existens. Unde hæc scientia antecedit omne decretum actu existens (quod solum requiritur ad scientiam mediam) quamvis non præcedat decretum conditionatè, seu objectivè existens: quod non requiritur ad scientiam mediam reflexam, quæ conditionatè decretum affirmat. Sic etiam scientia media directa, & non aliter, est libera creaturis, scilicet quatenus objectum illius scientiæ creaturis est liberum.

Si autem ulteriùs quæras, quomodo objectum, seu actus sit DEO liber. Resp. esse liberum DEO in ordine ad scientiam mediam reflexam, sicut nobis liber est actus noster in ordine ad scientiam mediam directam. Ut autem actus noster in ordine ad scientiam mediam sit nobis liber, non requiritur, ut objectum scientiæ, seu actus noster sit nobis liber per statum; nam etiam scientia media, cujus conditio nunquam purificabitur, eoquòd nunquam dandus sit actualiter per statum actus primus proximus liber, tamen dicitur nobis libera, e. g. scientia media, qua DEUS vidit, quòd, si haberet Judas auxilium A, conversus fuisset, est, & dicitur Judæ libera; quia potuisset auxilio cooperari, vel illud negligere, quamvis nunquam datum fuerit illud auxilium, adeóque Judas nunquam habuerit per statum actum primum proximum liberum. Quare sufficit, ut objectum sit nobis liberum per alienationem, seu conditionatè, hoc est, ut, si daretur actus primus proximus liber, esset in nostra potestate, actum ponere, vel omittere.

503. Ob. 5. Si datur scientia media directa, & reflexa, sequitur, quòd aliquis possit esse absolutè prædestinatus ante omne decretum DEI: hoc est falsum: ergo. prob. maj. possunt dari istæ duæ scientiæ: *Si Petrus consentiret auxilio A, darem ipsi hoc auxilium, & eum prædestinarem.* & altera: *Si Petrus haberet auxilium A, consentiret*: sed ex his ambabus manifestè sequitur, Petrum esse absolutè prædestinatum; nam scientia directa est purificatio conditionis respectu reflexæ, & hæc, posita conditione, transit in absolutam: ergo. Resp. neg. maj. ad prob. dist. maj. possunt dari, quin detur etiam decretum absolutum. neg. maj. ita, ut etiam detur decretum absolutum; conc. maj. & dist. mi. ex his sequitur, Petrum esse prædestinatum ante decretum; neg. min. per decretum, quod geminæ scientiæ inferunt, conc. mi. & neg. conf. Scientia media reflexa infert decretum conditionatè; quia hoc est objectum conditionatum; & scientia directa, utpote purificatio conditionis, illud infert absolutè.

Nec dicas, scientiam mediam non exigere decretum absolutè existens; nam quamvis id non exigat præcisè, ùt scientia media est, exigit tamen in hoc casu, ùt purificatio conditionis est. Et quamvis neutra ex his, seorsim sumpta, exigat decretum, exigunt tamen simul, sicut neutra præmissa se solâ infert conclusionem, inferunt tamen simul.

504. Dices. ergo jam antecedenter ad decretum habetur aliquod complexum essentialiter connexum cum gloria danda Petro. Resp. dist. illatum. cum gloria danda per decretum adhuc prius naturâ ad gloriam. omitt. illatum. in alio sensu. neg. illatum. Prima scientia jam dicit: *Eum prædestinarem ad gloriam*, hoc est: *Elicerem decretum conferendi gloriam*: unde nunquam Petrus est, aut videtur consecuturus gloriam, quin pro priori ad dationem gloriæ videatur decretum. Et multò minùs videtur absolutè prædestinatus antecedenter ad decretum; nam prædestinatus idem significat, ac affectus decreto prædestinativo. Si replices, saltem antecedenter ad decretum haberi antecedens infallibiliter inferens gloriam. Resp. dist. ita tamen, ut per illud pro priori inferatur decretum; omitt. secus. neg. illatum. Ubi nota, quòd, cùm DEUS omnia comprehensivè cognoscat, videat, quæcunque possunt inferri: & quidem; si unum pro priori inferatur ad alterum, etiam hanc prioritatem videat.

Dixi: omitt. illatum; nam hoc complexum, saltem quatenus constituitur ex scientia media reflexa,

reflexa, non est antecedens, nisi prioritate aliqua rationis, ùt explicatum est *num. 500.* non autem prioritate quasi naturæ; quia non constituit actum primum metaphysicum ad eliciendum decretum DEI: sicut scilicet scientia directa non constituit actum primum ad nostras actiones liberas; sed est impedibilis pro libitu DEI ista scientia reflexa, sicut directa est impedibilis à nobis. Insuper hoc qualecunque antecedens nunquam facit, ut ulla creatura videatur extitura, quin existat, aut etiam pro priori videatur extiturum decretum DEI: & sic semper est salvum liberrimum DEI dominium in creaturas.

505. Ob. 6. Scientia ista reflexa tollit libertatem DEI: ergo non datur. prob. ant. vel DEUS esset liber ante ipsam, vel post ipsam: neutro modo est liber: ergo nullo. prob. min. non ante; quia scientia media præcedit omne decretum, seu exercitium libertatis Divinæ: non post; quia positâ semel scientiâ, non potest non poni decretum; aliàs falsificaretur scientia. Resp. retorq. argumentum in scientia media directa, & quæro, quomodo creatura sit libera circa actum suum. Dein neg. ant. ad prob. neg. min. ad hujus prob. dist. 1. partem antec. scientia media præcedit omne decretum absolutè existens. conc. conditionatè existens. neg. Dist. etiam 2dam partem antec. positâ scientiâ, non potest non poni decretum in sensu composito. conc. in sensu diviso; neg. Inprimis ante scientiam mediam reflexam DEUS est absolutè liber in actu 1mo; quia hæc libertas est prædicatum absolutè necessarium, quod præcedit omne contingens, adeóque etiam quamcunque scientiam mediam. Dein ante scientiam mediam, sive in priori signo rationis, DEUS est liber in actu 2do, non quidem absolutè, sed conditionatè, quia ipsum decretum, seu actus liber DEI, non quidem, ùt absolutè, sed tamen ùt conditionatè existens, præsupponitur tanquam objectum ad scientiam mediam. Rursus DEUS est liber in actu 1mo, & 2do etiam stante scientia; quamvis enim non possit oppositum agere in sensu composito; potest tamen in sensu diviso, quem sensum divisum potest facere; quia potest eam scientiam impedire. Videri potest de his Martinez *de DEO scient. contr. 4tâ disp. 5. sect. 4.* ubi ait, actum liberum, ùt absolutè existentem, non esse priorem ad scientiam mediam; quia ista ad sui verificationem non exigit, eum absolutè existere: neque scientiam esse priorem ad actum absolutè existentem; quia non est causa illius: quod respectu DEI circa scientiam mediam reflexam facilè concedo; quia independenter ab illa scientia DEUS jam habet totum actum 1mum proximum: at non concedo respectu creaturæ circa scientiam mediam directam; nam creatura dependenter ab ista habet actum primum proximum; cùm enim DEUS à scientia media directa dirigatur ad actum 1mum conferendum, ista scientia media ad hunc est prior naturâ, saltem mediatè.

Quòd autem scientia media reflexa sit intrinseca DEO, non impedit libertatem; nam tamen manet purè speculativa, & præsupponit objectum suum conditionatè futurum, ac est impedibilis. Sic omnes admittunt, quòd Christus ab instanti suæ conceptionis habuerit sibi intrinsecam scientiam visionis de actibus à se eliciendis, & perficienda redemptione humana: & tamen ejus libertas propterea læsa non fuerit.

506. Ob. 7. Scientia media reflexa tollit libertatem creatam: ergo non datur. prob. ant. iste actus scientiæ reflexæ: *Si viderem, Petrum non consensurum auxilio A, non darem auxilium A,* juncta datione auxilii, seu hac altera propositione: *Sed do ipsi auxilium A.* infert necessariò consensum: atqui nec scientia media reflexa, nec collatio auxilii est impedibilis à creatura; quia utraque est DEO libera: ergo datur necessitas à creatura inimpedibilis, quæ juxta nostra principia semper tollit libertatem. Resp. neg. ant. ad prob. neg. min. saltem quoad 2dam partem (nam quoad primam mox plura) & dico, collationem auxilii in his circumstantiis esse impedibilem.

Cùm enim DEUS ponatur nolle conferre auxilium, nisi ùt conjunctum cum scientia media directa de consensu, & homo possit impedire istam conjunctionem, utpote potens impedire illam scientiam mediam de consensu, etiam potest impedire, ne DEUS absolutè conferat auxilium; DEUS enim in his circumstantiis non vult uti absoluta sua libertate circa collationem auxilii, sed eam suo modo alligat conditioni, scilicet consensui, quem quia homo potest impedire, etiam potest impedire absolutam voluntatem conferendi auxilium: impedita autem collatione auxilii non ampliùs datur antecedens necessariò connexum cum actu: & sic, ùt quidam ajunt, evitatur scientia media, seu declinatur; quia ipsa manente tamen non incurritur necessitas; quia aliâ viâ hæc vitatur, scilicet impediendo auxilium.

507. Dices. Petrus non potest impedire scientiam, nisi jam habeat auxilium: sed quando hoc actu jam habet, non potest impedire ejus collationem: ergo. Resp. dist. maj. non potest impedire physicè, seu per actionem physicam. conc. maj. non potest impedire tantùm objectivè, seu per actionem tantùm objectivè existentem; subdist. nisi habeat auxilium absolutè per statum. neg. maj. nisi habeat conditionatè per alienationem. conc. maj. & omiss. mi. neg. cons. Sicut diximus *num. 358.* quòd impœnitentia Judæ ùt objectivè existens impedierit scientiam visionis de ejus salute, sic etiam dicimus, quòd Petrus cum auxilio objectivè existens impediat scientiam mediam.

Rursus auxilium ipsum ùt objectivè conditionatè existens, non quidem nudè, seu specificativè sumptum, sed ùt conjunctum cum dissensu, seu prævisum cum isto conjungendum, impediret seipsum, ne per statum, sive absolutè detur, supposito, quòd DEUS habeat decretum de illo absolutè non ponendo, si prævideat cum illo dissensum. Nec est absurdum, quòd aliquid ita impediat seipsum; quia, sicut finis intentionaliter causat se ipsum, bonitate sua alliciendo, & movendo, ita potest aliquid impedire intentionaliter se ipsum, deterrendo, vel displicentiam causando. Sic ipsa turpitudo peccati ùt existens objectivè conditionatè, vel intentionaliter, sæpissime movet ad id absolutè non ponendum.

508. Dices: Impeditio tantùm auxilii, &

sequens evitatio, seu, ut ita dicam, declinatio scientiæ mediæ, non sufficienter salvat libertatem: ergo. prob. antec. Ex Tridentino *sess. 6. c. 5. & can. 4.* debemus posse resistere ipsi auxilio efficaci, illúdque abjicere: ergo debemus in sensu composito illius, seu illi ùt collato, posse dissentiri: ergo non tantùm debemus posse illud impedire. Nec dicas, debere nos tantùm posse illi resistere, si non detur scientia media reflexa de eo non dando, nisi consensus sequatur; nam DEUS prædestinatis eas gratias actu seligit, & dat, quibus prævidet consensuros, daturus alias, si videret his non consensuros: (ita docere nostros jussit P. Claudius. *an. 1613.* de quo decreto plura inferiùs, *n. 654.* quando agemus, an prædestinatio sit certis mediis alligata) ergo saltem circa collationem gratiæ prædestinatis factam datur hæc scientia, & tamen etiam isti collato jam auxilio debent posse dissentire: ergo hæc scientia debet esse à prædestinatis impedibilis: ergo etiam ab aliis; quia nulla est ratio in oppositum.

Ulteriùs ponatur casus, quòd DEUS habeat hanc scientiam reflexam: *Si non viderem consensum, non darem hoc auxilium*: simul per directam videat consensum, & det auxilium: in tali casu non potest evitari auxilium, postquam illud collatum jam est: & tamen etiam tunc in statu physico debet homo, quando jam habet auxilium, esse liber: ergo neque potest evitari scientia, sed debet posse impediri. prob. ant. auxilium constituit actum primum proximum: ergo non potest impediri salva libertate; quia libertas evitando, vel impediendo auxilium, impediret, vel destrueret seipsam. verbo: debet homo esse liber, non quidem in sensu composito cujúsque scientiæ, sed tamen in sensu composito cujusque auxilii, si libertas ei per statum, sive actualiter, collata est: ergo ad salvandam libertatem non sufficit impeditio auxilii, seu evitatio scientiæ mediæ reflexæ. Resp. concedo, quòd responsio prior, nempe, posse impediri auxilium, & evitari scientiam dictam, non sufficiat pro omni casu: est tamen bona pro casu, quo nondum ponitur collatum auxilium: in altero autem casu debet scientia media esse impedibilis: quod quomodo fieri possit, ostendetur solutione sequentis objectionis.

ARTICULUS XIV.

Solvitur ultima objectio.

509. OB. ultimò. Prædictus actus scientiæ mediæ reflexæ se solo tolleret libertatem hominis, saltem quoad speciem: & simul esset inimpedibilis: ergo non potest dari. prob. ant. libertas quoad speciem est, quòd Petrus habeat potentiam consentiendi, & dissentiendi auxilio; atqui, datâ eâ scientiâ mediâ, potest quidem Petrus consentire, vel etiam purè non consentire, & non consentiendô impedire collationem auxilii, tamen nunquam potest dissentire, seu conjungere cum auxilio dissensum positivum; quia aliàs falsificaret scientiam DEI: ergo non habet libertatem quoad speciem.

Objectio hæc Hispanorum Recentiorum est valde subtilis. Et potest quidem hæc difficultas objici, supponendo omnia in statu purè conditionato seu objectivo, ita, ut etiam collatio gratiæ concipiatur tantùm conditionatè existens; quia reipsa est eadem difficultas, nisi quòd tunc Petrus non debeat ostendi absolutè liber ad impediendam scientiam reflexam, sed tantùm conditionatè. Si tamen ostensum fuerit, quòd Petrus, si absolutè acceperit gratiam, possit absolutè liberè eam scientiam impedire, facilè inde inferetur, quòd futurus sit etiam conditionatè liber ad eandem impediendam, si ponatur gratiam tantùm conditionatè accepisse, & non ipsam gratiæ collationem impeditam fuisse: qua ratione, ùt suprà diximus, scientia reflexa evitata fuisset.

Et hinc (quia sic clarior videtur futura hujus rei satis ex se obscuræ solutio) supponamus, Petrum actu habere auxilium, datum sub scientia media reflexa, de eo non dando sub prævisione dissensûs, & simul sub scientia media directa de futuro consensu; si enim ostendatur, Petrum ùt actualiter instructum eo modo gratiâ, posse absolutè impedire dictam scientiam mediam reflexam, facilè inferetur, eundem etiam posse idem conditionatè sub conditione: si esset instructus tali gratiâ sub tali scientia. Ubi insuper noto (quod est aliàs clarum) Petrum, si actu gratiâ instructus non sit, non habere actu ullam libertatem, nec ad speciem, nec ad exercitium: consequenter nec potentiam impediendi scientiam mediam reflexam. Et si ponatur nec conditionatè instructus gratiâ, nec habebit in statu conditionato, vel objectivo, talem libertatem, aut potentiam impediendi eam scientiam. His positis

Resp. neg. ant. ad prob. conc. maj. dist. min. quoad 2dam partem. Petrus non potest dissentire in sensu composito scientiæ. conc. min. in sensu diviso, neg. min. & insuper nego, hanc scientiam esse inimpedibilem à Petro, si detur in DEO. ita Gormaz *de DEO num. 890.* Thyrsus Gonzalez *tom. 1. select. quæst. disp. 21. sect. 3. num. 15.* & alii contra Martinez *de DEO controv. 4. disp. 6.*

510. Ad hæc intelligenda notandum, quòd veritatem propositionis conditionalis non possit impedire ille, qui tantùm potest impedire purificationem conditionis. e. g. veritatem hujus propositionis: *Si Paulus mihi daret gladium, ego ipsum occiderem*: non potest impedire Paulus, licèt possit negare gladium; nam, etsi neget, & sic impediat veritatem absolutam, seu occisionem absolutè factam, non tamen impedit veritatem conditionatam, seu occisionem conditionatè faciendam; quia tamen manet verum, quòd occiderem, si gladium daret.

Unde veritatem suprædictæ scientiæ mediæ reflexæ: *Si viderem, quòd Petrus dissentiret, si haberet auxilium A, non darem hoc auxilium*: non potest Petrus impedire, præcisè ex eo, quòd possit impedire purificationem conditionis, seu scientiam mediam directam de dissensu; quia semper manet vera propositio conditionalis, licèt non purificetur conditio. Igitur, ut quis possit impedire veritatem conditionalem, requiritur, ut possit impedire, ne, posita etiam conditione, sequatur conditionatum. e. g. in superiore exemplo, debet posse impedire occisionem, etiam

am posita datione gladii: quod posset ille, qui me instructum gladio e. g. ligaret, ne gladio uti possem: & in nostro exemplo scientiæ mediæ reflexæ, ut quis possit eam impedire, debet posse facere, ut, positâ etiam scientiâ mediâ directâ de dissensu, tamen DEUS non negaret auxilium: seu debet posse facere, ne detur auxilium tantùm per decretum prædefinitivum: sed ut etiam daretur per decretum purè permissivum. Uno verbo: decretum DEI de non dando auxilio, nisi sub prævisione consensûs, debet esse impedibile à Petro: at hoc quomodo?

511. Resp. Petrum quidem non posse antecedenter ad omnem suppositionem impedire decretum DEI de dando auxilio: sed tamen id posse, suppositâ voluntate Divina, qua DEUS Petrum voluit liberum; hac enim suppositâ, potest impedire omne decretum essentialiter connexum cum actu suo libero, ne scilicet evertatur ejus libertas: ergo casu, quo detur ipsi aliquod auxilium in ordine ad eliciendum actum liberum per decretum essentialiter connexum cum eo actu, debet illud posse impedire: ergo etiam debet posse impedire decretum DEI conferentis auxilium ita, ut id non conferret, si prævideret dissensum: sive hoc decretum debet esse à Petro impedibile, & Petrus debet posse hoc auxilium conjungere cum dissensu. Qua ratione etiam potest impedire scientiam mediam reflexam ex dictis *num. 510.* quia potest facere, ut stante scientia media directa de dissensu, tamen detur auxilium. Dico: debet posse hæc facere, quamvis nunquam sit facturus: sicut etiam potest impedire scientiam mediam directam, quam DEUS habet, quamvis nunquam impediturus sit.

512. Dices 1. Petrus tantùm potest impedire scientiam mediam directam, vel ad eam determinare; adeóque tantùm potest impedire, vel purificare hypothesin scientiæ mediæ reflexæ; ergo non potest impedire veritatem conditionalem, seu scientiam mediam reflexam. Resp. neg. ant. Hoc ipso, quòd possit Petrus, etiam facta jam collatione gratiæ, pro libitu impedire, vel verificare quamlibet scientiam mediam directam, potest veritatem scientiæ mediæ reflexæ impedire; nam si habens gratiam impediret scientiam directam de consensu, eo ipso conjungeret gratiam cum dissensu, adeóque faceret, ut verum sit, quòd gratia hæc collata sit per decretum, etiam post prævisionem dissensûs; quia sine omni decreto gratia conferri non potest.

Hoc autem non potest verum esse, stante scientia media reflexa sæpiùs dicta: ergo ipsam impediret: atqui Petrus post acceptam gratiam potest illam scientiam mediam directam pro libitu impedire: ergo. Unde in casu collati auxilii Petrus, determinando DEUM ad scientiam mediam de dissensu, non impediret conditionem, seu hypothesin, sed eam purificaret; faceret tamen, ut hac posita non sequeretur conditionatum, seu negatio auxilii; quia suppponitur jam collatum, adeóque impediret veritatem propositionis conditionalis.

Quare, licèt is, qui præcisè potest impedire, vel etiam ponere conditionem, non possit impedire veritatem conditionalem, tamen potest eam is impedire, qui potest facere, ut purificata etiam conditione non sequatur conditionatum: quod Petrus potest, si auxilium sit collatum. Nempe in hoc casu res ita quasi contingit. Habet DEUS scientiam mediam reflexam de non dando auxilio sub scientia media directa de dissensu: habet dein scientiam mediam directam de futuro consensu: consequenter auxilium confert. Hoc collato Petrus est liber ad impediendam scientiam mediam directam de consensu, & determinandum DEUM ad scientiam de dissensu: quod si faceret, haberet gratiam cum præviso dissensu, adeóque per decretum permissivum; consequenter impedita fuisset scientia media reflexa de non danda gratia per decretum permissivum (non enim falsificari posset) ergo. Repeto iterum, Petrum posse impedire ista, sed non impediturum, & scientiam impedibilem esse, sed non impediendam.

Dices 2. Scientia media directa non est prior, nec præsupponitur ad scientiam mediam reflexam: ergo ista non potest per illam impediri. Resp. dist. ant. non est prior, nec præsupponitur ùt physicè, vel actu existens. conc. ant. non est prior, nec præsupponitur ùt conditionatè, vel objectivè existens. neg. ant. & conseq. Scientia media reflexa est quidem prior ad directam prioritate aliqua rationis, & suo modo à subsistendi consequentia, ùt explicatum *num 500.* at verò sub alia ratione scientia media directa est prior, & præsupponitur ad reflexam, scilicet ùt conditionatè, & objectivè existens: in qua mutua prioritate diversi generis nullum est inconveniens: sicut nullum est in eo, quòd scientia visionis sit prior tempore ad actum absolutè futurum, & idem actus sit objectivè prior ad eam scientiam. Et par est ratio de actu conditionatè futuro respectu scientiæ mediæ directæ.

Jam verò sicut actus noster liber conditionatè futurus præsupponitur objectivè ad scientiam mediam directam, & ratione hujus actûs potest voluntas libera impedire scientiam mediam directam: sic hæc ipsa scientia media directa præsupponitur objectivè, seu tanquam objectum conditionatè existens, ad scientiam mediam reflexam, & ratione ipsius potest homo (ùt suprà jam explicatum) scientiam mediam reflexam impedire; nam scientia media directa est objectum reflexæ: & quidem non tantùm ex parte hypothesis, sed etiam, ex parte conditionati; cùm conditionatum sit decretum, sive prædefinitivum, sive permissivum, quod utrumque est essentialiter connexum cum scientia media: adeóque ista, saltem tanquam terminus connexionis, ex parte conditionati videtur.

513. Dices 3. Scientia media reflexa est de actibus soli DEO liberis, sicut scientia media directa est de actibus soli homini liberis: ergo, sicut scientia media directa non est impedibilis à DEO, ita reflexa non est impedibilis ab homine. Resp. dist. ant. scientia reflexa, latiùs dicta. omitt. ant. strictè dicta, subd. est de actibus liberis DEO, respicientibus tamen, & suo modo præsupponentibus exercitium libertatis humanæ. conc. ant. est de actibus non ita respicientibus exercitium libertatis humanæ. neg. ant. & conf. nam sicut DEUS, suppositò, quòd hominem velit liberum (quod hîc; & nunc supponitur) non potest circa actus liberos hominis

facere

facere decreta connexa cum actibus,& inimpedibilia, sed debet facere impedibilia, & suo modo respicientia libertatem humanam; ita neque potest per scientiam mediam reflexam prævidere, se eliciturum decreta connexa, & inimpedibilia, sed tantùm impedibilia, vel non connexa.

Dices 4. Petrus nihil potest impedire ex actu primo proximo requisito ad scientiam mediam reflexam: ergo neque potest impedire ipsam; prob. cons. qui non potest impedire potentiam completam, neque potest impedire ejus actum: ergo. Resp. neg. antec. potest enim impedire statum objecti ita se habentis, prout scientia affirmat, qui status vel maximè spectat ad actum 1mum scientiæ necessariò veræ; cùm hæc dari non possit, nisi objectum se habeat, ùt ipsa affirmat. Hic autem status in nostro casu est conjunctio conditionis, & conditionati talis, ut sine illa hoc non daretur. Potest autem (ùt modò ostensum) Petrus facere, ut conditionatum tamen daretur, etsi non daretur conditio, adeóque potest statum objecti necessariò prærequisitum ad veritatem illius scientiæ impedire, consequenter aliquod constitutivum actûs primi.

Dices 5. Petrus non potest hunc statum impedire, nisi habeat libertatem: sed hanc non habet antecedenter ad scientiam hanc reflexam: ergo. prob. mi. Petrus non habet libertatem, nisi per decretum DEI: sed hæc scientia præcedit omne decretum: ergo non habet libertatem antecedenter ad hanc scientiam: ergo. Resp. neg. mi. ad prob. iterum neg. mi. in sensu mox exponendo. Hæc scientia media non dirigit ad decreta Divina, neque præsupponitur pro priori naturæ ad ista, sed potiùs ipsa supponit decreta saltem objectivè existentia: & præsertim ista numero scientia ex parte hypothesis supponit collationem libertatis; hypothesis enim est ista: *Si Petrus cum hac libertate constituta ex hac gratia &c. liberè dissentiret, non darem ei hanc gratiam &c.* ergo jam supponitur conditionatè habens libertatem, & consequenter etiam supponitur decretum collativum libertatis, saltem mediatè, vel implicitè: ergo jam est Petrus sufficienti libertate instructus ad impediendam hanc scientiam in statu objectivo, in quo libertatem habet conditionatè. Poterit autem illam impedire absolutè, si absolutè acceperit libertatem per decretum neutiquam à priori dependens à scientia media reflexa, ùt jam dictum. Quòd autem scientia media reflexa sit sub alia ratione prior directâ, ùt dictum *num. 500.* non refert; neque enim ulla est implicantia in hac mutua prioritate.

Non tamen ex hoc sequitur, quòd scientia media reflexa,strictè dicta, etiam sit libera homini; nam, licèt hic possit eam impedire, non tamen potest eam verificare; quia ad quamcunque scientiam mediam directam homo determinet, non potest DEUM potiùs ad hoc, quàm aliud decretum determinare, neque ad ipsam collationem auxilii; unde hæc verificatio est in potestate DEI. Potest etiam DEUS quamcunque scientiam mediam reflexam determinatè sumptam immediatiùs, quàm homo impedire; quia potest, posita quacunque scientia directa, plena libertate hoc, vel illud decretum elicere. Quare absolutè dicenda est hæc scientia libera DEO, sed cum aliquo respectu ad libertatem creatam, sicut etiam prædefinitio subsequens scientiam mediam est ipsi libera: sed etiam cum tali respectu. Addo insuper, quòd homo, ut eam scientiam possit impedire, debeat id habere ex concessione DEI, libertatem ei gratuitò concedentis.

Explicatur ulteriùs responsio. DEUS confert auxilium, vel per decretum indifferens, vel per decretum permissivum, vel per decretum prædefinitivum. Primum est, quo DEUS confert auxilium indifferenter, & est conjungibile tam cum consensu, quàm cum dissensu. Hoc autem decretum(si datur)non est conditionatum illius scientiæ mediæ reflexæ, ùt est manifestum; quia per hoc DEUS dat,etiam daturus cum dissensu. 2dum est, quo DEUS dat auxilium prævisum cum dissensu. Et neque hoc potest esse conditionatum in nostro casu, ùt patet, sed ejus negatio; quam tamen negationem non minùs potest homo impedire, quàm ipsum decretum: consequenter potest DEUM determinare ad dandum auxilium per decretum permissivum ex suppositione, quòd auxilium det, (nam non potest dare absque omni decreto) si enim Petrus instructus auxilio, sicut potest, dissentiret, & consequenter verificaret scientiam de dissensu (quo casu purificaret conditionem scientiæ mediæ reflexæ) eo ipso haberet auxilium per decretum permissivum, secùs, ac affirmat scientia media reflexa: adeóque hanc impediret, cùm falsificare non possit.

Ubi obiter noto, DEUM nunquam dare auxilium prævisum cum dissensu, ita, ut non daret, si prævideret cum consensu; hoc enim dedeceret DEUM; quia esset æquivalenter velle dissensum. 3.tium, seu prædefinitivum est, quo DEUS dat auxilium prævisum cum consensu: at hoc juxta nostros, cum quibus etiam infrà sentiemus, est impedibile ab homine: ergo à primo ad ultimum nunquam DEUS dat auxilium, nisi, vel per decretum non connexum cum auxilio, vel per impedibile.

P. Martinez *de DEO sciente controv. 4. disp. 6. sect. 1. & 2da* præludens suis principiis de prædefinitione antecedente scientiam mediam directam contendit, hanc scientiam mediam reflexam esse inimpedibilem: sed rationes ejus positivas jam solvimus. Addenda tamen aliqua ejus quasi responsio ad nostra argumenta. Sic autem discurrit. Ista argumentatio est mala: *Petrus potest credere fide Divina, Spiritum Sanctum non fuisse incarnatum: sed, si hoc credit fide Divina, Spiritus sanctus non est incarnatus: ergo potest facere, ut Spiritus sanctus non sit incarnatus:* ergo etiam ista nostra est mala: *Petrus potest dissentire huic auxilio: sed si dissentit huic auxilio, non datur scientia illa media reflexa: ergo potest facere, ut non detur scientia illa media reflexa.* Sed si hæc argumentatio est mala, scientia illa non est impedibilis· ergo.

Resp. conc. ant. neg. cons. disparitatem assignat ipse Author *sub finem citatæ sectionis 2da §. interim.* In prima argumentatione potentia credendi in Petro sequitur negationem incarnationis Spiritûs Sancti, & hanc jam præsupponit; nisi enim hæc præsupponeretur, non posset credi; unde non sequitur, quòd Petrus possit eam negationem facere; quia non debet posse facere,

facere, quod aliunde supponit jam factum. At in 2da argumentatione potentia dissentiendi in Petro præcedit scientiam mediam reflexam; quia præcedit decretum prædefinitivum; hoc enim dari non potest, nisi Petrus consentiat, qui tamen potens est dissentire: adeóque habet potentiam suo modo antecedentem impediendi hoc decretum: quo impedito impediretur scientia illa reflexa; quia impediretur conditionatum stante conditione.

Hoc tamen concedendum Patri Martinez, quòd Petrus non possit collationem auxilii, nudè sumptam, impedire, vel etiam acquirere; quia, stante quacunque scientia media directa, potest illud DEUS conferre, vel negare (at hæc collatio, nudè sumpta, non est connexa cum actu) potest tamen facere Petrus, ut ex suppositione, quòd DEUS velit auxilium dare, det potiùs per decretum prædefinitivum, quàm permissivum, vel econtra. Insuper DEUS ipse per suam voluntatem, qua voluit hominem liberum, facit, ut, si auxilium dare velit, non possit illud dare per decretum simul connexum cum uno libertatis extremo, & inimpedibile.

DISPUTATIO IV.

De Voluntate DEI.

516. TRes potissimùm quæstiones complectitur hæc disputatio; sed quarum quælibet in suas quæstiunculas subdividi posset. 1ma agit de Libertate DEI, præsertim in actu 2do, adeóque de complementis, & distinctionibus actuum contingentium DEI. 2da de Providentia DEI in genere, & actibus eam constituentibus: itémque effectibus in omnes creaturas inde profluentibus. 3tia de Providentia DEI in specie, scilicet prædestinatione, ac reprobatione: qua occasione agendum de Decretis prædefinitivis, aut permissivis: itémque de antecedentia, vel consequentia meritorum ad prædestinationem, vel peccatorum ad reprobationem. Materia ampla est, & apud plures adimplet grandes tomos: nos eam, quantum fieri poterit, succinctiùs trademus.

QUÆSTIO I.

De Libertate DEI.

ARTICULUS I.

Exponitur difficultas circa Libertatem DEI.

517. SUppono 1mò, in DEO dari Voluntatem; hæc enim definitur à Philosopho. 1. *Rhetor:* 10. *appetitus boni cum ratione*, qualis utique datur in DEO, tum respectu sui, tum respectu creaturarum: non tamen est potentia physica; sed tantùm metaphysica, vel logica volendi: quæ probari debent proportionaliter, sicut probatum est à *num.* 278. dari in DEO scientiam, intellectum &c. Accedit, quòd Scripturæ, & PP. passim DEO attribuant voluntatem, tum per modum actûs primi, tum etiam actûs 2di, seu volitionem, amorem, odium &c. Distinguuntur etiam in DEO voluntas signi, & voluntas beneplaciti, de qua distinctione S. Thomas *1. part. quæst. 19. art. 11.*

Objectum autem materiale voluntatis Divinæ, & quidem primarium, ac necessarium, est ipse DEUS à se necessariò amatus: 2darium autem, & liberum sunt creaturæ, quas DEUS, saltem efficaciter, non debet amare (quidquid sit de inefficaci complacentia, de qua vide Arriagam *de DEO disp. 24. sect. 6.* an autem eam *num. 44.* ritè probet, ipse tecum statues) nec enim voluntas infinita necessariò rapitur ad amandas efficaciter creaturas limitatæ perfectionis. Objectum autem formale, non physicè, sed intentionaliter motivum, iterum primarium est DEUS: 2darium etiam aliquando creaturæ, quas DEUS, licèt amet propter se, tanquam finem ultimum, tamen etiam amat propter ipsam earum bonitatem, tanquam finem non ultimum: quæ iterum proportionaliter accipienda sunt, sicut dicta *num. 301.* & sequentibus de objecto cognitionis Divinæ.

Suppono 2dò, DEUM esse liberum, tum ex dictis *num. 130.* tum quia Scripturæ passim DEO tribuunt libertatem, & electionem. Sic *psal. 93. v. 1. DEUS ultionum liberè egit. 1. Reg 16. v. 8. Nec hunc elegit Dominus &c.* & consentiunt unanimiter Patres apud Ruiz, & Petavium. Suppono 3tiò, DEUM esse simplicissimum omnis compositionis expertem ex *n. 131.* adeóque nullam ei volitionem posse uniri (nam sic daretur compositio) sed vel debere esse identificatam, vel non posse ei inesse, sicut tamen nobis insunt actus vitales per unionem. Quod idem etiam infertur ex immutabilitate DEI, quam probavimus *num. 132.* quia esse subjectum receptivum alicujus actûs vitalis, per unionem intrinseci, esset mutari; hac enim de causa creaturæ mutantur.

518. Ex his jam oritur difficultas gravissima, cui nullus Theologus hucusque plenè satisfacere potuit: Arriaga autem de ejus solutione prorsus desperavit; unde imprudenter à me exspectaretur aliquid, cui intellectus omnino acquiesceret. Scilicet difficultas est maxima, combinare simplicitatem DEI cum libertate, seu ens absolutè necessarium cum decretis, seu volitionibus contingentibus, aut defectibilibus. Et eadem est ratio de actibus scientiæ mediæ, vel visionis creaturarum absolutè existentium, etiam defectibilibus, ùt facilè patet consideranti.

In hoc tamen Theologi communissimè conveniunt, quòd volitiones liberæ DEI, vel scientiæ contingentes, non sint realiter adæquatè distinctæ à DEO; cùm enim sint actus vitales DEI, adeóque ipsius vita in actu 2do, debent saltem inadæquatè esse intrinseci, adeóque identificati; cùm uniri non possint, uti diximus *num. 517.* & confirmant SS. PP. ex quibus Augustinus *tract. 99. in Joannem paulò ante medium scribit. Et ideo non est ista substantia* humana *verissimè simplex, cui non hoc est esse, quod nôsse; potest enim esse, nec nôsse: at illa Divina non potest; quia id, quod habet, est: ac per hoc non sic habet scientiam, ut aliud illi sit scientia, qua scit, aliud essentia, qua est, sed utrumque unum est.* Accedit, quòd DEI

volitio, & scientia debeat dari ab æterno; nihil autem à DEO distinctum ab æterno detur, ùt habetur ex primis statim S. Scripturæ verbis: *In principio creavit DEUS cœlum, & terram*: quæ ab omnibus ita exponuntur, ut nihil creatum detur ab æterno: item ex Concilio Rhemensi *contra Gilbertum Porretanum præsente Eugenio III.* ubi dicitur: *Credimus, solum DEUM, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum æternum esse, nec aliquas omnino res, sive relationes, sive singularitates, vel unitates dicantur, & hujusmodi alia à DEO esse, quæ sint ab æterno, & non sint DEUS.*

Arriaga quidem videtur velle, ista esse tantùm verba S. Bernardi: at quamvis Otto Frisingensis id aliquo modo videatur asserere, aliter tamen habet Goffridus in vita S. Bernardi, de quo videri potest Severinus Binius *tom. 3. Conciliorum part. 2da. in editione Colonienſi fol. 1334.* Est insuper hæc receptissima Theologorum doctrina, solo fortè excepto Cajetano, quem tamen alii aliter explicant. Quæstio igitur tantùm esse potest, an volitiones Divinæ contingentes (& idem est de intellectionibus) sint adæquatè intrinsecæ DEO, adeóque adæquatè identificatæ: an verò tantùm inadæquatè, ita, ut præter essentiam Divinam involvant pro constitutivo aliquid aliud, quod communiter vocatur complementum extrinsecum.

519. Ribadeneira (teste Gormaz *de DEO n. 787.*) refert *disp. 15. de voluntate DEI.* quindecim diversas sententias, Izquierdo *tract. 10. de DEO disp. 31. quæst. 4. num. 82.* ad quinque classes reducit omnes hac de re diversas opiniones. Gormaz adhuc pressiùs *disp. 14. sect. 1.* ad quatuor classes reducit omnes hac de re diversas opiniones. Prima est dicentium, volitionem DEI esse ens accidentale, creatum, DEO adjectivè unitum, quo Divina voluntas denominetur contingenter volens, sicut Persona Verbi denominatur adjectivè unita humanitati Christi per unionem hypostaticam. Sed, cùm nihil creatum possit esse ab æterno ex *num. 518.* DEUS autem sit sciens, & volens ab æterno, non autem unitus ab æterno humanitati, hæc sententia, vel ex hoc solo, non potest subsistere.

Altera est quorundam, adstruentium entia diminuta, seu purè denominativa, quæ neque sint simpliciter identificata cum DEO, neque simpliciter distincta, quamvis sint ante operationem intellectûs distincta distinctione diminuta, uti etiam identificata identitate diminuta. Sed istæ entitates diminutæ, mediæ inter realiter tales, & præcisè in conceptu tales, nec simpliciter identificatæ, nec simpliciter distinctæ, in nostris scholis dudum exulare jussæ sunt, utpote imperceptibiles. 2dò. Vel talis entitas est simpliciter DEUS, vel non est DEUS: si est DEUS, tunc non est opus dicere ens diminutum, sed erit realiter ens perfectissimum, quamvis denominativè, vel terminativè contingens, de qua sententia postea: si non est DEUS, debet admitti, quòd aliqua creatura sit ab æterno; qua ratione hæc sententia coincidit cum prima, modò impugnata. Confirm. Hæc entitas, vel habitudo, non est simpliciter identificata cum DEO: ergo non est vera hæc propositio: *Hæc entitas est DEUS*: adeóque vera est ejus contradictoria: *Hæc entitas non est DEUS*: sed quidquid aliquid est per statum, & non est DEUS, est creatura: ergo hæc entitas esset creatura ab æterno. Rursus, vel talis entitas potest deficere: & actus contingens DEI etiam poterit deficere; quod tamen isti Authores videntur nolle: vel non potest deficere: & actus DEI contingentes confundentur cum necessariis.

520. Itaque controversia maximè solet esse circa reliquas duas opiniones, quarum una actum contingentem DEI vult inadæquatè tantùm identificatum DEO, ita, ut præter essentiam DEI involvat adhuc creatum complementum: e. g. decretum liberum creandi mundum præter essentiam, aut voluntatem Divinam necessariam involvit adhuc aliquid aliud creatum: in quo tamen assignando Authores isti variant, dum alii ipsum mundum, alii actionem productivam mundi, alii aliquam aliam entitatem modalem adstruunt. In hoc tamen satis communiter conveniunt, quòd istud complementum asserant, non esse neque partialiter formam, vel quasi formam volendi, sed tantùm esse applicationem formæ ad denominandum hoc potiùs, quàm aliud objectum volitum: formam autem adæquatam dicunt esse volitionem DEI necessariam.

Ultima verò, seu quarta opinio, asserit, quòd volitiones DEI liberæ sint adæquatè identificatæ cum DEO, ita tamen, ut, licèt DEUS necessarius sit, volitiones tamen illæ deficere potuissent, non quidem consequenter, seu ex suppositione, quòd jam existant: sed antecedenter in primo signo libertatis Divinæ in actu 1mo: & quidem in hoc signo tantùm deficere potuissent terminativè, non verò essentialiter, hoc est, secundùm aliquam terminationem, formalitatem, virtualitatem, habitudinem, respectum (quæ hîc sunt synonima) non verò secundùm essentiam: eo ferè modo, quo Filiatio Divina est realiter identificata cum natura Divina, ita tamen, ut, licèt natura Divina non sit producta, tamen Filiatio sit producta: & hinc juxta hanc sententiam admittitur in libertate Divina mysterium simile mysterio SS. Trinitatis. Utrinque difficultates sunt maximæ. Quia tamen aliquid dicendum est, sit

ARTICULUS II.

Quid in hac quæstione dicendum videatur.

521. Videtur interim, donec clarior lux caliginem istam discutiat, dicendum, actus contingentes DEI esse adæquatè identificatos cum DEO. ita Aldrete *tom. 2do disp. 9. sect. 4. n. 1.* & Authores plurimi citati ab Izquierdo *tract. 10. de DEO disp. 31. quæst. 4. num. 95.* quibus ipse accedit, & postea accessère adhuc alii multi, ùt Gonetus, Esparza, Antonius Perez, Comptonus, Haunoldus, Illsung, Ulloa, Viva, Gormaz, & apud hunc adhuc alii necdum ab Izquierdo allati: & possent addi adhuc insignes Recentiores in hac nostra, & Dilingana Academia hanc sententiam amplexi: quamvis non negem, etiam oppositam magna authoritate firmari. Videtur tamen sententia nostra conformior Angelico; nam *quæst. 6. de verit. quæ est*

de prædestinatione art. 3. ad 9. admittit, missionem Personæ Divinæ, eoquòd involvat aliquem effectum temporalem, licèt involvat etiam aliquid æternum, tamen etiam ipsam esse temporalem: attamen vult, prædestinationem DEI esse æternam, & hinc dat disparitatem his verbis: *Sed prædestinatio non importat productionem alicujus effectûs temporalis secundùm suum nomen, sed tantummodo ordinem ad aliquid temporale, sicut voluntas, potentia, & hujusmodi:* ergo decretum prædestinativum non completur per extrinsecam productionem rei temporalis. Rursus *quæst. 23. de veritate. art. 4. ad 2.* de Divinæ voluntatis respectu ad creata sic ait: *Dicendum, quòd illa habitudo importata est necessaria, & æterna ex suppositione, non autem absolutè, & non solùm secundùm quod terminatur ad volitum, prout est exemplariter in ratione volendi, sed prout est temporaliter in propria natura:* ergo respectus iste ad temporale, in propria natura acceptum, est jam ab æterno, licèt non absolutè necessariò, sed liberè, & ex suppositione, quòd DEUS velit: atqui creatum complementum non est ab æterno: ergo in hoc non stat ille respectus.

Idem *quæst. eadem de veritate & eodem articulo ad 15tum* de eadem voluntate Divina ait: *Voluntas ad volitum habet duplicem respectum. Primum quidem habet ad ipsum, in quantum est volitum. 2dum verò habet ad idem, in quantum est producendum in actum per voluntatem: & hic quidem respectus præsupponit primum. Primò enim intelligimus, voluntatem velle aliquid, deinde ex hoc ipso, quòd vult illud, intelligimus, quòd producat ipsum in rerum naturâ, si voluntas sit efficax:* ergo respectus DEI producentis, seu actio, quæ esset complementum creatum, est posterior respectu DEI volentis, adeóque non sunt idem, sed totum velle præsupponitur ad producere, consequenter volitio non constituitur per productionem, & multò minùs per terminum productum. Rursus *1. part. quæst. 23 art. 2. in corpore* ait: *Prædestinatio non est aliquid in prædestinatis, sed in prædestinante tantùm.* Item *quæst. 34. art. 3. ad 2dum* ait: *Quædam nomina important relationem DEI ad creaturam, quæ consequitur actionem DEI in exteriorem effectum transeuntem, sicut creare, & gubernare: & talia dicuntur de DEO ex tempore. Quædam verò relatio est, quæ consequitur actionem non transeuntem in exteriorem effectum, sed manentem in agente, ut scire, & velle: & talia non dicuntur de DEO ex tempore:* quibus verbis docet, scientiam, & volitionem DEI non constitui ex actionibus ad extra transeuntibus, seu ad extra productivis creaturarum: sed ex actionibus, metaphysicis ad intra. Item *1ma parte quæst. 20. art. 3. ad 3.* ubi facit discrimen inter amare, & velle, sic ait: *Intelligere, & velle significant solùm actus, non autem in sua significatione involvunt aliqua objecta, ex quorum diversitate possit dici DEUS magis, vel minùs scire, aut velle, sicut circa amorem dictum est:* ergo actus intellectûs, aut voluntatis Divinæ non constituuntur ex objectis, quæ DEUS scit, & vult: & affectus ille, quo DEUS unum præ alio amat, est totus DEO intrinsecus. Plures alios textus brevitatis gratiâ omitto.

522. Ut tamen ritè percipiatur conclusio nostra, sciendum, juxta nos actus DEI contingentes, sive voluntatis, sive intellectûs, realiter adæquatè esse DEO identificatos, sine ulla distinctione reali inter essentiam DEI, & illos actus, ita tamen, ut antecedenter potuissent dicti actus deficere, sive non esse, non quidem quoad essentiam, sed tantùm quoad terminationem, vel, ùt infrà millies distinguemus, non essentialiter, sed tantùm terminativè. Quare concipi debet in signo libertatis Divinæ in actu 1mo essentia Divina indifferens indifferentiâ liberâ ad identificandam sibi, aut terminationem volitionis, aut terminationem nolitionis e. g. mundi, ferè sicut nostra voluntas in signo libertatis in actu 1mo est indifferens ad uniendam sibi volitionem, aut nolitionem objecti. Ex quo sequitur, quòd in illo signo priori nec una, nec altera terminatio, concipiatur DEO identificata, adeóque utraque adhuc antecedenter defectibilis. Pariter in illo priori signo neutra concipitur ùt Divina; quia neutra concipitur ùt identificata, vel metaphysicè connexa cum essentia Divina.

In posteriori verò signo, seu libertatis Divinæ in actu 2do, DEUS sibi identificat pro lubitu suo ex his terminationibus unam, e. g. terminationem volitionis præ nolitione: qua ratione redditur volitio mundi Divina, & consequenter indefectibilis; quia, quod DEUS vult, immutabiliter vult. Hinc actus DEI contingentes, etsi sint antecedenter, seu in primo signo libertatis, aut quasi in actu 1mo, defectibiles, non sunt defectibiles consequenter, seu in signo posteriori, aut ex suppositione, quòd semel existant. Proportionaliter discurrendum est de actibus contingentibus DEO non liberis, e. g. scientiâ mediâ; nam in signo libertatis creatæ in actu 1mo, quando voluntas creata adhuc concipitur indifferens ad faciendum e. g. peccatum sub conditione, essentia Divina etiam concipi debet ùt indifferens ad hanc, vel oppositam scientiam: at in signo posteriori, in quo peccatum est determinatè futurum, DEUS sibi identificat, non pro lubitu, sed ex necessitate suæ omniscientiæ infallibilis, hujus potiùs, quàm oppositæ scientiæ terminationem.

523. Quòd si contingentiam, vel defectibilitatem sumamus rigorosiùs, ùt accipitur communiùs, (quia communiùs dicitur de creaturis) si, inquam, sumamus pro corruptibilitate, pro qua accipit S. Thomas *2. contra Gentil. cap. 25. arg. 3.* actus isti DEI nullo modo sunt defectibiles; quia nullatenus sunt corruptibiles; corruptio enim significat, rem priùs existere, & rursus destrui, quod in hos actus non cadit. Imò, si etiam defectibilitatem sumamus minùs rigorosè pro eo, quod tantùm antecedenter ad existentiam possit non esse quoad essentiam, tamen actus Divini, quos DEUS habet, non sunt dicendi simpliciter defectibiles; quia non sunt antecedenter defectibiles quoad suam essentiam, sed tantùm quoad terminationem: quæ est tantùm defectibilitas secundùm quid; nam ex communi acceptione simpliciter defectibile dicitur id tantùm, cujus etiam essentia, & existentia potest deficere: atqui essentia horum actuum, quæ

est ipsissima essentia Divina, non est defectibilis.

Non tamen ex hoc velis inferre, quòd Filius Divinus non sit simpliciter, sed tantùm secundùm quid productus; quia essentia ejus non est producta; nam non est paritas ab una denominatione ad alteram, ùt patet in millenis exemplis: & debent denominationes explicari juxta communem acceptionem Authorum, præsertim SS. PP. juxta quam illud dicitur productum, cujus hypostasis, vel Persona producitur. Quòd autem hinc sequatur, aliquid realiter identificatum cum necessario, seu indefectibili, esse terminativè contingens, & defectibile, est quidem mysterium superans captum nostrum: sed hoc mysterium non gratis admittitur.

524. Nam inprimis per complementa extrinseca non videtur, posse explicari libertas Divina, nisi admittendo aliqua, quæ partim ipsi adversarii alibi, saltem in Philosophia, negant, partim SS. PP. planè non videntur admittere, partim etiam, quæ alias difficultates gravissimas inferunt, ùt colligere licebit ex probationibus nostræ sententiæ. 2dò. Omnes Theologi agnoscunt mysterium ingens in eo, quòd DEUS sit simul perfectissimè liber, ac perfectissimè simplex: quare, ùt ait Esparza *quæst. 21. art. 2. in solut. objection.* intellectus instructus fide circa unum mysterium, debet sequi ductum fidei circa alterum: & sic nos mysterium libertatis explicamus ad modum mysterii SS. Trinitatis; ùt enim in isto identificatur realiter Filius productus cum natura Divina non producta, ita in altero identificatur terminatio contingens cum natura, seu essentia non contingente: & sicut ex eo, quòd DEUS cum necessitate unitatis sit fœcundus ad intra, unitas naturæ identificatur cum multiplicitate Personarum: ita ex eo, quòd DEUS cum necessitate simplicitatis sit liber, identificatur necessitas, vel indefectibilitas naturæ cum contingentia, vel defectibilitate terminationis. Et hinc etiam Angelicus *1. part. quæst. 25. art. 1. ad 3.* videtur dicere, quòd operatio DEI (quod intelligendum est de interna, & contingente) se habeat ad potentiam (scilicet intellectum, & voluntatem) sicut Persona ad naturam. 3tiò. Debet admitti in DEO plus quàm unum mysterium; nam datur mysterium Dualitatis, seu Spiratoris activi, quod prædicatum identificatur realiter Patri, & Filio, realiter inter se distinctis. Nec dubito, dari adhuc plura, quàm ista, quæ patefient in cœlis. Sed & SS. PP. non sunt valde difficiles in admittendo aliquo mysterio in DEO: & saltem mihi videtur, quòd longè citiùs admisissent mysterium aliquod ineffabile, quàm ea, quæ adversarii dicunt. Interim tamen hoc etiam verum est, quòd de hac quæstione apud PP. altum silentium.

525. Sicut autem suprà *num. 522.* diximus, quòd in signo libertatis Divinæ in actu primo nulla terminatio concipiatur identificata, ita etiam dicendum, quòd tunc nulla concipiatur distincta; quia, cùm illud signum sit signum indifferentiæ Divinæ, neque concipitur ulla terminatio identificata, neque ulla distincta, sed indifferens, ut identificetur, vel distinguatur: neque ulla concipitur strictè jam negabilis, aut affirmabilis: sicut etiam in creatis in signo primo, seu actu 1mo ad volendum, vel nolendum, neque concipitur volitio, neque negatio ejus: sed præscinditur ab utraque. Equidem in creatis, quidquid est distinguibile, est etiam distinctum; at non ita in Divinis, sed tantùm illud est distinctum, quod non est identificabile: sive sine quo DEUS non tantùm in aliquo signo rationis concipi potest; sed sine quo actu aliquando existit. Et hinc defacto nolitio mundi est distincta à DEO; quia non est ampliùs identificabilis, non, quòd natura Divina ex se sola antecedenter excluisset ejus identitatem, sed quòd consequenter ad identificatam volitionem non ampliùs possit identificari. Et hinc Haunoldus ait, naturam Divinam non per se ipsam, sed per volitionem esse formaliter separatam à nolitione. Quare nunquam DEUS identificat sibi aliquid antecedenter distinctum.

Neque etiam DEUS potuisset nolle per nolitionem distinctam; quia in signo priori nondum concipi potest nolitio distincta, sed primùm in 2do, in quo data fuit volitio, qua posita DEUS non potuit ampliùs nolle. Si autem in hoc signo DEUS noluisset, excluſa eodem modo, & consequenter impossibilis reddita fuisset volitio. Nolitio autem mundi, si fuisset DEO identificata, non habuisset aliam essentiam, & existentiam, quàm modò habeat volitio, scilicet essentiam Divinam: sicut tres Personæ habent eandem. Non autem inferas: ergo actu datur nolitio; ad hanc enim illationem non sufficit, dari essentiam, & existentiam nolitionis; sed debet dari etiam terminatio: sicut ad hoc, ut Filius Divinus sit Pater, non sufficit, ut essentia Filii sit Pater; sed deberet etiam Filiatio esse Paternitas. Neque enim in Divinis essentia, & existentia communicat omnia sua, aut recipit omnia prædicata identificabilium.

526. Addendum hîc aliquid circa sententiam Cajetani, cui consentire quibusdam nefas videtur. Hic Author commentans *in 1. part. quæst. 19. art. 2do.* paucis verbis, sine probatione, & objectione, docet, quòd volitio contingens DEI sit perfectio voluntaria, & libera, quod prædicatum voluntariæ, ac liberæ, ait esse conditionem diminuentem: unde, licèt DEO potuerit deesse hæc perfectio, non tamen, ait, potuisse ei deesse perfectionem, scilicet simpliciter talem. Dein *super art. 3.* vocat hanc perfectionem non intensivam, sed extensivam. Hanc sententiam, teste Haunoldo *lib. 1. tractatu 1. num. 324.* quidam exponunt, quasi voluerit Cajetanus, volitionem DEI esse DEO superadditam realiter, saltem modaliter. Alii putant, eum voluisse, quòd talis perfectio sit simpliciter etiam quoad essentiam, & existentiam defectibilis. In utroque sensu rejicitur à nobis. Alii aliter eum explicant, & ab omni censura vindicant, de quo non debemus multùm esse soliciti. Vide Izquierdo *tract. 10. disp. 31. num. 107.* Hic etiam adverto, quòd per Congregationem IX. Generalem nostram in nostris scholis prohibitum sit doceri, *actum liberum DEI dicere aliquam rationem positivam DEO intrinsecam, & in existendo contingentem.* Hæc autem propositio debet intelligi, ùt habet Gormaz *num. 831.* de ratione, vel prædicato simpliciter quoad existentiam contingente, non autem tantùm quoad terminationem &c. nam hoc secundo modo contingentem de-

sen-

fendunt plurimi ex noſtris etiam Romæ in facie Generalis, & nuperrimè Ulloa. Quare etiam nobis non erit prohibitum, cum plurimis noſtris ſentire. His præmiſſis.

ARTICULUS III.

Probatur noſtra concluſio.

527. PRobatur autem ſic. Volitio libera DEI (& proportionaliter eſt eadem ratio de aliis actibus contingentibus) non poteſt compleri per aliquod complementum extrinſecum: ergo debet eſſe adæquatè intrinſeca: ſed neque poteſt ſtare in ſolis prædicatis ſub omni ratione neceſſariis: ergo debet ſtare in prædicato ſecundùm quid, ſeu terminativè defectibili. Prima conſequentia poſt rejectas *num. 519.* duas priores ſententias non indiget alia probatione: ſubſumptum autem probatur ex eo, quòd prædicata neceſſaria ſint prorſus indifferentia ad volendum, vel nolendum contingenter, adeóque ipſa ſola non poſſint DEUM potiùs denominare volentem, quàm nolentem. Nec dicas, prædicata neceſſaria poſſe hanc denominationem tribuere propter eminentem ſuam æquivalentiam; quia non minùs æquivalent nolitioni, quàm volitioni: unde, niſi aliud accedat, eſt inintelligibile, quomodo determinatè hanc præ oppoſita denominationem tribuant. Dein denominatio DEI volentis e. g. hunc mundum, potuiſſet deficere, ſicut defacto non datur denominatio nolentis: atqui nihil ex prædicatis neceſſariis poteſt deficere: ergo. Dices, potuiſſe deficere connotationem ad objectum. Sed hæc connotatio, vel eſt aliquid extra prædicata neceſſaria, vel nihil: ſi priùs: deſeris ſententiam tuam: ſi 2dum: etiam hæc non poteſt deficere; quia non deficiunt prædicata neceſſaria.

Si dicas, eſſe aliquid virtualiter diſtinctum, non autem realiter, facilè convenimus; quia etiam nos non dicimus, terminationem eſſe realiter diſtinctam: ſed ad ſummum dicimus, eſſe virtualiter diſtinctam ex ſuppoſitione, quòd exiſtat, quamvis antecedenter potuiſſet à parte rei deficere. vide Gormaz *de DEO à num. 801.* Nec dici poteſt, ſuperaddi debere tantùm reſpectum, ſeu relationem rationis; vel enim intelligitur tantùm cognitio aliqua, quæ DEUM cognoſcit liberè volentem: vel fundamentum ejus cognitionis. Primum eſt falſum; quia DEUS volens præſupponitur ad noſtram cognitionem, imò datur, etſi nemo cognoſcat. Si 2dum dicitur; explicandum eſt, in quo conſiſtat illud fundamentum. Ultima conſequentia etiam legitimè ſequitur: reſtat probandum 1mum antecedens, in quo tota ſtat difficultas.

528. Prob. igitur primum ant. Volitio libera DEI (idem eſt de ſcientia contingente) datur ab æterno adæquatè per ſtatum: ergo non completur per aliquid extrinſecum. conſequentia patet ex *num. 518.* ant. prob. DEUS ab æterno eſt adæquatè liberè volens per ſtatum: ergo volitio libera debet adæquatè dari ab æterno. conſ. iterum non poteſt negari. ant. prob. ex communi ſenſu, quem omnes habent de DEO antecedenter ad hanc controverſiam: & hinc omnes apprehendunt magnum myſterium in libertate Divina, conjuncta cum ſimplicitate. Et quæſo quis non præoccupatus opinione contraria ſibi imaginaretur, quòd denominatio DEI volentis, e. g. exiſtere hunc annum 30. non magis detur per ſtatum, quàm ipſe annus; nec aliter poſſit dici DEUS volens, quàm annus 30. exiſtens, adeóque una, & altera denominatio ſit tantùm ſucceſſiva, & neutra ſimultanea, neutra exiſtat adæquatè per ſtatum, ſed tantùm utraque denominativè, ſicut exiſtit veritas propoſitionum de futuris contingentibus.

Certè omnes apprehendimus concretum liberè volentis, & ſcientis, tanquam concretum adæquatè vitale, phyſicè inexiſtens voluntati, vel intellectui: & nemo ſibi perſuadet, quòd ipſum objectum, e. g. truncus, vel ſaxum, poſſit eſſe pars hujus concreti; aut quòd denominatio DEI neceſſariò volentis, & liberè volentis, differat tantùm ratione objecti, & quidem necdum exiſtentis, & fortè nunquam extituri.

Conf. 1. Wicleffus, & alii hæretici, aut ethnici, non negârunt DEO ſcientiam neceſſariam: neque negârunt rem, vel actionem productivam ſuo tempore extituram; non enim, ùt ait Arriaga, fuêre tam ſtupidi, ut de hac re dubitarent: & tamen negârunt DEO præſcientiam futurorum, atque ùt eam negantes ſunt damnati: ergo ſcientia contingens eſt aliquid aliud, quàm tantùm ſcientia neceſſaria, & objectum extrinſecum; niſi velimus dicere, illos hæreticos quidem rem admiſiſſe, nomen autem negâſſe, adeóque Concilia, & Patres tantùm de nomine cum illis certâſſe.

529. Confir. 2. ex Izquierdo. Quamvis ratione complementi extrinſeci fortè DEUS poſſet aliquo modo denominari liber ab æterno, ſicut de facto Antichriſtus poteſt denominari aliquo modo liber in ordine ad peccatum, ſcilicet per alienationem: tamen DEUS non poteſt denominari ab æterno exercens libertatem; quia exercere libertatem planè ſignificat actuale exercitium, quod, cùm ab æterno in hac ſententia non detur, non poteſt ab æterno DEUS dici exercere libertatem: atqui debet ab æterno dici exercens libertatem, ùt videntur omnes SS. PP. & Theologi cum communi omnium ſenſu unanimiter dicere, & ipſi adverſarii in explicandis aliis quæſtionibus: ergo.

Confirm. 3. Exercitium libertatis Divinæ præſupponitur ad exercitium omnipotentiæ Divinæ, ſeu eſt cauſa iſtius: ſed hoc in iſta ſententia non eſſet verum: ergo. min. puto admitti ab adverſariis; quia ſive per actionem, ſive per effectum productum compleatur volitio libera, utrumque eſt exercitium omnipotentiæ Divinæ, & nihil poteſt ad ſe præſupponi. maj. ſaltem in aliis materiis ab ipſis adverſariis videtur ſupponi: item clarè traditur à S. Thoma *cit. num. 521.* inſuper à Scripturis, & Patribus adſtruitur, ùt multis allatis textibus probat Izquierdo *tract. 10. de DEO diſp. 31. quæſt. 4. num. 195.* Sic *Pſalm. 134. verſ. 6. Omnia quæcunque voluit, Dominus fecit. Pſalm. 17. v. 20. Salvum me fecit, quoniam voluit me. Eccleſiaſtici 39. v. 8. Si enim Dominus magnus voluerit, ſpiritu intelligentiæ replebit illum.*

illum. Certè, ùt notat Izquierdo, SS. PP. hos textus ita exponunt, ut non causa formalis, sed moralis, aut efficiens, seu saltem efficientem applicans, aut expediens, significetur: sanè ita exponunt, ut prorsus videantur dicere, voluntatem DEI completam præsupponi ad effectum extrinsecum. Accedit, quòd aliàs sensus esset hic: *Omnia, quæcunque DEUS fecit, ea fecit. Salvum me fecit, quoniam salvum me fecit. Si Dominus magnus posuerit actionem repletivam spiritûs intelligentiæ, tunc replebit illum spiritu intelligentiæ:* quæ videntur omninò inconvenientia.

§30. Confirm. 4. Si DEUS potest denominari ab æterno volens absolutè, etiamsi complementum absolutè ab æterno non existat, sed tantùm per alienationem; tunc etiam, & magis poterit denominari volens conditionatè, seu habens decretum subjectivè absolutum, & objectivè conditionatum, etiamsi complementum tantùm existat per alienationem: sed hoc, saltem in nostrorum principiis, non videtur admittendum: ergo. maj. videtur ab adversariis admitti, imò cùm aliqua talia decreta in Scripturis legantur expressa, ùt illud, de quo *n. 381.* cui adjungi potest illud *Psalm. 131. v. 11. Juravit Dominus David veritatem. . . . . si custodierint filii tui Testamentum meum. . . . & filii eorum sedebunt super sedem tuam:* hæc, inquam, decreta videntur ipsi explicare debere per essentiam Divinam, & per statum conditionatum objecti, tanquam complementum.

Prob. jam min. Inprimis, ùt observat Izquierdo *tract. 10. disp. 31. num. 181. & num. 258.* dantur hac ratione infinita decreta subjectivè absoluta, & objectivè conditionata, quot scilicet dantur scientiæ mediæ; quia sicut scientia media actu existens ab æterno, & DEUM denominans actu scientem, juxta adversarios nihil dicit, nisi intellectum Divinum necessarium, & statum conditionatum objecti, ita etiam decretum subjectivè absolutum, & objectivè conditionatum, nihil aliud dicit, quàm voluntatem Divinam, vel simplicem complacentiam necessariam (si hæc detur) & statum conditionatum objecti &c. tot autem decreta de rebus omnibus, in quavis providentia conditionatè futuris, nostri saltem communiùs, negant. Accedit aliquid aliud adhuc difficilius: scilicet, non videtur posse explicari libertas DEI circa hæc decreta; nam nec voluntas, nec ipse status conditionatus objecti DEO est liber, quandocunque agitur de actibus liberis creaturæ, sicut scilicet objectum scientiæ mediæ: ergo talia decreta non magis essent libera DEO, quàm scientia media directa de nostris actibus, quæ nobis, non autem DEO libera est: hoc autem dici non potest: ergo.

§31. Confir. 5. ex P. Francisco Rhem *in Thesibus anno 1678. Dilingæ editis.* In sententia adversariorum difficillimè, aut omnino non potest assignari discrimen aliquod à parte rei inter scientiam mediam, & scientiam visionis: & consequenter neque inter unum decretum subjectivè, & objectivè absolutum: & alterum subjectivè absolutum, objectivè tamen conditionatum; nam sunt eadem prorsus constitutiva, scilicet voluntas DEI necessaria, & objectum, seu actio: atqui objectum, vel actio conditionatè existens, & absolutè existens sunt realiter idem, ùt probatum *num. 435.* Si respondeant, etiam nos admittere *num. 412.* quòd objectum scientiæ visionis, & objectum scientiæ mediæ, non sint idem: replico distinguendo illatum: non sunt idem adæquatè, omitt. inadæquatè, neg. nam omne, quod est objectum scientiæ visionis, est etiam objectum scientiæ mediæ: sed non vicissim; quia scientia visionis videt actum absolutè futurum determinatè in specie physicè infima, imò in individuo: scientia verò media non videt eum determinatè, aut solum, sed indeterminatè, disjunctivè, seu cum pluribus aliis ejusdem speciei.

Verùm per hoc adversarii non evitant vim istius argumenti; nam etsi actus scientiæ mediæ tendens in plura objecta, juxta ipsos dici possit habere tot complementa, quot habet objecta, tamen nihilominus semper manet verum, quòd, quando datur scientia media, detur etiam complementum scientiæ visionis, & consequenter detur etiam ista scientia, quod admitti non potest. prob. illat. inter plures illos actus indeterminatè acceptos, qui sunt objectum scientiæ mediæ, est etiam ille determinatè acceptus, qui est objectum scientiæ visionis: cùmque hic non debeat existere per statum ad hoc, ut compleat scientiam visionis: per alienationem autem jam detur, nihil deest ad scientiam visionis, seu, ut DEUS actu denominetur sciens scientiâ visionis. Minùs adhuc hæc exceptio adversariorum valet in ordine ad decreta DEI, quæ tendunt determinatè ad individuum, quod decernunt, & ad quod determinant: adeóque decretum conditionatum, & absolutum habent idem objectum, consequenter etiam idem complementum. Interim tamen istæ scientiæ, atque decreta, sunt, saltem antecedenter, realiter separabilia, & potest una sine altera, ac unum decretum sine altero dari, ùt negari non potest (& ex hac separabilitate putant adversarii, sententiam nostram efficacissimè impugnari) unde concedere nequeunt, quòd sint realiter indentificata: quin si identificata forent, sequeretur, DEUM habere innumera decreta omnino absoluta contingentia circa res nunquam extituras, & quidem non libera: quæ utique non possunt admitti.

§32. Prob. ant. superius 2. DEUS non tantùm vult res quomodocunque, sed vult propter certos fines, vel suo modo motiva, aut quasi causas morales: vult aliqua tantùm permissivè, alia intentivè: hoc est, quædam tantùm decernit permittere, alia etiam prædefinit: sed hi respectus decreti Divini ad fines, vel motiva, explicari non possunt per complementa extrinseca: ergo. maj. videtur innegabilis, & oppositum dicere, ait Izquierdo *tract. 10. disp. 31. num. 213.* est DEUM conjicere in indignissimas angustias. min. prob. res ipsa per se, e. g. beatitudo hominis, est prorsus indifferens, ut detur propter merita præcedentia, vel non: peccatum est indifferens, ut permittatur ad ostendendam misericordiam, vel ad ostendendam justitiam; actus aliquis externus, non peccaminosus, est indifferens, ut à DEO intendatur; quia potest esse occasio boni: vel ut tantùm permittatur; quia potest homini esse occasio mali: vel etiam; quia DEO magis placeret, poni alium: ergo per ipsa sola objecta non determinatur DEUS ad decernenda ista ob hunc pa-

potiùs, quàm alium finem, ob hoc, vel aliud motivum, intentivè potiùs, quàm permissivè.

Respondent adversarii primò. Quando DEUS vult aliquid propter alterum e.g. sanitatem conferre homini propter preces; tunc determinatio, vel connexio sanitatis cum precibus fundatur in hac veritate conditionata: *Si non darentur preces, non daretur sanitas.* Sed contra: hoc est falsum; nam sæpissimè DEUS concedit aliquid propter preces, tamen concessurus, etiamsi non rogaretur, ùt est innegabile; aliàs deberemus dicere, quòd, quando DEUS hominibus orantibus ante mensam dat cibos, eos nunquam daret, si non orarent. Item DEUS dat gratiam, ut homo consentiat, daturus tamen etiam illam, quamvis homo non consentiret: & hoc semper contingit, quando dat gratiam sufficientem, quam etiam dat eo fine, ut homo bene agat, quamvis iste non velit. Dein potest utique DEUS simul intendere duos fines, saltem in actu primo adæquatos, ita, ut, quamvis deficeret unus, tamen non deficeret effectus. Saltem est innegabile, quòd DEUS possit ita intendere finem, vel rem velle propter duo motiva: quo casu decretum habet specialem modum tendendi, qui non est explicabilis per illam veritatem conditionalem.

Respondent secundò alii, dari in DEO complacentias necessarias de quibuscunque combinationibus possibilibus unius cum altero, tanquam finis cum medio, formaliter infinities (saltem syncategorematicè) distinctas, prout scilicet possibiles sunt combinationes syncategorematicè infinitæ: in actionibus verò dari respectus essentiales, vel transcendentales ad has complacentias, adeóque ipsis actionibus inesse respectum aliquem immediatum ad complacentias, hoc est, cuique actioni speciali ad specialem complacentiam, & consequenter inesse mediatum respectum ad varios fines, unum, vel plures &c. ita, ut una actio habeat respectum ad hunc, vel hos fines, alia verò ad alios &c. ideóque rem produci ex hoc potiùs, quàm alio fine, esse produci per talem, & non aliam actionem.

Sed quidquid sit de hac complacentia, de qua pauca *num. 517.* isti respectus transcendentales communiter, saltem à nostris, in Philosophia non admittuntur, quando agitur de causa finali, vel morali: unde etiam non tantùm quælibet actio non debet respicere omnes has complacentias, sed nullas; sicut juxta adversarios effectus ipse indifferens per actionem productus nullas respicit: & planè hi respectus gratis adstruuntur; quis enim credat, esse physicè aliam actionem, si producantur pluviæ propter preces in siccitate, quàm si producatur propter peccata ad puniendos homines inundantia imbrium? quis credat, meam ambulationem esse intrinsecè aliam, si ambulem propter visitationem templi, quàm si purè propter sanitatem? aliam intrinsecè comestionem, si propter honorem DEI, quàm si propter gustum meum comedam?

533. Conf. Visio beatifica datur propter merita: éstque ipsa actio vitalis, non producta per aliam actionem: ergo juxta adversarios ipsamet deberet habere essentialem respectum immediatum essentialem ad complacentiam de his meritis, ùt dictum est, & consequenter mediatum ad hæc merita: adeóque deberet non tantùm quoad intensionem, sed etiam quoad essentiale aliud prædicatum physicè differre visio concessa ob duo merita ab alia collata ob tria: item deberet differre multò magis visio beatifica parvulorum, qui eam acceperunt ùt hæreditatem, à visione adultorum, qui eam acceperunt, ùt coronam, quod nemo admittit. Conf. 2dò. DEUS peccatum aliquando decernit permittere ad ostendendam suam misericordiam in condonatione: aliquando ad ostendendam justitiam in æterna punitione: ergo peccatum, quod etiam est actio aliqua vitalis, deberet habere essentialem connexionem, aut cum ostensione misericordiæ, seu condonatione, aut cum ostensione justitiæ, & punitione æterna: ergo unum esset essentialiter impunibile pœnâ æternâ, alterum esset essentialiter irremissibile: cùmque aliquem ex his finibus DEUS semper intendat, omnia peccata, aut unum, aut alterum prædicatum haberent: quod tamen adversarii non facilè admittent, nec possunt admittere in hac providentia.

Confir. 3. Anima nostra rationalis creatur, adeóque ex communi, saltem nostrorum, non producitur per actionem distinctam: ergo ipsa deberet habere intrinsecum essentialem respectum ad finem supernaturalem, ob quem de facto producta est: adeóque ipsa esset ens supernaturale, quod non potest ullo modo admitti. Iterum: non potuissent isti homines Adamus, & alii, cum suis animabus, produci in statu puræ naturæ, quod non convenit cum definitionibus Pontificum. Eadem difficultas est in materia prima. Nec dicas, animas tantùm esse essentialiter ordinabiles, non autem ordinatas ad finem supernum; nam posito, quòd ipsæ existant, datur necessariò totum decretum actu ordinans: ergo ipsæ post se trahunt actualem ordinationem, nec possunt sine hac esse: imò, etiamsi actu non existerent, cùm tamen jam ab æterno detur decretum eas ordinans ad finem supernaturalem, deberent jam esse ita ordinatæ.

Confirm. 4. In hac sententia explicari non potest condonatio peccati habitualis purè extrinseca; cùm DEUS, ùt hanc faciat, prorsus nihil producere debeat. Dicunt, ipsam revelationem hujus condonationis posse esse complementum decreti condonativi. Sed inprimis revelatio supponit condonationem jam factam, & non constituit. Dein, unde probatur, quòd DEUS id semper revelare debeat; cùm utique, saltem absolutè, plures casus sint possibiles, in quibus talis revelatio dari non debeat? Certè non video, cur non saltem in statu puræ naturæ potuisset revelationem omittere, maximè circa peccatum leve. Eadem difficultas esse videtur in explicanda purè extrinseca relaxatione, vel remissione voti.

534. Probatur idem anteced. 3. DEUS non tantùm est liber ad volendum, sed etiam ad nolendum, & quidem ad positivè nolendum omnia: sed hoc non potest explicari in adversa sententia: ergo, maj. est S. Thomæ *1. contra Gentil. c. 81.* ubi sic ait. *Potest igitur DEUS velle non esse quamcunque rem aliam præter se*: & loquitur de quacunque re collectivè; hoc enim clarè probat ejus ratio, quòd scilicet, quacunque re deficiente, non tollatur totaliter ratio boni respe-

respectu DEI, quæ nunquam tollitur à DEO, si maneat ipse, etiam sublatis omnibus collectivè creaturis. Eadem maj. planè videtur supponi à SS. Patribus, qui certè libertatem DEI perfectissimam statuunt circa creanda, vel omittenda, inque eandem voluntatem Divinam referunt facta, & non facta &c. qui certè nunquam negâssent DEO possibile hoc decretum positivum: *Nolo creare ullam creaturam; quia nulla indigeo.* Sed hæc maj. confirmabitur adhuc magis ex paulò post dicendis. min. videtur satis clara; cùm pura negatio non aliud præstaret, quàm puram omissionem; nisi quis velit dicere contra communem, quòd negationes sint aliquid positivum, scilicet ens diminutum.

Conf. DEUS est liber ad nolendum aliquid, vel omnia ex hoc potiùs, quàm alio fine, ex uno, vel pluribus: ergo est liber ad positivè nolendum omnia, & ad decretum, quod non potest compleri per aliquid extrinsecum. ant. negant Quiros, Platelius, & alii: sed Izquierdo *tract. 10. disp. 31. num. 244.* ait, hoc esse dare manus, & devorare absurdum, pro quo vitando tam multa sint inventa. Arriaga autem *disp. 28. sect. 1. subsect. 6. num. 42.* ait, hanc responsionem esse improbabilem. Et sanè nunquam credam, SS. PP. hoc DEO negaturos fuisse: certè longè citiùs admisissent aliquod mysterium in DEO (cùm aliàs in admittendis mysteriis non fuerint adeò difficiles) quàm ita restrinxissent libertatem Divinam, in qua tamen omnes agnoscunt magnum mysterium. Et quis neget, DEUM posse intendere hos, vel illos fines, dum nullus, neque ad velle, neque ad nolle, necessitat? Et quæso (ùt rectè Haunoldus *l. 1. num. 342.* ait) cur DEUS non potuisset sic decernere: *Nolo creare mundum; quia video lapsurum Adamum, quamvis non curarem lapsum Luciferi?* cùm præsertim, ùt ait Arriaga, nolitio alicujus rei possit esse utilis ad diversos fines.

535. Unde non potest recurri ad puram omissionem liberam; per hanc enim nunquam explicari potest, quòd DEUS aliquid nolit ex hoc potiùs, quàm ex alio fine; quia ad hoc requiritur manifestè specialis modus tendendi. Si fors dicas, DEUM tantùm cognoscere illos fines, non tamen actu voluntatis in illos tendere, ùt dicitur de pura omissione libera voluntatis creatæ. Resp. 1. redire difficultatem de ipsa scientia, ùt paulò pòst patebit: 2. esse valde absurdum dicere, quòd DEUS necessariò debeat purè omittere, & non possit positivè nolle; cùm utique DEO debeat possibile esse etiam materialiter perfectius exercitium libertatis suæ, & utique perfectius sit positivè nolle, quàm purè non velle: imò ex hac ratione Arriaga *disp. 27. num. 81. de DEO. & disp. 29. num. 23.* infert, in DEO non posse dari puram omissionem liberam, quamvis *n. 426.* ei quoad hoc non consenserimus.

536. Conf. Casu, quo DEUS nihil creâsset, & in æternum nihil creare voluisset, habuisset tamen eandem scientiam mediam, quam modò habet, positivè talem, & quidem contingentem: per quid autem tunc fuisset completa? Adversarii videntur respondere per statum conditionatum objecti. At præter jam dicta *num. 530. & 531.* hæc responsio videtur mihi valde difficilis ex eo, quòd hac ratione denominatio DEI scientis nunquam per totam æternitatem fuisset data tota per statum, & tamen DEUS debuisset ab æterno, & in æternum dici actualiter sciens scientia contingenti: unde neque fuisset denominatio successiva, sicut annus, & mensis, quorum partes saltem successivè debent omnes realiter existere: sed DEUS actualiter sciens scientia contingenti per totam æternitatem nihil habuisset per statum, nisi scientiam necessariam: quòd sanè est magnum, & mihi imperceptibile mysterium.

537. Argumenta hucusque allata putat se vitare Martinez *in manuscriptis*, & alii, præsertim Recentiores, confugiendo ad certum modum, quem asserunt habere omnes illos respectus, & quasi tendentias, quas nos tribuimus terminationi: & isto volunt compleri volitionem Divinam. Nec sunt soliciti, in quo subjecto recipiatur, quamvis in DEO recipi non possit; nam etsi esset in concavo lunæ, parùm eorum interesset. Alii verò hunc modum vix non explodunt. At ego eum, non quidem explodendum, sed nec sufficientem existimo huic difficultati solvendæ. Et inprimis unus tantùm adstrui nequit; nam deberet saltem unus complere scientiam mediam, quæ compleri non potest tantùm per statum conditionatum objecti, ùt non inefficaciter hucusque videtur ostensum: quo posito, scientia media debet habere aliud complementum, quàm decretum, aut scientia visionis; quia tota separabilis est, & etiam tota præsupponitur ad decretum DEI: & hic etiam modus complens scientiam mediam, deberet esse impedibilis, & determinabilis ab homine; aliàs manifestè rueret libertas humana: alter deberet complere decretum DEI, & scientiam visionis. At modus complens scientiam mediam non levem patitur difficultatem ex eo, quòd esset creatura, saltem aliquando absolutè existens, vel exstitura antecedenter ad omne liberum decretum DEI: nec esset liber DEO; quia scientia media DEO libera non est, & decretum liberum antecedit. Et quamvis fortè dici posset esse subjectus libertati Divinæ quoad tempus existentiæ (quia juxta adversarios denominatio scientis est successiva, nec exigit omnes partes simul existere) tamen non esset subjectus libertati Divinæ quoad existentiam simpliciter talem; quia tandem deberet aliquando necessariò existere; cùm denominatio successiva saltem exigat aliquando omnes partes dari: hoc autem non puto conforme esse menti SS.PP. 2dò difficillimè explicatur, quomodo hic modus non præsupponat jam scientiam DEI de futuris, ut (cùm absolutè necessarius non sit) possit à DEO, directo per illam scientiam, contingenter produci: & quidem potiùs hic habens connexionem cum tot infinitis conditionatè liberè futuris, quàm aliùs habens connexionem cum aliis, & insuper salva libertate. Certè juxta adversarios videtur cæco modo debere produci, vel quasi resultare ab omnipotentia DEI, suppositâ futuritione conditionata actuum, vel effectuum creatorum, quæ videntur nullatenus admittenda.

538. Ulteriùs argumenta nostra, saltem plura, hunc, vel hos modos, quicunque admittantur, impugnant; nam & isti non possunt existere ab æterno: & in tempore deberent esse exer-

exercitium non tantùm libertatis, sed eodem modo omnipotentiæ Divinæ: nec videntur congruere communi opinioni, existimanti, totum concretum volentis, scientis &c. esse vitale: minimè autem per hos modos explicari potest decretum DEI omnia nolentis; quia tunc etiam nollet hunc ipsum, vel hos ipsos modos: quo casu etiam nullatenus posset per eos compleri scientia media, ùt patet consideranti. Antequam autem dicerem (ùt aliqui videntur dicere) quòd DEUS, quando nollet quidquam producere, tamen debeat producere modum aliquem, qui compleat ejus volitionem, adeóque, quòd DEUS non possit esse per omnem æternitatem à parte pòst sine omni creatura: antequam, inquam, hoc dicerem, mallem admittere, nescio, quot mysteria in DEO; quia videtur mihi nullo modo congruere hæc assertio SS. PP. aut communi Theologorum opinioni, de quo videatur Izquierdo *tract. 10. disp. 31. num. 68.* ubi ait, se existimare, esse de fide, quòd DEUS potuerit per totam æternitatem nihil extra se producere.

Confirm. Si DEUS nihil crearet præter illum modum, deberet hic esse identificatus cum sua duratione, adeóque ab intrinseco æternus: item cum sua ubicatione, adeóque immobilis: vel deberet dici, DEUM debere, plura, & plura entia modalia semper producere. 2. Hic modus non haberet subjectum, quod videtur esse contra essentiam modi: vel DEUS deberet etiam substantiam aliquam producere. Si etiam dicas, eum supernaturaliter conservari posse sine subjecto, tamen non esset, nec substantia, nec accidens, adeóque in genere entis incognito antiquis. prob. non esset substantia; quia hæc exigit accidentia, quamvis iis possit supernaturaliter spoliari: hic autem modus omnia à se distincta excluderet: neque esset accidens; quia hoc saltem exigit naturaliter inesse subjecto substantiali: hic autem modus omnem substantiam excluderet.

Varia alia argumenta adducit Izquierdo *loco cit.* Ulloa, & alii, quæ brevitatis causâ omitto. Addo solùm, quòd adstruentes complementa extrinseca hinc inde magnas difficultates incurrant circa varias Theologicas opiniones, &, ùt ait Izquierdo *tract. 10. disp. 31. quæst. 4. num. 262.* quasi compedibus præpediti incedant: unde, cùm utrinque occurrant difficultates maximæ, malim saltu uno eas transilire, post quas planior dein via occurrit, quæque, saltem mihi, existimatur à SS. PP. magis indigetari: & hinc mihi videtur nostra sententia præ opposita defendenda; quia aliqua defendi debet. Quid absolutè verum sit, patebit, ùt speramus, in cœlis.

ARTICULUS IV.

Respondetur objectionibus.

§39. OB. 1. Evidens signum distinctionis realis est mutua separabilitas: sed inter essentiam Divinam, & volitionem liberam mundi, datur mutua separabilitas: ergo datur distinctio realis. Confirm. Separabilitas quoad locum, vel tempus, est evidens signum distinctionis realis: ergo etiam separabilitas quoad existentiam. Resp. dist. maj. est signum distinctionis separabilitas essentialis, seu quoad essentiam. conc. maj. separabilitas tantùm terminativa, seu quoad terminationem, aut denominationem, & quidem separabilitas tantùm antecedens, non consequens. neg. mai. & dist. min. datur separabilitas essentialis, seu quoad essentiam. neg. min. tantùm terminativa, seu quoad terminationem, vel denominationem, & quidem tantùm antecedens, non consequens. conc. min. & neg. conf. Sensus distinctionis patet ex *num. 522.* Hoc argumentum, ùt Gormaz, ait, est petitio principii; quia adversarii assumunt tanquam principium, quòd aliquid tantùm terminativè separabile non possit esse identificatum DEO, idque ulteriùs non probant.

Ad confirm. neg. conf. Quæ separantur quoad locum, vel tempus, sunt necessariò creaturæ; DEUS enim est necessariò æternus, & immensus: ergo separantur simpliciter quoad essentiam; neque enim in creatis admitti debet mysterium simile mysterio Trinitatis. Ubi tamen nota, nos non admittere, quòd terminatio, & essentia Divina distinguantur quoad existentiam, in hoc sensu, quasi darentur duæ illarum existentiæ separabiles; hoc enim est falsum: sed tantùm, quòd essentia sit necessariò identificata existentiæ, terminatio verò potuisset illi existentiæ non identificari, adeóque nullam habere existentiam. Dices: ergo juxta nos aliquid, quod de facto est DEUS, scilicet volitio mundi, potuisset non esse, & quod defacto non est, scilicet nolitio, potuisset esse DEUS: hoc est imperceptibile: ergo. Respondet iterum Gormaz, hoc argumentum esse petitionem principii: ego dist. 1. part. illati. potuisset non esse essentialiter. neg. tantùm terminativè. conc. dist. etiam 2. part. antecedenter. conc. consequenter. neg. illatum. & dist. sic min. subsumpta, neg. conf.

§40. Ob. 2. Mysterium SS. Trinitatis est longè aliud, quàm nos fingimus mysterium libertatis Divinæ: ergo non est paritas ab uno ad alterum. prob. ant. In illo mysterio tantùm verificatur, quòd duo realiter distincta identificentur realiter in tertio: non verò, quòd duo realiter distincta sint divisim identificabilia eidem tertio, ita, ut unum sit, & alterum non sit, seu non existat: ergo. Resp. dist. ant. est aliud materialiter. conc. ant. formaliter. neg. ant. & conf. ad prob. neg. conf. Utique non conveniunt duo hæc mysteria quoad omnia, sed in eo, quòd duo realiter identificata non conveniant quoad omnia prædicata: e. g. in priori *Natura est communis, filiatio non est communis; natura non est producta, filiatio est producta.* in 2do *natura est necessaria: terminatio est contingens.*

Quòd autem in mysterio priori omnia realiter identificata simul existant: in 2do autem etiam quidem realiter identificata simul existant, seu simul sint: non verò simul sint, quæ realiter antecedenter identificabilia fuerunt, ostendit quidem, esse hoc mysterium materialiter, sed non formaliter aliud; neque etiam difficilius; quia, ùt rectè Ulloa *de DEO disp. 1. num. 79.* in contradictoriis non datur magis, & minùs: ergo si possunt in Divinis vinci prædicata priora, poterunt etiam po-

posteriora: nec videtur minùs difficulter perceptibilis mediata distinctio à se ipso, quàm separabilitas à se ipso; quia tota difficultas etiam separabilitatis à se ipso oritur ex eo, quòd idem non possit simul esse, & non esse: quod eodem modo apparenter opponitur mediatæ distinctioni: vide P. Rhem *num. 39.* Differentiæ autem materialis inter hæc mysteria ratio est, quòd Relationes Divinæ non sint oppositæ quoad existentiam; sed potiùs essentialiter petant coëxistere: at verò terminationes liberæ opponuntur quoad existentiam; quia DEUS non potest simul idem velle, & nolle: Ubi nota axioma illud: *In DEO omnia sunt communia*: hoc est, identificabilia, vel identificata: utique intelligendum esse de iis, quæ simul existunt: non verò de iis, quæ non existunt: quare nolitio, & volitio non debent posse invicem identificari.

541. Ob. 3. Non existere essentiam est non existere rem ipsam: ergo etiam existere essentiam, est existere rem ipsam: atqui essentia actuum contingentium omnium possibilium in DEO existit: ergo existunt omnes actus contingentes DEI possibiles, adeóque etiam nolitio mundi: & quidem necessariò; quia ejus essentia necessariò existit: quod est falsum. Resp. retorquendo argumentum. Produci essentiam, est produci rem ipsam: ergo non produci essentiam, est non produci rem ipsam: ergo, cùm essentia non producatur, neque producitur filiatio. Resp. 2dò. dist. 1. conf. in creatis, conc. in Divinis, neg. conf. non enim omnia prædicata sunt communia. Ant. concedi potest; quia nulla deficit, aut producitur essentia, nisi sit creata, in qua non admittitur distinctio virtualis.

542. Ob. 4. Quod existit, ut potuisset non existere, producitur: sed sic existit libera volitio DEI: ergo. Confir. 1. Quod existit, ut potuisset non existere, imperfectè existit, & est imperfectio: ergo non potest identificari DEO. Confir. 2dò ex Pallavicino. Talis volitio posset à DEO contemni: ergo non est aliquid Divinum. Confir. 3. Talis terminatio haberet existere, sive esse, ex beneficio DEI: ergo esset creatura. Resp. dist. maj. Quod existit, ut potuisset non existere quoad essentiam. conc. maj. quoad terminationem tantùm. neg. maj. & dist. sic min. neg. conf. Adde, quòd omne, quod producitur tanquam creatura, vel ens ab alio, possit etiam consequenter iterum destrui, vel non existere, saltem de absoluta DEI potentia, quod non convenit huic terminationi.

Ad 1mam confir. redit eam distinctio; cùm enim libera volitio DEI, supposito, quòd existat, habeat identificatam essentiam, & existentiam Divinam infinitè perfectam, non potest imperfectè existere. Neque contingentia, aut defectibilitas tantùm terminativa, & secundùm quid, atque duntaxat antecedens, ùt ait Gormaz *num. 818.* est imperfectio: sed aliquid requisitum necessarium ad conciliandam libertatem Divinam cum simplicitate. Neque est oppositа perfectioni simpliciter infinitæ ex hoc ipso, quòd cum ea sit identificabilis. Sed neque esset in DEO major perfectio, si volitio non esset terminativè defectibilis; quia tunc ipse non esset liber.

Ad 2dam confir. dist. ant. posset contemni quoad essentiam. neg. ant. quoad terminationem; subdist. antecedenter, aut quando non existeret. omitt. ant. consequenter, & quando existit. neg. ant. & dist. conf. non est aliquid Divinum antecedenter, & quando non existit. conc. conf. consequenter, vel quando existit, neg. conf. Responsionis explicatio habetur ex *num. 522.* & seq. Ad 3. confirm. dist. ant. haberet ex beneficio DEI esse indistinctum ab essentia Divina. omitt. ant. distinctum. neg. ant. & conf. Haunoldus *num. 360.* ait, non terminationem accipere beneficium: sed per eam aliis tribui beneficium, eámque se habere ùt quo, non ùt quod. Verbo: si per hos terminos non intelligitur aliud, quàm esse in libera potestate DEI, ut potiùs detur terminatio volitionis, quàm nolitionis, totum admittitur: si aliquid amplius, explicetur etiam clariùs.

543. Ob. 5. Implicat, ut DEUS sit indifferens ad esse DEUM, vel non esse DEUM: atqui hoc juxta nos contingeret: ergo. prob. min. Volitio Divina est DEUS: sed volitio Divina est indifferens, ut sit DEUS: ergo DEUS est indifferens, ut sit DEUS. Resp. retorq. arg. Implicat, ut DEUS sit distinctus ab essentia Divina: sed hoc contingeret juxta adversarios, utpote Catholicos: ergo. prob. mi. Filius est essentia Divina: sed Pater est distinctus à Filio: ergo Pater est distinctus ab essentia Divina: atqui Pater est DEUS: ergo DEUS est distinctus ab essentia Divina. Scilicet hic modus argumentandi non procedit in Divinis, ubi non semper identificata conveniunt in omni prædicato. In forma conc. maj. neg. min. ad prob. dist. maj. volitio est DEUS, cum aliqua tamen distinctione virtuali ab essentia, vel cum discrepantia in aliquo prædicato. conc. maj. sine ista. neg. maj. & dist. min. est indifferens volitio essentialiter sumpta. neg. min. terminativè sumpta. subdist. antecedenter. conc. mi. consequenter. neg. mi. & conf. Nec dicas, purè Divinum esse purè necessarium; hoc enim ipsum est, quod negamus, addita tamen semper solita modificatione.

544. Ob. 6. Si possunt identificari essentia simpliciter necessaria, & actus contingens, possunt etiam identificari ens æternum, & temporale: sed hac ratione volitiones Divinæ non deberent esse ab æterno: ergo. Resp. retorq. arg. Si potest identificari Filius productus, & natura non producta: id quod est Pater, & Filius realiter distinctus à Patre &c. potest etiam identificari ens temporale, & æternum: quamcunque adversarii dabunt disparitatem, serviet illa etiam nobis. In forma neg. maj. Ratio negandi inprimis est ipsa authoritas gravissima SS. PP. & Theologorum, asserentium, quòd, quidquid in DEO est, æternum sit, à qua recedere non licet: imò neque contra istam authoritatem admittenda sunt mysteria in DEO, aut distinctiones virtuales, vel discrepantiæ in prædicatis. Cùm ergo, quidquid in DEO est, habeat existentiam æternam, nec sit ulla prorsus ratio dicendi, quòd existentia æterna non communicet prædicatum æternitatis cuilibet identificato, non est ulla ratio dicendi, quòd non omnia sint æterna: temporale autem æternum esse non potest, adeóque nec æterno identificari. Rursus, si temporale identificaretur DEO

æterno,

æterno, deberet ipse priùs exstitisse sine illo temporali, & postea per identitatem acquirere istud: hoc autem esset apertè mutari, quod DEO repugnat: ergo.

545. Dices: Juxta nos DEUS esset mutabilis: ergo. prob. ant. DEUS potuisset habere nolitionem mundi: sed tunc fuisset alius DEUS, adeóque mutatus: ergo. Conf. 1. Si DEUS in tempore identificaret sibi aliquam nolitionem, mutaretur: ergo, si potuit ab æterno eam sibi identificare, potuit ab æterno mutari. Confir. 2dò. Si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, esset alius, & mutaretur: ergo etiam mutaretur DEUS, si haberet nolitionem, quam modò non habet. Resp. Quomodo ergo adversarii ostendunt, DEUM esse magis immutabilem, quàm sit homo, ex quo capite eos impugnat Izquierdo? nam immutabilitas tandem stat juxta ipsos in hoc, quòd detur DEUS, & verum semper sit, rem fuisse, vel esse: quæ immutabilitas datur ferme in quolibet homine. 2dò quomodo non mutatur juxta ipsos volitio DEI, quando objectum destruitur? Sed quidquid de hoc sit, neg. ant. ad prob. neg. min. Sicut non est alius DEUS Pater, & alius Filius, quamvis ille habeat Paternitatem, & iste Filiationem: ita non est alius DEUS nolens, & alius volens, quamvis sint diversæ terminationes; quia scilicet manet eadem essentia Divina, antecedenter capax identificandi sibi terminationem, aut volitionis, aut nolitionis.

Ad 1mam confirm. conc. ant. ex dictis *num. 544.* neg. conf. & paritatem. Non mutatur illud, quod à parte rei semper eodem modo se habet: atqui DEUS semper à parte rei, in omni instanti imaginabili, eodem modo se habet, & solùm in signo aliquo rationis potuisset aliter, terminativè tantùm, se habere, non transeundo ab uno statu ad alium, vel ab una terminatione ad aliam, aut à privatione unius ad habitum: sed unum statum præ alio immutabiliter assumendo, unam terminationem præ alia pro tota æternitate sibi identificando. Ad 2dam confirmat. retorqueo arg. & quæro, quare Pater, non procedens à Filio, non sit alius DEUS, quàm Spiritus Sanctus ab eo procedens. Debet responderi; quia est in ipso eadem immutata essentia; at si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, mutaretur essentia DEI; quia hæc, ùt ex fide habemus, modò tantùm est capax identificandi sibi unam Personam procedentem à solo Patre: in altero autem casu esset capax identificandi sibi duas. At verò essentia Divina est antecedenter capax sibi identificandi non tantùm unam, sed duas terminationes, non quidem simul, sed divisim; nam essentia Divina exigit posse, tum velle, tum nolle. In forma neg. conf. Hæc responsio suo modo etiam applicari potest ad 1mam confirmat; nam etiam essentia Divina non est capax identificandi sibi aliquid temporale.

546. Ob. 7. Ariani, ut probarent, Verbum Divinum, seu Filium DEI, esse creaturam, dicebant, eum contingenter, & liberè existere: at verò SS. PP. ut tuerentur, eum esse DEUM, & Patri consubstantialem, defendebant, eum necessariò existere: ergo SS. PP. admittebant, quòd omne contingenter existens, non sit DEUS: sed volitio libera ita existit: ergo. Resp. cum Haunoldo, Gormaz, & aliis dist. 1mam. part. ant, dicebant, eum contingenter existere tantùm quoad terminationem aliquam. neg. etiam quoad essentiam. conc. dist. etiam partem 2. ant. SS. PP. defendebant, eum necessariò existere quoad essentiam. conc. quoad omnia prædicata Filii quà talis; subdist. inferendo id præcisè ex reali identitate cum DEO. neg. ex aliis rationibus. conc. ant. & neg. cons. at subsumptum dist. volitio libera contingenter existit quoad essentiam. neg. secundùm quid, quoad terminationem, & tantùm antecedenter. conc. & neg. ult. cons.

547. Ariani, ùt refert D. Athanasius, ita discurrebant cum mulierculis. Habuistine filium, antequam pareres. Illis respondentibus, quòd non: inferebant: ergo tu major natu es filio tuo: ergo etiam Pater Divinus major natu est Filio suo, seu Verbo. Quare, ut Filium Patre minorem facerent, voluerunt, eum nasci in tempore, & liberè, non aliter, ac generantur homines à suis parentibus. Econtra SS. PP. ut tuerentur Filium Patri æqualem, dicebant, esse generatum ab æterno, & necessariò, ac esse inseparabilem à Patre. Sic Toletanum XI. *Nam si attendamus illud, quod Scriptura Sancta dicit de sapientia: splendor est lucis æternæ: sicut splendorem luci videmus inseparabiliter inhærere, sic confitemur, Filium à Patre separari non posse.* S. Augustinus contra Maximinum *Arianorum Episcopum l. 3. c. 14. paulò ante medium* de Filio Divino ait: *Non natus ex tempore, sed gignenti coæternus, sicut splendor ab igne genitus gignenti manifestatur æquævus:* qua ratione PP. ostenderunt, Patrem Divinum non necessariò esse priorem tempore, quàm Filium.

Tam Ariani, quàm SS. PP. loquebantur maximè de Filio, concretivè sumpto, hoc est, de ipso, ùt involvente essentiam: de quo utraque pars maximè erat solicita: illi, ut probarent, Filium habere essentiam, & substantiam aliam à Patre: isti, ut monstrarent, Filium esse Patri consubstantialem. Ariani volebant, Filium, concretivè sumptum, esse generatum in tempore; sic enim fuisset alterius essentiæ; quia nihil temporale potest identificari essentiæ Divinæ ex *num. 544.* SS. PP. maximè contendebant, ut Filium tuerentur æternum, & ab æterno genitum, & hoc maximè probant textus allati ab Aldrete *disp. 9. de voluntate DEI sect. 3.* quod minimè negamus.

548. Quòd si quæstio instituatur de ipsa Personalitate Filii ùt distincta ab essentia, etiam concedo, assertam esse à Patribus necessariam, & indefectibilem: at nego, hoc eos intulisse præcisè ex eo, quòd ipsa sit realiter identificata cum essentia Divina: sed intulerunt tum ex hac identitate, tum ex aliis rationibus, saltem implicitè, aut tacitè subintellectis, scilicet illis, quibus in tractatu de Trinitate probatur, Filium à Patre non liberè, sed naturaliter, adeóque indefectibiliter genitum. e. g. ex eo, quòd Filius sit sapientia, & virtus Patris, & Pater non potuerit esse sine sapientia, ac virtute, probant SS. PP. (quos tacito nomine refert, & sequitur S. Augustinus *de Trinitate l. 6. c. 1.*) quòd non potuerit esse sine Filio &c. de quibus rationibus vide Ruiz *de Trinitate disp. 92. per totam.*

Rursus Patres saltem subintellexerunt, Personalitatem Filii non esse exercitium liberum vo-

luntatis Divinæ, neque supponere exercitium libertatis creatæ, aut Divinæ, ùt supponunt actus contingentes intellectûs Divini: aliunde autem esse realiter identificatam essentiæ, nec esse ullam necessitatem admittendi in ea Personalitate novum mysterium defectibilitatis, etiam tantùm terminativæ, & secundùm quid, ac etiam duntaxat antecedentis. Tandem necessitas Personalitatis Divinæ, si non haberetur ex ratione, sufficientissimè haberetur ex traditione, quæ est aliqua species revelationis Divinæ: & ex hac potuerunt Patres asserere, Personalitatem Filii necessariam esse: quæ tamen traditio, vel revelatio non habetur circa terminationes contingentes, de quibus loquimur. Imò, an terminatio liberæ volitionis DEI, talis vel talis sit, Patres formaliter non examinârunt, nec declarârunt: quamvis ita de libertate Divina passim loquantur, ut putemus, eos potiùs nostram, quàm adversam sententiam amplexuros fuisse, si quam amplexi fuissent.

549. Dices. 1. SS. PP. contra Arianos ita argumentabantur: Filius est DEUS: ergo necessariò existit: ergo non potuit non esse: ergo non potuit liberè produci: sed hæc argumentatio juxta nos esset nulla: ergo. Respondeo. Arriaga quidem ait, SS. PP. ita argumentatos fuisse, sed non probat: nec etiam textus adducti ab Aldrete citato *num. 547.* id probant: & SS. Patres potiùs volebant probare, quòd Filius sit DEUS, quàm ex hoc alia prædicata inferre; nam, si Ariani admisissent, Filium esse DEUM, de aliis difficultas non fuisset. Unde Filium esse necessariò genitum, fuit responsio data à SS. PP. ad argumenta Arianorum; cùm enim isti vellent probare, eum esse Patre minorem quoad ætatem, eoquòd voluntariè, seu liberè genitus sit, sicut productæ sunt creaturæ in tempore, SS. PP. respondebant, Filium esse necessariò genitum, sicut nascitur splendor ex luce, vel etiam lux ex sole, adeóque non debere esse ætate minorem.

Dein, si etiam ita argumentati fuissent, maximè volebant inferre, quòd existentia ipsius sit necessaria, & indefectibilis, adeóque eadem cum substantia, vel essentia Patris, quod negabant Ariani: nos verò facilè admittimus; nam etiam essentia volitionis liberæ est necessaria, ùt sæpe jam dictum est. Nec dicas, PP. supposuisse, quòd nulla terminatio, vel prædicatum possit identificari essentiæ Divinæ, quod non sit æternum, ac necessarium; nam quòd nihil non æternum, possit DEO identificari, hoc quidem facilè concedimus: quòd nihil non absolutè, & antecedenter etiam necessarium possit DEO identificari, negamus, Patres supposuisse: sed ad summum supposuerunt, quòd nihil, quod sit Filiatio, & non sit absolutè necessarium, possit DEO identificari. Cur autem potiùs Filiatio, quàm aliud prædicatum, debeat necessaria esse, desumendum est, ùt dictum *n. 548.* ex aliis rationibus, & vel maximè ex traditione, vel revelatione. In forma om. prim. enthym. dist. mi. subsump. argumentatio est nulla, si sumatur in sensu legitimo neg. min. in alio sensu. omitt. min. & neg. cons. Scilicet debent subintelligi illa, quæ diximus, & argumentatio erit optima. Quòd autem SS. PP. eas rationes non expresserint, ideò factum; quia non erat opus; nec enim erat de his controversia, &, si Ariani admisissent, Filium Patri esse consubstantialem, non fuissent difficiles in admittendo, Filium à Patre esse inseparabilem; cùm mysterium libertatis Divinæ non facilè transtulissent ad Filiationem. Imò de hoc fortè Ariani non cogitârunt, qui de essentia Filii maximè cum SS. Patribus contendebant.

Dices 2. Ariani docuerunt, Verbum esse Filium voluntatis DEI, seu esse liberè productum: SS. Patres hoc negârunt: ergo nihil liberè productum potest DEO esse intrinsecum: atqui terminatio contingens esset liberè producta, & intrinseca DEO: ergo. Resp. conc. 1mo. enthymemate. neg. min. subsumpt. quia terminatio non est producta; aliàs foret nova Persona, distincta à producente: sed tantùm est identificata. Dein jam responsum *à n. 546.* ad id, quod objectum de Filiatione, seu Verbo liberè producto. Ut tamen pateat, quid Ariani voluerint dicere per hoc, quòd Verbum sit Filius voluntatis, adscribo verba S. Hilarii Pictavienſ. *libro contra Constantium jam vitâ functum circa med. editionis Parisiensis a. 1685. folio 293.* ubi de Conciliabulo Seleucienſi, & de vocibus *Homousios* & *Homiusios* scribens, refert responsum cujusdam Ariani ad suam quæstionem: *Ego*, ait, *quendam eorum, qui fortè ad me pertentandum accesserat, quasi ignorans rerum gestarum percontatus sum, quid sibi vellet istud, ut, qui unam substantiam Filii esse cum Patre damnâssent, vel esse similis substantiæ denegâssent, dissimilitudinem damnarent. Tunc mihi ait, Christum DEO similem non esse, sed similem Patri esse. Rursus hoc obscurius mihi videbatur. De quo cùm iterum interrogarem, tunc hæc ita locutus est. Dico, eum dissimilem DEO esse, similem Patri posse intelligi; quia Pater voluisset creaturam istiusmodi creare, quæ similia sui vellet, & idcirco similem Patri esse; quia voluntatis esset potiùs Filius quàm Divinitatis; dissimilem autem DEO esse; quia neque DEUS esset, neque ex DEO, id est, de substantia DEI natus esset. Hæc audiens hebui, neque credidi, donec publicè ex consensu omnium eorum prophanissimæ hujus similitudinis ratio prædicaretur.* Ex quo patet, Arianos per Filium voluntatis non intellexisse, nisi creaturam voluntati Divinæ conformia volentem productam: qualem esse Christum negâsse Patres nemo dubitat.

550. Ob. 8. Volitio DEI necessaria, est simpliciter infinita in volendo: ergo sine alia terminatione etiam vult contingentia. Confir. Juxta nos DEUS posset crescere quoad velle: hoc non potest dici: ergo. Resp. dist. ant. est infinita in volendo intra suam lineam. conc. ant. extra illam. neg. ant. & neg. cons. Simile quid respondemus de scientia Divina *num. 299.* Ad conf. neg. maj. Crescere significat additionem successivam, quæ in DEO non datur. Si autem per crescere tantùm intelligas habere ab æterno plura decreta, inprimis minùs propriè loqueris: dein in nostro systemate tantùm est unum realiter, & virtualiter decretum, quo DEUS potuit plura, vel pauciora pro libitu decernere, in quo nihil est absurdi. Si etiam supponas decreta virtualiter distincta, juxta Authores ea admittentes non est absurdum, admittere, quòd DEUS possit habere pro libitu plura, vel pauciora talia decreta.

551.

551. Ob. 9. Si terminatio contingens volitionis esset realiter identificata DEO, deberet habere omnes perfectiones simpliciter simplices, vel absolutas: atqui istas non potest habere: ergo. prob. mi. Inter perfectiones simpliciter simplices, & absolutas etiam est esse absolutè necessarium: item posse identificari nolitioni actu existenti: atqui has perfectiones non potest habere terminatio contingens volitionis, ùt patet: ergo. Resp. retorq. arg. Inter perfectiones absolutas etiam est esse communicabile tribus, esse identificabile cum Filio: sed has non potest habere Paternitas: ergo. In forma dist. maj. terminatio deberet eas perfectiones habere identicè, substantivè, & neutraliter. conc. maj. deberet habere denominativè, vel adjectivè. neg. maj. & dist. sic mi. neg. cons. ad prob. dist. iterum mi. ùt priùs, & neg. cons.

Prædicata, quæ competunt naturæ, ùt virtualiter, vel certè, ùt quidam volunt, speciali modo formaliter, distinctæ à Personalitatibus, vel terminationibus contingentibus, non debent haberi à Personalitatibus, vel terminationibus denominativè, vel adjectivè, seu ita, ut illa prædicata possint eas terminationes, vel Personalitates, immediatè denominare, vel tanquam adjectiva istis attribui; neque enim verum est: *Paternitas est communicabilis tribus: est identificabilis Filio*: & pariter neque verum est: *Volitio mundi est absolutè necessaria: est identificabilis nolitioni ejusdem mundi.* Sed ea prædicata debent tantùm haberi ita, ut per modum substantivi possint prædicari: & sic verum est: *Paternitas est communicabilitas cum tribus*: *Volitio est absoluta necessitas existendi*: item *Volitio est antecedens identificabilitas cum nolitione*: scilicet est essentia Divina, quæ est comunicabilis tribus, absolutè necessaria, & identificabilis antecedenter nolitioni. Hæc responsio supponit distinctionem virtualem inter prædicata necessaria, & contingentia, quam dari infrà probabimus *disp. 5. de Trinitate.* Qui eam distinctionem negant, distinguunt maj. deberet habere eas perfectiones ipsa terminatio formaliter accepta. neg. realiter accepta. conc. Sed hanc responsionem non sufficere, infrà ostendemus.

552. Ob. 10. Vel terminatio contingens, ùt distincta ab essentia, est perfectio, vel non est perfectio: neutrum potest dici: ergo. prob. min. Si est perfectio, tunc tam terminatio volitionis, quàm terminatio nolitionis erit perfectio: sed utramque DEUS habere non potest: ergo dabitur in DEO privatio a icujus perfectionis, e. g. nolitionis, quod dici non potest; cùm DEUS debeat esse summè perfectus. Si autem non est perfectio, tunc erit imperfectio, quæ DEO repugnat: dein videtur ex se absurdum dicere, quòd id, quod est realiter DEO identificatum, non sit perfectio. Resp. conc. maj. neg. mi. ad prob. aliqui admittunt, illam terminationem, ùt distinctam ab essentia, esse perfectionem: alii negant, prout scilicet sentiunt de Paternitate, ac Filiatione, & Spiratione passiva in Divinis, quas aliqui volunt esse perfectiones, etiam prout sunt distinctæ ab essentia: alii negant, esse perfectiones, prout sunt distinctæ: sed ajunt, esse quidem perfectas, vel habere perfectionem, sed tantùm illam, quæ est essentiæ, sicut sunt existentes per unam existentiam, non autem habent plures existentias, de qua re videatur Muniessa *de essentia, & attributis DEI disp. 3. sect. 4.* & Ulloa *de DEO disp. 2. cap. 6. & seq.* Cum his, & aliis inferiùs *disp. 5. de Trinitate* dicam & ego, non esse perfectiones virtualiter distinctas ab essentia: neque tamen propterea sunt imperfectiones; sed ad summum erunt prædicata neutra. Hac ratione facilè ostenditur, in DEO nunquam dari privationem perfectionis. Sed de hoc plura suo loco.

553. Qui admittunt has terminationes, etiam ùt virtualiter distinctas, esse perfectiones, ad primam part. illius probat. minoris omittunt maj. & conc. mi. negant autem cons. quæ non est legitima; quia tamen non datur in DEO privatio alicujus perfectionis, ùt ait Gormaz; hæc enim est carentia in subjecto capaci: DEUS autem non caret unquam ulla perfectione, cujus est capax; nam in signo priori, seu indifferentiæ, non est capax nolitionis; aliàs non esset indifferens, sed jam determinatus: neque in signo posteriori DEUS est capax nolitionis; quia tunc habet jam volitionem, quæ essentialiter excludit nolitionem: neque etiam deinceps est ejus capax ob suam immutabilitatem.

Si dicas, saltem admittendam in DEO carentiam alicujus perfectionis. Respondent isti authores, non esse absurdum, admittere carentiam perfectionis alicujus, cujus capax non est. Sic datur in DEO carentia omnium perfectionum mixtarum. Si urgeas, non debere admitti in DEO carentiam perfectionis simpliciter simplicis. Respondent, terminationem illam, ùt distinctam, non esse perfectionem simpliciter simplicem (de qua re *num. 12. & seq.*) quia melior non est, quàm omnis alia cum ipsa non identificabilis; nam, si etiam nolitio perfectio est, ùt argumentum supponit, cum ea volitio neque in tertio identificari potest. Si dicas: neque admittendam in DEO carentiam perfectionis simpliciter talis. Resp. dist. ill. si ei determinatè debeatur, vel non aliunde compensetur. conc. secus, neg. illatum. perfectio autem nolitionis compensatur per volitionem. Sic etiam loquuntur de Patre, & Filio, quorum prior non habet filiationem, posterior non habet paternitatem, quin sint imperfecti, aut careant perfectione debita. Si autem ulteriùs objiceretur, DEUM saltem carituram aliqua perfectione non compensata per æquivalentem, si haberet puram omissionem liberam, fors respondebunt cum Arriaga *disp. 27. de DEO num. 81. & disp. 29. num. 23.* (cujus rationem obiter adduximus *n. 535.*) non esse possibilem puram omissionem liberam in DEO.

ARTICULUS V.

An Decreta DEI distinguantur inter se virtualiter.

554. Quæstio est, an inter varia decreta DEI, e. g. collativum auxilii, prædesinitivum, permissivum, reprobativum, prædestinativum &c. detur distinctio plùs quàm formalis, seu rationis ratiocinatæ, ita, ùt verè contradictoria de ipsis verifi-

centur, an non: ad quam resolvendam prænoto 1mò, licèt in creatis actus intellectûs, & voluntatis plùs quàm formaliter sint distincti, non etiam in DEO debere ita esse distinctos; nam inprimis in actibus Divinis realis distinctio dari non potest: virtualis autem secum affert mysterium simile mysterio SS. Trinitatis; unde nec ista admitti debet, nisi, ùt ait Muniessa *disp. 8. sect. 1. n. 7.* mysteria fidei eam cogant admittere, aut, nisi efficacissimis rationibus probetur: atqui ratio, quòd unus sit actus intellectûs, alter voluntatis, non est efficacissima ad probandam distinctionem istam: ergo. In hoc communiter nostri consentiunt, dum negant distinctionem virtualem inter prædicata Divina absoluta, & necessaria: qualia etiam sunt cognitio necessaria DEI de sua existentia, & amor sui ipsius: quorum unus est actus intellectûs, alter voluntatis.

555. Neque dicas, cognitionem debere prælucere, & dirigere ad volitionem, seu amorem, consequenter debere ad hunc pro priori naturæ præsupponi; nam non est cognitio Divina à parte rei prior ad amorem, sed est tantùm specialis modus tendendi actûs Divini, ex natura sua simul cognoscentis, & amantis, tali tamen modo, ut amet; quia cognoscit: non vicissim cognoscat; quia amat. Unde illa prælucentia, vel directio non est formalis, sed tantùm eminentialis: & non præcedit pro priori naturæ, sed tantùm pro priori rationis; atque consistit in dicto speciali modo tendendi actûs Divini. Sic quoque, & non aliter admitti debet in ordine ad actus Divinos illud axioma, *Nihil volitum, quin præcognitum.*

Unde etiam reduplicationes, quæ solent hîc fieri, à parte rei plus non significant, quàm eundem actum esse simul cognitionem, & volitionem, & habere specialem illum modum tendendi. Eadem ratione etiam explicari debet, quòd cognitio alliciat ad amorem, scilicet allicientia æquivalenter tali, seu eminentiali, contenta in speciali illo modo tendendi, ferme sicut quando voluntas creata uno eodémque actu vult finem, & media, volitio finis allicit, & determinat formaliter ad volitionem mediorum. Videatur Muniessa *de essentia, & attributis Divinis disp. 8. sect. 1.* Quod autem dictum hîc de scientia visionis necessaria, & amore necessario, idem dicendum de scientia visionis contingente, & amore, seu volitione contingente, ùt patet consideranti. Dico: scientia visionis, non scientia media; quia, cùm scientia media constituat libertatem DEI in actu 1mo, non potest esse per identitatem etiam virtualem connexa cum actu 2do, sed debet esse separabilis ab actu secundo, seu potens existere sine isto; aliàs tolleretur libertas: quæ autem sunt inter se separabilia, sunt virtualiter distincta, utpote verificativa prædicatorum contradictoriorum.

556. Prænoto 2dò, DEUM posse objecta disparata, vel etiam, quorum unum dependet ab altero, tanquam effectus à causa, vel finis à medio, aut vicissim, unico realiter, & virtualiter indivisibili decreto decernere; nam id potest etiam homo; quamvis enim hic possit per duos actus talia objecta successivè velle, e. g. priùs sanitatem, postea medicinam, tamen est innegabile, quòd per unicum actum possit simul velle sanitatem tanquam finem, & medicinam tanquam medium. Quare ex eo, quòd objecta sint inter se distincta, aut unum sit causa, alterum effectus, unum finis, alterum medium &c. non sequitur, quòd etiam volitio unius sit distincta à volitione alterius, vel causa volitionis alterius &c. nisi fortè in sensu purè formali. His notatis

557. Dico. DEUS unico realiter, & virtualiter indivisibili actu omnia simul decernit, nec datur distinctio plùs quàm formalis inter decreta Divina. ita S. Thomas *1. part. quæst. 19. art. 5. in corp.* dicens de DEO, *Uno actu vult omnia.* Sequuntur Granadus, Molina, Valentia, Antonius Perez, Borull, Aranda, Haunoldus, Rhem, Sagara, Esparza, Muniessa *de essentia, & attributis DEI disp. 8. sect. 4. num. 58.* & alii ab hoc citati. Sententiam hanc probat Esparza *l. 1, q. 27. de DEO a. 3. & seq.* fusè ex Scripturis, & PP. ùt videri potest. Ego probo ratione, & 1mò negativa. Distinctio virtualis admitti non debet, nisi, ubi fides, aut gravissima ratio nos cogit: atqui in nostro casu neutra nos cogit: ergo. maj. admittitur. min. prob. solutione objectionum. Accedit, quòd admittendæ forent, saltem juxta plurium sententiam, plurimæ tales distinctiones ratione scientiarum mediarum, visionis, decretorum indifferentium, efficacium, objectorum sibi invicem subordinatorum, disparatorum &c.

558. Prob. conclusio 2dò. DEUS antecedenter ad omne exercitium libertatis suæ habet scientiam mediam de omnibus sub quacunque conditione contingenti futuris, adeóque est instructus plenissima, & comprehensiva notitia rerum omnium decernibilium: simul etiam omnipotens est: ergo potest simul omnia decernere unico virtualiter actu: ergo defacto ita decernit. prob. ant. DEUS non potest aliquid decernere faciendum, vel omittendum, nisi sciat illud possibile, & compossibile cum aliis, adeóque cognoscat etiam alia omnia; aliàs cæco modo decerneret, & cæco modo eligeret unum ex infinitis aliis generibus, speciebus, & individuis possibilium, si hæc antecedenter non cognosceret: ergo debet antecedenter ad decretum habere omnem completam scientiam simplicis intelligentiæ de omnibus possibilibus. Et de hoc nemo dubitat, etiam ex eo, quòd hæc scientia sit prædicatum absolutè necessarium; talia autem prædicata ex omnium sententia præcedant prædicata contingentia, & libera.

Insuper DEUS nihil potest decernere, nisi ùt gubernator infinitè sapiens, atque prudens: ad hoc autem requiritur, ut, antequam aliquid decernat, sciat non tantùm, quid ex illa re, sed quid etiam ex qualibet alia, imò ex infinitis cujuslibet rei cum alia combinationibus, aut coëxistentia, vel oppositione, aut omissione sequatur; aliàs non infinitè sapienter decerneret; quia alius cum majore notitia sapientiùs decerneret, ùt est ex se clarum; ergo debet DEUS ante omne suum decretum habere totam scientiam mediam de omnibus conditionatè futuris. Addo tamen 1. hanc necessitatem habendi ante omne decretum scientiam mediam, ita latè acceptam, non oriri ex eo, quòd aliter libertas creata non salvaretur; nam tamen salvaretur sufficienter per partialem, ut ita dicam, scientiam mediam, de eo, quod hic

& nunc concernit libertatem creatam. 2. licèt decretum DEI, ùt ponitur, indivisibile, sit realiter acceptum impedibile à creatura, non tamen est impedibile formaliter acceptum, saltem quoad omnes formalitates; nam multæ formalitates decreti non habent connexionem cum libertate creata; quis enim dicat, impedibilem fuisse à creatura e. g. eam formalitatem decreti, qua DEUS decrevit, tot condere stellas, tot species animalium, aut herbarum &c. Hinc si creatura e. g. aliter ageret, quàm fuerit prævisum, & prædefinitum, foret tunc quidem aliud realiter decretum, sed tamen plurimas formalitates haberet easdem cum hoc decreto, quod modò datur.

Probatur jam prima conf. Qui plura comprehendit, & scit de eventibus conditionatè futuris, potest plura uno actu decernere; quia objectorum dependentia, causalitas, vel successio &c. non impedit unitatem decreti ex *num. 556.* ergo. Sic, ùt ait Granadus, quò magis architectus comprehendit totam structuram palatii, eò plura simul jubet parari: sic, ùt ait Sagara, quò plura Rex prævidet circa expeditionem bellicam, eò pluribus simul providet: ergo, cùm DEUS prævideat omnia, simul omnia potest decernere. Et certè assignari non potest, quid DEO omniscio, & omnipotenti desit, quò minùs simul omnia decernere possit. Secunda conf. prob. 1. Posse decernere omnia simul, & id non facere, provenit, vel ex imperfectione potentiæ physica, aut morali, vel ex levitate animi, aut morositate, vel irresolutione, quæ DEO repugnant. 2dò. Omnia simul decernere est modus in genere volendi comprehensivus, perfectissimus, & simplicitati Divinæ conformissimus, ac ipsa sui propositione videtur pulcherrimus, & DEO dignissimus, adeóque debet ipsi tribui. Certè, si Angelis perfectioribus (ex S. Thoma *1. part. quæst. 55. art. 3.* & aliis) tribuuntur species universales, ut uno intuitu plura cognoscant, debet DEUS omnia unico intuitu simul cognoscere, quæ cognosci unico actu possunt: cúmque voluntas non degeneret à nobilitate intellectûs, debet hæc omnia, quæ decernere vult, & unico actu decernere potest, simul per istum decernere. videatur Munieſſa *loco cit. num. 557.* Omitto hîc brevitatis causa argumenta, quæ decretis divisibilibus adhuc objici possunt, quæque difficilem habent solutionem.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

559. OB. 1. Decretum dandi præmium propter merita, præsupponit pro priori aliud decretum: ergo non tantùm unum decretum datur in DEO. prob. ant. Decretum dandi præmium supponit existere merita absolutè prævisa; aliàs merita non essent causa moralis, sed finalis: atqui merita non possunt ita existere sine præsuppositio aliquo decreto; cùm nihil possit absolutè esse futurum, vel etiam ùt absolutè futurum prævideri ante decretum absolutè existens: ergo decretum dandi præmium propter merita supponit aliud decretum antecedens, & decernens existentiam meritorum. Resp. neg. ant. intellectum de prioritate plùs quàm formali, seu inferente distinctionem virtualem. ad prob. dist. maj. supponit merita absolutè prævisa per visionem plùs quàm formaliter distinctam à decreto. neg. maj. per visionem formaliter tantùm distinctam. conc. maj.

Distinguo etiam minorem. merita non possunt ita existere sine præsuppositio decreto ad eorum existentiam physicam in se actualem. conc. min. ad existentiam eorum tantùm intentionalem, quæ est ipsa scientia visionis. subdist. sine decreto formaliter præsuppositio. omitt. min. sine decreto realiter, aut virtualiter præsuppositio. neg. min. & conf.

560. Quare decretum non debet plùs quàm formaliter præcedere scientiam visionis, nec magis distingui: & actus ille Divinus in se complectitur hæc prædicata, formaliter tantùm inter se distincta. 1. Quòd decernat existentiam meritorum. 2. Quòd videat ea absolutè futura. 3. Quòd velit præmium conferre merenti, & quidem tali affectu, vel modo tendendi, quo velit præmium propter merita, & non vicissim, quique respiciat merita tanquam causam præmii, non vicissim, in quibus nulla est contradictio.

Unde hic actus Divinus est tam causa meriti, quàm præmii; sed, ut ita dicam, priùs causans meritum tanquam causam secundam, & pro posteriori causans præmium tanquam effectum tam causæ primæ, scilicet decreti, quàm causæ secundæ, scilicet meriti: merita autem sunt causa quidem præmii; sed non sunt causa affectûs, seu decreti Divini: neque hic à meritis causari potest, aut debet. Sic etiam casu, quo quis unico actu intendat tam sanitatem, quàm medicinam, etsi sanitas sit causa finalis medicinæ, non tamen intentio sanitatis est causa finalis intentionis medicinæ. Et quamvis in hoc eodem casu medicina sit causa physica sanitatis, non tamen intentio medicinæ est causa intentionis sanitatis; cùm unicus actus non possit esse causa sui ipsius. Sed neque propterea merita sunt causa finalis præmii; quia non datur præmium, ut existant merita; sed quia hæc existunt independenter à præmio, quamvis non independenter à decreto, cujus causa non sunt.

561. Dices. 1. Est inexplicabile, quomodo merita sint causa præmii, nisi ùt absolutè prævisa causent affectum Divinum, seu decretum dandi præmium propter merita: sed absoluta prævisio jam supponit decretum: ergo ad causandum suo modo hunc affectum præsupponitur jam aliud decretum, adeóque unum ad alterum: consequenter virtualiter distinguuntur; quia causa debet distingui ab effectu. Resp. neg. maj. Causalitas meritorum respectu præmii stat in hoc, quòd DEUS velit præmium, non quomodocunque, sed per talem tendentiam, quæ respiciat merita tanquam causam præmii, sive digna præmio, cui dignitati, seu exigentiæ velit se DEUS conformare: quæ tendentia est cuique nota ab experientia. Sic actus, volens simul medicinam, & sanitatem, vult medicinam ùt medium, & sanitatem ùt finem, non per hoc, quòd intentio sanitatis causet intentionem medii (non enim

enim potest actus causare se ipsum) sed per specialem tendentiam.

Hæc responsio est ad mentem Angelici *1. part. quæst. 19. a. 5.* ubi quærit, an voluntas DEI habeat causam, & respondet negativè. tum *in corp.* ait, quòd, si quis unico actu intendat finem, & medium, intentio finis non sit causa intentionis medii, quamvis per talem actum medium ordinet ad finem, & consequenter ille sit causa istius. Docet ulteriùs, quòd, sicut DEUS non discurrit intellectivè, nec cognitio unius in DEO est causa cognitionis alterius, ita nec discurrat affectivè, nec volitio unius sit causa volitionis alterius: sed quòd DEUS velit utrumque simul, ordinando, non unam volitionem ad alteram, sed unum objectum creatum ad alterum: & concludit his verbis: *Vult ergo hoc esse propter hoc, sed non propter hoc vult hoc:* quæ aliter reddit *ad 1.* dicens. *Non quòd aliquid sit DEO causa volendi, sed in quantum vult, unum esse propter aliud.*

562. Dices 2dò. Juxta nos scientia visionis esset etiam virtualiter identificata cum decreto: ergo esset causa rerum, quod tamen communiter nostri negant, quibus nos non opposuimus *num 361*, prob. conf. Decretum est causa: ergo etiam scientia realiter, & virtualiter identificata. Resp. conc. ant. dist. conf. scientia visionis in sensu formali accepta. neg. conf. in sensu reali, vel virtuali. omitto, vel conc. conf. Scientia hæc non est causa in sensu formali; quia res non futuræ sunt; quia prævidentur: sed ideo prævidentur; quia futuræ sunt, ùt fusè probatum à *num. 360. & seq.* In sensu tamen reali, vel virtuali accepta scientia est causa, sicut decretum, quod est causa remota, & impedibilis respectu actuum liberorum creaturæ, ùt infrà dicemus. Ubi nota, etiam res futuras non esse causam scientiæ visionis strictè dictam; quia hæc est incausabilis.

563. Urgebis. Est imperceptibile, quòd scientia visionis realiter, & virtualiter sumpta possit dici causa remota; cùm subsequatur objectum creatum. Resp. nego illatum. Scientia visionis non sequitur objectum physicè jam existens: sed tantùm objectivè existens: atqui non est absurdum, quòd causa, præsertim remota, sequatur effectum objectivè existentem. Sic cognitio finis supponit finem objectivè existentem, & tamen causat illum saltem remotè; quia causat ejus intentionem.

Si dicas, causam non posse subsequi effectum absolutè futurum, quamvis tantùm in intentione volentis, aut tantùm objectivè existentem. Resp. dist. non potest subsequi sub omni formalitate. conc. sub aliqua tantùm. neg. Debent hoc omnes admittere in quocunque decreto efficaci DEI, quod tanquam causa præcedit: tanquam medium autem, in quo videtur necessariò effectus absolutè futurus, & à quo hic repræsentatur, eundem objectivè existentem aliquo modo subsequitur, sive aliqualiter supponit. Nec in hac prioritate, vel posterioritate, tantùm rationis, qualicunque mutua, est ulla implicantia: imò, si etiam esset plùs quàm prioritas rationis mutua, esset ad summum inter causam physicam & intentionalem, vel duas intentionales, quæ per se præcisè non repugnaret; quamvis aliunde repugnet, aliquid reverà esse ad scientiam Divinam plùs quàm ratione prius.

Paucis sic habe. Postquam DEUS per scientiam simplicis intelligentiæ prævidit, rem esse possibilem: & per scientiam mediam, quòd sub his, vel aliis conditionibus sit, vel non sit futura: tunc liberè identificat sibi terminationem volitionis, vel nolitionis, prædefinitionis, vel permissionis &c. Jam casu, quo DEUS rem vult, terminatio illa simul, & inseparabiliter, est repræsentatio objecti futuri, tam in seipso, quàm in seipsa terminatione, seu modo formaliter duplici. Talis terminatio, vel actus prærequiritur ad quodcunque objectum creatum, absolutè futurum, licèt non prærequiratur sub omni formalitate; nam non prærequiritur, ùt repræsentatio objecti est: & hinc sub ista ratione dicitur formaliter sequi objectum absolutè futurum (intellige sequi negativè, seu posterioritate rationis, seu ita, ut non ideò sit objectum absolutè futurum; quia datur formalitas scientiæ; sed potiùs ideò detur hæc formalitas; quia datur objectum: non autem positivè, ut ab ea producatur, vel eam pro priori naturæ strictè dicto, aut magis, quàm pro priori rationis, præsupponat) at verò idem actus, seu terminatio realiter sumpta, objectum tanquam causa saltem mediata antecedit.

564. Dices 1. Ideo res datur; quia DEUS eam vult, vel permittit: non ideo datur; quia eam cognoscit: ergo verificantur contradictoria de decreto, ac scientia. Resp. hæc tam parùm esse contradictoria, quàm ista: ideo contritio tendit in peccatum; quia est odium: non ideò tendit; quia est amor. Sensus tantùm est iste: actus ille contingens DEI est causa rerum; quia volitio est: non est causa rerum; quia cognitio est: in sensu autem reali, vel virtuali, decretum, & scientia sunt causa eodem modo ex *n. 562.* Dices 2. Decretum non supponit objectivè objectum absolutè futurum, sed tantùm conditionatè futurum: scientia visionis supponit illud absolutè futurum: ergo iterum verificantur contradictoria. Resp. dist. ant. non supponit, ùt decretum est. conc. ant. ùt scientia est. neg. ant. & conf.

Urgebis. Ergo antecedenter ad decretum DEI potest aliquid dici absolutè futurum. Resp. neg. illatum ita simpliciter prolatum; quia neque potest simpliciter dari aliquid futurum ante scientiam visionis realiter acceptam; nam tam decretum, quàm scientia visionis, realiter accepta, debent semper præcedere positivè tanquam causa physica remota, & impedibilis respectu actuum liberorum creaturæ. Hoc tamen admitto, quòd ens, absolutè futurum, sit aliquo modo intentionaliter prius, & præcedat negativè ad decretum, non quidem sub omni formalitate acceptum, sed sub formalitate scientiæ: adeóque detur prioritas aliqua, quæ tamen non repugnat, ùt dictum *num. 563.* Accedit, quòd scientia visionis non videat effectum futurum independenter à se ipsa.

565. Quod autem spectat ad id, quod dictum est, decretum supponere tantùm objectum conditionatè futurum, recolenda sunt dicta *num. 435. & seq.* scilicet quòd idem sit objectum absolutè futurum, & conditionatè futurum. Et quamvis dici deberet, quòd decretum haberet obje-

vel respiceret objectum alio modo, hic modus non se teneret ex parte objecti, sed ex parte decreti, nec aliud inferretur, quàm, ad hoc, ut res decerneretur, non prærequiri scientiam visionis: ut autem absolutè videatur, prærequiri decretum; hoc est, unam formalitatem prærequiri formaliter ad alteram, & eminentialiter dirigere ad alteram, ex dictis *num. 555*. Si quæras, quid aliud sit à parte rei cognosci objectum conditionatè futurum ab eo, quando cognoscitur absolutè futurum. Resp. esse aliam realiter cognitionem DEI, quæ habet identificatam sibi hanc terminationem, quam potuisset non habere: in objecto autem non est diversitas. Hoc tamen etiam notandum, quòd idem sit objectum, sive existat, sive non existat: & hinc non datur aliud, quando res existit, quàm priùs cognitum fuerit: sed id, quod priùs non extitit, nunc existit. Unde nunc non datur à parte rei objectum scientiæ de Antichristo (nec enim negatio est objectum ejus scientiæ) sed primùm postea dabitur. Nec aliud præsupponit scientia visionis, aliud scientia media: sed tantùm præsupponit alio modo: qui tamen modus non se tenet ex parte objecti, sed ex parte potentiæ intellectivæ. Nempe, ut possit dari absoluta scientia visionis, requiritur, ut intellectus sit pro priori rationis expeditus formalitate decreti: quæ formalitas non requiritur, ut sit expeditus ad scientiam mediam.

566. Ob. 2. Repugnat decretum positivè reprobativum hominis ante peccatum absolutè prævisum: ergo absoluta prævisio, seu scientia visionis de peccato, debet præcedere decretum reprobativum: sed ante illam scientiam jam debet dari decretum permissivum: ergo unum decretum debet præcedere alterum: ergo debent esse virtualiter distincta. Resp. dist. cons. prævisio debet præcedere positivè. neg. cons. debet præcedere negativè, hoc est, non sequi. conc. cons. & dist. subsumpt. decretum permissivum debet præcedere positivè. neg. subsumpt. debet præcedere negativè. conc. subsumpt. dist. etiam 1. cons. unum decretum debet præcedere alterum positivè. neg. 1. cons. negativè, seu tantùm formaliter. conc. 1. cons. & neg. 2dam.

Scientia visionis, sumpta formaliter, non præcedit rem, cujus est scientia, neque præcedentiâ illâ eminentiali, quam explicavimus *num. 555*. at verò aliquando præcedit rem aliam præcedentiâ negativâ, hoc est, ut ratione sit prior, & illa res sit; quia datur scientia visionis de alia re: sic datur decretum reprobativum; quia datur scientia visionis de peccato, non viciſſim: & sic scientia hæc eminentialiter præcedit decretum istud: nunquam autem præcedit hæc scientia decretum realiter, aut virtualiter. Et de hoc decreto reprobativo, seu puniendi propter peccata, ferme discurrendum est, ac de decreto glorificandi propter merita, de quo *num. 559. & seq.* Dixi *ferme*; nam quale sit discrimen inter reprobationem, & prædestinationem, inferiùs dicemus: quod tamen discrimen, qualecunque sit, non infert aliam distinctionem inter decreta, quàm formalem. Habet ergo actus reprobativus hæc prædicata: 1. quòd permittat peccatum. 2. quòd videat hoc absolutè futurum. 3. quòd velit pœnam peccati. 4. quòd velit per talem tendentiam, quæ tendat in pœnam propter peccatum, non viciſſim: inter quæ nulla datur prorsus contradictio.

567. Dices. Juxta dicta DEUS eodem indivisibili decreto decernit absolutè hominem creare, & damnare: hoc non stat cum Divina clementia: ergo. prob. min. Fuisset eligibilius homini relinqui in suo nihilo: ergo. Resp. Cur DEUS sit magis clemens, quando hominem damnat per secundum decretum, tamen jam ab æterno coëxistens priori, quàm, si eum damnet statim per primum? & cur complexum hoc decretorum sit eligibilius, quàm unum decretum? Respondebis, alterum subsequi libertatem hominis, & existere propter liberam hominis malitiam. Sed idem tenendum de nostro decreto, quod formalitatem damnationis habet identificatam ex determinatione libera malitiæ humanæ, & impedibilem ab homine. In forma neg. min. ad prob. dist. ant. fuisset eligibilius antecedenter ad liberum abusum beneficii creationis. neg. ant. consequenter ad liberum abusum. conc. ant. & neg. cons. Certè plurimis beneficiis, etiam ipso summo Incarnationis, abutuntur homines: quin propterea simpliciter sit eligibilius carere illis, quàm ea habere: sufficit igitur, si antecedenter ad abusum sint magis eligibilia; nec propter abusum cessant esse maximi favores DEI.

568. Ob. 3. DEUS sæpissime permittit peccatum subsequens propter aliud præcedens: hoc non stat sine multiplicatione decretorum: ergo. Conf. 1. DEUS Petrum amat, dum est in statu gratiæ: odit autem, dum est in statu peccati: hoc explicari non potest sine virtuali distinctione volitionum, scilicet amoris, & odii: ergo. Conf. 2dò. Causæ finales, & morales fiunt priores naturâ ad effectum per decretum DEI: ergo etiam decretum DEI debet esse prius naturâ: adeóque constituere actum primum proximum. Resp. neg. mi. Decretum puniendi debet suo modo explicari, ùt decretum præmiandi, de quo *num. 559*. Nec scientia visionis de peccato priore causat decretum permissivum posterioris, sed tantùm permissionem passivam, seu formalem non impeditionem: quæ sive stet in negatione auxilii efficacis, sive in alio quocunque, non identificatur cum DEO.

Ad 1. confir. neg. min. Difficultas hæc communis est omni sententiæ; quia oritur ex immutabilitate affectûs Divini: nec tollitur per distinctionem virtualem; quia hæc non potest facere, cessare priorem affectum, quod tamen rudibus videtur requiri ad hoc, ut Petrus modò sit amicus, modò inimicus DEI. Imò nec per realem distinctionem decretorum, vel affectuum tolleretur hæc difficultas; quia nihil horum consequenter esset defectibile. Solutio communis est, quòd DEUS ab æterno, simul, & semel, pro certo tempore, vel pro certis circumstantiis, Petrum amet, pro aliis autem odio habeat absque ulla distinctione decreti. Sic etiam homo potest aliquid velle pro aliquo tempore, pro quo e. g. delectabile est, cum proposito illud postea alienandi, vel omnino destruendi.

Ad 2dam conf. neg. ant. Oviedo *controv. 9. de anima punct. 5.* & alii. ego omiss. ant. neg. cons. Non omnis forma, quæ tribuit denominationem subjecto, est etiam capax illius denominationis. Sic effectus posterior tribuit causæ de-

denominationem prioris, quin sit prior. Saltem decretum non debet esse immediatè prius naturâ: sufficit, si sit remotè prius; nam tamen sufficienter connectere unum cum altero poterit, eritque hæc dependentia effectûs ab his causis impedibilis, sicut ipsa causalitas. Quare, sicut DEUS per decretum suum vult e. g. dispositiones & simul vult propter eas paratus esse ad concurrendum (in quo juxta hanc sententiam stat prioritas dispositionum ad effectum) ita vult, vel permittit istas causas, finales, morales &c. & dein propter istas vult, paratus esse ad concurrendum, quin ista volitio, vel decretum, debeat poni ex parte actûs primi proximi. Imò nec ipsæ causæ morales, vel finales, debent esse immediatè priores, seu constituere actum primum proximum, sed tantùm cognitio, vel amor earum, nondum efficax, sed tantùm complacentia (aliàs ipse amor tolleret libertatem, utpote efficaciter post se trahens actum subsequentem) atque sic causa moralis ad actum sæpe est voluntas DEI, seu decretum, quod non constituit actum primum proximum.

569. Dices. Scientia visionis de peccato Petri constituit libertatem DEI ad puniendum, vel parcendum; quia, suppositâ illâ, DEUS est adhuc liber ad utrumque: ergo est distincta virtualiter à decreto punitivo: ergo etiam decretum permissivum peccati est ab hoc posteriore distinctum. Resp. neg. ant. Scientia visionis, non quidem formaliter sumpta, attamen realiter, aut virtualiter sumpta, determinat DEUM ad puniendum, casu, quo DEUS punit; quia ipsa est identificata etiam virtualiter cum illo decreto. Quare libertatem DEI in actu primo constituit tantùm scientia simplicis intelligentiæ, & scientia media directa, quibus suppositis, DEUS est liber ad determinandum se, ut velit potiùs absolutè habere decretum permissivum, identificatum scientiæ visionis de peccato, vel prædefinitivum, seu collativum auxilii efficacis, identificatum cum scientia visionis de negatione peccati: item est liber, ut, si velit permittere peccatum, habeat scientiam visionis de peccato, identificatam decreto puniendi, vel decreto parcendi: non autem est liber ad habendam scientiam distinctam.

Quando igitur Authores aliqui dicunt, DEUM, suppositâ scientiâ visionis de peccato, esse liberum ad puniendum, aut parcendum: vel loquuntur juxta sententiam nobis oppositam, & non debemus eos sequi: vel loquuntur tantùm in sensu formali, hoc est, quòd formalitas scientiæ visionis, præcisivè sumpta, non determinet DEUM ad puniendum, sed hic adhuc sit præcisivè liber; cùm hæc formalitas, præcisivè sumpta, sit indifferens ad utrumque decretum, sicut scilicet animal ad rationale, & irrationale: item quòd scientia visionis formaliter præcedat, & sit prior ad decernendam pœnam, vel veniam.

570. Ob. 4. DEUS habet voluntatem antecedentem effectivè inefficacem omnes homines salvandi: hæc voluntas distinguitur virtualiter, tum à decreto prædestinativo, tum à reprobativo: ergo. prob. min. Repugnat, idem decretum virtualiter indivisibile velle idem efficaciter, & inefficaciter: ergo illa voluntas debet esse distincta à decreto prædefinitivo. Rursus, si non esset distincta illa voluntas antecedens à decreto reprobativo, DEUS omni sua voluntate vellet damnationem hominis: ergo nullum faceret beneficium reprobis, quod est falsum. Resp. dist. maj. ita, ut sit inefficax etiam respectu prædestinatorum. neg. maj. tantùm respectu reproborum. conc. maj. & neg. min. ac conf. ad 1mam partem probationis omitto ant. & nego conf. vel potiùs suppositum, quòd decretum illud, seu voluntas antecedens, respectu prædestinatorum, sit inefficax. ad 2dam partem prob. dist. ant. ita, ut simul eadem omni voluntate velit etiam eorum salutem. conc. ant. ut hanc non velit, neg. ant. & conf.

Suppono, idem decretum DEI posse esse efficax respectu aliquorum objectorum, & inefficax respectu aliorum; quia in hoc nulla est prorsus contradictio; sæpe enim homo vult aliquid efficaciter facere; quia facilè potest: & aliud inefficaciter, si non esset nimia difficultas. Suppono etiam, DEUM velle salutem omnium, non decreto confusè tendente in omnes (quod esset imperfectum) sed clarè, & distinctè in quemlibet. His suppositis, facilè capitur, quomodo idem decretum respectu prædestinatorum sit absolutè efficax, tum quoad media salutis, tum quoad ipsam salutem: respectu reproborum verò sit efficax quoad media salutis sufficientia, quæ effectivè confert, & quæ utique sunt beneficia DEI, ratione quorum hoc decretum etiam reprobis est valde beneficum: item quòd sit efficax saltem affectivè quoad eorum salutem; quia DEUS sincerè vult eos salvari, quantum est ex parte sua, & in hunc finem dat media: nec per ipsum stat, quò minùs salventur: quamvis id decretum non sit respectu ipsius salutis efficax effectivè; quia DEUS non decernit eis absolutè gloriam: sed hoc provenit ex eorum culpa, ùt omnes dicere debent.

571. Ob. 5. Singulæ creaturæ, etiam ùt invicem coëxistentes, habent suam unaquæque peculiarem amabilitatem, & peculiarem contemptibilitatem: ergo quælibet, etiam ùt alteri coëxistens, est amabilis à DEO separabiliter, seu per amorem ab aliis separabilem: ergo volitiones DEI, & decreta sunt separabilia. prob. conf. Quælibet res per suam contemptibilitatem potest retrahere affectum Divinum à se: ergo potest amorem sui separare ab amore aliarum rerum: ergo potest etiam amari per affectum separatum ab amore aliarum; quia potest attrahere affectum Divinum, dum aliæ retrahunt. Confir. Juxta nos, si vel musca, quæ de facto existit, non daretur, tunc DEUS totum mundum, ejúsque ordinem, ac omnia alia, aliter, seu per aliud decretum decrevisset: hoc est incredibile; ergo.

Resp. Hæ phrases paulò obscuriores, in antecedente positæ, tantùm significant, quamcunque creaturam posse amari, vel non amari, quin ametur, vel non ametur altera: quod totum conceditur, &. dist. conf. quælibet creatura est amabilis separabiliter, seu per amorem, qui sit separabilis ab amore alterius simul existente. neg. conf. qui non sit amor alterius. conc. 1mam, & neg. 2dam conf. Potest quælibet creatura amari, vel non amari; potest enim DEUS elicere amorem, qui tendat in plures, vel pauciores creaturas

ras pro libitu: at non poteſt amari creatura per amorem, qui tendat in ipſam ſolam, niſi DEUS velit eam ſolam, & nullam aliam amare; quando enim vult plures amare, aut decernere, debet omnes uno amore amare, & uno decreto decernere. ad prob. diſt. eodem modo. Ad conf. diſt. ma. aliter, hoc eſt per decretum habens aliam terminationem. conc. maj. aliter ſtatuens, ſubdiſt. de muſca illa. conc. maj. de aliis rebus. neg. maj. & ſic diſt. min. neg. conſ.

572. Ob. 6. Leges Divinæ conſtituunt actum primum proximum liberum: ſed hæ ſunt decreta DEI; quia lex conſtituitur ex voluntate legislatoris: ergo. Reſp. neg. maj. Actum primum conſtituit ſola cognitio legum, quæ poteſt dari, quando lex non eſt, nec eſſentialiter connectitur cum exiſtentia certæ legis. Dices. Hæc cognitio ſæpe ſtat in actu fidei, eſſentialiter præſupponente legem, ſeu decretum. Reſp. diſt. in actu ſupponente hoc decretum in individuo. neg. in ſpecie. om. nam hic actus fidei poteſt dari, ſive decretum præcipiens ſit prædefinitivum, ſive permiſſivum, modò habeat formalitatem præcepti: unde nihil eſt ex parte actûs 1mi eſſentialiter connexum cum actu 2do; nam actus fidei eſt indifferens, decretum eſt impedibile: & quidem ſtante actu fidei; hic enim poteſt dari, ſeu componi cum utroque decreto, ſive prædefinitivo, quod infert actum ſecundum præceptum, ſive permiſſivo, quod infert ejus omiſſionem, modò, ùt dictum eſt, habeat formalitatem legis, ſeu præcepti: quæ formalitas etiam non connectitur cum actu, ſed eſt adhuc omnino indifferens. Supereſt difficultas de applicatione, ſeu præparatione omnipotentiæ ad concurrendum, pro qua explicanda ſit

ARTICULUS VII.

An Applicatio Omnipotentiæ conſtitutiva actûs primi proximi ſtet in decreto DEI.

573. NOtandum 1mò, libertatem in actu primo eſſe potentiam, quæ poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, poteſt agere, & non agere: intellige, in ſenſu diviſo; quia homo liber debet habere ſimultatem potentiæ, quamvis non potentiam ſimultatis. Et ſiquidem poteſt agere, & purè non agere, ſeu purè omittere, dicitur libertas contradictionis: ſi autem poteſt agere aliquid poſitivè oppoſitum, dicitur libertas contrarietatis. Ex hoc autem ſequitur, quòd neque ille ſit liber, qui non habet, vel non poteſt pro libitu habere omnia neceſſaria ad agendum: neque ille, qui habet impedimentum inauferibile agendi: neque etiam ille, qui eſt neceſſitatus ad agendum, ùt patet. Unde, ut quis ſit liber, requiritur, ut habeat principia requiſita ad utrumque cum excluſione, tum impedimentorum, tum etiam neceſſitantium ad unum determinatum exercitium. Hæc ſupponenda ex tractatu *de act. hum.*

574. Notandum 2dò, ad actum liberum, præſertim, ſi ſupponatur extrinſecè liber, non prærequiri tantùm principia, à quibus ipſe procedit, ſeu, quæ in ipſum influunt, ſed etiam alia, à quibus non procedit, quæque non influunt. Sic e. g. ad actum amoris DEI liberum non tantùm prærequiritur motivum alliciens ad DEUM amandum, ſed etiam aliud retrahens, licèt hoc nec phyſicè, nec moraliter influat in actum amoris. Ratio eſt; quia actus liber ùt talis debet procedere à potentia expedita ad utrumque: ergo ab habente principia non tantùm ad unum, ſed etiam ad oppoſitum. Unde, licèt amor DEI ùt ſic non exigat motivum retrahens, ùt patet in Beatis, qui amant DEUM intenſiſſimè ſine motivo retrahente: at exigit hoc ùt liber. Hinc actus primus liber componitur ex duobus actibus primis partialibus, quorum unus involvit principia e. g. ad amorem: alter involvit principia ad omiſſionem amoris, vel odium. Licèt autem aliquid non ſit influxivum in unum e. g. amorem, tamen poteſt conſtituere actum primum liberum ad illud: ſicut econtra etiam, licèt aliquid non ſit activum, poteſt tamen impedire actum liberum, e. g. catena pedibus injecta non eſt activa reſpectu fugæ, ſed impeditiva.

Infert ex his Sagara *in manu ſcriptis*, non omnia conſtitutiva actûs primi liberi eſſe priora naturâ ad actum liberum; quia e. g. motivum retrahens non eſt prius naturâ ad amorem; nam ad illum non determinat, neque ùt cauſa, neque ùt diſpoſitio, aut conditio, nec in genere phyſico, nec in morali: ſed tantùm eſt prius naturâ ad omiſſionem, vel odium. Si dicas, motivum retrahens ſaltem eſſe prius naturâ ad amorem ùt liberum, reſpondet hic auctor negando illatum, ſtando in ſententia ſtatuente libertatem extrinſecam actûs; nam amor ùt liber eſt idem, ac complexum ex amore, & actu primo: adeóque illud motivum, cùm non ſit prius ad amorem, deberet eſſe prius ad actum primum, ſeu ad ſeipſum, quod repugnat. Quare iſtud motivum eſt tantùm concomitans actum liberum; quia ſcilicet, ut voluntas poſſit dici liberè agere, debet durante ſua actione habere motivum retrahens; nam hoc neceſſariò exigitur à judicio indifferente. Hinc non omne illud eſt prius naturâ ad actum 2dum, quod conſtituit quomodocunque actum 1mum totalem: ſed quod ita conſtituit, ut influat, vel certè determinet ad actum 2dum. Quidquid autem ſit de hac doctrina, de qua etiam poteſt videri Gormaz *de act. hum. num. 328. 329. & 472.* ſaltem juxta eos, qui docent actus extrinſecè liberos, non ſunt omnia ita priora, ut actus 2dus ea eſſentialiter reſpiciat, etiam tantùm disjunctivè.

575. Notandum 3tiò, conſtitutiva actûs primi liberi diverſimodè ſe habere ad actionem liberam; nam 1mò aliqua ſunt indifferentia, ut conjungantur cum utroque extremo, & in utrumque influant: ita ſe habet voluntas, omnipotentia, cognitio motivi allicientis, & retrahentis, ſi ſit unica; nam, ſi alia eſſet cognitio motivi allicientis, & alia retrahentis; tunc iſta non influeret in actum, e. g. amorem. 2dò alia ſunt quidem indifferentia, ut conjungantur cum utroque: non tamen in utrumque, ſed in unum tantùm influunt: ita ſe habet cognitio duplex, quarum una repræſentat tantùm motivum alliciens, altera retrahens; item gratia actualis, quæ

non influit in peccatum. 3tiò alia sunt indifferentia, ut conjungantur cum utroque, sed in neutrum influunt: ita se habent negationes impedimentorum, & necessitantium, quæ dicuntur constitutiva negativa: neque constituunt potentiam in ratione activæ, sed liberæ. 4tò voluntas præter conjungibilitatem, & potentiam influendi in utrumque, habet insuper indifferentiam electionis, & privativè jus determinandi se, & alia conprincipia ad agendum, vel non agendum &c.

Notandum 4tò, etsi quis actu non habeat omnia prærequisita, si tamen possit ea pro libitu habere: vel, etsi adsint impedimenta, si tamen possit quis ea pro libitu removere, talem esse sufficienter liberum. Sic, licèt de nocte non possis legere sine lumine, si tamen hoc pro libitu possis accendere, liber es ad legendum: & sic de aliis; libertas enim, maximè in consideratione Theologica, stat non tam in potestate physicè proxima ad agendum, e. g. legendum, sed in potestate moraliter imputativè proxima, quæ constituitur sufficienter per potestatem acquirendi prærequisita, vel tollendi impedimenta, ùt patet in modò adducto exemplo.

576. Notandum 1tò, alium esse actum primum remotum, alium actum primum proximum. Ille est causa actûs primi proximi, & hunc non constituit, saltem non necessariò, nisi fortè consideretur quoad omnipotentiam DEI, quæ constituit omnes actus primos creatos remotos, & proximos, ùt consideranti patebit. Iste est causa, vel potentia expedita ad ipsam actionem: e. g. actus primus proximus ad legendum est potentia videndi, & legendi, lux, liber, cognitio &c. actus primus remotus est, pater hominis legentis, typographus, bibliopegus &c. qui non constituunt actum primum proximum; nam modò daretur homo potens legere, etiam per creationem, & sine patre, itémque liber sine illis artificibus, daretur tota potentia proximè expedita ad legendum.

Notandum 6tò, alium esse actum primum proximum libertatis creatæ, alium actum primum metaphysicum libertatis Divinæ; quia aliud est, DEUM esse liberum, aliud hominem. Actus primus proximus liber DEI involvit e. g. omnipotentiam, scientiam simplicis intelligentiæ, & mediam directam de actibus nostris conditionatè futuris; quia DEUS nihil potest decernere nisi post pleniſſimam, & comprehensivam notitiam finis, mediorum, congruentiæ, disconvenientiæ, proportionis &c. de quo plura supra *n.* 558. At verò actus primus liber hominis involvit quidem omnipotentiam, sine cujus concursu nil potest fieri: sed non involvit scientias illas; quia modò homo haberet sufficientia auxilia, & omnipotentiam ad concurrendum paratam &c. etsi per impossibile DEUS nullam scientiam haberet de futuro eventu, jam ille esset liber ad operandum.

577. Si petas, quid igitur libertas creata, seu actus primus proximus liber creaturæ, dicat formaliter, seu quid constitutivè involvat? Resp. Involvit 1mò ipsam voluntatem creatam, quæ est rectum libertatis, & subjectum recipiens denominationem liberi in actu primo. 2dò cognitionem indifferentem, seu boni, & mali, aut allicientem, & retrahentem: sive jam una cognitio utrumque motivum repræsentet, sive sint duæ, aut plures pro diversitate motivorum. 3tiò carentiam omnis impedimenti inauferibilis à voluntate, vel necessitantis ad unum, & inimpedibilis. 4tò præsentiam omnis prærequisiti à voluntate pro libitu inacquiribilis: tales sunt gratiæ excitantes ad actum supernaturalem, habitus virtutum, vel locô istorum omnipotentia specialiter applicata &c. 5tò ipsam omnipotentiam, non quidem ùt productivam ipsius voluntatis, vel auxiliorum &c. (nam sub hac ratione omnipotentia constituit actum primum remotum) sed ùt concursivam cum voluntate ad actum, quem voluntas eligit.

578. Jam verò omnis causa constituens actum primum proximum debet esse applicata, sive præparata ad agendum; aliàs non est proximè expedita; cùm tamen actus primus proximus sit idem, ac proximè expeditus ad agendum: ergo etiam omnipotentia Divina, ùt constituens actum primum proximum, debet esse ita applicata, seu præparata. Et hæc applicatio debet constituere libertatem proximam: quæstio autem jam est, in quo hæc applicatio, seu præparatio consistat; si enim decretum sit virtualiter unicum, non videtur posse constitui in decreto; quia deberet admitti, quòd hoc decretum constitueret actum primum proximum liberum, quod non videtur posse dici.

Ratio est, Sive decretum hoc sit prædefinitivum, sive permissivum (præscindens enim, sive indifferens indifferentia conjungibilitatis cum utroque extremo, in hoc systemate non datur) est semper essentialiter connexum, vel cum actu, vel cum omissione ejusdem: nihil autem essentialiter connexum cum uno extremo libertatis videtur posse constituere actum primum proximum indifferentem, etiamsi esset impedibile; quia tamen tolleret libertatem; vel enim voluntas esset libera in sensu composito talis entitatis, e. g. decreti: vel in sensu diviso: non in sensu composito; quia non potest omitti actus, stante illa entitate, vel decreto: non in sensu diviso; quia eatenus daretur sensus divisus, quatenus impediretur ea entitas, vel decretum: sed sic non daretur ampliùs libertas: ergo, prob. min. Sublato, vel impedito aliquo constitutivo libertatis, per se requisito, tollitur libertas ipsa; nam, ablata parte, aufertur totum: ergo.

579. Quidam ingeniosus Recentior in *thesibus de libertate creata Dilingæ anno 1711. editis* disputat, an non possit dici, quòd actus primus proximus liber constituatur per aliquod decretum disjunctim, seu indeterminatè sumptum, sicut e. g. libertas equitandi constituitur per aliquem equum indeterminatè sumptum; atque ingeniosè multa ibi pro affirmativa sententia congerit. Et siquidem defendi id posset, nostræ sententiæ non obesset: at non fido speciosè dictis, quibus ipse auctor non fidit, dum sub finem negativam amplectitur: nam actus primus proximus liber totus est hypothesis, seu conditio scientiæ mediæ, ùt est in confesso apud nostros: at non potest DEUS ex parte hypothesis scientiæ mediæ videre, sive disjunctim, sive divisim, decretum prædefinitivum, aut reprobativum: ergo. Prob. min. DEUS deberet ita dicere

cere e. g. *Si Petrus habuerit hanc gratiam, vel omnipotentiam applicatam per aliquod decretum, tunc conſentiet:* ſed DEUS non poteſt ita dicere per ſcientiam mediam: ergo. prob. min. DEUS non tendit confusè in aliquod decretum, ſed clarè diſtinguit prædefinitivum, ac permiſſivum: adeóque, quamvis disjunctim affirmaret iſta decreta, tamen ſic diceret: *Si Petrus habuerit gratiam, vel omnipotentiam applicatam, ſive per decretum prædefinitivum, ſive permiſſivum, conſentiet:* atqui DEUS non poteſt ſic tendere per ſcientiam mediam: ergo. prob. facilè min. Hæc propoſitio, ùt rectè Reviſores Romani reſcripſêre *anno 1709.* eſt DEO indigna, & ridicula; quia eſſet ſimilis huic: *Si muro induceretur color, ſive albus, ſive niger, dealbaretur:* vel huic: *Si haberem equum, vel navim, equitarem,* vel: *Si Petrus ad me veniret, ſive vivus, ſive mortuus, me verberaret:* quæ ſunt ridicula, & inepta; nam omnia, quæ ponuntur ex parte hypotheſis propoſitionis conditionalis, ſive determinatè, ſive disjunctim, debent eſſe conducentia ad conditionatum, ſicut quilibet equus, etiam disjunctim, conducit ad equitandum: atqui decretum permiſſivum tam parùm conducit ad conſenſum, imò fortè minùs, quàm color niger ad dealbandum, vel navis ad equitandum.

§80. Dein dicta propoſitio partim eſſet neceſſariò vera: partim eſſet falſa. prob. Prima pars propoſitionis: *Si Petrus habuerit gratiam per decretum prædefinitivum ſe tenens ex parte hypotheſis, conſentiet:* eſt neceſſariò vera, adeóque non affirmabilis per ſcientiam mediam, ſed per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ: altera verò: *Si habuerit gratiam per decretum permiſſivum ſe tenens ex parte hypotheſis, conſentiet;* eſt neceſſariò falſa: ergo non poteſt ullo modo à DEO affirmari. Et certè eodem modo poſſet dici, gratiam neceſſitantem, & inſufficientem poſſe, disjunctim acceptas, conſtituere hypotheſin ſcientiæ mediæ, adeóque ſufficere ad libertatem humanam: & DEUM poſſe per ſcientiam mediam dicere: *Si Petrus habuerit aliquam gratiam, conſentiet &c.* ergo gratia Janſeniſtarum non tollet libertatem.

Si dicas, non eſſe in poteſtate hominis, habere gratiam potiùs hanc, quàm illam. Reſp. 1. fors poſſe dici, eſſe in poteſtate hominis, ſicut in hoc ſyſtemate decretum. Reſp. 2. Si res bene conſideretur, juxta hoc ſyſtema non eſſe in poteſtate libera hominis habere decretum; nam non poteſt homo determinare DEUM ad ullum decretum collativum gratiæ; quia DEUS poteſt nullam dare. Sed neque juxta adverſarios poſſet homo impedire decretum; quia hoc eatenus poſſet, quatenus poſſet determinare ad ſcientiam mediam de conſenſu, qua poſita DEUS, volens dare auxilium, illud non poſſet dare per decretum permiſſivum: vel viciſſim, poſitâ ſcientiâ mediâ de diſſenſu, non poſſet illud dare per decretum prædefinitivum: ſed juxta hoc ſyſtema DEUS non poſſet habere ſcientiam mediam de conſenſu, aut diſſenſu, ùt jam oſtenſum; quia nunquam daretur hypotheſis apta ſcientiæ mediæ: ergo.

Quare, ut ſalvetur libertas creata, debent ea omnia, quæ ex parte hypotheſis ſcientiæ mediæ neceſſariò per ſe requiruntur, ſive quæ conſtituunt actum primum proximum immediatum & neceſſariò requiſitum, eſſe indifferentia, ſive dein determinatè, ſive indeterminatè ſumpta requirantur, modò per ſe requirantur, & non tantùm per accidens ſe habeant, ſeu ita, ut, iis pro libitu voluntatis ablatis, tamen adhuc maneat totus actus primus liber, per ſe, & neceſſariò requiſitus; ſi enim ita ſe haberet, etſi eſſent connexa cum uno extremo, modò eſſent impedibilia, non tollerent libertatem.

§81. Scio, hîc dictis opponi paritatem habitûs charitatis, influentis in actum ſub gravi præceptum, pro inſtanti determinato, quo caſu habitus eſt incompoſſibilis cum omiſſione, utpote graviter peccaminoſa. Sed reſp. Omnipotentia Divina in eo caſu deberet eſſe parata ad ſupplendum quodcunque aliud principium, ſi quod deficeret ex neceſſariis ad libertatem: cúmque hæc ſit conjungibilis cum utroque extremo, per illam in eo caſu ſufficienter conſtitueretur libertas, & habitus eo caſu ſe haberet tanquam aliquid per accidens tantùm conſtitutivum actûs primi proximi. Quare eſt ingens diſparitas inter hunc, & priorem caſum, ubi nullum decretum eſt indifferens, & per nullum ſeorſim conſtituitur libertas.

Quòd ſi tamen fingatur caſus eſſe prorſus æqualis (quod difficilè fieret, eoquòd omnipotentia ex ſe ſemper ſit indifferens) tunc etiam influxus ille habitûs eodem modo poſſet negari: & negant eum plurimi cum Gormaz *de actib. human. à num. 292.* ubi fuſiſſimè hanc quæſtionem examinat. Quare nollem dicere, quòd aliquod decretum, etiam tantùm disjunctim ſumptum, conſtituat actum primum proximum liberum creaturæ, etiam ex eo, quòd *anno 1709.* Reviſores noſtri Romani hanc ſententiam non permittendam cenſuerint. Unde in alio reponenda eſt formalis applicatio, ſeu præparatio omnipotentiæ Divinæ in actu primo: quamvis facilè concedam, quòd applicatio, vel præparatio cauſalis, quæ non ingreditur actum primum proximum, ſed remotum, poſſit in aliquo decreto ſtatui.

§82. Dico igitur. Formalis applicatio, ſeu præparatio omnipotentiæ Divinæ ad concurrendum cum creatura ſtat, 1mò in ipſa omnipotentia Divina ex ſe, ſeu ex conceptu cauſæ primæ ita conſtituta, ut, quandocunque creatura agit, etiam ipſa neceſſariò agat: ſicut immenſitas DEI exigit, ut, ubicunque, etiam de novo, eſt locus, ſtatim adſit: vel æternitas, ut, ubicunque de novo eſt creatura, ei ſtatim coëxiſtat. 2dò ſtat in ipſo actu primo proximo creato completo, qui exigit concurſum omnipotentiæ Divinæ cum voluntate creata, ita, ut ſine miraculo negari non poſſit ille concurſus; ſicut enim hunc concurſum exigunt cauſæ 2dæ neceſſariæ, ita etiam liberæ. 3tiò in negatione omnis impedimenti, ſive hoc ſit decretum miraculoſum, impediens actionem creaturæ, & conſequenter concurſum omnipotentiæ, ſive aliquid aliud. His tribus poſitis, habetur, quidquid requiritur ad hoc, ut omnipotentia Divina ſit præparata, & applicata ad operandum. ita Sagara, Munieſſa *diſp. 9. de omnipotentia DEI ſect. 12.* & communiter illi authores, qui decretum DEI virtualiter indiviſibile ſtatuunt.

583. Prob. concl. Physicè omnipotentia Divina est applicata per immensitatem identificatam: moraliter autem applicatur sufficienter per ista tria, ex quibus tamen nullum est decretum DEI: ergo. Unde aliquo modo omnipotentia Divina se habet, ùt habitus, qui, quandocunque adest, semper cum voluntate, pro hujus determinatione, concurrit, quin per decretum DEI formaliter, & positivè applicetur, aut reddatur expeditus ad concurrendum; sic enim etiam omnipotentia, intimè creaturæ agenti præsens, & physicè applicatissima, semper parata est cum voluntate pro hujus determinatione concurrere, quando hæc per reliqua conprincipia (quæ ipsa etiam exigunt concursum omnipotentiæ) est expedita; quin debeat per decretum positivum, se tenens ex parte actûs primi proximi, determinari: sed sufficit decretum se tenens ex parte actûs primi remoti, per quod, sicuti debet DEUS conferre habitus, & reliqua principia necessaria voluntati, ita debet etiam nolle impedire omnipotentiam. Dixi tantùm, omnipotentiam habere se *aliquo modo*, sicut habitus; nam habitus, etiam realiter sumptus, non potest impedire actionem voluntatis, neque potest nolle concurrere: potest tamen hoc omnipotentia realiter sumpta, utpote identificata cum voluntate Divina.

584. Confirm. conclusio positivè, saltem contra nostros, & plurimos alios, negantes prædeterminationem ad materiale peccati. Decretum indifferens, quod ipsi statuunt, non applicat formaliter omnipotentiam ad actionem peccaminosam: ergo debet ipsa per se, vel per aliquid aliud esse applicata, ut agat: atqui nihil assignari potest, nisi ea, quæ à nobis assignata sunt: ergo. prob. ant. Decretum indifferens non potest habere hunc sensum, ut DEUS dicat: *Volo concurrere, vel ad actum bonum, vel ad actum malum:* nam sic voluntas DEI eodem modo se haberet ad bonum & malum, quod est falsum, & contra Tridentinum. Et sanè, ùt ait Sagara, si homo diceret: volo ditari, vel per fas, vel per nefas: malè vellet: ergo etiam malè vellet DEUS, si diceret: volo exercere omnipotentiam, vel per actum bonum, vel per actum malum.

585. Nec dicas, decretum sic tendere: *Volo concurrere, vel ad actum bonum cum inclinatione, vel ad malum contra inclinationem*; nam, si positivè vult concurrere ad malum, hoc ipso non agit contra inclinationem efficacem; ipsa enim volitio positiva est efficax inclinatio ad malum. Quòd autem simul jungatur inefficax nolitio, non excusat à malo; nam etiam, qui negat fidem metu mortis, habet inefficacem nolitionem suæ negationis; quia autem eam absolutè vult, tamen graviter peccat. Igitur decretum tantùm posset habere hunc sensum: *Volo concursum ad actum bonum: permitto concursum ad actum malum:* sed hoc decretum tantùm non impedit omnipotentiam à concursu: hoc autem non est eam applicare, ùt patet millenis exemplis.

Sic, si tantùm non impedio, ut alter meo instrumento, vel etiam mea manu, alterum percutiat, ego neutrum applico ad percussionem: qui tantùm non impedit peccatum alterius, non positivè illum applicat ad peccandum: neque est causa physica peccati: imò nec moralis, si non tenetur impedire: ergo, si alter non impeditus peccet, debet supponi aliunde applicatus, aut determinatus: ergo etiam, si DEUS per decretum indifferens, ab adversariis assertum, tantùm non impedit omnipotentiam à concursu ad actum malum, debet illa aliunde jam esse formaliter applicata, & præparata ad illum. Quòd si autem formalis applicatio omnipotentiæ ad actum malum non stet in decreto DEI, nulla est ratio efficax dicendi, quòd applicatio, vel præparatio necessaria ad actum bonum, debeat in decreto consistere, ùt patet consideranti, & magis patebit ex solutione objectionum.

ARTICULUS VIII.

Solvuntur Objectiones.

586. OB. 1. Omnipotentia Divina, & decretum DEI sunt realiter idem: ergo, si applicata est omnipotentia per se ipsam, est applicata per decretum. Confir. Applicatio agentis creati ad passum non consistit formaliter in entitate causæ, & actu primo proximo: ergo neque applicatio agentis increati, seu omnipotentiæ. Resp. neg. conf. Etiam natura Divina, & Pater, sunt idem, quin natura generet. Datur scilicet distinctio inter omnipotentiam necessariam, & decretum contingens, similis illi, quæ datur in Divinis inter naturam, & Patrem. Ad confir. neg. conf. Applicatio causæ creatæ neque stat in decreto DEI: ergo neque in hoc stabit applicatio omnipotentiæ. Scilicet aliquæ denominationes non possunt explicari sine entitate modali, aliæ non sine decreto: aliæ verò sine utroque: & talis est denominatio omnipotentiæ applicatæ, quæ non est physica (nam physicè applicata est per immensitatem) sed moralis, significatque omnipotentiam esse expeditam, vel præparatam ad concurrendum: quod totum habetur sine decreto, sicut juxta adversarios habetur sine modo.

587. Ob. 2dò. Juxta nos omnipotentia Divina esset applicata antecedenter ad decretum DEI: ergo creatura posset absolutè agere ante decretum DEI, quod est falsum. Conf. Libertas creata non potest dari sine decreto DEI: ergo nostra sententia est falsa. Resp. 1. neg. conf. quia non solùm omnipotentia applicata, sed etiam alia conprincipia requiruntur: neque omnia, etiam ab omnipotentia, suppleri possunt, e. g. cognitio respectu volitionis. Resp. 2. neg. ant. Applicatio formalis omnipotentiæ, ùt dictum, stat partialiter etiam in actu primo, qui non datur ante decretum, sed ab hoc debet causari, licèt non debeat constitui. Ad conf. dist. ant. Libertas non potest dari sine decreto eam causante. conc. ant. sine decreto eam constituente. neg. ant. & conf. Si libertas datur absolutè, datur etiam decretum, eam absolutè causans: si libertas tantùm datur conditionatè, sufficit etiam tantùm conditionatè dari decretum.

588. Ob. 3. Concursus debet esse DEO voluntarius, & liber: talis esse non potest, nisi constituatur per decretum: ergo. Confirm. Si applicatio omnipotentiæ ad actus creaturæ libe-

ros non involvit decretum DEI, neque applicatio ejusdem ad actus DEO liberos involvet decretum DEI: hoc est falsum: ergo. prob. min. Omnipotentia se habet sicut manus in homine: sed manus non est expedita ad operandum, nisi per volitionem: ergo nec omnipotentia. Resp. om. ma. neg. min. Vel loquimur de concursu in actu primo (hoc est, de applicatione, aut præparatione omnipotentiæ) & hic non debet esse liber formaliter, & in se, sed tantùm per denominationem extrinsecam à decreto illam causante: sicut actus fidei, vel actus externus, non est liber in se, sed per denominationem extrinsecam ab imperio voluntatis eum causante. Vel loquimur de concursu in actu 2do: & hic non debet esse DEO liber, aut voluntarius; quia potest esse peccaminosus. Ad summum debet esse liberè à DEO permissus, seu permissio ipsius debet esse libera.

Ad confir. om. ma. neg. min. ad prob. om. ma. dist. min. manus non est expedita, hoc est, non est determinata ad agendum. conc. min. non est præparata, ut mox agat pro determinatione voluntatis. neg. min. & sub eadem dist. conc. vel neg. conf. Applicatio omnipotentiæ, vel præparatio, plùs non dicit, quàm, ut ipsa parata sit ad mox agendum pro determinatione voluntatis, non autem, ut actu agat; nam, quamvis omnipotentia sit applicatissima, tamen, si voluntas agere nolit, etiam ipsa non aget: & hinc, licèt ad actu agendum omnipotentia exigat, vel pro priori rationis præsupponat, determinationem voluntatis, hæc tamen non constituit applicationem. Et sic etiam manus est applicata, hoc est, parata ad agendum, antecedenter ad actum voluntatis: quamvis ad hoc, ut actu agat, debeat à voluntate determinari. Quòd autem actus primus proximus DEI, non quidem ad volendum, sed ad agendum ad extra, involvat decretum DEI, non probat, idem etiam involvi ab actu primo proximo creaturæ; quia aliud requiritur, ut DEUS actum immediatè liberè producat, aliud ut eum ita producat creatura.

589. Ob. 4. Applicatio omnipotentiæ ad actus bonos debet constitui ex decreto DEI: ergo aliquod decretum constituit actum primum. prob. ant. aliàs DEUS non magis esset propensus ad bonum, quàm ad malum: itémque actus primus proximus ab eo collatus eodem modo se haberet ad bonum, & malum: sed hoc est falsum, & partim etiam contra Tridentinum: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. utrumque membrum maj. In actu primo proximo non involvitur volitio DEI: unde in illo nulla est propensio formalis DEI, neque ad unum, neque ad alterum: in actu autem remoto DEUS utique est magis propensus ad bonum, quàm ad malum; quia dat actum primum proximum ex intentione boni, suadendo, & præcipiendo etiam illum: alterum verò prohibendo, & tantùm permittendo. Ex quo habetur, neque ipsum actum primum proximum, saltem quoad principia, quæ proveniunt à DEO, ad illa determinante, eodem modo se habere ad malum, & bonum; nam illustratio, & inspiratio Divina utique magis tendit ad bonum. Si autem nihil aliud adversarius intelligat, quàm actum primum ad neutrum necessitare, facilè conceditur maj. & neg. min.

590. Ob. 5. Saltem applicatio causalis omnipotentiæ, quæ stat in decreto, se tenet ex parte actûs primi remoti: ergo, si decretum est connexum cum uno libertatis extremo, tollit libertatem. prob. conf. Si non possum impedire liberè causam proximam, neque possum liberè impedire causam remotam: sed hac ratione non possum impedire decretum connexum, quod stat ex parte actûs primi remoti: ergo ruit libertas. prob. maj. Videtur imperceptibile, quòd possim impedire causam remotam, si non possum impedire propinquiorem: ergo. Resp. conc. ant. neg. conf. ad prob. neg. maj. ad hujus probationem neg. ant. si sermo sit de causa remota, sine qua potest dari absolutè causa proxima; si enim causa remota essentialiter, & determinatè requireretur ad proximam, utique, eâ impeditâ, impediretur etiam causa proxima: at decretum DEI non prærequiritur determinatè ad ponendum actum primum proximum; quia hic est indifferens, ut ponatur per decretum prædefinitivum, vel permissivum.

Explicatur ulteriùs. Si impeditur aliqua causa proxima (quæ non sit tantùm principium per accidens, de qua re *n. 580.*) eo ipso impeditur libertas; quia impeditur constitutivum ejusdem (de qua re vide etiam *num. 578.*) ergo non potest impediri liberè: si autem impeditur tantùm causa remota, non necessariò, aut determinatè requisita, potest stare tota libertas, ab alia causa remota proveniens: ergo potest causa remota liberè impediri. Neque hîc est paritas cum causis necessariis, seu in ordine ad actum necessarium, e. g. cum patre, & avo; quia istæ non constituunt ullam libertatem, adeóque non debent esse ullatenus impedibiles.

591. Si quæras, quomodo decretum DEI, tanquam causa remota, possit impediri. Resp. sicut diximus *num. 358.* scientiam visionis posse impediri non tam ratione existentiæ actualis, & physicæ, quàm ratione existentiæ objectivæ; ita etiam dicendum, posse eodem modo impediri decretum. Scilicet in mea potestate est, ut conditionatè ponatur actus, vel non ponatur, adeóque, ut objectivè ab æterno existat conditionatè vel non existat. Si existit, datur de ipso scientia media: ex qua tamen non infertur, dari etiam decretum prædefinitivum de ipso; quia DEUS non semper decernit, minùs debet decernere, seu prædefinire actum, per scientiam mediam prævisum futurum. Si autem actus non existit objectivè, non datur de ipso scientia media: ex qua negatione infertur, etiam decretum prædefinitivum non existere; quia DEUS non potest prædefinire, salva libertate, actum, nisi per scientiam mediam prævisum: ergo, cùm sit in mea potestate impedire scientiam mediam de consensu, est etiam in mea potestate impedire decretum prædefinitivum. Similiter res se habet circa dissensum, quem, quia etiam, quando prævisus sum ponere, tamen possum impedire, possum quoque impedire decretum permissivum:

Itaque quodcunque decretum collativum actûs primi proximi liberi, determinatè sumptum, est impedibile ab homine. Non tamen ideò etiam est impedibilis pro libitu hominis ipsa libertas, seu ipse actus primus proximus; nam,

nam, licèt possim impedire seorsim quodcunque decretum determinatè sumptum (quia possum consentire, & dissentire) tamen non possum impedire pro libitu meo utrumque simul. Unde DEUS semper, posita quacunque scientia media, est liber ad dandum actum primum proximum per alterutrum decretum, vel ad eum non dandum: sed tamen homo potest eum determinare aliquo modo disjunctivè, ut, si velit dare, det potiùs per decretum prædefinitivum, quàm permissivum, vel vicissim. Recolantur etiam hîc dicta *num. 513.*

592. Dices. Actus primus proximus includit etiam illustrationes supernas: sed istæ, tanquam cognitiones, adeóque actus vitales, & identificatæ cum actione productiva sui, essentialiter respiciunt actum primum remotum tanquam suam causam: ergo essentialiter etiam respiciunt decretum DEI: ergo hoc non potest impediri, nisi impediantur istæ illustrationes, adeóque, nisi impediatur actus primus proximus. Resp. conc. mai. dist. min. istæ illustrationes essentialiter respiciunt actum primum remotum, adæquatè acceptum. neg. min. inadæquatè acceptum. conc. min. & neg. 1mam, & 2dam. cons. Multa sunt ex parte actûs primi, quæ ab actione non respiciuntur essentialiter, e. g. applicatio causæ, causæ morales &c. præsertim sunt multa, quæ actio, etiam vitalis, non respicit determinatè sumpta. Et hinc istæ illustrationes omnino sunt indifferentes, ut conferantur, vel per decretum prædefinitivum, vel per permissivum.

593. Ob. 6. Scientia media debet ex parte hypothesis attingere totum actum primum proximum, prout est existens à parte rei: sed à parte rei est existens dependenter à decreto determinatè sumpto: ergo scientia media debet eum videre dependentem ab aliquo decreto determinatè sumpto: adeóque debet videre etiam decretum determinatè sumptum ex parte hypothesis: quod stare non potest cum nostris principiis. Resp. dist. maj. scientia media debet attingere totum actum primum proximum quoad prædicata metaphysica, & identificata. conc. maj. quoad prædicata per accidens ei tantùm convenientia. neg. mai. & conc. min. neg. cons.

Est per accidens libertati in actu primo, quòd conferatur potiùs per decretum permissivum, quàm prædefinitivum, vel vicissim: unde nullum ex his videri debet per scientiam mediam. Hinc meliùs explicatur hypothesis scientiæ mediæ dicendo: *Si Petrus haberet hoc auxilium, vel hanc libertatem, consentiret*; quàm dicendo: *Si daretur Petro hæc libertas, vel hoc auxilium, consentiret*: ne scilicet videatur aliquod decretum poni ex parte hypothesis. Quamvis autem scientia media non videat decretum determinatè sumptum, tamen non est obscura, ùt explicatum est *num. 411.*

594. Dices 1. Ponitur *cit. num.* exemplum suppositionis confusæ: sed ista hîc non habet locum: ergo non est paritas. prob. mi. Hîc non agitur de necessitate aliqua, sed de existentia: ergo non est locus suppositioni confusæ. Resp. neg. min. ad prob. dist. ant. hîc agitur de existentia absoluta. neg. ant. de conditionata tantùm. conc. ant. & neg. cons. Quando enim agitur de existentia tantùm conditionata, habet locum suppositio confusa, si non quoad conditionatum, saltem quoad conditionem, seu causam, & in eo casu, quando idem conditionatum potest oriri ex variis causis. e. g. ut hæc propositio: *Si Petrus habuerit equum, equitabit*: verificetur, nullus equus, determinatè sumptus, est necessarius; quia quilibet sufficit. Quidquid autem sit, an scientia media, ex parte conditionis, respiciat gratiam in individuo determinatè sumptam, saltem non debet respicere ullum determinatè sumptum decretum; quia ad libertatem utrumque sufficit: imò scientia media etiam ex alio capite notato *num. 579.* neutrum videre potest. Hinc, per quale decretum Petrus gratiam habiturus sit, non est objectum scientiæ mediæ directæ, sed reflexæ: & quidem ex parte conditionati, non conditionis.

595. Dices 2. Scientia media est supercomprehensiva libertatis: ergo debet omnia ejus prædicata cognoscere. Resp. dist. cons. debet cognoscere omnia prædicata, quæ sunt cognoscibilia in linea scientiæ mediæ. conc. cons. extra eam lineam. neg. cons. cùm ergo res in statu conditionato sit adhuc indifferens ad prædicata contingentia non identificata, ista non sunt tunc cognoscibilia, sed primùm postea in linea scientiæ visionis.

Dices 3. Scientia media debet saltem attingere omnia prædicata identificata, adeóque omnes respectus transcendentales: sed quodlibet auxilium, vel quivis actus primus proximus habet respectum transcendentalem ad aliquod decretum DEI indeterminatè sumptum: ergo scientia media debet hunc respectum transcendentalem cognoscere: ergo etiam debet cognoscere aliquod decretum indeterminatè sumptum; quia respectus transcendentalis, saltem supercomprehensivè, cognosci non potest, si non simul terminus cognoscatur.

Resp. Posset fors dici, quòd scientia media istum respectum transcendentalem jam supponat sufficienter attactum à scientia simplicis intelligentiæ; quia est veritas necessaria, quòd omne ens creatum, si extiturum sit, dependeat ab aliquo decreto DEI. Si tamen contendas, hunc etiam debere cognosci à scientia media, cùm ista hypothesin comprehendat quoad prædicata identificata. Resp. 2dò. omitto totum primum syllogismum, & dist. 2. cons. ergo debet cognoscere aliquod decretum, tanquam constitutivum hypothesis. neg. cons. tanquam terminum respectum ab hypothesi. om. cons. Ex hoc tamen non infertur, quòd decretum aliquod constituat hypothesin: sicut nec alia, ad quæ hypothesis dicit relationem potentis coëxistere, potentis cognosci, quam dicit ad omnes homines, & Angelos &c. constituunt hypothesin.

596. Ubi nota magnum discrimen inter hanc propositionem: *Si detur libertas per decretum prædefinitivum, vel permissivum, Petrus consentiet*: & inter hanc: *Si detur libertas, quæ debet conferri, vel per decretum prædefinitivum, vel per permissivum, consentiet*: prior enim ponit immediatè ex parte hypothesis aliquod decretum; quia idem significat, ac: si detur collatio libertatis, vel prædefinitiva, vel permissiva: ita, ut posita sola libertate, sine prædefinitione, vel permissio-

missione, seu sine utraque, non compleretur tota hypothesis: quod admitti non potest ex dictis *num. 579.* Altera verò propositio libertatem solam ponit ex parte hypothesis, ita, ut si hæc sine decreto poneretur, compleret totam hypothesin, quamvis simul dicat, libertatem sine omni decreto poni non posse, eoquòd decretum sit causa necessaria libertatis; unde ista propositio 2da tantùm attingit decretum in obliquo, tanquam terminum ab hypothesi distinctum, sed tamen ab ea respectum ùt suam causam, adeóque se tenentem ex parte actûs primi remoti.

Si velles litigare, & dicere, quòd etiam prior propositio plus non dicat, planè contraires longè communiori; nam & qui admittunt decretum indifferens, propositionem priorem omnes ita explicant, ut ipsa collatio auxilii, seu decretum sit constitutivum hypothesis, & ex hoc volunt probare necessitatem decreti indifferentis: qui autem nobiscum decretum indifferens excludunt, non admittunt illam primam propositionem; sed scientiæ mediæ tendentiam potiùs hanc statuunt: si Petrus habeat libertatem, vel auxilium, præscindendo à decreto, aut certè hoc non nisi in obliquo, & ùt terminum ab hypothesi respectum cognoscendo. Quòd si autem pertinaciter tuam opinionem velis defendere, tandem in quæstione hac vocabularia non multùm litigabo, modò hoc salvum sit, quòd decretum DEI non constituat hypothesin, seu conditionem scientiæ mediæ.

597. Ob. 7. DEUS potest supernaturaliter extrinsecè elevare voluntatem nostram ad actus supernaturales, quæ elevatio dicitur communiter consistere in omnipotentia DEI specialiter applicata: atqui hæc specialis applicatio debet consistere in decreto DEI, volentis supplere defectum principii intrinseci: & insuper debet constituere actum primum proximum: ergo in casu valde frequenti decretum DEI debet constituere actum primum proximum, adeóque distingui virtualiter ab alio decreto, actum primum non constituente. Resp. neg. 1. part. min. Etiam ista applicatio non stat formaliter in decreto; sed in ipsa omnipotentia, negatione impedimenti, & actu primo proximo creato, qui in casu elevationis extrinsecæ exigit, ut omnipotentia Divina parata sit concurrere speciali modo, hoc est, supplendo defectum alterius conprincipii, ita, ut non, nisi per miraculum, hic concursus negari possit. Certè quævis illustratio supernaturalis, dum proponit vel obligationem aliquid faciendi, vel saltem complacentiam DEI de aliqua re facienda, cùm sit necessariò vera, exigit omnipotentiam DEI præparatam ad concurrendum, prout pro variis circumstantiis necessarium est, sive supplendo defectum principii intrinseci, si hoc desit; sive eum non supplendo, si adsit principium; aliàs non posset proponere obligationem, aut complacentiam DEI de re facienda, quæ tunc fieri non posset.

Imò in hoc casu supernaturali non videtur DEUS posse impedire omnipotentiam suam à concursu, casu, quo verè obliget, vel complacentiam suam verè per illustrationem ostendat. Si autem DEUS reverà non obligaret, sed homo tantùm putaret se obligari, deberet omnipotentia saltem esse parata concurrere ad conatum faciendi id, ad quod homo putaret se obligari; quia ad istum conatum ratione sui dictaminis tunc verè homo obligaretur: quamvis omnipotentia non deberet esse parata concurrere ad rem ipsam, ad quam etiam homo tunc non deberet esse liber.

Nec dicas, si homo habeat intrinsecam illustrationem &c. non fore elevationem purè extrinsecam. Resp. enim, per hanc non intelligi, quòd nihil habeatur intrinsecum (utique enim ad actum liberum, vel etiam voluntarium, debet esse intrinseca cognitio; cùm nihil volitum, quin præcognitum) sed intelligi tantùm, quòd principium elevans non sit intrinsecum; seu quòd defectum principii, aliàs intrinseci, hîc suppleat omnipotentia extrinseca.

598. Quæres, quid fieret, si DEUS extrinsecè elevaret creaturam, e. g. hominem, ad actus plures simul liberè eliciendos. Resp. casum hunc esse miraculosum, seu supernaturalem; quia natura non exigit hanc elevationem extrinsecam: insuper, ut homo sit liber, debet cognoscere, quòd tales actus possit producere (nam libertas, & electio non dantur sine cognitione) hæc autem cognitio etiam ipsa esset indebita homini; quia esset de potestate agendi indebita, & supernaturali, adeóque supernaturalis, & quidem ordinariè Theologicè, semper saltem Philosophicè, adeóque necessariò vera. Jam dico: si elevatio daretur ad actus plures, sive diversæ speciei, sive ejusdem, deberet dari supernaturalis cognitio de potestate eos eliciendi: quæ cognitio, seu illustratio, exigeret specialem concursum omnipotentiæ: atque adeò in illa illustratione posset stare specialis illa pars applicationis.

Si instes, posse fieri, ut homo tantùm confusè cognoscat, se ad aliquos actus esse liberum. Resp. in tali casu tamen DEUS sciet, ad quot actus homo sit liber: & illa cognitio confusa exiget concursum ad tot actus, ad quot homo est liber. Sic etiam gratia exigit concursum DEI ad actus supernaturales juxta suam intensionem, licèt nobis illa intensio incognita sit, & nos toti intensioni gratiæ ordinariè non cooperemur.

Si urgeas, saltem non implicare casum, in quo formalis applicatio omnipotentiæ stet in decreto. Resp. multùm te facturum, si casum afferas, in quo applicatio ista aliter explicari nequeat. Dein omissa possibilitate casûs, dico, tunc hominem ad illum actum, vel ad ejus modum, ad quem omnipotentia formaliter applicatur per decretum, non fore liberum: neque hoc est absurdum; quia homo sæpe est liber ad unum actum, non ad alterum: vel etiam ad actum, sed non ad ejus modum, e. g. intensionem, quam non cognoscit, & ad quam e. g. in ira eum necessariò determinat efferveſcentia sanguinis.

ARTICULUS IX.

Solvitur objectio ultima.

599. OB. ultimò. Actus primus proximus liber creaturæ involvit determinationem ad individuum:

um : sed hæc stat in decreto DEI: ergo, prob. mai. Creatura non potest omnia individua simul producere : neque potest ex infinitis possibilibus aliquod determinatè eligere : ergo non est expedita ad agendum, nisi sit determinata ad individuum. Hæc objectio est fortè difficillima. Resp. neg. maj. quam videntur negare communiter sententiæ nostræ Patroni : & præsertim Recentior Dilinganus cit. *num. 579. in suis thesibus de libertate creata num. 199. & seq.* multis probat, quòd determinatio ad individuum non se teneat ex parte hypothesis scientiæ mediæ, adeóque neque constituat actum primum proximum.

Primò ; quia scientia media tamen non est obscura, nec præcisiva, etsi non videat ex parte hypothesis determinationem ad individuum, ut jam ostensum *num. 411.* Secundò ; quia scientia directiva decreti liberi non debet inter membra eligibilia unum præ altero futurum enunciare ; nam scientia directiva est aliquod constitutivum actûs primi Divini liberi necessariò requisitum : ergo, si esset connexa cum uno extremo, scilicet illo individuo, tolleret libertatem illius decreti, vel electionis inter individua, ex dictis *num. 578.* atqui scientia directiva decreti Divini, eligentis unum individuum præ altero, est scientia media directa, sicut scientia simplicis intelligentiæ est scientia directiva decreti, eligentis creare unam creaturam possibilem præ altera : & omnia individua actuum liberorum possibilium, & conditionatè futurorum, sunt membra à DEO eligibilia : ergo scientia media non debet unum individuum præ alio enunciare futurum : sicut neque scientia simplicis intelligentiæ unum præ alio possibili creandum enunciat. Hinc unum individuum præ alio futurum non enunciat scientia media directa, sed reflexa, quæ non est directiva : neque etiam ad electionem ex pluribus omnino similibus indiget DEUS alia directione, quàm scientiæ simplicis intelligentiæ, & scientiæ mediæ directæ.

600. Quare dici potest, determinationem ad individuum fieri per ipsum decretum prædefinitivum, aut permissivum, quatenus DEUS, posità scientiâ mediâ, decernit, ad hunc solum in individuo actum ex hac specie concurrere, vel hunc solum ex altera specie permittere, & ideo actum primum proximum dare : atque nolle impedire omnipotentiam suam à concursu ad unum actum ex qualibet specie, ad quam datur libertas : velle autem eam impedire ad alios actus.

Unde, sicut decretum collativum actûs primi creati, non constituit actum primum proximum liberum creaturæ, sed tantùm constituit remotum, ut hucusque sæpius diximus ; ita etiam decretum determinans ad individuum dici potest, non constituere actum primum proximum, sed tantùm remotum. Ulteriùs, sicut creatura libera potest determinare DEUM, ut, si velit dare auxilium, vel actum primum proximum, potiùs det per decretum prædefinitivum, quàm permissivum, vel viciſſim, ita etiam potest eundem determinare, ut det per decretum determinans ad individuum unum, vel aliquando ex eadem etiam specie plura, prout creaturam ad unum, vel plura simul producenda vult constituere liberam : (semper tamen intra numerum finitum ; cùm infinitum implicet) Et hinc creatura sufficienter est libera : sicut si quis filius accepit facultatem à patre, ut equitet in equo, quem ei famulus determinaverit, est liber ad equitandum, si potest famulum determinare, ut aliquem equum determinet : & sicut sum liber ad exeundum, quando porta est clausa, si sum liber ad eam aperiendam, scilicet sufficienter moraliter imputativè, ùt dictum *num. 575.*

Dices 1. Creatura nihil potest agere, quo DEUM determinet ad determinandum ad individuum, sicut tamen filius potest famulo exponere jussa parentis, ut equum determinet : ergo non est paritas, nec datur in creatura moralis libertas. Resp. dist. ant. creatura nihil potest agere in statu absoluto, & reali. conc. ant. nihil potest in statu conditionato, vel objectivo. neg. ant. & conf. In statu objectivo potest creatura ponere actum in specie, hoc est, potest reddere talem actum à DEO cognoscibilem : seu potest facere, ut ipsa prævideatur actum in specie sub conditione positura.

Dices 2. Nihil potest poni tantùm in specie, & indeterminatum : Resp. dist. illat. nihil potest poni physicè, & absolutè. conc. ill. nihil potest poni conditionatè tantùm, objectivè, vel intentionaliter. neg. ill. In statu objectivo, vel intentionali aliquid poni, est tantùm illud reddere cognoscibile : potest autem aliquid indeterminatum reddi cognoscibile etiam respectu DEI ex *num. 411.* Quando autem cognoscit DEUS, quòd creatura pro jure suo electivo positura sit aliquem actum ex hac specie, determinatur per hanc scientiam, tanquam per objectivam determinationem creaturæ, ut ipse determinet ad individuum : si tamen DEUS velit ad aliquem actum ex illa specie concurrere.

601. Dices 3. Creatura, positis omnibus aliis ad agendum prærequisitis, non potest agere sine determinatione ad individuum : ergo illa se tenet ex parte actûs primi. Resp. argumentum esse simile huic. Creatura, positis omnibus aliis, non potest agere sine concursu DEI in actu secundo : ergo hic se tenet ex parte actûs primi. Repones, creaturam posse agere sine præsuppositio concursu DEI in actu 2do ; quia antecedenter habet totam potestatem, & potentiam determinandi DEUM ad concurrendum in actu 2do. Resp. sic etiam creaturam posse agere sine præsuppositia determinatione ad individuum ; quia antecedenter habet totam potestatem (quæ scilicet est hypothesis scientiæ mediæ) & simul potentiam determinandi DEUM, ut ipse determinet ad individuum.

In forma dist. ant. creatura non potest agere sine determinatione ad individuum, quæ sit constitutivum actûs primi proximi liberi. neg. ant. quæ sit tantùm aliquod subsequens actum primum proximum, conditionatè prævisum. conc. ant. & neg. conf. Scilicet hæc determinatio ad individuum est quid consequens ad scientiam mediam, seu ad actum primum proximum, conditionatè prævisum, imò ad actum 2dum, conditionatè, saltem quoad speciem, prævisum ; quia sequitur determinationem creaturæ, sicut prædefinitio, cui est identificata : quam-

quamvis ſimul eodem modo, quo prædefinitio, ſit prior ad ſcientiam viſionis.

602. Dices 4. Si ergo DEUS vellet ponere omnia alia, ſed nollet determinare ad individuum, quid fieret? Reſp. nihil fieret, ſicut nihil fieret, ſi DEUS poneret omnia alia, & nollet concurrere. Petes, quidigitur deeſſet? Reſp. negatio impedimenti; quia, ſi DEUS non vult determinare ad individuum, ſine qua determinatione creatura tam parùm poteſt agere, quàm ſine concurſu DEI, hoc ipſo non vult eam agere: & tale decretum nolens determinare ad individuum eſt, vel formaliter, vel ſaltem realiter decretum non concurrendi; cùm utique DEUS non poſſit velle imprudenter: vellet autem in tali caſu imprudentiſſimè concurrere ad actum indeterminatum, hoc eſt, ad impoſſibilem. Unde debet in eo caſu nolle concurrere, adeóque omnipotentiam ſuam à concurſu impedire. Hoc autem decretum impediens omnipotentiam eſſet utique impedimentum actûs primi, & quidem, in caſu DEI efficaciter nolentis, inamovibile à creatura, adeóque tollens libertatem.

Si velis ulteriùs tricari, & ponere caſum, in quo DEUS per puram omiſſionem liberam non determinaret. Reſp. DEUS in eo caſu ſaltem non poſſet prudenter conferre actum primum proximum liberum, quem videt, abſolutè non poſſe producere actum in his circumſtantiis à DEO ſolo poſitis: non dato autem actu primo proximo, utique non daretur libertas. 2. Per puram omiſſionem non poteſt impediri omnipotentia DEI à concurſu; hæc enim ex eſſentia ſua exigit eſſe parata ad agendum cum libera voluntate creata expedita, absque decreto eam applicante: & pura omiſſio relinquit intactam totam illam exigentiam, vel præparationem, adeóque, ut iſta tollatur, neceſſarium eſt poſitivum decretum DEI, volentis eam impedire. Cùm autem DEUS imprudenter ageret in hoc caſu, conferendo inutiliter actum primum proximum, & relinquendo etiam inutiliter applicatam omnipotentiam ſuam, debet hanc impedire, adeóque ponere decretum poſitivum, quod eſt poſitivum impedimentum libertatis.

603. Dices 5. Juxta nos DEUS primùm determinaret ad individuum ex ſuppoſitione determinationis factæ à creatura: ſed ſic determinaret per actionem diſtinctam: ergo. Conf. Eſt imperceptibile, quomodo creatura determinet ad ſpeciem, antequam DEUS determinet ad individuum: ergo. Reſp. hæc omnia ſolvenda eſſe in prædefinitione; ſi enim DEUS actum primum proximum decernit primùm poſt factam determinationem à creatura, (uti ſit juxta noſtra principia de prædefinitione) etiam videtur debere determinare per aliam actionem, & etiam modo imperceptibili. In forma neg. maj. non ex ſuppoſitione determinationis ad ſpeciem, à creatura jam actualiter factæ, vel actualiter jam exiſtentis, ſed ex ſuppoſitione determinationis conditionatè faciendæ, ſive ex ſuppoſitione alicujus determinationis, per ſcientiam mediam prævisæ, ſeu ex ſuppoſitione prævisi per ſcientiam mediam conſensûs, vel diſſensûs, ſub aliqua conditione futuri, determinat DEUS. Res hæc ita facilè explicatur.

Videt DEUS ab æterno per ſcientiam mediam, quòd, ſi Petrus hoc auxilium, vel hanc libertatem haberet, ipſe aliquem conſenſum eliceret: ecce determinatio Petri ad ſpeciem, conditionatè prævisa. Tunc ab æterno pro libitu ſuo DEUS e. g. decernit eam libertatem, vel auxilium dare, & ſimul cum Petro ad unum individuum, non ad aliud, concurrere: ecce determinatio ad individuum. Poſtea in tempore confert Petro actualiter eam libertatem, vel auxilium, & cum ipſo per eandem actionem influit: ecce determinatio, ſeu influxus DEI, non primùm conſequens, ſed ſimultaneus, per eandem actionem. Ex his patet etiam ad confirmationem reſponſio.

604. Hæc ex ſuppoſitione, quòd DEUS determinet ad individuum: quæ tamen ſententia non eſt adeò certa, ùt ſibi quidam imaginantur. Eam negant Thomiſtæ omnes cum noſtro Vaſquez, & pluribus aliis ex noſtris. Suarez ab initio eam ſententiam rejicit ùt non convenientem Philoſophis: quamvis autem poſtea dicat, eam eſſe valde probabilem, tamen abſolutè nihil videtur definire. Illi, qui decreta DEI dicunt compleri per complementa extrinſeca (qui ſunt ſatis multi) ſanè cum hac ſententia non valde conveniunt; nam, licèt fors poſſit utcunque dici, quòd decretum, ſeu volitio DEI, etiam quatenus intrinſeca DEO, determinet ad individuum, tamen ipſa determinatio, vel exigentia hujus potiùs, quam alterius individui, non poteſt in hac ſententia identificari volitioni, quatenus intrinſecæ DEO; cùm eatenus ſit penitus indifferens: ſed debet ea exigentia, vel determinatio ſtare in complemento creato, adeóque ultima formalis determinatio debet fieri à creatura.

Sed nec rationes pro hac ſententia ſunt invincibiles; nam, ſi dicatur, in actu primo proximo creato ſemper inveniri aliquam entitatem creatam (qualiſcunque tandem ſit) quæ ſit naturaliter compoſſibilis tantùm cum uno individuo, & aliâ ejusdem ſpeciei excludat, ruunt omnia argumenta, ùt patet conſideranti. Et fortè poteſt dici, quòd talis entitas ſit duratio cauſæ liberæ, ad quam producendam, cùm DEUS etiam debeat concurrere, poſſet ipſe ad hunc reſpectum eam determinare. Nec dicas, durationem eſſe identificatam cum actione productiva rei; hoc enim à plurimis negatur, & in actione creativa, vel effectibus eſſentialiter affixis ſuis cauſis, non poteſt admitti; cùm actio ſit identificata cum ipſo effectu; hic autem ſemper ſit indifferens ad durandum pro omni inſtanti, & indifferens ad omnia inſtantia, neque poſſit ſe ipſum determinare ad inſtans ſequens. Neque gratis fingeretur hic reſpectus eſſentialis in aliquo ente creato, ſi absque eo deberet admitti novum myſterium maximum in DEO, unum ſaltem, vel juxta alios plurima, itémque unum, vel plura decreta, antecedentia ſcientiam mediam &c. ad hæc enim evitanda utique poſſet admitti talis reſpectus; cùm ob non majores rationes admittantur alibi modi, qui etiam habent eſſentialem reſpectum ad individua ſingularia. Ego certè, ſi concluſio de decreto virtualiter indiviſibili aliter ſtare non poſſet, citiùs talem reſpectum admittendum exiſtimarem, quàm ei concluſioni contradicendum.

605. Objiciuntur tandem aliquæ propositiones ab A. R. P. Carolo Noyelle Generali nostro proscriptæ *anno 1682. 26. sept.* quasi eæ vi nostræ doctrinæ necessariò admittendæ sint. Extant apud Gormaz *de DEO num. 877.* súntque sequentes. Prima, quæ huc non pertinet, ab Adversariis omissa est. Secunda est: *Dum fit consensus bonus, applicatur omnipotentia salva libertate per prædefinitionem efficacem consensûs absque ullo decreto indifferenti: & talis prædefinitio non est consequens, sed antecedens consensum.* Tertia. *Hujusmodi prædefinitio omnipotentiæ applicativa non est necessitas physica, necessitans voluntatem ad consensum: sed solùm logicè inferens, quòd consentiet liberè: & relinquit intactam indifferentiam physicam voluntatis, ex vi causarum proximarum potentis physicè facere dissensum, & per illum impedire consensum, & prædictam necessitatem logicam, quæ dicitur consequentiæ.* Quarta. *Prædicta prædefinitio efficaciter volens consensum, & efficaciter nolens dissensum, est sufficiens applicatio omnipotentiæ ad dissensum.* Quinta. *Quamvis, dum fit consensus prædefinitus, non sit decretum indifferens omnipotentiæ applicativum, est tamen in voluntate sic constituta per hæc principia undecunque provenientia potestas faciendi, quod esset (puta decretum indifferens) pro casu, quo ipsa dissentiret.* Sexta. *Implicat absolutè decretum applicativum omnipotentiæ ad operationes liberas honestas esse indifferens: sed necessariò debet esse prædefinitio DEI efficax.*

His addendæ sunt quatuor propositiones proscriptæ ab A. R. P. N. Michaële Angelo Tamburino *anno 1706. 7. Augusti.* Prima. *Quòd DEUS voluntate (seu decreto) efficaci, & absoluta, prædefiniat immediatè, & determinatè ad unum omnes, & singulos actus, seu effectus causarum secundarum.* Secunda. *Quòd hæc prædefinitio sit omnino necessaria causis secundis ad agendum.* Tertia. *Quòd nulla in DEO sit voluntas propriè indifferens, nulla inefficax.* Quarta. *Quòd reprobis DEUS non velit salutem ipsam in se, sed in mediis tantùm.* & adduntur hæc verba: *Nec excusatur hoc ultimum per adhibitam distinctionem vulgarem voluntatis signi, & beneplaciti; cùm, licèt hæc distinctio in se legitima sit, & à D. Thoma, & antiquioribus adhibita, tamen ad hanc propositionem accomodari non possit, nisi per abusum, & sensu planè alieno.*

606. Verùm hæ propositiones non sequuntur ex nostra doctrina, ùt patebit consideranti sequentia. Primò. Decretum nostrum indivisibile tantùm est prædefinitivum actuum bonorum: malorum autem est tantùm permissivum; quia DEUS malos actus non intendit, nec in iis complacentiam habet; & hinc non datur prædefinitio, quæ omnes actus bonos, & malos causarum secundarum decernat. 2dò. Hæc prædefinitio universalis tam actuum malorum, quàm bonorum, cùm impossibilis sit, non est necessaria causis secundis ad agendum. Sed neque alia prædefinitio, communiter admissa, est necessaria causis secundis ad agendum; tum, quia ad malè agendum non potest dari prædefinitio: tum quia etiam ad bene agendum non est necessaria prædefinitio, necessitate se tenente ex parte causarum secundarum: sed ad summum necessitate se tenente ex parte DEI; nam modò causæ secundæ haberent actum primum proximum, per qualecunque decretum, effet iis consultum: at verò, cùm DEUS, si velit conferre actum primum in ordine ad actum secundum bonum, quem per scientiam mediam videt conditionatè futurum, videatur non posse talem actum primum conferre, nisi ex affectu ad bonum, hoc ipso etiam videtur non posse eum actum primum conferre, nisi per prædefinitionem; nam ipsum decretum conferendi actum primum ex tali affectu est ipsissima prædefinitio: quare videtur esse aliqua necessitas ex parte DEI, ut ad benè agendum detur prædefinitio.

3tiò. Ne admittatur tertia propositio proscripta inter posteriores, sufficit, si doceatur, quòd aliqua sit in DEO voluntas indifferens: nec debet ubique in ordine ad actus omnes liberos adstrui voluntas strictissimè indifferens. Sic rescripsêre Revisores Romani, ita testantibus sæpiùs citatis thesibus Dilinganis *num. 252.* Voluntas autem legislativa, formaliter sumpta, in DEO est indifferens, & conjungibilis cum utroque, scilicet cum actu præcepto, vel ejus omissione: & respectu plurimorum est inefficax; sicut etiam respectu multorum est inefficax effectivè voluntas omnes salvandi. Rursus quælibet voluntas DEI, seu prædefinitiva, seu permissiva, est indifferens, ùt ait Sagara, non quidem indifferentiâ conjungibilitatis cum utroque, sed tamen indifferentiâ impedibilitatis. 4. DEUS etiam in nostra sententia vult sincerè reprobis salutem ipsam in se ipsa, & non tantùm in mediis, ùt *à n. 570.* explicatum.

4tò. Propositiones prohibitæ *anno 1682.* citatæ à P. Gormaz de DEO *num. 877.* loquuntur de prædefinitione efficaci antecedente consensum, adeóque etiam scientiam mediam, qualem prædefinitionem non admittimus. Patet hoc clarè ex propositione 2da, quæ apertè loquitur de prædefinitione antecedente consensum. 3tia, & 4ta per particulas *hujusmodi, prædicta:* referunt se ad prædefinitionem in 2da propositione assertam. 5ta, & 6ta explicari possunt de eadem prædefinitione; quia loquuntur in eodem contextu sine ulla distinctione: cui rationi accedit, quòd prohibitiones odiosæ sint strictæ expositionis. 6ta etiam ad nos non attinet; quia juxta nos non est in potestate voluntatis faciendi, ut detur decretum indifferens; quia vel hoc, in sensu adversariorum acceptum, est impossibile: vel omisso, quòd possibile sit, non potest voluntas facere, ut ipsum detur: sed tantùm, ut, si DEUS velit aliquod ponere, ponat potiùs prædefinitivum, quàm permissivum, vel viciſſim. Ad 7timam resp. Nullum decretum, consequenter nec prædefinitivum, est applicatio formalis omnipotentiæ: quamvis non implicet, quòd decretum, causaliter applicativum omnipotentiæ, sit indifferens, non quidem indifferentiâ conjungibilitatis, sed indifferentiâ impedibilitatis, quæ æquè servat intactam libertatem creatam: vel indifferentiâ aliâ; quia e. g. realiter est simul voluntas legislativa, de qua suprà.

607. Tandem addo, sententiam nostram de decreto virtualiter indivisibili, & applicatione omnipotentiæ in sensu nostro expositа, esse traditam post prohibitiones istorum Generalium à pluribus nostræ Societatis Doctoribus, e. g. Sagara,

Sagara, ac aliis, scientibus Generalibus. Sed & Munieſſa primùm ſuam lucubrationem edidit *anno 1687.* & quidem in Arragonia, ad quam tamen Provinciam prohibitio *anni 1682.* primò erat directa, teſte P. Gormaz. Imò *in Theſibus Dilinganis de libertate creata n. 251.* dicitur, potiorem, & præſtantiorem partem Auctorum noſtram hanc ſententiam tenere.

Adde, quòd recentiſſimè noſtri Reviſores Romani in ſua cenſura citata *num. 581.* manifeſtè ſupponant, quosdam noſtrorum ſententiam de decreto, etiam virtualiter indiviſibili, tradere; quin vel minimè eam ſuggillent, ſed potiùs diſparitatem oſtendant inter hanc, & ſententiam ab iis rejectam: ut adeò credibile non ſit, noſtram opinionem quidquam cum propoſitionibus illis, à Generalibus noſtris prohibitis, habere commune.

QUÆSTIO II.

De Providentia DEI in genere.

ARTICULUS I.

Quid ſit Providentia, & an detur.

608. PRovidentia, ùt habet S. Thomas *1. part. quæſt. 22. art. 1. in corp.* eſt *Ratio ordinandorum in finem:* & hinc S. Doctor providentiam videtur ſtatuere primariò in actu intellectûs, quamvis *loco cit. ad 3.* admittat, quòd *præſupponat voluntatem finis.* S. Damaſcenus autem *l. 2. de fide orthodoxa cap. 29.* ſcribit: *Providentia eſt voluntas DEI, per quam res omnes aptè, congruentérque gubernantur:* quibus verbis videtur providentiam conſtituere in actu voluntatis. Hunc ſequitur S. Bonaventura, Scotus, & alii. Diviſi ſunt ergo Authores: quidam providentiam ſtatuunt in actu intellectûs, alii in actu voluntatis. Fortè optimè dicetur cum Gormaz, & aliis, providentiam conſtitutivè involvere utrumque actum; ſic enim conciliantur SS. PP. quorum aliqui providentiam ad intellectum, alii ad voluntatem revocare videntur: præſertim autem ſic conſentitur S. Auguſtino, qui providentiam conſtituit in utroque actu; nam *cap. 14. de bono perſeverantiæ*, ait, prædeſtinationem, quæ eſt primaria ſpecies providentiæ, eſſe præſcientiam, & præparationem beneficiorum: quarum prima ad intellectum, altera ad voluntatem ſpectat. Quinam autem actus ſit præcipuus, vel veniat in recto, non videtur multùm referre; ſive enim dicatur ratio ordinandorm cum decreto exequendi, ſive decretum exequendi rationem ordinis, utrumque ſat bene dicitur. Gormaz *de DEO num. 837.* ait, providentiam poſſe conſiderari, vel ùt prudentem, & ſic primariò ſtare in actu intellectûs: vel ùt liberam, & ſic primariò ſtare in actu voluntatis. Idem putat etiam non malè providentiam ſic definiri: *Prudens, & libera diſpoſitio DEI, per media proportionata dirigens creaturas ad ſuum finem.*

609. Dico. Datur in DEO providentia. Conſtat hoc ex fide, & ratione; nam inprimis *Sap. 8. verſ. 1.* dicitur de DEO: *Attingit ergo à fine usque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter.* item *cap. 12. v. 13. Non enim eſt alius DEUS, quàm tu, cui cura eſt de omnibus.* & *cap. 14. verſ. 3. Tua autem Pater providentia gubernat.* quin *Matth. 6.* Chriſtus Dominus fusè oſtendit providentiam DEI circa omnia, etiam minimas volucres, & inanimes flores. Ratio etiam clara eſt. DEUS habet de omnibus comprehenſivam, & prudentiſſimam notitiam, ſimúlque omnipotentiam, cui omnes creaturæ ſubjectiſſimæ ſunt: inſuper habet voluntatem liberrimam creandi, conſervandi, ordinandi ad ſuos fines omnia: atque etiam actu hoc facit; ergo habet providentiam. Hinc rectè Clemens Alexandrinus *l. 5. ſtromat. ſub initium* ait: *Sunt etiam quædam* quæſtiones *dignæ, quæ puniantur, cujusmodi eſt quærere probationes, an ſit providentia.* Hinc Epicurus peſſimè audit, quòd putaverit, beatitudinem DEI ſtare in eo, quòd non habeat curam ullius rei. Equidem DEUS eſt ſine ſolicitudine anxia: at non eſt ſine cura genericè accepta, ſeu ſine providentia.

610. Providentia alia dicitur *phyſica*, alia *moralis.* Iſtâ diriguntur creaturæ rationales: alterâ reliquæ. Moralis ſubdividitur in naturalem, & ſupernaturalem. *Naturalis* eſt, qua DEUS dirigit creaturam rationalem ad fines naturales. *Supernaturalis*, qua dirigit eandem ad finem ſupernaturalem. Supernaturalis alia eſt *communis, ſeu ſufficientiæ*, qua DEUS omnibus dat media ſufficientia ad ſalutem: alia eſt *peculiaris, & efficaciæ*, qua DEUS dat electis media efficacia. Item alia eſt *providentia ſalvandorum*, & dicitur *prædeſtinatio*: altera *reproborum*, & dicitur *reprobatio.* Hæc tamen ultima non ita accipienda eſt, acſi DEUS ex ſua determinatione dirigeret homines ad infernum: ſed tantùm in hoc ſenſu, quòd DEUS habeat decretum reprobativum aliquorum hominum, ſuppoſitis eorum peccatis.

611. Quæri hîc etiam ſolet, an providentia DEI ſemper aſſequatur ſuos fines: & reſpondent noſtri communiſſimè, quòd aſſequatur quidem ſemper finem ſuum univerſalem, non verò omnes fines particulares. ita S. Thomas *quæſt. 6. de veritate (quæ eſt de prædeſtinatione) art. 3. in corp.* dicens: *Nihil poteſt deficere à generali fine providentiæ, quamvis quandoque deficiat ab aliquo particulari fine.* Finis univerſalis providentiæ eſt gloria DEI, relucens ex eo, quòd DEUS tanquam cauſa prima aptiſſimè gubernet cauſas ſecundas, iisque prodeat de mediis proportionatis, quibûs unaquæque poſſit obtinere ſuum finem, niſi impediatur à cauſis ſecundis aliis, quas DEUS ùt proviſor univerſalis non tenetur impedire: vel niſi ipſamet nolit liberè finem ſuum aſſequi: & hunc finem, ùt patet, DEUS ſemper aſſequitur. Finis particularis providentiæ eſt ille, quem DEUS ſpecialiter per hæc media intendit, e. g. per gratias ſupernaturales converſionem peccatoris: quem tamen ſæpiùs non aſſequitur, non ex defectu, vel determinatione ſua, ſed ex defectu creaturæ.

612. Quando autem S. Auguſtinus ait, creaturam non poſſe vincere voluntatem DEI, non vult dicere, quòd omne, quod DEUS, vel ejus providentia, quomodocunque vult, creatura debeat facere (ſic enim non eſſet libera) ſed

tantùm vult dicere, quòd, quamvis creatura possit impedire finem aliquem particularem providentiæ Divinæ, non possit impedire universalem: & quamvis possit contravenire uni ordinationi, vel voluntati Divinæ, non possit tamen omni. En verba S. Doctoris *l. de spir. & litera cap. 33. Infideles quidem contra voluntatem DEI faciunt, cùm ejus Evangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt, verùm se ipsos fraudant magno, & summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt.*

Pariter S. Thomas *1. part. quæst. 19. art. 6. in corp.* ait. *Unde, quod recedere videtur à Divina voluntate secundùm unum ordinem, relabitur in ipsam secundùm alium: sicut peccator, qui, quantum est in se, recedit à Divina voluntate peccando, incidit in ordinem Divinæ voluntatis, dum per ejus justitiam punitur.* Neque ea, quæ docet *1. part. quæst. 22. a. 2.* his opponuntur: nam *in corpore* dicit, *omnia debere esse à DEO ordinata in finem.* & *ad primum* tantùm docet, quòd nihil possit exire ordinem causæ universalis: intellige omnem; licèt enim possit exire unum ordinem, recidit in alium.

613. Ob. 1. Aliæ perfectiones Divinæ involvunt tantùm unum actum, pertinentem ad unam potentiam, e. g. misericordia actum voluntatis, omniscientia actum intellectûs: ergo etiam providentia non involvit duplicem. Conf. DEUS tantùm permittit peccata, non ordinat, aut dirigit creaturas ad illa: ergo vel malè definitur providentia, vel ea non datur circa peccata. Resp. neg. ant. Authoritas DEI loquentis in ordine ad fidem est perfectio Divina, consistens tam in infallibilitate in cognoscendo, quæ spectat ad intellectum, quàm in veracitate in dicendo, quæ spectat ad voluntatem.

Ad conf. dist. ant. DEUS non ordinat, aut ita dirigit peccata, ut committantur. conc. ant, non ordinat peccata commissa, aut prævisa committenda, ad suos fines. neg. ant. & conf. Si loquamur de peccatis committendis, utique DEUS ea non dirigit positivè, sed tantùm ea prudentissimè permittit ob suos fines, ad quos etiam dirigit actum primum, ex quo videt oriturum peccatum: si autem loquimur de commissis, vel prævisis absolutè committendis, DEUS ea ordinat ad magna bona, e. g. ad pœnitentiam, vel ad ostendendam justitiam, aut misericordiam suam: imò aliqua absolutè prævisa ordinavit ad mortem Christi, & redemptionem generis humani. Hinc nullum peccatum est DEO casuale; quia nullum existit, nisi à DEO prævisum, & permissum; neque enim casuale est, quod fit præter intentionem volentem; sed quod fit præter prævisionem, & intentionem, etiam permittentem, qualiter tamen nullum peccatum fieri potest respectu DEI.

614. Ob. 2. Mali melius habent in mundo, quàm boni: ergo non datur providentia. Confirm. 1. Saltem melior foret providentia, si DEUS non permitteret peccata: ergo. Confir. 2. Saltem non datur providentia de muscis, aliisque minimis rebus: ergo. Resp. neg. conf. plura vide *num. 83.* Ad 1. confirm. quæstionem hanc fusiùs examinat Ruiz *tract. de providentia DEI. disp. 2da sect. 4.* ubi ait, perfectius reddi universum permissione peccatorum, quàm eorum omnimoda exclusione.

Mihi non vacat hoc examinare. Resp. breviùs. neg. ant. quia illud est formaliter melius DEUM agere, quod hîc, & nunc, vult agere; ipsa enim voluntas Divina est regula honestatis, vel bonitatis moralis: & DEUS non facit semper, quod est materialiter optimum: sed quod formaliter, sive in his circumstantiis, est optimum: cùm autem sæpe aliæ circumstantiæ non adsint, optimum est, quod est conformissimum suæ voluntati: & sic se habet providentia permittens peccata. Ad 2. confirm. dist. ant. non datur providentia specialis de minimis. conc. ant. non datur universalis. neg. ant. & conf. Certè Christus *Matth. 6.* hanc adstruit de minimis. vide etiam *num. 286.*

ARTICULUS II.

An DEUS omnes homines velit salvos fieri.

615 CErtum est, ex collectione omnium hominum plures reprobos, quàm beatos futuros: & hoc desumitur ex verbis Christi *Matth. 7. v. 13. Lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inveniunt eam!* item *Matth. 20. v. 16. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Ex collectione fidelium omnium plures salvantur, quàm intereunt; quia plurimi parvuli baptizati ante usum rationis moriuntur. Ex fidelibus autem adultis plures damnari, quàm salvari, existimat P. Segneri *in Christiano instructo part. 1. discursu 5.* ubi suam opinionem ex PP. Theologis, & ratione probat: quamvis alii benigniùs sentiant. Quidquid autem de hoc ultimo sit, certum saltem est, ex omnibus hominibus plures damnari; unde oritur jam quæstio, an Deus omnes homines velit salvos fieri.

616. Distingui solet Divina voluntas à Theologis variè, quæ tamen omnes distinctiones, ex principiis superiùs positis, non nisi formales intelligi debent. Itaque alia dicitur in DEO *voluntas antecedens*, alia *consequens.* Illa, ut hîc accipitur, est, ut ita dicam, elicita à DEO, motu proprio, non præsupponendo aliquam determinationem creaturæ, atque est formalitas volitionis, ab homine inimpedibilis; quia, licèt possit homo facere, ut DEUS habeat aliud realiter decretum, non potest facere, ut habeat aliud, etiam quoad omnes formalitates diversum, ùt dictum jam *num. 558.* Altera est, quæ præsupponit aliquam determinationem creaturæ. Secundò aliqua voluntas dicitur *efficax affectivè: sed inefficax effectivè*: hoc est, quæ, quantum est in se, sincerè, & seriò vult aliquid, adeò, ut per ipsam non stet, quò minùs res fiat, quamvis hæc possit aliunde impediri. Alia est *efficax tam affectivè, quàm effectivè:* & hæc est, quando effectus, seu res volita, absolutè subsequitur.

Tertiò. Aliqua voluntas dicitur *voluntas signi*, alia *voluntas beneplaciti*, de qua divisione S. Thomas *1. part. quæst. 19. art. 11. & 12.* & fusiùs

fiùs adhuc Ruiz *de voluntate DEI disp. 17. & 18.* Voluntas beneplaciti est verè volitio DEO intrinseca, qua DEUS vult objectum: voluntas signi non est volitio, sed tantùm signum volitionis, DEO extrinsecum, ùt ait Ruiz *cit. disp. 17. sect. 1.* solent autem cum S. Thoma *cit. a 12.* statui signa quinque, *præceptum, prohibitio, permissio, consilium, operatio*, quæ complectitur antiquus versiculus: *Præcipit, & prohibet, permittit, consulit, implet.* Hæc voluntas signi non semper est conjuncta cum voluntate beneplaciti. Sic DEUS præcepit Abrahæ, ut immolaret Isaacum, quem tamen absolutè noluit occidi. Sic juxta multos PP. citatos à Ruiz *loco modò cit.* Christus prohibuit cæcis, ne vulgarent miracula, non tamen absolutè voluit omitti vulgationem; sed tantùm præbere exemplum, ut, quantum in nobis est, fugiamus laudes humanas. Solet tamen cum voluntate signi esse conjuncta aliqua saltem voluntas beneplaciti: e. g. voluit DEUS non quidem mortem Isaaci, sed tamen obedientiam Abrahæ, iter, & reliquam præparationem &c. plura vide apud Ruiz *cit. loc.*

617. Dico. DEUS voluntate antecedenti, non puri signi, sed beneplaciti, vult omnes homines salvos fieri. ita de facto omnes boni Catholici. Prob. primò. *1. ad Tim. 2. v. 1.* Apostolus ait: *Obsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate; hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro DEO, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire; unus enim DEUS, unus & mediator DEI, & hominum, homo Christus JESUS, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Ex quo textu habetur primò, orandum pro omnibus, etiam tunc infidelibus Regibus, & quidem ideo; quia acceptum est DEO, volenti, omnes homines salvos fieri: ergo etiam istos vult salvos fieri. Secundò, DEUM velle omnes salvos, etiam infideles, qui nondum ad agnitionem veritatis venerunt. Tertiò, Christum se obtulisse pro omnibus, non tantùm fidelibus, sed etiam infidelibus, pro quibus scilicet Apostolus vult orari.

Rursus *Matth. 18. v. 14.* post parabolam boni pastoris, ait Christus: *Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis. 1. Joan. 2. v. 1. Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem JESUM Christum justum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi. 2. ad Corinthios 5. v. 14. Unus pro omnibus mortuus est. 1. Timoth. 4. v. 10. Qui est Salvator omnium hominum, maximè fidelium.* Ex quibus textibus habetur 1. nolle DEUM perire etiam pusillos, seu minimos. 2. Christum advocatum etiam esse peccatorum, & quidem mortuum in propitiationem omnium peccatorum totius mundi, adeóque pro peccatoribus omnibus 3. Eundem esse Salvatorem omnium hominum, non tantùm fidelium, quamvis hos magis redemerit in hoc sensu, quòd copiosiores eis gratias meritus sit.

Jam, si Christus pro omnibus mortuus est, vult, quantum est in se, omnes salvos fieri; quæ enim sincerior posset esse volitio alicujus rei, quàm si quis pro illa fundat sanguinem. Certè ipse Christus ait *Joan. 15. v. 13. Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Si Pater æternus voluit pro omnibus tradere filium, quanto magis voluit omnibus dare vitam æternam, quæ est aliquid longè minus? Sic enim argumentatur Apostolus *ad Rom. 8. v. 32.* dicens: *Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* Hinc etiam S. Augustinus *serm. 109. de tempore c. 9. propiùs ad finem* concludit. *Qui nos tanto pretio redemit, non vult perire, quos emit. Non emit, quos perdat, sed emit, quos vivificet.*

618. Prob. conclusio secundò. Tridentinum *sess. 6. c. 3.* expressè docet, Christum etiam mortuum esse pro iis, qui non recipiunt beneficium mortis ejus, hoc est, qui non justificantur: & *cap. secundo* præmiserat: *Hunc proposuit DEUS propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris, non solùm autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi.* Innocentius X. insuper damnavit hanc propositionem quintam Jansenii: *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.* & Alexander VIII. inter 31. hanc quartam: *Dedit semetipsum pro nobis oblationem DEO, non pro solis electis, sed pro omnibus, & pro solis fidelibus.* & quintam. *Pagani, Judæi, hæretici, aliique hujus generis nullum omnino accipiunt à JESU Christo influxum: adeóque hinc rectè inferes, in illis esse voluntatem nudam, & inermem sine omni gratia sufficiente.* Similia docent patrum Concilia alia: quin tota Ecclesia die veneris sancto sic orat: *Omnipotens sempiterne DEUS, qui salvas omnes, & neminem vis perire &c.*

619. Consentiunt SS. PP. S. Leo *Sermone 11. de passione* ait: *Mortuo pro omnibus impiis Domino, potuisset etiam hic* Judas *consequi remedium, si non festinasset ad laqueum.* S. Ambrosius *in psal. 118. ad v. 64. Mysticus autem Sol ille justitiæ omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit.* S. August. *l. de spirit. & lit. cap. 33.* ait: *Vult autem DEUS, omnes homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire: non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium &c.* Quod autem Jansenius dicere fertur, hunc textum à S. Augustino non ex sua mente positum, sed tanquam objectionem Pelagianorum, est omnino falsum, ùt patebit ad oculum cuique legenti. Quando idem Iprensis dicit, eum librum tacitè à S. Augustino retractatum, est iterum falsum; nam libro Retractationum facit mentionem hujus libri, & nihil aliud corrigit, nisi unicam voculam: *escarum ceremoniam*: quam ait non esse in usu Scripturarum.

Rursus idem S. Doctor *ad articulos sibi falsò impositos*, vel ejus nomine S. Prosper *ad capitula Gallorum, seu objection. Vincentian. ad artic. 2.* ait: *Remota ergo hac discretione,* (hoc est, justorum à reprobis per hoc, quòd illis det gratias prævisas congruas, istis tantùm sufficientes) *quam Divina scientia intra secretum justitiæ suæ continet, sincerissimè credendum est, atque profitendum, DEUM velle, ut omnes homines salvi fiant, siquidem Apostolus, cujus ista sententia est, solicitissimè præci-*

præcipit, quod in omnibus Ecclesiis piissimè custoditur, ut DEO pro omnibus hominibus supplicetur. Item *ad art. 7. & 14.* ait, DEUM neminem deserere, nisi ab ipso priùs deseratur. Iterum *enarratione in psalm. 95.* ait. *Totum* mundum *judicare habet; quia pro toto pretium dedit.* Item *explanatione in psalm. 68. p. 2. post medium* de Juda ait: *Nec agnovit pretium, quo ipse à Domino redemptus erat.*

Idem S. Doctor *serm. 4. de Sanctis: Quando ergo in cruce pendens orabat, videbat, & prævidebat omnes inimicos, sed multos ex illis futuros amicos prævidebat: ideo omnibus veniam postulabat.* Et *l. 2. de symbolo ad Catechumenos c. 8.* inducit Christum Judicem sic alloquentem reprobos: *Videtis vulnera, quæ inflixistis: agnoscitis latus, quod pupugistis: quoniam & per vos, & propter vos apertum est: nec tamen intrare voluistis.* Quando autem addit. *Qui non estis redempti pretio mei sanguinis, non estis mei: discedite à me &c.* loquitur de redemptione quoad efficaciam; tum quia alias sibi manifestè contradiceret; tum quia post pauca subjungit: *Festinet unusquisque, cùm vivit, ut vivat: currat, ut ejus pretioso sanguine redimatur, ne, cùm non fuerit inventus in numero redemptorum, in numero maneat perditorum.*

Iterum S. Augustinus *contra Julianum Pelagianum l. 6. c. 4.* inculcans illud *2. Corinth. 5. v. 14. Unus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt.* subjungit: *Vide, quia consequens esse voluit, ut intelligantur omnes mortui, si pro omnibus mortuus est.* Indigna esset hæc illatio S. Paulo Apostolo, & S. Augustino: unus pro omnibus electis, aut fidelibus mortuus est: ergo omnes omnino homines mortui sunt: ut ergo digna tantis authoribus illatio sit, manifestè in antecedenti debet illud *pro omnibus* intelligi de omnibus omnino hominibus. Similia habent passim S. Anselmus, S. Fulgentius, S. Prosper *de vocat. gent. l. 2. c. 1. & c. 19.* apud Cardinalem Sfondratum *in Nodo prædestinationis soluto p. 1. n. 3.* præsertim hanc veritatem confirmant Patres Græci, quos, dum Jansenius ait, in hoc excessisse, injuriam eis infert, quam eisdem olim intulit Calvinus *l. 2. institutionum c. 2.* S. Thomas variis locis apertissimè hæc eadem docet, præsertim *lect. 1. in 1. ad Thimoth. 2. item lect. 3. in epist. ad Hebr. cap. 12. item l. 3. contra Gentiles c. 159. & alibi.*

620. Prob. conclusio etiam ratione. Sententia opposita tollit fundamentum spei Christianæ: ergo est falsa. prob. ant. Si non sum certus, quòd DEUS, quantum est in ipso, velit me salvum, non possum firmissimè sperare ab eo auxilia necessaria ad salutem, consequenter neque hanc ipsam: præsertim, cùm plures damnentur, adeóque pro pluribus Christus mortuus non sit, aut auxilia necessaria meritus, & ego facilius possim esse inter plures, quàm inter pauciores: ergo. Conf. DEUS plurima media adhiberet ad finem, quem non intenderet, quod esset imprudens: ergo. prob. ant. Omnibus hominibus dat Angelos custodes, omnibus inspirationes internas, & occasiones bonas externas, omnibus instituit Sacramenta, omnibus proposuit præcepta, consilia, exempla &c. verbo: omnibus dat media tam multa, ut dicere possit *Isaiæ 5. v. 4. Quid est, quod debui ultrà facere vineæ meæ, & non feci?* Nec dicas, per vineam illam intelligi solos electos; est enim falsum; cùm DEUS addat, eam tulisse labruscas, & à se destruendam.

621. Respondetur ex Jansenio 1. DEUM dare quidem omnibus gratias externas, & velle omnibus salutem in mediis, at non in se ipsa; voluntate signi, non beneplaciti: hanc autem voluntatem beneplaciti in DEO non dari ideo, ut DEUS possit, non tantùm ostendere misericordiam, sed etiam justitiam, & facere vasa iræ, non tantùm vasa honoris. Hæc responsio clarè tollit fundamentum spei nostræ: quid enim prosunt media ista, si DEUS efficaci, & inimpedibili decreto me excludit à bono eorum usu? quid prodest voluntas signi? quis credat, DEUM crucifigi voluisse, ut habeamus signum, quasi nos salvare voluisset; cùm reverà noluerit? Quod spectat ad justitiam vindicativam, hæc non exigit manifestari voluntate antecedente, sed tantùm consequente, ex suppositione peccati; hinc *Ecclesiastici 15. v. 12.* dicitur. *Non enim necessarii sunt ei* DEO *homines impii.* Non indiget DEUS ad manifestandam gloriam suam reprobationis decreto antecedenti: potest enim DEUS justitiam ostendere præmiando. Aliud est, si homines sponte sua peccent, tum enim decet, ut DEUS aliquando pœnas infligat.

622. Respondetur 2. textum S. Pauli citatum *n. 617.* posse explicari de voluntate DEI antecedente peccatum Adami; si enim hic non peccâsset, DEUS omnes homines salvari voluisset; at nunc non vult. Sed hoc est prorsus falsum; nam Apostolus hortatur homines ad orandum in statu naturæ lapsæ. Dein Apostolus ait, DEUM velle omnes salvos, pro quibus Christus se dedit redemptionem: atqui non se dedit redemptionem pro hominibus, nisi post peccatum, ùt est clarum.

Respondetur 3. posse verba illa tripliciter exponi, primò, ut sensus sit: omnes, qui salvantur, eos DEUS vult salvos: sicut (quod est exemplum S. Augustini *de natura, & gratia c. 41.*) dicitur de Magistro literarum in urbe: Iste omnes docet: hoc est: quicunque in hac urbe docentur, ab isto docentur, quamvis non omnes doceantur. Secundò, ut sensus se extendat, non ad singulos generum, sed ad genera singulorum, hoc est, ut DEUS non velit, quemlibet hominem in individuo salvari, sed tantùm aliquot ex quolibet hominum genere, ex Regibus, Ducibus, plebeis, Laicis, Clericis &c. sicut dicitur: omne animal fuit in arca Noë: hoc est, ex omni genere, vel specie aliquod. Tertiò, ut sensus sit metaphoricus, sive, quòd DEUS habeat tantùm voluntatem signi, non beneplaciti.

De ultimo jam diximus *num. 621.* duo autem priores sensus rejiciuntur meritò ex eo, quòd verba Scripturæ sumi debeant, ùt jacent, nisi aut ratio gravissima, aut authoritas, nos aliud facere cogat: cùm econtra in nostro casu, & ratio, & authoritas Pontificum, Conciliorum, & Patrum nos cogat, ea verba accipere in sensu omnino universali: ipsáque ratio in textu addita non patiatur talem restrictionem, ùt observatum *num. 617.*

623. Dicunt. Tamen S. Augustinus modò citatus hunc textum explicat in distributione accom-

commoda. Idem in *enchyrid. c. 103.* exponit illum de generibus singulorum, non de singulis generum: quod etiam facit *de corrept. & grat. cap. 14.* Hic est lapis offensionis Jansenistarum. Sciendum, secundùm S. Augustinum, textum hunc Apostoli diversimodè exponi posse; sic enim habet *de corrept. & grat. cap. 14. Quod scriptum est, quòd vult omnes homines salvos fieri, nec tamen omnes salvi fiunt, multis quidem modis intelligi potest: ex quibus in aliis opusculis nostris aliquos commemoravimus.* Subjungit dein explicationem textûs de solis prædestinatis, inter quos, ait, reperiri omne genus hominum, scilicet genera singulorum. Iterum *epist. 107. post medium quasi in 4. p.* ita habet de his Apostoli verbis: *Ideo dictum est; quia omnes, qui salvi fiunt, nisi ipso volente non fiunt, & si quo alio modo illa verba Apostoli intelligi possunt, ut tamen huic apertissimæ veritati, in qua videmus tam multos volentibus hominibus, sed nolente DEO, salvos non fieri, contraria esse non possint.*

Cùm autem locis citatis *num. 619.* S. Augustinus eundem textum absolutè universaliter exponat, debent etiam alia ejus verba ita explicari, ne sibi, aut aliis Patribus, vel Ecclesiæ doctrinæ contradicat. Hoc fiet; si dicamus, quòd, quando absolutè universaliter loquitur, intelligendus sit de voluntate antecedenti: quando autem aliquos excludit, intelligendus sit de voluntate consequenti. Et ratio uiterior hujus expositionis est, quòd, quando S.D. aliquos excludit, loquatur de voluntate etiam effectivè efficaci, cujus objectum necessariò fit: sed, quæ jam scientiam de actione creaturæ præsupponit; nam *in enchyrid. c. 102.* antequam textum Apostoli contrahat ad genera singulorum, ei applicat illud *Psalmi 113. Omnia, quæcunque voluit, fecit.* Et talis etiam est voluntas illa, qua DEUS infideles, contra suam antecedentem voluntatem non credentes, vult damnari, de qua *num. 612.*

Præter hanc autem admittit etiam Augustinus voluntatem DEI, cui homo possit resistere; nam ejusdem *enchyridii cap. 100.* de malis ait: *Quantùm enim ad ipsos attinet, quod DEUS nolait, fecerunt.* Idem patet ex textu cit. *num. 612.* Et hæc est voluntas antecedens, déque hac loquitur, quando, omnium omnino salutem DEUM velle, asserit. Quòd autem Divus Augustinus uti tunc voluerit hac expositione restricta hujus textûs, rationem dat Cardinalis Sfondratus *in suo modo soluto p. 1. num. 17.* quia hæc expositio apta erat refellendis Pelagianis, quibuscum agebat; cùm enim isti dicerent: si viribus naturæ non possumus acquirere beatitudinem, DEUS non vult homines salvari: hoc argumentum istorum hæreticorum expeditissimè refellebatur, negando, DEUM omnes homines salvos velle: intellige, voluntate consequenti.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones.

624. OB. 1. Christus *Joan. 17. v. 9.* ait ad Patrem: *Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo: sed pro his, quos dedisti mihi; quia tui sunt:* ergo tantùm rogavit Christus pro prædestinatis. Conf. *Matth. 26. v. 28.* Christus ait: *Hic est enim sanguis meus, novi testamenti, qui pro multis effundetur:* ergo non pro omnibus Christus sanguinem fudit, sed tantùm pro fidelibus, qui sunt multi. Resp. has illationes dudum damnatas fuisse à Pontificibus. In forma neg. conf. licèt enim Christus ibi non oraverit pro omnibus speciali illa oratione, quam ibi fudit; tamen pro omnibus oravit alibi, & expresè in cruce, ùt testatur S. Augustinus cit. *num. 619.* Ad conf. neg. conf. Omnes etiam sunt multi: quamvis hoc concedi possit, Christum orâsse tantùm pro multis specialiter, ut dentur illis gratiæ efficaces; cùm aliis tantùm impetraverit sufficientes.

625. Ob. 2. S. Paulus *ad Rom. 9. v. 19.* dicit. *Voluntati enim ejus quis resistit?* ergo, si DEUS omnes vellet salvos, omnes deberent salvari. Conf. ibidem dicitur. *v. 16. Non volentis, neque currentis, sed miserentis est DEI:* ergo, quamvis homines velint, non possunt omnes salvari. Resp. *Actor 7. v. 51.* etiam dicitur: *Vos semper Spiritui Sancto resistitis.* In forma dist. conf. si DEUS vellet voluntate etiam consequente, omnes salvari. conc. conf. si tantùm velit voluntate antecedente. neg. conf. Ad conf. neg. conf. Verba illa significant, quòd sine gratia nihil possimus facere conducens ad vitam æternam, adeóque salus nostra sit à DEO, & non à nobis.

Quamvis autem cooperemur gratiæ, tamen hæc cooperatio respectu illius, quod facit DEUS, est quasi nihil: cui accedit, quòd etiam ipsa cooperatio nostra sit ex gratia DEI, nos elevante: adeóque DEO longè magis attribuendæ sunt actiones nostræ bonæ, quàm nobis. Rectè tamen advertit Sfondratus *in nodo soluto p. 1. num. 20. non longè ab initio.* quòd, cùm Hebræi careant comparativis, sæpe, quod dicere volunt, minus esse, dicant esse nihil. sic etiam *1. Corinth 3. v. 7.* dicitur: *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat DEUS:* cùm tamen etiam plantans, & rigans aliquid sit, quamvis aliquid longè minus. sed hæc *ad tract. de Gratia* spectant.

626. Dices. *Ad Rom. cap. 9. v. 13.* dicitur in persona DEI: *Jacob dilexi: Esau autem odio habui:* ergo non omnes homines diligit DEUS, adeóque nec vult salvos. Resp. 1. Sfondratus docet, per odium tantùm intelligi minorem amorem, eo quòd Hebræi careant comparativis: idque probat variis aliis exemplis ex Scriptura petitis. Sic *Matth. 5. v. 43. Odio habebis inimicum tuum. Luc. 14. v. 26. Si quis venit ad me, & non odit patrem &c.* Secundò, textus hic literaliter loquitur tantùm de bonis temporalibus, quæ majora accepit Jacob; sic enim habetur *Malach. 1. v. 3.* ex quo Apostolus ea verba desumpsit: *Dilexi Jacob: Esau autem odio habui, & posui montes ejus in solitudinem, & hæreditatem ejus in dracones deserti:* quæ dein Apostolus transfert ad sensum mysticum.

Tertiò, cùm textus ille loquatur, non de sola persona Jacobi, & Esau, sed de eorum posteritate, non videtur posse dici, quòd in sensu adversariorum DEUS omnes posteros Esau oderit; cùm inter eos fuerit S. Job: nec totam posteritatem Jacob dilexerit; cùm ex hac plurimi

sint damnati. Si tamen dicas, etiam juxta nostrum sensum non posse ea verba omnino universaliter accipi de tota posteritate, adeóque omnino contendas, Esau ita odio habitum, ut fuerit reprobatus, id factum est voluntate consequenti, non antecedenti; quia & huic antecedenter DEUS voluit salutem, quam acquirere potuisset, si voluisset. Audi S. Augustinum *l. 1. ad Simplicianum quæst. 2. Noluit ergo Esau, & non cucurrit: sed etsi voluisset, & cucurrisset, DEI adjutorio pervenisset: qui ei etiam velle, & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.*

627. Ob. 3. S. August. *epist. 102. ad Evodium* scribit: *Non perit unus ex illis, pro quibus mortuus est* Christus: ergo non pro omnibus mortuus est. Conf. S. Fulgentius *de Incarn. cap. 29.* ait: *Illud verò Apostolicum, ubi dicitur de DEO: Qui vult omnes homines salvos fieri &c. non sicut oportet, intelligunt, qui hanc DEI voluntatem sicut in vasis misericordiæ, sic & in vasis iræ accipiendam existimant:* ergo vasa iræ, sive reprobos, DEUS non vult salvari. Resp. S. Augustinus ea paucula verba vix non incidenter in longè alia quæstione inserit, quæ alibi dictis contraria esse non debent: unde dist. conf. Christus non est mortuus pro omnibus, offerendo pro ipsis mortem ad impetranda auxilia efficacia. conc. conf. ad impetranda media sufficientia. neg. conf. Ad conf. neg. conf. tantùm sequitur ex textu, quòd DEUS non velit reprobos salvos, sicut electos; hos enim vult salvos etiam voluntate consequenti, illos tantùm voluntate antecedenti.

628. Ob. 4. Sicut DEUS habet voluntatem conditionatam omnes salvandi, sic habet voluntatem conditionatam omnes damnandi: ergo nihil speciale ponitur in DEO per voluntatem illam antecedentem. Conf. S. Thomas ait, voluntatem antecedentem esse magis velleitatem, quàm voluntatem: sed in DEO non potest dari velleitas: ergo. Resp. dist. ant. DEUS habet voluntatem damnandi cum eodem modo tendendi, neg. ant. cum alio modo tendendi. conc. ant. & neg. conf. DEUS ita conditionatè vult homines salvos, ut etiam cupiat poni conditionem, sub qua salvet, id est, vult nostram cooperationem, eam suadet, præcipit &c. at vult conditionatè reprobare, ita ut nolit poni conditionem, eámque prohibeat: unde voluntas Divina longè aliter affecta est ad salutem, quàm ad damnationem. Ad conf. dist. maj. & S. Thomas per velleitatem intelligit sinceram voluntatem, quamvis non effectivè efficacem. conc. maj. secus. neg. maj. & dist. sic min. neg. conf.

629. Ob. 5. Sicut in statu innocentiæ, ubi nulla fuissent peccata, nulla fuissent decreta supplicia: sic in statu naturæ lapsæ, ubi dantur peccata, debent aliquibus decerni supplicia: sed istos DEUS non vult salvos: & hinc verificatur illud *Psalm. 100. v. 1. Misericordiam, & judicium cantabo tibi Domine*: ergo. Confirm. Statui innocentiæ tantùm fuit propria gratia, non autem statui naturæ lapsæ: ergo in hoc non datur omnibus gratia sufficiens. Resp. omisso, quòd in statu innocentiæ nulla omnino fuissent peccata; (quia, quamvis Adam non peccâsset, adeóque homines cum originali justitia nati fuissent, tamen alii potuissent peccare) dist. 2dam partem maj. debent aliquibus decerni supplicia antecedenter. neg. maj. consequenter ad prævisa eorum peccata. conc. maj. & pariter dist. min. ac conf. Ad confirm. neg. conf. quamvis enim gratia non sit propria, seu debita huic statui, tamen potuit DEUS eam dare ex misericordia, atque ex meritis Christi Domini: quódque de facto dare voluerit, infertur efficaciter ex nostris rationibus.

630. Ob. 6. Multæ gentes barbaræ videntur à DEO neglectæ sine omni auxilio sufficienti: ergo. Confirm. DEUS dicitur, aliquos indurare, excæcare, deserere: ergo his non dat auxilia sufficientia &c. Resp. neg. ant. Omnes homines habent gratiam, vel proximè, vel saltem remotè sufficientem, ùt constat ex propositionibus damnatis cit. *num. 618.* itémque ex dictis *num. 620.* Sed etiam ex historiis habetur, ubique ferè fuisse legis Divinæ Doctores, & aliqua vestigia veræ religionis. Saltem si barbari illi fecissent, quod erat in ipsis, DEUS ipsos non deseruisset.

Ad confirm. dist. ant. DEUS dicitur indurare aliquos voluntate antecedente. neg. ant. consequente. subdist. indurare positivè. neg. negativè, seu permissivè. conc. ant. & neg. conf. S. August. *l. 1. ad Simplicianum quæst. 2.* ita ait. *Ut obduratio DEI fit nolle misereri, ut non ab illo irrogetur aliquid, quo fit homo deterior; sed tantùm, quo fit melior, non erogetur.* Ibidem paulò inferiùs: *Ob hoc dicatur obdurare peccantes quosdam; quia non eorum miseretur: non quia impellit, ut peccent.* Sed hæc aliò spectant.

631. Ob. 7. Saltem parvulos, qui moriuntur in utero materno, vel ante baptismum, DEUS, etiam voluntate antecedente, non voluit salvos: ergo non omnes homines. ant. prob. Isti non habent ullum medium salutis: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. dist. ant. isti non habent medium, ipsis immediatè collatum. conc. ant. collatum aliis in bonum ipsorum. neg. ant. & conf. Parvuli, cùm nondum sint capaces rationis, neque sunt capaces gratiæ, seu illustrationis supernaturalis: igitur auxilium non datur immediatè ipsis, sed aliis, scilicet parentibus, curatoribus &c. ita S. Prosper *l. 2. de vocat. gent. in titulo capitis 23.* dicens: *Parvulis pereuntibus generalis gratia tribuitur, dum ea parentibus datur.* Si jam parentes, vel curatores gratias illas negligant, vel etiam absque culpa iis uti omittunt, vel etiam per causas naturales ab iis impediantur, jam DEO imputari non potest parvulorum interitus; quippe is fecit, quantum ex sua parte potuit exigi: quin ùt auctor naturæ universalis non debet hujus cursui, ac ordini, nimis frequenter sese opponere.

Dices. DEUS sæpe inspirat aliquid matri, ex quo mortem infantis in utero secuturam prævidit: ergo talem infantem non vult salvum. ant. prob. DEUS e. g. inspirat matri ingressum in templum, cujus dein ruit fornix, & matrem cum prole occidit. Resp. dist. ant. DEUS inspirat tale aliquid, si mors jam aliunde secutura esset. con. ant. secus. neg. ant. & conf. ad prob. dist. eodem modo ant. & neg. conf. Si jam infans aliunde, ex alia causa,

causa, v. g. ex universali terræ motu, esset moriturus, DEUS inspirare potest matri talem ingressum, ut ipsa hoc pium opus faciat. At, si infans aliàs non esset moriturus in utero, DEUS hoc non inspirat matri, quamvis fœminæ aliquando sibi falsò imaginentur, quòd à DEO ad aliquid incitentur.

632. Ob. ultimò. Si DEUS vult omnes homines salvos, cur igitur non dat omnibus gratias efficaces? qui enim seriò aliquid vult, facit omnia, quæ potest: &, si habeat medium certum illud obtinendi, non omittit hoc adhibere. Hæc objectio duo tangit. Primum est, an DEUS possit seriò velle omnium salutem, quamvis non omnibus det gratias efficaces. Secundum, cur uni præ alio det gratias efficaces. Ad 1. dico, DEUM tamen efficaciter affectivè, licèt non effectivè, velle omnium salutem; licèt enim voluntas effectivè efficax determinet ad omnia prorsus media adhibenda, non ita determinat voluntas tantùm efficax affectivè; nam etiam seriò dicimur velle ea, in ordine ad quæ tantum facimus, ut non possit nobis imputari, si res non fiat: quamvis non omnia, quæ possemus, faciamus. Sic pater seriò vult filii sui in literis profectum, si ei de libris, ac Magistro provideat, quamvis eum non aliò mittat, etsi ibi spes major esset hauriendæ doctrinæ: & nos omnes seriò volumus olim esse beati, quamvis non omnia, etiam utilissima, media adhibere velimus, modò necessariis utamur.

Ad secundum repono cum SS. PP. illud Apostoli *ad Roman. 11. v. 33. O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ DEI, quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* Addo dictum S. Augustini *de spirit. & lit. c. 34. Jam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet: cur illi ita suadeatur, ut persuadeatur, illi autem non ita, duo sola occurrunt interim, quæ respondere mihi placeat: O altitudo divitiarum! &: Nunquid iniquitas apud DEUM? Cui responsio ista displicet, quærat doctiores, sed caveat, ne inveniat præsumptores.* Et *tract. 26. in Joannem non longè à principio. Quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle judicare, si non vis errare. Semel accipe, & intellige: si non traberis, ora, ut traharis.*

QUÆSTIO III.

De Providentia DEI in Specie.

ARTICULUS I.

Quid sit prædestinatio, & an detur ante merita conditionatè prævisa.

633. PArs providentiæ est prædestinatio, ùt tradit S. Thomas *1. part. quæst. 23. art. 1. in corp.* Hæc autem, prout restringitur ad homines post peccatum originale, definitur à S. August. *l. 2. de bono perseverantiæ c. 14. Præscientia, & præparatio beneficiorum DEI, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur.* Unde prædestinatio involvit actum intellectûs, scilicet præscientiam: & actum voluntatis, scilicet præparationem beneficiorum, seu ordinationem gratiarum. Quando autem in Scripturis prædestinatio videtur reduci ad voluntatem, consideratur tantùm inadæquatè, seu ùt libera; nam adæquatè considerata, seu ùt prudens, & libera electio, utique involvit etiam actum intellectûs.

Quæritur jam, an actus intellectûs prærequisitus ad prædestinationem, inadæquatè sumptam pro actu voluntatis, seu decreto liberandi à malis, aut beatificandi, & quidem ob merita, sit tantùm actus scientiæ simplicis intelligentiæ, vel an requiratur etiam scientia media de meritis conditionatè, vel etiam scientia visionis de iisdem absolutè futuris. Quod attinet ad scientiam visionis, postea agemus, modò autem de scientia media.

P. Nicolaus Martinez, & post eum aliqui Recentiores, defendunt, posse DEUM post scientiam simplicis intelligentiæ, ante scientiam mediam, hominem prædestinare ad gloriam, tanquam coronam, vel etiam actum bonum prædefinire: quod tamen pluribus modis potest exponi. 1. ut DEUS antecedenter ad scientiam mediam ita decernat: *Volo Petrum salvum, vel liberè, & per merita, si ipse liberè bene agat: vel necessariò, & sine meritis, si nolit liberè bene agere.* At hoc decretum non datur in hac providentia, saltem circa eos, quibus usus rationis conceditur (quidquid sit, an DEUS aliquos non sinat pervenire ad usum rationis; quia prævidit eâ malè usuros, ut verificetur de iis illud: *Raptus est &c.* quod ipsum tamen sine scientia media explicari non potest) DEUS enim nullum rationis capacem vult salvare sine actu libero, seu merito: alii autem carentes usu rationis non ob merita propria prædestinantur. 2. Ut DEUS dicat: *Volo Petrum salvum per media, quibus per scientiam mediam video eum liberè consensurum.* 3. Ut DEUS sic tendat: *Volo eum salvum, vel per hunc, vel per illum actum, quem ipse liberè elegerit.*

634. Dico. DEUS non potest habere ullum tale decretum antecedens scientiam mediam. Prob. conclusio. 1. Datur tantùm unicum decretum virtualiter indivisibile, supponens scientiam mediam, ùt probatum *à n. 557.* ergo non datur alterum, antecedens scientiam mediam, quod ex hoc ipso capite differret in aliquo prædicato intrinseco, & virtualiter distingueretur. Conf. 1. DEUS nihil potest determinare, nisi plenissimè pro priori comprehendat omnes eventus ex illa re secuturos, ùt probatum *n. 558.* ergo nihil potest determinare ante scientiam mediam.

Probatur Conclusio 2. Hoc decretum, quocunque in sensu ex adductis sumatur, non stat cum ea libertate, quam in hac providentia homines, saltem ordinariè, habent: ergo in hoc decreto non potest stare prædestinatio universalis, & ordinaria: ergo nulla; nec enim dici potest, quòd DEUS B. Virginem, vel adhùc unum, aut alterum Sanctum speciali prædestinatione, & quidem virtualiter distincta, ac novum mysterium involvente, elegerit; quia prorsus gratis id diceretur; cùm potuerit DEUS per eandem realiter universalem prædestinationem, modò habeat specialem aliquam formalitatem, eos specialiter

cialiter eligere : adeóque gratis, & incongruè novum mysterium admitteretur.

635. Prob. jam ant. Libertas, quam homines in hac providentia, saltem ordinariè, habent, est non tantùm ad modum acquirendi salutem, sed etiam ad ipsam salutem: atqui, posito illo decreto, homines non ampliùs sunt liberi ad ipsam salutem, sed tantùm ad modum, ut scilicet eam acquirant potiùs per hæc, quàm per alia media, aut merita : ergo, maj. habetur ex Scripturis, & Patribus, dicentibus, in hominis potestate esse vitam, & mortem, hoc est; suppositâ gratiâ salvari, aut damnari.

Sic omnes exponunt illud *Deutr. 30. v. 19. Testes invoco hodie cœlum, & terram, quòd proposuerim vobis vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem: Elige ergo vitam.* & illud *Eccl. 15. v. 14. DEUS ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui: adjecit mandata, & præcepta. Si volueris mandata servare, conservabunt te.... Ante hominem vita, & mors; bonum, & malum.* An autem B. V. vel unus, aut alter alius Sanctus, tantùm habuerit libertatem ad modum; non verò ad ipsam salutem, ita, ut non potuerit impedire formalitatem decreti, volentis ipsi salutem, non est quæstio hujus loci: quamvis difficulter probaretur assertio affirmativa.

Prob. jam min. Decretum independens à scientia media esset inimpedibile ab homine; quia homo non potest impedire decretum, nisi, quatenus potest impedire scientiam mediam: insuper esset essentialiter connexum cum salute, vel beatitudine; quia per decretum prædefinitivum, uti & per prædestinativum, intelligitur decretum efficaciter intentivum, sive gloriæ, sive actûs boni, & consequenter necessariò post se trahens objectum prædefinitum : ergo tale decretum inimpedibiliter esset connexum cum salute hominis, eámque necessitate inimpedibili post se traheret: adeóque talis homo non esset liber ad ipsam salutem, sed ad summum ad hoc, ut eam per hunc, vel illum actum acquirat.

Sicut, (quod est exemplum P. Gormaz) si quis damnaretur ad mortem, sed relinqueretur ei optio, ut fune, vel gladio, aqua, vel igne, sclopo, vel ense &c. pro libitu posset mori: vel, si certissimè projiciendus ex fenestris haberet optionem, ut per quamcunque vellet ex innumeris, & non per aliam, projiceretur: talis non esset liber ad mortem simpliciter, sed tantùm secundùm quid, seu ad modum mortis.

636. Confirm. Taliter prædestinatus in fine vitæ non esset liber ad actum graviter peccaminosum eliciendum, vel in priùs electo habitualiter perseverandum; nam saltem pro eo casu decretum illud esset impedimentum determinatum, & inimpedibile actûs graviter mali, ùt patet expendenti: atqui homo etiam tunc, quamdiu est rationis capax, debet ordinariè esse liber ad peccandum : ergo. Si quis fortè diceret, quòd etiam tunc posset talis homo malè agere; sed DEUS deberet ei prorogare vitam, ut iterum pœnitentiam ageret: inprimis non satisfieret difficultati, & rediret quæstio de secundo articulo mortis, ac de tertio, ùt patet consideranti. Dein deberet admitti, quòd hac ratione esset in potestate hominis impedire suam mortem pro libitu: quod est contra communem persuasionem Doctorum, & Patrum, qui à plenissima libertate DEI nostram vitam pendere supponunt.

Rursus, hac ratione deberet salus hominum prædestinatorum non esse alligata ullis mediis determinatis, sed DEUS esse illimitatè paratus ad danda semper alia, & alia media, donec homo alicui consentiat. Hoc autem infrà ob graves rationes negabimus: ex quo ipso capite efficaciter etiam impugnari potest decretum P. Martinez. Ex hactenus autem dictis habetur, multò magis repugnare decretum antecedens scientiam mediam, & prædefiniens actum aliquem determinatè acceptum; quia tunc nulla prorsus libertas ad talem actum daretur.

637. Quæres, an in hac providentia aliqui salventur sine prædestinatione formali; nam, ùt diximus *num. 605.* nec prædefinitio, nec etiam prædestinatio formalis, necessaria est causis secundis ad agendum, necessitate se tenente ex parte istarum causarum; quamvis prædefinitio videatur necessaria ex parte DEI. Resp. primò, esse fide certum, quòd detur aliqua prædestinatio formalis: quod habetur ex illo ad *Roman. 8. v. 29. Quos præscivit, & prædestinavit, conformes fieri imaginis Filii sui.* item *act. 13. v. 48. Crediderunt, quotquot erant præordinati ad vitam æternam.* Hinc S. Prosper *ad cap. Gall. resp. 1.* ait: *Prædestinationis autem fides multa sanctarum authoritate Scripturarum munita est.*

Resp. secundò, etiam certissimum esse, quòd in hac providentia nemo salvetur sine prædestinatione formali. Sic S. Fulgentius *l. de fide ad Petrum (qui habetur inter opera S. Augustini tom. 3.) c. 35.* ait. *Firmissimè tene, & nullatenus dubites,..... nec quenquam eorum, quos non prædestinavit ad vitam, ulla posse ratione salvari.* Alii quoque Patres, atque Concilia docent, ad vitam æternam præcedere præordinationem ad illam, & hinc universaliter accipitur illud *ad Ephes. 1. v. 5. Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per JEsum Christum in ipsum secundùm propositum voluntatis suæ*: itémque illud *ad Rom. 8. v. 28. Diligentibus DEUM omnia cooperantur in bonum, iis, qui secundùm propositum vocati sunt sancti.* Et sanè, si per prædestinationem intelligitur decretum efficax collativum gloriæ, implicat, hominem sine tali decreto salvari: si autem etiam intelligitur præparatio, & collatio gratiarum in ordine ad conferendam gloriam, hæc semper datur in hac providentia, videtúrque necessaria ex parte DEI, quamvis non necessaria sit ex parte hominis, ùt dictum.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

638. OB. 1. Decretum antecedens scientiam mediam non constituit actum primum proximum, sed tantùm remotum, & relinquit omnia principia indifferentia : ergo non obest libertati. Conf. 1. DEUS potest post hoc decretum videre per scientiam mediam, quòd Petrus alicui auxilio sit liberè consensurus: ergo non tollitur liber-

tas.

tas. Confirm. 2. Decretum hoc esset purè intentivum, non influxivum: ergo non obesset libertati. Confirm. 3. Decretum hoc penderet à scientia media: ergo esset sufficienter impedibile. Resp. 1. Si hæc omnia omitterentur, tamen adhuc staret primaria probatio, & confirmatio adducta *num. 634.* Resp. 2. dist. 1. partem ant. Decretum hoc non constituit actum primum proximum expeditum. conc. ant. non constituit eum impeditum. nego ant. & conf. sicut enim catena non constituit actum primum proximum ad fugam expeditum; quia scilicet eâ appositâ aufertur negatio impedimenti: ita etiam istud decretum &c. dist. etiam secundam partem ant. Decretum relinquit principia indifferentia ad modum salutis. omitt. ant. ad ipsam salutem. neg. ant. & conf. Ad 1. confirm. omitt. ant. dist. conf. non tollitur libertas ad modum. omitto. conf. ad substantiam salutis. neg. conf. Ad 2. confirm. sub eadem distinct. conc. vel neg. conf. Ad 3. confirm. dist. ant. Decretum penderet à scientia media in ordine ad modum salutis. conc. ant. in ordine ad substantiam salutis. neg. ant & conf. Explicatio harum distinctionum haberi potest *ex num. 635.*

639. Ob. 2. Potest DEUS dicere: *Nolo Petro dare auxilium efficax:* atqui hoc decretum non minùs est inimpedipile, ac connexum cum uno libertatis extremo, quàm decretum superius prædefinitivum: ergo. Resp. dist. maj. potest DEUS hoc dicere ante scientiam mediam. neg. maj. post illam, & dependenter ab illa. conc. maj. & dist. sic min. neg. conf. Certè hoc decretum impediret necessariò consensum; cúmque inimpedibile esset, tolleret libertatem.

Unde DEUS tantùm, suppositâ scientiâ mediâ, potest sic dicere: video quidem hæc auxilia ex determinatione Petri esse conjungenda cum dissensu, nolo tamen ipsi alia dare, sed volo dare ista: in hoc casu autem Petrus posset, si vellet, hæc ipsa auxilia conjungere cum consensu, & illud decretum permissivum impedire, ut sæpè jam diximus. Accedit, quòd decretum illud antecedens ex alio etiam capite dedeceat DEUM; quia determinaret ad dissensum: certè ad hunc DEUS affici videretur: præterquam, quòd nullum decretum possit antecedere scientiam mediam.

640. Ob. 3. DEUS per scientiam simplicis intelligentiæ videt, quòd in cumulo infinitorum auxiliorum possibilium detur necessitas metaphysica vaga ad alicui liberè consentiendum: ergo potest ante scientiam mediam prædefinire aliquem actum bonum liberum, saltem indeterminatè sumptum: ergo potest DEUS Petrum prædestinare per tale decretum: Volo, ut Petrus aliquem actum bonum eliciat, & propter illum volo illi dare gloriam. Hanc necessitatem vagam admittunt aliqui Authores; eam negant alii, & præsertim Gormaz *de DEO à num. 894.*

Ad clariorem rei notitiam, sciendum, non intelligi cumulum auxiliorum simul collatorum; (in hoc enim non vaga, sed determinata, & à creatura insuperabilis necessitas daretur; quia impossibile est, ut creaturæ vires limitatæ superent infinita, vel certè finita sine fine auxilia, simul collata) sed intelligi tantùm cumulum auxiliorum, quæ possint conferri seorsim ab aliis, & talia sint, ut cuilibet determinatè sumpto voluntas creata resistere possit; si enim seorsim, & determinatè sumpto resistere nequiret, utique libertas rueret. Unde tantùm quæritur, an non ex isto cumulo aliquod auxilium indeterminatè sumptum possit esse necessitans, sicut, suppositâ implicantiâ infiniti, aliquis homo, indeterminatè sumptus, est impossibilis.

641. Resp. 1. omitt. ant. neg. conf. quia, licèt daretur illa necessitas vaga in auxiliis possibilibus, tamen illa se sola non obesset libertati: sicut non obest cumulus auxiliorum necessitantium, si nullum conferatur: at, si accedat decretum inimpedibile, & essentialiter connexum, simúlque conferens tale auxilium, tunc per hoc complexum tollitur libertas, saltem ad substantiam actûs, si non etiam ad circumstantias: & auxilia, quantumcunque intrinsecè indifferentia, redduntur extrinsecè determinata, ac necessitantia. Sic etiam funis, & gladius sunt intrinsecè indifferentes, & se solis non tollunt libertatem ad moriendum: at tollunt accedente judicis sententia &c. Unde illi cumulo auxiliorum accedere non posset, stante libertate, decretum antecedens scientiam mediam, prædefiniens actum indeterminatè sumptum, & aliquod ex illis auxiliis conferens: præterquam, quòd tale decretum etiam ex alio capite repugnet ex *num. 634.*

Responderi potest 2. neg. ant. quia valde inclino in sententiam Doctoris Eximii *l. 1. de prædestinatione cap. 7.* ubi *n. 15.* supponit, in multitudine auxiliorum non posse videri effectum necessariò futurum, atque, non implicare, ut ex tota collectione auxiliorum effectus non sequatur. Idem docet Gormaz *de DEO n. 894.* Arriaga, Martinon, Ripalda, &, teste Quiros, communis nostrorum, quòd scilicet illa vaga metaphysica necessitas non detur; nam, si applicaretur homini per decretum antecedens scientiam mediam, tolleret libertatem: adeóque non servit ad eum finem, ad quem est excogitata, consequenter est superflua, & inutilis. Si autem detur tantùm decretum subsequens scientiam mediam, eo ipso non applicatur illa indeterminata necessitas; quia ipsum decretum est impedibile, & quodlibet auxilium conjungibile cum dissensu; præterquam, quòd nulla efficaci ratione necessitas illa probetur. Nec dicas, eam probari ex dominio DEI in actus liberos. Resp. enim, hoc dominium DEI non esse tale, ut libertati obsit, vel media, aut impossibilia, aut inutilia adhibere queat.

642. Dices 1. Necessitas moralis, etiam vaga, unà cum decreto prædefinitivo, vel permissivo, non tollit libertatem: ergo nec necessitas metaphysica. Resp. dist. ant. necessitas moralis vaga non tollit libertatem, conjuncta cum decreto antecedente scientiam mediam. neg. ant. cum decreto subsequente. conc. ant. & neg. conf. Si decretum subsequitur, eo ipso est impedibile: necessitas autem moralis est physicè vincibilis, non autem necessitas metaphysica: unde illa stat cum libertate physica, non verò ista. Necessitas metaphysica est indivisibilis, nec potest vinci per partes; alias non esset Chi-

mæricum, eam vincere. Necessitas moralis est divisibilis, potéstque per partes vinci. Hinc, si e. g. necessitas metaphysica daretur in cumulo sex auxiliorum; si quis quinquies fuisset dissensus, tota necessitas devolveretur ad sextum auxilium: & huic deberet quis metaphysicè consentire. Non ita se habet necessitas moralis, quod propter utilitatem doctrinæ pluribus explico ex Gormaz.

643. Necessitas moralis aliud non est, quàm fundamentum ad prudenter judicandum, effectum in his circumstantiis exstiturum: quamvis physicè impediri possit, sed non, nisi valde difficulter, & per modum agendi extraordinarium. Fundamentum hoc aliquando desumitur ab intrinseco, e.g. à pravis habitibus, inclinantibus ad malum, vel à virtutibus, inclinantibus ad bonum: sic, si videmus hominem, solitum quotidie nimiùm bibere, prudenter judicamus, etiam hodie idem facturum. Aliquando stat fundamentum hoc in extrinseco, nimia scilicet difficultate objecti, e. g. in metu gravissimo incusso. Aliquando stat partim in intrinseco, partim in extrinseco, e. g. in intrinseca naturæ fragilitate, & tentationibus extrinsecè allicientibus. Et hac ratione homo moraliter est necessitatus ad peccandum venialiter, saltem aliquando, ùt habet Trident. *sess. 6. cap. 11. & can. 23.* quippe moraliter certum est, fragilem naturam intra plures durationes, accedentibus tentationibus, semel saltem in istis venialiter lapsuram.

Sicut autem una natura fragilis, & plures durationes, dant fundamentum judicandi, illam leviter intra istas peccaturam: ita etiam plures naturæ fragiles, & una duratio, dant simile fundamentum, aliquam, saltem indeterminatè sumptam, ex his naturis intra eam durationem leviter peccaturam. Dixi *unam*, non *omnes*; quia in priori casu necessitas tangit unam determinatam naturam, intra plures durationes existentem: in hoc posteriori autem casu necessitas fundatur, non in una, sed in pluribus naturis; hinc nullam naturam determinatè sumptam tangit, aut adæquatè illam respicit; sed tantùm inadæquatè quamlibet, & tantùm totum cumulum naturarum adæquatè. Cùm autem cumulus hominum, adæquatè sumptus, non possit esse necessitatus ad peccandum, nisi vel omnes, vel saltem aliquis ex illo peccet, debet saltem aliquis, indeterminatè sumptus peccare; cùm nullus determinatè sumptus peccare debeat.

Est tamen hæc necessitas moralis etiam divisibilis, & vincibilis per partes; hinc si quis, necessitatus moraliter ad peccandum intra diem, per viginti tres horas non peccâssет, ultimâ horâ non haberet ampliùs totam moralem necessitatem vincendam, sed tantùm aliquam partem, quam longè faciliùs, & moraliter potest vincere. Et eodem modo, si ex cumulo centum hominum, intra quos datur necessitas moralis, ut aliquis indeterminatè sumptus peccet, si, inquam, nonaginta novem non peccâssent, centesimus non deberet vincere totam moralem necessitatem, sed tantùm centesimam partem. Neque haberetur ampliùs tam prudens fundamentum judicandi, quòd hic centesimus esset peccaturus: quare, si etiam iste non peccaret, nullum factum esset miraculum: sed tantùm iste modus agendi horum centum hominum fuisset extraordinarius, quem nemo judicâsset eventurum: qui tamen modus extraordinarius non stetisset in singulis omissionibus peccatorum, sed in tota collectione omnium. Non ita se res habet in necessitate metaphysica, ùt dictum *num. 642.*

Dices 2. Necessitas vaga peccandi aliquando saltem in vita aliquo veniali indeterminatè sumpto, quæ juxta Trident. *sess. 6. can. 23. & cap. 11.* omnibus inest, non tollit libertatem: ergo neque necessitas vaga, & metaphysica consentiendi alicui auxilio indeterminatè sumpto. Resp. neg. cons. Illa necessitas, ùt antecedens, est tantùm moralis, nec est metaphysica, nisi ùt consequens.

Ut ait Gormaz *de DEO num. 897.* Tridentinum ibi respicit ad necessitatem moralem antecedentem, quæ libertatem non destruit: dein etiam respicit ad necessitatem metaphysicam consequentem, quæ etiam non obest libertati, quæque stat in eo, quòd DEUS prævidens per scientiam mediam, homines non consensuros his auxiliis, ad vitanda per totam vitam venialia omnia sufficientibus, ex inscrutabili tamen judicio, alia dare noluerit, excepta B. Virgine, cui privilegium hac in re concessum: quod an etiam aliis quibusdam Sanctis concessum sit, divinare non ausim. videatur Gormaz *loc. cit.*

644. Dices 3. Si non datur illa necessitas metaphysica vaga, posset dari creatura, quæ prævideretur nulli auxilio consensura, adeóque, à qua DEUS non posset obtinere liberum consensum: hoc est contra S. Augustinum *Enchyrid. c. 98.* ubi ait: *Quis tam impiè desipiat, ut dicat, DEUM malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum non posse convertere?* ergo. Resp. 1. cum Gormaz, & Arriaga *tract. de scientia DEI disp. 21. sec. 6. n. 36.* neg. maj. Cùm hoc ipsum ex moraliter impossibilibus maximum moraliter impossibile sit, rectè dicitur, fieri non posse, adeóque neque à DEO prævideri. Responderi potest 2. cum eodem Gormaz, dist. ma. posset dari talis creatura in hac providentia. neg. maj. in alia providentia. omitt. maj. & dist. sic min. neg. cons.

Quòd nulla talis creatura sit possibilis in hac providentia, habetur ex eo, quòd DEUS revelaverit, se omnium corda habere in manu sua; hoc ipso enim implicitè revelavit, se nullam creaturam in hac providentia productum, quam non, stante libertate, possit convertere. Et de hac providentia intelligi possunt S. Scripturæ, & PP. nam qui de hac re maximè agit, S. Augustinus, relinquit in medio, an talis creatura absolutè, vel in alia providentia possibilis sit; nam *l. 1. ad Simplicianum quæst. 2. circa medium* ait: *Quòd si tanta quoque potest esse obstinatio voluntatis, ut contra omnes modos vocationis obdurescat mentis aversio, quæritur etiam, utrum de Divina pœna sit ipsa duritia:* nihil autem decidit. Addit quidem S. Doctor: *Quis etiam dicat modum, quo ei* tali creaturæ *persuaderetur, ut crederet, etiam omnipotenti defuisse?* sed, cùm talis creatura ponatur omnibus vocationibus, libertati congruentibus, resistere, hæc verba intelligi debent de modo vocandi necessario.

Sic etiam idem S. Doctor *contra Faustum l.*

22. c. 28. ait : *Utrum autem sit aliqua rationalis creatura, quam nihil possit illicitum delectare, magna quæstio est. Quod si est, non in eo genere factus est homo : nec illa natura Angelica, quæ in veritate non stetit.* Ecce hîc etiam relinquit in medio, an creatura sit possibilis, quæ à nulla tentatione possit vinci, adeóque omnibus auxiliis ad fugiendum malum, vel faciendum bonum esset consensura: & tantùm dicit, tales non esse homines, vel Angelos, factos.

Huc spectat censura, quam affert Amicus *tom. 1. in 1. part. disp. 12. sect. 12. n. 238.* editam à Revisoribus nostris Romanis, jussu A R. P. N. Vincentii Caraffæ, qua prohibetur, ne quis in scholis Societatis doceat, etiam Beatissimam Virginem sub nullo auxilio prævisam esse dissensuram; cùm omnis creatura libera peccabilis sit, & de facto peccet, nisi adsit auxilium DEI efficax. Additur ibidem, privilegium B. Virginis, à Tridentino assertum, stetisse in eò, quòd DEUS elegerit gratias prævisas in his circumstantiis (quas etiam elegit) conjungendas à B. Virgine cum consensu.

645. Quòd si igitur quæstio ad aliam providentiam transferatur, & quæratur, quid in ea possibile esset, respondent aliqui, quòd ad dominium DEI non spectet, ut in omni providentia possit ab omni creatura habere consensum liberum: sed sufficere, si possit habere necessarium. Quo casu tamen posset, creaturam quamlibet facere vas, vel in honorem, vel in contumeliam; nam creaturam, omnibus auxiliis indifferentibus dissentientem, posset facere vas in honorem, dando ei gratiam ad consensum necessarium, & dando gloriam, non quidem ùt coronam, sed tamen ùt hæreditatem. Eandem posset facere vas in contumeliam, dando ei gratiam sufficientem, & permittendo peccatum, ac eam damnando.

Sicut econtrà creaturam, auxiliis indifferentibus omnibus consentientem, posset facere vas in honorem, ùt patet, & vas in contumeliam, non quidem permittendo peccatum, & eam damnando; quia hæc nullum unquam peccatum esset factura: sed non elevando ad statum gratiæ, quo casu esset vas in contumeliam, saltem negativè; quia careret gloriâ. Imò DEUS probabiliter posset talem creaturam etiam ob peccatum originale, eo modo, quo infantes ante baptismum mortuos, damnare, posito, quòd talis creaturæ voluntas potuerit alligari voluntati Adami, in quo necdum video repugnantiam.

Addendum hîc, hominem auxiliis omnibus dissentientem, tamen non posse vincere voluntatem DEI; quia non vincit voluntatem DEI ille, qui non facit, quod DEUS vult, sed qui non faciens voluntatem DEI, insuper effugit pœnas, quas ei propterea DEUS vellet infligere: ita S. Augustinus *de corrept. & gratia c. 14.* dicens: *Sic enim velle, & nolle in volentis, aut nolentis est potestate, ut Divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem; de his enim, qui faciunt, quæ non vult, facit ipse, quæ vult.* & *l. de spir. & lit. c. 33. infideles quidem contra voluntatem DEI faciunt, cùm ejus Evangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt: verùm se ipsos fraudant magno, & summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt. Ita voluntas DEI semper invicta est.*

646. Ob. 4. Potest dici, quòd scientia media se habeat ad decretum, sicut scientia visionis, consequenter non, nisi formaliter, distinguatur: sed sic non, est absurdum dicere, quòd formalitas decreti antecedat formalitatem scientiæ mediæ, sicut contingit respectu scientiæ visionis: ergo potest admitti decretum, antecedens scientiam mediam. Resp. 1. omitt. maj. neg. min. quia tamen non potest formalitas decreti præcedere formalitatem scientiæ mediæ; nam scientia media deberet saltem eminentialiter dirigere ad decretum, quam directionem explicavimus *num. 555.* Resp. 2. neg. maj. Scientia media non potest tantùm eminentialiter dirigere DEUM ad decretum; nam eminentialis directio tantùm datur tunc, quando cognitio, & volitio sunt inter se inseparabiles, ita, ut non possit dari hæc cognitio, quin detur hæc volitio: quod contingit in cognitione, & volitione necessaria, item in scientia visionis, & decreto: non autem in scientia media, & decreto; nam, cùm scientia media constituat actum primum liberum DEI *ex num. 576.* volitio autem DEI, seu decretum, constituat actum secundum DEI, debet utique scientia media posse antecedenter separari à volitione, & independenter ab hac existere; quia totus actus primus liber debet antecedenter esse separabilis ab actu secundo, & independenter ab hoc posse existere; aliàs enim esset necessariò connexus cum actu secundo, & hic non esset liber. Certè est imperceptibile, quòd actus secundus, necessariò connexus cum primo, sit liber. Hinc posità scientiâ mediâ, DEUS adhuc est liber ad decretum (aliàs est inexplicabilis libertas DEI) quamvis non ita sit liber, posità scientiâ visionis. Unde etiam *num. 569.* negavimus, quòd scientia visionis constituat libertatem DEI in actu primo.

647. Nec replices, DEUM quidem esse liberum ad decretum, habens identificatam hanc scientiam mediam præ alia, sed non ad decretum, nullam habens scientiam mediam identificatam; contra enim est 1. DEUS non potest sibi identificare ullum decretum liberum, à quo non sit separabilis scientia media quælibet, determinatè accepta, tanquam actus primus à secundo: ergo non potest sibi identificare decretum, virtualiter etiam identificatum cum scientia media determinatè accepta: cúmque nulla indeterminatè accepta possit actu existere, non potest DEUS sibi identificare decretum, cum ulla scientia media actu existente identificatum.

Secundò ipsa scientia media non est libera DEO, sed impedibilis ab ipso: ergo DEUS non potest eam pro lubitu suo sibi, vel decreto suo libero identificare; cùm hoc ipsum complexum ex scientia media, & decreto non posset esse liberum, nisi antecedenter præsupponeretur scientia media: ergo hæc deberet præsupponi ad se ipsam, nisi quis absurdè adstrueret duplicis generis scientiam mediam, unam à DEO inimpedibilem, quæ præsupponatur, alteram à DEO impedibilem, quæ posterior ad priorem sit, & cum decreto identificetur: unde non est paritas

cum

cum actu, qui simul esset scientia, & fides, quem multi possibilem admittunt, ùt patebit expendenti.

Hinc non tantùm in sensu quocunque formali, sed etiam virtuali, scientia media in uno, aut pluribus prædicatis discrepat à decreto, atque etiam à scientia visionis, quæ est realiter, & virtualiter identificata decreto; nam scientia media constituit actum primum liberum DEI: item est antecedenter separabilis à decreto, vel scientia visionis: est necessaria DEO, & inimpedibilis per impeditionem actûs primi proximi, absolutè collati: præsupponitur ad actum secundum liberum DEI &c: quæ prædicata non conveniunt decreto, vel scientiæ visionis.

648. Instabis. Complexum ex scientia media reflexa, e. g. *Si Petrus consentiret huic auxilio, illud ei darem*: & ex directa: *Si Petrus haberet hoc auxilium, consentiret:* est inseparabile à decreto conferendi hoc auxilium, & decretum istud ab hoc complexo; quia mutuò ex se inferuntur: ergo non est ratio ea virtualiter distinguendi. subsumo: Si complexum non est virtualiter distinctum à decreto, tunc neque ejus partes: ergo nec scientia media. Resp. 1. dist. ant. hoc complexum formaliter, seu reduplicativè sumptum, est inseparabile. conc. ant. materialiter, seu specificativè sumptum. neg. ant. & cons. Singulæ hujus complexi partes, seu meliùs termini intrinseci, sunt separabiles, non tantùm à decreto, sed etiam inter se; quia scientia media directa potest esse sine reflexa, casu, quo DEUS nolit auxilium etiam visum efficax conferre. Sed & potest dari reflexa sine directa, casu, quo creatura nolit consentire. Et hæc virtualis distinctio scientiarum istarum non tollitur per additionem decreti: adeóque complexum ex his tribus, nempe ex duabus scientiis, & decreto, tanquam tertio, manifestè involvit distinctionem virtualem.

Resp. 2. omitt. ant. neg. cons. Neutra scientia per conjunctionem perdit ullum ex suis prædicatis essentialibus, *num. priore* relatis, in quibus differt à decreto: ergo huic neutra potest virtualiter identificari. Si autem nulla pars, seu nullus terminus intrinsecus, potest virtualiter identificari decreto, tunc neque totum. Imò ipsi complexo ùt tali conveniunt prædicata, in quibus intrinsecè differt à decreto, e. g. quòd, saltem inadæquatè sumptum, constituat actum primum liberum DEI: item quòd, saltem inadæquatè sumptum, non sit liberum DEO: ergo. Si replices, posse etiam dici, quòd totum complexum ex decreto, & scientiis, habeat etiam ista omnia prædicata, nempe, quòd inadæquatè sumptum non sit liberum DEO &c. Resp. sic nec in mysterio SS. Trinitatis daretur distinctio virtualis; quia etiam posset dici, quòd toti SS. Trinitati in complexo conveniant omnia prædicata, & tota Trinitas in nullo discreper. Quare hoc ipso, quòd non omnibus partibus metaphysicis, seu terminis intrinsecis, conveniant omnia eadem prædicata, hæ ipsæ partes, seu termini intrinseci, inter se virtualiter distinguuntur, & in eo complexo datur distinctio virtualis: sicut etiam datur in complexo ex utraque dicta scientia.

Dices. Quæ in DEO inseparabiliter existunt, & virtualiter distinguuntur, debent differre in aliquo prædicato reali, quod prædicatum habeat unum ex illis inseparabiliter existentibus, alterum verò ex his illud prædicatum non habeat: hoc autem non potest assignari in nostro casu: ergo. Resp. 1. Non video, cur hoc magis necesse sit in duobus in DEO inseparabiliter existentibus, quàm in duobus, vel pluribus separabiliter existentibus. Resp. 2. Jam ostensum est, complexum hoc, saltem materialiter sumptum, esse separabile à decreto. Resp. 3. Ostensa etiam jam sunt prædicata, in quibus differant illæ scientiæ, aut earum complexum, & decretum; quæ prædicata realiter affirmantur de scientiis, aut complexo, & negantur de decreto; si tamen ad distinctionem virtualem semper requirantur contradictoria absolutè talia, & non sufficiant conditionatè talia, de qua re infrà, cùm de distinctione virtuali Personarum Divinarum ab essentia.

Nullo modo autem timendum, ne prædicatum tale, in quo inseparabiliter in DEO existentia differunt, inferat novam Personalitatem, & consequenter in DEO detur quaternitas; nam, cùm persona, ùt suo loco dicetur, sit rationalis naturæ incommunicabilis subsistentia, clarè requiritur, ut forma denominans Personam, seu Personalitas, sit realiter ab aliis Personis distincta: atqui, & complexum ex scientiis dictis, & decretum, omniáque horum prædicata, tam in quibus differunt, quàm in quibus conveniunt, sunt realiter identificata tam essentiæ, quàm omnibus tribus Personis Divinis, licèt ab iisdem, tanquam contingentia à necessariis, virtualiter distinguantur. Hæc aliquanto fusiùs deducenda erant ad confirmanda dicta n. 539.

ARTICULUS III.

An Prædestinatio sit alligata certis mediis.

649. HUjus Controversiæ, quæ ex n. 636. connexionem habet cum præcedenti, sensus est, an, si DEUS vidisset, Petrum e. g. non consensisse his auxiliis, dedisset semper alia, donec aliquibus consensisset: an verò non dedisset alia, sed permisisset ejus interitum: quo casu prædestinatio Petri esset alligata his auxiliis. Non autem quærimus de prædestinatione extraordinaria aliquorum maximorum Sanctorum, quibus Lugo existimat, DEUM contulisse auxilia tanto affectu, ut semper alia, & alia dedisset, si hæc inefficacia prævidisset: sed, abstrahendo ab illis, loquimur hìc de prædestinatione ordinaria.

Neque etiam quæritur, an cuivis in particulari medio DEUS alligârit salutem; nam, si hoc esset, tunc, qui semel lapsus esset, jam non esset prædestinatus: quod in innumeris falsum est. Quare quæritur, an alicui collectioni determinatæ mediorum, præsertim ad finalem perseverantiam disponentium, sit annexa prædestinatio: & intelligitur prædestinatio adultorum, rationis capacium; nam infantes, & amentes, prædestinantur sine respectu ad merita, aut auxilia.

650.

650. Dico. Prædestinatio, saltem ordinaria, est alligata certis mediis. ita Haunoldus *l. 1. tract. 1. num. 519.* &, hoc teste, Recentiores communiter: item omnes, qui cum Vasquezio sentiunt, prædestinationem fieri post præviſa merita. Prob. 1. *2. Petri 1. v. 10.* dicitur: *Fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis. Apocal. 3. v. 11. Tene, quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam &c.* atqui, si DEUS non alligâsset prædestinationem certis mediis, sed haberet affectum illimitatum dandi semper plura, & plura auxilia, non deberemus multùm satagere, aut anxiè curare certitudinem prædestinationis; cùm hæc incerta non foret, nec periculum, ne alius coronam nostram acciperet.

Conf. 1. ex SS. PP. S. Damascenus *dialogo adversùs Manichæos propè finem* ait: *Quocirca bona agere, ac boni effici contendamus, ut in eorum numero simus, quos DEUS bonos fore prænovit, atque ad æternam vitam præordinavit.* S. August. *serm. 1. de S. Stephano* dicit: *Si S. Stephanus sic non orâsset, Ecclesia Paulum non haberet.* Idem S. cit. *num. 632.* ait: *Si non traberis, ora, ut trabaris:* plura vide apud Haunoldum *loc. cit.* at ex his habetur, prædestinationem ex mente SS. Patrum esse connexam cum nostris bonis operibus, & posse à nobis impediri, aut certam fieri: quod non stat cum illo affectu DEI illimitato.

651. Confirm. 2. Saltem in illo, qui oppositam opinionem amplecteretur ùt veram, tolleretur, vel multùm minueretur studium bonorum operum; nam planè hic uti posset sophismate illo notissimo: vel sum prædestinatus; vel non. si sum prædestinatus; DEUS ex affectu suo illimitato dabit certissimò gratiam finalem; unde non debeo esse solicitus: si non sum prædestinatus, & prædestinatio non est connexa cum meis bonis operibus, etiam illam non possum acquirere; quia non possum facere, ut DEUS illum affectum erga me habeat: ergo quid frustra volo me fatigare bonis operibus faciendis? Hoc sophisma communiter solvitur, dicendo, quòd simus prædestinati dependenter à nostris meritis, sivè absolutè, sive saltem conditionatè præviſis, non quidem, quasi opera bona, conditionatè præviſa, mererentur prædestinationem; hoc enim esset Pelagianum: sed quòd decretum prædestinativum suo modo connectatur cum bonis operibus conditionatè præviſis, tanquam puris terminis: cum iisdem autem absolutè præviſis, tanquam meritis ponendis: & quòd ideo in nostra potestate sit, prædestinationem impedire.

Sed hoc adversarii respondere non possunt; cùm affectus ille illimitatus impediri non possit, saltem quoad formalitatem prædestinationis; nam volitio Divina non est impedibilis ab homine, nisi ratione scientiæ mediæ, quam homo potest impedire: sed hunc affectum non posset homo impedire ratione scientiæ mediæ; quia, quemcunque consensum, & quamcunque scientiam mediam homo impediat, tantùm impediet, ne DEUS prædestinet ipsum sub hoc, vel illo auxilio: non tamen impediet, ne ipsum, suppoſito illo affectu illimitato, absolutè prædestinet.

652. Dices. Homo, non prædestinatus, tamen posset salvari; si enim cooperaretur auxiliis collatis, prædestinaretur. Resp. tamen nondum ostenditur, quomodo possit absolutè prædestinatus impedire suam salutem: quod ipsum jam est absurdum. 2. Est imperceptibile, quòd possit quis facere, ut sit prædestinatus, nisi prædestinatio connectatur cum certis mediis, vel auxiliis. 3. Ex hoc ipso sic instat Haunoldus. DEUS reprobis non dat de industria gratias inefficaces, ita, ut, si videret fore efficaces, eas negaret; aliàs positivè excluderet eos à cœlo: sic si vidisset, Judam his auxiliis, e. g. osculo, convertendum, tamen ea ipsi dedisset, & prædestinâsset: ergo tunc Judas fuisset prædestinatus, sed cum alligatione ad hæc media (& idem dicendum de omnibus reprobis) ergo possibilis est talis prædestinatio. Unde ergo probant adversarii, quòd nullus cum ea salvetur?

Confirm. 3. ex communi sensu fidelium, qui sæpe, ùt observat Lugo, & quidem omnium opinione prudenter, dicunt: si hic non esset factus Religiosus, periisset: si non veniſset hic Missionarius, isti barbari periissent: ergo ex sensu communi prædestinatio est alligata certis mediis. Nec dicas, ex sensu fidelium probari, esse alligatam prædestinationem uni medio. Responderi enim potest, esse alligatam aliquando uni principali, quamvis non cuilibet; quia non judicant fideles, quemvis semel peccantem non ampliùs salvari: modò autem aliquando uni medio, etiam principali, alligetur prædestinatio, jam non datur affectus ille illimitatus.

653. Ob. 1. Qui vult efficaciter finem, ita vult, ut, si videret, per ista media eum non obtinendum, adhiberet alia: sed DEUS prædestinatis vult efficaciter finem, seu gloriam: ergo ita vult media, ut, si videret ista inefficacia, alia adhiberet. Resp. dist. maj. qui vult finem affectu illimitato, ita vult. conc. maj. qui vult affectu limitato ad certa media. neg. maj. & dist. sic min. neg. conf. ùt enim observat Haunoldus *l. 1. num. 540.* media, à DEO in ordine ad salutem prædestinatorum adhibita, habent etiam rationem partialis finis; eoquòd DEUS salutem velit, sed per hæc media; sive velit complexum ex gloria, & his mediis; seu gloriam his mediis obtinendam. Unde affectus DEI non est illimitatus, vi cujus sit paratus ad omnia media: sed est affectus suo modo restrictus.

654. Dices. Hic affectus limitatus non est illa specialis benevolentia, quam SS. Patres, & præsertim S. Augustinus, in prædestinatione agnoscunt, quámque nos jubet docere P. Claudius in suo decreto *anno 1613. die 14. Decemb.* quo injungit nostris, ut doceant, *quòd posità scientiâ conditionalium, ex efficaci DEI proposito, atque intentione efficiendi certissimè in nobis boni, de industria ipse ea media seligit, atque eo modo, & tempore confert, quo videt effectum infallibiliter habitura, aliis usurus; si hæc inefficacia prævidisset.* Resp. quidem Platelius *p. 1. c. 4. §. 2. n. 174.* in hoc decreto esse dispensatum, sed minimè probat: imò, cùm primùm *anno 1709.* Revisores Romani in censura (de qua *num 579.*) idem decretum P. Claudii contra illam sententiam, ibi adductam, attulerint, signum est, tempore Platelii, qui diu antè scripsit, in eo minimè dispensatum fuisse: sed nec interea revocatum est.

Declaravit id quidem P. Mutius *anno 1616.*

sed non aliter, quàm sequenti rescripto: *Non intendisse R. P. Claudium hoc suo decreto decernere, DEUM sua voluntate prædeterminâsse, vel prædefiniviſſe aliquod noſtrum opus bonum independenter à cooperatione libera noſtræ voluntatis: neque etiam, quòd in gratia efficaci ſit aliqua entitas realis, aut aliquis modus phyſicus in actu primo, qui non ſit in gratia ſufficiente: ſed hoc tantùm, quòd fuerit ſpeciale beneficium DEI, dediſſe uni, v. g. Petro, ex propoſito boni in eo faciendi, gratiam eo tempore, & loco, quo ſcientiâ conditionalium præſcivit, illum eâ gratiâ bene uſurum. Quod beneficium non contulit alteri, v. g. Joanni, cui dedit gratiam eo tempore, & loco, quo præſcivit, illum ſuâ culpâ eâ non uſurum.*

655. Resp. igitur 2. affectum, quamvis limitatum, esse tamen specialem prorsus benevolentiam; nam utique specialis benevolentia est, quòd DEUS det auxilia, prævisa cum consensu, & salute hominis; cùm liberrimè dare posset alia, prævisa cum dissensu, & interitu. 2. Etsi omittatur, DEUM, si hæc media inefficacia videret, daturum alia; non propterea admitti debet, quòd daret alia, & alia in infinitum, sed intra suos limites, quod admittere possumus: & sic satisfit decreto P. Claudii, junctæ præsertim declaratione P. Mutii, quæ rationem specialis beneficii potissimùm ponit in collatione auxilii, prævisi ùt congrui: satisfit etiam S. Augustino, qui, ne contradicat dictis suis citatis *num. 650.* non potest alibi exigere affectum DEI omnino illimitatum.

Ubi etiam noto, verba illa in decreto P. Claudii *ex efficaci DEI proposito, atque intentione efficiendi certissimè in nobis boni*, significare tantùm affectum, seu prædefinitionem, subsequentem scientiam mediam, & non antecedentem; tum quia **P.** Mutius ita declaravit; tum quia P. Claudius expresè præmisit ea verba: *positâ scientiâ conditionalium*; adeóque significare tantùm affectum, seu prædefinitionem impedibilem: & quidem in individuo per dissensum auxilio collato præsitum: in specie autem, (hoc est, ut neque daretur aliud simile decretum, vel etiam plura, quæ conferrent plura auxilia) saltem per plures dissensus prævisos.

656. Ob. 2. Ex nostra sententia sequeretur, quòd detur ex parte hominis causa prædestinationis, vel quòd hæc ipsa sit in ejus potestate: sed hoc est contra communem Theologiam, & videtur accedere ad errorem Massilienſium: ergo. prob. maj. In hominis potestate est uti, vel non uti his auxiliis, adeóque facere, ut sint efficacia, & ipse prædestinatus: ergo. Resp. neg. maj. prædestinatio enim stat præcipuè in speciali illa benevolentia DEI, vi cujus dat potiùs auxilia, prævisa congrua, quàm incongrua: cujus benevolentiæ ratio nulla datur ex parte hominis, qui nihil potest ponere, quod DEUM per modum causæ moralis determinet ad illum benevolum affectum, & dationem potiùs istorum auxiliorum, quàm aliorum; hoc enim, suppositâ quavis scientiâ mediâ, est DEO liberrimum.

Nos autem tantùm possumus facere, ut ex illo speciali affectu possint conferri hæc potiùs, quàm alia auxilia; quia est in nostra potestate, ut DEUS videat ista auxilia conjungenda cum consensu, &, ut DEUS nos possit per illa prædestinare: si enim non consentiremus, non posset DEUS ea auxilia per decretum prædefinitivum, aut tanquam effectus prædestinationis conferre, ùt patet. Quando autem aliqui, citati ab Haunoldo, videntur admittere, quòd prædestinatio aliquo modo sit in nostra potestate, plus dicere non volunt, quàm quod modò diximus.

ARTICULUS IV.

Qualis admittenda sit Prædefinitio actuum bonorum liberorum.

657. VAria à variis adstruitur. Prima dicitur *Prædefinitio Thomistica*, quæ aliud non est, quàm decretum DEI, absolutè prædeterminativum ad actum bonum, sic tendens: *Volo hunc actum bonum: & hinc volo dare Petro prædeterminationem, intrinsecè, & metaphysicè connexam cum eo actu.* Hoc decretum, objectivè etiam absolutum, impugnatur, ùt objectivè conditionatum à *n. 424.* nam si tollit libertatem decretum objectivè conditionatum, æquè saltem eandem tollit decretum objectivè absolutum, præsertim, cùm hoc inferat absolutè prædeterminationem incompossibilem cum libertate, ùt facilè patebit expendenti. Quare de hac prædefinitione plura dicere supersedeo.

658. Secunda est *Prædefinitio Scotistica.* Hæc à Schola Subtili vocatur aliquando *Decretum Sympathicum*, sæpiùs autem *Concomitans*, aut *Condeterminans.* Quamvis autem aliqui Scotistæ apud P. Thyrsum *tom. 1. selectarum disp. 11. sect. 12. num 99.* dicant, suum decretum esse consequens actum liberum creaturæ; cùm, ùt ait Montepilosus, ideo DEUS ab æterno decernat actum; quia voluntas nostra in tempore se liberè ad eum determinat (qui Authores reipsa nobiscum conveniunt) Mastrius tamen (quem sequuntur alii) in *1. sententiarum disp. 3. q. 3. a. 8. n. 167.* negat, decretum esse consequens, atque, esse concomitans, quamvis *articulo cit. num. 179.* admittat, quòd DEUS ex sua lege (scilicet statuente, libertatem creaturis conferre) teneatur se accommodare causis secundis liberis, & quòd, ut salvetur libertas creata, non debeat nostra voluntas concordare cum Divina; sed è contra Divina debeat concordare cum nostra, sese illi accommodando in decernendo, ut dicatur velle conformiter nostræ voluntati. Hæc autem planè videntur insinuare, decretum DEI suo modo pendere à libertate creata, & hanc subsequi, adeóque decretum DEI esse subsequens, non concomitans.

659. Quidquid tamen de hoc sit, Mastrius, & ei adhærentes Scotistæ, volunt suum decretum, quo DEUS vult cum creatura agere, vel actum prædefinit, esse intrinsecè efficax: non tamen antecedens, ne tollatur libertas: nec consequens, ne admittatur scientia media: sed concomitans, aut condeterminans. Unde immediatè liberè, tam DEUS, quàm creatura, simul eligunt, aut determinant ad eundem actum liberum. Verùm inprimis non video, quomodo hac ratione DEUS magis sit primum liberum, aut determinans, in ordine ad hunc actum, quàm in nostra

nostra sententia; nam non priùs determinat in hoc systemate DEUS, quàm creatura, nec est prius liberum: unde non videtur hoc decretum servire ad finem, à suis authoribus intentum. Ad summum salvatur, quòd DEUS etiam sit immediatum liberum: at hoc non videtur ita æstimabile: imò nec possibile in DEO, præsertim respectu peccati.

660. Dico 1. Hæc prædefinitio, vel hoc decretum concomitans, non datur. ita Thomistæ, & Nostri, quamvis ex diversis principiis. Prob. Hoc decretum non esset in potestate voluntatis creatæ, simúlque esset intrinsecè efficax: ergo esset impedimentum inauferibile oppositi: ergo tolleret libertatem. ant. est doctrina Mastrii, qui negat, decretum esse consequens: & sanè consequens dici non potest, nisi admissâ, quam Mastrius negat, scientiâ mediâ, ùt patet consideranti: prima & secunda consequentia inferuntur ex intrinseca efficacia decreti, atque ex eo, quòd libertas in actu primo excludat omne impedimentum essentiale, & inauferibile cujuscunque extremi.

661. Nec dicas, impedimentum hoc non esse antecedens; nam videtur hoc decretum plùs quàm sufficienter antecedens; cùm antecedat actum secundum liberum, eúmque inferat: imò omnipotentiam Divinam reddat applicatam, conferat actum primum proximum &c.

Sed dato, & non concesso, quòd non sit antecedens, saltem est aliquid simultaneum, à creatura inauferibile, & essentialiter incompossibile cum altero libertatis extremo: ergo creatura non habet potentiam expeditam ad alterum extremum; non enim habet eam in sensu composito, ùt patet: nec in diviso; quia hunc pro libitu habere non potest. Rursus: Istud decretum esset saltem actus aliquis DEI liber, & ita simultaneus, ut sine ipso actus liber creaturæ dari non possit: atqui, quando actus aliquis simultaneus, sine quo alter dari non potest, non est mihi liber, neque liber est ipse actus alter: ergo. maj. est innegabilis. min. prob. Qui non potest movere unam rotam in horologio, nec potest movere alias: qui in bilance non potest elevare unam, neque potest deprimere lancem alteram &c: ergo.

662. Prob. conclusio 2. Implicat, duo principia libera circa eundem actum immediatam libertatem exercere: ergo implicat decretum, quo DEUS immediatè liberè eligat, vel decernat actum, quem etiam creatura immediatè liberè eligit. cons. patet. ant. prob. Electio immediatè, & plenè libera, præsertim digna DEO, supponit in eligente privativè potestatem eligendi, vel determinandi: sed hæc non potest dari penes duos: ergo. prob. maj. Qui non habet privativè potestatem determinandi, sed tantùm cum alio, potest ab hoc impediri: ergo non est plenè liber; quia debet suo modo exspectare determinationem alterius, & huic attemperare suam actionem: vel si hoc non debet, aut si impediri non potest, eoipso habet privativè dictam potestatem eligendi. min. est clara; quia non potest uterque privativè liberè disponere; nam sic quilibet alterum excluderet: ergo.

663. Confir. 1. Sententia adversariorum infirmam reddit demonstrationem unitatis DEI, quam Theologi cum magno Athanasio communiter afferùnt, quámque attulimus *num. 134.* & stat in eo, quòd duo Dii non possent circa gubernationem ejusdem universi esse perfectissimè liberi; consequenter, si plures gubernatores forent, ab invicem penderent; cùm videatur lumen naturæ ostendere, quòd non possit una voluntas, reliter distincta ab altera, inevitabiliter esse determinata ad volendum, quod vult altera, quin aliquo modo ab ista pendeat, eique subordinetur: hoc tamen contingeret in sententia adversa, in qua DEUS esset ita determinatus ad volendum, quod vult creatura.

Neque dicas cum Mastrio, DEUM ex liberalitate sua liberè se ad hoc obligâsse, dum creaturæ concessit libertatem; nam, licèt per hoc explicetur, DEUM esse antecedenter, & mediatè liberum, ad actum creaturæ: non tamen per hoc ostenditur libertas immediata in actum, quam tamen adversarii DEO attribuendam contendunt. Patet hoc in millenis exemplis: e. g. dum liber sum ad promittendum, sum etiam liber ad solvendum: at, facta promissione, non amplius sum immediatè moraliter liber ad non solvendum.

Confir. 2. Est inexplicabile, quomodo electio DEI semper coincidat cum electione libera creaturæ; nisi id fiat per aliquam sympathiam necessariam: quo casu electio DEI non esset libera. Et quamvis fors non omnino casu id fieret; quia DEUS in complexo ex sua voluntate, eminenter continente libertatem creatam, & decreto constituendi creaturam liberam (ùt quidam adversarii volunt) videre potest, se semper determinaturum id, quod creatura determinat; tamen cæco modo, adeóque nec liberè, determinaret hoc potiùs, quàm oppositum, si non prævideat per scientiam mediam, quid creatura sit determinatura; nam in sua voluntate, & decreto constituendi creaturam liberam, non potest videre creaturam ad hoc potiùs, quàm ad aliud se determinaturam; quia est indifferens, uti & ipsa libertas creata in actu primo, adeò, ut nec in ista unum præ altero possit videri.

Confirm. 3. Si supponitur, hoc decretum compleri per complementum extrinsecum, deberet hoc esse ipse actus futurus: ergo deberet iste in se ipso videri per scientiam mediam; nam in altero hujus decreti constitutivo, scilicet in voluntate DEI, prorsus indifferente, utique videri non posset. Equidem Mastrius hoc non vult; sed sanè aliud assignare complementum non potest; non enim dicet, id complementum esse aliquid antecedens actum; cùm enim deberet id necessariò esse connexum cum actu secundo, esset aliqua prædeterminatio physica Thomistarum, quam Scotistæ nolunt. Si autem decretum, ùt in nostris principiis, est adæquatè intrinsecum, sic arguo. Vel DEUS per hoc decretum decerneret actionem creaturæ, atque ab eo determinaretur ad eam cum creatura ponendam: & tunc decretum actionem creaturæ præcederet, adeóque esset prius naturâ, quod Scotistæ iterum nolunt: vel DEUS non ita determinaretur à suo decreto ad ponendam actionem creatam cum causa creata, neque hoc decerneret: & tunc nequit intelligi, quid hoc de-

cretum decernat, aut velit, & quid in eo videri possit.

664. Prob. conclusio. 3. Juxta hanc sententiam DEUS deberet etiam liberè condeterminare ad peccatum, & quidem per decretum efficax, à nobis inimpedibile, *ex num. 661.* sed hoc non congruit sanctitati Divinæ, & difficulter explicatur, quomodo DEUS non sit æquè auctor peccati, ac creatura: ergo. Retorquet quidem Mastrius argumentum in concursu simultaneo, sed malè; nam si loquitur, ùt debet, de concursu in actu secundo, hunc DEUS nullatenus vult, sed tantùm permittit, ut à se invito ratione physici influxûs habeatur, & à creatura quasi rapiatur: sic enim loquitur S. Anselmus *tom. 3. de casu diaboli c. 28.* dicens: *Nempe non solùm hoc habet aliquis à DEO, quod DEUS sponte dat, sed etiam, quod injustè rapit, DEO permittente.* Confirm. Hæc efficax determinatio planè non videtur posse stare cum sincera intentione actûs boni, quem tamen sincerè intendit DEUS, conferendo actum primum: ergo.

665. Tertia est *Prædefinitio nixa motivis moraliter infallibilibus*, quam aliqui defendunt cum Francisco Aravio Episcopo Segovienſi, de quo vide Theodorum Eleutherium *Histor. de auxiliis l. 2. c. 22.* Granado, & Ruiz. Sumi autem possunt motiva illa, vel ex necessitate vaga in cumulo auxiliorum, de qua *num. 640.* vel ex vehementia vocationis, vi cujus DEUS dicitur compellere rebelles etiam voluntates: vel ex complexo illustrationum, & circumstantiarum, genio, & indoli hominis vocati congruentissimarum, adeóque moralem necessitatem consentiendi afferentium: quam moralem necessitatem, utpote veritatem necessariam, ùt ajunt, potest cognoscere DEUS per scientiam simplicis intelligentiæ, &, hac suppositâ, actum prædefinire: sed contra hos

666. Dico 2. Non datur prædefinitio dicta, motivis moraliter infallibilibus nixa. Prob. Licèt sit veritas necessaria, quòd auxilia &c. moraliter necessitent, tamen non est veritas necessaria, quòd actus sit absolutè, & liberè secuturus; quia necessitas moralis potest absolutè vinci *ex num. 643.* ergo DEUS per scientiam simplicis intelligentiæ de illis auxiliis &c. nondum habet sufficientem notitiam, ut possit actum, tanquam infallibiliter liberè secuturum, prædefinire: sed debet priùs habere scientiam mediam: ergo non est possibilis prædefinitio, antecedens scientiam mediam, fundata in illis motivis. Conf. Non experiuntur homines, etiam quando bene agunt, talem moralem necessitatem ad bonum, sed sæpe magnam difficultatem: ergo universaliter non potest fundari prædefinitio in ista morali necessitate.

667. Quarta assignatur *Prædefinitio subsequens scientiam mediam:* & hanc docent nostri communissimè. Hæc aliud non est, quàm decretum effectivè efficax, & intentivum alicujus actûs boni, suppositâ scientiâ mediâ, à DEO elicitum. Dico itaque 3. cum communissima Nostrorum. Datur prædefinitio hæc, consequens scientiam mediam. Probatur. Inprimis ex allatis rationibus habetur, quòd alia prædefinitio dari non possit: ergo ista debet admitti. Dein ista sola non obest libertati creaturæ, utpote impedibilis ratione scientiæ mediæ: nec aliud inconveniens secum trahit; quia tantùm datur ad actus bonos, non ad malos &c.

Nec dicas, posse negari, quòd detur aliqua prædefinitio; nam, hoc jam probavimus *num. 606.* & iterum probatur ex Scripturis, & Patribus, qui, prædestinationem dari, apertissimè tradunt, quæ sæpe est eadem cum prædefinitione, vel hanc secum trahit. Sic dicitur *ad Ephes. 2. v. 10. Creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit DEUS, ut in illis ambulemus.* in quæ verba S. Augustinus *de prædestinat. SS. c. 10. Creati in Christo Jesu in operibus bonis: gratia est: quòd autem sequitur: Quæ præparavit DEUS, ut in illis ambulemus, prædestinatio est.* S. Prosper *ad capitula Gallorum respons. 14.* ait: *Fides autem, & charitatis opera, atque in eis usque in finem perseverantia, quia homini per DEI gratiam conferuntur, rectè & ista, & quæ eis retribuenda sunt, prædestinata dicuntur ex authoritate Apostoli.* S. Fulgentius *l. 1. ad Monimum longè ante medium: Propterea sicut Salomon dicit: Quia præparatur voluntas à Domino: sic etiam bona opera nostra Paulus Ephes. 2. à Domino asserit præparata, hoc est, in prædestinatione dispositа.* S. Thomas *lect. 3. in cap. 2. epist. ad Ephes. ad verba superiùs citata,* ait: *Nihil enim aliud est prædestinatio, quàm præparatio beneficiorum DEI, inter quæ beneficia computantur & ipsa bona opera nostra: Dicitur autem DEUS nobis aliqua præparare, in quantum disposuit se nobis daturum.* consentiunt Theologi communissimè.

668. Neminem autem turbet, quòd SS. PP. in citatis textibus non utantur voce *prædefinitio*, sed *prædestinatio*, aut *præparatio*; nam nondum tunc erat in usu hæc distinctio; sed in usu erat vocabulum latiùs patens: at modò per prædestinationem intelligitur decretum, decernens homini simul auxilia, merita, & gloriam: per prædefinitionem autem nunc intelligunt Theologi decretum, purè intentivum actûs boni, quale dari etiam potest respectu hominis non prædestinati: qui, licèt nunc bene agat, non tamen perseverabit.

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones.

669. OB. 1. contra 1. concl. pro decreto condeterminante. DEUS potest velle decreto efficaci, & inimpedibili effectum, quem scit, sibi esse possibilem: sed scit, sibi esse possibilem conversionem Petri sub quovis auxilio sufficienti: ergo potest eam ita velle. Confir. Implicatia terminis, quòd DEUS volendo efficaciter, & inimpedibiliter, impediat effectum, quem videt sibi possibilem: ergo. ant. licèt per se clarum, tamen probatur. Implicat, ut potens donare reddat se impotentem ad donandum per efficacem voluntatem donandi: ergo à pari. Hoc argumentum æquè probaret decretum prædeterminativum, quod tamen Scotistæ negant, tanquam eversivum libertatis.

Resp. dist. ma). DEUS potest ita velle effectum sibi possibilem ex sola libera determinatione

tione sua conc. maj. possibilem ex libera determinatione creaturæ. neg. maj. & dist mi. hæc conversio est possibilis ex sola libera determinatione DEI. neg. min. ex libera determinatione Petri. conc. min. & neg. cons. Non potest DEUS velle aliquid per media improportionata: unde non potest velle actum liberum per decretum efficax inimpedibile. Ad confirm. dist. ant. ùt suprà, & neg. cons. ad prob. neg. cons. nam donatio non est libera determinatio alterius; sed est aliquid dependens à sola libera determinatione donantis. Quòd si poneretur ea constitutivè involvere liberam acceptationem alterius, tunc quidem esset paritas, sed falsum antecedens, si efficax inimpedibilis volitio donandi post se infrustrabiliter traheret eam acceptationem, ùt patet consideranti.

670. Ob. 2. Non potest ostendi repugnantia in sympathia voluntatis Divinæ cum creata: simul explicatur per eam meliùs dominium DEI in actus nostros liberos, & libertas creata: ergo debet admitti. Resp. neg. ant. Repugnantia ostenditur per nostras rationes, quibus ostendimus, repugnare talem sympathiam; eoquòd 1. libertatem creaturæ tolleret, quam tamen salvam servare deberet. 2. quòd esset cæca, &, saltem immediatè in se, necessaria; cùm tamen libera DEO esse deberet, qui ex mente adversariorum immediatè liberè omnia decernere debet: insuper alia inconvenientia afferret: dominium autem DEI non debet esse Chimæricum.

671. Dices. In creatis est perfectio, si duo coincidant in eandem sententiam, aut voluntatem; nam magna ingenia dicuntur conspirare: ergo. Resp. dist. ant. est perfectio formaliter. neg. ant. aliquando arguitivè. conc. ant. & neg. cons. Coincidere duos in idem sine prævisione, sæpe casus est, & nulla perfectio: aliquando autem arguit utrumque prudentem, eoquòd uterque rationes, & eventus, ritè ponderârit: & hoc casu dicuntur magna ingenia conspirare: aliquando etiam potest arguere imprudentiam, si scilicet volitio, vel electio fuit imprudens. In DEO autem nulla argueretur perfectio; tum quia sæpe electio creaturæ est imprudens; tum quia, quamvis esset prudens, non tamen esset perfectio in DEO condeterminare, ex rationibus, modò contra sympathiam adductis.

672. Ob. 3. Etiamsi DEUS non prævideat, quid creatura sit determinatura, tamen non cæco modo condeterminat: ergo malè ex hoc capite adversarios impugnamus. prob. ant. Determinatio voluntatis creatæ non est objectum voluntatis Divinæ, sed est actus, & effectus ejus: ergo non debet præcognosci; quia non est volita, nisi implicitè, & virtualiter. Confir. DEUS, ùt primum intelligens, debet omnia à se distincta cognoscere: ergo ùt primum liberum debet omnia primò decernere, sive cognoscat, sive non. Resp. neg. ant. ad prob. neg. iterum ant. nam determinatio voluntatis creatæ est actus externus respectu DEI: ergo debet præcognosci, ùt debent alia objecta à DEO factibilia.

Non autem sufficit, præcognosci eam determinationem tantùm scientiâ simplicis intelligentiæ; quia per hanc non sufficienter cognoscit DEUS objectum creaturæ liberum, ut illud possit salva libertate efficaciter decernere, ùt hucusque sæpius dictum. Quamvis autem illa determinatio non sit à DEO semper volita; quia aliquando est mala: debet tamen esse permissa, adeóque præcognita. Ad confirm. neg. cons. Cognitio DEI relinquit actum liberum in suo esse: non autem ita relinqueret decretum DEI immediatè liberum, & efficax. Sed neque etiam æqualiter se habent ad objecta creata Divinæ perfectiones; aliàs cur non etiam DEUS, sicut debet omnia cognoscere, ita debet omnia velle, & producere? quare non, sicut debet cognoscere omnia, se solo absque influxu ullo physico creaturarum, ita etiam omnia debet se solo producere?

673. Ob. 4. Libertas Divina eminenter, & virtualiter continet libertatem creatam: quin etiam liberum decretum DEI continet eminenter, & virtualiter, liberam volitionem creaturæ: simul habet DEUS decretum conservandi libertatem creatam: ergo, etiamsi condeterminet, non id facit cæco modo. Ita Mastrius. Resp. conc. ant. neg. cons; nam, nisi admittatur scientia media, tamen in dicto complexo non potest DEUS videre, creaturam ad hunc potiùs, quàm illum actum, se determinaturam; nam libertas Divina non minùs continet libertatem creatam ad actum oppositum: & sicut liberum decretum volens continet eminenter volitionem creatam, ita decretum DEI nolens continet nolitionem creatam: quomodo ergo DEUS scit, aut dirigitur, ut potiùs eliciat nolitionem, quàm volitionem, concordem actui libero creaturæ; nisi antecedenter præsciat, creaturam se potiùs determinaturam ad volitionem, quàm nolitionem? Certè cæco modo unum eligeret præ altero; vel ex complexo illo resultare deberet in DEO necessitas sympathica eliciendi unum decretum præ alio, quam rejecimus *num. 663.*

674. Dein non video, quid per illam virtualem, aut eminentialem continentiam libertatis creatæ, vel etiam actûs liberi, intelligi possit, quàm, quòd DEUS habeat libertatem perfectiorem, vel omnipotentiam, potentem producere libertatem creatam, & etiam actum creatum liberum, non quidem ex sua, sed ex creaturæ determinatione: quæ etiam simul sumpta cum decreto conservandi libertatem creaturæ non determinant potiùs ad eliciendum, vel etiam videndum, hoc potius decretum, quàm alterum; quia omnia sunt prorsus indifferentia: adeóque in his non potest DEUS videre unum præ altero futurum: consequenter non potest, nisi cæco modo, aliquid determinare.

675. Dices 1. DEUS per simplicem intelligentiam scit, se posse coincidere cum creatura in eandem determinationem. Resp. dist. ill. scit, se posse coincidere, quin pro priori habeat scientiam mediam, neg. si pro priori habeat scientiam mediam. conc. non enim potest scire, se cæco modo posse aliquid determinare. Dices 2. DEUS ex intentione servandi illæsam libertatem creaturæ concidit cum creatura in eandem determinationem: ergo non casu, nec cæco modo. Resp. quamvis per hoc evitetur omnimoda casualitas: non evitatur cæcitas. Sic si ex

intentione sanitatis reparandæ Medicus det pharmacum, nesciens tamen, an sit congruum, vel non, certè cæco modo medetur.

676. Ob. 5. contra 2. concluſ. S. Thomas *quæſt. 6. de veritate art. 3. in corp.* ait: *Liberum enim arbitrium deficere poteſt à ſalute, tamen in eo, quem DEUS prædeſtinat, tot alia adminicula præparat, quòd vel non cadat; vel ſi cadat, quòd reſurgat:* ergo ex mente Angelici certitudo prædefinitionis fundatur in auxiliis moraliter neceſſitantibus. Reſp. neg. conſ. Ex S. Doctore eo loco tantùm colligi poteſt, prædeſtinationem eſſe certam, & fundari in ſcientia media, vi cujus DEUS ſcit, hominem his auxiliis conſenſurum, vel diſſenſurum: & dein ex miſericordia ſua tribuit illa, quibus videt conſenſurum, vel certè poſt aliquem diſſenſum iterum pœnitentiam acturum. videatur totus contextus *loco cit.* & videbitur, plus ex eo erui non poſſe.

677. Ob. 6. Quod homines certò inferunt ex aliquo medio per diſcurſum, id DEUS cognoſcit certiſſimò in eodem medio: ſed homines ex morali neceſſitate certò inferunt eventum futurum: ergo. Conf. Poſita morali certitudine de mediorum efficacia ad finem, homines prudentiſſimè decernunt finem: ergo etiam DEUS poteſt eundem decernere, poſita morali certitudine, orta ex morali neceſſitate. Rep. diſt. maj. quod homines inferunt certitudine abſoluta metaphyſica. conc. maj. quod tantùm inferunt certitudine morali. neg. maj. & diſt. ſic min. neg. conſ. Medium moraliter certum, cùm poſſit eſſe falſum, non poteſt movere ad aſſenſum omnino infallibilem, qualem ſolum DEUS habere poteſt: unde in tali medio non poteſt DEUS videre effectum, quamvis hunc videat tunc in ſe ipſo, caſu quo reverà futurus eſt.

Ad conf. neg. conſ. Prudentiæ humanæ ſufficit, abeſſe morale periculum fruſtrationis: non autem idem ſufficit prudentæ Divinæ, cujus decretum eſt infruſtrabile. Nec dicas. DEUS poteſt defectum principiorum, tantùm moralem neceſſitatem afferentium, ſupplere per ſpecialem præparationem omnipotentiæ. Reſp. enim neg. illatum; nam omnipotentia Divina, quomodocunque ſit parata, debet eſſe indifferens, & non neceſſitans: adeóque etiam in hac non poteſt infallibiliter videri eventus futurus.

678. Ob. 7. contra 3. concluſ. S. Damaſcenus *l. 2. de orthodoxa fide cap. 30.* ait. *Illud ſcire intereſt, DEUM omnia quidem præſcire, ſed non omnia præfinire: præſcit enim ea etiam, quæ in noſtra poteſtate, atque arbitrio ſita ſunt: at non item ea præfinit.* Idem S. Pater *Dialogo adverſus Manichæos ſub finem* ait: *DEUS ea, quæ voluntariè à nobis futura ſunt, hoc eſt, ea, quæ in poteſtate noſtra ſita ſunt, nimirum virtutem, ac vitium præſciens, ea demum præfinit, quæ in arbitrio noſtro minimè conſiſtunt*: ergo non datur prædefinitio. Reſp. diſt. conſ. non datur prædefinito antecedens, & inimpedibilis. conc. conſ. ſubſequens ſcientiam mediam, & impedibilis. neg. conſ. Per prædefinitionem S. Pater non intelligit id, quod nunc Theologi intelligunt (nam nemo admittit ex Theologis, quòd prædefinitio virtuti vim inferat) & hinc S. Damaſcenus nec intelligit id, quod alii SS. PP. per prædeſtinationem (nam nec iſti admittunt, per prædeſtinationem vim virtuti inferri) ſed ſingulariter intelligit decretum DEI, independens à libertate creata, & neceſſitans; nam *citato loco de fide* ſtatim ſubdit. *Nec enim vitium admitti vult, nec rurſus virtuti vim affert.* Similiter diſcurrit contra Manichæos, ùt patebit legenti.

Dices. 1. Si prædefinitio, hîc aſſerta, non tollit libertatem, tunc neque eam tolleret prædeterminatio, ſi eam DEUS conferret poſt ſcientiam mediam de conſenſu aliunde per principia indifferentia futuro: e. g. ſi DEUS ita diceret: *Quia video Petrum ſub hoc actu primo libero conſenſurum, volo ipſi addere prædeterminationem, quæ eſſentialiter inferat eum actum.* Reſp. 1. patronos prædeterminationis nunquam conceſſuros, quòd ſcientia media antecedat collationem prædeterminationis.

Reſp. 2. Ut rectè ait Gormaz *de DEO n. 449.* poteſt ſcientia media DEUM dirigere etiam ad evertendam libertatem, e. g. ſi ita decernat: *Quia video Petrum ſub his auxiliis indifferentibus diſſenſurum, volo ei dare abſolutè neceſſitantia, ut debeat conſentire*; hoc enim caſu everteret libertatem; quia hoc decretum, ſeu ejus formalitas, intendens actum, non eſt impedibilis; nam in hoc caſu Petrus non poteſt evitare auxilia neceſſitantia; quia non conferuntur ei actu auxilia indifferentia. Inſuper in hoc caſu DEUS abſolutè vult conſenſum, & quidem inimpediliter: nec ſinit ſe ab hac voluntate impediri per ſcientiam mediam de diſſenſu, ùt patet conſideranti. Unde etiam, ſi DEUS in caſu objecto det prædeterminationem per decretum inimpedibile, tollitur libertas.

Sed petes: ſi DEUS decerneret prædeterminationem dare; quia vidit conſenſum aliunde futurum, illam non daturus, ſi hunc non prævidiſſet: quid tunc dicendum? Reſp. viciſſim quærendo, cur DEUS adhiberet medium ſuperfluum ad finem jam aliunde certò obtinendum? Reſp. 2. Si hoc ponatur, videri prædeterminationem taliter collatam non obfuturam libertati; eoquòd ſe haberet ùt prædefinitio: nec eſſet principium per ſe, ſed tantùm per accidens, ac impedibilis per diſſenſum.

Dices 2. Ergo, ſi DEUS prævideret, quòd Petrus ſe præcipitaret in flumen, poſſet, hac ſuppoſita ſcientia, eum neceſſariò impellere, non impulſurus, niſi hæc ſcientia daretur: & tamen Petrus liberè ſe ſubmergeret. Reſp. Si caſus ponitur, quòd DEUS ſolus producat impulſum in aquas, tunc, cùm iſte non ſit actio Petri, neque poteſt eſſe libera actio ejusdem; præſertim, cùm etiam hypotheſis ſcientiæ mediæ non fuerit actus primus proximus ad hunc impulſum, à DEO ſolo provenientem: unde per hunc Petrus non ſe ſubmerget liberè. Et quamvis Petrus potuiſſet hunc impulſum impedire, tamen non potuit eum liberè producere, tum ex rationibus adductis, tum etiam ex eo, quòd non habuerit ullam cognitionem de eo producendo.

Si autem caſus ponatur, quòd DEUS, ſuppoſitâ illâ ſcientiâ, ponat aliquam prædeterminationem in Petro ad ſe præcipitandum, & Petrus ita prædeterminatus ſe præcipitet, ſeu producat impulſum ſubmerſivum ſui, tunc liberè ſe præcipitabit, & prædeterminatio hæc, ſubſequens

quens scientiam mediam, se habebit ùt prædefinitio; quamvis ex alio capite; quia scilicet hæc submersio peccatum esset, ea prædeterminatio repugnaret.

Dices 3. Ergo si DEUS sic decerneret: *Quia video, Petrum in his circumstantiis hanc actionem peccaminosam positurum, volo ipsum privare usu rationis:* etiam in hoc casu erit impedibilis privatio usûs rationis, & Petrus eam actionem liberè faciet; consequenter sine usu rationis peccabit: quod est apertè falsum. Resp. neg. illatum. Etsi in hoc casu in statu conditionato impedibilis sit privatio usûs rationis, tamen tollitur libertas; quia tollitur ex actu primo proximo necessarium ejus constitutivum, nempe ipse usus rationis: nec datur in statu physico libertas, quæ data fuit in statu intentionali, tanquam hypothesis scientiæ mediæ.

Dices 4. Etiam non datur eadem libertas in casu prædeterminationis ad submersionem. Resp. neg. nihil enim aufertur, sed tantùm additur prædeterminatio, quæ non constituit actum primum proximum necessarium: &, quamvis sit impedimentum, est tamen auferibile. Dices 5. Actus habet essentialem respectum ad prædeterminationem: ergo, si hæc impeditur, impeditur principium per se. Resp. ant. multos negare: si tamen hoc verum est, debet admitti, quòd Petrus non esset liber ad actum in hac specie physicè infima; quia hunc non posset liberè producere, sicut non est liber ad producendum hoc individuum: esset tamen liber in specie moraliter eadem, de qua re vide *n. 412.*

679. Quæres, quem sensum habeat decretum prædefinitivum, à nobis admissum? Resp. posse convenienter sic explicari: *Cùm videam per scientiam mediam, Petrum huic auxilio consensurum, volo, ut hunc actum eliciat, & ideo ei confero hoc auxilium ex speciali benevolentia, ex qua nolo ei dare ullum auxilium prævisum cum dissensu:* quo modo implicitè, & æquivalenter saltem dicitur: *Darem hîc, & nunc aliud; si viderem istud conjungendum cum dissensu:* exponiturque specialis quædam energia decreti benevoli, vi cujus DEUS indicat, quòd in casu dissensûs dedisset alia auxilia.

Quæ tamen alia auxilia non dedisset DEUS per hoc decretum; quia hoc, quod defacto datur, est essentialiter connexum cum his tantùm auxiliis, & hinc non potest conferre alia auxilia: unde tantùm ex energia decreti defacto existentis colligitur, quòd DEUS habuisset antecedenter aliud decretum, per quod alia auxilia contulisset. Nec est absurdum, quòd decretum hoc indicet suam impedibilitatem antecedentem, sive indicet, quòd, si ipsum fuisset antecedenter impeditum, tunc elicitum fuisset aliud decretum: quamvis non possit indicare, futurum aliud decretum consequenter, seu supposito, quòd aliquod actu existat; nam hoc clarè diceret mutabilitatem: hæc tamen ipsa benevolentia, & energia decreti, cùm sequatur scientiam mediam, est ab homine impedibilis.

Ubi adverto, quòd ea energia decreti præcipuè detur in ordine ad actus bonos finales prædestinatorum, quos DEUS speciali efficacia intendit: at non detur in ordine ad actus finales reproborum, quos DEUS neque prædefinit. Dubitari autem potest, an hæc specialis benevolentia decreti detur etiam ad omnes actus intermedios bonos prædestinatorum; cùm enim DEUS etiam prædestinatos sæpius sinat omnino graviter labi, non videtur certum, quòd, quando dat gratiam, etiam efficacem, ad actus intermedios bonos, eam semper eo affectu det, ut, si inefficacem prævidisset, aliam daturus fuisset. Et adhuc incertius est, an, quando DEUS reprobis dat gratiam efficacem in ordine ad actus intermedios bonos (nam multi multa bona præstant in vita) eam det eo affectu, ut, si illam inefficacem fore prævidisset, aliam dedisset. Quidquid autem de his sit, nunquam admittendum, quòd DEUS etiam prædestinatis dedisset affectu prorsus illimitato in infinitum alia, & alia auxilia: neque concedendum, quòd ea dedisset per decretum inimpedibile, etiam tantùm quoad formalitatem prædestinationis, de quo plura *num. 649.*

680. Hîc etiam noto, Gonetum ex Caramuelis *Theologia fundamentali cap. 1. num. 26.* retorquere in nostram prædefinitionem argumentum, quod objicimus decreto prædeterminativo; ait enim, nos sic argumentari: si DEUS determinat creaturam, tunc non est libera: ergo etiam (replicat Caramuel) si creatura determinat DEUM, tunc hic non est liber: quod magis est absurdum. Sed resp. facilè. dist. conf. DEUS non est liber ad eum actum, ad quem determinatur à creatura. conc. conf. ad actum prævium. neg. conf. Hoc ipsum est, quod millies dicimus, DEUM non immediatè liberè influere in actus creaturæ liberos, ad quos à creatura determinatur: at creatura deberet immediatè liberè influere in actus à DEO prædeterminatos; nam hi ipsi deberent esse immediatè liberi creaturæ; aliàs nec essent meritorii, nec peccaminosi.

ARTICULUS VI.

An prædestinatio ad gloriam detur ante, vel post prævisa merita.

681. QUæritur hîc, an decretum, prædestinativum hominis ad gloriam, supponat jam scientiam visionis de meritis absolutè futuris, saltem ùt eminentialiter directivam (de qua directione *num. 555.*) vel an tantùm supponat scientiam mediam de meritis conditionatè futuris, quam supponi jam probavimus *num. 634.* an scilicet decretum ita tendat: *Quia video, Petrum absolutè bene acturum, & in gratia decessurum, eum prædestino ad gloriam:* vel an ita: *Quia video, quòd, si Petrus haberet hæc auxilia, bene ageret, & in gratia moreretur, eum prædestino ad gloriam, eique in hunc finem hæc auxilia confero.*

682. Non autem hîc sermo est de prædestinatione ad gratiam, quæ à Platelio vocatur radicalis, éstque decretum DEI, volens homini dare gratiam finalem; quia hanc omnes concedunt, non dari ob merita; sic enim habet S. Augustinus *lib. de bono perseverantiæ cap. 17. Videte jam, à veritate quàm sit alienum, negare, donum*

DEI

DEI essi perseverantiam usque in finem hujus vitæ, cùm vitæ huic, quando voluerit, ipse det finem: quem si dat ante imminentem lapsum, facit hominem perseverare usque in finem: ergo donum perseverantiæ, seu prædestinatio ad gratiam finalem datur antecedenter ad merita absolutè prævisa: quod etiam probat fusè Bellarminus *de gratia, & libero arbitrio l. 2. cap. 12.* Gormaz *de merito disp. 4. num. 222.* Verùm de hac modò sermo non est, sed de prædestinatione ad gloriam, seu de decreto immediatè decernente gloriam, & quidem ùt coronam; nam prædestinatio infantum, ante usum rationis morientium, vel perpetuò amentium, utique est ante merita.

Quamvis autem Haunoldus *l. 2. num. 903.* contendat, possibilem esse casum, in quo etiam adultus, rationis capax, salvetur sine meritis condignis, e. g. si elicito actu fidei, & attritione baptizaretur, & mox moreretur; posset tamen in dubium vocari, an non talis homo jam antecedenter ante baptismum sub gravi obligatus fuerit, actum charitatis elicere, utpote jam diu habens usum rationis; quem, si non elicuisset, neque actum attritionis veræ supernaturalis elicere potuisset, utpote non volens implere mandatum grave, hîc, & nunc obligans. Licèt autem supponeretur, post elicitum actum iterum in grave peccatum lapsus meritum perdidisse, tamen dein per baptismum id meritum reviviscceret. Sed, quid quid de hoc sit, sermo est de prædestinatione ordinaria, & communi: non de ita extraordinaria.

683. Nota hîc discrimen inter volitiones; nam una est *volitio subjectivè liberalis, & objectivè onerosa*: altera est *volitio subjectivè, & objectivè liberalis*: tertia est *volitio subjectivè, & objectivè onerosa.* Prima est, quando ipsa volitio liberaliter, seu absque debito concipitur, habet tamen pro objecto aliquod debitum, seu obligationem: e. g. Petrus elicit volitionem, Paulum potiùs architectum assumendi ad fabricandam domum, quàm alium, & postea, constructa domo, eum solvendi. Volitio hæc est subjectivè liberalis; quia existit in Petro, tanquam subjecto, purè liberaliter; potuisset enim hic liberrimè alium eligere, cui lucrum cederet. At verò habet objectum debitum, seu onerosum, scilicet solutionem præstandam, non ante, sed post constructam domum; adeóque est objectivè onerosa; quia, finito labore, tenetur Petrus ex justitia mercedem rependere. Secunda volitio est, quæ neque ex debito, seu onere concipitur, neque habet objectum debitum &c. talis est voluntas purè liberaliter aliquid donandi. Tertia est, quæ concipitur ex obligatione, & habet objectum onerosum: e. g. si quis post contracta sponsalia elicit volitionem, vel consensum matrimonialem, vi cujus se obligat ad onera matrimonii.

Ubi etiam nota, non propterea spectare actum aliquem ad virtutem liberalitatis; quia est subjectivè liberalis; sed debere etiam objectivè esse liberalem; quia honestas, specificans actum, desumitur ex ejus objecto. Hinc decretum, subjectivè liberale, sed objectivè onerosum, spectat simpliciter ad justitiam, qualis datur inter DEUM, & hominem; quia pro objecto habet honestatem conferendi coronam justitiæ: & sic respicit jus hominis ad gloriam, quamvis non jus ad actum voluntatis Divinæ: sicut scilicet voluntas solvendi architectum etiam spectat ad justitiam. Sic etiam actus charitatis, quamvis absque præcepto charitatis, liberrimè eliciatur, non spectat ad virtutem liberalitatis. Sic idem actus charitatis, quamvis sit præceptus, non spectat ad obedientiam; quia ejus objectum formale ad eam non spectat; econtrà voluntas solvendi quodcunque debitum spectat ad justitiam, licèt ipsa sæpe non debeatur, eoquòd justitiæ satisfieret, si debitum necessariò solveretur: quamvis, si actus, liberaliter subjectivè conceptus, reflecteret in se ipsum, & suam hanc honestatem, etiam aliquo modo spectaret ad liberalitatem; quia potest idem actus ad duas virtutes spectare: & idem dici potest de decreto DEI in nostro casu. His præmissis

684. Dico. Prædestinatio ad gloriam, ùt coronam, fit ante merita absolutè prævisa. ita S. Thomas *1. part. quæst. 23. art. 4. in corp.* ubi discrimen facit inter prædestinationem, & electionem: atque per hanc intelligit, quod nos per prædestinationem; per illam autem intelligit actum voluntatis, ordinantis media ad finem: sic autem habet: *Prædestinatio aliquorum in salutem æternam præsupponit secundùm rationem, quòd DEUS illorum velit salutem*: & infrà: *Dilectio præsupponitur electioni secundùm rationem, & electio prædestinationi*: clariùs adhuc *in 1. dist. 41. quæst. 1. art. 2. ad 1.* dicens. *Electio enim Divina est, qua aliqui ex ordine suæ sapientiæ ordinantur ad finem beatitudinis: sed prædestinatio est, secundùm quod præparantur eis ea, quæ perducunt in finem; & ideo, sicut voluntas, ordinans in finem, præcedit actum voluntatis, præparantis ea, quæ ducunt in finem, ita electio prædestinationem præcedit.* videatur de mente S. Doctoris Fasolus *in 1. part. quæst. 23. art. 1. dub. 3. num. 26.* ubi testatur, Thomistas omnes consentire.

Accedit Scotus *in 1. dist. 41. quæst. unica. §. potest aliter*: ubi ait, DEUM ante gratiam, & alia media, velle creaturæ beatitudinem, tanquam finem. Doctorem suum sequuntur Scotistæ. Ex nostris idem sentiunt Bellarminus, Toletus, Suarez, Ruiz, Granadus, Recupitus, Arriaga, Gormaz, Haunoldus, Ulloa *de DEO disp. 3. num. 113.* P. Thyrsus *tom. 2. select. disp. 8. sect. 2.* & alii valde communiter. Quamvis autem opposita quoque sententia non destituatur sua authoritate, tamen multos, ab adversariis citatos, non stare pro ipsis, ostendit Fasolus, modò citatus.

685. Prob. conclusio. *Ad Ephes. 1. v. 4.* dicit Apostolus: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati in conspectu ejus*: ergo elegit, hoc est, ex mente S. Thomæ *cit. num. 684.* ordinavit ad beatitudinem, non quia eramus sancti, seu habebamus jam merita absolutè prævisa; sed, ut essemus, & haberemus merita, adeóque ante scientiam visionis. ita exponit hunc textum S. Augustinus *de prædest. SS. c. 19.* dicens: *Cùm dicat Apostolus, non quia futuros tales nos esse præscivit, sed ut essemus tales per ipsam electionem gratiæ suæ.* item S. Hieronymus in hunc locum S. Pauli scribens: *Non enim ait Paulus: elegit nos ante constitutionem mundi; cùm essemus sancti, & immacu-*

maculati; sed elegit nos, ut essemus sancti, & immaculati, hoc est: qui sancti, & immaculati antè non fuimus, ut posteà essemus.

Nec dicas, tantùm hoc textu probari electionem immediatam ad gratiam; nam hoc contra S. Thomam (qui per electionem intelligit ordinationem ad beatitudinem) & communiorem, gratis dicitur. Dein saltem debet hîc intelligi electio ad gratiam finalem; quia S. Paulus loquitur de sanctitate finali, per quam immaculati comparebimus in conspectu DEI in cœlis: ergo electio ad gratiam finalem datur ante merita absolutè prævisa: sed ante hanc electionem ad gratiam, jam datur electio ad gloriam: ergo multò magis ista datur ante merita absolutè prævisa: prob. min. subsumpta. Gratia est medium ad gloriam: ergo, cùm ex S. Thoma cit. *num. 684.* priùs DEUS eligat finem, quàm media, etiam priùs eligit gloriam, quàm gratiam, adeóque etiam priùs eligit hominem ad gloriam, quàm ad gratiam: præterquam, quòd nulla ratio sit negandi immediatam prædestinationem ad gloriam.

686. Conf. 1. *Matth. 24. v. 22.* dicit Christus. *Sed propter electos breviabuntur dies illi:* ne scilicet etiam ipsi electi pervertantur, & gratiâ excidant: ergo electio non fit propter merita, absolutè prævisa. prob. conf. Deberet ea fieri maximè propter merita finalia, seu perseverantiam finalem, ùt patet: atqui propter ista non fit: ergo. prob. min. Ipsa electio est causa, ut electi citiùs moriantur, & habeant perseverantiam finalem; quia ideò DEUS eos vult citiùs mori, seu eorum dies breviari; quia electi sunt: ergo non merita sunt causa electionis, sed electio est causa meritorum, & perseverantiæ eorum. Plura ex Scripturis videantur apud Fasolum *quæstione citatâ num. 52.* Haunoldum *l. 1. num. 500.* Gormaz *de DEO disp. 16. sect. 3. n. 946.*

Conf. 2. ex S. Augustino, qui præter dicta *num. 685.* relata, iterum *de corrept. & gratia c. 7.* dicit, hominibus prædestinatione discretis à massa perditionis, seu ab originali damnatione, procurari auxilia ad salutem: adeóque supponit, ipsam prædestinationem ad gloriam esse radicem omnium auxiliorum, consequenter etiam meritorum: & addit: *Quicunque enim electi, sine dubio vocati: non autem quicunque vocati consequenter electi:* ubi iterum supponit, electionem esse rationem vocationis, seu gratiæ, adeóque meritorum. Ne autem dicatur, eum agere de electione ad gratiam, sub finem capitis se explicat, dicens: *Electi autem sunt ad regnandum cum Christo, non quomodo electus est Judas ad opus, cui congruebat.* Rursus *cap. 12.* ait: *Nunc verò Sanctis, in regnum DEI per gratiam DEI prædestinatis, non tantùm tale adjutorium perseverantiæ datur; sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur:* ergo non perseverantia est causa electionis, sed hæc illius, adeóque præcedit.

687. Prob. conclusio 2. ex Concilio Valentino XIII. sub Leone IV. Pontifice *anno 855.* quod sic definit *cap. 3. Fidentérque fatemur, prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem: in electione tamen salvandorum misericordiam DEI præcedere meritum bonum: in damnatione autem perituroram meritum malum præcedere justum DEI judicium.* Non autem dicas, sermonem hîc tantùm esse de meritis naturaliter, vel moraliter bonis: non autem de supernaturaliter bonis; nam & Concilium, & PP. universalissimè loquuntur, nec restringunt sua dicta ad opera naturalia: imò nec restringere possunt; cùm loquantur etiam de sanctitate, in qua coram DEO apparere debebimus.

Sic S. Fulgentius *l. de fide ad Petrum cap. 3. sub finem. Illi autem cum Christo regnabunt, quos DEUS gratuita bonitate sua prædestinavit ad regnum; quia enim tales prædestinando præparavit, ut regno digni essent, præparavit utique secundùm propositum vocandos, ut obediant &c.* Idem *l. 1. ad Monimum multùm ante medium: Quos prædestinavit ad gloriam, prædestinavit ad justitiam:* ubi priorem prædestinationem assignat tanquam radicem secundæ. Hugo de S. Victore *in epist. ad Roman. quæst. 225.* ex occasione explicans illud *Matth. 22. v. 14. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi:* docet, effectum prædestinationis esse vocationem specialem, *quæ fit,* ait, *secundùm propositum, secundùm quam nullus vocatur, nisi electus, & prædestinatus:* ergo ista vocatio, scilicet ad merita, supponit prædestinationem ad gloriam. Plura in hanc rem, præsertim ex SS. PP. Prospero, Hilario, &c. vide apud Fasolum *loco cit.* ubi hanc quæstionem fusè pertractat.

688. Probatur conclusio 3. etiam aliqua ratione. Prædestinatio, ùt subsequens scientiam mediam, non obest libertati humanæ: ùt autem antecedens scientiam visionis, magis commendat misericordiam DEI, & specialem benevolentiam erga electos, quam Scripturæ, & Patres adeò commendant: insuper gloria, conferenda ùt corona, est finis dignissimus, qui ametur, & intendatur à DEO, potéstque immediatè post scientiam mediam intendi: nec est ulla ratio, cur DEUS quasi cunctanter, & suspensivè agat, priùs una formalitate actûs Divini intendendo media, dein alterâ videndo merita, & tertiâ primùm decernendo gloriam; cùm finis soleat intendi ante media, quando potest: ergo longè convenientiùs admittitur nostra sententia.

ARTICULUS VII.

Solvuntur Objectiones.

689. OBjicitur 1. *Matth. 25. v. 34.* dicitur: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi; esurivi enim, & dedistis mihi manducare &c:* ergo merita præcedunt prædestinationem. Confirm. *Eodem capite superiùs v. 23.* dicitur. *Euge serve bone, & fidelis; quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam:* ergo debet præcedere fidelitas, seu merita. Resp. neg. conf. Non prædestinationem, sed collationem gloriæ præcedunt merita. Ad summum absoluta prævisio meritorum debet formaliter præcedere formalitatem decreti ùt exequentis, seu formalitatem executionis in mente Divina: sicut voluntatem, absolutè hîc, & nunc præstandi solutionem, præcedit visio fabricæ absolutè factæ, vel operum jam exhibitorum: non autem debet ea prævisio præcedere formali-

malitatem decreti intendentis, seu prædestinantis ad gloriam. Ad confir. eadem est responsio.

690. Ob. 2. S. Paulus *2. ad Timoth. 2. v. 21.* ait. *Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem*: ergo emundatio debet præcedere prædestinationem. Confir. *Jacob. 2. v. 5.* dicitur: *DEUS elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes regni*: ergo supponitur, ùt paupertas, ita & fides, seu merita, ad electionem. Resp. neg. conf. Ut rectè Bellarminus *de grat. & liber. arbit. l. 2. cap. 13.* Apostolus non dicit, quòd per emundationem fiant vasa in honorem, sive, quòd emundatio, absolutè prævisa, præcedat prædestinationem; sed Apostolus tantùm ponit signum, ex quo possit cognosci vas in honorem: sicut, si diceretur: qui portaverit magnum pondus, erit fortis, vel sanus.

Ad confir. retorq. argument. Ergo etiam ante prædestinationem deberent esse hæredes regni; quia, sicut dicitur DEUS elegisse pauperes, & divites in fide, ita etiam hæredes regni. In forma neg. conf. cum S. Aug. *de prædest. Sanctorum c. 17. circa finem* dicente, ipsam prædestinationem esse causam fidei; ita enim ait: *Elegit ergo DEUS fideles; sed, ut sint; non, quia jam erant, Apostolus Jacobus dicit: Nonne DEUS elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes regni, quod repromisit DEUS diligentibus se? Eligendo ergo facit divites in fide, sicut hæredes regni.* Hæc Augustinus, quibus clarè exponitur pro nobis textus S. Jacobi.

691. Ob. 3. *2. Petri 1. v. 10.* dicitur: *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis:* ergo electio sequitur merita absolutè prævisa. Resp. neg. conf. Ut rectè Bellarm. *l. 3. de justificat c. 9. sub finem*, Apostolus ibi non agit de certitudine ex parte subjecti; quia respectu DEI, quasi subjecti, prædestinatio est subjectivè certissima: sed agit Apostolus de certitudine objectiva, sive ex parte objecti, seu effectûs, ut scilicet faciamus bona opera, per quæ prædestinationem ipsam faciamus certam, hoc est, firmam, & consequenter inimpedibilem; nam antecedenter, utpote dependens à scientia media de bonis operibus, potest à nobis impediri: quod si fieret, prædestinatio, nec firma, nec certa foret. Idem quoad rem docet Fasolus *in 1. p. quæst. 23. art. 1. dub. 3. n. 70.*

692. Ob. 4. S. August. *l. 1. ad Simplicianum quæst. 2.* ait. *Non tamen electio præcedit justificationem; sed electionem justificatio; nemo enim eligitur, nisi jam distans ab illo, qui rejicitur*: ergo merita justificantia præcedunt electionem. Resp. dist. conf. merita præcedunt electionem, de qua ibi S. Augustinus loquitur. omitt. conf. electionem, de qua nos loquimur, & S. Augustinus alibi. neg. conf. Per electionem S. Augustinus *ad Simplicianum* non intelligit tantùm benevolum DEI, uni præ altero gloriam decernentis, affectum, independenter à meritis absolutè prævisis conceptum (nam hunc affectum *illo libro ad Simplicianum* manifestè admittit, dum exemplum Jacobi, & Esau, ad hanc ipsam veritatem adstruendam centies adducit) sed intelligit ibi S. Doctor electionem strictiùs dictam, quando unus jam dignus, seu, ùt ait, distans ab altero, scilicet per merita sua, alteri præfertur: & hinc dicit, sibi non videri, inter Jacob, & Esau, electionem fuisse: quamvis sub finem ejusdem quæstionis dicat, si electio in talibus casibus intercedat, eam esse nobis omnino occultam.

Neque nos talem electionem, aut prædestinationem, ante merita absolutè prævisa, adstruimus: sed aliam, quæ tantùm sit benevolus affectus DEI, hominem ante merita, absolutè prævisa, præordinantis ad gloriam: quem affectum S. August. *in psal. 30. & illa verba: In manibus tuis sortes meæ: conc. 2. de medio ejusdem psalmi* appellat *sortem*: sic enim habet. *Sortes dixit, quantum ego existimo, gratiam, qua salvati sumus. Quare sortis nomine appellat gratiam DEI? Quia in sorte non est electio, sed voluntas DEI; nam ubi dicitur: Iste facit, iste non facit, merita considerantur: & ubi merita considerantur, electio est, non sors. Quando autem DEUS nulla merita nostra invenit, sorte voluntatis suæ nos salvos fecit; quia voluit, non quia digni fuimus.* Hanc autem sortem alibi etiam S. Doctor electionem, scilicet latiùs sumptam, vocat: & hanc tantùm asserimus. Hæc responsio melior est illâ, quam tradit Haunoldus, admittens, S. Augustinum scripta ad Simplicianum alibi retractâsse; nam hoc probari nullo modo potest: imò nihil eum circa hæc retractâsse probavimus *num. 401.*

693. Ob. 5. Authoritas aliorum PP. ùt SS. Ambrosii, Hilarii, Fulgentii, Prosperi; sed quoniam textus eorum afferre nimis foret longum, & videri possunt apud Bellarminum *l. 2. de grat. & lib. arbit. c. 14.* ubi Patres etiam explicat, ut pateat, nostræ sententiæ eos nos obesse: vel apud Fasolum *in 1. p. q. 23. a. 1. dub. 3. n. 71 & 78. ac seq.* ad eos lectorem remitto: solùm dico, SS. Prosperum, Hilarium, ac Fulgentium nobiscum sentire, ùt probatum: consequenter non existimandos sibi statim iterum contradicere: insuper S. Augustino familiarissimos fuisse, ejusdémque doctrinæ addictissimos, adeóque censendos esse, idem cum illo sentire: & hinc, si aliquando velint, merita prædestinationem antecedere, intelligendos esse de prædestinatione secundùm formalitatem executionis juxta dicta *num. 689.*

Sic S. Ambrosius dum *l. 5. de fide c. 2. ante finem* scribit: *Non enim antè prædestinavit, quàm præsciret; sed quorum merita præscivit, eorum præmia prædestinavit.* exponendus: nam hæc scripsit in illud *Matth. 20. v. 23. Non est meum dare vobis*: scilicet *sedere ad dexteram, vel sinistram*, ubi, ùt ait Fasolus, clarè sermo est de executione gloriæ; cúmque executio gloriæ, ex nostris operibus pendens, nos magis incitare videatur ad opera bona, quàm prior Divina intentio, hinc SS. PP. eam sæpius inculcant. Aliquando etiam scientia, vel præscientia quóque, potest significare solam scientiam conditionalem, ùt ex Suarez observavimus *num. 394.*

694. Ob. 6. Quod decernitur ante merita, decernitur gratis dandum: sed gloria non decernitur gratis danda: ergo. Confir. Actualis executio, vel collatio gloriæ sequitur merita absolutè prævisa: ergo etiam decretum conferendi gloriam. prob. conf. Sicut merita debent movere ad actualem collationem gloriæ, ita etiam debent movere ad decretum conferendi gloriam: atqui non movent, nisi ùt absolutè prævisa: ergo. Resp. dist. maj. quod decernitur

ante

ante merita, decernitur gratis subjectivè. conc. maj. semper objectivè. neg. maj. & dist. sic min. neg. conf. Modo ipsa gloria non detur in executione gratis, jam est corona justitiæ. vide *num. 683.*

Ad confir. neg. conf. ad prob. neg. maj. merita enim tantùm debent causare ipsam gloriam, non autem decretum *ex num. 559. & seq.* Nec est verum, quòd etiam ipsa voluntas præmiandi sit debita juri meritorum; hæc enim esse potest subjectivè liberalis, & objectivè onerosa, ut explicatum *num. 683.* Sed neque verum est, quòd decreta Divina servent inter se ordinem, quem servant objecta; nam imprimis est tantùm unicum decretum, consequenter non potest servare ordinem plùs quàm formalem: dein neque hunc debet servare; cum utique formalitas intentiva finis sæpe prior sit formalitate intentiva mediorum, quamvis in executione media sint priora.

695. Ob. 7. Præmium est bonum non debitum antecedenter ad merita: sed juxta nos, sive, si esset jam decretum ante merita, etiam jam esset ante ista debitum: ergo. Confir. Præmium est aliquid, quod potest negari, etiam posito jam merito, & non sequitur propter necessariam connexionem ex merito: sed non ita se haberet in nostra sententia: ergo. Resp. dist. maj. Præmium est bonum non debitum antecedenter, hoc est, non debitum independenter à meritis. conc. maj. nullo modo debitum antecedenter. neg. maj. & dist. min. juxta nos esset aliquo modo debitum antecedenter, sed tamen dependenter à meritis. om. min. independenter ab his. neg. min. & conf.

Præmium, cùm sit merces meritorum, non potest deberi independenter ab istis: potest tamen aliquo modo deberi antecedenter ad merita absolutè prævisa, si per antecedenter deberi nihil aliud intelligatur, quàm deberi ratione decreti, suo modo antecedentis merita absolutè prævisa, sed tamen non volentis conferre præmium, nisi intuitu meritorum; in hoc enim sensu juxta nos debetur præmium antecedenter ad merita; sed non independenter ab illis, quod solum repugnat conceptui præmii. Ad conf. dist. maj. præmium est tale aliquid, si spectetur præcisè quoad prædicata intrinseca. conc. maj. si spectetur etiam quoad prædicata extrinseca. neg. maj. & dist. sic min. neg. conf. In nostra sententia gloria, spectata tantùm quoad prædicata intrinseca, posset negari: at non potest negari, si spectetur etiam quoad prædicata extrinseca, sive ut prædefinita, aut promissa à DEO: quod tam parùm obest conceptui meriti, quàm parùm promissio ducis, facta militi de eo promovendo, si benè se gerat.

696. Ob. 8. Talia sunt decreta DEI interna, qualia nobis manifestantur externè: sed externè tantùm nobis manifestantur decreta salvandi homines post merita: ergo decreta DEI interna tantùm sunt decreta salvandi homines post merita. Resp. intelligendo decreta tantùm formaliter distincta, omitt. maj. neg. min. Sufficienter ex Scripturis, & Patribus (ex quibus debet colligi revelatio) habemus, quòd DEUS habeat decretum, antecedenter ad merita prædestinativum. Quòd autem DEUS de aliquo in particulari non revelet, quòd sit prædestinatus ante merita, non obest; quia DEUS non omnia revelat, quæ decernit: insuper aliquæ revelationes, quæ videntur indicare prædestinationem post merita, ritè explicantur de executione gloriæ, & non præcisè de intentione.

697. Ob. 9. Juxta nostram sententiam non potest quis se facere prædestinatum: ergo, si non est prædestinatus, frustra laborat, nec est in ejus potestate salvari. Resp. retorq. argum. in prædestinatione ad gratiam efficacem finalem, quæ ab omnibus admittitur antecedere merita, & necessariò post se trahit prædestinationem ad gloriam: nec magis est in potestate hominis, quàm prædestinatio ad gloriam, adeóque involvit eandem difficultatem, ut patebit considerati. Resp. 2. ex S. Prospero *responsione 3. ad Capitula Gallorum*, ubi ait: *Non ex eo necessitatem pereundi habuerunt; quia prædestinati non sunt: sed ideo prædestinati non sunt; quia tales futuri ex voluntaria prævaricatione præsciti sunt.* Idem S. Doctor *ad objectiones Vincentianas responsione 12.* ait: *Quia præscii sunt casuri, non sunt prædestinati: essent autem prædestinati, si essent reversuri, & in sanctitate, ac veritate mansuri: ac per hoc prædestinatio DEI multis est causa standi, nemini est causa labendi.*

In forma dist. ant. Non potest quis se facere prædestinatum, in hoc sensu, quòd possit determinare DEUM ad hæc potiùs auxilia, quàm alia danda. conc. ant. non potest se facere prædestinatum, in hoc sensu, quòd possit DEUM, quando hic vult dare auxilia, determinare ad ea danda potiùs per decretum prædefinitivum, quàm permissivum. neg. ant. & conf. Unde ex suppositione, quòd DEUS det gratiam homini, est in hujus potestate facere, ut sit prædestinatus. videatur Aldrete *in 1. part. tom. posteriori disp. 23. sect. 4.* ubi *num. 15. & 16.* etiam quærit, an hæc prædestinatio, existens suo modo in potestate hominis, sit prædestinatio antecedens merita absolutè futura, an consequens: de qua re non sum solicitus; quia etiam subsequens esset sufficiens ad salvandam libertatem, prout docet Gormaz *de DEO n. 964.* videatur etiam Haunoldus *l. 1. tract. 1. num. 553.* ubi ait, esse in potestate nostra, ut DEUS videat hæc auxilia, si conferantur, fore efficacia, nósque per illa prædestinet: & in hoc sensu prædestinationem esse aliquo modo in nostra potestate: additque, sic sentire Molinam, Valentiam, Arrubal, Lugo, Esparzam, Pallavicinum, Granadum, & alios.

Consentit Fasolus *tom. 2. in 1. part. quæst. 23. art. 5. dub. 2. n. 19 & seq.* docens, prædestinationem, formaliter sumptam pro benevolo affectu DEI, non esse in nostra potestate, esse tamen sumptam terminativè, seu in ordine ad executionem, quatenus DEUS nos prædestinavit ad gloriam, executivè ob merita conferendam, quæ merita sunt in nostra potestate. Sic etiam non est in hominis potestate prædestinatio, ut est collativa gratiæ: sed iterum est in potestate hominis, ut ea gratia conjungatur cum consensu, & sit in actu secundo efficax. Videtur etiam posse dici, quòd in nostra potestate sit prædestinatio, non absolutè, & determinatè, sed conditionatè, & disjunctivè; quia est in pote-

ſtate noſtra, ut, ſi DEUS det gratiam, det potiùs per decretum prædeſtinativum, quàm reprobativum.

698. Ob. 10. Juxta nos prædeſtinatus non poſſet ampliùs DEUM graviter offendere: hoc eſt falſum: ergo. prob. maj. Prædeſtinatus non poſſet offendere DEUM uſque ad diſſolutionem amicitiæ: ergo non graviter. prob. ant. DEUS tali homini ſemper vellet efficaciter ſummum bonum, independenter à meritis: neque poſſet illum privare vitâ æternâ, quam decreto immutabili ei jam deſtinavit: ergo non poſſet illum odiſſe, quaſi rupta eſſet amicitia. Hoc argumentum Platelii retorquetur in prædeſtinatione radicali, ſeu ad gratiam finalem, quæ etiam juxta adverſarios merita præcedit; DEUS enim talem tam parùm poteſt privare vitâ æternâ, quàm parùm immediatè prædeſtinatum ad gloriam.

Reſp. neg. maj. Etiam prædeſtinatis DEUS aliquando dat gratias tantùm inefficaces; alàs nemo eſſet prædeſtinatus, qui ſemel mortaliter peccâſſet. Has tamen gratias Haunoldus vult, non eſſe effectus prædeſtinationis; quia non ordinantur ùt media efficacia ad illam tanquam finem. Ad prob. neg. ant. diſſolveretur enim amicitia pro aliquo tempore, ſed eſſet iterum ante mortem redintegranda. Ad hujus prob. omitt. ant. (de quo poſſet diſputari ex eo, quòd prædeſtinatio ſit impedibilis ab homine, & alligata certis mediis) neg. conſ. Rupta tamen eſſet amicitia, ſed remaneret benevolentia, vi cujus DEUS talem hominem non privaret gloriâ, ſicut juxta adverſarios non privaret gratiâ finali, & conſequenter nec gloriâ.

Diſcrimen namque faciendum eſt inter benevolentiam, & amicitiam. *Benevolentia* tantùm requirit benevolum affectum amantis erga amatum, & ſtat cum odio; nam DEUS utique habet benevolum affectum erga peccatores omnes; quia dat omnibus gratias ſufficientes, plurimis etiam efficaces: & tamen eos odit, ùt eſt innegabile. *Amicitia* inſuper requirit aliquam proportionem in natura: & hinc inter hominem, ac brutum non poteſt dari amicitia, ſed tantùm benevolentia. Non tamen proportio debet eſſe arithmetica, ſed ſufficit geometrica, quæ reſpectu DEI, & hominis, juxta omnes ſtat in gratia ſanctificante, & in peccatore, etiam prædeſtinato, non datur, adeóque nec amicitia.

Ob. 11. Juxta nos formalitas Decreti intentiva gloriæ præcederet abſolutam viſionem meritorum, & eſſet ſubjectivè liberalis: at verò formalitas executiva gloriæ, & collativa præmii, eſſet ſubjectivè onerosa: ergo daretur diſtinctio virtualis decretorum, quam non admittimus. ant. quoad 1. p. eſt noſtra concluſio: quoad 2. probatur. Formalitatem decreti abſolutè conferendi præmium debet præcedere abſoluta viſio meritorum, & illam, ſaltem eminentialiter, dirigere: ergo hæc formalitas eſt ſubjectivè onerosa. prob. conſ. Poſt viſionem abſolutam meritorum non poteſt DEUS non concipere voluntatem præmiandi: ergo hæc voluntas eſt ſubjectivè onerosa. Reſp. neg. 2. p. ant. ad prob. conc. ant. neg. conſ. ad hujus prob. diſt. ant. non poteſt DEUS non concipere voluntatem præmiandi ex ſuppoſitione, quòd jam antecedenter liberaliter voluerit præmium promittere. conc. ant. non poſita hac ſuppoſitione. neg. ant. & conſ. Potuiſſet DEUS abſolutè nolle præmiare merita: unde ipſa volitio præmiandi eſt ſubjectivè purè liberalis; neque enim, ùt jam diximus *à n. 560.* merita poſſunt cauſare actum voluntatis Divinæ, ſed tantùm hujus objectum, ſeu paſſivam collationem præmii.

Urgebis. Formalitas intentiva gloriæ non ſupponit ſcientiam viſionis de meritis abſolutè futuris: formalitas executiva gloriæ eam ſupponit: ergo adhuc diſtinguuntur virtualiter. Reſp. neg. conſ. Hæc præſuppoſitio, vel non præſuppoſitio, tantùm infert diſtinctionem formalem, ùt jam diximus *à n. 560.* nam decretum DEI virtualiter indiviſibile habet plures formalitates, tum ſcientiæ, tum volitionis, invicem formaliter, non autem realiter, aut virtualiter, ad ſe priores, vel poſteriores: & decretum, de quo modo agimus habet 1. formalitatem intentivam gloriæ, 2. collativam gratiæ. 3. viſionis abſolutæ meritorum. 4. collationis abſolutæ præmii, ſeu gloriæ. videatur etiam *n. 555.* & infra *n. 709.* Addo tantùm, hanc difficultatem æquè premere eos, qui, admiſſo decreto virtualiter indiviſibili, volunt, ad gloriam prædefiniri homines primùm poſt merita abſolutè prævisa; nam hi debent tamen admittere, quòd prædefiniantur homines ad gratiam ante merita abſolutè prævisa, adeóque jam una formalitas decreti, nempe collativa gratiæ, eſt ſubjectivè liberalis: conſequenter debent iſti authores noſtris hiſce reſponſis objectioni ſimili ſatisfacere.

ARTICULUS VIII.

An reprobatio poſitiva detur ante peccata abſolutè prævisa.

699. Sicut Prædeſtinatio, ita & Reprobatio poteſt aliqua *radicalis*, alia *formalis* dici. *Reprobatio radicalis eſt*, qua DEUS vult homini tantùm inefficacem gratiam conferre, non quidem, ut intendatur ab ipſo inefficax quà talis, ſed, quæ talis fit ex malitia hominis. *Reprobatio formalis* eſt, qua DEUS non vult homini conferre gloriam, & iterum in *negativam*, & *poſitivam* ſubdividitur. *Negativa* eſt pura negatio prædeſtinationis, ſeu electionis ad gloriam, quando ſcilicet DEUS aliquos non eligit. *Poſitiva* (quæ intelligitur per reprobationem ſtrictè dictam) eſt ex Magiſtro Sententiarum *lib. 1. diſt. 40. Præſcientia iniquitatis quorundam, & præparatio damnationis eorundem*: ſcilicet, ùt addit Magiſter *ibidem*, DEUS *alterum præſcit, & non præparat, id eſt, iniquitatem: alterum præſcit, & præparat, ſcilicet æternam pœnam.* Unde reprobatio, ſicut prædeſtinatio, ſtat in actu intellectûs, & voluntatis. Reprobi autem communiter dicuntur *præſciti*, non prædeſtinati: licèt aliquando S. Auguſtinus, & etiam Concilium Valentinum *cit. num. 687.* dicant, *prædeſtinationem impiorum ad mortem.*

700. Dari reprobationem, etiam poſitivam, eſt innegabile; quia utique DEUS multos poſitivè damnat, & propter eos, præſuppoſita ipſorum iniquitate, præparavit infernum.

Sic

Sic pluribus *Matth. 25. v. 41.* dicit Christus: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo.* Multò minùs negari potest reprobatio negativa, quæ ex positiva sequitur, quæque ad minimum infertur ex illo *ad Rom. 9. vers. 22.* ubi quidam vocantur *vasa iræ apta in interitum*, scilicet ij, in quibus DEUS voluit *ostendere iram, & notam facere potentiam suam:* hoc est, quos voluit damnare. Iterum *Ecclesiastici 9. v. 11.* dicitur: *Speciem mulieris alienæ multi admirati reprobi facti sunt.* item *1. Corinth. 9. v. 27. Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte, cùm aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar:* Et quamvis fortè vox *reprobus* possit accipi tantùm pro *improbo*, ùt observat Suarez *l. 5. de reprobatione c. 1. num. 1.* tamen etiam optimè cum S. Anselmo exponi potest in significatione Scholasticis usurpata pro reprobato.

701. Jam reprobationis negativæ comparativæ, id est, horum potiùs, quàm illorum, nulla datur causa ex parte hominum. ita S. Thomas citandus *num. 705.* & alii. Ratio est; quia DEUS pro sua libertate alios eligit, alios non eligit. Certè negatio primæ gratiæ congruæ, ex qua videtur secutura finalis injustitia, non datur ob pecatum præcedens; quia nullum præcedit. Nec recurras ad peccatum originale; quia inprimis hoc non est datum in Angelis, inter quos tamen plures fuêre negativè reprobati: dein hominibus tam prædestinatis, quàm reprobis commune est.

Unde quamvis, ùt probat Fasolus *tom. 2. in primam partem quæst. 23. art. 5. dub. 1.* peccatum originale possit esse causa negativæ reprobationis absolutæ, in hoc sensu, quòd DEUS homines in originale lapsos, atque, ùt ait D. Augustinus, in damnationis massa inclusos, potuerit justè in ea relinquere: non tamen potuit esse causa, ut DEUS ob illud potiùs hunc, quàm alium, in ea relinqueret. Quare autem DEUS hos eligat, alios negligat, spectat ad abyssum judiciorum Divinorum. videantur dicta *n. 632.* Reprobationis autem positivæ causa se tenet ex parte hominis, & sunt peccata ipsius, infernum promerita. Quæritur tamen hîc, an decretum DEI, positivè reprobativum hominis, detur ante peccata absolutè prævisa, sicut prædestinatio, vel an primùm post scientiam visionis de illis.

702. Dico. Repugnat reprobatio positiva ante absolutam prævisionem peccati: unde ea datur primùm post peccata absolutè prævisa (quamvis jam ab æterno detur; quia nempe omne decretum DEI debet dari ab æterno.) ita S. Thomas *quæst. 6. de veritate art. 1. ad ultimum.* Scotus *in primum dist. 41. quæst. unica §. potest aliter.* Suarez *l. 5. de reprobatione cap. 3.* ubi plures citat acriter censurantes oppositam sententiam, Fasolus *tom. 2do. in 1. part. quæst. 23. art. 5. num. 10.* & alii communissimè. Probatur 1. authoritate Concilii Valentini *citati num. 687.* & plurium Patrum, quos citat Suarez. Prob. 2. ratione. Reprobatio positiva est præparatio pœnæ inferni pro homine, & est positiva ordinatio, vel adjudicatio ejusdem ad pœnas inferni: sed hæc repugnat ante absolutam prævisionem peccati: ergo. prob. min. Adjudicare hominem pœnis, vel ordinare ad illas, ante culpam absolutè prævisam, ùt rectè ait Scotus *loco cit.* sapit inclinationem animi ad puniendum, vel crudelitatem, quæ DEO repugnat: ergo. ant. cuilibet intellectui ritè disposito per se patet: certè, sicut ordinare hominem ad præmium, & felicitatem, sapit benignitatem, & liberalitatem, sic econtra ordinare eum ad pœnam sapit proclivitatem ad puniendum.

Hoc magis patet ex ipso modo tendendi decreti, qui esset iste: *Quia video, si Petrus haberet hæc auxilia, dissentiret, & peccaret, ideo volo ipsum damnare ad infernum, & propterea volo ipsi conferre dicta auxilia, & ejus peccatum permittere:* qui modus utique indicat inclinationem ad puniendum, seu crudelitatem; quia intendit pœnam ùt finem, auxilia, & peccata, ùt media. Quod DEUM insuper etiam ex eo capite dedecere videtur; quia hac ratione amaret, & vellet aliquo modo peccata, ùt media ad finem à se intentum, nempe damnationem. Confirm. Si DEUS ante peccata actu puniret, ageret contra benignitatem effectivè: ergo, si ante peccata absolutè prævisa jam decernit punire, agit contra benignitatem, saltem affectivè.

703. Jam effectus reprobationis, ùt docet Suarez *lib. 5. de reprobatione cap. 7.* debent esse illius, qui reprobat, adeóque DEI: unde peccata non sunt effectus reprobationis, ùt impiè docuit Calvinus: sed tantùm permissio peccati, & insuper pœna inferni. Permissio peccati, ùt habet Suarez, est effectus reprobationis negativæ, saltem, si non sit pœna alterius peccati; quia permissio ista datur ante culpam: adeóque non potest infligi per judicium punitivum, quale est reprobatio positiva. Pœna inferni autem est effectus reprobationis positivæ; quia ob culpam infligitur. Potest etiam reprobationis positivæ effectus esse mors, si infligitur in pœnam peccati, maximè finalis. Non tamen omnis permissio peccati est effectus reprobationis; quia etiam in electis DEUS sæpè permittit peccata gravia: sed tantùm illa permissio est effectus reprobationis, quæ connexa est cum finali peccato, & æterna damnatione. Vide Suarez *loco citato.*

ARTICULUS IX.

Solvuntur Objectiones.

704. OB. 1. *Ad Rom. 9. v. 22.* dicitur, *DEUS volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum:* ergo, ante absolutam prævisionem peccati, DEUS aliquos aptat in interitum, ad ostendendam scilicet iram suam. Confir. Ibidem *v. 12.* dicitur: *Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei; quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui:* ergo, sicut independenter à meritis DEUS Jacob dilexit, hoc est, prædestinavit, ita Esau odio habuit, hoc est, reprobavit. Resp. neg. conf. Textus tantùm significat, DEUM, etiam post absolutè prævisa peccata, non statim punire, sed patienter differre pœnam ad ostendendam clariùs pœnæ justitiam, & iram post peccata. S. Thomas etiam *1. part. quæst. 23. art. 5. ad 3.* illud *sustinuit* exponit per vocem *permisit.* Ad confir. neg. conf. Inprimis hoc textu non usi sumus ad probandam

prædestinationem ante merita absolutè prævisa: sed, si etiam per eum probaretur prædestinatio illa, non statim probaretur reprobatio; quia non eodem modo de una, ac de altera, accipiendum eum textum probatur ex bonitate DEI. Ad summum probaretur reprobatio negativa. vide etiam de hoc textu *num. 626.*

705. Ob. 2. Idem Apostolus *ad Rom. 9. vers. 17.* inducit DEUM loquentem de Pharaone: *Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam:* ergo Pharao fuit à DEO antecedenter ad peccata ordinatus ad ostendendam justitiam DEI. Confir. 1. *Proverb. 16. v. 4.* dicitur: *Universa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum:* ergo. Confir 2. ex S. Thoma *1. part. quæst. 23. art. 5. ad 3.* ubi ait: *Quare hos elegit in gloriam, & illos reprobavit, non habet rationem, nisi Divinam voluntatem:* ergo reprobatio datur antecedenter ad merita. Resp. neg. conf. Illud *excitavi* non significat positivam excitationem, sed tantùm permissivam; nam sæpe Scriptura loquitur de permissione DEI, quasi de actione positiva, vel etiam præcepto, ad declarandam ejus certitudinem: unde hic textus communissimè exponitur: *Ego permisi tua scelera, quæ dein ordinavi ad ostendendam meam potentiam.*

Neque etiam particula *ut* ibi accipienda est causaliter, ut significet finem, antecedenter à DEO intentum; sed tantùm consecutivè, ut significet eventum futurum, non quidem ex intentione DEI antecedente, sed ex alia suppositione. ita Suarez *l. 5. de reprobatione c. 4. n. 10.* Huc facit S. August. *l. 1. ad Simplicianum quæst. 2.* agens de obduratione Pharaonis, & sic scribens: *Ut obduratio DEI fit nolle misereri: ut non ab illo irrogetur aliquid, quo fit homo deterior, sed tantùm, quo fit melior, non erogetur:* & paulò inferiùs: *Ob hoc DEUS dicatur obdurare peccantes quosdam; quia non eorum miseretur, non quia impellit, ut peccent.*

Ad 1. confir. neg. conf. Non operatur DEUS impium quà talem; aliàs esset auctor peccati: sed tantùm operatur hominem, quem negativè reprobando permittit fieri improbum, eúmque post absolutè prævisa peccata consequenter ordinat ad diem vindictæ malum. Ad 2. confir. dist. conf. reprobatio positiva datur antecedenter ad merita. neg. conf. negativa. conc. conf. De hac enim tantùm loqui S. Doctorem patet ex verbis his statim subjunctis: *Unde Augustinus dicit super Joannem: Quare hunc trahat, & illum non trahat, noli velle dijudicare, si non vis errare.* Ecce per reprobare intelligit non trahere, seu negare auxilium efficax.

706. Ob. 3. Bonitas DEI non minùs relucet ex pœna peccati, quàm ex præmio boni operis: ergo, si DEUS ad ostendendam bonitatem potest prædestinare ante merita absolutè prævisa, poterit etiam ante eadem reprobare. Confir. DEUS ratione supremi dominii potest innocentem cruciare pœnis æternis inferni: ergo etiam ante peccata absolutè prævisa damnare. Resp. dist. ant. Bonitas DEI relucet non minùs, & eodem modo. neg. ant. non minùs, sed diverso modo. conc. ant. & neg. conf. Bonitas justitiæ elucet tunc; quando supponuntur peccata absolutè prævisa; si enim hæc non supponantur, elucet in puniendo crudelitas. At bonitas liberalitatis, & misericordiæ, elucet in benefaciendo, etiam, imò magis ante merita.

Ad conf. neg. ant. Si homo bestiam ita torqueret, censeretur crudelis. Dein homo ita cruciatus esset in morali necessitate desperandi, in quo DEUS non potest eum ponere ex sua determinatione. Respondent alii 2. omiss. ant. neg. conf. Reprobare positivè, significat per sententiam juridicam destinare ad pœnas illas, tanquam punitionem, seu pœnam, non tantùm tanquam ad cruciatum: quam sententiam DEUS ferre non potest, ante peccatum absolutè prævisum.

707. Ob. 4. DEUS pro libitu, ante omne prævisum peccatum, potest homini negare bonum indebitum, quale est gloria: ergo potest etiam decernere pœnam. Resp. 1. neg. conf. illud enim non sapit crudelitatem, saperet autem istud. Resp. 2. neg. ant. si sermo sit de hac providentia, in qua negatio gloriæ est conjuncta cum incursu pœnæ æternæ, & in qua DEUS vult omnes salvos fieri. Dices, posse homines reprobari ratione contracti peccati originalis. Resp. hoc negat Suarez *lib. 5. de reprobat. cap. 3. n. 11.* & dicit, quòd DEUS in hac providentia neminem positivè excludat à regno ratione peccati originalis, ùt præcisè contracti in Adamo; quia DEUS stante inclusione nostrarum voluntatum in Adamo, & hujus peccato, tamen adhuc omnes homines vult salvos fieri; quamvis dein aliquos reprobet, ratione peccati originalis, in iis habitualiter perseverantis usque ad mortem, cujus tamen perseverantiæ causa DEUS non est.

Id certè falsum est, quod Jansenius voluit, nempe omnes reprobos positivè reprobari ob originale peccatum; nam plurimis hoc in baptismo remissum est, & tamen postea ob actualia peccata gravia damnati sunt. Quando autem S. Augustinus variis locis ait, per peccatum originale genus humanum factum esse quandam massam damnatam, plus non vult afferere, quàm, DEUM relictis in ea massa, hoc est, negativè reprobatis, non facere injuriam: extractis autem, seu prædestinatis, exhibere magnam misericordiam.

708. Ob. 5. contra 2. partem conclusionis. DEUS non potest, etiam post peccata absolutè prævisa, ante actualem eorum existentiam, jam infligere pœnam: ergo neque potest eam ab æterno decernere. Confir. Ante peccatum absolutè existens, nemo est pœnâ dignus: ergo nemo potest damnari; quia injustum est damnare necdum pœnâ dignum. Resp. neg. conf. DEUS non potest primùm in tempore concipere decretum, & aliunde est metaphysicè certus de peccato futuro: ergo potest ab æterno hominem damnare; quia per hoc nulla injuria infertur homini; si damnatio non mandetur executioni ante actualem existentiam peccati: secus, si ante commissum peccatum jam sententia mandaretur executioni; nam tunc fortè esset crudelitas: at hoc DEUS non facit. Ad confir. neg. conf. Si cognoscitur infallibiliter futurus pœnâ dignus, potest damnari, præsertim ab eo, qui non potest primùm in tempore damnare.

709.

709. Pro coronide tandem, & simul exactiore intelligentia prædestinationis, & reprobationis, revoco in memoriam, quod sæpiùs suprà dictum, scilicet, solam scientiam mediam, in sensu strictiore, præcedere decretum; quia scilicet sola constituit actum primum metaphysicum ad illud: non autem præcedere scientiam visionis, quæ, ùt explicatum *num. 555.* tantùm formaliter præcedit, & eminentialiter dirigit ad decretum. Unde in complexo ex scientia visionis, & decreto, concipi debent formalitates, modò scientiæ, modò decreti; sive, modò formalitates actuum intellectûs, modò formalitates actuum voluntatis, inter se succedentes, vel suo modo subordinatæ, ùt magis declaratum *num. 559.*

Series autem istarum formalitatum, supponendo præviam scientiam mediam, sic se habet Loquendo de prædestinatione. 1. DEUS prædestinat, seu eligit hominem ad gloriam, tanquam ad finem. 2. Prædefinit meritum, seu actum bonum, tanquam medium ad gloriam, & tanquam finem gratiæ, & actûs primi liberi. 3. Simul prædefinit statim individuum actûs, seu ad hoc determinat; ad quid enim tantùm indeterminatè prædefiniat; cùm statim possit determinatè prædefinire? 4. Decernit conferre actum primum liberum creatum, qui includit gratiam prævisam congruam. 5. Ad exigentiam libertatis creatæ collatæ decernit non impedire suam omnipotentiam: qua ratione hæc applicatur. 6. Videt actum absolutè futurum. 7. Decernit ipsam executionem, seu collationem gloriæ, existentibus jam meritis, suo tempore faciendam.

At in reprobatione aliter se res habet; quia neminem DEUS eligit ad infernum, nec intendit, vel prædefinit actum malum. Unde, primò confert DEUS libertatem creatam, & in hac gratiam. Secundò decernit non impedire omnipotentiam. Tertiò permittit peccatum. Quartò, quia hoc facit invitus, non permittit plus, quàm necessarium sit ad salvandam libertatem, hoc est unum: adeóque determinat ad individuum. Quintò videt peccatum absolutè futurum. Sextò decernit executionem, seu inflictionem pœnæ æternæ, suo tempore executioni mandandam.

DISPUTATIO V.

De Mysterio Sanctissimæ Trinitatis.

710. DE hoc Mysterio S. Augustinus *l. 1. de Trinitate c. 3.* rectè ait. *Nec periculosiùs alicubi erratur, nec laboriosiùs aliquid quæritur, nec fructuosiùs aliquid invenitur.* Circa idem varii hæretici in varios errores prolapsi sunt 1. Sabellius docuit, unum esse DEUM, ùt in natura, ita etiam in Persona: & dici trinum, duntaxat ob diversas operationes, scilicet Patrem, ùt Principium omnium, Filium, ùt sapientiam, Spiritum Sanctum, ùt auctorem sanctitatis. Ex hoc autem, cùm inferretur, Patrem etiam esse passum pro nobis, & Sabellii asseclæ id concederent, Patropassiani sunt dicti. Hanc hæresin suscitavit denuo Michaël Servetus Genevæ ob blasphæmias in SS. Trinitatem, adnitente etiam Calvino, combustus.

2. Arius distinxit tres Personas, sed solùm Patrem voluit esse DEUM, Filium verò esse primam creaturam, ac per hunc Spiritum Sanctum, & reliquas dein creaturas esse productas. 3. Macedonius admisit quidem Filium Patri per omnia similem, sed voluit, Spiritum Sanctum esse creaturam. 4. Græci schismatici Spiritum Sanctum negant à Filio procedere. 5. Tritheitæ dixerunt, tres Personas Divinas esse tres DEOS, etiam quoad essentiam distinctos: cum quibus videtur sensisse quidam Clericus in Francia, ùt habet S. Anselmus *l. de incarnatione Verbi cap. 1. & 3.* 6. Anastasius Imperator edicto sanxit, non Trinitatem, sed Quaternitatem adorandam esse. De his, aliisque hæreticis, mysterium hoc impugnantibus, videri potest Ruiz *de Trinit. disp. 19. sec. 1.* item *disp. 20. sec. 2.*

At Catholica Ecclesia contra omnes hos errores in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. *C. Damnamus de summa Trinitate* sic definivit: *Nos autem, sacro approbante Concilio, credimus, & confitemur cum Petro* Lombardo, *quòd una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, tres simul Personæ, ac sigillatim quælibet earundem: & ideo in DEO solummodò Trinitas est, non quaternitas; quia quælibet trium Personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, seu natura Divina: quæ sola est universorum principium, præter quod aliud inveniri non potest: & illa res non est generans, neque genita, nec procedens: sed est Pater, qui generat: & Filius, qui gignitur: & Spiritus Sanctus, qui procedit, ut distinctiones sint in Personis, & unitas in natura. Licèt igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen aliud: sed id, quod est Pater, est Filius, & Spiritus Sanctus, idem omninò, ut secundùm orthodoxam, & Catholicam fidem consubstantiales esse credantur.* Hucusque Concilium.

QUÆSTIO I.

De Cognoscibilitate hujus mysterii.

ARTICULUS I.

An hoc mysterium, & quomodo possit cognosci.

711. DIco 1. Mysterium hoc ratione naturali non est cognoscibile. ita communissima cum Sancto Thoma *q. 10. de veritate (quæ est de mente) a. 13.* contra Raymundum Lullum, de cujus doctrina vide Vasquium *in 1. p. disp. 133. c. 4.* & Ruiz *disp. 41. sec. 1.* quorum prior eum excusat, alter incusat. Prob. concluſ. 1. *Luc. 10. v. 22.* dicitur: *Nemo scit, quis sit Filius, nisi Pater, & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare*: quod testimonium ad nostram assertionem confirmandam affert Concilium Nicænum: hinc etiam *Matth. 16. v. 17.* Sancto Petro, Christum Filium DEI profitenti, reposuit Dominus:

nus: *Caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus.* Hoc idem magno consensu docent Patres, ex quibus Cyprianus (vel quisquis est auctor eruditus, atque antiquus) *de Cardinalibus operibus Christi in prologo circa medium* de Sanctissima Trinitate dicit: *Ad hanc rerum adeò profundarum indaginem, nisi incarnati Verbi Magisterium accessisset, humana defecissent ingenia.* S. Gregor. Nazianz. *oratione 35. quæ est tertia de Theologia, ante medium. Quo autem modò genitus sit, ne ipsis quidem Angelis, nedum tibi intelligere concesserim.* Plura vide apud Ruiz *disp. 41. sec. 3.*

712. Prob. concluſ. 2. ratione. DEUS nec ex se ipso, seu unitate ipsius, nec ex creaturis potest inferri Trinus: ergo non potest naturaliter cognosci ùt Trinus. conseq. patet; quia intellectus creatus aliud medium naturale non habet. ant. prob. non ex se ipso, seu unitate; nam hæc rationi naturali magis videtur excludere, quàm inferre Trinitatem: non ex creaturis; quia ex his non habetur ulla ratio, vel similitudo cum identitate duorum, vel trium, realiter distinctorum in tertio, ut ratione hujus possit simile quid de DEO affirmari: neque etiam ex creaturis, tanquam effectibus, infertur DEUS Trinus; nam ex his tantùm infertur omnipotens, sapiens, providus &c. Hinc nullum est objectum creatum, quod Angelis, aut hominibus potuisset vel suspicionem movere de hoc mysterio. Confir. Esse unum, identificatum cum tribus realiter distinctis, est tam sublime mysterium, ut intellectui creato, solis naturæ viribus relicto, appareat prima fronte impossibile, utpote de quo non procedunt prima principia, quæ tamen videntur debere universaliter procedere.

713. Dico 2. Mysterium hoc non est contra, sed supra rationem naturalem. ita Catholici. prob. Ratio naturalis in creatis est participatio sapientiæ Divinæ: ergo mysterium hoc, summè conforme sapientiæ Divinæ, non potest esse oppositum ejus participationi; quòd enim participatio hæc sit limitata, non facit, ut mysterium sit contra, sed supra ipsam, ita, ut ad id non possit ista pertingere. Confir. Nulla veritas potest esse contra lumen rationis naturalis; alias nos hoc lumen ex natura sua deciperet: sed etiam hoc mysterium est aliqua veritas: ergo. Quòd autem quandoque decipiamur in nostris discursibus, inde fit, quòd aliquando lumen naturale velimus ultra suos terminos extendere: (quod etiam fieret, si consideraremus hoc ipsum mysterium, præcisè secundùm rationem naturalem) vel, quòd non omnia ritè consideremus: vel, quòd fallaci similitudine decepti falsa pro veris accipiamus, ùt contingit in pluribus.

714. Dico 3. Hoc mysterium dari constat ex revelatione Divina. ita omnes Catholici. Prob. *Matth. 28. v. 19.* ait Christus: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.* ubi tres Personæ clarè distinguuntur: unitas autem naturæ per verba *in nomine* designatur; non enim dicitur *in nominibus:* cùm autem hoc nomen (per quod significatur authoritas) debeat esse tantum, ut in eo possit conferri gratia sanctificans, non potest esse creatum; cùm in nullius creaturæ auctoritate possit conferri amicitia aut filiatio DEI, vel jus ad gloriam.

Pariter *Luc. 1. v. 35.* sic habetur: *Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideóque &, quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius DEI.* Ubi Filius, & Spiritus Sanctus clarè nominantur: Pater autem per altissimum intelligitur. Rursus *Joan. 14. v. 26. Paraclitus autem Spiritus, quem mittet Pater in nomine meo:* ubi Pater, & Spiritus Sanctus, clarè exprimuntur: Christus autem loquens per vocem *meo* intelligitur. *1. Joan. 5. v. 7. Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt.*

715. In veteri etiam testamento Sanctissimæ Trinitatis mysterium sæpiùs revelatur: & quamvis id aliquoties non adeò clarè fiat, ùt in novo: attamen juncta expositione Patrum (quæ etiam debet juvare intelligentiam textuum novi testamenti) satis cognoscibiliter proponitur. Licèt autem plurimi, in antiquo testamento, ea testimonia non intellexerint, id non obest; nam nec intellexerunt alia multa de Christo clarè prædicta. Loca autem S. Scripturæ antiqui testamenti sunt. *Gen. 11. v. 7.* DEUS Pater ait: *Venite igitur, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum.* in quem locum S. Chrysost. *serm. de Trinit.* ait: *Dicendo: venite: pares honore exhortando vocat: neque enim, si Angelis imperâsset, dicere debuit: venite; sed imperando: ite. Vide autem, obsecro, quomodo Patris vox Filium, & Spiritum vocet; nam si ad unum solum hoc dictum esset, debebat dicere: veni, & descendamus &c. ... Quia autem dixit, venite: unius est vox ad duos honore æquales.* Rursus *Gen. 18. v. 1.* dicitur dominus apparuisse Abrahamo, & paulò inferiùs *v. 2.* dicuntur: apparuisse ipsi tres viri: & subjungitur *v. 3.* eum adorantem dixisse: *Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum:* in quæ verba S. Hilarius *l. 4. de Trinitate* ait: *Abraham conspectis tribus unum adorat, & Dominum confitetur.* Hoc est, ùt communiter explicant, tres Personas, & unam naturam: quod etiam inde deducit S. Athanasius. Jam verò testimonia SS. PP. & Conciliorum sunt innumera ab exordio Ecclesiæ: & omnium loco sufficit definitio Lateranensis *cit. n. 710.*

716. Ob. 1. contra 1. concluſ. Aliqui ex gentilibus Philosophis videntur agnovisse hoc mysterium: ergo agnoverunt naturali ratione. ant. prob. ex Trismegisti, Platonis, & aliorum testimoniis de hoc mysterio. Confir. S. Athanasius videtur dicere, ethnicos fuisse inexcusabiles, quòd non agnoverint Verbum: ergo debet esse naturaliter cognoscibile, adeóque etiam totum mysterium. Resp. om. ant. neg. conseq. Vel gentiles illi non habuerunt notitiam: vel habuerunt ex lectione S. Scripturæ, quam Plato fertur legisse: vel ex oraculis Sibillarum, aut dæmonum: non autem ex sola ratione naturali. Hæretici etiam id non agnoscunt, nisi ex Scripturis, vel testimonio aliorum, supposita revelatione id docentium. Ad confir. neg. conseq. DEUS enim, aut immediatè, aut saltem mediatè, eis obtulit gratiam cognoscendi Verbum; si DEUM, ùt oportuisset, coluissent.

717. Ob. 2. *Gen. 1. v. 26.* dicit DEUS: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*

nostram: ergo homo factus est ad imaginem SS. Trinitatis: ergo ex cognitione hominis, tanquam similitudinis, potest deveniri in notitiam illius mysterii. Confir. Creaturæ essentialiter connectuntur cum Trinitate Personarum: ergo Angelus, comprehendens creaturas, naturaliter cognoscit hoc mysterium. Resp. dist. conseq. factus est homo ad imaginem obscuram, & imperfectam SS. Trinitatis. conc. conseq. ad claram, & quæ ingeneret notitiam illius mysterii. neg. conseq. Ex cognitione hominis tantùm infertur, dari in DEO plures perfectiones, formaliter distinctas: non verò dari Personas, realiter distinctas, & in tertio identificatas.

Ad confirm. duplex est responsio: quidam negant antec. volúntque, creaturas tantùm connecti cum DEO, ùt Uno, non verò ùt Trino: neque ideo verificantur contradictoria de creatura, sicut non verificantur de unione hypostatica, vel de cognitione cognoscente Patrem, non verò Filium: sed tantùm verificantur de ipsa essentia, ac Personis. Alii negant consequentiam; quia ad comprehensionem creaturæ, Angelo naturaliter debitam, non requiritur, ut cognoscantur formaliter, & explicitè omnia prorsus prædicata relativa, formaliter distincta: aut omnes termini, ad quos res comprehensa supernaturaliter refertur: aut etiam omnes termini, ad quos refertur quidem naturaliter, tales tamen sunt, ut totam naturæ cognoscitivæ sphæram transcendant. Certè aliàs Angelus deberet cognoscere terminos relativos, vel prædicata relativa formaliter distincta infinita. Quare ad cognitionem comprehensivam non requiritur cognitio omnis prorsus relationis, etiam intrinsecæ: sed tantùm cognitio tam perfecta in genere cognoscitivi, quàm perfectum est objectum in genere cognoscibilis.

718. Ob. 3. Ratione naturali cognoscitur, quòd eadem anima sit tota in toto corpore, & tota in qualibet parte: consequenter in pluribus partibus corporis, realiter distinctis: ergo etiam potest capi, quòd eadem essentia sit in pluribus Personis, realiter distinctis. Confir. Eadem natura humana etiam est in pluribus individuis, realiter distinctis: ergo multò magis natura Divina in Personis. Resp. neg. conseq. Anima pluribus partibus tantùm inest per unionem, natura Divina inest per identitatem: ibi non deficit principium: *Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*: at deficit in secundo casu.

Ad confir. dist. ant. Est in pluribus individuis eadem natura singularis, seu individua. neg. ant. eadem tantùm in specie. conc. ant. & neg. cons. Debet autem eadem individua natura Divina esse in pluribus Personis; aliàs darentur plures Dii, sicut dantur plures homines. Dices. Quòd natura humana sit in pluribus tantùm per speciem, vel similitudinem, est imperfectio: ergo natura Divina debet inesse per identitatem. Resp. om. ant. neg. conseq. si enim est imperfectio existere in pluribus per similitudinem, & ista imperfectio est naturæ lumine cognoscibilis, non cognoscitur esse imperfectio ex eo, quòd non existat per identitatem in pluribus; sed ex eo, quòd existat in pluribus: seu quòd non superemineat omnibus, sed habeat æqualem.

719. Ob. 4. Bonitas infinita est infinitè communicabilis: atqui non potest esse communicabilis infinitè ad extra: ergo debet esse communicabilis ad intra. Confir. 1. Generare sibi simile est perfectio: ergo debet DEO tribui: atqui hic non potest generare simile ad extra: ergo debet ad intra. Confirm. 2. Perfecta felicitas exigit societatem: ergo debent esse plures Divinæ Personæ; cùm non possint esse naturæ. Confirm. 3. In DEO dantur actiones immanentes, scilicet velle, & intelligere: sed omnis actio terminatur ad aliquod productum: ergo istæ duæ actiones terminantur ad Filium, & Spiritum S. Resp. dist. ma. & hæc communicabilitas infinita ratione naturali cognoscitur. neg. maj. cognoscitur tantùm per revelationem. conc. ma. & conc. mi. neg. conseq. Ratio naturalis plùs non monstrat, quàm DEUM posse infinitè syncategorematicè communicari ad extra.

Ad 1. confir. servit eadem distinctio; quia naturaliter non cognoscitur, posse generari Personam distinctam, habentem tamen eandem individuam essentiam cum generante. Ad 2. confirm. iterum redit eadem distinctio; naturalis enim ratio putaret, unam Personam Divinam debere sibi soli esse omnibus modis sufficientissimam ad omnem felicitatem. Ad 3. confir. conc. mai. dist. mi. omnis actio, realiter distincta ab operante, terminatur ad aliquod productum. om. mi. actio etiam indistincta, subdist. & hoc naturaliter cognoscitur. neg. mi. non cognoscitur naturaliter. conc. mi. & neg. conseq. In creatis actio etiam immanens est distincta ab operante, secus in DEO; unde non est paritas. Quare istæ quidem sunt aliquæ congruentiæ, quæ, suppositâ revelatione, possunt afferri: sed quas ratio naturalis, sibi soli relicta, non excogitaret: & adhuc minùs, dum, saltem apparenter, stant in oppositum principia lumine naturæ nota, illis assentiretur.

720. Ob. 5. contra secundam concluſ. Hoc mysterium est contra principium lumine naturæ notum: *Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*: ergo est contra rationem naturalem. Resp. neg. ant. Mysterium hoc non est contra, sed supra illud principium. In creatis non datur identitas capax discrepantiæ, vel distinctionis in tertio: & hinc circa ista procedit illud principium: at ex fide habemus, quòd in Divinis detur alia species identitatis, quæ admittat illam discrepantiam, seu distinctionem. Principium illud habetur aliquo modo ex inductione à creaturis; unde in istis debet sistere, nec ad DEUM extendi: & tamdiu similia principia sunt infallibilia, quamdiu intra sphæram suam, hoc est, intra creaturas, & circa identitatem incapacem discrepantiæ, vel distinctionis in tertio, sistunt: secus, si ultrà extendantur. Nec propterea datur ansa sectariis cavillandi Catholicos, quòd evertant principia syllogismorum, quibus tamen velint constringi hæreticos; nam, licèt in uno, aut altero casu, debeat admitti aliquid supra captum nostrum, non tamen esset rationabile, ubique mysteria fingere. verbo: omnes scimus, aliqua mysteria supra captum no-

nostrum debere in religione nostra admitti: non tamen propterea omnia, quæ fides docet, sunt talia mysteria.

QUÆSTIO II.

De Processionibus, Relationibus, ac Notionibus Divinis.

ARTICULUS I.

Quid, & quot sint in DEO Processiones, Relationes, Notiones.

721. THeologi statuunt in DEO unam Naturam, seu essentiam: duas Processiones: tres Personas: quatuor Relationes: quinque Notiones. De natura, seu essentia, diximus jam multa in disputationibus antecedentibus: de Personis dicemus inferiùs. *Processio est emanatio, seu origo unius ab alio.* vocatur alia *activa*, alia *passiva*: scilicet ad aliquam similitudinem actionis, & passionis, quæ concipitur intervenire inter causam, & effectum: secludi tamen debent à processionibus Divinis omnes imperfectiones dependentiæ, mutationis &c. In creatis quidem actio, & passio, realiter identificantur: at in Divinis processio activa, & passiva, realiter distinguuntur: & illa producenti: hæc autem producto identificatur: complexum autem ex utraque dicitur *processio totalis.*

Itaque in Divinis dantur duæ processiones totales ad intra, veræ, vel reales, ùt fides docet, scilicet datur una per intellectum, altera per voluntatem: per illam generatur Verbum; per alteram spiratur Spiritus. S. Prob. Cùm sint tres Personæ, ex quibus una est improducta, debent dari duæ Processiones pro reliquis duabus, maximè, cùm tertia sit procedens à duabus. Rursus, cùm processiones sint actus vitales DEI ad intra, & isti sint duo, scilicet actus intellectûs, & actus voluntatis, etiam tot erunt processiones. Quòd autem sint reales, docet fides in Symbolo Nicæno, ubi fatemur, Filium à Patre, Spiritum sanctum verò à Patre, Filióque, procedere. Idem habetur *Joann. 8. v. 42.* ubi Christus ait: *Ego enim ex DEO processi.* item *Joan. 15. v. 26.* dicitur de Spiritu S. *Qui à Patre procedit:* quæ verba in sensu literali, & reali accipiuntur à tota Ecclesia. Tandem, quòd una processio sit per intellectum, seu intellectionem: altera per voluntatem, seu volitionem, constat ex sacris literis, in quibus Filius vocatur *Verbum*, & *Sapientia*, Spiritus S. *Charitas*, & *Amor:* quorum prius ad intellectum, alterum spectat ad voluntatem: vide Ruiz *de Trinitate disp. 2. sec. 2. n. 5.* Idem unanimiter tradunt PP. & Concilia, de quibus vide Haunoldum *l. 1. n. 604.* Suarez *de Trinit. l. 1. c. 5.*

Ubi insuper nota, quòd, etsi natura Divina, & intellectus, ac voluntas, nec virtualiter distinguantur, tamen processiones dicantur potiùs esse per intellectum, & voluntatem, seu intellectionem, & volitionem, quàm per naturam; quia scilicet ratio formalis procedendi est intellectus, vel voluntas, ita, ut, si natura Divina per impossibile esset in aliis omnibus lineis infinitè perfecta, si non simul esset infinitè perfecta in linea intellectiva, & volitiva, non possent ab ea, tanquam principio ùt quo, procedere Filius, aut Spiritus S. Quando autem dicitur, quòd Filius tantùm procedat per intellectionem, & Spiritus S. procedat tantùm per volitionem, tunc intelliguntur intellectio, & volitio notionales, hoc est, ùt conjunctæ relationibus, illa generationis, ista spirationis activæ: quæ inter se virtualiter distinguuntur, ita, ut de voluntate, & intellectione notionalibus, seu in complexo cum relationibus, possint verificari prædicata contradictoria.

722. *Relatio est ordo unius ad aliud*, seu est ratio, per quam unum refertur ad aliud. Tales in Divinis, & quidem reales, dari, est de fide; quia datur Pater, & Filius, qui referuntur ad se invicem: Spiritus Sanctus, qui refertur ad Patrem, & Filium: sùntque istæ relationes reales, quia sunt identificatæ SS. Personis, realiter existentibus: numerantur autem quatuor, *Paternitas, Filiatio, Spiratio activa, Spiratio passiva:* per duas primas referuntur ad se invicem Pater, & Filius: per posteriores referuntur ad se, ex una parte Spiritus Sanctus, & ex altera parte Pater, & Filius, tanquam unus Spirator. Istæ quatuor vocantur etiam *Origines*, quatenus dantur generans, & generatum, spirans, & spiratum.

723. *Notio* apud Theologos ad mentem SS. Patrum aliud non est, quàm *nota, seu prædicatum, quo una Persona discernitur ab alia:* communissimè autem assignantur quinque, nempe 1. *innascibilitas*, seu *improducibilitas* etiam à principio ejusdem naturæ. 2. *Paternitas*: & hæ duæ conveniunt soli primæ Personæ. 3. *Filiatio*, quæ competit soli secundæ Personæ. 4. *Spiratio activa*, quæ competit primæ, & secundæ Personæ simul, tanquam uni principio spiranti. 5. *Spiratio passiva*, quæ competit soli tertiæ Personæ. Hæ notiones non distinguuntur virtualiter à relationibus, sed tantùm formaliter: imò quatuor ex illis sunt formaliter etiam relationes: sola prima, seu innascibilitas, non est formaliter relatio; quia sub hoc conceptu Pater non refertur ad alium. Quamvis autem fors possent notiones plures, vel paciores statui, non tamen in re gravissima est recedendum à communi.

724. Ob. 1. Productio dicit abaleitatem: ergo non datur in Divinis: ergo neque processio, quæ esset productio. Confir. Productio, & causalitas sunt idem: ista non datur in Divinis: ergo nec illa. Resp. dist. ant. productio dicit abaleitatem secundùm naturam, vel essentiam. neg. ant. secundùm Personam. conc. ant. & neg. conseq. Productio in Divinis non significat, quòd productum sit secundùm naturam ens ab alio: & hinc natura non potest dici producta: sed tantùm dicit Personalitatem esse ab alio, in quo nihil est absurdi; cùm enim Filius sit verè genitus, debet esse genitus ab alio, qui sit Pater. Idem proportionaliter dicendum de Persona Spiritûs S. Ad confirmationem negma. Causalitas dicit dependentiam, & imperfectionem: & hinc apud Latinos in Divinis non datur causa, aut effectus. Aliud est apud Græcos, apud quos vox, quæ redditur latinæ voci: *causa:* non habet eandem omnino significatio-

tionem ; quia nullam indicat imperfectionem.

725. Ob. 2. Persona producens esset perfectior, quàm producta: ergo non essent æquales, quod est contra fidem. Confir. Filius vel produceretur ex nihilo, vel ex subjecto: neutro modo potest produci: ergo. prob. mi. Filius nec potest creari, nec ex subjecto educi: ergo. Resp. neg. ant. etiam in creatis causa non est semper perfectior effectu. Dein omnes Personæ habent eandem Divinam naturam, infinitè perfectam, adeóque omnem perfectionem absolutam, & essentialem, per identitatem: omnem autem relativam (si tamen relatio sit perfectio) æquivalenter, vel eminenter. Ad confirm. neg. mai. non enim educitur Filius ex natura Divina; quia ista non potest esse subjectum; hoc enim debet esse perfectibile, & distinctum ab educto: quæ non competunt naturæ Divinæ: nec etiam Filius producitur ex nihilo sui; cùm enim sit realiter, & indefectibiliter identificatus naturæ Divinæ, seu aseitati, non potuit unquam fuisse nihil.

726. Ob. 3. Si processiones Divinæ essent per intellectum, vel voluntatem, etiam Filius generaret, & Spiritus S. spiraret: hoc est falsum: ergo. prob. ma. Intellectus, & voluntas est etiam ipsis communis: ergo. Confir. Substantiæ intellectivæ non generant, quatenus intellectivæ sunt; nam etiam non intellectivæ generant: ergo etiam DEUS non generat ùt intellectivus. Resp. 1. retorq. arg. contra Durandum, qui vult processiones fieri per naturam; nam & Filius, & Spiritus S. etiam habent eandem naturam Divinam. In forma neg. maj. ad prob. dist. ant. intellectus ùt absolutus est ipsis communis. conc. ant. ùt fœcundus. neg. ant. & conseq. Non sufficit ad producendum habere tantùm intellectum, & voluntatem, ùt perfectiones absolutas; sed opus est, eas habere ùt fœcundas, hoc est, conjunctas cum generatione, aut spiratione activa. Ad confir. neg. conseq. Generare ùt inscium, seu ignorantem, est imperfectio à DEO remota.

727. Ob. 4. Processiones sunt actus notionales: intellectio, & volitio non sunt actus notionales, sed absoluti, & essentiales: ergo non sunt processiones. Confir. 1. Productiones Personarum realiter inter se distinguuntur: non autem intellectio, & volitio: ergo. Confir. 2. Natura Divina est prior intellectu, & voluntate: sed Filius, & Spiritus S. immediatè procedunt per naturam: ergo non per intellectum, aut voluntatem. Respondet 1. Platelius conc. totum; vult enim, quòd processiones sint aliquid purè notionale, nec involvant etiam in obliquo actus essentiales intelligendi, vel volendi: sed istos supponant tanquam sua principia. Si hoc non placeat, quoniam non vacat rem fusiùs examinare,

Resp. 2. cum Ruiz *de Trinit. disp. 2. sec. 4.* dist. mi. intellectio & volitio, ùt præcisæ à relatione producentis ad terminum productum, non sunt actus notionales. conc. mi. ùt conjunctæ, & consideratæ simul cum illa relatione. neg. mi. & conseq. sub hac enim ratione sunt notionales, & peculiares principio producenti. Nec necesse videtur, admittere, præter intellectionem, & volitionem essentialem, alias notionales, ùt probat Ruiz *disp. 59. sect. 1.* Ad 1. confir. dist. ma. realiter inter se distinguuntur productiones adæquatæ, seu complexa ex intellectione, volitione, & relatione. conc. ma. productiones inadæquatæ, seu intellectio, & volitio, ùt præcisæ à relatione. neg. ma. & dist. mi. non distinguuntur intellectio, & volitio, ùt præcisæ à relatione. conc. mi. ùt conjunctæ cum intellectione, volitione, & relatione. neg. mi. & conseq. Intellectio, vel volitio, ùt producens, sive productio adæquata, involvit etiam generationem, vel spirationem activam.

Ad 2. confirm. dist. ma. natura Divina, tanquam immediatum principium ùt quo, est prior intellectu, & voluntate. neg. ma. tanquam principium tantùm remotum. om. ma. & dist. min. Filius, & Spiritus S. procedunt per naturam, tanquam principium tantùm remotum, seu quatenus natura formaliter est distincta ab intellectu, & voluntate. neg. mi. per naturam, ùt constitutam immediatum principium ùt quo per intellectum, aut voluntatem. conc. mi. & neg. conseq. Natura Divina, nisi intelligatur ùt essentialiter includens intellectum, & voluntatem, vel intellectionem, & volitionem, non intelligitur principium ùt quo proximum Filiationis, aut Spirationis passivæ. Quando autem aliqui ex SS. PP. dicunt Filium productum, vel genitum, naturâ, non voluntate, tantùm volunt dicere, quòd sit Filius naturalis, non adoptivus: necessariò, & non liberè genitus.

728. Ob. 5. Si dantur quatuor relationes, dantur etiam quatuor Personæ: hoc est contra fidem: ergo. Resp. neg. ma. Spiratio activa non est nova Persona, sed est identificata cum Patre, & Filio, licèt sit ab eisdem virtualiter distincta (sicut scilicet natura est identificata cum tribus Personis) & in hoc stat mysterium dualitatis. Unde non dantur quatuor relationes realiter inter se distinctæ, sed tantùm tres; quia spiratio activa est realiter identificata cum aliis duabus, ùt dictum. Sunt tamen quatuor relationes reales; quia ad numerum relationum realium non requiritur, ut ipsæ relationes sint inter se realiter distinctæ; sed tantùm, ùt termini earum sint realiter distincti: atqui Spiratio passiva est realiter distincta ab activa. Addo, spirationem activam non esse proprietatem, saltem in sensu strictiori; quia per hanc significatur id, quod uni tantùm Personæ est proprium: in sensu tamen latiori potest utique dici proprietas; si hæc confunditur cum notione, sicut etiam innascibilitas: strictissimè autem loquendo, tantùm dantur tres proprietates; quia per proprietatem intelligitur id, quod est proprium uni tantùm personæ, & simul constitutivum Personæ: ita se habent Paternitas, Filiatio, Spiratio passiva. Unde innascibilitas, cùm non constituat Personam, nec est relatio, nec origo. vide S. Thomam *1. p. q. 32. a. 3. in corp. & q. 40. a. 1. ad 1.*

729. Ob. 6. Naturæ Divinæ etiam competit innascibilitas, itémque Spirationi activæ: ergo non est notio Personæ. Confir. Spiratio activa est communis duabus Personis: ergo non est notio: Resp. dist. ant. Naturæ competit aliqua innascibilitas. conc. ant. competit eadem. neg. ant. & conseq. Suarez *de Trinit. l. 5. c. 10. n. 4.* rectè ait, per innascibilitatem hîc intelligi

telligi aliquam propriam Patri, scilicet improducibilitatem etiam à principio ejusdem naturæ, simúlque incommunicabilem: at verò innascibilitas naturæ, vel spirationis activæ, communicabilis est Filio: & in hac intelligentia vocum standum est authoritate. Ad confir. neg. conseq. Non est de ratione notionis, ut non sit communicabilis, sed hoc tantùm est de ratione proprietatis: ad illam sufficit, si sit discretiva duarum Personarum à tertia.

Dices. Ergo sunt plures notiones, quàm quinque; quia ingenerabilitas, & inspirabilitas etiam erunt notiones, ex quibus prima Patri, & Spiritui Sancto: secunda Patri, & Filio convenit. Resp. neg. illatum. Notio debet esse unum realiter simplex prædicatum; non autem duplex: at non eadem ingenerabilitas, quæ est in Patre, est realiter etiam in Spiritu Sancto (sicut tamen eadem realiter spiratio activa est in Patre, & Filio) sed tantùm formaliter per conceptum: sicut humanitas eadem in pluribus individuis. Vide Suarez *l. 5. c. 10.* & Haunold. *l. 1. n. 641.* Addo tandem ex Ruiz, & Esparza; ideo istas quinque notiones potiùs, quàm alias, aliis nominibus significabiles, poni; quia istæ habent majorem quandam vim ingenerandi audienti apprehensionem specialem dignitatis in Personis Divinis: & consequenter per has Divinæ Personæ decentissimè notificantur, tanquam per aliquid, quod specialiter spectat ad earum dignitatem.

ARTICULUS II.

Quid, & quotuplex sit in DEO Persona, aut subsistentia?

730. PErsona definitur à Boëtio *lib. de duabus naturis ante medium, Naturæ rationalis individua substantia:* à Richardo à S. Victore autem *l. 4. de Trinitate c. 22.* definitur Persona Divina: *Naturæ Divinæ incommunicabilis existentia:* at verò *c. 23. ejusdem libri* definitur persona creata: *Rationalis naturæ individua substantia.* Differunt autem suppositum, & Persona, sicut genus, & species; suppositum enim est omne incommunicabile subsistens; nam etiam dicitur suppositum equinum, aut leoninum: at Persona debet esse insuper quid rationale; non enim dicitur persona equi, aut leonis. Tres dari in DEO Personas, inter se realiter distinctas, & eidem naturæ Divinæ realiter identificatas, est de fide (& in hoc stat mysterium SS. Trinitatis) sic enim docemur in Symbolo S. Athanasii: *Non confundentes Personas, neque substantiam separantes; alia est enim Persona Patris, alia Filii, alia Spiritûs Sancti:* & infrà: *Totæ tres Personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales.* Quòd autem non sint plures, habetur ex Lateranensi citato *n. 710.* videri de hac re potest Ruiz *de Trinit. disp. 33. sec. 2.*

731. Lis olim fuit inter Patres de voce *Hypostasis*; cùm aliqui per eam significari vellent substantiam, seu essentiam: adeóque unam tantùm in DEO admitterent: alii verò vellent significari Personam: adeóque tres hypostases in DEO adstruerent: de quo videatur Baronius *ad annum Christi 362. n. 188. & ann. 372. n. 27. & seqq.* Tandem prævaluit secunda sententia, & defacto omnes admittunt, in DEO tres hypostases; quia hæc vox determinata est nunc ad significandum suppositum, vel Personam. Hanc vocem *hypostasis* Latini sæpe exprimunt per vocem *subsistentia:* & hæc sæpe, præsertim antiquioribus Patribus, significat idem, ac suppositum, aut subsistens in concreto: at nunc in scholis sæpissime sumitur in abstracto pro forma denominante rem subsistentem.

Multi Theologi inter *suppositum*, & *subsistens* faciunt discrimen. *Subsistens*, dicunt, debet esse substantia, vel ens per se existens, sive sistens in se, ita, ut non trahatur per unionem ad aliud dignius compositum tanquam pars, vel ad subjectum tanquam forma; hinc nec accidentia, nec partes essentiales, vel integrales compositi naturalis, neque humana natura in Christo, sunt subsistentia, ùt patet consideranti; quamvis Verbum in Christo sit subsistens; cùm hoc non uniatur digniori. *Suppositum*, seu *Persona* debet insuper esse substantia individua, id est determinata, & incommunicabilis per identitatem pluribus realiter distinctis.

732. Jam dari in DEO tres subsistentias relativas, est de fide; quia quælibet Persona est subsistentia, sicut scilicet quivis homo est animal, sed quæritur ulteriùs, an præter has tres subsistentias relativas detur absoluta, sive, an ipsa essentia, seu natura Divina, ùt distincta à Personalitatibus, dicat aliquam subsistentiam, & in se subsistens dici possit: an vero tantùm dici possit subsistens, ratione Personarum. Hæc tamen subsistentia absoluta, nec esset suppositum, nec Persona, hoc ipso, quòd esset communicabilis tribus realiter distinctis, & actu communicaretur Personis Divinis: unde ex ea admissa non sequitur quaternitas in Divinitate. His suppositis

733. Dico. Probabiliùs datur hæc subsistentia absoluta in DEO, ita S. Thomas pluribus locis, ubi non tantùm, ùt ait Vasquez, agit de existentia, sed de ipsa subsistentia. Sic *in 1. dist. 21. q. 2. a. 1. in corp.* ait: *Iste terminus DEUS prædicat naturam Divinam de tribus Personis, quæ etiam in se est habens esse subsistens, nulla Personarum distinctione intellecta.* Rursus *q. 9. de potentia a. 5. ad 13.* ait: *In Divinis autem proprietates personales hoc solum habent, quòd suppositæ Divinæ naturæ ab invicem distinguuntur: non autem sunt principium subsistendi Divinæ essentiæ; ipsa enim Divina essentia est secundùm se subsistens.* Item *1. p. q. 39. a. 4. ad 3. Forma significata per hoc nomen DEUS, scilicet essentia Divina, est una, & communis secundùm rem:* ergo Deitas, & DEUS, sunt formaliter idem: sed DEUS significat aliquid subsistens: ergo. Plures textus citat Suarez *l. 4. de Trin. c. 11. n. 13.* Granadus *in 1. p. tom. 3. tract. 4. disp. 5. sect. 3.* Sequuntur Thomistæ satis communiter cum Goneto. Accedit Scotus, Suarez *loc. cit.* Granadus *loc. cit.* Molina *in 1. p. q. 29. a. 2. disp. 3.* Bellarminus, & plurimi alii, adeò, ut Suarez *ibidem*, citatis quibusdam in oppositum, addat, nostram sententiam esse communem aliorum Theologorum: Granadus autem asserat *ibidem*,

dem, majori Scholasticorum numero comprobatam, & communiorem esse, & Vasquium male aliquos authores ei abjudicare.

734. Probatur concluſ. Subsistere per subsistentiam propriam aliud non est, quàm existere per se, sive sistere in se, & non existere in alio, tanquam partem in toto, neque trahi per unionem ad aliud, tanquam ad dignius totum: sed hoc totum convenit essentiæ Divinæ absolutæ, ùt præcisæ à relationibus: ergo. mi. habetur ex eo, quòd essentia Divina, utpote infinitè perfecta, non possit esse pars, neque existere in digniori. ma. prob. ex eo, quòd satis communiter sic explicetur *in tractatu de Incarnat.* subsistentia, quando agitur de suppoſito, præsertim ab iis, qui subsistentiam creatam constituunt in negatione unionis cum digniori, & ex hoc conceptu inferunt, quòd humanitas Christi non subsistat per subsistentiam propriam, sed per subsistentiam Verbi, tanquam dignioris.

Favent etiam huic conceptui (uti & ipsi huic conclusioni) SS. PP. S. Hieronymus *ep. 57. quæ est ad Damasum*, & *incipit: Quoniam vetusto* ait: *Una est DEI, & sola natura, quæ verè est; id enim, quod subsistit, non habet aliunde, sed suum est.* SS. Cyrillus Alexandrinus, & Anastasius Theopolitanus *tom. 4. Bibliothecæ Patrum in compendiaria orthodoxæ fidei explicatione* de essentia Divina (de qua ibi totus sermo) sic habent: *Quid est autem essentia? Res, quæ per se est, neque altero indiget ad hoc, ut ipsa subsistat.* S. Augusl. *l. 7. de Trinit. c. 4. sub finem* ait: *Hoc est DEO esse, quod subsistere*: & paulò post: *Omnis enim res ad seipsam subsistit, quanto magis DEUS.*

Agatho Papa in *epistola decretali, quæ habetur in Synodo VI. actione 4.* & inscribitur: *Pissimis Dominis:* incipit autem: *Omnium bonorum: ante medium* ait: *DEUM Patrem confitentes, DEUM Filium, DEUM Spiritum Sanctum: non tres Deos, sed unum DEUM, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum: non trium nominum subsistentiam, sed trium subsistentiarum unam subsistentiam.* Equidem recentiores editiones Conciliorum non legunt *unam subsistentiam*, sed *unam substantiam:* at non ideo satis probatum est, quòd priores editiones per errorem duntaxat habeant vocem *subsistentiam*; cùm tot auctores stent pro nostra sententia: itémque sine omni absurdo Pontifex potuerit intelligere, trium relationum unam subsistentiam, esse absolutam. Verum quidem est, nostram sententiam non ideo esse de fide; cùm non sit certum, an non error irrepserit: attamen est probabilior. Confir. Essentiæ Divinæ, utpote infinitè perfectæ, non debet negari perfectio, vel prædicatum ipsâ dignum, nisi positivè probetur, quòd ei non possit competere: atqui non potest positivè probari, quòd ei non possit competere perfectio, vel prædicatum subsistentiæ absolutæ: ergo.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones.

735. OB. 1. SS. PP. & Concilia, præsertim post litem compositam circa vocem *Hypostasis* (de qua *n. 731.*) non admittunt in DEO aliquam subsistentiam absolutam: ergo non debet admitti. Resp. Illa lis, teste Baronio, fuit jam agitata tempore S. Athanasii, *& circa annum 362.* quando S. Augustinus vix fuit puer: & S. Cyrillus adhuc junior est S. Augustino; Synodus etiam VI. primùm diu postea celebrata fuit. Equidem tempore S. Augustini cuique adhuc licebat loqui suo modo, dummodo in re conveniretur; & tandem consuetudine sola videtur obtinuisse significatio illius vocis, quam nunc habemus: quando autem id contigerit, & lis finita fuerit, non satis compertum est. Adversarii autem non ostendunt, subsistentiam absolutam fuisse negatam à PP. nec ante, nec post eam litem terminatam: imò, cùm eam admittant S. Thomas, Scotus, & alii, in SS. PP. lectione valde versati, non videntur isti eam ullo modo negâsse. In forma neg. ant. Quamvis fortè aliqui Patres eam positivè non asserant, tamen neque negant.

Si dicas, aliquos, ùt e. g. Sophronium, negâsse unam subsistentiam. Resp. esse manifestum, quòd isti subsistentiam acceperint pro personalitate; quia statim vocant personam, agúntque contra Sabellianos: verba Sophronii Patriarchæ Hierosolymitani *in ejus epistola, quæ refertur in Synodo VI. actione 11.* sunt ista. *Neque secundùm quod Trinitas unus DEUS est, & agnoscitur, & subsistentiæ tres pronuntiantur, & tres obsecrantur Personæ, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, dicitur coarctatus, sive compositus, vel confusus, & in unam seipsam colligens subsistentiam, in unámque coërcens non numerandam Personam (Sabellianorum ista est pravitas, in unam subsistentiam tres confundere subsistentias, & in unam Personam easdem tres conspergens Personas) ubi enim est Trinitas, ô impiissime, si in unam Personam secundùm vos Trinitas ipsa colligitur, & in unam concurrat confusibilem substantiam?* Unde nec Sophronius, nec alii, qui minùs, quàm iste, adversariis favent, loquuntur de subsistentia in nostro sensu accepta; neque opponuntur sententiæ nostræ; nam nos cum aliis SS. Patribus per subsistentiam absolutam non intelligimus Personam. Et certè SS. Patres, qui dicunt, naturam in se subsistere, non possunt per subsistentiam intelligere Personam; aliàs admitterent plures Personas, quàm tres in DEO: unde hi formaliter stant pro nobis: at illi, quos adversarii allegant, non stant contra nos.

Quòd autem SS. Patres ordinariè trium subsistentiarum meminerint, ratio est, (ùt ait Granados *sect. 6. loco cit. n. 733.*) quòd agant de subsistentia tantùm relativa, seu personali. Ubi nota, SS. PP. aliquando vocem *substantia* tribuere Personis, id quod adductis exemplis probat Granadus, præsertim ex *edicto Justiniani*, quod habetur *tom. 2. Conciliorum*, ubi dicitur, Trinitatem haberi *secundùm proprietates, vel substantias, sive Personas*; item ex S. Hilario *l. de synodis*, ubi *in §. Consequenter Evangelicæ*, qui desumptus est ex Concilio orientali, Antiochiæ celebrato, dicitur, nominibus Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti significari *propriam, uniuscujusque nominatorum substantiam, & ordinem, & gloriam, ut sint quidem per substantiam tria*: Hilarius autem subjungit: *Idcirco tres substantias esse dixerunt, subsistentium Personas per substantias edocentes:* attamen hæc vox *substantia*, sine addito prolata, frequen-

quentiùs sumitur pro essentia. Pariter etiam SS. Patres vocem *subsistentia* tribuunt essentiæ, quamvis sine addito prolata frequentiùs sumatur pro Personalitate: & hinc quoque SS. PP. ordinariè per eam vocem, sine addito prolatam, intelligunt relativam subsistentiam, etiam ex eo capite, quòd ordinariè agant contra Sabellium, qui unam tantùm in DEO Personam, seu subsistentiam relativam admittebat.

736. Ob. 2. Si datur subsistentia absoluta, dantur quatuor Personæ in DEO: hoc est contra fidem: ergo. Confir. Illa subsistentia esset saltem semipersona: hoc ipsum jam est absurdum: ergo. Resp. neg. ma. nam Persona præter subsistentiam dicit incommunicabilitatem: hæc incommunicabilitas in creatis habetur per ipsam limitationem naturæ, quæ non est capax identitatis cum pluribus, realiter distinctis: at in natura Divina, quæ ratione fæcunditatis est capax identitatis cum pluribus, habetur incommunicabilitas per Personalitatem, seu subsistentiam relativam. Addo, abstinendum ab his, vel similibus locutionibus: *Dantur in DEO quatuor subsistentiæ*, aut: *Datur quarta subsistentia*; quia, nisi talia verba restringantur, significant, dari quatuor subsistentias Personales, aut quartam, à tribus relativis realiter distinctam: quod utique falsum est. Ad confir. neg. ma. Sicut enim leo, quamvis habeat animalitatem, quam quoque habet homo, non dicitur semihomo: sic nec subsistentia absoluta, quamvis in aliquo prædicato conveniat cum Persona, non dicetur semipersona, nisi valde impropriè.

737. Dices. Subsistentia ista absoluta deberet iterum subsistere per relativas: hoc non potest admitti: ergo. prob. maj. Natura per illas subsistit: ergo etiam subsistentia illa absoluta, realiter, & virtualiter identificata. prob. etiam mi. Forma non potest recipere suum effectum formalem ab alia superaddita forma; nam albedo non potest fieri alba per aliam albedinem, nec actio per aliam actionem produci: ergo neque subsistentia una potest subsistere per aliam.

Resp. cum Granado *loco cit. n. 733. sec. 7. n. 41.* dist. ma. subsistentia absoluta deberet iterum subsistere per relativas, tantùm absolutè, neg. ma. deberet subsistere relativè, & incommunicabiliter. conc. ma. & dist. sic min. neg. conseq. ad prob. min. inprimis S. Thomas *cit. n. 733.* neg. ant. sed potest etiam distingui: forma non potest recipere effectum formalem, prorsus eundem, ab alia forma. om. ant. alium diversum, quamvis in aliquo genere cum priori convenientem. neg. ant. & conseq. Certè unio naturalis inter animam, & corpus Christi, licèt per se ipsam uniatur, tamen iterum unitur per unionem hypostaticam Divinitati; imò ipsa natura Divina, subsistens per subsistentiam Paternitatis, redditur etiam subsistens per subsistentiam Filiationis; quia scilicet Filiatio præter subsistentiam ùt sic, tribuit subsistentiam aliquam specificam, scilicet Personæ Filii: sic etiam, licèt natura Divina per seipsam subsistat absolutè, & communicabiliter, tamen potest per subsistentias relativas subsistere incommunicabiliter.

Ex quo præoccupatur alia objectio, quòd scilicet, vel subsistentia absoluta, vel subsistentiæ relativæ, essent superfluæ; nam nulla est superflua; cùm natura reddatur semper alia ratione subsistens, nempe per absolutam absolutè, per relativas relativè: quem utrumque modum subsistendi exigit natura Divina: sicut exigit subsistere, non tantùm per unam, sed per tres Personalitates. Neque etiam ex eo, quòd essentia Divina exigat adhuc tres subsistentias relativas, sequitur, quòd ipsa per se non sit subsistens; quia eas exigit, non præcisè, ut subsistat genericè: sed ut specificè, seu relativè, & incommunicabiliter subsistat, in tribus suppositis, quibus ratione fæcunditatis Divinæ exigit uniri. Retorsio iterum est clara in natura, subsistente per Paternitatem, & tamen adhuc exigente subsistentiam Filiationis.

738. Ob. 3. Subsistentia non potest esse communicabilis: ergo nulla absoluta potest dari in DEO. prob. ant. Subsistentia est forma, per quam aliquid sistit per se, & in se: ergo habens subsistentiam non potest subsistere in alio. Confir. Subsistentia creata est incommunicabilis alteri: ergo multò magis Divina. Resp. neg. ant. ad prob. om. totum. Sicut humana natura, habens suam propriam subsistentiam, sive positivam, sive negativam, dicitur subsistere in se, & non dicitur subsistere in sua subsistentia, ac multò minùs in alio: sic etiam natura Divina, seu absoluta subsistentia, habens tres Personalitates sibi debitas, non subsistit in his strictè loquendo, sed potiùs in se per ipsas: & minimè subsistit in alio. Si autem velis, id, quod per se, & in se sistit, non posse subsistere per aliam subsistentiam, tunc distinguitur, ùt superiùs, conseq. si sint subsistentiæ ejusdem ordinis, ac speciei. conc. secus. neg. nullo modo enim subsistentia est ita ultimus terminus naturæ, ut hæc non possit communicari alteri subsistentiæ (aliàs una subsistentia relativa excluderet alteram) sed tantùm, ut non possit communicari alteri, cum quo componat dignius totum. Ad confirm. retorq. arg. Subsistentia creata reddit naturam incommunicabilem etiam alteri subsistentiæ relativæ: ergo etiam Divina. In forma neg. conseq. Disparitas fundatur in ipsa infinita perfectione naturæ Divinæ, necessariò exigentis sistere in se, & non potentis trahi ad nobilius compositum, simúlque exigentis identificari cum tribus Personis.

739. Ob. 4. Si natura Divina independenter à relationibus est subsistens, posset ipsa immediatè assumere ad unionem hypostaticam aliam naturam, e. g. humanam: sed hoc est contra SS. Patres: ergo. Resp. cum Granado *loc. cit. n. 733. sec. 6. n. 36.* dist. ma. ipsa posset assumere aliam, ita, ut fieret una natura. neg. ma. ut tantùm fieret natura humana subsistens per Divinam. om. ma. & dist. sic mi. neg. conseq.

Patres negantes, naturam Divinam posse assumere naturam humanam, vel ipsi uniri, agebant contra Eutychem, qui volebat, unam tantùm in Christo esse naturam, sicut est una tantùm Persona: quod utique fieri non potest. Nam, vel natura Divina, vel humana, deberet corrumpi, ut inde nova fieret, sicut ex elementis dicitur fieri mixtum: atqui natura Divina corrumpi non potest: & quamvis humana corrumpi possit, non potest ex ea fieri Divina. Sed neque potest dici, quòd Divina, & humana natura

tura, conveniant in unam naturam, sicut anima, & corpus; nam natura Divina non potest esse forma, aut subjectum. Quòd autem tantùm possit fieri, ex natura Divina, & humana, aliquod subsistens, Patres illi non negârunt. Accedit, quòd, ùt ait idem Granadus, unio in subsistentia absoluta, non quidem immediatè esset unio in Persona (nam subsistentia absoluta, ùt dictum est, non esset Persona, nec suppositum, nec hypostasis, quæ in rationalibus pro eodem accipiuntur, & significant etiam incommunicabile) sed tamen mediatè; quia, si natura humana immediatè subsisteret in subsistentia absoluta, eo ipso etiam mediatè subsisteret in tribus Personis. videatur etiam Gormaz *de Incarnat. n. 718.*

740. Ob. 5. Juxta nos, antecedenter ad subsistentiam absolutam, natura jam esset subsistens, per suam existentiam perfectissimam, vel per suam simplicitatem: ergo daretur subsistentia ante subsistentiam, vel certè esset superflua subsistentia absoluta. Resp. 1. Si adversarii admittant, antecedenter ad Personalitates, jam naturam Divinam, ratione alicujus prædicati absoluti, dici posse subsistentem, tunc quoad rem jam nobiscum conveniunt: neque multùm litigabimus, an hoc prædicatum sit existentia, vel simplicitas, vel aliquid aliud: quamvis dici possit, quòd perfectissima existentia, in sua ratione formali, dicat tantùm perfectissimam actualitatem, non verò existentiam in se sistentem: item, quòd simplicitas dicat negationem compositionis, à qua adhuc aliquo modo formaliter diversa est ratio sistendi in se, vel, (ùt ait Molina *in. 1. p. q. 29. a. 2. disp. 3.*) ratio existendi independenter ab alio, cui inexistat, quæ est formalitas subsistentiæ. Sic etiam aliæ perfectiones absolutæ, radicaliter, non verò prorsus formaliter, inferunt hanc subsistentiam, ùt patebit consideranti.

741. Ob. 6. Juxta nos vera esset hæc propositio: *Deitas generat:* sed hæc est contra fidem, ùt habetur *C. Damnamus. de summa Trinitate*: ergo. prob. ma. Vera est ista propositio: *DEUS generat*: sed juxta nos DEUS, & Deitas sunt idem: ergo. Resp. esse de fide, quòd Deitas, & DEUS sint idem, ùt habetur in Concilio Rhemensi, contra Gilbertum Porretanum sic profitente: *Credimus simpliciter, naturam Divinitatis esse DEUM: nec aliquo sensu Catholico posse negari, quin Divinitas sit DEUS, & DEUS Divinitas.* Cur ergo non est vera propositio supradicta, etiam juxta adversarios? In forma neg. ma. ad prob. dist. maj. vera est propositio; quia sub nomine DEUS intelligitur DEUS Pater. conc. maj. non subintelligitur DEUS Pater. neg. maj. & dist. etiam. mi. sunt idem DEUS, & Deitas realiter. conc. mi. etiam virtualiter, ut non discrepent in aliquo prædicato. neg. mi. & conseq.

Optimè Angelicus *1. p. q. 39. a. 4. in corp.* ait, hoc nomen *DEUS* per se supponi pro natura communi (ex quo etiam confirmatur nostra conclusio) sed ex adjuncto determinari ejus suppositionem ad Personam: unde cùm dicitur: *DEUS generat*, ait Angelicus, supponi hoc nomen *DEUS* pro Persona, scilicet Patris. videatur etiam Granadus *in 1. p. tom. 3. tract. 11. disp. 2. & 3.* ubi docet, ex adjuncto prædicato debere colligi, an hæc vox *DEUS* supponat pro natura communi, an pro Persona, & quali. Ibidem docet, quòd hæc propositio sit vera: *Essentia Divina* (consequenter Divinitas) *creat, vel producit creaturas*; quia in Concilio Lateranensi *C. Damnamus.* dicitur: *Essentia, seu natura Divina, quæ sola est universorum principium, præter quod aliud inveniri non potest.* Molina quoque *in 1. p. q 29. a. 2. disp. 3. §. Nulla enim*: admittit essentiam Divinam, & *subsistere in seipsa*, & pariter *operari ùt quod.* Addendum ex Angelico *1. p. q. 40. a. 1.* sumpto simul *arg. 3.* & responsione ad idem, seu *ad 3.* non verè dici: *Paternitas est generans.* Idem S. D. *in 1. dist. 33. a. 4. in corp.* asserit, esse impropriè dictum: *Paternitas creat*: sicut &: *Paternitas generat*; quia, ùt ait, actiones sunt suppositorum; proprietates autem, seu Personalitates, non sunt suppositæ; quia non sunt concreta, nec Personæ, sed tantùm Personalitates. Unde tantùm dicendum: *Pater generat*: & idem est de hac propositione: *Paternitas intelligit*: ùt observat Granadus *modò citatus disp. 3. num. 3.*

ARTICULUS IV.

Quare potiùs Processio secundæ Personæ sit Generatio, quàm Processio tertiæ?

742. Fide certum est, secundam in Divinis Personam, seu Verbum generari; nam *psalmo 2. v. 7.* dicitur. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodie genui te*: quæ, & similia plura, literaliter esse accipienda, est sensus omnium Conciliorum, & PP. atque totius Ecclesiæ. Fide item certum est, tertiam Personam, seu Spiritum S. non generari; quia sæpissime Christus vocatur in Scripturis *Unigenitus*. e. g. *Joann. 1. v. 18. Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris.* Et licèt Salomon etiam vocetur *Prov. 4. v. 3. Unigenitus coram matre*: hæc ipsa tamen verba non significant simpliciter unigenitum, sed tantùm dilectum instar unigeniti à matre sua. Quando autem Christus vocatur *primogenitus* (qui videtur debere habere fratres) Suarez *l. 11. de Trinit. c. 5. n. 2.* ait, communiorem esse interpretationem, quòd vocetur primogenitus ùt homo: éstque hæc iterùm mens omnium Catholicorum; hinc processio Filii vocatur *generatio*: at verò processio Spiritûs S. termino generali, quasi appropriativè, vocatur *processio*, ferè sicut Angeli infimi chori vocantur simpliciter Angeli.

743. Jam verò discriminis hujus, inter unam, & alteram processionem, rationem dare perspicuam, & adæquatam, omnino non possumus. Et hoc apertè fatentur SS. PP. apud Granadum *in 1. p. tom. 3. tr. 2. disp. 5. sect. 3.* ex quibus S. Aug. *l. 3. contra Maximinum c. 14. sub initium* ait, *Quid autem inter nasci, & procedere interfit, de illa excellentissima naturâ loquens, explicare quis potest?* & post pauca: *Distinguere autem inter illam generationem, & hanc processionem, nescio, non valeo, non sufficio.* Sed & difficile est, tantùm aliquam pro captu nostro rationem congruam discriminis hujus afferre. Unde Haunoldus meritò improbat eorum studium, qui toti sunt

in

in refutandis aliorum sententiis: quod in materia adeò obscura cuique facile est: potiùs igitur plures rationes afferemus, quæ, si non seorsim, saltem simul, mereantur prudentem assensum.

744. Intelligitur autem hîc non generatio physica, seu eductio ex subjecto, quæ utique non competit Filio DEI, ùt vel ipsi Ariani sunt fassi, teste S. Augustino *l. 3. contra Maximin. c. 14.* sed intelligitur *Generatio viventis*, quæ definitur cum S. Thoma *1. p. q. 27. a. 2. in corp. Origo viventis à vivente, principio conjuncto, in similitudinem naturæ.* Est autem processio Spiritûs S. origo viventis à vivente, ùt patet: & quidem à principio conjuncto; per hoc enim intelligitur, quòd producens communicet producto aliquid de sua substantia: & utique Spirator activus communicat Spiritui S. suam substantiam. Quare huic processioni debent non congruere particulæ *in similitudinem naturæ*: cùm autem Spiritus S. etiam habeat per identitatem eandem naturam Divinam, quam habet Filius, videtur difficile, cur hic, non verò ille, procedat in similitudinem naturæ.

745. Primum igitur discrimen, seu ratio, quare secundæ Personæ processio sit generatio, non verò tertiæ, est; quia Filius procedit ab uno, & non à duobus, & sic procedit in similitudinem producentis unius. Hanc rationem insinuat S. August. *l. 15. de Trinit. c. 27.* ubi ait, nullum filium esse duorum, nisi patris, & matris: Spiritum S. autem non procedere à duobus, tanquam patre, & matre, adeóque non esse filium. Eandem rationem adstruit S. Anselmus *in Monologio c. 53.* atque etiam amplectitur Magister Sententiarum *l. 1. dist. 13. §. 1.* Antonius Perez *de SS. Trinitate disp. 3. c. 1.* eandem quoque adducit, & ulteriùs sic explicat.

Quotiescunque ad generationem alicujus prolis concurrit duplex persona, tunc utraque tribuit aliquid proli diversum, scilicet aliam partem pater, aliam mater: & proles ratione illius fit similis patri, ratione alterius fit similis matri: adeóque procedit in similitudinem duorum. Cùm igitur Spiritus S. necessariò à duobus procedat, deberet ab uno aliud accipere, quàm ab altero, si generaretur: at non aliud, sed eandem naturam accipit ab utroque: ergo. Aliud est, si ad generationem tantùm una persona concurrit; quia tunc generatus tantùm ab una debet aliquid accipere, eíque esse similis, ùt contigit in generatione Christi temporali, & æterna. Huic explicationi opponit Granadus *loc. cit. n. 743. sec. 3.* cùm in generatione Divina multa sint diversa à creata, posse adhuc interrogari, cur in Divinis non possit dari generatio à duobus, quin unus sit Pater, altera Mater.

746. Alterum discrimen affert S. Thomas *1. p. q. 27. a. 2. & 4. in corp.* ubi docet, Verbum generari; quia procedit *per modum intelligibilis actionis*, quæ actio, seu conceptio, est similitudo rei intellectæ: at verò Spiritus S., ùt ait, procedit *per modum amoris*, qui non est similitudo cum re, sed impulsus, seu motio ad rem: & hinc ista processio non est in similitudinem. Hanc sententiam plures amplectuntur, & fusè exponit Granadus *loc. cit. n. 743.* Ad ejus meliorem intelligentiam noto, quòd, quamvis Filius, & Spiritus S. accipiant eandem naturam Divinam, & per hanc non sit unus similis præ altero: tamen non eodem modo procedant in similitudinem naturæ; quia hoc, ùt ait Suarez, significat, habere similitudinem in natura, non quomodocunque, sed ex vi processionis suæ, seu per productionem formaliter assimilativam, qualis est processio per intellectum, non verò per voluntatem; quia operatio intellectûs per se tendit formaliter ad terminum similem suo principio adæquato, id est, intellectui, ùt completo per objectum ipsi conjunctum, vel se ipso immediatè, vel per speciem vicariam sui.

747. Si dicas, intellectum, & voluntatem in DEO esse realiter, imò virtualiter idem, adeóque, si Filius per intellectum procedat, per eundem procedere etiam Spiritum S. Resp. ab eodem principio posse produci realiter diversa. Certè eadem anima humana producit cognitiones, & volitiones, quæ inter se plurimùm differunt: unde quidem tam Filius, quàm Spiritus S. procedunt per intellectum, realiter sumptum, sed non per ipsum, ùt formaliter sumptum; quia Spiritus S. non procedit ùt intellectio, sed ùt amor.

Si urgeas, tamen etiam Spiritum S. habere identificatam sibi intellectionem Divinam, adeóque etiam procedere ùt intellectionem. Resp. non sufficere præcisè identitatem cum intellectione (nam etiam natura habet identitatem cum illa, quin ita procedat) sed requiri identitatem, realem, & virtualem, cum relatione, specialiter procedente per intellectionem, seu cum Verbo: ab hoc autem Spiritus S. realiter distinguitur: natura verò Divina saltem virtualiter. videantur dicta in simili *n. 726. & seq.*

748. Si autem ulteriùs quæras, unde probetur, quòd secunda Persona procedat specialiter per intellectum, tertia verò per voluntatem. Resp. hoc probari 1. omnibus illis Scripturæ locis, in quibus vocatur Verbum, non vocale, & accidentale, sed mentale, & substantiale, utpote identificatum intellectui Divino. 2. ex iis, in quibus Spiritus S. vocatur amor, & charitas, quæ spectant ad voluntatem: nunquam autem in Scripturis Spiritus S. vocatur Verbum, sed solus Filius. 3. ex omnibus SS. PP. & Conciliis, quibus hæc est certissima fidei veritas. S. Basilius quidem *l. 5. contra Eunomium c. 11.* scribit, quòd Spiritus S. sit Verbum Filii: sed, ùt ait S. Thomas *1. p. q. 34. a. 2. ad 1.* est locutio impropria, & figurata, per quam scilicet omne id potest dici verbum alicujus, quod est ejus manifestativum: Spiritus S. autem Filium manifestat.

Hæc differentia inter generationem Filii, & spirationem Spiritûs S. assignata, præter auctoritatem Angelici, etiam pro se habet auctoritatem SS. PP. qui generationem Filii ordinariè deducunt ex eo, quòd sit Verbum, consequenter similitudo, & imago Patris &c. Et hinc valde probabilis, & magni ponderis hæc sententia est. Sed fortè tamen adhuc illi objici potest, hac ratione tantùm dici, generationem esse specialem modum procedendi per intellectionem, per quam, realiter saltem sumptam, etiam procedit Spiritus S., & sic non afferri determinatum aliquod, & magis explicitum prædicatum, in quo dif-

differant hæ duæ processiones: videatur Derkennis *tract. de Trinit. disp. 4. c. 4. §. 2.*

749. Tertium discrimen inter processionem Filii, & Spiritûs S. affert S. Bonaventura *in 1. dist. 13. a. 1. q. 2. ad 1.* Richardus à S. Victore, Major, Alensis, Hurtadus, Derkennis *tract. de Trinit. disp. 4. c. 4. §. 3.* Platelius, Zuniga, & alii (quos citat, & approbat Haunoldus *l. 1. n. 720.*) & adhuc alii, præsertim Recentiores, qui dicunt, ideo Filium generari; quia procedit in similitudinem naturæ ùt fæcundæ: seu, quia accipit naturam ùt fæcundam, sive productivam alterius Personæ: quo modo naturam non accipit Spiritus S. habet tamen Pater Divinus, atque communicat Filio: adeóque Filius magìs procedit in similitudinem naturæ cum Patre.

Declaratur, & probatur ulteriùs ex Derkennis *loco modò citato.* Similitudo naturæ, quam in humanis accipit per generationem Filius, importat fæcunditatem; si enim filius non posset per se ex natura sua (aliud est, si per accidens tantùm impediatur) producere alium hominem, utique non esset similis suo Patri in natura; at verò, ùt rectè observat idem Auctor, in humanis generatio filii in similitudinem naturæ involvit duplicem imperfectionem, scilicet primò, quòd non tantùm Pater, & Filius sint similes in natura; sed etiam naturæ sint similes; ex quo infertur, naturas esse realiter distinctas: in Divinis autem non datur natura similis, sed tantùm Pater, & Filius, similes in natura; quia datur identitas naturæ. Secundò, quòd in humanis filius possit generare alium filium: non item in Divinis; cùm filiatio sit immultiplicabilis: &, si Filius in Divinis posset generare alium filium, eo ipso necessariò generaret: cúmque hic iterum posset generare, adeóque necessariò generaret alium, sequeretur infinitas filiorum: quod est absurdum. Demptis autem istis duabus imperfectionibus, manet conceptus generationis, etiam generationi Divinæ conveniens, *Origo viventis à vivente, principio conjuncto, in similitudinem naturæ fæcundæ.*

750. Hæc sententia videtur etiam esse S. Basilii *l. 5. contra Eunom. c. 12.* ubi docet, Spiritum S. non esse Filium; quia ex eo alius non procedit: itémque Patrum Latinorum in Concilio Florentino, cujus sessione ultima, & primis literis, quibus Latini sententiam suam, de processione Spiritûs S. ex utroque, Græcis transcripserunt, sic habetur: *Nam credentes S. Spiritum ex Filio nequaquam procedere, necesse est, ut intelligant, Spiritum ex solo Patre procedere, ac consequenter non esse Filium:* quæ postrema verba non possunt intelligi, quasi dicta de Spiritu S. nam hac ratione intellecta non potuissent Græcis objici, tanquam absurdum aliquod, quod deberent admittere; cùm verissimum sit, Spiritum S. non esse Filium.

Imò, si voluissent Latini ea verba de Spiritu S. intelligi, debuissent dicere: *& consequenter esse Filium.* Sunt quidem aliqui, qui asserunt, textum mendosum esse, ac particulam *non* per errorem adjectam: sed Vasquez *in 1. p. tom. 2. disp. 147. c. 3.* eos refutat ex eo, quòd illa particula negativa in omnibus exemplaribus habeatur: Unde verba illa intelligenda sunt de ipso Filio, quasi diceretur: si Spiritus S. à solo Patre procedit, non datur Filius; hoc autem idem est, ac dicere, de ratione Filii esse, accipere naturam ùt fæcundam.

Addit Platelius *p. 1. n. 248.* certum esse, quòd Filius accipiat naturam ùt fæcundam: incertum autem, an processio ad intra per intellectum sit magìs formaliter, & magìs per se, in substantialem naturæ similitudinem, quàm processio per voluntatem: adeóque hanc sententiam priori præferendam. Idem adjungit *n. 249.* Patres, qui frequenter docere videntur discrimen secundo loco ex S. Thoma adductum, huic tertio discrimini posse accomodari, dicendo, quòd ideo secunda Persona procedat in similitudinem, seu ùt imago patris; quia accipit naturam ùt fæcundam, & ideo accipiat naturam ùt fæcundam; quia origine est prior Spiritu S. ideo autem sit prior; quia procedit per intellectum, seu ùt Verbum. Tandem *n. 250.* non malè concludit, priorem, id est, secundam sententiam, esse communiorem, posteriorem verò, seu tertiam, esse faciliorem, &, attenta sola ratione, probabiliorem.

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones.

751. OB. 1. Productio muli est generatio: sed non est in similitudinem naturæ: ergo hæc similitudo non requiritur ad generationem. Resp. 1. cum Granado *in p. 1. tom. 3. tr. 2. disp. 5. sect. 1. n. 1.* neg. ma. Sic etiam in sententia eorum, qui negant, omnia animalia nasci ex seminibus, quando nascuntur vermes ex homine, vel equo, non est generatio vitalis; quia non est in similitudinem naturæ. Qui admittunt, mulum vitaliter generari, dicunt, non requiri similitudinem in specie infima; at neque sufficere in specie quavis subalterna, sed requiri similitudinem in specie propinqua infimæ, vel talem, qualis datur inter mulum, & equum, aut asinum.

Verùm ex alio etiam capite videtur mulus non propriè generari; quia non est fæcundus: quòd tamen requiritur, si subsistere debet discrimen *n. 749.* assignatum. Respondet tamen Derkennis *tract. de Trin. disp. 4. c. 4. n. 27.* quòd, vel muli per se sint fæcundi, quamvis per accidens hìc impediantur (sicut e. g. leones ex defectu calidioris regionis in Germania, imò fors in Europa tota, non generant: & sanè Vasquez *in 1. p. tom. 2. disp. 113. c. 1. n. 8.* ex Theophrasto tradit, mulos in Asia frequenter generare) vel, si fæcundi non sint, non generentur vitaliter, sed tantùm in aliquo sensu physico, scilicet producantur ex subjecto.

752. Ob. 2. Verbum non est simile Patri in natura: ergo non generatur. prob. ant. Verbum habet eandem naturam, & non similem; nihil enim est simile sibi ipsi: ergo. Confir. Verbum non est simile cognoscenti, sed cognito: ergo non est simile Patri, qui cognoscit, sed objecto, quod cognoscitur. Resp. cum Haunoldo, & aliis, neg. ant. ad prob. conc. ant. neg. conseq. Non debet dari similitudo naturæ, sed tantùm producentis, & producti in natura: sic, si eadem albe-

do esset replicata in duplici muro, tamen muri essent similes, quamvis albedo non esset similis sibi ipsi. In creatis quidem etiam natura generati est similis; quia non potest natura identificari pluribus: non autem in Divinis ob contrariam rationem.

Ad confir. om. ant. neg. conf. Objectum cognitum est etiam Pater: nec tamen propterea etiam Pater est Verbum; quia ad Verbum, & imaginem, maximè naturalem, non sufficit similitudo: sed debet simul dari productio, vel processio ab eo, cujus est imago. vide Suarez *de Trinit. l. 9. c. 9. n. 1. 2. & 5.* Nota insuper, quòd productio hujus Verbi sit formalissimè productio Verbi loquentis objectum, realiter identificatum cum intelligente, adeóque hoc Verbum formalissimè vi suæ productionis sit simile intelligenti, seu Patri.

753. Dices. Principium productivum Verbi completum est sola essentia Divina; nam potentia cognoscendi, & objectum, & species, quæcunque datur, est essentia Divina: ergo Verbum deberet esse simile essentiæ Divinæ: atqui non potest huic esse simile; cùm sit identificatum: ergo. Resp. dist. ant. principium ùt quo est essentia. om. ant. principium ùt quod. neg. ant. & conseq. dein conc. subsumptum, & neg. conseq. Verbum debet esse simile Personæ producenti, seu principio ùt quod, quod præter principium formale, seu productivum ùt quo, dicit insuper Personam producentis, cui debet esse similis Persona producta. Dixi: om. ant. quia, an principium ùt quo, seu potentia productiva, dicat, præter naturam etiam Personalitatem, saltem ùt conditionem, seu complementum necessarium: vel, an dicat solam naturam cum negatione productionis, videri potest apud Suarez *l. 6. de Trinit. c. 5.*

754. Ob. 3. Similitudo ratione intellectionis, vel imaginis, quam habet Verbum cum Patre, est tantùm similitudo intentionalis: sed hæc non sufficit ad generationem: ergo. prob. ma. Cognitio, qua Angelus cognoscit seipsum, est similitudo intentionalis Angeli, & tamen non generatur eo in sensu, in quo loquimur: ergo. Resp. neg. ma. est enim similitudo naturalis, seu in natura; cùm Verbum habeat eandem naturam, quam Pater, & quidem vi productionis, tendentis ad producendum suppositum habens eandem naturam. ad prob. conc. ant. neg. conseq. quia illa cognitio non habet eandem naturam cum Angelo: nec est suppositum substantiale vivens, productum à supposito substantiali vivente.

755. Ob. 4. Spiritus S. est magis similis Patri Divino, quàm quivis filius humanus patri humano: ergo etiam est filius. Respondent 1. ij, qui secundum discrimen assignant, dist. ant. Spiritus S. est magis similis materialiter, & in facto esse. conc. ant. formaliter, & velut in fieri. neg. ant. & conf. Licèt Spiritus S. sit similior in hoc, quòd non tantùm similem, sed eandem habeat naturam, tamen non est tam similis formaliter, seu ratione processionis; nam generatio filii humani ex sua natura formaliter tendit ad assimilationem filii cum patre: non autem processio Spiritûs S. tendit ad assimilationem, sed est quidam impulsus vitalis.

Nec verum est (quod aliqui hîc opponunt) in humanis generationibus sufficere quamcunque similitudinem; nam debet esse aliqua peculiaris, præ similitudine cum aliis hominibus, ab hoc Patre non generatis: & hinc intervenit communicatio alicujus partis generantis: quæ communicatio est apta inducere peculiarem similitudinem, & secum fert actionem, specialiter tendentem ad similitudinem geniti cum generante. Resp. 2. ad hanc objectionem, qui tertium discrimen assignant, neg. ant. quia filius in humanis accipit naturam ùt fæcundam.

756. Ob. 5. Verbum non est simile Patri in fæcunditate: ergo discrimen assignatum est nullum. prob. ant. Verbum non potest generare: ergo. Confir. Fæcunditas in Divinis nihil dicit præter naturam Divinam, & Paternitatem ex una, & Filiationem ex altera parte: atqui Pater non est similis Filio in Filiatione: ergo tantùm est similis in natura: ergo ratione fæcunditatis non est magis similis Filio, quàm Spiritui S., cui etiam est similis in natura. Resp. neg. ant. ad prob. neg. conseq. Verbum est simile Patri in fæcunditate possibili, non verò impossibili, adeóque non in fæcunditate generandi, sed spirandi. vide *num. 749.*

Ad confir. Respondet Derkennis *tr. de SS. Trinitate disp. 4. c. 4. n. 29.* neg. maj. & dicit, quòd fæcunditas dicat spirationem activam, quæ determinat naturam in Patre, & Filio ad fæcunditatem: sed, quia libenter vito novas quæstiones, qualis hîc oriretur, an scilicet spiratio activa spectet ad virtutem spirandi: an tantùm eam consequatur, quorum prius vult Derkennis *loc. cit.* posterius autem Suarez *l. 11. de Trinitate c. 6. n. 4.* om. ma. dist. mi. Pater non est similis in Filiatione, hoc est, in omnibus ejus prædicatis. conc. mi. in prædicato determinantis naturam ad esse fæcundam. neg. mi. & conseq. cùm enim hoc prædicatum *determinantis naturam ad fæcunditatem*, seu ad tribuendam denominationem fæcundi, conveniat tam Paternitati, quàm Filiationi, istæ sunt inter se quoad hoc similes, & ratione hujus magis similes, quàm spiratio passiva, cui hoc prædicatum non competit. Quòd autem Spiritui S. sit realiter identificata fæcunditas naturæ, non probat, quòd etiam ipse denominetur, aut sit fæcundus; tum quia Spiritus S. virtualiter ab ea distinguitur; tum quia non est capax ejus denominationis, ratione suæ Personalitatis, non potentis aliquid ad intra producere.

757. Ob. 6. Priùs innotuit Filius DEI, quàm Spiritus S. ùt loquuntur SS. PP. ergo fæcunditas non est de conceptu Filii. prob. conseq. aliàs debuisset statim cognosci terminus fæcunditatis, scilicet Spiritus S. Confir. Similitudo Divinarum Personarum non est notionalis, sed essentialis: ergo non involvit fæcunditatem, quæ aliquid notionale involvit. Resp. dist. ant. priùs innotuit Filius, quàm explicitè innotuerit Spiritus S. conc. ant. quàm hic implicitè innotuerit. neg. ant. & conseq. ad prob. dist. eodem modo ant. & neg. conseq. Sæpe aliquid innotescit, quin explicitè innotescant omnia ejus prædicata, aut cur tale, vel tale prædicatum ei conveniat: adeóque etiam potuit innotescere Filius; sed tamen nondum clarè, ob quam rationem ei hoc prædicatum conveniat, an ob fæcunditatem, an

ob

ob aliam rationem, de quo adhuc disputatur. Ad confir. dist. ant. non est notionalis similitudo communis omnibus tribus Personis. conc. ant. similitudo tantùm communis duabus Personis. neg. ant. & conseq. De similitudine autem communi, seu essentiali loquitur S. Thomas *1. p. q. 35. a. 2.*

Agitari hîc etiam solet Quæstio, an, si Spiritus S. non procederet à Filio, esset ab hoc realiter distinctus. At quia hæc quæstio non est contenta in Elencho, & Tractatus hic aliàs non est parvæ molis, breviter tantùm pro aliquali notitia dico, verosimiliùs Spiritum S. in eo casu non fore distinctum à Filio; quia in Divinis non admittitur realis distinctio, ubi non datur oppositio producentis, & producti, qualis in illo casu non daretur inter Filium, & Spiritum S. Neque tunc esset eadem generatio Filii, quæ nunc datur; cùm Filius non acciperet naturam ùt fæcundam, seu conjunctam cum spiratione activa: nec essent duæ processiones, sed una tantùm, per intellectum, & voluntatem simul: sicut suo modo, non per productionem realem, sed tantùm per formalem, seu per emanationem aliquam metaphysicam, ab intellectu, & voluntate, realiter identificatis, emanant cognitio, & volitio DEI, realiter identificatæ: & sicut in homine ab intellectu, & voluntate, juxta nostra principia realiter identificatis, id est, à tota anima, procedit quælibet actio vitalis. Plura, qui cupit, adeat Ruizium, vel Suarezium.

QUÆSTIO III.

De Distinctione inter Prædicata DEI Absoluta, & Relativa.

ARTICULUS I.

An detur distinctio plùs quàm formalis inter prædicata absoluta, & necessaria DEI.

758. HAnc quæstionem ex Disputatione prima, ubi aliàs solet tradi, in hanc quintam transtuli, ut simul agi queat de utraque distinctione, tam absolutorum inter se, quàm relativorum inter se, itémque de distinctione relativorum ab absolutis, & contingentium à necessariis. Quid autem sint hæc prædicata, & quid discriminis inter illa sit, diximus *n. 99.* Jam, ut à facilioribus incipiamus, prima conclusio sit circa distinctionem absolutorum inter se.

Dico itaque cum communi nostrorum. Inter prædicata absoluta, & necessaria DEI non datur distinctio nisi purè formalis; adeóque nulla de iis verificantur prædicata contradictoria. Dixi: inter prædicata absoluta, aut necessaria; quia, quid sentiendum de relativis, aut contingentibus, postea trademus. Conclusio autem probatur: Distinctio plùs quàm formalis, vel etiam talis, ut verificentur prædicata contradictoria, infert mysterium aliquod, simile mysterio SS. Trinitatis, imperceptibile nostro intellectui, viribus suis relicto: ergo non debet admitti, nisi, aut fides, aut saltem ratio efficacissima, cogat: atqui neutra nos cogit, ùt patebit ex solutione objectionum: ergo. Unde tantùm admittenda est distinctio formalis, rationis ratiocinatæ, seu cum fundamento in re: non quidem cum fundamento, vi cujus possint suscipi contradictoria: sed vi cujus intellectus humanus possit per diversos conceptus præcisivos diversimodè cognoscere Divinam naturam, e. g. ùt potentem omnia producere, adeóque formaliter omnipotentiam: vel ùt conscium rerum omnium, seu formaliter omniscientiam &c.

759. Ob. 1. Verum est dicere: Misericordia DEI non est justitia DEI: ergo verificantur contradictoria. Confir. 1. Plùs distinguitur DEUS justus, & misericors, quàm justus, & justitia: sed ista distinguuntur formaliter: ergo illa plùs, quàm formaliter. Confir. 2. Ordo non datur sine distinctione plùs, quàm formali: sed in DEO datur ordo: ergo. prob. mi. In creatis datur ordo, & est perfectio: ergo magis datur in DEO. Resp. neg. ant. Propositio hæc, ita simpliciter prolata, non est vera: sed tantùm vera est, si limitetur, additâ particulâ *formaliter*.

Ad 1. confir. om. ma. dist. mi. ista distinguuntur formaliter distinctione rationis ratiocinantis. conc. mi. rationis ratiocinatæ. neg. min. & cons. Explicatio non additur; quia supponitur nota ex Logica. Addo tantùm, etiam distinctionem rationis ratiocinatæ unam esse majorem, quàm alteram, sed adhuc intra limites distinctionis formalis; quia scilicet unum objectum potest præbere intellectui humano majus fundamentum, quàm alterum, in ordine ad diversos conceptus. Ad 2. confir. dist. ma. ordo realis non datur sine distinctione plùs, quàm formali. conc. maj. ordo purè formalis, & solùm in conceptu. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. ad probationem dist. ant. in creatis, inter quæ datur realis distinctio, datur ordo realis. conc. ant. inter quæ tantùm datur distinctio formalis. neg. ant. & conseq. Nec tamen in DEO est aliquid inordinatum; hoc enim significat privatum ordine debito: DEO autem, nec ordo realis debetur, nec ipse est ejus capax quoad prædicata necessaria &c.

760. Ob. 2. DEUS est cognitio sui, & objectum suum: sed objectum debet esse pro priori ad cognitionem, adeóque plùs, quàm formaliter, ab ista distinctum: ergo. Confir. DEUS est cognitio, & volitio sui absoluta, & necessaria: sed cognitio est prior naturâ ad volitionem: ergo. prob. mi. nihil volitum, quin præcognitum: ergo. Resp. neg. mi. Potest cognitio habere seipsam pro objecto. Sic statim docemur in summulis, quòd se ipsam pro objecto, saltem inadæquato, habeat hæc cognitio: *Omnis intellectio est actus vitalis.* Quare sufficit, objectum esse formaliter prius. Ad confir. dist. mi. cognitio est prior naturâ in creatis. conc. mi. in Divinis. subdist. est prior formaliter. conc. min. plùs, quàm formaliter. neg. min. & conseq. ad prob. dist. ant. nihil volitum, quin præcognitum, hoc est, formaliter priùs cognitum. conc. ant. plùs, quàm formaliter priùs cognitum. neg. ant. & conseq. Plura vide *n. 555.*

761. Ob. 3. DEUS intelligit per intellectum: non intelligit per voluntatem: ergo dantur prædicata contradictoria: Confir. Cognitio DEI fertur in peccatum: volitio DEI non fertur in peccatum: hæc sunt iterum contradictoria: ergo. Resp. dist. 2. p. ant. DEUS non intelligit per voluntatem, realiter acceptam. neg. ant. per voluntatem, formaliter acceptam. conc. ant. & neg. conseq. Sic etiam homo intelligit per animalitatem, realiter acceptam, & sentit per rationalitatem, realiter acceptam, sine ulla contradictione: sed non intelligit homo per animalitatem, formaliter acceptam, ùt suppono notum ex Logica.

Ad confir. dist. eodem modo ma. & mi. & nego consequentiam. Hoc argumentum est simillimum illi de actu contritionis, quod in Logica ad nauseam ventilari solet: scilicet, tam cognitio, quàm volitio DEI, realiter sumpta, fertur in peccatum, denominando illud cognitum, non amatum; ad hoc enim, ut denominet amatum, non sufficit quæcunque tendentia; sed requiritur tendentia specialis, vi cujus actus amplectatur motiva, impellentia ad complacendum sibi in peccato: quæ tendentia est longè remota ab actu contritionis in homine, & longissimè ab omni actu Divino.

762. Ob. 4. Pater producit Filium per intellectum, & non per voluntatem: ergo de his verificantur contradictoria. prob. ant. Si Pater produceret Filium per voluntatem, tunc Filius esset volitio, & de linea volitiva: sed hoc est falsum: ergo. Confir. Filius est realiter identificatus cum volitione: ergo, si etiam producitur per voluntatem, erit de linea volitiva: quod tamen competit soli Spiritui S. Resp. neg. 2. membrum antece. in sensu reali acceptum. ad prob. dist. ma. si Pater produceret Filium per voluntatem, tantùm realiter acceptam. neg. ma. si per eam formaliter acceptam. conc. ma. & mi. ac neg. conseq. Ad confir. iterum nego consequentiam. Scilicet potest eadem realiter causa, vel idem principium, producere realiter diversa, & ab his etiam diversas denominationes accipere. videantur dicta *n. 747.* ubi plura in hanc rem diximus. videantur etiam dicta *n. 551.* ubi explicatum, quomodo prædicata aliqua habeantur adjectivè, alia substantivè &c. Ex his inferes, neque admittendas esse inter prædicata absoluta, & necessaria DEI, præcisiones objectivas; quia non potest realiter cognosci unum, quin realiter cognoscatur & alterum: uti scilicet communiter nostri docent de animalitate, & rationalitate in homine. Reliqua, quæ hîc objici possent, aut jam sunt nota ex Logica, aut inferiùs meliùs declarabuntur.

ARTICULUS II.

Explicatio multiplex Identitatis, & Distinctionis in Divinis.

763. Multiplex assignatur divisio distinctionis; alia enim est *distinctio realis*, alia *formalis ex natura rei*, alia *virtualis*, alia *purè formalis*, & hæc vel *rationis ratiocinantis*, vel *rationis ratiocinatæ*. quæ omnia supponerem ex Logica nota, si ibi explicarentur hi termini, non tantùm, prout affirmantur, vel negantur de creatis, sed etiam prout affirmantur de Divinis, de quibus sæpe aliter loquendum. Juxta quosdam *Distinctio realis est dissensus in aliquo prædicato intrinseco*: at hoc, quanquam verum sit in creatis, negatur à plurimis in Divinis; nam, ajunt, Pater, & natura Divina realiter identificantur, quamvis in aliquo prædicato dissentiant. Et hinc etiam videtur, difficulter posse admitti, saltem non sine adjecta expositione, illa definitio distinctionis realis *Negabilitas unius de altero in recto*; nam videntur aliqua prædicata in Divinis esse negabilia de natura; cùm tamen nullum possit esse realiter distinctum, ùt ex dicendis patebit.

P. Ulloa *in sua Logica majore disp. 1. c. 1. num. 4.* asserit, ea distingui realiter, *quæ, independenter ob omni operatione intellectûs, talia sunt, ut etiamsi existerent in rerum natura, non posset unum affirmari de altero.* Supponit autem hic Author, ea, quæ nondum existunt, e. g. possibilitatem, & existentiam Antichristi, non identificari, strictè loquendo; hinc ait, ea negativè distingui. Idem Author *cit. c. num. 1.* sic ait: *Identitas realis est unitas, seu indivisibilitas in esse . . . . Distinctio realis est multiplicitas, seu divisibilitas in esse*: item *disp. 1. c. 2. n. 70.* inquit: *Identitas realis in genere consistit in eo . . . . quòd extrema, quæ identificata dicuntur, habeant unicam, simplicem, atque indivisam essentiam à parte rei, quin extrema identificata habeant ullam actualem inter se distinctionem.*

764. Mihi tamen convenienter videtur posse definiri identitas realis, prout abstrahit ab identitate in creatis, & Divinis, *Affirmabilitas determinata unius de altero in recto, vel in concreto, vel saltem in abstracto, metaphysicè accepto*, sivè, ùt paulò aliis terminis dictum est *num. 551. vel adjectivè, vel substantivè*: hoc est, ut vel per modum adjectivi possit prædicari: e. g. *Natura Divina est communicabilis tribus*: vel saltem per modum substantivi, seu formæ metaphysicæ: e. g. *Natura Divina est generatio*; hæc enim propositio vera est, quamvis vera non sit ista: *Natura Divina est generans.*

Ubi tamen adverte, prædicationem per modum substantivi non satis exactè exponi, dicendo, *Paternitas est id, volitio est id &c.* quamvis enim aliquando pro aliqua objectione solvenda ea responsio sufficiat, universaliter tamen falsum est, illam prædicationem per particulam *id &c.* sufficere ad identitatem realem; nam vera est hæc propositio: *Pater est id, quod est Filius*: quin detur identitas realis inter Patrem, & Filium. Unde meliùs dicitur: *Pater, vel Paternitas est communicabilitas cum tribus: volitio est absoluta necessitas existentiæ Divinæ.* Hæc definitio identitatis videtur mihi saltem evitare aliquas tricas, ortas ex eo, quòd quidam velint aliqua prædicata esse contradictoria, alii non, de quo fortè inferiùs.

765. Supposita hac definitione identitatis, rectè definitur distinctio realis, quòd sit *Negabilitas determinata unius de altero in recto, tam in concreto, quàm in abstracto metaphysico*: hoc est, ut possit negari alterum tam ùt substantivum, quàm ùt adjectivum. Et sic Pater in Divinis

potest

potest negari de Filio; nam verum est: *Pater non est Filius:* item etiam: *Pater non est Filiatio.* Dixi: in abstracto metaphysico, sive quando forma est metaphysica, quæ scilicet realiter identificatur cum concreto; nam si substantivum esset tantùm forma physica, non requireretur ad distinctionem etiam negabilitas in abstracto hoc physico; veræ enim sunt hæ propositiones: *Visio non est visum: Albedo non est album,* &: *Albedo est distincta realiter, saltem inadæquatè, ab albo:* quamvis negari non possit de visione, vel albedine hoc prædicatum tantùm in abstracto; non enim verum est dicere: *Visio non est visio: Albedo non est albedo:* at, quia hæc forma est tantùm physica, definitio nostra tamen est vera; quia de albedine negabile est tam concretum album, quàm quodlibet abstractum metaphysicum, hoc est, realiter adæquatè identificatum cum albo, qualecunque excogitetur.

766. Jam *Distinctio Scotistica*, seu *formalis ex natura rei*, juxta suos auctores est illa, *quæ datur antecedenter ad operationem intellectûs, non inter plures res, sed inter plures formalitates:* plures autem *res* ex Mastrio *in logica disp. 1. q. 5. a. 2.* sunt, quæ habent propriam existentiam, vel producuntur per physicum influxum à causa, & multiplicata faciunt plura simpliciter: *formalitates* verò sunt, quæ non habent propriam existentiam, sed existunt per existentiam rei, in qua per physicam identitatem radicantur: nec producuntur per productionem physicam, sed tantùm per metaphysicam: & multiplicata non faciunt plura simpliciter, sed tantùm secundùm quid, sive formaliter ex natura rei. Alii verò magis intelligibiliter docent, plures res esse, quæ sunt separata, vel actu, vel potentiâ, vel proportione: separata autem proportione vocant, quorum unum est causa, vel principium alterius, ut scilicet defendi possit realis distinctio inter Personas Divinas, quæ reipsa non sunt inter se separabiles, sed tantùm se habent proportionaliter, quasi essent separatæ; quia habent oppositionem producentis, & producti. Alia verò, quæ non sunt ita separata, habent tamen diversas definitiones, ajunt, esse plures formalitates.

767. Sequitur *Distinctio virtualis*, quæ re ipsa ex parte objecti, seu antecedenter ad operationem intellectûs, non est distinctio: sed est tantùm æquivalentia distinctionis, in ordine ad certos effectus, vel denominationes: sicut (quod est exemplum Ulloæ) prorex non est rex, æquivalet tamen in ordine ad certas functiones regi; nam, sicut realis distinctio tribuit ita distinctis capacitatem recipiendi prædicata, vel absolutè, vel conditionatè contradictoria, vel, ut unum habeat denominationem, quam alterum non habet: ita tribuit distinctio virtualis; sicut enim ob realem distinctionem de patre, & filio in creatis verificantur hæ propositiones: *Pater non est filius. Filius est filius:* ita ob virtualem distinctionem de essentia, ac Patre in Divinis verificantur hæ propositiones: *Pater non est Filius: Essentia est Filius:* videtur autem mihi cum Ulloa *in logica maj. disp. 1. n. 78.* distinctio virtualis commodè posse definiri: *Identitas realis duorum capacium suscipiendi prædicata, vel absolutè, vel saltem conditionatè contradictoria:* quid autem per prædicata conditionatè contradictoria intelligatur, explicabimus *n. 777.*

Interim noto ex eodem Ulloa. Quemadmodum sæpe idem effectus potest provenire, tam à causa univoca, quàm à causa æquivoca: ita potest capacitas ad prædicata contradictoria, vel denominationes diversas, provenire, tam à distinctione reali (vel, si datur, à formali ex natura rei, quæ etiam se tenet ex parte objecti) tanquam à causa univoca, quàm à distinctione virtuali, tanquam causa æquivoca. Unde distinctio realis, Scotistica, & virtualis, conveniunt in effectu, hoc est, in capacitate ad prædicata contradictoria: at differunt ex parte causæ; nam realis, & Scotistica, est causa univoca: virtualis autem est causa æquivoca: prior utraque est rex, posterior prorex.

768. Hinc est, quòd S. Thomas, & alii, præsertim antiquiores, etiam SS. Patres, atque Concilia, quamvis prædicata contradictoria inter Personas, ac naturam Divinam admittant, tamen easdem Personas, ac naturam, tantùm ratione inter se distingui, asserant: non utique tantùm eo modo, quo animalitas, & rationalitas in homine distinguuntur ratione; aliàs non admitterent verificari contradictoria de ipsis, uti tamen admittunt: neque mysterium SS. Trinitatis esset ineffabile, ac supra nostrum captum; cùm etiam tyro Logices capiat illam distinctionem: sed ita, ut quidem à parte rei, seu ante operationem intellectûs, non detur vera distinctio; sed primùm nos cognoscendo imperfectè naturam Divinam, & Personalitates, eas per nostros conceptus, hoc est, *ratione, ac secundùm nostram intelligentiam* (ut loquitur Joannes Theologus in Concilio Florentino *sess. 18. post medium*) distinguamus: interim tamen detur à parte rei æquivalentia distinctionis, seu capacitas ad suscipienda prædicata contradictoria.

769. Jam *Distinctio rationis*, seu *formalis*, genericè accepta, definitur communiter *distinctio realis, vel æquivalenter talis, duorum conceptuum idem objectum diversimodè repræsentantium:* cujus explicationem suppono ex Logica, uti & notitiam divisionis in distinctionem *rationis ratiocinantis*, sive sine fundamento in re, & distinctionem *rationis ratiocinatæ*, sive cum fundamento in re. Sed quia in uno objecto datur longè majus fundamentum ad diversos conceptus faciendos, quàm in altero; hinc etiam unum magis distinguitur hac distinctione, quàm alterum. Inter alia autem fundamenta est etiam capacitas subjecti ad suscipienda prædicata contradictoria, quæ capacitas vel maximè præbet fundamentum ad diversos, imò oppositos conceptus: & hinc inter distinctiones rationis ratiocinatæ, ea, quæ est cum fundamento hujus capacitatis, est maxima, eámque Ulloa *disp. 1. c. 2. n. 57.* vocat distinctionem rationis Theologicam, ut contradistinguat à Logica.

770. Hæc quidem distinctio in creatis non admittitur: admittitur tamen in Divinis, ex SS. PP. & Conciliis, cum S. Thoma, & aliis, qui distinctionem, quæ modò frequentiùs vocatur virtualis, reducunt ad distinctionem rationis, tanquam speciem ad genus. videatur Ulloa *in logica majore disp. 1. c. 2. n. 58. & c. 4. n. 145. & seq. maximè n. 148.* Et juxta hîc dicta explicandi sunt omnes textus Conciliorum, SS. PP. S. Thomæ, & aliorum antiquiorum, qui dicunt,

naturam Divinam, & Personas non re, sed tantùm ratione differre, præsertim dicta Patrum Latinorum, & Joannis Theologi in Concilio Florentino, quos exhibet Ulloa *in modò citata logica n. 146.*

Sic sanè exponendus est S. Thomas, qui *1. p. q. 39. a. 1. ad 2.* ita loquitur: *In quantum essentia, & Persona in Divinis differunt secundùm intelligentiæ rationem, sequitur, quòd aliquid possit affirmari de uno, quod negatur de altero.* Ecce admittit S. Doctor, quòd vi distinctionis formalis hujus specificæ in DEO, scilicet virtualis, possint verificari affirmatio, & negatio de realiter identificatis, hoc est, contradictoria. Et certè secundo loco sibi objecerat, quòd affirmatio, & negatio non simul, & semel verificentur de eodem, & tamen verificentur de essentia, & Persona, adeóque istæ non sint identificatæ: nec respondet, non affirmari, & negari, realiter idem, sicut fit circa animalitatem, & rationalitatem, quando concipiuntur ùt distinctæ: sed ait, posse idem affirmari, & negari ob distinctionem rationis, scilicet peculiarem, quæ vocatur virtualis. Similia habet S. Doctor *in 1. dist. 34. q. 1. a. 1. ad 2. & alibi.* Quando autem S. Doctor videtur dicere, quòd in ipsa perfectione essentiæ Divinæ contineatur, & Verbum, & principium Verbi, & omnia ad ejus perfectionem pertinentia, plus certè non vult dicere, quàm omnes Personas esse realiter naturæ identificatas, & Filium non accepisse à Patre naturam distinctam.

771. Huc spectat etiam, quod fusè tradit Ulloa *de DEO disp. 2. c. 3.* scilicet, quòd antiquitus cognita tantùm fuerit una species identitatis, nempe, quæ excluderet omnem discrepantiam in tertio, vel capacitatem ad prædicata contradictoria, & quæ datur in creatis: at, sicut multa modò per experientiam nobis innotuerunt, quæ antiquos latebant, e. g. alius major numerus planetarum, alius motus solis, vel Mercurij &c. ita nobis multa innotuerunt per fidem, quæ Aristoteli, & priscis illis sapientibus, incognita fuerunt: & inter alia innotuit nobis species identitatis realis, quæ simul esset capacitas ad prædicata opposita, vel discrepantia in tertio: item alia species distinctionis realis, quæ staret simul cum identitate in tertio. Quare modò distinguimus inter *identitatem tantùm realem*, & inter *identitatem etiam virtualem*, de qua re Aristoteles nihil scivit. Per illam intelligimus identitatem quamcunque realem duorum, quamvis cum discrepantia in tertio: per istam intelligimus identitatem exclusivam discrepantiæ in tertio (intellige, vel absolutè, vel conditionatè talis) utraque datur in Divinis, attamen respectu diversorum prædicatorum; in creatis autem tantùm datur posterior.

772. Ubi etiam notandæ ex eodem Ulloa *de DEO disp. 2. c. 3. n. 24.* sunt sex veritates, ab Ecclesia definitæ, quæ in hac materia semper præ oculis habendæ sunt. Prima: *Personæ Divinæ sunt realiter ab invicem distinctæ.* ita definitum in pluribus Conciliis contra Sabellium, docentem, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, esse tria vocabula, significantia unam Personam, sed diversa munera. Secunda: *Una, indivisa, & singularis est substantia, seu natura Divina.* ita definitum in Lateranensi sub Innoc. III. *C. Damnamus* contra Joachimum Abbatem, docentem, Divinas Personas esse unum DEUM unitate collectionis, sicut multi homines sunt unus populus. Tertia: *Nulla Persona Divina realiter distinguitur à natura.* ita definitum in Concilio Rhemensi, & Lateranensi contra Gilbertum Porretanum, docentem, Personas Divinas realiter distingui à natura. Quarta: *Filius est DEUS, & Patri consubstantialis.* ita definitum in Nicæno I. contra Arium, docentem, quòd Filius sit creatura. Quinta: *Spiritus S. est DEUS.* ita definitum in secundo Generali Concilio, seu Constantinopolitano I. contra Macedonium, docentem, quòd Spiritus S. sit creatura. Sexta: *Filius procedit à solo Patre, & Spiritus S. ab utroque.* ita definitum in Florentino contra Photium, jam olim damnatum, & contra Marcum Ephesinum, atque sequaces Græcos Schismaticos.

Addendum, quod Ruiz citatus *in thesibus Dilinganis, de SS. Trin. myster. an. 1709. editis, q. 3. a. 3. n. 142.* asserit, & per se clarum esse videtur, nempe, quòd ex communi Doctorum sensu Theologus in suis discursibus circa SS. Trinitatem eò propiùs accedat ad veritatem, quò difficultates hujus mysterii explicat conformiùs ad fidei propositiones: è contrario autem eò magis recedat, quò laboriosiùs luctari debet, ut, nescio quibus limitationibus, aut difficillimis, si non etiam periculosis, expositionibus, opiniones suas cum veritatibus fidei conciliet.

ARTICULUS III.

Qualis distinctio detur inter Naturam, & Personas Divinas.

773. Dico 1. Inter Personas Divinas, & Naturam, non datur ulla distinctio realis. ita certissima omnium; quamvis enim secundùm fidem distinguantur inter se realiter ipsæ Personæ, nulla tamen distinguitur realiter à natura. Probatur primò ex Lateranensi *cit. n. 710.* ubi definitur, quòd omnes tres Personæ sint essentia: & antecedenter damnatur Joachimus Abbas oppositum docens, de quo *n. præced.* Secundò ex Concilio Rhemensi *apud Severinum Binium tom. 3. p. 2. edit. Colonienſ. fol. 1333. non longè ante finem*, ubi refertur Pontifex Eugenius III. definivisse: *Ne aliqua ratio in Theologia inter naturam, & Personam divideret, néve DEUS Divina essentia diceretur ex sensu ablativi tantùm, sed etiam nominativi.* Idem supponitur in Concilio Florentino, in quo *sess. 18.* Joannes Theologus sic pronunciat: *Divina substantia, & Persona re quidem sunt idem: secundùm autem modum intellectionis nostræ differre videntur.*

Tertiò S. Augustinus *de Trinitate l. 7. c. 6.* ait: *Non enim aliud est DEO esse, aliud Personam esse, sed omnino idem.* Ibidem *sub medium* ait: *Tres Personas ejusdem essentiæ, vel tres Personas unam essentiam dicimus: tres autem Personas ex eadem essentia non dicimus, quasi aliud ibi sit, quod esse-*

essentia est, aliud, quod Persona. Similia habent etiam alii SS. PP. & Concilia passim: itémque Sanctus Thomas *cit. n. 770.* & alii auctores, qui communissimè docent, tantùm dari distinctionem rationis inter Personas, ac naturam: imò in hoc stat difficultas mysterii SS. Trinitatis; si enim inter essentiam, & Personas daretur distinctio realis, non esset minùs perceptibilis natura Divina in tribus Personis, quàm natura humana in tribus individuis. Confirm. ratione S. Bernardi apud Ulloam *disp. 1. log. major. c. 2. n. 28.* Si Paternitas est distincta ab essentia, vel est major, vel minor, vel æqualis essentiæ Divinæ: major esse non potest, ùt patet: nec minor; quia aliàs esset creatura: nec æqualis; quia aliàs essent duo Dij æquales.

774. Dico 2. Inter Personas Divinas, & naturam non datur distinctio Scotistica, seu formalis ex natura rei. Ita extra scholam subtilem reliqui Theologi communissimè. Prob. Hæc distinctio juxta suos auctores est major, quàm distinctio rationis: atqui ex Conciliis, & PP. habetur, tantùm dari distinctionem rationis in Divinis, ùt ex dictis probatum est: ergo. Nec dicas, terminum *ratione* à Conciliis, & PP. usurpari pro ratione objectiva, seu quidditate rei: nam hæc est violenta expositio; cùm enim dicant PP. sola ratione, aut intelligentia differre, & vox *intelligentia* significet modum nostrum cognoscendi, hoc solo, non autem etiam objectivè, distingui naturam à Personis asserunt. Confir. Major distinctio, quàm rationis, admitti non debet, nisi probetur: sed non probatur, ùt patebit ex solutione objectionum: ergo.

775. Dico 3. Datur inter naturam Divinam, & Personas distinctio virtualis propriè dicta. ita Valentia *tom. 1. disp. 2. generali q. 1. punct. 2. in fine.* Tannerus *tom. 1. disp. 4. q. 3. dub. 2. num. 12.* Ulloa *in log. majore disp. 1. c. 2. num. 37.* & plurimi recentiores. Arriaga autem *de SS. Trinit. disp. 42. sect. 5. n. 51.* ait, non posse negari reipsa nostram sententiam à Catholicis: quamvis negari non possit, etiam magnam authoritatem stare in oppositum. Dixi: inter naturam Divinam, & Personas; quia, si de his verificantur contradictoria, tunc multò magis verificantur de ipsis Personis inter se; quod notandum propter aliquos, qui etiam inter Personas negant contradictoria, etiamsi realiter distinctæ sint. Dixi autem insuper: distinctio virtualis propriè dicta; nam Ulloa *in log. mai. disp. 1. c. 1. n. 7.* distinguit triplicem distinctionem virtualem. Prima est quæcunque distinctio rationis ratiocinatæ, seu cum fundamento in re, in ordine ad diversos conceptus de re illa formandos. Secunda est æquivalentia rei in ordine ad plura munera, aliàs realiter distinctis convenientia: sic, ait: virtualiter distinguitur sol; quia potest calefacere, & illuminare, quæ munera præstat calor, & lux inter se realiter distincta: sed hæc iterum est distinctio tantùm rationis ratiocinatæ logica, quamvis cum majore fundamento. Tertia est æquivalentia rei in ordine ad suscipienda prædicata contradictoria absolutè talia, vel saltem conditionatè talia, seu, ùt Ulloa vocat, illativa.

776. Per *prædicata contradictoria absolutè talia* intelliguntur illa, quæ sunt negatio, & affirmatio ejusdem prædicati, e. g. *Homo est rationalis: Lapis non est rationalis:* item *Titius est doctus: Cajus non est doctus.* Ubi statim noto discrimen inter prædicata contradictoria, & propositiones contradictorias; nam prædicata contradictoria possunt verificari, ùt manifestum est in realiter distinctis: at propositiones contradictoriæ non possunt unquam verificari, ùt suppono; quia sunt negatio, & affirmatio ejusdem prædicati de subjecto omnino eodem: hoc est, nec realiter, nec virtualiter distincto. Dico: nec virtualiter distincto; nam cùm subjectum, virtualiter distinctum, in ordine ad suscipienda prædicata contradictoria, æquivaleat duobus realiter distinctis, ùt dictum *n. 767.* possunt utique de tali subjecto contradictoria verificari: adeóque vera esse de tali subjecto affirmatio, & negatio ejusdem, sine contradictione propositionum; tunc enim tales propositiones se habent, acsi haberent duo subjecta realiter distincta, de quibus absque dubio prædicata contradictoria verificari possunt. Unde etiam principium: *Idem non potest simul esse, & non esse:* tantùm procedit, quamdiu manet intra suam sphæram, scilicet intra identitatem tam realem, quàm virtualem, qualis datur in creatis: non autem, quando altiùs, quàm decet, vult ascendere ad identitatem tantùm realem, cum virtuali distinctione. Quare in illo principio intelligendum est, idem, tam realiter, quàm virtualiter acceptum: par est ratio de aliis hujusmodi principiis, ùt observat rectè Ulloa *de DEO disp. 2. c. 3. n. 30.*

777. Per *prædicata contradictoria conditionatè talia*, seu illativa, Ulloa *in log. major. disp. 1. c. 2.* intelligit illa, quæ hîc, & nunc contradictoria quidem non sunt: essent tamen, nisi in illo subjecto daretur distinctio virtualis. Exemplum sit in his propositionibus (ùt docet hic auctor) *Essentia Divina communicatur: Paternitas non communicatur*, vel: *Essentia est communicabilis: Paternitas non est communicabilis:* hæc prædicata *communicabilis, non communicabilis* in his propositionibus, ait Ulloa, non sunt prædicata contradictoria. Probatur. In prima propositione, sub termino communicabilis intelligitur communicabilitas essentiæ: in secunda verò intelligitur communicabilitas Paternitatis: illa est prædicatum reale, & verum: ista est Chimæricum: ergo non affirmatur, & negatur idem prædicatum, adeóque non sunt contradictoria absolutè talia.

Probatur ant. ab Ulloa *cit. disp. 1. n. 76.* De essentia non prædicatur quælibet communicabilitas; non enim prædicatur communicabilitas alicujus e. g. qualitatis, vel rei cujuscunque creatæ; sed tantùm communicabilitas essentiæ: item de Paternitate non negatur quælibet communicabilitas; nam Paternitas est realiter communicabilitas essentiæ: sed tantùm negatur communicabilitas Paternitatis: adeóque affirmatur, & negatur communicabilitas diversa, una possibilis, altera Chimærica, consequenter absque contradictione prædicatorum. Et eodem modo videtur hic auctor loqui de propositionibus: *Pater generat: Essentia non generat.* quia etiam in prima intelligitur generatio vera, à Patre, tanquam Principio ùt quod, proveniens: in secunda intelligitur generatio Chimæ-

mærica, proveniens à natura, tanquam principio ùt quod. Quòd autem ita intelligantur propositiones illæ, habetur ex ipso usu, ac intelligentia Ecclesiæ, & ex ipsa ratione modò adducta.

778. Si dicas, ergo saltem dici potest: *Pater est communicabilis communicabilitate essentiæ: Natura est generans generatione Patris.* Resp. mihi non videri has propositiones simpliciter ita proferendas; quia ex usu, & communi acceptione non significant, quòd Pater secundùm essentiam, seu quòd essentia Patris sit communicabilis, aut quòd natura tantùm sit identificata cum generatione activa; sed videntur significare, quòd communicatio essentiæ sit ratio communicandi ipsam Paternitatem: & natura sit principium ùt quod, generans per generationem Patris: quæ non sunt vera. Vide Ulloam *de DEO disp. 2. c. 3. num. 38.* ubi ait, has propositiones implicare, eoquòd conjungatur utraque communicabilitas. vide etiam eundem *disp. 1. c. 2. num. 95.*

Quare ad mentem Ulloæ ista prædicata *generans: non generans: communicabilis: non communicabilis*, in supradictis propositionibus, non sunt absolutè contradictoria, sed conditionatè; hoc est, essent talia; nisi daretur inter essentiam Divinam, & Paternitatem distinctio virtualis; nam, si essentia, & Paternitas essent realiter, & virtualiter identificatæ, tunc communicabilitas essentiæ esset realiter etiam communicabilitas Parernitatis, & utraque esset possibilis, vel utraque impossibilis. Quòd autem realiter diversæ sint hæ communicabilitates, habetur à distinctione virtuali, sine qua tam parùm communicabilitas essentiæ esset diversa à communicabilitate Paternitatis, quàm parùm similitudo animalis est realiter diversa à similitudine rationalis, in eodem individuo, & respectu ejusdem termini relativi. His explicatis

779. Probatur conclusio. Esse Filium Divinum, & non esse Filium Divinum, sunt prædicata contradictoria absolutè talia: Esse communicabile, & non esse communicabile, sunt prædicata contradictoria saltem conditionatè talia: atqui antecedenter ad omnem operationem intellectûs datur capacitas ad ea verificanda in essentia Divina, & Persona e. g. Patris (& omnino similis est ratio circa alias duas Personas) realiter inter se identificatis: quin etiam hæc prædicata contradictoria, vel absolutè, vel conditionatè talia, actu verificantur de essentia, ac Persona: ergo ex *num. 767.* datur inter illas distinctio virtualis strictè dicta. maj. quoad secundam partem, seu quoad prædicata *communicabile*, & *non communicabile* est jam explicata *num. 778.* quoad primam partem, seu quoad *esse Filium*, & *non esse Filium*, probatur. Prædicata contradictoria sunt illa, quorum unum est contradictoriè oppositum alteri, vel exclusivum alterius, & hinc juxta omnes sunt contradictoria prædicata, *albus, non albus, homo, non homo*: ergo etiam ista sunt contradictoria *Filius, non Filius.* Confirmatur. Istæ duæ propositiones: *Homo est rationalis: Equus non est rationalis:* habent prædicata contradictoria: ergo etiam istæ duæ propositiones: *Essentia Divina est Filius: Pater non est Filius.*

780. Respondent quidam apud Vasquez (ùt citat Ulloa *in log. ma. disp. 1. c. 2. num. 45.*) propositionem hanc: *Pater non est realiter à parte rei Filius*: esse falsam; eoquòd sensus sit: *Pater non est quidpiam, quod est Filius:* cùm tamen sit essentia Filii. Confirm. Ista Propositio: *Essentia non est ingenita*: ideo est falsa; quia sensus est: *Essentia non est id, quod est ingenitum:* cùm tamen essentia sit Pater, qui est ingenitus. Sed contrà. Hac ratione etiam falsa esset hæc propositio: *Essentia non distinguitur à Filio*; quia etiam haberet sensum: *Essentia non est quidpiam, quod distinguitur à Filio:* quod est falsum; cùm essentia sit Pater, qui distinguitur à Filio.

Dein falsum est, quòd propositio negativa semper significet, quòd id, de quo negatur alterum, non sit quidpiam illius; nam juxta omnes est vera propositio: *Anima non est homo*: licèt anima sit aliquid hominis. Rursus saltem verificabuntur ista contradictoria: *Pater non est Filiatio: Essentia est Filiatio.* Si replicare velles, Filiationis essentiam esse in Patre, urgeri potest argumentum de eo, quod saltem reale superaddit essentiæ Filiatio; nam, quidquid dicatur, saltem in Filio est aliqua realitas, realiter distincta à Patre (alias non distinguerentur inter se realiter) & tamen illa ipsa est essentia, non verò est Paternitas: ergo redeunt contradictoria: *Pater non est realitas, quæ est in Filio realiter distincta à Patre: Essentia est realitas, quæ est in Filio realiter distincta à Patre.*

Ad confirm. neg. ill. illa propositio non ideo est falsa; aliàs esset falsa & ista: *Essentia non est genita:* si sensus esset: *Essentia non est id, quod est genitum*; cùm essentia sit Filius, qui, est genitus. Unde ratio falsitatis illius propositionis est definitio Ecclesiæ, cui occasionem dedit sequens ratio: Si natura, propter identitatem cum generante, deberet dici generans, etiam, ob identitatem cum generato, deberet dici genita: atqui non potest dici generans, & genita; quia inter prima principia hujus mysterii est, oppositionem generantis, & geniti, inducere distinctionem realem: & consequenter, si naturæ utrumque conveniret, deberet esse realiter distincta à se ipsa, quod implicat.

781. Respondent alii, etiam in his propositionibus: *Pater non est Filius: essentia est Filius:* prædicari duo diversa: in priore Filius Chimæricus, qui deberet esse identificatus cum Patre: in secunda Filius verè Divinus, qui sit identificatus cum essentia. Sed hac ratione neque essent prædicata contradictoria: *Homo est rationalis: Equus non est rationalis;* quia posset dici, in priore propositione prædicari veram, in secunda tantùm Chimæricam rationalitatem: & sic nunquam prædicatum, quod affirmatur de uno, negaretur de alio: quod est contra omnem Philosophiam. Dein est certum ex fide, quòd Pater non sit verus Divinus Filius: ergo hic potest de eo negari: adeóque propositio: *Pater non est Filius*: intelligendo verum Filium, est verissima: & tamen etiam vera est altera: *Essentia est Filius verus Divinus*: unde non negatur Filius Chimæricus identificatus; sed negatur identitas inter verum Filium, & Patrem: nam habet quidem Filius identitatem secum ipso, & cum essentia: non autem cum Filio identitatem habet Pater. Sic etiam, quando dico: *S. Petrus non est S. Paulus*: non venit ex parte prædicati Chimæricus

cus S. Paulus, sed verus, qui tamen negatur de S. Petro; aliàs nunquam negaretur aliquid possibile de altero possibili, sed tantùm de impossibili, quod est omnino falsum. Quare semper verum est, quòd essentia habeat aliquam identitatem, quam non habet Paternitas: quæ iterum sunt contradictoria.

782. Neque dicas, suprà ex Ulloa dictum, propositiones: *Essentia communicatur: Paternitas non communicatur:* non habere prædicata contradictoria; nam, etiam suppositâ illâ doctrinâ, est disparitas magna inter illas propositiones, & istas; ibi enim saltem abstractum prædicati, scilicet communicabilitas naturæ, non potest negari de Paternitate: at in his propositionibus potest, & debet negari; nam verissimum est, non tantùm: *Pater non est Filius:* sed etiam: *Pater non est Filiatio.* Accedit, ut advertit Ulloa, quòd similibus explicationibus adversariorum tandem tota difficultas mysterii reduceretur termè ad distinctionem purè formalem, quod est contra omnem sensum Catholicorum.

Sanè, si admittatur cum aliquo Recentiore, relato *in cit. Thesib. Dilingan. de SS. Trinitate n. 142.* ista propositio: *Essentia realiter spectata est eodem, sed non alio modo, generans, genita, & procedens, quo Pater est generans, Filius est genitus, & Spiritus S. procedens:* tunc difficultas in mysterio hoc capiendo, non est major, quàm illa, quam capit Logicus quilibet in animalitate, & rationalitate, eodem, & non diverso modo, cognita. Ulteriùs, admissa ista propositione, vix videtur, servatâ doctrinæ consequentiâ, posse negari ista: *Essentia realiter spectata est eodem modo, sed non alio, distincta, quo est distinctus Pater, Filius, & Spiritus S.* quæ tamen admitti neutiquam potest. Et cur non etiam admittitur ista: *Pater realiter est Filius?* quæ propositio utique, ut prior, admitti nequit; quamvis referatur loco citato Recentior ille eam non omnino horrere.

783. Confirmatur conclusio 1. SS. PP. & fideles videntur sanè inter naturam Divinam, & Personas agnoscere aliquam oppositionem prædicatorum; aliàs cur ita extollerent sublimitatem hujus mysterii? cur ita inculcarent necessitatem captivationis intellectûs; si non superaret principia lumine naturæ nota, & omnia possent salvari per distinctionem purè formalem, qualis datur in creatis, & quæ certè supra captum non est? Sanè nostra sententia videtur longè simpliciùs, ad mentem Conciliorum, & Ecclesiæ, atque etiam longè conformiùs conceptui, quem de hoc mysterio habent fideles, explicare propositiones fidei, dum adversarii, nescio quas, expositiones adhibent, de quibus apud SS. PP. & Concilia nulla est mentio: est autem, si verba saltem simpliciter accipiantur, frequens assertio prædicatorum contradictoriorum: ergo nostra sententia *ex n. 772.* est præferenda.

Confirmatur conclusio 2. negativè. Si de natura, & relationibus non possent verificari prædicata contradictoria, tunc ideo; quia etiam deberent verificari propositiones contradictoriæ: sed hoc non sequitur: ergo. minor probata jam est *n. 776.* Nec dicas, nos facere circulum vitiosum, dicendo, ideo verificari tantùm prædicata contradictoria, & non propositiones contradictorias; quia datur distinctio virtualis: & ideo dari distinctionem virtualem; quia verificantur de eodem realiter ente prædicata contradictoria. Resp. enim, nos quidem assignare distinctionem virtualem, tanquam rationem à priori, quare sola prædicata, non autem propositiones contradictoriæ verificentur: non tamen hæc prædicata contradictoria assignare, tanquàm rationem à priori distinctionis virtualis; hujus enim ratio (si tamen aliqua à priori esse potest) est ipsa sublimissima essentia Divina, capax sibi identificandi tres Personas realiter distinctas, vel terminationes diversas &c. quæ capacitas innotuit nobis per fidem.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

784. OB. 1. contra primam conclusionem. Relationes, seu Personalitates sunt modi essentiæ Divinæ: sed modi sunt realiter distincti à modificato: ergo relationes ab essentia. ma. habetur ex Patribus, quos citat Ruiz. Confir. Ubi datur contradictio, debet dari realis distinctio: atqui juxta nos inter essentiam, & relationes datur contradictio: ergo etiam realis distinctio. Resp. disting. ma. Relationes sunt modi physici. neg. ma. metaphysici, sive tantùm ratione distincti. conc. mai. & dist. sic min. neg. conseq. Nec plus volunt Patres, qui tunc pugnabant contra Arianos, negantes, posse communicari naturam sine Paternitate: atquè dicebant, cùm Paternitas sit modus essentiæ, ratione distinctus, (hoc est, juxta nostram explicationem virtualiter) posse unum sine altero communicari. Ad confirm. neg. ma. de contradictione tantùm prædicatorum acceptam; nam hæc capacitas potest provenire etiam à distinctione virtuali, de qua re *n. 767.* jam dictum.

785. Ob. 2. contra 2. concluſ. *Essentia est in Patre: Filiatio non est in Patre:* sunt veræ propositiones, antecedenter ad operationem intellectûs: ergo inter eas datur distinctio antecedenter ad operationem intellectûs, seu formalis ex natura rei. Confir. Unum actu ex natura rei distingui ab alio, est actu ex natura rei non esse istud: sed hoc verificatur de essentia, & Paternitate: ergo. Resp. 1. cum Ulloa in *logica majore disp. 1. c. 2. n. 32.* Paternitas, vel Filiatio, & essentia suscipiunt realiter, simpliciter, & absolutè contradictoria: ergo, si distinctio deberet proportionari susceptioni contradictoriorum, deberent realiter distingui. vide etiam eundem *de DEO disp. 2. c. 3. n. 25.*

Resp. 2. in forma neg. conſ. ex jam sæpe dictis. Ad confir. Major iterum probat, vel omnino realem distinctionem, vel nullam objectivam: quare dist. ma. unum ita distingui est actu non esse istud, ita, ut negari de ipso possit omnis identitas, tam realis, quàm virtualis; vel unum de altero, tam in concreto, quàm in abstracto metaphysico. conc. ma. ut tantùm negari possit identitas virtualis, vel tantùm in concreto quomodocunque. neg. ma. & dist. sic mi. nego conseq. Accedit, quòd nondum vide-

videam, quomodo immediatè possit dici, quòd essentia ex natura rei non sit Paternitas : quamvis de aliquo identificato cum essentia possit dici, quòd non sit Paternitas, scilicet de Filiatione, quæ tamen est realiter distincta à Paternitate: unde etiam videtur posse negari minor.

786. Ob. 3. Capacitas ad verificanda prædicata contradictoria, seu distinctio virtualis, datur à parte rei: ergo est aliqua distinctio objectiva, seu antecedens operationem intellectûs: non autem est realis: ergo formalis ex natura rei. Confir. Distinctio Scotistica nihil est aliud, quàm capacitas ad contradictoria, antecedens operationem intellectûs: sed hanc nos admittimus: ergo. Resp. retorq. argum. Etiam capacitas objecti, ad recipiendas denominationes diversas à conceptibus diversis, datur à parte rei, quin sit distinctio ipsius objecti à parte rei: &, si aliqua esset, cùm capacitas detur realiter, esset distinctio realis. In forma neg. conseq. quia non est distinctio objectiva, sed tantùm virtualis; quamvis realiter, sive à parte rei existens. Ad confir. neg. maj. Juxta Scotistas datur vera aliqua distinctio, antecedens operationem intellectûs, quæ est causa illius capacitatis contradictoriorum. Sic etiam in creatis distinctio realis non est formaliter capacitas verificandi contradictoria: sed est causa, seu radix hujus capacitatis. vide Ulloa *in log. mai. disp. 1. c. 2. n. 33.*

787. Ob. 4. In DEO non datur tantùm una perfectio, sed plures: non plures realiter: ergo plures formaliter ex natura rei. prob. mai. In DEO non tantùm datur sapientia, aut tantùm justitia &c. sed sapientia, & justitia &c. ergo. Confir. S. August. *l. 6. de Trin. c. 5.* fertur dicece (quamvis ibi non inveniatur) *Non eo Pater, quo DEUS, neque eo DEUS, quo Pater.* S. Damascenus *de fide l. 1. c. 4.* ait, sapiens, justum &c. non esse naturam DEI, sed circa naturam: ergo distinguuntur ista saltem formaliter ex natura rei. Resp. neg. conseq. Illæ perfectiones sunt tantùm purè formaliter, seu per conceptum nostrum distinctæ, ad prob. conc. ant. neg. cons. non quidem datur tantùm sapientia, seu perfectio, tantùm habens formalitatem sapientiæ: sed tamen perfectio, quæ in DEO datur, est realiter tantùm una: attamen complectitur in se reipsa omnes formalitates omnium perfectionum DEO possibilium, sine ulla distinctione plùs quàm purè formali. Ad confirm. nego consequentiam. S. Damascenus tantùm adstruit distinctionem purè formalem, S. Augustinus ad summum virtualem. vide Ulloam *in log. maj. disp. 1. c. 2. n. 36.*

788. Ob. 5. contra 3. conclusionem. Si verificantur prædicata contradictoria de essentia, & Personis, tunc debet aliquid verè negari de essentia, quod verè affirmatur de Personis, & viciss̃im: sed hoc non potest dici: ergo. prob. mi. Quod verè affirmatur de Persona, & verè negatur de essentia, debet esse realiter distinctum ab ista: sed nullum prædicatum in Divinis potest esse realiter distinctum ab essentia: ergo. mi. prob. Nihil est in DEO, quod non sit realiter DEUS *ex n. 518.* ergo nullum prædicatum Divinum potest esse realiter distinctum ab essentia: Confir. Si Pater est realiter generans, & oppositus Filio: natura autem realiter non est generans, nec opposita Filio, debent prædicata generantis, & oppositi esse realiter distincta à natura: ergo hæc prædicata non erunt DEUS.

Responderi potest 1. insistendo principiis Ulloæ, neg. ma. nam tantùm de Persona, non autem de essentia debet aliquid negari; quia, si prædicata sint verè contradictoria, non negatur aliquid de essentia, e. g. non negatur Pater, aut Filius. Quando verò negatur aliquid de essentia, tunc prædicata non sunt absolutè contradictoria; sed tantùm conditionatè. e. g. esse generans, non esse generans: esse oppositum, non esse oppositum, ùt explicatum *n. 777.* nam etiam hìc negatur tantùm oppositio essentiæ, non Paternitatis; nam oppositio Paternitatis est realiter identificata essentiæ, ad prob. mi. omittitur totus syllogismus, & negatur suppositum, quòd prædicatum *generantis generatione essentiæ*, vel *oppositi oppositione essentiæ* detur in Divinis. ad prob. mi. secundæ. iterum omittitur totum. Ad confir. dist. antec. si ista prædicata sint absolutè contradictoria. conc. ant. si non sint. neg. antec. & conseq.

Responderi potest 2. dist. maj. si verificantur contradictoria, debet negari aliquid de essentia tantùm in concreto. om. ma. debet negari etiam in abstracto metaphysico. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. ad prob. mi. disting. ma. quod verè negatur de essentia tam in concreto, quàm in abstracto, debet esse distinctum. conc. mai. quod tantùm negatur in concreto. neg. mai. & conc. mi. neg. conseq. ad prob. min. 2dæ concedo totum; quia non est contra nos. Ad confir. dist. ant. si natura non est generans &c. nec est generatio in abstracto. om. antec. si saltem est generatio in abstracto. neg. antec. & conseq. Explicatio responsionis petenda est ex *n. 764.*

Ne quis autem putet, hanc responsionem esse inusitatam, Ulloa *in log. majore disp. 1. c. 2. n. 77.* ait, à plerisque negari, vel certè distingui hanc propositionem: *Omne, quod verè negatur de altero, existente in rebus, distinguitur realiter ab illo altero.* Videtur etiam coincidere cum his P. Junius apud Ulloam *in log. mai. disp. 1. c. 1. n. 17.* ubi distinguit inter *identitatem prædicativam*, & *identitatem entitativam*: aitque, entitativam stare in eo, quòd duo conceptus objectivi dicant easdem entitates, quamvis de se invicem prædicari nequeant; nam si prædicari possint, ait, dari etiam identitatem prædicativam. Quare etiam ad talem negationem videtur sufficere distinctio virtualis.

789. Dices. Si aliquid potest prædicari de essentia substantivè, vel in abstracto, non autem concretivè, eo ipso debet concretum aliquid involvere, quod in essentia non datur: sed illud debet realiter ab essentia distingui: ergo debet juxta nos adhuc admitti prædicatum aliquod in Divinis, quod realiter distinguitur ab essentia. Resp. 1. om. ma. neg. mi. Non debet distingui ab essentia prædicatum, quod realiter datur in Divinis; sed tantùm debet deesse forma concreti, requisita ad denominandam essentiam e. g. generantem: hæc autem non datur in Divinis; nam ad denominandam essentiam generantem non sufficit generatio quæcunque activa; hæc enim propositio: *Essentia est generans*: ex communi acceptione Conciliorum, & ex dictis

tis n. 777. & 778. significat, quòd essentia sit generans, generatione respiciente ipsam essentiam, tanquam principium ùt quod: quæ generatio est Chimærica, & nullatenus datur in Divinis: deficiente ergo forma deficit concretum.

790. Responderi etiam potest 2. cum aliis, & quidem in ordine ad hanc objectionem circa essentiam, & Personalitates bene, quamvis fors aliis casibus de terminationibus contingentibus aliquanto difficiliùs applicetur responsio: responderi, inquam, potest, ad hoc, ut concretum possit prædicari, vel dare suam denominationem, requiri formam denominantem, unionem formæ, & simul capacitatem subjecti ad eam denominationem: &, quacunque ex his deficiente, deficere denominationem, seu concretum non posse prædicari.

Sic, licèt color uniretur Angelo, non posset hic dici coloratus; quia, licèt haberet formam, & unionem ipsius, tamen non haberet capacitatem ad eam denominationem, quæ stat in materialitate: sic etiam, licèt Christo Domino unita sit gratia sanctificans ejusdem speciei cum nostra, quæ est forma denominans Filium adoptivum, tamen Christus Dominus, neque ùt homo, potest dici Filius adoptivus, ùt habet Concilium Francofordiense sub Adriano Papa; quia scilicet deest Christo capacitas ad hanc denominationem, nempe natura extranea, seu non unita Divinæ, de qua re solet agi *in tract. de incarn.* Quare, etiamsi naturæ, seu essentiæ Divinæ, sit non tantùm unita, sed etiam realiter identificata forma, seu quasi forma, denominans generantem, scilicet generatio activa, tamen deest ipsi capacitas ad hanc denominationem, quæ stat in eo, quòd generans sit realiter distinctus à generato, sive quòd non sit Filius.

Ut enim rectè ait Ulloa in *log. major. disp. 1. c. 2. n. 47.* unus ex cardinibus hujus mysterii est, necessariò intercedere distinctionem realem inter principium producens, & productum: atqui essentia Divina non est realiter distincta à producto, seu generato, sive est Filius: quare non deficit ei aliquid positivum, ad eam denominationem requisitum, sed tantùm aliquid negativum, scilicet negatio prædicati Filii: adeóque non sequitur, quòd aliquod positivum prædicatum sit in Divinis, quod non realiter identificetur cum natura. In forma disting. ma. debet concretum involvere aliquid negativum, quod in essentia non datur. om. ma. aliquid positivum. neg. ma. & om. mi. disting. conseq. debet admitti in Divinis aliquod prædicatum negativum, quod non datur in essentia. conc. conseq. debet admitti aliquod prædicatum positivum. neg. conseq. Quòd autem Persona habeat aliquam negationem, quam non habet natura, innegabile est. Tandem essentia Divina ad minimum, quidquid est in Divinis, habet substantivè, si non adjectivè.

791. Ob. 6. Si inter naturam, & Filium verificarentur contradictoria, tunc Filius esset verè realiter productus, natura non esset verè realiter producta: sed hac ratione realiter distinguerentur: quod est contra fidem: ergo illa contradictoria non verificantur. prob. mi. Producens, & productum in Divinis realiter distinguuntur: sed productum, & non productum magis opponuntur, quàm producens, & productum: ergo multò magis debent realiter distingui productum, & non productum. Confir. Ideo producens realiter distinguitur à producto; quia producens non potest esse productus; neque enim potest produci à seipso, neque ab eo, quem producit: & hinc necessariò est non productus: sed etiam productum non potest esse non productum: ergo etiam productum realiter distinguitur à non producto: ergo, si verè in sensu reali ista contradictoria verificarentur de essentia, & Filio, etiam deberent realiter inter se distingui Filius, & essentia: quod est contra fidem: ergo. Resp. neg. mi. ad prob. neg. mi. saltem sumptam de producente Divino; quia hic necessariò est non productus. Quamvis autem in creatis possit idem esse productum, & producens (intellige, quòd possit esse producens respectu alterius) quin idem simul possit esse productum, & non productum, & sic ista videantur magis inter se distingui: tamen, cùm in creatis nihil sit necessariò non productum, & nihil necessariò distinguatur pro semper à producto: in Divinis autem producens sit necessariò non productus, & necessariò pro semper distinguatur à producto, hinc magis distinguitur in Divinis producens, & productus, quàm in creatis productum, & non productum.

Dices: Saltem ista sunt æqualiter opposita. ergo debent esse æqualiter distincta. Resp. om. ant. neg. conseq. De hac re agit Ulloa *in log. ma. disp. 1. c. 2. n. 65. & seq.* atque distinctionem virtualem ex principiis fidei deduci: & ex iisdem etiam debere desumi, ad quæ prædicata se extendat, ad quæ non. cùm ergò ex fide habeamus, producens, & productum, seu Patrem, & Filium realiter distingui, debemus dicere, ad ea prædicata distinctionem virtualem se non extendere; cùm iterum ex fide habeamus, naturam non productam, & Filium productum, realiter identificari, debemus dicere, ad hæc prædicata se extendere distinctionem virtualem.

792. Ad confir. dist. mi productum non potest esse id, quod est quomodocunque non productum. neg. mi. non potest esse id, quod simul est producens, & non productum. conc. mi. & neg. utramque conseq. Productum non distinguitur in Divinis ab omni non producto, ùt est fide certum; quia Filius non distinguitur realiter ab essentia: sed tantùm distinguitur ab aliquo certæ speciei non producto, hoc est, ab illo non producto, quod simul est producens. Quænam autem prædicata contradictoria in Divinis inferant distinctionem realem, quænam tantùm virtualem, non potest desumi ex lumine naturali solo; quia hoc caligat ad illa mysteria: sed debet desumi ex lumine naturali, ùt illustrato per principia fidei; hæc autem nobis per suam illustrationem monstrant, quòd producens, & productum, in Divinis dicant distinctionem realem, non verò productum, & non productum, quamvis videantur æqualem haberet oppositionem.

Jam, an aliqua prædicata sint contradictoria absolutè talia: an tantùm conditionatè, seu illativè talia: vel omnino nulla, debet, ùt ait Ulloa *in log. maj. disp. 1. c. 2. n. 51.* desumi ex legitima terminorum expositione, juxta commu-

nem acceptionem, & usum, ex quo desumendum, quænam intelligatur forma concreti. Difficillimè autem, vel omnino non potest probari, quòd aliqua contradictio prædicatorum sit major, quàm altera; quia tandem omnis oppositio, & contradictio, reducitur ad esse, & non esse. Quamvis autem etiam probaretur, una esse major, quàm altera, tamen fides adhuc juberet quiescere, & dicere, quòd una, quanquam fortè apparenter major, tantùm exigat distinctionem virtualem, altera realem. Si dicas, sic respondere esse confugere ad latibula, & mysteriorum sacraria. Resp. istud non esse in hac materia absurdum; cùm veritas, seu cognitio naturæ distinctionis virtualis, ùt ait Ulloa *in log. mai. disp. 1. c. 2. n. 68.* lateat in sacrario fidei, ibique quæri debeat.

793. Ob. 7. Quælibet Persona est totum id, quod est in DEO: ergo non potest differre in aliquo prædicato ab essentia. antec. prob. Sic SS. PP. passim loquuntur: & S. Bernardus *epist. 190. ad Innocentium Papam cap. 2.* sic ait: *Totum nempe est Pater, quod Pater, & Filius, & Spiritus S. totum Filius, quod ipse, & Pater, & Spiritus S. totum Spiritus S. quod & ipse, & Pater, & Filius.* ergo. Resp. dist. ant. quælibet Persona est totum id, quod est in DEO essentiale. conc. ant. est totum id, quod est in DEO personale. subdist. est totum id formaliter, ita, ut una Persona sit formaliter altera. neg. ant. (hoc enim est clarè falsum) est totum id eminenter, vel æquivalenter. conc. ant. & neg. conseq. ad prob. disting. ant. ùt suprà. S. Bernardus *loc. cit.* manifestè, & fusè loquitur de essentia, vel substantia DEI, quam ait omnibus communem: agitque contra Petrum Abailardum, quem, ait, negare, Spiritum S. esse de Patris, & Filii substantia: & statim post verba objecta sic ait: *Nec enim verum, summúmque bonum, quod sunt, inter se particulariter dividunt, quoniam nec participaliter id possident, sed hoc ipsum essentialiter sunt:* & mox ulteriùs distinctionem Personarum sine præjudicio unitatis affirmat. Quando autem idem S. Pater *l. 5. ad Eugen. c. 8.* ait, Personarum proprietates non aliud esse, quàm Personas, ipsásque non aliud, quàm unum DEUM esse, iterum (ùt manifestum est legenti contextum) plus non vult, quàm omnes Personas esse realiter identificatas cum Divinitate, quamvis inter se realiter distinguantur, & numerum faciant: quæ fusè ibi deducit.

794. Ob. 8. Propositiones: *Essentia est Filius: Pater non est Filius:* possunt exponi, quin verificentur contradictoria: ergo nostra probatio est nulla. antec. prob. Prima propositio sic potest exponi: *Datur in DEO identitas, qua Verbo communicatur cumulus omnium perfectionum absolutarum, & tota ratio boni simpliciter infiniti:* secunda propositio autem sic: *Pater, quà præcisè Pater est, non est Filius quà Filius:* hæ propositiones non habent prædicata contradictoria: ergo. Confir. Ut hæc secunda propositio negativa verificetur, debet aliquid ostendi, quod dicatur non dari, & quod reverà non detur: sed hoc non potest esse Persona Filii, quæ reverà datur: ergo debet esse aliquid aliud, scilicet Chimærica identitas, quæ daretur inter Patrem quà Patrem, & Filium quà Filium: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. nego, posse dari hanc explicationem primæ propositionis; quia illa non tantùm significat, quòd essentia communicet omne bonum Filiationi, sed etiam quòd Filiatio se communicet essentiæ: adeóque deberet addi: *Et vicissim cumulo omnium perfectionum absolutarum communicatur formaliter Filiatio.* Resp. 2. pro nunc omissa primæ propositionis explicatione, nego explicationem secundæ:

Vel enim tantùm intelligitur Pater quà Pater, hoc est, ùt substans certo nostro conceptui, non est Filius quà Filius, hoc est, non est substans alteri nostro conceptui, diverso modo eum repræsentanti: & nullo modo est sensus ab Ecclesia intentus in illa propositione: *Pater non est Filius;* quia antecedenter ad omnem operationem intellectûs, Pater non est Filius: & essentia communicatur: Paternitas non communicatur. Certè negare, istas propositiones esse veras, antecedenter ad operationem intellectûs, videtur non posse conciliari cum propositionibus fidei; nam sic evacuatur totum mysterium SS. Trinitatis, ùt patet ex dictis *num. 782.*

Vel intelligitur: Pater quà Pater à parte rei: at quid est discriminis à parte rei inter Patrem quà Patrem, & Filium quà Filium? Saltem erit hoc, quòd Paternitas, & Filiatio sint realiter distinctæ. Bene: ergo sunt ista prædicata contradictoria. *Essentia est Filius, vel Filiatio: Paternitas non est Filius, vel Filiatio:* redítque totum argumentum. Ad confirm. dist. ma. debet aliquid ostendi, quod non detur, hoc est, non existat in rerum natura. neg. ma. quod non detur in Patre, vel Paternitate. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Sic, quando dico: *Petrus non est Paulus* non nego Paulum existere, neque etiam necesse est Paulum non existere: sed tantùm necesse est, eum non inesse Petro. vide etiam *n. 781.*

795. Dices 1. Propositio: *Pater non est Filius:* tantùm significat: *Non datur inter Patrem, & Filium tanta identitas, ut admitatur ipsis vera oppositio generantis, ac geniti.* Resp. neg. illat. licèt enim omitteretur, aliquo modo æquivalere has propositiones, vel saltem unam ex altera inferri, tamen formaliter non idem sonant; nam non identitas, sed Filius ipse est prædicatum istarum propositionum, ùt observat benè Ulloa *in log. ma. disp. 1. c. 2. n. 92.* (ubi loco termini *identitas* ponit terminum *communicatio*, quæ hìc synonima sunt) aliàs neque rationale erit prædicatum in his propositionibus: *Homo est rationalis: Equus non est rationalis:* contra communissimam. Dein, etiamsi omitteretur illa explicatio propositionis, deberet ab adversariis tamen admitti etiam hæc propositio: *Datur inter essentiam, & Filium, tanta identitas, ut admitatur ipsis, vel non detur inter ipsos, vera oppositio generantis, & geniti:* at hæc ipsa oppositio, denominans Patrem non identificatum, sed oppositum genito: essentiam autem identificatam, & non oppositam genito, infert prædicata contradictoria, ex dictis *n. 777. & 778.*

Dices 2. Propositio: *Pater non est Filius:* vel est copulativa, ut sensus sit: *Pater non est natura, & Filiatio:* vel est disjunctiva, ut sensus sit: *Pater, vel non est natura, vel non est Filiatio:* in utroque sensu est falsa: ergo non est à parte

rei,

rei, sed tantùm in sensu formali vera. Confir. 1. Pater, & Filius communicant sibi omnia prædicata: ergo non dantur contradictoria. Confir. 2. Filius etiam potest prædicari de Patre in recto; nam vera est hæc propositio: *Pater est id, quod est Filius:* ergo propositio prior est tantùm in sensu formali vera.

Resp. neg. ma. quia propositio illa, nec est disjunctiva, nec strictè copulativa; non enim supponit distributivè, ut sensus sit: *Pater nec est natura, nec est Filiatio:* sed est propriè collectiva: ut sensus sit: *Pater non est natura, & Filiatio simul*, quæ propositio est verissima. Ad 1. confir. dist. ant. communicant sibi omnia prædicata absoluta. om. ant. quia meliùs diceretur, quòd Pater communicet omnia Filio per generationem, communicant omnia prædicata etiam relativa. neg. ant. & conseq. Certè Didymus Alexandrinus *l. 2. de Spiritu S. longè post medium.* Paternitatem expresè excipit. Ad 2. confir. neg. ant. Filius non potest prædicari in recto de Patre; quia non potest dici: *Pater est Filius, vel Filiatio:* sed tantùm potest de Patre prædicari aliquid realiter identificatum cum Filio, sed tamen virtualiter distinctum ab eodem: quæ ipsa virtualis distinctio secum fert distinctionem realem Filii à Patre, & affert prædicata contradictoria inter hos duos. vide *n. 764.* ubi dictum, talem prædicationem: *Pater est id &c.* non sufficere in Divinis ad identitatem.

796. Ob. 9. Distinctio virtualis inter essentiam, & Paternitatem, ideo admitteretur; quia de una negatur aliquid, quod de altera affirmatur: sed hoc totum salvari potest per distinctionem purè formalem: ergo. prob. mi. Etiam distinctio purè formalis exigit affirmationem, & negationem ejusdem de eodem: ergo. Confir. Posset dici, naturam in Divinis se habere per modum speciei, Personas verò per modum individuorum: sicut natura humana est species, & Petrus, ac Paulus sunt individua: sed inter speciem, & individua datur distinctio purè formalis: ergo. prob. ma. Aliqui SS. PP. apud Ruiz *de SS. Trinitate disp. 22. sect. 1.* ita loquuntur: ergo. Resp. dist. ma. admitteretur illa distinctio; quia negatur aliquid immediatè, & directè in seipso. conc. ma. quia tantùm negatur aliquid reflexè in conceptibus, vel quia tantùm negantur diversi conceptus. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. ad prob. dist. eodem modo. ant. & neg. conseq.

Ad confirm. neg. ma. hac ratione non esset amplius ullum mysterium SS. Trinitatis, contra unanimem fidelium sensum. ad prob. fateor, quòd aliqui Patres videantur alicubi ita loqui: sed ibi potissimùm volunt probare, quòd Verbum, quamvis à Patre genitum, non sit minoris perfectionis, quàm Pater: sicut quando dicunt, DEUM non esse singularem, agunt maximè contra Sabellianos, adstruentes singularitatem Personæ unius in DEO. Cæterùm iidem Patres apud eundem Ruiz *cit. disp. sec. 3.* clarè adstruunt unitatem individuam naturæ Divinæ: & in Concilio Florentino *sess. 18.* Joannes Theologus sic loquitur de Divina Natura: *Quæ cùm una numero sit, idcirco non eâ ratione communis dicitur esse, qua est humanitas: sed rationem tantùm habet communis, quatenus communicabilis est.*

ARTICULUS V.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

797. Ob. 10. Distinctio virtualis non potest admitti sine processu in infinitum prædicatorum: hunc nemo admittit: ergo. prob. ma. Ideo hoc prædicatum *communicabile pluribus* distinguitur virtualiter ab essentia; quia ex una parte realiter identificatur cum essentia: ex altera parte est negabile de Paternitate, de qua non est negabilis essentia: sed rursus hoc prædicatum *negabile de Paternitate* debet virtualiter distingui ab esse communicabile; quia communicabile affirmatur de essentia, non item negabile: & sic in infinitum: ergo. Resp. neg. ma. ad prob. inprimis hoc prædicatum *communicabile*, neutraliter acceptum, non est negabile de Paternitate: præsertim, si sit subjectum propositionis; quia verum est: *Communicabile est Paternitas*; hinc potest negari suppositum. Secundò, ex doctrina Ulloæ relata *n. 777.* ista prædicata, *esse communicabile, non esse communicabile: esse negabile, non esse negabile*, non sunt absolutè contradictoria; quia non intelligitur eadem communicabilitas, vel negabilitas, in utraque propositione, ùt *cit. numero* est observatum. Unde nego ma. hoc enim prædicatum non est negabile, saltem in abstracto metaphysico, de Paternitate, sed tantùm aliud Chimæricum, scilicet *communicabilitas Paternitatis.* verbo: quando dicitur: *Essentia est communicabilis*, adjectivum *communicabilis* pro recto habet ipsam essentiam, saltem implicitè: quia significat: est id, quod est communicabile: per hoc *id* autem in hac propositione intelligitur essentia: quando autem dicitur: *Paternitas est communicabilis*, adjectivum *communicabilis* pro recto habet Paternitatem, ex eadem ratione, & communi acceptione; si enim intelligeretur idem rectum, quod fuit in priori propositione, tunc hæc propositio esset vera: nam significaret: *Paternitas est essentia communicabilis*: quod est verissimum. Hinc istud prædicatum non distinguitur virtualiter ab essentia, sed supponit distinctionem virtualem essentiæ, & Paternitatis, propter Filiationem realiter distinctam à Patre, & tamen realiter identificatam cum essentia.

798. Dices 1. De ipsa Filiatione redit argumentum; nam hæc, ùt virtualiter distincta, debet habere prædicatum, quod realiter iterum est identificatum cum essentia, & virtualiter ab eadem distinctum, de quo iterum redit quæstio. Resp. Filiationem non habere prædicatum positivum, quod natura, vel essentia, non habeat, saltem realiter in abstracto metaphysico: sed habere negationem alicujus prædicati, scilicet Paternitatis, quæ est realiter identificata cum natura, & virtualiter distincta: quæ Paternitas etiam habet negationem prædicati, scilicet Filiationis. Verbo: Pater est virtualiter distinctus à natura; quia non est Filius: & Filius est virtualiter distinctus; quia non est Pater: nec in eo, quòd sibi mutuò sint ratio distinctionis virtualis à natura, est ullum inconveniens.

Dices 2. Sunt tamen prædicata contradictoria *communicabile*, *non communicabile*, saltem conditionatè talia, & fundant distinctionem virtualem, ex definitione data *num. 767.* item *communicabile pluribus* saltem non potest prædicari in concreto, seu adjectivè de Paternitate *ex num. 777. & 778.* ergo debet habere aliquod constitutivum, quod realiter identificatur naturæ, & virtualiter ab ea distinguitur. Resp. om. interim conseq. & ostendo tale prædicatum absque processu in infinitum; habet enim essentia prædicata Filii, & Spiritûs S. quæ Pater non habet: quæque sunt ratio mutua distinctionis virtualis naturæ à Personis: atque in his sistitur processus: & quæcunque tandem excogitentur prædicata, communicabile, negabile &c. eorum qualiscunque distinctio, ratione hujus mysterii, reducitur ad hoc, quòd natura possit dici Pater, & Filius, & Spiritus S. non autem isti possint prædicari omnes de quavis Persona.

799. Ob. 11. argumentum hoc transferendo à mysterio SS. Trinitatis ad mysterium libertatis Divinæ. Absolutè antecedenter necessarium, est virtualiter distinctum ab essentia, eò quòd possit prædicari de essentia, non autem de terminatione contingente, realiter identificata: ergo debet esse prædicatum aliquod affirmabile de absolutè necessario, non autem de essentia: & sic ulterius. R. 1. ùt suprà, neg. ant. Falsum est, quòd absolutè antecedenter necessarium neutraliter non possit prædicari de terminatione; nam verum est: *Absolutè antecedenter necessarium est terminatio contingens*: item: *Terminatio contingens est absolutè antecedenter necessarium*: hoc est, est id, quod est absolutè antecedenter necessarium: vel est absoluta antecedens necessitas essentiæ: vel est essentia absolutè necessaria (nam in propositione: *Essentia est absolutè necessaria*: adjectivum vel in recto significat essentiam, vel in obliquo non necessitatem quamcunque, sed necessitatem essentiæ: quamvis non possit concretivè, seu adjectivè dici: *Terminatio contingens est absolutè antecedenter necessaria.*

Si urgeas argumentum in his propositionibus: *Essentia est absolutè antecedenter necessaria: Terminatio non est absolutè antecedenter necessaria:* Resp. iterum ex doctrina Ulloæ, has propositiones non esse absolutè contradictorias; quia in prioris propositionis prædicato intelligitur antecedens necessitas essentiæ: in prædicato verò secundæ propositionis intelligitur necessitas antecedens terminationis. vide *n. 777. & 778.* nam falsum esset dicere: *Terminatio contingens non est absoluta antecedens necessitas essentiæ.* Si instes: Istæ propositiones sunt saltem conditionatè contradictoriæ: ergo adhuc redit argumentum. Resp. neg. conseq. quia hoc ipso nihil affirmatur de uno, quod negatur de altero; sed tantùm negatur aliquid aliud distinctum ab essentia, & terminatione, scilicet absoluta necessitas terminationis in seipsa, seu ratione sui: quod tamen ipsum potest sufficere ad distinctionem virtualem, ùt diximus *numeris modò citatis.*

Hinc Ulloa *in logica majore disp. 1. c. 2. à n. 72.* & iterum *à n. 87.* fusè contendit, ad distinctionem virtualem non requiri distinctionem realem in tertio, neque immediatam disconvenientiam in aliquo prædicato: sed sufficere mediatam, quam *n. 87.* asserit tunc dari, quando prædicatum, verè affirmatum de uno, distinguitur realiter à prædicato negato de altero, ita tamen, ut non posset distingui, nisi daretur distinctio virtualis: talia prædicata sunt *absoluta necessitas essentiæ*, *absoluta necessitas terminationis*: quarum una dari non posset sine altera, nisi daretur distinctio virtualis inter essentiam, & terminationem *ex n. 777. & 778.* Fors etiam dici posset, sufficere disconvenientiam conditionatam, ita, ut scilicet daretur absoluta contradictio vel disconvenientia prædicatorum, nisi in subjecto daretur distinctio virtualis.

800. Si petas: quare ergo non possit in concreto prædicari, & dici terminatio absolutè necessaria. Resp. conformiter ad dicta *n. 789.* hæc propositio simpliciter prolata, ex communi acceptione, itémque ex dictis *n. 777. & 778.* significat, quòd ipsa terminatio in ratione terminationis sit necessaria: sive, quòd detur absoluta necessitas ipsius terminationis ùt talis: quod tamen est falsum; quia hæc necessitas est Chimærica: unde non datur forma requisita ad hanc denominationem: sicut tamen datur forma requisita ad denominandam essentiam absolutè necessariam; quia datur absoluta necessitas essentiæ.

Si ulteriùs quæras, an non etiam possit dici, deesse capacitatem subjecti. Resp. me jam dixisse *n. 790.* eam responsionem difficiliùs applicari ad hunc casum; cùm nullum prædicatum actu sit in essentia Divina, quod non realiter, saltem substantivè, & tanquam abstractum metaphysicum, sit prædicabile de terminatione, adeóque afferri non possit distinctio in tertio realiter existente. Verum quidem est, quòd essentia antecedenter potuerit habere Prædicatum, quod terminatio, e. g. volitio, habere non potest, scilicet nolitionem: at nolitio actu non datur, potentia autem habendi nolitionem est realiter etiam identificata volitioni; est enim vera hæc propositio: *Volitio est potentia habendi nolitionem*: quare non video, quale prædicatum actu habeat essentia, & realiter, saltem abstractivè, aut substantivè, non habeat etiam terminatio.

Si tamen quis vellet, defectum capacitatis in subjecto posse refundi in prædicatum possibile, sive in possibilitatem alicujus prædicati, potentis excludere volitionem, non autem potentis excludere essentiam, adeóque asserat, capacitatem, ad denominandam essentiam absolutè necessariam, dicere etiam negationem, seu potiùs impossibilitatem prædicati, excludentis essentiam: econtra capacitatem, ad denominandam terminationem contingentem, dicere possibilitatem prædicati, excludentis volitionem: talis deberet admittere (quod fortè alicui durum videbitur) denominationem necessarii non esse adæquatè DEO intrinsecam: sed formaliter, & non tantùm arguitivè, dicere aliquid negativum extrinsecum, nempe impossibilitatem Chimæræ, seu prædicati excludentis essentiam Divinam (de possibilitate nolitionis abstraho; quia disputari posset, an possit DEO dici extrinseca, de quo vide *num. 522. & 525.*) unde fortè prior responsio in hoc casu est expeditior.

Hoc

Hoc tamen addo, eos etiam, qui non admittunt distinctionem virtualem sine distinctione reali in tertio (de quo vide Gormaz *de DEO n. 129. & seq*) asserere, quòd non debeat dari realis distinctio in tertio actu existente: sed sufficere, si detur in tertio possibili, seu præscindente à reali existentia, & possibilitate: & hinc isti dicunt, essentiam Divinam, & volitionem contingentem, distingui realiter in nolitione, & inter volitionem, & nolitionem, illam existentem, hanc verò possibilem, dari distinctionem impedientis, & impediti: quæ non sit minor, quàm producentis, & producti, attamen non exigat terminos coëxistere, eo ipso, quòd unus sit impeditus: quos tamen terminos coëxistere exigit distinctio, vel oppositio producentis, & producti; cùm producens, & productum necessariò semel, & in Divinis semper coëxistant.

801. Ob. 12. Potest dici, quòd detur inter essentiam, & Paternitatem distinctio aliqua inadæquata realis: ergo non debet admitti virtualis. Resp. quærendo, quid intelligatur per distinctionem inadæquatam: certè non distinctio partis à parte; quia in DEO non dantur partes: ergo tantùm intelligitur talis distinctio, vi cujus unum prædicatum, realiter identificatum essentiæ, tamen non realiter identificatur Paternitati, e. g. Filiatio: sed hæc non est distinctio realis essentiæ à Paternitate, sed tantùm est distinctio realis Filiationis à Paternitate: quæ Filiatio, si intelligatur ùt præcisa ab essentia, est realiter adæquatè distincta à Paternitate. Unde nulla datur distinctio realis, saltem immediata, inter Paternitatem, & essentiam, sed ad summum datur mediata aliqua in tertio, eáque adæquata. Dein ex hac ipsa (ùt adversarii vocant) inadæquata distinctione essentiæ à Paternitate, sequitur distinctio, ùt modò explicatum, adæquata Paternitatis, & Filiationis, ex qua oritur distinctio virtualis inter essentiam, & Personas.

802. Ob. 13. Istæ propositiones: *Tota essentia Patris identificatur cum Filio: Tota essentia Patris non identificatur cum Filio totaliter*: non habent prædicata contradictoria: ergo non verificantur prædicata contradictoria, neque inter ipsas Personas, multò minùs inter essentiam, & Personas. prob. ant. Non sunt contradictoria prædicata in his propositionibus: *Tota anima hominis est in pede: Tota anima hominis non est in pede totaliter*: ergo neque in prioribus. prob. etiam conseq. Tantùm verificantur dictæ illæ propositiones; nam Filius habet quidem totam essentiam Patris, sed non totaliter; quia essentia etiam est Paternitas, quam Filius non habet. Resp. neg. ant. ad prob. neg. conseq. Isti termini *totum*, *non totaliter*, non habent locum in expositione hujus mysterii; aliàs non magis ineffabile, vel supra captum esset hoc mysterium, quàm unio totius animæ simul cum capite, & simul cum pede: quam tamen unionem quilibet facilè capit. Et quamvis fortè existentiam animæ totius, simul in pluribus membris realiter distinctis, attamen unitis, non capiat homo sensibus immersus, tamen facilè capit naturaliter quivis Angelus, qui tamen non capit naturaliter hoc mysterium. Unde tota essentia Patris est totaliter identificata Filio; quia Paternitas, utpote virtualiter distincta ab essentia, est suo modo, ut ita loquar, extra totalitatem essentiæ, prout hæc identificatur cum Filiatione.

803. Ob. 14. Distinctio virtualis deberet fundari in infinitate perfectionis Divinæ: sed in hac non potest fundari: ergo. prob. mi. Infinitas illa non potest esse causa, cur aliqua perfectio negetur de infinitè perfecto: atqui, si fundaretur in ea distinctio virtualis, deberet esse causa, cur de Paternitate, infinitè perfecta, negatur Filiatio, quæ est perfectio: ergo. Resp. 1. Istud quoque debent solvere adversarii, qui utique etiam admittunt, distinctionem realem inter Personas fundari in infinita perfectione; si ergo potest infinita perfectio esse causa, cur ab infinitè perfecto possit realiter distingui perfectio, poterit etiam esse causa, quòd eadem de illo negetur. Resp. 2. neg. mi. ad prob. (om. interim, quod falsum est, Filiationem, aut Paternitatem, ùt distinctas ab essentia, esse perfectiones) neg. mi. quia ex fide habemus, Patrem, licèt infinitè perfectum, tamen realiter non habere Filiationem. Ex quo tamen non sequitur, eum esse imperfectum, etiam tantùm negativè; quia, quamvis non habeat Filiationem formaliter, habet tamen vel æquivalenter, vel, ùt alii ajunt, eminenter; quia habet essentiam infinitam, quæ est realiter identificata etiam Filiationi.

804. Ob. 15. Contradictoria prædicata non possunt habere identitatem inter se: ergo non possunt convenire eidem realiter enti. Confir. Contradictio excludit omnem identitatem: ergo, ubi datur aliqua identitas, scilicet realis, non potest dari contradictio. prob. ant. Tantùm isti duo termini contradictoriè opponuntur *aliquis*, *nullus*: ergo etiam tantùm isti: *aliqua identitas*, *nulla identitas*: ergo ubi datur aliqua identitas, non potest dari contradictio, seu nulla identitas: Resp. disting ant. contradictoria non possunt habere identitatem immediatam inter se. om. ant. mediatam in tertio. neg. ant. & conseq. quia in eodem realiter ente potest dari tertium, virtualiter distinctum. Ad confir. disting. ant. contradictio excludit omnem identitatem immediatam. om. ant. mediatam. neg. ant. & conseq. ad prob. dist. 1. conc. tantùm contradictoriè opponuntur aliqua identitas, & nulla identitas ejusdem rationis. conc. diversæ rationis. neg. 1. conc. & neg. suppositum ultimi consequentis, quòd scilicet quælibet prædicata contradictoria tam universalem oppositionem inferant, ut excludatur omnis identitas; nam in Divinis quædam prædicata contradictoria tantùm afferunt oppositionem aliquam minorem, qua excludatur tantùm identitas immediata, vel virtualis. Sic etiam, licèt sint contradictorii termini *aliquis homo*, *nullus homo*: tamen non omnis contradictio inter homines excludit omnem hominem: e. g. *Petrus*, *non Petrus*: non excludit identitatem cum Paulo.

805. Ob. 16. Quando dicimus, verificari contradictoria de eodem ente, identificato cum duobus realiter distinctis, vel volumus tantùm, quòd verificentur de illis duobus realiter distinctis, vel de eodem ente indivisibili: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. Non potest dici primum; quia sic non verificarentur de virtualiter distincto, sed tantùm de realiter distinctis:

ctis: non secundum; quia sic verificarentur de eodem realiter, & virtualiter indivisibili ente, quod nec nos admittimus. Confirm. Essentia Divina, & Paternitas sunt una simplicissima entitas: ergo non possunt de iis verificari contradictoria. Resp. neg. mi. & dico secundum. ad prob. neg. ill. non de eodem, etiam virtualiter indivisibili, sed tantùm de realiter indivisibili, & virtualiter multiplici (quale est complexum ex natura, & Paternitate) verificantur contradictoria.

Ad confirm. neg. conseq. hæc enim entitas simul est virtualiter multiplex: unde de ipsa essentia, non quidem virtualiter, sed tamen realiter accepta, sive de ipsa, & prædicato, realiter ipsi identificato, e. g. Patre, possunt verificari prædicata contradictoria. Dices: ergo eadem natura identificatur cum *esse Patrem*, & *non esse Patrem*: hoc clarè implicat: ergo. Resp. dist. ma. ita, ut natura identificetur cum Patre, & formali ejus negatione. neg. ma. cum negatione tantùm radicali, hoc est, cum aliquo positivo, à Patre distincto. conc. ma. & dist. sic minore, neg. consequent. Quando autem dicitur, non posse dari simul, esse & non esse, intelligitur formale ejusdem rei; quia non esse radicale, seu aliquid non identificabile cum altero, datur in quovis, realiter ab altero distincto.

806. Ob. 17. Juxta nos veræ essent istæ propositiones: *Paternitas non est virtualiter DEUS*: *Paternitas est virtualiter Chimæra*: sed hoc nequit admitti: ergo. prob. ma. quoad primam propositionem: Hæc propositio est vera: *Paternitas non est virtualiter Divinitas*: ergo etiam illa prior. prob. etiam ma. quod secundam propositionem. Virtualis distinctio æquivalet reali: ergo vera est hæc propositio: *Paternitas æquivalenter est realiter distincta ab essentia Divina:* atqui Paternitatem esse realiter distinctam ab essentia est esse Chimæram: ergo Paternitas est æquivalenter, vel virtualiter Chimæra. Resp. neg. ma. quoad secundam, & probabiliter etiam quoad primam propositionem.

Prima enim propositio videtur habere hunc sensum: *Subsistentia Patris non est virtualiter subsistentia terminans naturam Divinam:* quod falsum est; quia subsistentia Patris est realiter, & virtualiter secum identificata. ad prob. conc. ant. neg. conseq. nam, ut jam dictum, terminus *DEUS*, quando prædicatur de Patre, vel Paternitate, videtur in recto dicere subsistentiam Patris; quia sicut *ex num. 741.* nomen *DEUS* per adjectionem prædicati determinatur ad certam Personam, ita etiam per adjectionem subjecti videtur ad eandem determinari. Si tamen efficaciter probares, per nomen *DEUS* hic tantùm intelligi Divinitatem cum subsistentia absoluta, de qua *num. 733.* tunc Paternitas distingueretur virtualiter, nec foret absurdum dicere, quòd Paternitas non sit virtualiter DEUS, sicut non est virtualiter Divinitas.

Ad probationem secundæ propositionis dist. ant. virtualis distinctio æquivalet reali quoad aliqua. conc. ant. quoad omnia. neg. ant. & disting. etiam consequens. est vera propositio: Paternitas est æquivalenter realiter distincta in ordine ad aliqua prædicata. conc. conseq. in ordine ad omnia. neg. conseq. concedo dein subsumptum, & neg. conseq. Sic etiam est nulla argumentatio: Esse virtualiter distinctum ab omnipotentia, est esse æquivalenter realiter distinctum ab ea: sed esse realiter distinctum ab omnipotentia, est non esse omnipotentem: ergo esse virtualiter distinctum ab omnipotentia, est æquivalenter non esse omnipotentem. Jam verò in ordine ad quæ prædicata æquivaleant hæ distinctiones, debet desumi ex principiis fidei

807. Ob. 18. Ista propositio: *Essentia est Filius*: necessariò involvit sensum formalem: ergo non verificantur contradictoria, nisi tantùm formalia. prob. ant. Filio non identificatur essentia, nisi ut præcisa à cæteris Personalitatibus: ergo natura, ut identificata Filio, involvit præcisionem formalem. ant. prob. Filio non identificatur natura, ut involvens reliquas duas Personalitates: ergo. Resp. neg. ant. prob. neg. ant, quia utique antecedenter ad omnem operationem, seu præcisionem intellectûs, essentia Divina realiter identificatur cum Filiatione. ad prob. quid intelligitur per illud *ut involvens?* non enim essentia involvit Personalitates ut partes, vel constitutiva; quia essentia non constituitur ex Personis: ergo tantùm intelligi potest *ut identificata.*

Jam istud, *ut identificata*: si facit sensum formalem istum, ut significetur, quòd identitas cum aliis Personis sit ratio formalis immediata identitatis cum Filio, conc. ant. neg. cons. quia, licèt non identificetur essentia Filio, ut identificata Patri, vel SpirituiS. modò identificeturFilio essentia, quæ est identificata Patri, & Spiritui S. habentur omnia, quæ requiruntur, ut propositio: *Essentia est Filius:* in sensu reali sit verissima, absque omni præcisione formali: neque inde sequitur, etiam Patrem identificari Filio, propter distinctionem virtualem. Si autem adversarii intelligunt alium sensum, explicent, & respondebimus.

808. Ob. 19. Ista propositio: *Pater non est Filius:* ideo juxta nos est vera in sensu reali; quia Pater non est omne, quod est Filius: sed etiam non est omne id, quod est essentia: ergo etiam vera esset propositio: *Pater non est essentia* quod est omnino falsum. Resp. dist. mai. tantùm ideo est vera. neg. ma. ex alia etiam ratione. conc. ma. & om. mi. neg. conseq. & paritatem. Propositio affirmativa: *Pater est Filius:* ex communi acceptione Conciliorum, Patrum, & Theologorum, est suo modo collectiva, & significat identificari Patri, non tantùm naturam, seu essentiam Filii, sed omnia, quæ identificantur Filio, & præcipuè Filiationem ipsam; quia hæc venit in recto prædicati: unde est falsa: consequenter contradictoria ejus est vera, scilicet: *Pater non est Filius*, ut dictum *n. 795.* Ubi obiter noto, licèt propositionis copulativæ contradictoria debeat esse disjunctiva, non tamen ideo etiam contradictoriam propositionis collectivæ debere esse disjunctivam, ut cuique consideranti facilè patet: unde objici non potest, propositionem: *Pater non est Filius*: non posse esse collectivam, contra quod diximus *n. 795.* Econtra ista propositio: *Pater est essentia:* ex eadem communi acceptatione non significat, Patri identificari omnia, quæ sunt realiter identificata essentiæ: imò oppositum supponunt omnia Concilia, PP. &c. sed tantùm significat, identificari ipsam essentiam, quæ venit in recto:

ergo

ergo vera est ista propositio, adeóque falsa ejus contradictoria: *Pater non est essentia.*

809. Ob. 20. Si de essentia, & Personis verificantur prædicata contradictoria, verificabuntur etiam aliqua de creaturis: hoc est impossibile: ergo. prob. ma. Dabitur cognitio creata cognoscens essentiam, & non cognoscens e. g. Filium: ergo cognoscens idem, & non cognoscens idem: item unio hypostatica creata uniet immediatè Filiationem humanitati: non uniet immediatè naturam: ergo dabitur unio immediatè uniens, & non immediatè uniens idem: ergo &c. Resp. neg. ma. ad prob. dist. ult. conf. & hæc contradictoria cadunt in cognitionem, vel unionem creatam. neg. conseq. cadunt in idem Divinum. conc. conseq. Cùm eadem realiter entitas DEI, virtualiter distincta, se habeat in ordine ad certa prædicata contradictoria, quasi esset realiter duplex, seu quasi essent duo, potest eadem creatura virtualiter indistincta habere respectum ad unum, & non ad alterum: sicut eadem unio Petri virtualiter prorsus indistincta habet essentialem respectum ad Petrum, non ad Paulum, realiter distinctum. Sic etiam explicari debet connexio creaturæ cum DEO ùt uno, non verò ùt trino, si hæc secunda non detur.

ARTICULUS VI.

An Personalitates Divinæ sint perfectiones virtualiter distinctæ ab essentia.

810. Dico. Personalitates Divinæ sunt realiter ipsa infinita perfectio essentiæ: sed non sunt perfectiones virtualiter distinctæ ab essentia. ita S. Thomas, quem teste Goneto *tom. 2. tract. 6. disp. 3. de relat. Divin. n. 132.* sequuntur communiùs Thomistæ, (quibus etiam ipse Gonetus consentit *n. 133.*) & plurimi alii, præsertim antiqui, cum pluribus Recentioribus. Accedit Scotus ex professo *quodlibeto 5. sub initium*, & fusiùs *art. 2.* atque Scotistæ, teste Mastrio *disp. 7. de SS. Trinit. q. 1. n. 1.* Ex nostris Molina *in 1. p. q. 42. a. 6. disp. 2.* ubi ait, esse communiorem Scholasticorum, & plures citat, præsertim ex Thomistis. Becanus *tr. 2. de SS. Trinitate c. 2. q. 6.* Ulloa *de DEO disp. 2. c. 6. n. 70.* & plures alii. Quamvis autem non negem, quòd etiam opposita sententia suam habeat magnam authoritatem, tamen, ùt mihi videtur, tantam non habet, quantam nostra. Suppono etiam hìc necessariam terminorum quorundam intelligentiam ex *n. 99. & 122.*

811. Prob. concluſ. 1. auctoritate SS. Patrum, atque etiam Angelici, qui dicunt, dari in DEO unam tantùm bonitatem, magnitudinem, dignitatem, veritatem &c. qui termini sunt convertibiles cum perfectione: &, si quævis relatio, vel terminatio contingens, ùt distincta, & seorsim, esset perfectio distincta à perfectione essentiæ, essent sanè plures.

Dicta SS. Patrum sunt sequentia. S. August. *l. 5. de Trinit. c. 8. Bonus Pater, bonus Filius, bonus Spiritus Sanctus, nec tres boni, sed unus est bonus.* item *l. 7. de Trinitate c. 2. Pater igitur, & Filius simul, una essentia, & una magnitudo, & una veritas.* S. Damascenus *l. 1. de orthodoxa fide c. 11. Una enim est essentia, una bonitas, una potestas, una voluntas, una facultas, una authoritas, una, & eadem: non tres inter se similes.* S. Bernardus *serm. 80. in Cantica. Pater est verus, id est, veritas, Filius est verus, id est, veritas, Spiritus S. est verus, id est, veritas. Et hi tres unus verus, id est, una veritas.* S. Fulgentius *lib. de fide orth. ad Donat. paulò post medium: Una quippe veritas unius veri DEI, imò una veritas unus verus DEUS.* Boëtius *ad Joannem Diaconum: an Personarum nomina de essentia prædicentur. Pater veritas est, Filius veritas est, Spiritus S. veritas est. Pater, Filius, Spiritus S. non tres veritates, sed una veritas.* S. Thom. *quæst. 2. de potentia a. 4. ad 14. Sicut Paternitas in Patre, & Filiatio in Filio, sunt una essentia, ita & sunt una dignitas, & una bonitas.* Rursus *1. p. quæst. 42. a. 4. ad 2. Dignitas est absoluta, & ad essentiam pertinet: sicut igitur eadem essentia, quæ in Patre est Paternitas, in Filio est Filiatio, ita eadem dignitas, quæ in Patre est Paternitas, in Filio est Filiatio:* dein ex hoc *ad 3.* sic infert: *Unde neque omnes relationes sunt majus aliquid, quàm una tantùm: nec omnes Personæ majus aliquid, quàm una tantùm; quia tota perfectio Divinæ naturæ est in qualibet Personarum.*

Nec dicas, S. Doctorem *in 1. dist. 25. q. 1. a. 4.* admittere *tres res*; nam repono: ibidem negat, in DEO dari tria entia, aitque, terminum *ens*, si sumatur substantivè, non posse in plurali dici de DEO: unde terminum *res* etiam ibi non accipit substantivè, sed adjectivè, ut significet tres reales (intellige relationes) & sanè se ipsum explicat ibidem *ad 3.* dum ait, per rem se intelligere relationem, in DEO realiter existentem, quæ multiplicetur in DEO: verbo: non intelligit per terminum *res*, in his circumstantiis positum, aliquam entitatem, vel perfectionem, quæ multiplicetur in DEO. Confir. 1. A Concilio Lateranensi *C. Damnamus* admittitur tantùm *una quædam summa... res, quæ... est Pater, & Filius, & Spiritus S.* nec fit ulla mentio de pluribus rebus: ergo Concilium tantùm agnoscit unam rem, consequenter etiam tantùm unam perfectionem.

812. Respondent adversarii, istos textus intelligendos esse, tantùm de magnitudine, bonitate, re &c. absoluta, non autem relativa; sed contra, ùt ait Ulloa, mirum est, quòd ista distinctio fugerit Concilium Lateranense, etiam post accuratum examen hujus controversiæ; cùm tamen, si ritè adhiberi potuisset, valde conduxisset ad componendam litem, inter Petrum Lombardum, & Joachimum Abbatem: quin sine illa mancam nobis doctrinam Patres illi dedissent. Eandem etiam distinctionem, inter bonitatem relativam, & essentialem, non asserit S. Augustinus, quamvis hinc inde uratur termino: *relativè*. Dein, si possunt admitti plures entitates, res, perfectiones, &c. relativæ, poterunt etiam admitti plures Divinitates, essentiæ, existentiæ, substantiæ relativæ, item infinitates, increationes, immensitates, æternitates. &c.

Nam eodem modo possumus adversarios urgere, ùt illi nos. Personalitates, ùt distinctæ

ab essentia, non sunt creaturæ, non sunt accidentia, non sunt nihil, non sunt finitæ, non sunt creatæ, non sunt loco terminatæ, non sunt temporales: adeóque debent esse Divinæ, seu habere aliquam Deitatem, esse substantiæ, ac essentiæ, esse existentes &c. ergo, ùt vix non jocatur Ulloa *de DEO disp. 1. c. 5. n. 71.* habebimus quatuor Deos, unum absolutum, tres relativos: item quatuor substantias, essentias, ac existentias Divinas: item quatuor infinitos, & increatos, immensos, ac æternos. Et ista multiplicabuntur non tantùm adjectivè: sed etiam substantivè; quia concreta etiam substantialia multiplicantur; si subjectum, & forma multiplicantur, quod in hoc casu fieret: hoc autem videtur prorsus absurdum, nec satis conforme symbolo S. Athanasii, ubi profitemur tantùm unum DEUM, unum increatum, unum immensum, unum æternum, unam Divinitatem, essentiam, ac substantiam. Est etiam apertè contra Angelicum, qui *q. 2. de potentia a. 6. in corp.* ait: *Non est concedendum, quòd aliquid absolutum in Divinis multiplicetur, sicut quidam dicunt, quòd in Divinis est duplex esse, essentiale, & personale; omne enim esse in Divinis essentiale est: nec Persona est, nisi per esse essentiæ.*

813. Confir. ex Ulloa *de DEO disp. 2. n. 79.* In DEO uno non debet admitti multiplicitas, nisi quam ex Scripturis, aut Ecclesia, vel Patribus docemur; quia mysteria in DEO non sunt regulanda per metaphysicas rationes, quibus omnibus superiora sunt: atqui ex illis docemur, tantùm multiplicari in DEO Personas, hypostases, substantias, relationes, proprietates, notiones, origines, processiones: non verò essentiam, existentiam, Divinitatem, substantiam, entitatem, rem, perfectionem: ergo. Quamvis autem intellectus noster non capiat, unum multiplicari sine altero, non refert; quia etiam non capit, quomodo multiplicentur realiter Personæ, sine multiplicatione essentiæ, realiter identificatæ. Quòd si dicas, istud utcunque explicari ope distinctionis virtualis; respondeo, etiam beneficio ejusdem exponi illud superius.

814. Probatur conclusio 2. Omnis perfectio in DEO debet esse infinita; nihil enim limitatum potest esse in DEO, omnimodè infinito: ergo juxta adversarios præter essentiam dabuntur tres aliæ perfectiones, in sua saltem linea infinitæ: sed hoc admitti non potest: ergo. prob. mi. subsumpta. Relationes, vel Personalitates non sunt de ratione essentiæ, ùt est communis, & facilè probatur; nam tota ratio essentiæ debet esse communis tribus; cùm tamen Personalitates non possint esse communes: ergo ratio essentiæ non esset tam perfecta, quàm ratio Personæ, saltem in concreto, seu ùt dicentis Personalitatem, & naturam, e. g. ratio Filii concretivè sumpti, quod est valde absurdum.

Rursus tota Trinitas esset perfectior, quàm quælibet Persona seorsim, contra S. Augustinum *cit. n. 146.* item tam Pater, quàm Filius essent perfectiores Spiritu S. quia hic tantùm haberet unam perfectionem relativam, scilicet spirationis passivæ; cùm Pater habeat duas, scilicet generantis, & Spirantis: Filius etiam duas, geniti, & Spirantis. Taceo, quòd vel hoc absurdum multis videatur, quòd in una Persona non sit aliqua perfectio infinita, quæ revera in DEO existit; cùm hac ratione non sit perfecta omni modo possibili. Videatur Molina *in 1. p. q. 42. a. 6. disp. 1. & 2.*

815. Dicunt quidem adversarii, essentiam Divinam continere eminenter omnem perfectionem, adeóque non esse perfectius complexum ex ipsa, & relationibus, quàm ipsam solam, neque unam Personam perfectiorem esse, quàm alteram; cùm quælibet habeat essentiam. Sed contra: quamvis sat facilè percipi possit, quòd essentia Divina eminenter contineat aliquam perfectionem creatam, limitatam, & respectu infinitæ perfectionis quasi nihil computandam, tamen non potest infinita perfectio contineri eminenter; nam, ùt rectè advertit Mastrius *disp. 7. de SS. Trinitate q. 1. a. 1. num. 4.* eminenter continere, de rigore sermonis, est continere aliquid demptis imperfectionibus, vel aliquid perfectius, adeóque dicit excessum, seu eminentiam perfectionis supra rem contentam: quæ utique dari non possunt in nostro casu. Addit Mastrius *num. 5.* hac ipsa de causa creaturam, additam DEO, nullam addere perfectionem ipsi; quia eminenter continetur à DEO, consequenter nec Personalitatem addere eidem perfectionem, si eminenter contineatur.

Conclusio hæc de Personalitatibus Divinis extendi etiam debet ad terminationes contingentes actuum voluntatis, & intellectûs Divini; nam & istæ non sunt perfectiones ab essentia distinctæ, ùt ex prima probatione facilè colligitur. Quamvis autem secunda ratio in ordine ad has terminationes non sit efficax (nam, cùm omnes Personæ à qualibet terminatione eodem modo afficiantur, nunquam ex his potest probari, quòd, si essent perfectiones, propterea una Persona posset esse perfectior altera) attamen saltem, cùm possibilis sit pura omissio libera in DEO *ex num. 426.* sequitur, quòd, si hæ terminationes sint perfectiones, essentia Divina possit carere aliqua perfectione intrinseca, sibi possibili: quod non videtur posse admitti.

ARTICULUS VII.

Solvuntur Objectiones.

816. OB. 1. Concilia, maximè Nicænum II. & SS. PP. dicunt, in DEO dari tres perfectas subsistentias, vel tres perfectos: item dari personalem perfectionem: item tria perfecta &c. quos textus vide apud Mastrium *disp. 7. de SS. Trinitate q. 1. a. 4. n. 42.* ergo ipsæ Personalitates sunt perfectiones. Confirm. SS. PP. etiam dicunt, DEUM absque relationibus fore imperfectum: ergo. Resp. conc. ant. neg. conseq. Una, eademque perfectio essentialis, cùm sit in pluribus per identitatem, reddit plures perfectos; sicut, si eadem albedo per replicationem esset plu-

pluribus muris unita, redderet omnes albos: & defacto eadem cognitio denominat plures cognitos. Quando autem in Synodo VI. seu Constantinopolitana III. *act. 18. in edicto Constantini Pogonati Imp.* dicitur: *Credimus ..... unitatem quidem propter naturalem unionem, ac dominationem: Trinitatem verò propter subsistentiarum perfectionem:* hoc ipso, quòd non dicitur *Perfectiones*, innuitur, tantùm esse unam, scilicet essentialem, quæ tamen sit tribus communicata, & propter quam ita communicatam credenda sit Trinitas; quia sine Trinitate ita communicari non posset: nec aliis verbis admittitur ibi perfectio in subsistentiis, ùt oppositis unitati.

Quod attinet ad Personalem perfectionem, de ea S. Damascenus *l. 1. de orth. fide c. 11.* sic habet: *Quantum ad causam* (fuit enim Græcus, & ideo causam in DEO admittit) *& ea, quæ à causa proficiscuntur, ac Personæ perfectionem, hoc est, existendi modum, discrimen animadvertimus:* cùm autem eodem loco, ùt citavimus *num. 811.* idem S. Pater non admittat in DEO tres bonitates, sed unam tantùm: neque hìc admittit propriè dictas perfectiones, sed tantùm latiùs aliquo modo dictas, seu aliquos modos existendi, scilicet subsistentias. Tria perfecta admittit S. Epiphanius *hæresi 69. circa medium*; verùm intelliguntur tria suppositа, sed una, eadémque perfectione perfecta. Plus certè ex eo textu, sine omni ulteriori explicatione posito, inferri non potest.

817. Ad confir. neg. conf. Per illum loquendi modum tantùm innuunt SS. PP. essentiam Divinam fore imperfectam, si non esset communicabilis pluribus, aut fœcunda: & hoc est, quod vult S. Cyrillus Alexandrinus *l. 1. thesauri c. 6. paulò ante medium*, ubi sic ait de Patre Divino: *Perfectus autem est, non solùm; quia DEUS, sed etiam; quia Pater:* nam immediatè addit: *Quare, qui DEUM negat Patrem esse, is fœcunditatem aufert à Divina natura, ut jam perfecta non sit; cùm generandi virtute careat:* quod ulteriùs pluribus probat. Idem etiam vult, ùt patet legenti *l. 2. thesauri c. 1.* dum ait: *Non enim potest esse perfecta Deitas, nisi Filium habeat.*

Eodem modo exponendus est S. Athanasius *orat. 2. contra Arianos circa medium*: item S. Hilarius *l. 12. de Trinit. circa medium*: item S. Ambrosius *l. 4. de fide c. 4.* quos vide apud Mastrium *loco modò citato.* S. Gregorius Nazianzenus *orat. 5. de Theol. sub initium*, scribit quidem, *Deitatem non fore perfectam, si careat sanctitate, hanc autem habere non posse, nisi habeat Spiritum Sanctum:* sed utique Pater est etiam Sanctus per identitatem, etiamsi non habeat per identitatem Spiritum S. unde S. Doctor non vult dicere, Spirationem passivam, ùt distinctam ab essentia, esse sanctitatem: sed tantùm, Divinam naturam, ùt sanctam, exigere etiam Spirationem passivam, &, si hanc non haberet, carituram eam infinitudine sanctitatis, quæ ipsi debetur, quæque necessariò se debet per identitatem effundere, seu communicare Spiritui Sancto.

Citatur & alius textus ex hoc S. Patre *orat. 3.* ubi dicitur de Paternitate sic scribere: *Est gloriæ auctio, non diminutio, quemadmodum Spiritûs productorem esse:* sed longo labore hunc textum invenire non potui: certè loco citato non habetur. Si contextum legero, respondebo. Interim Ulloa respondet, quòd, sicut rationale in homine dicit perfectionem ultra animalitatem; non quia dicit distinctam, sed quia eandem clariùs explicat: ita etiam DEUS Pater dicat perfectionem, quam non dicit solus DEUS; quia eandem clariùs explicat. S. Athanasius autem *oratione contra gregales Sabellii post medium*, dum sic ait: *Universa enim plenitudo, & integritas Deitatis est Pater, ùt Pater: universa item plenitudo Deitatis est Filius, ùt Filius:* est pro nobis; quia vult, omnem plenitudinem perfectionis esse in qualibet Persona, ùt distincta ab altera, adeóque stare in sola essentia: quod patet ex hac adjecta ratione, dum ait: *Quando quidem amborum una forma intelligitur, quæ integrè se in utroque, & solidè exhibet.*

818. Ob. 2. Relationes, vel Personalitates, ùt distinctæ ab essentia, adorantur: ergo debent esse perfectio. ant. probatur. Ecclesia in præfatione festi SS. Trinitatis sic canit: *Ut in confessione veræ, sempiternæque Deitatis, & in Personis proprietas, & in essentia unitas, & in majestate adoretur æqualitas:* ergo adorantur proprietates, seu Personalitates, ùt distinctæ. Confir. 1. Si relationes non essent perfectiones, non esset ratio, cur darentur in DEO: ergo. Confir. 2 Videtur ex se absurdum dicere, quòd in DEO detur aliquid, quod non sit perfectio: ergo.

Resp. dist. conseq. Personalitates debent esse perfectio essentialis. conc. conseq. debent esse perfectio distincta ab essentia, nego cons. ad prob. dist. cons. adorantur ùt distinctæ ab essentia tantùm virtualiter. conc. conseq. ùt plùs, quàm virtualiter, distinctæ. neg. conseq. Personalitatem esse virtualiter distinctam ab essentia, & perfectione essentiali, non impedit, quò minùs ipsa sit verissimè, & realissimè, perfectio essentialis; quia distinctio virtualis, cùm non sit distinctio à parte rei ex *n. 767.* non excludit, imò supponit identitatem realem: consequenter adorari Personalitatem, ùt virtualiter distinctam, est adorari ùt realiter identificatam cum perfectione essentiali, seu, ùt habentem istam per identitatem realem, quanquam cum aliqua discrepantia in aliquo prædicato. Ex quo tamen nullatenus infertur, adorari aliquam perfectionem distinctam ab essentiali; quia nulla datur. ita Ulloa, & quoad substantiam etiam Molina, atque Becanus.

Mastrius *disp. 7. de SS. Trinit. a. 4. n. 48. & 49.* ex Scoto addit, omnes tres Personas Divinas adorari, & quidem adoratione, specialiter terminata ad unam præ altera, ùt patet ex Litaniis: sed unicam, & eandem esse rationem adorandi in omnibus; quia omnes adorantur ùt unus DEUS, & sic explicari potest S. Epiphanius *in Ancorato non longè ab initio* dicens: *Honoratur autem Pater, secundùm quod Pater est: honoratur Filius, prout Filius est: honoratur Spiritus S. prout Spiritus verus est, & Spiritus DEI:* hoc est, honoratur unus, etiam ùt distinctus ab alio, quamvis sit eadem ratio omnes adorandi. Quod confirmatur ex eo, quòd illa Præfatio Ecclesiæ sit maximè composita ad hæreticorum errores confu-

tandos, qui volebant, aut non esse realiter plures, aut non eodem modo adorabiles SS. Personas, de quo Molina *loc. cit. n.810. sub finem.* Ad 1. confir. neg. ant. Ratio, cur dentur relationes, est ipsa essentia Divina, exigens se per identitatem communicare tribus realiter distinctis, in quo stat infinita, & incomprehensibilis perfectio. Ad 2. confir. disting. ant. videtur absurdum, quòd detur aliquid in DEO, quod non sit perfectio essentialis. conc. ant. quod non sit perfectio distincta ab essentiali perfectione. neg. ant. & cons. Recolantur hîc probationes nostræ sententiæ.

819. Dices 1. Persona Verbi sanctificat humanitatem Christi, & infinitè dignificat ejus merita: ergo debet esse perfectio. Resp. cum Ulloa, ùt suprà. dist. conseq. debet esse perfectio essentialis. conc. conseq. debet esse perfectio distincta ab essentiali. neg. conseq. In primis Verbum, vel Persona Verbi, seu Filius in concreto, dicit etiam naturam Divinam. Sed, si loquamur etiam tantùm de Personalitate, hæc, cùm sit tantùm virtualiter distincta ab essentia, secum realissimè affert perfectionem essentialem, adeóque sanctificat humanitatem, & dignificat merita: ipsa tamen non est distincta sanctitas, neque (ùt S. Thomas citatus *n.811.* docet) est distincta dignitas. Et hîc iterum id sub oculis habendum, quod jam sæpe dictum, nempe, distinctionem virtualem non esse à parte rei distinctionem, sed tantùm æquivalentiam ejus in ordine ad aliqua prædicata.

Dices 2. Verbum magis sanctificat humanitatem, aut dignificat merita Christi, quàm Pater: ergo non sola essentia sanctificat, vel dignificat. Resp. conc. totum; nam etiam Verbum dignificat, sed non nisi per dignitatem essentialem: quòd autem per hanc Pater non sanctificet, sicut Verbum sanctificat, ratio est; quia ipse non unitur humanitati, nec constituit suppositum eliciens illa merita. Nec est bona argumentatio: Natura Patris dignificat: ergo etiam Pater; alias deberet Pater etiam esse Filius; quia ejus natura est Filius.

820. Dices 3. Persona Verbi (& eadem est ratio de Persona Patris, ac Spiritûs S.) ùt distincta ab essentia, habet aptitudinem, & capacitatem, ad identitatem cum essentia Divina: sed hæc ipsa aptitudo, vel capacitas, est perfectio: ergo. mi. prob. Incapacitas ad eam identitatem est imperfectio: ergo capacitas est perfectio. Confir. Talis capacitas non potest oriri, nisi ex illimitatione Personalitatis; quia in nullo ente finito est reperibilis: ergo. Resp. 1. insistendo principiis Ulloæ. om. ma. dist. mi. hæc aptitudo est perfectio essentialis. conc. mi. est distincta ab illa. neg. mi. & conseq. ad prob. om. ant. dist. conseq. ùt priùs. Persona, ùt virtualiter distincta ab essentia, est realissimè ipsa essentia, nec habet aliam capacitatem ad identitatem cum essentia, quàm qualem habet ipsa essentia ad identitatem secum ipsa, quæ est tantùm capacitas latiùs dicta in aliquo sensu purè formali: sicut autem capacitas essentiæ non est perfectio distincta ab essentia, ita etiam capacitas Personalitatis. Ad confirm. om. totum in sensu modò explicato.

Respondent alii cum Mastrio ad hanc objectionem neg. mi. nam capacitas, non exigens identitatem, sed tantùm potens recipere perfectionem, seu, ùt ipse explicat, non positiva, sed tantùm suo modo negativa, non est perfectio. ad prob. conc. ant. negant consequentiam; datur enim medium, scilicet prædicatum neutrum: & sicut Angelus, nec est frigidus, nec calidus, & lapis, nec rationalis, nec irrationalis: sic relatio, nec est perfecta, nec imperfecta. Ad confir. negant ant. dicúntque, capacitatem illam oriri ex ente, nec finito, nec infinito, quales esse Personalitates, volunt Mastrius, Molina, atque Becanus: & Molina addit, divisionem entis in finitum, & infinitum, esse tantùm entis, à Philosophis cogniti: Becanus verò affert similitudinem puncti, quod nec sit finitum, nec infinitum in extensione; cùm nullam habeat. Responsio Ulloæ est expeditior.

821. Ob. 3. Relationes, ùt distinctæ ab essentia, non sunt nihil, sed sunt ens: ergo perfectio. prob. conseq. Omne ens est bonum: ergo bonitas, atque perfectio est, quæ sunt synonima. Ad hanc objectionem inprimis retorquetur argumentum in omnibus illis, quæ adducta sunt *n.812.* e. g. Relationes non sunt creatæ, finitæ, temporales, loco terminatæ &c. ergo sunt Divinitates, æternitates, immensitates &c. Dein non minùs sunt termini transcendentales, veritas, bonitas, quàm ens, & tamen non multiplicantur in DEO: ergo nec ens. Certè S. Thomas *in 1. dist. 25. q. 1. a. 4.* negat, in DEO dari tria entia, & quamvis admittat tres res, videtur intelligere terminum illum adjectivè, hoc est, tres reales; cùm enim dicat, non dari tria entia, videtur supponere, terminum *res* adjectivè prædicari: nam si substantivè accipiatur *res*, tunc *res*, & *ens* sunt idem, & ex Lateranensi, *citato n.811.* tantùm datur *una res.* In forma varii variè respondent.

822. Molina respondet dist. ant. Relationes, ùt distinctæ, sunt ens, quale tantùm cognoverunt antiqui Philosophi. neg. ant. sunt ens alterius rationis. conc. ant. & neg. conseq. ad probat. dist. eodem modo ant. & neg. conseq. ait enim hic auctor, relationes Divinas non esse capaces perfectionis ex rationibus pro conclusione allatis. Idem ferme volunt Scotistæ, cùm distinguunt inter ens quantum, & non quantum, seu inter ens, quod habet quantitatem, si non molis, saltem virtutis, & inter ens non quantum, quod neutram quantitatem habet, quale ens dicunt esse relationes. Respondent alii neg. ant. ajunt enim, dari medium inter ens, & nihil: scilicet, esse connexum cum ente: quod non significat perfectionem, sed tantùm esse connexum cum perfectione.

Resp. cum Ulloa *de DEO disp. 2. c. 6. n. 71.* Relationes sunt ens entitate essentiæ. conc. ant. entitate distincta ab essentia. neg. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conseq. ad prob. eadem adhibetur distinctio. Ut enim jam diximus *n. 819.* distinctio virtualis affert secum identitatem realem cum essentia: unde etiam relationes, ùt virtualiter distinctæ, sunt ens, aliquid, verum, bonum, perfectum, substantiale &c. sed entitate, aliquidditate, veritate, bonitate essentiæ, vel substantiæ: sicut sunt existentes, æternæ, & immensæ &c. sed existentiâ, æternitate, & immensitate essentiæ. Paritas aliqualis est cum muro, qui, etiam ùt distinctus ab albedine, est albus, dummodo

modo albedo sit unita; sic etiam relatio, ùt virtualiter distincta ab ente, & perfectione, tamen est existens, & perfecta, modò sit realiter identificata. Si quæras, quid ergo concipiatur, quando concipitur id, quod habet Pater, & non habet Filius. Resp. non concipi entitatem, vel perfectionem: sed concipi relationem, Personalitatem &c. de quibus *n.813.* Si dicas, omne id esse ens, cui non repugnat existere. Resp. cùm Personalitati repugnet existere per aliam existentiam, quàm essentialem, vel absolutam, hoc ipso repugnare, ut sit ens distinctum ab essentia. Si urgeas, Personalitatem concipi ùt aliquam perfectionem distinctam: Respondet Ulloa, se apprehensiones non morari; cùm etiam DEUS Pater concipiatur ùt senex.

823. Dices. Relationes realiter inter se distinguuntur: ergo debent esse res, seu entia. Confir. 1. Quod realiter producit, aut producitur, debet esse res: sed Paternitas producit, & Filius producitur: ergo. Confir. 2. Filiatio realiter unitur humanitati: & ipsa est terminus immediatè unitus, non autem essentia ei identificata: ergo debet esse res. Resp. neg. conseq. non enim in Divinis distinguitur una res ab altera, sicut nec una Divinitas ab altera; nam una summa res ex Lateranensi est omnes tres Personæ: unde istæ, quatenus inter se distinguuntur, non sunt res; quamvis sint reales, scilicet relationes, proprietates &c. vide supra *n.813.* & Ulloam *disp. 2. de DEO c.7. n.81.* Ad 1. confir. retorq. arg. Quod producit, aut producitur, debet esse aliqua essentia. Si neges hoc in Divinis, cur mihi non etiam liceat negare illud? Unde neg. ma. saltem quoad secundam partem, intelligendo id, quod formaliter potest dici productum; sufficit enim, ut productum sit reale, seu realis Filiatio, quamvis non sit res distincta ab essentia: sicut etiam, quod formaliter producitur, non est formaliter aliqua essentia.

Quod attinet ad 1. partem minoris: ex S. Thoma cit. *n.741.* non debet dici: *Paternitas generat:* sed: *Pater generat.* Pater autem non tantùm habet ipsam essentiam, quomodocunque per realem identitatem, sed dicit eam constitutivè; quamvis ipsa natura, seu res, non generet, de qua re actum *n.789. & seq.* Si hoc tibi non placet, dic cum Ulloa *cit. disp. 2. de DEO c.6. n.70.* producens, & productum, esse aliquid reale, perfectum &c. sed realitate essentiæ. Ad 2. confir. neg. conseq. intelligendo illam de termino immediatè unito: sufficit enim, si hic sit aliquid reale: vel dist. debet esse res realitate essentiæ. conc. conseq. realitate relativa. neg. cons. Nec tamen ideo res immediatè unitur humanitati, sed tantùm id, quod est illa res, seu quod est reale; nam jam sæpe dictum, non omnia prædicata in Divinis convenire omnibus realiter identificatis. vide Ulloa *de DEO disp. 2. c. 7. n. 88.*

824. Ob. 4. Terminationes contingentes actuum intellectûs, & voluntatis Divinæ, debent esse res, & perfectiones, etiam ùt distinctæ ab essentia: ergo multò magis Personæ. prob. ant. Istæ terminationes sunt exercitium intellectûs, & voluntatis: sed exercitium est aliqua res distincta ab essentia, quæ non exercetur, seu elicitur: ergo. Confir. Si possunt tres Personæ, aut duæ, vel plures terminationes, identificari in DEO, poterunt etiam plures res: prius est verum: ergo. Resp. ùt suprà, quòd sint res, non tamen realitate alia, quàm essentiæ; sed sint ipsa res essentialis. Unde sub hac distinctione conc. ant. & etiam conseq. ad prob. iterum dist. min. ut priùs, & sub eadem distinctione conc. vel neg. conseq. Scilicet terminationes illæ sunt exercitium, quamvis essentia identificata non exerceatur, seu eliciatur: sicut Filiatio est producta, quamvis natura identificata non producatur, de qua re *n. præced.* Ad confirm. neg. ma. Quid multiplicetur in DEO, & quæ plura possint identificari essentiæ, debemus habere ex principiis fidei, ex quibus habemus, plures Personas posse identificari essentiæ, vel etiam plures terminationes: non autem plures res, vel perfectiones, ùt probatum.

825. Ob. 5. Virtualiter distincta debent sub aliquo conceptu apparere ùt duo: atqui juxta nos e.g. Paternitas, & essentia, sub nullo conceptu apparerent ùt duo: ergo. prob. mi. Sub nullo conceptu apparerent ùt duæ res; quia semper essent tantùm una res, scilicet essentia: ergo. Confir. Relationes constituunt, & distinguunt Divinas Personas: ergo debent esse aliquid præter essentiam: prob. conseq. Ipsa essentia sola non constituit totam Personam, nec distinguit unam ab altera; aliàs non esset eadem essentia in omnibus: ergo. Resp. neg. mi. ad prob. neg. conseq. non enim debent sub conceptu duorum entium apparere: sed sufficit, si sub alio conceptu ùt duo appareant; & sic essentia apparet tanquam essentia, relatio tanquam relatio. Si etiam dicas, relationem constitui ex essentia, vel istam includere, ùt vult Ulloa *de Deo disp. 2. c.7. n.81.* tamen apparent ùt duo, scilicet ùt includens, & inclusum, constituens, & constitutum.

Ad confir. dist. cons. relationes debent esse aliquid præter essentiam, hoc est, aliud ens. neg. conseq. aliquid, id est relatio, hypostasis, proprietas &c. conc. conseq. ad prob. conc. ant. neg. conseq. Nec dicas, rationes distinctivas Personarum inter se, vel unius ab alia, non posse habere eandem essentiam; nam hoc non est verum; cùm utique Personalitates omnes habeant eandem essentiam, & ex Lateranensi eandem rem: & tamen hæ sunt vel maximè rationes distinctivæ Personarum. Nempe eadem essentia, ratione distinctionis virtualis potens verificare prædicata contradictoria, vel contraria, potest per identitatem esse essentia istorum prædicatorum, consequenter contrariorum distinctivorum.

826. Ob. 6. Relationes ùt tres dicunt entitatem; non enim sunt entia rationis: ergo dicunt tres entitates. Confir. Adjectivum *tres* debet cadere super aliquod substantivum: sed quælecunque assignetur, semper erit entitas, & non phantasma: ergo debent admitti tres entitates. Resp. 1. retorqueo argumentum. Relationes non minùs dicunt veritatem, bonitatem, quin & Divinitatem, de quibus *num. 813.* ergo etiam ista debent multiplicari. Resp. 2. dist. ant. Relationes dicunt entitatem essentiæ. conc. ant. distinctam ab essentia. neg. ant. & conseq. Propterea tamen non sunt entia rationis, sed sunt reales, ùt sæpe jam dictum, vel, ùt ait Molina, sunt tres adjectivè, non substantivè. Nec dicas. Si per impossibile essent realiter

distinctæ ab essentia, tamen forent aliquæ res; nam resp. tunc essent Chimæræ, & non res. Ad confir. dist. ma. Adjectivum debet cadere super nomen substantivum qualecunque. om. vel conc. ma. super substantiam, seu entitatem, vel super nomen substantivum, quod significat entitatem aliquam, quæ multiplicetur. neg. ma. quia potest cadere super relationem, proprietatem &c. quæ sunt eadem unica, & neutiquam multiplex entitas. dist. etiam min. erit entitas distincta ab essentia. neg. mi. indistincta. conc. mi. & neg. conseq.

827. Ob. 7. Si Relationes, vel terminationes contingentes, virtualiter distinguuntur ab omni sua entitate, tunc sunt Chimæræ: consequens est falsum: ergo & antecedens. prob. ma. Nihil est magis intimum cuique rei, quàm entitas sua: ergo prorsus repugnat eam distingui ab omni ista: ergo saltem præter entitatem absolutam videtur admittenda entitas, vel existentia relativa. Resp. Utique etiam adversarii admittere debent, quòd ipsa entitas absoluta, seu essentia, sit reverà intimè realiter identificata relationibus, sitque verè earum essentia, & tamen ab iis virtualiter distinquatur: & vicissim relationes ab essentia, seu entitate. Et par est ratio de terminationibus contingentibus. In forma neg. ma. ad prob. dist. ant. nihil cuique magis est intimum realiter, quàm entitas sua. conc. ant. nihil magis est intimum virtualiter. neg. ant. & conf.

828. Ob. 8. Personalitatibus nihil deest in sua ratione ipsis debitum: ergo sunt perfectæ. Confir. 1. Ipsæ sunt objectum amabile à voluntate Divina: ergo sunt bonæ, atque perfectæ. Confir. 2. Eædem conveniunt essentiæ Divinæ: ergo sunt illi bonæ. Resp. disting. conseq. Personalitates sunt perfectæ perfectione essentiæ. conc. conf. aliâ distinctâ. neg. conseq. Personalitates etiam ùt virtualiter distinctæ (quod jam sæpe dictum) habent realiter identificatam essentiam: quam si non haberent, utique ipsis deesset aliquid, vel maximè debitum; quia essent Chimæræ: adeóque perfectæ sunt; quia habent perfectionem essentiæ. Nec retorqueas dicendo, etiam essentiam fore Chimæram, si non haberet relationes, adeóque etiam hanc esse perfectam, non perfectione sua, seu essentiæ, sed perfectione relationum; nam, cùm certum sit, dari in DEO bonitatem, veritatem, perfectionem unam in omnibus, quæ debet esse essentialis, utique essentia jam est perfecta perfectione sua, seu essentiali: neque exigit relationes tanquam perfectiones: sed tanquam hypostases, quibus perfectionem suam communicet.

Ad 1. confirma. Resp. cum Mastrio, Molina, & Becano dist. tant. Personalitates sunt objectum amabile, amabilitate essentiæ. conc. ant. amabilitate distincta. neg. ant. & sub eadem distinctione conc. vel neg. conseq. si enim essentiam non haberent, amabiles non forent. Adde, quòd à voluntate amari etiam posset pura negatio, seu id, quod non est perfectio physica. Unde etiam ex hoc capite, saltem, nisi aliud in antecedente subintelligeretur, posset negari consequentia. Ad 2. confir. neg. conseq. Licèt essentiæ conveniant, tamen eam non perficiunt, neque sunt ei bonæ, ita, ut afferant bonitatem distinctam; sed tantùm sunt bonæ quasi negativè, seu non malæ: sicut suo modo est homini conveniens negatio improportionis in membris, quamvis non sit positivè bona; cùm non sit bonitas physica.

829. Ob. 9. Paternitas in creatis est perfectio: ergo multò magis in Divinis. prob. conf. Paternitas in creatis est participatio Paternitatis Divinæ ex illo *ad Ephes. 3. v. 15. Ex quo omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur:* ergo. Confir. Relatio in genere, abstrahens à creata, & increata, est perfectio: ergo etiam increata. Resp. neg. conf. intellectam de perfectione distincta ab essentiali. Paternitas creata est actio generativa, quæ habet aliam essentiam, seu realitatem distinctam ab homine, qui est Pater, consequenter utique est perfectio illius hominis, præsertim cùm etiam essentia hominis finita sit, & perfectibilis: at in Divinis Paternitas, sicut non habet aliam essentiam, quàm Divinam, ita nec debet, aut potest esse alia perfectio. Ad prob. rectè ait Becanus, paternitatem creatam non esse tam participationem Paternitatis Divinæ, quàm totius SS. Trinitatis, hoc est, esse hujus effectum; nam non est particula Paternitatis Divinæ, sed tantùm effectus, accipiens suum esse à tota SS. Trinitate; cùm omnia opera DEI ad extra sint communia. Addit Molina, Apostolum dicere, non Paternitatem creatam esse à Paternitate Divina: sed à Patre, qui includit essentiam. In forma, concedo antec. neg. iterum conf. in sensu superiore; sufficit enim, ut Paternitas, seu Pater, aut SS. Trinitas, sit perfectio essentialis.

Eodem modo respondetur, quando objicitur. Omne id, quod in creatis dicit perfectionem limitatam, in DEO dicit illimitatam. Respondetur enim dist. illat. dicit in DEO perfectionem illimitatam essentialem. conc. aliam. neg. illatum. Ad confir. dist. ant. Relatio in genere est perfectio semper distincta ab essentia. neg. ant. indistincta. om. ant. & sub data distinctione conc. vel neg. conf. Ubi addo, personalitatem in creatis, seu subsistentiam, si sit negatio tantùm, non esse perfectionem physicam: si autem diceretur, esse modus aliquis, erit perfectio ex ratione tali, ex quali Paternitas creata: de qua modò dictum.

830. Ob. 10. Si Relationes Divinæ non sunt perfectiones, non sunt incomprehensibiles à creatura: hoc est falsum: ergo. Confir. 1. Est perfectio essentiæ, posse subsistere in tribus Personis: ergo etiam ipsæ Personalitates sunt perfectiones. prob. conf. Non esset perfectio subsistere in pluribus, non dicentibus perfectionem: ergo. Confir. 2. Personalitates sunt subsistentiæ, reddúntque naturam subsistentem, præsertim Filiatio reddit subsistentem naturam humanam: ergo debent esse perfectiones. Resp. cum Mastrio, Molina, & aliis neg. ma. nam Relationes realiter sunt Divinitas, quæ comprehendi non potest: item involvunt mysterium SS. Trinitatis, quod apparenter opponitur principiis naturalibus, & naturaliter comprehendi non potest. Addit Molina, relationem comprehendi non posse, quin comprehendatur etiam fundamentum, adeóque essentia Divina.

Ad

Ad primam confir. conc. ant. neg. cons. ad prob. neg. ant. hoc enim ipsum est infinita perfectio, posse suam perfectionem communicare tribus Personis realiter distinctis, easque reddere perfectas. Ad secundam confir. conc. ant. neg. cons. Hoc non probat, quòd Personalitates sint entitates, seu perfectiones distinctæ ab essentia; sed tantùm, quòd sint reales, ac perfectæ, realitate, & perfectione essentiæ, & constituant Personas incommunicabiles. Quòd autem non sit idem, multiplicari substantias, & multiplicari perfectiones in Divinis, quódque ratio Personæ, addita essentiæ, non sit addita perfectio, hucusque jam sæpe diximus: cúmque insuper dixerimus *à n. 733.* ipsam naturam Divinam esse subsistentiam absolutam, ac jam in se subsistentem, quamvis non incommunicabiliter, minor adhuc videtur ratio dicendi, subsistentiam, quæ superaddit incommunicabilitatem, addere perfectionem distinctam ab essentia. Quod autem spectat ad naturam humanam, ea inprimis non perdidit aliquid positivum; cùm subsistentia humana probabiliùs stet in negatione unionis cum ente digniori. Si etiam perdidisset aliquid positivum, sufficientissimè id compensaretur per subsistentiam Divinam, quæ, licèt non sit perfectio, distincta ab essentiali, est tamen infinitè perfecta, per ipsam perfectionem essentiæ.

Opponunt tandem aliqui, Personalitatem non minùs esse perfectionem, quàm sapientiam, omnipotentiam, vel aliud attributum: at hoc negat Mastrius *disp. 7. a. 4. n. 45.* ego respondeo ad nostræ scholæ principia melius, sapientiam, vel omnipotentiam non esse aliam perfectionem, quàm essentialem, seu perfectionem essentiæ, à qua tantùm formaliter distinguitur. Quòd autem formaliter per conceptum distinguatur, non refert; quia tamen reipsa est ipsa essentia, & tantùm concipitur, ùt aliquid formaliter, sive per conceptum superaddens essentiæ; sed non aliquid, plùs quàm formaliter distinctum, sive non rem distinctam, sed tantùm formalitatem. Et sic etiam Persona addit essentiæ aliquid virtualiter distinctum, quod tamen non est res, aut perfectio, sed realis relatio, proprietas &c.

Hæc de ineffabili hoc Mysterio dicta sufficiant; quia tandem aliquando finem facere debemus; cùm infinitum exhaurire non possimus. Toti autem Tractatui id, quod Sanctus Augustinus *l. 1. de Trinitate c. 3.* pro sua modestia, ego pro necessitate subjungo: *Quisquis hæc legit, ubi pariter certus est, pergat mecum: ubi pariter hæsitat, quærat mecum: ubi errorem suum cognoscit, redeat ad me: ubi meum, revocet me.* Et paucis interjectis subjungit. *Quisquis ergo, cùm legit, dicit: hoc non bene dictum est, quoniam non intelligo, locutionem meam reprehendat, non fidem: & fortè verè potuit dici planiùs: veruntamen nullus hominum ita locutus est, ut in omnibus, ab omnibus, intelligeretur.*

INDEX

Disputationum, Quæstionum, & Articulorum

In Tractatu de DEO.

DISPUTATIO I.

De Essentia & Existentia Dei. 4

QUÆSTIO I.

De Essentia, sive Demonstratione DEI.

Art. I. An existentia Dei sit per se nota, vel debeat, aut possit demonstrari. 5
Art. II. An Deus possit ignorari. 17
Art. III. An Deus possit demonstrari à priori, vel quasi à priori. 31
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 38
Art. V. An, & Quomodo Deus possit demonstrari à posteriori. 63
Art. VI. Solvuntur Objectiones. 78
Art. VII. Solvuntur reliquæ Objectiones. 88

QUÆSTIO II.

De Essentia & Attributis Divinis.

Art. I. Quænam prædicata formaliter constituant essentiam metaphysicam Dei. 99
Art. II. Solvuntur Objectiones. 105
Art. III. An Deus sit infinitè perfectus. 122
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 135
Art. V. Solvuntur Objectiones contra corollaria. 149

DISPUTATIO II.

De Cognoscibilitate Dei. 169

QUÆSTIO Unica.

De Visione DEI, Modo, Objecto, & Causis ejusdem.

Art. I. An sit possibilis visio Dei. 171
Art. II. An visio Dei possit alicui creaturæ rationali esse connaturalis. 179
Art. III. An Deus possit comprehendi ab intellectu creato. 192
Art. IV. Quid videatur in Deo per visionem, & an necessariò per eam videatur ùt Trinus. 199
Art. V. An Deus possit videri oculo corporeo. 217
Art. VI. An sit possibilis, vel ad visionem necessaria species impressa Dei. 223
Art. VII. An detur lumen gloriæ, & quomodo ad visionem sit necessarium, aut influat. 244
Art. VIII. An perfectior intellectus cum æquali lumine videat perfectiùs Deum. 260

DISPUTATIO III.

De Scientia Dei. 732

QUÆ-

QUÆSTIO I.

De Scientia DEI in genere.

A. I. An & quotuplex detur scientia in Deo. 274
Art. II. Solvuntur Objectiones. 286
Art. III. Quale sit objectum scientiæ Divinæ. 301
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 309

QUÆSTIO II.

De Scientia Simplicis Intelligentiæ.

Art. I. Quomodo Deus cognoscat creaturas possibiles. 319
Art. II. Solvuntur Objectiones. 325

QUÆSTIO III.

De Scientia Visionis.

Art. I. Quid sit futuritio, contingentia, & necessitas. 338
Art. II. Solvuntur Objectiones. 342
Art. III. An, & quomodo Deus videat absolutè futura. 352
Art. IV. Solvitur Objectio primaria contra primam conclusionem. 356
Art. V. Solvuntur Objectiones contra 2. conclus. 366

QUÆSTIO IV.

De Scientia Media.

Art. I. An Deus videat contingentia conditionatè futura. 380
Art. II. Solvuntur Objectiones. 386
Art. III. An Deus futura contingentia conditionata videat per scientiam mediam. 396
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 403
Art. V. An scientia media accedat ad Pelagianismum, vel Semipelagianismum. 415
Art. VI. An admittendum Decretum subjectivè absolutum, & objectivè conditionatum. 424
Art. VII. Solvuntur Objectiones. 431
Art. VIII. An detur Prædeterminatio Physica. 443
Art. IX. Expenduntur responsa adversariorum. 453
Art. X. Solvuntur Objectiones. 469
Art. XI. Solvuntur reliquæ Objectiones. 488
Art. XII. An detur scientia media reflexa. 496
Art. XIII. Solvuntur Objectiones. 502
Art. XIV. Solvitur ultima Objectio. 509

DISPUTATIO IV.

De Voluntate DEI. 516

QUÆSTIO I.

De Libertate DEI.

Art. I. Exponitur difficultas circa libertatem Dei. 517
Art. II. Quid in hac quæstione dicendum videatur. 521
Art. III. Probatur nostra conclusio. 527
Art. IV. Respondetur Objectionibus. 539
Art. V. An Decreta Dei distinguantur inter se virtualiter. 554
Art. VI. Solvuntur Objectiones. 559
Art. VII. An applicatio omnipotentiæ constitutiva actûs primi proximi sit in decreto Dei. 573
Art. VIII. Solvuntur Objectiones. 586
Art. IX. Solvitur Objectio ultima. 595

QUÆSTIO II.

De Providentia DEI in genere.

Art. I. Quid sit providentia, & an detur. 608
Art. II. An Deus velit omnes homines salvos fieri. 615
Art. III. Solvuntur Objectiones. 624

QUÆSTIO III.

De Providentia DEI in specie.

Art. I. Quid sit prædestinatio, & an detur ante merita conditionatè prævisa. 633
Art. II. Solvuntur objectiones. 638
Art. III. An prædestinatio sit alligata certis mediis. 649
Art. IV. Qualis admittenda sit prædefinitio actuum bonorum liberorum. 657
Art. V. Solvuntur Objectiones. 669
Art. VI. An prædestinatio ad gloriam detur ante, vel post prævisa merita. 681
Art. VII. Solvuntur Objectiones. 689
Art. VIII. An reprobatio positiva detur ante peccata absolutè prævisa. 699
Art. IX. Solvuntur Objectiones. 704

DISPUTATIO V.

De Mysterio SS. Trinitatis. 710

QUÆSTIO I.

De Cognoscibilitate hujus Mysterii.

Art. I. An hoc mysterium, & quomodo possit cognosci. 711

QUÆSTIO II.

De Processionibus, Relationibus, ac Notionibus Divinis.

Art. I. Quid, & quot sint in DEO Processiones, Relationes, Notiones. 721
Art. II. Quid, & quotuplex sit in DEO Persona, aut subsistentia. 730
Art. III. Solvuntur Objectiones. 735
Art. IV. Quare potiùs processio secundæ Personæ sit generatio, quàm processio tertiæ. 742
Art. V. Solvuntur Objectiones. 751

QUÆSTIO III.

De Distinctione inter Prædicata DEI, Absoluta, & Relativa.

Art. I. An detur distinctio plùs quàm formalis inter prædicata absoluta, & necessaria Dei. 758
Art. II. Explicatio multiplex identitatis, & distinctionis in Divinis. 763
Art. III. Qualis distinctio detur inter naturam, & Personas Divinas. 773
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 784
Art. V. Solvuntur reliquæ Objectiones. 797
Art. VI. An Personalitates Divinæ sint perfectiones virtualiter distinctæ ab essentia. 810
Art. VII. Solvuntur Objectiones. 816

INDEX
RERUM MEMORABILIUM
SEPTEM PRIORUM TRACTATUUM.

OPus hoc Theologicum in duodecim tractatus divisum est, quot nempe intra quadriennium à geminis Professoribus prælegi solent: ex quibus tamen aliqui aliis multò sunt breviores, prout nempe plus in uno, quàm in altero, materiæ, ex more pertractandæ, occurrit: & hinc aliquoties idem Professor binos, semel etiam ternos, unum intra annum absolvit. Tractatus hi octo tomulis in forma octava comprehenduntur, quorum quilibet eam materiam continet, quæ ab eodem Professore uno anno solet absolvi: in forma verò majore tomi sunt duo, ex quibus quilibet quadriennium, seu dimidium totius operis exhibet. Non autem cuique tractatui index rerum in eo contentarum subjunctus est; eoquòd materiæ quædam à diversis diverso ordine, & in diversis tractatibus agitentur; unde, si tot indices fierent, sæpe plures eorum essent lustrandi, donec quæsitum occurreret. Geminus autem index est factus, ut copia rerum non parva divideretur, & cuique tomo formæ majoris suus index posset subnecti. In hoc autem indice numerus Romanus tractatum, Arabicus autem marginalem ejusdem tractatûs numerum signat: qua ratione visa est inventio rei cujusque expeditissima fore.

A.

ACceptio personarum vitiosa in quo consistat. VI. 51.

Actus externus non affert novum meritum. IV. 164. error Abailardi qualis in hac materia fuerit. IV. 167. si actus externus sit malus, debet in confessione exponi. IV. 168.

Actus imperatus voluntatis internus, ab alio actu efficaci adhuc existente, non est immediatè in se liber IV. 150. si tamen sit intrinsecè bonus, & honestus, affert novum meritum IV. 151. qualem libertatem mediatàm exigat, ut sit meritorius. IV. 163.

Actus naturalis neque potest esse dispositio positivè conducens ad meritum, seu præmium supernaturale. VI. 43.

Actus peccaminosi, alii sunt interni, alii externi, alii consummati, alii non consummati V. 183. alii tendentes in plura objecta totalia, alii in plura objecta partialia V. 184. alii continui, alii interrupti V. 184. & quot modis fiat interruptio V. 184.

Actus peccaminosi interni etiam similes, sunt plures moraliter, si per contrariam voluntàtem interrumpantur V. 185. actus interni interrupti per liberam, aut necessariam cessationem, aliquando sunt moraliter plures, aliquando non. V. 186. & seq. & quænam hac in re regula. V. 189. & seq.

Actus peccaminosi voluntatis interni, & externi oris similes, consummati, vel non consummati, quando unum, vel plura moraliter peccata constituant V. 191. quando actus externi operis non consummati. V. 192. quando actus externi consummati V. 193. & 194. quando actus externi oris, vel operis similes. V. 195. & seq. quando actus plures ad eundem finem tanquam media ordinati V. 199.

Actus prævii ad copulam nondum intentam an, & quando unum peccatum cum ipsa constituant. V. 201. & seq. quando actus copulam subsequentes V. 202. & seq.

Actus tendens in plura objecta numero distincta an habeat tot malitias moraliter distinctas, quot sunt objecta V. 204. an actus tendens in plura objecta specie distincta habeat tot malitias specificas V. 206. & seq. an debeat numerus talium objectorum in confessione distinctè exponi V. 210. si etiam non deberet talis numerus distinctè exponi, non posset tamen negari. V. 188.

Actus secundus quomodo debeat esse distinctus ab actu primo IV. 147.

Actus supernaturalis bonus in statu gratiæ elicitus est meritorius de condigno beatitudinis æternæ. VI. 314. an sit possibilis actus supernaturalis essentialiter inpræmiabilis. VI. 307.

Adjutorium sine quo non, & adjutorium quo, quid sint VI. 197. & seq. adjutorium, vel auxilium possibilitatis quid sit. VI. 200.

Adorare an possimus creaturas propter DEUM, sicut propter ipsum eas possumus amare VII. 755.

Adulterium, si sit commissum cum complice etiam ligato, debet specialiter exponi. V. 228.

Æquivocationes, & amphibologiæ aliquæ sunt licitæ VII. 58. & quales VII. 80.

Æternitas DEI non est successiva. I. 129. & 149. ac seq.

Agi, & regi à DEO quid sit. VI. 21. & 22. item 34.

Alcoranus fabulis & absurditatibus plenus est. VII. 249.

Amicitia vera datur inter DEUM & hominem. VII. 753. quid requiratur ad amicitiam VII. 753. & seq.

Amor DEI super omnia naturalis potest elici sine gratia superna VI. 95. & qualis VI. 97. an debeat positivè obfirmare animum contra omnes etiam gravissimas tentationes, & difficultates. VI. 115.

Amor objecti in circumstantiis non necessariò est etiam amor circumstantiarum. VII. 15.

Ampliatio, alienatio, status, quid sint. I. 329.

Angelus quid significet II. 1. & 3. Angeli defacto existunt II. 4. non tamen potest eorum existentia naturaliter demonstrari II. 5. numerus eorum est incertus, sed tamen maximus II. 6. quando creati sint II. 12. sunt puri spiritus II. 14. penitus simplices II. 15. immortales, & incorruptibiles II. 16. aliqui saltem inter se specie differunt II. 17. non tamen omnes II. 19. eorum chori sunt novem, & hierarchiæ tres II. 18. quomodo fugenter, vel alliciantur rebus corporalibus II. 24. & seq. quomodo assumant corpora II. 26.

Angeli non sunt in loco circumscriptivè, sed defi-

QUÆSTIO I.

De Scientia DEI in genere.

A. I. An & quotuplex detur scientia in Deo. 274
Art. II. Solvuntur Objectiones. 286
Art. III. Quale sit objectum scientiæ Divinæ. 301
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 309

QUÆSTIO II.

De Scientia Simplicis Intelligentiæ.

Art. I. Quomodo Deus cognoscat creaturas possibiles. 319
Art. II. Solvuntur Objectiones. 325

QUÆSTIO III.

De Scientia Visionis.

Art. I. Quid sit futuritio, contingentia, & necessitas. 338
Art. II. Solvuntur Objectiones. 342
Art. III. An, & quomodo Deus videat absolutè futura. 352
Art. IV. Solvitur Objectio primaria contra primam conclusionem. 356
Art. V. Solvuntur Objectiones contra 2. concluſ. 366

QUÆSTIO IV.

De Scientia Media.

Art. I. An Deus videat contingentia conditionatè futura. 380
Art. II. Solvuntur Objectiones. 386
Art. III. An Deus futura contingentia conditionata videat per scientiam mediam. 396
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 403
Art. V. An scientia media accedat ad Pelagianismum, vel Semipelagianismum. 415
Art. VI. An admittendum Decretum subjectivè absolutum, & objectivè conditionatum. 424
Art. VII. Solvuntur Objectiones. 431
Art. VIII. An detur Prædeterminatio Physica. 443
Art. IX. Expenduntur responsa adversariorum. 453
Art. X. Solvuntur Objectiones. 469
Art. XI. Solvuntur reliquæ Objectiones. 488
Art. XII. An detur scientia media reflexa. 496
Art. XIII. Solvuntur Objectiones. 502
Art. XIV. Solvitur ultima Objectio. 509

DISPUTATIO IV.

De Voluntate DEI. 516

QUÆSTIO I.

De Libertate DEI.

Art. I. Exponitur difficultas circa libertatem Dei. 517
Art. II. Quid in hac quæstione dicendum videatur. 521
Art. III. Probatur nostra conclusio. 527
Art. IV. Respondetur Objectionibus. 539
Art. V. An Decreta Dei distinguantur inter se virtualiter. 554
Art. VI. Solvuntur Objectiones. 559
Art. VII. An applicatio omnipotentiæ constitutiva actûs primi proximi ſtet in decreto Dei. 573
Art. VIII. Solvuntur Objectiones. 586
Art. IX. Solvitur Objectio ultima. 599

QUÆSTIO II.

De Providentia DEI in genere.

Art. I. Quid sit providentia, & an detur. 608
Art. II. An Deus velit omnes homines salvos fieri. 615
Art. III. Solvuntur Objectiones. 624

QUÆSTIO III.

De Providentia DEI in ſpecie.

Art. I. Quid sit prædestinatio, & an detur ante merita conditionatè prævisa. 633
Art. II. Solvuntur objectiones. 638
Art. III. An prædestinatio sit alligata certis mediis. 649
Art. IV. Qualis admittenda sit prædefinitio actuum bonorum liberorum. 657
Art. V. Solvuntur Objectiones. 669
Art. VI. An prædestinatio ad gloriam detur ante, vel post prævisa merita. 681
Art. VII. Solvuntur Objectiones. 689
Art. VIII. An reprobatio positiva detur ante peccata absolutè prævisa. 699
Art. IX. Solvuntur Objectiones. 704

DISPUTATIO V.

De Mysterio SS. Trinitatis. 710

QUÆSTIO I.

De Cognoscibilitate hujus Mysterii.

Art. I. An hoc mysterium, & quomodo possit cognosci. 711

QUÆSTIO II.

De Processionibus, Relationibus, ac Notionibus Divinis.

Art. I. Quid, & quot sint in DEO Processiones, Relationes, Notiones. 721
Art. II. Quid, & quotuplex sit in DEO Persona, aut subsistentia. 730
Art. III. Solvuntur Objectiones. 735
Art. IV. Quare potiùs processio secundæ Personæ sit generatio, quàm processio tertiæ. 742
Art. V. Solvuntur Objectiones. 751

QUÆSTIO III.

De Distinctione inter Prædicata DEI, Absoluta, & Relativa.

Art. I. An detur distinctio plùs quàm formalis inter prædicata absoluta, & necessaria Dei. 758
Art. II. Explicatio multiplex identitatis, & distinctionis in Divinis. 763
Art. III. Qualis distinctio detur inter naturam, & Personas Divinas. 773
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 784
Art. V. Solvuntur reliquæ Objectiones. 797
Art. VI. An Personalitates Divinæ sint perfectiones virtualiter distinctæ ab essentia. 810
Art. VII. Solvuntur Objectiones. 816

INDEX
RERUM MEMORABILIUM
SEPTEM PRIORUM TRACTATUUM.

OPus hoc Theologicum in duodecim tractatus divisum est, quot nempe intra quadriennium à geminis Professoribus prælegi solent: ex quibus tamen aliqui aliis multò sunt breviores, prout nempe plus in uno, quàm in altero, materiæ, ex more pertractandæ, occurrit: & hinc aliquoties idem Professor binos, semel etiam ternos, unum intra annum absolvit. Tractatus hi octo tomulis in forma octava comprehenduntur, quorum quilibet eam materiam continet, quæ ab eodem Professore uno anno solet absolvi: in forma verò majore tomi sunt duo, ex quibus quilibet quadriennium, seu dimidium totius operis exhibet. Non autem cuique tractatui index rerum in eo contentarum subjunctus est; eoquòd materiæ quædam à diversis diverso ordine, & in diversis tractatibus agitentur; unde, si tot indices fierent, sæpe plures eorum essent lustrandi, donec quæsitum occurreret. Geminus autem index est factus, ut copia rerum non parva divideretur, & cuique tomo formæ majoris suus index posset subnecti. In hoc autem indice numerus Romanus tractatum, Arabicus autem marginalem ejusdem tractatûs numerum signat: qua ratione visa est inventio rei cujusque expeditissima fore.

A.

ACceptio personarum vitiosa in quo consistat. VI. 51.

Actus externus non affert novum meritum. IV. 164. error Abailardi qualis in hac materia fuerit. IV. 167. si actus externus sit malus, debet in confessione exponi. IV. 168.

Actus imperatus voluntatis internus, ab alio actu efficaci adhuc existente, non est immediatè in se liber IV. 150. si tamen sit intrinsecè bonus, & honestus, affert novum meritum IV. 151. qualem libertatem mediatàm exigat, ut sit meritorius. IV. 163.

Actus naturalis neque potest esse dispositio positivè conducens ad meritum, seu præmium supernaturale. VI. 43.

Actus peccaminosi, alii sunt interni, alii externi, alii consummati, alii non consummati V. 183. alii tendentes in plura objecta totalia, alii in plura objecta partialia V. 184. alii continui, alii interrupti V. 184. & quot modis fiat interruptio V. 184.

Actus peccaminosi interni etiam similes, sunt plures moraliter, si per contrariam voluntàtem interrumpantur V. 185. actus interni interrupti per liberam, aut necessariam cessationem, aliquando sunt moraliter plures, aliquando non. V. 186. & seq. & quænam hac in re regula. V. 189. & seq.

Actus peccaminosi voluntatis interni, & externi oris similes, consummati, vel non consummati, quando unum, vel plura moraliter peccata constituant V. 191. quando actus externi operis non consummati. V. 192. quando actus externi consummati V. 193. & 194. quando actus externi oris, vel operis similes. V. 195. & seq. quando actus plures ad eundem finem tanquam media ordinati V. 199.

Actus prævii ad copulam nondum intentam an, & quando unum peccatum cum ipsa constituant. V. 201. & seq. quando actus copulam subsequentes V. 202. & seq.

Actus tendens in plura objecta numero distincta an habeat tot malitias moraliter distinctas, quot sunt objecta V. 204. an actus tendens in plura objecta specie distincta habeat tot malitias specificas V. 206. & seq. an debeat numerus talium objectorum in confessione distinctè exponi V. 210. si etiam non deberet talis numerus distinctè exponi, non posset tamen negari. V. 188.

Actus secundus quomodo debeat esse distinctus ab actu primo IV. 147.

Actus supernaturalis bonus in statu gratiæ elicitus est meritorius de condigno beatitudinis æternæ. VI. 314. an sit possibilis actus supernaturalis essentialiter inpræmiabilis. VI. 307.

Adjutorium sine quo non, & adjutorium quo, quid sint VI. 197. & seq. adjutorium, vel auxilium possibilitatis quid sit. VI. 200.

Adorare an possimus creaturas propter DEUM, sicut propter ipsum eas possumus amare VII. 755.

Adulterium, si sit commissum cum complice etiam ligato, debet specialiter exponi. V. 228.

Æquivocationes, & amphibologiæ aliquæ sunt licitæ VII. 58. & quales VII. 80.

Æternitas DEI non est successiva. I. 129. & 149. ac seq.

Agi, & regi à DEO quid sit. VI. 21. & 22. item 34.

Alcoranus fabulis & absurditatibus plenus est. VII. 249.

Amicitia vera datur inter DEUM & hominem. VII. 753. quid requiratur ad amicitiam VII. 753. & seq.

Amor DEI super omnia naturalis potest elici sine gratia superna VI. 95. & qualis VI. 97. an debeat positivè obfirmare animum contra omnes etiam gravissimas tentationes, & difficultates. VI. 115.

Amor objecti in circumstantiis non necessariò est etiam amor circumstantiarum. VII. 15.

Ampliatio, alienatio, status, quid sint. I. 329.

Angelus quid significet II. 1. & 3. Angeli defacto existunt II. 4. non tamen potest eorum existentia naturaliter demonstrari II. 5. numerus eorum est incertus, sed tamen maximus II. 6. quando creati sint II. 12. sunt puri spiritus II. 14. penitus simplices II. 15. immortales, & incorruptibiles II. 16. aliqui saltem inter se specie differunt II. 17. non tamen omnes II. 19. eorum chori sunt novem, & hierarchiæ tres II. 18. quomodo fugenter, vel alliciantur rebus corporalibus II. 24. & seq. quomodo assumant corpora II. 26.

Angeli non sunt in loco circumscriptivè, sed defi-

nitivè II. 34. sunt in loco per ubicationem modalem II. 35. & spiritualem II. 38. attamen divisibilem II. 39. qua ratione dicantur esse in loco per operationem II. 36. & seq. non possunt esse simul in pluribus spatiis adæquatis II. 40. neque in discontinuis II. 41. neque semper necessariò occupant totum suum spatium adæquatum II. 42. plures possunt simul esse in eodem loco II. 44. & 45.

Angeli possunt moveri II. 46. motu continuo, & discreto II. 47. & quidem instantaneè in alium locum adæquatum II. 48. non tamen de loco in locum non transito medio II. 50. sive medium sit communicans, sive non communicans. II. 51. Angeli possunt etiam movere alia à se distincta II. 52. tam spiritus, quàm corpora II. 53.

Angeli intelligunt, sive intellectualiter cognoscunt II. 54. & quidem seipsos sine speciebus II. 55. alia verò sibi non unita non cognoscunt sine speciebus II. 56. etiamsi objecta sint præsentia II. 58. unde, & quando species necessarias accipiant II. 59. & 60. habent etiam species rememorativas II. 62. ab actibus suis relictas II. 62. & quidem Angeli perfectiores habent species universaliores II. 63.

Angeli naturaliter possunt cognoscere DEUM, seipsos, & alios Angelos, quin omnes substantias, materiales, & spirituales existentes II. 67. præterita, & futura, præsentia, & distantia II. 68. singularia, & universalia, plura confusè, & distinctè II. 69. possunt etiam cognoscere discurrendo, & componendo II. 80.

Angeli naturaliter non possunt evidenter cognoscere supernaturalia quoad substantiam II. 70. nec possunt certò cognoscere futura strictè contingentia II. 74. nec secreta cordium, aut actus liberos II. 75. neque illa, ex quibus possent venire in notitiam actuum liberorum II. 78. & 79.

Angeli naturaliter non cognoscunt evidenter suos actus supernaturales II. 86. & si relinquerentur solis viribus naturalibus, dubitarent, an non ii actus quoad ultimam differentiam sibi occultarentur II. 86.

Angeli quando acquirant species actuum liberorum II. 97. an habeant species rerum ut possibilium II. 99.

Angeli possunt loqui II. 103. DEO, & hominibus, ac inter se II. 104. per signa materialia II. 105. aut per hoc, quòd unus velit suum conceptum esse alteri manifestum II. 106. quomodo unus angelus malus possit alteri mentiri II. 109. illuminatio Angelica quid sit. II. 107.

Angeli omnes in primo instanti habuerunt gratiam sanctificantem II. 112. ad eam per actus proprios se disposuerunt II. 114. omnes etiam in primo instanti meriti sunt gratiam, & gloriam. II. 117. gratiam quidem de congruo, gloriam autem de condigno II. 118.

Angeli quamdiu fuerint in statu viæ II. 120. quid sit instans Angelicum II. 121.

Angeli quidam deputati sunt ad custodiam hominum II. 127. non tantùm universalem, sed particularem II. 128. singuli sunt attributi singulis hominibus II. 128. & quidem omnibus omnino hominibus II. 132. in quo stet custodia Angelica II. 134. quando incipiat II. 130. quando desinat II. 131. an Angelus post mortem prioris clientis alium custodiendum accipiat. II. 129. quinam Angeli destinentur ad custodiam hominum. II. 133.

Angeli in primo instanti suæ creationis habuerunt potentiam physicam peccandi, non verò moralem II. 135. nullus ex iis in primo instanti peccavit II. 137. primum eorum peccatum fuit superbia II. 138. & probabiliter fuit appetitus ambitiosus unionis hypostaticæ II. 140. potuit etiam simul esse superbus neglectus beatitudinis supernaturalis II. 141. quomodo Angeli ante peccatum non habuerint errorem II. 147. & seq. an potuerint agere pœnitentiam II. 151.

Angeli damnati, seu dæmones patiuntur non tantum pœnam damni, sed etiam ignis II. 153. nec tantùm cruciantur alligatione ad ignem II. 155. sed qualitate aliqua, supernaturaliter ab igne physicè producta. II. 157. & 158. quæ qualitas an in hominibus etiam sit perseveratura post reunionem corporum, est dubium II. 162. & seq.

Animæ purgatæ post mortem statim admittuntur ad visionem DEI. I. 172.

Appellatio à Papa ad Concilium Generale hæreticis consueta, & perniciosa VI. 258. & VII. 413. nullo modo legitima VII. 403. sed frivola, & frustratoria VII. 411.

Appetitus an licitè fruatur suis actibus. IV. 201. & seq.

Appetitus sensitivus quomodo feratur in bonum delectabile VI. 160.

Applicatio causæ constituit actum primum proximum I. 578. unde in ordine ad actus liberos non potest esse decretum DEI. I. 578. neque disjunctim acceptum. I. 579.

Applicatio motivi an possit juvare ad assensum firmiorem, quàm mereatur ipsa applicatio VII. 171. & seq.

Approbatio libri quid ei conferat VI. 219.

Arbor scientiæ boni, & mali, unde sic dicta. V. 339.

Argumentatio à sensu distributivo ad collectivum quando sit evidenter bona I. 72.

Ariani quomodo docuerint, Verbum esse filium voluntatis DEI. I. 549.

Assensus primi principii qualis esse debeat VII. 49.

Attingi ab habitu quid sit. VII. 4.

Attributa Divina an sint formaliter ens à se. I. 119.

Augustinus Jansenii qualis sit liber VI. 221. & seq.

S. Augustini authoritas quanta sit in materia de gratia VI. 211. ejus authoritate probatur gratia sufficiens VI. 186. ejusque textus apparenter oppositi explicantur VI. 188. cur ordinariè tantum faciat mentionem gratiæ efficacis. VI. 204. quid intelligat per veras virtutes. IV. 196. & seq. nullatenus docuit, DEUM velle peccatum, aut illud causare. V. 55. & 58. ac seq.

B.

BAji retractatio, ac submissio ergo Papam VII. 357.

Basileense Concilium quid circa Papam statuerit, & quanti æstimandum. VII. 339.

Beati vident ea, quorum utpote ad statum suum pertinentium cognitionem rationabiliter desiderant III. 106. & juxta quosdam ea vident in Verbo III. 107. quid sit videre in Verbo, tanquam in speculo voluntario III. 107. & seq. Beati habent omnes scientias naturales III. 109. carent omni ignorantiâ, & errore III. 115.

Beati etiam gaudent de DEO ut bono sibi ipsis III. 110. sunt impeccabiles III. 111. & seq. possunt quidem aliquo tempore pati malum aliquod physicum, sed non perpetuò. III. 116. quænam sint dotes animæ glorioſæ III. 119. & seq. quænam corporis glorioſi. III. 123. quid sit aureola Beatorum, & quotuplex III. 128. cur minus beati aliis magis beatis non invideant. III. 129.

Beatitudo formalis quid sit III. 43. stat in complexo ex visione, & amore beatifico III. 46. & seq. ad eam non spectat satietas potentiarum inferiorum III. 54. quomodo debeat involvere omnem satietatem intellectûs, & voluntatis III. 55. non sola visio est possessio III. 67. sed etiam amor, & qualis III. 71. beatitudo est æterna

na III. 80. & perpetuitas est de ejus essentia III. 83. quin etiam certitudo de perpetuitate III. 86. an visio repræsentet hanc perpetuitatem III. 98. & seq.
Beatitudo objectiva creaturæ rationalis in statu elevationis est DEUS III. 28. & fuisset etiam in statu puræ naturæ III. 29. beatitudo non potest stare in bonis creatis III. 30. & seq.
Beatitudo naturalis fuit possibilis III. 34. & seq.

C.

CAptivitas sub diabolo in quo stet. VI. 168.
Casus conscientiæ circa respectuosum silentium quis fuerit. VI. 230. & seq.
Causa formalis an indispensabiliter post se trahat effectum formalem, seu denominationem VI. 284 ac seq.
Censuræ variæ, & damnationes Pontificiæ certarum propositionum, quomodo intelligendæ. VII. 398.
Ceremoniæ legis antiquæ quomodo ab Apostolis adhibitæ. VII. 650.
Certitudo est metaphysica, physica, & moralis: & hæc perfecta, vel imperfecta IV. 293. item formalis, objectiva, subjectiva, seu adhæsiva VII. 509.
Charitas triplicem habet significationem VI. 268. charitatis Theologicæ actus qualis sit VII. 745. an præscindat ab omni proprio interesse VII. 746. sæpius debet elici ex præcepto VII. 607. & seq. etiam per accidens aliquoties VII. 612. actus charitatis potest amare propter DEUM omnes creaturas, exceptis damnatis in inferno VII. 750. & 761. non justificat formaliter VII. 777.
Charitatis habitus quid sit VII. 745. quomodo possit influere in actum sub gravi pro determinato instanti præceptum I. 581. habitus hic datur in omnibus justis, etiam in Christo Domino: non verò in gravibus peccatoribus VII. 709. an sit perfectior lumine gloriæ, sicut est perfectior fide, & spe VII. 752. an sit inferior gratia sanctificante VII. 752. habitus charitatis augetur cum gratia VII. 766. intenditur etiam per actus remissiores VII. 768. & quidem statim, quando actus eliciuntur VII. 771.
Charitatis habitus objectum formale est bonitas Divina ut sibi ipsi bona VII. 751. & quidem sola VII. 752. objectum materiale primarium est DEUS: secundaria objecta sunt aliæ res amatæ propter DEUM VII. 748.
Charitatis præceptum, quomodo possit, & debeat impleri VII. 631. præcepti hujus, & etiam aliorum finis, quomodo cadat, aut non cadat sub præceptum VII. 632. ex hoc præcepto debet actus charitatis elici saltem semel intra annum VII. 609. item in initio, & fine vitæ moralis VII. 610. non tamen in instanti physicè primo, vel ultimo vitæ moralis VII. 611.
Christus est unigenitus, & primogenitus I. 742. an fuerit sub potestate Pilati VII. 371. an Christus, & B. Virgo venissent, etiamsi Adam, aut mundus non fuisset creandus V. 330.
Circumstantiæ, quæ faciunt rem laudabilem, vel vituperabilem, non etiam ipsæ sunt semper laudabiles, vel vituperabiles IV. 133. & seq.
Cognitio rei est multiplex, in se, in alio, propter aliud, ex alio, ad modum alterius I. 320. cognitio comprehensiva qualis esse debeat I. 192. cognitio plurium formalitatum non hoc ipso est perfectior, quàm cognitio pauciorum I. 195. cognitio quomodo debeat prælucere, vel dirigere ad volitionem I. 555. cognitio naturalis congrua, seu conjungenda cum bono opere naturali an semper sit gratia VI. 99. & seq. item 178.
Comestio carnis die jejunii est peccatum specie diversum à comestione secunda ad satietatem. V. 181.
Communionem sacram distribuere, vel sacramentum pœnitentiæ pluribus administrare in statu peccati, non interrupta functione, an sint peccata plura distinctè in confessione exponenda V. 229.
Concilium Generale qualem habeat potestatem tempore schismatis VII. 311. absque auctoritate Summi Pontificis legitimi existentis celebratum est nullum VII. 325. Canones Conciliorum Generalium sunt infallibilis regula fidei VII. 322. non verò omnia alia in acta eorum relata VII. 324. Canones etiam debent esse approbati à Pontifice VII. 325. hanc approbationem Concilia semper solita sunt petere VII. 328. & 406. quando censeantur à Papa approbari VII. 330. Concilia Generalia quare sint convocanda VII. 350. eorum convocatio difficillima VII. 358. & 413. ac 414. Concilia Provincialia quam habeant auctoritatem VII. 322.
Conclusio Theologica quomodo differat ab actu fidei VII. 588.
Concretum ut possit prædicari, quid requirat I. 790. concretum quidditativè, seu concretivè, & denominativè sumptum, quomodo differant. VII. 13.
Concupiscentia quid sit IV. 42. auget intensivè voluntarium IV. 47. & causat purè voluntarium IV. 48. & 51. ejus subjectio non est debita naturæ puræ, sed est donum gratiæ VI. 157. & seq. an homo in statu puræ naturæ potuisset produci cum eadem concupiscentia, quæ datur in statu naturæ lapsæ VI. 162. & seq.
Concursus DEI ad actum malum non amatur à DEO V. 80.
Condonatio peccati alia est formalis, alia radicalis, vel arguitivè talis, & in quo stet. V. 264.
Confessarius quomodo se debeat gerere circa sententias probabiles IV. 394. an possit dicere, licitam esse actionem juxta sententiam notabiliter minùs probabilem. IV. 397.
Conscientia actualis quid sit IV. 218. quid remorsus, aut testimonium conscientiæ IV. 218. conscientia dicitur multipliciter: recta, seu vera: falsa, seu errans, aut erronea, & vel vincibiliter, vel invincibiliter erronea, IV. 219. certa, dubia, scrupulosa, probabilis, improbabilis &c. IV. 219.
Conscientiæ invincibiliter erroneæ præcipienti debet obediri, etiamsi præcipiat aliquid materialiter malum IV. 219. eadem excusat à peccato ex S. Thoma IV. 274.
Conscientia vincibiliter erronea debet deponi: si autem non possit deponi, non excusat à peccato IV. 219. si tamen culpa, quæ fuit causa erroris, adhuc moraliter perseveret IV. 219. an peccatum tale habeat novam imputabilitatem IV. 219.
Constantiense Concilium, quid circa Papam decreverit, & quanti sit æstimandum VII. 337. & seq.
Constitutio: Unigenitus: qua de causa sit edita VI. 255. an sit acceptata in Gallia VI. 256. & seq.
Contingentia rei quid sit I. 340.
Contradictoria oppositio an, & quomodo inferat, unam propositionem præ altera esse veram I. 369. & seq. contradictoria prædicata absolutè & conditionatè talia I. 776. & 777.
Creatura nulla prævidetur omnibus auxiliis dissensura, neque consensura I. 664.
Credere explicitè quid sit VII. 604.
Credibile, & credendum quid sit VII. 175.
Credibilitas apparens tanta, sive tanta apparentia credibilitatis non potest dari pro articulo fal-

so, quanta provero Vll. 102. & 284.
Credibilitatis motiva nostræ religionis sunt, authoritas Christi Domini Vll. 227. clades, & internecio Judæorum Vll. 230. auctoritas prædicatorum nostræ fidei Vll. 231. puritas, & sanctitas doctrinæ Vll. 232. propagatio mirabilis ejusdem religionis Vll. 234. fortitudo Martyrum Vll. 235. miracula Vll. 236. prophetiæ Vll. 238. Sybillarum vaticinia Vll. 242. defectus talium motivorum in aliis sectis Vll. 246
Credibilitatis judicium præcedens actum fidei, an debeat esse judicium formaliter tale, vel an sufficiat æquivalenter tale Vll. 487. non sufficit tantùm probabile Vll. 489. sufficit tale, quale habetur à doctis post perpensa motiva credibilitatis Vll. 490. non tamen est necessarium Vll. 491. omnes etiam rudes habent judicium credibilitatis practicè moraliter certum Vll. 493.
SS. Cypriani, & Stephani controversia de baptismo hæreticorum an obsit infallibilitati Summi Pontificiis Vll. 365. & seq.

D.

DEcretum subjectivè absolutum, & objectivè conditionatum quid sit I. 396. tale decretum inimpedibile non est admittendum circa actus liberos creaturæ I. 424. quamvis aliqua talia decreta formaliter distincta sint admittenda circa aliquos actus liberos DEI. I. 425. tamen non sunt admittenda quasi infinita, sed potest DEUS liberè purè omittere I. 426.
Decretum, quo DEUS omnia simul decrevit, est realiter, & virtualiter indivisibile I. 557. nullum potest dari antecedens scientiam mediam, etiam tantùm prædestinativum ad gloriam. I. 634. decretum prædefinitivum quem habeat sensum I. 679. ordo, & series formalitatum, in decreto indivisibili, prædestinativo, & reprobativo I. 709.
Decretum P. Claudii de affectu DEI erga prædestinatos, & explicatio ejusdem à P. Mutio data, quomodo intelligi debeant I. 654. & seq.
Demonstratio alia est propter quid, seu à priori, vel logico, vel physico, vel metaphysico: alia est quia, sive à posteriori: alia est quasi à priori I. 31.
Demonstratio DEI est possibilis I. 7. eáque est à posteriori I. 63. ex argumento etiam physico I. 68. omisso etiam aliquo processu in infinitum I. 71. quamvis non omittantur omnia ad infinitum consequentia I. 96. at demonstratio DEI à priori, vel quasi priori, solida, hucusque non est allata I. 32. neque per terminum entis perfectissimi, qui utpote complexus, nec in hac quæstione dividi potest, nec si dividatur, aliquid demonstrat I. 43.
Determinans liberè ad effectum quænam causa dicatur. V. 77. & seq.
Determinatio ad individuum non constituit actum primum proximum liberum, si consistat in decreto DEI. I. 599. quod tamen non est satis certum I. 604.
Deus existens, sive existentia Dei, est per se nota quoad se, non quoad nos I. 5. Deus non potest diu invincibiliter ignorari ab homine rationis capace I. 17. neque vincibiliter I. 21.
Deus rectè definitur ens à se I. 101. & meliùs, quàm si dicatur cumulus omnium perfectionum I. 107. & seq. aut sufficientia adæquata habendi omnem perfectionem simpliciter simplicem I. 121.
Deus est spiritus I. 130. liber I. 130. simplex I. 131. immutabilis I. 132. purus actus I. 132. unicus 133. & seq. æternus I. 128. immensus I. 129. omnipotens I. 130. omniscius I. 130. infinitè perfectus I. 125. incomprehensibilis ab intellectu creato I. 192. oculo corporeo neque supernaturaliter visibilis I. 217. quomodo magis excedat unam creaturam, quàm alteram I. 141. cur complexum ex Deo, & creatura, non sit aliquid perfectius, majus, aut melius, quàm solus Deus I. 146.
Dei actus contingentes non sunt ab ipso realiter adæquatè distincti I. 518. sed cum ipso adæquatè realiter identificati I. 521. sunt defectibiles antecedenter, non consequenter I. 522. & quidem tantùm terminativè, non essentialiter I. 523. neque simpliciter, sed tantùm secundùm quid I. 523. antecedenter non sunt distincti à Deo, sed indifferentes I. 525. etiam non sunt perfectiones ab essentia virtualiter distinctæ I. 815. quænam de his actibus Dei fuerit sententia Cajetani I. 526.
Deus seipsum comprehendit, alia verò supercomprehendit I. 306. per cognitionem non purè reflexam I. 314.
Deus non potest falli Vll. 52. nec fallere Vll. 53. neque mentiri asserendo, aut promittendo Vll. 56. neque per se, neque per alium Vll. 56. neque potest uti restrictione purè mentali Vll 57. potest tamen uti amphibologia, & æquivocatione Vll. 58.
Deus non potest homini infundere errorem, vel habitum erroneum Vll. 56. nec potest causare omne malum physicum Vll. 67.
Deus immediatè influit in omnes effectus creatos V. 65. & seq. sed non in omnes liberè V. 78. & 79.
Deus non est causa peccati V. 49. & 67. neque causa per se ejusdem V. 72. quinam hæretici oppositum docuerint V. 48. Deus sæpe dicitur facere, quod tantùm permittit V. 53. quomodo dicatur obdurare, aut excæcare V. 54. non potest velle peccatum, adeóque nec suum concursum in actu secundo ad malum V. 80. & 81. an, & quomodo determinet ad individuum. V. 73. & seq.
Deus qua ratione sit causa prima I. 488. primum liberum I. 490. cur non Deus, sed creatura in actum liberè influat I. 491. an offerat creaturæ concursum indifferentem V. 76. non subordinatur voluntati creatæ, neque subjicit illi omnipotentiam suam I. 492.
Deus vult omnes homines salvos fieri I. 617. vultque omnibus salutem, non tantùm in mediis, sed in seipsa I. 621. etsi non omnibus det gratias efficaces I. 632. quas liberrimè dat quibusdam, non aliis Vl. 82. gratias sufficientes dat omnibus I. 620. & seq. etiam parvulis, seu pro ipsis I. 631.
Deus potest pro libitu quamlibet creaturam convertere I. 418. item quemcunque actum liberum e. g. fidei promittere I. 418. nec debet expectare creaturam, ut eam voeet I. 419.
Dictamen conscientiæ aliud est remotum: aliud proximum, seu ultimum IV. 220. ultimum de honestate actionis requisitum ad licitè agendum non debet necessariò esse evidens IV. 222. debet tamen ordinariè esse moraliter certum IV. 224. aliquando tamen potest sufficere dictamen probabilius, vel unicè probabile IV. 225. quomodo præhabitâ sententiâ probabili possit formari dictamen moraliter certum IV. 223. ad actum inhonestum non requiritur dictamen etiam tantùm probabile de inhonestate ejusdem IV. 226.
Diligentia moralis in veritate indaganda, quæ, & quanta sit necessaria IV. 391. & seq.
Discursus formalis, & virtualis quid sit Vll. 581. discursus formalis, vel etiam potentia discurrendi non datur in Deo I. 281. neque discursus virtualis propriè dictus I. 282.
Distinctio est multiplex, realis, formalis ex natu-

rarei, virtualis, purè formalis: & hæc rationis ratiocinantis, & rationis ratiocinatæ I. 763. distinctio realis, quid sit I. 763. & 765. purè formalis quid sit I. 769. formalis ex natura rei quid sit I. 766. & quid juxta Scotistas sint res, & formalitates I. 766. distinctio virtualis, quid sit I. 767. hæc est maxima inter formales, seu rationis I. 769.
Distinctio, quæ datur inter prædicata DEI absoluta, & necessaria, est purè formalis. I. 758.
Distinctio realis nulla datur inter Personas, & naturam Divinam I. 773. nec inadæquata I. 801. neque distinctio formalis ex natura rei, seu Scotistica I. 774. datur tamen distinctio virtualis strictè dicta I. 775. quæ non infert processum in infinitum I. 797. an ad hanc requiratur distinctio in tertio. I. 799.
Dubium quid sit IV. 241. positivum, & negativum IV. 242. quid sit dubium probabile IV. 242. dubium juris, & facti IV. 243. speculativum, & practicum, & remotè, vel proximè practicum IV. 243. agere cum dubio practico est peccatum IV. 244. agens cum dubio an se exponat periculo peccandi IV. 283. certus de lege, & dubius de dispensatione, debet sequi tutius IV. 263. dubius, an lex existat, debet diligenter in eam inquirere IV. 264. post factam diligentiam adhuc dubius non tenetur ad tutius, seu ad legem observandam IV. 265. etiamsi sit lex Divina, aut naturalis IV. 268. in dubio voti an quis teneatur ad tutius IV. 287. dubius de valore matrimonii an possit petere debitum. IV. 288.

E.

Ecclesia quid significet VII. 219. & 294. Ecclesia non est unus, sed plures VII. 294. est triplex, triumphans, militans, purgans VII. 294. in terris militans quomodo definiatur VII. 295. quomodo dicatur sancta. VII. 302.
Ecclesia est regula infallibilis credendorum VII. 306. ejus definitio non est strictè verbum DEI VII. 449. & assistentia Spiritûs Sancti impediens falsitatem non facit, ut locutio semper sit verbum DEI VII. 451. unde multò minùs locutio parochi, vel concionatoris, est verbum DEI VII. 458. Ecclesia non facit novas revelationes, sed tantùm antiquas applicat VII. 458.
Ecclesia vera semper debet esse visibilis. VII. 287. quid sit Ecclesiam esse visibilem VII. 286.
Electio, & sors quid significent ad mentem S. Augustini. I. 692.
Ens morale non etiam est bonum morale. V. 42. & 43.
Ens rationis metaphysicum, physicum, & logicum quid sit VII. 162.
Episcopi in Conciliis sunt veri judices. VII. 350.
Erronea persuasio an sit necessaria ad virtutem. I. 80.
Erronea sententia, vel opinio quæ sit. IV. 294. & VII. 398.
Essentia alia physica, alia metaphysica I. 100.
Evidentia in attestante potest stare cum actu fidei VII. 459. non tamen ipsa, vel judicium evidens de veritate religionis est necessarium ad actum fidei VII. 461. quin imo fideles tale judicium ordinariè non habent VII. 463.
Excommunicati non sunt membra Ecclesiæ. VII. 295.

F.

FAcienti quod est in se, DEUS non denegat gratiam: quomodo sit intelligendum VI. 58. & seq. item 67. & seq. axioma hoc non tantùm est verum de necdum lapsis, sed etiam de lapsis VI. 81. quid sit facere, quod est in se VI. 80.
Fideles etiam rudes non resolvunt suam fidem in authoritatem Ecclesiæ, sed DEI. VII. 456.
Fides quid significet VII. 33. & seq. alia est humana, alia Divina VII. 35. item alia objectiva, alia habitualis, alia actualis. VII. 35.
Fidei actus alius dicitur actus fidei formalis, alius actus fidei objectivæ, vel virtualis VII. 43. à quo principio producatur actus fidei objectivæ VII. 44.
Fidei actus necessariò exigit objectum, seu motivum formale VII. 38. non potest niti sola auctoritate humana VII. 36. necessariò nititur in fallibili testimonio DEI. VII. 104. & seq. hoc autem redditur infallibile à veritate in cognoscendo, & dicendo VII. 104. & seq. & non a Deitate formaliter sumpta VII. 106. & 118. an actus fidei possit niti simul testimonio DEI, & ratione naturali evidente VII. 673.
Fidei Catholicæ, seu publicæ, & privatæ, quinam sint actus VII. 143. quo in sensu omnis actus fidei Divinæ, seu Theologicæ sit actus fidei Catholicæ. VII. 151.
Fidei actus est essentialiter verus VII. 658. omnino certus VII. 660. certior quovis actu naturaliter evidente VII. 661. tam certitudine formali, quàm adhæsiva VII. 662. & 663. est liber, adeóque conjunctus cum captivatione intellectûs. VII. 468. & seq. supernaturalis quoad modum, & substantiam VII. 680. & seq. quomodo obscurus VII. 464. & seq. item 713. non est necessariò discursivus VII. 581. potest tamen esse VII. 583. actus, seu assensus fidei, semel elicitus non potest prudenter repudiari VII. 524.
Fidei actus, & quidem formalis, est adultis necessarius necessitate medii VII. 595. & quidem supernaturalis VII. 595. ac in re, & non tantùm in voto VII. 596. unde desumat suam supernaturalitatem VII. 700.
Fidei actus necessarius necessitate medii est fides explicita de DEO remuneratore supernaturali VII. 598. probabiliter tamen non est necessaria necessitate medii fides explicita mysterii SS. Trinitatis, aut incarnationis VII. 600.
Fidei actus necessarius omnibus, necessitate præcepti gravis, est fides explicita eorum, quæ in symbolo Apostolorum continentur, saltem quoad substantiam acceptorum VII. 602. quænam censeantur spectare ad substantiam articulorum symboli VII. 603. debet insuper quivis fidelis sub gravi nôsse quoad substantiam ea sacramenta, quæ debet suscipere VII. 605. item præcepta decalogi, & Ecclesiæ VII. 605. quidam autem debent ratione sui status longè plura scire VII. 606.
Fidei actus de his mysteriis &c. debet non tantùm semel elici VII. 607. sed singulis saltem annis debet aliquis actus fidei elici VII. 609. item in initio, & fine vitæ moralis VII. 610. non tamen in instanti physicè primo, vel ultimo vitæ VII. 611. debet etiam sæpius elici actus fidei per accidens VII. 612.
Fides habitualis, seu habitus fidei, necessariò requiritur ad servandam diu legem naturæ VI. 128. hic habitus est infusus, & supernaturalis quoad substantiam VII. 678. non infunditur ante gratiam VII. 701. manet tamen sine gratia VII. 703. an maneat ex natura sua in peccatore, an tantùm ex ordinatione Divina. VII. 704. & 707.
Fidei habitus datur in quovis puro homine viatore semel justificato, & manet, donec per peccatum infidelitatis expellatur VII. 711. non fuit in Christo, nec amplius est in Beatis VII. 713. nec in damnatis VII. 714. attamen datur in ani-

mabus purgantibus VII. 715. fuit etiam in Angelis adhuc viatoribus. VII. 714.
Fidei objectum formale increatum est complexum ex veritate Divina in cognoscendo,& dicendo VII. 104. objectum autem formale creatum est revelatio DEI externa , & passiva VII. 130. interna autem, & activa, non est objectum formale fidei VII. 130.
Fidei objectum materiale est omne revelatum: at necdum revelatum nondum est objectum materiale fidei proximum VII. 531. sunt autem objectum materiale fidei, non tantùm revelata explicitè, sed etiam revelata implicitè VII. 532. quænam dicantur implicitè revelata VII. 532. conclusio objectiva, deducta ex duabus præmissis de fide, ùt plurimùm est de fide VII. 545. item conclusio objectiva, deducta ex majore universali revelata, & minore particulari naturaliter evidente, ùt plurimùm est de fide VII. 549. at conclusio objectiva, deducta ex majore universali naturaliter nota, & minore particulari revelata, non est semper de fide VII. 554. pariter conclusio objectiva, deducta ex una præmissa de fide, & altera tantùm probabili, non est de fide VII. 557. quæ intelligenda sunt de conclusionibus syllogismorum categoricorum VII. 548. quid dicendum de syllogismis hypotheticis VII. 558.
Fidei præceptum positivum, seu præceptum positivè confitendi exteriùs fidem, per se obligat aliquoties VII. 637. & præsertim tunc,quando aliàs honor auctoris fidei, DEI , aut Christi, periclitaretur, aut minueretur: vel si periclitaretur ipsa fides hominis VII. 638. varii casus huc spectantes VII. 639. & seq. licitum tamen est fidelibus tempore persecutionis fugere VII. 641. quandoque etiam licet fidem occultare VII. 642. quinam modi occultandi fidem sinti liciti VII.643. & seq. an etiam ingressus in templa hæreticorum VII. 646. ad hoc, ut quis teneatur fidem profiteri , debet interrogari in particulari, & in odium fidei: aut taciturnitas debet esse indicium negatæ fidei VII. 647. præceptum positivum Ecclesiasticum profitendi exteriùs fidem, etiam in variis casibus obligat. VII. 648.
Fidei præceptum negativum, seu præceptum non negandi exteriùs fidem, obligat pro semper VII. 635. uti etiam præceptum non simulandi falsam religionem VII. 636. an certæ quædam actiones sint negatio veræ , aut simulatio falsæ religionis VII. 650. & seq. item an vestes &c. VII. 656.
Finis quid sit III. 3. quid finis cui , finis qui , finis quo III. 4. finis qui est ultimus , & non ultimus III. 5. ultimus alius est positivè, seu simpliciter ultimus , alius negativè tantùm ultimus. III. 6.
Finis positivè ultimus creaturæ rationalis est DEUS III. 7. ista tamen non in omnibus suis actionibus moralibus illum intendit III. 8. habere se pro fine cui utilitatis respectu DEI , vel ipsum amare ùt bonum sibi amanti, non est inordinatum III. 12. & seq.
Forma expellens alteram quænam sit. V. 292.
Formosus Papa à Stephano VII. injustè post mortem damnatus VII. 441.
Formularium clericis in Gallia quale ab Alexandro VII. præscriptum. VI. 227.
Fornicationem DEUS non potest facere licitam. VII. 61.
Furtum non potest reddi licitum VII. 61.
Futuritio alia est extrinseca , seu causalis: alia intrinseca, seu formalis I. 338. eáque probatur ex S. Thoma I. 339.
Futurum quomodo distinguatur à possibili I. 350. item futurum certum à dubio, vel casuali I. 350. quomodo aliquid sit futurum respectu DEI I. 353. absolutè futura cognoscuntur, seu prævidentur à DEO ab æterno I. 352. & quidem in seipsis I. 354. non autem strictè loquendo videntur ùt ab æterno coëxistentia æternitati DEI I. 374. & seq.
Futurum conditionatum quomodo præsupponat suas causas, etiam decretum DEI I. 433. & hoc non merè possibile I. 434. quomodo tale futurum transeat à statu possibilitatis ad statum futuritionis I. 434.

G.

GAllia an acceptaverit constitutionem: Unigenitus: VI. 256. & seq. Gallia paulò antiquior quid censuerit de Romani Pontificis auctoritate, & infallibilitate VII. 345. & 356. item 366. & 373. rursus 409.
Generatio in Divinis cur potiùs sit processio Filii, quàm processio Spiritùs S. variæ Doctorum sententiæ I. 745. differentia autem primaria videtur esse, quòd Filius procedat in similitudinem naturæ ut fœcundæ I. 749. an Spiritus S. si non procederet à Filio , esset ab hoc distinctus I. 757.
Gratia quid grammaticaliter significet VI. 4. gratia,prout accipitur pro dono gratuito , alia est naturalis VI. 5. alia supernaturalis VI. 6. & supernaturalis alia est increata , alia creata VI. 7. gratia creata est alia gratis data , alia gratum faciens VI. 8. quænam sint gratiæ gratis datæ. VI. 9.
Gratia gratum faciens est habitualis , & actualis VI. 10. & alia gratia DEI, alia gratia Christi. VI. 11.
Gratia actualis est gratia sanitatis , & medicinalis VI. 12. item excitans, adjuvans, præveniens, comitans, subsequens, operans , cooperans, sufficiens, efficax, gratia sive auxilium, sine quo non, & auxilium quo VI. 13.
Gratia actualis interna excitans , aut præveniens, consistit in illustrationibus intellectûs, & affectionibus voluntatis VI. 16. quomodo DEUS eas faciat in nobis sine nobis VI. 18. an gratia excitans necessariò etiam sit actus voluntatis, & non tantùm actus intellectûs. VI. 55. & seq.
Gratia actualis excitans non influit physicè in actus salutares , seu meritorios VI. 27. sed moraliter , & quomodo VI. 35. datur tamen alia gratia physicè influens VI. 37.
Gratia pro gratia quænam dicatur VI. 37.
Gratia non est necessaria ad vitandum quodcunque peccatum VI. 83. neque ad quemlibet actum naturaliter honestum VI. 84. est tamen necessaria ad servandam diu legem naturæ VI. 126. gratia supernaturalis est simpliciter necessaria ad omnem actum supernaturalem,etiam ad initium fidei. VI. 40.
Gratia sufficiens , & purè sufficiens quid sint VI. 181. & 182. datur gratia sufficiens VI. 183. eáque probatur etiam ex S. Augustino VI. 186. non stat in motibus bonis debilioribus , quàm sint motus concupiscentiæ VI. 202.
Gratia justificans , seu sanctificans , aut justificatio ipsa, quomodo explicetur à Catholicis VI. 262. errores Lutheri circa gratiam istam , aut justificationem VI. 261. gratia sanctificans est quasi natura in ordine superno VI. 263. est participatio Divinæ naturæ, & quomodo VI. 264. est accidens VI. 265. inhærens, seu permanens VI. 265. & hinc dicitur habitualis VI. 265. distinguitur realiter ab habitu charitatis. VI. 266. est necessaria ad servandam diu legem naturæ VI. 128. Gra-

Gratia sanctificans quomodo expellat peccatum V. 262. opponitur physicè peccato gravi VI. 279. non tamen metaphysicè. VI. 281.

H.

HAbitus unde specificentur VII. 3. qui sint infusi, quinam acquisiti: qui per se, qui per accidens infusi VII. 21. & discrimen inter eos notabile VII. 22. an habitus, & qualis relinquatur ab actibus supernaturalibus VII. 45. & seq. an detur in DEO I. 279.
Hæreses plures à Romanis Pontificibus extra Concilium damnatæ VII. 355. auctores hæresum quales fuerint VII. 263. hæresis interior, vel occulta non tollit jurisdictionem VII. 305. & 437.
Hæretici non sunt membra Ecclesiæ VII. 295.
Honestas, vel inhonestas, alia radicalis, alia formalis IV. 179. radicalis in quo sensu dici possit formalis IV. 181. an aliquando dependeat ab opinionibus humanis IV. 338.
Honorius I. Papa non fuit Monothelita. VII. 388. & seq.
Hostia particularis non est de fide credenda consecrata VII. 430.
Hypostasis quid sit I. 731. dantur tres in DEO I. 731. & VII. 205.

I.

JAnsenius Cornelius Yprensis quis fuerit VI. 221. ejus propositiones damnatæ VI. 223. continentur apertè in ejus Augustino VI. 224. & seq. qualis liber hic sit VI. 221. & seq. ex iis propositionibus quarta damnata est, non tantùm copulativè, sed quodlibet ejus membrum I. 420. Jansenii submissio erga Pontificem VII. 357. systema Jansenianum duarum delectationum quale sit VI. 237. nullo modo est conforme S. Augustino VI. 241. sed accedit ad systema Calvini VI. 249.
Identitas realis quid sit I. 764. datur duplex, una capax discrepantiæ in tertio, altera hujus incapax I. 720. & 771.
Idololatriæ initium VII. 247.
Jejunium, ratione vigiliæ, & quadragesimæ, seu ex duplici titulo præceptum, violare, an sit peccatum specie diversum à violatione alterius jejunii, uno tantùm titulo præcepti V. 167.
Ignorantia quid sit IV. 53. alia est privationis, alia pravæ dispositionis IV. 53. facti, & juris IV. 54. vincibilis, & invincibilis IV. 54. vincibilis alia crassa, vel lata, alia affectata IV. 54. ignorantia vincibilis non tollit voluntarium IV. 55. at verò ignorantia invincibilis tollit voluntarium IV. 56. cujuscunque sit juris, vel facti IV. 57. & S. Augustinus contrarium minimè docuit IV. 68. & seq. datur etiam ignorantia invincibilis juris naturæ IV. 61. at verò non datur ignorantia DEI, quando peccatur V. 18.
Ignorantia mysteriorum SS. Trinitatis, & incarnationis, an reddat incapacem absolutionis sacramentalis VII. 624. & seq.
Illustratio Spiritûs S. an sit motivum fidei VII. 165. regulariter non habetur illustratio Divina discernibilis, se habens ùt quod VII. 502. nec sunt necessaria talia discernicula VII. 504. illustratio Divina non est semper locutio DEI VII. 495. & seq. & illustratio prærequisita ad actum fidei non debet habere rationem locutionis Divinæ. VII. 518.
Imaginaria spatia an etiam occupet DEUS I. 156.
Imago datur triplicis generis, & qualis imago DEI sit homo V. 293.
Immensitas DEI non est extensa I. 129. nec est localis I. 155.
Impossibilia quomodo cognoscantur I. 287.
Incestus in diversis gradibus an differant specie V. 174.
Indifferens actus in hoc sensu, quòd sit medius inter peccatum, & meritum supernaturale, certò datur IV. 188. datur etiam actus indifferens in specie, hoc est, qui ex specie sua, nec sit naturaliter honestus, nec peccaminosus IV. 189. per accidens etiam est possibilis actus indifferens in individuo IV. 190. imò etiam per se IV. 191. actus indifferens in individuo non videtur necessariò esse imperfectio moralis IV. 211. & seq.
Infinitum implicat in causis successivis I. 69. an detur in mente DEI. I. 133.
Innocens non potest à DEO damnari ad pœnas æternas V. 100. imò nec istis cruciari. V. 100.
Innocentius XII. quid statuerit in causa Jansenii. VI. 229.
Intellectus creatus non habet proportionem naturalem, etiam tantùm partialem, ad visionem intuitivam DEI. I. 253. intellectus perfectior cum æquali lumine gloriæ non potest elicere visionem perfectiorem, quàm intellectus minùs perfectus I. 263. sicut etiam docti per se non eliciunt meliores actus fidei, quàm indocti. I. 267.
Juramentum DEI non facit rem magis credibilem, quàm simplex ejus assertio VII. 54.
Jus naturale an sit dispensabile à DEO VII. 61.
Justitia originalis quid sit. V. 290.

L.

LAbor servilis, pluribus imperatus die festo pro brevi tempore, an sit peccatum mortale V. 132.
Lex an aliqua sit æterna V. 11. ex quibus signis dignoscendum, an lex graviter, an leviter obliget V. 91. & seq. quomodo lex constituat actionem præceptam in materia necessaria virtutis V. 175. & seq. lex Divina an constituat actum primum proximum liberum creaturæ. I. 572.
Libellatici quinam fuerint dicti. VII. 655.
Libertas est triplex, à necessitate, à peccato, à miseria, seu libertas naturæ, gratiæ, & gloriæ IV. 75. libertas naturæ alia est à coactione, alia à necessitate, seu libertas indifferentiæ IV. 76. libertas indifferentiæ quid sit IV. 77. datur libertas indifferentiæ in homine IV. 95. eáque rectè probatur à philosophis ex judicio indifferente, & propositis pœnis, ac præmiis IV. 96. unde non potest DEUS universaliter negare suum concursum habentibus judicium indifferens IV. 106. neque bruta veris pœnis, aut minis, nec vera laude, ob suas actiones afficiuntur IV. 107.
Libertas in actu primo quid sit I. 573. quænam sint ejus constitutiva I. 577. non omnia respiciuntur essentialiter ab actu extrinsecè libero I. 574. & diversimodè se habent ad eum actum I. 575. libertas in actu primo non necessariò exigit potestatem physicè proximam, sed tantùm, vel physicè, vel moraliter proximam I. 575.
Libertas moralis in quo sensu requiratur ad peccatum grave. VI. 143.
Libertas non est intrinseca actui libero IV. 127.
Liberum arbitrium ad diligendum DEUM an per peccatum fuerit perditum VI. 111. liberum arbitrium sanum quid sit ex S. Augustino VI. 46. & seq. item 107. ac seq.
Loci Theologici quinam sint. VII. 306.
Loquens dicit exercitè, se loqui, & esse sapientem, ac veracem VII. 159.
Lumen gloriæ quid sit I. 244. datur in Beatis I. 245. est necessarium ad visionem DEI, non ta-

men indispensabiliter I. 246. non producit se solo visionem DEI, sed intellectus quoque concurrit. I. 247.

M.

MAchometismi turpitudo VII. 249.
Malum simpliciter quid sit in sensu restricto S. Thomæ V. 47. malum quomodo indirectè, & per accidens possit præcipi à DEO VII. 73. malum tantùm in genere cognitum an refundat malitiam mortalem in actum V. 121. & seq.
Medium ad aliud quid sit. V. 46.
Membrum Ecclesiæ non tantùm sunt prædestinati, & justi, sed etiam peccatores VII. 296.
Mendacium DEUS non potest facere licitum VII. 61. an tamen possit aliquando indirectè, & per accidens illud præcipere V. 10. Scripturæ apparenter approbantes mendacium, vel deceptionem, ritè exponuntur VII. 63. & seq.
Meritum communiùs dicitur de actu bono VI. 297. quid sit meritum supernaturale VI. 298. quomodo distinguatur à satisfactione, satispassione, & impetratione VI. 308. datur meritum propriè dictum hominis erga DEUM VI. 300. nec præjudicat meritis Christi VI. 306. meritum præmii supernaturalis debet esse intrinsecè supernaturale VI. 299. an exigat plenam libertatem V. 113.
Meritum aliud est de condigno, aliud de congruo VI. 309. prius dicitur etiam meritum simpliciter tale, alterum secundùm quid VI. 309. meritum de condigno debet esse æquale præmio VI. 309. constituitur etiam suo modo ex dignitate præmiantis VI. 309. & seq. quid ulteriùs requiratur ad meritum de condigno VI. 321. meritum de congruo non debet esse æquale præmio VI. 311.
Meritum impetratorium, & compensativum quid sint VI. 313. item meritum, latè, strictè, & strictissimè dictum VI. 327. ad meritum latè dictum non requiritur promissio, vel ordinatio DEI VI. 328. ad meritum strictè dictum requiritur ordinatio VI. 328. ad meritum autem strictissimè dictum requiritur ordinatio, & promissio DEI VI. 329. an requiratur etiam acceptatio promissionis. VI. 334.
Meritum primæ gratiæ sanctificantis non potest esse de condigno, sed tantùm de congruo. VI. 316.
Meritum vitæ æternæ non tantùm sunt actus charitatis: sed etiam actus aliarum virtutum, in statu gratiæ eliciti VI. 319. etiamsi non sint imperati à charitate VI. 321.
Meritum an etiam possit esse opus materialiter malum. VII. 75.
Merita quomodo præmiet DEUS, & quomodo intelligendum axioma: DEUS punit infrà condignum, & præmiat ultrà condignum. VI. 312.
Metus quid sit IV. 42. quis gravis, vel cadens in constantem virum, probabilis, & justus, respectivè gravis, absolutè levis IV. 42. quando excuset ab observatione legis, quando non IV. 49.
Metus causat simpliciter voluntarium IV. 44. & qui causat voluntarium, non causat formaliter, sed tantùm materialiter involuntarium secundùm quid IV. 45. & neque hoc semper causat. IV. 45.
Miraculum deturpativum naturæ quid sit VI. 294.
Miracula vera quomodo discernantur à falsis VII. 100. non sunt strictè dictum verbum DEI VII. 450. sed sunt motivum credibilitatis VII. 236. DEUS non potest patrare vera miracula in contestationem falsæ doctrinæ VII. 89. imò neque potest permittere, ut quis alius abutatur potestate faciendi miracula ad confirmationem falsitatis. VII. 92. saltèm si nemo prudenter suspicari posset illum abusum VII. 93. miracula gentilium qualia fuerint VII. 100. & 247. item hæreticorum VII. 91. & 269.
Morale quid sit IV. 174. quid sit actus moralis IV. 174. regula moralitatis est lex æterna DEI IV. 176. nec potest esse natura rationalis. IV. 178. & V. 16. & seq.
Motivum actûs fidei, & applicatio ejusdem, quomodo differant VII. 155. & 156.
Motivum an detur respectu DEI. I. 315.

N.

NAaman post conversionem suam non adoravit idolum. VII. 653.
Natura, ejúsque status multiplex à Theologis consideratur VI. 153. & III. 24. & seq. status naturæ puræ nunquam quidem extitit, possibilis tamen fuit VI. 6. & III. 27. natura pura quomodo habuisset potestatem moralem servandi totam legem VI. 171. & seq. natura lapsa non est debilior naturâ purâ VI. 155. quia naturalia manserunt integra VI. 155. tamen natura lapsa est vulnerata in naturalibus. VI. 170.
Necessitas quid sit I. 340. alia est antecedens, alia est consequens, seu consequentiæ I. 341.
Necessitas moralis est divisibilis I. 642. & seq. VI. 141. adeoque per partes vincibilis VI. 141. & I. 642.
Necessitas metaphysica vaga in cumulo auxiliorum non datur I. 641.
Notæ veræ Ecclesiæ quænam sint. VII. 271.
Notio in Divinis quid sit I. 723. dantur quinque I. 723.
Nuptiæ non sunt illicitæ. V. 300.

O.

OBedientiæ formalis actus quisnam sit IV. 184. obedientia erga DEUM, & hominem, an differat specie. V. 170. & seq.
Obduratio peccatoris quomodo sit à DEO. V. 54.
Objectum habitûs, aut virtutis est multiplex, materiale, formale, formale quod, formale quo VII. 4. objectum attributionis, & attributum, & quidem attributum intrinsecum, & extrinsecum VII. 32. quomodo differant objectum formale quod, & formale quo VII. 11.
Objectum formale movet, vel per convenientiam, vel per non convenientiam, vel per contrarietatem VII. 14. objectum quando dicatur neutrum VII. 49.
Objectum virtutis Theologicæ quodnam sit VII. 5. & 137.
Omissio pura non potest esse intrinsecè libera IV. 109. potest tamen dari pura omissio extrinsecè libera IV. 110. quomodo ob eam possit dari remorsus conscientiæ IV. 114. an motivum quodlibet, ratione solius coëxistentiæ intentionalis, jam possit dici motivum puræ omissionis liberæ IV. 121. vel ad eam movere IV. 122. aut etiam specificam suam malitiam tribuere. IV. 123.
Omnipotentia Divina an connectatur cum possibilibus I. 326. ejus applicatio formalis ad concurrendum cum creatura stat, primò in ipsa omnipotentia exigente concurrere, secundò in actu primo proximo creato, exigente concursum omnipotentiæ, tertiò in negatione omnis impedimenti I. 582. DEUS non subjicit nobis suam omnipotentiam. V. 78.
Otiosum verbum quodnam sit. IV. 205.

INDEX

P.

PApa an dicendus sit princeps sacerdotum, vel universalis Papa VII. 343. alii tituli eidem attribui soliti. VII. 327.

Papa quicunque pro tempore legitimè electus, & ab Ecclesia acceptatus e. g. nunc SS. Dominus Clemens XII. est de fide credendus verus Summus Pontifex, & Vicarius Christi VII. 422. quando Pontifex censendus sit indubitatò legimus VII. 381. & quando ab Ecclesia acceptatus VII. 381.

Papa non habet potestatem ab Ecclesia VII. 349. & 415. nec debet se submittere definitionibus Conciliorum VII. 327. quæ non habent vim ante ipsius approbationem VII. 325. sed ipse est supra Concilium Generale VII. 409. potest tamen Papa dubius à Concilio declarari, non esse legitimus VII. 325. & si in hæresi contumax esset, eoipso excideret officio suo. VII. 325.

Papa quando loquatur ex cathedra VII. 352. si ex cathedra loquitur, est infallibilis etiam extra Concilium VII. 352. imò etiam ante tacitum consensum Ecclesiæ extra Concilium VII. 374. imò etiam, si DEUS permitteret, ut sine prævio consilio aliquid definiret VII. 381. solet autem in ordine ad suas definitiones accuratissimam diligentiam adhibere VII. 417. & sic etiam diligentissimè liber reflexionum Quesnelli per ipsum Pontificem, & alios examinatus est. VI. 255.

Papa est infallibilis in damnatione, seu censura propositionum, si quas condemnat VI. 234. & VII. 399. non tamen propterea omnis propositio ab eo damnata est hæretica VII. 400. an saltem omnis condemnata sit falsa. VII. 401.

Papa an etiam sit infallibilis in quæstionibus facti VI. 232. & seq. & VII. 393. errores variis Pontificibus imputati refelluntur. VII. 383. & seq.

Peccatum latissimè sumptum quid sit V. 2. est triplex, naturæ, artis, & moris V. 2. peccatum moris, sive propriè dictum, & quidem actuale, quomodo definiatur V. 3. peccatum est commissionis, & omissionis, spirituale, & carnale V. 4. cordis, oris, & operis, ex ignorantia, fragilitate, & malitia, per excessum, & defectum, contra DEUM, proximum, & seipsum. V. 5.

Peccatum omissionis puræ liberæ, seu ejus malitia formalis, stat in pura negatione. V. 25.

Peccatum commissionis, seu malitia formalis ipsius, stat in ipso actu libero legi oppositio V. 27. unde potest dici, malitiam hanc stare in privatione logica, sed non in physica V. 35. nec in pura omissione libera, quæ debeat præcedere omnem actum malum V. 38. neque vox: nihil: apud SS. Patres semper significat puram negationem physicam. V. 33. & 34.

Peccatum quomodo dicatur sine lege fuisse mortuum. V. 297.

Peccatum unum est gravius alio V. 84. non omnia peccata reproborum, aut infidelium sunt mortalia V. 85. nec omnia peccata electorum sunt venialia V. 85. an possibile sit peccatum essentialiter impunibile. V. 9.

Peccata quæ differant specie, & in quo stet eorum differentia specifica V. 146. ex quibus indiciis ea differentia colligatur. V. 156. & seq.

Peccata quænam moraliter in ordine ad confessionem differant numero. V. 182. & seq.

Peccata quænam ex genere suo dicantur mortalia, quænam venialia. V. 93.

Peccatum mortale quomodo definiatur V. 86. requiritur ad hoc plena libertas V. 87. quanta cognitio, aut deliberatio ad plenam libertatem requiratur V. 87. & seq. peccatum ex genere suo mortale quomodo possit fieri veniale, & vicissim veniale fieri mortale V. 110. semideliberatio, quæ ex mortali facit veniale, in quo stet V. 117. & seq. item 123. quare potiùs mortale fiat veniale ob semideliberationem, quàm ob aliam difficultatem V. 123. & seq.

Peccata quæ non admittant parvitatem materiæ V. 142. unde aliàs parvitas materiæ in ordine ad peccata sit desumenda. V. 140.

Peccatum veniale quid sit V. 106. aliud est veniale ex objecto, aliud ex parvitate materiæ, aliud ex defectu libertatis V. 109. an sit peccatum simpliciter tale V. 8. an sit transgressio legis simpliciter talis V. 106. & seq. an sit offensa DEI V. 111. & IX. 343. ac seq. an in inferno æternùm puniatur V. 101. an sit majus malum, quàm pœna inferni V. 99. an multa venialia adæquent unum mortale V. 112. an peccatum veniale per accidens factum mortale debeat exponi in confessione etiam quoad malitiam venialem V. 129. an periculum lapsûs mortalis, ortum ex frequentatione peccatorum venialium, sit sub gravi vitandum V. 137. & seq. an propositum committendi omnia venialia sit peccatum mortale. V. 136.

Peccatum habituale quid sit V. 232. in quo consistat V. 234. quomodo maculet hominem V. 234. & 235. non est habitus vitiosus V. 236 nec morbida qualitas V. 237. nec privatio gratiæ sanctificantis V. 238. nec reatus pœnæ V. 239. quomodo sit macula animæ intrinseca. V. 253. ejus moralis perseverantia an odio habeatur à DEO V. 254. an maneret destructo peccatore V. 252.

Peccatum originale quid sit V. 265. errores hæreticorum circa peccatum originale V. 283. non tantùm ejus pœna, sed etiam ipsum peccatum est nostrum V. 266. & seq. quomodo hoc insit posteris Adami V. 268. & seq. naturalis descensus ab Adamo non constituit peccatum originale V. 269. alligatio nostrarum voluntatum ad voluntatem Adami facit, ut istius peccatum sit moraliter nostrum V. 271. éstque pactum aliquod inter DEUM, & Adamum V. 272. & seq. idque probatur ratione V. 276. fuit etiam hæc alligatio nobis optabilis. V. 280. & 289.

Peccatum originale, an potuisset esse veniale V. 342. non est idem, peccatum originale committere, & contrahere V. 305. quando à posteris Adami committatur V. 299. quando contrahatur V. 305. propagatur non physicè, sed moraliter V. 281. & 282. ejus debitum proximum, & remotum quid sint V. 305. & 306. omnes posteri Adami excepta B. Virgine contraxerunt peccatum originale. V. 284.

Peccatum respectu nostri originale, at respectu primorum parentum actuale, quale fuerit V. 339. & seq. est in nobis majus quovis veniali. V. 304.

Peccati originalis pœnæ quænam sint V. 345. præsertim quæ sint parvulorum in originali peccato mortuorum V. 347. an patiantur aliquam pœnam sensûs, vel saltem tristitiam V. 348. & seq. ubi habitaturi sint post extremum diem judicii V. 350. quæ pœna esset mortui pueri cum peccato veniali, & originali. VII. 634.

Peccatum philosophicum quid sit V. 14. quo in sensu damnata sit propositio agens de peccato philosophico V. 14. & 20. peccatum hoc non est possibile V. 15. nec metaphysicè. V. 19.

Pelagius quis fuerit I. 415. quæ ejus hæreses I. 415. & VI. 38. qui errores Semipelagianorum VI. 39. Pelagius non admisit, gratiam interio-

teriorem esse necessariam ad actum meritorium, sed tantùm exteriorem legis, atque doctrinæ. I. 422.
Perfectio simpliciter simplex, simpliciter talis, & mixta, quid sint. I. 122. quænam perfectio in proprio sensu DEO conveniat, quæ non. I. 274. & seq.
Perseverantiæ donum quid sit. VI. 195.
Persona quid sit I. 730. & quomodo differat à suppositio I. 730. in DEO dantur tres personæ. I. 730.
Personalitates Divinæ sunt infinita perfectio essentiæ Divinæ, sed non sunt perfectiones virtualiter ab ea distinctæ I. 810. & 821. & 826. quomodo ùt inter se distinctæ adorentur. I. 818.
S. Petrus quomodo fuerit reprehensibilis, & à S. Paulo reprehensus VII. 383.
Petrus, & petra, in qua significatione sint à Christo accepta. VII. 360. & seq.
Philosophismus quid sit VII. 176. purus nunquam est traditus VII. 248. an sit evidenter falsus. VII. 484.
Pia affectio quid sit VII. 526. alia est actualis, alia habitualis VII. 526. actualis est necessaria ad actum fidei VII. 526. est supernaturalis VII. 688. non potest elici ex motivo inhonesto, quamvis fortè ex eo possit imperari VII. 530. judicium ad eam proximè dirigens est supernaturale VII. 685. apprehensiones tamen ad hoc judicium præviæ non debent esse supernaturales. VII. 686.
Pisanum Concilium quid decreverit circa Papam, & quanti sit æstimandum VII. 336.
Possibile non est aliquid per statum, sed per ampliationem, vel alienationem I. 329. non tamen realiter distinguitur ab actualiter existenti I. 436. an omnipotentia DEI connectatur cum possibilibus. I. 326.
Possibilitas alia est intrinseca, alia extrinseca. I. 319.
Potentia metaphysica, vel logica intelligendi, seu actus primus metaphysicus, vel logicus intelligendi, datur in DEO. I. 278.
Prædefinitio Thomistica, seu decretum absolutè prædeterminans non datur. I. 657.
Prædefinitio Scotistica, seu decretum condeterminans quale sit I. 658. non datur I. 660.
Prædefinitio moralis qualis sit I. 665. non datur. I. 666.
Prædefinitio aliqua debet admitti I. 667. & admittenda est prædefinitio subsequens scientiam mediam. I. 667.
Prædestinatio quid sit l. 633. an aliqui salventur sine prædestinatione formali I. 637. prædestinatio ad gloriam ùt coronam sit ante merita absolutè prævisa I. 684. prædestinatio saltem ordinaria est alligata certis mediis. I. 650.
Prædeterminatio physica quid sit I. 443. quænam illi prædicata ab assertoribus ejus tribuantur l. 444. non debet admitti I. 446. præsertim in ordine ad materiale peccati I. 451. non tamen debet, nec potest dici damnata à Tridentino. I. 471.
Prædeterminatio physica an se teneat ex parte actûs primi I. 444. & 453. an sit à nobis obtinibilis, vel impedibilis I. 455. & seq. an inter eam, & actum detur mutua naturæ prioritas I. 457. an prædeterminatio detur non tantùm ad actum, sed etiam ad modum, seu libertatem ejusdem l. 459. an necessitas ejus tantùm in sensu composito non obsit libertati I. 460. an prædeterminatio non obsit libertati; quia non tollit judicium indifferens l. 461. an sit præcisiva inter unam, & alteram formalitatem actûs. l. 463
Prædeterminatio subsequens scientiam mediam, an tolleret libertatem. l. 678. & seq.
Prædicata Divina sunt varia, & inter se differentia. I. 99.
Prædicata absolutè contradictoria quæ sint. I. 776. prædicata conditionatè contradictoria quæ sint I. 777. an ad hoc, ut dentur contradictoria in Divinis, necesse sit aliquid negari de essentia Divina. I. 788.
Præmium aliud est intrinsecum, aliud extrinsecum. VI. 326.
Præscientia DEI strictè dicta, & latiùs dicta I. 394. & seq. quomodo non obsit libertati I. 356. quomodo sit impedibilis. l. 356.
Privatio alia est physica, alia logica, & quid sint. V. 23.
Probabilis sententia quæ sit IV. 296. alia est intrinsecè, alia extrinsecè probabilis IV. 299. non quilibet auctor facit sententiam extrinsecè probabilem IV. 299. quid ad extrinsecam probabilitatem requiratur IV. 300. alia sententia est magis, alia minùs probabilis, alia certò probabilis, alia probabiliter, aut tenuiter probabilis: alia objectivè, alia subjectivè probabilis IV. 301. alia speculativè, alia practicè probabilis. IV. 302.
Probabilem sententiam licet sequi, si sit magis probabilis, quamvis minùs tuta IV. 304. etiam inter duas sententias æquè probabiles licet sequi minùs tutam IV. 316. SS. Patres non sunt huic assertioni oppositi, vel de hac controversia non agunt IV. 323. & seq. neque etiam ex antiquis auctoribus probatur oppositum IV. 330. an ut quis possit sequi sententiam probabilem, debeat judicare, eam esse absolutè veram. IV. 344.
Probabilem sententiam non licet sequi, si sit notabiliter, & clarè minùs probabilis, ac minùs tuta IV. 358. notabiliter major probabilitas in æstimatione morali est aliqua saltem latiùs dicta certitudo moralis IV. 361. quid circa sententias probabiles senserint antiqui IV. 367. an ex eo, quòd diu tradita fuerit sententia docens licitum usum sententiæ minùs probabilis, inferatur, Ecclesiam errâsse, si ea sententia falsa esset IV. 368. an Summi Pontifices in praxi usi sint opinionibus minùs probabilibus IV. 370. an lex notabiliter probabiliùs existens dicenda sit dubia IV. 372. an libertas hominis sit in possessione adversus legem notabiliter probabiliùs existentem IV. 375. an subditus teneatur obedire superiori juxta sententiam minùs probabilem præcipienti IV. 379. an sequens sententiam minùs probabilem prudenter agat IV. 384. an quis possit judicare, eam esse absolutè veram IV. 387. saltem ex motivo obedientiæ, aut charitatis IV. 388. an sententia negans licitum usum sententiæ notabiliter minùs probabilis sit rigida IV. 389. qualem habeat auctoritatem IV. 347. & seq. item 353. sententia asserens licitum usum opinionis minùs probabilis an sit æquè probabilis, ac sententia asserens tantùm licitum usum opinionis æquè probabilis IV. 398. Judex debet sequi in judicando sententiam probabiliorem IV. 403. non autem advocatus in causa defendenda IV. 403. Minister sacramentorum in iis, quæ spectant ad valorem, debet sequi probabiliorem IV. 404. difficultates aliquæ ex matrimonio objectæ complanantur IV. 405. Medicus quoque, si potest, debet adhibere medicinam probabiliorem. IV. 406.
Processiones in Divinis dantur duæ totales ad intra, veræ, & reales I. 721. nempe per intellectum, & voluntatem. I. 721.
Promulgatio legis est duplex, & qualis. IV. 279.
Propositiones necessariæ de creatis sunt conditionatæ I. 46. propositionum indifferentia alia est extrinseca, alia intrinseca, & quomodo deter-

determinetur. I. 372. & seq.
Propositiones aliquæ in scholis nostris prohibitæ, & à nobis quoque rejectæ I. 605.
providentia quid sit, & in quo actu consistat I. 608. datur in DEO I. 609. est universalis, & particularis I. 286. physica, moralis, supernaturalis, communis, seu sufficientiæ, peculiaris, seu efficaciæ: providentia salvandorum, seu prædestinatio: & reproborum, seu reprobatio I. 610. providentia semper assequitur finem suum universalem, non tamen semper particularem I. 611. nec tamen eam creatura potest vincere. I. 612.

Q.

QUæstio quænam sit juris, quænam facti, & earum diversitas VI. 232. item VII. 393. quænam facti formati, seu dogmatici, quænam facti informis, seu non dogmatici. VII. 393. & seq.
Quesnellus Paschasius quis fuerit. VI. 254. & 258. damnatarum ejus propositionum brevis expositio. VI. 259.
Quia: an semper denotet causam respectu actûs intellectûs. VII. 131. & 132.

R.

RAtio humana non potest sufficienter applicare verbum DEI, seu revelationem Divinam. VII. 177.
Reatus pœnæ, & reatus culpæ, an inter se distinguantur. V. 241. & seq.
Redemptio est duplex, præservativa, & reparativa V. 307. præservativa est nobilior, & iterum dividitur in duas V. 308. eadem adstruitur à S. Augustino. IX. 496.
Relatio quid sit I. 722. dantur in Divinis quatuor reales. I. 722.
Religio quid sit VII. 218. datur aliqua vera religio in mundo VII. 220. & 257. nec sufficit tantùm credere existentiam DEI &c. VII. 223. quo ordine probetur, Deum revelâsse religionem. VII. 175.
Religionum, seu sectarum varia nomina, & species VII. 176. non licet pro libitu quamvis religionem, etiam Christianam amplecti VII. 258. nec etiam illam, quæ tantùm est probabiliter vera VII. 261. & 507. opinio probabilis de religione Catholica ad quid obliget. VII. 506.
Religio vera debet esse ab aliis discernibilis VII. 224. & quidem per signa externa. VII. 225.
Religio Christiana præ omnibus aliis est evidenter credibilis VII. 226. & credenda VII. 251. ex Christianis verò religionibus sola Romano-Catholica est evidenter credibilis VII. 262. & hæc sola est verè Catholica. VII. 265. & 276.
Reprobatio alia est radicalis, alia formalis, alia positiva, alia negativa I. 699. datur reprobatio positiva I. 700. negativæ reprobationis nulla est causa ex parte hominum. I. 701.
Reprobatio positiva repugnat ante peccata absolutè prævisa I. 702. effectus reprobationis qui sint I. 703. reprobi sunt plures, quàm prædestinati I. 615. non omnes reprobi reprobantur ob originale peccatum I. 707.
Resolutivum ultimum in linea fidei est infallibile testimonium, seu revelatio DEI VII. 155. & 157. quod declaratur propositis variis quæstionibus VII. 158. est etiam revelatio mediata VII. 169. non involvit circulum vitiosum, nec vitiosam petitionem principii. VII. 170.
Restrictio purè mentalis non est licita VII. 57. Scripturæ apparenter approbantes restrictionem purè mentalem ritè explicantur. VII. 81. & seq.
Revelatio alia est activa, & interna, alia passiva, & externa VII. 127. activa non est strictè dicta revelatio VII. 128. item alia est revelatio exercitè talis, alia reflexè talis. VII. 115.
Revelatio propositionis universalis est etiam revelatio propositionum particularium sub illa contentarum VII. 422. revelatio totius actualis est etiam revelatio partium essentialium, adeóque etiam istæ sunt de fide VII. 533. item revelatio veritatis universalis est etiam revelatio veritatum particularium in universali contentarum VII. 534. at revelatio alicujus rei non est necessariò revelatio omnium cum ipsa, moraliter, aut physicè, vel etiam metaphysicè connexorum VII. 535. neque omnium prædicatorum, quamvis sit aliquorum certorum VII. 536. nec tamen ideo admittenda præcisio objectiva VII. 538. est in potestate revelantis, objectum quoad plura, vel pauciora prædicata revelare VII. 540. sæpe tamen revelata aliqua re revelantur plura cum ipsa connexa VII. 542. revelationes universales an sint tantùm conditionatæ VII. 427. & seq. revelatio rei an sit etiam revelatio definitionis ejusdem VII. 560.
Revelatio publica, & privata quid sit VII. 143. etiam privata est sufficiens motivum fidei Theologicæ VII. 144. revelationi privatæ dissentiens an sit hæreticus VII. 152. revelationes sunt probandæ, an sint veræ VII. 148. revelatio DEI an fuisset possibilis in statu puræ naturæ. VII. 142.
Rivi, seu Petri de Rivo propositio damnata quæ fuerit. I. 469.

S.

SChismatici non sunt membra Ecclesiæ VII. 295. schismaticus quomodo differat ab hæretico. VII. 440.
Scientia propriè dicta datur in DEO I. 276. scientia DEI est multiplex: primaria, & secundaria, practica, & speculativa, scientia approbationis, & simplicis notitiæ, scientia propter quid, & quia, scientia simplicis intelligentiæ, & visionis, scientia necessaria, & libera: & inter has scientia media I. 283. & seq.
Scientiæ in genere objectum est multiplex. materiale & formale, primarium, & secundarium: physicè motivum, & intentionaliter motivum, ac per identitatem motivum: purè terminativum, & determinativum I. 301. & seq. quænam motiva dentur etiam respectu scientiæ Divinæ. I. 303. & seq.
Scientiæ Divinæ objectum formale est DEUS, & aliquando etiam creaturæ I. 308. objectum verò materiale est DEUS, & quidquid est cognoscibile I. 305. Deus cognoscit per scientiam simplicis intelligentiæ omnes creaturas possibiles in sua omnipotentia I. 322. & etiam in seipsis. I. 323.
Scientia DEI quænam sit causa rerum, aut futurorum I. 359. & seq. scientia visionis realiter accepta est causa remota rerum. I. 562. & seq.
Scientia Divina conditionata cognoscit omnia conditionatè futura, etiam contingentia, certò & infallibiliter I. 383. & particula: fortè: non obest infallibilitati I. 393. conditio, sub qua Deus conditionatè futura videt, alia est necessaria, alia contingens, & hæc vel conducens, vel disparata I. 380. & 381. aliquando conditio videtur contingens, vel disparata, & est necessaria. I. 381.
Scientia media datur in DEO I. 397. ea etiam ex S. Augustino probatur I. 399. & seq. item ex S. Thoma I. 402. atque ex Patribus I. 429. & seq.

scientia media jam est admissa ab antiquis, quamvis non sub hoc nomine, & quandoque ad scientiam simplicis intelligentiæ, quandoque ad scientiam visionis reducta I. 285. quomodo præcedat omne decretum. I. 410.

Scientia media neutiquam est Semipelagiana I. 415. & censura contra eam, ac librum P. Ludovici Molinæ, nullam habet auctoritatem I. 415. scientia media non videt consensum meritorium secuturum ex viribus naturæ, sed gratiæ I. 419. & hic consensus etiam est gratia, & donum DEI. I. 420.

Scientia media an debeat ex parte hypothesis videre totum actum primum proximum, prout datur à parte rei I. 593. an debeat videre decretum determinativum ad individuum I. 599. an ex parte conditionati debeat videre individuum actûs conditionatè futuri I. 411. an speciem actûs physicè infimam. I. 412.

Scientia media virtualiter distinguitur à scientia simplicis intelligentiæ, & à scientia visionis, atque à decreto I. 646. item etiam complexum ex scientia media reflexa, & directa. I. 648.

Scientia media reflexa quid sit I. 496. hæc datur in DEO I. 497. quomodo sit DEO libera I. 502. an sit, non tantùm evitabilis, sed etiam impedibilis ab homine. I. 508. & seq.

Scriptura sacra quomodo sit scripta instinctu Spiritûs S. VII. 443. & seq. quomodo omnia in ea contenta sint verbum DEI VII. 445. sensus ejus est quadruplex VII. 446. literalis etiam aliquando duplex, aut multiplex Vll. 446. idem sæpe est obscurus Vll. 181. & seq. etiam quoad articulos ad substantiam fidei spectantes Vll. 185. quare talis obscuritas sit à DEO adhibita. Vll. 88. Scriptura sacra sola non sufficienter applicat seipsam tanquam verbum DEI. Vll. 178.

Scrupulosi rectè agunt durante levi formidine involuntaria IV. 237.

Sedes Apostolica quid sit. Vll. 407.

Semipelagiani, seu Massilienses, qui fuerint I. 415. qui eorum errores I. 415. & VI. 39. qualem admiserint scientiam mediam, seu conditionatam I. 416.

Sensus propositionis ab authore intentus qualis intelligatur, dum in eo propositio damnatur. Vl. 235.

Sensus externi an universaliter possint fallere. I. 53.

Sententia, quæ vera, falsa, certa, evidens &c. IV. 292.

Serpens Evam decipiens qualis fuerit V. 343. cur dæmon non invaserit aliud animal. V. 344.

Spatia imaginaria an occupentur à DEO. I. 156.

Species alia dicitur impressa, alia expressa I. 223 impressa aliquando se habet ùt quod, aliquando ùt quo I. 224. species creata impressa DEI est possibilis I. 225. defacto tamen probabiliùs non datur I. 226. lumen gloriæ non est species impressa DEI I. 243. an DEUS sit species impressa rerum omnium I. 280.

Species concurrentes ad actum fidei non sunt necessariò supernaturales Vll. 684. species relictæ ab actu fidei an sint habitus acquisitus, & qualis Vll. 45. & seq. item 699.

Species suasivæ quid sint Vll. 499. sunt possibiles Vll. 500. & possunt supplere motiva ad eliciendum judicium credibilitatis Vll. 495. etsi non repræsentent novum motivum. Vll. 512.

Spes Theologica habitualis, seu habitus spei, quid sit Vll. 725. quid sit spes actualis, sive actus spei Vll. 723. actus spei est omnino certus, & quomodo. Vll. 731. & seq.

Spei actus debet saltem semel intra annum elici Vll. 609. item in initio, & fine vitæ moralis Vll. 610. non tamen in instanti physicè primo vitæ moralis, vel ultimo vitæ Vll. 611. insuper actus spei debet etiam sæpius elici per accidens. Vll. 612.

Spei habitus datur in quovis puro homine viatore semel justificato, donec vel destructa fide, vel commisso peccato desperationis, expellatur Vll. 711. manet in peccatore Vll. 703. an maneat ex natura rei, vel tantùm ex ordinatione Divina Vll. 704. & 707. an maneat in Beatis, est incertum Vll. 717. quia in his non manet actus spei primarius Vll. 716. manet etiam in animabus purgantibus Vll. 718. & olim datus fuit in Angelis viatoribus. Vll. 719.

Spei objectum materiale primarium est DEUS possidendus Vll. 724. & seq. item 739. & seq. objectum spei quomodo debeat esse arduum. Vll. 727.

Spei objectum formale, quatenus hæc est desiderium, est bonitas DEI ùt bona speranti Vll. 728. quatenus autem spes est fiducia, objectum ejus formale est promissio DEI, & potentia auxiliandi, vel ipsum auxilium. Vll. 729.

Spiritus privatus quid sit Vll. 207. hic non sufficienter applicat revelationem, seu verbum DEI. Vll. 208.

Subsistens, & suppositum quomodo differant. I. 731.

Subsistentiæ dantur tres relativæ in Divinis I. 732. datur etiam subsistentia absoluta I. 733. quæ non potest assumere aliam naturam in unitatem naturæ. I. 739.

Substantia ùt quod supernaturalis non est possibilis. Vll. 676.

Subtractio rei per se non debitæ, sed tamen jam priùs ex gratia habitæ, potest esse pœna. Vl. 158.

Supernaturale quid sit Vll. 676. aliud est Theologicum, aliud philosophicum: item aliud supernaturale quoad substantiam, aliud quoad modum: rursus aliud supernaturale in se, aliud supernaturale præsuppositivè. Vll. 677.

Symbolum Apostolorum an contineat in se omnes articulos substantiales Christianæ religionis. Vll. 192.

Syntheresis quid sit. IV. 217.

T.

TEntatio quid sit Vl. 118. tentatio levis potest moraliter vinci sine gratia Vl. 119. physicè potest vinci etiam gravis Vl. 120. & SS. Patres, quando hoc dicunt esse impossibile, intelligendi sunt de impossibilitate morali Vl. 120. non possunt superari omnes tentationes graves collectivè sumptæ sine gratia Vl. 123. nec omnes tentationes leves coacervatæ Vl. 122. imò neque una gravis Vl. 125. an gratia ad vincendas tentationes necessaria debeat esse intrinsecè supernaturalis Vl. 123. & 147. ac seq. tentatio gravis an vinci possit ex motivo peccaminoso Vl. 144. aut hæreticus mori pro falsa doctrina Vl. 145. an una victoria tentationis reddat faciliorem alteram. Vl. 139.

Terminus tantùm, seu ùt vocatur, purus terminus, quid sit, & quomodo distinguatur à dispositione, & conditione Vl. 63. & seq.

Thalmud Judaicum est blasphemiis, & ineptiis plenum. Vll. 250.

Theologia quid, & quotuplex sit l. 1. est scientia l. 2. naturalis l. 3. Theologia Scholastica quomodo definiatur. l. 3.

S. Thomæ authoritas commendata à Summis Pontificibus Vl. 218. ejus textus pro prædeterminatione physica afferri soliti ritè explicantur l. 474. an hic S. Doctor adstruxerit prædeter-

terminationem ad genus, & non ad ſpeciem actûs. I. 481. & ſeq.
Traditiones quid ſint VII. 193. debent aliquæ admitti præter Scripturam VII. 194. neque tamen ipſæ ſolæ ſinè alia regula ſufficiunt VII. 197. traditiones aliæ ſunt doctrinales, aliæ morales, aliæ Divinæ, aliæ Apoſtolicæ VII. 197. traditiones poſſunt dici, aliquo modo contineri in Scriptura. VII. 203.
Trahi à DEO quid ſit. VI. 23.
SS. Trinitatis myſterium, in quo conſiſtat juxta doctrinam Catholicam I. 710. quæ fuerint circa illud hæreſes I. 710. non eſt ratione naturali cognoſcibile I. 711. non tamen eſt contra, ſed ſupra rationem I. 713. illud dari conſtat ex revelatione Divina I. 714. ſex veritates agentibus de hoc myſterio ſemper præ oculis habendæ I. 772. in SS. Trinitate datur una natura, duæ proceſſiones, tres perſonæ, quatuor relationes, quinque notiones I. 721. tota Trinitas non eſt perfectior, quàm quælibet perſona. I. 814.
Tutius, & minùs tutum quid ſit IV. 245. ſtante dubio practico debemus ſequi tutius IV. 246. non autem ſtante tantùm dubio ſpeculativo, aut remoto IV. 247. varii Canones apparenter contrarii exponuntur IV. 249. & ſeq. an antiqui communiter obligaverint ad tutius in dubio amplectendum. IV. 257.

V.

VEritas alia in eſſendo, alia in cognoſcendo, alia in dicendo. VII. 103.
Veritates naturaliter evidentes non omnes ſunt revelatæ, aut de fide. VII. 569.
B. Virgo in primo Conceptionis inſtanti fuit ab omni labe originis immaculata V. 309. Alexander VII. Papa multa in favorem Immaculatæ Conceptionis B. Virginis decrevit V. 314. & ſeq. B. Virgo caruit etiam debito proximo originaliter peccandi V. 319. non tamen remoto V. 337. quale fuerit decretum circa Chriſtum, & immaculatam ejus Matrem, ab hoc peccato eximendam V. 321. & ſeq. eſt tamen B. Virgo ex meritis Chriſti redempta V. 307. an B. Virgo habuiſſet gratiam per Adamum, ſi iſte non peccáſſet. V. 333.
Virtus quid ſit ex SS. Auguſtino, & Thoma VII. 2. virtus ùt præſcindens ab habitu, quid dicat I. 295. dividitur virtus in moralem, & Theologicam VII. 2.
Virtus, aut habitus ſupernaturalis, an neceſſariò exigat objectum ſupernaturale. VII. 31.
Virtutes Theologicæ ſunt tres. VII. 8.
Virtutes morales per ſe infuſæ dantur aliquæ, diſtinctæ à virtutibus Theologicis VII. 23. unde deſumenda virtutum, aut habituum moralium infuſorum diſtinctio realis. VII. 26.
Viſio DEI intuitiva defacto datur, adeóque poſſibilis eſt I. 171. nulli creaturæ poteſt eſſe connaturalis I. 179. hinc lumen gloriæ non ſibi exigit viſionem, nec DEUM videt. I. 184.
Viſio DEI intuitiva defacto eum repræſentat trinum, ac unum I. 199. & omnes perfectiones primarias DEI I. 209. item aliquas perfectiones ſecundarias I. 201. & terminationes contingentes I. 201. poſſet tamen viſio DEI de abſoluta potentia repræſentare Divinitatem ſinè perſonalitatibus I. 202. vel unam perſonam ſinè altera I. 202. & tamen eſſet beatifica I. 211. & ſeq. viſiones DEI in diverſis Beatis ſunt inæqualis perfectionis. I. 260.
Viſio DEI intuitiva an ſit perfectior amore beatifico III. 63. an ſtare poſſit cum peccato VI. 290. an in inſtanti, quo elicitur actus bonus liber, poſſit viſio pro ſigno poſteriori dari in præmium hujus ipſius actûs liberi. IV. 161. & ſeq.
Unio hypoſtatica an poſſit ſtare cum peccato. VI. 290.
Univerſale non poteſt facere DEUS. I. 320. & ſeq.
Vocatio ad fidem alia eſt latiùs dicta, alia ſtrictiùs dicta: ſicut etiam eſt fides alia ſtrictiùs, alia latiùs dicta. VI. 73. & ſeq.
Volitio alia eſt ſubjectivè liberalis, & objectivè onerosa, alia ſubjectivè, & objectivè liberalis, alia ſubjectivè, & objectivè onerosa: & ad quam virtutem quælibet ſpectet. I. 683.
Voluntarium quid ſit IV. 3. & quotuplex IV. 7. quid ſit voluntarium virtuale, & habituale IV. 7. interpretativum IV. 8. præſumptum IV. 8. implicitum IV. 9. directum IV. 9. ſimpliciter tale IV. 10. ſecundùm quid IV. 10. neceſſarium IV. 10. liberum IV. 10. quodnam ex his duobus ſit perfectius IV. 13. quid ſit involuntarium IV. 11. volitio, & nolitio non eodem modo ſe habent ad voluntarium, & involuntarium. IV. 12.
Voluntarium in cauſa non datur, ſi tantùm eſt voluntaria cauſa per accidens IV. 22. ſed requiritur, ut poſitio cauſæ ſit ideo præcepta, ut habeatur effectus, vel prohibita, ut impediatur effectus IV. 23. ſi cauſa affecta præcepto, vel prohibitione, eſt cauſa per ſe effectûs, tunc effectus in ea eſt voluntarius IV. 25. ſi autem cauſa phyſica effectûs non eſt præcepta, vel prohibita, in ordine ad hunc effectum: & inſuper eſt ad alium effectum intenta: tunc effectus prior non eſt voluntarius in ea cauſa IV. 26. unde voluntariæ ſunt urbis gubernatori cædes ex ejus negligentiâ ortæ IV. 35. an propter eas incurrat irregularitatem IV. 35. & ſeq.
Voluntas quid ſit I. 517. non tendit in objectum, prout eſt in ſe, ſed prout eſt in cognitione VII. 31. poteſt imperare intellectui aſſenſum firmiorem, quàm mereantur motiva præcedentia. VII. 174.
Voluntas datur in DEO. I. 517. alia eſt antecedens, alia conſequens, alia efficax affectivè, alia efficax effectivè, alia ſigni, alia beneplaciti I. 616. voluntas DEI ſalvandi omnes homines eſt efficax effectivè reſpectu prædeſtinatorum: reſpectu verò reproborum eſt tantùm efficax affectivè I. 570. quale ſit objectum materiale, & formale voluntatis Divinæ. I. 517.
Votum conſtituit actionem voto promiſſam in materia religionis V. 180. transgreſſio voti repetiti non eſt peccatum diverſæ ſpeciei à transgreſſione voti ſemel tantùm editi V. 181. at verò omiſſio rei ex præcepto ſimul, & voto debitæ eſt peccatum diverſæ ſpeciei. V. 181.

TRACTATUS THEOLOGICUS

In Primam Partem D. THOMÆ AQUINATIS DE ANGELIS.

POst examinatas quæstiones de DEO, pergit Angelicus ad considerationem Angelorum, qui ex genere suo præstantissimæ sunt creaturæ. Nomen Angeli autem non tam substantiam, quàm officium Spirituum illorum indigetat, ùt habet Divus Gregorius *homil. 34. in Evangelia*; significat enim nuncium: attamen jam vox hæc per antonomasiam naturas illas spirituales completas, & frequentiùs quidem Genios Cœlestes significat, aliquoties tamen etiam infernales dæmones, ùt *Matth. 25. v. 41. Qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus.* Agnovêre Angelos etiam ipsi Gentiles, & Aristoteles quidem eos Intelligentias vocat, Plato secundarios Deos, Animâque cœlorum. Nos de eorum Natura, & Gratia, item Meritis, Peccatis, ac Pœnis, sed paucis agemus. Qui plura desiderat, Suarezium adeat, qui tomum prægrandem de Angelis offeret.

DISPUTATIO I.

De Natura, ac Naturalibus Proprietatibus Angelorum.

2. EXaminabimus hac disputatione, an Angeli in hac rerum universitate existant: an sint corporei: an spiritus puri: an immortales: an specie, an numero diversi: quam habeant vim se movendi, cognoscendi, volendi, loquendi &c. quæ etsi videantur ad Philosophiam spectare, tamen longa jam consuetudine hanc materiam præscripsêre Theologi, ex eo etiam titulo, quòd doctrina de Angelis, ùt plurimùm, nitatur principiis fidei, aut Theologiæ, & ex sola ratione naturali exactè hauriri non possit.

QUÆSTIO I.

De Existentia, & Naturâ Angelorum.

ARTICULUS I.

An Angeli existant.

3. PEr Angelum, ùt dictum, intelligimus antonomasticè substantiam creatam, intellectualem, spiritualem, completam, hoc est, substantiam quandam, à DEO productam, intellectu, & consequenter etiam voluntate, præditam, omnis corporis, etiam tenuissimi, expertem, quæ non sit ordinata ad constituendum cum corpore aliquo compositum, velut anima hominis ordinatur ad corpus, & faciendum cum isto compositum humanum: ex quo ipso capite Angelus, utpote spiritus purus, atque completus, animâ humanâ superior est, habétque naturam altiorem, & DEO similiorem: quamvis quoad gratiam aliquando ab homine, e. g. B. Virgine, excedatur.

4. Dico 1. Angeli defacto existunt; consequenter etiam possibiles sunt. Conclusio est de fide contra Atheos, qui unà cum DEO etiam alios spiritus negant: item contra quosdam Philosophos, relatos ab Aristotele *4. phys. t. 52.* & Sadducæos, ùt habetur *Actor. 23. v. 8.* Prob. *Matth. 18. v. 10.* dicitur: *Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris.* innumeris etiam aliis Scripturæ locis fit mentio Angelorum. Concilium Lateranense quoque *C. Firmiter, de summa Trinitate* sic habet: *Sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam, ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu, & corpore constitutam.* Accedunt Patrum testimonia infinita, in omnibus eorum libris passim obvia.

5. Dico 2. Existentia Angelorum non potest ratione naturali demonstrari. ita Valentia *tom. 1. disp. 4. q. 1. punct. 1.* Arriaga *tract. de Angel. disp. 1. sec. 1.* cum pluribus aliis. Prob. Effectus mirabiles, superantes humanam potentiam, si sunt boni, & honesti, e. g. motus cœlorum, gubernatio entium materialium in bonum hominis, possunt adscribi DEO: si sunt mali, vel inordinati, e. g. in energumenis, possunt adscribi animabus separatis: ergo ex his effectibus non demonstrantur Angeli. Sed neque ex perfectione universi evidenter infertur existentia Angelorum; quia sine istis tamen mundus fuisset sufficienter perfectus, & juxta normam voluntatis Divinæ formaliter perfectissimus, etsi Angelis caruisset: materialiter autem perfectissimus mundus esse non debet; cùm neque nunc talis sit. Dixi: *demonstrari*: an enim non possint Angeli naturali ratione probabili adstrui, multi Auctores non examinant. vide tamen Arriagam *loc. cit.* ubi rationem aliis efficaciorem putat esse desumptam ex mendaciis energumenorum, & magicis effectibus: quanquam nec istam dicat convincere; cùm certum non

sit, an non hæc omnia ab animabus separatis provenire valeant.

6. Quantus jam numerus Angelorum existat, dici non potest, ùt etiam fatetur D. Dionys. *de cœlesti Hierarchia c. 14.* ubi tamen addit, eos numero exsuperare corporea. Maximum esse, constat ex *Danielis 7. v. 10.* ubi dicitur: *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Angelicus *1. p. q. 50. a. 3. in corp.* ait: *Rationabile est, quòd substantiæ immateriales excedant secundùm multitudinem substantias materiales, quasi incomparabiliter.* hoc Valentia, Granadus, Molina, ita intelligunt, ut excedant omnem multitudinem specierum corporalium, non verò individuorum, ùt explicat etiam Cajetanus, & seipsum Angelicus *q. 6. de potentia a. 6. in corp.* dicens: *Substantiæ incorporeæ (sicut Dionysius dicit quarto capite cœlestis Hierarchiæ) omnem multitudinem materialium specierum transcendunt.* nam individua materialia, successivè existentia, itémque omnes arenæ maris, & pulveres terræ, utique Angelorum numerum excedunt. Quidam ex parabola boni Pastoris, relinquentis nonaginta novem oves in deserto, & quærentis unam perditam, inferunt, numerum Angelorum saltem nonaginta novem vicibus superare numerum hominum; cùm per ovem illam natura humana intelligatur.

7. Ob. 1. contra 2. concluſ. Mundus sine Angelis esset imperfectus, & consequenter dedeceret DEUM creatorem: ergo evidenter debent dari Angeli. Confirm. 1. Effectus est imperfectus, nisi assimiletur suæ causæ, quantùm potest: sed mundus absque Angelis non assimilaretur suæ causæ, sive DEO, quantùm potest: ergo. Confirm. 2. Omne agens intendit se propagare, imprimendo effectibus similitudinem, quantam potest: ergo etiam DEUS: sed hic potest majorem similitudinem imprimere Angelis, quàm aliis creaturis: ergo debet eam imprimere, & consequenter Angelos producere. Confirm. 3. S. August. *de liber. arbitr. l. 3. c. 5.* ait: *Quidquid enim tibi vera ratione melius occurrerit, scias, feciſſe DEUM.* ergo DEUS necessariò semper facit, quod est melius: sed melius est, in mundo esse Angelos: ergo.

8. Resp. disting. ant. mundus sine Angelis esset imperfectus negativè, seu materialiter minùs perfectus. conc. ant. esset positivè imperfectus. neg. antec. & conſ. Ratio hæc probaret, DEUM etiam debuisse producere unionem Hypostaticam. Ad 1. confir. dist. ma. effectus est imperfectus, nisi assimiletur ipsi causæ. neg. ma. nisi assimiletur ideæ, quam causa habet de ipso. conc. ma. & om. mi. neg. conſ. Scriptio, quamvis sit effectus hominis, non debet habere maximam similitudinem cum homine, sed tantùm cum idea, vel conceptu scribendi. Ad 2. confir. disting. antec. omne agens necessarium, & generans in similitudinem naturæ, intendit se ita propagare. conc. antec. etiam agens liberum. neg. antec. & conſ. Ad 3. confirm. S. Aug. *illo cap. paulò superiùs* hæc præmittit: *Cujus* DEI *profectò largissima bonitas justissimè laudaretur, etiamsi aliquo inferiore creaturæ gradu nos condidisset.* in forma dist. 1. conſ. DEUS necessariò facit, quod est melius, hoc est, ad finem, hîc, & nunc ab ipso intentum, convenientius. conc. conſ. melius materialiter. neg. conſ. aliàs DEUS nihil potuisset producere, quàm quod produxit; hoc enim esset melius, & ad istud fuisset necessitatus. hac de re plura in *tract. de Incarnat.* ubi de necessitate Incarnationis.

9. Ob. 2. DEUS in omnibus operibus intendit necessariò suam gloriam: sed hunc finem obtinere non potest sine Angelis: ergo. prob. mi. Gloria est clara cum laude notitia: sed hæc non habetur sine Angelis; cùm homo non cognoscat perfectè opera DEI: ergo. Confir. Mundus habet aptitudinem passivam, ut terminet cognitionem comprehensivam sui: ergo debet etiam dari potentia activa eliciendi eam cognitionem: atqui hæc non potest dari sine Angelis: ergo. prob. 1. conſ. aliàs frustra daretur comprehensibilitas, sicut frustra daretur color, si non daretur oculus: mi. subsumpta non est dubia; quia humanus intellectus non est comprehensivus universi.

10. Resp. dist. ma. DEUS necessariò intendit aliquam gloriam. conc. ma. intendit omnem. neg. ma. & dist. sic min. neg. conſ. Posset DEUS producere creaturas adhuc magis comprehensivas mundi, & consequenter magis DEUM glorificantes, quàm Angeli, non autem propterea debet: unde sufficere DEO potuisset laus ab hominibus. Imò quidam admittit, mundum potuisse creari absque omni creatura rationali: quo casu DEUS tantùm habuisset gloriam latiùs sumptam, quam dare possent creaturæ irrationales. Ad confirm. neg. conſ. Non omnibus potentiis passivis, formaliter talibus, correspondere debet potentia activa, actu existens: sufficit, si sit possibilis. Certè quodlibet ens habet potentiam recipiendi varias perfectiones, quas nunquam recipit, & consequenter per accidens caret hoc fine, licèt non careat alio. Quare, etiamsi potentia passiva mundi ad terminandam comprehensionem sui non obtineret hunc suum finem, formaliter sumptum, tamen mundus, realiter sumptus, plurimos alios obtineret.

11. Ad prob. dist. illat. comprehensibilitas mundi daretur frustra per accidens, sicut potentia terminandi nobiliorem comprehensionem, quàm habeant defacto Angeli. conc. illat. daretur frustra per se. neg. illat. mundo enim per accidens fuisset, si Angeli non fuissent creati, adeóque ipse à nulla creatura naturaliter comprehendi potuisset. Quod spectat ad colorem, vel iste habet alium finem, prudenter intendibilem, distinctum à visione, vel non: si primum, poterit dari sine oculo: si secundum, hæc ipsa est disparitas; quia utique mundus habet alium finem. e. g. ut creaturæ rationales serviant DEO, irrationales homini. Responderi potest 2. neg. mi. subsumptam. DEUS posset homini infundere species comprehensivas universi, quo casu comprehenderet mundum. Quòd autem debeat dari creatura, cui naturaliter debeantur hæ species, unde demonstrabitur?

12. Petes: Quando Angeli creati sint. Resp. inprimis, non esse creatos ab æterno; nam etsi omitteretur possibilis creatura ab æterno, tamen nulla defacto ita producta est, ùt habet Lateranense citatum *n. 4.* ubi dicitur *ab initio temporis* utraque creatura, spiritualis, & corporea condita. Quo verò tempore fuerint crea-

ti, videtur Moyses tacuisse; quia ejus intentio fuit, solam describere creationem mundi corporei, nisi dicamus, ùt videtur S. Augustinus velle *l. 11. de civit. DEI c. 9. & l. 2. super Genes. ad lit. c. 8.* relatus à S. Thoma *1. p. q. 62. a. 3. arg. 1.* Angelos in sacris Scripturis intelligi nomine cœli, aut lucis.

13. Molina, Zumel, & alii putant, esse de fide, quòd non sint creati ante mundum corporeum; cùm Lateranense dicat, simul creatam utramque naturam. Sed non videtur Concilium aliquid definire voluisse contra gravissimos Patres Gregor. Nazianzenum, Hieron. Damascenum, & Doctores Græcos, qui teste Angelico *1. p. q. 61. a. 3. ad 1.* concorditer oppositum docent: insuper illud *simul*, aut intelligi potest de simultate morali, quæ non tollitur intervallo brevissimo: aut significare potest idem, ac *pariter*, hoc est, tam unam, quàm alteram, sicut intelligitur illud *Ecclesiastici 18. v. 1. Qui vivit in æternum, creavit omnia simul.* probabiliùs tamen Concilium intelligitur de simultate omnimoda: unde communis est opinio cum S. Thoma *loc. modò cit. in corp.* quòd Angeli non fuerint ante mundum corporeum creati, sed simul cum isto. Quod etiam videtur insinuari *Jobi 38. v. 7.* ubi aliquo modo dici videtur, quòd DEUM, ponentem fundamenta terræ, *laudarent simul astra matutina, & jubilarent omnes Filii DEI*, sive Angeli.

ARTICULUS II.

Quales sint Angeli.

14. Dico 1. Angeli sunt puri Spiritus. ita omnes cum S. Thoma *1. p. q. 50. a. 1. in corp.* & sumitur ex Lateranensi *cit. n. 4.* ubi dicitur creatura spiritualis, distincta à creatura mixta, seu homine, ex corpore, & anima composito, de quo capitulo meretur videri Suarez *de Angelis l. 1. c. 6. maximè à n. 9. & 10.* ubi ait, saltem nostram assertionem sine temeritate negari non posse. Scriptura etiam sæpe Angelos vocat simpliciter Spiritus: & D. Dionys. *de Divinis nominibus c. 4. sub initium* loquens de Angelis, ùt patet ex inferiùs dictis eodem capite, dicit: *Mente præditæ sunt essentiæ... vitámque habent sempiternam... ab omni interitu, morte, materia, ortúque solutæ, ac liberæ.* Similia habent alii SS. PP. passim, quos vide apud Platelium. Sed neque est ulla ratio assingendi Angelis corpora, etiam tantùm subtilissima, præsertim cùm integra legio dæmonum in uno homine compenetrata fuisse legatur in Evangelio.

15. Dico 2. Angeli sunt penitus simplices, nullâque ratione compositi ex materia, ac forma. ita S. Thomas *1. p. q. 50. a. 2. in corp.* & alii omnes. Prob. Nulla est necessitas adstruendi in ipsis ullam talem compositionem; neque etiam Angelus est substantia incompleta, ùt anima rationalis, quæ tanquam forma exigat subjectum: sed est completa substantia, nullo modo ordinata ad corpus. Nota tamen, nos ab Angelis tantùm excludere compositionem substantialem materiæ & formæ: non verò naturæ, & personæ, si personalitas sit aliquid positivum. minùs excludimus compositionem accidentalem; quia Angelis, tanquam subjectis, uniuntur cognitiones, & volitiones: minimè autem excludimus compositionem tantùm metaphysicam ex genere, & differentia.

16. Dico 3. Angeli sunt immortales, & incorruptibiles. ita iterum S. Thomas *1. p. q. 50. a. 5.* & omnes alii. Prob. ex D. Dionysio *cit. n. 14.* Dein Angeli non possunt destrui manente subjecto; quia non habent subjectum: ergo sunt incorruptibiles. Quòd autem sint immortales, habetur, tum ex eodem D. Dionysio suprà citato, tum ex Concilio Lateranensi *sub Leone X. sess. 8.* ubi definitur, animam humanam immortalem esse: consequenter magis erunt immortales Angeli: imò pro his militant, & efficaciùs, eædem rationes, quæ pro anima hominis; neque enim dependent à materia, neque habent ullum contrarium, exigens eorum destructionem, nec etiam pro bono universi: ergo exigunt semper conservari. Eadem immortalitas Angelorum adstruitur *in Synodo VI. actione 11. in Epistolâ Sophronii circa medium*, ubi dicitur: *Sic hominum animæ permanent incorruptæ, sic Angeli immortales perseverant.*

17. Dico 4. Probabiliter aliqui saltem Angeli inter se specie differunt. ita S. Thomas *1. p. q. 50. a. 4. in corp.* & de facto communis. Prob. Angeli habent valde diversam dignitatem, & diversa officia: ergo eam habent, vel ratione diversæ naturæ, adeóque hæc differt specie: vel habent ratione gratiæ, & tunc iterum differunt specie; nam, ùt S. Thomas *1. p. q. 62. a. 6. in corp.* & Magister sententiarum *l. 2. distinct. 3. §. 2.* ex Patribus infert, gratia Angelis data fuit juxta proportionem naturalium, adeóque si diversa fuit in illis gratia, etiam naturalia in ipsis diversa sunt. Rursus SS. Patres Luciferum vocant cæteris perfectiorem, & videntur intelligere perfectiorem etiam quoad naturam. Sic S. Gregorius *l. 32. moral. c. 18.* ait, quòd alios Angelos quasi vestem ad ornamentum suum habuerit; quòd eorum claritatem transcenderit, imò comparatione claritatis suæ obumbraverit, & obumbrando operuerit; quòd cunctos scientiâ superârit &c. vide Suarez *l. 1. de Angelis c. 12.* Accedit ratio Magistri sententiarum *loc. cit.* sicut in corporibus datur multiplex differentia specifica, ita probabiliter etiam datur in spiritibus; neque enim ista minùs, quàm illa, servit ad pulchritudinem universi. Si autem aliqui Angeli specie differunt, saltem tres Hierarchiæ ità inter se differunt; quia istæ inter se officiis maximè diversæ sunt.

18. Numerantur autem Angelorum *Chori*, seu *Ordines* novem, sc. *Angeli*, *Archangeli*, *Principatus*, *Potestates*, *Dominationes*, *Virtutes*, *Throni*, *Cherubim*, *Seraphim*: qui nominantur in Scripturis, ùt ostendit S. Gregorius *homil. 34. in Evangelia.* Hi autem chori rediguntur in tres *Hierarchias*, quarum quælibet tres ordines complectitur, & suprema quidem Seraphim, Cherubim, Thronos: media Virtutes, Dominationes, & Potestates: infima Principatus, Archangelos, & Angelos. vide Suarez *l. 1. c. 13.* Licèt autem inter hos ordines sit diversitas, non tantùm nominis, sed etiam aliqua officii, & dignitatis, tamen quandoque alicui Angelo tribuitur in latiori significatione nomen ordinis, in quo non est: hoc tamen nil probat contra nos; nam sicut nomen Angeli tribuitur omnibus, licèt an-

tonomasticè sit proprium infimo ordini, ita potest etiam e.g. nomen Virtutis tribui alicui ex inferiore, vel etiam superiore ordine: Sic SS. Michaël, Gabriel, & Raphaël vocantur Archangeli, & tamen videntur esse ex altiore, non tantùm Choro, sed etiam Hierarchia. vide Suarez *loc. cit.*

19. Dico 5. Non tamen omnes Angeli differunt specie. ita contra Thomistas communiùs Scholastici, S. Bonavent. Albertus, Scotus, & alii apud Valentia *tom. 1. disp. 4. q. 1. punct. 3.* Prob. Non repugnant Angeli, solo numero diversi, ùt patebit ex objectionum solutione: ergo non debet dici sine ratione, quòd omnes producti sint specie diversi; cùm in pluribus non eluceat ullum prædicatum specie diversum, saltem nullum nobis sit cognitum: ergo sicut de corporeis dicimus, quòd plura sint ejusdem speciei; quia non apparet prædicatum specie diversum, ita quoque dicendum de spiritualibus. Dein suppositâ jam multiplicatione specierum, ordo individuorum similium servit ad pulchritudinem universi, itémque ad societatem, & amicitiam naturalem. Rursus non videtur DEUS voluisse innumeras Angelorum species totaliter à se abjicere, & damnare: ergo ex eadem specie quidam Angeli sunt damnati, alii verò ejusdem speciei sunt servati. Ulteriùs plures Angeli conveniunt in officio, ordine &c. ergo probabiliter etiam in specie. Plures congruentias vide apud Suarez *l. 1. c. 15.* neque tamen certi quidquam in hac materia exspectes.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones.

20. OB. 1. contra primam conclusionem. Patres plures attribuunt Angelis corpora: ergo etiam nos debemus ipsis corpora tribuere. Confir. in Synodo Generali VII. *actione quinta* approbatur scriptum Joannis Episcopi Thessalonicensis, qui docuit, Angelos posse pingi: quia non essent incorporales omnino, & invisibiles, sed subtiles corpore, aërei, atque ignei: ergo. Resp. Etsi aliqui Patres olim, rebus adhuc obscuris, ita sensissent, modò non ampliùs ita sentirent. Sed & plerique pati possunt mitiorem expositionem.

21. S. Gregorius *homil. 10. in Evangelia* Angelum quidem vocat animal rationale: sed per animal tantùm videtur intelligere vivens; nam *l. 4. Dialogorum c. 29.* dæmones vocat incorporeos. *S. August. l. 21. de civit. c. 10. & epist. 250. sub finem* nihil absolutè asserit. A S. Basilio *l. de Spiritu S. ad Amphilochium c. 16.* Angeli quidem vocantur *ignis*: sed addita limitatione *immaterialis*, hoc est, metaphoricus, propter subtilitatem nempe, & celeritatem.

22. Ad confir. nego conseq. nam hæc Synodus non approbavit rationem Joannis illius, sed tantùm conclusionem, scilicet Angelos posse pingi. Neque rationes, à privato præsertim auctore, allatæ in Concilio, sunt hujus definitiones, ùt patet ex hoc ipso Concilio, & in hac quæstione; nam, cùm lectus esset liber hujus ipsius Joannis, dixit Tharasius, Præsul Constantinopolitanus: *Ostendit autem Pater, quòd & Angelos pingere oporteat, quando circumscribi possunt, & ùt homines apparuerunt. Sacra Synodus dixit. Etiam Domine.* Ennulla approbatio rationis superioris. Illud autem: *circumscribi possunt*: non significat, eos habere quantitatem corporalem, sed limitationem quoad locum: quod etiam spiritibus convenit.

23. Ob. 2. *Gen. 6. v. 4.* dicitur, quòd Filii DEI, seu Angeli, commixti sint filiabus hominum, & genuerint gigantes: ergo fuêre corporei. Resp. per Filios DEI ibi non intelligi Angelos, sed Filios Seth, & Enos, qui dicti sunt Filii DEI, eo quòd vigeret apud ipsos cultus veri DEI, cùm Filiæ Cain mali genitoris dicerentur Filiæ hominum. Neque refert, Septuaginta Interpretes loco *Filii DEI* legere *Angeli*; nam & homines in Scripturis vocantur Angeli, & usitato etiam modo loquendi parvuli innocentes: imò vox hæc, ùt dictum *n. 1.* significat *nuncium*. Certè boni Angeli non potuerunt ita peccare: mali non sunt Filii DEI: ergo non intelliguntur ibi veri Angeli. Quodsi aliquando operâ dæmonis incubi natus esset homo, vel aliud animal, id contigisset medio semine, aliunde translato. de quo Delrius *in disquis. mag. tom. 1. l. 2. q. 15.* operâ autem dæmonis succubi non potest nasci animal, ùt rectè Platelius *p. 1. c. 6. n. 325.*

24. Ob. 3. Dæmones ligantur, ùt à Raphaële *Tob. 8. v. 3.* Angeli boni edunt, ùt *Tobiæ 12. v. 19.* gaudent locis palustribus *Job. 40. v. 16.* fugantur sono cytharæ, ùt à Davide *1. Reg. 16. v. 23.* item odore, ùt incenso jecore piscis *Tob. 6. v. 19.* cruciantur igne *Matth. 25. v. 41.* gestantur in annulis; timent gladios, virgas, gallos gallinaceos; gaudent nidoribus sacrificiorum gentilium &c. ergo debent habere corpora. Resp. dæmones non ligari vinculis corporeis, sed moralibus, scilicet imperio DEI, & Angelorum Sanctorum. Comestio Angelorum non est vera, & physica, sed mystica, & sic Raphaël ait ad Tobiam *c. 12. v. 19. Videbar quidem vobiscum manducare, & bibere, sed ego cibo invisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, utor.* Per loca palustria intelliguntur mysticè animæ molles.

25. Sonus cytharæ, non physicè, sed aliquo modo moraliter, potest pellere, seu impedire dæmonem; nempe dissipando melancholiam, quæ est dispositio ad recipiendas, præsertim desperabundas, dæmonis tentationes. Iecur incensum, non naturaliter, sed miraculosè, fugavit dæmonem. Pœna ignis infernalis est miraculosa. Quòd adsit in annulis diabolus, fit ex pacto superstitioso: & quî probabitur, adesse semper, pro omni instanti physico, quasi in carcere? Timorem quandoque fingit dæmon ad dementandos magos, ne isti sibi timeant à diabolo.

26. Dices. Quomodo igitur sæpissimè visibiliter apparent Angeli? Resp. eos assumere corpora, & sic verè apparere, non tantùm imaginariè, seu tantùm movendo species phantasticas, & phantasiam immutando: quanquam etiam sic apparere possint, præsertim, si uni tantùm videantur, non aliis. Sic vera fuit apparitio S. Raphaëlis; quia fuit constans, & ab omnibus præsentibus eodem modo percepta; neque enim credibile est, S. Angelum omnium obviorum phantasiam immutâsse. item verè apparuit dæmon Christo; quia non habuit potestatem in ejus phantasiam. Corpora autem ordinariè non sunt carnea, sed ex aëre, aliisque corpusculis, efformata, ut figurâ externâ referrent corpora humana solida, & palpabilia.

27. Hæc

27. Hæc tamen corpora Angeli non assumunt, ùt forma informans; hinc nequeunt vitaliter in illis operari: consequenter nec possunt validè baptizare. Sed neque ea assumunt præcisè ùt motor qualiscunque, sed ùt motor repræsentatus per corpus assumptum: ad quod tria requiruntur: 1. ut Angelus sit corpori intimè præsens. 2. ut speciali influxu dirigat, moveat, & contineat corpus, ne dissolvatur. 3. ut in eo aliquid operetur, eóque utatur tanquam suo, sive ad personam suam specialiter repræsentandam. Quare, licèt Angelus possit assumere etiam corpus vivum, exercendo in eo operationes, quæ non possunt attribui illi corpori, seu animali, ùt dæmon assumpsit corpus veri, & vivi serpentis, non tamen dicitur dæmon assumere corpus energumeni; quia non utitur eo corpore, tanquam proprio, ad specialem sui repræsentationem, & dæmon de energumeno loquitur, tanquam de persona à se distincta: imò etiam energumenus sæpissimè loquitur in persona propria.

28. Ob. 4. contra 3. concluſ. In Synodo VI. *actione 11.* ante verba à nobis citata *n. 16.* dicitur, Angelos esse immortales, non naturâ, sed gratiâ: ergo. Confir. 1. Angelus nondum existens non habet jus ad creationem: ergo etiam existens non habet jus ad conservationem. prob. conseq. Nihil gratuitum gravat donantem: ergo prima productio gratuita non obligat DEUM ad conservationem. Confirm. 2. Quod naturaliter alicui debetur, debet procedere ab intrinseca ejus virtute: atqui conservatio æterna non procedit ab intrinseca virtute Angeli: ergo. Resp. disting. antec. dicitur, Angelos esse immortales, non naturâ, hoc est, non essentialiter, ita, ut nec de absoluta potentia possint destrui: sed gratiâ, hoc est, beneficio creationis gratuito. conc. antec. gratiâ tantùm supernaturali. neg. antec. & conſ. Concilium tantùm vult, Angelos non esse immortales essentialiter, ùt DEUS, de quo *1. ad Tim. 6. v. 16.* dicitur: *Solus habet immortalitatem.*

29. Ad 1. confirm. neg. conseq. ad prob. neg. antec. quia gratuita promissio gravat promittentem: & sic Angelus, gratuitò accipiens creationem, accepit etiam gratuitò jus ad conservationem: sicut gratuitò accipiendo gratiam supernaturalem, accipimus jus ad beatitudinem. Ad 2. confirm. neg. ma. Materia exigit naturaliter formam, quæ non potest produci à materiæ intrinseca virtute: quare tantùm naturalis est potentia passiva, exigens potentiam activam, quæ possit satisfacere exigentiæ. Alias objectiones, quæ æquè pugnant contra immortalitatem animæ rationalis, suppono solutas in Philosophia: cúmque potissimùm eò tendant, quòd immortalitas animæ non sit demonstrata, nos autem hîc præscindamus, an immortalitas Angelorum demonstretur, an non, nobis objici nequeunt.

30. Ob. 5. contra 4. concluſ. S. Athanaſ. *q. 8. ad Antiochum* ait: *Una est, & eadem essentia Angelorum, sicut etiam una tantùm est essentia hominum.* Similia habent alii Patres apud Suarez *de Ang. l. 1. c. 12.* ergo. Resp. 1. eum librum verosimiliter non esse S. Athanasii, sed alterius longè recentioris, ùt ostendit Bellarminus *de Script. Eccles. observ. in tom. 4. S. Athanasii.* Resp. 2. cum Eximio, eandem esse naturam Angelorum non in specie infima, sed subalterna. Ex eo autem, quòd homines in infima specie conveniant, non debet etiam dici, Angelos ita convenire; quia instituitur quidem in citato textu paritas, aut comparatio cum natura humana, attamen propterea non debet esse similitudo omnimoda. Sic etiam in Symbolo dicit idem S. Athanasius: *Sicut anima rationalis, & caro unus est homo, ita DEUS, & homo unus est Christus.* Et tamen non est similitudo omnimoda; non enim, ùt anima, & caro, ita etiam DEUS, & homo, conveniunt in unam naturam completam, sed tantùm in unam Personam. Loquuntur scilicet PP. de Angelis, tanquam ejusdem naturæ spiritibus; quia conveniunt in prima, & nobis præcipuè cognita, perfectione naturæ, scilicet in prædicato intellectivi spiritualis.

31. Ob. 6. contra 5. concluſ. Juxta Aristotelem, & D. Thomam differunt individualiter illa, quæ differunt materialiter, seu per ordinem ad materiam, præsertim signatam certis accidentibus, & alia differunt specie: sed Angeli, utpote spiritus completi, non differunt per ordinem ad materiam: ergo. Confirm. 1. Quæ non differunt per materiam, differunt per formam: atqui diversitas formæ est diversitas specifica: ergo. Confirm. 2. Juxta nos non possent Angeli ab invicem discerni, & consequenter tolleretur omnis ordo, & communicatio inter Angelos: hoc admitti non potest: ergo. Confirm. 3. Ordo per se, seu specificus, melior est, quàm ordo per accidens, seu tantùm individualis: ergo ille datur inter entia valde perfecta, ùt sunt Angeli.

32. Resp. Differre materialiter est differre in prædicato non considerabili à scientiis: sic respectu Matheseos circulus aureus, ac ferreus differunt materialiter: & sic etiam Angeli differunt materialiter ratione prædicati individualis. Eodem modo exponi possunt S. Thomas, & Aristoteles. Certè Angelicus etiam in Angelis admittit materialitatem; unde per hanc non intelligit materiam physicam. Et quomodo individualiter inter se differunt cognitiones Angelicæ de eodem objecto? Si dicas, substantiam Angeli respectu cognitionum esse subjectum, & aliquo modo materiam, jam fateris, quòd non exigatur materia physica. Ulteriùs si ipsæ particulæ materiæ, quia sunt subjectum, possunt individualiter inter se differre, cur non substantiæ spirituales? In forma neg. ma. vel ejus suppositum.

33. Ad 1. confirm. dist. ma. Quæ non differunt per materiam, differunt per formam, hoc est, per formalitatem hæcceitatis. conc. ma. per formam, vel prædicatum pluribus commune, aut specificum. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Ad 2. confirm. neg. ma. Inprimis DEUS, comprehendens ipsam individuationem, non indiget alio discerniculo. Si hanc Angeli non discernunt, possunt discerni ex accidentibus spiritualibus diversis, quæ æquè possunt dari, ac materialia, & similia esse aliquo modo characteri baptismali &c. Ad 3. confirm. Cur non etiam datur hic ordo inter homines? Sufficit itaque dari ordinem per se inter species: quanquam &

hunc multi negent; cùm plures species possint esse æquè perfectæ. In forma vel neg. antec. quia melior est ordo mixtus ex specifico, & individuali: vel disting. ant. ordo per se est materialiter melior. om. ant. est formaliter melior. neg. ant. & conseq. Non debet autem DEUS semper intendere, aut facere, quod materialiter melius est.

QUÆSTIO II.

De Potentia locomotiva Angelorum.

ARTICULUS I.

Per quid, & quomodo Angelus sit in loco.

34. COnsentiunt omnes, Angelum non esse in loco circumscriptivè, hoc est, vel ita, ut pars quæque Angeli correspondeat cuique parti spatii divisibilis, vel ita, ut superficies locati contingatur à superficie loci ambientis; nam utrumque, ùt patet, non convenit Angelo indivisibili, & spirituali. At verò Angelus est in loco definitivè, hoc est, indivisibiliter in loco divisibili, & totus in toto, atque etiam totus in qualibet parte spatii, sicut scilicet anima humana est in corpore. Certè Angelus non est nullibi; nam, ùt ait S. Augustinus *de immortalitate animæ c. 1 Quidquid est, nusquam esse non potest.* Rursus Angeli dicuntur esse in cœlo *Marci 13. v. 32.* vel in sepulchro Christi *Matth. 28. v. 2.* Accedit, quòd entis creati limitatio non patiatur, rem esse sine ubicatione, sicut nec sine durationc.

35. Dico. Angeli sunt in loco formaliter per entitatem modalem superadditam. ita Suarez *l. 4. de Angelis c. 2. n. 4.* Platelius, & alii, præsertim nostri, communiùs. Probatur eo modo, quo Philosophi probant, ubicationem corporum esse distinctam à corporibus; quia scilicet substantia Angeli est indifferens, ut hîc, *vel ibi sit.* Neque afferri potest, *tanquam* determinativum, negatio distantiæ; cùm explicari non possit, quid tandem negetur, nisi ubicatio modalis, certa puncta imaginaria fixa, hac vel illa ratione, respiciens. Quodsi afferas decretum DEI, afferes quidem causam locationis, aut loci, non verò formam actu denominantem locatum. Si pertinaciter contendere velis, per decretum DEI Angelum esse formaliter locatum, dic, cur non pariter murus per idem decretum sit formaliter albus sine albedine &c? Certè aliud reponere non poteris, quàm quòd quidem denominationes aliquæ morales possint explicari per decretum DEI, ejùsque certum modum tendendi, sed non denominationes physicæ, & intrinsecæ: at talis denominatio physica etiam est esse hîc, & non alibi.

36. Quidam dicunt, Angelum esse in loco per suam operationem: at hi non adstruunt formalem præsentiam, sed potiùs signum præsentiæ; ubi enim Angelus operatur, est præsens, saltem nisi operetur miraculosè. At verò Angelus etiam præsens esse potest, ubi non operatur; nec enim operatur aliquid in cœlum empyreum; gratis enim fingit Cajetanus operationem, nobis incognitam: quin etiam potest Angelus supernaturaliter operari, ubi non est: item potest naturaliter manens in eodem loco mutare operationem, e. g. si intra locum suum adæquatum moveat corpus sursum, atque deorsum, Insuper potest mutare locum non mutata operatione, e. g. si cum homine moveatur, & semper conservet in ipso eandem piam inspirationem &c. Tandem, ùt observat Vasquez, Angelus, movens cœlum, operatur motum in toto cœlo: non tamen ideo existit in toto cœlo; ergo.

37. Esparza *l. 2. de Angelis q. 9. a. 4.* vult, Angelum posse dici, physicè præsentem in loco per operationem; cùm enim Angelus non possit approximari quantitativè, seu per contactum quantitatis, potest approximari loco, vel corpori per contactum virtutis, seu per applicationem potentiæ activæ, quatenus in loco corporeo extrinseco aliquid operatur, & ratione hujus operationis habet specialem habitudinem ad locum, quæ dici potest locatio physica. Idem, saltem quoad substantiam, docet Platelius *p. 1. c. 6. n. 338.* & sic intelligi potest S. Damascenus, qui *l. 1. de fide c. 17.* ait, Angelum esse in loco: *Propterea, quòd adest intelligibiliter, & operatur secundùm suam naturam.* ubi vox *adest* significat præsentiam formalem (quam Esparza *loc. cit.* vocat metaphysicam) vox *operatur* alteram physicam. Quidam dicunt, Angelum esse corpori præsentem per unionem physicam: sed gratis hoc dicitur: præterquam quòd nec continuativa, nec informativa unio esse posset; cùm spiritus nequeat corpori continuari, nec substantia completa aliam informare.

38. Quæritur ulteriùs 1. An ubicatio Angeli sit spiritualis? Respondetur affirmativè; quod enim recipitur in puro spiritu, nec habet connexionem cum materia, aut quantitate, est juxta Philosophos spirituale. Ubi nota, ubicationem Angeli hunc non affigere loco extrinseco; aliàs enim etiam ubicatio turris Academicæ eam affigeret aëri: consequenter hoc mutato, mutaret turris singulis instantibus locum extrinsecum, & intrinsecum, quod non est verisimile.

39. Potest tamen ubicatio Angeli esse divisibilis, ùt docet Suarez *de Angelis l. 4. c. 17.* & Platelius *p. 1. c. 6. n. 340.* nam divisibile recipi potest in indivisibili; sic enim in anima rationali recipitur unio cum corpore, quæ est divisibilis; aliàs enim quovis instanti, quo homo nutritur, deberet produci unio animæ cum corpore, totaliter nova. Nec etiam repugnat divisibilitas enti spirituali; quia non probatur repugnantia: & ij, qui admittunt habitus intellectuales, distinctos à speciebus, admittunt, eos augeri per additionem gradûs ad gradum. Neque hinc sequitur, Angelum non esse totum in qualibet parte spatii; si enim anima, quàmvis unione divisibili unita, potest esse tota in qualibet parte corporis, poterit etiam Angelus ita esse in spatio. Nota tamen, sermonem hîc esse de ubicatione in spatio divisibili; si enim hoc esset punctum indivisibile, non esset ratio, cur ubicatio divisibilis esset.

40. Quæritur 2. An Angelus possit esse in plu-

pluribus spatiis? Resp. distinguenda esse spatia. Aliud dicitur *spatium adæquatum*, sive comensuratum Angelo; quò perfectior enim Angelus est, eò majus spatium occupare potest; quantum autem hoc sit, Suarez *l. 4. c. 11. n. 3.* & Arriaga *disp. 16. sect. 3. num. 13.* ait, à nobis ignorari: nec inveni Auctorem, qui ausit determinare, quamvis diligenter quæsiverim. Aliud dicitur *spatium inadæquatum*, seu præter quod Angelus adhuc aliud occupare potest. Sic spatium adæquatum animæ humanæ est corpus humanum, quod, quantumvis magnum, intra limites tamen, naturæ humanæ præscriptos, ipsa totum occupare potest: inadæquatum est brachium. Jam quòd Angelus nequeat esse naturaliter in duobus locis adæquatis, est clarum; nam si esset in duobus, nullus esset adæquatus. Item clarum est, posse esse in duobus locis inadæquatis continuis; quia hi simul componunt unum adæquatum.

41. At verò nequit esse in duobus locis discontinuis, etiam tantùm inadæquatis; sic enim esset replicatus: replicatio autem ex communissima superat limitationem entis creati, quod non potest esse ita in loco, ut quasi à se ipso dividatur. Secundò, si Angelus posset simul esse in locis discontinuis, posset simul esse in cœlo, & inferno, quod nemo facilè credet. Tertiò, Scripturæ sæpissimè dicunt, Angelos transîsse ab uno loco ad alium, dæmonem perambulâsse terram &c. ad quid autem transîssent, si simul potuissent esse in utroque loco. Quando autem S. Gregorius Nazianz. & alii Patres videntur dicere, Angelos esse ubique, intelligendi sunt in sensu morali; quia scilicet propter summam velocitatem ubique in momento adesse possunt. Hæc autem intelligenda sunt de præsentia formali; nam præsens suo modo per operationem potest esse Angelus in locis discontinuis; potest enim intra sphæram sui loci adæquati operari in duabus extremitatibus, quin operetur in medio; imò hac ratione potest Angelus esse in nullo loco; quia potest nihil ad extra operari.

42. Quæritur 3. An Angelus necessariò semper occupet totum suum spatium, vel an possit existere in loco tantùm inadæquato. Negant Valentia, & Esparza. Meliùs affirmat Suarez *de Angelis l. 4. c. 11.* Vasquez *tom. 2. in 1. p. disp. 191. c. 2. n. 3.* Sangallenses, Molina, Tannerus, Cajetanus, & alii. Prob. Nihil necessitat Angelum, ut totum locum occupet, & tota sua virtute producendi ubicationem sibi adæquatam utatur. Dein anima rationalis potest esse in loco, respectu sui inadæquato, ùt in infante, pumilo, mutilo &c. quod autem ista facit necessariò, ratione connexionis cum quantitate, potest Angelus facere liberè: nec est ratio negandi hanc libertatem Angelo, sicut nec libertatem citiùs, vel tardiùs se movendi: potéstque hæc potestas servire, ùt ait Arriaga *disp. 16. sect. 3. num. 19.* ad varios fines, e. g. ut se occultet alteri Angelo, dum coarctando se, extra sphæram activitatis alterius Angeli extrahitur: vel fortè etiam, ut efficaciùs agere possit in passum, si non se extendat ad alia. Aliud est de DEO, qui non liberè, sed necessariò est immensus. Confirmatur. Quando dæmon occupat corpus energumeni, vel quando assumit corpus humanum, ipsi minimè adæquatum, non videtur esse extra illud corpus, ùt rectè Vasquez *tom. 2. in 1. p. disp. 191. c. 2. n. 3.*

43. Videtur etiam, quòd Angelus possit se contrahere ad punctum indivisibile, ùt affirmat Suarez *de Angelis l. 4. c. 11. n. 24.* quia substantia Angeli indivisibilis est, nec exigit extensionem. An autem propterea possit esse in spatio minori, & minori in infinitum, dubium est. Quidam negant possibilia semper minora, & minora puncta in infinitum. Alii, etiam admissa ea possibilitate, negant, Angelum posse semper minorem, & minorem ubicationem producere; nam etiam non quævis causa potest minora in infinitum producere. Alii, ùt Platelius, Tannerus &c. admittunt, Angelum semper posse in minori, & minori in infinitum spatio existere. Nos hanc quæstionem, non valdè utilem, indecisam relinquimus.

44. Quæritur 4. An plures Angeli possint simul esse in eodem loco? Resp. inprimis, quæstionem esse de voce, an unus Angelus possit dici esse in altero, eoquòd quibusdam videatur, quòd continens, & contentum debeat habere situm corporeum. De re autem loquendo, negant Thomistæ, duos Angelos posse esse in eodem loco adæquato sub eadem ratione, hoc est, per eandem operationem, per quam ipsi præsentiam explicant; cùm non possit dari duplex actio adæquata, vel totalis, respectu ejusdem effectûs: at verò admittunt, posse esse sub diversa ratione, seu diversa operatione: e. g. bonus potest hominem allicere ad bonum, dum dæmon allicit ad malum.

45. Admittunt etiam, posse Angelos esse simul in loco inadæquato, seu per actionem inadæquatam; cùm utique tanquam causæ inadæquatæ concurrere possint ad eundem effectum. Sed loquendo juxta nostram sententiam de præsentia Angeli, Resp. posse duos, imò plurimos simul esse in eodem loco adæquato; nam *Marci 5. v. 9.* dicitur, integram dæmonum legionem fuisse in unico homine: quis autem dicat singulos occupâsse diversas corporis partes? Et si potuerunt esse in eodem loco cum anima rationali, imò cum corpore quanto, cur non secum ipsis, puris spiritibus? Potest quidem, ùt habet Suarez *de Angelis l. 4. c. 28. n. 9.* Angelus superior inferiorem, etiam invitum, excludere loco; at non debet.

ARTICULUS II.

An, & quomodo Angeli possint moveri.

46. Dico 1. Certum est, Angelos posse moveri. ita communissima. Prob. Sacræ Scripturæ sæpissimè Angelis motum adscribunt. Sic dicitur *Lucæ 1. v. 28. ingressus Angelus.* & *v. 38. discessit ab illa Angelus*, scilicet Gabriel à B. Virgine *Matth. 8. v. 32.* dicuntur dæmones ingressi porcos. Idem dicunt passim SS. PP. de quibus vide Platelium *p. 1. c. 6. n. 341.* Prob. etiam ratione. Angeli non sunt immensi, neque etiam totum universum adæquant, & tamen in variis locis adæquatis præsentes sunt: ergo moventur. Quando igitur S. Tho-

Thomas, & S. Augustinus videntur dicere, quòd Angeli non propriè, sed tantùm æquivocè moveantur, tantùm volunt, eos non moveri, sicut moventur corpora, per contactum quantitativum, & divisionem medii, quod transeunt.

47. Alius autem est motus continuus, alius discretus: ille datur, quando per partes divisibiles paulatim spatium deseritur, non autem totum simul: hic datur, quando totum spatium simul deseritur. Motu isto nequeunt moveri corpora divisibilia; non enim possunt simul omnes partes transferri in novum spatium: at Angelus potest utroque motu moveri: continuo; quia licèt ipse indivisibilis sit, tamen spatium divisibile est; unde potest producere successivè novas ubicationes, quæ tam respondeant aliquibus partibus spatii prioris, quàm aliquibus partibus spatii novi: discreto; quia, cùm indivisibilis sit, & totus in qualibet parte spatii, quando acquirit etiam minimum spatium novum, jam ibi est totus: nec est ratio, cur debeat retinere partem spatii prioris; non enim datur in eo, ùt in corporibus, distinctio partium, quæ faciat, ut una post alteram debeat transferri. Aliqui aliter motum discretum accipiunt, & per eum intelligunt motum, non transito medio, de quo paulò pòst.

48. Dico 2. Angeli possunt moveri instantaneè in alium locum adæquatum. ita plures. Prob. Angelus in instanti potest occupare locum adæquatum; nihil enim obest: sed neque aliquid obstat, quò minùs in instanti cesset prior ubicatio: ergo in uno instanti potest moveri ad novum locum adæquatum contiguum. Hoc, ùt patet ex dictis, fit motu discreto, non continuo; quia motus continuus in locum adæquatum dicit successionem plurium ubicationum, productarum, & destructarum, quæ in instanti dari non potest. Potest tamen Angelus in instanti moveri motu continuo in spatium inadæquatum; quia potest aliquam novam partem spatii occupare in instanti. Si autem dicas, hunc motum esse tantùm partialem continuum, eò quòd non detur successio plurium ubicationum, nolo tecum de nomine litigare.

49. Quamvis autem motus continuus Angeli sit successivus, tamen est celerrimus, eò quòd medium ei non resistat, & ipse perfectionis ingentis sit, minimásque morulas faciat. Motus autem discretus adhuc longè velocior est, ùt patet: unde Platelius putat, eos hoc motu in quantumcunque parva temporis mora pluries totum orbem posse circuire. Et hinc SS. PP. Dionysius, Tertullianus, Hieron. Damascen. &c. dicunt, eos, ubicunque voluerint, momento adesse. Adde, Angelos perfectiores posse quoque celeriùs movere se, & alia etiam corpora; quia faciliùs vincunt resistentiam, quam corporibus translatis medium facit.

50. Dico 3. Angeli non possunt moveri de loco in locum, non transito medio. ita Suarez, & alii. Discrimen hîc faciunt plures inter medium communicans, & non communicans. Non communicans est, quod nullius extremi est pars: e. g. in linea tripalmari palmus medius est medium non communicans; quia nec primi, nec tertii palmi est pars. Communicans autem medium est pars utriusque extremi, totaliter sumpti: e. g. in linea, longa palmum, & dimidium, si velis designare duos palmos integros, tunc palmus dimidius, qui est in medio, necessariò erit pars palmi primi, & etiam secundi. Hoc obiter indicato, ulteriùs, & magis notandum, conclusionem nostram loqui de præsentia formali Angeli, non de illa per operationem; quia potest utique Angelus operari in una extremitate spatii adæquati, & postea in altera, quin operetur in medio.

51. Prob. conclusio ex Suarez *de Angelis l. 4. c. 19. n. 17.* Posse esse in hoc spatio, & statim in remoto, non transito medio, est perfectio difficillimè perceptibilis: ergo, nisi efficaciter probetur, non debet tribui creaturæ; nam ideo etiam non tribuitur ipsi potentia simul existendi in locis discontinuis: atqui non probatur: ergo. Confirm. Si posset Angelus ita transilire medium parvum, non esset ratio, cur non posset ita transire etiam valde magnum, & spatio adæquato saltem æquale: hoc est nimium: ergo. Noto tamen hîc circa partes communicantes, vel circa medium communicans, quòd etiam Angelus non possit transire ab una parte spatii ad alteram, non transita parte, vel medio communicante. Vel enim Angelus occupat totum spatium, vel non: si primum, tunc jam occupat etiam partem communicantem, & consequenter non transit ad alteram extremitatem, quin priùs fuerit in medio communicante: si secundum dicitur, seu, quòd non occupet totum spatium, adeóque neque occupet partem mediam communicantem, tunc tam parùm potest, eâ non priùs occupatâ, occupare alteram extremitatem, quàm parùm, si non esset medium, vel pars communicans, ùt patet consideranti.

52. Dico 4. Angeli possunt etiam movere alia, à se distincta. ita omnes. Prob. ex Scripturis. *Daniel. 14. v. 35.* Angelus transtulit Habacuc in Babylonem. *Actor. 8. v. 39.* alius Angelus transtulit Philippum in Azotum: & in infinitis historiis referuntur dæmones, vel etiam Angeli boni, plures homines, vel alia, transtulisse. Imò veritatem conclusionis agnovêre Philosophi, & hinc intelligentias, seu Angelos, statuerunt motores cœlorum. Nec minùs etiam Angeli possunt movere spiritus; quia, ùt arguit Suarez, major est proportio inter duos Angelos, quoad motum, quàm inter Angelum, & corpus: & hinc perfectior potest movere imperfectiorem, etiam invitum. Certè est persuasio communis, dæmonem fortiorem pellere minùs fortem: imperfectior autem Angelus potest quidem movere perfectiorem, sed non invitum.

53. Movent autem Angeli spiritùs, producendo in ipsis motum: movent corpora, producendo in ipsis, vel motum, vel impulsum; hæc enim duo accidentia ex communi possunt Angeli producere ad extra. Non verò possunt Angeli producere substantias, aut accidentia alia, ùt est communissima opinio; quia nulla est ratio eis tribuendi virtutem producendi substantias &c. imò est ratio aliqua in contrarium; nam si possent substantias, aut accidentia omnia producere, possent etiam producere formam viventem, vel dispositiones requisitas ad formam, consequenter disponere corpus mortuum, ut naturaliter, vel anima deberet reuniri, vel alia produci: quod

nemo

nemo admittit. Quare, quando videntur aliquid producere, id solùm faciunt applicando activa passivis. Insuper, ut agere possint Angeli, vel in spiritum, vel in corpus, etiam applicati esse debent; cùm actio in distans omni creaturæ impossibilis sit, quod ex Philosophia suppono.

QUÆSTIO III.

De Potentia Intellectiva Angelorum.

ARTICULUS I.

An Angeli indigeant speciebus ad cognoscenda objecta, & unde eas accipiant.

54. Dico 1. Angeli intelligunt. Conclusio est de fide; nam Scripturæ sæpissimè inducunt Angelos loquentes, & aliorum dicta intelligentes, plurima sapienter ordinantes &c. Ratio etiam est clara; quia sunt substantiæ spirituales, completæ, viventes: sunt gubernatores cœlorum, custodes hominum, & præfecti provinciarum &c. quæ officia sine intellectu administrare non possent. Hinc etiam Philosophi gentiles Angelos dixerunt per antonomasiam *Intelligentias.*

55. Dico 2. Angeli ad cognoscendos se ipsos non indigent speciebus intelligibilibus, sed ipsa eorum substantia sufficienter objectivè concurrit ad producendam sui ipsorum cognitionem. ita S. Thomas *1. p. q. 56. a. 1. in corp.* & *alibi.* Suarez *de Angelis l. 2. c. 4. n. 7.* Pallavicinus, Platelius, & alii plurimi. Prob. Species est tantùm vicaria objecti: ergo, si adest ipsum objectum, & quidem intelligibile, ac per unionem, vel identitatem, applicatum potentiæ, non est necessaria species: atqui ita se habet substantia Angeli; nam est identificata intellectui Angelico, non minùs, quàm anima rationalis intellectui humano, ùt suppono ex Philosophia, inter nostros communi: itémque est intelligibilis; quia spiritualis: ergo. Confirm. Substantia Angeli ad se cognoscendam deberet juxta adversarios priùs producere speciem sui ipsius, quæ influeret in cognitionem: at non est ulla ratio, aut experientia, quòd non possit eadem substantia immediatè influere in ipsam cognitionem: ergo gratis dicitur, quòd debeat fieri pluribus, quod potest fieri paucioribus.

Aliam rationem videre potes apud Pallavicinum *l. 9. de Angelis a. 12.* Quòd autem anima rationalis unita corpori indigeat specie ad se ipsam cognoscendam, ratio est; quia adhuc immersa carni non potest quidquam spirituale in se intuitivè cognoscere, ùt est evidens ab experientia: unde nec se ipsam intuitivè cognoscit, sed tantùm abstractivè, seu in alio; hinc indiget speciebus alienis; neque enim objectum potest influere, & se solo juvare ad cognitionem abstractivam sui in alio, sed debet talis cognitio ab illo alio per species sibi proprias produci.

56. Dico 3. Angeli indigent speciebus impressis ad cognoscenda directè in se objecta, ita à se distincta, ut neque sint unita. ita Suarez, Pallavicinus, cum pluribus aliis. Dixi *directè*; nam objecta, quæ Angeli possunt indirectè, in sua substantia, tanquam in medio cognoscere, possunt cognoscere sine speciebus; ùt enim ipsa substantia sola sufficiens est ad cognitionem sui ipsius directam, ita etiam sufficit ad cognitionem indirectam, vel abstractivam aliorum, in se, seu in eadem substantia, tanquam in medio, ùt patet consideranti. Et sic Angeli possunt DEUM indirectè, vel abstractivè cognoscere in seipsis sine speciebus impressis.

57. Conclusio autem de necessitate specierum ad directam aliorum cognitionem sic probatur. Angeli cognoscunt plurima objecta absentia: sed hæc non possunt cognoscere sine speciebus: ergo indigent speciebus. major est certa; nam id conceditur etiam hominibus. min. prob. Objectum absens non potest per se concurrere ad cognitionem: ergo debet concurrere per speciem vicariam sui. prob. ant. ex eo, quòd repugnet naturaliter actio in distans. prob. etiam conseq. Angelus non potest cognoscere sine concursu objecti; soli enim intellectui Divino ratione infinitæ perfectionis conceditur, ut objectum, etsi non concurrat, cognoscere possit, modò cognoscibile sit: ergo.

58. Nec dicas cum Platelio, Angelum saltem sine speciebus posse cognoscere objecta præsentia; contra enim est: hac ratione, ut unus Angelus alios, vel objecta quæcunque, posset cognoscere, deberet priùs vagari per omne cœlum, & terram, ut objecta ei præsentia fierent, vel intra sphæram intellectivitatis ejus constituerentur, quod esset valde mirabile: aut debet admitti, quòd habeat etiam species istorum objectorum, ita, ut, si non sit iis præsens, tamen ea cognoscere possit: at sic jam admittuntur species, & meliùs, ac uniformiùs, admittuntur etiam ad cognitiones præsentium: præsertim, cùm nulla sit ratio tribuendi objecto, nec mediatè, nec immediatè unito potentiæ intellectivæ, vim influendi in cognitiones. Confirm. Objecta plurima sunt materialia: ergo, ùt ait Suarez, non videtur, quòd ad eorum cognitionem sufficiat pura præsentia respectu intellectûs creati, ad quem non est paritas ab intellectu Divino.

Jam ulteriùs quæritur, unde Angelus has species sibi necessarias accipiat. Quidam volunt, quòd ad præsentiam rei materialis, Angelus tanquam causa adæquata, producat speciem spiritualem impressam in se ipso. Sed gratis conceditur Angelo hæc virtus, & contra S. Thomam, qui *1. p. q. 54. a. 4. in corp.* Angelo negat intellectum agentem. & *1. p. q. 55. a. 2. ad 2.* negat, Angelum posse à materialibus species abstrahere. Neque est paritas cum anima rationali; hæc enim, vel non est causa adæquata specierum intelligibilium impressarum, sed etiam concurrunt species phantasticæ: vel istæ saltem non sunt tantùm præsentes, sed animæ mediatè unitæ: quæ unio facit, ut spiritus possit pati, aut agere ratione objecti materialis, & aliàs non; anima enim non unita corpori non patitur ab illo, nec propter illud. Unde

59. Dico 4. Has species in ordine ad cognitiones sibi naturaliter pro tunc, seu pro illa temporis differentia debitas, Angelus habet à principio productionis sibi à DEO infusas. ita S. Thomas *1. p. q. 55. a. 2. in corp.* Suarez, & alii pluri-

plurimi. Prob. Angeli, ùt habet S. Basilius *homil. in Psalm. 32. Non in infantili statura sunt creati, deinde paulatim exercitati, atque perfecti*: hoc est, non sunt ùt homines, qui ab infantia incipiunt, & crescunt in perfectam ætatem: sed simul, & semel perfecti sunt, ita, ut convenienter suæ naturæ statim possint operari: atqui eorum præcipua operatio est intelligere: ergo statim ab initio possunt intelligere ea, quorum cognitio naturaliter pro tunc ipsis debetur: ergo debent statim habere species congenitas. Dixi in ordine ad cognitiones *pro tunc* naturaliter debitas: quanta autem notitia rerum possibilium, & fortè etiam, quanta existentium debeatur, præsertim determinatè, incertum est, de quo videantur Arriaga *disp. 6. sec. 1. 2. & 3.* & Mastrius *in 2.dum disp. 2. quæst. 6. n. 132. & 133.* Sed neque Angelus debet omnia entia, etiam aliquando extitura, cognoscere, antequam existant: &, si etiam antea jam haberet species de illis, per eas non cognosceret res ùt existentes; quia falleretur. Unde fortè istæ species rerum futurarum, seu nondum existentium, tunc primùm infunduntur à DEO, quando posteà res existunt, ùt admittit Suarez, Arriaga *loc. cit. sec. 2.* & alii.

60. Has species autem rerum, tum existentium, tum extiturarum, accipiunt Angeli à DEO; nam non potuerunt eas habere tanquam proprietates à sua essentia; quia hæc est indifferens ad hæc, vel alia objecta cognoscenda; Angelus enim est indifferens, ut coëxistat his cœlis, his Angelis, his creaturis, vel aliis, etiam specie diversis: consequenter non exigit has determinatè species præ aliis. Accedit, quòd species se teneant ex parte objecti, & non tanquam proprietates ex parte potentiæ. Neque potuerunt eas habere ab objectis, quorum plurima, vel non existebant, vel saltem nimiùm distabant, aut erant materialia, à quibus Angelus non potest abstrahere species, ex S. Thoma *cit. n. 58.* Sed neque ipsa objecta materialia sunt apta ad producendas species in Angelis; nam hæ debent esse spirituales, & effectus spiritualis est supra ens materiale, si se solo agat, ùt videtur per se clarum, & ab experientia notum: saltem non potest aliquid materiale agere in spiritum non unitum, ùt dictum *n. 58.* atqui nihil materiale est unitum Angelo. Imò non potest probari, quòd ullum objectum possit producere species in Angelis: & consequenter hæc virtus meritò negatur, atque universaliter productio specierum in Angelis DEO attribuitur.

61. Si autem objiceretur, quòd omnis substantia possit sibi producere id, quod exigit ad suum statum perfectum, responderi deberet, id esse summè dubium, & ad summum verum de illo, quod substantia exigit determinatè, non verò de illo, quod tantùm exigit indeterminatè; neque enim materia prima potest producere formam, indeterminatè sibi debitam: sed debet eam ab aliis causis accipere. Quare etiam sufficit, si Angelus species possit à DEO (nam alia causa assignari non potest) accipere, ita tamen, ut ratione exigentiæ, Angelo intrinsecæ, DEUS eas producat, tanquam naturaliter illi debitas.

62. Dico 5. Angeli etiam habent species rememorativas, relictas ab actibus elicitis. Prob. Boni, & mali Angeli meminerunt suarum cogitationum, ùt patet ex plurimis historiis energumenorum: ergo. Hæ autem species non infunduntur à DEO, sed (ùt etiam contingit in hominibus) relinquuntur ab actibus præviis; neque enim ad perfectionem Angeli connaturalem pertinet, statim habere species rememorativas, sicut neque pertinet, habere omnes cognitiones. Unde etiam in Angelis dantur habitus, in bonis virtutum, in malis vitiorum, sive hi stent in speciebus relictis, sive in qualitate superaddita speciebus, de quo Philosophi disputant.

63. Dico 6. Angeli perfectiores probabiliter habent infusas species perfectiores, & universaliores, quàm minùs perfecti. ita S. Thomas *1. p. q. 55. a. 3. in corp.* Suarez *de Angel. l. 2. c. 15. & 16.* Granadus, & alii. Major autem perfectio specierum stat in hoc, quòd in modo repræsentandi, & in numero objectorum, excedant alias. Prob. concluſ. Angeli se invicem maximè excedunt in facultate intelligendi; in hac enim præipuè consistit excellentia specifica Angelorum: excessus autem in hac facultate dicit, vel certè exigit, perfectiores dicto modo species: ergo. Equidem potest dici, species Angelorum superiorum repræsentare non plura objecta, sed eadem, attamen clariùs, & sic esse perfectiores. Verùm, ùt rectè Suarez *cit. c. 15.* non tantùm in hac qualicunque perfectione intelligendi excedunt Angeli, sed probabiliter etiam in altera, scilicet in cognitione plurium; nam, ùt observat idem Eximius, Angelus superior magis ad DEUM (cui soli concessum omnia possibilia cognoscere) accedit in vi intellectiva, in qua stat excellentia Angelorum: ergo debet saltem plura cognoscere, quàm inferior, consequenter habere species universaliores. Rursus, ùt S. Thomas ait *loc. cit. in corp.* qui inter homines accidentaliter sapientiores sunt, cognoscunt in paucioribus, sed universalioribus principiis, longè plura, quàm rudes, quibus omnia debent singillatim explicari: ergo à pari. Nec dicas cum Mastrio *in 2. disp. 2. q. 7. n. 218.* principium habere connexionem cum pluribus, non autem speciem; nam est innegabile, eandem speciem posse plura objecta repræsentare: adeóque ad plura cognoscenda servire: consequenter perfectionibus Angelis, utpote majore intelligentia præditis, magis accommodatas esse.

64. Oppones. Angelus infimus per unicam speciem intelligit saltem unam integram naturam, e. g. equinam: ergo immediatè superior cognoscit saltem duas: consequenter, cùm plures sint Angeli, quàm species rerum corporearum, erit Angelus, qui per unicam speciem cognoscat omnes naturas materiales, quod est incredibile. Confir. 1. Esset possibilis Angelus, qui cognoscat omnia, etiam à se distincta, imò etiam remota, absque omni specie, scilicet ille, qui esset perfectior, quàm alius, qui per unicam speciem cognosceret omnes naturas materiales, & immateriales: sed nullus talis Angelus est possibilis; quia ista sine specie cognoscere est solius DEI: ergo. Confir. 2. Si secundus Angelus, immediatè perfectior primo, per unicam speciem cognoscit jam duas naturas integras, habebit duplo minus specierum, quàm Angelus immediatè imperfectior: sed hoc est incredibile,

præ-

præsertim, si ascensus proportionaliter fiat: ergo.

65. Resp. neg. antec. quod non probatur; non enim species, saltem, quæ repræsentant objecta existentia (quidquid sit de possibilibus) dicuntur universales in hoc sensu, quòd confusè, & universaliter naturam repræsentent, sed quòd singularia plura, in quibus, & ex quibus naturas specificas communes Angeli agnoscunt. Sufficit igitur, si unica species infimi Angeli repræsentet plura individua, v. g. ùt Suarez ait, decem, vel viginti; superioris verò species repræsentet adhuc plura, sed non omnia existentia, aut extitura. Sic plurimi possunt aliis superiores esse, donec unus aliquis unica specie cognoscat omnia individua existentia, aut extitura, unius tantùm naturæ specificæ. Dico, *existentia, aut extitura*; nam omnia tantùm possibilia, cùm ista sint infinita in quavis specie, non potest ullus Angelus cognoscere.

66. Angelus autem iterum perfectior poterit per unam speciem cognoscere naturam unam integram, & aliquot individua alterius naturæ: unde, cùm Angelorum numerus sit finitus, nullus erit, qui omnes naturas materiales unica specie complectatur. Accedit, quòd, in nostra sententia, respectivè pauci sint ordine specifico aliis superiores; nam, vel sunt tantùm tres classes, quot scilicet sunt Hierarchiæ, vel ad summum novem, quot sunt Chori Angelorum. Certè nullatenus omnes Angeli, sicut individualiter, ita etiam specie differunt: unde istud argumentum etiam ex hoc capite non habet vim. Ad 1. confir. Resp. hoc non sequi ex nostra assertione; nam nullus est defacto Angelus, qui per unicam speciem cognoscat omnes materiales naturas. Quid autem de absoluta Dei potentia dicendum, non spectat ad hanc quæstionem, quæ agit de existentibus: & potest DEUS in infinitum perfectiores Angelos producere, quin unus omnes naturas materiales per unicam speciem cognoscat; quia potest semper plura ex possibilibus cognoscere, quæ sunt syncategorematicè infinita. ita Granadus. In forma neg. ma. nam licèt fors possibilis sit Angelus, qui unica specie cognoscat omnia individua existentia unius naturæ, tamen non est possibilis, qui cognoscat omnia possibilia: & sic, ùt dictum, potest semper dari perfectior, seu universalior species, quin tamen una sit, quæ omnia prorsus repræsentet: consequenter nunquam sequitur, possibilem fore Angelum, qui sine specie omnia cognoscat. Ad 2. confir. neg. suppositum maj. ex dictis.

ARTICULUS II.

Quænam objecta Angeli naturaliter cognoscere possint.

67. Dico 1. Angelus naturaliter potest cognoscere DEUM, seipsum, alios Angelos existentes, imò omnes substantias naturales, materiales, & spirituales existentes, ita communiter Authores. Prob. Horum omnium cognitio ex communi auctoritate (quæ in hac materia debet esse pro potissima ratione) spectat ad perfectionem intellectûs Angelici, humanum longè superantis: cúmque Angelus sit ab omni materialitate exemptus, non est, quod eum impediat ab eorum omnium cognitione, si applicare se velit; non enim dicimus, quòd actu semper omnia cognoscat, sed tantùm, quòd possit. Accedit circa materialia, quòd ista per motus cœlorum, & hominum custodiam, Angeli gubernent, adeóque cognoscant.

Non tamen cognoscunt hæc objecta eodem modo; nam DEUM naturaliter non cognoscunt, nisi abstractivè, & per creaturas; quia, ùt dictum *tractatu de DEO n. 179.* visio intuitiva DEI nulli creaturæ potest esse naturalis. Reliqua autem objecta Angeli possunt cognoscere intuitivè, saltem existentia, vel præsentia: & quidditativè; quia de omnibus habent species proprias, & per has objecta conceptu proprio, prout in se sunt, cognoscunt, etiam Angelos superiores; quia etiam isti, utpote entia naturalia, atque finita, sunt objecta proportionata intellectui Angelico: quamvis fortè inferior non comprehendat superiorem, de quo fusè Suarez *de Angelis l. 2. c. 31. n. 10.*

68. Dico 2. Angeli possunt cognoscere præterita, & futura, præsentia, & distantia. Probatur. Ista cognoscunt etiam homines: ergo magis Angeli, qui habent species de his omnibus. Intellige autem futura necessaria, seu necessariam connexionem habentia cum causis naturalibus, quarum complexum, vim, & connexionem cum effectibus, Angeli comprehendunt; nam de futuris liberis infrà agemus. Sic cognoscunt futuras eclypses solis, mutationes tempestatis &c. Hæc tamen futura, cùm sint absolutè à DEO impedibilia, cognoscunt naturaliter tantùm certitudine physica: & quidem tunc tantùm, si causæ non sint valdè abstrusæ, & tempore non adeò longo concurrant; quòd enim sciant Angeli, quot e. g. per annos mille concursuræ sint nubes, aut quot sint casuræ pluviæ, vel roris guttæ, negat Platelius. Quòd autem objectum præteritum non ampliùs, & futurum nondum sit, non obest; quia influxus, præcisè intentionalis, non exigit præsentiam, vel existentiam causæ, ùt patet in nostris cognitionibus: applicatio autem, ne scilicet dicatur dari actio in distans, fit per ipsam speciem intimè junctam potentiæ intellectivæ.

69. Dico 3. Angeli possunt cognoscere singularia, & universalia, plura confusè, vel etiam distinctè. Prob. Nos hæc omnia cognoscimus: ergo. Dein Angeli cognoscunt operationes alicujus certi hominis, e. g. sui clientis, gubernant singulos, loquuntur singularibus, movent singularia, hortantur ad singularia &c. ergo eadem cognoscunt. Ex eadem ratione cognoscunt multitudinem, seu plures ùt plures, atque distinctè. Possunt etiam in quibusdam rebus facere universalia, præsertim in possibilibus; hæc enim, cùm sint infinita, non possunt ab Angelis distinctè omnia cognosci; quia nulli creaturæ puræ concessum est, naturaliter infinita cognoscere: imò multi negant, talem cognitionem etiam Christo Domino supernaturaliter concedi potuisse. Possunt autem Angeli cognoscere singularia per species universales; si enim nos possumus uti speciebus nostris phantasticis, plura repræsen-

tantibus, ita, ut nos convertamus ad unicum tantùm objectum ex pluribus repræsentatis considerandum, etiam Angeli pro libitu suis speciebus ita uti poterunt: & qui hoc impugnant, ad summum probant, quòd, dum voluntas liberè talem speciem universalem excitare vult, in ordine ad cognitionem tantùm unius, debeat intellectus priùs confusè cognoscere illius speciei universalitatem, seu quòd plura repræsentet.

70. Dico 4. Angeli naturaliter absque revelatione non cognoscunt evidenter supernaturalia quoad substantiam. ita S. Thomas *1. p. q. 57. a. 5. in corp.* & communis. Prob. Ista transcendunt omnem ordinem naturæ: ergo intellectus naturaliter non se extendit ad ea evidenter cognoscenda. Confirm. Etiam species istorum objectorum sunt supernaturales: ergo non debentur intellectui creato: adeóque non habet Angelus potentiam completam ista cognoscendi. Dixi tamen *evidenter*; nam, prout ait Suarez *de Angelis l. 2. c. 29. n. 23.* potest dici sine inconvenientia, quòd Angelus per probabilem conjecturam possit cognoscere aliquid supernaturaliter possibile, vel fortè etiam existens.

71. Dixi secundò *supernaturalia quoad substantiam*; quia entia in se naturalia, & tantùm supernaturalia quoad modum, Angelus naturaliter potest cognoscere. Sic cognovit utique Lazarum, quamvis supernaturaliter resuscitatum. Ubi tamen addendum, Angelum in tali casu posse quidem cognoscere rem, sed non modum, si hic intrinsecè supernaturalis sit: si autem modus sit tantùm supernaturalis in hoc sensu, quòd superet vires causarum secundarum, non verò DEI, naturaliter operantis, tunc potest ab Angelo cognosci; quia talis modus est adhuc intrinsecè naturalis.

72. Sic ait Suarez *de Angel. l. 2. c. 30. n. 6. & 7.* quòd, si conversio aquæ in vinum, in Cana Galilææ, facta sit per generationem vini, & corruptionem aquæ, mediis dispositionibus naturalibus, sufficientibus ad introductionem unius, & expulsionem alterius formæ, licèt in momento factam, potuerit eam generationem Angelus naturaliter evidenter cognoscere; quia est naturali lumine cognoscibile, quòd DEUS majori celeritate possit facere aliquid, quàm creaturæ. An autem conversio illa ita facta fuerit, nescimus. Sic Eximius *ibidem n. 18.* docet, replicationem corporis circumscriptivam posse evidenter cognosci ab Angelo; quia utraque ubicatio, in eodem corpore recepta, intrinsecè naturalis est, quamvis à solo DEO simul poni possit, & sub ista ratione aliquo modo extrinsecè supernaturalis sit.

73. Si autem modus intrinsecè supernaturalis sit, ab Angelo, ùt dictum, evidenter cognosci non potest, ex eadem ratione, ex qua non possunt cognosci alia entia supernaturalia: unde in tali casu Angelus cognoscet quidem rem existentem, sed de modo dubitabit. Talis modus ex S. Thoma, Thomistis, Suarez, & aliis, est modus existendi Christi in Eucharistia, seu ubicatio ponens Christum, totum in tota hostia, & totum in qualibet ejus parte, de qua re fusè Suarez *disp. 48. de Eucharistia sec. 1.* Quare, ùt idem Eximius ait, Angelus naturaliter non videt Christum in Eucharistia, sed tantùm in cœlo. Si autem Christus nullibi esset, nisi in Eucharistia, videret quidem eum, sed non videret ubi esset: quod non est absurdum in visione intellectuali (quidquid sit de corporali) nam sic sæpe videmus, hoc est, cognoscimus, rem esse, sed non, ubi sit. Pariter Angelus naturaliter videt Christum, sed non unionem hypostaticam.

74. Dico 5. Angeli naturaliter non possunt certò cognoscere futura strictè contingentia, hoc est, quæ ab agente libero mediatè, vel immediatè dependent. Conclusio est de fide, & sumitur *ex Isaiæ 41. v. 23.* ubi præscientia ista adducitur tanquam manifestum Deitatis indicium, adeóque soli DEO competens: *Annunciate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos, & c. 46. v. 9. Ego sum DEUS, & non est ultrà DEUS, nec est similis mei, annuncians ab exordio novissimum, & ab initio, quæ necdum facta sunt, dicens.* Ratio etiam est; quia non possunt Angeli cognoscere ista in se ipsis; hoc enim est tantùm intellectûs infiniti: neque in causis; quia istæ non habent connexionem certam cum effectibus contingentibus. Possunt tamen Angeli talia futura sæpe cognoscere probabiliter in causis contingentibus quidem, sed ob varias circumstantias verosimiliùs ad hoc, quàm ad aliud se determinaturis, e. g. in hominis moribus, aliisque antecedentibus, consequentibus &c.

75. Dico 6. Angeli naturaliter non possunt cognoscere secreta cordium, seu actus liberos aliorum, etiam quando existunt, absque elicientium consensu. ita contra Scotistas (à quibus tamen dissentiunt Faber, & Pontius apud Mastrium *in 2. disp. 2. q. 8. a. 1. num. 237.*) communissimè alii; ipsi autem Scotistæ negant quidem, Angelos defacto secreta hæc cognoscere: at asserunt, quòd cognoscere possent, si non impedirentur. Prob. conclusio. *3. Reg. 8. v.* [illegible]*citur: Tu nosti solus cor omnium filiorum hominum.... Jerem. 17. v. 9. & 10. Pravum est cor omnium, & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes:* in quem locum S. Hieron. ait: *Nullus cogitationum secreta cognoscit nisi solus DEUS.* Ne autem dicas, S. Patrem tantùm docere, neminem cognoscere, non autem, neminem posse cognoscere, post pauca addit: *Nullúsque potest videre cogitationes eorum, nisi solus DEUS.* S. Ambrosius *l. 5. in Luc. c. 5. v. 22.* ait: *Dominus autem salvos voluit facere peccatores, & occultorum cognitione DEUM se esse demonstrat & admiratione factorum.* Licèt autem textus hi, & similes, videantur loqui de secretis cordis humani, rectè tamen adducuntur etiam circa secreta Angelorum; nam par est ratio de utrisque.

76. Ratio autem est inprimis negativa; quia gratis tribuitur Angelis tanta intellectivitas, ut etiam secretos actus cordis, quà tales, & in circumstantiis, in quibus eliciens eos vult celari, penetrare possint: itémque gratis dicitur, quòd de actibus liberis habeant species; quia probari nullatenus potest, quòd ipsis debeantur, aut cognitiones, aut species actuum liberorum, seu secretorum, independenter à volitione, vel concessione elicientis illos actus: sicut etiam probari non potest, quòd Angelo pro omnibus circumstantiis debeatur notitia omnium rerum quomodocunque naturalium; quòd enim debeatur Angelo valde ampla scientia plurimarum, vel ferè omni-

omnium rerum naturalium, potissimùm probatur authoritate, quæ, cùm longè communiùs neget cognitionem tam amplam, ut complectatur etiam notitiam secretorum cordis, utique meritò negatur hæc Angelo debita esse.

77. Confir. 1. Naturæ intellectuali debetur dominium in actus suos liberos perfectum, & expeditum ab omni impedimento, non tantùm physico, sed etiam morali: sed, si Angeli naturaliter cognoscerent secreta cordium, tale dominium non haberetur; nam utique foret impedimentum magnum, si actus illi, vel secreta, non possent celari; quia plures tunc non auderent eos elicere: ergo. Confirm. 2. Regimen politicum, & commercium, quale etiam est inter Angelos, exigit, ut non omnia sint manifesta: ergo. Confirm. 3. Si dæmones naturaliter scirent omnia secreta cordis humani, possent plurimùm nocere hominibus: ergo debent ista illis esse occulta; aliàs hominum conditio esset miserabilis.

Responderi quidem potest, DEUM in dæmonibus hanc notitiam impedire. Sed hoc non satis convenienter dicitur; nam sic deberet DEUS facere quasi continuò miracula, impediendo causam secundam à suo effectu. Equidem non est dubium, quòd DEUS dæmones sæpe impediat ab effectibus, aliàs naturaliter ipsis possibilibus. Verùm in illis casibus positivè probatur gravibus rationibus, quòd effectus illi possent aliàs à dæmonibus produci: at in nostro casu multiplicare [illegible] miracula sine necessitate. Neque tantùm [illegible]JS inferret dæmonibus quamcunque violentiam, qualem infert aquæ, eam calefaciendo, sed faceret miraculum tantum, qu[illegible]n, si ignem, ritè applicatum materiæ combustibili, non sineret urere; quia id faceret ad nullius creaturæ exigentiam naturalem. Quare convenientiùs dicitur, dæmonibus naturaliter eam notitiam non esse debitam.

78. Addendum, non posse naturaliter ab Angelis cognosci etiam illa, ex quorum cognitione veniretur in notitiam actuum liberorum, ùt patet consideranti: Hinc naturaliter non possunt cognoscere species, vel habitus, ex actibus iis relictos: neque actus intellectûs, etsi non sint immediatè liberi; tum quia horum occultatio est maximè necessaria ad celandos actus liberos: tum quia, ùt ait Suarez *de Angelis l. 2. c. 25. n. 9.* sunt quasi pars ipsius usûs libertatis, & radix, ac regula, atque mensura ipsius: neque tantùm sunt quomodocunque imperati à liberta[illegible] sicut actus exteriores, ambulatio, scriptio &c. quæ utiqu[illegible]naturaliter ab Angelis cognoscuntur.

79. Sanè etiam actus intellectûs veniunt nomine secretorum cordis; cùm in Scripturis cor etiam intellectum significet. *Ad Rom. 10. v. 10. Corde enim creditur ad justitiam. 3. Reg. 3. v. 9. Dabis ergo servo tuo cor docile, ut populum tuum judicare possit &c.* Item Christo tanquam signum Divinitatis ipsius in Evangelio tribuitur notitia cogitationum: quæ tanquam prærogativa soli DEO debita affertur *ad Hebr. 4. v. 12. Discretor cogitationum, & intentionum cordis.* Hinc etiam S. Augustinus *in illud psalmi 7. v. 10. Scrutans corda, & renes DEUS*: ait: *Videns omnium cogitationes, quæ nomine cordis significatæ sunt, & delectationes, quæ nomine renum intelliguntur.*

80. Quæres 1. An Angeli etiam habeant cognitiones discursivas. Resp. posse eos discurrere circa ea, quæ non cognoscunt intuitivè, & evidenter. Sic ex miraculis Christi per discursum potuerunt inferre Divinitatem Christi: circa illa verò, quæ intuitivè, & evidenter cognoscunt, non videntur discurrere, sed ea simplici intuitu comprehendere; quia hic modus cognoscendi simplicior, & perfectior, videtur eis congruentior: unde non ex aliis, sed in aliis ista cognoscunt: quæ sunt explicata *tract. de DEO n. 320.*

Quæres 2. *An* Angeli cognoscant componendo, hoc est, priùs conferendo subjectum apprehensum cum prædicato apprehenso, & dein quasi componendo utramque apprehensionem in unum judicium affirmativum, vel quasi distinguendo in negativum (dico *quasi*: quia actus judicii realiter indivisibilis, etiam in homine, non est realiter compositus) Resp. Angelos ea, quæ per discursum, vel obscurè, cognoscunt, posse componendo cognoscere; quia ab his non statim determinantur ad assensum simplicem: at verò ab iis, quæ intuitivè comprehendunt, statim determinantur ad assensum simplicem sine suspensione judicii, aut compositione.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones.

81. OB. 1. contra 2. concluſ. Ex historiis habetur, dæmones ignorare, quid agant homines, & Luciferum ab aliis dæmonibus certiorem reddi: ergo Angeli non possunt naturaliter omnia cognoscere. Confirm. *Jobi 1. v. 7.* dicit Satan: *Circuivi terram; & perambulavi eam*: atqui hoc fecit, ut omnia [illegible]oraret, & species acquireret: ergo non habu[illegible]mnibus species, vi quarum omnia potuisset [illegible]oscere: & idem dicendum de aliis Angelis. Resp. dist. cons. Angeli non possunt omnia cognoscere, si nolint se applicare, vel uti speciebus suis. conc. conseq. secus. neg. conseq. Non semper utuntur Angeli omnibus speciebus: imò fortè neque possunt simul omnibus uti; quia juxta plures authores excedit perfectionem Angeli simul omnia coëxistentia cognoscere. Sed & DEUS dæmones sæpe impedit, ne omnia scire, & magis inde nocere possint. Ad confir. neg. mi. non enim hac, sed alia de causa, id fecit, scilicet, ut ipse ageret, tentaret &c. cùm in distans, aut nimiam distantiam agere nequeat. Accedit, quòd Scriptura in similibus locutionibus sæpe res proponat, quasi fier[illegible], aut factæ essent humano modo: sic *Genes. [illegible]. v.* dicitur: *Descendit autem Dominus, ut videret civitatem, & turrim.* item *Genes. 18. v. 21.* dicit DEUS: *Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.*

82. Ob. 2. contra 4. concluſ. Angelus evidenter cognoscit, DEUM esse omnipotentem: ergo cognoscit evidenter, ipsum posse facere, quidquid non implicat: sed est evidens, quòd supernaturalia non implicent: ergo. Confirm. Angelus evidenter cognoscit, DEUM posse plus

facere, quàm ipse possit cognoscere: sed ipse potest cognoscere omnia naturalia: ergo. Resp. om. 1. enthymemate neg. mi. subs. Non est evidens, an non omne producibile à DEO sit debitum alicui creaturæ, seu substantiæ ùt quod. Ad confirm. neg. mi. quia Angelus nullatenus potest naturaliter cognoscere omnia possibilia naturalia, præsertim in alio universo.

83. Ob. 3. Angelus evidenter cognoscit, possibilem esse visionem beatificam: ergo aliquid supernaturale. prob. antec. Angelus evidenter cognoscit, quòd omnis potentia possit circa suum objectum versari perfectè, seu intuitivè: atqui DEUS est objectum potentiæ rationalis, & ipsum intuitivè videre est ipsa visio beatifica: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. disting. mai. Angelus cognoscit, quòd omnis potentia possit circa suum objectum versari aliquo modo perfectè. conc. ma. omni modo perfectè. neg. ma. & conc. min. neg. cons. Cur non dicunt adversarii, potentiam debere posse comprehendere suum objectum, adeóque etiam DEUM? Unde tantùm potest intellectus creatus naturaliter versari circa DEUM aliqua cognitione, quæ est perfecta inter abstractivas: & hoc tantùm cognoscit evidenter Angelus. Nec est major appetitus innatus creaturæ, quidquid sit de elicito. videri potest *tr. de DEO n. 181.*

84. Dices. Angelus beatus *A.* videt etiam naturaliter, Angelum *B.* esse beatum: ergo videt etiam beatitudinem: Confirm. *A*ngelus potest se naturaliter reflectere supra suam visionem beatificam: ergo hanc naturaliter cognoscit. Resp. neg. antec. quod non probatur. *A*d confirm. iterum neg. antec. Si *A*ngelus se tantùm naturaliter reflectit in illum actum, non potest evidenter meminisse, quòd fuerit clara intuitio DEI, sed tantùm, quòd aliqua cognitio DEI: ferè sicut reflectimus nos in actus fidei, à nobis elicitos, nec tamen scimus, an fuerint supernaturales. Nec est imperceptibile, quòd memoria cognitionis clarissimæ non sit clarissima, si species relictæ sint obscuræ, quales sunt, si quæ naturales relinquuntur à visione beatifica; nullæ enim species naturales possunt clarè, & evidenter repræsentare objectum supernaturale.

85. Ob. 4. Omne ens, quod existit, est naturale: ergo potest ab *A*ngelo cognosci. Confirm. *A*ngelus potest naturaliter cognoscere substantias naturales: ergo etiam accidentia supernaturalia. prob. cons. Substantiæ, saltem aliquæ, sunt perfectiores quibusdam accidentibus supernaturalibus: ergo *A*ngelus, potens cognoscere perfectiora, poterit etiam cognoscere imperfectiora. Resp. neg. antec. cujus meritò hîc supponitur falsitas, quæ probanda esset in *tr. de Gratia*, si opus foret. Et quis dicat, unionem hypostaticam, gratiam sanctificantem, visionem beatificam &c. esse entia naturalia? *A*d confirm. neg. conseq. ad prob. om. antec. neg. cons. Ratio negandi est, quòd accidentia ista, licèt imperfectiora, tamen spectent ad ordinem superiorem. Sic etiam secreta cordium sunt imperfectiora substantiis, cùm sint accidentia, & quidem sæpe naturalia: nec tamen possunt ab *A*ngelo naturaliter cognosci: ergo ex eo, quòd quis possit cognoscere aliquid perfectius, non sequitur, quòd etiam possit cognoscere omne imperfectius, si hoc sit in alio ordine, vel ex alia causa occultum.

86. Ob. 5. Angelus viator evidenter potuit in se experiri, quòd eliciat actus fidei, spei &c. sicut nos experimur in nobis: ergo vel hos cognovit intuitivè, & cognovit evidenter, esse supernaturales: vel non cognovit intuitivè, & saltem abstractivè, per discursum evidentem, cognovit, esse supernaturales. prob. 2. hoc membrum; (nam primum patet) Scit Angelus, quòd, si hi actus essent naturales, eos posset cognoscere intuitivè: ergo, cùm eos intuitivè non cognoscat, evidenter infert, eos esse supernaturales. Resp. neg. 2. membrum. consequentiæ. Ad prob. dist. antec. scit Angelus, quòd eos actus, si naturales essent, intuitivè cognosceret, si ipsi non occultarentur. conc. conseq. secus. neg. conseq. Itaque, si Angelus viator habuisset solam potentiam cognoscendi naturalem, nesciisset, an ij actus quoad intuitionem, vel etiam ultimam eorum differentiam, ei occultarentur, an verò essent ordinis superioris, ita ut eorum cognitio intuitiva ipsi non debeatur.

87. Dices. Sic etiam nos de nocte non possemus evidenter cognoscere, quòd non adsit sol, sed deberemus dubitare, an non à DEO occultaretur: hoc est ridiculum: ergo. Resp. neg. ma. disparitas est; quia de nocte nulla est ratio dubitandi de absentia solis; cùm naturaliter debeat abesse, & nulla ratio suadeat, illum adesse, vel quòd DEUS aliquid faciat præter communem cursum rerum. At quando Angelus experitur quidem, adesse in se actum fidei: nec tamen eum cernit intuitivè, vel quoad ultimam differentiam, adest ratio dubitandi, an non occultetur.

88. Potest enim Angelum latere ultima differentia; vel quia actus altioris est ordinis, vel quia à DEO occultatur: cúmque occultationem, utpote negationem, non possit in se ipsa cognoscere: neque etiam actum ordinis altioris, non potest evidenter scire, ob quam causam se lateat actus. Insuper, cùm DEUS, quamcunque ex his causis adhibeat, jam aliquid faciat præter communem cursum causarum naturalium in hoc universo, non ampliùs militat ratio, qualis militat pro absentia solis in casu objectionis. sed neque Angelo physicè evidens est, DEUM nullam habere causam abscondendi actum naturalem; cùm non sciat omnia, quæ DEUS scit. Quare ad summum, cùm nullam certam agnoscat rationem abscondendi actum, potest probabiliter inferre, actum illum esse potiùs supernaturalem absconditum.

89. Ob. 6. Angelus evidenter cognoscit, humanitatem Christi carere propriâ subsistentiâ: ergo potest inferre, humanitatem illam esse unitam DEO. prob. conseq. Non potest humanitas esse sine omni subsistentia, nec alia, quàm Divina, potest ejus defectum supplere: ergo. Resp. Si subsistentia est aliquid negativum, ùt multi nobiscum defendunt, non cognoscit naturaliter Angelus, humanitatem eâ carere; quia negationem in se videre non potest: in positivo autem contrario, scilicet unione hypostatica, etiam eam non videt: ergo. Si autem subsistentia sit aliquid positivum, tunc Angelus dubitabit, an occul-

occultetur, vel omnino non detur, ex modò dictis. Imò fortè citiùs judicabit, occultari, propter difficultates mysterii Incarnationis, de quibus in proprio tractatu. Similiter dicendum de mysterio SS. Eucharistiæ, scilicet, Angelum naturaliter non scire evidenter, an adhuc adsit substantia panis sub accidentibus, & occultetur; an verò sit destructa: an accidentia illa habeant proprium modum subsistendi, sed occultatum; an non habeant; quia iterum utrumque est præter ordinarium cursum causarum in hoc universo, vide Suarez *de Angelis l. 2. c. 29.*

90. Ob. 7. contra 5. & 6. concluſ. Patres, & Scripturæ, dicentes, solum DEUM cognoscere liberè futura, & secreta cordium, possunt exponi, quòd DEUS solus cognoscat cognitione judiciaria, & omnino inimpedibili, atque prorsus ad omnia, etiam ad actus supernaturales, se extendente: ergo potest defendi, quòd etiam *Angeli* naturaliter possint ista cognoscere, sed non ùt judices, nec inimpedibiliter, nec adeò universaliter. ita Mastrius, & Scotistæ. Resp. neg. antec. quia Scripturæ, & Patres simpliciter omnem notitiam naturalem secretorum tribuunt soli DEO, tanquam signum Divinitatis, & nunquam *Angelis*, quamvis sæpe nullam faciant mentionem cognitionis judiciariæ.

91. Et quamvis unus, aut alter Patrum addat, DEUM etiam Judicem esse, tamen non omnes hoc faciunt, & S. Hieron. *loc. cit. n. 75.* ubi ex textibus *Matth. 9. Luc. 5. & 11.* attribuentibus Christo scientiam cogitationum, seu secretorum cordis, probat ejus Divinitatem, nullam mentionem facit cognitionis judiciariæ: alii autem, licèt eam mentionem faciant, non propterea tantùm volunt ex utroque copulativè Divinitatem probare, sed timorem DEI in hominibus augere. Certè ex verbis Cyrilli, & Chrysostomi, citatis à Mastrio *disp. 2. de Angel. q. 8. a. 1. num 233.* dicentibus, Christum solitum esse Judæorum corda aspicere, cogitationes eorum examinare &c. nullo modo probatur, hos Patres voluisse dicere, Christum non probari fuisse DEUM ex eo, quòd cogitationes Judæorum quacunque cognitione penetraverit: sed tantùm ex eo, quòd eas cognitione judiciaria cognoverit; hoc enim longè est à mente illorum Patrum.

Quamvis autem unus, aut alter, ex Patribus hanc ipsam secretorum notitiam in DEO probet ex eo, quòd DEUS sit Judex, non sequitur, quòd illa notitia sola non probet Divinitatem: Certè etiam Theologi communiter probant omnipotentiam, vel etiam æternitatem DEI, ex prædicato entis à se: & tamen utique sola omnipotentia, aut æternitas, est signum sufficiens Divinitatis. *Adde*, quòd, si Christus non probâsset sufficienter Divinitatem suam ex notitia secretorum cordis, eam neque sufficienter probâsset ex cognitione judiciaria; quia hanc ipsam potestatem judicandi debuit probare ex ipsa secretorum cognitione; consequenter & Divinitatem, ùt patet consideranti.

92. Dices. S. Gregorius *l. 18. moral. c. 27. & l. 25. moral. c. 7.* non aliam rationem, quare secreta cordium non videantur à nobis, affert, quàm corpulentiam membrorum. Eandem etiam adstruit S. *Augustinus enarrat. in psal. 41.* ergo. Resp. S. *Aug. loc. cit.* nil penitus habet ad rem, tantùm dicit, interiora hominis per sensus non videri: nec plus dicit S. Greg. *l. 25. moral.* at verò *l. 18. c. 27.* sic ait: *Nunc autem corda, quamdiu in hac vita sumus, quia ab altero in alterum videri non possunt, non intra vitrea, sed intra lutea vascula concluduntur.* Sed his verbis non tam dat rationem, quare non videantur, sed potiùs, cur luto includi dicantur. Superiùs quidem etiam dixerat: *Ibi* (in cœlo) *quippe uniuscujusque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscondet.* At hic textus contra Mastrium probat, quòd saltèm *Angelus* etiam non posset videre secreta cordis humani in hac vita: non enim dicit, quòd corpulentia videntis, sed visi, non abscondat. Unde, modò homo videndus sit corpulentiâ circumdatus, videri non possent ejus secreta.

93. Dein S. Doctoris mens non est (ùt observat S. Thomas *1. p. q. 107. a. 1. ad 1.* & etiam Suarez) assignare rationem adæquatam: sed ad summum aliquam inadæquatam, & hominibus familiarem. Sed neque ejus intentio prima est, dare rationem, cur secreta cordis videri non possint, sed cur corpora Beatorum possint comparari vitro; cùm in hac vita meliùs comparentur luto: & dicit, in cœlo, propter dotem claritatis, omnem corporis, etiam interiorem, harmoniam visum iri. Ait quidem etiam, mentem alterius non abscondendam corpulentiâ: an autem nunc istâ solâ abscondatur, neutiquam dicit.

94. Ob. 8. Ens naturale, consequenter naturaliter cognoscibile, debet habere intellectum creatum proportionatum ad illud cognoscendum: tale ens est quodlibet secretum cordis: ergo. atqui si ullus intellectus est proportionatus, tunc certè est intellectus Angelicus: ergo. Confir. Libertas est extrinseca actui: ergo non videtur, quomodo actus possit ratione ipsius abscondi Angelo: Resp. posse omitti totum. Est Angelicus intellectus proportionatus, ut secreta cordis, quæ talia, cognoscat, sed non in omnibus circumstantiis, aut sine debitis conditionibus: sicut causæ creatæ possunt producere effectus naturales, sed non in omnibus circumstantiis, aut sine conditionibus, dispositionibus, applicatione &c. Hinc si eliciens actum consentiat, aut velit, eum fieri manifestum, tunc poterit sciri ab alio: secreta autem quà talia, sufficit, ut sciantur à DEO, & ab ipso eliciente.

95. Ad confir. conc. antec. neg. conseq. Ipsa libertas, quamvis extrinseca, ponit tamen actum in talibus circumstantiis, in quibus eum Angelus non possit cognoscere, & facit, ut non habeat species de illo; cùm enim notitia hujus actûs ei non debeatur, non est, cur habeat species, ùt rectè Richardus, Suarez, Amicus, Haunoldus, & alii. Nec tamen propterea sunt Angeli, sicut infantes, nam isti nec præsentia, eáque apertissima, possunt dijudicare.

96. Dices 1. Angeli cognoscunt motus phantasiæ, & potentiarum externarum: sed ex his possunt inferre secretas cogitationes, & volitiones: ergo. Resp. Si quis motu externarum potentiarum sponte manifestet suam volitionem,

nem, non erit ampliùs secretum. Si autem sermo sit de quibusdam motibus phantasiæ, vel aliarum potentiarum, prævertentibus rationem, ex his naturaliter Angelus non potest certò cognoscere, an voluntas eos actus elegerit. Si verò esset aliquis actus phantasiæ e. g. necessariò resultans ex aliquo secreto cordis, tunc etiam hunc Angelus non cognosceret *ex n. 78.*

97. Dices 2. Si Angeli non habent infusas species actuum liberorum, non possunt eas acquirere. Resp. neg. illat. probabiliùs enim infunduntur à DEO, quando debent posse cognosci illa secreta. Sicut enim species rerum, quarum cognitio Angelis debetur à principio creationis, etiam à principio creationis ipsis infunduntur: ita species earum rerum, quarum cognitio non debetur, nisi in certis circumstantiis, infunduntur in illis circumstantiis. Cur enim jam priùs infundantur, & ab initio creationis sine necessitate, aut utilitate? Nec objiciatur paritas cum semine, quod vitam habet, antequam exerceat actus vitales; quia, nisi priùs recepisset, causa secunda sæpissimè non ampliùs adesset, quæ daret: & ad primam causam in ea quæstione confugere videtur Philosophis indecorum: at verò in quæstione de infusione specierum non est indecorum Theologis confugere ad DEUM, ùt mox probabimus: & insuper DEUS semper adest respectu Angelorum. Neque sine his speciebus Angeli sunt sicut infantes; quia tamen habent potentiam cognoscendi perfectam eo in gradu, in quo tunc ipsis debetur: sùntque perfecti convenienter suæ naturæ. Unde circumstantiæ sunt conditiones requisitæ ad connaturalem earum specierum infusionem: & quidem respectu secretorum cordis circumstantia talis, vel conditio, est consensus elicientis: respectu strictè contingentium est existentia, & sufficiens applicatio ad ea.

98. Sicut autem non est absurdum recurrere ad DEUM in prima infusione specierum, ita neque in secunda; sæpissimè enim debent species infundi à DEO *ex n. 60.* ergo convenientiùs videtur dici, quòd semper ab eodem infundantur, maximè, cùm incertum sit, an aliquod objectum possit producere speciem in Angelo, ùt dictum *eodem n. 60.* Quodsi tamen omnino velis, objecta spiritualia, sufficienter præsentia, posse producere species, transmittam saltem quoad illa objecta, de quibus Angelus non jam antecedenter à DEO habet species infusas, qualia objecta essent de novo existentia, non antecedenter cognita, vel secreta cordium &c. aliis autem gratis concederetur hæc virtus. Sicut etiam non possunt species in Angelo producere objecta materialia *ex eodem n. 60.* neque etiam spiritualia illa, de quibus superiùs, si sint absentia; quia agerent in distans: quæ actio non est impossibilis naturaliter, tantùm ob resistentiam medii (nam e. g. aër non resistit luci, & tamen candela accensa non potest propagare lucem ad decem milliaria) sed etiam est impossibilis ratione limitationis potentiæ creatæ, quæ non potest agere, nisi intra certam sphæram, extra quam non potest applicari per effectus intermedios.

99. Dices 3. Si Angeli non haberent species de actibus liberis, vel secretis cordium, non possent eos cognoscere, ùt possibiles: sed cognoscunt ùt possibiles: ergo &c. Resp. Vel admittuntur in Angelis species repræsentantes rem tantùm ùt possibilem, seu determinantes ad cognitionem rei tantùm ùt possibilis, diversam quoad modum tendendi à cognitione rei ùt existentis, vel non. Si non admittuntur, tunc Angeli non cognoscunt secreta cordium ùt possibilia in se ipsis, sed in causis actu existentibus vel in aliis secretis, seu actibus internis jam existentibus, & jam priùs ex consensu elicientis cognitis: nec cognoscunt ea in individuo, & singulariter, sed confusè, & in specie, sicut ferè nos in homine potente amare cognoscimus actum amoris. Et sic videtur respondere Suarez, qui species has negat *de Angelis l. 2. c. 13. n. 10.* & pro sua opinione negativa citat S. Thomam.

100. Si autem admittuntur tales species, saltem universales, repræsentantes in seipsis possibilia, vel aliqua in individuo, vel confusè genera, & species rerum possibilium, ùt admittere videtur Scotus, & alii; tunc Angeli poterunt cognoscere secreta cordium ùt possibilia, quin eadem cognoscant existentia. Elige jam, quod placet. Si neges species illas, poterunt tamen cognosci illa secreta cordis, vel illi actus ùt possibiles in causis, vel etiam in aliis actibus existentibus, ùt suprà dictum. Si autem concedas illas species; debes dicere, quòd Angelo quidem debeantur species actuum liberorum, aut secretorum cordis, ùt possibilium, non verò ùt existentium. In forma neg. ma.

101. Ob. 9. Non obesset commercio Angelico, aut humano, si soli Angeli nôssent secreta cordis: ergo ratio *n. 77.* est nulla. Confirm. 1. Melius esset, si daretur fenestra, à Momo desiderata, per quam hominis cor inspiceretur: ergo etiam melius esset, si Angeli id inspicerent. Confirm. 2. Angeli boni debent nos gubernare, & illuminare: ergo debent scire cogitationes cordium. Confirm. 3. Dæmon multis revelavit, quæ in cordis secreto cogitabant: ergo naturaliter scivit. Resp. neg. antec. nam & dæmones nôssent secreta, quod hominibus, uti & dæmonibus, sibi invicem inimicis, noceret, nisi DEUS per miraculum impediret, quod non dicitur convenienter *ex eodem n. 77.*

102. Ad 1. confirm. neg. ant. Abstraherentur quidem aliqui à sceleribus, sed alii magis effronter peccarent ex desperatione, sicut multi peccant, etiamsi nôrint, id scire DEUM: deinoceret id commercio humano. Ad 2. confirm. disting. conseq. Angeli boni debent cogitationes cordium scire supernaturaliter. om. conseq. naturaliter, & independenter quidem à nostro consensu. neg. conseq. Addo hîc, fortè nec Beatos invicem videre secreta cordium independenter ab eorum consensu; nam alias non haberet eorum locutio alium finem, quàm locutio eorum cum DEO, quod vix dicendum. Ad 3. confirm. resp. Illa à dæmone revelata vel non fuerunt ampliùs secreta; quia signo aliquo externo manifestata: vel præcisè ex conjecturis divinando, veritatem dæmon attigit, qua in re est valde perspicax: vel tantùm aliquam præviam apprehensionem ex speciebus phantasticis præviis necessariò ortam, & nullum exercitium liber-

libertatis determinatum post se trahentem dæmon inferre, & palàm facere potuit, vel aliquando tantùm amphibologicè loquendo homines decepit.

ARTICULUS IV.

Quomodo Angeli inter se, & cum aliis loquantur.

103. Dico. Angeli possunt loqui. ita omnes. *Loqui* autem est *manifestare aliis suos conceptus*, vel saltem *suos conceptus aliunde jam manifestos ordinare ad alios*, in quo locutionem ponit D. Thomas *1. p. q. 107. a. 3. in corp.* quanquam etiam istud sit aliquo modo manifestare suos conceptus secunda manifestatione; nam etiam, quando loquimur DEO, licèt ipse jam antecedenter sciat nostros conceptus, tamen eosdem etiam in nostra locutione cognoscit. Prob. conclusio. *Zachar. 2. v. 3.* dicitur: *Ecce Angelus, qui loquebatur. Apoc. 7. v. 2. Exclamavit* Angelus *voce magna quatuor Angelis. Isa. 6. v. 3.* de Seraphinis dicitur: *Clamabant alter ad alterum, & dicebant*: per clamorem autem intelligitur locutio, vel de re valde magna, vel cum magno affectu, quo conceptus suos manifestabant. Plurima alia locutionis Angelicæ exempla passim exhibent sacræ Scripturæ. Ratio etiam est. Sicut ordo, & politicum regimen, exigit, plurima esse secreta, ita etiam exigit, posse hæc manifestari: quod idem petunt amicitia, & societas, adeóque exigunt locutionem: quæ, cùm dentur etiam inter Angelos, isti quoque debent posse loqui, & sæpe etiam actu loqui inter se, & cum aliis.

104. Possunt autem Angeli loqui DEO, sicut nos ipsi loquimur, ordinando suos conceptus ad ipsum, & eo modo ipsi eos exhibendo, ut, si non aliunde eos sciret, in eorum locutione cognosceret: item possunt loqui hominibus, vel formando voces in aëre, vel exhibendo alia signa materialia, aut producendo, & commovendo in hominibus phantasmata, dependenter à quibus oriuntur cognitiones certæ in homine: & sic custodes Angeli sæpe loquuntur suis clientibus: item possunt loqui aliis Angelis, de quo mox.

105. Dico 2. Angeli possunt inter se loqui, exhibitis signis materialibus; nam etiam ista cognoscunt Angeli: consequenter, sicut per hæc hominibus, ita etiam aliis Angelis possunt conceptus suos manifestare. Pariter possunt loqui signis spiritualibus, priùs ad certam significationem ad placitum determinatis: sed qualia ista esse debeant, difficulter potest assignari. Haunoldus assignat certam figuram, quam in se exprimat Angelus: e. g. occupando spatium rotundum, vel quadratum: sed cùm Angelus non sit quantus, neque est propriè capax figuræ: figura autem spatii extrinseci materialis etiam ipsa est materialis. Quidquid de hoc sit, non videntur impossibilia aliqua talia signa spiritualia. Et sanè Angeli non fuissent futuri semper muti, quamvis nulla fuissent signa materialia: ergo tunc fuissent spiritualia. Præter hæc signa tamen debet admitti adhuc alius modus loquendi Angelorum; nam inprimis, ut signa instituerentur ab Angelis, ad certas significationes exprimendas, debuissent priùs invicem loqui, nisi dicantur, ea signa edocti à DEO, ùt primi nostri parentes primam linguam. Dein nec materialia, nec spiritualia signa sufficiunt, ut unus Angelus alteri soli loquatur; cùm omnes illa cognoscant: ergo debent adhuc alio modo posse loqui.

106. Dico itaque 3. Angeli etiam possunt loqui per hoc, quòd unus consentiat, vel velit, actum suum internum esse alteri manifestum, ita S. Thomas *1. p. q. 107. a. 1. in corp.* quem plures sequuntur. Quando igitur Angelus secretam cogitationem, vel volitionem elicit, ea manet tamdiu secreta, donec consentiat, vel velit, eam manifestari: posita ea voluntate, tollitur jus secreti, & DEUS producit in altero Angelo speciem illius conceptûs, aut volitionis, quam cognoscens in se Angelus, cui alter loquitur, elicit cognitionem de volitione, vel conceptu Angeli loquentis. Prob. conclusio. Hæc opinio explicat faciliùs difficultates, quàm aliæ sententiæ; nam facilè sic potest capi, quomodo Angeli etiam absentes possint sibi invicem loqui; quia DEUS in quamlibet distantiam potest producere speciem: nec est absurdus hic ad DEUM recursus ex *n. 98.* Capitur etiam in hac sententia, quomodo unus Angelus possit loqui uni, & non alteri, vel tantùm aliquibus; quia potest pro libitu suo velle, vel consentire, ut pluribus, vel paucioribus manifestetur suus conceptus.

107. Quæres hîc, quid sit *Illuminatio Angelica?* Resp. esse speciem locutionis, de qua meminit D. Dionysius *de cœl. Hierarchia c. 3. & clariùs c. 7.* & qua Angeli superiores communicant, vel manifestant inferioribus certas quasdam sublimes notitias, à DEO, vel aliis Angelis, adhuc superioribus, acceptas. Non autem quævis locutio Angeli de quavis re dicitur illuminatio, ùt rectè observat Angelicus *1. p. q. 107. a. 2. in corp.* unde *1. p. q. 106. a. 3. in corp.* idem S. Doctor negat, quòd Angeli inferiores unquam illuminent superiores; quia DEUS in hac providentia non priùs revelat illas notitias inferioribus, sed superioribus, & hunc ordinem non mutat: quamvis utique de absoluta potentia posset. vide Arriagam *tract. de Angel. disp. 22. sec. 5. n. 24.* ubi ait, etsi inferior Angelus aliquid revelaret superiori, quod hic priùs non sciviſſet, tamen communiter non censeri illam revelationem esse illuminationem; quia illuminatio videtur ordinari ad dirigendum alterum in ordine ad ministerium suum bene exercendum: inferior autem non confert superiori talem notitiam directricem, sed iste hanc accipit à DEO, vel ab Angelo adhuc superiore. Dicunt autem Granadus, & Platelius, Angelos superiores elicere conceptum naturalem de veritatibus supernaturalibus, & hunc inferioribus manifestare, scilicet ferè sicut nos possumus de supernaturalibus elicere naturales etiam cognitiones, & magis voces, atque ita etiam conceptum naturalem ingenerare alii, e. g. gentili, qui prima vice audiens mysterium aliquod supernaturale, potest illud credere tantùm fide humana; nam etiam hæretici tantùm credunt fide humana.

108. Ob. 1. Juxta nos locutio Angeli esset actus voluntatis: hoc est falsum: ergo. Resp. dist. mai. Locutio Angeli tantùm esset actus voluntatis neg. mai. etiam esset. conc. mai. & dist. sic mi. neg. conseq. Locutio hominis quoque, seu allocutio, non est tantùm prolatio vocum, sed directio earum ad alterum; nec enim alloquor omnem, qui audit verba à me prolata, sed illum solum, ad quem voces dirigo. Præter hanc voluntatem autem locutio Angeli involvit productionem speciei in altero Angelo, quam loquens saltem moraliter producit, quod sufficit; nec enim, ùt ait Haunoldus, omnia scrupulosè requirenda sunt, quæ in locutione hominis reperiuntur; unde non, sicut homo physicè voces, ita Angelus debet physicè speciem producere; sufficit enim, si ostendatur modus, quo suos conceptus manifestet. Quòd autem Angelus loquens debeat reflexè aliquo modo velle suam volitionem, nihil est absurdi; quia hoc etiam debet admitti in humana allocutione: quin imò potest volitio in seipsam, tanquam in objectum inadæquatum, esse reflexa, ùt patet in voluntate legislativa.

109. Ob. 2. Per modum loquendi, in tertia conclusione assertum non posset Angelus mentiri alteri: hoc est falsum: ergo. prob. ma. vel enim Angelus A. produceret sciens in se actum falsum, quem dein vellet alteri manifestum: & hoc non potest; quia assentiretur falso ùt falso: vel vellet tantùm, ut Angelus B. haberet speciem actûs, quem Angelus A. non habet, & ut Angelus B. ob authoritatem suam, id est Angeli A, assentiretur alicui falso e. g. quòd cras sit futurus dies judicii: & non loqueretur contra mentem: neque etiam vi hujus volitionis produceretur in Angelo B. species actûs falsi, sed tantùm desiderii verè existentis. prob. etiam mi. superior 1. Soli DEO proprium est non posse mentiri. 2. Lucifer alios Angelos mendacio decepit, & vocatur Pater mendaciorum.

110. Resp. 1. om. ma. neg. mi. cum Platelio, ac Granado. Modò Angelus possit mentiri hominibus, & Angelis, per alios modos loquendi e. g. per signa materialia, vel spiritualia, satis differt à DEO, ùt patet. Dein, ùt ait Arriaga, non debebat Angelis Lucifer mentiri: sufficiebat proponere motiva, quibus ipse movebatur ad superbiam. Responderi potest 2. neg. ma. Angelus posset etiam, saltem minùs strictè, mentiri per illum modum; species enim illa posset inducere Angelum B. minùs cautum, ut assentiretur ipsi objecto falso: quo casu Angelus A. esset causa per se conceptûs falsi: & sic aliquo modo mentiretur.

Nec dicas 1. Angelum B. non crediturum, eò quòd loquens tantùm indirectè manifestaret objectum; cùm posset directè. Resp. enim, etsi non crederet, tamen alter mentiretur, quod frequentissimè etiam accidit inter homines. Secundò, posset tamen contingere, ut alter crederet; cùm nec inter homines semper requirantur manifestationes conceptuum firmissimæ; aliàs enim semper exigerentur juramenta. Nec dicas 2. DEUM dedecere producere talem speciem in altero Angelo. Resp. enim neg. quia species hæc non esset positivè erronea, sed tantùm occasio accepta errandi, & quidem ex alterius determinatione posita: & hinc non dedeceret DEUM, ùt auctorem naturæ, naturalium causarum exigentiæ se se accommodare.

DISPUTATIO II.

De Gratia, & Lapsu Angelorum.

111. SUpponit hæc disputatio, Angelos præditos non tantùm intellectu (de quo præcedenti quæstione actum) sed libera quóque voluntate, de qui etiam nemo dubitare potest; nam, præterquam quòd inintelligibile videatur, creaturam rationis capacem, adeóque cognoscentem motiva contraria, bonum, & malum, tamen non habere potentiam bonum suum prosequendi, & amandi, vel malum fugiendi, & odio habendi: innumeris insuper Scripturæ locis Angeli dicuntur amâsse, odisse, peccâsse &c. quæ voluntatem, & quidem liberam, manifestè inferunt. Rectè tamen S. Thomas negat Angelis appetitus sensitivos, seu irascibilem, & concupiscibilem; cùm enim careant corpore, etiam carent sensu. Supposita autem in Angelis voluntate, quæritur, quomodo se liberè gesserint circa gratiam, eam merendo, vel conservando, aut amittendo.

QUÆSTIO I.

De Supernaturali Gratia Angelorum.

ARTICULUS I.

An Angeli in primo instanti se disposuerint ad primam gratiam.

112. DIco 1. Angeli omnes in primo instanti suæ creationis habuerunt gratiam sanctificantem. ita S. Thomas *1. p. q. 62. a. 3. in corp.* Suarez, Vasquez, & communior, contra quosdam antiquiores. Prob. Christus *Joan. 8. v. 44.* de diabolo dicit: *In veritate non stetit*: per veritatem autem intelligitur à PP. gratia: & non stetisse iisdem significat, ab ea prolapsum fuisse, seu eam perdidisse, sic enim ait S. Cyrillus *l. 6. c. 6. in Joannem*: *In veritate non stetit; quia prolapsus est à veritate, nec voluit manere in suæ originis sanctitate:* ergo etiam diabolus, adeóque multò magis Angeli boni, habuerunt gratiam: & quidem in primo instanti; nam in secundo mali peccârunt: consequenter, nisi in primo gratiam habuissent, eam ampliùs habere non potuissent.

113. Rursus *Ezechielis 28. v. 11. & seq.* ubi propheta lapsum Regis Tyri describit, intelligitur juxta S. Augustinum *l. 11. de civit. c. 15.* S. Hieronymum, Ambrosium, & alios PP. ac communem interpretum, sub illo Rege Tyri Lucifer,

cifer, qui etiam Cherub vocatur, atque dicitur ornatus variis gemmis, *Perfectus decore in deliciis paradisi DEI:* & additur: *In medio lapidum ignitorum ambulâsti: perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te:* quem ornatum, perfectionem &c. de gratia plurimi interpretantur.

Accedunt SS. PP. Cyrillus *cit. n. præced.* S. Augustl. *lib. 12. de civit. c. 9.* ubi ait: *Simul in eis Angelis & condens naturam, & largiens gratiam:* quanquam dein dubitet, an mali non acceperint minorem gratiam. S. Basilius *homil. in psal. 32.* de omnibus Angelis ait: *Angeli namque initio ut essent, verbum opifex omnium condidit, sanctificationem verò simul impendit ipsis Spiritus Sanctus.* Similia habent alii, quos exhibet Suarez. Confirm. Adamus statim in sua creatione accepit gratiam sanctificantem; quia creatus est in justitia originali, quæ includit gratiam sanctificantem, licèt hanc brevi esset perditurus: ergo etiam probabiliùs Angeli eam acceperunt; nec enim videtur erga nobiliores creaturas DEUS fuisse in prima conditione parcior: quidquid sit de statu post lapsum.

114. Dico 2. Angeli per actus proprios se disposuerunt ad primam gratiam sanctificantem recipiendam. ita Cajetanus, Vasquez, Granadus, Haunoldus, Platelius, Sangallenses, Gonetus *disp. 12. de Angelis a. 2. n. 30.* &, hoc teste, communiter Thomistæ: alii etiam communiùs. Prob. In hac providentia hominibus adultis non confertur gratia sanctificans absque eorum dispositione: ergo nec videtur Angelis data sine eorum dispositione, sed ejus collatio universaliter fuisse annexa propriæ dispositioni subjecti, si quidem hoc illius sit capax, uti sunt Angeli. Prob. 2. Angelis concedendum est, quòd gratiam receperint modo meliori, quo potest recipi: atqui est modus melior, & perfectior, si recipiatur dependenter à propria dispositione, quàm sine ista: ergo. ma. redditur verosimilis ex eo, quòd iste modus etiam concedatur hominibus adultis, maximè, cùm de his, ac de Angelis, quoad statum supernaturalem, fermè eodem modo loquamur.

115. Prob. mi. Perfectius est, cæteris paribus, cooperari ad suam perfectionem, quàm tantùm passivè se habere ad illam: sicut perfectius est habere gloriam, ùt coronam ex meritis, quàm tantùm, ùt hæreditatem sine illis: ergo. Dixi: *cæteris paribus*; quia Christo (ùt docetur *in tract. de Incarn.*) data est gratia sanctificans ante omnem operationem, adeóque ante omne meritum; quia gratia accidentalis jam erat debita gratiæ substantiali, seu unioni hypostaticæ; hæc autem dabatur antecedenter ad omnem operationem in Christo: & hic modus recipiendi gratiam sanctificantem antecedenter ad merita est utique perfectior; quia affert secum unionem Verbi.

116. Dices. Angeli non potuerunt in primo statim instanti elicere actus meritorios gratiæ: ergo non potuerunt gratiam mereri. Resp. neg. ant. Habuerunt Angeli in primo illo instanti totum actum primum proximum ad merendum, scilicet intellectum perspicacissimum, nec diuturna deliberatione opus habentem, item gratias actuales, & illustrationes supernas: ergo potuerunt statim revelationi factæ per fidem assentiri, & simul elicere actum charitatis, quem probabiliter elicuerunt, ùt vult Haunoldus, eò quòd sine isto non videatur in hac providentia conferri gratia extra Sacramenta. Hic actus fuit dispositio, vel meritum de congruo, ad gratiam sanctificantem, & probabiliter meritum de condigno ad gloriam.

117. Hinc in primo instanti omnes Angeli meriti sunt gloriam: at mali in secundo instanti eam denuò perdiderunt; quamvis enim DEUS statim in eodem primo instanti meritis rependerit gratiam (meritum enim præsupponitur ad præmium, non necessariò prioritate temporis, sed tantùm prioritate naturæ) non tamen statim voluit dare gloriam, sed voluit, ut in bono perseverarent, sicut idem petit ab hominibus. Observa tamen, nos non dicere, quòd Angeli primam gratiam meriti sint de condigno, sed tantùm, quòd ad eam se disposuerint de congruo; cùm enim meritum de condigno involvat ipsam gratiam sanctificantem, & consequenter, sicut meritum de condigno, ita etiam ipsa gratia, tanquam ejus constitutivum, debeat præsupponi ad præmium de condigno reddendum, non potest ante gratiam dari meritum de condigno.

118. Noto hîc, merito correspondere duplex præmium, scilicet gratiam, & gloriam: & gratiam quidem præcedere ante gloriam: ex quo Gormaz *de merito disp. 4. sect. 2. n. 217. & seq.* Suarez, Vasquez, & plures, quos vide apud Platelium *p. 2. n. 665.* cum S. Thoma *1. 2. q. 112. a. 2. ad 1.* inferunt, quòd quis eodem actu charitatis, vel contritionis, possit mereri gratiam sanctificantem de congruo, & gloriam de condigno; nam, cùm gratia jam data fuerit ante gloriam, potest significare eundem actum charitatis, ut sit meritum condignum gloriæ; neque enim requiritur, ut gratia præcedat pro priori opus meritorium, sed tantùm, ut comitetur. Videtur etiam favere Tridentinum *sess. 6. can. 32.* ubi universaliter dicit, hominis justificati (qualis statim est, qui actum charitatis elicuit) opera mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & etiam gloriæ augmentum, adeóque etiam primam gloriam, & quidem de condigno; aliàs non fuisset ratio, quare dixisset, opera illa non mereri gratiam, (intellige primam) sed tantùm ejus augmentum, cùm etiam prima gratia sanctificans cadat sub meritum de congruo.

119. Huic tamen opinioni contradicit Lugo *de Incarnatione disp. 6. sec. 3. n. 59.* existimans, non posse gratiam, quæ est præmium actûs, significare eundem actum ad aliud præmium. Difficultas movetur ex eo, quòd sequeretur, quòd, si quis Rex promitteret militi, si obtinuisset victoriam, dignitatem centurionis, & centurioni officium ducis superioris, miles statim fieret dux; quia per victoriam fieret centurio, & dignitas centurionis significaret eandem victoriam ad alterum præmium. Sed responderi tamen potest, discrimen esse inter nostrum, & hunc casum posteriorem; nam in hoc casu posteriore sunt duo prorsus distincta præmia, nec utrumque uni actui promissum est, sicut tamen promissa est gratia, & gloria actui meritorio: & miles nec de congruo meretur offi-

cium ducis. Hinc faciliùs intelligitur, quomodo actus dignificetur ad secundum præmium, ei jam promissum. Nec ex hoc sequeretur processus in infinitum, aut alia absurda, quæ ex casu militis deducuntur: sed hæc ad tractatum *de Merito*.

120. Quæres, quamdiu duraverit status viæ in Angelis. Resp. Tria solent distingui instantia. Primum, quo Angeli creati sunt, & se disposuerunt ad gratiam, eámque receperunt, ac gloriam etiam meruerunt. Secundum, quo boni continuârunt suum meritum: mali verò peccârunt: & per hæc duo duravit status viæ. Tertium, in quo boni beatitudinem consecuti sunt, mali autem damnati. Hæc tamen instantia non debent cogitari, quasi essent tria indivisibilia nostri temporis; non enim est ullum fundamentum, nec in Scripturis, nec in Patribus, nec in ratione, quòd tantùm per indivisibile momentum mali fuerint in statu gratiæ: imò verba *ambulâsti*, *à die*, *donec*, adducta *n. 113.* videntur significare moram plùs quàm instantaneam.

121. S. Thomas *1. p. q. 62. a. 5. ad 2.* tempus corporale, hoc est, quod mensuratur motu solis, distinguit à tempore Angelico, quod mensuratur actibus Angeli, ita, ut dicatur tamdiu durare instans Angelicum, quamdiu Angelus non cessat ab eliciendo, vel conservando eodem actu. Quidam volunt tamdiu durare instans Angeli, quamdiu hic non elicit actum cum priore incompossibilem: sed hi auctores videntur habere difficultatem in explicando secundo instanti bonorum Angelorum, item in danda ratione, quare non sit tantùm unum instans beatitudinis eorum in cœlo, ùt patebit considerantí: quare prior explicatio videtur melior. Potest autem idem actus Angeli conservari duratione indivisibili tam longa, ut æquivaleat plurimis instantibus nostri temporis.

122. Ubi ulteriùs notandum, etsi Angelus, unum actum continuando, interim simul plures alios actus, sicut potest, eliciat, tamen esse adhuc unum instans; utique enim Angeli boni in primo instanti elicuerunt actus fidei, spei, & charitatis. Nec debent hi actus æqualiter durare cum actu continuato. Sic, dum Angelus amat se ipsum, vel DEUM, potest se applicare ad considerandum cœlum, & id appetendum: inde ad terram vertere cogitationem, & circa hanc actum voluntatis elicere. Si interim prior amor DEI, vel sui ipsius, perseveret, maximè, si hic actus sit principalis, & reliqui cum illo sint connexi, vel per modum actuum imperatorum ab eo profluentes, faciunt omnes simul tantùm unum instans: unde verosimile est, dæmones in secundo instanti plures actus peccaminosos elicuisse: & certè prælium illud in cœlo factum, videtur indicare plures actus.

Angeli etiam beati, ùt defendit Suarez, elicuerunt plures actus bonos: quos quamvis Valentia, & Granadus velint reducere ad primum instans eorum (quod volunt etiam durâsse per instans secundum malorum) tamen Scotus, Cajetanus, Suarez, & alii, putant, non durâsse semper actus eosdem; eoquòd Angeli boni acceperint novas revelationes, nova præcepta, item bellum illud ex se requisiverit multos alios actus, ut non videatur semper primus actus intellectûs, aut voluntatis durâsse: sed de his videatur Suarez *l. 5. c. 11. 14. & seq.* & Granadus *tr. 12. disp. 4. sec. 1.* Quanto autem spatio nostri temporis, vel quot instantibus nostris, Angeli perseverârint in actu amoris DEI, quem etiam mali primo instanti elicuerunt: quamdiu etiam dein mali actum peccaminosum continuârint, est, ùt dixi, incertum. Hugoni Victorino videtur durâsse via Angelorum diem unum naturalem: sed & hoc est incertum. Id solum constat ex communi SS. PP. fuisse tempus valde breve. Sanè jam dæmon erat damnatus, quando Eva vix fuit condita, & hæc ab illo decepta.

123. Ob. 1. contra 1. concluſ. *Joan. 8. v. 44.* dicitur de diabolo: *Ille homicida erat ab initio:* ergo nunquam habuit gratiam. Confirm. 1. S. Gregor. *l. 32. moral. c. 18.* ac alii Patres dicunt, Angelos malos non habuisse charitatem: ergo neque habuêre gratiam. Confirm. 2. S. Augusſt. apud S. Thomam *1. p. q. 62. a. 3. arg. 1. & ad 1.* docet, eos primò creatos fuisse informes, sive productos, vel creatos in tenebris: dein formatos: verba S. Augustini *l. 1. de Genes. ad literam c. 17.* sunt: *Divisio quidem lucis* (per quam intelligit Angelos) *à tenebris, distinctio est jam rei formatæ ab informi*: ergo primùm postea luce gratiæ informati sunt. Confirm. 3. Non videtur decuisse DEUM, ut infunderet gratiam, mox destruendam: ergo. Resp. neg. conseq. Illud *ab initio* non significat primum instans creationis, ùt docet S. Augustinus *de civit. DEI l. 11. c. 15.* sed tempus brevi subsecutum, quod in morali modo loquendi censetur coalescere cum initio: sic etiam dicit Psalmista: *Erraverunt ab utero. psal. 57. v. 4.* scilicet ii, qui à prima juventute errârunt. Roboratur responsio ex eo, quod ibidem dicitur: *In veritate non stetit*: ergo aliquando in ea fuit.

124. Ad 1. & 2. confir. neg. conſ. SS. PP. explicandi sunt de charitate plena, & perseverante. S. Aug. explicatur à S. Thoma *1. p. q. 62. a 3. ad 1.* vel de formatione per gloriam, quæ fuit tempore posterior, vel de formatione per gratiam, quæ tamen tantùm fuit posterior naturâ. Ad 3. confirm. neg. antec. Etiam Adam citò perdidit justitiam originalem, & multi alii gratiam, in Sacramento pœnitentiæ acceptam, citò iterum perdunt. Si DEUS nihil creare vellet, quod ex culpa creaturæ brevi periret, quàm multa non essent in orbe? Habuit tamen DEUS fines prudentissimos; hac enim ratione eluxit ejus summa bonitas, quæ, ùt solem, ita etiam gratiam, oriri facit super bonos, & malos, saltem tales futuros. Dein, cùm elevârit Angelos ad statum supernaturalem, consequenter eis dedit gratias actuales, quibus cùm ipsi cooperati sint in primo instanti, prudentissimè eis, tanquam de congruo meritis, gratiam sanctificantem rependit.

125. Ob. 2. contra 2. concl. Nullo modo Angeli statim in primo instanti potuerunt elicere actus dispositivos ad gratiam: ergo. Confir. S. Thomas *q. 16. de malo, quæ est de dæmonibus, a. 4. ad 14.* docet, Angelos in primo instanti tantùm dilexisse DEUM, ùt authorem naturæ, eúmque amorem naturalem fuisse: atqui actus naturalis non est dispositio, neque de congruo, ad gratiam: ergo. Resp. neg. antec. Actus liber exigit actum primum proximum, tantùm pro priori natu-

naturæ, non autem pro priori temporis: causa etiam potest operari in primo instanti, in quo existit; sol enim statim producit lucem, & ignis calorem. Ad confirm. Etsi Angeli in primo instanti elicuerint actum naturalem amoris DEI, simul potuerunt elicere actum supernaturalem, sicut juxta Sanctum Thomam *1. p. q. 62. a. 7. in corp.* in Angelis, quando jam sunt in gloria, datur adhuc cognitio, & dilectio DEI naturalis. Asserit etiam S.D. *q. 16. de malo a. 4. ad 20.* creaturam in primo instanti creationis posse mereri. Unde, cùm Angeli habuerint in primo instanti actum primum proximum, ad eliciendum actum etiam supernaturalem meritorium, non videtur negandum, quòd eum elicuerint.

Dum autem S.D. *q. 16. de malo. a. 4. ad 14. & 15.* videtur negare, Angelos elicuisse in primo instanti actum supernaturalem, fortè exponi potest, quòd non elicuerint ex motivis, ibi assignatis, scilicet ex consideratione suæ essentiæ, ùt productæ à DEO, vel bonum supernaturale habentis ab eo, ùt authore. gratiæ. Suarez. *tom. 2. in 1. p. tract. de Angelis l. 5. c. 7. n. 9.* ait, S. Doctorem ibi dicta revocâsse: & sanè *1. p. q. 63. a. 5. ad 4.* sic ait: *Et ideo omnes* Angeli *in gratia creati in primo instanti meruerunt.* Unde, quando *art. seq. ad 3.* Angelicus motum Angeli bonum, in primo instanti elicitum, vocat naturalem, Suarez *loc. cit. n. 8.* ait, vocari naturalem, sumendo naturale, non prout opponitur supernaturali, sed potiùs, prout opponitur libero, non quidem simpliciter tali, sed magis tali, quatenus scilicet ille actus est valde consentaneus naturæ, in illis circumstantiis gratiæ illustrantis &c. Hinc idem Suarez *loc. cit. n. 2.* ait, nostram sententiam absque dubio esse D. Thomæ, idque fusè probat.

126. Ob. 3. SS. PP. docent, Angelos esse creatos in gratia, sanctitatem illis esse inditam, impensam, infusam: ergo non se disposuerunt ad illam. Confirm. Ad actum charitatis, quo se debuissent Angeli disponere, præsupponitur habitus: sed hic non datur ante gratiam habitualem: ergo etiam actus charitatis non potest dari ante gratiam habitualem: ergo non potuerunt Angeli antecedenter elicere actum charitatis, adeóque neque se disponere ad gratiam. Resp. neg. conseq. Etiam Trident. *sess. 6. c. 7.* ait, in justificatione accipi infusam charitatem, non tamen vult, id fieri absque dispositione prævia: & S. Paulus, dum *ad Ephes. 2. v. 10.* ait: *Creati in Christo Jesu in operibus bonis:* non vult dicere, nos non concurrisse ad opera bona, sed tantùm, gratiam quóque necessariam fuisse, ùt exponit S. August. *de gratia & lib. arbitr. c. 8.* Ad confirm. dist. antec. ad actum charitatis semper, & necessariò præsupponitur habitus. neg. ant. aliquando, conc. antec. & neg. conseq. Sæpissimè peccatores eliciunt actum charitatis sine eo habitu, & tunc ejus defectum supplet omnipotentia extrinsecè applicata: quidni semel id factum sit in Angelis?

ARTICULUS II.

Quid tenendum de SS. Angelis Custodibus.

127. DE fide est, Angelos aliquo modo deputari à DEO ad custodiam hominum; nam *Psal. 90.* (qui de quovis homine intelligendus est, & non de Christo, saltem non de hoc solo) dicitur *v. 11. Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. Matth. 18. v. 10. Angeli eorum semper vident faciem Patris:* id est, Angeli custodes parvulorum, de quibus ibi Christus loquitur. Plures textus vide apud Suarez *de Angelis l. 6. c. 17.* Equidem ex natura sua Angeli, utpote longè superiores, non ordinantur ad custodiam hominum: sed destinantur ad hoc officium ex speciali providentia, & dilectione DEI erga homines, volentis succurrere necessitati humanæ infirmitatis, tot dæmonis tentationibus resistere non valentis. Propria etiam Angelorum charitas eos incitat ad nobis succurrendum.

128. Certissimum etiam est, Angelos curam hominum habere, non tantùm universalem, sed particularem: certum quoque est, singulis hominibus singulos Angelos attributos esse, id quod Arriaga *disp. 22. sec. 8. subs. 1.* ait, certissimè constare ex consensu ferè omnium Patrum, & Theologorum, ac totius Ecclesiæ: Suarez verò *l. 6. c. 17. n. 8.* ait, hoc tanto Ecclesiæ universalis consensu esse receptum, & in Scriptura, prout à Patribus intelligitur, tam magnum habere fundamentum, ut sine ingenti temeritate, aut ferè errore, negari non possit; Christus enim dixit: *Angeli eorum semper vident faciem Patris. Matth. 18. v. 10.* item *Actor. 12. v. 15.* dicitur: *Angelus ejus est:* hoc est S. Petri &c. Idem clarissimè testantur SS. PP. Hier. Bernard. Justinus &c. quos exhibet Suarez *loc. cit.* Adde, quòd non sit credibile, duos homines, qui sæpissimè ob itinera, vel alias causas, remotissimè ab invicem separantur, ab eodem Angelo custodiri.

Quamvis autem Suarez *loc. cit. n. 10.* videatur, se velle explicare, quòd tantùm intelligat suum assertum ita, ut unus Angelus in particulari custodiat paucos homines, unum vel alterum, dum ibi tantùm ait, esse verosimilius, quòd unus Angelus unum hominem solum custodiat: tamen hoc plus quàm verosimile esse probant rationes nostræ. Quòd autem Calvinus dicat, majus esse beneficium, si omnes Angeli curam cujuslibet hominis habeant, quàm, si tantùm unus, nil probat; non enim negamus, præter custodem, peculiariter attentum, etiam alios Angelos habere aliquam curam, & omnes S. Michaëlem invocamus: quòd autem prorsus omnes simul habeant peculiarem semper curam cujuslibet hominis, est impossibile; cùm non possint simul in distantis locis adesse.

129. Quæres 1. An non idem Angelus, saltem successivè, plures homines custodiat, scilicet post mortem primi clientis alium. Resp. id sensisse Magistrum Sententiarum *l. 2. dist. 11. §. 2. & 3.* existimavit enim, pauciores esse Angelos, qui destinati sint ad custodiam hominum, quàm futuri sint successivè homines: consequenter eundem Angelum, saltem successu temporis, pluribus attribuendum: sed hoc fundamentum est incertum. Patres etiam non conveniunt. Origenes *homil. 11. in c. 18. Numer. ante medium,* videtur supponere, quòd idem Angelus successivè plures custodiat, dum scribit, quemvis Angelum in judicio universali eductum eos, *quibus præfuit, quos adjuvit, quos in-*

struxit &c. S. Justinus autem *in lib. ult. quæstion. q. 30* tenet oppositum, dum ait, custodes Angelos semper augeri, hoc est, alios, & alios novos, ad custodiam deputari: quanquam ipsius fundamentum non sit solidum, quòd scilicet Angeli, post mortem hominis, custodiant adhuc animam usque ad diem judicii. Dissentiunt etiam Theologi: Suarez tamen cum Arriaga inclinat in affirmativam: nos relinquimus rem in dubio.

130. Quæres 2. Quando incipiat, aut desinat custodia Angelica. Resp. S. Hieron. *in 18. Matth.* respondet, eam incipere *ab ortu nativitatis*: Eum sequitur S. Thomas *1. p. q. 113. a. 5. in corp.* rectè asserens, non primùm à baptismo homini obtingere custodem; nam aliàs infideles nunquam eum acciperent. Alii autem putant, Angelum deputari statim ab infusione animæ rationalis. ita S. Anselmus *in elucidario longè post medium*, ubi ait: *Unaquæque etiam anima, dum in corpus mittitur, Angelo committitur.* Et certè tunc homo jam incipit esse viator, atque etiam moraliter distinctus est à matre, in ordine ad salutem, jamque est originali labe infectus, etsi mater sit sancta. Huic sententiæ non videtur omnino oppositus S. Thomas *art. modò cit. ad 3.* quia tantùm dicit, probabiliter dici posse, fœtum in utero, eò quòd nondum separatus à matre sit, custodiri ab Angelo matris. Et quia hæc opinio tribuens infanti, adhuc in utero matris, proprium Angelum, providentiam DEI facit liberaliorem, ei Suarez *l. 6. c. 17. num. 18.* adhæret.

131. Jam verò custodia Angelica cessat, quando homo est in termino suo ultimo: ad quid enim Angelus damnatum custodiat, aut etiam Beatum? cùm ille à DEO, & Angelis sit abjectus: hic autem beatitudine sua defensus. At verò animas purgantes, necdum in ultimo termino constitutas, Angeli adhuc aliquoties solantur, donec eas in paradisum inducant. Quamdiu autem durat via, Angelus clientem nunquam penitus deserit, etiam ob peccata gravissima, sicut dæmon non desinit tentare etiam eximiè sanctos: & sicut Angeli non omnino deserunt infideles, qui nec fidem, nec gratiam habent, ita neque deserunt peccatores, qui habent fidem, licèt non habeant gratiam. Quando autem aliqui Patres videntur dicere, quòd peccatis fugentur Angeli, sensus est tantùm, quòd exercitium actuale custodiæ aliquando ob indispositionem peccantium intermittant.

132. Quæres 3. An omnes omnino homines habeant suos Angelos custodes. Resp. affirmativè; nam & reprobi, de quibus aliqui dubitare sunt visi, indigent custode contra tentationes dæmonum, & alia mala. Et quamvis custodia hæc eis non prosit, ex eorum culpa, ad beatitudinem, prodest tamen ad minuendas culpas, & consequenter pœnas. Sæpe etiam mali hac ratione impediuntur, ne magis noceant bonis. Tandem commendatur sic magis benignitas DEI, quæ, sicut solem facit oriri super justos, & injustos, ita etiam utrósque per Angelos custodit. Christus Dominus tamen non habuit Angelum custodem; cùm enim DEUS esset, suâ scientiâ, & potestate, erat ab omni malo tutissimus: unde illud *psal. 90. cit. num. 127.* si explicetur de Christo, intelligi debet de custodia non propriè dicta, sed de obsequio, juxta illud *Matth. 4. v. 11. Accesserunt Angeli, & ministrabant ei.* B. Virgo autem, utpote pura creatura, habuit suum custodem, ne scilicet, saltem ab extrinsecis objectis, vel agentibus, læderetur, sicut etiam habuerunt juxta S. Thomam *1. p. q. 113. a. 4. ad 2.* Adam, & Eva in statu innocentiæ.

133. Quæres 4. Quinam Angeli destinentur ad custodiam hominum. Resp. ordinariè esse ex infimo choro, seu ordine, eos, qui hominibus privatis deputantur: at verò probabile est, Pontificibus, Regibus, Episcopis &c. Archangelos assignari. Imò Tostatus vult, personas has sublimes habere duos Angelos custodes. Principatus verò dici possunt præsidere communitatibus, & regnis integris. Potestates maximè adhibentur à DEO, quando dæmonum vis est coërcenda: Virtutes, quando facienda miracula. Ex quatuor ordinibus supremis juxta S. Thomam *1. p. q. 112. a. 2. 3. 4.* nulli mittuntur ad custodiam hominum. Unde ex S. Doctore, nec Gabriel, nec Raphaël, ùt ibidem habetur, fuerunt plus, quàm Archangeli: item Seraphim missus ad Isaiam, ejúsque labia carbone purgans, non fuit verè talis ex supremo choro, sed hoc nomen ei tantùm tributum est in latiori significatione, ùt dictum *num. 18.* vel verus Seraphinus alium Angelum suo nomine misit. vide etiam Suarez *l. 6. c. 10. & 21.*

134. Quæres ultimò, in quonam potissimùm Angelica custodia consistat. Resp. ex Suarez *l. 6. c. 19.* in his. Primò avertunt pericula, amoliendo causas liberas, & necessarias, ex quibus malum corporis, aut animæ clientibus imminet. Secundò excitant animam ad faciendum bonum, & vitandum malum, illuminando, & instruendo illam. Tertiò compescunt dæmones, ne nimiùm tentent, aut aliter noceant. Quartò offerunt DEO nostras preces, ùt habetur *Tobiæ 12. v. 12.* & *Apoc. 8. v. 3.* non quòd DEO eas tantùm exhibeant; cùm aliunde per se ei pateant: sed quòd adjuncta sua oratione eas reddant efficaciores. Quintò orant pro nobis, etiam, quando nos non oramus: imò quando peccamus, ut impetrent nobis pœnitentiam, & veniam, aliáque dona. Sextò castigant, atque corripiunt peccantes per morbos, infortunia &c. quandoque etiam per mortem, ne malitia mutet intellectum. Pœnæ autem istæ solent esse medicinales; nam aliæ, quæ sunt purè justitiæ vindicativæ, ordinariè saltem infliguntur à Dæmonibus. Dixi *ordinariè*; nam & has pœnas aliquando infligunt Angeli boni: sic *Gen. 19.* duo Angeli boni deleverunt Sodomam, & Gomorrham, igne & sulphure: & *Actor. 12. v. 23.* Angelus Domini occidit Herodem Agrippam, interfectorem S. Jacobi Apostoli. Sæpius tamen videntur dæmones similes pœnas purè vindicativas infligere, qui etiam Angeli sunt, & in Scriptura quóque vocantur Angeli, vel spiritus, sed ordinariè cum aliquo addito, ut discerni possint à bonis: sic *Matth. 25. v. 41. Qui paratus est diabolo, & Angelis ejus. Apoc. 12. v. 7. Draco pugnabat, & Angeli ejus 1. Reg. 18. v. 10. Invasit spiritus DEI malus Saul.* Tandem Angeli boni animas purgantes solantur, donec expiatas DEO præsentent.

Quæ-

QUÆSTIO II.

De Lapsu, & Pœna Angelorum.

ARTICULUS I.

Quando, & quomodo dæmones peccaverint.

135. Dico 1. Angeli in primo instanti habuerunt quidem physicam potentiam peccandi, non verò moralem. ita Suarez *de Angelis l. 7. c. 20. n. 47. & 48.* Valentia, Molina, Haunoldus, Platelius, & alii plures. Fortè sic etiam explicari potest S. Thomas: ejus certè rationem sic exponi posse existimat Suarez *loc. cit. num. 55.* Scotus autem *in 2. dist. 5. q. 2.* abstrahendo à potentia physica, & morali, dicit, absolutè Angelos potuisse in primo instanti peccare: adeóque quoad primam partem conclusionis nobiscum sentit, quoad secundam, apertè saltem, non contradicit. Prob. 1. pars conclusionis. Angeli habuerunt totum actum primum proximum liberum ad peccandum: ergo potuerunt absolutè peccare: ant. prob. habuerunt voluntatem liberam, cognitionem boni, & mali, auxilia gratiæ indifferentia &c. ergo. Confirm. Angeli in eo instanti habuerunt libertatem ad meritum ex *n. 114.* ergo non est neganda illis libertas ad demeritum, seu peccatum; gratis enim diceretur, eos tantùm habuisse libertatem inter actus bonos, non verò ad malos, qualem habuit Christus; fuerunt enim puræ creaturæ.

136. Probatur 2. pars de impotentia morali. Primò, S. Thomas docet, in primo instanti fuisse in Angelis impossibilitatem peccandi: ergo juxta S. Doctorem fuit saltem impossibilitas moralis. Secundò, Nullus ex tot millibus Angelorum eo instanti peccavit, ùt mox probabimus: atqui, ùt rectè Haunoldus, censendum est moraliter impossibile, quod ex plurimis nemo facit. Tertiò. In eo instanti inerat Angelis maxima ad bonum inclinatio, magna attractio ad gratitudinem, ob beneficia recèns accepta: ergo moraliter non poterant à DEO avertì. Quartò. Videtur etiam decuisse DEUM, ut Angelos pro eo instanti præveniret gratiis efficacibus, ne vel à longè daretur suspicio, etiam imprudens, quòd Angeli ex natura sua creati sint mali: quam rationem urget Suarez *cit. n. 55.*

137. Dico 2. Nullus ex Angelis primo instanti peccavit. ita omnes: & S. Thomas quidem *1. p. q. 63. a. 5. in corp.* oppositam opinionem vocat erroneam: alii apud Granadum docent, nostram sententiam esse de fide; Scripturæ enim Sacræ *Ezechiel. 28. Joan. 8.* citatæ *n. 112. & 113. Isaiæ 14. v. 12. Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui manè oriebaris. Epist. Judæ v. 6. Qui* Angeli *non servaverunt suum principatum* &c. indicant, sat clarè, Angelos, saltem per primum instans fuisse in veritate, fuisse in ortu suo gratiæ luce perfusos, ac principes cæli, & necdum servos peccati. vide etiam *n. 113.*

138. Dico 3. Primum peccatum dæmonum fuit peccatum superbiæ. ita S. Thomas *1. p. q. 63. a. 2. in corp.* & communissimè alii, contra Scotum. Prob. *Tobiæ 4. v. 14.* dicitur: *Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo, dominari permittas; in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Isa. 14. v. 13. Dicebas in corde tuo: In cœlum conscendam &c. Ezechiel. 28. v. 17. Elevatum est cor tuum in decore tuo &c.* Accedunt SS. Patres. S. Ambrosius *l. 4. ep. 33.* vel apud alios *84. ad Demetriadem ante medium* ait: *Sive itaque in lapsu diaboli, sive in prævaricatione hominis, initium peccati superbia est.* S. Leo *serm. 4. de collectis* ait de diabolo: *incentor namque ille, authórque peccati, primùm superbus, ut caderet: deinde invidus, ut noceret.* S. August. *de natura, & gratia c. 29. Initium omnis peccati superbia, quoniam diabolum, à quo extitit origo peccati, ipsa dejecit: & subsequente invidentia hominem stantem, unde ipse cecidit, inde subvertit.* Plures, ùt SS. Prosperum, Bernardum, Nazianzenum &c. vide apud Suarez *l. 7. de Angelis c. 9.*

139. Hoc autem peccatum superbiæ non stetit in eo, quòd Lucifer, vel alius Angelus, appetierit reverà esse æqualis DEO; nam, utpote perspicacissimus spiritus, evidenter agnovit, impossibile esse creaturæ, ut reverà sit DEUS, vel, ut sint plures dii. Nec dicas, eum saltem conditionatè id appetiisse, si scilicet esset possibile; nam peccatum Luciferi non fuit simplex complacentia, aut desiderium conditionatum, sed absolutum; absolutè enim dixit. *Isa. 14. v. 14. Ascendam super altitudinem nubium: similis ero altissimo.* Quare aliam quandam similitudinem, vel æqualitatem, non omnimodam in natura, appetiit.

140. Dico 4. Probabiliter Lucifer ex superbia sibi appetiit unionem hypostaticam: alii etiam Angeli sibi, vel saltem naturæ Angelicæ, eandem appetierunt. Ita Alensis, Suarez *de Angel. l. 7. c. 13. n. 13.* Tannerus, Granadus, Rhodes, Arriaga, Haunoldus, & hoc teste recentiores communiter. Hæc sententia, etsi non clarè tradatur à Scripturis, & Patribus, tamen habet fortè majus fundamentum in illis, quàm aliæ opiniones; nam certè Scripturæ videntur significare in diabolo aliquem appetitum Divinitatis; cùm ergo hanc Lucifer non potuerit habere per identitatem, saltem voluerit eam habere per unionem; hoc enim significant illa verba. *Isa. 14. v. 14. Similis ero altissimo:* & clariùs *Ezechiel. 28. v. 2. Dixisti: DEUS ego sum, & in cathedra DEI sedi... dedisti cor tuum, quasi cor DEI.* Accedit, quòd SS. PP. dicant, diabolum invidisse, & invidiâ etiam peccâsse, quorum textus videre est apud Granadum *tract. 13. disp. 2. sec. 1. n. 4. & 5.* Sanè unio hypostatica, utpote bonum excellentissimum, vel maximè potuit esse objectum superbissimæ invidiæ Luciferi, præsertim, dum se considerabat spiritum longè perfectissimum.

Adde, quòd mysterium unionis hypostaticæ, vel etiam incarnationis Divinæ, Angelis fuerit probabiliùs revelatum. Certè id docet S. Thomas. *2. 2. q. 2. a. 7. ad 1.* citátque S. Augustinum, qui sanè *l. 5. de Genes. ad liter. c. 19.* docet, Angelis non fuisse mysterium hoc ignotum. Addendi etiam ij Patres, quos Suarez *tom. 1. in 3. p. disp. 5. sec. 4. §. Dico 1. sub finem* adducit, qui, ùt ibi tradit, videntur docere, Angelos peccâsse occasione incarnationis sibi revelatæ, eo-

quòd

quòd noluerint se Christo submittere, neque humiliter ferre, quòd inferior humana natura eis prælata fuerit: de quibus tamen idem Author videndus est. *l. 7. de Angel. c. 13. n. 16.* ubi alibi dicta videtur limitare. Saltem videtur valde verisimile, imò verisimilius, Angelis saltem revelatam fuisse possibilitatem unionis hypostaticæ, ùt vult Arriga. *disp. 24. sec. 5. n. 44.* quo posito probabilissimum est, superbissimum Luciferum eam statim sibi ambitiosè appetiisse.

141. Non tamen propterea nego, sed omitto, potuisse simul etiam dæmonem superbiâ peccare, per hoc, quòd naturalibus suis inflatus neglexerit, beatitudinem supernaturalem mereri actibus submissionis, & obedientiæ: quòd voluerit dominari omnibus aliis creaturis, & nulli alteri subesse, ne DEO quidem per actuale imperium ipsum gubernanti: & hac ratione affectaverit esse altissimo similis; nam ita diabolum etiam peccâsse significat S. Thomas *1. p. q. 63. a. 3. in corp.* & S. Gregor. *l. 34. moral. c. 17.* scribens: *Jus perversæ libertatis appetiit, ut & præesset cæteris, & nulli subesset, dicens: Ascendam &c.* & infrà, *Relicto eo, qui verè illi sufficere poterat, se sibi sufficere posse judicavit.* Idem insinuat S. Aug. *l. 22. de civit. c. 1.* dicens: *Cùm præsciret Angelos quosdam per elationem, qua ipsi sibi ad beatam vitam sufficere vellent, tanti boni* supernaturalis beatitudinis *desertores futuros.*

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

142. OB. 1. contrà 1. concluſ. Operatio incipiens cum re producta tribuitur producenti: ergo, si peccatum statim incepisset primo instanti cum Angelis in eorum productione, etiam debuisset attribui DEO: sed non potest peccatum attribui DEO: ergo neque potuit cum Angelis incipere, vel in primo instanti committi. Confirm. Motus naturalis præcedit liberum: ergo Angeli debuerunt priùs habere actum naturalem, qui non potuit esse peccatum (nam peccatum est contra naturam) ergo non potuerunt statim primo instanti peccare. Resp. dist. antec. Talis operatio tribuitur producenti, si necessaria sit om. antec. si sit libera neg. antec. & conseq. illa enim operatio propriè tribuitur generanti, vel producenti, ad quam determinat producens: nec magis tribuitur in primo instanti, quàm in sequentibus: e. g. motus gravium deorsum tribuitur eodem modo producenti lapidem in primo, ac in sequenti instanti: illa verò operatio, ad quam determinat ipse effectus in primo instanti, tribuitur ipsi effectui, non minùs, quàm aliæ subsequentes. Nec est ratio, cur uni, aut alteri, potiùs tribuantur actiones primi, quàm sequentium instantium: ergo, si objectio vim haberet, DEO etiam tribuenda essent peccata postea facta, maximè, cùm DEUS etiam sequentibus instantibus Angelos conservaverit, seu ipsis existentiam tribuerit.

143. Granadus quidem dicit, esse nobis quasi insitum à natura, ut primam operationem effectûs adscribamus causæ eum producenti: sed non probat. Omitto, id fieri in operationibus necessariis, at non in liberis. Quodsi aliqui etiam ita judicent de liberis, non videntur veritatem attingere: ad has tamen suspiciones amovendas, ùt diximus *n. 136.* videtur, decuisse DEUM, ut Angelos gratiis efficacibus præveniret. Ad confirm. dist. antec. Motus naturalis præcedit liberum prioritate temporis. neg. antec. prioritate naturæ. conc. antec. & neg. conseq. aliàs Angeli non potuissent in primo instanti mereri; unde tantùm pro priori naturæ datur cognitio, quæ est actus intellectûs non liber, vel aliqua volitio naturalis, tendens in bonum suum, saltem apparens: non autem pro priori temporis: imò neque pro priori naturæ datur quidquam incompossibile cum peccato.

144. Ob. 2. contra 4. concluſ. Si facta est Angelis revelatio de unione hypostatica, tunc vel Christus venisset etiam Adamo non peccante, vel Angeli non potuissent non peccare: sed hæc non possunt admitti: ergo. Resp. om. ma. neg. 1. p. mi. Alibi *in tract. de incarnat.* amplexus sum sententiam, quæ asserit, Christum etiam Adamo non peccante fuisse venturum: quo posito ruit totum argumentum. Qui oppositum defendunt, possunt dicere, Adamum potuisse absolutè peccare, etsi non peccâssent Angeli, seu quamvis serpens non seduxisset Evam: quo casu etiam juxta sententiam oppositam, ad Christi adventum non fuisset necessarium peccatum Angelorum.

145. Si hoc dici non possit, eoquòd sine auctoritate diceretur, adeóque dicendum sit, quòd Adamus non peccâsset, nisi cooperante serpente, possunt authores oppositi dicere cum Arriaga *disp. 24. sec. 5. n. 44.* revelatam fuisse Angelis tantùm possibilitatem unionis hypostaticæ in genere, non autem incarnationem Christi, & Luciferum statim illam sibi superbè appetiisse: quæ revelatio non supposuisset Christum venturum, adeóque evitat hanc objectionem: quamvis ex alio adhuc capite, scilicet ratione impedibilitatis decreti, decernentis Christum venturum, videatur hæc objectio non esse efficax: sed quia in mea sententia de adventu Christi per se ruit, non est operæ pretium, longam hîc decreti illius explicationem apponere, quod tamen paucis exponi non posset.

146. Ob. 3. Supposita etiam revelatione dicta, tamen non peccâssent Angeli, appetendo unionem hypostaticam: ergo. prob. antec. licèt invidus alteri invideat aliquod bonum, non tamen eo ipso illud desiderat sibi, sed contentus est, modò nec alius habeat: ergo etiam dæmones non eo ipso unionem appetiissent, quòd invidiâ pleni fuissent. Confirm. Dæmon appetendo unionem hypostaticam debuisset appetere suam destructionem: hoc non fecisset: ergo. prob. ma. unio illa non potest stare cum subsistentia Angelica: ergo hæc deberet destrui, & consequenter Angelus. Resp. neg. ant. ad prob. neg. conseq. nam inprimis dæmon priùs jam peccavit superbiâ: dein, etsi aliquando ita se habeant invidi, non ita se habent semper, & omnes: neque ita se habuit Lucifer superbissimus; utique enim hic sibi appetiit dignitatem maximam, tanquam sibi præ aliis debitam. Ad confir. dist. ma. debuisset appetere destructionem suæ naturæ. neg. ma. suæ tantùm subsistentiæ. om. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Sive subsistentia creata sit quid positivum, sive quid tantùm ne-

negativum: certè hanc destructionem Lucifer non curâsset, sicut nec eam curat humanitas Christi; cùm suppleatur ejus defectus subsistentia infinitùm nobiliori.

147. Dices. Vel credidit Lucifer revelationi illi, vel non: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. si non credidit, non appetiit unionem: si credidit, iterum non appetiit: ergo. prob. 2. pars ant. Lucifer scivit, stante decreto DEI de illa unione Christo conferenda, eam sibi impossibilem esse: ergo eam non appetiit: vel deberet dici, quòd erraverit, putando, DEUM mutari posse; hoc autem non cadit in perspicacissimum spiritum, præsertim ante peccatum. Resp. neg. mi. & dico, credidisse eum revelationi: cùm autem hæc tantum fuerit de possibilitate unionis (ùt *n. 145.* dictum) absque ullo errore speculativo intellectûs potuit eam sibi appetere. Et hæc responsio est expeditissima.

148. Suarez *de Angelis. l. 7. c. 13.* supponens, revelationem Angelis factam de unione Christo, & nemini alteri, conferenda, respondet *n. 10.* scivisse Luciferum, quòd ea unio sibi impossibilis sit, non quidem per se, sicut æqualitas cum DEO, sed per accidens ex voluntate DEI: hanc ipsam autem fuisse ejus superbiam, quòd considerando suam excellentiam, ac dignitatem, existimaverit sibi convenientissimam esse illam unionem: adeóque ordinationem Divinam apprehenderit tanquam contemptum sui, utpote homini postpositi: quæ omnia, ait Suarez, potuit Lucifer cogitare absque errore speculativo, abstrahendo scilicet ab aliis motivis (ex quibus DEUS potiùs hominem, quàm Angelum assumeret: vel, quæ ipsum ad DEO se submittendum, & cavendum peccatum, efficaciùs incitarent) & præcisè considerando suam dignitatem, & congruitatem suæ naturæ excellentioris cum illa unione, suáque utilitate. Inde, ùt ait ulteriùs Eximius, Lucifer præcipitavit judicium practicum, in quo utique erravit: vel certè præcipitavit affectum. Qua in re nullus interceſſit speculativus error, sed tantùm inconsideratio.

149. Si dicas, saltem stante Divino decreto illo, ejúsque revelatione, non potuisse diabolum sibi appetere unionem hypostaticam absolutè, sed tantùm per simplicem complacentiam, in qua tamen ejus peccatum non stetit ex *n. 139.* reponit Suarez, quamvis non potuerit dæmon, stantibus illis, voluntate omnino absoluta, appetere unionem, tamen neque eam appetiisse per simplicem tantùm complacentiam; cùm unio in se re ipsa illi possibilis fuerit, & tantùm per accidens impossibilis; hinc, ait, dæmon præscindendo ab hoc decreto, & attendendo tantùm possibilitatem unionis, ac suam excellentiam, potuit ex determinatione suæ voluntatis habere desiderium, quantum in ipso erat, efficax: & tale eum habuisse ex eo desumi potest, quòd Divinæ voluntati repugnaverit. Hæc fusiùs Suarez *loc. cit.* quæ si non placeant, & difficultatem quis habeat circa judicium illud practicum, sequi licebit Arriagam.

150. Ob. 4. Appetitus unionis hypostaticæ non est malus; quia tendit in arctissimam cum DEO conjunctionem, quæ est sanctitas substantialis: ergo Lucifer habendo talem appetitum non peccavit. Resp. dist. antec. appetitus ille non est malus per se, & intrinsecè. conc. antec. non est malus per accidens in dæmone. neg. antec. & cons. *1. ad Timoth. 3. v. 1.* dicitur: *Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*: an igitur non peccat, qui ex ambitione, & cupiditate temporalium, eum appetit? scilicet dæmon eam unionem appetiit, ex ambitione, & inordinatissima cupiditate excellentiæ, adeóque ex pessimo fine, ut exaltaretur super omnes creaturas, haberet Divinos honores, posset alios præ se contemnere: quæ est gravissima superbia. vide Suarez *l. 7. de Angel. c. 13. n. 3. & 4.*

151. Quæres, an Angeli post peccatum potuissent agere pœnitentiam. Resp. Non potuerunt agere supernaturalem, & salutarem; quia DEUS negavit ipsis gratiam supernaturalem, etiam sufficientem, sicut defacto adhuc negat damnatis. Et de hac impotentia explicari possunt SS. PP. dum asserunt, Angelos esse irrevocabiliter lapsos. Si quæras, an non etiam, ex natura sua, sint physicè inflexibiles, ita, ut objecto, quod semel amplexi sunt, irrevocabiliter adhæreant. Resp. negativè; si enim, postquam in primo instanti bene egerunt, ùt probatum *a n. 114.* in secundo tamen mutata voluntate malum amplexi sunt, non est ratio, cur non in tertio iterum potuissent, ex natura saltem sua, ad bonum reverti. Et ita sentiunt Suarez, Granadus, Platelius, Sangallenses, & alii.

152. At verò moraliter inflexibiles esse Angelos admitto: & de hac, seu de morali impotentia Angelorum ad pœnitendum, Granadus explicat S. Thomam. Ratio est: quanto major objecti notitia, & intensio amoris, præcessit, tanto difficiliùs, etiam in hominibus, mutatur affectus; hinc sapientes longè difficiliùs mutantur, quàm indocti; cùm ergo in Angelis ista fuerint longè majora, quàm in hominibus, scilicet notitia valdè clara objecti, ob perspicaciam summam intellectûs, &, quod consequitur, valdè intensus, & deliberatus affectus, non potuerunt moraliter mutare suum judicium, aut affectum. Accedit adhuc ingens superbia, quæ etiam mutationem judicii, tanquam se dedecentem, maximè respuit.

ARTICULUS III.

Quomodo Dæmones puniantur.

153. CErtum est, dæmones non tantùm pati pœnam damni, seu privationem beatitudinis æternæ: sed etiam torqueri igne vero, & materiali. Hanc sententiam Suarez *l. 8. de Angelis c. 12. n. 9.* vocat Catholicam, ob testimonia plurima Scripturarum, & Patrum, veritatem hanc apertè docentium. Sic *Apoc. 20. v. 9.* dicitur: *Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, & sulphuris. Matth. 25. v. 41. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis ejus:* ubi agitur de igne, quo cruciabuntur corpora hominum post diem judicii, qui ignis est materialis. S. Aug. *de civit. DEI l. 21. c. 10. Gehenna illa, quod etiam stagnum ignis, & sulphuris dictum est, corporeus ignis erit.* Idem *eodem cap. superiùs. Cur enim non dicamus quamvis miris, tamen veris modis, etiam spiritus incorporeos posse pœnâ corporalis ignis affligi?* S. Gregorius *l. 4. Dialogorum c. 29.* ait, *Si igitur diabolus,*

lus, ejúsque Angeli, cùm sint incorporei, corporeo sunt igne cruciandi, quid mirum, si animæ, & antequam recipiant corpora, possint corporea sentire tormenta?

154. Quæstio jam est, quomodo incorporei dæmones possint ab igne corporeo pati; sensibilem enim dolorem pati, tam parùm possunt, quàm auris videre. Quare, qui dixerunt, eos cruciari calore, idem dixerunt, ac si quis diceret, quòd cæcus possit torqueri exhibitis imaginibus monstrosis, aut surdus clamoribus. Hinc alii dixerunt, dæmones per hoc puniri, quòd alligentur igni infernali, quæ alligatio ad corpus tam vile, & instrumentum puniendis hominibus adhibitum, item ad infimum locum, superbissimis spiritibus, & suæ libertatis amantissimis, vehementissimè doleat.

155. Sed planè sensus fidelium videtur majorem pœnam apprehendere in damnatis, quàm tantùm hanc alligationem: & verba *uri, cremari &c.* videntur plus sonare, quàm tantùm carcerem, etiam perpetuum, quem tamen fermè solum juxta hanc sententiam dæmones paterentur, ùt ex dicendis patebit. Certè etiam animæ Patrum alligatæ erant limbo, nec tamen cruciabantur, sicut animæ in purgatorio: nec etiam videtur in hac sententia posse ratio dari, cur alligatio ad ignem molestior sit, quàm ad aliud corpus. Si dicas, molestissimam esse hanc alligationem diabolis ob eorum superbiam, & evagandi libidinem, respondetur, etiam animas purgantes curciari ab igne, quin superbiant, aut inordinatè vagari cupiant: &, si istæ alio modo ab igne cruciantur, idem dicendum de diabolis.

156. Dein plurimi adhuc dæmones extra infernum vagantur super terram, ùt Scripturæ, Patres, & experientia docent: imò Suarez putat, plurimos locum mutare, ut modò sint in inferno, modò in terris: ergo necdum omnes paterentur pœnam essentialem damnatorum, quòd dici nullatenus potest. Si dicas, istos suam portionem ignis secum circumferre, dicis aliquid Suarezio *l. 8. de Angel. c. 16. n. 35.* & aliis parùm crebile, præsertim, cùm plurima, aut miracula, aut præstigiæ saltem diabolicæ, constanter deberent fieri, scilicet, ut ignis ille ab hominibus, quibus dæmones proximi sunt, non videatur, eos non urat, sæpe cum dæmone corpora penetret &c. Quare alii volunt, dæmones, in terris adhuc vagos, cruciari apprehensione secuturæ olim alligationis, adeóque timore. Sed contra: aliud est malum apprehendere, aliud experiri: certè dæmones deprecati sunt Christum, ne mitterentur in infernum, sed potiùs in porcos: ergo nondum passi erant æqualem pœnam: unde à primo ad ultimum, hæc alligatio non est pœna essentialis, sed tantùm accidentalis.

157. Dico igitur cum Suarez *l. 8. de Angelis c. 14 n. 41.* Platelio, Haunoldo, aliisque pluribus, maximè recentioribns. Ignis inferni, supernaturaliter elevatus, producit in spiritibus damnatis aliquam qualitatem deturpativam ipsorum, qua vehementissimè affliguntur, & ex ea concipiunt dolorem, quantum esse potest, simillimum illi, qui oritur in voluntate animarum corpori unitarum, posita summè dolorifera sensatione adustionis. Hæc qualitas etiam potest conservari ab igne, quando dæmones in inferno degunt: quando autem versantur extra infernum, ne debeant secum ignem circumferre (quod supra negavimus fieri) potest conservari, vel ab igne agente in distans (cùm ibi supernaturaliter agat) vel à DEO. Prob. concl. Cùm spiritus propriè uri non possint, debet saltem dici, quòd urantur in eo sensu, qui proximus sit, literali; hoc enim videntur exigere PP. atque Scripturæ *n. 153.* allatæ: ergo ignis non tantùm debet esse objectum, sed aliquid facere; nam urere plus significat, quàm tantùm actionem intentionalem. Confir. Hæc sententia rem hanc præ aliis opinionibus convenienter explicat, nec est aliquid magni momenti, quod ei objici possit: ergo præhabenda est aliis.

158. Id tamen adhuc quæri potest, an ignis eam qualitatem producat physicè, an tantùm moraliter: sicut Sacramenta, saltem juxta communiorem nostrorum, causant tantùm moraliter gratiam. Haunoldus transmittit, sufficere posse causalitatem moralem: negat Platelius; nam inprimis non est eadem ratio ignis, ac Sacramentorum; cùm ista deberent sæpe physicè agere, quando non amplius physicè existunt: e. g. quando baptismus fictè susceptus, postea quacunque tandem de causa, reviviscit: item nunquam posset totum Sacramentum physicè agere; cùm partes ejus successivè ponantur: nihil horum obest causalitati physicæ ignis: neque etiam, supposita possibilitate potentiæ obedientialis, negari potest, quòd ens materiale possit physicè producere accidens spirituale. Econtrà est difficile explicare influxum ignis moralem; cùm non videatur, sub qua ratione causalitatis moralis assumi possit à DEO, vel hunc determinare; neque enim, ùt actiones Sacramentales, ita etiam flammæ inferni, sunt moraliter actiones Christi: neque alius similis titulus DEUM movendi (in qua tamen motione stare deberet causalitas moralis) videtur excogitabilis.

159. Ob. 1. Non potest explicari, quid sit ista qualitas; cùm nec sit actus vitalis, nec habitus: ergo. Confirm. 1. DEUS ùt causa primaria, ignis tantùm ùt instrumentalis, produceret eam qualitatem: imò DEUS solus eam sæpius conservaret: atqui DEUS non potest, ùt causa primaria, producere eam qualitatem deturpativam, nec eam conservare: ergo. Confirm. 2. Hæc qualitas non esset naturalis, nec supernaturalis: ergo nulla. Resp. neg. antec. Qualitas ista non est actus vitalis; quia supponitur ad dolorem vitalem: neque etiam est propriè habitus; quia non est principium operandi; aliàs esset habitus vitiosus, cujus causa per se DEUS esse non posset: unde est qualitas stabiliter inhærens dæmoni, eúmque per se ipsam reddens fœdum, atque deformem: sicut gratia sanctificans etiam est qualitas stabilis, reddens per se ipsam hominem pulchrum: & saltem juxta multos (quibus videtur favere Catechismus Tridentini *de baptismo n. 38.* vel, cùm in quibusdam editionibus numeri non habeantur, *§. de fructibus baptismi*) non influit physicè in actus: consequenter etiam non est strictè habitus, quamvis dicatur habitualis. Unde, sicut capi potest gratia sanctificans, tanquam qualitas spiritualiter pulchra, sic capi potest altera, tanquam spiritualiter deformis. Alia etiam paritas

desumi potest à caracteribus Sacramentalibus, baptismi, confirmationis, ordinis &c.

160. Ad 1. confirmation. neg. mi. Deturpatio dæmonis, vel animæ, est malum physicum, ùt tormentum ignis: & mirabile esset, si DEUS non posset spiritum in pœnam criminis deturpare; cùm Judex humanus possit reo, & turpem mutilationem, & etiam infamiam publicam, honestissimo judicio, inferre: nec minùs potest DEUS etiam eam qualitatem conservare. Ad 2. confirm. Suarez. neg. conseq. & ait, eam qualitatem fore præternaturalem, aut violentam. Si contendas, debere eam esse saltem philosophicè supernaturalem, admitto; nil enim inde absurdi. Theologicè quidem supernaturale nil potest incipere in termino damnationis; quia non potest ibi ordinari ad æternam felicitatem: at non video, cur non possit aliquid philosophicè tantùm supernaturale ibi incipere; cùm etiam possit aliquid theologicè supernaturale ibi perseverare, ùt patet in caractere baptismali.

161. Ob. 2. Qualitas hæc non opponitur ulli perfectioni Angelicæ: ergo nullâ Angelum privat: ergo eum non deformat: Confirm. Angelus non est capax accidentis spiritualis non vitalis: ergo. Resp. neg. ultimam consequentiam. Deformitas non tantùm stat in privatione, sed etiam in ente positivo e. g. in struma, vel sexto digito: & talis positiva imperfectio est etiam illa qualitas. Potest fortè etiam dici, qualitatem illam opponi gratiæ sanctificanti, saltem moraliter, adeóque facere Angelum incapacem gratiæ: consequenter etiam privare magno bono, cujus saltem in hac providentia capax fuisset. Ad confirm. neg. antec. utique enim Angelus est capax specierum, caracteris, gratiæ sanctificantis, luminis gloriæ &c.

162. Ob. 3. Hæc qualitas daretur etiam in animabus damnatorum, saltem antequam reuniuntur corporibus: ergo, cùm esset pœna essentialis, maneret etiam post diem judicii: ergo tunc animæ istæ haberent duplicem pœnam; quia accederet ipsa combustio materialis corporum. Respondet Suarez *l. 8. de Angel. c. 14. n. 21.* concedendo totum, atque, combustionem materialem esse tantùm pœnam accidentalem, & sic pœnam sensûs crescere extensivè, sicut Beatis crescit post diem judicii gaudium accidentale ex reassumptis corporibus. Addit dein *cit. cap. num. 40.* animam in statu separationis jam vehementissimum dolorem pati ex apprehensione, & timore futuræ combustionis, cujus sævitiem experimentaliter aliquomodo novit ab experientia sensuum habita, dum viveret: hic dolor, ait, mutabitur post diem judicii in actualem sensationem: & sic non tam datur multiplicatio dolorum, quàm commutatio unius in alterum. Sed ùt verum fatear, iste dolor actualis sensationis *ex n. 156.* videtur esse longè vehementior.

163. Arriaga, cui durior videtur hæc responsio, negat antec. & dicit, quòd DEUS supernaturaliter possit, cum, & in anima separata, producere eandem sensationem materialem, quam potest in anima adhuc unita: unde ait, quòd in statu separationis crucietur ab igne, sicut in statu conjunctionis: ita hic auctor *disp. 26. sect. 5. num. 27.* sed & hoc videtur difficile; cùm sensatio, utpote actio vitalis, saltem juxta communiorem nostrorum, sit identificata cum actione productiva sui, consequenter exigat omnem suam causam, adeóque etiam materiam. Si opinio Eximii videtur nimis severa, neg. 1. conseq. & resp. (ùt Arriaga *cit. loc. num. 33.* ait, posse facilè reponi) quòd DEUS destructurus sit illam qualitatem in animabus iterum reunitis, daturúsque locum, ut resultet iterum naturalis sensatio caloris: & sic pœna essentialis, quæ vocatur sensûs, stabit in dolore, vel resultante ex qualitate, vel ex sensatione naturali caloris, & ignis.

164. Ob. 4. Non est potior ratio dicendi, quòd ista qualitas calefaciat, quàm frigefaciat; quia propriè non aduritur spiritus: neque est ratio, cur ad eam producendam potiùs assumptus sit ignis, quàm aqua; cùm ista tam benè supernaturaliter posset illam producere, quàm ignis: ergo. Resp. neg. antec. cùm enim qualitas illa proveniat ab igne, & causet dolorem, quàm potest, simillimum combustioni sensibili, major est ratio dicendi, quòd calefaciat, quàm frigefaciat. Adde, quòd, quando concipere volumus dolorem vehementissimum, concipiamus causatum ab igne; quia hic est causa doloris acerrimi, nempe adustionis: non autem concipiamus frigefactionem; hanc enim apprehendimus, ùt longè minorem dolorem, quàm adustionem: unde, cùm dolor inferni adhuc sit major, quàm combustio, ab igne nostro producta, longè major erit frigefactione: itaque, cùm maior sit proportio combustionis, quàm frigefactionis, cum illo dolore, meritò combustio dicitur. Hæ rationes etiam fuerunt, cur potiùs assumptus sit ignis, quàm aqua, ad eam qualitatem producendam; quibus adde, quòd ignis simul magis serviat ad torquenda damnatorum corpora, & hinc meritò idem assumptus sit tanquam instrumentum justitiæ ad torquendos spiritus.

165. Ob. 5. Posset dici cum Tannero *disp. 5. de Angelis q. 6. dub. 6. n. 16.* ignem in diabolis non causare talem qualitatem, sed causare immediatè ipsum dolorem voluntatis: ergo non est necessaria illa qualitas. Resp. neg. antec. Dolor intentionalis, qui est in voluntate, non potest concipi, nisi de aliquo objecto vehementer afflictivo: ergo juxta hanc sententiam dolor deberet esse de ipso igne: hic autem non posset esse objectum doloris sub alia ratione, nisi ùt præsens, & quasi catena dæmones alligans: certè nostet ignis, qui ardet in fornace, etsi sit objectum alicujus cognitionis diabolicæ, atque etiam alicujus volitionis. e. g. qua dæmon vult domum comburi, non propterea causat dolorem in dæmone, qui dolor sit pœna sensûs illius.

166. Quare hæc sententia non differt ab ea, quæ pœnam dæmonum statuit in alligatione ad ignem, de qua *n. 155.* nisi quòd etiam admittat physicum influxum ignis in ipsam volitionem dolorosam: per quod quidem ostenditur, quòd ignis etiam physicè cruciet, non tamen quòd vehementiùs, quàm alligatio; cùm tamen hoc sit contra sensum fidelium, ùt ibidem dictum. Hucusque dicta de Angelorum pœna, sunt probabilia: illud solum est certum, quod *n. 153.* ex S. Aug. attulimus, cruciari dæmones (& animas damnatas) ab igne *miris, sed veris modis.* DEUS à nobis omnibus supplicia isthæc clementer avertat: & potiùs faciat, nos semper Sanctorum Angelorum protectione defendi, & æterna societate gaudere.

TRACTATUS THEOLOGICUS

In Primam Secundæ

D. THOMÆ AQUINATIS

De Ultimo Fine hominis, seu Beatitudine.

Finitis quæstionibus de Angelis, S. Doctor in prima adhuc parte quædam examinat de fato, de cælestibus corporibus, de animabus separatis, de generatione hominis. At quia horum aliqua pertractantur à Philosophis, alia à Sacræ Scripturæ interpretibus, alia aliis occasionibus examinantur, ista omittimus, & ad secundam Angelicæ Summæ partem pergimus: quæ, cùm iterum in duas partes divisa sit, prior *Prima Secundæ*, posterior *Secunda Secundæ* appellatur: modò autem de iis agemus, quæ in Prima Secundæ exponuntur.

DISPUTATIO UNICA.

De Beatitudine.

2. AGit in Prima Secundæ Angelicus de beatitudine hominis, tanquam fine: inde de actibus humanis, tanquam mediis, ad hunc finem consequendum ordinatis: ex quo, ùt observat Suarez *in Proœmio tr. 1. in 1. 2.* elucet pulcherrima methodus doctrinæ Angelici; cùm enim scientia practica speculativam supponat, itémque cognitio DEI, prout ad creaturas refertur, etiam supponat notitiam ejusdem, prout in se est, meritò quæstiones speculativæ, de DEO, ejúsque essentia, prima parte præmissæ sunt, ut postea practicè possit exponi, quomodo creatura ad DEUM suum (ad cujus possessionem est condita) pertingere queat: quæque ab illo per creationem exivit, per actus morales, seu humanos ad eundem possit redire. Hoc autem brevi tractatu nos de beatitudine in primis objectiva, tum formali agemus: sequenti verò multo longiore tractatu de actibus humanis disputabimus.

QUÆSTIO I.

De Beatitudine Objectiva.

ARTICULUS I.

An DEUS sit finis ultimus creaturæ rationalis, & in omni actu morali intendatur.

3. FInis ex Aristotele *2. phys. tex. 29. Est id, cujus gratiâ: subintellige: aliquid fit, vel appetitur, vel amatur;* neque enim necesse est, semper aliquid fieri propter finem; si enim DEUS nihil creâsset, adeòque nihil factum esset propter DEUM, tamen ipse fuisset finis ultimus sui ipsius. Ubi tamen notandum, DEUM non esse causam finalem sui ipsius; causa enim, strictè dicta apud Latinos, debet præstare aliquem influxum, qualis respectu DEI dari non potest: est tamen sibi ipsi DEUS ratio formalis simpliciter ultima agendi. Respectu aliorum autem finis, saltem sæpissimè, est, cujus gratiâ aliquid fit, seu adhibentur media ad illum obtinendum; qui enim ista, quantum necesse est, non adhibent, non censentur, finem efficaciter velle.

4. Dividitur autem finis in *finem cui*, *finem qui*, & *finem quo*. Primus, seu *finis cui* est illud subjectum, cui appetitur bonum: *finis qui*, seu ùt etiam vocatur, *finis cujus gratiâ*, aut *objectivus*, est bonum, quod appetitur: *finis quo* seu, ùt

ùt etiam vocatur *finis formalis*, est actus, quo obtinetur, vel possidetur finis qui, e. g. dum Petrus intendit DEUM, tanquam suam beatitudinem, per visionem beatificam possidendum: finis cui est Petrus: finis qui est DEUS: finis quo est visio beatifica. Hi tamen fines non debent inter se realiter esse distincti. Sic, dum DEUS se ipsum amat per amorem necessarium, ipsemet est finis cui, qui, & quo. Rursus, quando finis qui est objectum non efficiendum, sed tantùm intentionaliter possidendum, intelligendum, vel amandum, tunc finis qui, & quo, quamvis realiter sint distincti, tamen moraliter censentur esse unus finis, & per modum unius intendi. Sic simul appetimus DEUM, ejúsque visionem, vel etiam amorem, tanquam nostram beatitudinem; quia, ùt observat Suarez *in 1. 2. tr. 1. disp. 4. sec. 1. n. 5.* unus finis sine altero beatificare non potest.

5. Dividitur rursus *finis qui* in *ultimum*, & *non ultimum*. Prior, seu *ultimus*, est, propter quem appetuntur alia, ipse autem appetitur propter se, & non propter ullum aliud. Posterior, seu *non ultimus*, est, propter quem appetuntur alia, & ipse etiam appetitur propter aliud. Sic e. g. se habent scientiæ, propter quas appetuntur libri, & magistri: ipsæ autem appetuntur propter honores, vel divitias. Equidem hîc lis est inter Auctores, an finis non ultimus sit verè finis; Aristoteles enim *1. ethic. c. 7.* ait, illud esse finem absolutè perfectum, *quod semper per se, nunquam ob aliud, expetendum est*: & S. Thomas *1. p. q. 5. a. 6. in corp.* vocat medium id, ad quod non ultimò terminatur totus motus, sed tantùm pars ejus. Quæstio hæc multum habet de nomine, nec operæ pretium videtur, eam multis discutere: tantùm dico, eos, qui negant, finem non ultimum esse verè finem, debere negare, bonum utile esse finem: item, cùm Scripturæ sæpe dicant, DEUM intendisse, vel fecisse aliquid propter aliud à se distinctum, debere eos respondere, ibi non assignari finem DEI (cùm ipse solus possit esse finis suus ultimus) sed tantùm rationem formalem.

6. Dividitur iterum *finis ultimus*, in *ultimum positivè*, & *ultimum negativè*. Prior, seu *positivè ultimus* (qui etiam dicitur *simpliciter ultimus*, & *universalis*) est ille, qui non est ordinabilis ulteriùs, saltem ex sua natura, & prudenter: quidquid sit de perversa intentione creaturæ: & hic est solus DEUS, qui est bonum excellentissimum, & præ omnibus æstimabile, ad quem alia omnia ordinari debent. Posterior, sive *negativè ultimus*, est, qui hîc, & nunc, ita intenditur, ut ulteriùs non ordinetur, licèt ex natura sua prudenter ulteriùs ordinari posset: & talis finis sæpe sunt creaturæ, dum eas homines, tanquam finem operationum suarum, intendunt, nec ulteriùs ad DEUM, ejúsque gloriam ordinant, licèt deberent, & possent.

7. Dico 1. DEUS est finis per se positivè ultimus sui ipsius, & creaturæ rationalis. ita Catholici omnes. Prob. 1. pars. DEUS nunquam in alio, quàm in se, ultimò sistit; omnia enim, etiam se ipsum, amat propter se, & omnia ultimatò ordinat ad se: ergo. Prob. 2. pars. DEUS est prima causa, & origo omnium rerum: ergo etiam ultimus finis, ex illo *Apocal. 1. v. 8. Ego sum alpha, & omega, principium & finis.* 2. Creatura rationalis non potest in ullo alio bono ita sistere, ut non possit rationabiliter illud ulteriùs ad DEUM referre, & sæpissimè etiam debeat: minùs potest DEUM rationabiliter referre ad aliud, tanquam finem ultimum; hoc enim esset, aliud DEO præferre, quod semper est illicitum: ergo nihil aliud potest esse finis illius positivè ultimus.

8. Dico 2. Creatura rationalis in actibus suis moralibus non semper formaliter, aut virtualiter intendit finem positivè ultimum. ita communiùs Theologi contra aliquos Thomistas, quos sequitur Gonetus *tom. 3. tr. 1. disp. 1. a. 7.* Prob. Creatura sæpe mortaliter peccat: ergo non intendit finem ultimum, sed hunc fugit, & ab eo recedit: imò, quamvis tantùm venialiter peccet creatura, tamen per illum actum non accedit ad DEUM, qui est finis positivè ultimus. Confir. 1. Sæpe hîc, & nunc, amando ferimur in aliquod bonum particulare delectabile, quin cogitemus de fine positivè ultimo: ergo sæpe quiescimus in fine negativè ultimo. antec. patet experientiâ; quoties enim amamus aliquam recreationem, quin eam referamus ad DEUM? conseq. est clara; nihil enim volitum, quin præcognitum. Confir. 2. Non potest ullo modo probari, quòd intentio finis ultimi (quam omitto priùs habitam) semper adhuc in effectu aliquo, seu virtualiter, perseveret, aut influat in quemcunque actum moralem: ergo id gratis dicitur. Hoc tamen admitto, quòd creatura rationalis dici possit, habitualiter aliquo modo intendere finem ultimum positivè talem, intelligendo per hunc beatitudinem in communi; quia hujus appetitus videtur in omnibus necessariò dari, & ad amorem rerum particularium quasi præsupponi: neque unquam retractari, adeóque habitualiter semper perseverare.

9. Respondent hîc aliqui adversarii, nos quidem probare, quòd homo non semper intendat finem verè positivè ultimum, scilicet DEUM, non autem probare, quòd non intendat finem ultimum ùt sic, seu felicitatem suam finalem, quamvis erret in ea agnoscenda. Sed contra est. Quicunque extra DEUM aliquid appetit, non appetit verum finem ultimum, aut veram beatitudinem. 2. Creatura sæpe neque felicitatem ultimam ùt sic appetit; quia de hac non cogitat, ùt constat experientiâ: imò Christianus, qui scit, felicitatem ultimam esse DEUM, & tamen peccat, non potest intendere felicitatem ultimam; aliàs statueret verè finem ultimum in creatura, judicando, eam esse ultimum finem, quod foret hæreticum.

10. Si dicas, actum voluntatis non necessariò prærequirere judicium, non sufficienter effugis difficultatem; nam saltem prærequiritur apprehensio: atqui apprehendere rem distinctam à DEO, tanquam ultimum finem (si voluntaria talis apprehensio sit, qualis esset in Christiano sciente, solum DEUM posse esse ultimum finem) iterum esset grave peccatum contra fidem: at utique non semper Christianus, dum peccat, etiam contra fidem delinquit. Quare non est admittendum, quod Gonetus *tom. 3. tr. 1. disp. 1. a. 7. n. 170.* docet, creaturam in omni actu morali semper intendere finem ultimum, non tan-

tùm universaliter, seu ùt sic acceptum, quem ipse vocat formalem: sed etiam particulariter acceptum, quem vocat materialem; quia hac ratione peccans semper positivè apprehenderet aliquid distinctum à DEO, tanquam ultimum finem.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

11. OB. 1. contr. 1. concluſ. Creatura est finita, & finitè tantùm perfectibilis: ergo non potest habere pro fine DEUM infinitum. Resp. 1. retorq. arg. ergo neque potest habere causam productivam infinitam, adeóque mundus non est creatus à DEO. In forma neg. conseq. Non est contra rationem finiti, referri ad infinitum: imò, cùm istud sit bonum supremum, meritò referuntur ad ipsum alia omnia. Quòd autem infinitum conferat finito beatitudinem, est maximè conveniens; quia bonum infinitum decet, esse communicativum sui: cùm insuper creatura rationalis subjaceat infinitis miseriis, hæ optimè tolli possunt à bono infinito. Ex hoc tamen non sequitur, quòd etiam creaturarum irrationalium (eoquòd hæ quoque subjaceant infinitis miseriis) DEUS debeat esse finis, ita, ut ejus possessione beatæ sint; cùm enim DEUM possidere nequeant, non possunt à suis miseris ea possessione liberari: sed debent alia ratione liberari, nempe à DEO ùt producente varia eorum naturæ conformia. Unde DEUS irrationalium finis quidem est, quatenus etiam ista ordinantur ultimò ad ipsum, sed non illa ratione, qua est finis creaturæ rationalis, cui sua possessione beatitudinem confert.

12. Ob. 2. Si DEUS est finis creaturæ rationalis, eam beatificans, ista rationabiliter amaret DEUM, ùt sibi bonum: sed hoc est falsum: ergo. prob. mi. amare aliquid, ùt bonum sibi, est, habere se pro fine cui illius boni, & præferre se illi: sed hoc non fit rationabiliter respectu DEI: ergo. Resp. Huic objectioni respondit satis Alexander VIII. damnando hanc propositionem 13. inter 31. ab eo proscriptas: *Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu DEO famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licèt beatitudinis operatur.* In forma conc. ma. neg. min. ad prob. dist. 1. p. ma. amare aliquid, ùt sibi bonum, est, habere se pro fine cui utilitatis, & indigentiæ. conc. pro fine cui excellentiæ neg. primam partem: ma. & simpliciter neg. secundam: atque distincta sic minore, neg. conseq.

13. Non est absurdum, se habere, vel agnoscere, pro fine utilitatis, & indigentiæ, seu pro eo, quod à DEO, ente perfectissimo, potest recipere plura bona, quibus maximè indiget: neque hoc est, DEO se præferre; cùm hoc ipsum sit, DEUM, utpote largitorem omnis boni, & nullius indigum, plùs æstimare: hoc solum autem facit actus spei, seu amor concupiscentiæ erga DEUM, contra quem hoc argumentum pugnat. Quòd autem hic actus non amet DEUM, præscindendo ab utilitate, ab eo in nos redundante, sive non amet illum, ùt bonum sibi ipsi, sed ùt bonum nobis, nihil est inhonesti; quia non tenemur semper ad actum charitatis: sed tantùm est negativa imperfectio, quæ reperitur in actibus omnium virtutum, excepta charitate, quæ virtus propterea alias omnes excedit.

14. Dices. S. Thomas 1. 2. *q.* 26. *a.* 4. *in corp.* ait: *Quod autem amatur amore concupiscentiæ, non simpliciter, & secundùm se amatur, sed amatur alteri*: atqui est inhonestum, DEUM non amare simpliciter: ergo non potest honestè amari amore concupiscentiæ, seu, ùt nobis bonus. Confirm. S. Doctor *ibidem* ait: *Quod autem ejs bonum alterius, est bonum secundùm quid*: ergo juxta nos DEUS esset bonum tantùm secundùm quid, quod est absurdum. Resp. neg, min. in sensu S. Thomæ; nam, non amare simpliciter, aliud eo loco non est, quàm non amare amore amicitiæ: quod patet ex verbis statim adjectis: *sed amatur alteri*: non est autem absurdum, quòd DEUS non per omnem actum ametur amore amicitiæ.

15. Neque etiam est absurdum, quòd homo amans DEUM, ùt sibi bonum, amet se ipsum amore benevolentiæ; quia per hoc non præfert positivè se DEO, sed tantùm se respicit ùt finem indigentiæ. Ulteriùs, etiamsi hic actus non præferat positivè DEUM homini (non quidem in ratione æstimationis; quia utique actus etiam spei, DEUM nullius indigum, & potentem omnes beare, plùs æstimat, quàm se: sed in ratione amoris, & in hoc sensu, quòd non positivè magis appetat bonum DEI, quam hominis) nihil est absonum; cùm non debeamus DEUM in hoc sensu per omnem actum nobis præferre: modò nos negativè habeamus, & neque nostrum bonum positivè præferamus bono Divino, ita, ut vellemus bonum nostrum, etiamsi DEUS deberet carere bono suo, seu honore. Ad confir. dist. conseq. DEUS esset tantùm bonum secundùm quid, hoc est, mixtum maliriâ, & quidem prævalente, ut sit simpliciter malum. neg. conseq. esset bonum secundùm quid, hoc est, hîc, & nunc, non amatum propter se, sed propter alium, qui alius amatur propter se: sive, esset bonum amatum propter relationem ad aliud, cui bonum est. conc. conseq. Aliud ibi S. Doctor, nec intelligit, nec potest intelligere; nam 2. 2. *q.* 17. *a.* 1. *in corp.* admittit, & alibi supponit, actum spei, qui habet totam hanc tendentiam, esse actum virtutis, & bonum.

16. Ob. 3. contra 2. concluſ. S. Aug. *l.* 10. *confess. c.* 21. asserit, quòd, siquis ex duobus quærat, utrum velint militare, possit contingere, ut unus velit, alter nolit: at, si quis quærat, an beati esse velint, uterque statim respondurus sit, se velle: ergo semper intenditur ultima beatitudo. Resp. neg. conseq. ex hoc enim tantùm probatur, quòd per aliquas actiones beatitudinem intendamus, non autem, quòd per omnes, maximè, si de ea non cogitemus. Sic, si quæras ex Christiano, an velit salvus esse, certè respondebit affirmativè: si videas, eundem peccare graviter, & quæras, an velit salvus esse, etiam respondebit, se velle: at non potest dicere, se velle salvum fieri per peccatum, nisi velit errare in fide. Alius textus ex S. August. *l.* 2. *confess. c.* 6. (qui malè est citatus apud Gonetum.

tom.

tom.3.tr.1.disp.1.a.7.n.171.) plus non probat, quàm, creaturam, etiam malè agentem, velle agendo liberè, & abutendo libertate, aliquo modo imitari DEUM, nemini subjectum, & liberrimè de omnibus disponentem: idque explicat exemplo furti: sed hoc nihil contra nos. Quando etiam *ibidem* S. Aug. dicit, peccantes non omni modo recedere à DEO, tantùm vult, eos amare aliquam ejus participationem, vel ad summum, eos tendere aliquo modo in DEUM interpretativè, ùt numero sequenti explicabimus.

17. Ob. 4. S. Thomas *1. 2. q. 1. a. 6. in corp.* docet, quòd omne bonum appetatur, vel tanquam perfectum, adeóque ùt ultimus finis: vel tanquam imperfectum, adeóque ùt tendens, seu ordinatum, ad bonum perfectum, seu ultimum finem: consequenter homo omnia appetat propter ultimum finem: ergo. Resp. S. Doctor hoc loco, & etiam *in 4. dist. 49. q. 1. a. 3. quæstiunc. 4.* ubi se magis explicat, plus non vult, quàm, quòd, aliquo modo interpretativè, tendat homo, vel alia creatura rationalis in ultimum finem. Interpretativè autem tendere in aliquid, est ex Suarez *in 1. 2. disp. 2. sec. 4. n. 5.* tendere in objectum aliquod, quod ex se est ad illud prius ordinatum: cùm ergo omnia creata sint aliquo modo ordinata ad beatitudinem hominis (si non supernaturalem, saltem naturalem) quidquid creatum homo appetit, interpretativè appetit beatitudinem.

18. Verum quidem est, hunc ipsum appetitum interpretativum hic latè sumi; nam strictè interpretativè appetere, videtur indicare præsuppositam aliquam cognitionem illius ordinationis, vi cujus tendentia interpretativa possit homini imputari, quæ tamen cognitio in nostro casu non datur: sed S. Doctor ita explicandus est cum Suarez *loc. cit. disp. 3. sec. 6.* quia ipse Angelicus videtur se ita explicare *loc. cit. in 4. sent.* ubi dicit, eatenus aliquem intendere ultimum finem, quatenus in omni re creata intendit similitudinariam ejus participationem: insuper rationes nostræ probant, S. Thomam aliter accipi non posse. Certè, licèt ametur pars, non semper amatur formaliter, aut virtualiter totum: quin neque peccata ordinantur, strictè loquendo, ad veram beatitudinem, sed tantùm in hoc sensu valde improprio, quòd illa voluptas peccaminosa sit etiam obscura similitudo felicitatis, vel beatitudinis in genere: unde per peccata homo, nec interpretativè, propriè saltem loquendo, amat veram felicitatem. Accedit, quòd amans bonum particulare sæpe non cogitet de beatitudine. Hoc tamen concedo, quòd, qui amat bonum particulare, tanquam partialem felicitatem, aut beatitudinem, censeri saltem ordinariè possit, magis amaturum ipsam beatitudinem universalem, si de ea cogitaret: nisi tamen aliquando existimaret, se per eam retrahendum à bono hoc particulari, sicut e. g. sæpe Christianus agnoscit, se per amorem veræ, & æternæ beatitudinis, retrahi à voluptate peccaminosa: quo tamen casu talis non apprehenderet beatitudinem, prout deberet, seu ùt purum bonum; cùm eam, utpote impeditivam voluptatis illicitæ, apprehenderet (quamvis imprudenter) ùt aliquo modo sibi malam.

19. Dices. S. Doctor *1. 2. q. 1. a. 6. in corp* docet, quòd ultimus finis se habeat in movendo appetitum, sicut in aliis motionibus, vel causalitatibus, se habet primum movens: sed in aliis e.g. physicis causalitatibus, non potest causa secunda movere, vel agere sine causa prima: ergo neque finis secundus, seu negativè ultimus, potest movere sine primo, sive positivè ultimo. Resp. dist. ma. Et S. Doctor per particulam *sicut* vult indicare omnimodam paritatem. neg. ma. aliqualem tantùm similitudinem. conc. ma. & conc. mi. neg. conseq. Si esset paritas omnimoda, non sufficeret, finem positivè ultimum virtualiter influere (quod tamen adversarii ad summum petunt) sed deberet influere formaliter, sicut scilicet causa prima in genere physico influit. Unde paritas aliqualis stat in hoc, quòd, sicut se habet causa prima in genere physico formaliter, ita finis ultimus in genere intentionali se habeat interpretativè. Obiter addo, ex Aristotelis *1. ethicor. 7.* (ubi dicitur, omnes eundem finem expetere, scilicet felicitatem, vel aliquam ejus partem) nihil contra nos probari; cùm non per omnes actus debeant omnes tendere in omnem finem suum: saltem non formaliter, quidquid sit, an interpretativè: unde, modò per aliquos actus quilibet aliquando tendat in felicitatem, eam expetendo, jam verificatur textus Philosophi.

20. Ob. 5. Amor finis positivè ultimi est innatus, & necessarius: ergo præcedit quemcunque amorem boni particularis: ergo voluntas omnem amorem erga bonum particulare concipit in virtute amoris erga finem positivè ultimum. Confir. Finis negativè ultimus se habet ad finem positivè ultimum, sicut se habet electio mediorum ad finem negativè ultimum: sed finis negativè ultimus necessariò movet, saltem virtualiter, ad electionem mediorum: ergo etiam finis positivè ultimus movet ad finem negativè ultimum. Resp. 1. ex Suarez. neg. conf. nam hic *in 1. 2. disp. 3. sec. 5. n. 3.* docet, valde probabiliter ante usum rationis cogitari de pluribus particularibus bonis, antequam cogitetur de fine ultimo. Resp. 2. dist. conseq. amor finis positivè ultimi præcedit, hoc est, priùs aliquando concipitur. om. conseq. præcedit semper immediatè, vel tam propinquè, ut virtualiter adhuc influere possit. neg. primam, & secundam conseq. Ad confirm. neg. ma. quæ non probatur.

21. Ob. 6. Voluntas est indifferens ad amandum quemcunque finem negativè ultimum, seu bonum particulare: ergo debet determinari ab amore finis positivè ultimi, qui amor est necessarius. Resp. In hac vita voluntas etiam est indifferens ad amandum finem positivè ultimum; unde consequentia est nulla. Si dicas, voluntatem non esse indifferentem, ad amandum finem ultimum; quia debet omnia amare sub ratione boni. Resp. modò in objecto particulari inveniat rationem boni particularis, non est opus amore antecedente, quo feratur in bonum ùt sic: imò hic amor est contra experientiam. Sed his omissis, in forma dist. antec. voluntas est indifferens indifferentiâ purè passivâ, seu insufficientiæ. neg. antec. activâ, seu libertatis. conc. antec. & neg. conseq. Voluntas, si habeat actum primum proximum (quem non semper constituit amor finis ultimi) potest seipsam determinare, eligendo amorem unius præ alio.

22. Ob.

22. Ob. 7. Qui peccat, statuit sibi peccatum, seu ejus objectum, tanquam finem ultimum: ergo amat aliquem finem ultimum. Confirm. S. Paulus *ad Philippens. 3. v. 19.* ait: *Quorum DEUS venter est:* ergo ebriosi, & gulosi, statuunt sibi finem ultimum delectationem gulæ. Resp. neg. antec. si in sensu stricto accipiatur; non enim semper tam graviter errando peccant Christiani, qui sæpe, dum peccant, habent intentionem agendi pœnitentiam, & se iterum avertendi ab illo objecto: proinde agnoscunt, objectum esse defectuosum, & per hoc averti se à fine ultimo: item, sæpe objectum peccati, hîc & nunc, ulteriùs ordinant ad finem alium, e. g. fur sublatas pecunias ad sustentationem suam &c. Quando igitur SS. PP. & Doctores videntur dicere, quòd peccantes omnes statuant finem ultimum in creatura, intelligendi sunt in sensu figurato; volunt enim dicere, peccatores se ita habere, acsi finem ultimum in creatura statuerent, quatenus, hîc & nunc, plùs amant creaturam, quàm DEUM. Ex quo habetur quoque responsio ad confirmationem; non enim Apostolus vult dicere, eos verè adorare suum ventrem, sed plùs amare, quàm DEUM.

23. Ob. 8. Per peccatum avertitur homo ab ultimo fine, & convertitur ad creaturam: ergo hanc habet pro ultimo fine. Confir. *Prov. 14. v. 22.* dicitur: *Errant, qui operantur malum:* unde est commune axioma: *Omnis peccans errans:* sed hic error non stat in alio, quam, quòd creatura statuatur pro ultimo fine: ergo. Resp. neg. conf. Ex antecedenti tantùm sequitur, quòd hîc & nunc, homo magis amet finem negativè ultimum, quàm positivè ultimum. Neque etiam peccator semper DEUM formaliter contemnit, sed tantùm interpretativè. Ad confir. neg. min. Errat plùs, quàm satis, amando bonum infimum præ summo; quamvis utrumque ritè cognoscat, juxta illud Poëtæ: *Video meliora, proboque, deteriora sequor.* Et quamvis peccator non erret scientiâ simplicis notitiæ, errat scientiâ approbationis, quæ præter notitiam rei dicit actum voluntatis *ex n. 283. tract. de DEO:* quo actu, dum peccator malum approbat, vel maximè errat.

ARTICULUS III.

An Deus sit beatitudo objectiva creaturæ rationalis in quovis statu.

24. NAtura humana considerari potest in multiplici statu. Primus est *status puræ naturæ*, qui involvit perfectiones naturales, homini debitas, sine elevatione supernaturali, & etiam sine peccato. Secundus est *status naturæ integræ*, qui supra perfectiones priores addit integritatem, seu dominium perfectum partis superioris in inferiorem, vi cujus appetitus ita obediat rationi, ut contra hanc non moveatur, vel eam non præveniat: adeóque natura habeat suas vires expeditas, absque impedimento reluctantis concupiscentiæ. Hæc integritas, saltem perfecta, non est debita naturæ humanæ puræ, quamvis juxta aliquos huic debitum sit majus dominium partis superioris, quàm in statu naturæ lapsæ, de quo *in tract. de gratia.*

25. Tertius est *status elevationis*, qui affert elevationem, & ordinationem hominis ad finem supernaturalem, & consequenter media ad eum consequendum. Quartus est *status innocentiæ*, qui elevationi, & integritati, superaddit gratiam sanctificantem, & virtutes infusas, ad eam consequentes, item immunitatem à culpa, errore, deceptione, morte &c. Quintus est *status justitiæ originalis*, qui supra præcedentium statuum perfectiones addit privilegium, transfundendi has perfectiones in posteros per generationem, ex ordinatione Divina.

26. Sextus est *status naturæ lapsæ*, seu *corruptæ*, qui supponit peccatum grave originale, vel actuale, ob quod natura privata sit, saltem privilegiis innocentiæ, & integritatis, & subjecta variis malis &c. Septimus est *status naturæ reparatæ*, quando scilicet ex meritis Christi reddita est naturæ gratia, & per hanc libertas à peccato, ac ortis ex illo malis, non tamen omnibus: insuper redditum ei jus ad gloriam. Additur ab aliis status octavus, qui tamen non est status viæ, sed termini, estque *status beatitudinis, aut damnationis.* Ex his autem statibus tertius, quartus, sextus, & octavus, etiam suo modo dati sunt in Angelis: septem autem, seu omnes, excepto primo, successivè sunt dati in primo parente, ùt docent Theologi.

27. Primus autem, seu status puræ naturæ, nunquam extitit, sive in Angelis, sive in homine: possibilis tamen fuit, ùt negari non potest, post Bullas Pij V. & Greg. XIII. damnantium has propositiones Baianas, scilicet *21. Humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium Divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est, & non supernaturalis.* item *24. A vanis, & otiosis hominibus, secundùm insipientiam Philosophorum, excogitata est sententia, quæ ad Pelagianismum rejicienda est, hominem ab initio sic constitutum, ut per dona, naturæ superaddita, fuerit largitate conditoris sublimatus, & in DEI filium adoptatus.* Et *26. Integritas primæ conditionis non fuit indebita naturæ humanæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.* Sed hæc supponimus *ex tract. de gratia*, & modò quærimus, quænam pro quovis statu sit hominis beatitudo objectiva.

28. Dico 1. DEUS est beatitudo objectiva creaturæ rationalis in statu elevationis. Conclusio est de fide. Prob. ex Scripturis & PP. passim id docentibus. *Gen. 15. v. 1.* dicit DEUS Abrahamo: *Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Psal. 72. v. 26. Pars mea DEUS in æternum. Joan. 17. v. 3. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum DEUM verum, & quem misisti JEsum Christum* &c. Ex Patribus S. Aug. *l. 19. de civit. c. 26.* ait: *Ut vita carnis anima est, ita beata vita hominis DEUS est.* & *l. 1. Retractationum c. 1. Ipso enim* DEO *meus fruitur, ut beata sit, tanquam summo bono suo.* &c. *2. Confitit inter nos, qui simul quærebamus, non esse beatam vitam, nisi perfectam cognitionem DEI.* Similia habent, tum S. Aug. alibi, tum alii Patres passim, vide Valentiam *in 1. 2. disp. 1. q. 2. punct. unic.*

29. Di-

29. Dico 2. DEUS etiam esset beatitudo objectiva creaturæ rationalis in statu puræ naturæ: ita Gormaz *de beatitudine n. 113.* & alii. Discrimen tamen est hoc, quòd in statu elevationis DEUS à Beatis cognoscatur intuitivè: in statu autem puræ naturæ cognitus fuisset tantùm abstractivè. Probatur autem conclusio ratione, quæ etiam quadrat præcedenti conclusioni. Beatitudo creaturæ rationalis in omni statu debet esse satiativa appetitûs rationalis: atqui nullum bonum creatum potest esse ejus satiativum: ergo. ma. est clara; beatus enim non est, qui adhuc rationabiliter anxius, & inquietus, seu necdum satiatus est.

30. Minor prob. Quæcunque bona creata assignârunt antiqui Philosophi, vel etiam hæretici (quæ ex Lactantio *l. 3. div. instit. c. 7.* & S. Ambrosio *l. 2. de officiis c. 2.* refert Tannerus *tom. 2. disp. 1. q. 2. dub. 1. n. 1.*) reducuntur, vel ad bona fortunæ externa, vel ad bona corporis, vel ad bona animæ: nulla horum, imò nec omnia simul, possunt esse perfectè satiativa: ergo. prob. min. Inprimis bona fortunæ, seu divitiæ, potiùs sunt bonum utile, adeóque magis sunt medium ad felicitatem, quàm ipsa felicitas, nec tam possessione, quàm effusione reddunt hominem beatum: dein ordinantur ad hominem potiùs, quàm homo ad ipsas, adeóque homo est potiùs finis ipsarum, ùt habet S. Thomas *1. 2. q. 2. a. 1. in corp.* Accedit, quòd etiam invitis facilè eripiantur: ex quo oriuntur innumeræ solicitudines, anxietates &c. Sed nec ab omnibus haberi ad satietatem possunt; cùm tamen omnes finem, seu beatitudinem, consequi posse debeant.

31. Eadem fermè est ratio de fama, ac honore, quæ non tam in nostra, quàm aliorum sunt potestate, & facilè perduntur: nec ab omnibus possunt ad satietatem haberi. Accedit, ùt advertit S. Thomas *1. p. q. 2. a. 3. in corp.* quòd, si fama, ac honor, vel gloria, falsa sint, in falsitate stare non possit beatitudo solida: si vera, tunc supponant excellentiam aliquam in homine, ratione cujus potiùs homo erit beatus, quàm ratione honoris. Pariter, nec potestas dominativa potest reddere beatum; quia & ipsa caduca, timoribus, vel certè curis, & anxietatibus, plena est. Jam bona corporis, scilicet valetudo, robur, pulchritudo &c. sunt etiam ipsa caduca, & brutis communia, imò in quibusdam irrationalibus meliora, quàm in homine: ergo non possunt esse beatitudo hominis; hæc enim utique esse debet excelsior, quàm felicitas brutorum, ùt observavit etiam Aristoteles apud Suarez *in 1. 2. disp. 5. sec. 1. n. 4.* Ex quo capite etiam rejiciuntur voluptates corporeæ, præterquam, quòd istæ sint sordidissimæ, atque sæpissimè infamiâ, ac erubescentiâ plenissimæ: quin imò corpori quoque vel maximè noxiæ: atque adeò hominem magis miserum, quàm beatum reddant.

32. Jam quod spectat ad bona animæ. Inprimis ipsa anima non est quietativa sui appetitûs, sed est subjecta innumeris miseriis, & quærens alibi suam felicitatem, ac beatitudinem, adeóque sibi ipsi beatitudo esse non potest. Ejus autem bona accidentalia sunt virtutes, & scientiæ: at virtutes, universaliter acceptæ, medium quidem sunt ad beatitudinem assequendam, non verò beatitudo; quia non satiant appetitum, & sunt pluribus difficultatibus in suo exercitio mixtæ, adeóque non afferunt illam delectationem, quæ ad beatitudinem requiritur. Aliud est, quòd fortè aliquod exercitium alicujus virtutis, e. g. charitatis, possit esse beatitudo formalis, de quo infrà. Quod attinet ad scientias, si hæ sint tantùm de rebus inferioribus, non reddunt animam beatam: quomodo enim beatus sit, qui scientiam etiam evidentem habet de ranis & muribus? adeóque scientiæ, vel cognitiones beatificæ, debent esse de ente summo: sed sic stabit formalis beatitudo in cognitione DEI (quidquid sit, an etiam requiratur amor ejusdem, de quo inferiùs) consequenter ipse DEUS erit objectum beatificum.

33. Tandem, quòd ista omnia simul etiam non possint esse beatitudo creaturæ rationalis, probatur. Exceptis solis scientiis, & virtutibus, reliqua ex natura sua sunt caduca (quæ naturaliter perire deberent, supernaturaliter autem non semper conservarentur, neque etiam animabus separatis ampliùs quadrarent) adeóque natura non potuit in iis constituere beatitudinem immortalis animi, nec partialiter; quia sic magna pars beatitudinis perderetur, nec integra beatitudo æternùm duraret, quæ foret magna miseria. Sed & scientiæ, & virtutes universaliter sumptæ, etiam collectivè (exclusis cognitione, & amore DEI) tum ob difficultatem oppositam delectationi, tum ob objectum nimis parvum, nequeunt beare hominem, & minùs Angelum. Nec dicas, creata omnia esse infinita; nam non sunt infinitum actu, neque etiam omnia cuique concederentur: & ex concessis plurima essent peritura. Accedit ratio S. Thomæ *1. 2. q. 2. a. 4. in corp.* Ista fermè omnia sunt communia bonis, & malis: eorúmque etiam, saltem plurium, usus, potest esse bonus, & malus: atqui beatitudo non compatitur secum aliquod malum; aliàs non esset status optimus, seu supremæ felicitatis: ergo. Plures rationes vide apud S. Thomam *loc. cit.* Quare, cùm in nullo bono creato stare beatitudo possit, debet stare in bono increato, scilicet in DEO: quod erat ostendendum.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

34. OB. 1. contra 2. conclusionem. Non est possibilis beatitudo naturalis hominis: ergo nulla datur. prob. antec. ordinatio hominis ad beatitudinem tantùm datur in statu elevationis: ergo nulla est possibilis purè naturalis: Confirm. 1. Nulla beatitudo naturalis excludit omnem miseriam hominis: ergo nulla est vera beatitudo. Confir. 2. Homo in statu puræ naturæ esset purus, & quidem essentialiter servus: ergo non posset sibi mereri præmium, seu beatitudinem. Confirm. 3. Si posset natura mereri, aut habere beatitudinem, tunc esset sibi sufficiens, & deprimeretur æstimatio gratiæ: sed hoc est absurdum: ergo. Resp. Cùm fuerit possibilis status puræ naturæ, ùt hîc suppono tanquam innegabile, utique etiam debuit fuisse possibilis status perfe-

ctus illius naturæ, ita, ut homo pro suo statu tunc etiam consequi potuisset suum ultimum finem, ad quem necessariò conditus est; si enim finem, ad quem ordinantur, consequuntur, aut saltem consequi possunt, etiam creaturæ irrationales, quantò magis rationales? In forma. neg. antec. ad prob. dist. antec. ordinatio hominis ad beatitudinem tantùm datur in statu elevationis defacto. conc. antec. daretur tantùm, etiam tunc, si existeret status puræ naturæ. neg. antec. & conseq.

35. Ad 1. confirm. neg. antec. Cognitio DEI, etiam abstractiva tantùm, sed valde intensa, item amor subsequens, specialis quoque protectio DEI, removerent hominem ab omni peccato, morte, aliisque miseriis. Quid autem ex his fuisset essentia beatitudinis, quid proprietas, statuendum erit proportionaliter ad ea, quæ dicemus infrà de beatitudine formali supernaturali. Ad 2. confirm. Etiam in statu elevationis homo manet essentialiter servus, nec status filii adoptivi tollit servitutem: sicut ergo homo nunc potest mereri præmium supernaturale merito condigno in actu primo, non verò, antecedenter ad promissionem Divinam, merito condigno in actu secundo: ita posset etiam mereri præmium naturale: sed hæc spectant potiùs ad quæstionem de justitia commutativa inter DEUM, & hominem. Ad 3. confir. neg. ma. tunc enim non posset natura acquirere ulla gratiæ dona, quæ tamen nunc potest acquirere: dein beatitudinem non haberet pro libitu, sed deberet eam mereri, & posset ab ea etiam excludi.

36. Ob. 2. Cognitio abstractiva DEI non quietaret intellectum, sed potiùs accenderet desiderium cognitionis intuitivæ: ergo non posset in ea stare beatitudo formalis: atqui intuitiva cognitio DEI naturaliter dari non potest: ergo DEUS non est objectum beatificum naturæ puræ, sed debet esse aliquid aliud, quod naturaliter intuitivè cognosci potest. Resp. neg. antec. non enim excitaret desiderium inquietum; quia homo abstractivè cognoscens DEUM, haberet omnem felicitatem in eo statu sibi possibilem: fermè sicut dicitur de supernaturaliter Beatis, qui, modò habeant visionem intuitivam DEI, non desiderant perfectiorem, & perfectiorem in infinitum, nec invident aliis meliùs DEUM videntibus; aliàs, si Beati semper plus, & plus desiderarent, ultra lineam sibi debitam, tandem expeterent unionem hypostaticam.

37. Dices. S. Thomas *1. p. q. 12. a. 1. in corp.* ait, ultimam hominis beatitudinem stare in operatione altissima intellectûs: ergo in visione intuitiva DEI. Confirm. ex eodem *ibidem* dicente: *Si nunquam essentiam DEI videre potest intellectus creatus, vel nunquam beatitudinem obtinebit, vel in alio ejus beatitudo consistet, quam in DEO, quod est alienum à fide:* & addit, non quiescere desiderium naturale cognoscendi DEUM, nisi per essentiam eum cognoscat. Responderi posset, negando conseq. quia etiam cognitio abstractiva DEI est operatio intellectûs altissima in ordine naturæ: meliùs tamen ad mentem S. Doctoris respondetur, dist. antec. ait, stare beatitudinem supernaturalem &c. conc. antec. beatitudinem tantùm naturalem. neg. antec. & conseq. Eadem responsio servit ad confirmationem.

38. Sanè agit ibi S. Doctor de beatitudine in statu elevationis, seu de visione DEI per essentiam, hoc est, de visione intuitiva, vel quidditativa DEI. Alibi autem, scilicet *1. p. q. 62. a. 1.* distinguit duplicem beatitudinem, unam naturalem, quam, ait, juxta Aristotelem stare in contemplatione DEI perfectissima, quanta scilicet naturaliter dari potest: alteram verò supernaturalem, quam, ait, stare in visione DEI, sicuti est. Quando autem S. Doctor *q. 12. prius cit.* ait, homini inesse naturale desiderium cognoscendi primam causam, debet exponi de cognitione naturæ proportionata.

39. Vel, si S. Doctor intelligit cognitionem quidditativam, debet exponi, non de desiderio, omnino strictè naturali, sed de tali, quod, etsi non expleatur, tamen non fiat violentia: & quod quidem absolutè possit remanere inane, sive non satiatum, non tamen debeat tale remanere, sed possit expleri, sicut actu expletur in Beatis. Et sic sanè exponendus est. *cit. q. 12.* ne sibi, & aliis omnibus contradicat. Rursus, quando alibi Angelicus dicit, non esse perfectè beatum illum, cui adhuc restat aliquid desiderandum: vel, quando ait, imperfectum semper desiderare suam perfectionem: intelligendus est de re, vel perfectione sibi debita, desideranda, & de imperfecto positivè tali; aliàs creatura nunquam posset esse beata, ùt patet consideranti.

40. Ob. 3. S. August. *l. 1. de pecc. mer. & remiss. c. 26.* ait, non esse locum medium, sed hominem, vel debere esse cum Christo, vel cum diabolo. Rursus idem S. Augustinus *contra Julianum* sæpe ait, DEUM non posse imaginem suam nulli peccato obnoxiam privare vitâ æternâ: ergo non est possibilis beatitudo, nisi, quæ defacto datur supernaturalis. Confirm. Idem S. Doctor *l. 1. confess. c. 1.* ait ad DEUM: *Fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te*: ergo. Resp. Sensus objectus primo loco nullis verbis exprimitur: nihilominus dist. ant. & loquitur de hac providentia, & statu elevationis. conc. antec. de omni providentia, & etiam statu naturæ puræ tantùm possibili. neg. antec. & conseq. Ad 2. locum servit eadem responsio: scilicet DEUS hoc non potest in statu elevationis, in quo justis promisit vitam æternam. Ad confirm. dist. conseq. Inquietum est cor, donec requiescat, quiete sibi debita. conc. conseq. indebita, seu supernaturali. subdist. in hac providentia, in qua, vel datur quies supernaturalis, vel nulla. conc. conseq. in alia providentia. neg. conseq.

41. Ob. 4. Cognitio abstractiva DEI non est possessio ejusdem: ergo DEUS non potest esse beatitudo objectiva in statu puræ naturæ. prob. conseq. beatitudo objectiva debet posse possideri: atqui DEUS non potest possideri in statu puræ naturæ; quia tantùm potest de ipso haberi cognitio abstractiva quæ non est possessio ejus: ergo. Confirm. 1. Beatitudo objectiva est illa, quæ repræsentatur per formalem: atqui per formalem, si hæc sit cognitio DEI abstractiva, repræsentantur tantùm res creatæ: ergo. Confirm. 2. Perfectior esset cognitio intuitiva Angelorum, quàm abstractiva DEI: ergo

ergo potiùs illa erit beatitudo. Resp. neg. antec. Possessio tantùm debet esse intentionalis, hoc est, intellectualis perceptio, qualis etiam est cognitio abstractiva, licèt imperfectior, quàm intuitiva. Ad 1. confirm. dist. ma. beatitudo objectiva est illa, quæ repræsentatur, vel immediatè in se, vel mediatè in alio. conc. ma. est tantùm illa, quæ repræsentatur immediatè in se. neg. ma. & dist. mi. repræsentantur res creatæ immediatè in se. conc. mi. mediatè in alio. neg. mi. & conseq.

42. Ad 2. confirm. In primis cognitio intuitiva Angelorum potest simul esse abstractiva DEI; quia in Angelis, tanquam in medio, potest DEUS abstractivè cognosci, quo casu una non est perfectior alterâ: vel certè hæc cognitio esset perfectior aliâ, quæ tantùm esset intuitiva Angelorum, & non simul abstractiva DEI. An autem cognitio tantùm intuitiva Angeli sit physicè perfectior alia cognitione, quæ esset intuitiva alicujus inferioris creaturæ, & simul abstractiva DEI, nihil facit ad rem; quia tamen illa non esset beatificans; cùm non esset possessio summi boni, cujus solius possessio potest beatificare. Unde in forma. om. antec. neg. conseq. ex ratione modò data. Addo tamen, cognitionem abstractivam DEI non debere esse intuitivam qualiscunque ignobilis creaturæ, sed valde perfectæ, saltem substantiæ spiritualis, aut Angeli; in his enim, tanquam perfectioribus speculis, magis relucet DEUS.

QUÆSTIO II.

De Beatitudine Formali Supernaturali.

ARTICULUS I.

In quo consistat Essentia Beatitudinis Formalis.

43. BEatitudo formalis est idem, ac forma constituens, vel denominans beatum: de qua Boëtius, *de consol. Philosoph. l. 3. sub initium prosæ. 2.* sic scribit. *Liquet igitur, esse beatitudinem statum bonorum omnium congregatione perfectum:* unde S. Thomas *1. 2. q. 2. a. 1. arg. 2.* ait: *Secundùm Boëtium in 3. de consol. Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus.* Quæ definitio, etsi communiter recepta sit, tamen non convenit beatitudini, tantùm essentialiter sumptæ, sed accidentaliter, & integraliter acceptæ; ad hoc enim, ut quis sit in tali statu, sive, ut denominetur beatus, non sufficit sola forma, sed requiruntur plura alia, negativa, & positiva, quæ, sive ùt conditiones, sive ùt partes, negativæ, aut positivæ, requiruntur, ut detur totus ille status; ùt enim diximus *tr. de DEO num. 790.* & alibi, non requiritur sola forma, sed plura alia ad denominationem: quare aggregatio omnium bonorum videtur plùs dicere, quàm tantùm beatitudinem formalem, essentialiter sumptam. Meliùs dicitur *beatitudo formalis* esse *possessio beatitudinis objectivæ, sive DEI:* & de hac quæritur, in quo ejus essentia consistat.

44. In quatuor potissimùm opiniones abeunt Auctores. Prima est, quæ tribuitur Henrico Gandavensi *quodlibet. 13. q. 12.* scilicet, beatitudinem formalem stare in illapsu Divinæ essentiæ in animam, vi cujus non tantùm detur aliqua intentionalis, sed etiam aliqualiter realis, unio beatitudinis increatæ cum creatura beata, quam unionem, ait, fieri *per circuminsessionem, non animæ illabentis Divinitati, sed potiùs è converso Divinitatis illabentis in animam.* Ita hunc auctorem intelligunt Tannerus, Gormaz, & alii, quamvis fateantur, eum obscurè loqui, utì sanè loquitur: & hinc Vasquez eum excusat. Alii autem dicunt, dubium esse, an de formali, an de objectiva beatitudine loquatur.

45. Huic sententiæ sic explicatæ affines sunt quidam Doctores Parisienses, qui beatitudinem formalem constituerunt in ipsa operatione increata, vel visione, & possessione, qua DEUS se, & alia videt, quæque aliquo modo uniatur animæ beatæ. Sed tam hæc, quàm prior opinio, vel explicatio opinionis, nunc deseritur ab omnibus, & meritò; quia in Scripturis beatitudo nostra formalis vocatur sæpe vita æterna: sic *Joannis 17. v. 3. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum DEUM verum:* ergo debet esse operatio vitalis, atque adeò à nobis producta, & non tantùm nobis, passivè nos habentibus, illapsa. Rursus Divinitas plusquàm moraliter nemini unitur, præterquàm naturæ humanæ Christi.

46. Altera sententia est Thomistarum, & plurium aliorum, etiam ex nostris, asserentium, essentiam beatitudinis formalis consistere in sola visione beatifica. Tertia est Scotistarum, volentium, eam consistere in solo amore beatifico, quibus accedit Ægidius, & alii. Quarta est S. Bonaventuræ, Hugonis de S. Victore, Vegæ, Richardi, Alberti, Suarezii, Molinæ, Lessii, Amici, Ulloæ, Haunoldi, Gormaz, & plurium aliorum, quos vide apud Suarez *in 1. 2. tr. 1. disp 7. sec. 1. n. 24.* docentium, essentiam beatitudinis formalis complecti tam visionem, quàm amorem: cum quibus & ego sentio.

47. Probatur conclusio. Scripturæ & PP. debent, quantum possunt, ita accipi, & exponi, ut sibi non contradicant: hoc non fit, nisi dicatur, beatitudinem essentialem stare in visione, & amore: ergo. major est communis. mi. prob. quidam textus Scripturæ, & etiam Patrum, dicunt, beatitudinem stare in visione, quidam in amore, quidam in utroque: sed hi sine contradictione exponi non possunt, nisi dicatur, in quolibet istorum seorsim stare beatitudinem inadæquatam, in complexo verò adæquatam: vel in visione beatitudinem expressivam, in amore affectivam, in utroque totam: ergo. prob. mi. si aliter possent conciliari, tunc v. g. dicendo, quòd aliqui textus loquantur de beatitudine essentiali, alii de integrali, vel accidentali: sed hæc expositio est sine sufficienti fundamento allata: ergo. prob. mi. non est ullum signum, ex quo colligatur, quòd Scripturæ, vel Patres, in uno casu aliter beatitudinem accipiant, quàm in alio, ùt patebit ex textibus mox afferendis: ergo.

48. Itaque textus, significantes beatitudinem stare in visione, ex pluribus possunt adduci isti. *Joan. 17. v. 3. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum DEUM verum. Matthæi 5. v. 8. Beati mundo corde, quoniam ipsi DEUM videbunt. 1. Joan. 3. v. 2. Similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est.* Concilium Francofordiense *in epistola ad Episcopos Hispaniæ in fine* ait: *Ut ad ejus beatissimam visionem pervenire mereamur, in qua est æterna beatitudo, & beata æternitas.* S. Aug. *enarratione in psal. 90. sub finem. Nescio, quid magnum est, quod visuri sumus, quando tota merces nostra visio est.* Plures alios PP. citatos vide apud Suarezium *in 1. 2. tr. 1. disp. 7. sec. 1. n. 7.*

49. At verò testimonia asserentium, beatitudinem stare in amore, etiam sunt plura. *Matth. 15. v. 21. Intra in gaudium Domini tui. Joannis 15. v. 11. Ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur. & c. 16. v. 22. Gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* S. Aug. *de civit. DEI l. 8. c. 9.* ait: *Quisquis ergo fruitur eo, quod amat, verúmque, & summum bonum amat, quis eum beatum, nisi miserrimus negat?* Idem *l. 10. confess. c. 22.* ait: *Ipsa est beata vita gaudere ad te, de te, propter te: ipsa est, & non est altera.* Iterum *de doctrin. Christiana l. 1. c. 32. Hæc autem merces summa est, ut eo* DEO *perfruamur:* & quamvis addat: *ut nobis etiam invicem in ipso perfruamur:* mox se explicat, dicens *c. 33. Cùm autem homine in DEO frueris, DEO potiùs, quàm homine frueris.* Rursus. *l. 1. de moribus Ecclesiæ c. 3.* negat esse beatum, *qui non amat, quod habet, etiamsi optimum sit:* & paulò pòst subjungit. *Quantum restat, ut video, ubi beata vita inveniri queat; cùm id, quod est hominis optimum, & amatur, & habetur. & c. 14. Quid erit optimum hominis, nisi cui inhærere est beatissimum? id autem est solus DEUS, cui hærere certè non valemus, nisi dilectione, amore, charitate &c.*

50. Tandem testimonia beatitudinem collocantia in utroque actu, intellectûs, & voluntatis, etiam sunt varia. *psal. 35. v. 9. Torrente voluptatis tuæ potabis eos, .. & in lumine tuo videbimus lumen.* Benedictus XI. dictus XII. *in Extrav. Benedictus DEUS* quam exhibet Alphonsus à Castro *adversùs hæreses l. 3. verbo: Beatitudo,* sic definit: *Nec non, quòd tali visione, & fruitione eorum animæ, qui jam decesserunt, sunt verè beatæ, & habent vitam æternam, & requiem, & omnium illorum, qui postea decedent, cùm eandem Divinam videbunt essentiam, ipsáque perfruentur ante generale judicium.* Catechis. Rom. *p. 1. c. 14.* exponens Apostolici Symboli articulum 12. *Vitam æternam,* mihi *n. 6. de inenarrabili Sanctorum gloria* sic ait: *Solida quidem beatitudo, quam essentialem communi nomine licet vocare, in eo sita est, ut DEUM videamus, ejúsque pulchritudine fruamur.* S. Bernard. *epist. 18. Si enim adhuc absentes initiat fides, & desiderium, præsentes profectò consummat intellectus & amor:* & infrà: *His ergo fortassè quasi duobus animæ brachiis, intellectu, scilicet & amore, id est cognitione, & delectatione veritatis, amplectitur, & comprehenditur ab omnibus Sanctis longitudo, latitudo, sublimitas, & profunditas.*

§ 1. Prob. conclusio 2. Beatitudo formalis est adæquata satietas creaturæ rationalis quâ talis: atqui hæc satietas non datur sine complexo ex visione, & amore: ergo. ma. patet; nam qui non est plenè, & adæquatè satiatus, non est plenè contentus, sed adhuc inquietus, consequenter necdum beatus. prob. etiam mi, creatura rationalis ùt talis habet duplicem appetitum, scilicet intellectûs, qui debet satiari visione, & voluntatis, qui debet satiari amore: ergo. Equidem adversarii distinguunt satietatem *formalem,* & *radicalem.* Prior, seu *satietas formalis,* est aliqua forma, per quam actu habitam appetitus creaturæ rationalis actu est satiatus: *satietas radicalis* est radix, seu causa alicujus alterius formæ, quæ immediatè per se appetitum satiet: & in nostro casu ita se habet visio beatifica, quæ est quidem forma immediatè satians appetitum intellectûs, & respectu hujus est immediata formalis satietas: at verò non est forma immediatè per se satians voluntatem, sed tantùm est causa, & radix amoris, qui voluntatem immediatè formaliter satiat. Dicunt itaque adversarii, beatitudinem fomalem esse satietatem creaturæ rationalis, partim formalem, partim radicalem.

52. Sed contra est. Radicalis satietas tantùm est radicalis beatitudo; unde per visionem solam creatura non est adæquatè, sed tantùm inadæquatè formaliter, & inadæquatè radicaliter beata; sic, qui duos favores, aut beneficia, à principe sperat, nondum est beatus, etsi unum formaliter acceperit, si alterum necdum formaliter, sed tantùm radicaliter accepit; quia etiam cupit, alterum formaliter habere, & eo nondum formaliter habito, est tantùm beatus in spe, nondum in re: sic etiam, si famens, & sitiens, formaliter quidem comedit, necdum autem formaliter bibit, quamvis potum, seu, ùt ita dicam, radicem, & causam sitis extinguendæ, habeat, nondum censetur contentus, aut suo modo beatus. Certè extra hanc quæstionem videtur hæc esse communis persuasio, quòd quis non possit dici plenè, aut formaliter contentus (seu, quod idem est, suo modo beatus) nisi formaliter sit satiatus. Et quid si, (ùt non videtur impossibile, certè plures id possibile docent) DEUS, concessa visione aliqua intuitiva DEI, negaret concursum ad amorem? nemo diceret, quòd talis esset formaliter adæquatè beatus: Dixi *aliqua visione*; nam si DEUS concederet talem, qualem nunc dat, scilicet certificantem, quòd amor sit futurus perpetuus, non posset negare concursum ad amorem.

53. Secundò, si ad beatitudinem formalem sufficit radicalis satietas voluntatis, etiam sufficiet ad eandem radicalis satietas intellectûs: adeóque poterit beatitudo formalis statui in lumine gloriæ, tanquam radice visionis. Si dicas, lumen gloriæ non esse actum vitalem, respondeti poterit, esse actum vitalem radicaliter, & arguitivè, atque eodem modo esse possessionem DEI, quin imò esse in aliquo sensu formalem aliquam possessionem, quatenus DEUM ponit quasi in potestate habentis lumen gloriæ, ut pro libitu eum cognoscat, & amet. Si replices, debere beatitudinem esse actum vitalem formaliter talem, Resp. id non posse probari, nisi authoritate: at authoritas pariter probat, debere esse fruitionem, vel gaudium formale. Certè, si

SS. Patres, vel etiam Scripturæ, in sensu proprio sumantur, non magis probant unum, quàm alterum. e. g. Scripturæ non minùs dicunt, quòd beatitudo sit gaudium, vel torrens voluptatis, quàm, quòd sit vita æterna.

54. Dices 1. Cur ergo ad beatitudinem formalem, essentialiter sumptam, non etiam spectat satietas formalis aliarum inferiorum potentiarum? Resp. beatitudinem essentialem non posse stare in alio, quàm in possessione beatitudinis objectivæ: atqui satietas formalis inferiorum potentiarum non est possessio beatitudinis objectivæ, seu DEI; quia præter intellectum, & voluntatem, nulla potentia potest immediatè attingere, vel possidere DEUM. Dein beatitudo, essentialiter sumpta, est eadem in Angelis, & hominibus, & tamen Angeli non habent alias inferiores potentias: pariter animæ separatæ defacto in cælo, ùt definit Bened. XII. *cit. n. 50.* sunt verè beatæ, adeóque gaudent, non tantùm partiali, sed tota beatitudine essentiali; ùt nemo negat: atqui animæ istæ in hoc statu non habent alias potentias, quàm intellectum, & voluntatem: ergo.

55. Dices 2. Plures auctores docent, & etiam nos ipsi diximus, essentiam DEI non debere involvere formaliter omnes perfectiones Divinas, sed sufficere, modò eas radicaliter, seu arguitivè inferat: ergo nec beatitudo formalis debet formaliter involvere omnem satietatem, modò radicaliter eam afferat. Resp. neg. cons. & paritatem. Prædicatum entis à se, quod in definitione DEI ponitur, est realiter identificatum cum omnibus perfectionibus Divinis, adeóque est eorum radix metaphysica, seu tantùm formaliter distincta, in qua non quidem formaliter, sed tamen realiter, omnes per identitatem continentur. At visio est realiter distincta ab amore, & non tantùm in sensu formali, sed reali, est radix, & quidem physica ejusdem amoris. Sed neque hìc quæritur definitio beatitudinis formalis (quæ tamen, qualiscunque assignetur; si non debet formaliter, & explicitè dicere satietatem utriusque potentiæ, debet saltem eam dicere realiter, & implicitè) sed quæritur tantùm, quænam sint partes, physicè constitutivæ, essentialis beatitudinis, quales, sicut respectu hominis sunt anima, corpus, & unio, ita respectu beatitudinis formalis est gemina satietas, nempe intellectûs, & voluntatis.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

56. OB. 1. pro illapsu Divinitatis. Beatitudo nostra non stat in aliquo creato: ergo in illo illapsu increato. Confirm. 1. *psal. 35. v. 10.* dicitur: *In lumine tuo videbimus lumen:* ergo per ipsum DEUM, seu in ipso DEO, aut increata visione, videbimus DEUM. prob. conseq. Lumen secunda vice positum significat DEUM: ergo etiam prima vice positum; aliàs sumeretur lumen æquivocè, modò pro DEO, modò pro creatura. Confirm. 2. *Ad Rom. 6. v. 23.* dicitur. *Gratia autem DEI vita æterna:* ergo nostra beatitudo, quæ est vita æterna, est gratia: atqui gratia est quidam illapsus Divinitatis: ergo. Confirm. 3. Si beatitudo staret in visione, vel amore creato, tunc posset aliquis esse beatus, etsi non daretur DEUS: hoc est absurdum: ergo. prob. ma. potest dari, saltem supernaturaliter, visio rei non præsentis: ergo etiam potest dari visio DEI non præsentis, vel non existentis: sed, qui hanc haberet, esset beatus: ergo.

57. Resp. dist. antec. Beatitudo objectiva non stat in aliquo creato. om. antec. beatitudo formalis. neg. antec. & consec. Ad 1. confir. neg. consec. ad prob. neg. iterum consec. Lumen prima vice positum significat lumen gloriæ. Nec per hanc diversam acceptionem luminis committitur æquivocatio mala; cùm tantùm fiat metaphora, quæ neminem decipit; quia communissimè sic ab authoribus intelligitur. Ad 2. confir. concesso 1. enthymemate, dist. subsumpt. gratia est illapsus Divinitatis increatus. neg. subs. est illapsus creatus, vi cujus DEUS moraliter se insinuat animæ. conc. subs. & neg. cons. Ad 3. confirm. neg. ma. ad prob. om. antec. neg. consec. Licèt alterius rei non præsentis possit supernaturaliter dari visio, non tamen potest dari visio DEI; quia nihil potest supernaturaliter dari sine DEO, nec iste dari, nisi præsens; quia necessariò est immensus. Si quæras, an, si per impossibile daretur visio, & amor DEI, DEUS autem non existeret, tamen homo beatus esset, respondet Vasquez, & Sangallenses affirmativè, & dicunt, ex uno impossibili sequi aliud. videri etiam potest Suarez *in 1. 2. tr. 1. disp. 5. sec. 2. n. 7.*

58. Ob. 2. Pro sola visione. S. Aug. cit. *n. 48.* ait, totam mercedem fore visionem: ergo non simul amor. Similiter aliqui alii Patres loquuntur tantùm de visione, quando loquuntur de beatitudine. Resp. etiam S. August. cit. *n. 49.* ait, quòd fruitio DEI sit summa merces: & in aliis textibus *ibidem* citatis videtur sat clarè amorem ad essentiam beatitudinis requirere, & simul negare, sine hoc aliquem beatum esse. Ne ergo sibi contradicat, exponendus est cum Ulloa *de DEO disp. 5. c. 2. n. 13.* dicendo, quòd non loquatur de visione tantùm speculativa, & arida, sed de dulci, & beatificante, seu conjuncta cum amore: quod etiam insinuatur verbis à S. Doctore statim ibi subjunctis: *Lætificabit nos, quomodo videtur modò ab Angelis.*

59. Sicut enim, quando Scripturæ, aut Patres dicunt: *Omnis quippe caro corruperat viam suam. Gen. 6. v. 12.* vel: *Omnes animæ domûs Jacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum. Gen. 46. v. 27.* vel quando dicunt, fidem justificare &c. non intelligunt carnem, vel animam, aut fidem solam, sed illam conjunctam cum anima, & istam conjunctam cum carne, & fidem cum aliis virtutibus: ita etiam eædem Scripturæ, & Patres, quando loquuntur de visione, vel dilectione beatifica, intelligunt quamlibet ùt conjunctam cum altera partiali beatitudine. Sic S. Thomas *q. 22. de veritate, quæ est de voluntate, a. 11. ad 11.* ait, quòd S. Gregorius per contemplationem non intelligat tantùm intelligere, sed etiam diligere. Et hoc vel ideo probabiliùs dicitur; quia hac ratione contradictio inter SS. Patres vitatur. Accedit, ùt observat idem Ulloa *citato eodem capite n. 14.* quòd SS. Patres non semper totam beatitudinem

titudinem explicent, sed partem unam præ alia exponant: sicut, quando agunt de Christo, quandoque tantùm agunt de ejus corpore, quin propterea negare velint, eum etiam constitui ex anima.

60. Ob. 3. S. Thomas *1. 2. q. 3. a. 4. in corp.* ait: *Quantum ad id, quod est essentialiter ipsa beatitudo, impossibile est, quòd consistat in actu voluntatis:* ergo. Resp. Mens S. Doctoris non est clara: hoc loco quidem videtur excludere ab essentia beatitudinis amorem: sed pluribus aliis locis eundem amorem includit. Sic *eadem 1. 2. q. 1. a. 8. in corp.* ait: *Homo, & aliæ rationales creaturæ consequuntur ultimum finem cognoscendo, & amando DEUM.* Item *q. 4. a. 8. ad 3.* ait: *Perfectio charitatis est essentialis beatitudini, quantum ad dilectionem DEI.* Rursus *2. 2. q. 27. a. 6. ad 3. Interior actus charitatis habet rationem finis; quia ultimum bonum hominis consistit in hoc, quòd anima DEO inhæreat.* Iterum *in 4. dist. 49. q. 5. a. 1. in corp.* ait: *Præmium essentiale hominis, quod est ejus beatitudo, consistit in perfecta conjunctione animæ ad DEUM, in quantum eo perfectè fruitur ùt viso, & amato perfectè.*

61. Plures textus Angelici suggeret Gormaz, qui vult positivè probare, S. Doctorem amplexum esse nostram sententiam. Saltem, ne debeat dici, eum sibi contradicere, commodè exponitur, dicendo, quòd loco objecto tantùm loquatur de beatitudine expressiva, non affectiva, prout eum exponit Gormaz: vel de beatitudine principaliter accepta, seu principali ejus parte, prout eum exponit Suarez; & videtur seipsum exponere Angelicus: *3. contr. Gentil. c. 26.* ubi fusè hæc disputans aliquoties dicit, beatitudinem *principaliter, & magis* stare in actu intellectûs, quàm voluntatis.

62. Ob. 4. Beatitudo objectiva est una, & simplex: ergo etiam beatitudo formalis: ergo hæc est sola visio: Confirm. Beatitudo formalis est operatio perfectissima: atqui hæc est sola visio: ergo. Resp. neg. primam conseq. Beatitudo objectiva, saltem primaria, eatenus est una, & simplex, quatenus est DEUS: at possessio DEI, quæ est beatitudo formalis, ut sit perfectè satiativa, debet esse duplex. Ad confir. dist. ma. est operatio perfectissima unius tantùm potentiæ. neg. ma. utriusque. conced. ma. & dist. sic mi. neg. conseq.

63. An autem visio sit operatio absolutè perfectissima, etiam perfectior amore, dubium est. Affirmant Thomistæ, negant Scotistæ; nec rem est facile definire; cùm videantur se habere per modum excedentis, & excessi. Visio est radix amoris, & simul similitudo objecti: item per hanc videtur DEUS magis glorificari; nam gloria est clara cum laude notitia. Econtra amor est quasi finis visionis, quæ ad eum ordinatur: & sicut actus charitatis in via est perfectior actu fidei, ita etiam in patria videtur esse perfectior visione; cùm etiam ordo Seraphinorum sit superior ordine Cherubinorum; cùm tamen illi ab intensione amoris, isti à scientiæ perfectione, nomen acceperint. Ulteriùs ipsa voluntas, utpote potentia libera, videtur esse perfectior intellectu necessitato, consequenter & actus illius: alii tamen putant, intellectum, utpote perspicacem, esse perfectiorem voluntate cæca. Relinquamus quæstionem totam sub dubio.

64. Ob. 5. Illud est beatitudo formalis adæquata, quod primò distinguit beatum à non beato, & est radix aliorum, quæ ad beatitudinem pertinent: sed istud est visio beatifica: ergo. Resp. dist. 2. partem ma. & est radix aliorum, quæ ad beatitudinem pertinent tanquam proprietates. conc. ma. quæ pertinent tanquam compartes. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Potest una pars esse radix, vel causa alterius compartis, ùt est innegabile in pluribus totis, e. g. in igne calido, in aqua frigida, in intellectu cognoscente: item in compositis irrationalibus, ubi semper materia est causa formæ, & quamvis non sit radix determinatè exigens, est saltem exigens indeterminatè formam, cujus est compars in toto composito. Quòd autem amor sit compars visionis, ad constituendam adæquatam beatitudinem, videmur jam probabiliùs ostendisse.

Cæterùm etiam prima pars antec. meritò negatur; nam non est verum, quòd essentia adæquata rei stet in eo, quod rem distinguit ab omni alia, & est radix aliorum; nam forma semper distinguit primò rem ab omni alia, estque radix omnium proprietatum: & quamvis non sit productiva materiæ, saltem est exigitiva ejusdem: quæ tamen materia est etiam inadæquata essentia hominis, quamvis non distinguat eum ab omni alio, neque sit radix operationum, aut proprietatum omnium hominis.

65. Ob. 6. In signo visionis jam datur beatitudo, & nondum datur amor: ergo iste non est pars beatitudinis. prob. 1. p. antec. repugnat, ut non sit beatus, qui videt DEUM: ergo. Confirm. Actus voluntatis non est primum volitum: ergo non constituit beatitudinem formalem. Resp. dist. 1. partem antec. In signo visionis jam datur beatitudo inadæquata conc. adæquata. subdist. datur jam formaliter, neg. datur radicaliter tantùm. conc. antec. & neg. conseq. ad prob. retorq. arg. etiam posito lumine gloriæ, vel tantùm decreto DEI, repugnat, ut quis non sit beatus, quin aliquis per ista sit formaliter jam beatus. In forma dist. antec. repugnat, ut talis non sit beatus per visionem formaliter adæquatè. neg. antec. radicaliter tantùm. conc. antec. & neg. conseq. Ad confirm. retorq. arg. Eodem modo visio non est primum visum, aut cognitum, vel, ùt loquitur S. Thomas *1. 2. q. 1. a. 1. ad 2.* primum visibile. In forma om. antec. neg. conseq. Per primum volitum intelligitur primum appetibile, vel primariò amatum, & hoc non est beatitudo formalis, sed objectiva. Si quis autem per primum volitum tantùm vellet intelligere primò à voluntate elicitum, tunc actus voluntatis esset primum volitum: sed hæc expositio primi voliti non haberet sufficientem authoritatem.

66. Ob. 7. DEUS est beatus per solam visionem sui ipsius: ergo etiam creaturæ sunt beatæ per visionem DEI. Confirm. Sola visio est similitudo cum DEO: sed in hac similitudine stat beatitudo ex illo *1. Joan. 3. v. 2. Similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est:* ergo. Resp. neg. antec. Imò, cùm visio DEI sit realiter, & virtualiter identificata cum amore necessario

DEI

DEI, ùt suppono *ex tract. de DEO*, est impossibile, ut visio, realiter sumpta, sit beatitudo DEI, & non etiam amor realiter, & virtualiter identificatus. Ad confir. dist. mi. in similitudine stat beatitudo adæquata. neg. mi. inadæquata. conc. mi. & neg. conseq. Plus ex citato textu non eruitur: & si dubius foret, deberet exponi ita, ut aliis non contradiceret.

67. Ob. 8. Sola visio est possessio DEI: ergo sola est beatitudo formalis. prob. antec. solus intellectus trahit ad se objectum, & illud possidet: voluntas autem potiùs trahitur, & possidetur ab objecto: ergo. Confirm. Pulchritudo Divina possidetur per solam visionem: ergo hæc est sola beatitudo. prob. antec. pulchra spectacula solo visu possidentur: ergo etiam pulchritudo DEI. Resp. neg. antec. quia præter possessionem expressivam, datur etiam affectiva. ad prob. modi illi loquendi sunt metaphoræ; non enim revera physicè intellectus trahit, aut trahitur voluntas: sed ille dicitur trahere, quatenus producens in se imaginem objecti, habet aliquo modo in hac imagine objectum intra se repræsentativè: voluntas autem non habet intra se repræsentativè objectum; quia non producit ejus imaginem, sed amorem, qui est quasi pondus inclinans ad objectum: & sub hac tantùm ratione voluntas trahitur ad objectum.

68. Istud tamen non impedit, quo minùs voluntas etiam objectum possideat intentionaliter, & modo vitali: quæ sola possessio hîc intelligitur, & respectu DEI dari potest: certè etiam, qui trahitur ab avibus in sylvam, ad eas capiendas, postquam ipsas cepit, utique possidet. In forma dist. antec. in sensu metaphorico. conc. in physico neg. antec. & conseq. Imò, cùm amor sit unio amantis cum amato, est fortè assecutio objecti firmior, quàm cognitio; sæpe enim fugimus objectum cognitum. Ad confir. neg. antec. etiam appetitu, & complacentiâ, possidentur pulchra spectacula; aliàs homo ea non magis possideret, quàm brutum. Dein pulchritudo Divina à creatura rationali non tantùm possidetur ùt vera, sed etiam ùt bona, adeóque tam à voluntate, quàm ab intellectu.

69. Dices ex Arriaga *tom. 2. disp. 49. sec. 4. num. 27. & sec. 6. num. 22. & 33.* Fruitio, vel delectatio de DEO, stat primò in ipsa perceptione objecti, adeóque etiam in visione: ergo ista est possessio fruitiva, adeóque beatitudo. prob. antec. ipsa auditio musicæ, ipsa visio coloris, ipsa perceptio rei mollis, vel suaviter odoratæ, est ejus fruitio, vel delectatio sensibilis: ergo ipsa perceptio apprehensiva, vel cognoscitiva est fruitio. Confirm. Si ipsa visio est fruitio, tunc pro nobis nil probant Patres, constituentes beatitudinem in fruitione, ùt patet: sed visio est fruitio: ergo. Resp. neg. antec. quod est contra S. Augustinum *l. 1. de doctrina Christiana c. 4.* ubi ait: *Frui enim est amore alicui rei inhærere propter seipsam &c.* ad prob. vel etiam in potentiis sensitivis dantur duæ perceptiones, quarum una objectum sensibile suo actu sensibiliter cognoscit, altera suo actu de eo delectatur, vel non: si primum. neg. antec. si secundum. neg. conseq. quia non est paritas cum potentiis rationalibus, quæ uno actu percipiunt, altero fruuntur: & non fruuntur iis, quæ vel maximè perceperunt per cognitionem, nisi eadem etiam ament.

70. Videtur sanè, nullo modo posse dici is frui objecto, qui illud perfectissimè quidem cognoscit, sed simul odit, & horret. Quodsi quis etiam tantùm præcisivè se habeat, & nec amet, nec odio habeat, tam parùm fruetur objecto, quàm parùm bos, aspiciens pulchram picturam, nec gratam, nec ingratam sibi. Ubi etiam adverto, quòd, si potentiæ sensitivæ tantùm unum actum eliciant, qui simul sit perceptio, simul fruitio sensibilis, tamen non quælibet perceptio sit fruitio (nam utique potest quis vel maximè percipere odorem, aut saporem ingratum, quin fruatur) quare, ut sit fruitio, debet esse certa species perceptionis, scilicet simul blandè afficientis potentiam. Quod autem, facta suppositione identitatis inter perceptionem, & delectationem sensibilem, fit in potentiis sensitivis per unum actum, sit in rationalibus per duos; nam in his ex S. August. & aliis, fruitio, vel delectatio propriè dicta, non stat in sola cognitione objecti, sed saltem etiam in amore. Cæterùm mihi probabilius videtur, etiam in brutis dari duos actus, quorum unus sit cognitio materialis rei, alter appetitus, vel gaudium materialiter tale, de re, & quòd unus se habeat pro priori ad alterum; quia bruta videntur priùs cognoscere, dein primùm appetere, vel fugere objectum.

71. Ob. 9. Actus voluntatis, affectivè tendens in objectum, vel est desiderium boni, vel est gaudium de illo: neutrum est possessio: ergo. prob. min. desiderium est de bono absente, sive de nondum possesso, seu nondum habita possessione: gaudium est delectatio de bono jam possesso: adeóque supponit possessionem: ergo. Resp. neg. mi. ad prob. dist. 2. p. ant. gaudium concupiscentiæ est delectatio de bono jam possesso. conc. antec. gaudium amicitiæ. neg. antec. & conseq. *Gaudium concupiscentiæ* est, quo gaudeo de re, ùt bona mihi: & hoc supponit rem possessam. *Gaudium amicitiæ* est, quo gaudeo de re, non ùt bona mihi, sed ùt bona amico: unde supponit quidem rem possessam ab amico, at non à me, sed est formalis possessio mea; quia per actum amicitiæ bonum amici fit etiam bonum amantis, juxta proverbium: *Amicorum omnia sunt communia.* Hic actus, ùt docent Suarez *in 1. 2. tr. 1. disp. 7. sec. 1. n. 5.* & Ulloa *de DEO disp. 5. c. 1. n. 3. & seq.* probabiliter non est alius actus, quàm actus charitatis erga DEUM præsentem; quia nulla est necessitas distinguendi istos actus: & hoc est gaudium Sanctorum de eo, quòd DEUS sit sibi ipsi bonus.

72. Ob. 10. Actus charitatis viæ, & actus charitatis patriæ sunt ejusdem rationis: sed actus charitatis viæ non est possessio DEI: ergo neque actus charitatis, seu gaudium patriæ. Inprimis retorq. arg. Actus charitatis viæ non est proprietas beatitudinis: ergo neque actus charitatis patriæ. Dein respondet Ulloa *disp. 5. de DEO c. 11 n. 5. & n. 8.* neg. ma. quia actus charitatis patriæ essentialiter præsupponit visionem beatificam; unde specie differt ab actu charitatis viæ, non ratione objecti materialis, aut formalis, sed ratione alterius essentialiter prærequisiti, ipsius scilicet visionis intuitivæ DEI. Responderi etiam potest dist. ma. ita tamen, ut actus patriæ sit longè perfectior, & intensior. conc. ma.

ma. secus neg. ma. & conc. mi. neg. conseq. Nam potest facilè dici, non quemlibet actum amoris esse jam possessionem DEI, sed debere esse valde perfectum, & simul debere præsupponi visionem; sæpe enim eadem res tribuit aliquam denominationem, si accedat, vel præsupponatur aliquid aliud, quam denominationem alias non tribueret.

73. Ob. 11. Beatus ratione solius visionis potest percipere omne commodum ex DEO: ergo ipsa est tota beatitudo. Confirm. Pœna damni est privatio solius visionis beatificæ: ergo hæc est adæquata beatitudo. Resp. dist. antec. Beatus ratione solius visionis potest percipere formaliter, & quidem per ipsam visionem, omne commodum. neg. antec. potest percipere arguitivè, vel radicaliter ratione visionis, formaliter autem ratione complexi ex visione, & amore. conc. ant. & neg. conseq. Ad confirm. neg. antec. Pœna damni etiam est privatio amoris beatifici: & hæc quoque cruciat. Ubi nota, etiam solam visionem non reddere felicem eum, qui videt bona alterius, nisi etiam ea illi amet; alias enim potius tristabitur, vel invidebit, præsertim inimico: unde debent bona visa esse amici, vel amati: consequenter visio, & amor, simul jungi.

74. Ob. 12. à Scotistis pro solo amore. Actus voluntatis est operatio perfectissima: ergo hic solus est beatitudo formalis. Confirm. 1. Beatitudo est solus ille actus, qui appetitur propter se: atqui solus amor est talis actus: ergo. Confirm. 2. Solus actus voluntatis est possessio boni: ergo solus est beatitudo. Resp. om. antec. neg. conseq. videantur dicta in simili *n. 62.* Ad 1. confir. dist. ma. beatitudo est solus ille actus, qui tantùm appetitur propter se. neg. ma. est etiam actus, qui quidem appetitur propter se, sed tamen etiam propter aliud. conc. ma. & dist. sic min. neg. conf. Visio, tanquam bonum ingens in se, est appetibilis propter se: quia autem illuminat ad amorem, est etiam appetibilis propter amorem: & sic appetitur propter se, & propter amorem. Non est autem de ratione beatitudinis formalis, præsertim inadæquatæ, ut non possit ordinari ad aliud; quia una pars beatitudinis formalis potest ordinari aliquo modo ad alteram; hoc enim non impedit, quo minùs cum altera constituat unam beatitudinem totalem: non tamen est necessarium, ut omnis actus constituens beatitudinem, appetatur quoque propter aliud; nam amor appetitur tantùm propter se. Ad 2. confirm. neg. antec. vide *n. 67.*

75. Ob. 13. Beatitudo formalis est, qua habita quiescit creatura rationalis, & qua non habita non quiescit: ita se habet amor beatificus: ergo. Confir. Ad illam potentiam spectat actus quietativus, ad quem spectat desiderium: hoc spectat ad voluntatem: ergo. Resp. dist. ma. est beatitudo formalis inadæquata. conc. ma. est adæquata. subdist. si creatura rationalis quiescat præcisè propter illam habitam. conc. si non quiescat præcisè propter illam habitam, sed etiam propter aliud præsuppositum. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Quiescit creatura rationalis fruens amore, non præcisè; quia habet amorem, sed etiam; quia habet visionem, sine qua præsuppositâ non datur amor: adeóque non formaliter quiescit propter solum amorem, sed ad summum arguitivè, quatenus ex amore infertur visio. Ad confirm. dist. ma. ad illam potentiam spectat actus quietativus, ad quam spectat desiderium, seu tantùm appetitus elicitus. neg. ma. ad quam spectat appetitus saltem innatus. conc. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Intellectus habet saltem appetitum innatum, seu inclinationem ad visionem, quæ etiam debet satiari.

76. Dices. Inanimata etiam habent appetitum innatum, & non habent intellectum: quiescunt etiam, si satietur eorum appetitus: ergo quies non spectat ad intellectum. Resp. retorq. arg. Inanimata neque habent voluntatem: ergo etiam ad hanc non spectat quies. In forma dist. conseq. non spectat ad intellectum quies rerum inanimatarum. conc. conseq. quies potentiæ rationalis. neg. conseq. Scilicet non debet satiari potentia, quæ non adest in subjecto: at debet satiari illa, quæ adest: neque negari potest, quòd intellectus habeat appetitum innatum; nam hunc habet omnis potentia, imò omne ens, ad suum bonum, vel finem.

77. Ob. 14. Beatitudo objectiva est bonum satiativum rationalis desiderii: sed tale bonum refertur ad solam voluntatem: ergo solus actus voluntatis est beatitudo formalis. Confir. 1. Potest quis cum perfecta divitiarum cognitione esse inops, & miser: ergo cognitio non beatificat. Confirm. 2. Sola voluntas meretur beatitudinem: ergo etiam sola percipit. Resp. neg. min. quia rationale desiderium etiam datur ad visionem, quæ refertur, seu spectat ad intellectum. Dein bonum beatificum debet esse quoque verum, & non tantùm apparens: atqui verum refertur ad intellectum. Ad 1. confirm. retorq. arg. Etiam cum amore divitiarum, imò cum possessione physica earum, potest quis esse miser *ex n. 30.* scilicet non cujusliber, sed tantùm optimi boni visio, seu etiam possessio tantùm intentionalis, potest reddere, inadæquatè saltem, beatum. Ad 2. confirm. dist. ant. sola voluntas, id est, soli actus liberi, qui voluntarem formaliter talem denominant, merentur beatitudinem. conc. ant. sola voluntas, ita, ut intellectus neque in sensu reali mereatur. neg. ant. & conf. intellectus enim & voluntas sunt realiter idem: nec magis ista, quàm ille in sensu reali meretur: sicut etiam visio, quæ est præmium, est actus non tantùm intellectûs, sed etiam voluntatis realiter acceptæ: & pariter etiam amor, qui etiam est præmium, est actus non tantùm voluntatis, sed etiam intellectûs realiter accepti.

78. Ob. 15. Nihil est malum per cognitionem: ergo neque bonum: prob. antec. malum culpæ stat in actu voluntatis: ergo. Confirm. 1. DEUS melius, quàm quælibet creatura, cognoscit peccatum, quin hoc ei sit malum: ergo nihil est malum per cognitionem. Confirm. 2. Anima tantùm patitur in potentia, per quam trahitur ad malum: hæc autem est voluntas: ergo tantùm patitur in voluntate. Resp. neg. antec. Non quidem cognitio quævis mali est mala formaliter: attamen illa est formaliter mala, qua cognoscimus, malum nos attingere: sicut juxta adversarios non quidem omnis, sed tamen cognitio ista est radicaliter mala, saltem

eatenus,

eatenus, quatenus applicat objectum, ut possit causare dolorem. ad prob. om. antec. neg. conseq. potest enim cognitio esse malum physicum. Ad 1. confirm. neg. conseq. quia cognitio non ostendit DEO, quòd peccatum sit ipsi causans dolorem &c. sic etiam debent respondere adversarii, quando quæritur, cur cognitio non sit DEO radicaliter mala. Ad 2. confir. neg. ant. quod non probatur. Quid intelligatur per illud *trahi*, explicatum est *n. 67.*

79. Ob. 16. ex Ripalda. Posset dici, visionem seorsim, & amorem seorsim, esse beatitudinem adæquatam: ergo gratis litigatur. prob. antec. beatitudo adæquata non debet satiare omnes potentias, sed sufficit, ut satiet unam: ergo, quia visio satiat intellectum, & amor voluntatem, potest quælibet seorsim dici beatitudo adæquata. antec. prob. si beatitudo adæquata deberet satiare omnes potentias, requirerentur præter visionem, & amorem, plura alia ad satiandas potentias ab intellectu, & voluntate distincta: sed nihil aliud requiritur ad beatitudinem adæquatam: ergo ista non debet satiare omnes potentias. Confirm. DEUS habet tantùm unam simplicem rationem beatificandi, scilicet Deitatem: ergo connotat tantùm unum actum unius potentiæ: ergo, sive detur visio, sive amor, jam datur beatitudo formalis adæquata. Resp. neg. antec. ad prob. dist. antec. beatitudo non debet satiare prorsus omnes potentias. conc. antec. non omnes potentias rationales. neg. antec. & conseq. ad prob. dist. ma. si beatitudo deberet satiare omnes omnino potentias. conc. ma. si tantùm rationales. neg. ma. & conc. min. dist. cons. non debet satiare omnes omnino potentias. conc. cons. non debet satiare rationales. neg. cons. vide *n. 54.* Ad confirm. dist. antec. DEUS habet tantùm unam rationem beatificandi realiter. conc. antec. tantùm unam formaliter, seu, quæ possit tantùm sub una ratione formali attingi. neg. antec. & conseq. utramque.

ARTICULUS III.

An perpetuitas beatitudinis, & certitudo de ipsa, sit de essentia beatitudinis formalis.

80. Dico 1. Beatitudo, quæ defacto datur, est æterna. ita tradunt omnes cum Magistro *l. 4. dist. 49.* & D. Thoma *1. 2. q. 5. a. 4. in corp.* imò est de fide; nam *Matth. 25. v. 46.* habetur: *Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.* Et quamvis vox *æternum* aliquando in Scripturis significet tantùm longissimum tempus, tamen hoc loco omnes Patres, & Ecclesia, æternitatem simpliciter dictam intelligunt. Unde, si data fuit aliqua visio intuitiva DEI, quæ non fuit perpetua, vel quoad se, vel quoad speciem suam, hoc est, ut saltem, transeunte una visione, alia similis successerit, non fuit vera beatitudo.

81. Talem aliqui volunt habuisse Moysen, & S. Paulum, aut etiam S. Benedictum. Sed fors Ulloa *disp. 5. de DEO c. 3. n. 23.* cum aliis rectiùs negat; cùm eidem Moysi dixerit DEUS. *Exod. 33. v. 20. Non poteris videre faciem meam; non enim videbit me homo, & vivet,* & *1. Joan. 4. v. 12.* dicatur: *DEUM nemo vidit unquam:* unde potest dici cum eodem Ulloa *loc. modò cit.* illos Sanctos habuisse tantùm specialissimam aliquam contemplationem DEI, quæ phrasi Scripturæ, & etiam in modo loquendi communiter usitato, dicatur visio.

82. Dico 2. Beati vident certissima cognitione hanc perpetuitatem. ita omnes. Sic S. Aug. *l. 11. de civit. c. 32.* ait: *Angelos sanctos in sublimibus cæli sedibus, non quidem DEO coæternos, sed tamen de sua sempiterna, & vera felicitate securos, & certos esse, nemo ambigat.* S. Cyprian. *l. de mortal. sub finem.* sic ait: *Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequens nos, & copiosa turba, desiderat, jam de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra salute solicita.* S. Bernard. *serm. 2. de S. Victore* ait: *Sedet veteranus miles, debita jam suavitate, & securitate quietus: securus quidem sui, sed nostri solicitus.*

83. Dico 3. Perpetuitas est de essentia beatitudinis formalis. Ita Suarez, Vasquez, Oviedo, Izquierdo *disp. 21. n. 46.* & hoc teste longè communior. Ut autem ritè intelligamur, non dicimus, quòd perpetuitas, tota actu existens, sit de essentia beatitudinis formalis; hæc enim, cùm tota actu nunquam existere possit, si requireretur, nunquam aliquis esset simpliciter, & absolutè beatus, ùt observat Ulloa *disp. 5. de DEO c. 3. n. 23.* Requiritur ergo perpetuitas, partim existens, partim semper futura, & nunquam cessatura. Prob. jam conclusio ex S. Aug. *l. 13. de Trinit. c. 8.* ubi fusè hoc probat, & tandem concludit: *Nullo modo igitur esse poterit vita veraciter beata, nisi fuerit sempiterna:* ergo ipsa, sive essentia ipsi identificata, debet esse æterna, & non tantùm aliquid distinctum. Idem probat hic S. Doctor *l. 11. de civit. DEI c. 11.* Consentiunt Patres alii, & accedit S. Thomas *1. p. q. 64. a. 2. in corp. Stabilitas sempiterna est de ratione veræ beatitudinis:* quod etiam tradit aliis variis locis.

84. Ratio autem est. Beatitudo, præsertim supernaturalis, atque perfecta, ex S. Aug. *loc. cit.* & S. Thoma variis locis, maximè *1. 2. q. 5. a. 4.* debet plenè satiare appetitum rationalem, & tollere omnem anxietatem, atque dolorem: atqui, si non esset perpetua, ista non faceret: ergo. prob. min. appetitus rationalis vel maximè desiderat bono maximo semper frui, & nunquam eo privari: & si eo deberet carere, utique redderetur tristis, anxius, & vel maximè inquietus: ergo, si beatitudo non esset perpetua, non tolleret, sed potiùs causaret dolorem, & anxietatem. antec. est SS. Patrum, & per se videtur innegabile. cons. est clara.

85. Confirm. ex S. Aug. *l. 11. de civit. c. 11.* & clariùs adhuc *l. 12. de civit. c. 13.* & S. Thoma *loc. modò cit.* Si beatitudo esset defectibilis, vel creatura rationalis id sciret: vel nesciret, & simul erroneè putaret, eam non defecturam: vel omnino de hac re non cogitaret: vel dubitaret: nihil horum stat cum beatitudine: ergo. prob. min. Si id sciret, absque dubio foret anxia, solicita, & tristis, ob tantum bonum perden-

perdendum. Si judicaret erroneè, beatitudinem non defecturam, hic ipse error esset magnum malum, adeóque non daretur beatitudo, quæ debet excludere omne malum. Quòd autem omnino non cogitaret de perpetuitate, vel mutabilitate sui statûs, est prorsus incredibile; cùm enim de aliis minoribus bonis statim cogitemus, quamdiu iis frui possimus, quis capiat, Beatos non cogitaturos de diuturnitate boni maximi? Si autem incideret hac de re minima cogitatio, fieret creatura rationalis anxia &c. quia tunc dubitaret, & hoc ipsum dubium ex S. Augustino eam affligeret. Igitur debet habere certam notitiam de perpetuitate beatitudinis, quæ, ùt rectè arguit Angelicus, infert, ipsam beatitudinem reverà perpetuam esse.

86. Dico 4. Etiam certitudo, seu notitia certa, de perpetuitate beatitudinis, est de essentia beatitudinis. Equidem Haunoldus dicit, communiorem esse oppositam sententiam, sed non probat: & Izquierdo *disp. 21. n. 48.* plures citat pro nostra sententia, quibus ipse accedit, & recentiùs Ulloa. Unde, qui volunt auctoritate contra nostram sententiam agere, videntur priùs debere probare valde notabilem excessum; parvus enim non curaretur, præsertim cùm SS. Thomas, & Aug. nobis faveant; nam S. Augustinus *l. 11. de civit. c. 13.* ait: *Quocirca cuivis jam non difficulter occurrit, utroque conjuncto effici beatitudinem, quam recto proposito intellectualis natura desiderat, hoc est, ut bono incommutabili, quod DEUS est, sine ulla molestia perfruatur, & in eo se in æternum esse mansurum, nec ulla dubitatione cunctetur, nec ullo errore fallatur.* & *lib. 12. de civit. c. 13.* ait idem S. Doctor: *Quomodo enim vera beatitudo est, de cujus nunquam æternitate confiditur, dum anima venturam miseriam, aut imperitissimè in veritate nescit, aut infelicissimè in beatitudine pertimescit.*

87. S. Thomas *1. 2. q. 5. a. 4. in corp.* de beatitudine ait: *Oportet, quòd desiderium hominis quietet, & omne malum excludat:* & post pauca: *Requiritur igitur ad veram beatitudinem, quòd homo certam habeat opinionem, bonum, quod habet, nunquam se amissurum.* Eadem ferè verba habet *2. 2. q. 18. a. 3.* nisi, quòd hìc præmittat, esse *de ratione*, hoc est, de essentia beatitudinis, *ut in ea quietetur voluntas*, adeóque hanc certitudinem non tantùm requirit, tanquam conditionem, seu applicationem beatitudinis, sed tanquam constitutivum beatitudinis quietantis.

88. Probatur conclusio ratione à S. August. ac S. Thoma insinuata, & superiùs *num. 51.* pro amore beatifico jam adducta. Illud est de essentia beatitudinis, sine quo non plenè satiatur appetitus creaturæ rationalis ùt talis: atqui sine certitudine de perpetuitate possessionis DEI non satiatur appetitus rationalis creaturæ: ergo. ma. probata est *num. 51.* mi. est SS. Augustini, & Thomæ, & communis experientiæ: ergo. Confir. Angelus, & anima rationalis, sicut sunt entia naturaliter perpetua, ita etiam appetunt perpetuò esse beata: ergo, nisi sciant, à se æternam beatitudinem habendam, non carebunt anxietate. Huc spectat etiam ratio *num. 84.* adducta, quæ immediatè etiam probat hanc conclusionem.

89. Respondebis, nostras rationes quidem probare, quòd sit requisita hæc certitudo, ut visio, vel amor possit beatificare, & quòd sit dispositio, conditio, vel applicatio: at non probare, quòd sit forma beatificans, nec partialiter; sicut unio albedinis non est forma denominans album. Contra est. Hæc certitudo non potest dici tantùm applicatio; cùm visio, & amor, per se jam satìs applicentur, seu uniantur. Neque videtur esse dispositio; nam ista ordinariè præsupponitur ad formam, & disponit subjectum ad eam recipiendam: at hæc certitudo non præsupponitur ad visionem, vel amorem, sed potiùs hunc, & illam præsupponit: & visio sine illa certitudine pro priori præsupposita potest recipi in anima.

90. Paritas cum unione, etsi admittatur, non impedit, quo minùs hæc certitudo sit partiale constitutivum beatitudinis in actu secundo beatificantis: sicut unio albedinis est pars formæ in actu secundo dealbantis. Resp. 2. hanc certitudinem esse formam denominantem, saltem partialiter, beatum; quia denominat per se ipsam formaliter certum, & securum de sua beatitudine æterna: quæ securitas est pars beatitudinis ex S. Augustino, & Thoma. Sicut dubium, vel certitudo de amittenda esset exclusio beatitudinis; quia afferret statum anxietatis.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

91. OB. 1. contra 3. conclusionem. Beatitudo formalis est ens creatum: ergo non potest exigere perpetuitatem. Confirm. 1. Non implicat, dari visionem, & eam iterum tolli: ergo potest DEUS id facere. Confirm. 2. Beatus satiaretur, si per aliquod tempus longum haberet visionem intuitivam, postea autem haberet abstractivam: ergo non debet visio intuitiva esse perpetua. Resp. dist. conseq. Beatitudo formalis non potest exigere perpetuitatem sui in individuo. conc. conseq. in sua specie. neg. conseq. beatitudo enim ùt talis, seu ùt formaliter plenè satians creaturam rationalem, includit certitudinem metaphysicam de futura semper aliqua visione, & amore DEI, sive sit eadem in individuo, ùt aliqui volunt, sive sit eadem, saltem in specie, ùt alii, de quo inferiùs dicemus. Nec in hac exigentia est ulla absurditas; quia tantùm oritur ex decreto DEI, volente creaturam plenè satiare: non autem ex natura individuorum; licèt enim possit creatura exigere naturaliter esse perpetua, ùt Angelus, & anima rationalis, tamen, ùt suppono cum communi, non potest exigere id metaphysicè, ita, ut nec de absoluta potentia possit destrui: quamvis, si talis creatura possibilis esset, argumentum minorem vim haberet.

92. Ad 1. confirm. omitt. totum. Si enim DEUS talem visionem &c. daret, & iterum tolleret, illa non fuisset beatitudo formalis plena, & perfecta *ex num. 80.* sic etiam, si DEUS destrueret aliquem Angelum in cœlis, ille non fuisset beatus; quia vel habuisset ignorantiam, aut errorem, vel anxietatem *ex num. 85.* Defacto autem DEUS nullum Beatum destruere potest; quia infallibiliter promisit, se id non facturum. Ad 2. confirm. neg. antec. quia talis à statu altissimo

tissimo rediret ad incomparabiliter inferiorem, non sine mœrore: sicut, si quis ex rustico factus rex, redire deberet ad stivam; unde, ait Ulloa, *disp. 5. de DEO c. 2. n. 20.* talem dicturum DEO illud *psal. 101. v. 11. Elevans allisisti me.*

93. Ob. 2. contra 4. concluſ. Potest aliquis satiari, & quietus, ac contentus esse regia dignitate, etsi sciat, non duraturam æternùm: ergo etiam beatitudine. Confirm. 1. Modò Beatus cognosceret, DEUM fore beatum in æternum, etsi non sciret, etiam se fore beatum in æternum, haberet jam suam beatitudinem adæquatam: ergo. Confirm. 2. Visio certificans de perpetuitate non differret specie ab alia non certificante: ergo, si illa beatificaret, etiam beatificaret ista. Resp. om. antec. neg. conseq. Dignitas illa non debet excludere omnem anxietatem, timorem amittendi &c. at debet beatitudo vera. Dixi. om. antec. quia, si sermo est de plena satietate, & quiete, hanc regia dignitas in terris neutiquam affert, ùt patet experientia: certè, si reges cogitant, se debere mori, multùm minuitur oblectatio de regia potestate.

Ad 1. confirm. neg. antec. quia sine altera notitia non esset quietus; nam vehementissimè amans non vult ab amato separari, &, si dubitaret, vel sciret, aliquando futuram separationem, fieret anxius, & tristis. Quòd autem Beati sint conformissimi cum voluntate Divina, non sequitur, quòd non dolerent de sua separatione à DEO, quamvis se in voluntatem Divinam resignarent. Nec DEUS vellet, ut sine dolore à se avelli se paterentur. Ad 2. confirm. neg. ant. haberet enim una visio aliud objectum saltem secundarium, & mediatum. Fortè etiam responderi posset, quòd, etsi visio non esset specie diversa, possit tamen in uno casu esse beatificans, non in altero, ùt in simili diximus de actu charitatis *num. 72.*

94. Ob. 3. Perpetuitas beatitudinis formalis est aliquid creatum: ergo non potest cognosci per visionem beatificam. prob. conseq. quod cognoscitur per visionem beatificam, est beatitudo objectiva: sed hæc non potest esse aliquid creatum: ergo. Resp. Aliqui concedunt conseq. & dicunt, perpetuitatem illam cognosci, non per ipsam visionem beatificam, sed per aliam cognitionem distinctam: at quia communiter dicitur, Beatos videre omnia in Verbo, & quia non libenter admitto, quòd beatitudo formalis constituatur per aliam cognitionem, quàm per visionem (quod tamen admitti deberet; quia certitudo illa juxta nos est de essentia beatitudinis) hinc malo negare consequentiam.

95. Ad prob. Inprimis major meritò potest negari; quia communiter admittitur, quòd Beati in Verbo (quod vident per visionem beatificam) tanquam in speculo, plurima videant creata. dist. tamen ma. quod cognoscitur per visionem, tanquam objectum immediatum, & directum, & in recto, est beatitudo objectiva. om. ma. quod tantùm cognoscitur tanquam objectum, vel mediatum, vel indirectum, & in obliquo. neg. ma. & om. mi. neg. conseq. Potest itaque Beatus per visionem immediatè, & directè, cognoscere decretum DEI, irrevocabile de conservanda in perpetuum sua beatitudine: & sic objectum directum, & beatitudo objectiva tota, est aliquid Divinum: objectum autem, tantùm in obliquo attactum, est quid creatum. Dixi suprà. om. mi. quia, quando dicitur, quòd aliquid creatum non possit esse beatitudo objectiva, intelligitur à quibusdam beatitudo purè objectiva, quæ non simul sit formalis, sitque objectum ultimatum, ratione cujus etiam ipsa visio, ejúsque æternitas, appetibilis est.

96. Dices. 1. Juxta dicta deberet visio repræsentare DEUM, non tantùm ùt bonum sibi, sed etiam ùt bonum nobis, scilicet decernentem, & volentem, nos æternùm beare: ergo etiam amor beatificus deberet illum ùt talem amare: ergo non tantùm amor amicitiæ, sed etiam amor concupiscentiæ, esset de essentia beatitudinis. Resp. neg. utramque conseq. non enim objectum sub omni ratione formali, sub qua repræsentatur ab intellectu, debet etiam amari à voluntate, ùt patet in millenis exemplis: & sic etiam in via actus fidei proponit sæpe DEUM ùt bonum, non tantùm in se, sed etiam ùt bonum nobis: quin actus charitatis amet illum sub ea ratione formali; hoc enim spectat ad spem, non ad charitatem. Unde amatur quidem amore beatifico DEUS bonus nobis, qui talis, non autem, quà talis: insuper amatur etiam à Beatis ùt bonus ipsis, & quà talis, sed per amorem quasi secundarium, & minùs nobilem.

97. Dices 2. Idem indivisibilis amor potest habere utramque formalitatem, scilicet amoris amicitiæ, & amoris concupiscentiæ: ergo. Resp. de isto hîc non disputo: sed om. ant. neg. conſ. & dico, si talis amor detur, eum fore beatitudinem, non ùt amor concupiscentiæ est, sed ùt amor amicitiæ est: sicut visio beatifica, repræsentans varia objecta creata, non est beatitudo ùt repræsentatio istorum, sed ùt repræsentatio DEI beatificantis. Et quamvis beatitudo viæ satis communiter dicatur, stare in actu spei, non etiam in tali stat beatitudo patriæ; quia beatitudo viæ non est strictè dicta beatitudo, sed tantùm solatium ex futuritione beatitudinis: quod solatium ex spe capitur. Dices 3. Si non debet DEUS ùt nobis bonus, & quà talis, amari per amorem beatificum, cur debet ùt talis repræsentari? Resp. Ut amor amicitiæ erga DEUM possit elici, non quomodocunque, sed sine omni anxietate, & timore; cùm aliàs non foret plenè satiativus &c. consequenter nec beatificus.

98. Ob. 4. Si visio beatifica repræsentat suam perpetuitatem, tunc est essentialiter indestruibilis: atqui nulla creatura potest esse essentialiter indestruibilis: ergo. min. supponitur. ma. prob. visio illa est essentialiter vera: ergo, si se repræsentat perpetuam, vel talem dicit, debet essentialiter esse perpetua, adeóque indestruibilis. Resp. dist. ma. si visio repræsentat perpetuitatem sui ipsius in individuo, vel se ipsam in individuo indestruibilem. conc. ma. si repræsentat tantùm aliquam visionem vagè, vel disjunctivè sumptam, vel aliquam aliam à se distinctam indestruibilem. subdist. ma. tunc est essentialiter indestruibilis quoad individuum. neg. ma. quoad speciem. conc. ma. & dist. mi. nulla creatura potest esse indestruibilis quoad individuum. conc. mi. quoad speciem suam. neg. min. & conseq. ad prob. conc. antec. dist. conseq. debet

esse perpetua quoad individuum. neg. cons. quoad speciem. conc. cons.

99. Quælibet creatura, quoad suum individuum spectata, debet esse de absoluta potentia DEI destruibilis; hoc enim juxta SS. Patres exigit debita subjectio creaturæ ad DEUM: at non debet esse destruibilis quoad speciem, hoc est, non debet esse destruibilis, ita, ut nec aliud simile individuum debeat loco prioris poni; si enim DEUS hoc semel promisit, & aliquod ex illis individuis essentialem habet connexionem cum ea promissione, utique essentialiter exigit, ut, vel conservetur prius individuum, vel aliud simile producatur.

100. Neque etiam est ullum absurdum in eo, quòd aliquid creatum essentialiter exigat indestruibilitatem alicujus alterius à se distincti; nam revelatio externa, & actus fidei, de immortalitate animæ, sunt quid creatum, & essentialiter exigunt indestruibilitatem animæ. Jam in nostro casu visio beatifica non repræsentat, aut dicit, se ipsam, determinatè saltem sumptam, fore perpetuam, sed tantùm indeterminatè, vel se, vel aliam consequentem. Neque hæc indeterminatio, aut vagus modus cognoscendi, repugnat visioni; nam est imperfectio tantùm negativa: & sic etiam Beatus suas actiones intellectûs, & voluntatis, quas eliciet, cognoscit, quin eas cognoscat determinatè in individuo; aliàs enim clarè cognosceret infinita.

101. Duplex autem est sententia in Philosophia de cognitionibus. Quidam volunt, quòd cognitio sit qualitas distincta ab actione productiva sui (quæ qualitas etiam vocatur ab iisdem species expressa) adeóque sit indifferens, ut per plures successivè actiones conservativas existat. Et in hac sententia manebit semper eadem visio, saltem, si nil repræsentet creatum, de quo *art. seq.* non tamen repræsentabit, se in individuo semper duraturam (ne scilicet sit essentialiter indestruibilis) sed tantùm, se in specie, hoc est, se, vel aliam, quam DEUS de absoluta potentia posset sibi substituere: quod, licèt futurum non sit, tamen non debet à visione repræsentari, quòd non sit futurum: sed potest abstrahi, propter rationem modò assignatam.

102. Alii, præsertim recentiores nostri, communiùs dicunt, intellectionem, utpote actum vitalem, esse identificatam cum actione productiva sui, atque esse actionem essentialiter fluentem, seu transeuntem, ita, ut singulis instantibus detur alia intellectio. In hac sententia nulla visio in individuo videt se perpetuam, sed tantùm videt, aliam, & aliam similem, sibi perpetuò succesturam. Et hæc explicatio Haunoldo videtur expeditior: certè est accommodatior recentiorum Philosophiæ.

103. Solùm videtur difficultas esse in eo, quòd etiam visio intuitiva, & cognitiones Angelorum, videantur eodem modo esse debere essentialiter fluentes, adeóque instans Angelicum non sat bene explicari per continuationem ejusdem actûs, quod tamen cum S. Thoma multi asserunt. Sed responderi potest, licèt actus sint essentialiter fluentes, tamen unum posse durare diutiùs, quàm alterum; quia etiam una duratio indivisibilis potest esse longior alterâ; non enim videntur durationes, quæ defacto dantur, esse ex omnibus possibilibus minimæ, sed possibiles esse minores, & majores: sicut satis communiter admittitur, puncta continui realiter indivisibilia esse majora, & minora.

104. Quòd si tamen hoc non videatur dicendum, vel etiam per hoc non videatur posse explicari tota mora secundi instantis Angelici, quæ longior fuerit, quàm unica duratio durare potuerit, potest mea pace, & ex suppositione actuum essentialiter fluentium, dici, Angelicum instans tam diu durâsse, quamdiu Angelus elicuit actum moraliter eundem, hoc est, similes. Si objicias, quòd ex hoc sequatur, Angelos bonos tantùm uno instanti fuisse in via, responderi posse videtur, quòd etiam ipsi, licèt non elicuerint actus incompossibiles, tamen elicuerint aliquos primarios novos, etiam dissimiles, ùt videntur insinuare Scotus, Cajetanus & alii citati *n. 122. de Angelis.* Si autem hoc omnino neges, non erit adeò absurdum, cum Valentia, & Granado ibidem citatis, sequelam admittere.

105. Si urgeas, hac ratione saltem beatitudinem formalem, seu visionem beatificam, cùm sit semper similis, & ejusdem speciei (ùt docet Suarez *tom. 1. in 3. p. disp. 26. in principio*) tantùm duraturam per unum instans. Resp. eandem difficultatem premere etiam eos, qui dicunt, visionem esse qualitatem; nam juxta ipsos, manente eadem qualitate, manet idem instans. Igitur potest responderi, quòd Angeli beati plurimos actus dissimiles sint elicituri per totam æternitatem. Si replices, actum tamen primarium fore semper moraliter eundem, adeóque unicum instans, ùt *cit. n. 122. de Angelis* dictum de secundo instanti Angelorum. Resp. quidquid alii dixerint, nobis etiam serviturum. In hac tamen quæstione, quæ potissimùm est de nomine, videtur dici posse, ad instans inprimis requiri, ut non semper duret; aliàs erit æternum, non instantaneum: dein requiri, ut non nimis diu duret; cùm moraliter non censeri possit instans, quod nimis diu durat: quanto autem tempori, ùt S. Thomas vocat, corporali, possit respondere instans Angelicum, vel etiam aliud, nondum satis exploratum est. Sed de hac quæstione nominis plùs, quàm satis.

ARTICULUS V.

Quænam adhuc bona secum afferat Beatitudo.

106. PRæter hucusque explicata bona, Beati insuper affluent innumeris aliis, & primò. Beati, præter DEUM, videbunt, seu cognoscent, plures res alias creatas, quas nôsse rationabiliter desiderant; nam omne rationabile eorum desiderium à liberalissimo DEO impletur, neque tantùm confertur cognitio illorum, sine quorum notitia forent anxii, & inquieti, vel necdum essentialiter satiati (nam, modò DEUM perpetuò à se videndum, & amandum viderent, jam essentialiter beati, quieti, ac satiati essent) sed etiam eorum, quorum, tanquam ad statum suum pertinentium, cognitionem rationabiliter desiderant. Et sic videnti Beati non quidem infinita, sed tamen plu-

riam;

rima: inprimis totam machinam universi, orbiúmque cælestium constitutionem: item plurima, quæ aguntur in terris, casus amicorum, filiorum, parentum, prosperos, & adversos &c. Sic docet S. Thomas *3. p. q. 10. a. 2. in corp.* dicens: *Nulli tamen intellectui beato deest, quin cognoscat in verbo omnia, quæ ad ipsum spectant.* Et Concilium Senonense *in Decretis fidei Decr. 13.* ait: *Beatis pervium esse .... omniforme illud Divinitatis speculum, in quo, quidquid eorum interfit, illucescat.*

107. Vident autem ista Beati in Verbo, de qua re videndus est Tannerus *tom. 1. disp. 2. q. 6. dub. 9. & 10.* Videre autem in Verbo est videre in DEO, in quo possunt omnia videri, vel tanquam in causa efficiente (ad quam etiam revocatur ejus decretum, vel voluntas) vel tanquam in causa ideali, & exemplari omnium: vel tanquam in specie eminentiali omnium rerum, hoc est, in potentia DEI, qua potest supplere per se influxum physicum cujuslibet speciei creatæ: vel etiam tanquam in scientia, & cognitione rerum omnium. Continentur quippe omnes creaturæ in DEO tripliciter: scilicet, eminenter tanquam in causa efficiente: objectivè tanquam in intelligente: repræsentativè tanquam in causa ideali, vel specie omnium rerum. Jam, qui intuitivè videt causam ùt talem, vel certè, qui videt speciem, vel cognitionem alicujus objecti, videt etiam ipsum objectum.

108. Est autem modus receptus dicendi, Beatos videre omnia in Verbo, tanquam *in speculo voluntario*, per quem significatur, quòd, sicut videns speculum, etiam videt alia, ab ipso repræsentata, ita Beati videntes DEUM, videant etiam creaturas, ex ipso relucentes. Dicitur autem DEUS *speculum voluntarium*, seu *liberum*; quia non videtur, nisi quando vult, quomodo vult, & quantum vult. Unde, quòd Beatus unus pauciora, alius plura videat, potest provenire ex eo, quòd DEUS huic plùs, alteri minùs, se ostendat. Et posset quidem DEUS de absoluta potentia pro libitu suo negare uni concursum ad plura videnda, quem alteri concedit, quamvis uterque æquali lumine gloriæ esset instructus: attamen, ùt Molina, Suarez, Bannez, & alii apud Tannerum *dub. 9. n. 15. cit. n. præced.* docent, ratio diversitatis in visionibus provenit ex lumine gloriæ, quod pro diversitate meritorum est diversum.

Vasquez *tom. 1. in 1. p. disp. 50.* fusè contendit, nullam creaturam posse per visionem beatificam videri; eoquòd aliàs deberet visio, modò ista e. g. preces, vel cultum, modò alia repræsentare, & sic variari: sed, si *ex n. 102.* non eadem visio in individuo perseverat, non videtur absurdum, eam ita variari. Si etiam eadem perseveret, posset fors dici, statim videri omnia, quæ DEUS vult ab hoc Beato videri, sicut ipse videt omnia. Sed difficultas esset, quòd hac ratione eadem cognitio videret futura æquè, ac præsentia, nec aliter præsentia, quàm futura, ob invariabilitatem visionis. Unde supposita invariabilitate visionis, meliùs dicitur cum Cajetano apud Vasquez *loc. modò cit. n. 41.* videri ista in Verbo *causaliter*; quia, licèt in Verbo, seu per visionem beatificam, non videantur, attamen Verbum est causa, & visio beatifica est radix, ut videantur per aliam cognitionem.

109. Secundò. Ut docet Suarez *in 1. 2. tr. 1. disp. 8. sec. 2.* Beati habebunt omnes scientias naturales; tum quia in patria similes erunt Angelis, qui habent scientias illas infusas; tum quia etiam istæ scientiæ cadunt sub rationabile desiderium Beatorum. De Theologia fusè disputat idem Eximius *cit. disp. sect. 1.* & sapienter decidit, quòd Theologia, in quantum obscura est, non sit in cœlo: quatenus verò est scientia rerum sublimissimarum, sit in cælo. Unde *n. 9.* ait, *extra visionem infundi Beatis aliam scientiam rerum Divinarum, quæ potest dici Theologia videns*, qua scilicet cognoscunt clarissimè, quæ nunc obscurè proposita credunt.

110. Tertiò, Beati non tantùm gaudebunt de DEO, ùt bono in se, seu gaudio amicitiæ, sed etiam de DEO, ùt bono sibi Beatis, seu gaudio concupiscentiæ, de quo jam aliquid diximus *n. 71.* & plura *n. 96. & seq.* Hoc tamen gaudium, seu hic amor concupiscentiæ, iterum ultimatò refertur ad DEUM; nam Beati longè magis gaudent de DEO, ùt bono sibi ipsi (qui est affectus veræ amicitiæ) quàm de DEO, ùt bono sibi, seu ipsis Beatis (qui est affectus tantùm concupiscentiæ) & ultimatò se, ac omnia sua, ad DEUM, tanquam ultimum finem, referunt.

111. Quartò. Beati redduntur impeccabiles, ùt habent omnes cum S. Augustino *l. 3. contra 2. epistolas Pelagianorum. c. 7. sub initium* dicente: *Hîc præceptum est, ut desideriis peccati non obediamus: ibi præmium, ut desideria peccati non habeamus.* Ratio est inprimis; quia peccatum est magna miseria, atque deformitas, repugnans beatissimo illi statui. 2. Visio, quæ defacto datur, sicut repræsentat perpetuitatem beatitudinis, ita etiam repræsentat perpetuitatem amoris DEI, adeóque perpetuam exclusionem peccati: cúmque sit essentialiter vera, utique excludit peccatum. 3. Visio clara DEI, tanquam boni puri, & infiniti, necessitat voluntatem ad amandum DEUM: ergo necessariò impedit omnem actum cum hoc amore incompossibilem: conseq. est clara. antec. est S. Thomæ *1. 2. q. 4. a. 4. in corp.* idque etiam supponunt potiùs auctores, quàm probant: quin Gormaz *de beatitud. n. 269.* ait, non posse meliùs probari, quàm terminorum penetratione.

112. Certè, cùm necessitetur DEUS ad sui amorem à visione beatifica sui ipsius, etiam necessitabitur creatura. Sanè non videtur, debere minorem vim habere respectu potentiæ limitatæ, visio clara, quamvis finita, boni infiniti, quàm respectu potentiæ infinitæ habeat visio infinita. Deinde non potest voluntas omittere amorem, quando in omissione non relucet ullum bonum; quia non potest amplecti aliquid, quin amplectatur sub ratione boni, sive positivè, sive negativè talis: atqui in omissione amoris DEI, clarissimè visi, non relucet ullum bonum: ergo. prob. mi. nunc, dum adhuc sumus in corpore,

seu statu viæ, aliquando omittimus aliquos actus; ne nimiùm fatigemur: aliquando; quia apparent sub aliqua ratione mali, molesti &c. at, cùm fuerimus in patria, seu, cùm nobis revelata facie apparuerit DEUS, non dabitur fatigatio, molestia, malitia &c. ergo non potest assignari in omissione amoris ulla bonitas, neque etiam bonitas fugæ molestiæ, fatigationis, difficultatis &c. ergo.

113. Si dicas, posse omitti actum ad exercendam libertatem, respondet Suarez *tom. 1. in 2. p. disp. 9. sec. 1. n. 14.* libertatem hominis non versari, circa finem positivè ultimum, clarè propositum, sed tantùm circa media. Dein, si hoc solum motivum esset sufficiens, nihil prorsus necessitaret voluntatem, quod est contra communissimam. Alias adhuc rationes affert S. Thomas *in opusculo dicto Compendium Theologiæ*, quod in quibusdam editionibus est secundum, in aliis nonum. *ubi c. 106.* ait, si animus avertatur ab aliquo bono particulari, id ideò fieri; quia videt, *aliquid deficere, quod ipsi cognoscenti relinquitur in alio quærendum: .... sed in DEO, qui est bonum universale, & ipsa bonitas, nihil boni deest, quod alibi quæri possit.*

114. Nec est paritas à statu viæ, ad statum beatitudinis; nam in illo DEUS obscurè tantùm cognoscitur, & sæpe sub ratione apparentis mali, respectu nostri, e. g. sub ratione infligentis pœnas, prohibentis voluptates, aliàs valde sensui gratas &c. aut sub ratione boni, non nisi difficulter obtinendi, qualis non apparet per visionem: & per hanc quóque voluptates illæ apparent prorsus indignæ. Sed neque potest Beatus averti à DEO per inconsiderantiam; quia ipse status beatitudinis inconsiderantiam excludit: & amor non sinit non cogitare de DEO, uti nec lumen gloriæ.

115. Quintò. Beatitudo excludit omnem ignorantiam, & errorem; nam sicut peccatum, vel affectus pravus, opponitur rectitudini voluntatis, & propterea excluditur à voluntate Beati, ita error, vel ignorantia, opponitur rectitudini intellectûs, & debet ab isto excludi; nam & istorum absentia, conformiter ad dicta *n. 106.* cadit sub rationabile desiderium Beatorum. Ignorantia autem hîc debet strictè sumi, non tantùm pro qualicunque nescientia, sed pro carentia scientiæ debitæ, à qua quis denominatur ignorans; nec enim dicitur ignorans Theologus, si nesciat consuere calceos; quia hæc notitia non spectat ad ejus statum: sed dicitur ignorans, si nesciat legitimè discurrere de DEO, aut aliis Theologicis objectis: pariter Beati non sunt ignorantes, quamvis plurima possibilia nesciant: at forent tales, si nescirent, quæ ad statum eorum pertinent.

116. Sextò. Beatitudo quidem absolutè compossibilis est pro aliquo tempore cum malis physicis e. g. cruciatibus corporis, tristitia sensibili &c. quando ista mala sunt causa meriti, vel præmii: at non est compossibilis pro tota æternitate. Ratio primæ partis est; quia Christus, adhuc in terris degens, habuit visionem beatificam, & tamen passus est supernaturaliter gravissimos cruciatus in cruce, & tristitiam in oliveto: ergo ista absolutè non repugnant beatitudini ad tempus. Ratio verò secundæ partis est; quia repugnat amicitiæ, quòd DEUS velit, per totam æternitatem doloribus, & tristitiis vexari amicum suum sine huius lucro.

117. Huc spectat celebris illa metaphora, qua beatitudo vocatur *spiritualis desponsatio*, vel etiam *spirituale matrimonium* inter Christum, & animam beatam, & hæc vocatur *sponsa & uxor agni*, juxta illud Angeli dictum *Apocal. 21. v. 9. Veni, & ostendam tibi sponsam, uxorem agni.* Hinc etiam certæ quædam perfectiones, Beatis collatæ, vocantur *dotes*; dos enim, licèt in sensu latiori significet omnem perfectionem, attamen in stricto, & à Jurisconsultis adhibito sensu, significat donum, quo sponsa dotatur: dotatur autem ordinariè à patre, adeóque anima, ùt docet S. Thomas *in supplemento q. 95. a. 1. ad 2.* à SS. Trinitate, quæ tota est pater sponsæ; quia effectus ad extra communes sunt toti Trinitati.

118. Aliquando tamen dicitur sponsa dotari à sponso, atque adeò anima à Christo; etsi enim datum à sponso potiùs à Juristis vocetur *donatio propter nuptias*, tamen aliquando etiam *dos* vocatur, ùt *Gen. 34. v. 12.* ubi Hemor, pater sponsi Sichem, voluit dotem dare Dinæ, filiæ Jacobi Patriarchæ, & *Exod. 22. v. 16.* dicitur, quòd corruptor virginis debeat eam dotare, & accipere: & adhuc jura talem, saltem disjunctivè, obligant, ut, vel ducat, vel dotet. Hoc autem donum, seu dos confertur tunc, quando sponsa solemniter inducitur in domum sponsi: & hinc, perfectiones hominum justorum in via, non vocantur dotes; quia necdum ducuntur in domum DEI, aut contrahitur matrimonium indissolubile. Ulteriùs datur dos ad ornandam sponsam, ut condignè fruatur suo statu, quæ etiam ratio competit Beatis: attamen illud, quòd detur ad sustentanda onera matrimonii, in Beatis locum non habet.

119. Jam *dotes gloriosæ*, aliæ sunt animæ, aliæ corporis. De dotibus animæ conveniunt auctores quoad numerum ternarium, ùt videre est apud Suarez *in 1. 2. disp. 11. sec. 1. n. 5.* Videntur autem ad dotem requiri tria. 1. Ut non sit actus vitalis; nam vita sponsæ non est ejus dos: sed illæ res duntaxat, quæ conducunt ad ejus vitam commodiùs ducendam. 2. Ut detur intuitu matrimonii, & hoc immediatè respiciat: & hinc dotes animæ beatæ debent immediatè respicere sponsum Divinum. 3. Ut sint propriæ statui matrimoniali. Hinc ob defectum primæ conditionis, visio, & amor beatificus, seu beatitudo formalis non sunt dotes; quia sunt actus vitales.

120. Quamvis enim S. Thomas *1. p. q. 12. a. 7. ad 1.* incidenter loquendo, videatur dicere, dotes animæ esse visionem, comprehensionem, & fruitionem, non intelligendus est de actu visionis &c. sed de habitu; sic enim habet *in supplemento q. 95. a. 2.* ubi ex professo agi-

tur

tur de hac materia: *Dicendum, quòd beatitudo, & dos etiam realiter differunt, ut beatitudo dicatur ipsa operatio perfecta, qua anima beata DEO conjungitur, sed dotes dicuntur habitus, vel dispositiones, vel quæcunque aliæ qualitates, quæ ordinantur ad hujusmodi perfectam operationem: & ad 3. Visio dupliciter potest accipi: uno modo actualiter, id est, pro ipso actu visionis: & sic visio non est dos, sed est ipsa beatitudo: alio modo potest accipi habitualiter, id est, pro habitu, à quo talis operatio elicitur, id est, pro ipsa gloriæ claritate, qua anima divinitus illustratur ad DEUM videndum: & sic est dos, & principium beatitudinis, non autem est ipsa beatitudo.*

121. Tres, ùt supra dictum, dotes animæ beatæ assignari communiùs solent, correspondentes tribus virtutibus Theologicis, ùt docet Suarez *loc. cit. n. 119.* hinc Gormaz *de beatitudine n. 226.* assignat lumen gloriæ, habitum charitatis, & habitum spei (si hic remanet in Beatis) vel habitum elicitivum gaudii de beatitudine jam possessa; nam his tribus videntur convenire prædicata ad dotem *n. 119.* requisita. Nam 1. non sunt actus vitales, sed sunt principia eorum. 2. Dantur isti habitus intuitu matrimonii, saltem ùt cum tanta perfectione, & cum perpetuitate contracti, seu tam perfecti, ac perpetui: item sunt proprii statûs matrimonialis; non enim tales dantur in via. 3. Respiciunt immediatè sponsum Divinum; quia deserviunt ad eliciendos actus Theologicos, immediatè versantes circa DEUM, & Christum.

122. Suarez quidem *citata disp. 11. sect. 1. num. 6.* putat, solum lumen gloriæ esse, strictè loquendo, dotem animæ, eò quòd alia sint etiam communia viæ: sed jam dictum est, habitus viæ non esse tam perfectos, nec ita perpetuos, quod sufficit; cùm præsertim auctores communiùs tres dotes assignent, & ex S. Doctore cit. *num. 120.* planè eluceat, eum judicare, plures esse ponendas. Quærit autem *ibidem num. 2.* Eximius, an etiam in Angelis dentur hæ dotes: & respondet, dari easdem perfectiones, non tamen vocari dotes; quia eorum conjunctio cum Christo, aut DEO, non est matrimonium; hoc enim debet esse inter personas ejusdem speciei; cùm tamen Angeli, nec cum DEO, nec cum Christo, sint ejusdem speciei.

123. Sed & corpus glorioſum habet suas dotes, quæ, licèt non habeant omnino omnia prædicata, ad dotem requisita (quippe non respiciunt immediatè aliquid Divinum) adeóque non omnino rigorosè sint dotes, sunt tamen perfectiones stabiles, collatæ Beato ratione spiritualis matrimonii inter creaturam humanam beatam, & Christum, quæ in corpus redundant, & communissimè etiam dotes vocantur: súntque istæ quatuor, impassibilitas, subtilitas, agilitas, & claritas: quæ sumuntur *ex illo 1. Cor. 15. v. 42. Seminatur* corpus *in corruptione, surget in incorruptione: seminatur in ignobilitate, surget in gloria: seminatur in infirmitate, surget in virtute: seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.*

124. Prima igitur dos est *Impassibilitas*, quæ intelligitur per incorruptionem. Hæc, excludit non tantùm mortem, & corruptionem à corpore, sed etiam leviſſimum quemvis dolorem juxta illud *Apocal. 21. v. 4. Mors ultrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà.* Hæc dos juxta Scotistas stat in extrinseca protectione DEI, non autem in perfectione quadam intrinseca; ajunt enim, dotem non debere esse intrinsecam sponsæ, modò jus ad illam (scilicet beatitudo) intrinsecum sit.

125. Secunda *Subtilitas* intelligitur per spiritualitatem; non enim, ùt quidam hæretici voluerunt, corpus Beati reverà vertetur in spiritum: sed tantùm habebit subtilissimam vim penetrandi corpora, ad instar spiritûs.

Tertia *Agilitas* intelligitur ab Apostolo per virtutem, & est potentia movendi se ipsum, & alia corpora, facillimè, ac celerrimè, etiam ingentes moles, sicut movere possunt Angeli. Hanc agilitatem D. Anselmus *de similitudinibus c. 51.* comparat radio solari, qui in momento transit ab oriente in occidentem.

126. Quarta *Claritas*, seu luciditas, intelligitur per gloriam, & reddit corpus Beati, non tantùm quoad superficiem, sed etiam quoad intimas partes, diaphanum, ac splendidissimum. Difficultas tamen est aliqua, quomodo idem corpus possit simul esse diaphanum, ac coloratum. Sed respondetur, etiam vitrum posse simul esse rubrum, & simul diaphanum. Si petas majorem diaphaneitatem in corpore Beati, quàm in tali vitro, dicam, posse supernaturaliter eam cum colore conjungi. Si velis prorsus omnimodam, sine mixtione ullius opacitatis, negare debebis definitionem Aristotelicam colorati, scilicet, quòd sit terminativum visûs; hoc enim contradictoriè repugnat omnino diaphano: debebítque dici coloratum, quod talem, vel talem speciem, in oculo efficit, vel quid simile.

127. Præter has 4. dotes, corpora glorioſa habebunt etiam suaviſſimas, ac puriſſimas quasdam sensuum oblectationes ex cantu, collocutione, aspectu cœli empyrei, & beatorum corporum: item ex odoribus dulciſſimis, tactu, & gustu rerum dulciſſimarum, & amœniſſimarum: quamvis enim non ampliùs, strictè loquendo, comedant, & bibant, eoquòd non ampliùs nutriantur, aut corrumpantur, tamen sentient quandam gustûs dulcedinem.

Unde Sangallenses existimant, Beatos probabiliùs non fore supra supremam cœli convexam superficiem, ubi nullum ampliùs corpus est, sed merum nihil: sed potiùs fore in media quasi densitate cœli empyrei, quod spatium probabiliter impleatur aura cœlesti, apta transmittendis speciebus sensibilibus. Gaudium etiam ineffabile erit ex mutuo, & beatiſſimo Sanctorum consortio.

128. Præterea quibusdam Beatis, non omnibus, confertur *aureola*. Ubi notandum, quòd beatitudo essentialis vocetur *aurea corona*: certæ autem accidentales prærogativæ, quorundam Beatorum, vocentur *aureolæ*, seu minores coronulæ, quæ ab aliquibus auctoribus vocantur *laureolæ*. Non tamen omnis accidentalis gloria, etiam specialis, e. g. quam Christus promisit relinquentibus omnia, vocatur aureola: sed ex communi

communi acceptione tantùm sunt tres. Prima Martyrum, qui vicêre mundum, ejúsque tyrannidem, contemptu, & tolerantiâ mortis. Secunda Virginum, quæ vicêre carnem, abstinendo, non tantùm ab illicitis, sed etiam à licitis, intra matrimonium, carnis voluptatibus. Tertia Doctorum, non à gradu, sed à doctrina, qua alios erudierunt ad justitiam, atque dæmonem expulerunt, ex infidelium præcipuè cordibus.

129. Interim alii Sancti, qui carent his aureolis, non invident eam habentibus, sicut nec minùs Beati, seu minorem habentes visionem, invident habentibus majorem, vel clariorem; quia non exigunt majorem, quàm exigat gratia, quam habent: & explicatur res exemplo vestium, aut cibi; neque enim infans invidet adulto vestem majorem, aut etiam copiosiorem cibum, qui ipsi non quadraret. Addit, & valde bene, Ulloa *disp. 5. de Deo c. 2. n. 11.* quòd Beati ardentissimè DEUM propter se ipsum ament, & quidem incomparabiliter plùs, quàm seipsos, ejúsque admirentur providentiam, atque huic se plenissimè subdant: unde, cùm videant, DEUM ita prædestinationis seriem disposuisse, ut ipsis minor beatitudo contingat, malunt ex hypothesi Divinæ voluntatis, ita rem ordinantis, hanc suam beatitudinem, quàm aliam quamlibet. Accedit intima unio charitatis, qua inter se Beati omnes arctissimè junguntur.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones contra assertam impotentiam peccandi, & errandi in Beatis.

130. OB. 1. *Jobi 4. v. 18.* dicitur: *Ecce, qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit pravitatem*: ergo Angeli potuerunt peccare, consequenter etiam possunt Beati. Confir. S. Thomas *1. 2. q. 10. a. 2. in corp.* docet, quòd voluntas moveatur dupliciter, vel quoad exercitium actûs, vel quoad speciem: & addit: *Primo ergo modo voluntas à nullo objecto ex necessitate movetur.* Item *q. 22. de veritate a. 6. in corp.* ait: *inest libertas voluntati in quolibet statu naturæ respectu cujuslibet objecti*: ergo voluntas in quovis statu, etiam naturæ beatæ, non necessitatur ad DEUM amandum, sed potest ab eo averti per peccatum.

131. Resp. neg. conseq. Textus ille juxta S. Hieronymum *in cap. 24. Isaiæ*, & S. Gregorium *l. 5. moral. c. 28.* exponi debet de Angelis malis. Ad confirm. neg. conseq. S. Doctor utroque loco loquitur de objectis distinctis à beatitudine, seu ultimo fine; nam hunc expressè excipit. Primo loco sic inferiùs ait: *Illud solum bonum, quod est perfectum, & cui nihil deficit, est tale bonum, quod voluntas non potest non velle, quod est beatitudo.* Altero loco priùs sic habet: *Voluntas de necessitate appetit finem ultimum, ut non possit ipsum non appetere, sed non de necessitate appetit aliquid eorum, quæ sunt ad finem.* Clarè autem nobis consentit *in opusculo, quod vocatur Compendium Theologiæ c. 166.* ubi ait, quòd anima, vel alia creatura, videns DEUM, sit confirmata in bono, & quòd voluntas videntis DEUM, in ipso, tanquam universali bono, debeat quiescere: nec possit aliquid voluntatem à DEO divertere, eò quòd non possit inveniri bonum in alio ente, quod non etiam contineatur in DEO.

132. Ob. 2. Libertas est voluntati essentialis: ergo non potest tolli per beatitudinem. Confirm. Actus charitatis in via non tollit potestatem peccandi: ergo nec actus charitatis in patria: prob. conseq. isti actus procedunt ab eodem habitu, & major, vel minor intensio, qua sola differunt, non mutat speciem: ergo. Resp. dist. antec. Est essentialis voluntati libertas inadæquata. conc. antec. libertas adæquata. neg. antec. & sub eadem distinctione. conc. vel neg. conseq. Libertas tota non est sola voluntas, sed totus actus primus, expeditus ad utrumque: at beatitudo est impedimentum inauferibile, simúlque incompossibile cum judicio indifferente, sine quo non potest dari libertas.

Ad confirm. neg. conseq. ad prob. conc. 1. p. antec. At secunda, ùt rectè observat Ulloa *disp. 5. de DEO c. 2. n. 17.* non est semper vera; nam intensio non orta ex additione gradûs similis ad alterum gradum, sed consistens in perfectione indivisibili, mutat, strictè loquendo, speciem: certè Philosophi communissimè admittunt, quòd, si gradus intensionis sint heterogenei, specie differant. Sed quidquid de hoc sit: an actus charitatis in via, & in patria, specie differant, non est opus decidere. vide *n. 72.* Si etiam non ita differant, tamen neg. conseq. quamvis enim actus charitatis patriæ producatur ab eodem habitu, non producitur in iisdem circumstantiis, nec eadem intensione; unde facilè potest capi, eum in patria habere vim majorem attrahendi, quàm habeat voluntas se retrahendi, quam vim non habet in via.

133. Ob. 3. Potest DEUS præcipere aliquid Beato, etiam sub gravi, & negare gratiam efficacem: atqui sic peccabit: ergo. Confirm. Beati non utuntur habitibus ex necessitate: ergo possunt non amare DEUM, consequenter peccare. Resp. neg. maj. quamcunque enim gratiam DEUS dederit in circumstantiis beatitudinis, illa erit efficax, &, non quidem liberè, sed necessariò, post se trahet effectum; quia stante clara visione, & amore DEI, Beatus non potest non implere omnem voluntatem DEI. Quodsi tamen præceptum esset pro libitu Beati dispensabile, vel impedibile, posset quidem Beatus illud non implere, non autem posset peccare; quia deberet priùs, ante omissionem operis, præceptum impedire, vel obtinere ejus dispensationem. Addo, si etiam dispensatio haberi non posset, tamen Beatum fore liberum, non quidem quoad substantiam effectûs, sed quoad modum, ut ex hoc, vel illo motivo &c. præceptum impleat, nisi tamen iterum ponatur ipse

modus

modus quoque præceptus, & quidem indispensabiliter; tunc enim nulla daretur libertas. Ad confir. neg. antec. saltem intellectum de habitibus charitatis, & luminis gloriæ: non tamen propterea Beati utuntur illis habitibus inviti, aut coacti, sed spontaneitate necessaria.

134. Ob. 4. Potest DEUS actu peccanti pro posteriori naturæ conferre visionem beatificam: ergo potest Beatus peccare. prob. antec. potest DEUS sic decernere: *Etsi videam te peccare, volo tamen conferre tibi visionem beatificam*: sed sic actu peccanti pro posteriori conferret visionem: ergo. prob. ma. si hoc non posset, tunc ideo; quia visio est necessitas non peccandi: sed, vel non est talis necessitas, vel, si est necessitas, non est nisi pro signo posteriori, in quo existit: ergo potest DEUS ita decernere, & consequenter Beatus potest peccare, non quidem in signo posteriori, in quo est visio, sed in priori.

135. Resp. neg. antec. ad prob. neg. maj. ad prob. omitt. ma. neg. mi. Potest quidem DEUS decernere collationem visionis illi, quem videt aliàs peccaturum, & sic peccatum impedire: sed non potest decernere collationem visionis actu peccanti; quia ista sunt incompossibilia. Negata etiam min. est falsa; quia visio est necessitas non peccandi pro toto instanti, pro quo existit; quia hoc indivisibile est. Adde, quòd hoc argumentum nimis probaret; nam probaret, quòd nulla forma sit alteri essentialiter opposita, adeóque simul in eodem intellectu possint stare assensus, & dissensus, circa idem objectum: volitio, & nolitio efficax ejusdem rei: prædeterminatio, & actus liber &c. nam eodem modo dicam, DEUM posse sic decernere: *Etsi videam, te dissentire, volo tibi pro posteriori infundere assensum. Etsi videam, te efficaciter nolle, volo tibi pro posteriori infundere volitionem*; nam eodem modo dici poterit, quòd dissensus tantùm excludat assensum pro eodem signo, non pro instanti totaliter sumpto &c. quæ utique sunt contra omnium opinionem. Hinc falsum est, quòd aliquid alteri essentialiter oppositum, excludat illud tantùm pro signo priori, vel posteriori; nam debet pro toto instanti excludere, seu pro utroque, vel omnibus signis ejusdem instantis; quia instans non est divisibile: nec signa naturæ sunt partes ejusdem, sed tantùm indicia causalitatis, & dependentiæ: unde, si aliqua forma alteri essentialiter est opposita, tunc nec potest esse causa, nec effectus istius; imò omnino non potest, physicè ei coëxistere. vide etiam dicta. *n. 162. de act. hum.*

136. Alia esset quæstio, an DEUS peccatori habituali absolutè posset conferre visionem, vel etiam amorem beatificum, & tamen non remittere peccatum, priùs patratum. Quòd si etiam DEUS id posset, tamen nostræ conclusioni non obesset; quia talis peccator, stante visione, novum peccatum committere non posset. Si autem visio postea iterum cessaret, beatitudo non fuisset *ex dictis à n. 80.* unde Beatus semper manet impeccabilis. Sed utramque quæstionem, an scilicet peccatori visio infundi, & an visio beatifica semel habita cessare possit, non est hujus loci decidere. Certè ob peccatum subsequens cessare non posset. Ex libera voluntate DEI sola etiam difficulter videtur posse cessare; *Sine pœnitentia enim* (ùt ait Apostolus *ad Rom. 11. v. 29.*) *sunt dona, & vocatio DEI*, hoc est, absque revocatione, nisi ob culpam. Videbitur fortè etiam alicui, DEUM dedecere, hominem absque culpa spoliare tantis bonis. Pariter, an DEUS ob peccatum antecedens, necdum, ùt ponitur, remissum, hominem iterum spoliare possit visione, dependet ex quæstione illa, an collatio visionis possit stare cum habituali peccato, seu inimicitia DEI, & reatu ad odium, ac pœnam æternam: an verò sit formalis essentialis remissio peccati, ùt multi affirmant. At, quia hæc quæstio connexionem habet cum illa alia, an gratia sanctificans possit de absoluta potentia stare cum peccato, quæ examinanda est *in tract. de Gratia*, etiam hujus decisio facilè potest illuc differri.

137. Ob. 5. Beatitudo, ùt dictum est *n. 116.* est compossibilis cum malis physicis, dolore, tristitia &c. ergo etiam cum peccato. Confirm. 1. Saltem error, vel ignorantia inculpabilis, non est malum morale: ergo potest stare cum beatitudine. Confir. 2. Beati juxta nos cognoscunt multa probabilia: ergo possunt habere cognitiones probabiles, adeóque fallibiles. Resp. neg. conseq. Malum morale est dedecens statum Beati; quia est macula, & turpitudo disformis rectæ rationi: non ita malum purè physicum pro aliquo tempore, ùt ibi dictum. Nec dicas: si non dedecet pro aliquo tempore, neque dedecebit pro omni; nam resp. etsi non dedeceret patientem, dedeceret inferentem, vel DEUM beatificantem, & non tollentem ab amicò miseriam, inutilem ad lucrum ulterius, simúlque privantem magna beatitudine accidentali.

138. Ad 1. confir. dist. antec. error, vel ignorantia, non est malum morale, hoc est, culpabile, & peccaminosum. conc. antec. non est malum morale objectivum, sive objectum disforme rationali appetitui, & dedecens statum plenissimæ beatitudinis. neg. antec. & conseq. Non autem ita dedecent mala purè physica, e.g. dolor, & tormenta; quia agere, & pati fortia, per se nullatenus dedecet naturam rationalem, nec ista per se aversatur semper appetitus rationalis. Ad 2. confirm. neg. conseq. nam cognitiones nostras probabiles cognoscunt Beati certissimè, & non tantùm probabiliter: sicut nostras cognitiones falsas cognoscunt verissimè, esse tales: aliud enim est, cognoscere probabile, aliud probabiliter: illud appellat super objectum, istud super modum cognoscendi. Unde potest etiam dist. ant. Beati cognoscunt probabilia probabiliter. neg. ant. cognoscunt ea certò, hoc est, cognoscunt certò, esse probabilia. conc. ant. & neg. cons.

TRACTATUS THEOLOGICUS

In Primam Secundæ D. THOMÆ AQUINATIS

De Actibus humanis.

Videri posset præsens Tractatus potiùs ad Theologiam moralem spectare: at vel maximè speculativæ est proprius, cujus est, fundamenta moralis disciplinæ, num firma sint, examinare. Estque hoc magnum discrimen inter utriúsque hujus scientiæ auditores, quòd casuum solorum notitiâ instructi discipuli sæpè credere debeant, quod speculativi Theologi sciunt: quòd illi superiorem duntaxat structuram, & artificum, seu auctorum, nomina nôsse contenti, profundiora arcana sæpiùs non ingrediantur: hi verò intima, & infima, seu fundamentales etiam lapides, perscrutari doceantur. Agit autem Angelicus de actibus humanis *in 1. 2. à quæstione 6.* Nos Tractatum hunc in duas Disputationes dividimus: in prima universaliter de actuum moralitate agemus: in secunda peculiariter de conscientia tractabimus.

DISPUTATIO I.

De Moralitate Actuum Humanorum.

QUÆSTIO I.

De Voluntario, & Involuntario.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Voluntarium, & Involuntarium.

2. Theologi communiter, secuti Angelicum, Tractatui de beatitudine subjungunt Tractatum de actibus humanis, seu moralibus; quippe isti sunt media, quibus ultimum finem consequi oportet. Per actus autem humanos non intelliguntur hîc omnes illi, qui quomodocunque ab hominibus proficiscuntur: sed soli illi, qui morales, sive, ùt infrà dicemus, voluntarii, ac liberi sunt, & aliquo modo ad finem ultimum referuntur, hoc est, vel ad illum ducunt, si boni, vel ab eo abducunt, si mali sint, vel, si indifferentes in individuo possibiles sint, eum saltem, ùt non prohibentem, respiciunt. Et de his modò ex professo agemus: quanquam sæpe incidenter facienda mentio erit de actibus etiam involuntariis, seu indeliberatis. Sit itaque

3. Aristoteles *3. Ethic. 1.* ait, voluntarium esse, *cujus principium est in agente, cognoscente singula, in quibus est actus.* Hæc definitio, licèt, ùt plures aliæ ab eodem Philosopho traditæ, explicatione indigeat, cum aliis tolerari potest; quia etiam S. Thomas *1. 2. q. 6. artic. 1.* & alii communiter eam, saltem quoad substantiam, admittunt. Potest autem sic explicari, ut sensus sit: *Voluntarium est, quod est à potentia appetitiva cum præcognitione finis.* Et sic *principium in agente* erit potentia appetitiva in volente, at *cognoscere singula* erit cognitio finis, seu eorum singulorum, quæ voluntaria sunt.

4. Requiritur itaque ad voluntarium primò, ut potentia appetitiva sit *principium voluntarii*; quia, in quod non influit voluntas, id non est voluntarium, quamvis possit esse volitum. Sic homicidium, quod quidem ego desideravi fieri, sed non jussi, nec suasi, méque inscio, & nec physicè, nec moraliter influente, ab alio patratum est, est mihi quidem volitum, sed non voluntarium, aut imputabile. Potest autem voluntas esse principium, vel metaphysicum tantùm, quale est voluntas Divina, respectu volitionum contingentium, quæ sunt DEO voluntariæ, & sunt à voluntate Divina tantùm ùt potentia metaphysica, non verò physica; quia sunt voluntati Divinæ realiter identificatæ, ùt dictum *in tract. de Deo à n. 521.* Vel potest voluntas esse principium physicum, quale est voluntas hominis respectu suarum volitionum, quas physicè producit. Potest item esse principium tantùm mediatum, quale est respectu actuum externorum, quos imperat, saltem, si fiant ab alio ex mandato volentis; si enim fiant ab ipso volente, cùm potentiæ etiam externæ sint, saltem inadæquatè, identificatæ cum anima, quæ est realiter voluntas, in aliquo sensu voluntas est principium immediatum istorum actuum:

5. Secundò. Voluntarium debet esse à voluntate *affectivè*, sive cum inclinatione ad ipsum; nec sufficit, esse à voluntate tantùm physicè; nec enim est voluntaria e. g. adgeneratio strumæ, quam-

quamvis realiter fiat à voluntate, seu anima: nec est voluntaria generatio habitûs, quem voluntas producit: neque etiam DEO sunt voluntaria nostra peccata, quamvis in ea physicè influat ejus omnipotentia, quæ est realiter voluntas.

Tertiò. Voluntarium debet esse *cum præcognitione finis.* Ubi notandum, creaturam rationalem, quandocunque operatur moraliter, intendere semper aliquem finem, saltem negativè ultimum; debet enim intentio agentis in aliquo quiescere: & quicunque aliquam rem facit, vel facit illam propter se ipsam, & tunc ipsa est finis: vel facit eam propter aliud, & tunc hoc aliud est finis, ùt est clarum. Hunc ergo finem debet voluntariè agens præcognoscere: imò non tantùm debet præcognoscere finem negativè ultimum, sed etiam relationem, vel conducentiam, aut proportionem actûs, vel illius rei, quæ fit, aut ordinatur, ad finem, ùt ait Angelicus *1. 2. q. 6. a. 2. in corp.* nam nec actus voluntatis internus, nec actus externus imperatus, est voluntarius, nisi secundùm id, quod est cognitum in objecto; non enim operatur quis voluntariè, nisi sciens, & volens: unde omnes excusant Jacobum Patriarcham ab adulterio, ex eo, quòd ignorans accesserit ad Liam, tunc nondum suam.

6. Quartò. Voluntarium perfectum debet esse cum cognitione finis formalis; etsi enim in brutis detur aliquod voluntarium imperfectum, scilicet inclinatio appetitûs in suum bonum, non tamen est voluntarium perfectum, ùt expresè tradit Angelicus *1. 2. quæst. 6. artic. 2. in corp.* quia, licèt bruta finem cognoscant materialiter, hoc est, rem, quæ ipsis est bona, & quam appetunt, tamen non cognoscunt formaliter, seu per cognitionem comparativam finis cum mediis, & proportionis istorum ad illum. Quare voluntarium perfectum tantùm datur in creaturis rationalibus: in inanimatis autem nec datur voluntarium imperfectum; eoquòd omni prorsus cognitione careant.

7. Jam voluntarium multiplex ab auctoribus assignatur. Primum est *voluntarium formale*, seu *elicitum*, quod est ipse actus voluntatis, qui juxta quosdam formaliter vult se ipsum, estque volitio sui ipsius: & hæc opinio videtur vera, saltem in aliquibus casibus, e. g. in volitione legislativâ, donatione &c. debétque juxta hanc sententiam admitti, quòd volitio, aliquo modo etiam formaliter, præcognoscatur: sed hæc controversia non est hujus loci. Saltem negari non potest, quòd volitio velit se ipsam interpretativè, & pariter ita cognoscatur, quatenus scilicet, qui cognoscit, & vult objectum, ùt bonum suæ amplexioni (quæ est ipsa volitio) etiam interpretativè cognoscit, & vult ipsam amplexionem. Secundum est *voluntarium formaliter* tale, quod idem est, ac directum, de quo paulò pòst.

Tertium est *voluntarium objectivum*, quod est ipsum objectum, in quod tendit volitio. Quartum est *voluntarium actuale*, quando scilicet volitio actualiter adhuc existit. Quintum *voluntarium virtuale*, quando non ampliùs volitio existit in se, sed tamen in aliquo suo effectu, e. g. voluit quis recitare Breviarium: deinde sub recitatione involuntariè distrahitur, & tamen pergit: recitatio ista, involuntariè distracta, est voluntaria virtualiter; quia scilicet prior volitio perseverat adhuc in effectu suo, scilicet in ipsa externa recitatione. Sextum est *habituale*, quando volitio præcessit, sed nec in se, nec in effectu existit, neque tamen etiam est retractata.

8. Septimum *interpretativum*, quod tunc datur, quando nulla volitio objecti reverà data est, sed tantùm habetur causa ita interpretandi voluntatem alterius, quòd scilicet, si aliquid sciret de objecto, habiturus esset volitionem circa ipsum. Hinc ad actiones, quæ prærequirunt positivum actum superioris, non sufficit voluntarium interpretativum. e. g. non sufficit ad audiendas confessiones interpretativa tantùm approbatio Episcopi, sed debet præcessisse actualis: at quando actio tantùm exigit, superiorem non esse invitum, sufficit voluntarium interpretativum, e. g. ut sacerdos licitè sacrum dicat, sufficit, eum posse moraliter judicare, Episcopum, vel alium superiorem id voliturum, si sciret circumstantias, quæ sacrum exigunt. vide Suarez *1. 2. tract. 2. de voluntario disput. 1. sect. 4. num. 4.*

Octavum *præsumptum*, quod non est idem cum interpretativo, sed tunc datur, quando non tantùm præsumitur alter habiturus volitionem, ùt fit in interpretativo; sed præsumitur, actu habere volitionem circa objectum, saltem universalem, & implicitam, quæ etiam hoc objectum complectatur. In hoc tamen conveniunt ista duo, quòd tam interpretatio, quàm præsumptio, non fit in volente, sed in alio interpretante, vel præsumente de alterius voluntate.

9. Nonum *explicitum*, quando quis aliquid explicitè, & clarè, in se vult. Decimum *implicitum*, quando quis habet voluntatem universalem, quæ se etiam ad hoc objectum, his vel illis circumstantiis vestitum, extendit. Undecimum *expressum*. Hoc, si non sumatur pro eodem cum directo, datur tunc, quando externo signo manifestatur. Duodecimum *tacitum*, quando non ita manifestatur: quamvis aliquando tacitum confundatur cum præsumpto, de quo paulò antè. Decimumtertium *voluntarium directum*, seu *voluntarium in se*, quando quis ipsam rem immediatè in se vult. Decimumquartum *indirectum*, quando quis vult causam, ex qua videt secuturum effectum; tunc enim effectus est indirectè voluntarius; si quis autem nullo modo præcognovit effectum secuturum, tunc hic est casualis. Hoc voluntarium directum, & indirectum, alii appellant *voluntarium in se*, & *voluntarium in causa*. Decimumquintum *voluntarium positivè tale*, quod causatur à volitione positivè. Decimumsextum *voluntarium negativè*, quod oritur ex omissione actionis, vel alterius rei, quam debuisset is ponere, cui effectus secutus imputatur. S. Thomas *1. 2. q. 6. a. 3. in corp.* & Thomistæ, hoc vocant *indirectum*, sicut voluntarium positivè vocant *voluntarium directum*: alii explicant, ùt nos superiùs: sed de his iterum *n. 21.*

10. Decimumseptimum *voluntarium spontaneum*, seu purum, quòd non habet admixtam nolitionem inefficacem. Decimumoctavum *voluntarium mixtum*, quod adjunctam habet nolitionem inefficacem, adeóque secundùm quid est involuntarium. Decimumnonum *voluntarium simpliciter tale*, quod, vel est purum, vel habet adjunctam tantùm nolitionem inefficacem. Vigesimum *voluntarium secundùm quid*, quod

habet adjunctam nolitionem efficacem, adeóque est simpliciter involuntarium. Vigesimum primum *voluntarium in se ipso*, hoc est, in volente (nam si tantùm esset voluntarium in objecto, non differret à directo) quando scilicet is, cui voluntarium objectum dicitur, habuit actum voluntatis. Vigesimum secundùm *voluntarium in alio volente*, quando scilicet alius voluit, cujus volitio mihi imputatur: & sic Vasquez, Torres, Salazar, & alii, volunt, nobis voluntarium fuisse peccatum originale: attamen Bellarminus, Toletus, Cornelius, Salmeron, aliique apud Oviedo, volunt, peccatum originale nobis fuisse voluntarium in nobis ipsis; quia volitio, quæ fuit physicè Adami, fuit moraliter nostra. Vigesimum tertium *voluntarium necessarium*, quando scilicet voluntas necessariò in objectum fertur: sic Beati necessariò amant DEUM. Vigesimum quartum *voluntarium liberum*, quando voluntas liberè objectum amplectitur, sicut amplectitur peccata, & opera meritoria.

11. Sicut autem hucusque locuti sumus de voluntario, ita proportionaliter discurrendum est de involuntario: circa quod tamen observandum, aliud dici *involuntarium negativè*, aliud *privativè*, aliud *positivè*: sed priores duo modi loquendi sunt improprii; nam inprimis pura negatio volitionis non facit propriè involuntarium; datur enim etiam in lapide, cui nihil est involuntarium: sed nec sola privatio, seu negatio volitionis in subjecto capaci, facit strictè involuntarium; quamvis enim homo (qui est subjectum capax nolitionis) dormiens, aut non cogitans, vel etiam sponte non eliciens volitionem, quando eam elicere posset, seu quando illa pro libitu ipsius esset ipsi debita, quamvis, inquam, talis homo non habeat volitionem circa plurima, non tamen dicuntur illa ipsi involuntaria: quare propriè involuntarium est, quod est positivè tale, quando scilicet habetur positiva nolitio objecti.

12. Hæc autem nolitio potest esse efficax, vel inefficax. Si est inefficax, adeóque compossibilis cum volitione efficaci, facit tantùm *involuntarium secundùm quid*. Si est efficax, tunc vel est *efficax effectivè*, hoc est, ut objectum re ipsa excludat, aut impediat: vel tantùm est *efficax affectivè*, hoc est, ut objectum quidem non excludat, sed tantùm omnem affectum, & inclinationem efficacem ad objectum. Si primum, non facit involuntarium, propriè dictum; quia non dicitur involuntarium, nisi objectum existens, & contrarium voluntati; atqui in hoc casu objectum non existit: si secundum, facit involuntarium simpliciter, ùt patet consideranti.

Unde, licèt volitio, & nolitio, se eodem modo habeant ad denominandum volitum, aut nolitum, non tamen eodem etiam modo se habent ad denominandum voluntarium, & involuntarium; quia volitio efficax effectivè, utpote inferens existentiam objecti, denominat id voluntarium: non autem nolitio efficax effectivè denominat id involuntarium, sed tantùm nolitum; quia existentiam ejus excludit. Econtra volitio tantùm affectivè efficax non denominat objectum voluntarium, sed tantùm volitum; quia, vel non datur tunc objectum, vel non influit volitio; aliàs esset efficax effectivè: unde in hoc casu tantùm volitio est voluntaria, sicut in priori nolitio. Nolitio autem affectivè efficax denominat objectum involuntarium; nam hæc non excludit existentiam objecti: neque debet esse incompossibilis cum absoluta permissione objecti; nam e. g. DEO sunt simpliciter involuntaria nostra peccata, quamvis ea permittat: neque etiam debet esse incompossibilis cum omni affectu conditionato ad rem, si aliæ essent circumstantiæ; nam mercatori simpliciter est involuntaria retentio mercium, quas in periculo naufragii alius, ipso invito, retinet, quamvis eam retentionem velit conditionatè, si scilicet periculum abesset. Notandum etiam discrimen aliquod inter voluntarium, & involuntarium in causa: nam *voluntarium in causa* est, cujus unica tantùm causa voluntaria est, etsi reliquæ sint nolitæ; quia à qualibet potest effectus poni: at *involuntarium in causa* est, cujus omnes causæ sunt involuntariæ, vel nolitæ; si enim vel una est volita, jam hæc effectum potest producere, consequenter hic jam est in ista causa voluntarius.

13. Quæri hîc solet, quodnam voluntarium sit perfectius, liberum, an necessarium. Resp. quæstionem intelligendam esse de inclinatione, seu adhæsione ad objectum, simúlque distinguendum esse, inter necessarium ex perfectione cognitionis, & necessarium ex imperfectione cognitionis; potest enim voluntas necessariò rapi ad objectum; quia perfectiùs illud cognoscit: & sic rapitur à visione beatifica ad amorem DEI: potest etiam voluntas rapi ex imperfectione cognitionis, quatenus fertur necessariò in objectum, non ita perfectè cognitum, ut etiam agnoscantur ejus imperfectiones, sed appareat objectum sub ratione puri boni: & sic rapitur voluntas ad actus, qui vocantur motus primò primi.

Jam dici solet, voluntarium, necessarium ex imperfectione cognitionis, esse minùs voluntarium, quàm liberum: at verò voluntarium, necessarium ex perfectione cognitionis, esse magis voluntarium, quàm liberum. Ratio desumitur, tum ex amore beatifico, qui longè ardentiùs, & cum majori inclinatione adhæret DEO, quàm quilibet alius amor alteri rei liberè amatæ: tum ex motibus primò primis, à quibus longè faciliùs cessamus, quàm ab ullo amore, quem deliberatè, & liberè, elicuimus; quippe statim, apparente alio novo motivo, desistimus; cùm tamen, quando deliberatè egimus, plura jam absterrentia vicerimus: scilicet firmior est adhæsio voluntatis, quæ sequitur majorem illustrationem, & cognitionem intellectûs.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

14. OB. 1. Nolitiones non sunt voluntariæ, & tamen convenit ipsis definitio: ergo non est bona. Confirm. Actio, facta cum ignorantia alicujus circumstantiæ, est voluntaria, licèt non sit ex præcognitione: ergo. Resp. neg. antec. Nolitiones enim sunt voluntariæ formaliter, & possunt etiam esse voluntariæ objectivè, si reflexè imperentur. Quòd autem non denominent obiecta voluntaria, non refert; nam non denominant per convenientiam, sed per disconvenientiam. Sic etiam præceptum bonum denominat

nat rem prohibitam malam, & culpa injusta denominat pœnam justam; neque enim semper prædicatum, quod competit formæ, seorsim acceptæ, competit etiam subjecto, ùt patet in alatis, & aliis pluribus exemplis. Ad confirm. dist. antec. Actio talis est voluntaria quoad circumstantiam invincibiliter ignoratam. neg. antec. quoad alia. conc. antec. & neg. cons. Quid dicendum in casu ignorantiæ vincibilis, dicemus alibi.

15. Ob. 2. Submersio navis imputatur tanquam voluntaria navarcho, præscio, & obligato, simúlque potenti eam impedire, quamvis tantùm habuerit puram omissionem liberam circa illam submersionem: ergo potest esse voluntarium, quod non est affectivè à voluntate. prob. cons. pura omissio non est positivus affectus voluntatis: ergo. Resp. dist. cons. potest esse voluntarium positivè tale. neg. cons. tantùm negativè tale. om. cons. ad probationem. conc. ant. & sub data distinctione. om. vel neg. cons. Dixi *omitto*: nam, an possibilis sit pura omissio libera, decidendum est inferiùs: si autem ea daretur in hoc casu, esset peccaminosa, & æquivaleret, saltem quoad imputabilitatem, positivè voluntario: an autem pura omissio libera sit dicenda strictè voluntaria, an tantùm æquivalenter, quæstio est de nomine. Arriaga *disp. 8. de act. hum. n. 36. & seq.* fusè contendit, esse strictè voluntariam, ex eo etiam capite; quia est libera, & liberum includit voluntarium. Alii id negant; quia voluntas non influit, nec est propriè omissionis principium, quod requirunt ad voluntarium. Quidquid autem sit de hac quæstione nominis, saltem, si daretur pura omissio, esset voluntaria, si per hoc vocabulum tantùm intelligitur, imputabilis ad culpam, & quoad hoc æquivaleret positivè voluntario.

16. Ob. 3. DEUS posset supernaturaliter se solo producere volitionem in voluntate, ipsa non concurrente: hæc esset voluntaria, & tamen non esset à voluntate affectivè: ergo etiam, quod non est à voluntate, tamen est voluntarium. Vicissim etiam DEUS potest cogere hominem ad volendum, vel nolendum: talis volitio esset à voluntate; quia tamen esset violenta, non esset voluntaria: ergo etiam, quod est à voluntate, non est voluntarium: ergo esse à voluntate, nec requiritur, nec sufficit. Resp. ad 1. argum. om. ma. neg mi. In eo casu voluntas reciperet volitionem, tanquam qualitatem mortuam, sicut fermè eam reciperet lapis: adeóque non esset voluntaria. Certè per eam homo non vellet; nam velle est vitaliter agendo erga aliquid affici. Ad alterum argum. neg. ma. DEUS quidem potest hominem necessitare ad volendum, non tamen potest cogere, ùt habet S. Thomas *1. 2. q. 6. a. 4. in corp.* vel enim tantùm infunderet volitionem, tanquam qualitatem mortuam: & homo non vellet: vel tantùm necessitaret, ùt necessitat Beatos ad se amandum: & hac ratione nondum cogeret; cogere enim est inferre violentiam: est autem impossibile, ut homo patiatur violentiam in eo, quod vult, vel ad quod habet propensionem, vel inclinationem voluntatis; cùm omne violentum sit contra inclinationem: & hinc, si DEUS prædeterminaret Petrum, ad volendam sui ipsius occisionem, hæc non esset violenta; quia non esset contra appetitum nobiliorem, seu rationalem.

17. Ob. 4. Ponamus, quòd Petrus sit physicè necessitatus ad currendum, e. g. loris sit alligatus equo, vel currui &c. & videat, quòd currendo necessariò sit protriturus infantem: interim tamen liber sit, ut lubens currat, vel invitus: ponamus, quòd volens currat, adeóque volens proterat infantem. In hoc casu habetur totum, quod juxta nos requirit definitio voluntarii, & tamen protritio illa non est voluntaria: ergo. prob. antec. sive Petrus velit, sive nolit, tamen infans conculcabitur: ergo protritio non est imputabilis, aut voluntaria Petro. Resp. conc. casu nego secundam partem subsumpti. ad prob. neg. consec. est enim in hoc casu conculcatio illa verè voluntaria; quia procedit à Petro ùt volente, & cognoscente, atque volitio Petri verè influit, condeterminando tanquam concausa, quamvis non necessaria; quia effectus jam esset aliunde sufficienter determinatus: sicut sæpe determinat alter finis, quamvis unus sufficeret. An autem ita imputabilis sit protritio infantis in hoc casu, ut Petrus contrahat obligationes ex injusta læsione, vel homicidio ortas, non spectat huc, sed decidendum esset *in tract. de justit.*

18. Ob. 5. Potest contingere, quòd quis habeat tantùm nolitionem rei, affectivè inefficacem, & nullam positivam volitionem: in tali casu dabitur simpliciter involuntarium sine nolitione efficaci: ergo dicta *n. 12.* non subsistunt. Confir. Nolitio affectivè efficax est incompossibilis cum existentia objecti; ergo non potest denominare involuntarium ex ibidem dictis: prob. antec. in eo casu, si voluntas potest, tunc impediet objectum: ergo non dabitur. Si non potest impedire, non potest dari nolitio absoluta; quia non potest dicere: *nolo*: sed tantùm: *nollem*: ergo.

Resp. neg. mi. nam per simpliciter involuntarium intelligitur, non tantùm negativè non voluntarium; sed positivè, ita, ut non sit compossibile cum volitione efficaci, quale non est objectum tantùm inefficaci tali nolitione affectum: & in hac quæstione de nomine, aut intelligentia terminorum, standum est communiore. Ad confirm. neg. antec. ad prob. neg. 1. p. antec. DEUS absolutè affectivè efficaciter non vult nostra peccata, & tamen, quamvis possit, non impedit: dein neg. etiam secundam partem ant. quia nolitio affectivè efficax est illa, quæ est incompossibilis cum volitione efficaci, qualis sæpe datur, quando objectum existit ex determinatione alterius, sive dein explicetur per *nollem*, sive per *nolo*. Quamvis non videatur, cur talis non possit dicere: *Quantum est in me, nolo hoc objectum*: vel: *Hoc est absolutè contra meam voluntatem.*

19. Ob. 6. S. Thomas *1. 2. q. 6. a. 2. in corp.* vocat perfectum voluntarium, quando quis potest moveri, vel non moveri: sed hoc est liberum, & non necessarium: ergo illud est perfectius isto, contra dicta *n. 13.* Confir. 1. Angelicus *eadem quæstione a. 3.* ait, voluntarium perfectum esse, quod est imputabile, scilicet ad laudem, vel vituperium: sed hoc est liberum: ergo. Confir. 2. S. Doctor *1. p. q. 41. a. 2. & q. 42. a. 2.*

ait, actus notionales in DEO non esse voluntarios: ergo non datur voluntarium necessarium, multò minùs istud est perfectius libero. Resp. S. Doctor *ibi* quærit, an etiam in brutis detur voluntarium: & respondet, dari imperfectum ob imperfectam cognitionem finis, tantùm materialiter talis: unde duntaxat vult dicere, voluntarium liberum esse perfectum, seu perfectius, quàm necessarium ex imperfectione cognitionis.

In forma dist. ma. vocat perfectum, seu perfectius, comparativè ad voluntarium necessarium ex imperfectione cognitionis. conced. ma. comparativè ad voluntarium necessarium ex perfectione cognitionis. neg. ma. & conc. mi. sub eadem distinctione. conc. vel neg. conseq. Ad 1. confirm. inprimis neg. maj. quia *ibi* nil dicit S.D. de eo, an voluntarium sit perfectum, vel non: sed loquitur tantùm de voluntario positivè, vel negativè tali, seu, ùt ipse vocat, directè, vel indirectè tali. Resp. 2. dist. ma. aliquod voluntarium perfectum om. ma. omne, aut etiam perfectissimum. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Ad 2. confir. dist. ant. S.D. ait, actus notionales non esse voluntarios, hoc est, non esse liberos. conc. antec. non esse ex inclinatione voluntatis. neg. ant & conf. Legatur ipse S. Doctor, & apparebit clarè hic sensus; sæpe enim Scripturæ, & PP. per voluntarium intelligunt liberum. Sic *Jacobi 1. v. 18.* dicitur: *Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis.*

20. Ob. 7. Voluntarium liberum est magis ab intrinseco, & ex perfectiori cognitione, quàm necessarium: ergo est perfectius. Confirm. 1. Voluntas liberè agens determinat se ipsam, & non determinatur ab extrinseco, sicut agens necessarium: ergo perfectiùs agit. Confirm. 2. Per modum agendi liberum distinguitur creatura rationalis ab irrationali: ergo est perfectior, quàm necessarius. Resp. dist. antec. voluntarium liberum est magis ab intrinseco, quàm voluntarium necessarium ex imperfectione cognitionis. conc. antec. quàm omne voluntarium necessarium. neg. antec. & sub eadem distinctione conc. vel neg. conseq. Quando voluntas agit necessariò, circa objectum creatum, ordinariè adest imperfecta cognitio; si enim penitiùs id objectum cognosceret, videret etiam aliquam imperfectionem in eo, nec necessitaretur. At, si voluntas agat circa objectum Divinum, res contrario modo se habet; nam, quò magis illud cognoscit, eò majus, & purius bonum esse videt.

Ad 1. confirm. neg. conseq. nam, quando voluntas agit necessariò ex perfectione cognitionis, tunc necessitatur ad id, ad quod sponte rapitur; adeoque fertur in objectum cum majori inclinatione, conatu, & intensione: unde operatio in hoc sensu est magis ab intrinseco, quàm libera, scilicet est ex majori conatu, vel intensione, à voluntate sponte adhibita. Ad 2. confirm. dist. antec. per solum modum agendi liberum distinguitur creatura rationalis ab irrationali, neg. antec. etiam per modum agendi necessarium ex perfectione cognitionis. conc. antec. & neg. conseq. neque enim bruta possunt necessariò agere ex perfectione cognitionis. Unde præcisè ratione hujus differentiæ neutrum voluntarium est perfectius altero.

ARTICULUS III.

Quid sit voluntarium in causa.

21. Diximus *n. 9.* voluntarium indirectum esse idem cum voluntario in causa. Equidem, ùt *ibi* notatum, Thomistæ voluntarium indirectum aliter exponunt. Suarez quoque *in 1. 2. tr. 2. de voluntario sec. 4. n. 13.* putat, omne id, in quod voluntas non immediatè per aliquem actum tendit, moraliter tamen se ad id extendit, posse dici voluntarium indirectum, de qua quæstione nominis nolim multùm litigare. Hic autem quærimus, quidnam dici debeat voluntarium in causa, sive vocetur indirectum voluntarium, sive non.

Diximus eodem *n. 9.* quòd voluntarium indirectum, sive in causa, sit, quando quis vult causam, ex qua videt secuturum effectum. Et quidem necessarium esse, ut effectus aliquo modo prævideatur, à nemine negatur; nihil enim volitum, quin præcognitum. Unde, si quis effectum secuturum invincibiliter ignoret, non potest censeri in eum influere. Dixi *invincibiliter*; nam si ignorantia vincibilis sit, censeri potest quis effectum saltem eatenus cognoscere, vel scire, quatenus scit obligationem de eo inquirendi. Attamen non omnis effectus prævisus voluntarius dici potest; cùm multi, etiam prævisi, sint purè permissi.

22. Dico 1. Si causa voluntaria est tantùm causa per accidens effectûs, sive in genere physico, sive in genere morali (hoc est, si est tantùm causa, quæ per se non est connexa cum effectu, aut ex sua natura ad eum tendens, quamvis hic & nunc, prævideatur, per accidens cum ea conjungenda, seu, ùt ait Suarez *in 1. 2. disp. 1. de voluntario sec. 4. n. 8.* ex qua effectus non sequitur per se, & vi illius solius, sed ex aliis etiam adjunctis, quæ non intenduntur) non ideo etiam effectus est voluntarius in causa: sive, non ideo datur voluntarium in causa. ita auctores communiùs. Prob. 1. Talis effectus non est voluntarius in se, ùt ponitur: neque in causa; quia, cùm causa ex se, & antecedenter ad actionem productivam, non habeat connexionem cum eo, nec illum per se præcontineat, non potest censeri intentio, immediatè tendens in causam, etiam mediatè tendere in effectum: ergo.

Confir. Effectus purè permissus opponitur voluntario: sed effectus, ortus ex causa per accidens, est purè permissus: ergo opponitur voluntario: consequenter non est voluntarius. prob. min. si talis effectus non est purè permissus, tunc nullus potest assignari purè permissus: hoc est contra communem: ergo. prob. min. non potest assignari effectus non prævisus; quia non dicitur permissum, quod non est præcognitum, ùt est ex se clarum: non effectus prævisus, & impeditus; nam hic, ùt iterum est clarum, non est permissus: non prævisus, & ortus ex causa per se, ac voluntaria, & tamen non impeditus; hic enim est voluntarius, ùt mox probabimus: non prævisus, & ortus ex causa involuntaria; hic enim est involuntarius in causa: ergo

go effectus purè permissus non potest assignari alius, quàm ille, qui ortus est, ex causa quidem voluntaria, sed quæ tamen sit tantùm causa per accidens.

Prob. 2. conclusio ab exemplis. Superior e. g. prævidet, subditum iratum futurum, fortè etiam blasphematurum, si eum pro meritis castiget ad aliorum exemplum: si tamen hoc faciat, non censetur ei voluntaria ira subditi, sed purè permissa. Puella videt, scandalizandum lubricum juvenem, si ipsa exeat domo: etiamsi hoc faciat ad lucrandum panem, vel ad templum adeundum, non est voluntarius ei lapsus juvenis, sed permissus. Fabri armorum prævident, abusuros multos armis ad homicidia &c. quin ista sint ipsis voluntaria &c. DEUS prævidet, multos homines, quos creat, peccaturos, quin eorum peccata ipsi sint voluntaria &c.

23. Dico 2. Ut talis effectus sit voluntarius in causa, requiritur, & sufficit, ut positio causæ sit præcepta ideo, ut habeatur effectus: vel ut sit prohibita ideo, ut impediatur effectus, ita Suarez, Vasquez, Gormaz, & Theologi satis communiter. Favet etiam S. Thomas. *1. 2. q. 6. a. 3. in corp.* quatenus docet, quòd effectus, non impeditus in causa, e. g. submersio navis, in omissione gubernationis, non sit voluntarius, in ea causa, sive in ea omissione, nisi navarchus debuerit (hoc est, ei aliquatenus præceptum fuerit) navem gubernare, vel (quod idem est) ei prohibitum fuerit, ponere causam submersionis, seu omissionem gubernationis. Præceptum autem hic latiùs sumitur pro omni eo, quod præbet morale fundamentum judicandi, causam intendi in ordine ad effectum, vel moraliter cum eo connecti. Tale fundamentum etiam est consilium, votum &c.

Probatur conclusio. Illud est voluntarium, quod est affectivè, & effectivè à voluntate: atqui ita se habet effectus dictus: ergo. prob. min. talis effectus est effectivè à voluntate; quia revera producitur dependenter à voluntate, utpote mediatè physicè in eum influente: sed est etiam affectivè, saltem moraliter, à voluntate; quia, quando quis ponit causam, quæ illi prohibita est, ne sequatur effectus, vel ipsi præcepta, aut saltem suasa est, ut sequatur effectus, tunc judicio prudentum censetur velle effectum: adeóque hic est etiam affectivè à voluntate; ipsum enim præceptum, vel consilium, est moralis unio effectûs cum causa, ut, qui vult unum, censeatur moraliter velle alterum, & hoc ei etiam imputetur: sicut voluntas superioris, vel consensus communitatis, est connexio hederæ, vel alterius signi, cum vino vendibili, ita, ut, qui vult hederam, vel tale signum suæ domui præfigere, eo ipso censeatur velle significare, se habere vinum vendibile.

24. Duo tamen addenda sunt 1. Non sufficit, causam esse prohibitam quocunque modo: sed debet esse prohibita eo fine, ne sequatur hic effectus; nam, licèt e. g. fornicatio prohibita sit; quia tamen non est prohibita, ne sequatur peccatum originale, istud non est voluntarium in fornicatione. Item, licèt prohibitum sit, die festo ligna cædere; quia tamen non est prohibitum, ne ipse cædens, vel alius lædatur, aut mutiletur, si casu securi sibi pedem abscindat, vel ea, à stylo excussa, alterum lædat, non sunt voluntarii hi effectus: quamvis in secundo casu voluntarium etiam ex alio capite deficere videatur; quia scilicet effectus non fuit prævisus; licèt enim non requiratur certa prævisio effectûs, tamen requiritur prævisio moralis periculi, quod etiam debet caveri ex præcepto non occidendi: &, si hoc non fieret, jam non ageretur tantùm contra præceptum tertium, sed etiam contra quintum decalogi.

Secundò. Ut rectè notat Suarez *in 1. 2. tr. 2. disp. 1. de volunt. sec. 4. num. 12.* etsi quis effectum, ex causa prohibita consequentem, in seipso nolit, vel displicentiam de eo habeat, tamen hic est moraliter voluntarius; quia sibi non opponuntur, involuntarium in se, seu nolitum objectivè, & voluntarium in causa: sive intentio formalis causæ, quæ moraliter etiam censeatur esse intentio effectûs, & nolitio ipsius effectûs. Sic, licèt directè nolis occidere hominem, si tamen, animadverso periculo, velis, non adhibita sufficienti diligentia ad cavendum homicidium, explodere sclopetum, & homicidium ex ea explosione sequatur, erit hoc tibi voluntarium in causa, & tibi imputabitur.

25. Dico 3. Si causa voluntaria est causa per se effectûs in genere physico, vel morali, simúlque est affecta præcepto, vel prohibitione, utique effectus est in ipsa voluntarius. Hanc conclusionem omnes recipiunt, & non tam opus habet probatione, quàm terminorum explicatione. *Causa per se in genere physico* est, quæ ex natura sua est determinata ad effectum, & ex qua effectus, physica saltem necessitate, sequitur. Sic ignis applicatus materiæ combustibili, est causa per se physica combustionis, quamvis supernaturaliter posset impediri. Qui ergo ædibus proximi applicat injustè ignem contra præceptum naturale, ei utique voluntaria est, ac imputatur combustio.

Causa per se in genere morali est illa, quæ ex natura sua tendit ad productionem effectûs, quamvis hic non necessariò sequi debeat. Talis causa sunt preces, consilia, præcepta, minæ &c. quorum intrinsecus finis est, movere, quantum est in ipsis, ad positionem talis effectûs, quamvis sæpe non permoveant. Qui itaque voluntariè præceptum, aut consilium injustum dat, vel preces, aut minas prohibitas, adhibet &c. quamvis effectum nolit, tamen censetur velle effectum in causa; si enim censetur effectum velle is, qui tantùm causam per accidens, prohibitam tamen, vult, quantò magis, qui causam per se?

Quamvis autem, qui ponit causam per se, præsertim moralem, sæpissime effectum directè in se velit, non tamen id semper fieri necesse est. e. g. aliquis corruptus pecuniâ, vel motus alia spe, aut timore, dat alteri consilium, ut placeat tertio, quamvis interiùs cuperet, ut id non admitteretur (qua ratione satisfeciisset tertio illi, & tamen obligationem e. g. restituendi damnum, vel similem, evitâsset) interim tamen talis in æstimatione morali censetur intendisse effectum, & esse ejus causa moralis; esset enim valde ridiculum, dicere: Ego hortor, & suadeo, ut hoc facias, non tamen te ad id volo inducere, sed tantùm id permittere. Hinc positio talis causæ

in

in æstimatione morali est inseparabilis ab intentione effectûs, saltem moraliter imputabili. Unde, si effectus licitè intendi non potest, hoc ipso est prohibitum, dare consilium in ordine ad illum.

26. Dico 4. Si causa physica per se effectûs, non est præcepta, aut prohibita, & interditur, non in ordine ad hunc effectum, sed ad alium; tunc ille prior effectus non est moraliter voluntarius, seu imputabilis. ita Gormaz, & alii communiter, saltem quoad rem, in quantum scilicet intelligitur, talis effectus non esse imputabilis ad culpam. Probatur. Sæpe causa physica simul producit duos effectus, & aliquis habet jus ad unum, non verò ad alterum, tunc, si quis tantùm intendat priorem, secundus est moraliter purè permissus, nec imputabilis: ergo. probatur antec. voluntas in tali casu, juxta moralem æstimationem, censetur tantùm tendere in causam formaliter talem, seu ùt in causam effectûs sibi liciti, ab altera verò formalitate præscindere: ergo non censetur, alterum effectum mediatè intendere.

Probatur exemplis. Sic, (quod est exemplum allatum à Gormaz *n.163.de act.hum.*) si quis habens jus, riget suum hortum, quamvis hæc irrigatio, simul cum fœcunditate horti proprii, afferat damnum horto alieno, in quem aqua defluit, damnum hoc est purè permissum. Sic, si in gravi, ac periculoso morbo medicus videns, medicinam, unicè potentem mederi, allaturam ex altera parte aliquod nocumentum minus ægroto, attamen in his circumstantiis non curandum, adhibeat eam medicinam, istud damnum in morali æstimatione purè permittit. Sic confessarius sciens ex auditione turpissimorum actuum orituros naturaliter in se motus quosdam inhonestos, si tamen sacramentum illud administret, moraliter eos motus tantùm permittit: imò satis communiter solent ii vocari involuntarii. Sic, siquis, ut salvet vitam, fugiens conculcet necessariò dormientem in via infantem, moraliter tantùm permittit ejus necem, certè non peccat, ùt communiter docent cum Layman *l.3. tr.3.p.3.c.3.n.1. sub finem.* Plura alia exempla exhibent Theologi morales.

27. An autem in talibus casibus effectus illi, e. g. damnum alterius, vel motus inhonestus, dicendi sint voluntarii saltem physicè, quæstio videtur de nomine, in qua authores discrepant. Et quidem tales effectus esse indirectè voluntarios, volunt Suarez, Vasquez, Layman *l. 1. tr. 2. c. 3. n. 5.* & alii multi, dicúntque, eis convenire totam definitionem indirectè voluntarii; cùm sint mediatè, sive indirectè, ab intrinseco, quatenus scilicet causa per se cum iis connexa est immediatè à voluntate, seu ab intrinseco, & consequenter ipsi sunt mediatè ab intrinseco, seu à voluntate, tanquam principio: insuper etiam sunt prægogniti, adeóque cum prægnitione.

Gormaz verò, & alii, id negant; quia videntur ipsis illi motus inhonesti, vel alius turpior effectus in confessario ortus, aut conculcatio infantis, non esse dicendi voluntarii; cùm videatur mirabile, e. g. voluntariam occisionem innocentis non esse peccaminosam. Sed hi auctores debent, vel aliter explicare definitionem communem, vel aliquid in ea subintelligere, e. g. quòd sit ab intrinseco ita, ut voluntas, vel physicè, vel moraliter, intendat causam ùt causam huius effectûs, seu causam, quæ etiam respectivè ad agentem (quemadmodum ait Gormaz) sit causa per se effectûs, nec agens habeat jus ad ponendam eam causam propter alium effectum juxta dicta *n. 26.* si enim ita causam intendat, quamvis physicè effectum nolit, tamen eum in æstimatione morali velle censebitur, ùt dictum *num. 24.* Quæstio hæc de nomine non est magni momenti: unde sentiat quisque, quod lubet.

28. Quæ hucusque diximus de effectu indirectè voluntario in causa positiva, cum proportione accipienda sunt de effectu voluntario in causa negativa, seu in omissione; nam, si omissio est prohibita, ne sequatur effectus, hic erit voluntarius in ea omissione. Sic (quod est exemplum S. Thomæ *1. 2. q. 6. a. 3.*) submersio navis est voluntaria gubernatori, in omissione debitæ diligentiæ, ad illam conservandam, ad quam obligatur præcepto naturali, vel positivo justitiæ. Si quis autem non teneretur ad impediendam submersionem ullo præcepto, etiam charitatis, tunc talis submersio ei non esset voluntaria, saltem moraliter; quia tunc haberet jus ad omissionem, non ùt causam submersionis, sed e. g. ad servandam vitam aliorum, qui alibi periclitantur. An autem sit in physico sensu aliquo modo voluntaria, explicandum est juxta dicta *num. 27.* de voluntario in causa positiva. Addendum etiam, si omissio sit pura, hoc est, absque ullo actu voluntatis, tunc utique effectum non tore positivè voluntarium, sed tantùm negativè, sicut ipsa pura omissio. An autem talis omissio sit possibilis, dicemus infrà.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

29. OB. 1. contra 1. concl. DEO permittenti nostra peccata, sunt ista voluntaria: sed non sunt ei præcepta, neque prohibita: ergo non requiritur prohibitio, vel præceptum, ad voluntarium in causa per accidens. Confirm. Si peccata non essent DEO voluntaria, tunc ideo; quia DEUS non determinat ad illa: sed causa per accidens determinat ad effectum: ergo. Resp. Arriaga quidem *de act.hum. disp. 8. sec. 6. n. 45.* admittit, peccata esse DEO aliquo modo indirectè voluntaria: sed hic modus loquendi non videtur sine gravissimis rationibus admittendus. Aliud est, quòd permissio sit voluntaria: aliud, quòd peccatum permissum: illud est verum, hoc falsum: nec plus vult S. Aug. quando dicit, nihil fieri præter voluntatem DEI; nam ait, nihil futurum, si DEUS non fineret: non autem finere nolentem, sed volentem. In forma. neg. ma. Ad confirm. neg. ma. Determinare, vel non determinare refertur ad liberum; quia libertas exigit, ut indifferentia determinetur: at voluntarium non exigit, aut supponit indifferens; cùm amor necessarius DEI, & beatificus Beatorum, sit maximè voluntarius.

30. Dices 1. DEO saltem sunt voluntaria peccata

peccata in omissione, vel negatione auxiliorum efficacium: ergo. Resp. neg. antec. tum, quia, DEUS non tenetur auxilia efficacia dare, tum, quia ex inefficacibus non sequuntur necessariò peccata. Dices 2. Saltem motus inhonesti concupiscentiæ, necessariò surgentes in natura humana, sunt DEO voluntarii. Resp. Gormaz *n. 172. de act. hum.* neg. antec. & putat, eos provenire debere, vel à dæmone, vel à liberis causis, aut actionibus hominum. Respondeo, motus illos, si qui naturaliter oriuntur ab ipsa natura, ex se non esse malum morale, seu moraliter inhonestos, aut culpabiles; nam, si sint prorsus indeliberati, se habent ùt motus brutorum, qui moraliter mali non sunt. Adde, quòd in statu matrimoniali cohonestentur; unde tantùm sunt moraliter mali, si extra hunc statum deliberatè, vel saltem semideliberatè, admissi sint: hæc autem admissio, vel consensus in eos, non est à DEO.

31. Dices 3. Motus illi moraliter inclinant ad peccandum. Resp. non videri, eos inclinare per se ad consensum, in quo stat ratio peccati: minùs, moraliter ad eum necessitare, nisi accedat negligentia, aut malitia voluntatis: & docet idem Gormaz *loc. cit.* moralem necessitatem peccandi probabiliùs non oriri ex natura pura, sed ex peccato originali, cujus causa DEUS non est. Si autem omittere velis, orituram fuisse, etiam in statu puræ naturæ, istam necessitatem peccandi, dicere debes, quòd ea non tollat libertatem physicam, adeóque DEUS sit tantùm causa per accidens peccatorum: item debes negare paritatem cum causis moralibus, precibus, consilio; quia harum finis intrinsecus est, tendere ad id, quod suadent: non autem illorum motuum finis est peccatum, sed disponere ad propagandam speciem humanam in suo statu, & modo. Item debes negare paritatem cum habitibus vitiosis, quos DEUS juxta communiorem, contra Arriagam, non potest infundere; quia etiam istorum finis intrinsecus est inclinare ad peccatum &c.

Dices 4. Natura humana per se inclinat ad peccatum veniale. Resp. neg. sed per se tantùm est infirma, ut moraliter non possit resistere omnibus omnino tentationibus, vel allicientibus ad peccandum: quæ allicientia &c. non proveniunt à DEO, tanquam causa per se. Addo tandem, quòd ex his motibus non tam impugnetur prima conclusio (quia isti motus essent, ad mentem adversariorum, causa per se) quàm dicta *n. 27.*

32. Ob. 2. Martyr voluntariè moritur, quin detur præceptum moriendi (licitè enim fugeret) & simul est tantùm causa per accidens mortis: ergo. Confir. 1. Effectus omnis causæ voluntariæ est voluntarius: ergo etiam effectus causæ voluntariæ per accidens. Confir. 2. Effectus talis mediatè causatur à voluntate: ergo est mediatè voluntarius. Resp. 1. Martyr ordinariè directè vult pati martyrium: scilicet ex suppositione, quòd tyrannus illud velit inferre: quam suppositionem ille tantùm permittit. Si contendas, posse martyrem etiam velle martyrium indirectè in causa, e. g. in omissione fugæ, vel in prædicatione Evangelii, respondeo, posse dici, has causas, licèt non sint rigorosè præceptæ, esse tamen suasas, vel per modum consilii propositas, quod sufficit. In forma neg. suppositum antecedentis, quòd martyr tantùm indirectè voluntariè moriatur: vel, si hoc evincas, neg. 2. p. ant. datur enim præceptum moriendi latiùs dictum *ex n. 23.* Ad 1. confir. neg. antec. aliàs etiam esset voluntarius effectus, qui neque esset prævisus. Si dicas, requiri prævisionem, dicimus nos, requiri præceptum &c. idque ob nostras rationes. Ad 2. confirm. dist. antec. talis effectus causatur effectivè. conc. antec. affectivè. neg. antec. & conseq. Retorsio iterum adest in effectu non prægnito.

33. Ob. 3. contra 2. conclusionem. Effectus non magis procedit à voluntate, sive detur præceptum, aut prohibitio, sive non: ergo propterea non est magis voluntarius. Confirm. 1. Præceptum se habet extrinsecè ad effectum: ergo non facit eum voluntarium. Confir. 2. Præceptum non est processio effectûs à voluntate: ergo ipsum non facit voluntarium. Resp. dist. antec. Effectus non magis procedit à voluntate, ùt præcisè agente physicè, conc. antec. non magis à voluntate, ùt antecedenter connexa cum effectu. neg. antec. & conseq. Præceptum quidem non tribuit voluntati majores vires physicas ad producendum effectum, tamen superaddit moralem aliquam connexionem, vi cujus effectus magis imputatur voluntati: unde, cùm ad denominationem voluntarii, requiratur connexio causæ cum effectu, ùt dictum *n. 22.* hæc autem possit esse physica, vel moralis, præceptum tribuens connexionem moralem, jam aliquid facit ad voluntarietatem.

Ad 1. confirm. neg. conseq. licèt enim præceptum non sit quid intrinsectum effectui, potest tamen eum denominare; nam denominatio voluntarii potest partialiter esse extrinseca, sicut denominatio liberi. Si contrariam opinionem de libertate actuum tenere velis, poteris, imò debebis dicere, talem actum voluntarium, vel liberum, habere essentialem respectum ad præceptum, vel saltem ad ejus cognitionem; cùm ista constituat actum primum liberum, essentialiter ab actu secundo respectum: & iste saltem respectus intrinsecus reddet actum intrinsecè voluntarium. Ad 2. confir. conc. vel om. antec. neg. conseq. Sufficit, si præceptum sit connexio antecedens effectûs cum causa; sic enim jam denominat eum voluntarium.

34. Ob. 4. Votum fugiendi causam per accidens, non facit effectum voluntarium in causa: ergo neque præceptum: consequentia videtur clara; quia præceptum non magis, quàm votum, connectit causam cum effectu, & voluntionem, seu voluntarietatem unius cum voluntarietate alterius: neque etiam est minor vis in obligatione voti, quàm in obligatione præcepti. prob. antec. si votum faceret effectum voluntarium, tunc, si quis voveret, vitaturum se causam per accidens e. g. inhonestorum motuum, & tamen postea eam non vitaret, sed adhiberet, ei essent motus illi voluntarii: & consequenter, si alicubi voluntaria procuratio talium motuum esset casus reservatus, sicut esse potest, talis incideret in casum reservatum: hoc videtur nimis durum: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. neg. min. ex suppositione, quòd omnis voluntaria procuratio talium mo-

tuum esset reservata: an autem reservata sit omnis, vel an tantùm illa, cujus voluntarietas oritur ex obligatione, omnibus, illum statum amplexis, communi, desumendum est ex statutis, vel declarationibus superiorum. Gormaz *n. 178. de act. hum.* putat, tantùm hanc posteriorem procurationem esse reservatam.

35. Ob. 5. Ex nostra doctrina sequeretur, quòd gubernatori urbis, qui obligatur ex justitia ad impediendas turbas, & cædes, si ex culpabili ejus negligentia oriretur homicidium, istud ipsi esset voluntarium: hoc dici non potest: ergo. prob. min. hac ratione, vel ipse fieret irregularis, tanquam voluntaria causa homicidii, vel talis causa non subjaceret irregularitati: utrumque est absurdum: ergo. Confir. Etiam obligatio præcepti charitatis faceret homicidium, ex negligentia ortum, voluntarium: ergo etiam, qui tantùm obligaretur ex charitate ad illud impediendum, & negligeret, fieret irregularis: hoc est durissimum: ergo. Resp. conc. ma. neg. min. ad prob. neg. min. Utrumque defendunt graves auctores, & quidem, talem incurrere irregularitatem, docent Suarez *de censuris disp. 45. sec. 4. n. 5.* qui ait, hanc esse communem. Eandem tenet Navarrus, Leander à SS. Sacramento, Layman *l. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 4. n. 7.* Molina, Gormaz. *de act. hum. n. 181. & 183.* la Croix *l. 7. n. 490.* & plures alii, ab his citati.

36. Oppositum tenent alii citati apud eosdem, ex hac ratione, quòd irregularitas non debeat imponi, nisi clarè eam canon quidam imponat: nullum autem canonem eam imponere, tantùm non impedienti homicidium. Sed non malè respondet Suarez, canones loqui moraliter, adeóque etiam de illo, qui in æstimatione morali est homicida, qualis est non impediens culpabiliter homicidium, si ex justitia id impedire tenebatur: & addit, talem etiam in jure civili puniri, acsi ipse homicidium commisisset. Hæc ratio videtur firmior, quàm illa ab aliis allata, scilicet, sententiam excommunicationis ferri contra non impedientes percussionem clerici *C. Quantæ. 47. de sententia excom.* consequenter censendum, eam etiam ferri contra non impedientes homicidium; nam (ùt Suarez, non sententiam, sed rationem refellens, reponit) non est firmum argumentum ab uno casu statutæ pœnæ ad alterum; in hujusmodi enim rebus ostendendum est jus expressum.

Ad confirm. neg. consequ. nam, ùt ait Layman, & Suarez *loc. cit.* homicidium propriè est peccatum contra quintum præceptum, & contra justitiam, non tantùm contra charitatem: nec talis est propriè homicida, licèt ei aliquo modo, in ea omissione, sit voluntaria mors alterius. Quòd si aliquando canones talem vocant homicidam, e. g. illum, qui pauperem non pavit, sed fame mori permisit, loquuntur in sensu latiore, ùt ait Eximius, accipiúntque homicidium pro omni culpa commissa, circa debitam conservationem vitæ proximi: & addit Suarez, in hoc ferè convenire auctores, quos multos etiam citant Gormaz, & La Croix. Quamvis igitur talis sit aliquo modo causa voluntaria homicidii, tamen non est talis causa, quæ accipiat in æstimatione morali denominationem homicidæ; ad hanc enim non sufficit, ut sit causa voluntaria, sed requiritur, ut sit causa contra justitiam peccans.

37. Ob. 6. contra dicta *num. 27.* Quamvis nullum adsit præceptum, tamen effectus, in causa per se physica, jam virtualiter continetur, & cum ipsa connectitur: ergo jam datur voluntarium in causa. prob. consequ. intentio causæ, quæ videtur connexa, & virtualiter continere effectum, est virtualiter intentio effectûs: ergo. Resp. ad mentem auctorum, qui negant, tunc dari voluntarium. om. antec. neg. consequ. non enim sufficit hoc ad voluntarium; quia per hoc tantùm habetur, ut effectus procedat aliquo modo à voluntate physicè effectivè, sed non affectivè; ad hoc secundum enim requiritur, ut causa, in æstimatione morali, intendatur, tanquam causa hujus effectûs: & non ex jure aliquo ita in ordine ad alium effectum intendatur, ut ratione juris ad istum, in sensu morali non censeatur tendere in priorem.

38. Dices 1. Juxta dicta posset DEUS prædeterminare ad peccatum, quin istud ei esset voluntarium: hoc dici non potest: ergo. prob. ma. prædeterminatio, licèt esset causa per se physica peccati, non tamen esset DEO prohibita: ergo non esset in ea voluntarium peccatum. Resp. Etiam Arriaga, qui admittit, peccata posse DEO esse aliquo modo indirectè voluntaria, tamen non admittit talem prædeterminationem. In forma. neg. ma. ad prob. neg. antec. non enim DEO foret præcisè aliquo modo voluntarium peccatum, in sensu aliquo physico, sed etiam in morali; quia, licèt non detur præceptum rigorosè dictum respectu DEI, datur tamen obligatio; nam DEUS multiplicem habet obligationem, quæ potest dici præceptum in sensu lato, in quo sumimus hic præceptum ex dictis *num. 23.* vi cujus obstringitur, ad non ponendam prædeterminationem ad peccatum. Prima est orta ex fidelitate, vel certè ex immutabilitate, aut veracitate, vi cujus DEUS homini debet relinquere libertatem, quam ei promisit, vel certè dixit, se ei dedisse, ac reliquisse; cùm igitur prædeterminatio tollat libertatem, ùt hìc suppono, *ex tract. de DEO à num. 448.* non potest DEUS eam immittere. Hæc quidem obligatio non pugnat potiùs contra prædeterminationem ad actum malum, quàm ad actum bonum: at pugnat potiùs sequens, seu secunda obligatio DEUS ratione suæ æquissimæ voluntatis obligatur, ad non præcipienda impossibilia, quod tamen faceret, & quidem sub gravissimis pœnis, si prædeterminando ad peccatum, præciperet simul ejus omissionem. Tertia obligatio oritur ex sanctitate Divina, vi cujus DEUS tenetur, ad nihil determinare, quod est contra bonos mores, vel virtutes: ergo non potest prædeterminare ad peccatum, & nec ad materiale, nec ad formale peccati; quia vel non distinguuntur realiter, vel unum ex altero indispensabiliter sequitur, ùt probatum *tract. de DEO à num. 451.*

39. Dices 2. Ex his principiis sequeretur, quòd non daretur obligatio, orta ex sanctitate Divina, ad non prædeterminandum ad peccatum: ergo. prob. ant. non est obligatio in DEO ad non permittendum peccatum: sed, si etiam prædeterminaret, tantùm permitteret peccatum: ergo.

ergo. ma. est certa. mi prob. posset dici, quòd DEUS intenderet prædeterminationem ex jure primæ causæ, & primi liberi: peccatum autem purè permitteret: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. neg. mi. ad hujus prob. neg. antec. nam ipsa prædeterminatio ad materiale peccati repugnat sanctitati Divinæ; huic enim repugnat imponere, sub gravissimis, & æternis pœnis, præcepta impossibilia: ergo vi sanctitatis suæ DEUS obligatur ad non ponendum id, quod reddit impossibilem impletionem præceptorum. Secundò. Cùm prædeterminationis ad peccatum unicus effectus, & finis, sit ipsum peccatum, non potest à DEO intendi ad alium effectum, ad quem DEUS habeat jus. Nec potest dici, quòd finis DEI tantùm sit, exercere suam libertatem, vel jus causæ primæ: sicut homo non potest aliquid ponere, ex quo necessariò sequitur aliquid malum, dicendo, se non quærere illud malum, sed tantùm suam recreationem, vel libertatem: sed debet illud, quod ponit, esse utile ad duos effectus, ita, ut unus permitti, alter intendi dicatur, ùt dictum suprà *num. 26.*

40. Dices 3. Ex hoc tantùm sequitur, quòd DEUS sit obligatus ad omittendam prædeterminationem, ratione sui, non verò ratione peccati subsequentis, sicut quilibet homo est obligatus ad vitandam fornicationem, ratione sui, non verò ratione peccati originalis subsequentis. Resp. nego paritatem. Fornicatio non est causa per se peccati originalis; nam, quamvis Adam non peccâsset, tamen fornicatio fuisset prohibita, & probabiliùs etiam commissa, quin secutum fuisset ex ea originale peccatum. insuper non magis causatur peccatum originale à fornicatione, quàm à copula matrimoniali: at verò prædeterminatio est causa per se, & quidem metaphysicè connexa cum peccato. Dices 4. Licèt prædeterminatio sit causa per se peccati, in genere physico, non est talis in genere, vel æstimatione morali. Resp. esse in utroque; nam, ut causa per se in genere physico, non sit talis in genere morali, debet esse causa duorum effectuum, quorum unus ab agente ex suo jure possit intendi: atqui prædeterminatio, ùt modò dictum, non est causa duorum effectuum; sed tantùm unius, scilicet ipsius peccati, quod DEUS nequit intendere: & consequenter neque ex ullo alio capite potest intendere prædeterminationem: sed hæc etiam debet ab eo odio haberi propter metaphysicam connexionem cum peccato.

Secundò, si dantur duo effectus causæ per se, tunc alter etiam, qui permittitur, non debet esse peccatum formale, vel indispensabiliter connexus cum peccato formali: sed debet esse actus aliquis, saltem ùt plurimùm, externus, ex natura sua indifferens, qui hoc ipso, quòd non intendatur, non sit peccatum. Sic e. g. conculcatio infantis in casu *num. 26.* est actus tantùm externus, indifferens ad peccatum, & hoc ipso, quòd non intendatur, non est formaliter peccâminosus, neque metaphysicè connexus cum peccato; aliàs tam parùm posset poni conculcatio illa ad salvandam vitam, quàm parùm negatio fidei, vel cultus etiam tantùm externus idoli, ad eandem servandam, poni potest. Prædeterminationis autem dictæ effectus est formaliter peccaminosus, vel certè metaphysicè cum peccato connexus.

Tertiò ipsa sanctitas Divina obligat DEUM ad omittendam hanc prædeterminationem; quia obligat ipsum, ne committat, ut ex sua determinatione sequatur aliquid contra honestatem morum, & oppositum rectissimæ suæ voluntati, quódque necessariò ipse debeat odisse: & consequenter ad tale quid ponendum non se extendit jus primi liberi, sicut non se extendit ad odio habendum DEUM, vel puniendos bonos, & præmiandos malos.

41. Ob. 7. Si non omnis causa per se reddit effectum voluntarium indirectè, sive in causa, tunc neque illi, qui igni apponit ligna, erit combustio voluntaria, sine præcepto: item neque apponenti media, ad consequendum finem, erit voluntarius finis: hæc videntur paradoxa: ergo. Respondeo ad 1. dist. ma. si apponat ligna in ordine ad alium effectum, ad quem habet jus. conc. ma. secus. neg. ma. & dist. mi. neg. conseq. sicut, qui accendit ignem, ut se calefaciat, tantùm permittit fumum, sic etiam admovens ligna, in ordine ad alium effectum, posset tantùm permittere combustionem.

At quia difficulter assignatur alius effectus, quàm nutritio, vel conservatio ignis, in qua imbibitur combustio, aut calefactio, in ordine ad quam combustio est medium, hinc ista ordinariè directè intenditur, tanquam medium ad finem. Posset tamen in aliquo casu combustio non intendi. e. g. fusores campanarum, dum trabe lignea gyrant æs liquefactum (quo casu vident, lignum concepturum ignem) tamen non videntur intendere ejus combustionem. Quoad 2. p. neg. ma. Ponere media propter finem est directè intendere finem: imò intentio finis directa, est prior ad positionem mediorum: unde finis est directè voluntarius. Aliud est, si medium, aptum ad duplicem finem, intendatur propter unum; tunc enim potest alter tantùm permitti: & hoc fit in casibus medicinæ, irrigationis, conculcationis, de quibus *num. 26.*

ARTICULUS V.

Quomodo ad voluntarium se habeant metus, & concupiscentia.

42. VOluntas, aut incitatur ad fugam mali, aut ad prosecutionem boni: hæc autem incitamenta S. Thomas videtur comprehendisse, sub metu, & concupiscentia. *Concupiscentia* ex La Croix *l. 5. part. 1. num. 67. & 71.* habet multas significationes, & præsertim sæpe per eam intelligitur *fomes peccati*: hîc autem intelligitur *appetitus boni delectabilis, non perfectè subordinatus rectæ rationi*, & quidem appetitus actualis, seu actus potentiæ ita appetentis: sicut etiam metus sumitur pro metu actuali. *Metus* autem ex Ulpiano definitur *mentis trepidatio, instantis, vel futuri periculi causâ*, vel ex eodem La Croix *part. 2. n. 631.* est *actus voluntatis fugiens malum imminens.*

Alius autem est *metus absolutè gravis*, sive *cadens in constantem virum*, scilicet quo, quamvis aliquis corripiatur, non amittit nomen viri fortis, vel constantis; vocatur etiam à Juristis

metus probabilis & justus, quando scilicet nemo improbare potest, quòd quis in illis circumstantiis timeat, & hinc meritò, ac justè timet. Talis est metus mortis, mutilationis, longi carceris, exilii, atrocis cruciatûs, stupri inferendi, servitutis, &c. si hæc sibi ipsi, vel arctissimè sanguine conjunctis imminent. vide La Croix *loc. cit.* Alius est *metus respectivè gravis*, propter quem non quidem vir fortis, sed tamen persona, cui incutitur, valde trepidare potest; utique enim minus malum meritò terrere potest fœminam, puerum, senem &c. quàm virum fortem. Alius est *metus levis*, qui scilicet non vehementer conturbat, sed facilè potest excuti: & de his, scilicet metu, & concupiscentia, quæritur, an, & quomodo causent, augeant, vel minuant voluntarium.

43. Prænotandum autem, terminum *simpliciter* additum voluntario, vel involuntario, posse in diversa significatione accipi, ùt advertit Suarez *in 1. 2. tr. de voluntar. disp. 3. sec. 1. n. 2.* Primò, ut *simpliciter* appellet super objectum, atque significet, objectum simpliciter, hoc est, purè, & nudè in se consideratum, præscindendo à circumstantiis: & sic projectio mercium in mare, præcisa à circumstantiis imminentis naufragii, est simpliciter involuntaria; quia scilicet præcisa à circumstantiis necessitatis, vel utilitatis, ad evitandum naufragium, causaret positivam nolitionem, affectivè saltem efficacem, juxta dicta *n. 12.*

Secundò, ut *simpliciter* appellet super actum voluntatis, atque idem significet, ac, purè voluntarium absque mixtione involuntarii, etiam secundùm quid; & in hoc sensu loquitur S. Thomas *2. 2. q. 142. a. 3. in corp.* dicens de factis ex timore: *Non sunt simpliciter voluntaria, sed mista, ùt dicitur in 3. ethicorum.* Tertiò, ut *simpliciter* significet prævalentiam, atque adeò simpliciter voluntarium significet id, quod efficaciter volumus, quamvis inefficaciter nolimus: & in hoc sensu loquitur S. Thomas. *1. 2. q. 6. a. 6. in corp.* dicens de factis ex metu: *Sunt enim voluntaria simpliciter, involuntaria autem secundùm quid.* Atque in hoc sensu etiam locuti sumus *n. 9.* imò etiam hîc loquimur.

44. Dico 1. Quæ ex metu fiunt, sunt simpliciter voluntaria. ita SS. PP. Augustinus, Nissenus, Damascenus, Anselmus, citati à Suarez *in 1. 2. tr. 2. de voluntar. disp. 3. sec. 1. n. 3. & sec. 2. n. 1.* S. Thomas citatus *n. præc.* Suarez, Gormaz, & alii plurimi. Probatur. Quæ ex metu fiunt, verè fiunt ab ipsa voluntate, adeóque ab intrinseco: insuper fiunt cum præcognitione; supponimus enim, metum non auferre usum rationis: ergo sunt voluntaria *ex n. 3. & seq.* Confirm. 1. Plurima, quæ ex metu fiunt, sunt peccata: adeóque libera: ergo sunt voluntaria; quia simpliciter voluntarium in positivè libero includitur. Confirm. 2. & magis explicatur. Aliud est, operari tantùm *cum metu*, ita, ut metus non sit causa, sed tantùm comes actionis: sicut e. g. Christus timuit mortem: at non ex timore eam obiit, sed ex amore DEI, ac hominum. & in hoc casu metus nihil causat, sed vincitur: & de hoc casu non agimus. Aliud est, operari *ex metu*, sive ita, ut metus impellat ad volendam efficaciter aliquam actionem, e. g. projectionem mercium in mare, quam in aliis circumstantiis mercator nollet: atqui impellere ad simpliciter volendum est causare simpliciter voluntarium, ùt patet ex terminis: ergo, quod agitur ex metu, tanquam causâ, est simpliciter voluntarium.

45. Dico 2. Metus, qui causat simpliciter voluntarium, non causat formaliter involuntarium secundùm quid, sed tantùm materialiter. Prob. Metus hic non est causa nolitionis circa objectum, hîc, & nunc simpliciter quidem volitum, sed inefficaciter simul nolitum: ergo non est causa formæ denominantis involuntarium secundùm quid. verbo: res non est inefficaciter nolita propter metum, propter quem est simpliciter volita, sed propter aliam rationem, vel alium metum. e. g. projectio mercium non est nolita propter metum naufragii, sed propter metum paupertatis: ergo non metus naufragii, sed metus paupertatis causat, vel reddit eam projectionem involuntariam secundùm quid. Hinc metus naufragii tantùm causat materialiter involuntarium; quia movet voluntatem ad volendum aliquod objectum, seu aliquam materiam, quæ ex alio capite, scilicet ex metu paupertatis, est involuntaria secundùm quid.

Neque tamen hoc semper contingit; nam, quando causa metûs non est nolita, neque voluntas ullo modo amplectitur motiva absterrentia, tunc actus ex metu est purè voluntarius absque mixtione involuntarii. Sic, qui ex metu gehennæ dolet, se DEUM offendisse, habet dolorem simpliciter voluntarium; non enim displicet ei gehenna, nec DEUS peccata punienti illo igne: neque habet hunc actum conditionatum: *Peccarem iterum, si non esset gehenna*; alàs non doleret salutariter, sed iterum peccaret: ergo nihil est ei nolitum, adeóque nihil involuntarium secundùm quid. Sic etiam homo honestè abstinet à furto ex metu infamiæ, vel legis, furta punientis, quin velit abesse infamiam à furto, vel, non esse legem punientem: aut quin vellet furari, si infamia, aut lex non esset. Quia tamen frequentiùs, quando agitur ex metu, odio habetur causa metûs, vel voluntas inefficaciter amplectitur motiva absterrentia, hinc, denominatione desumpta à potiori, dicitur metus causare involuntarium secundùm quid.

46. Quæ de metu dicta sunt, eadem de vi, seu violentia, intelligenda sunt, si vis non omnino cogat ad actum externum contra voluntatem; nam, si hoc fieret, actus esset simpliciter involuntarius, ob nolitionem saltem affectivè efficacem. Dixi, ad actum externum; quia ad ipsam volitionem internam nemo cogi potest *ex num. 16.* Dicitur tamen, voluntati inferri violentia, quando adducitur ad consensum per aliquid, cui ipsa valde renititur. Ubi etiam nota discrimen inter violentum, coactum, & involuntarium. *Violentum* est, quod est contra appetitum innatum, & datur etiam respectu inanimatorum. *Coactum*, seu *invitum* est contra appetitum elicitum, & ita quidem, ut appetitus, quantum in se est, excludat permissionem effectûs. *Involuntarium positivè* (de quo est sermo) est etiam contra appetitum elicitum, sed tamen per se non excludit permissionem effectûs.

47. Dico 3. concupiscentia auget intensivè volun-

voluntarium. ita S. Thomas *1. 2. q. 6. a. 7.* & Thomistæ, Suarez, & alii plurimi. Probatur. Concupiscentia, cæteris paribus, est causa, ut voluntas majore conatu, & intensiore affectu, velit, ùt experientia monstrat: hoc est augere voluntarium: ergo. An autem concupiscentia causet purè voluntarium, an mixtum, potest esse quæstio de re, potest esse quæstio de nomine. Prima est, an actus ex concupiscentia non simul compatiatur aliquam inefficacem nolitionem, vel aversionem, si non circa objectum, nudè in se ipso spectatum, saltem circa id, ùt vestitum certis circumstantiis: & ad hanc respondeo affirmativè, ac puto, discurrendum ferme, sicut de metu *n. 45.* & dicendum, concupiscentiam formaliter causare purè voluntarium, quamvis possit etiam causare materialiter involuntarium secundùm quid; nam ratione concupiscentiæ voluntas fertur in objectum cum sola inclinatione, nec concupiscentia est ratio ullius aversionis ab eo: at verò possunt esse aliæ rationes, quæ displicentiam aliquam, vel aversionem inefficacem circa objectum causant. Sic, qui ex concupiscentia actu fertur in voluptates carnis, potest tamen simul habere remorsum conscientiæ, eò quòd sciat, annexas esse pœnas æternas, quæ connexio ei causat aliquam displicentiam inefficacem in iis voluptatibus.

48. Altera est quæstio de nomine, an non tamen actus, ex concupiscentia ortus, stante illa inefficaci aversione, possit dici purè voluntarius: & resp. si per purè voluntarium intelligatur actus, qui sponte fit cum desiderio ipsius actionis per se, & non tantùm ratione circumstantiarum, seu ad vitandum majus malum, sine renitentia voluntatis, vi cujus actionem omitteret, si non majus malum metueret &c. (quæ non quidem semper, sed tamen frequenter occurrere solent in actibus ex metu factis, ubi quis non amplectitur actionem propter se ipsam, sed tantùm propter circumstantiam majoris mali vitandi, & agit cum renitentia) si, inquam, per purè voluntarium hoc tantùm intelligatur, tunc concupiscentia semper causat purè voluntarium. Sic ex concupiscentia lucri mercator, insuperhabitis periculis, navigat per mare, & peccator sponte, & cum desiderio actionis obscœnæ, ruit in flagitium. Si autem intelligatur per purè voluntarium id, quod excludit quamcunque renitentiam &c. tale, saltem non semper, causat concupiscentia. At, quia Aristoteles, & D. Thomas, sentiunt, concupiscentiam causare purè voluntarium, admittendus videtur prior sensus, vel prior explicatio purè voluntarii. Addo etiam, sermonem hîc esse debere de concupiscentia antecedente actum; aliàs non potest eum causare, si primùm sequatur, e. g. si posita jam volitione primùm excitetur, aut sponte, vel per naturalem redundantiam, postea oriatur.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

49. OB. 1. contra 1. concluſ. Quæ ex metu fiunt, sunt juxta S. Thomam, & Aristotelem simpliciter involuntaria: ergo. Confir. 1. Juxta nos transgressio legis, ex metu facta, esset peccaminosa: hoc est nimis durum: ergo. Confir. 2. Etiam contractus, metu extorti, essent validi: hoc est falsum: ergo. Resp. dist. antec. Sunt involuntaria in eo sensu, in quo nos hîc non loquimur. conc. antec. in nostro sensu. neg. antec. & cons. vide *n. 43.* ubi citatus est S. Thomas, etiam loquens in nostro sensu. Ad 1. confir. conc. ma. neg. min. Utique peccat, qui metu, etiam mortis, negat fidem &c. Addo tamen, quòd, si metus omnino turbaret rationem, non maneret cognitio necessariò requisita, adeóque nec voluntarium, nec liberum, nec peccatum. Addo secundò, quòd, si metus sit gravis, sæpe excuset ab observatione legis, & tunc actio, etiam voluntaria, non est ampliùs contra legem: qua de re de la Croix *l. 1. n. 775.* breviter tradit has tres regulas.

Prima est, si actio, contraria legi, est intrinsecè mala, metus excusare non potest, ùt est clarum. 2. Si est contra bonum commune, non excusat metus mali particularis; quia illud prævalet. 3. Si actio, vel omissio, non est intrinsecè mala, neque præjudicat bono communi, metus damni gravis excusare poterit à peccato; quia legislator non censetur, velle obligare cum tanto incommodo. Quis autem metus sit gravis in particularibus casibus, desumendum est ex objecto metûs, ex persona timente, ex aliis circumstantiis prudenter examinatis.

Ad 2. confir. dist. ma. Essent validi aliqui contractus ex metu facti. conc. ma. omnes. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. De hac re vide la Croix *l. 3. à n. 634.* aliqui enim contractus ex metu facti, sunt validi, sed possunt rescindi: alii neque sunt validi, ùt matrimonium: non autem ex defectu voluntarii, quod sufficienter adest, sed ex defectu plenæ libertatis, aut ob injuriam, ob quam jus positivum aliquos contractus omnino nullos, alios annullandos decernit.

50. Ob. 2. contra 3. concluſ. Actio facta ex concupiscentia, seu fragilitate, est minùs peccaminosa, quàm facta sine concupiscentia: ergo ista minuit voluntarium. Confir. Concupiscentia minuit cognitionem; quia perturbat, & aliquo modo obcæcat intellectum: ergo minuit voluntarium. Resp. dist. cons. concupiscentia minuit voluntarium in specie, hoc est liberum. conc. conseq. voluntarium in genere. neg. cons. Sic etiam amor in patria est minùs liber, quàm amor in via: imò ille omnino non est liber, & tamen est multò magis voluntarius, quàm iste.

Si dicas, non posse minui formaliter prædicatum specificum, nisi minuatur etiam genericum, falsum dicis, ùt patet in exemplo modò allato. Ratio autem est. Si prædicatum specificum, formaliter tale, exigit participare genericum, in certa mensura, & proportione, tunc potest utique, generico crescente ultra illam mensuram, minui specificum: atqui liberum exigit participare voluntarium in certa mensura, seu intra certos limites inclinationis; exigit enim principia, in utramque partem moventia, quibus retardatur inclinatio voluntatis ad unam partem: unde ablatis, vel omnino, vel ex parte, motivis in contrarium allicientibus, potest decrescere

re liberum, crescente voluntario, seu inclinatione in unam partem.

Ad confirm. dist. antec. Concupiscentia minuit cognitionem rationum retrahentium. conc. antec. allicientium. neg. antec. & conf. Concupiscentia facit, ut vivaciùs repræsententur motiva allicientia, e. g. voluptas in comestione carnis prohibita: & sic auget inclinationem, seu voluntarietatem: motiva autem retrahentia e. g. ratio offensæ Divinæ, turpitudo, brevitas, vel caducitas voluptatis &c. facit, ut obscuriùs repræsententur: & sic minuit renitentiam, atque etiam libertatem: quamvis has rationes non omnino abscondat; aliàs omnino tolleret libertatem. Hoc tamen concedo, actum peccaminosum secundùm rationes, seu formalitates obscuriùs propositas, esse minùs voluntarium; nam ratio, vel formalitas offensæ DEI &c. non est ita voluntaria in dicta comestione, quàm ratio, vel formalitas voluptatis. Imò, si aliqua talis ratio, formalitas, aut prædicatum, omnino invincibiliter ignoretur, etiam omnino est involuntaria. Ex quo sequitur, quòd concupiscentia causet aliquando involuntarium secundùm quid, saltem juxta explicationem datam *num. 48.*

51. Ob. 3. Potest quis rem concupiscere ex aliquo motivo, timere ex alio: ergo etiam agere involuntariè: ergo potest concupiscentia causare involuntarium. Confirm. Potest quis agere ex metu, & concupiscentia simul: sed tunc agit voluntariè, & involuntariè: ergo. Resp. neg. conseq. si enim vincat concupiscentia (aliàs enim non ageret) tunc vincitur motivum metûs, & non curatur, nec facit rem, aut actionem secundùm se nolitam, nec agentem tristem &c. sed ad summum aliquo modo retundit intensionem voluntarii: hoc autem non est facere involuntarium strictè in significatione exposita *num. 47. & 48.* sic etiam, non quæcunque motio in oppositum, facit strictè involuntarium; aliàs quilibet actus liber esset involuntarius, itémque omnis actus supernaturalis, qui cum difficultate elicitur. Ad confirm. Vel metus retrahit, dum concupiscentia attrahit, & jam responsum est, ùt patet consideranti: vel etiam metus impellit ad actum, & neg. mi. non enim omnis metus reddit involuntarium *ex num. 45.* & nullo modo iste; quia causa metûs nullo modo est nolita. Sic latro imperans sitienti, ut bibat vinum bonum, ac sanum, non reddit potum involuntarium.

52. Ob. 4. S. Thomas *1. 2. q. 77. a. 6. in corp.* ait. *Passio minuit peccatum, in quantum minuit voluntarium:* ergo concupiscentia, quæ est maximè passio, minuit voluntarium. Confirm. Concupiscentia non est principium intrinsecum, sed est passio extrinseca voluntati: ergo non potest augere voluntarium. Resp. dist. ant. & S. Thomas intelligit voluntarium in specie, seu liberum. conc. antec. intelligit voluntarium in genere. neg. ant. & conseq. Cùm S. Thomas citatus *n. 47.* expressè dicat, concupiscentiam magis facere voluntarium, utique hîc non intelligit idem voluntarium, ne sibi manifestè contradicat. Accedit, quòd S. Doctori non sit inusitatum, per voluntarium intelligere liberum *ex n. 19.* Rursus *ibidem* dicit, in tantum actum aliquem esse peccatum, in quantum est voluntarius: quod falsum esset, nisi per voluntarium intelligeretur liberum; nam ad peccatum requiritur non quæcunque voluntarietas, sed libera: ergo de ista est sermo S. Doctori.

Ad confir. neg. antec. Per principium extrinsecum hîc intelligitur illud, quod non tantùm est distinctum à voluntate; sed vim, & violentiam, ei infert ab extrinseco; nam, licèt à voluntate distinctum sit, si tamen eam moveat, prositis talibus motivis, quibus illa ita excitatur, ut ex inclinatione sua intrinseca, & motu, ut ita dicam, proprio, assentiatur, censetur principium movere sufficienter ab intrinseco: & sic juxta Suarez *in 1. 2. tr. 2. disp. 3. sec. 3. n. 14.* qui movet per consilium, vel preces, non dicitur movere extrinsecè: at verò, qui movet per metum; quia impellit ad aliquid contra intrinsecam inclinationem voluntatis, dicitur movere extrinsecè. Quando igitur S. Thomas loco objecto dicit: *Esse autem aliquid in nobis dicitur per rationem, & voluntatem:* intelligi non potest, nisi de inexistentia in ordine ad libertatem, de qua ibi agit ratione peccati, ad quod requiritur libertas.

ARTICULUS VII.

Quomodo ad voluntarium se habeat Ignorantia.

53. ALiud est pura *Nescientia*, aliud *Ignorantia*: illa est pura negatio scientiæ, vel cognitionis, quæ etiam datur in lapide, qui non dicitur propriè ignorans: ista est negatio scientiæ in subjecto capaci, sive, cui competit illa scientia, & quam si non habeat, censetur imperfectum. e. g. si Logicus nesciat syllogisticas regulas, vel Christianus articulos fidei. Vocatur hæc etiam *Ignorantia privationis*, cui opponitur à quibusdam *Ignorantia pravæ dispositionis*, quæ tamen non tantùm est negatio scientiæ, sed error positivus, contrariè oppositus veræ de re aliqua notitiæ e. g. hæresis quælibet, quæ contrariè opponitur veræ de rebus fidei scientiæ.

54. Jam verò ignorantia privationis, seu propriè dicta, dividitur in ignorantiam *juris* & *facti*. *Ignorantia facti est*, quando quis ignorat aliquam rem particularem, quæ est objectum alicujus actionis moralis, e. g. nescit, esse clericum, quem percutit: vel nescit, esse diem festum, quo laborat. *Ignorantia juris* est, quando quis nescit, quid lege, vel quasi lege, sit præceptum, aut prohibitum. e. g. si quis nescit, percussionem clerici annexam esse excommunicationem: vel exercitium hujus, aut illius artis, esse die festo prohibitum. Cùm autem detur triplex Jus, *Naturale*, *Divinum positivum*, & *Humanum*; hinc etiam ignorantia juris subdividitur in *Ignorantiam Juris, Naturalis, Divini, & Humani*, quorum clarior explicatio petenda *ex tractatu de justitia & jure.*

Dividitur 2. ignorantia, in genere accepta, in ignorantiam *Invincibilem* & *Vincibilem*. Prior, seu *invincibilis* est, quæ morali diligentia superari, aut tolli non potest: vel quia tali ignoranti nunquam in mentem venit dubitare, aut cogitare de opposito: vel quia, etsi dubium ortum

fue-

fuerit, tamen adhibita diligenti inquisitione, ejus solutionem obtinere non potest. *Vincibilis* autem ignorantia est, quando quis, adhibita morali diligentia, oppositam scientiam, seu dubii solutionem, acquirere potest.

Et, si quidem sit obligatio rem sciendi (sicut semper est obligatio ad suo modo sciendum, actionem esse licitam, casu quo quis eam ponere velit) debet adhiberi moralis illa diligentia, quæ pro diversitate circumstantiarum, quandoque requiritur major, quandoque sufficit minor. Quodsi adhibeatur diligentia aliqua, sed non par obligationi, aut circumstantiis rei &c. ignorantia remanens dicitur adhuc *vincibilis*. Si nulla, vel modica tantùm diligentia, adhibeatur, dicitur *ignorantia crassa*, vel *lata*; & talis ordinariè esse solet ignorantia earum rerum: quæ communiter ab ejusmodi conditionis hominibus sciuntur. Si quis autem omnino datâ operâ velit ignorare, vel non inquirere, ut liberiùs agere, vel ignorantiæ excusationem prætexere possit, dicitur *affectata*. vide plura apud Layman *l. 1. tr. 2. c. 4.* His positis

55. Dico 1. Ignorantia vincibilis non tollit voluntarium. Ita communissimè omnes; cùm nemo dicat, istam ignorantiam excusare operantem ex ea à peccato, sicut tamen excusaret, si voluntarium tolleret. Prob. Qui ex tali ignorantia operatur, vult ipsam actionem prohibitam ponere; si enim non vellet, eam omitteret. Neque dici potest, quòd eam non velit, ùt prohibitam; quia, cùm ipsi subortum saltem sit dubium de prohibitione, & ipse nolit, hujus solutionem morali diligentia sibi procurare, operatur cum dubio practico, seu implicitè est ita constitutus, ut actionem velit ponere, sive sit licita, sive prohibita (ùt omnes loquuntur agentes de dubio practico) adeóque actionem etiam vult, quamvis prohibita sit: consequenter hæc quóque ùt talis, est ei voluntaria. Certè si seriò eam nollet, ex hypothesi prohibitionis, tunc in dubio, vel eam omitteret, vel saltem seriò in licentiam, aut prohibitionem inquireret. Hucusque dicta, vera quidem sunt de omni ignorantia vincibili: at multò magis locum habent in ignorantia omnino affectata, quæ in se directè voluntaria est, de quo vide S. Thomam. *1. 2. q. 76. a. 3. in corp.* Quare, ùt jam dictum, omnes authores agentem malè ex ignorantia vincibili condemnant peccati.

Nec dicas, posse contingere, ut quis actionem malam ponat, dum vincibiliter, non tamen affectatè, ignorat, eam esse malam, e. g. si ob tædium laboris nolit veritatem inquirere, cùm posset: eam tamen actionem non poneret, si prohibitam sciret. Resp. enim, talem agere cum dubio practico, & consequenter actionem, etiam ùt prohibitam, sufficienter ei voluntariam esse. Saltem negari non potest, in hoc casu ignorantiam ipsam indirectè voluntariam esse; quia operans voluntariè omittit diligentiam inquirendi, quæ omissio est causa ignorantiæ ùt perseverantis. Et hinc actio quoque est voluntaria in causa, seu in ignorantia, consequenter adhuc peccaminosa, ùt omnes docent de actibus illicitis, in causa voluntariis.

56. Dico 2. Ignorantia invincibilis tollit voluntarium. ita communissimè omnes. Prob. Voluntarium, ùt dictum *n. 3.* juxta Aristotelem *3. ethic. 1.* est: *Cujus principium est in agente cognoscente singula, in quibus est actus.* sive ùt explicatum. *n. 4.* quod est ab intrinseca potentia appetitiva, affectivè in aliquid tendente: tale autem non potest esse sine cognitione; ùt enim communis fert parœmia: *Nihil volitum, quin præcognitum.* Dein debet esse à cognoscente singula, scilicet illa, quæ voluntaria sunt: ergo, ubi datur aliquorum ignoratio, ea voluntaria esse non possunt. Imò, licèt res secundùm se cognoscatur, si non cognoscantur omnes ejus circumstantiæ, vel omnia ejus prædicata, non possunt eæ circumstantiæ, vel prædicata dici voluntaria. e. g. si invincibiliter ignorem, aliquem esse clericum, & eum quacunque de causa percutiam, etsi mihi voluntaria sit percussio ùt sic, vel hominis tantùm, non est mihi voluntaria percussio clerici: vel, si ignorem esse diem Veneris, & comedam carnes, etsi voluntaria sit mihi ea comestio, non tamen est voluntaria ùt prohibita.

Et hoc videtur omnibus ita clarum, ut in eo authores omnes consentiant, etiam ii, qui negant, ignorantiam invincibilem à peccato excusare; quippe isti (quamvis malè, ùt videbimus) docent, non requiri ad peccatum, ut sit voluntarium in se, aut in causa peccanti voluntaria, sed sufficere, ut sit voluntarium in causa, peccanti non voluntaria, e. g. in Adamo peccante: hinc illa propositio inter Bajanas damnatas 44. *Ad rationem peccati non pertinet voluntarium.* item illa nonnullorum (ùt ait: Viva *p. 1. Trutinæ Theol. in primam Propositionem ab Alexandro VIII. damnatam*) Bajanorum, ac Jansenistarum assertio, inter triginta & unam proscriptas, prima. *In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum, sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & libertate Adami peccantis.* Cùm autem ipsa hæc quæstio, an ignorantia invincibilis à peccato excuset, sit in se gravissima, & post Jansenii Yprensis tempora valde celebris, meretur specialem hîc locum. Quare

57. Dico 3. Ignorantia invincibilis, sive facti, sive juris, tam naturalis, quàm Divini positivi, aut humani, operantem ex ea excusat à peccato. De hac assertione Jansenius, etsi ejus adversarius, tamen sic scribit *l. 2. de statu nat. lapsi. c. 2. Generale Scholasticorum pronunciatum est, quòd, quidquid ex invincibili fit ignorantia, hoc ipso culpâ vacat.* Et sanè in hoc communissimè omnes consentiunt. Probatur 1. authoritate irrefragabali Alexandri VIII. damnantis hanc inter 31. propositiones secundam: *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali*: ergo etiam ignorantia juris naturalis excusat: si autem ista, multò magis ignorantia juris positivi, ùt adversarii facilè concedunt, & nulla est ratio hanc excipiendi.

Probatur 2. authoritate S. Augustini, qui adversariis Jansenianis ferè solus præ omnibus Patribus æstimatur, & clarè pro nobis stat; sic enim habet. *l. 3. de lib. arb. c. 19. Non tibi deputatur ad culpam, quòd invitus ignoras, sed quòd negligis quærere, quod ignoras.* Rursus *eod. lib. c. 22. Non enim, quod naturaliter nescit, & naturaliter non potest, hoc animæ deputatur in reatum,*

sed

sed quòd scire non studuit, & quòd dignam facultati comparandæ ad rectè faciendum operam non dedit. Similia habet hinc inde alibi, ex quibus patet, S. Augustinum docere, quòd omnis ignorantia, quam quis invitus patitur, vel quæ non est libera, sed naturalis, hoc est, invincibilis, excusat à reatu, & culpa; nullam enim excipit: & si aliquando dicat, peccari ab ignorantibus, eum semper loqui de vincibiliter ignorantibus, saltem quando peccatum sumit in proprio, & non tantùm in metaphorico sensu, ut magis ex solutione objectionum patebit.

58. Confir. ex S. Thoma *1. 2. q. 76.* ubi pluribus articulis, nempe *1. 2. 3. 4.* idem docet, & quidem *a. 3. in corp. sub finem* sic ait. *Si verò sit talis ignorantia, quæ omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat à peccato* & *a. 4. in corp. sub initium* sic habet: *Manifestum est autem, quòd ignorantia, quæ totaliter à peccato excusat, quia totaliter voluntarium tollit, peccatum non minuit, sed omnino aufert.* Pariter Magister Sententiarum *l. 2. dist. 22. lit. k. vel §. 11.* ait: *Est enim ignorantia triplex, & eorum scilicet, qui scire nolunt, cùm possint, quæ non excusat; quia & ipsa peccatum est: & eorum, qui volunt, sed non possunt, quæ excusat, & est pœna peccati, non peccatum: Et eorum qui quasi simpliciter nesciunt &c.* de quibus ultimis verbis plura *num. 71.* Interim ex his habetur, juxta hos Doctores omnem ignorantiam (nam nullam excipiunt) si invincibilis sit, excusare à peccato, adeóque falsum esse, quòd antiqui Scholastici negârint universaliter, ignorantiam juris naturalis excusare à peccato.

59. Prob. conclusio 3. ratione. Ad rationem peccati necessariò requiritur voluntarium, vel in se, vel saltem in causa peccanti libera: atqui, quod invincibiliter est ignoratum, non est voluntarium: ergo non est peccatum. major partim patet ex damnatis propositionibus, *n. 56.* adductis, partim ex eo, quòd sine voluntario non potest esse liberum, & sine libertate nequit esse peccatum: min. probata est conclusione secunda: ergo. Confir. Ad libertatem, sine qua peccatum esse non potest, juxta omnes requiritur cognitio indifferens de objecto, vel amando, vel fugiendo, & quidem non tantùm de objecto realiter sumpto, sed de sumpto sub ea formali ratione, sub qua eligitur; non enim possum illud liberè eligere, quod non cognosco: adeóque, si aliquam rationem formalem, e. g. malitiam, in objecto invincibiliter ignoro, eam non liberè eligo, consequenter neque liberè eligo objectum sub ea ratione: si autem objectum non liberè eligo sub ratione malitiæ, non pecco: ergo à primo ad ultimum, sine cognitione tali indifferente non pecco: atqui ignorantia manifestè excludit eam cognitionem: ergo.

60. Probatur conclusio 4. Si ignorantia invincibilis non excusaret, sæpiùs quis necessariò peccaret, quod juxta omnes rectè sentientes est impossibile, & damnatum est à S. Pio V. *in propositione Bajana 67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessariò facit*: ergo. prob. ant. Si quis invincibiliter ignorat, aliquid esse prohibitum, non potest se ab ea ignorantia liberare; unde, si actionem eam faciat, necessariò peccat. Nec dicas, posse eum actionem illam omittere; nam præterquam, quòd intolerabile onus imponeretur hominibus, si obligarentur ad omittendas actiones, de quibus nec dubium ipsis incidit, ne fortè sint malæ, sæpe tales actiones proponuntur ut præceptæ; e. g. potest facilimè contingere, ut rudi cuidam homini videatur præceptum mendacium, etiam conjunctum cum gravi sua, & alterius tertii infamia, ad salvandam proximi vitam; talis juxta adversarios necessariò debet peccare; quia, si non mentiatur, agit contra conscientiam erroneam, ex jure naturali graviter obligantem: si verò mentiatur, agit contra præceptum naturale non mentiendi, nec infamandi, quamvis ignoratum, tamen obligans. Unde, si talis, etiam amore DEI, & proximi, vinceret magnam repugnantiam, quam sentit in se, vel in tertio, amico suo, infamando, & mentiretur; quia invincibiliter putaret, id esse præceptum, mereretur pœnas inferni: quod dicere prorsus est horridum, & misericordiæ DEI omnino dissonum. Aliud est, si ignorantia, vel error sit vincibilis, de quo infrà *à n. 419.*

61. Dico 4. Datur ignorantia invincibilis, non tantùm juris Divini positivi, aut humani, sed etiam juris naturalis. Equidem prior conclusio, quæ tantùm conditionalis est, & procedit ex suppositione, quòd talis ignorantia detur, certior est: & hinc, si qui antiquiores Scholastici visi sunt docere, quòd ignorantia juris naturalis non excuset à peccato, potiùs judicandi sunt contrarii huic quartæ, quàm priori tertiæ conclusioni, seu, potiùs negâsse possibilitatem in hac providentia talis ignorantiæ, quàm ei actu existenti negâsse vim excusandi à peccato. Attamen hæc quarta conclusio est quoque receptissima, &, etiam, quantum agit de jure naturali, est S. Thomæ. *1. 2. q. 94. a. 4. & 6.* item clarius *q. 100. a. 1. in corp.* vide infrà *à. n. 272.* ubi fusiùs de mente S. Doctoris. Probatur autem hæc conclusio. Inprimis, quod attinet ad jus humanum, negari non potest, plurimas leges tam Ecclesiasticas, quàm civiles ignorari invincibiliter, non tantùm à plebe, sed etiam à doctis; aliàs, qui Juri Civili tam Communi, quàm Patrio, itémque Juri Canonico, operam non dedissent, omnes culpabili ignorantia tenerentur: imò, cùm in dies edantur novæ Constitutiones &c. etiam Juris utriusque periti eas sæpissimè invincibiliter nesciunt, ut nihil dicam, de inculpata ignorantia veri sensûs plurimarum legum, quæ tot judiciis diversis, etiam inter Jurisconsultos, ansam præbet, quæque in ordine ad actiones morales eodem modo se habet, ac ignorantia legum ipsarum.

Pariter etiam Jus Divinum positivum, quoad aliqua saltem præcepta inculpabiliter ignoratur; nam multi etiam docti negant aliqua esse jure Divino præscripta, quæ ab aliis affirmantur. Certè ex variis propositionibus damnatis circa administrationem, vel usum Sacramentorum, quæ jus Divinum positivum potissimùm attingunt, innotuêre multa, quæ antiquos Doctores invincibiliter latuerunt: & latent adhuc multa modernos, quæ futuris temporibus innotescent. Hinc, nec Jansenius, nec alii adversarii, in admittenda ignorantia ista difficiles sunt: at in admitten-

tenda invincibili ignorantia juris naturæ difficiliores se præbent, non tantùm Jansenïani, sed etiam aliqui alii: quamvis & isti planè sint nimis rigidi, si plus velint, quàm nos sponte damus.

62. Damus enim, non dari ignorantiam invincibilem juris naturæ plenam, seu totalem, id est, totius juris naturalis: imò damus, etiam non dari ignorantiam invincibilem primorum juris hujus principiorum, qualia sunt, e. g. DEUM esse colendum, parentes honorandos, non faciendum alteri, quod tibi non vis fieri &c. quin nec veritatum, facillimè inde fluentium, quales sunt, e. g. proximum non esse necandum, parentibus in necessitate subveniendum &c. ista enim, ex communi SS. Patrum, non possunt homines inculpabiliter ignorare: id quod etiam desumitur *ex psal. 4. v. 7. Signatum est super nos lumen vultûs tui Domine*: hoc est: ratio naturalis animo nostro indita est, cujus in luce omnia ista clarescunt. Conclusio autem nostra procedit de veritatibus, à primo illo lumine paulò remotioribus, quarum multas sanè invincibiliter ignorari posse censemus.

63. Probatur autem sic. Si nihil potest invincibiliter ignorari, quod spectat ad jus naturæ, tunc viri sanctissimi, ac doctissimi, peccârunt formaliter, quoties assertiones contradictorias in materia juris naturalis tradiderunt, quod sæpius factum: hæc sequela est per se absurda, & sine injuria tantorum virorum admitti non potest: ergo. ma. quoad. 1 p. apertè sequitur ex doctrina adversariorum: quoad 2dam verò etiam negari non potest, nisi ab eo, qui maximorum illorum virorum scripta, & vastas lucubrationes, non vidit; nam in his crebrò occurrunt doctrinæ contradictoriæ, etiam circa jus naturale. Sic S. Bonaventura judicavit, hominem ex lege naturali charitatis teneri, statim post admissum grave peccatum, ad pœnitentiam: at S. Thomas id negavit. Idem Angelicus cum plurimis sequacibus tradit, quòd Judex, etsi privatâ notitiâ aliquem sciat innocentem, tamen in foro externo „ debeat eum, juxta allegata & probata, condemnare ad mortem. At Scoti assecla contrarium tenent: & tamen hæc controversia jus naturale concernit.

Similiter Doctores hinc inde negârunt, juri naturali opponi, quæ tamen ei adversari modò certissimum est. Sanè inter propositiones, ab Alexandro VII. & Innocentio XI. damnatas, plures longè erant contrariæ juri naturali, quàm tantùm positivo: & adhuc in pluribus aliis Doctores circa jus naturale sibi oppositi sunt. Opus est tantùm, inspicere Theologorum, præsertim moralium, vasta volumina, & dubitari de hoc nullatenus poterit. Nec dicas, istos auctores non deduxisse in praxin suas opiniones, adeóque contra jus naturale haud peccâsse; nam utique est contra jus naturale, culpabiliter errorem docere, & sic alios in eundem inducere. Jam verò, quòd in minori positum est, scilicet sine iniuria tantorum virorum dici non posse, eos formaliter peccâsse, negari non potest, nisi per imprudentiam, & irreverentiam.

64. Confirm. 1. Est experientiâ certissimum, plures, præsertim pueros, vel puellas, ad usum rationis accedentes, multa ignorare, esse peccata, quæ juri naturæ adversantur: & quis dicat, ignorantiam fuisse semper vincibilem; cùm sæpe, nec dubium, nec scrupulus ullus iis inciderit, ùt interroganti confessario sæpe asserunt, etiam ii, qui postea de his ipsis scrupulosè se accusant? Et quo magistro sæpe id didicissent; cùm sæpe talia taceantur, ne doceantur peccare? Imò etiam adulti multa talia ignorant, etiam, quæ ad ipsorum statum pertinent: quin multi difficulter capiunt, aliqua esse semper mala, e. g. mendacium in omnibus circumstantiis. Sanè fertur Plato id non credidisse, atque Sinenses (populi aliàs minimè barbari) id ægerrimè credere. Confir. 2. Sicut admittitur invincibilis ignorantia juris positivi; quia sunt innumeræ ejus partes, seu leges, ita debet admitti etiam ignorantia juris naturalis; quia & hujus leges, mediatè ex primis principiis deductæ, sunt etiam plurimæ: & experientia est æqualis de utroque.

ARTICULUS VIII.

Solvuntur Objectiones.

65. OB. 1. contra 3. concluſ. Est innegabile, dari peccata ignorantiæ, ob quæ debeamus cum Psalmista DEUM orare: *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris. psal. 24. v. 7.* ergo ignorantia non excusat. Confir. 1. Christus oravit Patrem pro crucifixoribus suis: *Pater dimitte illis; non enim sciunt, quid faciunt. Luc. 23. v. 34.* ergo etiam nescientibus, seu ex ignorantia operantibus, opus fuit veniâ, adeóque peccârunt. Confir. 2. S. Paulus 1. *ad Timoth. 1. v. 13.* de se ait: *Sed misericordiam DEI consecutus sum; quia ignorans feci*; ergo peccavit, quamvis ignorantiâ laboraverit. Confir. 3. Christus *Joan. 16. v. 2.* prædixit, arbitraturos homines, se obsequium præstare DEO, si interficiant Apostolos: & tamen horum persecutores peccârunt: ergo nec ignorantia, nec existimatio falsa, de bonitate suæ actionis, excusat, adeóque etiam is, qui, in casu nostræ probationis, pro salute proximi, mentiretur, peccaret.

66. Resp. conc. ant. dist. conſ. Non excusat ignorantia vincibilis. conc. conſ. non excusat invincibilis. neg. conſ. Ignorantiæ Davidis, saltem aliquæ, absque dubio fuerunt vincibiles. Sanè non facilè capitur, omnes ejus ignorantias, de filiorum suorum, Ammonis, Absalonis, & Adoniæ, gestis, ac dictis, expertes fuisse omnis negligentiæ, cujus veniam postea peteret. Nec magis credibile est, omnes ejus ignorantias fuisse invincibiles, quàm omnia ejus delicta juventutis, fuisse patrata ante septennium. Similiter ad omnes tres confirmationes respondetur, scilicet ignorantias, de quibus ibi est sermo, fuisse vincibiles. Cerè Judæi, atque Gentiles, qui necem Christo Domino intulerunt, oppidò crassâ ignorantiâ laborârunt; nam viro plurimis prodigiis claro, morum, ac doctrinæ sanctitate celeberrimo, se Messiam esse asserenti, eo tempore, quo hunc sacræ paginæ venturum signabant, utique potuissent, ac debuissent credere, & nullatenus eum morte afficere. Unde, cùm Christus ignorantiam eorum Patri allegavit, tantùm

tùm innuere voluit, eos aliquantò minùs peccâsse, quàm, si plena cum scientia, atque adeò animo magis obstinato, necem sibi intulissent. Pariter S. Paulus, tunc adhuc Saulus, vincibiliter erravit; quia & ipse ex prodigiis Christi, & Apostolorum, itémque ex S. Scriptura, quam Gamaliele magistro didicerat, poterat veritatem doctrinæ Christianæ agnoscere. Nec minùs sequentes Christianorum persecutores, si mente bona ad prodigia, ad sanctitatem fidei, ac morum, ad fortitudinem martyrum, ad alia signa voluissent attendere, facilè Religionis nostræ veritatem agnovissent, & non DEO, sed diabolo, per cædem Christianorum præstari obsequium, intellexissent.

67. Dices 1. Tamen Abimelech Rex Geraræ *Gen. 20.* invincibiliter ignorans, Saram esse uxorem Abrahæ, & bona fide existimans, ejus esse sororem, sibi assumendo eam in uxorem, peccavit, ùt S. Augustinus acriter *adversùs Julianum l. 3. c. 19.* defendit: ergo. Resp. In primis ignorantia hæc non fuit juris, sed facti; non enim Abimelech ignoravit, illicitum esse, uxorem alienam sibi assumere: sed ignoravit, Saram esse uxorem, quod erat facti. Unde, cùm etiam adversarii admittant, ignorantiam facti excusare à culpa, ipsimet objectionem hanc solvere debent. Resp. 2. juxta S. Augustinum *loc. cit.* peccatum illius regis valde modicum fuisse; vocat enim Sanctus hic Doctor *quantulumcunque peccatum.* Hinc juxta Hugonem à S. Charo *in c. 20. Gen.* & Henricum Gandavensem *quodl. 12. q. 25.* Abimelech aliquam parvam negligentiam admisit in inquirendo: vel juxta Menochium *in c. 20. Gen. v. 6.* peccavit auferendo invitam, non autem adulterium attentando; à quo eum excusat DEUS, *ibidem v. 6.* aiens: *Et ego scio, quòd simplici corde feceris.*

Dices 2. Ipsum etiam Jus Canonicum asserit, ignorantiam juris naturalis non excusare; nam *c. Turbatur. 1. q. 4.* sic habetur: *Ignorantia juris alia naturalis, alia civilis. Naturalis omnibus adultis damnabilis est:* ergo. Resp. 1. dist. antec. Jus Canonicum docet, non omnem ignorantiam juris naturalis excusare. conc. ant. docet, omnem non excusare. neg. antec. & conf. videtur enim ibi agi de primis omnino principiis; quia agitur de honore habendo patronis: vel tantùm agi de foro externo, in quo excusatio petita ab ignorantia sæpe non admittitur. Si hoc non placeat dicere, respondeo, textum S. Ambrosii, ex quo caput illud in Gratiani decretum translatum est, hæc verba non habere, compilatorem autem, vel glossatorem, qui ea addidit, non habere majorem authoritatem, quàm habeat author privatus, quæ non prævalet authoritati aliorum, sine numero nobiscum sentientium.

68. Ob. 2. ex Jansenio. *l. 2. de stat. nat. lapsi. c. 6.* Etsi ignorantia juris positivi à peccato excuset, non tamen excusat ignorantia juris naturæ: ergo. prob. ant. Ignorantia juris naturæ est pœna peccati originalis, non autem ignorantia juris positivi: ergo illa non excusat, sed, quod ex ea fit, est peccatum, & simul ipsa est pœna peccati, ùt habet S. August., *ep. 105. post medium. Ipsa ignorantia in eis, qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est: in eis autem, qui non potuerunt, pœna peccati.* prob. ant. Illa sola ignorantia est pœna peccati originalis, cui opposita scientia fuit connaturalis statui justitiæ originalis: sed sola scientia juris naturæ fuit ei statui connaturalis, seu debita (quia non debuit tunc dari ullum jus positivum, seu lexpositiva; his enim potuisset carere ille status) ergo. Hoc argumentum Jansenius vocat radicem arcanæ doctrinæ: meliùs dixisset, falsæ.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. 2. p. ant. non omnis ignorantia, imò amentia, & omne corporis, ac animæ malum, quo nunc universaliter affligitur humana natura, est supplicium peccati originalis. Ad prob. ant. dist. ma. cui opposita scientia fuit statui justitiæ originalis, tantùm absolutè debita. neg. ma. etiam debita pro omni hypothesi, illi statui convenienti, suppositâ purificatione conditionis. conc. ma. & dist. min. fuit sola debita absolutè. conc. min. fuit sola debita pro omni hypothesi, illi statui convenienti &c. neg. min. & conf. Si DEUS voluisset tunc homini tantùm imponere præcepta naturalia, fuisset ipsi absolutè debita tantùm notitia istorum: & quidem absolutè potuisset id fieri. At supposito, quòd DEUS voluerit, homini imponere præcepta positiva, quæ illi statui etiam conveniebant, (nam tale fuit præceptum, non comedendi pomum ex arbore scientiæ boni, & mali) erat quoque debita notitia hujus præcepti, sicut & aliorum, si DEUS plura positiva, ùti potuisset, voluisset imponere. verbo: ex perfectione illius statûs infertur, non potuisse in eo dari ignorantiam ullius præcepti obligantis, sive naturalis, sive positivi: unde ex modo arguendi Jansenii ignorantia cujuscunque talis præcepti est pœna peccati originalis.

69. Ob. 3. S. Augustinus clarè docet, ignorantiam omnem juris naturæ non excusare ergo. Resp. neg. ant. Quando enim asserit, peccari, ex, vel cum ignorantia, ordinariè in exemplum adducit peccata ignorantiæ, à Davide, vel Paulo, vel ab Abimelecho admissa, cujus ultimi fuit ignorantia facti, ùt suprà ostendimus. *n. 67.* S. Paulus (cujus, ùti & Davidis *l. 3. de liber. arb. c. 18.* meminit) laboravit ignorantiâ juris Divini positivi, seu Legis Evangelicæ: Davidem autem ex nulla alia, quàm juris naturalis, ignorantia peccâsse, nemini persuadebitur; & verosimiliter etiam peccavit ignorantiâ facinorum à filiis (de quibus suprà *n. 66.*) admissorum. Dein S. Doctor, quandocunque ait, per ignorantiam peccari, aut loquitur de ignorantia vincibili, aut de peccato impropriè dicto: quod probatur, tum ex textibus, in probatione secundæ conclusionis allatis, tum ex eo, quòd in exemplum ignorantiæ adducat, aut ignorantiam Pauli, aut Davidis, aut Judæorum, Christo, & Apostolis infensorum, quæ vincibilis fuit. Ulteriùs S. Doctor *l. de grat. & lib. arb. c. 3.* de servo Domini sui voluntatem nesciente, & tamen vapulante, loquens, ait: *Nec tamen ideo confugiendum est ad ignorantiæ tenebras, ut in eis quique requirat excusationem; aliud enim est nescisse, aliud scire noluisse; voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur: Noluit intelligere, ut bene ageret.* Ubi manifestè sentit, ignorantiam servi illius vincibilem fuisse.

70. Aliàs verò, ùt diximus, non loqui-

tur

tur de peccato propriè dicto, ùt *l. 3. de lib. arb. c. 19.* ubi, cùm dixisset: *Nam illud, quod ignorans quisque non rectè facit, & quod rectè volens facere non potest, ideo dicuntur peccata; quia de peccato illo liberæ voluntatis originem ducunt; illud enim præcedens meruit ista sequentia:* explicat dein duplicem acceptionem vocis *peccatum*, similitudine vocis *lingua*. Ut enim non tantùm illud membrum, quo voces formamus, sed & ipsa verba dicuntur *lingua*; unde alia vocatur *lingua Græca*, alia *Latina*: *sic* (ait S. Augustinus) *non solùm peccatum illud dicimus, quod propriè vocatur peccatum (libera enim voluntate, & ab sciente NB. committitur) sed etiam illud, quod jam de hujus supplicio consequatur, necesse est.* Quibus simillima habet *l. 1. de nuptiis, & concupisc. c. 23.* Item *in exposit. epist. ad Galat. in c. 5.* ait: *Aliud est enim non peccare, aliud non habere peccatum; nam, in quo peccatum non regnat, non peccat, id est, qui non obedit desideriis ejus: in quo autem non existunt omnino ista desideria, non solùm non peccat, sed etiam non habet peccatum.* Ex quibus patet, S. Doctorem, quando fortè quædam, ex ignorantia invincibili facta, appellat peccata, non loqui in proprio, sed in latiore sensu, in quo *ad Rom. 7.* concupiscentia appellatur peccatum.

71. Dices. Tamen S. Augustinus *l. de grat. & lib. arbit. c. 3.* verbis suprà adductis subnectit sequentia: *Sed & illa ignorantia, quæ non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tanquam simpliciter nesciant, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit; quia non audivit omnino, quod crederet: sed fortassis, ut mitiùs ardeat:* ergo etiam, qui tantùm simpliciter ignorant, damnantur. Resp. om. totum & neg. suppositum, quòd *nescire simpliciter* sit idem, ac *nescire invincibiliter*. Triplicem ignorantiam, ùt suprà *n. 58.* diximus, distinguit Magister Sententiarum, inter quas tertiam sic describit: *Eorum, qui quasi simpliciter nesciunt, non renuentes, vel proponentes scire, quæ neminem plenè excusat, sed fortasse, ut minùs puniatur.*

Ecce simpliciter nescire est non renuere quidem, sed neque etiam proponere, vel curare, ut scias, hoc est, non quidem est apertè scientiam fugere, sed neque illam labore congruo procurare, seu, non quidem affectatâ, sed tamen crassâ ignorantiâ laborare. Et certè expositio hæc S. Augustino maximè conformis est; cùm utique inter scire nolle, & inculpabiliter, seu invincibiliter nescire, seu inter ignorantiam affectatam, & invincibilem, medium detur, scilicet simplici ignorantia laborare ex negligentia. Objiciunt quidam hîc etiam textum Angelici *quodl. 8. a. 13. Quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc, quòd est secundùm conscientiam.* Sed de hoc agemus loco magis proprio, quando examinabimus, an in dubio legis semper sequendum sit tutius. *n. 271.*

72. Ob. 4. contra 4. concluſ. Si datur ignorantia invincibilis juris naturæ, tunc præcepta taliter ignorata, vel obligant ignorantes, & sunt impossibilia: vel non obligant, & sunt frustranea: neutrum potest dici: ergo. Resp. neg. ma. & dico, quòd obligent scientes, quibus non sunt impossibilia, non autem in actu secundo obligent ignaros; nec tamen propterea sunt frustranea, etsi non omnes omnino homines proximè obligent; quia finem sufficientissimum habent, si obligent plures scientes. Hoc ipsum adversarii debent respondere de plurimis legibus positivis: consequenter non erit absurdum, idem dicere de quibusdam legibus naturalibus.

73. Ob 5. DEUS facienti, quod est in se, non denegat gratiam: ergo, si homines diligenter orarent, vel facerent, quæ DEUS ab ipsis requirit, nil juris naturalis ignorarent: ergo, si aliquid hujus ignorant, vincibiliter ignorant. Confir. S. August. *l. 3. de lib arb. c. 20.* de DEO ait: *Negligentibus autem, & peccata sua de infirmitate defendere volentibus, non ipsam ignorantiam, difficultatémque pro crimine objiceret, sed quia in eis potiùs permanere, quàm studio quærendi, atque discendi, & humilitate confitendi, atque orandi, ad veritatem, ac facilitatem, pervenire voluerunt, justo supplicio vindicaret.* & *c. 22. Quòd ergo ignorat, quid sibi agendum sit, ex eo est, quod nondum accepit: sed hoc quoque accipiet, si hoc, quod accepit, bene usa fuerit: accepit autem, ut piè & diligenter quærat, si volet:* ergo ex S. Augustino diligenter orantes, & quærentes, accipient scientiam, nec patientur ignorantiam.

74. Resp. Hæc objectio injuriam facit sanctissimis viris, Thomæ, Bonaventuræ, Scoto, ac innumeris aliis, quasi non piè orâssent: vel necessariam ex parte sua diligentiam, & inquisitionem veritatis, omisissent; cùm tamen plures eorum doctrinam suam magis orationis, quàm studiorum assiduitate, adepti sint, & veritatis indagandæ gratiâ, dies noctésque laborârint. In forma. neg. conseq. DEUS quidem facienti, quod est in se, nil negat necessarii ad salutem ipsius: at negat sæpius alia, non necessaria, inter quæ meritò computanda venit scientia aliquorum, juris quidem naturalis præceptorum, sed hîc, & nunc, proximè non obligantium, quibus proin etiam non observatis, adhuc patet recta in cœlum via, sicut juxta adversarios eadem patet, non observatis quibusdam juris positivi præceptis, inculpabiliter ignoratis.

Ad confirmationem eadem servit responsio. Ex objectis textibus S. Augustini ritè quidem probatur, ignorantiam, ex qua peccatur, vincibilem esse oratione, aut fideli inquisitione: at non probatur, omnem ignorantiam esse vincibilem; cùm DEUS orantibus quidem concedat notitiam illorum, sine quibus peccatum vitari non potest, aut ad quæ hîc, & nunc, proximè obligat; quia talis scientia ad salutem necessaria est: at non concedit DEUS, etiam orantibus, notitiam aliorum omnium, ad salutem non necessariorum, ùt jam dictum. Tandem adverto, quòd S. Augustinus citatis textibus loquatur de negligentibus, quales non sunt plurimi, qui tamen multa, quæ etiam ad jus naturale spectant, ignorant, ùt jam ostensum, & experientia insuper quotidiana demonstrat.

QUÆSTIO II.

De Libero.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Libertas.

75. Libertas, ùt videre est apud Magistrum Sententiarum *l. 2. dist. 25.*

quasi per totam, à Patribus, maximè à S. Augustino, assignatur triplex, prima *à necessitate*, secunda *à peccato*, tertia *à miseria*. Prima etiam vocatur *libertas naturæ*, de qua Apostolus 1. *Cor. 7. v. 37.* ait: *Non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis.* Altera vocatur *libertas gratiæ*, de qua idem Apostolus *ad Rom. 6. v. 18.* ait: *Liberati autem à peccato, servi facti estis justitiæ.* Tertia dicitur *libertas gloriæ*, de qua iterum Paulus *ad Rom. 8. v. 21. Ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum DEI.*

Ad nostrum autem scopum, hîc propositum, tantùm facit libertas naturæ; agimus enim de libertate omnibus communi; cùm tamen libertas gratiæ, seu à peccato detur in solis justis: libertas autem gloriæ reperiatur in solis Beatis. Item agimus de libertate, in ordine ad merendum, vel demerendum, ad quod non servit libertas gloriæ: libertas autem gratiæ sanctificantis (quæ hîc potissimùm intelligitur) non est necessaria, saltem ad demerendum, vel tantùm de congruo merendum: quamvis ad meritum supernaturale utique requiratur gratia actualis.

76. Libertas autem naturæ alia dicitur *libertas à coactione*, alia *libertas à necessitate*. Prima datur, quando quis non cogitur invitus per vim, aut violentiam, ad aliquid faciendum, etsi necessariò agat. Hac libertate Beati amant DEUM; quia non amant coacti, aut inviti: hac ratione etiam infantes liberi sunt, imò & bruta. e. g. canis non invitus comedit, vel currit: & hæc libertas vocatur etiam *spontaneitas*.

Altera verò, & magis propriè dicta, libertas à necessitate (quæ etiam vocatur *libertas indifferentiæ*) datur, quando quis non tantùm sponte aliquid agit, sed quando ita agit, ut posset non agere: & de hac maximè hîc quæritur. Subdividitur autem hæc ipsa iterum in *libertatem contrarietatis*, & *libertatem contradictionis*. *Libertas contrarietatis* datur, quando quis potest agere duo positiva. e. g. amare DEUM, vel eum odisse, vel actum cum amore incompossibilem elicere, vel saltem locò unius actûs alium, vel specie, vel intensione, differentem ponere. *Libertas contradictionis* non eodem modo explicatur ab omnibus. Qui admittunt, possibilem esse puram omissionem liberam, dicunt, libertatem contradictionis esse libertatem ad actum, & puram ejus omissionem; qui hanc possibilem negant, dicunt, libertatem contradictionis esse ad actum, & puram ejus nolitionem: e. g. ad actum amoris, & ad puram nolitionem amoris. His præmissis

77. Dico. Libertas indifferentiæ, seu à necessitate, *est potentia, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis potest agere, & non agere.* ita communissimè Theologi. Prob. 1. *Deuteron. 30. v. 19.* ait Moyses: *Testes invoco hodie cœlum, & terram, quòd proposuerim vobis, vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem: elige ergo. Josue 24. v. 15. Optio vobis datur: eligite hodie, quod placet.* agitur autem ibi de cultu veri DEI, vel falsorum Deorum *2. Reg. 24. v. 12.* dicit DEUS per Nathan ad David: *Trium tibi datur optio, elige unum, quod volueris. Ecclesiastic. 15. v. 14. DEUS ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui: adjecit mandata, & præcepta sua: si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere. Apposuit tibi aquam, & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum, quod placuerit ei, dabitur illi.* & iterum c. *31. v. 10. Qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere mala, & non fecit:* Hi textus, & plures alii similes, qui possent adduci, ùt cuique obiter consideranti patet, exponi nequeunt, nisi dicatur, quòd libertas sit potentia, quæ, habitis omnibus prærequisitis, potest agere, & non agere, non quidem potentiâ simultatis, sed simultate potentiæ: ergo,

78. Prob. concl. 2. ex Conciliis. Tridentinum *sess. 6. c. 5.* ita *habet*: *Ita, ut tangente DEO cor hominis per Spiritûs Sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens; quippe qui illam & abjicere potest: & can. 4. Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à DEO motum, & excitatum, nihil cooperari, assentiendo DEO excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponat, ac præparet: neque posse dissentire, si velit: sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, merèque passivè se habere, anathema sit:*

Concilium Senonense in Gallia *anno 1528. sub Clemente VII. in Decretis fidei. Decreto 15.* sic habet. *Cùm igitur reliquerit DEUS hominem in manu consilii sui, apposueritque coram eo ignem, & aquam, bonum & malum, ut, ad quodcunque voluerit, porrigat manum suam: nec abs re beatus ille dicatur, qui potuit transgredi, & non est transgressus, & facere mala, & non fecit: quòd sub eo sit appetitus ejus, & dominetur illius: ac denique percurrenti Sacram Scripturam passim obvium sit, quòd liberum, utramvis in partem, hominis arbitrium asseveret, satis esse visum est &c.* Ex quibus verbis habetur, tum textus suprà allatos rectè à nobis adductos; tum hominem liberum posse utrumvis agere, adeóque libertatem esse potentiam in conclusione nostra expositam.

79. Prob. conclusio 3. ex Pontificum definitionibus. S. Pius V. & Gregorius XIII. damnârunt, inter propositiones 79. Bajanas, etiam istas: scilicet *39. Quod voluntariè fit, etiamsi necessariò fiat, liberè tamen fit. 41. Is libertatis modus, qui est à necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, sed solum nomen libertatis à peccato. 66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali. 67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessariò facit.* Inter quinque famosas propositiones Jansenii, ab Innocentio X. & Alexandro VII. damnatas, tertia est ista: *Ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione:* ergo ad libertatem non sufficit tantùm absentia violentiæ, sed requiritur etiam absentia necessitatis spontaneæ: adeóque dari debet potestas ad utrumque: simúlque, præsertim ex propositione 41. Baji damnata, roboratur explicatio textuum S. Scripturæ *num. 77.* allatorum

80. Prob. concluſ. 4. ex Patribus: S. August. pluribus locis, præsertim *l. de gratia, & libero arbitrio, item tribus libris de libero arbitrio* docet, in hominis liberi potestate esse situm, bonum, vel malum eligere: adduco unum, aut alterum

terum textum. *l. 3. de liber. arbit. c.1.* ait: *Si enim naturâ, vel necessitate iste motus* aversionis à DEO *existit, culpabilis esse nullo pacto potest.* & inferiùs: *In eóque similis est* motus liber *illi motui, quo deorsum versùs lapis fertur, quòd, sicut iste proprius est lapidis, sic ille animi; veruntamen in eo dissimilis, quòd in potestate non habet lapis cohibere motum, quo fertur inferiùs: animus verò, dum non vult, non ita movetur, ut superioribus desertis inferiora deligat.* & sub finem capitis. *Motus autem, quo huc, atque illuc voluntas convertitur, nisi esset voluntarius, atque in nostra positus potestate, neque laudandus, cùm ad superiora, neque culpandus homo esset, cùm ad inferiora detorquet, quasi quendam cardinem voluntatis &c. Homil. 12. inter 50.* ait: *Cùm per DEI adjutorium in potestate tua sit, utrum consentias diabolo: quare non magis DEO, quàm ipsi obtemperare deliberas?* & post pauca: *Cùm DEUS posuerit homini in potestate non consentire Satanæ:* & iterum: *Nostrum est, vel eligere, vel repudiare, quod suggerit.*

S. Hieron. *l. 3. Dialogorum contra Pelagianos c. 4. Hoc est, quod tibi in principio dixeram, in nostra esse positum voluntate, vel peccare, vel non peccare: & vel ad bonum, vel ad malum extendere manum, ut liberum servetur arbitrium.* S. Joan. Damascenus *l. 2. de fide c. 26. In nobis autem sunt ea, quorum sumus liberam adepti potestatem, & facere, & non facere*: S. Optatus Milevitanus *l. 7. adversùs Parmenianum. sub initium. Quidquid de voluntate potest ab homine fieri, hoc meruit prohiberi: quidquid necessitas peccat, non potest magnis viribus accusari. Denique voluntas habet pœnam, necessitas veniam. Homicida scelus, dum nemo cogit, potest & facere, potest & non facere: adulterium mœchus, dum foris nemo compellit, potest admittere, potest & non admittere: & cætera hujusmodi, in quibus liberum habetur arbitrium.* S. Irenæus *adversùs hæreses lib. 4. cap. 71.* ait de DEO: *Consilium quidem bonum dat omnibus: posuit autem in homine potestatem electionis, quemadmodum & in Angelis.* Similia habent alii SS. Patres, quos vide apud Bellarminum. *tom. 4. de gratia, & libero arbitrio. l. 4. c. 9.*

81. Prob. conclus. 5. etiam ex communi sensu, & notione nominis, communissimè recepta. Libertas, de qua hîc agitur, seu libertas, ùt dicitur, naturæ, opponitur ex communissimo omnium sensu necessitati; nullus enim censet, liberum esse eum, qui est necessitatus ad unum, aut eum, qui non potest facere, vel omittere, vel contrarium facere, si sit libertas contrarietatis: ergo debet esse potentia ad utrumque expedita, seu, quod idem est, debet esse potentia, quæ, positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere, & non agere, simultate potentiæ, ùt jam diximus, non potentiâ simultatis, hoc est, ut simul habeat utramque potentiam, non tamen possit utramque simul exercere (aliàs contradictoria, vel contraria faceret) sed divisim, hoc est, pro lubitu, unam, vel alteram. Alii dicunt, hominem liberum posse agere utrumque in sensu diviso, non composito: intelligo, non in sensu diviso potentiæ; quia utraque simul datur: sed in sensu diviso exercitii, seu actûs; quia non potest conjungere actum utrumque.

Confirm. In definitionibus, vel primis notionibus nominum, & rerum, debet stari auctoritate: atqui est innegabile, quòd communis sensus per libertatem intelligat talem potentiam: ergo. minor patebit cuique, præsertim legenti paulò antiquiores auctores; quòd enim pauci adacti consequentiâ doctrinæ, cùm libertatem apertè negare non auderent, aliam definitionem voluerint confingere, non obest communi aliorum sensui, præsertim, cùm illorum explicatio non stet cum Pontificum definitionibus, & Conciliorum decretis &c. Hi tamen ipsi pauci causa sunt, ob quam hæc definitio fusiùs fuit probanda, ne scilicet libertas, dum nomine tenus asseritur, re ipsa impunè negetur.

82. Respondet quidam Recentior, libertatem tantùm exigere, ut omissio actionis possit componi cum potestate ad agendum, seu cum prærequisitis ad posse: non verò cum omnibus prærequisitis ad agere. Sed contra. Vel intelligitur potestas completa, & proxima: & est potestas constituta ex omnibus prærequisitis ad agendum; aliter certè intelligi nequit, me posse completè, & proximè agere, quàm, si habeam omnia prærequisita ad agendum. Dico *prærequisita*; nam, cùm ipsa actio formaliter etiam requiratur ad agendum, & ipsa non constituat libertatem in actu primo, hæc non constituitur ex omnibus requisitis ad agere, sed tamen ex omnibus prærequisitis.

Vel intelligitur potestas tantùm incompleta, aut remota: & hæc ad libertatem non sufficit. Sanè nemo ex hæreticis negavit homini potestatem aliquam incompletam, & remotam ad utrumque libertatis extremum: & tamen negârunt libertatem, atque propterea ab Ecclesia damnati sunt. 2. Quando tantùm datur potestas incompleta ad unum extremum, hoc ipso non potest istud fieri, ùt videtur tam clarum, quàm clarum, quòd habens optimos oculos, & objecta proxima, non possit videre sine luce: ergo in hoc casu datur necessitas ad alterum; consequenter nulla electio. 3. Tridentinum citatum *n. 78.* docet, quòd voluntas illi gratiæ, cui hîc, & nunc, consentit, possit dissentire, possit eam abiicere: ergo cum omnibus prærequisitis ad agendum (hæc enim necessariò dantur, quando voluntas consentit) potest non agere, sive etiam oppositum agere.

83. Resp. quidam Lovaniensis, ad libertatem sufficere, quòd sit actus à voluntate nostra; cùm enim voluntas sit in potestate nostra, etiam actus, qui ab ea profluit, erit in potestate. Hæc valde ambiguè dicta sunt; nam voluntatem esse in nobis, vel in nostra potestate, variè exponi potest. Primò enim voluntas in se ipsa, & formaliter accepta, pro potentia volendi, necessariò est in nobis, sicut intellectus; unde sic accepta non est in nostra potestate. Secundò, si voluntas, accipiatur pro actu voluntatis, dicitur in nostra potestate, denominatione accepta à potiori; quia ùt plurimùm actus sunt liberi, quamvis utique etiam aliqui sint necessarii, ùt actus indeliberati in via, amor beatificus in patria. Tertiò, voluntas, si subintelligatur, *ùt liberè determinans se ipsam*, etiam est in nostra potestate, quatenus scilicet est in nostra potestate, ut detur hoc concretum *liberè*

determinans, quamvis non sit in potestate nostra ut detur ejus subjectum.

Jam quocunque in sensu accipiatur voluntas, consequentia, vel illatio adversarii, quòd omnis actus à voluntate profluens, sit eo ipso in nostra potestate, ac liber, est nulla; nam in primo sensu etiam antecedens est falsum: in secundo sensu negatur, quòd omnis actus voluntatis, si non profluat ab ea, ùt proximè expedita ad utrumque, sit liber: & in tertio negatur, quòd voluntas ad omnem actum se liberè determinet. Quòd si adversarius, ùt videtur, velit, omnem actum à voluntate, quomodocunque profluentem, eo ipso esse liberum, manifestè contradicit definitionibus S. Pii V. & Gregorii XIII. citatis *num. 97.* Sed nec hæretici unquam negârunt, actus necessarios plurimos à voluntate produci: & tamen negârunt libertatem, atque ùt eam negantes damnati sunt, nec tantùm; quia nomen, sed; quia ipsam rem negârunt.

84. Respondet alius Lovanienſis, se, negando hanc definitionem, tantùm illud docere, quod docent Thomistæ, dum ajunt, stantibus omnibus requisitis ad agendum (inter quæ etiam est prædeterminatio physica) non posse dari omissionem actûs. Sed inprimis Thomistæ Recentiores nunc satis communiter negant, prædeterminationem se tenere ex parte actûs primi, & dicunt, eam se tenere ex parte actûs secundi, vel intermedii inter primum, & secundum: adeóque non volunt, prædeterminationem esse aliquid ex prærequisitis, sed tantùm ex requisitis, de quibus vide *num. 82.* Dein Thomistæ definitionem nostram admittunt, &, si ex hac impugnatur eorum prædeterminatio, non propterea negant eam definitionem: sed student ostendere, libertatem sic definitam stare cum sua prædeterminatione. Si quis tamen ex Thomistis definitionem hanc negaret, nostris rationibus efficaciter impugnari posset.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

85. OB. 1. Juxta Scripturas omnis actus voluntarius est imputabilis agenti: ergo etiam est liber. antec. prob. *Psal. 53. v. 8.* dicitur: *Voluntariè sacrificabo tibi*, quod S. Ambrosius. *l. 2. de fide c. 3.* explicat, ut significet idem, ac liberè, seu, ùt ait, *in potestate habere, quæ vellet. ad Hebr. 10. v. 26. Voluntariè peccantibus. 2. Machab. 1. v. 3. Faciatis ejus voluntatem, corde magno, & animo volenti*: ergo &c. Similia in Scripturis occurrunt passim. Resp. neg. ant. ad prob. neg. conſ. Ut advertit Suarez *in 1. 2. tr. 2. disp. 1. sect. 3. n. 25.* Gormaz *de act. hum. n. 276.* & alii, voluntarium ex perfectione cognitionis, seu perfectum, ordinariè in viatore est liberum: hinc duo ista vocabula sæpe à Scripturis, PP. & communi etiam modo loquendi, sumuntur pro eodem: adeóque non intelligitur quomodocunque, sed speciali modo voluntarium, seu liberum.

86. Ob. 2. ex SS. Patribus. S. Augustinus, *de natura, & gratia. c. 46.* cùm sibi objecisset illud Pelagii dictum: *Voluntatis enim arbitrio, ac deliberatione privatur, quidquid naturali necessitate constringitur.* respondet, absurdè hoc dici. Idem *in Enchiridio c. 105.* ait: *Aut voluntas non est, aut libera dicenda est.* & *l. 1. retract. c. 15.* ait: *Voluntas est animi motus cogente nullo*: & ferme idem dicit de libero: ergo ad libertatem non requiritur absentia omnis necessitatis, etiam invincibilis, sed tantùm absentia violentiæ, & coactionis. Resp. dist. conſ. ergo ad libertatem indifferentiæ, requisitam ad meritum, vel demeritum, non requiritur absentia omnis necessitatis invincibilis. neg. conſ. ad libertatem tantùm à coactione, peccato, vel miseria. conc. conſ. Sanè S. Aug. citatus *n. 80.* & pluribus aliis locis, qui possent citari, nobiscum sentit, nec hoc loco sibi contradicit.

Unde, quod attinet ad primum textum, S. Aug. non hoc dicit, sed tantùm, quòd perabsurdum sit dicere, quòd non pertineat ad voluntatem id, quod hæc necessariò vult, vel necessariò non vult: exemplum autem ponit in DEO, qui non potest velle peccare, & necessariò non vult peccare: & in nobis, qui non possumus velle esse infelices, sed necessariò volumus esse felices: quis autem dicat, DEUM habere libertatem indifferentiæ ad nolitionem peccati, vel nos ad volitionem infelicitatis? Equidem videtur Pelagius, ibi loqui de voluntate libera libertate indifferentiæ: at S. Aug. non directè illi respondet; quia non est illi ibi controversia, an detur liberum arbitrium: sed, an possit quis vitare peccata, & bene vivere absque gratia Christi: quam gratiam si admittat Pelagius, sæpe ait S. Doctor, non fore ampliùs controversiam: nec negat absolutè dictum Pelagii, sed tantùm dicit: *& hîc nonnulla quæstio est*, scilicet, de qua libertate sit sermo, an de libertate indifferentiæ, an de libertate à miseria, & peccato, quam ibi præcipuè negandam contendit S. August. in homine lapso sine gratia DEI: & dein primùm subjungit, perabsurdum esse dicere, non spectare ad voluntatem actus, etiam naturaliter elicitos.

Secundus textus non ita habet, sed sic: *Posteà* in beatitudine *verò sic erit, ut malè velle non possit* homo, *nec ideò liberò carebit arbitrio: multò quippe liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit servire peccato: neque enim culpanda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, quâ beati esse sic volumus, ut esse miseri non solùm nolimus, sed nequaquam prorsùs velle possimus*: ex quibus est manifestum, S. Doctorem non loqui de libertate indifferentiæ: sed de libertate à peccato.

87. Tertius textus, ùt facilè colliget, qui leget contextum, per terminum *cogente* vult significare *necessitante*, ùt advertit Suarez. *in 1. 2. tr. 2. de voluntario disp. 1. sect. 3. n. 14.* nam S. Augustinus *eodem loco.* ait, sic etiam primos parentes *nullo cogente, seu libera voluntate* peccâsse, à quibus utique non tantùm violentia, sed etiam necessitas omnis abfuit, ùt ipsi adversarii non negant; cùm fuerint in statu naturæ integræ. Et addit S. Pater, tentatorem suasisse iis, non coëgisse. Sic etiam hos terminos accipit. S. Cyrillus. *Catechesi. 4. titulo de anima.* S Irenæus *adversùs hæreses lib. 4. c. 71.* & S. Bernardus *de gra-*

tia

tia & libero arbitrio c. 3. ubi ait, voluntatem ideo beatitudine, aut miseriâ dignam esse; quia *nulla cogitur necessitate*; cùm tamen c. 2. præmisisset, omnem necessitatem excusare. Adde, quòd S. Augustinus sæpe duos hos terminos confundat: & hoc ipso libro *retract. c. 9.* sumit pro eodem, necessitare ad peccandum, & cogere ad peccandum, dum dicit: *Neminem natura sua cogit, ut peccet.* Certè natura ad nihil cogit (coactio enim est contra naturam) sed tantùm aliquando necessitat. Unde, si negaretur tantùm coactio ad peccatum, & non etiam necessitas, non satis negaretur. Cæterùm, ut hic dicam, quod etiam ad sequentia referendum est, quando Patres videntur aliquid dicere contrarium, aut Scripturis, aut Conciliis, aut Pontificum definitionibus, aut etiam suis propriis alibi dictis, explicandi sunt modo optimo, quo possunt; hoc enim exigit debita illis reverentia. Si autem aliquis Sanctorum Patrum omnino non posset conciliari cum supradictis fidei regulis, esset deferendus. Hinc Alexander VIII. meritò damnavit hanc propositionem 30. *Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolutè potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.*

88. Dices. S. Augustinus *l. de natura, & gratia. c. 46.* dicit, in DEI voluntate esse non peccare, quamvis necessariò non peccet: item *l. 5. de civ. DEI. c. 10.* dicit, DEUM esse liberum, etsi non possit velle malum, & bonum: ergo ad libertatem non requiritur potestas ad utrumque. Confirm. Idem S. Doctor *l. 3. de libero arbitrio c. 3.* ait: *Non enim posses aliud sentire esse in potestate nostra, nisi, quod, cùm volumus, facimus*: sed, quod est in potestate nostra, est liberum: & quod necessariò volumus, etiam facimus, cùm volumus: ergo etiam, quod necessariò volumus, est liberum.

Resp. esse utique in DEI voluntate non peccare, sed non in voluntate libera, libertate indifferentiæ, sed tantùm libera, libertate à peccato. Ad alterum textum Resp. hunc sensum vix inveniri in eo capite: quidquid autem de hoc sit, facilè dicitur, DEUM non esse liberum libertate indifferentiæ ad bonum, vel malum, sed tantùm ad bonum, unum præ alio, vel etiam omissionem utriusque. Ad confir. dist. 2. partem minoris. quod necessariò volumus, facimus, cùm volumus, & cum potestate nolendi. nego min. sine hac potestate. conc. min. & neg. conseq. debet enim in textu S. Doctoris necessariò subintelligi: *quod volumus cum potestate nolendi*; aliàs sibi, & doctrinæ Ecclesiasticæ contradiceret.

89. Objicitur 3. S. Thomas *in 2. dist. 25. quæst. 1. art. 4. in corp.* ait, *Liberum arbitrium dicitur ex eo, quòd cogi non potest*: ergo libertati sola obest coactio. Confir. Idem Angelicus *in 3. dist. 18. quæst. 1. art. 2. ad 5.* ait de libero arbitrio Christi. *Si etiam esset determinatum ad unum numero, sicut ad diligendum DEUM, quod non facere non potest, tamen ex hoc non amittit libertatem, aut rationem laudis, sive meriti; quia in illud non coactè, sed sponte tendit, & ita est actûs sui dominus*: ergo libertati sufficit spontaneitas.

Resp. dist. conseq. Libertati obest sola, & omnis coactio, quam S. Thomas hîc intelligit om. conseq. sola coactio strictè dicta. neg. conseq. S. Doctor *ibidem ad 1.* dicit: *Quòd libertas à necessitate est, quæ consequitur naturam potentiæ, & ideò per actus, & habitus variatur*: unde ibi coactionem sumit pro *necessitate*, imò etiam pro quovis impellente, non strictè necessitante, ùt patet legenti contextum; cùm ibi distinguat coactionem impellentem, & inducentem, atque dicat, hanc (scilicet motiva inducentia) posse minui, vel augeri, & in hoc sensu etiam libertatem posse minui, vel augeri: quod ibi erat primarium quæsitum.

90. Ad confirm. S. Doctor ibi priùs respondet aliter, & ait, Christi Domini arbitrium liberum non fuisse determinatum ad unum, nisi secundùm genus, scilicet ad bonum, cum impossibilitate mali: inde quidem etiam objecta verba ponit: sed quomodo potest esse dominus sui actûs Christus, ùt ibi ait, si tantùm quomodocunque sponte tendit: nam etiam bruta tendunt sponte? ergo debet subintelligi, quòd sponte tendat, hoc est, cum magna inclinatione, seu, eliciat actum intensiorem, quàm exigat determinatio: adeóque detur in Christo libertas, vel electio, intra duas species actuum amoris, vel inter ejusdem individuales actus (si intensio supponatur non mutare speciem) scilicet ad actus magis, vel minùs intensos.

Certè S. Thomas apertè docet, etiam necessitatem, sine coactione strictè dicta, tollere libertatem; nam *quæst. 6. de malo (quæ est de electione humana) a. unico in corp. statim initio* sic scribit: *Dicendum, quòd quidam posuerunt, quòd voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant, quòd voluntas cogeretur; non enim omne necessarium est violentum, sed solùm id, cujus principium est extra: unde & motus naturales invenuntur aliqui necessarii, non tamen violenti; violentum enim repugnat naturali, sicut & voluntario; quia utriusque principium est intra, violenti autem principium est extra. Hæc autem opinio est hæretica; tollit enim rationem meriti, & demeriti in humanis actibus; non enim videtur esse meritorium, vel demeritorium, quòd aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit.* Hæc ibi S. Doctor, ubi ulteriùs ostendit, hanc opinionem etiam evertere omnia principia Ethices.

91. Objicitur 4. Petrus prædeterminatus ad actionem, est liber ad agendum, & tamen non habet omnia prærequisita ad non agendum: ergo. prob. 2da pars antec. In tali casu Petrus non habet negationem prædeterminationis: hæc est prærequisita ad non agendum: ergo. Resp. Thomistæ, qui concedunt primam partem antec. negant secundam. ad prob. neg. min. dicúntque, negationem illam non esse prærequisitam, nec se tenere ex parte actûs primi. Nostri econtra negant primam part. antec. quinam meliùs, non est hujus loci discutere. vide *tractatu de DEO n. 448.* Solùm addo, sententiam de prædeterminatione non esse Catholicam in hoc sensu, quasi ab omnibus Catholicis deberet admitti, sicut nec in hoc sensu Catholica est sententia de scientia media: sed utramque tantùm in hoc sensu, quòd ab Ecclesia sit permissa doceri; unde malè arguerent Calvinistæ: Catholici admittunt prædeterminationem physicam: sed hæc tollit libertatem: ergo. nam major, universaliter sumpta, est falsa: qui verò

eam

eam admittunt, negant min. ex una autem propositione non potest inferri conclusio.

92. Ob. 5. Amor beatificus est liber, moralis, atque laudabilis: sed non procedit à potentia, ad utrumque expedita: ergo. prob. ma. si non est liber, tunc amor viæ est perfectior: hoc est absurdum: ergo. Confirm. Uterque amor tendit in idem objectum, uterque facit hominem perfectum, sanctum, & moraliter bonum: ergo, si unus est liber, etiam alter est liber. Resp. neg. 1. & 2. partem maj. & dist. 3. amor ille est laudabilis objectivè. conc. formaliter, seu proximè imputabiliter ad laudem, tanquam præmium meriti. neg. ma. & conc. min. neg. conseq. ad prob. neg. ma. si libertas est extrinseca actibus, prorsus non est perfectior amor viæ; quia prædicatum libertatis, quo deberet excellere, est ei extrinsecum: si autem libertas est intrinseca, tamen absolutè est perfectior amor beatificus necessarius, tum; quia est magis voluntarius ob perfectiorem cognitionem *ex num. 13.* tum; quia est longè intensior: tum; quia est possessio DEI, & unio longè intimior &c. quæ prædicata longè superant prædicatum solum libertatis, etiam si sit intrinsecum.

93. Dixi suprà, amorem patriæ esse objectivè laudabilem: hoc non aliud significat, quàm, eum esse objectum conforme naturæ rationali ùt tali: ex quo sequitur, quòd ob illum Beatus possit laudari, sicut sol ob lucem: non autem esse formaliter laudabilem, in hoc sensu, quasi possit imputari Beato ad magnam, & novam laudem, quam ipse hoc actu sit meritus, & quidem proximè; nam radicaliter quidem, seu arguitivè infertur, Beatum adhuc in via actus formaliter laudabiles elicuisse, & per eos laudem meritum fuisse; aliàs enim ad beatitudinem non fuisset admissus.

Si tamen per formalem laudabilitatem intelligatur tantùm intrinseca bonitas, atque honestas actûs, quatenus intrinsecè est tendentia in objectum ùt honestum, & amplexio honestatis ùt talis, hanc utique habet amor beatificus: & sub hac ratione magis est laudabilis, quàm lux solis, vel tantùm actus aliquis externus, qui est indifferens ad bonum, & malum. Ad confirm. dist. ant. Uterque amor tendit in idem objectum, & eodem modo. neg. ant. diverso modo. conc. ant. & neg. cons. Amor viæ tendit meritoriè, dum datur potestas ad non tendendum: facit etiam sanctum meritoriè, & non tantùm, sicut gratia sanctificans, præsupponendo meritum: facit item imputabiliter bonum merendo &c. non ita amor beatificus: ergo, licèt ille sit, non tamen iste debet esse liber.

ARTICULUS III.

An homo sit liber.

94. Liberum hominis arbitrium negârunt antiqui hæretici, atque etiam recentiores, Simon magus, Manichæi, Wicleffus, Lutherus, Calvinus, Bucerus, ac alii: quanquam postèa Lutherus hæresin suam restrinxerit, atque admiserit libertatem quoad actiones civiles, & politicas (quas vocavit justitias carnis) sed non ad actiones bonas, & salutares: quem dein errorem etiam amplexus est Melanchton, & confessio Augustana, de quibus vide Tannerum *tom. 2. disp. 2. quæst. 1. dub. 1. num. 10.* At verò fides Catholica docet, dari in homine libertatem, tum ad actiones civiles, tum ad salutares, quamvis ad has debeat compleri per gratiam supernam.

95. Dico. De fide est, hominem esse liberum. Prob. Textus Scripturæ, Conciliorum, & Patrum *à n. 77.* allati, probant, libertatem in homine rationis compote dari, & quidem ad utrosque actus: ergo. antec. facilè patet eos textus expendenti; hinc in textum Ecclesiastici *ibi* citatum S. Aug. *l. de gratia. & lib. arbitr. c. 2.* sic ait: *Ecce apertissimè videmus expressum liberum humanæ voluntatis arbitrium. Quid illud, quòd tam multis locis omnia mandata sua custodiri, & fieri jubet DEUS? quomodo jubet, si non est liberum arbitrium?* Ratio etiam est clara; utrique enim actus, tam purè civiles, quàm etiam supernaturales, prudenter, ùt nemo negat, præcipiuntur, tam à DEO, quàm à superioribus creatis: præmiantur actus boni, & puniuntur mali: laudantur homines propter illos, vituperantur propter istos: suadentur illi, dissuadentur isti, tum à DEO, tum à creaturis bonis: à malis verò, seu dæmonibus, incitantur homines ad mala: quod etiam imprudentissimè fieret, si homo liberè tentationi consentire non posset: ergo debet dari potestas libera ad eos actus faciendos. Si enim actus bonos necessariò facimus, quid laudis formalis, strictè dictæ, inde meremur? Si mala necessariò agimus, quid punimur, & præsertim ineffabilibus gehennæ tormentis? Si agere non possumus, quid omissio culpæ habet? Quæso, si DEUS puniret æternis flammis homines omnes, quòd non fecissent miracula, quid cogitares? Et tamen eodem modo se haberet ad actus supernaturales juxta adversarios ille, qui eos non eliceret.

96. Longè aliter sentit S. August. *n. 95.* citatus. Audiatur idem *de fide contra Manichæos c. 10.* sic loquens. *Quis enim non clamet, stultum esse, præcepta dare ei, cui liberum non est, quod præcipitur facere: & iniquum esse, eum damnare, cui non fuit potestas jussa complere? Et has injustitias, & iniquitates, miseri non intelligunt, DEO se adscribere* Audiatur iterum *de duabus animabus contra Manichæos c. 11. Nec bi libri obscuri mihi scrutandi erant, unde discerem, neminem vituperatione, supplicióve dignum, qui, aut id velit, quod justitia velle non prohibet, aut id non faciat, quod facere non potest. Nonne ista cantant, & in montibus pastores, & in theatris poëtæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magistri in scholis, & antistites in sacris locis, & in orbe terrarum genus humanum.*

Omitto hîc ex principiis Philosophicis multiplicem demonstrationem libertatis humanæ in ordine ad actus, saltem naturales, desumptam, tum ex sensu communi totius generis humani, tum ex propria cujusvis experientia, & confessione: ex propositis præmiis, & pœnis, præceptis, & prohibitionibus naturalibus, consiliis, exhortationibus, ex judicio indifferenti, necessariò in hunc finem à natura intento, ut homines deliberent, quid facere, seu ad quid se determi-

terminare velint, quæ omnia fusiùs prosequuntur Philosophi: nos autem meritò supponimus.

97. Ob. 1. S. Paulus. 2. *Cor.* 3. *v.* 5. scribit: *Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis:* ergo non sumus liberi. Confir. 1. Idem Apostolus. 1. *Cor.* 12. *v.* 6. ait, *DEUS, qui operatur omnia in omnibus:* ergo nos nihil liberè agimus. Confirm. 2. 1. *Jo.* 3. *v.* 9. dicitur: *Omnis, qui natus est ex DEO, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet; & non potest peccare; quoniam ex DEO natus est:* ergo (infert Calvinus) piorum corda ita efficaciter divinitus gubernantur, ut inflexibili affectu sequantur. Resp. neg. conseq. Statim addit Apostolus: *Sed sufficientia nostra ex DEO est.* Licèt igitur non à nobis, aut à naturâ nostrâ, habeamus potestatem expeditam ad salutariter agendum, habemus eam à DEO per gratiam, quam sufficientem, ad præcepta Divina implenda, DEUS nemini negat. Sic enim docet Concilium Senonense *decreto 15. de libero arbitrio: Neque tamen tanta gratiæ necessitas libero præjudicat arbitrio; cùm illa semper sit in promptu: nec momentum quidem prætereat, in quo DEUS non stet ad ostium, & pulset: cui, si quis aperuerit januam, intrabit ad illum, & cœnabit cum illo: nec denique tale sit hujusmodi trahentis DEI auxilium, cui resistinon possit.* Ad 1. confir. neg. conf. DEUS operatur, nos verò cooperamur, & quidem liberè. Ad 2. confir. neg. conf. Illud *non potest peccare* significat tantùm, non posse conjungere peccatum grave cum gratia, seu dilectione DEI, quæ est illud semen, & illa nativitas, ùt colligitur ex S. Hieronymo. *l. 2. contra Jovin. c. 1.* & S. Aug. *tr. 5. in ep. Joan.* at potest quis abjicere ipsam gratiam, & sic peccare.

98. Ob. 2. *Ad Rom. 7. v. 19.* ait Apostolus: *Non enim, quod volo bonum, hoc facio: sed, quod nolo malum, hoc ago:* & hic textus accipiendus est de omni homine, ùt passim Patres, ac Doctores exponunt: ergo nullus homo habet liberum arbitrium. Resp. neg. conseq. Apostolus hic agit de motibus indeliberatis concupiscentiæ, quos operatur eadem concupiscentia, etiam in hominibus justis, contra voluntatem eorum; quia, quando deliberatè agunt, istos motus aversantur: hanc autem concupiscentiam S. Paulus vocat peccatum per metonymiam; quia est effectus peccati originalis, & causa etiam aliorum actualium.

Et hæc responsio sufficiens omnino est huic objectioni: quia tamen hoc textu videntur plurimùm niti novatores Janseniani, eique systema de duplici concupiscentia, seu delectatione, alternatim prævalente, ac hominem, nunc ad bonum, nunc ad malum determinante, imponere; volúntque, etiam S. Augustinum hunc textum ita exponere, ut in eo quoque peccetur, quod urgente, vel necessitante concupiscentia fit, operæ pretium est, hujus S. Doctoris mentem hic fusiùs declarare.

99. Posset quidem videri S. Aug. *de natura & gratia c. 67.* & alibi quoque, dicere, quòd etiam peccetur, quando quis ex ignorantia, vel etiam ex necessitate concupiscentiæ, ita agit, ut, (sicut ait) *videat, quid rectè faciendum sit, & velit, nec possit implere.* Sed, si mens S. Doctoris magis investigetur, patet, eum, aut loqui tantùm de necessitate, & ignorantia non invincibili, sed vel proximè, vel remotè vincibili: aut de peccato non strictè, sed tantùm latiùs dicto. Sic *cit. cap.* cùm dixisset, hominibus de hac necessitate, & ignorantia, querentibus responsum jam esse, tamen iterum sic respondet: *Recte enim fortasse quererentur, si erroris, & libidinis, nullus hominum victor existeret. Cùm verò ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi domino servientem, aversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem adhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem. Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quòd negligis quærere, quod ignoras: neque illud, quòd vulnerata membra non colligis, sed quòd volentem sanare contemnis.* & *c. 69.* sic ait: *Eo quippe ipso, quo firmissimè creditur, DEUM justum, & bonum, impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur, & in facilibus, quid agamus, & in difficilibus, quid petamus,* & post pauca: *Petat, quo destituitur, ut impleat, quod jubetur.*

Iterum in *expositione epistolæ ad Galatas in c. 5. circa medium in illud v. 17. Caro concupiscit adversùs spiritum, spiritus autem adversùs carnem; hæc enim sibi invicem adversantur, ut non ea, quæ vultis, faciatis.* sic ait: *Putant hic homines, liberum voluntatis arbitrium negare Apostolum nos habere: nec intelligunt, hoc eis dictum, si gratiam fidei susceptam tenere nolunt, per quam solam possunt spiritu ambulare, & concupiscentias carnis non perficere. Si ergo nolunt, eam tenere, non poterunt ea, quæ volunt, facere.* Ex quibus patet, S. Doctorem, dum videtur asserere, similes motus esse verè peccata, loqui de necessitate vincibili.

100. Aliquando autem non loquitur de peccato verè tali, sed tantùm de peccato latiùs dicto, prout ipse Apostolus concupiscentiam (quæ est pœna culpæ originalis, & causa sæpè actualium peccatorum) vocat peccatum *ad Rom. 7.* Sic autem S. Aug. *cit. expositione in epist. ad Galat. eodem c.* inferiùs ait. *Aliud enim est, non peccare, aliud, non habere peccatum; nam in quo peccatum non regnat, non peccat: id est, qui non obedit desideriis ejus: in quo autem non existunt omnino ista desideria, non solùm non peccat, sed etiam non habet peccatum:* ubi apertè per peccatum, quod habetur, non intelligitur verum peccatum, sed tantùm latiùs dictum, ad imitationem Apostoli modò citati; aliàs utique esset idem, habere actualiter peccatum, & actualiter peccare: regnare peccatum, & habere peccatum.

Pariter *l. 3. de libero arbitrio c. 19.* postquam dixisset, non tantùm dici linguam illud membrum, quo voces formamus, sed & ipsa verba prolata, & hinc linguam Latinam, ac Græcam vocari, subdit: *Sic non solùm peccatum illud dicimus, quod propriè vocatur peccatum (libera enim voluntate, & ab sciente committitur) sed etiam illud, quod jam de hujus supplicio consequatur, necesse est.* Quòd autem indeliberati motus concupiscentiæ propriè dictum peccatum non sint, clarè docet *l. 1. de civit. c. 25.* scribens: *Quòd si illa concupiscentialis inobedientia, quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter nostræ voluntatis legem, quasi lege sua movetur, quantò magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est*

in corpore dormientis? Hæc fusiùs, ut videatur, quàm malè Jansenistæ S. Doctorem in suas partes trahere conentur.

101. Ob. 3. S. Paulus *ad Rom. 9. v. 16.* ait: *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est DEI* (intellige, electio ad gloriam, vel ejus assecutio) ergo homo non est liber. Confirm. *Jerem. 10. v. 23.* dicitur: *Non est hominis via ejus:* ergo. Resp. neg. conseq. Textus hic exponendus est de gratia efficaci, quam habere, non est in nostra potestate: interim est in nostra potestate, cum sufficiente gratia cooperari. Plura de hoc textu vide *tract. de DEO à n. 399.* Ad confirm. Si textus ille intelligendus est de omni homine, & non de solo Nabuchodonosore, etiam explicandus est de gratia prævisa congrua, ùt eum explicat Suarez, & alii Scholastici. videri potest Cornelius à Lapide *in hunc locum*.

Similes plures textus accumulare solent hæretici: sed nihil probant, quàm, vel gratiam esse necessariam ad actus supernaturales, quod Catholici constantissimè tenent: vel DEO magìs esse tribuenda bona opera, quàm nobis, quod etiam docet fides nostra: vel quòd habere hanc præ alia gratia, non sit in nostra potestate, quod etiam certissimum est: at hæc libertati non obsunt; cùm gratia necessaria semper adsit, *ex n. 97.* & DEUS quidem plùs faciat in ordine ad actus salutares, non tamen liberè immediatè eos producat, sed nobis determinationem relinquat: insuper hæc præ alia gratia ad agendum necessaria non sit, sed quævis sufficiens. Verùm hæc spectant ad alium tractatum.

102. Ob. 4. S. Aug. *in enchiridio c. 30.* ait: *Libero arbitrio malè utens homo, & se perdidit, & ipsum.* & post pauca: *Cùm libero peccaretur arbitrio, victore peccato amissum est & liberum arbitrium:* ergo. Resp. neg. cons. S. Aug. *l. 2. de nuptiis, & concupisc. c. 3.* sic habet: *Non est ita, ùt loqueris, quicunque ista dixisti, non est ita: multùm falleris, vel fallere meditaris: non liberum negamus arbitrium: sed, si vos filius liberaverit, ait veritas, tunc verè liberi eritis.* & *contra duas epistolas Pelagianorum. l. 1. c. 2.* sic habet: *Quis autem nostrùm dicat, quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, sed illa, quæ in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiam, propter quod natura humana Divinâ indiget gratiâ, dicente Domino: si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis: utique liberi ad bene, justéque vivendum. Nam liberum arbitrium usque adeò in peccatore non periit, ut per illud peccent maximè omnes, qui cum delectatione peccant, & amore peccati hoc eis placet, quod eis libet.* Similes textus S. Doctoris etiam suprà jam dedimus.

103. Ex quibus patet, S. Doctorem neutiquam negare liberum arbitrium simpliciter tale: sed tantùm negare liberum arbitrium, quoad illam plenitudinem, quam habuisset homo in paradiso, si non peccâsset: vel libertatem à peccato: vel libertatem se erigendi post lapsum, sine gratia; hanc enim vel maximè negat loco objecto *ex enchiridio.* Nec dicas, hanc libertatem non habuisse hominem ante lapsum. Resp. enim, ante lapsum non potuisse hominem habere libertatem ad se erigendum; quia hoc erat impossibile: habuisse tamen majorem libertatem ad bonum, quàm nunc habeat. Verum est, quòd etiam tunc ad salutariter operandum requisita fuerit gratia, ùt idem S. Augustinus docet *enchiridii c. 106.* at non requisita fuit gratia medicinalis; de qua S. Augustinus *l. de corr. & gratia. c. 11.* Breviter dico, Adamo ante peccatum, non tot infirmitatibus circumdato, non opus fuisse gratia tam forti, quàm forti opus fuit ipsi, & posteris ejus, post lapsum: quæ fusiùs deducta sunt in lucubratione *S. Augustinus. Doctor libertatis, à n. 31. & à n. 43. & sequent.* Unde homo libertatem, operandi bene, & salutariter, sine gratia medicinali perdidit; quia modò sine gratia medicinali, nec potest à lapsu resurgere, nec vulnus peccati sanare.

104. Dices. Idem S. Augustinus *l. 5. de civit. c. 10.* dicit, necessitatem non tollere libertatem, & infert, hinc neque præscientiam DEI eam tollere: ergo necessitas non obest libertati, sed sola coactio. Confir. Idem *l. 1. retractationum c. 15.* sic ait: *Qui verò cogenti* (vel, ùt alii legunt, *volenti*) *cupiditati bona voluntate resistere non potest, & ideo facit contra præcepta justitiæ, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam pœna peccati:* ergo peccat homo, etiam quando est necessitatus, adeoque non habet libertatem indifferentiæ. Resp. dist. cons. ergo non obest libertati necessitas antecedens. neg. conseq. necessitas consequens. conc. conseq. Expresse ibi S. Doctor dicit in fine capitis, non ideò hominem peccare; quia DEUS præscivit, sed ideò DEUM præscire; quia homo est peccaturus. vide *tr. de DEO n. 360.* Dicit quidem S. Augustinus, etiam non obesse libertati Divinæ, quòd necessariò vivat, & necessariò non peccet: at non vult intelligi, DEUM liberè vivere, aut liberè non peccare, & quidem libertate indifferentiæ; hoc enim esset utique falsum. Sed tantùm vult dicere, necessitatem vivendi non obesse libertati Divinæ ad alios actus, vel libertati ejus à peccato; quia libertas à peccato, quæ est tantùm immunitas ab isto, stat cum necessitate aliqua in Beatis, & in DEO. Item, vult dicere, necessitatem non peccandi non obesse libertati Divinæ perfectissimæ, quæ non est ad peccandum (quia hæc est imperfecta) sed tantùm ad unum præ alio bono &c. vide *n. 88.* Ad confir. Resp. neg. conseq. si hæc intelligatur de peccato formali; nam qui antecedenter non potest resistere cogenti cupiditati, potest quidem aliquando materialiter peccare, at non formaliter. S. Aug. autem *loc. cit.* non intelligit peccatum verè tale, sed tantùm pœnam peccati, juxta dicta *n. 100.* Patet hoc ex antecedentibus, & consequentibus *eodem c. 15. in objectione adducto*; nam distinguit ibi duplex peccatum, scilicet verè tale, quod, ùt ait, est in voluntate: alterum, quod est pœna peccati, & quod etiam fit à nolente: verùm hoc peccatum juxta ipsum non est strictè tale.

105. Ob. 5. DEUS non est liber: ergo minùs homo. prob. antec. DEUS debet semper facere optimum: ergo. Confir. 1. Voluntas est indifferens, adeóque debet determinari: sed hoc est necessitari: ergo. Confirm. 2. Homo necessariò sequitur dictamen intellectûs: sed dictamen intellectûs est necessarium: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. dist. antec. DEUS debet facere optimum materialiter. neg. antec. opti-

optimum formaliter, hoc est, hîc, & nunc, maximè conforme suæ voluntati, quæ est regula omnis honestatis. conc. antec. & neg. conseq. Hoc ipso, quòd DEUS rem liberrimè eligat, fit formaliter optima. Ad 1. confir. dist. 1. p. ma. voluntas est indifferens indifferentiâ libertatis. conc. indifferentiâ insufficientiæ. neg. 1. p. & dist. etiam 2. p. debet determinari à se ipsa. conc. ab alio. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Hinc etiam axioma: *Idem manens idem semper facit idem*: duntaxat est verum de non liberis. Ad 2. confir. vel neg. ma. vel min. si enim dictamen est necessarium, & necessitat, tunc tollit libertatem, adeóque admitti non debet. Ejus quidem patroni dicunt, illud esse liberum aliquo modo, in præcedente pura omissione libera: cui tamen quæstioni nolim me miscere.

106. Ob. 6. Posset DEUS homini, habenti judicium indifferens, tamen negare concursum ad unum: talis homo putaret, se esse liberum, & tamen non esset: ergo ex communi sensu, & experientia nihil probatur. Resp. dist. ma. potest hoc DEUS naturaliter, & universaliter facere. neg. ma. supernaturaliter, in aliquo casu. om. ma. & conc. mi. neg. conseq. Scilicet, sicut conceditur, quòd DEUS possit in aliquo, vel aliquibus particularibus casibus, permittere, ut sensus fallantur, non autem universaliter (aliàs nulla haberetur demonstratio physica de creatis, imò neque de ipso DEO ex creatione cælorum, hominum &c.) sic potest omitti, quòd DEUS possit, in aliquo casu particulari, permittere, ut detur judicium indifferens sine libertate, vel concursu DEI: at non, quòd id possit universaliter; nam hoc ipso, quòd in hominibus detur judicium indifferens, & actus primus proximus creatus totus, debet DEUS esse paratus ad concurrendum, ne frustra semper detur: nisi fortè in casu particulari habeat specialem finem, quem universaliter habere non potest. Accedit, quòd DEUS frustra faceret tot miracula, quæ nunquam manifestaret. Ulteriùs, certum est, DEUM non posse negare concursum ad actum præceptum, ne impossibile jubeat.

107. Ob. 7. Bruta etiam coërcentur minis, & pœnis, e. g. canis baculo: dantur ipsis præcepta, e. g. cani, ne carnem voret: excitantur etiam certis verbis, quibus nôrunt loqui, e. g. aurigæ suis equis: laudantur quóque, & amantur, e. g. equi generosi &c: ergo etiam bruta juxta nos essent libera. Confirm. Potest dici, quòd leges, consilia, deliberationes, præmia, pœnæ &c. tantùm dentur, ut vivaciùs apprehendantur objecta, adeóque magis moveant: ergo. Resp. neg. antec. Quæ fiunt respectu brutorum, non sunt veræ minæ, aut præcepta, aut præmia, aut laudes: sed tantùm sunt voces, aut signa, imprimendis, vel excitandis, certis speciebus brutorum apta. Quando etiam occiduntur bruta, ob damna, vel molestias illatas, non est vindicta propriè sumpta de ipsis (nisi quis insipienter furat) sed tantùm destructio eorum, ne ulteriùs noceant; cùm aliis viis à nocumentis arceri non possint: vel quia non putatur operæ pretium, alia media adhibere.

108. Amor etiam brutorum est concupiscentiæ, non amicitiæ, aut, si etiam est alicujus benevolentiæ, non probat libertatem; nam etiam erga flores, vel arbores, similem habere possumus. Laus, vel vituperium, est tantùm æstimatio utilitatis, aut damni: potissimùm autem laudantur ob perfectiones naturales e. g. equus ob corporis proportionem, celeritatem cursûs, quæ in homine est laus omnium minima: nec curatur, an bruta eam sentiant, an non. Quòd autem imprudentes aliquando visi sint, brutis plus deferre, e. g. ùt refertur, Caligula suo equo (quem *Incitatum* vocabat) detulisse consulatum Romanum, aut Caracalla suo equo decrevisse triumphum, non refert; tales enim nugæ sapientes non movent.

Ad confirm. dist. antec. potest id dici à sapientibus. neg. antec. ab insipientibus. conc. antec. & neg. conseq. Stante eadem lege, pœna, & præmio, evidenter experimur, posse nos utrumque facere, nec aliunde nos determinari, sed à nobis ipsis: insuper posse nos in iisdem circumstantiis agere diversa, quod de brutis nulla experientia monstrat. Superesset difficultas, desumpta à præscientia DEI: sed longior est ejus explicatio, quàm, ut eam repetere placeat. videri potest solutio data *tract. de DEO. n. 356.*

ARTICULUS IV.

An sit possibilis pura omissio libera.

109. PUram omissionem omnis actûs, tam voluntatis, quàm intellectûs, posse dari non dubitatur; cùm utique in somno nullum actum eliciamus: imò etiam, dum vigilamus, indeliberatè sæpe nihil volumus: insuper facilè quóque admittitur, DEUM posse supernaturaliter negare concursum ad omnem talem actum. At verò, an voluntas, instructa toto actu primo proximo libero, ad volendum, & nolendum, amandum, & odio habendum &c. possit suspendere omnem actum, ita, ut neque habeat simplicem nolitionem, qua dicat, e. g. *nolo amare*, vel alium quemcunque actum, incompossibilem cum amore, controversia est, in qua gravissimi auctores sibi opponuntur.

Notandum autem, puram omissionem non posse esse intrinsecè liberam; cùm enim sit pura negatio, nihil potest habere propriè intrinsecum: quare denominatio liberæ est tantùm extrinseca, proveniens ab actu primo libero. Rursus pura omissio non est propriè dictus actus secundus, aut exercitium libertatis; hæc enim propriè sumpta significant actionem: quare quærere, an libertas possit propriè exerceri per puram omissionem, vel, an voluntas, in actu secundo strictè tali, possit purè omittere, est extra rhombum saltare.

Respondent quidem aliqui, puram omissionem esse exercitium negativum, & pariter esse actum secundum negativum: sed hæc responsio sæpe tantùm rem magis confundit, & in substantia tantùm significat, puram omissionem esse negationem exercitii. Quare controversia tantùm potest, ac debet esse, an voluntas, in actu primo completè libera, possit omnem actum suspendere: an verò saltem aliquem,

cum altero libertatis extremo quomodocunque oppositum, debeat elicere.

110. Dico. Probabiliùs possibilis est pura omissio libera. ita S. Thomas *1. 2. q. 6. a. 3. in corp.* ubi sic concludit: *Et sic voluntarium potest esse absque actu, quandóque quidem absque actu exteriori cum actu interiori, sicut, cùm vult non agere: aliquando autem, & absque actu interiori, sicut, cùm non vult.* Loqui autem S. Doctorem de voluntario libero, patet; quia loquitur de voluntario moraliter imputabili, & affert exemplum de navarcho, omittente gubernationem navis. Iterum, *1. 2. q. 71. a. 5. ad 2.* ait: *Aliquid dicitur voluntarium, non solùm; quia cadit super ipsum actus voluntatis, sed quia in potestate nostra est, ut fiat, vel non fiat, ùt dicitur in 3. ethic. unde etiam ipsum non velle potest dici voluntarium, in quantum in potestate hominis est velle, & non velle:* ubi clarè agitur de voluntario libero; hoc enim solum est in potestate hominis. Quòd autem Angelicus *1. 2. q. 6. a. 3.* dicat, per accidens concurrere actum voluntatis, non est prioribus contrarium; quia, ùt Suarez *in 1. 2. tr. 2. disp. 1. de voluntario sec. 5. n. 2.* Tannerus, Valentia, ac alii observant, S. Doctor ibi tantùm loquitur de eo, quod ordinariè fit, vel moraliter oportet fieri, propter consuetudinem, & facilitatem eliciendi actum voluntatis; non autem vult, quòd id absolutè necessariò fiat. Sanè Arriaga *disp. 8. de anima sec. 6. subsect. 2. n. 117.* de iis, qui putant, S. Doctorem sentire oppositum, ait, videri eos Angelicum non legisse. Sentiunt nobiscum, teste Suarez *loc. cit.* communiter Thomistæ. ex nostris ipse Suarez, Hurtadus, Valentia, Tannerus, Rhodes, Izquierdo, Arriaga *loc. cit. n. 153.* Vasquez *in 1. 2. disp. 92. n. ultimo*, aliique complures.

111. Prob. conclusio negativè. Pura omissio libera nullam in se dicit repugnantiam, neque naturalem: aliunde voluntas est libera, & nulla apparet ratio, ob quam cogatur ad semper eliciendum aliquem actum: ergo potest omni abstinere. Prima pars antec. probatur solutione objectionum: secunda non negatur ab adversariis: tertia pars etiam probatur, tum solutione objectionum, tum ex eo; quòd liberæ voluntati non debeat gratis imponi necessitas, tum; quòd entia non debeant sine necessitate multiplicari. Confir. In nostra sententia longè meliùs explicatur divisio libertatis, communissimè recepta, in libertatem contrarietatis, & contradictionis; hæc enim strictè dicta, est inter ens, & puram negationem, quod juxta nos optimè salvatur: at juxta adversarios esset inter unum actum, & alium, quæ non est stricta contradictio. Alias rationes ab aliis allatas, sicut non impugno, ita nec assumo: qui eas cupit rescire, consulat Arriagam *de anima disp. 8. sec. 6.*

112. Ob. 1. *Eccles. iastici 31. v. 10.* laudatur omnis, *qui potuit transgredi, & non est transgressus*: ergo non est possibilis pura omissio libera. prob. conf. qui non transgrederetur purè omittendo, non esset laudabilis: ergo juxta nos non omnis esset laudabilis, qui non esset transgressus. Confir. 1. *Luc. 19. v. 23.* dicitur servo pigro: *Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam*? adeóque petitur ab eo ratio: atqui, si possibilis fuisset pura omissio, non potuisset ab ipso peti ratio; nam pura omissio nullam rationem respicit: ergo. Confir. 2. Omnia peccata referuntur ad concupiscentiam carnis, & oculorum, ac superbiam vitæ. *1. Joan. 2. v. 16.* atqui peccatum puræ omissionis ad ista non spectat: ergo. Confir. 3. S. Augustinus. *l. de vera religion. c. 14.* ait: *Usque adèo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium*: atqui voluntarium non est aliquid, nisi per actum voluntatis: ergo. Resp. Laudatur quoque ibi, *v. 8. qui potuit aurum non abiit*, quod quis etiam potest facere ex vana gloria: igitur dist. antec. laudatur omnis, qui non transgreditur ex motivo honesto, conc. antec. ex motivo tantùm indifferenti, vel nullo. neg. antec. & conseq. ad prob. antec. est dubium; nam sunt, qui etiam puram omissionem dicunt posse esse meritoriam. vide Arriagam *tom. 4. tr. de merito. disp. 53. sec. 2.* & Ripaldam *tom. 1. de ente supernaturali. l. 3. disp. 70. per totam.* quare, si quis potest, per eam mereri, neg. antec. si non potest. omitt. antec. & dist. conseq. ut suprà: non esset laudabilis omnis etiam, qui non transgressus esset sine motivo honesto. conc. secus. neg. conseq.

113. Ad 1. confirm. dist. 2. p. ma. petitur ratio, hoc est, excusatio. conc. ma. hoc est motivum intrinsecum omissioni neg. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq. Si dixisset ille servus, se fuisse necessitatum, satisfecisset, quin assignâsset motivum intrinsecum omissioni. Dein facilè concedo, quòd ibi non fuerit data pura omissio; quia servus per actum positivum pecuniam abscondit, & tam diu nil egit, donec dominus, ùt ibi dicitur, *post multum temporis*, reversus est. Licèt autem ille servus piger non habuerit puram omissionem, non sequitur, eam esse omnino impossibilem.

Ad 2. confirm. dist. ma. omnia peccata referuntur ad illa tria, tanquam ad capita, vel causas. conc. ma. tanquam ad species. neg. ma. & om. mi. neg. conseq. Sic etiam mendacium præcisè jocosum non refertur ad illa tria, nisi tanquam ad capita, seu fontes, aut causas. Ad 3. confirm. neg. mi. cum S. Thoma citato *num. 110.* ex quo etiam habes, non omne liberum debere esse positivè, vel, ùt Thomistæ loquuntur, directè voluntarium, sed tantùm debere esse, indirectè, seu negativè, voluntarium: hoc est, debere esse in nostra potestate. Quodsi Patres quandoque videntur dicere, peccatum non dari, nisi voluntas aliquid velit, intelligendi sunt, ùt diximus *num. 110.* de modo ordinario peccandi.

114. Ob. 2. De omni peccato potest dari remorsus conscientiæ: sed hic non potest dari de pura omissione: ergo hæc neque potest esse peccatum: ergo non potest dari. prob. mi. pura omissio non potest relinquere speciem sui: ergo non potest de ea dari remorsus. Confirmatur. A pura omissione etiam non potest relinqui habitus vitiosus: atqui deberet hic ab ea posse relinqui: ergo. Resp. Quomodo ergo datur displicentia de multis omissionibus necessariis, ob quas sæpe postea affligimur? in forma. neg. mi. ad probat. neg. conf. potest enim sufficienter mordere ratione speciei alienæ, per quam potest repræsentari negatio. Ad confirm. Non puto, tam frequenter nos purè omittere, ut inde nasca-

nascatur habitus: si tamen id frequenter fieret, posset ratione specierum alienarum relictarum oriri etiam aliqua facilitas. in forma neg. mi. nam, licèt non ab ipsa omissione oriretur aliqua facilitas, posset ea oriri à speciebus alienis. Si negares, hanc facilitatem esse habitum, faceres quæstionem de nomine, de qua parùm curarem.

115. Ob. 3. Libertas est potentia vitalis: ergo non exercetur, nisi per actum vitalem, & non per puram omissionem. Confir. Intellectus non potest purè omittere: ergo nec voluntas. Resp. conc. totum. vide dicta *n. 109.* Nec dicas: nulla alia potentia potest purè omittere; nam nulla quidem potest purè omittere liberè; quia nulla est libera: attamen potest omittere necessariò, ùt negari non potest: vel etiam possunt omittere ex imperio voluntatis: saltem id possunt aliquæ potentiæ externæ. Ad confir. neg. conseq. Juxta omnes intellectus est potentia necessaria: adeóque liberè purè omittere nequit. Neque, saltem si homo rationis capax vigilet, videtur intellectus ita esse subjectus voluntati, ut ex hujus determinatione prorsus nihil cogitet; nec enim objecta, vel excitatio specierum, sunt in potestate voluntatis; aliàs nunquam involuntariè distraheremur &c. Potest autem intellectus necessariò purè omittere in somno, & hinc etiam mediatè ex imperio voluntatis, si hæc somnum imperet: potest quoque idem fieri in aliis casibus, e. g. deliquii, timoris nimii &c.

116. Ob. 4. Pura omissio deberet esse determinatio voluntatis ad unum extremum: sed talis determinatio debet esse actus positivus: ergo. Confir. Pura omissio libera debet esse actus secundus: ergo non potest esse pura negatio. prob. conseq. pura negatio, e. g. amoris jam datur in actu primo: ergo non constituit actum secundum, qui est distinctus à primo. Resp. dist. ma. pura omissio debet esse determinatio voluntatis positivè, vel propriè talis. neg. ma. æquivalenter, vel impropriè talis. conc. ma. & dist. sic min. neg. conseq.

Ad confirm. dist. iterum antec. pura omissio debet esse actus secundus propriè talis. neg. ant. impropriè tantùm talis. conc. ant. & neg. cons. ad prob. neg. antec. non enim negatio actûs secundi constituit actum primum; nam actus primus, maximè liber, debet posse stare cum utroque actu secundo, seu exercitio: atqui negatio unius exercitii, seu actûs secundi, non potest stare cum utroque; aliàs simul possent coëxistere duo contradictoria. Quare ad summum potest dici, quòd in actu primo detur præcisio ab utroque, non verò jam negatio actionis, seu ipsa pura omissio.

117. Ob. 5. Omne liberum ablata libertate fit voluntarium necessarium: sed talis non potest fieri pura omissio: ergo non est libera. prob. min. si à pura omissione dematur libertas, nihil prorsus in ea est, ob quod dicatur voluntaria: ergo. Resp. cum Arriaga. dist. ma. omne liberum positivè tale, fit ablata libertate voluntarium necessarium. conc. ma. liberum tantùm negativè tale. neg. ma. & conc. min. neg. conseq. ad prob. conc. totum. quia, cùm pura omissio necessaria nullam involvat volitionem, non est positivè voluntaria; cúmque non sit in potestate nostra, non est negativè voluntaria. Quare non est possibilis pura omissio necessaria voluntaria, saltem immediatè in se: sed tantùm involuntaria, seu potiùs non voluntaria. Dixi *immediatè in se*; nam, si quis liberè posuisset causam, e. g. ebrietatem, ex qua sequeretur postea pura omissio e. g. sacri, vel recitationis Breviarii, essétque prævisa, hæc posset esse voluntaria in causa.

118. Ob. 6. Libertas in actu secundo necessariò est electio, seu inclinatio ad unum extremum, & recessus ab altero: itémque victoria motivorum, allicientium ad oppositum: sed hæc requirunt actum positivum voluntatis: ergo. Resp. dist. ma. libertas in actu secundo, strictè dicto, est electio &c. conc. ma. libertas in actu secundo, tantùm latiùs dicto. neg. ma. & conc. mi. neg. cons. Quare pura omissio debet tantùm aliquo modo æquivalenter esse inclinatio, quatenus eo ipso, quòd non amem, æquivalenter aliquo modo facio id, quod dicit hic actus: *nolo amare.* Eodem etiam modo tantùm debet esse victoria, quatenus quis, non assentiendo motivis allicientibus ad oppositum, æquivalenter ea rejicit, vincit, vel eis resistit.

119. Dices. Unum contradictorium non potest æquivalere alteri: ergo neque pura omissio actui positivo, quo dicerem: *nolo amare &c.* Resp. dist. antec. non potest æquivalere physicè. conc. vel om. antec. non potest æquivalere moraliter. subdist. non perfectè, & quoad omnia. om. non saltem quoad aliqua, & imperfectè. neg. antec. & sub eadem. dist. conc. vel neg. conseq. Quidquid sit in genere physico (in quo tamen videtur negatio omnis frigoris æquè esse causa mortis, ficut summum frigus) saltem in genere moris, potest negatio æquivalere aliquo modo enti positivo; qui enim tenetur, hîc, & nunc, aliquid facere, si purè id non faciat, præceptum jam violat, &, si non omnino, tamen aliquo modo se habet, ùt ille, qui diceret: *Volo actum præceptum elicere.*

Certè in navarcho pura omissio gubernationis navis moraliter æquivalet huic actui: *Nolo gubernare &c.* Quamvis fatear, quòd, qui positivè diceret, se nolle, graviùs peccaret: & hinc æquivalentia non est prorsus omnimoda. Talis autem æquivalentia, vi cujus negatio non quidem omni modo, sed tamen in ordine ad aliquem certum effectum, vel denominationem, æquivalet rei positivæ, sæpe datur, præsertim quando negatio non est tam contradictorium illius actûs, seu nolitionis, cui moraliter æquivalet, quàm alterius, scilicet illius, cui contrariè opponeretur nolitio. Sic e. g. pura omissio gubernationis est potiùs, & primariò, contradictorium gubernationis actualis, & quasi tantùm secundariò, vel quasi mediatè, est contradictorium actûs positivi dicentis: *Nolo gubernare.*

120. Ob. 7. Omne exercitium libertatis debet respicere finem, vel motivum: pura omissio non potest ita respicere: ergo. Confir. Omnis actus primus liber constituitur per cognitionem indifferentem: ergo actus secundus debet hanc respicere. Resp. neg. suppositum, quòd pura omissio sit exercitium libertatis, ùt jam dictum *n. 109.* vel dist. ma. omne exercitium libertatis, propriè dictum, debet respicere finem. conc. ma.

tantùm impropriè dictum. neg. ma. & conc. mi. neg. conseq. Sufficit ad puram omissionem liberam, ut actus primus involvat cognitionem finis, vel motivi; aliàs enim non esset liber: non autem debet omissio hanc cognitionem respicere. Ad confirm. neg. conseq. ex modò dictis.

121. Ob. 8. Si actus secundus liber non debet respicere motivum, vel cognitionem ejus, tunc erit liber per solam coëxistentiam cognitionis, vel motivi: hoc dici non potest: ergo. prob. min. possunt coëxistere duo motiva incompossibilia, e. g. potest alicui proponi omissio sacri die festo, ùt utilis ad ludendum, & ad dormiendum: in hoc casu non potest dici, quòd omissio pura libera fiat propter utrumque motivum, & tamen utrumque coëxistit: ergo Resp. conc. ma. intellectam de libertate explicata. *n. 109.* neg. min. ad prob. dist. ma. possunt coëxistere (intellige, in intellectu) motiva incompossibilia quoad existentiam realem. conc. ma. quoad existentiam tantùm intentionalem, vel etiam tantùm indirectam motionem. neg. ma. & mi. & conseq.

Ad clariorem intelligentiam notandum 1. Aliud est, facere, ut omissio sit libera, aliud est, ad eam movere. Ut sit libera, e. g. omissio sacri, requiritur etiam motivum attrahens ad audiendum sacrum; aliàs non daretur judicium indifferens: hoc tamen motivum non movet ad omissionem, sed, potiùs ei opponitur. Notandum 2. Aliud est, movere positivè, seu, ùt Arriaga loquitur, movere directè; hoc enim est, causare actionem positivam: aliud est, movere negativè, seu, ùt iterum loquitur Arriaga, indirectè, hoc est, tantùm impedire actionem positivam. Sic e. g. movent aliqua motiva negativè ad omissionem sacri, dum faciunt, ut intellectus auditionem ejus apprehendat, non tanquam purum bonum, à quo necessitetur, sed, ùt aliquo modo malam, & quæ ideo omitti possit. Talia autem duo motiva, sic negativè tantùm moventia, etsi sint quoad existentiam realem incompossibilia, sunt tamen compossibilia quoad existentiam intentionalem, sive, possunt esse simul cognita: & hinc talia duo motiva possunt simul negativè, seu indirectè, movere ad puram omissionem sacri, sive impedire ejus auditionem.

Nam e. g. ludus, & somnus, licèt non possint simul physicè existere, tamen, quia possunt simul cognosci, possunt impedire auditionem sacri; impediunt enim, non quatenus voluntas utrumque eodem tempore vult facere, sed quatenus utrumque auditionem sacri proponit, ùt impedimentum duorum bonorum sensibilium, scilicet somni, & ludi, quæ duo bona sensibilia, non quidem potest voluntas simul habere, potest tamen etiam per actum positivum (si velit hunc elicere) utrumque intendere, vel propter utrumque purè omittere sacrum: potest etiam posteà ex iis eligere, quod vult, somnum, vel ludum: atqui faciliùs omittitur, quòd impedit plura bona, etiam tantùm disjunctivè obtinibilia, quàm, quod impedit tantùm unum.

122. Dices 1. Ergo saltem omne motivum, inclinans ad omissionem puram sacri, etiam movet ad illam, nec potest ullum dici, aut esse neglectum. Resp. conc. illatum, intelligendo motionem negativam, seu indirectam, explicatam *n. 121.* saltem, si omissio sit ita pura, ut nec detur iste actus: *Nolo omittere sacrum propter hoc motivum, e. g. distantiam templi modicam:* imò, si etiam actus iste adesset, tamen adhuc posset dari pura omissio, respectu aliorum motivorum; namille actus esset compossibilis cum omissione sacri ob alia motiva. Si autem voluntas, dum purè omittit, circa nullum motivum eliciat ullum actum, reprobantem motivum, videtur ab omnibus negativè moveri. Si petas, quodnam in tali casu magis moveat, dicendum, in actu secundo omnia æqualiter movere: in actu primo autem quodlibet movere juxta suam dignitatem, vel apprehensionem meliorem, aut majorem congruitatem cum voluntate.

123. Dices 2. Ex hoc sequitur, quòd, si cui inciderent varia motiva omittendi sacrum, e. g. occasiones furandi, fornicandi, inimicum occidendi, & dein quis purè omitteret, tunc omnia ista moverent: adeóque talis contraheret omnes istas malitias: sed hoc juxta Arriagam *tom. 4. tr. de merito. disp. 53. sect. 2. n. 12. & seq.* est valde absurdum: ergo. Resp. inprimis in praxi non fore ullam difficultatem; non enim erit facilè pura omissio, sed actus aliquis, saltem simplicis complacentiæ, aut displicentiæ cujusdam: speculativè autem loquendo, neg. illat. nam illa peccata non essent voluntaria, nec in se, nec in omissione.

Non essent illa peccata voluntaria in se; quia omittens sacrum, ea non vult positivè: neque etiam moraliter ea vult negativè; quia non tenetur quis semper positivè ea nolle, sed tantùm non consentire. Supponitur autem, quòd non sit periculum consensûs, qui vitari non possit, sine elicita positiva nolitione; si enim hoc periculum esset, essent illa peccata aliquo modo negativè voluntaria, & omissio nolitionis peccaminosa: sed hoc se haberet per accidens. Non etiam essent illa peccata voluntaria in omissione; quia omissio sacri, nec est causa per se illorum peccatorum, nec etiam ideo prohibita, ne deturilla peccata.

124. Dices 3. Saltem illa objecta peccaminosa essent motiva omissionis: sed, qui aliquid facit ex motivo peccaminoso, e. g. qui furatur ob fornicationem, eo ipso contrahit etiam malitiam fornicationis: ergo. Resp. dist. ma. illa objecta essent motiva positivè moventia. neg. ma. negativè tantùm moventia. conc. ma. dist. etiam min. qui aliquid positivè facit ex motivo peccaminoso. conc. mi. qui tantùm purè omittit. neg. mi. & conseq. Si quis in eo casu positivè diceret: *Nolo audire sacrum, ut possim furari:* nihil decernendo de fornicatione &c. nec eam positivè rejiciendo, contraheret quidem malitiam furti, sed non fornicationis: ergo etiam, si omnino purè omittat, nullam contrahit aliam malitiam, quàm, quæ ipsi omissioni est intrinseca, scilicet, quòd sit contra præceptum de audiendo sacro.

Ratio est, ùt bene discurrit Arriaga, *loc. cit. n. 123.* quia finis, extrinsecus medio, non censetur amari per amorem medii, nisi medium positivè ad illum finem per aliquam intentionem ordinetur; nam, cùm aliàs nullo modo sint connexa, nec unum oriatur ex alio, non est ulla ratio, cur debeat

in tali medio finis implicitè amari, vel intendi: atqui in dato casu omissio appareret ùt medium, non ex se ordinatum, sed tantùm ex intentione omittentis ordinabile, ad fornicationem &c. tanquam finem extrinsecum, & nullo modo per se connexum cum illis peccatis: &, qui purè omitteret, nulla intentione ordinaret omissionem ad ea peccata (aliàs non purè omitteret) ergo non posset censeri illa peccata intendere.

125. Dices 4. Voluntas semper debet habere objectum formale, quod saltem interpretativè amplectatur: ergo in nostro casu debet ista peccata amplecti. Resp. dist. antec. Voluntas debet habere tale objectum in ordine ad actum positivum. conc. antec. etiam in ordine ad puram omissionem. neg. antec. & conseq. Voluntas quidem, ut positivè amplectatur objectum, debet in ipso etiam amplecti aliquam rationem boni, quæ est objectum formale: at verò, ut purè omittat, non est necessarium, ut aliquam rationem amplectatur, sed tantùm, ut non necessitetur ad actum positivum: non autem necessitatur ab objecto, quando illud non proponitur ùt purum bonum, sed in actu primo dantur etiam motiva ab objecto retrahentia, quamvis voluntas etiam ista non amplectatur. videatur Arriaga *loc. cit.*

ARTICULUS V.

An libertas sit intrinseca, vel extrinseca actui.

126. Quæstio est, an actus liber, qui talis, seu specificativè sumptus, ex essentialibus, & intrinsecis suis prædicatis, sit liber, seu essentialiter exigat procedere ab actu primo indifferente, & libero, ita, ut non possit procedere idem actus à potentia necessaria: an verò sit indifferens, ut à potentia libera, vel necessaria, procedat; si enim ita indifferens est, tunc, si procedat à potentia libera, denominatur liber, si à necessaria procedat, denominatur necessarius: atque adeò denominatio liberi est extrinseca, proveniens ab actu primo libero. Unde, qui hoc secundum defendunt, dicunt quidem, quòd actus liber reduplicativè sumptus (nam sic involvit actum primum proximum liberum) differat à necessario reduplicativè sumpto (qui involvit actum primum necessarium) at non differat tantùm specificativè sumptus.

Quid hac in re senserit S. Thomas, certant inter se magni viri: ipse Angelicus quæstionem hanc ex professo non tractat: dicit tamen. *1. 2. q. 67. a. 6.* quòd idem numero amor, qui est in via, sit etiam in patria. Et quamvis sæpè utatur termino *charitas*, non intelligit habitualem; quia dicit, visionem esse causam ejus amoris, seu charitatis, quæ tamen visio non est causa habitûs charitatis, quem præsupponit, sed tantùm actûs: ergo videtur admittere, quòd idem actus sit indifferens, ut sit liber in via, & necessarius in patria. Nec obstat, quòd. *1. 2. q. 19. a. 1. in corp.* dicat: *Bonum & malum sunt per se differentiæ actûs voluntatis*; non enim loquitur de bonitate, & malitia, ratione libertatis, sed ratione tendentiæ, vel objectorum, ùt patet legenti: atqui communiter admittitur, quòd actibus sit intrinseca bonitas, & malitia ratione objectorum, vel tendentiæ, e. g. amor DEI est intrinsecè bonus ratione objecti, & amor blasphemiæ intrinsecè malus ratione tendentiæ.

127. Dico cum Suarez *in 1. 2. tr. 2. disp. 1. de voluntario sec. 3. n. 18.* Vasquez *in 1. 2. disp. 55. n. 13.* (ubi dicit esse sententiam omnium) Oviedo, Tannero, Rhodes, Arriaga, qui citat Molinam, & Salas, ac Recentiores communiter. Libertas non est essentialis actui, sed est denominatio extrinseca, proveniens ab actu primo proximo indifferenti. Prob. Posito actu producto à potentia indifferente, hoc est, potente illum producere, vel non producere, absque ullo respectu essentiali intrinseco (qui gratis requireretur) intelligi potest actus liber; ergo libertas in actu secundo nihil aliud est, quàm actus à potentia proximè libera productus. Confir. 1. Sicut non debent multiplicari sine necessitate entia, ita neque prædicata, respectus, perfectiones &c, sed adversarii hæc multiplicant sine necessitate: ergo.

128. Confir. 2. Si actus esset intrinsecè liber, tunc deberet essentialiter respicere cognitionem indifferentem, proponentem motiva allicientia, & retrahentia: vel, si non esset una cognitio, repræsentans utraque motiva, sed essent duæ, scilicet, una repræsentans motiva allicienti, altera repræsentans retrahentia, deberet actus respicere essentialiter utramque: hoc dici non potest: ergo. ma. videtur adversariorum. mi. probatur. sæpe una cognitio est supernaturalis, & actus peccaminosus: sed hic non potest essentialiter respicere cognitionem, seu illustrationem supernaturalem: ergo. ma. patet, nam ad potentiam liberam, eliciendi actum supernaturalem, requiritur illustratio supernaturalis, & hæc potentia sæpissime debet dari in homine, non tantùm, quando urget præceptum ad actum supernaturalem, sed etiam aliàs, quando homo posset actum supernaturalem elicere, & elicit potiùs peccaminosum, quod frequenter contingit. mi. superior probatur. actus, essentialiter respiciens præviam illustrationem supernaturalem, hanc essentialiter exigit, adeóque superat vires naturæ creatæ, & est supernaturalis: talis non potest esse actus peccaminosus: ergo. Adde, quòd per se absurdum videatur, gratiam Theologicè supernaturalem esse principium essentialiter requisitum ad peccatum.

129. Respondet Gormaz *de act. hum. n. 481.* actum liberum esse formam, seu qualitatem, indifferentem, ut producatur per hanc, vel aliam actionem: adeóque esse indifferentem, ut præsupponat cognitionem naturalem, vel supernaturalem, consequenter actum peccaminosum non habere essentialem connexionem cum gratia, seu illustratione superna. Addit hic auctor *ibidem*, hanc esse communem Theologorum, sed non probat: & potest etiam opposita esse communis; nam non rarò datur communis contra communem: certè in nostra Provincia videtur opposita longè communior. Dein hoc ipsum videtur absurdum, quòd actio productiva peccati sit supernaturalis, & essentialiter dependeat à gratia supernaturali, ita, ut dari non possit, si tantùm apparenter, & non revera gratia ipsa daretur: atque adeò actio supernatu-

ralis necessariò displiceat DEO &c. Certè etiam ipsa actio productiva, liberè, & ex electione, ponitur: ergo etiam ipsa est intrinsecè libera; aliàs gratis dicitur, effectum per illam productum esse intrinsecè liberum: ex hoc ipso autem etiam actio est peccaminosa in se., non minùs, quàm qualitas actûs, per eam producta: ergo malè dicitur actio esse connexa cum principiis Theologicè supernaturalibus.

Tandem, si adversariis licet dicere, quòd actus liber tantùm indeterminatè exigat, vel cognitionem supernaturalem, vel naturalem, licebit etiam nobis dicere, quòd tantùm indeterminatè exigat, vel cognitionem indifferentem, vel necessitantem, adeóque etiam actum esse indifferentem, ut sit liber, vel necessarius. Noto tamen, à nobis tantùm negari, actus, qui defacto dantur, esse intrinsecè, vel essentialiter liberos: non autem negari, ullum possibilem esse, qui sit intrinsecè liber, quamvis non putemus, possibilem esse actum peccaminosum liberum, & simul essentialiter connexum cum gratia supernaturali.

130. Respondet Esparza *de actibus hum. q. 14. ad 5.* actum illum liberum, seu peccatum tale, esse potiùs infranaturale, eoquòd pejus sit, quàm aliud peccatum, non supponens principium supernaturale; cùm averti à DEO, ùt auctore superno, & resistere illustrationi supernaturali, sit deterius, quàm contemnere tantùm motivum naturale: addit, quòd non exigat hoc peccatum principia supernaturalia ùt influentia, sed tantùm ùt retrahentia, adeóque vincenda. Sed contra. Neque, quòd hoc peccatum pejus sit, neque, quòd exigat tantùm principia supernaturalia, ùt retrahentia, impedit, quò minùs hoc peccatum sit supra vires naturæ; quia his solis nunquam fieri potest, ut ipsum detur: ergo habet totum, quod requirit definitio entis supernaturalis communiter recepta. Quodsi etiam omittatur, quòd hoc peccatum, in sensu illo strictiori, ad quem adversarius requirit influxum, non sit supernaturale, tamen hoc ipsum jam videtur satis absurdum, quòd peccatum dari non possit sine principiis supernaturalibus, realiter existentibus, & constituentibus actum primum proximum ad illud. Aliud est, quòd peccata quædam tendant in objecta supernaturalia; nam non exigunt illa reverà, sed tantùm apparenter dari, ùt in simili dici solet circa peccatum essentialiter irremissibile, de quo solet agi *in tractatu de Pœnitentia.*

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

131. OB. 1. Actus liber, si bonus est, specialiter placet DEO præ actu necessario: vel displicet ei, si malus est: ergo intrinsecè differt à necessario. Resp. neg. conseq. placet enim DEO magis actus elicitus in circumstantiis libertatis, quàm necessitatis: vel econtrà magis displicet. Analogia habetur in actu externo, e. g. comestione carnis prohibita: hæc non mutatur intrinsecè per prohibitionem, vel diem Veneris: & tamen in circumstantiis prohibitionis, vel diei Veneris, debet displicere Christiano, ùt objectivè, & materialiter mala: si tamen ea comestio esset in aliis circumstantiis, e. g. si esset necessaria ad conservandam vitam, deberet placere, ùt objectivè, & materialiter bona.

132. Ob. 2. Honestas, & inhonestas, laudabilitas, vel vituperabilitas, est intrinseca actui: sed hæc est formaliter libertas: ergo. ma. prob. si honestas, vel inhonestas &c. non est intrinseca actui, homo non est laudabilis, vel vituperabilis ob actus liberos, sed tantùm ob aliquas circumstantias, e. g. ob concursum indifferentem DEI, quem tamen habere, vel non habere, non est in potestate hominis: hoc est absurdum: ergo. Resp. dist. ma. honestas, vel inhonestas, laudabilitas, vel vituperabilitas objectiva, de qua *n. 93.* est intrinseca. conc. ma. formalis. subdist. est intrinseca inadæquatè. conc. ma. adæquatè. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. ad probationem. neg. mai. homo tamen est laudabilis ob actus liberos, non quidem nudè, vel specificativè sumptos, sed reduplicativè, ùt liberos, seu in his circumstantiis elicitos; est enim laudabile, quòd voluntas agat bene, dum potest malè agere: econtrà est vituperabile, si agat malè, dum potest bene.

133. Dices 1. cum Haunoldo. Agere in his circumstantiis, nihil est aliud, quàm, dari actum cum concursu, & judicio indifferente: sed ipse actus in se non est laudabilis: ergo tantùm circumstantiæ eum reddunt laudabilem: ergo homo tantùm esset laudabilis ratione circumstantiarum. Resp. 1. retorquendo argumentum in superiori exemplo. Comestio, objectivè mala, nihil est aliud, quàm comestio, & prohibitio: sed ipsa comestio in se non est objectivè mala: ergo tantùm est mala propter prohibitionem: ergo objectiva malitia stat in prohibitione, & ipsa est objectivè mala, quod est falsissimum. in forma. conc. ma. & omissa mi. quia saltem sæpè est in se inadæquatè laudabilis *ex num. præced.* om. etiam primam consequentiam: at secundam nego. Non est hæc consequentia bona: Actus est laudabilis ratione circumstantiarum: ergo etiam homo tantùm est laudabilis ratione circumstantiarum; quia, cùm actus verè denominetur laudabilis à circumstantiis, potest iste, ùt ita denominatus, postea denominare ipsum hominem laudabiliter agentem: imò, cùm homo in sensu quæstionis, non possit denominari laudabilis, nisi ùt agens, & ratione circumstantiarum non agat, non potest à solis circumstantiis denominari laudabilis: sicut non potest à sola prohibitione comestionis homo denominari materialiter malè agens, si agat ignoranter: vel formaliter malè agens, si agat scienter: sed talis denominatio provenire debet ab ipsa comestione, ùt priùs denominata mala, à circumstantiis prohibitionis.

134. Dices 2. Est imperceptibile, quòd circumstantiæ, per se indifferentes, vel bonæ, denominent actum malum: vel circumstantiæ malæ denominent actum bonum: ergo responsio non subsistit. Resp. neg. ant. Hoc fit millies; sæpissimè enim non convenit parti prædicatum, quod convenit toti (e. g. anima non potest dici homo) imò sæpè parti convenit prædicatum oppo-

positum. Sic delictum, quod est pars pœnæ justæ, non est justum, sed injustum: econtra prohibitio est bona, & res prohibita est mala. Scilicet potest forma denominare, non tantùm per convenientiam, sed etiam per contrarietatem.

135. Dices 3. Ergo etiam homo poterit denominari justus à forma injusta. Resp. Si sermo sit de justitia strictè tali, & supernaturali, id fieri non posse; quia hæc est gratia sanctificans, saltem in hac providentia. Quid in alia providentia fieri possit, non est necesse examinare, Arriaga ait, se saltem nullam videre implicantiam in eo, quòd quis denominetur justus per duas formas partiales, quarum neutra se solâ esset justitia. Quidquid sit: etiam adversarii debent concedere, quòd sit magna diversitas inter denominationes: & ex eo, quòd res non possit fieri alba per nigredinem, non sequitur, quòd non possit fieri mala per bonam prohibitionem.

136. Dices 4. Totum malum semper involvit unam partem seorsim malam: sed juxta nos in actu libero malo nulla pars esset seorsim mala: ergo &c. Resp. neg. mai. Sicut ex pluribus, seorsim pulchris, potest fieri aliquid deforme, si scilicet constitutiva non sint proportionata: ita ex pluribus, seorsim indifferentibus, potest fieri malum moraliter. Si replices: cur ergo DEUS odio habet actum secundum, & non primum; cùm uterque in se sit indifferens? Resp. Illud DEUS odio habet, quod denominatur malum: sed hoc est actus secundus: sicut illud beatificatur, quod habet denominationem amici DEI post mortem; quod est homo, & non gratia. Ratio ulterior est. Illud DEUS odit, quod est transgressio legis: atqui solus actus secundus est transgressio legis: ergo.

137. Ob. 3. Potentia libera differt à necessaria: ergo etiam actus liber differt à necessario. prob. conseq. Actus habet connexionem cum potentia: ergo actus liber cum potentia libera. Confir. 1. Actus liber intrinsecè pendet à dominio voluntatis: ergo. Confirm. 2. Actus liber essentialiter connectitur cum indifferenti decreto, & concursu DEI: ergo. Resp. dist. antec. Potentia libera adæquata differt à necessaria. conc. antec. tantùm inadæquata. neg. antec. & conseq. ad prob. dist. antec. actus habet connexionem cum potentia adæquata. neg. ant. cum inadæquata. conc. antec. & neg. conseq. non enim quilibet actus connectitur cum omnibus conditionibus, ex parte actûs primi requisitis; sed tantùm cum principiis influentibus: adeóque non connectitur cum tota potentia, sed tantùm cum inadæquata: hæc autem potest esse necessaria, vel libera, prout compartes adjunguntur. Ad utramque confirmationem. neg. antec. quod non probatur.

138. Dices. Dominium voluntatis, judicium, & concursus indifferens, sunt priora naturâ ad actum liberum: ergo actus liber essentialiter connectitur cum istis. antec. prob. si ista non essent priora naturâ, tunc, si DEUS intuitu actûs necessarii conferret in eodem instanti, sed pro posteriori signo, concursum, & cognitionem indifferentem, talis actus esset liber: hoc est ex terminis falsum: ergo. Respondeo, quæstionem esse de nomine, quid sit prius naturâ. Aliqui dicunt, omne illud esse prius naturâ, quod constituit aliquo modo actum primum: alii insuper requirunt, ut conducat ad actum secundum: & hinc volunt, gratiam actualem, etsi constituat actum primum liberum ad peccatum, tamen non esse naturâ priorem ad peccatum.

Jam, qui dicunt, ea, quæ sunt priora naturâ, debere essentialiter respici ab effectu, negant ant. qui dicunt oppositum, negant conseq. & quia hoc secundum mihi videtur probabilius, om. antec. neg. conseq. non enim omnia, quæ sunt priora naturâ, debent essentialiter respici ab actione; nam e. g. applicatio ignis est juxta communem prior naturâ ad combustionem, quamvis hæc in individuo absolutè posset dari sine omni, & naturaliter etiam, sine ista applicatione. ad prob. neg. mai. nam pro eo instanti concursus ille, atque judicium, non constituerent actum primum: consequenter potentia non fuisset libera ad eum actum eliciendum. Aliud esset, si actus ille esset qualitas, & posset per novam actionem pro sequenti instanti conservari; tunc enim posset admitti, actum, in primo instanti necessarium, posse in secundo esse liberum.

139. Ob. 4. Vitalitas est intrinseca actui: ergo etiam libertas. prob. conseq. non minùs ad actum liberum requiritur potentia libera, quàm ad actum vitalem potentia vitalis: ergo. Idem argumentum fit de supernaturalitate actuum. Confir. Non potest murus denominari albus ab actu primo: ergo neque potest actus denominari liber. Resp. om. ant. neg. conseq. ad prob. neg. conseq. Ad actum hodiernum, vel hodie elicitum, requiritur etiam principium hodiernum, quin tamen denominatio hodierni sit intrinseca actui: scilicet, non minùs ad denominationes extrinsecas requiruntur formæ, vel principia extrinseca, quàm ad intrinsecas intrinseca; ex eo igitur, quòd aliquid necessariò requiratur, non infertur, quòd sit principium intrinsecum, vel essentialiter respectum: sed debet attendi natura ipsius denominationis.

Actus vitalis, saltem in sententia eorum, qui hos actus identificant cum actione productiva (nam in sententia volentium, eos esse qualitates, posset negari antecedens) debet necessariò habere essentialem intrinsecum respectum ad principium vivens; nam actio vitalis est actio essentialiter immanens, & essentialiter exigens produci, & recipi à potentia producente, quæ sit vitalis: non autem probatur, quòd eodem modo se habeat actus secundus liber ad actum primum liberum. Eodem modo respondetur, si objiciatur, quòd supernaturalitas sit intrinseca actui; quia actus talis essentialiter exigit produci ab una saltem causa supernaturali. Ad confirm. neg. conseq. & retorq. argum. Denominatio albi non est essentialis subjecto: ergo neque denominatio liberi. Scilicet pro varietate denominationum etiam variè ad invicem se habent constitutiva.

140. Ob. 5. Propositio non potest de vera transire in falsam: ergo nec actus de libero in necessarium. Confirm. Omnis actus liber est virtualis volitio sui: ergo perfectio sui, adeóque intrinsecè liber, nec potens fieri necessarius. Resp. antecedens negant multi insignes Philoso-

phi: quare ex supposito tam dubio parùm firmi infertur: om. tamen antec. neg. conseq. Si antecedens est verum, ratio est; quia propositio non potest mutare objectum repræsentationis, cujus est essentialiter imago: sicut etiam non potest eadem volitio mutare objectum, in quod tendit: at nulla tali mutatione objecti opus est, ad transitum à libertate ad necessitatem, sed tantùm mutatione aliqua circumstantiarum. Ad confirm. dist. antec. actus liber est virtualis volitio sui ùt liberi: neg. antec. sui tantùm specificativè sumpti. conc. antec. & neg. conseq.

141. Dices. Si actus liber fieret necessarius, mutaret objectum: ergo nulla responsio. prob. antec. objectum volitionis non est tantùm res, ùt est in se, sed ùt est apprehensa: ergo etiam cognitio est objectum: atqui longè alia est cognitio, si actus sit liber, quàm si sit necessarius: ergo. prob. antec. objectum sæpe in se est malum, vel impossibile: ergo voluntas non potest ferri in illud, ùt est in se, sed ùt repræsentatur à cognitione, tanquam bonum, & possibile. Hoc argumentum probaret, quòd cognitio finis sit causa finalis partialis, contra communissimam; nam etiam finis tantùm causat ùt cognitus. Resp. neg. antec. ad prob. neg. conseq. ad prob. antecedentis conc. totum, quod non est ad rem; quia probari debuisset consequentia, & non antecedens. Aliud est, quòd voluntas non amplectatur objectum, nisi præcedat cognitio: aliud, quòd cognitio, vel omne ejus objectum, sit etiam objectum voluntatis: prius est verum, posterius falsum. Cognitio itaque est conditio, sine qua voluntas non potest ferri in aliquid: sicut applicatio est conditio, sine qua ignis non potest aliquid comburere: & sicut pro varietate applicationis, causa diversimodè agit, ita etiam voluntas pro diversitate cognitionis. verbo: voluntas illuminatur per repræsentationem motivorum, allicientium, & retrahentium, atque constituitur libera, ut tendat, vel per actum, amplectentem motiva allicientia, seu per amorem, vel per actum amplectentem motiva retrahentia, seu per fugam, aut odium: non autem necessariò, aut etiam ordinariè, tendit voluntas per actum respicientem utraque motiva, ita, ut quædam amplectatur, quædam positivè rejiciat.

142. Urgebis. Actus liber habet hunc modum tendendi: *Non curo hæc motiva retrahentia, sed iis insuperhabitis amplector tamen objectum ob hæc alia motiva allicientia*: ergo respicit essentialiter utraque motiva. prob. antec. actus liber est intrinsecè comparativus, electivus, victoriosus: sed talis non potest esse, nisi habeat illum modum tendendi, & attingat utraque motiva: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. neg. ma. Ista prædicata non habet actus ex sua essentia, sed per denominationem extrinsecam, ab actu primo, ac circumstantiis: & gratis adversarii supponunt contrarium. Scilicet actus in se est indifferens, ut dentur, vel non dentur motiva in contrarium, aut judicium comparativum, aut potestas libera eligendi: si ista dantur, actus erit electivus, & victoriosus ùt quo (nam voluntas est victoriosa ùt quod) comparativus autem non est actus voluntatis, sed intellectûs, ad quem spectat comparare: si autem ista non dantur, actus non erit electivus &c.

143. Instabis. Per actum liberum exercetur una potestas, e. g. ad amandum, & impeditur alia, e. g. ad fugiendum objectum: hoc non potest fieri, nisi actualiter attingat utraque motiva: ergo. Resp. dist. 2. p. ma. impeditur ex intrinseca exigentia actûs liberi, specificativè sumpti. neg. mai. impeditur in circumstantiis actus accidentalibus. conc. ma. & dist. proportionaliter. min. neg. conseq. Actus ex se non exigit impedire aliam potestatem, nisi quando hæc datur; ipsam autem dari non exigit, adeóque ipsi per accidens est eam impedire. Hinc actus hic specificativè sumptus non est ex se determinatio voluntatis, potentis liberè agere, sed hoc est ei per accidens.

144. Ob. 6. Experimur, nos nunc liberè, nunc necessariò agere: ergo experientia est pro libertate intrinseca actûs. Resp. neg. conseq. Experientia non est de actu secundo, qualis intrinsecè sit, quoad prædicata libertatis, vel necessitatis; nam experientia est valde clara de libertate, & si esset de libertate actûs secundi, gravissimi auctores eam non negarent: igitur experientia est de actu primo libero; experimur enim, nos posse elicere, vel omittere hunc actum: an autem hic ipse actus sit intrinsecè liber, vel necessarius, neutiquam experimur.

Dices. Experimur majorem conatum, quando debemus vincere contrarium, quam quando hoc non adest: ergo experimur, actum hunc ex intrinsecis suis vincere contrarium, adeóque essentialiter differre ab alio, qui non vincit ullum contrarium. Resp. neg. conseq. Major conatus, vel intensio, non est differentia actûs liberi à necessario; nam amor beatificus necessarius, quique nullum debet vincere contrarium, est longè intensior, quàm quilibet amor liber, vincens gravissimas difficultates e. g. tormentorum in martyribus. Unde experientia de intensione, vel conatu, non est experientia de libertate: sed tantùm de cognitione repræsentante difficultates, qua posita voluntas elicit quandoque actum intensiorem, quem videt, vel necessarium, vel aptum, ad difficultates vincendas. Sed neque ex eo, quòd unus actus impediat alium, eum intrinsecè respicit, & multò minùs respicit liberè; nam amor DEI beatificus essentialiter impedit quodcunque peccatum; quin intrinsecè, aut liberè respiciat omnia peccata, vel eorum objecta. Tandem etiam brura intensiùs agunt, quando debent vincere contrarium, sine omni tamen libertate.

145. Ob. 7. Juxta nos motivum retrahens se haberet tantùm concomitanter ad actum liberum: sed hoc est falsum: ergo. prob. min. actus liber honestus debet ita tendere: *Volo hoc objectum; quia ex nullo capite est inhonestum*: ergo debet tendere in omnes circumstantias: ergo etiam in motiva retrahentia, adeóque ista non habent se tantùm concomitanter. Resp. neg. ma. Motivum retrahens debet esse pro priori ad cognitionem indifferentem, & hæc pro priori ad actum: ergo etiam motivum retrahens est pro priori, seu in actu primo, saltem remoto, ad hunc actum. ad prob. min. inprimis quæro ex adversariis, an etiam actus honestus necessarius debeat

debeat ita tendere: si affirmant, hæc tendentia non inferet potiùs actum liberum, quàm necessarium: si negant, quomodo probabunt, actum liberum honestum debere ita tendere? In forma neg. antec.

Potest actus honestus abstrahere ab inhonestate, & in solam honestatem ferri: sicut debet ita ferri, quando nulla proponitur inhonestas, sed tantùm difficultas honestissima, e. g. in morte obeunda pro patria. Quare actus liber honestus non debet ferri in omnes circumstantias, sed in solam honestatem ùt talem (in circumstantias debet tantùm tendere actus intellectûs *ex n. 141.*) talis autem actus voluntatis est bonus, & honestus ratione objecti, & non potest esse purè indifferens, multò minùs malus, quamvis possit esse non meritorius in aliis circumstantiis ex defectu libertatis.

146. Ob. 8. Actus opinativus differt intrinsecè ab evidente: ergo etiam liber ita differt à necessario. Confirm. 1. Gaudium, & desiderium, intrinsecè differunt: ergo etiam actus liber, & necessarius. prob. conseq. aliàs posset etiam differentia gaudii, & desiderii, refundi in circumstantias extrinsecas, boni præsentis, vel absentis, aut cognitionis, objectum diversimodè repræsentantis: sed hoc est absurdum: ergo. Confirm. 2. Sonus absonus differt intrinsecè ab artificioso: ergo etiam actus liber à necessario. Resp. Cur non etiam actus hesternus differt intrinsecè ab hodierno? in forma nego consequent. Opinio, & evidentia, differunt, vel ratione respectûs ad objectum motivum, vel ratione claritatis identificatæ cum actu, quæ utique sunt intrinseca actibus; si enim unus opinatur de eo, quod alter scit, debent habere, vel diversa motiva, vel alter eadem longè clariùs penetrare. At actus liber, & necessarius, differunt tantùm ratione circumstantiarum extrinsecarum.

Ad primam confirmationem neg. conseq. & retorqueo iterum argumentum in actu hesterno, & hodierno. ad prob. neg. ma. Gaudium est affectus, ex sua natura intrinseca dulcis, fruitivus, quietus: desiderium econtra ex sua natura est affectus inquietus, solicitus, & primùm tendens ad fruitionem: hæ autem tendentiæ sunt utique intrinsecæ actibus; aliàs nec odium, & amor, ex intrinseca tendentia different, præsertim, si sint actus liberi, & eadem motiva respiciant; nam, si reponatur, quòd non eodem modo respiciant motiva, dicam, eum modum non esse intrinsecum. At nulla similis tendentia ostendi potest in actu libero, quæ non sit, vel esse possit, æquè bene in actu necessario; nam tendentia victoriosa intrinsecum nil dicit, nisi conatum magnum, seu intensionem, prævalentem alteri retrahenti, hîc & nunc præsenti: quæ tota intensio potest dari, & sæpe datur major in actu necessario, *ex n. 144.* imò, cùm etiam bruta vincant multa obstacula, prædicatum *victorioso* non essentialiter connectitur cum libero, nec opponitur necessario: sicut tamen tendentia, anxiè quærens bonum, opponitur tendentiæ, eodem quietè jam fruenti: adeóque non est paritas. verbo: aliquæ denominationes actuum possunt provenire à formis extrinsecis, ùt patet in hesterno, & hodierno, non autem aliæ; quænam autem sint hujus, vel illius generis, debet ex specialibus rationibus desumi. Ad 2. confirm. neg. antec. Rectitudo soni stat in recta coordinatione tonorum: quilibet autem sonus seorsim est indifferens, ut constituat cantum absonum, vel amœnum.

147. Ob. 9. Voluntas indifferens ad actum liberum, debet determinari per actum liberum: ergo non per actum indifferentem, ad libertatem, & necessitatem. Confirm. 1. Actus secundus debet esse distinctus ab actu primo: ergo iste non potest actum secundum denominare liberum. Confirm. 2. Potentia priùs operans necessariò, nunc autem operans liberè, de novo exercet libertatem: ergo producit alium actum, quàm priùs, adeóque intrinsecè liberum. Resp. dist. ant. Voluntas debet determinari per actum intrinsecè liberum. neg. anteced. per extrinsecè liberum. om. antec. (quia posset suo modo determinari per puram omissionem) & neg. conseq.

Ad primam confirmationem dist. antec. Actus secundus debet esse distinctus, secundùm rectum, & secundùm prædicata intrinseca, secundùm quæ producitur, conc. antec. secundùm obliquum, & prædicata extrinseca. neg. antec. & conseq. Sic etiam filius regius denominatur à patre, ùt habente dignitatem regis, qui pater, & quæ dignitas, sunt extrinseca filio. Ad 2. confirmationem neg. cons. Potentia illa non producit necessariò alium intrinsecè actum, sed producit in aliis circumstantiis: sicut potentia agens herì, & hodie, non producit hodie alium effectum, sed in aliis circumstantiis, à quibus tamen denominatur actus hodiernus.

148. Ob. 10. Conclusio essentialiter respicit præmissas objectivas, seu objectum præmissarum: ergo etiam actus liber respicit objectum præviæ cognitionis indifferentis: ergo etiam motivum retrahens. Confirm. Volitio finis tendit essentialiter in media: ergo etiam actus liber in motiva retrahentia. Resp. antec. mihi, & plurimis aliis, visum esse falsum, & saltem esse valde dubium: sed tamen eo omisso, neg. conseq. Juxta illam sententiam, objectum præmissarum est necessariò etiam objectum conclusionis, ratione, ùt ajunt, particulæ *ergo*, &, ut actus sit intrinsecè rationalis: at actus voluntatis non debet esse intrinsecè rationalis, neque involvit particulam *ergo*: neque aliunde probari potest, quòd omne objectum cognitionis indifferentis, etiam debeat esse objectum actûs voluntatis.

Ad confirmationem dist. ant. volitio finis qui talis, tendit essentialiter in media. neg. ant. volitio finis quà talis. conc. ant. & neg. cons. Possum rem aliquam velle, quin cogitem de mediis: at, si eam intendo formaliter ùt finem, hoc ipso intendo ùt consequibilem, vel consequendum per aliqua media: adeóque etiam media sunt objectum volitionis in obliquo. At velle aliquid liberè, non est, id velle ùt conjunctum cum motivo retrahente (non enim quis vult motivum retrahens) sed tantùm id velle, quando est conjunctum: quæ tamen conjunctio non est objectum volitionis, sed tantùm cognitionis præviæ *ex n. 141.*

ARTICULUS VII.

Qualis libertas, & quale meritum competat actui interno imperato.

149. NOn est hîc quæstio de actibus internis potentiarum, à voluntate distinctarum, e. g. intellectûs, vel phantasiæ; de his enim conveniunt auctores, non habere eos aliam libertatem, quàm extrinsecam, derivatam ab actu voluntatis. Sed quæritur de actibus, ab ipsa voluntate elicitis, postquam antecedenter ab actu alio ejusdem voluntatis fuerunt efficaciter imperati, pro determinato instanti, pro quo actus imperans perseverat; nam, si tantùm inefficax esset imperium, vel simplex complacentia, actus subsequens esset utique immediatè liber; cùm actus inefficax, & illa complacentia possint stare cum omissione actûs. Rursus, si actus non sit imperatus pro determinato instanti, tunc potest voluntas sequentibus instantibus, quando non ampliùs existit actus imperans, ratione suæ libertatis, vel etiam mutabilitatis, à priore intentione, statim cessare, & actum imperatum omittere.

Non etiam agimus de eo casu, quo actus imperans esset dependens à scientia media de actu imperato, futuro dependenter ab actu primo indifferente, seu futuro, etiam absente efficaci imperio; si enim actus imperans ita dependeret, videtur, quòd per omissionem actûs imperati posset impediri scientia illa media, & consequenter ipse actus imperans: adeóque hic sit tantùm necessitas evitabilis per omissionem actûs imperati: de hoc, inquam, casu non agimus; nam hic casus videtur rarus; neque enim homines solent imperare sibi illos actus, quos sine eo imperio elicerent: & accedit, quòd circa libertatem talis actûs imperati videatur esse similis difficultas, qualis est circa libertatem actûs, qui esset prædeterminatus, prædeterminatione dependente à scientia media, de qua *n. 678. de DEO:* unde hæc quæstio involveret multas subtilitates, à quibus consultiùs hîc abstrahimus. Quare hîc quærimus tantùm, an actus voluntatis internus, imperatus ab alio efficaciter imperante, & adhuc perseverante, nec dependente à scientia media &c. sit immediatè in se liber: itémque, an habeat meritum supra meritum actûs imperantis. His prænotatis

150. Dico 1. Actus internus voluntatis, imperatus pro determinato instanti, ab alio actu efficaci, & perseverante, non est immediatè in se liber. ita Ripalda *tom. 1. lib. 3. disp. 68. sect. 2.* (qui *ibid. sect. 1.* etiam examinat sensum aliorum auctorum, ac concludit, certum esse, quòd opposita sententia sit singularis) Oviedo, Gormaz, Arriaga, & hoc teste Recentiores communiter. Prob. Imperium illud efficax est incompossibile cum carentia actûs imperati: insuper est prius naturâ ad actum imperatum: ergo iste necessariò sequitur, & quidem necessitate antecedente, nec potest liberè omitti. conseq. patet, quoad utramque partem. ant. verò videtur tantùm indigere explicatione, quam appono. Quod attinet ad primam ejus partem, hoc est discrimen inter simplicem, vel inefficacem complacentiam, & actum efficacem, quòd hic per se ipsum ita formaliter determinet voluntatem, ut hæc non possit, quantum est in se, actum omittere. Si autem omitteret ex eo, quòd DEUS nollet concurrere, hoc ipso necessariò omitteret, ùt patet. Secunda etiam pars antecedentis est innegabilis; quia hoc imperium determinat voluntatem pro priori ad hunc actum internum, sicut determinat ad actum externum. Quòd autem ipse actus imperans sit à voluntate libera evitabilis (quia potest voluntas eum omittere) tantùm probat, voluntatem esse liberam immediatè ad actum imperantem, & mediatè tantùm ad imperatum.

151. Dico 2. Actus internus voluntatis efficaciter imperatus, & tantùm mediatè liber, si sit intrinsecè bonus, & honestus, affert meritum novum supra meritum actûs imperantis, ita Ripalda *loco cit. n. præc. sec. 4.* Oviedo *in 1. 2. tract. 9. controv. 2. puncto 5.* Gormaz *de merito disp. 2. sect. 4. n. 76.* Suarez, & Vasquez apud Oviedo. Prob. conclusio. Si peccator, constitutus in periculo vitæ, & destitutus copiâ confessarii, ex timore inferni imperet sibi efficaciter actum contritionis, eúmque, mediatè tantùm liberum, ùt dictum, eliciat, justificatur: ergo hæc contritio, tantùm mediatè libera, debet afferre novum meritum. antec. non videtur posse negari, tum; quia hic videtur esse communis sensus fidelium, spes, & solatium: tum; quia in eo articulo est maximè necessaria virtus justificandi in contritione. Accedit observatio Ripaldæ. Sicut homo magis æstimat, si quis eum reflexè diligat, seu diligendo, & volendo etiam ipsum amorem, quàm si tantùm diligat directè, ita DEO, saltem non minùs placet contritio imperata, quàm non imperata.

Prob. etiam conseq. Meritum actûs imperantis, seu metûs inferni, non justificat sine sacramento: ergo, si ea contritio non affert aliud meritum, talis homo non justificatur. Addit tamen Ripalda, hoc meritum contritionis partialiter constitui ex actu imperante; quia non datur meritum sine aliqua libertate; cùm ergo contritio in seipsa libertatem non habeat, sed denominetur libera ab actu imperante, immediatè libero, hujus ipsius libertas constituit meritum contritionis. Oviedo tamen, qui putat, libertatem non esse constitutivum meriti, sed tantùm conditionem, putat, meritum actûs imperati adæquatè distingui ab actu imperante. Mihi quidem videtur verosimiliòr opinio Ripaldæ, sed non est necesse, eam positivè defendere.

152. Respondet Arriaga, actum imperantem ordinariè non perseverare, adeóque contritionem immediatè liberè elici. Verùm unde hoc probat, cùm in eo articulo metus soleat esse valde intensus? Saltem negari non potest, actum imperantem multoties perseverare. Sed, etiamsi omittatur, actum imperantem rarò perseverare, saltem in his casibus raris, debet contritio justificare. Respondet idem 2. fortè DEUM in eo casu moveri contritione non meritoria: sed hoc dicitur absque ullo fundamento. Et cur non dicitur (ùt arguit Haunoldus) quòd

eo

eo in casu DEUS contentus sit contritione etiam nullo modo libera? Sic etiam diceretur absque ullo fundamento, quòd DEUS promiserit alteri actui inferiori justificationem peccatoris, modò haberet connexum actum charitatis non meritorium; cùm videantur omnes auctores contritioni soli, tanquam merito de congruo, adscribere justificationem. Hinc, cùm possit defendi, quòd talis contritio afferat novum meritum, longè congruentiùs id dicitur.

153. Confirm. concl. 1. Juxta adversarios actus supernaturalis aliquoties non mereretur præmium supernaturale: hoc videtur valde durum: ergo. prob. ma. Actus supernaturalis potest efficaciter imperari ab actu naturali: sed hic non meretur præmium supernaturale, & actus imperatus non haberet novum meritum: ergo. ma. prob. à Ripalda *tom. 1. lib. 3. disp. 50. sect. 5.* Eam etiam supponit Gormaz, ac admittit Arriaga: & certè potest quis etiam ex vana gloria, adeóque per actum peccaminosum, consequenter multò magis ex motivo purè naturaliter honesto, sibi imperare e. g. bonam orationem: & quamvis, in casu actûs imperantis mali, oratio extrinsecè aliquo modo vitiaretur, tamen adhuc posset esse meritoria. vide infrà *num. 158. & 159.*

Confirm. 2. Meritum non tantùm dicit libertatem, sed etiam dignitatem personæ, honestatem, bonitatem, vel etiam aliquam laudabilitatem actûs, de qua re vide *num. 93.* imò Oviedo *loc. cit. num. 151.* putat, libertatem non esse constitutivum meriti, sed tantùm conditionem requisitam, ut actus vim suam exerat (quod tamen non dixerim) ergo, licèt in complexo, ex actu imperante, & imperato, non detur major libertas, potest tamen dari majus meritum, si scilicet detur major bonitas, vel honestas, actui intrinseca: atqui hæc datur in illo complexo: ergo. prob. prior conseq. ad hoc, ut crescat totum, non debent crescere omnes partes, sed sufficit, ut crescat una pars, sub ea ratione, sub qua est pars. Sic, etsi meritum Christi, esset æquale, quoad speciem, & intensionem actûs, merito alterius hominis, tamen, quia est major dignitas Christi, est etiam majus meritum. Sic, licèt actus charitatis non sit magis liber, quàm actus spei; quia tamen in eo est major bonitas, est etiam majus ejus meritum: ergo.

ARTICULUS VIII.

Solvuntur Objectiones.

154. OB. 1. contra. 1. concl. Actus imperans non tollit indifferentiam potentiæ ad actum imperatum: ergo hic est immediatè liber. prob. ant, amor objecti non tollit indifferentiam potentiæ ad omissionem amoris, vel etiam ad odium ejusdem objecti: ergo neque actus imperans tollit indifferentiam ad actum imperatum. Confirm. Potentia in eo instanti, in quo elicit actum imperantem pro priori, & imperatum pro posteriori signo naturæ, habet totam indifferentiam ad eliciendum actum imperatum (potest enim eum liberrimè omittere) ergo immediatè liberè eum elicit. Resp. neg. ant. ad prob. neg. conseq. & paritatem. Disparitas est, quòd actus imperans sit pro priori naturæ ad actum imperatum, adeóque reddat actum primum proximum connexum cum actu imperato, & impeditûm ad ejus omissionem; à tali autem actu primo non potest actus secundus denominari liber. At verò amor objecti tollit quidem indifferentiam potentiæ in actu secundo, non autem in actu primo; quia non constituit actum primum, neque ad odium, neque ad omissionem ejus, (nam posset dari omissio odii sine amore objecti) ergo totus actus primus manet liber, consequenter potest hic omissionem illam denominare liberam.

Ad confirm. dist. ant. Potentia habet totam indifferentiam, ex suppositione, quòd non eliciat actum imperantem pro priori signo naturæ. conc. ant. si hunc eliciat. neg. ant. & conseq. Voluntas in eo instanti habet quidem libertatem omittendi utrumque actum, vel etiam omittendi actum imperantem, & ponendi immediatè liberè imperatum, specificativè talem: sed non habet potestatem, omittendi actum imperatum, ex suppositione, quòd pro priori signo eliciat imperantem; tunc enim jam ponitur determinatio ad actum imperatum, & quidem antecedens, seu prior naturâ, quæ non relinquit libertatem, nisi mediatam, seu in actu imperante. videatur Ripalda *tom. 1. lib. 3. disp. 68. sect. 3.*

155. Ob. 2. Quæcumque potest voluntas efficere, potest etiam efficaciter imperare: sed potest efficere actum immediatè liberum: ergo etiam potest illum imperare. Resp. neg. ma. quæ necessariò debet negari ab omnibus, qui negant decreta prædeterminantia, vel prædefinitiones efficaces, antecedentes scientiam mediam; nam posset eodem modo quis argumentari: Quæ DEUS potest pro libitu suo habere, & facere, potest efficaciter imperare: atqui potest pro libitu suo habere quemcunque actum liberum creaturæ, & facere, ut is eliciatur: ergo potest eum efficaciter imperare, vel ad eum prædeterminare: quam consequentiam debent negare omnes adversarii prædeterminationum: & hinc etiam debent negare majorem supradictam. Unde, licèt voluntas possit elicere actum immediatè liberum, non tamen potest eum elicere omni modo, seu adhibendo media tollentia libertatem actûs: sicut scilicet non potest DEUS habere actum liberum per decretum prædeterminans.

156. Ob. 3. contra 2. conclusionem. De omni merente debet verificari illud *Ecclesiastici. 31. v. 10. Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit:* sed hoc non verificatur de eo, qui, posito imperio efficaci, elicit actum e. g. charitatis: ergo. mi. prob. posito illo imperio non potest quis omittere illum actum bonum, vel ponere malum: ergo. Resp. neg. min. ad prob. neg. cons. Textus ille tantùm vult, quòd absolutè, & antecedenter ad omnem suppositionem, ab ipso merente dependentem, debeat id posse, non autem, quòd facta quacunque suppositione, etiam imperii efficacis, ab ipso dependentis, debeat id posse: atqui ponens actum imperantem, absolutè potest omittere actum imperatum; quia potest omittere actum imperantem, & consequenter im-

peratum: qua ratione est sufficienter liber, scilicet mediatè ad imperatum. Imò Gormaz ex hoc solo, quòd talis absolutè antecedenter potuisset transgredi &c. putat positivè probari, dari meritum in actu imperato.

157. Ob. 4. Actus externus non addit meritum supra actum internum imperantem; quia non est immediatè liber, quamvis sit mediatè liber: ergo neque est meritorius actus internus efficaciter imperatus, & mediatè tantùm liber. prob. ant. si actus externus bonus esset immediatè liber, non esset ulla ratio negandi illi proprium meritum: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. om. ant. neg. cons. Actus externus non est meritorius ratione sui (ùt dicemus inferiùs) non ex defectu libertatis immediatæ, sed ex defectu bonitatis, & honestatis formalis, vel laudabilitatis formalis, intelligendo per istam nil aliud, quàm honestatem juxta dicta *n. 93.* quæ quidem datur in actu interno imperato, non autem in externo; nam, sicut veritas, & falsitas formalis, non invenitur, nisi in actu intellectûs (est enim conformitas, vel difformitas propositionis cum objecto, & non conformitas objecti cum propositione) ita bonitas, & honestas, vel etiam laudabilitas, in sensu dicto formalis, vel econtra inhonestas, aut vituperabilitas formalis, non invenitur, nisi in actù voluntatis. Honestas formalis est intrinseca tendentia intentionalis, amplexiva boni honesti ùt talis, & fugitiva mali: sicut econtra inhonestas formalis est intrinseca tendentia in malum quod tale (non enim requiritur tendentia in malum ùt tale, vel quà tale) talis autem tendentia non datur in actu externo; omnis enim actio externa potest vitiari intentione mala, & hinc nulla habet honestatem formalem, sed tantùm objectivam. Quod additur in prob. ant. actum externum bonum fore meritorium, si esset immediatè liber, involvit hypothesin impossibilem; tunc enim non posset esse actus externus; quia necessariò esset actus à voluntate immediatè elicitus, & tunc, talis actus, si esset bonus, haberet etiam bonitatem, & honestatem formalem: consequenter rectè dicitur, actum externum non esse meritorium ex defectu bonitatis, & honestatis formalis, non autem ex defectu libertatis immediatæ.

158. Dices 1. Actus internus ideo habet honestatem formalem; quia tendit in objectum honestum ùt tale, & hoc refundit honestatem in illum: ergo etiam objectum debet habere formalem honestatem, quam dein refundat in actum internum. Resp. neg. conseq. Objectum non minùs refundit in actum intellectûs veritatem formalem, quin sit formaliter verum, ùt modò dictum, sed tantùm objectivè: ergo etiam idem objectum, ut suo modo possit conferre actui honestatem formalem, debet tantùm esse objectivè honestum, seu tale, ut terminare possit amorem sui, rectæ rationi conformem. Non autem potest objectum habere honestatem formalem; quia non potest habere tendentiam intentionalem suprà dictam, ratione cujus tendentiæ actus internus est formaliter honestus, & non præcisè ratione objecti; non enim objectum, se solo, seu nudè in se sumptum, refundit honestatem in actum internum; quia potest esse objectum objectivè honestissimum, si tamen non insit actui debita tendentia, non erit formaliter honestus: patet hoc in odio DEI.

159. Dices 2. Sufficit ad meritum honestas objectiva, & non requiritur formalis: ergo, Resp. neg. antec. Meritum debet ex se esse obsequium, movens ad retributionem præmii: tale autem est tantùm actus ex intrinsecis suis bonus, & honestus, non verò actus tantùm objectivè honestus, sicut est actus externus; hic enim ratione pravæ intentionis potest fieri injuria DEI, potéstque movere ad punitionem. Non ita se habet actus internus intrinsecè bonus, qui, si etiam imperetur ab actu malo, juxta dicta *n. 155.* & sic extrinsecè vitietur, tamen manet bonus, & meritorius: si tamen actus internus imperaretur ab actu graviter malo, non esset meritorius de condigno, sicut quilibet alius actus elicitus in statu peccati.

Sed, etiamsi actus internus imperetur ab actu tantùm venialiter malo, tamen non debet tendere in motivum actûs imperantis mali, nec hoc intrinsecè respicere; aliàs non ampliùs haberet tendentiam bonam, nec esset honestus: sed debet illud motivum malum tantùm extrinsecè præsupponere, sicut scilicet in casu *n. 151.* actus charitatis, imperatus ab actu timoris gehennæ, non intrinsecè respicit timorem, vel fugam gehennæ (aliàs non esset actus puræ charitatis) sed tantùm extrinsecè præsupponit. Addo: si actus imperatus esset merè indifferens, tunc non haberet meritum supra meritum actûs imperantis; quia non haberet bonitatem intrinsecam &c. sed se haberet sicut actus externus. Hinc in conclusione addidi illas particulas: *si sit intrinsecè bonus, & honestus.*

160. Ob. 5. Si Petrus, & Paulus æquali efficacia imperarent sibi actus internos e. g. charitatis: sed Petrus eliceret suum actum: non autem Paulus; eò quòd DEUS huic negaret suam. concursum: in hoc casu juxta nos Paulus non tantum mereretur, quantum Petrus: sed hoc est contra communem persuasionem, & commune axioma, quòd scilicet voluntas à DEO reputetur pro facto: ergo. Resp. conc. ma. neg. mi. Idem debent adversarii dicere, si ponatur casus, quòd Paulus eliciat tantùm actum naturalem ex defectu comprincipii supernaturalis. Illa persuasio, vel illud axioma, tantùm intelligitur de actibus externis, ùt infrà dicemus: non autem de internis; nemo enim dicit, quòd apud DEUM tantum valeat voluntas eliciendi contritionem, quantum ipsa contritio: aut, quòd voluntas eliciendi actus intensissimos omnium Seraphinorum, imò Beatæ Virginis, tantum valeat, quantum ipsi illi actus. Hoc tamen verum est, quòd actus imperans, seu affectus, quantum est in se, efficax, eo melior sit, quo melius est objectum: sive dein hoc sit actus internus, sive actus externus.

161. Ob. 6. Si DEUS Petro, elicienti actum bonum liberum, daret in hujus præmium, in eodem instanti visionem beatificam pro signo posteriori, tunc Petrus etiam statim eliceret amorem beatificum: hic amor non esset meritorius, & tamen esset actus internus mediatè liber: ergo. Resp. neg. 2. part. mi. Talis actus imperatus etiam non esset mediatè liber; quia non pos-

set

set omitti (quidquid sit de actu imperante, an ille possit omitti; quia fortè visio beatifica ad hunc non necessitat) nam, sive imperaretur, sive non imperaretur, amor DEI deberet necessariò elici, eò quòd ad eum visio beatifica necessitaret.

Unde, licèt amor DEI in eo casu non esset necessarius, ratione unius causæ, seu ratione actûs imperantis, esset necessarius, ratione alterius causæ, scilicet visionis: quæ etiam per se ipsam destruit actum primum liberum; quia est incompossibilis cum judicio indifferente, repræsentante aliquam rationem non amandi DEUM, & requisito ad libertatem; hoc enim stare non potest cum visione clara DEI. Nec dicas, visionem dari tantùm pro signo posteriori; quia tamen datur pro toto instanti, & pro toto instanti excludit judicium indifferens: consequenter pro toto instanti excludit libertatem, de quo vide dicta *n. 134. & seq. de Beatitudine.*

162. Dices. In hoc casu amor beatificus fuisset impedibilis; nam, si Petrus non fuisset prævisus, actum bonum eliciturus, DEUS visionem non infudisset, adeóque amor beatificus omissus fuisset: ergo est sufficienter liber. Resp. dist. ant. amor fuisset impedibilis in statu objectivo, seu in hypothesi scientiæ mediæ. om. antec. in statu reali. neg. antec. & conseq. Instabis. Quod liberum est in statu objectivo, seu in hypothesi scientiæ mediæ, etiam est liberum in statu reali: ergo. Resp. dist. antec. si hypothesis illa non varietur in statu reali. conc. antec. secus neg. antec. & conseq. At in nostro casu variatur; quia hypothesis scientiæ mediæ, tanquam constitutivum, habuit judicium indifferens, quod visio beatifica, in statu reali collata, excludit. Sic, si DEUS diceret: *Si Petrus esset liber, tunc faceret hunc actum peccaminosum; unde, ne peccet, volo eum privare usu rationis:* in hoc casu, etsi in statu objectivo Petrus fuerit liber ad peccandum, imò etiam fuerit liber ad impediendam ablationem usûs rationis (si enim noluisset peccare, non fuisset privatus usu rationis) tamen in statu reali ad neutrum est liber: sed, si actionem illam dein faciat, necessariò facit, & simul necessariò non peccat.

163. Responderi etiam potest. 2. ad object. *n. 161.* positam. dist. min. amor ille esset aliquo modo, sed tantùm valde remotè mediatè liber. om. min. esset liber ea libertate mediata proxima, quam hîc requirimus. neg. min. & conseq. Talis actus Petri non esset alio modo liber, quàm de facto liberi sint Beatis actus visionis, & amoris beatifici; quia hi dantur in præmium actuum bonorum, quos Beati liberè elicuerunt in via: nemo tamen dicit, actus amoris beatifici esse meritorios, aut strictè liberos. Neque videtur iis tantùm negari ratio novi meriti ex defectu statûs, sive ex eo, quòd jam sint in termino; in quo etiam actiones immediatè liberæ, non ampliùs sunt meritoriæ: sed etiam ex eo, quòd ipsis deficiat libertas.

Quamvis autem actus voluntarii in causa dicantur volenti causam imputabiles, tamen supponit objectio, eos non habere meritum distinctum à merito, vel demerito volitionis causæ: & quidem de actibus externis hoc infrà dicemus: quod autem spectat ad actus internos voluntatis, de quibus in objectione agitur, isti necessariò sunt in se formaliter, & immediatè voluntarii *ex num. 7.* quamvis non semper sint immediatè liberi. Sed etiam de istis actibus voluntatis, si non sint immediatè in se liberi, vel immediatè saltem imperati, debet objectio supponere, quòd non habeant meritum distinctum à merito causæ, vel actûs imperantis; aliàs nihil probaret; quia prima pars minoris esset falsa, ùt facilè patet consideranti.

Quare ad novum meritum non sufficit quæcunque libertas mediata: sed debet esse derivata ab imperio immediato voluntatis, saltem virtualiter adhuc influente, & ita, ut determinatio ad actum unum, sit moraliter etiam determinatio ad actum alterum, ùt ait Gormaz *num. 93. de merito*; tunc enim, ùt rectè advertit Ripalda *tom. 1. lib. 3. disp. 68. sec. 4. num. 21.* exercitium actûs imperantis, & imperati, non distinguuntur moraliter, sed tantùm physicè; nam eadem moraliter determinatione, ac conatu, fertur voluntas in utrumque actum, ita, ut moraliter censeri possit uterque habere eandem libertatem, quamvis physicè habeant diversam. At verò in casu objectionis, determinatio Petri ad actum liberum, non est etiam determinatio ad actum amoris beatifici, sed ad hunc debet dari nova determinatio, proveniens à lumine gloriæ, visione beatificâ &c.

ARTICULUS IX.

An actus externus augeat meritum actûs interni.

164. Dico. Actus externus, superadditus interno, non affert per se novum meritum, nec auget meritum actûs interni. ita S. Thomas. *1. 2. q. 2. a. 4. in corp.* ùt ostendit Arriaga. *disp. 16. sect. 4.* Sequuntur Thomistæ, & nostri communiter cum Suarez *in 1. 2. tract. 3. de bonit. & malit. human. actuum. disp. 10. sec. 2. n. 2.* contra Scotistas, quibus accedit Ripalda, & aliqui alii ex nostris, ac aliis. Prob. Est commune axioma ex SS. Patribus, quòd apud DEUM voluntas reputetur pro facto: hoc est, quòd, si quis efficaciter, quantum est in se, velit aliquid facere, non autem possit, DEUS bonam talem voluntatem acceptet, sicut si opus in se ipso factum fuisset: ergo totum meritum stat in actu interno voluntatis, & actus externus nil meriti addit. prob. ant. S. Chrysostomus. *homilia 19. in Matthæum sub initium* sic ait de DEO: *Non omnino indiscretè factum ipsum, sed voluntatem, aut coronat, aut punit..... Non fini operis, sed voluntati operantis, mercedem, damnúmve decernit.* S. Augustinus. *epist. 49. ad Deogratias ad quæst. 4. Ibi quisque bonus est, cùm bene vult: ibi etiam malus, cùm malè vult: ac per hoc ibi etiam fit, vel beatus, vel miser, hoc est, in ipso suæ voluntatis affectu, quæ omnium factorum meritorúmque mensura est.* S. Leo *serm. 4. de jejunio decimi mensis: Æquatur plerumque merito, quod distat impendio; quia potest esse par animus, etiam ubi impar*

par est census. S. Gregor. *homil. 5. in Evangelia* ait de DEO: *Cor namque, & non substantiam pensat.*

Huc etiam spectant dicta SS. Patrum, quibus asserunt, actum externum non augere demeritum peccati; nam eadem est ratio de utroque. Sic autem S. August. *l. 1. de liber. arbitr. cap. 3.* ait: *Si cui etiam non contingat facultas concumbendi cum conjuge aliena, planum tamen aliquo modo sit, id eum cupere, & si potestas detur, facturum esse, non minùs reus est, quàm si in ipso facto deprehenderetur.* S. Bernard. *epist. 77.* (*quæ est tractatus ad Hugonem de S. Victore de quæstionibus ab ipso propositis, & habetur tomo 4. Operum S. Bernardi*) *c. 2.* ait: *Legimus: omnis qui odit fratrem suum, homicida est: item: qui viderit mulierem ad concupiscendam eam: jam mœchatus est in corde suo. Quid planius, quàm, quòd voluntas pro facto reputetur, ubi factum excludit necessitas, nisi fortè putetur in malo, quàm in bono efficacior inventri voluntas apud DEUM, qui charitas est, & promptior esse ad ulciscendum, quàm ad remunerandum, misericors, & miserator Dominus.*

Confirm. 1. *Gen. 22. v. 16.* DEUS laudat Abrahamum, ob solam voluntatem sacrificandi filium, non minùs, ac si reipsa eum sacrificâsset; dicit enim: *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi:* Confirm. 2. à ratione. Actus externus non habet formalem intrinsecam honestatem, laudabilitatem &c. nec est ex intrinsecis suis obsequium DEO præstitum: ergo non habet, unde desumat rationem meriti sibi proprii. antec. & conf. probata sunt *à n. 157. & seq.* & adhuc magis, inferiùs probabuntur in solutione objectionum. videri meretur etiam Vasquez. *in 1. 2. disp. 76.*

165. Hinc actus externi tantùm per accidens augent meritum; quia serviunt, ut actus internus, vel physicè, vel moraliter idem, diutiùs duret; experientiâ enim constat, hominem, etiam exteriùs bene operantem, diutiùs perseverare in intentione interna virtuosa: item aliquando etiam ipsam intentionem intendi. Per se autem actus externi tantùm sunt objectivè meritorii, sicut scilicet tantùm objectivè sunt honesti. Ex quo tamen non sequitur, quòd, si duo æqualem habeant potestatem exequendi opus externum, e. g. dandi eleemosynam, & uterque velit, sed unus solus re ipsa id faciat, non, inquam, sequitur, quòd hi æqualiter mereantur; nam, qui actu facit eleemosynam, utique habet voluntatem longè magis efficacem, adeóque magis meritoriam: nisi tamen alter habeat prudentem rationem id non faciendi, e. g. prohibitionem superioris.

166. Ob. 1. S. Hieronymus *in 2. ad Cor. c. 8. v. 11.* ait: *Omnis enim boni operis finis est expetendus; quia, sicut factum inviti acceptum non est, ita voluntas infructuosa est, habentibus eam sine facto:* ergo voluntas sine opere externo non tantum meretur, quantum cum illo. Confir. 1. S. August. *l. 13. de Trinitate c. 5.* ait: *Mala enim voluntate vel sola quisque miser efficitur, sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur:* ergo major est culpa in ipso opere, quàm in sola voluntate. Confir. 2. S. Bernard. *epist. 77. ad Hugonem,* ait, fidem cum perfecta conversione ad DEUM prodesse ad salutem, & cut martyrium, non tamen ad eundem meriti cumulum: ergo opus externum martyrii auget meritum.

Resp. inprimis, ex Bellarmino *de Scriptoribus Ecclesiasticis*, illa Commentaria *in omnes Pauli epistolas*; ex quibus hic textus desumptus est, non esse Hieronymi, sed Pelagii Hæretici, cujus authoritas nos minimè debet movere. Sed etiam omisso, quòd sint ea commentaria S. Hieronymi, potest distingui consequens. Non tantum meretur voluntas, inefficax, vel tantùm velleitas. conc. conseq. voluntas, quantum est in se, verè efficax. neg. cons. Talem velleitatem tantùm ibi intelligi, potest ex eo desumi, quòd ad versum præcedentem dicatur: *ostendit* Apostolus *quosdam posse facere non volentes.* Dein etiam adversarii non possunt dicere, esse infructuosam voluntatem efficacem absque opere, quod ex defectu potestatis omittitur.

Ad 1. confirm. Mens S. Augustini sat clara est, *ex n. 164.* Quod attinet ad hunc textum, neg. conseq. nam, quin culpa sit major per se, potest esse major per accidens, sicut ordinariè est, quando quis opus addit; & hinc talis ordinariè est magis miser; potest etiam esse miserior ob potestatem; quia, si habet potestatem, habet ordinariè efficaciorem, & frequentiorem voluntatem; cùm carentia potestatis valdè avertat ab objecto appetendo. Rursus potest talis etiam contrahere habitus, & obligationes plures ex actu externo, quæ sunt magnæ miseriæ, & magis impediunt à beatitudine, de qua ibi sermo est S. Augustino.

Ad 2. confirm. neg. conseq. S. Bernard. nec verbum ibi habet, quòd ille habens fidem habeat etiam desiderium efficax martyrii: sed tantùm, quòd habeat intentionem suscipiendi baptismi, quæ utique non est tam meritoria, quàm voluntas sustinendi martyrium. Quòd autem dicat, illam fidem esse idoneam martyrio, non significat, id actu jam desiderari, sed tantùm, fidem esse fortem, & constantem.

167. Ob. 2. Inter errores Petri Abailardi damnatus est decimustertius asserens: *Quòd sola voluntas à DEO æternaliter remuneratur, sive ad bonum, sive ad malum, nec propter opera pejor, vel melior efficitur homo, nisi fortè, dum operatur in aliquo, ejus voluntas augetur:* hæc videtur esse nostra sententia: ergo. Resp. neg. antec. Nec S. Bernardus, nec alii plures, qui de Abailardi erroribus scripserunt, hanc ejus assertionem damnatam exhibent, ùt testatur Gregorius Ariminensis *in 2. dist. 42. 43. & 44. quas simul conjungit*: & ex eo Vasquez *in 1. 2. disp. 76. c. 3. n. 11.*

Sed Abailardi propositio rejecta, seu damnata, fuit ista: *Quòd propter opera, nec pejor, nec melior, efficiatur homo.* Et quidem Abailardum intellexisse opera conjuncta cum actu interno, rectè deducit Vasquez ex ejusdem Abailardi decimonono errore, qui referente Gregorio *loc. suprà cit.* erat iste: *Neque opus, neque voluntas, nec concupiscentia, nec delectatio, quæ movet eam, peccatum est, nec debemus illam extinguere.* Videri etiam potest S. Bernard. *epist. 188.* ubi plures in genere Abailardi errores recenset: & *epist. 192.* ubi ait, eum, cùm de Trinitate

rare loquitur, sapere Arium, cùm de persona Christi, Nestorium. Idem S. Doctor legi meretur *tom. 4. tract. de erroribus Abailardi.* Insuper, cui lubet, videre etiam poterit Otthonem Frisingensem *l. 1. de gestis imperatoris Friderici I. c. 47. & 49.* ubi tamen quinque tantùm errores de SS. Trinitate, vel Christo Domino, de multis, ùt ait, adducit.

168. Ob. 3. Actus externus, si gravis sit, debet exponi in confessione: ergo debet augere peccatum. Confirm. Sæpe imponuntur censuræ, & pœnæ Ecclesiasticæ, actibus externis, quæ non imponuntur actibus tantùm internis: ergo. Resp. neg. conseq. Actus externus est verè peccatum; quia à prohibitione, in ipsum immediatè tendente, denominatur objectivè malus, & peccaminosus: ab actu interno autem denominatur formaliter malus, non in hoc sensu, quòd habeat malitiam intrinsecam, vel augeat demeritum, sed, quòd actus internus, tanquam forma extrinseca, immediatè eum denominet malum.

Jam Christus Dominus, ùt habetur ex Conciliis, & usu, ac consuetudine totius Ecclesiæ, præcepit, exponi in confessione omnia peccata gravia interna, ac externa: & ejus voluntas debet esse nobis pro omni ratione; nam aliam à Christo de ipsius præcepto petere, esset utique valde indignum. Ad confirm. neg. conseq. Quandoque etiam imponuntur censuræ, vel reservationes, si peccata sint publica, non verò, si occulta, quin tamen manifestatio per se, sepositò scandalo, augeat malitiam. Ratio autem est; quia Ecclesiæ gubernatio potissimùm respicit externa, & ex his potiùs colligit interna: sicut etiam in politicis maximè puniuntur peccata externa.

169. Ob. 4. Actus externi prohibentur ratione sui: & quidem diverso præcepto ab eo, quo prohibentur actus interni, ùt patet ex præcepto sexto, septimo, nono, & decimo Decalogi: ergo augent formalem malitiam. Resp. neg. conseq. Ex hoc, ùt rectè Arriaga, tantùm infertur, quòd habeant aliquam objectivam malitiam, seu sint objecta difformia rationi naturali, quæ, si amplectatur voluntas, committat malitiam formalem. Dein, ùt observat Suarez *in 1. 2. tr. 3. de bonit. & malit. act. hum. disp. 10. sec. 1. n. 10.* non prohibetur actus exterior se solo sumptus, sed ùt humanus, & liberè factus (aliàs non est peccatum) sive prohibetur, ùt conjunctus cum actu interiore.

Rectè autem actus externi prohibentur; tum; quia potestas humana de internis sæpe judicare non potest, adeóque ex externis interna colligere sæpe debet; tum; quia actus externi plurimùm turbant quietem, & felicitatem communem, & impeditis malis externis bonus ordo gubernationis externæ, qui reipublicæ, tum profanæ, tum sacræ, utilissimus, imò necessarius est, conservatur. Potestas etiam Divina prudentissimè prohibet actus externos; quia & ipsi sunt objecta, rationi naturali difformia, & maximè nociva reipublicæ humanæ, atque suo modo gloriæ Divinæ. Quod autem dentur diversa præcepta de externis, & internis actibus, ratio est; quia rudes, prohibitis externis, poterant putare, adhuc licita esse desideria interna; unde ista debuerunt specialiter prohiberi.

Dices. Prohibitis actibus internis sufficienter etiam prohibiti fuissent externi; nam, si homines abstinuissent internis, non peccâssent per externos: ergo isti non debuissent distinctis præceptis prohiberi; Resp. hoc etiam esse solvendum adversariis; nam in oppositâ quoque sententia, adstruente malitiam, vel demeritum proprium, in actibus externis, si homines abstinuissent ab internis, etiam evitâssent illud augmentum demeriti, proveniens ab externis; nam etiam juxta ipsos, qui ponit actum tantùm externum, sine actu interno, seu sine intentione mala, tantùm committit malitiam materialem, & non imputabilem ad culpam, aut pœnam. Videtur autem DEUS, se voluisse aliquo modo conformare modo agendi humano, & accommodo sensibus nostris; in quos, quia vehementer incidunt objecta externa, voluit ea etiam prohibere, & sic removere radices mali, à quibus, tanquam objectis, aliquo modo refundatur malitia in actus internos. In forma. neg. conseq.

170. Ob. 5. Laureola martyrii non datur, nisi posito ipso actu externo: ergo iste meretur illam. Confirm. Actus externus auget satisfactionem: ergo etiam auget meritum. Resp. cum Gormaz neg. cons. Laureola non respondet actuali perpessioni mortis, tanquam merito, sed tanquam conditioni, sine qua non; nam parvuli innocentes, pro Christo interfecti, eam adepti sunt sine merito. Imò ipsa perpessio mortis, sive ipsa mors, non potest dari in statu viæ, nec esse actus patientis: ergo nec juxta adversarios potest afferre meritum. Idem respondendum, quando objicitur, DEUM exspectâsse actualem externam passionem Christi Domini, ut intuitu ipsius conferret hominibus gratiam.

Ad confirm. neg. antec. Non auget actus externus satisfactionem propriè dictam (hæc enim, ùt habet communis cum Gormaz *de incarnatione n. 390.* est obsequium, offenso voluntariè exhibitum, quale non est actus externus ex dictis *n. 159.*) sed auget tantùm satispassionem, quæ est tantùm perpessio, etiam invita, pœnæ ob culpam. Quia tamen satisfactioni sæpe substituitur satispassio, imò hæ duæ sæpe confunduntur, hinc in sensu latiori potest dici, quòd actus externus augeat satisfactionem.

171. Ob. 6. Ad actus externos opus est novo speciali auxilio gratiæ, ultra id, quod requiritur ad actum internum, ùt testatur Tridentinum, & S. Augustinus: ergo debet augere meritum. Confirm. Juxta nos non esset ratio, cur præcipiantur, vel suadeantur actus externi: hoc est falsum; ergo. Resp. neg. conseq. Specialis, & novæ gratiæ auxilium, potest esse necessarium ad actum externum; quia, supposita jam voluntate efficaci, tamen adhuc sunt novæ difficultates in executione, debétque voluntas roborari, ut efficaciter volita constanter exequatur. Inde ex Conciliis, & Patribus, necessaria est gratia, non tantùm excitans, sed etiam comitans, & subsequens.

Ad confirm. neg. ma. Ratio, & quidem gravis est; quia actus externi vel maximè serviunt, ad gubernationem, & disciplinam externam, scandalum, vel ædificationem aliorum, sive quo-

ad cultum DEI, sive quoad societatem humanam, & reipublicæ utilitatem. Dein non potest actus internus, efficaciter volens externum, suaderi; aut præcipi, quin simul præcipiatur externus; cùm internus debeat velle externum: sicut etiam, si præcipiatur actus externus, ut humano modo, & non ab invito, fiat, præcipitur quóque aliquis actus internus, eum imperans.

172. Ob. 7. Actio externa, quamvis non sit formaliter in se bona, est tamen bona respectivè ad DEUM, ùt hic est principium, & caput reipublicæ rationalis: ergo est meritoria. prob. ant. bonum est exhibere DEO actus externos; quia per hos excitantur homines ad laudem DEI, imò etiam ad actus internos virtutum eliciendos: ergo. Respondet Oviedo, hac ratione etiam actus externos, ex motivo prorsus indifferenti elicitos, sine actu bono interno, fore meritorios; quia etiam alii homines per istos excitantur ad laudem DEI; cùm intentionem agentis intueri non possint. In forma om. antec. neg. conseq. ad prob. om. totum. quia tantùm probat priùs ant. quod non negavimus: sed negavimus conseq. & hoc ideò; quia ad meritum non sufficit bonitas merè objectiva, sed debet esse formalis. Excitatio etiam aliorum ad bonum est per accidens; nam potest quis excitari per actum indifferentem, qui non meretur: & potest non excitari, imò etiam scandalizari, per actum in se valde bonum.

173. Ob. 8. Ex nostra doctrina sequeretur, quòd homo, volens dare eleemosynam infinitam, acquireret meritum infinitum, sicut, qui eam actu daret: hoc est falsum: ergo. Respondet Vasquez, non posse circa hoc objectum haberi volitionem efficacem, eoquòd non possit, apparere homini possibilis talis eleemosyna. Resp. cum Suarez, & Gormaz *de merito. n. 100.* neg. ma. & etiam ejus suppositum, quòd scilicet is, qui daret actu infinitam eleemosynam, haberet meritum infinitum, nisi eam daret per unum actum intrinsecè infinitum, vel per infinitos actus; non enim actus fit infinitus, eoquòd habeat objectum infinitum; aliàs actus charitatis, eoquòd habeat objectum simpliciter infinitum, & hoc etiam affectivè velit ponere, esset infinitus, vel infinitè meritorius: & vicissim actus, quo quis desperatus cuperet destruere DEUM, si posset, esset infinitæ malitiæ. Quare ùt rectè ait Gormaz, licèt objectum sit infinitum, potest tamen illud voluntas amplecti finitè: quod etiam in nostro casu contingeret. vide etiam, si placet, Arriagam. *disp. 16. de act. hum. n. 39.* quamvis ejus solutio mihi non satis placeat.

QUÆSTIO III.

De Honestate, ac Inhonestate morali.

ARTICULUS I.

Quæ sit Regula Moralitatis.

174. MOrale dicitur, quod ad mores pertinet: *mores* autem aliquando tantùm significant *certum modum agendi*: & sic dicitur, tales, vel tales, esse mores brutorum: at verò strictè loquendo *mores* significant *similem modum agendi ex voluntaria determinatione agentis*, seu *consuetudinem*, ùt habet Suarez *in 1. 2. tract. 3. de bonitate, & malit. actuum hum. disp. 1. sec. 1. n. 2.* Unde actus moralis dicitur ille, ex cujus frequentia mos, seu mores nascuntur.

Est autem *actus moralis* (ùt idem Eximius *loc. cit. n. 6.* habet) *qui procedit ex perfecta deliberatione rationis*, seu est actus perfectè humanus, qui oritur à voluntate ùt libera, cum prævia cognitione honesti, vel inhonesti, seu cum attentione ad primam regulam rationis, prohibentem, vel permittentem, præcipientem, vel faltem suadentem. Actus autem huic regulæ conformis dicitur *honestus*: econtra difformis dicitur *inhonestus*: unde *moralitas* actûs stat, partim in libertate actûs, partim in advertentia ad dictam regulam. Quare, cùm solæ creaturæ rationales capaces sint libertatis, ac advertentiæ dictæ, atque adeò honesti, vel inhonesti, solæ etiam sunt capaces actuum strictè moralium.

175. Quæritur jam, quænam sit regula objectiva, universalis, & primaria, ex qua desumatur honestas, vel inhonestas actuum, seu etiam, si possibilis sit, indifferentia actuum. Qua de re sententiæ variant, præcipuè tamen duæ asseruntur. Prima est asserentium, ipsam naturam rationalem, quà talem, esse hanc regulam, cui actus honestus debeat esse conformis, & inhonestus difformis. ita videtur sentire Suarez *in 1. 2. tr. de bonit. & malit. actuum hum. disp. 1. sec. 1.* Vasquez *in 1. 2. disp. 58. c. 2. n. 9.* & alibi, cum pluribus recentioribus. Altera est, assignantium pro regula legem æternam DEI, ita S. Thomas *1. 2. q. 71. a. 6. in corp.* dicens: *Regula autem voluntatis humanæ est duplex: una propinqua, & homogenea, scilicet ipsa humana ratio: alia verò est prima regula, scilicet lex æterna, quæ est quasi ratio DEI.* Sequuntur teste Rasslero *in norma recti* Theologi communissimè: fatendum tamen est, quòd aliqui quoad modum loquendi quandoque discrepent, ùt Pallavicinus, Haunoldus &c.

176. Dico cum hac secunda sententia, Regula prima, & universalis, saltem remota, moralitatis, seu honesti, & inhonesti, est lex æterna DEI. Intelligimus autem non tantùm legem præcipientem, vel prohibentem, seu strictè dictam, sed etiam permittentem, & suadentem, seu latiùs dictam: sive ordinationem, directionem, aut voluntatem aliquam Divinam; nec enim omnia honesta sunt præcepta, sed quædam tantùm suasa, quædam verò negativè honesta, tantùm permissa. Dixi *regula prima*; an enim dictamen conscientiæ debeat dici regula secunda, vel proxima, aut tantùm applicatio regulæ primæ, quæstio posset esse de nomine, in qua tamen standum videtur auctoritate S. Thomæ *num. præced.* citati.

Probatur conclusio 1. Omnis actus est, & censetur inhonestus; quia est contra legem æternam DEI: ergo omnis est honestus; quia est illi conformis: ergo hæc lex est prima, & universalis regula honesti, & inhonesti, seu moralitatis. antec. probatur. Scriptura, & PP. dicunt, omne inhonestum, seu peccatum, esse contra legem

gem DEI: ergo. prob.ant. *psal. 118. v. 119.* dicitur: *Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ*: in quem locum S. Augustin. *in sua enarrat. in hunc psalm.conc.25.* citans illud *ad Rom. 4.v. 15. Ubi enim non est lex, nec prævaricatio*: ait, nullum esse sine prævaricatione peccatum, adeóque omne peccatum esse transgressionem legis, non quidem Mosaicæ; cùm gentes sine hac lege peccaverint: sed naturalis, hoc est, Divinæ necessariæ, quæ fusiùs ibi S. Pater deducit.

Idem S. Aug. *lib. 22. contra Faustum c. 27.* scribit: *Ergo peccatum est, factum, vel dictum, vel concupitum aliquid, contra æternam legem. Lex verò æterna est ratio Divina, vel voluntas DEI*: & *lib. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 16. Neque peccatum erit, si quid erit, si non divinitus jubeatur, ut non sit.* S. Ambros. *l. de paradiso c. 8.* dicit, quòd peccatum nil aliud sit, quàm *prævaricatio legis Divinæ, & cœlestium inobedientia præceptorum* S. Anselmus *lib. 1. cur DEUS homo c. 11.* ait, peccatum esse, non reddere DEO debitum, vel non plenè subjici voluntati Divinæ.

177. Prob. concl. 2. Regula moralitatis debet esse universaliter obligans: ergo debet esse lex æterna DEI. antec. prob. si non obligaret, posset semper ab ea recedi sine culpa, aut inhonestate morali, quod admitti non potest: &, si non obligaret universaliter, posset saltem à plurimis, vel in pluribus casibus, ita ab ea recedi: dein omnes homines, quandocunque advertunt ad honestatem, vel inhonestatem actionis, semper advertunt, se obligari ad honestè, vel saltem non inhonestè, agendum, ùt experientia quemvis convincit: ergo. prob. prior etiam conseq. non est assignabilis ulla alia regula, universaliter obligans: ergo. Confirm. Omnis alia regula, natura etiam rationalis, est regulabilis per aliam regulam: ergo non est prima regula; quia ante hanc non potest dari prior: ergo sola lex æterna, non regulabilis per aliam, est prima.

178. Prob. 3. concl. ad hominem contra illos, qui naturam rationalem statuunt primam regulam. Non potest explicari, quid intelligi debeat per naturam rationalem: ergo. ant. prob. Vel intelligitur præcisè natura ùt potens operari, vel producere aliquid quomodocunque: & etiam blasphemia erit honesta; quia conformis est naturæ rationali, ùt præcisè potenti eam producere; nam reverà eam producere potest: Vel intelligitur natura tantùm ùt potens operari honestè: & fit circulus vitiosus, nec quidquam explicatur, ùt patet consideranti.

Rursus per actum inhonestum, vel intelligitur tantùm actus difformis quomodocunque naturæ rationali: & sic erit moraliter inhonestum, si quis, etiam coactus, incedat nudus in publico, vel indutus veste majori, quàm ipsi conveniat. Vel intelligitur actus difformis tantùm bono physico naturæ particularis: & non posset quis honestè mori pro patria. Vel intelligitur difformis bono physico reipublicæ: & sic sæpe honestum esset mentiri pro bono communi. Vel intelligitur difformis bono morali: & iterum fit circulus vitiosus. Vel intelligitur actus, qui nos avertit ab ultimo fine: at hic non est natura rationalis creata, sed est natura Divina, quæ, si non sit regula prima moralitatis sub ratione finis ultimi, est tamen sub ratione legislatoris, id quod nostra sententia docet.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

179. OB. 1. Regula, quæ jam supponit aliqua esse honesta, alia inhonesta, non est prima regula moralitatis: sed talis est lex æterna DEI: ergo. prob. mi. DEUS præcipit aliqua; quia sunt honesta, qualia sunt e. g. cultus DEI, pietas erga parentes: alia prohibet; quia sunt inhonesta, qualia e. g. sunt blasphemia, odium DEI: ergo lex DEI jam supponit aliqua honesta, & alia inhonesta: antec. probatur, commune est axioma Theologorum, aliqua esse prohibita; quia mala: alia mala; quia prohibita. Resp. 1. Etiam natura rationalis debet præsupponere aliqua mala; nam, nisi per legem esset prohibita e. g. comestio carnis die Veneris, natura rationalis eam non redderet malam.

Resp. 2. dist. ma. Regula illa non est prima, quæ jam supponit aliqua honesta, vel inhonesta, in genere moris formaliter, conc. ma. quæ tantùm supponit talia radicaliter. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Cultus DEI non est in genere moris formaliter honestus, antecedenter ad legem DEI, nec odium DEI formaliter inhonestum; quia hæc formalis honestas, vel inhonestas, est formaliter conformitas, vel difformitas cum lege, ùt probatum est. Habet tamen cultus DEI ex sua natura honestatem radicalem, vel fundamentalem, odium verò similem inhonestatem: hoc est: ille exigit præcipi, istud verò prohiberi.

180. Hanc radicalem honestatem, vel inhonestatem, ait Haunoldus *lib. 2. tract. 1. num. 350.* desumi debere ex eo, quod, antecedenter ad omnes circumstantias particulares, cogitando nos ipsos, quasi adhuc in statu possibilitatis existentes, judicaremus, ex lumine naturæ, ab auctore naturæ debere præcipi, vel prohiberi, tanquam cujus præceptum, vel prohibitio, universaliter naturæ rationali conduceret: certè tunc, in consilium à DEO adducti, suaderemus cultum DEI, & dissuaderemus contumelias ipsius, ac parentum. Quòd autem etiam in ea hypothesi homines quoad aliqua inter se tamen discreparent, ex eo oriretur, quòd non omnes statim agnoscerent honestatem moralem, sed daretur ignorantia invincibilis, etiam juris naturæ, quoad objecta magis remota à primis principiis &c.

Ad prob. dist. iterum antec. DEUS præcipit, vel prohibet aliqua; quia sunt honesta, vel inhonesta radicaliter. conc. antec. quia jam sunt honesta, vel inhonesta formaliter. neg. antec. & conseq. Illud axioma Theologicum S. Thomas *1. 2. q. 71. a. 6. ad 4.* ait, intelligendum esse tantùm de prohibitis jure positivo (hoc enim jure aliqua prohibentur, quæ jam antecedenter sunt mala, ratione prohibitionis factæ à jure naturali) non autem esse intelligendum, de jure, seu lege æterna DEI naturali; respectu enim hujus, ait S. Doctor, omnia esse mala; quia prohibita. Si tamen velis, potes etiam ad expli-

candum hoc axioma adhibere distinctionem inter malum radicaliter, & formaliter.

181. Dices. Ergo, si non esset DEUS, consequenter neque lex DEI, nihil esset formaliter honestum, vel inhonestum, nec magis formaliter inhonesta occisio hominis, quàm pecudis. Resp. conc. illatum: foret tamen unum magis inhonestum radicaliter, quàm alterum, & ab hac malitia radicali, non autem à formali, potest DEUS moveri, ad ea objecta prohibenda. Ubi nota, quosdam asserere, DEUM non moveri à malitia illa, ad prohibitionem eorum, sed à perfectione sua infinita e. g. à sua excellentia, ad prohibendum omnem sui contemptum, à sapientia, & providentia, ad prohibendum mendacium, quod, quia turbat politicam gubernationem, non debet esse licitum sub sapientissimo regimine &c. existimant enim, à motivo finito, qualis est malitia illa, non posse DEO necessitatem imponi, qualis tamen in ipso datur; cùm ista objecta necessariò prohibeat. Alii tamen putant, posse DEUM necessariò moveri à motivo finito, si hoc post se trahat motivum infinitum, sicut scilicet malitia objecti cujuslibet, intrinsecè mali, utpote opposita alicui perfectioni Divinæ, trahit post se etiam motivum illius ipsius perfectionis. Uterque modus loquendi facilè componitur cum nostra sententia.

Cæterùm posset adhuc fieri quæstio de nomine, an non malitia illa, vel inhonestas, aut etiam honestas, quam radicalem vocamus, possit dici formalis; cùm omnis denominatio debeat provenire ab aliqua forma: ad quam respondeo, posse dici, non inhonestatem formalem, sed formalem radicem inhonestatis &c. sicut causa, quæ est radicaliter effectus, non est formalis effectus, sed formalis radix ipsius. Attamen, si quis vellet dicere, eam inhonestatem esse, in genere physico aliquo modo fotmalem, non valde me opponerem, modò non dicatur esse formalis inhonestas in genere morali, seu Theologico.

182. Ob. 2. Juxta nos nemo foret atheus; hoc videtur falsum: ergo. prob. ma. nemo ageret inhonestè, nisi ageret contra legem DEI: ergo deberet eam agnoscere, consequenter etiam DEUM: adeóque nemo esset atheus. Resp. neg. ma. ad prob. conc. antec. & primam conseq. dist. autem secundam. deberet agnoscere DEUM, sub ratione adhuc satis confusa, seu tantùm sub ratione supremi legislatoris, hic & nunc, obligantis. conc. sub prædicato explicito, & magis proprio DEI, seu sub ratione entis à se, vel creatoris universi, omniáque gubernantis. neg. 2. atque 3. conseq. Si quis autem etiam negaret DEUM, ùt supremum legislatorem, negaret tantùm oretenus, vel certè sibi implicitè contradiceret; quia simul agnosceret aliqua inhonesta, adeóque prohibita, consequenter per aliquam legem, & supremum legislatorem. Nec est inusitata implicita hæc contradictio; quia sæpe contingit, etiam in aliis intentionibus hominum, ùt observant Theologi *in tract. de sacramentis.* Addo, esse tamen adhuc discrimen inter blasphemum, & atheum; ille enim admittit DEUM sub prædicato maximè proprio, & alia tantùm negat e. g. justitiam: atheus autem illum ex professo negat.

183. Ob. 3. Multa peccata non sunt contra legem æternam DEI: ergo hæc regula non est universalis. antec. prob. comestio carnis die Veneris, omissio horarum canonicarum &c. sunt tantùm contra legem Ecclesiasticam: ergo. Confirm. 1. Omnes actus nostri sunt æqualiter conformes, vel difformes legi æternæ: ergo juxta nos æqualiter essent honesti, vel inhonest: quod dici non potest. Confirm. 2. Voluntas Divina præsupponit sapientiam Divinam, vel dictamen rationis Divinæ: ergo ipsa non est prima regula. Resp. neg. antec. ad prob. iterum neg. antec.

Omnia, quæ fiunt immediatè contra legem positivam DEI, Ecclesiæ, aut alterius superioris, legitimè obligantis, fiunt etiam contra legem DEI æternam, quatenus lex ista naturalis necessariò vult, ut leges omnes legitimè latæ observentur. Ad 1. confirm. om. antec. neg. conseq. aliquos enim actus lex magis, seu gravius prohibet, alios minùs, seu leviùs, e. g. minùs prohibet leve mendacium, magis homicidium. Pariter etiam quibusdam actibus bonis proponit majus præmium, quàm aliis. Ad 2. confir. om. totum. An lex DEI stet in actu voluntatis, an verò in actu intellectûs, præscindimus, sicut & S. Aug. præscindit *loc. cit. n. 176.* & tantùm dicimus, legem DEI, latiùs dictam (quæ explicata est *n. eod.*) in quocunque stet, esse primam regulam.

184. Ob. 4. Juxta nos omnes actus honesti essent actus obedientiæ: hoc est falsum: ergo. Confir. Non omnia, quæ DEUS vult, etiam nos possumus honestè velle: ergo ejus voluntas non potest esse universalis regula. Resp. neg. ma. Actus obedientiæ non est, qui tantùm quomodocunque supponit præceptum, aut illud respicit, tanquam regulam, ad judicandum de honestate, vel inhonestate objecti: sed ille tantùm est actus formalis obedientiæ, qui pro objecto formali habet ipsam honestatem implendi præceptum, seu habet ipsum præceptum pro motivo operandi, quod non habet actus e. g. charitatis, abstinentiæ &c. Ad confirm. conc. antec. dist. conseq. non potest esse regula universalis voluntas illa, qua ipse DEUS vult objectum. conc. conseq. qua vult, nos velle objectum. neg. conseq. Quando DEUS vult mori nostros parentes, non vult etiam, nos eam mortem velle: at quando vult omissionem peccati, vel actum virtutis, à nobis eliciendum, vult etiam, eum nos velle: & si huic voluntati nos conformemus, honestè agimus. Supponitur autem hic; quòd lex DEI sit actus voluntatis; aliàs argumentum non haberet vim.

185. Ob. 5. Actus DEI, antequam concipiantur conformes legi DEI, jam concipiuntur honesti: ergo etiam nostri. Confirm. Si DEUS mentiretur, non ageret contra voluntatem suam; quia vellet mentiri: & tamen ageret inhonestè: ergo. Resp. 1. om. antec. neg. conseq. Voluntas DEI est indefectibilis, nec indiget aliâ regulâ distinctâ: at nostra voluntas est indifferens ad honestum, & inhonestum. Resp. 2. dist. antec. actus DEI concipiuntur honesti, antequam concipiantur conformes legi strictè tali, tanquam à superiore latæ, quem DEUS non habet. conc. antec. antequam concipiantur conformes legi

latè tali, seu dictamini rationis æternæ. neg. antec. & conseq. hæc enim conformitas imbibitur in ipsa honestate. Ad confirm. neg. antec. Ex una Chimæra sequitur alia; DEUS enim tunc vellet contraria: vellet mentiri, ùt ponitur: nollet etiam mentiri; quia necessariò non vult, seu odit omne destructivum auctoritatis suæ supremæ, & infallibilitatis, adeóque destructivum sui ipsius, quale esset mendacium.

186. Dices 1. Saltem sequeretur ex nostra doctrina, omnes actus DEI esse æqualiter honestos, sive creet mundum, sive non creet: sive perfectiora, sive imperfectiora producat; sed hoc non videtur dicendum: ergo prob. min. sic DEUS æqualiter esset laudandus, & æquales ei gratiæ referendæ, sive magnum, sive parvum beneficium conferat: sive mittat Filium suum in mundum, sive non: hoc videtur paradoxum: ergo. Resp. non posse hìc esse quæstionem de actionibus DEI ad extra; nam creaturæ, etiam à solo DEO productæ, non habent honestatem formalem *ex n. 157.* nisi sint actus boni à creatura, gratiæ Divinæ cooperante, producti (hi autem possunt, ùt in perfectione, ita etiam in honestate excedere, ratione objecti melioris, intensionis, tendentiæ &c.) sed debere esse quæstionem, de actibus DEI internis: unde in forma. conc. ma. neg. min. cum S. Thoma *1. p. q. 25. a. 6. ad 1.* ubi docet, DEUM posse facere melius substantivè, hoc est, meliorem rem: non verò adverbialiter, hoc est, meliore modo, sive ex majore sapientia, & bonitate.

Ad prob. S. Thomas *2. 2. q. 91. a. 1. ad 1.* videtur dicere, DEUM ob suam essentiam (eadem autem videtur ratio de omnibus prædicatis intrinsecis, realiter identificatis) non esse laudandum, eòquòd superet omnem laudem: & juxta hanc doctrinam negandum esset suppositum. Si tamen aliud non intelligatur per laudare, quàm DEI magnitudinem, & perfectionem, quamvis minùs dignè, prædicare. Resp. conc. 1. & neg. 2. p. antec. Esset DEUS æquè laudandus; quia DEUS est in se æquè magnus, ac perfectus, sive aliquid faciat, sive nihil, sive misereatur nostri, sive non. Non tamen æqualiter sunt ei grates habendæ; quia gratitudo non respicit tantùm perfectionem, sed beneficia DEI, ejúsque per ista ostensam nobis benevolentiam, quæ utique major nobis ostensa est, dum Christus missus est, quàm, si non fuisset missus.

187. Dices 2. Ergo DEUS non habet libertatem, nisi ad duo æqualia bona; sive enim agat, sive non agat, sive contrarium agat, semper æqualiter benè agit: hæc autem electio non est laude digna: ergo. prob. min. Petrus, determinatus ad dandum mihi aureum, non est laudabilis propterea, quòd mihi det aureum A. præ aureo B. omnino æquali: ergo. Resp. hanc objectionem intellectam, ùt hìc debet intelligi, de actibus internis DEI, debere ab omnibus solvi, quamcunque hac in quæstione sententiam teneant. Unde pro omnibus neg. min. ad prob. conc. antec. neg. conseq. & paritatem. Ideo Petrus non est laudabilis; quia determinatio illius, ad liberaliter donandum aureum, non est ab ejus naturâ, sed aliunde: at verò determinatio DEI, ad formaliter optimum, est ab ipsissima ejus natura, omni laude dignissima. Addo, actum Divinum internum non debere esse materiam suasionis in sensu Aristotelis, in quo talis materia debet semper esse melior, quàm opposita; DEUS enim melioris actûs interni capax non est.

ARTICULUS III.

An sit possibilis Actus Moralis indifferens.

188. NOn quæritur hìc, an sint possibiles actus indifferentes, hoc est, nec boni, nec mali, ob defectum libertatis, vel advertentiæ ad regulam honestatis; nam inprimis hi actus non sunt morales *ex num. 174.* dein, tales plurimos dari, non est dubium; quis enim semper, dum cutem fricat, aut sputum ejicit, caput movet &c. cogitat, an honestum sit? Neque quæstio est, an dentur actus indifferentes ad meritum supernaturale, & peccatum; nam opera naturalia infidelium honesta e. g. actus fidelitatis in pactis, misericordiæ, continentiæ, non sunt meritorii in ordine superno: imò nec opera naturalia fidelium, ùt nemo dubitat.

At neque sunt peccata; ùt patet ex damnatis Baji propositionibus, ex quibus *25.* sic habet: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia:* & *35. Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.* Similiter Alexander VIII. damnavit hanc *7. Omnis humana actio deliberata, est DEI dilectio, vel mundi: si DEI, charitas Patris est: si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.* Igitur hìc quæritur, an sit possibilis actus moralis, in specie, vel individuo, qui non sit malus, nec tamen respiciat motivum honestatis, etiam tantùm naturalis.

189. Dico 1. Possibilis est actus indifferens in specie. ita S. Thom. *1. 2. q. 92. a. 2. in corp.* ajens. *Quidam actus sunt boni ex genere, qui sunt actus virtutis . . . quidam verò sunt actus mali ex genere, sicut actus vitiosi . . . . quidam verò ex genere suo sunt actus indifferentes: & respectu horum lex habet permittere.* Licèt autem addat, posse *etiam* indifferentes dici actus parùm bonos, vel parùm malos, tamen per ipsam particulam *etiam* significat, dari alios purè indifferentes. Per indifferentes autem ex genere intelligit indifferentes in specie; quia non intelligit genus summum, sed subalternum, quod coincidit sæpissimè cum specie moraliter sumpta. Consentiunt communissimè Theologi. Prob. concl. Esse actum indifferentem in specie, nihil aliud significat, quàm actum respicere objectum, ex se, & seclusis circumstantiis indifferens: sed tales actus sunt possibiles, imò dantur multi: ergo. prob. mi. tales actus sunt, ambulare, stare, levare festucam, abigere muscas, scribere, legere &c. Studiosè autem hìc attuli in exemplum meros actus externos; nam loquendo de actibus internis voluntatis, isti non possunt, esse indifferentes in specie, nisi etiam possint, esse indifferentes in individuo; cùm enim hi debeant semper respicere

intrinsecè aliquod objectum formale, & non possint ferri tantùm in objectum materiale, nisi hoc simul sit objectum formale, debent, vel respicere motivum alicujus honestatis, & esse boni, vel illud non respicere, & sic juxta authores, non admittentes actum indifferentem in individuo, esse mali, ùt magis patebit ex dicendis.

190. Dico 2. Possibilis est, saltem per accidens, actus indifferens in individuo. Ita omnes, qui admittunt talem actum per se, & præter hos alii plures. Prob. Qui bona fide amplectitur, ùt veram, sententiam, quæ asserit, possibilem esse per se actum indifferentem in individuo, & juxta illam operatur, utique elicit actum indifferentem; quia à malo ipsum excusat bona fides: bonitate autem eum privat negatio motivi honesti: ergo saltem per accidens, seu ratione illius sententiæ, bona fide creditæ ùt veræ, est talis actus possibilis.

191. Dico 3. Probabiliùs etiam per se possibilis est actus indifferens in individuo. Ita Scotus cum tota Schola subtili. S. Bonaventura *in 2. dist. 41. a. 1. q. 3.* Alensis, Almayn. Angest. Gabriel. Nicol. de Obellis, Herrera, Palacius, Gaspar Hurtadus, Joan. Sanchez, Oviedo *loc. cit. num. 189.* Vasquez *in 1. 2. disp. 52. c. 2.* Arriaga *de act. hum. disp. 21. sect. 4. subs. 2.* Aversa, Caspensis, Morandus apud Mastrium *in 2. dist. disp. 5. q. 6. n. 299.* Viva *curs. Theol. p. 2. disp. 7. q. 13. n. 2. & 4.* & hoc teste communior recentiorum, ut adeò adversarii, quamvis magnam authoritatem pro se etiam habeant, tamen eâ solâ nos minimè opprimant. Omitto Angelicum adversariis favere *1. 2. q. 18. a. 9.* quia disputari posset, quid S. Doctor intelligat, per ordinationem ad debitum finem: an non tantùm ordinationem ad finem aliquem, convenientem rationi permittenti &c. adeó, ut velit, etiam actum, quem nos vocamus indifferentem, aliquo modo dicendum bonum: sed nolim contra communem obniti. Ignoscet S. D. facilè, si hac vice amicissimum ei S. Bonaventuram sequamur.

192. Prob. 1. concl. Obligatio intendendi, in omni prorsus actu deliberato, semper positivè aliquam honestatem, est valde gravis: & insuper est contra satis communem persvasionem fidelium: certè à plurimis ignoratur: neque etiam ex ullo capite potest probari: ergo non debet admitti. conseq. non solet negari. antec. quod tria habet membra, probatur per singula: & inprimis tertium membrum probabitur solutione objectionum: quoad primum probatur sic. Licèt hæc obigatio non sit gravis in eo sensu, quasi obligaret sub gravi peccato, tamen est gravis; quia sæpissime recurrit, & nisi observaretur, committerentur plurima peccata venialia, quæ non sunt parvum malum, & meritò magni æstimantur, præsertim à magis piis. Sanè homini, purgatorium timenti, non foret adeò facilè, nullam recreationem intendere propter se ipsam: nullam ambulationem, aut musicam instituere propter delectationem: nihil legere, aut videre propter delectationem sciendi: nunquam caput, aut cutem, deliberatè fricare purè propter abigendum pruritum &c.

Prob. jam quoad secundum membrum. Homines, etiam pii, communiter ista faciunt, absque ulla intentione, per quam ea ad alium altiorem honestum finem ordinent: nec tamen in his peccare se credunt: nemo etiam facilè eos peccati condemnat, quamvis utique perfectiùs agerent, altiori ex fine ea faciendo. Rursus ista obligatio, quæ tamen esset juris naturalis, & omnes homines attingeret, à paucissimis scitur. Sanè Arriaga de se ipso fatetur, se, donec hanc quæstionem agitari audiverit, de hac obligatione nihil cogitâsse. Equidem negari non potest, plures obligationes ignorari ab indoctis: sed ista etiam ignoratur, certè non agnoscitur, à doctis, & piis: dein etiam obligatio, solis indoctis non cognita, non admittitur, nisi sufficienter probetur: atqui hæc non ita probatur, ùt patebit ex solutione objectionum.

193. Probatur conclusio 2. auctoritate SS. PP. S. Hieron. *ep. 89. c. 5.* agens de ceremoniis, aut sacramentis antiquæ legis, sic ait: *Neque enim indifferentia sunt inter bonum, & malum, sicut Philosophi disputant: Bonum est continentia, malum est luxuria, inter utrumque indifferens ambulare, egerere alvi stercora, capitis naribus purgamenta projicere, sputis rhevmata jacere: hoc nec bonum, nec malum est; sive enim feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam.* Ubi observa, eum dicere: *sive feceris, sive non feceris*: adeóque agere de actu in individuo; nam in specie actum nunquam feceris.

Nec dicas, S. Doctorem tantùm velle dicere, ista opera non esse bona supernaturaliter; nam loquitur de bonitate, juxta acceptionem Philosophorum, qui non egerunt de supernaturali. Quòd autem dicat: *Nec justitiam habebis, nec injustitiam* (per quam justitiam videtur à Patribus intelligi communiter supernaturalis) tantùm probat, eum etiam dicere, quòd talia opera non habeant meritum supernum, quod utique principaliter ibi intendebat: sed non probat, eum non intellexisse bonum, secundùm acceptionem bonitatis in sensu Philosophorum; aliàs, quid eos citaret? videatur Vasquez *in 1. 2. disp. 52. c. 3.* ubi ait, S. Hieronymum manifestè sententiam S. Bonaventuræ, id est, nostram probare.

Rursus S. Gregor. Nazianz. *oratione 3. quæ est contra Julianum §. Ad hæc quomodo 94.* sic ait: *Quemadmodum enim, quisquis supplicio haud dignus est, non idem statim laudem, & prædicationem meretur, eodem modo nec, quisquis laude, & prædicatione dignus non est, idem confestim pœnam quoque commeretur:* atqui laude, & prædicatione etiam dignus est, qui naturaliter tantùm honesta facit: ergo. Hinc apud Vasquez. *loco modò citato* interpres Nazianzeni Elias ait *in hunc locum: Nota, medium quendam statum à magno hoc viro excipi, & admitti.*

Huc spectat etiam illud S. Gregorii Papæ *homil. 27. in Evangel. Sunt nonnulli, qui diligunt proximos, sed per affectum cognationis, & carnis: quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt.* Si dicas, naturaliter esse honestum diligere consanguineos Resp. id non esse dubium: sed unde probas, quòd S. Gregorii verba debeant restringi ad eos tantùm, qui diligunt consanguineos ex motivo honestatis illius, seu quia honestum est? de quo sanè plures non videntur cogitare. Accedit, quòd S. Pontifex dicat,

eos

eos amare per affectum carnis, & infrà addat, eos amorem suum carnaliter impendere, quæ sanè non videntur, significare positivum amorem honestatis. Huc spectat etiam S. Bonaventura cit. *n.* 191. qui sententiam nostram scholasticè, & fusè probat.

194. Accedit S. Augustinus, cujus tamen authoritate potissimùm videtur niti contraria sententia. Hic *epist.* 19. *c.* 2. quæ est responsio ad epistolam S. Hieronymi, citatam *n. præced.* sic habet: *Sed cavendum est videlicet in hac disputatione, ne, sicut Philosophi, quædam facta hominum media dicamus, inter recte factum, & peccatum, quæ neque in recte factis, neque in peccatis, numerentur: & urgeamur eo, quòd, observare legis cæremonias, non potest esse indifferens, sed, aut bonum, aut malum*: quæ verba, dum adversarii pro se citant, non videntur attendisse, quòd ea non sint S. Augustini affirmantis, sed sibi objicientis; nam hæc ferè verba S. Hieronymus, ùt patet *ex n.* 193. ei objecerat.

S. Augustinus autem approbat illud dictum Philosophorum; nam ait: *Ego verò Apostolis non tam exemplum Philosophorum timeo, quando & illi in sua disputatione veri aliquid dicunt*: & post pauca: Philosophi *non propterea vani sunt; quia omnia falsa dicunt: sed quia, & falsis plerisque confidunt, & ubi vera inveniuntur amare, à Christi gratia, qui est ipsa veritas, alieni sunt.* Tandem ibi S. Doctor dicit, observationem legalium cæremoniarum, aliquo tempore post Christi mortem, fuisse indifferentem, nec bonam, nec malam.

Verum quidem est, quòd eas cæremonias non fuisse amplius bonas, S. Augustinus probet ex eo, quòd homines non justificârint: per quod quidem ab eis tantùm excludit bonitatem supernaturalem, quod primarium est S. Patris intentum: sed tamen per istud etiam ipsis non tribuit bonitatem, vel honestatem positivam naturalem, sed potiùs etiam hanc excludit, propterea; quia (sicut *n.* 193. observatum est circa textum S. Hieronymi) etiam S. Augustinus loquitur de indifferentia, in sensu Philosophorum. Ex quibus videtur, hoc saltem evinci, nostram sententiam, non esse ita destitutam auctoritate Patrum, & oppositam ita eâdem suffultam, ut propterea illa absque alia ratione deseri, ista verò adstrui debeat. Quod adhuc magis patebit, quando ad Patres, ab adversariis adductos, respondebimus.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

195. OB. 1. S. Augustinus *l.* 2. *de pecc. merit. & remiss. c.* 18. sic: habet: *Nam, si nobis libera quædam voluntas ex DEO est, quæ adhuc potest esse, vel bona, vel mala: bona verò voluntas ex nobis est, melius est id, quod à nobis, quàm, quod ab illo est: quod si absurdissimè dicitur, oportet, fateantur, etiam bonam voluntatem nos divinitus adipisci: quanquam voluntas mirum si potest in medio quodam ita consistere, ut nec bona, nec mala sit; aut enim justitiam diligimus, & bona est, & si magis diligimus, magis bona, si minùs, minùs bona est: aut, si omnino non diligimus, non bona est. Quis verò dubitet dicere, voluntatem, nullo modo justitiam diligentem, non modò esse malam, sed etiam pessimam voluntatem?* Hic est integer textus S. Doctoris, ex quo adversarii maximè nos impugnant illis verbis, quibus dicitur, voluntatem non posse esse in medio, sed vel esse bonam, vel malam.

Resp. cum Arriaga, & Ovideo *loco suprà citato*, S. Augustinum non loqui de actu voluntatis, sed de potentia. Non quidem nego, S. Doctorem sæpe alibi, per bonam, vel malam voluntatem, intelligere actum voluntatis bonum, vel malum. At hîc intelligit ipsam potentiam, quæ per actum bonum, aut malum, etiam ipsa denominatur bona, vel mala; nam loquitur S. Doctor de illa voluntate, quæ est libera, ita, ut possit esse bona, vel mala: item, quæ potest esse magis, vel minùs bona, quod non convenit actui, sed potentiæ liberæ: insuper ait, voluntatem, si omnino non diligat justitiam, esse pessimam: non autem est pessimus quivis actus, qui tantùm non diligit justitiam: sed talis est sola potentia, si scilicet nunquam diligat justitiam. Hæc potentia potest esse mala ex nobis, si eliciamus actum malum: bona verò est ex DEO, si auxilio gratiæ prævenți eliciamus actum bonum: de qua re maximè ibi S. Augustinus agit.

Quare ulteriùs rectè docet Arriaga, S. Doctorem ibi loqui, quasi de statu habituali potentiæ volitivæ, seu animæ, aut hominis, quasi diceret: voluntas, id est, potentia, quæ diligit bonum, bona est. si sæpius & majus bonum diligat, melior est: si nunquam omnino bonum diligat, pessima est; nam est impossibile, ut non occurrat sæpissimè honestum, quod necessariò amet, aut, si hoc non amet, necessariò amet gravissima mala, illis objectis honestis contraria, vel certè ea culpabiliter permittat. Quare, in forma, concesso textu, neg. conseq. seu ejus suppositum; sive nego, S. Augustinum ibi agere de actu voluntatis.

196. Afferri hîc etiam solet textus S. Augustini *ex l.* 2. *de sermone Domini in monte c.* 22. quasi ibi diceret S. Doctor, non esse satis ad rectitudinem actionis, si fiat ad necessitatem vitæ sublevandam. Sed inprimis etiam adversarii non negant, actum quemlibet saltem naturaliter honestum esse, si necessitas vitæ eum exigit; quia honestum est, necessitatibus vitæ providere. Dein, quidquid de hoc sit, S. Aug. eo loco tantùm dicit, hanc non esse intentionem charitatis proximi, ut quis alteri benefaciat, ideò, ut vicissim sibi benefiat, neque sic quemque velle sibi aliquid commodi temporalis fieri. verbo: tantùm dicit, talem actum non esse meritorium. Solet etiam opponi aliud S. Augustini dictum *ex l.* 4. *contra Julianum c.* 3. sed toto illo longissimo capite, S. Doctor tantùm intendit probare, virtutes ethnicorum non fuisse veras virtutes, etiamsi e.g. castitatem, temperantiam, aut fidelitatem naturalem servaverint: quarum virtutum actiones, cùm sint naturaliter honestæ, (quamvis non sint factæ, propter quod ultimatò fieri debuissent, scilicet propter amorem veræ justitiæ, aut virtutis, de qua ibi S. Augustino est ser-

mo)

mo) etiam juxta adversarios non possunt esse peccata; aliàs illi infideles in omni opere necessariò peccâssent: quæ est propositio 8. inter 31. ab Alexandro VIII. damnatas: unde hi textus non faciunt ad rem.

197. Verum est, quosdam, Baio addictos, voluisse ex iis textibus inferre, infideles, etiam in omnibus illis actionibus honestis, peccare; eoquòd S. Doctor dicat: *Quidquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera sapientia præcipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est*: sed, si attentè legatur totus contextus, apparebit, S. Doctorem quidem velle dicere, ethnicorum virtutes frequentissimè apparentes esse, & malo fine e. g. superbiâ, avaritiâ, vel alio vitio corruptas: at hoc non universaliter, multò minùs firmiter asserit, sed tantùm firmiter docet, non esse veras virtutes, hoc est, ad gloriam cælestem ducentes.

Docet enim S. Antistes *eodem cap. non adeò longè ab initio*, eas ipsas ethnicorum virtutes, si scilicet non sint vitiatæ, Divino muneri esse adscribendas, dum Julianum alloquens ait: *Quanto, inquam, satiùs hæc ipsa in eis dona DEI esse fatereris*? Rursus sub finem capitis ostendit iterum, se, dum opera infidelium bona esse negat, tantùm ab iis excludere bonitatem, conducentem ad finem supernaturalem; sic enim ait: *Scito, nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine DEI gratia, quæ datur per unum mediatorem DEI, & hominum, nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum DEI donum, regnúmque perduci.* Ac tandem transmittit, ea opera in alio sensu posse bona dici, dum addit: *Omnia proinde cætera, quæ videntur inter homines habere aliquid laudis, videantur tibi virtutes veræ, videantur opera bona &c.* Ex quo patet, textus, ex eo capite allatos, ad quæstionem nostram non facere. S. Augustino consentire censendi sunt ejus discipuli SS. Prosper, atque Fulgentius, quorum textus, quia ab adversariis non afferuntur, etiam expressiùs exponi non debent.

198. Ob. 2. S. Bernard. *serm. 36. in Cantica* ait: *Sunt namque, qui scire volunt eo fine tantùm, ut sciant: & turpis curiositas est. Et sunt, qui scire volunt, ut sciantur ipsi: & turpis vanitas est. ..... Et sunt item, qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, verbi causâ, pro pecunia, pro honoribus: & turpis quæstus est. Sed sunt quoque, qui scire volunt, ut ædificent: & charitas est. Et item, qui scire volunt, ut ædificentur: & prudentia est.* Ergo non licet appetere delectabilitatem scientiæ propter seipsam: ergo non datur ullus actus indifferens in individuo; quia, si aliquis daretur, certè talis esset appetitus scientiæ.

Resp. quærendo, an ergo adversarii velint, obligari homines ad facienda omnia ex motivo charitatis, vel alio supernaturali? Hoc sanè esset difficillimum; nec potest hæc obligatio ulla ratione probari: certè S. Thomas nullibi eam indicat, & *2. 2. q. 141. a. 6.* tantùm requirit, ut intendatur sublevatio decens necessitatis naturæ, ùt exponit Suarez, rationalis qua talis: & S. August. *l. de decem chordis c. 11.* tantùm petit, ut quis matrimonio non utatur, nisi saltem *liberorum procreandorum causâ*, seu ob prolis generationem, qui finis est purè naturalis. Idem docent alii SS. Patres, Gregorius, Anselmus, & Theologi communiter, quos vide apud Cardenam *in crisi Theol. dissert. 7. c. 2. a. 2. n. 58. & seq.* Si autem hæc actio honestatur intentione finis purè naturaliter honesti, etiam aliæ honestabuntur. Jam verò, si adversarii non volunt homines obligari ad semper agendum ex motivo supernaturali, dicant, an non naturaliter honestus sit moderatus appetitus honorum, vel etiam pecuniarum? an non etiam naturaliter honestum sit, appetere moderatè scientiam, hoc est, perfectionem naturalem intellectûs? hoc certè vix videtur negabile, si talis appetitus, ex se proprius creaturæ rationali, non aliunde vitietur: ergo debent ipsimet respondere ad hunc textum melliflui Doctoris.

199. Resp. ergo pro nobis, & ipsis, S. Patrem non loqui de quocunque appetitu moderato scientiæ, sed de immoderato, cui paulò antè applicat illud Apostoli *ad Rom. 12. v. 3. Non plus sapere, quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem*: & post objectum textum dicit, ùt cibum nimium, ita multam scientiam, ingestam stomacho animæ, & non digestam, nocere. Potest etiam dici, prout alius quidam respondet, terminum illum *turpis* non idem significare, ac peccatum, sed idem, ac imperfectum: quasi diceretur, imperfectum esse, si quis scientiam non ordinet ad finem altiorem: quæ responsio etiam probabilis fit ex eo, quòd S. Bernardus alloquatur suos religiosos, quos non volebat, motivis hisce naturalibus inhærere, sed ad perfectionem magnam assurgere.

200. Ob. 3. Innocentius XI. damnavit has duas propositiones: scilicet 8. *Comedere, & bibere usque ad satietatem, ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini; quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.* & 9. *Opus conjugii, ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali*: atqui, si esset possibilis actus indifferens in individuo, non essent ista peccata, adeóque licita: ergo. prob. min. non potest ulla ostendi ratio, cur non sint licita, nisi, quia non potest intendi delectatio propter se, sed debet intendi aliqua honestas: atqui hæc non deberet intendi, supposita possibilitate actûs indifferentis: ergo. Confirm. Si possibilis est actus indifferens in individuo, tunc appetitus naturalis potest licitè frui suis actibus: hoc non potest admitti ex propositione octava damnata: ergo.

201. Resp. neg. min. ad prob. neg. ma. præsertim quoad secundam partem. Ad confirm. dist. ma. potest omnis appetitus naturalis suis actibus frui. neg. ma. aliquis. om. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Circa has duas propositiones meretur legi Viva *in p. 2. trutinæ Theologicæ*, ubi tandem concludit, ex damnatione istarum thesium nullatenus concuti nostram sententiam. Aliud enim est, comedere moderatè ad sufficientiam, aliud, ad satietatem; est enim nimium, si eousque quis comedat, & bibat, donec nullum ampliùs sentiat appetitum, etiamsi non obsit valetudini, cui sæpe non obest comedere usque ad nauseam: & tamen aliqui Doctores docuerunt, etiam istud esse licitum, & quidem ex eo principio, quòd appetitus naturalis licitè suis

suis actibus fruatur: quòd principium, si in sensu particulari tantùm intelligatur de aliquo appetitu, nihil probat pro comestione, ùt patet: si autem sumatur universaliter, est omnino falsum; tam aliàs etiam ebrietas, & libido erit licita.

Et sunt authores, qui innuunt, hanc propositionem esse damnatam propter hanc ipsam causam, ita, ut propositio hæc, tanquam causalis, & non propter primam partem, damnata sit. Et sanè hæc propositio: *Christus est in Eucharistia; quia est ubique:* est hæretica, non propter primam partem, quæ est de fide: sed propter adjunctam causam, adeóque tanquam causalis: sic etiam posset fortè dici, quamvis liceat comedere, & bibere, ad satietatem, tamen propositionem dictam, rectè esse damnatam, tanquam causalem, seu propter causam universaliter additam; cùm universaliter falsissimum sit, posse quemlibet appetitum naturalem suis actibus, non tantùm uti, sed frui; nam hæc ratio universaliter sumpta, ùt modò dictum, licitam redderet ebrietatem, fornicationem &c.

202. Sed, si etiam concedatur, juxta communem Theologorum, ùt ait Viva *p. 2. trutin. Theol. in prop. 8. & 9. Innoc. XI. n. 6.* non esse licitum, moderatè etiam bibere, vel comedere, ob solam voluptatem, & non posse hunc appetitum suis actibus *frui*, hoc est, eos habere pro fine, sed tantùm *uti*, hoc est, habere pro medio, & ordinare ulteriùs ad sustentationem corporis &c. non sequitur impossibilitas actûs indifferentis in individuo; nam, quamvis voluptas comedendi (& consequenter multò magis voluptas actûs conjugalis) non sit intendibilis propter se sine peccato, potest tamen esse intendibilis alia moderata voluptas: item, quamvis dicatur homo, utpote rationalis, teneri ulteriùs ordinare voluptatem, quæ est ipsi communis cum belluis, tamen non sequitur, quòd teneatur sub peccato, ulteriùs ordinare etiam alias voluptates, sibi proprias, e. g. audire musicam, olfacere florem, aspicere, vel lustrare bibliothecam, aut tubo optico uti ad videnda longinqua, ludo non malo moderatè ludere &c.

203. Ratio ulterior esse potest; quia hujusmodi voluptates ad hoc ipsum à natura institutæ sunt, ut animus humanus relaxetur: at non ita voluptas ciborum, aut venereorum; quia prima ideo addita est cibo, & potui, ut homo faciliùs iis uteretur, ad sustentandum proprium individuum: altera verò à natura addita est, ut homo subiret onera matrimonii, quæ sunt valde gravia, & sic propagaretur, vel conservaretur species humana. Accedit, quòd in his duabus delectationibus valde difficile sit, modum tenere, juxta illud D. Augustini *l. 4. contra Julian. c. 14. paulò post medium. Nescit cupiditas, ubi finiatur necessitas:* & idcirco videatur, debuisse natura prohibere, ne propter se ipsas intendantur.

Quare, qui his voluptatibus fruitur propter se ipsas, & non tantùm utitur, in ordine ad fines, à natura intentos, invertit ordinem naturæ, & peccat. Adde, quòd actui conjugali conjuncta sit voluptas immodica (aliàs enim gravissima matrimonii onera nemo subiret) & quæ à Divinis, quin & à cogitationibus sapientibus, ùt observat S. August. *loc. modò cit.* prorsus abstrahit: adeóque hoc ipso, non propter se, sed propter aliud, adhibenda est: sicut scilicet medicina, præsertim, si ista aliquando stet in usu alicujus rei, per se immodico, non adhibenda est propter se, sed propter sanitatem. Videri etiam potest S. Augustinus *cit. capite 14. l. 4. contra Julianum.*

204. Ob. 4. Juxta nos, vel non datur verbum otiosum, vel non omne verbum otiosum est malum: utrumque est falsum, & contra illud Christi. *Matth. 12. v. 36. Dico autem vobis; quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii:* ubi supponitur dari, & simul in judicio puniri; adeóque malum esse, verbum otiosum: ergo. prob. ma. omne verbum diceretur saltem ob aliquam delectationem: ergo nullum esset malum, sed omne saltem indifferens: ergo. Confirm. S. Gregorius *homil. 6. in Evangel. sub finem* ait: *Otiosum quippe verbum est, quod, aut utilitate rectitudinis, aut ratione justæ necessitatis, caret.* & *l. 7. moral. c. 17.* ait: *Otiosum quippe verbum est, quod, aut ratione justæ necessitatis, aut intentione piæ utilitatis, caret:* atqui istis carent verba, quæ juxta nos essent indifferentia: ergo sunt otiosa, adeóque mala.

205. Resp. neg. ma. ad prob. om. antec. neg. conseq. Dixi om. antec. quia Euthymius, & Theophylactus, à quibus non longè abesse videtur S. Chrysostomus, apud Cornelium à Lapide *in hunc locum Matthæi*, per verbum otiosum intelligunt calumniatorium, & falsum: & suspicatur Maldonatus, id ex hebræo potuisse inferri. Attamen, quia communissimè alii, etiam S. Hieron. in exponendis Scripturis Doctor maximus, verbum tantùm otiosum intelligunt, nolo de antecedente contendere: sed nego conseq. Etiamsi aliqua delectatio possit aliquando intendi sine peccato, non potest semper; nec enim e. g. dum seria aguntur, aut agi debent, statim licet, quælibet ad rem non facientia, aut ludicra otiosè miscere; hinc S. Chrysost. *homil. 43. in Matthæi c. 12. v. 36.* ait: *Otiosum est verbum, quod rei propositæ non convenit, nihilque confert utilitatis*, scilicet rei, de qua tunc agitur.

Neque etiam licet delectationibus hisce, e. g. confabulationi ludicræ, nimis diu inhærere, &; qui hoc faciunt, otiosi sunt, non minùs, ac illi, qui ludis, aliàs etiam non malis, tempus nimium absumunt. Hinc S. Gregorius *loc. cit. n. 204.* (ùt patebit legenti) videtur planè verbum otiosum, & multiloquium, pro eodem accipere. Igitur, quando S. Hieron. *in c. 12. Matth. v. 36.* ait, verbum otiosum esse, *quod sine utilitate, & loquentis dicitur, & audientis* (cui definitioni quoad substantiam assentiuntur alii SS. PP. atque Doctores) intelligendus est de eo, quod dicitur sine utilitate, etiam ad delectationem, hic & nunc, non inconvenientem, aut nimiam. Nec dicas, tale verbum fore imprudens; nam imprudentia est macula transcendentalis omnis peccati, & nihil potest esse peccatum, & simul prudens.

206. Ad confirm. Imprimis quæro, quomodo adversarii explicent illud *intentione piæ utilitatis?* an utilitatem supernaturaliter piam, an saltem naturaliter, hoc est, piam erga parentes, consanguineos, vel patriam intelligi volunt? certè hoc dicere nequeunt. Igitur tantùm debet

bet illud *Piæ* sumi negativè, hoc est, *non impiæ:* & sic etiam possumus admittere totam illam definitionem; nam verbum indifferens, si non necessitatem, certè habet utilitatem rectam, sive est utile ad delectationem non irrectam, & non impiam: item aliquando est necessarium ad avertendam sensibilem molestiam, e. g. pruritum narium, ùt, si ex hac causa alteri quis dicat: *Da mihi tabacum*; vel si alius dicat: *Frigeo valde, cupio excitari ignem:* quin cogitet, quòd honestum sit, ordinare depulsionem frigoris ad conservandam honestè sanitatem.

Quando autem S. Basilius apud Cornelium vocat verbum otiosum, *quod ad propositum in domino usum, hoc est, ad ædificationem fidei non facit*, etiam ab adversariis mitiùs explicandus est; cùm aliàs omne verbum, ad finem naturalem tantùm directum, foret otiosum: nec videtur hîc posse responderi, quod suprà *n. 199.* in simili diximus, terminum *otiosum* sumi tantùm pro *imperfecto*; cùm S. Basilius addat: *Tale enim contristat Spiritum S.* Quare S. Pater non strictè intelligendus est, sed latiùs, scilicet de verbis illis, tunc prolatis, quando verba deberent proferri ad finem supernaturalem, & sic tempus otiosè consumitur.

Verbo: otium est malus usus temporis, & otiosum id, quo malè consumitur tempus: unde verbum otiosum est, quod, vel non suo tempore dicitur, vel nimium tempus illi impenditur. Quòd autem ex hoc sequatur, omnem actum peccaminosum, etiam furtum e. g. dicendum esse otiosum, nil est absurdi; quia etiam furando malè tempus consumitur: sed ob majorem malitiam illius actûs, contra septimum præceptum, non attenditur ad minorem malitiam otiositatis, & à majore culpa otiositas quasi absorbetur. Sic certò sunt otiosi, qui tota die potant, vel ludunt: at, quia ebrietas est gravior malitia, de illa minore non cogitatur. Quòd autem in quibusdam peccatis sit magnus labor, e.g. in furando, non obest otiositati; nam pueri, dum usque ad copiosum sudorem circumcurrunt, tamen sunt otiosi. Plura de verbo otioso, qui cupit, consulat Oviedo, & Arriagam citatos *num. 191.*

207. Ob. 5. Omnis homo, moraliter agens, debet intendere finem aliquem negativè ultimum honestum: ergo non est possibilis actus indifferens in individuo. prob. antec. tria sunt bona, honestum, utile, & delectabile: atqui bonum utile non est finis, sed tantùm medium, debétque ulteriùs ordinari, nec potest in eo voluntas quiescere: bonum delectabile non potest intendi: ergo debet semper intendi honestum. prob. 2. p. mi. Homo in actionibus moralibus debet agere supra modum agendi brutorum: ergo non debet intendere bonum delectabile; nam hoc etiam intendunt bruta. Resp. neg. ant. ad prob. inprimis minor quoad primam partem non est certa; quia videtur sanè posse aliquis hîc, & nunc, quiescere in acquisitione pecuniarum, vel alterius rei utilis, quæ talis, non quà talis. Certè sic sæpe videtur in lucro quiescere artifex, vel operarius.

Sed omissa prima parte minoris neg. secundam. ad prob. neg. conseq. nam, quamvis bruta cum homine conveniant in appetitu boni delectabilis, in genere sumpti, non conveniunt in appetitu boni delectabilis in specie sumpti: & plures sunt delectationes, quarum bruta non sunt capacia, quales assignavimus *num. 202.* posséntque addi plures e. g. legere, scribere, spectare comœdias, equo, vel curru vehi, amicè confabulari. Adde, quòd etiam in modo appetendi has delectationes, homo in actionibus indifferentibus, se longè aliter habeat, quàm bruta; quia homo agit liberè, item suas actiones metitur regulâ rationis, & discutit, an non sint prohibitæ &c. Fateor tamen, Angelicum *1. 2. q. 3. a. 2. ad 2.* item *2. 2. q. 141. a. 6.* videri velle, quòd delectabilia, non propter se, sed propter aliquam necessitatem, debeant intendi; quia, ùt docet, operatio non est ordinata, ut quis delectetur, sed potiùs delectatio est ordinata ad hoc, ut quis ad operandum inducatur. Sed, quid ad authoritatem S. Doctoris in hac quæstione dicendum, vide *num. 191.*

208. Ob. 6. Quicunque juxta nos elicit actum indifferentem, hoc ipso eum elicit; quia licet: sed eo ipso jam agit honestè: ergo nunquam indifferenter. prob. mi. elicere actum, vel amplecti objectum; quia licet, est consentire se legi permittenti: sed hoc est agere honestè: ergo. Confir. 1. Talis est ita dispositus, ut non ageret, si non liceret: sed hoc est honestum; quia est revereri legem prohibentem, & se illi submittere: ergo. Confirm. 2. Agere, quia licet, est habere licentiam pro motivo: hoc autem motivum, nec est utile, nec jucundum: ergo est honestum.

Hi adversarii in extremum oppositum declinant, &, cùm priores velint, omnem actum juxta nos indifferentem esse malum, isti volunt, omnem esse honestum. In forma Resp. 1. neg. ma. non enim omnis taliter operans necessariò habet licentiam pro motivo, sed sæpè eam habet pro puro termino, nec tam agit, *quia licet*, quàm, *cùm licet*: sicut servus, jussus dare eleemosynam horâ octavâ, dat illam, quia ea hora sonuit, habendo sonum, non pro motivo, sed pro puro termino; nam, sicut iste movetur ab imperio domini, ita alter à delectatione objecti. Resp. 2. om. ma. neg. mi. ad prob. neg. mi. est enim tantùm agere indifferenter; quia lex Divina permittit etiam amplecti objecta indifferentia.

209. Ad 1. confirm. Resp. 1. neg. ma. universaliter sumptam; nam sicut attritus, & odio habens peccatum ex metu gehennæ, non est ita dispositus, ut peccaret, si gehenna non esset, ita agens; quia licet, non semper est positivè ita dispositus, ut non ageret, si non liceret, sed ab hoc præscindit. Sic milites, quando audiunt, licitum esse aliquid rapere, statim rapiunt; quin etiam virtualiter cogitent, quid facerent, si non liceret: nec consultum esset, eos hac de re interrogare: & bonum est, eis nihil de illa suppositione incidere.

Resp. 2. dist. mi. hoc est honestum negativè, seu non inhonestum conc. mi. est honestum positivè. neg. min. & conseq. Si hoc ad honestatem sufficeret, etiam non daretur actus indifferens in specie, ùt patebit expendenti. Deinde ad actum honestum requiritur, ut positivè honestatem aliquam amplectatur. Sed neque verum est, quòd universaliter quivis semper reflexè amplecta-

plectatur honestatem parendi legi permittenti; quia multi tantùm nolunt inhonestatem violandi præceptum, tanquam objectum materiale: non autem reflexè volunt honestatem nolendi actum inhonestum, tanquam objectum formale: quin imò sæpissimè tantùm aliqua quasi habitualis notitia licentiæ præsupponitur: quis enim, dum sumit tabacum ex narium pruritu, semper reflexè cogitat de positiva honestate parendi legi permittenti? aut positivè dicit: Ego me ita submitto omni legi justæ, ut, si aliqua prohiberet tabacum, eum non sumerem: at quia nulla eum prohibet, sed universalis facultas est, & insuper honestum est, legi, vel superiori, talem facultatem concedenti, se conformare, me ipsi conformo, & tabacum sumo? Nemo certè de his cogitat.

Ad 2. confirm. neg. ma. & etiam mi. quia agere præcisè; quia licet, non est positivè honestum: dein hoc motivum se solo neminem potest movere; hinc facit cum altero motivo delectabili unum motivum delectabile. Si dicas, posse aliquem agere; quia licet, ad exercendam libertatem. Resp. hoc ipsum spectare ad delectationem. Sed neque etiam delectatio, præcisè ùt commoda homini, hoc ipso est honesta; non enim honestas stat in eo, quòd res sit utcunque bona homini, sed, quòd sit decens naturam rationalem ùt talem: quæ decentia, ùt rectè ait Arriaga, non potest clarius explicari, sed lumine naturæ agnoscitur.

210. Dices 1. DEUS præcipit, ut non agamus illicitè: ergo, qui non agit illicitè, conformat se huic præcepto: ergo honestè agit. Resp. neg. 2. conseq. Cùm hoc præceptum sit negativum, etiam ille se sufficienter conformat, qui dormit, quin honestè agat. Si positivè quis amplecteretur honestatem nolendi actum prohibitum, honestè ageret; at hoc illud præceptum non exigit, nec quilibet, abstinens ab actu illicito, hoc facit.

Dices 2. Qui agit ex permissione Divina, amat permissionem Divinam: sed hoc est honestè agere: ergo. Resp. neg. ma. Sicut, qui vult aliquid facere; quia obligatur jure alterius, non eo ipso amat hoc jus, nec habet illud pro objecto *formali quod*, sed tantùm pro objecto *formali quo*: ita nec semper amat licentiam, vel permissionem Divinam, qui agit, quando datur ea permissio: imò neque habet permissionem, vel licentiam, pro motivo *ex num. 208.* Sed etsi eam amaret per aliquem actum prævium, posset tamen subsequi actus indifferens, tantùm tendens in objectum permissum.

Dices 3. Ergo, qui operatur; quia licet, præscindit ab eo, quid esset facturus, si non liceret: sed hoc ipsum est agere inhonestè: ergo. prob. mi. talis contemnit licentiam DEI, vel permissionem ejus: hoc est inhonestum: ergo. Resp. neg. mi. ad prob. neg. ma. Modò non sit positivè paratus agere, etiamsi non daretur licentia, eam non contemnit, sed ipsam supponit: quamvis non velit actu suo se reflectere in honestatem agendi ex motivo licentiæ, seu permissionis. Sic, qui scit, quòd actu charitatis possit mereri gloriam cœlestem, & supposità eâ scientiâ, elicit actum charitatis, qui non potest pro motivo habere consecutionem gloriæ cœlestis tamen istam non contemnit.

211. Novam in hac materia quæstionem excitâsse videtur Ulloa *de actib. hum. disp. 1. c. 1.* scilicet, an non actus, quem indifferentem vocamus, saltem sit imperfectio moralis positiva: in qua controversia auctor hic tenet affirmativam. Hac quidem assertione nihil conclusioni nostræ contrarium docet; solam quippe rationem peccati ab actu indifferente excludimus: tamen operæ pretium est, etiam hujus doctrinæ mentionem hîc aliquam facere. Itaque distinguitur ab Ulloa, & rectè, duplex *imperfectio moralis*, nempe *negativa*, & *positiva*.

Negativa est carentia, vel omissio majoris perfectionis, hîc & nunc, absolutè possibilis, & quidem libera (si enim libera non est omissio, imperfectio quidem physica esse poterit, at non moralis, seu imputabilis) e. g. quando quis amat DEUM, vel proximum, sed non adeò intensè, ac posset: vel, quando non elicit actum tam perfectum, ac posset, si toto conatu vellet cooperari gratiæ acceptæ: quamvis interim eliciat actum, omni ex parte positivè bonum. *Positiva* imperfectio moralis (juxta Ulloam, cui alii authores, saltem quoad substantiam, consentiunt) est etiam carentia, vel omissio majoris perfectionis, ita tamen, ut omittatur liberè, contra consilium, hîc, & nunc, à superiore propositum, & practicè observabile, hoc est, non moraliter ob difficultatem nimiam impossibile. e. g. si quis contra inspirationem Divinam, incitantem ad abstinendum ab aliquo actu indifferente, e. g. auditione musices, tamen eam audit, & eam mortificationem negligit; quia non tenetur, licèt moraliter posset, mortificationem illam subire.

212. Talis actio, ùt *ibidem* Ulloa, meritò displicet DEO. 1. Quia est inordinatio, posthabere beneplacitum DEI suæ libertati, vel commodo. 2. Quia reprehenditur à Sanctis, ùt sæpissimè in eorum scriptis notatur, vel à vitæ eorundem scriptoribus refertur. 3. Quia etiam in civilibus meritò displicet regi, vel magistratui, vel patri, si subditus, aut filius, non quidem præceptum, sed tamen consilium bonum, & practicè observabile, negligit. Quòd autem omnis actus, quem vocamus indifferentem, sit contra tale consilium, probatur ex Apostolo *1. Cor. 10. v. 31. Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam DEI* (saltem latè sumendo, sive ad finem alicujus virtutis) *facite.* Rursus *ad Colossens. 3. v. 17. Omne, quodcunque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini JESU Christi*: ergo DEUS per Apostolum suadet, & consilio suo nos incitat, ad omnia ex virtutis motivo agenda.

213. Equidem non negaverim, sæpiùs actibus indifferentibus esse conjunctas tales imperfectiones: & sic transgressiones regularum in iis Ordinibus sacris, ubi non obligant sub peccato, saltem à talibus imperfectionibus excusari non possunt, etiamsi ex nullo alio, quàm præcisè ex capite difformitatis cum regulis, improbandæ essent: imò etiam aliis actibus indifferentibus frequenter tales imperfectiones junguntur, præsertim, quando, ùt sæpe fit, consilium DEI, ad meliora, & quidem practicè possibilia,

sibilia, hortantis, valde clarè proponitur, & simul displicentia DEI ex omissione, vel positione actionis cujusdam, oritura, pari claritate, & cum aliquo conscientiæ remorsu, apparet; tunc enim planè non video, quomodo quis omnem justam reprehensionem effugere possit. Attamen, quòd nullus omnino actus in individuo dari possit, quin, vel honestus, vel positiva imperfectione morali (negativam enim facilè concedo) infectus sit, necdum omnino persuasus sum.

214. Inprimis enim juxta hanc doctrinam, omnis actus moralis hominis Christiani, non directus ad finem supernaturalem, esset imperfectio moralis positiva, eoquòd non esset juxta consilium DEI, promulgatum per Apostolum, & adductum. *n. 212.* (nam *omnia in gloriam DEI: omnia in nomine Domini JEsu Christi* facere, non significat, tantùm finem naturaliter honestum, seu virtutis naturalis, sed finem supernaturalem intendere; neque enim gentiles, naturaliter honesta agentes, dici possunt sua fecisse, *in nomine Domini JEsu*) hoc autem videtur difficile; quia incurrere positivam displicentiam DEI, & alia mala, ob tales imperfectiones positivas impendentia, non parvum est malum. Secundò. Non omnibus universaliter hominibus, moraliter agentibus, ita proposita sunt consilia DEI, sed solis fermè Christianis, adeóque hi fermè soli positivè imperfectè agerent, & non omnis universaliter cujuscunque hominis actus indifferens esset imperfectio positiva. Si velles reponere, saltem omnibus universaliter proponi consilium superioris alicujus, practicè observabile, id difficulter probares: & etiam ex mox sequentibus impugnari posses. itaque.

215. Tertiò. Ut rectè ait Cardinalis de Lugo *de incarnat. disp. 26. sec. 10. n. 131.* potest homo etiam Christianus (de hoc enim Lugo juxta contextum loquitur) moraliter operari, quin advertat, actionem suam suaderi à DEO, vel non, sed tantùm advertat, aliam esse meliorem: certè multi sæpe tam parùm videntur cogitare, aut scire, quòd omittendo actionem perfectiorem, etiam practicè possibilem, incurrant positivam displicentiam DEI, quàm parùm Arriaga (de quo *n. 192.*) ante ingressum Theologici studii cogitavit, se per actus non directos ad finem honestum peccare venialiter. Licèt autem omittatur, quòd homines fortè implicitè, confusè, vel interpretativè, aliquo modo cognoscant, rem meliorem suaderi à DEO, tamen non videntur id ita clarè cognoscere, ut dici possint, nolle DEUM suadentem audire, & quidem dici possint in sensu aliquo tam proprio, ut propterea positivam DEI displicentiam incurrant: sed videntur id tantùm ita confusè cognoscere, ut dici possint, nolle meliùs agere; quia ipsis difficile, & ingratum accidit: atque adeò quidem negativè, non tamen positivè imperfectè agere.

Quartò. Saltem potest contingere, ut advertentia ad indifferentiam sui actûs, & positivam honestatem, vel bonitatem alterius actûs, vel omissionis, sit tantùm semiplenè deliberata, quæ tamen adhuc sufficit ad moraliter agendum, imò etiam ad venialiter peccandum: hoc casu, si quis actionem indifferentem eliciat, difficile videtur, eum statim arguere imperfectionis moralis positivæ, quæ DEO jus præbeat, si non ad pœnam decernendam, saltem ad immittenda positivè gravissima mala temporalia, & negativè etiam spiritualia, ita, ut DEUS, non tantùm pro sua libertate, atque dominio, sed pro merito hominis, ita imperfectè agentis, ea immittat, quæ non est res contemnenda. Sed hæc, non tam istam Ulloæ sententiam impugnandi, quàm ejus mentionem faciendi gratiâ, dicta sint, simul etiam aliis occasionem dandi causâ, ut hanc opinionem pensiculatiùs examinent.

DISPUTATIO II.

De Conscientia.

216. Regula moralitatis prima, remota, & objectiva, ac universalis, ut diximus *num. 176.* est lex æterna DEI: regula autem proxima, & formalis, ex S. Thoma cit. *num. 157.* & communi omnium, est humanæ rationis lumen, seu dictamen, aut conscientia; nam *regula proxima*, seu, ut aliis vocatur, *formalis*, aliud ex communi acceptione non est, quàm *applicatio intentionalis, seu cognitio primæ regulæ objectivæ:* quam applicationem facit conscientia; hinc dicimur agere juxta, vel contra conscientiam. De hac itaque nunc agendum, & præcipuè de conscientia certa, dubia, erronea, probabili.

QUÆSTIO I.

De Conscientia in genere, & Certa in specie.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Conscientia, & quomodo obliget Conscientia Erronea.

217. S. Thomas *1. p. q. 79. a. 12. in corp.* sic ait: *Oportet igitur naturaliter nobis esse indita, sicut principia speculabilium, ita & principia operabilium*: scilicet, ut S. Doctor *ibidem* docet, sicut datur habitus primorum principiorum speculabilium, qui ex Aristotele *6. ethicor. 6.* dicitur *Intellectus*, ita datur habitus principiorum practicorum, qui vocatur *Synteresis*. Hanc quidam confundunt cum conscientia habituali: alii verò distinguunt, dicúntque, synteresin esse habitum principiorum tantùm universalissimorum, e. g. *Bonum est faciendum, malum vitandum, jus suum cuique tribuendum*: at verò conscientiam habitualem dicunt, esse habitum principiorum magis particularium. Sed hæc parvi momenti sunt.

218. Jam *Conscientia actualis* (de qua præcipuè nobis agendum) definitur à Layman *lib. 1. tr. 1. c. 2. Actus intellectûs practici judicantis, aliquid, hîc & nunc, agendum esse, vel fuisse, tanquam bonum honestum, vel fugiendum esse,*

esse, aut fuisse, tanquam turpe, & inhonestum. Breviùs fortè dici posset conscientia esse *Dictamen rationis, quo cognoscimus conformitatem, vel difformitatem actûs cum prima regula honestatis.*

Extendit se autem conscientia ad actus, tam præteritos, quàm futuros: & quidem ad præteritos, vel eos accusando, vel approbando. Si eos accusat, tanquam malos, dicitur *remorsus conscientiæ*: si laudat, tanquam bonos, dicitur ex Apostolo 2. *Cor. 1. v. 12. testimonium conscientiæ*: intellige bonum. Ad futuros autem actus se extendit conscientia, quatenus dictat, quinam faciendi sint, tanquam boni, quinam, tanquam mali, omittendi. Aliquando autem respectu bonorum actuum conscientia est tantùm suasiva, aliquando est etiam præceptiva: respectu verò malorum est prohibitiva: respectu indifferentium potest esse dissuasiva, vel permissiva. Hinc ortum habuêre varii modi loquendi SS. Patrum, & Theologorum, quibus dicitur conscientia ligare, urgere, accusare, mordere, defendere, instigare, condemnare &c. Nos autem hîc maximè consideramus conscientiam, prout se extendit ad actus futuros: quanquam ex occasione etiam acturi simus de ea, prout se extendit ad actus præteritos.

219. Dividitur autem conscientia actualis in *Rectam* seu *Veram*, & *Falsam* seu *Errantem*. Prima, seu *recta* est, quæ oritur ex principiis practicis veris ritè applicatis: e. g. Jus suum cuique est tribuendum: ergo Petro, cui debeo, est solutio præstanda. DEUS est colendus: ergo in templo non est garriendum. Altera, seu *falsa*, aut *errans*, vel *erronea*, est, quæ ex principio, saltem uno, falsò deducitur: e. g. Actus charitatis est bonus, & licitus: sed mendacium pro conservanda vita proximi est actus charitatis: ergo est bonum, & licitum. Item. Hæc scheda nihil in se continet mali, sed meras cruces, & vocabula incognita: ergo potest adhiberi ad corpus contra ictus gladiorum indurandum &c.

Erronea alia est *invincibiliter talis*, quando scilicet error moraliter vitari non potuit: adeóque ad culpam non imputatur. e. g. si quis ex tali errore mentiatur. Ubi notandum, quòd, si conscientia invincibiliter erronea obliget ad aliquid reverà non præceptum, tamen debeat quis eam sequi, e. g. audire sacrum, quando per errorem judicat, esse diem festum, & dari obligationem sacrum audiendi. Ratio est; quia objectum voluntatis non est bonum, vel malum præcisè, prout est objectivè in se, sed prout est in apprehensione intellectûs: si ergo intellectus repræsentat omissionem sacri ùt peccaminosam, eam voluntas ùt talem amplectitur, & peccat, eodem modo, & eadem specie, acsi reverà dies festus fuisset: certè, si talis non audiat sacrum, contemnit legem Divinam, & æquivalenter dicit: *Etsi obliger audire sacrum, nolo illud audire*: quod utique DEO iniurium, & culpabile est.

Unde, quamvis in hoc casu non detur obligatio audiendi sacrum ex præcepto directo, dàtur tamen ex præcepto reflexo, scilicet nihil faciendi, quod existimatur prohibitum, nec contemnendi præceptum DEI, etiam tantùm existimatum, cum injuria præcipientis. Et in hunc sensum omnes explicant illud Apostoli: *Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est. ad Rom. 14. v. 23.* hoc est, quod non est secundùm dictamen conscientiæ, judicantis, id esse licitum. Hinc idem Apostolus *v. 14.* præmiserat: *Confido in Domino JEsu; quia nihil commune per ipsum, nisi ei, qui existimat, quid commune esse*, hoc est, ei, qui per conscientiam erroneam judicat, aliquid immundum, seu vetitum esse.

Quare, si conscientia invincibiliter errans præcipiat etiam aliquid malum, e. g. mendacium, ad salvandam vitam proximi, debet ei obediri: quo in casu DEUS, non quidem per se, & immediatè, sed tamen per accidens, & mediatè præcipit mendacium, quatenus præcipit, ut id faciamus, quod judicamus esse ab ipso præceptum, ne scilicet implicitè contemnamus ejus voluntatem: qua de re pluribus agemus *in tract. de virt. Theol. disp. 2. q. 1. a. 4.*

Alia conscientia est *vincibiliter erronea*, quando scilicet error potuit, & debuit vitari, ac proinde indirectè voluntarius, atque culpabilis est. Et, si in tali casu erronea conscientia est conjuncta cum aliquo dubio, tunc coincidit cum conscientia dubia: adeóque talis homo, si advertat, culpam à se priùs admissam, in non addiscendo necessaria, vel non deponendo errore, debet de ea dolere, ac postea se regulare iis principiis, quibus alius, qui habet conscientiam dubiam, de qua fusè infrà *num. 244. & seq.*

Si autem conscientia, vincibiliter erronea, non est conjuncta cum dubio, e. g. aliquis non frequentavit catechesin, quamvis adverterit, se eam omittendo non addiscere ea, ad quæ scienda est obligatus: & sic culpabiliter nescit, e. g. esse peccatum mendacium, vel perjurium, etsi per id posset proximi vita salvari: si talis postea pejeret sine omni incidente scrupulo, vel dubio, in tali casu, cùm hic ipse error, causans negationem scrupuli, vel dubii, fuerit voluntarius, in libera, & culpabili omissione adeundæ catechesis, seu accipiendæ instructionis, est etiam ipse peccatum, adeóque non excusat à peccato: sicut non excusat ignorantia culpabilis, seu vincibilis, quæ ipsa in tali errore imbibitur: & hinc tale perjurium, ex conscientia ita erronea commissum, est peccatum; aliàs enim nulla darentur peccata ignorantiæ, quæ tamen ab omnibus debent admitti ex illo *psal. 24. v. 7. Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris*: & hinc quoque omnes cum S. Thoma. *1. 2. qq. 76. 77. & 78.* distinguunt peccata in peccata, ignorantiæ, concupiscentiæ, & malitiæ: non autem dantur peccata ignorantiæ invincibilis *ex num. 56. & seq.* ergo debent admitti peccata ignorantiæ vincibilis.

Rectè tamen advertit Gormaz *de actib. hum. à. num. 142.* debere omissionem culpabilem accipiendæ instructionis, adhuc moraliter in talem actionem, e. g. perjurium, influere, & necdum deletam esse, quæ deletio fieri potest, inprimis dolore retractativo, seu contritione; quia ista tollit inprimis rationem voluntarii, in negligentia, vel ignorantia priùs contracta, dein etiam reatum culpæ, adeóque facit, ut ea ignorantia, in quantum culpabilis fuit, moraliter non ampliùs existat, consequenter neque sit causa sequentis actionis. Vel potest ea deletio fieri alia ra-

tione, qualis potest esse longum temporis intervallum; nam etiam ratione istius potest error, aut ignorantia, in æstimatione morali fieri invincibilis, de qua re fusè Gormaz *loc. modò citato.* Sanè, ùt rectè hic auctor ait *num. 144.* esset valde durum dicere, quòd homo, qui ante multos annos culpabiliter neglexit discere, aliquid esse illicitum, modò autem, præteritæ negligentiæ immemor, sine omni scrupulo, aut dubio, id tanquam licitum agit, semper peccet, quin ulla temporis diuturnitas, faciat istum errorem moraliter invincibilem, & inculpabilem.

Ex antè dictis, de conscientia vincibiliter erronea, sequitur, quòd aliquis possit esse necessitatus ad peccandum; quia potest contingere, ut quis ex tali conscientia erronea putet, se obligari graviter ad aliquid, quod reipsa peccatum est, e.g. ad mendacium, vel etiam perjurium committendum, pro redimenda vita proximi; in tali enim casu, si quis non pejeret, peccat; quia, ùt paulò antè diximus, implicitè dicit: *Etsi obliger ad pejerandum, tamen id nolo facere*: quod est peccaminosum. Si autem pejeret, iterum peccat; quia perjurium est in se ipso peccatum, & conscientia vincibiliter erronea non excusat à culpa.

Nec est absurdum, hanc necessitatem, tantùm consequentem, & cujus ipse homo libera causa fuit, admittere. Sed de hoc inferiùs iterum: interim vide Busenbaum *l. 1. tr. 1. c. 1. resp. 3.* Quæstio jam ulteriùs est inter auctores, an ista peccata, ex tali conscientia vincibiliter erronea, vel, quod idem est, ex ignorantia vincibili, commissa, habeant distinctam novam malitiam, vel an tantùm à priore peccato negligentiæ, aut ignorantiæ, culpabiliter admissæ, denominentur peccata: & mala sint, sicut actus externus, qui non habet distinctam malitiam à malitia actûs interni, sed tantùm ab isto denominatur malus, & peccaminosus.

P. Thyrsus *tom. 4. select. disp. 6. sect. ultim. à num. 133.* & Gormaz *de actib. hum. à num. 134.* multis contendunt, peccata illa, ex ignorantia tali admissa, habere novam distinctam imputabilitatem, seu malitiam; quia aliàs, ajunt, non darentur ulla peccata ignorantiæ; cùm ipsa ignorantia, ac negligentia in necessariis addiscendis, fuerint contractæ cum plena advertentia, adeóque sint peccata malitiæ. Addunt exempla varia, & quidem P. Thyrsus *num. 142.* exemplum duorum mercatorum, culpabiliter ignorantium contractus usurarios, ita, ut unus plures tales celebret, quàm alter: Gormaz verò *num. 134.* exemplum alterius, qui ex tali ignorantia in omnia scelera ruit: qui utique videntur magis culpabiles, quàm alii, qui intrà solius ignorantiæ, aut negligentiæ, limites sistunt, vel minorem longè numerum actionum per se illicitarum ponunt. Addit Gormaz *num. 137.* colligi ex propositione, ab Alexandro VIII. damnata (quæ nempe adstruebatur possibile peccatum philosophicum) non requiri novam actualem advertentiam ad novum peccatum.

E contra La Croix *l. 1. tr. 2. num. 757.* fusè contendit, tales, ex culpabili ignorantia positas actiones, non habere novam imputabilitatem, seu malitiam, sed tantùm illam, quam habuit ignorantia, vel negligentia, ex qua secutæ sunt: citátque pro se SS. Thomam, Bonaventuram, Antoninum: item Suarez, Vasquez, Sanchez, aliósque communissimè. Et quidem ita sentit Sanchez *l. 1. in decal. c. 16. num. 45.* citátque etiam S. Thomam *in 4. dist. 17. q. 2. a. 2. quæstiunc. 4. ad 2.* Suarezium *tom. 2. de relig. l. 3. de jurament. c. 7. num. 7.* Vasquium *in 1. 2. q. 71. a. 5. disp. 94. c. 3. n. 9.* Sed hi auctores locis citatis non loquuntur de casu ignorantiæ culpabiliter priùs admissæ, sed de casu ebrietatis, in qua quis prævidit, se commissurum varia crimina, e. g. homicidia, stupra &c. dicúntque, hæc non habere novam malitiam.

Attamen videri potest eadem esse ratio de ita culpabiliter ebrio, ac de culpabiliter ignorante: &, si in tali ebrietate commissa, non habent novam malitiam, difficulter probari poterit, quòd novam malitiam habeant, commissa in tali ignorantia. Ut tamen rectè advertit Sanchez *loco modò citato*, ipsa negligentia accipiendæ instructionis (& par est ratio de ebrietate) est eò gravius peccatum, quò plura, & graviora peccata, prævisa sunt ex ea probabiliter secutura; quia in ista taliter negligens aliquo modo consensit: eò autem minus peccatum est, quò pauciora, vel leviora, peccata secutura prævisa sunt.

Accedit, quòd, si talis actio, ex culpabili ignorantia posita, haberet novam malitiam, DEUS saltem per accidens determinaret, & quidem præcipiendo, ad formalem malitiam, e. g. perjurii, committendi in casu suprà posito pro liberatione proximi; quia DEUS in tali casu perjurium, ùt formaliter malum, præciperet, dum præciperet, obediri conscientiæ erroneæ: hoc autem videtur durum, nec in ullo alio casu admissum; nam, in casu conscientiæ invincibiliter errantis, tantùm præcipit materialiter malum, imò fortè nec strictè materialiter malum, de quo vide *tract. de virt. Theol. disp. 2. q. 1. a. 4.*

Si quis vellet dicere, DEUM præcipiendo, ut reddatur debitum conjugale, determinare ad ponendum peccatum originale, quod etiam est formaliter malum: posset assignari disparitas; non enim in conceptione committitur novum peccatum, sed jam olim cum Adamo, cujus voluntati voluntas infantis alligata fuit, commissum, tunc contrahitur: præterquam quòd respectu infantis minùs sit peccatum originale, quàm respectu alterius peccatum grave actuale. Licèt autem utique dici possit, imò debeat, hominem esse causam hujus ipsius determinationis, aut necessitatis peccandi, tamen videri potest, non decere DEUM, in ullis circumstantiis præcipere formale peccatum.

Ad argumenta autem adversa responderi potest, inprimis has ipsas actiones, ex ignorantia positas, esse verè peccata ignorantiæ, sufficienter distincta à peccatis malitiæ, licèt non habeant distinctam malitiam, sed ab istorum malitia denominentur mala; sicut scilicet etiam actus externi sunt peccata, quamvis non habeant distinctam malitiam ab internis, sed ab his peccaminosi denominentur. Ad exempla autem reponunt secundæ opinionis patroni, quòd, sicut, qui actum externum addit interno, non est magis culpabilis, vel magis punitur, quàm qui solùm ponit internum, ita etiam talis, ex ignoran-

rantia alias actiones, ex se malas, ponens, non magis puniri debeat, quàm alius, qui solius ignorantiæ, & periculi prævisi, nec tamen vitati, est reus.

Ad id, quod objicitur, dari peccata, sine advertentia actuali ad malitiam, commissa, responderi potest, utique dari talia peccata: attamen non necessariò semper habere distinctam novam malitiam: & talia esse peccata ignorantiæ. Sed de hac quæstione, quæ videri potest apud citatos auctores, quilibet judicet, prout ipsi verosimilius videtur; nam in ordine ad confessionem non videtur ea multùm facere; quocunque enim modo istæ actiones se habeant, debent tamen in confessione exponi, saltem sicut actus externi; quia ad minimum eodem modo denominantur peccata, possuntque, ac debent dici peccata ignorantiæ.

Ulteriùs dividitur conscientia in *certam*, & *dubiam*. Prima, seu *certa* est, quando dictamen elicitur, nixum motivo certo: *dubia* est, quando quis nihil omnino judicat, sed hæret: ad quam spectat etiam conscientia *scrupulosa*; quia & ista nil judicat, sed terretur motivis inanibus, & ob hæc imprudenter angitur. Dividitur iterum in *probabilem*, & *improbabilem*: illa nititur motivo probabili, seu gravi: hæc improbabili, seu levi, saltem comparativè: de quibus plura inferiùs. Aliæ divisiones conscientiæ, vel non sunt scitu necessariæ, vel pro opportunitate facilè inferentur.

ARTICULUS II.

An Conscientiæ Dictamen ultimum debeat esse certum.

220. ALiud dictamen conscientiæ dicitur *remotum*, quo judicat conscientia de re, considerata tantùm in se ipsa objectivè, & nondum attentis omnibus circumstantiis, e. g. judicat, aliquem contractum probabiliùs esse justum. Aliud dictamen dicitur *proximum*, seu *ultimum*, quo conscientia post consideratas omnes circumstantias, etiam accidentales, ultimò judicat de re, an licita, an illicita sit, e. g. judicat, contractum, quem in se ipso consideratum remoto dictamine judicavit, probabiliùs esse justum, hîc & nunc, sibi absolutè esse licitum.

Et ab hoc dictamine desumitur malitia vel bonitas actûs; nam, quamvis res in se sit objectivè bona, si tamen ego eam dictamine proximo judicem esse malam: vel etiamsi remoto dictamine eam judicaverim in se bonam, attamen proximo judicem, mihi hîc, & nunc, non esse licitam, actus, quo eam rem ago, vel amplector, erit malus. Sicut econtra, si res in se sit quidem objectivè mala, ego autem dictamine proximo invincibiliter judicem, eam esse bonam, e. g. mendacium dicendum pro servanda vita proximi, actus saltem non erit malus: quidquid sit, an sit positivè bonus. Item licèt dictamine remoto judicem, rem probabiliter, vel etiam juxta patronos sententiæ, ut vocant, benignæ, licèt judicem, rem notabiliter probabiliùs esse malam, si tamen dictamine proximo inculpabiliter judicem, eam esse licitam, actus eam amplectens non erit malus.

221. Quæritur jam, quale requiratur dictamen ad hoc, ut actus licitè fiat, an debeat esse evidens, ut volunt Oviedo, Pallavic. Esparza, Terillus, Cardenas, Haunoldus, Illsung, apud Raslerum *in norma recti disp. 2. q. 7. a. 1.* vel, an debeat esse moraliter certum, ut volunt Suarez *in 1. 2. tr. 3. disp. 12. sect. 3.* Layman. *l. 1. tr. 1. c. 5. n. 4.* aliique plurimi citati *in eadem norma recti eadem disp. 2. q. 8. a. 2. n. 210.* vel, an etiam sufficiat dictamen tantùm probabile, ac opinativum, ut vult Vasquez, Thomas Sanchez, Salas *ibidem citati n. 205.*

Advertendum autem, nolle me hîc miscere quæstionem, an hoc dictamen debeat esse formaliter actus judicativus, vel, an sufficiat judicium virtualiter, seu æquivalenter tale, sive apprehensio simplex, sed suasivè proponens licentiam actionis, & dubium de inhonestate excludens: qualem apprehensionem posse sufficere defendit Raslerus *in norma recti disp. 2. q. 4. a. 1. n. 67.* Item etiam, nolle me hîc disputare, an debeat judicium esse absolutum, seu absolutè enuncians, hanc rem esse licitam, vel, an sufficiat judicium, quod vocant modale, hoc est, tantùm enuncians, quòd sit moraliter certum, actionem esse licitam: quod item sufficere idem author *loco eodem n. 65.* affirmat. Hæ enim videntur potiùs esse quæstiones philosophicæ, & in ordine ad honestè agendum parùm referre; modò enim excludatur dubium practicum, parùm refert, an' hac, vel illa ratione, excludatur, ut ex dicendis colligi poterit.

222. Dico 1. Non requiritur ad actum bonum, vel indifferentem, ut præcedat dictamen evidens de licentia actionis. Prob. Necessitas talis dictaminis, nec auctoritate, nec ratione, nec experientiâ, probatur: ergo non datur. prob. antec. inprimis auctoritas adversariorum est longè minor, & præter paucos suprà citatos fermè omnes reliqui contenti sunt dictamine moraliter certo: nec antiquiores faciunt mentionem, nisi dictaminis practicè, aut moraliter certi: rationes autem pro oppositâ sententia omnes solvemus: experientiâ verò illi nullatenus suffragatur; illa enim dictamina deberent esse valde reflexa, ut ex dicendis patebit: & experientia potiùs probat, tot reflexiones non fieri: imò, cùm ipsi adversarii fateantur, illas reflexiones non esse à nobis discernibiles, eas experiri non possumus. Dein rusticus, si à parocho audit, aliquid esse licitum, id bona fide facit; quin reflexè hoc dictamen faciat: *Quod parochus mihi dicit esse licitum, evidenter mihi licet: sed hoc mihi dicit esse licitum: ergo.*

223. Confirmatur. Non apparet, unde desumatur universaliter evidentia dictaminis, saltem, nisi fiant plures reflexiones: sed has adstruere necessarias, circa quamvis ferè actionem, est nimium: ergo. prob. ma. Multi etiam ex adversariis defendunt, licitum esse sequi sententiam minùs tutam, minùsque probabilem, vel saltem æquè probabilem: at isti non possunt habere evidentiam de licentia suæ actionis sine pluribus reflexionibus: ergo. prob. mi. dictamen remotum

tum, vel primum directum, est tantùm probabile: nec etiam primum reflexum est evidens: ergo debent dari plures reflexiones.

Prob. 2. p. antec. Vel dictamen reflexum ita formatur: *Qui sequitur sententiam probabiliorem, evidenter licitè agit: sed ego sequendo sententiam dictam benignam, sequor probabiliorem: ergo:* & minor non est evidens; cùm à valdè multis probabiliter negetur. Vel dictamen ita formatur: *Qui consideratis omnibus prudenter, & absque passione, judicat, hanc actionem sibi licere, eam facit absque peccato: sed ita ego judico: ergo.* Et iterum mi. non est evidens metaphysicè, vel etiam physicè; quia non est evidens, me prudenter ita judicare; cùm authores, quos rigidos vocant, me imprudentiæ damnent: item amor proprius valde subtiliter soleat nobis illudere, & Angelus tenebrarum in Angelum lucis se transformare.

Quare hoc dictamen ad summum est moraliter certum. Ut ergo habeatur strictè evidens, opus erit nova reflexione: si tamen etiam post hanc vera evidentia habeatur: debebitque dictamen sic concipi. *Quandocunque ego moraliter certus sum, quòd, hîc & nunc, non agar ullâ passione, & quòd juxta præsentes circumstantias omnia, prout debui, consideraverim, & prudenter, quantum mihi videtur, judicem, hanc actionem mihi licere, tunc evidenter mihi licet: sed nunc ita se res habet: ergo.* Verùm, licèt sic ostendatur, quomodo ex principiis in se, & directè tantùm probabilibus, possit formari dictamen certum, vel etiam evidens, quis tamen homines, his subtilitatibus non assuetos, obligabit ad faciendas tot reflexiones, circa actiones plurimas, & frequentissimè occurrentes?

224. Dico 2. Requiritur, saltem ordinariè, ad honestatem, vel indifferentiam actionis, dictamen moraliter certum de licentia ejusdem. ita longè communiùs authores, quæ ipsa auctoritas in materia morali, in qua sæpe recurrendum est ad judicium prudentum, magni ponderis est. Prob. concl. etiam ratione. Operans licitè debet excludere omne dubium de inhonestate actionis: atqui hoc ordinariè non potest, nisi habeat certitudinem moralem: ergo. ma. est certa; aliàs enim operaretur cum dubio practico, quod nunquam est licitum, ùt omnes docent, & infrà probabimus. prob. mi. probabilitas sola per se non excludit omne dubium: ergo, vel tali homini nullum deberet incidere dubium, quod ordinariè non fit, nisi circa res, quas saltem moraliter certas habemus: vel non posset dubium excludere, adeóque operaretur cum dubio practico: ergo.

225. Dico 3. Aliquando tamen potest sufficere dictamen, dictans probabiliùs, vel unicè probabiliter, actionem esse licitam. ita præter authores citatos *n. 221.* qui volunt, tale dictamen universaliter sufficere, non pauci alii, præsertim recentiores: alii autem, quamvis requirant dictamen moraliter certum, non videntur debere accipi, nisi de ordinariè contingentibus. Prob. Potest utique contingere, ut quis, hîc & nunc, non habeat judicium, ex natura sua plùs quàm probabile, seu ex natura sua non excludens omne dubium prudens, & tamen nullum ei incidat dubium, neque etiam reflexè cognoscat, se nullum habere dubium, aut judicium tantùm probabile: in hoc casu honestè operatur cum solo dictamine probabili: ergo. ma. negari non potest, nisi fiat quæstio de nomine, & dicatur, tale judicium non esse tantùm probabile: quod tamen est falsum; cùm judicium, plùs quàm probabile, seu moraliter certum, debeat ex natura sua excludere dubium, & istud non tantùm per accidens abesse. mi. prob. gratis plùs requiritur; nec enim potest dici, quòd talis operetur cum dubio practico, aut sit ita paratus, ut, etiamsi actio esset inhonesta, tamen ageret: ergo.

226. Dico 4. Ad actum inhonestum non requiritur dictamen, neque probabile de inhonestate actûs. ita communissima. Prob. Ad hoc, ut inhonestè agam, sufficit dubium de inhonestate actûs, quod, hîc & nunc, non deponatur: ergo non requiritur dictamen positivè enuncians, actionem esse inhonestam. antec. prob. omnes dicunt, quòd operari cum dubio practico sit peccatum; quia scilicet talis exponit se periculo peccandi, & virtualiter contemnit legem: ergo. Confir. Qui dubius, an intrà dumetum sit homo, vel fera, tamen illuc iaculatur sagittam, juxta luminis naturalis instinctum agit illicitè, & inhonestè, si non priùs ex principiis quibusdam prudenter deposuerit dubium: ergo non requiritur plùs quàm dubium practicum perseverans, quamvis non adiit absolutum judicium.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones.

227. OB. 1. contra 1. concluſ. Apostolus *ad Rom. 14. v. 23.* ait, *Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est:* ergo, nisi actionem præcedat judicium evidens, seu actus certissimus fidei, non est licita. Confir. Ultimum dictamen non potest dependere à voluntate: ergo debet esse evidens; nam omnis assensus inevidens dependet ab imperio voluntatis. prob. antec. si dictamen dependeret à voluntate, esset in potestate voluntatis, habere hoc, vel aliud dictamen: sed hoc non potest dici: ergo. prob. mi. à dictamine ultimo dependet honestas, vel inhonestas actionis: ergo, si dictamen dependeret à voluntate, dependeret etiam honestas, vel inhonestas actionis: consequenter voluntas pro libitu redderet actionem honestam, quod est falsum: ergo.

228. Resp. 1. Actus fidei non est evidens; unde hic textus æquè esset contra adversarios, quàm contra nos. Resp. 2. neg. conseq. Ex communi interpretum non intelligitur eo loco actus fidei; aliàs omnia opera infidelium essent peccata, quod ab Alexandro VIII. damnatum est propositione 8. quæ ita habet: *Necesse est, infidelem in omni opere peccare.* item propositione 11. *Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.* Quare per fidem ab Apostolo intelligitur dictamen

men conscientiæ (quod etiam nos requirimus, quamvis non evidens) cui actus conformetur. Patet hoc ex ipso contextu Apostoli; nam ibi vult probare, quòd, qui ex conscientia erronea putat sibi illicitum, aliquid manducare, & tamen manducat, peccet.

Ad confirm. Inprimis consequentia non est certa; si enim dictamen sit moraliter certum, nec occurrat ullum dubium in oppositum, non est in potestate voluntatis, determinare ad assensum oppositum. Resp. tamen neg. antec. & dico, quòd possit quoque dependere illud dictamen ab imperio voluntatis. ad prob. dist. ma. ita, ut utrúmque possit habere prudenter. neg. ma. ut unum possit habere tantùm imprudenter. om. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. ad prob. mi. dist. antec. dependet honestas, vel inhonestas actionis, à dictamine habito prudenter. conc. ant. ab habito tantùm imprudenter. neg. antec. & conseq. Licèt omittatur, quòd voluntas possit cogere intellectum ad assensum quemcunque, cujus oppositum non est ipsi evidens, tamen id non potest semper facere prudenter, ùt est clarum.

229. Dices 1. Si ultimum dictamen subjacet imperio voluntatis, tunc datur processus in infinitum in dictaminibus: hoc est absurdum: ergo, prob. ma. voluntas non potest agere absque prævio dictamine, vel illustratione intellectûs: ergo iterum, ante hoc imperium voluntatis, debet dari dictamen: &, si hoc iterum subjacet imperio voluntatis, debet iterum dictamen aliquod antecedens dari, & sic in infinitum, Resp. neg. ma. ad prob. neg. cons. vel suppos. Non dicimus, quòd nulla cognitio certa præcedat imperium voluntatis: sed dicimus tantùm, quòd dictamen ultimum, præcedens immediatè actum, & versans circa ejus honestatem objectivam, non semper sit evidens, quæ sunt diversissima. Modò igitur imperium voluntatis præcedat hic actus: *In hoc casu possum imperare hunc, vel illum actum voluntatis* (præscindendo etiam, an prudenter, vel imprudenter, ne dicatur esse implicitè dictamen ultimum de honestate) & hic actus sit evidens, processus sufficienter sistitur.

230. Dices 2. Quandocunque datur aliquod dictamen, vel moraliter certum, vel tantùm probabile, semper datur dictamen reflexum evidens, simile, vel tale, quale attulimus *n.* 223. quamvis non sit discernibile, sicut, dum scribimus, semper datur reflexio ad regulas scribendi, quamvis eas reflexiones, ad tot regulas pro quavis litera, non discernamus. Sed contra est. Quòd aliquæ reflexiones admittendæ sint, probant rationes convincentes: non autem ideo admittendæ sunt aliæ, quæ non probantur; aliàs adstrui possent reflexiones sine fine, & possemus etiam dicere, quòd nemo appetat bonum delectabile, directè cognitum, nisi etiam reflexè cognoscat, se cognoscere, hoc objectum esse delectabile: & par est ratio de bono utili. Quis autem dicat, bonum delectabile, directè tantùm cognitum, non habere vim movendi ad actum voluntatis? igitur eandem vim habet bonum honestum.

Addo, quòd videatur mihi etiam in scriptione, aut in recitatione ex memoria, sæpe sola agere phantasia, excitata aliquo actu intellectûs, vel voluntatis; cùm similia faciant, & bruta, & dormientes. Tandem hæc ratio probaret, non quòd ad honestatem actûs necessaria sit illa evidentia, sed tantùm, quòd aliunde detur, ex natura intellectûs humani, ita reflexè operari soliti: quod aliqui transmittunt, tanquam aliquid potiùs ad Philosophiam, quàm ad Theologiam spectans. Mihi nondum videtur satis efficaciter probatum, quòd intellectus universaliter ita operetur: quòd si etiam probaretur, tamen nondum absolutè nostra conclusio everteretur.

231. Ob. 2. Qui habet judicium moraliter certum, evidenter non peccat: ergo habet judicium evidens de honestate sui actûs: ergo tale judicium semper præcedit actum honestum. Resp. neg. conseq. utramque. Etiam, qui perplexus est, evidenter non peccat, quidquid agat, quin de hoc habeat evidens judicium. Pariter, habens moralem certitudinem, non peccat: at hoc non cognoscit evidenter, sed ad summum moraliter certò; non enim se reflectit semper in suam moralem certitudinem. videantur dicta *num.* 222.

232. Ob. 3. Dictamen ultimum debet esse actus prudentiæ: ergo debet esse evidens. prob. conseq. prudentia est virtus intellectualis: ergo semper verum dicit: ergo ejus actus est evidenter verus. Resp. 1. Hoc argumentum, præsertim, si desumatur à prudentia supernaturali, tantùm probat, dictamen debere esse certum, non verò evidens; quia actus supernaturalis debet quidem esse certus, non verò evidens. Resp. 2. dist. antec. dictamen debet esse actus elicitus prudentiæ. neg. antec. imperatus à prudentia. conc. antec. & neg. conseq. Nôrunt Logici, actus regulatos, vel imperatos, à virtute intellectuali, non necessariò esse veros, ùt patet in syllogismis topicis. Pariter nec debent esse veri omnes actus imperati à prudentia: & sic sæpe, dum quis videt mendicum, prudentia imperat hunc actum: *Huic pauperi danda est eleemosyna*, & hoc etiam contingit, quando mendicus est fictus.

233. Dices 1. Prudentia non imperat actum dicentem: *Danda est eleemosyna huic pauperi:* sed tantùm alium, dicentem: *Danda est eleemosyna huic, qui apparet esse pauper.* Resp. hoc esse contra omnem experientiam. Certè, qui dat eleemosynam, præsertim multis, non secum examinat, nec cogitat, an sint verè, an tantùm apparenter pauperes: sed sine his reflexionibus misericordiam exercet. Dices 2. Si prudentia imperat dictamen, debet imperare per aliquem actum elicitum: ergo debet dari actus prudentiæ elicitus: ergo iste saltem est evidens. Resp. Potiùs voluntas directa à prudentia imperat: attamen om. totum. Illud imperium, seu etiam ille actus prudentiæ, non est ultimum dictamen: sed est actus prævius, dictans, hîc & nunc, prudenter elici illud dictamen, etiamsi reverà sit falsum, quamvis non cognoscatur esse falsum: sicut eadem prudentia potest prudenter dictare, mentiendum esse, in casu conscientiæ erroneæ, existimantis, DEUM id jubere ad conservandam vitam proximi.

234. Dices 3. Dictamen ultimum, saltem ad actus supernaturales, debet esse actus supernaturalis prudentiæ: sed hic est necessariò ve-

rus: ergo. Resp. 1. Ex hoc non sequitur, quòd non possit dari, saltem actus naturaliter honestus, sine dictamine evidenti. 2. Neque etiam ad actus supernaturales necessarium est dictamen evidens, sed tantùm certum, quam tamen certitudinem operans reflexè non debet cognoscere: imò hoc dictamen debet esse tantùm certum certitudine infallibilitatis, non autem certitudine adhæsionis: unde potest concedi totum, & negari, quòd tale dictamen sit evidens. 3. Ad actus supernaturales requiritur quidem aliqua illustratio supernaturalis: at non talis, quæ se sola sit ultimum dictamen, sed tantùm aliqua illustratio, vel actus supernaturalis universalior, e. g. iste: *Pauperi danda est ex misericordia eleemosyna*: ex quo, & simul ex alia propositione naturali, e. g. ista: *Hic est pauper*: quæ potest esse falsa, inferatur dictamen ultimum: *Huic danda est eleemosyna*. Unde neque ad actus supernaturales necessariò debet præcedere dictamen ultimum, quod sit actus elicitus supernaturalis prudentiæ: & hinc ma. potest negari.

235. Raslerus *in norma recti disp. 2. q. 6. a. 2. n. 154.* ait, actum supernaturalem posse esse secundùm quid falsum, adeóque in hunc actum: *Hîc, & nunc mentiendum est ad servandum innocentem; quia DEUS ipse nobis mendacium præcipit, quoties illud necessarium est ad talem finem: & faciendum est, quidquid DEUS præcipit*: posse influere prudentiam supernaturalem, non quidem secundùm primam partem, secundùm quam actus falsus est, sed secundùm alteram, secundùm quam verus est. Idem auctor *in eadem norma recti disp. 1. q. 9. a. 3. n. 415.* contendit in talem actum influere posse habitum virtutis prudentiæ, & citat Vasquium *in 1. 2. disp. 58. c. 2. n. 13. & disp. 85. c. 1. n. 3.* Verùm, sicut Vasquez *loco citato* tantùm loquitur de virtute prudentiæ naturalis, ita etiam Raslerus videtur hoc loco tantùm loqui de eadem prudentia naturali, atque actibus naturalibus: & quoad hos non sum solicitus. At verò loquendo de actibus supernaturalibus, videtur mihi difficile, eos posse esse simpliciter falsos, sicut tamen juxta communissimam simpliciter falsus est omnis actus, qui indivisibiliter, & determinatè, dicit verum, & falsum; nam ideo tam copulativa, quàm causalis propositio, ob unum membrum falsum, dicitur simpliciter falsa.

Ratio autem, cur actus supernaturalis videatur mihi non posse esse ita falsus, est, quòd cujusvis actûs supernaturalis auctor peculiaris sit DEUS, juxta illud: *Non ego autem, sed gratia DEI mecum 1. Cor. 15. v. 10.* & alterum: *Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis 2. Cor. 3. v. 5.* non autem videtur DEUS posse esse auctor actûs, simpliciter falsi, quamvis secundùm quid veri; quia indivisibiliter falsitatem asserit: sicut non potest DEUS esse auctor actûs, qui aliquid bonum, & simul malum vult: nec auctor materialis peccati &c. quare mihi præplacent responsiones superiores.

236. Ob. 4. Dictamen, tantùm moraliter certum, potest esse conjunctum cum actuali formidine: ergo non sufficit. prob. conseq. SS. Canones exigunt tale dictamen, quod excludat omnem, tam prudentem, quàm imprudentem formidinem: hoc non præstat dictamen tantùm moraliter certum: ergo. prob. ma. C. *Inquisitioni tuæ 44. de sent. excommun.* dicitur, conjugi credenti *ex credulitate levi, & temeraria*, adesse impedimentum matrimonii, explodendam esse conscientiam talem levem, vel dubium, *ad sui pastoris consilium*, & sic debitum petendum, & reddendum: ergo debet explodi omne dubium, etiam leve. Confirm. *Cap. Per tuas 37. de simonia* dicitur, subdiaconum scrupulosum non debere *contra conscientiam* ad superiores ordines ascendere, licèt, ob conscientiam nimis scrupulosam, in hanc difficultatem sit lapsus: ergo.

Resp. dist. antec. Dictamen moraliter certum potest esse conjunctum cum formidine prudenti. neg. antec. cum imprudenti. conc. antec. & neg. conseq. ad prob. neg. ma. ad hujus prob. neg. conseq. Ratio negandi patebit ex statim dicendis. Ad confirm. neg. conseq. Credulitas, & scrupulus, locis citatis, sumitur pro judicio erroneo, quo quis absolutè, ex principiis falsis, & levibus, judicat, adesse peccatum, ubi non est: & hoc judicium utique debet deponi, aut explodi; alias contra conscientiam peccaretur. Responsio hæc infertur ex eo, quòd *dicto capite* dicatur conjux non dubitare, aut suspicari, sed *credere*, hoc est, positivè judicare: item, quòd C. *Per tuas* addatur, scrupulosum illum non debere ad superiores ordines ascendere *contra conscientiam*, hoc est, *contra judicium erroneum*; quia illa conscientia mox vocatur *error*, dum additur, non evasurum eam difficultatem, *nisi deponat errorem*.

237. Aliquando autem sumitur scrupulus pro simplici tantùm apprehensione, formidinem causante, vel pro formidine, aut judicio reflexo, quo quis ex levibus rationibus suspicatur, dictamen suum non esse veritati consonum, ac timet periculum peccati; quanquam aliunde multò probabiliùs, vel etiam certò, judicet, se honestè agere: & talis scrupulus non debet necessariò deponi; nam cum tali scrupulo non est quis ita constitutus, ut dicat, sive sit malum, sive bonum, tamen faciam: sed ita, ut dicat: volo ponere hanc actionem, quam prudenter judico licitam, etsi adsit levis suspicio in contrarium; quia DEUS non petit, ut in omnibus habeamus certitudinem metaphysicam.

Imò, ut Suarez, Castropalao, Layman, Illsung, ac hoc teste, communissimè auctores dicunt, scrupulosus non agit illicitè, quamvis agat, durante levi, & involuntaria formidine, ne DEUM offendat; quia non est in ejus potestate hujusmodi muscas abigere: &, nisi velit redigi ad insaniam, debet quandoque ita agere. Certò sunt sat multi, qui dicunt, stare posse cum ipso actu fidei formalis dubia involuntaria: quidni stare possint cum dictamine de honestate?

238. Ob. 5. contra 2. concluſ. Ad actum malum non requiritur judicium, moraliter certum de inhonestate actûs, imò nullum requiritur judicium *ex n. 226.* ergo neque requiritur ad actum honestum. Confirm. Si requireretur judicium moraliter certum, possemus esse certi de nostra justificatione: hoc est contra Tridentinum: ergo. Resp. neg. conseq. Disparitas colligi potest *ex eodem n. 226.* Adde, quòd ad actum malum non requiratur, ut quis am-

plecta-

plectatur malum ùt tale: sed sufficit, si scienter amplectatur malum quod tale: at verò ad actum honestum requiritur, ut quis amplectatur honestum ùt tale.

Ad confirm. dist. ma. possemus esse certi de nostra justificatione, certitudine quadam morali. om. ma. certitudine metaphysica, vel fidei, cui non potest subesse falsum. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Nam Tridentinum *sess. 6. c. 9. & can. 16.* tantùm excludit certitudinem fidei, *cui non potest subesse falsum.* Potest etiam negari ma. nam, etsi haberetur judicium moraliter certum de honestate, non etiam statim haberetur de supernaturalitate actûs.

239. Ob. 6. Non requiritur in ordine ad honestè agendum, ut excludatur omnis, etiam levis, formido: ergo non requiritur judicium moraliter certum, sed sufficit probabilius. Confirm. Qui agit, quod ipsi spectatis omnibus circumstantiis, videtur probabiliùs licitum, agit prudenter: ergo non peccat. prob. conseq. omne peccatum est imprudens: ergo. Resp. dist. antec. non requiritur, ut excludatur omnis formido imprudens. conc. antec. omnis prudens neg. antec. & conseq. Cum formidine tantùm imprudente stat judicium moraliter certum: at judicium tantùm probabilius stat etiam cum formidine prudente.

Nam, licèt mihi probabilius sit, aliquid non esse peccatum, si tamen alii graves viri, ex rationibus non contemnendis, dicant, esse peccatum, est formido prudens: nec potest hæc deponi per principia directa, sed debet deponi per reflexa. Ad confirm. dist. antec. qui agit probabiliùs licitum, agit prudenter, si non adsit simul prudens formido oppositi, vel hæc deponatur per principia reflexa. conc. antec. secus. neg. antec. & conseq. Ipsum antecedens, in hàc confirmatione objectum, est principium reflexum, ex quo, & altero, scilicet, quòd prudenter agens non peccet: itémque ex notitia experimentali, quòd ipsi, hîc & nunc, istud videatur probabilius, potest quis inferre judicium sufficienter certum de licentia actionis. Quare, quando dicitur, quòd operans secundùm sententiam, quam prudenter judicat esse veram, non peccet; eoquòd nemo prudenter agendo possit peccare, id non ita intelligendum est, quasi operans cum dictamine ultimo, tantùm prudenter affirmabili, eo-ipso prudenter agat, & non peccet (nam judicium, etiam probabile, vel probabilius, est prudenter affirmabile: quia tamen stat cum prudenti formidine, vel dubio de opposito, non prudenter cum eo solo agitur, aut non peccatur, antequam dubium excludatur; quia agitur cum dubio practico) sed tantùm intelligendum est, quòd, si quis prudenter possit judicare, sententiam aliquam esse veram, facilè sibi possit formare dictamen reflexum, quo excludat omne dubium, & sic prudenter agat, atque non peccet.

240. Ob. 7. Non tenemur vitare omne prorsus periculum peccati: ergo sufficit judicium probabilius. prob. antec. si teneremur vitare omne periculum peccati, nemo posset fieri miles, aut mercator, imò vix posset quis esse sæcularis: hoc est falsum: ergo. prob. ma. in his omnibus est periculum, vel occasio satis propinqua peccandi: ergo, si istud omne debemus vitare, nemo potest eos status amplecti. Resp. dist. antec. Non tenemur vitare omne periculum tantùm indeterminatum peccandi, & quando est nimia difficultas, illud omne vitandi. conc. antec. non omne periculum determinatum, etiam peccati determinati, & quando non est difficultas nimia vitandi. neg. antec. & conseq. ad prob. neg. ma. ùt suprà. ad hujus prob. dist. ant. ùt priùs. & neg. cons.

In illis statibus periculum est tantùm indeterminatum, simúlque moraliter non potest vitari: at in nostro casu est periculum determinatum, in individuo peccandi, ea actione, quæ præmanibus est: simúlque nulla difficultas excludendi formidinem per principia modicè reflexa: & licèt non cuique semper ita promptæ sint istæ reflexiones formaliter tales, tamen facilè incidunt æquivalenter tales, saltem, ut excludant actualem formidinem. Sed de hac objectione fusiùs agendum *tr. de pœnit.* ubi agitur de obligatione vitandi occasiones peccati.

QUÆSTIO II.

De Conscientia Dubia.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Dubium.

241. *Dubium* latè sumi potest pro omni judicio incerto; & sic etiam opinio, seu sententia tantùm probabilis, quandoque vocatur dubia. At si *dubium* strictè sumatur, est *hæsitatio, vel suspensio mentis, neutri parti assentientis ob formidinem erroris:* vel, ùt definit Bardi *de conscientia disc. 5. c. 1. n. 1.* est *suspensio intellectûs manentis in æquilibrio, inter duo contraria, & non assentientis, neque dissentientis.* ita communiùs authores contra aliquos, requirentes judicium formidolosum de propositionis fallibilitate, quos rejicit Bardi *loc. cit.* ex eo, quòd sine tali judicio possit dari dubium, modò detur illa suspensio intellectûs.

Non tamen sufficit ad dubium quæcunque omissio judicii; aliàs etiam omnis nesciens dubitaret. Sed neque sufficit quævis suspensio intellectûs; aliàs, quotiescunque suspenderem assensum, sive eum non elicerem circa mysteria fidei, quando de iis cogito, ea præcisè de causa, ne caput nimiùm fatigem, dicerer de illis dubitare, quod esset valde absurdum. Igitur ad dubium requiritur suspensio, orta ex formidine erroris, vel ex judicio, quo quis putat, hîc se falli posse. Unde Suarez *in 1. 2. tr. 3. de bonitate & malitia humanorum actuum disp. 12. sec. 5. n. 1.* existimat, dubium involvere cognitionem, seu judicium reflexum, de insufficientia rationum ad assensum: hoc tamen alii negant.

242. Dividitur jam *dubium* in *positivum*, & *negativum*, in quorum tamen terminorum acceptione auctores non conveniunt. Quidam vocant dubium negativum, quando assensus suspenditur ob carentiam omnimodam rationum in utramque partem, dummodo quis de objecto cogitet, & rationes inquirat, nullas autem inveniat, & sic dubitare quis potest, an stellæ,

vel arenæ maris, sint numero pares, vel impares: aut an Turcarum imperator modò dormiat, an vigilet. Dubium autem positivum dicunt, quando dantur rationes in utramque partem, sed in neutram convincentes, & ideo suspenditur assensus. Alii tamen cum P. Thyrso, & Elizalde, negant, suspensionem intellectûs, ob carentiam omnimodam rationum, vocandum esse dubium; cùm sit pura nescientia. Meo tamen judicio non malè Bardi *n. 6. loc. cit. n. 241.* ait, illam suspensionem assensûs, ob carentiam omnis rationis, vocari quidem posse *dubium metaphysicum*, non verò *morale*; quia, quando intellectus non habet ullam rationem, sed tantùm ideo hæret; quia videt, posse utrumque esse, fundatur illa hæsitatio in mera rei, physica, vel metaphysica possibilitate, quod dubium in moralibus non æstimatur.

Quare moraliter loquendo, videtur meliùs explicari *dubium negativum* dicendo, quòd sit *hæsitatio, vel suspensio intellectûs, habentis quidem aliquam, sed non tam gravem rationem, vi cujus possit judicium probabile ferri:* at verò *dubium positivum*, quòd sit *hæsitatio, vel suspensio intellectûs, habentis rationem sufficientem, vi cujus possit ferri aliquod judicium probabile.* Exemplum dubii negativi, in hoc sensu morali accepti, potest esse, si quis à duobus audiret contraria de voluntate superioris, vel, si rudis in fide audiret ab iisdem contraria, circa mysteria fidei, aut leges Ecclesiæ: vel si quis duos sacræ Scripturæ textus obscuros, apparenter contrarios, legeret, nescirétque, quem literaliter, quem tantùm metaphoricè, ita, ut alteri nihil contrarium diceret, exponere deberet. Exemplum autem dubii positivi præbent plurimæ opiniones contrariæ, comparativè probabiles.

Ubi nota, dubium negativum, prout à nobis explicatum est, vocari quandoque *dubium probabile*, ut distinguatur à dubio irrationali, seu scrupuloso: & pro tali, seu ita probabili, accipit dubium Cardenas *p. 2. crisis Theol. tr. 6. disp. 46. c. 1. n. 3.* item S. Antoninus *1. p. tit. 3. c. 10. §. 10. ante medium* sic scribens: *Sumendo propriè, & strictè dubitationem, videlicet prout rationes sunt æquè ponderantes ad utramque partem, nec magis declinat quis ad unam, quàm ad ad aliam.* (scilicet propter insufficientiam rationum, ita, ut de neutra parte judicium verè probabile ferri possit, juxta paulò antè à nobis datam explicationem dubii negativi) *sed si dubitet leviter quis, & per modum scrupuli &c.* unde patet, non esse idem dubium probabile, & dubium ortum ex rationibus probabilibus. Ulloa *tom. 4. agens de pœnitent. disp. 7. c. 2. n. 8.* dubium negativum aliter explicat: sed, quia videtur supponere, quòd quotiescunque non adest tanta ratio, ut sufficiat ad ferendum positivum judicium, dubium sit contemptibile, tanquam inanis scrupulus (quod non videtur verum ex dictis) malumus cum communiore sentire.

243. Dividitur *dubium* rursus in *dubium juris*, & *facti*. Prius, seu *dubium juris*, est quando dubitatur, an existat jus, vel lex, quæ præcipiat, aut legitimam facultatem det, vel actum validum, aut invalidum reddat &c. e. g. an detur lex, obligans ad agendam pœnitentiam, statim post commissum peccatum mortale: an hoc, vel illud crimen sit reservatum: an baptismus collatus in aqua rosacea, vel cerevisia, sit validus: an Evchariſtia validè consecretur in spelta &c.

Alterum, seu *dubium facti* est, quando dubitatur, an aliquid factum, vel omissum sit, an non, e. g. an dictum Breviarium, vel omissum sacrum die festo: vel etiam dubium facti est, quando quis dubitat de re aliqua particulari, quæ est objectum alicujus actionis moralis, ùt diximus de ignorantia. *n. 54.* e. g. si quis dubitat, an sit clericus, quem vult percutere, an sit dies festus, quo vult laborare. Ista autem duo dubia sæpe concurrunt, vel unum ex altero nascitur: sic ex dubio facti oritur dubium juris, e. g. an adhuc detur obligatio dicendi Breviarii, an audiendum adhuc sacrum: Item ex dubio juris dubium facti: e. g. an peccaveris materialiter, vel formaliter, talem actionem faciendo, an validè baptizaveris &c.

Dividitur rursus *dubium* in *speculativum*, & *practicum*, quorum mentio sæpissime recurrit. *Speculativum* est, quod non immediatè concernit actionem, sed aliquid remotius, e. g. dubium, an cerevisia sit materia valida baptismi; nam propterea non etiam dubitatur de licentia ita baptizandi, extra casum extremæ necessitatis; nisi enim quis sit valde rudis, certus est, id non licere; cùm certum sit, non posse adhiberi materiam dubiam, quando potest haberi certa, & agitur de valore Sacramenti. *Practicum* dubium est, quod concernit licentiam actionis.

Aliqui hoc iterum distinguunt in *remotè practicum*, & *proximè* vel *practice practicum*. Illud ajunt esse, quod est circa licentiam actionis, vel omissionis in genere, e. g. an hic, vel ille labor sit licitus die festo: alterum dicunt, versari circa actionem cum omnibus circumstantiis specificis, vel individuantibus consideratam: e. g. an hic, & nunc, mihi audiendum, vel omittendum sit sacrum, quando domi est ægrotus, cui opus sit meâ præsentiâ. Alii tamen illud dubium remotè practicum dicunt esse speculativum, vel remotum: & secundum duntaxat dicunt practicum: atque in hoc sensu, nunc temporis fortè communiori, etiam nos ùt plurimùm loquemur.

244. Dico. Agere, vel omittere aliquid, cum dubio strictè practico, est peccatum, & quidem grave, si dubitetur, an sit peccatum grave. ita communissimè omnes: quæ ipsa auctoritas est magnum argumentum pro hac sententia. Probatur tamen ulteriùs 1. S. Paulus ad *Rom. 14. v. 23.* ait. *Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est:* hoc juxta communissimam expositionem significat: *Id, quod non fit cum determinato dictamine intellectûs dictantis, licitum esse, est peccatum:* ergo. Prob. 2. Dubitans practicè de honestate actionis, & tamen agens, est ita constitutus, ut, sive sit licitum, sive non, sive DEO placeat, sive displiceat, tamen velit agere: sed hic affectus est manifestè inhonestus, & virtualis contemptus legis Divinæ: ergo.

Confir. Qui committit se morali periculo peccandi, peccat: hoc facit operans cum dubio practico: ergo. Unde ex hac obligatione, non agendi cum dubio practico, infertur altera obligatio, inquirendi morali diligentia in obligatio-

nes,

nes, & leges servandas, quam etiam asserunt Scripturæ, Patres, & sensus communis: quare, si quis non debito modo inquirit, peccat: si autem inquirat, tunc, vel per principia directa, aut reflexa, poterit deponere dubium: vel dabitur casus aliquis perplexitatis, in quo, si eligat minus malum, non peccat: si non possit discernere, quid sit minus, nec utrumque possit evitare, non habebit sufficientem libertatem ad peccandum.

ARTICULUS II.

An in dubio semper sit eligendum tutius.

245. *Tutius* dicitur illud, quod est remotius à periculo peccandi. *Minùs tutum*, quod minùs est remotum ab eo periculo, quódque faciens est in periculo majori committendi peccatum, saltem materiale. Sic tutior est sententia S. Bonaventuræ, docentis, peccantem statim obligatum esse ad agendam pœnitentiam, quàm sententia S. Thomæ, docentis, peccantem non esse ita obligatum. Non autem est idem, opinionem esse tutiorem, & esse probabiliorem: sic pluribus est probabilior sententia S. Thomæ, quàm S. Bonaventuræ. Ratio est. Opinionem esse magis probabilem, est, eam esse nixam firmioribus rationibus, quibus sæpe nititur opinio minùs tuta præ tutiori. Quæritur jam, an dubius inter duas opiniones, quarum una est tutior alterâ, debeat operari juxta tutiorem.

246. Dico 1. Stante dubio strictè practico, sive eo non deposito, debemus sequi tutiorem. Ita communis, & certa. Probatio est etiam clara; quia aliàs quis operaretur cum dubio practico, quod non licet *ex n. 244.* Et, si de hoc dubio intelligatur illud axioma juris (desumptum *ex C. Ad audientiam 12. de homicidio*, & aliis textibus juris) *In dubio tutior pars est eligenda:* utique ab omnibus admittendum est. Et sanè de hoc dubio istud intelligendum esse, volunt Arriaga, Oviedo, Tannerus, Layman *l. 1. tr. 1. c. 5. n. 8.* cum pluribus aliis: quanquam videatur, difficulter posse ostendi, quòd Pontifex *cit. cap.* de dubio practico loquatur. Qua de re plura ad objectionem primam. Suarez *in 1. 2. tr. 3. de bonit. & malitia actuum, hum. disp. 12. sec. 5. n. 2.* ait, potissimùm locum habere hoc principium in dubio practico: & *n. 6.* ait, juxta materiæ exigentiam, & negotii qualitatem, pensanda utriusque incommoda, quódque habeat minora, eligendum: tandem *n. 9.* ait, hoc axioma sæpe esse præceptum justitiæ, aut charitatis, interdum tantùm consilium.

247. Dico 2. In dubio speculativo, seu remoto, non debemus semper sequi tutiorem. Ita hodie longè communior; est enim hæc opinio omnium, qui docent, nos non obligari semper, ad notabiliter probabiliorem, quæ sententia est plurimorum recentiorum, & etiam ab antiquis multis defensa, ùt eruditè ostendit Rasslerus *in norma recti disp. 3. q. 9. a. 4.* Prob. concluſ. Hæc obligatio universalis, tutiora semper sequendi, in omnibus dubiis speculativis, vel remotis, est valde gravis, ùt patet consideranti infinita dubia, passim in materia morali occurrentia: neque sufficienter probatur, ùt patebit ex solutione objectionum: ergo non debet hominibus imponi.

248. Confirm. 1. In dubio negativo non debemus sequi tutius: ergo nec in dubio positivo. prob. antec. in eo dubio, ùt supponitur, invincibili, datur ignorantia legis; licèt enim lex non omnino nesciatur, sed detur quædam notitia inchoata, tamen in sensu morali non datur notitia; huic enim moraliter æquivalere non potest tale dubium: atqui ignorantia invincibilis excusat: ergo. probatur etiam conseq. non est minus periculum in dubio negativo, quàm sit in positivo, peccandi, seu contra legem agendi: & quamvis in dubio positivo detur aliquantò major notitia legis, tamen neque hæc (saltem nisi sit notabiliter probabilius, legem existere) tollit, quo minùs moraliter dubitetur, nec facit, ut lex sufficienter, aut simpliciter sciatur: &, si ratione periculi agendi contra legem, peccat is, qui aliquo modo positivè dubitat, nec excusabitur à peccato, qui advertit ad periculum peccandi, quamvis negativè dubitet; quia illa aliquantò major, non tamen simpliciter dicta notitia, nil facit ad rem, nisi ratione advertentiæ ad periculum peccandi, quod in utroque casu est æquale. Insuper, sicut in casu dubii positivi datur aliquantò major ratio pro existentia legis, ita datur etiam major pro non existentia ejusdem, adeòque non datur simpliciter major notitia legis.

Confirm. 2. Plura juris axiomata negant hanc obligationem, e. g. *Reg. 15. de regulis juris in 6. Odia restringi, & favores convenit ampliari. Reg. 30. In obscuris minimum est sequendum. Reg. 65. In pari delicto, vel causa, potior est conditio possidentis. & Reg. 56. ff. de reg. juris. Semper in dubiis benigniora præferenda sunt:* ergo. Quòd autem in quibusdam casibus particularibus, in jure expressis, debeamus sequi, quod est tutius, non debet extendi ad alios casus, de quibus jura non loquuntur, ex modò citata regula: *Odia* (sub quibus etiam juxta communissimam intelliguntur obligationes graves) *convenit restringi.*

249. Ob. 1. *C. Ad audientiam cit. num. 246.* refertur, quòd presbyter quidam, volens corrigere quendam de sua familia, tentaverit, eum verberare cingulo suo, cui adhærebat cultellus in vagina, qui elapsus hominem in dorso vulneraverit, ita, ut, accedente dein morbo, homo mortuus fuerit. Dubitatum inde fuit, an ex vulnere mors sit secuta, an verò ex accidente morbo, & an presbyter irregularitatem incurrerit. Clemens III. ad casum respondit: *Cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere presbytero memorato, ut in sacris ordinibus non ministret &c.* ergo debemus sequi in dubiis, quod est tutius. Resp. cum Suarez, & Arriaga *de act. hum. disp. 25. sect. 3. num. 18.* Pontificem illud dictum non assumere tanquam principium universaliter obligans, sed duntaxat tanquam aliquam congruentiam: qua supposita ponit specialem legem circa dubium patrati homicidii, ut in hoc casu irregularitas incurratur: quod tamen, utpote odiosum, ad alia extendi non debet.

Verbo. Modus tendendi Pontificis decernentis hic erat. Congruentius est, & magis pru-

dens, sequi in dubiis tutiorem semitam: ex qua congruentia, & in odium homicidii, atque ob reverentiam erga SS. Sacrificium, decerno, ut in eo dubio contrahatur irregularitas: per quod non decerno, quòd sit obligatio, in omnibus dubiis sequendi tutiorem. Adde, quod *loc. cit.* advertit Arriaga: sicut rationes, in Conciliis adhibitæ, ad faciendos canones fidei, non sunt canones, ita rationes, quæ congruenter moverunt Pontifices, ad decreta facienda, non sunt decreta. Sic Innocent III. *C. Significâsti 16. eodem tit. de homicidio* clerico stimulanti graviter equum, qui posteà cursu abreptus, mulierem obviam interfecit, clerico id nullatenus prævidente, huic, inquam, jubet injungi *pœnitentiam competentem ad cautelam*: ex quo non sequitur, omnibus ita equum stimulantibus, imponendam esse pœnitentiam, quam nec ipse Innocentius imposuit alteri clerico. *C. Dilectus filius 13. eodem tit.* ubi refertur etiam equus clerici, cursu abreptus, occidisse infantulum.

Eadem responsio servit ad *C. Significâsti 16. eodem titulo:* ac rursus ad *C. Petitio tua 24. eodem titulo*, in quibus semper est dubium de homicidio patrato: imò cùm *C. Petitio tua* Pontifex dicat: *Cùm sit consultius, in hujusmodi dubio abstinere, quàm temerè celebrare*: non obscurè indicat, antecedenter ad decretum peculiare, non esse sub præcepto, sed tantùm sub consilio, sequi, etiam in dubio de homicidio, tutiorem, & multò magis esse tantùm sub consilio in aliis dubiis. Sanè, si Pontifices tantùm statuissent irregularitatem in homicidas, nec expressissent, quòd etiam dubii homicidæ eam incurrerent, non ita statim eam incurri juris interpretes docerent.

250. Ob. 2. *Cap. Illud Dominus 5. de clerico excommunicato* ait Innocent. III. se misericordiam facere cum Episcopo Hildeshemiensi: adeóque tacitè dicit, eum pœnam incurrisse illam, quam canones aliàs infligunt iis, qui excommunicati Divina celebrant, vel celebrationi se ingerunt, propterea, quòd per Archiepiscopum Magdeburgensem, tanquam Apostolicæ Sedis delegatum, denuntiatus excommunicatus (eò quòd, non tantùm non obtentâ, sed nec petitâ Sedis Apostolicæ licentiâ, ad Herbipolensem Ecclesiam, relicta Hildeshemiensi transiisset) tamen Divina celebrâsset, licèt diceret Hildeshemiensis, Archiepiscopum Magdeburgensem suum judicem ordinarium non esse, adeóque se credidisse, quòd non præmissa trina monitione, quæ facta non esset, non posset delegata potestate contra se procedere. Secundò, quòd idem Hildeshemiensis, postquam scivit, se à Pontifice excommunicatum fuisse, tamen Divina coram se celebrari fecerit. Rationem autem huius suæ sententiæ dat iterum Pontifex: *Quia tamen in dubiis via est tutior eligenda, etsi de latâ in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potiùs se abstinere, quàm sacramenta Ecclesiastica pertractare*: ergo.

251. Resp. dist. conseq. in aliquibus dubiis debet eligi tutius. conc. conseq. in omnibus neg. conseq. in his enim huius Episcopi dubiis speciales rationes occurrunt, quare tutius debuisset eligere; nam, quod attinet ad primum, ùt notant auctores, dubium illud fuit vincibile, in quo omnes dicunt tutius eligendum, vel certè illud adhibitâ diligentiâ deponendum; nam ei *per famam*, ùt ipse fatetur *cit. capite*, excommunicatio innotuerat, & quidem lata, authoritate, & jussu Pontificis; hinc debuisset abstinere à sacris, & veritatem indagare: quod si fecisset, facilè ipsi innotuisset, quòd excommunicatus fuerit ex speciali mandato Pontificis, qui, eo quòd factum notorium esset, non voluerit præmitti trinam monitionem.

Alterum dubium erat, an, stante notitiâ sufficiente de excommunicatione, & prohibitione, per epikiam, ob aliquod spirituale bonum, *& sub spe veniæ*, posset coram se facere celebrari Divina. At, quando lex, vel prohibitio, est certa, & tantùm dubium, an detur excusatio, vel exceptio, debet utique lex observari, seu, quod idem est, tutius fieri. Et hinc istud secundum videtur Pontifex magis reprehendere, quàm prius. Ex quibus tamen neutiquam sequitur, universaliter in omnibus dubiis tutius esse eligendum.

252. Ob. 3. *Cap. Juvenis 3. de sponsalibus* Eugenius Papa declarat, nullum esse matrimonium, quod juvenis quidam contraxit cum consobrina alicujus puellæ, quam puellam idem juvenis priùs duxerat, necdum septennem, & dat rationem his verbis: *Igitur in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus*: ergo debemus sequi in dubio tutius. Resp. Hoc argumentum etiam adversarios premit; nam etiam ipsi admittunt, in materia justitiæ, in qua est matrimonium, meliorem esse conditionem possidentis. Nec dicant, defuisse bonam fidem in juvene; nam hoc gratis dicitur, & Pontifex de isto nullam mentionem facit. Deinde altera saltem pars contraxit bona fide.

In forma. dist. conseq. ergo judex debet in dubio sequi, quod est tutius. conc. conseq. debet quivis alius in quovis dubio sequi tutius. neg. conseq. Inprimis, non *tutius*, sed *certius*, hoc loco ait Pontifex, inter quæ est magnum discrimen. Dein loquitur de se ipso, ùt iudice, atque ùt talis mandat, eos separari; unde ex hoc casu ad summum sequitur, judicem debere tutius, aut certius sequi in judicando. Responderi etiam potest 2. cum Arriaga, in hoc casu saltem datum fuisse impedimentum publicæ honestatis; nam, cùm eo in capite dicatur, puellam illam, nondum septennem, dictam fuisse ejus uxorem, & juvenem forsan tentâsse copulam, Pontifex inferre potuit, malitiam in puella suppleviisse ætatem, adeóque fuisse saltem sponsalia, consequenter datum impedimentum publicæ honestatis, quod ante Tridentinum dirimebat matrimonium usque ad quartum gradum, cum consanguineis sponsi, aut sponsæ, & oriebatur etiam ex sponsalibus invalidis, præterquam ex invalidis ob defectum consensûs, ùt videre est apud Layman *l. 5. tr. 10. p. 4. c. 9. n. 1.* quamvis modò hoc impedimentum, ob sponsalia de futuro, à Tridentino *sess. 24. c. 3. de reform.* restrictum sit ad primum tantùm gradum.

253. Hinc Eugenius declaravit, matrimonium subsequens esse nullum: & inde est, quòd *cit. cap.* dicat, *tum propter honestatem Ecclesiæ; quia ipsa conjux ipsius fuisse dicitur, tum propter prædictam dubitationem.* Nec dicas, supposito hoc impedimento, non fuisse amplius dubi-

dubium matrimonium, sed certò nullum. Resp. enim, dubium tamen fuisse impedimentum affinitatis ex copula, & huc referuntur verba *tum propter prædictam dubitationem.* Dein potest fors etiam dici, licèt certius, hoc est, longè probabilius, vel etiam aliquo modo certum, fuerit impedimentum publicæ honestatis, fuisse tamen etiam aliquale dubium de isto, propter ætatem necdum septennem puellæ, cujus consensus fortè tunc necdum validus fuit. Ex quibus tantùm sequitur, quòd judex debeat sequi in judicando, quod est certius, seu tutius: non verò universaliter etiam alii; nisi tamen vox *certius* significet non tutius, sed absolutè certum; quod non rarò in jure significat; nam omnes debent facere id, ad quod certò obligantur.

254. Ob. 4. *Clementina. Exivi. de verborum significatione.* Cùm enim inter Fratres Minores fuissent exortæ controversiæ, de variis dubiis circa suam Regulam, Clemens V. in Concilio Viennensi interrogatus, eáque dubia resolvens, inter alia sic ait: *Nos itaque, qui in synceris horum conscientiis delectamur, attendentes, quòd in his, quæ animæ salutem respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiæ, pars securior est tenenda:* ergo universaliter in dubio tutius est tenendum, ad vitandos remorsus conscientiæ. Resp. neg. cons. In his verbis non continetur universale præceptum, sed ad summum consilium, nisi velimus dicere, sermonem ibi esse de dubio practico, quo videntur laborâsse multi Fratres Minores, & hinc habuisse graves remorsus.

Si enim esset præceptum, in omnibus, etiam remotis, vel speculativis dubiis, amplecti tutius, cur ipse Clemens id non in eadem Constitutione ubique præscribit? Sic ibidem quærebatur, an tenerentur Fratres, omnia consilia Evangelica, etiam, quæ non continentur in Regula, observare; eoquòd in principio Regulæ haberetur: *Regula, & vita Fratrum Minorum hæc est, scilicet Domini nostri JEsu Christi sanctum Evangelium observare:* & tutius foret, observare omnia: Papa tamen respondet, non teneri. Item quærebatur, an verba imperativi modi, in Regula posita, semper haberent vim præcepti: tutius iterum foret, observare omnia tanquam præcepta: attamen Pontifex statim post verba objecta respondet negativè. Videri potest ipsa Clementina valde longa, & ex ipsa patebit hæc veritas.

255. Dices. Tutius quidem esset, ista observare tanquam præcepta: at non esset tutius, ea præcipere, eòquòd infirmitas humana nimiùm gravaretur. Resp. Rectè dicis: sed hoc ipso admittis, non semper in dubio tutiora esse de præcepto; si enim præcepta non sunt, etiam non sunt amplectenda tanquam præcepta. Adverte tamen, quandoque in dubio tantùm unam partem esse tutam, & dici tutiorem, non comparativè, sed exclusivè (sicut quandoque etiam particula *magis* ita sumitur: de qua re *n. 268. de DEO*) & tunc utique debemus sequi tutiorem. Rursus debemus sequi tutius, si non possumus deponere dubium, an fortè res sit prohibita, nec per principia directa, nec per reflexa: iterum, quando agimus contra eum, pro cujus jure stat possessio: item, quando in certis casibus id jura specialiter præcipiunt: vel in speciali materia, specialis ratio nos cogit: universaliter autem verum non est, quòd semper in dubiis, etiam remotis, vel speculativis, ad tutius teneamur.

256. Ob. 5. Omnes antiqui concordi voce docent, quòd in dubio tutior pars sit eligenda, adeò, ut Vasquez *in 1. 2. disp. 65. c. 3. n. 8.* dicat, se neminem ex scriptoribus invenisse, qui oppositum dicat, saltem in dubio juris, seu de existentia legis, quando est periculum peccati: atqui, in re tanti momenti, recedere à communi antiquorum sententia, est nefas: ergo. Confirmatur 1. Est incredibile, quòd tota retrò antiquitas, per plura sæcula, erraverit in principio morali, adeò latè patente, & contra veritatem asseruerit, obligationem adeò universalem, atque ad omnes homines, & plurimas eorum actiones se extendentem, non sine periculo plurium peccatorum formalium: ergo debet dici, verè dari obligationem sequendi tutius in dubio. Confirm. 2. Etiam plurimi recentiores idem principium adstruunt: & Clerus Gallicanus *an. 1700. 4. Septembr.* damnavit propositionem, qua asserebatur, quòd tantùm sit consilii, non verò præcepti, in dubiis sequi partem tutiorem: ergo tam antiquitas, quàm hodierna tempora, conspirant in illud principium.

257. Hæc objectio magnam præsefert speciem, & ad eam rite solvendam, exponendum est, qui hic *recentiores*, qui *antiqui* dici soleant. Inprimis aliqui per recentiores intelligunt omnes non Thomistas, aut Scotistas, & præsertim intelligunt auctores nostræ Societatis, qui scilicet serius, quàm illi scribere cœperunt. Hæc tamen denominatio, saltem inter nostros, non est usitata: neque etiam, quando à me recentiores communiter aliquid asserere dicuntur, omnes nostri auctores intelliguntur, quasi omnes communiter id docerent; hoc enim sæpe esset falsum.

Multò minùs in hac quæstione usurpatur hæc vox in dicta significatione; nam eâ suppositâ per antiquos deberent intelligi Thomistæ, & Scotistæ, ex quibus plurimi hoc principium negant, præsertim post Bartholomæum Medinam ex ordine S. Dominici, qui à quibusdam citatur, tanquam auctor sententiæ benignæ, quamvis jam aliqui ante eum sententiam illam, saltem cum aliqua moderatione, amplexi sint, de quo infrà. Quare in ista quæstione, aut quando agitur, de obligatione sequendi tutiora, aut etiam probabiliora, per antiquos communiter intelliguntur scriptores ante Bartholomæum Medinam qui *anno 1577.* scripsit: qui autem hunc comitati, aut secuti sunt, adeóque omnes, qui post annum 1577. usque nunc per sesqui sæculum editi sunt, in ordine ad hanc quæstionem, recentiores vocantur. Quandoque tamen per recentiores intelliguntur recentissimi, vel moderni scriptores, à medio circiter sæculo: quod ex circumstantiis materiæ, vel authorum, colligi poterit.

258. Jam in forma. Resp. 1. neg. maj. nam multi nec attingunt hanc quæstionem: & qui eam attingunt, non omnes dicunt, ex præcepto semper sequendum tutius, ùt ostendemus, quando agemus de usu opinionis probabilis. Si Vasquez non invenit, invenêre alii antiquos nobiscum sentientes: certè S. Antoninus, scriptor uti-

utique antiquus *1. p. tit. 3. c. 10. §. 10.* dicit, in dubio leges benigniùs accipiendas: & *eodem §.* priùs dixerat: *Eligere viam tutiorem consilii est, non præcepti.* Certè ex antiquis multi permisêre electionem inter duas sententias æqualiter probabiles: multi etiam ex antiquis, magni viri, citandi *n. 268.* admisêre, in dubio voti aliquem non teneri ad tutius: & tamen votum est quasi lex privata, atque rationes adversæ, vel in utroque casu, præcepti, & voti, probant obligationem, vel in neutro. Ipse Vasquez videtur, admittere usum licitum sententiæ tantùm probabilis, quod, quomodo stet cum isto principio, ita universaliter accepto, viderit ipse: nisi (ùt Raslerus *in norma recti disp. 3. q. 9. a. 19. n. 802.* eum loqui putat, & sat bene probat) loquatur tantùm in casu dubii practici. Accedit, ùt bene advertit idem Raslerus, quòd multi antiquorum possint exponi de dubio practico; quia, nec ex materia subjecta, nec ex ratione, colligitur, eos intelligi debere de dubio etiam speculativo, seu remoto: & videntur convenientiùs de dubio practico exponi, tum, quòd rationes ab iis adductæ, plus non probent, tum, quòd aliàs aliquando nimis rigidè sensisse viderentur.

259. Resp. 2. neg. mi. Nam illi, qui hac in quæstione vocantur recentiores, sunt inprimis numero plures, & (exceptis antiquorum primipilis S. Thoma, S. Bonaventura, Scoto, & quibusdam aliis) quoad ingenium, studium, eruditionem, ordinem, ac claritatem doctrinæ, tractationem quæstionum in terminis, & claram eorum expositionem, soliditatem rationum &c. omnes saltem simul sumpti, antiquis certè æquales, si non quandoque superiores, quæ fusiùs prosequitur idem Raslerus *in norma recti disp. 3. q. 9. per totum articulum 5.* qui dignus est legi.

Refert ibidem hic auctor *n. 493.* Clerum Gallicanum *anno 1700.* gravissimâ censurâ notâsse assertionem cuiusdam recentioris, dicentis, omnia esse hodie meliùs examinata, & ob hanc rem, in omni materia, & præcipuè in morali, libentiùs juniores, quàm antiquiores se legere, & sequi. Et sanè propositio hæc est vigesima inter censuratas à Clero Gallicano, éstque hæc ejus censura: *Hæc propositio temeraria est, scandalosa, pernicioſa, erronea, SS. Patribus, & antiquis Doctoribus contumelioſa: spretâ in moribus Christianorum componendis necessariâ Scripturarum, ac traditionis authoritate, & interpretatione, moralem Theologiam arbitrariam facit, viámque parat ad humanas traditiones, & doctrinas Christo prohibente stabiliendas.* Sed Raslerus *loc. cit.* addit, hanc propositionem, si ritè, & intra suos limites, accipiatur, nullam censuram mereri, si scilicet tantùm intelligatur, juniores simul acceptos, meliùs discussisse quæstiones morales, quàm communiter antiqui fecerint: certè, ait, quæstiones, meliùs scriptas, vel tractatas reliquisse: dum antiqui non semper ita enucleatè, & distinctè scripserint.

Ex quibus omnibus hoc saltem habetur, quòd cum tot recentioribus, afferentibus valde graves rationes, possit utique ab antiquis recedi, ùt infert idem *in norma recti disp. 3. q. 9. a. 19. num. 803.* Sanè videtur innegabile, à pluribus antiquorum sententiis, jam plures, etiam nostros in hac quæstione adversarios, recessisse. Aliud esset, si ageretur de lege aliqua positiva Divina, quæ deberet nobis per traditionem innotescere; tunc enim, si antiqui, per plura sæcula, aliquid constanter servandum dixissent, quamvis rationem non attulissent, deberet utique eis credi; sic enim traditio Divina ad nos debuisset pervenire. At hîc non agitur de lege positiva Divina, sed de naturali, quam non traditione, sed lumine rationis naturalis, aut supernaturalis, debemus rescire.

260. Ad 1. confir. negatur inprimis suppositum, quòd tota antiquitas illud principium tenuerit: quòd autem maxima pars antiquorum Doctorum id tenuerit, omittitur: negatur autem, esse incredibile, eos in hoc principio errâsse. Ut enim rectè observat iterum Raslerus *in norma recti disp. 3. q. 9. a. 19. n. 804.* debet admitti, per longum, plusquam centum annorum tempus, errâsse maximam partem Doctorum, scilicet, aut antiquos, qui hoc principium adstruxerunt, aut sic dictos recentiores, qui hoc negârunt. Si ergo adversariis non videtur incredibile, quòd per integrum sæculum (quod tamen ab eruditissimo Cardinali Bellarmino *Sæculum Doctorum, & Sanctorum* appellatur) per integrum, inquam, sæculum, & ampliùs, maxima pars Doctorum erraverit, non etiam mirentur, si nobis è contrario non videatur incredibile, quòd quoad majorem partem antiquiores erraverint.

Et hoc etiam ex eo fit credibilius, quòd quidam antiqui istam fortè rem non ita ex professo examinârint, & hinc faciliùs lapsi sint: de quo *norma recti disp. 3. q. 9. a. 5. n. 506.* Adde, quòd quidam eorum hoc ipsum principium videantur fundâsse in alio priori falso, nempe, quòd nulla detur ignorantia invincibilis juris naturalis, vel etiam positivi Divini. Nec dicas, non videri, quomodo DEUS talem errorem potuerit permittere; nam, si juxta adversarios potuit errorem permittere in doctissimo sæculo post Medinam, cur non in prioribus? Dein, si potuit permittere decipi illos, qui opinabantur, non dari ignorantiam invincibilem juris naturalis, cur non & alios, qui ex illo principio inferebant hoc alterum de eligendo tutiore in dubiis? Illos autem decipi permisit; nam quamvis non omnes antiqui id senserint, tamen tam multi id sensêre, ut Gerson *libro de vitâ spirituali lect. 4. coroll. 3.* dicat: *Concors est sententia, nullam in his, quæ legis Divinæ sunt, cadere ignorantiam invincibilem.* Scilicet potest DEUS permittere conscientiam erroneam, præsertim, quæ per se ad melius compellit, quamvis per accidens occasio aliqua peccatorum formalium esse possit.

261. Ad 2. confir. Dictus Cleri Gallicani Conventus consistebat in sexdecim Episcopis, & aliquot inferioris ordinis clericis; tot enim subscripti inveniuntur. Jam verò *anno 1714.* in causâ Constitutionis *Unigenitus* Parisiis convenerunt 40. Episcopi, & in suo Conventu ediderunt Instructionem Pastoralem, eámque unâ cum epistola encyclica ad omnes regni Antistites miserunt: & tamen congregati hi Præsules, numero illis sexdecim longè superiores, in fine literarum sic scribunt: *Nos vos rogamus . . . . . quia bene scimus, quòd non possimus hac super re vobis ullam obligationem imponere*: unde verosimiliter nec

prio-

priores poterant magis obligare. Sed quidquid sit, si Clerus Gallicanus suam censuram tantùm vibrat contra sententiam, asserentem, in dubiis practicis non sequendum tutius, equidem nos non ferit: si extendit eam etiam ad dubia tantùm remota, seu speculativa, nos iterum sapientissimus Conventus ferire non vult, extra Galliæ jura constitutos. Quod attinet ad adversarios modernos, inprimis multi non sat distinctè procedunt, multi in nimium rigorem vergunt: quandoque etiam acribus convitiis potiùs, quàm argumentis pugnant, ut adeò & de ipsis non sit incredibile, eos fuisse lapsos: certè eorum auctoritas aliis maximo etiam numero, & insuper meliore ratione fultis, præferri non debet.

ARTICULUS III.

An obligemur ad tutius in dubio legis.

262. Diximus jam in genere, nos non semper teneri ad tutius, quando dubitatur speculativè, seu remotè de licentia, vel honestate objecti: ex quo utique infertur, nos neque universaliter teneri ad tutius in dubio legis; quia tamen quæstio hæc, ad praxin utilissima, digna est, ut enucleatiùs tractetur, & auctores non conveniunt, saltem quoad omne genus, vel speciem legum, hinc ulteriùs statuendum, an non saltem in dubio de certa specie legum, teneamur ad tutius: qua ratione etiam, præcedenti articulo dicta magis confirmabuntur. Triplex autem communiter solet assignari lex, nempe Naturalis, Divina positiva, Humana.

263. Dico 1. Certus de lege, & dubius de dispensatione, privilegio, cessatione legis, vel excusatione ab ea observanda: item dubius, an legem positivam certam jam impleverit, stante hoc dubio, tenetur ad tutius, hoc est, ad observationem legis. Ita communissimè ferè omnes. Prob. In his casibus lex est in possessione, & pro ea stat præsumptio: at verò dispensatio, excusatio &c. sunt res facti, quæ in dubio non præsumuntur, ùt habet communis: ergo debent probari facta, vel posita. Quare, qui dubitat, e. g. an vigesimum quartum annum compleverit, non potest absque dispensatione presbyteratum accipere: qui dubitat, an die sabbathi noctu jam sonuerit hora duodecima, non potest carnes comedere.

264. Dico 2. Dubius, an lex existat, debet veritatem inquirere, quantum moraliter convenit pro gravitate rei, & ipse moraliter potest, ac interim actionem minùs tutam suspendere: vel, si nolit inquirere, debet tutius facere, seu legem etiam dubiam observare. Ita omnes. Prob. Nolens inquirere, an lex existat, vel non, laborat, æquivalenter ignorantia vincibili: sed hæc juxta omnes, tam Patres, quàm Doctores, non excusat; cùm omnes agnoscant peccata ignorantiæ, quæ maximè dantur, si ignorantia est vincibilis: ergo. Dixi in ma. *æquivalenter*; nam, quamvis ponatur casus, in quo etiam adhibito labore, non possit veritas deprehendi, adeóque re ipsa sit ignorantia invincibilis, tamen, qui hoc nescit, neque potest rationabiliter supponere, & omittit inquirere, se habet ùt alius, qui omittit, quando potest veritatem deprehendere.

Imò videtur, planè talis etiam non esse interrogaturus, quamvis putaret, se veritatem rescituram: saltem, in æstimatione morali omnium, ita se habet, éstque culpabilis; quia non fecit, quantum in ipso fuit, ad quod tamen faciendum, hoc est, ad moralem diligentiam, in veritate inquirenda adhibendam, obligat lex DEI, ùt omnes consentiunt; nam omnes dicunt, dari peccata ignorantiæ, scilicet vincibilis, quæ in tali non interrogante utique datur: id quod etiam probat remorsus conscientiæ, nasci solitus in iis, qui veritatem inquirere negligunt. Confir. 1. Illicitum est operari cum dubio practico: atqui non inquirens veritatem, & agens minùs tutum, operatur cum dubio practico; nam ex dubio speculativo, de honestate objecti, oritur mox practicum, de licentia actionis: nec potest istud ab eo, qui veritatem non indagat, ex ullis principiis, directis, aut reflexis, deponi: ergo. vide etiam *n. 244.* Confirm. 2. Nisi daretur obligatio, vel inquirendi, an lex detur, vel sequendi tutius, corrueret fermè omnis disciplina, & quilibet faceret, quod liberet: hoc est absurdum: ergo.

265. Dico 3. Post factam sufficientem inquisitionem, adhuc dubius de existentia legis humanæ, non tenetur ad eam observandam. Ubi nota, parem esse rationem, sive dubitetur, an lex omnino sit lata, sive, an sit universalis, & aliquem casum per se comprehendat; quia etiam hoc dubium est dubium de substantia legis; est enim dubitare, an detur lex præcipiens, vel prohibens illam materiam, vel actionem. Aliud est; si lex per se comprehendat illum casum, & tantùm dubitetur, an quis per accidens excusetur; tunc enim, ùt jam dictum *n. 263.* tenetur ad legem. Conclusionem hanc nostram tenent S. Antoninus *1. p. tit. 3. c. 10. §. 10. circa medium* ubi ait: *Inter duram, & benignam circa præcepta sententiam, quòd benigna est potiùs cæteris paribus interpretatio facienda: quod etiam asserit Wilhelmus.* Suarez *in 1. 2. tr. 3. disp. 12. sec. 5.* & *tom. 2. de relig. l. 4. de voto c. 5. n. 7.* & *tom. 5. in 3. p. de censuris disp. 40. sec. 5. à n. 14.* Thomas Sanchez, Henriquez, Sa, Conink, Lessius, Tannerus, Lugo, Pallavicinus, Filliucius, Layman, Arriaga, Baldellus, Oviedo, Terillus, Haunoldus, Aloza, Mendo, Cardenas, Gobat, Abreu, Dicastillo, Giballinus, Gordon, Bardi, Tamburinus, Ant. Perez, Raynaudus, Schilder, Rhodes, Escobar, Sarasa, Illsung, Stoz, Busenbaum, Malderus, Abelli, Bonacina, Bossius, Joannes à S. Thoma, Delbene, Gibbon, Sangallenses, Passerini, Rheding, Engel, Biel, Vidal, Metzger, Bosco, Sporer, Neusser, Cottonius, Antonius à sancto Spiritu, Leander à SS. Sacramento, Caramuel, Diana, & alii, quos citat in suis manuscriptis P. Josephus Vogler, vir à copiosissima lectione, & vastissima memoria, celebratissimus: & potuisset citare plurimos alios, imò omnes, qui amplectuntur sententiam, quam vocant, benignam.

266. Probatur autem conclusio 1. Obligatio servandi omnes leges, circa quas, omnibus consideratis, dubitatur, an existant, vel non,

est valde gravis, & onerosa: sed talis obligatio non est adstruenda sine rationibus efficacibus, quales tamen non possunt afferri: ergo. major. prob. vi illius obligationis teneremur, non tantùm ad leges re ipsa existentes, quando de illis dubitaremus, sed etiam ad plures, reipsa non existentes, easque sæpe difficillimas, quoties scilicet dubitaremus, an darentur, quod sæpissimè contingit, quod esset valde grave. mi. superior quoad primam partem est passim recepta, etiam ab adversariis in aliis materiis, etiam circa legem Divinam: ergo adhuc magis recipienda est circa legem humanam. Sic ex eo solo, quòd non probetur efficaciter obligatio, confitendi circumstantias notabiliter aggravantes, P. Thyrsus, aliàs rigidiùs sentientium magnus fautor, eam negat *in quæst. selectis. tom. 3. disp. 41. sec. 1.* Quoad alteram verò partem ea mi. probabitur solutione objectionum. Huc spectat etiam probatio *n. 248.* adducta.

Nec dicas 1. probari sententiam oppositam saltem authoritate; nam hæc est ad minimum æqualis, si non major, pro nostra sententia, ùt patet, partim ex isto, partim ex præcedente articulo. Neque dicas 2. praxin communem esse nobis oppositam; nam ista nullatenus probat oppositum rigorem. Belgæ etiam, & Galli rigoristæ, quamvis verbotenus valde rigidam disciplinam profiteantur, eam ipso opere non semper exequuntur, præsertim aliqui, qui, licèt rigorem, & tutiora, ubique inclament, tamen, cùm rigidè observandæ essent Pontificiæ Constitutiones, & juramentum Formularii syncerè præstandum, minimè tutiora sequuntur; foret enim sæpe longè tutius, beneficia deserere, quàm, prout ipsi jurant, jurare.

267. Prob. concluſ. 2. Jus naturale, se solo, non obligat absolutè, ad servandas omnes leges humanas dubias, saltem non obligat, si legislatores humani nolint, subditos obligari in dubio invincibili legis: atqui probabiliùs nolunt, eos in tali dubio obligari: ergo. prob. min. ex variis textibus juris utriusque (præter jam citatos *n. 248.*) primò ex Jure Canonico. *C. Ex parte tua. finali de transactionibus* dicitur: *In his verò, super quibus jus non invenitur expressum, procedas æquitate servata, semper in humaniorem partem declinando*, item *Reg. 57. de reg. jur. in 6. Contra eum, qui legem dicere potuit apertiùs, est interpretatio facienda.* Quamvis autem, ùt notant auctores, hæc regula principaliter loquatur de contractibus, qui sunt leges privatæ, tamen etiam adhibetur ad leges communes, quando scilicet interpretatio, quæ aliàs à principe peti debet, ab eo moraliter haberi non potest. Patitur quidem etiam hæc regula, utì aliæ, suas exceptiones: at nulla est contraria nostræ sententiæ. videatur P. Wiestner *l. 5. tit. 41. in hanc regulam.*

Probatur eadem. mi. textibus Juris Civilis. *leg. 9. ff. de reg. juris. Semper in obscuris, quod minimum est, sequimur:* quam regulam etiam acceptavit Jus Canonicum *cit. n. 248.* ergo, si dubium est, an major, an minor obligatio, sit imponenda, asserenda est minor: si dubium, an aliqua, an nulla, asserenda est nulla. *leg. 192. eod. tit. In re dubia, benigniorem interpretationem sequi, non minùs justius est, quàm tutius. leg. Benignius 18. ff. de legibus. Benignùs leges interpretandæ sunt, quo voluntas earum conservetur. leg. Si fuerit. 10. ff. de rebus dubiis. In ambiguis rebus humaniorem sententiam sequi oportet. leg. Arrianus. 47. ff. de obligationibus, & actionibus. Arrianus ait, ubi de obligando quæritur, propensiores esse debere nos, si habeamus occasionem ad negandum: ubi de liberando, ex diverso, ut facilior sis ad liberationem.*

Confirm. Qui invincibiliter ignorat legem, non obligatur ad eam servandam: atqui invincibiliter dubius de lege, moraliter ignorat legem: ergo. ma. probata est *à n. 57.* mi. prob. Taliter dubius non potest affirmare, legem dari: ergo moraliter eam ignorat; sic enim moraliter dicimur ignorare ea, de quibus non habemus fundamentum sufficiens, ut dicamus, ea potiùs dari, quàm non dari. prob. ant. Talis, vel dubitat negativè, & non habet rationem sufficientem asserendi, quòd lex detur, sicut nec negandi; adeóque non minùs ignorat, legem dari, quàm dari ejus negationem; ignorat enim utrumque. Vel dubitat positivè, dubio strictè tali, & tunc rationes se mutuò elidunt, ac neutræ prævalent: ergo iterum non potest affirmare, legem dari, sicut nec ejus negationem: adeóque nescit, quid censeat, an, dari legem, an, non dari; quod moraliter est idem, ac nescire, quid detur, vel non detur: consequenter, invincibiliter dubius de lege, est in sensu morali invincibiliter ignorans legem, atque adeò non tenetur ad eam observandam.

268. Dico 4. Post factam sufficientem indagationem, dubius etiam de lege Divina positiva, aut etiam naturali, per se non tenetur ad tutius. Ita iterum S. Antoninus *1. p. tit. 3. c. 10. §. 10.* ubi, cùm dixisset, præcepta esse benigniùs interpretanda, mox addit: *Hujus ratio est; quia præceptà DEI, & Ecclesiæ non sunt ad tollendam omnem spiritualem dulcedinem:* ergo loquitur etiam de præceptis Divinis: quod etiam manifestum est ex verbis paulò antè ab eodem Sancto positis *circa præcepta, & humana, & Divina.* Idem tenent plerique auctores, qui id sentiunt de dubio legis humanæ, & concedere hoc etiam debent omnes patroni sententiæ, ùt vocant, benignæ.

Probatur hæc conclusio iisdem ferè rationibus, quibus probata est conclusio immediatè præcedens: scilicet, etiam hæc obligatio est gravissima, nec sufficienter probatur: ex quo ipso principio plures inferunt, non esse sequendum tutius in quibusdam legibus Divinis, e. g. non esse exponendas in confessione circumstantias aggravantes, ùt dictum *n. 266.* Rursus rationes, quæ suaderent obligationem servandi leges Divinas dubias, suaderent etiam obligationem servandi leges humanas dubias: hanc non persuadent: ergo nec illam. Confirm. In dubio, an votum sit emissum, gravissimi auctores, jam ante Vasquezium, negârunt obligationem illud implendi, ùt Dominicus Sotus *de Justitia*, Angles, Medina, Ludovicus Lopez, Emanuel Rodriquez, Glossa: & post Vasquez longè plures cum Layman *l. 1. tr. 1. c. 5. §. 4. n. 31.* atqui, ùt habet Arriaga *tom. 3. de act. hum. disp. 25. sec. 2. n. 5.* votum est quasi lex particularis, quæ nos immediatè obligat DEO: ergo, si votum dubium non obligat, neque obligant aliæ leges dubiæ Divinæ.

ARTI-

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

269. OB. 1. contra 3. concluſ. *Deuter. 17. v. 8.* DEUS ita præcipit: *Si difficile, & ambiguum, apud te judicium eſſe perſpexeris, inter ſanguinem, & ſanguinem, cauſam, & cauſam, lepram, & lepram: & judicum intra portas tuas videris verba variari, ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus DEUS tuus: veniéſque ad ſacerdotes Levitici generis, & ad judicem, qui fuerit illo tempore, quæréſque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem. Et facies, quodcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus: ſequeríſque ſententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad ſiniſtram:* ergo, vel debemus ſemper attingere verum, vel ſequi tutius.

Hanc videtur conſequentiam inferre Camargo, qui hoc textu triumphat *in ſua regula honeſtatis p. 1. l. 1. controv. 9. a. 3.* ubi ſtatim *ſub initium n. 57.* ait. *Hoc unum teſtimonium Divinum, ſi ſatis ponderetur, & attendatur, probabiliſmum radicitus convellit, totámque fabricam recentiorum ab ipſis fundamentis quatit, ac diruit.* Quando autem ſibi ipſi objicit *§. 3. num. 74.* hoc textu etiam probari, quòd opus foret, ut pro quovis dubio recurratur ad Summum Pontificem, ſicut ſcilicet Judæi propter illa dubia debebant recurrere ad ſupremum judicem, reſpondet *§. 4. à num. 87.* vel eos, qui veritatem ſyncerè indagant, ordinariè eam reperturos eſſe (quod eſt falſum; cùm graviſſimi viri, & ſynceri veritatis amatores, ſint ſibi valde ſæpe oppoſiti) vel eos tutius facere poſſe (quod in tot occaſionibus ſemper facere eſt difficillimum.)

270. Reſp. in forma neg. conſeq. Judæi in illis dubiis, qualiacunque ibi intelligantur, (nam de hoc quæſtio fortè eſſe poſſet) debebant recurrere ad ſummum Sacerdotem, vel Judicem; quia ſupponebantur potuiſſe recurrere, præſertim in regione non adeò magna: conſequenter habebant dubia vincibilia. At nos ſæpe verſamur in dubiis invincibilibus, neque poſſumus habere recurſum ad Pontificem, tum; quia ſæpiſſime tempus non patitur, tum; quia Pontifex dubia, pro quibus utrinque graves ſtant Doctores non ita facilè decidit, tum; quia non quilibet poteſt eum accedere, ùt per ſe patet; aliàs enim cur tot libri implentur opinionibus, aut ſententiis practicis, probabilitatis metas non excedentibus, & non ſtatim conſulitur oraculum Vicarii Chriſti? Quòd ſi tamen Pontifex aliquid decidat (utì Alexander VII. & VIII. atque etiam Innocentius XI. multa deciderunt) illis utique parendum eſt. Tandem non præcipitur ibi Judæis, ut, quando non poſſunt accedere ſummum Sacerdotem, ſequantur in omni dubio tutius: unde hic textus non eſt ad rem.

271. Ob. 2. S. Thomas *quodlibeto 8. q. 6. a. 13.* ſic ait: *Illud autem, quod agitur contra legem, ſemper eſt malum, nec excuſatur per hoc, quòd eſt ſecundùm conſcientiam:* ergo debemus ſemper ſequi tutius. Reſp. Quid ergo faciendum, ſi in utroque alicui appareat aliquid mali, & in uno quidem videatur ratio minor mali, reipſa tamen ſit major, utì abſolutè contingere poteſt? an in hoc caſu talis, faciens, quantum poteſt, tutius, tamen peccabit? Quare fatendum eſt, hunc textum, ſi in rigore, quem prima fronte adverſariis videtur præferre, ſumatur, probare nimium; nam ſic vera eſſet propoſitio: *Non licet ſequi opinionem, vel inter probabiles probabiliſſimam:* ſi ſcilicet, ùt poteſt fieri, opinio illa eſſet reipſa falſa, & minùs tuta: hæc autem propoſitio eſt tertia inter damnatas ab Alexandro VIII.

Rurſus ſequeretur, vel nullam dari ignorantiam, juris ullius invincibilem, vel cum illa operantem, non excuſari à peccato. Primum eſt clarè falſum; cùm evidens ſit, multas leges poſitivas ignorari, etiam à doctis, & aliqua quoque præcepta juris naturalis, non quidem quoad prima principia, ſed tamen quoad concluſiones remotiores; cùm authores graviſſimi, ac piiſſimi, quoad has ſint ſibi oppoſiti. Secundum non poteſt dici; nam iterum eſt propoſitio 2. ab Alexandro VIII. damnata: *Tametſi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem ex ipſa non excuſat à peccato formali.* Unde huic textui etiam adverſarii aliquam expoſitionem benignam adhibere debent.

272. Quidam ergo reſpondent, S. Doctorem loqui tantùm de actionibus factis contra legem naturalem, quod videtur poſſe ſumi ex quæſtione ibi tractata, ſcilicet, an liceat habere ſimul duas præbendas; hoc enim ſpectat ad jus naturale. Quare hic textus potiùs objici deberet contra quartam concluſionem: at, quia in eo expreſsa juris naturalis mentio non fit, ſed S. Doctor legem ùt ſic tantùm innuit, etiam contra tertiam concluſionem objicitur. Dicunt ulteriùs iſti authores, S. Thomam cum multis aliis antiquis negâſſe, quòd detur aliqua ignorantia invincibilis juris naturalis: conſequenter ſenſiſſe, quòd faciens, quantum eſt in ſe, ſemper à DEO juvetur, ad veritatem circa illa objecta attingendam: quibus poſitis utique verus eſt textus ex eo objectus.

Mihi autem videntur de S. Doctore honorificentiùs illi ſentire, qui dicunt, ipſum dictam ſententiam nunquam docuiſſe: & mallem unum, alterúmve vocabulum, minùs propriè exponere, quàm talem doctrinam Angelico adſcribere, præſertim, cùm in *Summa*, quæ eſt ejus, quaſi ultimum, & præſtantiſſimum opus, aliter docuerit (ùt alii etiam agnoſcunt, & ideò dicunt, Angelicum priorem opinionem retractâſſe.) nam S. D. *1. 2. q. 94. a. 4. in corp.* docet, quòd, quamvis jus naturale ſit commune apud omnes, quoad prima principia, & quoad hæc ſit notum, non tamen ſit ita notum, quoad concluſiones; has enim, ait, poſſe à quibusdam ignorari *propter hoc, quòd aliqui habent depravatam rationem ex paſſione, ſeu ex mala conſuetudine, ſeu ex mala habitudine naturæ:* quibus ultimis verbis non indicatur culpa, ſed hebetudo naturalis intellectûs, quæ non eſt in poteſtate hominis, adeóque nec culpabilis.

Rurſus *ead. q. a. 6. in corp.* ait: *Poteſt lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter malas perſuaſiones (eo modo, quo etiam in ſpeculativis errores contingunt circa concluſiones neceſſa-*

rias) *vel etiam propter pravas consuetudines &c.* ubi iterum per malas persuasiones non intelliguntur culpabiles, sed tantùm falsæ, scilicet tales, per quales malas etiam in speculativis errores contingunt. Iterum *1. 2. q. 100. a. 1. in corp.* cùm dixisset, aliqua statim per se quemlibet hominem ratione naturali judicare esse facienda, approbanda, vel reprobanda, post pauca ait: *Quædam verò sunt, quæ subtiliori consideratione rationis à sapientibus judicantur esse observanda, & ista sic sunt de lege naturæ, ut tamen indigeant disciplinâ, qua minores à sapientioribus instruantur.* Quis autem non videt, posse absque culpa minorum, seu rudiorum, contingere disciplinæ, seu institutionis defectum? Rursus *quæstione 3. de malo a. 8. in corp.* ait: *Per ignorantiam aufertur voluntatis actus, & sic tollitur voluntarium, quantum ad id, quod est ignoratum. Unde, si in eodem actu aliquid sit ignoratum, & aliquid scitum, potest esse voluntarium, quantum ad id, quod est scitum: semper tamen est involuntarium, quantum ad id, quod est ignoratum: sive ignoretur deformitas actûs, puta, cùm aliquis nescit, fornicationem esse peccatum, voluntariè quidem facit fornicationem, sed non voluntariè facit peccatum &c.* ergo omnino non peccat; quia non potest dari peccatum non voluntarium: & tamen fornicatio est contra jus naturæ.

273. In forma igitur neg. conseq. S. Doctor enim ibi non agit de conscientia invincibiliter errante, sed de errante vincibiliter, vel practicè adhuc dubia: quo casu utique etiam nos dicimus, quòd debeat stante eo dubio fieri tutius. Et sic de ignorantia vincibili S. Thomam explicat S. Antoninus *1. p. tit. 3. c. 10. §. 10.* ubi ait: *Hæc enim verba Beati Thomæ non possunt intelligi, nisi de his, ubi manifestè patet ex Scriptura, vel Ecclesiæ determinatione, quòd sit contra legem: & non de illis intelligit, ubi non apparet; aliàs sibi contradiceret in eodem libro, quod non esset credendum*: ubi illud *manifestè* indicat ignorantiam vincibilem; nam ignorantia rerum, quæ in Scripturis manifestè prohibitæ sunt, vel etiam ab Ecclesia ùt prohibitæ declaratæ, ordinariè saltem vincibilis est; quia docti ordinariè per se res illas prohibitas sciunt, rudes à doctis diligenter quærendo rescire possunt.

Dices. Hac ratione S. Doctor non solvisset quæstionem, eo loco propositam; nam ea non erat, an quis practicè dubius possit duas præbendas admittere, sed, an absolutè id fieri possit. Resp. legenti articulum illum patere, quòd S. Doctor quæstionem ibi directè non resolvat, sed agat per principia reflexa: imò, quòd non decidat an admittens duas præbendas agat contra legem, vel non; hanc enim quæstionem dein resolvit *quodlib. 9. q. 7. a. 15.* dicens, posse concurrere circumstantias, in quibus licitè duæ præbendæ acceptentur. Quando autem S. Thomas videtur insinuare, factam aliquam diligentiam, non hoc ipso ait, factam esse sufficientem: quare neque ex hoc capite nostra hæc responsio rejici debet.

274. Dices 1. Idem Angelicus *quodlib. 9. q. 7. a. 15.* eandem quæstionem de duplici præbenda tractans, ait: *Omnis quæstio, in qua de mortali peccato quæritur, nisi expresè veritas habeatur, periculosè determinatur; quia error, quo non creditur, esse peccatum mortale, quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat à toto, licet fortè à tanto*: & addit: *Præcipuè autem periculosum est, ubi veritas ambigua est, quod in hac quæstione accidit*: Ratio ejus est; quia *inveniuntur in ea Theologi Theologis, & Juristæ Juristis contrariè sentire*: ergo non licet in dubio agere, nisi tutius. Resp. Inprimis S. Doctor videtur hîc potiùs loqui, de decisione quæstionis speculativa, seu in scholis à magistris, vel lectoribus faciendâ. Si etiam de resolutionibus practicis loquitur, exponendus est de errore vincibili, qui, nisi sit omnino affectatus, videtur minus peccatum, quàm, si scienter aliquid fiat, adeóque excusare à tanto, quamvis non à toto.

Quòd enim error invincibilis excuset à toto, clarè tradit S. Doctor *quodlibet 8. q. 6. a. 15.* sic scribens: *Error autem conscientiæ quandoque habet vim absolvendi, sive excusandi, quando scilicet procedit ex ignorantia ejus, quod quis scire non potest, vel scire non tenetur. Et in tali casu, quamvis factum de se sit mortale, tamen intendens peccare venialiter, peccat venialiter. Quandoque verò error conscientiæ non habet vim absolvendi, vel excusandi, quando scilicet ipse error peccatum est, ùt, cùm procedit ex ignorantia ejus, quod quis scire tenetur, & potest.*

275. Dices 2. Angelicus *quodlib. 3. q. 4. a. 10.* ait: *Nullus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicujus magistri.* Resp. S. Doctor per opinionem erroneam non intelligit tantùm falsam, sed eam, quæ est *contra manifestum Scripturæ testimonium*, vel Ecclesiæ auctoritati oppositam: & quidem loquitur de casibus regulariter contingentibus, in quibus talis error, vel ignorantia est vincibilis, sicut utique fuit vincibilis in iis, qui Arium, aut Nestorium fuêre secuti, quos in exemplum S. Doctor adducit; cùm apertissimè reclamârit Ecclesia. Si autem error iste omnino invincibilis esset, utì potest contingere e. g. in rusticis, bona fide credentibus' parocho, malè docenti, etiam tales excusarentur à peccato infidelitatis. videatur *norma recti disp. 1. q. 5. a. 10. num. 244.*

276. Dices 3. S. Doctor *1. 2. q. 96. a. 6. ad 2.* ait: *Si enim dubium sit, debet, vel secundùm verba legis agere, vel superiorem consulere.* Idem docet *2. 2. q. 120. a. 1. ad 3.* ergo non potest quis in dubio ad minùs tutum se resolvere. Confirm. Idem *in 4. dist. 21. q. 2. a. 3. ad 3.* docet, debere exponi in confessione peccata, de quibus dubitatur, an sint mortalia, an venialia: & addit rationem: *Quia, qui aliquid committit, vel omittit, in quo dubitat esse mortale peccatum, peccat mortaliter, discrimini se committens*: Idem *in 4. dist. 38. q. 1. a. 3. quæstiunculâ 1. ad 6.* ait: *Si autem dubitet, quomodo se in vovendo habuerit, debet tutiorem viam eligere, ne se discrimini committat*: ergo.

Resp. disting. conseq. non potest quis se resolvere ad minùs tutum in dubio de excusatione à lege, vel in dubio de cessatione legis, conc. conseq. in dubio de existentia legis, neg. conseq. S. Doctor primo loco quærit, an quis possit aliquando ponere actum, quem lex prohibet: in secundo agit de epikia: in utroque casu supponitur lex existens. Ad confirm. neg. conseq. S. Thomas agens de peccatis dubiis suppo-

ſupponit, quòd dubius ſpeculativè de peccatis non poſſit deponere dubium practicum; quia nullum habetur ſufficiens fundamentum: & hinc paritatem inſtituit cum eo, qui practicè de aliis dubitat.

Quod attinet ad votum, ibi S. Doctor principaliter agit, an votum ſemper obliget: & ſic incidenter addit, quòd etiam votum dubium obliget, quod tamen poteſt intelligi de dubio practico, quando quis ſcilicet non prudenter ſe reſolvit: vel, quando eſt multò probabilius, aut quaſi moraliter certum, quòd voverit, & tantùm dubium leve, aut non magnum in oppoſitum. Sed & dubium eſt, an S. Thomas, in hac reſponſione, circa dubium voti, fuerit omnino obſtirmatus; nam eandem quæſtionem in *Summa* iterum bis tractans, ſcilicet *2. 2. q. 88. a. 3. & 2. 2. q. 189. a. 3.* repetit duas alias reſponſiones, *in 4. ſententiarum loco objecto* datas: at de dubio voti non ampliùs meminit.

277. Ob. 3. Scotus *in prologo ad libros ſententiarum q. 2. ſub finem* docet, etſi multa ſint dubia, non tamen eſſe dubiam viam ſalutis; quia poteſt ſibi homo à dubiis tanquam à periculoſis cavere. Iterum *in 3. diſt. 25. q. 1. in reſponſione ad §. Præterea videtur, quòd majores. ad 1.* ſed ſub finem, éſtque reipſa reſponſio *ad 2.* hinc poſt pauca additur: *Et per hoc patet ad 2.* ait Scotus. *Si unus peritus in ſcientia dicat, quòd non licet ſic mercari, & alius dicat, quòd licet: tutius eſt non procedere ſic, nec ſic: ſed expectare, quouſque veritas pateat aliunde.* Rurſus *in 4. diſt. 11. q. 6.* idem Scotus ait: *Cùm... dubium ſit, an amydum ſit hujus* Euchariſtiæ *materia, & pars negativa multùm ſit probabilior, non ſine peccato aliquis ſe exponit tali dubio:* ergo juxta Subtilem Doctorem ſequendum eſt tutius.

Reſp. neg. conſeq. Ad primum textum, dico, loqui ibi Scotum de dubio practico; nam addit, etiamſi actus per ſe non eſſet peccatum, tamen non caventem, ſed ſe periculo exponentem, peccaturum: unde tantùm debet evitari omne periculum formalis peccati, non verò tantùm materialis. Ad 2. textum. Inprimis tantùm dicit Scotus, eſſe tutius, non autem obligatorium: dein loquitur, ùt vult, Maſtrius, de ſententia nondum ſatis examinata, ita, ut poſſit ferri judicium probabile de illa; quia non ſtatim auctoritas unius, quamvis periti, facit ſententiam probabilem, ſi alius ſtet in oppoſitum, (qualis eſt caſus à Scoto allatus) præſertim cum ratione graviore.

Poteſt etiam dici, Scotum non tam loqui de operando, quàm de docendo; nam addit: *Si enim ita eſſet, quòd unus Doctor diceret, aliquem peccare mortaliter, niſi ſic faceret, & alius, quòd peccaret, ſi ſic faceret, tunc ſimplex foret perplexus: ideo bene videndum eſt in moralibus, antequam aliquid aſſeratur.* Vult ſcilicet, non ſtatim ex ſtapede, ùt ajunt, ſolvi quæſtiones morales graviſſimas, quod utique neutiquam prudenter fieret. Ad 3. textum. Agit ibi Scotus de eo, an *amylum*, vel, ùt ipſe habet, *amydum*, poſſit adhiberi ad conſecrandam Euchariſtiam: cùm autem hic agatur de valore Sacramenti, utique tutior eſt adhibenda: nec Scotus tantùm in genere dicit, quòd ſe exponat dubio: ſed ait, *tali dubio*: unde ab hoc caſu non eſt argumentum univerſale ad omnes alios. Adde, Scotum dicere, partem negativam *multùm* (ita enim habet exemplar Gothicum, quo uſus ſum, non *multis*, ùt alii legunt) hoc eſt, notabiliter probabiliorem; adeóque non eſt ampliùs moraliter dubium, ùt inferiùs pluribus dicemus. videri poteſt Maſtrius *in 2. ſententiarum diſp. 5. q. 2. a. 5. n. 100.* ubi plures textus Scoti explicantur.

278. Ob. 4. Si lex humana dubia non obligat, non fuiſſet opus, ut Fratres Minores in dubio de obligatione ſuæ Regulæ, an ſcilicet *verba imperativi modi* ſtrictè ſub præcepto obligarent, recurrerent ad Summum Pontificem: ergo. Reſp. Ut in quovis Sacro Ordine, ita etiam in illo, fuêre aliqui, aut multi ſimplices, qui habebant dubium practicum, quod ob varias, & oppoſitas Doctorum ſententias, non facilè poterant deponere: cúmque inſuper res eſſet maximi momenti, utpote concernens generalem diſciplinam Ordinis, rectè petita eſt deciſio authentica.

279. Ob. 5. Si lex humana dubia non obligaret, tunc ideo; quia non eſſet ſufficienter promulgata: ſed hoc eſt falſum: ergo. prob. mi. ſi non eſſet promulgata, tunc non eſſet lex: ſed hoc eſt falſum: ergo. ma. patet; quia promulgatio eſt de eſſentia legis. prob. mi. ex abſurdis; nam ſequeretur, quòd, quando lex alicui certò innoteſcit, tunc primùm incipiat eſſe lex: & ſi denuò quis ejus obliviſcatur, iterum deſinat eſſe lex &c. Similia Camargo non ſine lamentis ingeminat. Reſp. diſt. ma. lex dubia non obligat; quia non eſt ſufficienter promulgata, promulgatione ſtrictè dicta, neg ma. promulgatione latè dicta, vel ſumpta pro intimatione, inſinuatione, aut notificatione. conc. ma. & diſt. ſic mi. neg. conſeq. ad prob. ma. diſt. illatum. promulgatio, ſtrictè dicta, eſt de eſſentia legis. conc. illat. latè dicta. neg. illat. ad prob. mi. neg. ſequelas.

Promulgatio ſtrictè dicta, quæ ſolet ordinariè eſſe ſolennis, fit per certum ſignum publicum, e. g. decreta Pontificis affiguntur Romæ ad valvas Baſilicæ S. Petri, vel in Acie Campi Floræ: vel mandata regia, aut leges novæ promulgantur publicè in metropoli, aut civitatibus aliis, per præconem, vel affixionem ad portas urbium: & hæc promulgatio iuxta communem eſt de eſſentia legis. Attamen hac poſita, ſæpè contingit, ut multi adhuc legem eam invincibiliter ignorent, & ſic non detur promulgatio latè dicta, ſeu notificatio, ſine qua non poteſt lex obligare inſcium. Nec eſt, cur hic modus loquendi reprobetur; ſic enim etiam loquitur Suarez *in 1. 2. tr. 3. de bonitate & malitia actuum humanorum. diſp. 12. ec. 6. n. 8.*

280. Dices 1. Ergo neque lex obligat, quando practicè dubito; nec eſt enim major vis obligandi in dubio practico, quàm ſpeculativo. Reſp. neg. illatum. In caſu dubii practici non tam obligat aliquem lex dubia, ſeu directa, quàm alia certa reflexa, quæ prohibet agere cum dubio practico, quámque dari probatum eſt *n. 244.* & quæ tam diu obligat, donec dubium practicum deponatur. At non datur lex certa, quæ obliget ad non agendum, cum dubio tantùm remoto, vel ſpeculativo. Alii dicunt, legem dubiam directam obligare conditionatè, ſcilicet, ni-

si dubium practicum deponatur: quæ responsio quoad rem convenit cum nostra.

281. Dices 2. Si manet dubium speculativum, necessariò etiam manet dubium practicum: ergo non licet agere. prob. antec. dubitans speculativè, dubitat, an non sit prohibita actio: sed hoc est dubitare practicè: ergo. Resp. Sic neque licebit agere, quando etiam multò est probabilius, actionem esse licitam; quia major quoque probabilitas non excludit dubium. In forma neg. antec. ad prob. dist. ma. dubitans speculativè, dubitat, an actio in genere, vel specie, sit prohibita. conc. ma. an in individuo, sive in his circumstantiis, legis tantùm dubiæ, vel dictaminis reflexi, sit prohibita. neg. ma. & sic dist. min. neg. conseq. hoc enim non est dubitare, strictè, seu proximè practicè, sed ad summum remotè practicè, de quo *n. 243*.

Sic possessor bonæ fidei potest utique dubitare, an res sit sua, vel, an non retentio ejus in genere, vel specie, abstrahendo à circumstantiis possessionis, sit iniqua, & res debeat alteri dari: at non dubitat, an, in circumstantiis, possessionis præviæ cum bona fide, possit eam retinere: nec est ulla oppositio inter hos actus: *Dubito, an absolutè, abstrahendo à circumstantiis, hæc res liceat. Non dubito, sed judico, eam in his circumstantiis mihi licere.*

282. Dices 3. Certus de existentia legis particularis, & dubius, an casus sit exceptus, tenetur obedire legi, ùt diximus *n. 263*. ergo etiam certus de lege universali, qua DEUS jubet servari omnes leges humanas, & dubius, an hæc, vel illa lex existat, tenetur servare legem. Resp. neg. conseq. & paritatem. In primo casu certa est lex, & tantùm dubium, an non per accidens, ob aliquam difficultatem, vel causam extrinsecam, aliquis excusetur: in secundo casu est quidem certa lex universalis, jubens servari omnes leges humanas certas: sed non est certa lex universalis, obligans ad observandas etiam leges humanas dubias: imò vel maximè dubitatur, an DEUS talem legem universalem posuerit. In priori casu præsumptio est pro lege tamdiu, donec elidatur fortiori motivo, quo subditus prudenter judicare possit, se, hîc, & nunc, per accidens excusatum; aliàs enim, si sufficeret dubium, sequeretur nimia transgressio legum. In secundo casu, non adest talis præsumptio pro lege: certè non probatur adesse.

Dices 4. Si in aliqua cathedrali Ecclesia excluduntur à canonicatibus non nobiles, tunc, dubius de sua nobilitate, non potest canonicatum in ea acceptare: & tamen dubium est, an lex illa ipsum comprehendat: ergo tenetur quis legem dubiam servare. Resp. neg. 2. p. antec. & conf. In hoc casu nobilitas quidem est dubia, sed lex est certa, excludens omnes, non certò nobiles, adeóque talem certò comprehendens. Hinc est, quòd candidati talium canonicatuum debeant nobilitatem suam clarè probare, quandóque etiam de ea jurare. At nullo modo potest probari, quòd detur lex prohibens omnes actiones contra leges humanas dubias.

283. Ob. 6. Qui agit contra legem dubiam, exponit se periculo peccandi, & DEUM offendendi, atque perdendi salutem animæ: sed hoc ipsum est peccatum: ergo. Resp. dist. ma. exponit se alicui periculo peccandi materialiter, om. ma. periculo peccandi formaliter, neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Aliud est periculum agendi injustè, ùt ait Aristoteles, sive formaliter malum: aliud est periculum agendi duntaxat injustum, seu materialiter malum. Jam non debemus omne periculum, etiam cujusvis peccati materialis, vitare; aliàs, cùm hoc etiam non semper vitetur, in sententiis, probabilioribus quidem, sed minùs tutis (nam etiam falsa sunt quandoque probabiliora veris) neque possemus sequi sententias probabiliores, sed semper deberemus amplecti, omnino tutas, aut certas, quod est nimis rigidum.

284. Ob. 7. Qui inter homines feriò, & syncerè est amicus alteri, debet omittere actionem, de qua dubitat, an non violet amicitiam: ergo multò magis, qui feriò est amicus DEI, debet similem actionem omittere. Confirm. Servus, aut subditus dubitans, an actione sua transgrediatur mandatum domini, vel superioris, debet eam omittere: ergo etiam servus, & subditus DEI: atqui violans etiam legem dubiam quamcunque, sive humanam, sive Divinam, dubitat, an non violet amicitiam DEI: ergo. Resp. dist. antec. amicus debet omittere actionem, si dubitet practicè, an violet amicitiam, conc. antec. si tantùm dubitet remotè, & speculativè, sibique prudenter persuadeat, amicum non esse tam rigidum, ut ad tam dura obliget, neg. antec. & conseq. Ad confirm. dist. ant. si dominus obliget ad omittendas actiones ita dubias. conc. antec. secus. neg. antec. & conseq. DEUS non est tam severus, ut ad ista obliget: domini inter homines aliqui tam rigidi sunt, alii non sunt.

285. Dices 1. Ergo licebit etiam explodere sclopum versùs id, de quo dubito, an sit homo, vel fera. Resp. neg. illat. Diximus jam *n. 251*. dari in quibusdam particularibus casibus dubiis obligationem sequendi tutius, qualis utique est iste, quando potest actio, juncta periculo gravis damni alterius, facilè omitti: certè licentia faciendi actiones sic dubias cederet in perniciem universi. Unde non est dubia, sed certa lex, non jaculandi cum periculo occisionis: sed tantùm est dubium aliud, scilicet, an sit homo, an non. Imò in hoc casu, etsi multò probabilius sit, esse feram, quàm hominem, si tamen adhuc suspicio probabilis sit, esse hominem, non possum sclopum explodere: quare, si esset paritas, neque liceret sequi sententiam notabiliter probabiliorem, quod nec adversarii dicunt. Hinc nulla est paritas inter istud dubium, & dubium de existentia legis.

286. Dices 2. Plus est, offendere DEUM, quàm occidere hominem: ergo, si non licet agere in dubio de occisione hominis, neque licebit in dubio de offensa DEI. Resp. Sic neque licebit sequi sententiam minùs tutam, multò etiam probabiliorem: sicut non licet sclopetum explodere, quamvis multò probabilius sit, esse feram, modò prudens adhuc dubium, vel suspicio sit, esse hominem. In forma. neg. antec. quia ipsa occisio hominis est offensa DEI, & major, quàm e. g. comedere carnes, si id prohibitum sit, & de ea prohibitione dubitetur. Si replices, plus esse, offendere DEUM, quàm occidere hominem,

nem, casu quo hoc non sit prohibitum, seu non sit offensa DEI. Resp. Si non esset prohibitum occidere hominem, posset non tantùm in dubio, sed absolutè id fieri sine peccato: sicut quando Abraham voluit occidere innocentem Isaac, non peccavit. Dein, si adversarii occisionem hominis tantùm materialiter accipiunt, debent etiam ita accipere alias actiones, e. g. comestionem carnis, acceptionem rei alienæ: & tunc ista non erunt universaliter majora.

Responderi potest 2. dist. conseq. non licebit agere in dubio de offensa formali, sive quando quis dubitat, an hîc, & nunc DEUM formaliter offendat, quod esset dubium practicum. conc. conseq. in dubio tantùm de offensa materiali, seu quando tantùm dubitat, an DEUM offendat materialiter. neg. conseq. Non licet explodere sclopum in dubio de occisione formali; nam hæc ipsa est offensa, & formalis quidem; quia ipsa operatio, in hoc dubio facta, est certò prohibita, ùt dictum *n. 285.* at licet agere in dubio de offensa tantùm materiali; quia non debemus vitare omne ejus periculum, ùt hucusque probatum. Neque ita operans contemnit legem; cùm omnino paratus sit ei obedire, quandocunque ipsi fuerit sufficienter proposita.

287. Ob. 8. contra 4. conclus. *L. Titia 38. ff. de auro & argento &c. legatis §. Seia* refertur, quòd Seia voverit statuam à se faciendam: vel, si ipsa non posset, obligaverit hæredes ad ponendam statuam librarum centum in certo templo. Cùm autem in eo templo non essent, nisi signa ærea, aut argentea, quæsitum fuit, an statua deberet fieri ex auro, vel ex argento, vel ex ære: & responsum est, debere fieri statuam ex argento: ergo in dubio circa legata pia, vel vota debemus sequi tutius: atqui ista dubia revocantur ad jus Divinum, vel naturale: ergo. Resp. non ab omnibus eodem modo legi eam legem. Molina *tom. 1. de just. tr. 2. disp. 198.* locò vocis *ærea* legit *aurea*: eodem modo legit Suarez *tom. 2. de religione. tr. 6. de voto. l. 4. c. 7. n. 11.* itémque Layman *lib. 4. tr. 4. c. 3. n. 4.* citans etiam Tiraquellum.

Hæc lectio si vera est, tunc in hoc dubio voti non obligati fuerunt hæredes ad tutius, sed ad minùs tutum, scilicet non ad auream, sed tantùm ad argenteam statuam, ad quam ad minimum tenebantur, ratione consuetudinis, non ponendi alia signa in eo templo, quàm aurea, vel argentea. Sicut etiam, si nunc temporis legaretur calix in aliquam Ecclesiam; cùm ordinariè sint saltem argentei, ex consuetudine videretur faciendus, non stanneus, sed argenteus: hinc supposito, quòd legendum sit *aurea*: conc. ant. neg. cons. Quòd si autem contendas, alteram lectionem esse servandam, tamen non probabis, id certum esse, & ex dubio textu tuam sententiam non satis firmabis. Addit Suarez, suppositâ etiam altera lectione, interpretationem factam esse, non contra voventem, vel legantem, sed ejus hæredem; cùm plus profuerit voventi mortuo statua argentea, quàm tantùm ærea: unde dici potest, in tali peculiari dubio faciendum, quod est melius leganti; cùm enim conveniens fuerit, ut hæres gratus legata pia solvat modo magis utili, jura potuerunt id statuere: quod non est extendendum ad casus disparatos, vel universaliter ad omnes.

288. Ob. 9. *Cap. Dominus 2. de secundis nuptiis*, & *Cap. Inquisitioni tuæ 44. de sentent. excommunicat.* dicitur, quòd conjux post contractum, etiam bonâ fide, matrimonium, oborto dubio de ejus valore, tantùm possit reddere, non verò petere debitum: sed hujus rei non est alia ratio, quàm, quia dubium est, an non copula sit fornicaria. Pariter *ibidem* statuitur, quòd debeat reddere debitum; quia est dubium, an non negatio esset injusta, & injustitia per se est majus peccatum, quàm tantùm incontinentia: ergo in dubio legis Divinæ, aut naturalis, non licet sequi, nisi tutius. Respondet 1. Arriaga *disp. 25. sec. 4. n. 31.* si tali dubitanti sit prohibita petitio debiti, eam non esse prohibitam ex jure naturali, sed ex specialibus Pontificum Decretis, sicut statuta est irregularitas in casu dubii homicidii. Sed ratio in capite *Inquisitioni* addita, *ne contra judicium conscientiæ committat offensam*, non videtur satis bene huic responso convenire: quare

Resp. 2. primam partem antec. esse valde incertam, atque adeò ex eo nihil firmi posse inferri; nam *C. Dominus de secundis nuptiis* loquitur clarè de iis, qui contraxerunt cum dubio, an uxores priores sint mortuæ, quo in casu non suffragatur possessio secundi matrimonii, sed potiùs obstat possessio prioris: séque habet hic casus, ùt, si die sabbathi de nocte evigilans nesciam, quota sit hora; tunc enim non possum comedere carnes; cùm dies sabbathi sit in possessione. Item *C. Inquisitioni* potest explicari cum Layman *l. 1. tr. 1. c. 5. §. 3. n. 23. & 24.* de eo, qui non adhibuit debitam diligentiam, adeóque habet dubium vincibile: vel cum eodem Layman *loc. cit.* de eo, qui malâ fide, seu cum dubio contraxit, ùt adeò fermè idem sit casus, qui in *C. Dominus* paulò antè citato.

289. Quare, licèt multi graves auctores, præsertim antiqui, defendant, in tali casu, si post adhibitam diligentiam adhuc remaneat dubium, non posse conjugem petere debitum: tamen etiam multi, & graves auctores, docent oppositum, quos vide apud La Croix *l. 6. p. 3. n. 302.* quibus ipse consentit; & possent addi adhuc plures ùt Oviedo, Lugo, Tamburinus, Sporer, Metzger, & alii: imò Layman *loco citato num. præc.* hanc vocat communiorem. Et sanè usus matrimonii est in materia justitiæ, in qua possessor bonæ fidei non debet ob dubium superveniens spoliari suo jure. Et quid si uterque conjunx dubitaret, nec dubium vinci posset, deberéntne semper abstinere cum periculo incontinentiæ perpetuæ, cum extinctione familiæ, aliisque gravissimis malis? Sanè juxta oppositam sententiam videtur sequi, quòd alter conjunx ante consummationem matrimonii ingredi debeat monasterium ad vitandum periculum incontinentiæ materialis: quod esset valde durum.

290. Dices 1. Ergo dubius de valore matrimonii poterit petere debitum, etiam ante adhibitam diligentiam, saltem eo tempore, quo illam adhibet, & inquirit; sicut possessor potest continuare possessionem. Resp. neg. illat. ùt enim probavimus *n. 264.* dubius de lege debet inquirere veritatem, & interim suspendere actionem

ctionem dubiam, vel minùs tutam; at verò possessor non debet abdicare nudam possessionem rei, seu puram detentionem (& sic nec maritus debet expellere uxorem) nec tamen potest per se interim pro libitu re uti, præsertim, si talis usus non esset ipsi licitus, casu quo sciret, rem non esse suam: & hinc non potest rem consumere, vel deteriorem reddere. Secundò non est per se adeò difficile suspendere facultatem petendi debitum, donec adhibita fuerit sufficiens diligentia: at verò, si pro omni tempore deberet conjunx carere ea potestate, esset difficillimum.

291. Dices 2. Ergo etiam invincibiliter dubius de impedimento, poterit, saltem si post adhibitam diligentiam tamen dubium non potuit vinci, contrahere matrimonium. Resp. neg. illatum; quando enim agitur de valore sacramenti, non potest adhiberi sententia, vel materia tantùm probabilis, si possit haberi tuta, qualis potest haberi in nostro casu; potest enim contrahere cum alia. Quare autem minùs liceat agere in dubio de conficiendo invalidè sacramento, seu periculo talis sacrilegii, quàm in dubio de committenda fornicatione, ratio est ipsa gravis irreverentia exponendi periculo nullitatis sacramentum: item sunt omnes aliæ rationes, quibus motus est Innocentius XI. ad condemnandam primam propositionem inter 65. ab eo proscriptas.

QUÆSTIO III.

De Conscientia Probabili.

ARTICULUS I.

Quid sit Opinio Probabilis.

292. AD quæstionem hujus tractatûs facilè gravissimam accedimus, nempe de usu licito, vel illicito, sententiæ, aut opinionis probabilis, ad quam ritè intelligendam, opus est, terminorum, hac in materia usitatorum explicationem enucleatam præmittere. Itáque alia sententia est *vera*, alia *falsa*, alia *certa*, alia *erronea*, alia *dubia*, alia *probabilis*, alia *tuta*. Sententia *vera* est, quando est conformis objecto materiali, ita, ut istud se habeat, prout sententia affirmat. *Falsa* verò est, quando se habet oppositò modo. *Certa* dicitur, quæ vi sui motivi excludit omnem formidinem: & si quidem motivum sit clarè propositum, dicitur insuper *evidens*: si verò obscurè, ùt contingit in actibus fidei, dicitur solummodò certa.

293. Hæc *certitudo* assignari solet communiter triplex. *Metaphysica*, quando neque supernaturaliter: *Physica*, quando saltem non naturaliter, res aliter habere se potest: *Moralis*, quando quidem naturaliter res potest aliter se habere, at non nisi valde rarò, ut adeò excludatur dubium prudens. Alii cum La Croix *lib. 1. num. 179.* distinguunt inter *certitudinem moralem perfectam*, & *imperfectam*, illámque dicunt niti motivo morali tam certo, ut excludat dubium etiam imprudens: talis est certitudo de existentia Urbis Romanæ: alteram volunt, excludere dubium solummodò prudens.

Quidquid sit de hoc, an illa prior sit vocanda certitudo tantùm moralis (nam alii eam ad metaphysicam, vel physicam reducunt, & moralem tantùm dici volunt; quia principiis moralibus, sed tamen metaphysicè, vel physicè certis nititur) communiùs saltem per certitudinem moralem intelligitur illa, quæ excludit tantùm dubium prudens, non verò etiam imprudens. Addendum, etiam posse contingere, ut dubium excludatur ab aliquo assensu, non ob meritum motivi, sed ex erronea apprehensione, aut æstimatione motivi, supra meritum suum, vel ex imperio tantùm voluntatis, quæ *certitudo* tantùm dicitur *apparens*, aut *adhæsiva*, vel *affectiva*, potéstque dari etiam in actu falso, & sæpissimè datur in assensibus hæreticorum falsis contra veritatem Catholicam.

294. *Erronea* sententia, si latissimè sumatur, est omne judicium falsum, existimatum verum: & in hoc sensu sumpsimus conscientiam erroneam *num. 219.* si strictissimè autem sumatur, est sententia, quæ opponitur conclusioni Theologicæ certæ, seu deductæ ex una præmissa de fide, & altera evidente: & in hoc sensu sumitur erroneum, quando sententia ùt erronea condemnatur. Nos autem hìc sumimus hanc vocem, in sensu quasi medio, pro omni ea sententia, quæ nec objecto materiali conformis est, nec est concepta ex motivo probabili. *Dubia* opinio jam explicata est *à num. 241. Tuta* autem vel *Tutior à num. 245.*

295. Restat exponendum, quid sit *Probabile*. Non autem loquimur hìc de probabilitate Academicorum veterum, quos impugnat S. Augustinus tribus libris, qui, si non omnium primi, certè inter primos ab eo conscripti sunt, & dicti *Contra Academicos*. Non, inquam, loquimur de illa probabilitate; illorum quippe Academicorum principium erat, sapientem nulli rei assentiri debere ùt certæ, sed omnia esse incerta & probabilia. Quid autem probabile juxta Philosophos illos fuerit, refert idem S. Doctor *lib. 2. cap. 11.* dum sic loquentem inducit Licentium: *Id probabile, vel verisimile Academici vocant, quod nos ad agendum sine assensione potest invitare: sine assensione autem dico, ut id, quod agimus, non opinemur verum esse, aut nos id scire arbitremur, agamus tamen &c.* Unde, vel ineruditum, vel malignum est, si dicatur S. Doctor scripsisse contra veram probabilitatem Theologicam, quam plurimi tutò in praxin deduci posse affirmant; nemo enim ex Theologis somniat, quod illi Academici docuerunt, scilicet licitum esse agere id, quod intellectus non potest prudenter judicare esse licitum: cúmque nihil ipsis esset certum, omnia etiam turpissima erant probabilia, adeoque licita. De hac igitur probabilitate tantùm Academica non agimus, sed de vera, & Theologicè sumpta probabilitate: quamvis fatendum sit, etiam hujus descriptione, auctores non convenire, qua de re videri potest La Croix *lib. 1. à num. 103.* ubi variæ probabilitatis definitiones rejiciuntur: mihi non vacat longum earum examen instituere.

296. Dico igitur, cum satis communi; *Sententia,*

tentia, vel opinio probabilis est assensus incertus quidem, & fallibilis, non tamen præcipitanter, aut temerariò conceptus, sed ex motivo gravi, seu movente virum prudentem ad irreprehensibilem assensum. Gravitas autem motivi, ùt rectè observat Banholzer *in ethice Christiana a. 2. n. 3.* debet sequi connaturaliter propositionem objecti, & non oriri ex affectu indebitè propenso, aut inclinante ad unum præ alio: neque ex judicio jam ad unam partem determinato. Graviratem hanc alii multis conantur magis explicare, & præsertim Terillus *in regula morum p. 1. q. 23. assert. 3.* sed an bene, aliorum esto judicium. Puto cum authore *ethices Christianæ loc. cit.* hanc rem vix clariùs posse exponi, & quemvis in se ipso satis experiri, quid sit, non temerè, vel ex levitate animi, sed prudenti judicio, & ex gravi motivo, absolutè rei assentiri, vel certè eam probabilem censere.

297. Insuper motivum probabile non debet esse certum, vel, si in se tale sit, saltem id opinanti non debet esse perspectum, aut penetratum; aliàs non differret talis assensus à certo, quod est contra suppositum omnium. Neque tamen etiam debet esse motivum, quod tantùm sit magnum absolutè, hoc est magnum, & forte, si nulla esset ratio in oppositum: sed debet etiam esse magnum comparativè, hoc est, in comparatione cum motivis contrariis. Hinc, licèt aliquæ opiniones, oppositæ dogmatibus fidei, se solis spectatæ, haberent pro se rationes apparenter magnas, e. g. quæ sunt contra Mysterium SS. Trinitatis, tamen non sunt probabiles; quia comparatæ cum motivis credibilitatis fidei, penitus enervantur. Et hinc strictè probabile nihil esse potest, cujus oppositum, quocunque demum ex capite, sive ex authoritate Divina, sive humana, sive ex ratione, est strictè moraliter certum.

Id tamen verum non est, quod Caramuel in sua definitione opinionis probabilis requirit, nempe, quòd hæc debeat habere contra se fortes rationes; nam contingere potest, ut alicui res quædam probabilis sit ex motivo fallibili, ita tamen, ut non adsint ullæ rationes in oppositum, vel saltem, hìc & nunc, nullæ opinanti incidant: & sic maritus sæpè judicat probabiliter, prolem esse suam, etsi nulla ratio adsit, ob quam existimetur aliena. Et potest utique dari pro una parte contradictionis ratio aliqua, fallibilis tantùm, quin tamen pro oppositа appareat ulla ratio: quo casu illa opinio dicetur unicè probabilis; nisi velis facere quæstionem de nomine, & sententiam unicè probabilem vocare moraliter certam: quæ tamen acceptio esset valde lata, &, ùt mihi videtur, non vera; cùm vi motivi talis, vel ex ejus exigentia, non excludatur omnis formido oppositi.

298. Diximus etiam *num. 296.* motivum ita grave esse debere, ut virum prudentem possit movere ad irreprehensibilem assensum: quod non ita accipiendum est, quasi quemvis deberet posse permovere ad assensum talem, absolutè rei præstandum; nam visum est mihi semper difficile, quòd quis vir prudens à motivo, quamvis adhuc comparativè probabili, sed tamen, in comparatione motivorum contrariorum, longè, vel notabiliter minùs probabili, possit prudenter moveri ad assensum absolutè ei præstandum, ita ut quasi implicitè, vel æquivalenter dicat: *Quamvis pro oppositо sit longè major apparentia veri, tamen istud est verum.* Non quidem nego, voluntatem posse intellectum permovere ad assensum talem: quòd autem verè prudenter id possit, & non tantùm prudentiâ carnis, quando nullum aliud motivum extrinsecum virtutis accedit, mihi semper valde durum est visum.

Hinc, ùt dixi, ad hoc, ut aliquid sit verè probabile, opus non est, ut quis, stantibus quibuscunque in oppositum majoribus, sed tamen adhuc intra limites probabilitatis contentis, motivis, possit absolutè prudenter ei assentiri: sed sufficit, si prudenter possit judicare, id esse probabile, & viros alios prudentes, si ei absolutè assentiantur, propterea reprehendi non posse; cùm contingere possit, ut ipsis motiva oppositа (ad quæ ritè expendenda etiam ipsi meritò censentur idonei) non videantur excedere, vel certè non tantum excessum habere; sæpè enim contingit, etiam inter æqualiter doctos, ut uni ratio aliqua videatur longè efficacior, quàm alteri, atque adeò, quod uni est probabile subjectivè, alteri sit tantùm probabile objectivè, de quibus terminis mox plura.

ARTICULUS II.

Quomodo dividatur Opinio Probabilis.

299. Dividitur jam opinio *absolutè & comparativè probabilis* (de qua ordinariè saltem loquemur) primò in *probabilem intrinsecè*, & *probabilem extrinsecè*. Illa est, quæ nititur ratione, seu motivo gravi, rei intrinseco, id est, petito ex natura rei, seu huic annexo. Altera est, quæ nititur authoritate, judicio, vel testimonio doctorum, vel aliunde fide dignorum. Quòd si opinio, & ratione, & authoritate fulciatur, erit intrinsecè, & extrinsecè probabilis, quod sæpe contingit.

Ubi obiter adverto, quòd, etsi quis author non ex eadem ratione, ac alter, sententiam aliquam adstruat, imò, etsi ratio ejus non videatur efficax, tamen possit ejus authoritate firmari sententia; aliàs (ùt facilè patebit consideranti) non esset diversitas inter probabilitatem intrinsecam, & extrinsecam, seu inter argumentum à ratione, & ab authoritate. Accedit, quòd aliàs sæpius non possent pro aliqua sententia adduci, valde celebres auctores, imò sæpe nec SS. Patres; quia sæpe eorum ratio non videtur efficax, aut cum aliis principiis illius, qui eos adducit, non cohæret, adeóque non assumitur; cùm tamen passim, etiam à prudentissimis viris, tales auctores soleant citari.

Ex occasione etiam noto circa probabilitatem extrinsecam, quòd non statim unius, aut alterius authoris, etiam impressi, assertio, faciat opinionem ab authoritate probabilem: esto, non contradicat manifestis principiis fidei, nec sit ab Ecclesia proscripta; nam Alexander VII. damnavit hanc propositionem 27. *Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.* Imò nec plures auctores faciunt sententiam extrinsecè probabilem

babilem, si istorum authoritas, & ratio, communissima aliorum, oppositum ex solidis rationibus sentientium, authoritate elidatur, de quo vide La Croix *l. 1. n. 136.* Et sanè quis credat, omnes omnino infinitas quasi sententias, quas collegit Diana in utramvis partem, adscriptis etiam diligenter auctoribus, esse Theologicè verè probabiles?

Ulteriùs sæpe potest contingere, ut scriptor sit doctor, potiùs à gradu, quàm à doctrina, nec tam doctus, quàm audax, & prurigine scribendi, vel contradicendi, aut etiam vanâ gloriâ ductus. Sanè quidam videntur existimare, se optimè de universo mereri, si Jura Canonica hinc inde restringant, aut opiniones laxiores protrudant. Accedit, quòd viri, etiam aliàs magni, quandoque in grandibus tomis, sui obliviscantur, vel cum Homero dormitent: alii autem, qui eos tantùm inspiciunt, non attendant, an ex sua, an ex aliorum mente loquantur, an tantùm aliquid transmittant, an positivè asserant, an obiter tantùm insinuent potiùs, quàm affirment.

300. Rursus, ùt observat Navarrus, auctores quidam volant ùt grues, hoc est, turmatim sequuntur præeuntem, absque examine opinionum: alii, quasi jurâssent in verba magistri, certum quendam authorem sequuntur, quorum proinde authoritas, nisi novas rationes afferant, vel doctrinâ suâ aliunde notâ existimationem sibi parârint, ferè ad illum unum reducitur. Quare in æstimanda probabilitate, non tantùm numeranda, sed vel maximè etiam ponderanda sunt suffragia: nisi tamen authores, tantùm ùt testes traditionis, vel praxis, adducerentur, & non ob æstimationem doctrinæ. Hinc utique contingere potest, ut pauci viri docti, hoc est, in materia morali universa, vel saltem ea, de qua consuluntur, benè versati, nullo præoccupati sinistro affectu, aut studio partium, nihilque afferentes contra communem aliorum (nisi istorum argumenta efficaciter solvant, suámque opinionem firment rationibus, quas priores non attigerunt) potest, inquam, contingere, ut tales præ pluribus aliis, tantùm gruum in morem sequentibus, faciant sententiam extrinsecè probabilem.

Hac ratione, ait Banholzer *in sua ethice Christiana, a. 2. n. 4.* se credere, multas introductas esse sententias, olim singulares, nunc communes: viciſſim sententias quasdam olim communes, modò abolitas esse, ut nec probabiles ampliùs existimentur. Quin La Croix *l. 1. n. 155.* ait, etiam unum auctorem, si sit omni exceptione major, & afferat rationem, quam alii non considerârunt, vel non satis solverunt, quamvis doceat aliquid contra communem, posse reddere opinionem suam certò probabilem: citátque pro hac sua assertione Cardenam cum viginti, & pluribus auctoribus. Illum autem auctorem, ait *n. 160.* esse omni exceptione majorem, qui 1. non doceat opinionem contrariam certo alicui principio. 2. qui non nitatur levi, & sophistico argumento. 3. qui non aliàs improbabilia, & ab aliis reprobata, docuerit. 4. qui non sit merus summista, seu tantùm ex aliis conscribat, aut colligat; nam, ait, de tali non constat, an quæstionem bene intelligat.

301. Dividitur 2. Opinio probabilis in *magis probabilem*, & *minùs probabilem*. Illa est, quæ graviori motivo intrinseco, vel extrinseco nititur; hæc, quæ minùs gravi. 3. in *certò probabilem*, & *probabiliter tantùm probabilem*. Illa est, de qua certum est, quòd habeat motivum grave: ista, de qua non est certum, sed tantùm reflexè probabile, quòd habeat tale motivum, qua de re plura La Croix *lib. 1. à num. 119.* ubi etiam *n. 126.* addit, quòd opinio *tenuiter probabilis* sit illa, cujus motivum non meretur assensum viri prudentis 4. in *objectivè*, & *subjectivè probabilem*. Prior, sive *subjectivè probabilis* est, cui quis ipsemet prudenter potest assentiri, recipiendo illam opinionem, in proprio suo intellectu, tanquam subjecto, eámque affirmando. *Objectivè probabilis* est, cui ipse quidem assentiri non potest, habet tamen illam pro objecto suæ cognitionis, judicátque, illam niti tali motivo, quod saltem alios viros prudentes movere possit, ad assensum irreprehensibilem, nec habeat contra se rationem, vel authoritatem aliquam convincentem. vide *n. 289.*

302. Dividitur 5. in opinionem *speculativè probabilem*, & *practicè probabilem*. Illa, seu *speculativè probabilis* est, quæ quidem non caret suo fundamento, sed in praxi adhiberi non potest: nec ejus probabilitas versatur immediatè circa licentiam actionis. Sic est probabile, formam absolutionis sacramentalis stare in his duobus verbis: *Absolvo te*: non tamen quis posset licitè in praxi ita absolvere. Altera, seu *practicè probabilis* est, quæ nititur gravi fundamento, & immediatè versatur circa ipsam licentiam actionis, atque adeò juxta auctores, dictos benignos, in praxi adhiberi potest: sic e. g. est practicè probabile, posse taceri in confessione circumstantias tantùm aggravantes. Unde sæpe dicitur aliqua sententia speculativè probabilis, sed practicè improbabilis, saltem extra casum necessitatis; quia extra hunc casum in praxi adhiberi non potest: potest tamen sæpe in tali casu adhiberi; quia circumstantia talis necessitatis, objectum extrinsecè potest immutare, & licitum reddere.

303. Alii tamen auctores non malè dicunt, etiam in similibus casibus, eas opiniones non esse de eodem objecto; cùm nec speculativè probabile sit, posse illam formulam: *Absolvo te* adhiberi in praxi, aut actionem talem licitam esse (neque enim est speculativè probabile, posse licitè adhiberi materiam, vel formam dubiam Sacramenti, extra casum gravissimæ necessitatis) sed tantùm probabile est aliquid remotum, nempe, quòd ea forma sit valida: quare una opinio, e.g. *Forma: absolvo te: est valida*: versatur circa valorem istius formæ: altera: *Forma illa practicè potest adhiberi*: versatur circa usum ejusdem, aut licentiam, quæ sunt objecta prorsus diversa, & una propositio est valde probabilis, altera est omnino falsa.

Hinc isti auctores dicunt, quòd opinio *speculativè probabilis* sit illa, quæ est de actione in genere considerata, independenter à circumstantiis, hìc & nunc, conjunctis: at verò *practicè probabilis* sit illa, quæ versatur circa actionem cum omnibus circumstantiis conjunctam, & in ordine ad licentiam, in praxi consideratam. Sic, e.g. potest esse speculativè probabile, quòd ali-

aliquis ob aliquam infirmitatem posset die Veneris comedere carnes; si tamen illa comestio cederet in grave scandalum aliorum, vel contemptum fidei, non erit probabile practicè. Uterque modus loquendi est bonus, uterque etiam usitatus: accommodabimus nos cuique pro occasione, modò priùs argumentans se explicet, quo in sensu hæc verba accipiat.

ARTICULUS III.

An liceat in praxi sequi opinionem magis probabilem, sed minùs tutam.

304. Dico cum communissima, tum antiquorum, tum recentiorum, contra paucos Belgas, ac Gallos. Licet in praxi sequi sententiam magis probabilem, quamvis sit minùs tuta. Prob. 1. In oppositâ sententia deberet admitti, quòd jam à tempore Magistri Sententiarum, per annos fermè sexcentos, erraverint communissimè fermè omnes Theologi, qui tradiderunt sententias plurimas, tanquam tutas in praxi, quamvis fuerint minùs tutæ; quia judicârunt ipsas probabiliores: hoc est falsum, ac incredibile, & tale assertum ab adversariis in æternum non potest probari: ergo. Confirm. ex quodam recentiore. Juxta adversarios deberent comburi omnes libri, aut lucubrationes, in quibus continentur decisiones morales, vel juridicæ; nam in his omnibus continentur plures sententiæ, probabiliores quidem, sed simul minùs tutæ; cùm tamen sapientissimi quique, atque etiam sanctissimi viri, semper habuerint hujusmodi Scriptores Theologiæ moralis, magno in pretio. e. g. S. Carolus Borromæus (cujus authoritatem rigoristæ passim auctoribus benignioribus obtrudunt) in decretis suis provincialibus, valde commendavit Summas Navarri, Polanci, Toleti: & à toto quasi orbe laudatur *Medulla Casuum* P. Hermanni Busenbaum, quæ jam *anno 1670.* fuerat 45. vicibus typis impressa.

305. Equidem Wendrockius ait, se non curare, si contra se producantur decem millia Casuistarum. Sed hoc ejus dictum tam parùm nos movet, quàm illud Lutheri *libro contra Angliæ regem* dicentis, se non curare mille Augustinos, mille Cyprianos. Pariter Jansenius *in suo Augustino lib. proœmiali. c. 9. col. 24.* sic scribit: *Arbitror, Sacræ Scripturæ libris, Conciliis, & primorum seculorum Patribus, nos contentos esse debere.* (vide La Croix *lib. 1. n. 461.*) at cur ipse suum librum non perpetuis tenebris sepelivit, ubi sine damno æternùm latuisset? Idem refertur dixisse Havermannus apud La Croix *loc. modò cit.* ac reprobâsse lectionem Theologorum moralium, eo ex capite, quòd ante editos hosce libros, aut summas, jam confessarii debuerint resolvere casus conscientiæ. Sed nunquid non etiam debuerunt, eos resolvere ante volumina à Patribus edita: quin imò ante editos libros sacros novi testamenti? num & hos negabit legendos?

Elizalde quoque, seu, qui idem est, Cella DEI *p. 2. l. 6. q. 15. & 16.* fusissimè probat, lectionem sacrorum librorum magistro Theologiæ moralis necessariam esse, quod facilè concedimus. Sed insuper *q. 17.* contendit, solam Sacram Scripturam cum traditione, sufficere resolvendis omnibus conscientiæ casibus. Verùm hoc, saltem de communi Theologorum moralium ordine, negamus. Et quis, obsecro, ità sibi fidere possit, ut ex sola Sacra Scriptura, vel traditione, eruat omnes leges, præsertim humanas; cùm plurimæ semper novæ accedant? Quæ ad jus naturale, vel Divinum spectant, quamvis omittam, quòd in Sacris Scripturis, quasi in principiis universalissimis contineantur, quis tamen de se tantum audebit confidere, ut speret, solâ Sacrorum Voluminum lectione, omnia illa, tanquam conclusiones ex præmissis, à se eruenda, & præsertim, ut vult Elizalde, ratiocinio longè probabiliore? alias enim semper quis adstringetur ad tutius.

Et quomodo hæc assertio stat cum alia ejusdem authoris apud La Croix *lib. 1. num. 93.* asserentis, neminem in conscientia posse esse tutum, qui rationes suas, per magnum tomum in folio, allatas, non expendisset? Hac certè ratione sola Scriptura non sufficit. Sed, quæso, si quis intricatior casus de matrimonio, vel de restitutione, aut contractu, occurrerit, recurrat hic auctor in omnibus casibus ad Sacram Scripturam, & nobis afferat dein responsum: videbimus, an id ita probet, ut contenti esse debeamus. Verùm hæc ex occasione sint dicta.

306. Probatur conclusio 2. Ex una parte est difficillimum, & spectatâ humani intellectûs imbecillitate, sæpissimè impossibile, assequi certam veritatem, circa honestatem actionum: ex alia autem parte, esset onus intolerabile, hominibus cujuslibet conditionis, si in praxi obligarentur omnes sequi, & confessarii, aliique omnes consulti, tenerentur semper respondere tutiora, etiam rigidissima, modò non essent improbabilia; neque est ulla ratio probans obligationem tam duram: ergo nullo modo est admittenda. Et quis vellet supposita tam difficili obligatione esse confessarius? quis administrare officium in republica?

Confirm. 1. Praxis totius orbis Catholici est adversariis contraria; nam & auditores Rotæ Romanæ, & Theologi, & Jurisconsulti, in suis resolutionibus, amplectuntur probabiliora; etsi minùs tuta: quin & sanctissimi viri, etiam S. Thomas tradunt sententias minùs tutas, & tamen, quia judicant probabiliores, asserunt licitè adhiberi in praxi: quis autem credat, præter pauculos quosdam, totum reliquum orbem Christianum tam graviter errare? Asserit quidem Vincentius Baronus, Angelicum semper, vel certa, vel tutiora amplecti: sed, nisi velit, ipsam Angelici authoritatem solam conciliare opinioni certitudinem (quod modestissimus Sanctus ipse non ferret) falsum dicit. Sanè negat S. Doctor, exponendas circumstantias aggravantes in confessione, quæ sententia minùs tuta est, nec tamen certa: quin Cardenas *3. parte Crisis tr. 1. dissert. 56. cap. 8. num. 474.* paratum se, ait, ad texendum catalogum ex eodem S. Doctore plusquam ducentarum hujusmodi opinionum. Et quis dicat, omnes sententias S. Bonaventuræ, aut Scoti, oppositas S. Thomæ sententiis, esse improbabiles? Quod autem hîc dictum

de Angelico, idem dici potest de Seraphico, atque Subtili.

Confirm. 2. Ipsi adversarii practicè revocant, quod speculativè docent. Sic Fagnanus *in 1. p. Primi Decret. in C. Ne innitaris. de Constitutionibus. n. 206. & seq.* valde invehitur in usum sententiæ probabilis, & plurimis argumentis conatur probare, non esse licitam sententiam minùs tutam, nec certam: at *in Cap. Si quis sanè. de peculio clericorum* ait, sententiam, obligantem clericos ad expendenda bona, in pios usus ex justitia, esse communiorem, & tutiorem: tamen oppositam ùt veriorem, & in praxi tutam propugnat. An igitur sola ejus authoritas reddidit hanc sententiam certam? non credo. Maximè autem sequaces Jansenii, qui rigorem ubique præseferunt, sententias plures, non tantùm non certas, sed certò falsas, sequuntur, & eorum authoritas nullius momenti est.

307. Probant conclusionem alii 3. ex propositione 3. damnata ab Alexandro VIII. quæ sic habet: *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam:* non autem est sermo de propositione probabilissima, & simul magis tuta, sed de minùs tuta, quam, etiam probabilissimam, sequi illicitum dicebant; nam neque Wendrokius, qui *in nota prima in epistolam quintam Provincialium*, neque Synichius, qui in *Saule exrege lib. 1. cap. 27.* eam propositionem docuerunt, voluerunt, illicitum esse, sequi sententiam probabilissimam, & simul magis tutam: & aliunde certum est, licere talem opinionem sequi, imò etiam sententiam improbabilem, dummodo sit magis tuta: ergo licet sequi sententiam probabiliorem, & minùs tutam; quia etiam probabilissima est aliis probabilior.

Quia tamen reponi potest, ex ea damnatione tantùm inferri, quòd liceat sequi sententiam probabiliorem, quando simul est probabilissima, non autem in aliis casibus: quæ licentia esset nimis restricta; hinc probatio ista valeat, quantum potest. Interim tamen ratio adversæ partis, scilicet, quòd opinio probabilior, minùs tuta, in concursu tutioris, quamvis minùs probabilis, non excludat periculum peccandi, per hanc damnationem eversum est. Dein etiam satis constat, quòd, sicut Alexander VII. & Innocentius XI. suis decretis voluerunt restringere nimiam laxitatem, ita Alexander VIII. voluerit prohibere nimium rigorem: & nobis meritò videtur, nimis rigidum esse, si homines semper adstringantur, vel ad omnino tutius, vel ad certum.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

308. OB. 1. ex Synichio. Christus *Joannis 14. v. 6.* dicit. *Ego sum veritas:* non dicit: *Ego sum probabilitas*: ergo non licet sequi probabilitatem. Confirm. 1. Idem Dominus dicit: *Matth. 7. v. 14. Angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam:* sed porta probabilitatis est valde laxa: ergo non ducit ad vitam. Confirm. 2. Probabilismus est Academismus: sed hic est fons omnis flagitii ex S. Aug. *lib. 3. contra Academicos* c. 16. ergo & ille: adeóque est illicitum, eum sequi. Resp. retorqueo argumentum. Christus neque dicit: *Ego sum moralis, vel etiam physica certitudo, neque conscientia invincibiliter errans, aut ignorantia invincibilis:* sed absolutè dicit: *Ego sum veritas:* ergo neque istas licet sequi. Videant adversarii, quo se, aliósque abducant zelo, non secundùm scientiam. Nec malè argumentum retorquet Banholzer *in ethice Christiana n. 44.* Christus dicit: *Ego sum panis,* & non dicit: *Ego sum placenta:* ergo non licet comedere placentas. In forma. neg. cons. cùm enim veritatem semper assequi sit impossibile, Christus Dominus contentus est, si saltem sequamur id, quod majorem præsefert verisimilitudinem.

309. Ad 1. confirm. neg. min. si præsertim intelligatur porta majoris probabilitatis; nam inprimis multæ leges Christianæ Religionis e. g. circa dilectionem inimicorum, castitatem, ac justitiam, quæ certæ sunt, satis adstringunt introitum in cœlum. Sanè *Actor. 24. v. 25. disputante* S. Paulo *de justitia, & castitate, & de judicio futuro, tremefactus* est prætor Felix, nec tamen illi gentili, nisi certa proposuerit Doctor Gentium. Si addamus, quòd nunquam licitum sit, se eximere lege, nisi probabilius sit, eam non dari, (quod pro nunc his adversariis permittimus) januam cœli satis arctamus; non enim debemus eam tam arctam facere, quàm faciunt adversarii; nam semper debere, facere aut tutiora, aut certa, videtur esse supra conditionem humanam; ferè, sicut lex, faciendi semper optima, esset pessima; quia foret perpetua causa peccatorum. Ad secundam confirm. neg. ma. Aliud longè est probabilitas Theologica, tam absolutè, quàm comparativè talis: aliud probabilitas illa Academica. vide dicta *num. 295. & seq.*

310. Ob. 2. *Proverb. 14. v. 12.* dicitur: *Est via, quæ videtur homini justa, novissima autem ejus deducunt ad mortem:* ergo non est sequenda via probabilitatis, etiam majoris. Confirm. Homines ùt plurimùm discordant à regula moralitatis, seu principiis moralibus, potiùs per defectum, quàm per excessum: sic videmus, ordinariè hæreticos laxare viam salutis, contra SS. Patres eam stringere: ergo & nos debemus eam potiùs stringere, quàm laxare. Resp. Argumentum est simile huic: *Aliquod animal est rugibile; ergo etiam Petrus.* S. Scripturæ ibi est sermo de via voluptatis, & ambitionis, quæ hominibus carnalibus videtur justa, seu commoda, sed ducit ad mortem: at non ita via majoris probabilitatis. Ad confirm. Semper habendum præ oculis illud: *Ne quid nimis.* Sanè homines faciliùs deficiunt à moralibus principiis in executione, quàm, cognitione juxta illud Poëtæ: *Video meliora, probóque, deteriora sequor*: & quamvis etiam deficiant aliquando in cognitione, non ideo debemus, probabilitatem majorem respuere, & ubique quærere certitudinem; cùm hæc acquiri sæpiùs nequeat, neque tutum sit, omnes ad tutiora adstringere.

311. Quod attinet ad hæreticos, inprimis non rectè ducitur ab iis argumentum; nec enim debemus in omnibus prorsus esse ipsis contrarii: sufficit contradicere eorum erroribus

bus. Dein quæstio esse potest, plurésne fuerint hæretici alligantes onera, quàm levantes. Certè quidam Pharisæi *Matth. 23. v. 4.* & alii Pharisæi *Act. 15. v. 5.* item Montanistæ, Novatiani, & Encratitæ, fuêre ultra modum rigidi, præsertim circa esum carnium, jejunia, condimentum, divitias, &c. Sed & moderni Græci schismatici, & hæretici Constantinopoli, suis gravissima jejunia præcipiunt. Videri de hoc meretur Francolinus *in Clerico Romano p. 2. seu de Ecclesiæ benignitate in administratione Sacramenti pœnitentiæ disp. 11. statim à n. 1.* ubi ostendit, etiam Lutherum à rigore incepisse.

Quod spectat ad SS. Patres, hi aliquando tutiora, aliquando minùs tuta proponunt; quippe sciunt, sicut non demendum, ita nec addendum legi: & reprehensos fuisse à Christo Pharisæos, quòd imponerent hominibus onera importabilia. In forma, quia ant. habet plures partes. dist. primam. Homines ùt plurimum discordant à regula moralitatis in exequendo. con. in cognoscendo. neg. dein etiam neg. secundam partem; quia ex dictis saltem valde dubia est: tertiam partem etiam nego; quia SS. Patres nec semper stringunt, nec semper laxant: absolutè autem neg. cons. in sensu adversariorum acceptam.

ARTICULUS V.

Solvuntur reliquæ Objectiones ex SS. Patribus.

312. OB. 1. S. Augustinus *relatus in Cap. Si quis autem. 4. de pœnit. dist. 7.* sic ait: *Tene certum: dimitte incertum.* ergo debemus semper sequi certum, aut tutius. Resp. neg. cons. S. Augustinus eo loco, qui habetur in fine *homil. 41. inter 50.* agit de differentibus pœnitentiam; usque ad mortem, aitque, se eos non posse reddere securos, eoquòd incertum sit, an ad Dominum migraturi sint; quia scilicet incertum est, an veram, & synceram pœnitentiam agant, qualem David, de quo ibi meminit, ac dicit, eum tribus syllabis obtinuisse veniam. Quare autem dubitet de synceritate talis pœnitentiæ, innuit rationem, his verbis, *in eadem homilia* præcedentibus: *Si autem tunc vis agere pœnitentiam ipsam, quando jam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa:* idque magis explicatur *canon. 5. ibi sequenti*, qui ex S. Cypriano desumptus est, ubi de talibus pœnitentibus sic dicitur: *Quia rogare illos non delicti pœnitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit*: scilicet prudenter timendum, ne pœnitentia non sit syncera: adeóque etiam incerta est venia: & hinc monendi sunt vel maximè homines, ut citiùs pœnitentiam agant, séque certos suæ beatitudinis reddant. Quid autem hoc ad alios casus prorsus dissimiles?

313. Ob. 2. Idem S. Doctor *l. 1. de utilitate credendi c. 11.* ait: *Tria sunt item, velut finitima sibimet in animis hominum, distinctione dignissima, intelligere, credere, opinari: quæ, si per se ipsa considerentur, primum semper sine vitio est, secundum aliquando cum vitio, tertium nunquam sine vitio:* & inferiùs addit: *Quod intelligimus igitur, debemus rationi: quod credimus, authoritati: quod opinamur, errori:* ergo omnis opinio, etiam probabilior, est vitiosa, nec licet eam sequi. Resp. neg. cons. Opus est tantùm inspicere locum citatum, & fraus argumenti patebit. Per *opinari* S. Doctor non intelligit ibi opinionem verè probabilem, sed temerarium quoddam judicium, quo quis existimat, se scire illud, quod nescit; nam paulò superiùs sic habet: *Unum* genus hominum *est opinantium, id est, eorum, qui se arbitrantur scire, quod nesciunt.* & infrà: *Opinari autem duas ob res turpissimum est, quòd discere non potest, qui sibi jam se scire persuasit, si modò illud disci potest: & per se ipsa temeritas non bene affecti animi signum est.*

314. Ob. 3. S. Bernardus *tractatu de præcepto, & dispensatione c. 14. n. 35.* ait: *Ut interior oculus verè simplex sit, duo illi esse arbitror necessaria, charitatem in intentione, & in electione veritatem:* ergo non sufficit probabilitas. Resp. neg. cons. Doctor mellifluus, per oculum simplicem, non intelligit tantùm illum, qui evitat peccatum formale, sed etiam, qui evitat materiale, ùt clarè patet ex contextu, & ex ejus intentione, quæ est, ostendere, quòd, qui aliquid, quod reverà est bonum, judicat esse malum, & tamen id facit, peccet: non tamen vicissim, quòd, qui aliquid, quod reipsa est malum, judicat esse bonum, idque facit, tantum boni faciat, ac si reverà id objectum bonum esset; quia scilicet deficit ei veritas, seu, ùt ait, oculus non est perfectissimè simplex, hoc est, simul bonus, & prudens, prudentia attingente veritatem.

Cæterùm, quòd S. Bernardus non velit, talem operantem formaliter peccare, patet ex paulò inferiùs additis, dum ait, talem voluntatem mereri aliquid præmii. Sic autem habet: *Et quidem laude dignam dixerim, vel solam intentionem piam: nec planè condigna remuneratione fraudabitur, in opere quoque non bono, ipsa bona voluntas: attamen sine malo quocunque* (hoc est materiali) *non erit decepta simplicitas.* Ecce admittit S. Doctor in opere, etiam non omnino bono, seu ex errore admisso, voluntatem bonam: adeóque sentit, etiam probabilitatem aliquam à peccato excusare.

315. Ob. 4. Juxta S. Thomam *q. 18. de veritate a. 6.* non habuisset locum in statu innocentiæ etiam opinio probabilissima: ergo hæc non est actus prudens: ergo non potest esse regula directiva nostrorum actuum. Confirm. Regula nostrorum actuum debet esse dictamen certum: ergo non sufficit opinio etiam probabilissima. Resp. dist. primum cons. non est actus prudens, seu non est actus prudentiæ elicitus. conc. 1. cons. non est actus directus, vel regulatus à prudentia. neg. 1. & etiam 2. cons.

Licèt opinio non sit actus immediatè elicitus à prudentia (cùm hæc, utpote virtus intellectualis, videatur debere elicere tantùm actus certos) tamen potest esse actus directus, seu imperatus: plura hac de re vide suprà *num. 232.* unde opinio probabilior est sufficienter prudens, sive ipsa sit regula directiva, saltem in quibusdam casibus, sive eâ suppositâ possit elici dictamen certum immediatè directivum actuum, de quo vide *num. 224. & sequentibus.* Quod autem, ùt docet S. Thomas, in statu innocentiæ

non potuerit esse opinio, non est ratio, quòd opinio non possit esse actus directus à prudentia, sed quia in eo statu nil potuit affirmari, nisi, ùt ait S. Doctor, ex motivo infallibili, quod statui naturæ lapsæ non competit. Ad confirm. om. vel conc. ant. dist. cons. non sufficit opinio probabilissima pro ultimo dictamine. om. cons. non sufficit, ut eâ suppositâ possit ultimum dictamen certum per principia reflexa formari. neg. cons. Hac de re fusè actum *num. 224. & seq.*

ARTICULUS VI.

An inter duas sententias æqualiter probabiles liceat sequi minùs tutam.

316. Dico. Si datur inter duas sententias æqualis probabilitas, quæ immediatè concernit licentiam actionis, vel cadit immediatè supra existentiam legis, licet sequi etiam minùs tutam. Ita omnes Doctores, qui vocantur benigni, quique sunt plurimi, præsertim elapso sæculo: & multi etiam isto: quin etiam ex antiquioribus, seu Bartholomæum Medinam antegressis scriptoribus, hæc sententia habet suos patronos, ùt suo loco inferiùs pluribus monstrabitur, & interim videri potest Raslerus *in norma recti disp. 3. q. 10. a. 1. per totum.*

317. Prob. concl. 1. In dubio de existentia legis qualiscunque, sive, quando datur dubium moraliter tale de existentia legis, non tenemur eam observare: atqui, quando etiam post adhibitam diligentiam, moraliter requisitam, & factam sufficientem indagationem, æquè probabile est, legem non dari, quàm eam dari, planè dubium est, an detur, vel an non detur lex, actionem aliquam præcipiens, vel prohibens: & quod consequitur, dubium est, an actio sit prohibita, vel non: aut econtrà, an sit actio præcepta, vel non: ergo non tenemur observare legem, cujus existentia tantùm est æqualiter probabilis. ma. suprà fusè probata est *à num. 263.* quare huc revocandæ sunt omnes probationes, quas pro superioribus conclusionibus, circa legem dubiam, tam humanam, quàm Divinam & naturalem attulimus.

Confirm. Si nullæ adessent rationes utrinque, nec pro, nec contra legem, tunc planè non tenerer ad illam; daretur enim eo in casu ignorantia invincibilis strictè dicta: ergo neque teneor ad illam, quando dantur rationes utrinque æquales; quia planè non est minus dubium in hoc, quàm in altero casu: neque habetur in hoc casu scientia legis, etiam tantùm moraliter dicta, seu intimatio sufficiens: neque periculum peccandi materialiter est majus in uno, quàm in altero casu: periculum autem formaliter peccandi removeri potest dictamine reflexo.

318. Prob. concl. 2. seu potiùs explanatur magis argumentum jam suprà adductum *num. 247.* (pro conclusione, qua negavimus, teneri nos ad legem dubiam) & desumptum ab onere valde gravi per oppositam sententiam hominibus sine sufficienti probatione impositio. Si quis, stante æquali probabilitate, deberet sequi semper tutiorem, tunc etiam deberet sequi tutiorem, etiamsi minùs tuta foret modicè probabilior: sive non posset sequi minùs tutam, nisi hæc foret notabiliter probabilior: sed sic imponitur hominibus onus valde durum: ergo. Major inprimis admittitur communiter à doctoribus rigidioribus, è quibus Pater Noster Thyrsus, ad licitam praxin sententiæ minùs tutæ, ubique requirit, ut hæc, vel sit unicè probabilis, vel sit moraliter certa, vel post sufficiens examen citra passionem (quæ tamen circa utilia, & delectabilia facilè irrepit) appareat clarè, manifestè, notabiliter, aut longè verisimilior: quod ipsum etiam innuit Eminentissimus Aguirre.

319. Secundò. In moralibus parum reputatur pro nihilo: ergo, si excessus non sit sat clarus, notabilis, atque sensibilis, non est ratio, quare liceat sequi sententiam, modicè tantùm probabiliorem, & non etiam liceat sequi æqualiter probabilem. Tertiò. In modicè tantùm probabiliori sententia æquale ferè datur periculum peccandi, quàm in æqualiter probabili: & in sensu morali non vitatur in illa magis periculum errandi, quàm in ista: ergo, si non licet amplecti sententiam æqualiter probabilem, neque licebit amplecti alteram modicè tantùm probabiliorem. Quartò. Etiam in æstimatione morali non magis potest prætendere ignorantiam legis, qui habet modicè minorem probabilitatem de ea, quàm qui habet modicè majorem. Quintò tandem. Videtur mirabile, quòd quis non possit sequi sententiam, quæ defenditur ab egregiis doctoribus, graves rationes afferentibus, contra totidem alios æquè doctos, similibus rationibus instructos: possit tamen eam sequi, si e. g. tantùm novus unus, aut alter, prioribus non omnino par, cum aliqua confirmatione, nova quidem, sed non admodum valida, accedat.

320. Probatur jam minor prioris syllogismi. Si non liceret sequi sententiam minùs tutam, nisi clarè, & notabiliter probabiliorem, ordinariè deberemus sequi tutiorem: hoc est onus valde durum, & ab adversariis non probatur: ergo probatur ma. Dudum observârunt Bartholomæus Medina, Antonius Perez, Franciscus Suarez, & alii maximi viri: idémque clara docet experientia, quòd in tanta multitudine actionum, quæ ubique occurrunt, & in tanta varietate sententiarum, in quibus auctores gravissimi sibi opponuntur, valde difficile sit, clarè, notabiliter, ac sensibiliter discernere, quænam opinio sit probabilior alterâ. Et sanè debet esse satis animosus, qui in conflictu sententiarum, etiam post diligentem indaginem, ordinariè decidere audet, quæ opinio non tantùm utcunque videatur, sed etiam clarè, notabiliter, ac sensibiliter sit probabilior. Neque dicas, id colligi posse ex eo, quòd sententia sit, vel non sit, communis; nam non statim ex eo sententia est notabiliter probabilior, quòd sit communis; cùm sæpissimè detur communis contra communem. Certè Hieronymus de Cævallos scripsit tres tomos, (quos vocat *speculum aureum*) *communium contra communes*: ergo fermè ordinariè non posset quis absque passione judicare, licitum sibi esse, sequi sententiam minùs tutam, in materiis hinc inde probabilibus, & ex quorundam quis-

quidem opinione licitis, ex aliorum verò sententia illicitis : ergo ordinariè teneretur ad tutius sequendum.

321. Minor quoad secundam partem, seu quòd hoc onus non probetur ab adversariis, patebit ex solutione objectionum. Quoad primam, seu quòd sit onus valde grave, patet, tum ex dictis *n.266.* quia scilicet deberemus observare leges plurimas, reipsa non existentes: tum etiam ex eo, quòd docti interrogati de conscientiæ dubiis, deberent ordinariè responsa dare juxta opiniones tutiores, quas consequenter indocti deberent sequi: vel deberent consulentes remitti ad alios doctiores, & quidem non benignos, sed rigidos, cum molestia gravi pœnitentium. Deberent etiam confessarii non tantùm, quando agitur de valore Sacramenti pœnitentiæ, sed etiam, quando agitur de licentia, sequi ordinariè sententias tutiores: quod esset addere onus oneri, jam antè sat gravi. Plures aliæ onerosæ sequelæ possent deduci, quæ cuique facilè incidunt: & quamvis adversarii modò allatas speculativè videantur admittere, practicè tamen non videntur eas observare.

322. Sic P. Thyrsus *tom. 3. select. disp. 41.* cum pluribus, sed etiam contra plures, negat, dari obligationem confitendi circumstantias tantùm aggravantes : imò *ibidem n.12.* admittit, non esse necesse, ut distinctè explicetur numerus objectorum, etiam totalium, in quæ quis una voluntate tendit. e. g. quando quis uno actu proposuit sibi, se velle decem occidere; talis enim juxta ipsum sufficienter se accusat dicendo : *Habui desiderium multos occidendi :* cùm tamen opposita sit communior, & Dicastillo *tr. 8. de pœnit. disp. 9. dub. 4. n. 217.* dicat, ante tempora sua eam fuisse unanimem Scholasticorum sententiam. At quomodo probabitur, hanc sententiam, quæ, dum negat eam obligationem, ex se minùs tuta est, notabiliter, & clarè probabiliorem esse opposita tutiore? Certè non habetur, nisi fermè argumentum negativum, quòd scilicet hæc obligatio non probetur, & onus tale sine gravi ratione imponi non debeat, quam rationem etiam nos pro nobis adducere possumus in præsenti quæstione.

Sic etiam Munièssa, ex rigidioribus unus, docet, non esse peccatum mortale, distribuere in statu peccati mortalis sacrosancta n Eucharistiam: & tamen Castropalao *tract. 18. de Sacramentis punct. 5. num. 12.* ait, hanc sententiam esse paucorum, & nullatenus admittendam: unde ergo illa tam clarè, & notabiliter major probabilitas? De Prospero Fagnano jam aliquid diximus *n.307.* addendum ex eodem, quòd *eodem loco ibi citato*, ubi probabilitatem multùm exagitat, tamen *n. 448.* ponat hanc conclusionem, quòd auctoritas unius gravis doctoris reddat opinionem probabilem, & fundamentum sufficiens eam tenendi, ac in praxin deducendi, si in contrarium nullus occurrat Doctor, & rationes utrinque æqualiter probabiles sint. Quomodo autem authoritas unius Doctoris, nullatenus rationes majores pro sua sententia, quàm stent pro opposita, afferentis, statim faciet eandem sententiam clarè, & notabiliter probabiliorem, imò, ùt Fagnanus exigit, certam? Dein fac, casum esse novum, quem alii nondum examinârint, an ideo opinio statim erit manifestè, notabiliter probabilior, aut certa, ob carentiam auctoris contrarii? Similia alii ostendunt de Julio Mercoro, itémque Vincentio Barono. Legatur etiam P. Gervasius Brisacensis, ex ordine Cappuccinorum, & videbitur, quòd rigorem primæ conclusionis, qua negat licitum, sequi sententiam minùs tutam, nisi probabiliorem, sequentibus paragraphis, vel articulis valde mitiget. Solet huc etiam afferri, tum argumentum desumptum ex obedientia, superioribus debita, tum ex illo principio: *Melior est conditio possidentis* : sed de horum efficacia sermo redibit inferiùs: mihi huc usque dicta sufficiunt.

ARTICULUS VII.

Solvitur prima objectio ex SS. Patribus.

323. OB. 1. SS. Patres docent, nos debere sequi semper, aut sententiam tutiorem, aut probabiliorem. ergo non licet sequi æqualiter probabilem, antec. prob. afferendo textus, quos legere potes apud P. N. Thyrsum Gonzalez *de recto usu opin. probab. dissert. 13. c. 2. §. 2.* Resp. Ut rectè observat Rasslerus *in norma recti disp. 3. quæst. 9. art. 16. n. 707.* de hac quæstione inprimis non agunt Patres : dein quandoque suadent severiora, quandoque etiam benigniora permittunt. Ulteriùs non agunt semper asserendo obligationem, sed sæpè tantùm consilium dando, quandoque etiam concionatoriè rem aliquantò magis exaggerando. Sanè usque ad tempora Magistri Sententiarum vix habetur aliquid firmi : ipsi certè textus, quos affert P. Thyrsus, mea opinione non multùm probant.

Et inprimis S. Clemens *epist. 5. ad suos discipulos* (si tamen epistolæ illæ sunt hujus Sancti, & incorruptæ, de quo videri meretur Bellarminus; quòd enim hunc textum Gratianus *in Decreto Cap. Relatum. 14. dist. 37.* referat, non reddit certam ejus authoritatem) tamen hic, inquam, S. Pater aliud ibi non asserit, quàm Scripturas Sacras non esse privato sensu, nec juxta proprii duntaxat ingenii vim, & intelligentiam, accipiendas, sed ex majorum, seu Patrum traditione. S. Cyprianus tantùm docet, religiosas mentes errorem deponere, & invenire veritatem, eundo ad Divinæ traditionis originem. S. Basilius ait, quòd, sicut corporea pondera per justam libram comprobantur, ita electio eorum, quæ ad vitam instituendam spectant, debeat fieri per liberum arbitrium, ratione regulatum. S. Augustinus vetat, afferre stateras dolosas, & vult afferri Divinam, tanquam de Sacris Scripturis, & thesauris Dominicis. Lactantius, qui etiam allegatur, non est sanctus, nec Ecclesiæ Pater, ejúsque opera à Gelasio Papa relata sunt inter apocryha : & tamen etiam iste solummodo ait *loc. cit.* nempe *l. 3. Divinarum Institutionum. c. 13.* non debere nos potiùs trahi authoritate, quàm veritate; cùm æterna pœna immineat, si nos persona inanis, aut opinio falsa, decipiat. Sed hæc omnia non sunt nobis contraria, eáque absque ulla tergiversatione admit-

mittimus, ùt patet; nam dicimus, Sacram Scripturam non spiritu privato explanandam: dicimus, inquirendam esse veritatem, diligentia morali, pro qualitate negotii: at, si veritas deprehendi nequeat, non dicitur in his textibus, quid tum faciendum sit, nisi, quòd in rem nostram Lactantius c. 27. dicat, stultum esse, velle præceptis parere, quæ utrum vera sint, an falsa, dubitatur. Adde, quòd cit. c. 13. tantùm loquatur de authoritate Philosophorum gentilium, quod non facit ad rem.

324. Dices. S. Chrysostomus *in opere imperfecto homilia 44. in Matth. ante medium* sic scribit: *Si enim vestimenta empturus gyras unum negotiatorem, & alterum, &, ubi meliores vestes inveneris, & pretio viliori, ab illo comparas: quomodo non oportet populum circuire omnes Doctores, & inquirere, ubi syncera veritas Christi venumdatur, & ubi corrupta: & omnium confessiones cognoscere, & veriorem eligere, plusquàm vestimentum?* Idem *homil. 13. in c. 6. ep. 2. ad Cor. in morali sub finem.* juxta versionem, quam ego solam habui (P. Thyrsus aliam habuerit, accidentaliter diversam) sic ait: *Vulgi opiniones ne circumferamus, sed res ipsas expendamus. An non enim absurdum, ac præposterum fuerit, nos, cùm de pecuniis agitur, aliis fidem non habere, sed numero, & calculo id committere: cùm autem de rebus judicandum, in aliorum opiniones temerè, ac velut obtorto collo trahi, idque, cùm exactam rerum omnium lancem, ac normam, & amussim habeamus, nempe Divinarum legum sententiam?*

Resp. Auctor operis imperfecti illius, vel non est S. Chrysostomus, sed hæreticus: vel certè liber ille ab hæretico est corruptus; quia *homil. 4.* habet propositiones Arianas. vide Bellarminum *de scriptoribus Eccles. in S. Chrysostomo.* Verùm, hoc omisso, textus tantùm probat, deberi morali diligentia inquiri veritatem, quod etiam dicimus. Sed neque omnino literaliter accipienda sunt ea verba; alias quivis rusticus deberet circuire omnes Doctores orbis, quod nemo prudens dixerit. Sicut etiam nemo, empturus vestem, circuit omnes mercatores, sed tot, ut moralem adhibuisse diligentiam possit censeri. Accedit, quòd textus loquatur de inquirenda veritate fidei: qua in re non est utique statim credendum cuique ministello. Secundus textus etiam plus non probat, quàm debere veritatem moraliter inquiri, nec posse statim cuique credi, præsertim in materia fidei. Imo, cùm S. Pater ibi loquatur de eleemosyna, videtur tantùm reprehendere minorem fidem divitum, qui promissionibus firmissimis DEI non satìs fidunt, nec satìs liberaliter erogant.

325. Solet etiam objici S. Gregorius Nazianzenus, qui *orat. 27.* ita scribit: *Atqui plerisque secus videtur, inquies: quid verò meâ interest, qui rei veritatem magìs curo, imò solùm curo? hoc enim vel me condemnaverit, vel absolverit: hoc miserum vel beatum reddiderit:* ex quo volunt adversarii inferre, non sententiam probabilem, sed veritatem excusare, ac esse sequendam. Sed textus non venit ad rem. Loquitur ibi S. Nazianzenus de suis obtrectatoribus, à quibus dicebatur, ambisse insulas Constantinopolitanas, atque, se eorum judicia non curare, dummodo se conscientia propria non incuset.

Afferuntur etiam S. Bonaventura, qui citatur *tom. 2. opusc. de processu religionis proc. 5. c. 3.* itémque S. Bernardinus Senensis *serm. 17. in Dom. 2. quadragesimæ*, quorum verba vide apud P. Thyrsum *de usu opinion. probab. dissert. 13. n. 4. & 5.* quæ tamen, prout citantur, invenire non potui: afferuntur, inquam, isti SS. Doctores, tanquam nostræ conclusioni contrarii. Sed respondetur, vel ex iis nimium, vel nihil probari; nam SS. Bonaventura, & Bernardinus, si strictiùs accipiantur, videntur docere, ignorantiam juris, vel legis Divinæ, non excusare; ne aliquid contrarium definitioni Alexandri VIII. inde inferatur, explicandi sunt de ignorantia vincibili: & tunc nobis non opponuntur.

S. Antoninus, qui etiam ùt nobis contrarius citatur *1. p. tit. 3. c. 10. §. 10.* magis videtur nobis favere; ait enim, quòd *cum bona conscientia potest quis tenere unam partem alicujus opinionis, & secundùm eam operari, excluso saltem scandalo, quæ scilicet pars habeat pro se notabiles Doctores, dummodo talis opinio non sit contra authoritatem expressam Sacræ Scripturæ, nec contra determinationem Ecclesiæ Catholicæ.* Addit, quòd operans non debeat dubitare, scilicet practicè, sed sibi formare bonam conscientiam *de eo, quod credit, tanquam de probabiliore parte*, scilicet practicè, quatenus dictamine reflexo judicat, probabilius, vel moraliter certum esse, quòd actio aliqua sibi liceat: id quod fieri posse judicat *præcipuè, quando quis adhibet diligentiam inquirendo, an liceat, nec invenit, quod eum sufficienter moveat ad hoc, quòd sit illicitum.* Eodem loco citat Hostiensem, qui *in extrav. de cognat. spir. Cap. Si vir.* ait: *Ubi sunt diversæ opiniones, & diversa judicia, semper humanior est præferenda, & æquior.* Quod dictum Sanctus hic nullo modo refellit, sed omnino approbare videtur: imò idem hic Sanctus *3. p. tit. 13. c. 4. §. 7.* amplectens opinionem mitiorem circa recitationem Brevarii, ait, hanc sententiam tenendam: *Quia benignior est, & quia non debet Ecclesia alicui laqueum injicere.* Sed de S. Antonino iterum inferiùs.

ARTICULUS VIII.

Solvuntur aliæ objectiones ex SS. Patribus.

326. OB. 2. S. Augustinus *lib. 1. de baptismo, contra Donatistas. c. 3.* ait: *Quanquam, etiamsi dubium haberet, non illic rectè accipi, quod in Catholica rectè accipi certum haberet, graviter peccaret, in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo, quòd certis incerta præponeret:* ergo ex S. Augustino peccatur, quando in salutis negotio incerta certis præponuntur. Resp. dist. cons. peccatur præponendo certis incerta, in quibusdam negotiis, maximè, in quibus non habetur vera probabilitas de oppositio. con. cons. universaliter, & in omnibus. neg. cons. S. Augustinus *ibi* agit de eo, qui aliquo modo adhuc infirmus in fide, robustiùs credit, quod utraque pars, Catholici scilicet, & Donatistæ, simul dicunt: interim tamen etiam, quod Catholici soli dicunt contra Donatistas, verum, & certum ha-

habet, atque adeò certus est, quòd ad salutem necessarium sibi sit, in Catholica Ecclesia vivere: tamen, nescio, quibus de causis, vellet à Donatistis baptizari; cùm tamen Catholici negent, extra casum necessitatis (de quo S. Doctor agit *cap. præcedenti*) posse à Donatistis, tanquam hæreticis, baptismum suscipi, quamvis oppositum Donatistæ affirment: & ait, talem graviter peccaturum, si incerta certis præponat.

In hoc casu id nos quoque admittimus; quia, ùt patet consideranti, talis nullam veram probabilitatem habet de licentia recipiendi baptismum ab hæretico, certúmque ipsi est, non tantùm tutiùs posse, sed etiam debere, baptismum apud Catholicos recipi. Nostra autem sententia non loquitur de casu, quo obligatio est certa, sed quo tantùm certa est major securitas sententiæ, quæ sunt longè diversa; nam licitè aliquando præponi incertam directam probabilitatem de licentia, alteri certitudini tantùm de securitate majori sententiæ oppositæ, negari non potest; aliàs enim neque liceret operari juxta sententiam probabilissimam, contra magis tutam, adeóque certiùs securam: quod ab Alexandro VIII. in propositione 3. est damnatum.

327. Ob. 3. SS. Patres nullibi docent nostram sententiam: ergo non est ipsis conformis. Confirm. 1. SS. Patres docent, animarum regimen esse plenum periculis: sed non ita esset, si liceret uti nostrâ sententiâ: ergo. Confirm. 2. Sancti viri metuebant, etsi probabiliùs judicarent, aliquid esse honestum: ergo multò minùs suadebant tantùm æqualiter probabilia, & minùs tuta. Resp. retorquendo argumentum. SS. Patres neque docent sententiam rigidiorem: imò de hac quæstione ex instituto non tractant. in forma neg. conf. vel dist. non est SS. Patribus positivè conformis. om. conf. non est ipsis conformis negativè, sive, nullatenus eis opposita. neg. conf. Ad 1. confirm. neg. min. Tamen adhuc est satis magnum periculum, ne omittantur etiam ea, ad quæ quis certò obligatur, ob varios scilicet timores, respectus humanos, spes, vel cupiditates, difficultates, & negligentias.

Accedit, quòd sæpè occurrant casus novi, saltem ratione circumstantiarum, in quibus non statim occurrit, quid probabilius, vel æquè probabile, quandoque vix, quid Theologicè probabile sit: neque quivis post lectam unam, aut etiam alteram casuum Summam statim erit universaliter bonus animarum dux: poterit tamen facilius esse bonus secundùm quid, & aptus pluribus in locis agere parochum; aliàs si nemo, nisi in Theologia morali versatissimus, esset aptus animabus etiam ruri pascendis, quis rusticis provideret? Certè soli rigidissimi, qui ubique tuta præscribere vellent, etiam apti non essent spirituali regimini: sanè ad illos accederent rari. Ad 2. confir. neg. conf. Ubique viri sancti cum Jobo *c. 9. v. 28.* verentur opera sua, ne scilicet occulta passio irrepat, ne aliqua negligentia intercurrat &c. non tamen ideo nunquam suadent æqualiter probabilia aliis, licèt forte ipsimet, ob majoris perfectionis amorem, faciant tutiora, non tanquam ex præcepto, sed tanquam ex consilio.

328. Dices. SS. Patres semper suadebant quæ magis videbantur conformia legibus, ac SS. Canonibus: ergo & nos debemus ea suadere. Confirm. Post decreta Alexandri VII. & Innocentii XI. non ampliùs est ita communis sententia benigna: apud Gallos, & Belgas viget rigor: ex aliis etiam multi à benignis ad rigidos transierunt: inter quos Eminentissimus Aguirre, item Elizalde, P. Thyrsus, & alii: quin ullus à rigidis ad benignos transierit: ergo. Resp. neg. ant. quod probari non potest, saltem in hoc sensu, quòd SS. Patres suaserint tutiora, tanquam sub præcepto posita, & non tantùm sub consilio, seu tanquam magis perfecta. Imò etiam Patres in Conciliis (idem dicendum de Pontificibus) sæpè nil ausi sunt statuere, quando viderunt sententias hinc inde esse probabiles: nec voluerunt homines ad tutiora adstringere. Certè Concilium Triburiense habitum *anno 895. sub Formoso Pontifice canon. 48.* ait, se nec definire, nec refutare aliquid *propter eos, qui diversè de eo sentiunt*: imò minùs tutam, nec notabiliter probabiliorem sententiam amplecti permittit, ut quis scilicet utatur conjugio, quod bona fide iniit cum filia suæ spiritualis commatris, de quo dubium inter doctos tunc temporis erat, an valeret. videatur Cabasutius *in hoc Concilio, canon. 48.* Ad confirm. Etsi transierint aliqui ad majorem rigorem, tamen adhuc pro sententia, minùs rigida, præsertim ea, quæ tantùm in casu æqualis probabilitatis sententiæ minùs tutæ, docet licitum esse, hanc sequi, stant valde multi auctores, de quo plura *infrà*.

ARTICULUS IX.

Solvitur objectio ab authoritate antiquorum.

329. Ob. 4. Omnis antiquitas sensit, debere nos sequi sententiam, aut tutiorem, aut notabiliter probabiliorem: atqui non est præsumendum, quòd DEUS tantis sæculis permiserit tam universalem errorem, in materia morali, & obvia: aut, quòd docti communissimè imposuerint tantum onus hominibus, absque sufficienti fundamento: ergo. Confirm. 1. Ipsi auctores benigni in aliis materiis sæpissimè probant aliquam obligationem, ex constanti traditione Ecclesiæ, quam colligunt ex communi usu fidelium, aut sensu Doctorum, per tempus immemoriale: ergo eadem probatio debet sufficere in hac materia. Confirm. 2. Doctores antiqui non sunt usi alia methodo regendi conscientias, nisi illa, quam didicerunt à majoribus, & quam viderunt, ab immemoriali tempore, à piis per consuetudinem adhiberi: ergo, cùm semper adhibuerint eam, quam vocamus rigidam, signum est, illam methodum fuisse semper usitatam in Ecclesia DEI, & ab Apostolis derivatam in SS. Patres, ab his verò in posteros.

330. Resp. Similia à Mercoro, ac aliis, sæpè dicuntur, sed non probantur: nec libri, aut loci, ubi doctrina hæc contineatur, allegantur. In forma neg. interim majorem: de minore quid sentiam, paulò pòst dicam. Utique ne-

gari non potest, ex antiquis multos nobis fuisse contrarios; at, quòd omnes contrarii fuerint, probari non potest: & inprimis, quod attinet ad SS. Patres, jam vidimus, ex iis solidi nihil posse probari; cùm neutri parti sit sat exploratum, quid isti senserint: idem esto judicium de aliis Doctoribus usque ad initium Theologiæ Scholasticæ, & Petrum Lombardum. Post hunc ex Scholasticis pro nostra sententia stant non pauci ex antiquis, quos afferemus in sequenti quæstione: quibus accedunt illi, qui affirmârunt, in dubio cæteris paribus sequendam benigniorem, ùt S. Antoninus, Hostiensis, citati *n. 325.* & alii.

Favent nobis etiam ij veteres, qui admiserunt, excusare ignorantiam invincibilem à peccato; nam in æstimatione morali planè datur in casu æqualis probabilitatis aliqua ignorantia invincibilis *ex n. 317.* qui verò negârunt, hanc ignorantiam excusare, fuerunt apertè nimiùm rigidi. Sed & ipsi recentiores, rigidi dicti, non videntur constanter sententiam rigidam amplecti; ùt enim ostensum *à n. 321.* sibi non constant in suo rigore; ut adeò authoritas sententiæ rigidioris, etsi sit magna, tamen non sit tanta, ut in ejus comparatione authoritas sententiæ benignioris, etiam ab antiquis proveniens, & præsertim recentiorum plurimorum consensu suffulta, sit minùs habens, seu levis, censenda.

331. Jam, quod attinet ad minorem, diximus *n. 260.* debere admitti, quòd DEUS permiserit valde diuturno tempore aliquem errorem, aut antiquorum, aut recentiorum: & non esse rationem dicendi, quòd eum potiùs permiserit posterioribus, quàm prioribus temporibus; quia DEUS, & potuit permittere errorem, qui per accidens esset multis causa peccati formalis, & potuit permittere errorem, qui esset causa peccatorum materialium. Cæterùm, quòd fuerit error prorsus universalis, ut omnes Doctores decepti sint, probari non potest: imò jam est ostensum, & ostendetur infrà ulteriùs, etiam antiquiores quosdam rigorem hunc non approbâsse; quare verum non est, quòd omnes Doctores onus hoc grave imposuerint: quòd autem illi, qui id imposuerunt, sine fundamento sufficienti id fecerint, probatur partim nostris argumentis, partim etiam solutione objectionum.

332. Ad primam confirm. neg. cons. & paritatem. In illis casibus ordinariè agitur de lege positiva Divina, cujus existentia potissimùm ex constanti praxi est probanda, & hinc auctores adducuntur tantùm ùt testes continuæ praxis: in nostro autem casu agitur de lege naturali, scilicet, quòd debeamus in dubio semper sequi tutius. vide *num. 259.* Insuper negatur suppositum, quòd tam constans semper praxis, & opinio fuerit: certè istam adversarii non probant. Accedit, quòd sint rationes graves in oppositum à paritate cum ignorantia invincibili, cúmque legibus civilibus, à maxima gravitate oneris &c.

Ad 2. confirm. Rectè ait recentior quidam, hoc argumentum probare nimium; nam sic nulla sententia veterum deseri unquam posset, & omnis eorum doctrina deberet censeri ab Apostolis tradita, quod non est verum; cùm multæ antiquorum sententiæ sint etiam ipsæ antiquatæ, ùt est innegabile. Certè complures ex antiquis Doctoribus censuêre, non excusare à peccato etiam ignorantiam invincibilem, quod defacto communissimè negatur, & negati debet post decretum Alexandri VIII. damnantis triginta, & unam, propositiones, & præsertim secundam, quam adduximus *n. 57.* Si dicas, id non omnes sensisse, id quidem concedo (quamvis aliter senserit Gerson citatus *num. 260.*) at vicissim etiam dico, pariter non omnes antiquos sensisse, quòd semper sequenda sit opinio tutior, aut probabilior. Si replices, saltem multos istud sensisse, repono etiam multos sensisse, non excusare ignorantiam invincibilem, imò in hoc principio fundâsse rigidam suam assertionem. Accedit, quòd DEUS decreverit, successivè illustrare Ecclesiam suam: insuper plurima disputationibus hominum reliquerit. Sic ante Scotum Immaculata Conceptio Beatissimæ Virginis, per unum, aut alterum sæculum, ita latuit, ut vix non erronea censeretur pia sententia, etiam maximis viris. *in forma neg. ant. & cons.* quæ non probantur.

333. Dices 1. Si sententia rigida non esset vera, nunquam eam tanto consensu fuissent amplexi Doctores; quia est sensui valde ingrata. At verò sententia, dicta benigna, sensui valde arridet, atque adeò mirum non est, statim fuisse in mores inductam. Hoc argumentum videtur alludere ad demonstrationem, quæ pro Catholicæ Religionis veritate solet afferri, scilicet eam nunquam propagandam fuisse sine miraculis; cùm sensui sit valde adversa: cùm econtra Machometismus, sensibus omnia indulgens, facilè propagari potuerit absque prodigiis: atque adeò hoc argumentum sententiam benignam, saltem aliquo modo, cum Machometismo comparare videtur: quidquid autem de hoc sit, Resp. facillimè negando suppositum, quòd tantus fuerit consensus Doctorum, & multò magis negando, quòd homines ita communi studio fuerint in executione hanc sententiam amplexi, sicut innumeri populi amplexi sunt Catholicam fidem: certè à multis sententia hæc dicitur fuisse occasio aliqua multorum peccatorum formalium; eò quòd multi ex erronea conscientia peccaverint, scilicet veram existimando sententiam rigidam, nec tamen eam sequendo. Nec DEUS deseruit, uno, vel altero sæculo, Ecclesiam suam, tum, quia nihil mali fiebat, si homines tutius sequerentur, tum, quia non omnino universalis erat consensus: potest autem DEUS permittere errorem, seu conscientiam erroneam, etiam in pluribus, quin possit dici deserere Ecclesiam suam, ùt est innegabile. videantur dicta *num. 260.*

Quod autem dicitur, sententiam benignam, utpote sensibus mollem, statim placuisse recentioribus, seu Bartholomæum Medinam secutis scriptoribus, si ita intelligatur, quasi ipsis etiam arriserit ejus usus, non congruit sanctitati magnæ plurimorum talium recentiorum. Certè, si quis legat, quæ Patres Dominicani scribunt de Dominico Bannez, Joanne à sancto Thoma, ac aliis: vel quæ nostri de Suarezio, Lessio, Thoma Sanchez &c. non sibi facilè persuadebit, eos sensui ita fuisse addictos, ut in hujus gratiam laxas doctrinas in scholas invehere voluerint.

rint. Sed nec in gratiam aliorum voluissent perdere animas suas, & doctrinam, propria opinione nimiùm laxam, orbi obtrudere. Quòd autem jugum Domini, quantum licitè fieri posse putârunt, reddiderint suave, & leve, reprehendendi non sunt.

334. Dices 2. Etsi omittatur, quòd Doctores plurimi stent pro nostra sententia, non ideo est vera: ergo tamen non licet eam sequi, prob. ant. ùt ait Seneca *de vita beata c. 2. Non tam bene cum rebus humanis agitur, ut meliora pluribus placeant: argumentum pessimi turba est:* ergo. Resp. dist. ant. non ideo hæc sententia est certò vera. om. ant. est probabiliùs vera. subdist. non est ex sola authoritate. om. non est ex ista, simul, & ex ratione. neg. ant. & conseq. Non sola auctoritate, sed etiam, & potiùs, ratione sententiam nostram probamus. ad prob. antec. dico, non esse satis modestè huc applicatum dictum Senecæ. Auctores graviſſimi, & doctiſſimi, atque plurimi eorum etiam sanctiſſimi, non sunt tantùm turba quædam, in pessima quæque, aut ignorantia vincibili, aut etiam malitia vix corrigibili, proruens: unde, quamvis multitudo pessimorum exemplorum non reddat sententiam verosimilem, id tamen utique præstat cumulus maximorum virorum, in aliquid consentientium: &, si numerus Doctorum non reddit sententiam æstimabiliorem, ad quid adversarii tanto studio pro sua opinione auctores corradunt? ad quid toties prædicant, omnes antiquos pro ista stare?

ARTICULUS X.

Solvuntur objectiones à ratione.

335. OB. 5. Juxta nostra principia posset quis licitè agere contra legem, quandocunque est probabilis opinio de dispensatione, vel excusatione: hoc est falsum: ergo. Confirmatur. Qui agit contra sententiam tutiorem, agit contra conscientiam: ergo malè agit. prob. ant. conscientia dictat, agendum esse tutius: ergo, si quis hoc non agit, agit contra conscientiam. Resp. neg. maj. in eo casu non datur æqualis probabilitas immediatè de licentia actionis, sed tantùm de aliquo remoto, scilicet de dispensatione, vel excusatione: non est autem æqualiter probabile, quòd quis, suppositâ tantùm probabilitate de dispensatione, vel excusatione, licitè agat; quia, quando lex est certa, & dispensatio tantùm dubia (qualis est illa, quæ tantùm est æqualiter probabilis) tenetur quis legem observare, ex dictis *n. 263.* Ad confirm. neg. ant. ad prob. dist. antec. conscientia dictat, agendum tutius, tanquam ex præcepto. neg. antec. tanquam ex consilio. om. antec. & neg. conseq.

336. Ob. 6. Quilibet, volens navigare ad Indos, eligit navem, tutiùs, & probabiliùs illuc perventuram: ergo quilibet volens venire in cœlum, debet etiam eligere medium tutius, & probabilius. Resp. Hoc argumentum probaret, quòd neque liceret uti sententia probabiliore; quia navigaturus ad Indos, cæteris paribus, si prudenter agit, eligit, si potest, navem certò perventuram, & non tantùm probabiliùs perventuram. In forma dist. antec. si cætera omnia sint paria. conc. antec. secus. neg. antec. & sub eadem dist. conc. vel neg. conseq. si quis enim habet rationabilem causam, e.g. quia navis minùs tuta, pergit in aliquem portum, ubi ipse magnum potest sperare lucrum, vel quem cuperet etiam lustrare: vel quia in minùs tuta navi habet aliquem, qui ipsi in via præstet alimenta, vel quia vitat nimis magnos sumptus, ipsi valde difficiles &c. potest prudenter eligere navem minùs tutam, modò ea adhuc moraliter tuta sit.

Pariter in nostro casu potest quis ob rationes suas eligere sententiam minùs tutam, æqualiter tantùm probabilem; quia hæc omnino moraliter tuta est, præsertim, si per principia reflexa deponatur omne dubium; tunc enim non est periculum peccati, nisi materialis, quod à cœlo non excludit, quando quis non tenetur illud evitare, ùt non tenetur in nostro casu ob nostras rationes. Nec dicas, rem nullam comparari posse cum periculo salutis; nam etiam eodem ferè modo nullum lucrum æquivalet vitæ, & tamen non censetur imprudens, qui ob lucrum eligit navem minùs quidem, attamen adhuc moraliter tutam. Dein non est periculum salutis in nostro casu. vide dicta *n. 283.*

337. Ob. 7. Stante æquali probabilitate, pro & contra legem, est dubium de licentia: sed, hoc stante, non licet operari: ergo. Confirm. Æqualis probabilitas non potest esse certa agendorum regula: ergo non potest præbere licentiam agendi. Resp. dist. ma. stante æquali probabilitate, est dubium speculativum, vel remotum. conc. ma. est dubium practicum, seu proximum, & tale, quod per principia reflexa non possit prudenter deponi. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conſ. In casu æqualium rationum, pro & contra legem, potest quis reflexè dicere, legem sibi esse moraliter dubiam, nec sibi sufficienter cognitam, aut promulgatam, adeóque non obligare: & sic potest, per hæc, vel similia principia reflexa, dubium practicum deponere. Ad confirm. dist. antec. æqualis probabilitas non est regula certa, se sola, sine adjumento principiorum reflexorum. conc. antec. non est regula certa cum istis. neg. antec. & conseq. Posita æquali probabilitate de non existentia legis, potest quis secum ratiocinari ulteriùs, ac dicere, legem dubiam, seu invincibiliter ignoratam, non obligare, séque prudenter id facere, vel omittere, quod omnino absque passione prudenter judicat, sibi esse licitum, vel non præceptum. vide *n. 223.* ubi ostensum, quomodo possit dictamen reflexum certum de licentia erui ex præsuppositâ æquali probabilitate &c.

338. Ob. 8. Honestas, vel inhonestas objectiva, seu ipsarum actionum, non dependet ab opinionibus humanis: ergo, si actio non sit in se honesta, non potest excusari per dictamen probabile, sive directum, sive reflexum. Resp. Hoc argumentum (ùt patebit expendenti probaret, nec excusare ignorantiam invincibilem, nec certitudinem apparenter talem, quod est falsum. In forma dist. antec. honestas, vel inhonestas materialis objectiva actionum, distin-

ctarum ab actu voluntatis, non dependet ab opinionibus humanis. om. antec. honestas materialis objectiva actionum ipsius voluntatis, seu ipsarum volitionum. subdist. honestas positivè talis. om. ant. honestas negativè talis, seu non inhonestas. neg. antec. & conseq.

Explico rem in exemplo. Ponamus, aliquem invincibiliter existimare, mentiri in bonum reipublicæ esse licitum, & consequenter eum, hac persuasione motum, reipsa mentiri (eodem modo discurrendum est de aliis objectis, sive ex se, sive ex prohibitione malis) in hoc casu conceditur, mendacium esse materialiter malum, nec hoc dependet ab opinionibus humanis. At verò de actu voluntatis, imperante mendacium, aliter discurrendum est; nam iste in hoc casu in se non habet aliquam entitativam, seu objectivam, etiam tantùm materialem, malitiam: consequenter est negativè saltem honestus, seu non est positivè inhonestus; nam talem actum à positiva tali inhonestate excusat ignorantia invincibilis; actus enim voluntatis non specificatur ab objecto præcisè, ùt istud est in se, sed ùt proponitur ab intellectu; unde, sicut objectum, in se etiam bonum, si per dictamen ultimum repræsentetur ùt malum, specificat, seu reddit actum malum: ita etiam objectum, e. g. mendacium, si per dictamen ultimum (quod tali homini, qui invincibiliter ignorat, mendacium esse malum, non repræsentat istud ùt malum, sed potiùs ùt bonum) si, inquam, per dictamen ultimum repræsentetur ùt bonum, non potest actum, amplectentem e. g. mendacium, reddere positivè malum.

Quod autem facit ignorantia invincibilis, idem ex nostris rationibus facit dubium invincibile, vel æqualis probabilitas: atque adeò inhonestas, vel honestas, saltem negativa, actûs voluntatis, dependet multùm à præcedenti cognitione intellectûs; si enim hæc bona fide, seu invincibiliter, aliquod objectum proponat ùt honestum, vel saltem proponat ita, ut possit judicari, per principia reflexa, honestè amabile, vel factibile, tunc actus voluntatis, objectum illud amans, vel amplectens, erit honestus. Cùm autem in casu æqualis probabilitatis cognitio proponat objectum, ita, ut saltem per principia reflexa possit judicari honestè amabile, vel factibile, hinc actus voluntatis consequens est honestus, saltem negativè, sive non inhonestus.

339. Alia esset quæstio, an talis actus sit positivè honestus, seu etiam meritorius, de quo adhuc lis est inter auctores; cùm aliqui velint, omnem actum tendentem in objectum in se, seu independenter à modo repræsentandi intellectûs, materialiter malum, non posse esse positivè honestum; quia, ùt ajunt, bonum est ex integra causa, malum ex quocunque defectu. Alii verò putant, talem actum voluntatis esse positivè honestum; cùm aliàs, qui putaret, se obligatum ad mortem subeundam pro proximo (quando tamen reverà obligatio illa non daretur, sed potiùs obligatio conservandi suam vitam) etsi mortem reipsa subiret, tamen nihil mereretur, quod videtur valde dutum. Quidquid tamen de hac quæstione sit, conclusioni sufficit, talem non peccare; an verò etiam mereatur, hic non decido, quamvis valde inclinem, talem, si agat ex motivo virtutis, etiam posse mereri.

340. Ob. 9. Non ignorat legem, qui potest prudenter judicare, eam dari: sed, qui habet æqualem probabilitatem pro lege, potest prudenter judicare, eam dari: ergo non ignorat eam, neque potest prætendere ignorantiam invincibilem. Resp. retorq. arg. Etiam non scit, neque in sensu aliquo morali, legem, qui potest prudenter judicare, non dari legem: sed hoc juxta adversarios potest, qui habet æqualem probabilitatem contra legem: ergo. Si adversarii vellent negare hanc minorem, nego etiam illam priorem; si enim sunt æquales rationes, pro, & contra legem, poterit pro libitu utrique assentiri, vel neutri poterit. In forma dist. ma. talis non ignorat legem ignorantiâ prorsus omnimodâ. conc. ma. ignorantiâ moraliter tali, & sufficiente ad eum excusandum ab obligatione observandi legem. neg. ma. & om. mi. neg. conseq. Etiam quando quis habet tantùm aliquam probabilitatem, quamvis notabiliter minorem pro existentia legis, hanc non omnimodè ignorat, quin tamen juxta adversarios, quibuscum modò agimus, debeat eam observare. Sufficit igitur ignorantia aliqua moraliter talis, & aliquantò latiùs dicta, seu talis, ut quis ob eam adhuc moraliter, & quidem invincibiliter, dubius sit, an lex detur, vel non; tunc enim lex nondum est sufficienter ei proposita, vel intimata.

ARTICULUS XI.

Solvuntur aliæ objectiones à ratione.

341. Ob. 10. Certus de lege, & dubius de exceptione, debet servare legem, seu agere tutius: ergo certus de lege e. g. non laborandi serviliter diebus festis, & dubius, an labor sit servilis, debet servare legem, & laborem omittere: item certus de lege audiendi omnibus diebus festis sacrum, & dubius, an sit dies festus, debet sacrum audire: & tandem etiam certus de lege universali, qua DEUS præcipit servare omnes leges, & dubius, an hæc, vel illa lex existat, tenetur eandem servare. prob. conseq. In omnibus his casibus est dubium de exceptione à lege: ergo. Resp. suppositò, quòd sit verè dubium, ob æqualitatem, vel defectum rationum, in utramque partem, & quidem dubium invincibile, neg. conseq. quoad omnes partes.

Aliud est, quando certus es de lege, universaliter omnes personas, vel actiones comprehendente, pro certo die, aut certis circumstantiis, & dubitas tantùm, an per accidens ob difficultatem, vel aliam causam extrinsecam, excuseris. Aliud est, quando dubitas, an lex sit universalis, & per se comprehendat omnes personas, atque actiones. In priori casu est lex certa, & excusatio dubia: unde debes legem servare; aliàs enim, si sufficeret dubia quævis excusatio, sequeretur nimia transgressio legum. At

At in altero casu non est dubium propriè de excusatione, sed de lege ipsa, & mente legislatoris, an scilicet voluerit sua lege comprehendere omnes personas, vel actiones, e. g. an prohibendo actiones serviles, voluerit tantùm prohibere actiones certò, vel etiam probabiliùs, serviles, an verò etiam dubiè tales: & pari ratione, an obligando ad audiendum sacrum, voluerit obligare, omnibus diebus festis, non tantùm certis, sed etiam dubiis, ad illud audiendum. Similiter, quando DEUS vult observari omnes leges, dubium est, an velit servari eas tantùm, quæ certò, vel probabiliùs, tales sunt, an verò etiam dubiè tales.

342. Ob. 11. Ex obligatione sequendi sententiam tutiorem, aut probabiliorem, non sequeretur nimia difficultas: ergo potissima nostra ratio est nulla. prob. ant. non requiritur, ut quis sequatur, quod absolutè est probabilius, sed quod post sufficientem diligentiam, operanti est probabilius: sed hoc non est nimis difficile: ergo. Confirm. Judex, vel Medicus, debet etiam juxta nos sequi probabiliorem, aut tutiorem: insuper scientiarum, præsertim Theologicarum, Professores, tenentur dictare, aut asserere, quæ ipsis videntur probabiliora: quin in his officiis homines apprehendant nimiam difficultatem, aut perplexitatem: ergo istæ etiam non orientur in homine privato, etsi obligetur ad sententiam probabiliorem. Resp. neg. antec, ad prob. neg. min.

Hoc ipsum est valde difficile; nam, cùm quis rarò inveniat tantam præponderantiam motivorum, ut absque passione possit dicere, sibi aliquid, præsertim minùs tutum, esse notabiliter, & clarè probabilius, teneretur quis ferè semper ad tutius, præsertim, cùm tempus sæpè non sinat, actiones differre, donec major probabilitas pro licentia earum inveniatur. Sanè viri doctissimi ordinariè non audent, sententias suas, tanquam clarè, & notabiliter probabiliores, proponere, quamvis aliquantùm probabiliores judicent. Imò, quo plùs materiis moralibus studeant, eò plùs dubitant; quia conflictus rationum sæpissimè in materiis adhuc controversis est tantus, ut clara, & notabilis victoria, difficulter deprehendatur.

Ad confirm. Quantum attinet ad Professores, sanè debent sæpe esse contenti, si post diligentiam competentem, ab ipsis adhibitam, inveniant sententiam aliquantò probabiliorem: & de meis nunquam dixerim, omnes esse notabiliter probabiliores oppositis; licèt enim quasdam tales judicem, non judico alias. Quod ad judices attinet, inprimis non est eadem difficultas, condemnandi alium, ac se ipsum: & hæc difficultas, quæ ab adversariis cuilibet homini imponitur, est absque comparatione major. Secundò. Judex sæpe potest uti illo principio: *Melior est conditio possidentis:* quod adversarii negant prodesse privato extra materiam justitiæ. Tertiò. Potest judex sæpe partibus suadere compositionem, vel divisionem: hoc privatus non potest, præsertim in infinitis materiis extra justitiam.

343. Quod attinet ad Medicos, ipsi versantur tantùm circa unam materiam, scilicet circa sananda corpora, in qua quivis pro se amplectitur probabiliorem absque difficultate, quam neque habet Medicus; neque enim debet carere ullo commodo, si probabiliora adhibeat. Solùm fortasse aliquando carere debet experientiâ, quam posset sumere de aliquo novo medicamento: sed potest hoc probare in aliis animalibus, vel, si id fieri nequit, potest supersedere eâ experientiâ; non enim vita hominum est creata à DEO, ut eâ utantur Medici ad suas experientias. Dein, si Medicus habet notitiam sufficientem pro suo officio, in magis obvijs facilè sciet, quæ sint probabiliora remedia.

Si morbus est extraordinarius, faciat, quantum potest in circumstantiis illis, &, quæ probabiliora judicat, adhibeat; neque enim ab eo exigitur, ut semper notabiliter probabiliora adhibeat; cùm ea sæpius nesciat (certè non semper Medici audebunt dicere, remedia sua esse notabiliter probabiliora) hac ratione suo officio fecit satis. Interim utique etiam Medicus debet studere, ut morbum, ejúsque vires, intelligat, & remediorum vim ritè agnoscat. In forma neg. conseq. quia in his non est tanta à longè difficultas, quanta esset, si quilibet privatus in omni casu deberet sequi tutius, aut probabilius.

344. Ob. ultimò. Ut quis possit licitè sequi aliquam sententiam, debet eam posse absolutè judicare veram: sed, stante tantùm æquali probabilitate, non potest quis absolutè, & quidem prudenter, judicare, sententiam minùs tutam esse veram: ergo. Hic est adversariorum recentiorum Achilles. Sed inprimis, quæro: vel potest quis, sententiam æqualiter probabilem tutiorem judicare absolutè veram, vel non: si potest istam judicare absolutè veram, potest etiam judicare veram minùs tutam; quia rationes sunt, ùt ponitur, æquales, & major, vel minor securitas, non reddit sententiam magis, vel minùs veram: si autem potest, minùs probabilem judicare veram, tunc potest etiam juxta adversarios judicare, actionem sibi esse licitam: cur igitur eam non possit facere? At, si non potest judicare sententiam tutiorem absolutè veram, consequenter nec potest judicare, actionem sibi esse prohibitam: cur ergo statim eam sibi judicet vitandam?

Resp. In forma neg. ma. quam adversarii nunquam possunt probare. Licèt aliquis non affirmet, actionem, directè in se spectatam, esse licitam, seu sententiam directam de ejus licentia esse veram, potest tamen sibi formare dictamen reflexum, moraliter certum de ejus licentia, & sic licitè eam efficere, scilicet affirmando, legem esse dubiam, & consequenter, hîc & nunc, probabiliùs non obligare, etiam ex eo, ne nimium onus imponatur hominibus. Potest insuper experimentaliter nôsse, quòd hoc absque passione, & judicio, quantum in ipso est, prudenti, judicet: & consequenter etiam prudenter judicet, actionem sibi esse licitam, nec se peccare, eam ponendo; eò quòd certum sit, illum non peccare, qui post omnia, absque passione, & maturè considerata, judicat, actionem sibi esse licitam: de quo dictamine reflexo, hinc inde jam egimus, maximè *à n. 223. & seq.*

345. Dices. Licèt quis, stante æquali probabilitate, non possit affirmare prohibitionem, vi legis, directè, & immediatè versantis circa hoc objectum, tamen potest eam affirmare ex aliis principiis, e. g. in dubio tutius esse eligendum;

dum: non esse exponendam animam periculo peccandi: verbo, ex omnibus illis rationibus, quibus adversarii probant suam sententiam. Resp. nos æquali, imò majori jure dicere, ex similibus rationibus, mediatis, vel reflexis, posse talem affirmare licentiam actionis; hoc enim est, quod hucúsque probare conati sumus, &, ùt speramus, non inefficaciter. In forma neg. illat. quia satis hucusque probavimus, ea principia non probare intentum adversariorum.

ARTICULUS XII.

Quid censeant Authores de sententia minùs tuta, & minùs probabili.

346. NOn instituitur quæstio de sententia minùs tuta, quæ est tantùm modicè minùs probabilis, ita, ut excessus probabilitatis, qui datur in sententia tutiore, non sit notabiliter major. De hoc non opus est agere; quippe ex nostris principiis sequitur, quòd non detur obligatio sequendi tutiorem: & ita sentiunt Theologi non tantùm benigniores, sed etiam benigni, hoc est, qui solùm admittunt licitum usum sententiæ æquè probabilis; nam est communiter receptum ab authoribus, quòd parùm pro nihilo reputetur; hinc modicus excessus in moralibus non curatur, & sententiæ tales sunt in morali æstimatione adhuc æqualiter probabiles. videantur dicta *n.319.*

Igitur quæritur hìc maximè de sententia minùs tuta, simúlque notabiliter minùs probabili, ita, ut excessus probabilitatis pro opinione tutiore sit satis clarus: nec levis tantùm momenti, sed notabilis. Qui termini planè ulteriùs explicari non possunt, sed cuivis prudenti sunt satis aperti, atque etiam experientiâ satis noti; quippe quivis utique advertere, & cognoscere potest, atque in se ipso experiri, an à motivis pro sententia tutiori intellectus illius trahatur, clarè, sensibiliter, ac notabiliter magis, ad assentiendum istis motivis, quàm oppositis, an non. Dico *motivis, seu rationibus*; nam, si quis trahatur à meticulositate, vel anxietate animi, vel etiam affectu ad tutius, propterea sententia non est magis probabilis; sed debet quis trahi à rationibus, sive intrinsecis, sive extrinsecis, ùt cuilibet rem hanc consideranti facilè patet. In hoc itaque casu quæritur, an tamen liceat, sequi sententiam minùs tutam, & notabiliter minùs probabilem.

347. Plurimi, & absque dubio magni viri, ajunt, esse licitum, sequi sententiam minùs tutam, & notabiliter minùs probabilem, modò adhuc verè Theologicè probabilis sit: hoc ipsum tamen etiam magni, & plurimi auctores negant; nam negant hoc inprimis omnes, qui rigidi vocantur, seu, qui negant, licere sequi sententiam minùs tutam, & non notabiliter probabiliorem: qui ex antiquioribus Bartholomæo Medina fuêre quamplurimi, teste Joanne Tabiensi, vel communiùs dicto Tabiena, qui scripsit circa annum *1525.* & *1530.* & *in suæ summæ proœmio* ait, se perlegisse *innumeros penè, & diffusos libros* in his materiis, nempe moralibus, seu conscientiæ casibus, de quibus & ipse scripsit suam *summam* sat grandem. Sed & Antonius Possevinus *in bibliotheca selecta l.3.c. 22.* citat ter sexaginta ex antiquis enumerat, qui de iisdem conscientiæ casibus scripserunt. Licèt autem quidam ex his antiquis (de quibus postea) doceant, licere sequi sententiam minùs tutam, modò æqualiter, vel quasi æqualiter probabilis, sit, tamen certè pauci adduci possunt, qui defendant, quòd liceat sequi sententiam, etiam notabiliter minùs probabilem. Quamvis enim Terillus, pro suo in omnino benigniorem sententiam affectu, plures antiquorum cogat in eam sententiam, tamen colligi potest oppositum, ex ipsis eorum verbis, quæ meliùs referuntur à Raslero *in norma recti disp. 3. q. 8. a. 2.* quàm à Terillo: & meretur videri eadem *norma recti loc. cit.* itemque *disp. 3. q. 10. a. 1. n. 926.* & *931.* Sanè Vasquez, Azor, Sanchez, Amicus, aliique ingenuè fatentur, antiquos, sententiæ omnino benignæ potiùs adversari, quàm favere.

348. Quòdsi quis antiquos tanquam meros *Summistas*, aut tanquam oves ovem, & grues gruem sequentes, contemnere vellet, meminerit ex La Croix, auctore adversariis æstimatissimo, *l. 1. n. 160.* & *162.* non esse tantùm summistas, qui compendia scripsêre variarum doctrinarum post examinatas sententias, aut traditam Theologiam (quales fuêre antiqui quàm plurimi, quorum opera, vel opuscula reveremur) sed eos esse tantùm summistas, qui sententias à se non examinatas, tantùm ex aliis exscribunt; quod fecisse aliquos paucos non negaverim, sed universaliter hoc de antiquis, aut plurimis eorum, dici absque injuria minimè potest. Econtra de quibusdam recentioribus, benigniorem sequentibus, idem absque ulla injuria dici potest; cùm, & ex his oves, & grues, absque dubio fuerint.

Neque etiam, tanquam exceptio, contra antiquos objici potest, eos nixos fuisse falsis principiis; nam inprimis plures gravissimi viri nixi non sunt illis, quòd nulla detur ignorantia, aut ea non excuset, ùt est apertum ex textibus *in norma recti* citatis; vicissim autem, etiam recentiores plures, nixi sunt principiis, si non apertè falsis, saltem prorsus incertis: e. g. quòd quis cuilibet, etiam minùs probabili opinioni, prudenter possit absolutè assentiri ùt veræ: quòd omnis prudenter agat, qui rationem quamcunque probabilem pro se habeat: imò quidam etiam nixi sunt principiis, aut ab Alexandro VII. aut ab Innocentio XI. damnatis. Secundò, ùt suprà diximus, etsi ratio auctoris non videatur efficax, vel solida, tamen ejus authoritate, præsertim, si aliàs magnæ æstimationis sit, meritò firmari potest sententia, de qua re videatur. *n. 299.*

349. Rursus sententia, negans licitam praxin sententiæ minùs tutæ, minúsque probabilis, est plurimorum recentiorum, & in dies videtur sumere incrementa, saltem, ut recedant auctores à nimis benigna, & accedant ad mediam, ita, ut, quamvis non velint, sequendam esse probabiliorem, aut tutiorem, negent tamen etiam, licitum, sequi notabiliter minùs probabilem. Gallí universaliter, Belgæ ùt plurimùm, negant, licitum usum sententiæ minùs tutæ, & minùs probabilis:

babilis: quos, si omnes, vel plures, quis vellet Jansenistis annumerare, maximis viris palmarem injuriam faceret: eúmque videretur etiam tangere Innocentius XII. *in suo Brevi ad Episcopos Belgii an. 1694.* in quo istis injungit, ne permittant, quenquam vagâ, & invidiosa Jansenismi accusatione, traduci, nisi docuerit aliquam ex propositionibus in Jansenio damnatis: quòd Breve, ejúsque verba ad hanc rem facientia, citat Cardinalis Aguirre *in synopsis Conciliorum Hispanicorum procœmio num. 40.* quo in procœmio etiam lectori dat rationem operis sui, simúlque sui transitûs à benigna sententia ad rigidiorem.

Certè Cardinales, atque Episcopi Galliæ plusquam centeni, qui fortissimè modò contra Jansenium, atque Quesnellum stant, & hac in causa, plus longè pro Catholica Ecclesia præstiterunt, quàm multi auctores benigni in Germania, aut alibi, Jansenistæ non sunt, & tamen sententiam omnino benignam rejiciunt: sed & alii Catholicissimi Doctores, & inter eos etiam nostri omnes in Gallia, Episcopis in hoc consentiunt, quin Jansenii sequaces dici queant. Scilicet, videtur mihi rigidiori sententiæ non alio jure objici Jansenismus, quàm scientiæ mediæ Semipelagianismus; quia hisce sententiis hæretici utrique abusi sunt. Sicut autem rigidi quidam excesserè nimiùm in rigore, ita benigni quidam in laxitate: & plures laxæ, quàm rigidæ sententiæ condemnatæ sunt.

350. Plures quoque ex Italis, atque Hispanis, inter quos Cardinales, Aguirre ex Ordine S. Benedicti, Laurea ex Ordine S. Francisci, ac Pallavicinus ex nostra Societate (ut taceam Cajetanum, ac Bellarminum, qui etiam citantur) à rigida, vel certè à media stant, & quidem Aguirre, ac Pallavicinus, deserta, quam priùs tradiderant, sententiâ omnino, benignâ, ùt de se testatur idem Aguirre *in eodem procœmio*: præsertim autem plures ad rigorem accesserè ex iis, qui scripsêre post P. Thyrsum; unde Viva *de Jubileo q. 3. a. 1. sub finem* de sententia rigida ait: *In bono lumine solidè, ac ingeniosè, jam collocata à P. Thyrso Gonzalez Præposito Generali Soc. JESU, passim à Doctoribus sua cum laude propugnatur.*

Sed nec Germaniæ nostræ nova est sententia, rigida dicta, &, ut tantùm de vicinioribus locis (quid enim in aliis factum, mihi non sat perspectum) dicam, in universitate Oeniponta bis, in Dilingana semel propugnata est, & typis in lucem data: item semel saltem in Herbipolensi à P. Christiano Hartmann S. J. editis *a. 1703.* thesibus, in quibus *fol. 72.* dicitur, non licitum esse, sequi sententiam minùs probabilem sine speciali ratione, attamen cum ista id licitum esse: sed illa specialis ratio, præsertim talis, qualis ibi assignatur, e. g. obedientia, vel mandatum superioris, facit sententiam, ex aliis rationibus minùs probabilem, hac, vel simili accedente, probabiliorem, vel saltem æquè probabilem, ùt dicemus *n. 380.* Tenet eandem sententiam etiam P. Gervasius Brisacensis, ex Ordine Capuccinorum, vir valde doctus, & quem plures ex eo Ordine Lectores prælegunt, atque absque aliis dictatis explicant. Ex quo hoc saltem infertur, quòd quidem sententia omnino benigna meritò pro se adducat complures Cardinales, Episcopos, atque Doctores: attamen tot, & fortè plures, pro negativa possint opponi, & integri etiam Ordines Religiosi, ut adeò auctoritas sententiæ hujus videatur ad minimum par, & æqualis oppositæ: imò P. Rasler, qui tamen sententiam hanc præ aliis, profunditate sua insigni, per plures annos, rimatus est, asseruit, tutò posse dici, quòd computando antiquos, atque recentiores, plures stent pro negante, quàm affirmante, licitum usum sententiæ, notabiliter minùs probabilis, simúlque minùs tutæ.

351. Sed neque ex eo præferenda videtur sententia benignior, quòd diutiùs habita fuerit communis; nam primus, qui aliquanto apertiùs eam tradidit, citatur modò Dominicus Sotus, qui mortuus est *anno 1560.* inde ejus alter, imò juxta quosdam primus, authórque, parensque, fuit Bartholomæus Medina, qui scripsit *circa annum 1578.* Eam tamen jam iterum ex recentioribus impugnavit Paulus Comitolus ex nostra Societate *anno 1609.* (quem nescio, quo fundamento dicat La Croix, Theologiam non docuisse; cùm Allegambe testetur oppositum; nam dicit, docuisse Theologiam moralem, & Sacram Scripturam: imò in libri sui titulo Comitolus vocatur Theologus Societatis JESU: quo nomine eum etiam conpellat Possevinus *in apparatu sacro*) nec minùs tunc eam sententiam impugnârunt alii varii Doctores. Licèt autem sententia, dicta benignior, manserit communior usque circiter ad tempora Alexandri VII. qui cœpit regere Ecclesiam DEI *anno 1655.* tamen non fuit semper in pacifica possessione, & jam tempore ipsius Alexandri VII. multi cœperunt docere oppositam, eorúmque exinde semper auctus est numerus. Longè autem diuturniori tempore viguit sententia, negans licitum usum sententiæ minùs tutæ, saltem notabiliter minùs probabilis.

352. Verùm nec omnes, qui communiter benigniores censentur, sententiæ mediæ, adhuc satis benignæ, apertè contrarii sunt (quanquam non negem, plures esse) licèt enim admittant, posse nos sequi sententiam minùs probabilem, tamen non hoc ipso dicunt, posse nos sequi notabiliter minùs probabilem. Dein quidam ex ipsis tantum ad probabilitatem requirunt, ut vix possit ad ipsorum mentem censeri sententia illa probabilis, quæ notabiliter minùs probabilis est. Certè Valerius Reginaldus *in praxi fori pœnitent. p. 1. l. 11. c. 3. n. 28.* valde restringit opinionem probabilem. Cardenas, qui cum adversariis sentit, tantum ad veram probabilitatem requirit, ut alii ad æqualem probabilitatem vix tantum requirant: sanè gloriatur, se septuaginta sententias è probabilium numero excluisse, quarum quasdam meritò reputes æqualiter probabiles, imò vix non probabiliores, quàm oppositas. Idem dicendum de P. Andrada, de quo *infrà n. 356.* videatur hac de re P. Thyrsus *in sua introductione ad dissertat. de recto usu opin. probab.* & La Croix *l. 1. de conscientia* fusissimè agens de eo, quid requiratur, ut opinio verè Theologicè probabilis censenda sit.

ARTI-

ARTICULUS XIII.

Quæ sit authoritas sententiæ, asserentis licitum usum opinionis æqualiter probabilis, non verò notabiliter minùs probabilis.

353. SEntentiæ, ùt vocant, mediæ, quæ scilicet docet, licitum esse, sequi opinionem, etiam minùs tutam, æqualiter tamen probabilem, non tamen licitum esse, sequi opinionem minùs tutam, & simul notabiliter minùs probabilem, objici inter alia solet, eam esse, tam antiquis, quàm recentioribus oppositam, adeóque tanquam authoritate destitutam, esse rejiciendam: verùm ad hanc objectionem refellendam sufficit dicere, quòd hæc sententia media, non sit una tantùm conclusio, sed complexum ex duabus, quarum quælibet magnos, & multos authores numerat. Nec est insolitum, ut quis cum aliquibus auctoribus consentiat, quoad unam assertionem, & cum aliis, quoad aliam. Isti ergo patroni hujus sententiæ mediæ, cum plurimis antiquis, & plurimis etiam recentioribus, dicunt, non esse licitum usum sententiæ, notabiliter minùs probabilis, & simul minùs tutæ: cum aliis autem recentioribus, etiam plurimis, dicunt, quòd non sit obligatio, sequendi semper tutiorem, vel notabiliter probabiliorem. Neque enim una sententia est alteri opposita, aut evertit alterius fundamenta, ùt ritè consideranti facilè patet. Addendum, quòd mediæ huic sententiæ neutiquam omnes antiqui oppositi sint; cùm ex antiquis magni viri, ùt paulò pòst ostendemus, æquali probabilitate contenti sint: imò etiam illi, qui majorem probabilitatem requirunt, non eo ipso notabiliter majorem exigunt, atque adeò nobis multùm favent: & fors dici potest, eos tantùm aliquantò majorem exigere, ut certiùs habeatur æqualis, & amor proprius non ita facilè decipiat. Quod idem eodem modo dici potest de sat multis recentioribus; nam & hi contenti esse videntur quocunque excessu probabilitatis.

354. Sed nec desunt magni, & graves auctores, qui sententiam hanc mediam, quoad utramque partem amplectuntur, aut ei propiùs saltem accedunt. Et inprimis favet ei Angelicus, dum admittit locis *à n. 272.* citatis, ignorantiam invincibilem excusare à peccato: hæc autem datur, saltem moraliter, in casu æqualis probabilitatis, non autem in casu probabilitatis notabiliter minoris, ùt infrà probabitur. Quòd autem La Croix *l. 1. n. 322.* velit, S. Thomam docuisse omnino benignam, ex eo, quòd dicat, operantem ex propria opinione non peccare, non probat intentum; quia in hoc casu debet operari juxta S. Thomam, ex opinione propria, hoc est, ex ea, quam suo assensu facit propriam, cui scilicet prudenter assentitur tanquam veræ: hoc autem, ùt ajunt authores mediæ hujus sententiæ, non potest quis facere, saltem prudenter, si opposita videatur majoris notabiliter probabilitatis, nisi accedat aliquod extrinsecum motivum virtutis, de quo plura inferiùs.

355. Stat pro hac sententia clariùs Albertus M. *in sua summa p. 2. quæ est de homine.* Rasslerus *in norma recti* citat *quæst. 221.* sed meum exemplar Gothicis typis impressum (aliud nanciscì non potui.) nullum habet numerum, quæstionibus additum: imò nec ponit in titulo vocem *quæstio:* unde alii vocant *articulos:* ubi tamen verba mox afferenda ponuntur, ponitur titulus: *Utrum conscientia semper sit recta:* & dein in hac quæstione *folio mihi 184.* ita habetur: *Non obligat ad faciendum, nisi sit ùt opinatum, vel creditum, vel scitum, id, quod est in conscientia:* unde juxta Albertum non obligat, quod est ambiguum. Remittit autem hìc lectorem ad quæstionem superiùs traditam, quam Rasslerus citat *n. 160.* in exemplari autem, quo uti debui, ejus quæstionis titulus est: *Quid sit opinio. folio mihi 158.* in qua sic explicat dubium, vel ambiguum: *Ambiguitas enim est motus rationis ambiens utramque partem contradictionis per æqualia media.*

Jam sic. In ambiguitate non tenetur quis juxta Albertum ad servandam legem: ergo non tenetur in æquali probabilitate: teneur autem, juxta hunc magnum Doctorem ad *creditum:* hoc est, de quo habet fidem: quæ juxta ipsum *q. 160. seu folio 158.* est *perfecta persuasio unius partis per multa probabilia:* ergo tenetur, quando est notabiliter magìs probabile: & confirmatur ex eo, quod idem Albertus *eadem q. 221. (alii vocant articulum) seu mihi folio 184.* quærens, an vera sit regula illa, quòd dubius de mortali, & tamen faciens, mortaliter peccet, respondeat: *Dicendum, quòd duplex est dubitans, scilicet dubitans, supponens aliquid magìs esse, quàm non esse: & de tali intelligitur regula.* Ecce, qui magìs supponit, seu, cui lex magìs probabilis est, & propterea suo modo dubitat, juxta hunc magnum auctorem peccat, si contra legem agat. Iterum *eodem folio 184.* seu *q. 221.* ait, teneri aliquem ad *opinatum:* sed per opinatum intelligit, saltem notabiliter magìs probabile; nam *folio 158.* seu *q. 160.* cui titulus: *Quæritur, quid sit opinio:* sic scribit: *Opinio enim est acceptio unius partis cum formidine alterius, ita tamen, quòd ad illam, quam formidat, non habet rationem expressam: formidat tamen propter debilitatem rationis alterius partis.*

Gerson *in regulis moralibus, sub initium* ait, exponere se periculo, & peccare eum, qui incertus est, non ex nimio timore, sed: *Dum tale est vebementer, & probabiliter incertum, æquè sicut oppositum, vel magìs:* ubi clarè docet, non licere sequi opinionem notabiliter minùs probabilem: attamen, quòd æqualiter probabilem sequi liceat, per hoc insinuat, quòd non determinatè dicat, sufficere ad peccatum æqualem probabilitatem, sed disjunctivè, vel æqualem, vel majorem, quibus verbis saltem videtur insinuare, se non firmiter judicâsse, quòd sufficiat ad obligationem æqualis probabilitas. Gabriel *in 4. dist. 15. q. 8. sub finem* repetit verba Gersonis.

Stat etiam pro hac sententia media S. Antoninus *prima parte tit. 3. c. 10. §. 10.* quatenus docet, posse aliquem sequi minùs tutam, *præcipuè, quando quis adhibet diligentiam inquirendo, an liceat, nec invenit aliquid, quod eum sufficienter moveat, ad hoc, quòd sit illicitum:* hoc autem contingit in casu æqualis probabilitatis, in quo nihil sufficienter movet ad hoc, quòd

quòd sit illicitum. At verò, quando est notabiliter magis probabilis lex prohibens, jam invenit, quod juxta S. Antoninum sufficienter movet; quia S. Pater *ibidem* ait: *Consurgit certitudo moralis..... ex probabilibus conjecturis, grossis, & figurabilibus, magis ad unam partem, quàm ad aliam, se habentibus.*

Rursus, cùm S. Antoninus *locis citatis n. 325.* dicat, primò, quòd quis possit sequi opinionem habentem pro se notabiles Doctores: secundò, quòd sequenda sit benigniori legum interpretatio (quod asserit ex Hostiensi, quem *ibidem* citat) certè S. Doctor non vult, nos obligari ad tutius, nisi minùs tutum sit notabiliter probabilius, ùt videtur clarum. Sed neque etiam permittit usum opinionis minùs tutæ, & notabiliter minùs probabilis; cùm juxta ipsum in casu probabilitatis, notabiliter majoris, seu desumptæ ex conjecturis grossis, magis ad unum, quàm ad alterum inclinantibus (ùt modò ostensum ex ejus textu) lex sit moraliter certa: qualem obligare nemo negat. At verò, quando rationes sunt æqualiter probabiles, tunc juxta S. Antoninum *loc. cit. num. 242.* res, aut lex, est dubia, adeóque non obligat ex eodem Sancto, qui apertè negat, quòd in dubio debeamus sequi tutius; nam *1. p. tit. 3. c. 10. §. 10. ante medium* sic scribit: *Respondetur, quòd eligere viam tutiorem consilii est, non præcepti.*

Equidem Sanctus hic prius dixit, quòd quivis sequi possit sententiam minùs tutam, si, *excluso saltem scandalo.... bonam sibi conscientiam, & credulitatem formet de eo, quod credit, tanquam de probabiliore parte:* quæ videntur indicare, eum tantùm concedere usum sententiæ aliquantùm probabilioris: sed, cùm non requirat magnum excessum, imo jam talem aliquo modo agnoscat, quando nihil sufficienter movet in oppositum, (nam in eo casu permittit, sequi sententiam minùs tutam, ùt modò ex ejus verbis ostendimus) meritò censetur, mediæ sententiæ consentire. Nimis prolixum foret, omnium antiquorum verba exscribere, eáque quandoque subobscura declarare, vel ex eorum principiis sententiam istam mediam eruere.

356. Tenent autem sententiam hanc mediam quoad utrumque membrum recentiores, quos vide citatos in *norma recti disp. 3. q. 10. a. 1. n. 933.* Nempe Antonius Perez, Benedictinus Candidus Philalethes, seu Andreas Bianchi, Andreas Junius, Thomas Schiara, Herincx, Esparza, Rebellus, Cardinalis Pallavicinus, P. Daniel, seu author *epistolarum ad P. Alexandrum Natalem*, Burgos de Paz, Antonius Cotonius, Joannes Martinez de Prado, Cabasutius, & alii citati *in norma recti disp. 3. q. 10. a. 1. n. 933.* Ex quibus Ant. Perez *in Laurea Salmanticensi certamine scholastico 10. c. 8. n. 53.* dicit, neminem dubitare, quòd inter æqualiter, vel quasi æqualiter probabiles sententias, liberum sit, sequi, quam quis maluerit: sequenti autem *cap. 10. num. 55. & 56.* apertè negat, licitum esse sequi sententiam notabiliter minùs probabilem.

Cabasutius autem, non tantùm qualiscunque historicus, ùt quidam ingeniosus recentior ad elevandam ejus authoritatem eum nominat, sed vir in Conciliorum doctrina, quæ hîc maximè attendenda est, versatissimus, *ad canonem 48. Concilii Triburiensis* ait, ex hoc canone manifestè astrui, in quæstionibus ambiguis, & utrinque probabilibus, licitum esse, dum adsit bona fides, nec credatur opposita probabilior, quamcunque sequi. Ex quo legitimè infertur, non tantùm privatam Cabasutii, sed totius Concilii Triburiensis authoritatem nostræ sententiæ suffragari: & certè *canone illo* dicunt Patres, se nihil velle definire *propter eos, qui diversè de eo sentiunt*: & relinquunt libertatem sequendi opinionem utramlibet. Esparza hanc mediam sententiam tota sua *appendice* defendit, præsertim autem *à n. 152.*

P. Daniel, author epistolarum ad P. Alexandrum, *ep. 4. paulò post medium §. ex quo* ait, se velle de ea agere sententia, *ad quam tam multos hodie accedere intueatur:* dein per decursum epistolæ egregiè confirmat nostram hanc mediam: adeóque non tantùm eam ipse amplectitur, sed insuper fidem facit, quòd hodie, id est, moderno tempore, tam multi ad eam accedant. Meretur hic auctor planè legi, ob elegantiam styli, & soliditatem doctrinæ: cúmque Gallus fuerit, de Gallis censendus est loqui, adeóque isti favent, mediæ sententiæ, licèt fortè extrinsecis verbis majorem rigorem quandoque præseferant. Pro hac sententia etiam meritò citatur P. Philippus Aranda *in 1. 2. l. 10. disp. 38.* ubi, cùm *sec. 3. n. 98.* docuisset, licitum esse usum sententiæ etiam minùs probabilis, idque ferè maximè probâsset ex eo, quòd quis opinioni, etiam minùs probabili, prudenter assentiatur, postea *sec. 6.* ubi quærit, an quis possit sententiæ minùs probabili prudenter assentiri, *n. 144.* sic ait: *Noto secundò, quæstionem etiam esse de statu, & apparentia objectorum, ita, facta comparatione, se habentium in actu primo, ut excessus verosimilitudinis, & probabilioritatis, non sit evidens, & indubitabilis, sed inevidens & obscurus, prout communiter accidit. Ratio est; quia, qui evidenter, & indubitanter, judicat verosimilius unum, non potest existimare contradictorium ùt verum; esset enim existimare, & judicare, esse verum, quod evidenter constat, quòd videtur à vero recedere:* & post pauca: *Hinc opiniones oppositæ iis, de quibus est probabilioritas indubitabilis, ac evidens, non manent capaces assensûs in intellectu sic disposito, atque adeò nec probabiles, sed moraliter improbabiles. Quare non potest de his esse quæstio præsens, secus, ac multi ex novis Probabilioristis, ad creandam veræ nostræ sententiæ invidiam, videntur existimare.* Quæ si bene expendantur, videbitur hic auctor nostram sententiam amplecti, non minùs, ac Esparza, cujus fundamento nititur, & quem *ibidem* citat. Accessit Adm. R. P. Matthæus Kressinger ex Ordine Seraphico, qui hanc sententiam mediam, edita doctissima disquisitione illustravit. Item accessisse censendus est P. Christianus Hartman, de quo *n. 350.* Omnium autem fusissimè, ac clarissimè, hac de re egit P. Christophorus Rassler *in norma recti*, qui, cùm prius acriter omnino benignam defendisset, re per multos annos maturius considerata, hanc mediam amplexus est, ac integro tomo illustravit.

357. Sed & alios magnos viros, præsertim in Oenipontana, & Ingolstadiensi Universitate, hæc sententia habuit patronos: & quamvis sæpius, ac diutius tradita fuerit in hisce Universitatibus, à maximis etiam viris, sententia omnino be-

benigna, tamen posterioribus hisce annis Ingolstadii, quatuor saltem vicibus, prælecta est sententia media: quare nihil insoliti facit, qui tanta vestigia sequitur. Repeto tandem, quod suprà jam dixi *n.353*, quamvis affirmari non possit, quòd complexum utriusque partis hujus sententiæ mediæ conjunctim defendatur à plurimis, tamen quælibet pars seorsim à plurimis defenditur, quod sufficit in hac, sicut in aliis innumeris assertionibus, duas partes complexis. Ex quibus omnibus videtur, legitimè posse inferri, quòd auctores omnino benigni, non possint jure, sententiæ suæ authoritatem in tantum extollere, ut asserant, non posse ab adversa, id est, media sententia, moraliter æqualem ei opponi. Hæc hucusque plùs quàm prolixè circa authoritatem, sed ideo; quia, ùt mihi saltem videtur, argumentum, ab authoritate desumptum, est maximum, quod mediæ huic sententiæ objici potest. Unde opus fuit illud sub initium statim præoccupare, & apprehensionem nimiam in quorundam mentibus corrigere.

ARTICULUS XIV.

An liceat sequi opinionem minùs tutam, & notabiliter minùs probabilem.

358. Dico. Non licet sequi sententiam, quæ immediatè versatur circa licentiam actionis, & simul est minùs tuta, ac clarè notabiliter minùs probabilis. ita authores *articulo præcedente* adducti. Prob. ratione. In moralibus quæstionibus, de licito, & illicito, de existentia vel non existentia legum, de earum sensu, extenso, aut restricto &c. sæpissime non potest haberi certitudo moralis strictiùs dicta, quæ excludat omne dubium probabile in oppositum, seu omnem prorsus adhuc prudentem formidinem, & oppositæ partis probabilitatem, sed sunt incerta plurima, & posita sub opinionibus utrinque probabilibus: ergo, si nunquam obligaremur ad observationem legis ullius, nisi esset strictè moraliter certa, seu excluderet omnem probabilitatem de opposito, & quidem, nisi etiam esset certum, quòd hunc, vel illum sensum, habeat, ad hunc, vel illum casum, se extendat, magnus numerus legum esset respectu plurimorum inutilis, & inefficax, suóque fine frustraretur, ac nimiùm laxaretur disciplina morum: hoc autem admitti non potest: ergo.

Antec. patet percurrenti materias particulares in Theologia morali, ubi occurrunt plurimæ quæstiones, quæ habent in utramque partem patronos, etiam circa leges Divinas. conf. est etiam clara. subsumptum autem, sive, quòd hoc admitti non possit, probatur ex eo, quòd non deceat providentissimum legislatorem, ponere magnum numerum legum inutilium: nec deceat hominem, DEO ex essentia sua subjectissimum, nolle pluribus legibus se subjicere. Confirm. conclusio, maximè quoad leges humanas. Legislatores humani non possunt prævidere omnia prorsus dubia, quæ oritura sunt circa suas leges, adeóque non possunt velle non obligare, si tantùm aliquod dubium, notabiliter minùs probabile, oriatur: ergo.

359. Respondet quidam recentior, quòd, si DEUS imponat legem, præsertim naturalem, semper futuri sint sapientes, quibus ita perspecta sit ejus existentia, ut oppositum ipsis non sit probabile: à quibus dein notitia derivari possit in alios. Contra est. Primò, etsi pauci aliqui tales essent, ii tamen aliis plurimis doctoribus, certitudinem non agnoscentibus, non statim prævalerent, essétque propter hos doctores oppositos, & eorum rationes, adhuc oppositum probabile. Secundò, hoc prorsus gratis dicitur, & contra experientiam; cùm plures opiniones dentur, circa leges etiam naturales, sine certitudine morali strictè dicta, quæ ab ullo habeatur. Sanè ante decreta Alexandri VII. & Innocentii XI. de multis adhuc probabiliter disputabatur, quæ modò certi juris sunt, & quidem naturalis. Ex quo ulteriùs infertur, quòd, si assertum hujus recentioris esset verum, leges etiam naturales tunc primùm conditæ essent, quando earum existentia certa esse cœpit, scilicet post illa decreta, quod omnino est falsum; cùm Pontifices supposuerint, propositiones illas jam priùs fuisse falsas, & leges illas jam priùs obligâsse; neque enim voluerunt, nec potuerunt, novas leges naturales condere. Si dicas, tunc saltem oppositum non fore probabile, quando DEUS voluerit, legem obligare. Contra est. Sic jam concedis, quòd magnus numerus legum sit inutilis, quod ipsum dicere est absurdum.

Si dicas iterum, cum alio quodam recentiore, quòd, si observarentur omnes leges certæ, mundus esset sanctus, sine omnibus adulteriis, furtis &c. Resp. neg. assertum; quia certum est, de multis probabiliter disputari, an sint furta, seu illicitæ acceptiones alieni, an simoniæ, an usuræ, an violationes jejunii, aut aliorum præceptorum &c. unde multa fierent adhuc peccata. Si dicas, ea fore tantùm peccata materialia. Resp. hoc tantùm esset per accidens, eoquòd homines existimarent, se bona fide posse sequi sententiam dictam benignam: sed eodem modo, si bona fide, vel conscientiâ, omnes sequerentur sententiam asserentem, licitum operari cum tenui probabilitate, etiam tantùm materialia peccata fierent. Interim tamen semper maneret verum, quòd plurimæ leges à sapientissimo legislatore essent frustra positæ &c.

360. Instabis. Ergo etiam, quando tantùm æqualiter probabilis est existentia legis, jam debet observari: hoc est contra nos: ergo. prob. ma. si leges, æqualiter probabiliter existentes, non obligant, tunc etiam plurimæ frustrantur suo fine: ergo. Resp. neg. ma. ad prob. neg. ant. licèt fortè aliquæ, vel, si vis, etiam multæ, frustrarentur, tamen sunt multò pauciores, quàm, si etiam notabiliter probabiliores non obligarent. Secundò, fit aliqua saltem compensatio; quia etiam aliquæ, reipsa non existentes, observari debent; contingit enim, aliquas notabiliter probabiliores reipsa non dari: & quamvis compensatio non sit omnino æqualis, tamen non videtur DEUS exigere, ut omnes æqualiter probabiles observemus; cùm tunc prorsus plurimas non existentes deberemus obser-

servare ; eò quòd plurima sint æqualiter, vel quasi æqualiter probabilia: & esset onus incomparabiliter majus, ùt infrà iterum dicemus. Accedit, quòd adhuc aliæ rationes suadeant, non debere observari leges tantùm æqualiter probabiles, quæ non probant idem de notabiliter probabilioribus: & vicissim aliæ probent, debere has observari, quæ non probant de illis.

361. Probatur conclusio 2. Lex reverà existens obligat omnes subditos, nisi illius invincibilem ignorantiam habeant, aut certè invincibile dubium de illa, & hoc non tantùm qualecunque, sed quod æquivaleat moraliter invincibili ignorantiæ, atque excludat certitudinem moralem, etiam latiùs dictam: atqui neutrum habetur in casu probabilitatis notabiliter majoris, de existentia legis: ergo. ma. videtur non posse negari: certè longè probabilior est, quàm ejus contradictoria. min. prob. quoad 1. partem. ille non potest dici rem invincibiliter ignorare, qui de ipsa habet tantam notitiam, quanta communiter solet haberi in moralibus, scilicet notitiam notabiliter probabiliorem; quia moralis certitudo strictè dicta rarò habetur. Dein talis potest prudenter affirmare existentiam legis, sicut scilicet judex potest ex notabiliter probabilioribus prudenter judicium ferre de causa: econtra non est ulla ratio prudens (nisi accedat extrinsecum motivum virtutis) ex quo quis possit in hoc casu, legem prudenter negare: ergo.

Prob. min. quoad secundam partem. Quando habetur notabiliter major probabilitas, jam censetur haberi certitudo moralis, latiùs saltem dicta: ergo non habetur ampliùs dubium, quod excludat hanc certitudinem: & hæc sanè certitudo videtur sufficiens esse intimatio obligationis, quamvis cum ea stet aliquod dubium: nisi velimus dicere, quòd in moralibus ferè nunquam res sufficienter, & moraliter sciatur. prob. antec. ex S. Thoma *1. 2. q. 96. a. 1.* ubi sibi tertio loco objicit, legem humanam, cùm sit mensura, & regula actuum humanorum, debere esse certissimam, & ita respondet *ad 3. Non est eadem certitudo quærenda in omnibus, ùt in 1. ethicorum dicitur. Unde in rebus contingentibus (sicut sunt naturalia, & res humanæ) sufficit talis certitudo, ut aliquid sit verum, ùt in pluribus, licèt interdum deficiat in paucioribus.* Idem S. Doctor *quodlibeto 8. a. 13.* sic ait: *Aut non habet conscientiam de contrario, sed certitudinem, sed tamen in quandam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum &c.* ubi per certitudinem intelligi debet tantùm major probabilitas; hæc enim adhuc stat cum dubio; nam certitudo moralis strictè dicta excludit dubium, quod saltem sit alicujus momenti, & non levis scrupulus, de quo scrupulo S. Doctor ibi non loquitur.

362. S. Antoninus *1. p. tit. 3. c. 10. §. 10. sub finem.* sic habet: *Tertia certitudo, scilicet moralis, seu civilis, tangitur unà cum præcedenti in principio ethicorum, ubi dicitur, quòd disciplina est, in unaquaque re certitudinem quærere, juxta exigentiam materiæ; æquè enim vitiosum est, persuadentem quærere mathematicum, & moralem demonstrantem; non enim consurgit certitudo moralis ex evidentia demonstrationis, sed ex probabilibus conjecturis, grossis, & figurabilibus, magis ad unam partem, quàm ad aliam, se habentibus.* Gerson *de contractibus par. 2. propositione 13.* ait: *Quòd probabilis certitudo sufficit in moralibus .... prout in moralibus dicit Aristoteles, sumendam esse certitudinem, grosse, & figuraliter, quæ certitudo non removet in una parte omnem probabilitatem, vel opinionem alterius partis, licèt magis declinet ad istam, vel ad aliam, quod sufficit.*

Angelus de Clavasio ex Ordine Minorum de observantia, cujus *summa Angelica*, qua ego uti debui, Gothicis typis edita est Venetiis *an. 1511. verbo, Opinio*, postquam explicâsset opinionem, fidem, scientiam, fermè iisdem verbis, quibus Albertus Magnus citatus *n. 355. ibidem* sibi objicit illud S. Augustini: *Tene certum &c.* & respondet: *Alia enim certitudo in moralibus, alia in naturalibus: propterea dicit Philosophus 1.mo ethicorum, quòd disciplinati est, in unaquaque re certitudinem quærere juxta exigentiam materiæ; æquè enim vitiosum, persuadentem* (hoc est, moralem certitudinem) *quærere mathematicum, & moralem* (hoc est, Philosophum moralem) *demonstrantem* (hoc est, quærere rationem demonstrantem) *non enim consurgit certitudo moralis ex evidentia demonstrationis, sed ex probabilibus conjecturis, grossis, & figuralibus, magis ad unam partem, quàm ad aliam, se habentibus*: quæ sunt fermè eadem cum verbis S. Antonini modò citatis. Sylvester *in summa, verbo, Opinio*, ait: *Tenet iste certum sibi moraliter; cùm in moralibus sufficiat certitudo ex probabilibus*: intelligit autem *probabilioribus*; quia minùs, vel etiam æquè probabilia, non pariunt certitudinem, sed potiùs dubium, & ignorantiam. Dein, si attentè legatur, videbitur, non admittere, quòd sit licitum, sequi minùs probabilem.

Imò etiam ex recentioribus Terillus, inter præcipuos sententiæ omnino benignæ patronos, *tract. de conscientia probabili q. 22.* non tantùm semel idem docet, & apertissimè *n. 76.* ubi ita ait: *Ecce major probabilitas de honestate operis, undecunque tandem derivetur, ex mente Gersonis, Gabrielis, & communi Doctorum illius ævi consensu, est moralis certitudo, sufficiens ad excusandum à peccato, etsi opposita pars sit probabilis, suáque probabilitate inducat formidinem de opposito. At nos idem per omnia docemus.* Si autem talis major probabilitas est moralis certitudo de honestate, eodem modo erit de inhonestate; quia omnimoda paritas est. Eadem ferè verba repetit *n. 119.*

Et sanè hæc certitudo moralis, latiùs dicta, est tanta, ut in temporalibus negotiis, ancipitis exitûs, soleant eâ esse contenti etiam illi, qui rerum suarum minimè negligentes, aut imprudentes habentur in sæculo: ergo sanè est notitia sufficiens. Adde, quòd, cùm major, quàm ex probabilioribus orta, certitudo frequentissimè non possit haberi, debeat ista sufficere: ergo etiam stante adhuc aliquo non levi motivo, seu potente movere aliquod dubium prudens, modò sint rationes notabiliter graviores in oppositum, jam habetur certitudo, quæ in moralibus sufficit.

363. Respondebis, hoc argumentum tantùm probare obligationem pro casu, quo lex existat. Resp. neg. illat. Argumentum hoc probat pro utroque casu, sive lex directa existat,

sive non; nam, si etiam lex directa non existeret, tamen lex reflexa obligaret; quia, qui nesciret, quòd lex directa non existeret, & tamen haberet majorem probabilitatem, quòd existeret, haberet se, sicut, qui certò (intellige certitudine morali, vel certitudine adhæsionis) judicaret, legem directam existere: adeóque obligaretur per legem reflexam. Certè haberet dubium practicum, nec esset, unde posset illud deponere, vel dictamen reflexum de licentia actionis concipere; neque enim talis posset dubium invincibile, aut similem ignorantiam prætexere: ergo teneretur ad observationem legis existimatæ, seu notabiliter probabiliùs propositæ: sed de hoc iterum infrà.

ARTICULUS XV.

Ulterior probatio nostræ sententiæ.

364. PRobatur conclusio 3. à pari. Si quis servus nollet facere quidquam, de quo ei tantùm notabiliter verosimilius esset, herum id velle, sed ubique expeteret certitudinem moralem strictè dictam, sanè suo officio deesse censeretur. Ponamus e. g. quòd herùs ei dicat, ut horâ undecimâ serviat sibi ad mensam: sint autem duo horologia, quorum unum notabiliter probabiliùs consentiat cum horologio domini, adeóque tutius, & probabilius sit, ad suo tempore exhibendum obsequium: alterum notabiliter probabiliùs aberret, adeóque minùs tutum, atque minùs probabile sit. Ponamus etiam, quòd hic servus velit posteriori horologio se ordinariè conformare, non ex alia ratione, quàm, ut suæ libertati non præjudicet, aut, ne sibi ingratum onus imponat: talis certè officio suo non satisfaceret, nec heri sui voluntatem studiosè inquirere, aut exequi censeretur: ergo nec homo ille satisfacit officio suo erga DEUM, nec censeri potest, hujus voluntatem studiosè exequi, qui actiones suas, quibus ad DEUM venire, eique servire tenetur, dirigit juxta opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, relicta altera tutiori, & probabiliori. Certè antecedens videtur innegabile, & tali servo suo quilibet meritò, ùt non dubito, indignaretur: consequentia non videtur ullam disparitatem formalem admittere.

Nec velint adversarii hoc argumentum retorquere in nostram sententiam, dicendo, quòd dominus aliquis neque esset contentus, si servus se vellet conformare horologio, tantùm æqualiter probabiliter convenienti cum horologio domini. Resp. enim. Si adest horologium notabiliter probabilius, tunc hoc debet juxta nos servus sequi, sicut debet sequi quivis sententiam notabiliter probabiliorem. Si autem tantùm adest horologium tutius, & non probabilius, hoc (ùt consideranti patebit) debet ordinariè præcedere horologium domini: atqui nullus dominus, meritò, & prudenter, petit à servo, ut semper tempus præfixum præveniat, & plus temporis, quàm ei præscriptum est, impendat, quamvis contingat, eum ideo aliquando tardiùs venire: adeóque nec DEUS obligat hominem semper ad tutius.

365. Dices 1. Non est eadem ratio horologii, ac opinionis; bona fides enim non facit, ut horologium conformetur cursui solis, vel alteri horologio domini: at opinio probabilis facit, ut conformetur actio voluntati DEI, saltem secundariæ, & permittenti: adeóque non est paritas. Resp. Non quæritur hîc, an opinio de horologio faciat illud conformari cursui solis, vel alteri horologio: sed an voluntati domini; quippe, an veniat servus, vel non veniat suo tempore, est tantùm materiale objectum præcepti: quod præceptum, si servus, bona fide, & invincibiliter, non exequatur, est excusatus, e. g. si horologio probabiliori deceptus, non veniret in tempore: sicut scilicet, si quis, opinione notabiliter probabiliori deceptus, legem non observâsset: sed quæritur, an talis voluntas servi, volentis se conformare horologio probabiliùs aberranti, possit censeri conformis voluntati domini, ita, ut, si tali horologio deceptus, suo tempore non veniat, excusari mereatur: & putamus, juxta communem hominum persuasionem, non excusandum, eò quòd planè non videatur studiosè curare, prout obligatur, exequi voluntatem domini. Et inter hanc voluntatem servi, atque inter voluntatem hominis, volentis se semper conformare opinioni, notabiliter minùs probabili, instituitur paritas: verbo, paritas est inter horologium, & opinionem: & iterum inter voluntatem servi respectu heri, & hominis respectu DEI: & quoad punctum quæstionis disparitas nulla est. Accedit, quòd gratis adversarii dicant, opinionem quamcunque probabilem, etiam Theologicè talem, in consortio notabiliter probabilioris, reddere actionem conformem legi DEI permittenti; hoc enim à nobis meritò negatur.

366. Dices 2. Herus non curat de voluntate servi, modò fiat objectum præceptum. Resp. Licèt herus non curet omnem voluntatem, e. g. prorsus internam, tamen etiam curat modum agendi; unde, licèt admittat aliquando excusationem omissæ actionis, e. g. si servus, quantum in se est, bona fide fecit, sed inculpabiliter, seu invincibiliter deceptus, mandatum exequi non potuit: tamen non admittit excusationem quamcunque, & non admitteret, si tali horologio se excusaret. Pariter DEUS vult etiam rem præceptam, sed admittit etiam excusationem, ratione modi agendi, vel potiùs omittendi: sed non omnem, neque deductam ex opinione notabiliter minùs probabili, tanquam horologio probabiliùs aberrante.

Dices 3. DEUS non est tam severus erga nos, quàm sint domini creati erga suos servos: ergo paritas est nulla. prob. ant. Reges creati e. g. ostendunt se graviter offensos, si ipsis loquentes non utantur summâ reverentiâ, & attentione: econtrà DEUS non ostendit se graviter offensum, si loquentes ipsi in oratione sint minùs reverentes: ergo. Resp. supponendo, quòd *esse severum* tantùm significet exigere exactam observantiam legum. neg. ant. Dedeceret sanè infinitam majestatem supremi legislatoris, minùs curare suas leges, quàm curent suas limitatissimæ potentiæ legislatores creati; & sanè

sanè est persuasio universalis omnium, DEUM velle, sibi exactè obediri. ad prob. dist. ant. reges creati ostendunt se offensos, si ipsis loquentes non utantur summâ reverentiâ, & attentione, quando hanc circumstantiæ exigunt. conc. ant. semper, & in omnibus circumstantiis. neg. ant. & conf. Reges isti, saltem si prudenter se gerant, non exigunt eam reverentiam, & attentionem, semper, & ab omnibus, qui cum ipsis debent familiariter, quot horis, aut momentis, agere; hoc enim esset moraliter impossibile, nec ipsis principibus gratum: sed tantùm exigunt eam reverentiam ab iis, qui rariùs, aut in solemnioribus circumstantiis, sibi assistunt, quod moraliter fieri potest. Sic etiam DEUS non exigit, saltem sub gravi, reverentiam in omnibus orationibus; quia hæ sæpissimè fiunt, & difficultas in procuranda semper attentione, etiam interna (quam creati reges non attendunt, advertit tamen DEUS) est valde magna: at verò exigit DEUS eam attentionem aliquando, in circumstantiis solemnioribus e. g. in consecratione SS. Eucharistiæ &c. unde non minùs, sed magis, exigit DEUS, sibi exhiberi reverentiam, & attentionem: atque adeò argumentum à pari est firmum.

Confirm. conclusio. Reverentia, supremo legislatori debita, videtur sanè à nobis exigere, ut tunc saltem ejus legibus nos subjiciamus, quando earum existentia nobis notabiliter probabilior apparet, ita, ut eam possimus prudenter affirmare, non autem prudenter negare: ergo. antec. probatur ex frequentibus S. Scripturæ locis, ac SS. Patrum sententiis, quibus Divinæ legis amor, & observantia, nobis impensissimè commendatur; hujus enim commendationis exigua ratio haberetur, si neque tunc nos legi submitteremus, quando notabiliter probabiliùs innotescit; cùm tamen major notitia ùt plurimùm haberi non possit. Et hoc saltem tamdiu verum haberi debet, quamdiu non efficacibus, quales adversarii non afferunt, rationibus ostenditur, DEUM à nobis hoc non exigere.

ARTICULUS XVI.

Solvuntur Objectiones.

367. OB. 1. Authoritas antiquorum est omnino dubia; nescitur enim, de quibus sententiis minùs probabilibus locuti sint, an de sententiis tantùm directè in se consideratis, sine circumstantiis quibusdam, etiam extrinsecè advenientibus, & objectum extrinsecè mutantibus: qua ratione non essent contra recentiores, qui & ipsi negant, talem sententiam ita nudatam sequi licere: an verò locuti sint de sententiis consideratis, cum extrinsecis circumstantiis, auctoritate, principiis reflexis &c. quas ùt ita vestitas, dicunt recentiores, licitum esse sequi: sed ex dubia auctoritate nihil probatur: ergo. Resp. neg. maj. Antiqui acceperunt sententias minùs probabiles, eo in sensu, in quo eas modò accipiunt recentiores; nam eodem modo loquuntur, ùt patet ex textibus *à num. 355.* citatis, & pluribus aliis videndis apud Rasslerum *in norma recti. disp. 3. q. 8. a. 2.* Unde, sicut recentiores loquuntur de sententiis ùt vestitis, ita etiam antiqui locuti sunt: ergo tam parùm est dubia auctoritas antiquorum, quàm parùm dubia est auctoritas recentiorum.

Hoc tamen facilè concedo, quòd, sicut recentiores, dum aliquam sententiam asserunt minùs probabilem, nondum considerant eam ùt vestitam principio illo suo reflexo: *Probabiliùs licitum est, sequi quamvis sententiam verè probabilem* (nam hac ratione, sententia priùs, seu in se, minùs probabilis, fit juxta ipsos magis probabilis) ita neque antiqui sententiam aliquam considerârint ùt vestitam hoc principio. Et sanè, cùm de hoc ipso principio disceptaretur, an verum esset, imò antiqui communiter negarent, id esse verum, non potuerunt illud supponere, eóque sententiam minùs probabilem antecedenter vestire. Nec dicas, antiquos tantùm negâsse, quòd licitum sit, agere cum ultimo dictamine conscientiæ minùs probabili; hoc enim est falsum; quia loquebantur de probabilitate, quæ præsupponebatur ad conscientiam, seu dictamen illius, ùt patet ex S. Antonino *cit. num. 355.* imò aliàs ex Alberto *ibidem* citato sequeretur, quòd ambiguus, seu dubitans actu practicè, sive in ultimo dictamine, in utramque partem licitè ageret, quidquid eligeret, quod admitti non potest.

368. Ob. 2. Sententia de licita praxi opinionis minùs tutæ, & minùs probabilis, fuit ultra centum annos, communis in Ecclesia DEI: ergo universaliter errâsset Ecclesia, si sententia hæc non esset vera: atqui hoc DEUS non potuit permittere: ergo. Confirm. 1. Prudenter agit, qui sequitur præeuntes tanto tempore innumeros doctores, docentes, licitum usum sententiæ minùs tutæ, minúsque probabilis: ergo non peccat; quia peccatum non potest prudens esse. Confirm. 2. Vel isti authores benigniores fuerunt cæci, vel videntes: cæcos dicere, est inferre viris sapientissimis injuriam: si autem videntes fuêre, tunc viderunt etiam nostras rationes; cúmque tamen iis moti non sint, signum est, eas non esse efficaces: ergo.

Resp. Si adversarii possunt hoc deglutire, quòd doctores longè diuturniori tempore erraverint, imponendo hominibus onus, quod DEUS non imposuerat, quódque suo modo erat occasio peccatorum formalium, cur non potuerint minori tempore errare alii, & quidem errore, tantùm inducente ad peccata materialia? Certè, ùt jam dictum *n. 260.* inevitabiliter admitti debet, quòd aliquando longo tempore erraverint doctores: nec tamen propterea erravit Ecclesia, quæ nunquam ullam ex his duabus sententiis definivit; quamvis autem magna pars fidelium erraverit in opinando, & multi etiam in operando, non tamen errârunt omnes: & etiam istos bona fide excusatos fuisse, facilè concedo.

369. Ad 1. confirm. dist. antec. Prudenter agit, qui sequitur præeuntes innumeros doctores, si non stet in oppositum moraliter æqualis authoritas, & ratio gravior. conc. antec. secus. neg. antec. & conseq. & retorqueo argumentum. Imprudenter agit, qui non sequitur innumeros, & gravissimos doctores, per longius tempus præeuntes viam arctiorem ad cœ-

lum, & simul graviorem rationem habentes: ergo peccat. Ad 2. confirm. Si adversarii audent, antiquos dicere cæcos, non possent nos arguere irreverentiæ, si etiam tales diceremus recentiores. Resp. tamen cum majori reverentia facilè. neg. ma. datur enim medium, scilicet fuerunt minùs videntes, &, aut rationes nostras, non ita considerârunt, aut ad alia distracti, vel aliter impediti, non ita penetrârunt. Nec est irreverens, hoc etiam de magnis viris circa particularem aliquam sententiam judicare; aliàs nunquam posset quis ab ulla sententia alicujus magni viri recedere. Sciliçet posteri etiam plura discunt, ac præcedentium laboribus, ceu scalis adjuti, sæpe altiùs ascendunt, & semper plura cum tempore clarescunt.

370. Dices 1. Etiam Summi Pontifices usi sunt opinionibus minùs probabilibus, & juxta has dispensârunt: ergo. prob. antec. Honorius II. Clemens II. dispensârunt in voto solemni Religionis ad contrahendum matrimonium; item S. Pius V. Gregorius XIII. & alii dispensârunt in matrimonio rato, ad contrahendum aliud: quod tamen tantùm fuit minùs probabiliter in eorum potestate: imò Adrianus VI. dicitur, in matrimonio rato, contra propriam sententiam, juxta opinionem Cajetani dispensâsse, sed addidisse, dare se, quod posset, & tamen credere, se nihil posse: ergo ipsi Pontifices usi sunt opinionibus minùs probabilibus.

Resp. cum Raslero, & Kreslinger, dist. antec. Summi Pontifices usi sunt opinionibus, quæ aliis tunc videbantur notabiliter minùs probabiles. om. antec. quæ ipsismet Pontificibus, consideratis omnibus circumstantiis, videbantur notabiliter minùs probabiles. neg. antec. & conseq. Imò, cùm hîc agatur de valore Sacramenti matrimonii, debent ipsi adversarii idem respondere. Quod attinet ad Adrianum, dispensavit is tantùm conditionatè, quod se posse ipsi certum fuit, attentis circumstantiis omnibus. Pariter, quando antiqui docuerunt aliquid, quod nunc videtur, vel visum est, minùs probabile, non sequitur, quod etiam ipsis tale fuerit visum. vide etiam inferiùs *n.405.*

Similiter, etsi quidam antiqui, quasdam sententias tanquam probabiliores amplexi, permiserint tamen aliis, amplecti oppositas, & iis uti, propterea non credendi sunt, usum illum permisisse, etiam iis, quibus eæ sententiæ minùs probabiles viderentur, sed tantùm iis, quibus illæ sententiæ apparerent magis, vel saltem æquè probabiles, quales supponebant, posse aliis videri: atque adeò eas, ùt absolutè improbabiles, condemnare ausi non sunt. Eodem modo, quando antiqui permiserunt simplicibus, ut sequerentur viri docti judicium, non approbârunt propterea etiam sententiam talis viri minùs probabilem: sed tantùm dixerunt, simplices posse illam sequi, si scilicet eam ipsos doceret vir doctus, de quo non haberent suspicionem, quòd velit ipsos fallere, aut quòd fallatur: verbo, in iis circumstantiis, sæpissimè occurrentibus, in quibus simplex non tenetur plures interrogare, sed potest consilio prudentis viri acquiescere; hoc enim frequentissimè eum posse, est probabilissimum.

371. Dices 2. Obligatio, quam asserimus, esset juris naturæ, & ad omnes homines spectaret, atque ad plurimas actiones se extenderet: ergo non potuisset latere viros tam doctos tanto tempore. Resp. Sicut juxta adversarios potuit longè diutiùs latere licentia sequendi opinionem minùs probabilem, ita potuit etiam longo tempore latere obligatio sequendi opinionem notabiliter probabiliorem. Nec est in uno major, quàm in altero inconvenientia, respectu DEI, aut error respectu Ecclesiæ. Unde, quidquid adversarii responderint, serviet etiam nobis. Si ergo probatur ea obligatio dari, & simul probatur, aliquamdiu latuisse, meritò negatur consequentia. videantur etiam dicta *n. 368. & 260.* Accedit, quòd non omnes omnino latuerit ea obligatio, saltem non valde diu, ex suprà dictis *num. 351.* & modò etiam plurimos non lateat.

ARTICULUS XVII.

Solvuntur aliæ Objectiones.

372. OB. 3. Quando est adhuc verè Theologicè, & comparativè probabile, legem non dari, quamvis sit notabiliter probabilius, eam dari, tamen adhuc lex est dubia: sed dubia lex, ùt ipsi fusè probavimus *à n. 263.* non obligat: ergo. prob. ma. Theologica probabilitas vera nititur tali motivo, quod movet saltem adhuc ad prudens dubium, & non finit oppositum esse certum: ergo. Resp. dist. ma. in eo casu tamen lex est dubia, dubio excludente certitudinem moralem strictè dictam, conc. ma. est dubia, dubio excludente moralem certitudinem, etiam latiùs dictam, qualis in moralibus ordinariè tantùm haberi potest, & sufficit. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. ad prob. dist. eodem modo antec. & neg. conseq. videantur dicta *à n. 361.*

373. Dices 1. Antiqui per probabilius, asserens certitudinem aliquam moralem, etiam latiùs dictam, intellexerunt tale probabilius, quod non relinqueret morale dubium in oppositum, sed tantùm dubium aliquod logicum, quod essentialiter oritur, ex ipsa incertitudine motivi probabilis, etiam absque ratione ulla gravi in oppositum: ergo illud necdum erat juxta antiquos moraliter certum, etiam latiùs loquendo, contra quod stabat adhuc ratio verè Theologicè probabilis. Ita quidam recentior, existimans, hac ratione concordari posse, ùt ait, probabilistas, & probabilioristas. Resp. neg. antec. quod falsum esse ostenditur, ex allatis verbis auctorum *à n. 361. & seq.* S. Thomas tantùm exigit, ut sit verum *in pluribus*, quamvis *non in paucioribus*, nec dicit *in plurimis*, aut *paucissimis*; cùm tamen certitudo, quam adversarii requirunt, utpote excludens omne quomodocunque prudens dubium, rarissimè, & in paucissimis fallat. S. Antoninus, & Angelus, exigunt tantùm, ut motiva magis ad unam, quàm ad alteram partem se habeant: hoc autem nullo modo est excludere probabilitatem, vel dubium quomodocunque prudens, in oppositum. Gerson expressè dicit, non debere removeri omnem

omnem probabilitatem alterius partis. Sylvester tantùm ait, *ex probabilibus*, sed intelligit *probabilioribus*, ùt sibi expositum. Unde nullo modo probari potest, eos exigere tanta motiva pro una parte, ut nulla vera probabilitas sit pro altera.

374. Dices 2. cum eodem recentiore. Gerson ait, non posse haberi majorem certitudinem sine revelatione: sed potest haberi major, quàm tantùm notabiliter major probabilitas, à nobis assignata, scilicet certitudo tanta, quæ non relinquat prudens dubium in oppositum: ergo. Resp. etiam potest absolutè haberi major certitudo, quàm ista moralis, absque revelatione; quia absolutè est possibilis certitudo etiam physica: ergo nec ista sufficit. In forma dist. mi. potest haberi major ordinariè. neg. mi. in quibusdam casibus rarioribus. conc. mi. & neg. conseq. Non potest haberi ordinariè tanta certitudo, quantam adversarius requirit, ùt probatum jam *à n. 358.*

Dices 3. ex eodem. S. Thomas in exemplum majoris probabilitatis affert exemplum duorum, vel trium testium, sine teste in oppositum, quo casu non datur prudens dubium in oppositum: ergo S. Doctor ad moralem certitudinem latiùs dictam hoc requirit. Resp. neg. antec. S. Doctor eo loco, scilicet *2. 2. q. 70. a. 2.* quærit, an judici sufficiat testimonium duorum, vel trium testium; cùm possit fallere: & ait, sufficere; eoquòd tantùm requiratur certitudo, ut sit verum in pluribus: unde non affert illos testes in exemplum; aliàs afferret in exemplum, quod est in quæstione, sed potiùs ex eo, quòd sufficiat, esse verum ùt in pluribus (quod etiam potest dici de testimonio duorum, vel trium) infert, duos tales testes sufficere.

Dein *ad 2. ibidem* ait, testes contradicentes, vel non consentientes, actoris, & rei, comparandos à judice quoad dignitatem, numerum, negotia &c. & sic judicandum: ergo non loquitur de casu, quando nullus testis est in oppositum, ùt magis patebit legenti totum articulum. Et quis dicat, S. Doctorem supponere, quòd tanta inter testes diversitas semper inveniri queat, quæ non relinquat probabile dubium in oppositum? Quare antiqui, ad moralem certitudinem, latiùs dictam, tantùm expetierunt sensibilem, ac notabilem excessum probabilitatis.

375. Ob. 4. Libertas hominis tamdiu est in possessione, quamdiu ab ea non deturbatur per legem certam: atqui, quamdiu datur opinio Theologicè probabilis, pro negatione legis, non datur lex certa, adeóque libertas à sua possessione non deturbatur: ergo. Confirm. Non debet adstrui aliqua obligatio, quæ non est sufficienter probata: atqui, quando lex est tantùm notabiliter probabilior, non est sufficienter probata obligatio, e. g. ponendi actum, ab ea lege præceptum: ergo. Resp. neg. ma. & mi. Non quæritur hîc de libertate physica, sed morali, seu de libertate, ad non parendum legi, probabiliùs intimatæ, quæ non est in possessione, sed formalissimè in quæstione;

Utique enim lis, & quæstio, inter nos, ac adversarios est, an homo hanc libertatem (quam à se habere non potuit, utpote essentialiter subjectus dominio DEI) à DEO acceperit: & quidem adversarii affirmant, hominem eam libertatem moralem à DEO accepisse: nos autem negamus, homini concessam esse eam libertatem, eoquòd laxaret nimiùm disciplinam, & redderet frustraneas leges &c. videantur nostræ probationes. Unde hæc libertas concessa homini, & in possessione existens, malè à quibusdam adversariis supponitur, tanquam principium, nulla indigens probatione; videtur enim hæc petitio principii valde esse vitiosa. Quare deberet hæc libertas positivè probari, sicut nos probavimus positivè libertatem ab obligatione legum, tantùm æquè probabiliter existentium.

Sed etiam minor argumenti meritò negatur; quia in casu probabilitatis, notabiliter majoris, lex est sufficienter certa *ex n. 361. & seq.* Si fortè, in quibusdam casibus particularibus, esset aliter statutum à iure humano, inprimis non posset istud quidquam præscribere DEO, vel juri naturali: dein etiam legislator humanus, nullo modo statuit universaliter, ut nulla lex obliget in ullo dubio (ùt ostensum *n. 358.* & infertur etiam ex eo, quòd aliàs vix non etiam tenuis probabilitas obesset obligationi legis) sed ad summum id statuit universaliter, pro casu dubii oppositi certitudini morali, etiam latiùs dictæ.

Ad confirm. conc. ma. neg. mi. quando enim existentia legis est probata argumentis notabiliter gravioribus, est sufficienter etiam probata ejus obligatio. Certè, sicut in Philosophia illud principium: *Entia non sunt multiplicanda sine necessitate*: non admittitur in hoc sensu, quòd nihil sit admittendum, nisi illud moraliter certò probetur, sed tantùm, nisi rationibus probabilioribus ejus necessitas adstruatur, ita etiam hoc principium adversariorum: *Non debet adstrui obligatio &c.* non est admittendum, nisi eousque, donec obligatio rationibus probabilioribus adstruatur. Sanè petere (prout adversarii videntur petere) ut admittatur, tanquam principium, nulla probatione indigens, hæc propositio: *Nulla obligatio est adstruenda, nisi moraliter certò probetur*: est petere vitiosè tanquam principium, id, quod ab innumeris negatur, & cuivis statim prima fronte apparet dubium. Sed & gratis ab adversariis petitur, ut non tantùm sit probata lex directa, & particularis, sed ut etiam lex reflexa, & universalis, sequendi scilicet probabiliorem, de novo probetur; si enim obligatio est probabiliùs asserta, pro omnibus casibus particularibus, etiam est sufficienter probata obligatio universalis, quæ est quasi aliquod totum, ex illis particularibus compositum: adeóque totum est in suis omnibus partibus probatum.

Dices 1. Præceptum fidei non obligat ad actum fidei, nisi sit moraliter certum: ergo neque alia præcepta obligant, nisi sint moraliter certa. Resp. neg. ant. modò enim objectum sit fide Divina proximè credibile, potest quis obligari, ad eliciendum actum fidei, etiamsi ipsi non sit strictè moraliter certum, quòd, hîc & nunc, teneatur ad eum eliciendum. Aliud est, quòd objectum fidei debeat esse certum, & revelatio per moralem certitudinem applicata; nam hæc ita sunt necessaria, ut sine ipsis non possit elici actus fidei, ùt docent communiter: & hinc, si ista non dentur, non potest me DEUS obligare; quia non potest obligare ad impossi-

possibile. At non est ita impossibile, sequi tutius, & probabilius, sine prævia morali certitudine de obligatione (si enim taliter impossibile esset, etiam ad istud non teneremur) & hinc est lata disparitas.

376. Dices 2. Obligatio certa non potest provenire, nisi à lege certa: atqui lex tantùm notabiliter probabilior, non est certa: ergo neque obligatio, adeóque est obligatio dubia, consequenter nulla. prob. ant. effectus certus non potest provenire, nisi à causa certa: ergo nec obligatio certa potest provenire, nisi à certa lege. Resp. 1. neg. mi. lex enim talis est sufficienter certa, certitudine illa morali latiùs dicta, qualis ordinariè in moralibus potest haberi: & taliter certa est etiam obligatio. Nec dicas, hanc obligationem non esse sufficienter certam; cùm jus, & possessio libertatis, in homine sit certior; nam respondeo, nullo modo esse certum jus talis libertatis, quod adversarii adstruunt, sed omnino esse in quæstione, ùt dictum *n. præcedente.* Resp. 2. dist. minorem: non est certa lex directa. om. min. non est certa lex reflexa. neg. min. & cons. quamvis non strictè moraliter esset certa lex directa, est tamen certa lex reflexa non agendi, nisi deposito priùs prudenter dubio practico: at in nostro casu nemo potest istud prudenter deponere, aut se resolvere quòd prudenter licitè agat; cùm neque possit prudenter prætexere ignorantiam invincibilem, nec dubium invincibile, nec possessionem libertatis: atque adeò nemo potest elicere dictamen conscientiæ moraliter certum de licentia actionis: quamdiu autem non potest quis deponere dubium illud, aut elicere tale dictamen, tamdiu per legem reflexam certam tenetur abstinere actione.

377. Dices 3. Hoc ipsum non est certum, quòd talis non possit dubium deponere. Resp. Non sequitur: ergo potest deponere; an enim hæc resolutio foret prudens, prudentiâ Christianâ? *Non est certum, quòd non possim me resolvere: ergo possum, & volo me resolvere?* Certò foret imprudens, nisi haberet alias rationes, aut principia reflexa, quæ tamen nos negamus posse haberi, & videmur id probâsse: si quis tamen bona fide absolutè judicaret, tales rationes adesse, e. g. si bona fide judicaret, sententiam omnino benignam esse absolutè veram, non nego, talem per accidens posse ratione talis sui principii (quod æquivaleret ignorantiæ invincibili) deponere dubium, & licitè operari.

ARTICULUS XVIII.

Respondetur aliis Objectionibus.

378. OB. 1. Juxta nos subditus non posset obedire superiori, præcipienti aliquid minùs tutum, & subdito minùs probabile: sed hoc est contra SS. Patres & evertit bonam disciplinam: ergo. mi. est clara; quia aliàs daretur ansa, detrectandi sæpissimè imperia: & SS. Patres, ac ascetæ docent, in tali casu obediendum. Sic S. Augustinus. *l. 22. contra Faustum Manichæum c. 75.* ita scribit: *Cùm ergo vir justus, si fortè subrege, bomine etiam sacrilego, militet, rectè possit illo jubente bellare, civicæ pacis ordinem servans, cui, quod jubetur, vel non esse contra DEI præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est, ita, ut fortasse reum regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi.* S. Bernardus *tract. de præcepto, & dispensatione c. 9.* ait: *Quidquid vice DEI præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere DEO, haud secus omnino accipiendum est, quàm si præcipiat DEUS.* S. P. Ignatius *in epistola de obedientia n. 18.* ait, obediendum esse *omnibus in rebus, quæ cum peccato manifesto conjunctæ non sunt*: & consentiunt passim doctores, atque ascetæ: ergo. Major autem patet ex eo, quòd juxta nos subditus non posset facere, quod ipsi esset minùs probabile, consequenter non posset exequi tale mandatum.

379. Resp. Inprimis videntur potiùs adversarii obesse obedientiæ; cùm non improbabile videri possit, quòd subditus non teneatur obedire, quando ipsi probabile est, quòd superior non possit jubere, aut, quòd probabiliùs sit illicitum, quod jubetur. Sanè non contemnendi auctores id dicunt, cum Castro Palao *p. 1. tr. 1. disp. 2 punct. 6.* & *disp. 3. punct. 13.* & *disp. 2.* quidem plures citat, & non contemnendos auctores; intérque eos Suarezium *in 3. p. tom. 5. disp. 4. sec. 6. n. 6.* qui loquens de lege (inter quam, & præceptum, vix assignabunt adversarii discrimen formale) ait, si manifestè probabilius sit, legem aliquid illicitum præcipere, valde probabile esse, subditos posse se excusare ab observantia talis legis. Addi potest Ludovicus Schildere *tr. 2. de conscient. c. 4. n. 57.* & alii adhuc, quos citat recentior quidam in manuscriptis. Cur igitur juxta adversarios non possit, subditus se liberare ab obligatione præcepti, & bonâ conscientiâ non obedire?

380. Resp. 2. & meliùs in nostris principiis. neg. ma. quia est notabiliter probabilius, quòd teneatur, saltem ordinariè, etiam in tali casu, subditus obedire, & ita habet, teste Castro Palao *loc. cit.* communis. Sanè superior in hoc casu est in possessione præcipiendi, donec subditus clarè ostendat, eum non rectè præcipere. Licèt enim talis actio, independenter ab auctoritate superioris, per præceptum ei applicata, sit minùs probabiliter licita, tamen, accedente per præceptum illa auctoritate superioris, fit ea actio probabiliùs licita, imò obligatoria; quia hæc circumstantia accedens extrinsecè immutat objectum, & DEUS, qui fortè prohibet talem actionem, lege prima directa, seu tendente in rem, tantùm in se, & independenter à præcepto spectatam, permittit eam, vel etiam jubet, per accidens lege reflexa, seu secunda, tendente in rem, ùt vestitam hac circumstantia præcepti.

Paritas est in hoc exemplo. DEUS ufum materiæ dubiæ, concernentis valorem Sacramenti, per se prohibet: permittit tamen, imò jubet eum, in casu extremæ necessitatis: sic etiam DEUS sæpe rem per se prohibitam permittit, ratione ignorantiæ invincibilis. Cæterùm quilibet, non præoccupatus aliis ideis, difficulter capiet, quòd omnia, quæcunque potest quis licitè facere, superiore jubente, e. g. circa omissionem jejunii, precum, vo-

votorum, item circa res accipiendas, & retinendas &c. si sint ipsi valde dubia, & notabiliter minùs probabilia, etiam possit facere antecedenter ad præceptum superioris.

Noto tamen, si subditus sciret, quòd superior esset manifestè malus, & indifferenter juberet, licita & illicita, tunc, nisi ipsi satis esset cognitum, hîc & nunc nil mali præcipi, non teneretur: imò non statim posset obedire, nisi priùs se sufficienter informaret de licentia. Idem deberet facere subditus, si videret, superiorem indoctum præcipere rem gravissimi momenti, vel quæ in grave aliorum præjudicium vergeret; cujus tamen omissio non vergeret in grave præjudicium superioris; simúlque meritò dubitaret, an res sit licita. Noto tamen 2.dò cum Vasquez *in 1. 2. disp. 62. c. 6. n. 33.* superiorem non debere subditis semper manifestare rationem suorum præceptorum, & hinc e. g. si quando rex aliquos jubet ad bellum proficisci, satis est, ut subditi sciant, penes regem esse, qui ei sanum consilium præbeant &c.

381. Dices 1. Auctoritas superioris non potest esse talis circumstantia excusans: ergo nulla responsio. prob. antec. Auctoritas superioris nulla est, quando non præcipit nomine DEI, seu ùt habens potestatem præcipiendi à DEO: sed hanc tantùm habet, quando licita præcipit: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. dist. min. tantùm eam habet, quando certò, vel probabiliùs licita præcipit. neg. min. quando etiam præcipit minùs probabiliter licita, non tamen certò mala. conc. min. & neg. conseq. DEUS etiam dedit superiori potestatem validè præcipiendi, quando non est certum, quòd malè imperet, ùt probant ipsi adversarii ex SS. Patribus, præsertim SS. Augustino, & Bernardo, *n. 378.* adductis. Et, licèt S. Augustinus tantùm dicat, posse obediri, bene infertur, etiam debere; quia, quando subditus potest obedire superiori strictè præcipienti, debet obedire.

Quamvis autem aliquando superior præcipiat malum, si non est certò malum, & quidem certitudine morali strictè tali (ita enim videntur sentire Patres, Ascetæ, atque doctores) tamen DEUS obligat per accidens, sicut obligat, quando nobis conscientia erronea dictat, aliquid faciendum, quod reipsa est malum. Præcipit autem DEUS per accidens, & vult obediri in hoc casu, ne evertatur ordinata disciplina, cujus bonum exigit, ut subditi in eo casu obtemperent; aliàs, ùt advertit etiam Sarasa *de arte semper gaudendi*, magnus sententiæ omnino benignæ patronus, *tom. 2. tr. 5. n. 10.* facillima multis esset via ad non obediendum. unde ad præceptum superioris validum non debet præsupponi res licita, sed, ùt habent SS. Augustinus, & Bernardus, tantùm res non certò illicita, seu, ùt S. Pater Ignatius, non conjuncta cum manifesto peccato.

382. Dices 2. Quando lex DEI est sufficienter proposita, non potest attendi lex humana contraria: sed juxta nos, quando alicui lex prohibens est notabiliter probabilior, est sufficienter proposita: ergo non potest attendi lex humana contraria. ma. prob. ex illo *Actor. 5. v. 29. obedire oportet DEO magis, quàm hominibus.* Resp. dist. mi. lex notabiliter probabilior est sufficienter proposita, ùt obligans in circumstantiis præcepti, à superiore creato impositi, neg. mi. extra has circumstantias. conc. mi. & neg. conf. Etiam nulla necessitas debet præferri legi DEI sufficienter propositæ, & tamen necessitas sæpe excusat: e. g. in administratione sacramenti, extrema necessitas excusat usum materiæ dubiæ; quia scilicet lex non est sufficienter proposita, ùt obligans in extrema necessitate: Pariter autem non est sufficienter proposita ùt obligans in casu superioris præcipientis.

Textus adductus tantùm probat, magis obediendum DEO, quàm hominibus, id est, superioribus, clarè & manifestè oppositum DEO præcipientibus: quale erat, quod Judæi præcipiebant ibi Apostolis, scilicet, ne prædicarent doctrinam Christi Domini. Si autem aliquid non clarè oppositum DEO præcipiunt homines, tunc faciendo illud, obeditur etiam ipsi DEO, saltem per accidens præcipienti, per eos ipsos homines, ùt jam probatum. Unde in tali casu conveniunt quasi duæ voluntates, vel leges Divinæ: una directa, quæ videtur prohibere actionem, altera reflexa, volens obediri superioribus: cumque hæc sit certiùs proposita (quia certius est, debere nos obedire superioribus, etiam in casu dubii, ùt ipsi adversarii hîc supponunt) prævalet alteri tantùm probabiliter propositæ.

Ad summum tandem hoc argumentum probaret, requiri clariorem aliquam, & manifestiorem propositionem, seu intimationem voluntatis Divinæ directæ, in casu superioris creati præcipientis ei contrarium, quàm in aliis casibus: sicut in casibus extremæ necessitatis e. g. infantis, vel alterius hominis moribundi requiritur certitudo de invaliditate materiæ, ad hoc, ut ea non possit adhiberi in administratione sacramenti, si alia non adsit: quæ tamen certitudo non requiritur, quando similis, vel æquivalens necessitas non urget. Nec est absurdum, exigere hanc certitudinem de existentia præcepti Divini, in casu superioris oppositum præcipientis; cùm talem præcepti Divini intimationem, vel propositionem in eo casu SS. Patres, & Ascetæ, quin & ipsi adversarii requirant.

383. Dices 3. Si Authoritas superioris, vel præceptum, est talis circumstantia extrinsecè mutans objectum, & reddens actionem licitam, tunc etiam ipsum dictamen reflexum, seu ipsa sententia benigna, potest dici, esse talis circumstantia, quæ mutet extrinsecè actionem, ac reddat licitam. Resp. nego illatum; nam hæc ipsa sententia probabiliùs non subsistit, adeóque probabiliùs ista circumstantia non datur. Quòd autem probabilis sit sententia ista, nil evincit; quia circumstantiæ probabilitatis minoris ex una parte, prævalet circumstantia notabiliter majoris probabilitatis ex altera parte, vel alia ratio gravior: neque etiam authoritas illius sententiæ reddit actionem licitam; non enim est licitum, sequi magnos, & multos authores, si in oppositum sint æquè multi, ac magni, & ratio major. Hoc tamen concedo, quòd ij, qui invincibiliter judicant, sententiam omnino benignam esse veram, possint sequi sententias notabiliter minùs probabiles; quia eos bona fides, & ignorantia invincibilis legis, saltem per accidens excusat. Sed hic esset alius casus; quia in eo non quæreretur,

an sententia benigna sit vera, adeóque per se licitè deducatur in praxin, sed, an supposito, quòd invincibiliter judicetur vera, possit practicè adhiberi: quod utique affirmandum est.

ARTICULUS XIX.

Solvuntur adhuc aliæ Objectiones.

384. OB. 6. Qui sequitur sententiam, quamvis notabiliter minùs, tamen adhuc verè Theologicè probabilem, prudenter agit: ergo non peccat; quia omne peccatum est evidenter imprudens. Respondent quidam, omittendo ma. & ajunt, teneri hominem, prudentiùs agere: sed non malè nonnemo objicit his illud Apostoli *1. Cor. 7. v. 38. Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit, & qui non jungit, melius facit*: scilicet, quamvis hic melius faciat, non facit ille malè: sic neque faceret imprudenter, qui sequeretur notabiliter minùs probabilem, licèt alter faciat prudentiùs, adeóque nec ille peccaret; quia, quamvis minùs, tamen adhuc prudenter agendo, non peccamus. Resp. igitur neg. antec. nam non video, quæ prudentia sit, relinquere motiva notabiliter graviora, & agnita qua talia, atque amplecti notabiliter leviora; nec enim talis prudenter potest directè judicare, sententiam minùs probabilem esse veram: nec reflexè se excusare dubio, aut ignorantia invincibili: neque prætendere legem non sufficienter promulgatam, aut intimatam, quæ omnia patent ex suprà jam dictis.

385. Dices 1. Titius Juvenis non potest argui imprudentiæ, si sic discurrat. *Licèt videam, in Religione longè majorem pro me fore spem salutis; quia tamen in matrimonio video sufficientem salutis spem, & simul, quia Religio mihi esset onus valde difficile, ideo me determino ad matrimonium*: ergo neque alius potest argui imprudentiæ, qui sic discurrit: *Licèt videam in altera opinione longè majorem spem veritatis, salutis, vel rectè agendi, tamen; quia benignior sententia mihi adhuc sufficientem spem veritatis, salutis & rectè agendi præbet, & opposita opinio est mihi onus valde difficile, me determino ad sequendam hanc opinionem benigniorem.* Resp. 1. om. antec. neg. conseq. Titius, qui certus est, se non obligari ad Religionem, potest utique habere spem salutis in sæculo, aliquo modo sufficientem; quia potest prudenter judicare, se non peccare, non ingrediendo Religionem. At, quando obligatio legis est longè probabilior, tunc nec est sufficiens spes veritatis, saltem non talis, ut quis possit prudenter judicare, non dari obligationem: nec est sufficiens spes salutis, aut rectè agendi; quia non potest quis in eo casu prudenter judicare, se non peccaturum. Hæc clarescent magis ex dicendis. unde

Resp. 2. dist. antec. Titius non potest argui imprudentiæ peccaminosæ. om. antec. non alicujus imprudentiæ defectuosæ. neg. antec. & multò magis conseq. ubi intervenit imprudentia peccaminosa. Concedo quidem, quòd Titius per se non peccet (quidquid sit, an peccet per accidens, ratione periculi proximi &c. qua de causa omisi antec.) At, si nullo modo imprudenter agit, cur toties inclamant ascetæ *væ* negligentibus vocationem? Certè est innegabile, hunc vocationis neglectum saltem esse magnam imperfectionem positivam, quæ verè prudens non est.

Nec dicatur, quòd aliquis etiam, qui non sentit vocationem ad Religionem, tamen possit videre, esse sibi majorem spem salutis in Religione. Resp. enim neg. illat. DEUS neminem vocat ad statum, in quo pro ipso est spes minor salutis: & quibusdam major spes est in sæculo, quàm in Religione: unde, si talis habet indicia sufficientia alterius vocationis, non debet credere, majorem spem salutis pro se fore in Religione. Quòd si tamen ponatur aliquis quacunque de causa judicare, majorem spem sibi fore in Religione, hoc non obstante prudenter sequitur voluntatem Divinam, qua putat se vocari ad statum sæcularem, & optimè debet sperare. Verbo: positivè prudenter agimus, quando agimus ex motivo virtutis (sicut talis agit ex motivo implendi voluntatem Divinam) etiam inferioris; quia datur *prudens*, & *prudentius*: at, si ex nullo motivo virtutis agimus, non agimus positivè prudenter prudentiâ Christianâ, quamvis sæpe dicamur prudenter agere prudentiâ hujus mundi. Ex quo tamen non sequitur, quòd semper agamus imprudenter peccaminosè; quia, quando certò nulla est obligatio, ùt in casu Titii, vel quando ex sufficienti ratione potest quis se resolvere, se hîc & nunc non teneri ad aliquid, etsi istud ex nullo motivo virtutis omittat, non peccat, quamvis etiam agat ex hoc solo motivo, eò quòd non teneatur. Si autem accederet motivum virtutis, posset positivè bene agere.

386. Ubi obiter noto, posse aliquid esse motivum virtutis in quibusdam circumstantiis, non in aliis, e. g. manere domi amore solitudinis, & collectionis animi, est sæpius motivum virtutis, non autem est tale, quando est obligatio audiendi sacrum in templo; sic etiam potest aliquid esse motivum virtutis in circumstantiis certitudinis de nulla obligatione, non autem in circumstantiis obligationis, notabiliter probabiliùs propositæ; quia obligatio, ita proposita, prævalet alteri spontaneæ electioni. Sic, quando est notabiliter probabilius, rem non posse alienari, non est motivum virtutis, si eam dem in eleemosynam. Quando ergo proponitur obligatio per motiva, notabiliter graviora, non video, quomodo non imprudenter quis agat, si ei non pareat. Certè si Titio proponeretur ingressus Religionis sub obligatione per rationes longè probabiliores, e. g. quia experientia longa ei ostendit, esse sibi periculum, & determinatas occasiones peccandi, vix evitabiles, aut vincibiles in sæculo, non video, qua prudentia posset discursum, in antecedente objectum, facere, & in sæculo manere.

In casu nullius obligationis potest tandem Titius, saltem sine imprudentia peccaminosa (quamvis, si nullum motivum virtutis aliunde accedat, Christianam positivam prudentiam non agnoscam) potest, inquam, sic dicere: *Nolo ingredi Religionem; quia non obligor.* In casu autem obligationis, per notabiliter majora motiva propositæ, nemo sic dicere potest; quia, si quid huc-

usque

usque probavimus, id probavimus, quòd ex nulla ratione, Christiana cum prudentia, dicere possit: *Non obligor*: præcisè autem se resolvere sic: *Nolo obligari, quia obligatio est mihi onus, & oppositum est mihi favorabile, etsi rationes longè fortiores sint in oppositum*: videtur tantùm esse prudentia filiorum hujus sæculi, non filiorum lucis. Ex quibus etiam habetur, quòd à casu, in quo certò nulla est obligatio, non sit paritas ad alium, in quo est obligatio notabiliter probabilior.

387. Dices 2. Potest quis sententiam minùs probabilem absolutè affirmare, vel judicare, esse veram: ergo etiam potest prudenter eam sequi. Resp. dist. antec. potest hoc absolutè. om. antec. potest prudenter. subdist. casu, quo accedat aliud motivum virtutis. om. vel conc. antec. casu quo nullum accedat. neg. antec. & conseq. vide etiam *num. 298. & seq.* Sanè non malè Admodum R. P. Matthæus Kreslinger, insignis Scotista, *in sua disquisitione Theologica de ultimo dictamine q. 2. §. 3. n. 64.* ait, non fore prudentem, nisi prudentiâ carnis, qui diceret: *Ego quidem omnibus pensatis agnosco, hanc sententiam... similiorem falso, ...quia tamen desidero juxta mihi favorabiliorem operari, ideo absolutè prudenter judico, illam... reipsa esse veram, quamvis attendendo ad contrarias rationes... graviores... gravius formidem de falsitate.* Quin illud neque imprudenter posse fieri, ajunt Layman *l. 1. tr. 1. c. 5. n. 5.* Munièssa *stimulo 6. consc. n. 113.* Suarez *in 1. 2. tr. 2. disp. 10. sec. 1. n. 5.* P. Thyrsus *de usu opinion. probab. dissert. 3. c. 2. n. 11.* ubi longè plures adhuc citat: ad quod asserendum etiam valde inclinat Rasslerus *disp. 3. q. 5.* Quare, si qui sunt, qui hoc antecedens ex definitione sententiæ Theologicè probabilis putent patere, illi in definitione probabilitatis ab istis authoribus, & à nobis longè recedunt: & id, quod vel maximè est in quæstione, tanquam aliquod principium vitiosè petunt. Repetantur hîc dicta statim primo articulo hujus quæstionis *à num. 292.*

388. Dices 3. Potest subditus prudenter, relicta opinione probabiliori propria, conformare suum judicium per obedientiam cæcam judicio superioris minùs probabili: Item potest quis prudenter judicare, proximum suum esse bonum, etsi probabiliùs ei sit, esse malum. Certè Angelicus 2. 2. *q. 60. a. 4. in corp.* & *ad 2.* docet, de proximis bene sentiendum, nisi manifesta ratio in oppositum appareat: ergo potest quis prudenter assentiri opinioni minùs probabili præ probabiliore. Resp. Non videtur posse negari antecedens: unde auctores *n. præced.* allati, & negantes, posse voluntatem imperare assensum absolutè præstandum opinioni minùs probabili, vel debent asserere (ùt videtur velle P. Thyrsus) quòd e. g. auctoritas superioris ex opinione minùs probabili faciat magis probabilem, ferme, ùt auctoritas Ecclesiæ facit certa, quæ soli naturali lumini viderentur ex se incredibilia: quod, licèt possit admitti, sæpissime fieri, tamen non videtur universaliter dicendum; cùm superior non habeat infallibilem assistentiam Spiritûs S. & sæpe superior subsequens corrigat acta, & præcepta prædecessoris: adeóque, vel priorem, vel posteriorem errâsse, necesse sit.

Vel debent illi auctores explicari, quòd tantùm velint, voluntatem non posse imperare assensum præstandum opinioni minùs probabili, quamdiu intellectui adhuc applicata sunt motiva contraria magis probabilia: à quibus tamen considerandis possit voluntas eundem intellectum amovere, & dein, illis quasi disparentibus, hunc ad assensum, opinioni minùs probabili præstandum permovere: quod mihi videtur probabiliùs dici. Sic autem voluntas poterit, licèt non in omni, tamen in aliquo casu imperare assensum, præstandum opinioni minùs probabili, quamvis tunc non ùt tali agnitæ. Hoc autem voluntas faciet prudenter, si habeat motivum virtutis: at imprudenter, si tantùm habeat pro motivo facultatem liberiùs vivendi. Hæc de mente istorum auctorum: ego, ùt suprà dixi, omitto, quòd voluntas fortè etiam stantibus in oppositum motivis fortioribus, possit intellectum despoticè impellere ad assensum opinionis minùs probabilis: at nego, id semper posse prudenter.

Unde in forma ad objectionem Resp. dist. conseq. potest hoc subditus, quando accedit prudens motivum imperandi talem assensum. conced. conseq. secus. neg. conseq. Assensus præstitus opinioni minùs probabili, non est actus elicitus prudentiæ (quæ, cùm sit virtus intellectualis, non habet actus elicitos, nisi certos) sed tantùm est actus imperatus. Potest autem contingere, ut quis habeat motivum honestum virtutis, imperandi talem assensum: & tale motivum est obedientia erga superiorem, vel charitas erga proximum. Hinc assensus in antecedenti adducti sunt prudentes, sicut etiam prudens est, imperare sibi usum materiæ dubiæ sacramenti in casu necessitatis.

At, sicut non esset prudens, imperare sibi usum talis materiæ absente necessitate, ita nec est prudens, imperare sibi tales assensus absente motivo virtutis prudenti. In casu autem nostro non datur motivum virtutis; sic enim tenderet imperium: *Volo hanc sententiam, quamvis clarè, & notabiliter similiorem falso, quàm vero, judicare tamen absolutè veram: quia nolo esse obligatus lege, sed volo liberiùs vivere, & meam libertatem intactam retinere.* Quòd autem hoc motivum sit motivum virtutis, & prudens prudentiâ verè Christianâ, non tantùm prudentiâ carnis, quam Apostolus reprobat, planè dicere non audeo: &, credo, nec adversarius auderet, si Christus dominus ipsemet eum interrogaret.

Dices 4. Possum ex motivo virtutis obedientiæ, vel charitatis, judicare, esse verum, quod ex se est tantùm minùs probabile, ùt modò dictum: ergo etiam possum ex motivo virtutis humilitatis, seu ex honestate subjiciendi meum judicium judicio aliorum, judicare, esse veram opinionem, quamvis ex se tantùm minùs probabilem, tamen adhuc verè probabilem, adeóque eam sequi. Resp. neg. cons. in casu quæstionis; nam in tali casu, quando meum judicium subjicio judicio aliorum, faventium meæ libertati, & non aliorum, eidem non faventium, motivum, in quo ultimò quiesco, non est exercitium humilitatis, sed amor libertatis, nolentis obligari ad tutius; si enim motivum esset humilitas, deberem meum judicium non minùs subjicere judicio aliorum, quando isti me obligant

ad servandam legem, quàm quando ab ea servanda me deobligant.

Sed nec video, quæ virtus prudentis humilitatis sit, subjicere judicium suum potiùs authoribus, nec magis doctis, nec majores rationes, sed minores afferentibus, & liberiora suadentibus, quàm subjicere illud authoribus aliis, æquè doctis, & notabiliter majores rationes afferentibus, ac legis observationem suadentibus: certè non videtur esse prudentis, illos istis præferre; cùm tamen vera virtus humilitatis, etiam prudens esse debeat. Aliud foret, si ego solus contra torrentem sentirem, ob rationes non adeò convincentes; tunc enim possem cogitare, alios esse me prudentiores: at, si sint plures mecum ejusdem opinionis, cur ex humilitate istos deseram, ut & me, & ipsos aliis subjiciam?

ARTICULUS XX.

Satisfit iterum novis objectionibus.

389. OB. 7. Nostra sententia est nimis rigida: ergo rejicienda. prob. antec. plures leges non dantur, de quibus tamen probabilius est, eas dari; nam etiam falsa quandoque sunt probabiliora veris: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. dist. antec. non dantur aliquæ leges, de quibus probabilius est, eas dari. conced. antec. non dantur valde multæ. neg. antec. & conseq. Etiam plures leges existunt, de quibus non habetur major probabilitas: adeóque non debent observari: ergo fit compensatio: imò cùm non teneamur servare leges, tam minùs probabiliter existentes, quàm æqualiter probabiliter existentes, fit compensatio ultra æqualitatem: ex hac enim benignitate DEI, nos in his duobus casibus non obligantis, fit, ut frequentiùs solvamur legibus existentibus, quàm stringamur non existentibus, & elucet major bonitas DEI in remittenda, quàm rigor in exigenda legum observantia.

390. Dices. Nostra sententia est causa peccatorum formalium: opposita autem tollit occasionem peccatorum formalium, & tantùm est causa aliquorum peccatorum materialium: ergo ista est præferenda. Resp. si tollerentur omnes leges, illæ etiam, quæ de facto sunt certæ, adhuc minor foret occasio peccatorum formalium. In forma dist. antec. nostra sententia est causa per se peccatorum formalium. neg. antec. est causa per accidens. conc. antec. & neg. conseq. Quòd enim homines nolint servare legem Divinam, culpa non est legis, aut DEI, sed malitiæ hominum, in cujus gratiam leges non debent tolli. Aliud est, si per nostram sententiam imponeretur onus humanæ fragilitati nimium, quod tamen planè non fit; est enim valde moderatum, debere tantùm obligationem vereri, quando notabiliter probabilior est: Si autem etiam obligationem æqualiter probabilem deberemus attendere, tunc utique esset major difficultas *ex n. 321.* Cæterùm non debet quæcunque occasio per accidens tantùm peccati à legislatore caveri: & præsertim, si eâ amotâ sequeretur nimia laxitas disciplinæ, vel inutilitas legum.

391. Dices 2. Deberet juxta nos semper indagari, quænam sententia esset notabiliter probabilior, vel certè æquè probabilis, & non sufficeret, scire, esse Theologicè probabilem: sed sic imponimus hominibus grave onus, quod non probamus: ergo. Resp. Etiam juxta adversarios debet semper indagari, an sententia sit verè Theologicè probabilis, & non tantùm tenuiter probabilis: & tamen certum est, plures sententias non esse ampliùs Theologicè probabiles, quæ inveniuntur hinc inde in libris, præsertim eorum, qui scripserunt ante decreta Alexandri VII. & Innocentii XI. Legant, obsecro, adversarii, quæ Cardenas *in sua crisi Theologica part. 3, tr. 1. disp. 59.* requirit, ut quis possit judicare de probabilitate sententiæ: item quæ la Croix *l. 1. n. 119.* item *n. 150. 152. & 165.* & non erit multò majus onus in inquirenda probabilitate æquali.

In forma dist. ma. deberet juxta nos indagari, quænam sententia sit absolutè æqualiter probabilis. neg. maj. quænam respectivè ad operantem, seu ipsi operanti, sit æqualiter probabilis. conc. ma. & sic dist. min. neg. conseq. hoc enim onus, qualecunque sit (quamvis adversarii valde id augeant) sufficienter probavimus. Dein, ùt diximus *n. 264.* dubius de lege, debet morali diligentia veritatem inquirere: si quis igitur hanc sufficientem adhibuerit, tunc (ùt rectè ajunt Rasler *in synopsis parte posteriore. n. 120.* & Kreslinger *in sua disquisitione q. 3. num. 111.*) vel percipit, intellectum suum vi rationum satis clarè, ac sensibiliter ad assensum magis trahi à fundamentis opinionis tutioris, tanquam notabiliter gravioribus, vel non percipit: si secundum, datur moraliter æqualis probabilitas, & licet sequi etiam minùs tutam: si primum, non est ampliùs difficultas in indagando, vel intelligendo, sed exequendo, quam superari debere, nostræ rationes probant.

392. Circa hanc tamen diligentiam, requisitam, ut ignorantia non sit vincibilis, aut imputabilis, inprimis auctores conveniunt, quòd non debeat esse summa; aliàs quis vellet esse confessarius, vel consiliarius? vel quis auderet, aliquid minùs tutum facere? P. Suarez *tom. 5. in 3. p. disp. 4. sec. 8. n. 19.* ait, debere esse moralem, qualitati operis, vel ministerii accommodatam, e. g. ùt ait, indoctus debet consulere doctos viros, vel peritos ejus rei, & carentes suspicione, quòd ex malitia sint ipsum decepturi. Doctus debet Doctores aliquos evolvere, vel leges ipsas mediocri diligentia inquirere, iisque intelligendis studere: nam neque adversarii dicunt, quòd semper ad habendam veram probabilitatem Theologicam sufficiat, inspicere tantùm unum authorem; quia multi, etiam magni viri, quandoque defendunt sententias, modò non ampliùs Theologicè probabiles.

Ubi tamen nota, hanc diligentiam mediocrem, debere esse proportionatam circumstantiis rei, & operantis; ùt advertit Suarez *loco modò citato*; nam utique in gravioribus negotiis debet adhiberi major, quàm in minoribus: & majorem quoque debet adhibere doctus, quàm indoctus; hic enim, ùt communiter docent, satisfacit quærendo pro rei gravitate doctos: doctus, ùt ait Rhodes *tr. 4. de peccatis. disp. 2. q. 1. s. 1. §. 2.* de-

debet diligenter ſtudere, quod idem ait Sanchez *l. 1. in Decal. c. 16. n. 36.* Munieſſa *ſtimul. 8. n. 4.* ait, literatum debere legere aliquem, vel aliquos libros idoneos, aut conſulere aliquem, vel aliquos doctiores. Ruſticis verò, vel aliis indoctis, ait *n. 5.* ſufficere, ſi interrogent confeſſarium, vel parochum. Et hoc utique in ordinariis eſt verum, ùt habent etiam Suarez *loc. cit.* & Valquez *in 1, 2. diſp. 62. c. 8. n. 42. & 43.* Munieſſa tamen cum aliis rectè advertit, poſſe utique caſum graviorem dari, in quo major diligentia etiam ab indocto requiratur. videatur idem author *à n. 118.* ita tamen, ut, quando in caſu æqualis probabilitatis negat uſum licitum ſententiæ minùs tutæ, ſciatur, nos ab eo recedere.

Præ aliis tamen hanc quæſtionem contra Elizalde ac Camargo, nimis rigoroſos, fuſiùs pertractat Raſlerus *in norma recti diſp. 2. q. 8. a. 9.* & eâdem fermè ratione de indoctis quidem ait, ipſis ſufficere, ſi à viris probis, ac doctis, ſyncerè conſulti, acceperint reſponſum non ambiguum: & in plerisque ſufficere ipſis reſponſum parochi, vel confeſſarii: doctis verò ſufficere, ſi conſuluerint alios doctiores; & maximè, ſi legerint ſcripta celebrium auctorum, & eâ ſaltem, quæ in aliis magni momenti negotiis adhiberi ſolet, diligentiâ, rationes utrinque ponderaverint. Addit etiam, nunc majorem, nunc minorem requiri diligentiam, pro diverſitate perſonarum, rerum, aut actionum &c. videri meretur ipſe auctor hac de re doctiſſimè differens: ubi obiter noto, ex eodem, quòd, quando aliqui antiqui dicunt, indoctum poſſe ſequi opinionem alicujus magiſtri, ex hoc non inferatur, eos voluiſſe dicere, quòd liceat ſequi ſententiam minùs tutam, ac minùs probabilem; nam probabilius eſt, certè ad minimum æquè probabile, quòd rudis poſſit ſæpius absquè ulteriori inquiſitione ſequi reſponſum viri docti.

393. Ob. 8. Juxta nos daretur varietas conſiliorum, & unus doctorum, aut confeſſariorum, diceret aliquid licitum, alius idem diceret verum: ſed hæc varietas debet vitari: ergo. Reſp. Etiam juxta adverſarios admitti debet varietas conſiliorum, dum quidam dicunt, ſententias quasdam eſſe Theologicè probabiles, alii negant. videatur tantùm Cardenas *in ſua criſi p. 3. tr. 2. diſp. 66. c. 8. in catalogo poſt art. 9.* ubi non unam ſententiam improbabilem aſſerit, quas alii tanquam Theologicè probabiles propugnant. Dein quidam confeſſarii indocti quandoque dicunt licitum, quod certò eſt illicitum: nunquid ad vitandam varietatem reſponſorum idem debet affirmare doctior? ſcilicet in hoc caſu pœnitens debet credere illi, cujus vel rationem, vel auctoritatem, prævalere bona fide exiſtimat; ſi hoc non poteſt diſcernere, poſt factam ſufficientem diligentiam, utraque ſententia ipſi æqualiter probabilis eſt.

ARTICULUS XXI.

Reſpondetur denuo aliis Objectionibus.

394. OB. 9. Juxta nos confeſſarius non poſſet abſolvere pœnitentem, qui non vellet deſerere ſententiam, quæ eidem confeſſario videretur notabiliter minùs probabilis: hoc eſt valde durum: ergo. Reſp. hoc non ſequi ex noſtra ſententia; quia, ùt rectè ait Munieſſa. *ſtimulo 8. n. 110.* aliud eſt, confeſſarium non poſſe ſequi illam ſententiam: aliud, non poſſe eum, qui illam ſequitur, abſolvere: & poteſt eſſe probabilius iſtud, quin prius ſit probabilius, vel æquè probabile; nam ſunt duæ quæſtiones diverſæ. Hæc reſponſio ſufficeret pro ſpeculatione: at, quia hic caſus poteſt in praxi occurrere, operæ pretium eſt, eum magis diſcutere.

Ponamus igitur, pœnitentem e. g. nolle reſtituere aliquid, eò quòd invincibiliter exiſtimet, ſe non teneri ad reſtitutionem illius rei ex aliqua ratione, quæ confeſſario non videtur, niſi notabiliter minùs probabilis, quæritur, an poſſit abſolvi. Reſp. Si pœnitens eſt homo doctior, vel quaſi æquè doctus, ac confeſſarius, utique debet abſolvi; quia poteſt ipſi videri probabiliùs, vel æquè probabiliter licitum, quod licere confeſſario videtur notabiliter minùs probabile: & non video, cur talis ſe debeat hac in re conformare judicio confeſſarii: de cætero, quia agit bona fide, ùt ſupponitur, eſt ritè diſpoſitus ad abſolutionem.

Si eſt homo indoctus, ſed bona fide credit, ſe non obligari ad reſtituendum; quia à doctis, & rei peritis, de quibus nulla ſuſpicio eſt, eos ex malitia velle decipere, ſine ambiguitate audiit, ſe non teneri, iterum poteſt abſolvi; quia poteſt illis viris viſum fuiſſe probabiliùs licitum, quod licere confeſſario videtur, minùs probabile: & non eſt, cur potiùs pœnitens ſequatur confeſſarium, quàm illos viros doctos: Et ſanè ſententia, quæ confeſſario videtur minùs probabilis, ſæpe aliis magnis viris eſt probabilior, aut certè æquè probabilis.

395. Si autem homo indoctus invincibiliter bona fide judicat, ſe non teneri ad reſtituendum; quin doctos conſuluerit, confeſſario autem videatur notabiliter probabilius, quòd teneatur, tunc inprimis videndum, an ex admonitione, vel inſtructione confeſſarii, fructus ſit ſecuturus, vel non. Si meritò timeatur, quòd, qui nunc materialiter peccat, poſtea peccaturus ſit formaliter, eſt abſolvendus absque eo, quòd imponatur ei reſtitutio; ſi enim in aliis certis erroribus invincibilibus, ubi admonitio eſſet potiùs nocitura, quàm profutura, non eſt monendus, ùt docent graviſſimi doctores, quos citat, & ſequitur la Croix. *l. 6. p. 2. n. 1758.* tunc ſaltem æquali ratione non eſt urgendus in eo, quod non eſt certò, ſed tantùm probabiliter error. Si autem ſperetur fructus, tunc debet confeſſarius eum monere, ſuámque ſententiam ei exponere: in qua, ſi nimiam difficultatem habeat, tandem, meo judicio, poteſt remitti ad alios, quos conſulat, non quærendo laxiores authores, ſed bonâ fide doctos, & pios: quorum judicio, ſi ſe ſtaturum promittat, videtur poſſe abſolvi; cùm non ſit certa opinio confeſſarii, & ab aliis fors judicandum ſit probabilius, quod ipſi videtur minùs probabile.

Dices cum P. Thyrſo *de recto uſu opinion. probab. diſſert. 14. c. 9. §. 4. n. 134.* pœnitentem ſubjectum eſſe confeſſario, adeóque debere ejus

sententiam amplecti: &, si ita sit affixus bonis terrenis, ut ea nolit ad mentem confessarii dimittere, non esse ritè dispositum. Resp. Quod ad primum spectat: pœnitens tantùm subjectus est confessario in ordine ad peccata, & dispositionem requisitam ad Sacramentum, non autem, quoad omnes opiniones: unde, cùm talis, ùt ponitur, exponat omnia peccata, nec habeat affectum positivum ad ullum peccatum (nam bona fides eum excusat) est ritè dispositus. Quoad secundum non est affectus peccaminosus ad divitias, si nolit eas relinquere, quando non judicat, aut non potest, vel non debet judicare, se obligatum ad eas relinquendas: atqui in casibus allatis non judicat, aut non potest, vel certè non debet judicare, se ita obligatum: ergo. vide hac de re Munieſſam *stimul. 8. n. 106.* Thyrsum *loco modò citato.* Schildere *tr. 2. n. 120.*

396. Hæc dicta sint, quando pœnitens invincibiliter judicat, sibi actionem licitam esse, quæ notabiliter minùs probabiliter licet. At, si pœnitens dubitet de licentia actionis, quæritur, an confessarius possit ei asserere licitam, quamvis ipsi, omnibus ritè consideratis, videatur notabiliter minùs probabilis sententia asserens licitam. Resp. Licèt recentior quidam Dilingæ editus (qui omnino rigidam tenet) hoc licitum asserat, non videtur mihi, hoc posse concedi. Vel enim confessarius, dicendo, actionem esse licitam, intelligi vellet, actionem esse absolutè licitam, & loqueretur contra mentem: vel intelligi vellet, eam esse operanti licitam, & non video, ex quo fundamento hoc diceret.

Non enim ea actio licita est; quia alii dicunt licitam; cùm confessarius omnino judicet, eos falsum dicere: non, quia aliis licet id dicere, nempe qui eam sententiam tenent esse æquè probabilem, vel saltem bona fide judicant, licere sequi sententiam minùs probabilem &c. nam istis licet hoc dicere; quia vel habent ignorantiam invincibilem legis, quam confessarius non habet: vel, si lex directè prohibens non detur, non habent conscientiam, aut persuasionem, seu veram, seu erroneam de existentia legis, quam confessarius habet, & qua stante non potest idem affirmare: non, quia pœnitens habet bonam fidem; nam istam excludit dubium: non, quia, etsi confessarius dicat illicitam, tamen pœnitens eam faciet; quia hac ratione hominibus projectæ conscientiæ omnia licerent: non, quia est difficile, abstinere ab actione; difficultas enim intrinseca observationi legis non excusat. Si tamen accederet aliqua difficultas extrinseca per accidens, posset hæc aliquando excusare: sed tunc actio, ex se minùs probabiliter licita, posset ùt vestita hac circumstantiâ difficultatis, videri probabiliùs, vel æquè probabiliter licita.

Hoc tamen non nego, posse confessarium dicere, se judicare rem illicitam ex his rationibus, quosdam alios tamen judicare eam licitam ex his, vel illis rationibus, quas potest breviter addere, ut pœnitens doctus possit ipse rationes librare, & videre, an propter illas ipsi videatur actio probabiliùs licita, vel non: vel, si est indoctus, potest ei (ùti etiam docto) permitti, ut bona fide consulat alios &c. ùt dictum *n. præced.* interim autem actionem, prout potest, suspendat: & dein bona fide prudentum, & piorum judicium sequatur.

397. Dices. Potest quis, ùt diximus *n. 388.* ex motivo charitatis judicare, & affirmare, proximum esse bonum, licèt notabiliter probabilius sit, eum esse malum: ergo etiam ex motivo charitatis, ne scilicet proximus nimiùm gravetur, potest dicere actionem licitam, quamvis minùs probabile sit, esse licitam. Resp. neg. conſ. non est charitas, si proximo condescendamus in illicitis: neque charitas proximi exigit, ut in ejus gratiam tollamus leges superiorum, quas ipse potest, & tantùm non vult implere. Certè charitas non vult, ut falsum dicamus, aut ut viam arctam ad cœlum nimiùm laxemus, neque ut legem DEI sufficienter cogniram non docemus. Unde in hoc casu non est motivum virtutis charitatis, quæ tantùm vult, proximo succurri in rebus, quæ non sunt contra leges: & hinc ad actum charitatis debet præsupponi, actionem non esse contra leges, atque tunc primùm hæc potest ex charitate fieri; aliàs cur non posset idem quis dicere respectu sui ipsius; non enim minùs potest quis amare se ipsum, ac alios: imò in causa pari potest quis sæpissimè præferre se aliis. Quare longè aliud est in casu opinionis bonæ de proximo, aut obedientiæ; quia opinio illa non est ullo modo prohibita, authoritas autem superioris est circumstantia, mutans extrinsecè objectum: non ita difficultas, quam in adimplenda lege habet proximus, cui compatimur; ùt enim jam dictum, difficultas intrinseca legi non excusat ab ejus observatione, nec te, nec proximum tuum.

398. Ob. 10. Sententia asserens, licitum esse sequi opinionem minùs tutam, & notabiliter minùs probabilem, est æquè probabilis, ac nostra, vel saltem non est notabiliter minùs probabilis: ergo licet illam sequi: consequenter nostra conclusio evertit se ipsam. Hoc argumentum reflexum est etiam adhibitum contra rigoristas à benignis, dicentibus, sententiam benignam esse magis probabilem adeóque licitè adhibendam: sed rigoristæ negârunt antec. & nos quoque existimamus, nostram sententiam esse notabiliter probabiliorem; nam auctoritas est saltem moraliter par, ratio pro nostra sententia notabiliter prævalet, cui accedit valde rationabilis, & satis clara solutio objectionum omnium, qualem nostris rationibus reponere adversarii non possunt. Igitur nihil deest, quo minùs prudenter dicamus, nostram sententiam notabiliter prævalere. Resp. 2. om. antec. neg. conseq. non enim juxta nos licitum est, sequi quamcunque sententiam æqualiter probabilem, sed tantùm illam, quæ immediatè, & directè, versatur circa licentiam actionis, & immediatè asserit, esse æqualiter probabile, quòd res liceat, vel non liceat: vel quando æqualis probabilitas cadit immediatè super existentiam legis directæ, immediatè prohibentis, vel permittentis aliquam actionem, ùt expresse diximus *n. 316.* sententia autem adversariorum, de qua hîc agitur, non immediatè cadit in existentiam legis directæ de actione ponenda, neque versatur immediatè circa licentiam actionis, sed cadit reflexè in opinionem conceptam de licentia actionis, & hanc ex se minùs probabilem, aliquo modo reflexè, & extrinsecè, facit æquè probabi-

probabilem, atque sic tantùm reflexè, & mediatè versatur circa licentiam actionis: quare non est similis casus cum casu nostræ conclusionis.

399. Dices 1. æqualis probabilitas non debet cadere in actionem, ùt ita dicam, nudam, sed in vestitam suis circumstantiis objectivis: ergo potest dici, quòd etiam sententia benigna cadat immediatè in actionem ùt vestitam opinione minùs probabili: adeóque sufficienter immediatè versetur circa licentiam actionis. Resp. dist. antec. æqualis probabilitas debet cadere in actionem vestitam circumstantiis objectivis, quæ sint objectum judicii directi, & immediatè versantis circa licentiam actionis, conc. antec. quæ sint tantùm objectum judicii reflexi. neg. antec. & conseq. Circumstantiæ illæ sunt e. g. necessitas, auctoritas, vel opinio aliorum de ea re directè judicantium, præceptum, accidentalis difficultas &c. quæ aut causant bonam fidem, aut sunt objectum directum, judicii immediati, de licentia actionis.

Si jam judicium directum, immediatè respiciens has circumstantias objectivas, sit æquè probabile, actio est juxta nos licita. At inter has circumstantias non debet computari opinio ipsa propria, vel ipsum directum judicium minùs probabile; nam hoc est tantùm objectum judicii reflexi, & hac ratione non jam directum judicium, sed tantùm reflexum esset æquè probabile: adeóque casus non esset similis casui nostræ conclusionis: contra quam insuper non militant rationes, quæ contra sententiam adversariorum, scilicet, quòd hac ratione nimiæ leges forent inutiles, & etiam existentes nec tamen invincibiliter ignoratæ, non obligarent: unde cum hac sententia reflexa adversariorum, & nostra conclusione non est paritas, & contra eam pugnant rationes valde graves, quæ nostram conclusionem confirmant.

400. Dices 2. Etiam nos adhibemus principium reflexum: *In dubio legis non datur obligatio eam servandi.* Resp. nos non negare, posse adhiberi principia reflexa, sed dicimus, ad horum applicationem debere jam præsupponi æqualitatem probabilitatis sententiæ directæ; non enim ex hoc principio inferimus, sententiam aliquam esse æqualiter probabilem, sed æqualis probabilitas præsupponitur, & ex hac ipsa infertur, legem esse dubiam, tunc autem primùm ex principio reflexo inferimus licentiam actionis. Sic etiam alterum dictamen reflexum, *stante æquali probabilitate utriusque sententiæ, non teneor amplecti tutiorem*: non probat, sententiam aliquam esse æqualiter probabilem, sed supponit.

401. Dices 3. Saltem nos tanquam circumstantiam objectivam ponimus ignorantiam, & dubium: ergo etiam potest poni sententia minùs probabilis. Resp. neg. antec. in sensu stricto loquendo, quamvis aliquando latiùs loquendo, ignorantia, vel dubium vocetur circumstantia objectiva. Potiùs ponimus ignorantiam, & dubium loco opinionis directè versantis circa licentiam actionis; nam ignorantia, & dubium saltem æquivalent opinioni directæ æqualiter probabili: imò ideo juvat æqualis probabilitas; quia æquivalet ignorantiæ, aut dubio: ergo jam per ipsam ignorantiam, & dubium habetur saltem æquivalenter æqualis probabilitas immediata de licentia actionis, & non primùm hæc licentia, vel aliquod judicium directum de licentia, debet hanc æqualitatem probabilitatis recipere à principio reflexo, sicut tamen juxta adversarios debet primùm sententia directa minùs probabilis recipere æqualem probabilitatem à principio reflexo, scilicet ab isto, quòd æqualiter probabile sit, licitum esse, sequi sententiam etiam minùs probabilem. Quare, licèt juxta nos ignorantia, aut dubium, sit aliqua circumstantia objectiva respectu judicii reflexi, non est talis circumstantia respectu judicii directi: sed est æquivalenter hoc ipsum, neque in hoc casu debet haberi judicium aliud directum æqualiter probabile; quia, quod æqualis probabilitas præstaret, immediatè præstat ignorantia, vel dubium, ùt modò ostensum.

ARTICULUS XXII.

Solvuntur ultimæ objectiones, & adduntur aliqua corollaria.

402. OB. 11. Licèt mihi videatur sententia aliqua notabiliter probabilior, possum tamen absolutè judicare, eam non esse magis probabilem, quàm oppositam: ergo omnes licet sequi. prob. antec. possum utique falli meo judicio: & sapit superbiam, velle suum judicium aliorum judicio præferre: ergo. Resp. retorq. arg. ergo, etiamsi mihi sententia videatur moraliter certa, possum judicare, non esse talem, quia etiam possum falli, & sæpe sunt, qui etiam sententias aliis certis oppositas defendunt. Sanè Cardenas non unam tanquam certam defendit, cui oppositam tuentur alii. Ex hoc autem ulteriùs sequetetur, quòd talibus sententiis non posset quis uti, quando agitur de valore sacramentorum, quod est valde durum. in forma neg. antec. suppositio, quòd omnia legitimè consideraverim. ad prob. conc. r. p. antec. neg. autem 2. & conf. licèt enim possim falli, non sequitur, quòd prudenter possim judicare, me hîc & nunc falli, aut non esse majus periculum deceptionis in opposita, quàm in mea sententia, quæ ab auctoritate, vel ratione notabiliter prævalet. Cùmque quilibet debeat sibi formare dictamen conscientiæ proportionaliter ad suum judicium, quod sine passione, & matura cum deliberatione, ac sufficienti intellectûs capacitate, concepit, non potest in hoc casu judicare actionem sibi licitam. Quod spectat ad 2. p. probationis, seu superbiam, esset quidem ei locus, si ego solus sine gravibus rationibus contra alios id judicarem: at, si plures doctiores me, & doctissimi mecum sentiant, vel ego saltem rationes, maturè, cum debita applicatione, ac capacitate, sine omni passione expensas, longè graviores habeam, & oppositas sat clarè solvam, nulla est superbia non sentire aliter, imò foret imprudentia, si oppositis levioribus fundamentis assentirer.

Ob. 12. Non semper teneor consulere doctiores, quamvis hi doctiùs, & probabiliùs responsuri essent, sed sufficit consulere doctos: ergo etiam non teneor semper sequi sententias proba-

probabiliores, licèt hæ sint verosimiliores, sed sufficit sequi sententias adhuc verè probabiles. Resp. Consulere in casibus conscientiæ alios viros doctos, spectat ad moralem diligentiam, quæ adhiberi debet ad inveniendam veritatem: qua in re sufficit, saltem ordinariè, consulere doctos, & prudentes; quia isti, saltem in communibus, censentur non minùs sufficientes ad solvenda dubia, quàm magis docti, & existimatur æquè facilè apud illos in communibus invenienda veritas, quàm apud istos: imò magis docti non semper respondent probabiliora, sed sæpe laxiora, & minùs probabilia. Si autem sint casus difficiliores, etiam non semper sufficit consulere quosvis minùs doctos: sed debent pro qualitate negotii consuli doctiores, quantum moraliter fieri potest; & quantum isti moraliter haberi possunt.

Certè si haberem doctiorem ad manum, & verosimilius mihi esset, quòd minùs doctus mihi responsurus esset probabiliùs falsum, non possem istum præ illo consulere; quia non bona fide inquirerem veritatem. In forma. neg. cons. Licet sæpe consulere minùs doctos; quia etiam hac ratione satisfit obligationi inquirendi veritatem; eoquòd æqualis spes sit eam inveniendi apud minùs doctos, quàm apud magis doctos. At non licet sequi sententiam minùs probabilem; quia hanc sequendo non satisfit obligationi servandi præcepta; cùm ista non eodem modo observarentur, si minùs probabilis ratio ab eorum observatione eximere posset: sed multæ leges revera existentes violarentur, aut frustra essent positæ &c. quæ in probatione sententiæ nostræ deduximus.

403. Collige 1. Judicem non posse judicare juxta sententiam minùs probabilem, quod videtur per se clarum, & sumitur ex propositione damnata mox citanda: imò judex non potest judicare juxta æqualiter probabilem: sive, non potest, ex duobus æquale jus habentibus, uni præ altero rem totam adjudicare, sed debet procurare, aut compositionem, aut transactionem, aut divisionem rei. Ratio est; quia, licèt sit æqualis probabilitas circa jus, non est æqualis probabilitas circa licentiam actionis judicis; hic enim ex officio constitutus est, ut judicet secundùm probabiliorem. Unde casus hic, qui à quibusdam vocatur *casus pro amico*, ab aliis rectiùs dicitur *casus pro diabolo*. Et huc spectat propositio 2. damnata ab Innocentio XI. *Probabiliter existimo, judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.*

Aliud est de Advocato, qui, cùm ejus officium sit, non judicare, sed rationes proponere, & juvare clientem, potest causam æqualiter probabilem defendere, & rationum momenta afferre: imò potest etiam defendere minùs probabilem causam; quia fors judici videbitur magis probabilis: monere tamen debet clientem; quia fortè hic in causa ita periculosa nollet facere sumptus.

404. Collige 2. Ministrum Sacramentorum, extra casum necessitatis, non posse adhibere materiam, aut formam, vel aliam rem, ad valorem sacramenti requisitam, tantùm probabilem, aut etiam tantùm probabiliorem præ tuta, si hæc haberi possit; nam iterum non est probabile, quòd adhibere ista liceat, ex propositione 1. ab Innoc. XI. damnata: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantùm utendum non est in collatione baptismi, ordinis sacerdotalis, aut Episcopalis.*

405. Quòd si objiciatur, ipsos summos Pontifices usos fuisse sententiis minùs probabilibus in dispensationibus, ubi agebatur de valore matrimonii, vel alterius Sacramenti. Respondetur, licèt aliis minùs probabiles visæ sint, non tamen Pontificibus tales visas fuisse, imò, si Pontifices ejusmodi sententiis usi sint, inferri, tales sententias esse sufficienter certas. vide etiam *num. 370.* Quantum autem attinet ad matrimonia Paraquarienſium, circa quæ Urbanus VIII. videtur reliquisse nostris Patribus usum opinionum probabilium, intelligendum id est, si nempe tuta, aut certa haberi non possit, ùt ibi crebrò non poterat haberi, eò quòd videretur fuisse tantùm concubinatus vagus, & nesciretur sæpissimè, quænam uxor prima fuisset. videatur Del Techo *Histor. Paraquarienſ. l. 10. c. 15.* Item P. Thyrsus *de usu opinionum probabilium dissert. 14. c. 7.* Quando autem quædam consistoria judicant, in causis matrimonialibus, ubi agitur de valore Sacramenti, juxta sententiam minùs probabilem, & minùs tutam, si etiam ipsis talis videatur, & tamen rectè judicent, id eatenus fieri potest, quatenus censetur Ecclesia posse in iis dispensare, & simul, quantum potest, tacitè dispensare, eò quòd, ùt ajunt, sciat, & toleret. De hac quæstione videri potest Cardenas, *dissert. 2. in 1. propositionem ab Innocentio XI. damnatam c. 8.* ubi per plures paragraphos, & numeros hac de re agit: & *a. 3. n. 529.* sic habet: *Quando est vera probabilitas juris de valore matrimonii, saltem in iis, quæ pendent ex jure humano Ecclesiastico, valor matrimonii sit omnino certus.* Veram autem probabilitatem opinionum, seu opiniones verè probabiles, *num. 530.* ait esse illas, *Quæ, licèt non propugnentur ab omnibus, tamen ab omnibus recipiuntur tanquam probabiles.* Deinde *a. 11.* ponit hunc titulum: *Resolvitur in dubio positivo circa impedimenta jure Divino, & naturali dirimentia, certum esse valorem matrimonii ex dispositione juris Ecclesiastici.* Priùs autem *num. 586.* dixerat: *Dubium positivum est, quod oritur ex varietate opinionum probabilium utrimque pugnantium.* Quæ longè fusiùs deducta in ipso auctore legi possunt.

406. Collige 3. Nec Medicum posse, adhibere medicinam tantùm æqualiter probabilem præ tutiori; exigit enim hoc charitas erga proximum, & officium medici, ut, quantum potest, tutissimè procuret valetudinem corporis. Si tamen nulla medicina foret certa, aut tuta, posset in casu gravis necessitatis adhiberi medicina probabilior, aut etiam, si hæc haberi non possit, probabilis. Plura corollaria similia facilè est reperire apud morales Theologos. Cæterùm, ut sub finem universaliter aliquid dicam, in morali materia maximè in id incumbendum, ut non nimiùm laxus, nec nimiùm rigidus sis. *Medio tutissimus ibis:* tùncque ritè incesseris, si Regio Prophetæ concinere possis: *Misericordiam, & judicium cantabo tibi Domine.*

Ps. 100. v. 1.

INDEX.

INDEX

Disputationum, Quæstionum, & Articulorum
In Tractatu
DE ANGELIS.

DISPUTATIO I.

De Natura, ac Naturalibus proprietatibus Angelorum. Num. 2

QUÆSTIO I.

De Existentia, & Natura Angelorum.

Art. I. An Angeli existant. 3
Art. II. Quales sint Angeli. 14
Art. III. Solvuntur Objectiones. 20

QUÆSTIO II.

De Potentia Locomotiva Angelorum.

Art. I. Per quid, & quomodo Angelus sit in loco. 34
Art. II. An, & quomodo Angeli possint moveri. 46

QUÆSTIO III.

De Potentia Intellectiva Angelorum.

Art. I. An Angeli indigeant speciebus ad cognoscenda objecta, & unde eas accipiant. 54
Art. II. Quænam objecta Angeli naturaliter cognoscere possint. 67
Art. III. Solvuntur Objectiones. 81
Art. IV. Quomodo Angeli inter se, & cum aliis loquantur. 103

DISPUTATIO II.

De Gratia, & Lapsu Angelorum. 111

QUÆSTIO I.

De Supernaturali Gratia Angelorum.

Art. I. An Angeli in primo instanti se disposuerint ad primam gratiam. 112
Art. II. Quid tenendum de SS. Angelis Custodibus. 127

QUÆSTIO II.

De Lapsu, & Pœna Angelorum.

Art. I. Quando, & quomodo Dæmones peccaverint. 135
Art. II. Solvuntur Objectiones. 142
Art. III. Quomodo Dæmones puniantur. 153

In Tractatu
DE BEATITUDINE.

DISPUTATIO Unica.

De Beatitudine. 2

QUÆSTIO I.

De Beatitudine Objectiva.

Art. I. An DEUS sit finis ultimus creaturæ rationalis, & in omni actu morali intendatur. 3
Art. II. Solvuntur Objectiones. 11
Art. III. An DEUS sit Beatitudo Objectiva creaturæ rationalis in quovis statu. 24
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 34

QUÆSTIO II.

De Beatitudine formali supernaturali.

Art. I. In quo consistat essentia Beatitudinis formalis. 43
Art. II. Solvuntur Objectiones. 56
Art. III. An Perpetuitas Beatitudinis, & certitudo de ipsa sit de essentia Beatitudinis formalis. 80
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 91
Art. V. Quænam adhuc bona secum afferat Beatitudo. 106
Art. VI. Solvuntur Objectiones contra assertam impotentiam peccandi, & errandi in Beatis. 130

In Tractatu
DE ACTIBUS HUMANIS.

DISPUTATIO I.

De Moralitate Actuum Humanorum. 2

QUÆSTIO I.

De Voluntario, & Involuntario.

Art. I. Quid, & quotuplex sit Voluntarium, & Involuntarium. 3
Art. II. Solvuntur Objectiones. 14
Art. III. Quid sit Voluntarium in causa. 21
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 29
Art. V. Quomodo ad Voluntarium se habeat Metus,

Num.
Metus, & Concupiscentia. 42
Art. VI. Solvuntur Objectiones. 49
Art. VII. Quomodo ad voluntarium se habeat Ignorantia. 53
Art. VIII. Solvuntur Objectiones. 65

QUÆSTIO II.
De Libero.

Art. I. Quid, & quotuplex sit Libertas. 75
Art. II. Solvuntur Objectiones. 85
Art. III. An homo sit liber. 94
Art. IV. An sit possibilis pura omissio libera. 109
Art. V. An libertas sit intrinseca, vel extrinseca actui. 126
Art. VI. Solvuntur Objectiones. 131
Art. VII. Qualis libertas, & quale meritum competat Actui interno imperato. 149
Art. VIII. Solvuntur Objectiones. 154
Art. IX. An Actus externus augeat meritum Actûs interni. 164

QUÆSTIO III.
De Honestate, & Inhonestate Morali.

Art. I. Quæ sit Regula Moralitatis. 174
Art. II. Solvuntur Objectiones. 179
Art. III. An sit possibilis Actus Moralis Indifferens. 188
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 195

DISPUTATIO II.
De Conscientia. 216

QUÆSTIO I.
De Conscientia in Genere, & Certa in specie.

Art. I. Quid, & Quotuplex sit Conscientia, & quomodo obliget Conscientia Erronea. 217
Art. II. An conscientiæ Dictamen Ultimum debeat esse certum. 220
Art. III. Solvuntur Objectiones. 227

QUÆSTIO II.
De Conscientia Dubia.

Art. I. Quid, & quotuplex sit Dubium, & an liceat agere cum dubio practico. Num. 241
Art. II. An in dubio semper sit eligendum tutius. 241
Art. III. An obligemur ad tutius in dubio legis. 261
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 269

QUÆSTIO III.
De Conscientia Probabili.

Art. I. Quid sit Opinio Probabilis. 291
Art. II. Quomodo dividatur Opinio Probabilis. 297
Art. III. An liceat in praxi sequi Opinionem magis probabilem, sed minùs tutam. 304
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 308
Art. V. Solvuntur reliquæ objectiones ex SS. Patribus. 311
Art. VI. An inter duas sententias æqualiter probabiles liceat sequi minùs tutam. 316
Art. VII. Solvitur prima objectio ex SS. Patribus. 323
Art. VIII. Solvuntur aliæ objectiones ex SS. Patribus. 326
Art. IX. Solvitur objectio ab authoritate antiquorum. 329
Art. X. Solvuntur Objectiones à ratione. 335
Art. XI. Solvuntur aliæ objectiones à ratione. 341
Art. XII. Quid censeant Authores de sententia minùs tuta, & minùs probabili. 345
Art. XIII. Quæ sit authoritas sententiæ asserentis licitum usum opinionis æqualiter probabilis, non verò notabiliter minùs probabilis. 353
Art. XIV. An liceat sequi opinionem minùs tutam, & notabiliter minùs probabilem. 363
Art. XV. Ulterior probatio nostræ sententiæ. 364
Art. XVI. Solvuntur Objectiones. 367
Art. XVII. Solvuntur aliæ objectiones. 372
Art. XVIII. Respondetur aliis objectionibus. 378
Art. XIX. Solvuntur adhuc aliæ objectiones. 384
Art. XX. Satisfit iterum novis objectionibus. 389
Art. XXI. Respondetur denuo aliis objectionibus. 394
Art. XXII. Solvuntur ultimæ objectiones, & adduntur aliqua corollaria. 402

TRACTATUS THEOLOGICUS

In Primam Secundæ D. THOMÆ.

De Peccatis.

POst Tractatum de Actibus humanis, hoc est, post traditas regulas, seu principia, quibus actus humani conformes esse debent, ut sint honesti, ac boni, agere Theologi solent de peccatis, seu difformitatibus cum dictis regulis morum: inde de gratia, quæ defectus admissos emendat, & ad meritum (de quo post gratiam disputant) vel inchoandum, vel augendum, unicè juvat. Hoc ordine & nos pergemus, & primò à peccatis incipiemus, ut ab iis absoluti, ad gratiam perveniamus: & cum hac ad meritum progrediamur. Agit autem Angelicus de peccatis *1. 2. à quæst. 71. usque ad 89. inclusivè.* Postquam nempe prioribus quæstionibus egit de hominis fine, scilicet beatitudine, & via ad illam, scilicet actionibus moralibus, sapienter pergit ad indicandos errores, quibus à via recta deficimus, hoc est, ad explicanda peccata, quorum expositio quoad quæstiones primarias nunc noster est scopus. Dixi *primarias*; plura enim quæsita de eisdem peccatis Theologiæ morali explicanda ex more relinquimus.

DISPUTATIO I.

De Peccato Actuali.

2. PEccatum, latissimè sumptum, est *defectus à regula dirigente ad finem.* Est autem triplex, *Naturæ, Artis, & Moris.* Primum, seu *peccatum naturæ*, est *defectus substantiæ creatæ à communi naturæ ordine, ac veluti lege: v. g. claudicatio, surditas, cæcitas &c.* Alterum, sive *peccatum artis*, est *defectus à regulis artis: e. g. solœcismus respectu Grammaticæ, inepta pictura, vel delineatio respectu pictoriæ &c.* Tertium, seu *peccatum moris, aut morale* (quod solum nobis considerandum proponitur) est *defectus liber à regula morum, seu à lege obligante ad ultimum finem.* Et hoc est peccatum propriè dictum; nam, quando à Rhetoribus auctor sceleris, *scelus* dicitur: vel quando in S. Scriptura *Deuter. 9. v. 21.* vitulus aureus: vel *ad Rom. 7. v. 13.* concupiscentia: vel *Isa. 53. v. 12.* pœna peccati: vel *2. Cor. 5. v. 21.* & *Osee. 4. v. 8.* sacrificium pro peccato, vocatur *peccatum*, tropica locutio est, de qua hîc non agimus. Dividitur autem peccatum propriè dictum in *actuale, habituale, & originale.* Prima hac disputatione de primo, sequentibus duabus de reliquis duobus agemus.

QUÆSTIO I.

De Essentia Peccati Actualis.

ARTICULUS I.

Quid sit, & quotuplex peccatum actuale.

3. DIco 1. Peccatum actuale rectè definitur ex S. Augustino, *l. 22. contra Faustum c. 27. Factum, vel dictum, vel concupitum aliquid contra æternam legem.* ita S. Thomas *1. 2. q. 71. a. 6.* qui *ibidem* docet, sufficere auctoritatem S. Augustini, *in contrarium:* hoc est, ut argumentis, in contrarium allatis, prævaleat: communiter etiam reliqui Theologi eandem definitionem admittunt; quanquam enim sit disjunctiva, & fortè etiam alias minutias logicas non observet, tamen clarior est definito, & ad instructionem fidelium valde apta; quia statim distinguit peccata cordis, oris, & operis: convenit etiam omni, & soli, quæ sunt primariæ dotes bonæ definitionis. Si quis tamen velit evitare disjunctionem, poterit cum S. Ambrosio *l. de Paradiso. c. 8.* ac Magistro Sententiarum *l. 2. dist. 35. §. posthæc.* Suarez *in 1. 2. tract. 5. disp. 1. n. 1.* & aliis, peccatum definire, quòd sit *Libera transgressio legis Divinæ.*

Dicitur 1. *libera*; quia absque libertate non datur peccatum; unde idem prædicatum etiam subaudiri debet in definitione S. Augustini, scilicet, dictum, vel factum, vel concupitum liberum. Dicitur 2. *Transgressio legis Divinæ*; quia, ùt iterum suppono *ex tract. de actibus humanis. à n. 176.* regula moralitatis est lex æterna DEI, cui, si actus est conformis, est bonus: si autem difformis, est malus, seu peccatum. Ubi nota, actus contrarios legibus humanis, esse etiam contrarios legi Divinæ; quia hæc jubet, legibus humanis nos subdi: &, ùt rectè Suarez *loc. cit.* sicut nulla est potestas, nisi à DEO, ita nulla lex obligat, nisi in virtute legis Divinæ. Non tamen ideò leges omnes sunt juris Divini; nam jus Divinum est illud, quod est immediatè à DEO latum, aut ex speciali commissione DEI: qualiter non sunt latæ leges, quæ humanæ dicuntur.

cuntur. Hæc definitio etiam clara est, omníque, & soli definito conveniens, adeóque bona.

4. Dividitur jam peccatum actuale communiter *in peccatum commissionis*, & *omissionis*. Illud est actus liber contra legem prohibentem: istud est omissio libera actûs præcepti contra legem præcipientem: & tale peccatum etiam est omissio pura libera, quæ est possibilis *ex tract. de act. hum. n. 110.* Ut autem peccato puræ omissionis aptetur definitio Augustini, debet etiam intelligi, non dictum, vel non factum &c. cùm enim contrariorum eadem sit ratio, facilè ex dicto, vel facto, intelligitur etiam, non dictum &c. 2. Dividitur in *peccatum proprium*, quod fit à persona, cui imputatur: & *alienum*, quod ab alio fit, alteri tamen ob moralem aliquem influxum, vel causalitatem, etiam attribuitur.

Dividitur 3. *in peccatum spirituale*, & *carnale*. Istius generis sunt, quæ sensibili carnis delectatione perficiuntur, ùt peccata gulæ, atque luxuriæ: illius generis sunt, quæ animi delectatione perficiuntur, qualia sunt reliqua peccata capitalia. Dum autem Apostolus *ad Galat. 5. à v. 19.* inter opera carnis etiam recenset ea peccata, quæ aliàs spiritualia censentur, latiùs sumit peccata carnis, pro omnibus iis, quæ, ex naturæ nostræ in Adamo corruptione, pullulare solent.

5. Dividitur ulteriùs 4. peccatum actuale in *peccatum cordis*, *oris*, & *operis*. Primum in mente, & volitione perficitur: secundum verbis: tertium operibus consummatur. 5. In *peccatum ex ignorantia*, *fragilitate*, & *malitia*. Primum fit, cùm quis ex ignorantia culpabili peccat: secundum, quando ex tentationis, aut passionis vehementia labitur: tertium, quod studiosè, & quia quis vult DEUM offendere, absque ignorantia, & vehementi passione, committitur, éstque ex genere suo gravissimum. 6. In *peccatum per excessum*, & *per defectum*; cùm enim virtus, e.g. liberalitas, consistat in medio, qui nimiùm opes effundit, per excessum peccat prodigalitate: qui nimis parcè dat, peccat per defectum avaritiâ.

Dividitur 7. In *peccatum contra DEUM*, *proximum*, & *seipsum*; quamvis enim omne peccatum sit contra DEUM, & ejus offensa, tamen peculiariter *peccatum contra DEUM* dicitur peccatum illud, quod versatur circa materiam, directè pertinentem ad DEUM. e.g. circa materiam fidei, spei, charitatis, aut religionis &c. cujusmodi sunt peccata contra primam tabulam decalogi, seu tria priora præcepta. *Peccatum contra seipsum* est, quod est contra bonum proprium. e.g. gula, & luxuria, contra bonum sanitatis, & corporis. *Peccatum contra proximum* est, quod bono proximi adversatur. e.g. furtum, detractio, homicidium: cujusmodi sunt pleraque contra secundam decalogi tabulam, seu posteriora præcepta. 8. in peccatum *mortale*, & *veniale*, de qua divisione fusiùs infrà: modò sufficiat dixisse, illud mortem animæ, hoc est, damnationem æternam afferre: non item secundum, cujus venia facilior est. Plures divisiones dari possent: sed faciliùs ad captum, & pro memoria, hinc inde, pro occasione plures explicabuntur.

6. Ob. 1. S. Paulus *ad Rom. 2. v. 12.* ait, *Quicunque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt*: ergo etiam peccari potest sine lege, adeóque non omne peccatum est contra legem. Resp. dist. cons. peccari potest sine lege Judaica, de qua ibi loquitur Apostolus. conc. conseq. sine omni lege naturali, vel Divina. neg. conseq. Responsio firmatur ex ipso Apostolo *ibidem v. 14.* dicente, quòd gentes sine lege, sibi ipsi sint lex: ergo non sunt prorsus sine omni lege. Per hoc tamen, ùt rectè Viva *in proposition. 2. ab Alexandro VIII. damnatam de peccato Philosophico n. 10.* ait, non intelligit Apostolus, ipsam naturam rationalem esse legem strictè talem, seu regulam primam morum; cùm neminem sua natura obligare possit: (de qua re aliquantò plura *tr. de act. hum. à n. 177.*) sed tantùm S. Paulus vult dicere, quòd habeant in se aliquid per modum legis, scilicet lumen naturæ rationalis, quod ad modum legis dirigit, &, quid lex jubeat, ostendit.

7. Ob. 2. Multa dicuntur ideo prohibita; quia mala: non verò dicuntur mala; quia prohibita: ergo non omne peccatum est contra legem: vel certè hoc prædicatum non est primarium, respectu cuiúsque peccati. Confir. Peccatum veniale, ùt multi docent *in tractat. de incarnat.* non est offensa DEI: ergo non est contra legem: atqui tamen est peccatum strictè dictum: ergo non omne peccatum est contra legem DEI. Resp. nego conseq. quia, modò sint prohibita, sicut sunt omnia peccata, jam sunt contra legem. An autem hoc prædicatum omnino primarium sit, an non, imprimis est minutia logica, non valde curanda: dein dici potest, esse prædicatum primarium, saltem respectu hujus tractatûs Theologici, qui maximè, & primariò considerat in peccato, rationem oppositionis cum lege Divina, in qua fundatur ratio offensæ. Ulteriùs, etiam illa, quæ dicuntur prohibita; quia mala, antecedenter ad legem DEI tantùm sunt peccaminosa radicaliter, formaliter autem talia redduntur per legem DEI. vide *tract. de act. hum. à n. 179.*

8. Ad confirm. respondet Suarez *in 1. 2. tract. 5. disp. 1. sec. 1. n. 2.* peccatum veniale eodem modo esse contra legem, sicut est peccatum: neutrum autem esse simpliciter, sed tantùm secundùm quid: & moraliter loquendo, esse tantùm analogicè peccatum: quod etiam docet D. Thomas. *1. 2. q. 88. a. 1. ad 1.* Idem *3. p. q. 88. a. 2. ad 2.* ait, veniale non esse *contra DEUM, sed præter ipsum.* Idem docet Tannerus *tom. 2. disp. 4. de peccatis. q. 5. dub. 2. n. 49.* Suarez. *in 1. 2. tract. 5. disp. 2. sec. 5. n. 7.* & citat pro hac opinione Cajetanum & Vegam. Bellarminus *tom. 4. controv. 2. l. 1. c. 11.* ait, veniale non esse perfectè, & simpliciter peccatum, sed imperfectè, & secundùm quid.

Addit Suarez *cit. loc. n. 8.* non esse quidem propriè dictam analogiam, inter peccatum mortale, & veniale; quia peccatum veniale, independenter ab omni respectu (sine quo tamen non datur analogia strícta) ad mortale, habet inhærentem sibi aliquem defectum ordinis debiti ad ultimum finem: attamen, quia hic defectus maximè ponderatur in moralibus, quatenus est dispositio ad mortale: itémque veniale tale denominatur; quia non habet malitiam tantam, quantam mortale, loquendo moraliter, & theologicè, hæc denominatio est analoga. Ulteriùs ait *eodem n. 8.* Scripturam rarò, nomine peccati simpliciter dicti, comprehendere peccata

peccata venialia. Si hoc tibi non placet, dist. conseq. peccatum veniale non est contra legem strictè dictam om. cons. non est contra legem latiùs dictam. neg. cons. omitto dein pro nunc subsumptum, & sub priori distinctione conc. vel neg. ultimam conseq. Dici ergo potest, non omne, quod est contra legem DEI leviter obligantem, vel tantùm contra legem ejusdem latiùs sumptam, esse etiam offensam DEI strictè dictam.

9. Ob. 3. Possibile est peccatum essentialiter impunibile: sed hoc non est contra legem: ergo, prob. min. quod est contra legem, subjacet pœnæ: sed peccatum impunibile non subjacet pœnæ: ergo. Resp. 1. om. ma. neg. min. ad prob. dist. ma. nisi essentialiter supponat liberam determinationem DEI ad non puniendum. conc. ma. secus neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons. ita ii, qui majorem admittunt. Alii probabiliùs negant, tale peccatum esse possibile, sicut negatur possibile peccatum essentialiter irremissibile; peccatum enim essentialiter impunibile tunc fieri deberet, si DEUS revelâsset Petro, se nullum deinceps ejus peccatum puniturum, & Petrus, hac revelatione, fretus peccaret: tunc enim (ajunt quidam) peccatum essentialiter supponeret illam revelationem Divinam, qua stante Petrus puniri non posset; quia aliàs revelatio redderetur falsa, quod impossibile est.

Sed probabiliùs, etiam in hoc casu, peccatum illud non essentialiter præsupponeret illam revelationem verè talem; nam, si Petrus, deceptus à dæmone, judicaret firmiter, eam revelationem sibi factam esse, idem numero peccatum committeret, ac tunc, quando reverà facta esset; nec enim volitio habet essentialem respectum ad hanc cognitionem determinatè sumptam, sed tantùm ad aliquam indeterminatè sumptam, & quoad motivum, vel modum repræsentandi &c. æqualem: præsertim volitio naturalis, qualis est peccaminosa, non habet respectum, vel connexionem essentialem cum cognitione, seu revelatione supernaturali: & sic etiam responderi solet *in tract. de pœnit.* ad objectionem de peccato essentialiter irremissibili.

10. Ob. 4. Qui agit contra conscientiam erroneam, e. g. qui putat se obligari ad mentiendum, ut liberet à periculo proximum, & non mentitur, peccat: at non peccat contra legem Divinam: ergo datur peccatum, quod non est contra legem Divinam: ma. est communis, & certa. mi. prob. DEUS non præcipit per legem suam mendacium: ergo. Resp. neg. mi. ad prob. dist. ant. DEUS non præcipit mendacium directè, & per se. conc. ant. non præcipit indirectè, & per accidens. neg. ant. & cons. DEUS præcipit, ut non agamus contra id, ad quod etiam per errorem putamus, nos esse ab ipso obligatos; quia ita agere jam esset virtualiter negligere, & postponere voluntatem DEI.

Quando ergo, in eo casu, quis per errorem putat, se obligari ad mentiendum, DEUS indirectè, & per accidens, præcipit mendacium. Nec propterea DEUS est causa per se, sed tantùm causa per accidens, & quidem tantùm materialis peccati, quod non repugnat. Nec propterea etiam præcipit aliquid prohibitum; quia, ùt Rhodes ait, res non est formaliter prohibita, nisi ùt agnita mala: quia objectum non specificat actum, prout est in se, sed prout est in intellectu, ùt habet Angelicus. *1. 2. q. 19. a. 5. in corp.* plura vide *tract. de virt. Theol. disp. 2. q. 1. a. 4. à n. 72.* ubi etiam tractatur, an talis mendacium, vel similis talis actus ex conscientia erronea factus, sit bonus, & meritorius.

11. Ob. 5. Lex etiam DEI, e. g. Mosaica, sive per Moysen promulgata, non est æterna; nec enim est ab æterno, nec erit in æternum; quia jam cessavit: & multa peccata sunt contra illam: ergo non omnia sunt contra legem æternam DEI. Confir. Promulgatio legis non est æterna: sed hæc est de essentia legis: ergo essentia legis, seu lex non est æterna: ergo peccata non sunt contra legem æternam. Resp. 1. om. ant. neg. cons. quia sunt saltem contra legem DEI æternam, ùt ita dicam, reflexam, quæ præcipit servari legem Moysis, pro illo tempore. Resp. 2. neg. ant. quia jam ab æterno in mente DEI lex extitit.

Ad confirm. In hac quæstione, suo modo de nomine, seu quid intelligatur per legem, standum est authoritate Theologorum, qui communiter admittunt, legem æternam DEI cum S. Augustino *l. 1. de lib. arb. c. 6.* & S. Thoma. *1. 2. q. 91. a. 1. in corp.* unde, si promulgatio est de essentia legis, non tantùm humanæ, sed etiam Divinæ, non debet ea ab æterno percipi: & talis promulgatio jam datur ab æterno; sic enim habet Angelicus *art. modò cit. ad 2. Dicendum, quòd promulgatio fit, & verbo, & scripto: & utroque modo lex æterna habet promulgationem ex parte DEI promulgantis; quia & Verbum Divinum est æternum, & scriptura libri vitæ est æterna: sed ex parte creaturæ audientis, aut inspicientis, non potest esse promulgatio æterna:* & juxta hæc dicta, in forma neg. ma. Alii negant mi. dicúntque, promulgationem ad summum esse de essentia legis actu obligantis, non autem ipsius, in se præcisè spectatæ, quæ, præsertim si à DEO sit, cujus potestas est prorsus independens à populo, jam habeat totam essentiam ante promulgationem; quanquam ante promulgationem non obliget: promulgari autem postea legem Divinam positivam per revelationem, legem verò naturalem per dictamen conscientiæ.

12. Ob. 6. DEUS non necessariò prohibet omne, etiam intrinsecè malum: ergo neque peccatum: ergo hoc non est necessariò contra prohibitionem, seu præceptum DEI. prob. ant. DEUS non amat necessariò bonum creatum: ergo nec odit, nec prohibet necessariò malum creatum: Confirm. DEUS potest dispensare in præceptis naturalibus secundæ tabulæ: ergo potest ea præcepta non imponere: ergo etiam potest objecta intrinsecè mala, præceptis illis contraria, non prohibere. Resp. dist. ant. DEUS non prohibet necessariò necessitate absoluta. conc. ant. ex suppositione, quòd creaturas rationales produxerit. neg. antec. & conseq. ad prob. om. ant. neg. cons. Cùm DEUS sit essentialiter sanctus, & optimus gubernator, spectat ad ipsum essentialiter, ut, quod radicaliter saltem, peccaminosum, turpe, ac inhonestum est, prohibeat, & ab eo subditos rationales avertat, ut lumine naturæ notum videtur: certè aliàs videretur manca esse ejus gubernatio: at non spectat ad ipsum, ut omne prorsus bonum extrinsecum sibi procuret, maximè, cùm

jam virtualiter, & eminenter, in sua essentia omnia contineat.

Ad confir. Resp. cum pluribus aliis. neg. ant. Non potest DEUS propriè dispensare, sed tantùm addere, vel demere, circumstantiam, qua addita, vel dempta, id, quod priùs fuerat malum, non ampliùs tale est: unde rectè Layman *lib. 5. tract. 10. parte 3. c. 6. n. 9.* ait, quasdam actiones esse ita malas, ut inseparabilis omnino malitia sit, e. g. mendacium, blasphemia, &c. quæ nullis circumstantiis possunt cohonestari: alias autem esse ita malas, ut, vel ratione circumstantiarum, vel ex alia causa, malitia separari possit. e. g. cædes innocentis tantùm est mala, si fiat absque legitimo jure, aut potestate: quam tamen DEUS potest dare, utpote supremus dominus vitæ, & mortis: quare, si DEUS daret potestatem occidendi innocentem, non dispensaret propriè in quinto præcepto; sed sua voluntate, & concessione potestatis, faceret, ut, quod aliàs contineretur sub materia illius præcepti, non ampliùs contineatur, adeóque licitè fiat. Dispensatio autem propriè dicta foret, si manente materia, vel re eadem, tamen aliquis eximeretur præcepto.

Ob. 7. Peccatum purè Philosophicum, non est contra legem: ergo definitio peccati non convenit omni, adeóque non est bona. Responderi facilè potest. om. antec. dist. conf. definitio peccati non convenit omni peccato Theologicè tali, de quo hîc maximè quæritur. neg. ant. alteri peccato, de quo hîc non agitur. om. ant. & neg. conf. sufficit enim bonitati definitionis, à Theologis datæ, quòd conveniat omni peccato, in consideratione Theologica accepto.

ARTICULUS II.

Quid sit, & an detur Peccatum Philosophicum.

13. SAtisfactum, data modò responsione, omnino esset objectioni: attamen, quia hæc quæstio ante annos quadraginta, & aliquot, scilicet *anno 1686.* famosa esse cœpit, & *anno 1690. 24. Augusti* ab Alexandro VIII. proscriptæ sunt duæ propositiones, quarum una agit de peccato Philosophico, operæ pretium videtur, etiam de isto paulò pluribus agere.

Propositiones autem damnatæ sunt istæ: Prima. *Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali: formalis verò in conformitate actûs cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè. Hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ suæ moralis.* Secunda: *Peccatum Philosophicum, seu morale, est actus humanus, disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum verò, & mortale est transgressio libera Divinæ legis. Philosophicum quantumvis grave, in illo, qui DEUM vel ignorat, vel de DEO actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa DEI, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam DEI, neque æternâ pœnâ dignum.*

Ex his propositionibus secunda dicebatur excerpta ex Thesibus Divione propositis: at Viva *Trutinæ Theol. p. 3.* ubi sub initium de his duabus propositionibus agit, *num. 3.* probat, in ea propositione secunda, dum ad S. Sedem deferretur, fuisse aliquid per invidiam mutatum. Occasione autem hujus damnationis orta est, vel saltem magis ventilari cœpta, inter recentiores quæstio duplex, scilicet. 1. Quid sit peccatum Philosophicum, prout distinguitur à Theologico, vel quæ sit ejus definitio. 2. An sit possibile, vel impossibile: pro quarum resolutione,

14. Dico 1. Definitio peccati purè Philosophici in ipsa propositione secunda damnata rectè exhibetur: scilicet quòd sit *actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi*: intellige *soli*; si enim disconveniret etiam legi Divinæ, & esset ejus transgressio, jam etiam esset peccatum Theologicè tale. Neque hæc prima pars propositionis illius damnatæ est damnata: sicut non est damnata pars altera ejusdem, continens definitionem peccati Theologici, quòd sit *transgressio libera Divinæ legis*: quæ verissima est.

Sicut etiam non est damnata illa pars propositionis damnatæ primæ, qua dicitur: *Formalis verò* bonitas consistit *in conformitate actûs cum regula morum:* quod communiter omnes tradunt: sed in prima illa propositione damnatum potissimùm illud est, quod ultimò dicebatur, scilicet non teneri hominem ad amandum DEUM in principio, vel decursu vitæ. Et utique facilè potest contingere, ut in propositione, vel formaliter, vel æquivalenter copulativa, una pars sit vera, altera falsa. Certè definitio illa peccati Philosophici, seu in consideratione Philosophica accepti, indicatur à S. Thoma *1. 2. q. 71. a. 6. ad 5.* his verbis: *Dicendum, quòd à Theologis consideratur peccatum præcipuè, secundùm quod est offensa contra DEUM; à Philosopho autem morali, secundùm quod contrariatur rationi.*

Hoc autem peccatum, purè Philosophicum, dari non potest, quin detur ignorantia, vel oblivio DEI; siquis enim de DEO cogitet, & quidem de eo, ùt prohibente illud, quod in his circumstantiis ipse cogitans facit, jam peccatum Theologicum committit; nam, dum cogitans, DEUM actûs sui conscium, peccat, advertit utique, se facere aliquid contrarium voluntati DEI, omne malum morale improbantis, & prohibentis: consequenter talis actio est aversio à DEO, & conversio ad creaturam, quæ secum affert per identitatem peccatum Theologicum. Ex his oritur jam quæstio secunda, an nempe actus aliquis humanus, moraliter malus, fieri possit cum tali ignorantia inculpabili DEI, & sic dari peccatum purè Philosophicum. Igitur

15. Dico 2. Peccatum purè Philosophicum non est possibile: ita defacto communissimè omnes. Prob. Quicunque peccat formaliter, seu cum morali advertentia ad culpam, non tantùm advertit, se agere aliquid quomodocunque indecens, seu erubescendum, quale e. g. etiam foret, si quis, à prædonibus spoliatus omnibus vestibus, deberet incedere nudus: sed cognoscit, se agere aliquid culpabile, seu prohibitum: atqui hoc non potest agnoscere, quin agnoscat DEUM: ergo, ma. videtur non

posse

posse negari; aliàs enim non posset dari discrimen, inter erubescentiam dignam compassione, & dignam reprehensione: seu inter ortam ex inculpabili causa, & ortam ex libero culpabili defectu. minor prob. Qui agnoscit aliquid prohibitum, debet agnoscere aliquem prohibentem: atqui nullum potest agnoscere prohibentem, nisi agnoscat DEUM: ergo debet hunc agnoscere. ma. est clara.

Prob. etiam min. Nihil potest esse prohibitum sub culpa, nisi sit, vel actus internus, vel certè complexum ex actu interno, & externo: atqui non potest agnosci, vel intelligi, prohibens actum internum, vel complexum ex actu interno, & externo, nisi agnoscatur DEUS: ergo. ma. iterum non potest negari; nam, licèt fors aliqui putaverint, actus purè internos, se solis non esse peccata, tamen nemo judicavit, aut judicat, solum actum externum, sine interna volitione libera, esse culpam, vel peccatum; cúmque ratio culpæ, vel unicè, vel potissimùm, stet in actu interno, debet vel maximè iste esse prohibitus, & ùt talis apprehendi. prob. jam min. Non potest intelligi actus internus prohibitus, nisi intelligatur DEUS, vel immediatè, vel mediatè saltem prohibens; quia, vel nemo alius potest actum internum præcipere, aut prohibere: vel certè nemo id potest, qui non intelligatur, habere potestatem prohibendi à DEO, sicut e. g. habet Ecclesia: ergo.

16. Prob. ant. Si aliquis præter DEUM, & eos, qui ab ipso habent potestatem, posset agnosci prohibens actum peccaminosum, & consequenter actum internum, esset natura rationalis: sed hæc non potest agnosci prohibens talem actum: ergo. ma. admittitur ab adversariis (si qui sunt) & eruitur ex ipsa definitione peccati Philosophici. min. prob. Vel intelligitur natura rationalis individua ipsius peccantis: & hæc, cùm non sit superior sui ipsius, non potest sibi ipsi aliquid prohibere, vel certè potest in præcepto facilè secum dispensare: vel intelligitur natura rationalis ùt sic, seu in communi, & quidem creata (nam DEUS supponitur non cogitari) & hæc, cùm nihil sit à parte rei, sed tantùm existat in intellectu, non potest reverà obligare.

Vel intelligitur per naturam rationalem collectio omnium naturarum rationalium existentium (non existentes, cùm nihil sint, utique obligare non possunt) & nec ista potest prohibere efficaciter actus internos; quia non potest eos scire, consequenter neque de iis judicare, neque ab iis absterrere, neque eos punire; nam facilè possunt celari; atque adeò inutilis, frustranea, atque etiam rationi naturali difformis esset ista prohibitio: & consequenter non datur. Confirmatur. Talis collectio naturarum rationalium plurimos actus, etiam externos, non posset scire: & multò minùs posset scire, an sint conjuncti cum actibus internis, qui externos reddunt malos: adeóque neque de istis posset judicare, vel eos punire. Imò talis collectio etiam non vellet communiter tales actus punire, vel etiam plurimos eorum prohibere; cùm multæ ex ea collectione naturæ essent malæ, & cuperent multa licita, quæ tamen sunt culpabilia.

Vel intelligitur tandem unum tantùm individuum, ex illa collectione, distinctum à peccante, e. g. superior creatus: & contra hunc pugnant eædem fermè rationes; quia scilicet neque posset scire, nec dijudicare, nec punire, universaliter actus malos, præsertim internos. Adde, quòd quis agnoscendo actionem tantùm prohibitam ab aliquo superiore creato (cùm hic non sit infallibilis regula) nondum eam agnoscat ùt culpabilem, vel reprehensibilem; quia posset à tali superiore bonum prohiberi, & malum præcipi. Quare deberet priùs, vel agnosci alia potestas infallibilis, adeóque Divina: vel certè deberet ille superior apprehendi ùt imperans conformia naturæ rationali universali, adeóque ultimatò iterum deberet recurri ad naturam rationalem universalem, quem recursum jam suprà insufficientem ostendimus.

17. Nec dicas, recurri posse ad aliquam partem collectionis universalis, seu ad particularem aliquam communitatem individuorum rationalium; nam contra est: hæc communitas non esset potestas infallibilis; posset enim aliquid præcipere, vel prohibere, in bonum suum particulare, oppositum bono communi totius naturæ, adeóque malè. Si autem dicas, debere eam præcipere conformia toti naturæ, iterum recurris ad naturam universalem, tanquam mensuram honesti, & iterum impugnaris superioribus argumentis. Tandem, minor illa superior probari potest iisdem fermè argumentis, quibus in *tract. de actibus humanis à n. 176.* probavimus, primam regulam morum necessariò statuendam esse legem æternam DEI.

18. Collige ex dictis, quòd, etsi omittatur, possibilem esse, ad breve tempus, invincibilem ignorantiam DEI, ea tamen non sit possibilis tunc, quando quis formaliter peccat; quia tunc eoipso DEUM aliquo modo agnoscere debet. Vincibilis autem ignorantia DEI omnimoda omnino impossibilis est; cùm enim hæc ignorantia vincibilis sit peccatum, & hoc dari non possit sine aliqua notitia DEI, sequitur clarè, ad eam ignorantiam requiri aliqualem DEI notitiam, consequenter ipsam ignorantiam non esse omnimodam. Dico *omnimodam*; quia utique potest dari aliquamdiu vincibilis, & invincibilis ignorantia DEI, non omnimoda, seu tantùm quoad aliqua prædicata, magis explicita, e. g. ignorantia immensitatis, immutabilitatis, Trinitatis &c. Imò quoad aliqua prædicata latet DEUS adhuc etiam doctos, qui disputant de iis ipsis, an debeant DEO attribui, an non.

Dixi etiam, DEUM *aliquo modo* debere agnosci; quia sufficit ad peccatum, ut agnoscatur, sub ratione confusa legis æternæ, vel supremi legislatoris: quæ notitia non abest à peccante, qui eo ipso, quòd rem prohibitam agnoscat, agnoscit, saltem exercitè, & implicitè, quamvis remissè, legem, vel legislatorem prohibentem, ùt scilicet, quemadmodum ait La Croix *l. 5. à n. 55.* cytharizans actu cognoscit regulas artis, quamvis non reflexè de iis cogitet: & sicut sacerdos, peccans contra castitatem, exercitè cognoscit, se esse voto adstrictum.

19. Quæres 1. An hæc impossibilitas peccati philosophici sit metaphysica, vel moralis. Resp. aliquos, quos vide citatos apud Vivam *trut. Theol. p. 3. n. 4.* existimâsse, peccatum philo-

losophicum tantùm moraliter esse impossibile, eoquòd non omnino implicet casus, quo aliquis tantùm agnoscat, actionem esse contrariam naturæ rationali, non verò alteri superiori legi, quamvis, ùt ait, id defacto nunquam fiat, eoquòd homo peccans, exercitè, & implicitè saltem, vel confusè, agnoscat legem Divinam. Mihi tamen cum communiori (ùt testatur Viva *loco modò citato n. 3.*) videtur verosimilius, esse metaphysicam impossibilitatem, quam & ipse Viva *ibidem* videtur defendere.

Ratio est; quia non potest videri prohibitum aliquid à sola natura rationali, ùt jam ostensum: ergo, quando res apparet ùt prohibita, & culpabilis (quod necesse est ad hoc, ut appareat esse peccatum, vel culpa) debet, saltem exercitè, & implicitè, aut confusè, apparere ùt contraria legi Divinæ, adeóque DEO, ùt jam explicatum. Et hinc videtur mihi etiam metaphysicè impossibilis omnimoda ignorantia DEI pro eo casu, quo quis peccat, seu aliquid facit, quod omnino absolutè prohibitum, & culpabile judicat.

Licèt autem peccans non semper agnoscat actionem suam immediatè in se prohibitam à lege Divina, sed e. g. ab homine: tamen sicut is, qui aliquid committit, immediatè à lege Ecclesiastica prohibitum, agnoscit, idem, saltem mediatè, prohibitum esse à DEO, sic etiam talis, agnoscens rem ùt immediatè prohibitam ab homine, simul tamen satis agnoscit, eandem ùt mediatè prohibitam ab altiori lege, ùt patet ex dictis.

Si fingas casum, quo aliquis rudis ponatur existimare, aliquem hominem sibi imperantem etiam scire actus internos, & habere potentiam eos puniendi, ita, ut nullus ejus vim effugere ulla ratione possit, respondeo, vel talis existimat, eum hominem habere à se eam scientiam, & potentiam, vel ab alio: si dicatur secundum, debet agnoscere, saltem confusè, illum alium, hoc est, DEUM penetrantem secreta cordium, & omnipotentem vindicem: si verò primum, tunc hunc ipsum hominem sua opinione faciet DEUM: sicut antiqui gentiles coluerunt multos tales DEOS. Certè talis jam agnoscit supremam potestatem, & infinitam scientiam prohibentem, adeóque sufficienter agnoscit DEUM, licèt dein in eo graviter erret, quòd putet, eam potestatem residere in homine.

Sic nemo dicet, olim gentiles non peccâsse formaliter, & Theologicè, quando putârunt, se aliquid facere contrarium voluntati Jovis; eoquòd rati, eum esse omnipotentem, ac supremum legislatorem, contra hunc ipsum egerint, quamvis eundem malè cum Jove identificârint. Et licèt gentiles tantùm agnoverint DEUM ùt authorem naturæ, non autem ùt authorem gratiæ, tamen graviter peccârunt, séque gehennâ dignos reddiderunt. Unde dici non potest, requiri ad peccatum Theologicum, cognitionem DEI ùt authoris supernaturalis; aliàs gentes nunquam Theologicè peccâssent, quod est falsum.

Accedit, quòd in hac providentia (de qua potissimùm loquimur) non videatur DEUS permittere, ut homo invincibiliter DEUM ignoret, quando peccat; cùm lumen rationis cuilibet indiderit, quod juxta SS. Patres, cuique ratione utenti, facillimè, & primò, DEUM ostendit, præsertim, cùm aliquid prohibitum facere tentat, quando DEUS vel maximè vult, ab eo ipsum absterrere. Addendum adhuc: si quos casus, tanquam metaphysicè, non autem moraliter possibiles, adversarii ponunt, hi, vel moraliter etiam possibiles sunt, vel etiam metaphysicè implicant; quia rudes homines, inter barbaros in sylvis enutriti, sunt innumeri: &, si potest unus ratione utens habere talem ignorantiam DEI, ac peccatum philosophicum facere, non est ratio, quare non plures, aut pluries, idem possint patrare: nisi dicatur, DEUM id in hac providentia non permittere, quod ipsa est dicere, in hac providentia peccatum philosophicum impossibile esse. Gratis autem diceretur, DEUM quidem non posse, aut velle tale peccatum sæpius permittere, posse tamen rarissimè; nam, si potest, aut vult aliquando, debet afferri positiva ratio, cur non sæpius; aliàs, sicut potest, & vult peccata Theologica sæpius permittere, etiam poterit sæpius permittere philosophica.

20. Quæres 2. Qua de causa propositio hæc de peccato philosophico damnata sit. Resp. 1. Non est ullo modo damnata sententia eorum, qui tantùm in sensu conditionato dixerunt, quòd, si peccatum philosophicum poneretur, illud non esset peccatum mortale, nec DEI offensa; ait enim Pontifex, doctrinam, quam damnat, *de novo erumpere*: atqui sententia illa conditionata fuit jam satis antiqua tempore Alexandri VIII. cùm eam teste La Croix *l. 5. n. 57.* jam docuerit Gerson, Curiel, Suarez, Lessius, Lugo, Gonet, & alii: imò ita sentire videtur ipse S. Thomas *2. 2. q. 20. a. 3. in corp.* ajens: *Si posset esse conversio ad bonum commutabile sine aversione à DEO, quamvis esset inordinata, non esset peccatum mortale*: atqui non datur aversio à DEO moralis, quæ suo modo est ejusdem contemptus, quando hic nullo modo cognoscitur. Itaque ex alio capite, & primariò quidem, ùt rectè observat La Croix modò citatus *n. 58.* damnata est propositio illa, & justissimè quidem; quia, ùt jacet, non facit distinctionem, inter ignorantiam, & inadvertentiam ad DEUM, vincibilem, & invincibilem, & de utraque æqualiter intelligi potest: multò minùs hæc propositio indicat, aut supponit, impossibilem esse ignorantiam DEI vincibilem, sed potiùs videtur ansam dare judicandi, eam possibilem esse: est autem certum, quòd ignorantia, vel incogitantia, aut inadvertentia ad DEUM, si vincibilis sit, non excuset ab offensa DEI, & reatu pœnæ æternæ, actionem graviter naturæ rationali oppositam. Et hæc est causa damnationis primaria.

21. Fortè etiam Pontifici displicuit, quòd propositio, prout jacet, abstrahat à sensu conditionato, & absoluto, à possibilitate, & existentia peccati philosophici, adeóque legenti ingerere possit opinionem, quasi talia peccata frequenter dari possint (nam non magis conditionatè loquitur de peccato philosophico, quàm de Theologico, quod frequens est) consequenter det occasionem hominibus, excusandi sua peccata, tanquam purè philosophica, per ignorantiam, vel potiùs per inadvertentiam ad DEUM: qua ratione posset præbere scandalum, seu occasionem peccandi, id est, abutendi hac opinione

ne ad *excusandas excusationes in peccatis. Psal.* 140. *v.* 4.

Dixi: *Propositio, prout jacet*; nam, ùt Viva *tutin. Theol. p. 3. n. 3.* ait, Theses Divionenses, adjunctis præsertim scriptis Professoris, clarè ostendunt, propositionem tantùm in sensu conditionato propugnatam fuisse. Addit etiam La Croix *l. 5. n. 58.* propositionem ideò quoque damnatam fuisse; quia negat, peccatum philosophicum esse offensam DEI; cùm tamen sit offensa materialis. Sed rectè quidam ingeniosus recentior dubitat, an Pontifex ad talem quæstionem vocabulariam attenderit.

22. Objicit quidam contra nostram probationem, mendacium e. g. esse naturæ Divinæ dissonum, eíque moraliter malum, neque tamen esse à lege superioris, sed ab ipsa natura, DEO prohibitum, adeóque intelligi posse, quòd aliquid per ipsam naturam rationalem, absque altiore legislatore prohibitum sit. Sed respondetur, in DEO non opus esse lege superioris; cùm dari non possit, & sufficere mendacium ejus voluntati necessariò dissonum esse; cùm per hoc ipsum ei mendacium reddatur metaphysicè impossibile, nec ipse in hoc secum dispensare possit: at non ita res se habet in natura rationali creata, cui mendacium, vel aliud peccatum, non redditur eoipso impossibile, quòd ejus voluntati rationali contrarium sit; præterquam enim, quòd hæc voluntas creata non sit regula omnis honesti, & boni (sicut est Divina) insuper contra se ipsam potest agere, & secum, si non altiori potestate ligetur, facilè dispensare. Alia, quæ hîc objici possent, vel sunt soluta *in tr. de DEO. n. 17.* quando actum de ignorantia DEI: vel *in tract. de actibus humanis, n. 174.* quando de prima regula morum: vel tandem facilè solvuntur ex dictis hucusque in probatione, & declaratione nostræ sententiæ.

ARTICULUS III.

In quo stet formalis malitia peccati.

23. COntroversia hæc celebris est inter auctores, sed speculativa, & in ordine ad praxin parùm faciens. Ad ejus intelligentiam notandum 1. Duplex datur *privatio*, *physica*, & *logica*. Illa est negatio pura formæ in subjecto capaci, seu negatio formæ aliquo modo debitæ subjecto, e. g. *cæcitas* in homine. Altera etiam vocatur *privatio secundùm dici*, & est aliquid positivum, sed tamen explicatur per terminum negativum, & ratione sui excludit aliam formam, vel quasi formam, cujus dicitur esse privatio, e. g. *indivisio*, quæ est positivum quid, scilicet ipsa realiter unitas rei, vel unio partium ejus inter se: explicatur tamen per vocem negativam, ùt patet: excludit autem divisionem, quæ est forma, vel quasi forma denominans divisum. Dixi *quasi forma*; quia, cùm divisio sit negatio unionis, non est propriè forma.

Aliud exemplum est *irrationalitas*, quæ est quasi *inrationalitas*, seu *non rationalitas*, & est realiter quid positivum, scilicet ipsum animal: at explicatur per terminum negativum: excludit autem formam positivam, seu rationalitatem. Talis etiam est *claudicatio*, seu incessus curvus, excludens ratione sui gressum rectum. Vocari etiam potest hæc privatio *radicalis*, quatenus suo modo causat, vel infert privationem, seu negationem formalem.

24. Notandum 2. Ad peccatum formale non requiritur tantùm actus qualiscunque, sed liber; absque libertate enim non datur peccatum formale; unde in sententia (quam *in tract. de actib. hum. à num. 126.* amplexus sum) docente, libertatem non esse actui essentialem, & intrinsecam, sed extrinsecam, & constitui per actum primum proximum liberum, non potest malitia peccati formalis, saltem adæquatè, stare in positivo; nam libertas, eam malitiam constituens, involvit negationem impedimentorum &c. quæ consequenter etiam constituit malitiam, quidditativè, seu adæquatè sumptam: quanquam in ea etiam sententia dici possit, malitiam denominativè sumptam, stare in positivo; quia malitia denominativè sumpta, seu id, quod dicitur malum, est ipse actus secundus, non verò actus primus &c.

Sed hîc addendum, auctores, dum quærunt, an malitia formalis peccati stet in positivo, vel negativo, seu privativo, non quærere, an stet in negationibus illis, quæ requiruntur ad actum primum, vel ad denominationem actûs liberi, sed potiùs quærere, an stet in privatione, præsupponente totum actum liberum, & ex hoc resultante, vel hunc subsequente, quatenus scilicet, posito actu libero, materialiter, ùt ajunt, peccaminoso, resultat, vel sequitur privatio honestatis, rectitudinis, vel conformitatis cum lege, quam debet habere vel actus, vel voluntas; & ob cujus defectum datur actus malus.

Dixi: *vel actus, vel voluntas*; hæc enim, cùm sit capax actûs honesti, utique potest habere privationem, ejus: item actus in se indifferens ad hoc, ut fiat in circumstantiis, bonum, vel malum ipsum reddentibus, e. g. præcepti, vel prohibitionis, potest etiam habere privationem honestatis: at verò, si actus sit intrinsecè malus, e. g. odium DEI, non est capax honestatis; adeóque neque privationis ejusdem: sed tantùm est capax puræ negationis, nisi cum Goneto *tom. 3. tract. 5. disp. 3. a. 1. num. 9.* Tannero *tom. 2. disp. 2. quæst. 5. dub. 2. num. 36.* dicas, actum, secundùm communem rationem genericam consideratum, e. g. præcisè ùt actum voluntatis, seu odium, posse dici privatum honestate, vel rectitudine, quatenus actus odii, genericè sumptus, tendere potest in aliud objectum, & sic esse honestus; ferme sicut Logici dicunt, operationem intellectûs ùt sic posse fieri rectam, vel irrectam.

25. Notandum 3. Si possibilis est pura omissio libera peccaminosa, qualem admisi *tract. de act. hum. num. 110. 112. & seq.* tunc ejus malitia, saltem denominativè accepta (quidditativè enim accepta involvit actum primum proximum, qui multa positiva complectitur) stat in pura negatione: quæ quidem non potest esse privatio propriè dicta, respectu ipsius omissionis; nam hæc, etiam in genere sumpta, non est capax formæ propriè talis (quidquid sit, an capax sit alicujus honestatis qualiscunque moralis, & imputabi-

tabilis ad laudem, vel meritum, de quo videatur Arriaga *tom. 4. tract. de merito disp. 53. sec. 2.* & Ripalda *tom. 1. de ente supernaturali l. 3. disp. 70.)* sed tantùm potest esse privatio propriè dicta respectu voluntatis, quæ per eam omissionem privatur actu tunc præcepto; si enim actus præceptus non esset, omissio peccaminosa non foret.

26. Notandum 4. Quæstio hæc in eo versatur, an privatio illa subsequens, de qua *n. 24.* debeat dici tota, vel partialis malitia formalis peccati: vel an sit tantùm aliquid connexum, & consequens, ipsa verò malitia stet in prædicato positivo, sive in actu ipso libero, qui legi opponitur. In qua tamen quæstione videtur tanquam certum supponi debere, quòd actus liber malus sit saltem pars materialis peccati: item, quòd ratione sui excludat rectitudinem, vel honestatem sibi oppositam, & sic sit causalis privatio.

Variæ jam sunt sententiæ, quas vide apud Haunoldum *l. 2. tract. 2. c. 1. controv. 4. §. 1.* & Tannerum *tomo 2. disp. 2. q. 5. dubio 2.* Oviedo *in 1. 2. tract. 4. controv. 5. puncto. 1.* qui auctor *puncto. 6.* multis explicare contendit mentem P. Vasquezii. *in 1. 2. disp. 95. c. 10.* ubi peccati malitiam in relatione rationis collocare videtur: per quam, si (ùt videtur) aliud non intelligat, quàm denominationem extrinsecam, nobis oppositus non est.

27. Dico. Malitia formalis peccati commissionis stat in ipso actu libero legi opposito, & non in privatione consequente, vel resultante, ita Oviedo *loco n. præced. citato. puncto 7.* & reipsa Vasquez, ùt ostendit idem Oviedo *puncto. 6.* Haunoldus, *loc. n. præc. citato §. 3.* qui insuper citat Cajetanum, Medinam, Angles, Zumel, Perez, Casalium, Arragonium, Curiel, Conink, Lessium, Comptonum, & alios. Cùm autem in mea sententia actus liber, ùt talis, sit concretum, ex ipso actu secundo vitali voluntatis in recto, & ex actu primo libero, sive omnibus principiis ad libertatem requisitis, constitutum, addendum est, quòd malitia peccati commissionis, in recto, seu denominativè accepta, dicat ipsum actum vitalem, qui denominatur malus: si autem malitia sumatur quidditativè, seu secundùm rectum, & obliquos, tunc dicat non tantùm actum vitalem, sed etiam reliqua omnia requisita ad totum concretum.

Ubi insuper noto, non omne, quod constituit aliquod concretum, vel aliquam denominationem, posse etiam recipere eandem illam denominationem; nam multa constituunt libertatem, quæ non sunt libera, e. g. cognitio, habitus. &c. & pariter etiam constituunt aliqua malitiam adæquatè sumptam, quæ non sunt mala, e. g. lex prohibens constituit actum malum, seu prohibitum; cùm tamen ipsa, nec sit mala, nec prohibita: quibus in casibus dicuntur ista denominare *per contrarietatem*, de qua re ago *tr. de virt. Theol. disp. 1. q. 1. a. 2. n. 14.* Ex quo etiam infertur, non omnia, quæ constituunt actum peccaminosum, quidditativè, vel adæquatè sumptum, displicere DEO, vel ab eo puniri, sed ea tantùm, quæ constituunt actum malum denominativè sumptum.

Hæc præmittenda duxi, ut intelligatur, quo sensu deinceps locuturi simus, quando loquemur de actu libero malo: nempe, quando dicemus, malitiam consistere in hoc actu, intelligendi sumus ordinariè de actu, & malitia, denominativè sumptis.

28. Probatur jam conclusio 1. auctoritate. S. Augustinus *l. de duabus animabus contra Manichæos c. 11.* definiens peccatum bis sic scribit: *Peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi, quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere.* Rursus *l. de perfectione justitiæ contra Cœlestium c. 2. ratiocinatione. 4.* concedit Cœlestio, peccatum dici, & esse actum, qui vitari potuit. item *l. 22. contra Faustum c. 27.* ait *peccatum esse, dictum, vel factum &c.* Quæ omnia significant, rationem peccati in eo stare, quòd sit actus positivus contrarius justitiæ. S. Damascen. *l. 4. de fide c. 21.* ait: *Vitium enim non substantia aliqua, neque substantiæ proprietas, sed accidens,* per vitium autem non intelligitur à Patribus habitus, sed sæpius actus, ùt debent fateri adversarii; nam plures textus, quos contra nos adducunt, includunt hunc terminum, quem ipsi explicant de vitio actuali.

De mente S. Thomæ ait Ovideo *in 1. 2. tr. 4. contr. 6. punct. 8. num. 83.* se nihil velle definire. Vasquez *in 1. 2. disp. 95. c. 13.* ait, fuisse ambiguam: & fatetur etiam Granado *in 1. 2. controv. 6. tract. 1. disp. 1. sec 1. n. 6.* esse controversam. Certè non videtur minùs nobis favere, quàm adversariis; nam *1. 2. q. 19. a. 1. in corp.* & alibi sæpiùs ait: *Bonum, & malum, sunt per se differentiæ actûs voluntatis:* atqui differentia debet identificari generi: ergo bonitas, vel malitia debet identificari actui voluntatis. Rursum *l. 3. contra gentiles c. 9.* ait: *Nec malum, secundùm quod est differentia specifica in genere moralium, importat aliquid, quod sit secundùm essentiam suam malum: sed aliquid, quod secundùm se est bonum, malum autem homini.* Et *1. p. q. 48. a. 1. ad 1.* ait: *Malum, quod est differentia in moralibus, est quoddam bonum, adjunctum privationi:* atqui pura negatio non est bona in se. vide Haunoldum *l. 2. tract. 2. n. 429.* Addit autem Oviedo *loc. cit. punct. 7. num. 77.* pro hac sententia stare omnes Patres, & Scholasticos, qui dicunt, malitiam dicere oppositionem ad dictamen rationis, vel, quod idem videtur esse, ad legem æternam.

29. Probatur conclusio. 2. ratione. Malitia moralis nihil est aliud, quàm contrarietas, vel difformitas, aut oppositio actûs cum regula morum, seu lege Divina: sed hæc stat in ipso actu, & non in privatione consequente: ergo. maj. videtur innegabilis, & probatur à pari. Falsitas, vel malitia intellectualis judicii, nihil est aliud, quàm contrarietas, vel difformitas actûs cum objecto: rursus malitia picturæ stat in difformitate cum regulis artis pictoriæ: item malitia definitionis, vel syllogismi, stat in oppositione cum regulis Logicæ: ergo etiam malitia moralis stat in difformitate cum regulis morum.

Prob. etiam min. Posito actu e. g. odii DEI, vel esûs carnium die jejunii, & posita simul lege prohibente, absque intellecta ulla privatione subsequente, intelligitur jam oppositio, vel difformitas cum lege, sicut scilicet vitiositas syllogismi

giſmi, vel abſurditas picturæ, intelligitur præcisè poſitis ipſis, & legibus artium contrariis: ergo. Certè ſi, ſivè per poſſibile, ſive per impoſſibile, darentur ſimul amor DEI, & odium (quo caſu utique non daretur privatio, in qua adverſarii volunt conſiſtere malitiam) tamen odium DEI eſſet vitioſum, & malum: ſicut quando in Chriſto Domino ſimul fuit ſummum gaudium, & ſumma triſtitia, etſi triſtitia non traxerit poſt ſe privationem gaudii, tamen fuit moleſta, & dolorosa.

30. Prob. concluſio 3. Non poteſt malitia univerſaliter ſtare in privatione, quæ reſpiciat voluntatem, neque in privatione, quæ reſpiciat ipſum actum (de quo vide dicta *n. 24.*) atqui in una harum deberet malitia ſtare: ergo. min. eſt clara. prob. 1. pars majoris. quando committitur peccatum contra præceptum purè negativum, quod ſæpiſſimè fit, tunc non datur privatio reſpectu voluntatis: ſed malitia peccati commiſſionis tunc datur, quando agitur contra præceptum purè negativum: ergo. min. claret expendenti terminos.

Prob. ma. Quando præceptum eſt purè negativum, e. g. non furandi, non odio habendi DEUM, &c. ad id implendum non requiritur actus poſitivus, ſed ſufficit omiſſio actûs, & impletur hoc præceptum etiam à dormiente: ergo voluntas tunc non exigit actum poſitivum: atqui privatio non datur, niſi quando aliquid ſpoliatur aliquo, quod exigit, ſive cujus eſt capax, non quomodocunque, ſed cum aliquo jure, vel debito naturali, aut morali; neque enim dicitur quilibet gregarius pati privationem divitiarum imperatoris, neque animal irrationale privationem gloriæ cœleſtis: ergo in eo caſu non patitur voluntas privationem ullius actûs; quia tunc ei non debetur actus ullus, ſed tantùm negatio actûs mali, ſeu furti &c. quod vel maximè verum eſt, quando ponitur poſſibilis pura omiſſio libera, quam *in tract. de act. hum. n. 110.* adſtruximus. Quodſi etiam iſta poſſibilis non eſſet, tamen ſufficeret voluntati pro eo caſu ad impediendum peccatum omiſſio neceſſaria, quacunque tandem ex cauſa hæc daretur.

Si tamen ulteriùs contendas, & dicas, ex eo, quòd voluntas libera omittere purè non poſſit, rectè inferri, quòd in caſu præcepti negativi obligantis, voluntas patiatur privationem alicujus actûs, incompoſſibilis cum actu peccaminoſo, debebis inprimis probare impoſſibilitatem puræ omiſſionis liberæ: 2. debebis oſtendere, quam privationem patiatur voluntas in caſu omiſſionis neceſſariæ. 3. debebis admittere, quòd, cùm actus peccaminoſus impediri poſſit per infinitos actus, ſeu bonos, ſeu indifferentes, debebis, inquam eo caſu admittere, quòd malitia peccati ſtet in privatione omnium iſtorum actuum; quia, ſi voluntas non privaretur omnibus, non peccaret; hoc autem eſt incredibile, &, qui vellet hoc aſſerere, deberet id planè rationibus efficacibus probare.

31. Prob. jam 2. pars majoris ſuperiùs poſitæ, ſcilicet, quòd privatio illa non poſſit afficere ipſum actum. Sæpiſſimè actus eſt intrinſecè, ſive ex eſſentia ſua malus, e. g. odium DEI, mendacium &c. ergo non eſt capax bonitatis: ergo non poteſt habere privationem bonitatis, ſeu honeſtatis, ùt eſt clarum. Nec dicas cum Goneto, & Tannero *locis citatis num. 24.* actum talem in genere acceptum eſſe indifferentem, & conſequenter ſecundùm gradum genericum eſſe capacem bonitatis, adeóque etiam privationis; hoc enim reipſa eſt dicere, actum, non quidem realiter, ſed tantùm præciſivè ſumptum, eſſe capacem bonitatis, ſeu honeſtatis: ſive, alium actum, qui cum hoc quoad genus conveniat, non autem hunc ipſum actum intrinſecè malum, poſſe eſſe honeſtum; unde hic etiam non poteſt eſſe privatus rectitudine in ſenſu phyſico, ſed ad ſummum in aliquo ſenſu præciſivo, & metaphyſico: conſequenter neque datur privatio phyſica, ſed tantùm aliqua metaphyſica, ſive per conceptum: qua ratione etiam leo poteſt dici privatus ratiocinatione; quia leo genericè acceptus, ſive ùt animal, poteſt conjungi cum rationalitate, & ratiocinatione: quis autem dicat, malitiam formalem peccati ſtare in privatione tantùm metaphyſica?

32. Nec dicas iterum cum Goneto *tom 3. tract. 5. diſp. 3. n. 11.* actum genericè acceptum habere ſaltem debitum morale ex lege, ut habeat bonitatem, quale debitum non habet e. g. leo, ut habeat rationalitatem; nam contra eſt: leges non ſcribuntur actibus, ſed voluntatibus: multò minùs ſcribuntur actibus tantùm genericè ſumptis, qui à parte rei dari non poſſunt. Dein leges non præcipiunt aliquid impoſſibile: eſt autem omnino impoſſibile, ut actus intrinſecè malus habeat bonitatem moralem, unde nec talis actus habet debitum morale ad habendam honeſtatem, conſequenter nec privationem inde ortam, niſi ad ſummum aliquam metaphyſicam per conceptum, in qua ſtare non poteſt malitia formalis peccati. Confirm. Malitia e. g. odii DEI eſt major, quàm tantùm privatio actûs alterius indifferentis, vel etiam boni, excludentis illud odium: ergo malitia odii non poteſt ſtare in ea tantùm privatione: ant. eſt clarum; utique enim pejus eſt, DEUM poſitivè odiſſe, quàm tantùm non amare, vel non exercere alium actum.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

33. OB. 1. SS. Patres ſæpius dicunt, malitiam eſſe nihil, malum non exiſtere, privare bono &c. ergo juxta SS. Patres malitia conſiſtit in privatione. Ad hanc objectionem variè reſpondetur: & ſanè id fieri debet; cùm etiam textus SS. Patrum varii ſint, & varia intendant. Longum nimis foret, eos omnes afferre: videri poſſunt apud Vaſquez *in 1. 2. diſp. 95. c. 4. & 11.* Aliqui, imò multi textus SS. Patrum tantùm volunt, malitiam eſſe nihil ſubſtantiale; agunt enim contra Manichæos, qui volebant, aliquas ſubſtantias eſſe abſolutè malas; hinc SS. Patres dixerunt, malum eſſe nihil, ſive non habere eſſentiam, ſeu ſubſtantiam. Sicut autem SS. Patres per naturam intelligebant ſubſtantiam, ita per exiſtere ſimpliciter ſumptum, intelligebant exiſtere ſubſtantialiter: quo in ſenſu, ùt advertit Haunoldus *l. 2. tr. 2. n. 434.* proprietates

tates non dicuntur existere, sed inesse. Sic etiam SS. Patres per *rem* quandoque non intelligunt quidlibet distinctum à pura negatione, sed ens substantiale: ita Augustinus *l. de perfectione justitiæ contra Cœlestium c. 2. ratiocinatione. 4.* distinguit inter actum, & rem, addítque, *peccatum quidem actum dici, & esse, non rem.*

34. Econtra aliquando SS. Patres, dum dicunt, aliquid esse *nihil*, intelligunt *in sensu morali*: & sic peccatum erit nihil moraliter; quia nihil conducit ad ultimum finem. Sic S. Paulus *1. Cor. 8. v. 4.* ait: *Scimus, quia nihil est idolum in mundo*: & in hoc sensu S. Augustinus *tr. 1. in Joannem longè post medium in illa verba Joan. 1. v. 3. Sine ipso factum est nihil.* ait: *Peccatum quidem non per ipsum factum est: & manifestum est; quia peccatum nihil est: & nihil fiunt homines, cùm peccant. Et idolum non per Verbum factum est. . . . & scriptum est: scimus, quia nihil est idolum.* Certè non in sensu physico, *nihil* est idolum, aut *nihil* fiunt homines peccantes, sed tantùm in sensu aliquo morali. Et hac ratione putant explicari posse SS. Patres Haunoldus, Comptonus, & alii.

Secundò, adhuc aliter responderi potest cum Vasquez *in 1. 2. disp. 95. c. 11. n. 55.* scilicet, SS. Patres peccatum explicâsse, non formaliter in se ipso, sed radicaliter in suo effectu, vel quasi effectu, quem post se trahit, quíque est privatio: Roboratur hæc responsio ex eo, quòd SS. Patres, explicantes peccatum per privationem, per hanc intelligant sæpius privationem gratiæ, & justitiæ habitualis, quæ est potiùs effectus: & in hoc sensu etiam plerique dicunt, peccatum esse recessum, vel defectionem à DEO, vide Vasquez *loc. cit. n. 57.*

35. Tandem expeditiùs potest responderi cum Haunoldo *l. 2. tr. 2. n. 433.* SS. PP. non attendisse ad subtilitates has scholasticas, nec voluisse intelligi de privatione physica formali, sed de logica, aut radicali, quam explicavimus *n. 23.* unde peccati malitia juxta eos stabit in privatione rectitudinis, seu honestatis logica, qualis etiam est ipse actus positivus, qui ratione sui infert, vel post se trahit, negationem rectitudinis, vel honestatis actualis: & sic intelligi possunt textus, quibus dicitur, malum privare bono. In forma dist. ant. SS. Patres dicunt, malitiam nihil esse substantiale. conc. ant. dicunt, nihil esse accidentale. subdist. moraliter. conc. physicè. neg. ant. & conseq.

Vel respondeo. 2. om. ant. dist. conseq. malitia peccati consistit in privatione logica. conc. cons. in privatione physica neg. cons. videatur Oviedo *in 1. 2. tract. 4. controv. 5. punct. 8. num. 80. & 81.* Nec refert, quòd SS. Patres aliquando dicant, malum, vel peccatum nihil esse, quàm privationem; nam vel tantùm volunt indicare inevitabilem connexionem inter peccatum, & consequentem privationem, vel negationem honestatis: vel loquuntur moraliter: sicut sæpe solemus dicere: *Hic homo nihil est, quàm colluvies vitiorum: hæc res nihil est aliud, quàm tua pernicies, &c.*

36. Ob. 2. Potest ostendi, quòd etiam malitia peccati, contra præceptum purè negativum, stet in privatione, seu negatione alicujus positivi, concernentis voluntatem: ergo probatio nostra tertia, *num. 30.* allata, est nulla. prob. ant. potest dici, quòd illa malitia e. g. odii DEI, stet in privatione negationis odii ùt præceptæ: sed hæc negatio ùt præcepta, est aliquid positivum; quia pro parte involvit ipsum præceptum: ergo. Resp. neg. antec. ad probat. dist. maj. potest dici, quòd malitia stet in privatione negationis ùt præceptæ, denominativè sumptæ. conc. maj. negationis ùt præceptæ, quidditativè sumptæ. neg. maj. & dist. sic min. neg. conseq. Malitia non potest stare in privatione negationis ùt, præceptæ, adæquatè sumptæ; aliàs deberet dari privatio, seu negatio ipsius præcepti, quo casu, nec actus amplius foret prohibitus, nec negatio præcepta: qua ratione tolleretur peccatum, & ejus malitia.

Unde malitia tantùm stare potest in privatione, seu exclusione negationis, denominativè acceptæ, sive negationis, quæ præcepta est, non quâ præcepta. Sic autem est pura negatio, nec quidquam positivum involvit. Adde, quòd præceptum etiam naturale (nam hoc est voluntas DEI obligans, & non dictamen conscientiæ; istud enim tantùm est illius applicatio, vel aliquomodo promulgatio) quòd præceptum, inquam, naturale, sit purè extrinsecum voluntati: adeóque etiam ejus privatio, vel negatio, non afficiat voluntatem; quia non privat eam bono debito.

37. Ob. 3. Posset dici cum Cardinali de Lugo apud Haunoldum *l. 2. tract. 2. num. 417.* malitiam actûs peccaminosi stare in carentia perfectionis, vel honestatis, non quidem possibilis actui peccaminosè elicito, e. g. odio DEI (nam huic non est possibilis honestas) sed possibilis alteri actui, e. g. actui charitatis: seu, potest dici, malitiam actûs peccaminosi stare in negatione identitatis cum actibus bonis, vel saltem non malis, quam negationem habet actus malus: ergo potest explicari, quomodo malitia dicta stet in negatione, vel privatione. prob. ant. quodlibet ens est imperfectum; quia caret perfectione majori, non quidem sibi possibili, sed alteri: e. g. homo est imperfectus; quia caret perfectione Angeli: ergo.

Resp. hæc sententia reipsa est Goneti, de qua *n. 24.* nec adstruit privationem physicam in actu, sed tantùm metaphysicam; unde neg. ant. ad prob. conc. antec. neg. conseq. Aliud est imperfectum tantùm physicè, aliud imperfectum moraliter, & culpabiliter. Imperfectio physica potest stare in aliquo prædicato necessario: at imperfectio moralis, & culpabilis, debet stare in aliquo, quod voluntas liberè potuit ponere, vel omittere; non enim datur culpa sine libertate. Jam verò illam identitatem actûs mali cum perfectionibus actûs boni, non potuit voluntas ponere; quia est impossibilis: sed nec potuit voluntas impedire illam negationem identitatis; quia est necessaria; hinc neutra potest reddere voluntatem culpabilem: sed hæc tantùm redditur culpabilis ex eo, quòd actum hunc malum liberè posuerit, vel privationem actûs, aut honestatis oppositæ, liberè non impediverit: non autem ex eo, quòd, posito jam actu positivo, non posuerit eam identitatem, vel non impediverit eam negationem: unde malitia stat, vel in eo actu, vel in illa privatione oppositæ honestatis:

non

non autem ſtat in ſecundo (ſi ſermo ſit de peccato commiſſionis) ùt probatum: ergo ſtat in primo.

38. Ob. 4. Debet dici cum Antonio Perez, quòd omnem actum liberum præcedat pura omiſſio libera, quæ incompoſſibilis ſit cum omni alio actu poſitivo, impediente actum illum liberum. e.g. hunc actum: *volo mentiri*: præcedit omiſſio libera pura omnis actûs alterius poſitivi, v.g. actûs charitatis, adeò intenſi, ut incompoſſibilis ſit etiam cum veniali mendacio: vel omiſſio libera alterius actûs, quo dicerem: *nolo mentiri. &c.* & in hac pura omiſſione libera debet dici, quòd ſtet malitia peccati: ergo ſtabit malitia in negativo, ſeu privativo. prob. ant. ſi hoc non dicatur, debet dici, quòd DEUS ſit auctor malitiæ peccati, eámque amet; quia DEUS eſt auctor omnis entitatis poſitivæ, cámque amat. Et ſanè iſte Theologus, qui vocatur *Doctor mirabilis*, dicit, DEUM amare ipſam entitatem actûs odii Divini; cùm in ſe bona ſit, & malitiam omnem, in prævia omiſſione libera reſidentem, ſupponat.

39. Reſp. neg. ant. ad prob. neg. ant. de quo plura *art. ſeq.* Nec vera eſt, quam Perez tradit, definitio entis in genere, ſcilicet: *Ens eſt, quod eſt prudenter amabile*: certè S. Thomas *1. p. q. 5. a. 6. ad 2.* ait: *Dicuntur tamen illa propriè delectabilia, quæ nullam habent aliam rationem appetibilitatis, niſi delectationem, cùm aliquando ſint, & noxia, & inhoneſta.* En bonum, adeóque ens, non prudenter amabile. Ulteriùs contra hanc Perezii opinionem eſt, quòd eodem modo experiar me habere circa libertatem, quando liberè dico: *volo orare*: quàm, quando dico: *volo mentiri*: & tamen libertas formalis actûs boni ſtat in ipſo actu bono, ùt fatetur adverſarius: ergo etiam libertas actûs mali ſtat in ipſo actu malo. Quamvis autem abſolutè poſſibilis ſit pura omiſſio libera, omnino tamen gratis, & contra communem authoritatem dicitur, eam dari ante omnem actum liberum malum.

40. Obj. 5. Actus ideò eſt malus; quia cauſat privationem actûs debiti: ergo privatio eſt magis mala. Reſp. neg. ant. nam ſæpe non cauſat talem privationem, e. g. odium DEI non cauſat privationem actûs debiti; cùm ſæpe nullus ſit debitus, maximè, ſi poſſibilis ſit pura omiſſio libera, ùt dictum *n. 30.* Quodſi etiam ſemper aliquis in iis circumſtantiis debitus eſſet, ùt transmiſimus *eodem num. 30.* tamen non propter privationem, ſed propter ſeipſum, malus eſſet actus odii DEI, malitiâ diſtinctâ à malitia privationis: imò ſi, ſive per poſſibile, ſive per impoſſibile, conjungerentur in eodem ſubjecto, actus e.g. odii DEI, & alius actus, ex ſua natura cum illo odio incompoſſibilis, & conſequenter non daretur privatio illa, tamen odium DEI eſſet malum, & homo propter illud reprehenſibilis, ùt dictum *n. 29.* Accedit, quòd privatio actûs tantùm indifferentis, incompoſſibilis cum odio DEI, non ſit tam mala, quàm malum eſt ipſum odium: conſequenter non poſſit odium tantùm ideò eſſe malum; quia cauſat eam privationem.

41. Obj. 6. Ens ùt ens eſt bonum: ergo malitia non poteſt eſſe ens, ſeu actus poſitivus. prob. conſ. aliàs ens quà bonum eſſet malum: hoc implicat: ergo. Confirm. Bonum quatenus bonum, eſt amabile: ergo quatenus bonum non eſt malum: ſed ens quatenus ens, eſt quatenus bonum: ergo ens quatenus ens, non poteſt eſſe malum, & adhuc minùs poteſt eſſe formalis malitia. Reſp. diſt. antec. Ens ùt ens debet eſſe bonum phyſicum. conc. ant. bonum morale, neg. ant. & conſ. Actus poſitivus malus eſt tamen bonum phyſicum, ſive eſt ens, habens unam ex tribus bonitatibus, honeſtatis, utilitatis, delectabilitatis, ſcilicet ultimam.

Ad prob. diſt. ma. ens quà bonum phyſicum eſſet malum phyſicè, hoc eſt, eſſet diſtinctum ab omni bonitate etiam delectabili. neg. ma. quà bonum phyſicum eſſet malum moraliter, hoc eſt, inhoneſtum, & prudenter non amabile. conc. ma. & diſt. ſic min. neg. conſ. Ubi nota, per *malum phyſicum*, ſeu, ùt alii loquuntur, *abſolutum*, aut, ùt Gonet loquitur, *ſimpliciter dictum*, hîc intelligi illud, quod eſt diſtinctum ab omni triplici bonitate, adeóque eſt pura negatio: quanquam alias non rarò per *malum phyſicum* intelligatur id, quod moraliter eſt bonum, ſed tamen affligit, vel dolorem cauſat: & ſic pœnæ inferni dicuntur ſæpiùs malum phyſicum, quamvis ſint honeſtæ, & à DEO intentæ.

Ad confirmationem diſt. ant. bonum morale, quatenus moraliter bonum, eſt amabile, conc. ant. bonum phyſicum, quatenus phyſicè bonum. ſubdiſt. eſt amabile, ſemper prudenter. neg. ant. eſt amabile, vel prudenter, vel imprudenter. conc. antec. & neg. conſeq. quia etiam, quod non eſt bonum moraliter, tamen eſt imprudenter amabile. Diſtinguo etiam ſubſumptum. ens quatenus ens, eſt quatenus bonum phyſicum. om. eſt quatenus bonum morale. neg. ſubſumptum, & conſequentiam. Adde, quòd, ſicut bona phyſica, e. g. voluptas illicita, non ſunt prudenter amabilia, ita mala phyſica, ſive ſint puræ negationes, ſive entia poſitiva, ſint ſæpe prudenter amabilia, & in hoc ſenſu moralia bona negativa. Sic moraliter honeſtè amabilis eſt pœna, ob delictum juſtè inflicta, quæ eſt poſitivum malum phyſicum: item carentia peccati, quæ eſt phyſica negatio, & malum aliquo modo phyſicum.

42. Ob. 7. Ens morale etiam eſt bonum morale: ſed juxta nos malitia peccati, ſi ſtat in actu poſitivo, eſt ens morale: ergo etiam eſt bonum morale: hoc eſt in terminis falſum: ergo. prob. maj. ex S. Thoma. *1. 2. q. 18. a. 1. in corp.* dicente, *Omnis actio, in quantum habet aliquid de eſſe, in tantum habet de bonitate.* Similia habet. *1. p. q. 5. a. 3. ad 2.* ergo. Confirm. Omne ens phyſicum eſt bonum phyſicum: ergo omne ens morale etiam eſt bonum morale.

Reſp. neg. mai. ad prob. neg. conſ. S. Thomas loquitur de ente phyſico, & bonitate phyſica, quam habet etiam ens morale, ſi ſimul ſit ens phyſicum; nam aliquando, ſaltem ab aliquibus, dicuntur etiam ea, quæ non ſunt, exiſtere moraliter, & in hoc ſenſu eſſe entia moralia. Ad confirm. neg. conſ. bonitas enim phyſica eſt proprietas omnis entis phyſici, & prædicatum tranſcendentale: non item bonitas moralis, ſeu honeſtas, & laudabilitas; quia hæc eſt diffe-

rentia entis moralis; nam aliqua sunt moraliter bona, alia moraliter mala.

43. Dices. Omne ens morale est bonum: non bonitate physica; hæc enim est propria enti physico: ergo bonitate morali. Confirm. 1. Omne ens morale est integrum integritate morali: sed in hac integritate stat bonitas moralis: ergo. Confirm. 2. Vel actus habet totum id, quod habere debet, vel non habet: si primum, est bonus: si secundum, est malus ob privationem: ergo, vel non datur malitia, vel ea stat in privatione. Resp. dist. maj. omne ens morale est bonum, si sit simul ens physicum. conc. ma. si non sit simul ens physicum. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Si enim ens morale simul est ens physicum, potest etiam habere proprietatem entis physici, scilicet bonitatem physicam: si autem non sit ens physicum, e. g. si sit pura omissio libera peccaminosa, non habet bonitatem physicam, nec etiam moralem, prout ista hîc sumitur, nempe pro honestate, aut laudabilitate. Si autem tantùm intelligeretur per bonitatem moralem delectabilitas objectiva imprudens, talis bonitas non repugnaret peccato. Sed de hac non est nunc quæstio.

Ad 1. confirm. dist. maj. omne ens morale est integrum integritate morali, hoc est, habet omnia, quæ ad suam essentiam sunt requisita, conc. ma, hoc est, habet omnia, quæ ad honestatem, laudabilitatem, aut conformitatem cum lege sunt requisita. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Ad 2. confirm. conc. maj. neg. primam partem minoris; nam, quamvis actus habeat omnia, quæ ad ejus essentiam requiruntur, si essentia ejus sit mala, ipse non est bonus, sed malus; neque enim actus tantùm malus est; quia privat bono, sed etiam; quia subjecto se ipsum adjungit, tanquam aliquod malum.

44. Ob. 8. Si malitia peccati potest stare in entitate positiva, tunc malitia erit perfectio: hoc repugnat in terminis: ergo. Confirm. Malitia juxta nos erit participatio essentiæ Divinæ: imò DEUS erit eminenter malitia; quia est eminenter omne ens creatum: hæc sunt prorsus absurda: ergo. Resp. 1. retorq. argumentum in ipso actu intrinsecè malo, qui juxta adversarios saltem est fundamentum, & exigentia malitiæ formalis: an DEUS est eminenter odium DEI? an odium illud est perfectio? an est participatio essentiæ Divinæ? Rursus retorq. in cognitione erronea, qua intellectus gravissimè decipitur, seu in errore positivo: an enim DEUS eminenter est error? Resp. 2. dist. ma. malitia est perfectio moralis. neg. maj. est perfectio physica, & quidem non simplex, vel pura, sed mixta maxima imperfectione. conc. maj. & dist. sic min. neg. conseq.

45. Ad confirmationem adverto, quòd, quando dicitur creatura esse participatio DEI, non significetur, quòd creatura sit pars physica, quasi avulsa à Deitate; sed tantùm, quòd DEO aliquo modo assimiletur in eo, quòd, sicut ipse existit, ita creatura etiam existat realiter, non quidem à se, ùt DEUS, sed à DEO, & dependenter ab ejus concursu: & hoc totum est verum, etiam de actu peccaminoso: quare, si termini ritè intelligantur, non est absurdum, in hoc sensu admittere primam partem majoris. Quia tamen alii horrent, has phrases simpliciter admittere, potest distingui prima pars. ma. malitia erit participatio essentiæ Divinæ, quatenus est ens physicum, actus vitalis, tendens in objectum &c. conc. ma. quatenus est imperfectio, & malitia. neg. ma. quia sub hac præcisè ratione, & formalitate non dicit ens; nam etiam pura omissio est imperfectio, & malitia.

Ad alteram partem majoris, noto, quòd, *esse eminenter aliud* significet, *habere omnem bonitatem istius, demptis imperfectionibus.* sic DEUS est eminenter homo; quia continet omnes perfectiones hominis puras, e. g. potentiam intelligendi, volendi. &c. exclusis imperfectionibus animalitatis, mortalitatis &c. si jam prædicatum aliquod non continet ullam bonitatem (quale est malitia) non potest eminenter contineri, saltem in sensu formali acceptum; quia non potest bonitas ejus contineri, cùm nulla adsit: & hinc non potest dici, quòd DEUS eminenter sit malitia formaliter talis.

Si autem quæras, an DEUS saltem sit eminenter actus malus. Respondeo, hoc posse admitti in sano sensu, intelligendo, DEUM habere omnem bonitatem, quam habet is actus, e. g. existentiam, vitalitatem, tendentiam in objectum, vel ejus repræsentationem, demptis imperfectionibus malitiæ, seu difformitatis cum lege. Simpliciter tamen, & absque restrictione, propositiones similes non debent admitti; quia aliqui per *eminenter continere* videntur intelligere, continere aliquid in eo genere, vel specie majus, e. g. in objecta propositione, DEUM habere majorem malitiam, quàm habeat actus, quod est blasphemum. In forma igitur nego absolutè hanc 2. partem majoris, in confirmatione objectam, seu istam propositionem, prout jacet; quia, si malitia formaliter sumatur, est omnino falsa propositio. Si autem velis, poteris ita distinguere 2. p. maj. DEUS erit eminenter malitia formaliter sumpta, neg. realiter sumpta. subdist. erit quoad prædicata, vitalitatis, existentiæ, & similia. conc. ma. quoad prædicatum malitiæ formaliter sumptum. neg. ma. & distincta sic minore. neg. conseq. Addenda etiam statim retorsio in errore positivo intellectûs, vel actu voluntatis intrinsecè malo.

46. Obj. 9. Juxta nos contineretur malitia in DEO, tanquam in idea omnium entium: hoc est absurdum: ergo. Confirm. 1. Juxta nos DEUS esset exemplar omnis malitiæ: hoc utique est falsum: ergo. Confirm. 2. DEUS esset auctor malitiæ: hoc est hæreticum: ergo. Confirm. 3. DEUS sibi necessariò complaceret in malitia, vel saltem ejus possibilitate: hoc iterum est turpe: ergo. Confirm. 4. Malitia esset forma simpliciter bona: ergo non esset subjecto simpliciter mala: hoc autem est falsum: ergo. Confirm. 5. Malitia esset aptum medium ad manifestandas perfectiones Divinas, & ad complendum ordinem universi, ac pulchritudinem ejus, adeóque esset per se intendibilis: hoc admitti non potest: ergo.

Resp. dist. primam partem majoris. Malitia contineretur in DEO formaliter, vel eminenter. neg. ma. objectivè. conc. ma. & dist. sic min. neg. conf. *Contineri objectivè* aliud non dicit, quàm, quòd à DEO cognoscatur malitia in Divi-

na eſſentia, & quidem etiam ùt factibilis, non quidem ex determinatione DEI, ſed ex determinatione creaturæ, cum qua DEUS, tanquam cauſa per accidens, concurrat; qua de re plura inferiùs, ubi de auctore peccati.

Ad 1. confirm. neg. maj. ſicut, eſſe exemplar virtutis, ſignificat, in ſe habere formaliter virtutem, cui alii ſe aſſimilent, ita etiam, eſſe exemplar malitiæ, ſignificat, habere formaliter in ſe malitiam: quod longiſſimè abeſt ab optimo DEO. Ad 2. confirm. neg. interim maj. de qua fusè infrà. Ad 3. confirm. neg. maj. nam, quidquid ſit, an DEUS neceſſariò ſibi complaceat in quibusdam creaturis poſſibilibus, certè non complacet ſibi in iis, quæ ei diſplicent, quæque ex ipſius determinatione fieri non poſſunt. Ad 4. confirm. neg. ant. Malitia eſt ad ſummum aliquo modo in genere phyſico bona, ſimpliciter autem eſt mala: intelligendo ſimpliciter malum non ita, ut excludat omnem bonitatem phyſicam, ſed ut malitia multùm prævaleat, ſicut æthiops dicitur ſimpliciter niger, licèt in oculis, & dentibus habeat quid album, & in labiis quid rubrum.

Ad 5. confirm. neg. maj. Non omne, ſine quo alterum eſſe non poteſt, dicitur medium ad iſtud: ſed illud tantùm dicitur medium, ad quod ponendum aliquis poteſt moveri ab amore alterius tanquam finis. Sic non dicitur DEUS medium ad omnia; cùm tamen ſine ipſo nihil eſſe poſſit: nec peccatum eſt medium ad pœnitentiam; quia non poteſt intendi à ſalutariter pœnitente: nec etiam eſt medium ad oſtendendam juſtitiam vindicativam, vel miſericordiam; quia non poteſt à DEO intendi.

Hoc tamen verum eſt, quòd ſine peccato præſuppoſito, & ſine eo, tanquam occaſione aliunde data, non poſſint hæ perfectiones DEI oſtendi. Unde DEUS non poteſt, antecedenter ad peccatum, velle oſtendere juſtitiam ſuam vindicativam, ſed priùs debet prævidere peccatum, aliunde ex determinatione creaturæ liberè futurum, ſi creatura ſit ponenda in his, vel illis circumſtantiis indifferentibus; tunc enim poteſt permittere peccatum, & pro poſteriori rationis intendere oſtenſionem ſuæ juſtitiæ, vel clementiæ. Sed neque peccatum ſervit ad pulchritudinem univerſi; quia potiùs turbat ordinem, ac decorem illius: & debet dein à DEO per alia media reordinari; hinc minimè per ſe intendibilis malitia eſt: imò neque per accidens eſt prudenter intendibilis.

47. Ob. 10. Si malitia peccati commiſſionis eſt ſimpliciter mala, eoipſo ſtat in privatione phyſica: ſed eſt ſimpliciter mala, ergo, major videtur eſſe S. Thomæ. qui *q. 1. de malo. a. 1. ad 1.* per *ſimpliciter malum* videtur intelligere id, quod nullam habet bonitatem: cujus exemplum adducit S. Doctor negationem, ſeu privationem boni temperamenti in animali, quæ eſt pura negatio, nullam habens bonitatem, nec phyſicam. Econtrà per *malum ſecundùm quid* videtur intelligere Angelicus illud, quod, licèt ſit alicui malum, habet tamen in ſe aliquam bonitatem, & eſt etiam bonum alteri. Sic (quod eſt exemplum S. Thomæ) ignis, in ſe bonus, eſt malus aquæ. min. prob. peccatum ex genere ſuo eſt maximum malum: ergo eſt ſimpliciter malum. Confirm. Quod omni naturæ eſt inconveniens, eſt ſimpliciter malum: ſed peccatum eſt omni naturæ inconveniens: ergo eſt ſimpliciter malum.

Reſp. diſt. ma. Si malitia peccati eſt ita ſimpliciter mala, ut excludat, tam bonitatem phyſicam, quàm moralem. conc. ma. ſi tantùm eſt ſimpliciter mala in genere moris, ſive ita, ut excludat tantùm omnem bonitatem moralem. neg. ma. & diſt. ſic min. neg. conſeq. ad prob. minoris conc. antec. intelligendo malum maximum in conſideratione morali, non verò in omni conſideratione, etiam phyſica. & neg. conſ. intelligendo ſimpliciter malum in ſenſu reſtricto D. Thomæ ſuprà adducto; quià in hoc ſenſu, maximum, & ſimpliciter malum, eſt malum excludens omnem bonitatem, tam phyſicam, quàm moralem, ſeu excludens tam omnem entitatem, quàm omnem honeſtatem: quale malum maximum eſſet pura omiſſio libera peccaminoſa. Et in hoc ſenſu videtur etiam S. Thomam intelligere Gonetus *tom. 3. tract. 5. de vitiis & peccatis. diſp. 3. n. 40.* ubi ait, malum abſolutum (ſeu ſimpliciter dictum) eſſe ex mente Angelici *illud, quod ita eſt malum, ut nihil entitatis, & bonitatis in ſe includat:* malum verò reſpectivum (ſeu ſecundùm quid) *quod aliquid entitatis, & bonitatis in ſe includit*, intellige *bonitatis phyſicæ.* Sic autem etiam malitia peccati commiſſionis, e. g. furti, habet aliquam bonitatem phyſicam, quæ, licèt non ſit honeſtè bona, eſt tamen phyſicè bona, e. g. homini ea bona injuſta appetenti: adeóque tale peccatum, in hoc reſtricto ſenſu Angelici, non eſt ſimpliciter malum. Sic S. Thomam intelligit Gonetus *tom. 3. tract. 5. diſp. 3. n. 40.*

Ad confirm. diſt. ma. quod omni naturæ eſt inconveniens, in conſideratione, tam morali, quàm phyſica, eſt ſimpliciter malum in ſenſu modò explicato. conc. ma. quod tantùm eſt inconveniens, in conſideratione morali. ſubdiſt. eſt maximum ſeu ſimpliciter malum, in genere morali, ſive eſt ita malum, ut excludat omnem bonitatem moralem. conc. ma. eſt maximum, ſeu ſimpliciter malum, etiam in genere phyſico, ſive ita malum, ut excludat etiam omnem bonitatem phyſicam. neg. ma. & diſt. ſic min. neg. conſ. Etſi autem malitia peccati, ratione inhoneſtatis, ſit inconveniens omni creaturæ in genere morali, & ſit ſimpliciter ineligibilis, in quibusvis circumſtantiis, tamen ratione delectabilitatis, ſeu utilitatis, eſt in genere phyſico conveniens homini, voluptates quærenti.

Ob. 11. Malitia peccati non tantùm ſibi, ſed etiam alteri eſt mala: ergo eſt mala ſimpliciter in omni genere. Confirm. DEUS poteſt eſſe cauſa omnis mali tantùm reſpectivi: ſed non poteſt eſſe cauſa peccati: ergo peccatum non eſt tantùm malum reſpectivè, ſed abſolutè tale: ergo in omni genere. Reſp. conc. ant. neg. conſ. nam tantùm in genere moris, non autem in genere phyſico, adeóque non in omni genere eſt ita ſimpliciter mala, ut excludat omnem bonitatem.

Malitia peccati eſt non tantùm ſibi in genere moris mala, quatenus ſeipſam facit, per ſuam identitatem ſecum ipſa, inhoneſtam, ſed etiam in

eodem genere moris est mala voluntati, quatenus etiam hanc facit inhonestam, tanquam radicem, à qua procedit, & tanquam subjectum, in quo recipitur ipsa malitia, tanquam forma. At non etiam malitia peccati est ita mala in genere physico; quia, nec à se, nec ab alio, excludit omnem entitatem: saltem non est in genere physico simpliciter mala, prout simpliciter malum videtur accipi à S. Thoma juxta interpretationem Goneti, de qua paulò antè. Hîc obiter noto, quòd etiam id, quod alteri est malum, possit esse bonum in se, & quòd malum purum physicum in se, possit esse bonum saltem morale alterius. Sic calor, in se bonus, est malus aquæ: & carentia strumæ vel sexti digiti, quæ in se est nihil, seu malum physicum, est bona homini.

Ad confirm. dist. maj. DEUS potest esse causa omnis mali tantùm respectivi, si hoc sit malum morale. neg. ma. si non sit malum morale, sed tantùm physicum, in secundo sensu, quem explicavimus *n. 41.* sive afflictivum, & causans dolorem. conc. maj. & concessa min. dist. primum consequens. peccatum est, non tantùm respectivè, sed absolutè malum, ita, ut neque habeat bonitatem physicam. neg. conseq. est in alio sensu absolutè malum. om. consequentiam primam: nego autem iterum secundam, quatenus dicit, quòd malitia dicta sit mala in omni genere, sic, ut non habeat ullam bonitatem, etiam tantùm physicam, seu entitatem.

QUÆSTIO II.

De Causa Peccati.

ARTICULUS I.

An DEUS sit Causa peccati.

48. FUit Hæresis, teste Vincentio Lirinensi *in suo Commonitorio longè à medio*, jam orta à Simone Mago, docens, DEUM esse auctorem peccati: quam postea amplexi sunt Marcion, Manichæi, & Priscillianistæ, ac tandem Lutherus, atque Calvinus, de quo vide Bellarminum *tomo 2. controv. 1. l. 4. c. 9.* Hanc refellere potiùs ad Polemicam, quàm Speculativam Theologiam spectat: breviter tamen ex occasione hac eam refellemus, tum, ut sequens controversia de influxu DEI in actiones etiam peccaminosas, clariùs intelligatur, quæ sine solutione argumentorum pro hac hæresi specie tenus facientium, difficiliùs percipieretur: tum etiam, ut remota ab optimo DEO hac turpissima macula, manifestiùs pateat, causam peccati aliam non esse, quàm dæmones, vel homines, qui, vel propria voluntate illud immediatè perpetrant, vel suasione, consilio, aut alia inductione, mediatè illud in alio efficiunt, séque etiam illius participes faciunt.

49. Dico itaque cum omnibus Catholicis. DEUS non est causa peccati. Conclusio est de fide. Prob. 1. ex Scripturis. *Sap. 11. v. 25.* dicitur de DEO: *Nihil odisti eorum, quæ fecisti*: atqui odit DEUS peccatum: ergo. Item *1. Joan. 3. v. 8. Qui facit peccatum, ex diabolo est*: sed DEUS non potest esse ex diabolo: ergo. Iterum *Psal. 5. v. 5. Non DEUS volens iniquitatem tu es.* Huc faciunt infinita loca Sacræ Scripturæ, in quibus dicitur, DEO displicere peccata, ea ipsum prohibere, & punire, homines ab iis monendo, increpando, &c. abstrahere. Plura vide apud Suarez *in 1. 2. tract. 5. disp. 6. num. 2.*

Accedunt definitiones Conciliorum, Arausicani *c. 25.* & novissimè Tridentini *sessione 6. can. 6.* ubi sic statuitur: *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis, vias suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona, DEUM operari, non permissivè solùm, sed etiam propriè, & per se, adeò, ut sit proprium ejus opus, non minùs proditio Judæ, quam vocatio Pauli, anathema sit.* Accedunt unanimiter SS. Patres, ex quibus S. Basilius habet propriam homiliam: *quòd DEUS non est auctor malorum.* S. Aug. *l. 3. de lib. arbitr. c. 13.* docet, non posse DEO attribui peccatum, eoquòd vitium non sit à DEO, sed à nobis, qui in illo non manemus: & paulò inferiùs ait: *Quid ergo inveniri potest in nostris peccatis, unde ille vituperetur, quando vituperatio peccatorum nostrorum nulla est, nisi ille laudetur?* Rursus *ep. 105. multùm post medium. Sicut enim voluntati ejus* DEI *tribuitur humana natura, nullo dubitante laudanda, sic hominis voluntati culpa tribuitur, nullo recusante damnanda.* Plura vide apud Suarez. *loc. cit.* Quin etiam ipsi Philosophi ethnici, hanc veritatem agnoverunt, ex quibus Plato *lib. 2. de republica* multis refellit eos, qui volunt, DEUM malum, vel vitiosum, aut causam malorum esse, ac tandem *non valde longè à fine* ait: *Malorum autem alicui causam esse ipsum DEUM, cùm bonus sit, refellendum est omnino: neque permittendum, hoc quenquam dicere in sua civitate, si bonis institui legibus civitas debet:* pergit dein multis refellere mendacia, & indecora figmenta Poëtarum.

Prob. concluf. 2. ratione. Peccatum committere, evidenter repugnat summæ sanctitati, sapientiæ, bonitati, perfectioni, primæque regulæ omnis honestatis: sed hæ perfectiones identificantur DEO: ergo eidem repugnat, peccatum committere. subsumo: atqui, si DEUS liberè causaret peccatum, tunc peccatum committeret: (quid enim est peccatum committere, nisi liberè illud causare?) ergo DEO repugnat causare peccatum. Si fortè quis vellet tricari, & dicere, DEUM etiam causando peccatum non peccaturum; eoquód non ageret contra aliquam legem superioris, cùm talem non habeat, saltem admitti debet, DEUM inhonestè, & contra rectissimam regulam rationis Divinæ, acturum, quod non minùs sanctitati, sapientiæ, & perfectioni infinitæ, ac regulæ omnis honestatis, repugnat. Et hinc, licèt DEUS non ageret contra legem superioris, tamen ageret contra legem, quam ipsius perfectissima essentia ei indispensabilem posuit. Vide etiam dicenda inferiùs ad objectionem ultimam.

Confirm. 1. DEUS, nec suadet peccatum, nec movet ad peccandum: sed potiùs ab illo dehortatur, quamvis, ne libertatem hominis liget, illud permittat: ergo non est causa peccati. Confirm. 2. Si DEUS esset causa peccati, non posset illud jure punire in homine, nec homini

expro-

exprobrare, imò peccatum non posset DEO esse contrarium: hoc autem est certò falsum: ergo. Confirm. 3. In ea hypothesi creatura non peccaret; quia se conformaret regulæ primæ omnis rectitudinis, & honestatis: dein DEO, causanti peccatum, & absolutè illud volenti, creatura non posset resistere: ergo non peccaret, quod est ex terminis falsum.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

50. OB. 1. ab hæreticis. Scriptura DEO attribuit omnia opera nostra, sive bona, sive mala, tanquam auctori: ergo ipse est auctor, & causa, etiam malorum, seu peccatorum. prob. ant. *psal. 118. v. 36.* dicitur *inclina cor meum in testimonia tua, & non in avaritiam*: ergo DEO aliquos inclinat in avaritiam. *psal. 43. v. 19. Declinasti semitas nostras à via tua*: ergo à via recta in malam. *ad Ephes. 1. v. 11. Qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ*: ergo etiam mala. Confir. *Prov. 16. v. 4.* dicitur: *Universa propter semetipsum operatus est Dominus: impium quoque ad diem malum*: ergo DEUS fecit etiam propter se impios quà tales. Resp. 1. Scripturas manifestissimè à DEO removere omne peccatum. *Deuter. 32. v. 4. DEUS fidelis, & absque ulla iniquitate. psal. 144. v. 13. Sanctus in omnibus operibus suis. 1. Joan. 3. v. 5. Peccatum in eo non est, ad Rom. 9. v. 14. Nunquid iniquitas apud DEUM? Absit, &c.* plura passim occurrunt.

51. Resp. 2. in forma. neg. ant. ad prob. neg. cons. Textus illi omnes accipiendi sunt de permissione tantùm, ùt docent S. Augustinus *de gratia & lib. arb. c. 23.* S. Damascenus *lib. 4. de fide orthodoxa c. 20.* ubi sic ait: *Scire illud attinet, in Scripturæ more positum esse, ut DEI permissionem actionem ipsius appellet.* Idem sentiunt reliqui SS. PP. ac Theologi unanimiter. Scilicet DEUS negando auxilia specialia, quæ prævidit fore congrua, ex justis causis permittit lapsum, e. g. in avaritiam, vel recessum à via virtutis. Ad textum *ex ep. ad Ephes.* dic, eum intelligendum esse de iis, in quæ DEUS non quomodocunque influit, sed quæ ex sua determinatione operatur, qualia non sunt peccata. Ad confirm. Resp. Chaldæum textum, teste Sa, dicere *servat impium.* Unde non significatur, quòd DEUS ex intentione sua, faciat impium, aut voluntate antecedente eum velit, sed tantùm significatur, quòd DEUS eum, qui sponte, & liberè, impius est, servet ad diem malum, seu pœnam: vel faciat eum venire ad diem malum voluntate consequente ad scientiam de ejus peccato. ita Suarez, Sa, & Menochius.

52. Ob. 2. Scriptura attribuit DEO aliqua peccata hominum: ergo. prob. ant. *Psal. 104. v. 25.* attribuitur DEO odium Ægyptiorum in Judæos. *Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus.* Iterum. *Gen. 45. v. 8.* venditio Josephi. *Non vestro consilio sed DEI voluntate huc missus sum.* Rursus *Actor. 2. v. 23.* Crucifixio Christi. *Definito consilio, & præscientiâ DEI traditum &c.* ergo. Resp. iterum cum SS. Augustino, & Damasceno, quòd, quando DEUS aliquid tantùm permittit, tunc hanc permissionem sæpe Scriptura, juxta suum loquendi modum, vocet actionem, imò etiam præceptum DEI. Sic quando DEUS *Job. 1. v. 12.* Sathanæ tantùm permisit, Jobum affligere, & id Sathan ex ea permissione fecit, tamen dein *c. 2. v. 3.* ea afflictio vocatur actio DEI; nam sic dicit DEUS: *Tu autem commovisti me adversùs eum, ut affligerem eum frustra.* Sic *Matthæi 23. v. 32.* Christus Judæis imperativo modo, seu quasi præcipiendo, loquitur: *Implete mensuram Patrum vestrorum: & Joan. 13. v. 27.* Judæ: *Quod facis, fac citiùs:* & tamen ea tantùm permittit.

53. Bellarm. *tom. 4. controv. 2. l. 2. c. 13.* hanc rem explicat, valde apposita similitudine venatoris, qui, dum tantùm solvit canem, jam dicitur, eum immisisse in leporem, quamvis tantùm permittat jam sponte incitatum ad invasionem procurrere. Sic scilicet dicitur DEUS, immittere diabolos, vel malos homines, jam sponte, & liberè in malum ruentes, si impedimenta malæ voluntatis aufert, & peccatum permittit. Disparitas tamen est in intentione; quia venator ex intentione leporis capiendi, DEUS autem non ex intentione peccati ab homine patrandi, id facit.

Secundò. DEUS sæpè aliquid dicitur facere, quando tantùm aliquid aliud facit, ex quo alii vitio suo occasionem sumunt illud prius faciendi. Sic DEUS dicitur convertisse cor Ægyptiorum ad odium, quatenus, dum benefecit Judæis, Ægyptii, ob suam malevolentiam, & invidiam, odium in illos ista prosperitate gaudentes, conceperunt. Tertiò. DEUS dicitur sæpe in Scripturis aliquid facere, quando rem illam non quidem facit, sed eam aliunde jam prævisam, conditionatè, vel absolutè futuram, permittit, ac ordinat ad fines suos optimos. Sic DEUS non voluit peccatum fratrum Josephi, nec crucifixionem Christi, antecedenter, & absolutè; sed, postquam per scientiam mediam vidit, quòd, si forent in his circumstantiis fratres Josephi, & crucifixores Christi, illi liberè fratrem venderent, hi autem Christum liberè crucifigerent, tunc, non quidem ex intentione eorum peccatorum, sed ex justo judicio suo, permisit, vel posuit eas circumstantias, & permisit peccatum: istud autem dein ordinavit ad extollendum Josephum, atque salvandos in Ægypto Israëlitas à fame: & hinc fratribus Joseph dicit. *Gen. 50. v. 20. Vos cogitastis de me malum, sed DEUS vertit illud in bonum.* Pariter DEUS crucifixionem Christi ordinavit ad salutem generis humani. Quartò. Bellarm. *loc. cit.* addit, DEUM dici, malum efficere; quia non quomodocunque permittit, sed tantùm permittit istud, & non aliud, contra hoc subjectum, & non contra aliud: ex quibus facilè patet responsio. In forma igitur neg. ant. seu nego, quòd DEO, tanquam causæ, attribuantur peccata; textus enim, in probatione adducti, tantùm probant permissionem, vel ordinationem Divinam circa peccatum, ùt ex jam dictis patet.

54. Ob. 3. Scriptura sæpe tribuit DEO excæcationem, & indurationem hominum: sed hæc sunt peccata: ergo. prob. maj. sic *Exodi. 9. v. 12.* induratio Pharaonis DEO tribuitur. *Joan. 12. v. 40.* induratio, & excæcatio Judæorum. &

ad

ad Rom. 9. v. 18. ait S. Paulus de DEO : *Quem vult, indurat.* Confirm. DEUS dicitur in Scripturis alios decipere. *Ezech. 14. v. 9. Ego Dominus decepi prophetam illum. Job. 12. v. 24. Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos.*: sed decipere alios est peccatum : ergo. Resp. iterum, DEUM non operari positivè excæcationem, & obdurationem, sed hominem positivè seipsum obdurare, vel excæcare : unde *psal. 94. v. 8.* dicitur : *Nolite obdurare corda vestra*; hinc meliùs cum Suarez *in 1. 2. tract. 5. disp. 6. n. 15*, videtur dici, DEUM non esse causam excæcationis ; quia hæc dicit non tantùm Divinam permissionem ; sed malam quoque hominis dispositionem, cujus DEUS causa non est.

55. Potest autem dici, DEUM obdurare, vel excæcare permissivè 1. quando peccatores non corrigit pœnis ; unde ipsi insolescunt, & obdurantur : sicut faciunt aliquando filii erga parentes, à quibus non castigantur. 2. Quando negat auxilia, quæ, licèt non sint absolutè necessaria (hæc enim nunquam deficiunt) tamen essent ferme moraliter necessaria, & sine quibus difficulter potest homo, & consequenter sæpè non vult, converti.

Nec objicias, S. Augustinum *l. 5. contra Julianum c. 3.* dicere, DEUM non tantùm indurare homines, aut desideriis suis tradere *per patientiam*, sed etiam *per potentiam*; hoc enim ipsum est per potentiam indurare, aut malis desideriis tradere, quando omnipotentia Divina producit alia auxilia, sufficientia quidem, sed non illa specialia, quæ hîc, & nunc, efficaciter impedirent, ne homines obstinati in malo perseverarent, aut mala desideria sua perficerent. Dein potest etiam dici, DEUM per potentiam indurare, quando producit aliquid, ex se bonum, & ex bono fine, sed homo inde occasionem malitiosè accipit ad peccandum, vel in peccato perseverandum, sicut *n. 53.* suprà diximus, DEUM convertisse corda Ægyptiorum ad odium : imò S. Augustinus. *l. 1. ad Simplic. q. 2. post medium* expresè dicit, DEUM obdurare, esse idem, ac nolle misereri; sic enim ait : *Ut obduratio DEI sit nolle misereri, ut non ab illo irrogetur aliquid, quo sit homo deterior, sed tantùm, quo sit melior, non erogetur.* in forma dist. ma. Scriptura excæcationem DEO tribuit ùt causæ. neg. ma. ùt permittenti tantùm. conc. ma. & conc. min. neg. conseq.

Ad confirm. DEUS non propriè positivè decipit, sed, vel tantùm permittit, quosdam decipi, ùt explicat Augustinus, quem citabimus *n. 61.* vel tantùm consilia prava intervertit, vel exitum desideratum impedit, ut spe sua frustrentur principes, & sic decepti dicantur. Potest etiam hoc explicari, sicut S. Augustinus *l. 2. quæstionum super exodum (qui est. l. 2. ex 7. in Heptatevchum) q. 18.* explicat illud : *Ego indurabo cor ejus* Pharaonis *Exod. 7. v. 3.* his verbis : *Ego indurabo : tanquam diceret : quàm durum sit, demonstrabo.* Sic etiam DEUS dicitur decipere, dum demonstrat, deceptos esse principes illos, qui, nescio quam spem, ex consiliis suis conceperant, qua DEUS eos frustratos ostendit.

56. Obj. 4. In Scripturis aliquando dicuntur mali homines, vel dæmones, facere aliqua mala, ex præcepto DEI, & tanquam ejus instrumenta : ergo DEUS est causa illorum malorum. antec. prob. sic *2. Reg. 16. v. 10. Dominus enim præcepit ei, ut malediceret David.* Rursus *3. Reg. 22. v. 22.* dicit DEUS ad spiritum, volentem mendaces reddere prophetas : *Egredere, & fac, ita :* & infrà *v. 23. Dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum.* item *2. Reg. 24. v. 1.* dicitur : *Et addidit furor Domini iratsci contra Israël, commovítque David in eis dicentem : vade, numera Israël, & Judam :* quæ numeratio tunc fuit peccaminosa, & postea gravissima peste punita : ergo. Resp. has quoque phrases Scripturæ plus non significare, quàm puram permissionem, juxta aliquem modum ex iis, quos explicavimus *n. 52. & seq.* Et inprimis, ùt observat Cornelius *in procœmio ad Genesin (quod est encomium S. Scripturæ) sec. 2.* vox Hebræa *tsava*, pro qua Latinus interpres posuit vocem *præcepit*, significat ex se ordinare, providere, disponere : adeóque significat omnem DEI providentiam, tam positivam, quàm negativam; unde sensus est : *DEUS permissivè ordinavit, ut Semei malediceret Davidi, ad excercendam hujus patientiam :* in quo nihil est mali. Illud, *egredere*, accipiendum est, quasi diceret : *Mea pace : fac ita : non impedio :* sicut etiam dictum ad Judæos. *Matth. 23.* & ad Judam *Joan. 13.* de quibus *n. 52.* in forma nego consequentiam.

57. Ad ultimum textum Abulensis *in hunc locum. quæst. 4.* itémque Menochius *in hunc eundem locum* per furorem Domini intelligunt diabolum, qui est minister furoris DEI, sicut Assur seu Assyrius Rex *Isa. c. 10. v. 5.* dicitur à DEO *Virga furoris mei.* Favet etiam Scriptura, nam *1. Paralipp. c. 21. v. 1.* ubi hæc eadem numeratio populi refertur, dicitur : *Consurrexit autem Sathan contra Israël, & concitavit David, ut numeraret Israël*: ergo, qui hîc dicitur Sathan, priùs dictus est *furor domini :* & hoc supposito explicatio est facilis. Si autem per furorem Domini intelligi debeat DEUS iratus, tunc vox *commovit* significat *permisit commoveri à dæmone*, ùt suprà *n. 53.* diximus in simili de venatore. ita Theodoretus & alii apud Gasparem Sanctium *in l. 2. Reg. c. 24.* quem erit operæ precium inspexisse. Quamcunque autem expositionem elegeris, in forma nega consequentiam.

58. Ob. 5. S. Augustinus *lib. 5. contra Julianum c. 3.* tractans illud : *ad Rom. 1. v. 26. Tradidit illos DEUS in passiones ignominiæ &c.* reprehendit Julianum, quòd dicat, DEUM *tradere deserendo*, seu permissivè. 2. *Ibidem* S. Doctor ait, *non tantùm esse relictos, per patientiam, sed per potentiam in peccata compulsos.* 3. Idem S. August. *l. de gratia & lib. arbit. c. 20.* ait, voluntates etiam malas *ita esse in DEI potestate, ut eas, quò voluerit, quando voluerit, faciat inclinari, vel ad beneficia quibusdam præstanda, vel ad pœnas quibusdam ingerendas.* 4. Iterum *eod. c. 20. inferiùs* ita ait : *Voluntatem, proprio vitio suo malam, in hoc peccatum, judicio suo justo, & occulto, inclinavit.* 5. Rursus *eod. l. de grat. & lib. arbit. c. 21. sub finem* ait : *His, & talibus testimoniis Divinorum eloquiorum, quæ omnia commemorare nimis longum est, satis, quantum existimo, manifestatur, operari DEUM in cordibus hominum, ad inclinandas eorum voluntates, quocunque voluerit, sive ad bona pro sua misericordia, sive ad mala pro meritis eorum,*

rum, judicio utique suo, aliquando aperto, aliquando occulto, semper autem justo. 6. Denique *l. de corrept. & gratia. c. 7.* ait: Christum elegisse Judam *ad fundendum sanguinem suum*: hæc indicant, S. Doctorem velle, quòd DEUS non tantùm permittat peccata, sed ea positivè velit: ergo.

Resp. Si S. Augustinus doceret, DEUM velle, & causare positivè peccatum, utique esset deserendus, post definitiones tot Conciliorum; damnata enim est ab Alexandro VIII. hæc propositio 30. *Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolutè potest tenere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.* Sed longissimè remotus est Sanctissimus Doctor ab hac impietate.

59. Resp. itaque ad 1. textum: à S. Doctore reprehendi Julianum, non, quòd simpliciter dicat, DEUM tradere deserendo, sed, quòd negaverit, unum peccatum esse pœnam alterius, idque se probare putaverit ex eo, quòd DEUS tradat tantùm deserendo; nam, quamvis DEUS tantùm tradat deserendo, tamen hæc ipsa desertio, & consequens peccatum, potest esse pœna peccati præcedentis, ùt S. Pater ostendit *cit. l. 5. contra Julian. c. 3.* his verbis: *Sed quomodolibet tradat, propter hoc tradidit, propter hoc deserit: & vides, ejus traditionem, qualemlibet, & quomodolibet intelligas, quæ consecuta sint.*

Imò (ùt est manifestum legenti totum illud longum caput) S. Doctor non facit vim in eo, quid intelligatur per traditionem, & aliquoties saltem omittit, quòd sit sola desertio. Sic sub finem: *An & hîc dicturus es, quod ait: Ego Dominus seduxi prophetam illum: (Ezech. 14. v. 9.) intelligendum esse: deserui, ut pro ejus meritis seductus erraret? Age, ùt vis, tamen eo modo punitus est pro peccato.* Sed S. Doctor in eo vim facit, ut monstret, unum peccatum esse pœnam alterius, quando nempe DEUS in pœnam prioris privat gratiis congruis. Nec juxta S. Doctorem peccatum dicitur pœna peccati, in hoc sensu, quasi DEUS in pœnam prioris impellat in alterum: sed quòd deserendo, seu non dando gratiam majorem, sinat in aliud labi.

Dein reprehendit S. Augustinus Julianum, quòd non rectè intellexerit vocem *tradere*, sed putaverit, eam significare præcisè, DEUM patientiam habere, relinquere hominem in desideriis malis, quæ jam antè habuit, & non significare, deserere per negationem auxiliorum specialium, atque productionem tantùm sufficientium, seu eorum, quæ prævisa sunt conjungenda cum dissensu, ita ut dein sequatur lapsus, seu consensus in desideria, non quidem ex positiva causalitate DEI, sed ex vitio hominis, nolentis bene uti mediis sufficientibus. Sumitur hoc ex verbis S. Doctoris, *eodem capite* dicentis: *Aliud est, habere mala desideria cordis, aliud, tradi eis, utique, ut consentiendo eis possideatur ab eis, quod fit, cùm Divino judicio traditur eis.*

60. Ad alterum textum jam responsum est. *n. 54.* Addo tantùm, falsum esse, quòd S. Doctor dicat, quosdam à DEO in peccatum compulsos; nam sic habet: *Quid est autem, quòd dicis: Cùm desideriis suis traditi dicuntur, relicti per Divinam patientiam intelligendi sunt, non per potentiam in peccata compulsi:* verba itaque ista sunt Juliani objicientis: nec refellit dein S. Doctor id, quod Julianus dixit, non esse compulsos, sed tantùm id, quod ait *solùm per patientiam, non per potentiam* traditos: esse autem traditos per potentiam, explicari potest, ùt jam fecimus, sine eo, quòd dicantur in peccata compulsi.

61. Ad 3. textum. S. Augustinus se explicat *eodem c. 20. de grat. & lib. arb.* nam, dum ibi agit de Semei, cujus voluntatem dicit à DEO inclinatam ad maledicendum Davidi, per *inclinare* tantùm intelligit *permittere*, scilicet ejus malæ voluntatis cursum, vel inclinationem; sic enim post pauca habet: *Nec causa tacita est, cur ei Dominus isto modo dixerit maledicere David, hoc est, cor ejus malum in hoc peccatum miserit, vel dimiserit.* & *eod. lib. c. 23. Quando ergo audiis dicentem Dominum: Ego Dominus seduxi prophetam illum: & quod ait Apostolus: Cujus vult, miseretur, & quem vult, obdurat: in eo, quem seduci permittit, vel obdurari, mala ejus merita credite: in eo verò, cujus miseretur, gratiam DEI, non reddentis mala pro malis, sed bona pro malis, fideliter, & indubitanter agnoscite.* Ecce *seducere*, & *indurare* à S. Augustino exponuntur: *permittere seduci*, vel *obdurari*: atque adeò à DEO ista fiunt tantùm permissivè: & par prorsus est ratio de inclinatione ad malum. Bellarmin. autem *Tom. 4. controv. 2. l. 2. c. 16.* ait, DEUM juxta S. Augustinum inclinare ad hoc malum, quatenus impedit alia, & hoc solum permittit, atque sic permissivè facit, ut hoc potiùs malum, quàm aliud fiat: quod inde colligitur, quòd S. Doctor dicat, DEUM inclinare voluntatem, *proprio vitio suo malam*, hoc est, jam *volentem malum*. Hæc responsio servit etiam ad quartum, & quintum textum explicandum.

62. Ad ultimum de Juda, dicendum, Christum non voluntate antecedenti elegisse Judam, ad fundendum sanguinem: sed consequenti; postquam scilicet prævidit, Judam avarum in his circumstantiis de sua morte contracturum cum Judæis, permisit ex justo judicio eas circumstantias, ex quibus dein secuta est sua passio per malitiam Judæ: atque hanc ipsam dein ordinavit ad maximum bonum, scilicet ad mundi salutem. Ut autem Christus dici possit, elegisse Judam, responderi potest, quòd ex multis, quos præviderat, in his circumstantiis sui sanguinis traditores, vel venditores futuros, potiùs permiserit, talem esse Judam, quàm alios, adeóque istum negativè elegerit: sive elegerit potiùs permittere in Juda, quàm in alio, eam venditionem. ita Suarez *in 1. 2. tr. 5. disp. 6. num. 16.* quem, ùti & Bellarminum *loc. cit.* vide hæc fusiùs pertractantes.

63. Objicitur. 6. Etsi DEUS esset causa peccati, tamen non peccaret: ergo nostra ratio est nulla. prob. ant. DEUS non ageret contra legem Divinam, nec contra voluntatem DEI: nec se ipsum offenderet: ergo non peccaret. Confirm. DEUS influit physicè, & producit omnes actiones, tam malas, quàm bonas, & quidem scienter, ac liberè, & tamen non peccat: ergo. Resp. cum Suarez. *in 1. 2. tr. 5. disp. 6. num. 6.* Hæretici, qui ita loquuntur, negant quidem de DEO nomen peccati, attamen ei attribuunt turpitudinem illius. Certè sic DEUS posset etiam mentiri, se ipsum odisse &c. In

forma. neg. ant. ad prob. dist. ant. hoc est, non ageret contra legem superioris. conc. ant. non ageret moraliter inhonestè contra regulam omnis honestatis, & legem sibi ipsi indispensabiliter latam. neg.ant. & cons. Ageret enim Deus contra legem, quam sibi necessariò statuit, scilicet legem nihil agendi dedecens, nihil destructivum supremæ suæ sanctitatis, & auctoritatis; hoc enim necessariò Deus,& essentialiter odit,& essentialiter non vult. Ad summum in eo casu Deus ageret,& non ageret,contra suam voluntatem, adeóque fieret Chimæra, ex qua mea pace potest sequi altera. Ad confirm. conc. antec. neg. cons. sed de hac plura articulo sequenti.

64. Dices 1. DEUS non peccat causando peccatum; quia causat illud ex bono fine. Resp. neg. illatum. Non sunt facienda mala, ut eveniant bona, nec finis bonus excusat actionem ex se malam: quin imò juxta adversarios homo in eo casu non peccaret; cùm se conformaret DEO ultimo fini, & nec contra, nec præter illum ageret. Dices 2. Homo potest ex prava intentione velle, quod DEUS vult ex bona. Resp. redire argumentum de illa ipsa intentione prava; an enim etiam hanc causavit DEUS, an non? si primum: illa intentio non fuit mala; quia conformis est ultimo fini: si secundum, tunc ruunt argumenta adversariorum, quibus scilicet probare volunt, DEUM causare omnes actiones, bonas, & malas.

ARTICULUS III.

Quomodo DEUS ad peccatum concurrat.

65. SUppono, quòd DEUS influat immediatè in omnes effectus creaturarum; ita enim contra Durandum, Ludovicum à Dola, & adhuc unum, aut alterum apud Haunoldum, *l. 2. tr. 2 num. 439.* communissima Theologorum, & Philosophorum, imò & SS. Patrum assertio, adeò, ut sententia opposita, quæ Durandismus vocatur, à quibusdam malè vapulet, & à S. Thoma *in 2. dist. 37. q. 2. a. 2. in corp.* dicatur duplici errori proxima. videatur hac de re Comptonus *disp. 28. phys. sec. 1.* Sed & hic influxus DEI ab omnibus auctoribus probatur ex Scripturis; nam *1. Cor. 12. v. 6.* dicitur: *DEUS, qui operatur omnia in omnibus. Joan. 1. v. 3. Omnia per ipsum facta sunt. Joan. 5. v. 17. Pater meus usque modò operatur, & ego operor:* ergo DEUS operatur immediatè omnia; dicere enim, quòd tantùm mediatè operetur, scilicet eatenus, quatenus produxit creaturas alias, quæ nunc immediatè operantur, esset valde impropriè loqui: sicut si quis diceret: *Adam usque nunc generat homines.*

Dein SS. Patres (ad quorum mentem Scriptura exponi debet, ùt definit Tridentinum *sess. 4. decreto de editione, & usu sacrorum librorum)* ista dicta intelligunt de immediato influxu. Sic S. August. *epist. 146. sub finem: Quomodo enim negare poterimus, DEUM etiam nunc operari cuncta, quæ creantur; cùm Dominus dicat: Pater meus usque nunc operatur?* Quòd autem intelligat, DEUM immediatè operari, patet ex ejus dictis in *Genes. ad liter. l. 5. c. 20.* ubi ait: *Sunt, qui arbitrantur, tantummodo mundum ipsum factum à DEO, cætera jam fieri ab ipso mundo, sicut ille ordinavit, & jussit: DEUM autem ipsum nihil operari: contra quos profertur illa sententia Domini: Pater meus usque nunc operatur.*

S. Hiernoymus *adversùs Pelagium ad Ctesiphontem c. 3.* graviter reprehendit Pelagium, tanquam ingratum, & sacrilegum, quòd negaverit, esse semper necessarium auxilium DEI, etiam ad actiones naturales, ad curvandum digitum, movendam manum, sedendum, ambulandum; cùm tamen Pelagiani mediatum auxilium minimè negaverint. S. Anselm. *l. de concord. præscientiæ, prædestinat. & liber arb. c. 1. sub finem. Nulla res habet ullam potentiam volendi aut faciendi, nisi illo dante ipsum quoque velle, quod aliquando justum est, aliquando injustum.* Videri de hac re plura possunt apud Suarez in *Metaphys. disp. 22. num. 14.* (ubi affert etiam antiquos Philosophos, idem asserentes) Bellarminum *l. 4. de gratia & lib. arb. c. 4.*& alios.

66. Prob. 2. idem suppositum ratione. Esse ens summè necessarium, à quo omnia alia immediatè dependere debeant, est aliqua perfectio simpliciter simplex: ergo DEO est attribuenda. conseq. est certa: antec. patet ex eo, quòd non possit ostendi ulla imperfectio mixta, ipsáque hæc perfectio sit melior, quàm omnis cum ipsa incompossibilis. subsumo: dependentia ista immediata aliud non est, quàm dependentia à causa immediata: ergo omnia debent dependere à DEO, tanquam causa immediata, seu immediatè influente.

Nec dicas, esse ens, à quo omnia adæquatè dependent, etiam esse perfectionem simpliciter simplicem, adeóque DEO tribuendam: consequenter DEUM se solo omnia, & creaturas nihil, agere; negatur enim illatum; nam opponitur illud prædicatum majestati DEI, & juri Divino, ad cultum à creaturis exigendum: quod jus, vel quæ majestas, est æquè bona, nec tamen compossibilis cum adæquata dependentia omnium creatorum à DEO; sic enim homines nihil possent agere, adeóque nec DEUM colere, nec amare. Plures rationes videre poteris apud Haunoldum *l. 2. tr. 2. num 446.* & præsertim aliquam Doctoris mirabilis ingeniosam, quam ibi Haunoldus illustrat: an tamen solida sit, ipse examina: ego non fido. Quæ contra hunc influxum DEI universalem, præscindendo ab influxu in peccata, objici solent, suppono soluta in physica, ubi hæc quæstio solet agitari: nobis ad magis Theologica,& primarium hujus articuli scopum properandum. Supposito igitur hoc influxu DEI universali.

67. Dico. DEUS, licèt physicè influat in actionem peccaminosam, cui identificata est malitia formalis peccati commissionis, tamen non est causa peccati. ita omnes ii, qui nobiscum tenent conclusionem *n. 27.* statutam, & insuper Lugo, ac alii, qui nostram sententiam non putant ex hoc capite impugnandam. Per causam autem hîc intelligimus non id, quod tantùm quomodocunque influit in effectum,

sed

sed id, cui in genere morali, tanquam auctori, effectus attribuitur, & quod dici potest auctor effectûs: sive intelligimus causam per se, & simpliciter dictam: non tantùm causam per accidens, quæ non dicitur simpliciter causa, sed tantùm ùt ait Haunold. *l. 2. tr. 2. n. 459.* cum addito, *per accidens* sensum alienante.

68. Prob. concluſ. Si quis dat alteri potentiam proximam, & sufficientem ad bonum usum, atque hunc ipsum intendit, ac suadet, vel præcipit: econtrà verò abusum, quem absolutè impedire non tenetur, seriò prohibet, quamvis interim illi alteri libertatem, ac determinationem relinquat, atque, cum determinante ad abusum prohibitum, concurrat contra suam inclinationem, talis nec est auctor, nec simpliciter causa illius abusûs, sed ad summum est causa physica per accidens: atqui DEUS ita se habet, quoad influxum cum creatura rationali, in peccatum: ergo.

Prob. ma. exemplis 1. Si sacerdos, privatim sciens, hominem indignè ad communionem accedere, tamen, ne eum infamet, ei sacram hostiam cum aversione à sacrilegio dat, non est causa sacrilegii. 2. Si superior dat pecunias subdito, cum mandato, ut bene expendat, licèt prævideat, abusum illicitum, si hunc gravibus de causis non tenetur impedire, non est causa illius. 3. Si puella, accedens ad sacrum, prævidet suo accessu scandalum accipiendum à juvene, quod ei quidem displicet, sed certè non semper impedire tenetur, si in tali casu juvenis labatur, puella non est causa ruinæ. Similia passim occurrunt apud auctores. Imò, ùt rectè Haunoldus *l. 2. tr. 2. n. 459.* si quis contra suam intentionem, concursu in actu primo indifferente, ad aliquem effectum concurrat, & postea sibi, tanquam causæ, gloriam ejus arrogare velit, solemus eum reprimere, dicendo, quòd se habuerit per accidens. Et sic sæpe hostis, dum alteri voluit nocere, profuit. Sic aliquando incarceratus liberatus est podagrâ: non tamen propterea inimico incarceranti debuit grates, tanquam medico suo.

Confirm. eadem ma. S. Augustin. *l. 5. de civ. Dei. c. 9. prope finem.* ita loquitur: *Malæ quippe voluntates ab illo* DEO *non sunt; quoniam contra naturam sunt, quæ ab illo est.* & *c. 8.* dixerat: *A quo* DEO *sunt omnes potestates, quamvis ab illo non sint omnium voluntates.* & *l. de spir. & liter. c. 31. Nusquam autem legimus in Sanctis Scripturis: Non est voluntas nisi à DEO: & rectè non scriptum est, quia verum non est; alioquin etiam peccatorum, quod absit, auctor est DEUS.* Plura habet Suarez *in Opusculis Opusc. 1. de concursu Dei. l. 2. c. 2. à n. 24.* subsumo: sed voluntates sunt aliquid positivum, & omnis positiva entitas, à DEO producitur: ergo etiam voluntates: & tamen S. Augustin. dicit, eas non esse à DEO, sive, hunc non esse causam: quod non est verum, nisi in hoc sensu, quòd DEUS non concurrat, tanquam causa determinans, & cum inclinatione: sed tanquam causa determinata, & contra suam inclinationem, adeóque tantùm, tanquam causa per accidens: ergo ab eo, qui ita concurrit, non est dicenda res esse, nec ipse dicendus est causa simpliciter dicta rei illius.

69. Prob. jam etiam min. prioris syllogismi. *n. 68.* positi. DEUS 1. dat homini libertatem in actu primo, & auxilia, saltem sufficientia, ad vitandum peccatum, & faciendum bonum. 2. Desiderat, & jubet, promissis, & pœnis incitat, ut homo bene, certè non malè agat. 3. Aversatur omne malum, atque peccatum odio essentiali. 4. Relinquit tamen homini liberam determinationem, ut possit pro libitu, bene, vel malè agere. 5. Hinc offert ei concursum indifferentem, quo creatura uti possit pro libitu, ad malum, & bonum: non tamen eum offert animo indifferenti, ita, ut DEO perinde sit, sive homo bene, sive malè operetur: sed, ut inclinet ad bonum, malum autem duntaxat permittat: unde nec disjunctivè vult malum, quod tantùm permittit.

Ulteriùs 6. DEUS non tenetur impedire actum liberum malum, etsi prævideat secuturum; aliàs enim nemo præcepta Divina transgredi posset: nec esset beatus, *qui potuit transgredi, & non est transgressus. Eccles. 31. v. 10.* repugnaret justitia DEI vindicativa, & omnes perfectiones Divinæ, quarum exercitium peccatum præsupponit: tolleretur etiam libertas humana ad peccandum; nam hæc ipsa necessitas in DEO, impediendi omne peccatum, esset necessitas antecedens, & tolleret omnem indifferentiam actûs primi, respectu creaturarum; esset enim metaphysica necessitas, excludens omnem actum malum, & inimpedibilis, non tantùm ab homine, sed etiam à DEO. 7. Tandem DEUS quidem cum creatura, ad malum se liberè determinante, etiam ipse concurrit physicè; quia sine ipsius concursu creatura nihil posset facere: non tamen concurrit, ùt determinans, seu liberè immediatè actum eliciens, sed ùt determinatus à creatura, sicut explicatum est *in tract. de DEO*, quando actum de prædeterminatione.

70. Confirm. concluſio. Etiamsi dicatur, malitiam peccati stare in pura negatione, tamen necessariò debet dici, malitiam radicalem stare in ipso actu libero malo, cum quo est connexa, vel quem sequitur privatio debitæ rectitudinis: insuper debet admitti, quòd DEUS physicè causet illum actum: ergo, nisi recurratur ad nostram responsionem, etiam adversarii non possunt explicare, quare DEUS non sit causa peccati. antec. non negatur, conseq. probatur. Privatio ipsa, seu negatio, in se non est capax physici influxûs, & propriè non producitur, nec à DEO, nec à creatura: & creatura ideo est culpabilis; quia producit actum liberum, quem necessariò sequitur privatio: ergo, nisi dicatur, DEUM aliter, ac creaturam, influere in illum actum, tunc vel DEUS etiam erit auctor peccati, vel neque creatura erit auctor istius: quod utrumque est falsum. Nec dicas, DEUM non teneri impedire privationem; nam posito actu libero malo, nec creatura tenetur illam impedire; quia est aliquid impossibile, ad quod nemo tenetur: adeóque creatura tantùm eatenus tenetur impedire privationem, quatenus tenetur impedire actum.

71. Si dicas, DEUM non teneri impedire actum. Resp. Tenetur eum impedire, saltem ita, ut non fiat ex ejus determinatione, vel inclinatione: sicut etiam creatura debet talem

actum impedire, ne fiat ex propria determinatione; si enim fieret necessariò à creatura, e. g. si ab alio determinaretur, vel necessitaretur, non esset ei imputabilis ad culpam: ergo tandem debet recurri ad diversum modum influendi inter DEUM, & creaturam: qui diversus modus etiam excusaret creaturam, si scilicet ipsa quoque, non ùt determinans influeret. Hoc tamen magnum discrimen adhuc est inter DEUM, & creaturam, quòd DEUS possit liberè permittere, se determinari ad influendum; quia non tenetur impedire hanc determinationem, ùt probatum *n. præced.* econtra creatura rarissimè potest liberè permittere, se determinari ad influendum, vel concurrendum ad actum malum. Ex quibus omnibus tandem collige, DEUM, etsi physicè in actum peccaminosum (qui est realiter malitia formalis peccati) influat, tamen non esse causam illius simpliciter dictam, nec in eum actum, vel in eam malitiam, moraliter, aut imputabiliter influere, sed actum illum, & malitiam, in sensu morali purè permittere.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

72. OB. 1. DEUS prævidet actum malum, ex sua cooperatione secuturum, & insuper potest eum impedire, si velit: ergo non tantùm se habet per accidens. Resp. neg. conseq. Sæpe potest quis prævidere aliquid mali, ex sua actione secuturum, & tamen non est causa per se illius, ùt patet in exemplo sacerdotis, indigno præbentis sacram Eucharistiam, & puellæ accedentis ad sacrum &c. de quibus *n. 68.* Dummodo scilicet quis non possit, vel non teneatur actum, vel effectum impedire, non est causa effectûs, si actionem suam ponat ex alio fine, & cum aversione ab eo effectu: DEUS autem, licèt posset impedire peccatum, tamen non tenetur id impedire *ex n. 69.*

Nec Dicas, DEUM esse causam necessariam, adeóque causam per se; nam causa necessaria potest dupliciter sumi. Primò dicitur causa necessaria illa, quæ necessariò ex natura sua agit, v. g. sol, dum lucem producit: & hæc est in genere physico causa per se: sed talis non est DEUS, qui liberè dat saltem actum primum proximum, & libertatem mediatam exercet. Secundò, causa necessaria etiam dicitur illa, sine cujus influxu effectus non potest dari, quæque ex conditione causæ universalis, debet in omnes effectus influere: & talis causa quidem est DEUS: verùm hæc causa necessaria non est necessariò causa per se, sed, si non aliter influit, quàm DEUS, est causa tantùm per accidens.

73. Ob. 2. DEUS liberè determinat ad individuum peccati: ergo etiam ad speciem actûs mali, sive ad ipsum actum: ergo non tantùm agit per accidens, sed per se. prob. antec. species, & individuum sunt realiter idem: ergo cùm DEUS determinet ad unum, determinat etiam ad alterum. Confirm. Si DEUS non determinaret ad actum in specie, tunc ideo; quia est causa universalis: hæc ratio nil probat: ergo. prob. mi. sol etiam est causa universalis, & tamen non tantùm determinat ad effectum, secundùm gradum genericum, sed etiam secundùm gradum specificum: ergo. Resp. om. ant. quod posse negari ostendi *tr. de DEO num. 604.* dist. cons. DEUS determinat ad speciem eodem modo, quo ad individuum. conc. cons. diverso modo. neg. conseq. ad prob. dist. ant. species adæquatè sumpta, & individuum, sunt realiter idem. neg. antec. species inadæquatè sumpta, sive hic gradus specificus. conc. ant. & sub priori distinctione conc. vel neg. conseq.

74. Hæc objectio solet solvi in Logica, agendo de distinctione Scotistica, ad quam me possem remittere: ut tamen rem aliquantùm explicem, noto, gradum genericum, adæquatè sumptum, esse realiter inadæquatè distinctum à specifico, & specificum ab individuali; nam gradus e. g. animalis, adæquatè, sive secundùm totam latitudinem sumptus, convenit pluribus realiter distinctis, quàm gradus hominis, & gradus hominis specificus convenit pluribus, quàm prædicatum individuale Petri: at verò gradus genericus, vel specificus, inadæquatè sumptus, sive restrictus ad hoc individuum Petri, non convenit pluribus; nec enim hæc animalitas, aut humanitas, quæ est Petri, realiter convenit alteri, quàm Petro, sed sunt realiter idem: unde, quidquid realiter verificatur de uno, verificatur etiam de altero.

Attamen in sensu formali, qui ordinariè tendit in gradum adæquatè sumptum, non dicitur DEUS determinare ad speciem, e. g. DEUS non determinat, ut ignis potiùs producat ignem, quàm aquam; quia ad hoc determinat ignis, qui per naturalem suam exigentiam petit, potiùs producere ignem, quàm aquam: at verò dicitur DEUS determinare ad individuum; quia determinat, ut ex multis individuis igneis, hoc potiùs, quàm aliud producatur. Nulla autem est in his contradictio: non determinare, ut potiùs producatur ignis, quàm aqua (& par est ratio de actu bono, vel malo) & determinare, ut, supposito, quòd aliquis ignis debeat produci, hic potiùs producatur, quàm alius: sicut nulla est contradictio in hoc, quòd e. g. senatus determinet tres, ex quibus eligatur aliquis ad certum officium: non autem determinet unum in individuo, sed ad hunc determinet totus populus, per pluralitatem votorum.

Quòdsi autem etiam aliqua contradictio foret, ea caderet super duo realiter distincta, hoc est, super duos actus voluntatis diversos, quorum unus ad speciem, alter ad individuum determinat: sicut, si formaliter cognoscitur animal, non autem rationale, dantur etiam duæ cognitiones, realiter distinctæ. Unde, etiamsi DEUS dicatur determinare ad individuum, & non ad speciem, nulla est contradictio, aut distinctio in objecto, sed tantùm in determinationibus, quarum una competit DEO, non altera: verbo: per hoc, quòd DEUS dicatur, non determinare ad speciem, sed tantùm ad individuum, tantùm significatur, quòd DEUS non quidem determinet absolutè, & efficaciter, ut potiùs actus in hac specie, quàm in alia producatur, sed hanc determinationem relinquat creaturæ: at verò, ex suppositione, quòd creatura determinet, ut potiùs

tiùs aliquis actus in hac specie, quàm in alia producatur, tunc DEUS determinet, ut potiùs hoc individuum, quàm aliud producatur: cùm autem huic individuo identificatus sit gradus specificus, inadæquatè sumpus, ideo DEUS eodem etiam modo ad hunc gradum determinat.

75. Citiùs fortè, & expeditiùs objectio paulò aliter solvitur, scilicet dist. antec. DEUS determinat ad individuum positivè. neg. ant. negativè. conc. ant. & dist. etiam conseq. DEUS determinat ad speciem adæquatè sumptam. neg. conseq. inadæquatè sumptam, subdist. determinat positivè. neg. negativè conc. conf. hoc est, DEUS, etiam supposito, quòd creatura determinet ad speciem, tamen non positivè exigit hoc individuum, sed, cùm alia omnia impediat, hoc unum permittit, & sic negativè determinat, quatenus hoc unum non impedit. Hac ratione ostenditur, quomodo DEUS, etiam determinando negativè ad speciem inadæquatè sumptam, nihil inhonesti faciat; nam indecorum non est, malum purè permittere. Ad confirm. neg. ma. Non ideo DEUS non determinat ad speciem; quia est causa universalis: sed quia ipse circa hunc actum non exercet immediatam libertatem, nec influit cum inclinatione, sed cùm aversione: nec tamen tenetur hîc & nunc impedire actum. vide, quæ diximus *à num. 68. & 69.*

Quidam dicunt, DEUM ideo non esse causam per se actûs mali; quia non immediatè liberè in illum influit. sed, quamvis verum sit, quòd DEUS non immediatè liberè in actum malum influat, & econtra falsum, quòd (ut quidam volunt) DEUS immediata libertate in omnia ad extra influat: tamen hæc ratio sola non sufficit ad excludendum DEUM à ratione causæ per se; nam DEUS est causa per se actûs boni, & tamen in illum immediatè liberè non influit; unde recurrendum ad nostram responsionem.

76. Ob. 3. Juxta nos DEUS offerret creaturæ suum concursum, indifferentem ad bonum, vel malum: ergo deberet concursus DEI determinari à creatura: sed, nec DEUS, nec concursus DEI, potest determinari à creatura: ergo, prob. min. qui determinat alterum, habet aliquam prioritatem respectu determinati: ergo debet priùs operari: sed creatura non potest priùs DEO operari; cùm nullam actionem possit elicere sine DEO: ergo non potest DEUM determinare. Resp. conc. antec. in sensu explicato *n. 69.* & conc. etiam conseq. neg. autem min. subsumptam cum ultima consequentia. ad prob. dist. antec. qui determinat, habet prioritatem naturæ. neg. antec. prioritatem eligibilitatis. conc. antec. & neg. conseq.

Concursus DEI alius dicitur *concursus in actu primo*, & consistit in omnibus iis principiis, quæ se tenent ex parte DEI, quæque DEUS impendit ad cooperandum homini, qualia sunt omnipotentia, auxilia gratiæ ad actum bonum &c. & hæc possunt determinari ab homine liberè agente, ut potiùs influant, quàm non influant; item ut potiùs influant ea, quæ ad actum bonum, quàm quæ ad actum malum, prærequiruntur, vel viciſſim; quia hominis liberi est eligere potiùs hanc, quàm illam speciem actus. Alius dicitur *concursus in actu secundo*, & est ipsa actio, procedens simul à DEO, & à creatura: & hæc determinatur à creatura, ut potiùs existat, quàm non existat; est enim in potestate creaturæ, ut à DEO, & ipsâ, potiùs producatur actio bona, quàm mala, vel viciſſim. Ad hanc autem determinationem non requiritur, ut creatura priùs agat, quàm DEUS, vel, ut determinatio creaturæ sit prior naturâ ad concursum DEI, sive, ut determinatio creaturæ pro priori naturæ DEUM determinet, ut ipse pro posteriori ponat suum concursum: sed tantùm ipsa creatura debet esse prior naturâ ad concursum in actu secundo, seu ad ipsam actionem.

77. Dices 1. DEUS etiam est prior naturâ ad concursum in actu secundo: quare ergo potiùs dicitur voluntas creata determinare, quàm DEUS? Resp. Ad hoc, ut aliquid dicatur, determinare potentiam indifferentem ad actum, debet non quomodocunque esse prius naturâ, nec quomodocunque influere: sed debet influere certo modo, hoc est, cum jure eligendi, & exercendo hoc jus. Exemplum habes in voluntate, & habitu, quando influunt in eundem actum, e. g. temperantiæ, tunc non determinat habitus, licèt sit prior naturâ, & influat in actum; quia scilicet non influit cum jure eligendi.

78. Dices 2. DEUS etiam est liber: quare ergo non influit cum jure eligendi? Resp. DEUM nolle exercere libertatem immediatam in actu secundo; aliàs enim tolleret libertatem creaturæ, vide dicta *tr. de DEO, à n. 490.* ubi actum de prædeterminatione. Unde non influit DEUS in actum liberum, libertate immediata, sed immediatè liberè influit sola creatura: DEUS autem exercet suam libertatem circa actum primum, quatenus liberè offert concursum in actu primo, quem posset negare. Hinc DEUS semper est primum liberum; quia debet exercere suam libertatem in ordine ad actum primum, antequàm possit creatura exercere suam in ordine ad actum secundum: non tamen DEUS est semper immediatum liberum; quia non in omnia immediatè liberè influit.

Neque propterea DEUS subjicit nobis suam omnipotentiam, quod dicere prohibitum est, & damnatum ab Innocentio XI. quia ex nostris dictis nec à longè sequitur, quòd nos habeamus aliquam superioritatem in omnipotentiam Divinam; neque enim possumus eâ uti pro libitu, ad quascunque actiones: imò pro libitu DEI possumus ab omnibus impediri; non enim potest creatura uti omnipotentiâ ex jure, vel dominio, sed tantùm titulo gratuitæ promissionis: unde DEUS nec se, nec omnipotentiam suam subjicit nobis: sicut dominus creatus non subjicit se, vel potentiam suam servo, etsi huic liberè promittat, quòd, si velit aliquid facere, ei sit auxilio suo adfuturus.

79. Dices 3. DEUS, posito actu primo, adhuc est indifferens ad influxum: ergo immediatè liberè influit. prob. antec. aliàs enim non totus actus primus proximus esset indifferens: ergo. Confir. 1. DEUS, stante actu primo, adhuc potest impedire effectum: ergo est liber, & indifferens. Confir. 2. DEUS, stante actu primo, vult liberè permittere peccatum: ergo juxta nos vult permissionem peccati; sed hæc permissio

est actio mala: ergo. Resp. neg. antec. quia actus primus proximus totus, vel involvit decretum DEI, offerens concursum indifferentem, quem explicavimus *n. 69.* vel juxta meam sententiam *tr. de DEO* involvit potiùs negationem decreti impedientis; unde DEUS tantùm est liber ad ponendum decretum indifferens, vel ponendam suo modo illam negationem, ut detur totus actus primus proximus: quando autem liberè posuit decretum, vel negationem illam, non est ampliùs liber, libertate consequenti; quia non potest mutari, nec suo decreto contrarium facere. ad probationem neg. illatum. tamen adhuc totus actus primus proximus est indifferens respectu creaturæ; quia ipsam non necessitat, sed relinquit ei plenam indifferentiam.

Ad 1. confir. Resp. neg. ant. quia DEUS impediendo effectum, faceret aliquid contrarium suo decreto, vel simul poneret negationem decreti impedientis, & ipsum decretum impediens, quæ sunt contradictoria. Intellige autem, Deum non posse ampliùs impedire effectum ex sua determinatione, quamvis id possit ex determinatione creaturæ, & cum ista: nec hæc necessitas consequens obest libertati Divinæ, ùt omnes nôrunt. Ad 2. confir. Resp. om. 1. enthymemate, neg. subsumptum. Permissio peccati est decretum DEI, quod est distinctum à peccato: sicut permissio superioris est distincta ab actu subditi permisso.

80. Ob. 4. Juxta nos DEUS vult actum primum indifferentem: ergo vult carentem omni impedimento: sed maximum impedimentum hujus indifferentiæ esset negatio concursûs Divini: ergo vult negationem hujus negationis: hæc autem nihil est aliud, quàm ipse concursus: ergo vult ipsum suum concursum, seu ipsam actionem. Resp. om. 1. enthymemate dist. subsumptum. Maximum impedimentum indifferentiæ esset negatio concursûs in actu primo. conc. negatio concursûs in actu secundo neg. subsumptum. & sub eadem distinctione conc. vel neg. 2. conseq. itémque 2. subsumptum: ultimam autem consequentiam absolutè neg. Indifferentia actûs primi tantùm constituitur per concursum in actu primo, quem explicavimus *n. 76.* & hujus tantùm impedimenta debent abesse, saltem, si non possint à voluntate creata pro libitu tolli; nam, si possint ita auferri, etiam ipsa non impediunt libertatem, e. g. licèt januâ clausâ non possis exire, si tamen pro libitu januam potes aperire, utique non censeris impeditus ab ambulatione. At non constituitur indifferentia actûs primi per concursum in actu secundo (aliàs constitueretur actus primus per secundum) sed præscindit ab eo concursu, éstque compossibilis cum eo concursu, & cum negatione ejus: unde DEUS, tantùm volens concursum indifferentem in actu primo, non debet velle, adesse negationem negationis concursûs in actu secundo, sed potest eam inefficaciter saltem nolle, sive in ea sibi displicere: quanquam etiam non debeat, eam efficaciter, & inimpedibiliter nolle; aliàs enim eo ipso poneret decretum, impediens indifferentiam, & apponeret inauferibile impedimentum libertatis, redderétque omnipotentiam determinatam ad non concurrendum ad actum malum.

81. Ob. 5. DEUS potest velle actum peccaminosum, saltem ùt bonum utile, vel delectabile: ergo potest in actionem influere cum inclinatione. Confir. 1. DEUS potest velle peccatum, tanquam medium utile, ad ostendendam suam justitiam vindicativam, vel misericordiam: sed velle aliquid, ùt medium, est simpliciter illud velle: ergo. Confir. 2. Est non solùm fidei, sed etiam rationi contrarium, dicere, aliquod ens, in quantum est ens, non esse à DEO: ergo DEUS vult etiam actum malum, saltem, ùt est ens. Resp. neg. antec. non enim potest Deus velle aliquod bonum, nisi sit simul honestum. Ad 1. confirm. neg. ma. peccatum enim non est medium, ùt dictum *n. 48.* Ad 2. confirm. dist. ant. Est fidei, & rationi contrarium, dicere, aliquod ens, in quantum est ens, non esse à Deo, tanquam causa physica, & per accidens, ac contra suam inclinationem influente. conc. antec. tanquam à causa morali, per se, & juxta suam inclinationem influente. neg. ant. & conseq. Nota tamen, quando dicitur, Deum contra suam inclinationem influere, per inclinationem non intelligi voluntatem absolutè efficacem, cui resisti non possit, sed intelligi voluntatem inefficacem, seu beneplacitum DEI, quod non impedit, quo minùs Deus oppositum permittat.

82. Ob. 6. DEUS est causa causæ, seu actûs primi indifferentis: ergo etiam est causa causati, seu ipsius peccati. Confirm. Vel concurrere ad actum malum, est bonum, vel est malum: juxta nos neutrum potest dici: ergo. prob. mi. si dicatur primum, DEUS potest illud velle: si secundum, nullo modo potest concurrere: ergo. Resp. neg. conseq. quia tunc tantùm causa causæ est etiam causa causati, quando causa non est indifferens ad eum effectum; aliàs faber esset causa omnium homicidiorum, quæ gladio committuntur: & tamen nemo somniat, hunc esse reum omnium cædium, aut causam per se illarum: de causa per accidens non est curandum. Ad confirm. neg. mi. ad prob. neg. 2. partem. Si sermo sit, ùt esse debet, de concursu in actu secundo, est quidem iste realiter malus, potest tamen à DEO physicè, per accidens, & contra suam inclinationem fieri; nec enim actus malus denominat omnem suam causam malam; sed tantùm causam per se, ac liberè influentem; aliàs, si quis tuum brachium violenter arriperet, eóque percuteret graviter clericum, tu graviter peccares, & esses excommunicatus.

83. Ob. 7. Voluntas DEI non est sanctior, quàm omnipotentia: ergo, si omnipotentia potest producere actum peccaminosum, etiam potest voluntas eum velle. Resp. retorq. argum. Intellectus Divinus est æquè sanctus, ac voluntas: ergo, si intellectus (ùt est innegabile) potest cognoscere malitiam formalem peccati, etiam posito, quòd stet in privativo, poterit voluntas eam malitiam formalem amare: quod nemo sanus potest admittere. In forma. neg. conseq. Disparitas, ab omnibus danda, est hæc, quòd versari circa peccatum, non est malum, nisi respectu illius potentiæ, quæ illud liberè eligit: quod etiam patet in creatura, quæ potest honestè scire peccata, non tamen eligere. Addo tandem, non esse oppositum nobis Tridentinum citatum *n. 48.* quia ibi non damnatur is, qui

qui dicit, DEUM operari physicè tantùm malum, sed, qui dicit eum operari malum, ita ùt bonum, hoc est, tanquam causam per se &c.

QUÆSTIO III.

De Differentia Peccati Mortalis, & Venialis.

ARTICULUS I.

Quid sit Peccatum Mortale?

84. HAbetur ex fide, quædam peccata esse graviora aliis. Sic Christus dixit Pilato: *Joan. 19. v. 11. Propterea, qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.* Est eadem fide certum, ex Trident. *sess. 14. c. 5. & can. 7.* non omnia peccata esse mortalia. Idem definiunt Pius V. & Greg. XIII. contra Baium, damnantes propositionem 20.mam *Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.* Certè *Ecclesiastici 19. v. 1.* dicitur: *Qui spernit modica, paulatim decidet.* & *Jacobi 3. v 2. In multis offendimus omnes.* Videtur etiam ex ratione clarum, quòd non omne peccatum minimum, quod moraliter vitari non potest, statim destruat amicitiam cum DEO, & mereatur pœnas æternas; lex enim tam gravis redderet homini moraliter impossibilem suam salutem: & non sat bene esset constituta humana natura in ordine ad eam assequendam; unde falsissima est hæresis Calvini, dicentis, omnia quidem peccata esse ex se mortalia, fieri tamen venialia ex eo, quòd à DEO non imputentur.

85. Certum etiam est contra Wicleffum, non omnia peccata reproborum esse mortalia; nam peccata complura in se ipsis, absque facta comparatione cum iis, qui ea admittunt, sunt venialia: & hinc comparantur à Scriptura festucæ. *Luc. 6. v. 41.* novissimo minuto. *Luc. 12. v. 59.* culici. *Matth. 23. v. 24.* cùm alia graviora comparentur camelo *apud eundem S. Matthæum ibidem:* nec est, unde fiant mortalia in reprobis: certè reprobatio sequitur peccata gravia, non talia facit. Æquè certum est, peccata infidelium non omnia esse mortalia; possunt enim omnes non justificati, adeóque etiam infideles, facere opera moraliter bona, certè non mala, ùt expressè tradit Trident. *sess. 6. can. 7.* & cur non possint facere etiam venialiter mala? aut quis dicat, omne verbum otiosum in infideli esse mortale peccatum? Econtra etiam certum est, non omnia peccata electorum esse venialia; nam Adæ, Davidis, & aliorum prædestinatorum, atque modò Sanctorum, peccata, fuêre gravia, seu mortalia. Quæritur jam, quomodo ergo inter se differant peccatum mortale, & veniale, vel quibus definitionibus, aut descriptionibus discriminentur.

86. Varias descriptiones peccati mortalis, & venialis, itémque differentias inter hæc duo, videre potes apud Tannerum *tom. 2. disp. 4. q. 5. dub. 2.* Oviedo *in 1. 2. tr. 6. contr. 3. punct. 2.* & alios. Mihi non vacat omnes examinare: conformiter ad definitionem peccati in genere, datam *n. 3.* quòd sit *libera transgressio legis Divinæ*, potest hîc, & nunc, convenienter definiri peccatum mortale, *libera transgressio legis Divinæ graviter obligantis.* ita Arriaga *tom. 1. in 1. 2. tr. de vitiis, & peccatis. disp. 48. sect. 5. n. 18.* & teste quodam doctissimo recentiore *in manuscriptis*, alii recentiores complures. Particula *graviter* significat *sub amissione ultimi finis*, quòd mihi videtur optimè dici: vel, ùt habet Arriaga *cit. sec. n. 19. sub reatu incurrendæ inimicitiæ Divinæ*, quod non rejicio. Nec contrarius est S. Thomas, aut Suarez *in 1. 2. tr. 5. disp. 2. sec. 1. n. 3. & seq.* vel alii, dum dicunt, quòd peccatum mortale sit *aversio ab ultimo fine, & implicita, seu interpretativa, & virtualis prælatio creaturæ DEO*; nam reipsa nobiscum coincidunt; actus enim graviter malus est talis aversio; quia graviter prohibitus est: unde has, aut similes definitiones, non impugno.

87. Per liberam autem transgressionem intellige deliberatam, seu factam cum plena advertentia. ita auctores communiter; quia pœna tam gravis supponit culpam, ex pleno rationis usu, clara gravitatis cognitione, & plena voluntatis determinatione, profectam; delictum enim, ex imperfecta cognitione, ac semiplena deliberatione, proveniens, commiserationem aliquam, & pœnæ mitigationem poscere videtur: atque adeò veniale, non mortale reputatur. ita communissimus auctorum omnium sensus: quæ ipsa auctoritas est maximi hac in re ponderis. Ratio ulterior etiam est; quia, cùm peccatum mortale constituat DEI inimicum, & æternis pœnis dignum, non est credendum, hominem reum fieri tantæ pœnæ, atque miseriæ, per eam actionem, in quam incidunt sæpe etiam ij, qui timoratissimæ conscientiæ sunt, imò, quæ naturæ fragilitati vix evitabilis est: certè opposita sententia nimiùm gravaret fidelium conscientias peccatis innumeris.

Quanta autem claritas in cognitione, aut quanta deliberatio in voluntate, prærequiratur, DEUS optimus, & æquissimus judex, solus optimè novit: & fatentur communiter auctores, hanc rem difficulter posse decidi. Quidam recentior censet, verosimilius tantam saltem requiri cognitionem, & deliberationem, quantam ad contractus, & negotia magni momenti, afferre solemus. Hinc communiter dicunt, semisopitos, & semiebrios, non habere sufficientem deliberationem in suis actibus, ad hoc, ut sint mortales. Ita Vasquez, & Cajetanus apud Tannerum *tom. 2. disp. 4. q. 5. dub. 5. num. 10.* quibus videtur ipse consentire. Idem tradit Layman *l. 1, tr. 3. c. 5. n. 12.* citans insuper Navarrum, & Medinam: additque, sobrios quoque, & vigilantes, posse subita passione iræ, timoris &c. vel etiam alienis cogitationibus ita implicari, aut distrahi, ut non sint capaces majoris deliberationis, quàm semisopiti, aut semiebrii, hoc est, tantùm imperfectæ.

88. Oviedo *in 1. 2. tr. 4. contr. 1. punct. 2. n. 27.* addit sequentes conjecturas, ex quibus prudenter possit inferri, non adfuisse, nisi, imperfectam deliberationem. 1. Si ætas sit imbecillis; hinc ante septennium, ait, in dubio præsumi imperfectam deliberationem. 2. Si quis sæpe firmiter statuit, non peccare mortaliter,

ter, habet in dubio juxta hunc auctorem præsumptionem pro se, quòd non consenserit. 3. Si quis facilè possit exequi peccatum, & tamen nolit, ait idem, talem præsumere posse, quòd non consenserit. 4. Addit, ex communiter contingentibus sumi vehementem præsumptionem: unde diu assuetus resistere, potest præsumere, etiam hac vice se restitisse: at assuetus cedere, & labi, potest sibi persuadere, se quoque hac vice lapsum.

Has tamen conjecturas Palao *tom. 1. tract. 2. disp. 2. p. 6. num. 5.* vult, non semper dubium tollere, nec à confessione excusare. Et potest utique contingere, ut quis habeat conjecturas æquales, etiam in oppositum. e. g. aliquis hucusque quidem non consensit mortaliter, sed tamen semper magis peccavit venialiter, & negligentior fuit in tentatione repellenda, talis utique non potest statim præsumere, se etiam hac vice non peccâsse graviter. Interim illæ conjecturæ sæpe juvant ad prudens formandum judicium de non consensu.

89. Reliqua, in definitione posita, sunt satis clara: scilicet debet lex, cujus transgressio fit, graviter obligare, & hoc aliquo modo agnosci; cui enim prorsus nihil incidit de malitia actionis, etsi multùm deliberet ob alias rationes, an sit facienda, an non, si dein eam faciat, non peccat. e. g. si quis nescit diem festum, & deliberat, an velit laborare, an ob recreationem velit à labore cessare, etiamsi ad laborandum se determinet, non peccat: imò probabiliter potest bene agere, & mereri, si ex motivo virtutis tunc laboret. Per amissionem ultimi finis intelligitur amissio DEI, seu visionis beatificæ ejusdem, & felicitatis æternæ, cum qua etiam semper connexus est reatus indignationis, ac odii Divini, & pœnæ æternæ.

90. Jam bonitas definitionis probatur ex eo, quòd sit clarior definito, & absolutè in se cuique facilè perceptibilis: conveniat etiam omni, & soli definito &c. Quòdsi expetas, ut fiat per prædicatum primarium, in hoc quoque non deficit, ùt constat *ex num. 7.* saltem quoad considerationem Theologicam. Dein esse talem transgressionem, est prædicatum differentiale negativè primum; quia posita ea lege, & actu primo indifferente, nihil est prius, quàm deliberata determinatio voluntatis, ad volendum, vel nolendum, se submittere legi: & casu quo se non submittat, adeóque peccet, nihil est prius, quàm transgressio legis. Ulteriùs etiam est primum prædicatum positivè; quia ex hoc alia prædicata, quasi proprietates emanant, ùt virtualis, vel interpretativa aversio ab ultimo fine, & conversio ad creaturam; quia, dum quis agit contra legem, cujus observationi scit annexam consecutionem ultimi finis, eo ipso virtualiter, & interpretativè, se abdicat ultimo fine, & suo modo illi præfert creaturam. Insuper ex hac transgressione sequitur reatus inimicitiæ Divinæ, & pœnæ æternæ; quia peccans reddit sibi DEUM iratum, & offensum. Sequitur etiam privatio gratiæ sanctificantis, ac filiationis adoptivæ DEI, atque hæreditatis cœlestis, si hæc priùs aderant &c. quæ consequenter non sunt prædicata primaria peccati, sed proprietates; adeóque prædicatum liberæ transgressionis legis Divinæ, graviter obligantis, est primum.

91. Quænam autem lex graviter, quænam leviter obliget, optimè desumitur, inprimis ex communi doctorum, & hominum proborum sensu, aut consuetudine, quæ est optima legum interpres: vel ex Pontificum declaratione, aut Ecclesiæ sensu &c. Accedunt alia signa: & inprimis, ùt ait Suarez *in 1. 2. tract. 5. de peccatis disp. 2. sec. 4. num. 19.* si lex continetur in Sacris Scripturis, & actio prohibita vocatur morte digna, ùt *ad Rom. 1. v. 32.* vel excludere à regno DEI, ùt *ad Galat. 5. v. 21.* vel si DEUS ob illam minitetur cœli privationem, vel pœnas inferni, vel aliud grave malum per vocem *væ:* vel si Scriptura actionem, aut omissionem aliquam detestetur, vocet abominationem, nefas &c, censetur lex obligare sub gravi.

Cùm verò utitur Scriptura mitioribus verbis, ait Suarez, *loc. cit.* signum esse, quòd censenda sit obligatio venialis, e. g. S. Jacobus, dum in sua epistola *c. 1. v. 15.* docet, quòd peccatum consummatum generet mortem, indicat, non consummatum, hoc est, non pleno consensu admissum, non generare mortem, adeóque non esse mortale, aut grave: quando S. Paulus *ad Ephes. 5. v. 4.* dicit de scurrilitate, & stultiloquio: *Quod ad rem non pertinet*, non videtur gravem culpam in ea per se agnoscere. Sæpe autem res ipsa, aut materia, affert secum gravem obligationem; quia est in se gravis, ùt blasphemia, odium DEI &c. de qua re inferiùs.

92. In legibus humanis, attendendum ad verba, quibus obligatio exprimitur. Sic, si Pontifices aliquid prohibent sub pœna peccati mortalis, sub gravi censura, ipso facto incurrenda &c. gravis obligatio meritò adstruitur, quæ etiam meritò asseritur, si obligatio levis non sufficeret, ad obtinendum finem legis. Quòd si nulla lex positiva extet, sed ea potiùs naturalis sit, tunc naturali etiam ratione utendum; sicut enim hac discernimus malum à bono, ita etiam debemus discernere majus malum à minore.

Sed in his omnibus utique attendendum ad sensum SS. Patrum, atque Doctorum, juxta quem exponendæ sunt Sacræ Scripturæ. Sic putat Bellarm. *tom. 3. controv. 1. l. 2. de effectu Sacramentorum c. 17.* quando Scriptura dicit, aliquem ob aliquam actionem *periturum de populo suo*, non semper indicari reatum culpæ mortalis; cùm etiam ob tactum cadaveris, & lotionem postea non adhibitam, hæc pœna statuatur. Addit, per hanc pœnam intelligi, vel mortem corporalem, vel etiam tantùm aliquam exclusionem, seu quasi excommunicationem, aut separationem à populo reliquo. Pariter etiam sensus Canonum, & legum positivarum, multùm pendet ab interpretatione, usu, & sensu doctorum.

93. Quæres, quænam peccata dicantur, ex genere suo mortalia, quænam venialia. Resp. Illa censentur ex genere suo mortalia, quæ intra genus, vel speciem suam, aut semper sunt mortalia, aut, si non semper sint talia, tamen ita possunt crescere, ut non addita alia specie fiant mortalia. Venialia autem ex genere suo dicuntur illa, quæ, nisi accedat alia species peccati, nunquam fiunt mortalia. Prioris classis sunt, odium, vel contemptus DEI; ista enim, si formali-

maliter talia sint, semper sunt mortalia: item furtum, quod, licèt in modica quantitate non sit mortale, tamen intra speciem suam potest esse mortale, e. g. furtum centum florenorum est certò mortale: sic etiam se habent odium proximi, sic gula &c. Secundæ classis sunt e. g. mendacium, quod quamdiu est contra solam veracitatem, manet semper veniale: nec fit mortale, nisi, ratione detractionis, vel alterius circumstantiæ specificæ, fiat contra justitiam, fidem, charitatem &c. Putant autem Tannerus *tom. 2. disp. 4. q. 5. dub. 5. n. 90.* & Oviedo *tr. 6. contr. 3. punct. 4. n. 41.* ex genere suo venialia esse, quæ sunt contra virtutes liberalitatis, magnificentiæ, eutrapeliæ, veracitatis. Addit Tannerus *n. 91.* avaritiam duplicem esse, unam contra justitiam, quæ committitur, injustè acquirendo, vel retinendo: & hanc ex genere suo esse mortalem; nec præcisè contrariam esse liberalitati: alteram verò esse, quæ præcisè stat in amore inordinato divitiarum, & purè opposita est liberalitati: & hanc ex genere suo esse tantùm venialem: éstque etiam hæc doctrina clara S. Thomæ 2. 2. *q. 118. a. 4. in corp.*

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

94. OB. 1. contra dicta *n. 84.* quòd non omnia peccata sint mortalia. *Matth. 5. v. 19.* dicitur: *Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum.* Rursus *Jacobi 2. v. 10.* dicitur: *Quicunque autem totam legem servaverit: offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Item. *Ezechielis 18. v. 20. Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur:* ergo omne peccatum, quantumvis minimum, est mortale. Resp. neg. conseq. Textus primus, ùt censet Maldonatus, loquitur de mandatis, non absolutè, sed respectivè ad opinionem Pharisæorum, minimis, qualia erant peccata etiam gravia interna cogitationum, seu concupiscentiæ internæ; hæc enim peccata Pharisæi non putabant gravia, & hinc facilè committebant: in quo errore etiam fuit Josephus Hebræus *l. 12. antiquitatum*, de quo vide Cornelium *à Lapide in hunc locum.* Roboratur explicatio sequentibus verbis à Christo subjunctis. *Matth. 5. v. 20. Nisi abundaverit justitia vestra plus quàm scribarum, ac Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum:* quasi diceret, nisi magis observaveritis legem, quàm Pharisæi, qui hæc minima vocant, non admittemini in cœlum. Bellarm. *tom. 4. controv. 2. l. 1. c. 12.* putat, per *minima* intelligi mandata veteris testamenti, quæ, quia minùs perficiebant hominem, ideo minima sint dicta. Conzen *in hunc textum*, & alii dicunt, non vocari minimum, qui tantùm fecerit, sed qui etiam docuerit; nam e. g. licèt mendacium facere, vel dicere, sit veniale, tamen docere, mendacium esse licitum, est mortale, & hæreticum.

95. Ad 2. textum Resp. S. Jacobus non ait, qui tantùm in uno peccato levi offendit, factus est omnium reus; nam leve peccatum non est simpliciter transgressio legis, nec contra, sed præter legem, ùt ait S. Thomas *1. 2. q. 88. a. 1. ad 1.* qui autem legem simpliciter non transgreditur, non potest dici reus transgressionis omnium legum; unde subintelligitur: qui offendit in uno gravi; talis enim reus est non observatæ totius legis: quæ tamen observatio necessaria est ad salutem, contrà quàm olim sentiebant Rabbini, qui putabant, observationem legis, aut legum, quoad majorem partem, sufficere ad salutem. Verbo: talis reus est non observatæ totius legis collectivè sumptæ, cujus observationem, si quis non exhibuerit, reus erit pœnæ æternæ, & punietur æquè pœnâ æternâ (quanquam mitiori) quàm, si omnes leges violâsset. Tertius textus non venit ad rem; nam propheta tantùm vult dicere, eum ipsum, qui peccaverit (intellige *graviter*) moriturum, & non alium loco ipsius, e. g. non moriturum filium pro parente: nunquam autem propheta dicit, omnem, etiam leviter tantùm peccantem, moriturum. Alii respondent, eum textum intelligendum de peccato simpliciter dicto, hoc est, mortali: & certè ibi propheta gravissima enarrat peccata.

96. Ob. 2. DEUS est ens perfectissimum: ergo non potest, nisi graviter offendi: atqui omne peccatum, quantumvis videatur leve, est offensa DEI: ergo graviter DEUM offendit. Confirm. Omnis offensa DEI est infinitæ malitiæ: ergo est gravis. prob. antec. omnis offensa est contemptus DEI, & inhonoratio ipsius præsentis: ergo est infinitæ malitiæ. Resp. neg. conf. nec enim spectat ad dignitatem DEI, ut non possit, nisi graviter offendi: sed potiùs congruit ejus bonitati, ut cum creatura ineat amicitiam, non ob quascunque causas minimas, & moraliter inevitabiles, dissolvendam: ita respondent ii, qui dicunt, peccatum veniale esse offensam DEI. Qui verò id negant, possunt transmittere totum primum enthymema, & negare mi. subsumptam; nam saltem propriè, & strictè loquendo, peccatum veniale non est offensa DEI. Sed de hoc redibit sermo inferiùs, *num. 111. & 133.* quando de peccato veniali.

97. Ad confirm. neg. antec. Nullum peccatum mortale, etiam quantumcunque grave, est simpliciter infinitæ malitiæ, ùt fusè dicemus *tr. de incarn.* ad prob. neg. ant. sive nego, quòd quodlibet minimum veniale sit contemptus DEI formalis: imò nullum peccatum veniale est contemptus DEI virtualis; cùm homo, venialiter peccans, semper adhuc virtualiter præferat DEUM omnibus aliis; non enim est verum, quòd peccans venialiter, e. g. levi gula, præferat eam voluptatem DEO; cùm semper paratus sit, & hanc voluptatem, & omnia priùs relinquere, quàm DEUM graviter offendere.

Unde non est contemptus DEI, sed ad summum contemptus aliquis interpretativus alicujus medii, vel boni conducentis ad DEUM, ùt loquitur S. Thomas *1. 2. q. 88. a. 1. ad 1.* Quamvis autem DEUS per omnem legem, sicut per omnia alia, ultimò intendat gloriam suam, non tamen eam intendit semper graviter obligando, sive sub interminatione odii sui, & inimicitiæ: consequenter nec per omnem actionem contrariam propriè contemnitur; nec peccatum veniale displicet DEO, ùt oppositum ejus dignitati, sed tantùm ùt alicui bono ab eo intento.

98. Ob. 3. Omne peccatum adversatur primo mandato, diligendi DEUM super omnia: ergo adversatur fini legis, seu dilectioni, & amicitiæ Divinæ: ergo est eo ipso grave. Confir. Peccans quicunque, etiam tantùm in minimo gradu, tendit in alium finem ultimum, quàm DEUM: ergo avertitur à DEO ad creaturam. Resp. neg. antec. Mandatum illud vult tantùm, ut nihil DEO præferatur, aut adæquetur, sed ipse toto corde, hoc est, super omnia ametur: quod totum stare potest cum peccato veniali; quia etiam venialiter peccans, ùt dictum *num. præced.* præfert adhuc DEUM omnibus aliis.

Ilia autem actualis semper dilectio DEI, tam perfecta, ut excludat omnem, etiam culpam venialem, non præcipitur ea lege, sed tantùm indicatur, ùt ait Bellarmin. *tom. 4. controv. 2. l. 1. c. 12. §. Respondeo. Dilectio.* cùm sit propria statui Beatorum potiùs, quàm mortalium: certè ea dilectio non præcipitur sub gravi; potest enim lex aliquid præcipere sub gravi, aliud sub levi, ùt patet in præcepto prohibente furtum. Addit Bellarminus *ibidem*, multos in Sacra Scriptura laudari, quòd toto corde secuti sint Dominum, vel ambulârint in omnibus justificationibus ejus, ùt Davidem, Josiam &c. cùm tamen *Jacobi 3. v. 2.* dicatur: *In multis enim offendimus omnes*, & *1. Joan. 1. v. 8. Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.*

Ad confirm. neg. antec. cùm enim venialiter peccans nihil præferat DEO, ùt dictum, nihil etiam sibi constituit finem ultimum extra DEUM. Nec dicas, saltem non posse peccando venialiter DEUM habere pro ultimo fine; cùm peccatum hoc ad DEUM referri non possit. Resp. enim cum Suarez *in 1. 2. tract. 5. sec. 4. n. 11.* ultimum finem sub gravi non exigere, ut omnia ad ipsum referantur (quanquam utique levis inordinatio sit, aliquid facere, quod ad eum referri non possit) sed tantùm exigere, ut nihil ei præferatur: qui autem venialiter peccat, nihil illi præfert, nec in creatura, tanquam fine quiescit, sed tantùm, ùt ait hic auctor, vult circa creaturam nonnihil immorari. Unde talis actus non tendit in ullum ultimum finem, nisi fors in aliquo sensu negativè talem, qualem sæpe quis potest statuere creaturam, saltem sine gravi peccato, quandoque sine ullo, maximè, quando de fine positivè ultimo non cogitat.

99. Ob. 4. Nulla pura creatura potest satisfacere etiam pro minimo peccato: ergo quodvis est malitiæ infinitæ, adeóque saltem mortale. Confirm. Quodvis malum culpæ est majus quovis malo pœnæ: ergo est infinitum, adeóque saltem mortale. Resp. 1. neg. ant. de quo fusiùs agemus *tr. de incarnat.* Resp. 2. om. antec. neg. conseq. quia nec mortalia sunt infinitæ malitiæ, ùt iterum fusiùs dicemus *tractat. de incarnat.* Qui antec. admittunt, dicunt, creaturam satisfacere non posse pro veniali ideo; quia hoc, utpote offensa strictè dicta, est in superiori ordine ad omne meritum purè creatum: non autem ideo; quia est malitiæ infinitæ.

Ad confirm. Resp. cum Suarez *in 1. 2. tr. 5. disp. 2. sect. 5.* conc. antec. neg. conseq. Ex eo, quòd malum culpæ sit majus malo pœnæ, non sequitur, quòd sit malitiæ simpliciter infinitæ, sed ad summum, ùt ait Suarez, aliquo modo secundùm quid, si per hoc aliud non intelligatur, quàm, quòd peccatum sit altioris ordinis, sicut equus respectu pecuniæ est altioris ordinis: de qua re plura *tract. de incarn.* Pariter ex eo, quòd malum culpæ sit majus malo pœnæ, non rectè infertur, posse pro veniali peccato exigi pœnam æternam; nam, ùt rectè Bellarm. *tom. 4. controv. 2. l. 1. c. 14.* culpæ ex ratione justitiæ debetur pœna, non æqualis (cùm omnino æqualis esse non possit) sed proportionata, ut scilicet majori delicto respondeat major pœna, & minori delicto minor pœna, & levissimo levissima, juxta æquissimum DEI judicium. Unde, quamvis potiùs sit oppetenda mors, quàm proferendum verbum otiosum, non tamen ideo potest verbum otiosum æterna morte puniri.

Esparza *l. 5. q. 7. a. 2. ad 9.* negat, quòd peccatum veniale sit simpliciter majus malum, quàm pœna inferni, ex eo, quòd hæc sit formalis, & æterna separatio à DEO, & privatio ultimi finis, nec etiam, secluso saltem errore, eligibilis sit, sed creaturæ rationali maximè noxia: itémque secum ferat moralem necessitatem gravissimorum peccatorum: quæ de veniali peccato dici non possunt, quamvis hoc ex alio capite secundùm quid majus malum sit; quia scilicet simpliciter ineligibile est, nec à DEO, qui tamen eligere potest infernum, tanquam pœnam, quam graviter peccantibus infligat. Prior responsio mihi sufficit, hanc secundam omitto.

100. Ob. 5. DEUS potest etiam innocentem damnare ad pœnas æternas: ergo multò magis potest ad eas damnare reum peccati quamvis minimi. Confir. DEUS præmiat minimum quodvis meritum præmio æterno: ergo etiam potest quodvis peccatum punire pœnâ æternâ. Resp. neg. antec. Damnare innocentem DEUS certò non potest; quia damnari convenit tantùm reis, quales non sunt innocentes. Sed neque DEUS potest (ùt mihi saltem longè probabilius videtur) æternùm torquere innocentes, non tantùm in hac providentia (in qua promisit innocentibus non solùm immunitatem ab omni pœna æterna, sed etiam æternum gaudium) sed nec in alia.

Quamvis enim ista tormenta non essent contra justitiam, eoquòd DEUS suam creaturam, jure dominii, tractare possit secundùm placitum suum, tamen essent contra ejus misericordiam, ùt rectè docet Arriaga *in 1. 2. de vitiis, & peccatis disp. 55. sec. 3. num. 10.* Certè, si quis homo suam ovem torreret vivam, & ita quidem, ut illam sæpius removeret ab igne, ne citò moreretur, ac iterum applicaret igni, quamvis non injustus esset, esset tamen barbarus. Et quid esset hic cruciatus respectu æterni cruciatûs inferni, creaturæ rationali inflicti. Ad confir. neg. conseq. Maxima præmia etiam parvis meritis rependere, indicat magnam liberalitatem, quæ est virtus: at maximas pœnas inferre minimis delictis, indicat crudelitatem, quæ est vitium, longè à DEO remotum.

101. Ob. 6. Minimum peccatum probabiliter æternùm punitur in inferno: ergo est mortale. prob. antec. tamdiu peccatum punitur, quamdiu manet: sed minimum peccatum sæpe manet in æternum: ergo. prob. mi. si quis moriatur cum gravi peccato, nondum expiato,

&

& cum alio leviſſimo, tunc etiam iſtud ſemper manet; quia non poteſt in inferno deleri: ergo. Reſp. Antecedens deberet verificari in eo caſu, quo quis, habens mortale ſimul cum veniali, moreretur ante actam pœnitentiam.

Et in hoc quidem caſu Suarez, Vaſquez, & alii plures, dicunt, tale peccatum veniale æternùm puniri per accidens; quia pro eo in illo ſtatu ſatisfieri nequit. At verò Scotus, Gabriel, Major, Medina, Navarrus, Vega, & Arriaga, quibus videtur conſentire Haunoldus *l. 2. tr. 2. n. 585.* dicunt oppoſitum. Et Arriaga quidem citat pro ſe S. Thomam: ſed, ùt fatetur Haunoldus, eſt dubium, cui parti acceſſerit. Certè textus Angelici. *q. 7. de malo, quæ eſt de peccato veniali. a. 10. in corp.* favet Suarezio; ſic enim habet: *Veniale autem peccatum, cùm non ſit contra charitatem, non meretur pœnam æternam, ex ſpecie peccati, nec ex parte inhærentiæ ad ſubjectum, per ſe loquendo; quia non privat gratiâ: ſed per accidens ſit irremiſſibile, peccato mortali conjunctum, in quantum eſt in ſubjecto privato gratiâ, & ſic per accidens punitur pœnâ æternâ.* Rationes pro utraque parte vide apud Haunoldum *loc. modò cit.*

In forma diſt. antec. minimum peccatum punitur æternùm per accidens, om. antec. per ſe, neg. antec. & conſeq. ad prob. Scotus & alii, qui negant, peccatum veniale puniri æternùm, diſtinguunt ma. tamdiu peccatum punitur, quamdiu manet, ſi nondum ſit condignè punitum. conc. ma. ſecus. negant ma. & om. min. neg. conſeq. dicúntque, peccatum, ſeu reatum culpæ, manere poſſe ſine reatu pœnæ; neque in moralibus eſſe impoſſibile, ut maneat eſſentia ſine proprietatibus: ſicut poteſt manere ſacramentum matrimonii ſine proprietatibus, e. g. ceſſante debito ob adulterium &c. Ad id autem, quod dicitur, in inferno nullam eſſe redemptionem, reſpondent, non eſſe redemptionem in hoc caſu, ſed ſolutionem.

Nec dicas, ad ſolutionem requiri ſatisfactionem, quæ dari non poſſit ſine gratia. Reſpondetur enim, ad ſolutionem ſufficere ſatispaſſionem, quæ poteſt haberi etiam ab invito; conſequenter etiam à damnatis, & furentibus; quorum furor, licèt ſit novum peccatum; cùm tamen non ampliùs ſpectet ad viam, ſed jam ad terminum, non imputatur ad augmentum pœnæ: & ſic etiam Suarez *in 1. 2. tr. 5. diſp. 2. ſec. 1. n. 1.* ait, dæmones committere peccata mortalia, quæ non puniantur novis pœnis. Alii totam probationem concedunt: ſed ajunt, non antecedens, ſed conſequentiam fuiſſe probandam; quia non omne id, quod tantùm per accidens, ſed, quod per ſe punitur pœnâ æternâ, eſt mortale. Quidquid de hoc ſit, facilè etiam ad probationem reſpondemus, omittendo totum; quia plus non probatur, quàm, quòd per accidens æternùm puniatur peccatum veniale; hoc autem non probat, id eſſe mortale.

102. Ob. 7. Peccatum juxta nos veniale ſæpe parùm diſtat à mortali, e. g. in materia furti, ubi modica differentia poteſt ex veniali facere mortale, vel viciſſim: ergo vel non poteſt mortale ſupplicio æterno affici; quia infinitùm diſtaret una pœna ab altera: vel utrumque debet ſupplicio æterno affici, adeóque etiam veniale eſſe mortale. Reſp. diſt. antec. Peccatum veniale parùm diſtat à mortali, ſecundùm objectum materiale, ſeu materialiter ſumptum. conc. antec. ſecundùm objectum formale, ſeu formaliter ſumptum. neg. antec. & conſeq.

Si genus peccati capax eſt parvitatis materiæ, & materia adhuc parva eſt, nondum eſt graviter prohibita; eſſet enim intolerabile, ſi quævis minima materia in furto, vel minimus exceſſus in potu, graviter jam prohibitus eſſet: formalis autem malitia peccati mortalis, ſtat in oppoſitione cum lege graviter obligante: ergo, ubi non datur talis lex, nondum datur gravis malitia formalis, etſi materiæ ſint valde propinquæ. Sic, ſi deſint adhuc modicæ guttæ, nondum navis ſubmergitur, etſi multum jam aquæ ſit in ſentina, & propter depreſſionem navigium jam ſit propinquum ſubmerſioni.

103. Nec dicas, poſſe materiam gravem prohiberi ſub levi: & conſequenter etiam materiam levem ſub gravi; reſpondet enim Suarez *in 1. 2. tr. 5. diſp. 2. ſec. 4. n. 9.* licèt non poſſit dubitari, quòd DEUS, ùt abſolutus dominus; materiam levem ſub gravi prohibere poſſet: attamen hic præcipiendi modus non eſſet conſentaneus ejus ſapientiæ, ac ſuavi providentiæ. Ex quo tamen videtur ſequi, quòd DEUS abſolutè non poſſit ita præcipere; cùm non poſſit aliquid contra ſuam ſapientiam facere; hinc Suarez tantùm videtur velle dicere, quòd DEUS, ſi hoc per impoſſibile faceret, nihil facturus eſſet, quod excederet jus ſuum in creaturas. Quidquid autem de hoc ſit, quod alibi diſputandum eſt, ſaltem DEUS de facto non ita prohibuit omnem materiam levem ſub gravi, &, ſi quam ita prohibuit, ea, licèt in ſe ſola fuerit levis, ſpectatis tamen circumſtantiis fuit gravis, ùt e. g. eſus pomi, prohibitus Adamo, res gravis fuit ratione additi pacti. Sic etiam gravis eſt comeſtio minima ante ſumptam Euchariſtiam, ratione finis ab Eccleſia in eo præcepto intenti.

104. Ob. 8. S. Auguſtinus variis locis videtur innuere, quodvis minimum peccatum mereri infernum, vel ſaltem plura venialia æquivalere uni mortali: ergo. Reſp. hac de re videndus eſt Bellarm. *tom. 4. controv. 2. l. 1. c. 13.* ubi fusè oſtendit, S. Auguſtinum nunquam docere, quòd unum veniale peccatum mereatur infernum, ſed, dum de uno loquitur, ſermonem eſſe ipſi de peccato mortali, quod etiam homini poteſt eſſe incognitum, quamvis verè admiſſum, & necdum expiatum. Quando autem S. Doctor de multis venialibus loquitur, piè exponendus eſt cum eodem Bellarmino *loc. cit.* ſcilicet, quòd velit dicere, peccata venialia diſponere ad mortalia, & ſic aliquo modo iis æquivalere. Etſi autem verba aliqua fortè difficulter ita intelligi queant, tamen ita intelligenda ſunt, nec rigoroſè accipienda, ne S. Auguſtinus diſſentiat à communi doctrina Eccleſiæ, & Conciliorum.

105. Ob. 9. S. Baſilius *in Regulis, ſeu quæſtionibus breviùs diſputatis. q. 293.* dicit, *differentiam hanc majorum, & minorum* peccatorum *nusquam in novo teſtamento reperiri*: ergo juxta S. Baſilium omnia peccata ſunt æqualia, adeóque omnia mortalia. Reſp. cum Suarez *in 1. 2. tr. 5. diſp. 1. ſec. 2. n. 8.* aut ab hæreticis verba illa fuiſſe addita: aut librum illum omnino non eſſe

S. Basilii : aut eum tantùm velle , Christianis omnia omnino peccata , esse sine distinctione vitanda. Et hoc ultimum præsertim videtur velle S. Pater ; quia interrogatio ibi fit : *Quomodo agi par est cum iis , qui, cùm majora peccata declinent , minora , ac si nihil referrent , committunt.* Quasi diceret, iis dicendum , quòd omnia sint magna, & vitanda : inter alia ait , *magnum unicuique esse illud , à quo quisque superatur : contráque exiguum , quod unusquisque ipse superat.* Cæterùm alibi differentiam peccatorum statuit, vid. Suarez *loc. cit.*

ARTICULUS III.

Quid sit Peccatum Veniale.

106. Dico. Peccatum veniale est *libera transgressio legis , non graviter obligantis.* ita Arriaga *tom. 1. in 1. 2. tr. de vitiis, & peccat. disp. 48. sec. 5. n. 18.* & recentiores complures. Definitio hæc convenit omni, & soli: insuper est clarior definito; quia cuilibet rationis capaci statim patet , quid sit libera transgressio legis , & in confuso etiam, quid sit lex, non graviter , hoc est , non sub amissione ultimi finis , obligans. Addi tamen debet explicatio aliquot terminorum, ut vindicetur à nonnullis objectionibus. Dicitur primò *libera* ; quamvis enim ad veniale peccatum , juxta communem , non requiratur plena libertas , aut deliberatio , sed sufficiat semiplena (quia etiam ista est aliqua libertas indifferentiæ) tamen aliqua imperfecta libertas debet adesse ; ubi enim est plena necessitas , absque ulla libertate , peccatum nullum esse potest.

Dicitur secundò *transgressio legis.* Intelligenda autem hìc lex, & transgressio , sive contrarietas , si non simpliciter talis , certè lex, & contrarietas, aut transgressio secundùm quid, sive latiùs dicta ; nam S. Thomas *1. 2. q. 88. a. 1. ad 1.* expressè docet , peccatum veniale non esse contra, sed præter legem , quem plures alii sequuntur. Unde nolim absolutè defendere, peccatum veniale esse strictè contrarium legi strictè dictæ. Bellarm. *tom. 4. controv. 2. l. 1. c. 11.* ait, peccatum veniale non esse propriè, & simpliciter, contra legem , sed tantùm secundùm quid. Oviedo *in 1. 2. tr. 6. controv. 3. punct. 3. n. 38.* ait, venialia quidem lege prohiberi, & legem, quæ tantùm venialiter obligat , habere quidem essentiam metaphysicam legis : communi tamen modo loquendi non venire nomine legis , seu mandati.

107. Suarez *in 1. 2. tr. 5. disp. 2. sec. 5. n. 10.* meo judicio prudenter ait, peccatum veniale esse aliquo modo contra præceptum ; quia est contra dictamen rationis , nobis dictans , id esse prohibitum, vel culpabile: item quia *Levitic. 19. v. 11.* prohibetur mendacium etiam leve: *Non mentiemini.* & rursus. *Ecclesiastici 7. v. 14. Noli velle mentiri* : at verò moraliter loquendo, ait idem Eximius *num. 11.* peccatum leve non esse contra legem , nisi secundùm quid; qui enim non graviter peccat, simpliciter dicitur servare legem.

Nam is servat legem, seu mandata, qui potest ad vitam ingredi. *Matth. 19. v. 17.* atqui potest ingredi ad vitam, etiam venialiter peccans; quamvis enim peccatum veniale differat illum ingressum, non tamen simpliciter à regno cœli excludit. Rursus, taliter peccans, adhuc diligit DEUM: ergo servat mandata, seu legem, simpliciter loquendo, ùt ait Christus *Joan. 14. v. 15.* Nec dicas, per veniale peccatum non diligi DEUM; nam Christus non loquitur de dilectione actuali, sed habituali (aliàs, qui non actu diligeret, actu non servaret mandatum, & peccaret, quod est falsum; cùm præceptum positivum amandi DEUM non obliget pro semper) habitualis autem dilectio stat cum veniali peccato. Accedit, quòd charitas sit adimpletio legis *Matth. 22. v. 40.* & *ad Rom. 13. v. 18* & tamen stet cum levi culpa.

108. Addit Bellarm. *tom. 4. controv. 2. l. 1. c. 11.* de SS. Zacharia & Elisabeth *Luc. 1. v. 6.* dici, quòd fuerint *incedentes in omnibus mandatis* cùm tamen non caruerint venialibus peccatis, eoquòd *1. Joan. 1. v. 8.* dicatur: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.* Tandem iterum ait Suarez *loc. cit. num. 12.* alia præcepta, distincta à præcepto charitatis, in tantum habere rationem præcepti, in quantum nituntur illo præcepto charitatis, juxta illud *Matth. 22. v. 40. In his duobus mandatis universa lex pendet, & prophetæ:* ex quo infert, quòd illud quod charitati contrarium non est, non censeatur ulli præcepto perfectè contrarium. Hæc pro sententia S. Thomæ, & ad eruditionem. Quòdsi tamen quis contendat, peccatum veniale esse contrarium legi strictè dictæ, poterit id, salva nostra conclusione, admitti, modò omnia explicentur juxta ultimam responsionem *num. 8.* datam.

Tandem in definitione dicitur *legis non graviter obligantis:* intellige, hîc & nunc, sive in his circumstantiis, non graviter obligantis; nam potest peccatum veniale committi contra legem, quæ quidem per se, & absolutè graviter obligat : attamen non ita obligat hîc & nunc. e. g. prohibet lex per se graviter actus internos contra castitatem, sed , si desit libertas , & deliberatio plena, non peccatur graviter ; quia pro tunc, seu in illis circumstantiis, lex non graviter obligat, sicut quando omnino tolleretur libertas, omnino non obligaret sub peccato.

109. Jam tria genera peccatorum venialium communiter assignantur 1. *Venialia ex objecto.* 2. *Venialia ex parvitate materiæ.* 3. *Venialia ex defectu deliberationis , seu libertatis.* Prima etiam possunt dici venialia ex genere suo; quia scilicet objectum , quod attingunt, intra genus, vel speciem suam , si nempe non jungatur alia species , est semper quid parvum : & de his dictum *n. 93.* Secunda sunt illa , quorum quidem objectum , vel materia ex genere suo mortalis est , ita , ut sine addita nova specie sit peccatum grave : at hîc & nunc in tam modica quantitate attingitur , ut grave non censeatur: tale est furtum crucigeri diviti factum ; quanquam enim furtum in suo genere possit esse grave, tamen tam parvum furtum non est grave. Tertia sunt, quorum objectum per se est grave, &, si plenè deliberatè ea peccata fierent, mortalia essent ; hîc & nunc autem excusantur à mor-

mortali ob imperfectam deliberationem, de qua *n. 87.* Talia sunt desideria impudica in semisopitis &c.

110. Ex his collige, quomodo peccatum per se, seu ex genere suo, mortale, possit per accidens fieri veniale, scilicet, si non fiat cum plena deliberatione, vel in materia tam parva, ut gravis culpa non sit, cujus exemplum est furtum crucigeri paulò antè allatum: & par est ratio de aliis, in quibus parvitas materiæ dari potest: quæ tamen non potest dari in omni genere peccati; quia aliqua peccata dantur, in quibus admitti non potest parvitas materiæ: sed de his dicemus inferiùs *à n. 140.* Adde ignorantiam, qua quis inculpabiliter, saltem sine gravi culpa vel omnino invincibiliter judicat, esse tantùm veniale, quod est ex se mortale; hæc enim circumstantia etiam ex mortali facit veniale.

Econtra autem, peccatum ex genere suo veniale, nunquam potest fieri mortale, nisi addatur circumstantia speciem mutans; quia, si ex genere suo veniale est, quantumvis deliberatissimè fiat, grave non fit. Sic, licèt reflexè, & attentè, mentiaris, tamen tantùm jocosè, non peccas mortaliter: si verò e. g. mentiendo alterum infamares, aut aliter ei noceres, peccatum posset esse grave: at in eo casu peccatum non esset præcisè in genere mendacii, sive contra veracitatem: sed esset in genere injustitiæ, vel odii, contra justitiam, vel charitatem, pro diversitate casuum.

Idem dicendum esset, si accederet conscientia erronea, dictans, esse mortale, quod in se est tantùm veniale, quo casu esset saltem species gravis inobedientiæ, virtualiter talis: vel si accederet formalis contemptus superioris quà talis: vel intentio finis, graviter prohibiti: vel periculum proximum, alia ratione graviter peccandi: vel scandalum &c. Peccata autem venialia ratione imperfectæ deliberationis, vel parvitatis materiæ, fiunt mortalia, si, aut crescat materia, ut gravis summa sit, aut grave objectum: vel plena consideratio succedat.

111. Quæres 1. An peccatum veniale sit offensa DEI. Resp. cum S. Bonaventura *in 2. dist. 42. a. 2. q. 2. ad 6. seu ultimum.* Gormaz *de incarnatione n. 315. & 332.* Suarez *in 1. 2. tr. 5. disp. 2. sec. 5. num. 15.* & aliis. Peccatum veniale non est offensa DEI, strictè, aut simpliciter dicta, sed tantùm secundùm quid, & analogicè dicta. Noto autem, Vasquezium *tom. 1. in 1. 2. disp. 100. c. 6. n. 16.* dicere, offensam posse dupliciter intelligi: primò, ut significet actionem, quæ sit aversio à DEO, & tollat amicitiam: secundò, ùt significet actionem, quæ quocunque modo sit contra voluntatem DEI, eique displiceat, tanquam factum contra rationem. Et quamvis ipse putet, etiam offensam, secundo modo acceptam, esse propriè talem, tamen, ùt ipse *ibidem* videtur fateri, alii plures Theologi rationem offensæ constituunt in aversione à DEO, vi cujus amicitia tollitur.

Sanè, ùt rectè Gormaz *loco modò citato* ait, ubi amicitia manet, nec DEI offensi gratia amittitur, strictè, & simpliciter dicta offensa non est; nam, neque in humanis, censetur statim aliquis simpliciter offensus, si modicum quid contrarium ejus voluntati, aut ei displicens fiat, e. g. non censetur præceptor simpliciter offensus, vel injuriâ affectus, si discipulus modicam negligentiam contra ipsius voluntatem admittat, quamvis id ei displiceat, & quandoque eum propterea vituperet, aut etiam pœnas exigat: sed, ut sit offensa, debet esse aliquid gravius, & ad solvendam amicitiam aptum (nisi juberet DEUS inimicis ignoscere) unde peccata venialia sunt offensiunculæ duntaxat, & secundùm quid, aut, ùt ait Suarez, analogicè tantùm dictæ offensæ.

Confirm. ex Suarez *loc. modò cit.* Peccatum veniale, ratione deliberationis minùs perfectæ, non est actus simpliciter, & perfectè humanus; hic enim non datur sine plena libertate: ergo neque est simpliciter injuria, sive offensa. Quodsi etiam peccatum sit deliberatum, sed ratione materiæ veniale, nec directè tendens in DEUM, e. g. furtum crucigeri, non videtur propterea DEUS simpliciter esse offensus, sed tantùm secundùm quid: imò, quando veniale etiam proximè versatur circa DEUM, e. g. modicissima aliqua irreverentia coram SS. Eucharistia, tamen, ùt ait idem auctor *loc. cit.* res adeò levis est, ut moraliter non censeatur pertinere ad honorem DEI offendendum, vel injuriâ afficiendum.

112. Quæres 2. An multa peccata venialia non adæquent unum mortale. Resp. nullo modo, quantumvis multiplicenter. ita est communis doctrina, non tantùm Theologorum, sed etiam Ecclesiæ, & Conciliorum. Certè, si aliquando venialia mortali æquivalerent, deberent exponi in confessione, contra definitionem Tridentini *sess. 14. c. 5.* Rursus deberent excludere habitum charitatis, contra communem Theologorum. Accederet, quòd piorum conscientiæ multis ambiguitatibus redderentur perplexæ; cùm nullibi exstet, quot venialia uni mortali æquivaleant. Tandem pœna venialium est temporalis: mortalium verò æterna: nunquam autem pœnæ temporales, quantumvis multiplicatæ adæquant æternam; quia finita non possunt adæquare infinitum: ergo nec venialia possunt æquare mortale, quantumvis multiplicentur.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

113. OB. 1. contra id, quod diximus *n. 106.* scilicet ad peccatum veniale sufficere semiplenam deliberationem. Dormiens sæpe habet usum rationis imperfectum: ergo juxta nos venialiter peccaret, si somnio turpi, durante somno, consentiret: sed hoc est contra communem: ergo. Confirm. 1. Christi jugum suave est, & onus leve: non autem foret tale, si etiam actiones semideliberatæ, ad graves purgatorii pœnas damnarentur: ergo. Confirm. 2. Ad meritum requiritur plena libertas: ergo etiam ad demeritum, seu peccatum. Resp. si antecedens est verum, etiam verum erit consequens: falsa autem minor subsumpta: ordinariè tamen antecedens est falsum; nec enim durante somno homo elicit ratiocinationes, sed apprehensiones phantasiæ. Si

accedat aliquis usus rationis, aut judicii, non est somnus perfectus, sed semisomnium, & homo tantùm semisopitus.

Ad 1. confir. neg. mi. Tamen est suave jugum Christi, & mandata ejus gravia non sunt; quia probabiliùs venialia deliberata, & multò magis mortalia, cum gratia Divina (si eam imploremus, eáque dignos nos reddamus,) possumus vitare. Quamvis autem cum gratia ordinaria non possimus moraliter vitare omnia venialia, tantùm semideliberata, possumus tamen probabiliter vitare singula, & physicè saltem omnia. Adde, quòd valde suavis sit Dominus erga semideliberatè tantùm venialiter errantes; cùm facilè iterum placetur, & modica satisfactione posita, culpam, & pœnam remittat. Licèt autem pœna purgatorii sit valde gravis, puto tamen, eum, qui tantùm ex fragilitate humana semideliberatè peccaret, facilè à bono DEO impetraturum gratiam, ut ante mortem ea deleret per indulgentiam plenariam: vel certè, respectivè saltem, parùm pateretur.

Ad secundam confir. om. antec. neg. cons. Meritum supernaturale debet mereri præmium æternum: non autem peccatum veniale pœnam æternam. Negabunt alii antec. dicéntque, suppositis cæteris, sufficere ad meritum etiam actum semideliberatum, & assignabunt inter peccatum semideliberatum, ac talem actum meritorium, hoc discrimen, quòd meritum possit excedi à præmio, non verò peccatum à pœna, de quo vide Gormaz *de merito num. 46. & 47.* Saltem negari non potest, meritum semideliberatum mereri præmium temporale: cur non etiam peccatum semideliberatum pœnam temporalem? Nec dicas, DEUM non ferre leges semihominibus. Resp. enim, semideliberatè operantes non esse semihomines; cùm sint rationales, & actu ratione utantur, quamvis imperfectè: hoc tamen admittendum est, DEUM istos non obligare graviter.

114. Ob. 2. Si Princeps obligaret aliquem sub gravissima pœna ad hoc, ut semper tangeret sagittâ jactâ centrum minimum orbitæ longè distantis, censeretur tyrannus; quia obligaret ad aliquid moraliter impossibile: ergo etiam DEUS esset nimis severus, si obligaret nos, ad vitanda peccata venialia semideliberata; quia hoc nobis est moraliter impossibile. Confir. Votum de vitandis omnibus peccatis, etiam tantùm semideliberatis, est nullum: ergo etiam nulla est lex, ad ea vitanda obligans. Resp. inprimis non esse paritatem, inter illum casum, & nostrum. Jaculator ille, nec physicè habet in sua potestate, singulis etiam vicibus tangere metam; quia non omnia pendent ab ipso solo, sed à variis circumstantiis, quæ non sunt semper in ejus physica potestate: dicitur tamen, non esse physicè impossibile, attingere semper metam; quia sine miraculo circumstantiæ illæ possunt concurrere.

At verò homo, habet inprimis in potestate physica, vitare omnia peccata venialia: dein habet in potestate non tantùm physica, sed etiam morali, vitare saltem singula distributivè sumpta peccata venialia, etiam semideliberata, quamvis non omnia collectivè; unde longè majorem habet potestatem, in ordine ad peccata vitanda, quàm alter, ad tangendam metam. DEUS etiam in particulari tantùm obligat ad vitanda singula, quæ si vitentur, vitabuntur omnia. In forma potest distingui antec. Talis princeps censeretur tyrannus, præcisè, quia obligat ad aliquid moraliter impossibile. neg. antec. quia obligaret ad aliquid etiam physicè impossibile solis subditi obligati viribus, & quidem antecedenter ad omnem illius culpam. om. antec. & neg. conseq.

115. Responderi potest 2. om. antec. neg. conseq. Princeps humanus non est supremus Dominus, ut possit subdito suo talem obligationem imponere: at DEUS est supremus Dominus, atque potest creaturæ sibi subjectissimæ obligationem imponere aliquid faciendi, modò ad illud habeat potentiam physicam: & præsertim id potest, suppositio originali peccato. Quamvis autem DEUS per scientiam mediam videat, se ex culpa creaturæ non obtenturum finem sui præcepti, tamen prudenter præcipit; quia videt se obtenturum alium finem, e. g. ostensionem suæ justitiæ, vel misericordiæ: sicut præcipit prudenter evitationem aliorum peccatorum, etiam gravium deliberatorum, etsi prævideat, se non esse obtenturum, quod præcipit. Quomodo autem homo sit necessitatus, ad venialiter, saltem semideliberatè, peccandum cum gratia ordinaria, & quomodo hæc necessitas stet cum libertate, explicatum fuit tract. de DEO *àn. 643.*

Ad confirm. om. antec. (nam videntur Religiosi, dum vota nuncupant, se obligare, non tantùm, ad vitandas plenè deliberatas, sed etiam semideliberatas transgressiones) neg. conseq. non enim habet homo tantam in seipsum potestatem, quantam DEUS: unde, licèt ipse sibi non possit hanc obligationem imponere, potest eam imponere DEUS, qui etiam potest dare media sufficientia, quæ sibi ipsi non potest dare homo. Addo tandem, quòd hæc obligatio, à DEO posita, levis sit, non gravis: insuper, quòd DEUS suavis sit tantùm semideliberatè errantibus.

116. Ob. 3. contra dicta *n. 106.* Prohibitio peccati venialis est vera ordinatio rationis, in commodum subditorum promulgata: ergo est vera lex: ergo peccatum istud est contra legem strictè dictam. Confirm. Peccata venialia dicuntur absolutè peccata: ergo debent esse contra legem strictè dictam, ut conveniat ipsis definitio à nobis posita *n. 3.* Responderi potest. conc. antec. dist. 1. conseq. est lex strictè talis in sensu physico. om. vel. conc. conseq. in sensu morali, in quo solet hîc sumi lex Divina. neg. primam, atque etiam secundam cons. vid. *n. 106. & 107.* Potest etiam juxta nos transmitti totum; nam nihil est nobis contrarium, ùt patet *ex n. 8. & n. 108.*

Ad confirm. Respondet Bellarminus *tom. 4. contr. 2. l. 1. c. 11. & 12.* neg. cons. Etsi enim peccata venialia vocentur peccata, exinde non infertur, ea esse simpliciter, & perfectè peccata; cùm sæpe id, quod tantùm analogicè alicui convenit, absolutè ei tribuatur: sic prædicatum entis tribuitur DEO, substantiæ, & accidentibus, quibus tamen, ùt multi volunt, non convenit univocè, de quo plura Logici. Videtur autem Bellarmino *loco modò citato ex Jacobi 1.* posse probari, peccatum veniale non esse peccatum simpliciter, seu perfectum; quia hoc esset peccatum consummatum, quod prædicatum solùm

mor-

mortali, sive, quod generat mortem, *ibi v. 15.* S. Jacobus tribuit. Nec dici potest, per peccatum consummatum intelligi opere completum; nam, ut Bellarm. *lib. cit. c. 9.* rectè advertit, etiam peccata quævis interna, pleno consensu facta, circa materiam gravem, generant mortem. Resp. ego facilius. om. totum; quia nihil est nobis contrarium, modò omnia intelligantur juxta responsionem ultimam *n. 8. datam.*

117. Ob. 4 contra dicta *n. 109.* nempe, quòd ratione imperfectæ deliberationis, in materia etiam gravi, tantùm peccetur venialiter. Non potest explicari, in quo stet illa imperfecta deliberatio, vel semideliberatio: ergo. prob. antec. vel enim consisteret in cognitione remissa malitiæ: vel in morali necessitate ad peccandum: vel in cognitione obscura, qua tantùm apprehenditur malum ut sic: nihil horum potest dici: ergo. prob. min. Non potest dici primum; quia quantumvis remissa cognitio sufficit ad peccandum graviter, modò gravem malitiam repræsentet, sicut à pari, quivis actus remissus contritionis, modò sit actus amoris DEI super omnia, sufficit ad delendum peccatum. Non potest dici secundum; quia moralis necessitas neminem excusat à peccato mortali: sic non excusat à mortali damnatos, nec etiam malis habitibus, tanquam alterâ naturâ ad malum maximè inclinatos. Non potest dici tertium; quia, qui cognoscit malitiam in genere, & tamen eam amplectitur, videtur gravius peccare; nam liberè se exponit periculo patrandi peccati, non tantùm mortalis, sed gravissimi, & virtualiter in hoc consentit.

118. Resp. Etsi non posset illa semideliberatio clarè explicari, tamen non sequeretur, falsum esse nostrum assertum; sæpe enim effectus, talis, vel talis futurus, asseri potest, quamvis causa non possit clarè ostendi, imò sæpius omnino nesciatur. Secundò, etsi semideliberatio non possit ostendi à priori, sufficienter ostenditur à pari: e. g. à paritate cum semisopitis &c. item à concomitanti, vel posteriori, seu ex signis quibusdam, de quibus *num. 87. & 88.* Dein hæc difficultas debet ab omnibus explicari; nam est innegabile, quòd sæpe aliquid agamus cum tenui quadam libertate, ex præcipitantia, somnolentia, imperfecta consideratione &c. Unde hæc res est ab experientia satis nota.

Sed, ut sim liberalior, in forma. neg. ant. ad prob. neg. ma, videtur enim illa semideliberatio potiùs consistere in obscura quadam, & nebulosa, aut obfuscata cognitione, non qua apprehendimus tantùm malum ut sic, sed qua non dispicimus, neque consideramus totam rei gravitatem, seu quando, ut habet Illsung *tr. 2. disp. 2. num. 5.* cognitio valde confusè repræsentat obligationem legis gravem, circumstantias, motiva allicientia, vel retrahentia, inhonestatem actûs &c. quòd contingere potest ex variis causis. Quanta autem requiratur, aut sufficiat consideratio, dictum aliquatenus est *num. 87. & sequentibus.*

119. Quod autem ad probationem mi. attinet, haud opus esset respondere; quia negata est major. Interim propter utilitatem doctrinæ respondeo conc. 1. part. ant. ob rationem à pari ibi adductam: & quia remissa cogitatio potest esse sat clara repræsentatio malitiæ etiam in specie. Ad 2. dam partem autem respondeo, necessitatem moralem duplicem esse. Una est, quæ tollit plenam deliberationem: & hæc excusat à peccato mortali, nisi quis culpabiliter se in eam necessitatem conjecisset; tunc enim daretur plenè voluntarium, & liberum in causa. Altera necessitas moralis non tollit plenam deliberationem; quia stat cum perfecta cognitione malitiæ: & sic se habent malè habituati, e. g. in genere luxuriæ, qui quàm optimè agnoscunt, se graviter peccare: attamen vehementiâ passionis, aut consuetudinis, impelluntur, ut moraliter quandóque necessitentur: & hi utique non excusantur à gravitate peccati. Eadem est ratio de damnatis, qui etiam satis clarè agnoscunt malitiam e. g. odii injusti, aut blasphemiarum contra DEUM.

Accedit, quòd necessitas moralis in damnatis, & malè habituatis, proveniat ex causa ipsis particulari, scilicet ex propriis peccatis, quæ physicè ab ipsismet patrata sunt: at verò necessitas moralis, proveniens ex semideliberatione, oritur ex causa omnibus communi, scilicet naturæ fragilitate, ita, ut Sancti quoque homines sæpe semideliberatè, circa materias etiam graves, labantur: & probabiliter in statu puræ naturæ quoque eandem, saltem ferme, fragilitatem omnes communiter passi fuissent. Unde, si hæc non excusaret à gravi crimine, certè natura humana moraliter vix posset attingere finem ultimum, ad quem tamen creata est.

120. Dices. Semideliberatio, vel imperfecta libertas ad peccatum veniale, non excusat à veniali: ergo nec semideliberatio ad mortale, excusat à mortali. Resp. neg. cons. Quamvis imperfecta libertas non omnino liberet à peccato veniali, tamen hoc longè minus reddit; nam utique minus est ex venialibus illud, quod tantùm semideliberatè fit, quàm, quod omnino deliberatè patratur: non potest autem semideliberatio omnino excusare à peccato veniali; quia aliàs omnino non daretur peccatum semideliberatum; cùm non detur genus peccatorum inferius, seu minus, quàm veniale. Ratio ulterior est. Imperfecta deliberatio non omnino tollit rationem peccati; quia cum ea datur saltem aliqua libertas indifferentiæ, adeóque homo adhuc liberè amplectitur malum, quod utique culpabile est. Accedit, quòd moralis necessitas ad veniale non impediat simpliciter à consecutione ultimi finis, consequenter nec à longè tam mala sit humanæ naturæ, quàm moralis necessitas ad mortale.

121. Ad 3. partem ant. de cognitione repræsentante tantùm malum ut sic, respondeo, neque hanc necessariò tollere plenam libertatem; potest enim talis cognitio esse valde clara, & sufficiens ad plenam libertatem. e. g. si quis clarè cognoscat, hanc rem quidem esse malam, sed simul dubitet, an graviter, an verò tantùm leviter mala sit: quo casu, si non ex prudenti consilio, vel, si hoc haberi non possit, ex prudenti motivo, se resolvat, peccat cum dubio practico, in re gravi graviter: nec puto, hac in re controversiam esse.

Quæstio ulteriùs institui potest, an, qui agnoscit rem, tantùm in genere, seu in communi

ni malam, sive præscindendo, an graviter, an leviter, mala sit, & tamen hîc & nunc, nec formaliter, nec virtualiter dubitat, an venialem, an mortalem, malitiam involvat, an, inquam, talis, eam rem faciendo, graviter peccet. Resp. cum Tannero *tom. 2. disp. 4. q. 5. n. 109.* Illsung. *tract. 2. disp. 2. n. 7.* Oviedo *in 1. 2. tract. 4. controvers. 1. punct. 3.* & pluribus ab eo citatis. Qui tantùm apprehendit dicto modo in communi rem malam (esto etiam cognoscat speciem malitiæ e. g. contra justitiam, vel religionem) sed non, an gravis, an levis sit, nec etiam ei incidat de hoc dubium, si illam rem facit, vel amplectitur, tantùm leviter peccat. Ratio est; quia nihil volitum, quin prægnitum: atqui in hoc casu non est ullo modo prægnita malitia mortalis: ergo nec volita. mai. est communis, & complectitur non tantùm volita in se, sed etiam in alio, ùt patet. min. est suppositum hujus casûs: cons. est clara. Nec dicas, talem hominem se exponere periculo mortaliter peccandi; quia non se exponit liberè illi, quod non cognoscit: nec etiam debet rem magis examinare; cùm nullum dubium, aut scrupulus ei incidat, ùt ponitur in casu; si enim ei incideret tale quid, utique deberet in rem indagare: quod si facere nollet, graviter peccaret: at tunc essemus extra casum.

122. Dices 1. Talis amplectitur objectum, indifferens ad mortalem, & venialem malitiam: ergo se exponit periculo peccati mortalis. Resp. dist. ant. amplectitur objectum indifferens, ita, ut cognoscat eam indifferentiam. neg. ant. ita, ut eam non cognoscat. conc. antec. & neg. cons. Dices 2. Talis neque cognoscit malitiam venialem: ergo neque peccaret venialiter juxta nos. Resp. neg. cons. cùm enim aliquo modo peccet, ùt est innegabile, debet saltem venialiter peccare: nec potest conqueri, si, quod in ratione peccati est minimum, ei imputetur. Neque ex hoc sequitur, quòd rustici, & rudes nunquam graviter peccent; quia, licèt sæpe non apprehendant malitiam mortalem sub hoc formali conceptu, apprehendunt eam sub æquivalenti. e. g. hoc esse magnum peccatum, hoc grave nocumentum inferre, non autem illud: vel aliquid simile. Et planè non est ullo modo verisimile, quod rudes non apprehendant majorem malitiam in uno, quàm in altero peccato. vid. Oviedo *in 1. 2. tr. 4. controv. 1. punct. 3. n. 46.*

123. Ob. 5. Homo cum semiplena deliberatione, & advertentia, operans, vel potuit habere plenam advertentiam, vel non potuit habere: neutrum potest dici: ergo. prob. min. si primum, peccat mortaliter; quia culpabiliter omittit, eam advertentiam sibi procurare. Si secundum, ita urgetur argumentum: vel cum illa semiplena deliberatione absolutè non potuit vincere eam tentationem ad grave peccatum, vel potuit eam vincere: si primum, nullo modo peccat, ne quidem venialiter: si secundum, peccat mortaliter; nec enim à peccato excusat difficultas, ùt patet in malè habituatis, & damnatis, de quibus *n. 119.*

Nec est ratio, quare excuset potiùs moralis necessitas, aut difficultas, orta ex defectu plenæ deliberationis, quàm orta ex mala consuetudine, vel simili causa ad malum impellente. Hæc objectio, ùt observat Oviedo *in 1. 2. tr. 4. controv. 1. punct. 2. n. 23.* utique difficilis est: sed quia communissima authoritas omnium nostræ sententiæ favet, & rationes adductæ. *n. 87.* planè efficaces sunt, ideò, non obstante hac objectione, tenenda est firmiter illa nostra, & omnium doctrina.

124. Resp. nego min. & dico, supponi, quòd non potuerit habere plenam advertentiam; si enim habere potuisset, utique eam procurare debuisset. ad probat. secundi membri. dico, absolutè quidem potuisse vitari peccatum cum semiplena advertentia: nego tamen, quòd non vincendo mortaliter peccet; nam debilitas potentiæ excusat à mortali. Ubi nota, aliud esse, dari difficultatem, aliud potentiam esse imperfectam, seu debilem: illud non excusat à mortali, si potentia est ex sua parte perfecta, & plenè libera, ùt docent omnes: & sic non excusat e. g. difficultas mortis subeundæ ob professionem fidei coram tyranno: nec malus habitus difficilem reddens victoriam tentationis impuræ, si libertas sit plena, hoc est, si potentia sit perfecta, sive, si ex constitutivis intrinsecis plenæ libertatis omnia adsint, quanquam conjuncta ipsis sit aliqua difficultas, vel impedimentum facilioris operationis, quale est habitus vitiosus. At verò, si potentia ipsa in se, sive quoad sua constitutiva, sit imperfecta, sicuti, si tantùm adest semiplena advertentia ad rei gravitatem, vel semideliberatio (utique enim plena cognitio malitiæ, vel deliberatio, liberam potentiam, seu actum primum proximum liberum, intrinsecè constituit) tunc excusat, ùt iterum docent omnes; nàm potentia, in se debilis, à Philosopho vocatur impotens.

125. Quare autem potiùs defectus potentiæ, quàm alia difficultas, aut moralis necessitas, excuset à mortali, ratio est ipse sensus communis Doctorum, & impressa omnibus opinio, qua judicamus, ob defectum libertatis minui culpam, neque hominem, semideliberatè operantem, esse ita culpabilem, sicut est, qui cum plena deliberatione agit: & hinc censemus, non quidem plenâ veniâ, attamen mitiori pœna esse dignum eum, qui minùs advertenter, vel minùs liberè peccavit. Et quidem doctores omnes, in hoc casu deliberationis tantùm semiplenæ, tantam imminutionem culpæ adstruunt, ut loco mortalis peccati fiat duntaxat veniale: quæ tamen communis Doctorum opinio non idem afferit, de aliis difficultatibus: neque de istis etiam nobis impressa est par existimatio, quasi etiam istæ pariter culpam imminuant.

Ex hoc habes etiam responsum ad ultimum, quod objiciebatur, scilicet, non esse rationem potiùs pro una, quàm pro altera difficultate: est enim ratio potiùs pro defectu libertatis, quàm pro aliis difficultatibus, illa ipsa, quam modò assignavimus: quæ tamen ratio, ut verum fatear, potissimùm reducitur ad sensum communem doctorum: qui tamen, cùm in moralibus magnam vim habeat, sæpe ultimata ratio alicujus assertionis esse debet, quando alia non habetur: imò sæpè multis ratiunculis prævalet; cùm concors tot doctorum, aliàs tam diversa sentire solitorum, sententia, videatur ferme quidam esse taci-

tacitus Numinis instinctus, qui ideo videtur Doctores in eandem sententiam inclinare, ut aliis veritas innotescat de iis, quæ apertè revelata non sunt, & maximè pendent à voluntate DEI, volentis ita, vel ita obligare, inter quæ etiam est obligatio vitandi aliquid cum semiplena libertate. Et certè, etiam alia multa hinc inde, probari non possunt, nisi auctoritate communi.

126. Dices 1. Major est distantia peccati mortalis à veniali, quàm hujus à nullo peccato: & tamen semideliberatio circa peccatum, ex se veniale, non excusat ab omni veniali peccato: ergo etiam semideliberatio circa peccatum, ex se mortale, non excusat à mortali. prob. cons. aliàs semideliberatio magis faveret peccanti mortaliter, quàm venialiter. Resp. neg. conseq. *ex num. 121.* Non tamen propterea semideliberatio magis favet peccanti mortaliter, quàm venialiter: sed tantùm DEUS, & ratio, magis favent homini semideliberatè agenti, quatenus taliter agens non incurrit reatum æternæ pœnæ: quanquam autem propter veniale semideliberatum aliquis incurrat pœnam temporalem, hæc tamen pœna pro veniali semideliberato longè minor est, quàm, quæ incurritur propter culpam venialem plenè deliberatam: quamvis utique tantò minor non sit, quantò minor est pœna temporalis, respondens veniali, ex semideliberatione circa materiam gravem commisso, minor est pœnâ æternâ, respondente peccato plenè deliberato circa eandem materiam gravem, adeóque mortali, ùt facilè patet consideranti.

Dices 2. Ista imperfecta advertentia, fragilitas, semideliberatio &c. oritur ex peccato originali: ergo oritur ex culpa, adeóque non excusat. Resp. om. ant. quia in statu puræ naturæ (id est, non lapsæ, sed nec elevatæ) probabiliter fuisset eadem necessitas semideliberatè peccandi: quamvis defacto post elevationem hominis, ad justitiam originalem, oriatur hæc imperfectio, & fragilitas, ex peccato originali; si enim Adam non peccâsset, tam fragiles non essemus. neg. cons. Peccatum originale non amplius imputatur ad culpam post baptismum: nec etiam, quæ fiunt propter defectus, ortos ex peccato originali, imputantur ad culpam; aliàs etiam peccaretur cum ignorantia invincibili, quod suprà negatum. Et sicut non sufficit ad peccandum libertas habita in Adamo, vel peccato originali, ùt patet ex 1. propositione damnatâ ab Alexandro VIII. ita nec sufficit plena deliberatio, quam habuit Adamus, ad peccandum mortaliter, cum nostra tantùm semiplena deliberatione.

ARTICULUS V.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

127. OB. 7. contra dicta *n. 110.* quòd nempe ex peccato veniali, ob accedentem aliquam circumstantiam specificam gravem, fiat quandoque mortale. Accidens non mutat speciem: sed circumstantia peccati est accidens: ergo non mutat speciem peccati; ergo nunquam facit ex veniali mortale: vel debet admitti, quòd sine mutatione speciei possit peccatum ex genere suo veniale, fieri mortale. Resp. dist. maj. Accidens physicum non mutat speciem. conc. vel om. maj. accidens metaphysicum, vel morale. neg. maj. & distin. min. circumstantia est accidens tantùm physicum. neg. min. metaphysicum, vel morale. conc. min. & neg. conseq.

Accidens physicum est, quod tantùm est unitum: metaphysicum, quod est identificatum: Sic voluntas mentiendi ùt sic, sistendo in puro mendacio, est veniale peccatum: at, si simul sit voluntas mentiendi cum damno gravi alterius, hæc circumstantia reddit eam mortale peccatum; quia facit eam esse alterius speciei. Neque hæc cicumstantia est tantùm physicum accidens istius volitionis, sed est accidens metaphysicum, sive realiter identificatum: éstque tantùm accidentale respectu volitionis ùt sic, non verò respectu hujus in specie: sicut scilicet, respectu animalis ùt sic, est accidens metaphysicum esse rationale, non verò respectu animalis in specie humana. Idem docet *S. Thom. 1. 2. q. 88. a. 5. in corp.* dum asserit, circumstantiam non posse ex peccato veniali facere mortale, nisi illud ad aliam speciem transferat. Sed & Tridentinum *sess. 14. c. 5.* dum ait, explicandas esse in confessione circumstantias, quæ speciem mutant, satis insinuat, quòd aliquæ circumstantiæ speciem mutare debeant.

128. Si velles ulteriùs opponere, quòd saltem juxta sententiam eorum, qui libertatem volunt esse extrinsecam actui (quam etiam nos amplexi sumus *tract. de actib. human.*) tale accidens non sit metaphysicum, seu identificatum. Resp. etiam eâ sententiâ suppositâ, accidens ex veniali faciens mortale, ordinariè saltem esse metaphysicum; cùm ordinariè tendentia sit diversa, quæ est intrinseca actui: e. g. tendentia volitionis in mendacium, cognitum ùt nocivum proximo, est alia, quàm tendentia in idem, non cognitum ùt nocivum; voluntas enim fertur in rem, non, ùt est à parte rei, sed, ùt proponitur ab intellectu. Quodsi tamen hoc ipsum velles negare, vel, si quacunque de causa, accidens faciens ex veniali mortale, non esset metaphysicum, e. g. si esset plenior deliberatio, responderi potest, etiam tunc non fore accidens tantùm physicum, sed morale, quod saltem intrinsecum est toti actui concretivè sumpto, & eum constituit in alia specie morali: quæ diversitas speciei moralis maximè attenditur, & plurimum facit in ordine ad imputabilitatem actuum, sive ad culpam venialem, sive ad mortalem.

129. Ob. 8. Si mendacium e. g. potest fieri mortale peccatum, tunc debet in confessione exponi: sed hoc est nimis durum: ergo, prob. min. si aliquis e. g. utatur jocoso mendacio, ad inducendam puellam ad fornicationem, tale mendacium non debet in confessione exponi; aliàs talis non sufficienter se accusaret, dicendo: *Induxi puellam ad fornicationem:* sed deberet addere, jocoso mendacio se usum: ergo. Confir. Si aliquis, ut inordinatè diutiùs ludere, vel ambulare, vel dormire possit, ex amore hoc inordinato statuat, non audire sacrum die festo, talis amor, aliàs per se levis, fieret juxta nos, ob pravam intentionem additam gravis: atqui non

fit; aliàs deberet exponi in confessione, & non sufficeret, si hic se accusaret, dicendo: *Neglexi sacrum*: sed deberet exponere inordinatum amorem ludendi, ambulandi, vel dormiendi, quæ sunt nimis dura: ergo. Resp. dist. maj. si mendacium sit mortale, malitiâ distinctâ ab illa, quam habet addita circumstantia, conc. mai. si tantùm malitiâ eâdem, seu indistinctâ. neg. mai. & dist. sic min. conseq. ad prob. conc. antec. (suppositio, quòd illud mendacium non habeat aliam malitiam mortalem, quàm illius inductionis ad fornicationem) & neg. conseq. Ad confir. neg. ma. nam, si etiam inordinatus ille amor ludi, vel somni, non habeat aliam malitiam, quàm sacri neglecti, sufficit, si quis dicat: *Neglexi sacrum*: ùt est sententia satis communis, de qua videatur Lugo *de pœnitentia. disp. 16. sec. 11. n. 493.* & Dicastillo *de pœnit. disp. 9. n. 669. 672. & 693.* qui fusè hoc tractant.

130. Videtur autem mihi in hoc casu intentio mentiendi, ut inducatur puella ad fornicationem, realiter quidem esse unum peccatum; quia est unus actus, sed habens duplicem speciem, unam mortalem, scilicet inducendi ad peccatum grave: alteram venialem mendacii; cùm ergo non teneamur confiteri species, seu circumstantias specificas tantùm veniales, etiam non tenemur confiteri in hoc actu formalitatem mendacii. Quando autem dicimus, ex veniali fieri mortale, ratione circumstantiæ specificæ, non volumus dicere, quòd formalitas mendacii fiat mortalis, sive, quòd ille actus sit mortale peccatum sub ratione formali mendacii: sed tantùm, quòd hoc mendacium, vel intentio mentiendi, in hoc casu realiter sit mortale peccatum. Idem dicendum de ambulatione, lusu, vel somno, si non aliunde sint mortaliter mala. Addunt alii, debere talem ambulationem e. g. exponi in confessione, si tam inordinatus sit amor illius, ut in ea constituatur ratio ultimi finis: sed Lugo *eodem loco n. 487.* putat, hanc observationem esse scrupulosam; quia non solent homines ita peccare, ut omnia ordinent ad ambulationem, tanquam ad finem simpliciter ultimum.

131. Ob. 9. contra dicta *n. 110.* quòd nempe crescente materia possit ex veniali fieri mortale peccatum. Qui singulis diebus jejunii, extra tempora licita, comedit aliquid modicum, tandem per totam quadragesimam comedet sat magnam materiam, & tamen non peccat mortaliter: ergo. Confirmatur 1. Sacerdos, qui per longum tempus, omittit singulis diebus aliquam orationem in Breviario, omittit valde multa: & tamen non peccat graviter: ergo. Confir. 2. Qui eodem die festo constituit plures operas, e. g. viginti, ut simul laborent dimidiâ horâ, facit, ut æquivalenter laboretur per plures, e. g. decem horas, quæ est per se materia absque dubio gravis hujus præcepti: & tamen non peccat graviter: ergo. Resp. dist. ma. Talis comedet magnam materiam, si ea materia moraliter coalescat in unam. conc. mai. si non coalescat. neg. mai. & conc. min. neg. conseq. Cùm præceptum jejunii sit affixum diei, comestio, uno die facta, non coalescit cum comestione, alio die facta. Si quis tamen eodem die, interpolatis vicibus, sæpiùs modicum quid comederet, ita, ut omnes comestiones simul sumptæ, gravem materiam conficerent, graviter peccaret: quod definitum habetur ab Alexandro VII. qui damnavit hanc propositionem 29. *In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.* Eadem responsio servit ad 1. confirmationem; quia etiam recitatio Breviarii est onus affixum diei: & pariter, qui eodem die ex pluribus horis canonicis aliquid leve omitteret, e. g. psalmum, ita, ut simul gravem materiam constituerent, etiam graviter peccaret; quia istæ materiæ quóque coalescerent.

132. Ad 2. confirm. conc. ant. cum Sanchez, Palao, Tamburino, Bonacina, Illsung. *tract. 5. disp. 2. q. 1. a. 2. n. 166.* neg. conseq. quia nec isti labores coalescunt, ad faciendam quasi extensionem, quod tamen requireretur ad violandum graviter hoc præceptum. Nec est paritas cum furtis minutis, si quis ea juberet fieri, vel esset causa eorum; quia hæc coalescunt, & faciunt unum magnum damnum, vel eidem personæ, vel communitati, aut reipublicæ humanæ: quod damnum in violatione septimi præcepti maximè attenditur. Hinc etiam damnata est ab Innocentio XI. hæc propositio 38. *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per parva furta, quantumcunque sit magna summa totalis.* Sed & Sacra Scriptura *Proverb. 11. v. 1.* & *Deuteron. 25. v. 13.* abominatur stateram dolosam, diversa pondera, & modium majorem, & minorem: quibus scilicet, parvæ quidem, sed successivè graves, fiant deceptiones. At verò labor plurium non coalescit, nec facit longius tempus, sive diuturniorem eundem laborem (quæ tamen diuturnitas maximè attenditur, non autem utilitas domini, vel magnitudo operis facti) quamvis fors faciat laborem moraliter intensiorem, quæ tamen intensio non attenditur in violatione festorum.

Alii casus plures hîc afferri possent ex morali Theologia: sed omnes resolvere non est hujus operis. Universaliter dico, semper attendendum esse, an materiæ seorsim parvæ coalescant, an non: quod sæpe colligendum, vel ex communi sensu auctorum, aut hominum: vel ex intentione agentis, & plura per modum unius volentis: vel ex aliis principiis, quæ hinc inde ab authoribus, præsertim moralibus, assignantur.

133. Ob. 10. contra dicta *n. 111.* quòd veniale peccatum non sit offensa DEI strictè dicta. *Jacobi 3. v. 2,* dicitur: *In multis offendimus omnes: si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir:* quod communiter exponitur de peccatis venialibus: ergo ista sunt offensæ. Confirmatur. Qui præbet alteri jus ad displicentiam, vituperationem, aut pœnam, hic eum strictè loquendo offendit: atqui hoc jus DEO præbet veniliter peccans: ergo. Resp. neg. conseq. Verbum *offendere* potest habere saltem duplicem significationem, scilicet 1. ut significet, offensam strictè dictam facere. 2. ut significet impingere, vel incurrere, e. g. in lapidem, vel alium obicem, atque sic labi: & hanc significationem habet *loco objecto*; nam in græco habetur, teste Cornelio *in hunc locum*, πταίομεν, quod derivatur à πτάω, quod significat *cado* vel, ùt habet Lexicon Gyrtleri, significat, *impingo.*

Quod

Quod etiam videtur probare Cornelius. §. *Ratio est.* ubi explicans moralem necessitatem peccandi venialiter, ait: sicut inter crebras rupes per aliquot dies ambulans, moraliter aliquoties impingit, ita homo inter pericula mundi, moraliter aliquando impingit, & offendit: adeóque videtur eo loco tantùm significari, quòd in multis venialiter erremus, cadamus, impingamus: non autem, quòd strictè DEO offensam irrogemus. Ad confirm. neg. mai. Ad offensam strictè dictam non sufficit, tantùm dare jus ad aliquam displicentiam: sed debet quis dare jus ad aversionem, & sublationem amicitiæ, ùt diximus *n. 111.* ubi rem hanc explicavimus exemplo discipuli modicè negligentis. Plura hac de re dabimus *tract. de Incarnat.* quando quæremus, an pura creatura possit condignè satisfacere pro peccato veniali.

134. Ob. 11. contra dicta *n. 112.* Lex humana, licèt sub levi tantùm prohibeat unicum actum, tamen aliquando sub gravi prohibet multiplicationem, vel consuetudinem: e. g. in Religiosa familia, quamvis una, aut altera transgressio regularum, non sit gravis; si quis tamen absque cura, ex consuetudine, frequenter regulas violaret, graviter peccare posset: ergo etiam lex Divina potest unum actum prohibere sub levi, simul autem multiplicationem ejus sub gravi: imò Divina lex reflexa, & vim conferens præceptis humanis, id actu facit.

Resp. conc. totum; si lex Divina sit positiva, quòd id possit facere: at nego, quòd id fecerit: & multò magis nego, quòd id fecerit lex naturalis: nisi sermo sit de lege illa reflexa. Cæterùm etiam in casu illo legis humanæ, prohibentis sub gravi frequentiam actuum, si in se singulariter spectentur, tantùm levium, non fit ex peccato veniali mortale, præcisè ratione multiplicationis, sed ratione additi specialis præcepti, prohibentis ulteriorem actum sub gravi: vel ratione advenientis gravis circumstantiæ: e. g. in allato casu Religiosi, ratione gravis scandali, vel nimiæ laxitatis in disciplina. Quot autem debeant esse veniales transgressiones, ut ulterior transgressio sit mortalis, vel debet esse statutum à tali lege, vel debet colligi ex auctoritate, vel ex eo, quòd censeatur, ratione additi actûs advenire aliqua circumstantia gravis, de quibus suprà.

135. Ob. 12. Singula peccata venialia minuunt charitatem: ergo multiplicata tandem eam omnino tollunt. Confirm. Peccatum mortale est finitæ malitiæ: ergo potest tandem adæquari per malitiam venialium. Resp. distin. ant. Singula venialia minuut charitatem actualem. om. antec. habitualem. neg. antec. & conf. Quando dicuntur venialia minuere charitatem, non intelligitur, quòd aliquam partem auferant ex habitu charitatis, vel gratia sanctificante, in quibus stat amicitia DEI: sed tantùm, quòd incompossibilia sint cum tam intensis, vel tam perfectis actibus charitatis, quales quis elicere posset, si non venialiter peccaret: adeóque non tam minuunt, quàm impediunt charitatem majorem actualem; minuere enim strictè loquendo significat, aliquid ex jam datis auferre. Ex hoc quidem etiam sequitur, quòd charitas habitualis non ita crescat, sicut crevisset per actus perfectiores: at hoc non est strictè minui, sed tantùm minùs crescere.

Ad confirm. neg. conseq. cùm enim mortale sit in linea, vel ordine superiori, non potest adæquari ab inferiore, quantumvis multiplicato. Sic, quantumvis multiplicetur equus, nunquam adæquat hominem. Quòd autem pœna venialium peccatorum aliquando possit in purgatorio esse tanta, vel major, quàm sit peccati mortalis per pœnitentiam deleti, nihil probat; quia eo ipso, maxima jam pœna, scilicet æternitas ejus, est remissa, & per pœnitentiam deleta.

136. Ob. 13. Qui semper leviter mentitur, graviùs opponitur virtuti, quàm, qui tantùm semel perfectè se inebriat: ergo peccata venialia æquant mortale. Confirm. Propositum committendi omnia, & quæcunque venialia, est mortale peccatum: ergo etiam actualis patratio, vel commissio plurimorum venialium. Resp. neg. antec. quod non probatur; quamvis enim talis mentiens opponatur virtuti sæpiùs, non tamen opponitur graviùs; quia præceptum veracitatis est leve: præceptum verò temperantiæ, in ordine ad vitandam ebrietatem perfectam, est grave. Ad confirm. Plures cum Salas, Palao, Granado & Oviedo *in 1. 2. tract. 6. controv. 3. punct. 6. num. 81.* docent, tale propositum, per se non esse mortale, quanquam per accidens, ratione periculi proximi, incidendi in mortale, vel ratione scandali, aut contemptûs formalis, possit esse mortale. Et in praxi fateor, tale propositum facilè posse esse mortale. Interim, si grave est, tale non est præcisè ratione objectorum multorum venialium, sed ratione periculi, scandali, vel alterius accidentalis circumstantiæ.

137. Ob. 14. Qui committit plura venialia, se exponit periculo proximo incidendi in mortale: atqui se exponere tali periculo est peccatum mortale: ergo. Resp. Hoc argumentum non probat quidquam contra nos; non enim hac ratione fieret peccatum mortale ex multiplicatis venialibus; sed actus aliquis, qui alias, ratione objecti sui, per se esset venialis, ratione annexi talis periculi, fieret mortalis, quod absolutè possibile esse, nullo modo negamus. Quòd autem hoc fiat semper, quando quis committit plura peccata venialia, non est verum. Certè, qui diu vivit, etiam in religione austera, & cum ædificatione, tamen successivè valde multa committit peccata venialia, saltem semideliberata: nec propterea dicendum est, eum exponi periculo proximo graviter peccandi.

Dein hoc periculum peccandi graviter (casu quo quis non proponat patrare omnia venialia, aut non curare ulla vitare, sed tantùm frequenter in ea labatur) non est omnino certum, nec determinatum, & difficultas vitandi illud est nimia: imò ex obligatione gravi, hoc periculum indeterminatum vitandi, sequeretur fortè æquale periculum novorum peccatorum; unde non videtur adstruenda tam gravis obligatio illud vitandi. Fusiùs hac de re loquemur *tract. de pœniten.* ubi de obligatione statim agendi pœnitentiam post commissum grave peccatum.

138. Dices. Peccatum veniale est dispositio ad mortale, juxta illud *Ecclesiastici 19. v. 1. Qui spernit modica, paulatim decidet*: & insuper

sæpe est ejusdem speciei cum mortali, e. g. parvum, & magnum furtum. Resp. Peccatum veniale tantùm est moralis dispositio, non verò physica ad mortale: & tantùm physicam, non verò moralem dispositionem, sequitur necessariò effectus, ad quem disponit. Sed neque peccatum veniale est propriè loquendo ejusdem speciei cum mortali; nam, etsi materiæ, e. g. in genere furti, sint ejusdem speciei, & tantùm detur excessus majoris, & minoris, tamen formalis malitia est toto genere diversa; nam peccatum mortale est deliberata aversio à DEO, tanquam fine ultimo, qualis nullo modo est peccatum veniale. Sed nec furta parva generant per se habitum furandi majora; quia actus repetiti inclinant tantùm ad actus similes. Quòd si autem aliquis tandem in mortale peccatum labatur, id fit non necessariò, sed ex libera mala voluntate: ad quam quidem veniale peccatum indirectè disponit, at non tanquam dispositio physica, sed tantùm tanquam dispositio moralis, quemadmodum jam explicatum est.

139. Dicitur autem à S. Thoma *1. 2. q. 88. a. 3. in corp.* & communi aliorum, peccatum veniale disponere ad mortale, vel *directè*, quatenus veniale, ob similitudinem materiæ, ansam, & inclinationem præbet ad mortale similis, sed majoris materiæ. e. g. parvum furtum ad magnum: vel *indirectè*, quatenus impedit, ne DEUS det gratias majores, quibus deficientibus, homo ex sua culpa labitur in peccatum mortale: neutro tamen modo disponit physicè, seu ùt calor ad ignem; nam, si iste sit in debita intensione, necessariò sequitur ignis: non verò peccatum mortale sequitur necessariò unquam venialia. Ad textum *Ecclesiastici 19.* Resp. illum loqui de eo, qui contemnit peccata venialia, & ex contemptu peccat, qui utique est in magno periculo peccati mortalis: non verò de quocunque, qui venialiter peccat. e. g. ex fragilitate, & post lapsum venialem iterum se erigit, ac damnum, quod passus est, per bona opera reparare satagit; hic enim modica non spernit.

ARTICULUS VI.

Quid sit parvitas materiæ, & in quibus peccatis non detur.

140. SÆpe diximus, maximè *n. 110.* aliqua peccata, ex genere suo mortalia, fieri venialia, ratione parvitatis materiæ: quæritur hîc, quænam sit regula, ex qua colligatur, quænam materia censenda sit parva. Resp. cum Illsung *tract. 2. disp. 2. n. 13.* (ubi etiam citat Palao *P. 1. tract. 2. disp. 2. punct. 7. n. 4.* Vasquez. Sanchez. Suarez. Layman. & alios) non attendendam præcisè physicam gravitatem, vel quantitatem rei: sed attendendum ad hoc, an materia graviter præjudicet fini legis, sub gravi obligatione intento; si enim materia tali fini graviter præjudicet, peccatum erit mortale, ratione gravitatis materiæ: sin autem tantùm leviter præjudicet fini sub gravi obligatione intento, vel, si ipse finis tantùm sub levi obligatione intendatur, erit peccatum veniale. Sic, cùm legis, prohibentis furta, finis sub gravi obligatione intentus, sit, ut cuique servetur illæsum jus suum, ne domino detur causa, ut sit rationabiliter graviter invitus, ægrè ferat, ac tristetur: & huic fini leviter tantùm repugnet furtum unius, aut alterius crucigeri, istud est leve peccatum; quia autem eidem fini graviter præjudicat furtum aliquot florenorum, est grave peccatum.

Nec dicas, non præjudicare fini legis, furtum graviter prohibentis, ablationem aurei respectu regis, cùm tamen aureus communiter statuatur materia gravis, etiam respectu regis; nam respondeo, utique talem ablationem præjudicare graviter fini illius legis; tum; quia rex habet plurimas expensas: tum; quia finis legis etiam est, ne homines nimiùm alliciantur ad furta, quod fieret, si magna quantitas respectu regum non esset graviter prohibita. Idem proportionaliter dicendum in materia detractionis jejunii, laboris die festo &c.

141. Ex hoc facilè colligitur, aliquàndo materiam, physicè in se spectatam, esse parvam: at ratione finis adjuncti fieri magnam, e. g. comedere pomum est physicè res levis: at, quia abstinentia ab illo fuit à DEO præcepta Adamo, in finem contestandi suam obedientiam erga Creatorem, qui finis, præsertim accedente pacto, de gratia, vel culpa, transfundenda in posteros, fuit gravissimus: cúmque comestio illa graviter huic fini præjudicaverit, fuit ipsa quoque gravis.

Sic, ùt rectè ajunt Illsung. *tract. 2. disp. 2. num. 12.* & Lugo *de SS. Eucharistia disp. 15. sec. 2. num. 22.* comestio buccellæ in se est levis, etsi contra temperantiam fiat: at si fiat ante communionem, & sequatur communio, est gravis; quia finis non comedendi ante communionem (ut habet S. Augustinus relatus *in Decreto de consecratione. distinctione 2. C. liquido. 54.* & Concilium Matisconense II. *canone 6.*) est, ne cibus corporalis spirituali præponatur: qui finis utique ob reverentiam, debitam sacramento summo, gravis est: cúmque hæc præpositio fiat, sive parum, sive multum comedatur, quælibet etiam minima comestio illi fini graviter repugnat.

Certum saltem hoc est, esse grave peccatum, post minimum etiam cibum, aut potum, per comestionem, aut potationem acceptum, sumere SS. Eucharistiam, si eam sumat sanus, ùt docent de facto omnes ex traditione Apostolica, & sensu Ecclesiæ, ùt videre est apud Suarez *tom. 3. in 3. part. disp. 68. sec. 3. & 4.* & opposita sententia, ùt ait Eximius *eadem disp. 68. sec. 4.* est erronea. Concilium certè Toletanum VII. *Cap. 2.* ait: *Nullus post cibi, potúsve, quamlibet minimum sumptum, Missas facere ..... præsumat:* subjungit etiam pœnam excommunicationis in transgredientes hanc ordinationem. Sic etiam, etsi in se quid parvum sit tempus modicum, si quis tamen modico tempore ante completam legitimam ætatem, susciperet sacros Ordines, aut faceret professionem Religiosam, graviter peccaret, & professio esset irrita.

142. Sed iam ulteriùs quæritur, quænam peccata sint talia, ut non admittant parvitatem materiæ, vi cujus fieri possint venialia, aut, quæ tantùm venialia esse possint, ratione imperfectæ deliberationis. Advertit circa hoc quæsitum sapienter Haunoldus. *l. 2. tract. 2. n. 411.* non

posse

posse regulas hujus rei tam explicatè tradi, ut earum applicatio pro omnibus casibus, & omni materia sit evidens: imò Palao apud eundem *part. 1. tract. 2. disp. 2. punct. 7. n. 2.* putat, hanc rem desumendam esse, ex communi sensu Ecclesiæ, & fidelium, qui aliquas culpas reputat in omni materia graves. Potest tamen cum Illsung *tr. 2. disp. 2. n. 9.* dici, illa peccata non recipere parvitatem materiæ, per quæ vel immediatè DEO attribuitur aliqua imperfectio, vel per quæ, si levitatem materiæ reciperent, humano generi gravissimum præjudicium crearetur, vel denique, quæ in omni materia æqualiter præjudicant fini à lege sub gravi culpa intento.

143. Per primum membrum habetur, quòd (prout communiter omnes sentiunt) non recipiat parvitatem materiæ odium, & contemptus DEI formalis, infidelitas, idololatria, desperatio, blasphemia, periurium, saltem quatenus est assertorium, & DEUM in testem mendacii assumit: item commercium cum dæmone, Sacramentorum frustratio, vel indigna susceptio, simonia, saltem contra jus naturale, seu rei sacræ, aut supernaturalis, venditio pro pretio temporali &c. nam ista, & similia in quavis, minima etiam materia, affingunt DEO imperfectionem mendacis, aut non summè veri, non infinitè misericordis, non infinitè æstimabilis, quasi dignitas, à DEO in res sacras transfusa, prudenter commutari possit pretio temporali.

144. Ratione secundi membri, non recipit parvitatem materiæ delectatio venerea extra legitimum conjugium; cùm enim peccatorum venialium horror modicus sit apud communem hominum sortem: cúmque etiam difficillimè statueretur limes, ubi peccatum veniale, & mortale, in hoc genere separarentur, & quousque se veniale extenderet: cùm insuper sit nimia naturæ corruptæ proclivitas in has voluptates, sequeretur maximum humano generi præjudicium, si non essent in quavis minima materia graviter prohibitæ, tum quia homines ùt plurimum laberentur mortaliter; tum quia generationi humanæ sic minimè consultum foret, maximè, cùm matrimonium, quod voluptates illas cohonestat, gravissima secum onera afferat. Hinc, ùt habet Illsung. *tract. 2. disp. 2. d. 2. n. 11.* Claudius Aquaviva *anno 1612. 24. Aprilis* oppositam sententiam sub præcepto obedientiæ, & gravi censura nostris prohibuit, vetuitque, eam etiam tantùm tolerabilem dicere.

145. Ratione tertii membri non recipiunt parvitatem materiæ violatio jejunii naturalis ante communionem: non observatio legitimæ ætatis ante professionem: item violatio sigilli confessionis; quia huius finis est, ut certissimi sint pœnitentes, de omnibus secretissimè habendis, & sic allevietur utcunque onus confitendi. Si fortè hæ regulæ, in casu aliquo excogitabili, non sufficerent, recurri poterit cum Palao *cit. n. 142.* ad communem Ecclesiæ sensum.

QUÆSTIO IV.

De Differentia Specifica Peccatorum.

ARTICULUS I.

Quænam peccata differant specie.

146. Dico. Illa peccata differunt specie; quæ opponuntur diversis præceptis, sub diversa ratione formali obligantibus, adeóque *Differentia specifica peccatorum est oppositio, vel difformitas cum legibus, seu præceptis, sub diversa ratione formali obligantibus.* ita Layman *l. 1. tract. 3. c. 2.* Vasquez *in 1. 2. disp. 98. c. 2.* Sanchez, Palao, & complures alii. Consentit etiam Oviedo *in 1. 2. tract. 6. controv. 5. puncto 2. n. 7.* & apud hunc alii, maximè quoad illa peccata, seu actiones, quæ sunt malæ; quia prohibitæ. In hanc quoque sententiam, ùt paulò pòst videbimus, ferme conveniunt illi, qui dicunt, peccata specie differre; quia tendunt in objecta specie diversa; quæ est sententia S. Thomæ *1. 2. q. 72. a. 1.* Nota autem, hîc non agitari quæstionem de differentia specifica peccatorum in consideratione physica, in qua differt furtum auri à furto argenti: sed de differentia morali, seu ad mores dirigendos pertinente, & de qua loquitur Tridentinum, dum *sess. 14. c. 5.* definit, exponendas esse in confessione species peccatorum.

147. Prob. conclusio 1. Malitia peccati ùt sic, stat in ipsa oppositione, vel difformitate actûs cum lege obligante, præcipiente, vel prohibente, ùt sic accepta: ergo malitia specialis, sive in certa determinata specie, stat in difformitate actûs cum lege speciali, sive in certa specie obligante: ergo peccata speciem suam, & consequenter differentiam specificam, desumunt à legibus specie diversis: eæ autem leges specie diversæ sunt, quæ sub rationibus formalibus specie diversis obligant, ùt nemo negat: ergo. antecedens probatum est à *n. 27.* consequentia prima videtur patere; nam si principium sentiendi ùt sic, est animal ùt sic, tunc principium sentiendi in certa determinata specie sensationum, e. g. rugiendi, hinniendi, est animal in certa determinata specie. Item, si medicina ùt sic, est remedium contra morbum ùt sic, medicina in specie est medicina contra morbum in specie. Par autem est ratio de peccatis, ùt patet consideranti. Nec dicas, eandem medicinam in specie, posse esse remedium plurium morborum; nam etiam idem actus potest esse contra plures leges specie diversas, quo casu habebit plures species peccatorum, exponendas in confessione: ergo adhuc est paritas. Altera consequentia, suppositâ veritate primæ, est clara; nam quodlibet ens per suam speciem, per quam constituitur, etiam ab aliis specie distinguitur, aut differt. Sic leo per rugibilitatem, per quam constituitur, etiam ab aliis animalibus distinguitur.

148. Prob. conclusio 2. refutatione aliarum sententiarum. Itaque primò aliqui dicunt, ea peccata differre specie, quæ opponuntur diversis specie virtutibus. Sed contra est. Eidem virtuti opponuntur peccata specie diversa, e. g. castitati opponitur fornicatio, & mollities, &c. eidem liberalitati avaritia, & prodigalitas: ei-

dem justitiæ homicidium, & detractio &c. Si dicas, ista opponi quidem eidem virtuti, sed diverso modo, debes explicare, quis ergo sit ille diversus modus, qui inferat differentiam specificam: quem modum vix explicabis, nisi recurras ad nostrum modum, seu ad motivum formale diversum, intra lineam ejusdem virtutis, sub quo actus ille præcipitur, vel prohibetur: vel certè, nisi recurras ad objectum formale diversum, seu honestatem diversam objecti formalis illius virtutis (quia scilicet eadem virtus, sicut fugit diversas inhonestates diversorum actuum malorum, ita amplectitur diversas honestates actuum bonorum) sed hoc idem est, ac recurrere ad objectum formale actûs, ùt pluribus inferiùs dicemus.

149. Secundò aliqui dicunt, peccata differre specie ideo; quia opponuntur diversis legibus: quam tamen diversitatem non volunt desumere ex diversa ratione obligandi, sed vel ex diversitate legislatorum, e. g. quia una lex est Divina, altera humana: vel ex diversitate juris, e.g quia una lex est juris naturalis, altera positivi: vel ex diversitate finis, quatenus una lex intendit alium finem, quàm alia. Sed contra, est, Longè communior est sententia, quòd diversitas legislatorum, sub eadem ratione formali obligantium, non inferat differentiam specificam in peccatis. Certè furtum simplex, quamvis sit contra legem naturalem, & positivam Divinam, itémque humanam, canonicam, & civilem, adeóque contra legislatorem Divinum, & creatum, atque hunc Ecclesiasticum, & civilem, tamen non censetur in se plures malitias specie diversas includere. Ex quo etiam patet, quòd neque diversitas juris inferat diversitatem specificam violationum ejusdem.

Quod attinet ad diversitatem finis: vel sermo est de fine immediato præcepti: & hic est ipse actus, consequenter committitur circulus vitiosus; explicatur enim diversitas specifica actuum per diversitatem legum, & diversitas legum per diversitatem actuum: vel sermo est de fine extrinseco præcepti, quem intendit sæpè legislator: & hic nihil refundit in actum, potéstque ignorari ab eo, cui præceptum impositum est. Sed neque per finem intelligi potest objectum materiale; hoc enim non specificat actum: ergo tandem debet per finem intelligi objectum formale actûs: at sic tenetur nostra sententia; quia hoc objectum formale diversum, est diversa specifica ratio, sub qua diversa præcepta obligant.

150. Tertiò Pallavicinus vult, differentiam specificam peccatorum desumendam esse ex differentia specifica dictaminum conscientiæ. Sed contra est. Dictamen conscientiæ est tantùm cognitio honestatis, vel inhonestatis, & jam præsupponit objectivè malitiam actuum, seu formam denominantem actum malum, éstque tantùm quasi applicatio, ut ita loquar, illius formæ ad actum: ergo non est ipsa malitia, nec generica, nec specifica peccati: sed hæc stat in oppositione ad legem, quæ lex, vel oppositio, per dictamen conscientiæ cognoscitur, vel, ut ita dicam, applicatur, & promulgatur. Hinc, quando etiam peccatur ex conscientia invincibiliter erronea, tamen actus non est formaliter malus ideo; quia est contra hoc dictamen, sed, quia est contra legem reverà existentem, quæ obligat ex eadem virtute, contra quam putatur actus esse; quia quælibet virtus obligat ad omittendam eam actionem, quæ per dictamen conscientiæ, etiam erroneum, proponitur contraria eidem virtuti: præterquam, quòd talis actio sit contra legem, quæ universaliter præcipit, ut sequamur conscientiam invincibiliter errantem.

151. Quartò Haunoldus *l. 2. tract. 2. num. 474.* pro regula differentiæ specificæ statuit diversas rationes speciales prohibendi, unde unde proveniant. Sed vel intelliguntur speciales rationes prohibendi, præsuppositæ ad præceptum, tam naturale, quàm positivum: & hæ, sicut tantùm sunt fundamentales malitiæ, ita etiam sunt tantùm fundamentales specificæ malitiæ, adeóque in iis potest quidem fundamentaliter consistere differentia specifica, sed nondum formaliter. Sic e. g. gestatio armorum (casu quo est periculum alicujus seditionis) antecedenter ad prohibitionem, nondum est formaliter mala: & consequenter, licèt differat e. g. à comestione carnis die Veneris, non tamen differt formaliter in ratione mali. Vel intelliguntur speciales rationes prohibendi, actu affectæ à præcepto: & tunc coincidit hæc sententia cum nostra.

Id tamen advertendum, quòd hic auctor, volens explicare diversas rationes prohibendi, dicat, attendendum esse, an, si unum licitum esset, tamen adhuc esset specialis ratio prohibendi alterum: quod difficulter potest admitti; nam; etsi non prohibeatur furtum unius aurei, tamen adhuc esset ratio prohibendi furtum decem aureorum; cùm tamen ista duo furta sint ejusdem speciei. Reponit hic auctor, attendendum esse, an, si peccatum gravius liceret, tamen adhuc esset ratio prohibendi minùs grave. Sed, si liceret adulterium, difficulter ostenderetur ratio prohibendi simplicem fornicationem, quæ tamen specie differunt: item, si rapina liceret, vix inveniretur ratio prohibendi furtum simplex, quæ iterum specie differunt; quod enim insinuat Haunoldus *num. 476.* rapinam, quæ tantùm à potentioribus fieri potest, non ita fore frequentem, quàm furtum, quod etiam à debilioribus potest committi, non videtur solidum; nam etiam debiliores, physicè, vel moraliter, maximè, si conjungantur, possent frequentissimas rapinas exercere.

152. Quinta sententia est, differre specie ea peccata, quæ differunt notabiliter judicio prudentum. Sed inprimis furtum unius tantùm aurei, & furtum millionis aureorum, differunt valde notabiliter, non tamen specie. Si autem per *notabiliter* intelligatur, ita, ut prudentes judicent, ea differre specie, equidem hæc regula servire sæpe debet minùs doctis: attamen, ùt rectè Haunoldus, *l. 2. tract. 2. n. 469.* definitio hæc non est fundamentalis, qualis desideratur à Theologis, qui debent dare conceptum, & regulam magis rigorosam; aliàs possemus etiam dicere, *Illud est homo, quod prudentes judicant esse hominem:*

Verum quidem est, quòd neque prudentes semper possint ex stapede, vel tripode, dare responsum, & determinare statim, an aliquod pec-

peccatum specie differat ab alio: item verum est, quòd, si notum sit, quale judicium communiter ferant prudentes de aliqua re, utique id possit etiam prudentibus aliis servire pro regula in praxi: at nunc, dum speculativè hæc quæstio agitatur, potiùs explicandum est fundamentum, cui prudentes judicium suum, de differentia specifica peccatorum, inædificant, & quo sententiam suam, quam ex pluribus defendere volunt, stabiliant. Accedit, prudentes sæpe diversa sentire; unde hæc regula esset valde dubia, & manca; nam hoc ipsum judicium, ut sit prudens, debet fundari in aliqua ratione, & fundamento, se tenente ex parte peccatorum: & de isto hîc quæritur.

153. Sextò quidam censent, peccata suam speciem desumere ab objecto, in quod actus peccaminosus tendit. Sed, vel intelligunt objectum materiale, vel formale. Si materiale: universaliter non est verum; nam aliquando differunt talia peccata, aliquando non: e. g. furtum auri, & furtum argenti, si nulla alia diversitas moralis accedat, non differunt specie: econtra e. g. furtum argentei scyphi ex templo, & furtum scyphi similis ex laici domo, differunt specie, & tamen est idem objectum materiale.

Si autem intelligunt objectum formale, explicent se, dicántque, quid intelligant per objectum formale: si intelligunt causam moralem, falsum dicunt; nam, licèt causa moralis possit refundere aliquando specialem malitiam in actum, id tamen non facit necessariò; sive enim homicidium fiat propter preces amici, sive propter minas ejusdem, est ejusdem speciei: econtrà cædes sacerdotis, & cædes laici, propter eandem specie causam, e. g. injuriam, differunt specie: si intelligunt causam finalem, iterum falsum dicunt; potest quidem finis malitiam specialem addere, sed non necessariò id facit; sive enim fureris, ut ludas, lusu per se honesto, sive, ut commodè vivas, est ejusdem speciei peccatum: econtrà, si ex eodem fine ludendi furêris sacrum, & profanum calicem, peccata specie differunt. Quòdsi etiam intelligant utrumque objectum, tam materiale, quam formale, sumendo istud pro causa morali, vel finali, tamen falsum dicunt, ùt patet in furto ex sacro, vel profano, ob eundem finem.

154. Si autem per objectum formale intelligunt rationem illam formalem objecti, ob quam ipsum est malum, & debet vitari, quam tamen rationem peccans, hîc & nunc, negligit, & non vitat, tunc coincidunt cum nostra sententia; nam hac ratione per objectum formale intelligitur malitia formalis: at malitia formalis, ùt diximus *n. 3. item 7. & 27.* stat in difformitate actûs cum lege: imò etiam malitia, sive inhonestas formalis objectorum, stat in contrarietate illorum objectorum cum lege DEI: quod pluribus probatum *in tract. de actibus humanis. à n. 176.*

Nec id tantùm verum est in actibus, qui mali sunt; quia prohibiti: e. g. comestio carnis die Veneris; sed etiam in actibus, qui prohibiti sunt; quia mali: etsi enim isti antecedenter, seu pro priori rationis, ad legem æternam, sint radicaliter mali, tamen formalis malitia derivatur in eos à lege DEI prohibente, & per contrarietatem denominante, quem modum denominandi aliquantùm explicavimus *n. 27.* adeóque dicere, peccata differre ratione objectorum formalium, in hoc sensu, est idem, ac dicere, ea differre ratione oppositionis, quam habent, cum diversis legibus, sub diversa ratione formali obligantibus: quæ est nostra sententia.

155. Dices cum Haunoldo, nostram regulam relinquere adhuc sub judice, an hoc, vel illud peccatum, determinatè sumptum, differat specie ab alio, an non; cùm sit incertum, an diversæ legi opponatur, an non. Resp. nos dare potiùs definitionem differentiæ specificæ peccatorum, quàm regulam ejus cognoscendæ: contingit autem in omnibus definitionibus, ut se solis sumptæ non statim manifestent, cui conveniant. Sic etiam Philosophi, dum affirmant, illa differre specie, quæ essentialiter differunt, per hoc non statim ostendunt, quænam in particulari specie differant: sed conditionatè tantùm dicunt, quòd, si hæc, vel illa essentialiter differant, differant quoque specie: ergo etiam potest tolerari in nostra definitione differentiæ specificæ peccatorum, quòd ex ea sola (quia etiam implicitè conditionata est) non inferatur, quænam omnia absolutè in particulari specie differant: sed debet priùs hæc definitio, vel, si ita vis dicere, regula applicari, verbo: debet ostendi, quòd præcepta prohibentia sint obligantia sub diversa ratione: id quod debet colligi ex aliis signis, vel indiciis.

156. Talia autem indicia, ex quibus infertur diversa ratio, sub qua præcepta obligant, & peccata diversa faciunt, possunt esse. 1. Si peccata opponantur diversis virtutibus, quas specie differre aliunde est notum, e. g. si unum opponatur fidei, utì hæresis, alterum charitati DEI, vel proximi, ùt odium. 2. Si opponantur quidem eidem virtuti, sed unum per defectum, alterum per excessum, e. g. eidem liberalitati opponitur prodigalitas per excessum, avaritia per defectum: eidem justitiæ vindicativæ nimius rigor, & nimia bonitas. 3. Si unum peccatum opponatur uni virtuti, alterum verò pluribus, e. g. fornicatio simplex soli opponitur castitati, adulterium etiam justitiæ. 4. Si unum sit simplex complacentia, alterum desiderium. 5. Si unum sit contra præceptum affirmativum, alterum contra negativum, licèt ejusdem virtutis, e. g. ex eadem virtute religionis præcipitur auditio sacri, præcepto affirmativo, & omissio laboris servilis, præcepto negativo. 6. Si peccata sint diversi nominis, plerumque videntur esse diversæ speciei, e. g. detractio, & contumelia, furtum, & rapina; quia ipsa diversitas nominis, indicat diversas rationes formales prohibendi. dixi: *plerumque*; nam potest utique contingere, ut voces sint omnino synonimæ.

157. Item 7. Si peccata sint contra bona diversi ordinis, unum contra bonum spirituale, & supernaturale, alterum contra bonum naturale: aut, si unum sit contra bona fortunæ, ùt furtum, alterum contra bonum corporis, ùt occisio, mutilatio: vel unum contra bonum famæ, aliud contra bonum honoris. 8. Aliquando etiam diversitas statûs læsi infert diversitatem specificam, ùt percussio clerici differt specie à percussione laici. 9. Si peccata sint contra diversa præcepta decalogi (excipe nonum, & decimum,

cimum, ex quibus prius continetur implicitè sub sexto, alterum verò sub septimo) differunt specie: non autem viciſſim, si sint contra unum, & idem præceptum, non differunt specie; quia, ùt dictum, eidem præcepto plures species peccatorum possunt adversari, & quidem plures tam per excessum, quàm per defectum, ùt patet consideranti primum statim præceptum Decalogi. 10. Si unum peccatum sit veniale, alterum mortale, differunt etiam specie; si non quoad objectum materiale, sive objectum conversionis, saltem quoad formalem malitiam, sive objectum aversionis. Ista autem omnia indicant, dari diversas rationes formales, diversas inhonestates, diversas displicentias DEI, circa ea peccata, ratione quarum prohibentur. Hæc signa sunt magis patentia: dantur tamen adhuc alia plura signa differentiæ specificæ peccatorum, quæ afferre nimis longum foret.

158. Tandem utique negari non potest, quòd sæpe hæc differentia specifica rationum formalium, desumenda sit ex sensu communi hominum, quando scilicet cuivis prima fronte apparet magna diversitas, non tantùm quoad intensionem, vel majorem quantitatem, sed quoad ipsam formalem inhonestatem objectorum: vel certè quòd desumenda sit ex communi sensu Doctorum; quando enim isti communiter dicunt, aliqua peccata specie differre, utique in rebus moralibus (quæ sæpe ex rationibus, maximè physicis, decidi non possunt) merentur assensum; unde, licèt non sit admittenda, tanquam definitio differentiæ specificæ peccatorum *notabilis differentia judicio prudentùm* (de qua re diximus *num. 152.*) tamen admitti potest, & debet, tanquam indicium aliquod, maximè, quando ex ratione, vel aliis indiciis, in neutram partem aliquid potest concludi.

159. Porrò, ut ista diversitas rationum formalium, præcipiendi, aut prohibendi, adhuc meliùs intelligatur, sciendum, istam multiplicem esse. Si DEUS præcipit actus Theologicos, fidei, spei, aut charitatis supernaturalis, ratio præcipiendi est aliqua perfectio Divina, scilicet veracitas, omnipotentia, fidelitas, bonitas, propter quas nos vult credere, in quas sperare, quas amare &c. Et hæ perfectiones sunt quoque ratio, quare DEUS prohibeat actus oppositos, hæresis, desperationis, odii &c. imò propter eas etiam DEUS prohibet omissionem actuum illorum, pro tempore, quo ipsi præcipiuntur; illæ enim perfectiones, ratione suæ dignitatis, exigunt positionem actuum bonorum illorum, tanquam se decentium, & quibus colantur: econtrà etiam exigunt exclusionem actuum oppositorum, tanquam dignitati suæ contrariorum: finis autem immediatus &c. intrinsecus talium præceptorum sunt iidem boni actus, vel fuga, aut omissio actuum malorum iis oppositorum.

160. Quodsi præcipiantur actus virtutum moralium, tunc ratio sub qua præcipiendi, potest esse prædicatum Divinum; quanquam enim, prædicatum Divinum non possit esse objectum formale quod actûs virtutis moralis (qua de re agendum *tract. de virtut. theolog.*) potest tamen esse objectum formale quo, seu ratio subqua, si scilicet actus exigatur ab aliquo prædicato Divino: e. g. actus religionis à dignitate, & excellentia DEI. Dixi: *potest esse*; non enim debet; si enim actus non tam in bonum DEI, quam alterius tendat, e. g. actus misericordiæ, vel similis, tunc ratio sub qua præcipiendi, est decentia, & convenientia, relucens in objectis, & in actionibus circa talia objecta: cujus decentiæ intuitu DEUS certas actiones præcipit, aliàs verò oppositas prohibet. Cùm autem hæc decentia, vel indecentia, in quibusdam sit magna, in aliis parva, præceptum, pro tali diversitate, gravius vel levius obligat.

161. Rursus, cùm aliqua sint intrinsecè mala eorum indecentia exigit necessariò prohiberi: quæ autem intrinsecè necessariò bona sunt, eorum decentia prohiberi non potest: sed necessariò exigit suaderi, vel præcipi. Ea verò objecta, quæ ex se indifferentia sunt, nec præcipi, nec prohiberi exigunt: quia tamen quædam ad finem honestum conducunt, quædam ab aliquo fine honesto abducunt, quem legislator intendit, hinc sub ratione talis decentiæ, vel indecentiæ, extrinsecus advenientis, possunt præcipi, vel prohiberi: idque sæpius fit, per jus positivum, sive Divinum, sive humanum.

Harum autem rationum formalium specifica diversitas, colligitur quandoque ex eo, quòd ipsa objecta materialia, vel ipsæ actiones, personæ, aliæque circumstantiæ, moraliter diversæ sint: quandoque etiam ex peculiari alterius actionis difficultate, quæ communiter sentitur in prosecutione decentiæ, vel fuga indecentiæ, ut propterea detur specialis laudabilitas, vel vituperabilitas in tali prosecutione, vel fuga. Hæc tamen diversitas moralis debet quoque notabilis esse, & moraliter considerabilis; non enim quævis diversitas minima earum rationum facit diversitatem specificam peccatorum in sensu Theologico, ne nimiùm multiplicentur species, & onus illas in confessione explicandi. Neque etiam sufficit diversitas tantùm in intensione, aut quantitate: sic e. g. actus iræ intensus à remisso, vel furtum 100. florenorum à furto 10. florenorum, juxta communissimam non differunt specie. Tandem ista diversitas moralis debet vel per seipsam statim patere, vel ex alia ratione, aut sensu communi, vel omnium, vel Doctorum, inferri.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

162. OB. 1. S. Thomas. *1. 2. q. 72. a. 7. in corp.* docet, peccata cordis, oris, & operis esse ejusdem speciei: sed hæc sunt prohibita sub diversis rationibus formalibus; nam est alia inhonestas, ob quam prohibetur peccatum iræ tantùm internæ: & alia, ob quam prohibetur peccatum iræ, in verba prorumpentis: ergo. Confirm. 1. Idem S. Doctor. *q. 2. de malo. a. 6. in corp.* de peccatis, ait: *Nec est dicendum, quòd differant specie secundùm differentiam præceptorum: sed magis è converso præcepta distinguuntur secundùm differentiam virtutum, & vitiorum;* ergo. Confir. 2. Iterum S. Doctor *1. 2. q. 72. a. 1. in corp.* ait, speciem actûs potiùs desumi ab eo, quod ipsi per se inest, quàm ab eo, quod ei inest per accidens:

dens: addit autem, inordinationem actûs, (quæ est idem cum recessu à lege) tantùm per accidens inesse actui: ergo actus non desumit speciem ab hac inordinatione, sed ab objecto, ùt Angelicus ibi concludit.

Resp. S. Doctor *loc. citato ad 3.* ita scribit: *Dicendum, quòd peccatum cordis, & oris, non distinguuntur à peccato operis, quando simul cum eo conjunguntur: sed prout quodlibet horum per se invenitur.* Quare tantùm vult dicere, quòd, si opus sit consummatum, e. g. fornicatio, & tunc ipsum, & prævia cogitatio, atque etiam verba turpia, in ordine ad id opus prolata, quæ sine morali interruptione cum opere dantur, sint moraliter unum peccatum: non verò vult dicere, quòd ista tunc non constituant peccata specie, saltem incompletâ diversa: sicut nempe corpus, & anima sunt substantiæ specie diversæ, sed incompletæ, quamvis constituant eundem hominem. Item non negat S. Doctor, quòd, quando peccata cordis, oris, & operis, sunt ab invicem separata, & in iis sistitur, sint peccata suo modo completa, & specie distincta. In forma. neg. mai. tantùm enim docet Angelicus, quòd in casu conjunctionis moralis, seu quando nulla interruptione morali ab invicem separantur, sint moraliter unum numero peccatum, de quo plura *infrà à n. 182.* ubi de distinctione numerica peccatorum.

163. Ad 1. confirm. neg. cons. Non dicimus, differentiam peccatorum esse differentiam præceptorum: sed dicimus, differentiam peccatorum stare in oppositione cum præceptis, quæ, licèt quidditativè sumpta, involvat ipsa præcepta, non tamen ea involvit denominativè sumpta. Nec est contrarius S. Doctor, qui, si ritè perpendatur, videtur tantùm velle, quòd prima radicalis, seu fundamentalis differentia in iis, quæ prohibita sunt; quia mala, non desumatur à præcepto, sed præsupponatur ad istud (quod non negamus) nam statim addit Angelicus: *Si ergo aliqua essent peccata, solùm quia prohibita, in his rationabile esset, ut secundùm differentiam præceptorum, specie peccata differrent*: ergo admittit, aliquando posse refundi differentiam specificam peccatorum, in diversitatem præceptorum; quando scilicet malitia resunditur in actum ab oppositione cum præcepto, & præceptum non est tantùm numero diversum, sed habet diversam rationem prohibendi: quæ semper adest in præceptis positivis prohibentibus actiones, quæ censentur esse specie diversæ; nam semper istæ habebunt diversas rationes formales prohibendi.

At verò in peccatis, quæ prohibita sunt; quia mala, jam quidem, antecedenter ad præceptum, datur malitia fundamentalis: attamen nondum datur formalis, ùt probatum *tract. de act. hum. à n. 179.* & hinc rationes speciales, antecedentes præceptum, & trahentes post se necessariò prohibitionem, sunt quidem differentia aliqua, in genere mali fundamentalis, quam S. Thomas ibi adstruit, & ratione cujus dicit præcepta inter se differre: at, sicut nondum sunt formales malitiæ, ita neque sunt formales differentiæ actuum, seu peccatorum, ùt formaliter malorum: sed hæ differentiæ formaliter stant in oppositione cum legibus, ex diversa formaliter ratione obligantibus.

164. Ad 2. confirm. S. Thomas per inordinationem, ùt bene observat Tannerus. *tom. 2. disp. 4. q. 2. dub. 1. n. 12.* intelligit privationem, quæ consequitur actum, de qua dictum *n. 24.* Idem videntur sentire Cajetanus, Zumel, Medina, & alii recentiores Thomistæ (apud eundem Tannerum *cit. dub. n. 15.*) qui ex hoc textu S. Thomæ intulerunt nostram sententiam, asserentem, quòd malitia formalis peccati in positivo consistat. Et certè S. Doctor *ibi ad 2.* sic scribit: *Dicendum, quòd peccatum non est pura privatio, sed est actus debito ordine privatus*: unde non tantùm statuit peccatum in positivo, sed per inordinationem intelligit privationem debiti ordinis. Idem S. Thomas docet *eodem art.* ex professo, actus peccaminosos differre ex objectis, utique non tantùm materialibus, sed formalibus, ùt probavimus *n. 153.* igitur, ùt probatum *n. 154.* coincidit cum nostra sententia. in forma. neg. conseq. vel potiùs ejus suppositum, scilicet, quòd inordinatio privativa, quam S. Doctor ibi intelligit, & quæ actui non per se, sed tantùm per accidens inest, sit illa positiva difformitas actûs cum lege; in qua nos statuimus differentiam specificam peccatorum.

165. Ob. 2. Sæpe sub eadem ratione prohibentur peccata specie diversa: ergo ad differentiam specificam peccatorum non requiritur diversitas in ratione formali præcipiendi. antec. prob. sub eodem motivo bonitatis Divinæ, aut charitatis DEI, prohibentur odium DEI, & odium proximi: sub eodem motivo justitiæ prohibetur furtum, & detractio, &c. ergo. Confirmatur 1. Peccatum mortale, & veniale, differunt toto genere: sed prohibentur sæpe ex eodem motivo. e. g. furtum parvum, & magnum, ex eadem formali ratione justitiæ: ergo. Confirm. 2. Diversa sunt peccata, non audire sacrum die festo, & non recitare Breviarium: comedere carnes die quadragesimali, & se inebriare: & tamen hæc omnia prohibentur sub eadem ratione infima religionis, vel temperantiæ: ergo.

Resp. dist. antec. Prohibentur peccata specie diversa sub eadem ratione, seu sub eodem motivo in genere. conc. antec. sub eodem in specie morali ultima. neg. antec. & conseq. ad prob. conc. antec. neg. conseq. quia ista motiva sunt nimis generica, & continent sub se multas rationes formales, specie non tantùm physica, sed etiam morali, & quidem notabiliter diversas, ùt patet cuilibet vel obiter consideranti. Certè contra bonitatem DEI sunt omnia peccata: & contra justitiam sunt plurimæ species peccatorum, súntque rationes valde diversæ aliquid contra justitiam prohibendi; nam sunt valde diversæ indecentiæ illarum diversissimarum actionum, quæ fundant valde dissimiles, seu rationum valde diversarum displicentias in DEO, & consequenter præbent fundamenta, seu rationes prohibendi diversas.

166. Ad 1. confirm. neg. min. nam peccatum mortale prohibetur, tanquam avertens à DEO, & destruens amicitiam ejusdem, atque præferens, interpretativè saltem, creaturam voluntati Divinæ, ac DEUM simpliciter offendens: hæc ratio non est ratio prohibendi peccatum

veniale, quod nec est simpliciter peccatum, nec est simpliciter contra legem, nec est simpliciter offensa DEI, ùt dictum, *n. 8. & 111.* Ad 2. confirm. nego 2. p. ant. istæ enim virtutes, sicut complectuntur actus specie diversos, ita etiam respiciunt peccata specie diversa: éstque notabiliter alia inhonestas unius ex talibus peccatis, quàm alterius; unde non est tantùm diversitas objecti materialis, sed etiam objecti formalis, seu inhonestatis. Non tamen nego, sæpe attendendum esse ad communem sensum, & ex eo desumendum, an inter peccata, quæ eidem virtuti opponuntur, detur, vel non detur talis notabilis diversitas: & sanè sensus communis censet, peccata suprà assignata esse diversæ speciei; omnes enim censent, aliud esse, & valde diversum, se inebriare, & aliud, die jejunii comedere carnes, quamvis utrumque sit contra temperantiam.

167. Ob. 3. Sæpe præcipitur, vel prohibetur aliquid ex duplici, valde notabiliter diverso motivo, & tamen illud omittendo, vel faciendo, tantùm committitur peccatum unius speciei: ergo nostra sententia non subsistit. prob. antec. Ecclesia in vigiliis Sanctorum præcipit jejunium ex motivo cultûs eorum, in aliis diebus, e. g. quadragesimæ, illud præcipit ex motivo abstinentiæ: rursus in festis Domini præcipit abstinentiam à labore servili, & auditionem sacri, ex motivo latriæ: in festis sanctorum eadem præcipit ex motivo duliæ: & tamen, incidente festo S. Mathiæ in primam Dominicam Quadragesimæ, si quis præcedente Sabbatho non jejunaret, juxta communem tantùm unum peccatum committeret: & qui tunc ipso die S. Mathiæ laboraret, etiam tantùm unum specie peccatum committeret: idem est, si eo die non audiret sacrum.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. ant. nam etiam in pervigiliis Sanctorum præcipitur jejunium, directè, & immediatè, ex motivo abstinentiæ, & indirectè tantùm ex motivo religionis. Pariter motivum, sub quo prohibetur labor servilis, & præcipitur auditio sacri, est cultus DEI, in cujus honorem præcipuè etiam ipsa festa instituuntur. Aliud esset, si quis voviſſet jejunium, vel auditionem sacri illis diebus; tunc enim esset obligatio diversæ rationis, & duplex species peccati, exponenda in confessione. Et idem esset, siquis e. g. Religiosus transgrederetur jejunium, ad quod voto, & præcepto Ecclesiæ, tenetur; peccaret enim contra abstinentiam, quæ est ratio formalis obligandi respectu præcepti, & contra religionem, quæ est ratio obligandi respectu voti.

168. Ob. 4. Quædam peccata differunt specie, non ob diversam rationem motivam, sed tantùm ob diversum modum tendendi: ergo. ant. prob. sic se habent prodigalitas, & avaritia, sic delectatio morosa & desiderium &c. ergo. Resp. neg. ant. quia hic ipse valde notabiliter diversus modus tendendi fundat diversas displicentias in DEO, & diversas rationes formales suppeditat eas actiones prohibendi.

Dices. Ergo etiam diversitas inter actum valde intensum, & valde remissum, præbebit diversas rationes formales prohibendi. Resp. neg. illatum; nam, quamvis actus intensior, si indivisibilis sit, specie differat à remisso in consideratione physica, non differt in consideratione Theologica; sicut enim voluntas furandi decem aureos differt specie physica à voluntate tantùm furandi unum: non tamen differt specie Theologica, sed tantùm habet majorem gravitatem intra eandem speciem: ita pariter etiam actus intensior habet tantùm majorem gravitatem intra eandem speciem; nec est motivum prohibendi specie diversum; sed tantùm est majus in eadem specie Theologica. Unde quamvis possit in ratione gravitatis peccati magis differre desiderium valde remissum, & valde breve à desiderio valde intenso, ac diuturno, quàm differat desiderium valde remissum à delectatione morosa; non tamen possunt illa duo desideria magis inter se differre specie Theologica; hæc enim ex communi non desumitur ab intensione.

169. Ob. 5. Potest dici, quòd diversitas legislatorum afferat differentiam specificam in transgressionibus legum, sive peccatis: ergo non subsistunt dicta *num. 149.* prob. antec. lex quælibet dicit ordinem essentialem ad suum legislatorem: ergo, ubi hic specie differt ab altero, etiam differt lex, & consequenter transgressio. Confirm. 1. Diversi legislatores habent diversos fines: ergo obligant sub diversis motivis. prob. ant. lex naturalis habet pro fine felicitatem naturalem: lex Divina, & Ecclesiastica supernaturalem: lex civilis autem politicam: ergo. Confirm. 2. Lex humana, & Divina sunt leges specie diversæ: ergo etiam specie diversæ sunt earum transgressiones. Resp. neg. antec. ad prob. om. ant. distin. conseq. differt lex, & transgressio in consideratione physica, conc. conf. in consideratione Theologica. neg. conf. suppositò, quòd non differant leges ratione diversi motivi formalis.

Ad 1. confirm. dist. ant. diversi legislatores habent diversos fines mediatos, conc. antec. immediatos, & quidem semper. neg. ant. & conseq. vide dicta *num. 149.* ad prob. dist. ant. & felicitates illæ sunt tantùm fines mediati. conc. ant. sunt fines immediati. neg. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conf. Si tamen aliquando finis immediatus est diversus, e. g. si lex naturalis tantùm obligat ad actum naturalem, supernaturalis verò ad supernaturalem, erunt etiam diversæ rationes præcipiendi. Obiter noto, per legem naturalem non solùm intelligi eam, quæ ad finem naturalem tendit, sed eam quoque, quæ applicatur, seu quasi promulgatur per lumen naturalis rationis, quæ sæpissime (suppositâ elevatione nostra ad finem supernum) etiam ad hunc prosequendum tendit, & obligat.

170. Ad. 2. confir. dist. ant. Lex humana & Divina, sunt leges specie diversæ in consideratione physica. conc. antec. in consideratione Theologica. neg. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conf. Nec dicas, specie Theologica inter se differre obedientiam debitam DEO, & obedientiam debitam homini, adeóque etiam transgressionem præcepti Divini, & transgressionem præcepti humani; nam hoc negat communior Theologorum, ùt videre est apud Oviedo *in 1. 2. tr. 6. controv. 5. punct. 4. num. 90.* Nec est paritas inter fidem DEO, & fidem homini ex una: & obedientiam DEO, & homini exhibitam, ex altera parte; fides enim Divina

præ-

præcipitur ex motivo veracitatis Divinæ, quæ non est ratio credendi homini fide humana; nam ratio credendi homini est tantùm auctoritas humana: neque applicatur homini moraliter veracitas Divina, nisi is loquatur verbum DEI, quod non semper fit: quando autem id fit (sicut quando sacri scriptores scripserunt sacra biblia) tunc debet credi fide Divina, quod dicunt, aut scribunt.

At verò ratio obediendi DEO, & ratio obediendi homini, est eadem voluntas Divina obligans, vel eadem potestas obligandi, quæ moraliter applicatur homini, tanquam Vicario DEI; hinc S. Bernardus, ùt eum citat S.P. Ignatius *ep. de obedient. n. 16.* ait: *Sive DEUS, sive homo Vicarius DEI, mandatum quodcunque tradiderit, pari profectò obsequendum est cura, pari reverentia deferendum, ubi tamen DEO contraria non præcipit homo.* Et hoc rectè additum; si enim contraria præciperet homo, non præciperet ùt Vicarius DEI. S. Thomas *2. 2. q. 104. a 2. ad 4.* etiam docet, obedientiam non respicere personam præcipientis, sed tantùm rationem præcepti, & superioritatis in communi: ergo non videtur facere discrimen inter obedientiam erga DEUM, & erga hominem. Quando autem huic communiori sententiæ objicitur, justitiam erga DEUM, & cultum DEI, differre à justitia erga homines, & cultu hominum, sicut mentiri DEO differt ab eo, quod est mentiri homini; quia illud est ex se mortale, hoc veniale. Respondetur, disparitatem esse hanc ipsam, quòd in ordine ad hos actus dentur diversæ rationes formales præcipiendi, vel prohibendi.

171. Alii verò cum Oviedo *in 1. 2. tr. 6. controv. 5. punct. 4. n. 92.* admittunt, obedientiam erga DEUM differre specie ab obedientia erga hominem: sed idem Oviedo cum pluribus *tract. 6. controv. 2. punct. 3. n. 18. & seq. usque ad 32.* rectè docet, non omne peccatum imbibere in se speciem inobedientiæ; quia DEUS non omnia prohibet, vel præcipit ex motivo obedientiæ, sed tantùm ex motivo illius virtutis, ad quam actus per se spectat, vel cui contrarius est: e. g. odium DEI vetat ex motivo charitatis, ex quo motivo quoque præcipit actum amoris. Inobedientia autem materialis, quæ cuilibet peccato inest, non est ratio specifica peccati; quia est aliquod prædicatum transcendens omnia peccata. Consentit S. Thomas *loc. cit. n. præced. ad 1.* ubi ait, inobedientiam, prout est peccatum speciale, non committi, nisi quis actualiter contemnat præceptum: hoc est, nisi velit præceptum transgredi, non quomodocunque, sed ideo; quia non vult se subjicere præcepto: qui actus utique prohibitus est specialiter ex motivo obedientiæ, & qui, si fieret contra præceptum Divinum, esset juxta hos auctores diversæ speciei, ab eo actu, qui fieret contra præceptum humanum.

172. Ex quibus hoc saltem infertur, quòd non habeatur differentia specifica peccatorum ex diversitate legislatorum, nisi simul habeantur rationes formales diversæ obligandi: quanquam juxta aliquos hæc ipsa diversitas posset fundari in magna diversitate inter legislatorem Divinum, & humanum, ùt sentit Oviedo *in 1. 2. tract. 6. controv. 5. punct. 4. n. 92.* qui tamen præcedente *n. 89.* tradit, diversitatem legislatorum creatorum esse levem, nec facere aliam speciem peccati; quia omnes æqualiter obligant in conscientia: & sicut ex eadem virtute eos reveremur, ita etiam, ait hic auctor, ex eadem virtute iis obedimus. Dices. Si diversitas legislatorum non infert differentiam specificam transgressionum, ad quid ergo sæpe per plures leges à diversis lagislatoribus idem præcipitur, vel prohibetur? Resp. Sicut potest idem prudenter à pluribus fide dignis dici, ad faciendam majorem fidem, ita potest idem à pluribus præcipi, ad faciendam majorem obligationem, & ejusdem obligationis intimationem.

173. Ob. 6. Peccata contra jus naturæ differunt specie à peccatis contra jus positivum: ergo potest à diversitate jurium desumi differentia specifica peccatorum, contra dicta *n. 149.* ant. probatur. Cædes patris, vel matris, item incestus cum consanguinea in primo gradu lineæ rectæ (in quo copula est incestuosa ex jure naturali) differunt specie à cæde aliorum consanguineorum, vel etiam ab incestu commisso cum aliis consanguineis, e. g. in tertio, vel quarto gradu, in quibus gradibus copula est incestuosa ex jure tantùm positivo: ergo. Resp 1. certum esse, quòd plura peccata specie diversa sint contra jus naturale, & plura etiam contra jus positivum tantùm: quomodo ergo ista inter se specie different?

Resp. 2. dist. ant. differunt illa peccata præcisè propter diversitatem istorum jurium. neg. ant. propter diversam inhonestatem, seu formalem rationem prohibendi. conc. antec. & neg. conseq. ad prob. om. antec. quia aliqua in eo sunt dubia. Cædes patris utique differt à cæde aliorum consanguineorum, in tertio & quarto gradu; quia parricidium habet speciem impietatis, quam non habet cædes aliorum remotorum consanguineorum. Sanè docet Oviedo *in 1. 2. tract. 6. controv. 5. n. 44. punct. 3.* in iis tantùm cædem, vel percussionem, aut injuriam, habere malitiam impietatis, quando ita conjunctæ sunt personæ, ut jure naturæ prohibitum sit inter eos matrimonium: non item in aliis; quia nulla lex naturalis, aut positiva, ob malitiam impietatis eam cædem prohibet: addit tamen, hanc rem necdum ab auctoribus sufficienter agitatam esse.

174. Quod attinet ad incestus, S. Thomas *2. 2. q. 154. a. 9.* videtur admittere, omnes, excepto saltem, qui committitur in primo gradu lineæ rectæ, esse ejusdem rationis, sive sint incestus ob consanguinitatem, sive ob affinitatem. Alii putant, si sint æquales gradus affinitatis, & consanguinitatis, etiam incestus esse æquales: incestus verò in diversis gradibus remotioribus, & præsertim tantùm jure positivo ad malitiam incestûs determinatis, dicunt, differre specie ab iis, qui sunt in gradibus jure naturæ prohibitis. vide Oviedo *in 1. 2. tract. 6. controv. 5. punct. 3. n. 73.* Quidquid de hoc sit, si isti incestus inter se differunt, non differunt præcisè ex diversitate juris, aut legis, sed rationum formalium prohibendi. Ubi addo ex eodem Oviedo *loc. cit. n. 40. & 41.* non omnia peccata contra parentes contrahere malitiam impietatis, sed tantùm illa, quæ ex eo motivo prohibita sunt. Sic furtum filii, ex bonis paternis, non contrahit hanc malitiam; quia non est prohibitum ex motivo pie-

tatis; nec est contra id, quod patri ùt patri debetur, sed contra id, quod debetur ipsi, ùt aliis hominibus. Excipe, nisi ratione talis furti pater in gravem miseriam devolveretur, quam debet filius ex pietate cavere in patre: sicut debet miseriam contractam avertere. Est autem contra reverentiam patri debitam, non tantùm, ei verbera, sed etiam convicia ingerere, aut ei famam detrahere; si enim debet filius patrem honorare, non debet conviciis inhonorare, nec debet facere id, ex quo pater reddatur vilis, quod fit detrahendo.

ARTICULUS III.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

175. OB. 7. Lex naturalis constituit actionem præceptam, vel prohibitam, in materia necessaria virtutis, ad quam pertinet: lex positiva autem tantùm constituit actionem, in materia necessaria obedientiæ: ergo peccata ista differunt specie, ratione istarum legum. Hoc argumentum probat nimium, scilicet violationem jejunii, & omissionem sacri, & celebrationem nuptiarum tempore prohibito, & quidquid tandem sola lege positiva prohibitum est, esse ejusdem speciei; quia tantùm essent peccata inobedientiæ: quod est omnino falsum, & contra omnes auctores. In forma neg. 2. p. antec. Ut enim habent Vasquez *in 1. 2. disput. 98. c. 2.* Oviedo *in 1. 2. tract. 6. contr. 5. punct. 2.* Imò Doctores saltem plerique, etiam lex positiva constituit actionem in materia virtutis, ad quam pertinet, nisi aliunde colligatur, superiorem præcisè intendere actum obedientiæ. Ut intelligatur hæc objectio, sciendum, constituere aliquid in materia necessaria virtutis, esse, facere, ut, si illud casu, quo præceptum est, non fiat, vel casu, quo prohibitum est, fiat, peccetur contra illam virtutem. Sic, dum præceptum Ecclesiasticum constituit abstinentiam à carne die Veneris, in materia necessaria temperantiæ, facit, ut, si quis ea die carnes comedat, peccet contra temperantiam: & quamvis valde moderatè comedat, tamen est intemperans: non autem est formaliter inobediens, nisi expressè nolit se subjicere præcepto, aut superiori obliganti: vel nisi aliunde colligatur, superiorem exigere hîc & nunc actum obedientiæ, sicut exigebant aliquando antiqui monachi, e. g. quando jubebant suos conficere crates, & factas iterum resolvere, vel comburere, vel quando jubebant aridum lignum rigare.

176. Dices 1. Cur abstinere à labore die festo præcipiatur ex motivo religionis, seu reverentiæ erga DEUM: & non jejunium in vigilia præcedente e. g. Nativitatem Domini? cur ingressus in domum periculosam, si prohibeatur, erit peccatum contra castitatem; & non erit contra castitatem, si cui, ex fine meliùs vincendi tentationes carnis, imponatur jejunium, casu quo hoc non observetur? Resp. hac de re sat fusè disputat Oviedo *in 1. 2. controv. 5. punct. 2.* ubi imprimis distinguit inter actus indifferentes, & actus intrinsecè determinatos ad aliquam virtutem. Prioris classis e. g. sunt abstinere à labore, & ingredi domum periculosam, quæ ex se sunt indifferentia, & possunt esse mala, vel bona: secundæ classis sunt jejunium, auditio sacri &c.

Actiones secundæ classis, si non aliunde aliud colligatur, præcipiuntur ex virtute, ad quam per se spectant, ùt est sensus communis Doctorum: & ratio etiam est ex Oviedo *loc. cit. num. 18.* quia hoc est magìs connaturale, & quasi debitum rei præceptæ; unde in dubio præsumendum est, actiones præcipi tantùm ex virtute, ad quam per se spectant; quia præsumitur, quod magìs connaturale est, aut quod frequentiùs fieri solet: frequentiùs autem præcipi solent actiones ex ea virtute, ad quam spectant.

Actiones autem primæ classis, cùm per se, & intrinsecè, ad nullam virtutem spectent, sed tantùm habeant aliquam extrinsecam conducentiam, vel assumptibilitatem, quatenus aptæ sunt ad hanc, vel illam virtutem, vel ejus actum significandum, determinantur per præceptum ad eam virtutem, ex cujus motivo præcipiuntur, & in ordine ad quam assumuntur; unde, cùm Ecclesia assumpserit abstinentiam à labore servili, ad exhibendam aliquam reverentiam DEO, & ex hoc fine eam præceperit, determinavit eandem ad hanc virtutem religionis, & sic per præceptum suum constituit actum religionis: oppositum verò laborem constituit actum contra religionem. Sic etiam in antiqua lege sacrificia animalium erant actus religionis: in nova essent actus superstitiosi, & graviter peccaminosi; quia scilicet nunc non ampliùs ea sacrificia sunt à DEO determinata ad hoc, ut sint actus religionis. Sic apud nos est actus civilitatis deponere coram altero tegmen capitis, quod plerisque orientalibus est actus inurbanæ rusticitatis.

177. Dices 2. Etiam actus, intrinsecè determinati ad unam virtutem, habent extrinsecam conducentiam ad alias virtutes: & hinc actus unius virtutis potest imperari ab alia virtute. e.g. flagellatio ob castitatem, jejunium ob honorem Sancti, seu ob religionem. Respondetur cum Oviedo *in 1. 2. tr. 6. controv. 5. punct. 2. n. 17.* hoc non negari: neque etiam negari, quòd Ecclesia præcipiendo, vel prohibendo talem actum ex motivo alterius virtutis, possit facere, ut actus habeat novam speciem bonitatis, vel malitiæ, derivatam ab ea virtute, cujus intuitu præcipitur: cur enim non possit uni bonitati, vel malitiæ superaddere aliam; si potest indifferenti actui aliquam addere? Imò sic videtur per præceptum suum addidisse novam malitiam quibusdam actionibus, e. g. furto rei in loco sacro, copulæ cum consanguinea in quarto gradu: quæ non prohibentur ab Ecclesia ex motivo justitiæ, vel castitatis; cùm etiam furtum ex non sacro sit contra justitiam, nec tamen Ecclesia id ita specialiter prohibeat: igitur Ecclesia tale furtum ex sacro, vel talem copulam cum consanguinea in quarto gradu, prohibet ex alia ratione formali, seu ex motivo alterius virtutis, scilicet ex motivo reverentiæ debitæ locis sacris, aut ex motivo pietatis, vel reverentiæ debitæ consanguineis.

178. Hoc totum admittit Oviedo *in 1. 2. tr. 6.*

tr. 6. controv. 5. punct. 2. sed videtur negare, hac ratione omissionem talium actuum peccaminosorum constitui in materia necessaria religionis: & consequenter negare, peccata ista esse contra religionem, quod non satis intelligo. Si tantùm vult dicere, actus illos semper esse contra virtutem justitiæ, nec ex ejus prohibitione extrahi, verum dicit: si vult dicere, talem actum, duplici tali diverso præcepto prohibitum, non esse contra duas virtutes, nec continere duplicem malitiam, nempe oppositionem tam cum justitia, quàm cum religione, falsum dicit.

179. Dices 3. Si etiam actus aliarum virtutum possunt præcipi ex motivo alterius virtutis, quare non dicamus, eos ita præcipi? Resp. rationem jam fuisse datam *n. 176.* quia scilicet non debet præsumi, quòd actus jam ex se determinatus ad aliquam virtutem, imperetur etiam ex motivo formali alterius virtutis, nisi id vel ex verbis præcepti (ex quibus e. g. constat, furtum ex sacro esse sacrilegium, consequenter non tantùm esse contra justitiam) vel aliunde colligatur. Unde si alicui imperetur jejunium, ut faciliùs servet castitatem, præceptum hoc non obligat ex virtute castitatis (excipio iterum: nisi vel verba præcepti, vel aliæ circumstantiæ, aliud probent) sed tantùm obligat ex virtute temperantiæ: castitas autem in hoc casu est tantùm finis extrinsecus, & remotus, ex quo non est desumenda differentia præceptorum, ùt rectè docet Oviedo *in 1. 2. tr. 6. contr. 5. p. 2. n. 18.* & nos diximus *n. 149.* Ratio etiam ulterior est; quia actus temperantiæ, formaliter ùt habens honestatem temperantiæ, valde utilis est ad castitatem obtinendam; hinc rationabiliter præcipitur, immediatè quidem intuitu temperantiæ, mediatè autem, seu ex fine remoto, intuitu castitatis. Sic etiam, dum Ecclesia præcipit jejunium in honorem alicujus Sancti, immediatè illud præcipit intuitu temperantiæ, mediatè autem intuitu Sancti colendi.

180. Dices 4. Votum est quasi privata lex, & tamen non constituit rem promissam in materia necessaria alterius virtutis, quàm religionis; ergo neque aliæ leges positivæ. Confir. 1. Si regularis violet præceptum superioris, satisfacit, confitendo, se inobedientem fuisse, nec opus est addere, in qua materia: ergo signum est, quòd votum tantùm obliget ex religione. Confirm. 2. Qui contra votum non comedendi carnes, tamen eas comedit, non est intemperans, nisi immoderatè comedat, sed tantùm irreligiosus: ergo nec est intemperans, qui eas comedit contra præceptum.

Resp. neg. 1. p. ant. quidquid sit de secunda. Votum non est propriè lex; vovens enim non est superior respectu sui, ut sibi ipsi legem, vel præceptum, propriè dictum, ferat; unde votum tantùm assimilatur præcepto in eo, quòd etiam obliget: de cætero est promissio facta DEO de meliori bono, & per se obligat ex motivo fidelitatis, vel justitiæ DEO debitæ. Posita autem ea promissione, lex naturalis sub motivo religionis obligat ad præstandum DEO, quod ratione promissionis spectat ad ejus cultum. Ad 1. confirm. neg. antec. si materia gravis sit, & non constet aliunde confessario: si autem materia levis est, tunc sicut peccata venialia non debemus confiteri, ita nec infimas eorum species. Ad 2. confirm. om. antec. neg. cons. supposita enim veritate antecedentis, necessariò debet esse diversa efficacia voti, & præcepti; cùm votum non possit jejunium promissum constituere in materia necessaria temperantiæ: quod tamen potest præceptum, ùt satis probatum. Videantur dicta *n. 175. & seq.* Cæterùm, sicut superior potest obligare, ita simpliciter potest obligare sub hac ratione formali immediatè, & non sub alia.

181. Collige 1. Transgressio voti, sæpiùs repetiti, non est peccatum diversæ speciei à transgressione ejusdem voti, semel tantùm editi: & par est ratio de juramento sæpius præstito: item de transgressione præcepti, sub eadem ratione formali sæpius repetiti, & transgressione præcepti, semel tantùm impositi; quia, licèt peccatum hoc possit esse gravius, non tamen est alterius speciei; cùm talia vota, juramenta, aut præcepta, non sint alterius speciei: at verò transgressio rei, voto & juramento simul promissæ, differt à transgressione rei, tantùm voto promissæ; diversa enim est obligatio voti, & juramenti.

Collige 2. Si religiosus violet e. g. jejunium, ad quod præcepto, & voto tenetur, duplicis malitiæ, specie diversæ, peccatum committit; quia votum sub ratione formali religionis, præceptum autem sub ratione formali temperantiæ obligat, ùt rectè notat Palao *part. 1. tr. 2. disp. 3. punct. 3. n. 12.* 3. Si Sacerdos Beneficiatus non recitet Breviarium, peccat contra religionem, ratione Ordinum, & contra justitiam, ratione Beneficii. 4. Si quis vovit obedientiam alteri, qui non habet jurisdictionem in ipsum, e. g. pœnitens confessario; & transgreditur præceptum, vel quasi præceptum, talis confessarii, peccat contra religionem; quia præceptum tale non est verè præceptum, sed tantùm conditio, qua posita obligat votum.

Collige 5. cum Oviedo *in 1. 2. tr. 6. controv. 5. punct. 3. n. 25.* Qui die jejunii comedit carnes, duplex peccatum specie distinctum committit; quia, cùm jejunium frangi possit etiam nimia refectione, vel nimio usu ciborum tantùm esurialium, sunt duo diversa præcepta, non comedendi carnes, & non adhibendi, nisi unam refectionem. Et quanquam præceptum jejunii videatur involvere alterum non comedendi carnes, & etiam hanc comestionem prohibere, nil refert; sic enim præceptum castitatis etiam prohibet adulterium, quamvis hoc habeat adjunctam aliam malitiam contra justitiam. Plura vide apud Oviedo *loc. cit. à n. 22.* per plures paragraphos, & apud alios, maximè morales Theologos.

QUÆSTIO V.

De Differentia Numerica Peccatorum.

ARTICULUS I.

Quænam peccata distinguantur numero.

182. NOn quærimus hoc loco de distinctione individuali, seu numerica in sensu physico; nam cla-

clatum est, quemlibet actum voluntatis internum, quodlibet verbum, vel actionem externam, esse quid physicè individualiter distinctum ab alio, atque adeò in hoc sensu aliud numero peccatum: sic, qui e. g. per horæ quadrantem, continuò turpiter delectatur, plures actus voluntatis physicè distinctos elicit, adeóque plura peccata physicè distincta committit: & tamen est communis sententia, talem in genere moris unum tantùm peccatum committere. Quare quæstio hîc instituitur in sensu morali, sive in ordine ad confessionem, in qua Christus voluit exponi moralem tantùm distinctionem, ac numerum peccatorum, qui ab hominibus nosci, ac notari possit, ne confessio, ùt criminantur hæretici, sit carnificina conscientiæ; hinc autem oritur difficultas in statuenda regula, quando plures actus moraliter faciant unum peccatum, ita ut sufficiat eos in confessione, tanquam unum peccatum exponere: quando verò faciant moraliter plura peccata, & ùt talia debeant exponi.

Supponitur autem hîc sententia (de qua agendum *in tract. de pœnitentia*) quòd non sit obligatio confitendi circumstantias merè aggravantes; nam, si sit obligatio has confitendi, hæc quæstio erit præcisè speculativa, & nihil faciet ad praxim; etsi enim plura e. g. desideria mala successiva, tantùm essent unum peccatum, tamen essent peccatum gravius, quàm desiderium tantùm momentaneum, quamvis deliberatum; adeóque deberet tamen explicari in confessione numerus, vel saltem tempus, quo durâsset ea delectatio: qua ratione numerus, quantum posset, etiam explicaretur. Pariter supponitur, quòd physica distinctio actuum sit purè individualis; si enim sit simul specifica, clarum est, debere eam exponi. Sic si aliqua desideria sint circa personas solutas, alia circa ligatas, vel sacras, etsi sint continua, utique debent in confessione exponi per modum plurium, specie differentium: quod idem dicendum, si quis uno actu desideret alia objecta specie diversa.

183. Jam quæstio hæc in duplici casu locum habet. 1. Si sint plures actus similes, successivi, & physicè distincti, e. g. delectationes turpes. 2. Si sit unus actus, sed tendens in plura objecta, similia quidem, sed talia, quorum quodlibet, si esset solum intentum, jam constitueret peccatum mortale. e.g. si quis uno actu desideret turpiter decem personas similes, vel desideret una explosione tormenti occidere injustè decem homines, aut eos omnino occidit: & in his casibus quæritur, an quis debeat exprimere numerum clarè, quantum potest: an verò sufficiat, numerum exprimere in confuso. e. g. an debeat dicere: *Concupivi decem fœminas*: vel an sufficiat dicere: *Concupivi fœminas*: an debeat dicere: *Volui occidere, vel occidi decem homines*; an sufficiat dicere in confuso, *homines*.

Discrimen autem hîc faciunt auctores inter actus peccaminosos. Alii sunt *interni*, alii *externi*; quorum explicatio aliàs est nota. Alii actus dicuntur *consummati*, seu perfecti & absoluti, ita, ut ad alium actum, vel opus complendum non ordinentur, sive dein consummentur interiùs *in corde*, ùt hæresis, odium DEI, & proximi, invidia &c: sive exteriùs, & hoc iterum dupliciter, scilicet *ore*, ùt blasphemia, perjurium, detractio; & *opere*, ùt homicidium, furtum, fornicatio &c. Alii dicuntur actus *non consummati*, qui scilicet vel ex se, vel ex communi modo operandi, tanquam media, dispositiones, & circumstantiæ, partes, vel complementa, ordinantur ad alium actum, vel opus complendum: & tales e. g. respectu homicidii, sunt desiderium cædis, præparatio armorum, captatio occasionis, conflictus, vulneratio, transfixio, gaudium inde resultans &c. vel respectu fornicationis, delectatio, desiderium, aspectus, sermones, oscula, tactus, quæ ad turpe opus disponunt, vel id comitantur, item consequens gaudium, & alia signa amoris, tanquam appendices, vel complementa obscœnissimæ voluptatis.

184. Ulteriùs alii actus tendunt in plura objecta totalia, opere consummata: alii in unum, vel plura partialia. Prioris generis sunt desiderium plurium copularum fornicariarum, aut desiderium plurium cædium. Posterioris generis sunt desiderium plurium tactuum, ad eandem copulam præviorum: aut desiderium plurium dispositionum, ad homicidium prærequisitarum. Rursus alii actus sunt *continui*, alii *interrupti*. Interruptio autem fit tripliciter. 1. per seriam prioris voluntatis retractationem, qua quis seriò statuit, non ampliùs velle, quod voluit priùs. 2. per liberam cessationem, sed tamen sine retractatione prioris voluntatis, e. g. si quis desistat à prosecutione prioris actionis, & aliud agere incipiat. 3. per necessariam cessationem, ratione distractionis, ebrietatis, somni, vel alterius similis causæ, quæ mentem, aut voluntatem, vel sopit, vel avertit.

185. Dico jam. 1. Actus interni, etiam similes, in quibus sistitur, fiunt plures moraliter, & ùt plures explicandi sunt in confessione, si interrupti fuerint per contrariam voluntatem, e. g. quando quis aliquot morosas delectationes admisit, postea, pœnitentiâ ductus, statuit omnes excutere; sed paulò pòst iterum tentationi succumbit. ita communis, & probatur. Actus illi, utpote physicè distincti, jam sunt physicè diversi, & plures: sed neque per contrariam illam voluntatem evadunt in genere morali unum; cùm contraria voluntas eos non conjungat, sed moraliter disjungat: ergo nec habent conjunctionem, seu unitatem physicam, nec moralem, quam deberent desumere ab una moraliter voluntate, quæ utique non datur, quando dantur voluntates contrariæ: ergo illi actus sunt moraliter plures, adeóque ùt plures debent explicari; nam juxta Tridentinum. *sess. 14. c. 5. & can. 7.* debet explicari numerus gravium peccatorum, quæ saltem moraliter numericè distincta sunt.

Confirm. à pari Siquis, postquam incepit meditari, dein per contrariam voluntatem statuit non meditari, planè eam interrumpit: & si iterum se corrigat, ac statuat ulteriùs meditari, novam meditationem incipit: ergo etiam, si quis, postquam cœpit e. g. turpiter delectari, dein per contrariam voluntatem statuit, non ampliùs delectari: attamen denuo mutata voluntate incipit obscœnis oblectari, planè novam, & distinctam delectationem admittit. Nec dicas, esse

can-

eandem meditationem, quamdiu quis eodem loco flectit; nam non est eadem, nisi in sensu latissimo: certè potest diu flectere, & interim vocaliter orare, vel indifferentia, aut mala cogitare: quis autem dicat, talem propriè loquendo pergere moraliter in meditatione, ita, ut, si post aliquod tempus iterum resumat priores cogitationes de meditatione, dicatur antiquam meditationem prosecutus fuisse? Quodsi tamen voluntatis retractatio non esset absoluta, sed tantùm conditionata, possent actus illi, non impleta conditione, adhuc coalescere, e. g. si retractares voluntatem occidendi inimicum, sub conditione, si is tibi satisfactionem præstet, hanc autem ille abnuat, & tu ideo pergas in malo proposito, non fuit interruptum peccatum.

186. Dico 2. Actus interni, physicè interrupti, per liberam, vel necessariam cessationem, absque retractatione prioris voluntatis, aliquando censendi sunt moraliter plura peccata, & ùt talia in confessione sunt exponendi: aliquando verò censendi sunt unum peccatum. Conclusio est communis, & probatur exemplis. Qui singulis hebdomadis semel se oblectat delectatione turpi circa eandem personam: aut qui ante somnum delectationes morosas admittit, & manè evigilans easdem resumit, quanquam nunquam priorem voluntatem retractet, sed tantùm liberè, vel necessariò cesset, juxta communem sensum, & praxin confitentium (qui distinctè in hoc casu numerum explicant) plura peccata committit, & tenetur tanquam de pluribus se accusare; nec enim ritè confiteretur dicendo: *Per mensem turpiter concupivi*; sic enim putaret confessarius, eum non interrupisse per mensem illa desideria: sed debet dicere: *Per mensem quot hebdomadis, vel diebus, turpem delectationem admisi*: ut scilicet intelligatur, fuisse actus distinctos, & aliquo modo explicetur eorum numerus: certè hæc est praxis communis, & universalis opinio, tam confitentium, quàm confessariorum.

187. Aliquando autem non sufficit talis cessatio ad pluralitatem peccatorum. ita Lugo, Illsung, ac alii: & probatur iterum communi sensu, atque aliis exemplis. Sic, qui per mediam horam turpi delectationi, vel odio proximi, inhæret, licèt aliquoties liberè, aut necessariò breviter distrahatur ad alia, unum moraliter peccatum committit; si enim quævis interruptio multiplicaret peccata interna, esset moraliter impossibile eorum numerum scire; cùm sæpissime non constet, quoties actus insensibiliter sint interrupti, ac liberè repetiti. Confirm. Sicut, qui pia meditatur per semihoram, etsi aliquoties voluntariè modicè distrahatur, tamen unam moraliter meditationem facit: & qui amico loquitur, etsi aliquantulum interrumpat sermonem, e. g. famulo aliquid præcipiendo, vel alium hospitem breviter excipiendo, tamen unum colloquium instituisse censetur: ita etiam, qui, ut ita loquar, meditatur obscœna, vel cum obscœnis objectis quasi colloquium instituit, etsi aliquantùm distrahatur, vel illud quasi colloquium interrumpat, tamen unum peccatum patrat, & sufficit id explicare per modum unius peccati.

188. Ubi tamen nota, quòd, licèt non debeat explicitè dici numerus in tali casu, tamen neque debeat negari; unde, qui pluribus uno tractu, e. g. conviciis proximum invasisset, non sufficienter se accusaret, dicendo: *Convicium alteri dixi*: nam sic putaret confessarius, unum tantùm verbum tale dictum fuisse: sed debet dicere: *Semel convicia dixi*, vel *conviciatus sum*; quæ sui accusatio est indifferens ad significandum vel unum verbum, vel plura; aliàs enim pœnitens negaret peccatum suum, & aliud confiteretur; certè confessarius aliud intelligeret: imò neque sufficit adhibere verba ita indifferentia, ut in rigore tantùm logico non negetur pluralitas, ita, ut, e. g. qui voluit occidere plures, dicat tantùm: *Volui committere homicidium*; nam sic confessarius, ex communi istarum vocum acceptione, cogitaret, pœnitentem tantùm unum homicidium voluisse patrare: sed debent adhiberi verba, in morali æstimatione de se apta ad significandum etiam plura, ùt in priori exemplo: *Conviciatus sum*: vel in posteriori: *Volui plures occidere*: aliàs enim, ùt dictum, confessarius qui verba in sensu morali, & prout communiter intelliguntur, accipit, non intelligeret ritè peccatum, adeóque confessio insufficiens esset.

189. Quænam autem assignanda sit regula discernendi, quando ratione interruptionis multiplicentur peccata, quando non, difficultas est magna. Cardinalis de Lugo *de pœnitentia disp. 16. sec. 14. n. 569.* ait, rem hanc ex prudentis arbitrio esse desumendam, ex proportione ad actiones externas; sicut enim, ùt dictum est, colloquium cum amico non statim cessat ob modicum intermixtum sermonem cum famulo: nec etiam cessat sermo contumeliosus, quamvis modica interlocutio fiat cum amicis pacificatoribus; quia semper adhuc præsens est is, in quem contumeliæ jaciuntur, & idem adhuc animus perseverat: ita etiam non cessat quasi colloquium internum, seu delectatio, cum re turpi, si tantùm modicè interrumpatur, & rursus statim inchoëtur, nec ulla retractatio intercesserit.

At, sicut cessat colloquium cum amico, si is recessit: & sermo contumeliosus cum inimico, quando hic è tuo conspectu abiit: censetúrque novum colloquium, si amicus, aut inimicus redeat, vel obvius denuo fiat, ac tu denuo loqui, aut conviciari incipias: ita etiam fit nova moraliter delectatio, quando, postquam voluntate recessimus ab eo objecto, & ab ea cogitatione, sine retractatione quidem, sed tamen animo de aliis cogitandi, & quasi, ùt ait Lugo, objecto dedimus licentiam abeundi, postea rursus ad idem redimus, & eo oblectamur. Minùs adhuc moraliter interrumpitur delectatio, si eadem voluntas virtualiter perseveret, e. g. si, dum quis turpiter delectatur, superveniente alio, breve negotium cum eo quidem expediat, sed habeat animum, eo peracto statim ad priores cogitationes redeundi: sicut non interrumpitur colloquium duorum, si superveniente tertio, aliquantum discursum interrumpant, eo animo, ut recedente isto, statim iterum priorem sermonem prosequantur.

190. Subjungit Lugo *num 570.* quòd, si interruptiones fuissent æquè breves, etiam delectatio per diem integram producta, esset tantùm unum peccatum, sicut delectatio per dimidiam ho-

horam: sed statim, & bene, addit, longiori temporis spatio, etiam longè faciliùs contingere interruptionem moralem. Unde judicat, saltem longiorem durationem explicandam; cùm difficile sit, tanto tempore durare eundem quasi congressum cum objecto, & hominem non discedere plena libertate ab illius cogitatione.

Docet ulteriùs, non posse eandem regulam tradi pro omnibus actibus malis; cùm aliqui faciliùs moraliter interrumpantur, & breviùs durent, ùt blasphemia interior: alii diutiùs, ùt delectatio turpis, odium proximi: & ex his etiam longiùs durent, qui ex vehementi passione procedunt. Tandem ait, regulariter ultra duas, vel tres horas, non videri perseverare moraliter eandem voluntatem merè internam; cùm difficile sit, quòd homo velit longiùs perseverare in eadem cogitatione, & non se divertere ad alia; hinc durationem saltem longiorem solere explicari, eoquòd regulariter habeat interruptiones morales, & homo utique voluerit per diem aliquoties discedere ab objecto, quamvis cogitatio omissa, iterum & iterum redierit.

Illsung *tract. 2. disp. 2. num. 62.* (cui videtur consentire Tannerus *disp. 4. de peccatis q. 2. dub. 4. num 57.*) ait, tantam interruptionem sufficere ad discontinuandos hos actus, quanta sufficit communiter ad animum immutandum, & ejus impetum, ac intentionem enervandam: quanta autem hæc sit, ait, desumendum ex natura actuum, objectorum, circumstantiarum, faciliùs, vel difficiliùs animum immutantium.

191. Dico 3. Actus voluntatis interni, & etiam externi oris, similes, consummati, vel non consummati, eodem quasi voluntatis impetu, actualiter, vel virtualiter durante, repetiti, unum tantùm moraliter peccatum constituunt. ita communis. Prob. Isti actus sunt similes, & uno tractu, adeóque una moraliter voluntate eliciti: ergo juxta communem æstimationem veniunt nomine unius actionis. Sic, qui turpiter absque interruptione se per plures actus physicè distinctos oblectat, unam moraliter delectationem admittit. Et certè, si non omni interruptione semper tollitur hæc unitas (ùt *num. 168. & sequentibus* modò diximus) tunc minùs tolletur, si nulla adsit interruptio. Par est ratio de pluribus similibus actibus externis oris, e. g. contumeliis, uno tractu in eundem proximum jactis, vel detractionibus similibus contra eundem commissis: item de perjuriis continuatis circa eandem rem. ita Lugo *de pœnit. disp. 16. sec. 14. num. 559. & seq.* Illsung. *tract. 2. disp. 2. num. 65.* qui insuper citat Molinam, Gobat, Azor, Diana, & plures alios.

192. Dico 4. Actus externi, opere commissi, sed non consummati, qui ad eundem finem tendunt, & uno tractu, vel impetu, sunt repetiti, unum tantùm moraliter peccatum constituunt. ita communis. Sic, qui eundem pluribus verberibus continuò cædit, unius verberationis est reus: qui continuatis acceptionibus plures pecunias rapit, unum furtum committit. Imò, in hoc casu furti, etiam tantùm est unum peccatum, etsi fur domo egrediatur, ut rapta exportet, si retineat animum statim redeundi, & alia accipiendi. Ulteriùs, qui turpes aspectus, turpes tactus, continuatos exercet, vel plura oscula repetit, cum intentione fornicationis, respectu ejusdem personæ, sufficienter confitetur dicendo: *Semel impudicos tactus, aspectus, & oscula exercui, cum tali persona, & cum intentione fornicandi.* Probatur hæc conclusio, ùt superior; quia scilicet ratione continuationis, intentionis, & finis isti actus in sensu morali veniunt nomine unius actionis.

Confirm. ex S. Thom. *in 2. dist. 42. q. 1. a. 1. in corp.* ubi ait. *Contingit, esse actus plures, secundùm quod ad genus naturæ referuntur* (hoc est, physicè) *qui tamen sunt unum, secundùm quod in genere moris considerantur, ùt patet in eo, qui furatur; quia omnes actus ejus, qui ad finem furti ordinantur, peccatum sunt; cùm mala intentione fiant: qui possunt valde multi esse, & tamen omnes computantur ùt unum peccatum; quia non habent rationem peccati, nisi secundùm quod per unam voluntatem, in unum perversum finem ordinantur.* Quibus, ultimis præsertim verbis, etiam rationem nostram approbat.

193. Dico 5. Si actus externi sint opera consummata (quæ explicavimus *n. 183.*) totidem moraliter peccata sunt, quot talia opera, & ùt totidem explicari debent in confessione, ita communis. Probatur exemplis. Sic qui tres homines tribus continuatis ictibus occidit, tria homicidia declarare debet: qui ter copulam continuo congressu habuit, numerum hunc exponere debet: item si sacerdos die Nativitatis Dominicæ in statu peccati gravis, sine interruptione tria sacra legat, tria sacrilegia distincta committit: & sic de similibus. Ratio est; quia talia opera consummata, in sensu morali, & æstimatione communi hominum, veniunt nomine plurium actionum: & hæc est etiam praxis confitentium, ut in talibus casibus se accusent, exponendo numerum talium actionum.

194. Quodsi autem peccans, actus externos, seu opera, non ad alium finem ordinet, sed in ipsis quiescat, e. g. turpes actus non ulteriùs ordinet, nec fornicationem intendat, tunc distinguendum est: si sunt actus similes, & non interrupti, nec consummati, videntur venire nomine unius actionis, adeóque sufficere, si per modum unius explicentur. Sanè sic se habet verberatio per plures ictus continuata, furtum pluribus acceptionibus patratum, comestio plurium ciborum ex carne in uno prandio die jejunii: quæ exempla auctores solent adducere, ut in iis ostendatur unitas peccati. Et certè neminem legi, qui dicat, debere explicari numerum turpium tactuum, si fuerint continui: nec auctores videntur, communiter saltem, requirere coordinationem ad unum finem alium, seu distinctum ab aggregato actionum continuarum, nisi in uno casu, quando scilicet externum opus factum est, ad quod tales actiones omnes ordinantur, & quæstio agitatur, an sufficiat explicare opus externum, ad quod omnia ordinata sunt, quæ est longè alia ab ea, quam modò tractamus: & de illa agemus postea. Si autem actus sint specie dissimiles, aut moraliter interrupti, debet utique numerus eorum explicari, etiam quando non sunt actus consummati.

195. Dico 6. cum de Lugo *disp. 16. de pœnit. sec. 14. n. 542.* Illsung *tract. 2. disp. 2. n. 57.* Non potest statui de actibus externis oris, vel

operis

operis, homogeneis, sive ejusdem speciei, unica universalis regula, ex qua desumatur, quando moraliter interrumpantur, ita ut faciant plura moraliter peccata in confessione explicanda, aut quando non ita interrumpantur: sed hoc juxta arbitrium prudentis viri debet determinari, vel ex circumstantiis temporis, nimio, vel non nimio intervallo, interrupti, aut certarum actionum mediatione quasi intersecti: vel ex qualitate actionum, habentium, vel non habentium rationem medii, aut finis: vel ex communi sensu, & modo operandi: ex quibus desumendum est, an ij actus, stante tali interruptione, tamen censeantur moraliter una, vel an multiplex operatio: vel etiam aliquando, an censeatur eadem voluntas virtualiter permanere: quod ultimum, quamvis non ubique necessarium sit, tamèn, ùt patebit ex sequentibus, si adest in operibus non consummatis, multum facere potest ad faciendam determinationem: nisi fors iterum aliunde ejus vis elidatur.

196. Probà conclusio, seu explicatur. Imprimis, etsi per retractationem voluntatis sæpiùs, & fors ordinariè, interrumpantur moraliter tales actus, tamen non videtur, omnino semper id fieri; nam Lugo *cit. disp. 16. de pœnitentia n. 551.* censet, quòd is, qui die jejunii jam secum statuit, in prandio nihil ampliùs comedere, si tamen, antequam à mensa surgat, novum afferatur ferculum, possit licitè de isto comedere; quia continuatio prandii, ratione loci, & temporis, non obstante brevi illa mutatione voluntatis, sufficit ad continuandam licitè comestionem: quod etiam tenent Lessius *de justit. l. 4. c. 2. dub. 2. n. 11.* & Filliucius. *tom. 2. tract. 27. p. 2. n. 41.* (quod Layman *l. 4. tr. 8. c. 1. n. 6.* etsi oppositum teneat, tamen probabile esse asserit) imò hi auctores admittunt, quòd, etsi quis jam à mensa surrexerit, possit tamen redire, & iterum comedere: & sanè valde probabile est, quòd talis possit rursus comedere, postquam proposuit, nihil ultrà comedere, saltem, si nondum surrexit; cùm hoc multum faciat ad moralem æstimationem. Quo supposito, si quis iterum post mutatam voluntatem carnes comederet, quas priùs jam comedisset, non videtur talis novum peccatum, moraliter à priori distinctum, committere, in quo consentit etiam Illsung. *tract. 2. disp. 2. n. 60.* cum aliis ab ipso citatis.

Pariter difficile mihi videtur, quòd, si quis cum altero litigare cœpit, vel etiam convicia ei dicere, & ab amico persuasus dicat, se jam velle tacere, adeóque voluntatem priorem retractet: sed mox ab adversario lacessitus, iterum incipiat litigiosas voces, vel convicia jacere, difficile, inquam, videtur, dicere, quòd in hoc casu dentur duo moraliter distincta peccata; cùm videatur in morali opinione ex natura litigationis &c. dari adhuc continuationem. In his tamen casibus, etsi actus externus possit dici non interruptus, & moraliter unus, tamen non video, qua ratione etiam duo actus interni, unus ante, alter post retractationem voluntatis, denuo imperans comestionem carnis, vel convicia jacienda, non sint duplex peccatum; cùm isti juxta primam conclusionem, ab omnibus receptam, per contrariam voluntatem interrumpantur.

197. Quòdsi voluntas non sit retractata, sed tantùm per liberam, vel necessariam cessationem interrupta, tunc, si opera externa, quamvis homogenea, & continua, sint consummata, constituunt plura peccata, ùt jam dictum *n. 193.* præsertim, si accedant actus interni plures etiam continui; si autem non sint opera consummata, aliquando constituunt plura peccata, aliquando non; unde attendendum ad circumstantias &c. *n. 195.* assignatas. Quòd enim aliquando plura peccata constituant, habetur ex his exemplis. Qui quotidie per mensem blasphemat, & à blasphemia quotidie cessat, absque voluntate retractante, ac proposito emendationis, plura utique peccata committit, nec sufficienter se accusat, dicendo, se blasphemâsse per mensem; nam sic intelligeretur, blasphemiam moraliter durâsse per mensem, quod nemo dicet contigisse in hoc casu. Par est ratio de eo, qui singulis diebus convicia in aliquem jacit, vel singulis diebus florenum furatur.

198. Quòd autem non semper peccata moraliter plura committantur, ostenditur, & quidem quantum ad actus oris, seu verba, exemplis sermonis contumelioši (de quo *n. 189*) sermonis impuri, & detractorii, de quibus par est ratio cum sermone contumelioso: quoad opera verò exemplo comestionis carnium, quæ, licèt durante prandio sæpè interrumpatur garriendo, literas, vel nova legendo, tamen manet moraliter una. Item, si fur exportationem rerum colloquio aliquo interrumpat. Item, si sacerdos in statu mortalis peccati canat Missam, licèt sub musica in choro facta, etiam aliquantùm garriat, tamen manet, sicut unum sacrificium, ita unum peccatum; quia, præsertim manente retentione sacrarum vestium, & populo finem sacrificii expectante, manet virtualiter eadem voluntas sacrificandi.

Unde ingeniosus quidam recentior docet, accedere ad templum, vestes induere, ad aram facere, imò &, si Communionem distribuisset durante Sacro, postea residua fragmenta absumere, in statu peccati, esse tantùm unum peccatum, eoquòd sit unum tantùm sacrificium ex omnibus his actionibus completum: quamvis distributio Communionis esset aliud distinctum peccatum. Pariter, qui intendit inimicum occidere, & sic iter agit, atque in via cum aliis loquitur, prandet, ut vires necessarias refocillet, atque ideo non semper actu cogitat de inimico, tamen adhuc censetur unum peccatum committere. At verò, si nimis diu inimicitia duret, non coalescunt omnes actiones, ex ea profectæ, in unum peccatum; quia utique per longum tempus sæpe moraliter interrumpuntur; aliàs, si rex per plures annos bellum injustum gereret, unum peccatum committeret, quod est falsum.

ARTICULUS II.

Reliquæ Conclusiones huc spectantes.

199. DIco ulteriùs. 7. Quando plures actiones, sive ex se malæ, sive indifferentes, ordinantur ab operante ad eundem finem malum, tanquam media, aut dispositiones, vel tanquam partes, fine

ne interruptione morali, & ita, ut cum ipso opere unius actionis completæ vocabulo designentur, unum moraliter peccatum constituunt. Conclusio est juxta communem doctorum, & probatur exemplis. Sic, licèt quis ante fornicationem, quam intendit, habeat desideria turpia, tactus, & oscula, tamen, si copula sequatur, omnia ista unum peccatum constituunt, & sufficienter intelliguntur, si quis se accuset de habita copula. Pariter, si quis se accuset de homicidio patrato, satis intelliguntur, præcedens ira, vel odium, desiderium vindictæ, præparatio, & assumptio armorum &c. si non diu præcesserint, vel moralis interruptio data sit.

200. Imò (quamvis aliqui auctores contrarii sint) etiam tactus, & similia, quæ copulam immediatè sequuntur, adhuc satis intelliguntur, tanquam complementa actûs prioris, sicut & gaudium immediatè subsequens: nec ista haberi debent semper, tanquam essent dispositiones ad copulam novam, sed potiùs tanquam approbatio, & delectatio de præcedenti; quia nova copula non statim intenditur, nec illi actus, ex natura sua, semper ordinantur ad copulam novam, neque censeri debet statim ista intendi, nisi detur moralis interruptio inter priorem copulam, & istos actus: vel certè, nisi tamdiu isti actus continuentur, ut etiam attenta voluntate peccantis censerentur dispositio, vel præparatio ad novam copulam: ita Lugo *de pœnit. disp. 16. num. 555.* Castropalao Navarrus, Tamburin. *l. 2. de confessione c. 1. num. 72.* Illsung. *tract. 2. disp. 2. num. 63.* & plures ab eo citati. Fagundez *in 2. præcept. Eccles. l. 3. c. 4. n. 14.* At, si notabilis interruptio fuerit data, censentur actus sequentes ad novam copulam referri: vel certè censentur non amplius referri ad priorem, adeóque debent tanquam novum peccatum explicari.

201. Dico 8. Casu quo quis ab initio abstrahat à copula, hoc est, istam nec intendat, nec positivè excludat, ut sæpe fit, postea autem eam ex occasione admittat, tamen adhuc tactus prævii, non ex intentione copulæ habiti, probabiliter coalescunt cum copula in unum moraliter peccatum. Huic conclusioni quidem contrarius est Lugo *de pœnit. disp. 16. num. 556.* attamen æquè probabiliter eam defendunt Illsung *tract. 2. disp. 2. num. 63.* citans Moyam, à quo ait, citari Delgadillo, Leandrum, Oviedo, & alios recentiores, quos in manuscriptis etiam ante paucos annos hîc secuti sunt insignes recentiores. Probatur. Etiamsi tales actus non coalescant cum copula ratione voluntatis directæ, possunt tamen coalescere sufficienter ratione voluntatis indirectæ, ut ait quidam ingeniosus recentior; cùm enim talis peccans voluerit ea, quæ ex natura sua tendunt ad opus ultimum, censetur etiam voluisse istud, & ea, quæ ipsi sunt occasio proxima ad opus illud: vel, si tales actus non coalescant ratione voluntatis, coalescunt, ut vult Illsung, ex eo, quòd sint præambula ad actum perfectum: quod sufficit; neque enim ad hoc, ut aliqua constituant totum morale, requiritur, ut intentio totius compositi præcedat omnes partes: sed sufficit, si quis intendat partibus priùs jam positis conjungere reliquas: ita ingeniosus recentior.

202. Confirmatur ex Illsung *loc. cit.* ita arguente. Sicut actus subsequentes, e. g. tactus post copulam exerciti, coalescunt cum ista, tanquam complementa, licèt cum ea non coalescant ratione intentionis; quia non fiunt ex intentione copulæ; cùm hæc præcesserit, nec admittitur ex intentione illorum, sed sit ultimò intenta: ita tales actus prævii coalescunt cum copula, & includuntur in ea, tanquam præambula, præparamenta, & exordia.

Adde, quòd Lugo videatur velle probare, eos actus subsequentes coalescere cum copula antecedente, ex eo, quòd confessarii (ùt ait se credere) non soleant, accusantes se de fornicatione &c. interrogare de actibus subsequentibus; quod tamen deberet fieri, si isti actus essent nova peccata: atqui etiam videtur, quòd confessarii non soleant, accusantes se de commissa fornicatione interrogare, an statim initio eam intenderint: quod tamen deberent rescire, si in casibus, in quibus non statim copula intenta fuit (qui sanè frequentes sunt) præcedentia essent seorsim exponenda. Nec dicas, circa hoc vitium cautè esse interrogandum, & ideò fortè confessarios non interrogare; nam posset sat cautè, & honestè, hæc interrogatio fieri, non minùs, quàm fiat, ùt sæpe debet fieri, de numero copularum.

203. Quodsi tamen aliquis habuisset ab initio serium propositum, excludendi actum perfectum, & tantùm committendi turpes tactus &c. postea verò crescente concupiscentia, mutaret voluntatem, & copulam admitteret, puto cum pluribus aliis, tunc moraliter ista disjungi, & tanquam distincta peccata explicandos esse tactus prævios &c. nam serium illud propositum facit inprimis, ut non statim, saltem non semper, possit dici actus ultimus, jam indirectè intentus. 2. Facit, ut non videantur illi tactus &c. posse dici præambula; nam tactus impurus intentus ùt finis, & conjunctus cum serio proposito, non progrediendi ulteriùs, non potest dici præambulum, aut propositum, ad ulteriora.

Nec est par ratio cum comestione carnium, de qua *num. 196.* nam ibi habetur alia moralis continuatio ratione circumstantiæ, nondum sublatæ mensæ &c. quæ facit, ut censeatur durare idem prandium. At nihil est simile, quod ita conjungat tactus cum copula, si ab ea per memoratum propositum disjuncti sunt: certè vix erit, qui dicat, ista, qualiscunque voluntas intermediet, tamen eodem modo coordinari, sicut plures patinæ coordinantur in idem prandium.

204. Dico 9. Actus tendens in plura objecta, numero tantùm distincta, spectando rationem probabiliùs non habet, saltem per se, & universaliter, totidem malitias numero distinctas, quot sunt objecta. ita Suarez. *tom. 4. in 3. p. disp. 22. sec. 5. n. 34.* Lugo *de pœnitent. disput. 16. sec. 3. n. 131. & seq.* Tamburin. *methodo expeditæ confessionis. l. 2. c. 1. n. 58. & 59.* Illsung. *tract. 2. disp. 2. n. 44. & seq.* qui plures alios citat *n. 43.* item recentior quidam in manuscriptis, qui citat etiam Thyrsum Gonzalez, Gobat, Serram, Bannez, qui dicant, esse unum moraliter peccatum. item citat Bonacinam, Fagundez, Layman, Mendo, quorum verba allegat: quin imò pro conclusione cum nostra moderatione addita, possent adhuc plures adduci.

Non

Non autem controvertitur hîc, an talis actus constituatur ex pluribus malitiis, physicè numero distinctis; hoc enim non contingere admittunt nobiscum adversarii: & ratio est manifesta; cùm enim sit, ùt ponitur, unicus indivisibilis actus, non potest habere partes physicè distinctas, aut ipse àse esse distinctus. Sed controvertitur, an talis actus in sensu morali, & æquivalenter, in ordine ad confessionem, habeat multiplicem malitiam, ita, ut numerus objectorum debeat exponi, non minùs, quàm si realiter duo, vel plura, physicè distincta peccata, fuissent.

205. Prob. conclusio ex Suarez *loc. citat. n. præced.* Actus charitatis e. g. quo decem hominibus volo dare eleemosynam, non habet decem bonitates: sicut si aliquo actu vellem infinitis dare eleemosynam, non haberet iste bonitates infinitas; nam infinitum actu creatum dari non potest: ergo nec actus, quo decem hominibus, quamvis extremè indigentibus, nihil volo dare, habet decem malitias. Confirm 1. Actus tendens in infinita objecta mala, e. g. si quis uno actu voluntatis vellet infinitos homines occidere, non habet infinitas malitias; aliàs daretur infinitum actu: ergo etiam actus tendens in decem objecta, e. g. si quis, uno actu voluntatis, vellet decem occidere, non habet decem malitias: certè disparitas formalis non videtur posse assignari.

Respondent quidam adversarii, actum tendentem in infinitos, non habere objecta distincta; at verò ea habere actum, tendentem in decem, vel centum. Contra est. Juxta adversarios actus, qui tendit in infinitos, saltem non potest habere tantùm unam malitiam; si ergo non habet infinitas, dicant, quot habeat. Dein, si quis velit uno actu integrum exercitum occidere, etiam tantùm confusè tendit in individua, nec tamen juxta adversarios talis actus habet tantùm unam malitiam, quot ergo habet?

206. Retorquent tamen adversarii argumentum, & petunt, quid nos dicamus de actu, quo quis vellet infinitas species peccatorum committere? Sed respondeo cum nostris auctoribus, talem actum non habere infinitam malitiam, aut infinitas species malitiarum: sed tantùm habere unam aliquam speciem innominatam, hoc est, confusè tendentem in infinitas species, confusè repræsentatas. Urgent: ergo neque, quando quis vult uno actu duas species peccatorum committere, e. g. adulterium, actus habebit duas specie malitias. Resp. strictè loquendo non habere duas, sed unam duabus æquivalentem: vel habere duas species tantùm formaliter distinctas.

Instant. Ergo etiam actus, tendens in plura objecta similia, habebit plures malitias individuales, formaliter distinctas. e.g. si quis uno actu vult inhonorare omnes Apostolos, talis actus habebit duodecim malitias individuales formaliter distinctas: e. g. unam, quatenus tendit in S. Petrum, aliam, quatenus in S. Andream &c. Resp. om. illatum. quod nil probat contra nos; nam præcisè habere malitias plures, ita formaliter distinctas, non est, habere eas, in sensu morali distinctas; aliàs, cùm etiam furtum decem aureorum habeat totidem malitias, in sensu formali ita distinctas, etiam deberet habere decem malitias, in sensu morali distinctas, adeóque deberet in communi acceptione morali, esse decem furta quod, suppositâ sententiâ de non necessariò exponendis circumstantiis notabiliter aggravantibus, non est verum.

Aliud est de speciebus formaliter distinctis, in eodem actu; cùm enim ex Tridentino *sess. 14. c. 5. & can. 7.* habeatur, circumstantias, speciem mutantes, seu rationes specificas, in eodem actu, realiter quidem identificatas, formaliter tamen distinctas, exponendas esse in confessione, ideo istæ formalitates, in ordine ad confessionem, æquivalent speciebus realiter distinctis, id quod desumitur ex ipso Tridentino, *loc. cit.* definiente, dari obligationem, circumstantias specificas confitendi. At adversarii probare ex nullo capite possunt, quòd etiam formalitates illæ individuales æquivaleant individuis realiter distinctis, in ordine ad eandem confessionem.

207. Instant iterum. Ergo actus tendens in infinitas species malas, habebit malitias infinitas. Respondet Illsung *tract. 2. disp. 2. n. 49.* actum non contrahere specificas malitias suorum objectorum, confusè tantùm, & implicitè repræsentatorum; quia hoc ipso talis actus non dependet à cognitione directiva, explicitè repræsentante illorum objectorum differentias, & virtutum oppositarum honestates, tanquam motiva neglecta; unde talis actus tantùm contrahit speciem innominatam malitiæ, ùt diximus *n. præced.* Econtrà differentia numerica objectorum non debet juxta adversarios explicitè repræsentari, modò cognoscatur pluralitas, nempe esse decem objecta, vel esse finita, aut infinita, esse exercitum, vel minorem turbam; nam, qui desiderat integrum exercitum occidere, juxta ipsos jam contrahit malitias, numero militum in exercitu æquales.

208. Urgent denuo cum Dicastillo. Actus, quo vellem e. g. occidere infinitos homines, est tantùm inefficax; quia tendit in objectum impossibile: in tali autem casu objecta coalescunt in unum: ergo non est paritas cum actu efficaci. Contrà. Inefficacia actûs non facit, ut objecta coalescant in unum: ergo responsio non subsistit. ant. prob. si actu inefficaci vellem DEUM destrui, & Luciferum in cælo collocari, absque dubio duæ malitiæ specie diversæ, & moraliter distinctæ, darentur in hoc actu. Dein, si aliquando in casu actûs inefficacis, possunt objecta totalia coalescere, non est ratio, quare non etiam in casu actuum efficacium. Rursus, si darentur duo distincti tales actus inefficaces, & duo objecta, absque dubio darentur duæ malitiæ: ergo, si adversariorum modus arguendi bonus est, debent etiam dari, quando est unus actus; nam ipsi contra nos sic arguunt, & dicunt: *Si darentur duo actus interni, essent duo peccata: ergo etiam, si datur unus, iis æquivalens, sunt duo peccata*: ergo, vel ipsorum argumentum est nullum, vel in hoc casu dantur infinitæ malitiæ.

Dicunt tandem, talem actum, tendentem in infinita objecta, habiturum infinitas malitias *in confuso*. ita La Croix. Sed per verba *in confuso* vel intelligitur tantùm, quòd dentur malitiæ, ab intellectu creato non discernibiles: & reverà tamen dabitur infinitum actu, seu categorematicum, quod saltem DEUS deberet cognoscere, id quod non admittitur: vel intelligitur aliud &

explicetur. Certè, quidquid dicatur, non evitabitur infinitum actu malitiarum. Alius doctissimus recentior in manuscriptis docet, talem actum habiturum malitias infinitas, sed non determinatas, quæ indeterminatio tamen non se teneat ex parte objecti, sed tantùm ex parte æstimationis moralis; quia scilicet homo peccans, vel etiam alius, numerum determinare non potest. Verùm non quæritur, hîc, quid æstimare, vel judicare possint homines; cùm sæpe de numero peccatorum præteritorum, in se determinatissimo, ex oblivione, vel aliis causis, judicare non possint: sed quæritur de determinatione in se, malitiarum à parte rei existentium, quæque saltem à DEO cognosci possint (sicut idem auctor mox dicit, numerum personarum familiæ, quam indeterminatè cognitam quis occidere velit, à DEO satis cognosci) & hæ malitiæ deberent juxta adversarios esse infinitæ: cùm autem infinitæ esse non possint, manet totum argumentum.

209. Prob. conclusio 3. Ubi est una sola difformitas ejusdem indivisibilis actûs cum eadem unica lege, ibi est tantùm una malitia: sed in casu, quo quis e. g. vult occidere decem homines, est una sola difformitas cum eadem unica lege: ergo. mai. non videtur posse negari; quia difformitas cum lege, & malitia, est unum & idem *ex n. 29.* min. probatur. Ubi est unus indivisibilis actus, & una indivisibilis lex, sub unico motivo prohibens, est una tantùm difformitas, seu contrarietas; quia est unica ratio fundandi dissimilitudinem, seu difformitatem, aut contrarietatem: atqui in nostro casu datur unus indivisibilis actus, & una indivisibilis lex: ergo.

Ex quo iterum habetur disparitas inter circumstantias specificas, & numericas; illæ enim, cùm sint oppositiones, vel difformitates cum diversis legibus, sunt moraliter diversæ inhonestates: at istæ, cùm opponantur eidem legi, sunt una difformitas. Dices, ratione objectorum plurium etiam dari multiplicem difformitatem, vel contrarietatem. Sed contra est. Objecta nec multiplicant actum, nec legem: ergo neque multiplicant difformitatem. cons. patet ex dictis: ant. etiam est clarum; nam, si objecta multiplicarent actum, tunc actus, quo quis vellet furari centum, esset centuplex, & actus, quo quis vellet furari infinita, esset infinitus: quod est falsum. Item, si objecta multiplicarent legem, tunc lex pro multiplicatione individuali objectorum, quæ respicit, esset multiplex: adeóque quælibet esset infinitè multiplex; cùm quævis respiciat objecta syncategorematicè infinita. Et quæso, quis dicat, quòd, si quis mentiatur jocosè, mille homines esse occisos, mille mendaciorum malitiam contrahat, vel mille legibus veracitatis contrarius sit?

210. Dico jam 10. Quando unus, idémque actus internus, tendit in plura objecta totalia, solo numero distincta, spectando rationem non videtur per se, & universaliter, necesse esse, numerum objectorum distinctè confiteri, sed satis esse, ea numero plurali exponere. e. g. qui simul delectatus est turpiter circa decem fœminas, non tenetur hunc numerum distinctè exponere, sed sufficit dicere: *Circa plures delectatus sum.* ita Illsung, Lugo, Tamburinus *locis num. 204. citatis*, Thyrsus Gonzalez, Stoz, Gobat, & alii, ac multi Recentiores. Dixi 1. *spectando rationem*; nam non nego, oppositam communiorem saltem fuisse, maximè ante Lugonem: an autem adhuc sit inter recentiores communior, dicere non ausim. Doctissimus quidam recentior in manuscriptis ait, si moderni nostræ sententiæ patroni jungantur prioribus, authoritatem pro nobis fore æqualem, vel etiam majorem.

Dixi 2. *per se, & universaliter*; nam, an non fortè unus, aut alter casus sit excipiendus, discutietur inferiùs. Dixi 3. *non videri necesse*; utique enim consultius, ac melius est, & omnino suadendum, ut fiat oppositum, tanquam securius, & conscientiæ tranquillandæ aptius: quamvis non videatur esse stricta obligatio. Conclusionem hanc ideo vel maximè admitto; quia sequitur ex præcedenti, & altera, quam hîc suppono *ex tract. de pœnit.* scilicet non dari obligationem confitendi circumstantias tantùm aggravantes: &, si hanc etiam admitteret Suarez, qui nobiscum admittit priorem, hîc quoque nobiscum sentiret: at, quia putat, eas circumstantias in confessione esse exponendas, in hac decima conclusione à nobis recedit.

211. Probatur conclusio. Tridentinum *sess. 14. c. 5.* plus non requirit ad confessionem, quàm, ut in ea exponantur numerus, & species peccatorum: atqui talis, qui confitetur, se delectatum fuisse circa plures fœminas similes, quando determinatè est delectatus circa decem, explicat numerum, & speciem sui peccati: ergo facit id, quod requirit Tridentinum: ergo satisfacit *suæ obligationi*, nec ad plus tenetur, ma. patet legenti Concilium: certè nil dicit de circumstantiis aggravantibus, nec de numero objectorum; quia hic numerus etiam est tantùm circumstantia aggravans, quatenus scilicet peccatum facit in eadem specie gravius, sicut numerus florenorum furto sublatorum. min. etiam constat ex præcedenti conclusione, qua probavimus, tale peccatum esse non tantùm physicè, sed etiam moraliter unum. consequentia prima est in forma: secunda probatur. non debemus hominibus imponere majus onus confitendi, (quod aliàs difficile accidit) quàm ex Conciliis possit desumi: ergo.

Nec dicas, Concilii finem eo loco tantùm fuisse, negare obligationnem confitendi peccata oblivioni tradita; nam, si hic solus finis fuisset, non debuisset meminisse circumstantiarum, speciem mutantium, de quibus solicitè bis mentionem facit, licèt eas, stante earum oblivione, non debeamus confiteri: cúmque insuper Concilium expresè dicat, nihil aliud exigi, nec nos aliud exigamus, simúlque colligamus, quòd, licèt fortè quæstio de peccatis oblivioni traditis fuerit unica occasio hujus decreti, non tamen fuerit unicus finis; sed Concilium simul intenderit, dare plenam instructionem fidelibus, ad quam maximè conducebat enumerare ea, quæ explicare in confessione necesse est.

212. Confirm. conclusio exemplis. Primò Qui injustè integrum pecudum gregem abegit, licèt plurium dominorum jura, numero diversa, violaverit, juxta communem, peccatum suum

sufficienter confiteri censetur, si dicat, se injustè gregem abegisse, licèt non dicat, quot domini furto illo sint læsi (quod idem etiam est, si quis summam pecuniæ, ad plures spectantem, abstulerit) atqui, si deberet explicari numerus objectorum, in quæ tendit actus, deberet hic numerus dominorum læsorum exponi: ergo. Nec dicas, læsiones distinctas distinctorum jurium non coalescere in unam moraliter læsionem; nam 1. si hoc esset verum, tunc nunquam parva damna pluribus illata, e. g. per stateram dolosam, coalescerent in unum damnum grave, vel mortale, quod est omnino falsum. 2. si non coalescerent istæ læsiones in unam, deberet multò magis explicari numerus læsorum; cùm quilibet graviter lædatur, cui una, aut duæ oves auferuntur.

Secundò, ùt habet Lugo *disp. 16. de pœnit. n. 560.* qui eodem sermone pluribus æqualibus æqualiter detraxit, (& idem est, si scandalum præbuit) satisfacit in confessione dicendo, se pluribus graviter detraxisse, vel scandalo fuisse in hac, vel illa gravi materia (nam hæc debet exponi, utpote speciem mutans. Et hæc videtur etiam esse praxis communis. Advertit autem Illsung *tr. 2. disp. 2. num. 55.* debere exprimi, saltem in confuso, numerum pluralem hominum, si quis pluribus detraxit; non autem, si quis pluribus furatus est (saltem, nisi ratione plurium læsorum alia species peccati misceatur, e. g. ratione causæ gravis necessitatis peccetur simul contra charitatem) eoquòd, ùt ait, furtum sit per se contra solam justitiam, & gravitas ejus desumatur à quantitate rei ablatæ: at verò in detractione etiam peccetur contra charitatem, & gravitas ejus desumatur quoque ex respectu ad personas.

213. Addit recentior ingeniosus, difficile, & contra communem praxin videri, quòd, qui toti alicui urbi scandalo fuit, vel omnes ejusdem Ordinis Religiosos infamavit, teneatur inire numerum læsorum &c. Huc etiam facit, quòd idem recentior asserit, scilicet omnes detractiones graves probabiliter esse ejusdem speciei; quia omnes bono ejusdem ordinis, scilicet bono famæ, adversantur: sicut ejusdem speciei sunt furtum auri, argenti, equi, tritici, gemmarum &c. quod videtur approbare Illsung *tr. 2. disp. 2. n. 65.* quatenus asserit, pluribus detractionibus continuatis eundem imperere, esse tantùm unum peccatum. item Lugo *de pœnit. disp. 16. n. 559.* qui in exemplum peccati à detractione diversi affert exemplum contumeliæ. Hoc idem, censet laudatus recentior dicendum de contumeliis; cùm & istæ adversentur eidem bono honoris, quod probabiliter sustineri posse ait Palao *part. 1. tr. 2. disp. 3. punct. 3. num. 6.* Non verò idem dicendum est de imprecationibus; cùm mala, quæ imprecari homines solent, aut possunt, sint diversissima, & diversis bonis opponantur.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones.

214. OB. 1. contra 9. & 10. conclusionem (nam contra priores non fiunt objectiones magni momenti, vel jam sunt præoccupatæ) Quod æquivalet pluribus individuis, est æquivalenter numero multiplex: sed actus, tendens in plura objecta inhonesta, æquivalet pluribus actibus, quorum singuli tenderent tantùm in unum objectum; ergo est æquivalenter multiplex. Confirm. 1. Possunt plures actus, physicè distincti, fieri moraliter unus: ergo etiam potest actus, physicè unus, fieri moraliter multiplex. Confirm. 2. Actus, tendens in plures species, est æquivalenter multiplex specie: ergo etiam actus, tendens in plura individua, est æquivalenter multiplex numero. Resp. Inprimis ex hoc sequeretur, furtum plurium florenorum esse plura peccata, quod nemo dicit. Dein dist. ma. quod æquivalet pluribus individuis quoad omnia, est æquivalenter numero multiplex. conc. ma. quod tantùm æquivalet quoad aliqua. neg. ma. & dist. sic minore neg. conseq. Actus ille, tendens in plura objecta, licèt fortè pluribus peccatis æquivaleat quoad damnum, non tamen æquivalet quoad distinctionem, libertatem, malitiam, ac demeritum. Dein, licèt etiam æquivaleret quoad malitiam, non tamen essent plura peccata, ùt patet in furto graviore.

215. Ad 1. confirm. neg. conf. & paritatem. Unio plurium actuum, physicè tantùm distinctorum, probatur aliunde, omnibus rationibus fusè deductis *à num. 191. & seq.* per plures conclusiones: quibus tamen rationibus neutiquam probatur multiplicitas, seu divisio moralis unius actûs in plures, sed potiùs ex illis impugnatur. Addunt hîc aliqui, dari parem æquivalentiam, ita scilicet, ut, sicut actus plures quandóque æquivalent uni, sic unus æquivaleat pluribus: sed respondetur, neque hanc paritatem omnimodam esse, ùt modò ostensum, neque etiam ex ea probari unitatem actuum physicè distinctorum. Ad 2. confirm. vel neg. antec. strictè sumptum, vel dist. ùt suprà. Actus talis æquivalet quoad aliqua. conc. ant. quoad omnia neg. antec. & conf. quia, ùt jam dictum *n. 206.* etiam actus tendens in plures species, non est plura peccata, sed tantùm unum, participans plures species, seu habens plures formalitates, aut plura prædicata specifica.

216. Dices, Saltem talis actus æquivalet pluribus in ordine ad confessionem; quia debent omnes species Theologicæ peccati exponi: ergo actus, tendens in objecta numero diversa, etiam æquivalet in ordine ad eandem confessionem. Resp. neg. conseq. quam negant adversarii in furto, supposito, quòd circumstantiæ merè aggravantes exponi non debeant. Disparitas autem in ordine ad confessionem est doctrina Tridentini *sess. 14. c. 5.* diversa de uno, ac de altero casu; nam hoc Concilium clarè docet, exponendas esse circumstantias speciem mutantes; at de aggravantibus, vel numero objectorum, nil dicit: nec debemus nos majus onus hominibus imponere, quàm ex Ecclesiæ, vel Conciliorum doctrina colligatur. vide *n. 206. & seq.*

217. Ob. 2. Actus, tendens in plura objecta, differt numero ab actu tendente in unum objectum: ergo est numero multiplex. Confir. 1. Juxta nos, qui concupiscet plures fœminas,

sufficienter se accusaret dicendo : *Habui turpem concupiscentiam* : hoc est falsum : ergo. Confirm. 2. Qui in dicto casu concupiscentiæ plurium fœminarum, numerum tantùm confusè explicat, exponit peccatum sub dubio : atqui non licet peccatum certum exponere sub dubio: ergo. prob. mai. dicendo *plures*, non reddit confessarium certum, sed dubium de numero : ergo. Resp. 1. neg. conf. & retorq. argum. in furto majore, & minore. Resp. 2. neg. ant. Petrus, & Paulus differunt numero, quin unus sit numero multiplex : ad illud sufficit, unum esse distinctum ab altero : ad hoc requiritur, ut unum sit plura.

Ad 1. confirmat. neg. maj. quia hæ phrases, ex communi intelligentia confessariorum, significant, eam concupiscentiam versatam esse tantùm circa unam fœminam : unde debet saltem dicere : *Concupivi plures fœminas* : juxta dicta *n. 187.* Idem saltem dicendum, casu quo quis uno ictu occideret plures, e. g. exploso tormento bellico ; non enim sufficeret dicere : *Feci homicidium* : sed deberet saltem dicere : *Occidi plures, vel feci stragem hominum.* Dixi *saltem*; nam, an in hoc casu numerus non sit aliter explicandus, fors inferiùs dicemus. *n. 222. & seq.*

Ad 2. confirm. retorq. argumentum in eo, qui se accusat de furto gravi in communi ; nam etiam iste reddit confessarium dubium de quantitate. in forma neg. mai. ad prob. neg. conseq. non dicit talis : *Dubito, an tot, vel tot fuerint* : sed peccatum certum concupiscentiæ confitetur sub termino generico, quando ad numerum individualiter explicandum non tenetur : sicut si quis confitetur venialia, sine addito numero, non confitetur ea sub dubio. Quòd autem confessarius reddatur æquivalenter dubius de numero objectorum, non refert ; quia non debet hunc certò scire, sicut scire non debet certam quantitatem furti.

218. Dices 1. Non est paritas inter furtum, & inter desiderium plurium homicidiorum, vel copularum : ergo nulla retorsio. prob. ant. si sit una voluntas furandi, vel etiam plures volitiones non interruptæ, imò, si etiam sint plures acceptiones successivæ, moraliter tamen non interruptæ, fit tantùm unum peccatum : at, si sint plures volitiones, etiam non interruptæ, occidendi, & fiant plures cædes, per ictus successivos, quamvis continuos, nemo est, qui non dicat, quòd sint plura peccata, & debeant ùt talia in confessione exponi : ergo est lata disparitas. Idem est de copulis fornicariis, successivè, quamvis continuatè, habitis.

Resp. dist. ant. non est paritas materialis, quoad ea, in quibus non instituitur. conc. ant. non est formalis, in ordine ad ea, in quibus instituitur. neg. ant. & conseq. ad prob. con. ant. & dist. conseq. ùt suprà. Paritas à nobis instituitur in hoc, quòd, sicut idem realiter actus, quo quis etiam pluribus furatur summam tam gravem, ut etiam pluribus gravibus æquivaleat, tantùm est unum peccatum, quamvis tendat in plura objecta, imò etiam violet plurium jura : ita etiam actus tendens in plures fœminas, vel cædes, sit tantùm unum peccatum. Quòd autem plura furta coalescant in unum : cædes verò, vel copulæ non coalescant (quia scilicet non quælibet ablatio summæ etiam gravis per furtum, est actus in sua ratione consummatus : & ideo cum alia coalescit in unum, quando non datur interruptio actuum : econtrà quælibet cædes, vel copula, est actus in suo ordine consummatus, & ideo non coalescit) est disparitas tantùm materialis. verbo : ex paritate cum furto probamus, quòd actus tendens in plura objecta, aut etiam contrarius plurium juribus, non hoc ipso sit moraliter plura peccata, nec debeat numerus objectorum, aut jurium, in confessione exponi : an autem, & quando plures actus, physicè distincti, coalescant in unum moraliter peccatum, vel non, hîc non quæritur : & quamvis, quoad hoc posterius, non conveniant furtum successivè, aut etiam contra plurium jura commissum, & cædes successiva plurium, non sequitur, quòd non conveniant quoad prius.

219. Dices 2. Tunc actus, tendens in plura objecta, est tantùm unum moraliter peccatum, quando objecta illius externa, successivè facta, coalescunt in unum : atqui hoc non contingit in nostris casibus : ergo. Resp. neg. ma. quæ prorsus gratis asseritur, nec ratione ulla probari potest : sicut nec ulla ratione potest ostendi, quòd actus contrarius disparatis diversorum juribus, e. g. voluntas abigendi integrum gregem, ad diversos dominos spectantem, vel ipse actus abigendi, sit tantùm unum peccatum, & non etiam voluntas occidendi plures homines ; nam, quamvis actus successivi consummati cædium non coalescant in unum actum exteriorem, coalescunt tamen in unum objectum, e. g. in unam stragem, simul & semel volitam. Ut autem Illsung *tr. 2. disp. 2. n. 51.* ait, si actus est unicus, non videtur requiri alia coalescentia ; maximè, si sistatur in actu interno ; aliàs quomodo explicabitur, quòd actus, tendens in objecta consummata infinita, non habeat malitias infinitas? Quòdsi tamen instes, communiùs doctores ita sentire, potest fortassis sententia opposita, esse quidem extrinsecè ab authoritate tibi probabilior ; at non spectando rationem, de qua sola nostra conclusio loquitur.

220. Dices 3. Duo homicidia, vel duæ fornicationes, non possunt coalescere in unum : & similiter non possunt coalescere in unum duæ transgressiones jejunii duobus diebus, duæ neglectæ recitationes Breviarii diversis diebus : ergo nec duæ malitiæ ex illis desumptæ. Resp. nego suppositum consequentis, quòd, quando est unus actus, sint duæ malitiæ ; est enim tantùm una, indivisibiliter tendens in plura objecta. Unde bis actu peccare, & bis actu velle peccare, tunc tantùm sunt idem, quando sunt duo actus voluntatis, conjuncti duobus actibus externis non coalescentibus.

221. Dices 4. Actus externus, & internus efficax, habent eandem indivisibilem malitiam : ergo, si duo actus externi habeant duas malitias, etiam habet duas malitias actus internus in eos tendens. Resp. nego suppositum consequentis, quòd duo actus externi, intentionaliter tantùm existentes, ùt ponitur in hoc casu, habeant duplicem malitiam formalem ; habent enim tantùm unam, derivatam ab actu interno malo. Si autem loquaris de malitia objectiva, vel radicali, nihil probas ; quia malitia duplex radicalis, &

& objectiva, si sit ejusdem speciei, potest quandóque coalescere in unam formalem, si accedat unus actus internus: sic duæ acceptiones externæ furtivæ habent duplicem malitiam objectivam, & radicalem; cùm possint terminare dous actus internos, & fieri interruptè: at, si fiant continuatè, tantùm habent unam malitiam formalem.

222. Dices 5. Ex dictis sequitur, quòd, qui uno ictu e.g. tormenti simul occidisset decem homines, sufficienter se accusaret dicendo: *occidi aliquot homines*, vel: *Feci stragem hominum*: hoc non videtur admittendum: ergo. probatur maj. non est major ratio, quare sit unum tantùm peccatum, quando actus internus tantùm est unus, quàm quando actus externus est tantùm unus: ergo. Resp. 1. majorem admittunt auctores citati *num. 210.* & negant minorem, quæ certè ratione difficulter probatur. Equidem censeo, suadendum hominibus, ut hoc in casu numerum objectorum explicent: neque etiam hanc obligationem adstruere est contra nostram conclusionem; quia nos loquimur in casu, in quo sistitur in actu interno, non verò, quando progressio fit ad externos. Attamen, si actus externus tantùm sit unus, tendens simul in plura objecta, spectata sola ratione (quod nos in hac conclusione facimus) videtur difficulter posse probari minor superior; potest enim dici, quòd ratione actûs interni, & externi unius, fiat etiam tantùm unum peccatum, una strages, seu unus effectus peccaminosus. Fateor, contradictoriam illius minoris videri contra communiorem antiquorum: attamen non est destituta sua authoritate, ùt patet *ex num. 210.* potéstque videri Illsung *tr. 2. disp. 2. num. 43.*

223. Dices 6. Ergo, si eadem volitio duraret per plura instantia, & durante illa aliquis successivis, attamen continuatis ictibus occideret plures, etiam tantùm unum peccatum committeret: hoc videtur durum: ergo. Resp. quidam recentior, hoc fieri non posse, eoquòd actus voluntatis sint affixi durationibus suis, & consequenter quovis instanti, vel saltem tempore, quo unus ictus fit, mutentur: sed hoc non est adeò certum. Idem ait 2. mutato objecto mutari volitionem: sed nec hoc videtur sufficere; quia potest quis simul velle plures occidere, quo casu objectum non mutatur. Ait 3. in hoc casu unum fore peccatum, consummatum in cæde duorum, vel plurium; cùm unum sit exercitium libertatis, una difformitas cum eadem lege, unum concretum accidentale: sed addit, hunc casum extraordinarium fore, nec in hoc fundari judicium sensûs communis, qui censet, per duas cædes externas fieri duplex numero peccatum.

224. Verùm, quamvis casus extraordinarius sit, quòd idem homo, durante eadem sua volitione, plures occidat: tamen non est extraordinarius casus, in quo recurrit eadem difficultas, scilicet, quòd aliquis injustè jubeat uno imperio, plures occidi, qui dein successivè, sed continuatè ab alio occidantur, adhuc moraliter perseverante, ac influente eodem unico, nec repetito imperio. An ergo etiam talis injustè mandans sufficienter se accusabit: *Jussi plures occidi?* Resp. jam me dixisse, nos loqui de casu, in quo sistitur in actu interno: si autem petas, quid dicam ad hunc casum, respondendum mihi videtur, in hoc casu, quo isti actus externi, qui consummati dicuntur, fiunt successivè, etsi unus sit actus internus, esse peccata moraliter distincta, & numerum eorum, quantum fieri potest, declarandum esse in confessione. Ita Illsung *tr. 2. disp. 2. num. 55. §. ultimo Neque tamen &c.*

Ratio ex hoc auctore est. Actus externus denominatur ab actu interno verè peccatum, quod debet in confessione exponi: ergo, ubi sunt plures actus externi, qui non coalescunt, sunt plura peccata in confessione exponenda: atqui in nostro casu non coalescunt: ergo. prob. subsumptum. actus isti, e. g. ictus, quo occiditur Petrus, & alius, quo occiditur Paulus (idem est de diversis copulis cum eadem, vel diversa persona habitis) sunt realiter inter se distincti: & quamvis continuentur, tamen sunt opera externa omnino consummata, sive sunt actus non tantùm quomodocunque consummati, sed ita, ut quilibet per se ipsum sit completum, & ultimum exercitium creaturæ rationalis peccantis: ac propterea sunt juxta communem æstimationem hominum incapaces, ut per eundem actum internum, vel per continuam successionem, fiant moraliter unum; cùm nullum habeant ad se invicem ordinem, ad constituendum totum morale: ergo non coalescunt.

225. Dices 7. Si cædes plurium fiat per unum actum, etiam non habent ordinem ad se invicem. ergo etiam in illo casu debet explicari numerus. Resp. 1. conseq. non esse contra nos ùt notavi *n. 222.* Respondet Illsung 2. neg. ant. ùt, enim ait, illæ cædes passivæ, seu mortes, coalescunt in unum effectum ejusdem unici actûs externi, e. g. ictûs, vel explosionis tormenti: súntque moraliter una strages; unde, quamvis exponi debeant in confessione effectus actûs peccaminosi, ùt contendunt quidam contra multos alios, qui negant, talem effectum esse peccatum, & volunt, tantùm ipsum actum externum esse peccaminosum (de quo agit Illsung *tr. 6. disp. 6. à. n. 67.*) tamen, cùm effectus in casu e.g. explosi tormenti, tantùm sit unus, sufficienter in confessione exponitur, etsi numerus occisorum tantùm confusè exponatur. Et sanè videntur utique faciliùs coalescere plures effectus partiales ejusdem actûs externi, in unum effectum totalem completum, quàm plures actus externi, seu opera completa, & consummata, in unum actum, aut opus.

Si adversarii dicant, quòd plura objecta sint plura peccata, saltem æquivalenter in ordine ad confessionem, reponetur, id probandum esse, non supponendum. Si dicant iterum, communem sensum censere, etiam in casu, quo per unum ictum plures occiduntur, dari moraliter plura peccata. Resp. negando illatum; nam, licèt antiqui fors communiùs ita sentire visi sint, tamen non ita sentiunt recentiores. Certè post Lugonem multi graves viri aliter sentiunt. Dein, ùt rectè observat quidam recentior, multæ sententiæ, quæ olim fuêre communissimæ, successu temporis, ob inventas novas rationes, factæ sunt minùs communes, & minùs probabiles. Cæterùm, etsi, ùt jam diximus, nos tantùm agamus hîc ratione, non authoritate: tamen, quia

autho-

authoritas in hac materia toties obiicitur, etiam de ea aliquid amplius dicemus sequenti objectione.

226. Ob. 3. Sententia adversa habet pro se maximam authoritatem, adeò, ut Dicastillo *de pœnit. tr. 8. disp. 9. dub. 4. n. 217.* dicat, esse communem, & receptam sententiam antiquorum, & recentiorum: sed hæc auctoritas in hac quæstione, in qua agitur de voluntate Christi, volentis, vel non volentis nos obligare ad confessionem magis distinctam, est maximi æstimanda: ergo ob istam sententia opposita est nostræ præferenda. prob. mi. uti solet aliàs, præsertim agendo de obligatione confitendi peccata dubia, dici, talis communis authoritas, est aliqua quasi traditio, & communis sensus fidelium, de existentia legis obligantis ad distinctiorem confessionem, quæ lex, cùm sit juris Divini positivi non scripti, vel maximè debet innotescere per traditionem, vel quasi traditionem, & communem sensum fidelium, adeóque doctorum (nam his suum sensum accommodant indocti) ergo hæc auctoritas est maximi ponderis, & æstimationis.

227. Resp. 1. Hoc argumentum nos non ferit, cùm *n. 210.* ubi conclusionem statuimus, expresè dixerimus, nos eam tantùm *spectando rationem* asserere. 2. Ex communi fidelium sensu nondum probaretur, esse plures in tali actu malitias, sed tantùm esse unam graviorem, quæ debeat distinctè in confessione exponi, uti juxta multos debent exponi circumstantiæ notabiliter aggravantes. 3. Meritò negatur major; etsi enim sententia adversa pro se fortè numeret plures authores ex paulò antiquioribus, tamen excessus non est tantus, quantum ingeniosus quidam recentior adversarius describit: & Dicastillo difficulter suum assertum posset probare; nam antiqui, ùt S. Thomas, Scotus, & iis quasi æquales, hanc quæstionem non tractant, imò pauci ante Lugonem, aut Suarezium: unde neutiquam sensus aliorum recentium auctorum, debet haberi quasi pro traditione communi Ecclesiæ. Quin etiam paulò pòst alii docuêre oppositum, cum Lugone, ac aliis: & præsertim nunc multi recentiores id docent, videri potest Illsung *tr. 2. disp. 2. a. 5. n. 43.* ubi ostendit, nostram sententiam minimè esse auctoritate destitutam. Sed & ipse Dicastillo *tr. 8. de pœnit. disp. 9. n. 255.* admittit, actum internum, in multa objecta peccaminosa tendentem, sed non assecutum executionem externam, e. g. desiderium plurium cædium, sed non secutarum, esse tantùm unum peccatum. Suarez autem *tom. 4. in 3. p. de pœnit. disp. 22. sec. 5. n. 34. & seq.* docet nobiscum, talem actum non continere plures malitias, quamvis dein numerum objectorum putet exponendum, ex eo capite, quòd ipse putet, circumstantias notabiliter aggravantes in confessione exponendas esse: quod tamen adversarii, quibuscum modò agimus, negant.

228. Ob. 4. Si conjugatus cum altera conjugata committit adulterium, debet in confessione exponi, utramque partem fuisse conjugatam, quod ait Palao *p. 1. tr. 2. disp. 3. punct. 3. n. 9.* certissimum esse: & oppositum *ex Aphorismis* Emmanuelis Sa, teste Illsung *tr. 2. disp. 2. n. 55.* deletum est, tanquam improbabile: sed hujus ratio alia non est, quàm, quòd tale adulterium sit duplex: ergo debet talis actus, habens duplicem malitiam, ùt talis exponi. Resp. Illsung *loco modò cit.* neg. mi. Ratio non est tantùm; quia in eo casu adulterium est duplex, sed quia hæc duplicitas neque in confuso explicatur, quod tamen fieri debet juxta dicta *n. 188.* nam, ait hic auctor, confessarius audiens adulterium, tantùm intelligit simplex, quod ordinariè solet contingere, & hoc verbum, sine addito prolatum, ex communi acceptione plus non significat: sicut etiam homicidium significat tantùm cædem unius hominis: ait tamen idem auctor, talem sufficienter se accusaturum, si dicat: *Fornicatione violavi aliorum jus conjugale*: quo modo loquendi implicitè, & in confuso fateretur duplex jus violatum.

Resp. 2. Recentior quidam ex Lugo, & aliis, neg. min. quia differunt specie adulterium simplex, & duplex; cùm in casu duplicis adulterii non tantùm quis violet fidem alteri, sed etiam cooperetur ad hoc, ut altera pars violet fidem illi, cui prior pars non est obstricta: quæ cooperatio differt (ùt ajunt isti authores) specie à violatione fidei, quam adulterans e. g. debet præstare conjugi suæ. Quidquid dixeris ex his duobus, majorem admittes, & minorem negabis, qua negata, nihil probatur contra nos.

229. Ex dictis deducit Illsung *tr. 2. disp. 2. n. 64.* supposito, quòd quis peccet mortaliter, distribuendo SS. Eucharistiam accumbentibus ad mensam Divinam, vel juxta quosdam; quia est in statu peccati mortalis, vel quacunque de causa, hoc, inquam, supposito, tamen esse tantùm unum peccatum, si sacerdos talis pluribus continuatè distribuat sacram Eucharistiam; quia, licèt respectu cujuslibet personæ sit integra actio, & completa ministratio Sacramenti, tamen est pars tantùm integri ministerii, vel functionis, cum tali multiplicitate peragi solitæ. Idem docent alii, & videntur debere docere omnes, qui admittunt cum eodem Illsung, ac Lugo *de pœnit. disp. 16. sect. 14. n. 558.* quòd tantùm unum peccatum committat sacerdos, qui in statu gravis peccati audit plures confessiones, ex simili ratione; quia, licèt quælibet confessio sit integrum judicium completum, nec una ordinetur ad alteram, tamen in ratione unius functionis, cum tali multiplicitate peragi solitæ, conveniunt, & sunt una indigna functio, unum indignum ministerium.

Addit Lugo *loco cit.* illas auditiones confessionum convenire etiam ex intentione agentis, qui sedet in sacro tribunali, ut plures audiat, & præcipuè ex materia ipsa; cùm omnes illæ actiones contineant irreverentiam contra DEUM, & Christum, cujus Sacramenta irreverenter tractantur; cùm in rigore non sint contra jus residens in Sacramentis, sed contra jus residens in auctore Sacramentorum. Negari autem non potest, ait Lugo, quòd facilius conveniant, ad constituendum unum peccatum, quæ tendunt contra jus unum ejusdem personæ, quàm, quæ tendunt contra jus plurium diversarum. Idem circa administrationem Sacramenti pœnitentiæ, pluribus in statu peccati factam, censent Illsung *tr. 2. disp. 2. a. 5. n. 64.* Henriquez, Gobat, Tanner, Diana, Fagundez, Rodriquez, Leander, Escobar, Bauni.

230.

230. Colligit 2. idem Illsung *loco cit. n. 67.* unum esse moraliter peccatum, si sacerdos eadem die totum Breviarium recitare omittat; quia omnes partes Officii Canonici in unam orationem, ab Ecclesia præceptam, coalescunt. Idem etiam docet Lugo *de pœn. disp. 16. n. 547.* qui citat Suarezium, Navarrum, Vegam, Reginaldum, Ledesmam, Sa, Dianam, à quo ait citari plurimos; unde sufficit, si talis sacerdos in confessione dicat, se peccâsse graviter, non recitando Officium Divinum, quin explicet, quot horas omiserit. Et Suarez quidem *tom. 2. de Relig. l. 4. c. 25. n. 18.* hæc docet: attamen rectè advertit, peccatum quidem externum esse tantùm unum, interna autem voluntatis posse esse plura & varia, ratione interruptionis, retractationis &c. actuum voluntatis. Aliud est, si sacerdos diversis diebus omittat diversas partes Breviarii; tunc enim omissiones non coalescunt; sed sunt peccata numero diversa contra diversas obligationes, diversis diebus affixas: sicuti etiam aliud est, teste Illsung, si quis eodem die sæpius interruptim comedat carnes; quia lex negativa respicit singulas diei partes divisibiliter, sicut lex e. g. non faciendi alteri injuriam; unde per interruptas comestiones, divisibiliter, seu pluries, ea lex violatur: Id tamen ex conclusione *n. 210.* positâ sequitur, tantùm esse unum peccatum, si quis internam tantùm volitionem eliciat, qua statuat e. g. viginti diebus omittere Breviarium: attamen postea mutata voluntate id opere ipso recitet. Videatur hac de re ipse Lugo, aut Illsung *locis citis.*

DISPUTATIO II.

De Peccato Habituali, & Originali.

231. HUcusque sat multis egimus de Peccato Actuali, ejúsque essentia, causis, ac differentiis, tum specifica, tum numerica: restat, ut paucioribus agamus de Peccato Habituali, & Originali. Quanquam autem etiam peccatum originale sit habituale, ùt ex dicendis patebit, & sic rectè utrumque sub una disputatione comprehendatur, tamen habituale latiùs patet, & per hoc intelligitur id, quod post quodcunque peccatum, actualiter commissum, remanet. Unde de isto prima quæstione agemus, & in quo consistat, examinabimus: quod serviet etiam ad intelligendum peccatum originale, de quo, ejúsque pœnis, itémque de immunitate immaculatissimæ Virginis ab hac labe, secunda quæstione agemus, atque sic toti tractatui de peccatis finem imponemus.

QUÆSTIO I.

De Peccato Habituali.

ARTICULUS I.

Quid sit Peccatum Habituale.

232. MAstrius *disp. 6. q. 9. a. 5. n. 291.* & Oviedo *in 1. 2. tr. 6. controv. 8. punct. 4. n. 28.* dicunt, ex communi doctorum, quòd *peccatum habituale sit peccatum actuale præteritum moraliter permanens.* Et sanè, transacta peccaminosa actione, ac physicè jam præterita, manet homo, qui peccavit, adhuc peccato infectus, ùt eleganter probat D. Augustinus *l. 1. de nuptiis & concupiscentia c. 26. ex Ecclesiastici. 21. v. 1.* ita habet S. Doctor: *Si à peccando desistere, hoc esset non habere peccatum, sufficeret, ut hoc nos moneret Scriptura: fili, peccâsti, non adjicias iterum: non autem sufficit, sed addidit: & de pristinis deprecare, ut tibi remittantur manent ergo, nisi remittantur. Sed quomodo manent, si præterita sunt? nisi quia præterierunt actu, manent reatu:* ergo manet aliquis aliquo modo infectus peccato: non actualiter; quia actus jam transiit: ergo moraliter, seu habitualiter: nec de peccato actuali transacto, & moraliter permanente, potest esse, nec etiam est, inter Catholicos dubium.

233. Certum autem est 1. peccatum habituale non esse tantùm peccatum præteritum; nam peccatum jam præteriisse erit semper verum, & nunquam potest hæc veritas falsificari, vel mutari: adeóque si idem esset peccatum habituale, ac peccatum esse præteritum, nunquam posset deleri, sed semper daretur peccatum habituale, quod utique falsum est. Certum est 2. peccatum hoc non consistere in peccato præterito, & negatione qualiscunque retractationis; quia potest dari peccatum hoc etiam, quando datur retractatio ejus naturalis, vel etiam supernaturalis extra sacramentum sine perfecta contritione: dein probabilius etiam est, posse peccatum illud deleri de absoluta potentia DEI, absque retractatione, seu stante negatione istius, ùt plurimi auctores tradunt *tract. de pœnit.* Quæritur jam, in quo formaliter hoc peccatum consistat: qua de re dissensus notabilis est inter auctores, ùt videre est apud Oviedo *in 1. 2. tract. 6. controv. 8. punct. 2.*

234. Dico. Peccatum habituale in genere (prout abstrahit, ab hac, & ab alia providentia, statu elevationis, & puræ naturæ &c.) consistit in complexo ex peccato actuali præterito, & negatione tam condignæ satisfactionis, quàm gratuitæ remissionis. ita quoad verba, vel saltem quoad rem, Suarez, Vasquez, Arriaga, Lugo, Gormaz *de grat. sanct. f. n. 32.* & plurimi alii. Explicatur conclusio. Peccatum habituale inprimis involvit peccatum actuale præcedens; si enim nunquam fuisset actuale, non posset esse habituale. Insuper debet actuale esse præteritum; aliàs existeret adhuc actualiter, & non habitualiter, seu nondum esset peccatum habituale.

Hoc autem peccatum habituale, seu, quod idem est, actuale moraliter perseverans, maculat hominem: quod quomodo fiat, rectè explicat Suarez. *in 1. 2. tr. 5. de peccat. disp. 8. sec. unica. n. 13.* hac similitudine. Si quis in republica exercuit vilissimum munus, e. g. carnificis, licèt postea id non amplius exerceat, manet tamen moraliter maculatus, donec respublica, vel princeps, maculam illam moraliter tollat, in quantum quoad plures effectus tollere potest: ita, qui semel exercuit vilissimum opus peccati, co-

ram DEO semper manet maculatus, donec macula illa moraliter tollatur.

235. Hæc autem ipsa macula (quæ etiam dici potest reatus culpæ, seu obligatio sustinendi indignationem DEI) moraliter perseverat in negatione tam satisfactionis, quàm remissionis: nam tamdiu censetur moraliter perseverare, quamdiu non satisfactione æquali deletur, vel gratuitò condonatur. Sicut scilicet in humanis moraliter perseverat injuria, vel offensa, alteri illata, donec vel læso satisfiat, vel hic gratuitò offensam remittat, sive jure offensi cedat; non est enm alius modus delendi offensam. Si autem unum ex his duobus fiat, cessat injuria; unde perseverantia peccati, seu offensæ Divinæ, involvit negationem utriusque. Conclusio sic explicata

Prob. In omni, & solo illo, formaliter consistit peccatum habituale, quo formaliter posito, formaliter ponitur peccatum habituale: sed posito eo complexo, ponitur, & non posito illo, seu omissa etiam tantùm aliqua parte illius, non ponitur peccatum habituale: ergo. maj est certa ex regula partis, communiter à Philosophis recepta. mi. probata. jam est in explicatione partium constitutivarum. Si quis hîc vellet contendere, reatum culpæ non esse ipsum peccatum, sed proprietatem inde resultantem, non esset cum eo multùm litigandum; nam saltem erit proprietas metaphysica, realiter identificata cum macula: nec sumus hîc soliciti de omnibus minutiis logicis.

236. Ex his collige. 1. non rectè dici, peccatum habituale consistere in habitu vitioso, praváque ad malum inclinatione, ab actuali peccato relicta, ùt fertur voluisse Gregorius Ariminensis; nam sæpe non datur prava inclinatio, e. g. in illo, in quo datur peccatum habituale, quando prima vice peccavit, & statim horrescit peccatum, necdum tamen perfecta contritione, aut confessione id delet. Econtra potest manere aliquando prava inclinatio, quin maneat peccatum habituale, e. g. in consuetudinario, postquam ritè confessus est. Unde non dicitur peccatum habituale ideò, quasi esset malus habitus, sed ideo; quia sicut habitus perseverat, cum hoc tamen discrimine, quòd habitus physicè, peccatum verò tantùm moraliter maneat. Si quis autem vellet ipsum habitum vitiosum dicere peccatum habituale, loqueretur contra communem consuetudinem modernorum doctorum. Verum est, S. Augustinum sæpe vocare peccatum id, quod est effectus peccati: at modò non solent Doctores ita loqui, saltem sine addito: nec est bonum argumentum à pari in quæstionibus de nomine; unde, quamvis habitus charitatis dicatur charitas habitualis, non propterea habitus odii dicitur odium habituale; per hoc enim intelligitur actus odii habitualiter perseverans.

237. Collige 2. non rectè dici, peccatum habituale consistere in physica quadam, & morbida qualitate, animam peccatricem fœdante; nam hæc sententia hodie unanimiter à Theologis rejicitur, nec est ulla hujus qualitatis necessitas; cùm sine ea possit facilè explicari peccatum habituale. Accedit, quòd dici nequeat, quænam sit causa productiva illius qualitatis; non enim esset DEUS solus; aliàs ipse esset auctor peccati habitualis, quod DEUM dedecet: non actus malus; quia hic nihil producit, quàm speciem sui, quæ manere potest deleto peccato habituali, adeóque ab isto distincta est: dein potest peccatum actuale esse pura omissio libera, quæ nullam qualitatem physicè potest producere. Adde, quòd, si actus malus produceret qualitatem vitiosam, actus bonus deberet producere qualitatem pulchram, quod gratis asseritur: neque esset causa illius qualitatis voluntas; quia hæc immediatè tantùm producit actus vitales: & si in casu peccati produceret qualitatem morbidam, ac deformem, deberet in casu boni operis producere sanam, & decoram, quod gratis dicitur.

238. Collige 3. non posse peccatum habituale statui in privatione gratiæ sanctificantis, ita Lugo *de pœnit. disp. 7. sect. 2.* Arriaga *in 1. 2. disp. 49. de peccat. sec. 3. subsec. 2. n. 11.* Oviedo *in 1. 2. tr. 6. controv. 8. punct. 4. n. 26.* Rhodes *disp. 3. de peccat. q. 2. §. 1.* (quibus videtur consentire Gormaz *de gratia sanctificante disp. 2. n. 32.*) qui negant, hanc privationem, etiam in hac providentia, esse partem peccati habitualis. Ratio est. Primò, quia ea privatio non est pars peccati venialis habitualis, quod, licèt non sit strictè dictum peccatum, est tamen macula habitualis. Secundò, quia hæc privatio, ùt habet Arriaga *modò cit. disp. sec. 3. subsec. 1. n. 9.* est potiùs pœna, vel effectus peccati, quàm pars: Nec dicas, eam privationem esse pœnam peccati actualis, non verò habitualis; nam, ùt bene respondet hic auctor, peccatum habituale non est pœna peccati actualis, sed est ipsum peccatum actuale moraliter perseverans, adeóque illa privatio etiam est effectus, & pœna peccati habitualis. Eandem rationem allegant Oviedo, & Rhodes.

Tertiò. Ut ajunt Arriaga, & alii, essentia peccati habitualis manet semper eadem; quia est immutabilis: atqui in statu puræ naturæ non involvisset hanc privationem: ergo neque involvit in statu elevationis, quanquam in hoc statu habeat annexam hanc ipsam privationem tanquam effectum, quem non haberet in alia providentia. Hinc infert Arriaga, peccatum quidem posse dici privationem gratiæ in actu primo, hoc est, hanc exigere, seu inferre in hoc statu, non verò in actu secundo. Quartò. Peccata habitualia sunt specie, & numero diversa: privatio semper est eadem: imò privatio datur statim post primum peccatum grave: in quo stabunt igitur peccata habitualia subsequentia? Si dicatur, connotari etiam ipsa peccata; contra est; quia, ùt suppono ex regula partis, ista connotata, vel debent etiam esse partes peccati habitualis, vel non sufficient ad novam denominationem faciendam; quia non potest dari nova denominatio sine nova parte. Hæc tamen ratio tantùm probat, peccatum habituale totum non stare in sola privatione gratiæ.

239. Collige 4. Peccatum habituale non consistere in reatu pœnæ, vel obligatione passiva sustinendi pœnam, quæ obligatio tamdiu moraliter manet, donec vel condigna satisfactione, vel gratuita condonatione tollatur, ùt videntur docere Scotistæ cum Subtili Doctore: & quidam ex ipsis volunt, intelligendam esse obligationem, quæ oritur ex voluntate DEI, peccatum subsequente, & ordinante, vel destinante peccatorem ad pœnam. Sed hoc non videtur ve-

vorum. 1. Quia peccata, à damnatis, & dæmonibus commissa, sunt verè peccata habitualia, in æternùm durantia: & tamen, utì est sententia probabilissima, non ampliùs in eo statu ordinantur ad pœnam, ipsis respondentem, ùt *num. 101.* retulimus. 2. Ut homo, sic etiam DEUS potest retinere jus ad indignationem, vel inimicitiam, quin velit punire. 3. Non ideo peccatum est malum, vel turpe; quia DEUS illud punit, vel pœnam ei statuit: sed potiùs vicissim, quia peccatum est malum, ideo DEUS illud punit, vel ei pœnam statuit: ergo habituale peccatum præsupponitur ad hunc reatum.

240. Alii cum Mastrio *disp. 6. q. 9. art. 5. & seq.* intelligunt obligationem, quæ oritur ex voluntate DEI, peccatum antecedente: seu intelligunt legem, peccatum sub pœna prohibentem, cujus sit reus peccator, & tamdiu manet, quamdiu non tollitur uno ex modis *n. præced.* expositis. Huic sententiæ, utì & præcedenti, quidam objiciunt propositiones damnatas in Bajo, scilicet *56. In peccato duo sunt, actus, & reatus: transeunte autem actu, nihil manet, nisi reatus, sive obligatio ad pœnam.* & *57. Unde in sacramento baptismi, aut sacerdotis absolutione, propriè reatus peccati duntaxat tollitur, & ministerium sacerdotum solùm liberat à reatu.* Sed Oviedo *in 1. 2. tr. 6. contr. 8. punct. 4. num. 36.* docet, hanc damnationem hos auctores non ferire; quia ipsi non dicunt, manere puram dignitatem ad pœnam, eo modo, quo remanet dignitas ad pœnam temporalem, deletâ culpâ: sed dicunt, in hac ipsa dignitate ad pœnam permanere moraliter actionem præteritam malam, ejus maculam, atque malitiam. Hoc suppositio autem dici debet, quòd non peccatum habituale, sed tantùm permanentia ejus moralis, stet in isto reatu: quod roboratur ex eo; quia reatus culpæ videtur esse aliquid formaliter consequens ad peccatum, & ex hoc, pro posteriori saltèm signo rationis, primùm oriri, adeóque multò magis esse aliquid consequens reatus pœnæ: qui, quamvis juxta quosdam sit identificatus cum reatu culpæ, tamen est saltem formaliter posterior. Sed quidquid de hoc sit, huic opinioni obstant rationes *n. præced.* adductæ.

ARTICULUS II.

An Reatus culpæ, & Reatus pœnæ distinguantur.

241. EX occasione hujus sententiæ quæres, quid sit reatus culpæ, quid sit reatus pœnæ? Resp. Reatus culpæ est debitum, ex peccato contractum, ad sustinendam indignationem, vel inimicitiam DEI, si peccatum sit mortale: vel ad sustinendam displicentiam, si sit veniale: & in utroque casu ad sustinendam reprehensionem à DEO: insuper etiam est debitum satisfactionem præstandi; unde, cùm homo condignam satisfactionem ex se pro culpa mortali præstare nequeat, contrahit per illam debitum insolubile. Ratio horum est communis sensus, juxta quem culpabilis ille est, qui propter peccatum, vel culpam, meritus est indignationem, vel reprehensionem &c. Reatus autem pœnæ est debitum satispatiendi, hoc est, sustinendi supplicium, vindictam, vel pœnam, nisi remittatur.

242. Controversum jam apud Theologos est, an reatus hi duo distinguantur realiter, an tantùm formaliter. Scotistæ, Nominales, & alii quidam contendunt, reatus culpæ, ac pœnæ, esse realiter identificatos, atque ideo nunquam aboleri unum ex integro, quin etiam alter aboleatur. Mastrius *disp. 6. de peccatis n. 361.* ex mente Scoti, ùt ait, docet, quòd, quando mortale, aut veniale, sive intra, sive extra sacramentum, remittitur, quoad reatum culpæ, remittatur etiam totus reatus præcedens pœnæ: loco prioris autem dein imponatur, vel à DEO, vel à confessario, obligatio præstandi aliquam satisfactionem, vel satispassionem minorem, quàm priùs fuerit.

Hæc tamen obligatio, ùt ajunt, non est simul reatus culpæ; cùm multùm differat à priore reatu, imò & priore pœna, ad quam peccator ante absolutionem tenebatur; nam non tantùm hæc remanens est duntaxat temporalis; cùm prior fuerit æterna: sed etiam non constituit inimicum DEI, & stat cum gratia sanctificante: nec est ampliùs propriè reatus; cùm non immediatè oriatur ex culpa, sed ex hac tantùm remotè, immediatè autem oriatur ex voluntate DEI, vel confessarii, quatenus scilicet DEUS, seu justitia Divina, exigit, ut culpa reordinetur per pœnam, & peccator cum tali onere recipiatur ad gratiam, ut à relapsu absterreatur. Thyrsus Gonzalez *tom. 3. select. disp. 8. & 9.* cum multis etiam defendit, reatus culpæ, & pœnæ, non realiter, sed formaliter tantùm distingui: at in hoc recedit à Mastrio, quòd velit, nunquam totum reatum culpæ dimitti, nisi etiam totus reatus pœnæ remittatur; unde, quamdiu manet aliquis reatus pœnæ, juxta hunc auctorem etiam manet aliquis reatus culpæ.

243. Communior tamen Theologorum vult, hos duos reatus saltem inadæquatè distingui: imò Suarez *tom. 4. in 3. p. disp. 10, sec. 2. à num. 8.* putat, DEUM posse de potentia absoluta, remissâ culpâ, punire hominem æternâ pœnâ, non quidem eâ, quam modò patiuntur damnati in inferno, quæ conjuncta est cum obstinatione voluntatis, morali necessitate ad DEUM odio habendum &c. attamen aliâ, e. g. ut eum nunquam admittat ad gloriam. Lugo autem *de pœnit. disp. 8. sec. 2. n. 70.* omnino putat, remissâ culpâ, posse manere reatum pœnæ æternæ, vel totius, vel ferme totius illius, quam modò patiuntur damnati; quod tamen aliis durum videtur, eo quòd DEUS talem hominem tractaret ùt inimicum, quem tamen in amicitiam recepisset.

Quodsi loquamur de hac providentia, certum est ex Tridentino *sess. 6. c. 14.* pœnam æternam unà cum culpa mortali semper remitti: & certè nunquam defacto culpa mortalis remittitur sine infusione gratiæ sanctificantis, quæ est jus ad gloriam, & hæreditatem filiorum DEI, cum quo jure non stat pœna æterna. 2. Ex eodem loco Tridentini habetur, non semper unà cum mortali omnem pœnam temporalem remitti iis, qui post baptismum graviter peccârunt. 3. Etiam inter Catholicos convenit, non semper totum

tum reatum venialium remitti, etiamsi clavibus subjiciantur, sed sæpe adhuc alicujus pœnæ reatum restare, quamvis reatus pœnæ priùs correspondens minuatur; hinc etiam in confessione venialium pœnitentia injungitur, & pii fideles studeant lucrandis indulgentiis, etiam post confessionem peractam, ad delendas pœnas, quas contraxerunt ob commissa venialia, quamvis ista clavibus subjecerint. Ex quibus constat, in hac saltem providentia reatum totum culpæ mortalis non separari à reatu pœnæ æternæ, quamvis reatus culpæ mortalis separetur à reatu, vel obligatione aliqua pœnæ temporalis, scilicet casu, quo reatus culpæ mortalis per pœnitentiam deletus est, nondum verò omnis reatus pœnæ temporalis. An autem isti duo reatus, scilicet culpæ, & pœnæ, identificati, vel realiter distincti sint, adhuc est dubium.

244. Qui defendunt, reatum culpæ realiter distingui à reatu pœnæ, afferunt pro se primò Tridentinum *sess. 5. can. 5.* ubi definitur, in baptismo remitti totum id, quod habet veram, & propriam peccati rationem, & nihil in baptizatis DEUM odisse &c. ergo remittitur in baptismo totus reatus culpæ: sed, quamvis remittatur etiam omnis reatus pœnæ æternæ, vel etiam temporalis in altera vita, tamen non remittitur omnis reatus pœnæ temporalis in hac vita: ergo jam aliquis reatus pœnæ est distinctus à reatu culpæ. mi. prob. nam mors corporis est pœna peccati originalis *ex Gen. 2. v. 17. & c. 3. v. 4. & ad Rom. 5. v. 12.* item rebellio concupiscentiæ, & aliæ miseriæ corporis, & animæ. Nec dicas, per reatum pœnæ intelligi reatum pœnæ in altera vita; nam certè pœnæ hujus vitæ sunt verè pœnæ, quibus DEUS verissimè punit: ergo & obligatio eas subeundi, est verè reatus pœnæ.

Secundò. Tridentinum *sess. 14. c. 8.* damnat asserentes, culpam non remitti, nisi simul universa pœna remittatur: ergo distinguit hæc duo. Dicere autem, nec culpam universam dimitti, durum videtur; nam cur Concilium Tridentinum nil addidit restringens, si tantùm voluit, aliquam culpæ rationem, non verò omnem dimitti? Certè ejus verba, obvio in sensu, planè videntur loqui de tota, seu universa culpæ ratione. Tertiò. Stat pro distinctione istorum reatuum authoritas plerorumque Theologorum, qui Sacram Scripturam, Patres, & Concilia, ac potestatem remittendi peccata, intelligunt de remissione peccatorum quoad omnem reatum culpæ, non verò quoad omnem reatum pœnæ: in quo, quoad primam partem, conveniunt etiam Scotistæ, quamvis non videantur bene negare, quòd obligatio ad pœnam post remissam culpam sit reatus pœnæ. Imò Scotus ipse apud Mastrium *disp. 6. q. 9. a. 7. n. 310.* fatetur, Sanctos distinguere inter remissionem cujuscunque culpæ, & remissionem pœnæ: útque ex contextu patet, loquitur de distinctione reali.

245. Quartò. Stat pro distinctione ista Angelicus, ùt probat communis Thomistarum, atque nostrorum ejus interpretum: & variis locis ex S. Doctore adductis potest ostendi, maximè *1. 2. q. 87. a. 6. in corp.* ubi expressè ait: *Et sic reatus pœnæ remanet peccato remoto.* item *ad 2.* ait: *Virtuoso non debetur pœna simpliciter: potest tamen sibi deberi pœna ùt satisfactoria.* Unde; quando *ad primum* dicit: *Cessante verò macula non remanet reatus* pœnæ *secundùm eandem rationem*: tantùm vult dicere, non manere obligationem ad pœnam infligendam ex odio, tanquam inimico, vel acceptandam ab invito (in quo videtur S. Doctor statuere pœnam simpliciter talem) manere tamen obligationem ad pœnam satisfactoriam; sic enim habet *in corp. ad finem*: *Remotâ maculâ culpæ, potest quidem remanere reatus non pœnæ simpliciter, sed satisfactoriæ.*

Quintò prob. hæc opinio à paritate, ex humano foro desumpta, cùm enim in isto sæpe soleat separari reatus culpæ, à reatu pœnæ, cur id non etiam fiat in foro DEI? Sic parens sæpe punit filium, & magister discipulum, & judex reum, quanquam culpa jam sit dimissa, & jus ad indignationem dudum abdicatum. Ratio autem hujus rei ulterior est, quòd pœna non sumatur per se ex displicentia personæ, sed ex amore justitiæ, cautelæ, & exempli aliis dandi, útque damnum per culpam illatum reparetur, disciplina conservetur &c. videatur Tridentinum *sess. 14. c. 8.* ubi fines satisfactionis, in pœnitentiæ tribunali impositæ, ad delendam pœnam temporalem residuam, pulcherrimè explicat: ergo, licèt jus ad displicentiam, vel indignationem contra personam (in quo stat reatus culpæ) cessaverit, nondum cessavit jus, ad reparandum damnum per culpam illatum, conservandam disciplinam, absterrendos alios à simili lapsu, in quo stat reatus pœnæ.

246. Qui verò volunt, reatum culpæ, & reatum pœnæ, tantùm formaliter inter se distingui, afferunt pro se primò argumentum negativum, quòd nulla sit necessitas distinctionis: sed hanc videntur probare argumenta superiùs posita. Secundò dicunt, quòd sæpe in Scripturis reatus culpæ vocetur peccatum; hoc autem non probat, illum esse strictè peccatum, vel culpam; cùm hæc vox sæpe aliis per tropum in Scriptura applicetur, ùt patet ex *n. 2.* Tertiò ajunt, à DEO eatenus hominem odio haberi, quatenus huic ab illo infliguntur pœnæ, adeóque reatum culpæ, sive obligationem sustinendi odium, vel indignationem DEI, esse realiter identificatam cum obligatione sustinendi pœnam: sed videtur falsum esse assumptum; cùm pateat, DEUM malis affligere etiam amicos, quibus omnem culpam dimisit, ùt patet in baptizatis.

Quartò afferunt pro se S. Thomam, *3. p. q. 86. a. 4. in corp. & ad 1.* ubi S. Doctor in peccato mortali duo distinguit, aversionem à DEO, cui correspondeat pœna æterna, & conversionem ad creaturam, cui correspondeat pœna temporalis: & addit, remissa aversione, remitti peccatum mortale, manere autem adhuc conversionem, pro qua debeatur reatus pœna temporalis: ergo, inferunt, nunquam remittitur tota culpa, quin remittatur etiam tota pœna, adeóque possunt isti duo reatus esse identificati. Respondent tamen oppositæ sententiæ patroni, S. Thomam tantùm velle, quòd remaneat conversio quoad aliquem effectum, scilicet reatum pœnæ; sive quatenus remanet adhuc aliquid pro ea solvendum: non verò, quòd maneat formali-

maliter in ſe. Adde, quòd *eodem articulo per totum* ubique S. Doctor diſtinguat hos reatus ab invicem: & præſertim *in corp.* adducto exemplo Davidis, cui, poſt remiſſum peccatum, dictum eſt, moriturum in pœnam delicti filium parvulum, & ſic concludit: *Ergo remiſſâ culpâ remanet reatus alicujus pœnæ:* unde planè videtur intelligere, non tantùm remiſſa parte culpæ, ſed remiſsâ totâ ſimpliciter culpâ, remanere adhuc aliquem reatum pœnæ. Utraque ſententia probabilis eſt: at quia poſterior, ſeu, quæ aſſerit, hos duos reatus realiter diſtingui, communior eſt, & rationibus etiam veriſimilioribus niti videtur, in eam præ altera valde propendeo.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones contra concluſionem articulo 1. *ſtatutam.*

247. OB. 1. Peccatum habituale eſt effectus peccati actualis: atqui effectus debet eſſe diſtinctus à cauſa: ergo etiam peccatum habituale debet eſſe diſtinctum ab actuali: ſed hoc non eſſet verum juxta nos: ergo. Confirm. Privatio gratiæ eſt quaſi effectus peccati actualis mortalis: ergo poteſt dici, quòd in iſta ſtet habituale peccatum, præſertim, cùm etiam hæc privatio ſit macula moralis, & quidem diſtincta à peccato actuali. Reſp. diſt. ma. Peccatum habituale adæquatè ſumptum eſt effectus peccati actualis. neg. ma. peccatum habituale inadæquatè ſumptum. om. ma. & diſt. ſic min. neg. conſeq. Ut diximus, peccatum habituale dicit duo, actuale præteritum, & moralem ejus perſeverantiam: prius non cauſatur ab actuali; aliàs cauſaretur à ſe ipſo: alterum poteſt dici aliquo modo cauſari ab actuali, quatenus ſcilicet iſtud pro priori præſupponitur ad moralem perſeverantiam ſuam: quamvis non minùs cauſetur hæc perſeverantia ab aliis, e. g. ab ipſo peccante, dum non præſtat ſatisfactionem &c. Sed, quidquid de hoc ſit, non eſt abſurdum, quòd una pars concreti cauſet alteram. Sic in hoc concreto, *intellectus cognoſcens*, utique intellectus cauſat alteram partem, ſcilicet cognitionem. Ad confirm. neg. conſeq. ob rationes adductas *n. 238.* ſed de hoc plura inferiùs.

248. Ob. 2. Negatio ſatisfactionis, vel condonationis, præſupponit peccatum habituale: ergo non conſtituit illud. Reſp. diſt. antec. præſupponit peccatum habituale adæquatè ſumptum, ſeu ùt dicens moralem perſeverantiam. neg. antec. inadæquatè ſumptum, ſeu ùt dicens peccatum actuale præteritum. conc. antec. & neg. conſeq. In primo inſtanti A, quo Petrus peccat, nondum datur peccatum habituale, ſed actuale adhuc præſens, necdum præteritum. Hoc peccatum, cùm phyſicè tranſeat, non ampliùs manet phyſicè in ſequenti inſtanti B. ut autem maneat moraliter, debet pro inſtanti B. nec pro ipſo condignè ſatisfieri, nec ipſum benignè condonari; ſi enim unum ex his duobus fiat, peccatum pro hoc inſtanti non ampliùs manet; quia ſatisfactio, vel condonatio, ſunt formæ deſtruentes peccatum habituale: hæ autem dari non poſſunt cum re deſtructa: ergo peccatum, ùt moraliter perſeverans pro inſtanti B, non poteſt præſupponi adæquatè conſtitutum ad negationem remiſſionis ponendam in inſtanti B; ſed per hanc completur, & conſtituitur in ratione moraliter perſeverantis. Sic proportionaliter diſcurrendum eſt de ſequentibus inſtantibus.

249. Dices. Ideo DEUS pro hoc inſtanti negat remiſſionem peccati Petro; quia dignus eſt, ſeu, quia peccator habitualis eſt: ergo pro priori ad negationem remiſſionis eſt habitualis peccator. Reſp. diſt. antec. quia dignus eſt ſuo modo radicaliter pro hoc inſtanti. conc. antec. quia jam formaliter dignus eſt. neg. ant. & conſ. Radicaliter dico dignum Petrum; quia, cùm formaliter fuerit dignus negatione remiſſionis, ſeu peccator, in præcedenti inſtanti A, etiam exigitur, ut ſequenti inſtanti B. eodem modo dignus, ſeu peccator, maneat, niſi pro priori ſigno naturæ, aut condigna ſatisfactio, aut benigna remiſſio fiat: & hanc exigentiam voco radicalem dignitatem: formaliter autem dignus fit per ipſam negationem ſatisfactionis, aut remiſſionis. Paritas habetur in homine, qui prorſus ſanus, & vegetus in inſtanti A, exigit, ut etiam duret pro inſtanti B, niſi pro priori ſigno naturæ interveniat cædes ſubitanea: in quo caſu homo non durat pro inſtanti B. per durationem A. formaliter, ſed tantùm radicaliter. Reſponſio firmatur ex eo, quòd, ſi pro inſtanti B. jam formaliter daretur peccatum habituale, non poſſet pro eo inſtanti à DEO remitti; quia non poſſet ſimul dari peccatum, & ejus deſtructio.

250. Ob. 3. Creatura non poteſt de condigno ſatisfacere pro peccato mortali: ergo ſatisfactio condigna à creatura præſtanda eſt Chimæra: ergo negatio illius eſt negatio Chimæræ: ergo juxta nos peccatum habituale conſtitueretur ex negatione Chimæræ, quod eſt abſurdum: Reſp. neg. ſuppoſitum, & ultimam conſequentiam. Etſi non poſſit ſatisfactio condigna haberi à creatura, potuit creaturæ applicari ſatisfactio condigna Chriſti Domini; unde non dicimus, peccatum habituale conſiſtere in negatione condignæ ſatisfactionis præſtandæ ab homine, ſed præſcindendo, à quocunque demum præſtetur. Accedit, quòd ſaltem pro peccato veniali juxta multos probabiliter poſſit pura creatura ſatisfacere, adeóque ſaltem peccatum veniale habituale poſſit ſtare in negatione talis ſatisfactionis, præſtandæ à pura creatura. Sed, etiamſi hoc verum non eſſet, ſufficeret reſponſio prior.

251. Ob. 4. Si negatio remiſſionis conſtituit peccatum habituale, DEUS eſt auctor peccati habitualis: hoc eſt blaſphemum: ergo. prob. ma. qui liberè complet totum, eſt auctor, & cauſa per ſe totius: ſed DEUS, negando remiſſionem, complet, & quidem liberè, totum peccatum habituale: ergo. Reſp. neg. ma. ad prob. diſt. ma. qui liberè complet totum, eſt auctor totius in phyſicis. om. ma. in moralibus. ſubdiſting. ſi teneatur abſtinere à complendo eo toto. om. ma. ſi non teneatur abſtinere. neg. ma. & diſt. ſic mi. neg. conſeq. Quis dicat, quòd is, qui accepit injuſtè ingens damnum, & non vult (ſicut non tenetur) remittere compenſationem ſibi faciendam, ſit auctor injuſtitiæ perſeverantis? certè nemo hoc cogitat. Illi ſcilicet imputatur perſe-

verantia injuriæ, vel injustitiæ, qui dedit liberè justam causam negandi remissionem. Ut autem res se habet in humanis, ita etiam se habet in Divinis: certè etiam DEUS non tenetur injuriam gratis homini remittere. Ratio ulterior est; quia, qui utitur jure suo, non est causa peccati; sed peccatum respectu ipsius est tantùm effectus per accidens.

252. Ob. 5. Si DEUS destrueret peccatorem, non maneret peccatum habituale, & tamen juxta nos manerent omnes illius partes: ergo etiam ipsum maneret: adeóque simul maneret, & non maneret, quæ sunt contradictoria. prob. 2. p. ant. maneret enim verum, peccatum actuale præteriisse, & pro eo non fuisse satisfactum, nec ipsum benignè remissum: ergo. Resp. neg. 1. p. antec. quæ non est probata; nam, licèt eo casu non maneret peccator, maneret tamen peccatum. Sic in humanis, mortuo debitore, nihil relinquente, potest tamen manere debitum; quia semper manet jus ad exigendum debitum, quamvis per accidens solutio haberi nequeat. Imò, cùm DEUS posset semper peccatorem reproducere, posset denuo ab eo pœnas reposcere. Si autem reproducere nollet, fortè dici posset, implicitè peccatum remisisse, quamvis id necessariò dici non deberet, ùt patet ex modò dictis. Tandem hoc argumentum probaret ad summum, quòd peccatum habituale etiam constituatur ex duratione, vel existentia peccatoris: quod, quamvis necessariò admitti non debeat, posset tamen salva conclusione omitti.

253. Ob. 6. Peccatum habituale est macula intrinseca animæ: sed juxta nos nihil esset intrinsecum: ergo. ma. prob. Scripturæ dicunt, animam à peccato mundari, lavari &c. sed ista in sensu proprio, in quo debent accipi Scripturæ, significant, maculam esse animæ physicè intrinsecam: ergo. Confirm. 1. Ex eo, quòd charitas dicatur diffusa in cordibus nostris, colligitur, eam intrinsecam esse: ergo etiam ex eo, quòd peccatum habituale dicatur macula, per charitatem eluenda, colligi debet, ipsum esse intrinsecum. Confir. 2. Gratia, quæ expellit peccatum, est forma intrinseca: ergo etiam peccatum, quod expellitur, debet esse intrinsecum.

Resp. dist. ma. Peccatum habituale est macula intrinseca physicè. neg. ma. est intrinseca moraliter. conc. ma. & dist. mi. juxta nos nihil esset intrinsecum physicè. conc. mi. intrinsecum moraliter. neg. mi. & conf. Scilicet hæc macula habet se, sicut macula ex administratione vilis officii, de qua *num. 234.* vel sicut privatio gratiæ, quæ, cùm etiam nihil sit, tantùm moraliter intrinseca est. ad prob. neg. mi. Scripturæ sat propriè accipiuntur, saltem quantum possunt in hoc casu, attentis rationibus pro nostra conclusione, si sumantur in sensu morali. Adde, quòd lavatio peccati, etiam per gratiam facta, non sit physica, sed tantùm moralis, Ad 1. confirm. dist. ant. colligitur, charitatem esse intrinsecam, ex hoc solo, quòd dicatur diffusa in cordibus nostris. neg. ant. colligitur, esse intrinsecam, ex hoc, & simul etiam aliunde, scilicet ex authoritate Conciliorum, & Patrum, atque Doctorum, qui eum textum ita explicant. conc. antec. & neg. conf. Ad 2. confirm. neg. conseq. & retorq. argumentum. Gratia est positivè intrinseca: ergo etiam peccatum debet esse positivè intrinsecum. Si velis vim facere in termino *expellere*, Resp. gratiam non expellere physicè peccatum, sed tantùm moraliter. Tandem hæc omnia adversariis possunt objici; quia etiam privatio, cùm nihil sit, strictè loquendo, physicè intrinseca non est.

254. Ob. 7. DEUS odit peccatum habituale totum, non autem odit negationem remissionis gratuitæ: imò hanc sæpe vult: ergo hæc non constituit peccatum. Confirm. Hæc negatio est decretum DEI, quod realiter est DEUS, seu summum bonum: atqui summum bonum non constituit peccatum, quod est summum malum: ergo. Resp. dist. 1. p. antec. DEUS odit totum peccatum habituale denominativè sumptum. conc. quidditativè sumptum. neg. 1. p. antec. & conc. 2. neg. conseq. Non omnia, quæ constituunt malum, aut odio habitum, quidditativè sumptum, etiam sunt mala, vel odio habita, de qua re vide *num. 27.* Ad confir. om. ma. dist. mi. summum bonum non constituit malum denominativè sumptum. conc. mi. quidditativè sumptum. neg. mi. & conseq.

Dices. DEUS non odit tantùm peccatum præteritum, sed etiam moralem ejus perseverantiam: ergo nulla responsio. prob. ant. si DEUS solùm peccatum odisset, deberet adhuc odisse Davidem, & S. Petrum; quia semper verum est, eorum peccata fuisse, & præteriisse: atqui eos non odit: ergo. Resp. dist. ant. DEUS etiam odit moralem perseverantiam peccati formalem. neg. ant. radicalem in hac providentia. conc. ant, & neg. conseq. In hac providentia, licèt peccati habitualis perseverantia non stet formaliter in privatione gratiæ, ùt dictum *n. 238.* tamen istam trahit post se, tanquam effectum, qui in radice homini est liber, & imputabilis; si enim homo ageret pœnitentiam, vel adhiberet media ad delendum peccatum, posset ex meritis Christi peccati perseverantiam auferre: adeóque DEUS hunc neglectum mediorum, tanquam radicalem perseverantiam peccati, meritò odit: quamvis non oderit ipsum decretum suum non remittendi, nec condonandi gratis peccatum. Si autem ponatur alia providentia, in qua moralis perseverantia staret in sola negatione remissionis; quia DEUS homines non elevâsset, nec Christus veniisset ad condignè satisfaciendum, tunc neg. antec. ad prob. neg. maj. Peccatum illorum Sanctorum DEUS semper odio habebit; at non semper odio habebit Sanctos propter peccatum; quia, ut DEUS aliquem propter peccatum odio habeat, requiritur tanquam conditio, ut adsit negatio remissionis peccati, quam tamen DEUS odio non habet. Sic, ut ignis urat, debet adesse applicatio, quæ tamen ipsa non urit. Potest fors etiam responderi, ipsum quoque peccatum præteritum esse constitutivum moralis perseverantiæ, ùt videtur innui sequenti objectione: & tunc DEUS etiam ipsam moralem perseverantiam, saltem inadæquatè sumptam, poterit odisse.

Ob. 8. Duratio physica est adæquatè distincta à re durante: ergo etiam duratio, seu perseverantia moralis peccati. Confirm. Negatio destructionis est tantùm conditio ad durationem, vel perseverantiam: ergo non est ipsa perse-

perſeverantia. Reſp. 1. om. totum; nil enim inde contra nos infertur; nam, ſi etiam duratio moralis peccati eſſet adæquatè diſtincta à peccato actuali (hoc enim dicitur durare, ſeu moraliter perſeverare) non obeſſet noſtræ concluſioni; neque enim inde inferretur, quòd etiam negatio peccati, actualiter exiſtentis, item negatio ſatisfactionis &c. deberent eſſe diſtinctæ à morali ejus perſeverantia. Dixi om. ant. quia, licèt conſequentia non obeſſet noſtræ concluſioni, tamen abſolutè non videtur vera; nam, etiamſi daretur negatio ſatisfactionis, & condonationis, ſi peccatum non præceſſiſſet, non daretur moralis peccati perſeverantia, adeóque hujus quidditativè ſumptæ pars eſt quoque ipſum peccatum.

Unde reſp. 2. retorq. inprimis arg. Exiſtentia phyſica eſt adæquatè identificata cum re exiſtente: ergo etiam exiſtentia moralis. dein neg. conſeq. Diſparitas petenda eſt ex eo, quòd diſtinctio durationis phyſicæ à re durante probetur rationibus, quæ non probant diſtinctionem, ſaltem adæquatam, rei moraliter durantis ab ipſa duratione, ſeu exiſtentia, aut perſeverantia morali; cùm præſertim iſta denominatio moraliter durantis non ſit tota poſitiva. Ad confir. diſt. ant. negatio deſtructionis eſt tantùm conditio ad durationem phyſicam. om. antec. ad moralem neg. antec. & conſeq. Duratio phyſica præſupponit, vel pro priori temporis, vel pro priori naturæ, negationem deſtructionis: cúmque ipſa ſit modus, qui ſe ſolo adæquatè phyſicè denominat ſubjectum durans, illa negatio eſt tantùm conditio: at perſeverantia moralis peccati, cùm non ſit phyſica duratio, non præſupponit negationem remiſſionis, ſed ex ea conſtituitur, ut dictum *n. 249.*

255. Ob. 9. Non poteſt explicari, quale objectum habeat juxta nos decretum DEI, volentis condonare, vel remittere peccatum: hoc eſt abſurdum: ergo. prob. ma. DEUS non vult peccatum non præteriiſſe; hoc enim eſt impoſſibile: non vult ſatisfactionem condignam; ſic enim non remitteret, vel condonaret: non vult gratiam; quia in alia providentia, ſi homo non eſſet elevatus ad ſtatum ſupernaturalem, gratia ei non infunderetur: imò etiam in aliquo ſtatu elevationis poſſibili, diverſo ab eo, in quo nunc conditi ſumus, poſſet peccatum condonari ſine infuſione gratiæ: non vult condonationem; ſic enim vellet decretum DEI ſeipſum: ergo.

Reſp. neg. ma. & dico, hoc decretum habere varia objecta 1. Habet pro objecto peccatum præteritum, non volendo, illud non præteriiſſe, ſed volendo, illud non ulteriùs moraliter perſeverare: 2. Habet pro objecto ipſum peccantem, cui bene vult, dum vult ei remiſſum peccatum. 3. In hac providentia habet etiam pro objecto gratiam, quam vult homini infundere. 4. Habet pro objecto inadæquato ſeipſum, quatenus hoc decretum vult, per ſeipſum peccatum condonare: nec eſt ullum, vel minimum abſurdum, admittere, quòd aliquis actus habeat ſeipſum pro objecto partiali. Sic omnis lex, dum vult per ſe ipſam obligare, habet ſeipſam pro objecto inadæquato. Sic Logicis eſt notum, hanc cognitionem: *Omnis cognitio eſt actus vitalis*: habere ſeipſam pro objecto inadæquato.

ARTICULUS IV.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

256. OB. 10. contra dicta *n. 237.* Juſtitia habitualis eſt qualitas pulchra, & ſana: ergo injuſtitia habitualis eſt qualitas fœda, & morbida. Confir. 1. Peccatum originale, quod eſt habituale, transfunditur ex Tridentino *ſeſſ. 5. can. 2.* in poſteros, mundatur, ſeu eluitur per baptiſmum: item cuique proprium ineſt: ſed hæc nec conveniunt privationi gratiæ, nec peccato Adami præterito moraliter perſeveranti: ergo debet admitti qualitas maculans, in qua ſtet hoc peccatum: ergo etiam alia peccata habitualia ſtant in tali qualitate; quia eſt par ratio. Confirm. 2. Scriptura vocat peccatum ſimpliciter maculam: ergo intelligenda eſt de macula phyſicè tali.

Reſp. loquendo de juſtitia naturali, antecedens poſſet negari; quia illa poſſet ſtare in actu charitatis moraliter perſeverante: at verò juſtitia habitualis ſupernaturalis eſt qualitas, quod vel maximè colligitur ex Conciliis, & Scripturis, & communi ſenſu Doctorum, qui Scripturas, & Concilia ita interpretantur. Ratio etiam eſt; quia juſtitia habitualis ſupernaturalis eſt participatio Divinæ naturæ, pignus hæreditatis æternæ, radix operationum, & habituum infuſorum ſupernaturalium, quæ non poſſunt convenire actui charitatis, moraliter tantùm perſeveranti. At injuſtitia habitualis non eſt juxta communem Doctorum, Scripturas, & Concilia interpretantium, qualitas poſitiva; nam opinio adſtruens hanc qualitatem eſt vix unius, aut alterius. Dein injuſtitia eſt quidem in genere moris valde fœda, non tamen eſt radix malorum habituum infuſorum: nec eſt propriè participatio naturæ diabolicæ, nec pignus excluſionis ab hæreditate æterna &c.

257. Ad 1. confirm. Trident. non loquitur de transfuſione phyſica, & propriè dicta; aliàs peccatum originale deberet eſſe liquor: nec loquitur de ſtrictè dicta lotione; quia non eſt corpus: ſed Concilium tantùm vult, quòd peccatum originale moraliter transfundatur, (id eſt, propagetur) atque etiam moraliter lavetur. Quomodo autem cuique peccatum originale proprium ſit, dicemus inferiùs, agendo ex propoſito de peccato originali. In forma conc. ma. neg. mi. & conſeq. Ad 2. confirm. neg. conſeq. Scriptura intelligenda eſt juxta communem interpretationem Patrum, atque Doctorum, qui eam non interpretantur de macula phyſicè tali: ſufficit ergo, ſi dicatur eſſe turpitudo moraliter talis. Nec opponas ſenſum fidelium, cenſentium, animam fœdari intrinſecè; nam hoc totum admittimus in ſenſu morali; non verò in phyſico, pro quo ſenſus communis fidelium non ſtat.

258. Ob. 11. Actus charitatis tantùm radicaliter, gratia autem formaliter juſtificat: ergo etiam peccatum præteritum tantùm radicaliter, & qualitas deformis formaliter maculat. Confir. Sicut dantur qualitates, reddentes corpus pulchrum, & aliæ reddentes illud deforme, ita etiam de-

debent dari qualitates quædam, reddentes animam pulchram, quædam reddentes eam deformem: ergo. Resp. conc. vel om. antec. neg. conseq. suppono enim, actum charitatis non esse formam sanctificantem talem, qualis sanctificatio datur in hac providentia; si enim talis esset, antecedens negandum esset. At verò peccatum est sufficiens forma, moraliter inquinans hominem. Ad confirm. Dantur etiam tales qualitates in anima, ùt sunt habitus virtutum, & vitiorum, & species veræ, & erroneæ, vel etiam qualitas deformans dæmones, & animas damnatorum; sed ex hoc non sequitur, debere hoc semper fieri. Dein corpus aliquando maculatur physicè positivè, aliquando negativè, seu privativè: cur non etiam negativè, vel tantùm moraliter, possit maculari anima? In forma. om. antec. neg. cons. nam non sequitur: ergo peccatum debet esse qualitas deformis: sufficit, si talis qualitas sit habitus vitiosus; quamvis nec hoc absolutè necessarium esse ex hac paritate probetur; non enim debet admitti in omnibus paritas inter corpus & animam, nisi aliunde probetur.

259. Ob. 12. Contra dicta *n. 238.* Posset dici, peccatum habituale stare in privatione gratiæ, non nudè sumpta, sed ùt orta ex diversis titulis: ergo ratio nostra tertia est nulla. Resp. Etsi tertia ratio non esset efficax, tamen essent adhuc aliæ validæ. Dein neg. conseq. Illi tituli deberent esse pars peccatorum novorum, non tantùm connotata, ùt probatum *eodem numero 238.* ergo jam non in sola privatione staret peccatum, sed etiam in illis titulis, qui reverà aliud non essent, quàm peccata præcedentia, & præterita: quod solum ea ratione tertia probare intendimus.

Dices. Saltem peccatum habituale non stabit in negatione condonationis. Resp. neg. illatum; quia, vel DEUS absolutè potest infundere gratiam, quin remittat peccatum, vel id non potest. Si primum, requiretur ad remissionem peccati præter gratiam adhuc decretum condonans, & in hujus negatione perseverabit peccatum: si secundum, ipsa infusio gratiæ juxta quosdam est positiva aliqua formalis remissio peccati (de qua re tamen vide infrà *n. 264.*) & consequenter in negatione hujus, & cujuscunque alterius remissionis, stabit moralis perseverantia peccati. In negatione autem condignæ satisfactionis etiam eadem perseverantia peccati disjunctivè debet stare; nam si satisfactio, sive per possibile, sive per impossibile poneretur, sive à pura creatura, sive à DEO-homine, & quidem talis, quæ non aliunde debita esset DEO (qua de re agi solet *in tract. de incarnatione*) DEUS, utpote justissimus, deberet cedere suo jure.

260. Ob. 13. Justitia habitualis adæquata est gratia: ergo injustitia habitualis adæquata est privatio gratiæ. prob. conseq. per id constituitur homo injustus, per cujus oppositum constituitur justus; nam denominationes oppositæ etiam ab oppositis formis desumendæ sunt: sed per gratiam homo constituitur justus: ergo per ejus oppositum, nempe per privationem gratiæ, constituitur injustus: ergo. Resp. conc. antec. loquendo de Justitia supernaturali, neg. conseq. nam justus, & injustus, prout hîc sumuntur, non sunt denominationes contradictoriæ (aliàs cùm ex contradictoriis unum semper debeat dari, in statu puræ naturæ omnes essent injusti) sed sunt denominationes contrariæ, sicut e.g. verum, & falsum.

Sicut ergo falsitas non est negatio veritatis, seu negatio actûs veri: sed est positiva difformitas actûs cùm objecto: ita injustitia, prout hîc sumitur, non est negatio, vel privatio gratiæ, sed est actus peccati præteritus moraliter perseverans. ad prob. dist. ma. per id constituitur homo injustus, per cujus oppositum constituitur contradictoriè justus. om. ma. per cujus oppositum constituitur contrariè justus. neg. ma. & conc. min. (si sermo sit de hac providentia) neg. cons. Gratia non tribuit homini prædicatum *justus*, quod sit contradictorium prædicato *injustus*, prout istud hîc accipitur, & significat hominem non tantùm carentem gratiâ (qualis fuisset in statu puræ naturæ, etsi non peccâsset) sed insuper reum culpæ: adeóque hæc prædicata sunt contraria, non contradictoria.

261. Ob. 14. Gratia est habitualis conversio ad DEUM: ergo peccatum est habitualis aversio à DEO: sed habitualis aversio à DEO est privatio gratiæ: ergo. Resp dist. min. subsumptam. Omnis habitualis aversio à DEO est privatio gratiæ. neg. min. aliqua. conc. min. & neg. cons. Habitualis aversio potest variè sumi, & primò quidem pro aversione virtualiter, & interpretativè tali, sive pro conditione, qua posita manet homo aversus, & ex qua, tanquam signo, colligitur, hominem esse aversum: & sic in hac providentia se habet privatio gratiæ. Secundò potest sumi pro actuali aversione præterita, & moraliter adhuc perseverante: & sic non est privatio gratiæ, sed aliquid aliud, scilicet id, in quo diximus stare peccatum habituale. Sic etiam gratia non est habitualis conversio in hoc sensu, quòd sit moralis perseverantia conversionis actualis præteritæ, sed tantùm; quia est habitus, quo posito, homo est conversus ad DEUM, seu ejus amicus: consequenter est virtualiter tantùm, & interpretativè conversio; nam hæc strictè loquendo significat actum hominis ad DEUM se convertentis.

262. Ob. 15. Gratia est forma expellens peccatum: sed id, quod gratia expellit, est privatio gratiæ: ergo hæc est peccatum. Resp. dist. min. id quod gratia expellit, est tantùm privatio gratiæ. neg. min. est etiam aliquid aliud. conc. min. & neg. conseq. Rectè advertit Gormaz *de gratia sanctificante. n. 48. & seq.* formas se expellentes non debere esse contradictorias, sed tantùm contrarias. Sic calor, tanquam forma expellens frigus, non est contradictorium frigoris; aliàs nec per absolutam potentiam DEI possent simul esse calor, & frigus; &, quando non daretur calor, deberet dari frigus, quod est falsum; cùm ante mundum creatum nec fuerit calor, nec frigus. Calor ergo, dum ponitur in subjecto, formaliter expellit tum negationem caloris, & hoc metaphysicè necessariò, tum ipsum frigus, & hoc physicè necessariò, non quatenus producit aliquid à se distinctum, cum frigore incompossibile; sed quatenus ponitur ipse incompossibilis naturaliter cum frigore: quod juxta hunc auctorem significat, formaliter, seu tanquam formam contrariam, expellere. Idem tradit Oviedo

tract.

in 1. 2. tract. 8. de juſtificatione controv. 4. punct. 2. n. 30.

Quia tamen hæc incompoſſibilitas eſt tantùm phyſica, poteſt DEUS diſpenſare in ea, & utramque hanc qualitatem ſimul in eodem ſubjecto conſervare: adeóque, ut expellatur frigus, requiritur adhuc decretum DEI, volentis ſe accommodare exigentiæ caloris, vel certè negatio decreti, volentis diſpenſare in ea incompoſſibilitate, aut utramque qualitatem ſimul conſervare. Illud tamen decretum, vel hæc negatio, non impedit, quo minùs calor formaliter expellat frigus; quia calor ſemper eſt forma frigori contraria, & naturaliter exigit dictum DEI decretum, vel dictam negationem.

263. Jam ad rem noſtram. Gratia eſt forma, non contradictoriè, ſed contrariè oppoſita peccato, adeóque expellit non tantùm negationem gratiæ, cui contradictoriè oppoſita eſt, ſed etiam ipſum peccatum, cui contrariè oppoſita eſt. An autem hæc oppoſitio gratiæ cum peccato ſit tantùm phyſica, an metaphyſica, alibi eſt decidendum. Porrò, ſi ulteriùs objiciatur, gratiam eſſe unicam formalem cauſam noſtræ juſtificationis. Reſp. hoc aliud non ſignificare, quàm eam eſſe formam juſtificantem, ſeu expellentem peccatum, intelligendo *per contrarietatem, non per contradictionem*: quanquam Gormaz diſtinguat inter remiſſionem peccati, & juſtificationem, de quo alibi.

264. Ob. 16. Juxta nos requiritur ad peccatum habituale conſtituendum negatio omnis condonationis peccati: ſed infuſio gratiæ eſt aliqua condonatio peccati: ergo etiam requiritur conſtitutivè negatio infuſionis gratiæ, ſeu privatio gratiæ: Reſp. 1. om. totum. quia, ſi gratiæ infuſio eſt formalis remiſſio peccati, tunc, ùt diximus jam *n. 259.* ſtabit perſeverantia moralis peccati præteriti, tam in negatione, ſeu privatione gratiæ, quàm in negatione omnis alterius remiſſionis, aut condonationis peccati. Reſp. 2. & fortè meliùs. diſt. min. infuſio gratiæ eſt condonatio formaliter talis, neg. min. eſt condonatio arguitivè talis. om. min. & neg. conſeq.

Condonatio formalis eſt actus voluntatis Divinæ, vel decretum DEI, cedentis jure ſuo: & hic actus non eſt gratia habitualis, de qua agimus. Condonatio arguitivè talis eſt aliquid, quod exigit, illud decretum poni: & tale quid eſt etiam gratia. Unde gratia eſt quidem forma condonans, ſeu potiùs deſtruens peccatum: non tamen eſt formalis condonatio, ſeu deſtructio: ſicut calor eſt forma deſtruens frigus, non tamen eſt formalis ejus deſtructio. Si gratia conſertur, cùm ea exigat, ſaltem connaturaliter, illud decretum, arguimus, etiam dari condonationem formalem: & hinc gratia eſt condonatio peccati arguitivè talis. Nos autem dicimus, peccatum habituale conſtitui, non per negationem condonationis arguitivè talis, ſed formaliter talis. Sic rem illuminatam non conſtituit ſol, ſed lux, quamvis ex præſentia ſolis arguamus lucem. Accedit, quòd juxta valde probabilem ſententiam, gratia ſanctificans, ſaltem de potentia abſoluta, poſſit ſtare cum peccato; adeóque negatio gratiæ non ſit metaphyſicè neceſſaria ad permanentiam peccati habitualis, conſequenter nec eam conſtituat.

QUÆSTIO II.

De Peccato Originali.

ARTICULUS I.

Quid ſit Peccatum Originale, & an ab hominibus contrahatur.

265. Dico 1. Peccatum originale eſt præterita tranſgreſſio mandati Divini, prohibentis comeſtionem fructûs ex arbore ſcientiæ boni, & mali, quæ tranſgreſſio ab Adamo quidem phyſicè, à poſteris autem, naturali modo ex ejus ſemine natis, (quorum voluntas voluntati Adami erat divinitus alligata) moraliter facta eſt, & in negatione condignæ ſatisfactionis, vel gratuitæ remiſſionis, moraliter perſeverat. ita Oviedo *in 1. 2. tract. 6. controv. 9. punct. 9. n. 67.* Rhodes *diſp. 4. de peccat q. 1. ſec. 2. §. 3.* (cùm priùs §. 2. dixiſſet, peccatum originale non eſſe formaliter privationem gratiæ: quod idem dicit Oviedo *cit. controv. punct. 8. n. 62.* Lugo *de incarnat. diſp. 7. ſec. 3. n. 26.* & alii plures, maximè ab Oviedo citati. Probatur hæc definitio, ſeu ſaltem deſcriptio, per partes. *Gen. 2. v. 17.* habetur præceptum non comedendi de illo fructu: & *Gen. 3. v. 6.* habetur ejus tranſgreſſio, phyſicè facta, & conſequenter ante plura annorum millia jam præterita.

266. Quòd autem ea tranſgreſſio etiam moraliter facta ſit à poſteris Adami, habetur ad *Rom. 5. v. 12. Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt*: ergo omnes peccatum commiſerunt in Adamo: non phyſicè: ergo moraliter.

267. Accedunt Concilia plura, maximè contra Pelagium celebrata: & noviſſimè Tridentinum *ſeſſ. 5. decreto de peccato originali, canone 3.* ubi definitur, peccatum hoc eſſe origine unum, propagatione, & non imitatione, transfuſum in omnes, & ineſſe cuique proprium (ubi tamen excipiendus eſt Chriſtus, & immaculatiſſima ejus mater, de qua *ibidem* Tridentinum ſub finem decreti ait, ſe nolle eam hoc decreto includere: & nos paulò pòſt eam immunem fuiſſe oſtendemus) Taceo SS. PP. atque Doctores, qui cum univerſali Eccleſia idem ſentiunt.

268. Ex quibus habetur, non tantùm pœnam redundare in poſteros, ſed hos etiam peccâſſe, & hoc peccatum cuique proprium ineſſe. Non autem ineſt phyſicè; tum, quia, utpote peccatum habituale, ſuo ſubjecto moraliter tantùm ineſt; tum, quia à poſteris phyſicè commiſſum non eſt; quia nemo ex poſteris Adami de arbore illa phyſicè comedit. Quòd autem hoc peccatum perſeveret in negatione condignæ ſatisfactionis, vel condonationis, probatur iisdem omnibus rationibus, quibus quæſtione antecedenti probatum eſt *à. n. 234*, peccatum habituale in iis moraliter perſeverare; quia quoad hoc conveniunt peccatum habituale, & originale; quamvis, ùt ait Oviedo *in 1. 2. tr. 6. controv. 9. punct.*

punct. 9. n. 70. differant habituale communiter dictum, & originale, quòd illud dicatur inesse subjecto statim, ac actio commissa est, seu mox in instanti actionem peccaminosam sequenti: originale autem tunc primùm dicatur inesse, quando parvulus producitur.

269. Itaque essentia peccati originalis consistit in complexo, ex præterito Adami peccato, ex alligatione voluntatum posterorum, per quam fit moraliter peccatum posterorum, & ex negatione condignæ satisfactionis, aut gratuitæ remissionis: in qua perseverat. Naturalis autem ab Adamo descensus non videtur constituere hoc peccatum, sed ad illud præsupponi; nam præsupponitur ad alligationem voluntatis; propter hunc enim descensum alligati sunt posteri voluntati Adami: & sanè, si aliqui non fuissent descendentes ab Adamo, & tamen alligati ejus voluntati, videntur contracturi fuisse peccatum originale. In hoc tamen descensu stat, seu fundatur debitum remotum peccandi, ùt pluribus explicabimus inferiùs, agendo de immaculata Conceptione B. Virginis.

270. Insuper, ùt hoc peccatum dicatur actualiter contractum, seu anima per illud maculata, requiritur etiam existentia descendentis ab Adamo; nam parvuli post annum nascituri, etsi jam in Adamo peccâsse dici possint (quia per hoc tantùm intelligunt Doctores, quòd eorum voluntates voluntati Adami alligatæ fuerint, adeóque moraliter cum Adamo præceptum transgressi sint, seu, quòd actio Adami fuerit moraliter actio eorum, & ipsi debitum proximum maculæ contrahendæ habeant) nondum tamen possunt dici, actualiter peccatum contraxisse, vel jam maculati esse.

271. Restat explicandum, quomodo hoc peccatum Adami sit factum moraliter nostrum, seu posterorum; hoc autem factum est hac ratione. Voluntates posterorum divinitus alligatæ sunt voluntati Adami, in ordine ad observationem prædicti mandati, quæ alligatio fuit quoddam decretum DEI, constituentis Adamum caput morale posterorum, ita, ut, quod ipse faceret, censerentur etiam moraliter, & imputabiliter ad culpam, vel meritum, fecisse posteri. Hoc decretum fuit formale, aut virtuale pactum cum Adamo, de transfundenda justitia originali in posteros, si ipse præceptum servaret: vel econtra de contrahenda à posteris culpa, si Adamus inobediens foret.

272. Dixi. *pactum virtuale;* ùt enim rectè Tannerus *tom. 2. disp. 4. q. 7. dub. 1. n. 17.* ex Scoto ait, non fuit necesse, ut DEUS expectaret acceptationem Adami; sed suffecit, quòd DEUS id vellet: nec dubitatur, id Adamo satis innotuisse. Nec aliud videtur sentire Ulloa *de incarnat. disput. 1. c. 9. n. 166.* quando ait, pactum hoc non fuisse contractum, seu colloquium inter DEUM, & Adamum; non enim videtur hic auctor velle contradicere communi Doctorum, imò & SS. Patrum, qui hoc pactum inter DEUM, & Adamum adstruunt.

273. Sic S. Aug. *l. 16. de civit. DEI c. 27.* ponderans illa verba *Genes. 17. v. 14. Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo; quia pactum meum irritum fecit.* S. Doctor legit: *quia testamentum meum dissipavit* (testamentum autem est idem, ac pactum) & ait, parvulum ipsum non potuisse illud pactum, seu testamentum dissipare, & hinc infert, id intelligendum de prævaricatione communi generis humani, in sua origine: ac addit: *Testamentum autem primum, quod factum est ad hominem primum, profectò illud est: qua die ederitis, morte moriemini:* ergo juxta S. Doctorem, testamentum, seu pactum initum est à DEO cum Adamo.

274. Similiter S. Hieron. *in illud Oseæ 6. v. 7. Ipsi autem, sicut Adam, transgressi sunt pactum: ibi prævaricati sunt in me:* ait: *Ipsi autem imitati sunt Adam, ut, quod ille in paradiso fecerat, pactum meum, legemque præteriens, isti in terra facerent: & ibi, hoc est, in paradiso, omnes prævaricati sunt in me, in similitudinem prævaricationis Adam.* Ecce, etiam juxta S. Hieronymum, pactum cum Adamo initum est, quod ipse, & posteri quoque in paradiso (quatenus scilicet jam tunc voluntates eorum Adamo alligatæ erant) prævaricati sunt.

275. Hoc pactum, & alligatio nostrarum voluntatum, fundatur *in Genes. 2. v. 17.* ubi Adamo dicitur: *In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris:* quæ verba Ecclesia semper intellexit de morte corporis, & animæ, Adami, & posterorum: ergo voluntas posterorum fuit alligata voluntati protoparentis; aliàs, quare morerentur secundùm animam posteri? Hinc etiam ait Apostolus *cit. c. 5. ad Rom. v. 19. Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi.* & *Oseæ 6. v. 7. Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum:* quæ verba de pacto cum Adamo exponunt, ùt modò dictum, S. Hieron, & alii Patres. Adde, quòd in Scripturis sæpissime mentio fiat de pactis à DEO cum homine initis, ùt *Genes. 9. v. 9.* cum Noe, & posteris ejus: *Genes. 17. v. 4.* cum Abraham, & sæpissime cum populo Israëlitico: adeóque nullo modo sit inconveniens, dicere, tale pactum, etiam formale, initum cum Adamo.

276. Probatur hoc pactum, & alligatio voluntatum nostrarum etiam ratione. Ut Adæ peccatum transiret in posteros, non erat satis, eum esse caput physicum, seu physicè primum parentem; aliàs etiam ejus opera bona, & pœnitentia, debuissent in filios transire: imò etiam opera proximorum parentum deberent transire in filios: ergo debuit Adam esse caput morale, & tale constitui à DEO (qui solus habet potestatem absolutam in omnium voluntates) & quidem debuit ita constitui, ut, quidquid ageret ipse, posteris justè imputaretur, quasi factum ab ipsis; aliàs non videtur posse explicari, quomodo posteri possint dici in Adamo peccâsse, & eis justè imputari ad culpam, & pœnam, factum Adami: hæc autem constitutio capitis moralis aliter fieri non potuit, nisi per prædictam alligationem voluntatum nostrarum, ùt expendenti patebit.

277. Equidem Ulloa *de incarnat. disp. 1. c. 9. n. 164.* tres affert disparitates, inter peccatum Adami, & aliorum parentum; ex quibus vult monstrare, quòd quidem peccatum Adami transierit in ejus posteros, non verò peccatum aliorum parentum transeat in eorum filios. Sed nulla videtur sufficiens, imò nec omnes simul, nisi insuper dicatur, quòd voluntates posterorum fue-

fuerint alligatæ Adamo, non verò voluntates filiorum aliis parentibus.

278. Ait Ulloa. *loco modò citato* 1. peccatum Adami fuisse omnium primum, 2. fuisse patratum à parente totius generis, & 3. fuisse ex majore malitia; quia absque passione, & mentis cæcitate, patratum. Sed secundum, & tertium tantùm probat, quòd peccatum aliorum non toti generi humano, nec ad tam magnam culpam fuisset imputabile: non verò probat, quòd peccatum aliorum parentum non fuisset imputabile descendentibus ab ipsis, saltem ad minorem culpam. primum autem dat disparitatem, per se tantùm materialem; potuisset enim DEUS absolutè facere, ut non contraheremus primum peccatum, sed secundum Adami: sicut non contraximus peccatum Evæ, quæ adhuc ante Adamum peccavit.

279. Confirmatur. Hæc alligatio respectu DEI fuit æquissima; nam mundanus magistratus utique non habet majorem potestatem in actiones civiles subditorum, quàm habeat DEUS, absolutissimus Dominus, in omnes actiones morales hominum: atqui ille potest alligare voluntatem pupilli vel filii, voluntati tutoris, aut patris, quoad actus civiles, & civilem eorum valorem: ergo DEUS potuit alligare voluntates posterorum voluntati Adami, quoad actiones morales, & moralem eorum valorem.

280. Secundò hæc alligatio (præscindendo ab eventu, prudenter à nobis non suspicabili, & excipiendo Christum, ejúsque Matrem) erat nobis valde optabilis; ingens enim erat, & probabilissima spes, Adamum eximiâ sapientiâ, charitate, aliisque donis præditum, DEI, sui, suorúmque amantissimum, ac communis etiam felicitatis studiosum, nulla prava inclinatione detortum &c. DEO in re tantilla obtemperaturum, ac posteris justitiam originalem promeriturum. Econtra, si DEUS cuique nostrûm eam conditionem proposuisset, præsertim, si tantis gratiis, quantis Adamus, præventi non fuissemus, imminebat periculum, ne inobedientes fieremus, & justitiâ excideremus: ergo etiam tacitus, aut interpretativus consensus posterorum, meritò præsumi potuit.

281. Ex his colligo. 1. Adæ peccatum, moraliter, non physicè, in posteros propagari; nam posita hac alligatione, itémque Adami peccato, & existentia, seu infusione animæ in corpus, ac negatione condonationis, ac satisfactionis, jam verum est, infantem & in Adamo peccâsse, & originale peccatum contraxisse, adeóque dignum esse privatione gratiæ, odio DEI, ac aliis pœnis. Hinc, ùt rectè Ulloa *de incarnat. disp. 1. c. 9. n. 166.* ait, peccatum originale respectu posterorum est actuale in instanti conceptionis, seu infusionis animæ; tunc enim actualiter contrahitur: sequenti verò instanti est jam habituale.

282. Quare explosa dudum jam est quorundam sententia, volentium, peccatum Adami, virtute instrumentali virilis seminis, transfundi in descendentes; nam vel ista virtus esset naturalis, vel supernaturalis: non potest dici primum; aliàs etiam in statu puræ naturæ propagatum fuisset peccatum: insuper deberet qualitas, vel virtus materialis, naturaliter agere in voluntatem, & animam spiritualem, quod fieri nequit: ulteriùs deberet defacto aliquid physicum produci in anima geniti infantis, quod est omnino superfluum: cùm sine omni ente physico possit peccatum originale explicari. Neque secundum dici potest; nam entium supernaturaliter productorum principalis author est DEUS, qui tamen non potest esse author peccati. Confirmatur. Si Adam non peccâsset, non physicè per semen transfusa fuisset justitia originalis; hoc enim prorsus gratis fingeretur: ergo neque nunc ea ratione transfunditur injustitia.

283. Collige secundò, longè magis à veritate recedere errores hæreticorum. Mathias Flaccus Illyricus ex Centuriatoribus Magdeburgensibus *l. de essentia imaginis DEI, & diaboli* apud Bellarm. *tom. 4. controv. 2. l. 5. c. 2.* ait, peccatum originale esse substantiam, hoc est, substantialem diaboli imaginem, in quam anima rationalis per peccatum originale sit transformata: sicut nempe transformatur homo, juxta multos philosophos, quando, recedente anima, succedit forma cadaverica. Sed contra est: vel debet dici, quòd DEUS hujus substantiæ non sit author; cùm tamen omnes Patres dicant, non dari substantiam, cujus author DEUS non sit? vel debet dici, quòd DEUS sit author peccati, quod est summè blasphemum. Dein anima rationalis est immortalis, & indivisibilis: ergo neque partialiter potest corrumpi, ut ei succedat etiam tantùm pars alterius substantiæ. Adde, quòd juxta hunc hæreticum Christus non assumpserit animam, qualem nos (quod est contra Concilia, & Patres) non enim Christus assumpsit peccatum originale. Item Adamus post peccatum aquisivisset aliam imaginem, vel animam, nec fuisset prior homo.

Lutherus, & Calvinus cum assectis docent, concupiscentiam esse peccatum originale (vide Bellarminum *tom. 4. contr. 2. l. 5. c. 5.*) Sed contra 1. Concupiscentia non est peccatum; nam S. Jacobus *c. 1. v. 15.* suæ epistolæ distinguit clarè peccatum, & concupiscentiam; ait enim: *Concupiscentia, cùm conceperit, parit peccatum.* Rursus *ad Rom. 8. v. 1. Nihil ergo nunc damnationis est in iis, qui sunt in Christo JEsu:* hoc est, in baptizatis: atqui in his est concupiscentia: ergo hæc non est peccatum; cùm enim peccatum sit damnabile, etiam concupiscentia esset damnabilis, adeóque aliquid damnationis esset in baptizatis. Nec dicant, manere in baptizatis peccatum, sed sine reatu damnationis; nam, quidquid sit de absoluta potentia DEI, saltem in hac providentia reatus damnationis, & peccatum non separantur. Accedunt infiniti textus SS. Patrum, ex quibus solum Augustinum refero *l. 6. contra Julianum. c. 16. Tu autem, qui putas, quòd, si malum esset concupiscentia, careret eâ, qui baptizatur, multum erras; omni enim peccato caret, non omni malo.* Plura suppeditabunt Theologi Polemici. Videri etiam potest Bellarm. *tom. 4. contr. 2. l. 5. c. 7. & seqq.*

284. Dico jam 2. Omnes posteri Adami, ex eo naturali via geniti (excepta B. Virgine, de qua paulò pòst) contrahunt peccatum originale. Conclusio est contra Pelagium hæreticum, qui ab initio docuit, neque peccatum, neque mortem ex Adamo trahi, sed homines præcisè naturaliter mori: quem errorem postea secuti

sunt Anabaptistæ. Post aliquod tempus Pelagius fassus est, mortem quidem, sed non peccatum ab Adamo deduci: quam falsitatem amplexus est Zvvinglius, & Joannes Faber. Tandem admisit Pelagius, Adamum peccando posteris nocuisse: at hoc postea discipulis explicavit in hoc sensu, scilicet Adamum nocuisse exemplo malo, quod posteri imitentur.

Probatur veritas Catholica primò illo textu Pauli *ad Rom. 5. v. 12. Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit: in quo omnes peccaverunt.* Nec dicas 1. cum Zvvinglio *l. de baptismo.* intrâsse peccatum in mundum per Adamum; quia Adami peccatum fuit primum. Contra enim est. Adami peccatum non fuit primum in mundo; prius enim fuit peccatum Luciferi, atque etiam Evæ. Dein dicitur peccatum intrâsse, ùt mors: non autem mors Adami fuit prima; cùm saltem Abel priùs occisus sit. Nec dicas 2. per peccatum intelligi, non peccatum strictè, sed tropicè effectus peccati, ærumnas, concupiscentiam &c. Apostolus enim distinguit peccatum ab effectu primario, seu à morte: ergo intelligitur peccatum reipsa tale, & non effectus; aliàs, si per peccatum intelligeretur etiam mors, verba, *in quo omnes peccaverunt*, significarent, *in quo omnes puniuntur*; quod, quàm tortum sit, nemo non videt.

Nec dicas, 3. peccatum intrâsse imitatione Adami; nam contra. Hac ratione peccâssent homines; quia imitati essent Adamum: atqui imitari alium significat, actionem exercere ad ejus imitationem: hoc autem parvuli ante usum rationis non potuerunt facere: ergo hi non peccâssent, adeóque non omnes. 2. Ethnici originaliter peccant, quamvis nihil sciant de Adamo: quomodo ergo ad ejus imitationem peccabunt? 3. Non peccant posteri comestione ex arbore scientiæ: sed peccatis e. g. luxuriæ, homicidii &c. quæ tantùm habent generalissimam quandam similitudinem cum peccato Adami, quæ non sufficit, ut dicantur homines peccâsse imitatione Adami: sic non dicitur blasphemus peccare ad imitationem luxurioši. Multò minùs ea generalissima similitudo peccatorum posterorum cum peccato Adami sufficit, ut illi dicantur, ab isto traxisse originale; nam ad hoc neque sufficit similitudo etiam, aut imitatio propinquior; aliàs, cùm peccemus etiam ad similitudinem majorum nostrorum, ab his etiam traheremus peccata. Nec dicas 4. illud: *in quo*, non intelligendum, *in quo Adamo*, sed *in quo peccato*; falsitas enim hujus replicæ patet ex græco textu, in quo ἁμαρτία (quod significat peccatum) est fœminini generis, adeóque non ad ipsum spectat articulus masculinus. Dein textum hunc nobiscum de Adamo explicat antiquissimum Concilium Millevitanum *c. 2.* jam ab Innocentio *l.* approbatum.

285. Probatur eadem Catholica veritas ex pluribus aliis S. Scripturæ locis. Sic *Job. 14. v. 4. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine?* vel, ùt habet versio septuaginta interpretum. *Nemo mundus à sorde, nec infans, cujus est unius diei vita super terram. Psal. 50. v. 7. Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Ad Rom. 3. v. 23. Omnes peccaverunt, & egent gloriâ DEI. Ad Ephes. 2. v. 3. Eramus naturâ filii iræ.* Eandem veritatem definierunt plura Concilia: Millevitanum. *canon. 2.* & Carthaginense in Africa. Toletanum VI. in Hispania. Arausicanum II. in Gallia. Moguntinum in Germania, Florentinum in Italia: & ultimò Tridentinum *sess. 5. in decreto de peccato originali.* Accedit antiquissimus ab usque Apostolis usus baptizandi infantes, si periculum mortis instaret, cujus rationem dat Siricius Papa (qui jam sedit *anno Christi 385. epist. 1. ad Himerium Tarraconensem. n. 2. apud Binium. tom. 1. Concil. fol. 530.* ne sine baptismo exeuntes de hoc sæculo, *regnum perdant, & vitam.* Accedunt innumera Patrum testimonia, quæ, & alia vide apud controversistas maximè Bellarm. *tom. 4. contr. 2. de amissione gratiæ, & statu peccati, præsertim l. 4. c. 5. & c. 14.*

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

286. OB. 1. contra 1. conclus. Si quis de facto nasceretur independenter ab Adamo, non eo ipso nasceretur sanctus: ergo, etiamsi descendat ab Adamo, non nascitur injustus; ergo descensus ab Adamo nihil facit ad peccatum originale. Confir. Adami peccatum fuit unum, & originale ex Tridentino est multiplex: ergo sunt distincta. Resp. Supposito, quòd DEUS vellet hominem illum relinquere in statu puræ naturæ, aut ex nullo pacto, vel decreto, ei gratiam conferre, ùt posset in alia providentia, conc. antec. & neg. conseq. In hac providentia nullus purus homo nascitur, nisi dependenter ab Adamo, quamvis DEUS utique posset independenter ab Adamo hominem vel creare, vel aliter producere: at tunc deberet determinare, an in statu puræ naturæ, an in statu gratiæ vellet ipsum producere: item an vellet eum alterius voluntati alligare, an non: supposito autem pacto cum Adamo, in hac providentia nascitur viâ ordinariâ homo injustus. Nec est paritas ab alio statu ad hunc diversum: sicut nulla est argumentatio: si murus non haberet nigredinem, non eo ipso esset albus; posset enim esse ruber; ergo, si habet nigredinem, non eo ipso est niger, sive non albus. Ad confir. dist. 1. p. ant. est unum, physicè factum ab Adamo. conc. antec. est unum, ùt moraliter factum à pluribus posteris. neg. antec. & conseq. vide *num. 265.*

287. Ob. 2. Per justitiam Christi non reddimur formaliter justi: ergo neque per injustitiam Adami reddimur formaliter injusti: ergo peccatum nostrum distinguitur à peccato Adami. ant. est clarum ex Tridentino *sess. 6. c. 7.* conf. prob. S. Paulus *ad Rom. 5.* facit comparationem inter Christum, & Adamum, ac ait, quòd, sicut per hunc mortui fuimus, ita per illum simus vivificati: ergo, quod suo modo facit in nobis justitia Christi, idem modo suo facit injustitia Adami. Resp. neg. conf. ad prob. iterum. neg. conseq. Comparatio S. Pauli non est omnimoda, sed tantùm quoad aliqua, nempe, quòd, sicut

ficut unius inobedientia fuit ratio, cur multi redditi sint peccatores, ita unius obedientia sit ratio, cur multi sint redditi justi: non verò, quòd modi isti, reddendi justos, & injustos, in omnibus conveniant.

Ubi addendum, voluntates nostras non fuisse ita alligatas voluntati Christi, sicut fuerunt alligatæ voluntati Adami: & hinc per opera Christi non meremur: nec voluit ipse sua merita hominibus applicari, nisi adultis, se disponentibus, & bona physicè facientibus: parvulis verò non nisi recipientibus Sacramenta. Si quæras, an in alia providentia, in qua voluntates nostræ essent alligatæ Christo, ùt in hac providentia fuerunt alligatæ Adamo, mereremur per actiones meritorias Christi. Resp. quòd ita. Si petas, an illud meritum esset infinitum. Resp. Realiter in se esset infinitum; quia omne meritum Christi est infinitum: at verò formaliter, quatenus considereretur ùt actio moraliter nostra, sub hoc, inquam, respectu non esset infinitum; quia meriti finitudo, vel infinitudo, desumitur ex dignitate elicientis meritum, quæ in nobis est finita. Sic etiam demeritum Adami respectu ipsius fuit majus, quàm respectu nostri.

288. Ob. 3. Non potest respublica pro libitu suorum subditorum voluntates invicem alligare: ergo neque DEUS voluntates hominum. Confirm. Non potest defacto DEUS alligare voluntatem Petri jam existentis, & ratione utentis, voluntati Pauli, ita, ut quando hic peccat, etiam alter peccet, & damnetur: ergo nec potuit alligare voluntates nostras Adamo, antec. probatur. in eo casu posset Petrus per actum charitatis physicè à se elicitum mereri cœlum, & per peccatum Pauli mereri moraliter infernum, quod est absurdum. Resp. dist. antec. non potest hoc respublica quoad actiones morales, hoc est, imputabiles ad meritum, vel demeritum. conc. antec. quoad actiones politicas, subdist. si talis alligatio non sit conveniens, nec per se, præscindendo ab eventu, optabilis. conc. antec. secus. neg. antec. & conseq.

Quæ consequentia aliunde etiam nulla est; cùm utique DEUS habeat longè majus dominium in creaturas, quàm magistratus in suos subditos; magistratui enim DEUS non concessit potestatem, nisi necessariam ad gubernationem subditorum, in bonum ipsorum, ad quam non requiritur potestas alligandi voluntates in ordine ad quascunque actiones. Ad confirm. om. antec. ob ipsam rationem additam, quæ nullo modo militat in nostro casu: posset autem fortè DEUS illud ipsum inconveniens impedire, & saltem in eo casu, in quo alligatio voluntatis, unius jam existentis, & ratione utentis, ad voluntatem alterius, esset ita conveniens, ùt fuit in casu Adami, & posterorum, posset illorum voluntates colligare: sicut respublica alligat voluntatem pupilli voluntati tutoris, adeò, ut ille civiliter agat, lucretur, vel perdat etiam dormiens, prout ejus nomine agit tutor.

289. Dices. Hæc ipsa alligatio non fuit nobis optabilis; facta est enim dependenter à scientia media de futura transgressione Adami: ergo non potuit fieri. Confirm. Hæc alligatio fuit causa peccati: & DEUS causa alligationis: ergo DEUS fuit causa causæ, adeóque etiam causa causati, scilicet peccati. Hoc argumentum manifestè probat nimiùm; probat enim, nihil esse per se optabile, quo nos malè usuros DEUS prævidit, adeóque nec fuisse universaliter optabilem redemptionem generis humani; quia etiam hæc multis cedit in majorem perniciem, juxta illud Simeonis *Luc. 2. v. 34. Positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum.* Unde reprobis DEUS nullum beneficium faceret, quando confert donum, in se etiam optimum, quo ipsi sunt abusuri.

Quare, ut res dicatur optabilis, vel non optabilis, debet ea considerari, præscindendo ab eventu, & eventum consequente scientia media. Hîc tamen addendum, quòd DEUS, quando aliquod donum alicui homini confert, quo videt eum malè usurum, non ideo illud conferat; quia ipsum malè usurum prævidet: sed sit paratus ad idem dandum, si prævideret, eum bene usurum, In forma. neg. antec. quia tamen alligatio fuit optabilis præscindendo ab eventu. Ad confirm. neg. conseq. Hæc alligatio non determinatè post se traxit peccatum, sed tantùm constituit actum primum indifferentem, sicut gladius non trahit post se homicidium, sed est indifferens. vide *num. 82.*

290. Ob. 4. Meliùs diceretur, peccatum originale stare in privatione gratiæ, vel justitiæ originalis, per Adami peccatum inducta: ergo, prob. antec. Tridentinum *sess. 5. can. 3.* docet, peccatum hoc cuique parvulo proprium inesse: atqui nihil inest proprium parvulis, nisi hæc privatio: ergo. Confirm. 1. Gratia formaliter expellit omne peccatum originale: ergo hoc stat in negatione, & privatione gratiæ. Confirm. 2. S. Anselmus *l. de conceptione virginis c. 26.* sic habet: *Hoc peccatum, quod originale dico, aliud intelligere nequeo in ipsis infantibus, nisi ipsam, quam supra posui, factam per inobedientiam Adæ, justitiæ debitæ nuditatem, per quam omnes filii sunt iræ;* ergo stat in privatione. Confir. 3. S. Thomas *1. 2. q. 82. a. 3. in corp.* ait: *Privatio originalis justitiæ, per quam voluntas subdebatur DEO, est formale in peccato originali.* & post pauca: *Peccatum originale materialiter quidem est concupiscentia*: ergo peccatum originale præcipuè stat in privatione gratiæ.

Antequam respondeam, opus est paucis explicare, quid sit justitia originalis: est autem hæc, non sola gratia sanctificans; nam hæc datur etiam in statu naturæ lapsæ, in qua non datur justitia originalis: & quamvis gratiam hanc etiam habuerint protoparentes, ùt est certum apud omnes Catholicos, tamen non habuêre in hac sola justitiam originalem. Stat ergo hæc etiam in tali appetitûs sensitivi, & omnium aliarum potentiarum subjectione ad voluntatem, ut sine hujus imperio, vel rationali motu, nullus pravus motus insurgere possit. Hæc subjectio juxta quosdam est habitus dicto modo potentias voluntati subordinans, & actiones voluntatem præventuras impediens: juxta Vasquez autem, & Oviedo *in 1. 2. tr. 6. controv. 9. punct. 7.* consistit in externa DEI protectione singulari, impediente omnes similes motus. Hanc subjectionem non habemus defacto, etiam post recuperationem gratiæ. Vult ergo objectio, macu-

tam originalis peccati consistere in privatione tum gratiæ, tum hujus subjectionis potentiarum ad voluntatem.

291. Resp. jam. neg. antec. nam, ùt diximus *num. 238.* peccatum habituale in genere non stat in negatione gratiæ: ergo neque in ea stat hoc peccatum habituale in specie, seu originale; quia revera etiam est aliquod peccatum habituale, sive peccatum ab Adamo physicè, à posteris autem moraliter factum, & nunc habitualiter perseverans: imò verosimiliter potuisset peccatum originale etiam dari in statu puræ naturæ, in quo tamen non fuisset data privatio gratiæ. Negant quidem hoc aliqui adversarii; sed gratis. Alii fingunt, tunc dandam privationem alicujus perfectionis naturalis: sed & hoc gratis asseritur. Accedit ratio ab Oviedo *in 1. 2. tr. 6. controv. 9. punct. 8. num. 62.* adducta. Ideo privatio gratiæ in posteris esset culpa; quia isti debuerunt habere gratiam: atqui non debuerunt eam habere à se, vel ipsi eam ponere, sed tantùm debuerunt ponere aliquid aliud, quo posito, DEUS dein conferret gratiam; ergo obligatio posterorum non erat immediatè ad gratiam, sed immediatè ad aliquid aliud ponendum: ergo ratio peccati stat immediatè in transgressione hujus obligationis, seu non positione rei præceptæ, vel positione rei prohibitæ: quæ transgressio intelligitur jam ante privationem gratiæ, & ista potiùs habet rationem pœnæ.

292. Ad prob. ant. dist. ma. Tridentinum docet, peccatum originale cuique inesse physicè. neg. ma. moraliter. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Etiam privatio non inest physicè; quia nihil est: ergo sufficit, inesse moraliter, qualiter etiam inest peccatum quodlibet aliud habituale, atque etiam originale, ùt dictum *num. 268.* Ad id autem, quod Tridentinum dicit, peccatum originale esse cuique proprium. Resp. esse cuique proprium ideo; quia, quòd peccatum hoc sit moraliter factum ab uno, est quid distinctum ab eo, quòd sit moraliter factum ab alio; quippe est alia voluntas moraliter peccans in Paulo, alia in Petro. Sicut, quando duorum pupillorum, Petri, & Pauli nomine, agit unus tutor, alia est moraliter actio Petri, alia Pauli.

Ad 1. confirm. neg. conseq. Calor etiam formaliter expellit frigus, nec tamen istud stat in privatione frigoris; nam expellere formaliter, nihil aliud significat hîc, quàm expellere tanquam formam alteri expulso oppositam; potest autem forma opponi, vel contradictoriè, sicut opponitur suæ negationi: & sic calor expellit suam negationem: potest etiam opponi contrariè, & sic calor opponitur suo contrario, scilicet frigori, atque etiam expellit frigus tanquam suum contrarium. Jam gratia quidem tanquam forma expellit, saltem physicè, peccatum, attamen huic non contradictoriè, sed contrariè opponitur: atque adeò peccatum non stat in negatione, seu privatione gratiæ. Idem debent dicere adversarii de peccato actuali, quod etiam expellitur per gratiam, quin stet in privatione gratiæ. Sed de hoc plura, *in tract. de grat. sanctific. à num. 282.* quando agemus de eo, an gratia stare possit cum peccato. vide interim dicta *num. 264.* ubi hæc res aliquantò magis explicata est.

Ad 2. confirm. neg. conse. S. Anselmus explicandus est, sicut paulò pòst S. Thomam explicabimus, de peccato metonymicè tali, seu de effectu peccati; idque eo etiam ex capite, quòd S. Anselmus statim addat: *Quoniam & naturam accusat spontanea, quam fecit in Adam, justitiæ desertio*; hæc enim justitiæ desertio non est privatio gratiæ; quia hanc natura non fecit, verùm potiùs eam passa est: sed est ipsa actio peccaminosa Adami, per quam natura humana justitiam, seu observantiam præcepti Divini, in Adamo deseruit. Hæc itaque, tanquam vera culpa, accusat (prout scilicet peccatum dicitur accusare) naturam, ut ei detrahatur justitia originalis, & fiat nuditas gratiæ: atque adeò ista nuditas est effectus, seu pœna illius, nempe actionis naturam accusantis, seu ream facientis: in qua accusante stat etiam juxta S. Anselmum formaliter ratio culpæ, in altero autem ratio pœnæ: quæ tamen pœna potest metonymicè, ùt dictum, vocari etiam peccatum.

Ad 3. confirm. dist. antec. & S. Doctor loquitur ibi de peccato formaliter tali. neg. ant. de peccato tantùm per metonymiam accepto. conc. antec. & sub eadem distinctione conc. vel neg conseq. Angelicus ibi loquitur de peccato per metonymiam, qua sumitur effectus pro causa, & ibi sumit effectum peccati originalis pro ipso peccato; nam dicit ibi, concupiscentiam esse reatum originalis peccati, item esse materiale peccati: quæ tamen in rigore non ita se habent; nam materiale peccati est pars peccati: atqui juxta communem concupiscentia non est pars peccati originalis strictè dicti, sed ad summum peccati latè accepti; unde optimè dicitur, S. Doctorem plus non velle, quàm, privationem gratiæ, ùti & concupiscentiam, esse peccatum originale per metonymiam, seu esse effectus illius.

293. Ob. 5. contra dicta *num. 283.* ex Illyrico. *Ad Rom. 6. v. 12.* dicitur; *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore*: sed nihil potest regnare, nisi sit substantia: ergo peccatum est substantia. Confirm. 1. Imago DEI est substantialis: ergo etiam imago diaboli, quæ est peccatum. Confirm. 2. *Ad Ephes. 2. v. 3.* dicitur, quòd simus *naturâ filii iræ*: ergo natura nostra, seu substantia est peccatum. Resp. hæc esse levia. dist. mi. nihil potest regnare physicè, & strictè. conc. mi. nihil moraliter, & metaphoricè. neg. mi. & conseq. Textus hic, & similes, quos adducit Illyricus, juxta omnes debent metaphoricè accipi, & significant, concupiscentiam debere supprimi, ac subjugari. Ad 1. confirm. neg. conseq. Imago est triplicis generis, vel ratione substantiæ, seu naturæ, vel ratione habitûs, vel ratione actûs. Primi generis imago DEI est homo ratione animæ: quæ imago per peccatum non fuit destructa, sed deformata. Secundi, & tertii generis imago DEI est homo ratione habitualis gratiæ, & operationum supernaturalium, tanquam ornamentorum accidentalium: & hæc imago fuit per peccatum destructa, atque introducta imago accidentalis, non substantialis, diaboli. Alii dicunt, non imaginem, sed similitudinem DEI, in homine per peccatum destrui. Ad 2. confirm. Etiam aqua dicitur naturâ frigida, quin frigus sit substantia: scilicet naturale duplex

plex est, unum accidentaliter tale, alterum substantialiter: & sic tantùm accidentaliter sumus naturâ filii iræ: quod tamen non ita intelligendum est, quasi, sicut aqua exigit accidentale frigus, ita natura hominis exigat peccatum; sed tantùm, quòd per Adami peccatum, accidentaliter factum, naturæ nostræ ita originale peccatum sit conjunctum, ut non nascatur ullus homo (excepta semper Christo, ejúsque sanctissima Matre) non infectus peccato. In forma. conc. ant. neg. conseq.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones reliquæ.

294. OB. 6. contra 2. conclus. *Ezechiel. 18. v. 20.* dicitur: *Filius non portabit iniquitatem patris:* ergo nec infantes iniquitatem Adami. Confirm. 1. *Ad Rom. 5. v. 19.* dicitur: *Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi:* ergo non omnes. Confirm. 2. Rursus *ibidem v. 15.* dicitur, gratiam Christi in plures abundâsse: ergo non omnes homines peccaverunt; aliàs non potuisset gratia in plures abundâsse; quia tantùm abundavit in homines. Resp. neg. conseq. Textus Ezechielis loquitur de peccatis aliorum proximorum parentum, quorum voluntati voluntates filiorum non sunt alligatæ: at omnium voluntates fuerunt alligatæ Adamo. Ad 1. confirm. neg. conseq. Etiam omnes sunt multi: dein *ibidem* dicitur: *v. 12. In quo omnes peccaverunt*: ergo per multos intelliguntur omnes. Ad 2. confirm. locò illius *plures*, in græco habetur *multos*. & id etiam hic significat; unde non fit hic comparatio cum prioribus multis, sed tantùm dicitur plures, ut intelligatur, non esse restrictam gratiam ad unum, sed esse extensam ad multos, ùt græcus textus habet.

295. Ob. 7. S. Paulus *ad Rom. 5. v. 12.* ait: *Per unum hominem peccatum in mundum intravit:* ergo non per generationem; aliàs intrâsset per duos. Confir. 1. Idem Apostolus *2. Cor. 5. v. 10.* dicit: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum:* atqui infantes nihil gesserunt: ergo nihil debent recipere. Confir. 2. Iterum S. Paulus *Ad Rom. 7. v. 8.* dicit *Sine lege enim peccatum mortuum erat: ego autem vivebam sine lege aliquando:* ergo ipse non peccavit. Confirm. 3. ex eodem *ad Rom. 5. v. 14. Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ:* ergo aliqui in Adamo non peccaverunt.

Resp. neg. conf. Generatio quidem per se non est causa peccati, sed Adam generans, & hic solus; nam, si Eva tantùm peccâsset, ejus peccatum in nos transfusum non fuisset, ùt expressè docet S. Thomas *1. 2. q. 81. a. 5. in corp.* quia, ùt arguit S. Doctor, per unum hominem, non per duos intravit peccatum. Sicut nec transfusum fuisset peccatum alterius hominis, Adamo posterioris; quia Adami solius voluntati alligatæ erant voluntates nostræ. Addit Comptonus, quòd, si Adam non esu pomi, sed alio peccato peccâsset, nos non contracturi fuissemus originale peccatum; eoquòd pactum illi comestioni alligatum fuerit. Si tamen post alia peccata comedisset, tunc ij, qui postea essent nati, peccatum hoc contraxissent.

296. Ad 1. confir. dist. min. infantes nihil gesserunt physicè, & voluntate physicè sua. conc. min. nihil moraliter, aut voluntate moraliter sua. neg. min. & conseq. S. August. *ep. 107. ad Vitalem, & quidem inter duodecim sententias (quas, si Pelagiani admittant, nullum certamen amplius de hac re futurum, ait) sententiâ octavâ*, sic scribit: *Scimus etiam, parvulos secundùm ea, quæ per corpus gesserunt, recepturos, vel bonum, vel malum: gesserunt autem non per seipsos, sed per eos, quibus pro illis respondentibus, & renunciare diabolo dicuntur, & credere in DEUM ..... unde & ipsi, sicut dixi, si in illa parva ætate moriuntur, utique secundùm ea, quæ per corpus gesserunt, id est, tempore, quo in corpore fuerunt, quando per corda, & ora gestantium, crediderunt, vel non crediderunt, quando baptizati, vel non baptizati sunt, ... judicantur.* si autem, ùt ait S. Doctor, parvuli possunt dici, agere, vel gerere aliquid, per voluntatem, vel actionem gestantium, quantò magis per voluntatem Adami, cui utique eorum voluntates magis alligatæ fuerunt.

Alii dicunt, S. Paulum ibi tantùm loqui de adultis; hinc quæstio est inter doctores, an infantes, ante baptismum mortui, sint comparituri in extremo judicio. Negant Durandus, & Cartusianus, quorum sententiam probabilem ait Suarez *in 1. 2. tr. 5. disp. 9. sec. 6. n. 4.* at idem Suarez, & Vasquez, putant, eos esse comparituros, & staturos quidem ex parte sinistra, sed sententiâ illâ: *Matth. 25. v. 41. Discedite à me maledicti in ignem æternum*, eos non esse tangendos; cùm tam bona, quàm mala sententia, tantùm feratur contra adultos. Certè S. Thomas *in 4. dist. 47. q. 1. a. 3. quæstiuncula 1. ad 3.* ait: *Pueri ante perfectam ætatem decedentes in judicio comparebunt, non autem, ut judicentur, sed ut videant gloriam judicis:* ergo etiam possunt adesse mortui ante baptismum, quin judicentur.

297. Ad Confirm. 2. Resp. cum Bellarm. *tom. 4. controv. 2. l. 4. c. 8.* sine lege fuisse peccatum mortuum, hoc est, non fuisse imputatum, vel reputatum, sive non habitum pro peccato ab hominibus, quamvis imputaretur à DEO: & sic videtur se explicare Apostolus *ad Rom. 5. v. 13.* ubi ait: *Usque ad legem enim peccatum erat in mundo; peccatum autem non imputabatur; cùm lex non esset.* Cornelius *in hunc locum ad Rom. 5. v. 13.* ait, non reputatum fuisse peccatum, vel valde modicè æstimatum: unde per peccatum mortuum potest intelligi, quasi non curatum. Quomodo autem Apostolus dicat, se fuisse sine lege, iterum variè explicatur. Alii id explicant de tempore ante usum rationis, alii de adolescentia, quo vixerit exlex, & quasi sine lege: sed hæc nihil contra nos. Alii aliter exponunt: videatur Cornelius in hunc locum. In forma neg. conseq. quia, etsi fors Apostolus non curaverit peccatum, vel alii in ipso, aut in quocunque tandem sensu, ex his allatis, fuerit sine lege, tamen contraxit peccatum originale, in animæ suæ infusione in corpus: & postea etiam actualiter peccavit, ùt ipse dolens non semel fatetur.

Ad

Ad 3. confirm. Apostolus non ait, eos omnino non, seu neque etiam originaliter peccâsse, sed tantùm ait, non peccâsse in similitudinem, hoc est, modo simili, quo Adam, sive, ùt explicant auctores, non peccâsse actualiter, & contra legem clarè cognitam, ùt peccavit Adam: & hac ratione non peccârunt infantes ante usum rationis.

298. Ob. 8. SS. PP. Clemens Alexandrinus *l. 3. strom. sub finem.* Chrysost. *homil. 10. in ep. ad Rom.* & alii negant peccatum originale parvulorum: ergo non datur. Resp. neg. antec. nam primus tantùm sic quærit: *Dicant ergo nobis, ubi fornicatus est infans natus, vel quomodo sub Adæ cecidit execrationem, qui nihil est operatus:* & est incertum, an ex sua mente loquatur, an ex mente hæretici objicientis, qui supponens, peccatum originale dari in infantibus, partim ex hoc supposito, partim ex eo, quòd isti actualiter peccare non possent, inferebat, nuptias esse malas: adeóque & per hæc verba tantùm negabat actuale peccatum in infantibus, atque ex hoc, quòd non videret, qua alia ratione possent isti in execrationem Adæ incidere, nisi per generationem, inferebat, quamvis malè, malam esse generationem: quod non esset contra hanc conclusionem. Quòd autem generatio propterea mala non sit, nec illicitæ nuptiæ, ostendetur *à n. 300.*

S. Chrysostomus, si attentè legatur, tantùm negat peccatum actuale in parvulis, non originale; nam ibidem sic habet: *Quid igitur hoc loco verbum hoc: Peccatores: significat? Mihi videtur tantundem significare, quantum illud: supplicio obnoxii, ac mortis rei:* ergo agnoscit in parvulis, quos peccatores dici fatetur, aliquam culpam; quia sine hac nemo supplicio obnoxius, aut reus est. Aliis autem locis citatis à Bellarmino *tom. 4. controv. 2. l. 4. c. 9.* admittit idem S. Pater clarè, parvulos peccâsse: sic *homil. ad neophytos* ait: *Venit semel Christus: invenit nostrum chirographum paternum, quod scripsit Adam: ille initium induxit debiti: nos fœnus auximus posterioribus peccatis:* ubi per chirographum clarè intelligitur debitum, per peccatum respectu DEI contractum, quod cùm dicatur nostrum, & tamen ab Adam scriptum, clarè innuitur, per Adami peccatum etiam nos reos, seu culpabiles factos: & defendit jam olim S. Chrysostomum S. Augustinus. *l. 1. adversùs Julianum c. 6.* negans, eum à coëpiscopis, & summo Pontifice recessisse: ubi etiam textum, modò ex S. Chrysostomo allatum, adducit præter complures alios. videatur Bellarm. *loc. cit.* Alii PP. autem, qui etiam ab hæreticis quandoque objiciuntur, vel loquuntur de peccatis actualibus, vel malè citantur, aut ipsis aliorum scripta apocrypha, vel omnino perversa, adscribuntur &c.

299. Ob. 9. Christi justitia non prodest non credentibus: ergo nec obest injustitia Adami nil mali facientibus. Confirm. Vel peccavimus, quando Adam peccavit, vel quando cœpimus existere: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. non potest dici primum; quia tunc omnino nondum existebamus, consequenter nec liberi eramus; cùm tamen libertas sit peccato essentialis. Neque potest dici posterius; quia tunc Adæ peccatum jam præteriit, & etiam nos non statim habuimus libertatem pro primo instanti vitæ: ergo. Resp. neg. antec. Certè parvuli non credunt: & tamen ipsis vel maximè prodest justitia, vel meritum Christi, si eis per baptismum applicetur. Si dicas, parvulos credere per aliorum fidem, repono, eos etiam peccare per alienam voluntatem. Sed om. etiam antec. potest negari consequentia; quia est in potestate DEI, tale, vel tale pactum, sub his, vel illis conditionibus inire.

Ad confirm. Resp. neg. mi. ad prob. neg. primum membrum; ad peccandum enim originaliter non requirebatur actualis existentia, aut actualis libertas: sed sufficiebat, ut nostræ voluntates essent alligatæ voluntati Adami, & sic peccatum nobis esset liberum, & voluntarium, non physicè, sed moraliter, scilicet in voluntate Adami moraliter nostra: sicut voluntas tutoris est moraliter voluntas pupilli. Unde, qui in voluntate Adami inclusi fuimus, vel ei alligati, tunc cum ipso moraliter peccavimus. Attamen, ùt est communis doctorum, tunc necdum maculam actualiter contraximus; sed primùm postea, quando in rerum natura extitimus, seu anima rationalis corpori infusa fuit. Hinc Authores, qui in Beatissima Virgine admittunt debitum proximum contrahendi peccatum originale, dicunt, eam quidem in Adamo peccâsse, sed in primo instanti, infusâ gratiâ præventam, à macula actualiter contrahenda præservatam fuisse: nos autem debitum proximum in immaculatissima Virgine negabimus, & solum remotum admittemus.

300. Ob. 10. Si generatio naturalis est conditio, inferens peccatum originale, tunc nuptiæ sunt illicitæ: sed hoc est falsum: ergo. Confirm. 1. sequeretur ex nostra sententia, quòd DEUS, creans de novo animas, peccato infectas, peccaret: hoc dicere est blasphemum: ergo. Confirm. 2. Non peccat generans, nec generatus, nec DEUS: ergo nulla datur rima, ùt ait Julianus, per quam ingrediatur peccatum. Resp. dist. ma. Si generatio est conditio per se inferens peccatum. conc. ma. si tantùm per accidens. neg. ma. & conc. mi. neg. conseq. Facere aliquid, ex quo per se sequitur alterius peccatum, est malum; at non est malum, facere aliquid, ex quo tantùm per accidens sequitur malum, quando quis utitur jure suo ad actionem, sicut facit generans, utens jure conjugii. Non autem per se sequitur ex generatione peccatum; quia etiam generatio fuisset in statu justitiæ originalis, ùt rectè docet S. August. *l. 14. de civit. DEI. c. 2. 4. & 26.* Gignitur itaque à parentibus natura corrupta, sed causa corruptionis pertinet ad primum hominem: parentes autem immediatè tantùm permittunt illam corruptionem, seu peccatum originale.

301. Ad 1. confirm. neg. ma. Etiam creatio animæ est tantùm per accidens conjuncta cum peccato, & DEUS creans animas, mox inficiendas, utitur jure suo; quia, utpote gubernator universalis, debet providere bono universali, ne deficiat genus humanum. ita S. Thomas *1. 2. q. 83. a. 1. ad 5.* ubi ita ait: *Dicendum, quòd bonum commune præfertur bono singulari: unde DEUS, secundùm suam sapientiam, non prætermittit universalem ordinem rerum, qui est, ut tali corpori talis anima infundatur, ut vitetur singularis in-*

infectio hujus animæ, præsertim, cùm natura animæ hoc habeat, ut esse non incipiat, nisi in corpore, ut in prima habitum est. Melius est autem ei sic esse secundùm naturam, quàm nullo modo esse, præsertim, cùm possit per gratiam damnationem evadere. Hæc S. Thomas.

Ex quo textu obiter etiam respondetur iis, qui dicunt, prolem in peccato natam non debere grates parentibus; eoquòd melius ipsi fuisset non nasci; negat enim id S. Doctor hoc loco. Verum quidem est, præstare, non esse, quàm DEUM offendere: suppositâ tamen offensâ, optabilius est, aliquamdiu conservari peccatorem, & in eo maculam perseverare cum spe felicitatis æternæ, & aliorum bonorum. Ad 2. confir. Resp. non peccare generantem; quia hic potest esse justus, & justè officio suo fungi: attamen, ut rectè S. Augustinus, sicut granum sine palea generat triticum cum palea: ita homo sine peccato, generat hominem cum peccato; peccat autem tunc generatus, vel potiùs, jam cum, & in Adamo peccavit, non personaliter, sed originaliter: nunc autem maculam actu contrahit:

302. Ob. 11. Peccatum originale non est dictum, aut factum, aut concupitum: ergo non est peccatum. Confirm. Peccatum hoc juxta nos esset vitium naturale: ergo deberet attribui DEO conditori naturæ. Resp. 1. om. antec. neg. conf. Definitio illa est peccati actualis, non originalis. Resp. 2. neg. antec. est enim physicè factum Adami, scilicet comestio prohibita, moraliter factum nostrum. Quæritur tamen adhuc inter authores salva fide, an cum aliis peccatis, actualiter à nobis commissis, conveniat peccatum originale, prout à nobis factum est, univocè, an tantùm analogicè, de quo vide Tannerum *tom. 2. disp. 4. q. 7. dub. 1. n. 13.* qui putat, analogicè tantùm convenire, eoquòd ratio voluntarii non eodem modo conveniat originali, ac actuali: alii censent oppositum.

Ad confirm. Resp. vocem *naturale* plures habere significationes. Aliquando significat *per se connexum cum natura rei*: sic autem peccatum originale non est naturale; quia natura potuit esse sine peccato absque miraculo. Aliquando significat, *non supernaturale*: & sic peccatum hoc est naturale. Aliquando significat, *id, cujus natura est capax*: & sic Apostolus ad *Ephes. 2. v. 3.* ait: *Eramus naturâ filii iræ.* Hinc sub distinctione omitto antec. neg. conseq. quia, quod tantùm per accidens convenit naturæ, & cujus tantùm quomodocunque natura est capax, id DEO tribui non potest. Nec dicas, potiùs dæmoni, tanquam conditori, attribuendas animas peccato fœdatas, quàm DEO; nam, cùm per accidens tantùm, ratione circumstantiarum, ad quas non DEUS, sed Adam physicè, & posteri moraliter determinârunt, fœdatæ sint, potuêre à DEO produci. Nec iterum dicas, hac ratione DEUM producere animas, ut eas dæmoni subjiciat; non enim eas ullo modo producit in hunc finem, sed tantùm producit illas, quæ voluntate aliena peccando, se illi subjecerunt.

303. Ob. 12. Peccatum habet sedem in anima, non in corpore: anima autem non trahitur ab Adamo per generationem, sed producitur à DEO creativè: ergo non potest anima ab Adami peccato infici; nec enim caro potest agere in animam. Resp. 2. dam partem antecedentis viam olim S. Augustino dubiam: at nunc est certa, & Catholica doctrina, quòd anima non generetur, sed creetur, de quo Bellarm. *tom. 4. contr. 2. l. 4. de amiss. gratiæ. c. 11.* Et videtur ex S. Hieronymo *epist. ad Pammachium de erroribus Joannis Hierosolymitani* desumi, quòd ei jam tunc visum fuerit, Ecclesiasticum dogma esse, quòd DEUS animas quotidie fabricetur. Itaque concedo utramque partem antecedentis. neg. conseq.

Ad hoc, ut anima maculetur, sufficit, ut sit pars hominis, qui ab Adamo generatur; totus enim homo dicitur generari, etsi non omnes partes generentur, sicut totus dicitur filius Adæ: id autem, quod constituit filium Adæ, totum fuit in pacto inclusum; quia fuit contentum in lumbis, seu in semine Adami, quando is præceptum accepit, illúdque violavit. Sicut etiam Levitæ, & posteri Abrahæ, dicuntur *ad Hebr. 7. v. 5.* fuisse *de lumbis* ejus, & Christus *psalm. 131. v. 11.* dicitur *de fructu ventris* David: ergo etiam anima fuit in pacto cum Adamo inclusa; imò ipsa moraliter per voluntatem Adami peccavit; nam caro strictè loquendo non potest peccare; cùm non habeat voluntatem, nec ipsi, utpote inanimatæ, possit moraliter applicari voluntas Adami. Quare postea, quando anima constituit filium Adami (quod fit in primo instanti, quo unitur corpori) statim est maculata: verbo: filius Adæ fuit maculatus peccato, cúmque peccatum non sit in corpore, sed in anima, fuit maculatus in ista. Quod spectat ad illud additum, carnem non posse agere in animam, Resp. quòd, etsi caro non agat in animam physicè, tamen fortè aliquo modo dici possit agere moraliter: modò illa caro fuerit inclusa in pacto cum Adamo.

ARTICULUS IV.

An B. Virgo contraxerit peccatum originale, vel saltem habuerit debitum, illud contrahendi.

304. UT ex hucusque dictis colligitur, peccatum originale non est maculâ aliqua physica, sed moralis; nec tantùm moralis in eo sensu, quòd maculatum reddat moraliter minùs æstimabilem, sicut e. g. ignorantia, sed quòd eum reddat verè culpabilem, & pœnâ dignum. Unde etiam non est tantùm pœna; (nam una pœna non punitur alterâ, sicut tamen peccatum originale punitur variis pœnis, de quibus inferiùs) sed est verè culpa, non actualis, sed habitualis, atque etiam habitualis aversio à DEO: imò à S. Ignatio Martyre *epist. ad Trallianos* vocatur *antiqua impietas*; nam sub medium de Christo Domino sic scribit: *Ut nos sanguine suo mundaret ab antiqua impietate, & vitam nobis præstaret, incipientibus nobis jam perire pro malitia, quæ erat in nobis.* Cúmque hoc peccatum privet hominem gratiâ sanctificante, est majus quovis veniali, ut advertit Suarez *in 1. 2. tr. 5. disp. 9. de pecc. orig. sec. 2. num. 34.* quanquam veniale secundùm

quid sit gravius, respectu personæ, cui magis est voluntarium.

305. Hoc peccatum absolutè contrahitur in ipsa infusione animæ in corpus, non ante; nam animæ, nondum creatæ, nondum contraxerunt peccatum originale; transfunditur enim suo modo à parentibus (ùt est communis modus loquendi) ratione generationis. Quare, quando Scripturæ dicunt, omnes in Adam peccâsse, e. g. *ad Rom. 5. v. 12. In quo omnes peccaverunt*: non volunt dicere, omnes homines, adhuc in statu possibilitatis, vel futuritionis existentes, jam contraxisse peccatum: sed verborum illorum sensus tantùm est, quòd omnes illi fuerint inclusi in pacto DEI cum Adamo (de quo *n. 271.*) & quòd ideo actio, quæ fuit physicè Adami, fuerit moraliter omnium hominum, ex Adamo nasciturorum: adeóque isti contraxerint peccatum illud sub conditione, si scilicet essent nascituri.

Unde (quod in hac quæstione bene notandum) aliud est, in Adamo peccâsse, aliud, peccatum illud contraxisse. Prius (ùt jam diximus) est, fuisse inclusum in pacto, & actionem in, & cum Adamo moraliter fecisse: ad quod non requiritur actualis existentia, sed sufficit moralis (qualis datur etiam hominum futurorum) quia etiam actio non physicè, sed tantùm moraliter fit à taliter peccante. Secundum est, esse actualiter maculatum: ad quod requiritur actualis existentia. Prius, jùxta communem modum loquendi Theologorum, est, habere *debitum proximum contrahendi peccatum*, seu maculam: alterum est, actualiter esse eâ maculâ infectum, per quam maculam infans constituitur, non quidem actualis peccator; quia infans nullam actionem tunc elicit: sed habitualis peccator, & habitualiter aversus à DEO; quatenus peccatum originale in ipso habitualiter perseverat, donec suis remediis deleatur: de qua re vide dicta. *n. 281.*

306. Hoc autem *debitum*, ùt ex dictis colligi potest, distinguitur à Theologis duplex. *proximum*, & *remotum*. Prius, seu *proximum* dicitur, quod oritur ex inclusione in pactum cum Adamo initum; ex hoc enim proximè sequitur, quòd, suppositâ prævaricatione Adami, debeat taliter inclusus, in instanti suæ conceptionis, vel potiùs animationis, aut infusionis animæ in corpus, esse maculatus macula originali, nisi eo ipso instanti DEUS ex misericordia sua, & voluntate extraordinariè benevola, infundat gratiam sanctificantem, & sic maculam illam impediat. Alterum, seu *remotum* debitum dicitur, quod non oritur ex inclusione in pactum, sed tantùm ex descensu ab Adamo, per ordinarium naturalem modum generandi ex semine virili, & utero matris; quia homo taliter genitus, etsi ex speciali privilegio non fuerit in pacto inclusus, debuisset tamen de via ordinaria includi, nisi DEUS singulari favore cum ipso dispensâsset.

Rectè autem vocatur hoc debitum *remotum*; quia tantùm est debitum subeundi pactum, ex quo primùm sequeretur debitum proximum, seu debitum contrahendi peccatum. Debitum proximum, ùt diximus *n. præced.* affert secum, quòd quis jam possit dici peccâsse in Adamo: non autem hoc affert debitum tantùm remotum; quia, qui in pacto inclusus non fuit, adeóque ejus voluntas voluntati Adami alligata non fuit, hic non potest censeri, moraliter unà cum Adamo agere, consequenter actio physica hujus, non est actio moralis illius. Unde, quando auctores aliqui antiquiores admiserunt, B. Virginem in Adamo peccâsse, non admiserunt tamen ullo modo, quòd absolutè contraxerit culpam originalem, sed ad summum conditionatè, si scilicet eam DEUS non prævenisset suâ gratiâ in primo instanti Conceptionis. Dico *Conceptionis*; quia sic omnes loquuntur: intelligunt tamen instans infusionis animæ: & sic etiam deinceps hunc terminum *Conceptio* in hac significatione usurpabimus. Recentiores autem Theologi longè communiùs negant, in B. Virgine fuisse debitum proximum, & tantùm admittunt remotum.

307. Debet autem admitti, quòd etiam B. Virgo sit aliquo modo ex meritis Christi redempta; aliàs enim ipsa non esset Christo Salvatori, ùt tali, obstricta; nam ei ùt tali non esset obstrictus, qui non esset redemptus. Dicere autem, quòd aliquis non esset obstrictus Salvatori ùt tali, esset restringere ejus dignitatem, seu æstimationem, ùt per se patet. Hinc Christus Dominus debet esse Redemptor, non tantùm totius generis humani, sed etiam singulorum hominum, nullo prorsus excepto; sic enim habet communissimus fidelium sensus, & in tanta latitudine communissimè accipiuntur textus S. Scripturæ, qui de Christo redemptore loquuntur. Ex quo tamen non sequitur, quòd etiam textus, qui universaliter loquuntur de contracto Adami peccato, simili in latitudine debeant exponi; nam, ùt Catholici omnes fatemur, Scriptura non est ex se clarissima, sed sæpe opus habet expositione, quæ, ut authentica sit, debet fieri vel ab Ecclesia, vel traditione, vel communi fidelium, aut etiam doctorum sensu: & tunc habebit vel certitudinem fidei, vel inferiorem, proportionaliter ad auctoritatem exponentis.

Jam *Redemptio* est duplex, *Præservativa*, & *Reparativa*. Hæc tunc datur, quando quis maculam, captivitatem, vel malum aliud, jam incurrit, & ab aliquo postea dato pretio liberatur. Hac ratione nos sumus redempti à Christo, postquam jam incurreramus malum, nempe maculam originalem, & captivitatem sub dæmonis potestate. *Præservativa* autem redemptio datur, quando quis priùs juvatur, & liberatur à malo, ut nunquam illud incurrat, nunquam maculam contrahat, nunquam in captivitatem abstrahatur. In hoc sensu loquitur Psalmista, dum ait: *psal. 85. v. 13. Eruisti animam meam ex inferno inferiori.* & *psal. 143. v. 10. Redemisti David servum tuum de gladio maligno.* Et sic juxta sententiam piam negantium, B. Virginem contraxisse maculam originalem, ipsa redempta est.

308. Hæc redemptio præservativa longè nobilior, ac melior est, quàm reparativa, quod probari, & simul explicari potest variis clarissimis exemplis: & primò exemplo morbi. Potest quis liberari à morbo, postquam jam æger lecto decumbit: & hæc est redemptio reparativa. Potest quis liberari ab eodem, e. g. à contagione pestifera, remediis præservativis, quæ censentur præstantiora: certè Hippocrates *l. 5. de morbis popularibus* loquens ait: *Si aliquid Divinum est in medicina, quid nisi præcautio?* Similia habent

Gale-

Galenus in Isagoge, Avicenna, & alii apud Gormaz *de Incarnat. num. 823.* Et sanè videtur per se notum, majus esse beneficium, si semper conserveris sanus, quàm si, postquam jam debuisti decumbere, primùm saneris.

Hæc tamen ipsa redemptio præservativa iterum duplici modo fieri potest. 1. Si quis jam conjunctus morbidis, ex quorum consortio deberet sequi morbus, nisi remedio sumpto præveniatur, tali remedio juvetur, & à morbo liberetur: & sic se habet redemptio ejus, qui incurrit debitum proximum peccandi. 2. Si is, qui aliàs deberet conjungi cum talibus morbo infectis, impediatur, ne cum iis conjungatur: & sic se habet redemptio ejus, qui tantùm incurrit debitum remotum, & impeditus est ab incurrendo debito proximo per hoc, quòd non fuerit inclusus in pacto.

Alia similitudo sumi potest à captivitate. Potest quis dato pretio liberari à captivitate, & vinculis, in quæ jam incidit apud latrones: & hæc est redemptio reparativa, quali nos redemit Christus Dominus à potestate, & captivitate dæmonis. Potest alius, cui jam proximi sunt latrones, eique jam volunt injicere vincula, eo ipso momento, quo injicienda erant vincula, soluto pretio liberari: & hæc est redemptio præservativa, similis illi, qua quis, habens debitum proximum, peccatum contrahendi, liberatur à culpa originali. Potest iterum alius ita liberari, ut neque incidat in latrones, e. g. si dato pretio conducatur ei viæ dux, qui per aliam viam, quam aliàs taliter redemptus non invenisset, illum ducat, ut latrones obvios non habeat: vel, si dato pretio constituatur ipsi equus, quo latrones effugiat. Et hæc est redemptio præservativa nobilior, similis illi, qua aliquis liberatur à peccato originali & etiam debito proximo illud contrahendi. His præmissis

309. Dico 1. Beatissima Virgo, in primo suæ Conceptionis instanti, fuit ab omni labe originali immaculata. ita præter paucos, reliqui doctores, & fideles communissimè omnes. Argumenta autem pro hac pia sententia (ùt eam vocat Alexander VII. in sua Bulla) tot suppetunt, ut libros multos jam impleverint, nec à longè omnia afferre liceat; itaque ex pluribus pauciss̃ima seligo: qui plura cupit, adeat Suarezium *tom. 2. in 3. p. disp. 3. per totam.* Ferdinandum Salazar *in Defensione immaculatæ Conceptionis per totum librum.* Gormaz. *de Incarnatione disp. 19.* Platelium *p. 2. c. 4. §. 3. n. 329.* Tannerum *tom. 2. disp. 4. q. 7. dub. 2.* Carolem Everardum Nidhardum, *in examine 4. propositionum,* & alios plures, qui passim fusi sunt in extollendo hoc Virginis Deiparæ privilegio.

Prob. Conclusio 1. ex Scripturis, quæ, licèt expresè assertionem nostram non affirment, (aliàs enim esset de fide, & oppositа contra fidem: quod tamen de hac dicere est sub gravissimis pœnis prohibitum) implicitè tamen, & arguitivè nostræ conclusioni plurimùm favent. Sic *Cantic. 2. v. 2.* de B. Virgine sub schemate sponsæ dicitur: *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Rursus *Cantic. 4. v. 7. Tota pulchra es, amica mea, & macula non est in te.* Item *Gen. 3. v. 15.* de B. Virgine, quæ est illa mulier, inter cujus, & serpentis semen, inimicitiæ futuræ erant, scilicet inter Christum Mariæ filium, & impios, ac infideles, qui ex patre diabolo sunt, de hac, inquam, muliere dicitur: *Ipsa conteret caput tuum:* & ita legendum esse probat Cornelius *in hunc locum:* per caput autem, scilicet serpentis infernalis, seu dæmonis, vel intelligitur potestas dæmonis, cui nunquam subjecta fuit Beatissima Virgo, sed potiùs eam sibi subjecit: vel intelligitur peccatum originale. Iterum *Prov. 8. v. 22. Dominus possedit me in initio viarum suarum:* hoc est, in initio suæ circa creata providentiæ, ut nullo instanti viderit me à dæmone possessam, ratione peccati originalis, sed semper possessam à se, ratione gratiæ. Item *Esther. 15. v. 12. & 13.* dixit Assuerus ad Esther: *Noli metuere: non morieris; non enim pro te, sed pro omnibus hæc lex constituta est:* quam historiam fuisse figuram præservationis B. Virginis à morte peccati originalis, plures Patres, & doctores affirmant. Plura vide apud auctores suprà citatos.

310. Accedit traditio jam à tempore Apostolorum; Flavius Dexter enim, qui vixit sæculo IV. & cujus mentionem facit S. Hieronymus *de Scriptoribus Ecclesiasticis:* hic, inquam, Flavius *in historia perpetua ad annum 308. n. 9.* ita habet: *Jacobi prædicatione celebratur in Hispania festum immaculatæ, & illibatæ Conceptionis DEI genitricis Mariæ:* de quo etiam, & aliis idem testantibus, vide Gormaz *de incarnatione n. 816.* S. Jacobus *in Liturgia, quæ habetur tomo 6. Bibliothecæ Patrum,* ait: *Commemorantes sanctissimam, immaculatam, gloriosissimam Dominam nostram Matrem DEI:* & paulò pòst: *Commemorationem agamus sanctissimæ, immaculatæ, gloriosissimæ, benedictæ Dominæ nostræ Matris DEI, & semper Virginis Mariæ:* & iterum: *Præcipuè sanctissimæ, immaculatæ, super omnes benedictæ, gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ, sempérque Virginis Mariæ.* Et rursus: *Dignum est, ut te verè beatam dicamus Deiparam, semper beatam, & omnibus modis irreprehensam, & Matrem DEI nostri.*

311. Prob. 2. ex SS. PP. quorum textus in varias classes dividit Suarez *tom. 2. in 3. p. disp. 3. sec. 5.* quem operæ pretium est videre, Paucos affero. S. Augustinus *l. de natura, & gratia c. 36.* ait: *Excepta itáque Sancta Virgine Maria, de qua, propter honorem Domini, nullam prorsus, cùm de peccatis agitur, habere volo quæstionem; unde enim scimus, quid ei plus gratiæ collatum fuerit, ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere, ac parere meruit eum, quem constat, nullum habuisse peccatum.* Loquitur autem S. Doctor etiam de peccato originali; quia agit contra Pelagianos, & universaliter de omni peccato; aliàs enim oportuisset etiam alios Sanctos excipere. S. Damascenus *orat. 1. de Nativ. Virg.* agens de conceptione ait: *Natura gratiæ fœtum antevertere minimè ausa est; verùm tantisper expectavit, dum gratia fructum suum produxisset.* Vocatur dein post pauca B. Virgo *Immaculatum Semen, & Fœtus Sanctissimus.* S. Laurent. Justinian. *serm. de annuntiatione. Ab ipsa namque sui conceptione, in benedictionibus præventa dulcedinis, atque à damnationis aliena chirographo, priùs est sanctificata, quàm nata.* Iterum *de casto connubio Verbi, & animæ c. 7. circa medium: Quotquot enim ex ipsa nati sunt propagine (exceptis duntaxat Mediatore DEI, & hominum, homine Christo*

JESU & ipsius Matre) sub hac peccati lege sunt conditi. Et *l. de gradibus perfectionis c. 1. circa medium. Ab hoc quippe originali delicto nullus excipitur, præter illam, quæ genuit mundi Salvatorem.* S. Vincentius Ferrerius *serm. 2. de Nativ. B. Virg. Et facta est lux. Ecce sanctificatio Virginis Mariæ. Non credatis, quòd fuerit, sicut in nobis, qui in peccatis concipimur, & nascimur, & nutrimur ..... sed statim, postquam fuit corpus formatum, & anima creata, tunc fuit sanctificata.* Idiota, qui ante 900. saltem annos scripsit, & ob humilitatem hoc nomen assumpsit, *in contemplatione de Virgine Maria c. 2.* sententiam nostram ex professo adstruit, & ait: *Macula peccati, sive mortalis, sive venialis, sive originalis, non est in te, nec unquam fuit, nec erit.* & *c. 6. Fuerunt in te ab originali labe præservatio, Angelica salutatio, Spiritûs S. superventio, & Filii DEI conceptio.* S. Anselmus *l. de conceptu virginali c. 18. Decens erat, ut ea puritate, qua major sub DEO nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui DEUS Pater unicum filium suum, quem de corde suo æqualem sibi genitum, tanquam seipsum diligebat, ita dare disponebat, ut naturaliter esset unus, idémque communis DEI Patris, & Virginis filius: & quam ipse filius substantialiter facere sibi matrem eligebat: & de qua Spiritus S. volebat, & operaturus erat, ut conciperetur, & nasceretur ille, de quo procedebat.* Plura vide apud Suarezium *loc. cit.*

312. Addo tantùm textum S. Thomæ *in 1. sententiarum dist. 44. q. 1. a. 3. ad 3.* ubi textum citatum S. Anselmi exponit: ita autem habet: *Dicendum, quòd puritas intenditur per recessum à contrario: & ideo potest aliquid creatum inveniri, quo nihil purius esse potest in rebus creatis, si nulla contagione peccati inquinatum sit: & talis fuit puritas Beatæ Virginis, quæ peccato originali, & actuali immunis fuit: fuit tamen sub DEO, in quantum erat in ea potentia ad peccandum.* Si quis vellet dicere, hoc textu tantùm significari, Beatissimam Virginem immunem, ac puram fuisse ab originali, non in conceptione, sed tunc primùm, quando postea purgata, & sanctificata fuit, planè non esset audiendus; sic enim non esset verum, quòd nulla contagione peccati inquinata sit modo speciali, qualem utique S. Doctor in B. Virgine adstruit; nam omnes Sancti debent ita esse puri, si volunt cœlum intrare: neque tanta esset hæc puritas, ut major in creatis esse non possit. Certè, si Adam non peccâsset, majorem hac puritatem habuisset: & potuit non peccare. Alios Angelici textus omitto; quia illas editiones operum ejus, in quibus inveniri dicuntur, non habeo, videatur Gormaz *de incarnat n. 820. & seq.*

313. Prob. concluſ. 3. ex Ecclesiæ favore, & fidelium sensu. Quòd Ecclesia faveat piæ nostræ sententiæ, est nimis clarum: certè eam laudat, piam vocat, & multis prærogativis literi præfert. Hanc doceri permittit in cathedris, pulpitis, libris: alteram publicè, & privatim prohibet. Declarat, cultum, secundùm piam sententiam B. Virgini exhibitum, esse pium. In ejus favorem. edidêre Bullas Sixtus IV. Paulus V. Gregorius XV. & præsertim *anno 1661.* Alexander VII. quam magna ex parte refert Platelius *parte 2. num. 330.* totam autem Everhardus Nidhardus in *exam. 4. propos. part. 2. §. 3.* qui *part. 3. §. 2.* insuper ait, eam Bullam primùm editam post duos annos, huic rei expendendæ impensos, & *p. 5. §. 1.* ait, esse propria Papæ hujus manu totam exaratam.

Addit idem, Pontificem dixisse regis Hispani oratori, se egisse priùs adversarium refractarium hujus causæ, sæpe in omnes partes eam discussisse, orationes fudisse, Bullam jam scriptam quatuor menses sub imagine Crucifixi habuisse, ut DEUS scilicet veritatem inspiraret: tandem Festo Immaculatæ Conceptionis Missam pro hac causa celebrâsse, & Constitutionem sub sacris linteaminibus altaris collocâsse, ac finito sacro eam subscripsisse; &, si vel minimum dubium ei occurrisset, se non subscripturum fuisse. In hac ergo Bulla expresse dicit hic Pontifex, se velle, exemplo suorum Prædecessorum, huic sententiæ favere.

314. Concilium Basileense *sess. 36.* definit sententiam nostram, tanquam *piam, & consonam rectæ rationi, fidei, & Scripturæ, ab omnibus Catholicis approbandam, tenendam, & amplectendam*; vetátque docere contrarium. Quamvis autem hujus Concilii authoritas in plurimis non sit irrefragabilis, tamen saltem ex eo colligitur sensus communis tot Episcoporum, illuc confluentium. Concilium Tridentinum *sess. 5.* suum generale decretum de peccato originali sic claudit: *Declarat ... non esse suæ intentionis, comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, Beatam, & immaculatam Virginem Mariam DEI genitricem: sed observandas esse Constitutiones felicis recordationis Xisti (seu Sixti) IV. &c.* Imò refert Platelius *p. 2. c. 4. n. 349.* P. Nicolaum Lancicium *anno 1599.* ex speciali licentia Clementis VIII. in actis hujus Concilii legisse, quòd ferme omnes Episcopi, ad eam quæstionem examinandam deputati, suffragium pro immaculata Conceptione dederint.

Quòd autem etiam sit pro nostra sententia communis fidelium sensus, est innegabile, tum; quia Alexander VII. in sua Bulla hoc affirmat, tum; quia, exceptis pauciſſimis, pro ea stant doctores, & Academiæ omnes, Religiosi Ordines, si fortè unum excipias, omnes: insuper, à ducentis saltem jam annis, fideles utriusque sexûs communissimè pro ea, tanquam pro aris, & focis, certant, ac festum Immaculatæ Conceptionis maxima devotione peragunt. Quin imò ex ordine S. Dominici S. Vincentius Ferrerius suprà citatus, stat pro nobis, & teste Everhardo Nidhardo *exam. 4. propositionum part. 2. §. 3.* ex eodem Ordine absque comparatione plures fuerunt, qui sententiam nostram amplexi sunt, quàm, qui ei contrarii fuerunt. Rursus eodem teste *§. 8.* Capitulum Hispalense ejusdem celeberrimi Ordinis statuit, ut deinceps non sit ipsis curæ defendere, quòd B. Virgo sit concepta in originali, *eoquòd sit materia inutilis, & valde scandalosa*; quia (ùt additur) fermè tota Ecclesia tenet contrarium. Nec Pius V. ut testatur idem Everhardus *p. 4. §. 8.* absolutè asseruit, opinionem nostræ sententiæ oppositam, esse probabilem, sed solùm permisit teneri, prout, quis, inquit, *alterutrum, vel magis pium, vel magis probabile esse, judicaverit.* Imò non dubito, etiamnum plurimos in eo celeberrimo Ordine, & cultui B. Virginis singulariter addicto, nobiscum

cum sentire, quamvis ob bonum pacis Religiosæ reverenter hac de re sileant.

315. Confirmantur dicta hucusque, afferendo aliqua in Bulla Alexandri VII. contenta. Itaque dicit Pontifex 1. veterem jam esse fidelium pietatam, sentire de B. Virgine, ejus animam in primo instanti creationis, & infusionis in corpus, fuisse speciali gratia, ex intuitu meritorum Christi, à macula originali præservatam, & in hoc sensu cultam fuisse festivitatem Conceptionis ejusdem. 2. Sixtum IV. in hujus commendationem edidisse Constitutionem, quam innovaverit Concilium Tridentinum. 3. erectum esse, approbantibus Romanis Pontificibus, Ordinem Religiosum, sub hoc nomine, item confraternitates: concessas esse indulgentias, & accedentibus Academiis, ferme jam omnes Catholicos hanc sententiam complecti. 4. Paulum V. vetuisse doceri publicè opinionem contrariam: Gregorium autem XV. etiam vetuisse doceri privatim.

Ulteriùs 5. ait, offensiones, & scandala, ex contraria sententia fuisse orta, quibus voluerint Prædecessores sui obviare. 6. Sacram Romanam Ecclesiam festum hoc celebrare, & Officium ejus etiam ordinâsse. 7. velle se, exemplo Prædecessorum suorum, huic pietati, cultui, & festo, favere: & consequenter innovare decreta priorum Pontificum. 8. eos, qui decreta hæc ita interpretentur, ut pia sententia favore Pontificum frustretur, vel qui, quovis excogitabili modo, contra eam loqui audeant, pœnas in Constitutionibus dictis contentas, incurrere, & quidem ipso facto 9. prohibere se libros contra hanc piam sententiam editos, post Pauli V. Constitutionem exhibet *Tannerus tom. 2. disp. 4. q. 7. n. 55.*) 10. Tandem addit, iisdem etiam pœnis se subjicere eos, qui contrariam opinionem hæresis, aut defensores ejus peccati mortalis damnaturi essent.

316. Probatur conclusio 3. Ecclesia Romana tota nunc celebrat festum Conceptionis B. Virginis, & Ecclesia Græca illud, teste Suarezio *tom. 2. in 3. p. disp. 3. sec. 5.* jam celebravit ante mille annos: ergo debet Conceptio illa esse sancta; nam Ecclesia celebrare non potest, quod sanctum non est. Et hæc est ratio, qua S. Thomas probat, Beatissimæ Virginis Nativitatem sanctam fuisse. Nec dicas, celebrari tantùm Conceptionem moraliter sumptam, hoc est, tempus aliquod sequens primum instans Conceptionis: in quo fuerit sanctificata; nam oppositum docet Alexander VII. citatus *d. præced.* & idem aliàs dici pariter posset de Nativitate.

Nec dicas, celebrari eam Conceptionem, ùt magnum beneficium DEI, festa gratiarumactione; nam planè fideles volunt illam celebrare, tanquam valde honorificam B. Virgini, qualis tamen non esset, si maculata fuisset, &, si hæ replicæ veræ forent, S. Bernardus *ep. 174.* non contradixisset Lugdunensibus Canonicis, ex eo, quòd rem novam introduxissent. Eodem modo Ecclesia instituit Ordinem Religiosum, ab immaculata conceptione dictum, in cujus regula *c. 3.* dicitur, *Animam Virginis à primo instanti creationis fuisse sanctam*, de quo vide Suarez *tom. 2. in 3. p. disp. 3. sect. 5.* Item ad hanc devotionem incitavit Ecclesia homines, propositis indulgentiis, & erectis Congregationibus.

Huc spectant etiam revelationes de hoc mysterio factæ. Certè *libro 6. revelationum B. Birgittæ c. 49.* dicit Beatissima Virgo. *Veritas est, quòd ego concepta fui sine peccato originali, & non in peccato.* item *eod. lib. c. 55.* eadem B. V. eidem ait: *Placuit DEO, quòd amici sui piè dubitarent de Conceptione mea, & quilibet ostenderet zelum suum, donec veritas clarescceret in tempore præordinato.* Quòd autem contrarium revelatum sit S. Catharinæ Senensi, in vita ejus nullo modo habetur: nec etiam quidquam contrarium in sermonibus S. Antonii Patavini, ùt testatur Suarez *cit. tom. 2. in 3. p. disp. 3. sec. 5.* Refert econtrà Bernardinus de Bustis Ord. Seraphici eximius vir *in suo Mariali, impresso an. 1513. sermon. 7. de excellent. Virginis Concept. in fine* Fantino Episcopo Patavino, dum legeret tertiam partem Summæ Angelici, & miraretur ejus sententiam de B. V. Conceptione, apparuisse B. Thomam, atque ei dixisse: *Quando talem opinionem posui, solum habui respectum ad Divinum statutum, quo B. Virgo peccatum originale contrahere debuerat, nisi per Filium suum fuisset præservata: sed DEI Filius matrem suam ab originali macula præservavit*: & his dictis disparuisse. Addit de Bustis, hanc revelationem Episcopum suo Vicario non sine lacrymis narrâsse. Refert etiam Platelius *p. 2. n. 355.* (& Sisilinus apud P. Leonardum Tschiderer, *de lapsi hominis lib. arbitrio n. 23.* ait, esse *liquidissimæ, & firmissimæ authoritatis*; cùm de ejus veritate ab Inquisitoribus Hispanicis sæpius authentica inquisitio facta sit, & semper hoc miraculum authenticum inventum, atque ab omnibus pro verissimo habitum) *anno 1428. 9. Sept.* Dominum Franciscum Muleti Canonicum Vicensem, Manresæ in templo interfectum, rediisse ad vitam, & revocâsse priorem opinionem, ac dixisse, se in altera vita piam sententiam veram didicisse.

317. Prob. concluſ. 4. ratione. Quando B. Virgo dicitur *gratiâ plena*, juxta omnium, etiam D. Thomæ *3. p. q. 27. a. 1. in corp.* expositionem, indicatur, ei data esse præ omnibus aliis majora gratiæ privilegia: imo, ùt habet S. Doctor *3. p. q. 7. a. 10. ad 1.* ei data esse omnia privilegia, & gratiæ dona, quæ juxta rectam rationem decent Matrem DEI: similima habet S. Doctor *3. p. q. 27. a. 5. in corp.* Hinc inferunt SS. PP. & cum his S. Thomas *3. p. q. 27. a. 1. in corp.* & *a. 4. in corp.* atque Theologi, sanctificationem Beatissimæ Virginis in utero, immunitatem ab omni peccato actuali &c. ergo etiam potest inferri immunitas à peccato originali; quia non minùs hæc decet matrem DEI; nam decuit DEUM, matrem habere purissimam; ex hoc enim infert S. Thomas *cit. q. 27. a. 4. in corp.* eam debuisse carere omni peccato actuali: atqui originale majus est aliquo actuali: ergo.

Dein, si ex hac decentia à S. Thoma *3. p. q. 27. a. 1. in corp.* & *a. 4. ad 1.* infertur, quòd B. Virgo debuerit carere omni fomite, quòd debuerit esse semper virgo, quòd ejus corpus in sepulchro debuerit manere incorruptum &c. cur non magis inferatur, debuisse eam semper manere sine peccato; cùm etiam tantùm semel

habuisse peccatum, sit aliquid turpius, & minùs decens, quàm illa priora. Adde, quòd B. Virgini debuerint utique concedi eæ gratiæ, quæ aliquibus aliis fuêre concessæ: atqui non tantùm Angeli, sed etiam Adam, & Eva, fuêre sine originali peccato: ergo. Insuper, cùm S. Joannes Baptista fuerit sanctificatus in utero, itémque Jeremias, demus Matri DEI aliquid plus, quàm servis, & dicamus, eam nunquam maculatam fuisse.

318. Hucusque dicta intelligenda sunt de donis gratiæ sanctificantis, vel illis, quæ conducebant ad majora merita, vel majorem sanctitatem, & dignitatem Beatæ Virginis, non verò de aliis donis e.g. gratiarum gratis datarum, ex quibus, quæ ipsi collata fuerint, dubitatur: nec necesse fuit, ei alia omnia conferre; cùm non ob ipsam, sed potiùs ob alios data fuissent, nec ad majorem ejus sanctitatem aliquid contulissent. Sic non habuit donum immortalitatis; quia nec propriè est donum gratiæ, nec Christus id sibi voluit: neque habuit B. Virgo alia quædam privilegia, Sanctis quibusdam concessa, etiam supernaturalia, sed non spectantia ad ordinem gratiæ sanctificantis, vel meriti: imò nec habuit semper plura, & plura in iis, in quibus proceditur in infinitum; quia debuit aliquando DEUS mensuram finitam determinare; cùm infinitum dari non possit.

319. Dico 2. B. Virgo non tantùm caruit peccato originali, sed etiam debito proximo illud incurrendi: & tantùm habuit debitum remotum. Prob. conclusio 1. ipsa auctoritate, & communi sensu modernorum doctorum, atque etiam fidelium: certè recentiores ita communissimè docent. Prob. 2. Immunitas ab hoc debito utique decuit Matrem DEI, ut scilicet esset (quemadmodum loquitur S. Anselmus supra citatus. *n. 311.*) tantæ puritatis, quanta sub DEO intelligi potest; nam, si non fuisset hoc debito immunis, sanè potuisset major sub DEO puritas intelligi, nempe illa, quam habuêre Adam, & Eva, in sua creatione ante peccatum. Certè hoc debitum est sat magnus accessus ad peccatum; cùm tamen ex S. Thoma citato *n. 312.* puritas sit recessus à peccato.

Confirm. 1. Decuit, ut Filius Divinus Matrem præservaret ab iis inconvenientiis, quæ *num. 317.* allatæ sunt: ergo etiam decuit, ut eam præservaret ab hoc debito, quod, cùm supponat alligationem voluntatis B. Virginis voluntati Adami, supponit etiam, eam in Adamo peccâsse, ùt explicatum *n. 305.* quamvis postea gratiâ prævenia non contraxerit maculam peccati; nam hoc ipsum jam satis est indecens, & accessus magnus ad peccatum. Imò, ùt P. Thyrsus ait *tom. 3. select. disp. disp. 6. s. 3. n. 15. & seq.* hoc ipsum, quod est, patrâsse cum Adamo moraliter illud peccatum, est præcipuum caput malitiæ in peccato originali; cùm subsequens privatio gratiæ, aut alia, quæ constituunt peccatum originale, in parvulo habitualiter existens, sint potiùs pœna, saltem non sint ita indecentia.

320. Confirm. 2. Magis recederet ab hoc peccato, qui non tantùm illud non contraxisset, sed neque cum Adamo moraliter illud patrâsset, essétque major in ipso puritas: ergo B. Virgo, quæ habuit maximam puritatem sub DEO, habuit etiam puritatem ab hoc debito.

Confir. 3. Non decuit, ut voluntas illius creaturæ, quæ futura erat Regina Angelorum, & hominum, alligaretur voluntati alicujus sui servi: ergo B. Virgo non fuit inclusa in pacto cum Adamo, adeóque non debuit ab Adamo, & ejus obedientia, vel inobedientia, dependere: quod insuper infertur ex similitudine B. Virginis cum Esthere, de qua *n. 309.*

Confirm. 4. B. Virgini debet concedi omnis gratia, quæ decet Matrem DEI, nec repugnat honori DEI, aut Christi: atqui immunitas à debito proximo eam decet, nec repugnat honori DEI; quia tamen B. Virgo adhuc est sub DEO, ùt ait S. Thomas citatus *n. 312. In quantum erat in eâ potentia ad peccandum*: nec repugnat honori Christi, qui tamen est ejus redemptor præservativus; quia B. V. ex meritis Christi fuit exempta, ab hac alligatione suæ voluntatis, ad voluntatem Adami, & consequenter per Christum liberata à peccato originali, ac debito proximo illud incurrendi; nam constanter dicimus, quòd hoc speciale privilegium meritus fuerit Matri suæ Divinus Filius, & quidem per merita passionis, & mortis suæ, ut videtur supponere Alexander VII. in suo decreto; quia scilicet Christus hæc ipsa merita sua ad impetrandum suæ Genitrici hoc privilegium obtulit æterno Patri.

321. Difficultas videtur esse in explicando decreto Divino, quo decretus est Christus, & ejus sanctissima Mater, atque hujus exemptio à pacto, atque peccato, & quidem per merita passionis Christi. Quidquid autem sit de eorum systemate, qui admittunt decreta DEI virtualiter distincta, scilicet, intentiva, & executiva, res hæc in systemate adstruentium unicum decretum virtualiter indivisibile (quibuscum sensi *in tr. de DEO n. 557.*) non ita difficulter explicatur.

Scilicet, ùt *in tr. de DEO* diximus, DEUS nihil decernit, nisi ùt instructus plenissimâ scientiâ, tam simplicis intelligentiæ, quàm mediâ; hinc antecedenter ad decretum condendi mundum, & mittendi Christum, ac producendi homines &c. vidit DEUS præter plurima alia, quæ ad hanc rem explicandam afferre opus non est, vidit, inquam, per scientiam simplicis intelligentiæ, se posse Christum decernere, ante, vel post Adamum: eúmque posse venire, vel passibilem vel impassibilem: se posse cum Adamo pactum inire, vel non: se posse includere in hoc pacto pl[illegible]os, vel non, plures, vel pauciores: se posse id facere propter merita Christi, [illegible] passibilis, quàm impassibilis: se posse permittere lapsum Adami, vel non.

Vidit DEUS etiam, quòd, si pacto cum Adamo inito includerentur posteri Adami, per viam ordinariam ab eo gignendi, tunc quæcunque persona humana per talem viam generaretur, nec specialiter exciperetur, etiam esset in pacto includenda. Vidit ulteriùs, quòd, si Adam peccaret, & ipse vellet habere satisfactionem condignam ab homine, deberet aliqua Divina Persona assumere humanam naturam: & si mittenda esset secunda, eáque satisfacere deberet per suam passionem, illa deberet venire in carne passibili. Vidit præterea, DEUM hominem posse in mundum venire, vel per gene-

ra-

rationem ex Matre, vel alio modo; nam omnes hæ veritates sunt necessariæ. Dein vidit per scientiam mediam, quòd, si crearet Adamum, eique posterorum voluntates alligaret, atque has gratias conferret, ille physicè, & posteri moraliter peccarent. Vidit, quòd, si mitteret Christum, sive passibilem, sive impassibilem, hic statim sua merita, sive passionis, & mortis, sive alia, oblaturus esset pro Matre, ut sic redimeretur à pacto, & alligatione ad voluntatem Adami.

322. His, & similibus scientiis suppositis, potuit DEUS per unicum virtualiter indivisibile decretum (quod tamen nos ob nostri intellectûs imperfectionem in plures formalitates distinguimus) potuit, inquam, DEUS omnia, & inter hæc redemptionem B. Virginis, optimè decernere. Et quidem in systemate eorum, qui tenent, Christum non fuisse venturum, si Adam non peccâsset, potuit ita decernere: *Volo condere mundum, & in eo producere Adamum, ex quo volo nasci tot homines usque ad finem mundi: at ex his volo alligare ejus voluntati, in ordine ad servandum præceptum de non comedendo ex arbore scientiæ boni, ac mali, voluntatem horum determinatè posterorum* (nam DEUS omnes numeratos habet, quos nasci usque ad finem mundi vult, & hinc omnes determinatè alligavit: in eo tamen numero B. Virgo non fuit) *volo insuper Adamo conferre has gratias, & permittere ejus lapsum: ad quem reparandum volo mittere Christum passibilem, ut sua morte, ac passione, condignam satisfactionem præstet, & hominem superabundanter redimat: volo autem eum nasci ex Matre, quamvis sine patre: hanc autem ejus Matrem, nascituram ex parentibus ordinaria via, tamen ex meritis passionis, ac mortis Filii, mihi ab isto pro Matre offerendis, volo eam non esse inclusam in pacto, atque adeo immunem ab originali peccato, ac ejus contrahendi proximo debito.*

323. Qui autem tenent Christum venturum fuisse, etiam Adamo non peccante, primam formalitatem decreti hanc ponunt: *Volo mittere Christum, & ad ejus gloriam etiam condere Adamum &c.* dein reliqua, ùt in priori decreto. Nec est absurdum, per idem decretum Christum bis attingi, vel bis decerni, prima formalitate decreti præcisiva ab impassibilitate, & passibilitate, item à modo mittendi per Matrem, vel alia via: dein altera formalitate, non præcisiva; hæ enim imperfectiones non sunt in decreto, sed in imperfecto nostro modo explicandi; quia intellectus noster aliter clarè non potest ista exponere.

Qui volunt, etiam B. Virginem jam decretam fuisse ante Adamum, debent duas primas formalitates decreti sic ponere: *Volo mittere Christum, nasciturum ex Matre: unde volo propter ipsum producere B. Virginem: propter ipsam autem, & Christum volo producere Adamum &c.* Tantùm opus est, novam admittere in nostro intellectu præcisionem, in eo, quòd secunda formalitas præscindat adhuc à pacto cum Adamo, inclusione, vel exclusione B. Virginis: unde per illam formalitatem B. Virgo necdum fuit formaliter exempta à pacto, sicut Christus nondum remotus ab impassibilitate. Et sic ex hucusque explicatis habetur, quòd vi decreti, quod modò in hac providentia datur, B. Virgo non exempta fuisset à peccato originali, nisi ex meritis passionis Christi, quæ per posteriorem formalitatem attinguntur: adeóque per ista exempta, vel præservativè redempta fuerit, quod erat ostendendum. In his autem decretis prorsus nihil est repugnans, aut indignum DEO, & quocunque eorum posito, facilè intelligitur, quomodo B. Virgo fuerit, ex meritis mortis Christi, præservativè redempta à peccato, & debito ejus proximo; non tamen à remoto; quia non fuit exempta à communi modo generandi, à quo tamen exemptus fuit Christus.

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones.

324. OB. 1. variis Scripturæ locis dicitur, omnes peccâsse originaliter: ergo etiam peccavit Beatissima Virgo. ant. prob. sic juxta editionem 70. interpretum *Job. 14. v. 4.* habetur: *Nemo mundus à sorde, neque infans, cuius est unius diei vita. Ad Rom. 3. v. 23. Omnes peccaverunt, & egent gloria DEI. Ad Rom. 5. v. 12. Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt. & v. 18. Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.* rursus *2. Cor. 5. v. 14. Si unus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt.* & *1. Cor. 15. v. 22. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Resp. dist. antec. Dicitur peccâsse omnes in sensu accommodo. conc. antec. in sensu strictissimo. neg. ant. & conseq.

Ut Suarez, & alii docent, generales istæ locutiones non sunt strictissimè sumendæ, ita, ut nullam patiantur exceptionem; aliàs B. Virgo etiam deberet dici actualiter peccâsse, quod est falsum; nam *Jacobi 3. v. 2.* dicitur: *In multis offendimus omnes.* Unde textus isti optimè accipiuntur in sensu accommodo, sive cum aliqua exceptione, & privilegio Matris Divinæ, ùt ait S. Anselmus apud Cornelium *in 2. ad Cor. c. 5.* Quia tamen B. Virgo contraxit debitum saltem remotum, hinc jam indigebat redemptione Christi: & in hoc sensu latiori, potest ei utcumque accomodari S. Pauli comparatio, vel argumentatio, quanquam non omni eodem modo, quo aliis hominibus. videatur *num. 307.* Dein, licèt omnes, qui peccaverunt in Adam, redempti sint, non tamen omnes, qui redempti sunt, peccârunt in Adam; Eva enim non peccavit in Adam, sed ante ipsum.

325. Ob. 2. SS. PP. docent, omnes omnino homines fuisse lapsos per culpam originalem: ergo. Confirm. 1. Idem docent Concilia: ergo. Confirm. 2. SS. PP. communiter docent, B. Virginem fuisse baptizatam, vel à Christo, vel à S. Petro: ergo peccavit etiam ipsa originaliter. Confirm. 3. Angelicus est nobis omnino oppositus: ergo. Resp. neg. ant. Satìs, supérque ostendimus, plures ex SS. Patribus nobiscum sentire: & fortè vix unus, aut alter, & nec isti omnino apertè, sunt in sententia oppositâ; quod ideo fieri

fieri potuit; quia olim sententia pia nondum erat adeò nota, ac nunc: nec Ecclesia Romana tantos favores ei exhibuerat. Adde, Patrum dicta sæpe non omnino universaliter accipi posse; cùm sæpe etiam actualibus peccatis omnes maculatos dicant, ùt observat Suarez *tom. 2. in 3. p. disp. 3. sec. 5. §. Sexto quæ.*

Quare nec illud, quod S. Augustinus dicit *l. 1. de nupt. & concupisc. c. 12.* nempe, omnem carnem, quæ ex concubitu nascitur, esse *carnem peccati*, prorsus ita universaliter accipiendum est, ut etiam id de B. Virgine intelligendum sit; cùm ipsam à peccato omni clarè excipiat, ùt patet ex ejus verbis *num. 311.* citatis: nisi cum quibusdam dicere velis, per carnem peccati non intelligi peccato infectam, sed aliquid aliud, quod tamen necdum satis explicatum videtur. Cæterùm huc spectat dictum S. Ludovici Bertrandi, quod refert Gormaz *de incarnat. num. 851. Omnes antiqui Patres, si modò viverent, dicerent, scriberéntque id, quod nos sentimus, de immaculata Virginis Conceptione.* Certè, si viderent, toti Ecclesiæ celeberrimam esse Immaculatæ Conceptionis solemnitatem, si viderent tot Bullas Pontificum, tot Academiarum juramenta &c. absque ullo dubio, si fuissent in opposita sententia, eam mutarent.

326. Ad 1. confirm. neg. antec. nam ùt Scripturarum, ita & Conciliorum, generales locutiones intelligendæ sunt cum exceptione, ùt satis patet ex Tridentino, quod *sess. 5. decreto de peccato originali* sub finem addit: *Declarat tamen hæc ipsa sancta Synodus, non esse suæ intentionis, comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, Beatam, & Immaculatam Virginem Mariam &c.* Quibus verbis, ait Suarez, Concilium significat, B. Virginem, nec comprehendi in generalibus locutionibus aliorum Conciliorum, vel Scripturarum; nam est eadem fides, & doctrina Scripturarum, & omnium Conciliorum: nec comprehendi potest ab uno, quod ab alio excipitur. Adde ex eodem Eximio, has locutiones, sive Scripturæ, sive Conciliorum, posse etiam significare, solum Christum esse ex se exemptum: sicut scilicet solus DEUS dicitur habere immortalitatem, aut esse bonus, quamvis creaturæ etiam ex DEI beneficio possint esse tales. Adde, ùt advertit idem Suarez, Concilium Millevitanum *cap. 2.* loqui etiam de nativitate, adeóque ad B. Virginem extendi non posse.

Ad 2. confirm. neg. conseq. nam baptismus etiam potest impendi iis, qui non habent originale peccatum, ùt patet in adultis, cum contritione ad eum accedentibus: item in Apostolis, qui jam in circumcisione erant ab eo liberati. Unde primarius finis baptismi est conferre gratiam, ex se remissivam peccati originalis, & actualis, characterem, & capacitatem ad reliqua sacramenta: forma autem non significat necessariò ablutionem internam actualem absolutam à peccatis, sed tantùm sub conditione, si adsint: imo etiam, si adsint peccata, seu maculæ, non debent necessariò actu ablui, ùt patet in eo, qui fictè accedit ad baptismum.

327. Ad 3. confirm. Resp. me non ignorare, afferri ex Angelico loca complura, quæ nostræ sententiæ minimè favent. Ea videre poteris apud Sfondratum *in Innocentia vindicata §. 11.* Sed scio etiam, afferri ex eodem S. Doctore textus pro nobis, qualem etiam suprà attulimus *n. 312.* Insuper graves authores dicunt, S. Doctorem *in c. 5. epistol. ad Rom.* sic scripsisse: *Omnes in Adam peccaverunt, una excepta B. Virgine, quæ nullam contraxit maculam originalis peccati:* quæ verba saltem olim in antiquissimo codice Bibliothecæ Sfortianæ inventa, & Urbano VIII *a. 1625.* exhibita fuisse dicuntur. Etsi autem in communibus exemplaribus, non inveniatur hic textus, extat tamen in omnibus ille, quem citavimus *num. 312.* qui satis clarus est; unde saltem mens Angelici non est adeò certa. Dein neque adeò certum est, an non S. Thomas, dum ait, omnes peccâsse in Adam, tantùm intelligat, contraxisse qualecunque debitum peccandi, ùt eum explicat insignis Dominicanus Joannes à S. Thoma *tom. 1. in 1. p. disp. 2. proœmialis de approbatione doctrinæ S. Thomæ. a. 2.* ubi pro sua opinione citat plures: imò Angelicus scribitur, è cœlo apparens se ipsum ita explicâsse Episcopo Patavino, de quo vide *num. 316.*

Adde, quòd verba S. Thomæ in rigore acceptari non possint; nam *1. 2. q. 81. a. 3. in corp.* vult, *secundùm fidem Catholicam firmiter tenendum*, quod ibi docet de peccantibus in Adamo. Rursus *in 4. dist. 43. q. 1. a. 4. quæstiunc. 1. ad 3.* ait esse *erroneum dicere*, scilicet oppositum ei, quod ibi habet de originali peccato. Unde, si verè, & propriè affereret, neminem præter Christum, adeóque neque B. Virginem, peccato originali strictè sumpto caruisse, planè inferret censuram severissimam sententiæ piæ, cui tot Pontifices summè favent, unà cum Tridentino, ùt patet ex dictis. Quare malim, S. Doctoris verba aliquanto minùs propriè accipere, quàm ei opinionem, sententiæ tam piæ contrariam, attribuere. Quòdsi tamen omnino immobiliter contendas, Doctorem Angelicum nobis esse oppositum, dicam cum S. Ludovico Bertrando ex Ordine S. Dominici apud Gormaz. *de incarnat. n. 851.* etiam Angelicum cum aliis Patribus, si modò viveret, & scriberet, aliter, & id, quod nos dicimus, sensurum, & scripturum.

328. Ob. 3. SS. Patres dicunt, neminem pati mortem, nisi, vel pro suo peccato, vel pro alieno, pro quo satisfaciat: sed B. Virgo est mortua, & non pro alieno: ergo pro suo peccato. Confirm. S. Pius V. sustulit olim Officium proprium Conceptionis; quia in eo dicebatur B. Virgo immaculata, & præservata: ergo. Resp. neg. ant. & em neg. quòd multi Patres hoc dicant, &. videm intelligendo peccatum strictè dictum; nam utique pro nostra sententia sunt multi SS. Patres: alii autem ùt plurimùm non adeò examinârunt hoc privilegium B. Virginis.

Si autem quæras, cur igitur B. Virgo passibilis fuerit, imò mortua, si peccatum non contraxit? Resp. Mors per se fuisset naturalis homini, etiam non peccanti; aliàs enim non fuisset, cur DEUS statuisset in medio paradysi lignum vitæ, quod vitam semper conservaret? nec etiam fuisset ratio damnandi propositionem 78. Baij. *Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio*: adeóque mors non fuit necessariò pœna: fuisset ea tamen impedita in statu justitiæ originalis: at modò

modò non debuit impediri in B. Virgine: sed, sicut non est impedita in Christo, ob redemptionem nostram, ita neque fuit impedita in Beatissima Virgine, ob alias rationes.

Unde, quando Concilia, & Patres, videntur negare, mortem fuisse homini naturalem, vel ex necessitate naturæ secutam, tantùm loquuntur de necessitate, etiam stante gratia originali, & solùm negant, quòd mors tunc non fuisset impedienda. Adde, mortem in Virgine non fuisse pœnam, nec indecentiam ullam attulisse, sed potiùs fuisse occasionem meriti majoris, serviisse etiam ad majorem similitudinem cum Christo. Addit quidam recentior, B. Virginem mortuam fuisse, ne putaretur ab hæreticis Dea. Neque ex morte potest inferri admissum peccatum; cùm enim, etiam eo remisso, maneat mors, non habet cum peccato necessariam connexionem. Ad confirm. neg. conseq. S. Pius V. id non fecit ideo, quòd falsi aliquid in eo Officio contineretur: sed quia voluit omnia revocare ad antiquum morem. Posteriores autem Pontifices, maximè Paulus V. & Alexander VII. plurima in favorem immaculatæ Conceptionis statuerunt, & Officium ejus horis Canonicis inseruerunt.

329. Ob. 4. contra 2. concluſ. Si Adam non peccâsset, Christus Matrem non habuisset: ergo B. Virgo non fuit intenta ante Adamum: prob. antec. tunc Christus non venisset infans, sed ùt homo perfectus, qualis fuit Adam: ergo. Confir. B. Virgo juxta nos fuit exempta à lege, seu pacto cum Adamo: sed nemo eximitur à lege, nisi priùs ei fuerit subjectus: ergo B. Virgo fuit pacto subjecta, vel ei inclusa, adeóque non fuit intenta ante Adamum, & pactum cum ipso initum. Resp. 1. Si etiam B. Virgo ante Adamum non fuisset intenta, tamen potuisset non fuisse in pacto inclusa, ùt patet ex systemate eorum, qui volunt, Christum non fuisse venturum, si Adam non peccâsset: itémque ex decreto priori, in systemate etiam eorum, juxta quos Christus venisset, etiam Adamo non peccante. Responderi quoque potest 2. neg. antec. ad prob. neg. antec. quod etiam Suarez negat *tom. 2. in 3. partem disp. 1. sec. 3.* potuisset enim DEUS fieri homo immortalis, non in statu gloriæ, sed in eo, quo alii tunc homines nascerentur; decere enim potuit, Christum esse viatorem cum conditione corporis, statui hominum accommodata, ut illis mereretur, & suo exemplo viam ad beatitudinem demonstraret. Ad confirm. dist. mi. nemo eximitur à lege, nisi sit subjectus, saltem conditionatè. conc. mi. absolutè subjectus. neg. mi. & conseq. Fuit autem B. Virgo conditionatè saltem legi subjecta, vel pacto inclusa, quatenus in hoc inclusa fuisset, nisi ex meritis Christi exempta fuisset.

330. Ob. 5. Si B. Virgo fuit decreta, vel intenta ante Adamum, venisset ipsa, etiamsi Adamus non futurus fuisset: imò nec mundus: hoc est incredibile: ergo. Confirm. Ista intentio B. Virginis, & ejus exemptio, non habet fundamentum in Scripturis: ergo gratis asseritur. Resp. neg. ma. saltem quoad id, quòd venisset B. Virgo, etiamsi mundus non fuisset conditus: & quæro ab adversariis, si Adamus juxta ipsos fuit priùs decretus, an venisset, etiamsi nullus alius homo secuturus fuisset? Scilicet, saltem in hac providentia, non videtur DEUS voluisse Christum, vel B. Virginem, vel Adamum solum, sed istos primò, & alios propter ipsos producere, qui ideo posterioribus decreti formalitatibus sunt intenti. Sic etiam rex intenditur primò, non tamen intenditur, ut sit ipse solus, seu, etiamsi nullus existat subditus. Ad confirm. neg. antec. Exemptionem B. Virginis sufficienter ex Scripturis ostendimus in probationibus, & figura in Esthere præcedens sat bene eam adstruit. Quod spectat ad intentionem B. Virginis ante Adamum, quamvis ea à nobis positivè non adstruatur, tamen à suis auctoribus valde bene probatur *ex Prov. 8. v. 22. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis, antequam terra fieret.* item *ex Ecclesiastici 24. v. 14. Ab initio, & ante sæcula creata sum.* Quæ verba, licèt primariò intelligi debeant de Christo, tamen etiam ab Ecclesia attribuuntur B. Virgini: cúmque Beatissima Virgo non fuerit ante sæcula possessa, creata, ordinata, in executione, debent ista intelligi de intentione: atque adeò ipsa in intentione DEI alias creaturas, etiam Adamum, præcessit.

331. Ob. 6. Si quis accepisset fœminam in servitutem, cum expresso tamen pacto, ne proles, ex ea nascitura, sit serva: postea autem alius eandem fœminam ex captivitate redimeret, hic quidem esset Redemptor fœminæ, non verò prolis ejus: sed ita se haberet B. Virgo juxta nos; cùm expresè esset excepta à pacto cum Adamo, & transfusione maculæ in illam: ergo Christus non esset ejus Redemptor, quod dici non potest *ex n. 307.* Resp. dist. ma. si talis non priùs etiam dedisset pretium pro hoc ipso, ut proles non sit serva. conc. mai. si pro hoc ipso etiam dedisset pretium neg. ma. (tunc enim esset Redemptor præservativus prolis) & dist. sic min. neg. conseq. nam Christus pro hac ipsa exemptione Matris suæ pretium dedit. Nec dicas, Christum pro solis in Adamo lapsis dedisse pretium, juxta illud *Matth. 9. v. 12. Non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus*; nam hoc intelligi debet de medico reparativo, non verò de præservativo, qui utique sæpe etiam valentibus necessarius est, ad valetudinem conservandam.

332. Ob. 7. Si B. Virgo fuit ex meritis Christi exempta à pacto, tunc, si Christus pro ea non obtulisset sua merita, fuisset ipse auctor originalis peccati in ea: sed hoc est absurdum: ergo. Resp. neg. ma. tam parùm enim Christus tunc fuisset auctor peccati in Matre, quàm parùm est auctor in nobis, quos non eximit; quia tunc tantùm non impediviſſet peccatum: causa autem fuisset Adamus, & voluntas B. Virginis alligata voluntati Adami. Ex hac occasione nota, quòd, quando dicitur DEUS iniisse pactum cum Adamo, de transfundenda justitia, vel macula originali, non eodem modo intelligenda sit hæc propositio, de justitia, vel gratia, & de macula, seu peccato; nam illam DEUS posit. è transfudisset, & in hominibus produxisset: non ita maculam, quam non positivè, sed tantùm negativè, & analogicè transfudit, hoc est, non impedivit.

333. Ob. 8. Si Beatissima Virgo non fuit inclusa in pacto cum Adamo, tunc neque habuisset gratiam originalem per Adamum: hoc autem dici non potest: ergo. Respondent 1. aliqui, negando minorem cum gravissimis, ùt ajunt, authoribus, dicúntque, quòd, etsi B. Virgo

go gratiam non habuisset dependenter ab Adamo, sufficienter illam habitura fuisset aliâ viâ ex meritis Christi, scilicet ratione electionis in Matrem Divinam. Et sanè, cùm Beatissima Virgo incomparabiliter plus gratiæ esset receptura, quàm Adam, imò, cùm futura esset hujus, & omnium Sanctorum Regina, difficile videtur, quòd quoad primam gratiam debuerit ab illo dependere.

Resp. 2. in forma dist. ma. B. Virgo non habuisset gratiam originalem per Adamum, vi præsentis decreti, & in hac providentia, conc. mai. vi alterius decreti, & in alia providentia: subdist. si probetur, quòd B. Virgo eam gratiam necessariò debuisset habere per Adamum. neg. ma. si id non probetur, ùti difficulter probabitur. conc. ma. & dist. proportionaliter min. neg. conseq. Decretum, quod nunc datur, cùm jam supposuerit scientiam mediam de lapsu Adami, non decrevit gratiam derivandam ab Adamo in ullum hominem, quamvis DEUS, si prævidisset Adamum non lapsurum, per aliud decretum gratiam ab Adamo in posteros derivandam decrevisset: & si in eo casu etiam B. Virgo debuisset recipere primam gratiam dependenter ab Adamo, tunc etiam ejus voluntas ipsius voluntati probabiliùs alliganda fuisset: ex quo tamen non sequitur, eam etiam modò alligatam fuisse. Et potuisset utique DEUS velle eam alligare in circumstantiis favorabilibus, non autem in odiosis, seu noxiis; sicut rex potest subditum aliquem velle frui favoribus communibus, non verò premi oneribus communibus.

334. Ob. 9. Si B. Virgo non fuit inclusa in pacto cum Adamo, non potest explicari, quid factum fuisset, si DEUS in primo instanti conceptionis, seu animationis, gratiam illi non infudisset: sed hoc debet explicari: ergo. prob. ma. non potest explicari, an tunc habuisset privationem gratiæ, an tantùm puram ejus negationem: ergo. prob. ant. si dicatur primum, tunc habuisset peccatum originale, saltem juxta multos auctores, juxta quos id peccatum stat in privatione gratiæ: ergo antecedenter jam habuit debitum proximum; quia fuit obnoxia huic privationi gratiæ: si autem dicatur secundum, tunc B. Virgo relicta fuisset in statu puræ naturæ, quod dici non potest in hac providentia, in qua omnes homines sunt elevati ad statum gratiæ: ergo ista exemptio à pacto defendi non potest. Confirm. Si B. Virgo fuit exempta à pacto, tunc, etiamsi gratia ei data non fuisset, tamen non contraxisset peccatum originale: ergo gratia collata non fuit præservativa ab illo peccato: ergo non est ex meritis Christi ab eo peccato præservata, consequenter neque redempta.

335. Resp. neg. suppositum ma. cùm enim DEUS in hac providentia omnem hominem elevaverit ad statum gratiæ, adeóque negatio gratiæ sit in homine privatio: cùm insuper à Christo per merita sua, impetrata fuerit Matri exemptio à pacto, non qualiscunque, sed conjuncta cum infusione gratiæ, & quæ exemptio tenderet in hunc finem, ut B. Virgo remotior esset à carentia gratiæ, seu à debito proximo eâ carendi, non potuit DEUS in hac providentia gratiam B. Virgini non infundere; aliàs enim eo ipso Christi merita non acceptâsset. Si autem quæras, quid in alia providentia factum fuisset, in qua homo mansisset in statu puræ naturæ, debes priùs determinare, an in illa etiam Christus venisset, & quid tunc pro Matre petiisset, vel non: quibus positis, non erit valde difficile, etiam hoc determinare. Interim in ordine ad hanc quæstionem non sumus valde soliciti de alia providentia, præsertim tali, in qua non detur elevatio naturæ ad statum gratiæ.

Ad confirm. neg. antec. vel ejus suppositum; quia, si B. Virgini non fuisset collata gratia, etiam non fuisset exempta à pacto; Christus enim utrumque indivisim à Patre petiit, ac impetravit, & DEUS etiam utrumque indivisim decrevit: hæc quoque gratia B. Virgini, ex meritis Christi collata, fuit formaliter ejusdem Deiparæ præservativa à privatione gratiæ: quæ privatio (etsi in ipsa non stet ratio peccati originalis, ùt diximus) tamen est effectus hujus, & macula quædam animæ, quæ etiam debuit removeri à B. Virgine, & formaliter removetur per ipsam gratiæ collationem. Neque dicas, juxta nos B. Virginem liberatam fuisse à peccato, & ejus contrahendi debito, per gratiam purè extrinsecam, scilicet per benevolum decretum DEI; nam, licèt formaliter per hoc decretum exempta fuerit, seu liberata à pacto, tamen simul vi ejusdem decreti, gratia ipsi collata est, & impedita privatio: non minùs, ac quando aliis hominibus remittitur peccatum per infusionem gratiæ: & ùt gratia in aliis hominibus est forma justificativa, & deletiva peccati, ita quoque in B. Virgine est forma justificativa, & præservativa à peccato: de qua re vide dicta *n.* 292.

336. Ob. ultimò. Ex nostris principiis sequeretur, quòd B. Virgo neque contraxisset debitum remotum peccandi: hoc autem est nimium: ergo. prob. ma. potest enim juxta nostrum modum arguendi dici, quòd non deceat Matrem DEI ulla, etiam tantùm remota necessitas, seu debitum peccandi in Adamo: ergo. Confirm. 1. B. Virgo fuit miraculosè genita, ex sterilibus parentibus: ergo non descendit via naturali ex Adamo: ergo non contraxit illud debitum. Confirm. 2. Si ideo contraxit debitum remotum; quia, si non fuisset electa in Matrem DEI, fuisset inclusa in pacto, tunc etiam Christi humanitas contraxit debitum remotum, adeóque etiam DEUS per communicationem idiomatum poterit dici, id debitum contraxisse; quia, si illa humanitas non fuisset assumpta, sed ut alius purus homo, ex Adamo fuisset progenita, etiam in Adamo peccâsset: de Christo autem dicere, quòd habuerit debitum remotum peccandi, est prorsus absurdum: ergo. Confirm. 3. Angeli non habuêre hoc debitum remotum: ergo nec Angelorum Regina.

337. Resp. Majorem admittit recentior Scotista: sed planè contra torrentem auctorum, nec videtur in ejus sententia posse ostendi, quomodo B. Virgo sit à Christo propriè redempta; si enim nullum habuit periculum, incurrendi maculam, tam parùm est redempta per Christum à peccato originali, quàm parùm Angeli, qui ab hoc per illum nullo modo redempti sunt: quamvis enim dicatur, eos gratiam à Christo, & per ejus merita accepisse, & sic aliquo modo dicatur Christus Angelorum Redemptor à S. Bernardo *serm. 22. in Cantic.* non tamen potest dici, Christus redemisse Angelos à peccato originali Adami; quia scilicet nullum habuêre ejus incurrendi debitum: ergo nec posset dici,

ei, quòd B. Virginem ab eo peccato redemerit.

Dicere autem, quòd Christus B. Virginem non redemerit ab originali peccato, esset asserere aliquid, omnino contrarium sensui communi fidelium, expresso in Bulla Alexandri VII. citata *n. 315.* in qua dicitur, sensum fidelium esse, Beatissimam Virginem *fuisse speciali DEI gratia, intuitu meritorum Christi, à macula peccati originalis præservatam*: quin etiam in oratione, sub finem Officii parvi immaculatæ Conceptionis apposita, dicitur: *Ex morte filii tui prævisa, eam ab omni labe præservâsti*; unde Suarezio *tom. 2. in 3. p. disp. 3. sect. 2.* videtur non cariturum errore, si quis assereret, B. Virginem non esse ab originali labe redemptam. Quare neg. ma. ad prob. neg. ant. quia non est ulla moralis indecentia puræ creaturæ, quòd nascatur viâ ordinariâ ex parentibus: econtra autem oppositum videtur minuere dignitatem Christi; sic enim non esset universalis redemptor omnium hominum, qualis tamen ab omnibus dicitur, & quidem non tantùm omnium in sensu accommodo, sed omnium strictè loquendo; sic enim accipiuntur textus Scripturæ, & Patrum, à fidelibus, ùt dictum *n. 307.*

338. Ad 1. confir. neg. conseq. Per viam ordinariam intelligitur, ex duobus parentibus, & ex semine masculino: non autem intelligitur exclusio miraculi; aliàs etiam S. Joannes Baptista, & S. Franciscus de Paula, & plures alii, qui miraculosè ex sterilibus parentibus nati sunt, debuissent carere peccato originali. Ad 2. confirm. Syllogismus non est in forma; non enim purificatur conditio, ùt patet consideranti; si autem purificaretur in minore, hoc est, si diceretur: *sed ideo contraxit &c.* dist. min. præcisè ideo. neg. min. simul etiam ideo; quia per viam ordinariam fuit genita ex Adamo. conc. min. & neg. conseq. Humanitas Christi autem non fuit ita genita; unde de facto hæc humanitas debitum etiam remotum non habuit. Si autem in alia providentia non fuisset assumpta, & per viam ordinariam generata, potuisset debitum remotum, vel etiam proximum habere.

Ad 3. confirm. Quare non etiam dicitur B. Virgo esse purissimus spiritus, vel naturæ altioris, quàm alii homines? in forma neg. conseq. Angeli, utpote purissimi spiritus, non potuêrunt ita nasci ab Adamo, & consequenter non potuerunt includi in pacto, quod præcisè posteros Adami spectabat. At verò B. Virgo ita nata est: &, ùt communis fidelium sensus habet, ipsa fuit præservata per speciale privilegium ab originali labe: quod ipsum innuit, eam habuisse periculum, saltem remotum, incurrendi illud peccatum.

ARTICULUS VI.

Alia Quæsita circa Lapsum primorum Parentum.

339. QUæritur 1. Quodnam fuerit peccatum primorum parentum. Resp. Si quæritur de actu externo ultimo, fuit comestio pomi, de arbore scientiæ boni, & mali: & hoc in sensu literali accipiendum esse, omnes SS. Patres clamant cum Ecclesia, & communi interpretum Scripturæ consensu; sicut etiam omnes conveniunt, quòd paradisus fuerit verè locus in terra. Et hinc SS. Patres graviter invehuntur in Origenem, qui voluit, ista omnia tantùm metaphoricè intelligi, de qua re videatur Bellarm. *tom. 4. controv. 1. l. unico de gratia primi hominis c. 10.*

Qualis autem fuerit arbor illa, controvertitur. A DEO vocata fuit *arbor scientiæ boni, & mali*, occasione eventûs futuri, vel prævisi, ùt censent Tostatus, Rupertus, Pererius; quia scilicet dæmon erat prævisus, promissurus Evæ scientiam boni, & mali, ex illius fructûs comestione. Reipsa autem fuit, vel juxta Theodoretum, & alios, arbor ficus; quia statim post comestionem fructûs prohibiti subditur *Gen. 3. v. 7. Consuerunt folia ficûs, & fecerunt sibi perizomata*: vel juxta alios arbor malus, juxta illud *Canticorum 8. v. 5. Sub arbore malo suscitavi te*: ad quem tamen textum respondet Cornelius, & verè, quòd malus sit nomen genericum, quódque omnes fructus, habentes tenuem corticem, veniant nomine malorum, adeóque etiam ficus. vide Cornel. *in Gen. 2. v. 9. ad verba. Lignúmque scientiæ boni, & mali.*

340. Sed non est hoc, quod hîc potissimùm petitur; nam quæritur potiùs, quinam fuerit motus primus malus in protoparentibus; cùm plures concurrerint (quamvis teste Oviedo *in 1. 2. tr. 6. controv. 9. punct. 9. num. 72.* una tantùm intemperantiæ malitia in parvulos sit transfusa) & Cornelius *in Gen. 3. v. 6. Qui comedit*; octo recensет, ex quibus modò investigatur, quis fuerit primus. Existimo, hunc motum probabiliùs tuisse motum, seu peccatum superbiæ. ita SS. Patres plurimi, atque etiam S. Thomas *2. 2. q. 163. a. 1.* & communis Doctorum. Probatur autem cum S. Thoma, ex illo *Ecclesiastici 10. v. 15. Initium omnis peccati est superbia*: quem textum, licèt fors possit exponi de peccato Luciferi, tamen Angelicus, & alii etiam exponunt de primo peccato hominis, quod potest dici primum, seu initium peccati humani; nam Apostolus *ad Rom. 5. v. 12.* ait: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit*: hoc est, peccatum humanum; nam Angelicum priùs intravit per Luciferum.

341. Accedit, quòd DEUS postea irriserit Adamum, eoquòd aliquo modo voluerit esse sicut DEUS, dicens: *Genes. 3. v. 22. Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum, & malum.* Insuper ad hanc superbiam parentes primos incitavit serpens *Genes. 3. v. 5. Eritis sicut Dii, scientes bonum, & malum.* Accedit, quòd appetitus concupiscibilis, seu inferior, tunc esset perfectè subditus rationi, nec rebellare poterat, antequam superior DEO rebellâsset; unde non per hunc appetitum inferiorem primò peccârunt Adam & Eva. Sed neque etiam primum peccatum potuit esse infidelitas; nam in eo statu justitiæ originalis, non cadebat in primos parentes error; quare primum peccatum fuit elatio animi.

At, postquam præcessit motus superbiæ, succesSit infidelitas; nam, quòd protoparentes fidem perdiderint, constans est sententia SS. Patrum. Quidam tamen asserunt, Evam non putâsse, quòd DEUS ipsi mentitus fuerit, sed potiùs, quòd ipsa illius verba non ritè intellexerit: adeóque eam non credidisse, quòd DEUS sibi prohibuerit esum pomi: cui opinioni videtur favere textus hebræus, ex quo locò dictorum ser-

pentis: *Cur præcepit vobis DEUS? Gen. 3. v. 1.* posset poni: *Estne verum, quòd vobis præceperit DEUS?* Tandem accessit aperta inobedientia, & comestio vetiti pomi: & sic, ùt habetur *ad Rom. 5. v. 19. Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi.* vide Bellarminum *tom. 4. controv. 2. de amissione gratiæ l. 3. c. 4.*

342. Quæritur 2. An peccatum originale potuisset esse veniale. Respondetur communiter, cum S. Thoma *1. 2. q. 89. a. 3.* quòd non; eoquòd in statu originalis justitiæ, locum non habuisset peccatum veniale. Ratio est; quia in eo statu felici non habuisset locum dolor, aut mœstitia, timor, aut pœna; ait enim S. Augustinus, *l. 14. de Civit. DEI c. 10.* absurdissimum esse, hæc ponere in eo statu felicissimo: & tamen ista debuissent sequi in eo statu, si datum fuisset peccatum veniale; quia hoc statum innocentiæ non sustulisset. Hinc non potuit Adam e. g. verbum tantùm otiosum loqui cum plena deliberatione (sem. plena enim, & imperfecta libertas, tunc non habuisset locum) sed vel debuit nullum peccatum committere, vel mortale: quod, cùm statum innocentiæ sustulerit, illis miseriis locum fecit. Unde peccatum Adami absque dubio fuit mortale; quamvis enim materia, in se nudè spectata, fuerit levis, scilicet comestio unius tantùm pomi, tamen, quia finis hujus præcepti fuit gravissimus, scilicet, vel transfusio justitiæ originalis, vel ejus privatio, etiam ipsa transgressio gravis, & mortalis fuit.

343. Quæritur 3. Qualis serpens fuerit, qui Evam seduxit. Resp. De hoc agit Bellarminus *tom. 4. controv. 2. de amissione gratiæ l. 3. c. 3.* Et fuêre olim hæretici, dicti *Ophitæ*, id est, serpentarii, qui existimârunt, illum serpentem fuisse sapientiam DEI, quæ contraria fuerit creatori, atque in odium huius, hominibus aperuerit oculos, ad videndum bonum, & malum; hinc istum serpentem coluerunt, eique panem obtulerunt, teste S. Epiphanio *hæresi 37.* Manichæus teste S. Augustino *l. de hæresibus, hæresi 46.* dixit, eum serpentem fuisse Christum. Origenes, qui, ùt dictum *n. 339.* omnia volebat explicare allegoricè, intellexit per serpentem delectationem, per Evam sensum, per Adamum rationem. Alii, teste Procopio, putârunt, dæmonem assumpsisse serpentem tantùm phantasticum, sicut quandoque assumit phantasticum corpus humanum.

Sed dicendum est, fuisse verum, & naturalem serpentem, quem invasit dæmon, & per quem fuit locutus. certè pœnæ, quæ *Gen. 3. v. 14.* serpenti infliguntur, non delectationi, nec sapientiæ DEI conveniunt, nempe, super pectus gradi, terram comedere, inimicitias habere cum hominibus &c. DEUS autem punivit serpentem, tanquam organum dæmonis, in quantum puniri potest creatura non libera, hoc est, malis eum affecit: de qua pœna videantur Cornelius *in hunc locum* & Bellarminus *tom. 4. controv. 2. de amissione gratiæ l. 3. c. 3. & 11.* ubi iste putat, quòd serpens priùs posteriore tantùm parte repserit, anteriore rectus incesserit, in pœnam autem nunc toto corpore repat: insuper ait, quòd, cùm ante peccatum non fuerit animal homini noxium, eidem etiam non fuerit horrori, & execrationi, sicut nunc est, quando occidit homines, & ab hominibus occiditur: adeóque nunc sint inimicitiæ inter ipsum, ac hominem, quæ priùs non erant.

344. Pererius tamen *in Gen. l. 6. disp. 1. q. 4.* putat, serpenti reptationem jam priùs naturalem fuisse: sed, cùm ante peccatum non faceret eum horridum, & execrabilem, postea eum talem reddidisse, ac sub hac ratione pœnam fuisse: sicut scilicet mors homini naturalis est, & tamen modò est pœna; nam, cùm in statu justitiæ originalis mors, ex speciali DEI favore, impedita fuisset, modò autem specialis ille favor in pœnam peccati subtractus, & ea impeditio sublata sit, meritò mors nunc dicitur pœna. Putat autem hic author *eadem quidem disputat: sed priore quæst. nempe 2.* serpentem, quem dæmon invasit, fuisse illum, qui dicitur *Scytale*, de quo ait Solinus, eum esse ita pulchrum, ac squammis tam fulgentibus, ut quasi miraculo sui capiat aspicientes. Cornelius autem *in c. 3. Gen. v. 1.* ait, Scytalen esse stupidæ naturæ, cùm tamen serpens decipiens Evam fuerit *callidior cunctis animantibus. Gen. 3. v. 1.* Quòd autem Eva non timuerit loquentem serpentem, rectè ait Cornelius *loc. modò cit.* inde ortum, quòd necdum peccatrix privilegio justitiæ originalis timore exempta fuerit.

Pererius *ead. disp. q. 3. in fine* ait, Evam non fuisse ita repletam sapientiâ, sicut Adamus fuit, sed habuisse plurium rerum ignorantiam negativam, quarum notitia ad ejus statum non pertinebat (quanquam in eo statu non habuerit ignorantiam positivam) adeóque nescîsse, alia animalia loqui non posse: quamvis neque firmiter crediderit, animalia loqui posse, aut etiam serpentem vera dicere; nam talis firmus assensus fuisset positivum malum: motam autem fuisse splendidis serpentis promissis, ad eum audiendum, vel utcunque ei credendum assensu dubio, & suspenso. Alii autem putant, eam quidem agnovisse, spiritum per serpentem loqui, sed aliquo modo putâsse, bonum, & suis commodis studentem. Quòd autem dæmon non aliud animal invaserit, ait S. Aug. *l. 11. in Genes. ad lit. c. 3.* inde fuisse, quòd DEUS id illi non permiserit. Addit Magister Sententiarum *l. 2. dist. 21. §. sed quia*, DEUM non voluisse fraudem nimis occultam, & hinc non permisisse dæmonem ingredi e. g. columbam, sed tantùm animal tortuosum, & astutum. Plura Pererius *disp. cit. q. 5.* videri etiam meretur Cornelius à Lapide *in Gen. c. 3. v. 1.*

345. Quæritur 4. Quænam fuerint pœnæ peccati originalis in hac vita. Resp. Recensentur à Scholasticis quatuor vulnera naturæ, *ignorantia, malitia, concupiscentia, infirmitas:* quæ Bellarminus *tom. 4. controv. 2. l. 6. de amiss. gratiæ c. 8. & sequent.* fusè prosequitur, atque ait, in intellectu dari positivam ignorantiam plurium rerum, præsertim in infantibus: in quibusdam hominibus etiam fatuitatem: dari ignorantiam finis ultimi, saltem talem, ut non cognoscatur, sine admixtione falsi: item ignorantiam mediorum, quin & propriæ naturæ: accedere difficultatem discendi &c. In voluntate, idem Bellarminus ait, dari amorem inordinatum sui ipsius, ac difficultatem resistendi vitiis: dari negligentiam circa necessaria ad beatam vitam: & e contra immoderatam solicitudinem circa temporalia;

ralia: item perversitatem voluntatis, difficulter se convertentis ad DEUM, & faciliter ad creata: inconstantiam, instabilitatem, fastidium proprii statûs, difficultatem vitandi sine gratia peccata mortalia.

346. In parte inferiori animæ, seu sensitiva, recensentur ab eodem illusio somniorum, phantasia turbata, & inobediens, ira rationem prævertens, concupiscentia vehemens &c. In corpore, juxta eundem patimur morbos, defectus sensuum, difficultatem medendi, media incerta, & summè dolorosa, famem, sitim, & reliqua vitæ incommoda, brevitatem vitæ, timorem mortis, & tandem mortem ipsam. Accedunt extrinseca: scilicet, nascimur filii iræ: dæmon habet in nos magnam potestatem, quandoque etiam invadit corpora: item calamitates ferendæ sunt nobis ab omnibus quatuor elementis: animalia irrationalia non ampliùs nobis obediunt: homines etiam ipsi sibi invicem sunt lupi &c.

347. Quæritur 5. Quam pœnam patiantur parvuli mortui in originali peccato. Resp. In primis de fide certum est, eos non posse introire in cœlum, juxta illud *Joan. 3. v. 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum DEI.* Neque etiam extra cœlum visionem DEI beatificam habebunt; sed hac æternùm privati existent; unde revera damnati dici possunt, scilicet patientes æternam pœnam damni. Quamvis autem aliqui ex SS. Patribus videantur voluisse, eos æternam pœnam sensûs, etiam ignis perpetui, licèt mitiorem, quàm damnati ob actualia peccata, passuros, tamen jam est communis post SS. Thomam, ac Bonaventuram, eos ignem non pati.

Quod etiam tradidêre ex antiquioribus Patribus SS. Gregorius Nazianzenus, & Ambrosius. Sed & S. Augustinus, qui eos igni adjudicâsse videri posset *serm. 14. de verb. Apostoli c. 3.* tamen id absolutè non videtur facere, sed ea de re dubitare; nam alibi fatetur, se id nescire: ita enim habet *epistola 28. ad Hieronymum post medium: Cùm ad pœnas ventum est parvulorum, magnis, mihi crede, coarctor angustiis, nec, quid respondeam, prorsus invenio.* Quod suum dubium ibi fusissimè prosequitur, & solutionem ejus à S. Hieronymo flagitat. Quamvis autem dicat, illos damnari, non eoipso dicit, damnari ad pœnam sensûs, vel ignis; nam sufficienter damnati sunt, si æternam pœnam damni ferant: certè Scholastici communissimè judicant, pœnam ignis destinatam esse tantùm peccatis actualibus. Et sanè, cùm fides aliud dicere non cogat, durum esset, affirmare, quenquam propter peccatum originale, moraliter tantùm à se nondum existente commissum, nec à sua voluntate propria evitabile, æterno igne cruciari.

348. An autem præter pœnam damni parvuli illi sentiant aliqualem pœnam sensûs, e. g. ex obscuritate loci, vel ex tristitia de amissione cœli, vel alia de causa, certi absolutè nihil habemus. Beatitudinem perfectam etiam tantùm naturalem, eis tribuere, videtur nimium; cùm hæc non videatur convenire damnatis, quales revera sunt parvuli isti. Joseph. Requesenius *in additione ad quæstiones selectas S. Thomæ disp. 1. de statu parvulorum.* quidem omnem, dolorem, & tristitiam, ab his parvulis removet, attamen *n. 54.* negat, eos beatos esse posse, ex eo, quòd sint peccatores, & habeant in se miseriam peccati, ac positivam indignitatem ad receptionem donorum supernaturalium. Docet etiam hic author *n. 14.* eos carituros, non bonis naturalibus, sed tantùm gratuitis, adeóque carituros pœnâ omni sensûs; aliàs carerent bono naturali; quia dolor utique repugnat alicui bono naturali. Addi potest, eos non habituros tam perfectam cognitionem abstractivam DEI, quàm requiratur ad beatitudinem naturalem, de qua *à n. 29. de beatit.*

349. Requesenio videtur consentire S. Thomas, qui *in 2. dist. 33. q. 2. a. 1.* docet, parvulos nullam pœnam sensûs pati: & objiciens sibi S. Augustinum, qui ait, eos parvulos puniendos æterno supplicio, ait *ad 1.* per supplicium intelligi *pœnam damni*, imò in Scripturis per ignem frequenter quamlibet pœnam significari iterum. Dein *art. 2.* ait, pueros non passuros ullum dolorem: quod idem docent Suarez, Oviedo, Rhodes, & alii. Suarez insuper *in 1. 2. tr. 5. de peccatis disp. 9. sec. 6. n. 4.* ait, probabile esse, pueros hos non adfuturos in die judicii, vel, si adsint, non omnia comprehensuros: de suo autem præmio, vel pœna nihil intellecturos. Idem Eximius *in 3. part. tom. 2. disp. 57. sec. 6. §. Ad 2.dam confirm.* ait, quòd parvuli illi quidem sint probabiliùs venturi ad judicium universale, tamen ex sua privatione æternæ gloriæ &c. non sint contristandi: quòd autem non tristentur, proventurum partim ex speciali providentia Divina, partim ex prudentia, & rectitudine voluntatum parvulorum.

Bellarminus econtra *tom. 4. controv. 2. l. 6. de amissione gratiæ c. 6.* putat, eos sensuros mitissimum aliquem dolorem internum. Sed S. Thomas *loco suprà cit.* negat, dolorem de tanto amisso bono parvum esse posse. Bellarminus quidem putat, eos aliter non posse dici damnatos. Sed ad hoc sufficere videtur pœna damni. At quomodo sunt filii iræ Divinæ, si nullâ etiam tristitiâ puniuntur? Resp. Salmeron *in 5. ad Rom. disp. 48.* iram DEI non esse plenam, respectu peccati originalis parvulorum, ùt est respectu actualium peccatorum. Requesenius autem *n. 43.* ait, iram sufficienter exerceri, excludendo eos à visione sua, ùt David *2. Reg. 14. v. 24.* eam exercuit excludendo Absalonem. In his omnibus possunt varia probabiliter dici, sed certò pauca affirmari.

350. Quæritur tandem 6. ubi habitaturi sint parvuli post finem mundi. Resp. Ex illis authoribus, qui putant, parvulos tristitiam passuros, quidam asserunt, eos in loco obscuro infra terram mansuros. Sed utique hæc esset pœna sensûs, satis acerba, scilicet esse æternum in loco obscuro. Verùm (reponunt isti authores) inimicis DEI non competit locus tam amœnus, qualis futura est post diem judicii terra. ita Bellarm. *tom. 4. contr. 2. l. 6. c. 3.* & alii. Qui verò negant, eos passuros tristitiam, statuunt eos in loco amœno, & alii quidem supra terram, ùt Salmeron *disp. 48. in ep. ad Rom. c. 5.* alii verò, qui putant, terram tunc aquis inundandam, statuunt eos infra terram, quæ, cùm pellucida futura sit, etiam locus eorum talis erit. Sed in his omnibus malo cum Oviedo *in 1. 2. tr. 6. contr. 9. punct. 12. n. 96.* referre, quid alii sentiant, quàm in re obscura firmiter aliquid decidere. Videri meretur hic auctor citato *puncto 12. per totum.*

TRACTATUS THEOLOGICUS

In Primam Secundæ

D. THOMÆ.

DE DIVINA GRATIA ET MERITO.

TRibus disputationibus Tractatum hunc circumscribemus. Primâ agemus de Gratia Actuali, seu Gratia, quæ datur ad salutares actus eliciendos, tentationes vincendas &c. Altera agemus de Gratia Habituali, seu Sanctificante. Tertia de Merito. Prima complectitur in se quæstiones potissimùm controversas cum Jansenistis, ratione auxilii sufficientis. Altera pauciorибus potest absolvi. Tertia pauciſſimis: quare, adjuvante ipsa Divina gratia actuali, sine qua boni nihil possumus, de eadem Tractatum inchoamus.

DISPUTATIO I.

De Gratia Actuali.

2. DIfferunt *Gratia Actualis* & *Habitualis*, quòd ista, quæ etiam *sanctificans* dicitur, tanquam habitus aliquis, & qualitas permanens, ex se maneat, ùt alii habitus, donec à contrario expellatur: at verò illa, seu gratia actualis, ex se transiens sit, & sicut actus, ita & ipsa transeat, quamvis à nullo contrario expellatur. De hac itaque, atque ejus essentia, necessitate, ac existentia per tres quæstiones sat longas nobis erit agendum. Agit autem Angelicus Doctor de gratia *in 1. 2. à quæstione 109. usque ad 114.* ubi de merito incipit, & usque ad finem *1. 2dæ* de eodem differit: de quo & nos post finitas de gratia quæstiones, quantum opus fuerit, agemus: interim fit.

QUÆSTIO I.

De Essentia, & Divisionibus Gratiæ Actualis.

ARTICULUS I.

Variæ Acceptiones, & Divisiones Gratiæ.

3. SOlet aliàs ante divisionem præmitti definitio rei; priùs enim solet expeti notitia de essentia rei, quàm de ejus partibus; at, cùm non satis inter auctores conveniat, in quo gratia consistat, priùs, ad meliorem naturæ ejus indagationem, præmittendæ sunt variæ, tum gratiæ divisiones, tum communiter receptæ hujus vocis *Gratia* acceptiones, quibus suppositis, tanquam ab omnibus fermè admissis, faciliùs pergere poterimus ad examinandam hujus rei essentiam. De his divisionibus, & acceptionibus gratiæ, passim agunt auctores: nos communiori ubique adhærebimus, & cum iis, qui in terminorum acceptione fortè aliquantùm discrepant, perspecta eorum mente, facilè conveniemus.

4. Itaque inprimis *gratia* in sensu grammaticali significat *venustatem*, seu pulchritudinem corporis: sic *Prov. 31. v. 30.* dicitur: *Fallax gratia, & vana est pulchritudo.* Iterum in eodem sensu significat *elegantiam sermonis*: sic *Ecclesiastici. 6. v. 5. Lingua eucharis* (id est gratiosa) *in bono homine abundat*, & *Lucæ 4. v. 22.* de Christo dicitur: *Mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius.* Rursus in eadem

eadem acceptione grammaticali significat *affectum benevolum*: sic dicitur quis cum altero redire in gratiam: & hic modus loquendi est valde usitatus in Scripturis: sic dicitur *Genes. 47. v. 29. Si inveni gratiam in conspectu tuo.* & alibi passim. At de gratia, in hoc sensu grammaticali accepta, nos hîc non disputamus: sed de gratia, prout significat *aliquod donum*, vel *auxilium ex gratuito favore à DEO collatum*, quod tamen donum iterum est multiplex, atque valde diversum.

5. Alia enim est *gratia naturalis*, quæ est aliquod donum purè naturale; talis gratia est beneficium creationis, liberum arbitrium, & alia dona naturalia, quæ, si sint collata ex meritis Christi, sunt extrinsecè supernaturalia, & hinc aliquando etiam à Patribus cum S. Augustino *ep. 95.* vocantur gratia; ita enim ait Hipponensis: *Non improbanda ratione dicitur gratia DEI, qua creati sumus ..... alia est tamen, qua prædestinati vocamur.* Ratio autem istorum Patrum est; quia etiam ista à DEO in radice gratis conferuntur ob nullam DEI utilitatem; unde effectus prædestinationis latiùs patet, quàm gratia Theologica; nam hæc est intrinsecè supernaturalis: ille autem potest constare etiam gratiis entitativè naturalibus, e. g. auditione istorum, vel illorum verborum, visione mortis talis, vel talis: ex quibus aliquis sumit occasionem melioris vitæ: quæ tamen gratiæ naturales peculiari modo ordinantur ad salutem prædestinati, & sic sunt effectus prædestinationis.

Ad gratias intrinsecè naturales, & extrinsecè tantùm supernaturales, potest etiam referri *gratia extrinsecæ protectionis*, quæ consistit in extrinseca remotione impedimentorum ad bene operandum; hæc enim ex intrinsecis suis non conducit ad visionem beatificam: sed tantùm removet impedimenta, ut principium supernum, seu gratia operari possit. Unde non est gratia Theologicè, seu intrinsecè supernaturalis, sed tantùm extrinsecè, ratione decreti, vel motivi, vel modi conferendi.

6. Alia est *gratia supernaturalis*, quæ scilicet est donum, seu concursus, qui superat exigentiam totius naturæ creatæ; cùm enim natura rationalis duplicem finem respiciat, naturalem, & supernaturalem, etiam respicit duplicem concursum, naturalem in ordine ad consequendum finem naturalem, supernaturalem autem in ordine ad finem supernaturalem. Quamvis enim in hac providentia, & statu elevationis, homo non ampliùs ordinetur ad finem naturalem, sed vel debeat consequi finem supernum, aut utroque excidere, tamen absolutè potuisset à DEO ad eum finem ordinari: & finis, ad quem nunc ordinatur, ei non est naturalis, ùt contra Michaelem Bajum definierunt Pius V. & Gregorius XIII. dum damnârunt propositionem illius 21.mam: *Humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium Divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis: & proinde naturalis dicenda est, non supernaturalis.* Verùm neque de gratia naturali, seu, ùt quibusdam eam placet vocare, philosophica, agimus, sed de Theologica, seu illa, quæ supernaturalis est, & quidem Theologicè talis, seu intrinsecè conducens ad visionem beatificam.

7. Hæc *gratia Theologica* dividitur inprimis in *gratiam increatam*, & *gratiam creatam.* Prior, seu *gratia increata* consistit in prædicatis Divinis, sive absolutis, sive relativis. Hæc autem gratia potest præstare effectum suum, vel per unionem physicam; & sic Personalitas DEI, quæ per unionem physicam sanctificat humanitatem Christi, potest dici gratia increata, respectu ejusdem humanitatis: vel potest præstare effectum absque unione; & sic omnipotentia Divina, extrinsecè applicata, concurrens loco habituum, cum peccatore, habitibus spoliato, ad actum virtutis, est gratia increata. Sic etiam Spiritus Sanctus, cui specialiter opera superna attribuuntur, dicitur passim à Conciliis gratia; & etiam à S. Augustino *serm. 61. de verbis Domini. c. 1.* dicente: *Gratia quippe DEI donum DEI est: donum autem maximum ipse Spiritus S. est, & ideo gratia dicitur.* Huc reduci possunt merita Christi, quæ, utpote intrinsecè constituta ex dignitate increata Verbi, etiam quoad nobilius constitutivum accepta, sunt gratia increata. *Gratia creata* autem sunt omnia illa dona, quæ aliquid creatum sunt, & à benignissimo DEO gratuitò conferuntur.

8. *Gratia creata* distinguitur in *gratiam gratis datam*, & *gratiam gratum facientem*; quamvis enim omnis gratia sit gratis data, tamen *gratia gratis data* antonomasticè vocatur illa, quæ non datur primariò in ordine ad sanctificationem recipientis, sed potiùs ad utilitatem Ecclesiæ, aut aliorum, de quibus gratiis fusè Suarez *in prolegomeno 3. de gratia c. 4.* At *gratia gratum faciens* est illa, quæ confertur in ordine ad sanctificationem propriam recipientis, quales sunt inspirationes, & illustrationes supernæ &c. Quamvis autem istæ, quando homo iis non cooperatur, eum actu gratum, seu sanctum non faciant, nihil obest; quia id faciunt saltem in actu primo, hoc est, sunt aptæ, & intentæ ad gratum faciendum.

9. Gratiæ autem gratis datæ numerantur novem à S. Paulo *1. Corinth. 12. v. 8.* Prima est *sermo sapientiæ*, seu donum loquendi, inferendo ex fidei principiis conclusiones circa altissima mysteria, & prædicata Divina. Secunda est *sermo scientiæ*, id est donum loquendi, inferendo ex principiis fidei conclusiones circa objecta creata. Tertia est *fides*, sumpta, non pro habitu fidei infuso, sed, vel pro fiducia ad patranda miracula, vel pro dono proponendi clarè, & bene, fidei mysteria, ut etiam rudes facilè ea intelligant. Quarta est *gratia sanitatum*, seu donum sanandi morbos, & ægritudines. Quinta *operatio virtutum*, seu donum ad celebriora patranda miracula, ad manifestandam apertiùs potentiam Divinam, qualia fecit Moyses in Ægypto, & Apostoli in omni mundo.

Sexta est *prophetia*, seu donum prædicendi futura, vel manifestandi secreta cordium. Septima *discretio spirituum*, id est, donum discernendi cogitationes, affectiones, atque intentiones cordis, utrum sint à natura, an verò à spiritu Divino, an à spiritu malo, transformato in Angelum lucis. Octava *gratia linguarum*, seu

seu donum loquendi variis, & peregrinis linguis. Nona *interpretatio sermonum*, seu donum interpretandi sacras Scripturas, sive aperiendi sensus in iis latentes: vel etiam capiendi linguas obscuriores, & intellectu difficiliores. Quænam autem ex his gratiis concedantur per modum habitûs, quænam per modum puræ motionis transeuntis, latè tractat Suarez *citato prolegom. 3. c. 5.*

10. Jam *gratia gratum faciens*, de qua nobis hîc ex professo est sermo, alia est *habitualis*, alia *actualis*. Illa, seu *habitualis*, est gratia sanctificans, quæ instar habitûs infunditur in baptismo, vel in sacramento pœnitentiæ, & augetur per actus supernaturales bonos, ac meritorios: manet etiam per se, ùt habitus, donec per peccatum grave expellatur. Ad hanc gratiam habitualem reducuntur habitus virtutum Theologicarum, & moralium infusarum, itémque septem dona Spiritûs Sancti, per quæ dicitur Spiritus Sanctus requiescere super homine. At verò *gratia actualis*, quamvis ordinetur à DEO ad sanctificationem, seu justificationem nostram, tamen non semper in actu secundo nos justificat, quando nempe ei non consentimus, sed ei resistimus. Dein stare etiam potest cum peccato; nam utique peccatores plura recipiunt auxilia gratiæ actualis. Non tamen manet hæc gratia per modum habitûs, sed transit per modum actûs: imò, ùt infrà dicemus, probabiliùs hæc gratia stat in actibus vitalibus voluntatis, & intellectûs.

11. Dividitur autem *gratia Theologicè supernaturalis*, prout complectitur gratiam habitualem, & actualem, ulteriùs in *gratiam DEI*, & *gratiam Christi*. *Gratia DEI* dicitur à Theologis illa, quæ à DEO est, non per Christum, nec intuitu meritorum ejus data: talis est gratia unionis hypostaticæ, item lumen gloriæ, & visio beatifica Christi quoad substantiam, quæ, ùt communiter tradunt Theologi, Christus non est meritus. *Gratia Christi* est, quæ per Christum Redemptorem generis humani, sive intuitu meritorum ipsius, data est, qualis est omnis gratia, & gloria hominum, & Angelorum, ùt iterum solet dici *tr. de Incarnatione*: & videtur indicare Apostolus *ad Ephesios 1. v. 3.* de DEO dicens: *Qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus, in Christo.*

12. Jam verò *gratia actualis*, de qua, ùt dictum *n. 2.* nobis nunc sermo est, dividitur ulteriùs in *gratiam sanitatis*, & *medicinæ*, *seu medicinalem*. Ista, seu *medicinalis* est, quæ datur hominibus post lapsum in peccatum originale, qui per hoc redditi sunt infirmi & ægroti. *Gratia sanitatis* est, quæ datur sanis, hoc est, nullo morbo, aut vulnere peccati originalis afflictis. Talis gratia data est Beatissimæ, & Immaculatissimæ Virgini, item Sanctis Angelis, rursus Adamo, & Evæ in primo instanti creationis: & danda fuisset etiam nobis, si in primo parente non peccâssemus.

13. Ulteriùs *gratia actualis* alia dicitur *excitans*, alia *adjuvans*: *prævenies*, *comitans*, *subsequens*: *operans*, *cooperans*: *gratia*, *sive auxilium*, *sine quo non*, & *auxilium quo*: tandem alia *gratia sufficiens*, alia *efficax*: ex quibus prædicatis tamen plura possunt eidem entitati gratiæ convenire, ùt patebit consideranti. *Gratia excitans* est illa, qua excitamur, monemur, & movemur à DEO ad operandum bonum. *Adjuvans* hîc intelligitur, non quomodocunque potens juvare; hæc enim dicitur à quibusdam tantùm *adjutrix*: sed illa, quæ in actu secundo adjuvat; nam hic terminus *adjuvans* in his circumstantiis sumitur non latè, in quo sensu omnis ille dicitur adjuvare, qui auxilium qualecunque præstat, sed sumitur hìc restrictè à Theologis, & significat adjuvare actu agentem, & in hoc sensu nemo dicitur adjuvari, nisi etiam ipse agat, ùt ait S. Augustinus *l. 2. de peccator. merit. & remissione c. 5. Nec adjuvari potest, nisi, qui etiam aliquid sponte conatur.* & *enarrat. in psalm 78. ad v. 9. Qui enim adjuvatur, etiam per seipsum aliquid agit.* & *serm. 13. de verb. Apost. c. 11. Nemo adjuvatur, si ab illo nihil agatur.* Potest autem gratia juvare, vel moraliter, vel physicè cooperando, de quo plura infrà.

Gratia prævenies, per quam simpliciter dictam intelligitur gratia intrinseca animæ, eique inhærens, atque ad actus bonos movens, est eadem cum gratia excitante: si autem intelligantur gratiæ extrinsecæ, gratia prævenies possunt esse prædestinatio, seu electio Divina, item extrinseca protectio, & similia. *Gratia comitans* est illa, quæ comitatur actum bonum elicitum, adeóque eadem est cum gratia adjuvante. *Gratia subsequens* etiam est eadem cum comitante; nam, quæ dicitur comitans respectu actûs eliciti, dicitur subsequens respectu gratiæ excitantis. Et hinc etiam S. Augustinus comitantem, & subsequentem sumit pro eadem. vide Suarez. *de gratia l. 3. c. 23.*

Gratia operans ad mentem S. Augustini est eadem cum excitante; quia per hanc (ùt S. Aug. *ep. 105. sub initium* ait) *Paratur . . voluntas à Domino*: & per illam DEUS solus moraliter operatur, quamvis etiam nos physicè, sed indeliberatè eam gratiam producamus. *Cooperans* autem juxta eundem S. Doctorem eadem est cum adjuvante; sic enim loquitur *l. de grat. & liber. arbitr. c. 17.* de DEO: *Qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incepit.* Ubi noto cum Suarez. *l. 3. de grat. c. 24. n. 11.* Gratia cooperans potest sumi dupliciter. 1. pro actuali influxu gratiæ, qui imbibitur in essentia actûs liberi supernaturalis meritorii, seu est ipse actus liber, & formalis cooperatio DEI cum libero arbitrio; nam ipse actus, aut cooperatio est etiam gratia, ùt nemo dubitat, & breviter ostendit Eximius *prolegom. 3. de grat. c. 6. n. 9.* unde ipse actus noster bonus dicitur gratia cooperans, ùt etiam expresè asserit S. Thom. *1. 2. q. 111. a. 2. in corp.* & idem potest etiam dici *auxilium*; nam etiam per ipsum actum DEUS nos formaliter adjuvat; quia formaliter per eum cooperatur: quod cooperari est formalissimè adjuvare. 2. gratia cooperans potest sumi pro auxilio, quod sit principium actûs superni, atque hîc & nunc actualiter illum actum producat, & per quod DEUS actualiter influat.

14. *Auxilium sine quo non*, est illud, quod est ita necessarium, ut sine eo non sit expedita potentia ad agendum, quamvis non necessariò cum illo agat. *Auxilium quo* est, per quod fit ipse

ipse actus: sic S. Augustinus *de corr. & gratia c. 12.* ait, alimentum esse, sine quo non vivitur, quamvis cum eo non necessariò vivatur; potest enim abundans alimentis mori: econtra ait, beatitudinem (intelligendo formalem) esse auxilium quo; quia, qui eam habet, non potest non esse beatus. *Gratia sufficiens* est, cum qua possumus agere: & quidem *purè sufficiens* est, cum qua quidem possumus agere, sed ex nostra culpa non agimus.

Gratia efficax potest duplici in sensu accipi: vel, ut significet tantùm auxilium, quod in se habet vim, virtutem, potentiam, seu efficaciam in actu primo, sicut e. g. sol est causa efficax caloris, licèt sæpe ab eo producendo impediatur: item medicina est efficax, etsi non sumatur, vel aliquando ob alia impedimenta sanitatem non efficiat. Et in hoc sensu omnis gratia sufficiens est efficax; aliàs enim reipla non sufficeret, ùt rectè probat Reverendissimus Knippenberg Inquisitor Colonien. ex ord. D. Dominici *in opusculo contra librum authoris anonymi a. 3.* Neque nos hoc negamus, quando negamus, ad eliciendum actum bonum prærequiri necessariò gratiam efficacem: imò in hoc sensu gratiam efficacem necessariam esse, atque semper dari, quando homo est proximè liber ad actum bonum, contra Jansenistas constantissimè contendimus. At verò negamus, prærequiri ad actum bonum gratiam efficacem in alio sensu, in quo antonomasticè à Theologis accipitur, quando gratiam efficacem simpliciter dictam indigitare volunt; tunc enim intelligitur gratia efficax, seu effectrix actu, sive quæ infallibiliter post se trahit actum bonum, in ordine ad quem datur: & talem negamus necessariam esse; quia, etsi actus non sequatur, potuit tamen auxilium præcedens verè sufficiens fuisse.

ARTICULUS II.

In quo consistat Gratia Actualis.

15. DUæ sunt celebriores sententiæ hac de re. Prima Thomistarum cum Alvarez *disp. 74. de auxiliis*, qui dicunt, gratiam excitantem, prævenientem, vel etiam adjuvantem, non solum stare in actibus vitalibus indeliberatis, intellectûs, & voluntatis: sed etiam in qualitate mortua, supernaturali, essentialiter fluida, sive transeunte cum actibus, ad quos movet per modum physici impulsûs, & ad quos effectivè concurrit: quámque qualitatem DEUS nobis, juxta istos auctores, infundit ad hoc, ut illas illustrationes, & inspirationes indeliberatas, utpote actus intellectûs, & voluntatis, producamus.

Altera sententia est eorum, qui dicunt, gratiam excitantem, & prævenientem, stare in ipsis actibus vitalibus sanctarum illustrationum, & affectionum, quas DEUS producit in nobis sine nobis liberè, aut moraliter cooperantibus; quamvis ad eas, utpote actus immanentes, potentiæ nostræ physicè, sed indeliberatè concurrant. Ita Suarez *l. 3. de auxiliis gratiæ c. 4. n. 2.* Tannerus, Amicus, Oviedo, Arriaga, aliique ex nostris, & externis: imò juxta Suarez *ibidem* communiter etiam antiqui Theologi.

16. Dico cum hac secunda sententia. Omnis gratia interna excitans, aut præveniens ad opera salutaria, saltem in hac providentia, consistit in solis actibus vitalibus, seu illustrationibus intellectûs, & affectionibus voluntatis: non autem in qualitate non vitali. Probatur. In quo consistat gratia, in hac providentia, debet desumi ex Conciliis, & Patribus, nec debet alia adstrui, quàm quæ ab his traditur: atqui à Conciliis, & Patribus, non traditur alia gratia, quàm quæ consistit in actibus vitalibus: ergo. ma. videtur innegabilis; cùm doctrina de gratia desumenda sit tota, ex revelatione Divina, & Sacræ Scripturæ sensu, per Concilia, & Patres explicato.

Probatur mi. inprimis ex Tridentino, quod *sess. 6. c. 5.* ita habet: *Declarat* Sancta Synodus *præterea ipsius justificationis exordium in adultis, à DEI per Christum JESUM præveniente gratia, sumendum esse, hoc est, ab ejus vocatione, qua, nullis eorum existentibus meritis, vocantur, ut, qui per peccata à DEO aversi erant, per ejus excitantem, atque adjuvantem gratiam, ad convertendum se, ad suam ipsorum justificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando, disponantur, ita, ut tangente DEO cor hominis, per Spiritûs sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens; quippe qui illam & abjicere potest: neque tamen sine gratia DEI, movere se ad justitiam coram illo, libera sua voluntate possit.*

Ex quibus verbis habetur, gratiam excitantem esse vocationem: atqui vocatio non est qualitas mortua, sed actus vitalis, per quem cognoscimus voluntatem DEI, & illuminamur internè. Ex isdem habetur, gratiam, per quam DEUS tangit, seu movet cor hominis (non materialiter, sed spiritualiter) esse illuminationem: hæc autem illuminatio interna, seu illustratio, aliud non est, quàm cognitio in intellectu producta, per quam supernaturaliter cognoscimus, quid sit bonum, ac honestum. Pariter Concilium Senonense *decreto 15. de libero arbitrio*, dum voluntatem humanam gratiâ juvari tradit, id magis explicans dicit, eam *interiori quodam, & occulto secretioris inspirationis afflatu contactam, sese convertere ad DEUM.* Sic etiam Cælestinus l. *epist. 1. ad Episcopos Galliæ* de gratia ait: *Præparatur voluntas à Domino, & ut boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium.*

17. Probatur eadem min. ex Patribus, præsertim ex S. Augustino, cujus authoritas in materia de gratia præ aliis magna est, & qui variis locis gratiam in actibus vitalibus stare asserit. Sic *l. de spir. & liter. c. 34. Visorum suasionibus agit DEUS, ut velimus, & ut credamus.* & *l. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 17. Ut autem innotescat, quod latebat, & suave fiat, quod non delectabat, gratiæ DEI est.* & *c. 19. Cùm autem ab illo illius adjutorium deprecamur, ad faciendam, perficiendámque justitiam, quid aliud deprecamur, quàm, ut appareat, quod latebat, & suave fiat, quod non delectabat* (Editio Antverpiana habet: *ut aperiat, quod latebat, & suave faciat, quod non delectabat:* quæ verba à prioribus sensu non discrepant) ubi particula *quid aliud*, per interrogationem addita, significat idem, ac *nihil aliud:* adeóque ex S. Augustino gratia illa non est aliud, quàm illuminatio,

minatio, & inspiratio vitalis. Similia habet alibi, quæ per decursum hujus tractatûs plura afferemus. Eodem modo gratiam explicat S. Prosper *l. 2. de vocatione gentium c. 26. Gratia quidem DEI in omnibus justificationibus principaliter præeminet, suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, córque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.* item *S. Cyrill. l. 4. in Joannem c. 6.* dum ait, homines trahi ad Christum *monitione, doctrinâ, revelatione, ineffabiliter facta.* Confirm. tandem conclusio ratione negativa; quia scilicet qualitatis distinctæ, in qua gratia consistat, nulla unquam necessitas potest probari.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones.

18. OB. 1. Gratia præveniens, & excitans, est illa, quam DEUS facit in nobis sine nobis: ergo non potest stare in actibus vitalibus. conseq. patet; quia actus vitales essentialiter producuntur à vivente; nam sunt actiones essentialiter immanentes: adeóque illustrationes intellectûs, & inspirationes voluntatis, producuntur etiam à nobis, qui per eas illustramur. antec. probatur ex Scripturis. *psal. 120. v. 2.* dicitur: *Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram:* ergo gratia, sive auxilium, ita est à DEO, sicut cœlum, & terra, quæ ab ipso solo, absque ullo alterius influxu, producta sunt. Idem antec. etiam probatur ex Concilio Arausicano II. quod *cap. 20.* ait: *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo:* quod potissimùm à Concilio dictum est de gratia præveniente: ergo.

Resp. dist. antec. Gratia est, quàm DEUS facit in nobis sine nobis, moraliter, aut meritoriè concurrentibus. conc. antec. sine nobis physicè concurrentibus. neg. antec. & conseq. ad primam probationem. neg. conseq. Non dicit psalmista, eodem modo produci gratiam, quo producitur cœlum, & terra: sed tantùm dicit, produci eam ab eodem DEO. Ad 2. prob. ex Arausicano servit superior distinctio de influxu libero morali, & meritorio, & de influxu tantùm physico. Neque Concilium excludit alium influxum, quàm moralem, & meritorium; quia plus non requiritur ad intentum Concilii, quod contra Massilienses voluit definire, quòd natura, nisi gratiâ præventa, non possit elicere actum salutarem, vel, *prout oportet, ut ei justificationis gratia conferatur*, qui est modus loquendi Tridentini.

Ad clariorem rei hujus intelligentiam notandum, particulas *sine nobis*, triplicem cooperationem excludere posse, physicam, liberam, & meritoriam: quamnam autem excludant, ex circumstantiis, & subjecta materia est colligendum. Certum autem est, in hac materia de gratia præveniente, ex mente Conciliorum, & Patrum, per particulas *sine nobis*, excludi semper influxum liberum, & meritorium; nam, si homo in primam gratiam influeret meritoriè, adeóque eam mereretur, non jam esset gratia, & minùs essent gratia ea, quæ eam consequuntur: quæ tamen ideo dicuntur gratia; quia in prima gratia, tanquam in radice, gratis dantur.

At non excludunt Concilia, aut Patres influxum purè physicum, indeliberatum, & necessarium; quia hic influxus, qui nec liber, nec moralis, nec meritorius est, nullo modo præjudicat intentioni Conciliorum, quæ fuit contra Pelagianos, & Semipelagianos asserere, gratiam præcedere omne meritum nostrum, & prorsus gratis, absque prævio ullo merito, dari, nec naturam sufficientem esse ad merendum etiam initium fidei. Imò influxus physicus in gratiam est ad mentem Conciliorum, & Patrum, qui gratiam volunt in actibus vitalibus stare, ùt probatum *à n. 16.*

Accedit, quòd Concilia, & Patres dicant, illud quoque facere DEUM solum, vel sine nobis, in quod tamen etiam nos physicè influimus: ergo tantùm excludunt influxum moralem, & meritorium. antec. prob. Sic S. Augustinus *epist. 105. longè post medium* ait: *Quod enim promittit DEUS, non facit nisi DEUS:* ubi illud *nisi*, quod significat DEUM solum, non excludit nostram cooperationem physicam; cùm DEUS promittat etiam visionem beatificam, quæ est manifestè actus vitalis, & in quem influimus. Sic etiam promittit DEUS *Ezechielis 11. v. 19.* se ablaturum *cor lapideum*, & daturum *cor carneum*, seu molliorem affectum erga bonum: in quem etiam physicè influimus. Sic Tridentinum citatum *n. 16.* ait, DEUM tangere cor hominis per illuminationem: utique autem DEUS solus dicitur tangere, & non homo ipse; aliàs gratia etiam esset ab ipso homine: & tamen homo quoque ad eam illuminationem cooperatur, quamvis non liberè cooperetur.

Dein ea, quæ non facimus liberè, & moraliter, juxta modum loquendi Scripturarum, & Patrum, non censemur facere. Sic Paulus *ad Romanos 7. v. 17.* de motibus inordinatis involuntariis ait: *Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum:* quamvis physicè utique in eos actus influxerit. Sic Christus *Matth. 10. v. 20.* ait Apostolis: *Non enim vos estis, qui loquimini: sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis:* utique autem etiam ipsi, physicè saltem, locuti sunt. Sic D. Bernardus *de gratia, & libero arbitrio c. 44. n. 46.* ait: *DEUS tria hæc, hoc est, bonum cogitare, velle, perficere, operatur in nobis: primum profectò sine nobis, secundum nobiscum, tertium per nos facit.* Et tamen utique in cogitationes, & volitiones nostras physicè influimus.

19. Ob. 2. Ad hoc, ut gratia sit à DEO sine nobis, debet excludi concursus noster, tam physicus, quàm moralis: ergo. Confirm. Gratia excitans est pulsatio januæ cordis, juxta illud *Apocal. 3. v. 20. Sto ad ostium, & pulso:* sed pulsatio est à solo pulsante, non à recipiente pulsationem: ergo etiam gratia est à solo DEO. Resp. neg. antec. ùt patet ex jam dictis. Addo tantùm hoc: sicut non potest dici, peccatum esse à DEO, licèt hic physicè ad illud concurrat; quia scilicet non concurrit imputabiliter: ita neque gratia potest dici esse à nobis, licèt physicè

physicè in eam influamus ; quia non influimus in illam imputabiliter.

Ad confirm. potest negari min. nam etiam janua pulsata concurrit physicè ad sonum, ùt puto esse clarum. dist. tamen ma. gratia est pulsatio tantùm materialis, & externa. neg. ma. spiritualis, & interna. conc. ma. & eodem modo dist. min. neg. conseq. Certè à Tridentino, & Cælestino Papa citatis *n. 16.* dicitur DEUS tangere (hoc est, pulsare ; quia sunt idem) per illuminationem, quæ physicè etiam est ab homine ; illuminatio enim, seu cognitio boni, dari non potest sine physico nostro concursu. Ubi nota, pulsationem DEI dupliciter nos posse audire : primò per concursum liberum, & consensum præstitum gratiæ : & hæc auditio distincta est à pura vocatione juxta illud *psal. 84. v. 9. Audiam, quid loquatur in me Dominus DEUS* : secundò per solam perceptionem, aut receptionem inspirationis : quæ non est distincta realiter à vocatione, sed tantùm formaliter, & dicitur vocatio, quatenus fit à DEO, seu quatenus est actio DEI : quatenus autem nobis inhæret, & objectum, à DEO intentum, vitaliter repræsentat, dici potest auditio, juxta illud *psalmi 94. v. 8. Hodie, si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.*

20. Ob. 3. Si gratia præveniens, à qua habetur salutis exordium, esset actus vitalis, simul à DEO, & à nobis physicè productus, tunc justificationis initium reduceretur tam in nos, quàm in DEUM : sed hoc est Semipelagianum : ergo. Resp. neg. ma. Ut utrique attribui posset justificationis exordium, deberet illud esse tam imputabile nobis, seu nostræ naturæ, quàm DEO : atqui hoc nullatenus ex nostris principiis sequitur ; nam dicimus, illum concursum nostrum, purè physicum, indeliberatum, & nullo modo moralem, vel imputabilem, aut meritorium esse : sicut pari ex ratione DEO imputari non potest peccatum. Semipelagiani autem docebant, naturam nostram, solis viribus sibi debitis, elicere merita, quæ sint initium salutis, & quibus meritis salus inchoetur, quibus etiam debeatur gratia, ad salutem perficiendam : à quo errore doctrina nostra longissimè distat, quantum scilicet actus prorsus non meritorius à meritorio.

21. Ob. 4. S. Paulus *ad Rom. 8. v. 14.* ait : *Quicunque enim Spiritu DEI aguntur, ii sunt filii Dei* : ergo homines aguntur gratiâ DEI : sed agi non est agere, seu physicè concurrere : ergo non concurrunt homines physicè ad gratiam DEI. prob. min. ex S. August. *c. 2. de gestis Pelagii* (qui liber non quidem habetur inter opera S. Augustini ; quia teste Bellarm. *de script. Eccles.* primùm postea inventus est : habetur autem apud Suarezium *p. 1. de grat. prolegom. 6.*) dicente : *Qui enim regitur, aliquid agit : & à DEO regitur, ut rectè agat : qui autem agitur, agere aliquid ipse vix intelligitur.* Resp. neg. min. subsumptam. ad prob. S. Aug. non ait : *Nihil agere intelligitur*, sed *vix aliquid*, hoc est, quasi nihil, qualis est hic influxus physicus, qui in genere moris nihil reputatur. Imò S. Augustinus *l. de corr. & grat. c. 2.* hanc nostram responsionem clarè confirmat, sic scribens : *Aguntur enim, ut agant, non, ut ipsi nihil agant.*

Dices 1. In quo ergo distinguuntur *agi* & *regi* ? Respondet S. Chrysostomus *homil. 14. in epist. ad Rom. non valde longè ab initio* sic scribens : *Quicunque spiritu ducuntur, hoc est, quicunque omnem vitam ita vivunt.* Quid autem velit per hoc *ita* intelligi, explicavit superiùs, nempe ut non corpus solum, sed ipsam etiam animam ductui S. Spiritûs subjiciant, nec velint animam dominari suo instituto, sed subjici potestati S. Spiritûs : adeóque ii tantùm reguntur, qui non ita vivunt. Resp. 2. S. Augustinus eo loco non opponit, *agi Divinum*, & *regi Divinum* ; nam *ibidem* dicit : *Spiritu* sapientiæ, *non viribus propriæ voluntatis, reguntur, & aguntur filii DEI* : adeóque agnoscit, etiam esse filios DEI, qui reguntur à DEO : consequenter hîc non facit discrimen, inter agi per gratiam Divinam internam, & regi per illam (quidquid sit, an aliquod discrimen sit) sed opponit sibi *agi Divinum*, & *regi Pelagianum* : atque inter hæc facit discrimen ; nam opponit sibi operari *ex spiritu sapientiæ*, hoc est, ex gratia DEI interna, & operari ex *viribus naturæ debitis.*

Pelagius enim docebat (ùt *eodem loco* habet S. Augustinus) *omnes propria voluntate regi* : adeóque homines, solis viribus naturæ debitis, à DEO regi : vel saltem volebat, solas naturæ vires à DEO dirigi *per legem, atque doctrinam*, hoc est, per gratiam externam. ita refert S. Augustinus *epist. 107.* additque, Pelagium in hunc sensum malè interpretatum esse illud *psal. 36. v. 23. A Domino gressus hominis diriguntur* (ita legebat S. Augustinus, modò legitur : *Apud Dominum.*) Econtra S. Augustinus hoc constanter negabat, & contendebat, filios DEI *spiritu sapientiæ agi*, & *non viribus naturæ regi*, hoc est, ex gratia DEI habere, ut bene agant, & etiam, ut bene velint ; hinc ait, eodem versu psalmi statim addi : *Et viam ejus volet* : hoc est, homo volet viam DEI ; quia scilicet à DEO per gratiam, seu spiritum sapientiæ, directus est : non autem dicit : *Quia viam ejus voluit* : seu quia viribus naturæ bene usus est, ideo ad gratiam directus, vel promotus fuit. In hoc autem sensu utique diversissima sunt, *regi Pelagianum*, & *agi Divinum* : illud denotat piè operari ex viribus naturalibus : hoc significat operari piè, seu ad salutem, viribus supernis.

Quare ex S. Augustino is, qui juxta Pelagium tantùm regitur, agit viribus naturæ, & tanquam causa principalis : quod cùm nequeat homo in ordine ad actus supernaturales, rectè rejicitur error Pelagii, volentis, hominem etiam à DEO tantùm regi in ordine ad actus supernos : qui autem agitur, juxta S. Augustinum agit viribus supernæ gratiæ, & consequenter vix agit ; nam, si non agat liberè, aut imputabiliter, sed concurrendo tantùm physicè ad gratiam, seu illustrationem indeliberatam, moraliter non agit. Si autem agat liberè, & imputabiliter, in ordine ad actus meritorios, seu salutares, tamen non agit ùt causa principalis ; hæc enim est gratia juxta illud Apostoli *1. Cor. 15. v. 10. Non ego autem, sed gratia DEI mecum* : & hæc longè plus agit, quamvis etiam homo ex Tridentino non omnino nihil agat : quia autem longè minùs agit, dicitur juxta S. Augustinum vix agere.

22. Dices 2. Plus est agi, quàm regi : sed

regi est moveri moraliter: ergo agi est moveri physicè per qualitatem mortuam, Resp. Argumentum est simile huic. Gravius est furtum decem crucigerorum, quàm tantùm duorum: sed furtum duorum est veniale: ergo furtum decem crucigerorum non est veniale, sed mortale: quæ argumentatio est nulla. In forma respondeo, syllogismum non esse bonum, ùt jam ostensum. dist. tamen ma. plus est agi Divinum, quàm regi Pelagianum. conc. ma. agi Divinum, quàm regi Divinum. neg. ma. & om. mi. neg. conseq. Excessus autem stat in eo, quòd ex una parte sint vires supernæ, ex altera naturales, quæ ab illis plurimùm superantur. Qui admittunt discrimen inter *agi Divinum*, & *regi Divinum*, dicunt, per illud intelligi collationem gratiæ efficacis, per hoc collationem gratiæ tantùm sufficientis: in quo utique est excessus magnus. Sed dubito, an hoc sit ad mentem S. Augustini, qui *loc. cit. n. 21.* pro eodem videtur sumere *reguntur* & *aguntur*; quia ea conjungit, item dicit, eum, qui regitur, plus agere, quàm qui agitur; cùm tamen instructus gratia sufficienti non agat; at verò agat instructus efficaci. Minimè autem per hunc textum probatur motio physica per gratiam, tanquam qualitatem mortuam; nam, cùm de hac non fuerit controversia inter S. Augustinum, & Pelagium, sed lis tantùm fuerit de necessitate alicujus gratiæ supernaturalis intrinsecæ, non potest ex hoc textu inferri, quòd S. Doctor talem motionem voluerit adstruere.

23. Dices 3. Homo per gratiam non tantùm ducitur, sed trahitur, juxta illud *Joan. 6. v. 44. Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum:* atqui *duci* est moveri moraliter, per illuminationes vitales, in quas physicè influit homo motus, seu ductus: ergo *trahi* est moveri physicè, per qualitatem mortuam, in quam non physicè influit homo motus. Resp. *Duci* præcisè, prout hìc sumitur, in actu primo, potest dici etiam de eo, qui non sequitur, seu non consentit gratiæ: si quis verò ductum sequitur, is jam trahitur; unde *trahi* est excitari per gratiam prævisam cum consensu conjungendam.

In forma neg. conseq. Utrumque, *duci*, & *trahi*, est moveri moraliter: sed differunt in eo, quòd *trahi* connotet gratiam efficacem, *duci* verò sufficientem. Neque verum est, quòd tractio intelligatur physica; nam S. Aug. *tr. 26. in Joannem post initium* ait: *Trahitur animus & amore*: qui utique est actus vitalis, & tractio moralis, non physica: & paulò pòst addit: *Voluptate traheris . . . trahit sua quemque voluptas.* iterum inferiùs: *Ramum viridem ostendis ovi, & trahis illam: nuces puero demonstrantur, & trahitur, & quia, quò currit, trahitur, amando trahitur &c.* quæ omnes tantùm sunt tractiones morales. Qui autem dicunt, hanc tractionem moralem accedere ad Semipelagianismum, aut non satis capiunt, aut capere nolunt, in quo stet ea hæresis. Sed de hac actum est *tract. de DEO. n. 415.* & paulò pòst iterum de ea mentio fiet.

24. Ob. 5. Gratia excitans, quæ consisteret in qualitate mortua, non repugnat: ergo debet admitti in hac providentia. Confir. 1. Non est contra mentem Scripturæ, Conciliorum, & Patrum, admittere gratiam prævenientem, non vitalem, nobis inhærentem, & physicè effectivam illarum illustrationum supernaturalium, etiam indeliberatarum, quibus excitamur: ergo debet admitti talis gratia. Confirm. 2. Connaturalius est, naturam elevari per potentiam intrinsecam, quàm per extrinsecam: ergo debet admitti ea qualitas; aliàs enim deberet natura, ad producendas primas affectiones supernaturales, elevari per omnipotentiam DEI extrinsecè applicatam; quia tunc necdum haberet habitum. prob. conseq. hæc ipsa connaturalitas est sufficiens ratio, cur admittantur habitus virtutum infusarum: ergo etiam est sufficiens ratio, cur admittatur hæc qualitas.

25. Resp. neg. conseq. à potentia enim ad actum nullum est argumentum affirmativum, ùt constat apud omnes. Ad 1. confirm. Resp. 1. om. antec. neg. conseq. debet res, quæ non aliunde probatur, non tantùm non esse contra Scripturam, sed etiam in ea habere fundamentum. Resp. 2. neg. antec. nam ea, quæ Tridentinum, & Patres citati *n. 16. & seq.* dicunt de gratia, ejúsque muniis, & effectibus, non conveniunt qualitati mortuæ. Ad 2. confir. neg. antec. Ut rectè observat Gormaz in *M. S.* ubi non est positivum prædicatum, neque est comparativum: seu, ubi non est connaturale, neque est connaturalius; cùm ergo naturæ nostræ non sint connaturales potentiæ supernaturales, neque possunt esse connaturaliores. Aliud est, quòd gratiæ sanctificanti, quæ est quasi natura in ordine superno, connaturales sint potentiæ, seu habitus supernaturales infusi. Neque negamus, quòd in homine habente gratiam sanctificantem, & consequenter habitus virtutum, isti possint etiam influere in actus indeliberatos illos, qui sunt gratia excitans.

At, si gratia sanctificans desit, & consequenter non adsint habitus (excepta fide, & spe, qui manent, donec per contraria ipsis peccata infidelitatis, aut desperationis expellantur) tunc neque adsunt potentiæ intrinsecæ; quia non adest radix ipsas exigens. Et tunc suppletur earum defectus per potentiam DEI extrinsecè applicatam. Ubi hoc addendum, gratiam DEI excitantem, consistentem in vocatione, seu illuminatione, non esse supplebilem per potentiam DEI extrinsecè applicatam; quia non potest creatura intelligere, neque supernaturaliter, sine actu vitali, per solam DEI potentiam. At gratiæ DEI physicè tantùm concurrentes (quales sunt habitus) possunt suppleri; quia potest aliquis agere, modò habeat aliquam virtutem adjuvabilem, sive juvetur extrinsecè, sive intrinsecè, e. g. qui priùs non potest portare pondus, potest juvari, vel intrinsecè, si robustior intrinsecè in corpore fiat, vel extrinsecè, si alius extrinsecè simul cum eo portet.

26. Dices. Saltem convenientius est, ut creatura semper agat per potentias intrinsecas, quàm per adjutorium tantùm extrinsecum: ergo debet in defectu habituum, e. g. in peccatore, admitti hæc qualitas mortua, quæ sit principium intrinsecum eliciendi actus supernaturales, etiam indeliberatos, ne debeat recurri ad omnipotentiam DEI extrinsecè applicatam. Confirmatur. Gratia stans in actu vitali, adeóque tantùm moraliter movens, & adiuvans, non sufficienter juvat,

juvat, aut determinat voluntatem: ergo debet admitti physicè movens, & physicè influens. Resp. neg. antec. intellectum de actionibus supernaturalibus; cùm enim istæ actiones naturæ creatæ non habenti gratiam, tanquam radicem potentiarum intrinsecarum, per se non conveniant, sed supra ipsam sint, ea non magis exigit agere supernaturaliter per potentias intrinsecas, quàm per extrinsecas, & spectat ad DEUM eligere, quomodo velit concurrere. Unde Patres, ac Theologi non admittunt habitus internos infusos, tanquam connaturaliores naturæ, sed tanquam connaturaliores gratiæ.

Ne replices, Theologos communiter docere, animam Christi, eoquòd operata sit modo convenientissimo, operatam esse per habitus intrinsecos; Respondetur enim facilè, illi animæ, unitæ Divinitati, fuisse actiones supernaturales debitas, & positivè convenientes: adeóque etiam debitas, ac convenientes fuisse potentias intrinsecas ad eas actiones: at non sunt ita debitæ actiones supernaturales naturæ puræ, & gratia sanctificante non instructæ. Neque pertinet ad suavem DEI providentiam, dare vires intrinsecas homini, nisi in ordine ad naturales, vel in ordine ad supernaturales tunc, quando homo est in statu perfecto, seu gratiæ: non verò, quando est in contrario statu.

Ad confirm. neg. antec. supposito enim, quòd homo habeat conprincipia supernaturalia, physicè influentia, e. g. habitus virtutum, vel omnipotentiam DEI, specialiter, & supernaturaliter applicatam, sufficientissimè potest juvari, & moveri illustrationibus &c. sicut in ordine ad actus naturales movetur à consiliis, & rationibus naturalibus. Et utique aliquis juvatur, quando animatur, & incitatur; certè sæpissimè dicitur aliquis juvari consilio, adhortatione &c. sine quibus animus, aut languidus non auderet, aut mox desisteret, vel dubius, & incertus hæreret, nec ageret: & ita etiam magnum est auxilium gratiæ moraliter incitantis.

ARTICULUS IV.

An Gratia excitans physicè influat in actus salutares.

27. Dico. Probabiliùs gratia actualis excitans non physicè influit in actus salutares, ita Suarez *l. 3. de gratia. c. 17. n. 5.* Oviedo *in 1. 2. tr. 7. controv. 1. punct. 7. n. 61.* Gormaz *in manuscriptis* & alii, præsertim antiqui; nam, ùt ait Suarez *cit. cap. n. 16.* nec Divus Thomas, nec alii Theologi antiqui, hanc efficientiam physicam gratiæ tribuunt; quamvis, ùt ait Eximius, diligenter hac de re authores inquisiverit. Idem Eximius *cit. lib. c. 18. n. 10.* ait, Concilia, & Patres de hoc physico influxu nihil specialiter tractâsse. Non tamen nego, etiam oppositæ sententiæ magnam probabilitatem inesse.

Probant quidam hanc conclusionem sic. Gratia excitans non tantùm deberet influere physicè in actus salutares hominis justi, sed etiam in actus peccatoris, (non enim videtur ulla ratio, quare in uno casu debeat influere, & non in altero, cùm in utroque gratia detur ad actus eos eliciendos) atqui in homine peccatore non potest gratia excitans physicè influere: ergo. prob. min. gratia excitans est causa principalis actûs boni: ergo, si influeret physicè, deberet esse æquè saltem perfecta, ac est ipse actus: atqui gratia excitans, utpote actus indeliberatus, non potest esse tam perfecta, ac est actus salutaris deliberatus: ergo non potest physicè influere. antec. 1. habetur ex S. Paulo *1. Cor. 15. v. 10.* dicente: *Abundantiùs illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia DEI mecum:* ubi in operando sibi gratiam, tanquam causam principalem, præponit: conseq. est communis, & videtur haberi ex naturali instinctu, quo judicamus, ab imperfectiori non posse physicè, & simul principaliter produci aliquid perfectius. prob. etiam subsumptum: actus deliberatus, etiamsi non sit intrinsecè liber, tamen est, saltem ordinariè, magis intensus, aut clarus, aut firmus amplexus objecti, quàm actus indeliberatus antecedens: adeóque iste, seu gratia excitans, saltem ordinariè, est imperfectior.

Si dicas, gratiam illam ex se non satis perfectam, ad hoc, ut sit causa principalis, elevari à DEO, rectè urget Suarez: vel elevatur intrinsecè, & debet qualitas aliqua poni in ipso actu vitali, quod est incredibile: vel elevatur extrinsecè, & meliùs dicitur, quòd immediatè elevetur voluntas. Non autem eodem modo requiritur, ut causa, moraliter tantùm influens, quamvis principaliter, seu quatenus principale motivum repræsentat, sit æquè perfecta, ac est effectus, ùt est clarum vel ex eo, quòd ipsum motivum repræsentatum sæpe non sit tam perfectum, quàm vel actus, vel effectus, qui ob illud elicitur.

Nec dicas, non quamlibet partialem causam physicam, sed tantùm totam causam physicè influentem, debere esse æquè perfectam, ac est actus, vel effectus; nam, licèt hoc verum esse possit, quando nulla est causa principalis, ùt fortè accidit in generatione tertiæ speciei animalis: tamen, quando una causa ex omnibus est principalis, videtur ex communi instinctu, quem habemus, quòd illa debeat esse saltem tam perfecta, ac est effectus. Quia tamen hæc ratio videtur posse impugnari ex paritate cum lumine gloriæ (de quo *in tract. de DEO num. 244.*) quod est causa physica principalis visionis beatificæ, quamvis sit imperfectius, ùt iterum diximus *tract. de DEO. num. 252.* item in habitibus aliis influentibus in actum, etiam imperfectioribus actu libero, & vitali (nam dicere, quòd perfectio vitalis conpensetur per perfectionem habitualitatis, seu exigentiæ ad permanendum, foret dicere aliquid satis incertum) hinc.

28. Prob. concluſ. 2. aliter. Gratia excitans requiritur tam in justo, quàm in peccatore: ergo deberet etiam physicè influere in actus peccatoris se convertentis, ita, ut ipsa, tanquam conprincipio intrinseco, instructus peccator, possit elicere actus salutares: ergo falsum esset, quod communissimè dicunt Theologi, scilicet quòd habitus, quos justus habet, dent simpliciter posse: prob. conseq. gratia excitans daret simpliciter posse; quia cum ipsa jam simpliciter posset peccator actus bonos elicere, con-

sequenter id etiam posset justus, in quo non minùs debet semper adesse gratia excitans: & hæc non haberet minorem vim in præsentia habituum, quàm in eorum absentia.

Si dicas, gratiam excitantem non sufficere ad eliciendum actum bonum absque habitibus: sed, si isti desint, debere adhuc eorum defectum suppleri per potentiam DEI extrinsecè applicatam; inprimis contradicis physici influxûs patronis, & evertis præcipuum eorum fundamentum, quod est, potentiam debere per principia intrinseca reddi expeditam; hoc enim juxta hanc responsionem non fieret. Dein, si debet aliquis defectus suppleri per omnipotentiam DEI specialiter concurrentem, meliùs dicitur, quòd omnis suppleatur, ne tribuatur gratiæ aliqua virtus partialis, quæ non videtur ipsi convenire.

29. Prob. concluſ. 3. Gratia excitans est actus intellectûs, vel solus, ùt juxta quosdam authores aliquoties contingit, vel unà cum actu voluntatis, ùt ordinariè, vel saltem ùt plurimùm fit: sed actus intellectûs non potest influere in actum voluntatis: ergo. prob. min. actus unius potentiæ non est principium physicum, & proximum actûs alterius potentiæ; quia, ùt habet Suarez *l. 3. de grat. c. 17. num. 6.* istæ sunt virtutes, vel actiones diversarum rationum: ergo. Confirm. In naturalibus cognitio non est principium physicum volitionis, nec volitio cognitionis, ùt teste Suarez *loc. cit. num. 7.* ab omnibus philosophis receptum est: ergo nec in supernaturalibus actus intellectûs est principium physicum actûs voluntatis; quia non est ulla ratio, quare DEUS aliud statuerit, vel aliam efficientiam actibus his tribuerit in ordine superno. Confirm. 2. Voluntas non dicitur movere intellectum, nisi imperando, & intellectus non dicitur movere voluntatem, nisi illustrando: sed hæc utraque motio est tantùm moralis, & alia non probatur: ergo.

Confirm. 3. concluſ. ex communi authoritate, saltem implicitè pro nobis stante, eorum Theologorum, qui non admittunt elevationem extrinsecam voluntatis per omnipotentiam DEI extrinsecè applicatam; hi enim, quando quæritur, quænam sit causa physica actûs, qui est ultima dispositio ad habitum e. g. in peccatore pœnitente, dicunt, causam esse ipsum habitum, & admittunt aliquam mutuam naturæ prioritatem potiùs, quàm assignent pro causa gratiam excitantem: ergo signum est, quòd non agnoscant in hac gratia vim physicè effectricem. Tandem conclusio hæc probatur etiam argumento negativo, ex eo scilicet, quòd hic influxus physicus gratiæ excitantis non sufficienter probetur: adeóque tantùm admitti debeat influxus moralis, quem nemo negat.

30. Ob. 1. S. Paulus *1. Cor. 15. v. 10.* ait: *Non ego autem, sed gratia DEI mecum*: ergo causa principalis actûs salutaris est gratia: ergo debet esse physicè effectiva. Resp. neg. 2. conseq. Imò ex hoc textu, & ex eo, quòd gratia debeat esse causa principalis, inferunt aliqui, ùt dictum *num. 27.* quòd gratia actualis non possit esse causa physica: & hinc debeat physicè concurrere gratia habitualis, sive habitus superni virtutum infusarum: cúmque hi sint etiam gratia, potest de his intelligi S. Paulus tanquam de physicè influentibus: de actuali autem gratia potest intelligi tanquam de moraliter influente. Quodsi habitus virtutum, ùt contingit in peccatore, desint, jam dictum est, supplendum influxum physicum ab omnipotentia DEI, quæ etiam est supernaturalis gratia increata. Accedit, quòd sæpe causa principalis sit tantùm moraliter influens, ùt patet in mandante, & exequente.

31. Ob. 2. Concilium Milevitanum *can. 4.* anathema dicit ei, qui dixerit, per gratiam DEI solùm aperiri nobis intelligentiam mandatorum, *ut sciamus, quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, ut, quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus*: ergo gratia non tantùm illuminat intellectum, sed etiam physicè influit. Resp. neg. conseq. Concilium *loco citato* loquitur *de gratia justificante*; nam hanc nominat *can. 3.* & dein *can. 4.* objecto vocat *eandem gratiam*; per gratiam autem sanctificantem præstari nobis etiam, ut id facere valeamus, seu vires physicas supernaturales, non negamus; quia per illam, tanquam quasi naturam, exiguntur nobis habitus infusi, & propter illam dantur.

Neque, ùt observat Gormaz, per gratiam justificantem intelliguntur tantùm affectiones, vel illuminationes supernæ; cùm Tridentinum *sess. 6. c. 7.* eam à gratiis istis, & aliis actualibus, satis distinguat. Saltem probari non potest, Concilium loqui de solis gratiis actualibus, & non etiam simul de gratia habituali, aut gratia supernorum habituum.

Dein per illuminationes illas, & pias affectiones, non tantùm datur qualiscunque intelligentia mandatorum, sed, maximè ratione inspirationum voluntatis, datur etiam dilectio aliqua indeliberata boni: itémque dantur vires, si non physicè, moraliter saltem cooperantes: cúmque, ùt habet Suarez *cit. l. 3. de grat. c. 15. num. 4.* voluntatis imbecillitas, utpote ex ignorantia, & infirmitate orta, magna ex parte moralis sit, per auxilia moraliter adjuvantia magna ex parte potest tolli, & totaliter per conprincipia supernaturalia, præter gratiam excitantem requisita, scilicet per habitus &c.

32. Ob. 3. Trident. *sess. 6. c. 5.* dicit, nos cooperando gratiæ disponi ad justificationem: ergo cooperamur ipsi: ergo ipsa operatur physicè; quia nos operamur physicè. Resp. neg. ultimam conseq. cooperari non significat operari in eodem genere causalitatis. Sic consulens, & mandans, & physicè exequens homicidium, cooperantur, quin primi duo operentur physicè. Sic fides tantùm moraliter influit in actus voluntatis salutares, & tamen dicitur *Jacob. 2. v. 22 Vides, quoniam fides cooperabatur operibus illius*: scilicet Abrahæ circa sacrificandum Isaacum physicè operantis. Sic Tridentinum ipsum *sess. 6. c. 10.* ait: *Cooperante fide bonis operibus crescunt*: quin fides physicè influat in actus humilitatis, charitatis &c. Adde, quòd Tridentinum *loc. cit.* videatur loqui de gratia excitante, ac adjuvante, quasi de distinctis: ergo, licèt diceret, aliquam physicè concurrere, non sequeretur, eam esse excitantem.

33. Ob. 4. Concilia, & Patres, agentes contra Pelagium, nullam faciunt mentionem de gratia

tia habituum supernaturalium; sed dicunt, nobis per ipsas illustrationes, & pias affectiones, præberi sufficientiam ad actus salutares: ergo supposuerunt, has gratias illustrationum physicè influere. Resp. Concilia & Patres etiam mentionem faciunt habituum supernaturalium, ùt Viennense sub Clemente V. *Clementina, de summa Trinit. & fide Catholica*: item Trident. *sess. 6. c. 7.* ubi ait, infundi *fidem, spem, & charitatem:* rursus Innocentius III. *C. Majores. de baptismo. §. illud verò:* ulteriùs S. Augustl. *l. 22. de civit. DEI c. 24.* dum ait: *Præter enim artes bene vivendi, & ad immortalem perveniendi felicitatem, quæ virtutes vocantur, & solâ DEI gratiâ, quæ in Christo est, filiis promissionis, regnique donantur &c.* Quodsi contra Pelagium de his habitibus mentionem non faciant, inde est; quia voluerunt modo optimo ostendere necessitatem gratiæ, quam meliùs ostendebant in illuminationibus, & affectionibus supernis, quàm in habitibus.

Ratio est; quia illæ illuminationes &c. ita sunt necessariæ, ut non possint extrinsecè per omnipotentiam DEI suppleri; non enim potest quis cognoscere per solam omnipotentiam extrinsecè applicatam, vel per alterius cognitionem extrinsecam: econtrà habitus non sunt ita necessarii; sed eorum defectus potest suppleri per omnipotentiam DEI, extrinsecè applicatam: imò in peccatoribus ita suppletur. Quare SS. Patres magis de illis gratiis actualibus, quàm de his habitualibus, agebant, ut scilicet necessitatem gratiæ, nobis inhærentis, clariùs contra Pelagium ostenderent: quod bene notandum ad mentem Conciliorum, & Patrum, intelligendam. In forma. neg. conseq. non enim volunt SS. Patres, totam sufficientiam nobis dari per eas gratias actuales, sed tantùm sufficientiam ab extrinseco insupplebilem, & magis necessariam. Quæ responsio firmatur ex communi authoritate Theologorum, qui aliam causam physicam assignant, ùt dictum *num. 28. & 30.* nec putant, ex Conciliis hanc sufficientiam gratiæ excitantis in genere physico erui.

34. Ob. 5. S. Augustl. in illud *ad Rom. 8. v. 14. Qui spiritu DEI aguntur:* ait, plus esse, agi, quàm regi (quod regi est moraliter juvari) ergo agi est physicè juvari. Confirm. Idem S. Doctor passim docet, illustrationes, & affectiones pias causare salutem: ergo physicè effectivè concurrunt. Resp. neg. cons. Textum, & mentem S. Augustini fusè explicavimus *à num 21.* quem vide. Ad confirm. neg. cons. nam modò illustrationes illæ &c. sint causæ morales, quales esse dicimus, verè causant: nec probari potest, quòd aliam causalitatem gratiæ excitanti tribuat S. Augustinus. Certè ejus vim tractivam (quæ est ejus vis effectiva) ùt vidimus *n. 23.* comparat ramo ostenso ovi, vel nucibus ostensis puero: adeóque plus quàm moralem causalitatem ei non tribuit. Iterum, cùm ait *l. de spir. & liter. c. 34. Visorum suasionibus agit DEUS, ut velimus, & ut credamus:* sanè non aliam, quàm moralem efficientiam adstruit. Rursus, cùm *l. 2. de peccator. merit. & remiss. c. 19.* ait, nos, dum oramus auxilium ad perficiendam justitiam, non aliud deprecari, quàm *ut appareat, quod latebat, & suave fiat, quod non delectabat* (de quo textu vide *n. 17.*) sanè indicat, nos non aliud adjutorium petere, quàm quod moraliter nos adjuvet: adeóque nec aliud recipere.

35. Dices. Juxta nos istæ illuminationes neque essent causæ morales; non enim cognitio rei causat, aut movet; sed tantùm est applicatio motivi: ergo gratia esset tantùm conditio moralis, non verò causa. Resp. neg. antec. quia ad causam moralem sufficit, si moveat, *quia est:* atqui illæ illustrationes movent, *quia sunt:* nec tantùm movet objectum per eas repræsentatum, sed etiam movent ipsæ; aliàs neque consilium diceretur causa moralis; sed tantùm ratio per id applicata: nec imperium domini moveret servum, sed tantùm potestas jurisdictionis per imperium applicata, quæ sunt contra communem. Sic etiam omnes dicunt, exhortationem movere, & non tantùm rationes, seu objecta per eam repræsentata; unde, licèt cognitio finis non sit causa finalis, tamen potest esse causa moralis; quia censetur etiam ipsa, in communi æstimatione, movere, saltem in concreto cum objecto, & non esse pura puta applicatio causæ moralis. Certè tales illuminationes supernæ, sunt quasi locutiones, aut consilia, aut præcepta DEI, quibus nobis suadet, aut præcipit, aliquid faciendum, aut omittendum: si ergo in naturalibus consilia, præcepta &c. sunt verè causæ morales, cur non sint in supernaturalibus etiam istæ illuminationes?

36. Ob. 6. Omnis cognitio, vel affectio, per se dirigens ad agendum, influit physicè in actum: ergo etiam illustratio ista gratiæ. prob. antec. omnis forma, essentialiter præsupposita ex parte principii, censetur cum ipso physicè concurrere: atqui cognitio est talis forma: ergo. Confirm. Liberum arbitrium non est tantùm insufficiens in genere morali, sed etiam in genere physico ad actus supernos: ergo non tantùm juvatur à gratia in genere morali, sed etiam in genere physico. Resp. neg. ant. ad prob. neg. ma. potest enim talis forma esse tantùm conditio in genere physico, & causa in genere moris: & sic planè se habere videtur in ordine naturali cognitio respectu volitionis, ùt ex Suarezio diximus *n. 29.* sic etiam se habet fides respectu bonorum operum, de qua *n. 32.* Ad confirm. dist. conseq. Liberum arbitrium juvatur à gratia actuali illustrationis, vel affectionis, in utroque genere. neg. conseq. juvatur ab illa in genere morali: in genere physico autem à gratia habituum intrinsecorum, vel omnipotentiæ extrinsecè applicatæ. conc. conseq. non enim debet gratia actualis excitans sola dare sufficientiam in omni genere; modò enim ipsa det aliquam, & alia gratia det aliam, jam verum est, gratiâ juvari naturam infirmam.

37. Ex hucusque dictis infertur, gratiam aliam esse moraliter, aliam physicè adjuvantem. Gratia excitans est moraliter adjuvans, casu quo quis ei consentiat: quo casu etiam est moraliter cooperans. Gratia physicè adjuvans alia est *physicè adjuvans effectivè*, alia *adjuvans formaliter.* Illa adjuvat aliquid efficiendo: & talis gratia sunt habitus superni, quando cum ipsis elicimus actus bonos, vel, si hi desint, est omnipotentia DEI extrinsecè applicata, loco habituum concurrens. Gratia *physicè formaliter adjuvans* est ipse actus liber, & salutaris, qui & ipse est

gratia

gratia actualis adjuvans; quia etiam est concursus DEI, supernaturalis, & multò magis ex gratia DEI, quàm ex operatione hominis: & de hoc actu etiam verum est illud Apostoli: *1. Cor. 4. v. 7. Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Et quidem actus liber, ac salutaris est gratia adjuvans illa, quam *n. 14.* ex S. Augustino, diximus vocari *auxilium quo*, & conjungitur cum consensu per identitatem.

Ubi addendum, quòd gratia omnis, sive sit illuminatio, sive habitus, aut augmentum habituum, sive concursus DEI supernus, sive ipsa visio beatifica &c. uno verbo, omnis gratia illa, quam per præcedentes bonos actus meremur, etiam sit, & dicatur gratia: communiter autem dicitur *gratia pro gratia*: per quam intelligitur illa, quæ ratione prioris gratiæ est debita. Sic S. Augustinus *l. de gratia, & libero arbitrio c. 8. Sine dubio & vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, DEI gratia est; & ipsa enim gratis datur; quia gratis data est illa, cui datur. Sed illa, cui datur, tantummodo gratia est: hæc autem, quæ illi datur, quoniam præmium ejus est, gratia est pro gratia.* Et hic loquendi modus desumptus est *ex Joann. 1. v. 16. De plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.* Hinc Trident. *sess. 6. c. 16.* docet, etiam beatitudinem nostram esse mercedem bonorum operum, & simul gratiam, filiis DEI per Christum promissam. Item S. Thomas *lect. 2. in illud Pauli 1. ad Timoth. 4. v. 8. Reposita est mihi corona justitiæ:* quærit, quomodo sit corona justitiæ, cùm sit gratia? & respondet, esse justitiam, quantum ad actum procedentem à voluntate, & esse gratiam, quantum ad radicem merendi.

QUÆSTIO II.

De Necessitate Gratiæ Actualis.

ARTICULUS I.

An Gratia sit necessaria ad actus supernaturales, tum intellectûs, tum voluntatis.

38. CEleberrima hæc quæstio fuit, maximè tempore S. Augustini, inter Catholicos, & Pelagianos, ac Semipelagianos. Negavit initio Pelagius, gratiam supernaturalem necessariam esse ad opera bona, ac ad salutem conducentia. Dein, accusatus de hoc errore, admisit, necessariam esse gratiam: per hanc tamen intellexit libertatem, à DEO homini gratuitò donatam. Postea admisit præter libertatem etiam gratiam, quæ staret in lege, atque doctrina, & exemplis Christi. Quibuscunque autem dein usus sit verbis æquivocis, aliam gratiam internam non admisit, ùt patet ex S. Augustino citato à nobis *num. 422. de DEO.* Videri etiam hac de re potest Theodorus Eleutherius *in appendice Historiæ de auxiliis.*

Fundamentum autem hujus hæresis erat, quòd putaret Pelagius, admissa necessitate gratiæ everti libertatem; cùm judicaret, eum liberum esse non posse, qui indigeret auxilio alieno; sic enim Critobulum, seu Pelagianum, loquentem inducit S. Hieronymus. *libro 1. dialog. adversùs Pelagianos cap. 1. Si enim absque DEO, & nisi per singula ille me juverit, nihil possim agere, nec pro bonis me juste operibus coronabit, nec affliget pro malis: sed in utroque suum, vel recipiet, vel damnabit auxilium.* & *cap. 2. Mihi autem nullus auferre poterit liberi arbitrii potestatem, ne, si in operibus meis DEUS adjutor extiterit, non mihi debeatur merces, sed ei, qui in me operatus est.* Quem errorem refellit Concilium Senonense *decreto 15. de libero arbitrio,* sic docens: *Neque tamen tanta gratiæ necessitas libero præjudicat arbitrio; cùm illa semper sit in promptu, nec momentum quidem prætereat, in quo DEUS non stet ad ostium, & pulset: cui, si quis aperuerit januam, intrabit ad illum, & cœnabit cum illo: nec denique tale sit hujusmodi trahentis DEI auxilium, cui resisti non possit.*

39. Jam Semipelagiani, sive Massilienses, in pluribus quidem à Pelagio recedebant, sed tamen non omnino, &, quod spectat ad præsentem quæstionem, non quidem admittebant, totum justificationis negotium esse in libertate naturali hominis positum; sed tamen initium fidei & primam vocationem; ajebant enim: sicut æ grotus potest quidem ex suis viribus vocare medicum, non tamen potest se sanare, ita natura nostra ægrota, ex se potest vocare, seu implorare DEUM, ut ipsam sanet, sed non potest, sanam se reddere. *Putant* (ait S. Augustinus *l. de prædestin. Sanctorum c. 2.*) *ex nobis esse fidei cœptum, & ex DEO esse fidei supplementum.* Ex quo infert rectè S. Doctor, eos velle, quòd gratia prima secundùm merita detur, & jam non sit gratia, sed merces.

Non autem admiserunt gratiæ interioris necessitatem, etiam ad initium fidei; damnat enim Innocentius X. hanc propositionem 4. Jansenii: *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici quòd vellent, eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare:* de qua vide dicta *in tractatu de DEO n. 420.* Fundamentum hujus erroris erat idem cum fundamento Pelagii; quia putabant, aliàs everti libertatem, ùt refert S. Augustinus *epistola 105. sub initium.* eoquòd gratia non esset in manu nostra. Alii putant, eos etiam existimâsse, voluntatem non posse resistere gratiæ efficaci: aliis videtur hoc non convenire cum reliqua eorum doctrina. Sed, ùt rectè advertit Arriaga *disp. 35. de gratia sectione 5. n. 29.* non est quærenda in hæreticis consequentia doctrinæ, aut reflexio, seu attentio talis ad omnia sua dicta, ut non possint ex suis assertis impugnari; unde, quamvis non semper fuerint uniformes, non sequitur, eos aliquid non dixisse; cùm hæreticorum sit propria inconstantia, & difformitas doctrinæ.

40. Dico. Ad omnem actum supernaturalem, & ad salutem æternam conducentem, sive intellectûs, sive voluntatis, etiam ad initium fidei, & piam voluntatem credendi, necessarium simpliciter est auxilium gratiæ supernaturalis. ita Catholici omnes. Probatur 1. Hæc veri-

veritas definita est à pluribus Conciliis, Palæstino in Asia, Milevitano in Africa, Arausicano in Gallia, Tridentino in Germania, & alibi. Sic Arausicanum *canone* vel *capitulo 5.* dicit anathema ei, qui asserit, *sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsum credulitatis affectum ..... non per gratiæ donum ..... nobis ineſſe*: & adducit in hunc finem plures textus Sacræ Scripturæ. *Ad Philippenſes 1. v. 6. Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet. & v. 29. Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm, ut in eum credatis, ſed etiam, ut pro illo patiamini. Ad Epheſ. 2. v. 8. Gratiâ enim eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis; DEI enim donum eſt. 1. Cor. 4. v. 7. Quid autem habes, quod non accepiſti. & c. 15. v. 10. Gratiâ autem DEI ſum id, quod ſum.*

Idem Concilium *can. 7.* ſubdit. *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ, cogitare, ut expedit, ſive ſalutari, id eſt, Evangelicæ prædicationi conſentire poſſe confirmat, abſque illuminatione, & inſpiratione Spiritûs Sancti, qui dat omnibus ſuavitatem in conſentiendo, & credendo veritati, hæretico fallitur ſpiritu.* Unde habemus etiam, textus citatos Scripturæ ita intelligi oportere, ut fides quoque, ſive initialis, ſive aucta, ſit donum, ſeu gratia à DEO accepta, ſicut & omnia bona.

Tridentinum autem *ſeſſione 6. de juſtificatione cap. 5.* ait, *juſtificationis exordium in adultis, à DEI per Chriſtum JEſum præveniente gratia, ſumendum eſſe, hoc eſt, ab ejus vocatione.* Dein ita definit *can. 1. Si quis dixerit, hominem ſuis operibus, quæ vel per humanæ naturæ, vel per legis doctrinam fiant, abſque Divina per JEſum Chriſtum gratia, poſſe juſtificari coram DEO, anathema ſit.* & *canon. 2. Si quis dixerit, ad hoc ſolum Divinam gratiam per Chriſtum JEſum dari, ut facilius homo juſtè vivere, ac vitam æternam promereri poſſit, quaſi per liberum arbitrium ſine gratia utrumque, ſed ægrè tamen, & difficulter poſſit, anathema ſit. & canon. 3. Si quis dixerit, ſine præveniente Spiritûs ſancti inſpiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.* Ex quibus, & aliis plurimis, quæ poſſent afferri, & videri queunt apud Rhodes *diſp. 2. de gratia q. 1. ſect. 1. & 2.* doctrina noſtra clarè pateſcit.

41. Accedunt plures alii textus Sacræ Scripturæ, qui, accedente præſertim explicatione Conciliorum, in hanc noſtram ſententiam ſunt invicti roboris. Sic præter jam ſuprà citatos, *Joan. 6. v. 44.* dicit Chriſtus: *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum.* Ubi Arauſicanum II. *canon. 8.* ponderat particulam *Nemo*, qua ait probari, quòd nullus à neceſſitate gratiæ excipiatur: quem textum S. Auguſtinus *libro 1. contra duas epiſtolas Pelagianorum. c. 3.* adducit, & ponderat particulas: *venire ad me*: quibus primum pietatis opus, ſeu initium ait ſignificari, eoquòd ea Dominus *propter credentes, & non credentes* dixerit: adeóque etiam iſti ad habendam fidem opus habeant gratiâ. Sed & illud *traxerit* ſignificat, primum motum bonum eſſe à DEO. Alter locus eſt iterum *Joan. 15. v. 5. Sine me nihil poteſtis facere*: ex quo arguit Concilium Milevitanum *can. 5.* & Auguſtinus, *tr. 81. in Joan.* nihil prorſus boni nos poſſe facere ſine gratia Chriſti. Et ne quis dicat, juſtos ſaltem poſſe aliquid boni facere, refellitur hoc iterum *ex Joan. 15. v. 4.* ubi Chriſtus juſtos comparat palmitibus, & ſe viti: atque. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me manſeritis*: in quo textu (ùt ait S. Auguſtinus *hoc eodem tractatu*) continetur *magna gratiæ commendatio.*

42. Conſentiunt SS. Patres, Proſper, Fulgentius; & maximè S. Auguſtinus plurimis non tantùm locis, ſed libris, quos contra hoſtes gratiæ ſcripſit, in quibus plura adhuc Scripturarum teſtimonia ponderat, atque ex iis infert, voluntatem, ex viribus naturæ, neque poſſe remotam aliquam diſpoſitionem poſitivam ad actum bonum, vel juſtificationem ponere ſine gratia præveniente. Et primò ponderat illud *pſal. 76. v. 11. Dixi: nunc cœpi; hæc mutatio dexteræ excelſi*: ubi obſervat, mutationem hanc, ſeu initium converſionis, eſſe non opus liberi arbitrii, ſed dexteræ excelſi. Rurſus *pſal. 55. v. 8. Pro nihilo ſalvos facies illos*: in quem locum S. Auguſtinus. *l. de patientia. c. 20.* ait: *Si autem vera ſit gratia, id eſt gratuita, nihil invenit in homine, cui meritò debeatur: quod bene intelligitur & in eo, quod dictum eſt: Pro nihilo ſalvos facies eos: profectò ipſa dat merita, non meritis datur. Prævenit ergo etiam fidem, ex qua omnia bona opera incipiunt.*

Idem S. Auguſtinus *l. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum c. 8.* ſic ſcribit: *Si enim ſine DEI gratia per nos incipit cupiditas boni, ipſum cœptum erit meritum, cui tanquam ex debito gratiæ veniat adjutorium, ac ſic gratia DEI non gratis donabitur, ſed ſecundùm meritum noſtrum dabitur*: quo dicto alludit ad illud Apoſtoli *ad Rom. 11. v. 6. Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non eſt gratia.* Ex quibus omnibus habetur, voluntatem creatam, ex viribus naturæ, neque poſſe remotam aliquam diſpoſitionem poſitivam ad actum ſupernum, vel juſtificationem, ponere ſine gratia præveniente; quia aliàs homo non omnino nihil poſſet ex ſe in ordine ad actus ſupernos: & hæc ipſa poſitiva diſpoſitio jam aliquo modo exigeret concurſum ad actum ſalutarem, atque hunc ſaltem pro libitu voluntatis cooperari volentis, poſt ſe traheret.

43. Probatur 2. concluſio ratione. Actiones creaturarum ſunt eſſentialiter actiones ſervorum: & actiones ſervorum non poſſunt habere proportionem, & exigentiam ad hæreditatem filiorum; cùm hanc non poſſint ſervi quà tales exigere, ſed debeant eam gratuitò accipere: ergo actiones creaturarum non poſſunt habere exigentiam, ſeu proportionem ad vitam æternam, quæ eſt hæreditas filiorum DEI: ergo non poſſunt eſſe ſupernaturaliter meritoriæ, ſeu ſalutares, aut conducentes ad vitam æternam. Confirm. 1. Actus ſalutares, ſeu meritorii, ſive de condigno, ſive de congruo, vitæ æternæ, ſunt ſupernaturales, & quidem Theologicè tales: ergo ſunt ſupra exigentiam totius naturæ creatæ, adeóque ſupra exigentiam potentiarum, & mediorum naturalium: ergo ad eos actus eſt neceſſarium auxilium ſupernaturale gratiæ.

Hæc ratio etiam probat, quòd actus purè na-

naturales neque possint esse dispositio tantùm remota, positivè conducens ad actum salutarem, vel etiam ad gratiam; quia inter dispositionem positivam, & formam debet dari proportio: atqui inter opus naturale, & gratiam, vel etiam actum supernaturalem, nulla est proportio; cùm illud sit in ordine longè inferiori: ergo. Eadem hæc ratio probat, Adamum quoque in statu justitiæ originalis, & Angelos, opus habuisse gratiâ; quia & ipsorum vires, purè naturales, non poterant sufficere ad actus supernaturales. Et hinc S. Fulgentius *l. 2. ad Thrasimundum c. 2. vel sub initium*, ait de gratia: *Non alia stantem Angelum à ruina potuit custodire, nisi illa, quæ lapsum hominem post ruinam potuit reparare: una est in utroque gratia operata: in hoc, ut surgeret, in illo, ne caderet.* & S. Augustinus *l. de corrept. & grat. cap. 11.* ait de Adamo: *Sanè habuit* gratiam primus homo, *in qua, si permanere vellet, nunquam malus esset, & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset.* vide Rhodes *disp. 2. de gratia, quæst. 1. sec. 2.*

44. Confirmatur 2. & simul explicatur ulteriùs hæc ratio. Voluntas non potest se exercere circa objectum, nisi hoc ei repræsentetur; nihil enim volitum, quin præcognitum: at non sufficit qualiscunque repræsentatio, sed debet esse proportionata; nam ad actum voluntatis, e. g. amorem spiritualem, non sufficit cognitio materialis, sed debet esse cognitio spiritualis: ergo etiam, ut voluntas se exerceat per actum supernaturalem, debet præcedere cognitio supernaturalis, seu illuminatio gratiæ. Confirm. 2. à pari. Principium tantùm materiale non potest sufficere ad actum spiritualem efficiendum, sed debet adesse aliquod principium spirituale: ergo etiam principium naturale non sufficit ad eliciendum actum supernaturalem, sed debet adesse etiam aliquod principium supernaturale.

Confirm. 4. Debilis, & infirmus non potest incedere, nisi ab aliquo juvetur: atqui liberum arbitrium nostrum post peccatum est debilitatum, & infirmum: ergo. Sicut autem debet infirmus juvari, tum excitando, & suadendo, tum etiam manum ei, & opem physicam porrigendo, ita etiam debet juvari nostrum arbitrium, tum gratiâ illuminationis, & inspirationis, seu gratia excitante, & suadente, tum physico auxilio, sive habituum, sive omnipotentiæ extrinsecè applicatæ. Et hæ rationes omnes valde bonæ sunt, attamen ratio ab authoritate Conciliorum, & Patrum est primaria, & se sola esset sufficientissima.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

45. OB. 1. Scriptura dicit, quòd voluntas auxilium DEI præveniat: ergo voluntas sola potest aliquid agere, quod mereatur gratiam, vel saltem ad eam disponat. prob. ant. Sic *psal. 22. v. 6.* dicitur: *Misericordia tua subsequetur me. Psal. 87. v. 14. Manè oratio mea præveniet te. Psal. 118. v. 147. Præveni in maturitate, & clamavi. Proverb. 16. v. 1. Hominis est animam præparare &c.* ergo. Resp. neg. ant. ad prob. repono, non minùs dicit *Psal. 58. v. 11. DEUS meus, misericordia ejus præveniet me*: ergo DEUS prævenit, & sequitur: hoc est, dat gratiam prævenientem, & subsequentem, quas explicavimus *n. 13.*

In secundo textu illud *manè oratio* significat, Christum (de quo est ille psalmus) præveniisse tempus passionis, ut peteret, calicem à se transire, neque tamen exauditum esse, ùt indicatur *vers. seq. seu 15. Ut quid Domine repellis orationem meam?* vel, si de quovis homine velis explicari illum versum, plus non significat, quàm quòd citò ad orandum DEUM surrecturus sit, cùm adhuc esset tempus dormiendi. Idem significat sequens textus ex *Psal. 118.* Textus ex *Prov. 16.* significat, quòd homo præparet animam, sed non sine gratia DEI: & centies inclamat S. Augustinus: *Præparatur voluntas à Domino*: estque præsertim pulcherrimus textus *l. 1. retract. c. 23.* ubi ait: *Utrumque ergo nostrum est* (scilicet credere, & bene operari) *propter arbitrium voluntatis: & utrumque tamen datum est per spiritum fidei, & charitatis: ..... utrumque ipsius est; quia ipse præparat voluntatem: & utrumque nostrum; quia non fit, nisi volentibus nobis.*

46. Ob. 2. S. Augustinus docet variis locis, quòd saltem in statu naturæ integræ non fuisset necessaria gratia: atqui hoc est contra dicta *n. 43.* ergo. ant. probatur. Sic *de corrept. & gratia c. 12. Ut ergo non acciperet hoc donum DEI, id est, in bono perseverantiam, primus homo, sed perseverare, vel non perseverare, in ejus relinqueretur arbitrio, tales vires habebat ejus voluntas, quæ sine ullo fuerat instituta peccato, & nihil illi ex se ipsa concupiscentialiter resistebat, ut dignè tantæ bonitati, & bene vivendi facilitati perseverandi committeretur arbitrium.* & *serm. 2. de verbis Apostoli. Verum est, magnas arbitrii liberi vires homo, cùm conderetur, accepit, sed peccando amisit.*

Resp. neg. ant. ad prob. neg. cons. S. Augustinus nunquam somniavit, quòd per vires naturæ solius Adam in statu innocentiæ potuerit salutariter agere, & in bono supernaturali perseverare; nam *de corrept. & gratia, c. 11.* sic scribit: *Istam gratiam non habuit homo primus, qua nunquam vellet esse malus; sed sanè habuit, in qua, si permanere vellet, nunquam malus esset, & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset, sed eam tamen per liberum arbitrium deserere posset. Nec ipsum ergo DEUS esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in ejus libero arbitrio; quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem nihil est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono.* Imò adversarii, qui hæc objiciunt, alibi millies clamant, Adamum habuisse adjutorium sine quo non, prædestinatos autem modò in statu naturæ lapsæ habere adjutorium quo.

47. Unde quando S. Augustinus videtur dicere, quòd Adam per liberum arbitrium potuisset perseverare, loquitur de arbitrio sano, integro, & non tantùm naturaliter, sed etiam supernaturaliter completo, quale homo primus accepit in prima sua creatione, scilicet etiam gratia supernaturali instructum. Sic se explicat S. Doctor *de natura & gratia. c. 42. Quis enim nescit,*

scit, eum sanum, & inculpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad justè vivendum potestate libera constitutum: sed nunc de illo agitur, quem semivivum latrones reliquerunt, qui gravibus saucius, confossúsque vulneribus, non ita potest ad justitiæ culmen ascendere. Ecce per hominem sanum intelligit, non qualicunque libero arbitrio instructum, sed tali, quod libera potestate ad justè vivendum sit præditum, quam potestatem ex textu superiore dat gratia.

Eandem explicationem repono ad alterum textum; nam homo has vires peccando amisit; non autem naturale arbitrium liberum, quamvis hoc fuerit sauciatum. Hunc ipsum textum secundum aliqui exponunt, quasi S. Augustinus voluisset dicere, liberum arbitrium omnino amissum fuisse: sed falluntur, & fallunt; nam tantùm S. Doctor dicit, perditam esse libertatem à servitute concupiscentiæ, quæ libertas magnas præbeat vires: non verò perditam esse omnimodam libertatem.

48. Ob. 3. Saltem justus, habens gratiam habitualem, non opus habet gratia actuali excitante: ergo adhuc nostra conclusio non subsistit. prob. ant. justus habet habitus supernaturales infusos, qui possunt illum excitare: ergo non indiget alia gratia excitante. Confirm. Posito lumine gloriæ Beatus non eget aliâ gratiâ ad eliciendam visionem, vel amorem beatificum: ergo neque, posito habitu fidei, indiget gratia excitante ad actum fidei. Resp. neg. ant. ad prob. neg. suppos. ant. Habitus, licèt operentur in genere physico, & adjuvent voluntatem, nunquam tamen excitant; nam excitatio est pia cogitatio, quæ non potest procedere ab habitu ante omnem excitationem.

Quin ipsi habitus debent excitari ad operandum; nec enim se solis facere possunt, ut homo vigilet, & vitaliter attendat; aliàs semel justificatus non egeret gratia ulla actuali, donec perderet habitus cum gratia sanctificante per peccatum; sed hoc dici non potest, ùt probavimus *n.* 41. ex similitudine palmitis, & vitis, à Christo adducta. Ad confirm. neg. cons. Lumen gloriæ necessitat ad visionem, & amorem; unde non est opus alia gratia excitante ad visionem, sicut necessaria est ad actum liberum. Sic etiam ad ipsam gratiam excitantem, quæ est actus necessarius indeliberatus, non est necessaria alia gratia præcedens; aliàs iretur in infinitum. At verò ante actum deliberatum opus est alia gratia illuminante, ut res priùs cognoscatur, & dein deliberetur; aliàs non posset voluntas eam deliberatè amplecti.

49. Dices 1. Actus fidei est actus intellectûs: ergo est necessarius: ergo ad hunc non est opus gratia excitante, sed tantùm habitu fidei. Confirmatur. Facta sufficienti propositione mysterii revelati sequitur necessariò assensus fidei: ergo non requiritur ad eum alia gratia, quàm revelatio, & propositio motivi: prob. ant. implicat, ut intellectus clarè cognoscat, DEUM summè veracem aliquid loqui, & non simul cognoscat, id esse verum: sed veritati clarè cognitæ intellectus necessariò assentitur: ergo. Resp. disting. 1. cons. actus fidei est necessarius, positis omnibus ad eum prærequisitis. conc. cons. non positis omnibus illis. neg. 1. & etiam 2. consequia inter prærequisita est etiam gratia excitans, ùt clarè docet Tridentinum *sess. 6. can. 3.* Adde, quòd actus fidei, ut sit meritorius, debeat esse liber, non quidem intrinsecè, cùm sit actus potentiæ necessariæ, scilicet intellectûs: attamen extrinsecè, in imperio voluntatis, seu in pia affectione, quæ imperat actum fidei; unde hæc quoque prærequiritur, & ipsa etiam est aliqua gratia, qualis est omnis actus supernaturalis *ex n. 37.*

Ad confirm. Resp. 1. neg. ant. ad prob. neg. suppositum antecedentis, nempe quòd semper clarè proponatur, DEUM esse locutum; nam revelatio rarò est omnino clarè, seu evidenter proposita: sed adhuc datur aliqua obscuritas de ejus existentia, quamvis clarè, seu evidenter sit proposita ejus credibilitas, de quibus agitur *in tractatu de virtut. Theolog. seu de fide.* Resp. 2. disting. ant. sequitur necessariò assensus aliquis præstitus mysterio fidei. conc. ant. sequitur necessario assensus fidei verè talis. neg. ant. & cons. ad prob. suppositò, quòd detur evidentia in attestante, dist. min. intellectus tali veritati necessariò assentitur per assensum qualemcunque. conc. min. per assensum fidei. neg. min. & cons. Ut sit verus assensus fidei, & meritorius, debet is, etiam datâ evidentiâ in attestante, tamen esse liber; hinc assensus, qui necessariò sequitur ex tali veritate evidenter cognita, non est assensus fidei meritorius, sed alius qualiscunque. Potest tamen etiam tunc liberè elici verus, & meritorius actus fidei, qui imperetur à pia affectione, per quam homo paratus est assentiri, etiamsi non adesset evidentia, modò adesset evidens credibilitas &c. ut adeò intellectus non moveatur ab evidentia, sed tantùm à revelatione, hîc & nunc quidem evidenti, movendus tamen etiam à non evidenti: in quo stat libertas actûs, & captivitas intellectûs. Sed talis actus non elicitur necessariò, & hinc etiam in tali casu non elicitur necessariò actus fidei: multóque minùs elicitur sine prævia gratia. Plura de his *in tractatu de fide*, ubi de compossibilitate evidentiæ in attestante cum actu fidei.

50. Dices. Actus fidei non est supernaturalis: ergo non requiritur gratia ad eum eliciendum. prob. ant. actum fidei circa eundem Christum, e.g. passum, elicit hæreticus, & Catholicus: sed in hæretico actus hic non est supernaturalis: ergo nec in Catholico. Resp. neg. ant. quod omnes negant Theologi. ad prob. neg. ma. hæreticus enim non habet verum actum fidei; quia non assentitur propter solam revelationem DEI; aliàs assentiretur etiam aliis revelatis, quæ negat: sed assentitur propter alia motiva, quæ suadent ipsi, hoc, vel illud esse revelatum: actus autem fidei debet objectis assentiri propter solam revelationem DEI. Et, si hæreticus dicat, se credere propter solum verbum DEI, seu revelationem, falsum dicit; aliàs enim, ùt dictum, etiam alia deberet credere.

51. Ob. 4. Si gratia esset necessaria ad actus meritorios, tunc in DEUM caderet vitium acceptionis personarum: hoc est falsum: ergo. prob. ma. DEUS daret uni ex speciali favore gratiam, & non alteri: ergo esset acceptor personarum. Confirm. Necessitas gratiæ evertit

liberum arbitrium: ergo non debet admitti. Resp. neg. ma. ad prob. neg. conſ. Acceptio perſonarum non datur, quando quis ex puro favore, ſine ullo debito, vel jure alterius, potiùs dat uni, quàm alteri (aliàs, quando quis ex liberalitate aliquid daret potiùs amico, quàm ignoto, eſſet acceptor perſonarum) ſed tunc datur id vitium, quando unus potiùs habet jus accipiendi, quàm alter, vel ſaltem æquale jus, & diſtributio debet fieri ex juſtitia legali, e. g. beneficium debet dari digniori, & aliquis illud confert minùs digno; quia eſt amicus, vel commendatus ab amico (qui tituli nihil ad rem faciunt) tunc enim fit contra jus dignioris, & committitur hoc peccatum. At inprimis DEUS nemini quidquam debet ex juſtitia legali: dein dat omnibus gratias ſufficientes, & quandoque illis majores, qui iis non utuntur. Ad confirm. neg. ant. vide Concilium Senonenſe citatum *n. 38.*

52. Ob. 5. Dicitur *Matth. 25. v. 15.* DEUS ſub nomine Domini dediſſe ſervis, uni quinque, alteri duo, tertio unum talentum, *unicuique ſecundùm propriam virtutem*: ergo vires naturales poſſunt elicere actus meritorios gratiæ, & DEUS dat gratiam ſecundùm merita naturalia. Confirm. Meritum de congruo, vel moralis diſpoſitio, non tollit rationem gratuiti: ergo opera naturalia poſſunt eſſe merita de congruo reſpectu gratiæ ad alios actus &c. prob. ant. quamvis dominus det aliquod donum ſervo; quia hic eum orat, tamen dat gratuitò: ergo à pari DEUS etiam dat gratuitò, quod dat tantùm de congruo merentibus, vel tantùm ſe diſponentibus. Reſp. neg. conſ. Vel enim per illa talenta tantùm intelliguntur dona naturalia: vel, ſi intelliguntur dona ſupernaturalia, etiam per virtutem non intelligitur virtus naturalis, ſed ſupernaturalis gratiæ: vel, ſi intelligitur virtus naturalis, & tamen dona ſupernaturalia, tunc illud *ſecundùm* non ſignificat vim moralem, aut meritoriam ineſſe illi virtuti, ſed eam tantùm fuiſſe purum terminum, quem DEUS ſibi præfixit.

Sic e. g. DEUS divitem ſæpiùs movet ad actus eleemoſynæ faciendos, quàm pauperem: & tamen divitiæ non ſunt cauſa meritoria motionis Divinæ: ſed tantùm ſunt purus terminus, quatenus DEUS habentes majorem poteſtatem exercendæ virtutis, ſæpiùs ad eam exercendam movet. Et ſic explicat hæc verba S. Proſper *l. 2. de vocatione gentium c. 8.* dicens: *Unicuique ſecundùm propriam virtutem, id eſt, ſecundùm propriam, & naturalem poſſibilitatem, non autem ſecundùm proprium meritum.* Ad confirm. diſt. ant. meritum de congruo, vel moralis diſpoſitio non tollit omnem omnino rationem gratuiti. om. ant. non tollit eam, quam SS. Patres, & Concilia adſtruunt in gratia reſpectu actuum naturalium. neg. ant. & conſ. Ex SS. Patribus, & Conciliis habetur, actus naturales nullam omnino habere proportionem, aut rationem poſitivæ diſpoſitionis ad gratiam: & vires naturales nullam habere proportionem ad actus ſupernaturales.

53. Ob. 6. Infirmus, licèt non poſſit ſe ſanare, poteſt tamen ex naturalibus viribus medicum vocare: ergo etiam natura lapſa poteſt ſaltem invocare DEUM. Confirm. 1. Natura humana, licèt non poſſit producere animam rationalem, poteſt tamen producere diſpoſitionem, quæ exigat, animam rationalem infundi: ergo poteſt etiam producere diſpoſitionem exigentem, produci gratiam, vel actum ſupernaturalem. Confirm. 2. Si hoc negatur, opera bona naturalia erunt otioſa, & inutilia: hoc dici non poteſt: ergo. Reſp. neg. conſ. cùm enim ſanitas, ſeu operatio medici, etiam ſit naturalis, utique poteſt æger ponere aliquam diſpoſitionem, vel exigentiam proportionatam actioni medici: at gratia eſt aliquid ordinis ſuperioris, ad omnem actum naturalem; ùt enim diximus *num. 43.* actiones hæ, cùm ſint eſſentialiter actiones ſervorum, non poſſunt habere proportionem, ſeu exigentiam ad hæreditatem filiorum, ſed hanc DEUS debet omnino gratuitò dare. Ad 1. confirmationem ſervit eadem reſponſio; nam etiam infuſio animæ eſt naturalis, & juxta exigentiam, ſaltem indeterminatam materiæ. Ad 2. confirm. neg. ma. nam imprimis opera naturaliter bona, ſunt removens prohibens, ùt vocant, peccati; quia ſæpe actus naturalis, ſi fiat, impedit peccatum: dein, quamvis ea opera non mereantur præmia ſupernaturalia, poſſunt mereri præmia naturalia plurima.

54. Ob. 7. Poteſt quis ſine gratia amare DEUM ſuper omnia: ſed amor DEI ſuper omnia eſt actus conducens ad ſalutem: ergo poteſt quis ſine gratia elicere actum conducentem ad ſalutem. Confirm. 1. Poteſt quis infidelis ſine gratia baptizare infantem; quia res eſt facilis: ſed baptizare, cùm ſit adimpletio præcepti ſupernaturalis, eſt actus ſupernaturalis: ergo. Confirm. 2. DEUS facienti, quod eſt in ſe, non denegat ſuam gratiam: ſed poteſt aliquis per ſolas vires naturæ facere, quod eſt in ſe: ergo poteſt mereri gratiam. Reſp. Plures admittunt ma. ſed negant mi. cùm amor ille purè naturalis non conducat poſitivè ad ſalutem. Sed de hoc infrà. Interim, ſi majorem concedas, nega mi. ſi minorem velis concedere. nega majorem.

Ad 1. confirm. poteſt quis etiam validè baptizando infantem peccare, adeóque actus baptizandi non eſt neceſſariò ſupernaturalis; unde neg. mi. Neque, ùt ait Tannerus *tom. 2. diſp. 6. de gratia. quæſt. 3. num. 149.* talis actus eſt perfecta adimpletio præcepti ſupernaturalis, ſed tantùm ſecundùm quid. Putat tamen idem auctor *loc. cit. num. ſeq.* etiam talem actionem præcedi à cogitatione congrua in infideli, quæ ſit ſpecialis gratia, non reſpectu infidelis, ſed reſpectu infantis. Mihi ſufficit prior reſponſio. Ad 2. confirm. neg. conſeq. Syllogiſmus, ùt patet conſideranti, non eſt in forma; nam in concluſione infertur meritum, de quo non fuit facta mentio in præmiſſis. Quidam tantùm admittunt, quòd DEUS facienti, quod eſt in ſe ex viribus gratiæ, non neget gratiam ulteriorem: & hi negant minorem. Alii id principium intelligunt quidem de faciente, quod eſt in ſe, viribus naturæ, negant tamen, actus naturales eſſe meritorios: ſed dicunt, eſſe tantùm puros terminos, quibus poſitis DEUS ex pacto cum Chriſto gratiam conferat. Verùm de hoc principio redibit paulò pòſt ſermo.

55. Quæres, an iſta gratia, excitans ad actus ſalutares, ſit actus intellectûs tantùm, ſeu illumi-

natio,

natio: an verò sit etiam actus aliquis indeliberatus voluntatis, seu inclinatio aliqua hujus potentiæ ad objectum, excitans eandem ad deliberatam amplexionem ejusdem objecti. Resp. cum Suarez *l. 3. de auxiliis c. 7. num. 5.* & pluribus aliis, imò, ut Suarez *loc. cit.* ait, omnibus modernis scriptoribus, esse utrumque actum, nempè intellectûs, & voluntatis; hoc enim videtur conformius menti SS. Patrum, & Conciliorum, quorum verba multò convenientiùs in hac sententia explicantur; nam, quando Patres, & Concilia, loquntur de gratia in ordine ad fidem, vel conversionem, utrumque actum, tum intellectûs, tum voluntatis solent adstruere. Sic Concilium Milevitanum *cap. 4.* ita habet: *Cùm sit utrumque donum DEI, & scire, quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus*: & Tridentinum *sess. 6. c. 5.* gratiam vocat illuminationem, & inspirationem: & quidem requiri à Concilio actum intellectûs nemo dubitat; cùm nihil volitum, quin præcognitum, de quo plura *num. 44.*

Quòd verò etiam requiratur ab eodem Concilio actus voluntatis, probatur ex eo; quia Concilium dicit, *tangente DEO cor hominis*; nam nomine cordis intelligitur voluntas: per tangere autem intelligitur impulsus aliquis voluntatis. Verum quidem est, quòd illum tactum mox Concilium vocet illuminationem, adeóque videri possit, de actu intellectûs loqui: at quia, (ut rectè Suarez *loc. cit. num. 7.*) per actum intellectûs non propriè tangitur cor, sed per aliquam inclinationem, vel impulsum, aut motum, vocatur hic impulsus tantùm ideò illuminatio; quia ex illuminatione statim resultat.

56. S. Augustinus verò sæpissimè distinguit duas gratias, nempe unam ex parte intellectûs, alteram ex parte voluntatis. Sic de gratia loquitur *l. 2. de pecc. merit. & remiss. c. 17. Ut autem innotescat, quod latebat, & suave fiat, quod non delectabat, gratiæ DEI est.* (similia repetit *eod. l. c. 119.* & sæpius alibi) ex quibus primum spectat ad intellectum, alterum ad voluntatem; nam nihil suave fit formaliter, nisi per aliquem suavem affectum voluntatis; licèt enim cognitio possit esse causa suavitatis; quia potest, rem tanquam suavem repræsentare: non tamen potest esse ipsa suavitas, quæ formaliter est affectus dulcis. Ex his autem clarè infertur, quòd S. Augustinus, dum docet, naturam lapsam juvari gratiâ, semper velit eam juvari duplici; cùm distinguat, *non latere*, & *delectare*. Accedit, quòd natura lapsa, tam in voluntate, quàm in intellectu, vulnerata, in utraque potentia debeat sanari: & in intellectu quidem ignorantia debet sanari per gratiam, quam S. Augustinus *l. 2. de pecc. mer. & remiss. c. 19.* vocat *certam scientiam*: in voluntate autem infirmitas, & concupiscentia, debet sanari per gratiam, quam *eodem c. 19.* S. Doctor vocat, *victricem delectationem.*

57. Accedit ratio tacta à Suarezio *l. 3. de auxil. c. 7. n. 8.* Indeliberatus ille affectus, seu motus voluntatis, disponit, & paulatim trahit voluntatem ad perfectum consensum; nam prima gratia excitans intellectum, per cogitationem e. g. ad objectum virtutis, non statim sufficienter repræsentat omnes rationes id amplectendi, & ideo necesse est, ut voluntas aliquo modo, necdum deliberato, afficiatur ad cogitationem illam, vel objectum, ut sic intellectus ex imperio aliquo voluntatis magis cogitet: crescente sic attentione, vel cogitatione intellectûs, crescit etiam indeliberatus affectus voluntatis, donec ista tandem eò perveniat, ut deliberatè, & efficaciter, velit objectum, atque id amplectatur.

Et hic est ordinarius modus operandi in natura lapsa: non verò, ùt statim ex perfecta intellectûs advertentia in motum plenè deliberatum voluntas erumpat, ùt iterum ait Suarez *loc cit. num. 17.* Non tamen per hoc velim negare, quòd asserunt magni viri cum Granado *tr. 5. de grat. disp. 2. sec. 4.* nempe absolutè fieri posse, ut aliquando homo, cum speciali illuminatione, seu gratia ex parte intellectûs, statim actum voluntatis deliberatum eliciat, ùt etiam non negat Suarez *ibidem n. 17.*

ARTICULUS III.

Quomodo intelligatur Principium: Facienti, quod est in se, DEUS non denegat suam gratiam.

58. NEgavimus hucusque, quòd opera naturalia possint esse etiam tantùm remota dispositio ad gratiam: jam igitur oritur quæstio, an ergo nihil prosint opera tantùm naturaliter bona: an non DEUS facienti, quod est in se, in ordine naturæ, det dein gratiam supernaturalem, qua adjutus salutariter operari queat. Et quidem principium hoc: *Facienti, quod est in se, DEUS non denegat suam gratiam*: Theologi communissimè admittunt: sed non eodem modo explicant. Difficultas oriri videtur ex eo, quòd ex una parte DEUS velit, omnes homines salvos fieri, ùt refert Apostolus *1. ad Timoth. 2. v. 4.* nec tamen videatur omnibus gratias supernaturales largiri; nam prima gratia supernaturalis est vocatio ad fidem, ex eodem Apostolo *ad Hebr. 11. v. 6.* dicente: *Sine fide autem impossibile est placere DEO; credere enim oportet accedentem ad DEUM; quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* item Tridentinum *sess. 6. c. 8.* ait: *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere DEO.*

Hæ autem gratia, seu vocatione ad fidem, videntur caruisse, & adhuc carere plures, præsertim gentiles, inter Indos barbaros, in sylvis ferarum more habitantes, qui nihil de fide vera audierunt: ex quo videtur inferri, gentiles istos caruisse omni gratia supernaturali. Unde, cùm causa damnationis istorum non in DEUM, sed in ipsosmet referenda sit, non videtur hæc assignari posse, nisi dicendo, quòd non fecerint viribus naturalibus, quantum erat in ipsis: quod si fecissent, DEUS ipsis gratiam largitus fuisset. Ex altera parte videtur, ex hac assertione sequi, quòd quis per opera naturalia possit accedere ad fidem, aut mereri auxilia supernaturalia, adeóque, quòd inchoatio salutis sit à natura: qui fuit error Semipelagianorum, dudum rejectus ab Ecclesia, & iterum proscriptus à Tridentino *sess. 6. c. 5.* ubi definit, *justificationis exordium à præveniente gratia sumendum esse.*

59. Ad evitandos hos scopulos varii varias vias inierunt. Prima sententia (quæ videtur esse Durandi,& aliorum, quos refert Ripalda. *tom. 1. de ente supernatur. disp. 17.*) vult, quòd DEUS facienti, quod est in se, per vires naturæ,non neget gratiam,ob opera naturalia,merentia gratiam,non quidem de condigno, sed tamen de congruo.Verùm,qui ita sentiunt, non satis recedunt à Semipelagianis ; nam etiam isti non affirmârunt, opera naturalia esse merita de condigno, sed tantùm de congruo. Certè , ùt videre est apud Aldrete. *disp. 16. de prædestinat. sec. 7. §. 3. n. 5.* Cassianus duntaxat dixit, opera naturalia esse *ortum quendam bonæ voluntatis, vel conatum bonæ voluntatis* , ne (ùt ait) videatur DEUS irrationabili munificentia dormienti, aut inerti, gratiam dare : qua ratione putavit posse defendi, gratiam tamen gratuitò dari: ergo Cassianus non admisit meritum de condigno, sed tantùm de congruo: & tamen SS. Patres constanter ipsum, & consequenter etiam hoc meritum de congruo, impugnârunt. Videri potest Ruiz *disp. 14. de prædestinat. sec. 3.* & Ripalda *loco suprà citato* , qui insuper *cit. disp. n. 60.* variis modis Doctores Catholicos , qui nimium hac in re admisisse videri possunt, excusat..

60. Secunda sententia docet, DEUM facienti, quod est in se, dare gratiam, ob actus naturales, non tanquam meritorios gratiæ, sed tanquam dispositiones morales ad gratiam. Verùm hæ dispositiones essent causæ morales, & aliqua merita de congruo;unde hæc sententia jam refutata est. *n. præced.* (vide etiam, *n. 63. & 64.*) si tamen dispositiones intelligantur positivè, seu strictè tales ; si enim tantùm intelligerentur latè, seu negativè tales, sive removentes prohibens (qualis exempli gratiâ dispositio impropriè dicta est in ordine ad celebrandum Sacrum, si quis comedat, ne moriatur ; non enim, nisi latè, dici potest comedens se disponere ad celebrationem Missæ; cùm tantùm removeat mortem, quæ prohiberet, seu impediret celebrationem Sacri) in hoc sensu tam lato posset aliquid naturale dici dispositio negativa ad aliquid supernaturale.

61. Tertia sententia docet, axioma hoc intelligendum esse de faciente, quod est in se, viribus gratiæ, non viribus naturæ. Ita moderni Thomistæ cum Alvarez,& alii cum Aldrete *disp. 16. de prædest. sec. 7. §. 4.* quos nuper secutus est insignis recentior in suis Thesibus Ingolstadii editis. Quarta sententia vult, illud facere, quod est in se , intelligi debere de faciente, per vires quidem supernaturales, sed simul etiam per naturales ; nam ajunt hi auctores, quòd DEUS, quando prævidet per scientiam mediam , hominem naturaliter operaturum per vires naturales, tunc simul cum illis viribus naturalibus det etiam vires supernaturales , ut homo , præter actum naturalem , eliciat simul supernaturalem. ita Ripalda *tom. 1. de ente supernaturali disp. 20. sec. 2.* cum aliquot aliis , quibus videtur consentire Molina *in Concordia disp. 10.*

62. Quinta sententia tradit, DEUM non denegare gratiam facienti, quod est in se, per vires naturales quidem, sed indebitas. Quod ut intelligatur , notandum , dona aliqua in se naturalia , quæ conferunt homini robustiorem potentiam ad actus naturales, non esse debita, saltem naturæ lapsæ ; nam ea potentia robustior , ùt ait Eximius *l. 4. de auxil. c. 16. n. 20.* est vera gratia, non tamen Theologicè supernaturalis; cùm enim ex se non conducat ad visionem beatificam, non est supernaturalis, in eo saltem sensu, in quo Patres accipiunt gratiam supernaturalem. Talia dona DEUS ùt auctor naturæ sibi reservat, ut conferre possit pro suo libitu , quandocunque ei placuerit, majorem virtutem ad actus naturales.

Imò Vasquez *in 1. 2. disp. 189. c. 12. à n. 149.* contendit, quòd multa dona , quoad substantiam naturalia , sint gratia per Christum, qua adjuti peccata vincamus, & bonum morale,quamvis non supernaturale, operemur. Præmisit autem *c. 16. n. 133.* talia dona esse distincta à dono creationis ; quia hoc collato posset DEUS illa dona , seu cogitationes congruas negare: sive homines talibus mediis instruere, quibus liberè abusuri essent. Tum *eod. c. n. seq.* addit, talia auxilia, in se ordinis naturalis, rectè vocari gratias; eoquòd DEUS liberaliter, & ex misericordia, ea conferat. Pergit *n. 145.* Vasquez , & ait, agnoscere etiam Bellarminum distinctionem gratiæ,in gratiam ordinis supernaturalis , & naturalis. Per hæc igitur auxilia facientibus, quod est in se, dicunt auctores hujus quintæ sententiæ, DEUM gratiam dein supernaturalem non negare. ita præsertim Rhodes. *disp. 2. de grat. q. 1. sect. 2. §. 4.*

63. Sexta tandem sententia ait, DEUM non negare gratiam homini facienti, quod est in se, per vires naturales, seu facienti, quantum est in se, opera naturaliter bona, ac honesta: quæ tamen neutiquam sint meritoria gratiæ Theologicè supernaturalis: neque etiam sint conditiones, aut dispositiones, strictè dictæ ad illam: sed tantùm sint dispositiones negativè tales , aut puri termini , quibus positis DEUS, ex pacto cum Christo inito, conferat gratiam ex meritis Christi. ita Suarez. *l. 4. de auxiliis à c. 12. usque ad 17. & præsertim hoc ultimo, seu 17.mo* eámque sententiam refert *tom. 1. in 1. p. tr. de prædest. l. 2. c. 18.* ubi valde multos pro hac sententia citat: eandem tenent Arriaga, Lessius , & plures alii ex nostris , & externis.

Nota autem, magnum discrimen esse , inter dispositionem moralem positivam, & negativam: item magnum discrimen esse,inter dispositionem positivam,& purum terminum. Dispositio moralis positiva est etiam causa moralis, & habet in se virtutem movendi potentiam ad producendum effectum: at hanc virtutem non habet dispositio negativa , neque purus terminus , qui est res quædam , quam sibi præfigit voluntas, ut eâ positâ aliquem effectum producat, ad quam productionem aliunde movetur. e. g. Dominus præcipit servo , ut Petro det eleemosynam: in hoc casu præceptum domini, est dispositio positiva moralis, seu causa moralis dationis eleemosynæ ; quia servum verè movet : & per illud dominus fit etiam causa eleemosynæ datæ. Si jam dominus addat , ut servus eam eleemosynam det hora tertia sonante , sonus iste non est dispositio positiva , aut causa, sed tantùm purus terminus ; quia servus non movetur à sono, sed à præcepto domini , sibi illum

illum sonum, tanquam purum terminum, præfigentis: quo posito, & non aliter, vult eleemosynam dari, cùm posset æquè sibi præfigere horam quartam, vel secundam: nec eo casu aliter moveretur servus, quàm nunc moveatur.

64. Similiter discrimen magnum est inter conditionem strictè dictam, & purum terminum. Conditio est, quæ movet propter bonitatem suam, ad eam appetendam, vel propter malitiam suam, ad eam fugiendam. At purus terminus, ùt *n. præced.* dictum, non movet. Rursus voluntas, respiciens aliquam conditionem, non est absoluta, sed conditionata: at, quæ respicit tantùm purum terminum, non est conditionata, sed absoluta. e. g. qui vovet ingressum Religionis, si ex morbo convalescat, vel ex vinculis evadat, ut scilicet DEUM moveat, ad hæc beneficia, quæ desiderat, conferenda, facit votum conditionatum, & habet voluntatem tantùm conditionatam, non absolutam.

Qui autem vovet ingressum Religionis in diem crastinum, facit votum absolutum: quamvis pro termino exequendi votum, respiciat diem crastinum, nec votum perfectè stringat, nisi postquam dies crastinus advenerit. Utrum autem aliquid respiciatur à voluntate ùt purus terminus, an ùt conditio, debet desumi ex eo, an quis ab ejus odio, vel amore moveatur, an non. Et posset etiam contingere, ut recuperatio sanitatis esset purus terminus, si scilicet quis non moveretur ab ea recuperatione, sed hanc independenter à voto, & aliunde futuram supponeret, atque illam tantùm respiceret, tanquam terminum, & occasionem exequendi suum votum.

65. Ex quibus colligitur, opera naturalia, cùm DEUM non moveant, ad conferendam gratiam supernaturalem, utpote improportionata, non posse esse dispositiones positivas, aut conditiones strictè tales, respectu voluntatis Divinæ conferendi gratiam, sed esse puros terminos: DEUM autem moveri ex meritis Christi, & pacto cum ipso inito, vi cujus Christus, prout ajunt patroni hujus sententiæ, petiit, ut gratia detur propter merita sua, quando homo facturus esset viribus naturalibus, quantum in se est, seu positurus illa naturalia opera, tanquam puros terminos, sive negativas dispositiones.

Res scilicet se habet, ùt in suprà adducto casu servi; sic enim servus dat eleemosynam Petro propter imperium domini ad pulsum horologii: imò etiam, si dominus jusserit, ut det eleemosynam ad petitionem Petri, tamen potest eam dare propter solum præceptum domini, non propter petitionem Petri, ob quam sæpe non daret, & à qua, præsertim, si foret importuna, sæpe moveretur ad negandam eleemosynam: consequenter etiam hæc petitio potest se habere, ùt purus terminus. ita se explicant authores hujus sententiæ.

66. Addendum adhuc, quòd voluntas dupliciter possit sibi præfigere talem terminum 1. ut nolit aliquid facere, nisi terminus sit positus, e. g. si jubeat dominus, ut servus det eleemosynam, quando sonuerit hora, & aliàs non det. 2. ut voluntas quidem velit aliquid agere, quando terminus est positus: sed tamen etiam velit agere, quando non est positus, e. g. si velit dominus, ut servus det semper eleemosynam, quando horologium sonuerit: attamen etiam possit dare, & aliquando etiam det, quando non sonuerit.

Primi generis terminus, respectu voluntatis Divinæ est intentio ministri in confectione Sacramenti (si hæc intentio non sit pars Sacramenti, ùt hîc supponitur) hac enim posita e. g. in baptismo, DEUS dat gratiam; eâ non positâ non dat. Secundi autem generis terminus juxta hos auctores sunt opera naturalia, in nostro casu; quia, licèt DEUS semper det gratiam, quando ea operâ ponuntur: non tamen semper negat, quando non ponuntur, sed sæpissime eam confert etiam non facientibus, quod est in se. Sic *Isaiæ 65. v. 1.* dicitur: *Invenerunt, qui non quæsierunt me.* & S. Paulus *ad Rom. 10. v. 20.* ait: *Isaias autem audet, & dicit: Inventus sum à non quærentibus me: palam apparui iis, qui me non interrogabant.* Et hanc misericordiam ostendere sæpissime DEUM erga homines latè probat S. Augustinus *l. 1. contra duas epistolas Pelagianorum c. 19.* & iterum *l. de gratia & libero arbitrio c. 6.* ubi conversionem S. Pauli in exemplum adducit.

ARTICULUS IV.

Quo in sensu sit verum dictum Principium.

67. Dico 1. Hoc Principium, intellectum de faciente, quod est in se viribus gratiæ supernaturalis, est certissimum. Huic assertioni nemo Theologorum Catholicorum refragatur: probatur autem breviter, & clarè. DEUS, quantum est in se, vult sincerè, & seriò, omnes homines salvos fieri: ergo facientibus, quod est in se, sive cooperantibus gratiæ supernaturali, debet ulteriorem gratiam, saltem sufficientem, conferre antec. est certum de fide, & fusè probatum *tract. de DEO. à n. 615.* prob. cons. si DEUS homini facienti, quod est in se, negaret ulteriorem gratiam, simpliciter necessariam ad salutem, non posset dici seriò velle salutem; qui enim rem seriò vult, debet saltem ea subministrare, quæ necessaria sunt, ad eam obtinendam, & ab alio, quàm ab ipso haberi non possunt, ùt videtur per se clarum: tale quid autem, & ita necessarium ad salutem, est gratia: ergo.

68. Dico 2. Si DEUS non det cuilibet homini statim gratiam supernaturalem, tunc facienti, quod est in se, viribus naturæ, seu ponenti opera requisita naturalia, tanquam puros terminos (quos suprà *n. 63.* explicavimus) DEUS dat gratiam supernaturalem. Hæc conclusio etiam non videtur habere adversarium, & probatur iisdem rationibus; nam, si homo aliud non habeat, quàm vires naturales, & faciat per has, quantum est in se, nec tamen illi DEUS unquam det gratiam supernaturalem, necessariam ad salutem, explicari non potest, quomodo DEUS seriò velit hominis hujus salutem, aut quomodo eum non deserat, antequam deseratur: quod, licèt Tridentinum *sess. 6. c. 11.* tantùm neget de justificatis, tamen etiam de aliis, saltem necdum

in

in actuale grave peccatum (per veniale non deseritur DEUS) lapsis, intelligendum est, juxta SS. Patres, præsertim S. Augustinum, qui *serm. 88. de tempore* ait: *Primo hoc fideliter, & firmiter credat dilectio vestra; quia nunquam prius DEUS deserit hominem, nisi prius ab homine deseratur.* & S. Prosperum, *qui ad objectiones Vincentianas ad 7.* ait de DEo: *Qui & priusquam deseratur neminem deserit, & multos desertores sæpe convertit.*

Unde auctores, qui negant, DEUM facienti, quod est in se, viribus naturæ, dare gratiam, simul asserunt, eum homini prius dare gratiam illustrationis supernæ: & hinc controversia purè speculativa est, an homo per vires naturales faciat, quod est in se, an per supernaturales: in qua tamen, quia auctores gravissimi oppositi sunt, juvat utriusque partis fundamenta afferre, & quid ad ea responderi soleat, subjungere.

69. Itaque, qui facienti, quod est in se, viribus naturæ, volunt gratiam conferri, pro se afferunt primò authoritatem SS. Patrum, quos videre est apud Suarez *l. 4. de auxiliis maximè c. 15. a. n. 38. & 40.* qui plus non requirunt ad gratiam accipiendam, quàm, ut homo non ponat impedimentum: sicut scilicet sol (cui Christum comparant) omnes illuminat, qui eum non impediunt: atqui hoc facere potest homo viribus solius naturæ: ergo. Secundò afferunt authoritatem S. Thomæ *in 2. dist. 28. q. 1. a. 4. in corp.* dicentis: *Non oportet, ut actus, quibus homo se ad gratiam habendam præparat, sint naturam humanam excedentes; sicut enim natura humana se habet in potentia materiali ad gratiam, ita actus virtutum naturalium se habent ut dispositiones materiales ad ipsam.* Item *eod. art. 4. ad 4.* ait: *Etiam ad fidem habendam aliquis se præparare potest per id, quod in naturali ratione est. Unde dicitur, quòd, si aliquis, in barbaris natus nationibus, quod in se est, faciat, DEUS sibi revelabit illud, quod est necessarium ad salutem, vel inspirando, vel doctorem mittendo:* ubi Angelicus sat clarè asserit, quòd per vires naturæ possit quis se disponere (intellige materialiter, sive negativè) ad gratiam supernam.

70. Tertiò afferunt Tridentinum, quod *sess. 6. c. 8.* ait: *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis:* item illud Apostoli *ad Hebr. 11. v. 6. Credere enim oportet accedentem ad DEUM, quia est, & inquirentibus se remunerator sit:* ergo prima gratia supernaturalis est vocatio ad fidem: atqui plurimi barbari non videntur unquam vocati fuisse ad fidem, adeóque nullam habuisse gratiam supernaturalem: ergo *ex n. 68.* DEUS ipsis facientibus, quod est in se, viribus naturæ, dedisset gratiam. prob. subsumptum. multi inter barbaros gentiles, præsertim sylvestres, nihil unquam audiêrunt de fide, neque de ea ipsis quidquam incidit: & hinc Theologi communissimè cum S. Thoma *2. 2. q. 10. a. 1. in corp.* distinguunt inter infideles positivè tales, hoc est, eos qui vocationem acceptam culpabiliter neglexerunt: & negativè tales, hoc est, eos, qui vocati non fuerunt, aut inculpabiliter (quod fortè paucis accidit) vocationem non secuti sunt; quia inculpabiliter non adverterunt: ergo.

71. Ad hæc argumenta respondent authores oppositi. Ad 1. Inprimis ajunt, non omnes Patres, & præsertim SS. Augustinus, & Prosper, non ita loquuntur, quorum tamen authoritas in materia de gratia gravissima est: & horum duorum verba inferiùs adducentur. Dein, etsi SS. Patres dicant, DEUM dare gratiam, modò homo impedimentum non ponat, non sequitur, quòd negent, DEUM etiam dare gratiam ad hoc ipsum, ne impedimentum ponatur, sive dare gratiam ad ponendas illas actiones, quibus vitetur peccatum, seu impedimentum; neque enim per non ponere impedimentum hîc intelligitur præcisè negativè se habere; nam præcisè negativè se habendo nemo facit, quod est in se. Unde, ajunt, SS. Patres explicari possunt de non ponente impedimentum ulteriori gratiæ per neglectum anterioris. Imò SS. Patres non videntur loqui de gratia omnium prima, seu qualicunque vocatione ad fidem, saltem non de hac sola, sed etiam de aliis sequentibus, quibus ponitur impedimentum, per neglectum priorum: adeóque rectè dicuntur, per positum impedimentum intelligere neglectum gratiæ, vel neglectam cooperationem.

72. Ad auctoritatem S. Thomæ dicunt, Angelicum sententiam priùs traditam revocâsse in Summa *1. 2. q. 112. a. 2. in corp.* ubi expressè sic docet: *Nulla præparatio requiritur ex parte hominis, quasi præveniens Divinum auxilium, sed potiùs, quæcunque præparatio in homine esse potest, est ex auxilio DEI, moventis animam ad bonum.* Iterum *1. part. q. 62. a. 6. ad 2.* sic ait: *Unde magis videtur, quòd gratia detur secundùm gradum naturæ, quàm ex operibus.* Sumit autem, ut sæpe aliàs, particulam *magis* exclusivè: vúltque dicere, gratiam primam Angelis non dari, respiciendo opera eorum naturalia, tanquam dispositiones qualescunque, sed solam naturam, quæ à DEO est.

Nec dici potest, Angelicum ibi loqui de gratia habituali; quamvis enim etiam de ea loquatur, simul tamen etiam loquitur de actuali; nam *in corp.* expressè dicit *dona gratiarum*, quæ verba significant, non tantùm gratiam habitualem, sed alias omnes. Adde, quòd S. Doctor ibi respondeat ad objectum sibi textum *ad Rom. 11. v. 6. Si autem gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam non est gratia*: quo textu centies utitur S. Augustinus, & alii defensores gratiæ, contra Pelagianos, & Semipelagianos, intelligendo eum de gratia actuali.

73. Ad 3. dicunt, quòd nulla quidem gratia præcedat vocationem ad fidem latiùs dictam, sed tamen aliqua præcedat vocationem ad fidem strictè dictam; sicut enim ad actum fidei strictè talem præcedit pia affectio (quæ est actus imperans actum fidei) ita hanc debet præcedere illustratio, ostendens, eliciendam esse illam piam affectionem: & ideo damnatam volunt 27. propositionem Quesnelli: *Fides est prima gratia, & fons omnium aliarum*; quia, si nulla prorsus præcederet gratia, non posset priùs elici pia affectio, & consequenter ipse actus fidei non posset esse liber.

Sicut autem præcedit aliqua gratia, ad ipsum actum fidei, vel etiam ad piam affectionem, immediatè determinantem ad illum, sic etiam potest dari gratia præcedens, seu illustratio, ad actus, qu

qui tanquam dispositiones, vel inchoamenta, conducunt ad fidem, possúntque dici fides latiùs dicta: qui actus à S. Augustino *l. 1. ad Simplician. q. 2.* vocantur *inchoationes quædam fidei conceptionibus similes*: qua ratione, licèt admittendum sit, quòd aliqua gratia præcedat vocationem ad fidem, strictè dictam, non tamen admitti debet, quòd aliqua gratia præcedat vocationem ad fidem latè dictam.

Sic e. g. quando infideles, ex consideratione machinæ mundi, vel aliis naturalibus rationibus, vel etiam aliorum sermonibus, aut quacunque occasione, moventur ad inquirendum mundi authorem, vel gubernatorem, DEUS addit auxilium gratiæ supernæ, vi cujus excitantur, ut eum invenire studeant. Si jam illi auxilio cooperentur, acquirunt notitiam supernaturalem DEI existentis, ac remuneratoris; licèt enim DEI existentia, ac providentia, naturali cognitione percipi possit, non sequitur, DEUM in his circumstantiis non addere illustrationem supernam. Habita autem notitia illa supernaturali, ulteriùs movebuntur alia illustratione, seu inspiratione, ad DEUM colendum, cui si iterum cooperentur, obtinebunt tandem gratiam fidei strictè dictæ, qua ad ipsam justificationem disponantur; taliter enim facientem, quod est in se, DEUS juvat, ad fidem consequendam, vel inspirando, vel Doctorem mittendo, ùt ait S. Thomas suprà citatus.

74. Addunt autem hi authores, fidem illam latiùs dictam, seu actus illos prævios, quamvis supernaturales, nondum proximè sufficere ad justificationem, sed tantùm remotè, quatenus scilicet disponunt ad fidem strictè dictam: pertinere tamen illos actus ad fidem, tum, quia involvunt implicitam voluntatem credendi, tum, quia saltem ex DEI ordinatione tendunt ad fidem obtinendam. Et sic fides strictè dicta est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis; quia omnis alius actus, vel supponit fidem, vel ad eam disponit. Nec isti termini *initium*, *fundamentum*, *radix*, sunt ita rigorosè sumendi, ut nihil prorsus antecedat; aliàs nec timor Domini posset dici *initium sapientiæ. psal. 110. v. 10.* quia præcedit fides: nec Apostoli Ecclesiæ *fundamentum. ad Ephes. 2.* quia præcedit Christus: nec radix arboris verè *radix*; quia præcedit semen, ex quo oritur.

Sed neque hæc sententia impedit, quo minùs dicatur, dari infideles negativè tales; nam, si infideles possunt absque culpa non facere viribus naturalibus, quantum est in se, atque adeò fide absque culpa carere, poterit id etiam contingere infidelibus gratia supernaturali instructis; quia inprimis, ùt dictum, gratia illa supernaturalis non est semper vocatio immediata ad fidem strictè dictam, sed tantùm illustratio, ad cognoscendum DEUM, e. g. tanquam conditorem mundi, vel ejus gubernatorem, sicut id præstant in sententia opposita apprehensiones naturales.

Secundò, sicut solis naturalibus viribus instructus, potest sine culpa contra fidem non ulteriùs inquirere, vel quia non proponitur ipsi obligatio inquirendi, vel quia ad eam inculpabiliter non attendit, sic etiam potest instructus gratiâ, sine culpa infidelitatis, non inquirere, vel quia talis illustratio non proponit statim obligationem ulteriùs inquirendi, vel quia etiam ob varia alia ad eam non attendit, aut obligationem non advertit, saltem non ita, ut sub gravi obligatum se judicet. Accedit, quòd quis possit quidem tali illustrationi in ordine ad assensum de DEO existente cooperari, simul tamen ex alio capite graviter peccare, atque adeò reus fieri non infidelitatis, sed unius, vel plurium peccatorum alterius speciei, adeóque damnari, non ob neglectam fidem, sed ob neglecta alia præcepta.

75. Ita auctores isti respondent, qui proinde contendunt, principium suprадictum exponendum esse de faciente, quod est in se, viribus gratiæ. Horum autem fundamenta sunt Canones Concilii Arausicani II. quod Concilium, etsi tantùm fuerit Provinciale, tamen, ùt præmittitur *Capitulo 1.* canones ejus submissi sunt ab ipsa Apostolica Sede, súntque extracti ex diversis scriptis SS. Agustini, & Prosperi, ac tandem à Bonifacio II. approbati. Sic autem habent. *Canon. 3. Si quis ad invocationem humanam gratiam DEI, dicit, posse conferri, non autem ipsam gratiam facere, ut invocetur à nobis, contradicit Esaiæ Prophetæ, vel Apostolo &c. Canon. 4. Si quis, ut à peccato purgemur, voluntatem nostram DEUM expectare contendit, non autem, ut etiam purgari velimus, per S. Spiritûs infusionem, & operationem, in nos fieri confitetur, resistit ipsi Spiritui S. &c. Canon. 7. Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ cogitare ..... posse confirmat ..... hæretico fallitur spiritu.* & *Can. ultimo* ait Concilium: *Credimus, quòd in omni opere bono non nos incipimus, & postea per misericordiam DEI adjuvamur, sed ipse nobis, nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem, & amorem sui priùs inspirat.*

Ex his sic argumentantur sententiæ hujus patroni. Juxta sententiam asserentium, DEUM dare gratiam facienti, quod est in se, viribus naturæ, videntur hîc reprobata aliquo modo verificari: ergo ea sententia non est admittenda. prob. min. subsumpta. Si quis viribus naturæ, colendo DEUM & ante acceptam gratiam eum invocando, faceret, quantum est in se, daretur ei gratia ad invocationem humanam, seu naturalem. Rursus, licèt non semper, tamen aliquando, DEUS expectaret voluntatem humanam, facientem, quod est in se, viribus suis, ut conferret gratiam; cùm non semper det gratiam nihil facientibus. Item videntur talia opera saltem aliquatenus pertinere ad salutem vitæ æternæ, & istis videmur nos incipere: dein autem postquam per ista fecimus, quantùm in nobis est, per misericordiam DEI ad ulteriora opera bona adjuvari.

76. Confirmant ex S. Gregorio, qui *homil. 9. in Ezechielem* sic ait: *Nec fides sine operibus, nec opera adjuvant sine fide, nisi fortasse pro fide percipienda fiant. Sicut Cornelius antè, pro bonis operibus meruit audiri, quàm fidelis existeret. Qua ex re colligitur, quia bona opera pro fide percipienda faciebat*: ergo jam ante fidem dantur opera verè salutaria, si pro fide acquirenda fiant, adeóque jam ante fidem debet dari gratia. Insuper S. Prosper *contra Collatorem*

cap. 4. in respons. ad c. 3. Collatoris. ait: *Vides bonos conatus, pia studia: & dubitas esse DEI dona?* ergo, cùm ante, & post fidem, dentur pia studia, vel boni conatus, sunt ex gratia (hoc enim clarum est intelligi per dona DEI) ergo jam ante fidem datur gratia ad pios illos conatus. Idem S. Pater *ibidem* ait: *Velis, nolis: convinceris dicere, gratiam DEI secundùm merita nostra dari, cùm aliquid præcedere boni operis ex ipsis hominibus, propter quod gratiam consequantur, affirmas:* ergo boni illi conatus sunt meritorii gratiæ, adeóque ex gratia: ergo DEUS antecedenter ad gratiam non invenit ullum bonum opus. Tandem sæpe hortamur hæreticos, ut orent DEUM, ad impetrandam fidem, adeóque supponimus, ante fidem dari jam gratiam orandi.

77. Ad hæc autem vicissim respondent prioris sententiæ authores, quòd Canones, vel Capitula Arausicani se non feriant; cùm non loquantur de invocatione qualicunque, quæ sit tantùm, removens prohibens, negativa dispositio, aut purus terminus: sed de ea, quæ sit dispositio positivè conducens, & meritum saltem de congruo. Secundò ajunt, quòd inprimis DEUS non semper, ùt Massilienses volebant, expectet voluntatem nostram, ne (ùt dicebant) irrationabiliter gratias suas profunderet: sed sæpissimè det gratiam, pessimè se gerentibus, ùt Saulo furenti. Addunt, quòd etiam, quando DEUS vult priùs hominem facere, quod est in se, tamen non expectet opus aliquod meritorium, ùt Semipelagiani volebant, quibus S. Augustinus sæpissimè exprobrat, eos *merito credulitatis* velle gratiam impetrari.

Pariter hos prævios actus naturales, ajunt, non pertinere ad vitam æternam; (sicut non bene diceretur, quòd comestio spectet ad celebrandum sacrum de qua re *n. 60.*) cùm non sint dispositiones positivæ, sed tantùm negativæ, seu sint tantùm removentia prohibens, aut puri termini: & hinc nos nullo modo positivè incipere in bono opere, sed DEUM, qui per gratiam vocationis ad fidem positivè facit initium salutis. Neque hîc replicetur, gratis ista dici, neque Concilium Arausicanum in Semipelagianis reprehendere, quòd meritoria esse opera velint, cùm nec meriti meminerit; nam clarum est *ex can. ult. ejusdem suprà cit.* opera meritoria intellexisse, cùm ait, DEUM fidem inspirare, *nullis præcedentibus bonis meritis.*

78. Nec dicatur, SS. Augustinum, & Prosperum dicere, si quid boni ex nobis præcedat, esse meritum; nam isti Sancti non loquuntur de quolibet bono, sed de bono verè Christiano, de quo maximè inter Semipelagianos, & gratiæ defensores erat contentio: & hinc S. Augustinus *in præfat. ad psal. 31.* negat, impium sine fide facere bonum opus: *epist. 107. ad Vitalem, ante medium* Romanorum egregia facta, per quæ ait, eos *præclarè, glorioſissimèque* vixisse, negat, fuisse opera bona: sed ait fuisse tantùm *velut opera bona.* Rursus *contra Julianum l. 4. c. 3. sub finem* ait, non esse veras virtutes, quæ non prosint ad beatitudinem supernaturalem, de qua re pluribus infrà *n. 87. & seq.*

At verò actus, ante fidem viribus naturæ eliciti, non sunt bonum verè Christianum, hoc est, positivè disponens ad æternam beatitudinem &c. id enim hi authores constanter negant, & debent etiam negare eorum adversarii, de operibus gentilium naturaliter bonis. Unde neque hi actus sunt illa opera bona, aut pia studia, vel operationes tales, in quibus juxta S. Augustinum fundaretur justa excusatio, qualia opera, studia, aut operationes à Semipelagianis adstruebantur, quæque S. Prosper judicabat à meritis separari non posse. Videatur Suarez *l. 4. de auxiliis à c. 12.* ubi per plura capita fusè hanc quæstionem pertractat.

79. Quod jam spectat ad S. Gregorium, respondent adversæ sententiæ patroni, textum illius non probare, dari jam opera bona, seu salutaria, & de congruo meritoria, ante fidem omnem supernaturalem, & multò minùs, ante vocationem supernaturalem ad illam (quam adversæ sententiæ authores volunt esse primam gratiam) sed tantùm dari opera bona ante fidem magis explicitam, quod probatur ex ipso exemplo Cornelii; Concilium enim Arausicanum suprà citatum *c. ultimo* expressè ait: *Cornelii centurionis, ad quem Angelus Domini missus est, & Zachæi, qui ipsum Dominum suscipere meruit, tam admirabilis fides non fuit de natura, sed Divinæ largitatis donum:* & utique vult intelligi de fide ejus, antequam à S. Petro plenè fuit instructus: adeóque ejus bona opera nullo modo præcesserunt vocationem ad fidem. Pariter in hæreticis, quos hortamur, ut orent, si oratio eorum debet esse positiva dispositio, ad impetrandam fidem, ut hîc supponitur, jam præcessit, saltem vocatio supernaturalis ad fidem: imò in multis, si tantùm sint hæretici materiales, præcessit jam ipsa fides, implicitè credens, quæ credimus nos, seu vera Ecclesia.

His rationibus pro utraque parte propositis, quilibet statuat, quid sibi amplectendum existimet. Addo tantùm, Episcopos Galliæ *an. 1700.* Parisiis congregatos numero sexdecim, cum aliis ex inferiore Clero *4. Sept.* priorem sententiam, quæ vult ex pacto cum Christo inito conferri gratiam illi, qui ex viribus naturæ facit, quantum est in se, primo statim loco, inter complures aliàs ibidem proscriptas, censurâ satis severâ notâsse, & pactum hoc appellâsse *commentum temerarium, & erroneum, nec solim tacente, sed etiam adversante Scriptura, & SS. Patrum traditione prolatum*: quam tamen censuram sapientissimi Præsules noluerint extra Galliam extendere.

80. Sed quæri hîc potest, quid requiratur ad hoc, ut quis faciat, quod est in se. Resp. Debet juxta secundam sententiam cooperari gratiæ Divinæ, vel, si juxta priorem sententiam eam nondum habeat, debet juxta rationis dictamen vivere, & non committere peccata, merentia odium DEI, & demerentia ejus auxilium. Et hoc debet facere, non tantùm in uno actu, sed tamdiu, donec effluxerit terminus à DEO præfixus, qui non videtur esse æqualis respectu omnium, sed in quibusdam longior, in quibusdam brevior; cùm videatur DEUS à quibusdam exigere plura, ab aliis pauciora, quemadmodum idem quosdam post pauciora bona opera cælo donat, alios post plura: & similiter quosdam post pauciora, alios primùm post plu-

ra

ra peccata, damnat, sine vitio acceptionis personarum; eoquòd DEUS nemini quidquam debeat, sed de suis creaturis, quoad ista, possit pro libitu statuere.

Unde, quemcunque terminum DEUS præfixerit, semper justissimus est. Et quamvis durante eo termino occurrat tentatio gravis, & tantùm physicè vincibilis, tamen, quia absolutè vinci potest, imputabitur homini, si eam non vincat; quia non requiritur major libertas ad faciendum, quod est in se, quàm ad non peccandum, ad quod sufficit libertas physica. Qua in re grati agnoscere debemus benignitatem DEI, erga fideles præ infidelibus; nam illis DEUS confert longè majora auxilia, & libertatem majorem, quàm infidelibus, quod S. Paulus *1. ad Tim. 4. v. 10.* tradit, dum ait: *Speramus in DEUM vivum, qui est Salvator omnium hominum, maximè fidelium.*

Hoc tamen est valde credibile, quòd si infidelis incipiat facere, quod est in se (sive cooperando gratiæ supernaturali, sive ex viribus naturæ, prout vel prior, vel secunda sententia supponitur) DEUS semper det majora auxilia, quibus juvetur ulteriùs ad perficiendum, & implendum totum id, quod DEUS præfixit, & requirit ad hoc, ut homo ille dicatur fecisse, quod in se est.

81. Noto tandem, axioma hoc non tantùm esse verum de hominibus facientibus, quantum est in se, antequam peccatum grave commiserunt (hoc enim absolutè est necessarium, ut DEUS dicatur, omnes homines sincerè velle salvos) sed etiam verum esse, saltem de fidelibus, qui, si peccaverunt, faciunt, quantum est in se, ut resipiscant, & alia peccata nova evitent; his enim non negari gratiam est valde consentaneum misericordiæ Divinæ, quæ non vult mortem peccatoris, ùt habetur *Ezechielis 33. v. 11.* & fusè probatur à Theologis, asserentibus, DEUM nemini, quamdiu vivit, negare gratiam sufficientem ad pœnitentiam agendam, & salutem obtinendam, de qua re agendum *in tract. de pœnit.*

Dico: *Gratiam sufficientem*; nam efficacem strictè talem (hoc est, quæ non tantùm afferat vires sufficientes, & habeat efficaciam in actu primo, sed quæ prævisa sit per scientiam mediam conjungenda infallibiliter cum consensu) DEUS non promisit: & hanc non debet dare, neque iis, qui diu non peccârunt, & fecerunt, quantum in se est; quia necessaria non est ad libertatem humanam, ùt hîc suppono, & patet ex eo, quòd aliàs nulla alia esset sufficiens, adeóque, qui non consentit, non habuisset gratiam sufficientem, quod est falsum.

82. Si quis autem quærere velit, quare DEUS quibusdam, etiam priùs peccantibus, det gratiam efficacem, aliis non peccantibus, det tantùm sufficientem, respondetur, hoc refundendum esse in sapientissimam, & liberrimam voluntatem Divinam, quæ omnium causas habet, ùt insigniter scribit S. Augustinus *l. de spir. & litera ad Marcellinum c. 5. Quidquid eorum non facit, sine exemplo est quidem in operibus factis: sed apud DEUM, & in ejus virtute, habet causam, qua fieri possit: & in ejus sapientia, quare factum non sit. Quæ causa, etiamsi lateat hominem, non se obliviscatur esse hominem, nec propterea DEO det insipientiam; quia non plenè capit ejus sapientiam.* Hinc dicendum in tali casu cum S. Paulo *ad Rom. 9. v. 20. O homo, tu quis es, qui respondeas DEO?* & iterum cum S. Augustino *tract. 26. in Joannem sub initium. Quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle judicare, si non vis errare. Semel accipe, & intellige. Non traheris: ora, ut traharis.* Rursus *ep. 105. circa medium. Cur autem illum potiùs, quàm illum liberet, aut non liberet, scrutetur, qui potest, judiciorum ejus tam magnum profundum: verumtamen caveat præcipitium. Nunquid enim est iniquitas apud DEUM? Absit. Sed inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus.* Sed hæc quæstio fusiùs agitata jam est suo loco scilicet *tract. de DEO, & de Divina providentia.*

ARTICULUS V.

An sine gratia supernaturali possit aliquid in ordine naturæ moraliter bonum fieri.

83. Dico 1. Homo sine gratia supernaturali non in omni actione necessariò peccat. Conclusio hæc est omnium rectè sentientium: & certa ex definitionibus complurium Pontificum, scilicet Pii V. & Gregorii XIII. Alexandri VIII. & præsertim, Clementis XI. *in Constitutione Unigenitus.* contra Quesnellum sic inter Baianas damnatas est 27. *Liberum arbitrium sine gratiæ DEI adjutorio non nisi ad peccandum valet:* & 28. *Pelagianus error est dicere, quòd liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.* item 35. *Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.* Similes his sunt propositiones 38. 40. 65.

Alexander VIII. damnat hanc 8. *Necesse est, infidelem in omni opere peccare.* Clemens XI. hanc 38. *Peccator non est liber, nisi ad malum sine gratia liberatoris.* & 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum, ardoris, nisi ad se præcipitandum, virium, nisi ad se vulnerandum. Est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.* & 40. *Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.* Omitto aliàs similes à Pontificibus damnatas propositiones, ne nimis sim longus. Sed quæstio jam est, an homo sine gratia supernaturali possit actum naturalem moraliter bonum efficere.

84. Dico itaque 2. Homo sine gratia, tum habituali, tum actuali, potest aliquod opus, in ordine naturali moraliter bonum, facere. Dico *aliquod opus bonum facere*, ad quod verificandum sufficit; si possit leviora opera bona facere; nam de difficilioribus e. g. de amore DEI naturali super omnia, de victoria gravis tentationis, & maximè de observantia totius legis naturalis, agemus inferiùs. Conclusionem sic explicatam tenent Suarez, *toto l. 1. de gratia. & in 1. p. l. 2. de prædest. c. 12.* Gonetus *tom. 4. & in 1. p. l. 2. de prædest. c. 12.* Tannerus *tom. 2. disp. 6. q. 3. dub. 3. n. 58.* Valentia *tom. 2. disp. 8. q. 1. p. 3.*

Rhodes *disp. 2. de gratia q. 1. sec. 5. §. 1.* Arriaga *de Divina gratia. disp. 38. sec. 2. n. 8.* ubi citat ex Scholasticis Bellarminum, Lessium, & plurimos alios ex nostris, & externis. & *n. 10.* omnes ferè Patres Græcos in genere, & ex Latinis plures in specie.

Consentit S. Thomas. *1. 2. q. 109. a. 2. in corp.* ubi negat quidem, posse hominem in statu naturæ corruptæ sine gratia totam legem naturalem implere, sed addit: *Quia tamen natura humana per peccatum non est totaliter corrupta, ut scilicet toto bono naturæ privetur, potest quidem etiam, in statu naturæ corruptæ, per virtutem suæ naturæ, aliquod bonum particulare agere, sicut ædificare domos, plantare vineas, & alia hujusmodi: non tamen totum bonum sibi connaturale, ita, quòd in nullo deficiat.* Quamvis autem dein dicat, hominem ad ista indigere auxilio Divino, per hoc tantùm intelligit generalem concursum DEI naturalem; cùm hoc auxilium nunquam vocet auxilium gratiæ, idque etiam requirat *articulo præcedente* ad cognitionem cujuslibet veri, ad quam utique non requiritur gratia strictè talis: quin etiam *citato art. 2.* loquens de opere supernaturali, prout distinctum est à naturali, ad illud requirit gratiam, non ad istud. vide Tannerum *loc. cit. n. 64.*

85. Probatur conclusio 1. ex illo *ad Rom. 2. v. 14. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt:* ergo gentes, sive illi homines, qui non habuerunt legem Moysis, naturaliter, sive ex natura sua (ùt in græco habetur) faciunt ea, quæ legis sunt, hoc est, honestè naturaliter operantur. Licèt autem gentes non semper ita operentur, tamen aliquando ita operantur, adeóque possunt ita operari. Equidem hunc textum quidam intelligere volunt de gentibus ad fidem conversis, quæ non habuerunt legem Moysis: sed Suarez. *l. 1. de gratia. c. 8. n. 20. & seq.* ex communiore Patrum ostendit, intelligendas esse omnes gentes, quæ non habuerunt Mosaicam legem, sive dein fideles, sive infideles fuerint: cui expositioni, etsi alicubi videatur contrarius S. Augustinus, tamen eam simpliciter non rejicit, ùt patet ex *c. 28. de spiritu & litera*, ùt ostendit Suarez *loc. cit. num. 24. & 28.* quod etiam monstrat de S. Prospero, ac aliis.

Tandem Pius V. damnat hanc propositionem Baji. 22. *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Romanos. 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt, faciunt: intelligunt de gentibus, fidei gratiam non habentibus.* Ex qua damnatione saltem habetur, nostram sententiam esse nullo modo Pelagianam. Nec dicant verba illa: *quæ legis sunt:* intelligi debere de operibus legi materialiter tantùm conformibus, formaliter autem mala intentione vitiatis. Contra enim est: hoc prorsus arbitrario, & gratis dicitur, sine ullo fundamento in textu Apostoli. Vocem autem *naturaliter*, rectè probat Suarez *loc. modò cit. n. 42.* intelligi debere de viribus naturæ, sine ullo speciali auxilio gratiæ.

86. Adde, quòd Pius V. damnaverit has duas propositiones Baii: sc. 37. *Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit.* & 65. *Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus: & gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit, & docet.* Equidem scio, respondere quosdam, has propositiones damnatas esse; quia censuram acerbissimam continent: attamen non tantùm ratione censuræ, sed & ratione doctrinæ, damnatas esse, tradunt auctores gravissimi, asserentes, secum sentire Bellarminum, & Cunerum, quibus, utpote præsentibus, dum Bulla publicaretur, mens Pontificis fuit notissima. Citatur & Lessius Doctor Lovanensis, & ejusdem temporis author.

Saltem ex his damnationibus habetur, nostram sententiam ab errore illo longè alienam, & juxta mentem tantorum virorum, menti Pontificum conformiorem. Adde Concilium Tridentinum *sess. 6. can. 1.* definire, non posse hominem justificari per opera, quæ, vel per humanæ naturæ, vel per legis doctrinam, fiunt: ergo supponit, posse opera moraliter in ordine naturali honesta, & bona fieri per vires naturæ; aliàs superflua esset definitio; ad quid enim definiatur, neminem per peccata justificari posse?

87. Prob. conclusio 2. ex SS. PP. Inprimis Patres Græci, teste Arriaga *loc. cit. n. 84.* hanc sententiam ferè omnes defendunt. Ex Latinis S. Leo. *serm. 7. de Quadragesf.* pro hac sententia sic loquitur: *Sed quia, quod non ex fidei procedit fonte, ad præmia æterna non pervenit, alia est conditio operum cælestium, alia terrenorum:* ubi per *terrena* utique non intelligit peccata; quia de his nimis certum erat, per ea non perveniri ad cœlum: neque hoc explicari debebat. S. Augustinus, qui maximè putatur oppositus, nobiscum quoque sentit pluribus locis, quos vide apud eundem Arriagam. *à. n. 10.*

Aliquos tamen hujus S. Patris textus adduco. Sic *ep. 5. ad Marcellinum* ait: *Rempublicam primi Romani constituerunt, auxerúntque virtutibus, etsi non habentes veram pietatem erga DEUM verum, quæ illos etiam in æternam civitatem posset salubri religione perducere, custodientes tamen quandam sui generis probitatem.* Ecce manifestè distinguit virtutes conducentes ad æternam salutem, ab aliis, non ita conducentibus, seu purè naturalibus, aut naturali probitate. Idem *l. de spiritu & litera c. 28.* de Judæis ait: *Vis illa naturæ inerat eis, qua legitimum aliquid anima rationalis, & sentit, & facit: sed pietas, quæ in aliam vitam transfert, beatam, & æternam, legem habet immaculatam.* Et post pauca: *Sicut enim non impediunt à vita æterna justum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur, sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vita cujuslibet pessimi hominis invenitur.*

Rursus *l. 3. Hypognosticon c. 4.* auctor libri hujus ex sententia S. Augustini sic ait: *Esse fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem judicium rationis, non per quod sit idoneum, quæ ad DEUM pertinent, sine DEO, aut inchoare, aut certè peragere: sed tantùm in operibus vitæ præsentis, tam bonis, quàm etiam malis. Bonis dico, quæ de bono naturæ oriuntur, id est, velle laborare in agro, velle manducare, & bibere, velle habere amicum .... velle, quidquid bonum ad præsentem pertinet vitam.* Equidem fateor,

Bel-

Bellarminum dicere, libros Hypognosticon non videri esse S. Augustini; cùm non videantur habere phrasin hujus S. Doctoris, nec ab antiquis sub hoc nomine citentur: attamen & ipse Bellarminus fatetur, eos esse eruditos, ac utiles: útque videtur Arriagæ *tract. de grat. disp. 38. sec. 2. n. 11.* sunt ex S. Augustini sententiis confecti: atque à S. Thoma & Scholasticis, tanquam libri S. Augustini citantur. Si tamen hujus libri authoritas non sat gravis tibi videatur, sufficient textus ex aliis indubitatis libris S. Augustini allati.

88. Prob. conclus. 3. ratione. Voluntas in quovis casu determinato est libera ad peccandum, & non peccandum: ergo etiam est libera ad opus moraliter bonum, in ordine naturali faciendum, & non faciendum. ant. probatum est. *num. 83.* prob. cons. Sæpe voluntas non potest non peccare, nisi eliciendo opus, saltem naturaliter moraliter bonum, quando scilicet peccatum staret in omissione actionis bonæ, e. g. eleemosynæ dandæ pauperi extremè indigenti, vel exercendæ obedientiæ, aut auxilii præstandi parentibus: ergo, si voluntas in tali casu est libera ad vitandum viribus suis peccatum, debet etiam esse libera, seu potens iisdem viribus ad operandum bene.

Nec dicas 1. in tali casu voluntatem operaturam, tantùm ex motivo indifferente: cur enim non possit operari ex motivo misericordiæ naturalis, obedientiæ, aut pietatis, quæ motiva sunt naturæ maximè conformia? Nec dicas 2. hominem talem semper bene operaturum ex auxilio gratiæ supernæ, quod DEUS tunc conferat; nam quomodo probabitur, homini cuique etiam infideli, operanti ex motivo purè naturaliter honesto, semper adesse auxilium supernum, & actum elici supernaturalem, & fortè de congruo meritorium? Nec dicas 3. ex nostra sententia sequi, quòd voluntas, viribus propriis, possit facere omnia bona; nam id nullo modo sequitur; neque enim potest, saltem moraliter, vitare omnia peccata, de qua re inferiùs.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

89. OB. 1. Concilium Arausicanum II. *can. 22.* ait: *Nemo habet de suo, nisi mendacium, & peccatum:* ergo solum arbitrium non potest moraliter bene agere, etiam tantùm in ordine naturali. Confirm. Idem Concilium *can. 20.* ait: *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo: nulla verò facit homo bona, quæ non DEUS præstet, ut faciat homo:* ergo. Resp. neg. cons. Concilium debet explicari de actionibus eliciendis in ordine ad supernam beatitudinem, in quo ordine non potest solum arbitrium habere actum meritorium sine gratia; sed tantùm potest habere peccatum, per quod excidat beatitudine.

Vel intelligendum est Concilium de actionibus, quæ potiùs adscribuntur libero arbitrio quàm DEO. Ubi noto, quòd actus mali soli sint, quorum causa non potest esse DEUS, adeóque istos solos dicitur liberum arbitrium *habere de suo:* at verò actuum, etiam naturaliter tantùm bonorum, auctor est DEUS; unde istos liberum arbitrium non habet de suo, sed à DEO; non quidem per auxilia ordinis supernaturalis; & sic S. Thomas. *in 2. dist. 28. q. 1. a. 1. ad 3.* respondet in ordine ad textum S. Augustini *ad Bonifacium Papam: Non potest homo aliquid bonum velle, nisi juvetur à DEO, qui malum velle non potest:* ait enim: *DEUS non tantùm juvat nos ad bene agendum per habitum gratiæ, sed etiam interiùs operando in ipsa voluntate, sicut in qualibet re operatur, etiam exteriùs occasiones, & auxilia præbendo, ad bene agendum, & sine his omnibus nullus bene facere potest . . . . . Vel dicendum, quòd* Augustinus *intelligit de bono meritorio.* Ut autem Augustinus, ita etiam Concilium hoc (quod Decisiones has ùt plurimùm ex Augustino desumpsit) est intelligendum. Eadem hæc responsio servit ad confirmationem &c.

90. Ob 2. S. Augustinus variis locis nobis oppositum docet. sic ait *ep. 107. ad Vitalem. Itaque aliquos eorum, per quos amplius decipere affectat* diabolus *sinit habere nonnulla velut opera bona, in quibus laudantur, per quasque gentes, præcipuéque in gente Romana, qui præclare, gloriosissiméque vixerunt. Sed quoniam, sicut verissima Scriptura dicit: omne, quod non est ex fide, peccatum est: & sine fide impossibile est utique placere DEO, non hominibus, nihil sic agit hic princeps, quàm, ut non credatur in DEUM, nec ad mediatorem, à quo solvuntur opera ejus, credendo veniatur. & l. 3. contra duas epist. Pelagianorum c. 8. Liberum arbitrium captivatum, non nisi ad peccatum valet: ad justitiam verò, nisi divinitus liberatum, adjutúmque, non valet. & de spiritu & litera. c. 3. Neque liberum arbitrium quidquam, nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via. & sermone 13. de verbis Apostoli. c. 10. Nisi ille regat, cadis, nisi ille regat, jaces. & c. 11. Prorsus, si defuerit* adjutorium DEI, *nihil boni agere poteris. Agis quidem illo non adjuvante, libera voluntate; sed malè.* Plura similia vide apud Suarez *l. 1. de gratia c. 19. num. 8.*

Resp. Quòd Augustinus non neget omnia moraliter bona, in ordine naturæ possibilia libero absque gratia clarum est ex ejus textibus citatis *num. 87.* Unde textus similes debent ita explicari, ut non aliis ejusdem S. Doctoris dictis contradicant, & vel debent non amplissimè, quasi omnes prorsus actiones complecterentur, accipi, vel debent non in sensu strictissimo exponi. Plures expositiones refert Suarez *l. 1. de gratia. c. 21.*

91. Prima expositio est Soti, Vegæ, Ruardi, & aliorum, dicentium, actiones liberi arbitrii absque gratia vocari peccata, non strictè talia, sed tantùm in hoc sensu, quòd non sint actiones bonæ, bonitate verè Christiana, ut idem significet peccatùm, quod opus non bonum. Et fors posset videri S. Augustinus huic opinioni favere, dum *præfatione in psalmum 31. sub finem* ait: *Impius est: etsi bona videatur facere, tamen, quia facit sine fide, nec bona vocanda sunt:* & *l. 4. contra Julianum c. 3. Si ergo ad consequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides, quæ in Christo est vera, promittit, nihil prosunt homini virtutes, nullo modo veræ possunt esse virtutes:* & *eodem capite sub finem: Scito nos illud bo-*

num hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine DEI gratia, quæ datur per unum mediatorem DEI, & hominum, nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum DEI donum, regnúmque perduci.

Altera expositio est aliorum, volentium, S. Augustinum dicere eas actiones peccaminosas, denominatione desumpta à majori parte: sic dicimus aliquando de homine vitioso, eum nihil boni facere, intelligendo tantùm, eum *ùt plurimùm* nil boni facere vel maximam partem actionum ejus esse malam: quasi S. Augustinus diceret, rarò liberum arbitrium, sine gratia DEI adjuvante, facere opus bonum, & omnia ferme esse mala. Habet hæc expositio etiam fundamentum aliquod in S. Augustino *l. de spiritu, & litera. c. 27. in fine* ubi S. Doctor sic scribit: *Si autem hi, qui naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, nondum sunt habendi in numero eorum, quos Christi justificat gratia, sed in eorum potiùs, quorum etiam impiorum, nec DEUM verum veraciter, justéque colentium, quædam tamen facta, vel legimus, vel novimus, vel audimus, quæ secundùm justitiæ regulam, non solùm vituperare non possumus, verùm etiam meritò, rectéque laudamus: quanquam, si discutiatur, quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem, defensionémve mereantur.* Ubi nota particulam *vix*, quæ indicat esse rarum, non tamen nullum, in impio, vel infideli, opus moraliter honestum; alias enim ea particula frustra esset apposita.

92. Tertia expositio est eorum, qui dicunt, S. Augustinum (quod etiam de aliis Patribus, quandoque apparenter contrariis, tenendum) loqui juxta subjectam materiam, & errorem, quem impugnat, nempe hæresin Pelagianorum. Hi dicebant, arbitrium sine gratia valere ad duo, scilicet ad bene agendum salutariter, & meritoriè æternæ vitæ, & simul ad peccandum. Prius negat S. Augustinus, & hoc secundum tantùm illis concedit: de aliis autem bonis operibus, de quibus non erat quæstio inter ipsum, & illos hæreticos, ibi abstrahit: alibi tamen alia opera bona, sed non salutaria admittit, ùt patet *ex n. 87.*

Quarta expositio apud de Rhodes *disp. 2. ae gratia. q. 1. sect. 4. §. 3.* est illorum, qui asserunt, SS. Patres, & etiam S. Augustinum, tantùm velle dicere, quòd liberum arbitrium non habeat potentiam ad bonum, nisi debilem, quæ quasi nulla reputetur; cùm non possit facere bona quævis difficilia, sed tantùm faciliora, & pauca: saltem loquendo de potentia moraliter tali: cùm tamen econtra possit facere simpliciter quævis peccata.

Quinta expositio est apud Arriagam *tr. de grat. disp. 38. sec. 4. n. 33. §. Tertio.* quæ asserit, SS. Patres per similes modos loquendi tantùm velle docere, quòd omnia opera nostra bona sint adscribenda DEO, mala verò nobis, seu libero arbitrio nostro: hinc locutiones illas Patrum, quibus dicunt, arbitrium nostrum liberum nihil boni operari, tantum intelligendas esse de actionibus illis, quæ magis adscribuntur libero arbitrio quàm DEO juxta dicta *n. 89.* hæ enim non sunt bonæ; nam eoipso si bonæ essent, magis DEO quàm nobis adscribendæ essent.

93. Juxta has expositiones debent explicari textus SS. Patrum & Conciliorum, ne sibi ipsis, aut aliis, videantur oppositi, & aliqua ex his expositionibus semper quadrabit, si non omnes; nam, quod spectat ad textus in objectione positos, iis omnes hæ expositiones quadrant. Quare in forma concessis textibus nega cons. & subjunge aliquam expositionem. Addo tantùm, quòd, quando S. Prosper *contra Collatorem. c. 27.* ait, virtutes infidelium esse *diabolicas*, non velit dicere, eas, vel actiones earum, semper per se peccaminosas esse (nam *c. 28.* ait de infidelibus, quòd *Multi eorum sint justitiæ, temperantiæ, continentiæ, & benevolentiæ sectatores, quæ omnia non frustra quidem & inutiliter habent, multúmque ex eis in hac vita honoris, & gloriæ, consequuntur..... ad illam tamen beatarum virtutum non pertinent veritatem:* hoc est, non conducunt ad æternam beatitudinem) sed tantùm velit, dicere, malos sæpe occasione illorum bonorum sumere occasionem superbiæ, atque peccati. vide Arriagam *tract. de grat. disp. 38. sec. 2. sub sect. 1. n. 11.*

ARTICULUS VII.

An sine gratia supernaturali possit elici amor DEI super omnia.

94. CErtum est, non posse absque gratia elici amorem DEI justificativum; hic enim, cùm supernaturalis necessariò esse debeat, absque ejusdem ordinis gratia haberi non potest. Unde tantùm quæritur, an haberi possit talis actus, moraliter, & naturaliter bonus, quo homo præferat amando DEUM omnibus aliis, etiam sibi ipsi, & quidem, an haberi possit talis actus in statu naturæ lapsæ; nam faciliùs utique habitus fuisset in statu naturæ integræ. Præscinditur etiam à circumstantiis, difficultatem hujus actùs valde augentibus, quales essent, e. g. tentationes graves, incitantes ad non amandum DEUM, vel ad amandas creaturas contra legem DEI.

95. Dico. Absque gratia supernaturali potest elici talis actus amoris DEI super omnia. Ita Doctor Subtilis *in 3. dist. 27. q. unica. §. Istis igitur.* item Molina *in Concordia. q. 14. art. 13. disp. 14.* præcipuè *membro tertio, §. Duo quædam colligere.* Suarez *l. 1. de grat. c. 35. n. 21.* qui licèt priùs dicat, hominem id non posse ex suis viribus, tandem tamen *num. modo cit.* expresè dicit, auxilium, ad talem actum hominine cessarium, deberè tantùm esse ordinis naturalis. Arriaga *disp. 39. de gratia sec. 5. n. 15.* Almainus, Bannez, Canus, Sotus & alii Thomistæ, ac nostri ab Arriaga citati. Plures etiam citat, eorumque verba adducit Theodorus Eleutherius. *l. 4. histor. de auxiliis. c. 11.* De mente S. Thomæ agemus inferiùs.

96. Probatur conclusio argumento Scoti, qui *loco citato* sic ait: *Recta ratio.... dictat, solum summum bonum infinitum esse summè diligendum, & per consequens voluntas hoc potest ex puris naturalibus; nihil enim potest intellectus rectè dictare, in quod dictatum non possit voluntas naturalis naturaliter tendere.* Confirm. 1. ex Arriaga. Non repugnat, ut cum concursu ordinario DEI, & aliarum causarum, aliquis cognoscat DEUM cognitione inter abstractivas valde clara, seu intensa, adeó-

adeóque cognoscat, eum esse longè meliorem, quàm omnia alia: nec etiam repugnat, ut tunc ei non occurrant, vel proponantur tentationes, aut difficultates graves, quas debeat superare; si velit DEUM amare super omnia: ergo potest eum ita amare: quid enim desit in hoc casu voluntati, ut DEUM cognitum super omnia amabilem non possit ita amare? Confirm. 2. ex S. Antonino, qui *parte 4. tit. 6. c. 3. §. 2.* ait: *Si naturaliter amat filius patrem, à quo habet partem corporis, quantò magis amare debet DEUM, qui corpus ei, & animam ex nihilo fecit?*

97. Ubi tamen nota; distinguendum esse inter amorem DEI naturalem diu durantem, & tantùm modico tempore, vel instanti durantem. Hunc secundum dicimus possibilem ex naturalibus viribus, non illum; nam amorem diu durantem teste Arriaga *tr. de grat. disp. 39. sec. 5. n. 14.* & Suarezio, communiter Theologi negant possibilem, cujus optima, & prima ratio videtur esse ipsa authoritas Theologorum; secunda, quòd homo, ùt inferiùs dicemus, per vires tantùm naturales non possit diu esse constans in servanda tota lege naturali, quod tamen requiritur ad continuandum talem amorem, ùt patet.

Ulteriùs distinguendus est amor efficax, & amor inefficax: hic est tantùm aliqua velleitas, de qua hîc non controvertitur: ille verò est voluntas, quantum est in se, efficax, &, si sit amor DEI super omnia, est voluntas DEUM non offendendi. Si jam ita amanti DEUM occurrant graves tentationes, e. g. periculum mortis, tunc amor ille, si sit verus, & efficax, debet eas vincere: an autem talis victoriosus amor sit naturalibus viribus possibilis, nunc non decidimus: sed modò sufficit nobis, esse possibilem amorem DEI super omnia tunc, quando non proponuntur tales tentationes.

98. Rursus alius amor est efficax effectivè, qui scilicet etiam effectum post se trahit, e. g. omissionem peccati, & adimpletionem legis per aliquod tempus: & neque istum nunc dicimus possibilem; quia primùm postea quærendum est, quousque, & quamdiu homo viribus naturalibus legem servare possit. Alius amor est efficax affectivè, hoc est, qui seriò quidem proponit, omnia facere, quæ DEUS petit, ita, ut stante tali actu, non possit quis peccare, minùs actu peccet, adeóque pro eo momento, quo actus durat, totam legem observet & talem dicimus possibilem, saltem si ex inadvertentia, vel alia causa, graves difficultates non proponantur.

Alii dicunt, esse possibilem quidem amorem efficacem affectivè, sed non universalem, eoquòd non possit homo proponere servare totam legem; cùm id viribus naturalibus non possit. Sed Arriaga *tr. de grat. disp. 39. sec. 4. n. 11. & seq.* advertit, non esse necesse, ut homini hoc proponatur: sed posse ipsum hac de re non cogitare: item posse hominem ex errore inculpabili putare, sibi possibilem esse eam observationem. Addit, etsi sciat homo, se non servaturum propositum suum, tamen posse sibi aliquid proponere: & certè, si hoc non sit verum, tunc propositum de peccatis venialibus vitandis valde sæpe non erit efficax.

Advertit insuper Arriaga *n. 13.* talem actum amoris esse non tantùm conditionatum, scilicet sub conditione, si possit totam legem servare (quæ tamen conditio non esset implenda) sed esse actum verè absolutum; cùm conditioni omnino ignoratæ, vel non cogitatæ, non affigatur affectus, adeóque ista non reddat actum conditionatum; aliàs, si duo putarent, quòd certò suos hostes essent alicubi inventuri, & statuerent secum, illuc ire, ac eos occidere, haberent etiam tantùm voluntatem conditionatam, sub conditione, si eos invenirent: & si fortè unus dein suum inveniret, non autem alter, hic secundus deberet dici, habuisse actum etiam affectivè tantùm inefficacem, & tantùm conditionatum: prior autem habuisse voluntatem absolutè affectivè efficacem; cùm tamen in animo prorsus similiter comparati fuerint: quod non videtur credibile.

Videtur autem mihi prorsus verum, actum efficacem non tantùm esse illum, qui effectum post se trahit, sed etiam illum, qui efficaciter proponit, se rem executioni daturum: quanquam, ùt fatear, hac in quæstione multi videantur, per amorem DEI efficacem, tantùm intelligere efficacem effectivè. Et sanè puto, multos auctores, qui nobis videntur contrarii, non eodem modò intelligere amorem DEI super omnia efficacem; unde sæpe utendum distinctione.

99. Addenda hìc etiam alia doctrina, occasione sententiæ Suarezii citati. *n. 95.* de discrimine inter auxilium gratiæ supernaturalis, & naturalis. Gratia supernaturalis Theologicè talis est, quam explicavimus. *n. 6.* Gratia autem naturalis est, quam explicavimus. *n. 5.* ubi etiam dictum, quòd gratia naturalis possit esse gratia extrinsecæ protectionis, vel etiam intrinsecæ illuminationis. Jam, quamvis homini debeatur aliqua cognitio boni, & consequenter hæc non sit beneficium indebitum, post beneficium creationis collatum: tamen, cùm aliquæ cognitiones sint in ordine naturali tantùm sufficientes, quibuscum homo tantùm potest operari: aliæ verò efficaces, vel congruæ, quibuscum homo actu operatur, non videntur deberi homini potiùs istæ prævisæ efficaces, quàm illæ prævisæ inefficaces.

Hinc talis cognitio boni efficax, seu congrua, videtur posse dici gratia, ùt habent Vasquez. *in 1. 2. disp. 189. c. 16. n. 133.* Oviedo, Haunoldus: *l. 2. tr. 3. n. 818.* & præsertim Gonetus *tom. 4. tr. 8. disp. 1. a. 4. §. 2. n. 208. sub finem,* ubi docet, talem gratiam specialem, ordinis tamen tantùm naturalis, requiri ad amorem naturalem DEI super omnia, si hic amor debeat esse affectivè efficax. Sed tamen videtur, non debere dici, quòd homo non possit DEUM amare sine tali auxilio, aut hoc simpliciter necessarium esse, (quod Vasquez etiam admittit) sicut enim in ordine supernaturali potest homo operari cum gratia sufficiente, & non est necessaria gratia congrua ad posse, quamvis sine hac homo non sit operaturus: ita etiam in ordine naturali homo sine auxilio naturali congruo DEUM potest amare, quamvis eum non sit amaturus.

100. Dein Suarez. *l. 1. de gratia. c. 13.* probat, cognitionem naturalem congruam, saltem non semper esse gratiam, distinctam à beneficio creationis, sive indebitam suppositâ creatione; eoquòd

eoquòd sæpè homini debeantur cognitiones congruæ; cùm natura inclinet sæpè ad tales actus, e. g. ut parentes benefaciant liberis, ut quis infantulum in luto hærentem tollat, aut benefactori maximo aliquam gratitudinem exhibeat: & aliquando major esset difficultas in omissione istorum, quàm in executione. Idem docet Arriaga *de gratia disp. 38. sec. 2. n. 18.* ubi addit, DEUM, si negaret in his occasionibus cognitionem congruam, usurum aliquâ violentiâ affectatâ. Idem auctor *disp. 36. sec. 2. per totam* probat, hanc gratiam nullo modo esse illam, de qua lis erat, inter SS. Patres, ac Pelagianos, vel Semipelagianos: id quod etiam probat Suarez. *l. 1. de gratia. c. 17. per totum.* quos vide.

101. Circa hanc quæstionem, an scilicet, solis viribus naturalibus possit elici amor DEI super omnia, docet S. Thomas *1. 2. q. 109. a. 3. in corp.* quòd homo quidem in statu naturæ integræ potuisset DEUM amare super omnia, sine gratia superaddita naturalibus bonis: sed in statu naturæ lapsæ indigeat ad hoc *auxilio gratiæ naturam sanantis.* Cajetanus S. Thomæ interpres *in hunc locum* dicit, S. Thomam distinguere duplicem amorem DEI super omnia: unum, qui tantùm excludat omne peccatum mortale: alium longè perfectiorem, qui etiam excludat omne peccatum veniale: illum esse possibilem absque gratia homini etiam lapso: non autem esse possibilem istum: idque vult inferre ex ratione S. Thomæ, quæ est, quòd homini sit connaturalis amor DEI, saltem ille non omninò perfectissimus: & homo propriis viribus possit id, quod ei est connaturale. Et ob hanc rationem alii quoque multi volunt, S. Thomam potiùs stare pro nostra quam pro opposita sententia.

Gonetus econtra *tom. 4. tr. 8. disp. 1. a. 4. §. 2. n. 195.* reprobat hanc interpretationem Cajetani ex eo, quòd talis actus perfectissimus, neque cum gratia supernaturali ordinaria sit possibilis. Suarez quoque *l. 1. de grat. c. 34.* ubi fusè de mente Angelici disputat. *n. 6.* ex eodem capite rejicit hanc expositionem. Si dicas, quòd talis actus perfectissimus cum gratia supernaturali ordinaria absolutè possibilis sit; eoquòd, licèt quis non possit, per omnem vitam, vel diu, absque gratia speciali vitare omnia venialia, tamen id possit per aliquod tempus: & hinc homo, si præsertim non cogitet de futuro tempore, vel de impossibilitate illa vitandi diu venialia, possit talem actum elicere. Resp. quòd Angelicus planè videatur loqui de actu, quem natura sanata potest de potentia ordinaria, seu ordinariè sine speciali gratia, elicere, qui actus utique non potest semper omne veniale excludere. Tandem Eximius *loc. cit. c. 35. n. 15.* probat, ad amorem DEI super omnia, in conclusione assertum, non esse necessarium auxilium gratiæ intrinsecè supernaturalis: & quamvis de mente S. Thomæ ibi non faciat mentionem, tamen non videtur ei voluisse contrarius esse, quod nobis absolutè sufficit, qui tantùm defendimus, quòd sine auxilio gratiæ supernaturalis possit DEUS ab homine super omnia diligi.

ARTICULUS VIII.

Solvuntur Objectiones.

102. OB. 1. *Ad Rom. 5. v. 5.* dicitur: *Charitas DEI diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Rursus *1. Joan. 4. v. 7. Charitas ex DEO est.* & *ad Galat. 5. v. 22. Fructus autem spiritûs est charitas:* ergo dilectio DEI est per infusionem spiritûs sancti, seu per gratiam. Resp. dist. conf. Aliqua dilectio DEI, scilicet supernaturalis, & conducens ad salutem æternam, est per gratiam. conc. conseq. omnis etiam tantùm naturalis, & non conducens positivè ad salutem. neg. conf. Nec dicas, Scripturam non facere hanc distinctionem, inter charitatem naturalem, & supernaturalem. Resp. enim Scripturam etiam non facere, ordinariè saltem, discrimen inter actus naturales, & supernaturales inferiorum virtutum, e. g. justitiæ, & misericordiæ: quis autem dicat, non esse possibilem actum naturalis justitiæ, vel misericordiæ, aut pœnitentiæ?

Dein etsi Scriptura discrimen non faceret, sufficit, quòd id Concilia faciant, ut Tridentinum, *sess. 6. can. 3.* ubi definit: *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritûs Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Et non omnem dilectionem, sicut non omnem pœnitentiam, negat posse fieri sine inspiratione Sancti Spiritûs: sed tantùm illam, quæ sit, *sicut oportet ad salutem.* Sic etiam Arausicanum II. *can. 25.* terminum hunc *sicut oportet*, vel *oportuit*, adhibet.

103. Dices. *Ad Rom. 13. v. 8.* dicitur: *Qui enim diligit proximum, legem implevit.* & iterum *v. 10. Plenitudo ergo legis est dilectio*: ergo, qui diligit proximum propter DEUM, & consequenter DEUM, totam legem naturalem implevit: sed non potest homo in natura lapsa viribus naturalibus totam legem implere: ergo nec potest DEUM diligere. Resp. S. Paulum ibi, teste Cornelio, loqui de amore proximi, non autem de lege tota, sed tantùm de lege secundæ tabulæ, quæ spectat ad proximum; nam ad hujus dilectionem etiam spectant, quæ subjungit *v. 9. Non adulterabis, non occides &c.* Est autem incredibile, non posse hominem absque gratia supernaturali diligere proximum dilectione naturali.

Sed, si etiam demus, quòd loquatur textus de dilectione DEI. dist. conf. qui diligit, totam legem implevit constanter, diu, & quoad plures, vel omnes actus, à lege imperatos. neg. conf. quoad unum tantùm momentum, & unum tantùm actum, quem solum hîc & nunc lex imperat. conc. conf. & dist. subsumptum: non potest homo totam legem servare quoad unum tantùm momentum, & unum actum, qui quidem sit pro nunc efficax affectivè, sed non efficax effectivè in futurum. nego subsumpt. non potest totam legem servare constanter, diu, & quoad plures, vel omnes actus. con. subsumpt. & neg.

& neg. conſ. vide Arriagam *de gratia diſp. 41. ſec. 2. n. 4.* ubi plures auctores citat aſſerentes, modico tempore poſſe impleri, vel ſervari totam legem. Adde, alios dicere, Apoſtolum ibi loqui de dilectione ſupernaturali, quæ utique non eſt poſſibilis naturaliter. Sed hanc ultimam reſponſionem

104. Urgebis. Si eſſet ſermo de dilectione DEI ſupernaturali, tunc eſſet ſermo de dilectione elicita per habitum charitatis: atqui de hac non eſt ſermo: ergo. prob. min. non præcipitur nobis, ut eliciamus actum per habitum; quia ſæpe habitum non habemus, nec eſt in noſtra poteſtate eum habere: ergo. Reſp. neg. ma. quia eſſet tantùm ſermo disjunctivè de actu, vel elicito per habitum, vel per omnipotentiam DEI extrinſecè, ſpeciali ſupernaturali modo, applicatam. Poteſt etiam negari minor; tunc enim, quando adeſt habitus in juſto, elicitur actus per illum. ad probationem neg. ant. ex ſuppoſitione, quòd adſit habitus: certè non præcipiuntur ſemper tantùm actus naturales, ſed ſupernaturales, e. g. fidei, contritionis, vel attritionis, in ordine ad confeſſionem, qui debent elici ab habitibus, ſi adſint: vel in defectu horum ab omnipotentia ſpecialiter applicata. Quando autem habemus habitum, eſt utique in noſtra poteſtate facere, & conari, quantùm poſſumus, & tunc habitus jam concurret.

105. Ob. 2. Concilium Milevitanum *can. 4.* ait: *Cùm ſit utrumque donum DEI, & ſcire, quod facere debeamus, & diligere, ut faciamus:* ergo actus amoris DEI eſt ex gratia. Confirm. Arauſicanum II. *can. vel cap. 25.* ait: *Prorſus donum DEI eſt diligere DEUM:* ergo eſt gratia. Reſp. neg. conſ. Inprimis ibi non eſt ſermo tantùm de dilectione DEI, ſed de omni dilectione honeſta: atqui non eſt verum, quòd nihil poſſimus naturaliter honeſtè diligere, ſine gratia ſupernaturali, ùt ſatis probatum *à n. 84.* igitur Concilium tantùm loquitur de dilectione DEI ſupernaturali.

Quod patet etiam ex eo, quòd *canon. 5.* loquatur clarè de actionibus ſupernaturalibus; cùm dicat, libero arbitrio neceſſariam *gratiam juſtificationis*, ut poſſit implere Divina mandata, & horum fructus afferre, de quibus Dominus non dicat: *Sine me difficilius poteſtis facere:* Sed *Sine me nihil poteſtis facere:* quem textum cum S. Auguſtino omnes explicant de operibus ſupernaturalibus: & idem ſupponit hic canon; quia loquitur de gratia juſtificationis, ſeu quæ datur in ordine ad juſtificationem, ſive ad opera juſtificationis: & probat illam impotentiam liberi arbitrii ex illo *Joan. 15. v. 5. Sine me nihil poteſtis facere:* qui textus loquitur, non de actionibus naturalibus, ſed ſupernaturalibus.

Ad confirm. diſt. antec. diligere DEUM ſupernaturaliter eſt donum DEI. conc. ant. diligere tantùm naturaliter. ſubdiſt. eſt donum ſupernaturale. neg. ant. naturale. om. ant. & ſub eadem diſt. conc. vel neg. conſ. Concilium expreſsè addit *eodem canone, vel capitulo 25.* quòd *per peccatum primi hominis ita inclinatum, & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus poſtea, aut diligere DEUM, ſicut oportuit, aut credere in DEUM, aut operari propter DEUM, quod bonum eſt, poſſit, niſi gratia eum, & miſericordia Divina prævenerit.* Ubi notanda verba: *Sicut oportuit:* quæ ſignificant ex uſu Conciliorum: *Sicut oportet ad ſalutem:* quod tantùm intelligi poteſt de actibus ſupernaturalibus. Et ſanè ibidem Concilium loquitur eodem modo de fide per illa verba: *Credere in DEUM:* ubi apertè intelligitur fides ſupernaturalis, tanquam præſtita revelationi ſupernaturali: ergo etiam intelligitur dilectio DEI ſupernaturalis.

106. Replicabis. Ex hoc ipſo infertur, quòd Arauſicanum non loquatur de amore ſupernaturali; nam dicendo, liberum arbitrium inclinatum, & attenuatum fuiſſe, ut non poſſit ampliùs diligere DEUM, ſupponit, quòd priùs DEUM diligere potuerit: atqui priùs non potuit ſine gratia DEUM diligere ſupernaturaliter: ergo non loquitur Concilium de dilectione ſupernaturali. Reſp. illas voces: *Sicut oportuit,* juxta omnes ſignificare actiones conducentes ad ſupernaturalem finem, ſicut & illæ, quæ inferiùs *eodem canone* poſitæ ſunt: *Quæ ad ſalutem pertinent.* Et ſanè legenti illum canonem totum eſt innegabile, Concilium loqui de dilectione, & actibus fidei, ac aliarum virtutum, ſupernaturalibus.

107. Dices. Cur ergo inſinuat, primum hominem, ſeu Adamum potuiſſe per liberum arbitrium DEUM diligere? Reſp. etiam quandóque SS. Patres, & præſertim S. Auguſtinum, videri tribuere libero arbitrio primi hominis, adhuc integro, & ùt loquuntur, ſano, vel libero arbitrio Angelorum, adhuc viatorum (cum quo comparant hominem in ſtatu innocentiæ adhuc degentem) vires diligendi DEUM, ſervandi mandata, imò merendi gratiam, & gloriam. Sic ait S. Auguſtinus *l. de corrept. & gratia. c. 10. DEUM ſic ordinâſſe Angelorum, & hominum vitam, ut in ea priùs oſtenderet, quid poſſet eorum liberum arbitrium, deinde quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium, juſtitiæque judicium.* Dein poſt narratum quorundam Angelorum lapſum de cæteris ait: *Cæteri autem per ipſum liberum arbitrium in veritate ſteterunt, eámque de ſuo caſu nunquam futuro certiſſimam ſcire meruerunt.*

Poſteà de Adamo ait: *In quo ſtatu recto, ac ſine vitio, ſi per ipſum liberum arbitrium manere voluiſſet, profectò ſine ullo mortis, & infelicitatis experimento acciperet illam, merito hujusmodi permanſionis, beatitudinis plenitudinem, qua & ſancti Angeli ſunt beati.* Inde *c. 11.* de eodem protoparente ait: *Quia noluit permanere, profectò ejus culpa eſt, cujus meritum fuiſſet, ſi permanere voluiſſet, ſicut fecerunt Angeli ſancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi, & hujus manſionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam ſcilicet beatitudinis plenitudinem.* Quibus planè videtur evinci, S. Auguſtinum judicâſſe, liberum arbitrium integrum potuiſſe actus ſupernos, & meritorios ipſius gratiæ, & gloriæ elicere.

108. Econtra dicere, quòd liberum arbitrium ſine gratia poſſit iſta efficere, defendi non poteſt poſt damnatam propoſitionem Bajanam 1. *Nec Angeli, nec primi hominis, adhuc integri, merita rectè vocantur gratia.* & 3. *Et bonis Angelis, & primo homini, ſi in ſtatu illo perſeverâſſet uſque ad ultimum vitæ, felicitas eſſet merces, & non gratia.* Sed & S. Auguſtinus nunquam ſenſit, actus

hosce supernaturales posse sine gratia elici, ùt patet ex aliis clarissimis verbis ejusdem: sic. *l. 12. de civit. DEI c. 9.* quærit, an Angeli recens creati habuerint à se ipsis bonam voluntatem, seu amorem, quo statim DEO adhæserunt: & postquam dixisset, quòd, si habuerunt hanc à se, *meliores à se ipsis, quàm ab illo* DEO *facti sunt*, resolvit, eos illam bonam voluntatem, non à se ipsis habuisse, sed à DEO: *Qui eos cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhærent, creavit, simul in eis, & condens naturam, & largiens gratiam*: & paulò pòst inquirens, quare alii lapsi sint, alii non: respondet: *Aut* lapsi *minorem acceperunt amoris Divini gratiam, quàm illi: aut ..... illi* non lapsi *amplius adjuti fuerunt.*

Quòd autem de gratia superna loquatur, est clarum, dum *ibidem* scribit: *Consitendum est igitur cum debita laude creatoris, non ad solos sanctos homines pertinere: verùm etiam de sanctis Angelis posse dici, quòd charitas DEI diffusa sit in eis per Spiritum Sanctum, qui datus est eis.* Cui consonat addictissimus S. Augustini discipulus, nempe S. Fulgentius *l. 2. ad Trasimundum c. 2. vel sub initium ajens: Non alia gratia stantem Angelum à ruina potuit custodire, nisi illa, quæ lapsum hominem post ruinam potuit reparare. Una est in utroque gratia operata: in hoc, ut surgeret, in illo, ne caderet.*

Apertiùs, & clariùs de necessitate gratiæ, etiam respectu ipsius Adami, loquitur Augustinus *l. de corrept. & grat. c. 11.* sic scribens: *Istam gratiam non habuit homo primus, qua nunquam vellet esse malus: sed sanè habuit, in qua, si permanere vellet, nunquam malus esset, & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset; sed eam tamen per liberum arbitrium deserere posset. Nec ipsum ergo DEUS esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in ejus libero arbitrio:* & inferiùs: *Dederat & adjutorium, sine quo in ea* bona voluntate *non posset permanere si vellet: ut autem vellet, in ejus libero reliquit arbitrio:* & sub finem capitis ait: *Ut autem in eo* bono *permaneret, egebat adjutorio gratiæ, sine quo id omnino non posset.*

109. Ut ergo ista conciliemus, dicendum, Concilia, ac Patres, maximè S. Augustinum, facere discrimen, inter liberum arbitrium sanum, ac integrum, & inter vulneratum, ac saucium. Per illud intelligitur tale, quale homini, recèns creato, à suo conditore concessum est, non tantùm debitis naturæ perfectionibus, sed etiam donis supernaturalibus, gratia tam habituali, quàm actuali, præditum: per alterum verò intelligitur liberum arbitrium, & donis supernis spoliatum, & naturalibus viribus infirmum. Hanc esse mentem S. Augustini, probatur ex eo, quòd *l. de natura & gratia. c. 43.* objicienti sibi Pelagio, quòd DEUS bonus, ac justus fecerit hominem, qui, si vellet, posset peccato carere, ita respondeat: *Quis enim eum nesciit, sanum, & inculpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad justè vivendum potestate libera constitutum? Sed nunc de illo agitur, quem semivivum latrones reliquerunt, qui gravibus saucius, confossúsque vulneribus non ita potest ad justitiæ culmen ascendere.* Ubi planè per arbitrium sanum intelligit potens ad justitiæ, seu sanctitatis culmen conscendendum.

Rursus *eodem l. c. 51.* referens, Pelagium velle, quòd potentia evitandi peccata sit in ipsa natura hominis libera, id negat: attamen addit: *Si enim iste, qui hunc librum scripsit, de illa hominis natura loqueretur, quæ primò inculpata, & salva condita est, utcunque acceptaretur hoc dictum.* Ubi per naturam sanam, aut salvam, intelligitur natura gratiâ instructa; nam sine gratia etiam naturæ integræ hoc S. Augustinus neutiquam concedit; sic enim ait *ep. 106. non longè à fine. Natura enim humana, etiamsi in illa integritate, in qua condita est, permaneret, nullo modo seipsam, creatore suo non adjuvante, servaret.* Huc spectat Caput I. dogmaticum *in Cœlestini I. ep. ad Episcopos Galliæ*, quòd docet, *in prævaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem, & innocentiam perdidisse.* Certè per naturalem possibilitatem non potest intelligi potestas tantùm eliciendi actiones naturæ conformes, & moraliter honestas; aliàs infideles in omni opere peccarent, quæ est propositio 25. inter Bajanas damnatas: ergo debet intelligi potestas eliciendi actiones supernaturales, seu libertas sana, ac integra, gratiis etiam supernis adjuta, quam primus homo in sua creatione accepit, at postea miserè perdidit.

110. Ex hucusque dictis collige, Arausicanum II. dum *canon. 25.* dicit, liberum arbitrium, attenuatum, ac inclinatum, non posse ampliùs sine gratia diligere DEUM, loqui de supernaturali dilectione, qualem potuisset elicere arbitrium sanum, ac integrum, prout est Adamo collatum, scilicet etiam gratiâ supernâ instructum; qua dein est spoliatum: & hinc sine gratia nova, eáque fortiore, non potest supernaturaliter diligere DEUM. Dixi *fortiore*; quia, cùm Adam habuerit arbitrium necdum sauciatum infirmitate, nec attenuatum ignorantiâ, aut concupiscentiâ, non indigebat tam forti auxilio.

Hoc docet S. Augustinus sæpius: sic *de corr. & gratia c. 11.* ait: *Ille verò* Adam *nulla tali rixa* tentationum, infirmatum &c. *à se ipso, adversùs se ipsum, tentatus, atque turbatus, in illo beatitudinis loco, sua secum pace fruebatur. Proinde, etsi non interim lætiore nunc, veruntamen potentiore gratia, indigent isti,* hoc est miseri Adami posteri, nempe, ùt ait *c. seq. seu 12. ante medium. Adversùs tot, & tantas tentationes .... ut cum omnibus amoribus, terroribus, erroribus suis vincatur hic mundus.* Dicitur *non lætiore*; quia gratia, licèt nunc sit fortior, non tamen est lætior; nam, licèt præbeat vires vincendi, non semper affert jucunditatem vincendi tentationes; sed graviores patimur repugnantias, quàm fuerint in statu integritatis, quas tamen etiam, quamvis cum difficultate, vincimus.

111. Ob. 3. S. Augustinus *ep. 107. ad Vitalem paulò ante medium*, ait: *Liberum arbitrium ad diligendum DEUM primi peccati granditate perdidimus:* ergo. Resp. dist. antec. perdidimus liberum arbitrium sanum, & sufficiens etiam ad actus supernaturales, de quo modò egimus. conc. ant. liberum arbitrium saucium, adhuc tamen sufficiens ad actus naturales etiam amoris DEI. conc. ant. & neg. cons. S. Augustinus *loc. cit.* loquitur de libero arbitrio sano, & in ordine ad dilectionem supernaturalem, sive, quæ prosit ad salutem: quod colligitur ex dictis præcedentibus numeris, & ex eo, quòd scribat ad eum,

eum, quem vult retrahere ab erroribus Pelagianorum, vel Semipelagianorum: hi autem volebant, posse sine gratia elici actus conducentes ad salutem.

Nec dicas, eos hæreticos non docuisse, posse hominem DEUM diligere supernaturaliter super omnia; nam, etsi hoc non docuerint explicitè, docuerunt implicitè, quatenus voluerunt, eum actum esse meritorium præmii supernaturalis. Rursus S. Augustinum ibi loqui de dilectione supernaturali, colligitur ex eo; quia loquitur universaliter de actibus fidei, & aliis, quibus piè vivimus, quorum saltem aliquos ex viribus naturæ elici posse volebant Pelagiani; sic enim post pauca dicit: *Quapropter ut in DEUM, credamus, & piè vivamus, non volentis, neque currentis, sed miserentis est DEI.* Tandem etiam S. Augustinus ibi statim ante verba objecta ait, gratiam ad singulos actus dari: atqui non datur ad singulos actus naturales: ergo nec de his loquitur.

112. Ob. 4. S. Augustinus *l. 4. contra Julianum. c. 3. in fine* ait: *Amor autem DEI, quo pervenitur ad DEUM, non est, nisi à DEO Patre per JESUM Christum cum Spiritu Sancto: per hunc amorem Creatoris bene quisque utitur etiam creaturis:* ergo amor DEI naturalis, sive ùt Creatoris etiam est ex DEO, seu ex gratia. Confir. Idem *l. de gratia & lib. arbit. c. 17.* ait, etiam quamvis parvam charitatem esse ab eo, qui præparat voluntatem, & *eod. l. c. 18.* ait: *Si non ex DEO, sed ex hominibus* est dilectio DEI, *vicerunt Pelagiani: si autem ex DEO, vicimus Pelagianos:* ergo. Resp. neg. conseq. & suppositum, quòd amor DEI, ùt Creatoris vel etiam ùt Auctoris naturæ, necessariò sit naturalis; nam supernaturalitas actûs non desumitur ab objecto materiali; aliàs actus virtutum moralium, misericordiæ, temperantiæ &c. non essent supernaturales: sed desumitur supernaturalitas actûs, vel ex cognitione prævia supernaturali, qua proponitur objectum amandum, vel ex principiis supernaturalibus physicè influentibus.

Potest autem DEUS etiam ùt Creator, vel Auctor naturæ, proponi per lumen fidei, ùt amabilis, & potest quoque habitus charitatis supernaturalis eum ùt talem diligere: ergo. Quare etiam hoc loco S. Augustinus loquitur de dilectione DEI supernaturali, quod ex eo quoque infertur, quòd dicat, per eum perveniri ad DEUM, hoc est, ad beatitudinem, & salutem. Ad confirm. neg. conseq. quia etiam illis locis explicari potest, & debet S. Doctor, de charitate, vel amore supernaturali: & sanè de amore supernaturali lis erat cum Pelagianis, scilicet de amore meritorio, ùt patet ex plurimis locis, & etiam ex eo, quòd Pelagiani, contra quos S. Doctor disputabat, vellent, viribus naturæ elici posse amorem DEI salutarem, seu conducentem ad beatitudinem supernaturalem.

ARTICULUS IX.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

113. Ob. 5. Amor DEI super omnia est ultima dispositio ad justificationem, sive remissionem peccati: sed hæc est supernaturalis, ùt est innegabile. ergo. Confirm. Amor DEI est opus pietatis: atqui nullum opus pietatis potest fieri sine gratia DEI, ùt est certum, & probatur à Bellarmino *tom. 4. controv. 3. de gratia & libero arbitrio. l. 6. c. 4.* ergo. Resp. dist. ma. Amor DEI supernaturalis est talis dispositio. conc. ma. amor naturalis tantùm. neg. ma. & conc. min. neg. conf. Justificatio ex Tridentino *sess. 6. c. 7. non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio,* seu infusio gratiæ sanctificantis: & ad neutrum disponit actus purè naturalis.

Nec intelligunt Patres, Concilia, & Doctores, actum hunc naturalem, quando dicunt, actum charitatis esse ultimam dispositionem ad justificationem, vel gratiam. Certè in statu puræ naturæ utique fuisset possibilis actus amoris DEI super omnia; est enim prorsus innegabile, quòd homines tunc potuissent creatorem suum præ omnibus aliis amare: & tamen tunc non fuisset dispositio ad justificationem; quia non data fuisset infusio gratiæ; unde nec nunc actus naturalis disponit ad remissionem peccati, quæ in hac providentia non datur absque infusione gratiæ. An autem in alia providentia, seu statu purè naturali fuisset dispositio ad remissionem puram peccati, planè ignoratur. Ex se non fuisset; cùm homo pro peccato satisfacere non potuisset, nec se positivè disponere: an autem DEUS amorem talem gratuitò tunc acceptâsset, nescitur.

Ad confirm. Resp. similiter dist. ma. amor DEI naturalis est opus pietatis naturalis. conc. ma. opus pietatis supernaturalis. neg. ma. & dist. sic min. neg. conf. Ex hoc argumento sequeretur, quòd homo non posset minimo cultu naturali afficere DEUM absque gratia, quod planè videtur incredibile. Unde S. Prosper *ad Capitula Gallorum responsione 8.* referens responsum Concilii Africani ait, eos definivisse, *gratiam ..... per actus singulos adjuvare: ita ut sine illa nihil veræ, sanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus:* per veram autem, sanctámque pietatem, meritò intelligitur, non naturalis, sed supernaturalis.

114. Ob. 6. Amor DEI super omnia, etiam tantùm naturalis, non patitur secum ullum affectum inordinatum, imò includit odium omnium, legi Divinæ adversantium: ergo, si potest homo viribus naturæ hunc amorem elicere, poterit etiam totam legem servare: sed hoc est contra Concilia & SS. Patres: ergo. Confirm. 1. Homo per amorem DEI efficacem debet ita obfirmari in bono, ut, etiamsi occurrant graviſſimæ tentationes, eas vellet, aut proponeret superare: atqui talem actum non potest homo naturaliter elicere: ergo. min. prob. non potest homo sine gratia illas tentationes vincere, vel totam legem naturalem servare: ergo neque potest talem actum, qui involveret propositum omnia vincendi, & servandi, elicere. Confirm. 2. Per amorem DEI homo convertitur ad DEUM: ergo non potest, stante eo amore, esse ab eo aversus: ergo non potest esse peccator: ergo juxta nos posset viribus naturæ acquirere remissionem peccatorum. Resp. dist. conf. poterit homo servare totam legem quoad unum momentum. con. conf. con-

ſtanter & diu. neg. conſ. & ſic diſt. min. ſubſumpt. neg. ult. conſ. vide *n. 103.*

Ad 1. confirm. Reſp. 1. cum Arriaga *diſp. 39. de grat. ſec. 4. & 5.* neg. mi. etſi enim homo reverà id executioni mandare non poſſit, poteſt tamen contingere, ut aliquis putet, ſe id poſſe (& certè infidelis, in quo maximè videtur talis actus dari poſſe, poteſt facilè neſcire, quod nequeat absque gratia totam legem naturæ ſervare: vel tentationem talem ſuperare) adeóque poterit, non obſtante ea impoſſibilitate, talem actum naturalem elicere: quin etiam fidelis vel infidelis, poteſt de ea impoſſibilitate non cogitare, &, ſtante hac inadvertentia, talem actum elicere. ad prob. conc. ant. neg. conſ. licèt non poſſit ſervare legem totam, poteſt tamen talem actum elicere, ut patet ex dictis.

115. Reſp. 2. diſt. ma. Homo debet per amorem DEI ita obfirmari poſitivè. neg. ma. negativè. conc. ma. & diſt. ſic min. neg. conſ. Debet quidem homo taliter amans, hîc, & nunc, nullam habere volitionem cedendi talibus tentationibus, vel violandæ legis naturæ, & ſic negativè eſſe obfirmatus: at nec debet poſitivè, per actualem aliquam tendentiam, tentationibus omnibus reſiſtere, nec totam legem ſibi obſervandam proponere; ſæpiſſimè enim poteſt contingere, ut quis non cogitet de ulla difficultate, nec adſit tentatio alicujus momenti: & in tali caſu non debet amor DEI, tantùm affectivè efficax, animum poſitivè obfirmare contra abſentes, vel non incidentes difficultates. Sufficit, ſi dicto modo negativè ſe habeat.

Certè etiam attritio ſupernaturalis (quæ tamen juxta Tridentinum debet omnem voluntatem peccandi excludere) non ſemper ita poſitivè obfirmat animum contra omnia illicia, & difficultates: imò apud multos peccatores eſt gratia DEI, quòd talia ipſis non incidant, eſſétque imprudens ille confeſſarius, qui homini, vix è luto voluptatis ægerrimè emerſo, multis proponeret obligationem eliciendi propoſitum non peccandi iterum ſua lubricitate, etſi deberet propterea lentiſſimis ignibus diutiſſimè comburi. Conſultiùs longè eſt ab his terroribus abſtrahere; quia, dum quis de his non cogitat, ſufficit, ſi in genere nunquam ſe ampliùs peccaturum proponat; aliàs enim, cùm mala, explicitè repræſentata, longè fortiùs moveant, poſſet pœnitens abſterreri. Si igitur actus ſupernaturalis non debet ita poſitivè obfirmare animum, minùs id debebit actus merè naturalis. Sed quæres: ſi tali inciderent tales tentationes, quid fieret? Reſp. tunc, ſi non poſſit quis graviſſimas tentationes ſine gratia DEI vincere, etiam actum amoris DEI ſuper omnia non poterit elicere: verùm de hac potentia vincendi tentationes agemus articulo ſequenti.

Ad 2. confir. retorq. arg. Etiam per attritionem ſupernaturalem convertitur homo ad DEUM: an per eam delentur peccata? in forma. om. ant. diſt. 1. conſ. non poteſt manere averſus actualiter con. conſ. averſus habitualiter. neg. primam & omnes reliquas conſeq. Dum homo amat DEUM naturaliter, non poteſt ſimul habere actum odii, vel alium peccaminoſum, adeóque non poteſt actualiter à DEO eſſe averſus: at, quia hic actus nondum delet peccata habitualia, priùs patrata, manet homo adhuc habitualiter à DEO averſus, & peccator, nec remiſſionem peccati acquirit.

116. Dices. Si poteſt homo ſine gratia per unum actum ſervare legem, poteſt etiam per plures, imò per omnes: ergo poteſt diu legem totam ſervare. Confir. Saltem poterit homo ſervare totam legem naturæ, ſi nulla unquam occurrat ſpecialis difficultas: ſed nec hoc videtur admittendum: ergo. Reſp. neg. conſ. nam utique major difficultas eſt in pluribus actibus collectivè, quàm in ſingulis tantùm diſtributivè ſumptis. Ad confirm. neg. ma. quæ ſaltem formaliter ex noſtra ſententia non ſequitur; quamvis enim homo poſſit ad breve tempus ſervare totam legem naturæ, & actum unum cum omni peccato actuali incompoſſibilem elicere, non ſequitur, quòd id poſſit diu. Eadem ma. etiam negari poteſt ex eo, quòd ille actus poſſit omnino præſcindere à propoſito formali deinceps nunquam peccandi, & tantùm eſſe efficax affectivè, prout explicavimus *num. 98.* nam voluntas noſtra cum tempore mutabilis eſt, & poteſt facilè, ſicut poſt actum amoris DEI ſupernaturalem, ita & magis poſt naturalem in pejus mutari.

Quod attinet ad minorem in confirmatione poſitam. Reſp. Arriaga *de gratia diſp. 39. ſec. 5. n. 16.* poſſe eam fortè negari; eo quòd SS. PP. loquantur de ordinario modo vitæ humanæ, in qua ſemper intra longius ſpatium occurrunt difficultates, aut tentationes graves. Et certè ipſa frequentia, vel duratio tentationum, in ſua natura tantùm levium, reddit eas graves, ut infrà dicemus *num. 122.* Si tamen diu, vel per totam vitam nulla prorſus tentatio alicujus momenti occurreret, non videtur tunc ex mente SS. Patrum ea obſervatio legis impoſſibilis, ſine gratia ſaltem ſupernaturali, quamvis hæc ipſa ſpecialis præſervatio eſſet ſpecialis gratia, ſaltem ordinis naturalis.

117. Ob. 7. Homo, viribus naturæ relictus, nunquam amat objectum inſenſibile plùs, quàm ſe ipſum: ergo neque amat DEUM plùs quàm ſe, ſeu ſuper omnia. Reſp. neg. antec. Certè amat quandoque homo inſenſibilia vehementiſſimè, e. g. plùs, quàm vitam amat honorem, quamvis hic ſenſu non percipiatur. Quod autem ſpectat ad DEUM, licèt inſenſibilis ſit, non eſt in eo ſpecialis difficultas, aut repugnantia: imò, cùm naturaliter poſſit cognoſci dignifſimus amore appretiativè ſummo, non eſt, cur voluntas non poſſit eum ita amare. Ex his collige cum Arriaga citato *num. præcd.* DEUM naturaliter etiam poſſe amari amore concupiſcentiæ; nam, ſi poteſt amari amore benevolentiæ, poterit etiam amari amore concupiſcentiæ, qui amor eſt facilior; cùm reſpiciat DEUM, ut bonum nobis: poteſt autem homo naturaliter amare DEUM ut bonum ſibi, ſive tanquam ſuum benefactorem, à quo ſperat adhuc plura beneficia temporalia, ſive tanquam ſuum ultimum finem naturalem, à ſe poſſidendum, ea ratione, qua ſaltem poſſideri poſſet in ſtatu puræ naturæ, de quo *in tractatu de Beatit. à num. 34.* ut abſtraham ab eo, an homo naturali actu poſſit appetere beatitudinem ſupernaturalem.

ARTI-

ARTICULUS X.

An homo sine gratia supernaturali possit vincere omnes tentationes, & servare totam legem naturæ.

118. UT bene docet Arriaga *disp. 40. de gratia sec. 1. subsec. 2. n. 7. Tentatio est propositio alicujus bonitatis, in objecto malo, trahentis ad se*; sic enim tentat diabolus, excitando in hominibus cognitionem alicujus delectabilitatis, vel utilitatis in opere malo: sic etiam tentat unus homo alterum malis consiliis, proponendo rationes, quibus suadet, bonum esse, rem quandam prohibitam facere, vel præceptam omittere. Imò & ipsi motus carnis rebelles suo modo proponunt aliquam bonitatem apparentem in sua materia. Hæc jam tentatio potest esse *levis*, vel *gravis*. Prior, sive *levis* ex communi est illa, quæ parùm hominem vexat, aut parùm attrahit, sive dein trahat ad peccatum grave, sive ad leve. Econtra *gravis* est illa, quæ hominem valde trahit ad malum. Potest autem tentatio, tam gravis, quàm levis, esse contra præceptum, tum affirmativum, tum negativum, tum naturale, tum supernaturale. Et siquidem sit contra præceptum, exigens actum supernaturalem, clarum est, eam non posse vinci absque gratia; cùm sine hac elici nequeat actus supernaturalis. Unde quæstio modò tantùm instituitur de tentationibus contra præcepta negativa, aut purè naturalia.

119. Dico 1. Tentationem aliquam levem potest homo vincere sine gratia supernaturali. ita Sotus, Vega, Medina, Valentia, Tannerus, Suarez, Rhodes *disp. 2. de gratia q. 1. sec. 3. §. 2.* Arriaga *de grat. disp. 40. sec. 1. subsect. 1. n. 2.* & hoc teste communiter recentiores: estque etiam hæc mens S. Thomæ *in 2. dist. 28. q. 1. a. 2. ad 6.* ubi dicit: *Aliud est resistere peccato, & aliud victoriam de peccato habere. Quicunque enim vitat peccatum, peccato restitit: unde hoc potest fieri etiam sine gratia, nec oportet, quòd tunc homo resistendo peccato mereatur præmium æternum; sed ille propriè vincit peccatum, qui potest pertingere ad hoc, contra quod est pugna peccati; hoc autem non potest esse, nisi in eo, qui opus meritorium operatur: unde talis victoria vitam æternam meretur.* Ecce expressè ait, posse resisti peccato sine gratia, seu tentationi non succumbi: nec nos plus volumus; non enim *vincere*, aut *superare* sumimus in sensu stricto S. Thomæ.

120. Nota autem, nos hic loqui, non de potentia tantùm physica, ita, ut quis tantùm physicè tentationem possit vincere: sed de potentia morali, ut quis etiam moraliter eam possit vincere; nam physicè potest homo vincere etiam tentationem aliquam gravem: quod Rhodes *loco citato* ait, non debere probari; cùm certum sit, mansisse homini libertatem, & hanc esse potentiam physicam. Eandem potentiam physicam in homine agnoscit Arriaga *de gratia disp. 40. sec. 2. n. 12.* Eandem asserit Haunoldus *l. 2. tr. 3. contr. 7. n. 806.* & ratio est; quia aliàs tentatio omnino tolleret libertatem physicam, adeóque ei succumberetur sine peccato. Nec dicas, DEUM semper dare gratiam supernaturalem in iis occasionibus; quippe, ùt ait Arriaga *disp. 40. de grat. sec. 1. n. 2.* SS. Patres supponunt, nos posse sine gratia contra præceptum naturale peccare: ergo debemus etiam sine gratia posse naturale præceptum implere; nam libertas ad peccandum debet etiam esse libertas ad non peccandum, seu præceptum implendum. Et hinc ad peccandum contra præceptum supernaturale affirmativum utique necessaria est gratia; cùm aliter libertatem non habeamus, ad ejus observationem, & non observationem: ergo, cùm juxta SS. Patres, liberi simus ad peccandum contra præceptum purè naturale, etiam difficile, debemus etiam sine gratia esse liberi ad idem observandum, adeóque debemus sine gratia habere libertatem saltem physicam ad illud implendum.

Unde idem auctor cum aliis docet, SS. Patres, quando dicunt, aliquid impossibile esse, intelligendos esse de impossibilitate morali, saltem, nisi aliunde ratio suadeat, rem illam etiam physicè impossibilem esse. Et sanè, quod moraliter impossibile est, non est tantùm quomodocunque difficile; sed ita, ut propter impedimenta occurrentia & summam difficultatem, prudenter sperari non possit futurum; neque etiam prudenter sperari possit, superandam esse difficultatem tunc occurrentem; neque contingat, ut ea unquam superetur. Unde meritò simpliciter impossibile dicitur; id enim rectè simpliciter impossibile vocatur, quod propter suam difficultatem nunquam fit. Et hinc in hoc casu gratia etiam dicenda est simpliciter dare. Datur tamen etiam in hoc casu libertas aliquo modo moralis, scilicet in hoc sensu, quòd detur libertas cum advertentia ad malitiam, quæ sufficit, ut actus possit imputari ad culpam: sed non datur libertas moralis in hoc sensu, quòd sit moraliter sufficiens, seu quòd difficultas sit moraliter superabilis.

Quòd autem SS. Patres, quando aliquid dicunt, sine gratia impossibile esse, intelligendi sint de impossibilitate tantùm morali, videtur etiam posse desumi ex eo, quod talibus utantur terminis, quibus non omnimoda physicæ impossibilitas adstruitur; sed tantùm moralis. Sic S. Hieronymus *l. 3. dial. contra Pelagianos c. 1.* ait: *Hoc & nos dicimus, posse hominem non peccare, si velit, pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporea, quamdiu intentus est animus.* & infrà *c. 3.* hæc magis explicans, sic loquitur: *Sed hoc pro modo, & tempore, & conditione fragilitatis humanæ .... Nec quia ad breve possum, coges me, ut possim jugiter.* S. Augustinus *l. de perfectione justitiæ c. 2.* ait: *Respondetur, naturale non esse peccatum, sed naturæ, præsertim vitiatæ, unde facti sumus naturâ filii iræ, parúmque esse ad non peccandum voluntatis arbitrium, nisi adjuta sanetur gratiâ DEI*: ergo voluntatis arbitrium ad non peccandum non est omnino nullum: adeóque, quando alibi S. Augustinus videtur, adstruere impossibilitatem non peccandi, non intelligendus est de physica, quæ non datur, quando voluntas saltem parùm potest: sed de morali tantùm, quàm, licèt absolutè posset voluntatis arbitrium vincere, tamen, quia parùm potest, sive non potest sine maxima difficultate,

non vincet. Quare hac in quæstione etiam nos loquimur de impossibilitate morali, & negamus, homini, etiam gratiâ destituto, moraliter impossibile esse, tentationem aliquam levem superare.

121. Probatur Conclusio 1. ex damnatione propositionis 30. Bajanæ, juncta propositione 29. ad faciendum integrum sensum, qua dicebatur fures esse, & latrones (quales scilicet Christus intelligit *Joan. 10. v. 8.*) eos, qui docent, *Aut tentationi ulli sine gratiæ ipsius Christi adjutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur.* Prob. 2. Potest homo absque gratia efficere opus naturaliter tantùm honestum, & bonum, ùt probatum *à n. 84.* ergo potest vincere aliquam tentationem. prob. cons. qui liberè operatur honestum, debet habere motiva, pro, & contra; aliàs non est liber: ergo debet vincere motiva allicientia ad inhonestum, ùt patet: atqui illa motiva sunt tentationes, ùt iterum patet *ex n. 118.* ergo. Nec dicas, posse hominem tantùm facere opus bonum naturale; quando nulla adest tentatio; nam rationes *n. 84. & seq.* allatæ, certè plùs probant, & aliàs sequeretur, neminem posse liberè bonum operari, sed tantùm necessariò: sic autem actus, sine gratia eliciti, quantumcunque honesti, non possent mereri nec naturale præmium: quod admitti non potest.

122. Dico 2. Non potest homo sine gratia vincere omnes tentationes leves, coacervatas, vel nimis diu durantes. ita Arriaga. *de gratia disp. 40. sec. 2. n. 15.* prob. Inprimis si tentationes tendant ad peccata venialia, non possunt omnes vinci, neque cum gratia ordinaria, ùt docet Tridentinum *sess. 6. can. 23.* multo igitur minùs possunt vinci sine gratia. Si autem tentationes tendant ad grave peccatum, possunt saltem esse tam multæ, & tam frequentes, ac tam sæpe recurrentes, ut voluntas propter suam instabilitatem in bono (in quo sibi relicta diu non perseverat, maximè, si tentatione inclinetur in malum) iis moraliter non possit semper resistere. Unde Arriaga *loc. cit.* ait, tentationem levem unam posse ratione durationis esse tam importunam, ut moraliter sine gratia vinci non possit. Quodsi quis autem vellet dicere, hanc tentationem, vel harum tentationum complexum, esse tentationem gravem, & non ampliùs levem, faceret quæstionem de voce, de qua nollem litigare.

123. Dico 3. Omnes tentationes graves, collectivè sumptæ, non possunt superari sine gratia DEI. ita Bellarm. *tom. 4. contr. 3. gen. contr. 1. princ. l. 5. de gratia, & lib. arb. c. 7.* Suarez *l. 1. de gratia c. 26. n. 1.* Rhodes *disp. 2. de gratia q. 1. sec. 3. §. 2.* Arriaga *disp. 40. de gratia sec. 2. subsec. 1. num. 13.* &, hoc teste, communis, imò Suarez *l. 1. de gratia c. 26. n. 12.* censet oppositum saltem temerarium, & errori proximum. Sed statim hìc quæstio oriri potest, an hæc gratia debeat esse intrinsecè supernaturalis, e. g. supernaturalis illustratio, vel inspiratio Spiritûs Sancti: an sufficiat aliquod donum DEI, intrinsecè quidem naturale: attamen, si non indebitum toti naturæ creatæ, saltem indebitum homini: qua in re discrepant auctores.

Rhodes *loc. cit.* si bene legatur totus contextus, fortè videbitur requirere gratiam supernaturalem. Bellarm. *loc. cit. §. observandum 2do* ait quidem, ad vincendam tentationem, ita, ut nullum peccatum admittatur, nec tamen etiam meritum comparetur (de qua victoria utique hìc est sermo, non de alia in sensu S. Thomæ, de quo *num. 119.*) non requiri semper gratiam supernaturalem, sed sufficere auxilium DEI, etiam tantùm removens occasiones peccandi, vel inhibens vim diaboli, sive alio modo juvans. Attamen, cùm dicat, nullam tentationem posse vinci absque gratia, non videtur eodem modo loqui de gravibus, ac levibus, præsertim, cùm postea, conciliaturus auctores inter se, dicat, quosdam loqui de auxilio supernaturali, quando in ordine ad tentationem levem id necessarium negant. Unde, quamvis reverà nihil determinet, fors videri potest velle, quòd saltem ad gravem tentationem vincendam auxilium supernaturale necessarium sit.

Econtra Arriaga *cit. disp. 41. de gratia sec. 2. num. 5.* ait, non posse totam legem naturæ servari sine gratia, sive supernaturalis sit, sive naturalis, specialiter tamen præparata: quod idem, ait, se dixisse de victoria gravis tentationis. Suarez *l. de gratia c. 27. num. 24.* dicit, ad observationem legis naturalis, seu victoriam omnium tentationum, non meritoriam vitæ æternæ, non requiri ex natura rei gratiam intrinsecè supernaturalem; cùm hæc observatio tantùm naturalis sit; nec etiam videri, requiri ex lege DEI, seu Divino decreto; cùm de hoc non constet: & hinc sufficere per se gratiam ordinis naturalis datam modo præternaturali, id est, ultra vires, & exigentiam causarum naturalium, tunc hominem ad servandam legem excitantium. Hinc addit *num. 24.* sibi videri, regulariter observationem illam, vel victoriam fieri per gratias supernaturales, maximè in justis: vel, cùm nec tentationes omnes, nec omnia gratiæ auxilia contra istas, simul dentur, fieri eam victoriam nunc per auxilia naturalia, nunc per supernaturalia: adeóque hominem, partim his, partim illis adjutum, totam collectionem tentationum vincere. Ego saltem dico, non posse superari graves tentationes, nisi, vel auxilio gratiæ supernaturalis, quod regulariter videtur dari: vel saltem auxilio doni naturalis specialis, si non detur à DEO supernaturale.

124. Probatur autem conclusio. S. Paulus *1. ad Cor. 10. v. 13.* dicit: *Fidelis autem DEUS est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis:* ergo aliquæ tentationes sunt supra vires humanas, ita, ut illas homines viribus suis vincere nequeant. Cúmque hic textus universalis sit, non debet restringi ad solas tentationes contra præcepta, quæ debent impleri per actus supernaturales, e. g. fidei; sed etiam extendi ad tentationes illas, quæ sunt contra præcepta naturalia. Plures alios textus Scripturæ vide apud Bellarminum *tom. 4. contr. 3. de gratia & libero arbitrio. l. 5. c. 7.* ubi etiam affert plurimos textus SS. Patrum: ex quibus S. Augustinus *ep. 106. longè post medium* ait: *Fateatur* Pelagius *quando contra tentationes concupiscentiásque illicitas dimicamus, quamvis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa, sed adjutorio DEI nostram provenire victoriam.* & *ep. 94. ad Hila-*

Hilarium tanquam errorem Pelagii refert, quòd doceat, *cavendis autem futuris, vincendisque peccatis, omnibúsque tentationibus virtute superandis, sine ullo deinceps adjutorio gratiæ DEI, naturali possibilitate, humanam sufficere voluntatem.* Cúmque SS. Patres expresè loquantur de lege naturali, & negent etiam evitationem peccati esse possibilem, non valent effugia dicentium, exponi eos posse, vel de tentationibus contra legem supernaturalem, vel de victoria meritoria.

Synodus quoque Milevitana *in epist. ad Innocent. 1. quæ inter epist. S. Augustini est 92.* tanquam errorem Pelagianorum recenset, quòd dicant, esse in nostra potestate, ut non inducamur in tentationem; sic enim ait eos docere: *illud verò, quod sequitur: ne nos inferas in tentationem: non ita intelligendum, tanquam Divinum adjutorium poscere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus, sed hoc in nostra esse positum potestate, & ad hoc implendum solam sufficere voluntatem hominis.* S. Innocent. l. *ep. ad Concilium Carthaginense quæ est 91. inter epistolas Augustini* ait: *Cùm pares nos ad resistendum, non liberum arbitrium, sed DEI solum facere possit auxilium.* S. Cæstinus l. *in epistola ad Gallos. c. 5.* ait: *Neminem, etiam baptismatis gratiâ renovatum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias, & ad evincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adjutorium DEI perseverantiam bonæ conversationis acceperit.* Similia habent SS. Cyprianus, Basilius, Chrysostomus, Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, apud Bellarmin. *loc. cit.* Ratio autem sumitur ex vehementi inclinatione hominis ad sensibilia bona, & vitia, ob naturæ corruptionem, cui si accedat gravis tentatio, sive vehemens propositio objecti perversi, & quidem repetita, sanè homini difficillima, & moraliter impossibilis sit resistentia efficax, si non auxilio gratiæ adjuvetur.

125. Dico 4. Non potest homo sine auxilio gratiæ etiam tantùm unam tentationem gravem vincere. Ita Arriaga *disp. 40. de gratia sec. 2. subsec. 2. n. 15.* &, eo teste, fermè omnes Theologi, quanquam in explicatione non nihil varient. Probatur autem hæc conclusio iisdem ferme rationibus, quibus superior; nam SS. Patres communiter loquuntur de quavis distributivè sumpta tentatione, & non tantùm de omnibus collectivè sumptis, ùt patet inspicienti textus. Sic S. Gregorius l. *9. moralium. c. 29.* ait de homine: *Dimissus sibi cujuslibet tentationis aurâ raptatur.* S. Chrysostomus *homil. 24. in 1. ad Corinthios* ait: *Sunt tentationes, quas sufferre non possumus. Et quænam sunt illæ? omnes, ut ita dicam; possibilitas enim in Divino nutu est:* & addit dein, esse etiam tentationes humanas, alludens ad illud Apostoli *1. Corinth. 10. v. 13. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana:* ergo SS. Patres intelligendi sunt, saltem de tentatione qualibet gravi, quamvis non de omni levi, ob rationes *n. 121.* adductas, quas leves aliqui ajunt non esse simpliciter dicendas tentationes.

Ratio autem conclusionis desumitur ex ignorantia intellectûs humani, & infirmitate voluntatis, ac concupiscentia, ex quibus oritur valde vehemens hominis in bona sensibilia propensio & ab honestis abstractio: ex qua infert Arriaga *disp. 40. de gratia sec. 2. subsec. 2. n. 15.* cum quibusdam recentioribus, posse etiam aliquam tentationem, unico tantùm instanti durantem, tamen esse tam gravem, ut moraliter impossibile sit ei resistere: quod probat à pari sic. Potest quis esse ita obfirmatus in bono, ut moraliter ei impossibile sit, in rem turpissimam consentire, stantibus præsertim cogitationibus bonis, ei tunc occurrentibus: cur ergo non possit, à contrario, alii malis assueto, & penitus habituato, difficillimum, & moraliter impossibile esse, stantibus præsertim vehementibus illiciis, etiam tantùm uno momento à peccato abstinere? sic e. g. luxurioso, data occasione absque ullo impedimento, & posita forma alliciente, maximè, si ponatur, eum ad fornicationem etiam gravibus minis, aut promissis impelli, certè difficillimum, imò moraliter impossibile erit, non peccare. Hoc autem, quamvis in quibusdam casibus verum esse possit, non tamen est in omnibus; nam Suarez l. *1. de gratia c. 23. n. 2.* levibus tentationibus accenset illam, quæ ad momentum tantùm, seu brevissimo tempore durat.

126. Dico 5. Non potest homo sine auxilio gratiæ diu servare totam legem naturæ. ita S. Thomas. *1. 2. q. 109. a. 4. in corp.* Suarez l. *1. de necessitate gratiæ c. 26. n. 4.* ubi citat plurimos alios, & addit, ita sentire omnes modernos: imò *n. 12.* ait, hoc certum, & indubitatum esse. Dico *diu*; nam Arriaga *disp. 41. de gratia sec. 2. n. 4.* ait, hominem moraliter posse servare totam legem aliquamdiu, seu brevi tempore: citátque Bellarminum, Sotum, Vegam, Stapletonum, Medinam, Valentiam, Zummel, Suarez, & Tannerum. Et sanè utique possibile est aliquo momento, vel brevi tempore, servari ab homine legem absque gratia, illo scilicet, momento, vel brevi tempore, quo aliquis eliceret actum naturalem amoris DEI super omnia, vel alium actum naturalem moraliter bonum, vel superaret levem aliquam tentationem: quæ possibilia esse suprà probavimus.

Probatur jam conclusio. Inprimis si sermo sit de lege naturali, sicut nunc datur, suppositio statu elevationis, in quo obligat sæpe ad actus supernaturales, fidei, spei, charitatis &c. certum est, eam non posse observari sine gratia; quia tales actus elici nequeunt, nisi gratia præveniat, & comitetur. Si autem sermo sit de lege naturali, prout tantùm obligat ad non peccandum, vel ad eliciendos actus naturales, probatur à Suarez *loco, & numero modò citato ac sequentibus*, variis Scripturæ textibus, quos licèt Arriaga *disp. 40. de gratia sec. 2. num. 14.* non omnes efficaces existimet, tamen etiam ejus solutiones non sunt efficaces.

Ex pluribus textibus unum affero ex S. Paulo *ad Rom. 7. v. 23. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* Ubi S. Paulus per legem mentis intelligit legem naturalem, cui contraria est concupiscentia, quæ est lex membrorum. Addit: *& captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.* Lex membrorum, atque lex peccati, est eadem, & hæc captivum tenet, hoc est, quasi capit, dum inducit, & inclinat in peccatum. Dein exclamat: *v. 24. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* hoc est, à corpore morbido,

&

& peccandi affectibus obnoxio: ac subdit: *v. 25. Gratia DEI per JEsum Christum Dominum nostrum:* quasi diceret, à lege membrorum, seu concupiscentia, aut inclinatione ad mala, & peccata, contra legem naturæ, non posse se liberari, nisi per gratiam.

Dicit quidem Arriaga, ibi tantùm esse sermonem de resurrectione, per quam corpus liberetur à suis miseriis, citátque Cornelium: sed hic expressè ait, *à peccandi affectibus:* & licèt dicat, ab his liberandum corpus in resurrectione, non negat, etiam ab eadem gratia liberandum corpus adhuc in vita. Neque verum est, quòd Apostolus ibi agat tantùm de resurrectione: imò vix potest probari, eum per illud caput de ea agere. Huc referri possunt textus SS. Patrum, & Conciliorum, quibus probatur, non posse vinci sine gratia tentationes omnes, quæ nisi omnes vincantur, lex tota servari non potest. Plura vide ex Scripturis, & Patribus apud Suarez *loc. cit.*

127. Prob. etiam conclusiò ratione. Non potest homo moraliter diu vivere, quin occurrant graves tentationes, contra legem naturalem: sed has, imò nec quamlibet ex illis, potest homo sine gratia superare: & quamvis ponatur, quòd non adeò graves tentationes ei occurrant, tamen nec mediocres multas, aut plurimas, collectivè sumptas, quæ hinc inde occurrunt, potest homo solis naturæ viribus vincere: ergo non potest totam legem servare. Certè multa sunt, quæ hominem diutiùs viventem ad malum incitant, e. g. bona sensibilia, passiones, errores, inconstantia imaginationis, necessitas corporis, variæ curæ, pravorum exempla, consilia mala, educatio pessima, institutio perversa &c. quæ omnia absque dubio faciunt moraliter impossibilem totius legis naturalis adimpletionem.

128. Dico 6. Neque sine fide, neque etiam tantùm sine gratia habituali, seu sanctificante, potest homo diu servare totam legem, ut non incidat in novum peccatum grave. Hoc non quidem affero, in eo sensu, quasi gratia habitualis, aut fides, immediatè concurrant ad servandam legem: sed in hoc sensu, quòd DEUS homini, fide, aut gratia habituali privato, non det gratias certas, sine quibus tamen non potest diu servari tota lex. Hæc conclusio est S. Thomæ *1. 2. q. 109. a. 4. & 8.* Eandem sententiam Arriaga *disp. 41. sec. 5. subsec. 1. num. 19.* dicit esse defacto, sive in hac providentia certam. Rhodes *disp. 2. de gratia q. 1. sec. 5. §. 3.* ait esse communem. Suarez autem *l. 1. de gratia c. 27. num. 18.* vocat longè probabiliorem. Bellarminus *tom. 4. contr. 3. l. 5. de gratia, & lib. arb. c. 5.* inquit hanc sententiam sibi verissimam esse. Sunt quidem etiam auctores, qui docent, gratiam habitualem non esse necessariam ad servandam legem naturæ totam, quoad substantiam tantùm, quos citat Suarez *l. 1. de gratia c. 27. n. 7.* S. Bonaventura, Richardus, Marsilius, Abulensis: sed longè plures stant pro nostra sententia, juxta quam infideles non possunt longo tempore esse sine peccato gravi; quia non habent fidem: nec fideles peccatores; quia non habent gratiam sanctificantem, ùt ibidem docet Suarez.

129. Probatur prima pars conclusionis. **Inprimis S. Scriptura, SS. Patres, & Concilia, dicunt, auxilium, vel gratiam, per quam liberamur à servitute peccati, fundari in fide:** ergo infideles non possunt diu servare totam legem. Conseq. est clara. antec. probatur. S. Paulus *ad Rom. 3.* ut ostendat necessitatem fidei, asserit, priùs omnes gentes, & Judæos, fuisse sub peccato, seu plenos peccatis; quia de lege sua confisi non potuerunt naturali sapientia, & libertate, vincere concupiscentias: ergo, infert, fidem esse necessariam ad vitanda peccata contra legem naturæ. Unde *eod. c. 3. v. 27.* ait: *Ubi est ergo gloriatio tua? exclusa est. per quam legem? factorum? non: sed per legem fidei.* Quasi diceret: quare gloriaris Judæe? an quòd justitiam habeas ex lege, sacrificiis, & cæremoniis tuis? non potes ideo gloriari; quia lex tua, & sacrificia tua, non dant tibi vires, nec opera etiam legi conformia te justificant. Hinc (pergit Apostolus) exclusa est vel adempta tibi gloriatio: non quidem per legem factorum, seu Mosaicam, quæ hanc humilitatem non docuit (ùt advertit Emmanuel Sa *in hunc locum*) sed per legem fidei, per quam cognoscis, te nihil posse sine gratia DEI, & quæ lex fidei simul confert gratiam, ut possis, non quidem per tuum solum arbitrium, sed per gratiam DEI, quæ datur per fidem: atque adeò possis in Domino gloriari.

Idem S. Paulus *ad Galat. 3. v. 22.* ait: *Conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide JEsu Christi daretur credentibus.* Hoc est (ùt explicat Cornelius) Scriptura declaravit omnes esse peccatores, ut promissio daretur ex fide: per promissionem autem ait Suarez *l. 1. de grat. c. 27. n. 15.* non tantùm intelligitur perfecta sanctitas, vel beatitudo: sed etiam intelliguntur media seu vires ad eam acquirendam.

Idem de infidelibus asserunt SS. Patres, & Concilia, quæ, dum dicunt, nos liberari per gratiam, & per hanc concedi victoriam tentationum, eo ipso satis indicant, non credentibus eam victoriam non concedi. Sic Patres Concilii Carthaginensis *in sua epistola ad Innocentium, quæ est 90. inter epistolas S. Augustini,* referunt tanquam errorem, Pelagianorum, quòd *nullum relinquant locum gratiæ DEI, qua Christiani sumus, qua & ipsum nostræ voluntatis arbitrium verè fit liberum, dum à carnalium concupiscentiarum dominatione liberatur.* Et S. Augustinus *de spiritu & litera. c. 13. Quod operum lex minando imperat, hoc fidei lex credendo impetrat ..... Lege operum dicit DEUS: fac, quod jubeo: lege fidei dicitur DEO: da, quod jubes.* Idem S. Doctor *in expositione quarundam propositionum epistolæ ad Rom. c. 19.* ait: *Ea ipsa, quæ non poterant impleri per legem, per fidem impleta sunt.*

130. Probatur jam secunda pars conclusionis à quibusdam ex Concilio Milevitano, quod *can. 4.* ait, gratiam juvare, *ut, quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus:* loquitur autem de gratia justificante, seu habituali; nam inferiùs addit: *Ut ædificante charitate, scientia non possit inflare:* quæ verba necessariò intelligenda sunt de gratia includente charitatem, quæ est gratia habitualis: & *can. 5.* addit, per eam gratiam (quam expressè vocat *gratiam justificationis*) non tantùm dari *posse facilius*

ciliùs, sed *simpliciter*; quia anathema dicit affirmanti, eam dari tantùm ad faciliùs posse: ergo ex Concilio saltem infertur, nos sine hac gratia (si non ex natura rei, saltem ex lege DEI) non posse totam legem servare, sive omnia facere; nam, quòd nullum actum bonum facere possimus, non vult Concilium; est enim certum, quòd peccator non tantùm opus naturale, sed etiam supernaturale, scilicet actum fidei, vel spei, vel alterius virtutis, qui sit meritorius de congruo, possit elicere cum gratia actuali sine gratia habituali. Equidem responderi potest, Concilium loqui de actibus, seu præceptis supernaturalibus, ùt explicavimus *n. 105.* sed hoc ipsum jam fideles debet absterrere à perseverantia in statu peccati; quia sic saltem præcepta supernaturalia, quæ sæpe urgent, ordinariè novis peccatis violant.

131. Prob. tamen hæc altera pars conclusionis 2. efficaciùs etiam de lege naturali. Concilium Arausicanum II. *can. 13.* ait: *Arbitrium voluntatis, in primo homine infirmatum, nisi per gratiam baptismi, non potest reparari*: sed gratia baptilmi est gratia sanctificans; hæc enim tunc infunditur, etiam parvulis, qui alterius gratiæ capaces non sunt: ergo. Subsumo: atqui arbitrium est infirmatum ita, ut non possit totam legem naturæ servare *ex n. 126. & seq.* ergo debet per gratiam sanctificantem reparari, ut hanc servare queat. Et hæc est ratio S. Thomæ. *1. 2. q. 109. a. 4. in corp.* ubi ait, arbitrium non posse implere mandata *sine gratia sanante*, hoc est, reparante.

Nec dicas, modò homo semel habuerit gratiam, jam ipsum esse sanatum, quamvis gratiam iterum perdat; cùm non simul perdat fidem, & spem; nam, quamvis post iterum perditam gratiam non omni priori modo infirmetur liberum arbitrium, tamen valde infirmatur: &, ùt ait S. Thomas *1. 2. q. 109. a. 8. in corp.* homo, qui est in peccato mortali, est aversus à DEO, nec habet cor suum confirmatum in DEO, tanquam ultimo fine: ergo non potest constanter bene uti creaturis, nec convenienter ordinare suas actiones, ita, ut non sæpe cadat, & ad creaturam potiùs convertatur quàm ad DEUM.

132. Prob. 3. Ex Patribus, qui (ùt ait Suarez, in iis evolendis diligentissimus) nobiscum sentiunt, si omnes eorum textus simul sumantur (quamvis fortè unus, & alter seorsim, posset aliter exponi) Sic S. Gregorius *homil. 11. in Ezechielem post medium* ait: *Peccatum quippe, quod per pœnitentiam citiùs non deletur, aut peccatum est, aut causa peccati, simul & pœna peccati; omne enim, quod priùs committitur, peccatum est: sed si citiùs pœnitendo non tergitur, justo judicio omnipotens DEUS obligatam peccatis mentem etiam in culpam alteram permittit cadere.* S. Augustinus *l. de spiritu & litera. c. 26.* loquens de lege naturali (quia loquitur de decalogo) ait, illud Apostoli *ad Rom. 2. v. 13. Factores legis justificabuntur*: non esse ita intelligendum, *tanquam per opera, non per gratiam justificentur*: .... *sed*, inquit, *sic intelligendum est: Factores legis justificabuntur, ut sciamus, aliter eos non esse factores legis, nisi justificentur: ut non justificatio factoribus accedat, sed, ut factores legis justificatio præcedat.*

133. Prob. 4. rationibus, vel saltem congruentiis 1. Experientia ostendit, neminem etiam ex fidelibus diu hærere in uno peccato gravi, & contra omnes concupiscentias constanter dimicare, nec in alia peccata labi. 2. Protectio Spiritùs Sancti, vi cuius homo custoditur à peccatis, & juvatur, ad vincendas longo tempore omnes malas concupiscentias, est insigne beneficium, quo sunt indigni, etiam fideles, si in peccato perseverent. 3. Abstinere diu à peccatis gravibus exigit sanè cor obfirmatum firmissimo proposito contra omne peccatum: atqui tale non habet, qui diu in statu peccati perseverat: ergo.

ARTICULUS XI.

Solvuntur Objectiones.

134. OB. 1. contra 1. conclusionem. Scripturæ & SS. Patres loquuntur universaliter de omnibus tentationibus, quando adstruunt necessitatem gratiæ: ergo etiam ad vincendas tentationes leves necessaria est gratia. prob. ant. Scripturæ tantùm simpliciter vocant tentationem, etiam illam, quam vinci sine gratia posse negant, e. g. dicunt: *Et ne nos inducas in tentationem. Matth. 6. v. 13.* SS. Patres dicunt, quaslibet tentationes vinci non posse: sic S. Gregorius cit. *n. 125.* dicit *cuiuslibet tentationis*, & S. Chrysostomus *ibidem* cit. dicit, *omnes tentationes.* Resp. dist. antec. & Scripturæ, ac Patres loquuntur de tentationibus gravibus, quæ simpliciter dicuntur tentationes. conc. ant. loquuntur de omnibus etiam levibus. neg. ant. & conseq. Scriptura ad mentem SS. Patrum exponenda est, & SS. Patres etiam exponendi sunt, ita, ut non sibi contradicant: ergo non possunt intelligi de quavis levi tentatione; cùm aliàs homo nihil boni naturalis posset liberè facere, ùt probatum *n. 121.* quod tamen est contra SS. Patres, & Scripturas *n. 85. & seq.* adductas.

Unde etiam Bellarminus, *tom. 4. contr. 3. l. 5. de grat. & lib. arb. c. 7.* ait, fortasse auctores, qui videntur quoad hanc sententiam inter se contrarii, posse conciliari; eoquod illi, qui dicunt, aliquas superari sine gratia posse, loquantur tantùm de tentationibus levibus: alii autem, qui negant ullas tentationes sine gratia superari posse, simul dicant, leves tentationes non esse simpliciter vocandas tentationes, adeóque sua assertione complectantur tantùm graves tentationes: & sic ipse Bellarminus nostræ assertioni apparenter tantùm, non autem reverà contrarius est; nam *loco citato* ait, levissimam titillationem non mereri nomen tentationis. Quod attinet ad S. Chrysostomum, is ita habet: *Omnes, ùt ita dicam:* sic enim ex Græco verti debet, ùt bene advertit Suarez: hæc autem additio, ùt notat idem Eximius *l. 1. de grat. c. 23. n. 16.* utique restringit vocem *omnes*, ut non prorsus omnes significet. Dicunt quidem aliqui, ea verba non reperiri in aliqua editione. sed rectè ait Arriaga, licèt una, aut altera versio, ea verba omittat, sufficere, quòd ea communiter in plerisque versionibus habeantur. vide

hunc auctorem *disp. 40. de gratia sec. 1. n. 9.* de hoc textu agentem.

135. Ob. 2. Concilium Arausicanum II. *c. 9.* ait: *Divini est muneris, cùm . . . . pedes nostros à falsitate, & injustitia tenemus.* & *c. 14. Nullus miser de quacunque miseria liberatur, nisi, qui DEI misericordiâ prævenitur* : ergo. Resp. cum Suarez *l. 1. de grat. c. 23. n. 27.* hos, & similes textus Conciliorum, & Patrum, intelligendos esse vel de victoria Christiana, hoc est, utili ad salutem (de qua S. Thomas citatus *n. 119.*) vel de tentationibus gravibus, quæ in sensu morali vocantur simpliciter tentationes; cùm leves non simpliciter ita vocentur : vel etiam eos textus velle dicere, quòd indigeamus auxilio gratiæ ad vincendas tentationes omnes in sensu quasi accomodo, eò quòd frequentissimè indigeamus gratiâ ad eas vincendas.

Quando autem S. Augustinus *l. 1. confessionum c. 7.* dicit, nos nec brevissimo tempore posse esse sine peccato, absque auxilio DEI, debet planè exponi mitiùs; aliàs enim etiam, dum dormimus, non naturaliter, sed ex gratia non peccaremus: item nunquam possemus sine gratia facere minimum aliquod bonum; quia etiam per istud abstinemus aliquo tempore à peccato: unde vel S. Doctor ibi agit de victoria tentationum utili ad salutem, vel loquitur cum aliqua exaggeratione: vel intelligendus est de tempore tentationis valde vehementis. Adde, S. Augustinum malè eo loco citari; cùm ibi tantùm dicat, primis diebus infantes mala agere, quatenus expallescunt, vel importunè flent &c. quæ sunt peccata tantùm materialia. Sic quoque exponenda sunt, si fors unius aut alterius ex antiquioribus similia circa hanc rem ambiguè dicta objiciantur.

136. Ob. 3. In singulis tentationibus est orandum: ergo ad vincendas singulas necessaria est gratia. Confirmatur. Oratio debet fieri cum fide: sed fides non datur sine gratia: ergo necessaria est gratia. Resp. nego conf. Rectè monemur, ut in singulis tentationibus oremus; quia, ùt ait Suarez *l. 1. de grat. c. 26. n. 9.* in singulis est periculum, & incertum est, quando gratia sit necessaria: potéstque esse, aut fieri tentatio gravis, &, ut hæc impediatur, meritò oramus. Dein, etsi possimus leves tentationes vincere, tamen sæpe sine gratia non vincemus ex nostra culpa; unde orandum est, ut gratiam impetremus. Ad confirm. dist. conc. fides est necessaria ad orationem, conc. conf. ad vincendam levem tentationem, neg. conf. Aliud est, ait Suarez *loc. cit. cap. 27. num. 23.* medium proximum vincendi tentationem, aliud medium impetrandi auxilium; potest enim ex fide peti, seu orari etiam pro impetranda gratia tantùm naturali, sicut, si petimus pluvias. Unde ex hoc saltem non probatur necessitas gratiæ supernaturalis. Sed neque probari potest, orationem esse necessariam ad vincendam quamvis singularem levem tentationem, quamvis præcipiatur, ut oremus, ut non intremus in tentationem gravem, seu simpliciter dictam.

137. Ob. 4. Saltem semper debet adesse gratia extrinsecæ protectionis, quæ impediat, ne dæmon hominem tentet pro suo libitu; si enim hoc ei permitteretur, nemo posset etiam levem tentationem superare: ergo etiam ad tentationem levem superandam necessaria est gratia. & certè Bellarm. *loc. cit. num. 123.* ait, sibi sufficere hanc gratiam, quòd DEUS non permittat dæmonem sævire, quantum vellet. Resp. nego suppositum; si enim dæmoni permitteretur tentare hominem pro libitu, tunc tentatio non ampliùs esset levis, sed gravis. Dices. Ergo jam est gratia, quòd tentatio sit levis. Resp. sit: nos loquimur ex suppositio, quòd tentatio sit levis; unde unde proveniat. Cæterùm Suarez *l. 1. de grat. c. 23. n. 23. & seq.* ubi hanc objectionem fusè pertractat, ait, providentiam illam DEI, permittentis dæmoni tantum, & non amplius, non esse necessariò specialem, sed spectare ad generalem cursum providentiæ. Ulteriùs ait, etsi dæmoni fors plus permitteretur, tamen sæpe non tentaturum ampliùs, seu graviùs ob multas rationes quas ibi adducit. Arriaga *disp. 40. de grat. sec. 1. num. 11.* addit, dæmonem, cùm ob suam damnationem debeat in tormentis manere, non habere potentiam ex se tentandi hominem: & hinc à DEO ipsi tantùm in pœnam hominis permitti, ut hunc leviter tentare possit: & hinc quòd dæmoni non permittatur, ut graviùs tentet, non esse propriè gratiam collatam homini, sed tantùm minorem pœnam, nisi quatenus hæc ipsa minor pœna possit aliquo modo dici gratia, sicut gratia potest dici dilatio mortis: at addit hic auctor, hîc non esse sermonem de gratia, in hoc tantùm sensu accepta, sed de positivo speciali favore, non tantùm minuente pœnam, sed magis homini favente.

138. Ob. 5. Homo per peccatum constitutus est in ultimo termino damnationis, hoc est, meritus est statim damnari, adeóque indignus est omni auxilio: ergo omnis concursus DEI, & maximè omnis cogitatio congrua, est gratia DEI: sed sine concursu DEI, & cogitatione congrua non potest vinci ulla tentatio: ergo. Resp. Hoc argumentum probat, hominem nullum prorsus posse bonum opus facere, sine gratia, quod falsum esse probavimus *à num. 84.* In forma distinguo 2. partem antecedentis. Homo indignus est omni auxilio, ita, ut etiam naturali exigentia ad omne auxilium, etiam tantùm naturale, actu spoliatus sit. neg. ant. ut spoliandus sit eâ etiam exigentiâ, quando erit actu damnatus, seu existens in termino damnationis, conc. ant. & neg. conf.

Quamdiu homo adhuc est viator, tamdiu juxta cursum ordinarium causarum secundarum, debetur ei concursus aliquis DEI, & aliquoties etiam aliqua cogitatio congrua, ut probatum *num. 100.* sicut enim differtur damnatio, ita etiam differtur status, in quo carere debeat omni concursu ad bonum, aut omni cogitatione congrua; aliàs deberet etiam dici, quòd ipsa conservatio talis hominis sit specialis gratia; quia etiam eâ est indignus in aliquo vero sensu: sed non est ita indignus ut non nisi per specialem naturalem gratiam conservetur.

139. Ob. contra 2. conclusionem. Si quis semel superavit tentationem, tunc altera vice faciliùs, & tertia adhuc faciliùs eam vincit: ergo ex eo, quòd tentatio levis per se diu duret, non fit moraliter impossibilis ejus victoria: ergo potest homo omnes, etiam coacervatas leves

ves tentationes vincere. prob. ant. per repetitos actus acquiritur habitus, seu facilitas: ergo facilior est victoria posterior, quàm prior. Hæc objectio non est tam difficilis, quàm putat Arriaga, suppositâ doctrinâ de habitibus, satis communi inter nostros, scilicet, quòd habitus voluntatis acquisiti stent in speciebus experimentalibus, repræsentantibus delectationem in objecto, & in negatione specierum repræsentantium molestiam in eo, vel delectabilitatem æqualem in objecto oppositio, de quo in Philosophia agitur. Unde falsum est, quòd per omnes actus acquiratur facilitas ad alios similes; sæpe enim augetur difficultas.

Sic sub initium anni sæpe studiosi una, aut altera vice, diligenter student: at mox repræsentata delectatione otii oppositi, & molestiâ studiorum, cessant. Sic sæpe, qui semel, vel secunda vice, gustavit medicinam amarissimam, non se finit tertia vice persuaderi. Sic, qui passus est unam, vel etiam alteram injuriam, non semper patitur tertiam. His suppositis, in forma. neg. ant. ad probationem dist. ant. per repetitos actus semper acquiritur habitus. neg. ant. aliquando. con. ant. & neg. conf. nam non semper victoria prima tentationis relinquit speciem experimentalem, quæ repræsentet delectationem in suo objecto e. g. in continentia ab illicitis voluptatibus, vel in patientia contumeliarum: sed, præsertim, in non habentibus gratiam, relinquit speciem magnæ molestiæ, quæ dein auget difficultatem. Fateor, sæpe post repetitos actus, per gratiam fieri leviorem postea victoriam; sed hoc non pugnat contra nostram assertionem.

140. Ob. 7. Si homo non habet potentiam moralem vincendi omnes tentationes, tunc nec habet potentiam moralem vincendi unam: sed hoc est contra nos: ergo. prob. ma. ponamus, cumulum tentationum, moraliter invincibilem, constitui ex centum tentationibus: ponamus etiam, hominem jam vicisse nonaginta novem tentationes, quod potest fieri in hac suppositione; quia unamquamque potest moraliter vincere, & nonaginta novem nondum sunt totus cumulus, qui moraliter necessitat: in hoc casu talis homo non poterit moraliter vincere ultimam: ergo. prob. ant. si posset in hoc casu vincere tentationem ultimam, posset moraliter vincere totam necessitatem moralem, quod est in terminis absurdum: ergo. Hoc argumentum probaret, posse moraliter cum ordinaria gratia vitari omnia peccata venialia, contra Tridentinum *sess. 6. can. 23.* in forma neg. ma. ad prob. neg. ant. quia in hoc casu homo poterit moraliter illam ultimam tentationem vincere. ad prob. iterum neg. ant. nam tota necessitas moralis in hoc casu non est devoluta ad ultimam tentationem, sed jam est per partes victa in antecedentibus victoriis.

141. Necessitas tota moralis (quod bene notandum) est divisibilis, & in hoc casu est divisa in singulas tentationes; unde singulas vincendo vincit homo semper aliquam partem necessitatis moralis, adeóque in ultima tentatione tantùm habet vincendam adhuc unam partem. Potest autem homo quamvis partem necessitatis moralis distributivè sumptam vincere, etiam moraliter, licèt non possit vincere omnes simul; nam necessitas moralis non est necessitas absoluta, sed tantùm talis, ut propter maximam difficultatem fundamentum præbeat, ad prudenter judicandum, quòd non sit vincenda. Habemus autem fundamentum prudens in infirmitate naturæ, & repetitis tentationibus ad judicandum, hominem sine gratia non esse victurum omnes.

Sicut autem hoc fundamentum nititur pluribus collectivè tentationibus, ita minuitur per ablatas, seu jam victas aliquas tentationes: nec, positis jam nonaginta novem victoriis, amplius habemus fundamentum ita prudens, firmiter judicandi, hominem centesimam non superaturum. Ex quo sequitur, hominem posse omnes partes necessitatis moralis, distributivè sumptas, vincere moraliter, non autem omnes collectivè sumptas. Unde, si homo omnes centum tentationes vinceret, (quod tamen nunquam fiet) vicisset eas physicè, non moraliter, hoc est, vicisset nihil agendo absolutè supra suas vires, sed tamen modo ita extraordinario, quem nemo prudenter judicâsset eventurum. Modus autem hic extraordinarius non stetisset in qualibet victoria distributivè, sumpta, sed in omnibus collectivè sumptis. Si tamen velis dicere, quòd in singulis tentationibus vincendis in hoc casu fuisset partialis aliquis modus extraordinarius, non quidem multùm refragabor, quamvis saltem de primis, fors difficulter probetur: in quibus autem inceperit, non possumus determinare. vide hac de re etiam *tract. de DEO àn. 642.*

ARTICULUS XII.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

142. OB. 8. contra 4. conclusionem. Præcepta DEI sunt facilia: ergo debent absque gratia moraliter posse servari: ergo etiam debent tentationes graves contra eorum observationem moraliter posse vinci. Confirmatur. Ad peccandum graviter non sufficit libertas tantùm physica, sed requiritur moralis: atqui hæc juxta nos non daretur: ergo. Resp. dist. ant. Præcepta DEI sunt facilia sine gratia. neg. ant. cum illa, conc. ant. & neg. con. Inprimis præcepta supernaturalia sunt omnino impossibilia sine gratia: at quia gratia ex parte sua non deficit, quando datur obligatio ea adimplendi, facilia redduntur. Idem dic de aliis præceptis. Nec dicas cum Arriaga, sic non præcepta esse facilia, sed tantùm gratiam promitti, nam retorqueo inprimis in præceptis supernaturalibus: dein possunt ipsa præcepta dici facilia ex suppositione gratiæ, ùt multa alia facilia dicuntur, facta aliqua suppositione auxilii alterius: sic dicimus facile esse iter homini, de quo scimus eum esse instructum equo, licèt sine hoc esset iter difficile.

143. Ad confirm. dist. ma. Ad peccandum graviter requiritur libertas moralis, hoc est, conjuncta cum advertentia ad malitiam, ut transgressio possit imputari ad culpam. con. ma. hoc est, libertas sine difficultate moraliter invincibili

bili. neg. ma. & conc. min. pro aliquibus casibus. neg. conseq. de qua re vide Rhodes *disp. 2. de gratia. q. 1. sect. 3. §. 2. ad 3. ob.* & fusiùs Arriagam *disp. 40. de gratia. sect. 2. subsect. 6.* ubi defendunt, sufficere libertatem physicam: & certè, nisi hoc admittatur non video, quomodo cum necessitate morali ad venialiter peccandum, sine gratia speciali, stet tamen ratio culpæ, & demeriti, atque reatus pœnæ gravis in purgatorio. Quare autem actiones semideliberatæ non sint mortaliter graves, ratio non est præcisè defectus libertatis physicæ: sed sunt aliæ rationes, de quibus *tractatu de peccatis. n. 87. & 117.*

Dixi: *conc. min. pro aliquibus casibus*; nam ordinariè non deest gratia, vel naturalis, si sufficit, vel supernaturalis, immediatè, vel saltem mediatè sufficiens, ad reddendam victoriam moraliter possibilem. Quòd autem lex positiva non obliget, saltem ordinariè, in casu impossibilitatis moralis: obliget autem lex naturæ, ait Arriaga *loc. modò cit.* discrimen esse, quòd lex naturalis prohibeat mala intrinsecè talia, & quæ prohibita sunt; quia mala; non enim potest dari ratio dispensandi in iis, vel non obligandi: at verò, cùm positiva præcepta prohibeant ordinariè aliqua non intrinsecè mala, sed tantùm mala; quia prohibita, ait idem auctor, moralem impossibilitatem esse rationem non obligandi, vel dispensandi in rebus talibus: cúmque legislator ista possit prohibere, vel non prohibere, æquissimum fuit, in his circumstantiis non obligare.

144. Ob. 9. Potest quis absque gratia vincere tentationem gravem ex motivo peccaminoso. e. g. tentationem gravem luxuriæ, ex motivo superbiæ: ergo potest etiam superare eandem ex motivo naturaliter honesto, e. g. ex motivo habendi ulteriorem sustentationem, quam perderet, si infame illud crimen committeret. cons. videtur innegabilis; quæ enim sit ratio potentiæ prioris, & non posterioris? Confirm. 1. Potest quis ex motivo minùs peccaminoso, e. g. ex motivo vanæ gloriæ superare tentationem rei multò magis peccaminosæ, e. g. tentationem luxuriæ: ergo etiam poterit superare ex motivo omnino naturaliter honesto. prob. cons. si voluntas potest naturaliter vitare majus malum, cur non possit vitare omne? Confirm. 2. Motivum honestum non facit victoriam tentationis difficiliorem: ergo, si quis potest, eam vincere ex motivo inhonesto poterit etiam ex honesto.

Resp. neg. ant. ita Arriaga *disp. 40. de gratia. sect. 2. n. 18. & seqq.* & idem, saltem disjunctivè, etiam docet Rhodes *disp. 2. de gratia. q. 1. sec. 3. §. 2. ad ob. 2.* nam, si tentatio gravis est e. g. ad luxuriam, non vincitur reverà propter motivum inhonestum, sed tantùm excluditur actus externus luxuriæ, qui tamen peccatum non auget, ùt probatum *tractatu de actibus humanis. à n. 164.* unde talis homo interiùs ita dicit: *Si non esset perdenda mea gloria, vel magna æstimatio, fornicarer*: qui actus est malus, & per eum succumbitur tentationi. Quòd autem hic actus admittatur ab eo, qui est gratiâ destitutus, & gravi tentatione pulsatur, probat Arriaga *loco citato.* ex eo, quòd nihil incompossibile sit in eo casu cum eo actu; nam superbia illa non excludit actum illum internum; adeóque non vincit tentationem ad illum: aliunde etiam nihil est, unde teneatur infirmitas hominis: ergo in tentatione gravi labitur. Ad 1. confirm. iterum neg. ant. non enim vincitur tentatio, si gravis est: sed peccatur per actum internum.

145. Ad 2. confirm. posset omitt. ant. & negari suppositum consequentis ex dictis. Resp. tamen etiam 2. nego. ant. ùt enim Rhodes *loco citato numero præcedente*, & cum eo alii communiter docent, ac etiam experientia probat, in statu naturæ corruptæ non ita cognoscimus bonum honestum, sicut sensibile (per quod intelligo quodlibet sensibus delectabile, vel mundanum, & appetitui depravato conforme, quale est vana gloria, vindicta &c. licèt strictè loquendo non sit sensibile) neque in illud ita intensè ferimur, neque ita amamus, ac istud, quod intensissimè amat natura corrupta, & gratiâ destituta, consequenter multò magis movetur ab hoc, quàm ab illo.

Fateor tamen, aliquando contingere, ut bonum sensibile sit conjunctum honesto, e. g. bonum sensibile, ac simul honestum, est vitam servare, vel sanitatem; hinc contingere potest, quin imo sæpe contingit, ut aliquis tentetur luxuriâ, sed tamen simul videat, se vitam, vel sanitatem perditurum, si consentiat. At neque tunc poterit homo absque gratia, solis naturæ viribus, ex motivo hoc sensibili simul, & honesto, abstinere à luxuria, si ad hanc graviter tentatur; nam talis homo absque gratia non movebitur ab honestate naturali conservandæ vitæ, ad excludendum supradictum affectum conditionatum peccaminosum; tum quia illa honestas præcisè naturalis eum affectum non excludit; tum quia natura corrupta absque gratia non valde cognoscit, eam honestatem, nec valde æstimat.

Quare in tali casu homo tantùm movebitur à sensibilitate illius conservationis sibi utilis: quæ tamen sensibilitas non est sufficiens, ad excludendum peccatum, seu affectum conditionatum peccaminosum: *Fornicarer, nisi noceret sanitati.* Unde, ut affectus hic excludatur, opus est aliquâ gratiâ DEI, saltem, quæ sit propositio honestatis intensior, atque incitet ad amplectendum simpliciter honestum, seu exclusivum omnis inhonestatis: vel certè quæ incitet ad honestatem specificè oppositam vitio, ad quod quis tentatur, aut aliter opponatur omni inhonestati, ita, ut, qui incitationi illi obedit, non possit supradictum affectum conditionatum peccaminosum admittere.

Ex dictis etiam respondendum ad casum, quo hæreticus timorem mortis vincit, & moritur pro falsa doctrina; nam neque hic movetur ab amore veritatis, cui in aliis culpabiliter resistit, sed ab appetitu vanæ laudis, aut obstinationis, vel alterius vitii, quod non excludit actum conditionatum vitiosum e. g. *Si non esset vana laus, nollem mori pro mea secta* (in qua tamen nolitione ipse ex conscientia erronea debet agnoscere peccatum; aliàs non video, quomodo sit dicenda tentatio) Ut autem rectè ait Arriaga *de grat. disp. 40. sec. 2. subsec. 3. n. 20.* hæreticus, etiam quando moritur pro articulo vero, & Catholico, non moritur pro veritate, quam jam culpabiliter deseruit, eíque resistit: sed per accidens se

habet

habet honestas defendendi veritatem: & inanis gloriæ affectatio, vel nimia sui æstimatio facit, ut paratus sit, etiam pro errore mori, nisi tamen gratia Divina ipsum eo casu converteret, & faceret, ut implicitè saltem Catholicus fieret.

146. Ob. 10. Posset contingere, ut quis diu viveret, quin gravi, vel mediocri tentatione, infestaretur: ergo posset aliquis diu servare totam legem naturæ sine gratia: prob. conf. leves tentationes posset omnes vincere, sine gratia: ergo posset, sine eadem totam legem servare. Resp. cum Suarez *lib. 1. de gratia. c. 26. n. 11.* dist. ant. potest hoc contingere sine gratia saltem specialis extrinsecæ protectionis. neg. ant. cum ista gratia. om. ant. & sub data distinctione. om. vel neg. con. Absque gratia DEI impossibile est, hominem non aliquoties per diuturnum tempus vitæ graviter tentari, vel saltem leviter coacervatim, ad aliquod grave peccatum, nisi DEUS eum specialiter protegat. SS. Patres autem, quando asserunt, hominem non posse servare totam legem naturæ, loquuntur de vita hominum ordinaria, & absque speciali illa protectione: vel, si SS. Patres absolutè de omnibus loquuntur, dicendum cum Rhodes *disp. 2. de gratia. q. 1. sec. 3. §. 3. ad ob. 21.* impossibile esse, ut homini naturæ tam corruptæ in diuturna vita non occurrant in exercitio virtutum variæ graves difficultates, saltem in hac providentia, in qua DEUS hominem non vult, nisi per gratiam ab iis omnibus liberare.

147. Dices. SS. Patres dicunt, hominem non posse servare totam legem sine gratia: sed per gratiam non intelligunt gratiam tantùm extrinsecam alicuius protectionis, sed intrinsecam supernaturalem: ergo data distinctio non sufficit. Resp. 1. me ex Rhodes jam dixisse, quòd, si ista responsio non videatur conformis SS. Patribus, negari possit major; nam in hac providentia impossibile videtur hominem diu carere gravibus tentationibus. Resp. 2. SS. Patres tantùm intelligendos esse de homine ordinario modo vivente, seu difficultatibus, & tentationibus gravibus infestato.

An autem, ad hunc in observatione mandatorum naturalium retinendum, exigant gratiam verè intrinsecè supernaturalem, an ipsis sufficiat extrinseca tantùm, seu intrinsecè quidem naturalis, tamen speciali modo præparata (de qua *n. 123.*) inter auctores disputatur. Ego meam mentem jam *eo numero* aliquantum aperui. Addo tamen hîc, verius mihi videri, SS. Patres, quando simpliciter aliquid vocant gratiam, intelligere supernaturalem: item videri mihi, præsertim S. Augustinum *epistola 95. ad Innocentium.* exigere in nostro casu gratiam supernaturalem; nam primò dicit, ad concupiscentias, tentationésque vincendas opus esse gratiâ, per subministrationem Spiritûs Sancti data, quam effuderit Christus ascendens in altum, & dona hominibus dans: quæ planè est supernaturalis gratia: secundò *eadem epistolâ* dicit, de eadem gratia, eam esse propriam Christianorum, quæ non sit natura, sed qua solvatur natura, qua non quasi extrinsecùs, homo irrigetur: sed esse subministrationem Spiritus Sancti: iterum esse gratiam DEI ex fide Christi.

Verbo, S. Augustinus agit semper de gratia contra Pelagium, à quo utique exigit gratiam supernaturalem, quam illum negare asserit, defendendo possibilitatem naturæ, ad vincenda peccata, & implenda mandata: gratiam autem creationis, ait S. Doctor, posse quidem aliquo modo dici gratiam; eòquod grates debeamus etiam agere propter creationem: at non esse gratiam Christianis notissimam, & mirum esse, si in Propheticis, Evangelicis, aut Apostolicis literis inveniatur.

Ex quibus saltem videtur haberi, quòd ad totam legem naturalem servandam, seu ad omnes tentationes graves vincendas, requiratur gratia supernaturalis, si non ex rei natura, saltem ex lege DEI: quæ lex, seu dispositio DEI, nobis innotescit ex SS. Patribus, inter quos, in materia gratiæ, S. Augustini præsertim auctoritas, ingens est: quidquid sit, an etiam requiratur gratia supernaturalis, ad superandam quamvis tentationem gravem, quòd fortè etiam SS. Patribus conformiùs dicitur; cùm illi, saltem ordinariè, per gratiam simpliciter dictam, intellexerint gratiam supernaturalem.

148. Nec dicas 1. cur necessaria sit gratia supernaturalis ad actus tantùm naturales? nam repono: cur necessaria sit fides, & gratia habitualis, quæ tamen necessariæ sunt *ex n. 128.* & utique supernaturales sunt? scilicet non vult DEUS in hac providentia, & statu elevationis dare gratias naturales, sed, vel nullas, vel supernaturales, adeóque non vult, ut lex naturalis impleatur tantùm per actus naturales, sed per supernaturales: sicut non vult hominem consequi beatitudinem tantùm naturalem, sed supernaturalem: & hac in re sit pro ratione voluntas.

Nec dicas 2. sic infideles non habituros gratiam sufficientem; cùm non habeant gratias supernaturales. Resp. enim, illos, qui non habent gratiam supernaturalem, non habere quidem gratiam immediatè sufficientem ad totam legem servandam; habere tamen auxilia mediatè sufficientia; vel enim habent vocationem ad fidem, cui si consenserint, habebunt gratiam supernaturalem: vel saltem habent auxilium, cum quo possunt facere, quantum est in se, tamdiu, donec impleant terminum à DEO præfixum, & quo posito DEUS dabit ipsis gratiam immediatè sufficientem. Imò circa infideles fortè dici potest cum Suarezio *l. 1. de gratia cap. 27. n. 27.* DEUM etiam ipsis speciali auxilio subvenire, in gravibus tentationibus; cùm id sit conforme misericordiæ Divinæ: nec legem non dandi, nisi supernaturalia auxilia ad vincendas graves tentationes, esse omnino indispensabilem, præsertim circa infideles:

149. Dices 2. SS. Patres fortè non requirere ad vincendas solùm tentationes auxilia supernaturalia, sed tantùm ad vincendas eas fructuosè: & meritoriè, seu quando victoria tentationum debet esse fructuosa, & meritoria (de qua S. Thomas citatus *n. 119.*) vel quando observatio legis naturæ debet esse meritoria. Sed contra est. SS. Patres loquuntur, saltem aliquando, etiam tantùm de fuga peccati, quæ est aliquid purè naturale, nec loquuntur semper de victoria, positiva & meritoria, ùt ait Rhodes

disp. 2. de grat. q. 1. sec. 3. §. 3. Dein ex his textibus SS. Patrum Theologi probant, non posse per actus naturales impleri omnia collectivè præcepta naturalia: ergo debent SS. Patres supponere, quòd non detur in hac providentia observatio omnium mandatorum affirmativorum, seu exigentium actum positivum, nisi meritoria; quia DEUS non vult eam dari, sicut non vult dari beatitudinem naturalem: adeóque neque dat auxilia ad observationem tantùm non meritoriam, seu purè naturalem: observatio autem mandatorum negativorum, si fiat per puram omissionem liberam, potest quidem esse non meritoria, tamen potest etiam esse, quòd ex lege DEI ea libertas constituatur per gratiam supernaturalem; quia SS. Patres videntur universim de ista, non de alia loqui.

150. Ob. 11. contra 6. conclusionem. Si necessaria est fides supernaturalis, vel gratia habitualis, ad observandam legem naturalem, tunc non potuisset ista servari in statu puræ naturæ: hoc est falsum: ergo. Confirm. 1. Infideles nec fidem, nec gratiam habitualem habent: ergo necessariò peccant; quia absque his legem servare non possunt. Confirm. 2. Juxta nos, qui servat mandata, scit, se esse in gratia: atqui hoc est contra Tridentinum: ergo. Resp. neg. ma. Diximus *num. 128.* gratiam habitualem, vel fidem, non esse necessarias ex natura rei, sed tantùm ex lege, vel ordinatione DEI, nolentis, nisi fidelibus, & amicis, auxilia diu sufficientia dare: at in alia providentia DEUS daret auxilia alia purè naturalia, quæ sufficere possent.

Ad 1. confirm. jam responsum est *num. 148 & sequenti*; quia infideles, saltem mediatè, sufficientem gratiam habent. Ad 2 confirm. neg. ma. nam inprimis non constat determinatè, quam longum tempus debeat esse, quo quis possit observare totam legem sine gratia; & fortè non est satis longum, quod homo existimat esse longum. 2. Hæc sententia, ùt ait Arriaga *disp. 41. sect. 5. n. 24. de grat.* non est certa certitudine absoluta, & infallibili, quam solam Tridentinum *sess. 6. c. 16.* excludit. 3. Ut ait Suarez. *l. 1. de grat. c. 27. num. 33.* non potest homo esse omnino certus, se diu non peccâsse mortaliter, vel ex negligentia crassa, vel dubio practico, vel aliqua delectatione interna: & hinc S. Paulus *1. ad Cor. 4. v. 4.* ait: *Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.*

151. Ob. 12. Ex nostra sententia sequitur, peccatorem, etiam fidelem, non habere semper gratiam sufficientem ad servandam legem: ergo necessariò peccat. Resp. neg. ant. Inprimis aliquamdiu potest habere gratiam sufficientem ad alia præcepta implenda: & maximè eam habet ad agendam pœnitentiam. Quòd si diu nolit pœnitentiam agere, quamvis non habeat gratiam immediatè sufficientem, ad implendam totam legem, habebit mediatè sufficientem, quatenus habebit gratiam, ad agendam pœnitentiam, & reparandam gratiam; nam, quamdiu homo fidelis vivit, & rationis compos est, DEUS non negat ei omnem gratiam ad agendam pœnitentiam, ùt suppono *ex tractatu de pœnitentia*: saltem non negat omnem gratiam mediatam, seu gratiam orandi, & impetrandi gratiam pœnitendi, & legem servandi. Tandem nemini DEUS negat gratiam saltem physicè sufficientem, licèt fortè juxta quosdam aliquibus maximè obstinatis, & enormibus peccatoribus neget gratiam moraliter sufficientem.

152. Ob. 13. Si quis sine gratia habituali non potest diu vitare peccata mortalia, tenetur statim agere pœnitentiam, post commissum peccatum mortale: sed hæc obligatio esset valde dura: ergo. prob. ma. debet homo reddere se potentem ad observanda mandata Divina: ergo debet se iterum constituere in statu gratiæ per pœnitentiam. Resp. 1. Ex hac objectione inprimis non sequitur, teneri hominem statim ad confessionem; modò enim eliceret actum contritionis, jam recuperaret gratiam habitualem. 2. Neque etiam ad contritionem tenetur statim; quia non dicimus, quòd non possit brevi tempore servari lex sine gratia: sed tantùm, quòd non possit tempore longo. Unde tantùm sequitur, quòd non possit pœnitentia differri post peccatum longo tempore. Quod autem tempus in hoc casu censeatur longum, vel breve, nondum est satis determinatum: saltem ultra annum certò differri non potest, intra quod tempus ajunt quidam, teneri per se peccatorem, & quidem sub gravi, ad agendam pœnitentiam, etiamsi nulla esset lex de confessione peragenda: saltem certò tenetur per accidens ratione præcepti Ecclesiæ. Imò probabiliter dici potest, Ecclesiam, dum intra annum confessionem præcipit, insinuare, quòd longius tempus, quàm annus, sit tempus longum, intra quod peccator non possit servare totam legem. An non autem etiam tempus minus, præsertim ingruentibus fortibus tentationibus, possit dici longum, nolim definire: omnibus omnino suadendum est, ut non tantùm actum contritionis, sed neque confessionem, tamdiu differant.

ARTICULUS XIII.

An homo in statu naturæ lapsæ sit debilior, quàm fuisset in statu puræ naturæ.

153. VArii à Theologis considerantur status naturæ humanæ, quorum plures expoluimus *in tract. de beatit. à n. 24.* Revoco hîc breviter in memoriam tres, scilicet *statum naturæ puræ, statum originalis justitiæ, statum naturæ lapsæ.* Primus, seu *status naturæ puræ* dicit perfectiones naturales homini debitas, sine elevatione supernaturali, & sine peccato. Hic nunquam extitit in creaturis rationalibus; quia, & Angeli, & homines, statim elevati fuerunt ad statum supernaturalem; possibilis tamen fuit; quæ enim sit implicantia in eo, quòd DEUS Angelum, vel hominem, creet, neque tamen ordinet ad suam amicitiam, vel visionem beatificam? aut quis necessitet DEUM, ad hos favores faciendos creaturæ, id est, suæ essentialiter servæ? Eadem possibilitas probatur firmissimè ex pluribus damnatis Bajanis propositionibus (quarum propterea contradictoriæ debent esse veræ) quas videre potes in eodem *tract. de beatit. n. 27.*

Secundus *status originalis justitiæ*, non tantùm

tùm dicit carentiam negativam peccati, quam jam dicit status puræ naturæ: sed insuper dicit integritatem, seu subjectionem concupiscentiæ ad rationem, item elevationem ad finem supernaturalem, infusionem gratiæ sanctificantis, & virtutum, rursus immunitatem ab errore, ignorantiâ, morte, ac aliis miseriis &c. præterea privilegium transfundendi sub certa conditione has perfectiones in posteros. Tertius *status naturæ lapsæ* dicit lapsum in peccatum originale, vel actuale, ob quod natura privata est privilegiis innocentiæ, & integritatis, ac variis malis subjecta.

154. Jam dubium non est, hominem, seu liberum ejus arbitrium, in statu naturæ lapsæ, esse minùs validum, in ordine ad faciendum bonum, & vitandum peccatum, quàm fuerit in statu justitiæ originalis; nam tunc fuit usus Adam libero arbitrio longè robustiore, & ideo DEUS ipsi, ùt ait S. Augustinus *l. de corrept. & grat. c. 12. fortissimo dimisit, atque permisit, facere, quod vellet*: atque adeò tunc longè faciliùs poterat legem naturalem servare, præsertim, cùm rebellem concupiscentiam non habuerit, nec errore, aut ignorantiâ &c. decipi potuerit.

At verò, postquam homo peccavit, tunc (ùt ait Arausicanum II. *c. 25.* & Trident. *sess 6. c. 1.*) liberum arbitrium *viribus attenuatum, & inclinatum* fuit, adeò, ut ob rebellem concupiscentiam, insurgentes passiones, errores, & ignorantias, aliasque infirmitates, longè citiùs peccato succumbat, imò absque gratia DEI, prout diximus *n. 126.* totam legem naturalem diu servare non possit. Quæritur jam, an, si DEUS condidisset hominem, in statu puræ naturæ, liberum ejus arbitrium, non quidem æquè forte, ac in statu originalis justitiæ (quod nemo asserit) sed tamen fortius ad bonum faciendum fuisset, quàm modò in statu naturæ lapsæ, si à gratia non sulciatur, existat: an verò æquè debile futurum fuisset.

155. Dico. Liberum arbitrium hominis, seu vires illius ad bonum, non fuissent majores in statu puræ naturæ, quàm sint modò sine gratia in statu naturæ lapsæ. ita S. Thom. *1. p. q. 95. a. 1. in corp.* Bellarmin. *tom. 4. controv. gener. 3. princ. 1. de grat. & lib. arb. l. 5. c. 9. sub finem* Suarez *prolegom. 4. de grat. c. 8. n. 5. & c. 9. n. 4.* ubi hanc sententiam ait esse communem, & veram, citátque plures alios antiquos, & inter hos Medinam, qui in *1. 2. q. 85. a. 2. §. Secundò, infertur*, dicat, hanc esse veram, Divinámque Theologiam, quam doceant universi Theologi. Accedunt ex recentioribus Haunoldus *l. 2. tract. 3. c. 2. n. 739.* & plurimi alii. Prob. 1. auctoritate communi Scholasticorum, qui ex S. Dionysio *c. 4. de Divin. nomin. part. 4. parùm à medio* absolutè dicente, mansisse in Angelis post peccatum naturalia integra, (verba ejus sunt: *Non itaque mala est dæmonum gens, qua parte secundùm naturam est ..... neque indulta illis Angelica munera immutata dicimus: verùm sunt, & integra, & lucidissima perstant*) ex hoc, inquam, Scholastici inferunt cum S. Thoma *1. p. q. 95. a. 1. in corp.* eadem naturalia etiam mansisse in homine.

Et hinc etiam est commune axioma Theologorum, naturalia in homine post peccatum mansisse integra: & quidem, ùt Suarez *proleg. 4. de grat. c. 8. n. 10.* ait, quoad omnes naturales facultates, perfectiones, dispositiones, ac proprietates, corporis, & animæ: certè ex hoc S. Thomas infert, subjectionem concupiscentiæ ad rationem non esse debitam naturæ humanæ puræ; sic enim habet *loco modò citato*: *Manifestum est autem, quòd illa subjectio corporis ad animam, & inferiorum virium ad rationem, non erat naturalis; alioquin post peccatum mansisset; cùm etiam in dæmonibus data naturalia post peccatum permanserint, ùt Dionysius dicit 4. c. de Div. nom. Unde manifestum est, quòd & illa prima subjectio, qua ratio DEO subdebatur, non erat solùm secundùm naturam, sed secundùm supernaturale donum gratiæ*: atqui, si natura lapsa nil perdidit, ex naturalibus donis, ac viribus, habet adhuc tantas vires, quantas habuisset in statu puræ naturæ, ubi præter naturalia nil habuisset.

156. Ubi ex occasione noto, 1. quòd ex hoc modo arguendi S. Thomæ rectè inferatur (ùt observat Suarez *proleg. 4. de grat. c. 8. n. 6.*) posse de quocunque bono, quo natura humana ob peccatum est spoliata, concludi, id non naturale, seu naturæ debitum fuisse. Noto 2. quòd, quando S. Thomas. *1. 2. q. 82. a. 3. ad 1.* ait, appetitum concupiscibilem naturaliter regi ratione, &, si transcendat limites rationis, esse contra naturam, debeat (ne sibi manifestè contradicat) ita exponi, ut sensus sit, quòd ille appetitus naturaliter, hoc est, ex exigentia statûs naturæ integræ, regatur ratione, &, si limites transcendat, id faciat contra exigentiam naturæ integræ: quæ responsio firmatur ex eo, quòd ibi S. Doctor inferat, concupiscentiam esse materiale originalis peccati, & consequenter videatur loqui de natura in statu antecedenti ad hoc peccatum, adeóque de integra, non autem de natura pura, de qua tunc nulla erat quæstio, nec fiebat mentio.

157. Confir. conclusio 1. Ex hoc ipso textu Angelici *n. 155.* adducto habetur, subjectionem concupiscentiæ non fuisse debitam naturæ, sed fuisse donum gratiæ, adeóque non fuisse dandam in statu puræ naturæ: atqui ex negatione illius subjectionis potissimùm oritur debilitas naturæ lapsæ: ergo. Confir. 2. Idem S. Thom. *1. 2. q. 87. a. 7. in corp.* ait: *Principaliter quidem pœna originalis peccati est, quòd natura humana sibi relinquitur destituta auxilio originalis justitiæ: sed ad hoc consequuntur omnes pœnalitates, quæ ex defectu naturæ hominibus contingunt*: ergo in destitutione, seu ereptione originalis justitiæ, & relictione solius naturæ, stat pœna originalis peccati: ergo non in subtractione ullius facultatis naturalis: adeoque natura lapsa nil habet minus virium naturalium, & consequenter non est debilior, quàm fuisset, si ante elevationem sibi relicta fuisset. Item cùm ex defectu, hoc est, imperfectione naturæ, ùt sibi relictæ, sequantur omnes pœnalitates, seu infirmitates, infertur, has esse ei naturales, & consequenter futuras etiam fuisse in statu puræ naturæ, quamvis tunc non fuissent pœnæ, de quo infrà.

158. Confir. 3. ex S. Augustino *l. 4. contra Julian. c. 16. sub finem* dicente: *Gratia quippe DEI magna ibi erat, ubi terrenum, & animale corpus, bestialem libidinem non habebat. Qui ergo ve-*

vestitus gratiâ non habebat in nudo corpore, quod puderet, spoliatus gratiâ sensit, quid operire deberet: ergo, quòd in Adamo, de quo loquitur, non fuerit caro rebellis, fuit ex gratia DEI, non ex debito humanæ naturæ: quam naturam quidem habuit Adam immunem illa rebellione: at non ex se, sed ex gratia DEI. Idem S. Doctor *l. 5. contra Julian. c. 7. ante medium*, non semel dicit, libidinem naturalem esse, & vinci posse. En aliqua ejus verba: *Cùm igitur libidinem, & naturalem esse, & vinci posse, ambo dicamus, utrum bonum vincamus, an malum, ipsa inter nos vertitur quæstio:* ergo libido rebellis est naturalis, adeóque etiam fuisset in statu puræ naturæ, quamvis tunc non fuisset pœna; quia hæc supponit culpam.

Nec dicas. Si nihil debitum fuit naturæ subtractum, subtractio non fuit pœna; nam ex suppositione, quòd natura fuerit iis donis supernaturalibus ornata, utique eorum privatio fuit pœna; sicut, si rusticus priùs elevatus ad principatum, postea iterum detruderetur ad stivam, ob admissum aliquod scelus, esset pœna valde sensibilis: quamvis non esset talis, si nunquam elevatus, sed semper relictus fuisset in suo humili statu. Sic naturæ lapsæ pœna est privatio bonorum supernaturalium; quia ad hæc fuit elevata: non autem carentia tantùm eorundem bonorum est pœna naturæ puræ; quia hæc carentia respectu naturæ puræ, seu nondum elevatæ ad illa bona, sive iis dotatæ, non potest esse privatio, aut spoliatio, & ipsa non potest dici privata, sed tantùm carens: sicut scilicet in rustico nunquam elevato ad thronum, non est pœna carentia principatûs. Plura ex Patribus & Conciliis affert Suarez in confirmationem nostræ sententiæ *proleg. 4. de grat. c. 8. & seq.*

159. Confir. conclusio 4. Hæc propositio Bajana 55. à S. Pio V. damnata est: *DEUS non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur*: ergo talem, hoc est, cum istis miseriis, ab initio, hoc est, antecedenter ad peccatum originale, potuit creare hominem DEUS: & quidem ut author naturæ; nam de hoc est sermo in illa propositione, quæ loquitur de tota specie humana; quamcunque enim speciem substantiæ ut quod, sive infirmam, sive fortem, sive summam, sive infimam, (inter quas utique est etiam species humana) creet, vel producat DEUS, semper agit ut author naturæ, ut fatentur omnes; cùm præsertim, substantia ut quod supernaturalis: non sit possibilis: ergo hic status, in quo nascimur, est naturalis. prob. conf. quidquid DEUS producit ut author naturæ, est naturale: ergo.

Nec vitilitiges dicendo, aliquid productum etiam ab authore naturæ posse esse violentum; nam, quod producitur ab authore naturæ, si est violentum uni, debet esse debitum alteri: cui autem debebitur hæc infirmitas, si non ipsi naturæ humanæ, ut eidem debetur mortalitas, &c? Nec dicas, DEUM quidem potuisse producere ab initio hominem aliquomodo talem, sed non omnimodè; nam non est dubium, authorem propositionis intellexisse hominem omnimodè talem: & in authoris sensu propositio damnata, est. Si liceret propositiones ita restringere, neque posset probari, quòd DEUS potuisset producere hominem ita mortalem, passibilem &c. qualis nunc est. Hoc quidem verum est, DEUM non potuisse hominem producere peccato infectum, sicut nunc nascitur: sed auctor propositionis non intendit hunc sensum, & aliàs manifestum est, quòd DEUS non possit esse auctor peccati.

160. Prob. concluſ. 2. ratione Doctoris subtilis *in 2. dist. 29. q. unica.* Appetitus sensitivus naturaliter fertur in suum objectum, scilicet in bonum delectabile sensibile, quamvis non sit conforme rationi, ergo rebellio concupiscentiæ, quæ nihil est aliud, quàm appetitus delectabilium, etiam contra rationem, est naturalis: ant. prob. Homo non potest impedire, quo minùs objecta delectabilia, etiam, quæ rationi adversantur, incurrant in sensus externos; quia isti sunt ubique aperti: & certè non possunt ita custodiri, ut dum vel serviunt necessario usui, vel vel aliàs inadvertenter, non sæpe aliquod rationi contraria in eos incurrant: quo facto non potest impedire homo, quo minus ea sensus internus seu appetitus sensitivus quoque percipiat: & hoc posito non potest homo ampliùs impedire delectationem purè sensitivam: nam appetitus ille necessariò agit, uti oculus necessariò videt: ergo necessitate naturali, & inimpedibili, appetitus sæpe fertur in bonum delectabile sensibile, etiam rationi contrarium. Videatur Haunoldus *l. 2. tract. 3. n. 722.* si velles dicere, quòd DEUS in statu puræ naturæ debuisset impedire, ne talia objecta in sensus incurrant, prorsus gratis id diceres. Et cur non eodem jure quis fingeret, DEUM debere in statu puræ naturæ etiam impedire molestias vitæ humanæ, quin & mortem, uti impediviſſet in statu naturæ integræ.

ARTICULUS XIV.

Solvuntur Objectiones.

161. OB. 1. Natura lapsa valde debilis est propter effrænem concupiscentiam: sed non fuisset in statu puræ naturæ concupiscentia tam effrænis: ergo illa est debilior. prob. min. si concupiscentia talis fuisset, etiam in statu puræ naturæ, esset naturalis, adeóque à DEO ut authore naturæ: atqui ab hoc esse non potest: ergo. prob. min. concupiscentia est mala: ergo non potest esse à DEO. Resp. neg. min. ad prob. dist. ma. concupiscentia esset à DEO, etiam nunc in statu naturæ elevatæ. neg. ma. fuisset in statu puræ naturæ. subdist. fuisset realiter, sicut aliæ imperfectiones, vel etiam concupiscentia in brutis. conc. ma. formaliter, seu quatenus est defectus naturæ. neg. ma. & dist. sic min. neg. conf. ad prob. mi. dist. ant. est mala physicè. conc. ant. moraliter. subdist. in statu puræ naturæ. neg. ant. in statu elevationis. denuo subdist. est mala moraliter formaliter. neg. ant. moraliter denominativè tantùm. conc. ant. & dist. conf. non potest esse a DEO in hoc statu elevationis. conc. conf. in statu puræ naturæ, & quidem tantùm realiter, non formaliter. neg. conf.

162. Concupiscentia per se est tantùm malum physicum, non strictè morale, sicut etiam est

est in brutis, quæ non sunt capacia moralitatis: & sicut in homine quoque est mortalitas, & peccabilitas, quæ non sunt mala moralia, nisi in sensu lato; quatenus propter illas censetur quis in æstimatione morali imperfectus, & minùs æstimabilis: non autem sunt mala moralia strictè, sive culpabilia, aut culpam involventia, vel præsupponentia, vel necessariò istam post se trahentia.

Unde sicut in statu puræ naturæ concupiscentia fuisset malum tantùm physicum, ita realiter potuisset esse à DEO; quia hic potuisset hominem cum tali concupiscentia producere; cùm hæc ipsa sit aliqua imperfectio physica, naturam humanam naturaliter consequens, propter essentialem istius naturæ limitationem, vi cuius limitationis non potest DEUS sine miraculo impedire imperfectiones accidentales, eandem naturam consequentes. Ex quo tamen non velis inferre, posse DEUM etiam in natura humana pura producere errorem positivum, aut habitum inclinantem ad malum; nam hæ imperfectiones non sequuntur necessariò ex limitatione naturæ humanæ.

163. Dixi, concupiscentiam in statu naturæ puræ posse *realiter* esse à DEO; nam defectus non dicuntur *formaliter* esse à DEO, sed ab imperfectione naturæ, quæ sic defectuosa est, sic e.g. imperfectioni ferri adscribitur, quòd erodatur à rubigine. At verò in statu elevationis non est concupiscentia effrænis à DEO; nam DEUS fecit hominem rectum, & gratiâ suâ frænavit concupiscentiam ejus; quia autem homo ex malitia sua, & peccato, gratiam perdidit, rectè ipsi tanquam causæ, & non DEO, adscribitur effrænis rebellio; quia scilicet gratiæ frænum homo ipse abjecit. Unde in hac providentia, seu statu elevationis, concupiscentia est mala, non quidem formaliter, quasi esset culpa; hoc enim falsum est ex Tridentino: sed est denominativè mala moraliter; quia denominatur à peccato originali talis, tanquam ejus effectus, & pœna, quam DEUS quidem inflixit, (sed negativè tantùm, quatenus subtraxit gratiam) homo autem per culpam commeruit, & causavit. Hinc, cùm culpa non possit adscribi DEO, non potest, in hoc statu elevationis, concupiscentia ùt denominativè moraliter mala, DEO attribui, sed debet attribui homini peccanti. In statu autem puræ naturæ, ubi concupiscentia nullam præsupponeret culpam, attribueretur DEO realiter, ùt dictum: quia realiter cum ea DEUS hominem produceret: formaliter autem tribueretur ipsi imperfectioni naturæ humanæ, ùt dictum de rubigine ferri. Et hoc solùm est, quod vult S. Augustinus *l. 5. contra Julian. c. 7.* ubi concupiscentiam vocat *malum*: quod Julianus negabat, volens, eam esse donum DEI, & bonum naturæ, nec admittens, eam ortam esse ex peccato originali; hoc enim Julianus, ùt patet ex illo capite, negabat.

164. Dices. Actus concupiscentiæ sunt desideria peccati: ergo sunt mali: ergo etiam ipsa, tanquam causa eorum, est mala, atque adeò non potest esse naturalis. Confir. Concupiscentia est erubescenda: ergo non est à DEO Resp. dist. ant. Actus concupiscentiæ sunt desideria peccati, per se, & formaliter. neg. ant. materialiter, & per accidens. subdist. sunt desideria efficacia aut libera. neg. ant. inefficacia & non libera. om. antec. & neg. cons. Actus concupiscentiæ per se tantùm tendunt in delectationem sensibilem, quæ in circumstantiis quibusdam, scilicet matrimonii, & rectæ intentionis, potest esse licita.

Quòd autem, hîc & nunc, delectatio illa sit contra rationem, se habet materialiter, & per accidens, ad concupiscentiam; hæc enim non inclinat ad illa bona ùt prohibita, seu reduplicativè talia, sed tantùm ad specificativè talia, sive quæ prohibita sunt, & quidem tantùm inefficaciter, ut relinquat locum generosæ pugnæ. Quare etiam ista desideria sunt tantùm physicè mala, non autem moraliter in sensu strictiore, de quo suprà. *n. 162.* videatur Haunoldus *l. 2. tract. 3. n. 730.* At verò in hoc statu naturæ lapsæ, cùm desideria illa supponant peccatum, sunt etiam denominativè moraliter mala, ùt suprà *n. 163.* diximus de concupiscentia.

Ad confirmationem, neg. cons. Multæ aliæ actiones hominis tegunturex verecundia, quæ sunt naturales, & absque dubio fuissent in statu puræ naturæ, ùt, quæ consequuntur sumptionem cibi, & potûs; potest enim utique quis erubescere ob malum physicum, quale est necessitas illarum actionum: quin etiam erubescunt illi, quibus e. g. abscissus est nasus, vel à gangræna absumptus. Adde, quòd actus concupiscentiæ, etiam, quando licitè admittuntur, e. g. in matrimonio, rectè absconduntur, & nisi hoc fieret, effrons daretur scandalum.

165. Ob. 2. Non potest ab authore naturæ, ne quidem in sensu materiali, esse inclinatio ad peccatum: ergo ab ipso non potest esse concupiscentia. Confir. Est magna inordinatio in homine, si concupiscentia non subdatur rationi: sed nulla inordinatio potest esse naturalis: ergo. prob. mi. natura non potest exigere inordinationem: ergo hæc non potest esse naturalis. Resp. dist. ant. non potest esse ab authore naturæ, inclinatio per se, & efficax ad peccatum. conc. ant. non potest esse inclinatio tantùm per accidens, & duntaxat inefficax & non libera. neg. ant. & cons.

Ut jam dictum, concupiscentia tantùm inclinat ad bonum sensibile, cui per accidens est, quòd sit peccatum: & quidem inclinat tantùm inefficaciter. Neque etiam DEUS, producendo naturam cum concupiscentia, intendit peccatum, ut moraliter censeri possit, per se in illud inclinare: sed potiùs intendit victoriam peccati. Quare, sicut ob productionem naturæ peccabilis, non censetur DEUS author peccati, ita neque ob productionem naturæ concupiscibilis, debet peccati author censeri.

Ad confir. dist. ma. est inordinatio, si concupiscentia nullo modo subdatur rationi. conc. ma. si non subdatur perfectè. neg. ma. vel subdist. est inordinatio positivè talis. neg. ma. negativè talis. conc. ma. & dist. mi. inordinatio positivè talis non potest esse naturalis. om. mi. negativè talis neg. mi. & cons. Rationi, ùt rectè quidam ingeniosus Recentior ait, non debetur dominium despoticum in concupiscentiam, ita, ut omnes ejus motus habeat in potestate, etiam quoad sensum: sufficit, si habeat dominium politicum, sive, ut in potestate habeat ejus motus

tus quoad consensum, ita, ut invita ad consensum trahi non possit: prius dominium fuit, ùt ait S. August. citatus *n. 158. gratia DEI magna.*

166. Ob. 3. Natura humana per peccatum originale fuit aversa à DEO, etiam ùt fine naturali: ergo perdidit jus ad media, seu vires, quibus posset DEUM, tanquam finem naturalem, consequi: atqui hoc jus non perdidit pura natura, & consequenter nec vires naturales ad consequendum DEUM, tanquam finem suum ultimum naturalem: ergo natura lapsa est debilior quoad vires naturales. Resp. 1. Suarez *proleg. 4. de grat. c. 8. n. 21.* ait, valde probabile esse, quòd peccatum originale tantùm avertat naturam à DEO, ùt authore supernaturali, adeóque non minuat vires naturales.

Sed om. primo enthymemate, & subsumpto, neg. ultimam conseq. non enim ex hoc sequitur, quòd natura lapsa sit debilior, sed quòd sit infelicior, vel magis misera: non autem negamus, puram naturam præ lapsa, (si neutra juvetur gratia supernaturali) esse feliciorem quoad hoc, quòd ipsa non habeat peccatum, nec sit invisa DEO, nec ejus odio digna: insuper necdum perdiderit suum finem naturalem, quem natura lapsa perdidit, & per vires suas recuperare non potest; quia non potest pro peccato satisfacere, aut aliâ viâ illud delere.

Si autem finis non ampliùs debitus est, neque sunt debitæ vires, ad eum consequendum, consequenter natura lapsa non ampliùs habet jus ad eas vires, quatenus sunt media utilia ad consequendum finem ultimum: sed tantùm habet jus ad eas, quatenus sunt media utilia, & necessaria ad observandam legem naturalem, & evitandum peccatum novum actuale, ut hoc evitato, evitet etiam pœnas æternas sensûs, quas necdum ob originale incurrit; incurret autem, si peccatum actuale mortale commiserit. Sic quoque vires corporis, quas etiam accepit homo, ut iis bene utendo consequatur finem ultimum, post lapsum non ampliùs ei debentur, tanquam utiles ad hunc finem, sed tantùm tanquam utiles ad vitam temporalem agendam.

167. Hinc vires naturales, quas habet natura lapsa (si non esset in statu elevationis, neque esset adjuta gratia supernaturali) tantùm servirent ad evitanda nova peccata, & evitandas pœnas æternas sensûs, per observationem legis naturæ (qualemcunque tunc posset DEO exhibere) quin tamen per eam observantiam unquam recuperare posset finem suum naturalem, nisi DEUS speciali favore vellet ei peccatum condonare, & finem amissum restituere. At verò natura pura, quamvis neque ipsa posset pro peccato satisfacere, vel illud delere, tamen, quia hoc non commisisset, & finem naturalem non perdidisset, non haberet opus tali recuperatione, adeóque vires ipsius, dum servirent ad observandam legem naturæ, eoipso etiam servirent ad obtinendum finem suum ultimum: in quo puncto utique melior esset conditio puræ naturæ, quàm lapsæ, essétque illa felicior istâ.

Sed non ideo natura pura esset fortior; quia non haberet majores vires, ad eliciendos actus bonos, & vitanda peccata, quàm haberet natura lapsa. Quòd autem hi actus puram naturam juvarent, ad consequendum DEUM tanquam finem naturalem ultimum, non autem ita juvarent naturam lapsam (quia ista haberet impedimentum à se inauferibile, nempe peccatum) non probat illam esse fortiorem, sed tantùm feliciorem. Addit Suarez *loc. cit. n. præced.* aversionem illam à DEO, ortam ex originali peccato, nil tollere de viribus naturalibus, neque augere inclinationem ad malum, nec minuere inclinationem ad bonum. Unde naturæ humanæ lapsæ per se non est difficilius, sed æque facile facere bonum, quàm sit naturæ humanæ puræ.

168. Ob. 4. Natura pura non fuit redacta sub potestatem, servitutem, & captivitatem diaboli: redacta autem est natura lapsa: ergo hæc est debilior. prob. conf. per hoc, quòd natura lapsa sit sub potestate &c. diaboli, est magis exposita huius tentationibus, & auxiliis Divinis minùs adjuta; quia his magis indigna: ergo est debilior. Resp. neg. conf. ad prob. neg. ant. servitus, & captivitas sub diabolo, & ejus potestate, stat potissimùm in hoc, quòd homo peccator non possit, quidquam agere, per quod libertatem filiorum DEI, qua excidit, rursus recuperet, & peccati jugum à se excutiat, nisi gratiâ mediatoris adjuvetur: non autem stat in hoc, quòd dæmon hominem supra vires tentet.

Dein natura lapsa ratione peccati est quidem magis indigna auxilio Divino, quàm pura; non tamen sequitur, hanc fore magis adjuvandam. Defacto certè DEUS naturam lapsam prævenit gratia supernaturali copiosissima: quis scit, quid facturus fuisset, si eam voluisset spoliare elevatione superna, & dejicere ad statum naturalem? potuisset enim etiam tunc ei, licèt indigniori, tamen tribuere gratiam æqualem illi, quam dedisset naturæ puræ, si eam condidisset. Huc spectat, quòd ait Suarez *proleg. 4. de grat. c. 9. n. 17.* incertum esse, an & quomodo, fortiùs, an levius dæmon hominem in statu puræ naturæ tentâsset; quia ultra permissionem DEI nil potuisset: quantum autem iste permissurus fuisset, omnino esse incertum.

169. Ob. 5. Homo lapsus à SS. Patribus comparatur descendenti in Jericho, qui incidit in latrones, à quibus fuit spoliatus, nudatus, vulneratus, & semivivus relictus. *Luc. 10. v. 30.* per quod juxta communem interpretationem indicatur, quòd sit spoliatus, & nudatus bonis supernaturalibus: & relictus semivivus, hoc est, impotens servare vitam spiritûs; quia impotens servare totam legem naturæ: atqui natura pura non esset ita vulnerata, aut tantùm semiviva: ergo lapsa est debilior.

Resp. neg. conf. Ex his non probatur, natura lapsa esse debilior, quàm pura, sed tantùm debilior, quàm integra, qualis priùs fuit; nam ista omnia tantùm significant, naturam lapsam privatam fuisse donis supernaturalibus, quibus quidem non fuit spoliata, aut nudata natura pura; cùm ea nunquam habuerit: fuisset tamen æquè iis nuda, seu carens. Unde, etiamsi natura lapsa (si consideretur sine gratia) vix, ac ne vix quidem, modò habeat dimidium illius vitæ, quam habuit priùs in statu naturæ integræ, tamen habet adhuc tantam, quantam haberet natura pura; cùm ipsi naturalia sint relicta.

170. Dices. Saltem natura lapsa vulnera-

ta

ta eſt in naturalibus, ùt communiſſimè docent: ergo perdidit aliquid de naturaliter debitis. Reſp. neg. conſ. S. Thom. *1. 2. q. 85. a. 3. in corp.* clarè docet, vulnerationem iſtam factam eſſe per ſubtractionem juſtitiæ originalis, per quam ſubtractionem potentiæ inferiores remanſerint deſtitutæ ſuo ordine, & hanc deſtitutionem eſſe vulnerationem: ergo ordo ille potentiarum, qui habebatur in ſtatu juſtitiæ originalis, & naturæ integræ, non fuit illis potentiis naturaliter debitus, adeóque vulneratio iſta non fuit ſubtractio boni naturaliter debiti, ſed deſtitutio, vel privatio juſtitiæ originalis.

Proſequitur autem Eximius Doctor explicationem huius metaphoræ *proleg. 4. de grat. c. 8. n. 19.* & ait, vulnerationem aliud non eſſe, quàm diviſionem continui: cùm itaque priùs, præſente adhuc juſtitia originali, appetitus hominis, præſertim rationalis, & concupiſcibilis, habuerint inter ſe unionem, & pacem: poſt lapſum autem, perdita juſtitia originali, unio illa ſit diſſoluta, hinc factam eſſe vulnerationem in naturalibus, hoc eſt, in iſtis appetitibus. Addit, quòd, quamvis in natura pura appetitus hi æquè non eſſent uniti, ſed diſſoluti, tamen non futura fuiſſet vulneratio; quia priùs non fuiſſet datum continuum, quod tamen præſupponit vulneratio: ſicut ſuprà diximus, quòd, etſi natura pura caruiſſet donis ſupernaturalibus, tamen ea carentia non fuiſſet pœna; quia non præceſſiſſet culpa, nec ſpoliatio; quia priùs illa dona non fuiſſent habita.

Hac ratione etiam ſolvitur, quod ex *Arauſicano* II. c. 25. & *Tridentino ſeſſ. 6. c. 1.* objicitur, ſcilicet, arbitrium liberum fuiſſe *viribus attenuatum & inclinatum.* nempe arbitrium liberum poſt lapſum factum eſt minùs potens, quàm fuerit in Adamo (de quo vide iterum *n. 110.* & *154.*) & inclinatum, non poſitivè ad malum, ſed negativè, hoc eſt, privatum illis ſupernaturalibus fulcris, quibus ſubtractis proprio pondere inclinaretur. Hæc autem inclinatio, & attenuatio, quamvis non danda fuiſſet in pura natura, quatenus dicit privationem; cùm tunc non præceſſiſſet habitus, ſeu exiſtentia donorum ſupernaturalium, tamen danda fuiſſet, quatenus dicit minorem potentiam, quàm fuerit in ſtatu naturæ integræ, & aliquam inclinationem, ſeu pronitatem ad malum.

ARTICULUS XV.

Solvitur ultima, & difficilior Obiectio.

171. OB. 6. Natura pura habuiſſet ex viribus naturalibus potentiam moralem ſervandi totam legem naturæ: ſed hanc non habet natura lapſa: ergo hæc eſt debilior. prob. ma. ſi natura pura non habuiſſet illam potentiam moralem, fuiſſet moraliter neceſſitata ad perdendum ſuum ultimum finem, & incurrendas pœnas æternas inferni: hoc non poteſt admitti: ergo. prob. mi. non videtur ullo modo conveniens bonitati Divinæ, producere creaturam moraliter neceſſitatam ad incurrendos ignes æternos: nec ſapientiæ Divinæ, producere creaturam tam malè conſtitutam, ſive moraliter ineptam, ad ſuum ultimum finem conſequendum: nec ſanctitati Divinæ, producere creaturam ex ſe moraliter neceſſitatam ad mortaliter peccandum (aliud eſt, quòd in natura jam priùs lapſa, poſſit talis neceſſitas oriri) ergo.

Reſp. 1. Ex hoc ipſo, quòd adſtruatur talis neceſſitas in ſtatu naturæ lapſæ, quidam volunt probare, eam debere eſſe naturalem, adeóque etiam fore eandem in ſtatu puræ naturæ; nam ajunt, & valde probabiliter, quòd, ſicut juxta communem Theologorum peccatum originale non poteſt puniri pœnâ ſenſûs, ſeu ignis infernalis, ita videatur, neque poſſe idem puniri pœnâ moralis neceſſitatis ad eum ignem: certè videretur DEUS duriùs agere cum hominibus, quàm, ſi omnes in pœnam peccati originalis vellet naſci cæcos; quia, licèt hac ratione incurrerent moralem neceſſitatem perdendæ ſæpiſſimè vitæ temporalis, non ita incurrerent propterea neceſſitatem, vel periculum perdendæ vitæ æternæ.

172. Reſp. 2. Etſi quidam putaverint, ſufficere, ſi naturæ puræ, quamvis ab omni peccato liberæ, tribueretur tantùm libertas phyſica, ad ſervandam totam legem, & negaverint ei omnem libertatem moralem, tamen videtur mihi ex probationibus ejusdem majoris efficaciter probari oppoſitum, quod longè plures authores tuentur, ſcilicet tribuendam naturæ puræ aliquam libertatem, ſeu potentiam moralem. In quo autem iſta ſtet, & an eſſet intrinſeca naturæ puræ, vel ſaltem debita: an verò ei tantùm eſſet collata, ex ſpeciali DEI favore, naturæ per ſe indebito: item an eadem potentia moralis danda etiam fuiſſet in ſtatu naturæ lapſæ, ſi non eſſet elevata, aut ſupernaturali gratia inſtructa, necdum eſt ſatis exploratum.

173. Aliqui volunt cum Pallavicino, potentiam moralem, ſervandi totam legem, non eſſe naturalem, vel naturaliter debitam naturæ etiam puræ, adeóque hanc eſſe intrinſecè æquè debilem, ac lapſam: non tamen ideò malè fore conſtitutam; quia, licèt natura pura non poſſet, viribus ſibi debitis conſequi finem ultimum, tamen ſemper haberet ſpem optimam, recipiendorum ab authore ſuo auxiliorum, quibus adjuta finem ſuum moraliter poſſet obtinere. Sic plantarum, & ſegetum incrementum, non eſt malè conſtitutum, aut ordinatum, etſi indigeat extrinſeco favore, hoc eſt, hominis colentis induſtriâ. Sic ſpes recipiendi alimenta à piis hominibus, liberaliter dare ſolitis, facit bonum ſtatum egentium.

Sed reſpondetur. Vel iſti favores exiguntur ab ipſa natura pura, ita, ut, ſi non conferrentur, fieret ipſi violentia, ſicut fieret infanti educando, ſi negarentur neceſſaria ejus educationi, vel ſegetibus, ſi negligerentur, vel etiam, ſi pluvia non caderet, aut ſol nunquam ſplenderet: (ſi tamen ſegetes culturâ illâ moraliter indigeant) & iſti favores ſunt naturæ puræ naturaliter debiti. Vel non ita exiguntur favores hi, & natura eſt malè conſtituta. Quod ſpectat ad egentes, vel mendicos, iſtis quidem hæc ſpes confert ſtatum ſecundùm quid bonum, at non ſimpliciter; ſi enim non poſſent ullo alio modo ſe ju-

vare, & deberent; sola spe incerta niti, non essent, saltem intrinsecè bene constituti: & ita multi mendici satis miserè constituti sunt in ordine ad vitam temporalem.

174. Alii volunt, potentiam hanc moralem non esse quidem debitam naturæ puræ, tamen ipsi semper conferendam, utpote debitam benignitati Divinæ, quam non deceat, naturam, omnis peccati immunem, relinquere cum sola potentia physica, & impotentia morali, ad consequendum suum finem; sicut enim e. g. si DEUS aliquid promittat homini, non tamen conferat ei jus, homo certò rem illam accipiet, non tanquam debitam sibi (quia non habet jus, ex quo eam exigat) sed tanquam debitam fidelitati Divinæ, cui debetur adimpletio promissionis: sic, dicunt hi auctores, potentia ista moralis dabitur homini, in statu puræ naturæ, non quia ipsi debetur; cùm ei tantùm debeatur potentia physica, sed quia debetur bonitati, ac sapientiæ Divinæ, quæ exigunt, creaturam non moraliter necessitari, ad perdendum suum finem, & incurrendam æternam pœnam sensûs.

Verùm, licèt hæc congruè dicantur, quando talis favor provenit à perfectione, seu actione libera DEI, e. g. à promissione gratuita; tunc enim eoipso, quòd hæc actio, seu promissio, sit favor, & gratia, etiam subsequens alter favor erit gratia pro gratia, utì à S. Augustino sæpe nominatur. At, quando collatio talis favoris infertur, vel oritur ex perfectione DEI necessaria, tunc is non videtur ampliùs gratia; quia gratia debet esse effectus liberalitatis; cùm tamen in hoc casu detur in DEO necessitas, non liberalitas; hinc talis rei collatio est debita ipsi naturæ, ex suppositione, quòd natura à DEO liberè producatur: saltem non erit gratia distincta à gratia creationis, vel productionis; quia nihil habet distinctæ liberalitatis.

Dein, illud, sine quo natura esset pessimè constituta, in ordinè ad ultimum finem, est debitum ipsi naturæ: atqui sine ea potentia morali esset natura pessimè constituta: ergo est debita. ma. videtur per se clara, & probatur etiam ex eo, quòd aliàs non repugnaret bonitati Divinæ, negare naturæ hanc potentiam, ei non debitam, sed tantùm ex gratia conferendam. Et cur non dicamus, nullam perfectionem etiam naturalem, præter essentiales, deberi ulli naturæ, etiam rationali, & innocenti: sed eas deberi tantùm perfectionibus Divinis necessariis; quia eodem modo possemus de iis discurrere? hoc autem esse valde novum, & paradoxum.

175. Itaque alii probabiliùs volunt, quòd naturæ puræ debita fuisset potentia moralis observandi totam legem naturalem, & sic consequendi suum finem, non absolutè, sed conditionatè; quæ tamen conditio non impleta fuisset sine gratia DEI, erátque ista: si homo in statu puræ naturæ feciſſet, quantum in se fuisset: quod sic explicari potest. Homo in statu puræ naturæ habuisset potentiam moralem, saltem aliquamdiu servandi legem naturalem, seu omittendi, quæ hæc lex prohibet, & faciendi, quæ præcipit, inter quæ vel maximè est cultus aliquis DEI (cujus notitia etiam tunc facilè habenda fuisset ex consideratione creaturarum) & oratio humilis ad DEUM fusa.

Si jam homo, quamvis moraliter potens, tamen ea non feciſſet, sed DEUM offendisset, hoc ipso ex culpa propria demeritus fuisset auxilia ulteriòra: nec jam DEO, sed sibi, adscribere debuisset impotentiam moralem consequentem, ad observandam totam legem: nec eo casu naturæ puræ, & innocenti, sed jam lapsæ, & peccatrici, deforet potentia moralis, quod facilè potest capi. Si autem homo servâsset aliquamdiu legem naturæ, & DEUM non offendisset, sed coluisset, & invocâsset, prout moraliter potuisset, DEUS ipsi dedisset semper ulteriora auxilia, quibus moraliter potuisset ulteriùs, & diutiùs servare legem naturæ, & sic tandem per totam vitam. Et sub hac conditione debita fuisset puræ naturæ ea potentia moralis.

176. Quia tamen adimpletio hujus conditionis fuisset gratia, ideo etiam ipsa potentia moralis, ad totam legem observandam, atque adeò consequendum ultimum finem, potest dici gratia, sicut scilicet dicitur vita æterna ab Apostolo gratia: *ad Rom. 6. v. 2. Gratia autem DEI vita æterna:* quia, licèt vita æterna debeatur meritis creaturæ rationalis, juxta plures etiam ex justitia, tamen, quia merita non habentur, nisi ex gratia, rectè etiam ipsa vita æterna dicitur gratia.

Quòd autem adimpletio conditionis illius suprà positæ, fuerit ex gratia, probatur. Non facturus esset homo, quantum in se est, etiam in statu puræ naturæ, nisi tunc auxiliis, naturalibus quidem, sed tamen congruis, præveniretur: atqui homini debebantur tantùm auxilia sufficientia, non autem congrua, & ista fuissent favor indebitus, seu gratia, quamvis ordinis adhuc naturalis: ergo illa conditio non fuisset implenda sine gratia, & consequenter adimpletio illius fuisset ex gratia.

177. Quia autem sub eadem conditione, si scilicet homo faciat, quantum potest, debetur etiam naturæ lapsæ aliqua talis potentia moralis, hinc natura lapsa non est debilior naturâ purâ. Discrimen tamen magnum est in hoc, quòd, cùm à natura pura conditio hæc fuisset implenda per gratiam naturalem, ipsa non recepisset ulteriora auxilia, nisi naturalia. Et idem potuisset etiam fieri in statu naturæ lapsæ, si DEUS noluisset eam redimi per Christum, nec tamen voluisset, eam statim damnare, sed in pœnam ex statu elevationis ad naturalem dejicere: quo casu potuisset natura lapsa viribus naturalibus acquirere potentiam moralem, non quidem assequendi suum finem (quia non potuisset se liberare à peccato, quod eam semper impediret à consequendo DEO) sed tamen vitandi peccata gravia actualia, & pœnam sensûs æternam ùt suprà dictum.

At nunc, quando misericordissimus DEUS voluit, hominem lapsum relinquere in statu elevationis, si ipse facit, quantum est in se, juxta multos nunquam id facit viribus naturæ, sed gratiæ, vel, si id, ut alii volunt, faciat ex viribus naturalibus (de qua re actum *à n. 58.*) accipit dein ex gratia DEI gratuitò collata auxilia supernaturalia, quibus moraliter non tantùm legem implere, aut nova peccata vitare, sed etiam à peccato priori liberari, imò DEUM tanquam finem ul-

supernaturalem consequi possit: quæ tamen potentia, moralis supernaturalis, naturæ lapsæ neque conditionatè est debita.

178. Difficultas aliqua oritur circa hanc solutionem hujus objectionis ex Suarez *l. 1. de gratia c. 13. per totum*, ubi fusè contendit, aliquas cogitationes naturales congruas esse debitas naturæ rationali, ex suppositione, quòd producatur, & consequenter, non esse gratias distinctas à beneficio creationis; cùm enim debitæ sint naturæ rationali cogitationes, non determinatè incongruæ (hoc enim dicere esset valdè absurdum, ùt cuique consideranti facilè patet) sed saltem indifferentes, ad congruitatem, vel incongruitatem, ait hic auctor, esse moraliter impossibile, ut, in tanta multitudine hominum, non aliqui cooperentur, adeóque sint aliquæ cogitationes congruæ, eæque simul debitæ humanæ naturæ.

Sed, quidquid de hoc sit, an aliquæ cogitationes congruæ sint debitæ humanæ naturæ in specie, adeóque etiam in individuo; quia, ùt urget Suarez, humana natura eas cogitationes, non nisi in aliquo individuo, accipere potest; tamen inprimis est aliquod beneficium, quòd huic individuo præ altero dentur, ùt agnoscit ipse Eximius. Dein non quælibet cogitatio congrua est debita, ùt iterum fatetur Suarez *cit. lib. c. 14. n. 7. & 8.* & præsertim non est debita, ùt idem Eximius *n. 8.* asserit, continuatio cogitationum congruarum, & quidem tamdiu durans, donec quis faciat, quantum est in se; hoc enim non fit per unum tantùm, aut alterum actum, ùt dictum superiùs *n. 80.* adeóque impletio huius conditionis potest semper dici esse ex gratia.

179. Juxta hanc explicationem, quam præ aliis verosimilem judico. Resp. ad objectionem *n. 171.* positam dist. ma. natura pura habuisset eam potestatem moralem, sibi absolutè debitam, ante impletam omnem conditionem. neg. ma. conditionatè debitam, si nempe impleviſſet priùs conditionem. subdist. habuisset ita, ut conditionem expleviſſet sine gratia. neg. ma. ut eam impleviſſet cum, & ex gratia, ita, ut adimpletio conditionis fuisset gratia, & consequenter potestas moralis, absolutè collata, fuisset gratia pro gratia. conc. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. cons. ad prob. ma. dist. iterum ma. si natura pura non habuisset illam potentiam moralem, neque absolutè, neque conditionatè debitam, tunc fuisset moraliter necessitata ad perdendum suum finem. conc. ma. si eam tantùm non habuisset absolutè debitam, sed tamen habuisset conditionatè debitam. neg. ma. & conc. mi. neg. cons. ad prob. mi. conc. totum. Si natura pura habuisset eam potentiam moralem, conditionatè debitam, & quidem ita, ut conditionem potuisset moraliter implere, potuisset moralem necessitatem incurrendi pœnas æternas sensûs, & perdendi ultimum finem evitare.

180. Ubi adhuc notandum 1. non hîc dici, quòd sine cogitatione congrua non possit moraliter impleri conditio, sed tantùm, quòd non impleatur: sicut non dicitur, quòd sine gratia supernaturali congrua, seu prævisa per scientiam mediam conjungendâ cum consensu, non possit in hoc statu elevationis fieri opus supernaturaliter bonum (ad hoc enim, ut quis possit, opus est tantùm gratiâ sufficiente) sed tantùm dicitur, quòd tale opus actu non fiat.

Notandum 2. neque dici, quòd homini, in statu naturæ puræ, fuisset debita tota potentia moralis proxima ad faciendum, quod est in se; cùm enim, ùt dictum est, facere, quod est in se, requirat plura, absolutè sufficit dicere, quòd homini in eo statu debita fuisset potentia moralis proxima ad aliquid faciendum, quod si feciſſet, accepiſſet potentiam novàm proximam ad plus faciendum, donec impleretur totum, quod requireretur ad hoc, ut dici posset, feciſſe totum, quod est in se. Et sic potest etiam dici, quòd homo habuisset primò absolutè potentiam moralem proximam aliquid faciendi: potentiam autem moralem faciendi totum, quod est in se, habuisset conditionatè, si scilicet primò feciſſet, quod moraliter potuisset.

Ex quo etiam intelligi potest, quòd conditionatè habere potentiam moralem observandi totam legem sit idem, ac eam potentiam habere (ùt alii loquuntur) remotè, seu mediatè, quatenus nempe habetur medium eam acquirendi. Sic sæpe dicuntur homines, etiam in statu elevationis, habere gratias, non immediatè, & proximè, sed mediatè, & remotè, sufficientes, quatenus habent gratiam immediatè sufficientem ad orandum, &, si oraverint, accipient gratiam immediatè sufficientem, e. g. ad vincendam gravem tentationem.

QUÆSTIO III.

De Existentia Gratiæ Actualis.

ARTICULUS I.

An existat Gratia Sufficiens.

181. Diximus *n. 14.* gratiam sufficientem, vel accipi posse genericè, seu pro omni gratia, quæ sufficit ad operandum: & sic etiam gratia efficax est sufficiens: vel posse accipi pro purè sufficiente: & sic differt à gratia efficaci; nam *gratia efficax*, prout communiter intelligitur, scilicet actu efficiens, est illa, cum qua non tantùm possumus, sed actu operamur, quæque est conjuncta cum effectu, eúmque infallibiliter posit se trahit: non quidem necessitate antecedenti, & inimpedibili, qualem Jansenius, & ejus asseclæ adstruunt, sed tantùm necessitate consequente, & impedibili. Et hanc in nostris principiis dicimus, esse eam gratiam, quæ post scientiam mediam de futuro consensu, ex benevolo DEI prædefinientis affectu, confertur, adeóque hæc gratia accepta involvit tria, nempe entitatem gratiæ, seu illustrationis, vel inspirationis, & scientiam mediam de consensu, ac benevolum DEI prædefinientis decretum: & in hoc sensu deinceps semper loquemur, quando gratiam efficacem nominabimus.

182. At verò *gratia purè sufficiens* est, cum qua quidem operari possumus, sed ex nostra

culpa operari nolumus; hinc ista, quidditativè accepta, involvit entitatem gratiæ, & scientiam mediam de dissensu, ac decretum permissivum dissensûs: cum autem, & scientia media, & decretum, impedibilia sint, libertati non obsunt. Quodsi hæc gratia intelligatur in actu secundo purè sufficiens, seu inefficax, involvit etiam dissensum, qui est ex nostra negligentia: imò etiam scientia media suo modo consequitur nostrum defectum, seu negligentiam, aut dissensum conditionatè futurum.

Hinc gratia purè sufficiens ût talis, seu quidditativè sumpta, non est à DEO; quia non est à DEO nostra negligentia, resistentia, & malitia: sed à DEO est tantùm gratia purè sufficiens denominativè sumpta, sive illa illustratio intellectûs, vel inspiratio voluntatis, quæ in se sufficiens est: at redditur inefficax à nostra voluntate, culpabiliter ei non cooperante. Et de hac modò quæritur, sive quæritur, an detur aliquando talis gratia; negat enim eam Jansenius cum asseclis, & vult, in statu naturæ lapsæ nullam talem dari, sed tantùm dari gratias, ût ait, victrices, hoc est, effectum post se necessariò trahentes.

183. Dico cum omnibus Catholicis. Datur gratia sufficiens. Probatur 1. ex Scripturis. *Matth. 20. v. 16.* dicitur, *Multi enim sunt vocati: pauci verò electi*: ergo datur vocatio, seu gratia, cui multi non consentiunt. Iterum *Joan. 1. v. 6. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*: quem locum S. August. *l. 1. de Genes. contr. Manich. c. 3.* & alii PP. Chrysostomus, Cyrillus, Theophilus apud Cornelium *in hunc locum*, aliique scriptores exponunt de lumine gratiæ, illustrantis omnem hominem, qui suâ culpâ lucem non excludit. Iterum *Matth. 11. v. 21.* reprehendit Dominus Corozaitas, & Bethsaitas: *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida; quia, si in Tyro, & Sidone, factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis* &c. ergo habuerunt gratiam sufficientem, cui non consenserunt; aliàs cur reprehensibiles essent?

Rursus *Joan. 15. v. 22. Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Sap. 1. Vocavi, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Actorum 7. v. 51. Vos semper Spiritui Sancto resistitis. 2. Cor. 6. v. 1. Adjuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam DEI recipiatis* &c. quæ manifestissimè docent, homines aliquando gratiæ non consentire. Similia passim occurrunt: imò huc etiam faciunt omnes S. Scripturæ textus, quibus adstruitur libertas humana, aut peccatores ob peccata reprehenduntur; quia sine gratia non potuissent ea evitare.

184. Prob. conclusio 2. ex definitionibus Pontificum. Inprimis Innocentius X. damnavit hanc Jansenii propositionem 2. *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.* Ex qua damnatione manifestè infertur, gratiæ, seu inspirationi interiori, aliquando resisti, adeóque eam tantùm esse sufficientem. Idem colligitur ex quarta, quam inferiùs dabimus. Cùm tamen Jansenistæ non aquiescerent huic damnationi, damnavit iterum Alex. VIII. hanc propositionem 6. *Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis, quàm perniciosa est, sic, ut proinde meritò possimus petere: A gratia sufficiente libera nos Domine,* Idem Pontifex damnavit hanc. 5. *Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis, nullum omnino accipiunt à JEsu Christo influxum, adeóque hinc rectè inferes, in illis esse voluntatem nudam, & inermem, sine omni gratia sufficienti.* Clemens autem. XI. inter propositiones Quesneli plures damnavit huc spectantes, quales maximè sunt 2. 3. 4. 6. aliæque plures, quas longum esset enumerare.

185. Prob. conclusio 3. ex Conciliis, quæ docent, gratiæ resisti posse, & actu resisti, adeóque non omnem esse antonomasticè efficacem. Senonense *decreto. 14.* ait. *Nec denique tale sit huiusmodi trahentis DEI auxilium, cui resisti non possit; quoties enim Dominus voluit congregare filios Jerusalem, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluerunt*: & addit, frustra S. Stephanum Judæos, & Paulum Thessalonicenses reprehensurum fuisse, *si Divinis inspirationibus homines inevitabiliter raperentur.* Trid. *sess. 6. c. 5.* de homine, & gratia ait: *Quippe qui illam & abijcere potest.* & *can. 4.* anathematizat dicentem, liberum arbitrium nihil gratiæ cooperari, *neque posse dissentire, si velit.* Eadem veritas habetur clarissimè ex omnibus SS. Patribus, qui hominem peccantem reprehendunt, vel libertatem hominis adstruunt: nec opus est, eorum textibus paginam implere in re clara.

ARTICULUS II.

Quænam de hac materia sit mens S. Augustini.

186. CUm nostri hac in conclusione adversarii, Janseniani, vel maximè contendant, à se stare S. Augustinum, adducendi sunt aliquot textus huius S. Doctoris, ex quibus cuique patebit, ejus mentem quoad hanc controversiam, omnino cum nostra conclusione convenire. Itaque *l. 83. quæst. q. 68. in textum Matth. 22. v. 14. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi*: sic ait. *Ad illam enim cœnam, quam Dominus dixit in Evangelio præparatam, nec omnes, qui vocati sunt, venire voluerunt, neque illi, qui venerunt, venire possent, nisi vocarentur. Itaque nec illi debent sibi tribuere, quòd venerunt; quia vocati venerunt: nec illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere. sed tantùm sibi; quoniam, ut venirent, vocati erant in libera voluntate*: ergo, qui vocati venire potuerunt, & noluerunt, habuerunt gratiam, cui restiterunt: adeóque purè sufficientem, quam neglexerunt: & hinc S. Pater post pauca subjungit: *Incboat meritum supplicii, cùm vocatus venire neglexerit.*

Rursus *l. 1. de Genes. contra Manichæos c. 3. in illud Joan. 1. v. 9. Illuminat omnem hominem* &c. *Illud autem lumen non irrationabilium animalium oculos pascit: sed pura corda eorum, qui DEO credunt, & ab amore visibilium rerum, & temporalium, se ad ejus præcepta servanda convertunt;*

tunt: quod omnes homines possunt, si velint; quia illud lumen omnem hominem illuminat, venientem in hunc mundum. Ecce dicit, omnes posse, si velint: & tamen est evidens, non omnes id facere; ergo plures habent tantùm gratiam sufficientem. Iterum *de dono perseverantiæ. c. 9. circa illum textum: Væ tibi Corozaim &c.* ait. *Facile est quippe infidelitatem accusemus Judæorum, de libera voluntate venientem, qui factis apud se tam magnis virtutibus credere noluerunt.*

Idem S. Doctor *l. 1. Retract. c. 22.* ait. *In potestate quippe hominis est, mutare in melius voluntatem: sed ea potestas nulla est, nisi à DEO detur, de quo dictum est: Dedit eis potestatem filios DEI fieri:* atqui potestas, ut quis fiat filius DEI, est per gratiam: ergo in potestate hominis est, uti gratiâ, vel non uti, cùm autem homo sæpius eâ non utatur, sæpè manet gratia tantùm sufficiens. Idem *l. 3. de lib. arb. c. 16.* sic habet: *Ex eo igitur, quod non accepit, nullus reus est: ex eo verò, quòd non facit, quod debet, justè reus est. Debet autem, si accepit, & voluntatem liberam, & sufficientissimam facultatem.* Iterum *l. 1. ad Simplicianum q. 2.* occasione illius textûs Apostoli: *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est DEI. ad Rom. 9. v. 16.* sic ait. *Noluit ergo Esau, & non cucurrit: sed etsi voluisset, & cucurrisset, DEI adjutorio pervenisset, qui ei etiam velle, & currere, vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.* Ecce perditio miseri huius hominis attribuitur ejus nolitioni, & contemptui vocationis, quam si sequi voluisset, etiam pervenisset: adeóque vocatio auxilium sufficiens fuit. Rursus idem S. Pater *l. 1. de prædest. SS. c. 16.* ait: *Vocat enim DEUS prædestinatos multos filios suos, ut eos faciat membra prædestinati unici Filii sui, non ea vocatione, qua vocati sunt, qui noluerunt venire ad nuptias; illa quippe vocatione & Judæi vocati sunt, quibus Christus crucifixus scandalum est, & gentes, quibus crucifixus stultitia est: sed ea vocatione prædestinatos vocat, quam distinxit Apostolus.* Ecce geminam vocationem, unam electorum, quam ex Apostolo ait esse *secundùm propositum*: alteram sufficientem eorum, qui noluerunt venire. Iterum *l. de corr. & grat. c. 7. Quicunque enim electi, sine dubio etiam vocati; non autem quicunque vocati, consequenter electi.* Nec dicas, vocatos saltem accepisse auxilium efficax ad id, ad quod fuêre vocati; nam S. Aug. hîc, & locis ante citatis ait, vocatos fuisse *ad cœnam, ad nuptias agni, ad regnum suum,* seu gaudia æterna, quæ consecuti non sunt.

187. Prob. conclusio 4. rationibus. Primò. Si non datur gratia sufficiens, vel indifferens, sed omnis est efficax, seu trahens necessariò post se consensum, non datur libertas: sed hoc (licèt admittat Jansenius, quoad libertatem à necessitate, quamvis non à coactione) est falsum, ùt suppono *ex tr. de act. hum. a. n. 94.* ergo. 1. prob. ma. si datur gratia intrinsecè efficax, qualem statuit Jansenius, actus necessariò fit: si ista non datur, neque datur alia sufficiens, tunc actus fieri non potest: ergo non datur libertas.

Secundò. Si non datur gratia sufficiens, DEUS non vult omnes homines salvos fieri: sed hoc est falsissimum: ergo, mi. est clara; nam DEUM velle omnes homines salvos fieri, est doctrina Apostoli, & Ecclesiæ, id quod fusè probatum est *tract. de DEO à n. 615.* quin opposita doctrina damnata est ab Innocentio X. in propositione 5. Jansenii. prob. ma. si DEUS non omnibus dat gratiam sufficientem, sine qua salvi esse non possunt, tunc non dat media ad salutem, quæ ipse debet dare; quia non possunt aliunde haberi: ergo non potest prudenter intendere, tanquam finem earum salutem, seu hanc seriò velle. Tertiò. Sic DEUS esset causa peccatorum, & imposuisset homini præcepta impossibilia: sed hæc per se sunt absurdissima, & Calvino, ac Luthero digna asserta: ergo. ma. patet consideranti; quia homo non esset culpabilis in eo, quod evitare non potuisset: sed potiùs DEUS, qui ea præcepta impossibilia, imposuisset, nec tamen (quod ex parte sua necessariò requirebatur) ad ea implenda juvare voluisset.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones.

188. OB. 1. S. Augustinus negat omnem gratiam, quæ non sit efficax, seu victrix: ergo nulla datur gratia purè sufficiens. prob. ant. pluribus textibus S. Doctoris. Sic *serm. 43. de verbis Domini c. 7.* ait: *Agis, si agaris, & bene agis, si à bono agaris. l. 2. contr. duas epist. Pelagianorum ad Bonifac. c. 9. Homo præparat cor: non tamen sine adiutorio DEI, qui tangit cor, homo præparat cor. l. 1. de prædestinatione Sanctor. c. 8. Si enim omnis, qui audivit à Patre, & didicit, venit, profectò omnis, qui non venit, non audivit à Patre, nec didicit:* ergo.

Resp. vix non debere dici infelicitatem S. Augustini, quòd hæretici tam pertinaciter contendant, eum à suis partibus stare; non enim minùs Calvinus, & Lutherus, quàm Jansenistæ eum ubique pro se stare jactant. sic Lutherus *l. de servo arbitrio*, ait: *Augustinus, quem præteris, totus meus est.* Calvinus *in l. 5. Pighij. Doctrinæ nostræ nullum est caput, quod non propè ad verbum sæpius apud Augustinum occurrat.* vide Bellar. *tom. 2. controv. 1. l. 4. de notis Ecclesiæ. c. 9.* In forma, neg. ant. cujus falsitas manifestè patet ex textibus suprà allatis. ad prob. concessis textibus, neg. cons. Sit, quòd illis locis S. Augustinus agat de gratia efficaci, hoc est, conjuncta cum actu, eúmque infallibiliter, non tamen necessitate Jansenianâ, inferente: sufficit nobis, quòd alibi agat de gratia sufficiente, sicut eum agere, satis jam ostensum est.

189. Omitto etiam, quòd hîc loci in primo textu per *agi* intelligatur præveniri gratia efficaci; ex hoc enim textu nos gratiam sufficientem non probamus, neque efficacem ab Augustino sæpius assertam negamus; utramque enim adstruit. De verbo *agi*, de quo hic textus meminit, videri etiam potest *suprà n. 21.* quamvis etiam non negem, per *agi* S. Doctorem aliquando intelligere, juvari gratia efficaci; nam ita intelligitur illud *l. de corr. & gratia c. 2.* ubi exponens illud *ad Rom. 8. v. 14. Quicunque enim spiritu DEI aguntur, ii sunt filii DEI:* sic scribit: *Intelligant, si filii DEI sunt, spiritu DEI se agi, ut, quod agendum est, agant, & cùm egerint, illi, à quo*

quo aguntur, gratias agant; aguntur enim, ut agant, non, ut ipsi nihil agant.

190. Secundus textus, etiam plus non probat, quàm, quòd si DEUS efficaci gratia cor tangat, illud homo præparet, vel gratiæ illi consentiat. Tertius textus referri debet ad illud Christi Domini. *Joan. 6. v. 45. Omnis, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.* In quem locum Theophylactus apud Maldonatum ait, *audire*, esse tantùm doctrinam percipere, *discere* autem esse credere, vel doctrinam amplecti: & hinc non frustra Christum utrumque verbum conjunxisse. Quare *audire* hîc sumitur in secundo sensu, non in primo, de quibus *n. 19.* Vult igitur S. Augustinus tantùm dicere, eum, qui verbum DEI audit, eique credit, venire ad Christum: eum autem qui non venit non discere, hoc est, non credere, adeóque gratiam non habuisse congruam, seu efficacem.

Nec te moveat, quòd S. Augustinus dicat: *Nec audivit, nec didicit*, quasi diceret: *Nec habuit gratiam efficacem, nec sufficientem*; nam inprimis rectè dicitur, aliquos non audivisse; quia non habuerunt vocationem immediatam ad fidem, sed tantùm auxilia mediata, ut potuerint facere, quod est in se: dein illa particula *nec* non sumitur à S. Augustino ibi ita rigorosè, ut excludat utrumque divisim sed tantùm collectivè: quasi diceret: utrumque non habuit collectivè; aliàs illius illatio planè non esset legitima; quia vellet inferre ex uno, oppositum ejus, quod Christus tantùm intulit ex duobus simul. Hoc confirmatur ex eo, quòd statim subjungat illis verbis ista: *Nam si audîsset, & didicisset, veniret:* & semper deinceps utrumque conjungat.

191. Ob. 2. S. Augustinus in *Enchiridio c. 32.* exponens illud Apostoli *ad Rom. 9. v. 16. Non volentis, neque currentis, sed miserentis est DEI:* sic ait: *Restat, ut propterea rectè dictum intelligatur: non volentis, neque currentis, sed miserentis est DEI, ut totum DEO detur:* atqui juxta nos non totum daretur DEO, sed pars libero arbitrio, quod gratiæ sufficienti liberè consentiret: atque adeò verum etiam esset, ùt ibidem habet S. Doctor. *Non miserentis est DEI, sed volentis est hominis; quia id misericordia DEI sola non implet:* quod, ùt iterum *eo loco* ait S. Augustinus, *nullus Christianus dicere audebit.* Resp. 1. Videantur dicta *à n. 399. de DEO*, ubi ex S. Augustino *l. 1. ad Simplicianum. q. 2.* attulimus expositionem hujus textûs Apostoli, prorsus congruentem cum nostris principiis de scientia media, quam non opus est hîc repetere.

Resp. 2. S. Augustinum loco objecto non velle, actus nostros liberos, & salutares (aliud est de indeliberatis, quos DEUS facit in nobis sine nobis) tribuendos esse DEO, tanquam soli agenti; nam ex Trident. *sess. 6. c. 5.* definitum habetur, quòd *neque homo ipse nihil omnino agat:* & *can. 4. sess. ejusdem* damnatur oppositum asserens: atque hoc indicat etiam S. Paulus *1. ad Cor. 15. v. 10.* scribens: *Abundantiùs illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia DEI mecum.* Sed & S. Augustinus idem apertè docet. *l. de prædest. SS. c. 3.* ajens: *Utrumque ergo nostrum est, propter arbitrium voluntatis: & utrúmque tamen datum est, per spiritum fidei, & charitatis:* & infrà: *Utrumque ipsius est; quia ipse præparat voluntatem: & utrumque nostrum; quia non fit, nisi volentibus nobis.* Quare ex S. Augustino non quidem nos omnino nihil agimus in bono opere: sed tamen totum simpliciter est attribuendum DEO, tanquam causæ piusquam primariæ, respectu cuius nos modicissimum facimus. Hoc probatur ex ipso textu S. Pauli *1. Cor. 15.* in quo primariam vim agendi attribuit gratiæ, sibi autem instrumentalem, & multò minorem.

192. Et utique illi causæ totum simpliciter tribui debet, quæ est primaria, non quomodocunque, sed ita, ut det actum primum proximum, sine quo nihil fieri potest: insuper suadeat, hortetur, præcipiat, removeat impedimenta, physicè cooperetur, illustret intellectum, & inflammet interiùs voluntatem, & quidem eo modo, quem congruum fore prævidit: idque totum faciat ex intentione boni operis. Certè casus hominis bene operantis fermè se habet, ac si quis dives pauperi donet vestem, eúmque juvet, illam induere; licèt enim pauper etiam cooperetur se induendo (cùm posset nolle vestem accipere, vel eam induere) licèt forte etiam pauper, uno, vel altero ductu acûs, in quo tamen faciendo à divite fuit adjutus, modicum quid fecerit, in tali casu tamen, quòd pauper vestitus sit, totum tribuitur diviti, & pauper non habet, quod non acceperit, nec potest in se gloriari, sed debet in divitis benignitate. Pariter, quando nos induimur quasi veste gratiæ, & meriti, licèt etiam modicum quid faciamus, cum adjutorio DEI, & cooperemur DEO nos induenti, totum tamen debet DEO adscribi: nec habemus, quod non accepimus, nec possumus in nobis, sed debemus in DEO gloriari.

Neque etiam gratiæ cooperando nosmetipsos discernimus, sed DEUS discernit nos; discretio enim dilecti à reprobo stat in benevola DEI voluntate, qua misericorditer decernit electo dare, vel actu dat auxilium, quod videt conjungendum cum consensu, dum reprobo decernit dare, vel actu dat aliud, quod videt quidem posse conjungi, sed non conjungendum cum consensu. In forma. neg. mi. quia, ùt explicavimus, totum DEO datur ad mentem S. Augustini. Cæterùm addo, hoc argumento non bene impugnari gratiam purè sufficientem; quia quando hæc datur, non datur actus, qui debeat totus DEO dari, & liberum arbitrium nil agit. Sed nempe debent corradi undique S. Augustini textus, ut numerus saltem accedat, quando non potest sperari pondus accessurum.

193. Ob. 3. S. Augustinus *l. de corr. & grat. c. 12.* ait: *Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut Divinâ gratiâ, indeclinabiliter, & insuperabiliter ageretur:* ergo omnis gratia, quæ datur in statu naturæ lapsæ, seu infirmæ, indeclinabiliter, & insuperabiliter, trahit: adeóque non est tantùm sufficiens, seu talis, ut liberum arbitrium possit eam declinare, vel superare. Resp. Nolo hîc litem movere, an *insuperabiliter*, an *inseparabiliter* legendum sit: certè in pluribus antiquioribus exemplaribus habetur, ùt ipsemet vidi, *inseparabiliter*: quæ vox fortè minùs quàm altera adversariis favet: sed sit: legatur, *insuperabiliter*. Insuperabilitas hæc, vel non

est omnimoda & absoluta, vel non respicit arbitrium liberum; nam istud ex Tridentino *sess. 6. can. 4.* debet *posse dissentire, si velit:* & *ex cap. 5.* gratiam *illam & abijcere potest.*

Quin ipse Augustinus *l. de spir. & lit. c. 34.* ait: *Nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem: sed consentire, vel dissentire, propriæ voluntatis est.* & post pauca: *Consentire autem vocationi DEI, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriæ voluntatis est.* Quæ quidem verba Jansenius *l. 2. de grat. Chri. c. 34.* præeunte Kemnitio (quem Bellarm. *tom. 4. l. 6. de gratia & lib. arb. c. 11.* meritò explodit) ita exponit, ut velit, ea tantùm significare, quòd tam consensus, quàm dissensus, sint actus voluntatis, at non pro libitu voluntatis eliciendi, vel omittendi: verùm ridicula est hæc expositio; nam hac ratione etiam propriæ voluntatis esset prævenies prima indeliberata inspiratio; cùm etiam actus vitalis sit ejusdem voluntatis: quod est contrà S. Augustinum, & omnes alios. Dein particula adversativa *sed* clarè ostendit, quòd per verba *propriæ voluntatis est*, intelligat S. Doctor, quòd sit in potestate, seu libitu voluntatis.

194. Itaque, ne S. Doctor secum ipso, aut cum Tridentino pugnet, ejus verba alium longè sensum habere debent, quàm adversarii velint. Hinc in forma neg. conseq. & cum Illustrissimo Cameracensi *in sua instructione pastorali p. 2. epist. 10.* dico, verba illa *insuperabiliter* & *indeclinabiliter* significare, quòd homo, ex se infirmus, auxilio gratiæ, insuperabilis fiat omnibus tentationibus, quas unquam dæmon, mundus, aut alii quicunque exteriùs, sive quas caro interiùs, excitat, ut adeò homo adjutus gratiâ, quomodo velit, has omnes superet, & à mandatorum Divinorum observatione nunquam declinet.

Et hunc sensum planè puto, esse à S. Augustino intentum; nam hoc clarè innuunt, quæ S. Doctor præmisit, tum *c. 11.* de infirmitate humana, & malis, quibus Sancti in hac vita ingemiscunt, & *clamant ad DEUM: Libera nos à malo ..... quoniam in eis caro concupiscit adversùs spiritum, & spiritus adversùs carnem, atque in tali certamine laborantes, ac periclitantes, dari sibi pugnandi, vincendique virtutem, per Christi gratiam poscunt:* tum hoc ipso *c. 12.* ex quo verba objecta desumpta sunt, ubi ait: *Major quippe libertas est necessaria, adversùs tot, & tantas tentationes, quæ in paradyso non fuerunt, dono perseverantiæ munita, atque firmata, ut cum omnibus amoribus, terroribus, erroribus suis, vincatur hic mundus.*

Ex quibus planè infertur, insuperabilitatem, & indeclinabilitatem hanc, à S. Augustino asseri, respectu istarum tentationum, & difficultatum: quod confirmatur ex eo, quòd S. Doctor ibi voluerit, ostendere discrimen, inter gratiam collatam Adamo in statu naturæ integræ, & collatam nobis in statu naturæ lapsæ: hoc discrimen autem stat in eo, quòd gratia nostra habeat vires ad superandas has tentationes, amores, terrores &c. quas vires non debuit habere gratia Adami, qui hujusmodi tentationibus, amoribus, terroribus &c. infestatus non fuit.

195. Duo huic explicationi videntur objici posse. Primum. Illa verba, quibus dicitur hunc necessaria libertas, *dono perseverantiæ munita, atque firmata*, videntur significare, quòd sine ipso dono perseverantiæ non sit libertas expedita ad vincendas tentationes, adeòque nulla gratia sit tantùm sufficiens. Sed respondetur, S. Augustinum non dicere, necessarium esse donum perseverantiæ, ut mundus *possit vinci*, sed, ut actu *vincatur*, adeóque hæc necessitas est tantùm consequens: sicut etiam ipse consensus, vel ipsa victoria est tantùm consequenter necessaria.

Interim tamen etiam antecedenter est necessaria, in gratia naturæ lapsæ collata, major vis superandi tentationes, quàm fuerit necessaria in gratia Adami. Neque insuperabilitas, & indeclinabilitas, dono perseverantiæ inest, etiam respectu voluntatis; nam hæc, sicut gratiæ, cui actu consentit, potest ex Tridentino dissentire, si velit, ita etiam potest dissentire dono perseverantiæ: sed huic dono inest tantùm insuperabilitas respectu tentationum, quæ non possunt hoc donum superare.

Hæc dicta sunt ex suppositione, quòd hoc donum perseverantiæ stet in aliquo auxilio gratiæ, collato ad eliciendum actum meritorium; si enim donum perseverantiæ staret, non in auxilio, quo homo denuo eliceret actum meritorium, sed in eo, quòd raperetur è vita, antequam perderet statum gratiæ, & amicitiæ DEI, quale donum est collatum illi, de quo *Sapient. 4. v. 11. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus*: tunc hoc donum posset esse insuperabile, & indeclinabile, etiam respectu voluntatis, quæ, cùm in hoc casu non debeat, de novo posse mereri, neque etiam debet amplius libera esse.

196. Alterum, quod objici huic explicationi posset, est, quòd hæc insuperabilitas (si donum perseverantiæ sit aliqua gratia) etiam conveniat gratiæ sufficienti, qua instructa voluntas debet non posse superari à tentationibus, nisi ipsa velit: & tamen S. Aug. *cit. c. 12.* loquitur de gratia efficaci, ac electorum propria. Resp. duas istas classes gratiæ, non quidem differre quoad hanc insuperabilitatem, & indeclinabilitatem, neque quoad hanc S. Augustinum differentiam aliquam inter eas statuere voluisse: addidisse tamen S. Doctorem ibidem alia prædicata, quæ gratiæ purè sufficienti non conveniunt, sed tantùm gratiæ antonomasticè efficaci & electorum propriæ; nam *c. 11.* sic habet: *Prima Adami est enim, qua fit, ut habeat homo justitiam, si velit: secunda ergo plus potest, qua etiam fit, ut velit, & tantùm velit, tantóque ardore diligat, ut carnis voluntatem, contraria concupiscentem, voluntate spiritûs vincat.* &: *Est quippe in nobis per hanc DEI gratiam, in bono recipiendo, & perseveranter tenendo, non solùm posse, quod volumus, verùm etiam velle, quod possumus.* Rursus *c. 12.* vocat gratiam collatam Adamo *adjutorium sine quo non*: collatam verò electis in statu naturæ lapsæ, *adjutorium quo*: at per hoc intelligit S. Augustinus, ut paulò pòst ostendemus, gratiam efficacem. Iterum *hoc cap.* dicitur, ut suprà retulimus, gratia *dono perseverantiæ munita, atque firmata*: quod non convenit gratiæ purè sufficienti. Insuper in ipso textu objecto dicitur *ageretur*: per *agi* autem, ut non semel diximus, intelligit S. Doctor, induci, & adjuvari ad ipsum effectum actu ponendum. Quare rectè dicitur S. Augustinus, gemina prædicata

dicata gratiæ efficacis hîc asseruisse, quorum quidem unum, nempe prædicatum insuperabilitatis, etiam habeat gratia sufficiens, in statu naturæ lapsæ collata: alterum verò, seu prædicatum conjunctionis infallibilis cum effectu, & perseverantiæ, conveniat soli gratiæ efficaci: sufficit autem ad discrimen inter has gratias disconvenientia in uno, nec requiritur discrepantia in omni prædicato, ùt est cuique notum.

197. Ob. 4. Juxta S. Augustinum *l. de corr. & grat. c. 12.* in statu naturæ lapsæ non datur *adjutorium*, vel *auxilium sine quo non*, sed tantùm datur *adjutorium*, vel *auxilium quo*: atqui auxilium sine quo non, est id, quod vocamus sufficiens; quia ex S. Augustino est illud, *sine quò aliquid non fit*, seu sine quo quidem aliquis non potest bene agere, sed tamen neque cum ipso bene agit: ergo non datur ampliùs auxilium sufficiens: sed tantùm datur auxilium quo, hoc est, necessariò posit se trahens consensum, seu, ùt ait S. Pater, *quo aliquid fit*, sive quò quis insuperabiliter agitur. Confir. Ex S. Augustino in statu naturæ lapsæ non ampliùs datur gratia sanitatis, sed tantùm medicinalis: atqui gratia sufficiens est gratia sanitatis; nam est collata Adamo adhuc sano: ergo nunc non ampliùs datur.

Resp. neg. ma. S. Augustinus ibi facit comparationem, inter gratiam, Adamo in statu innocentiæ collatam, & inter gratiam non qualemcunque, in statu naturæ lapsæ collatam, sed collatam electis, & prædestinatis, præsertim in ordine ad finalem perseverantiam, ùt manifestissimum est, legenti totum contextum: & patet, vel ex primis verbis c. 13. ubi ad priora dicta respiciens ait: *Hæc de his loquor, qui prædestinati sunt in regnum DEI. .... non de his, qui ...., vocati dici possunt, non autem electi, quia non secundùm propositum vocati.* Unde quidem nunc electi, in ordine ad finalem perseverantiam non accipiunt tantùm auxilium sine quo non, sed auxilium quo, seu, si ita velis, efficax: non in sensu Jansenii, sed nostro, libertatem non lædente. Alii autem accipiunt etiam tantùm auxilium sine quo non, seu merè sufficiens, ùt suprà abundè probatum est ex S. Augustino, & vel ex verbis modò allatis patet; nam, præter electos dicit alios vocatos esse, non secundùm propositum, utique illustratione aliqua interna, & auxilio sine quo non: non tamen auxilio quo; nam non consenserunt.

198. Ad confir. neg. mi. universaliter sumptam; nam non omnis gratia sufficiens est gratia sanitatis, prout ista hîc intelligitur; si enim sit gratia par omnibus tentationibus, nunc occurrentibus, non est gratia sanitatis, in sensu S. Augustini; quia in eo statu felicissimo non debebat gratia esse par tentationibus, quæ non dabantur: sed jam est gratia medicinalis, saltem in actu primo; quia par est curandis morbis, & infirmitatibus, licèt ex defectu cooperationis humanæ non medeatur in actu secundo. Et quæso, qualis est ista illatio? Adamus accepit tantùm auxilium sine quo non: prædestinati acceperunt auxilium quo: ergo nemo modò accipit auxilium sine quo non. Utique præter prædestinatos sunt alii. Imò neque prædestinati semper accipiunt auxilium quo; nam & isti sæpe labuntur, nec gratiæ semper cooperantur; sed hoc tantùm est certum, quòd in ordine ad ultimam perseverantiam, seu, ut moriantur in statu gratiæ, accipiant auxilium quo.

199. Si tamen hoc auxilium quo est ex mente S. Augustini gratia aliqua præveniens, & non ipse actus ultimus bonus finalis: quod ad mentem S. Doctoris videtur verosimiliùs dici; nam auxilium quo ait esse illud, quo aliquid formaliter fit. Sic *cit. l. de corr. & gra. c. 12.* ait, alimenta esse auxilium sine quo non, ad vitam; nam sine his non potest quis vivere, quamvis etiam illa habens non necessariò vivat; cùm possit iis non uti, & sic inediâ mori: at verò beatitudinem ait esse auxilium quo; quia eo ipso, quòd quis beatitudinem habeat, actu, & formaliter beatus est. Et paulò post ait: *Ut per hoc donum non nisi perseverantes sint*: scilicet, ut priùs dixit, quòd per beatitudinem beati sint, ita hîc vult, quòd per donum perseverantiæ formaliter perseverantes sint: adeóque donum perseverantiæ non sit quid distinctum à perseverantia ipsa, aut ab ultimo actu bono, in quo finaliter perseveratur.

Neque dicas, ipsam operationem bonam non posse adjutorium, vel auxilium dici; nam merita nostra sunt concursus gratuitus DEI, & gratia cooperans, ùt suprà *n. 13.* in divisionibus gratiæ diximus, & hinc etiam magis DEO, quàm nobis debent adscribi. Rectissimè etiam ex S. Augustino dicuntur actus nostri à DEO dari; sic enim ait *l. de grat. & lib. arb. c. 15. Quare jubet, si ipse daturus est? quare dat, si bono facturus est?* & respondet: *Nisi quia dat, quod jubet, cùm adjuvat, ut faciat, cui jubet*: quod est idem, ac dicere: *Dat actum*; nam hunc jubet ab homine fieri, non gratiam, vel actum primum: & dat; quia adjuvat ad illum, ùt consideranti patet.

Imò valdè probabiliter dicitur, S. Augustinum intellexisse per donum perseverantiæ, non actum meritorium, sed aliud beneficium DEI, de quali diximus *n. 195.* nam *l. de bono perser. c. 6.* ait. *Quæ* perseverantia *si data est, perseverátum est usque in finem: si autem non est perseveratum usque in finem, non est data .... Non itaque dicant homines, perseverantiam cuique datam usque in finem, nisi, cùm ipse venerit finis .... Hoc ergo DEI donum suppliciter emereri potest, sed, cùm datum fuerit, amitti contumaciter non potest; cùm enim perseveraverit quisque usque in finem, neque hoc donum potest amittere, nec alia, quæ poterat ante finem: quomodo enim potest amitti per quod fit, ut non amittatur etiam, quod posset amitti?* Quòdsi tamen alicui congruentiùs videatur, adjutorium quo accipi pro gratia efficaci in nostro sensu, non resistam; quia nil inde nostræ conclusioni contrarium infertur.

200. Ob. 5. In statu naturæ lapsæ non datur auxilium possibilitatis, sed tantùm actionis: ergo nulla datur gratia purè sufficiens. prob. ant. ex S. Aug. nam 1. sæpe, & præsertim *l. de gestis Pelagii c. 1.* ob istud auxilium possibilitatis hunc hæreticum exagitat. 2. *l. de bono perser. c. 14.* ait de Tyriis: *Sed quoniam, ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent, est negatum*: ergo non datur gratia, quando non datur cooperatio. 3. *l. de corr. & grat. c. 11. Nunc autem, quibus deest tale adjutorium* efficax, seu actionis

jam

jam pœna peccati est, ergo in pœnam peccati nullum datur auxilium. 4. *l. de prædest. SS. c. 6. Volunt ergo isti credere, nolunt autem illi: quis hoc ignoret? quis hoc neget? sed cùm aliis præparetur, aliis non præparetur voluntas à Domino, discernendum est utique, quid veniat de misericordia ejus, quid de judicio*: ergo de judicio DEI venit, quòd nullo auxilio præparetur voluntas.

Resp. dist. antec. In statu naturæ lapsæ non datur adjutorium possibilitatis Pelagianum. conc. ant. non datur adjutorium possibiliratis, seu tale, ut tribuat quidem potentiam, non tamen secum ferat actum. neg. ant. & conf. ad 1. prob. S. Augustinus *loc. cit.* distinguit duplex adjutorium: unum, sine quo omnino non possumus, e.g. sine pedibus incedere: alterum, sine quo quidem possumus, at non sine difficultate, e. g. sine tribulis fruges terere, sine medicina sanitatem recuperare: per primum, seu per adjutorium, sine quo omnino non possumus, Pelagius volebat intelligi solam libertatem naturalem: per secundum verò, sive, sine quo quidem possumus, sed non sine difficultate, Pelagius volebat, intelligi gratiam, quam ipse, non ad posse simpliciter, sed tantùm ad posse facilius, necessariam volebat, ùt iterum clarissimè tradit S. Doctor *l. de hæresibus. hæresi. 88. seu Pelagiana*: & hinc eum S. Augustinus exagitabat, instans, & urgens, ut gratiam ad simpliciter posse necessariam assereret. Cæterùm adjutorium possibilitatis, in hoc tantùm sensu, quòd tribuat sufficientiam, seu potentiam ad posse, non autem tribuat etiam ipsum agere, seu non faciat, ut ipse actus sequatur, S. Augustinus nunquam negavit.

201. Ad 2. prob. Textus allatus tantùm probat, quòd Tyriis non sit data gratia congrua, seu efficax, qua accepta crederent: non autem probat, negatum ipsis fuisse omne auxilium, etiam remotè sufficiens, quo possent credere, e.g. gratia faciendi, quod est in se &c. Nec S. Augustinus dicit, negatum eis esse, *unde possent*, sed, *unde crederent* actu; quare neg. conf. quæ est falsa. Ad 3. probat. Eo textu ad summum probatur, nunc in pœnam originalis peccati, vel sæpè etiam in pœnam actualis peccati, non dari quibusdam hominibus semper gratiam efficacem; nam S. Doctor *cit. cap. 11.* loquens de Adamo docet, quòd hic fuerit in bonis, in quibus nos non sumus: addit, eum tamen in bonis illis non potuisse perseverare sine nova gratia: hanc autem ei datam fuisse talem, sine qua non potuisset, & cum qua potuisset bene agere; non autem ei datum fuisse ipsum bene agere: seu non datam fuisse gratiam efficacem: nunc autem electis dari gratiam potentiorem, seu quæ secum ferat ipsam bonam operationem.

Ubi nota illud *tale*, in textu objecto positum, non referri ad immediatè præcedentia dicta de auxilio Adami: sed ad paulò priora: *Hæc autem tanto major est*; nam sæpe fit in longiori disputatione, ut talia relativa non respiciant immediatè præcedentia, sed paulò magis remota: & hîc id etiam fieri debere ratio probat; nam S. Augustinus ibidem dicit, quòd illud *tale* auxilium, quod negatur quibusdam *in pœnam*, aliis detur *secundùm gratiam*, & *tanto amplius*, hoc est, supra gratiam Adami excellentius, *ut non solùm adsit, sine quo permanere non possumus, etiamsi velimus: verùm etiam tantum, ac tale sit, ut velimus*: quæ conveniunt soli gratiæ efficaci. 2dò. id fieri etiam debet, ne S. Augustinus sibi, & Conciliis, contradicat, si auxilium omne sufficiens neget.

Si quis tamen omnino contendat, S. Augustinum velle, quòd nunc in pœnam peccati non detur amplius tale auxilium, quale fuit datum Adamo, poterit responderi, esse pœnam peccati, quòd non detur amplius illa gratia lætior, quam habuit Adamus, teste S. Augustino *eodem capite*, cum qua scilicet facilius, & sine tanto conatu, potuissemus bene operari; quia non erant tot tentationes, & difficultates; sive, quòd in pœnam peccati non detur amplius gratia sufficiens, ùt vestita circumstantiis iis, quæ datæ fuerunt in Adamo; de quibus ibi S. Doctori multus est sermo. Et sanè hoc complexum gratiæ sufficientis, & circumstantiarum illarum, nunc non datur, in pœnam peccati, licèt detur adhuc gratia sufficiens, etiam potentior, quamvis non lætior, imò nec æquè læta. Aliam solutionem adhuc, si placet quærere, invenies apud Suarezium *de grat. l. 4. c. 18.* quæ quoad substantiam cum hac posteriore ferme coincidit. Ad 4. probat. neg. conf. Textus tantùm probat, quòd quibusdam detur gratia efficax, non autem aliis: & illis quidem detur ex misericordia, sed his ex justo quidem, arcano tamen judicio DEI, negetur.

202. Ob. 6. Si aliquæ tandem gratiæ qualitercunque sufficientes admitti debent, eæ stabunt in motibus quibusdam bonis, longè debilioribus, quàm sint motus concupiscentiæ: nec alias gratias sufficientes, & inefficaces S. Augustinus agnoscit: ergo. prob. ant. *l. de grat. & lib. arb. c. 17.* sic ait: *Qui ergo vult facere DEI mandatum, & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam, & invalidam: poterit autem, cùm magnam habuerit, & robustam.* Et post pauca de S. Petro, dicente, se velle pro Christo animam ponere, ait, quòd in eo nondum fuerit charitas perfecta: *Tamen quamvis parva, & imperfecta, non deerat, quando dicebat Domino: Animam meam pro te ponam; putabat enim se posse, quod se velle sentiebat.* Imò *l. 1. ad Simplician. q. 2.* scribit: *Ad alios autem vocatio quidem pervenit, sed quia talis fuit, qua moveri non possent, ut eam capere apti essent, vocati quidem dici potuerunt, sed non electi*: ergo juxta S. Augustinum auxilium inefficax, seu purè sufficiens, est, cui quis cooperari non potest.

Ita docent quidam ex Jansenii assectis, ut ad speciem admittant aliqualem gratiam sufficientem, quæ reipsa insufficiens est, ad effectum ultimatò intentum: ad eum verò effectum, ad quem proximè datur, efficax, nempe in ordine ad aliquos debiles motus, & inclinationes, inefficaciter tantùm tendentes ad actionem meritoriam, vel ad fugam peccati, ultimatò intentam. In forma neg. ant. S. Augustinus, ùt fusè probatum superiùs *à n. 186.* admittit gratias verè sufficientes, ut quis veniat *ad cœnam magnam, ad nuptias agni &c.* ut quis non reprobus fiat, mandata observet; ad quæ non sufficiunt, ex ipsorum adversariorum confessione, illi debiles motus &c. adeóque non sunt gratia sufficiens S. Doctoris.

203. Si quæras, quid igitur S. Augustinus intel-

intelligat, per voluntatem parvam, per charitatem imperfectam. Resp. intelligere eum gratiam necdum proximè, sed remotè sufficientem, seu, quæ sufficiat ad impetrandam, oratione, vel alio minoris meriti opere bono, gratiam majorem, quæ proximè sufficiat, ad exequenda majora. Hinc toties monet, esse suppliciter petendum, quod necdum possumus. Sic. *l. de grat. & lib. arbit. c. 18.* ait: *Præcepto admonitum est liberum arbitrium, ut quæreret DEI donum.* & *l. 1. ad Simplician. q. 1. post medium. Hoc enim restat in ista mortali vita libero arbitrio, non, ut impleat homo justitiam, cùm voluerit: sed, ut se supplici pietate convertat, ad eum, cuius dono eam possit implere.* & *l. de nat. & grat. c. 43. Non igitur DEUS impossibilia jubet, sed jubendo admonet, & facere, quod possis, & petere, quod non possis.* Et sanè, si S. Petrus vigilâsset, & orâsset, in tentationem non intrâsset.

Locus ex *l. ad Simplician.* probat vel maximè scientiam mediam, ùt *tract. de DEO n. 400.* ostendimus. Illud: *Moveri non possent*: significat tantùm impotentiam consequentem; quia scilicet prævisa erat vocatio tunc illis incongrua ob refractariam eorum voluntatem, qua stante moveri non poterant; sic enim S. Doctor se explicat *tract. 53. in Joannem in illa verba Joan. 12. v. 39. Propterea non poterant credere; quia iterum dixit Isaias &.* ubi quærit, quomodo ergo peccaverint, si non potuerunt credere: & sic respondet: *Quare autem non poterant, si à me quæratur, citò respondeo; quia nolebant; malam quippe eorum voluntatem prævidit DEUS, & per prophetam prænunciavit.*

204. Dices: S. Augustinus nunquam facit mentionem gratiæ sufficientis, sed semper efficacis: ergo illam non agnovit. Resp. neg. ant. cuius falsitas patet ex *n. 186.* Quòd autem sæpius agat de gratia efficaci, ratio est, ùt ait Rhodes *disp. 2. de gratia q. 2. sec. 1. ad ob. 1.* quia voluit maximè stabilire gratiam, quæ non tantùm daret *posse*, sed etiam *agere*. Cùm enim Pelagius, anathematis metu perculsus, admitteret, necessariam esse aliquam gratiam possibilitatis, & eam à DEO haberi, concederet (quamvis dein discipulis suis eam perversè explicaret) non autem admitteret gratiam ipsius actionis, operationis, aut volitionis, neque vellet actionem ipsam haberi ex gratia DEI, ùt constat ex variis locis S. Augustini, præsertim *l. de grat. Chri. c. 3. & 41.* item *l. de nat. & grat. c. 42.* voluit S. Doctor, in id maximè incumbere, ut ostenderet, ipsam quoque bonam voluntatem, actionémque meritoriam esse ex gratia, quæ non tantùm potentiam, sed etiam ipsum actuale exercitium daret: & hoc exercitium quoque esse gratuitum donum DEI: quod vel maximè urget *cit. l. de grat. Chri. c. 47.*

Hac ratione S. Doctor inprimis præcipuum controversiæ scopum attingebat; dein etiam vitabat necessitatem novæ quæstionis, quid scilicet esset illa gratia possibilitatis, an tantùm liberum arbitrium, an donum superadditum, an intelligeretur gratia possibilitatis, necessaria ad simpliciter posse, an tantùm necessaria ad faciliùs posse, de quo *n. 200.* Et quamvis hanc quæstionem de gratia possibilitatis S. Doctor aliquoties tractet, tamen nolebat, eam ubique miscere; hinc ad impediendum ejus ingressum, maluit sæpius de auxilio efficaci tractare. Voluit item S. Augustinus agere de illa gratia, quæ est per excellentiam talis dicta, & in ordine ad finalem perseverantiam prædestinatorum est propria.

ARTICULUS IV.

Solvuntur reliquæ objectiones contra gratiam sufficientem.

205. OB. ulteriùs. 7. Gratia sufficiens non prodest, nisi ad peccandum, &, ut sine invidia, & reprehensione, homo possit damnari à DEO: sed talis gratia est absurdissima: ergo non datur. Resp. neg. ma. quæ est blasphema, & longè crudior, quàm propositio 6. ab Alexandro VIII. damnata, de qua *n. 184.* Si gratia sufficiens sumatur specificativè, vel denominativè, hoc est, præcisè ùt auxilium à DEO proveniens, est utilissima ad salutem, & beneficium magnum DEI, sicut multa alia, quibus malè abutimur, ùt dictum *tract. de peccat. n. 289.*

Si autem gratia sufficiens sumatur reduplicativè, vel concretivè, aut quidditativè, ùt conjuncta cum nostro dissensu, tunc est verum, quòd, in sensu composito, non sit utilis ad non peccandum; non enim possumus, simul peccare, & non peccare: at hoc non provenit à gratia, sed à nostra malitia; quia gratia purè sufficiens, concretivè sumpta, non est à DEO, sed à nostra culpa, quæ denominat gratiam in actu secundo purè sufficientem, seu inefficacem: imò etiam culpa nostra determinat DEUM, ad sciéntiam mediam de dissensu futuro, seu de inefficacia gratiæ, futura in iis circumstantiis.

206. Ob. 8. Gratia sufficiens est talis, ut nunquam ab origine mundi habuerit suum effectum, vel obtinuerit suum finem: sed talis gratia est monstrosa: ergo. Confir. Gratiæ sufficienti ùt tali nemo potest cooperari: sed sic non est sufficiens: ergo est sufficiens, & non sufficiens. Resp. dist. ma. gratia sufficiens est talis, ut in specie sua nunquam obtinuerit finem suum. neg. ma. ut in individuo, subdist. non obtinuerit ex intrinseco suo aliquo defectu. neg. ma. ex culpa hominum extrinseca, conc. ma. & dist. sic mi. neg. cons.

Non est inutilis gladius in specie sua, etsi plures gladii in individuo per accidens nunquam ad defensionem vitæ, vel justam occisionem inimici, in bello adhibiti sint, dummodo alii ejusdem speciei finem illum obtinuerint: & sic etiam non est inutilis gratia sufficiens in specie sua, quamvis, hîc & nunc, ex culpa hominis effectum non habeat, dummodo eadem in specie gratia effectum in alio habeat: atqui eadem gratia, entitativè, seu denominativè accepta, in specie sua Theologica, in multis habet effectum e. g. eadem illustratio de vanitate mundi, aut pœnis inferni, multos ad seriam pœnitentiam movit, quamvis alios non permoverit: & quidem non ex defectu suo, sed ex culpa ipsorum, qui ex sua malitia ei assentiri noluerunt.

207. Nec dicas, hanc illustrationem esse essentialiter affixam Petro, utpote actum vitalem,

lem, & tamen ipsum non movere: adeóque in sua specie esse inconjungibilem cum effectu: Resp. enim inprimis, hanc esse considerationem purè physicam, non verò Theologicam; quia Theologia non considerat individualitatem Petri, & Pauli: imò vix Physica eam considerat; nam etiam Logici communiùs negant, unionem Petri, & Pauli (& par est ratio de cognitione Petri, & Pauli) differre specie physica. Sed quid sit de hac quæstione, quæ est potissimùm de voce, sufficit, quòd alia gratia ejusdem speciei Theologicæ hoc est, quòd aliæ, ejusdem in consideratione Theologica speciei, gratiæ effectum habeant: & ista effectu careat, non ex sua natura, sed ex hominis malitia. Adde, quòd etiam Petrum possit cras movere eadem omnino quoad speciem (vel etiam quoad individuum, si reproducatur) illustratio, quæ ipsum hodie non movet: adeóque habere effectum cras, quem hodie non habuit.

Ad confir. dist. ma. Nemo potest cooperari gratiæ sufficienti ùt tali, seu sufficienti specificativè sumptæ, sive ùt præbenti vires, & reddenti liberum arbitrium expeditum ad agendum. neg. ma. ùt purè sufficienti, seu reduplicativè, vel quidditativè sumptæ, conc. ma. & neg. mi. quia tamen est sufficiens, sicut, qui sedet, est sufficiens ad standum, non in sensu compositò, sed in sensu diviso. Addo tamen, quòd non totum hoc concretum secundùm omnia constitutiva sit gratia; quia unum constitutivum est nostra culpa, quæ utique non est gratia: sed tantùm est gratia id, quod venit in recto huius concreti, scilicet ipsa illustratio, vel inspiratio.

208. Ob. 9. Ecclesia non orat pro infidelibus, ut possint converti, sed ut convertantur actu: ergo non agnoscit gratiam sufficientem. Confir. 1. Si datur gratia sufficiens, est inepta ista oratio Ecclesiæ rogantis, ut convertantur; ad quid enim roget illud à DEO, quod jam est in potestate hominum? Confir. 2. Si admittitur gratia sufficiens, tunc justus, cooperans illi, discernit se ab injusto, illi non cooperante: sed hoc est contra S. Paulum *1. Cor. 4. v. 7.* dicentem: *Quis enim te discernit?* & S. Augustinum *l. de prædest. SS. c. 5.* ergo. Resp. neg. conf. Ecclesia prudenter orat gratiam majorem, quæ non tantùm tribuat posse, sed etiam agere: non autem propterea negat gratiam minorem. Ad 1. confir. neg. illatum. Etsi homo sæpe possit, tamen non vult; unde meritò Ecclesia orat, ut DEUS ita ipsum excitet, ut non tantùm possit, sed etiam velit.

Ad 2. confirm. neg. ma. seu nego, quòd se homo primò discernat ab alio, in sensu Apostoli, & S. Augustini, qui loquuntur de discretione in actu primo, non verò de discretione in actu secundo. In actu secundo homo se discernit, quatenus gratiæ cooperatur, ut nec adversarii negare possunt; facit enim utique discrimen, inter se cooperantem, & alium non cooperantem; quamvis hæc ipsa discretio minùs homini, quàm gratiæ tribuenda sit, ùt explicavimus *n. 192.* Sed non loquitur de hac discretione S. Paulus, verùm de discretione in actu primo, seu discretione, quæ fit per collationem gratiæ: at hæc discretio non fit ab homine; quia non potest hic sibi dare gratiam pro libitu: sed hoc spectat ad DEUM, qui facit discrimen inter electos, & reprobos, per hoc, quòd illis det gratias per scientiam mediam prævisas congruas, & conjungendas cum consensu: istis autem det prævisas conjungendas cum dissensu, quod est valde magnum discrimen.

209. Dices. Si admittitur gratia sufficiens, tunc voluntas creata posset ex gratia sufficiente facere gratiam efficacem, etiam in actu primo: ergo posset se ipsum homo in actu primo discernere: hoc est contra SS. Patres, & Concilia: ergo non potest admitti. prob. voluntas creata causaret in DEO scientiam mediam: sed in hac stat efficacia gratiæ: ergo. Resp. neg. ant. quo negato, ruit etiam consequens: subsumptum autem concedo; quia nil dicit nobis oppositum. ad prob. ant. neg. ma. & mi. Est falsa minor. quia efficax gratia stat primariò in intrinsecis viribus gratiæ, & qui has non causat, neutiquam potest dici causare efficaciam gratiæ: has autem nullo modo causat voluntas creata, sed unicè DEUS: à scientia autem media, gratia tantùm habet extrinsecam infallibilitatem. Major etiam est falsa; quia neque scientia media causatur à voluntate creata; cùm enim scientia media sit prædicatum DEO realiter identificatum, nullo modo causatur à creatura: sed tantùm voluntatis creatæ conditionatus consensus est objectum, non physicè motivum, sed duntaxat terminativum, aut determinativum (de quibus *tract. de DEO à n. 302.*) quod objectivè præsupponit scientia media: sicut absolutè futura libera sunt objectum scientiæ visionis, quam minimè causant.

Hic insuper bene notandum, quòd actus, si supernaturalis sit, qualis est, ad quem concurrit gratia, non habeatur à sola voluntate, neque in statu conditionato: sed habeatur etiam, & multo magis ab ipsa gratia, quæ est primarium agens in ordine superno; unde scientia media habetur, tanquam ab objecto, ab actione, tam voluntatis, quàm gratiæ, & quidem huius potiùs, quàm illius. Hinc neque dicta infallibilitas extrinseca gratiæ habetur à sola voluntate, sed habetur etiam à gratia, & quidem magis à gratia, quàm à voluntate. Neque hucusque dictis opponuntur ullo modo SS. Patres; nam isti tantùm negant 1. in potestate hominis esse præbere gratiæ vires ad salutariter agendum. 2. negant, in potestate hominis esse, hanc gratiam præ alia, vel congruam præ incongrua habere. 3. negant, posse hominem sine gratia, seu viribus naturæ, salutariter operari. Nullatenus autem SS. Patres negant, posse hominem, tanquam instrumentum, gratiæ cooperari, ut hæc fiat in actu secundo efficax, seu effectrix. Quòd autem dicant, hominem non posse seipsum discernere in actu primo, facilè admittimus.

210. Præter vires autem, & infallibilitatem, gratia efficax juxta quosdam dicit etiam specialem benevolentiam decreti prædefinitivi, quæ nullo modo habetur à voluntate; nam, positâ etiam quacunque scientia mediâ, liberrimum est DEO conferre gratiam vel eam non conferre: imò in alia providentia DEUS posset conferre gratiam,

tiam, quam prævidisset fore congruam, & tamen omittere decretum formaliter prædefinitivum. Verum est, quòd juxta nos voluntas creata possit impedire; sed non, quòd possit eam ponere; unde, si ponitur, à solo DEO ponitur. Quare actus voluntatis creatæ, conditionatè prævisus, non est causa, sed ad summum conditio sine qua non: sicut scilicet non potest sanari, nisi æger, quin morbus sit causa sanitatis.

ARTICULUS V.

An Authoritas S. Augustini in materia de Gratia sit omnino infallibilis.

211. JAnseniani semper in ore habent authoritatem S. Augustini, & non videntur curare multùm alios Patres, rati, se certissimè tunc vicisse, si Augustinus ab ipsis stet; nam dicunt, quidquid S. Augustinus scripserit, esse ab Ecclesia approbatum, adeóque ab eo non posse recedi, præsertim in materia de gratia. Verùm, ùt ùt S. Augustinum summè æstimem, eique laudes suas planè non invideam, tamen eum sacris, aut omnino infallibilibus scriptoribus, accensere non possum; id enim prohibet ipse S. Doctor.

Sic enim scribit. *epist. 7. Vos autem, qui me multùm diligitis, si talem me asseritis adversùs eos, quorum malitiâ, vel imperitiâ, vel intelligentiâ reprehendor, ut me nusquam scriptorum meorum errâsse dicatis, frustra laboratis, non bonam causam suscepistis: facilè in eo, me ipse judice, superamini, quoniam non mihi placet, cùm à charissimis meis talis esse existimor, qualis non sum; & lib. de bono persev. c. 21. Neminem velim sic amplecti omnia mea, ut me sequatur, nisi in iis, in quibus me non errare perspexerit; nam propterea nunc facio libros, in quibus opuscula mea retractanda suscepi, ut nec meipsum in omnibus me secutum fuisse demonstrem.*

212. Itaque inprimis argumentor ad hominem. Dicunt Janseniani, esse quæstionem facti, qualem sensum author aliquis in libris suis intendat, & Ecclesiam, atque Pontificem esse fallibilem in quæstionibus facti: imò Pontificem actu deceptum in intelligendo libro Jansenii, ejúsque sensu percipiendo: cur igitur non etiam potuit falli, in intelligendo sensu S. Augustini, eúmque malè approbâsse, approbando tantùm sensum aliquem, non obvium, quem verba præseferunt, sed aliquem reconditum, quem S. Augustinus non habuit, & qui nobis ignotus est? sicut ipsi dicunt, Ecclesiam damnâsse, non sensum obvium verborum in Jansenio, sed tantùm aliquem occultum, quem propositiones possent habere, attamen Jansenius non intenderit. Hæc responsio utique tantùm est ad hominem; nam nec est quæstio pura facti, quis sensus sit libri alicuius: nec in quæstione simili Pontifex, aut Ecclesia est fallibilis; aliàs possemus eodem modo dicere, libros Lutheri, & Calvini, non bene intellectos fuisse à Tridentino, sed malè damnatos.

213. Directè autem nego quòd S. Augustini libri, etiam de gratia, sint quoad omnia infallibiles, aut quasi canonici. Ita docent Cardinalis Sadoletus, Claudius Xaintes, Hieronymus Osorius, Albertus, Pighius, Cardinalis Hostiens. S. Bonaventura, S. Thomas, Cornelius Mussus, Joan. le Fevre, Scotus, Joan. Viguier, Dominicus Sotus, Ferdinand Vellosille, Petrus Arragon, Bartholomeus Medina, Joannes Driedo, Ruardus Taperus, Genebrardus, Sixtus Senensis, Gabriel Pennot. Franc. Horantius, Cardinalis Augustinus Valerius: quos citat Author libri: *Verus Spiritus novorum Discipulorum S. Augustin. epist. 15.* & plures ex nostris, præsertim autem fusè rem tractat Suarez *Prolegom. 6. de gratia c. 6. à n. 14.*

Primò enim Alexander VIII. damnavit hanc propositionem 30. *Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolutè potest tenere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam*: cùm autem Pontifex nullum librum S. Augustini excipiat, sequitur, quòd, in quocunque hujus S. Patris libro doctrina dicatur fundari, debeat attendi ad Bullas Pontificis: adeóque nullus liber hujus S. Doctoris sit omnino infallibilis aut quasi scriptura canonica; nam hujus sententia clara potest teneri, non respiciendo ullam Pontificis Bullam.

214 Verum est, Ecclesiam assumpsisse aliquas partes doctrinæ S. Augustini de gratia & Canonibus inseruisse, præsertim sequentia, capitula, quæ continentur in Epistola Cælestini I. *ad Episcopos Galliæ (quæ epistola habetur tom. 7. operum S. Augustini.)* 1. In prævaricatione Adami amisisse homines omnes innocentiam, & possibilitatem naturalem (de qua suprà *n. 109.*) ad salutaria: & neminem per arbitrium liberum è ruina illa, sine gratia DEI (internâ, non tantùm externâ legis, atque doctrinæ) posse resurgere. 2. Neminem esse per semetipsum bonum, sine gratia DEI, qui solus est bonus. 3. Neminem, etiam baptizatum, posse superare insidias dæmonis, aut concupiscentias carnis, nisi quotidiano auxilio perseverantiam à DEO acceperit. 4. Neminem bene uti libero arbitrio, nisi per Christum, adeóque omnia bona opera referenda ad DEUM, plúsque in bonis operibus valere Divinum auxilium, quàm humanum arbitrium. 5. Omnes motus bonæ voluntatis esse à DEO, sine quo nihil possumus. 6. Anathemati eum subesse, qui dicat, gratiam, qua justificamur, ad solam prodesse peccatorum remissionem, non verò ad eorum evitationem. 7. Anathema etiam dicendum ei, qui dicat, gratiâ tantùm aperiri, ac revelari intelligentiam mandatorum, ut sciamus, quid appetere, aut vitare debeamus: non autem per illam præstari, ut velimus, aut faciamus: aut eâ tantùm opus esse ad faciliùs posse, non autem ad simpliciter posse. Similiter Canones Arausicano II. à Leone Papa, ùt creditur, submissi, & Apostolica authoritate confirmati, ex S. Augustino desumpti sunt.

Et quoad ista Capitula, atque istos Canones, utique hujus S. Antistitis doctrina est doctrina Ecclesiæ: at ex hoc non sequitur, quòd doctrina ejus omnis de gratia sit universaliter approbata; nam idem Cælestinus *in fine dictæ epistolæ* subjungit: *Profundiores verò, difficiliores-que partes, incurrentium quæstionum, quas latiùs pertractârunt, qui hæreticis restiterunt,* (inter quos maximè est S. Augustinus) *sicut non audemus*

contemnere, ita non necesse habemus astruere: additque rationem; *quia ad confitendam gratiam DEI, cujus operi, ac dignationi nihil penitus subtrahendum est, satis sufficere credimus, quidquid secundùm prædictas regulas Apostolicæ Sedis nos scripta docuerunt.*

215. Dices. Tamen Joannes II. *in epist. ad Senat. Illustres*, quam exhibet Binius *tom. 2. Conciliorum p. 1. fol. 407.* ita ait: *S. Augustinus, cujus doctrinam secundùm Præcessorum meorum statuta Romana sequitur, & servat Ecclesia*: ergo doctrina S. Augustini est doctrina Ecclesiæ. Resp. In ea epistola nec verbum reperitur de gratia, sed de longè alia quæstione: ergo juxta adversarios deberet Pontifex voluisse dicere, quòd totam doctrinam S. Augustini sequatur Romana Ecclesia: hoc autem planè est falsum; unde restringenda est propositio, & intelligenda, vel tantùm in ordine ad quæstionem, de qua ibi agit Pontifex, scilicet: *An Christus possit dici unus de Trinitate*: vel relativè ad ea verba: *secundùm Præcessorum meorum statuta*: hoc est: Ecclesia sequitur S. Augustinum in iis, in quibus Prædecessores Pontifices statuerunt, eum esse sequendum, quatenus ejus doctrinam inseruêre Canonibus sacris.

216. Afferunt adversarii adhuc Concilium Constantinopolitanum II. quod fuit OEcumenicum V. item Concilium Rom. I. sub Gelasio dicúntque, in his approbata fuisse opera S. Augustini. Sed Concilium utrumque plùs non facit, quàm quòd dicat, à se S. Augustinum cum aliis SS. Patribus (quorum plures recenset, ut videre est apud Binium *tom. 2. Concil. p. 1. fol. 265. & 520.* recipi, aut approbari: imò Constantinopolitanum non dicit, se recipere omnia indefinitè: sed ea *omnia, quæ ab his de fide recta, & ad condemnationem hæreticorum conscripta, & exposita sunt.* Quis autem dicat, hoc esse idem, ac declarare infallibilem esse S. Augustini authoritatem? Gelasius in Concilio Romano *apud Binium loc. cit. fol. 265.* statim S. Augustino subjungit S. Hieronymum, & hunc eodem modo approbat, qui tamen aliquoties contradictoriam S. Augustino sententiam defendit. An igitur utrumque contradictorium infallibiliter verum erit?

217. Iidem Jansenistæ afferunt etiam Cœlestinum I. *epist. ad Episcopos Galliæ*: ubi sic scribit: *Augustinum, sanctæ recordationis virum, pro vita sua, atque meritis, in nostra communione semper habuimus, nec unquam hunc sinistræ suspicionis saltem rumor aspersit: quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter Magistros optimos, etiam à meis semper decessoribus, haberetur.* Sed hoc totum concedimus, necdum tamen ideo infallibilis est; non enim eum infallibilem esse, infert Pontifex, sed tantùm aliud, nempe, quòd debeant compesci ejus obtrectatores, qui eum suggillant. Vide Binium *tom. 1. Concil. part. 1. fol. 733.*

Addunt, iidem adversarii, Papam Hormisdam dicere, ex libris S. Augustini posse colligi, quid Ecclesia credat, de libero arbitrio, & gratia: sed respondetur, quòd ibi Pontifex addat. *Et maximè ex libris S. Hilarii & S. Prosperi*: ergo etiam isti deberent esse infallibiles. Dein, etsi hoc ex illis libris disci possit; quia etiam continetur in iis doctrina Ecclesiæ, non tamen sequitur, quòd nihil aliud contineatur; nam idem Papa ait, haberi articulos in archivio, quos, si necesse sit, mittere velit: ergo quidem quoad illos articulos, qui etiam continentur in libris S. Augustini, hic est infallibilis: non verò quoad omnia, pærsertim, cùm Cœlestinus cit. *num. 214.* profundiores quæstiones excipiat. Unde ex his elogiis, S. Augustino pro merito datis, adversarii intentum non evincunt.

218. Certè de S. Thoma Aquinate Pontifices non videntur saltem minora dixisse. Joannes XXII. qui eum inter Sanctos retulit, dixit, non esse opus miraculis; cùm tot fecerit miracula, quot decidit quæstiones. Innocentius VI. asseruit, ejus doctrinam esse super doctrinam omnium aliorum, exceptis scripturis canonicis: habere veritatem rerum, modum explicandi, proprietatem terminorum talem, ut, qui eum sequuntur, non recedant unquam à via veritatis, & qui ab eo recesserit, fuisse suspectum erroris, ut habet Ribadeneira *in vita 7. Martii* item Francolini *in Tyrocinio Theologico p. 2. §. 2. n. 65.* Clemens VIII. *in Bulla ad nobiles Neapolitanos*, ait, doctrinam S. Thomæ sine ullo prorsus errore esse. Alexander VII. ait, asserta S. Thomæ esse dogmata inconcussa: qua de re meretur videri Tyrocinium Theologicum Balthasaris Francolini *p. 2. num. 65.* Similia encomia eidem Angelico dedêre Pontifices alii, & nuperrimè SS. D. Benedictus XIII. *in Bulla: Pretiosus in conspectu Domini §. 41.* Num propterea Scotistæ contradicere se putant infallibili veritati, quando à S. Thoma sæpe cum suo Doctore recedunt? Similiter approbata est à Clem. IV. Greg. X. Sixto IV. & Sixto V. doctrina S. Bonaventuræ, ut testatur idem Francolinus *loco suprà citato*; quin tamen censeantur omnia ejus scripta infallibiliter vera.

219. Hinc Tostatus *Defensorii p. 2. c. 81. sub initium* ait, S. Augustini libros esse probatos, ut aliorum libri à Pontifice Gelasio sunt approbati: non autem omnia, quæ in illis continentur, tenenda, tanquam certò, & infallibiliter vera: & addit, eos, qui ita loquuntur, nescire, quid sit approbare; cùm juxta hos librorum approbatorum, & canonicorum æqualis foret authoritas, atque Ecclesia, cùm approbaverit etiam Hieronymum, reddidisset vera contradictoria. Unde, ut idem Author *loc. cit. c. 83.* ait, approbatio Ecclesiæ tribuit libro quatuor ista. 1. ut omnes fideles possint librum legere. 2. quòd judicetur utilis ad institutionem, & ædificationem. 3. defendit authorem contra suspiciones; quòd voluerit tradere errores. 4. quòd possit citari, & ejus authoritate roborari sententia: quæ etiam authoritas, si quis fortè eâ ductus erret, admittitur tanquam excusatio, ut quis non judicetur deliberatè voluisse errorem docere: modò postea se subjiciat judicio Ecclesiæ.

Cæterùm absque omni dubio est tenendum, quòd S. Augustini authoritas omnino sit ingens, & hinc, ut dictum, hæretici etiam eum sibi arrogare contendunt, ut magno hoc nomine se se defendant: quòd ipsi doleret in cœlo, si doloris esset capax. Ejus authoritatem maximè in materia de gratia plurimi semper fecêre Pontifices, quin & Concilia, præsertim Milevitanum

tanum & Arausicanum II. SS. Patres, Hieronymus *ep. 25. inter epist. S. Augustini*, Prosper, Fulgentius, aliique, quin & Ecclesia tota eum inter præcipuos Patres, si non omnino primum, saltem nulli secundum, veneratur; unde meritissimo jure ejus sententia plurimi æstimatur, præsertim in materia de gratia: qua de re optimè scribit Suarez,

220. Hic Eximius Doctor *Prolog. 6. de gratia c. 6. n. 17.* docet *quidquid in hac materia* (de gratia) *Augustinus, ut certum affirmat. & ad dogmata fidei pertineus, à quolibet prudente, & erudito Theologo esse tenendum, ac defendendum; etiamsi non certò constet, esse ab Ecclesia definitum; quia, cùm Ecclesia tantùm in hac materia detulerit Augustino, ut ejus doctrinam in damnandis erroribus, gratiæ DEI contrariis, secuta fuerit, magna esset temeritas privati Doctoris, qui Augustino aliquid de gratia DEI tanquam orthodoxum docenti contradicere auderet.* Ulteriùs infert, credendum omnino esse, in doctrina S. Augustini de gratia, nihil inveniri, quod non sano modo intelligi possit, seu ita, ut Catholicæ doctrinæ non sit contrarium; cùm Ecclesia ejus judicium tam fidenter secuta sit.

Unde in his rebus, etiam quoad ea, quæ Augustinus tantùm probabiliter, simpliciter tamen, & constanter amplectitur, sententia ejus præferenda est, nisi Ecclesiæ, vel communis Patrum authoritas, videatur obstare, quod rarò, vel nunquam continget: & eo casu potiùs explicandus, quàm reprobandus esset S. Augustinus. Hæc tamen dicta, ait Eximius, *n. 18.* intelligenda sunt de operibus S. Augustini de gratia, non verò de iis, quæ de prædestinatione scripsit (nisi habeant necessariam connexionem cum dictis de gratia) nam de prædestinatione Ecclesia nihil definivit, nisi in generali, scilicet eam dari: quanquam etiam quoad has quæstiones authoritas Augustini sit ingens.

ARTICULUS VI.

Quid sit hæresis Jansenianæ.

221. COrnelius Jansenius Iprensis (non Gandavensis qui jam *anno 1576. 10. April. ætat. 66.* mortuus est) natus fuit *anno 1585.* in exiguo loco Hollandiæ *Accoy* dicto, prope Leerdamum, parentibus plebeis. Inde studiis primò operam dedit Ultrajecti, postea Lovanii Philosophiæ, ac Theologiæ, sub Magistro, qui fuit discipulus Baii: qua in Universitate etiam Doctor Theologiæ fuit creatus. Abiit dein in Franciam *anno 1604.* & exceptus à Joanne du Verger de Havrane, famoso Abbate Sancyrano, atque ab hoc commendatus cuidam consiliario Regio Parisiis, aliquo tempore filiorum istius moderatorem domesticum egit: tum Baionæ, Collegio principali recèns erecto, Director est datus, ad ejusdem Abbatis commendationem, cum quo dein indissolubilem amicitiam coluit.

Hîc duodecim annis duo isti simul studiis vacârunt, legendo præsertim S. Augustino. Rediit Jansenius inde Lovanium, ibique Collegio S. Pulcheriæ Præfectus, & à Philippo III. Hispaniarum Rege, S. Scripturæ Professor est renuntiatus. Hîc cœpit elaborare suum *Augustinum*; cùm enim occasione Pseudosynodi Dordracenis, à Calvinianæ sectæ Ministris celebratæ, studuisset materiæ de gratia, & sæpius S. Augustinum volvisset (decies, & amplius universa opera S. Augustini, & libros contra hæresin Pelagianam facilè trigesies eum pervolvisse testatur vitæ synopsis, ejus operibus præfixa) & ipse libros de gratia scripsit, quos *Augustinum* hoc est, Augustini doctrinam nominavit.

Interim ter nomine Academiæ legationem in Hispanias ad regem obiit: ac tandem occasione libri, quem contra Gallos scriptum *Martem Gallicum* vocavit, ad Insulas Iprenses promotus est *anno 1635.* eadem die, qua natus scilicet *28. Octobris*, qua etiam post annum Episcopus consecratus est: & hîc loci videtur Augustinum suum absolvisse. Mox, ùt ait Morerius, reformare cœpit suam Diœcesin: sed absolvere opus cœptum non potuit *anno 1638. 6. Maji* defunctus ex peste, quæ urbem illam invaserat. Moriens librum suum reliquit amicis, typis edendum, sed, ùt ajunt, mediâ ante mortem adhuc horâ, omnia scripta subjecit judicio Ecclesiæ Catholicæ; unde non potest dici hæreticus; cùm primùm post ejus mortem liber sit condemnatus. Quidam in dubium vocant, an ea submissio sincera fuerit: sed melius est meliora sentire.

222. Liber hic non statim post mortem, sed *anno 1641.* prodiit, infelix posthumus: at illico quidam Societatis nostræ Doctores thesibus publicis se ei opposuerunt: & post hos alii plurimi doctissimi viri, etiam Doctores Sorbonici. Accusatus quoque liber est *anno 1649.* apud Sorbonam, & condemnatus. Sed mox sexaginta Doctores contra sacram facultatem illam insurrexerunt. Hinc *anno 1650. mense Majo* in Conventu Cleri concluſum est eundum Romam: quare octoginta quinque Episcopi Galliæ, quibus postea accessêre tres alii, librum ad supremum Summi Pontificis Innocentii X. tribunal detulerunt.

Equidem Urbanus VIII. librum Jansenii, vix ubi lucem aspexerat jam damnaverat, tanquam restaurantem errores in Baio damnatos, editâ Bullâ *In Eminenti. 4. Martii 1641.* ac ejus usu omnibus sub excommunicationis pœna interdixerat: sed hoc satis non erat, ad sufficienter ab ejus lectione absterrendos, amantes novorum homines; hinc Innocentius X. Urbani successor, maximâ diligentiâ, tum per se, tum per alios doctissimos viros, iterum librum excussit. Habitæ sunt hac de causa viginti duæ congregationes consultorum, ac Cardinalium, & post has aliæ decem, coram ipso Pontifice, ubi defensoribus Jansenii concessum est loqui, ac sese defendere: indictæ sunt etiam preces Romæ in præcipuis templis. Tandem Pontifex quinque famosas propositiones, quæ præcipuam libri doctrinam complectebantur, selegit, easque *anno 1653. pridie calendas Junii* Constitutione gravissima, quæ incipit: *Cùm occasione*: hæreticas declaravit.

223. Sunt autem propositiones istæ: Prima: *Aliqua DEI præcepta hominibus justis, volentibus, & conantibus, secundùm præsentes, quas ha-*

habent, vires, sunt impossibilia: deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant. Censura fuit: Temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnatam, & hæreticam declaramus, & utì talem damnamus. Secunda: Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur. Censura: Hæreticam declaramus, & utì talem damnamus. Tertia: Ad merendum, & demerendum, in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione. Censura: Hæreticam declaramus, & utì talem damnamus. Quarta: Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei: & in hoc erant hæretici, quòd vellent, eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare. Censura: Falsam, & hæreticam declaramus, & utì talem damnamus. Quinta: Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse. Censura: Falsam, temerariam, scandalosam, & intellectam eo sensu, ut Christus pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus sit, impiam, blasphemam, contumeliosam, & Divinæ pietati derogantem, & hæreticam declaramus, & utì talem damnamus. Qua censura posita, non est opus alia refutatione; quippe verè Catholico sufficit infallibile S. Sedis oraculum. Insuper etiam clarum est, sic tolli libertatem humanam, quam tamen Tridentinum *sess. 6. can. 4.* tam clarè definit: unde Janseniani alias ad fraudes conversi sunt.

224. Vix edita, & promulgata, Bulla hæc fuerat, cùm fautores Jansenii, ejúsque sequaces, quidquid privatim senserint, publicè tamen dixerunt, has propositiones quidem esse rectè damnatas, sed eas non contineri in libro Jansenii, & hunc esse innocentem. Verùm hoc est falsissimum. Prima manifestè continetur *tom. 3. l. 3. de gratia Christi c. 13.* ubi sic habet Jansenius: *Ex hac indubitata doctrina, quædam non parvi momenti, ad hanc rem spectantia, inferuntur, & clarescunt: Primum quidem, esse quædam homini præcepta, secundùm statum, & vires, in quibus constitutus est, impossibilia: Secundum, non adesse semper gratiam, qua possimus, hoc est, qua eadem illa præcepta implere sufficiamus: Tertium, hanc impotentiam reperiri, non solùm in excæcatis, obduratis, & infidelibus.... sed etiam in fidelibus, & justis: Quartum, hanc impossibilitatem fidelibus accidere, non tantùm, quando nolunt præcepta servare, sed etiam, quando volunt.* & subjungit eod. cap. *Hæc igitur omnia plenissimè, planissimèque demonstrant, nihil esse in S. Augustini doctrina certius, ac fundatius, quàm esse præcepta quædam, quæ hominibus, non tantùm infidelibus, excæcatis, obduratis, sed fidelibus quoque, & justis, volentibus, & conantibus, secundùm præsentes, quas habent, vires, impossibilia: deesse quoque gratiam, qua fiant possibilia.* Intelligenti idioma latinum est manifestissimum, in his verbis contineri primam propositionem.

Secunda propositio habetur *toto l. 3. de grat. Christi* ubi capiti 1. hic titulus præfigitur: *Tangitur natura adjutorii sufficientis, & ostenditur, nullum dari post lapsum:* & ibidem sic habetur: *Adjutorium sufficiens nihil est aliud, quàm adjutorium, sine quo non fit opus, nequaquam verò adjutorium quo: ac proinde est adjutorium sanæ voluntatis, seu primi hominis, non ægrotæ.* Item *tom. 3. lib. 2. de gratia Christi c. 24.* *Gratiam Dei Augustinus ita victricem statuit supra voluntatis arbitrium, ut non rarò dicat, hominem operanti Deo per gratiam, non posse resistere. Eodem cap.* ait. *Ut ejus* gratiæ *effectus à voluntate non suspendatur, sed ut effectum potentissimè invehat, inferátque voluntati, non operando, si voluntas velit, sed operando, & determinando, ut velit.* Similia habet *c. 25. & 32.*

225. Tertia propositio habetur *tom. 3. l. 6. & 7.* & quidem *l. 6. c. 4.* ita scribit: *Recentiores sibi imaginantur, illum tantùm actum esse in nostra potestate, quem pro libitu nostro, positis omnibus ad agendum necessariis, possimus facere, & non facere: qua in re juxta Augustini doctrinam sine dubio falluntur.* Et iterum clarissimè *tom. 3. l. 8. de gratia c. 19. Nulla necessitas actibus voluntatis liberis formidanda est, sed sola vis, coactio, & necessitas violentiæ.*

Quarta propositio habetur *l. 8. de hæres. Pelagiana c. 6.* his verbis: *In hoc ergo propriè Massilitensium error situs est, quòd aliquid primævæ libertatis reliquum putant, quo, sicut Adam, si voluisset, poterat perseveranter operari bonum, ita lapsus homo saltem credere posset, si vellet: neuter tamen absque interioris gratiæ adjutorio, cujus usus, vel abusus relictus esset in uniuscujúsque arbitrio, & potestate.* Rursus *tom. 3. l. 2. de gratia Christi c. 25. Nam præterquam, quòd ipsi* Massilienses *gratiam quandam potentialem, intus cum libero arbitrio concurrentem, assererent, quæ adjuvaret hominem ad credendum, si vellet, nec tamen hæresis notam effugere potuerunt.* Et iterum *l. 3. de gratia Christi c. 1. Quia est adjutorium, quòd Massilienses ad credendum necessarium esse, atque ita sufficere statuebant, ut cum eo credere posset homo, si vellet: qui tamen tanquam hæretici proscripti sunt, non aliam sanè ob causam, nisi, quia tale adjutorium homini sufficere putarent, adeóque nullum aliud adjutorium ad credendum actu ex parte DEI esse necessarium.*

Quinta propositio asseritur *tom. 3. l. 3. de gratia Christi c. 21. Nec enim juxta doctrinam Antiquorum pro omnibus omnino Christus passus, aut mortuus est, aut pro omnibus omnino, tam generaliter sanguinem fudit; cùm hoc potiùs tanquam errorem, à fide Catholica abhorrentem, doceant esse respuendum:* & paucis interjectis: *Pro istis, prædestinatis, in æternum vivificandis, mortuus est: pro istis ab omni malo liberandis, rogavit Patrem suum: non pro cæteris, qui à fide, & charitate deficientes, in iniquitate moriuntur.*

226. Hucusque ex Jansenio allata non indigent explicatione, ut comparatione facta cum propositionibus damnatis, dicantur iis esse simillima. Adde, quòd clerus Gallicanus *anno 1654. 28. Martii* ad Innocentium X. scribens sic dicat: *Nos in hac urbe Parisiensi congregati censuimus, & per epistolam encyclicam, his litteris adjunctam, declaravimus, propositiones illas, & opiniones esse Cornelii Jansenii, & in sensu ejusdem Jansenii à Sanctitate vestra damnatas, disertis, & manifestis verbis.* Vide Balth. Francolini *Tyrocinium Theol. part. 3. §. 1. num. 60.*

Adde, quòd discipuli Jansenii, hunc planè earum propositionum proprium esse sensum, agnoverint, ùt ex eo constat, quòd dein propositiones aliquas, si non omnino, fermè tamen idem dicentes, tradiderint, quas postea Alexander

xander VIII. confixit *anno 1690. 7. Decembris:* ex quibus prima sic habet. *In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum, sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & voluntate Adami peccantis:* quæ propositio fundatur in tertia Jansenii: item quarta inter 31. ita habet: *Dedit* Christus *semetipsum pro nobis oblationem DEO, non pro solis electis, sed pro omnibus, & pro solis fidelibus:* & quinta: *Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis, nullum omnino accipiunt à JESU Christo influxum, adeóque hinc rectè inferes, in illis esse voluntatem nudam, & inermem, sine omni gratia sufficiente:* quæ cohærent cum quinta Jansenii: sexta autem inter 31. *Gratia sufficiens statui nostro non tam utilis, quàm pernicioſa est, sic ut proinde meritò possimus petere: A gratia sufficiente libera nos Domine:* connexionem maximam habet cum secunda Jansenii.

227. Sed quid opus est multis? rem hanc satìs definivit Alexander VII. Innocentii X. Successor *anno 1656. 17. Kalend. Novemb.* editâ Bullâ: *Ad sanctam B. Petri sedem*, in qua ita ait: *Cùm autem, sicut accepimus, nonnulli iniquitatis filii prædictas quinque propositiones, vel in libro prædicto ejusdem Cornelii Jansenii non reperiri, sed fictè, & pro arbitrio compositas esse, vel non in sensu ab eodem intento damnatas fuisse, asserere, magno cum Christi fidelium scandalo, non reformident, nos, qui omnia, quæ hac in re gesta sunt, sufficienter, & attentè perspeximus, utpote qui ejusdem Innocentii prædecessoris jussu, dum adhuc in minoribus constituti, Cardinalis munere fungeremur, omnibus illis congressibus interfuimus, in quibus Apostolica authoritate eadem causa discussa est, eâ profectò diligentiâ, qua major desiderari non posset, quamcunque dubitationem super præmissis imposterum auferre volentes, ut omnes Christi fideles in ejusdem fidei unitate se se contineant, ex debito nostri pastoralis officii, ac matura deliberatione, præinsertam Innocentii Prædecessoris nostri constitutionem, declarationem, & definitionem, harum serie confirmamus, approbamus, & innovamus.* Addit in eadem Bulla: *Quinque illas propositiones ex libro præmemorati Cornelij Jansenii Episcopi Iprensis, cui titulus est: Augustinus: excerptas, ac in sensu, ab eodem Cornelio Jansenio intento, damnatas fuisse definimus, & declaramus, ac uti tales, inustâ scilicet eâdem singulis notâ, quæ in prædicta declaratione, & definitione, unicuique illarum sigillatim inuritur, iterum damnamus.*

Ut autem hæc firmissimè observarentur, ex Regis Christianissimi Ludovici XIV. & Episcoporum Galliæ desiderio, idem Alexander VII. *anno 1664. 15. Kal. Martii* Pontificatûs anno X. in Bulla *Regiminis Apostolici*, decrevit formulam juramenti, faciendi ab omnibus Ecclesiasticis, Episcopis, & Archiepiscopis: quam Galli vocant *formularium*, & sic habet: *Ego N. Constitutioni Apostolicæ Innocentii X. datæ die 31. Maij anno. 1653. & Constitutioni Alexandri VII. datæ die 16. Octobris an. 1656. Summorum Pontificum, me subjicio, & quinque propositiones ex Cornelii Jansenij libro, cui nomen Augustinus, excerptas, & in sensu ab eodem authore intento, prout illas per dictas Constitutiones Sedes Apostolica damnavit, syncero animo rejicio, ac damno, & ita juro: Sic me DEUS adjuvet, & hæc sancta DEI Evangelia.*

ARTICULUS VII.

Varia alia quæsita à Ianseniſtis effugia.

228. NEcdum tamen quievêre Jansenio dediti. Ut vim formulæ hujus, & juramenti eluderent, dixerunt, sensum verborum, in quinque illis propositionibus contentum, multiplicem esse posse, ac proinde non constare, quisnam esset sensus damnatus, supra quem juramentum caderet: imò aliqui etiam valde absonos sensus fingebant. Quem ad finem utile ipsis fuit famosum *Scriptum trium columnarum*, à Jansenianis confectum durante adhuc causâ quinque propositionum, & duodecim dies ante condemnationem Innocentio oblatum. In hujus scilicet tribus columnis posuerunt tres sensus, dictarum quinque propositionum, & in media quidem, quem dicebant *verum, ac genuinum*: in prima autem eum, quem dicebant *hæreticum*, & *malignè propositioni affictum*: hic autem sensus hæreticus singularum propositionum erat juxta ipsos iste: Primæ: *Mandata DEI impossibilia sunt omnibus justis, quamcunque voluntatem habeant, & quemcunque conatum adhibeant: quamvis in se habeant omnes vires, quas confert gratia maxima, & efficacissima: & ipsis per totam vitam semper deficit gratia, qua possint etiam tantùm unum præceptum adimplere sine peccato.* Secundæ: *In statu naturæ lapsæ nunquam resistitur gratiæ interiori, & efficaci; quia voluntas hominis se habet purè passivè respectu gratiæ efficacis, & sicut res inanimata nihil facit: neque cooperatur, neque consentit liberè.* Tertiæ: *Ad merendum, & demerendum, in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas, exempta necessitate naturali, etiam illa, quæ datur in motibus indeliberatis: sed sufficit, ut sit liber à coactione.* Quartæ: *Gratia JESU Christi præveniens est talis, ut liberum arbitrium hominis, motum, & excitatum per illam, non possit resistere, quamvis vellet.* *Aliter asserere est loqui cum Semipelagianis.* Quintæ: *JESUS Christus mortuus est solùm pro prædestinatis, ita ut nemo, nisi ipsi soli, recipiant veram fidem, & justitiam, per merita mortis Christi.* Et hos sensus esse hæreticos, & propositionibus malè affictos, dixerunt etiam posteri Jansenii asseclæ sequentibus annis. Sed eos inprimis acriter refellit Jurieu famosus Calvinista, & magnis clamoribus negat, ullum Calvinistam, aut hæreticum, talem doctrinam defendere, & longè difficiliùs Jansenistas in Calvinistarum operibus inventuros talem doctrinam, quàm alii in operibus Jansenii inveniant damnatas quinque propositiones in obvio sensu.

229. Res tandem iterum est delata ad Innocentium XII. qui *anno 1694. 6. Februarii* edidit decretum, quo prohibet, quoſque alios sensus prædicti formularii, præter eum, quem in sensu obvio ipsius verba exhibent, afferri, usurpari, aut de his disputari; imò omnibus cujuscunque statûs hominibus, perpetuum silentium indicit, super interpretatione prædicti formularii, sicut & super interpretatione ipsarum Jansenii propositionum in alio sensu, præter eum, quem verba per se exhibent. *Sensus* autem *verborum*

rum obvius est *ille, quem verba cuique statim offerunt in ea significatione, quam habent ex hominum institutione, quique est quasi prædominans, ac statim se legentibus ingerit*: qui sæpe adhuc evidentiùs patet ex antecedentibus, & consequentibus, ex genio, & intentione authoris &c.

Cùmque postea Jansenistæ ob hanc declarationem Innocentii XII. triumpharent, ac dicerent, alteratam, seu reformatam ab Innocentio XII. esse Constitutionem Alexandri VII. ille denuò interpellatus à Mechlinienſi, Brugensi, Ruremondensi, Antvverpiensi, ac Gandavensi Episcopis, rescripsit *anno 1696. 24. Novemb.* quòd, si aliqui publicè, voce, aut scriptis, faciant contra sensum obvium formularii, debeant puniri: & addit, non sine admiratione se intellexisse, quòd ausi fuerint quidam affirmare, à se alteratam, aut reformatam esse Constitutionem Alexandri VII. & formularium; cùm tamen in dicto suo Brevi utrumque specificè confirmaverit, & omnino intenderit, & adhuc intendat *iis adhærere, & nequaquam finere, ut aliquid addatur, vel dematur* &c.

230. Quæsierunt dein Jansenistæ (ut se quomodocunque munirent contra formularium Alexandri VII.) an non esset remedium, vel aliquis modus, quo is, qui deberet signare formulam illam, & in eam jurare, posset id facere, quin tamen interiùs damnaret propositiones Jansenii? an non id fieri posset, utendo aliqua restrictione purè mentali, vel facta coram aliquo amico protestatione secreta (publicam enim facere non poterant; cùm sic agnoscerentur, & à beneficiis, ac gradibus Academicis repellerentur) vel omnino tacitè, ut non audiretur, protestando, vel simile quid faciendo? Sed nunquid hoc bellè quadrat illi rigori, quem ubique hi homines ostentare conantur? an non hoc est pejerare per S. Evangelia? At dicent: necessitas nos cogit. Verùm sic SS. Martyres coram tyranno etiam potuissent cum tali restrictione jurare, se Christum negare: certè istorum necessitas fuit tunc major, quàm nunc sit Jansenistarum: & tunc causa Religionis profitendæ non magis videri poterat esse attendenda, quàm nunc.

Prodiit postea famosus ille casus conscientiæ, qui est hic. Ecclesiasticus quidam in confessione dicit, quòd in ordine ad factum Jansenii credat sufficere, si habeat *obsequiosum, & respectuosum silentium* de illo, quod Ecclesia decidit, quod idem est, ac dicere, quòd quidem non credat, se obligatum ad condemnandum librum, tanquam hæreticum, quamvis id Ecclesia decideric: velit tamen reverenter tacere, & non contradicere. Quærit Confessarius, an talem possit absolvere? Ad hunc casum ita propositum quadraginta Doctores Sorbonici, (quorum nomina habentur in processu Quesnelli) responderunt, eum posse absolvi: sed omnes boni hunc casum rejecerunt: Cardinalis Noallius etiam hanc resolutionem, seu responsionem, condemnavit, edito decreto, in quo inter alia notanter dicit: *Qualecunque quis lumen habuerit, certum tamen est, à luminibus Ecclesiæ, lumina particularium semper superari.*

231. Quare *anno 1705. 16. Julii* à Clemente XI. per Bullam: *Vineam Domini Sabaoth*: etiam hoc responsum condemnatum est: Quia Bulla idem Sanctissimus Dominus queritur, quòd *inquieti homines variis distinctionibus, seu potiùs effugiis ad circumventionem erroris excogitatis, Ecclesiam turbent*: itémque damnat illud *respectuosum silentium*, quo dicebant, satisfieri Constitutionibus Apostolicis; hoc est, volebant, opus tantùm esse, reverenter silere, nec publicè Ecclesiæ definitioni contradicere: de cætero non opus esse, interiùs damnare ùt hæreticum, sensum libri Jansenii. Hoc, inquam, sufficere eâdem Bullâ idem Pontifex negat, & id asserentes damnat, vúltque, ut sine similibus fraudulentis ambagibus juretur.

Innovat etiam, atque confirmat Constitutiones Innocentii X. & Alexandri VII. atque ait: *Ut omnes Catholicæ Ecclesiæ filii Ecclesiam ipsam audire, non tacendo solùm (nam & impii in tenebris conticescunt) sed & interiùs obsequendo, quæ vera est orthodoxi hominis obedientia, condiscant.* Dein declarat, ac decernit, *obedientiæ, quæ præinsertis Apostolicis Constitutionibus debetur, obsequioso illo silentio minimè satisfieri: sed damnatum in quinque præfatis propositionibus Jansenianî libri sensum, quem illarum verba præseferunt, ùt præfertur, ab omnibus Christi fidelibus, ùt hæreticum, non ore solùm, sed & corde rejici, ac damnari debere, nec alia mente, animo, aut credulitate, suprædictæ formulæ subscribi licitè posse.*

232. Ultimum tandem refugium Jansenistarum est distinctio quæstionum juris, & facti: ad quam intelligendam sciendum, quæstionem juris vocari, quæ versatur circa jus: quæstionem facti, quæ versatur circa factum: e. g. circa hanc propositionem: *Verbum Divinum non est consubstantiale Patri*: quæstio facti est, an eam Arius, vel ejus sequaces protulerint, sive, an verè hæc propositio facta sit: quæstio juris est, an ea propositio sit digna censurâ hæreseos, vel an de jure eam mereatur. Quoad Quæstiones juris suppono pro nunc, Pontificem esse infallibilem, *ex tract. de fide*: & permiserunt id saltem olim adversarii.

Quoad Quæstiones facti utique faciendum est aliquod discrimen: si factum est revelatum, e. g. quòd Christus instituerit SS. Sacramenta, & hoc Pontifex proponit fide Divina credendum, est necessariò quoad hoc infallibilis. Quamvis autem revelatio talis sit obscura, si eam Pontifex determinet ad unum potiùs sensum, quàm ad alium, est de fide illa declaratio; aliàs posset decipi Ecclesia tota, & habere pro articulo fidei falsitatem, vel hæresin.

Si autem factum non sit revelatum, subdistinguendum est: si sit aliquod factum, quod Pontifex non proponit credendum, sed tantùm supponit, ex testium informatione, & probatione, eóque suppositio, procedit ad puniendum e. g. aliquem, vel econtra ad gratiam alicui faciendam, dispensationem dandam &c. non autem obligat Ecclesiam ad credendum, tale factum verà contigisse, in hoc casu non est infallibilis Papa: imò nec Concilium cum Pontifice; & talis quæstio dicitur *pura quæstio facti*, seu *facti informis*; quia scilicet factum non est informatum definitione Pontificia, vel dicitur *quæstio facti non dogmatici*; quia nullum dogma post se trahit, aut involvit. Ratio autem hujus est; quia, etsi erretur in tali facto supponendo, non

inducitur in errorem Ecclesia: sed tantùm Papa, ùt homo privatus, errat, sicut alius judex: nec ex tali errore sequitur magnum incommodum in Ecclesia DEI.

233. Nec dicas, Pontificem, si e. g. ob crimen aliquem deponit Episcopatu, agere ùt Pontificem; aliàs enim deponere non posset. Resp. enim, eum agere quidem in aliquo sensu ùt Pontificem, seu ùt supremum Ecclesiasticum Judicem, à quo appellatio non datur: non tamen agere in eo sensu, in quo infallibilis est: verbo: tunc non agit ùt Doctor Ecclesiæ, ex cathedra loquens. Interim etiam in talibus casibus, quando factum supponitur, quod reverà non est, tenetur quis obedire Pontifici, & pœnam subire: sicut quilibet, in casu falsi suppositi criminis, tenetur obedire punientibus aliis principibus sæcularibus, ne scilicet scandalum aliis præbeat: potest tamen talis condemnatus, licitis modis petere novum causæ suæ examen, productis testibus, omni exceptione majoribus &c. vide Bellarm. *tom. 1. controv. 3. l. 4. de Rom. Pontif. c. 11. & tom. 2. controv. 1. l. 2. de Conciliis c. 19.*

Si autem factum Pontifex proponit credendum, vel tenendum, tanquam fidei articulum, aut tanquam doctrinam morum, tunc debet esse infallibilis; quia tunc factum non est informe, sed informatum definitione Pontificia, vel, ùt alii loquuntur, est factum dogmaticum, quod scilicet post se trahit, vel involvit, aliquod dogma fidei, vel morum, agítque Pontifex ùt caput, & Doctor Ecclesiæ: adeóque ùt habens infallibilem assistentiam Spiritûs Sancti, ne Ecclesiam inducat in errorem. Et sic, quando Pontifex aliquem canonizat, proponit Ecclesiæ, eum in articulo mortis fuisse in statu gratiæ, quod est aliquod factum. Quia tamen proponitur talis homo toti Ecclesiæ colendus, & Ecclesia turpissimè erraret, colendo aliquem damnatum, non minùs, quàm si coleret dæmonem; hinc in tali facto debet Pontifex esse infallibilis, de quo pluribus *tr. de fide.* Hoc idem alii dicunt aliis verbis, nempe Pontificem esse infallibilem in quæstionibus facti, si sint annexæ quæstionibus juris, seu si error in illis traheret post se jus erroneum, e. g. in casu erroneæ canonizationis ista traheret post se præceptum erroneum, quo juberetur, homo damnatus coli.

234. Ex his inferendum, quid dicendum de definitione Pontificis circa propositiones damnatas, ut discernatur in illis quæstio juris, & quæstio facti, ac intentio authoris; quia propositiones solent sæpe damnari *in sensu ab authore intento:* & sic damnatæ sunt propositiones Jansenii. Qua in re certum est, pertinere ad quæstionem juris, an sensus propositionis sit juxta, vel contra jus Divinum, aut humanum, hoc est, an juxta sensum obvium sit propositio contraria legi Divinæ, vel humanæ; utique enim manifestum est, hanc quæstionem esse juris, & non puri facti: sicut est quæstio de sensu legum scriptarum; nam & hæ sunt verbis, & propositionibus conceptæ: adeóque etiam est innegabile, esse quæstionem juris, an propositiones, excerptæ ex Jansenio, in sensu obvio, sint contrariæ juri, vel legi Divinæ, præcipienti fidem, an non: consequenter etiam innegabile est, Pontificem in earum damnatione infallibilem fuisse.

Quòd autem quidam voluerint se excusare à juramento per hoc, quòd ipsi Jansenium non legerint, adeóque nesciant, an propositiones illæ ibi contineantur, est absurdissimè frivolum: quasi verò post tantam diligentiam, de qua *n. 227.* non sit intellectum a Pontifice, quid contineatur eo in libro? Dicant, etiam Concilium Tridentinum non intellexisse Lutheri libros: adeóque neque hos anathematizent; eo, quòd ipsimet illos non legerint. Cùm insuper Pontifices totam Ecclesiam obligârint ad credendum, eas propositiones esse hæreticas, debet eorum judicium hac in re infallibile fuisse, ne Ecclesia induceretur in errorem, rejiciendo veritatem tanquam falsitatem.

235. Quod attinet ad intentionem authoris, duplex, ùt ait Gormaz *in manu scriptis de grat.* considerari potest intentio. Prima, quæ intra solam authoris mentem recluſa est: altera, qua vult author proferre verba, quæ apta sunt ingenerare talem, vel talem conceptum in audientium, vel legentium mentibus, juxta sensum suum obvium: sic e. g. Cajus mentitur dicens Titio: *Non habeo pecunias*: quas scilicet Titius amissas repetit: in hoc casu duplex datur intentio Caii: una in ejus animo recondita, qua intendit falsum dicere, & non verum: altera, qua vult dicta sua difformare judicio mentis, & per obvium sensum verborum suorum Titio hunc conceptum ingenerare, ut credat, se non habere pecunias: vel qua vult proferre verba, quæ in sensu obvio ad illum conceptum Titio ingenerandum apta sunt.

An Cajus habeat, vel non habeat priorem illam intentionem mentiendi, est pura quæstio facti: an verò illa verba significent, Cajum non habere pecunias, & an apta sint ex institutione hominum ad ingenerandum hunc conceptum, planè est quæstio juris; quia illa verba, ex jure institutionis humanæ, habent eum sensum; aliàs neque esset quæstio juris, an hæc, vel illa verba in suis circumstantiis essent vera, vel perjura, aut falsa, an libri Lutheri essent hæretici &c.

236. Jam ad rem nostram. Quando Papa, loquens ex cathedra, damnat aliquam propositionem in sensu ab authore intento, non attendit ad intentionem authoris unicè in animo recluſam, an difformis sit, vel non, obvio verborum sensui: sed attendit ad intentionem proferendi verba, quæ apta sunt, ut in sensu obvio, juxta institutionem hominum, talem, vel talem conceptum ingenerent. Et hæc est quæstio juris. Quòd autem ad hanc intentionem attendatur, ratio est; quia fideles, qui eam propositionem damnatam audiunt, solùm possunt agnoscere sensum verborum, ex hominum institutione iis impositum, & ex hoc colligere intentionem, quam habuit author, talem, vel talem conceptum, ingenerandi hominibus, vel loquendi verba apta ad eum conceptum ingenerandum.

Quare potissimùm possunt fideles per hanc intentionem decipi, & in errorem induci: non autem possunt agnoscere, an author fuerit mendax, an non. Hinc fideles debent instrui circa illam intentionem loquentis, ex qua possent in errorem induci: non autem circa alteram, quæ nul-

nullum in aliis producit errorem. Ex quo tandem colliges, quòd, etsi Pontifex non definiverit, quam intentionem Jansenius in mente recluſam habuerit, mentiendi, vel verum dicendi, inſtruendi, vel decipiendi &c. tamen definiverit, quòd intentionem habuerit, per ſua verba, aut ſcripta, vel per ſuum librum, talia dicendi, vel proferendi, quæ, juxta ſenſum obvium accepta, aliorum animis talem conceptum ingenerarent: in qua quæſtione, ad jus ſpectante, Pontifex infallibilis eſt. Et hæc de Janſenii libro.

ARTICULUS VIII.

Ulterior explicatio hæresis Janſenianæ.

237. HUcuſque oſtenſum, hæreſin Janſenianam ſtare in famoſis illis quinque propoſitionibus, eaſque veriſſimè contineri in Auguſtino Janſenij, quidquid hujus ſequaces incaſſum obſtrepant: reſtat, ut radicem, ac fundamentum horum errorum, paulò magis explicemus, ac totum Iprenſis ſyſtema exponamus: tale autem ab ipſo confingitur. Dantur, ait, geminæ in homine delectationes: una cæleſtis, & gratiæ: altera terreſtris, & concupiſcentiæ: utraque eſt motus voluntatis indeliberatus, & illa, quæ major, aut fortior eſt, trahit poſt ſe neceſſariò deliberatum voluntatis aſſenſum. Unde, ſi delectatio cæleſtis ſuperet, inſuperabiliter, & indeclinabiliter, ſequetur actus bonus: econtrà, ſi vincat delectatio terreſtris, neceſſariò trahit ad peccatum: quamvis fortè gratia tunc debilior, quàm concupiſcentia, complacentiam quandam boni inefficacem efficiat.

238. Hoc ſyſtema Janſenius integro ferè libro, nempe *l. 4. de grat. Chriſti* adſtruere contendit; nam *à c. 1. uſque ad 8.* probare conatur, *medicinale Chriſti adjutorium eſſe cæleſtem ſuavitatem, ſeu delectationem juxta mentem Auguſtini*: dein *c. 11.* conatur oſtendere, delectationem illam cæleſtem eſſe indeliberatum animæ actum: & quidem amoris, ac deſiderii, præcedentis conſenſum: *Dicimus igitur*, ait, *delectationem iſtam, ſeu ſuavitatem, in Auguſtino celebrem, eſſe partim primum illum, & indeliberatum affectum animæ, qui actualis complacentia eſt, partim etiam ſecundum, qui deſiderium indeliberatum dicitur.*

Docet etiam *c. 9. & 10.* voluntatem noſtram neceſſitate inſuperabili eò tendere, quò antecedens delectatio major allicit, ita, ut, ſi vel parva objecti delectatio eam afficiat, & nulla in oppoſitum moveat, ineluctabiliter ad conſenſum trahatur: ſi verò contrariæ delectationes inter ſe pugnent, illa infallibiliter vincat, quæ major eſt. Hinc ait, voluntatem in abſentia delectationis cæleſtis neceſſariò concupiſcentiæ motibus conſentire: econtrà, ait, Beatos, extinctâ concupiſcentiâ, & præſente delectatione cæleſti, neceſſariò DEum amare: diſtractum autem contrariis gratiæ, & concupiſcentiæ delectationibus animum, nunc his, nunc illis, neceſſariò obſequi, prout ſcilicet nunc hæ, nunc illæ, fortiores ſunt, ſeu fortiùs delectant.

239. Hac autem ratione, anima humana eſt machina, ſimilis rotæ, puteo affixæ, è qua duæ urnæ per catenam ita ſuſpenſæ ſunt, ut, dum una attollitur, altera demergatur, ùt rectè ait Illuſtriſſimus Cameracenſis Franciſcus de Fenelon *Inſtruct. paſtoral. ep. 1.* vel (quod in idem recidit) eſt ſimilis libræ, cujus modò lanx iſta, modò illa deprimitur, prout mutatis vicibus nunc huic, nunc alteri, gravius pondus imponitur. Sic quippe nunc fortiùs movet hominem pondus amoris, ſeu delectationis cæleſtis: aliàs fortiùs premit moles concupiſcentiæ.

Quòd autem hæc concupiſcentia ſit naturæ intrinſeca, pondus autem libræ ab extrinſeco imponatur, diſcrimen eſt purè materiale; nam inprimis pondus delectationis cæleſtis eſt voluntati extrinſecum: dein concupiſcentia, quomodocunque ſit intrinſeca, non tamen eſt libera: imò, cùm hujus nomine veniant quoque omnes motus, ſive à dæmone, ſive à quibuſcunque aliis, etiam extrinſecis cauſis, ad malum inclinantibus, excitati, rectè etiam dicitur pondus concupiſcentiæ ab extrinſeco eſſe.

240. Jam verò hoc ſyſtemate poſito, cùm non ſit in noſtra libera poteſtate, vel hanc, vel illam delectationem habere, interim tamen eam, quæ prævalet, ſequi debeamus: neque etiam DEUS, quando præcepta ſua jubet impleri, delectationem gratiæ validiorem ſemper det, nec ſemper alteram concupiſcentiæ auferat, vel minuat, ſequuntur abſurdiſſima plurima. Certè pauci homines ſentiunt in ſe ſuavitatem cæleſtem, ſenſuum delectationibus ſuperiorem.

Hinc, ùt laudatus Cameracenſis Archiepiſcopus *in præfatione pag. 19.* infert, poterunt ſe plurimi excuſare ex eo, quòd delectatione victrici carentes, non poſſint delectationi vitioſæ reſiſtere, & ideo neceſſariò ſequantur motum concupiſcentiæ, donec delectatio cæleſtis, ſine qua nihil contra vitioſam valeant, adveniat: quódque hinc malè acta adſcribenda ſint potiùs ſuæ infelicitati, quàm voluntati; cùm ea admiſerint ideo; quia DEUS necdum ipſis voluerit infundere delectationem gratiæ. Exclamat autem meritò modò citatus Archiepiſcopus *loco adducto*, ſyſtema hoc omnes morum regulas evertere, & omnem pudorem, etiam paganis congenitum, cujus tamen patroni volunt videri iſti, ſi ſuperis placet, morum, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ reformatores:

241. Quod autem adhuc intolerabilius eſt, hoc ſyſtema eſſe S. Auguſtini doctrinam, contendit Janſenius, & *l. 4. de grat. Chriſt. c. 4.* ait: *Creberrimè docet S. Auguſtinus, quamdiu in hac vita mortali vivimus, eſſe in homine luctam quandam duarum delectationum, noxiæ, & beneficæ, terrenæ, atque cæleſtis, quarum utralibet vicerit, animum ſecum conſentientem, ac pronum trahit.* In probationem autem hujus ſui aſſerti falſiſſimi, adducit inprimis illud S. Doctoris, quod infirmitas humana *inſuperabiliter, & indeclinabiliter trahatur.* Sed jam ſuprà *à n. 193.* ſatis monſtratum, ex eo textu nullam neceſſitatem antecedentem probari.

Adducit dein alterum textum, qui ab ipſo *l. 4. de grat. Chriſti c. 6. 7. & 9.* dicitur *clariſſimus, & præclariſſimus: qui aureis meretur ſcri-*

bi characteribus: est autem desumptus ex *expositione cap. 5. epist. ad Galat. v. 19.* ubi S. Doctor ait: *Quod enim amplius nos delectat, secundùm id operemur, necesse est.* Ex quo vult inferre, juxta S. Augustinum voluntatem semper ab ampliore, seu majore delectatione necessariò trahi. At, licèt hæc verba S. Doctoris aliquantò difficiliora, vel obscuriora forent, non ideo statim propter verba ambigua, tam absurdum errorem ei attribuere deceret.

242. Verùm non est adeò difficilis, vel obscurus hic locus: facilè respondetur, delectationem, si non semper, saltem hoc loco significare complacentiam deliberatam, ac liberam: consequenter ex hoc textu nihil evinci pro involuntaria delectatione necessitante; nam inprimis delectatio libera esse potest; aliàs quomodo eam suadere, aut imperare homini posset psalmista *psal. 36. v. 4. Delectare in Domino.* Dein ex Jansenio ipso habetur, loco citato intelligendam delectationem liberam; nam ipsemet *l. 4. de grat. Christi c. 11.* ait, delectationem naturæ rationalis, *quando propriè sumitur*, esse gaudium animæ, & quietem in objecto præsenti: at paulò antè dixerat, delectationem, quæ animæ gaudium, ac quies vocatur, esse ipsum consensum, vel hunc sequi: ergo delectatio, propriè sumpta, non est actus indeliberatus, sed deliberatus: adeóque, cùm S. Augustinus hîc propriè loquatur (neque enim est ulla ratio dicendi, eum impropriè loqui) loquitur de delectatione deliberata.

243. Accedit, quòd, legenti antecedentia illius expositionis sit clarum, S. Augustinum semper loqui de consensu, vel delectatione deliberata, ùt plurimis locis posset ostendi: sed, ne sim nimis prolixus, adduco tantùm sequentia. Inprimis S. Doctor *ibi* adducens ex eo *capite 5. ad Gal. v. 17.* illud: *Caro enim concupiscit adversùs spiritum, spiritus autem adversùs carnem; hæc enim sibi invicem adversantur, ut non ea, quæ vultis, faciatis*: ait: *Putant hîc homines, liberum voluntatis arbitrium, negare Apostolum, nos habere, nec intelligunt, hoc eis dictum, si gratiam fidei susceptam tenere nolunt: per quam solam possunt spiritu ambulare, & concupiscentias carnis non perficere. Si ergo nolunt eam tenere, non poterunt ea, quæ volunt, facere.*

Ubi duo adverto. Primò S. Augustinum loqui de eo consensu, vel delectatione, ad quam putârunt aliqui, juxta Apostolum non dari liberum arbitrium: ipse autem ait, istud dari: at utique non vult, dari liberum arbitrium ad delectationem concupiscentiæ prævium, & indeliberatam (hoc enim eum non velle, per se videtur clarum, & clarius est ex iis, quæ postea subjungit de eo, quod est, non haberi concupiscentiam, seu peccatum, & istud non regnare, aitque, tunc non haberi peccatum, quando nulli habentur inhonesti motus indeliberati, quod in hac vita ait ordinariè non concedi, sed primùm futurum esse in altera: tunc autem peccatum non regnare, quando iis motibus non consentitur: ergo loquitur S. Doctor ibi de concupiscentia, vel ejus delectatione deliberata, aut consensu libero.

Secundò adverto, hîc S. Doctorem docere, quòd hominibus liberum sit, fidei gratiam susceptam retinere, & ideo peccent isti; quia eam tenere nolunt, utique liberè: ergo, quandocunque dein de consensu, vel delectatione mala loquitur, semper ei est sermo de illa delectatione, quam ideo debuerunt perficere; quia gratiam fidei noluerunt tenere: adeóque semper loquitur de illa, quæ potuisset liberè vinci, retinendo gratiam fidei: hæc autem est deliberata.

244. Rursus adducit S. Augustinus *in eadem expositione ejusdem cap. 5. v. 16.* illud: *Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis*: ubi noto 1. juxta S. Paulum, & S. Augustinum, debere esse in nostra potestate, spiritu ambulare, seu desideria carnis vincere (aliàs juberetur quid impossibile) adeóque desideria ista, seu delectationes intelligi deliberatas, quas non debemus admittere. Noto 2. S. Doctorem multis dein ostendere, quòd habere, seu sentire tantùm desideria carnis, non sit propriè peccatum: quæ ostendunt, eum velle, delectationem, quæ verè peccatum sit, & de qua ibi loquitur, esse liberam, vel liberum consensum. Inter alia ait: *Quippe non eas* concupiscentias *omnino habere, non jam certamen, sed certaminis præmium est, si obtinuerimus victoriam, perseverando sub gratia*: ergo illæ concupiscentiæ, quas non possumus non habere, non necessariò trahunt ad consensum, sed possunt vinci, si voluerimus perseverare *sub gratia*, seu, si voluerimus gratiam retinere, quod ipsum, si volumus, ex S. Augustino possumus. Et quidem apertè supponit S. Augustinus, quòd eædem concupiscentiæ, quæ modò nos vincunt, potuerint à nobis vinci, si voluissemus retinere gratiam: igitur eæ delectationes, secundùm quas necesse est operari, non sunt illæ prævie indeliberatæ, sed sunt ipsi consensus liberi, & delectationes deliberatæ, quibus positis, necesse est, necessitate tamen tantùm consequente, nos operari.

245. Confirmantur hæc adducendo integrum textum S. Augustini: qui sic sonat: *Quod enim amplius nos delectat, secundùm id operemur, necesse est: ut verbi gratiâ, occurrit forma speciosæ fœminæ, & movet ad delectationem fornicationis: sed, si plus delectat pulchritudo illa intima, & syncera species castitatis per gratiam, quæ est in fide Christi, secundùm hanc vivimus, & secundùm hanc operamur.* In quibus verbis primò notandum, non dici: *secundùm id velimus, necesse est*: sed: *operemur necesse est*: nam licèt *velle* significet actionem internam, tamen *operari* communiùs indicat actionem externam, quam præcedit delectatio deliberata, seu consensus, aut imperium liberum, & efficax voluntatis: quod, dum oppositam volitionem inefficacem superat, facit, ut liberè non ampliùs istud delectet, simul etiam potentias externas ad actionem externam necessariò determinat. Secundò notandum, quòd hîc intelligatur delectatio, ad quam movet tentatio: atqui hæc, tam ex intentione dæmonis, quàm ex appetitu carnis, est deliberata (hanc enim quærit dæmon persuadere, & hac etiam cupit frui caro) & non est tantùm prima illa inefficax velleitas, qua nec dæmon, nec appetitus carnis (nisi refrænetur) contentus est.

246.

246. Tertiò notandum, quòd delectatio hîc à S. Augustino sumatur eodem in sensu, in quo paulò antè *eodem loco* dicitur ab eodem S. Patre: *Major enim, & præpollentior delectatio eorum, justitia est.* Loquitur autem S. Doctor de iis, quos ait, non esse sub lege, seu sub peccato regnante: nec loquitur de delectatione objectiva, sed formali, qua scilicet, ùt ibi docet, vincuntur peccata: hæc autem delectatio, ut justitia sit, necesse est, ut non tantùm bona, sed etiam libera sit; aliàs non denominat hominem justum, vel justè operantem: quippe indeliberata delectatio gratiæ stare potest cum actuali peccato, & cum habituali.

Quartò addendum, quòd S. Augustinus *l. 22. contra Faustum, c. 28.* postquam dixisset: *Si enim nihil delectaret illicitum, nemo peccaret:* statim subjungat: *Peccat ergo, qui delectationem illiciti relaxat potiùs, quàm refrænat:* & paucissimis interjectis: *In eo genere ista rationalia facta sunt, ut inesset eis possibilitas frænandi delectationem ab illicito, quam non frænando peccaverunt:* ergo rationales creaturæ habent possibilitatem, seu potentiam frænandi delectationem ab illicito, etiam illam, quam non frænando peccant; igitur, si quæ oritur in animo rationali delectatio indeliberata, quæ impediri non potest, potest frænari, nec necessariò trahit ad consensum, vel operationem.

Ex quibus omnibus legitimè infertur, S. Doctorem in textu objecto loqui de delectatione deliberata, qua posita, necesse quidem est, ut secundùm eam operemur, at necessitate tantùm consequente, quæ impediri, seu, ùt S. Doctor loquitur, frænari potest. Simul etiam ex his habetur, quid respondendum adversariis, si hunc ipsum textum *ex l. 22. contra Faustum c. 28.* nobis objicere velint.

247. Objiciuntur etiam alia adhuc S. Augustini dicta. e. g. *etiam necessitate facta improbanda:* & justorum esse voces: *Non enim, quod volo, facio bonum, sed, quod odi malum, hoc ago:* hominem *resistente, atque torquente dolore carnalis vinculi, non posse à libidinosis operibus temperare.* Sed S. Doctor, vel tantùm loquitur de naturâ saucia, vulnerata, & Divinis auxiliis destituta, ùt *l. de nat. & grat, c. 18. 19. & pluribus aliis.*

Vel vult S. Augustinus, eam necessitatem non omnino insuperabilem esse, sed posse vinci per gratiam, sive proximè, & immediatè, sive mediatè, scilicet impetrando precibus gratiam proximè sufficientem: id quod patet ex textu *n. 243.* citato & *l. de nat. & grat. c. 13.* ubi, postquam dixisset, quòd in peccata labamur, id imputandum negligentiæ nostræ, addit: *Dignetur inde & orare DEum, ne illi hæc iniqua negligentia dominetur:* & *eodem l. c. 16. Hæc est fides, ad quam præcepta compellunt, ut lex imperet, & fides impetret* & *c. 15.* præmiserat. *Itaque præcepto facere commonemur, quòd conantes, & nostris viribus non valentes, adjutorium Divinum precemur.* Vel tandem S. Doctor, facta ex necessitate, vult, non esse strictè dicta peccata, ùt scilicet voces germanicæ dicuntur lingua germanica; cùm sint tantùm hujus effectus: quod est exemplum S. Doctoris *l. 1. de nuptiis, & concupiscent. c. 23.* quæ, & similia, tum *in hoc tractatu*, tum *in tract. de actibus hum.* (ubi de libertate, itémque de ignorantia) & alibi sæpius, imò copiosè attulimus.

248. Addo tantùm primò, quòd, quando S. Doctor ait, hominem necessitatum ad ea, quæ non vult, non posse neque juxta adversarios velle, illum in tali re peccare; quia dicit, id ab invitis fieri: at nec juxta Jansenianos invitus peccat: sic autem loquitur de justis S. Augustinus *l. 1. retract. c. 24. Et ipsi concupiscentias carnis, contra quas spiritu concupiscunt, quamvis eis non consentiant, nollent tamen ullas habere, si possent: & ideo non quæcunque volunt, faciunt; quia volunt eis carere, nec possunt.*

Addo secundò, quòd, quando S. Augustinus ait, excusatum neminem fore, si dicat, se perseverantiam non accepisse, rationem addat: quòd ipsorum liberæ voluntati imputandum sit; sic enim loquitur. *l. de corr. & grat. c. 7. Ex bona quippe in malam vitam sua voluntate mutati sunt . . . . potest dici: homo, in eo, quod audieras, & tenueras, in eo perseverares, si velles.* Addit quidem *ibidem*, eorum etiam excusationem non recipiendam, *qui Evangelium non audierunt:* sed respondetur, eum tunc velle, quòd vel ignoraverint ex negligentia: vel, si omnino inculpabiliter ignoraverunt, quòd propter alia peccata, non propter infidelitatem, damnandi sint. Ita docet *tract. 89. in Joan.* sic scribens: *Ad hæc inquisita pro meo captu, Domino donante, respondeo, habere illos excusationem, non de omni peccato suo, sed de hoc peccato, quo in Christum non crediderunt, ad quos non venit, & quibus non est locutus:* quæ fusiùs explicata sunt, ubi de ignorantia invincibili actum *tract. de actib. hum.*

249. Ex hucusque dictis est manifestum, systema hoc Jansenij non esse S. Augustini doctrinæ conforme; videamus, an propiùs accedat ad systema Calvini de gratia. Hujus *ex l. 3. Institut. c. 3.* compendium istud est. 1. Asserit, omnia opera hominum, tam electorum, quàm reproborum, esse infecta secreto veneno concupiscentiæ. 2. DEUM, voluntate purè gratuita, electis non imputare ad culpam, aut pœnam, malos motus concupiscentiæ: sed imputare illis potiùs justitiam Christi. 3. Econtrà reprobis imputare DEUM omnes motus illos malos, etiam indeliberatos. 4. Gratiam sanctificantem ab electis amitti non posse, eoquòd electio ipsorum immutabilis sit, & eorum peccata tegantur, hoc est, non imputentur. 5. Gratiam actualem, si adsit, non quidem cogere voluntatem, sed tamen trahere illam, delectatione necessitante: non tamen gratiam semper adesse, sed sæpe cedere locum concupiscentiæ. Ecce, in hoc primario puncto conveniunt Jansenius, atque Calvinus, quòd uterque duplicem motum delectationis, concupiscentiæ, & gratiæ, seu cælestem, ac terrestrem, admittat, quibus, ceu ponderibus statera, ita mens humana moveatur.

250. Negat quidem Jansenius, se cum Calvino sentire; cùm ab isto necessitas *totalis, fixa, & absoluta*: à se verò tantùm *flexibilis, partialis*, & *relativa* adstruatur. Sed negant iterum Calviniani, à suo Magistro (quamvis, utpote syncerior, libertatem negaverit) majorem necessitatem fuisse admissam, quàm à Jansenio. Nos autem hîc meritò quærimus, quid significent

cent hæc prædicata, quæ hîc necessitati tribuuntur.

Respondent Jansenistæ: *Necessitas totalis* ea est, quæ potestate quacunque, partiali etiam, aut remota, voluntatem spoliat. *Partialis* verò, quæ tantùm potentiam proximam aufert. *Absoluta* oritur ex ipsa natura. *Relativa* oritur ex voluntate: nec est necessitas, nisi eatenus, quatenus delectatio fortior, relata ad debiliorem, sive cum ista comparata, necessitat. *Fixa* est, qua adhæretur immobiliter uni. *Flexibilis* autem, qua modò huic, modò illi adhæretur, nunc ratione cælestis delectationis bono, nunc ratione terrestris malo. Addunt, quòd ex S. Augustino *l. 3. de lib. arb. c. 3.* ad hoc, ut tollatur libertas, debeat dari *inevitabilis*, & *fixa necessitas*.

251. Ut obiter aliquid interseram, advertо: hac ratione una lanx in libra liberè descendet, & liberè ascendet altera; nam necessitas earum est tantùm partialis, relativa, & flexibilis; neque enim una præ alia exigit hoc pondus, nec una, nisi relata ad alteram, est gravata majore, vel minore pondere: & potest quoque pondus mutari, ac ei lanci, quæ priùs pondus gravius habuit, modò levius imponi, ut adeò necessitas flexibilis sit.

Quodsi tamen rei inanimatæ exemplum displiceat, an non homo ligatus catenâ, ab ipso omnino insolubili, esset liber ad fugam; nam habet adhuc potestatem partialem, atque remotam, nempe pedes sanos, ac integros; neque enim per remotam potestatem intelligunt Jansenistæ eam, quæ mediata etiam dicitur, & per quam immediata, vel proxima, pro libitu haberi potest, sicut juxta nos, habens potentiam orandi, in hac habet potentiam remotam vincendi tentationem; quia potest precibus impetrare gratiam proximam, ad illam vincendam: sed intelligunt tantùm aliquam potentiam vel à DEO ad bonum, vel ab alio ad malum faciendum complebilem, ita, ut, si DEUS e. g. aliquid faciat, illa potentia proxima fiat: nec etiam juxta ipsos illa partialis potestas stare potest in alio, quàm in voluntate, non quidem ex se, sed per gratiam, & concupiscentiam, modò ad hoc, modò ad aliud flexibili, nunquam tamen coacta. Ulteriùs homo taliter ligatus, duntaxat relatè ad catenam suis viribus superiorem, prohibetur à fuga. Tandem potest ab alio catena hæc solvi, adeóque necessitas flexibilis est. Nec excipias, talem manere invitum, & intervenire coactionem; nam potest etiam manere volens, ùt SS. Martyres in vinculis suis manserunt.

Et tamen quis somniabit, talem liberum esse ad fugam, & liberè (non tantùm sponte) manere ligatum? Liberè non agit, qui non habet potestatem plenam, & nullo impedimento à se inauferibili gravatam: quale tamen impedimentum est necessitas illa partialis, quamdiu adest, & ab homine, cui imposita est, tolli non potest. Verba S. Augustini objecta nil probant; ea enim sibi objicit S. Doctor, quasi ex præscientia DEI oriretur fixa, & inevitabilis necessitas, quæ utique libertatem tolleret: quamvis non ista fixa sola id faciat, sed alia quævis ab homine inevitabilis.

252. Jam verò Calvinus non aliam necessitatem admittit, quàm, quæ à Jansenianis partialis, relativa, & flexibilis dicitur; neque enim Calvinus negat Jansenianam illam, remotam, & partialem potestatem; quia nec negat voluntatem, quæ possit à DEO, vel aliis causis variè compleri, aut determinari: neque negat, voluntatem à coactione immunem; sic enim *contra Pighium l. 2. de lib. arb.* scribit Calvinus: *Si coactioni opponitur libertas, liberum esse arbitrium, & fateor, & constanter assevero, ac pro hæretico habeo, quisquis secus sentiat: si hoc, inquam, sensu liberum vocetur; quia non cogatur, aut violenter trahatur externo motu, sed sponte agatur suâ, nihil moror.* Sed nec aliam, quàm, quæ in sensu Jansenii relativa est, necessitatem admittit; quia necessitas juxta Calvinum non magis oritur ex natura, quàm juxta Iprensem; nam etiam oritur ex voluntate ita comparata, ut à delectatione fortiore necessariò trahatur, adeóque necessitas est relativa ad delectationes; ait enim *l. 2. Instit. c. 2.* ex mente S. Augustini voluntatem ad perseverantiam formari, hoc est juxta ipsum, necessariò trahi *impresso delectationis affectu*: & *eodem lib. c. 3.* docet, quòd gratia, id est delectatio cælestis major, *in corde electionem*, & *voluntatem formet*. Addit *ibidem*, corda piorum *sic efficaciter gubernari Divinitus, ut inflexibili affectu sequantur*. Iterum *l. 3. contra Pighium* docet, ideo ex S. Augustino hominem voluntate peccare: *Quia delectatione, & proprio appetitu movetur*.

253. Nec minùs Calvinus, quàm Jansenius admittit, necessitatem flexibilem esse; quamvis enim, ùt modò citavimus, dicat, pios motum gratiæ *inflexibili affectu* sequi, non intelligit, eos semper ita sequi, sed tantùm tunc, quando gratia movet; nam aliàs admittit etiam vicissitudines delectationum, cælestium, ac terrestrium, gratiæ, & concupiscentiæ: sic *l. 3. Instit. c. 2.* docet, quòd etiam reprobi quandoque gustent dona cœlestia, illisque conferatur à Christo *fides temporalis*: fidei autem Calvinus omnia tribuit. Ibidem de rege Saule, utique reprobo, adeóque ad malum postea verso, ait: *Ad tempus viguit pius affectus*, ut scilicet DEUM amaret; & addit: *Bonitatis ejus dulcedine capiebatur*: hoc est, delectatione.

Eodem modo asserit, quòd etiam electi quandoque sint flexibiles ad malum, sicut SS. David, & Petrus, addítque: *Quæ variatio ex fidei imperfectione contingit*. Igitur etiam Calvinus necessitatem tantùm partialem, relativam, & flexibilem admittit: & hinc patet, meritò Episcopos Galliæ *an. 1656. 2. Sept.* ad Alexandrum VII. scripsisse, priorem de Calvinistis nunc repressis curam, exceptam fuisse *ab alia illi germana, ob erroris societatem, de profligandâ Jansenii doctrina*. Operæ pretium erit legere hæc fusiùs explanata *in Documento Pastorali* Illustrissimi Archiepiscopi Cameracensis *epist. 1. 2. & 3.* ubi elegantissimè, & eruditissimè pertractantur.

ARTICULUS IX.

Qua occasione sit edita Constitutio: Unigenitus.

254. Occasio, & causa hujus celeberrimæ Constitutionis est *Paschasius Quesnellus*, natione Gal-

Gallus, patriâ Parisinus, Oratorii JESU (non verò Societatis JESU, ùt Basileensia nova aliquando imperitè scripserunt) Oratorii JESU, inquam, à Petro Berullo postea Cardinali *anno 1611.* instituti presbyter. Natus est Parisiis *anno 1634. 14. Julii*: fortitus est ingenium, par quidem assequendis scientiis, sed novis doctrinis disseminandis assuetum: quod testari potest Gallia, & Belgium, quas regiones innumeris libellis clanculùm sparsis commovit. *Anno 1675.* S. Leonis Magni Opera dissertationibus, notis, interpretationibus &c. distincta edidit, in quibus authoritatem Summi Pontificis multùm imminuit: sed mox anno sequenti à S. Congregatione Indicis, prohibita sunt.

Inde *anno 1678.* in Comitiis Patrum Oratorii Berulliani prohibita est in eorum scholis doctrina Jansenii, atque mandatum, ut Patres omnes prohibitioni subscriberent: noluit id facere Quesnellus, insuperhabitis non tantùm Superiorum suorum, sed Regis quoque, & Archiepiscopi Parisini mandatis: & propterea semper timidus, quia malè sibi conscius, quæsivit latibulum: & locum vix paucis notum, paucioribus pervium, biennio integro inhabitavit. Rediit subinde Lutetias: ne autem ùt regiis jussis rebellis è Congregatione pelleretur, & ad extremos Regni limites ablegaretur, novem dierum itinere, in Belgium Bruxellas *anno 1685.* mense Februario fugit: ibique *25to.* ejusdem mensis appulsus, domunculam in humili, & abdita platea sitam, annis compluribus inhabitavit cum Arnaldo, qui & ipse ob Jansenismum Sorbonâ (cujus erat Doctor) & patriâ erat expulsus. In Belgio plurimos libellos famosos, & scripta pessima, furtivis typis edidit, ùt patet ex data typis publicis *Causa Quesnelliana anno 1705.* seu processu juridicè ei facto: quorum scriptorum aliqua manu carnificis sunt combusta.

Subin *anno 1690.* mense Aprili Belgio cum Arnaldo excedere jussus à Gubernatore, abiit in Hollandiam, ac deinde Leodium: inde post aliquod tempus Bruxellas reversus est, ac laica veste sese abscondit, donec *anno 1703. 30. Maij* ab Episcopo Mechlinienſi, cum Gerberonio, & Brigodio, carceri est mancipatus, interceptis quoque ejus scriptis, ac innumeris literis. E carcere tamen, adjuvantibus quibusdam, & murum perforantibus, quartum post mensem elapsus est: tum rursus citatus, at comparere nolens, sententiâ tandem publicâ damnatus est, reus Bajanismi, & Jansenismi, ac declaratus incidisse in excommunicationem: atque aliæ quoque pœnæ ei injunctæ: & inter has Exercitia per mensem obeunda, jejunium feriis sextis in pane, & aqua servandum, donec Summo Pontifici de doctrina satisfecerit.

255. Hic igitur Quesnellus famosus est auctor *Reflexionum Moralium in novum Testamentum*, quæ sub variis, sed modicè differentibus titulis editæ sunt *annis 1693. 1694. & 1699.* quæque nonnulla dictionis suavitate, & subtili artificio inferendi errores, sub ficta specie devotionis, aptæ natæque sunt plures decipere, ac hæreses Jansenii instillare. Insuper adhibuit Quesnellus, non textum Sacræ Scripturæ editionis vulgatæ, sed editioni Montensi in multis conformem, quæ Montensis editio (ùt habetur in Bulla *Unigenitus*) dudum est reprobata (nempe jam à Clemente IX. *anno 1668.* & Innocentio XI. *anno 1679.*) & cujus textus in multos alienos, exoticos, & sæpe noxios sensus, est detortus.

Vix editus erat hic liber, cùm Dominus de Formageau centum nonaginta novem propositiones ex eo collegit, & tanquam erroneas, ac reprehensione dignas, accusavit. Ipse Pontifex Clemens XI. eundem librum damnavit *anno 1708. 13. Julii* editâ Bullâ *Universi Dominici gregis*: at, cùm generalis damnatio non proficeret, nec è manibus fidelium malè curiosorum excuteret noxium librum, rogatu Episcoporum Galliæ, & ipsius Christianissimi Regis Ludovici XIV. idem Papa, propositiones excerpi mandavit, & à compluribus in Theologia Magistris, coram duobus Cardinalibus, accuratè discuti: *Deinde verò* (verba sunt Bullæ *Unigenitus*) *coram nobis, adhibito etiam aliorum plurium Cardinalium consilio, quàm maximâ diligentiâ, ac maturitate, singularum insuper propositionum, cum ipsomet libri textu exactissimè facta collatione, pluries iteratis Congregationibus, expendi, & examinari mandavimus.*

Post hæc Pontifex per dictam Constitutionem *Unigenitus* damnavit centum, & unam propositiones, variis censuris, tanquam falsas, captiosas, impias, hæreticas &c. quia tamen addit terminos hos: *respectivè damnamus*: signum est, non cuilibet omnes censuras convenire; quænam autem cuique conveniat, inferri debet vel ex materia, vel ex aliis priùs jam damnatis propositionibus. Addit sub finem Bullæ Pontifex, se per expressam istarum propositionum damnationem nullatenus alias approbare; cùm plurimæ aliæ adhuc damnabiles sint deprehensæ, quas tamen referre, cùm nimis longum foret, non sit visum necessarium. Ait insuper, intolerabilius esse, quòd ipse sacer textus damnabiliter sit vitiatus.

256. Hæc est notissima illa Constitutio, quæ incipit *Unigenitus DEI Filius*, edita à Clemente XI. *anno 1713. 8. Septembris*, quæque à toto orbe acceptata est, (à multis expressè, à plurimis tacitè) exceptis quibusdam Gallis, qui tamen tam parùm possunt obesse communi acceptationi Ecclesiæ, quàm parùm acceptationi Tridentini obfuit, quòd non fuerit receptum à Lutheranis, & Calvinistis; unde quamvis pro nunc omitteretur (quod tamen falsum censemus) quòd Constitutio Pontificia non sit infallibilis ante consensum, vel acceptationem Ecclesiæ, nihil obesset huic Bullæ.

Nullatenus autem dici potest, Gallos eam Constitutionem non recepisse; nam in Conventu Cleri Gallicani *anno 1714.* mensibus Januario, ac Februario, per sex sessiones habito, recepta est Bulla à 40. Episcopis, inter quos fuêre Cardinalis de Rohan, & 7. Archiepiscopi: qui Conventus *in Documento Pastorali* ibi edito dicitur fuisse ex numerosissimis, qui sint visi in Francia. Iidem Episcopi communi nomine ad Summum Pontificem dedêre literas *5. Febr. 1714.* quibus sic ad eum scribunt: *Nos Majorum nostrorum exempla secuti, atque eodem, quo illi, in Apostolicam Sedem studio flagrantes, Sanctitatis vestræ postremam Constitutionem consimili obse-*

quio, ac veneratione, amplexi sumus: neque verò deinceps officio nostro deerimus, ut ab omnibus, quos Divina providentia curæ nostræ commisit, pari animo, ac fide excipiatur. Addunt, confecisse se *Documentum Pastorale*, seu instructionem, ut tollatur occasio ulteriùs litigandi: curæ quoque sibi fuisse, hortari reliquos Episcopos, ut idem Documentum in suis Diœcesibus promulgent: subjungunt, hac Constitutione robustissimè, & apertissimè profligatos fuisse errores &c. Tandem gratulantur Pontifici, & optant diuturnum regimen, séque dicunt paratos cum eo animas suas pro fide ponere. Similiter dederunt literas ad omnes reliquos Galliæ Episcopos, quibus eos hortantur, ad publicandam memoratam Bullam, eámque executioni mandandam.

Inde ipse Ludovicus XIV. Rex Christianissimus *eodem anno 1714. 14. Febr.* jussit, hanc Constitutionem recipi, publicari, & observari. Accessêre subin acceptatione expressa longè maxima pars Episcoporum, quibus nuper Eminentissimus Cardinalis Ludovicus Antonius de Noailles Archiepiscopus Parisiensis, maximo bonorum omnium solatio, se junxit, & edito *anno 1728. 11. Octobr.* mandato, Bullam *Unigenitus* ab omnibus suis subditis acceptari præcepit. Securi hunc sunt alii plures, ut adeò ex centum viginti, & aliquot Episcopis Galliæ, vix pauciissimi supersint, qui Constitutioni huic necdum se submiserint: crescitque in dies Bullam acceptantium, & appellationi suæ renunciantium numerus: atque spes est, brevi totam Galliam quoad hoc punctum fore unanimem: præsertim post Decretum, seu Mandatum hac de causa à moderno Christianissimo Rege Ludovico XV. *24. Martii an. 1730.* editum, quo inprimis confirmat Decretum, seu Mandatum Ludovici XIV. *14. Febr. an. 1714.* editum (de quo suprà) dein jubet, ut Constitutio *Unigenitus* in tota Gallia inviolabiliter observetur, tanquam lex Ecclesiæ, & lex regni Francici, ea submissione, quæ debetur judicio universalis Ecclesiæ in materia doctrinæ.

Hoc Decretum, seu Mandatum idem Rex suo in throno, & loco solito Parlamenti considens, præsentibus regii sanguinis Principibus, Ducibus, & Paribus Franciæ, itémque consiliariis *3. Aprilis an. 1730.* solemnissimè publicavit, ac Parlamenti actis, seu registris inseri petiit: quod etiam faciendum, plurium Parlamenti membrorum votis conclusum est. Cùm autem postea idem Christianissimus audisset, aliquos ex Parlamenti membris subinde conventicula celebrare, ratione hujus Constitutionis, vel potiùs ejusdem in acta inscriptionis (circa quam nempe volebant tergiversari) rex plures ex illis ad se vocatos reprehendit, & insuper per Cancellarium suum, minas graves eis intentavit, ni ocyùs parerent: quod se facturos, cum humili deprecatione priorum à se actorum, spoponderunt,

257. Sed, etsi remanerent aliqui pauci Antistites, Constitutioni huic contrarii, eorum tergiversatio pro nihilo esset reputanda. Certè etiam in Concilio Nicæno viginti duo Episcopi adhæsere Ario: & tamen neglecti sunt. Rursus, cùm octodecim Episcopi Juliano Pelagiano adhæsissent, neglecta etiam est istorum intercessio, aut reclamatio: quid igitur deest, quo minùs Constitutio hæc acceptata dicatur, etiam in Gallia? an requiretur insuper cujuslibet plebani rustici consensus? an aliæ nationes omnes, extrà Galliam, per omnes quatuor orbis partes diffusæ, expectare debebunt, donec adhuc unus, aut alter Episcopus in Gallia consentiat?

Si cum quibusdam dicas, in Conventu Parisino defuisse Episcopis requisitam libertatem; inprimis malè de iis sentis, quasi timore, non mortis, sed longè inferioris mali, conscientias suas, ac fidem prodiderint; debuissent enim, si fidem periclitari putâssent, reclamare, ùt fecêre Patres antiqui tempore Arianorum. Sed insuper falsum est, defuisse iis libertatem; jussit enim Rex significari Episcopis, nequaquam se velle vim ullam afferre Prælatis, imò cuivis integrum esse ad conscientiæ suæ arbitrium sententiam dicere. Adde, quòd modò, dum loqui liberè possunt, mortuo Rege, non recedant, sed scriptis, & dictis, receptionem confirment, ac adversariorum novos libellos perniciosos, hac in materia, magno zelo condemnent.

258. Cùm igitur Janseniani nescirent, quid ultrà opponerent, quidam eò progressi sunt, quò antecessores eorum, etsi satis audaces, tamen nunquam se abripi passi sunt: scilicet appellarunt ad Generale Concilium, quam appellationem Quesnellus, quarto ante obitum suum die, rogatis etiam duobus testibus, scripto innovavit, eique immortuus est Amstelodami. *2. Dec. an. 1719.* ætatis *85.* Nempe sciunt vaferrimi homines summam difficultatem congregandi Generale Concilium, adeò, ut intra plurimos annos cogi non possit: quod cuique constabit legenti Historiam ultimi Generalis Concilii Tridentini; hinc putant, se interea impunè posse suas hæreses spargere. Certè, si Christus Ecclesiæ non reliquisset aliud medium extirpandi errores, non videretur satis ei consuluisse; cùm hoc medium difficillimum sit, & intra centenos annos vel semel sperari non possit.

Sanè pluribus annis laboratum est, donec Patres Tridentum congregati sint. Post varia per quinquennium integrum consulta, atque tentata, tandem indixit Concilium Tridenti celebrandum Paulus III. *an. 1542.* sessio tamen prima est habita primùm *an. 1545. 13. Decembris.* Bis fuit Concilium hoc omnino suspensum, & præsertim toto tempore Pontificatûs Pauli IV. tandem primùm post octodecim annos, scilicet *an. 1563. 3. & 4. Decembris* ultima, seu vigesima quinta sessio habita est, ac synodo finis impositus, cùm interim fuissent saltem quinque Pontifices maximi. Fluxerunt jam à fine illius Concilii centum, & sexaginta septem anni, & nemo cogitavit de cogenda rursus synodo universali ob difficultates vix non insuperabiles. Si ergo expectari semper deberet Concilium Generale, donec error profligaretur, hic per centum, & ampliùs annos, impunè posset grassari, cum innumerabilium fidelium pernicie. Audiant isti, si verè sunt S. Augustini discipuli, Magistrum hunc *contra duas Epistolas Pelagian. l. 4. c. 12.* *Aut verò*, ait, *Congregatione synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur? quasi nulla hæresis aliquando, nisi synodi Congregatione damnata sit, cùm potiùs rarissimæ inveniantur, propter quas*

quas damnandas necessitas talis extiterit. .... Verùm istorum superbia .... hanc etiam gloriam captare intelligitur, ut propter illos orientis, & occidentis, synodus congregetur; orbem quippe Catholicum, quoniam Domino eis resistente pervertere nequeunt, saltem commovere conantur; cùm potiùs vigilantia, & diligentia pastorali, post factum illis competens, sufficiensque judicium, ubicunque isti lupi apparuerint, conterendi sint.

Accedit, quòd ferè semper hæreticorum mos fuerit, appellandi ad Concilia: appellârunt Pelagiani, appellârunt Lutherani, ad Concilia Generalia, & tamen postea non obediverunt eorum decretis; quia semper invenerunt, quod contra Concilia, magnis curis, & impensis, tandem coacta fucatè exciperent. Sic & Jansenianis non defuturus esset fucus exceptionis, dicendo, vel, quòd non fuerit Concilium liberum, vel, quòd ipsi non fuerint satìs auditi, sive, quòd ex affectu, & passione invidiæ, non ex ratione, Concilium processerit. Vellent scilicet, sicut Ariani olim, & postea etiam Lutherani, ita isti, Concilium ita liberum, ut ex suæ factionis hominibus tantùm esset compositum. Sed hæc quæstio spectat ad Tractatum de fide, in quo DEO dante, paulò copiosiùs hanc materiam pertractabimus.

259. Locum hîc sibi peteret expositio ipsarum damnatarum propositionum Quesnelli: at quia fusior earum explicatio integrum, & quidem sat magnum tractatum, sibi soli posceret, remitto avidos hujus notitiæ ad eruditas simul, & profundas aliorum lucubrationes, quales sunt Dominici Viva *Trutinæ Theolog. tom. 2. p. 4.* Christophori Jacobs *Constitutio Unigenitus Theologicè propugnata.* Jacobi Spreng *Constitutio Unigenitus vindicata &c.* Ut tamen non omnino taceam, sciendum inprimis, quòd eo libro Reflexionum moralium Quesnellus docuerit maximè Baij, ac Jansenij hæreses, aut propositiones aliquas aliis, præsertim Superioribus injuriosas.

Itaque propositio omnium *prima* docet, hominem amissâ gratiâ nihil boni posse operari, & generaliter impotentem esse ad omne bonum. Hæc, si loquatur de gratia habituali, quæ propriè dicitur perdi, aut amitti (quia ex se permanens est) falsa est; quia utique peccator potest aliquid boni etiam supernaturalis cum gratia actuali facere: si autem loquatur de gratia actuali, equidem nihil boni supernaturalis potest homo facere sine ea: attamen potest facere aliquid boni naturalis, ùt fusè *à n. 83.* probatum. 2. 3. 4. 5. & seq. docent, hominem, nisi habeat gratiam efficacem, nihil boni operari posse: adeóque tollitur gratia sufficiens. Idem confirmant vel maximè propositio *9. 10. 11. 12. 13.* & plures consequentes. 26. autem, & aliquæ sequentes adimunt infidelibus omnem gratiam; quia in iis dicitur, non dari gratiam, nisi per fidem, & hanc esse primam gratiam, atque extra Ecclesiam nullam concedi gratiam: dicere autem, quòd infideles nullam recipiant gratiam, damnatum est ab Alexandro VIII. in 5. propositione: & in hos sensus hucusque adductos veniunt adhuc plures propositiones sequentes.

Propositio autem 49. & plurimæ sequentes, volunt, non esse actum bonum, quin eliciatur ex amore DEI: timorem DEI verò ducere ad desperationem, si sine amore sit: quæ non possunt conciliari cum bonitate actûs attritionis ex metu gehennæ, nec cum damnatione propositionis 14. ab Alexandro VIII. proscriptæ. 68. nimium tribuit fidei, ac precibus. 69. tollit merita nostra. 70. docet cum propositione 72. Baij, neminem innocentem à DEO affligi, quod in B. Virgine, Martyribus, & innumeris aliis, falsum est. 71. docet, hominem ob sui conservationem posse sese dispensare ab ea lege, quam DEUS condidit propter ejus utilitatem: quod absque distinctione, & præsertim de lege Divina, universaliter prolatum, est falsum, & laxitatibus plurimis ostium pandit.

Propositio autem 72. & sequentes excludunt peccatores ex Ecclesia, & relinquunt intra eam solos electos. Propositio 79. cum sequentibus vult, licitum cuilibet esse legere S. Scripturam, etiàm simplici populo, ùt Lutherani etiam faciunt. 86. non tantùm vult, homines debere etiam in Ecclesiis canere aliqua, e. g. *Gloria*, vel *Credo*, vel alios cantus pios: sed etiam debere dicere easdem omnes orationes Missæ cum sacerdote, & quidem, ùt *Documentum Pastorale* Episcoporum Parisiis congregatorum explicat, in lingua vulgari. 78. & sequentes inducunt alium modum ministrandi Sacramentum pœnitentiæ severissimum, & ab usu Ecclesiæ alienum, quo volunt se monstrare nescio quantos reformatores morum, & interim homines vix non faciunt desperare. Propositio 90. videtur innovare doctrinam Edmondi Richerii, docentis, Christum immediatè claves contulisse Ecclesiæ, ita, ut per unum hominem potestas exerceretur: éstque prorsus falsa; cùm potestas excommunicandi sit à Christo immediatè data Petro, & non fidelibus, seu ovibus: multo minùs debet præsumi consensus totius Ecclesiæ; sic enim nulli hæretici possent unquam excommunicari; cùm saltem ipsi nunquam consentiant. 91. & 92. faciunt contemnere censuras Ecclesiæ, dum quisque sibi imaginatur, se injustè censuratum: præterquam quòd falsum sit, non debere quenquam unquam impediri, censurâ revera etiam injustâ, ne aliquid faciat; cùm utique debeat quisque in foro externo obedire, saltem quando non prohibetur ipsi aliquid jure naturali, vel Divino præceptum. 93. concitat subditos ad inobedientiam erga superiores Ecclesiasticos, itémque 94. 95. 96. 97. 98. 99. ac 100. Ultima tandem, si ritè intelligatur, non vult dicere, quòd non debeant vitari juramenta non necessaria: sed, ùt bene advertunt Episcopi congregati Parisiis *in suo Documento Pastorali*, respicit juramentum contentum in formulario, de quo *n. 227.* quod vellent Quesnellus, & socii omnino abolitum. Hæc pro instituto nostro sufficiant.

260. Addo tandem, injustè conquestos quosdam fuisse, quòd propositiones ex libro Reflexionum non fideliter fuerint excerptæ; quippe ad hos convincendos tantùm opus est inspicere Constitutionem *Unigenitus* Parisiis editam, ubi in altera columna, ipsissima Quesnelli Gallica verba ponuntur, quæ quilibet linguæ peritus videbit manifestè synonima. Sed

nec dici potest, verba à contextu abstracta duriorem facere sensum, quàm in libro ipso, & suis adjunctis vestita, facerent; nam non est nexus inter se earum Reflexionum, sed pro varietate sacrorum textuum, additæ sunt variæ, disparatæ, & nullo modo cohærentes reflexiones. Quæri fors hîc posset, quem sensum habeant censuræ propositionum, quandoquidem aliquæ dicuntur hæreticæ, aliæ hæresi proximæ, aliæ piarum aurium offensivæ, scandalosæ, captiosæ &c. sed quia explicatio hæc spectat ad tractatum de fide, hac de re eo loco agemus.

Post hæc jam sibi locum postularent quæstiones de gratia efficaci, eiusque concordia cum libero arbitrio: at quia Paulus V. Pontifex Summus *anno 1607.* vetuit, hac de materia quidquam typis vulgari, obedienter abstinemus. Qui hac de re solidè instrui cupit, adeat Suarezium, cujus tres tomi *de gratia* cum licentia S. Sedis sunt editi. Ego interim hîc repeto, quod Bellarminus *de ascensione mentis in DEUM gradu 4. c. 1.* ad eundem DEUM suspirans scripsit: *Malo experiri, quàm scrutari efficaciam gratiæ tuæ.*

DISPUTATIO II.

De Gratia Habituali Sanctificante.

261. OViedo *tract. 8. de justificatione controv. 1. punct. 1. n. 2.* revocat omnes errores Lutheranorum circa gratiam sanctificantem (quæ est justificatio nostra) ad quinque. 1. justificationem stare in sola remissione peccatorum, & non esse justitiam aliquam positivam. 2. justitiam esse quidem formam positivam, sed nobis extrinsecam, scilicet esse vel justitiam, qua ipse DEUS justus est, vel esse merita Christi, aut alium favorem extrinsecum Divinæ voluntatis. 3. justitiam esse qualitatem intrinsecam quidem, & inhærentem, sed imperfectam, quæ ad justificandum indigeat adhuc aliquo alio extrinseco (tanquam forma simul justificante) 4. justitiam stare in sola fide. 5. justitiam, quæcunque sit, non verè remittere, sed tantùm tegere peccata. Videri hæc possunt fusiùs deducta, & in plures divisiones distributa apud Bellarm. *tom. 4. contr. 3. generali. contr. 2. princip. l. 2. c. 1.*

262. Catholicum dogma est, justificationem nostram esse formam intrinsecam, seu esse gratiam sanctificantem, inhærentem homini, distinctam à fide, remittentem verè, seu destruentem peccata, & non tantùm ea tegentem: sic definit Tridentinum *sess. 6. c. 7.* his verbis: *Hanc dispositionem, seu præparationem, justificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis, per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum*: & paulò inferiùs: *Demum unica formalis causa est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit, qua videlicet ab eo donati, renovamur spiritu mentis nostræ: & non modò reputamur, sed verè justi nominamur, & sumus, justitiam in nobis recipientes, unusquisque suam*: & post pauca. *Quanquam enim nemo possit esse justus, nisi cui merita passionis Domini nostri JESU Christi communicantur, id tamen in hac impii justificatione fit, dum ejusdem sanctissimæ passionis merito, per Spiritum S. charitas DEI diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret. Unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo, per JESUM Christum, cui inseritur* &c. quibus verbis omnes errores superiores damnantur, ùt constabit cuique attentè hæc expendenti, nec opus est longiore explicatione: & hinc omissis controversiis polemicis, ad magis scholasticas gradum facimus.

QUÆSTO UNICA.

De Essentia, & Proprietatibus Gratiæ Sanctificantis.

ARTICULUS I.

Quid sit gratia sanctificans, & an sit identificata cum habitu charitatis.

263. GRatiam sanctificantem esse quasi naturam in ordine superno, exigentem, tanquam suas proprietates, habitus supernaturales, qui sunt quasi potentiæ ipsius, est communior Theologorum sententia; quia regeneratio illa, qua per baptismum (vel suo modo per pœnitentiam) renascimur in Christo, nihil est aliud, quàm justificatio in baptismo, vel etiam in pœnitentia nobis collata: quæ justificatio ex Tridentino *sess. 6. c. 7. non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis, per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum.* Quare præter gratiam sanctificantem, quæ scilicet est sanctificatio, etiam conferuntur alia dona, de quibus infrà *cit. cap. Tridentini* sic dicitur. *Unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per JESUM Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem.* Scilicet, ùt generatio in ordine naturali affert nobis naturam, exigentem potentias, & proprietates naturales, ita generatio spiritualis affert nobis quasi naturam, exigentem proprietates, & potentias supernaturales, nempe gratiam. Dicitur autem gratia *quasi natura*; nam cùm habitus non recipiantur in gratia, neque ipsa eos petat sibi, sed animæ, in qua recipiuntur, neque etiam gratia denominet se ipsam filiam DEI, sed tantùm hominem, inde non est strictè natura.

264. Rursus hæc gratia sanctificans communissimè dicitur esse *participatio Divinæ naturæ*, ideo, ùt exponit Suarez. *P. 3. de grat. l. 7. c. 1. n. 30.* quòd, cùm natura Divina sit quædam intellectualis, seu intellectiva natura altioris ordinis, quàm possit esse ulla substantia intellectualis creata, ille gradus intellectivitatis, qui est in Divina natura, Divino, & supernaturali quodam modo, participatur per habitualem gratiam, ita, ut à nulla substantia creata per se ipsam, vel per potentiam sibi connaturalem, ita participari possit. Sic Divina natura

tura est in ratione objecti, in se, & per visionem intuitivam intelligibilis, adeò elevata, & excellens, ut ratione purissimæ actualitatis, & immaterialitatis suæ, seu ratione supremæ perfectionis suæ, à nulla substantia creata intellectuali possit connaturaliter per visionem intuitivam attingi, sed tantùm à se ipsa, seu potentia intellectiva Divina.

At verò per gratiam sanctificantem natura creata intellectualis elevatur (seu formaliter, & immediatè, seu radicaliter, & mediatè, per lumen gloriæ, quod gratia sanctificans causat) ad participationem illius gradûs intellectivitatis Divinæ, ut possit objectum illud, ex se tantùm à Divino intellectu per visionem intuitivam attingibile, ipsa quoque per visionem intuitivam cognoscere: ex quo per se dein sequitur, quòd DEUM etiam possit amore altioris ordinis amare. Et hæc participatio naturæ Divinæ, ùt *ibidem n. 32.* tradit Eximius, est sufficiens proportio in natura, ut possit inter DEUM, & hominem, dari vera amicitia: nec est expetenda major proportio; tum quia æqualitas impossibilis est; tum quia non requiritur ad amicitiam æqualitas absoluta. Hinc sufficit, quòd pura creatura dicto modo participet Divinam naturam, quoad modum intelligendi, & amandi DEUM, ipsi DEO proprium, in eodem ordine, ac gradu connaturali, quantum fieri potest; nam ex hoc quasi consortio, naturæ Divinæ, & creatæ, maximè per visionem, & amorem, oritur consortium amicabile, & fit homo dignum objectum amoris amicitiæ apud DEUM, adeóque amicus DEI.

265. Ulteriùs hæc gratia non est substantia, sed accidens; nam ex Tridentino citato *n. 262.* est causa formalis, id est, forma, & quidem in nobis susceptа, aut recepta: non autem datur in nobis forma substantialis præter animam, & fortè unionem, quæ est substantia ùt quo. Neque gratia est qualitas transiens, sed inhærens; unde dicitur *habitualis.* Eam autem esse inhærentem desumitur *ex Clementina de summa Trinitate, & fide Catholica.* ubi Concilium Viennense sententiam Doctorum asserentium, parvulis infundi gratiam sanctificantem saltem *quoad habitum*, tanquam probabiliorem amplectitur. Catechismus autem Tridentini *titulo de baptismo §. de eximiis baptismi fructibus mihi n. 38.* ait. *Est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum, pœnâ anathematis propositâ, decrevit, non solùm, per quam peccatorum fit remissio, sed Divina qualitas in anima inhærens:* quare de hoc dubitari non potest. Sed quæritur jam ulteriùs, an gratia habitualis sit realiter distincta ab habitu charitatis, qua in re utrinque stant graves Theologi.

266. Dico. Gratia sanctificans probabiliter distinguitur realiter ab habitu charitatis. ita Suarez, Haunoldus, Gormaz, & plurimi gravissimi Theologi: quanquam etiam in oppositum stent valde graves: ait tamen Suarez *l. 6. de gratia c. 12. n. 1.* nostram sententiam à pluribus, & gravioribus defendi: quibus accedit S. Thomas, *1. 2. q. 110. a. 3. in corp.* ubi sententiam hanc probans, docet, gratiam sanctificantem esse quasi naturam virtutum infusarum, sicut lumen rationis est quasi natura virtutum acquisitarum: & ait, quòd, sicut virtutes naturales distinguuntur à natura, & à lumine rationis, ita etiam virtutes supernaturales distinguantur à quasi natura, seu gratia: & quòd, sicut in ordine naturali natura præsupponitur ad virtutes naturales, ita gratia præsupponatur ad virtutes supernaturales. Idem tradit S. Doctor. *q. 27. de veritate a. 2.* & in hujus S. Doctoris reverentiam hanc præ oppositа sententia etiam amplector.

Prob. 1. Concilia sæpissimè agunt de gratia, & charitate, tanquam de duobus distinctis: imò sæpe istas, tanquam duas enumerant, quando enumerant etiam alia ùt plura, de quibus certum est, ea realiter distingui: ergo probabiliter dicitur, eas esse realiter distinctas. prob. ant. Inprimis Concilium Viennense, ùt refertur *in Clementina de summa Trinitate, & fide Catholica,* saltem tanquam probabilius dicit, quòd parvulis infundatur gratia, & virtutes: ergo, ùt arguit Suarez, cùm Concilium indefinitè loquatur, & gratiam contraponat omnibus virtutibus, insinuat, eam esse distinctam ab omnibus virtutibus: adeóque etiam à charitate. Rursus Concilium Tridentinum *sess. 6. c. 7.* ita habet: *In ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per IEsum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem:* ergo justificatio, sive gratia, sicut est distincta realiter à remissione peccatorum, fide, & spe, ita etiam à charitate.

Pariter Concilium Moguntinum, habitum durante, vel suspenso Tridentino, *cap. 7. inter capitula ad fidem spectantia* ait: *Cum venia peccatorum homo etiam DEI gratiam, & per Spiritum S. unà cum fide simul charitatem in corde diffusam, ac spem accipit:* ubi iterum loquitur de gratia, eique tanquam distinctæ annectit charitatem, non minùs, quàm fidem: ergo verisimile est, Concilium agnovisse distinctionem realem. Catechismus etiam Tridentini *de baptismo. loc. cit. n. 265.* ait, gratiam infundi, quæ sit *splendor quidam, & lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsásque animas pulchriores, & splendidiores reddit:* ergo non censet, eam strictè esse habitum, cujus saltem primarium officium non est, esse lucem, & splendorem, sed esse effectivum actuum supernorum: & paucis interjectis ait: *Huic autem* gratiæ *additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia divinitus infunduntur:* ergo gratiam iterum ab his omnibus, adeóque etiam à charitate agnoscit distinctam.

267. Confir. 1. In sacris Scripturis sæpè de gratia, & charitate, tanquam de duabus entitatibus est sermo: ergo. prob. ant. 2. *ad Cor. 13. v. 13.* sic scribit S. Paulus. *Gratia Domini nostri JESU Christi, & charitas DEI, & communicatio S. Spiritûs, sit cum omnibus vobis.* Equidem Esparza dicit, intelligi charitatem actualem: sed sic etiam intelligi posset gratia actualis, quam tamen nec ipse intelligi vult. Sic etiam idem S. Apostolus scribit *ad Ephes. 6. v. 23. Pax fratribus, & charitas cum fide, à DEO Patre, & Domino JESU Christo: gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum JESUM Christum.* Confir. 2. Aliæ omnes virtutes distinguuntur

à gratia, licèt omnes virtutes morales in hac providentia, à gratia sint inseparabiles: ergo probabiliter etiam charitas; quia nullam adversarii rationem pro identitate hujus afferunt, quæ sit majoris momenti, quàm inseparabilitas.

Id tamen hîc facilè admitto cum Gormaz *n. 9. de gratia sanctificante*, justificationem, saltem integraliter sumptam, involvere pro constitutivis non tantùm charitatem, sed etiam alias virtutes, adeóque justificationem non adæquatè distingui ab habitu charitatis, bene autem gratiam: quod etiam tenet Eximius. *l. 7. de gratia. c. 9. maximè n. 20.* nam justificatio integraliter sumpta est *renovatio interioris hominis*, fitque *per voluntariam receptionem gratiæ, & donorum*, hoc est, virtutum, ùt asserit Tridentinum *sess. 6. c. 7.* Neque obest huic asserto, quòd fides, & spes, possint manere sine gratia, & justificatione; quia calor etiam potest manere sine igne, licèt sit aliqua proprietas ignis. Accedit, quòd fides, & spes non recipiantur in gratia, tanquam subjecto, sed in anima: neque recipiantur in justificatione; cùm hæc sit complexum ex remissione peccatorum, gratiâ, & donis virtutum, ex quibus, ùt patet consideranti, nihil est subjectum fidei, aut spei &c.

268. Ut autem argumenta adversa faciliùs articulo sequenti solvamus, noto 1. ex Gormaz. *de grat. n. 13.* vocem *charitas* triplicem apud SS. Patres, Concilia, & Scripturas, habere significationem. Primò hæc vox significat dona ex charitate collata, seu effectus charitatis: & sic Itali, ac Galli, eleemosynam vocant charitatem: quin & Germani quoque, dum rogant, sibi exhiberi aliquod obsequium, vel favorem, rogant, exhiberi sibi charitatem: sic autem etiam ipsa gratia sanctificans vocatur charitas, non creata, sed Divina, quatenus est donum ex charitate, qua DEUS nos amat, profectum: & hac ratione explicatur illud. *1. Joan. 3. v. 1. Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii DEI nominemur, & simus:* hoc est, qualem gratiam sanctificantem, quæ est donum, seu effectus charitatis Divinæ.

Secundò significat vox *charitas* habitum virtutis, elicitivum actuum amoris DEI super omnia: & in hoc sensu loquitur Apostolus ad *Rom. 5. v. 5. Charitas DEI diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis:* item *1. Cor. 13. v. 13. Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc: major autem horum est charitas.* & S. Aug. *l. de spir. & liter. c. 32. Charitas quippe DEI dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos.* Tertiò significat hæc vox personam, quæ diligit, & ex dilectione sua dona communicat: sic *1. Joan. 4. v. 16.* dicitur: *DEUS charitas est:* sicut alibi etiam DEUS dicitur fortitudo nostra, patientia nostra, & similia.

269. Noto 2. quamvis munia gratiæ sanctificantis tribuantur aliquando habituali charitati, non tamen sequi, eas esse identificatas; nam ad has, vel similes denominationes, sufficit, quòd habitus charitatis speciali modo concurrat ad munia gratiæ, seu ad faciendum filium adoptivum DEI, ejúsque amicum; & sic in Scriptura tribuitur justificatio etiam fidei, & spei; nam *ad Rom. 4. v. 5.* dicitur: *Credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ad justitiam:* & *ad Rom. 1. v. 17. Justus autem ex fide vivit.* & *ad Rom. 8. v. 24. Spe enim salvi facti sumus.* Imò *Tob. 4. v. 11.* dicitur: *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat:* quin isti habitus, seu virtutes, sint gratia sanctificans, sive forma expellens peccatum. Quare, licèt habitui charitatis attribuatur aliquando in Scripturis justificatio, non sequitur, quòd cum gratia sanctificante, quæ est inter primaria constitutiva justificationis, identificatus sit; sed tantùm, quòd ad eam infundendam specialiter concurrat.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones contra hucusque dicta.

270. OB. 1. ex hæreticis. Gratia, quæ nos justificat, vocatur *ad Rom. 3. v. 22. justitia DEI:* & *1. Cor. 1. v. 30.* dicitur Christus *justitia* nostra: ergo est tantùm forma extrinseca. Confir. Justificatio non est vera remissio, sed tantùm tectio, vel occultatio peccatorum: ergo non est forma intrinseca delens peccatum. prob. antec. ex illo *Psal. 31. v. 1. Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata:* ergo. Resp. neg. cons. Per justitiam DEI, ùt habet Tridentinum citatum *n. 262.* non intelligitur justitia, qua DEUS justus est, sed qua nos justos facit, quasi diceretur: *Justificatio est gratia DEI.* Christus quoque non est formalis justificatio nostra, sed causalis, sicut scilicet dicitur DEUS fortitudo, & patientia nostra. Ad confir. neg. ant. ad prob. neg. cons. Peccata tegi quidem possunt coram hominibus, at non coram DEO, nisi sint destructa; unde tegi coram DEO (de quo agitur in eo psalmo) idem est, ac destrui. Pariter DEUM non imputare peccatum, est, destrui illud; quia DEUS non potest reputare innocentem, qui revera adhuc nocens est; hoc enim tantùm possunt judices mali creati. Et sic quoque exponi debet illud *Ezechiel. 33. v. 16. Omnia peccata ejus, quæ peccavit, non imputabuntur ei.*

271. Ob. 2. S. Paulus *ad Rom. 5. v. 19.* comparat Christum, & Adamum, aitque, per hujus inobedientiam multos peccatores, per illius obedientiam plures constitutos fuisse justos: ergo, sicut peccatum originale est ipsum peccatum Adami, ita justificatio nostra est justitia Christi, vel hujus merita. Resp. neg. cons. Aliud est similitudo, aliud identitas; unde non debent similia convenire in omnibus prædicatis: igitur sufficit, quòd peccatum Adami nos inquinet, & peccatores faciat: & Christi gratia, vel sanguis, aut merita, nos emundent, ac justos faciant: quanquam merita Christi tantùm causaliter nos justificent, Adami verò peccatum formaliter nos inquinet, tanquam pars peccati originalis, quod est forma nos maculans. Vide de hoc etiam tractatum *de peccatis. n. 287.*

272.

272. Ob. 3. Gratia non est effectiva: ergo non est habitus: ergo non est habitualis, seu permanens qualitas. conf. probat. omnis habitus est productivus, vel effectivus alicujus actûs: ergo, si gratia non est effectiva, non est habitus. Resp. antecedens esse dubium; Suarez enim *l. 6. de gratia. c. 13. n. 14.* putat, etiam gratiam sanctificantem influere in actus, sicut, ait, anima (quam distinctam à potentiis supponit) influit cum potentiis in suos actus. Alii volunt, gratiam producere physicè habitus: ex quo tamen non sequitur, eam etiam influere immediatè in actus; neque enim causa causæ est semper causa physica causati, ùt patet in causis producentibus potentias vitales. Alii econtrà volunt, gratiam tantùm moraliter producere, sive exigere habitus. Gormaz. *n. 23. de gratia* ait, gratiam esse principium habituum, seu radicem; an autem sit physica, vel moralis, non explicat. In forma. om. ant. & 1. conf. neg. 2dam; nam, licèt fors gratia non sit habitus strictè dictus, tamen est habitualis, hoc est, instar habitûs permanens; cùm enim sit radix exigitiva potentiarum, & actuum, & quasi natura, non est tantùm aliquid transiens, sed stabile. Quamvis autem ista ratione non probaretur sufficienter permanentia gratiæ, tamen probaretur sufficienter ratione adducta *n. 265.* & communissima authoritate.

273. Ob. 4. contra conclusionem. *n. 266.* statutam. Nulla est necessitas multiplicandi entia, & distinguendi gratiam à charitate: ergo sunt identificatæ. Confir. 1. Anima non distinguitur à potentiis, licèt sit natura: ergo neque gratia à charitate. Confir. 2. Gratia, & charitas sunt mutuò inseparabiles: ergo sunt identificatæ. Resp. neg. antec. Necessitatem distinguendi gratiam & charitatem, probant nostræ rationes, quæ, quamvis non sint certæ, sunt tamen tales, ut probabilem assensum mereantur. Ad 1. confir. Argumentum nimium probat, scilicet gratiam, nec à fide, nec ab ulla virtute adæquatè distingui, sicut anima à nulla potentia, etiam sensitiva, adæquatè distinguitur, & ab intellectu, voluntate, & memoria, nec inadæquatè. in forma. neg. conf. disparitas est; quia nulla ratio suadet illam distinctionem: at aliquæ suadent istam: dein potentiæ illæ realiter etiam natura sunt: non autem virtutes censentur esse illa quasi natura in ordine superno.

Ad 2. confir. retorq. argumentum in virtutibus moralibus infusis, quæ etiam sunt inseparabiles à gratia. Unde Resp. 1. om. ant. neg. conf. ob nostras rationes. Resp. 2. distin. ant. gratia, & charitas, sunt inseparabiles metaphysicè, seu de absoluta etiam potentia. neg. ant. physicè, vel tantùm in hac providentia, vi decreti præsentis. conc. ant. & neg. conf. ita Suarez *l. 6. de gratia c. 13. n. 17. & 18.* ubi ait, posse DEUM infundere gratiam sine habitu charitatis, quo casu homo esset filius DEI, & posset mereri de condigno, modò DEUS, per omnipotentiam extrinsecè applicatam, suppleret concursum habitûs. Idem ait, posse vicissim DEUM infundere charitatem sine gratia, quo casu ait, non posse hominem mereri de condigno vitam æternam; cùm non esset filius DEI, consequenter non haberet sufficientem dignitatem: nec ei etiam deberetur vita æterna, tanquam hæreditas.

274. Ob. 5. Scriptura sæpe effectus formales gratiæ tribuit charitati: ergo sunt realiter identificatæ. ant. prob. 1. *Joannis. 3. v. 1.* dicitur charitas nos reddere filios DEI: *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii DEI nominemur, & simus, & c. 4. v. 7. Qui diligit, ex DEO natus est.* 2. *ibidem v. 16.* dicitur charitas nos unire DEO: *Qui manet in charitate, in DEO manet, & DEUS in eo.* 3. *Prov. 8. v. 17.* dicitur charitas reddere nos amicos DEI: *Ego diligentes me diligo.* 4. Charitati tribuitur deletio peccatorum. *1. Petr. 4. v. 8. Charitas operit multitudinem peccatorum*: & *Luc. 7. v. 47. Remittuntur ei peccata multa; quoniam dilexit multum*: hi sunt effectus gratiæ: ergo.

Resp. dist. ante. Scriptura tribuit effectus gratiæ charitati, in sensu proprio acceptæ, & quidem tanquam causæ formali, neg. ant. in sensu latiore, vel tropico acceptæ, & duntaxat ùt causæ efficienti. conc. ant. & neg. conf. vide dicta *n. 269.* Textus in probatione allatos expono. In primo per charitatem non intelligitur habitus charitatis, sed ipsamet gratia sanctificans, quæ est effectus charitatis Divinæ, seu donum DEI, ùt explicatum. *n. 268.* ex textu autem ibidem statim subjuncto, non potest inferri, nos per charitatem formaliter nasci, & fieri filios DEI, sed tantùm, charitatem esse signum præsentis gratiæ, vel justificationis, quæ est formalis regeneratio. Idem, & non plus, probat textus secundo loco adductus, scilicet, charitatem esse signum amicitiæ stabilis cum DEO, quæ stat in gratia. Potest etiam probabiliter dici, quòd tantùm ibi intelligatur qualiscunque unio cum DEO, sicut quælibet virtus Theologica dicitur potentiam unire cum DEO: quo supposito unio illa non erit effectus soli gratiæ proprius. Textus tertio loco adductus, potiùs loquitur de actu charitatis, quàm de habitu, & tantùm probat, charitatem, seu actum ejus, esse causam aliquam, vel meritum reciprocæ dilectionis Divinæ: non tamen esse ipsam amicitiam. Quartus tantùm probat, charitatem concurrere, tanquam causam physicam, aut moralem, ad deletionem peccatorum, non verò tanquam causam formalem: sic autem etiam fides dicitur justificare, & eleemosyna à peccato liberare, ùt dictum. *n. 269.*

275. Ob. 6. Aliis adhuc locis Scriptura insinuat identitatem istorum habituum: ergo. prob. 1. privatio gratiæ est mors animæ: sed etiam privatio charitatis est mors ejusdē ex illo 1. *Joan. 3. v. 14. Qui non diligit, manet in morte*: ergo. 2. Gratia est præcipuum donum DEI: sed hoc est etiam charitas; hæc enim *ad Coloss. 3. v. 14.* dicitur *vinculum perfectionis*, & *1. Cor. 13. v. 2.* dicitur: *Si ..... charitatem non habuero, nihil sum, ... nihil mihi prodest*: ergo. Resp. neg. ant. ad 1. prob. dist. mi. privatio charitatis est mors animæ tantùm causaliter, quatenus inducit privationem gratiæ, sicut etiam privatio fidei, aut spei. conc. min. est mors animæ formaliter, neg. min. & conf. privatio autem gratiæ est in suo sensu formalis mors animæ, vel, si esset etiam tantùm causalis mors (cùm ejusdem rei possint

possint plures esse causæ, propiores, remotiores &c.) non esset eadem causa cum priore. Ad 2. prob. & textus in ea adductos. Resp. ad 1. charitatem esse tantùm præcipuam inter virtutes, de quibus ibi Apostolus loquitur: at esse inferiorem gratia sanctificante, ùt ait Gormaz. *de grat. n.* 27. & Suarez. *l.* 6. *de gratia c.* 13. *n.* 8. quia, ùt ait, natura perfectior est, quàm ejus proprietas. Ad 2. repono, utique sine charitate in hac providentia, (de qua S. Paulus loquitur) nil prodesse; quia non datur gratia sine charitate; si autem in alia providentia daretur gratia sine charitate, utique prodesset.

276. Ob. 7. Gratia dicitur à nobis radix omnium virtutum: sed talis radix est etiam charitas. ergo. prob. min. *1. Cor. 13. v. 4.* dicitur: *Charitas patiens est, benigna est &c.* ubi enumerantur plures aliarum virtutum actus: ergo. Confir. Gratia facit nos sanctos, & immaculatos: tales nos facit etiam charitas: ergo. prob. min. *ad Ephes. 1. v. 4.* sic dicitur: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati in conspectu ejus, in charitate.* Resp. neg. min. licèt tam gratia, quàm charitas sint aliquo modo radix virtutum, tamen sunt in diverso genere. Gratia est radix; quia est quasi natura respectu illarum, tanquam suarum proprietatum: charitas est radix, vel causa moralis earum; quia tanquam regina virtutum, potest omnes actus aliarum virtutum imperare, & ad suum finem ordinare. Ad confir. distin. min. charitas facit nos sanctos causaliter. conc. min. formaliter. neg. min. & cons. ad prob. Resp. illi termini *in charitate*, vel significant charitatem Divinam, qua impellente DEUS homines elegit: vel, si intelligendi sunt de charitate creata habituali, significant, sanctitatem, & immaculatam vitam habendam in charitate, seu per charitatem, tanquam instrumentum præcipuum gratiæ.

277. Ob. 8. Tridentinum. *sess. 6. c. 7.* ait, formalem causam justificationis esse justitiam DEI, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit: exponens autem, quomodo nobis justificatio conferatur, ait, id fieri: *Dum ejusdem sanctissimæ Passionis merito per Spiritum S. charitas DEI diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur:* ergo supponit, quòd forma justificans sit charitas. Confir. Idem Concilium statim subjungit: *Unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per JEsum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem:* nec meminit gratiæ: ergo hanc sub nomine charitatis intelligit. Resp. neg. cons. Ut rectè Suarez. ait. *l. 6. c. 13. n. 6.* particula *dum* non significat identitatem, sed connexionem tantùm; unde solùm significatur, quòd tunc, quando charitas infunditur, homo justificetur: non autem significatur, quòd id formaliter fiat per ipsam charitatem: voluit autem, ùt idem Eximius observat, Concilium uti termino *charitas* tanquam notiori, & magis certo; cùm non sit certum, an præter charitatem distincta gratia infundatur. Ad confir. textus est pro nobis potiùs, ùt explicatum. *n.* 266. unde. neg. cons.

278. Ob. 9. S. Augustinus *l. 15. de Trinitate. c. 18.* ait de charitate: *Nullum est isto DEI dono excellentius: solum est, quod dividit inter filios regni æterni, & filios perditionis æternæ:* ergo est gratia. Confir. Idem S. Doctor *de natura, & gratia. c. 42.* de charitate ait: *Ipsa est enim verissima, plenissima, perfectissimáque justitia:* ergo est etiam gratia. Similia habet aliis locis. Resp. neg. cons. S. Doctor ibi, ùt patet legenti caput præcedens 17.mum, & hoc ipsum 18.vum, per charitatem intelligit charitatem DEI, scilicet *non qua nos eum, sed qua ipse dilexit nos,* ùt expresè dicit. c. *17.* addítque, eam charitatem esse Spiritum S., quem probat dici quoque donum DEI, prout eum etiam vocat Ecclesia in hymno: *Veni Creator Spiritus:* ubi eum nominat *altissimi donum DEI:* quam charitatem etiam S. Doctor ait, facere, ut diligamus DEUM: ergo hic textus non venit ad rem.

Quod autem attinet ad illud *dividere inter filios DEI &c.* si etiam intelligeretur de habitu charitatis, responderi posset facilè ex S. Thoma, qui. *q. 27. de verit. a. 2. ad 6.* ait: *Dicendum, quòd hoc, quòd charitas sola distinguat inter filios perditionis, & regni, convenit ei, in quantum non potest esse informis, sicut aliæ virtutes:* hoc est: dividit charitas inter filios &c.; quia ipsa, & etiam ejus actus, semper conjungitur cum gratia.

Ad confir. iterum. neg. cons. nam facilè textus explicatur de justitia causali: quòd ibi ad intentum S. Augustini sufficientissimum est; quia tantùm ibi intendit probare, omnes homines peccâsse: quamvis (ùt ait, se omittere) fortè potuissent non peccare, & habere charitatem DEI, quæ (ùt subjungit) est justitia &c. Universim autem circa textus. S. Augustini in hac materia notandum ex Suarez. *l. 6. de gratia. c. 13. n. 7.* S. Doctorem sæpè loqui, non de charitate habituali, sed de actu ipsius, qui est excellentissimus inter omnes actus virtutum: estque veritima justitia actualis, & dispositivè distinguit inter filios DEI, & filios diaboli: ex quo patet nova responsio, ad textus etiam suprà adductos. Si autem probaretur, S. Augustinum aliquando loqui de charitate habituali, tunc in eo casu omnia munera, vel effectus gratiæ, possent charitati habituali attribui; quia in hac providentia sunt inter se semper connexæ, sive, ùt ait S. Thomas, quia charitas non est informis, sed semper informata gratiâ.

ARTICULUS III.

An Gratia sanctificans sit compossibilis cum peccato mortali.

279. Dico 1. Gratia sanctificans opponitur ex natura sua peccato mortali. ita S. Thomas. *1. 2. q. 111. a. 2. in corp.* (ubi gratia habitualis ùt sanans ab ipso dicitur esse operans, & non cooperans: hoc est, ùt se explicat, habet se tanquam forma seipsam communicans. non verò tanquam causa alicujus effectûs.) Suarez. *l. 7. de grat. c. 12. n. 3.* & communis Thomistarum, ac nostrorum, contra Scotistas. Prob. Tridentinum *sess. 6. c. 7.* sic ait: *Demum unica formalis causa* justi-

justificationis *est justitia DEI, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit*: hæc autem justitia est gratia: ergo gratia est unica causa formalis justificationis: atqui non esset talis causa, nisi saltem naturaliter, sive ex intrinseca exigentia sua, & non tantùm ex ordinatione, vel lege DEI extrinseca, opponeretur peccato: ergo. prob. min. causa formalis justificationis ex natura sua debet opponi cum forma impediente justificationem, sicut e. g. albedo ex natura sua opponitur nigredini in eodem subjecto: sed peccatum est forma, vel quasi forma impediens justificationem: ergo.

Confir. 1. Quod causat alicujus destructionem per modum causæ formalis, seu, quod idem est, per modum formæ, causat eam per suam incompossibilitatem in eodem subjecto cum re destructa, ùt patet inductione: sed gratia causat destructionem peccati per modum formæ: ergo. Confir. 2. Concilium Tridentinum ubique entitati gratiæ, & non voluntati DEI adjunctæ, ttibuit effectum remissionis peccati: nec est ulla ratio, ob quam non in sensu obvio, & literali, verba illius accipiantur: ergo debet dici, quòd ipsa entitas gratiæ sit, naturaliter saltem, opposita peccato gravi, prob. 1. p. ant. Concilium *sess. 5. can. 5.* docet, per gratiam, quæ in baptismo confertur, remitti reatum originalis peccati. & *sess. 6. c. 4.* definit, justificationem esse translationem à statu injustitiæ ad statum filiorum DEI, & in hunc finem explicat plura Scripturæ testimonia. Nec est paritas à sacramentis, quorum materiæ, & formæ, non causant, nisi ex institutione, vel ordinatione Divina; nam de his semper Concilia, & Ecclesia, docent, ea causare, quatenus sunt instituta à Christo: nihil simile dicunt de gratia. Accedit, quòd sacramenta non causent, tanquam causæ formales, sed tanquam causæ, vel physicæ, vel morales. Confir. 3. Forma, quæ hominem constituit ex natura sua filium DEI, & hæredem regni cœlestis, utique ex natura sua opponitur alteri formæ, quæ hominem constituit filium diaboli, & reum pœnæ æternæ: sed gratia est forma constituens filium DEI, peccatum grave est forma constituens filium diaboli.: ergo.

280. Addendum hîc, Lorcam, qui admittit, quòd gratia formaliter expellat peccatum, tamen voluisse, ista duo pro aliquo instanti simul existere: sed malè; nam expulsio unius formalis non exigit coëxistentiam expellentis, & expulsi, pro eodem instanti: sed tantùm exigit existentiam expulsi pro priori instanti, & expellentis pro posteriori; nam expulsio formalis aliud non est, quàm positio formæ in subjecto, quæ forma incompossibilis est cum priori: & sic expellitur formaliter peccatum in instanti, in quo physicè non est, sed tantùm fuit, in instanti immediatè antecedenti: sic mors expellit vitam, quin simul existant; aliàs enim simul homo esset vivus, & mortuus, quod esset valde mirabile. Unde coëxistentiam istam tantùm requirit expulsio effectiva, seu radicalis, sive quando unum producit aliquid, ex quo sequitur pro posteriori instanti expulsio formalis: sic vulnus lethale est expulsio radicalis effectiva vitæ, & existit cum vita: sed ex vulnere tantùm sequitur pro sequenti instanti mors, quæ sit expulsio formalis. Si dicas: igitur expulsio formalis non est stricta expulsio: facis quæstionem de nomine contra communem, in qua nos malumus cum pluribus loqui.

281. Dico 2. Gratia sanctificans non opponitur metaphysicè cum peccato mortali, sed supernaturaliter potest cum hoc esse in eodem subjecto. Ita Suarez *l. 7. de gratia. c. 19. n. 14. & c. 20. n. 6. & 36.* Gormaz *de gratia sanctificante n. 37.* Oviedo *tract. 8. de justificat. contr. 4. punct. 3.* Tannerus *Tom. 2. disp. 6. de gratia q. 5. dub. 3. n. 57.* Arriaga *Tom. 4. de gratia disp. 46. sec. 4. subsec. 2. n. 21.* (ubi ait, hanc esse communiorem) aliique plurimi, ab his citati. Huic conclusioni, si non favet, certè non est contrarius S. Thomas; licèt enim dicat, gratiam non tantùm demeritoriè, sed etiam physicè opponi peccato, per hoc tamen non est nobis contrarius; quia admittimus physicam oppositionem formalem, qualem habet calor cum frigore: sed non metaphysicam, qualem habet mors cum vita.

Quando etiam S. Doctor dicit *2. 2. q. 24. a. 10. in corp.* peccatum effectivè destruere gratiam, necdum dicit aliquid nobis contrarium; quia potest peccatum ab effectu suo physico impediri: quamvis, cùm peccatum non videatur habere effectum physicum, à se distinctum, S. Doctor etiam per effectivè nihil aliud videatur intelligere, quàm non tantùm moraliter, sed physicè, quasi diceret, quòd gratia destruat peccatum, non tanquam forma tantùm moralis, sed physica: imò Vasquez ait, formalem expulsionem ab authoribus etiam quandoque appellari activam, seu effectivam. vide Oviedo. *tr. 8. contr. 4. punct. 3. n. 43.*

282. Prob. conclusio. Gratia non opponitur contradictoriè cum peccato actuali, aut habituali; quia neutrum stat in privatione gratiæ, ùt probatum. *tr. de peccatis à. n. 27. & 238.* nec etiam opponitur ita contrariè, ut sit metaphysica incompossibilitas; quia hæc oppositio metaphysica nulla ratione potest probari, adeóque gratis asseritur: ergo. Confir. Ttidentin. *sess. 6. c. 7.* distinguens inter se partes justificationis, etiam distinguit inter se remissionem peccatorum, & sanctificationem, seu gratiam; nam ait de justificatione, *quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis, per voluntariam susceptionem, gratiæ, & donorum.* Moguntinum etiam citatum *n. 266.* distinguit veniam peccatorum à gratia: ergo peccatum, & gratia, contradictoriè non opponuntur. Quod etiam claret ex eo, quòd in statu puræ naturæ, nec peccatum, nec gratia, necessariò data fuisset; cùm tamen unum ex contradictoriis semper necessariò existat.

Quòd autem gratia etiam non habeat metaphysicam contrarietatem cum peccato gravi, videtur probari ex eo, quòd videantur se habere ad invicem, sicut formæ aliæ contrariè oppositæ, e. g. albedo, & nigredo, calor intensus, & frigus intensum, gaudium summum, & tristitia summa, quæ saltem supernaturaliter possunt conjungi: certè major oppositio non probatur; cùm tamen adversarii, eam affirmantes

tes, etiam probare teneantur; neque enim nego, hanc conclusionem potissimùm niti argumento negativo, & eminentiâ omnipotentiæ Divinæ, cui non, nisi ob magnas rationes, negari debet potentia conservandi unum cum altero, sicut etiam unum sine altero.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

283. OB. 1. contr. 1. conclusionem. Natura Angelica, utpote substantia spiritualis, perfectiùs participat naturam Divinam, quàm gratia, quæ est tantùm accidens: & tamen illa est naturaliter compossibilis cum peccato: ergo & gratia. Confir. Juxta nos peccatum haberet connexionem cum gratia ùt expellenda, vel, ùt dicunt, expellibili: sed nihil naturale potest habere connexionem cum gratia supernaturali: ergo. Resp. 1. hac ratione nec unio hypostatica, nec visio beatifica, excluderent peccatum, quod est falsum. Resp. 2. neg. ant. cum S. Thoma *1. 2. q. 110. a. 2. ad. 2.* ubi ait, gratiam, in ratione participationis naturæ Divinæ, esse perfectiorem animâ: quidquid sit, an anima, vel Angelus, absolutè sit perfectior, de quo est controversia, & Suarez. *l. 6. de gratia c. 13. n. 12.* ait, hoc sibi esse incertum. In forma neg. ant. & etiam conf. vide de hac participatione plura *n. 264.* ex quibus disces, magis gratiam, quàm Angelum esse participationem naturæ Divinæ. Ad confir. retorq. argum. Igitur peccatum etiam connexionem habebit cum unione hypostatica, & visione beatifica, atque actus hæresis cum fide, quæ sunt absurda. Quare forma una non habet connexionem cum altera, quam expellit, sed habet oppositionem naturalem. In forma. neg. ant.

284. Ob. 2. contra 2dam. concluf. Illud non est causa formalis, quo posito in subjecto non indispensabiliter sequitur effectus formalis: sed juxta nos, stante gratia, non sequitur infallibiliter effectus formalis justificationis, sive, quòd homo sit justificatus, si scilicet DEUS supernaturaliter, stante gratia, conservaret peccatum: ergo. Confir. Gratia non sanctificaret hominem, nisi concurrente aliquo favore extrinseco DEI, quo hic saltem nolit conservare peccatum: ergo. Resp. neg. maj. aliàs nec gratia sanctificans esset formalis causa filii adoptivi; quia, eâ positâ in Christo, non sequitur filius adoptivus. Unde, ùt sæpè diximus, maximè *in tract. de DEO n. 790.* ad denominationem non tantùm requiritur forma, sed etiam capacitas subjecti, quæ aliquando consistit in aliquo prædicato, quod si absit, denominatio non datur. sic e. g. Angelus, quia deest ei materialitas, quamvis ei uniretur albedo, non denominaretur albus. Aliquando verò stat ea capacitas in absentia alicujus prædicati, quo præsente denominatio excluditur. sic e. g. in Christo, quia adest filiatio naturalis, non potest gratia (quamvis sit forma, aliàs denominans filium adoptivum) etiam Christum denominare filium adoptivum. Sic autem etiam denominatio justi exigit absentiam peccati, quod quando adest, non potest gratia denominare justum.

Est tamen diversitas inter formas naturaliter oppositas: quædam ita opponuntur, ut naturaliter quidem simul esse nequeant: attamen, si supernaturaliter conjungantur in eodem subjecto, tribuant ambas denominationes: sic in Christo summum gaudium, & summa tristitia, supernaturaliter conjuncta, eum denominârunt summè tristem, & summè gaudentem. Aliæ formæ ita opponuntur, ut non possint simul denominare, ùt filiatio adoptiva, & filiatio naturalis: pariter amicitia, & inimicitia, justitia, & peccatum, seu injustitia; quia aliquando subjectum, ut sit capax denominationis, exigit absentiam alterius, aliquando non exigit: aliquando una forma prævalet ita alteri, ut eam non sinat suam denominationem dare subjecto: aliquando non ita prævalet: quod vel ex ipsa natura denominationum, vel ex communi Auctorum sensu desumendum est.

285. Ad confir. dist. ant. gratia non sanctificaret hominem, nisi concurrente aliquo favore DEI extrinseco, quem tamen gratia exigit. conc. ant. quem non exigit. neg. ant. & conf. Neque talem favorem excludit Tridentinum; nam *sess. 6. can. 11.* duntaxat eos damnat, qui dicunt, gratiam, qua justificamur, *esse tantùm favorem DEI*, quod nos nec à longè dicimus: imò Oviedo *tract. 8. de justificat. controv. 4. punct. 3. n. 71.* ex his Tridentini verbis vult inferre, hoc Concilium potiùs admittere talem favorem. Addo tamen ex Gormaz *de grat. n. 47.* quòd, licèt admittatur necessarius aliquis favor DEI extrinsecus, nihilominus tota forma justificans sit gratia; quia remissio peccati, quatenus dicit puram negationem, non est forma justificans (certè in statu puræ naturæ potuisset dari sine omni justificatione) sed tantùm est conditio, sine qua forma non potest tribuere denominationem: decretum etiam DEI, nolentis conservare peccatum, est tantùm causa inferens tam gratiam, quàm negationem peccati: neque etiam ipsum est forma justificans, sicut decretum inferens albedinem non est forma dealbans, & decretum DEI, volentis pluribus conferre filiationem adoptivam, non est forma denominans filium adoptivum. Addo insuper ex Oviedo *loc. modò citato*, gratiam, per suam naturam, absque aliquo favore extrinseco, in actu secundo tribuere omnem rationem positivam, quæ requiritur ad hominem justum denominandum: negativam verò rationem tribuere in actu primo, seu exigeretur autem hæc detur in actu secundo, requiri adhuc voluntatem DEI remittentis peccatum.

286. Dices. 1. Si calor posset uniri subjecto, quin denominaret calidum, non esset unica causa formalis calidi: ergo juxta nos gratia non erit unica causa formalis justificationis. Resp. dist. ant. si posset uniri subjecto capaci. conc. ant. subjecto non capaci. neg. ant. & conf. si calor uniretur Angelo, non denominaret calidum, etsi calor sit tota, & unica forma concreti *calidi*; quia Angelus immaterialis est incapax hujus denominationis. An id possit fieri, non disputo: si non potest huic, vel simili subjecto incapaci, calor uniri, hoc ipso dà-

tur

tur disparitas inter ipsum, & gratiam; quia hæc potest uniri subjecto incapaci suæ denominationis, ùt patet in Christo.

287. Dices. 2. Ex eo, quòd calor, & frigus, possint uniri eidem subjecto, infertur, quòd calor tantùm sit causa formalis concreti positivi *calidi*: non autem concreti negativi *non frigidi*: sed hujus tantùm sit causa moralis, scilicet exigens à DEO destructionem frigoris: ergo, si etiam gratia, & peccatum, possunt uniri eidem subjecto (quo casu gratia non denominaret justum, sed tantùm exigeret, ut DEUS destruat peccatum; cui tamen exigentiæ se DEUS non accommodaret) tunc gratia non erit causa formalis concreti *justi*, sed tantùm causa moralis: hoc est contra Tridentinum: ergo. Resp. neg. ant. non enim infertur ex illo, sed ex hoc, quòd forma denominans illius concreti negativi *non frigidi*, debeat esse pura negatio, qualis calor non est: concretum autem *justus* est denominatio positiva, cujus forma, seu causa formalis potest esse gratia.

Fatetur autem ipse Haunoldus, quamvis nobis contrarius *l. 2. tr. 3. n. 681.* posse aliquo modo dici, Tridentinum tantùm locutum fuisse de eo, quod est requisitum positivum ad justificationem, non de eo, quod est negativum. Hoc tamen admitto, gratiam non esse formam concreti *non peccatoris* purè negativè accepti; quia hujus concreti purè negativè accepti, & non prout accipitur pro positivè justo, forma est negatio peccati; unde etiam in statu puræ naturæ fuisset non peccator sine gratia: & in alia providentia, in qua DEUS supernaturaliter conservaret peccatum cum gratia, daretur peccator cum gratia. Interim tamen gratia formaliter expellit peccatum, non tanquam forma contradictoria, sed tanquam contraria, quam rem fusiùs explicavimus *tr. de peccatis. n. 262.*

288. Dices. 3. Pars formæ equinæ divisibilis non est tota forma equi: ergo nec gratia est tota forma justi. Resp. om. ant. (quia posset distingui inter equum essentialiter, & integraliter acceptum) neg. cons. Pars illa formæ non informat omnem materiam substantialiter complebilem, nec est totum positivum, quod requiritur ad complendam materiam totam, & integram equi: at gratia informat totam animam, éstque totum positivum, quod requiritur ad justificationem: remissio autem peccati non est forma; sed expeditio subjecti, ùt dictum *n. 285.*

289. Ob. 3. ex Haunoldo. Gratia est signum supernaturale, & quidem ex intrinseco suo prædicato, affectûs amicabilis DEI, exclusivi peccati: ergo cum illa debet semper dari ille affectus DEI, qui necessariò secum fert remissionem peccati; aliàs esset signum falsum, quòd repugnat signo supernaturali; quemadmodum actui fidei repugnat, esse falsum. Resp. 1. retorq. argumentum. Sacramenta etiam sunt signa supernaturalia gratiæ, & tamen, si fictè suscipiantur, non conferunt gratiam; quia sunt tantùm signa sub conditione, quòd omnia alia adsint. Et ne dicat adversarius, sacramenta tantùm esse signa ex institutione, & non ex intrinsecis prædicatis: aliud exemplum est in charactere e. g. Ordinis, qui est signum potestatis sacerdotalis. Hic character manet in anima separata, quin ista habeat ampliùs potestatem consecrandi: imò nec sacerdos damnatus in inferno post diem judicii habebit eam potestatem, quamvis sit iterum totus homo. An ergo est signum falsum?

Dicet, characterem tantùm significare potestatem in certis circumstantiis: idem & nos possumus dicere de gratia, scilicet eam significare amicabilem affectum DEI in certis circumstantiis, scilicet quando DEUS non vult supernaturaliter ejus exigentiæ contravenire: quod quidem non faciet in hac providentia, posset tamen facere in alia. verbo: gratia est signum, tanquam causa supernaturalis, exigens quidem hunc effectum, sed non indispensabiliter. In forma distin. ant. gratia est signum pro omnibus circumstantiis, etiam alterius providentiæ, neg. ant. pro certis tantùm circumstantiis, alligatis huic providentiæ. conc. ant. & neg. cons. Paritas cum actu fidei est nulla; quia, cùm ille sit assensus locutioni DEI præstitus, & ei essentialiter innixus, debet pro omni providentia esse verus, sicut ipsa locutio.

ARTICULUS V.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

290. OB. 4. ulteriùs. Si potest gratia stare absolutè cum peccato, etiam poterit cum isto stare unio hypostatica, vel visio beatifica: hoc est falsum: ergo. Confir. Possibilis est gratia metaphysicè incompossibilis cum peccato: ergo probabiliter ista est talis. prob. cons. nulla erat causa, cur DEUS non produxerit potiùs gratiam incompossibilem, quàm compossibilem cum peccato; cùm aliàs tamen nunquam sit componenda: ergo. Resp. 1. retorq. argum. Si gratia potest destrui per peccatum, tunc etiam unio hypostatica, vel visio beatifica. Resp. 2. neg. cons. Unio hypostatica est longè altioris ordinis, & non tantùm per modum causæ formalis, sed per modum principii necessariò excludentis, opponitur peccato: & esset per se indecentissimum, si natura, DEO intimè unita, tamen non esset ei amica, sed DEUS esset actualis, vel habitualis peccator, ac odio habitûs à DEO.

Visio beatifica etiam non tantùm, sicut gratia, est exigentia ad amicitiam DEI, cujus effectus possit supernaturaliter suspendi: sed est ipsa actualis possessio, fruitio DEI, & hæreditas filiorum, quam non potest DEUS dare suo inimico, & quem adhuc odio habeat; videtur enim per se absurdum, hoc vel cogitare. Sanè visio est summa communicatio bonorum DEI facta creaturæ, & familiaritas DEI, ac ostensio benevolentiæ suæ, atque amoris, quæ non stant cum inimicitia &c. nihil tale occurrit in gratia; unde ab uno non est paritas ad alterum; aliàs etiam dicam, quòd, sicut gratia potest impediri, quò minùs faciat filium adoptivum DEI, ita etiam possit impediri unio hypostatica, ne homo assumptus fiat DEUS.

291. Ad confir. neg. cons. Ratio est ipsa libertas Divina, & omnipotentia, cui non de-

bet præjudicari quoad hoc, quòd possit unam rem, independenter ab alia, conservare, vel destruere pro libitu. Et quæso, cur adversarii non etiam dicunt, Angelos durare per durationem unicam indivisibilem; cùm tamen DEUS velit illos spiritus semper existere? vel saltem, cur non dicunt, durationem quamlibet durare per plures annos, quales utique possibiles sunt? certè ratio alia non est, nisi quia DEUS debet pro libitu posse creaturam vel conservare, vel destruere quovis momento: sed ita etiam debet posse conservare gratiam. Sic DEUS potuisset etiam habitum fidei producere, qui naturaliter non fuisset compossibilis cum peccato, non tamen talem produxit.

292. Ob. 5. Juxta nos differret inimicus DEI à non inimico per purum favorem extrinsecum: consequens videtur pugnare cum Tridentino: ergo. Confir. Aliquis effectus primarius assignari debet gratiæ, sinè quo absolutè esse non possit: sed nullus alius assignatur, quàm expulsio peccati: ergo. Resp. retorq. arg. ergo etiam filius adoptivus DEI, & non adoptivus DEI, differunt per puram negationem unionis hypostaticæ; nam, si Christus hanc negationem haberet, esset filius adoptivus. Sicut ergo adversarii debent respondere, quòd tantùm hic homo, Christus scilicet, differat à filio adoptivo per illam negationem, non verò alii homines (nam alii puri homines, quorum aliqui sunt peccatores, alii justi, & filii adoptivi DEI, non differunt inter se per negationem unionis hypostaticæ; hanc enim utrique habent; sed differunt per gratiam) ita nos quoque dicimus, hos quidem determinatè homines, qui haberent gratiam, & simul peccatum, differre ab amicis DEI per purum favorem extrinsecum; non tamen communiter, & universaliter; quia communiter, & in hac providentia, semper differunt etiam per gratiam.

Ad confir. Resp. neg. ma. si enim sermo sit de effectu physico, non omnis forma debet esse activa: si sermo sit de effectu formali, non debet ullum tribuere, nisi subjecto capaci. Et quem effectum primarium naturalem habent accidentia Eucharistica, quando non sunt in subjecto? Potest etiam distingui maj. debet gratiæ tribui effectus; si sit in subjecto capaci denominationis, seu exigente eam denominationem, conc. maj. si non sit in subjecto capaci; neg. maj. & om. min. neg. conf.

293. Ob. 6. DEUS necessariò amat hominem instructum gratiâ, & necessariò odit existentem in peccato: sed implicat, quòd DEUS hominem simul amet, & oderit: ergo. Confirmatur. Si duo concreta essentialiter sibi opponuntur, opponuntur etiam abstracta, seu formæ: atqui duo concreta *justus* & *injustus*, opponuntur sibi essentialiter: ergo & duo abstracta, scilicet gratia & peccatum. Resp. neg. maj. saltem, nisi DEUS velit priùs naturâ remittere peccatum: Ad confir. retorq. argu. in concretis filii naturalis, & adoptivi, quæ sibi opponuntur in Christo, quin sibi opponantur abstracta, gratia & unio hypostatica, vel incarnatio DEI. In forma dist. maj. si illa abstracta metaphysicè post se trahant eas denominationes; conc. maj. si tantùm naturaliter eas post se trahant; neg. maj. & sic distincta min. neg. conf. si enim formæ istæ possunt esse, quin denominent, ex oppositione denominationum malè infertur oppositio formarum.

294. Ob. 7. DEUS conservando peccatum cum gratia, faceret miraculum deturpativum naturæ: hoc non potest facere: ergo, prob. ma. tunc esset miraculum tale, quando privaret gratiam termino exigentiæ suæ, & nec illi, nec universo, faceret compensationem: sed hoc fieret in nostro casu: ergo. Confir. Sic DEUS esset causa conservativa peccati; hoc eum vel maximè dedecet: ergo. Resp. vel ma. vel mi. potest negari. Si per miraculum deturpativum tantùm intelligitur, quod redderet naturam minùs perfectam, nego, DEUM non posse illud facere, seu neg. min. quis enim neget, DEUM potuisse mundum imperfectiorem condere? Certè, si condidisset omnes homines monoculos, nemini feciisset injuriam: imò etiam tunc tamen DEUS feciisset, quod est optimum juxta mensuram voluntatis suæ, quæ est regula omnis honesti, ùt fusiùs exponi solet, *tr. de Incarnatione*. Si autem intelligitur per miraculum deturpativum illud, quod naturam redderet moraliter turpem, seu inhonestam, neg. maj. ad prob. dist. ma. in eo casu esset miraculum tantùm reddens naturam aliquantùm imperfectiorem. om. ma. esset miraculum reddens naturam moraliter inhonestam. neg. ma. & sub ead. dist. conc. vel neg. mi. & conf.

Ad confir. neg. ma. Causa conservativa peccati non est illa, quæ non vult statim illud remittere, si præsertim ex justo titulo excusatur à remissione, aut destructione peccati: sed illa est causa conservativa peccati, vel offensæ, quæ peccatum commisit, & condignam satisfactionem non præstitit, ùt diximus *tract. de peccatis, n. 251.* Neque DEUS, positâ gratiâ, habet obligationem remittendi peccatum; etsi enim gratia naturaliter exigat destructionem peccati, potest tamen DEUS, tanquam supremus Dominus, ei exigentiæ se nolle accommodare, quin propterea inhonestè agat. Neque etiam, faciendo miraculum, id faceret intendendo existentiam peccati: sed tantùm intendendo existentiam gratiæ, & permittendo perseverantiam peccati. Quem autem finem DEUS haberet hujus miraculi, etsi non sciamus, multi tamen esse possunt, e. g. demonstrare peccatori gravitatem peccati per oppositionem illius cum gratia in eodem subjecto: quòd autem hic finis possit obtineri aliis mediis, non probat, quòd non possit adhiberi etiam istud medium miraculosum, ùt est per se clarum.

295. Ob. 8. Gratia sanctificans dicitur à Conciliis, & Scripturis, spiritus promissionis, quo signamur, ac ungimur, & pignus æternæ hæreditatis: sed cum his non stat peccatum, seu reatus ad privationem hæreditatis &c: ergo. Resp. om. maj. dist. mi. cum his non stat peccatum, si sint in subjecto capaci, & expedito ad suscipiendam denominationem uncti, & signati, aut certificati de pignore &c. conc. mi. secus. neg. min. & conf. sicut enim gratia est amicitia, sanctificatio, justificatio &c. ita potest esse unctio, & pignus &c. si autem incidat in subjectum incapax denominationis, illud

non

non faciet unctum, nec de pignore certificatum: quòd autem peccatum stet cum unctione, & pignore, non est magis impossibile, quàm quòd stet cum sanctitate &c. Dixi. om. maj. nam per illud *pignus* aliqui intelligunt testimonium bonæ conscientiæ: alii ipsum Spiritum S. aliqui etiam gratiam. vide Cornelium *in 2. Cor. 1. v. 22. & seq.* item eundem *in epistolæ ad Ephes. c. 1. v. 13. & seq.*

296. Ob. 9. Gratia vocatur in Scripturis lux, & peccatum tenebræ: sed lux, & tenebræ nec metaphysicè possunt simul esse: ergo nec gratia, & peccatum. ant. prob. *ad Ephes. 5. v. 8.* ait Apostolus: *Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* & *2. Cor. 6. v. 14. Quæ societas luci ad tenebras?* ergo. Confir. *1. Joan. 3. v. 9.* dicitur. *Omnis, qui natus est ex DEO, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex DEO natus est*: sed hoc semen, & hæc nativitas, est gratia: ergo cum gratia non potest quis peccare, adeóque gratia, & peccatum non simul stant. Resp. dist. ma. & per hoc à Scriptura tantùm indicatur inter ista aliqua similitudo. conc. ma. indicatur identitas similitudinis, seu omnimoda paritas. neg. ma. & conc. mi. neg. cons.

Nec peccatum, nec ejus formalis malitia, est tantùm pura negatio, ùt susè probatum *tract. de peccat. à n. 27.* Neque peccatum, & gratia, contradictoriè opponuntur, ùt lux, & tenebræ; cùm in statu puræ naturæ utrumque abfuisset, & ante mundi creationem neutrum fuerit; unde non est inter ista identitas similitudinis, seu omnimoda paritas, sed tantùm est aliqua similitudo, quæ stat in eo, quòd lux subjectum capax illuminet materialiter, & gratia spiritualiter; quia hæc est splendor quidam, ùt ait Catechismus Tridentini *cit. n. 265.* item, quòd gratia in subjecto expedito expellat peccatum, sicut lux tenebras, non tamen omni eodem modo. Sic etiam dicitur gratia vita animæ, & peccatum mors, in hoc sensu, quòd gratia, si anima sit capax, reddat eam viventem, & excludat mortem, non tamen omnino pari ratione cum vita physica; nam, quamvis etiam vita physica, & mors, non opponantur contradictoriè (cùm ante mundi creationem nec vita, nec mors, data fuerit) sed tantùm contrariè: opponuntur tamen contrarietate metaphysica; quia mors est negatio vitæ priùs existentis, & vita cum negatione sui non potest simul dari.

Addendum hîc, quòd, ùt observat Gormaz, Patres, & Scripturæ has comparationes faciant, non cum gratia præcisivè, sed cum ea ùt existente in hac providentia, in qua semper excludit peccatum; nam Apostolus *in Epist. ad Ephes.* & *Cor.* semper loquitur de fidelibus, & ad fideles, in hac providentia existentes. Ad confir. conc. totum. Homo, stante gratia, seu in sensu composito, non potest peccare (in sensu diviso utique posset) non enim potest homo facere miraculum, & gratiam conservare cum peccato; potest autem DEUS, non quidem peccare: sed gratiam, stante peccato, conservare. Nec dicit S. Joannes, hominem non posse etiam de absoluta potentia DEI peccare: sed tantùm ait, eum simpliciter id non posse, quod verissimum est: sicut verissimè dicitur, hominem non posse volare, licèt utique supernaturaliter id posset. Plures alias hujus textûs explicationes vide apud Gormaz *de gratia sanctificante. n. 54.* in rem præsentem sufficit ea, quam modò dedimus.

DISPUTATIO III.

De Merito.

297. Post Tractatum de Gratia Theologi tractant de Merito, & quidem aliqui valde copiosè; eoquòd plures polemicas controversias misceant: nos, pro more Universitatibus regionum nostrarum consueto, paucioribus materiam hanc circumscribemus. Agemus autem de *merito*, prout hæc vox actum bonum significat; nam potest quidem meritum sumi indifferenter pro bono, & malo: & S. Augustinus vocabulo isto nonnunquam, præsertim *de grat. & lib. arb. c. 6.* utitur ad denotandum peccatum: attamen communiùs accipitur in sensu bono; nam peccatum vocatur *demeritum*: & in hac quoque significatione nos hîc agemus de merito, & quidem supernaturali.

QUÆSTIO UNICA.

De Essentia, Existentia, & Proprietatibus Meriti.

ARTICULUS I.

Quid sit, & an detur meritum supernaturale.

298. Dico 1. *Meritum supernaturale est obsequium DEO factum, ex se potens movere ad retributionem doni supernaturalis*: ita Oviedo *tract. 9. de merito controv. 1. puncto 1. n. 4.* & in idem recidit definitio P. Gormazij *de merito n. 3.* atque in hunc sensum Theologi communiter, quin & Patres, atque Concilia, meritum explicant. Accedit etiam ratio; sicut enim in humanis, meritum naturale erga Regem, est obsequium factum Regi, & meritum respectu alterius, etiam est obsequium ei præstitum, potens movere ad remunerationem: ita meritum erga DEUM est obsequium ei præstitum &c.

299. Ut autem opus sit meritorium præmii supernaturalis, debet esse actus etiam supernaturalis, ùt habetur ex omnibus illis Scripturis, & Conciliis, ex quibus probatur, quòd nullus actus, *prout oportet ad salutem*, (per quem intelligitur omnis, sive de congruo, sive de condigno, meritorius doni supernaturalis, seu conducens ad salutem) elici possit sine gratia Spiritûs S. de quo susè *tr. de gratia. à n. 38.*

si enim viribus naturæ elici nequit, utique supernaturalis est, & Theologicè quidem, utpote conducens ad vitam æternam, & beatitudinem supernaturalem. Nec sufficit tantùm actus, extrinsecè supernaturalis, qualis esset, qui eliceretur ab eo, qui instructus gratia auxiliante supernaturali, per actum purè naturalem impleret præceptum aliquod positivum naturale.

Nam inprimis dubium est, an in iis occasionibus eliciatur aliquando actus tantùm naturalis; id enim Coninck negat; cùm enim præcepta naturalia etiam impleri possint per actus supernaturales, videntur in illis circumstantiis per tales impleri. Et cur non influat habitus supernaturalis, si præsens est; cùm adsint omnia, eum ad influxum determinantia? aut, si habitus non adsit, e. g. in peccatore, gratia auxiliante supernaturali prævento, omnipotentiæ Divinæ æquè facile est, supernaturalem concursum præstare, nec ulla est ratio, quare DEUS cum faciente, quod est in se, supernaturaliter non agat: & insuper gratia auxilians concursum supernaturalem connaturaliter exigit. Dixi: *gratia auxilians*; nam, si tantùm adsit gratia habitualis, seu sanctificans, actus neque extrinsecè erit supernaturalis; quia nemo cogitat, quòd omnes actus justorum, quos plurimos faciunt, ex fine purè naturali, sive honesto, sive indifferenti, sint extrinsecè supernaturales.

Verùm posito, quòd in iis circumstantiis actus naturalis elici posset, saltem non esset meritorius præmii supernaturalis; quia Concilia expresè dicunt, actus, *prout oportet ad salutem*, elici non posse sine inspiratione Spiritûs S.; cùm tamen talis actus, ita extrinsecè tantùm (ùt volunt adversarii) supernaturalis, absolutè sine gratia elici queat. Hinc Gormaz *de merito n. 152.* ait, etiam operationes Christi, si is actus purè naturales elicuisset, non futuras fuisse meritorias; cùm dignitas Personæ non potuisset supplere defectum prædicati intrinseci, scilicet supernaturalitatis requisitæ in merito.

300. Dico 2. Datur verè, & propriè dictum meritum hominis apud DEUM. Ita Catholici omnes contra hæreticos, Lutheri, & Calvini asseclas. Prob. *Ecclesiastici 16. v. 15.* dicitur: *Omnis misericordia faciet locum unicuique secundùm meritum operum suorum. Proverb. 11. v. 18. Seminanti autem justitiam merces fidelis. Matth. 5. v. 12. Gaudete, & exultate; quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. 1. Cor. 3. v. 8. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet.* Concilium Arausicanum II. *can. 18. Debetur merces bonis operibus, si fiant: sed gratia, quæ non debetur, præcedit, ut fiant.* Lateranense Oecumenicum sub Innocentio III. *cap. 1. de fide Catholica. Ut recipiant secundùm merita sua ... cum Christo gloriam sempiternam.... Per fidem rectam, & operationem bonam placentes DEO ad æternam beatitudinem merentur pervenire.* Florentinum *in literis Unionis in Decreto de purgatorio*, docet, animas, ab omnibus maculis purgatas, *in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipsum DEUM Trinum, & Unum, sicuti est, meritorum tamen diversitate alium alio perfectiùs.* Consonat Tridentinum *sess. 6. c. 16.* de quo inferiùs. Plura, præsertim ex SS. Patribus, vide apud Bellarminum *tom. 4, contr. 3. gener. & 2. princip. l. 5. c. 4.*

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

301. OB. 1. *Psalm. 102. v. 4.* dicitur: *Qui coronat te in misericordia, & miserationibus*: ergo non ob merita. Confir. 1. *Danielis 9. v. 18.* dicit Propheta: *Neque enim in justificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis*: ergo. Confir. 2. *Luc. 17. v. 10.* dicit Christus: *Cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: servi inutiles sumus*: ergo nihil meremur. Resp. neg. conf. S. Aug. *l. de corr. & grat. c. 13.* sic ait; *Veruntamen quia & ipsa vita æterna, quam certum est bonis operibus debitam reddi, à tanto Apostolo gratia DEI dicitur; cùm gratia non operibus reddatur, sed gratis detur, sine ulla dubitatione confitendum est, ideo gratiam vitam æternam vocari; quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini*: scilicet DEUS nos coronat in misericordia; quia nostra merita fundantur in misericordia, & gratia; cùm non possit homo mereri, nisi priùs gratis, seu ex misericordia justificatus fuerit, & nisi gratiam priùs misericorditer acceperit. Bellarminus *c. 5. loco num. præced. citato.* ait: *Comitatur misericordia coronam gloriæ*; quia scilicet peccata venialia misericorditer remittenda sunt ante ingressum beatitudinis.

302. Ad. 1. confir. neg. conf. Daniel ibi non petit coronam gloriæ, sed liberationem à captivitate, in quam populus propter peccata devenerat. Verùm, etsi petiisset coronam gloriæ, rectè locutus fuisset; tum quia non sciebat, Israëlitas habere sufficientia merita; imò neque de se ipso id sciebat certitudine fidei; tum quia non debebat in his arroganter fidere, sed potiùs humiliter in misericordia DEI. Dein saltem est misericordia, quòd DEUS ea merita acceptet in actu secundo in ordine ad reddendum præmium, quanquam non sit retributio purè gratuita: quæ responsio etiam notari potest in ordine ad priorem textum *psalm. 102.* Ad 2. confir. Resp. cum V. Beda, Bellarmino, & Gormaz, neg. conf. Servi inutiles sumus; tum, quia DEUS nullam utilitatem ex nostris obsequiis potest recipere; tum quia sine ejus adjutorio nihil possumus facere: non autem; quia nihil meremur.

303. Ob. 2. *Ad Rom. 6. v. 23.* dicitur: *Stipendia enim peccati mors; gratia autem DEI vita æterna*: ergo hæc est ex gratia, non ex merito; aliàs diceretur etiam stipendium. Confir. 1. *Ad Rom. 4. v. 4.* ait S. Paulus: *Ei, qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, sed secundùm debitum*: ergo. Confir. 2. *Ad Rom. 8. v. 17.* dicitur: *Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem DEI*: atqui filiis, seu hæredibus DEI, debetur hæreditas, seu vita æterna, absque meritis: ergo ista sunt superflua, adeóque non dantur. Resp. S. Aug. *ep. 105. ante medium* sic habet: *Cùm enim dixisset: stipendium peccati mors, quis non congruentissimè, & consequenter addere judicaret: stipendium autem justitiæ vita æterna? Et verum est; quia, sicut merito peccati, tanquam stipen-*

stipendium, redditur mors, ita merito justitiæ, tanquam stipendium, vita æterna. & l. de grat. & liber. arbit. c. 9. ubi cùm posset dicere, (Apostolus) *& rectè dicere, stipendium autem justitiæ vita æterna: maluit dicere: Gratia autem DEI vita æterna.* Docet autem, Apostolum hoc non dixisse, ne putaretur, nos habere vitam æternam æquè à nobis, sicut peccatum; cùm tamen merita non habeamus, nisi ex gratia. Et in hoc sensu loquitur S. Augustinus *l. de corr. & grat. c. 13. Meritis redditur, quæ gratia contulit homini. & ep. 105. ad Sixtum: Cùm omne bonum meritum nostrum non in nobis faciat, nisi gratia, & cùm DEUS coronat merita nostra, nihil aliud coronet, quàm munera sua.*

304. Ad 1. confir. Resp. illum textum Apostoli non loqui de meritis ex gratia factis, sed de operibus ex viribus liberi arbitrii factis. Pariter quando Apostolus in eadem epistola loquitur de *justitia, quæ ex lege est*, vel de *lege factorum &c.* loquitur de operibus legis Mosaicæ, quæ exse, independenter à gratia, & fide, non prosunt: item loquitur de operibus factis ante fidem, & gratiam. Accedit, quòd ibi loquatur de merito, non gloriæ, seu salutis æternæ, sed de merito primæ gratiæ, & inchoationis salutis, quale utique etiam juxta nos non datur. Ad 2. confir. distin. min. hæreditas debetur absque meritis, hæredibus, qui succedunt morientibus. om. min. qui accipiunt hæreditatem vivente patre. neg. min. & conf. DEUS non moritur, nec quasi ab intestato succedunt ejus filii: sed ipse supervivens tribuit eis hæreditatem; non tamen absque meritis; sicut etiam in creatis pater adhuc vivens non solet, nisi filio benè merito, cedere bonis. Si tamen filii DEI non possunt mereri, e. g. infantes post baptismum ante usum rationis mortui, tunc DEUS ipsis dat gloriam, tanquam hæreditatem, absque meritis: at non ita adultis, quibus tamen etiam ob merita dat majorem gloriam, quàm infantibus, qui non habuerunt ulla merita.

305. Ob. 3. SS. Patres etiam negant merita: ergo. Resp. neg. ant. de quo videatur Bellarminus *tom. 4. contr. 3. gener. 2. princip. de justificatione l. 5. c. 6.* ex quo nota sequentia. S. Hilarius, dum misericordiam præter merita requirit, tantùm vult, ùt diximus *n. 301.* venialia peccata misericorditer debere remitti: quia nihil coinquinatum in cœlum admittitur: potest etiam dici, merita debere misericorditer acceptari. S. Basilius malè citatur; tantùm enim dicit, dari gloriam non secundùm debitum operum, sed secundùm debitum munificentissimi DEI: scilicet, ùt infrà dicemus, condignitas præmii etiam desumitur ex magnificentia remunerantis. S. Augustinus, quando videtur nostra merita non sufficientia dicere, loquitur de meritis sine gratia DEI, & ex solius liberi arbitrii viribus elicitis. S. Prosper dicit, vitam æternam esse donum gratiæ, eoquòd ipsa merita sint ex gratia; quia scilicet, tam qui diutiùs, quàm qui breviùs laborârunt, ex gratia id fecerunt: nec debent de suis laboribus gloriari, aut de suis viribus extolli, quod docere vult Christus eâ parabolâ, quam S. Prosper adducit. S. Gregorius loquitur de operibus virtutis naturalibus, quæ nihil prosunt, antequam quis per veniam peccatorum actualium, seu saltem originalis, convalescat. S. Bernardus tantùm excludit obligationem ex rigorosa justitia commutativa, quam multi Theologi negant.

306. Ob. 4. Si admittuntur merita hominum, fit injuria meritis Christi Domini, quasi non essent sufficientia: sed hoc est absurdissimum: ergo. Resp. neg. maj. Inprimis merita Christi infinitùm eminent nostris; quia ille meritus est nobis etiam primam gratiam, quam nos mereri non possumus. 2. meritus est gratiam, sine qua adjuvante mereri non possemus. 3. merita ejus sufficerent infinitis gratiis, & donis promerendis, & infinitis mundis redimendis. Quòd autem voluerit mereri nobis ita, ut non liceat nobis esse omnino otiosis, sed debeamus etiam aliquid facere, & cum ipsius gratia cooperari ad actiones virtutum, quæ sunt merita nostra, fuit sapientissimè factum; nam meritò exigit DEUS à nobis etiam cooperationem honestam ad nostram salutem: & certè nunquam capiam, DEUM non curâsse, quidquid gravissimorum scelerum committamus, modò in merita Christi credamus; hoc enim fuisset amplam nimis portam pandere vitiis. Sed neque minimum quid detrahitur eorum valori per hoc, quòd etiam nos mereamur; quia Christus sua merita instituit per modum causæ universalis, quæ concurrat cum causa particulari, cujus cooperatio nil detrahit virtuti, vel dignitati causæ universalis. Sic non minùs æstimabilis est omnipotentia DEI, dum non vult omnia se solâ facere, sed etiam causis particularibus influxum permittit, quàm si se solâ omnia operaretur.

307. Ob. 5. Possibilis est actus supernaturalis meritorius essentialiter impræmiabilis: ergo non omne meritum debet esse ex se potens movere ad retributionem præmii, adeóque mala est definitio meriti *n. 298.* statuta. prob. ant. si DEUS revelaret Petro, se nullum ejus actum præmiaturum, & Petrus hoc crederet, hic actus fidei esset essentialiter impræmiabilis: ergo. Respondet quidam, talem actum non quidem fore meritum in actu secundo, fore tamen meritorium in actu primo; quia hic actus tamen esset tantæ dignitatis, ut, si DEUS se vellet accommodare ejus valori, vel dignitati, deberet reddere tantum, vel tantum præmium. Sed hæc responsio potest urgeri sic. Hic actus essentialiter excludit remunerationem, adeóque excludit decretum DEI, volentis se accommodare ejus dignitati: ergo absolutè non potest movere ad retributionem.

Itaque videtur dicendum, quòd talis actus, licèt esset obsequium, tamen non esset strictè meritum: ex quo tantùm sequitur 1. quòd actus meritorius constituatur ex negatione talis decreti nolentis præmiare, vel certè ex negatione respectûs essentialis ad tale decretum: 2. sequitur, quòd non omnis actus supernaturalis absolutè necessariò debeat esse meritum: quæ non sunt contra nostram conclusionem; unde in forma. om. totum; quia nihil est nobis contrarium. Minimè autem sequitur, etiam possibile esse peccatum essentialiter impunibile; quia, ùt suo loco dicemus, peccatum illud non essentialiter respiceret præcedentem actum fidei, vel decretum DEI, quod tamen decretum, vel

vel saltem veram de ipso revelationem DEI respicere deberet actus supernaturalis fidei. Quamvis fortè videri possit talis actus fidei repugnare ex eo, quòd decretum negandi præmium obsequio non deceat DEUM liberalissimum, adeóque nec possit dari revelatio vera de hoc decreto, nec actus supernaturalis fidei de illo.

308. Addo pro clariore meriti notitia, 1. Non omne, quod est laudabile, est etiam meritorium; multi enim actus necessarii DEI, & Beatorum, sunt laudabiles: at non sunt meritorii; quia actus Beatorum non sunt liberi, nec in statu merendi eliciti: actus Divini autem non possunt esse obsequium. 2. Distinguitur meritum & satisfactio; hæc enim respicit necessariò debitum abolendum, dum meritum respicit remunerationem. 3. Distinguitur etiam meritum, à satispassione; cùm hæc non debeat esse libera, sed possit esse necessaria, & à reo necessariò tolerari: præterquam, quòd etiam supponat debitum. 4. Neque etiam idem sunt meritum, & impetratio strictè sumpta; hæc enim est humilis quædam, & expressa petitio, facta superiori, cum contestatione potestatis ejusdem superioris, & manifestatione indigentiæ propriæ, pro qua tollenda fit petitio, quod propriè soli convenit orationi: meritum autem non tantùm in oratione, sed in pluribus aliis actibus invenitur. Accedit, quòd oratio, seu impetratio, etiam possit fieri ab iis, qui non possunt mereri, ùt à Christo, & Beatis in cœlo. Si verò impetratio latiùs sumatur, pro omni opere, potente movere Divinam misericordiam ad præstandum auxilium, tunc potest omne meritum dici impetratio: quamvis non ideo etiam omnis impetratio sit meritum; quia hoc necessariò debet esse liberum: si tamen impetratio libera sit, & elicita in statu merendi, etiam erit meritum. Interim tamen potest sæpè contingere, ut omnia hæc prædicata in unum actum confluant: sic e. g. actus misericordiæ, liberè elicitus ab homine, habente gratiam sanctificantem, est moraliter laudabilis, est meritum, est etiam, si offeratur pro deletione culpæ, satisfactio, & potest quoque esse satispassio, siquis eum eliciendo patiatur: quin etiam interpretativa quædam humilis deprecatio, adeóque impetratio. Idem est in actu orationis, cum aliqua corporis molestia, vel quadam perpessione, factæ &c.

ARTICULUS III.

An detur Meritum condignum æternæ gloriæ.

309. *MEritum* à Theologis dividitur in *meritum de condigno*, & *meritum de congruo*, de qua divisione agit S. Thomas. *in 2. dist. 27. q. 1. a. 3. in corp.* ubi sic scribit: *Dicitur autem aliquis mereri ex condigno, quando invenitur æqualitas inter præmium, & meritum secundùm rectam æstimationem: ex congruo autem tantùm, quando talis æqualitas non invenitur, sed solùm secundùm liberalitatem dantis munus tribuitur.* Primum igitur, seu *meritum de condigno* est, quod est æquale præmio: secundum autem, seu *meritum de congruo* est, quod non est æquale, sed tantùm habet imperfectam aliquam exigentiam, & congruentiam ad præmium, quod ut reddatur, debet multùm accedere de liberalitate, & affectu benevolo præmiantis. Meritum de condigno vocatur *meritum simpliciter tale*: meritum de congruo vocatur etiam *meritum secundùm quid*. Ubi tamen nota, etiam meritum de condigno non debere habere æqualitatem arithmeticam cum præmio, sed sufficere geometricam, ùt docent Oviedo. *tr. 9. de merito controv. 5. punct. 5.* Gormaz. *tr. de merit. n. 11.* Haunoldus. *l. 2. tract. 3. controv. 1. n. 843.* & alii, quibus præit S. Thomas *loc. modò cit.*

Ista autem æqualitas geometrica multùm dependet etiam à circumstantiis, tum personæ merentis, tum personæ præmiantis; quò enim major est dignitas præmiantis, eò majori etiam præmio dignum est meritum; neque enim decet, ut idem meritum, vel obsequium, in se materialiter sumptum, eodem modo remuneretur rex, ac plebejus. e. g. si vitam serves rustico, & regi, meritò longè majorem remunerationem expectas à rege, quàm à rustico. Nec excessus doni regii erit tantùm liberalis donatio, sed spectabit ad condignitatem præmii, adeò, ut, si rex tali non multò plus daret, quàm rusticus, ille non tantùm illiberalis fuisse, sed debito suo minimè satisfeciisse diceretur.

310. Nec dicas, obsequium præstitum personæ digniori decrescere in ratione meriti; nam, quamvis hoc verum sit, non tamen verum est, quòd æquè decrescat in ratione condignitatis ad præmium; quia hæc non tantùm constituitur ex dignitate operantis, sed etiam saltem aliquo modo geometricè ex dignitate præmiantis, ùt in exemplo modò allato ostensum. Quare, licèt meritum regi exhibitum, sit sub aliqua ratione minus obsequium, quàm, si exhibitum fuisset alteri inferiori, tamen meretur de condigno majus præmium à rege, quàm ab inferiori, ùt patet ex dictis. Et hoc est, quod S. Thomas *loc. num. præced. cit.* dicit, meritum debere esse æquale præmio *secundùm rectam æstimationem*; per hanc enim planè judicatur, debere præmium, à rege datum, majus esse, quàm datum ab inferiore.

Quantum autem præmium debeat ab hoc, vel illo præmiante dari, non potest desumi aliunde, quàm fortè ex lege, præmium determinante, si quæ sit, vel iterum ex recta æstimatione, seu prudentum judicio. Hoc fermè idem intelligunt Lugo, & Oviedo, quando dicunt, meritum de condigno debere habere æqualitatem, non quidem quoad quantitatem, seu arithmeticam, sed tamen quoad virtutem, seu vim movendi, quæ dependet etiam multùm à dignitate præmiantis, & ex hac geometricè crescit. Idem alii videntur dicere, dum ajunt, meritum debere habere æqualitatem cum præmio, similem illi, quam habet semen cum arbore, quam continet in virtute.

311. Meritum de congruo autem non exigit hanc æqualitatem: attamen in eo requiritur, ùt ait Lugo apud Haunoldum *l. 2. tr. 3. contr. 1. n. 842.* ut tam æstimabile sit, ut præmians possit prudenter moveri ad dandum il-

lud

lud præmium, e. g. si supremus militum ductor insignem victoriam de hostibus refert, meretur de condigno triumphum: alius inferior officialis bellicus, modo extraordinariè strenuo pugnans, meretur de condigno, non quidem triumphum, sed tamen promotionem ad altius officium militare, juxta suum statum: de congruo autem meretur, ut adhuc altiùs promoveatur; quia nil fit imprudens, si talis per saltum, ùt ajunt, promoveatur. At verò, si rex vellet stabularium, ob habitam diligentem curam equi, statim adoptare in filium (ùt rectè ait Haunoldus) imprudenter ageret; nec enim istud obsequium vel de congruo mereretur tantum præmium. Addit Gormaz *n. 19. & seq. de merito*, & bene, quòd meritum de congruo patiatur magnam latitudinem, & quidem debeat in illo esse congruentia aliqua cum præmio: qualis autem, aut quanta esse debeat, inferendum, ait, esse vel ex auctoritate, vel ex ratione, vel ex comparatione cum aliis meritis certò congruis.

312. Ex occasione hìc quæri potest, in quo sensu verum sit illud axioma Theologorum: *DEUS punit infra condignum, & præmiat ultra condignum.* Et quidem quantùm attinet ad punitionem, dicendum, quòd DEUS nunquam utatur toto rigore justitiæ, sed minùs puniat, etiam in inferno, quàm de rigore peccata mererentur. Quod autem attinet ad præmium, Oviedo *tract. 9. controv. 5. punct. 6.* affert multiplicem axiomatis sensum, & *n. 89.* tandem dicit, se istud axioma parùm curare; cùm nesciatur, unde provenerit. Potest tamen dici. 1. quòd, sicut datur triplex rerum pretium, summum, medium, & infimum, ita etiam detur triplex præmium: & DEUS semper det summum. ita Haunoldus. 2. potest dici, quòd DEUS præter præmium condignum essentiale, addat alia accidentalia, vel majorem intensionem præmii. 3. potest dici, quòd DEUS plus det præmii, quàm exigat meritum, præcisè in se spectatum, seu materialiter acceptum, secluſa gratia condignificante.

313. Dividitur ulteriùs meritum, præsertim à recentioribus, in *impetratorium*, & *compensativum*. Prius, seu *impetratorium*, quod etiam vocatur *remunerandum*, vel à quibusdam etiam *attractivum*, est illud, quod per modum causæ moralis, seu *quia est*, movet ad retribuendum præmium, e. g. victoria obtenta movet ad decernendum supremo Archistratego triumphum: bona opera supernaturalia, in statu gratiæ facta, movent DEUM ad dandum augmentum gratiæ. *Meritum compensativum* (quod etiam aliquando vocatur *solutivum*) juxta suos auctores est illud, quod non movet per modum causæ moralis, *quia est*, sed *ut sit*, per modum causæ finalis, e. g. si quis anticipatò solvit mercedem operario, labor subsequens dationem mercedis, est meritum compensativum; quia movet ad dandam anticipatò mercedem; non quia est, sed ut sit, seu ut labor subsequens compensetur, vel quasi solvat, seu rependat mercedem priùs acceptam.

Ex quo tamen, ùt ajunt assertores hujus meriti, non sequitur, quòd quilibet finis intentus, sit tale meritum; nam, si merces non detur intuitu habendæ compensationis per laborem, non erit tale meritum. At vix erit, aut certè rarus casus, ut merces detur anticipatò non intuitu alicujus laboris, vel rei habendæ; nam talis merces utique datur propter aliquid acquirendum, vel comparandum (aliàs non est merces, sed donatio) adeóque adhibetur tanquam medium ad finem: consequenter, si finis obtineatur, hic erit meritum compensativum; unde ad minimum ordinariè finis erit meritum compensativum, saltem, si compenset media; si enim ista non compensaret, reverà non esset meritum compensativum, quamvis tale esset in intentione adhibentis media, vel dantis mercedem anticipatò &c. Sed de hoc merito sufficiat data hæc explicatio: an reipsa dicendum sit meritum, & an talia fuerint merita Christi, discutiendum est in *tractatu de Incarnatione*. His præmissis

314. Dico. Actus supernaturaliter boni, facti ab homine, in statu gratiæ sanctificantis constituto, sunt meritorii de condigno beatitudinis æternæ. Ita Catholici omnes. Prob. Meritum simpliciter tale, & cui debetur præmium, est meritum de condigno; nam, ùt suprà explicatum, meritum de congruo est tantùm meritum secundùm quid, ità, ut, si remunerator præcisè velit attendere ad ejus valorem, non debeat ei reddere præmium: atqui Scripturæ, Concilia, & Patres, sæpissimè ajunt, simpliciter nos mereri vitam æternam, hanc reddi, & deberi nostris meritis &c. ergo.

Prob. mi. textibus pluribus *n. 300.* citatis: qui firmantur magìs ex aliis, quibus DEUS sæpe dicit, quòd reddat mercedem ad mensuram operum, hoc est, secundùm dignitatem eorum: & quòd digni reddamur vitâ æternâ &c. Sic *psalmo 61. v. 13. Reddes unicuique secundùm opera sua. Matth. 16. v. 27. Tunc reddet unicuique secundùm operà ejus. Apocal. ultimo. v. 12. Ecce venio citò, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundùm opera sua. 2. Thessalon. 1. v. 5. Ut digni habeamini in regno DEI, pro quo & patimini. Apocal. 3. v, 4. Ambulabunt mecum in albis; quia digni sunt.*

315. Accedunt SS. Patres, qui afferunt, nos ratione operum dignos esse æternâ vitâ, & hanc reddi ùt stipendium, per quod planè non intelligitur donatio, sed merces operi respondens: item ajunt, nos mercari, seu emere beatitudinem, quod sanè non est eam gratìs, sed pro condigno pretio accipere. Sic S. Justinus *in Apologia. 2. multùm ante medium* ait: *Hominésque, qui dignos se DEI voluntate, & consilio, operibus præstiterint, cum eo victuros esse meritis suis sumpsimus.* S. Hilarius *canone 5. in Matth. Regnúmque DEI vitæ nostræ stipendiis quæramus. Et hæc rectè, perfectéque viventium merces est.* S. Basilius *homil. in principium Proverb. sub finem. Omnes Evangelicam viam ambulantes mercatores sumus, per opera mandatorum nobis possessionem cœlestium negotiantes.* S. Augustinus. *epist. 105. ad Sixtum ante medium. Sicut merito peccati tanquam stipendium redditur mors, ità merito justitiæ tanquam stipendium vita æterna.* Plures textus ex Scripturis, Patribus &c. suggerit Bellarminus. *tom. 4. controv. 3. gener. contr. 2. princip. de justif. l. 5. c. 3. & 4.* Accedit ratio. Justus per gratiam

sit filius adoptivus DEI: ergo potest mereri suam hæreditatem, operibus ab ipso statu filii DEI dignificatis.

316. Posset hîc etiam quæri, an merita nostra de condigno se quoque extendant ad merendam primam gratiam, & gloriam: at quia quæstioni huic jam satisfactum *in tract. de Angelis à n. 136.* ubi discussum, an Angeli se disposuerint ad primam gratiam (nam quoad hoc par est ratio de hominibus, & de Angelis) hinc illuc lectorem remitto. Breviter tantùm dico, non posse nos mereri, neque de congruo, primam gratiam excitantem; quia antecedenter ad hanc gratiam, non possumus elicere, nisi actum purè naturalem, ùt patet: sed actus purè naturalis non potest esse meritum, neque de congruo, respectu præmii supernaturalis, ùt est certum: ergo.

Possumus tamen de congruo mereri primam gratiam sanctificantem, modò gratia excitans præcesserit; nam meritum de congruo non præsupponit statum habitualis justitiæ, sed potest etiam dari in peccatore. At verò non possumus eandem primam gratiam sanctificantem mereri de condigno; quia tale meritum constituitur ex dignitate gratiæ sanctificantis, & meritum præsupponitur ad præmium, adeóque, si gratiam illam primam mereremur de condigno, deberet eadem gratia præsupponi ad seipsam, quod fieri nequit. Probabiliter tamen possumus mereri de condigno primam gloriam: & sic *in tr. de Angel. loc. cit.* diximus, Angelos probabiliter meritos esse de condigno primam suam gloriam. Ratio est. Cùm actibus nostris correspondeat duplex præmium, nempe gratia sanctificans pro priori, & gloria pro posteriori signo naturæ, probabiliter actus, pro priori condignificatus gratia sanctificante, habet pro posteriori vim condignam merendi gloriam.

317. Ob. 1. Apostolus ad *Rom. 8. v. 18.* ait. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*: ergo non datur meritum condignum gloriæ. Confir. Potest dici, quòd opera nostra sint tantùm puri termini, quibus positis, DEUS ex sua pura liberalitate conferat gloriam: sicut suprà *n. 63. & 64.* diximus, aliquos asserere, opera naturalia esse puros terminos, quibus positis, DEUS, ex pacto cum Christo, det gratiam: ergo non debent admitti merita condigna. Resp. neg. conf. Apostolus loquitur tantùm de passionibus, seu operibus, in se consideratis, absque condignificatione gratiæ, qua ratione utique non habent proportionem cum præmio æterno, præsertim (ùt rectè ponderat Bellarm. *tom. 4. controv. 3. general. controv. 2. princip. de justif. l. 5. c. 3.*) cùm sint hujus temporis, hoc est, tam breves, & gloria sit sempiterna.

Responsio hæc roboratur ex eo, quòd intentum Apostoli ibi fuerit, animare fideles ad fortiter patiendum, ostendendo, quàm parvis rebus possint ingentia præmia sibi acquirere, ad quod ejus intentum vel maximè serviebat, si compararet passionum istarum, in se, seu materialiter tantùm spectatarum, exiguitatem cum magnitudine gloriæ æternæ; unde non voluit, ibi eas passiones intelligi, ùt à gratia condignificatas; nam de ipsis in hoc sensu acceptis aliter loquitur *2. Cor. 4. v. 17. Quod in præsenti est momentaneum, & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Ad confir. neg. ant. Purus terminus non est dignus mercede, aut stipendio, nec ista illi debentur, sicut tamen Scripturæ, Concilia, & Patres dicunt, ista deberi nostris operibus bonis in gratia factis.

318. Ob. 2. Tridentinum *sess. 6. c. 16.* ait: *Bene operantibus usque in finem, & in DEO sperantibus, proponenda est vita æterna, & tanquam gratia filiis DEI per Christum IEsum misericorditer promissa, & tanquam merces, ex ipsius DEI promissione bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda*: ergo opera bona sunt gratia, adeóque non sunt merita, nisi ad summum de congruo. Confir. DEUS præmiat ultrà condignum: ergo opera bona non sunt tam digna, quàm vita æterna. Resp. neg. conf. Tridentinum opera nostra vocat simpliciter merita, & ait, iis reddendam mercedem esse, quæ non conveniunt merito tantùm congruo. Quòd autem eadem opera vocet gratiam, nil obest; quia sunt simul gratia; cùm sine gratia excitante, & adjuvante, vel cooperante, elici non potuerint. Et hoc etiam est, quod S. Augustinus vult indicare verbis *n. 301. & 303.* allatis. Ad confir. Ex hoc ipso axiomate infertur, quòd supponant Theologi meritum condignum; aliàs quomodo dicerent, DEUM ultra hoc præmiari. In forma. neg. conf. Sensum hujus axiomatis jam explicavimus *n. 312.*

ARTICULUS IV.

An solus Actus Charitatis, vel solus actus à charitate imperatus, sit meritorius præmii supernaturalis.

319. Dico. Non solus actus charitatis, sed omnes alii actus supernaturales aliarum virtutum, in statu gratiæ eliciti, sunt meritorii gratiæ, & gloriæ. ita Theologi communissimè contra paucissimos. Prob. conclus. Actus virtutum supernaturales, ab homine justo eliciti, ex intrinsecis suis prædicatis, referuntur ad DEUM, tanquam ultimum finem: ergo sunt meritorii; nam si referuntur ad DEUM, sunt obsequia DEO præstita, & ratione gratiæ digna præmio supernaturali, gratiæ, & gloriæ. antecedens rectè probat Suarez. *p. 3. de grat. l. 12. c. 9. n. 4. &* 5. ex eo, quòd isti actus speciali modo debeant à DEO procedere, tanquam à supernaturali principio; nam hoc ipso jam habent sufficientem relationem ad DEUM, tanquam ad suum ultimum finem; quia, ùt idem Eximius ait, quæ procedunt à DEO, ùt auctore supernaturali, ordinantur ad ipsum, tanquam supernaturalem finem, intrinsecâ, & connaturali ordinatione; cùm ultimus finis semper proportionetur primo principio: sicut ideò natura intellectualis naturaliter tendit in DEUM, ùt finem naturalem; quia ab illo, ùt prima causa naturali, procedit: ergo actus isti jam referuntur sufficienter ad DEUM.

Verum

Verum quidem est, quòd actus aliarum virtutum non referantur ad DEUM tanquam ad suum objectum, sicut ad eum refertur actus charitatis; attamen referuntur ad eum tanquam ad suum principium, & finem, quod sufficit; nam gratis dicitur, quòd alia relatio requiratur. Confir. Opposita opinio (ùt iterum bene advertit Suarez. *n. 3.*) merita justorum sine causa multùm diminuit; nam juxta adversarios multi, etiam justi, sed imperfecti homines, sæpè fat diu nihil, saltem præmii essentialis, mererentur; cùm actum charitatis Theologicæ fat diu non eliciant: interim tamen Christus Dominus *Matth. 25. v. 34.* operibus misericordiæ, nulla mentione facta charitatis Theologicæ, vitam æternam, tanquam meritis condignis attribuit.

320. Prob. conclusio 2. Tridentinum *sess. 6. c. 16.* ad hoc, ut homines *vitam æternam, suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam, verè promeruisse censeantur* (quibus verbis planè indicatur meritum de condigno) ad hoc, inquam, aliud non requirit, quàm 1. ut sint justificati, seu in statu gratiæ. 2. ut opera eorum fiant ex gratia, seu virtute, quam Christus, tanquam caput, in membra influit. 3. ut eadem opera *in DEO sint facta:* quod repetitur *ejusdem sessionis can. 26.* sed hoc totum habetur etiam in aliis actibus supernaturalibus aliarum virtutum: ergo. ma. & min. patent, nisi quis vellet contendere, verba illa *in DEO facta* significare actum charitatis; at immeritò hoc contenderet; nam satis in DEO fit, quod (ùt Suarez. ait *p. 3. de grat. l. 12. c. 9. n. 6.*) fit in gratia, sive fit ab homine, per charitatem habitualem in DEO manente, & ex gratia DEI, specialiter moventis, & adjuvantis, ad ponendum actum, qui ex natura sua in DEUM tendit, & ad gloriam ejus cedit, ùt explicatum *n. præced.*

321. Dico. 2. Ad hoc, ut actus sit meritorius de condigno, non est necesse, ut sit imperatus à charitate. ita Suarez. *p. 3. de grat. l. 12. c. 9. n. 3.* Gormaz *de merito n. 118.* qui insuper *n. 115.* citat Amicum, Tannerum, Arriagam, Oviedo, & communem nostrorum. Conclusio procedit tam de imperio actuali charitatis, quod consisteret in actu charitatis actualiter existente, quàm de virtuali, quod consisteret in aliquo effectu ab actu charitatis (qui priùs extitisset, nunc autem jam transisset) relicto; sicut scilicet solent Theologi alibi loqui de intentione actuali, & virtuali. Alii hîc mentionem faciunt imperii habitualis, hoc est, jam præteriti, & in nullo effectu ampliùs existentis, quod minùs requiritur; quia minùs juvat: certè non magis est necessarium. Prob. autem conclusio iisdem rationibus, quibus superior assertio. Sine imperio actuali, & virtuali, quin & habituali charitatis, habentur omnia, quæ Tridentinum requirit ad opera meritoria de condigno, ùt suprà explicatum: habetur etiam sufficiens relatio intrinseca actuum ad DEUM, extrinseca alia non probatur esse necessaria; imò cùm minueret multùm merita justorum in ordine ad gloriam, aut gratiam; eòquòd multi, saltem imperfecti, sæpè fat diu actum charitatis non eliciant, potiùs probatur non esse necessaria talis relatio: ergo.

Quare ad meritum de condigno tantùm requiritur. 1. ut actus sit honestus. 2. ut intrinsecè sit supernaturalis. 3. ut sit liber. 4. ut sit elicitus ab homine justo, seu habente gratiam sanctificantem. 5. ut sit elicitus adhuc in statu viæ, vel merendi. Ex quo obiter infero, non requiri per se ad meritum specialem arduitatem actûs; nisi enim fiat quæstio de voce, & omnis actus liber dicatur specialiter arduus; eoquòd elici debeat, stantibus quibusdam motivis in oppositum, multi actus valde meritorii, non sunt specialiter ardui; nam sanctissimi viri facilè eliciunt actus Divini amoris, etiam intensos.

322. Ob. 1. S. Paulus *1. Cor. 13. v. 3.* ait: *Si tradidero corpus meum ita, ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*: ergo alii actus, non imperati à charitate, non merentur. Confir. Scriptura sæpissimè nos hortatur, ut omnia ad gloriam DEI, & propter ejus amorem, faciamus, ut consequamur vitam æternam: ergo ad meritum de condigno requiritur ordinatio operis ad amorem DEI: ergo requiritur saltem virtuale imperium charitatis. Resp. neg. conf. Apostolus ibi loquitur de charitate habituali, quæ si non adsit, neque adest in hac providentia gratia sanctificans, adeóque non datur meritum condignum, ex defectu statûs justitiæ, non autem ex defectu charitatis actualis.

Ad confir. neg. utramque conseq. Scriptura nos hortatur sæpe ad alios actus virtutum, e. g. ad jejunium, orationem, eleemosynam; quin ad meritum requiratur imperium istarum virtutum, temperantiæ, religionis &c. sic Raphaël *Tob. 12. v. 8.* hortatur Tobiam ad ista sine ulla mentione actûs charitatis. Unde ex eo, quòd Scriptura ad aliquid hortetur, sequitur quidem, illud esse bonum, vel aliquando etiam melius; sed non sequitur, id esse necessarium: & saltem sufficit ordinatio intrinseca operis, quæ est interpretativa aliqua intentio gloriæ Divinæ, ejúsque beneplaciti: nec requiritur ordinatio aliqua extrinseca actualis, vel virtualis.

323. Ob. 2. Actus meritorius, ut sit dignus mercede, debet esse obsequium DEO præstitum: atqui non est tale, nisi per actum charitatis referatur ad DEUM: ergo. Confir. Actus non est meritorius, sine promissione facta ex parte DEI remunerantis: ergo neque est meritorius, sine oblatione facta ex parte merentis: atqui hæc oblatio debet fieri per actum charitatis: ergo. Resp. neg. min. modò enim actus ex intrinseca sua natura referatur ad DEUM, & insuper fit adimpletio legum ipsius, atque ipsi placens, est sufficienter obsequium, etsi nec actu, nec virtute, hîc & nunc, referatur ad DEUM, per extrinsecam intentionem, vel imperium.

Et quis dicat, illum non præstare obsequium suo hero, qui cogitans, se velle nunc strenuè laborare, simul egregiè e. g. in horto domini laborat, quin de suo hero cogitet? Sufficit scilicet, hunc laborem eoipso, quòd fiat circa bona domini, cedere in ejus bonum: sic

etiam sufficit, opera nostra, ex supernaturali gratia facta, cedere ex ordinatione intrinseca in bonum DEI, vel ad ejus laudem, aut beneplacitum.

324. Ob. 3. S. Thomas. *1. p. q. 95. a. 4. in corp.* ait. *Quantitas meriti ex duobus potest pensari: uno modo ex radice charitatis, & gratiæ: & talis quantitas meriti respondet præmio essentiali, quod consistit in DEI fruitione*: dein addit, alio modo pensari quantitatem meriti, ex quantitate operis, sive absoluta, sive proportionali, & subdit: *Utraque tamen quantitas meriti respondet præmio accidentali, quod est gaudium de bono creato*: ergo ex S. Doctore actui meritorio non respondet præmium essentiale, nisi ratione radicis charitatis, hoc est; quia meritorium opus oritur ex radice charitatis, ratione imperii, sive actualis, sive saltem virtualis, à charitate positi.

Resp. neg. conf. S. Doctor eo loco tractat quæstionem, an primus homo, seu Adam, in statu justitiæ originalis, fecisset opera magis meritoria, quàm nos nunc faciamus: nec facit ullam comparationem inter actus charitatis, & aliarum virtutum: sed inter actus charitatis, elicitos in statu naturæ integræ, & elicitos in statu naturæ lapsæ, aitque, in priori statu Adamum eliciturum fuisse majora merita, eoquòd habuisset copiosiorem gratiam, & minora obstacula tentationum &c. adeóque ferventiores actus charitatis elicuisset: quod nihil est contra nos.

325. Quod autem spectat *ad radicem charitatis*, permitto, S. Doctorem loqui de charitate actuali; nam dicit, operantem ex majori charitate plus mereri, quod valde incertum est de operante cum majore tantùm charitate habituali: deinde *ad 2.* ait, ex magnitudine charitatis causari promptitudinem voluntatis, & ex hac charitate posse aliquem tam prompta voluntate facere opus facile, quàm alius faceret difficile; quia æquè paratus esset, hoc alterum facere: quæ conveniunt charitati actuali intensæ. Dixi: *permitto*; quia aliqui cum Gormaz volunt, S. Doctorem ibi loqui de charitate habituali: quo casu, ùt patet, textus non probaret quidquam contra nos. Sed supponendo etiam, sermonem ibi S. Doctori esse de charitate actuali, resp. S. Doctorem non dicere, nullum dari meritum sine radice charitatis actualis, sed tantùm dicere, nullum dari meritum, seu vim meritoriam ad præmium essentiale, in actu externo, ex charitate facto, nisi illam, quæ in eum derivatur ab actu interno charitatis, qui est radix meriti.

Quòd enim S. Doctor loquatur de operibus externis, est manifestum; quia loquitur de oblationibus in templo factis, & duobus minutis, à vidua Evangelica oblatis; & hæc opera, ait, non mereri præmium essentiale, sed ad summum aliquod accidentale majus, si ipsa majora fuerint. e. g. si duo ex actibus charitatis similiter intensis fecissent duo opera externa, unus majus, alter minus, ille non haberet majorem visionem beatificam, quàm hic: posset tamen habere aliquod gaudium accidentale de bono creato, ùt ait S. Doctor, quatenus posset gaudere de eo, e. g. quòd nobilius templum honori Divino structum sit. Unde à primo ad ultimum, ex hoc loco tantùm probatur, quòd actus externus non augeat meritum actûs interni, prout etiam diximus *tract. de actibus humanis n. 164.* non autem, quòd nullus actus virtutum, nisi formaliter procedat ab imperio charitatis, sit meritorius præmii essentialis, seu fruitionis Dei, de quo ibi S. Doctor nullatenus agit.

ARTICULUS V.

An Opera meritoria habeant vim merendi ex natura sua, an ex promissione DEI.

326. PRæmitto ex Suarez *p. 3. de grat. l. 12. c. 17. n. 1.* aliud esse *ordinationem*, aliud *promissionem*. Illa, seu *ordinatio*, est voluntas ordinantis hæc opera ad hæc præmia. e. g. cursus in stadio ex se non est meritum bravii, sed ex lege reipublicæ, instituentis hæc certamina, & proponentis victori præmia: & hinc talis voluntas reipublicæ est ordinatio cursûs ad meritum. *Promissio* est voluntas ejus, qui se obligat ad dandum tali operi condignum præmium. Quæ promissio ordinariè vel involvitur in ordinatione, vel certè hanc consequitur; cùm ordinans meritum, & proponens præmium, meritò censeatur se obligare ad istud dandum, supposito, quòd opus fuerit factum.

Discrimen etiam faciendum cum eodem Suarez *loc. cit. n. 7.* inter *præmium intrinsecum*, ùt vocat, & *extrinsecum*. Prius est, cum quo actus meritorius habet intrinsecam connexionem &c. alterum, cum quo actus non habet intrinsecam connexionem, sed debet eam ab extrinseco accipere. Idem est, si dicatur, discrimen esse inter opera, *ex se indifferentia ad præmium*, & *ex se connexa cum præmio*. Indifferentia sunt e. g. cursus in stadio, item scriptio alicujus poëmatis; hæ enim actiones, licèt in se laudabiles sint, tamen independenter ab ordinatione, vel propositione præmii, victoribus dandi, non habent connexionem cum præmio. Connexa cum præmio sunt e. g. famulatus domino præstitus, vel labor artificum, aut operarum: & adhuc magis bona opera supernaturalia; quia, etsi fors ille famulatus, & labor, non ita strictè conducentiam intrinsecam habeant ad mercedem, seu retributionem, tamen opera nostra bona supernaturalia habent intrinsecam conducentiam ad visionem beatificam, quæ est merces, & præmium, atque ideo dicuntur Theologicè supernaturalia.

327. Addo ex doctrina ejusdem Eximii, & Gormazii *tr. de merito. n. 210. & seq.* vocem hanc *meritum* in triplici significatione accipi posse, nempe pro merito latè dicto, strictè dicto, strictissimè dicto. *Meritum latè dictum* potest dici actio, quæ ex se quidem habet libertatem, bonitatem, laudabilitatem, dignitatem, & valorem: sed vel habet valorem necdum determinatum, vel non positum in circumstantiis ad merendum requisitis; ait enim Suarez (præsertim *p. 3. de grat. l. 12. c. 17. n. 12.*) opus etiam habens valorem, nondum tamen esse meritum immediatè respectu hujus tanti præmii; eoquòd, sicut pretium rerum est triplex, summum, medium, & infimum, ita etiam detur valor meriti ad præmium summum, medium, & infimum: putat-

putátque, hunc valorem non stare in indivisibili antecedenter ad determinationem DEI, quam putat necessariam, ut assignetur cuique merito præmium in indivisibili.

Alii autem, qui videntur velle, præmium condignum stare in indivisibili, ídque à DEO cognosci, tamen negare non possunt, actum talem non exigere ex natura circumstantias merendi, e. g. actus etiam liber est indifferens, ut fiat in via, vel in termino, præsertim, si operans nondum sit in ultimo termino, ùt Patres in limbo, vel animæ in purgatorio, vel, ùt plurimi volunt, Enoch, & Elias in loco incognito; quare, si talis actus non ponatur in statu viæ &c. non erit meritum, nisi latè dictum.

Meritum strictè dictum est actus, habens in se non tantùm bonitatem, & laudabilitatem (quam habent etiam actus DEI, & Beatorum non liberi, & non meritorii) sed etiam libertatem, & determinatum valorem, ac dignitatem, & quidem in circumstantiis ad merendum requisitis, ad recipiendum præmium, si remunerator se velit accommodare valori ipsius, ad quod tamen sæpe non tenetur. *Meritum strictissimè tale* est, quod præter dicta affert etiam obligationem in remuneratore ad dandum præmium. His præmissis

328. Dico 1. Ad meritum supernaturale latè dictum nulla requiritur ordinatio, aut promissio DEI: requiritur tamen aliqua ordinatio ad meritum strictè dictum. Ita Suarez *capiten. præced. citato*, & alii. Prob. 1. pars. Laudabilitas, bonitas, libertas, dignitas, & valor, præsertim adhuc indeterminatus, non requirunt ordinationem specialem DEI, sive ad præmium, sive ad circumstantias proximas merendi: atqui in illis, nempe in laudabilitate &c. stat meritum latè dictum: ergo. Prob. 2. pars. Vel actus ex se nondum habet valorem, in indivisibili determinatum, aut dignitatem ad præmium, vel certè ex se non exigit, ut in his, vel illis circumstantiis, & non in aliis, sit strictè meritorius: ergo opus est determinatione DEI, volentis ei assignare tantum, vel tale præmium, vel saltem opus est determinatione circumstantiarum, in quibus actus sit, vel non sit meritorius: atqui hæc determinatio est ordinatio ad præmium, vel circumstantias: ergo ad hoc, ut actus sit strictè meritorius, opus est aliqua ordinatione, sive determinatione DEI.

329. Dico. 2. Ad hoc, ut actus sit strictissimè meritorius, præter ordinationem etiam opus est promissione DEI. Ita Gormaz *de merito n. 211.* Suarez *p. 3. de grat. l. 12. c. 18. n. 5.* &, hoc teste, communiter alii. Prob. DEUS, utpote supremus dominus, sub cujus potestate, & jure plenissimo, omnia sunt, posset sibi vendicare, titulo sui dominii, omnes actus nostros bonos, laudabiles, liberos, æquales, vel dignos præmio &c. quin se vellet accommodare exigentiæ valoris eorum ad præmium, vel aliquid pro iis retribuere: ergo, ut DEUS obligetur, opus est promissione ipsius, qua posita, ratione suæ infinitæ fidelitatis, si non etiam, ùt multi volunt, ratione justitiæ, metaphysicè necessitatur ad dandum præmium promissum.

Confir. Scripturæ, Concilia, & Patres, sæpe revocant vim actuum nostrorum bonorum meritoriam, saltem ultimatò completam, sive strictissimè talem, ad promissionem DEI: qua promissione infallibili etiam excitant spem nostram, & simul animum, ad alacriter facienda bona: ergo. ant. prob. *Matth. 20. v. 13.* sub similitudine Patrisfamilias inducit Christus vel se, vel Patrem suum, operario loquentem: *Nónne ex denario conveniſti mecum?* conventio autem idem est, ac promissio. *Jacobi 1. v. 12. Accipiet coronam vitæ, quam repromisit DEUS diligentibus se.* Concilium Senonense *in decretis fidei, decreto 16.* ait, nostra bona opera esse meritoria, *non absoluta condignitate quidem (neque enim condignæ sunt passiones hujus sæculi ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis) sed gratuita magis, & liberali repromissione*: ubi absolutam, hoc est, omnino strictissimam condignitatem non solis operibus nostris bonis, sed his simul cum promissione gratuita, trib. it.

Moguntinum *cap. 8.* ait, opera nostra bona *verè bona, & DEO grata, ac remuneratione vitæ æternæ digna esse; tum quia DEUS bene operantibus, & in ipso sperantibus, mercedem misericorditer promisit: tum etiam, quia ejusmodi justificatorum opera, gratiæ DEI effectus sunt, & movente, & adjuvante Spiritu S. fiunt.* Sic etiam Tridentinum, superiùs jam citatum, *sess. 6. c. 16.* ait: *Bene operantibus . . . . . proponenda est vita æterna. . . . . tanquam merces, ex ipsius DEI promissione bonis ipsorum operibus, & meritis, fideliter reddenda.* Ubi, dum ait, *meritis* reddendam, agnoscit meritum strictè dictum, antecedenter ad promissionem: dum autem ait, *ex DEI promissione* reddendam, indicat, ea independenter à promissione non esse merita strictissimè talia.

330. Consentiunt Patres apud Suarez *p. 3. l. 12. de grat. c. 18.* ex quibus S. Augustin. *serm. 16. de verbis Apostoli: Illo ergo modo possumus exigere Dominum nostrum, ut dicamus: redde, quod promisisti, quia fecimus, quod jussisti.* Neque dicas: si promissio necessaria est, tunc potest dici, quòd in ea sola consistat vis meritoria; nam hoc nullo modo dici potest; cùm possit promissio fieri sub conditione prorsus non meritoria, præsertim de condigno. Sic DEUS promisit gratiam, & remissionem peccati, contritioni à peccatore elicitæ, quæ tamen nullo modo est meritum de condigno, ùt omnes docent. Sic etiam, si quis alteri promittat equum, si det aureum, talis datio non est pretium condignum. Et ratio, quòd promissio sola non faciat actum meritorium, clara est; quia, sicut potest promissio esse purè & absolutè gratuita sine omni adjecta conditione, ita etiam potest esse sub conditione, quæ non sit æqualis valori, vel dignitati &c. rei promissæ. Unde ad meritum requiritur bonitas, æstimabilitas, dignitas, &c. operis saltem geometricè æqualis remunerationi, sive præmio, quæ superiùs sat explicata sunt.

331. Equidem aliqui videntur dicere, quòd, sicut princeps in humanis potest pro libitu augere, vel minuere pretium monetæ, ita etiam DEUS possit pro libitu augere vim meritoriam operis, non attendendo ad laudabilitatem, dignitatem &c. adeóque ad meritum ista non requiri, sed sufficere solam ordinationem, vel promissionem DEI. Sed rectè respondet Gormaz

de merito n. 49. princeps potest etiam valorem tribuere corio, quin propterea tantùm valeat, ac aurum; nempe potest princeps tantùm augere valorem extrinsecum monetæ, non autem intrinsecum monetæ valorem, aut æstimabilitatem, seu dignitatem; quia per decretum principis non fit perfectius, nec copiosius, aurum, vel aliud metallum. Pariter quidem potest etiam DEUS suâ promissione, vel ordinatione, augere, ut ita dicam, valorem extrinsecum operis, ut à se acceptetur, sicut auxit, ut ita dicam, valorem contritionis elicitæ ab homine in statu peccati: at per hoc non auget intrinsecam operis æstimabilitatem, dignitatem, valorem &c. ut sint æquales præmio: in his autem stat ratio meriti condigni: ergo sola promissio DEI non est ratio, seu forma denominans meritum condignum.

332. Ob. 1. contr. 2. conclusionem. Datur antecedenter ad promissionem DEI demeritum condignum pœnæ æternæ, in peccato mortali: ergo etiam potest dari antecedenter ad promissionem DEI meritum condignum vitæ æternæ. Resp. dist. ant. datur demeritum in sensu suprà explicato strictum. conc. ant. strictissimum. subdist. antecedenter ad promissionem formaliter talem. conc. virtualiter talem, seu antecedenter ad determinationem DEI. neg. ant. & cons. DEUS, etsi ratione peccati mortalis accipiat jus infligendi pœnas æternas, non tamen obligatur ad eas infligendas, sicut antecedenter ad suam promissionem non obligatur ad præmiandum; unde in eo sensu, in quo accepimus suprà meritum strictissimum, etiam peccatum ex se solo non est strictissimè demeritum; quia antecedenter DEUS non obligatur ad puniendum: & sic, ùt bene ait Gormaz *de merit. n. 216.* DEUS non acceptat jus puniendi peccata, quæ committunt damnati in inferno, ubi habent libertatem physicam ad multa: nec illa peccata sunt demerita in sensu strictissimo.

Ut tamen DEUS suo modo obligetur ad puniendum, non opus est formali promissione pœnæ, sed tantùm æquivalenti, nempe acceptatione libera juris ad puniendum, & aliquo decreto efficaci, quo posito, ratione suæ immutabilitatis DEUS necessariò peccatum punit. Dices. In hoc casu obligatur saltem peccator ad subeundas pœnas, etsi non promittat, se eas subiturum. Resp. Absque dubio peccator ante omnem promissionem obligatur ad subeundas pœnas; quia non habet ullum titulum se eximendi, & statim potest à DEO cogi: at verò DEUS habet titulum justissimum, se eximendi à remuneratione operum nostrorum, scilicet jus supremum in omnia (ùt suprà expositum est) nec potest ab ullo necessitari.

333. Ob. 2. Si quis dominus videat operarium in suâ vineâ laborantem, etsi ipsi non promittat mercedem, tamen tenetur ad eam solvendam: ergo etiam DEUS, videns nostra bona opera, tenebitur antecedenter ad suam promissionem ea præmiare. Confir. Promissio DEI non facit opus dignius, aut majoris valoris, quàm antè fuerat: ergo non facit illud strictius meritum. Resp. neg. cons. Dominus videns illum laborantem, utique non intentione gratuita (aliàs negaretur antec.) censetur eum laborem admittere in ordine ad mercedem, & sic tacitè, vel interpretativè, mercedem promittere; cùm nullum habeat jus ad eum laborem imponendum, vel gratis recipiendum. At verò DEUS habet plenum jus, & dominium in nostros labores, adeóque, etsi eos videat, nisi promissione se obliget, non tenetur illos remunerari. Ad confir. neg. cons. Ratio strictior meriti non stat in maiori dignitate, vel valore operis, sed in afferenda majori obligatione ad præmiandum, quæ in nostro casu, vel maximè oritur ex promissione DEI.

334. Ob. 3. Plures operantes bene agunt, sine omni reflexione, aut cogitatione, de facta promissione DEI, imò cum invincibili ignorantia ejusdem: atqui promissio non obligat, nisi acceptetur, consequenter sciatur: ergo DEUS ita operantibus non obligatur vi suæ promissionis: ergo debet obligari ex ipsa natura solius meriti; aliàs omnino non obligabitur, quod dici non potest. Resp. Vix potest transmitti, quòd fideles ignorent hanc promissionem; cùm necessarium sit necessitate medii ad salutem, credere DEUM remuneratorem, qui semper proponitur ùt promittens cœlum bene operantibus. Secundò non est necesse, ut quis semper cum actuali reflexione ad hanc promissionem operetur: imò qui eliciunt actus purissimi amoris DEI, non operantur intuitu mercedis, & videntur sæpe de ea nec cogitare.

Tertiò non videtur necessaria acceptatio promissionis Divinæ; quia DEUS non obligatur à jure, quasi ab homine per acceptationem acquisito, ùt sit in humanis, sed à sua immutabili fidelitate, quæ est independens ab acceptatione. Quartò, ùt rectè Suarez. *p. 3. de grat. l. 12. c. 18. n. 13.* notitia, vel acceptatio promissionis, licèt fortè sit necessaria in contractibus privatis, tamen non est necessaria in his, quæ per publicam legem statuuntur. Sic, si per legem publicam esset statutum præmium occidenti e. g. tigridem, vel lupum, etsi quis inscius illius legis id faceret, præmium mereretur; quia jus ad præmium non dependet ab ejus notitia, sed ab actione per legem determinata: sic etiam multi infideles nesciunt, pœnas infernales esse determinatas pro peccato mortali, & tamen eas incurrunt.

Quintò, ùt habet idem Eximius *eodem loco*, datur in omnibus bene operantibus saltem virtualis, ac interpretativa acceptatio, quatenus quilibet suâ actione vult sibi procurare bonum, quod potest, quæ acceptatio sufficit. In forma om. interim ma. neg. mi. vel dist. promissio non obligat, nisi acceptetur in contractibus privatis inter homines conc. mi. in iis, quæ statuuntur per legem publicam. subdist. nisi acceptetur virtualiter. om. mi. nisi acceptetur formaliter, & expressè. neg. mi. & utramque consequentiam.

335. Et hæc sufficiat tractâsse de merito, non quidem multa, ea tamen omnia, quæ in regionum nostrarum Universitatibus solent tractari: quæque pro speculativa scientia utcunque sufficere poterunt. Qui plura nôsse de meritis cupit, auctores plures inveniet, qui ista prolixiùs, quàm qui breviùs tractent. Interim cardo nostræ felicitatis in eo vertitur, ut

speculationibus non contenti, ad praxin bonorum operum, & cumulanda merita strenuè incumbamus.

IN-

INDEX

Disputationum, Quæstionum, & Articulorum.

In Tractatu de Peccatis. Num.

DISPUTATIO I.

De Peccato Actuali. 2

QUÆSTIO I.

De Essentia Peccati Actualis.

Art. I. Quid sit, & quotuplex peccatum actuale. 3
Art. II. Quid sit, & an detur peccatum Philosophicum. 13
Art. III. In quo stet formalis malitia peccati. 23
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 33

QUÆSTIO II.

De Causa Peccati.

Art. I. An DEUS sit causa peccati. 48
Art. II. Solvuntur objectiones. 50
Art. III. Quomodo DEUS ad peccatum concurrat. 65
Art. IV. Solvuntur objectiones. 72

QUÆSTIO III.

De Differentia Peccati Mortalis, & Venialis.

Art. I. Quid sit peccatum mortale. 84
Art. II. Solvuntur objectiones. 94
Art. III. Quid sit peccatum veniale. 106
Art. IV. Solvuntur objectiones. 113
Art. V. Solvuntur reliquæ objectiones. 127
Art. VI. Quid sit parvitas materiæ, & in quibus peccatis non detur. 140

QUÆSTIO IV.

De Differentia Specifica Peccatorum.

Art. I. Quænam peccata differant specie. 146
Art. II. Solvuntur objectiones. 162
Art. III. Solvuntur reliquæ objectiones. 175

QUÆSTIO V.

De Differentia Numerica Peccatorum.

Art. I. Quænam peccata distinguantur numero. 182
Art. II. Reliquæ conclusiones huc spectantes. 199
Art. III. Solvuntur objectiones. 214

DISPUTATIO II.

De Peccato Habituali, & Originali. 231

QUÆSTIO I.

De Peccato Habituali.

Art. I. Quid sit peccatum habituale. 232
Art. II. An reatus culpæ, & reatus pœnæ distinguantur. 241
Art. III. Solvuntur objectiones contra conclusionem art. 1. statutam. 247
Art. IV. Solvuntur reliquæ objectiones. 256

QUÆSTIO II.

De Peccato Originali.

Art. I. Quid sit peccatum originale, & an ab hominibus contrahatur. 265
Art. II. Solvuntur objectiones. 286
Art. III. Solvuntur reliquæ objectiones. 294
Art. IV. An B. Virgo contraxerit peccatum originale, vel saltem habuerit debitum illud contrahendi. 304
Art. V. Solvuntur objectiones. 324
Art. VI. Alia quæsita circa lapsum primorum parentum. 339

In Tractatu
De Gratia, & Merito.

DISPUTATIO I.

De Gratia Actuali. 2

QUÆSTIO I.

De Essentia, & Divisionibus Gratiæ Actualis.

Art. I. Variæ acceptiones, & divisiones gratiæ. 3
Art. II. In quo consistat gratia actualis. 15
Art. III. Solvuntur objectiones. 18
Art. IV. An Gratia excitans physicè influat in actus salutares. 27

QUÆSTIO II.

De Necessitate Gratiæ Actualis.

Art. I. An gratia sit necessaria ad actus supernaturales, tum intellectûs, tum voluntatis. 38
Art. II. Solvuntur objectiones. 45

Art. III.

Art. III. Quomodo intelligatur Principium : Facienti, quod est in se, DEUS non denegat suam gratiam. 58
Art. IV. Quo in sensu sit verum dictum principium. 67
Art. V. An sine gratia supernaturali possit aliquid in ordine naturæ moraliter bonum fieri. 83
Art. VI. Solvuntur objectiones. 89
Art. VII. An sine gratia supernaturali possit elici amor DEI super omnia. 94
Art. VIII. Solvuntur objectiones. 102
Art. IX. Solvuntur reliquæ objectiones. 113
Art. X. An homo sine gratia supernaturali possit vincere omnes tentationes, & servare totam legem naturæ. 118
Art. XI. Solvuntur objectiones. 134
Art. XII. Solvuntur reliquæ objectiones. 142
Art. XIII. An homo in statu naturæ lapsæ sit debilior, quàm fuisset in statu puræ naturæ. 153
Art. XIV. Solvuntur objectiones. 161
Art. XV. Solvitur ultima, & difficilior objectio. 171

QUÆSTIO III.

De Existentia Gratiæ Actualis.

Art. I. An existat gratia sufficiens. 181
Art. II. Quænam de hac materia sit mens S. Augustini. 186
Art. III. Solvuntur Objectiones. 188
Art. IV. Solvuntur reliquæ objectiones contra gratiam sufficientem. 205
Art. V. An authoritas S. Augustini in materia de gratia sit omnino infallibilis. 211
Art. VI. Quid sit hæresis Jansenista. 221
Art. VII. Varia alia quæsita à Jansenianis effugia. 228
Art. VIII. Ulterior explicatio hæresis Jansenianæ. Num. 237
Art. IX. Qua occasione sit edita Constitutio Unigenitus. 254

DISPUTATIO II.

De Gratia Habituali Sanctificante. 261

QUÆSTIO UNICA.

De Essentia, & Proprietatibus Gratiæ Sanctificantis.

Art. I. Quid sit gratia sanctificans, & an sit identificata cum habitu charitatis. 263
Art. II. Solvuntur objectiones contra hucusque dicta. 270
Art. III. An gratia sanctificans sit compossibilis cum peccato mortali. 279
Art. IV. Solvuntur objectiones. 283

DISPUTATIO III.

De Merito. 297

QUÆSTIO UNICA.

De Essentia, Existentia, & Proprietatibus Meriti.

Art. I. Quid sit, & an detur meritum supernaturale. 298
Art. II. Solvuntur objectiones. 301
Art. III. An detur meritum condignum gloriæ æternæ. 309
Art. IV. An solus actus charitatis, vel solus actus à charitate imperatus, sit meritorius præmii supernaturalis. 319
Art. V. An opera meritoria habeant vim merendi ex natura sua, an ex promissione DEI. 326

TRACTATUS THEOLOGICUS

In 2. 2.dæ

DIVI THOMÆ

DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

POst Tractatum de Gratia, &Merito, ex more recepto tradi à Theologis solet Tractatus de VirtutibusTheologicis: nec immeritò id consuetudine introductum est; quippe sapienter, postquam de natura cujusdam rei est actum, de ejusdem proprietatibus disseritur. Est autem gratia Divina quasi natura in ordine superno, vi cujus operationes, supernaturalis præmij meritorias, elicere possumus: & ejus proprietates sunt supernaturales quasi potentiæ, seu habitus supernarum virtutum. Agit autem Angelicus jam quidem in 1. 2dæ. de virtutibus Theologicis, ac etiam de moralibus: sed valde paucis, & in genere tantùm: copiosiùs autem, atque distinctiùs, & in specie de tribus virtutibus Theologicis, ac moralibus (quas ad quatuor cardinales reducit) agit S. Doctor in 2.da 2.dæ, quam maximam suæ Summæ partem ijs ferme totam impendit. Agemus itaque etiam nos hoc tractatu de Theologicis virtutibus in genere, & specie, primariò quidem de Fide, tum etiam, quantum elenchus præscribit, de Spe, & Charitate.

DISPUTATIO I.

De Virtutibus Theologicis in genere.

2. VIrtus in genere definitur ab Angelico. *1. 2. q. 55. a. 4. Bona qualitas mentis, qua rectè vivitur, qua nullus malè utitur, quam DEUS in nobis sine nobis operatur.* Hæc definitio ex S. Augustino, quem Angelicus citat, desumpta, etsi non conveniat virtuti omnino genericè sumptæ, ùt eam Logici in prolegomenis accipiunt, convenit tamen omnibus virtutibus supernaturalibus infusis, de quibus hîc maximè sermo est; nam hæ, & ad rectè vivendum disponunt, & in nullam operationem malam influunt, atque à DEO unà cum gratia infunduntur. Dividuntur autem virtutes in *Theologicas*, atque *Morales*: quæ tamen divisio non est omnino strictissima; nam prudentia, licèt verè sit virtus, tamen strictè loquendo, nec est Theologica, nec strictè moralis; non enim fertur in DEUm tanquam objectùm formale quod: nec attingit bonum ùt bonum, sed ùt verum, spectátque propriè ad virtutes intellectuales. Potest tamen, & solet, lato modo dici virtus moralis, quatenus est earum directiva. Quænam autem, & quotnam sint hujus, vel alterius classis virtutes, ex sequentibus constabit.

QUÆSTIO UNICA.

De Essentia Virtutum Theologicarum, atque Moralium.

ARTICULUS I.

Quale sit Objectum Formale Virtutis Theologicæ.

3. EX decisione hujus quæstionis facilè inferri poterit, quænam sit virtus Theologica, quænam moralis; illa enim, quæ fertur in objectum Theologicæ virtuti proprium, etiam talis erit, & per hoc ipsum à morali differet. Quæ autem in aliud tendit, eo ipso excludenda erit ex numero virtutum Theologicarum, & accensenda inferioribus, seu moralibus (per quas omnes aliæ intelliguntur, modo loquendi quidem latiori, sed jam Theologis consueto) habitus enim, maximè, qui actus intentionales eliciunt, diversitatem specificam recipiunt ab objecto, non quidem à materiali, in quo sæpe conveniunt, sed à formali. Unde ad inveniendam differentiam specificam, inter habitum unum, & alterum, inquirendum est utriúsque objectum formale. Quanquam, ùt verum fatear, ex hoc non semper colligi possit realis distinctio, atque diversitas habituum; cum enim idem habitus, saltem sæpe, possit elicere actus specie diversos, non quodlibet objectum formale, quomodocunque diversum, probat etiam realem distinctionem habitùs, sed tantùm distinctionem formalem; & hinc ad inferendam realem distinctionem habituum opus est adhuc alio fundamento. Quia tamen diversitas objecti formalis saltem requiritur ad distinctionem habituum, hæc priùs indaganda est.

4. Per objectum autem hîc maximè intelli

telligitur res illa, in quam tendit habitus per actus suos intentionales, hoc est, per assensum, vel dissensum, amorem, vel odium &c. Dicitur autem aliud *objectum materiale*, aliud *formale*. Prius, seu *materiale* est, *quod attingitur propter aliud: formale* est, *propter quod attingitur aliud.* Hoc, seu *formale* dividitur iterum in *formale quod*, & *formale quo.* Illud, sive *formale quod* est, *quod attingitur propter se, & propter ipsum etiam attingitur aliud.* Istud, sive *formale quo* est, *propter quod attingitur aliud, sed ipsum non attingitur.* Licèt autem *attingere* in genere significet, respectu virtutis intellectualis *affirmare, & negare:* respectu virtutis volitivæ *amare, & odisse* (nam & quod nego, & quod odi, respicit meus actus, & suo modo attingit) tamen in hac quæstione per *attingere* nihil aliud intelligimus, quàm respectu virtutis intellectualis *affirmare:* respectu virtutis volitivæ *amare.*

Sic respectu actûs fidei, quo credo resurrectionem mortuorum; quia DEUS eam revelavit, ipsa resurrectio mortuorum est objectum materiale; quia eam non affirmo propter se, sed propter revelationem: revelatio autem est objectum formale quod; quia eam etiam credo hoc actu, & quidem propter se. Et respectu hujus actûs non datur objectum formale quo. Si autem e. g. ex justitia solvo alteri debitum; quia habet jus ad solutionem, jus illud est objectum formale quo; quia propter illud solutionem præsto: non tamen ipsum jus attingo, seu amo; nam sæpius vellem, ùt non daretur illud jus, & hinc jus non est objectum formale quod justitiæ. His positis

5. Dico. Objectum virtutis Theologicæ formale quod est necessariò aliquod prædicatum Divinum: & per hoc differt virtus Theologica à non Theologica. ita *Gormaz disp. 2. de virt. Theolog. sec. 1.* & alij, quibus consentit Suarez *de fide disp. 3. sec. 12. n. 9.* quatenus docet, in omni actu fidei etiam tanquam objectum formale quod credi revelationem Divinam, seu revelationem informatam authoritate Divina. Prob. Inprimis omnes communiter docent, quòd virtus Theologica specialiter dicta sit Theologica; quia peculiari modo DEUM habet pro objecto: non autem tantùm pro objecto materiali (quia hoc non specificat habitum) neque tantùm pro objecto formali quo (hoc enim competit etiam pluribus virtutibus moralibus, ùt ex dicendis patebit) ergo debet DEUM habere pro objecto formali quod.

Confir. ex Divo Thoma. *1. 2. q. 62. art. 2. in corpore.* ubi ait: *Objectum autem Theologicarum virtutum est ipse DEUS, qui est ultimus rerum finis*: hæc verba autem Cajetanus, & alij explicant, quòd debeat virtus Theologica, DEO tanquam ultimo fini, unire potentiam suam: id quod S. Doctor etiam docet. *1. 2. q. 68. a. 8. in. corp.* ubi ait: *Virtutes quidem Theologicæ sunt, quibus mens humana DEO conjungitur:* atqui virtutes, nisi DEUM habeant pro objecto formali quod, non uniunt potentiam suam, seu mentem humanam DEO: ergo. prob. min. quando actus intellectus objectum negat, vel ab eo præscindit: item quando actus voluntatis aliquid odit, vel etiam præscindit, non unitur intellectus, vel voluntas objecto, sed vel ab eo intentionaliter recedit, vel certè non accedit: adeóque, ut illi uniatur, debet illud affirmare, vel amare: hoc autem est habere illud pro objecto formali quod: ergo.

6. Prob. concl. 2. inductione facta per omnes virtutes Theologicas. Fides sic tendit: *Credo resurrectionem mortuorum; quia DEUS eam revelavit, seu dixit:* hæc propositio causalis juxta summulas facit hunc sensum: *Credo resurrectionem mortuorum, & credo, eam esse dictam, seu revelatam à DEO; & ideo illam credo; quia est à DEO dicta:* ergo hic actus clarè attingit, seu affirmat DEUM dicentem. Hæc est etiam mens Sancti Thomæ *2. 2. q. 1. a. 1. in corp.* ubi expresè ait: *Sic igitur in fide, si consideremus formalem rationem objecti, nihil est aliud, quàm veritas prima.* & addit: *Nihil cadit sub fide, nisi in ordine ad DEUM.* Et hinc juxta Angelicum, quæcúnque alia considerantur à fide, ùt sacramenta &c. ea considerantur in ordine ad DEUM.

Nec dici potest, revelationem DEI esse tantùm motivum extrinsecum, ùt aliquando objectum præmissarum est extrinsecum motivum conclusionis, in sententia eorum, qui negant, conclusionem se necessariò reflectere supra præmissas: vel ùt objectum actûs imperantis est tantùm extrinsecum objectum actûs imperati; nam ab objecto extrinseco non specificatur habitus, vel actus; cùm tamen juxta omnes habitus, & actus fidei specificetur à revelatione, vel verbo DEI, & per hoc distinguatur ab actu fidei humanæ, ac alijs habitibus, & actibus.

7. Pariter, quando per spem Theologicam aliquid speramus, semper speramus simul ipsum DEUM, tanquam beatitudinem nostram objectivam, in ordine ad quam alia speramus: quæ iterum est expressa mens S. Thomæ. *2. 2. q. 17. a. 5. in corp. & ad 1.* unde, quando tantùm speramus alia, non erit spes Theologica, sed tantùm aliqua spes moralis. Eadem est ratio de charitate; nam quidquid per hanc amamus, sive proximum, sive DEUM, sive aliquid aliud, propter DEUM amamus, hoc est, amamus illud; quia bonum DEO: sed amare aliquid tanquam bonum alteri, est utique velle bonum alteri: hoc autem est formalissimè amare illum alterum. Jam verò virtutes morales, quanquam aliquæ earum habeant pro objecto formali quo aliquod prædicatum Divinum, nulla tamen habet aliquod prædicatum Divinum pro objecto formali quod: id quod probatur negativè, & solutione objectionum. Ex quo etiam rectè infertur, hoc ipsum esse discrimen, inter unam, & alteram classem virtutum, quæ est secunda pars conclusionis.

8. Collige ex dictis, tres, & non plures,

res, nec pauciores, esse virtutes Theologicas in via. Dico *in via;* nam lumen gloriæ etiam est virtus Theologica, succedens fidei: verùm non datur in via, seu in hac vita hominis, sed primùm dabitur in patria, seu in cælo. ita defacto omnes Theologi, & prob. 1. Tantùm tres sunt virtutes, quæ habent pro objecto formali quod aliquid Divinum, scilicet fides Divinam veracitatem, spes Divinam bonitatem ùt nobis bonam, & charitas Divinam bonitatem ùt sibi ipsi bonam. Quòd autem omnes hæ non sint unus habitus, potens elicere actus specie diversos, probatur ex illo fundamento, ex quo doctrinam de rebus supernis debemus habere, scilicet ex revelatione Divina; nam S. Paulus *1. Cor. 13. v. 13.* tres exprimit, dicens: *Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc: major autem horum est charitas:* cúmque idem doceant Concilia, & Doctores, non est dubitandum de hoc asserto. Accedit, quòd hæ tres virtutes separabiles sint, & spes sine charitate, fides sine utraque, persistere possit: adeóque inter se distinctæ sint.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

9. OB 1. Posset quis per signa credibilitatis naturaliter cognoscere revelationem Divinam, & deinde non ampliùs cogitando de revelatione, certè non se reflectendo in illam, assentiri objecto revelato: talis eliceret actum fidei, & non attingeret revelationem Divinam: ergo potest dari actus fidei, seu virtutis Theologicæ sine illa attingentia. Resp. 1. neg. min. nam nemo potest elicere actum fidei, nisi præcedat pia affectio voluntatis, qua imperetur actus fidei, & ratione cujus iste sit liber: hæc autem pia affectio haberi non potest, nisi præcedat illustratio supernaturalis; unde, posita tantùm naturali cognitione, nunquam potest elici actus fidei.

Quia tamen potest urgeri argumentum ex eo, quòd, etsi supernaturaliter quis cognoverit revelationem, tamen possit postea, in eam se non ampliùs reflectere, sed immediatè objecto revelato, per supernaturalem illustrationem proposito, assentiri tanquam vero, non tamen, tanquam revelato, resp. 2. iterum neg. min. quia, etsi omittatur hæc hypothesis esse possibilis, ille actus non esset actus fidei, sed alterius virtutis innominatæ. Ratio responsionis sumitur ex nostris probationibus: saltem talis actus non foret actus fidei formalis, sed tantùm objectivæ, de quo inferiùs *n. 43.*

10. Ob. 2. Actus, quo credo resurrectionem mortuorum: quo spero gratiam aliquam à DEO: quo amo proximum &c. sunt actus fidei, spei, & charitatis, & non attingunt DEUM: ergo. Resp. neg. 2. p. 1. ant. vide *n. 6. & 7.* Si autem forent actus tales, ut nullo modo attingerent DEUM, non essent actus Theologici: sed, vel essent actus secundarij, & effectus actuum primariorum, quatenus actus primarij perseverant virtualiter in speciebus relictis: quibus mediantibus ejusmodi actus secundarij eliciuntur: vel essent actus fidei non Theologicæ, sed alicujus fidei inferioris: & eodem modo essent actus spei, ac charitatis inferioris, vel moralis. Et licèt tales actus etiam aliquo modo respicerent DEUM ùt objectum formale, per hoc nondum unirent potentias DEO, nec differrent à virtutibus moralibus, ùt jam dictum, & mox ampliùs dicetur.

11. Dices. Objectum formale quo, & formale quod, tantùm differunt per hoc, quòd istud secundum etiam involvat objectum materiale: sed per objectum materiale non specificatur actus: ergo in ordine ad actum specificandum non plus facit objectum formale quod, quàm objectum formale quo. Resp. dist. maj. objectum formale quod, & quo, tantùm differunt, quòd illud involvat objectum materiale distinctum à formali. neg. maj. identificatum cum formali. conc. maj. & dist. sic min. neg. conseq. Objectum materiale identificatum cum formali specificat actum: sic color, qui est objectum materiale, & formale simul, specificat visionem: non autem murus, qui est purum objectum materiale. Sed neque objectum materiale, & objectum formale quo distinctum, unquam coalescunt in unum objectum formale quod: sic in exemplo dato *n. 4.* ex solutione, & jure creditoris, nunquam fit unum objectum formale quod justitiæ.

12. Ob. 3. Etiam virtutes morales habent aliquod prædicatum Divinum pro objecto formali quod: ergo non differunt à Theologicis: prob. ant. e. g. religio, & obedientia erga DEUM, sunt virtutes morales, & habent pro objecto formali quod prædicatum Divinum: prior quidem magnificentiam, & dignitatem DEI, secunda potestatem dominativam DEI: & par est ratio de justitia erga DEUM, ac alijs virtutibus: ergo. Resp. neg. ant. ad probat. neg. 2. p. ant. illa enim prædicata Divina respectu istarum virtutum sunt tantùm objectum formale quo, & non objectum formale quod; non enim religio amat magnificentiam DEI, nec obedientia ejus dominativam potestatem (hoc enim spectat ad charitatem) quamvis neque oderint ea prædicata; hoc enim esset malum; hinc istæ virtutes ab amore eorum prædicatorum præscindunt, séque habent ista prædicata ad has virtutes, ùt jus creditoris respectu solutionis præstandæ, quod debitor, nec amare, nec odisse debet; unde objectum formale quod istarum virtutum est tantùm aliquid creatum, scilicet ipsa honestas cultûs Divini, & ipsa impletio præcepti Divini, quam religio, & obedientia amplectuntur, & amant.

13. Dices. 1. Hoc ipso istæ virtutes habent etiam pro objecto formali quod aliquid Divinum: ergo nulla solutio. prob. ant.

cultus Divinus est cultus ùt conformis (hoc est conveniens, non commensuratus) & debitus dignitati Divinæ (& par est ratio de impletione præcepti respectu potestatis dominativæ DEI) ergo, si objectum formale quod est honestas illius cultûs, vel impletionis præcepti, etiam ipsa dignitas DEI, ac ipsa lex, seu potestas dominativa, est objectum formale quod. prob. cons. cultus conformis dignitati Divinæ constituitur ex dignitate Divina: ergo, si honestas illius cultûs est objectum formale quod, etiam pars illius honestatis, seu dignitas Divina, erit objectum formale quod.

Resp. nego antecedens. ad prob. conc. ant. neg. conseq. ad hujus probat. dist. ant. cultus ille quidditativè, vel concretivè acceptus, constituitur ex dignitate Divina. conc. ant. cultus ille denominativè tantùm acceptus. neg. ant. & cons. non enim honestas, aut cultus, quidditativè acceptus, est objectum formale quod religionis, sed tantùm cultus denominativè acceptus. Concretum sumitur quidditativè, quando sumitur secundùm omnes partes: denominativè autem sumitur, quando accipitur tantùm secundùm illam partem, quæ susceipit denominationem; hinc concretum *cultus conformis dignitati DEI*, dicit utique pro parte etiam dignitatem DEI: sed non omnis pars hujus concreti denominatur conformis, sed tantùm una, scilicet ipse cultus e. g. oratio, genuflexio; unde, si denominativè tantùm sumatur hoc concretum, significat tantùm orationem, vel genuflexionem, quæ est aliquid purè creatum: & hæc oratio tantùm, vel genuflexio &c. est objectum formale quod religionis, non verò totum concretum quidditativè sumptum.

14. Dices 2. Eo ipso, quòd aliquod prædicatum Divinum sit objectum formale quo alicujus virtutis, etiam est objectum formale quod: ergo. prob. ant. DEUS semper proponitur ùt amabilis virtuti: ergo etiam amatur, estque objectum formale quod. Resp. neg. ant. ad prob. neg. ant. DEUS enim tantùm proponitur ùt amabilis spei, & charitati, non autem alijs virtutibus; unde quando quis amat cultum DEI, non tantùm quomodocunque, sed ùt bonum DEO (quod utique est amare DEUM; sicut enim velle aliquid ùt malum alteri, est eum odisse, ita aliquid velle ùt bonum alteri, est eum amare) id non facit ex virtute religionis, sed ex virtute charitatis.

Ubi notandum, objectum formale posse tripliciter movere: *per convenientiam, per non convenientiam, per contrarietatem*: Primo modo movet objectum, quando etiam ipsum amatur: & sic movet DEUS ad amandum proximum propter DEUM per actum charitatis Theologicæ; nam talis actus etiam attingit, & amplectitur, seu amat ipsum DEUM. Secundo modo movet objectum, quando ab ejus amore præscinditur: & sic movent prædicata Divina ad actus virtutum moralium, per quos DEUS non amatur, neque tamen odio habetur, sed ab ejus amore præscinditur; cùm DEUS amari non possit à virtutibus tantùm moralibus. Tertio modo movet objectum, quando actus virtutis non tantùm non amat objectum formale quo: verùm nec potest amare, sed potiùs debet odisse: & sic movent delicta judicem ad actum justitiæ vindicativæ, ac infligendam pœnam.

15. Dices 3. Non potest cognosci cultus DEI, quin etiam cognoscatur DEUS: ergo neque potest amari cultus DEI, quin etiam ametur DEUS. Resp. retorqueo argumentum. Non potest cognosci pœna congrua peccato, quin cognoscatur peccatum: ergo neque potest amari talis pœna, quin ametur peccatum: ergo DEUS non potest amare, vel complacere sibi in pœna impiorum, consequenter neque illam infligere. Resp. 2. neg. conseq. Intellectus est potentia necessaria: voluntas est potentia libera; igitur mirum non est, si intellectus debet cognoscere omnia connexa; quia scilicet repræsentantur, & quæcunque repræsentantur, necessariò cognoscit. At verò voluntas utpote libera, non debet amare omnia, quæ ipsi repræsentantur: sic utique DEUS amat scientiam suam de peccatis hominum, quin amet peccata.

Imò, sicut intellectus non omnia repræsentata debet affirmare, ita neque voluntas omnia debet amare. Ex quo etiam obiter infero, aliud esse, velle, vel amare rem in certis circumstantijs, & aliud, velle, vel amare ipsas circumstantias. Sic is, cui latro minitatur mortem, nisi det magnam summam pecuniæ, vult in his circumstantijs dationem pecuniæ: at nullo modo vult ipsas circumstantias, seu minas, aut periculum mortis. Unde velle rem in circumstantijs tantùm significat, velle rem ùt propositam ab intellectu cum circumstantijs: velle autem circumstantias est, voluntatem in has ipsas prosecutivè tendere: quæ sunt diversissima.

16. Ob. 4. contra illationem *n. 8.* factam. Scriptura accipit fidem pro fiducia: ergo fides non est distincta à spe: consequenter non dantur tres virtutes Theologicæ. Resp. dist. ant. Scriptura hoc facit, quando loquitur in sensu proprio. neg. ant. in sensu metaphorico, significando effectum per causam. om. ant. & neg. conseq. Certè ipse S. Paulus, ex quo tamen objectio fit. 1. *Timoth. 3. v. 13. ait. Qui enim bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirent, & multam fiduciam in fide*; unde ista duo distinguit.

Quòd autem aliquando per metonymiam sumatur fides, tanquam causa, seu radix, pro fiducia, & spe, tanquam effectu, nihil obest; cùm in sensu tropico sæpe duo distincta eodem nomine appellentur, ùt homo nomine leonis: & causa veniat nomine effectûs: quo sensu dicit Apostolus 1. *Cor. 13. v. 7.*

v. 7. de charitate: *Omnia credit:* hoc est: facit omnia credere. Cæterùm Suarez *disp. 1. de fide sec. 1. n. 6.* (ubi etiam citat Sotum, & Bellarminum) negat simpliciter ant. & dicit, quòd Scriptura per fidem semper intelligat fidem strictè sumptam; unde etiam illud Pauli *ad Rom. 4. v. 18. Contra spem in spem credidit:* exponens, ait, significari, Abrahamum ex vera fide concepisse spem de filio promisso, contra spem, quam jam senescenti non ampliùs faciebat natura.

17. Ob. 1. DEUS est tantùm unum objectum formale quod: ergo tantùm datur una virtus Theologica. Confirmatur. Si sufficeret pluralitas, seu distinctio tantùm formalis objecti, tunc darentur virtutes Theologicæ infinitæ; cùm perfectiones DEI sint infinitæ: ergo debet dari pluralitas, seu distinctio realis objecti. Resp. dist. ant. DEUS est tantùm unum objectum formale realiter. con. ant. tantùm unum formaliter. neg. ant. & conseq. Sicut plures scientiæ circa idem realiter objectum possunt versari, modò sit formaliter multiplex, ita etiam possunt plures virtutes. Ad confirmationem neg. ant. quia omnes illæ perfectiones continentur sub objectis istarum trium virtutum; nam fides pro objecto habet omne affirmabile, & sic complectitur omnes perfectiones DEI in ordine ad intellectum: spes omne amabile ùt bonum nobis: & charitas omne amabile ùt bonum DEI: & sic complectuntur omnes perfectiones DEI in ordine ad voluntatem.

Si fors replices, posse dici, unam tantùm virtutem complecti sub sua ratione formali omnia hæc tria objecta formalia. Resp. hoc dici non posse; eo quòd ex Scripturis, Concilijs, & Patribus habeamus, tres istas virtutes esse ab invicem separabiles, & realiter distinctas: cui irrefragabili auctoritati utique opponi non potest argumentum tantùm negativum. Quare maneat firmum, tres esse virtutes Theologicas realiter distinctas, à quibus omnes perfectiones Divinæ, tanquam objectum formale quod, attinguntur. Quot autem sint virtutes morales, quæ perfectiones creatas, tanquam objectum formale quod, attingant, certo, vel etiam satis firmo fundamento, dici non potest. Si etiam virtutes morales sint plures, quàm Theologicæ, inde nullatenus infertur, perfectiones creatas esse majores Divinis: sed tantùm infertur, virtutes morales esse Theologicis imperfectiores, & non habere objectum formale æquè latè patens, ac habent virtutes Theologicæ, quod nullo modo absurdum est.

18. Ob. 6. ex Magistro Sententiarum. DEUS est charitas: ergo charitas non est aliquis habitus, seu virtus. Confirmatur. 1. *Charitas ex DEO est. 1. Joan. 4. v. 7.* ergo est Spiritus Sanctus. Confirmatur. 2. ex S. Augustino. *l. 15. de Trinitate c. 17.* ubi ait, DEUM non dici charitatem, ùt dicitur spes, aut patientia nostra, sed sicut dicitur spiritus: atqui dicitur spiritus per identitatem: ergo & charitas. Resp. dist. ant. DEUS est charitas, qua ipse nos diligit. con. ant. qua nos DEUM diligimus. subdist. est ea charitas causaliter. con. ant. formaliter. neg. ant. & conseq. Ad. 1. confirmationem servit eadem distinctio.

Ad. 2. confirmationem sufficeret eadem distinctio; nam legenti totum caput citatum apparebit, S. Augustinum loqui de charitate DEI erga nos, & non de nostra erga DEUM; quærit enim ibi, cùm dicatur: *DEUS charitas est:* quare hoc potiùs dicatur de Spiritu Sancto, quàm de Patre, vel Filio: & resolvit, ideo hoc nomen Spiritui Sancto appropriari; quia charitas ex DEO est, & donum DEI est: quod utrumque magis conveniat Spiritui Sancto, quàm alteri Sanctissimæ Personæ. Quia tamen S. Augustinus *l. 8. de Trinit. c. 8. circa medium* apertè loquens de charitate, qua nos invicem diligimus, scilicet propter DEUM, dicit, eam *non solum ex DEO, sed etiam DEUM esse.* Resp. cum, S. Thoma. dist. maj. dicitur charitas sicut spiritus, in sensu stricto. neg. maj. in sensu minùs stricto. con. maj. & omissa min. neg. conseq. S. Thomas. *2. 2. q. 23. a. 2. ad 1.* ait, quòd ex more Platonicorum participatio rei dicatur res participata, & in hoc sensu loquatur S. Augustinus: verba Angelici sunt: *Hic enim modus loquendi consuetus est apud Platonicos, quorum doctrinis imbutus fuit Augustinus. Quod quidam non advertentes ex verbis ejus sumpserunt occasionem errandi.* Cùm ergo charitas nostra, seu amor noster erga DEUM, sit participatio charitatis Divinæ, quæ est per identitatem DEUS, vocatur etiam noster amor DEUS.

19. Si dicas, hac ratione, DEUM non magis posse dici nostrum amorem, quàm nostram spem, & nostram patientiam: quod tamen negat ibidem S. Augustinus. Resp. DEUS non est propriè formaliter spes per identitatem; cùm sperare non possit, nec formaliter, aut propriè patientia; cùm pati non possit: adeóque neque spes, neque patientia nostra, est participatio spei, aut patientiæ formalis, DEO identificatæ; unde non potest spes nostra vocari DEUS, nisi intelligatur spes objectiva: nec etiam patientia nostra potest vocari DEUS, nisi intelligatur patientia causalis: quæ ambæ dicuntur DEUS; sic *psal. 70. v. 5.* ait David: *Quoniam tu es patientia mea Domine: Domine spes mea à juventute mea.* Quando autem S. Augustinus loquitur in sensu literali, ùt *de spir. & lit. c. 32. in fine,* ait, charitatem DEI, *qua nos facit dilectores suos,* diffundi in cordibus nostris, ùt justitiam, & fidem, qua nos justos, & fideles facit: fides autem distinguitur à DEO: sic ait: *Charitas quippe DEI dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos: sicut justitia DEI, qua justi ejus munere efficimur: & Domini salus, qua nos salvos facit: & fides JESU Christi, qua nos fideles facit.*

20. Ob. 7. Charitas habet effectum infinitæ virtutis: ergo est DEUS. Confirmatur. Scripturæ, Concilia, & Patres, quan-

quando distinguunt charitatem à DEO, debent intelligi de actu charitatis: non de principio ejus productivo: ergo. Resp. neg. ant. nec enim charitas, sed DEUS, mediante ipsa misericorditer se uniens animæ, præstat effectum aliquo modo secundùm quid, seu terminativè infinitum, quatenus DEUS est objectum infinitum actûs finiti, & finito modo DEUM attingentis. Ad confirmationem. neg. ant. S. Paulus citatus *n. 8.* ait, manere charitatem, quod non competit actui: & Tridentinum *sess. 6. c. 7.* ait, fidem, spem, & charitatem, justis inhærere, quod iterum non convenit actibus transeuntibus, nec Spiritui Sancto, qui non potest dici inhærens, seu indigens subjecto. Moguntinum etiam Concilium *de justificatione c. 7.* ait: *Cum venia peccatorum homo etiam DEI gratiam, & per Spiritum S. unâ cum fide simul charitatem in corde diffusam, ac spem accipit, hisque DEI donis in ipso permanentibus, non jam solùm reputatur, aut nominatur, sed verè existit justus:* quod *permanere* rursus non competit actibus transeuntibus. Sed & S. Augustinus *numero præced.* citatus, loquitur, sicut de fide, & justitia, ita & de charitate habituali.

ARTICULUS III.

An etiam dentur Virtutes Morales infusæ.

21. ALiæ sunt virtutes, seu *habitus acquisiti*, qui scilicet generantur, & acquiruntur per frequentatos actus, quales sunt omnes habitus naturalium scientiarum, & artium. Alij sunt *habitus infusi*, qui absque prævio exercitio actuum à DEO homini infunduntur: & tales saltem sunt habitus virtutum Theologicarum, quos Tridentinum dicit *sess. 6. c. 7.* infusos accipi per Jesum Christum. Sunt autem aliqui habitus *infusi per se*, alij tantùm *infusi per accidens*. Priores, seu *per se infusi* dicuntur, qui nulla naturali propria industria, nec ulla actuum repetitione, acquiri possunt: & tales sunt habitus saltem Theologici. *Infusi per accidens* sunt, qui quidem repetitione actuum possent acquiri, sed hîc, & nunc, absque prævia ea repetitione sunt à DEO infusi: & sic primo parenti Adamo infusæ sunt plures scientiæ, ac artes, quas alij homines per frequentatos actus addiscunt.

22. Est autem adhuc hoc discrimen inter habitus per se infusos, & acquisitos, vel tantùm per accidens infusos, quòd illi dent simpliciter posse, non verò facilè posse: econtrà acquisiti, vel per accidens tantùm infusi, non dent simpliciter posse, sed tantùm facilè posse. Dare autem *simpliciter posse* est ita concurrere, ut sine ipso non possit actus elici: & sic sine habitu fidei (nisi omnipotentia, extrinsecè applicata, defectum suppleat) non potest elici actus fidei: quanquam etiam cum eo habitu non propterea actus eliciatur facilè. Dare autem *facilè posse* est ita concurrere, ut quidem sine eo possit actus elici, sed non faciliter: quam tamen facilitatem operandi habitus tribuit. Sic, ùt communiter Logici docent, sine artificiali Logica potest fieri discursus aliquis legitimus, quanquam non sine difficultate, quam dein tollit Logica artificialis. Quæritur jam, an præter virtutes Theologicas dentur etiam habitus virtutum moralium, justitiæ, temperantiæ &c. qui sint per se infusi. Negat Scotus cum Bacconio, & aliquibus alijs. Affirmat S. Thomas. *1. 2. q. 63. a. 3.* Suarez, & communis Theologorum, cum quibus

23. Dico. Præter virtutes Theologicas dantur etiam virtutes morales per se infusæ. Antequam assertionem hanc probem, noto, tempore Innocentij III. agitatas fuisse quæstiones duas. Prima fuit, an parvuli essent baptizandi; cùm non habeant usum rationis, consequenter nec credere possint, sicut tamen credere possunt adulti. Altera, an parvulis in baptismo infunderentur virtutes, plerisque Theologis id affirmantibus, alijs negantibus: nemo autem tunc negabat, eas virtutes infundi adultis. Primam quæstionem decidit Pontifex *C. Majores. de baptismo*, docétque, parvulos esse baptizandos: alteram absolutè non decidit; testatur tamen, plerosque Theologos sentire, quòd parvulis in baptismo infundantur fides, & charitas, aliæque virtutes. Quæstio hæc postea rursus agitata est in Concilio Viennensi sub Clemente. V. uti habetur *Clementina. de Summa Trinitate, & fide catholica. c. 1.* ubi Concilium ita statuit: *Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Christi (quæ per baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis) opinionem secundam (quæ dicit, tam parvulis, quàm adultis, conferri in baptismo informantem gratiam, & virtutes) tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ, magis consonam, & concordem, sacro approbante Concilio duximus eligendam.*

24. Jam sic probatur nostra conclusio. Ex decisione Concilij Viennensis habetur, ad minimum probabiliorem esse sententiam nostram, quàm sit opposita: ergo est tenenda. Nec dicas 1. Innocentium tantùm nominare fidem, & charitatem, nulla facta mentione spei, adeóque, modò hæc virtus Theologica etiam sit infusa, jam satisfieri textui; nam contrà est. Innocentius expressè dicit, præter fidem, & charitatem infundi virtutes: atqui spes non est in plurali virtutes, sed tantùm una virtus. Nec dicas. 2. Innocentium nil determinâsse; nam sufficienter postea determinavit quæstionem Concilium Viennense, de quo dubitari non potest, quòd loquatur de ijsdem virtutibus, de quibus priùs Innocentius; cùm eandem quæstionem de baptismo parvulorum tractet, & easdem opiniones Doctorum contrarias referat.

25. Nec dicas. 3. plus non probari ex eo textu, quàm unam virtutem moralem infundi; nam contrà est. Concilium loquitur de ijs virtutibus, quæ concedebantur adultis ex generali efficacia mortis Christi:

atqui

atqui illis concedebantur plures, & merita Christi se ad plures extendunt: ergo. Adde, quòd Catechismus Tridentini *de baptismo §. de eximijs baptismi fructibus* dicat de gratia: *Huic autem additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia divinitus infunduntur.* Nec dicas. 4. Ex dictis tantùm probari, quòd dentur aliquæ virtutes morales per accidens infusæ, quamvis per se essent acquiribiles; nam habitus acquisiti, & acquiribiles, etsi per accidens infundantur, facilitant, & inclinant ad similes actus (neque enim per infusionem accidentalem perdunt naturam habitûs acquisiti, quæ est facilitare, & inclinare) at non facilitant, vel inclinant habitus morales cum gratia infusi; nam e.g. qui sæpius peccavit contra castitatem, etsi in sacramento pœnitentiæ recipiat gratiam, & habitum castitatis infusum, non eo ipso inclinatur ad actus castitatis: & par est ratio de ebrioso &c. ergo istæ virtutes non sunt habitus acquisiti, vel acquiribiles.

26. Si autem quæras, quot dentur habitus morales realiter distincti: Resp. ex nullo certo principio posse hoc determinari: nec audet ullus, quem vidi, Theologus, regulam certam proponere; nam, licèt ex S. Scriptura distinguantur tres virtutes Theologicæ, éæque ab invicem separabiles sint *ex n. 8.* tamen de habitibus moralibus Scriptura nil docet; cumque isti radicentur in gratia, & cum hac producantur, atque cum eadem destruantur, nec sine ipsa dentur, sunt mediatè saltem, & in hac providentia ab invicem inseparabiles: quòd autem sint absolutè, saltem in alia providentia, tam à gratia, quàm à se invicem separabiles, adeóque realiter distincti, certè hucusque ignotum est.

Aliqui, ùt Arriaga, & Bernal, volunt, diversitatem difficultatum inferre distinctionem realem habituum. Et hoc quidem verum esse potest in habitibus acquisitis, qui probabiliùs consistunt in speciebus experimentalibus, & dant facilè posse; & hinc etiam facilè capi potest, quòd pro diversitate difficultatis dentur, aut necessariæ sint species experimentales diversæ. At non ita res se habet in habitibus infusis; nam isti non consistunt in speciebus, nec dant facilè posse: sed ad modum potentiarum dant simpliciter posse: nec per se tollunt difficultatem; unde ratione difficultatis non videntur debere esse distincti. Sic e.g. quamvis ad tollendas difficultates actuum Logicæ, & Mathematicæ, dentur hæ duæ scientiæ, seu habitus realiter distincti, tamen sufficit unus intellectus; quia hic tanquam potentia, has, & plurium adhuc aliarum scientiarum difficultates, amplecti potest.

27. Quidam videntur velle asserere, distinctionem realem habituum istorum tunc dari, quando datur diversum objectum formale: sed, licèt hæc ratio aliquid probare possit de habitibus acquisitis, tamen non probat de habitibus infusis; nam, cùm habitus acquisiti generentur ab actibus, qui pro diversitate objecti formalis, sunt diversi, & consequenter post se relinquunt diversas species, in quibus consistunt habitus acquisiti, facilè intelligitur, etiam istos pro diversitate objecti fore diversos, & quidem realiter ab aliis, qui ex aliis speciebus constituuntur. At verò habitus infusi non generantur ab actibus, nec constituuntur ex speciebus: sed habent se per modum potentiarum, quæ diversa objecta formalia possunt attingere, & actus diversos elicere; unde hæc ratio non probat distinctionem realem inter istos habitus: sicut nempe diversitas actuum, vel objectorum formalium Physicæ, & Mathematicæ, probat, hos habitus acquisitos realiter inter se distingui: non autem probat, etiam ita distingui duos intellectus, quorum unus eliciat Mathematicæ, alter Physicæ actus; cùm intellectus unus, utpote potentia, possit influere in utrósque.

Quare quando S. Thomas. *3. p. q. 85. a. 2. in corp.* ait: *Species habituum distinguuntur secundùm species actuum:* intelligendus est de distinctione tantùm formali. Quod ulteriùs probatur ex hoc; quòd aliàs deberent admitti habitus morales realiter distincti, quasi infiniti; cùm objecta formalia, & consequenter species actuum, possint excogitari syncategorematicè infinitæ: vel, si requiratur diversitas, non tantùm qualiscunque physica, sed moralis, & Theologica, tamen saltem adhuc deberent admitti virtutes morales quàm plurimæ: quod Angelicus non videtur velle, &, qui id vellet, deberet positivè probare.

Licèt autem S. Thomas *1. 2. q. 54. a. 1. & seq.* (quo se refert *citato. loco 3. partis*) agat de distinctione reali, nil obest; quia clarum est, ibi eum agere de habitibus acquisitis, à quibus dein hîc argumentatur à pari, quantum nempe potest, ad infusos, & infert diversitatem formalem. Adde, quòd etiam in hoc sit disparitas inter habitus, quòd acquisiti successivè per actus acquirantur, adeóque nunquam simul innumeri dari debeant: at verò infusi dentur omnes independenter ab eorum exercitio, adeóque simul: consequenter innumeri, seu tot, quot objecta formalia diversa sunt, dari deberent.

28. Gormaz quidem *disp. 1. de virtutibus Theologicis. n. 26. & seq.* videtur velle, quòd morales virtutes, realiter distinctæ, non quidem sint infinitæ, sed tamen innumeræ: at res hæc est valde incerta; nec eam probant textus ab eo allati. S. Augustinus. *tractatu 8. in Joan. sub initium* dicit quidem, virtutes esse quasi exercitum imperatoris: sed loquitur de actibus virtutum; nam nominat ibi opera misericordiæ, affectus charitatis &c. S. Hieronymus, seu S. Paulinus *epistola ad Celantiam ante medium c. 4.* dum ait: *Infinitæ namque sunt species, partésque justitiæ:* loquitur de actibus, seu officiis alteri præstandis, & non de habitu, seu habitibus; quia præmittit, *compendiosum quoddam commonitorium, & totius justitiæ breviarium* esse illam Domini sententiam *Matth. 7. v. 12. Quæcunque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* S. Prosper. *c. 19. & c. 38. con-*

contra Collatorem potest optimè explicari de virtutibus formaliter distinctis; nam recenset pudicitiam conjugalem, & continentiam virginalem: quæ planè non videntur esse virtutes realiter distinctæ; unde tot virtutes morales realiter distinctæ non videntur admittendæ.

29. Lugo. *de fide disp. 1. sect. 11. n. 238.* ait, videri sibi posse ex paritate virtutum Theologicarum inferri, eos habitus morales distingui realiter, quorum objecta formalia tantum differunt, quantum objecta formalia virtutum Theologicarum, de quibus certum est, eas realiter distingui. Sed & hæc conjectura multum habet divinationis; unde melius est, totum hoc in dubio relinquere.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

30. OB. 1. Virtutes morales non sunt necessariæ: ergo non dantur. prob. ant. peccator perdit omnes habitus infusos morales, & tamen potest earum actus elicere: ergo non sunt necessariæ. Confirm. Homo ad finem supernaturalem sufficienter ordinatur per virtutes Theologicas: ergo morales sunt superfluæ. Resp. dist. ant. Virtutes morales non sunt necessariæ, absolutè, & metaphysicè. con. ant. non sunt necessariæ ad explendam exigentiam gratiæ. neg. ant. & conseq. ad prob. retorqueo argumentum. Etiam peccator perdit charitatem, & tamen potest elicere contritionem perfectam: ergo nec habitus charitatis est necessarius. in form. dist. ant. peccator potest elicere istos actus juxta exigentiam gratiæ. neg. ant. tantùm per omnipotentiam DEI extrinsecè applicatam. con. ant. & neg. conseq. Ut dictum *n. 1.* gratia est quasi natura, exigens potentias supernaturales, per quas homo fit stabiliter potens elicere actus virtutum: hæ autem potentiæ sunt habitus infusi, sine quibus potest quidem peccator absolutè, per omnipotentiam extrinsecè applicatam, elicere actus virtutum, etiam Theologicarum: sed non est stabiliter potens; cùm ista applicatio omnipotentiæ non ei stabiliter insit. Ad confirm. dist. ant. Homo ad finem supernaturalem sufficienter ordinatur per virtutes Theologicas juxta exigentiam gratiæ. neg. ant. præter exigentiam gratiæ. omitt. ant. & neg. conseq.

31. Ob. 2. Objectum virtutum moralium est tantùm aliquid naturale, & creatum: ergo non specificat habitum supernaturalem infusum. prob. ant. inductione. Sic objectum temperantiæ est moderatio in cibis: objectum justitiæ est solutio debiti, vel redditio ejus, quod cuique debetur &c. hæc sunt naturalia: ergo. Respondent Scotus, Molina, Arriaga, & alii, omittendo totum, ajúntque, etsi habitus non sit supernaturalis ratione objecti, tamen sufficienter fore supernaturalem ratione actûs, modò iste sit supernaturalis. Jam verò actus supernaturalis esse potest, etsi objectum naturale sit, modò ipse sit à principio supernaturali; tunc enim jam est supra exigentiam totius naturæ. Resp. 2. dist. ant. objectum virtutum moralium est tantùm aliquid naturale, si proponitur per cognitionem naturalem, ùt conducens ad finem aliquem naturalem. con. vel omitt. ant. si proponitur per cognitionem supernaturalem, & ùt conducens ad finem supernaturalem, gloriæ DEI, vel beatitudinis nostræ &c. neg. ant. & conf.

Notandum hic, voluntatem non tendere in bonum, prout in se tantùm est materialiter, vel physicè, sed ùt proponitur à cognitione prævia; nunquam enim ferretur in malum, si non proponeretur ùt bonum; unde objectum voluntatis non est res, tantùm prout est in se, sed prout est in cognitione, seu ùt cognita, ita ut vel cognitio se teneat in obliquo ex parte objecti, vel saltem ex parte objecti se teneat finis, ad quem cognitio refert objectum. Hinc sequitur, quòd, si objectum, etiam purè naturale, proponatur voluntati per cognitionem supernaturalem, ùt conducens ad finem supernaturalem, objectum voluntatis, saltem quoad obliquum, sit supernaturale: quod jam sufficit, ad actum, & habitum supernaturalem specificandum. Hæc de virtutibus infusis in genere breviter præmittenda fuêre: at nunc accedamus ad tractatum de virtutibus Theologicis in specie; post quem, si non de omnibus, saltem de una præcipua ex moralibus, scilicet Justitia, agendum erit.

DISPUTATIO II.

De Objecto Formali Divinæ Fidei.

32. QUid sit objectum formale quod, & quo, item quid objectum materiale, dictum est jam *n. 4.* Restat hîc tantùm addendum, quid sit *objectum attributionis* & *attributum*; in quo tamen explicando non satis conveniunt auctores. Mihi in re non adeò magni momenti placet modus loquendi communior eorum, qui cum Gormaz *de virt. Theol. disp. 7. n. 295.* dicunt, *objectum attributionis* esse *objectum materiale primarium, quod primariò habitus considerat, & in ordine ad quod considerat alia: objectum attributum* autem esse *objectum materiale, quod habitus considerat in ordine ad objectum attributionis, seu propter istud.*

Addit Gormaz, quòd partes objecti attributionis (si scilicet divisibile est) dicendæ sint *objecta attributa intrinseca:* alia autem, quæ non constituunt objectum attributionis, dicenda sint *objecta attributa extrinseca.* Sic. e. g. in Logica, saltem Aristotelica, cujus finis est syllogismus, iste est objectum attributionis: propositiones eum constituentes sunt objecta attributa intrinseca: alia erunt attributa extrinseca: & respectu fidei Divinæ objectum attributionis erit DEUS, quem primariò, & in ordine, ad quem alia considerat, atque ad DEUM ordi-

ordinat fides, ùt docet Augustinus. *l. 4. de civitate DEI. capite. 20.* ajens de fide: *Cujus primum, & maximum officium est, ut in verum credatur DEUM*: cui consonat Divus Thomas. *2. 2. q. 1. a. 1. in corp. & ad 1.* Alia verò, ùt humanitas Christi, sacramenta &c. erunt objecta attributa. videatur ipse Gormaz. *à n. 294. de virtutibus Theologicis.* His prænotatis, quærendum jam est, quodnam, & quale sit objectum formale fidei Divinæ.

QUÆSTIO I.
De Infallibilitate DEI.

ARTICULUS I.

An Fides Divina debeat habere Objectum formale infallibile.

33. *Fides* in rigore, & proprio usu linguæ Latinæ, significat assensum intellectûs: sic Virgilius *Æneidos. 4.* ait: *Credo equidem, nec vana fides, genus esse Deorum.* Sumitur tamen hæc vox etiam in alijs varijs significationibus, tum à sacris, tum à prophanis scriptoribus, et. 1. quidem pro fidelitate in servandis promissis: sic Apostolus ait *ad Romanos. 3. v. 3. Nunquid incredulitas illorum fidem DEI evacuabit?* 2. pro veracitate: sic *Jeremiæ 7. v. 28. Periit fides, & ablata est de ore eorum.* 3. pro fiducia: sic *Jacobi 1. v. 6. Postulet autem in fide, nihil hæsitans*: & *Matth. 8. v. 26. Quid timidi estis modicæ fidei?* quanquam Suarez *de fide disputatione 1. sectione. 1. numero 5. & 6.* putet, his locis sermonem esse de fide strictè dicta, seu assensu intellectûs, tanquam de fundamento, & radice dictarum virtutum.

34. Sumitur 4. fides pro quovis assensu intellectûs opinativo: sic Aristoteles *2. de anima textu 157.* ait: *Opinionem quidem sequitur fides.* 5. sumitur pro dictamine conscientiæ: & in hoc sensu dicitur *ad Rom. 14. v. 23. Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est.* 6. pro instrumentis, seu scripturis, aliquid authenticè probantibus: & sic Jura sœpius agunt *de fide instrumentorum, seu instrumentis facientibus fidem.* 7. pro dono Spiritûs Sancti, ad fidem per modos extraordinarios probandam, ùt, quando S. Apollonia ex speciali instinctu Spiritûs Sancti in flammas insilijt. 8. tandem sumitur pro assensu intellectûs, quo rei alicui assentimur propter testimonium, seu auctoritatem loquentis. Et hic est propriè actus fidei in genere, atque in hac significatione nos hîc & nunc maximè loquimur:

35. Dividitur autem fides, in hoc ultimo sensu accepta, in *fidem humanam*, & *Divinam.* Prior, seu *fides humana* est, quando alicui rei assentimur ob auctoritatem humanam, vel testimonium hominis. *Fides Divina* est, quando assentimur ob auctoritatem, vel testimonium DEI loquentis. Notandum tamen adhuc, cùm ad actum fidei concurrat suo modo, & objectum, quod creditur, & habitus, à quo actus producitur, hanc vocem *fides* etiam tribui, & objectis fidei, & habitui, à Patribus, & Scripturis. Sic pro objectis sumitur, quando *Apoc. 2. v. 13.* dicitur: *Non negâsti fidem meam;* hoc est, objecta revelata: & à S. Athanasio *in symbolo: Hæc est fides catholica:* scilicet objecta credenda. Pro habitu autem accipitur. *1. Cor. 13. v. 13. Nunc autem manent fides, spes, charitas &c.* hoc est habitus. Pro actu sumitur *ad Hebræos, 11. v. 3.* ubi dicitur: *Fide intelligimus, aptata esse sæcula verbo DEI:* hoc est, per actum fidei. Unde nos etiam sæpe omnibus his vocem hanc attribuemus: quo tamen in sensu loquamur, facilè ex contextu patebit.

36. Dico. 1. Fides Theologica non potest niti ratione humana. ita omnes Catholici. Prob. Fides Theologica est assensus firmissimus, ita ùt mutari nunquam licitè possit, sed potiùs vita relinquenda sit, quàm fides: nec etiam dubium ullum deliberatum possit cum fide stare, ùt ipsa fides Catholica docet: ergo non potest niti objecto formali (seu quod idem est) motivo, nisi firmissimo, & infallibili: ergo non potest niti humana ratione, ùt hæretici docent; hoc enim motivum fallibile est, nec tam firmo assensu dignum. Confir. 1. Multa sunt supra rationem humanam, ùt mysterium SS. Trinitatis &c. ergo ista nunquam deberemus credere. Confir. 2. Ad fidem necessaria est, ùt habet S. Paulus *2. Cor. 10. v. 5.* captivatio intellectûs in obsequium Christi: hoc est: debemus credere aliquid, quod intellectus naturaliter non capit, seu quod est supra rationem humanam: ergo fides non potest niti sola ratione humana.

Hinc S. Augustinus *sermone 1. de Trinitate, qui est 188. de tempore.* ait: *Denique accepto baptismo hoc dicimus: fidelis factus est, sive factus sum: credo, quod nescio, & propterea scio; quia me scio nescire, quod nescio.* iterum *tractatu. 40. in Joan. & illa verba Joan. 8. v. 31. Et cognoscetis veritatem.* ait: *Non quia cognoverunt, crediderunt, sed, ut cognoscerent, crediderunt; credimus enim, ut cognoscamus: non cognoscimus, ut credamus.* Tandem S. Paulus. *1. Cor. 2. v. 4.* expressè nostram conclusionem docet, dum ait: *Sermo meus, & prædicatio mea, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritûs, & virtutis, ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute DEI.* Quare fides niti debet altiore motivo, scilicet testimonio DEI, ùt jam diximus, & adhuc pluribus infrà dicemus: ubi etiam probabimus, testimonium DEI infallibile esse.

37. Priùs tamen contra eos agendum, qui docere videntur, fidem, seu Divinæ fidei actum, nullum omnino objectum formale, seu motivum habere: cui sententiæ videtur favere Scotus *in 3. dist. 23. quæstione unica. articulo 2.* Gabriel autem, & Occam, apud Gor-

Gormaz *de virt. Theol. n. 133.* eam probabilem reputant. Volunt itaque authores hujus sententiæ, fidem ex sola terminorum apprehensione assentiri revelatis objectis: &, si objiciatur ipsis, plura fidei objecta, e. g. mysterium Trinitatis, Incarnationis &c. apparere ex se intellectui neutra, hoc est, nec vera, nec falsa, sicut nobis apparet paritas, vel imparitas numeri stellarum (nec enim scimus, an par, an impar sit) respondent, quòd habitus fidei, qui fidei lumen vocatur, suppleat causalitatem terminorum, & determinet intellectum ad assensum immediatum rei per se obscuræ; nam (ajunt ulteriùs) habitus est inclinatio potentiæ ad assentiendum objecto, vi cujus sæpe assentimur propositionibus ex se non notis: & sæpe, quando ab initio alicui propositioni difficulter assensi sumus, postea ex habitu facilè ei assentimur: at contra hanc sententiam.

38. Dico 2. Actus Divinæ fidei exigit necessariò objectum formale motivum assentiendi objectis revelatis. ita Theologi communissimè. Probatur. 1. Scripturæ Sacræ passim, dum exigunt fidem à nobis, proponunt nobis Divinum testimonium, ob quod credamus: ergo hoc ipsum assignant tanquam motivum, seu objectum formale: ergo necessariò fides hoc motivum respicit, seu exigit. consequentia prima est clara; esse enim motivum fidei est esse id, ob quod, seu propter quod creditur. Secunda etiam consequentia non potest negari; nam illud exigit fides, quod Scripturæ ei semper attribuunt; hoc enim utique censendum est, spectare ad eam essentialiter; aliàs naturam fidei non ritè explicarent: sicut etiam propterea ad charitatem spectat essentialiter, respicere DEUM ùt summum bonum.

Ant. probatur adducendo textus. *Joan. 1. v. 18. Unigenitus filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* & *1. ad Thessal. 2. v. 13.* ait S. Paulus: *Cùm accepissetis à nobis verbum auditûs DEI, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est verè) verbum DEI.* item *ad Galat. 1. v. 11. Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium, quod evangelizatum est à me; quia non est secundùm hominem; neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici: sed per revelationem JESU Christi.* item. *1. Joan. 5. v. 10. Qui credit in filium DEI, habet testimonium DEI in se: qui non credit filio, mendacem facit eum; quia non credit in testimonium, quod testificatus est DEUS de filio suo.* item *ibidem v. 6. Spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas:* & *v. 9. Si testimonium hominum accipimus, testimonium DEI majus est.* Rursus. *2. Petri 1. v. 19. Habemus firmiorem propheticum sermonem &c.* Adde S. Augustinum *l. de spir. & liter. c. 32.* dicentem: *Nulli itaque dubium est, eam fidem ab Apostolo commendari, qua creditur DEO.* Plura vide apud Suarez *de fide disp. 3. sec. 1.*

39. Prob. conclusio 2. Sicut objectum voluntatis est bonum, ita objectum intellectûs est verum: sed voluntas non potest, neque supernaturaliter adjuta per habitum charitatis, amare id, quod nec in se, nec in alio apparet bonum: ergo nec intellectus adjutus supernaturaliter per habitum fidei, potest assentiri illi, quod nec in se, nec in alio apparet verum: ergo non potest absque motivo suadente veritatem credere. Cùm autem motivum in ordine ad credendum, seu ad fidem, non sit qualecunque, sed sit testimonium, (nemo enim potest credere, nisi loquenti: & aliàs fides non distingueretur ab opinione quacunque, vel à scientia, vel etiam à visione beatifica) necessariò fides exigit pro motivo testimonium, & consequenter fides Divina exigit testimonium Divinum, quemadmodum fides humana exigit testimonium humanum. Confirmatur. Fides, utpote virtus Theologica, debet ex dictis *n. 5.* habere objectum formale Divinum: ergo.

40. Prob. 3. concl. ex absurdis, quæ sequuntur ex oppositâ sententia. Si habitus fidei posset supplere defectum motivi, tunc puer baptizatus, adeóque donatus habitu fidei, statim, postquam usum rationis adeptus esset, assentiretur cuivis mysterio nostræ fidei, e. g. Sanctissimæ Trinitatis, vel Incarnationis, posita tantùm ipsa terminorum apprehensione, nulla præmissa instructione, modò auditu quocunque, vel à psittaco dicta, perciperet: quod est contra omnem experientiam. 2. Necessaria non foret pia affectio, imperans assensum fidei, sed, sicut homo apertis oculis, & applicato sufficienter lucido colorato, statim videt, ita etiam assentiretur mysteriis fidei: consequenter actus fidei esset necessarius, & non meritorius: quod est omnino falsum.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

41. OBjic. 1. contra 1. conclus. Qui credit, quod ratio non capit, imprudenter agit: ergo ratio humana debet esse motivum fidei. Resp. dist. ant. si id, quod credit, non aliunde in alio appareat verum. conc. ant. si in alio appareat verum. neg. ant. & cons. Certè, licèt res, in se præcisè spectata, nobis appareat neutra, dummodo in alio, scilicet testimonio fideli, appareat vera, prudentissimè eam credimus; aliàs minùs docti nunquam possent credere, quæ audiunt à doctioribus: ipsi autem non capiunt. Aliud est, quòd ratio naturalis, seu humana, debeat ostendere, quòd illa res in alio sit vera, vel certè, quòd sit credibilis: sive debeat ostendere, quòd DEUS eam rem dixerit: vel certè, quòd sit credibile, atque credendum, DEUM illam dixisse: de quo inferiùs pluribus, quando de credibilitate mysteriorum nostræ fidei, & motivis credibilitatis ejusdem. Hoc autem licèt humana ratio debeat facere, non propterea ipsa est motivum fidei, sed tantùm est applicatio motivi. Sic etiam cognitio debet applicare voluntati bonitatem objecti, ut possit amari: non tamen cognitio est motivum amoris.

42. Ob.

42. Ob. 2. contra 2. conclusionem. Conclusio non debet se reflectere supra præmissas etiam objectivas, seu rationem earum, quæ tamen est ratio, seu motivum conclusionis: ergo nec actus fidei debet se reflectere supra suum motivum: adeóque neque illud respicere, vel etiam ullum habere. Resp. omitt. ant. quod multi in Logica negant. neg. cons. In sententia illa probabili id contingit; quia motivum præmissarum est tantùm motivum extrinsecum conclusionis, sèque habet ùt motivum actûs imperantis, respectu actûs imperati: e.g. si quis ex metu gehennæ imperat sibi perfectam contritionem, gehenna, quæ est motivum actûs imperantis, non est motivum contritionis intrinsecum; aliàs contritio perfecta respiceret intrinsecè tanquam motivum gehennam, & ex hujus metu doleret de peccatis, quod est omnino contrarium essentiæ contritionis, ùt omnes nôrunt. At verò actus fidei formalis, non habet motivum tantùm extrinsecum, sed debet habere intrinsecum; cùm enim, ùt suprà dictum, sit actus virtutis Theologicæ, & hæc necessariò debeat potentiam suam unire DEO, atque intrinsecè respicere aliquod prædicatum Divinum, non tantùm debet habere motivum extrinsecum. Adde, quòd, si motivum aliquod respectu unius actûs sit tantùm extrinsecum, respectu alterius præcedentis debeat esse intrinsecum; unde, quod est motivum extrinsecum respectu conclusionis, debet esse intrinsecum respectu præmissarum; hinc in casu objectionis debuisset præcedere actus intrinsecè attingens testimonium DEI: &, si id factum fuisset, diceremus, eum solum esse actum formalis fidei.

Neque dicas, actum spei (ùt habet Gormaz. *de spe. n. 18*) respicere promissa, vel auxilia Divina, tantùm ùt objectum formale quo, adeóque etiam actum fidei posse testimonium DEI respicere tantùm ùt objectum formale quo; nam inprimis objectum formale quo non est extrinsecum; quia ab intrinseca tendentia actûs essentialiter respicitur, quamvis, in sensu *n. 4.* explicato, non attingatur: sicut etiam motivum odii non est extrinsecum, quamvis nec istud in eo sensu restricto attingatur. Secundò. Actus spei saltem bonitatem Divinam respicit ùt objectum formale quod intrinsecum, secundùm formalitatem desiderii, licèt secundùm formalitatem fiduciæ objectum suum tantùm respiciat ùt quo: cùm igitur actus fidei non habeat similes duas formalitates, sed tantùm unam, debet, objectum suum respicere ùt objectum formale quod. Sed de hoc plura, quando de spe.

43. Dixi superiùs, illum solum fore actum formalis fidei, qui objectum intrinsecè attingat; nam distinguendi sunt *actus formalis fidei*, & actus, quos Gormaz. *de virt. Theol. n. 161.* vocat *actus fidei objectivæ*: pro quibus rite intelligendis sciendum, sæpe contingere, quòd aliquis e. g. hic & nunc, velit dare eleemosynam; quia est ad salutem æternam conducens, quin recordetur, hoc à DEO esse revelatum: iste actus supernaturalis quidem est: at non est actus fidei formalis, sed, ùt vocat Gormaz, est actus fidei objectivæ, hoc est, est actus affirmans objectum materiale fidei: vel, ùt vocat Cardenas *dissert. 16. in propositiones ab Innocentio XI. damnatas, n. 53.* est *actus fidei virtualis*, quatenus scilicet in isto virtualiter perseverat actus fidei formalis priùs elicitus. Sicut enim sæpe contingit, quòd, qui in Mathesi didicit aliquod problema, ejus posteà recordetur, quin recordetur demonstrationis: ita sæpe accidit, ut, qui in schola fidei doctus est aliquam veritatem, ejus posteà recordetur, quin recordetur motivi illius, seu testimonii DEI. Et hic actus fidei virtualis, vel objectivæ, plurimum conducit ad praxin; nam Cardenas *cit. dissert. 16. n. 58.* & Lugo *de fide disp. 12. sec. 2.* ex SS. Patribus, & ratione, egregiè probant, quòd nullum opus meritorium vitæ æternæ possit elici, nisi ex dictamine fidei supernaturalis: si autem semper necessarius foret actus fidei formalis, certè plurima opera spoliarentur suo merito; cùm sæpissimè homines non cogitent de testimonio DEI; hinc dicendum est, sufficere actum fidei virtualis, vel objectivæ. Hic autem actus non est actus Theologicus, aut actus habitûs fidei Theologicè operantis: sed est actus inferior, ùt ad mentem Suarezii rectè ait Gormaz *de virt. Theol. n. 122.* quia iste actus non unit potentiam DEO, nec attingit objectum formale quod Divinum.

44. Si quæras, à quo principio igitur producatur hic actus virtualis fidei: Resp. Gormaz *de virt. Theol. n. 163.* eum procedere quidem ab habitu fidei, sed non ab eo ùt operante Theologicè, neque operante se solo, sed concurrentibus etiam speciebus relictis à priori actu, vel prioribus actibus fidei formalis; ùt enim actus naturales sæpiùs eliciti relinquunt species sui, & objectorum, ita etiam actus supernaturales relinquunt tales species; non enim habent minorem virtutem in ordine ad relinquendas species, quàm actus naturales habeant. Ait ulteriùs Gormaz, has species non esse puras determinationes, seu conditiones, ad hoc, ut habitus agat, sed etiam esse partiales concausas, & concurrere ex parte objecti, sicut aliæ species solent concurrere, juxta proverbium: *Ex objecto, & potentia oritur notitia.* Unde tandem actus fidei virtualis, vel objectivæ, reducitur ad habitum infusum, seu Theologicum fidei tanquam ad suam causam, sed non ad eum ùt Theologicè operantur; quia tunc tantùm dicitur Theologicè operari, quando producit actum verè Theologicum, hoc est, intrinsecè attingentem objectum formale quod Divinum, quo DEO uniatur potentia intellectiva.

45. Petes fortè, an istæ species relictæ, sint aliquis habitus acquisitus. Resp. experientiam monstrare, quòd etiam detur aliqua facilitas in ordine ad eliciendos actus supernaturales in eo, qui eos frequenter elicuit: certè, qui sæpiùs elicuit actum fidei circa aliquod mysterium, faciliùs elicit denuo talem

lem actum, quàm alius: pariter, qui sæpiùs elicuit actum contritionis, faciliùs eum elicit, quàm alius. Sed quæritur jam ulteriùs, an ea facilitas sit habitus acquisitus dicendus, an non. Dixi in Philosophia, habitus acquisitos intellectuales non distingui à speciebus ritè coordinatis, & facilè excitabilibus; unde sanè sequitur, hanc facilitatem, seu has species esse dicendas habitum aliquem acquisitum.

Et sanè habitum talem acquisitum admittit Arriaga *de anima. disp. 9. sec. 1. n. 18.* Scotus, Durandus, Nominales, Gormaz, *de virtutibus Theologicis. n. 65.* Oviedo *in 1. 2. tractatu. 3. controversia 2. puncto 4. n. 40.* Quæstio tantùm adhuc inter ipsos est, an hic habitus sit supernaturalis, an naturalis tantùm. Supernaturalem eum esse, admittunt Arriaga, & Gormaz *loc. cit.* Nominales, Durandus, & alii. Et sanè, si actus naturales producunt habitum proportionatum sibi naturalem, cur non actus supernaturales producant supernaturalem? quæ enim assignabitur differentia? certè aliàs semper habitus acquisitus inclinat ad actus similes iis, à quibus est generatus.

46. Difficultas tantùm est, quòd habitus iste acquisitus deberet manere in peccatoribus, in quibus manet facilitas aliqua etiam ad bonum, saltem in pluribus, qui priùs diu bene vixerunt, & in aliquod mortale prima vice inciderunt: econtrà non videtur manere in peccatore ullus habitus supernaturalis, nisi fidei, & spei. Sed inprimis respondent aliqui, non manere in peccatore facilitatem supernaturalem, sed tantùm aliquam naturalem; nam, ùt habet Arriaga *disp. 9. de anima. n. 22.* quandocúnque homo elicit actum supernaturalem, simul elicit actum naturalem circa idem objectum; unde ex his actibus naturalibus potest oriri habitus naturalis, qui dein influat in actus naturales, & fortè etiam in supernaturales cum conprincipiis supernis; neque enim omnia principia actûs supernaturalis debent esse supernaturalia; aliàs anima non posset in eum influere. Et videtur hæc responsio firmari ex eo, quòd aliàs, quando tolleretur potentia, hoc est, habitus infusus, qui dat simpliciter posse, videatur etiam tolli debere facilitas ei superaddita, & ei quasi innixa, quæ est habitus acquisitus.

47. Resp. alii cum eodem Arriaga *disp. modò citata n. 12.* manere posse habitum acquisitum supernaturalem, etiam in peccatore; cùm Tridentinum Concilium, & Patres, ac Theologi, tantùm negent, manere in peccatore habitus per se infusos, de quibus solis erat ipsis sermo; de acquisitis enim non cogitaverunt, saltem nihil determinârunt. Non tamen poterit talis habitus acquisitus producere actum supernaturalem sine habitu infuso (sicut citharœdus habens species optimas, & habitum perfectum, non potest pulsare citharam absque manibus) nisi DEUS suppleat per omnipotentiam extrinsecè applicatam defectum habitûs. Manere autem posse habitus hos acquisitos sine gratia ajunt; eò quòd non sint proprietates gratiæ, nec producantur nec exigantur ab ipsa; cùm possit gratia dari sine ipsis, ùt patet in homine priùs malo recens conversò, & necdum inclinato ad actus virtutum: subjectum autem eorum sit ipsa anima. videatur ipse Arriaga, & Gormaz, ac Oviedo *loc. cit.* Ex his opinionibus, quamcunque teneas, neutra obest nostræ assertioni de necessitate objecti formalis intrinseci ad actum fidei formalis.

48. Ob. 3. Licet aliqua propositio nobis ab initio sit ex terminis tantùm imperfectè nota, & adhuc obscura, ita, ut ei difficulter assentiamur, tamen, quando sæpiùs ei assensi sumus, & habitum assentiendi contraximus, illa propositio fit nobis ita clara, ut facilè ei assentiamur: ergo habitus potest supplere causalitatem terminorum: ergo etiam habitus fidei. Resp. conc. ant. & omitt. 1. conseq. at neg. 2. cons. Etsi fortè id possit aliquis habitus acquisitus, non id potest habitus infusus fidei. Ratio est; quia inprimis habitus infusus non facilitat, consequenter non inclinat, adeóque neque ejus inclinatio, quæ nulla datur, potest supplere causalitatem terminorum. Secundò habitus non inclinat, nisi ad actus sibi proprios: atqui actus proprii fidei non sunt illi, qui non nituntur testimonio DEI: ergo ad hos non potest habitus fidei inclinare:

Quin imò etiam actus fidei virtualis, vel objectivæ, debent saltem extrinsecè niti testimonio DEI, & necessariò præsupponere actus formales fidei formalis: (aliàs enim quomodo in iis virtualiter perseverarent actus fidei formalis?) consequenter saltem aliqui actus fidei necessariò nituntur testimonio DEI intrinsecè attacto: ergo habitus fidei nunquam potest supplere causalitatem terminorum; non enim in actibus fidei formalis, ùt patet: non in actibus fidei virtualis, vel objectivæ; quia, si in ordine ad istos suppleretur causalitas terminorum, suppleretur ea potiùs per species relictas ab actibus fidei formalis, quàm per habitum infusum. Tandem, licèt habitus possit facere, ut propositioni, quæ ex se neutra est, assentiamur ob rationem non ampliùs intrinsecè attactam, tamen non potest facere, ut assentiamur alicui propositioni, quæ ex se neutra est, abstrahendo ab omni ratione; nunquam enim ullus habitus potest facere, ut dicam potiùs, stellas esse numero pares, quàm impares; quia nullam hujus rei rationem, nec intrinsecam, nec extrinsecam habeo.

49. Dices. Habitus determinat ad credendum ipsum testimonium DEI absque ulla ratione: ergo etiam potest determinare ad credenda alia objecta absque ratione. prob. ant. vel credimus testimonium DEI propter se, vel propter aliud: si primum: cùm testimonium in se sit neutrum, (nec enim est ex terminis notum, DEUM locutum fuisse) debet habitus determinare, & habetur intentum: si secundum: inprimis sæpissimè non datur testimonium DEI reflexum: dein redit quæstio de hoc eodem testimonio reflexo in infinitum:

finitum: ergo. Resp. disting. ant. Habitus determinat ad credendum testimonium absque ulla ratione identificata cum testimonio. neg. ant. absque ratione distincta. conc. ant. & sub eadem distinctione conc. vel neg. conseq. ad prob. conc. ma. neg. primam partem mi. vel potiùs ejus suppositum; testimonium enim non est neutrum, quando est sufficienter applicatum, seu quando est redditum evidenter credibile, & credendum; neutrum enim dicitur illud objectum, de quo nec habeo ullam rationem credendi, vel negandi, nec intrinsecam, nec extrinsecam, neque talem, vi cujus reddatur illa res credibilis.

Jam verò dari testimonium DEI, sive DEUM esse locutum, redditur evidenter credibile, & credendum, ex signis credibilitatis nostræ fidei, de quibus pluribus agemus inferiùs. Nec dicas, ex his sequi, quòd assensus, præstitus de ipsa existentia Divini testimonii, sit assensus tanquam primi principii; nam negatur illatum; assensus enim, præstitus rei tanquam primo principio, est ille, quando res ex ipsa apprehensione terminorum statim rapit intellectum ad assensum, quin priùs debeat fieri aliunde evidenter credibilis, & credenda. Certè, ut huic principio: *Totum est majus sua parte:* assentiamur, non indigemus prævia applicatione, vel credibilitate.

50. Ob. 4. Non est laudabile credere DEO ob rationem, seu motivum, aut objectum formale: sed fides nostra est laudabilis: ergo per eam non credimus ob rationem &c. Confirm. Si crederemus DEO ob ejus dictum infallibile, non præferremus DEUM homini, qui esset infallibilis in loquendo: hoc est absurdum: ergo. Resp. dist. ma. non est laudabile credere DEO ob rationem distinctam ab ejus testimonio, & auctoritate. om. ma. ob rationem identificatam cum ejus testimonio. neg. ma. & concessa. mi. neg. conseq. Utique laudabile est credere DEO ob ejus testimonium, quando nobis revelat plura obscura, & supra captum nostrum, ad quæ credenda opus est magna intellectûs nostri captivitate, & subjectione.

Ad confirm. Resp. neg. ma. nam 1. etsi homo esset ratione extrinsecæ assistentiæ DEI infallibilis, non esset infallibilis intrinsecè; unde, dum illam ipsam intrinsecam infallibilitatem de DEO credimus, ipsum homini illi præferimus. 2. etsi homo esset infallibilis, ejus infallibilitas esset ordinis longè inferioris; unde etiam testimonium DEI plùs æstimamus, ita ut, si per impossibile talis homo contraria loqueretur DEO, illius testimonio fidem negaremus: & in hoc sensu ait Apostolus *ad Gal. 1. v. 8. Sed licet nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquam, quod evangelizavimus vobis, anathema sit*: hoc est, si etiam Angelus de cœlo, qui, utpote beatus, falli non potest, aliud diceret, quàm, quòd S. Paulus ex revelatione DEI docuerat, non foret ei credendum.

51. Ob. 5. Saltem fides non debet habere objectum ex parte intellectûs, sed sufficit, si aliquod habeat ex parte voluntatis: ergo. prob. ant. non credimus DEO, quia verax est, sed quia supremus dominus est, & quia præcipit, ut credamus: atqui præceptum est motivum, seu objectum formale afficiens voluntatem, non intellectum: ergo. ita Guilielmus Parisiensis *libro de fide, & legibus non longè ab initio.* Confirm. Potest DEUS homini, nihil cogitanti de veracitate DEI, præcipere, ut sibi credat: talis esset actus fidei absque motivo afficiente intellectum: ergo.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. ma. Volumus quidem credere; quia DEUS præcipit: sed credimus; quia verum dicit. Volo dicere: actus voluntatis, seu pia affectio, qua nobis liberè imperamus actum fidei, & à qua actus fidei denominatur liber, atque fit meritorius (de quo infrà) habet pro motivo præceptum: sed non ipse actus fidei habet præceptum pro motivo intrinseco. Sic, licèt contritio, vel attritio, præcepta sit peccatori saltem semel in anno, adeóque actus imperans contritionem habeat pro motivo præceptum, non tamen actus contritionis habet pro motivo præceptum; aliàs tandem omnes ferme actus haberent pro objecto motivo præceptum DEI, adeóque omnes essent actus virtutis moralis obedientiæ.

Ad confir. neg. ant. Sicut DEUS non potest præcipere homini, ut aliquid amet, quod non apparet bonum, ita neque potest ei præcipere, ut credat, quod non apparet verum; quia non potest facere, ut potentia feratur extra suum objectum. Hoc tamen est verum, quòd, sicut eo ipso, quòd DEUS præcipiat aliquid amandum, ostendit id esse bonum, si non intrinsecè in se, saltem extrinsecè ratione alterius, ad quod ordinatur: ita eo ipso, quòd aliquid præcipiat credendum, ostendat, id esse verum, si non ex apprehensione terminorum, saltem ob extrinsecam attestationem DEI, quæ implicitè saltem continetur in præcepto credendi.

ARTICULUS III.

An DEUS possit fallere, vel falli.

52. Dico 1. DEUS non potest falli. ita contra Averroem, qui DEO negavit aliquarum rerum scientiam, defacto omnes Catholici, imò omnes, qui DEUM verè agnoscunt. Prob. facilè. DEUS est ens perfectissimum: ergo debet habere omnem perfectionem, nec potest habere aliquam imperfectionem: atqui omniscientia est manifestè perfectio, & ignorantia, vel error, est imperfectio: ergo DEUS debet manifestè habere omniscientiam, & non potest habere ullam ignorantiam: atqui, si falli posset, manifestè careret omniscientiâ, haberétque ignorantiam alicujus veritatis: quin, quod pejus foret, haberet positivum errorem circa aliquam rem, circa quam falleretur; nam aliter conciperet rem, quàm in se esset, & ignoraret, quomodo verè

se haberet: ergo. Omnia membra hujus discursûs sunt evidentia. Possent addi textus innumeri Sacræ Scripturæ, DEO omniscientiam attribuentes: sed non est necesse.

53. Dico 2. contra Priscillianistas. DEUS etiam non potest fallere, neque de potentia absoluta. ita rursus omnes Catholici, saltem de potentia ordinaria: quanquam de potentia extraordinaria aliqui, sed vix unus, & alter, olim admiserint, DEUM fallere posse, ùt Holkot. *in 2. q. 2. a. 8.* item apud Cardinalem de Lugo. *de fide disp. 4. sec. 2. n. 15. & 16.* Petrus de Alliaco, & Gabriel, quorum tamen sententia modò sustineri non potest. Prob. 1. Fallere alterum scienter, est mentiri: sed DEUS semper falleret scienter; cùm omniscius sit, & falli non possit: ergo mentiretur: atqui DEUS mentiri non potest: ergo.

Minor subsumpta inprimis est lumine naturæ nota; est enim evidenter indecens, & imperfectum mendacium, imò, ùt omnes dicunt, est intrinsecè malum; quia ipsum lumen naturæ dictat, etiam barbaris non omnino honesti oblitis, mendacium esse naturæ rationali difforme, & esse contra finem, ac institutionem verborum ad humanum commercium ordinatorum; istud enim per mendacium, si hoc foret licitum, everteretur; quia tolleretur fidelitas, atque fiducia mutua: ergo mendacium non potest cadere in perfectissimum DEUM.

54. Prob. eadem minor ex Scripturis, & Patribus. *Ad Hebr. 6. v. 18.* dicitur de DEO: *Interposuit jusjurandum, ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri DEUM, fortissimum solatium habeamus.* Duæ autem res illæ sunt promissio, seu assertio DEI, & juramentum: ergo per has habemus fortissimum solatium: sed, si DEUS fallere posset, non haberemus fortissimum solatium, sed possemus dubitare, & timere: ergo. prob. mi. Non haberemus fortissimum solatium ratione assertionis, si DEUS per hanc fallere posset, ùt patet: neque haberemus illud ratione juramenti; nam juramentum DEI non reddit promissionem ejus certiorem: ergo. prob. 2. pars ant. DEUS non habet superiorem, per quem juret: ergo debet jurare tantùm per semetipsum: & sic *Gen. 22. v. 16.* dicit DEUS: *Per memetipsum juravi:* ergo juramentum ejus non addit auctoritatem majorem ipsius dicto: ergo, si DEUS posset mentiri per simplicem assertionem, posset etiam mentiri per juramentum: ergo per neutrum haberemus firmissimum solatium, contra Apostolum: ergo, ut hoc habeamus, debet dici, quòd, sicut impossibile est, DEUM testantem aliquid juramento, mentiri, ita etiam impossibile sit, eum mentiri dicentem aliquid sine juramento. Utitur autem DEUS frequenter in Scripturis formulâ juratoriâ, ut nostræ infirmitati, quæ majorem certitudinem in assertione jurata, quàm in alia, concipit, se accommodet.

Iterum *Numeror. 23. v. 19.* dicitur: *Non est DEUS quasi homo, ut mentiatur, nec ut filius hominis, ut mutetur:* ergo DEUS etiam de absoluta potentia non potest mentiri. prob. conf. fuêre aliqui Sancti, qui nunquam mentiti sunt, e. g. B. Virgo, S. Joannes Baptista: ergo, ut DEUS non sit sicut isti, seu præcellat omnes homines in veracitate, debet neque de potentia absoluta posse mentiri. Et in hoc quoque sensu intelligendum etiam est illud *ad Rom. 3. v. 4. Est autem DEUS verax, omnis autem homo mendax.*

55. Accedunt SS. Patres. S. Dionysius *de Divinis nominibus c. 8.* juxta versionem Ambrosii Florentini (à qua non quoad sensum, sed tantùm quoad verba, paulùm dissentit Perionius) ait: *Porro veritas DEUS est, & à veritate cadere, à DEO est cadere: si igitur veritas DEUS est, veritatisque negatio est à DEO prolapsio, à DEO cadere DEUS non potest.* S. Ambrosius *in c. 23. Numer. v. 19. Non est DEUS quasi homo, ut mentiatur*; ait: *Nunquidnam mentitur DEUS? sed non mentitur; quia impossibile est mentiri DEUM .... Impossibile istud non infirmitatis est, sed virtutis, & majestatis.* S. Augustinus. *l. 22. de civ. DEI. c. 25.* ait: *Si volunt invenire, quod omnipotens non potest, habent prorsus: ego dicam: mentiri non potest.* Similia habent SS. Athanasius, Cyrillus, Anselmus, & alii. vide Lugo *de fide disp. 4. sect. 2.* Gormaz. *de virt. Theol. disp. 17. n. 810.*

56. Collige 1. DEUM non tantùm mentiri non posse, aliquid nudè asserendo, sed nec promittendo. Ratio est clara; quia in omni promissione includitur assertio; nam, qui dicit: *dabo:* vel: *donabo*: asserit certè, se habere animum dandi: si ergo DEUS nequit falsum asserendo decipere, neque poterit decipere promittendo. Collige 2. DEUM neque posse mentiri per alium; nam indecentia mendacii refunderetur in DEUM tanquam ejus auctorem, & causam. Dein quando Scripturæ dicunt, DEUM mentiri non posse, intelligunt, eum id non posse, per locutionem, qua hucusque ordinariè hominibus locutus est: atqui locutus est per Angelos, Prophetas, Apostolos, & alias personas ab ipso distinctas: ergo.

Collige. 3. probabiliùs DEUM non posse, se solo infundere homini errorem, vel habitum erroneum. ita Gormaz. *disp. 19. de virt. Theol. n. 897.* Oviedo *de fide controv. 3. punct. 2. n. 8.* & alii ab eo citati. Prob. Si DEUS se solo infunderet errorem, etiam tantùm speculativum, intellectui humano, tunc infunderet eum cum certa scientia de ipso; quia non posset habere ignorantiam: sed sic scienter deciperet, & virtualiter mentiretur, quod DEUS non potest, ùt jam probatum: ergo. prob. mi. si creatura studiosè facit, ut alius putet, Petrum currere, quando non currit, & studiosè ex intentione procurat, ut erret, virtualiter certè mentitur, & decipit scienter alterum: ergo etiam DEUS, procurando, vel causando talem errorem, virtualiter mentiretur &c.

Confirm. Si DEUS posset infundere talem errorem, posset etiam formare voces in aëre, quæ sonarent, vel significarent, Petrum currere, quando non currit, saltem quando

non

non sciret audiens, has voces expresè ad se à DEO dirigi: sed hoc, etsi Lugo *de fide disp. 4. sec. 3.* non videatur rejicere, aut certè juxta principia ibi jacta non rejicere posse, videtur non posse admitti: ergo. ma. prob. ex eo, quòd inter posse hoc, & posse illud, non possit ostendi ulla disparitas. mi. videtur inprimis sensui communi conformis; cùm tales voces falsum significantes, nullus unquam audeat DEO tribuere, sed omnes tribuant eas diabolo, vel simili causæ: ergo

57. Collige 4. DEUM loquentem non posse uti restrictione purè mentali. *Restrictiones purè mentales* fiunt, quando verbis, exteriùs dictis, aliquid à loquente additur, in mente subintellectum, quod nullo signo externo, vel significatione externa verborum, per consuetudinem, vel aliam causam, acceptata, potest colligi. e. g. Petrus rogatus, an occiderit Paulum, quem domi gladio heri occidit, respondet: *Non occidi:* subintelligendo *sclopeto*, vel *in templo*, vel *hodie*. Hæ restrictiones sunt reverà mendacia, quæ DEO repugnant; nam, ùt ait Cardenas *in propos. ab Innoc. XI. damnat. dissert. 19. n. 31.* loquela humana (& par est ratio de Divina) neque totaliter, neque partialiter constituitur ex conceptibus mentalibus, sed ex vocibus, & sæpe ex circumstantiis externis, ratione quarum sæpè variatur significatio vocum: ergo, ut propositio sit vera, non debet attendi conceptus mentalis interiùs in mente additus, sed sola verba, & signa, vel circumstantiæ externæ: ergo, si quis occidit Paulum, & exteriùs simpliciter dicit: *Non occidi:* licèt mente subintelligat *veneno*, vel *hodie &c.* est mendax; nam, si conceptus mentis non attendatur, propositio clarè est mendax, ùt patet: ergo. Hinc Innocentius XI. damnavit has propositiones. *26. Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causâ, sive quocunque alio fine, juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec est periurus.* & 27. *Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa:* & his similis est propositio 28. similiter etiam damnata.

58. Collige 5. DEUM posse loqui per æquivocationem, vel amphibologiam, quæ ex aliquo signo externo, vel circumstantiis extrinsecis, aut modo loquendi, licèt non ita obvio, potest intelligi; similes enim locutiones, si fiant, quando adest justa causa celandi veritatem, excusantur adhuc, etiam post decretum Innocentii XI. ab omnibus ferme auctoribus à mendacio. Et certè, quando verba sunt æquivoca, potest loquens, ex justa causa ea accipere in uno, & permittere, ut audiens ea intelligat in altero sensu, intendendo celare veritatem, & tantùm permittendo alterius deceptionem. Similiter cùm signa externa, pronuntiatio, aut modus loquendi, aliæque circumstantiæ exteriùs sensibiles, sint constitutiva locutionis externæ (aliàs enim nunquam à mendacio excusari poterunt dicta ironica, vel hyperbolica) qui ea non attendit, sibi imputet, quòd non ritè rem intelligat. Confirm. Multa sunt dicta in Sacris Scripturis, quæ, ùt patebit ex objectionibus, à mendacio excusari non possunt, nisi recurrendo ad hanc nostram doctrinam: atqui dici minimè potest, ibi dicta esse mendacia; cùm aliqua sint ipsius Christi Domini, vel Sanctorum Angelorum: ergo. Quodsi jam in locutionibus æquivocis, vel amphibologicis, mendacia non reperiantur, neque deceptio positivè intenta, non est, cur DEUS ita loqui non possit: & certè videtur in Scripturis aliquando ita locutus.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

59. OB. 1. contra 2. conclusionem (nam quæ contra primam objici fors possent, tangunt tractatum de DEO, ubi de infinita ejus perfectione, vel tractatum de actibus humanis, ubi de libertate creata) Mendacium non est intrinsecè malum: ergo in quibusdam circumstantjis potest DEUS de potentia absoluta mentiri: ant. prob. quidquid est malum, est tale; quia est contra legem DEI; hæc enim, ùt etiam diximus *tract. de actibus humanis, n. 176.* est prima universalis regula moralitatis: sed mendacium, quod faceret DEUS, non esset contra legem DEI; ergo: prob. mi. lex DEI non datur sine voluntate DEI obligante: atqui non daretur tunc voluntas DEI obligans ad non mentiendum, sed potiùs daretur in DEO voluntas mentiendi: ergo.

Resp. neg. ant. Certè S. Augustinus. *l. de mendacio, præsertim c. 6.* sensit, mendacium esse intrinsecè malum; ait enim, mendacium esse aliquid pejus iniquitate, quam DEUS oderit; cùm mendacium perdat, juxta illud *psal. 5. v. 7. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium*: & comparat mendacium cum furto, & adulterio, docétque, quòd, sicut ista non licent, sic nec licitum sit illud. ad prob. conc. ma. neg. mi. ad hujus prob. iterum neg. mi. nam DEUS necessariò sibi ipsi imponit legem non faciendi intrinsecè mala: saltem necessitate metaphysica vult non mentiri, quæ voluntas, si non est propriè lex, est æquivalenter talis, & æquè absolutè impossibile DEO reddit mendacium. Hinc si DEUS, ùt ponunt adversarii, vellet mentiri, vellet, & nollet idem: vellet mentiri, ùt ponitur: nollet; quia necessariò non vult intrinsecè mala, & necessariò etiam odit omne destructivum suæ supremæ auctoritatis, & infallibilitatis: quale esset mendacium.

60. Ob.

60. Ob. 2. DEUS potuit reddere licitum homicidium, imò illud præcipere, dum Abrahamo præcepit immolare Isaacum: ergo etiam poterit reddere licitum mendacium. Confirm. DEUS etiam potuit reddere licitum furtum Israëlitis, qui *Exod. 12.* Ægyptiis furati sunt vasa aurea, & argentea: item *Oseæ 1.* huic Prophetæ reddidit licitam fornicationem: ergo etiam poterit reddere licitum mendacium; neque enim est ratio, cur potuerit dispensare in aliis præceptis, & non in isto. Resp. neg. cons. Homicidium, si tantùm accipiatur pro cæde hominis innocentis, non est strictè loquendo intrinsecè malum (quia DEUS, supremus vitæ, & mortis dominus, potest id pro libitu velle, & imperare, etiam quando manet cædes innocentis) modò fiat cum legitima potestate, sine qua etiam eodem modo mala est cædes nocentis, quæ tamen non dicitur intrinsecè mala. At, quod strictè est intrinsecè malum, DEUS nunquam potest velle, quamdiu manet tale, ùt patebit ex mox dicendis.

61. Ad confirm. neg. ant. DEUS, nec furtum, nec fornicationem licitam fecit: sed fecit, ut eæ actiones, nec essent furtum, nec fornicatio; DEUS enim, utpote absolutissimus Dominus vitæ, corporum, & rerum omnium, potest transferre jus ab uno domino creato in alium: & sic jus Ægyptiorum in vasa aurea transtulit in Hebræos: Oseæ autem dedit potestatem, imò imperium imposuit, ducendi illam mulierem uxorem: & sic nec datum tunc fuit furtum, nec fornicatio. Quamvis autem illi filii Oseæ vocentur filii fornicationum, per hoc tantùm significatur, eorum matrem priùs fuisse meretricem.

Idem dicendum de polygamia antiquorum Patriarcharum, quibus dedit DEUS potestatem ducendi plures uxores, vel, ut multiplicaretur populus, aut semen Abrahæ: vel ut indicarentur certa mysteria in Ecclesia DEI futura, e. g. populi gentium, & synagogæ conjunctio, ac fœcunditas. An autem hæc fuerit dispensatio propriè dicta, an tantùm impropriè dicta, seu, an tantùm fuerit mutatio conditionis, e. g. quòd DEUS jus, quod haberet per se una uxor totaliter in corpus mariti, diviserit in plures uxores, videri potest apud Platelium. *de matrim. capite. 7. §. 4. n. 1068.* Mihi probabilius videtur, non fuisse veram dispensationem, sed tantùm mutationem conditionis, qua posita extractæ sunt illæ actiones ex ratione furti, fornicationis &c.

62. Quidquid tamen sit, parùm refert ad rem nostram; DEUS nec directè, nec indirectè, nec propriè, nec impropriè, dispensare potest in præcepto non mentiendi; quia mendacium est semper contrarium fini verborum, & honestati debitæ naturæ rationali, ùt agnoscunt etiam gentiles: nec est excogitabilis casus, in quo possit hæc contrarietas à mendacio separari. Sed neque licet assignare pro libitu circumstantias, quibus mutatis possit DEUS indirectè in præcepto naturali dispensare; si enim istæ non aliunde sunt notæ, debent innotescere, aut ex Divina revelatione, aut ex legitima authoritate, non ex privato tantùm sensu: atqui ex authoritate Ecclesiæ constat oppositum, scilicet non posse dari circumstantias, in quibus mendacium sit licitum: ergo.

Videri meretur hac de re Lugo *de fide, disp. 4. sect. 4. n. 58. & seq.* ubi insuper rectè probat, etsi daretur, (quod tamen est falsum) etsi daretur, inquam, quòd posset DEUS in aliquo extraordinario casu dispensare cum homine, ut in extrema necessitate mentiretur, non tamen propterea posse ipsummet DEUM mentiri; quia ipse facilè potest aliis mediis malo cuique occurrere: neque potest DEUS omnia, quæ homo per ejus licentiam, vel aliàs potest; nam potest homo se humiliare, non autem DEUS. Sed neque verum est, quòd DEUS omnia possit se solo, quæ potest cum creatura; neque enim se solo potest producere peccatum, nec se solo potest producere odium DEI. Ratio autem discriminis est; quia aliqui effectus mali tribuerentur DEO ùt causæ, si se solo eos produceret: non verò tribuuntur eidem, si eos producat cum creatura, & ùt ab hac determinatus, adeóque ùt causâ per accidens: imò DEUS neque potest se solo producere actiones vitales creatas, quæ probabilius essentialiter connectuntur cum principio creato.

63. Ob. 3. Decipere alterum non est intrinsecè malum: ergo nec mentiri. ant. prob. *2. Cor. 12. v. 16.* gloriatur S. Paulus, & ait: *Cùm essem astutus, dolo vos cepi.* 2. sæpè dicuntur aliqui inducti ad bonum dolo pio, & fraude innocenti: imò etiam jura distinguunt dolum bonum, & malum. Resp. dist. ant. decipere alterum tantùm indirectè, materialiter, & occasionaliter, non est intrinsecè malum. conc. ant. decipere directè, & formaliter. neg. ant. & cons. Occasionaliter decipere est ponere signum verum, vel ambiguum, cujus occasione alter ex inadvertentia, ignorantia, vel alia causa, in errorem inducitur, quod ex justa causa licet: & sic fit e. g. per æquivocationem, vel amphibologiam, ex justa causa adhibitam, non intendendo deceptionem, sed tantùm veritatis occultationem, quando ad hanc loquens jus habet: formaliter autem decipere est ponere signum determinatum ad falsum, sive dein signum sit vocale, sive reale (quo casu foret mendacium reale pariter illicitum) ad alterum fallendum. ad prob. illud Apostoli dictum potiùs est vox sibi objicientis, quàm asserentis, ùt patet legenti; cùm Apostolus videatur ibi velle, id, tanquam objectionem sibi factam, solvere. Si tamen id S. Paulus concedat, sermo ipsi est de dolo pio, seu tantùm occasionali, ac licito, ùt habet S. Thomas. *2. 2. q. 55. a. 4. ad 1.* Eadem responsio sequentibus congruit.

64. Ob. 4. DEUS sæpè in Scripturis Sacris decepit homines in pœnam peccati: ergo. ant. prob. ad *Rom. 1. v. 28.* dicitur: *Tradidit illos DEUS in reprobum sensum.* & *3. Reg. 22. v. 20.* ait DEUS: *Quis decipiet Achab regem Israël?* & tunc spiritus quidam

dam dixit *v. 22. Ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus: & dixit Dominus: Decipies, & prævalebis: Egredere, & fac ita:* ergo DEUS Achabum decepit: & par est ratio de aliis. Resp. neg. ant. ad prob. neg. cons. Verba illa, & similia, juxta unanimem Theologorum consensum, explicantur tantùm de permissione, sive, quòd DEUS tantùm permiserit homines abire in reprobum sensum, & spiritum illum Achabo imponere. Sic quoque induratio Pharaonis, & alia, hinc inde in Scripturis similia, exponuntur tantùm de permissione, vel subtractione gratiæ majoris; nec enim DEUS potest esse auctor mali moralis. Similiter de permissione, vel subtractione gratiæ explicandum est illud *Isaiæ. 6. v. 10. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude, ne fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat.*

65. Quodsi DEUS in Scripturis aliquando aliquid dixit futurum, quod postea factum non est, e. g. *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur. Jonæ. 3. v. 4.* propositiones illæ fuêre conditionales, & conditio non fuit impleta; intelligebatur enim: *nisi pœnitentiam egerint.* Et quamvis locutio DEI non tollat ipsi libertatem, tamen non potest de-in aliter facere consequenter, licèt possit antecedenter. Neque hinc sequitur, DEUM non esse omnipotentem, si non possit aliter facere, vel non mentiri; quia, cùm mentiri imperfectum sit, in DEO Chimera est, quam omnipotens facere non potest: & hinc S. Augustinus. *l. 1. de symbolo. c. 1.* ait de DEO: *Si mori posset, non esset omnipotens: si mentiri, si falli, si fallere, si iniquè agere, non esset omnipotens; quia si hoc in eo esset, non fuisset dignus, qui esset omnipotens.* Videatur Lugo *de fide dis. 4. sect. 2.*

66. Ob. 5. contra 3. illationem. Error physicus intellectûs est tantùm malum physicum, & non morale; nam innocenter falli hominem, non est malum morale: sed DEUS potest causare se solo omne malum physicum: ergo etiam potest causare errorem. Confirm. 1. Error intellectûs se habet aliquo modo ùt monstrum naturæ: sed hoc DEUS potest producere se solo: ergo. Confirm. 2. DEUS potest esse causa falsi judicii: ergo. prob. ant. Si DEUS determinet Petrum ad aliquid affirmandum, e. g. hanc propositionem: *Paulus currit:* & hæc propositio duret per duo instantia, atque in secundo Paulus non currat, & sic transeat hæc propositio de vera in falsam, eam tamen in secundo instanti DEUS conservet: in hoc casu, qui est possibilis, DEUS erit causa falsi judicii, seu erroris: ergo.

67. Resp. dist. ma. Error physicus intellectûs est tantùm malum physicum respectu recipientis. om. ma. respectu scienter eum causantis. neg. ma. & dist. mi. DEUS potest causare omne malum physicum, si sit tantùm malum physicum, tam respectu causantis, quàm recipientis. conc. mi. si sit malum physicum tantùm respectu recipientis, non autem respectu causantis. neg. mi. & cons.

Certè, licèt errare tantùm sit physicè imperfectum, seu malum, in eo, qui recipit inculpabiliter errorem, non est tantùm physicè, sed moraliter imperfectum causare scienter errorem. Patet in eo, qui alteri aliquid falsi dicit, quod alter inculpabiliter credit.

Sic etiam est tantùm malum physicum doloribus affici, etiam æternis: non potest tamen (ùt longè communior docet) DEUS innocentem doloribus inferni affligere, etiam præservando eum supernaturaliter à peccatis, in eo statu aliàs committendis. Unde non est absolutè verum, quòd DEUS possit causare omne prorsus malum physicum: sed tantùm verum est, quòd possit causare omne illud malum physicum, ex cujus causatione nihil indecens redundet in ipsum: sicut autem ex afflictione innocentis redundaret in DEUM nimia aliqua severitas, ita ex causatione erroris redundaret defectus veracitatis. Sed nec dici potest, DEUM tantùm decepturum physicè; nam, cùm incapax sit ignorantiæ, semper deciperet scienter, quod est decipere moraliter.

68. Ad 1. confirm. neg. ma. Ex productione monstri non redundat aliquid indecens in DEUM: redundat autem ex productione erroris scienter facta. Ad 2. confirm. neg. ant. ad probationem. inprimis quæro, an possit propositio vera transire in falsam, vel non: si secundum, casus implicat, & negatur suppositum: si primum, DEUS non poterit, ùt causa per se, & particularis, ex intentione sua, judicium illud pro sequenti instanti conservare, sed tantùm ad exigentiam creaturæ, & ùt causa per accidens. Sed neque DEUS potest esse causa per se principiorum necessariò determinantium ad errorem; sic enim esset causa mediata per se erroris. Verbô: DEUS non potest intendere, & per media necessaria, contra, vel præter exigentiam omnis creaturæ, causare errorem.

69. Ob. 6. DEUS potest conservare accidentia Evcharistica sine subjecto: sed sic decipiuntur homines: ergo. Confirm. DEUS potest etiam conservare visionem sine objecto: sed tunc causat errorem in existimante, objectum esse præsens, cùm absit: ergo. Resp. dist. mi. decipiuntur homines per accidens, ratione ignorantiæ, vel infidelitatis. conc. mi. ex intentione, & determinatione DEI. neg. mi. & cons. DEUS miraculum Evcharisticum sufficienter manifestavit per fidem: si hæretici id credere nolunt, sibi imputent, non DEO. Quodsi alius etiam decipiatur, id fit, non per se ex intentione DEI, sed ratione ignorantiæ, quam DEUS justè permittit: quæ ignorantia, saltem se sola, etiam minimè determinat ad falsum judicium, sed tantùm ad negationem scientiæ.

Sic etiam ob distantiam solis, plurimi habent falsum judicium de ejus magnitudine, & philosophi de plurimis effectibus, ac eorum causis, habent falsas idæas, vel sententias, quin DEUS sit positiva causa erroris. Ad confirm. vel visio omnino necessariò exigit præsentiam objecti: & DEUS non potest

talem visionem infundere, quin saltem miraculum manifestet, ùt dictum de accidentibus Evcharisticis: vel visio non omnino necessariò exigit præsentiam objecti: & DEUS non causat, sed tantùm permittit eo facto errorem: & sub hac distinctione in forma conc. vel neg. ma. aut mi. & conf.

70. Ob. 7. DEUS potest privare hominem usu rationis: ergo potest etiam eum leviter decipere. Confir. DEUS potest conservare habitum erroneum: ergo etiam infundere. Resp. conc. ant. neg. conf. Ex priori nihil redundat indecentiæ in DEUM: at verò ex posteriori: quamvis autem homini minùs noxius sit error levis, quàm privatio totius rationis, non ideo unum magis decet DEUM quàm alterum; neque in his est attendenda hominis utilitas, sed DEI perfectio. Ad confirm. dist. ant. DEUS potest conservare habitum erroneum, ùt causa universalis, & juxta exigentiam creaturarum, specierum, vel alterius rei. conc. ant. ùt causa particularis per se talis, contra, vel præter exigentiam creaturarum. neg. ant. & conf. Pariter DEUS ùt causa universalis potest etiam causare errorem ad exigentiam creaturarum, quando ab his ad illum producendum determinatur.

71. Ob. 8. Christus *Lucæ. 24.* apparuit discipulis in Emaus euntibus specie peregrini, & *Joan. 20.* Magdalenæ specie hortulani, qualis non erat: ergo eos in errorem induxit: ergo Christus, seu DEUS potest per se causare errorem. Resp. conc. ant. neg. conf. Christus discipulos non induxit in errorem: sed hunc tantùm permisit. Habuit Christus jus ad se occultandum; unde, sicut potest aliquis ad se occultandum alias vestes induere, ne agnoscatur, ita & Christus potuit inducere aliud exteriùs schema, ex quo discipuli per accidens respectu intentionis Christi Domini fuêre decepti. Ille tantùm voluit, pro aliquo tempore ex rationabilissimo fine non agnosci: illi judicârunt, eum esse alium: quod Christus non intendit, sed permisit. Adde, quod alii dicunt, illam apparentiam exteriorem fuisse allegoricam, & in sensu allegorico Christum fuisse peregrinum, ac hortulanum: nec sensum allegoricum esse mendacem, aut decipientem.

72. Ob. 9. Potest DEUS præcipere homini, ut eliciat errorem: ergo etiam potest eidem errorem infundere. ant. prob. si rustico e. g. parochus aliquid falsum proponit, tanquam articulum fidei, & rusticus, qui non habet ullam rationem dubitandi, putat, se debere huic falsitati assentiri: in hoc casu conscientiæ erroneæ, præcipit DEUS, ut eliciatur assensus circa rem falsam, seu præcipit errorem: ergo. Hoc argumentum est Arriagæ, & Lugonis nobis contrariorum: sed inprimis retorquetur argumentum. Ponamus rusticum invincibiliter credere, se debere mentiri ad salvandam vitam proximi: in hoc casu juxta adversarios etiam præcipit DEUS illi mendacium, & quidem formale: nunquid etiam poterit DEUS eum determinare ad mendacium formale, vel poterit DEUS illud ipsi infundere?

Resp. 2. directè. dist. ant. potest DEUS homini præcipere directè, & per se, ut eliciat errorem. neg. ant. indirectè, & per accidens. om. ant. & neg. conf. ad prob. dist. iterum ant. DEUS præcipit per accidens, ut eliciat talem assensum. conc. ant. præcipit id per se. neg. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conf. Et quidem, si in eo casu DEUS assensum præcipit, non præcipit assensum, seu actum fidei supernaturalis; hic enim est impossibilis circa falsitatem: sed tantùm præcipit actum fidei naturalis, vel assensum naturalem.

73. Duplex est circa hoc Theologorum opinio. Quidam cum Esparza, Rhodes, Lugo, & aliis, dicunt, in eo casu erroneæ conscientiæ, DEUM per accidens præcipere, ut faciamus, quod dictat conscientia erronea; quatenus nempe nobis dedit lumen rationis, simúlque voluit, ut nihil faciamus, quod conscientia dictat, non esse faciendum: & licèt ista aliquando per accidens erret, dictando, ut faciamus aliquid materialiter malum, tamen DEUS voluit, ut illud faciamus. Et in hoc casu, ait Rhodes, rem illam non esse prohibitam, (intellige formaliter) quoad illum, qui erroneâ conscientiâ laborat; nam ait hic auctor, mendacium e. g. non esse prohibitum, nisi ùt agnitum, vel (ùt excludatur ignorantia vincibilis) ùt potens agnosci contrarium rationi. Et ratio horum auctorum ulterior est; quia objectum non specificat actum, prout est in se, sed prout est in intellectu, ùt docet S. Thomas. *1. 2. q. 19. a. 5. in corp.* ubi sic habet: *Voluntas discordans à ratione, vel conscientia errante, est mala aliquo modo propter objectum, à quo bonitas, vel malitia voluntatis dependet: non autem propter objectum secundùm sui naturam, sed secundùm quod per accidens à ratione apprehenditur ùt bonum, vel malum, ad faciendum, vel ad vitandum: & quia objectum voluntatis est id, quod proponitur à ratione, ut dictum est.* ergo sicut, si objectum materialiter bonum repræsentatur per intellectum ùt malum, actus illud amplectens est malus, & prohibitus à DEO; ita si objectum materialiter malum repræsentatur ùt bonum, actus illud amplectens erit bonus, & à DEO saltem per accidens præceptus.

74. Alii autem auctores cum Ruiz docent, quòd DEUS in casu conscientiæ erroneæ actum non præcipiat, sed quòd tantùm homo invincibiliter judicet, eum à DEO esse præceptum; unde excusatur quidem talis homo à malitia actûs, sed non propterea facit actum bonum. Verùm hi auctores videntur tamen debere dicere, quòd DEUS mediatè præcipiat eum actum; nam certè talis, omittendo actum materialiter malum, contra conscientiam erroneam eum præcipientem, peccat: & eodem modo etiam peccat, ponendo actum materialiter bonum, contra conscientiam erroneam eum prohibentem: ergo, ùt diximus *tr. de act. human, n. 219.*

n. 219. agit contra aliquod præceptum DEI. Non est autem ulla ratione absurdum, quòd DEUS per accidens imperet talem actum; quia propterea non est causa per se illius actûs; sed tantùm causa per accidens; nam in tali casu tantùm est causa per se præcipiens, ut nihil fiat contra id, quod existimatur à DEO prohibitum: hoc autem præcipere, vel causare, est honestum; nam facere contrarium, seu facere id, quod existimatur à DEO prohibitum, est virtualiter negligere, & postponere, seu contemnere voluntatem DEI præcipientem, quod utique est inhonestum.

75. Pariter divisi sunt auctores, an, qui aliquid materialiter malum facit, putans ad id se obligatum, non tantùm excusetur à peccato, sed etiam eliciat actum bonum, & meritorium coram DEO, e. g. rusticus ex conscientia erronea credens, se obligatum ad mentiendum pro salute proximi conservanda: & idem est, si quis ex conscientia erronea judicet, se obligari ad aliquid omittendum, ad quod neutiquam per se obligatur, e. g. si rusticus erroneè existimet, se debere die jejunii abstinere à sumenda medicina, ad vitam nunc conservandam summè necessaria, ad quam in hoc casu sumendam jure naturali obligatur.

S. Bonaventura, Ruiz, Thyrsus, & alii negant, talem aliquid mereri, ex eo capite, quòd bonum debeat esse ex integra causa, & malum sit ex quocunque defectu; unde, quando actus est materialiter malus, putant, non esse meritorium: & videtur huic opinioni etiam favere S. Thomas *1. 2. q. 19. a. 6. ad 1.* Videntur tamen aliqui ex his auctoribus admittere, quòd in tali casu pia affectio prævia, & imperans talem actum, possit esse meritoria. Alii verò putant, talem actum esse actum virtutis, adeóque meritorium. ita Oviedo *in 1. 2. tr. 5. contr. 2. p. 1. n. 5.* Rhodes *disp. 2. de actibus humanis. quæst. 2. sect. 2. ad. 2.* Esparza *l. 3. de act. hum. quæst. 24. art. 3.* Layman. *l. 1. tr. 1. cap. 3. n. 2.* ubi ait, talem actum esse bonum; quia tendit ad finem bonum, scilicet ad amorem, vel cultum DEI &c. quamvis deficiat in mediis, qui tamen defectus excusetur ob ignorantiam.

76. Dicunt autem hi auctores, non esse paritatem inter actus intellectûs, & actus voluntatis; nam illorum objectum est veritas: & hinc, ut sint in sua ratione boni, debent eam attingere; unde nec actus fidei supernaturalis, imò nec alius supernaturalis actus intellectûs, potest esse falsus. At actuum voluntatis, seu moralium, etiam supernaturalium, objectum non est veritas, sed bonitas, & hæc quidem non tantùm, ùt est materialis in se, sed etiam, ùt est repræsentata per actum intellectûs: potéstque dirigi actus moralis hoc judicio prævio verissimo: *Quidquid conscientia invincibiliter dictat faciendum, bene fit: sed dictat, nunc hanc actionem, vel ejus omissionem, esse ponendam: ergo*: ubi major, & minor est certa.

Unde ait Rhodes, bonum debere esse ex integra causa, vel verè tali, vel tali invincibiliter existimata. Stat pro hac sententia etiam Sanchez *l. 1. in decal. c. 11. n. 17.* citans Azor, Salas, Corduba, vultque, etiam S. Thomam non esse contrarium huic sententiæ; eoquòd quidem doceat, actum contra conscientiam elicitum semper esse malum, non autem doceat, actum elicitum juxta illam conscientiam, semper esse non bonum: sed tantùm doceat, non semper esse bonum, quod ait S. Doctorem dicere propter conscientiam vincibiliter errantem, cui licèt actus sit conformis, non tamen est bonus. Favet quoque Arriaga *tr. de act. hum. disp. 22. sect. 4.* ubi se refert ad *sect. 5.* in cujus *subsect. 3. n. 38.* ait, actum moralem dirigi simili syllogismo, seu discursu, qualem modò posuimus.

77. Et sanè contingere potest, ut conscientia erronea dictet faciendum aliquid valde arduum, e. g. ut quis cum magno damno suo, vel magno saltem lucro cessante, debeat mentiri ad servandam vitam proximi: vel ut debeat odisse aliquid, ad quod amandum valde inclinaretur: vel debeat reddere debitum conjugale existimatæ uxori, à qua aliàs valde magnum horrorem, & aversionem naturalem habet: vel debeat die jejunii abstinere à medicina cum periculo vitæ: durum autem videtur, talem hominem nihil mereri, nisi fortè per actum prævium imperantem.

Id faciliùs tamen capiam, quòd per assensum hæresi factum, etsi difficilem, non acquiratur meritum; cùm enim assensus sit falsûs, nec supernaturalis, nec meritorius esse potest; nam habitus fidei influere non potest in falsitatem. Faciliùs etiam capiam, neminem mereri per mendacium; cùm actus externus non augeat per se meritum, (ùt dixi *tr. de act. hum. n. 164.*) & intra mentem mendacium non detur. Quòdsi Auctores oppositi, admittentes piam affectionem prævium esse meritoriam, tantùm velint, actus externos, materialiter malos, non esse meritorios, id facilè concedam: at, si velint, tantùm actum imperantem actûs interni materialiter mali esse meritorium, nullum verò actum imperatum internum (nam & isti imperari possunt, ùt est innegabile) tendentem ex optima intentione obediendi, vel placendi DEO, in aliquid materialiter malum, hæc sententia videtur satis difficilis.

Juxta hanc enim sententiam e. g. nil mereretur, qui sibi ex metu, ne peccatum contraheret, actum internum imperaret, e. g. intentionem, sua æstimatione optimam, abstinendi amore DEI à medicina summè necessaria, vel intentionem mentiendi amore proximi propter DEUM, cum magno suo gravamine. Certè volitio, imperans exteriùs verba proferre, etsi priùs ab alio actu fuisset imperata, vix videtur suo fraudanda merito: nec alii actus voluntatis imperati, etsi in objectum materialiter malum, invincibiliter tamen judicatum honestum, tendant. Sed, quidquid de tota hac quæstione

sit, quam ad eruditionem tantùm pluribus examinavimus, nihil inde infertur contra nostram doctrinam; nam non omnia, quæ DEUS potest per accidens præcipere, potest etiam intendere, ùt patet ex retorsione *n. 72.* data: & possent dari similes plures. videatur etiam Gormaz. *de virt. Theol. n. 760.*

ARTICULUS V.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

78. OB. de restrictionibus, & æquivocationibus ulteriùs. 10. contra. 4. illationem. Plura DEUS dixit in Sacris Scripturis, vel certè auctor fuit, ut dicerentur ab aliis, quæ vera esse non possunt sine restrictione purè mentali: ergo. ant. prob. Primò. *Joan. 7. v. 8.* Christus dixit: *Non ascendo ad diem festum istum; quia meum tempus nondum impletum est:* & tamen postea ascendit. Secundò. Idem Dominus discipulis dixit *Marci 13. v. 32. De die autem illo* (judicii extremi) *vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater:* cùm tamen eum diem ipse sciverit etiam ùt homo. Tertiò. *Genes. 22.* Abraham dicit servis: *Ego, & puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos;* cùm tamen iret, animo Isaacum in monte in holocaustum offerendi, adeóque eum ibi comburendi. Quartò. Joseph. *Gen. 42. v. 16.* jurat, & ait: *Per salutem Pharaonis: exploratores estis:* quos tamen sciebat esse fratres suos, & pro solis alimentis adiisse Ægyptum. Quintò. *Tob. 5. v. 18.* Angelus Raphael ait: *Ego sum Azarias Ananiæ magni filius.* Sextò. *Gen. 27. v. 19.* Jacob dicit ad Isaac. *Ego sum primogenitus tuus Esau.* Septimò *Judith. 11. v. 12.* ait ipsa Holoferni de Judæis: *Certum est, quòd in perditionem dabuntur:* & infrà: *v. 13. Misit me Dominus, hæc ipsa nunciare tibi:* &*v. 15. Ego adducam te per mediam Jerusalem, & habebis omnem populum Israël, sicut oves, quibus non est pastor.* Octavò. *Exodi 1. v. 19.* obstetrices Pharaoni quærenti, cur non necâssent parvulos Hebræorum, responderunt, se non vocari ad parientes Hebræas: & tamen ipsæ servabant pueros: & additur. *v. 20. Bene ergo fecit DEUS obstetricibus . . . . . & ædificavit eis domus.* Plura hujusmodi exempla ex Sacris Scripturis adducit Melchior Canus *de locis Theol. l. 2. c. 2.* quibus doctissimè respondet *eod. l. 2. c. 4.*

79. Resp. neg. ant. Nunquam in Scripturis restrictio purè mentalis approbatur, sed tantùm æquivocatio, vel amphibologia, quæ ex aliquo signo externo, vel circumstantiis extrinsecis, aut modo loquendi non ita obvio, possunt intelligi, quæque licitæ sunt, quando necessitas est, vel certè gravis causa veritatem occultandi, qualis sæpe occurrit, e. g. in confessario circa notitiam ex confessione habitam, in consiliariis obligatis ad secretum &c. si tamen nulla esset causa justa celandi veritatem, tunc neque licitæ forent istæ æquivocationes, aut amphibologiæ.

Ut enim rectè Gormaz *de virt. Theol. n. 880.* sicut non licet intendere deceptionem proximi, ita neque licet facere sine causa justa id, ex quo moraliter sequitur deceptio ejusdem proximi. Et videtur jure gentium receptum, ut verba sumantur juxta generalem modum loquendi; si non adsit justa causa celandi veritatem. Multò minùs istud licet, quando legitimæ potestati interroganti in re gravi, parendum est sub culpa. Attamen, quando habeo legitimam causam veritatem occultandi, & verba, cum suis circumstantiis sumpta, duplicem sensum faciunt, possum ego intendere unum, & permittere, ut audiens accipiat alterum.

80. Æquivocationes autem, vel amphibologiæ licitæ sunt variæ, suppositâ semper causâ justâ celandi veritatem. 1. si verbum sit æquivocum: v. g. glossa ponit exemplum hoc: *Non est hîc:* ut ego intelligam: *Non commedit hîc:* etsi alter intelligat: *Non est præsens hîc:* 2. quando verba in communi usu hominum habent aliam, quàm ab institutoribus acceptam significationem. e. g. communiter *nescio* significat carentiam notitiæ etiam probabilis: ex prima autem institutione significat tantùm carentiam notitiæ certæ, vel evidentis; unde, etsi probabiliter aliquid nôris, si non certò scias, absque mendacio dicis: *nescio.* Et hoc vel maximè debet dicere confessarius, interrogatus aliquid ex confessione.

Item 3. sæpe respondetur ad mentem interrogantis, e. g. siquis petat pecunias mutuas, respondes sine mendacio, te non habere, quando non habes, nisi tibi summè necessarias; nam interrogans, non quæris de his, sed de aliis, quas possis dare mutuas. 4. Aliquando verba aliud significant ratione additi signi exterioris, quod adverti possit, licèt audiens non advertat. 5. Aliquando verba sunt hyperbolica, aliquando metaphorica, modò metaphoræ non sint nimis remotæ, ita ut non intelligi queant. 6. Aliquando verba non significant id, quod prima fronte significare videntur; quia alia est communis eorum interpretatio, ùt illa: *servus obstrictissimus, paratissimus &c.* 7. Aliquando responsio est indirecta, aliquid verum dicens, aliam partem tacens. 8. Aliquando responsio nihil affirmat, nihil negat, e. g. si quærenti, an hoc, vel illud habeat, respondes: *Gauderem, si haberem.* Et simili aliquo modo explicare oportet dicta Scripturæ.

81. Igitur ad 1. Christus *Joan. 7.* verissimè dixit, se tunc non ascendere; nam non tunc, sed posteà ascendit; licèt Judæi ea verba alio in sensu, in quo juxta satis communem hominum acceptionem significabant, eum nec posteà ascensurum, acceperint. ita S. Augustinus *l. quæst. vet. & novi testam. q. 78.* Addit S. Pater ibi aliam quoque responsionem. Bona est etiam tertia, sci-

scilicet Christum locutum fuisse ad mentem interrogantium, qui interrogabant de ascensu palam, & solemniter faciendo; nam dicebant, eum debere se ostentare discipulis suis: quo modo teste Evangelista non ascendit. Sic sæpè dicimus: *Non accedo nuptias*: quod non significat, non accedere ullo modo templum, ubi celebrantur: sed tantùm negat publicum comitatum &c.

82. Ad 2. Spondanus *ad an. Chri. 563. n. 1.* ait, fuisse hæreticos quosdam dictos *Agnoitas*, qui dixerint, Christum ùt hominem nescisse penitus diem judicii; unde non solvitur argumentum, dicendo, Christum ibi locutum fuisse de se ùt homine: & sanè, ùt Bellarminus *tom. 1. controv. 2. de Christo. l. 4. c. 5.* rectè docet, Christus constitutus est judex omnium, & præterea in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ DEI; hinc illi negari non potest omnis scientia. Quare idem Cardinalis *loc. cit.* post alias responsiones improbatas, subjungit ex SS. Gregorio, Ambrosio, Hieronymo, Chrysostomo, Basilio, Augustino, item Theophilacto, hanc solutionem, Christum scilicet nescisse illum diem scientia communicabili, seu ita, ut suam notitiam de illa die aliis communicaret.

Hæc autem restrictio, à Christo subintellecta, potuit colligi ex circumstantiis externis; nam inprimis Christus Dominus per hoc responsum volebat dare causam; quare id non diceret. Secundò Christus satis alibi manifestavit discipulis, quòd, quando loquendo cum ipsis diceret, se scire aliquid, præsertim in ordine ad ipsos, semper intelligeret scientiam communicabilem, vel utilem ad manifestandum; nam *Joan. 15. v. 15.* dicit: *Omnia, quæcunque audivi à Patre meo* (hoc est, scivi; nam quidquid audivit, scivit) *nota feci vobis:* attamen non omnia, quæ Christus scivit, etiam Apostolis indicavit: sed tantùm, quæ Pater volebat, & ipsos scire conveniebat: imò tantùm illa, quæ scire debebant pro eo tempore; nam idem Dominus *Joan. 16. v. 12.* subjungit: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.* Imò promisit, Spiritum Sanctum ipsos adhuc docturum quàm plurima; unde in illis saltem circumstantiis hæc dictio *nescio*, non significabat omnimodam nescientiam, sed tantùm negationem scientiæ communicabilis.

Tertiò hæc vox *nescio*, quando à Scripturis tribuitur DEO, nunquam significat strictè dictam nescientiam: igitur, cùm Christo etiam ùt homini debeamus concedere omnes thesauros sapientiæ, & scientiæ, debet vox *nescio*, etiam, dum ipsi tribuitur, minùs strictè accipi; præsertim cùm Apostoli utique tunc sciverint, Christum esse DEUM, nec eum tantùm ùt hominem, sed etiam ùt DEUM, sive ùt totum Christum, videantur interrogâsse: & modò ipsis dixisset, sive ùt DEUS, sive ùt homo, ipsi contentissimi fuissent. Quare utique potuerunt colligere, hanc vocem *nescio* in Christo non significare omnimodam nescientiam: &, cùm scirent, ipsum simul esse DEUM, incapacem omnimodæ nescientiæ, collegerunt, eum tantùm loqui de negatione scientiæ communicabilis. Arriaga *de fide disp. 1. sect. 5. n. 76.* ait, hanc vocem *nescio*, in rebus gravioribus, & occultandis, jam ex usu significare negationem scientiæ communicabilis: & idem censet Lugo *de fide disp. 4. sec, 5. n. 64.*

Quartò, sicut quando DEUS dixit *Gen. 22. v. 12. Nunc cognovi, quòd times DEUM:* id explicatur, non, quòd DEUS tunc primùm cognoverit (nec enim priùs ignoravit) sed, quòd alios cognoscere fecerit: ita etiam illud *nescire* potest intelligi, quòd alios *nescire* fecerit: & sic expressè explicat S. Augustinus. *l. 83. quæstionum quæst. 60.* ubi ait: *Quod dictum est nescire filium, sic dictum esse; quia facit nescire homines.* Similiter *l. 1. de Trinit. c. 12.* sic ait: *Hoc enim nescit, quod nescientes facit, id est, quod non ita sciebat, ut tunc discipulis indicaret.*

Ad 3. Abraham non est mentitus; quia certò sperabat, Isaacum, etsi esset à se comburendus, tamen iterum à DEO resuscitandum; sic enim ait Apostolus *ad Hebr. 11. v. 17. Fide obtulit Abraham Isaac, cùm tentaretur, & unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones, ad quem dictum est: quia in Isaac vocabitur tibi semen, arbitrans, quia & à mortuis suscitare potens est DEUS.* Ad 4. Illud *estis* significat idem, ac *habebimini*, seu tractabimini, sicut exploratores: sicut scilicet *3. Reg. 18. v. 24.* dicitur: *DEUS, qui exaudierit per ignem, ipse sit DEUS,* hoc est, habeatur, & colatur ùt DEUS.

83. Ad 5. Voces illæ Hebrææ *Ananias, Azarias,* & erant nomina propria, & simul poterant esse appellativa, ut vel significarent personam aliquam hominis, vel aliquam aliam rem; nam Azarias appellativè significat *auxilium Domini*, & Ananias *nubem Domini.* Advertit etiam Salianus *ad an. mundi 3226.* vocem *Azarias* sæpius aliis nominibus substitui, vel saltem addi honoris causâ: & exemplis ostendit, quòd aliqui in Scriptura appellentur Azariæ, licèt alibi aliter vocentur; unde appellativè significabant illa verba: *Ego sum auxilium Domini, filius nubis Domini:* per quam nubem S. Ambrosius DEUM Patrem indigetari vult. Ista autem vox *nubis Domini* utique metaphoricè accipi debet; cùm rationalis creatura ex nube propriè dicta nasci non possit: quod facilè advertisset Tobias, si ad sensum appellativum attendere voluisset. Sensus ergo ab Angelo intentus, sed à Tobia non attentus, nec perceptus, est: *Ego sum auxiliator à Domino, filius adoptivus DEI.* Sic qui diceretur Mariophilus, & Beatam Virginem non amaret, posset dici, non esse Mariophilus: & si malus princeps vocaretur Aristarchus (quod græcè significat optimum principem) posset dici, non esse Aristarchus.

84. Ad 6. Quando Jacob dixit, se esse primogenitum Esau, Salianus *in annal. ad an. mundi 2276. n. 7.* non veretur admittere cum plerisque, ùt ait, viris, pietate, & eruditione præstantibus, Jacobum leviter esse mentitum; quia licèt primogenita emisset

ab Esau edulio lentis, itémque ex destinatione Divina primogenitus suo modo factus, seu fratri prælatus fuisset, juxta illud *Gen. 25. v. 23. Major serviet minori* (ex quibus apparet, eum contra Esau injustitiam non commisisse) tamen Esau non erat. Quodsi hoc admittatur, scilicet Jacobum dixisse mendacium, utique non DEO auctore, vel hortante, sed tantùm permittente locutus, aut mentitus fuit. Alii autem cum S. Augustino *l. contra mendacium. c. 10.* & Innocentio III. *c. Gaudemus. de divortiis.* volunt, Jacobum metaphoricè, vel mysticè locutum, per similitudinem, vel allegoriam, in quo sensu allegorico erat primogenitus; quatenus figurabat Christum, in cujus corpore, seu Ecclesia, fiunt primi novissimi, & novissimi primi: & gentiles, qui posteriùs ad Ecclesiam accedunt, Judæis tamen primatum auferunt. Et hoc, Innocentius *cit. cap.* sentit, Jacobum didicisse ex revelatione Divina.

85. Ad 7. Apud Salianum *ad annum mundi 3346. n. 87.* Juditham non excusant à veniali mendacio graves authores: at ipse Salianus ait, à Judith multa dicta per æquivocationem, quæ mendacium non est. Potest etiam dici, illa verba, quibus Judith futurum Judæorum excidium asseruit, fuisse comminatoria, quemadmodum fuit prophetia Jonæ de subversione Ninive: in comminationibus autem, etiam Divinis, sæpe intelligitur: *Nisi emendatio secuta fuerit, vel aliæ circumstantiæ veniam causantes intercurrerint.* Ad id autem comminatoriè dicendum potuit DEUS Juditham mittere. Holofernes, etsi non vivus, potuit tamen adduci in Jerusalem saltem mortuus: & videtur id factum, quando ob hanc victoriam celebrârunt ibi Judæi festivitatem: ubi utique accurrerint Judæi spectatores, tanquam grex ovium inordinatus sine pastore.

86. Ad 8. Si dicere velis, obstetrices Ægyptias fuisse officiosè mentitas, habebis assentientes plures interpretes, teste Saliano *ad ann. mundi 2463. n. 2.* Nec tamen propter mendacium, sed propter opus bonum prævium, eas DEUS est remuneratus; nam opus bonum propter sequens, imò etiam comitans peccatum veniale, non perdit rationem meriti. Facilè tamen excusari possunt ex obstetrices à mendacio; nam indirectè responderunt: & utique aliquæ feminæ Hebrææ noverint artem obstetricandi, & pepererint, ante adventum obstetricum Ægyptiarum: quanquam non omnes Hebrææ mulieres pepererint absque interventu harum obstetricum, & etiam istæ aliquot infantulos servaverint: quod non negârunt, sed tacuerunt.

87. Ob. 11. contra 5. illat. Restrictio mentalis est illicita: ergo etiam est illicita æquivocatio: prob. cons. non magis una est contra commercium humanum, quàm altera: ergo. Confirm. 1. Æquivocatio non minùs reddit fidem incertam, quàm restrictio mentalis: ergo nec una, nec altera, potest adhiberi à DEO. Confirm. 2. DEUS æquivocans non esset summæ sinceritatis; nam majoris foret, si clarè loqueretur: ergo non esset summè perfectus. Resp. neg. cons. ad probat. om. ant. neg. cons. non enim nos illam rationem assignamus; nec enim restrictio mentalis, ùt ait Cardenas *in prop. damn. inoc. XI. dissert. 19. c. 3. à n. 29.* illicita est; quia tolleret commercium humanum (nam ex hoc capite tantùm licita non esset ubique, & sine gravi causa celandi veritatem: insuper sæpè ad commercium humanum servandum prodesset; nam etiam ad hoc necessaria est observatio secreti, ad quam restrictio conduceret) sed ex alia ratione, quam dedimus *n. 57.*

Ad 1. confirm. neg. ant. nam fides Theologica non versatur circa sensum revelationis dubium, sed circa clarum; nec tenemur credere explicitè, quæ non sunt sufficienter clarè proposita; unde, si DEUS æquivocè loqueretur, non vellet nos credere, sed potiùs vellet celare veritatem: nisi tamen per conscientiam erroneam existimaremus, nos esse obligatos ad aliquid credendum, quod revera falsum esset, & DEUS non intendisset credendum: quo casu per accidens, vel mediatè DEUS obligaret nos ad assensum aliquem præstandum, ùt diximus *n. 72. & seq.* Ad 2. confirm. neg. ant. nam ad summam sinceritatem non spectat revelatio omnis secreti; hæc enim potest esse vitiosa; unde DEUS etiam summè sincerus ex certis causis potest celare aliquam veritatem.

88. Ob. 12. Aliquæ Scripturæ e. g. Apocalypsis, vel Ezechielis, aut etiam Danielis prophetiæ, sunt ita obscuræ, ut à nullo interprete certò intelligi queant: ergo debent esse restrictiones mentales, vel æquivocationes, adeóque istæ debent per se esse licitæ. Resp. neg. cons. nam etiam, si quis loquitur alteri linguâ ignotâ, non propterea mentalem restrictionem adhibet. Ad summum potest objici, quòd tales locutiones sint inutiles: at reponi facillimè potest, habere sapientissimum DEUM nimis multas rationes obscurè loquendi. 1. ne sacra eloquia nimia claritate vilescant. 2. ut homines iis serutandis majore se diligentia applicent, majore etiam cordis puritate ad recipiendum lumen Divinum se præparent. 3. ut per recursum ad DEUM, vel Apostolicæ Sedis oracula, submissio animi, & obedientia exerceatur. 4. quandoque DEUS etiam vult mysteria non ante certum tempus evolvi. Interim, licèt interpretes discrepent, probabilissimè tamen non omnes errant: sed aliqui aliquos, alii alios sensus penetrant. Sufficit autem, si aliqui, etsi non evidenter, verum Scripturæ sensum percipiant: præsertim in iis, quorum notitia clarior non est ad salutem necessaria.

ARTI-

ARTICULUS VI.

An Deus patrare, vel saltem permittere possit miracula in testimonium falsitatis.

89. DIco. Non potest DEUS patrare vera miracula in confirmationem falsæ doctrinæ. ita communissima. Probatur. Vera miracula sunt opera extraordinaria, vel absolutè, vel certè in circumstantiis, in quibus fiunt, superantia vires totius naturæ creatæ: ergo sunt opera propria DEI, saltem tanquam causæ principalis; quidquid sit, an creatura divinitus elevari possit, ut sit causa instrumentalis: ergo, quando DEUS miracula facit, in contestationem alicujus rei à se dictæ, seu testimonii sui, illa sunt quasi sigillum, quo DEUS obsignat testimonium suum; hinc sæpius appellantur à Patribus, & Scholasticis, sigillum DEI: sic S. Thomas *3. p. q. 43. a. 1. in corp.* ea comparat annulo regis, quo obsignantur literæ regiæ: imò ipsa Scriptura sic loquitur *Marc. 16. v. 20. Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis:* item *ad Hebr. 2. v. 4. Contestante DEO signis, & portentis:* ergo, si DEUS patraret vera miracula in confirmationem falsæ doctrinæ, se haberet, ac si huic apprimeret suum sigillum, atque isto eam confirmaret: sed hoc esset saltem virtuale mendacium, & approbatio erroris, utique DEO repugnans: ergo.

90. Confirm. Scripturæ, Patres, Doctores, & communis sensus omnium hominum, semper docuerunt, vel censuerunt, vera miracula in confirmationem doctrinæ alicujus à DEO patrata, esse signum, quòd doctrina illa sit à DEO tradita: ergo, si DEUS ea patraret in confirmationem falsitatis, mundum deciperet: hoc dicere est blasphemum: ergo. ant. prob. 1. ex Scripturis. *Joan. 5. v. 36.* dicit Christus: *Opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me:* quasi diceret, de me tanquam docente veram legem Divinam. & *Joan. 10. v. 38. Si mihi non vultis credere, operibus credite.* rursus *Joan. 11.* Christus Lazarum resuscitans addit, illum mortuum resuscitari, ut credant Judæi, quòd sit missus à DEO, sic dicens *v. 42. Sed propter populum, qui circumstat, dixi, ut credant, quia tume misisti.*

Ex SS. PP. Augustinus. *ep. 49. q. 6.* sic ait: *Nam sicut humana consuetudo verbis, ita Divina potentia etiam factis loquitur: & sicut sermoni humano verba nova, vel minùs usitata, moderate, ac decenter aspersa, splendorem addunt: ita in factis mirabilibus, congruenter aliquid significantibus, quodammodo luculentior est Divina eloquentia.* Richardus à S. Victore *l. 1. de Trinitate. c. 2,* ait: *Domine, si error est, à te ipso decepti sumus; nam ista in nobis tantis signis & prodigiis, confirmata sunt, & talibus, quæ non nisi per te fieri possunt:* ergo supponunt, doctrinam miraculis veris, quæ solus DEUS facere potest, confirmatam, non posse fallere, nisi DEUS falleret, quod impossibile est.

91. Quòd autem etiam communis sensus omnium hominum pro nobis stet, & quòd quasi lumine naturæ omnes gentes ex veris miraculis inferant veritatem doctrinæ, per ea confirmatæ, negari non potest; nam etiam Ægyptii magi, postquam miracula Moysis vera esse debuerunt agnoscere, dixerunt *Exodi 8. v. 19. Digitus DEI est hic.* Sic gentiles alii omnes, qui viderunt, & agnoverunt, miracula Christianorum esse tam grandia, atque verissima, inde intulerunt, legem illam datam esse à DEO: nec ullus somniavit, ut diceret, esse vera miracula, & tamen legem, in cujus gratiam facta sunt, non esse veram: sed citius, quanquam imprudentissimè, negârunt, ea esse vera miracula. Sic Judæi etiam à Christo signa, seu miracula petièrunt.

Dein omnes pessimi quoque seductores, finxerunt saltem miracula, ut auctoritate DEI suam doctrinam firmari confingerent; nam & Machometes, ac postea Lutherus, & Calvinus, miracula patrare conati sunt: sed infelici successu: ita teste Hazardo *in historia Mogorica. p. 2. c. 9.* Machometani aliud de suo pseudo-propheta referre non potuerunt, quàm eum lunam è cœlo lapsam, & confractam, denuo integritati suæ restituisse: cujus asserti insulsissimam absurditatem vel bardi omnes facilè agnoscunt, & rident. Teste Staphilo Lutherus, dum voluit liberare obsessam à dæmone, vix non fuit occisus: aliàs autem suffocarum in aquis frustraneo clamore ad vitam revocare tentavit, à spectantibus meritò irrisus: Calvinus verò paradoxo sanè prodigio, qualia vel latrones omnes facere nôrunt, è vivente mortuum fecit. vide Bellarminum *tom. 2. contr. gener. l. 4. de notis Eccles. c. 14.* ergo quasi lumine naturæ, & communissimo consensu, omnes agnoscunt, vera miracula esse signa attestationis Divinæ, quæ falsitati tribui nequaquam potest.

92. Dico. 2. DEUS neque permittere potest, ut quis possit abuti virtute patrandi miracula, ad confirmandam falsam doctrinam, saltem quando nemo illum abusum prudenter posset agnoscere, vel suspicari. ita re ipsa post S. Thomam, Scotum, Bellarminum, Toletum, alii communiter. Explico conclusionem. Vel ponitur, quòd creatura, per aliquam virtutem instrumentalem à DEO acceptam, etiam influat in miraculum: & tunc dico, quòd, etsi DEUS alicui, priùs vera docenti, dedisset virtutem patrandi mira, si talis postea doceret falsum, non posset ea virtute uti, nec DEUS posset cum ipso concurrere: & ex eadem ratione dico, quòd DEUS non posset, eam virtutem alicui primò concedere ad confirmandum falsum. Vel ponitur, quòd creatura non influat in miraculum, sed solus DEUS, ad instantiam tamen creaturæ illud operetur: & tunc dico,

co, quòd DEUS non posset in iis circumstantiis ad instantiam talis creaturæ mira operari. Probatur jam conclusio. Vera miracula, in iis circumstantiis edita, in quibus nemo posset agnoscere, vel suspicari, aliquem abuti virtute patrandi miracula, ad confirmationem falsitatis, prudentissimè judicarentur ab omnibus, esse signum, & sigillum auctoritatis Divinæ: adeóque DEO attribueretur doctrina, illis miraculis confirmata: sed DEUS non potest permittere, ut prudenter sibi possit attribui doctrina falsa; aliàs homines in errorem induceret: ergo. Confirm. Si rex sciret, quòd minister ipsius falsum scripsisset, & ipse tamen sigillum suum apprimeret, certè ab omnibus imputaretur regi illa falsitas, regio sigillo firmata: & omnes dicerentur ab eo decepti: ergo à pari, si DEUS falsitati jungeret vera miracula, quæ sunt quasi sigillum DEI, tribueretur falsitas DEO.

93. Alia quæstio est, an DEUS possit permittere talem abusum virtutis thavmaturgæ, vel an ipse possit miracula facere in iis circumstantiis, in quibus quidem videri posset prima fronte confirmari falsum: interim tamen homines prudenter suspicari possent, DEUM iis miraculis non intendere confirmationem doctrinæ falsæ, sed aliquid aliud. Circa hanc quæstionem inprimis teste Ripalda communiter ab omnibus dicitur, quòd in hac providentia DEUS id nunquam faciat, aut permittat; nam SS. Patres, & Catholici, communiter negant, unquam ullum verum miraculum ab ullo impostore jam per tot sæcula esse patratũ, vel deinceps patrandum: & præstigias Antichristi (quæ tamen maximam speciem verorum prodigiorum habebunt) jam Apostolus prædixit, fore mendaces. *2. ad Thess. 2. v. 9.* de eo scribens: *Cujus est adventus secundùm operationem Satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus.* Experientia etiam monstrat, hactenus nulla unquam à falsariis edita fuisse vera miracula, ùt ostendit Bozius, Valentia, Tannerus, & alii, ac jam primis temporibus Tertullianus.

Si autem ulteriùs quæratur, an saltem in alia providentia DEUS posset, eum abusum sensibilem, seu suspicabilem permittere, respondent Suarez *tom. 2. in 3. p. disp. 31. sec. 2. §. Hæc argumenta. & seq.* Lugo *de fide disp. 2. n. 24.* Granadus, & alii, probabiliùs DEUM id posse; tunc enim, cùm homines deprehendere, vel certè suspicari prudenter possent, quòd DEUS aliam intentionem haberet, nec falsum confirmare vellet, non posset ei falsitas ulla imputari. Sicut, si aliunde constaret, vel saltem prudens suspicio foret, quòd rex nollet aliquid confirmare, vel testificari, non obesset ejus veracitati, si minister perfidus ejus sigillo ad falsum confirmandum abuteretur.

ARTICULUS VII.

Solvuntur Objectiones.

94. OB. 1. Miracula de se sunt indifferentia ad significandum hoc, vel illud: ergo non ex natura sua, sed ex libera DEI assumptione, sunt signa locutionis Divinæ: ergo, si DEUS nolit illa assumere pro signo suæ locutionis, sed tantùm ea faciat juxta voluntatem hominis, volentis per ea confirmare errorem suum, non sequitur, DEUM loqui falsum. Confirm. Sigillum de se antecedenter ad assumptionem regis est indifferens, ut significet locutionem regis, vel alterius inferioris: ergo pariter miracula sunt indifferentia. Resp. dist. ant. Miracula de se sunt indifferentia ad significandum hoc, vel illud determinatè à DEO dictum. om. ant. ad significandum hoc, vel illud indeterminatè à DEO dictum. neg. ant. & dist. 1. cons. miracula non sunt ex natura sua signa locutionis Divinæ determinatæ. om. cons. non sunt signa alicujus locutionis Divinæ indeterminatæ. neg. 1. & 2. cons.

Etsi miraculum, e. g. resuscitatio mortui, sit indifferens ad significandam, vel confirmandam locutionem DEI, potiùs de mysterio Sanctissimæ Trinitatis, quàm de Virginitate perpetua B. Virginis: tamen, ùt suprà probavimus, semper significant aliquam saltem locutionem Divinam: igitur, cùm DEUS miracula facit, semper censetur aliquid loqui: & consequenter, si falsitas confirmaretur, censeretur DEUS loqui falsitatem. Imò etiam, in circumstantiis prudentis suspicionis, de opposita intentione DEI, tamen censeretur DEUS aliquid per miracula velle testari, quanquam non eam falsitatem, cui favere ea miracula viderentur: sed aliquid aliud fortè incognitum.

Omissi autem, quòd miracula non significent locutionem determinatam; nam possent esse miraculosæ illustrationes, quibus determinata aliqua DEI locutio confirmaretur. Ad confirm. conc. ant. de sigillo humano. neg. cons. nam miracula, cùm superent vires totius naturæ creatæ, & DEUS sit principalis eorum causa, non sunt indifferentia, ad significandam locutionem Divinam, vel creatam: sed semper sunt determinata ad significandam saltem aliquam locutionem DEI, quamvis indeterminatè sumptam: quæ tamen indeterminatio aufertur per circumstantias, per quas miracula determinantur ad confirmandum id, quod tunc asseritur, & in ordine ad quod confirmandum tunc adhiberi miracula ab omnibus prudenter censentur; unde, si fierent ab eo, qui falsum docet, certè determinarentur, ut essent confirmatio falsitatis.

95. Ob. 2. Miracula sunt tantùm testimonia physica veritatis, non moralia, hoc est, non significant mentem loquentis, sed tantùm sunt aliqua argumenta veritatis, & testificantur de veritate, sicut effectus testificatur

ficatur de sua causa: ergo non significant locutionem DEI moraliter. Hæc Ripalda aliquanto obscuriùs. Resp. Si miracula physicè testarentur veritatem, sicut effectus testatur suam causam, deberent miracula habere physicam connexionem cum veritate: at non video, unde sit physica hæc connexio. Rursus, si miracula physicè connecterentur cum veritate, deberet DEUS, in casu propositæ falsitatis, novo miraculo eam connexionem impedire, ut miracula possent fieri in circumstantiis falsitatis, in quibus non possent, esse physicè connexa cum veritate: at quomodo hæc impeditio, vel hoc miraculum, connexionem cum veritate impediens, DEUM deceret? Dein, quidquid hîc sit, an miracula sint physicè, vel moraliter, formalis locutio DEI, an non, saltem ex Scripturis, Patribus, & sensu communi, sufficienter probavimus, quòd miracula sint, moraliter saltem, confirmatio testimonii Divini, & consequenter DEUS censeatur per ea confirmare aliquam suam locutionem: adeóque, si confirmaret locutionem falsam, censeretur illa falsitas DEO attribuenda. Unde omisso antecedente neg. conseq.

96. Ob. 3. Si miracula sunt locutio DEI, tunc erunt objectum formale fidei: sed hoc dici non potest: ergo. prob. mi. miracula sunt evidentia: sed motivum fidei non potest esse evidens; aliàs fides non esset obscura: ergo. Resp. Nunquam dixi, miracula esse formalem locutionem DEI: sed tantùm dixi, illa esse aliquam confirmationem locutionis Divinæ: & ad summum admisi, miracula esse virtualem locutionem DEI, quod non statim sufficit ad motivum fidei; nam ad hoc requiritur testimonium DEI formale; unde potiùs dicendum, quòd miracula sint confirmationes testimonii Divini, & applicatio ejusdem ad nostrum intellectum.

Qui enim videt e. g. fieri miraculum, dum mysterium fidei e. g. resurrectio Christi prædicatur, illi applicatur utique testimonium Divinum de resurrectione, quatenus talis cogitat, id debere esse à DEO revelatum, pro cujus veritate confirmanda miraculum fit. In forma dist. ma. si miracula sunt locutio aliqua DEI formalis, sunt objectum fidei. conc. ma. si sunt locutio tantùm virtualis. neg. ma. & om. mi. neg. cons. ad prob. om. totum; quia nil probat contra nos, quamvis ma. & mi. sint omnino dubiæ: & minorem, quidem negabimus infrà *àn. 459.* quando agemus de evidentia in attestante.

Major etiam, saltem universaliter sumpta, est falsa; nam sæpe miracula sunt auditu percepta, & non visa ab iis, quibus mysterium aliquod fidei credendum proponitur. Sæpe etiam non est evidens, an miracula non sint tantùm ficta. Sæpe non est evidens, aut clarum, quid DEUS per ea velit testari, aut ad quem finem illa faciat. Et ex hoc capite potuit dæmon carere notitia evidenti de mysterio incarnationis; quia DEUS potuit eum impedire, ne evidenter agnosceret connexionem miraculorum cum revelatione, vel locutione Divina de incarnatione: vel etiam, ne cognosceret ipsam revelationem de hoc mysterio. Dixi carere *notitia evidenti;* nam moralem aliquam certitudinem de eo mysterio, post tot patrata miracula, dæmoni multi authores concedunt.

Dices. Miracula sunt saltem constitutiva locutionis Divinæ ut confirmatæ: sed locutio Divina ita confirmata est motivum fidei: ergo etiam miracula sunt motivum fidei. Resp. dist. mi. locutio confirmata est motivum fidei quidditativè sumpta. neg. mi. denominativè sumpta. conc. mi. & neg. cons. Sensus distinctionis facilè patet *ex n. 13.* sic etiam cognitio est pars locutionis Divinæ cognitæ, & locutio DEI cognita est objectum fidei (si enim non cognosceretur, non crederetur) non tamen propterea cognitio est objectum formale fidei, sed tantùm applicatio.

97. Ob. 4. Qui habet donum prophetiæ, vel gratiam sanitatum &c. liber est, dum iis donis utitur, ad prædicandum verum, vel falsum: ergo potest etiam falsitatem confirmare miraculo. prob. ant. si non foret liber ad prædicandum falsum, prædicatio ejus non esset meritoria: sed est meritoria: ergo. Resp. neg. ant. licèt enim talis, ante usum illius doni, vel etiam post illum, quando miraculum non censeretur ampliùs confirmare dicta sequentia, ad utrumque esset liber; non tamen foret liber in ipso usu, saltem in hac providentia: imò nec in alia extra casum prudentis suspicionis de alia intentione DEI, de quo suprà *n. 93.* ad prob. neg. ma. sufficit enim ad meritum libertas contradictionis, hoc est, talis, ut quis possit omittere omnem prædicationem; aliàs, cùm Christus falsi nihil docere potuerit, sine merito prædicâsset.

98. Ob. 5. Si DEUS revelaret Petro, cras facturum se miraculum, posset Petrus abuti eâ notitiâ, & dicere, miraculum faciendum esse in confirmationem falsitatis à se dictæ: quo casu audientes existimarent, falsitatem Petri confirmatam fuisse miraculo: & nullam haberent prudentem suspicionem de oppositio: ergo. Confirm. Dum Christus resuscitavit Lazarum, potuisset aliquis impostor in confirmationem suæ falsæ doctrinæ petere etiam à DEO resurrectionem Lazari: cúmque ista postea contigerit, potuisset suam falsitatem eo miraculo confirmare: ergo. Resp. dist. ant. posset Petrus tali notitia abuti potentia antecedente. om. ant. potentia consequente. neg. ant. & cons.

Si DEUS revelat miraculum futurum, jam præscit, non futurum ejus abusum insensibilem; aliàs non posset id revelare; quia non posset miraculum facere: stante autem ea scientia infallibili DEI, seu in sensu composito illius, non potest Petrus eo miraculo abuti. Omisi, quòd Petrus potentia antecedente posset abuti notitiâ de futuro cras miraculo; nam, cùm decretum, vel potiùs necessitas in DEO, non faciendi miraculum, in circumstantiis abusûs insensibilis,

non pendeat à libertate Petri, & sit impedimentum inauferibile à Petro, non video, quomodo in nostris principiis habeat Petrus veram libertatem, etiam antecedentem abutendi eâ notitiâ. Fortè dicent, habere eum potestatem antecedentem impediendi hanc ipsam revelationem: verùm responsio hæc multas habet difficultates; hinc eam, nec defendere, nec impugnare volui, & ideo ant. omisi. Ad confirm. dist. ant. potuisset aliquis impostor petere resurrectionem Lazari, casu quo ejus impostura fuisset sensibilis. om. ant. casu quo non fuisset sensibilis. neg. ant. & cons. si enim DEUS voluisset permittere illas preces ad falsitatem tendentes, debuisset, ne ipsi tribueretur falsitas, impostura illam reddere sensibilem.

99. Ob. 6. Potest DEUS cum homine concurrere concursu naturali ad peccatum, quin sit auctor peccati: ergo etiam potest concursu supernaturali concurrere ad confirmationem falsi, quin sit auctor falsitatis. Resp. neg. cons. Concursus supernaturalis est concursus extraordinarius, & DEUS est causa per se, & principalis illius; unde specialiter DEO tribuitur: & præsertim concursus ad miracula tribuitur DEO, ùt sigillum suum adhibenti, & confirmanti rem miraculo testificatam, saltem, nisi abusus sensibilis sit: non ita se habet concursus tantùm naturalis, quo DEUS ex determinatione causæ secundæ concurrit, & de quo aliunde jam notissimum est, quòd illo creatura sæpissimè abutatur, quódque non possit omnis actio creaturæ imputari DEO, tanquam principali agenti, & causæ per se: & hinc etiam hic abusus concursùs naturalis minimè insensibilis est.

100. Ob. 7. Gentiles, & hæretici, patrârunt miracula: ergo DEUS concurrit cum ipsis; aliàs non potuissent ea patrare: sed isti confirmârunt falsitatem: ergo. ant. prob. ex historiis. Sic Tacitus *l. 4. historiarum sub finem* narrat, ad Vespasianum Imperatorem gentilem, venisse monitu Serapidis, Ægyptiorum Idoli, aliquem cæcum, cui visum reddiderit, dum oculos sputo liniverit: alium venisse manu ægrum, quem calcando sanaverit. Resp. dist. ant. Gentiles, & hæretici, patrârunt vera miracula. neg. ant. apparentia tantùm, & ficta. conc. ant. & neg. cons. Dæmon, & magi, faciunt sæpe aliqua, quæ videntur miracula: at non sunt, nec DEUS ullo modo est auctor principalis eorum. Sicut, si quis falsarius falsum sigillum, etsi aliquo modo simile vero, adhibeat, & falsum confirmet, non potest regi attribui falsitas illa. Et talia quoque, id est, apparentia tantùm, & ficta, fuêre illa Vespasiani miracula.

Porro vera miracula discernuntur à falsis, tum materiâ, tum formâ. Materiâ falsa sunt, quæ tantùm apparenter talia sunt, nec verè facta, nec constantia. Sic aliquando videntur aliqui sanati, quatenus dæmon per aliquot horas dolorem prohibet, qui mox revertitur. Sic sæpe, quanquam non semper, sagæ luduntur, dum domi jacent, & putant, se, nescio quo, avehi: vel putant, se vesci cibis optimis, dum pascuntur morticinis: vel habere pecunias, dum tenent lutum. Formâ falsâ sunt miracula, quæ non superant vires totius naturæ; nam supernaturalitas entis stat in hoc, quòd ipsum superet vires totius naturæ. Sic dæmon potest multos tollere morbos meliùs, quàm medici; quia non sunt naturaliter incurabiles. Et tales fuêre cæcitas illa, & languor manuum, quæ Vespasianus fertur curâsse; sic enim habet Tacitus ipse *loc. cit. Medici variè differere: huic non exesam vim luminis, & redituram, si pellerentur obstantia: illi elapsos in pravum artus, si salubris vis adhibeatur, posse integrari:* ergo nec gentiles, saltem certò, dicere audent, patratum fuisse tunc verum miraculum. Adde, quòd teste Spondano *ad an. Christ. 71. n. 5.* Vespasiano tunc præsens, & amicissimus fuerit Apollonius Thyaneus, magorum celeberrimus, cujus operâ utique potuit dæmon moveri, ut eos sanaret.

101. Quodsi materia, vel forma miraculorum, dubiæ sint, ex aliis indiciis æstimari res debent: atque inprimis ex fine; nam S. Augustinus. *l. 10. de civit. c. 16.* ait: *Quædam verò* (id est dæmonum mira) *etsi nonnullis piorum factis videantur opere coæquari, finis ipse, quo discernuntur, incomparabiliter hæc nostra ostendit excellere.* Hinc, si finis miraculi sit, ut confirmetur palpabilis falsitas, e. g. idololatria, quæ est contra lumen rationis, vel aliud quid contra claram Ecclesiæ decisionem, veris jam miraculis dudum confirmatissimam: vel, si tantùm fiat, ad pascendam hominum curiositatem, opus vanum, atque inane, gestibus ridiculis, & nugatoriis observationibus, ac ceremoniis: vel, si tendat ad morum corruptelam &c. tunc, licèt non statim capiamus, quomodo naturaliter id fieri potuerit, tamen sufficientissimum indicium est, verum miraculum non esse, sed esse opus dæmonis, naturalibus hujus viribus, quæ longè humanis antecellunt, productum.

Quamvis autem per sceleratos DEUS vera miracula facere possit, & quandoque faciat, ad veritatis confirmationem (sicut probabile est, Judam etiam jam perversum, aliqua vera prodigia fecisse) tamen ea ordinariè, per impios facere non solet; unde, si auctor operis sit sceleratus, meritò opus erit suspectum: quæ suspicio valde crescit, si auctor fugiat lucem, hoc est, si sua clanculum agat, nec admittat proborum, aut doctorum, præsentiam, & inspectionem. Addo tandem, aliquando legi, à gentilibus, vel hæreticis facta quædam mirabilia, verùm non in confirmationem erroris, sed alicujus veritatis Catholicæ, vel in suæ innocentiæ testificationem: quo casu, etsi ea vera miracula fuisse permittamus, nihil contra nostram conclusionem probant, ùt patet expendenti.

102. Ob. ultimò. Juxta multos potest DEUS tantam apparentiam credibilitatis permittere pro articulo falso, quantam pro vero: ergo etiam potest permittere

tanta

tanta miracula. Resp. dist. ant. Potest DEUS aliquam tantam apparentiam aliquando permittere, respectu alicujus tantùm, vel tantùm aliquarum particularium personarum. conc. ant. potest universaliter tantam apparentiam permittere, aut respectu totius Ecclesiæ. neg. ant. & conf. Prius multi admittunt; quia certè aliquibus, e. g. rusticis, potest æquè credibilis apparere articulus unus falsus, quàm alter verus, si utrumque idem parochus eadem auctoritate, modo &c. proponat.

At, licèt DEUS possit in aliquo casu aliquam talem apparentiam permittere, non potest permittere universaliter omnem, & respectu omnium; nam non potest permittere eam, quæ ex veris miraculis habetur: minùs potest aliquam permittere respectu totius Ecclesiæ; aliàs tota posset prudenter tali articulo falso, absque suspicione in contrarium proposito, assentiri: neque ampliùs esset columna & firmamentum veritatis. Dein nego suppositum, quòd DEUS possit permittere miracula; nam, cùm ipse moraliter, & physicè ea, ùt causa principalis determinans, patret, non tantùm ea permittit; permittere enim est ad summum agere ùt causam determinatam ab alio, & ita, ut ipsi permittenti effectus non imputetur.

QUÆSTIO II.

De Objecto Formali Fidei Increato.

ARTICULUS I.

Quodnam sit Objectum Formale Increatum Fidei Divinæ.

103. EX hucusque dictis fides debet habere objectum formale, seu motivum: cúmque sit virtus Theologica, debet ex *n. 5.* habere aliquid Divinum, seu increatum: & de hoc nunc agendum; an enim fides etiam habeat aliquid creatum, videbimus quæstione sequenti. Circa objectum increatum autem sunt plures auctorum, mutuò se impugnantium, opiniones, quas omnes fusiùs referre, nimis esset prolixum: neque est necessarium; cùm sufficienter ex objectionum solutione innotescere possit mens adversariorum.

Prænotandum tamen est hìc, triplicem communiter ab auctoribus distingui veritatem; scilicet *veritatem in essendo*, *in cognoscendo*, *in dicendo*. Prima, seu *veritas in essendo*, seu, ùt etiam dicitur, *transcendentalis*, nihil est aliud, quàm prædicatum verum, & à Chimærico distinctum: & sic etiam cognitio falsa, vel locutio mendax, est vera; quia est ens verè possibile, vel existens. *Veritas in cognoscendo*, quæ sæpius vocatur *infallibilitas*, est virtus intellectûs, seu sapientia summa, faciens infallibiliter cognoscere rem, ùt est in se. Tandem *veritas in dicendo*, quæ dici etiam solet *veracitas*, est virtus voluntatis, qua quis dictum semper conformat cum mente, seu cognitione, ita, ut non loquatur aliquid contrarium illi, quod cognoscit. Hæ duæ veritates, seu sapientia, & veracitas, in DEO formaliter distinctæ sunt; quia in creaturis sunt realiter separabiles, & sæpe actu separatæ, ùt experientia evidentissimè demonstrat, in iis, qui res optimè cognitas tamen per mendacium aliter, ac sibi cognitæ sunt, proponunt. Quæstio jam est, an aliqua, & quænam veritas Divina, sit objectum formale fidei Divinæ.

104. Dico. Objectum formale Divinæ fidei est complexum ex veritate Divina in cognoscendo, & dicendo. ita Suarez, Lugo, Gormaz *de virtut. Theol. n. 187.* & communis nostrorum, ac plurium aliorum, adeò, ut Esparza *l. 6. de virt. Theol. q. 15. a. 11.* dicat, sententiam hanc communi Theologorum consensui esse conformem. Hìc noto, siquis diceret, objectum formale fidei etiam esse veritatem in essendo istorum duorum prædicatorum Divinorum, eum nihil dicturum contra nos; quia utique constituimus objectum formale fidei in prædicatis realiter, & verè Divinis, & non Chimæricis: si quis autem vellet dicere, quòd sola veritas DEI in essendo, seu sola ratio entis à se, vel Deitatis, sit objectum formale fidei, esset nobis contrarius, ùt ex objectionibus patebit.

Probatur jam conclusio. Objectum formale fidei est testimonium DEI, ùt ex Scripturis, & Patribus, probatum *à n. 38.* & quidem est testimonium DEI infallibile; quia actus fidei debet esse certissimus, & firmissimus *ex n. 36.* imò motivum fidei non debet esse tantùm infallibile quomodocunque, sed tali infallibilitate, quæ sola conveniat primæ, seu Divinæ veritati, suum dictum infallibilizanti, ùt dixi ex S. Thoma citato *n. 6.* & infertur etiam ex eo; quòd virtus Theologica debeat habere objectum formale Divinum: atqui ad testimonium ita infallibile requiritur utraque veritas in cognoscendo, & loquendo: ergo. prob. min. siquis possit falli, etsi fideliter mentem suam explicet, non ideo ejus testimonium erit certum, & infallibile; quia, si non cognovit rem, ùt in se est, saltem materialiter falsum dicet: ergo ad testimonium infallibile est necessaria veritas, seu infallibilitas in cognoscendo.

Sed veritas in cognoscendo sola non sufficit, ad reddendum testimonium infallibile; si enim is, qui rem infallibiliter, ùt est in se, cognoscit, possit fallere loquendo, vel mentiri, iterum testimonium ejus non erit infallibile; quia poterit timeri, ne fuerit mentitus. Si autem nec falli, nec fallere possit, tunc evidenter testimonium ejus infallibile erit; unde rectè Cajetanus ait, stultum esse ulteriùs quærere, quare credas ei, qui nec falli, nec fallere potest. Sic etiam in ordine ad fidem humanam alteri habendam, eò magis ferimur, ad credendum alicui, quò magis illum sapientem, & veracem existimamus. Hinc, neque doctis mendacibus facilè credimus; quia nos fallere possunt; neque indoctis, etiam veracibus; quia falli ipsi, & consequenter etiam nos cum ipsis, falli possumus. Si tamen ii, qui aliquid

affirmant, docti simul, & veraces sint, facilius fidem præstamus : & hinc tales in dubiis consiliarios quærimus.

105. Dices ex Ripalda, non exigi ad testimonium DEI infallibilizandum utramque hanc perfectionem, sed sufficere unam perfectionem Deitatis. Nota autem, quòd hic auctor non loquatur de Deitate realiter sumpta; sic enim sumitur ut identificata cum sapientia, & veracitate, imò omnibus perfectionibus Divinis, quæ omnes, licèt formaliter acceptæ, (in qua acceptione hîc agitatur quæstio) non requirantur ad infallibilitatem, tamen ratione illarum duarum in ipsis inclusarum sufficerent. Sed loquitur Ripalda de Deitate formaliter sumpta, & quidem juxta mentem eorum auctorum, qui essentiam DEI constituunt, non in cumulo omnium perfectionum, sed in prædicato aliquo particulari, e. g. ùt diximus *tract. de DEO. n. 101.* in ente à se.

Sic autem arguit. Sola Deitas, præscindendo à sapientia, & veracitate DEI, ratione suæ excellentiæ, confert se ipsa tantam dignitatem. & auctoritatem suo testimonio, ut removeat omnem irreverentiam intellectûs : atqui esset irreverentia intellectûs, si dissentiret : ergo. Confirm. à pari. Siquis contradicat regi, etiamsi hic non magis sapiens, aut verax sit, quàm alius privatus homo, graviorem tamen irreverentiam admittit, quàm, si contradicat homini tantùm privato; quia scilicet dignitas regia, præscindendo à sapientia, & veracitate, confert auctoritatem testimonio : ergo multò magis dignitas Divina, sive Deitas, confert talem auctoritatem suo testimonio, ut sit irreverentia ei non assentiri.

106. Resp. dist. ma. Sola Deitas confert talem auctoritatem testimonio suo, immediatè, formaliter, & ratione sui. neg. ma. radicaliter, secundariò, & ratione attributorum. conc. ma. & omissa. min. neg. cons. si enim Ripalda tantùm velit, in Deitatem committi aliquam irreverentiam, non credendo DEI testimonio, sicut e.g. committitur in patrem, quando per injuriam filius ejus vocatur mendax, nihil probat; nam sicut pater non reddit formaliter verum testimonium filii, nec primariò in eo casu læditur: ita etiam Deitas formaliter accepta, per eam irreverentiam dissensûs non primariò læditur, nec ipsa formaliter ratione sui reddit testimonium Divinum infallibile. Unde, siquid velit Ripalda probare, debet probare, quòd primariò, & immediatè ratione sui lædatûr Deitas, & consequenter, quòd ipsa primariò, & immediatè ratione sui, conferat eam auctoritatem, vel dignitatem infallibilitatis testimonio Divino; hoc enim est, quòd negamus : & dicimus, quòd Deitas formaliter, sumpta, non immediatè, sed mediatè tantùm (in sensu formali, quo loquimur) conferat eam auctoritatem, vel dignitatem, quatenus scilicet ipsa est radix sapientiæ, & veracitatis.

Si enim DEUS per impossibile, nec sapiens, nec verax esset, non esset irreverentia, ei non assentiri : modò autem, cùm talis sit, utique ei non assentiri est irreverentia: verùm ista non immediatè in sensu formali opponitur Deitati, sed sapientiæ, & veracitati, & ratione istarum immediatè movemur ad reverendum testimonium DEI, & ab eo per dissensum inhonorando abstinemus. Ex quo ulteriùs sequitur, quòd Deitas non immediatè infallibilizet testimonium DEI, sed tantùm mediatè, & radicaliter : atqui objectum formale fidei non est id, quod mediatè tantùm, & radicaliter, infallibilizat testimonium DEI, sed quod istud immediatè infallibilizat; sicut enim actus fidei est immediatè in se, & formaliter infallibilis, ita etiam niti debet motivo, seu objecto immediatè in se, & formaliter infallibili.

107. Quod ulteriùs explicatur hoc exemplo. Coloratum est objectum visûs, quatenus habet colorem : colorem autem habet juxta antiquos, quatenus habet talem mixtionem primarum qualitatum : vel juxta multos recentiores, quatenus habet exigentiam intrinsecam talis, vel talis superficiei : & tamen coloratum non est objectum visûs, quatenus habet mixtionem primarum qualitatum, vel quatenus habet eam exigentiam intrinsecam (nam neutra incurrit in oculos, aut videtur) quia scilicet coloratum non est objectum visûs secundùm radicem coloris, seu visibilitatis, sed secundùm ipsam formalem visibilitatem, seu ipsum colorem. Pariter, licèt testimonium DEI sit credibile fide Divina; quia habet infallibilitatem ex veracitate Divina in cognoscendo, & dicendo : & hanc infallibilitatem habeat, quatenus est à Deitate, non tamen est objectum fidei, quatenus est à Deitate; quia non est objectum secundùm radicem infallibilitatis, sed secundùm ipsam formalem infallibilitatem.

Hinc nullius momenti est iste syllogismus: *DEUS testificans est motivum formale fidei, quatenus est summè sapiens, & summè verax : sed est summè sapiens, & verax, quatenus est DEUS : ergo est motivum formale fidei, quatenus est DEUS :* nam infertur in conclusione terminus, scilicet *motivum formale fidei, quatenus est DEUS*, qui non fuit positus unquam in præmissis. Sed nec reductivè bonus esse potest hic syllogismus, ùt patebit, siquis experiri velit : & ratio clara est; quia ille terminus *quatenus DEUS* sumitur æquivocè, & prima vice in minore significat reduplicationem causalem : in conclusione autem significat reduplicationem formalem : mutatur igitur suppositio illius termini. Falsitas adhuc magis patet ex isto simili syllogismo: *Objectum est visibile formaliter, quatenus habet colorem : sed habet colorem, quatenus habet mixtionem primarum qualitatum : ergo est visibile formaliter, quatenus habet mixtionem primarum qualitatum :* vel ex hoc: *Murus est formaliter albus, quatenus habet albedinem: sed habet albedinem, quatenus DEUS voluit, eum esse album : ergo est formaliter albus, quatenus DEUS voluit, eum esse album :* qua ratione esset formaliter

ter albus per ipsum decretum DEI, quod est clarè falsum.

108. Recentior aliquis (qui tamen videtur potiùs quoad modum loquendi, quàm quoad rem ipsam à nobis differre, cùm tantùm velit, fidem aliquo modo mediatè resolvi in Deitatem, imò in obliquo tantùm, dicátque tandem, DEUM quà DEUM esse principium loquens, cui creditur, non verò rationem formalem, ob quam creditur) hic, inquam, recentior vult dare disparitatem inter colorem, ac mixtionem primarum qualitatum respectu visûs, & infallibilitatem, ac Deitatem respectu fidei; ait enim, cognitionem intuitivam coloris haberi per species intuitivas, evidentes, & immediatas: & hinc talem cognitionem non debere resolvi in aliud motivum: at verò cognitionem Divinæ auctoritatis haberi aliquando posse ex ipsa Deitate, & tunc posse resolvi fidem mediatè in Deitatem.

Sed contra est 1. Nos tantùm fecimus paritatem in hoc, quòd, licèt aliqua forma derivetur ab alio, tanquam à sua radice, aut causa, vel quasi causa, non tamen denominatio formalis etiam formaliter derivetur ab eodem illo alio: ad quod parùm facit, an forma evidenter innotescat, an non. 2. Etsi cognitio muri albi non sit evidens, tamen resolvi nequit in decretum DEI, tanquam in objectum formale. 3. Quàm parùm mixtio primarum qualitatum potest esse objectum formale visûs, tam parum Deitas, formaliter sumpta, potest esse objectum actûs fidei; quia, sicut visio essentialiter exigit pro objecto immediato colorem, ita fides Divina essentialiter exigit infallibile testimonium: hoc autem non habetur formaliter, sed tantùm radicaliter, à Deitate formaliter tali. Unde actus, qui sola niteretur Deitate, non esset actus fidei, sed scientiæ, vel conclusionis Theologicæ, cujus objectum utique potest esse Deitas. 4. Sicut Deitas potest esse objectum actûs alterius, distincti ab actu fidei, qui tamen mediatè potest servire ad actum fidei: ita mixtio primarum qualitatum potest esse objectum alicujus cognitionis, quæ etiam aliquo modo potest servire mediatè, saltem suadendo, ad visionem eliciendam: sed non quærimus modò de actu tantùm mediato.

109. Quod attinet ad confirmationem, *n. 105.* adductam à pari, omitto, quòd contradicere exteriùs, seu publicè, aut in faciem, regi, sit irreverentia; quia est aliqualis inobedientia, vel certè minor reverentia (nam tacere sæpe oportet, si rex quid dicat, etsi evidenter sciamus, esse falsum: quo casu utique non possumus ei assentiri) At verò ad interiorem assensum nos non movet regia dignitas, nisi radicaliter, quatenus eo ipso, quòd aliquis populo regendo præfectus sit, supponitur, habere majorem sapientiam, & veracitatem, quàm alii; ùt enim potestate, ita etiam his præsertim virtutibus deberet præcellere. Certè est longè turpius, si rex mentiatur, vel aliquid ad suum officium pertinens nesciat, quàm si nesciat tale quid privatus. Si autem sciremus, regem frequenter mentiri, ei etiam ùt regi difficiliùs assentiremur, quàm homini privato, sapienti, atque veraci. Imò, si e. g. rex adhuc puer sit, vel vi morbi factus fuerit amens, certè, durante pueritia, vel amentia, non esset irreverentia ulla, ejus dictis interiùs fidem negare.

110. Replicabis cum aliis recentioribus, non requiri indispensabiliter ad fidei motivum utramque hanc veritatem; si enim DEUS per impossibile semper deciperetur, cognoscendo res aliter, ac sunt in se, & simul semper mentiretur, hoc est, aliter eas diceret, ac cognoscit, tunc semper, & infallibiliter, diceret verum, sine utraque illa veritate: ergo posset etiam illi credi. Resp. neg. cons. In tali casu nunquam posset credi DEO; quia credere est assentiri ob auctoritatem, & meritum loquentis: atqui semper deceptus, & mendax, nullam habet auctoritatem, aut meritum, quod moveat ad assensum; unde in eo casu non assentirer per fidem, sed per aliquem discursum, per quem deducerem ex duobus illis principiis (scilicet, quòd DEUS semper fallatur, & semper mentiatur) rem tamen materialiter se ita habere, ùt ipse dicit. Par est ratio, si scirem, aliquem esse insipientem, & mendacem, ac cupere mentiri, DEUM tamen nolle cum eo concurrere ad loquendum, nisi quando ratione insipientiæ suæ, & simul mendacitatis, materialiter verum diceret; non enim tum assentirer per fidem humanam, ejus auctoritate nitentem, sed per alium actum e. g. conclusionis, inferendo ex decreto Divino, & verbis illius hominis, rem dictam ita se habere.

111. Replicabis denuo, non requiri summam veritatem in cognoscendo, sed sufficere solam veracitatem in dicendo; si scilicet DEUS diceret, se nihil revelaturum, nisi quod certò sciat, ita se habere. Sed contra est 1. Si DEUS non esset infallibilis in cognoscendo, posset quis hoc ipso suspicari, an non falleretur in eo ipso, quod ait, se certò cognoscere: & sic fides non ampliùs esset firmissima. 2. In hac suppositione intellectus statim agnosceret, eum, qui non esset infinitè sapiens, non esse DEUM: adeóque non posset elicere actum fidei Divinæ. Si dicas: ponamus, DEUM esse infallibilem, saltem quoad aliquas veritates, & has tantùm revelare. Resp. Unde tibi potest constare, DEUM esse infallibilem quoad aliquas, & non quoad omnes veritates; nisi quia ipse dicit? At, si non est infinitè sapiens, suspicio esse potest, quòd in hoc ipso fallatur, ùt jam est dictum.

112. Dices. Etsi DEUS non esset infinitè sapiens, tamen circa aliqua falli non posset; nam etiam homo non potest falli circa existentiam suam, circa cognitiones internas, quòd existant in mente: ergo saltem, si DEUS tale quid revelaret, possem ipsi credere, absque eo, quòd moverer ejus sapientiâ. ita Haunoldus. *l. 3. tr. 1. n. 61.* Sed contra

est. Quod attinet ad cognitiones internas DEI, si ipse non esset infallibilis, eas non cognosceret reflexione certa; nam experimur, homines sæpe actus suos reflexè non certò cognoscere; cùm sæpè dubitent, an tentationibus consenserint, an voverint, an hoc, vel illud judicium habuerint &c.

Si velis dicere, hominem saltem directè cognoscere suam cognitionem, quatenus ipsa manifestat se ipsam, informando intellectum. Resp. hac ratione ipsam cognitionem esse particularem aliquam, & infallibilem cognitionem sui ipsius: adeóque etiam in ordine, ut ejus cognitionis revelatio sit infallibilis, debet adesse infallibilis aliqua cognitio, seu aliqua sapientia in cognoscendo. Quare ad fidem cuicunque revelationi adhibendam, nunquam sufficiet sola veritas in dicendo: sed debebit adesse semper etiam aliqua infallibilitas, saltem particularis, in cognoscendo: & ita etiam res se haberet, si DEUS in ea hypothesi revelaret suam existentiam; quia ad revelandam istam deberet præcedere cognitio ejus infallibilis; si enim ipsam non infallibiliter cognosceret, non posset eam revelare: vel, si etiam eam revelaret, ego non possem firmissimè eam credere, propter solum DEI testimonium; quia hoc non esset infallibile, nec mereretur meum assensum firmissimum, propter auctoritatem loquentis: sicut non meretur assensum dictum psittaci propter se, licèt sit materialiter verum; unde in eo casu ego non crederem, strictè loquendo, existentiam DEI: sed assentirer illi, per aliquem discursum, vi cujus eam inferrem, ex eo, quòd nemo loqui possit, nisi existat.

113. Sed tamen etiam ista particularis infallibilitas, seu veritas in cognoscendo, non videtur sufficere ad actum fidei. 1. quia ad fidem Divinam non sufficit quælibet infallibilitas, sed, ùt S. Thomas docet, debet esse infallibilitas primæ veritatis, hoc est, propria primæ veritati: prima autem, & summa veritas, non petit tantùm infallibilitatem particularem in cognoscendo, sed universalem, infinitam, DEO propriam. 2. juxta communissimam assensus formalis, & explicitus fidei respectu unius mysterii, est virtualis, & implicitus assensus omnium mysteriorum: ergo debet esse elicitus ex motivo se extendente ad omnia revelata: atqui hoc motivum, tantùm constans particulari infallibilitate, non se extendit ad omnia revelata, ùt patet: ergo. Et hinc etiam est, quod Suarez *disp. 3. de fide. sec. 8. n. 7.* & Gormaz *de virt. Theol. disp. 3. n. 120.* dicunt, scilicet, actus fidei omnes esse ejusdem speciei: licèt in aliis virtutibus e. g. charitate, dentur actus specie diversi, ùt docet idem Eximius *disp. 1. de charit. sect. 3. n. 5.* & Gormaz *loco modò citato.*

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

114. OB. 1. Auctores etiam Catholici aliqui, ùt dictum *n. 53.* putárunt, DEUM saltem de potentia absoluta posse mentiri: & tamen ritè crediderunt: ergo non requiritur ad actum fidei Divinæ, tanquam objectum formale, summa veritas in loquendo. Resp. cum Gormaz. *de virtut. Theol. n. 845.* neg. cons. Auctores illi, quod speculativè docuêre, practicè revocârunt: certè nunquam potuissent elicere assensum firmissimum, si cogitassent, se à DEO falli posse. Alii autem auctores, qui admittunt, DEUM posse errorem infundere, negant constanter, quòd ille error sit, aut possit esse locutio DEI, per quam DEUS aliquid testificetur: adeóque semper admittunt, requiri ad fidem veritatem summam in dicendo.

115. Ob. 2. Rudes homines Catholici verè credunt DEO, quin cogitent de complexo utriusque hujus veritatis: ergo istud non requiritur ad motivum fidei. Confir. Quamvis DEUS non revelâsset suam veracitatem, tamen posset revelare alia: sed tunc ista non crederentur ob veracitatem: ergo. Resp. dist. antec. Rudes credunt, quin de isto complexo cogitent explicitè. conc. ant. quin cogitent implicitè. neg. ant. & cons. Iidem rudes, & alii etiam, quando homini credunt, non cogitant explicitè, eum esse sapientem, & veracem: sed implicitè tantùm, quatenus ejus testimonium verum existimant: ita autem cogitant quoque de sapientia, & veracitate Divina, quatenus scilicet Divinum testimonium infallibile credunt: quale esse non posset sine illo complexo. Quomodo autem rudes semper, saltem implicitè, cogitent de DEO, ejúsque testimonio, quando eliciunt actum fidei formalis, dicemus infrà *à n. 456.*

Ad confir. dist. ma. quamvis DEUS non revelâsset suam veracitatem signatè, tamen posset revelare alia. conc. ma. quamvis non revelâsset eam exercitè. neg. ma. & dist. proportionaliter. mi. neg. cons. Signatè revelatur aliquid, de quo habetur expressa revelatio, ejus mentionem reflexè faciens: & talis de facto habetur etiam de veracitate Divina, ùt videre est *n. 54.* Si non habetur revelatio signatè talis, habetur revelatio exercitè talis, quæ tunc datur, quando aliquid non quidem reflexè dicitur in actu signato, sed tamen dicitur in actu exercito, per ipsam revelationem de alio objecto, ùt rectè tradit Eximius *disp. 3. de fide. sect. 12. n. 12.* Sed de hoc iterum plura *n. 159.*

116. Ob. 3. Posset dici, quòd una quidem ex his duabus perfectionibus DEI formaliter requiratur ad motivum fidei, altera verò tantùm in obliquo connotetur: ergo. Resp. neg. ant. quia neutra se sola est tota forma denominans testimonium infallibile; nam, sive præscindatur à sapientia, sive à veracitate, infallibilitas deficit; unde utraque formaliter, & constitutivè, requiritur. Si quis vellet asserere, unam tantùm esse connotatum, deberet is ostendere, quòd ab altera jam habeatur formaliter tota infallibilitas, & quòd illa prior tantùm sit aliquod præsuppositum, aut consequens ad formam; & sic se habet juxta nos Deitas, sine qua formaliter

maliter jam habetur forma infallibilizans: quamvis ipsa sit radix præsuppositа ad sapientiam, & veracitatem, quæ sunt forma.

117. Ob. 4. Scripturæ, & Patres, passim revocant fidem nostram ad DEUM: ergo motivum formale est Deitas. Resp. dist. ant. revocant ad DEUM in sensu reali acceptum. conc. ant. ad DEUM in sensu formali acceptum, seu ut præcisum à sapientia, & veracitate. neg. ant. & conf. hoc ipso enim, quòd Scripturæ, & Patres, revocent fidem ad DEUM, supponunt, eum esse summè sapientem, atque veracem. Nec ideo, quòd utantur hoc termino *DEUS*, intelligunt eum in abstracto sumptum, ita, ut Deitas sola tanquam motivum formale intelligi debeat; ad has enim subtilitates Scripturæ, & Patres, non attendunt; aliàs etiam dominium DEI assignarent pro objecto formali fidei; cùm prophetæ sæpissimè clament: *Hæc dicit Dominus:* quod assignare, licèt placeat Guilielmo Parisiensi, aliis tamen ùt plurimùm displicet.

118. Ob. 5. Deitas removet omnem imperfectionem à DEO: ergo etiam falsitatem, adeóque reddit ipsum hujus incapacem: ergo reddit testimonium ejus infallibile, & fide Divina credibile. Confirm. Deitas exigit, ut DEUS nunquam loquatur, nisi præcedente judicio infallibili, & conformi cum objecto: imò exigit, ut dictum ejus semper sit conforme objecto; nam opposita semper essent imperfecta: ergo ob solam Deitatem possumus firmissimè assentiri Divino testimonio. Resp. 1. hoc argumento probari, etiam omnipotentiam, vel bonitatem Divinam, esse objectum formale fidei Divinæ; nam omnipotentia quoque, & bonitas DEI, sunt incompossibiles, sicut Deitas, cum omni imperfectione, adeóque etiam cum falsitate, ùt consideranti patebit.

Resp. 2. in forma. dist. ant. Deitas realiter accepta removet omnem imperfectionem à DEO. conc. ant. formaliter accepta. subdist. removet omnem imperfectionem formaliter, & immediatè per se ipsam. neg. ant. radicaliter, & mediatè, per perfectiones, quas sibi exigit identificatas. conc. ant. & sub ead. dist. conc. vel neg. utramque conf. Deitas realiter accepta etiam dicit sapientiam, & veracitatem, adeóque realiter reddit testimonium credibile fide Divina: at non est quæstio de Deitate realiter accepta, sed de formaliter accepta: hæc autem, seu ratio entis à se, non formaliter, & immediatè per se ipsam, removet falsitatem: sed tantùm radicaliter, quatenus exigit sapientiam, & veracitatem.

119. Sicut enim in genere physico aqua non excludit formaliter ratione sui calorem, sed ratione frigoris, quod exigit: & sicut decretum DEI non est ratione sui dealbativum parietis, sed ratione albedinis, quam exigit: ita pariter Deitas non immediatè, sed mediante sapientia, exigit tale judicium, aut tale testimonium: imò neque veracitas, formaliter accepta, exigit immediatè ratione sui judicium prævium infallibile, sed tantùm mediante sapientia, quam sibi petit identificari. Non autem est objectum formale fidei illud, quod tantùm radicaliter, & mediatè, reddit infallibile testimonium, sed quod illud reddit infallibile immediatè, & formaliter, ùt dictum *n. 106.*

Hinc neque admittendum, quòd veracitas humana ideo formaliter in sua linea sit imperfecta; quia non exigit prævium judicium infallibile, vel dictum conforme, non tantùm menti, sed etiam objecto; nam ob hanc rationem tantùm est realiter imperfecta, & extra suam lineam: intra suam lineam autem est imperfecta; quia non necessitat ad conformandum dictum menti; unde veracitas, non tantùm conformans dictum menti, sed etiam objecto, vel exigens prævium judicium infallibile, non est propterea in sua linea, & formaliter, sed tantùm extra suam lineam, & realiter, perfectior, quàm humana, quæ ista non facit, nec petit. Ad confirm. neg. conf. quia, ùt modò dictum, objectum formale fidei non est, quod tantum exigit testimonium infallibile, sed quod illud immediatè, & formaliter, tale reddit.

120. Ob. 6. Cum assensu fidei, præsito DEO testificanti, stat dissensus rei testificatæ: hoc est, possum dicere: *Credo, DEUM hoc dicere: non tamen credo, ita rem se habere:* quia ultra obsequium assensûs, præstiti DEO testificanti, datur novum obsequium meritorium assensûs præstandi rei testificatæ: atqui, si fides niteretur sapientia, & veracitate Divina, & jam præstitus esset assensus DEO testificanti, non ampliùs esset meritorius assensus rei testificatæ; quia hic assensus non esset ampliùs liber; nam necessariò assentimur rei dictæ à summè sapiente, & summè veraci; cùm res sit evidenter vera: ergo. Resp. neg. ma. Assentiri enim, seu asserere per actum fidei, quòd DEUS aliquid dixerit, & simul negare, quòd illud sit verum, est simul elicere actum fidei, & simul peccare graviter contra fidem, quæ non stant simul: sicut non possum simul habere spem in DEUM, & simul desperare; unde ille assensus saltem non esset actus fidei Divinæ: quo negato, ruit totum argumentum.

Meritum autem, seu obsequium actûs fidei, non videtur stare in eo, quod adversarius assignavit: sed in eo, quòd, cognita per motiva credibilitatis revelatione Divina, voluntas liberè imperet actum firmiorem, quàm mereantur illa motiva prævia, & eum quidem innixum Divino testimonio: qualem, quòd voluntas possit imperare, sumitur ex Innocentio XI. oppositum damnante in propositione 19. quæ sic habet: *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.* Sed de hoc plura inferiùs.

121. Ob. 7. Actus fidei potest niti, tanquam objecto formali, fidelitate, & omnipotentia DEI: ergo non nititur necessariò sapientiâ, & veracitate. antec. prob. si quis sciat, DEUM esse omnipotentem, adeóque omnia

omnia posse, simúlque fidelem in servandis promissis, tunc potest firmissimè credere promissionibus Divinis, etsi DEUS non esset infinitè sapiens, vel verax: ergo. Confirm. In humanis, si quem scimus posse, & simul fideliter velle, implere suam promissionem, huic facillimè credimus, etiamsi non cogitemus de ejus sapientia, & veracitate: ergo pariter possumus credere promissionibus Divinis.

Resp. neg. antec. ad prob. neg. antec. si enim alicui non constet, an DEUS verè internè promiserit, ex fidelitate, & omnipotentia, non potest inferre, rem certò futuram; nam, si DEUS internè non promisisset, non ageret, contra fidelitatem, non implendo promissionem; unde debet certò constare, quòd DEUS internè promiserit. Jam hoc potest constare, vel ex aliis indiciis, distinctis à testimonio DEI: & actus, iis nixus, non erit actus fidei; quia hic indispensabiliter exigit testimonium DEI: vel potest constare ex testimonio DEI: &, ut ex hoc constet certissimò, prout ad fidem Divinam requiritur, debet istud ratione sapientiæ, & veracitatis Divinæ infinitæ, esse infallibile. Ad confirm. neg. ant. Aliud est, quòd fortè per discursum aliquem inferamus, rem esse futuram: aliud, quòd credamus; ad hoc enim requiritur etiam testimonium humanum, & tale saltem, ut judicetur prudenter, hîc & nunc non fallere.

122. Dices 1. Ergo neque sufficit sapientia, & veracitas; quia, si DEUS promitteret in futurum aliquid se facturum, deberet credens etiam scire, quòd DEUS non esset mutabilis; aliàs non sciret, an sit certò futurum. Resp. neg. illat. Immutabilitas in hoc casu est objectum materiale revelatum, non autem formale, reddens revelationem infallibilem: sicut etiam ipsam decretum DEI promissivum; DEUS enim eo ipso, quòd revelet, aliquid se facturum, revelat suum decretum immutabile: imò etiam revelat omnipotentiam suam, seu revelat, se posse omnia, quæ prædicit, vel promittit; nam, cùm DEUS sit infallibilis in cognoscendo, & simul omniscius, eo ipso etiam cognoscit, se esse in suis decretis immutabilem, & rem ipsam esse futuram: & hæc omnia simul revelat: & hæc ejus revelatio, vel testimonium, redditur formaliter infallibile ab illa ipsa cognitione, qua ea omnia cognoscit, & à veracitate, qua omnia dicit, prout cognoscit: at verò ab immutabilitate, omnipotentia &c. redditur tantùm mediatè, & radicaliter certum, vel infallibile testimonium DEI, sicut à Deitate.

123. Dices 2. Fides Abrahæ, quæ utique Theologica erat, nitebatur tantùm Divinis promissionibus; sic enim dicitur *ad Rom. 4. v. 20. In repromissione etiam DEI non hæsitavit diffidentiâ, sed confortatus est fide, dans gloriam DEO, plenissimè sciens, quia, quæcunque promisit, potens est & facere:* sic etiam Beatissimæ Virgini Gabriel Angelus motivum ad actum fidei proposuit omnipotentiam DEI. *Luc. 1. v. 37. Quia non erit impossibile apud DEUM omne verbum:* & similia plura possent ex Scripturis afferri: ergo. Resp. 1. Juxta multos Doctores, & probabiliter etiam juxta D. Thomam, ùt videre est apud Gormaz *de virt. Theol. n. 214.* fidelitas nihil aliud est, quàm veracitas in loquendo: & hinc etiam dicitur *psal. 18. v. 8. Testimonium Domini fidele.* & *psal. 110. v. 8. Fidelia omnia mandata ejus.* & Christus dicitur *Apoc. 1. v. 5. Testis fidelis;* unde niti fidelitate esset niti veracitate in dicendo: sed quia hæc sola non sufficit, & juxta Gormaz *loc. cit.* plures auctores non admittunt identitatem harum virtutum

124. Resp. 2. neg. ant. Ibi Scriptura non assignat immediatum objectum formale actûs fidei, sed tantùm motivum volendi credere; nam, quando quis, vel per actum fidei prævium, jam credidit omnipotentiam, & fidelitatem DEI, tanquam objectum materiale, vel eas per actum etiam inferiorem cognovit: postea autem audit, DEUM hoc promisisse, tunc utique illa quæcunque cognitio prævia potest ipsum movere, ad volendum credere aliquod novum objectum promissum, e. g. promissam incarnationem Divinam, non propter fidelitatem DEI, sed propter revelationem, & testimonium DEI, quo DEUS testatur, se velle suo tempore mittere filium suum in carne; nam, si non crederet, DEUM esse omnipotentem, fortè putaret, incarnationem non esse possibilem: adeóque non posset credere Divinæ revelationi; & pariter si non judicaret, DEUM esse fidelem, fortè putaret, DEUM sua promissa non impleturum, adeóque incarnationem non futuram. Unde hi actus prævii etiam removent impedimenta actûs fidei: attamen eorum motiva non sunt immediata objecta formalia fidei: sed tantùm radicaliter, & mediatè, aliquo modo concurrunt. Aliquando etiam omnipotentia DEI, per fidem credita, potest movere voluntatem ad opera difficilia, e. g. Abrahamum ad immolandum Isaacum: & hac ratione dicitur Abraham fide omnipotentiæ confortatus.

125. Ob. 8. Saltem existentia DEI non potest credi propter testimonium DEI: ergo. prob. ant. existentia DEI est prior revelatione; priùs enim debet DEUS existere, quàm loquatur: & priùs debet esse cognitus ùt existens, quàm ùt loquens; nam nisi priùs sciam, aliquem existere, nunquam assentiri potero, quòd loquatur: ergo. Confirm. Existentia DEi est evidens, & testimonium DEI non est evidens: ergo non creditur illa propter istud. Resp. neg. ant. ad prob. conc. 1. p. ant. dist. 2. p. DEUS debet priùs esse cognitus ùt existens, per actum supernaturalem fidei. neg. ant. per actum naturaliter evidentem, vel conclusionem aliquam Theologicam, vel quemcunque alium actum. om. ant. & neg. cons.

Dixi: omitto antecedens; quia potest sæpe contingere, ut DEUS ùt existens, & ùt loquens, simul proponatur per idem testimonium Divinum. Quòd si autem aliqua notitia

DEI

DEI præcedat, illa non est actus fidei; quia hic non potest elici, nisi ex motivo Divini testimonii; unde etiam, si assentiremur existentiæ DEI, vel sapientiæ, & veracitati; eoquòd DEUS nos elevâsset ad visionem intuitivam istarum perfectionum, non eliceremus actum fidei: multò igitur minùs ille actus viatoris, affirmans existentiam DEI ante ejus testimonium, est actus fidei: sed est actus alterius speciei, spectans ad prævias dispositiones ad fidem, seu ad applicationem motivi fidei.

Quòd autem existentia DEI sit prior ad ejus locutionem, nihil probat contra nos; nam & causa est prior effectu, & tamen potest cognosci causa ex effectu: & vel maximè, quod est intentionaliter prius respectu alicujus quoad unum actum, potest esse intentionaliter posterius respectu ejusdem rei quoad alium actum, ùt est evidens. Ad confirm. conc. ant. neg. cons. Multa evidentia creduntur, quanquam non credantur ob evidentiam: scilicet possum assentiri eidem rei per diversos actus, habentes diversa motiva, tum evidentia, tum non evidentia, præsertim si motiva non evidentia exuperent ratione certitudinis supernaturalis, motiva evidentia.

126. Ob. 9. Ignotius non potest esse ratio cognoscendi aliquid notius: sed testimonium DEI est aliquid ignotius, quàm existentia DEI: ergo testimonium DEI non potest esse ratio cognoscendi existentiam DEI: adeóque hæc non potest credi ob testimonium DEI. Confirm. 1. Nemo audiens hominem loquentem credit ob ejus testimonium, quòd existat: ergo neque audiens DEUM loquentem credit, eum existere ob ejus testimonium. Confirm. 2. Ipsa prima veritas, & infallibilitas DEI, non est credibilis ob testimonium: ergo actus fidei non universaliter elicitur ex hoc motivo. ant. prob. alias prima veritas crederetur propter se ipsam, seu per circulum vitiosum: hoc est absurdum: ergo. Resp. neg. ma. cùm enim eadem res possit cognosci, & affirmari ex diversis motivis, potest utique aliquid etiam notius, seu ex alio fundamento evidentius, affirmari ob motivum ignotius, hoc est, obscuriùs propositum. Nec id imprudenter contingit in fide; tum quia certitudo fidei, ùt infrà dicemus, major est, quàm certitudo actûs naturalis, etiam metaphysicè evidentis; tum quia actus fidei habet suum meritum supernaturale; tum quia proponuntur etiam in Scripturis talia credenda, e. g. quòd omnibus hominibus sit moriendum.

Ad 1. confirm. om. ant. neg. cons. quia, cùm audio loquentem, ipsa locutio, non ùt testimonium, sed tanquam purus effectus vitalis causæ suæ, jam metaphysicè me certificat de vita loquentis; unde ordinariè esset superfluum, assentiri ob testimonium hominis fallibile, quod est multò inferius motivum: at non ita se habet testimonium DEI, quod est motivum longè firmius, quàm sit omnis ratio naturalis. Ad 2. confirm. neg. ant. ad prob. neg. ma. Creditur quidem prima veritas, imò & revelatio, propter se ipsam: non tamen ideo ambulatur vitioso in circulo, sed potiùs in hoc motivo sistitur gradus, ùt infrà agendo de resolutione fidei pluribus ostendemus. Et hæc de objecto formali fidei increato sat fusè: jam de creato agendum.

QUÆSTIO III.

De Objecto Formali Fidei Creato.

ARTICULUS I.

An Revelatio Externa sit Objectum Formale Fidei,

127. ESparza. *l. 6. de virt. Theol. q. 15. a. 2.* cupiens conciliare omnes auctores circa sententiam de objecto, seu motivo formali fidei, duplicem adstruit revelationem DEI: unam increatam, æternam, & DEO intrinsecam, quam vocat *revelationem activam*, atque *a. 3.* asserit, eam nec virtualiter distingui à voluntate DEI libera, aliquid exteriùs in tempore revelandi: alteram, quam vocat *revelationem passivam*, aitque, consistere in aliqua entitate creata: sive hæc sit illustratio interior, immissa animo, ùt contingit in prophetis: sive sit vox, aut aliquod aliud signum exterius, quo DEUS creaturis suum conceptum, de hac, vel illa re, simulque rem ipsam manifestat. Et illam quidem revelationem activam ait esse partiale motivum fidei: sed de passiva postea *q. 16. a. 12.* ait, certum esse, quòd non sit motivum ad assensum: at quomodo certum esse potest, cujus oppositum gravissimi auctores tradunt?

128. Dico 1. Revelatio illa, ab Esparza dicta activa, non est propriè, & strictè dicta revelatio: sed revelatio Divina, propriè dicta, est locutio aliqua DEO extrinseca, & creata manifestatio Divini conceptûs. ita Suarez, Valentia, Gormaz, & communiter nostri. Prob. 1. ex S. Thoma, qui *1. p. q. 107. a. 1. in corp.* ait: *Nihil enim est aliud loqui ad alterum, quàm conceptum mentis alteri manifestare:* sed illa revelatio activa, DEO interna, non est manifestatio conceptûs Divini; cùm nemini ex se sit nota, aut intellecta, nisi per aliud signum creatum manifestetur: ergo. Confirm. 1. ex eodem S. Doctore. *q. 18. de verit. quæ est de cognitione primi hominis &c. a. 3. in corp.* ubi dividit revelationem in internam, seu illam, quæ fit per internam inspirationem: & in externam, seu illam, quæ fit, aut per voces prophetarum, aut Scripturam, aut traditionem: quæ utraque est creata, & DEO externa: nec mentionem ullibi facit alterius revelationis DEO intrinsecæ: ergo.

129. Prob. conclusio 2. Scripturæ, Concilia, & Patres, per revelationem Divinam ubique intelligunt locutionem DEI ad nos directam: atqui hæc non est revelatio illa activa, sed passiva creata: ergo. Confir. 1. Ut

Ut fatetur Esparza, revelatio activa DEO intrinseca, aliud non est, quàm decretum, seu volitio DEI, aliquid nobis manifestandi, vel loquendi, aut revelandi: atqui volitio loquendi, vel revelandi, non est locutio, aut revelatio: sicut volitio comedendi non est comestio, & volitio sanctificandi non est sanctificatio, ùt clarè colligitur ex Tridentino *sess. 6. c. 7.* ergo. Confirm. 2. Revelatio illa activa, DEO immanens, est ab æterno: atqui revelatio DEI strictè talis, non est ab æterno: ergo. prob. mi. DEUS non est ab æterno loquens creaturis: cur enim locutus fuisset, quando nemo audivisset? ergo. Certè, sicut decretum condendi mundum, ab æterno existens, non denominat DEUM ab æterno creantem, ita nec volitio revelandi, ab æterno existens, denominat DEUM ab æterno revelantem.

Confirm. 3. Per revelationem Divinam hîc non intelligitur locutio purè mentalis, qua DEUS sibi loquitur ad intra (sicut etiam homo potest sibi ipsi loqui, dum se convertit ad actu considerandum, quod habitualiter novit, & in se formar conceptum rei, qui verbum mentis dicitur) sed juxta Scripturam, Concilia, & Patres, intelligitur hic per revelationem locutio ad nos directa: atqui hæc non potest explicari, nisi dicatur, quòd sit aliquod signum manifestativum conceptûs Divini, à DEO distinctum, eique extrinsecum: ergo. Confirm. 4. Locutio ad alterum strictè dicta debet esse signum extrinsecum, distinctum à conceptu loquentis, quòd innotescat ei, ad quem locutio dirigitur: ergo etiam revelatio, seu locutio DEI, directa ad nos, debet esse tale signum extrinsecum, distinctum à conceptu DEI. prob. ant. alias non est explicabile, in quo stet ratio mendacii; nam hæc in eo stare juxta omnes dicitur, quòd locutio sit conceptui in mente existenti contraria: si autem locutio jam staret in ipso conceptu, non posset esse contraria conceptui: ergo.

130. Dico 2. Revelatio ista, propriè dicta, seu creata, est partiale motivum Divinæ fidei. ita S. Thomas *2. 2. q. 1. a. 1. in corp.* Suarez, Vasquez, Turrianus, Molina, & communiter nostri, pluréque alii. Prob. 1. Scripturæ ubique pro motivo fidei assignant testimonium, locutionem, revelationem, enarrationem, sermonem Divinum &c. sed, nisi verba hæc valde torqueantur, à proprio in alienum sensum, planè significant manifestationem aliquam creatam; cùm, (ùt hucusque probatum) actus internus DEI, nec fit testimonium, nec locutio, nec sermo, nec manifestatio &c. respectu nostri: ergo. ma. prob. omnibus textibus. *n. 38.* citatis.

Confir. 1. Testimonium externum DEI, seu revelatio, ùt vocatur passiva, juxta Scripturas non est pura conditio, applicans motivum formale: ergo est partiale motivum. ant. prob. Scripturæ illi testimonio, seu externæ manifestationi, tribuunt prædicata, quæ conveniunt soli motivo fidei: ergo. prob. ant. testimonium illud dicitur in Scripturis esse verum, esse majus testimonio humano, esse æternæ veritatis, adeóque dignum assensu firmissimo: atqui hæc non conveniunt ei, quod est tantùm applicatio motivi, sed conveniunt soli motivo fidei: ergo. Confirm. 2. Nec juxta Scripturas, nec juxta rationem, ad motivum fidei sufficit aliquid tantùm infallibiliter connexum cum re, sed debet esse infallibile dicens: atqui hujus concreti *infallibile dicens*, etiam est pars ipsa dictio, seu revelatio propriè dicta: ergo. ma. est clara, tum ex Scripturis, quæ semper exigunt ad fidem dictum, vel testimonium: tum ex ratione allata *n. 39.* quia per hoc distinguitur fides ab aliis assensibus intellectualibus. mi. etiam est clara cuilibet, qui ad regulas logicas illud concretum novit resolvere in subjectum, & formam.

131. Prob. 2. conclusio, & præoccupatur simul responsio adversariorum. Fides semper assentitur mysteriis, vel objectis; quia sunt dicta, vel revelata à DEO: atqui illa particula *quia* (ùt rectè notat Gormaz *de virt. Theolog. n. 251.*) etsi sæpe respectu aliarum potentiarum denotet tantùm conditionem, tamen respectu intellectûs, elicientis propositionem causalem, semper denotat motivum: ergo respectu intellectûs, elicientis actum fidei (qui est propositio causalis, habens pro causa testimonium DEI) e. g. respectu intellectûs elicientis hunc actum: *Credo incarnationem; quia DEUS dicit*: illud *quia* denotat, dictum Divinum esse motivum illius actûs. conf. patet. ant. prob. etsi voluntas amans bonum, quia cognoscit, non habeat pro motivo cognitionem: & ignis comburens, quia applicatus, non habeat applicationem pro concausa, sed tantùm pro conditione: tamen in istis propositionibus causalibus: *Voluntas amat bonum; quia est cognitum*: &: *Ignis comburit; quia est applicatus*: cognitio, & applicatio, est verum objectum formale motivum respectu intellectûs, elicientis eas propositiones causales: &, quæ sunt tantùm conditiones respectu voluntatis, vel ignis, sunt vera motiva respectu intellectûs: ergo non est paritas ab aliis potentiis ad intellectum, elicientem propositiones causales.

Prob. ant. Juxta omnes summulas propositio, quæ habet particulam *quia*, est causalis, & per illam particulam denotatur ratio, seu motivum assentiendi: ergo. Et sanè intellectus ex eo, quòd voluntati proponatur bonum per cognitionem, & igni per applicationem admoveatur e. g. stupa, movetur ad affirmandum, dari amorem, & combustionem: & si deberet per syllogismum hoc probare, pro medio termino, id est, pro motivo suo, assumeret cognitionem, & applicationem. Hinc, quamvis e. g. cognitio, non sit causa amoris, tamen est causa, vel motivum propositionis affirmantis, eum dari.

132. Dices. In hac propositione: *Intellectus agit; quia est applicatus*: applicatio non est motivum respectu intellectûs agentis: ergo.

go. Resp. dist. ant. applicatio non est motivum respectu intellectûs, hanc propositionem causalem elicientis. neg. ant. non est motivum respectu intellectûs alterius, qui non elicit hanc propositionem, sed de quo, tanquam de objecto, dicitur, eum aliud quid agere. conc. ant. & neg. cons. Dixi enim tantùm, quòd respectu intellectûs, elicientis propositionem causalem, illa particula *quia* denotet motivum, in ordine ad assensum illum causalem (& talis semper est intellectus, eliciens actum fidei, seu credens objectum; quia DEUS dicit) non verò dixi, quòd illa particula *quia* denotet semper motivum respectu cujuscunque intellectûs, non elicientis propositionem causalem, sed tantùm se habentis per modum objecti, de quo alius quidam propositionem causalem affirmat.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

133. OB. 1. contra primam conclusionem. Illa est locutio, seu revelatio propriè dicta, à qua res dicta habet veritatem: sed hanc non habet à manifestatione, seu revelatione creata externa: ergo. prob. min. revelatio creata, seu verba extrinseca, sunt indifferentia ad verum, vel falsum: ergo ab his non habet res dicta veritatem. Resp. 1. neg. ma. nam utique locutio falsa est locutio propriè dicta, & vera in essendo, licèt non sit vera in dicendo. Resp. 2. dist. ma. illa est locutio propriè dicta, à qua præcisè nudè in se sumpta habet res dicta veritatem. neg. ma. à qua ùt informata auctoritate infallibili dicentis habet veritatem. conc. ma. & dist. sic min. neg. cons. ad prob. dist. ant. verba illa, nudè sumpta, sunt indifferentia ad verum, vel falsum. conc. ant. ùt informata auctoritate DEI. neg. ant. & cons.

Si enim DEUS illa verba assumat, & sua auctoritate extrinsecè informet, seu moraliter ipsis uniat suam infallibilitatem, non amplius sunt indifferentia, sed determinatissima ad veritatem; sicut, si homo gravis ea assumat, non quidem metaphysicè, vel physicè, tamen moraliter redduntur determinata ad verum. Quòdsi etiam ille fallatur ex inculpata ignorantia, tamen ejus auctoritate verba determinantur ad hoc, ut non sint mendacia, quamvis priùs in se, & nudè sumpta, indifferentia essent ad mendacium. Unde, licèt talis non loquatur materialiter verum; quia ejus verba non sunt conformia objecto, tamen loquitur, ùt Logici dicunt, formaliter verum, quatenus verba sunt conformia conceptui mentis.

134. Ob. 2. *Psal. 61. v. 12.* dicitur: *Semel locutus est DEUS: duo hæc audivi:* atqui, si revelatio externa esset vera locutio DEI, non tantùm semel fuisset locutus DEUS: ergo. Resp. retorqueo argumentum *Ad Hebr. 1. v. 1.* dicitur: *Multifariam, multisque modis, olim DEUS loquens patribus in prophetis, novissimè diebus istis locutus est nobis in filio:* ergo DEUS sæpiùs locutus est: & cur hæc verba Apostoli *in filio* non sint explicanda etiam de locutione propriè dicta? Quare, ne isti textus sibi contrarii sint, conciliari debent: hinc resp. 1. dist. min. non tantùm semel locutus fuisset DEUS ad extra. conc. min. ad intra. neg. min. & cons. Illum textum Psalmistæ Gormaz *de virt. Theol. n. 242.* explicat de locutione DEI ad intra, non de qua loquitur Esparza, consistente in decreto DEI, & de qua *n. 127.* sed de locutione, per quam DEUS generavit Verbum Divinum. Firmatur responsio auctoritate D. Augustini *enarrat. in psal. 61. in ea verba* ita commentantis: *Apud se semel DEUS locutus est; quia unum Verbum genuit DEUS.* Ex illis autem ibi semel dictis dein per revelationem extrinsecam David duo illa audivit: scilicet, in DEO dari potentiam, & misericordiam, ut illa timeatur, in hac speretur.

135. Responderi probabiliter potest 2. DEUM fuisse semel, hoc est, aliquando immobiliter locutum; nam *semel* videtur etiam in hac significatione accipi; sic enim dicimus: *Jam semel dixi: quod semel factum, semper manet: semel dictum, semper dictum.* ita Bellarminus *in explan. psal. 61. & hunc locum*, citans S. Hieronymum, qui sic explicat: *Semel DEUS loquitur, & fit omnino, quod loquitur.* Ex hoc autem non sequitur, quòd tantùm semel, vel tantùm una vice, DEUS locutus sit. Item *semel* etiam significat *summatim*, vel *omnino* juxta Calepinum; unde potest fors dici, DEUM summatim, vel omnino, aliqua aliquando dixisse, ex quibus David duo illa perceperit. S. Hieronymus pro illo *semel* ponit vocem *unum*; quia Hebræum vocabulum etiam juxta Bellarminum *loc. cit.* significat unum. Et hinc quoque Emanuel Sa ex S. Hieronymo vertit illa verba: *Unum mihi:* scilicet Davidi, locutus est DEUS: hoc autem unum non necessariò negat aliud, sed ab eo præscindit.

136. Ob. 3. contra 2. conclusionem S. Thomas. *2. 2. q. 1. a. 1. in corp.* ait de fide: *Si consideremus formalem rationem objecti, nihil est aliud, quàm veritas prima:* ergo excludit revelationem creatam. Resp. dist. ant. nihil est aliud, quàm veritas prima revelans, vel dicens. conc. ant. quàm veritas prima nudè sumpta. neg. ant. & cons. Hæc est mens expressa Angelici; nam statim ibidem subjungit: *Non enim fides, de qua loquimur, assentit alicui, nisi quia est à DEO revelatum.* & *2. 2. q. 5. a. 3. in corp.* ait: *Formale autem objectum fidei est veritas prima, secundùm quod manifestatur in Scripturis Sacris, & doctrina Ecclesiæ.* & *1. p. q. 1. a. 8. ad 2.* ait: *Innititur enim fides nostra revelationi, Apostolis, & Prophetis factæ, qui canonicos libros scripserunt.*

137. Ob. 4. Si revelatio creata esset objectum fidei, tunc fides haberet pro objecto formali aliquid creatum: sed sic non esset virtus Theologica: ergo. Resp. dist.

ma. fides haberet aliquid creatum pro objecto formali adæquato. neg. ma. pro inadæquato. conc. ma. & dist. sic min. neg. conf. potest enim virtus Theologica, si id requirat tendentia actuum ejus, habere aliquod partiale objectum formale quod creatum, modò alterum partiale objectum sit Divinum; nam sic tamen adhuc sufficienter distinguitur à virtutibus moralibus; istæ enim nec pro objecto formali quod partiali habent aliquid Divinum. Et sic spes (quæ juxta omnes est virtus Theologica; eoquòd ejus actus sit desiderium fiduciale DEI possidendi) juxta communem Theologorum habet pro objecto formali quod DEUM auxiliantem, hoc est, præter ipsum DEUM etiam auxilia creata à DEO provenientia: vel etiam juxta plures Theologos (quia ejus actus est amor DEI, non quidem benevolentiæ, sed concupiscentiæ) habet pro objecto DEUM videndum, vel possidendum, hoc est, etiam visionem beatificam creatam, qua videtur, & intentionaliter possidetur DEUS. Aliud est de charitate Theologica, cujus actus ex sua tendentia nihil requirit creatum pro objecto formali, & hinc nec pro objecto partiali habet aliquid creatum; unde *1. Cor. 13. v, 13.* ab Apostolo dicitur *major*.

138. Ob. 5. Promulgatio legis non est pars legis: ergo nec revelatio est pars motivi fidei. Confirm. Revelationes creatæ sunt diversæ speciei; aliæ enim consistunt in inspirationibus internis, aliæ in vocibus externis, aliæ in aliis signis: sed motivum, seu objectum formale fidei, debet esse ejusdem speciei; nam, ùt diximus *n. 113.* omnes actus fidei probabiliter sunt ejusdem speciei: ergo. Resp. om. ant. neg. conf. Etsi detur, seu omittatur antecedens, ex eo tantùm sequitur, quòd revelatio non sit pars veritatis Divinæ: non verò, quòd non sit pars veritatis Divinæ dicentis, quæ tota est motivum fidei. Omisi ant. quia, licèt dicatur, quòd promulgatio legis non sit constitutiva legis, essentialiter tantùm sumptæ, est tamen promulgatio, saltem aliqua latiùs dicta, pars legis ùt actualiter obligantis.

Ad confirm. dist. ma. Revelationes creatæ sunt diversæ speciei in consideratione physica. conc. ma. in consideratione Theologica. neg. ma. & dist. sic min. neg. conf. Furtum auri, & furtum argenti, etiam differunt physicè, non tamen Theologice; quia hanc differentiam non considerat Theologia, nec prædicatum aurei, vel argentei, est ab ipsa considerabile. Possunt autem etiam actus fidei inter se differre specie physica, modò non differant specie Theologica: & hinc etiam physicè differre poterunt objecta formalia, modò non differant Theologicè, quod non contingit; nam Theologia non considerat, vel curat, an revelatio sit vox, an illuminatio interior, sicut neque considerat, an verba sint Latina, an Hebraica, modò omnia convenian in hoc, quòd sint testimonium DEI.

139. Ob. 6. Quod est indifferens adveritatem, vel falsitatem, non potest esse objectum formale fidei: sed revelatio externa, seu verba extrinseca, sunt indifferentia: ergo. prob. ma. fides debet esse certissima, & hanc certitudinem habere ab objecto formali: sed non potest eam habere ab objecto indifferente ad veritatem: ergo. min. superior etiam probatur clarè: illa verba, & signa exteriora, saltem sæpissimè, potuissent provenire ab insipiente, & mendaci, nec ex natura sua exigunt provenire à veraci, & cum veritate conjungi: ergo illa verba sunt indifferentia. Resp. dist. ma. quod est indifferens ad veritatem, vel falsitatem, non potest esse objectum formale fidei adæquatum. conc. ma. non potest esse objectum indæquatum. neg. ma. & dist. etiam min. revelatio est indifferens seorsim sumpta. conc. min. ùt informata extrinsecè auctoritate DEI loquentis, sive ei conjuncta. neg. min. & conf. ad prob. dist. ma. fides debet habere suam certitudinem ab objecto formali adæquato. conc. ma. debet eam habere ab objecto tantùm inadæquato. subdist. debet eam habere ab objecto inadæquato seorsim sumpto. neg. ma. ab eò ùt informato, vel conjuncto alteri comparti, seu auctoritati DEI loquentis. conc. ma. & om. min. neg. conf. ad prob. min. dist. ant. possunt à mendaci provenire verba illa, & signa seorsim sumpta. conc. ant. ùt informata, vel conjuncta auctoritati Divinæ. neg. ant. & conf.

Deinde hoc argumentum retorqueo in adversarios, juxta quos revelatio externa saltem est applicatio motivi fidei; nam etiam illa verba sunt indifferentia, ut applicent motivum fidei, seu auctoritatem Divinam, vel non; si enim à mendaci provenirent, non applicarent utique auctoritatem DEI; unde etiam adversarii debent nostra distinctione uti, & dicere, ea quidem verba esse indifferentia ad applicationem motivi fidei, si seorsim spectentur, non verò, si spectentur ùt informata auctoritate Divina, & conjuncta illi, vel certis quibusdam circumstantiis.

140. Sciendum itaque, multa esse ad aliquem effectum, vel dandam aliquam denominationem indifferentia, si seorsim sumantur: non verò, si cum compartibus. Sic quælibet præmissa seorsim, & sola, est indifferens, seu insufficiens, ad inferendam conclusionem: quilibet gradus caloris est indifferens ad intensionem; si enim solus relinquitur, non faciet intensionem: insuper, ùt rectè notat Haunoldus *l. 3. tr. 1. n. 97.* quælibet pars corporis venusti est indifferens ad constituendum pulchrum; nasus enim, qui est pulcher in facie gigantis, esset deformis in facie parvuli. Unde etiam, licèt revelatio externa, seorsim sumpta, sit indifferens ad movendum ad actum fidei, non tamen est indifferens, si simul sumatur in complexo cum auctoritate DEI: & sic sumi debet; nam, ùt sæpe jam diximus, ad actum fidei non sufficit tantùm motivum infallibile, sed requiritur infallibile dicens: hoc autem non habetur sine reve-

revelatione: & pariter neque sufficit quodcunque dicens, seu dictum, sed debet esse infallibile, atque adeò utrúmque simul.

Licèt autem revelatio seorsim sumpta non sit vera, est tamen vera, si informetur auctoritate Divina, vel huic conjungatur, hoc est, si verba illa assumantur à DEO ùt sua: & ab his, in complexo, vel concreto sumptis, potest actus fidei habere certitudinem, & veritatem firmissimam. Quæstio autem de voce foret, quænam hujus concreti *testimonium DEI infallibile* pars sit revelatio, an sit subjectum, an forma: ad quam tamen responderi potest. Si ponatur hoc concretum *testimonium DEI infallibile*, revelatio erit subjectum: & forma ejus erit veritas, seu infallibilitas Divina. Si verò concretum ponatur istud *prima veritas dicens*, revelatio erit forma. Nec est ullo modo absurdum, ut aliquid respectu concretorum, formaliter saltem diversorum, nunc sumatur per modum subjecti, aliàs per modum formæ; quia dependet res ab acceptione intentionali, ùt posset explicari pluribus exemplis.

141. Ob. 7. Visio beatifica succedit fidei: sed visio habet pro objecto solùm prædicatum Divinum: ergo etiam fides. Resp. syllogismum manifestè esse malè formatum; inferuntur enim in conclusione duo termini, qui nunquam fuêre in præmissis; unde neg. conf. Visio, & fides, non debent quoad omnia esse similes; aliàs, sicut fides est obscura, ita etiam visio deberet esse talis: nec visio succedit fidei, ùt par pari, sed ùt perfectius imperfectiori: sic etiam possessio DEI succedit spei, quin illa etiam requirat absentiam boni, quam tamen requirit spes strictè dicta.

ARTICULUS III.

An etiam Revelatio Privata possit esse objectum formale fidei Divinæ.

142. CArdinalis de Lugo *de fide disp. 9. sect. 1. n. 17.* docet, vel potiùs supponit, in statu puræ naturæ fuisse possibilem aliquam revelationem DEI. Et sanè ipsius ratio magni ponderis est; nam utique DEUS potuisset tunc homini, vel creaturæ cuicunque rationali, præter præcepta naturalia imponere aliquod præceptum positivum; cur enim non potuisset DEUS, etiam homini in eo statu, prohibere esum alicujus fructûs, aliàs indifferentem, quamvis non voluisset eum elevare ad statum supernum? hoc autem præceptum non potuisset homini innotescere, nisi per aliquam revelationem Divinam.

Talis autem revelatio in eo statu non propterea fuisset Theologicè supernaturalis, quidquid sit, an futura fuisset philosophicè supernaturalis; quamvis valde probabile sit, eam nec phyloſophicè supernaturalem futuram fuisse; tum quia non videtur, quare præceptum, de quo modò dictum, debuerit esse philosophicè supernaturale; tum quia non videtur esse supra exigentiam totius creaturæ aliqua DEI locutio; nam creatura rationalis, in statu naturæ puræ relicta, non exigeret auctorem suum mutum, sed potiùs loquentem, saltem indeterminatè, & in quibusdam naturalibus circumstantiis. Neque est (ùt aliqui hîc opponunt) nimia familiaritas domini cum servo, si ei loquatur, præsertim imperando.

Imò, quamvis creatura in statu puræ naturæ locutionem DEI non exigeret, tamen, ùt quidam ajunt, ea locutio non esset supernaturalis; quia DEUS producendo illam locutionem, naturaliter, sive tanquam agens naturale, eam produceret. Sic, ajunt, licèt aër non exigat lucem; quia tamen sol exigit illam in aëre producere, ipsa est aëri naturalis: ùt autem sol exigit producere lucem, ita, ajunt isti auctores, DEUS, etiam ùt auctor naturæ, exigit posse eum sua creatura loqui, eique præcipere. Quæ autem Esparza *l. 6. de virt. theol. q. 19. a. ult. ad 4. & q. 26. a. 7.* in oppositum dicit, & contra possibilitatem revelationis in statu puræ naturæ affert, me non moverent, si istam quæstionem tractare, & positivè decidere vellem.

143. Sed quidquid de hoc sit, talis revelatio naturalis defacto non datur in nostro statu elevationis; nam modò omnes locutiones Divinæ sunt supernaturales: & internæ quidem locutiones sunt intrinsecè tales, utpote ex essentia sua conducentes ad finem supernum: externæ verò voces, aut scripturæ, vel alia signa, saltem sunt extrinsecè supernaturalia; quatenus DEUS ea exhibet, ex intentione æternæ salutis nostræ. Ex his autem revelationibus aliquæ sunt *publicæ*, hoc est, factæ in ordine ad omnes homines, & totam Ecclesiam: aliæ verò *privatæ*, hoc est, factæ, non tantùm uni personæ privatæ (nam multæ, quæ sunt publicæ, primò uni homini, e.g. Moysi, factæ sunt, sed cum intentione, ut omnibus manifestarentur) sed sunt factæ in ordine ad unum solum, vel paucos.

Et pari ratione aliqui sunt actus *fidei publicæ*, alii *fidei privatæ*: unde actus fidei est genus ad actum fidei publicæ, seu *Catholicæ*, & ad actum fidei privatæ, seu *non Catholicæ*: sicut animal est genus ad rationale, & irrationale. Per actum fidei Catholicæ intelligimus hîc in sensu restricto eum, qui est universalis, hoc est, qui assentitur objectis revelatis in ordine ad totam Ecclesiam, seu revelationi publicæ: per actum fidei non catholicæ intelligimus eum, qui non est ita universalis, sed assentitur tantùm revelationi privatæ. Quæritur jam, an actus, assentiens tali revelationi privatæ, sit verè actus fidei Theologicæ, seu Divinæ, ita, ut habitus fidei etiam in ipsum influat, sicut in actum assentientem revelationi publicæ.

144. Dico. Actus, respiciens pro suo motivo revelationem Divinam privatam, est verè actus fidei Divinæ, & Theologicæ. ita Suarez, *de fide disp. 3. sec. 10. n. 5.* Tanner.

disp. 1. de fide. q. 1. n. 61. Gormaz. *de virt. Theol. disp. 7. n. 284.* Bellarminus *tom. 4. contr. 3. gener. 2. princip. de justificat. l. 3. c. 3.* & plures alii. Prob. conclusio 1. ex Tridentino, quod *sess. 6. c. 12.* ait: *Nam, nisi ex speciali revelatione sciri non potest, quos DEUS sibi elegerit.* & *can. 16.* ait: *Siquis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum se certò habiturum, absoluta, & infallibili certitudine, dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit, anathema sit.* Jam sic. Concilium hîc admittit, aliquid infallibili certitudine sciri posse, ratione specialis revelationis, & quidem assentiendo per fidem Divinam: ergo actus, qui talem revelationem habet pro suo motivo, est verè actus fidei. prob. ant. inprimis Concilium non facit mentionem alterius fidei, quàm Divinæ, & Theologicæ: dein loquitur de eo assensu, seu actu fidei, de quo loquebantur hæretici, quos damnat: hi autem loquebantur de assensu fidei Divinæ; defacto enim adhuc Lutherani dicunt, quemvis debere credere, se fore salvum, & quidem fide Divina, sive eâ, quæ assentitur Scripturis Sacris, vel aliis fidei mysteriis: ergo.

Confirm. Concilium Lateranense *sess. 11. in Constitut. Leonis X. Supernæ Majestatis præsidio. sub finem.* quamvis extra casum necessitatis reservet examen revelationum privatarum Sedi Apostolicæ, tamen, si periculum foret in mora, concedit, ut eæ, post examen Ordinarii, & ejus approbationem, possint prædicari (e. g. si revelaretur excidium urbis particularis, nisi ageretur pœnitentia, quæ revelatio non concerneret totam Ecclesiam, adeóque esset tantùm privata) ergo possent auditores earum concionum, quibus tales revelationes annunciarentur, istis per fidem assentiri. Idem videtur colligi *ex Cap. Cum ex injuncto. 12. de hæreticis.*

145. Prob. conclusio 2. ratione. Assensus, præstitus revelationi privatæ, convenit in objecto formali cum assensu, præstito revelationi publicæ: & hi duo assensus ad summum differunt quoad objectum materiale, vel quoad modum, aut medium recipiendi revelationem: sed hæ differentiæ sunt tantùm accidentales, nec inferunt differentiam specificam: ergo illi duo actus non differunt specie, adeóque idem habitus fidei Theologicæ potest utrumque producere, & uterque est actus fidei Theologicæ, seu Divinæ. conseq. est clara: probantur autem præmissæ, & primo loco ma. Revelatio privata non est minùs testimonium DEI infallibile, quàm publica; quòd enim DEUS loquatur uni privatim, & non omnibus, non infert, quòd non loquatur DEUS; aliàs loqueretur, & simul non loqueretur: dein æquè parum potest DEUS mentiri, vel falli, quando loquitur uni soli, quàm quando loquitur omnibus: ergo habetur totum objectum formale ad fidem requisitum, nec potest esse discrimen, nisi ratione objecti materialis, vel modi, vel medii.

146. Prob. jam min. superior. Inprimis objectum materiale non specificat habitum, aut actum, ùt est clarum; aliàs differrent specie Theologica actus fidei de incarnatione, & alius de extremo judicio: quod nemo dixerit. Jam modus pertinet præcisè ad applicationem motivi; quòd enim DEUS velit aliquid communicari, aut applicari uni, vel pluribus, non mutat objectum formale, ùt per se patet. Tandem etiam ratio medii nihil facit ad rem. Sic non mutat actum fidei, sive credam propter revelationem immediatè factam mihi, sive propter factam immediatè aliis, & ad me tantùm mediatè perlatam; eâdem enim fide credo, qua Apostoli, qui revelationes receperunt immediatè: ergo pariter eâdem fide credo aliquod mysterium, tantùm revelatum mihi, qua credo aliud revelatum omnibus.

Insuper medium tantùm spectat ad applicationem motivi: quæ applicatio etiam non specificat actum: vel, si etiam dicatur, medium esse partiale motivum fidei (ùt debent admittere illi, qui docent, locutionem parochi, qua mediante rusticus percipit revelationem, esse partiale motivum fidei) tamen hic modus recipiendi revelationem, diversus ab eo, quo quis revelationem accipit immediatè à DEO, non affert diversitatem specificam in consideratione Theologica (nam nulla ratione probari potest, actus elicitos à rustico, per parochum instructo, & actus elicitos ab illo, qui revelationem immediatè à DEO accepit, esse specie Theologica diversos) sed isti duo modi recipiendi revelationem tantùm se habent, sicut revelatio interna, & externa, quarum diversitas, ùt omnes facilè admittunt, non infert diversitatem specificam, in consideratione Theologica, sed ad summum aliquam, in consideratione physica: ergo neque modus recipiendi revelationem, privatus, & publicus, infert ullam differentiam specificam Theologicè talem.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

147. OB. 1. S. Augustinus *contra epistolam fundamenti c. 5.* ait: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas:* ergo, nisi revelatio applicetur ab Ecclesiæ auctoritate, adeóque universaliter omnibus, non potest elici actus fidei. Resp. neg. cons. S. Augustinus non recepit privatas revelationes immediatè à DEO, nec aliunde fuerunt ei sufficienter applicatæ: si autem aliquæ aliunde ei sufficienter applicatæ fuissent, tunc potuisset, & debuisset eis credere. Non potest autem negari, quòd absque auctoritate Ecclesiæ possit revelatio Divina applicari, vel per illustrationem supernam clarissimam, vel per signa etiam externa, miracula &c. ut dubitari de ea prudenter non possit: quis enim neget, omnipotentem DEUM hoc posse?

posse? Et certè ita Christus Dominus revelationes plures applicavit Beatissimæ Virgini, Apostolis, ac aliis, qui plura credidêre, antequam communiter toti Ecclesiæ nota facta fuerint.

148. Nec dicas, saltem fuisse eas revelationes ordinatas ad totam Ecclesiam; negari enim non potest, DEUM privatim aliqua revelâsse aliquibus Sanctis, quæ ad Ecclesiæ totius notitiam authenticè non pervenerunt: nisi dicere velimus, omnes veras revelationes fuisse scriptas, eásque authenticè Ecclesiæ toti innotuisse, quod legenti Sanctorum vitas planè videbitur prorsus falsum. Quodsi talia Sanctis quibusdam verè à DEO revelata sunt, & sufficienter applicata, planè debuerunt illa credere: & si aliqui non crediderunt, ùt Sara, & Zacharias, fuêre reprehensi, saltem propter tarditatem in credendo.

Hoc tamen verum est, regulariter revelationes applicari per auctoritatem Ecclesiæ, & ministros, ejus nomine loquentes. Unde privatæ revelationes examinandæ sunt, an sint à DEO, juxta illud *1. Joan. 4. v. 1. Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex DEO sint.* Prima autem probatio debet esse, ut revelatio non sit contraria Catholicæ doctrinæ: cui si opponatur, certum est, eam à DEO non esse, sed à diabolo, qui, ùt ait S. Paulus *2. Cor. 11. v. 14. Transfigurat se in Angelum lucis.* Neque tamen hoc sufficit; multa enim Catholicæ doctrinæ contraria non sunt, & tamen non sunt revelata à DEO, e. g. quòd Petrus sit prædestinatus, quòd sit tamdiu victurus &c. unde alia adhuc signa, vel argumenta sunt habenda (de quibus D. Thomas *in 2. Cor. c. 11. lect. 3.*) debéntque in tali negotio consuli viri asceseos valde periti.

149. Ob. 2. S. Thomas *1. p. q. 1. a. 8. ad 2.* ait: *Innititur enim fides nostra revelationi, Apostolis, & Prophetis factæ, qui canonicos libros scripserunt, non autem revelationi, si qua fuit aliis Doctoribus facta:* & *2. 2. q. 5. a. 3. ad 2.* ait, motivum formale fidei esse *veritatem primam, propositam nobis in Scripturis secundùm doctrinam Ecclesiæ:* ergo revelatio privata non est motivum formale fidei. Resp. neg. cons. S. Thomas. *2. 2. q. 1. a. 1.* nihil aliud ad fidem requirit, quàm veritatem primam revelantem: in textibus autem, in objectione citatis, non loquitur de fide tantùm Theologica, sed de fide restrictè Catholica, quam explicavimus *n. 143.* dicit enim *fides nostra*, hoc est, universalis omnium, non privata cujuslibet, specialem revelationem accipientis.

150. Ob. 3. Revelatio Divina non potest nobis sufficienter applicari, nisi eam proponat Ecclesia, adeóque ex privata faciat publicam: ergo. Resp. juxta dicta. *n. 147.* neg. ant. cujus falsitatem quoque supponit Concilium Lateranense citatum *n. 144.* ubi permittit, aliquando prædicari revelationes privatas ex concessione solius Ordinarii: quo casu non proponuntur auctoritate totius Ecclesiæ, & tamen illi homines, quibus ita proponuntur, tenentur credere. Hoc tamen verum est, ordinariè non haberi sufficientem applicationem revelationis Divinæ, nisi ab Ecclesia proponatur, ùt sumitur ex eodem Lateranensi modò citato.

Addit Gormaz. *de virt. Theol. n. 304.* quemvis actum fidei dicere saltem aliquem virtualem ordinem ad Ecclesiam. 1. quia eliciens talem actum non potest negare Ecclesiam, tanquam objectum materiale fidei. 2. quia talis debet esse paratus, ad credenda omnia, quæ Ecclesia credenda proponit: imò ratione ejusdem universalis motivi, saltem implicitè, vel virtualiter, omnia credit. 3. quia nulli in hac providentia fit revelatio privata absque omni ordine ad fidem Ecclesiæ Catholicam: quin sæpe solitus est DEUS eos, quibus aliquid revelavit per Angelos, tamen mittere ad Ecclesiæ ministros, ut plenius instruerentur. Sic *Actor. 9.* misit Saulum ad Ananiam, & *Actor. 10.* Cornelium centurionem ad S. Petrum.

151. Ob. 4. Fides Theologica est essentialiter Catholica: ergo non potest niti revelatione privata. Confir. Ratione fidei sumus *superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum. ad Ephes. 2. v. 20.* ergo fides exigit revelationem publicam, factam Apostolis, aut Prophetis. Resp. dist. ant. fides Theologica est essentialiter Catholica, in sensu latiori, seu non est disformis doctrinæ Catholicæ. conc. ant. in sensu restricto, quo nunc loquimur. subdist. est Catholica in actu primo. conc. ant. in actu secundo. neg. ant. & cons. In actu primo est Catholica illa fides; quia potest idem objectum DEUS revelare toti Ecclesiæ, vel id omnibus fidelibus credendum proponere: at non debet jam in actu secundo illa revelatio omnibus esse proposita. Ad confirm. dist. ant. ratione fidei tantùm Theologicæ sumus ita superædificati. neg. ant. ratione fidei in sensu restricto Catholicæ. conc. ant. & neg. cons.

152. Ob. 5. Qui dissentiret revelationi privatæ, etiam sufficienter applicatæ, non esset hæreticus: ergo talis revelatio est insufficiens ad fidem. Resp. hanc esse quæstionem de nomine. Qui putant, infidelitatem divisione adæquata dividi in Judaismum, Paganismum, & Hæresin, sentiunt, taliter dissentientem fore hæreticum: qui verò agnoscunt plures species infidelitatis (quorum opinionem probabiliorem judicat Gormaz) dicunt, talem non fore strictè hæreticum; cùm strictè hæreticus tantùm sit, qui negat aliquam doctrinam, quæ tanquam articulus fidei universaliter ab Ecclesia fuit recepta; unde ajunt, talem fore infidelem quarta specie infidelitatis, quæ committitur negando assensum revelationi privatæ sufficienter applicatæ. Videri etiam potest Lugo *de fide disp. 20. sec. 2. n. 34.*

Obligatio autem hæc credendi revelationi privatæ, sive non propositæ ab Ecclesia, licèt rarò contingat respectu eorum, quibus ipsa non est immediatè facta; cùm isti

rarò

rarò habeant sufficientem applicationem illius, tamen non est impossibilis, ùt colligitur *ex 3. Reg. 20. v. 35.* ubi ita dicitur. *Vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini: Percute me. At ille noluit percutere: cui ait: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo: cúmque paululùm recessisset ab eo, invenit eum leo, atque percussit*: hoc est, ùt apud Emanuelem Sa habet versio Chaldæa, *occidit*: ex qua pœna, hujus nolentis percutere, habetur, eum fuisse culpabilem in non credenda illa revelatione, & mandato DEI. Regulariter tamen requiritur approbatio, & applicatio Ecclesiæ, ùt habetur ex Lateranensi citato. *n. 144.*

153. Ob. 6. Saltem revelatio privata de rebus temporalibus non est motivum fidei: ergo. prob. ant. talis revelatio non habet pro objecto aliquid Divinum: ergo. Resp. neg. ant. sicut enim revelatio publica de rebus temporalibus, e. g. de armentis, aut ovibus Jacobi, vel de cane Tobiæ, est objectum formale fidei, & non minùs esset hæreticus, qui ista pertinaciter negaret, quàm qui negaret mysterium SS. Trinitatis: ita etiam non minus est motivum fidei revelatio privata de rebus temporalibus, quàm revelatio privata de spiritualibus; nam in utroque casu adest testimonium DEI: nec minùs revelatio de temporalibus, quàm revelatio de spiritualibus creditur; quia DEUS eam dicit: adeóque habetur etiam objectum formale Divinum: ex quo patet, ad probationem negandum esse ant. vide *n. 6. & 7.*

QUÆSTIO IV.

De Ultimo Fidei Resolutivo.

ARTICULUS I.

Quodnam sit Ultimum Fidei Divinæ Resolutivum.

154. HÆc controversia plures paginas variis auctoribus implet: & quosdam in opiniones satis mirabiles abstrahit, quas singillatim refutare non est animus: videre eas potest, cui lubet, apud Gormaz *de virt. Theol. disp. 16. sec. 1. n. 771.* Ut autem hanc quæstionem, inter præcipuas hujus tractatûs non infimam, clarè resolvamus, notandum, per *resolutivum ultimum* non intelligi hîc causam efficientem, immediatam, & adæquatam actûs fidei; hæc enim facilè assignaretur, scilicet complexum ex omnipotentia DEI, & habitu fidei (nisi hujus defectum ipsa etiam omnipotentia extrinsecè applicata suppleat) item ex gratia, si hæc physicè influat: tandem ex intellectu creato; nam actus supernaturalis fidei, nec adæquatè procedit à principio supernaturali (quia est vitalis, & consequenter debet intellectus, per eum vivens, concurrere) nec adæquatè à principio tantùm naturali, ùt est de fide ex Tridentino.

155. Verùm hæc quæstio hîc loci non agitatur in hoc sensu: sed per *resolutivum* hîc intelligitur *motivum, seu objectum formale ultimum, in quo credens quiescit, & quod ipse pro ultimo responsô intra lineam fidei dat interroganti, quare talem, vel talem actum fidei eliciat.* Dixi *intra lineam fidei;* nam habitus, vel actus, non debet extrahi extra suam lineam, nec ei assignari pro resolutivo aliquid, non spectans ad ejus lineam. Sic resolutivum ultimum charitatis Theologicæ rectè assignatur bonitas DEI infinita; quia hæc est ultimum motivum intra lineam habitûs charitatis: & in hac quiescit ipse in linea sua. Quare, siquis ulteriùs quæreret, unde sciatur, bonitatem DEI esse infinitam, talis interrogatio jam esset extra lineam charitatis; non enim ad charitatem attinet scire, sed tantùm amare suum objectum formale super omnia: non autem charitas amat, multò minùs super omnia amat eam scientiam, vel notitiam.

Hinc motiva probantia, DEUM esse summum bonum, non sunt motivum charitatis Divinæ: sed sunt motivum, aut fidei, aut alterius habitûs intellectualis, qui credit, vel scit, ex suis rationibus, DEUM esse summum bonum. Sic etiam motivum obedientiæ intra lineam suam est præceptum: scientia autem de præcepto non est objectum formale obedientiæ, sed alterius habitûs, aut actûs, ad obedientiam præsuppositi. Unde similia argumenta, quibus e. g. probatur, DEUM esse summum bonum, vel legem esse latam, non sunt motiva charitatis, aut obedientiæ; sed tantùm sunt conditiones, vel applicationes morales motivorum, in eo sensu, in quo dicitur, cognitio esse applicatio motivi ad voluntatem. Similiter motiva actûs imperantis sunt suo modo conditiones, vel applicationes, motivorum propriorum actûs imperati. Sic siquis ex timore gehennæ imperet sibi actum contritionis perfectæ, metus gehennæ non est motivum istius, nec intra hujus lineam; (est enim tantùm motivum attritionis) sed respectu contritionis est tantùm aliqua quasi applicatio motivi: quod motivum est sola pura DEI bonitas propter se ipsam.

156. Sicut autem dantur applicationes motivorum, respectu habituum, & actuum voluntatis, ita etiam dantur applicationes motivorum, respectu habituum, & actuum intellectûs. Hujus rei exemplum valde appositum affert Gormaz *de virt. Theol. n. 225.* Intrat e. g. homo doctus in officinam bibliopolæ: legit aliquem librum, cujus auctorem ignorat, sive quia titulus deest, sive quacunque de causa: placent, quæ ibi legit de variis Theologicis rebus: quæritigitur bibliopolam, hominem non aliâ scientiâ, quàm superficiali librorum notitiâ instructum, seu, qui sciat quidem, quales auctores in officina adsint, & quomodo nominentur: de cætero autem, nec Theologus, nec Philosophus sit: ab hoc audit, auctorem libri illius esse S. Augustinum; tum enimverò statim firmiùs adhuc adhæret lectis,

ctis, quàm antè: non tamen propter auctoritatem bibliopolæ, cujus auctoritas in rebus Theologicis nulla est: sed tantùm propter auctoritatem S. Augustini, ei applicatam per dictum bibliopolæ.

Quare hic assensus: *Credo ista; quia S. Augustinus ita scribit:* ultimatò resolvitur in auctoritatem S. Augustini, & non in auctoritatem bibliopolæ, ob quam neutiquam eliceretur assensus, tam firmiter lectis adhærens: & in hoc casu ulteriùs quærere, unde sciatur, hoc esse à S. Augustino scriptum, non est ampliùs quærere motivum hujus assensûs, & intra ejus lineam: sed est quærere motivum cognitionis præviæ, & tantùm applicantis motivum assensûs: sèque habet hoc motivum in ordine ad assensum, rebus illis in libro lectis præstitum, sicut se habet motivum probans, quòd DEUS sit summum bonum, in ordine ad actum charitatis: & superior quæstio etiam eodem modo se habet in ordine ad illum assensum, sicut se habet quærere, unde sciatur, DEUM esse summum bonum, in ordine ad actum charitatis. His prænotatis

157. Dico. Ultimum resolutivum fidei est testimonium DEI infallibile, seu complexum ex sapientia, veracitate, & revelatione externa DEI. ita Suarez *de fide disp. 3. sec. 10. n. 9.* ubi ait, ultimam resolutionem fidei fieri in ejusdem objectum formale: hoc autem cum S. Thoma docet, esse primam veritatem revelantem; hinc *n. 8. & 10.* docet idem Eximius, authoritatem Ecclesiæ non esse ultimum resolutivum fidei; eoquòd Ecclesia, etiam ùt directa à Spiritu S. non loquatur, sed tantùm applicet verbum DEI. Unde docet, maximè *n. 10.* rudes, credentes Ecclesiæ ùt directæ à Spiritu S. aliquo modo implicitè resolvere suam fidem in authoritatem DEI, quam (ùt ait) in Ecclesia quasi loquentem supponunt. Consentit Gormaz *de virt. Theol. n. 782.* & communis nostrorum.

Prob. conclusio. Illud est ultimum resolutivum fidei, in quo tanquam in motivo, vel objecto formali, quiescit intra lineam fidei intellectus: sed hic quiescit in dicto complexo: ergo. prob. min. si quæratur ab intellectu, cur credat e. g. incarnationem Verbi Divini, respondet: *Quia DEUS summè sapiens, & verax, id revelavit:* nec potest intra lineam fidei aliam responsionem dare: sicut, si quæratur à voluntate, cur amet DEUM super omnia, respondet: *Quia est infinite bonus, & amabilis:* nec potest intra lineam charitatis aliud responsum dare: ergo. prob. ant. qualemcunque aliam responsionem det intellectus, si ea non contineat dictum, vel revelationem, aut testimonium DEI, non assignabit motivum fidei, consequenter nec ultimum resolutivum ejusdem; nam fides, ut sæpius jam dictum, præsertim *n. 38. & 39.* indispensabiliter exigit pro motivo testimonium DEI.

158. Ut autem clarior fiat probatio sententiæ nostræ, afferam breviter quæstiones, quæ occasione actûs fidei possunt fieri. *Prima* igitur quæstio est. *Cur credis incarnationem?* Respondeo: *Quia DEUS summè sapiens, & verax, eam revelavit:* & hæc responsio est omnino intra lineam fidei. *Secunda* est. *Cur credis id, quòd DEUS summè verax, & sapiens, revelavit, seu dixit?* Respondetur, clarum esse, quòd dicto illius Credendum sit, qui nec falli, nec fallere potest. Sanè hæc quæstio est similis illi, qua quis quæreret, cur assentiatur rei ex terminis evidenti; ipsum enim dictum infallibile meretur assensum propter se: & hinc etiam ad hanc quæstionem non potest intra lineam fidei alia responsio dari, neque etiam debet, quàm hæc: *Quia hoc DEUS infallibiliter dicit.*

Tertia quæstio est. *Cur credis, DEUM esse summè sapientem, & summè veracem?* Respondeo, huic quæstioni intra lineam fidei non potest dari alia responsio, quàm hæc: *Quia hoc DEUS infallibiliter dicit:* quomodo autem hæc responsio non incurrat circulum vitiosum, vel petitionem principii, meliùs declarabitur infrà in objectionibus. *Quarta* quæstio. *Unde scis, quòd DEUS sit summè sapiens, & verax?* Respondeo: hæc quæstio non potest habere responsum intra lineam fidei; non enim ad fidem spectat scire, sed tantùm credere: sicut ad charitatem non spectat scire, DEUM esse summum bonum; quia hæc scientia non datur intra lineam charitatis. Extra fidem autem respondeo, hoc sciri ex iis rationibus, quibus DEUS probatur esse Ens perfectissimum: quæ tamen, quia ordinariè naturales tantùm sunt, non sufficiunt ad assensum firmissimum fidei, aut hujus resolutivum, sed tantùm ad ejus applicationem.

159. *Quinta* quæstio. *Cur credis DEUM esse locutum?* Respondeo intra lineam fidei: *Quia locutus est:* ubi notandum, quemlibet, dum loquitur, hoc ipso exercitè dicere, seu testari ipso facto, se loqui; hinc impossibile est, ut DEUS aliquid, quodcunque sit, revelet, & non simul exercitè revelet suam revelationem, seu testimonium. Unde propter ipsum dictum non tantùm potest credi objectum, e. g. incarnatio: sed etiam potest credi, quòd DEUS locutus fuerit. Pariter quivis loquens, dum seriò loquitur, & petit sibi credi, eo ipso dicit, se intelligere, aut scire rem, de qua loquitur, & veraciter eam dicere; hinc etiam exercitè, seu ipso facto, testatur, se habere sapientiam, & veracitatem, & auctoritatem, cui fides possit adhiberi.

Hæc autem quilibet exercitè dicit proportionaliter ad se; unde homo censetur tantùm dicere sapientiam, & veracitatem humanam, pro sua conditione; quia tantùm petit fidem humanam. At, quia DEUS petit fidem Divinam, seu firmissimam, sua locutione exercitè dicit auctoritatem infallibilem. Per hoc tamen non negatur, quòd non possit signatè, vel reflexè etiam aliquis dicere, se loqui; sèque esse sapientem, & veracem. Et sic in Scripturis sæpiùs reflexè

revelatur, seu dicitur DEUS locutus: reflexè etiam, & signatè, dicitur, DEUS esse verax, sapiens, infallibilis, ùt videre est *n. 54.* videatur etiam Suarez *disp. 3. de fide sec. 12. n. 12.*

160. *Sexta* quæstio. *Unde scis, quòd DEUS sit locutus?* Respondeo iterum, non esse fidei, hoc scire: imò probabiliùs nec extra fidem, strictè loquendo, scitur universaliter, DEUM esse locutum; nam probabiliùs non est evidens fides Catholica, de quo infrà; hinc etiam extra lineam fidei non scitur, DEUM esse locutum: sed tantùm scitur, hoc esse evidenter credibile & credendum, sive esse evidentem credibilitatem, & credentitatem, seu obligationem credendi fidem Catholicam. Positâ autem evidentiâ de obligatione credendi, potest, & debet, voluntas imperare, & intellectus elicere actum fidei. Sicut quando est evidens obligatio adorandi hostiam, de qua non possum prudenter dubitare, quòd sit consecrata, certè debeo eam adorare, etsi evidenter non sciam, quòd sit consecrata.

Septima quæstio. *Cur vis credere?* Respondeo: hoc non attinet ad fidem, cujus non est velle (cùm sit virtus intellectûs, non voluntatis) sed spectat hoc ad habitum piæ affectionis, intra cujus lineam respondetur: *Quia honestum est credere, & implere obligationem credendi;* ùt enim diximus *n. 9.* actus fidei, utpote meritorius, debet esse liber: non autem potest esse liber in se ipso, & intrinsecè; cùm sit actus intellectûs, qui est potentia necessaria: ergo debet esse liber in alio, seu extrinsecè, scilicet in imperio voluntatis. Quare ad eum requiruntur duo habitus, unus voluntatis, dictus piæ affectionis, qui liberè imperet actum, alter fidei Theologicæ, qui eum eliciat. Isti habitus habent diversa motiva: pia affectio respicit honestatem actûs fidei, & honestatem implendi obligationem credendi: fides autem respicit testimonium Divinum.

161. *Octava* quæstio. *Unde scis, dari obligationem credendi?* Respondeo: hæc quæstio est prorsus extra lineam fidei, imò & piæ affectionis, ad quam non spectat scire obligationem, sed eam implere: sicut ad charitatem non spectat scire, DEUM esse summum bonum, sed eum amare. Spectat igitur illa notitia obligationis credendi ad aliquem habitum intellectûs, qui ex motivis credibilitatis, & etiam credentitatis, ùt vocant, concludit, dari evidenter hanc obligationem. Quænam autem sint illa motiva, fusè dicemus *disp. sequenti.* Non autem nititur fides istis motivis (saltem, si non aliqua sint verbum DEI, ùt aliqui volunt) sed præsuppositis his inferioribus, tanquam applicantibus motivum superius testimonii Divini, fides propter solum testimonium DEI applicatum, elicit assensum longè firmiorem, quàm mereantur illa motiva inferiora: sicut charitas, præsuppositâ cognitione de bonitate DEI, elicit amorem DEI super omnia, & longè majorem, quàm mereatur illa qualiscunque cognitio: & in casu allato *n. 156.* legens librum S. Augustini, elicit assensum firmiorem, quàm mereatur auctoritas bibliopolæ. Quomodo autem rudes fidem suam resolvant in DEUM, dicemus infrà *à. n. 456.*

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

162. OB. 1. Esse revelatum nihil ponit reale in rebus, consequenter est tantùm ens rationis: sed ens rationis non potest esse specificativum, consequenter nec ultimum resolutivum actûs fidei: ergo. Resp. dist. ma. esse revelatum est ens rationis metaphysicum, aut physicum. neg. ma. logicum. om. ma. & dist. min. ens rationis metaphysicum non potest esse specificativum actûs. om. min. physicum, aut logicum. neg. min. & cons. *Ens rationis metaphysicum* est illud, quod realiter non potest existere, sed tantùm aliquo modo concipi, ùt Chimæra: & de hoc ente omitto, quòd non specificet habitum, quanquam fors aliquis alius hoc negaret. *Ens rationis physicum* est ipsa operatio intellectûs, seu cognitio, quæ utique specificat suum habitum, tanquam effectus suam causam. *Ens rationis logicum* juxta multos est terminus secundò intentionalis: & in hoc sensu esse revelatum, non est ens rationis; hinc omisi ma. Juxta alios autem *ens rationis logicum* est idem, ac concretum logicum, seu denominatio extrinseca, cujus scilicet forma non inest subjecto, ùt cognitum, visum &c. & tale concretum etiam est esse revelatum: falsum autem est, quòd talia non specificent actum, vel habitum; nam formæ etiam extrinsecæ magnam vim habent, ad movendum intellectum, vel voluntatem, ad hos, vel illos actus, ùt patet in innumeris: sic res visa movet ad amorem: res perdita ad luctum: recuperata ad gaudium &c.

163. Ob. 2. Potest dari actus fidei, qui non attingat testimonium Divinum: sed hic non habet pro ultimo resolutivo istud testimonium: ergo. Resp. dist. ma. potest dari actus fidei formalis. neg. ma. fidei objectivæ, vel virtualis. conc. ma. & dist. min. hic actus fidei objectivæ non habet pro resolutivo intrinseco testimonium DEI. conc. min. non habet pro extrinseco. neg. min. & cons. Quid sit actus fidei objectivæ, dictum sufficienter est *n. 43.* hic autem actus, cùm non habeat motivum intrinsecum, non potest utique in illud resolvi. Habet autem motivum extrinsecum, scilicet ipsum testimonium DEI; nam hoc, cùm sit intrinsecum respectu actûs fidei formalis, eo ipso est extrinsecum respectu actûs fidei objectivæ. Si neges, posse motivum extrinsecum dici resolutivum, eoquòd non sit intra lineam actûs ipsius, non tecum contendam, sed aliter dist. min. & est actus fidei objectivæ. om. min, est actus fidei formalis, de quo est

nobis

nobis sermo. neg. min. & consˑ sic autem actus fidei objectivæ nullum omnino habebit resolutivum, quod an admittendum, viderit, qui hæc objicit.

164. Ob. 3. Posset dici, actum fidei resolvi in auctoritatem Ecclesiæ: ergo non necessariò resolvitur in testimonium DEI. Resp. Vel intelligitur auctoritas Ecclesiæ tantùm humana, scilicet tanquam alicujus congregationis ex sapientissimis membris conflatæ: & tota hæc sapientia & auctoritas est fallibilis, præsertim circa difficillima mysteria, quæ nostra fides amplectitur: adeóque huic auctoritati non potest inniti fides illa firmissima, quæ exigitur à nobis. Vel intelligitur auctoritas Ecclesiæ, ùt infallibilis per assistentiam Spiritûs S. & rursus distinguendum est; vel enim propositio, aut definitio Ecclesiæ, à Spiritu S. directæ, est verbum DEI: & actus fidei, resolutus in eam definitionem, resolvitur realiter in verbum, seu testimonium DEI, quod volumus: vel illa definitio non est verbum DEI, sed tantùm infallibilis ejus applicatio: & actus fidei non resolvitur in illam; quia, ùt hucusque sæpe, & sufficienter probatum, actus fidei exigit pro objecto formali testimonium DEI. Quid autem ex his duobus tenendum, examinabimus infrà *à n. 443.* In forma dist. ant. posset dici, actum fidei resolvi in authoritatem Ecclesiæ, si definitio Ecclesiæ sit verbum DEI. conc. ant. si non sit. neg. ant. & consˑ

165. Ob. 4. Posset dici, quòd actus fidei resolvatur in supernaturalem illustrationem Spiritûs S. vel lumen supernaturale infusum: ergo. Resp. dist. ant. posset hoc dici, si illa illustratio sit testimonium DEI. conc. ant. si non sit. neg. ant. & consˑ Non est dubium, DEUM sæpe illustrando interiùs loqui; sic enim sæpe Prophetis locutus est: & hinc illustratio interior etiam potest esse locutio DEI: quo casu utique actus fidei poterit eâ niti. Sed tunc debet ea illustratio ita clara esse, vel certè cum talibus signis proponi, ut prudenter dubitari non possit, DEUM per eam loqui. At non omnis illustratio interior supernaturalis, seu Spiritus S. est talis; nam multæ tantùm proponunt alias rationes, & sunt cognitiones aliquæ supernaturales rationum quorumdam e. g. signorum credibilitatis Ecclesiæ: neque proponunt rem semper in se ipsa veram, sed tantùm evidenter credibilem: neque etiam proponunt reflexè, aut exercitè se ipsas, ùt verbum DEI: sed potiùs proponunt ùt verbum DEI aliquam revelationem à se distinctam, & sæpissimè externam. Insuper neque signa credibilitatis eò tendunt, ut omnis illustratio superna habeatur pro verbo DEI, sed tantùm aliqua alia revelatio, in ordine ad quam etiam datur ea illustratio.

Ulteriùs ordinariè illustratio superna non est sufficienter à nobis discernibilis, aut nobis sufficienter proposita, sivè applicata tanquam testimonium DEI: adeóque illustratio superna, quam ordinariè habemus, non potest esse motivum fidei; hoc enim debet esse ita propositum, & applicatum, ut discerni utique possit ejus existentia, saltem ut de ista prudenter dubitari non possit: neque etiam prudenter dubitari possit, quòd sit testimonium, seu locutio DEI: tales autem non sunt illustrationes ordinariæ, & præsertim illustrationes multæ, præviæ ad piam affectionem, vel etiam ad actum fidei.

Talis etiam non est illustratio, qua cognoscimus credibilitatem nostræ religionis; quia non est locutio DEI; unde etiam actus, quo post acceptam eam illustrationem affirmamus eam credibilitatem (ùt docet Gormaz *de virt. Theol. n. 666.* citans Suarezium *disp. 4. de fide sec. 6*, & Lugo *de fide disp. 5. sec. 3.*) non est actus fidei, sed vel procedit ab omnipotentia extrinsecè applicata, vel ab habitu connexo cum fide. Addit, Gormaz, eum actum, seu eam illustrationem, non esse revelationem; eoquòd non sit actus obscurus, sed evidens: quæ ratio pugnat quoque contra alios actus prævios, saltem multos. Multò autem minùs dici potest, resolvi fidem in lumen internum, supernum, transiens, vel habituale, tenens se ex parte potentiæ, & productivum actûs fidei, ùt volunt Bannez, Arragon, & alii apud Gormaz *de virt. Theol. n. 773.* ùt enim diximus *n. 154.* non agimus hîc de causa efficiente, sed de objecto formali, & motivo fidei.

166. Ob. 5. Posset dici, fidem resolvi in hæc principia naturaliter evidentia, scilicet: *DEUS est summè verax, & sapiens:* &: *Omnis revelatio DEI est essentialiter vera:* ergo non debet resolvi in testimonium DEI ùt tale. Resp. neg. ant. nam primò naturalis evidentia non est sufficiens motivum ad actum Divinæ fidei, qui exigit certitudinem, & firmitatem altioris ordinis, super omnia creata motiva, & à Scripturis semper revocatur ad testimonium DEI. Secundò non possunt ista motiva concurrere ad fidem, nisi cognoscantur per testimonium DEI, prout diximus *n. 39.* Tandem ista duo principia nondum reddunt quietum intellectum; nam utrumque potest esse verum, & tamen non dari actus fidei certissimus circa objectum, e. g. incarnationem; etsi enim DEUS sit summè verax, & sapiens: etsi etiam omnis ejus revelatio sit essentialiter vera, quando scilicet datur: si tamen DEUS hîc, & nunc, non loquatur, quomodo ei credes? aut quomodo certus eris de incarnatione? Unde ad motivum adæquatum fidei non sufficiunt illa duo principia, sed requiritur insuper, quòd objectum sit à DEO dictum.

167. Ob 6. Actus fidei, quo creditur prima veritas, seu quòd DEUS sit summè verax, & sapiens, non potest resolvi in testimonium DEI infallibile: ergo nullus actus fidei. prob. consˑ juxta nos omnis actus fidei affirmat, seu credit etiam primam veritatem, seu DEUM summè veracem, & sapientem; nam imbibuntur hæ perfectiones in ipso testimonio DEI: ergo, si actus, credens primam veritatem, non potest resolvi in testimonium DEI, nullus actus fidei poterit in istud resolvi.

prob. iam ant. superius. prima veritas non potest movere ad credendam se ipsam: ergo. prob. hoc ant. in naturalibus alius est habitus, assentiens principiis immediatis, & alius habitus, assentiens veritatibus mediatis, seu conclusionibus: ergo alius est etiam in supernaturalibus: atqui prima veritas est quasi principium immediatum respectu actûs fidei, & hic est quasi conclusio, seu veritas aliqua mediata: ergo habitus assentiens primæ veritati, est alius ab habitu fidei, assentiente actibus fidei.

Confirm. Actus fidei debet esse actus mediatus: sed assensus præstitus primæ veritati propter se, non est actus mediatus: ergo non est actus fidei. Resp. neg. ant. ad hujus prob. iterum. neg. ant. ad cujus prob. conc. ant. neg. cons. Habitus naturales generantur ex frequentatis actibus: & hinc quando actus sunt diversi, generantur diversi habitus, & isti iterum limitantur ad similes actus. At habitus supernaturales infusi, cùm non generentur ex actibus, & insuper sint quasi potentiæ, non ita arctè limitantur. Quanquam autem prima veritas sit aliquod quasi principium, cùm tamen sit etiam aliquid, signatè, vel saltem exercitè revelatum, potest etiam per fidem affirmari.

Ad confirm. dist. ma. Actus fidei debet esse actus mediatus, hoc est, debet esse cognitio unius in alio, respectu objectorum distinctorum ab ipso testimonio DEI, seu prima veritate. conc. ma. respectu ipsius etiam testimonii, & primæ veritatis. neg. ma. & om. mi. neg. cons. Cùm alia objecta longè plura sint, & ista in ordine ad fidem non cognoscantur tanquam vera in se, sed tantùm in testimonio Divino; hinc, denominatione desumpta à potiori, potest actus fidei dici actus aliquo modo mediatus. At verò ipsum testimonium DEI, seu prima veritas, non cognoscitur, seu affirmatur in alio per fidem, sed immediatè propter se: nec tamen propterea actus fidei respectu primæ veritatis erit assensus primi principii strictè dicti, ùt jam dictum *n. 49.*

168. Dices. Hac ratione prima veritas deberet movere ad se ipsam, & esse prior se ipsa: hoc est impossibile: ergo. Confirm. 1. Auctoritas DEI est obscura: ergo non possum ei assentiri propter se. Confirm. 2. In humanis stultè crederem, aliquem esse sapientem, & veracem, tantùm, quia ipse diceret, se esse talem: ergo etiam actus, quo credimus DEUM esse sapientem, & veracem, malè niteretur hoc motivo. Resp. dist. ma. prima veritas deberet esse prior se ipsa in sensu formali. conc. ma. in sensu reali. neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Hoc debet dici in omnibus veritatibus immediatè propter se affirmatis, & in omnibus primis principiis.

Ad 1. confirm. dist. cons. ergo non possum auctoritati Divinæ assentiri propter se, nisi aliunde applicetur. conc. cons. si applicetur. neg. cons. vide *n. 49.* Ad 2. confir. dist. ant. stultè crederem, si veracitas illius hominis aliunde non applicaretur. om. ant. si applicaretur. neg. ant. & cons. Certè, si sæpe expertus sum, aliquem hominem esse veridicum, vel si aliunde mihi redditur prudenter credibile, e. g. ratione dignitatis, qua præditus est, quòd veridicus sit, possum prudenter credere ipsi, quando dicit, se hic, & nunc, mihi veraciter loqui, & me non fallere: vel etiam, si dicit, se non solere fallere, nec in certis rebus falli: imò hoc frequenter, & prudenter contingit in humana fide: igitur adhuc prudentiùs potest id fieri in actibus fidei Divinæ.

169. Ob. 7. Juxta nos resolutio fidei fieret in revelationem mediatam, jam ante mille, & plures annos factam Patriarchis, Prophetis, aut Apostolis: sed hoc est incredibile: ergo. Resp. conc. ma. neg. mi. Hoc nullo modo incredibile visum est Eximio Doctori, & gravissimis aliis auctoribus, quin nec S. Thomæ, qui expressè dicit, fidem nostram illi revelationi mediatæ inniti: verba ejus citavimus *n. 149.* Aliud est, quòd debeamus habere proximiorem aliquam applicationem revelationis, immediatè nobis factam: aliud est, quòd debeat ipsa revelatio immediatè nobis, & nostro tempore esse facta: illud concedimus, & inferiùs exponemus, unde habeatur ea applicatio respectu singulorum: alterum negamus.

Dices ex Haunoldo *l. 3. tr. 1. n. 100.* Mysterium SS. Trinitatis non est immediatè credibile in se; quia non apparet ex terminis credibile: sed neque revelatio mediata apparet immediatè in se ex terminis credibilis: ergo neque ista est immediatè in se credibilis. Resp. neg. ma. Illa ratio saltem non est adæquata. Inprimis implicat, ut mysterium SS. Trinitatis in se appareat credibile, etsi enim apparere possit per visionem beatificam immediatè in se verum, & affirmabile, non tamen potest apparere in se credibile; quia non est testimonium; nam quidquid est credibile, debet esse tale in testimonio DEI: consequenter etiam illud mysterium debet apparere credibile in testimonio, hoc est, in alio. Ulteriùs illud mysterium neque est in se affirmabile respectu nostri; quia independenter à testimonio DEI non est nobis applicatum, ut possit propter suam solam veritatem movere intellectum. Si tamen posset independenter à testimonio DEI nobis sufficienter applicari in via (de quo non disputo) posset etiam independenter ab illo affirmari. At verò revelatio, etiam mediata, potest in ordine ad fidem ita applicari, & de facto ita applicatur per signa credibilitatis: ergo est lata disparitas.

170. Ob. 8. Nostra resolutio fidei committit circulum vitiosum, vel petitionem principii: ergo est insufficiens. prob. ant. nostra resolutio fieret hac ratione: *Credo e. g. incarnationem; quia DEUS summè verax, & sapiens dicit.* Quòd si deinde ulteriùs quæratur: *Quare credis, quòd DEUS dixerit:* responderi non posset aliter, nisi: *Credo; quia verax est:* vel *quia hoc dicit, & ita est* sed sic, vel committitur circulus vitiosus, vel petitio principii, ùt patet intelligenti:

genti: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. ant. & dico, non responderi tantùm: *quia DEUS verax est;* hoc enim non sufficit; nam, etsi DEUS verax sit, potuisset non loqui, & tunc non potuisset ei credi: sed potiùs intra lineam fidei iterum respondetur: *quia DEUS verax dicit:* & hinc non fit circulus; quia nullus fit progressus, sed sistitur in eodem motivo. Sicut ad quæstionem: *Cur amas DEUM?* respondetur: *quia est summum bonum:* & si ulteriùs sæpius interroges, non potest aliud responderi intra lineam charitatis: nemo tamen dicit, committi tunc circulum vitiosum.

Potiùs videri posset, committi petitionem principii, quæ tunc dicitur vitiosè committi, quando aliquid, quod non est ex se clarum, aut certum, vel evidens, adstruitur, & petitur, ut admittatur absque illa probatione, sicut admitti solent prima principia evidentia. At neque hæc petitio principii committitur in nostro casu; quia, licèt intra lineam fidei non probetur ulteriùs testimonium Divinum, probatur tamen extra lineam fidei, saltem ùt evidenter credibile, & credendum: quod non contingit circa prima principia evidentia. Et ista propositio: *DEUS testatur, se esse primam veritatem infallibilem:* est quidem per se credibilis intra fidem, sed non nisi præsupposita applicatione sufficiente extra lineam fidei. vide etiam dicta *n. 49.*

171. Dices. 1. Illa probatio extra lineam fidei non est sufficiens: ergo nec ista responsio. prob. ant. illa probatio non reddit nos certos de existentia testimonii Divini: ergo non est sufficiens approximatio testimonii Divini, ut propter hoc eliciamus actum fidei firmissimum. prob. cons. objectum non agit, nisi ad mensuram applicationis: e. g. objectum applicatum per apprehensionem, vel actum probabilem, aut obscurum, non agit, aut movet, ut progrediamur ad actum evidentem: ergo neque objectum, applicatum duntaxat per actum inferiorem, & extra lineam habitûs fidei, agit, ut progrediamur ad actum firmissimum, & certissimum intra lineam fidei.

Resp. neg. ant. ad prob. om. ant. quia illa motiva, etsi de ipsâ revelatione non afferant tantam certitudinem, quanta requiritur ad eliciendum actum fidei, tamen afferunt, ùt infrà dicemus, aliquam certitudinem moralem. Sed hoc omisso neg. cons. ad hujus. prob. neg. ant. universaliter sumptum; licèt enim causa creata non possit naturaliter agere, nisi aliquo modo applicata, tamen non semper agit præcisè juxta mensuram applicationis: quamvis negari non possit, id sæpe contingere.

172. Quòd causa, vel objectum, sæpe agat ad mensuram applicationis, & huic effectus commensuretur, patet ex exemplo in objectione posito, & etiam ex aliis: e. g. ignis magis approximatus magis calefacit. Quòd autem id universaliter non sit verum, potest ostendi inductione plurium. Sic cognitio DEI non est digna amore super omnia: attamen applicat bonitatem Divinam, tanquam motivum ad producendum amorem DEI super omnia. Sic approximatio ignis non est substantia, & tamen applicat ignem ad producendam substantiam ignis: &, ut loquamur etiam de actibus intellectûs, e. g. probabilitas major, de necessitate alicujus rei ad valorem sacramenti, non est certitudo, tamen applicat intellectum ad producendum actum certum de eo, quòd debeat talis res adhiberi, ùt sumitur ex damnata propositione prima ab Innocentio XI. Item moralis certitudo de existentia præcepti non est evidentia, & tamen applicat lumen naturale intellectûs ad producendum actum evidentem, quo dicat, ponendum esse actum præceptum: imò idem facit conscientia erronea, etsi nullo modo sit veritas.

Idem contingit in exemplo adducto *n. 156.* in quo certè dictum bibliopolæ non meretur tantam fidem, quantam meretur dictum S. Augustini: & tamen dictum bibliopolæ applicat auctoritatem S. Augustini ad eliciendam tantam fidem, quantam meretur S. Augustinus. Idem fit, si quis superior per famulum alicui intimet aliquod præceptum; nam tunc, etsi famuli auctoritas non mereatur obedientiam, imò per se nec fidem indubitatam, tamen debet obediri. Rursus sæpissimè contingit, virum primarium per famulum significare alteri certa nova, vel talia, aut talia dicta, vel decreta regis, quæ dein alter absque dubio credit, utique non propter locutionem famuli, sed propter auctoritatem viri illius primarii, quam famulus tantùm applicavit, sed ita, ut eliciatur actus supra meritum applicationis, vel locutionis famuli.

173. Regula autem alia circa hanc rem non videtur posse dari, quàm, quòd attendi debeat, ad quid tendat totus actus primus proximus: an scilicet hic tendat ad effectum, qui sit in tali linea, in qua solet effectus produci, omnino commensuratus applicationi: an verò tendat ad effectum, qui sit in alia linea superiori: quod vel experientiâ, vel alia ratione, deprehendi poterit. Si primum: potest omitti, quòd effectus in sensu objectionis commensuretur applicationi. Si secundum: debet negari, quòd effectus ei commensuretur.

Et hoc secundum contingit in casu nostro; nam illa motiva præcedentia, seu motiva credibilitatis, non applicant intellectum, præcisè ad producendum actum in sua linea, seu nixum ipsis motivis credibilitatis; quanquam enim etiam producatur aliquis actus nixus istis motivis credibilitatis: attamen in eo non quiescunt motiva illa: sed ulteriùs, unà cum imperio voluntatis, applicant intellectum ad producendum actum in superiori linea, sive nixum testimonio Divino. Dixi *cum imperio voluntatis*; quia motiva credibilitatis sola, nondum sufficienter applicant, aut determinant intellectum ad eliciendum actum fidei; nam iste adhuc prærequirit imperium voluntatis. Unde negari potest, quòd illa motiva sola sint adæ-

quata applicatio, seu determinatio: præsertim, siquis replicare vellet, quòd in exemplis secundæ classis non totam applicationem assignaverimus.

174. Igitur res sic contingit. Cognoscit intellectus motiva credibilitatis, quæ suadent evidenter esse credibile, & credendum mysterium e. g. incarnationis, seu dari præceptum illud credendi propter auctoritatem DEI revelantis: hæc veritas movet voluntatem ad parendum præcepto; unde ista imperat per piam affectionem actum fidei: hoc voluntatis imperio determinatur intellectus, ut eliciat eum actum, nixum, non motivis illis præviis, sed auctoritate, vel testimonio DEI: sicut scilicet, quando quis audit bibliopolam dicere, hunc librum esse S. Augustini, nec habet ullam rationem dubitandi de veritate dicti, aliqua fide credit, hunc librum esse S. Augustini: hac fide minori posita, applicatur, seu determinatur intellectus, ut eliciat fidem de rebus lectis firmiorem, nixam dictis S. Augustini.

Dices. 2. Voluntas non potest imperare intellectui firmiorem assensum, quàm mereantur motiva præcedentia. Resp. neg. illatum; potest enim omnino imperare firmiorem assensum, non quidem nixum motivis illis præcedentibus, sed altiori motivo testimonii Divini: quòd enim voluntas hoc possit, est certum ex Innocentio XI. qui damnavit hanc 19. nam propositionem: *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.* Potest nempe voluntas æquè bene determinare intellectum ad implendam obligationem suam, quàm possit determinare alias potentias, aut se ipsam. Et quidem voluntas tam prudenter potest imperare adimpletionem præcepti fidei, quàm adimpletionem alterius cujuslibet præcepti sufficienter intimati, præsertim, cùm præceptum credendi, seu credentitas fidei, ùt infrà dicemus, sit evidens. videatur de hac applicatione motivi Gormaz *de virtut. Theol. à. n. 788.*

DISPUTATIO III.

De Applicatione Objecti Formalis Fidei.

175. AUctoritas DEI dicentis, seu testimonium Divinum, cùm, saltem juxta communem ordinem Divinæ providentiæ, non innotescat omnibus immediatè per se, debet per aliquid aliud applicari, vel reddi credibile, sive ita proponi, ut assensu fidei omnino dignum sit, & hic ei prudenter adhibeatur, tanquam tali objecto, cui fides prudenter negari non possit, sed juxta leges prudentiæ omnino adhiberi debeat: sicut scilicet proportionaliter liber S. Augustini, ùt diximus *n. 156.* debet applicari per auctoritatem bibliopolæ; unde debet adesse aliquod motivum, ex quo hominibus reddatur credibile, DEUM hæc, vel illa revelâsse: hoc autem motivum est ordinariè prædicatio ministri, ab Ecclesia missi; sic enim ait S. Paulus *ad Rom. 10. v. 14. Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? quomodo verò prædicabunt, nisi mittantur?*

Jam verò auctoritas Ecclesiæ, vel ejus ministri, licèt concedatur, non habere eandem auctoritatem cum testimonio DEI (quanquam aliqui oppositum velint, docentes, ipsam prædicationem Ecclesiæ, vel ministri ab ea missi, esse moraliter verbum DEI, de quo agetur inferiùs *à n. 443.*) debet tamen tanta esse, ut ipsius prædicatio reddat testimonium DEI evidenter credibile, & credendum: adeóque debet ipsa priùs esse evidenter credibilis, ita, ut nemo de Ecclesiæ, ejúsque prædicationis veritate, prudenter dubitare possit. In hunc finem DEUS Ecclesiam vestivit signis veritatis planè maximis, & intellectum non omnino pertinacem convincentibus. Hæc autem signa vocantur *motiva credibilitatis*, qualia sunt *prophetiæ, miracula, uniformitas, & sanctitas doctrinæ, diffusio, seu extensio universalis in omnem orbem &c.* quæ fusiùs infrà prosequemur.

Itaque negotium istud sic communiùs procedit. Primò per signa credibilitatis agnoscit homo, Ecclesiam Catholicam præ omnibus aliis sectis esse credibilem, & credendam, seu pro vera habendam. Ex hoc manifestè sequitur, verbis Ecclesiæ, seu etiam ministri, ejus nomine loquentis, esse credendum. Hinc ulteriùs, quando illa, vel ejus minister, dicit, hoc, vel illud, esse à DEO revelatum, hos, vel illos libros, esse Canonicos, & continere verbum DEI, credendum est, DEUM id dixisse, illisque libris contineri verbum DEI. Et sic ritè est applicatum testimonium Divinum, cui dein innitendo elicitur actus fidei. Ut autem ordinatè ista omnia explicemus, varias verbi DEI applicationes singillatim examinabimus.

QUÆSTIO I.

De variis Regulis applicantibus Verbum DEI.

ARTICULUS I.

An Sacra Biblia sola sufficienter applicent Verbum DEI.

176. RElationes, seu, si ita velis dicere, sectæ (sumendo hoc vocabulum latiùs) quæ in mundo hoc datæ sunt, aut adhuc dantur, ad has potissimùm classes possunt reduci, scilicet ad Philosophismum, Paganismum, Machometismum, Judaismum, & Christianismum. *Paganismus* vocatur cultus plurium Deorum, qualis apud gentiles, & ethnicos, seu paganos fuit.

fuit. *Philosophismus*, qui ab aliis *Theismus* dicitur, eorum est, qui unum DEUM colunt: aliud tamen de ipso non credunt, quàm, quod naturalis ratio de eo dictat: pariter aliud præceptum, quàm juris naturæ, non agnoscunt. *Machometismus*, est eorum, qui colunt DEUM, & Machometem, tanquam ejus prophetam: quanquam etiam Christum, sed tantùm ùt prophetam, & hominem duntaxat venerentur. *Judaismus* præter ea, quæ natura dictat, admittit etiam revelationem Divinam, in antiqui testamenti libris contentam, colítque unum DEUM: sed Christum nullo honore dignum existimat. Tandem *Christianismus* Christum filium DEI profitetur, & revelationes, tum antiqui, tum novi testamenti admittit.

Dividuntur autem hæ classes iterum in species inferiores; nam idololatræ diversissimos DEOS adorant: & Philosophi, eodem lumine naturali, ùt existimabant, ducti, diversa statuerunt: Turcæ quoque, & Persæ, quanquam ambo Machometem colant, sese invicem ùt hæreticos tractant. Inter Judæos fuit alia secta Pharisæorum, alia Sadducæorum, alia Herodianorum. Christiani etiam in diversas sectas, Arii, Donati, Wicleffi, Lutheri, Calvini &c. abierè. Ex his autem Philosophismus, cùm non admittat verbum DEI, sed tantùm lumen naturale, utique non aliam admittit applicationem credendorum, vel potiùs affirmandorum de DEO, quàm ipsam naturalem hominis rationem. Gentiles, cùm absurdissima quæque de suis Diis credant, tanquam applicationem credendorum, aut assignant traditionem majorum (ùt eæ gentes, quæ scriptis nihil consignârunt) aut certè aliquos libros eorum, & probabiliter adjunctam poparum, vel etiam poëtarum suorum explicationem. Machometani suum Alcoranum, aut certè ejus expositiones, producunt. Judæi, aut Rabbinorum auctoritatem, aut suum Talmud, moderno præsertim tempore assignant. Christiani quoque inter se discrepant; quidam enim, ùt hæretici plures, Biblia Sacra, aut spiritum privatum adstruunt: alii, ùt Catholici, applicationem (seu quod idem est) regulam aliquam vivam, verbum Divinum, sive scriptum, sive traditum, in sensu legitimo explicantem, agnoscunt.

177. Circa hæc facilè probatur, quòd minimè sufficiant ea, quæ ab aliis, quàm Christianis afferuntur; nam, cùm (ùt infrà probabimus) evidenter credibilia, ac credenda sint plura mysteria altissima, & captum humanum longissimè excedentia, certè ratio humana sola (ùt Philosophismus vult) ea applicare non potest. Cùm rursus evidenter credibile sit, DEUM plurima esse locutum, quæ ratio naturalis non dictat, certè per istam illa verba DEI applicari non possunt. Huc faciunt quoque dicta *n. 36.* quæ etiam probant, humanam rationem non tantùm non esse motivum fidei, sed nec esse ejus infallibilem applicationem.

Cùm insuper (ùt infrà probabimus) ad minimum evidenter credibile sit, atque credendum, falsas esse sectas Gentilium, & Machometanorum, nec eas habere verbum DEI, utique sequitur, earum etiam applicationem falsam esse, quatenus pro verbo DEI falsissima quæque applicat. Pariter, ùt infrà probabimus, falsa est secta Judæorum, qualis nunc existit, adeóque neque penes ipsos est verbum DEI purum, aut incorruptum; quanquam enim libros Moysis ab eis adhuc haberi concedamus, tamen Rabbini alia multa adjunxêre, & Talmudistæ inanissimas fabulas confinxêre. Quare, etsi suum Talmud, non ipsum verbum DEI, sed tantùm applicationem ejus vocarent, tamen pessimè fallerentur. Unde hæc quæstio de applicatione verbi Divini potissimùm reducitur ad applicationes verbi Divini, quas variæ sectæ Christianorum assignare solent: quænam scilicet ex pluribus tanquam legitima tenenda sit: quam maximi momenti quæstionem ùt ordinatè decidam, per partes rem agam, & de variis verbi DEI applicationibus per plures articulos tractabo, & primò de Sacra Scriptura.

178. Dico itaque. Sacra Scriptura, seu verbum Dei scriptum, non applicat sufficienter se ipsum, sed indiget adhuc alia applicatione, aut regulâ. ita omnes Catholici contra hæreticos. Utique non nego, quòd Scriptura Sacra sit verbum DEI: neque nego, quòd, si ipsa sit ritè applicata in sensu vero, possit aliquis dirigi ab ea ad credendum: sed tantùm nego, quòd ipsa sola, non aliunde applicata, sit sufficiens regula credendorum. Prob. conclusio. Tunc Sacra Scriptura non potest esse regula se solâ sufficiens, si ex ipsa sola, & nondum aliunde applicata, non constat. 1. an detur aliqua Scriptura Sacra, seu verbum DEI scriptum. 2. quinam libri sint Canonici, vel Scriptura Sacra. 3. quæ sit legitima eorum editio. 4. quis verus Sacræ Scripturæ sensus, in quo omnia credi debeant: atqui hæc omnia non constant ex sola Scriptura: ergo.

Major est innegabilis; si enim nesciatur, an detur aliqua vera Scriptura, aut nesciatur, in quibus libris, vel horum editionibus, comprehendatur, vel non pateat verus ejus sensus, omnia erunt obscura, & incerta, adeóque minimè sufficientia ad fidem certissimam, ùt est per se clarum. prob. igitur minor per partes: & inprimis quoad primam partem. Si ex Scriptura certò constaret, dari aliquam Scripturam Sacram, ideo hoc constaret; quia id Scriptura assereret: sed, licèt ipsa id asserat, non ideo independenter ab omni alia regula, ostendente infallibilitatem Sacræ Scripturæ, & applicante veritatem hujus assertionis, est statim certum, Scripturam in hoc verum dicere; aliàs quilibet liber, qui diceret, se esse, vel dari aliam Sacram Scripturam, certissimam de hac re fidem faceret, quod nemo sanus dixerit. Certè plures circumferuntur libelli, qui continent aliquas fictas revelationes, & rejiciendi sunt, etsi dicant, eas esse veras.

179. Sed nec secundum potest constare ex Sacra Scriptura sola; nam supposito etiam,

am, dari Scripturam aliquam Sacram, & veram, tamen non est ex Scriptura sola probatum, quinam præ aliis libri sint Canonici. Certè aliqui quosdam rejiciunt, quos alii admittunt: quanquam omnes, hac de re litigantes, aliquam veram Scripturam dari agnoscant. Sic Judæi veteris testamenti libros plerósque ùt Divinos admittunt: at novo testamento omnem auctoritatem abrogant. Manichæi econtrà, explosò testamento veteri, soli novo fidem adhibebant: & quando urgebantur, quòd Christus Dominus ipse, & Evangelistæ, ac alii scriptores sacri, in Evangelio, & Epistolis Canonicis, textus veteris testamenti, tanquam sacros adhibeant, reponebant, etiam novum testamentum quoad eas partes esse falsificatum. Alii saltem aliquos libros rejiciunt, ùt libros Esther, Baruch, Tobiæ, Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabæorum: imò & quasdam partes novi testamenti, ùt epistolam ad Hebræos, epistolam S. Jacobi, item secundam S. Petri, & secundam, ac tertiam S. Joannis, ejúsque Apocalypsin, itémque epistolam S. Judæ. Econtrà aliqui admisère tanquam Canonicos, librum Hermetis, seu Pastoris, tertium, & quartum Esdræ, tertium, & quartum Machabæorum, orationem regis Manasse, epistolam Pauli ad Senecam, Evangelium Nazaræorum, & alia, quæ vide apud Bellarminum *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI. l. 1. c. 20.* quos tamen libros Catholici, ùt Canonicos non admittunt. Quomodo autem ex sola Scriptura hæc lis definietur?

180. Pariter nec ex solis Scripturis determinari potest, quænam sit sincera, & incorrupta sacrorum librorum editio. Certum quidem est, DEUM speciali providentia sua impediviſse, ne intra septendecim fermè jam sæcula, quæ fluxerunt à tempore scripti novi testamenti, non interierint, Evangelicæ novi testamenti Scripturæ (ùt nihil dicam de testamento antiquo, quod adhuc pluribus sæculis, saltem quoad aliquos libros, antiquius est) etsi gentiles severissimè sacros libros tradi sibi jusserint, traditósque combusserint: etsi tunc temporis ex typographiæ defectu exemplaria non ita copiosè à scriptoribus confici potuerint, præsertim correcta; cùm à describentibus facilè aliqua omitti, aut perversè scribi, aut etiam malitiosè plura mutari, vel addi potuerint: certum, inquam, est, speciali DEI providentiæ erga Ecclesiam adscribendum esse, quòd non omnia exemplaria Sacræ Scripturæ fuerint tradita, vel combusta, aut aliter perdita, vel etiam omnia corrupta. Attamen certum etiam est, quòd aliqua exemplaria Sacræ Scripturæ fuerint corrupta; alias cur jam S. Hieronymus, & alii, de correctione solliciti fuissent. Equidem scio, Bellarminum *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI. l. 2. c. 2.* negare, Hebraica Biblia à Judæis in odium Christi fuisse corrupta, uti aliqui volebant: quòd tamen nulli in ea editione dentur errores, nec ipse asserit: imò *c. eod. statim sub initium* ait, hoc falsum esse: iterum *explanat. in psalmos* mendosam eam editionem esse sæpius asserit, præsertim post additionem punctorum, à Rabbinis factam, post quam versio Hebraica sæpe valde dubii sensus est, & à Latina editione multùm diversa. Pariter videre est apud Bellarminum *cit. l. 2.* nec Græcam, nec Chaldaicam, nec omnes Latinas editiones, olim adhibitas, esse absque omnibus mendis, præsertim quæ ab hæreticis prodierunt: & celari non possunt impostura Lutheri, qui plures textus corrupit. Imò, quam habemus editionem vulgatam, quámque omnibus meliorem, ac puriorem esse, & in iis, quæ ad fidem, morésque spectant, infallibilem, dubitare non licet, tamen ceu omnibus omnino numeris absolutam, & librariorum, aut typographorum, erroribus omnibus carentem, Ecclesia non proponit, ùt expressè dicitur *in præfatione ad lectorem*, posita in principio Bibliorum Sixti V. & Clementis VIII. jussu editorum.

181. Quod attinet ad quartum, scilicet, quòd sensus Sacræ Scripturæ sit dubius, & ex se obscurus, id quidem hæretici, nostri præsertim temporis, pervicaciter negant: attamen intellectui non obstinato est ita certum, ut de hoc omnino dubitare non possit. Inprimis enim ipsa S. Scriptura testatur, se esse obscuram, & intellectu difficilem. Sic *psal. 118. v. 18.* ait David: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua:* & *v. 34. Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam*: rursus. *v. 135. Faciem tuam illumina super servum tuum, & doce me justificationes tuas:* in quæ loca S. Hieronymus *in epist. ad Paulinum de institutione Monachi c. 4.* ait: *Si tantus Propheta tenebras ignorantiæ confitetur, qua nos putas parvulos, & penè lactentes, inscitiæ nocte circumdari?*

Iterum *Lucæ ultimo v. 45.* de Christo dicitur: *Tunc aperuit illis* discipulis *sensum, ut intelligerent Scripturas:* ergo non per se ipsos eas intelligebant. *Actorum 8.* Evnuchus reginæ Candacis Isaiam legens, & à Philippo Diacono interrogatus *v. 30. Putásne, intelligis, quæ legis?* respondit *v. 31. Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?* Denique de epistolis S. Pauli dicitur *2. Petri. 3. v. 16. In quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.* Notat autem Bellarminus *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI. l. 3. c. 1.* non dici difficilia tantùm indoctis, & instabilibus, sed difficilia absolutè, quamvis de indoctis dicatur, quòd ea dicta depravent: idque probat ex S. Augustino.

Consentiunt unanimiter SS. Patres. S. Hieronymum modò citavimus, qui insuper *epist. ad Algasiam. quæst. 8. in eum locum: Occasione accepta peccatum &c.* ait: *Totus hic Apostoli locus, imò omnis epistola ejus ad Romanos, nimiis obscuritatibus involuta est.* S. Augustinus *epist. 119. ad Januarium c. 21. Miror, quia hoc te latet, quòd non solùm in aliis innumerabilibus rebus, multa me latent, sed etiam in ipsis Sanctis Scripturis multò*

multò nesciam plura, quàm sciam. & *l. de fide, & operibus c. 15.* ait: *Quapropter diligenter oportet attendere, quomodo accipienda sit Apostoli Pauli illa sententia, planè ad intelligendum difficilis, ubi ait (1. Cor. 3. v. 11.) Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus JESUS &c.* S. Gregorius *homil. 9. in Ezechiel.* ait: *Liber autem involutus est Scripturæ Sacræ eloquium obscurum, quod profunditate sententiarum involvitur, ut non facile sensu omnium penetretur.* Similia habentur passim apud alios SS. Patres, Iræneum, Ambrosium, Chrysostomum, Origenem, quorum textus vide apud Bellarminum *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI l. 3. c. 1.* Accedit experientia ipsa; cùm doctissimi etiam, atque optimi viri, post indefessa studia, tamen fateantur, sensum Sacræ Scripturæ sæpe sibi esse obscurum. Et sanè hoc nemo mirabitur, si considerare velit sacrarum literarum tropos obscuros, phrases à nostris linguis alienas, inaudita proverbia, parabolas peregrinas, translationes longissimè petitas &c.

182. Quin ipsi hæretici, licèt alicubi tueantur, Scripturam esse intellectu facilem, alibi sui immemores dicunt, eam esse difficilem. Lutherus *l. 1. contra Zvvinglium, & Æcolampadium* ait, propter diversas Scripturæ interpretationes, si mundus diutiùs steterit, recurrendum tandem rursus ad Conciliorum decreta. Idem *in præfatione in Psalmos* ait, nec doctissimos, nec sanctissimos, nec se ipsum, intelligere in omnibus Psalterium in legitimo sensu. Brentius ait, donum interpretandi Scripturas esse donum Spiritûs Sancti, qui tamen illud liberrimè distribuat, pro suo beneplacito. Kemnitius ait, in Ecclesia donum interpretationis non omnibus esse commune, sicut & gratiam sanationum, ac miraculorum. Accedit, quòd facto etiam ipso sibi contradicant hæretici; dum enim dicunt, Scripturam esse claram, tamen, quandocunque ex ea nobis aliquid objiciunt, nunquam textum pro se clarum adducunt, ut infrà videbimus: imò semper absque comparatione credibilius est, textum illum facere sensum, ipsorum intentioni oppositum: quomodo ergo dicere possunt, omnia esse clara?

Nec hæretici respondeant, Scripturam tantùm obscuram esse superbis, vel indoctis, Hebraicæ, aut Græcæ linguæ ignaris; nam inprimis, & Evnuchus Candacis (de quo *Actor. 8.*) pius, & humilis erat, & teste S. Hieronymo *epist. 103. ad Paulin. c. 5.* sanctus: itémque linguæ Hebraicæ, vel Syriacæ, in qua Isaias scriptus tunc erat, gnarus: & tamen eum non intellexit. Et quis, tum virtute, tum doctrinâ, & Hebraicæ linguæ notitiâ, major S. Hieronymo, quem Ecclesia in exponendis Sacris Scripturis doctorem maximum appellat? Hic tamen *locis num. præced. citatis* fatetur, Scripturam Sacram sibi esse obscuram. Huc etiam spectat observatio Bellarmini *in verba Divi Petri epist. 2.* circa epistolas S. Pauli, quam *n. 181.* adduximus.

Sed & planè injuriosum est dicere, quòd Catholici omnes sint indocti, superbi, aut impii, qui tamen Scripturam Sacram fatentur obscuram. Adde, hinc sequi, indoctos non habere ullam regulam sufficientem fidei suæ; námque Scriptura ipsis obscura est: doctorum auctoritas fallibilis: præsertim, cùm docti inter se contrarii sint, & hæretici interpretes plurimùm, non tantùm à Catholicis, sed etiam à se ipsis, inter se differant.

183. Verùm afferamus etiam aliquos textus, & petamus claram eorum interpretationem ab adversariis. Videtur sanè clarissimus ille textus *Matth. 26. v. 26. Hoc est corpus meum:* & tamen Sacramentarii cum Lutheranis, teste Valentia *tom. 3. disp. 1. q. 1. puncto 7. quæst. 3.* plures, quàm octoginta interpretationes differentes, adhibuêre. Sanè Lutherani eum textum explicant de præsentia reali Christi in usu, tamen absque transubstantiatione: Calvinistæ, & Zvvingliani eum explicant in sensu metaphorico, & tropico: Catholici de reali præsentia Christi, etiam extra usum, & cum transubstantiatione. Quis litem decidet ex sola Scriptura? Certè, si ita clara hæc esset, deberent omnes eandem dare interpretationem.

Rursus *Joan. 10. v. 30.* Christus dicit: *Ego, & Pater unum sumus.* Catholici cum modernis hæreticis pluribus hunc textum explicant de unitate reali, & consubstantiali naturæ: Ariani, & Nestoriani, de unitate tantùm morali, & affectiva. Iterum *Joan. 14. v. 28.* Salvator ait: *Pater major me est.* Catholici cum modernis pluribus hæreticis hæc verba explicant, quòd major sit Pater Filio, secundùm naturam humanam accepto, non autem secundùm Divinam, secundùm quam unum est cum ipso: Ariani iterum volunt, Filium esse omnimodè minorem, adeóque non esse DEUM. *Matth. 28. v. 19.* dicit Christus Apostolis: *Docete omnes gentes, baptizantes eos.* Anabaptistæ explicant, non debere quemquam priùs baptizari, quàm doceri, adeòque parvulos non esse baptizandos: Catholici cum multis hæreticis dicunt, illud *docete* tantùm intelligendum esse de adultis doctrinæ capacibus.

Et quæso, quomodo ex Scriptura sola probant hæretici contra Catholicos per illud *Matth. 26. v. 27. Bibite ex hoc omnes:* esse omnibus impositum præceptum sumendi etiam sacrum calicem; cùm tamen nec ipsi præceptum agnoscant in iis verbis, in eadem cœna dictis *Joannis 13. v. 14. Et vos debetis alter alterius lavare pedes.* præsertim cùm *Marci 14. v. 23.* postquam soli Apostoli bibissent, jam dicatur: *Et biberunt ex illo omnes.* Plura similia possent afferri, uti & alia, ex quibus videtur inferri aliqua apparens in Scripturis contradictio, adeò, ut SS. Patres, maximè S. Augustinus, laboraverint in conciliandis Evangelistis. Sanè hæ controversiæ ex Scriptura decidi non possunt:

possunt: sed, sicut in dubiis, de interpretatione legum civilium, recurrendum est ad judicem, quem rex, aut respublica necessariò constituere debet: ita etiam in dubiis, de sensu Scripturæ, recurrendum est ad aliam regulam, vel judicem controversiarum, quem Christus constituere debuit; cùm voluerit utique, bene ordinatam religionem instituere.

184. Dicunt adversarii, licèt quædam loca Scripturæ sint obscuriora, ea tamen alibi declarari: sed, si hoc verum foret, certè tot lites de intelligentia Sacrarum Scripturarum non essent, inter Catholicos, & sectarios: imò inter hos invicem ipsos. Dicunt iterum, S. Augustinum *l. 2. de doctrina Christiana c. 6.* dicere, omnia obscura alibi explicari: sed S. Augustinus adversariis ibi nullatenus favet. Caput illud sextum sic incipit: *Sed multis, & multiplicibus obscuritatibus, & ambiguitatibus decipiuntur, qui temerè legunt, aliud pro alio sentientes: quibusdam autem locis quid vel falsò suspicentur, non inveniunt: ità obscurè quædam dicta densissimam caliginem obducunt: quod totum provisum divinitus esse non dubito, ad edomandam labore superbiam, & intellectum à fastidio renovandum:* quæ S. Patris verba nostram de obscuritate Sacræ Scripturæ sententiam maximè roborant.

Quòd autem in fine capitis sic habeat: *Nihil enim ferè de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissimè dictum alibi reperiatur*: inprimis non probat, à quolibet reperiri planissimè dictum: sed ad summum probat, id reperiri à certis quibusdam, copiosiùs à DEO illustratis: certè expositionem in locum illum Cantici, quam ibidem S. Augustinus ponit, plurimi non reperissent. 2. Non dicit S. Augustinus, omnia obscura alibi reperiri planissima, sed tantùm, siquid eruitur ex obscuritatibus, hoc est, reperiri doctrinas aliquas sacras inde erutas alibi planiùs scriptas. 3. Neque de his simpliciter dicit, eas reperiri: sed addit particulam *ferè* valde limitantem: & sanè sibi contradiceret, si hoc ita illimitatè assereret; nam, si hoc esset, non fateretur, se plura in Scripturis nescire, quàm sciat.

Accedit, quòd, si etiam verum esset, textus obscuros alibi explicari, tamen adhuc esset obscurum, quis textus sumendus pro regula alterius. Sic illum textum: *Pater major me est:* Catholici explicant in ordine ad alterum: *Ego, & Pater unum sumus.* Ariani oppositum faciunt. Lutherani, qui asserunt, concupiscentiam esse verè formaliter peccatum, textus illos ad *Rom. 6. & 8.* quibus dicuntur, per baptismum homines abluti, & sanctificati, explicant in ordine ad alterum *ad Rom. 6.* ubi Apostolus dicit, in se adhuc habitare peccatum: dicúntque illud *ablui* non significare, tolli omnino peccatum, sed tantum non imputari. Catholici vice versâ; quia dicunt, nullum in justificatis peccatum esse, explicant hunc textum posteriorem in ordine ad priorem, & ajunt, illud *habitare peccatum* non accipiendum de peccato formaliter tali, sed tantùm metonymicè tali, seu de effectu peccati, & ad summum in quibusdam de causa peccati, qualis est concupiscentia; unde adhuc opus est alio judice, hanc litem infallibiliter dirimente.

185. Dicunt rursum aliqui hæretici, ea, quæ sunt, & manent obscura, non pertinere ad substantiam fidei, sed ad scholasticas tantùm controversias, adeóque non esse magni momenti. At hoc omnino est falsum; utique enim doctrinæ de numero sacramentorum, de SS. Eucharistia, de Christi Divinitate, de nostra justificatione, de parvulorum baptismo, de pœnitentia, de peccato originali &c. spectant ad substantiam fidei? & hæc tamen sunt controversa: & partes litigantes, in ordine ad suas sententias probandas, etiam Scripturas Sacras adducunt. Et quis dicet, tot Concilia fuisse celebrata propter res non magni momenti, sive, ut quæstiones exiguæ, quia ex Scripturis solis decidi non poterant, à totius Ecclesiæ senatu, maximis sumptibus, & incommodis collecto, deciderentur? An quis dicet cum quibusdam hæreticis adiaphoristis, sufficere ad fidem, credere DEUM omnium creatorem, bonorum remuneratorem, malorum vindicem, mysteria SS. Trinitatis, & Incarnationis: cætera adiaphora, seu indifferentia esse? quam horrendam impietatem etiam nostri adversarii detestantur.

Tandem, quòd multa sint de substantia fidei, quæ etiam, saltem ùt plurimùm, ab adversariis nostris admittuntur, neque tamen ex Scripturis satis probari possunt, ostenditur exemplis. Sic clarè ex Scripturis solis non potest desumi: an parvuli sint baptizandi, an non: an iisdem necessaria ad salutem sit Eucharistia, adeóque etiam ipsis sit porrigenda, an non: an valeat baptismus ab hæretico datus, an non: an pascha celebrandum die dominico, an alio die, in quem incidit decima quarta luna mensis primi: an dies dominica potiùs, quàm sabbathi, sit habenda pro festo. Rursùs Pater in Divinis creditur ingenitus: itémque Spiritus Sanctus adorandus: sed tamen negat S. Augustinus *l. 3. contra Maximinum c. 3.* hæc in Scripturis clarè legi. Sed nec descensus ad inferos Christi Domini in iis est clarè expressus. Et hæ non sunt leves duntaxat scholarum controversiæ, sed quæstiones, à quarum resolutione pendet salus quàm plurimorum. Quamvis autem istorum omnium fides explicita non sit necessaria necessitate medii ad salutem, tamen sunt talia, ut spectent ad substantialia fidei, & debeant sciri, saltem ab Ecclesia: ergo sola Scriptura non potest esse regula fidei, seu applicatio sufficiens testimonii Divini.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

186. OB. 1. Quod debeat dari aliqua Scriptura Sacra, clarè infertur ex natura ipsius religionis, vel

vel providentiæ Divinæ, mundum gubernantis: ergo. Resp. neg. ant. nam jam cum Adamo cœpit religio, seu cultus veri Numinis, & tamen per bis mille quingentos, & fortè ampliùs annos, usque ad Moysen, nulla fuit Sacra Scriptura. Sed nec providentia DEI necessariò exigit, dari Sacram Scripturam; cùm utique DEUS etiam ante Moysen providè rexerit mundum, & insuper alia habeat innumera media, quibus dirigat ad beatitudinem suos cultores: certè non destituit suâ providentiâ homines per tot sæcula in lege naturali viventes.

187. Ob. 2. Sacra Scriptura manifestat se ipsam, & probat se esse Divinam 1. puritate, & sanctitate doctrinæ, quæ in ea continetur. 2. mirabili consensu auctorum, ita concorditer scribentium, quasi non plures auctores, sed tantùm plures calami unius auctoris eam scripserint. 3. impletione vaticiniorum, in ea contentorum, quæ impletio conciliat etiam fidem aliis inibi dictis. 4. demum ex miraculis in confirmationem dogmatum in Scriptura contentorum factis: ergo non est illi opus alia applicatione, sed ipsamet per se jam satis se applicat, seu proponit ut Divinam.

Resp. 1. cum Raslero *in Regula externa fidei. n. 81.* hæc quidem Sacram Scripturam valde commendare, sed tamen, nisi Ecclesiæ auctoritas accedat, intentum non evincere. Sanè, si hoc esset ita clarum, nulla inter SS. Patres fuisset diversitas in recipiendis quibusdam libris, tanquam canonicis: neque Gelasius Papa debuisset multis discernere sacros libros ab apocryphis: neque modò lis foret, quoad hoc ipsum punctum inter Catholicos, atque Acatholicos. Resp. 2. ad singula, & quidem ad 1. Doctrina pura, & sancta, etiam tradi potest ab homine, non tantum à DEO. Adde, quòd eadem hæc puritas, seu immunitas ab omni labe falsitatis, se ipsâ non sit ubique in Scripturis manifesta; cùm in libris Geneseos, Exodi, Jobi, ac etiam aliis, plura contineantur intellectu valde difficilia, aliquando etiam, nisi ritè explicentur, cum bonis moribus non satis manifestè concordantia, ita, ut eorum puritas, & veritas, potiùs ex libris aliunde ostensis Divinis, quàm horum Divinitas ex illorum veritate, & puritate, debeat probari.

188. Ad 2. Non minùs inter se concordes esse posse videntur scriptores tantùm humani: imò concordia sacrorum scriptorum non est ex se manifesta; cùm S. Augustinus, & alii, multùm laborare debuerint, ut Evangelistas à contradictione vindicarent. Ad 3. Vaticinia ad summum probant, eos libros esse sacros, in quibus ipsa continentur, scilicet aliquos libros testamenti antiqui: in quibus tamen libris non omnia dogmata fidei Christianæ continentur. Sed nec omnia vaticinia independenter ab auctoritate Ecclesiæ ita clara sunt, ut, quando impleta fuerint, vel an primùm implenda, jam constet. Certè in prophetia Danielis plura adhuc obscura sunt. Libri autem novi testamenti per vaticinia non ita probantur. Quòdsi autem isti non sint Divini, utì sanè à Gentilibus, & Judæis non agnoscuntur pro talibus, etiam non certissimò constabit ex iis, sicut ad fidem requiritur, vaticinia illa fuisse impleta. Et certè Gentiles, atque Judæi, plurima, eáque præsertim, quæ de venturo Messia prædicta sunt, negant esse impleta: quanquam in hoc malè faciant; cùm non tantùm libri novi testamenti, sed tota Ecclesia, & immemorialis traditio, id ipsum testetur, ùt infrà videbimus, agendo de signis credibilitatis.

Ad 4. denique. Miracula non magis probant veritatem Sacræ Scripturæ, quàm veritatem religionis Catholicæ: imò videtur priùs miraculis probari auctoritas Ecclesiæ, & ex hac libri sacri, quatenus Ecclesiæ dogma est, hos determinatos libros esse sacros. Quòdsi tamen aliquando miracula patrata sunt in approbationem ipsius Sacræ Scripturæ, e. g. si in ignem injecta non combusta est, probat tantùm illud exemplar, (quod, an adhuc exstet, incertum est) esse Sacram Scripturam: non autem probat de exemplaribus aliis, quæ potuêre corrumpi: imò & illud ipsum exemplar non combustum potuit postea corrumpi, quemadmodum contigit aliis rebus sacris postea profanatis. Ex quibus omnibus ritè concluditur, absque auctoritate Ecclesiæ, vel quacunque demum regula infallibili applicante, non posse solam Scripturam Sacram applicare infallibiliter seipsam; unde etiam S. Augustinus *l. contra epistolam fundamenti c. 5.* ait: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas.*

189. Ob. 3. Dicere, quòd Scriptura sit obscura, & insufficiens ad nostram instructionem, est deprimere ejus auctoritatem, & eam dicere defectuosam, ac imperfectam: hoc autem est impium: ergo. Resp. neg. ma. quam negat S. Augustinus, quem vide *loc. n. 184. cit.* Obscuritas S. Scripturæ servit ad conciliandam ei majestatem, & reverentiam: nec indicat defectum in Scriptura, sed in nobis, & tenuitate nostri intellectûs, ad tam alta mysteria caligantis; nam sæpe Scriptura rem quidem clarè proponit; quia tamen est mysterium valde difficile, homines non statim verba in legitimo sensu accipiunt, sed alium quærunt, & sibi rem obscuram reddunt. Sic quid clarius illis verbis *Matth. 26. v. 26. Hoc est corpus meum:* quia tamen est altum mysterium, quòd in tantillo spatio totum corpus Christi contineatur, ista verba sunt Calvinistis, & Zvvinglianis valde obscura. Dein aliquando nobis Scriptura fit obscura propter idiotismum, seu proprietatem linguæ, in qua scripta, & ex qua translata est, quam ignoramus: aliquando verò propter ignorantiam historiarum, morum, & consuetudinum apud Hebræos. DEUS autem ista meritò permittit, de quo vide *n. 88.* imò S. Aug. *l. 2. doctr. Christ. c. 6.* de eo, quòd plura in Scripturis obscurè, & ambiguè dicta sint, ait: *Quod totum provisum divinitus esse non dubito, ad edo-*

mandam labore superbiam, & intellectum à fastidio renovandum, cui facile investigata plerumque vilescunt. Nec propterea deficit DEUS in necessariis; quia providit de alio medio, scilicet, ùt dicemus, de definitione Ecclesiæ, cujus est Sacras Scripturas infallibiliter interpretari. Pariter, etsi non omnia in Scripturis contineantur, queri non possumus de providentia DEI; cùm vel ex traditione, vel ex Ecclesiæ judicio, illa innotescere possint. Sed neque propterea Scriptura est positivè imperfecta, sicut non est imperfecta ideo; quòd non doceat artes omnes; quia hic non est ejus scopus: licèt sit imperfecta negativè, sicut omnis creatura.

190. Ob. 4. Ipsa Sacra Scriptura ait, se esse claram: ergo. prob. ant. ipsa vocat se lucem, lucernam lucidam &c. ergo. Confir. 1. *Deutr. 30. v. 11.* dicitur: *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum:* ergo non superat captum nostrum. Confirm. 2. S. Paulus *2. Corinth. 4. v. 3.* ait: *Quodsi etiam opertum est Evangelium nostrum, in iis, qui pereunt, est opertum:* ergo tantùm est opertum non prædestinatis, seu peccatoribus, scilicet in pœnam peccati. Resp. 1. Unde adversarii probant ex ipsa Scriptura, hæc esse dicta in vera Scriptura, & non in aliqua tantùm ficta? Resp. 2. dist. ant. Ipsa Scriptura ait, se esse claram tunc, quando est ritè applicata. conc. ant. absque illa applicatione. neg. ant. & cons. certum enim est, quòd multi, applicantes sibi eam per spiritum privatum erroneum, vel rationem tantùm naturalem &c. acceperint eam in malo sensu, & erraverint. Dices. Ergo applicatio est dignior verbo DEI. Resp. neg. illatum; nam vel Ecclesiæ definitio est etiam verbum DEI, & est paris dignitatis: vel non est verbum DEI, & est inferioris dignitatis, & est infallibilis quidem, ac clarior, sed tantùm in linea inferiori applicationis.

191. Ad 1. confirm. Textus ille (ùt eum intelligunt SS. Patres complures, Augustinus, Chrysostomus, Ambrosius, Origenes, Tertullianus) potiùs probat contra hæreticos, non esse impossibilem observationem mandatorum DEI. Dein, etiamsi textus hic debeat accipi de intelligentia mandati, sermo in eo est de mandato per Moysen explicato, & applicato: non verò de omnibus aliis ad fidem necessariis. Si contendere velis, eum textum de omnibus ad fidem necessariis intelligendum esse, id difficulter probabis. Sed etiam, hoc omisso, respondeo, textum intelligendum esse de omnibus, supposito, quòd ritè sint applicata. Ad 2. confirm. dist. ant. S. Paulus id dicit de Evangelio ritè applicato. conc. ant. nondum applicato. neg. ant. & cons. Apostolus loquitur de Evangelio jam prædicato, cui noluerunt multi, etiam post signa, & miracula, credere. Similiter explicandi sunt alii textus. *Joan. 7. v. 17. Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet de doctrina, utrùm ex DEO sit.* Item *Joan. 10. v. 16. Vocem meam audient.* Item *1. Corinth. 2. v. 15. Spiritualis autem judicat omnia;* significant enim tantùm, quòd facientibus, quod est in se, non defuturum sit auxilium DEI, neque etiam legitima verbi Divini applicatio, qua posita poterunt ritè cognoscere, & judicare.

192. Ob. 5. Quidquid est de substantia fidei, dici potest contineri in symbolo Apostolorum: sed idem etiam continetur in Scriptura: ergo. Resp. Inprimis quod attinet ad minorem, ea negari posset; namque intemerata Matris Divinæ virginitas, quæ in symbolo clarè continetur, non ita clarè ex Scriptura sola potest monstrari. Pariter nec descensus Christi ad inferos satis potest ostendi ex Bibliis solis. Sed major omnino est falsa. An non enim de substantia fidei nostræ est, quòd Filius sit Patri consubstantialis: quòd sit incarnatus, seu homo factus, non per unionem tantùm moralem, sed physicam: quòd baptismus hominibus ad salutem necessarius sit: quòd Evchariſtiæ Sacramentum sit institutum à Christo, & ab omnibus fidelibus recipiendum: & alia plura, quæ longum esset recensere, quæque in symbolo non habentur.

Et cur potiùs spectet ad substantiam fidei, quòd Christus sit sepultus, ac ad inferos descenderit: quòd crucis, & non gladii mortem subierit &c. quàm illa, quæ modò allata sunt? Certè, si alia omnia, tanquam non necessaria, ad scholas ablegare velis, dicam pariter, sufficere, si credatur DEUS creator omnium, & præmiator, aut vindex: aut etiam trinus, & unus: cæterùm, nec Scripturam curandam, nec aliud quidquam. Sanè eò dirigunt Adversarii, qui ita loquuntur, nempe ad ita dictum adiaphorismum, qui præter pauca mysteria, quæ credenda proponit, alia omnia indifferentia esse, ita, ut perinde sit ad salutem, sive credantur, sive negentur, pessimè docet.

ARTICULUS III.

An Traditio sufficienter applicet Verbum DEI.

193. PEr *Traditiones* in restricta, & Theologica significatione acceptas, intelliguntur certa Catholicæ fidei dogmata, aut etiam morum instituta, quæ Apostoli, vel à Christo Domino oretenus, vel ex suggestione Spiritûs Sancti acceperunt, & postea viva voce Ecclesiæ tradiderunt, quin ea libris canonicis insererent. Itaque traditiones debent quidem non esse in Sacra Scriptura expressæ: non tamen etiam debent ex SS. Patrum voluminibus, vel aliis non canonicis scripturis, esse exclusæ. Hinc dicuntur *verbum DEI traditum*, cui opponitur *verbum DEI scriptum*, quod scilicet in Sacris Scripturis continetur.

Quòd autem hæ traditiones (quæ *in formula professionis fidei Tridentini* vocantur

tur *Apostolicæ*, *& Ecclesiasticæ*, quásque dari statim probabimus) mereantur etiam fidem, & quidem parem cum S. Scriptura, dubium esse non potest; nam, modò aliquid à Christo dictum, vel à DEO revelatum fuerit, sive dein scriptum sit, sive non, est æquè dignum assensu fidei; nec enim membrana, aut charta, pondus auctoritatis auget, ùt est per se clarum. Quare duo nobis hîc examinanda sunt. 1. an reverà dentur aliquæ tales traditiones, seu aliquod verbum DEI traditum. 2. an, si dentur, se solis, absque alia regula, sufficienter applicent verbum DEI, sive scriptum, sive non scriptum. Et quidem, quod spectat ad primum, jam antiqui hæretici traditiones negârunt: & vel maximè eas negant moderni, Calvinus *l. 4. instit. c. 8.* Lutherus *in commentar. in cap. 1. ad Galat.* Brentius, Kemnitius, & alii apud Bellarm. *tom. 1. contr. 1. de verbo DEI. l. 4. c. 1. ac 3.* Et quidem isti ideò volunt Evangelici dici, quòd præter Evangelium vel novum testamentum scriptum, aliam doctrinam à Christo traditam negent.

194. Dico 1. cum Catholicis omnibus. Præter Scripturam Sacram debent admitti etiam aliquæ traditiones, tanquam verbum DEI traditum. ita expressè Concilium Tridentinum *sess. 4. in decreto de Canonicis Scripturis*, ubi sacra synodus ait, Evangelii veritatem *contineri in libris scriptis, & sine scripto traditionibus, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu S. dictante, quasi per manus traditæ, ad nos pervenerunt.*

Addit Concilium de se ipso loquens: *Traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam oretenus à Christo, vel à Spiritu S. dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conservatas, pari pietatis affectu, ac reverentia suscipit, & veneratur:* hoc est, pari reverentia cum libris canonicis, de quibus immediatè antè est sermo: & sub finem decreti ait: *Si quis autem libros ipsos integros, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris, & canonicis, non susceperit, & traditiones prædictas sciens, & prudens contempserit, anathema sit.* Unde conformiter huic decreto *in forma professionis fidei*, quam idem Concilium edidit, debent omnes profiteri, se traditiones recipere.

Prob. 1. Scriptura Sacra ipsamet asserit, dari traditiones, & iis debere credi: ergo. ant. prob. *2. Thessal. 2. v. 14.* dicit S. Paulus: *Tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram:* in quæ verba S. Chrysostomus ait: *Hinc est perspicuum, quòd non omnia tradiderunt per epistolam* Apostoli, *sed multa etiam sine scriptis: & ea quoque sunt fide digna. Quamobrem Ecclesiæ quoque traditionem censeamus esse fide dignam. Est traditio: nihil quæras amplius.* Idem Apostolus. *2. ad Thimoth. 2. v. 2.* ait. *Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere:* ergo non tantùm scripta, sed & audita, sive tradita, debuerunt aliis proponi, & ab iis credi, atque iterum aliis tradi. Idem S. Paulus *1. Cor. 11. v. 2.* ait: *Sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* S. Joannes *epist. 2. v. 12.* ait, se multa, quæ deberet ipsis significare, nolle *per chartam, & atramentum* perscribere: & *epist. 3. v. 13.* ait, se nolle *per atramentum, & calamum scribere;* eoquòd speret eis *os ad os loqui*, seu oretenus eis multa tradere.

195. Rursus *Joan. 16. v. 12.* dicit Christus: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.* & *c. ultimo. v. 25. Sunt autem & alia multa, quæ fecit JEsus, quæ, si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros:* ergo Christus multa dixit, & fecit, quæ non sunt scripta; nam, ùt rectè ait Bellarminus. *tom. 1. contr. 1. de verbo DEI l. 4. c. 5.* quæ scripta sunt de Christo, seu totum testamentum novum, facilè una manus capit. Ulteriùs, quæ Christus promisit, se dicturum, ea haud dubiè dixit post resurrectionem suam, quando versabatur sæpe cum discipulis, ùt habetur *Actor. 1. v. 3. Per dies quadraginta, apparens eis, & loquens de regno DEI:* quæ autem tunc Apostoli audiêrunt, utique populis prædicârunt, nec tamen literis omnia commendârunt; nunquam enim libris canonicis de Christo mundus repletus fuit.

Nec dicant adversarii, omnia esse postea scripta, saltem ea, quæ necessaria sunt: alias autem res potiùs indifferentes esse, & quanquam ab Apostolis aliquando traditæ fuerint, non propterea ampliùs esse observandas, præsertim, cùm probari non possit, quidnam ab Apostolis traditum sit; nam falsum est, quòd omnia postea canonicè scripta sint, etiam ea, quæ ad substantiam fidei spectant; plurima enim, quæ vel maximè sunt de substantia fidei, scripta non sunt, ùt patet *ex n. 185.* Accedit, quòd plura, quæ essentialia, seu substantialia sacramentorum sunt, à Christo Domino tunc instituta sint, & Apostolis per illos quadraginta dies explicata, atque ab his Ecclesiæ tradita: quin tamen Scripturis Sacris inserta sint (valde pauca enim legimus de actis, aut dictis Christi Domini post resurrectionem) hæc autem utique spectare ad substantiam fidei nemo negat, nisi sit adiaphorista, aliis hæreticis pejor. Plura vide apud Bellarminum *loco modò citato.*

196. Easdem traditiones semper summâ constantiâ receperunt, & retinuerunt Concilia, & Patres. Tridentini hac de re verba dedimus *n. 194.* Nicænum II. anathematismum septimum statuit contra eos, *qui doctrinas SS. Patrum, & traditionem Catholicæ Ecclesiæ contemnunt.* S. Leo. *serm. 6. de quadragesf.* jejunium quadragesimale ad Apostolicam traditionem refert, sic scribens: *Ut Apostolica institutio quadragintæ dierum jejuniis impleatur.* S. Chrysostomi testimonium dedimus. *n. 194.* S. Basilius *l.*

de Spiritu S. ad Amphiloch. c. 27. ait: *Dogmata, quæ in Ecclesia prædicantur, quædam habemus è doctrina scriptorum prodita, quædam rursus ex Apostolorum traditione, in mysterio, id est, in occulto tradita, recepimus: quorum utraque parem vim habent ad pietatem, nec his quisquam contradicit, quisquis sanè vel tenuiter expertus est, quæ sint jura Ecclesiastica; nam si consuetudines, quæ scripto proditæ non sunt, tanquam haud multum habentes momenti, conemur rejicere, imprudentes & ea damnabimus, quæ in Evangelio necessaria ad salutem habentur, imò potiùs ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus.*

S. Epiphanius *hæres. 61.* ait. *Oportet autem & traditione uti; non enim omnia à Divina Scriptura accipi possunt: quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in traditione SS. Apostoli tradiderunt: quemadmodum dicit S. Apostolus: sicut tradidi vobis.* S. Augustin. *l. 2. de baptis. contra Donatist. c. 7.* scribit. *Quam consuetudinem* (non rebaptizandi ab hæreticis baptizatos) *credo ex Apostolica traditione venientem, sicut multa, quæ non inveniuntur in literis eorum, neque in Conciliis posteriorum: & tamen, quia per universam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur.* Idem S. Doctor. *epist. 118. ad Januarium c. 1.* sic scribit: *Illa autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, commendata, atque statuta retineri.* Plura vide apud Bellarminum *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI l. 4. c. 7.*

Accedit, quòd ab Adam usque ad Moysen verbum DEI scriptum non fuerit, & tamen Ecclesia illa in lege naturali non fuerit providentiâ Divinâ destituta, sed providè gubernata: imò de Christo ipso non scitur certò, an aliquid scripserit; epistolam enim ad Abagarum regem Edessenorum inter apocrypha Gelasius Papa rejecit. Sed etiam Apostoli non statim primis annis scripserunt Evangelium: quin S. Joannes suum scripsit valde serò, scilicet, ùt Spondanus tradit, *ad an. Christi 99. n. 2.* circa hunc ipsum annum 99. interea autem plurima fidelibus oretenus tradita sunt. Si ergo prima illa Ecclesia tamdiu traditionibus usa est, cur non possit etiam sequens iis præter Scripturas uti? Adde, quòd ipsius Sacræ Scripturæ auctoritas non possit innotescere, nisi per traditionem, ùt fuit probatum. *à n. 178.* igitur traditiones necessariæ sunt in Ecclesia DEI.

197. Dico 2. Traditiones se solis, absque alia regula, non sufficienter applicant verbum DEI. ita omnes. Ratio est clara; quia inter ipsas traditiones oportet discernere, quæ verè Apostolicæ, seu Ecclesiasticæ sint, quæ verò illegitimæ: sive agatur de traditionibus doctrinalibus, hoc est, quæ spectant ad res credendas: sive agatur de moralibus, seu quæ spectant ad morum præcepta; in utrisque enim potest frequenter errari: & multæ, præsertim in vulgus sparsæ sunt aniles fabellæ, quasi sint articuli fidei, à majoribus traditi; cùm tamen tantùm sint ortæ ex garrulitate cujusdam indocti hominis.

Ob similia sæpe hæretici Catholicos rident: sed imperitè; nec enim, quod nugatur aliqua vetula, & imprudenter credit, statim approbatur ab Ecclesia: sed quod ista priùs acceptavit tanquam traditionem legitimam. Traditio autem legitima datur de aliquo dogmate non scripto (& par est ratio de aliquo præcepto, aut consuetudine) si illud Patres per diversissima tempora concorditer tenuerunt, aut, si communi omnium fidelium consensione approbatum est, aut si Doctores uno ore testentur, tale dogma per traditionem ad nos perveniisse. Tunc autem dabitur etiam *traditio Apostolica*, si Patres, aut Doctores, unanimiter testentur, aliquod dogma, præceptum, aut consuetudinem, ab Apostolis ad nos devenisse: vel si Patres illud, ab Apostolorum usque tempore, concorditer tenuerunt: vel, ùt habet S. Augustinus citatus *n. 196.* si aliquid observetur à tota Ecclesia, nec tamen ab ullo Concilio inveniatur institutum. videatur Canus *de locis Theol. l. 3. c. 4.*

Hîc insuper notandum, quòd alia sit *traditio doctrinalis*, quæ tunc datur, quando res aliqua non scripta, tamen ab Ecclesia universa tanquam articulus fidei habetur. Alia est *moralis*, quando aliquid non scriptum ab universa Ecclesia observatur tanquam præceptum. Potest autem aliqua res observari tanquam præcepta, quæ talis sit, ut humana sola auctoritate non potuisset institui: & tunc est *traditio Divina*: & sic sigillum confessionis, quod (ùt videtur Suarezio. *tom. 4. in 3. p. disp. 33. sec. 1. n. 8.* & ab eodem benè probatur) non potuit imponi jure humano; eoquòd hoc non posset obligare, etiam pro casu periclitantis boni communis &c. habetur ex traditione Divina. Quodsi res aliqua potuit ab humana auctoritate institui, attamen nec à Conciliis, nec à Pontificibus ullis, instituta est, & tamen à tota Ecclesia servatur, tanquam præcepta, tunc creditur ab Apostolis tradita, adeóque est *traditio Apostolica*: & sic jejunii quadragesimalis præceptum, ab Apostolis positum accepimus, & tanquam Apostolicam traditionem observamus.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

198. OB. 1. contra 1. concluſ. *Deutr. 4. v. 2.* dicitur: *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo.* item *Deutr. 12. v. 32. Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas.* Rursus *Proverb. 30. v. 6. Ne addas quidquam verbis illius* DEI, *& arguaris, inveniarisque mendax:* ergo præter verbum

bum DEI scriptum non debent admitti, vel addi traditiones. Resp. neg. cons. Ad primum textum. Resp. quòd probaverimus hucusque, traditiones Divinas esse quoque verbum DEI; unde has credendo nihil addimus ad verbum, quod loquitur DEUS, nec auferimus. Alter textus, ut legenti illud caput patet, vult tantùm, ut Judæi in ritu colendi DEUM utantur cæremoniis, sibi à DEO præscriptis, non verò aliis, quæ usitatæ erant gentilibus. Accedit, quòd etiam DEUS per traditiones præcipiat; unde has observando etiam tantùm facimus, quod DEUS præcipit. Tertius textus tantùm eos impugnat, qui aliquid venditant pro verbo DEI, quod non est tale: atqui admittendo legitimas traditiones id non facimus; probavimus enim, eas ipsas etiam esse verbum DEI.

199. Ob. 2. *Marci 7. v. 7.* dicitur: *In vanum autem me colunt, docentes doctrinas, & præcepta hominum.* & *Matth. 15. v. 6. Irritum feciſtis mandatum DEI propter traditionem veſtram.* item *ad Coloſſ. 2. v. 8. Videte, ne quis vos decipiat per philoſophiam, & inanem fallaciam, ſecundùm traditionem hominum*: ergo non debemus uti traditionibus. Resp. disting. cons. non debemus uti traditionibus humanis illegitimis. conc. cons. Divinis, & legitimis. neg. cons. Utique non debemus credere omnes fabulas, à vetulis acceptas, & denuo narratas: debemus tamen credere traditiones veras, & Divinas: quomodo autem veræ à falsis distinguendæ sint, dicemus infrà. Addo, aliquas traditiones morales humanas, seu præcepta humana, utique etiam servanda; quia legitima auctoritate Ecclesiæ imposita sunt, vel consuetudine approbata, & sub obligatione introducta; unde tantùm non debemus uti traditionibus humanis illegitimis.

200. Ob. 3. S. Paulus *ad Gal. 1. v. 8.* ait: *Licet nos, aut Angelus de cœlo, evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema ſit*: ergo traditiones, quæ sunt aliquid præter illud, quod evangelizavit S. Paulus, sunt rejiciendæ. Resp. neg. cons. imò ex hoc textu probatur, Galatas debuisse aliquid habere pro verbo DEI, quod non erat scriptum, sed oretenus tantùm evangelizatum; nam est evidens, eâ epistolâ non contineri omnes articulos fidei. Dein illud *præterquam* significat idem, ac *contra*, ut Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, aliique exponunt: sicut etiam quando *ad Rom. 16. v. 17.* dicitur: *Obſervetis eos, qui diſſenſiones, & offendicula, præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt, & declinate ab illis*: illud *præter doctrinam* necessariò significat idem, ac *contra*.

Accedit, quòd utique Apostolus, in aliis epistolis, multa docuerit, & alibi etiam prædicaverit, quæ non exprimit epistola ad Galatas: ergo illud *præter* necessariò significat, idem, ac *contra*. Sic etiam explicandum est illud *Apoc. ultimo v. 18.* de non apponendo aliquid illi prophetiæ: scilicet intelligitur, nihil apponendum esse ei contrarium, vel nihil tanquam partem illius prophetiæ, quod non est pars: non autem intelligitur, nihil prorsus aliud apponendum esse Apocalypsi; alias neque alii libri Scripturæ Sacræ essent retinendi, nec S. Joannes debuisset primùm post Apocalipsin scribere Evangelium, quod tamen fecit.

201. Ob. 4. S. Paulus *2. ad Timoth. 3. v. 16.* dicit: *Omnis Scriptura, divinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo DEI, ad omne opus bonum inſtructus.* item *Joan. 20. v. 30.* dicitur. *Multa quidem, & alia ſigna fecit JESUS, in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc: hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis; quia JESUS eſt Chriſtus Filius DEI, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus*: ergo sola Scriptura sufficit ad credendum, & ut homo sit perfectus &c. nec necessariæ sunt traditiones. Resp. neg. cons. Prior textus tantùm significat, omnem, seu quamcunque Scripturam, esse ad eum finem ordinatam, ut credamus, & perfecti simus: sed non, quòd se sola sufficiat. Certè illud *omnis* sumitur ibi distributivè: nec tamen quælibet pars Sacræ Scripturæ ad totum illum finem sufficit; aliàs cur non, retenta una parte, e. g. uno Evangelio, etiam reliquam Scripturam adversarii abijciunt?

Quodsi dicas, illud *omnis* sumi collectivè, id inprimis prorsus gratis dicis, & contra mentem S. Pauli, qui Timotheo vult indicare, quamlibet Scripturam esse ita utilem: dein tamen nihil probas; quia S. Paulus utique loquebatur de omni Scriptura tunc existente, & nihilominus illa se sola non sufficiebat; aliàs Evangelium S. Joannis, quod primùm postea scriptum est, esset juxta adversarios inutile, & non debuisset addi. Sed nec omnis Scriptura simul se sola sufficit ad discernendam veram Scripturam à falsa, adeòque se sola non sufficit ad applicandum verbum DEI; quamvis ad hoc etiam sit utilis. Alter textus tantùm probat, miracula scripta de Christo sufficere ad faciendam fidem de ejus Divinitate; non autem probat, sufficere ad omnia alia credenda, vel agenda; aliàs cur non abrogantur aliæ Scripturæ? Certè S. Joannes ponit particulam *hæc*, & consequenter juxta modum arguendi adversariorum, deberet ejus Evangelium solùm sufficere.

202. Ob. 5. *Deutr. 17. v. 10.* ita habetur: *Et facies, quodcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus*: ergo non debemus facere, nisi quod est juxta legem, seu Sacram Scripturam. Resp. neg. cons. vel potiùs ultimam ejus partem; non enim idem est tota lex, & Scriptura; nam dantur etiam leges traditæ. Imò ex hoc textu convincuntur adversarii, quòd præter Scripturam admittendus sit alius judex controversiarum fidei, ut infrà pluribus dicemus.

Illud

Illud *juxta legem* debet intelligi *conformiter legi*: non verò *juxta expressum textum legis scriptæ*; si enim textus esset expressus, & clarus, non esset judicium difficile, & ambiguum, in quo judices civitatis deberent variare, ita, ut opus esset adire sacerdotem, & judicem supremum, de quo tamen casu textus ille loquitur, ut est evidens legenti antecedentia.

203. Ob. 6. Ex SS. Patribus, S. Irenæus *l. 3. adversùs hæreses c. 1.* ait, Apostolos, quæ priùs prædicaverant, postea scripsisse: ergo Sacræ Scripturæ sufficiunt. Confir. Plures alii SS. Patres ùt Augustinus, Chrysostomus, Cyrillus, docent, in Scriptura apertè inveniri omnia, quæ spectant ad fidem, morésque vivendi: ergo traditiones nullo modo sunt necessariæ. Resp. neg. ant. Nusquam S. Irenæus id docet, sed tantùm ait, Apostolos priùs Evangelium prædicâsse, postea illud scripsisse, quod non negamus de SS. Matthæo, & Joanne; alii enim Evangelium non scripserunt: certè, quæ olim eorum nomine spargebantur Evangelia, non fuerunt authentica, sed apocrypha. Ex hoc autem non sequitur, omnia ab Apostolis esse scripta, etiam quæ sunt substantialia fidei.

Ad confir. Bellarminus *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI. l. 4. c. 11.* admittit, quòd in Scriptura clarè contineantur omnia, quorum fides omnibus est necessaria, necessitate præcepti, ita, ut adultus cum eorum notitia possit baptizari: & de his, ait, illos SS. Patres loqui: hæc autem non sufficiunt toti Ecclesiæ, vel ejus ministris, Episcopis, prædicatoribus, administrantibus sacramenta, doctoribus &c. qui utique plus debent scire; aliàs superfluæ etiam essent plurimæ partes Scripturæ; unde dist. ant. SS. Patres docent apertè inveniri in Scriptura omnia, quæ sunt omnibus fidelibus communiter necessaria. om. ant. omnia prorsus, quæ ab Ecclesia universali debent credi. neg. ant. & conf. Nisi velis dicere, traditiones quoque aliquo modo implicitè contineri in Scriptura, ùt docet S. Augustinus. *l. 1. contra Crescionium c. 33.* docens, quòd, quanquam de aliqua re certum ex Scripturis testimonium non possit haberi, tamen ex Scripturæ auctoritate habeatur veritas illius rei, si tota Ecclesia eam rem teneat; cùm Ecclesiæ auctoritatem Scriptura satis adstruat.

204. Ob. 7. SS. Augustinus, Hieronymus, Chrysostomus, & alii, sæpè docent, in rebus obscuris, de quibus non habetur testimonium clarum ex Scripturis, debere humanam præsumptionem nihil statuere: item enarrationes nostras absque Scriptura non habere fidem, sed facilè contemni: ergo. Resp. neg. conf. Si textus ipsi inspiciantur apud Bellarm. *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI scripto. l. 4. c. 11.* patebit, SS. Patres vel tantùm loqui de quibusdam materiis, de quibus non habetur traditio universalis, sed tantùm aliqua assertio, vel enarratio privati auctoris: vel loqui de rebus de quibus Scriptura clarissimè loquitur, & ita, ut clara veritas statim pateat: non licet autem à particularibus arguere statim ad universale.

Accedit, quòd, qui ex traditione aliquid probat, mediatè saltem id probet ex Scripturis, quatenus ipsæ traditiones, & Ecclesia eas tradens, fundamentum firmissimum habent in Scripturis. Cæterùm, quòd isti Patres non omnino velint reijcere traditiones, est certum ex dictis *n. 196.* Nota tamen, adduci ab hæreticis aliquando textus auctorum nullatenus probatorum, qui utique nihil probant, quósque videre poteris apud Bellarminum *loc cit.*

205. Ob. 8. Theophilus Alexandrinus *epist. 2. paschali* ait: *Dæmoniaci spiritûs esset instinctus, sophismata humanarum mentium sequi, & aliquid extra Scripturarum authoritatem putare Divinum.* S. Basilius *serm. de fidei confess.* ait: *Manifesta est elapsio à fide, & superbiæ crimen, aut reprobare quid ex his, quæ scripta sunt, aut superinducere quid ex non scriptis.* & *epist. 80. Igitur Scriptura divinitus inspirata arbiter à nobis constituatur:* ergo præter Scripturam nihil, consequenter neque traditiones debent admitti. Resp. neg. conf. Theophilus tantùm reprehendit ibi Origenem, quòd Philosophorum argutias, tanquam nescio, quantum authoritatis haberent, tractatibus suis de fide miscuerit: & sanè ob hanc verosimiliter causam Origenes in multos errores incidit. Non autem Theophilus rejicit traditiones universaliter ab Ecclesia receptas, nec recusat, eas tanquam verbum DEI admittere.

S. Basilius primo loco loquitur de non usurpandis temerè vocibus, quæ hæresis, vel erroris, suspicionem possent movere, & in Scripturis fundamentum non habent: & hoc utique temerè faciendum non est. Si tamen Ecclesia aliquando talibus vocibus utitur, non est ulla deinceps temeritas, etiam iis uti. Altero loco, seu *ep. 80.* S. Basilius tantùm ait, non esse pro canone habendam aliquam consuetudinem particularem: nec loquitur de traditione universali; quia tunc nondum erat traditio universalis, dicendi tres hypostases, seu subsistentias, aut, ùt Græci juxta suum idioma enunciant, substantias, non tamen cum Latinis per substantiam intelligendo essentiam.

Agit námque S. Basilius ibi de eo, an dicendum sit, dari in DEO tres hypostases, & unam naturam, an verò non: cúmque à quibusdam allegaretur in contrarium, non esse apud se consuetudinem ita dicendi, Basilius respondet, apud alios autem eam consuetudinem esse: adeóque, cùm neutra consuetudo sit traditio universalis Ecclesiæ, imò cùm de usu istorum nominum omnino non habeatur traditio universalis, consequenter ex hac quæstio definiri non possit, standum esse Scripturâ. Quid autem aliàs S. Basilius judicet de traditionibus universalibus, patet sufficienter ex *n. 196.* videri potest Bellarminus *tom. 1. controv. 1. l. 4. c. 11.* ubi plura ex SS. Patribus

bus affert. Obiter autem hîc addo de illa consuetudine dicendi, dari in DEO tres hypostases. Illa quidem tempore S. Basilii nondum fuit universalis: at verò progressu temporis in Ecclesiam introductus est usus istorum nominum, & defacto omnes dicunt, dari in DEO unam naturam, & tres hypostases; quia per has modò, ex determinatione Ecclesiæ, intelliguntur Personæ; cùm olim dubitatum sit, an non intelligerentur substantiæ.

206. Ob. 9. Est prorsus incertum, an, quæ Christus, vel Apostoli, oretenus tantùm tradiderunt, incorrupta ad nos devenerint: ergo non potest iis haberi fides certissima. ant. probatur partim ex longitudine temporis, per quam ea, quæ tantùm audita sunt, facilè immutantur; quia homines post diuturnum tempus non ampliùs bene recordantur: partim ex debilitate memoriæ, & intellectûs humani, qui sæpissimè rem non integrè retinet: partim ex negligentia, & socordia hominum, qui audita, vel tradita, non sufficienti diligentia conservant: partim etiam ex malitia plurium, qui studiosè aliqua corrumpunt: & sic etiam quædam à SS. Patribus tanquam traditiones Apostolicæ afferuntur, quæ fabulæ sunt.

Resp. retroq. argumentum. Pariter posset dici, esse incertum, an legitimam habeamus adhuc Sacram Scripturam; cùm & ista humanitus deperdi, vel augeri, additione etiam librorum integrorum profanorum, vel minui subtractione plurium reverà canonicorum, potuerit: item potuerit etiam corrumpi, aut studiosè à malignis, aut socorditer à negligentibus, vel imperitis descriptoribus, præsertim necdum inventâ typographiâ, ante quam diu, non tantùm vetus, sed & novum testamentum, scriptum extitit. Nec dubium est, aliquos libros sacros sæpe esse viriatos. In forma. neg. ant. sicut enim specialis providentia DEI impedivit, ne Sacræ Scripturæ omnino perirent, aut ita corrumperentur, ut ab Ecclesia corruptio adverti non posset; ita etiam speciali DEI providentiæ, quæ Ecclesiam semper gubernat (ùt inferiùs pluribus ostendemus) est attribuendum, quòd legitimæ traditiones adhuc perseverent.

Accedit, quòd multæ traditiones, saltem libris antiquissimorum Patrum, jam insertæ sint, vel usu constanti, & praxi roboratæ, ùt e. g. observatio jejunii quadragesimalis, ac paschatis &c. Quòd autem unus, vel alter Pater, aut alius Doctor, & vel maximè plebs indocta, erraverit, non obest; cùm & ipsi homines fuerint: quando autem Patres concorditer aliquid tradunt, etiam successivè secundùm ordinem temporum, quibus vixerunt, & contrarium ùt hæreticum rejiciunt, tunc, si illa res sacris literis non contineatur, ex traditione Apostolica ad nos perveniisse censenda est. Contra secundam conclusionem non est, quod objiciatur, vel quòd non ex dictis *a. 2.* (ubi de Sacra Scriptura) solvi queat; unde ad alia pergimus.

ARTICULUS V.

An saltem Spiritus Privatus sufficienter applicet verbum DEI.

207. PEr spiritum privatum, cui sectarii plurimum tribuunt, & ad eum tanquam ad ultimum asylum confugiunt, nihil aliud intelligitur, quàm illustratio interna, vel intellectio, dictans aliquid credendum, aut faciendum: qua hæretici dicunt, animum interiorem cujusque hominis à Spiritu S. intus doceri. Hanc Spiritûs S. (ùt vocant) interiorem illustrationem ipsi statuunt ultimam regulam applicativam credendorum: imò Schvvenkfeldiani, ac Libertini, auctoribus Copino, & Quintino, ùt refert Bellarminus *tom. 1. contr. 1. de verbo DEI. l. 1. c. 1.* etiam sacros libros aspernantur, & solas inspirationes internas attendunt: alii autem modestiores Sacram Scripturam recipiunt, sed ejus explicationem ab illa illustratione, seu spiritu privato, petunt. Et si quidem verum esset, quòd Spiritus S. quemvis privatum ita illustraret, utique sufficiens applicatio verbi Divini haberetur: at hoc ipsum Catholici meritò negant, & dicunt, prætensam illam S. Spiritûs illustrationem non universaliter omnibus dari, & privatum illum spiritum, quem hæretici adstruunt, non esse Spiritum S. veritatis, & pacis, sed spiritum nequam, mendacii, & contentionum.

208. Dico itaque cum Catholicis omnibus. Spiritus privatus nec absque Scriptura sufficienter docet credenda, nec ipsam Scripturam, seu verbum DEI, ritè applicat. Probatur. Spiritus ille privatus non est infallibilis, sed incertus, & in quibusdam necessariò falsus: ergo non potest esse illustratio Spiritus S. prob. ant. quoad 1. partem. Nullus hæreticus præ altero probare potest, suum spiritum privatum esse præ aliorum spiritu legitimum, certum, atque Divinum: ergo spiritus hic privatus est in omnibus incertus. Si antecedens negetur, probari debet veritas spiritûs unius præ altero: quod hucusque hæreticorum nullus præstitit, sed neque unquam præstare poterit: id quod mox etiam positivè probabimus.

Prob. jam ant. quoad p. 2. Omnes hæretici, Lutherani, Calviniſtæ, & alii, allegant pro se spiritum illum privatum, & interim plurima docent contradictoria: ergo hic spiritus in quibusdam est necessariò falsus; nam contradictoria non possunt simul esse vera. ant. est iterum certum; quia Lutherani, & Calviniſtæ, ac alii sectarii, in plurimis inter se dissentiunt. Sic Calviniſtæ ex suo spiritu privato recipiunt epistolam S. Jacobi tanquam canonicam: Lutherani eam rejiciunt. Econtra isti admittunt realem Corporis Christi præsentiam, saltem in sumptione Evchariſtiæ: negant eam Calviniſtæ. Imò ipsi Lutherani circa numerum sacramentorum, circa naturam peccati originalis, circa plurima alia, inter se ipsos dis-

sentiunt: ipséque Lutherus sibi ipsi sæpissimè contradixit, atque Augustana Confessio toties jam est immutata, ut primam faciem minimè referat.

Quod autem nullus hæreticus præ altero probare possit, spiritum suum aliis esse præferendum, patet; quia nec miraculis, nec prophetiis, nec aliis indiciis, se specialiter à DEO missos ostendunt. Sed nec apparet major in una, quàm in altera parte scientia, seu doctrina: & si hæc etiam daretur, tamen non majorem, quàm humanam, adeóque nunquam infallibilem auctoritatem, conciliaret. Nec dicant, se probare spiritum suum ex Scripturis; nam inprimis utraque pars Scripturas allegat, cui igitur magis credendum? Scriptura certè clarè uni præ altera palmam non tribuit; unde ejus interpretatione opus est ad aliquid concludendum. Sed iterum una pars ex suo privato spiritu Scripturam interpretatur in hanc, altera in alteram partem: dic OEdipe, quænam meliùs? Accedit, quòd hac ratione probetur spiritus privatus ex Scriptura, legitimè, ùt volunt, intellecta, seu ex legitima interpretatione Scripturæ: & hæc ipsa interpretatio probetur ex spiritu privato: quod est ambulare in circulo vitioso.

209. Prob. 2. conclusio. Spiritus privatus non est regula à Christo relicta: ergo. prob. ant. Christus fideles jussit adire Ecclesiam in dubiis; hinc illud *Matth. 18. v. 17. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus;* hinc teste Apostolo *ad Ephes. 4. v. 11.* DEUS Ecclesiæ *dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores, ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi;* hinc in Ecclesia, jam primis Apostolorum temporibus, instituta sunt Concilia publica, ad definiendas dubias fidei quæstiones: quæ omnia essent superflua, & inania, si quemlibet hominem privatum Spiritus S. interiùs in animo doceret: imò etiam ipsi adversarii frustra laborâssent, dum conati sunt, suas opiniones tot libris, summo labore editis, stabilire.

Confir. 1. Christus, utpote auctor pacis, & charitatis, voluit, ut omnes idem crederent: atqui, si spiritus privatus, quem hæretici adstruunt, esset norma credendi, quivis crederet, quod vellet, fierétque mera dissensio, & confusio in Ecclesia DEI; cùm plurimi ex spiritu suo privato aliis contradicant, ùt experientia quotidiana demonstrat. Nec posset jam redargui ullus tanquam hæreticus; cùm semper prætexere posset, à spiritu suo se ita doceri: quod tamen est manifestè falsum; cùm DEUS, sicut voluit permittere hæreses, ita voluerit, eas agnosci, atque vitari. Et utique Christus voluit, Ecclesiam suam instituere, ùt bene ordinatam rempublicam, in qua semper debet esse magistratus publicus, qui lites decidat. Confir. 2. Christus voluit potiùs homines per alios homines instrui, quàm per se, vel per Angelos: sic *Actor. 9. v. 7.* Paulum, cui ipse apparuerat, misit ad Ananiam. *Actor. 10. v. 5.* Cornelium, post apparitionem Angelicam, misit ad Petrum, ùt advertit S. Augustinus *l. 1. de doctrin. Christ. in prologo sub medium.*

210. Prob. concl. 3. Vel spiritus privatus datur in omnibus hominibus, vel tantùm in aliquibus: neutrum potest dici: ergo. prob. 1. p. si datur in omnibus omnino, etiam rusticis, atque pueris rationis capacibus, tunc debet admitti, quòd puer, vel rusticus quivis (dummodo, ùt aliqui exigunt, Divinum ritè imploret auxilium, & bene rebus Divinis sit affectus) statim absque alia instructione posset discernere veram S. Scripturam, ab omnibus aliis libris, veros articulos fidei ab omnibus falsis: & nunquam deberent hæreticorum ministri ullum ex suis subjectis corrigere, nec ullum esset erroris periculum: quod est evidenter falsum.

Prob. 2. p. Si tantùm aliqui habent illum spiritum, debent isti probare, se eo esse donatos; aliàs, cur magis credat rusticus Lutherano, quàm Calvinistæ? Et cur, obsecro, credam, Spiritum S. interiùs revelâsse veritatem aliquot Lutheranis Ministris, vel Calvinistis, & eam celâsse tot Summos Pontifices, tótque Concilia, ex doctissimis, & piissimis viris, toto orbe convenientibus, collecta? Quodsi dicatur, unum hominem esse doctiorem, quàm alterum, jam dictum est, hanc esse tantùm prærogativam majoris auctoritatis humanæ, quæ non sufficit. Dein non est alligatus Spiritus S. doctrinæ humanæ: quin hac ratione orirentur novæ dissensiones, & discordiæ, circa modum, & rationem probandi, quòd e. g Lutheranus sit doctior Calvinistâ, vel vicissim; unde rudes nunquam haberent ullam infallibilem regulam, cui se se conformarent: imò nec docti; cùm nec ipsi sciant, an Spiritum privatum habeant, & utique possint falli, atque rationem naturalem, vel naturalem notitiam, pro supernaturali illustratione habere: præterquam, quòd & ipsi possint, & quandóque etiam debeant, ab aliis corrigi atque doceri, adeóque non semper præsentem habeant infabllibilem assistentiam Spiritûs S. Unde, à primo ad ultimum hic spiritus privatus tandem nihil aliud est, quàm cujusque opinio propria, deceptionibus pluribus obnoxia, atque adeò auctoritas nullo modo plusquam humana, & vel maximè fallibilis, consequenter ad fidem nullo modo sufficiens.

211. Nec dicas cum quibusdam, supremum, ac simul unicum judicem controversiarum fidei, esse Christum, qui per internas inspirationes, seu privatum spiritum loquatur; nam inprimis contra hanc replicam militant omnes rationes hucusque contra spiritum privatum allatæ. Dein ulteriùs contrà est. Vox judicis, ferentis determinativam sententiam, debet esse publica, & manifesta, non autem occulta, aut dubia, quam litigantes non intelligant, vel quis-

quisque pro se allegare possit ; quid enim prodesset , si judex humanus in tenebris , utrique litigantium seorsim, ac tacitè in aurem, sententiam diceret, ita, ut neuter perciperet, quid alteri diceret, imò nec iudicis personam, ac vocem, ab alterius persona, ac voce , certò discerneret ? Num tali ratione litem componeret? atqui ità se haberet Christus, si, ùt adversarii volunt, per spiritum internum privatim cuique loqueretur, ùt expendenti patebit.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

212. OB. 1. Scriptura sæpe tradit, nos doceri interiùs à spiritu privato: ergo hic applicat sufficienter verbum DEI. Antequam ad particulares textus deveniamus, noto, hoc argumentum , saltem juxta Schvvenkfeldianos , & Libertinos , nihil probare ; cùm hi Scripturæ auctoritatem aspernentur. Dicunt quidem ipsi, hoc argumentum esse ad hominem, scilicet, ad nos, qui Scripturam Sacram veneramur : quod licèt verum sit, tamen respectu ipsorum argumentum efficax esse non potest ; cùm juxta ipsos nitatur fundamento nullius roboris : & ad summum nos argueret inconsequentiæ doctrinæ. Sed nempe, quando videntur Sacræ Scripturæ , ac SS. Patres aliquid in ipsorum favorem dicere , maximi ponderis sunt : si ipsis apertè adversentur, ùt ordinariè fit, nullius momenti habentur. In forma. neg. ant. Jam ad textus particulares , quibus hoc ant. conantur probare. Itaque

213. Ob. 2. Christus *Joan. 1. v. 9.* dicitur *lux vera, quæ illuminat omnem hominem.* & *c. 6. v. 45. Erunt omnes docibiles DEI. Omnis, qui audivit, à Patre, & didicit, venit ad me.* item *c. 7. v. 17. Si quis voluerit voluntatem ejus facere , cognoscet de doctrina , utrum ex DEO sit.* & *c. 10. v. 16. Vocem meam audient*: his, & similibus clarè docemur, Spiritum S. esse internum doctorem, & quemlibet privatim instruere: ergo. Resp. neg. mi. tantùm enim dicitur in his textibus, quòd DEUS fideles doceat, & ipsi ejus vocem audituri sint : non tamen exprimitur, an vox illa interna sit, an externa: & præsertim minimè dicitur, quòd DEUS absque prævia applicatione , per vocem externam facta, interiùs verbum suum clarè loquatur.

214. Ob. 3. *Joan. 14. v. 26.* dicitur de Spiritu S. *Ille vos docebit omnia.* item *1. Joan. 4. v. 1.* dicitur: *Nolite omni spiritui credere: sed probate spiritus , si ex DEO sint.* item *psal. 84. v. 9. Audiam, quid loquatur in me Dominus DEUS*: ergo Spiritus S. loquitur, docétque interiùs. Resp. neg. cons. Primus textus non probat , quòd Spiritus S. omnia doceat interiùs absque externa etiam voce : sed ab hoc prorsus abstrahit : imò potissimùm ille textus tendit ad solos Apostolos, quibus specialiter est datus Spiritus S. & ad Ecclesiam, cui etiam Spiritùs S. assistentia est promissa. Secundus potiùs probat oppositum, scilicet interiores animi sensùs, & cogitationes probandas esse, an à Spiritu S. sint, vel non: prima autem probatio esse debet, an sint conformes sensui Ecclesiæ.

Tertius textus ad summum probat, dari aliquas illustrationes internas, quibus DEUS alloquatur fideles, quod utique concedimus: sed ex hoc non sequitur , quòd illæ illustrationes infundi soleant nullo præcedente magisterio externo: quòd eæ tanquam tales statim in se ipsis cognoscantur, & discernantur ab inspirationibus mali spiritûs, nec ad aliam regulam examinari, aut probari debeant: nec denique sequitur, quòd præter has inspirationes non sit Ecclesiæ DEI necessarius alius judex controversiarum, ad quem, aut in defectu illustrationum , aut in dubio de earum origine, vel intelligentiâ, recurri possit. Hucusque dicta vel maximè confirmantur ex eo, quòd nec Christus , nec Evangelistæ, nec Prophetæ, nec Scripturæ aliæ , ad inveniendam , & probandam veritatem , nos unquam mittant ad spiritum privatum: sed sæpe ad Scripturas , sæpe ad judicium sacerdotum &c.

215. Ob.4.S. Paulus *1. Cor. 2. v. 15.* ait: *Spiritualis autem judicat omnia, & ipse à nemine judicatur.* & *1. Thessal. 4. v. 9 De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis ; ipsi enim à DEO didicistis, ut diligatis invicem.* & *Matth. 23. v. 8. Vos autem nolite vocari Rabbi ; unus est enim Magister vester.* ergo. Resp. ad 1. quærendo , an non ipsi adversarii sæpe judicent suos etiam superintendentes , vel ministros , quos utique spirituales esse concedent? unde, quòd spiritualis non judicetur , significat tantùm, eum non judicari, in quantum spiritualis est, aut in quantum judicat secundùm regulas fidei , atque prudentiæ. Quòd autem omnia judicet, iterum non significat, quòd per privatum spiritum omnia intelligat: sed quòd de omnibus non tantùm terrenis , & animalibus (quæ sola novit homo animalis) sed etiam de spiritualibus, & altioribus rebus, saltem de generibus singulorum, licèt non de singulis generum, judicium ferre possit. videatur Canus *de locis Theol. l. 2. c. 8. respons. ad 6. & 7.*

Alter textus ad summum probat, DEUM unam veritatem , scilicet charitatem fraternam, eis manifestâsse : quanquam ex textu non constet , an id factum sit externa instructione , an sine ista : alia autem plurima Thessalonicenses non ita didicerunt ; aliàs enim frustra eos Apostolus per epistolam docuisset: imò expresè idem Apostolus *eod. cap.* ait, eos à se aliquid accepisse, hoc est, instructionem aliquam, secundùm quam eos vult ambulare. Tertio textu non prohibet Christus in universum, nomen , & officium magistri (aliàs quomodo

S Paulus *1. Thimoth. 2. v. 7.* de se ipso scriberet: *Positus sum ego Prædicator, & Apostolus (veritatem dico, non mentior) Doctor gentium*: sed tantùm prohibet ambitiosum affectum ad eum honorem. Dicitur autem Christus unus Magister, quatenus est præcipuus, cujus nomine alii loquuntur. Non autem solus ipse instruit interiùs omnes; aliàs cur misisset in omnem terram Apostolos?

216. Ob. 5. *Jeremiæ 31. v. 33.* ait DEUS: *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in DEUM: & ipsi erunt mihi in populum: & non docebit ultrà vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: cognosce Dominum; omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum.* & *1. Joan. 2. v. 27. Non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus:* ergo DEUS in corde per unctionem, seu Spirirum S. omnia docet. Respondet ad 1. S. Augustinus *l. de Spir. & liter. c. 24.* prioribus verbis: *Dabo legem &c.* significari gratiam novi testamenti: posterioribus autem: *Et non docebit &c.* ait idem Sanctus Doctor, significari præmium fidei, seu beatitudinem, in qua omnes electi videbunt DEUM à facie ad faciem. Si quis contendat, etiam verba posteriora de hoc tempore viæ intelligenda esse, respondet Bellarminus *tom 1. controv. 1. de verbo DEI. l. 3. c. 10.* sermonem ibi esse, non de omnibus fidei mysteriis, sed de sola notitia unius DEI, quæ in novo testamento utique longè magis obvia est; cùm nemo fermè jam idola colat, adeóque omnes facillimè unum DEUM agnoscant, ita, ut quasi nulla, præsertim speciali instructione, opus sit.

217. Ad alterum textum respondetur, sensum ejus esse, quòd necesse non sit, ut aliquis eos doceat aliquid contrarium iis, quæ jam docti sunt ab Apostolo: & certè, si juxta interpretationem adversariorum accipiendus esset hic textus, ita, ut sensus ejus sit, quòd non sit necessarius ullus alius doctor, quàm internus, deberent omnes Prædicantes tacere, & cessare aliquando à repetitis clamoribus, quibus concionem solent obruere. Sanè S. Joannes ibi non vult dicere, fideles in nullo opus habere doceri (aliàs enim cur scripsisset ad eos epistolam, & cur DEUS Apostolos, & doctores Ecclesiæ dedisset, ùt dictum *n. 209.*) sed, sicut patet ex contextu illius capitis, vult S. Evangelista tantùm dicere, fideles non opus habere quibusdam pseudoapostolis, doctrinam aliam ab Apostolica tradentibus; hinc versu immediatè præcedenti præmittit, verba illa: *Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos,* & *c. 3. v. 7.* ait: *Filioli, nemo vos seducat.*

Emmanuel Sa ait, eo textu significari, non esse necessarium, ut quis eos doceat illa, quæ jam priùs didicerunt, vel ad salutem necessaria sunt; nam unctio &c. (seu Christianismus; Christianus enim est idem, ac unctus, à verbo græco chrismate, quod unctionem significat) seu doctrina Christiana docet ea omnia. Bellarminus *tom. 1. controv. 1. de verbo DEI. l. 3. c. 10.* etiam dicit, posse explicari eum textum, ut significet, fideles non necessariò esse docendos ea, quæ jam ab Apostolis docti erant: & habet hæc explicatio fundamentum in ipsa *epistola 1. Joan.* cùm *eod. c. 2. v. 24.* præmittatur: *Vos, quod audistis ab initio, in vobis permaneat:* ubi videtur sanè loqui Apostolus de auditione externa, scilicet ratione Apostolicæ prædicationis. Addit idem Cardinalis, si aliqui Catholici essent circumsessi ministris prædicantibus, Lutheranis, vel Calvinistis, ut eos perverterent, non malè talibus scripturum aliquem Catholicum: *Non necesse habetis, ut aliquis Lutheranus, vel Calvinista, doceat vos doctrinam Christi; omnino enim, quæ vos scire oporteat, jam didicistis, & tenetis ex prædicatione Ecclesiæ.* Tandem, quando adversarii aliqui dicunt, omnem aliam regulam, extra spiritum privatum, esse humanam, & fallibilem, iis respondetur dicendo, regulam infallibilem, atque certissimam facilè assignari Ecclesiam, tanquam columnam, & firmamentum veritatis, cujus definitiones, ob assistentiam Spiritûs S. dubia infallibiliter resolvunt: sed hæc pluribus probanda sunt: quare sit.

QUÆSTIO II.

De Ecclesia, & Signis Credibilitatis.

ARTICULUS I.

An detur aliqua Vera Religio, seu Ecclesia in mundo.

218. HÆc quæstio de Ecclesia, cùm fundamentum sit plurium decisionum, quibus quæstiones controversæ à Catholicis decidantur, dignissima utique est prolixiori explicatione. Ut autem methodicè procedamus, priùs inquirendum, an detur aliqua vera religio in orbe: tum, an Christiana aliis sit præferenda: tandem, an ex multis, quæ Christianas, seu à Christo ortas, se jactant, Catholica sit præ aliis vera. Hoc ultimum si evicerimus, facile erit ostendere, eam esse visibilem, & sensibilem, ac externam regulam applicativam verbi Divini. Addenda dein erit una, vel altera conclusio, adhuc inter Catholicos Theologos controversa ad majorem eruditionem.

Religio autem hîc non accipitur pro habitu illo infuso, seu virtute morali, qua cultum DEO deferimus: multò minùs accipitur pro statu religioso, intra quem se mortales DEO specialiter per vota substantialia consecrant, & hinc *Religiosi* vocantur: sed *religio*, prout hîc accipitur, est *doctrina de DEO, & Divinis, ac præcipue de cultu, quo*

quo DEUS à nobis petit honorari: sive, est *doctrina fidei, & morum, à DEO auctore profecta, quam credendo, & servando, DEO rite servimus, & post mortem felicitatem nostram consequimur.*

219. *Ecclesia* autem, quæ vox à Græcis accepta est, in genere est *aliqua congregatio, vel concilium*: at verò in restricta significatione, qua fideles ea voce utuntur, est, ùt ait Gormaz *de virt. Theol. n. 314. Societas communitatis, ex rationalibus creaturis constituta, supernaturali cognitione DEO adhærens, ejusque vero cultu inter se communicans.* Supponitur autem ad hanc controversiam, DEUM existere, quod lumine naturali est notum, & à Philosophis demonstratur: item eundem DEUM rerum hujus mundi curam, & providentiam habere, quod omnibus etiam est certum: & rectè ait Clemens Alexandr. *l. 5. stromatum sub initium: Sunt etiam quædam* quæstiones *dignæ, quæ puniantur, cujusmodi est quærere probationes, an sit providentia.*

Certè DEUS, uti omnia creavit, ac novit, ita etiam omnia ad fines suos ordinat, eisque providet de necessariis mediis; aliàs quomodo infinitè bonus esset? Sed hæc fusiùs deducere non spectat huc. Sanè interrogentur omnes homines, qui non sunt conscientiæ pessimæ, aut desperatæ, sed ejus remorsus adhuc sentiunt, & dicent, DEUM mala punire, & bona remunerari. Quin etiam experientia, & historiæ mirabiles plurimæ, idem confirmant, vide *tract. de DEO à n. 608.* Supponitur ulteriùs, etiam animam rationalem esse immortalem, quod iterum demonstrant Philosophi, vel maximè ex ipsa providentia DEI, malis supplicium, & bonis præmium decernentis, ob eas quoque actiones, quæ, cùm fiant in vitæ fine, non nisi post mortem præmiari, aut puniri possunt.

220. Dico. Datur in mundo aliqua religio vera. ità non tantùm omnes Catholici, sed & omnes Christiani, imò omnes homines, exceptis atheis, & pauculis quibusdam, ùt vocantur, adiaphoristis; quamvis posteriores isti, ùt videbimus, revera contrarii non sint huic conclusioni. Prob. autem conclusio 1. hoc ipso communissimo omnium mortalium sensu: certè, quamvis inventæ sint nationes non paucæ sine rege, sine civitate, sine pecuniis, sine literis; tamen, aut nullam, aut vix ullam reperire est tam barbaram, quæ DEUM nullum agnoscat, aut omni religione careat: durátque hic communis consensus jam per tot sæcula mundi. Præsertim autem ità senserunt, atque adhuc sentiunt sapientissimi, & morum honestate celeberrimi quique; unde, sicut bonum est, quod omnes amant, ità verum est, quod omnes sentiunt, nisi velimus etiam dubitare de primis principiis, quæ ideò ab omnibus certa habentur; quia omnium hominum consensu admittuntur.

221. Prob. 2. concl. ex providentia Dei. DEUS providentissimus, uti alia omnia, ità etiam hominem ordinavit ad aliquem finem, & quidem, cùm omnia inferiora ordinaverit ad hominem, istum ordinavit ad se, seu ad suam laudem, & gloriam: ergo prudenter non potuit esse contentus, si homo eum non laudaret, nec coleret: ergo debuit ei etiam aliquem saltem modum præscribere, vel exteriùs dictando, aut docendo, vel certè intus in animo eum aliquo lumine illustrando, quomodo se coleret; si enim homo illum modum non nôsset, careret necessario medio ad suum finem. Rursus, cùm hominem immortalem voluerit assumere ad aliquam æternam felicitatem, si bene agat, damnare verò ad aliquam æternam pœnam, si malè se gerat, debuit ei dare certa quædam præcepta vitæ, & morum, quæ servando beatus, vel violando reus, redderetur: sive dein ea præcepta exteriùs, sive tantùm interiore lumine mentem illustrando, ei promulgare voluerit, (de quo hîc quæstio non est) aliàs DEUS creâsset pejori conditione hominem, quàm bruta, quibus media, ad eorum finem necessaria, suppeditavit: nec sat prudenter finem absque mediis necessariis obtinere vellet: sed in hoc modo colendi DEUM, atque in his præceptis, stat religio vera, hoc est illa: quæ à DEO verè orta est, eique placet: ergo.

Confirm. Impiissimi quoque athei, ipsêque scelestissimus Machiavellus, etsi DEUM negent, & consequenter etiam negent omnem religionem veram, tamen vel maximè principibus commendant religionem apparentem, seu simulatam; ajunt enim, ad continendos in officio populos, vel maximè necessariam esse persuasionem de existentia alicujus religionis; cùm aliàs nullus ordo, nec regimen stare posset; eoquòd, si nihil à DEO, aut nihil post mortem timeatur, facilè etiam contemnatur principum temporalis tantùm auctoritas, & mors ipsa, consequenter & aliæ pœnæ, quas quisque illata sibi ipsi morte potest vitare: atqui persuasio tam necessaria ad regendos populos, & servandam vitæ honestatem, est etiam necessariò vera: ergo. prob. subsumptum; aliàs enim populi eò essent feliciores, quò magis errarent, & qui verè saperent, essent magis miseri, essétque humano generi ad suam felicitatem necessarius error, qui tamen intellectui rationali vel maximè contrarius est.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

222. OB. 1. Potuit DEUS in pœnam peccati originalis permittere, ut omnes homines errent, & nullibi detur vera religio: ergo non est certum, dari veram aliquam religionem. Resp. 1. retorq. argum. in primis principiis naturalibus; cur enim non eodem modo potuit DEUS permittere e. g. ut omnes homines per errorem putent, totum esse majus sua parte? adeóque dubitare etiam poterimus de his principiis. Ex quo sequitur ulteriùs, nos certò nihil concludere

re unquam posse: quid igitur disputamus? Secundò. Si datur peccatum originale, eo ipso ante illud data fuit vera religio, contra quam peccando illud peccatum est admissum: si autem aliquando data fuit, etiamnum datur; cùm eadem religio, quæ originale peccatum commissum docet, etiam doceat, illud fuisse remissum. Vel igitur falluntur homines in illo credendo, vel non falluntur in credendis etiam aliis; quia eadem auctoritate revelata sunt, adeóque vel non datur peccatum originale, vel datur simul vera religio.

Accedit, quòd positis tot signis credibilitatis, miraculis &c. fiat evidenter credibile, & credendum, ac moraliter saltem certum, etiam antecedenter ad actum fidei, quòd DEUS ob peccatum originale præteritum tantum errorem non permittat; quia est evidenter credibile, & credendum, ac moraliter saltem certum, DEUM hanc religionem revelâsse, adeóque eam esse veram; cùm DEUS evidenter non possit mentiri. In forma dist. ant. potuit DEUS permittere talem communem errorem, supposito isto communissimo omnium hominum sensu, & hac providentia circa homines, itémque positis his signis credibilitatis. neg. ant. antecedenter, absolutè, & si non haberetur iste communis sensus, nec ista providentia, nec illa signa &c. om. ant. & neg. cons.

Dixi: om. ant. non enim mihi videtur verum, quòd DEUS etiam absolutè possit permittere talem communem errorem, tum ob rationes in retorsione allatas, tum ob aliam rationem, non quidem se tenentem ex parte hominum (utique enim DEUS potuisset permittere, ut omnes in infernum ruerent) sed tenentem se ex parte DEI; nam, si DEUS talem errorem permitteret, videretur non esse sat providus; si enim DEUS nullam providentiam exerceret erga homines, etiam nullam exerceret erga alias creaturas sublunares, & materiales, quas tantùm in hominis gratiam condidit: adeóque nullam totius globi terraquei providentiam haberet, quod est absurdum vel cogitare. Nec dicas, DEUM provisurum homini de aliis, non verò de vera religione; nam contra est: hac ratione providentia DEI hominem non dirigeret ad finem ultimum, sed tantùm ad fines intermedios, seu ad summum ad fines negativè ultimos: neque DEUS adhiberet providentiam in ordine ad gloriam suam, ad quam tamen debet vel maximè ordinare etiam hominem, qui cùm rationalis sit, videntur sanè etiam ipsius actiones rationales ad DEUM ordinari debere, ut possit iis coli, atque actu colatur, ad quod necessaria est aliqua religio.

223. Ob. 2. Sufficit, si quis credat existentiam unius supremi DEI, & vitam instituat juxta naturalis luminis ductum: de reliquo DEUM colat ritibus, & cæremoniis, quibus voluerit: adeóque potest quisque, non in una duntaxat, sed in pluribus diversis religionibus DEO placere, ac consequenter salvari. Ità adiaphoristæ, quibus ferè consonant ii, qui fidem ad capita pauciſſima reducunt, v. g. DEUM esse trinum, & unum, omnium creatorem, Christum humani generis redemptorem: præcepta verò morum ea tantùm agnoscunt, quæ naturalis ratio dictat servanda: quidam etiam addunt necessitatem baptismi, & paucula alia: ea autem, in quibus inter se discrepant diversæ inter Christianos sectæ, inter adiaphora, seu scholasticas lites rejiciunt, docéntque, quemvis in quavis religione eorum, qui Christiani censentur, posse salvari.

Resp. Isti, etsi pessimè sentiant, tamen quoad punctum mòdò controversum, nobis non sunt contrarii; nam etiam hi unam religionem tanquam veram adstruunt, scilicet illam, quæ paucula illa capita complectitur: reliqua autem, quæ aliæ religiones, seu sectæ superaddunt, falsa existimant, vel certè non necessariò credenda. Quod autem spectat ad ipsam hanc sectam adiaphoristarum, eam esse falsam, probatur iisdem omnibus rationibus, quibus infrà probabimus, solam Catholicam Ecclesiam esse evidenter credibilem, & credendam; nam consequenter credendum non est, quod illi adversatur.

Interim tantùm hoc dico. Qui in Christum religionis authorem credunt, debent etiam fidem habere Sacræ Scripturæ & Apostolicis scriptis: ex quibus manifestè rejicitur hic adiaphorismus; cùm evidenter plura ex Scripturis possint monstrari credenda: nec ea levis momenti, sed spectantia ad essentiam fidei. Et vel maximè illud Christi Domini dictum. *Matth. 18. v. 17. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* Ex quo concluditur, debere nos audire Ecclesiam, quæ longè plura ad fidem spectare nos docet. Plura adhuc dicemus inferiùs, ubi de credibilitate solius Catholicæ Ecclesiæ. Aliam objectionem, vel confirmationem huc spectantem, vide infrà. *n. 257.*

ARTICULUS III.

An Religio Christiana sit præ aliis credibilis.

224. Supposito, quòd aliqua vera religio sit ab auctore DEO hominibus tradita, sequitur, eam necessariò debere habere talia signa, per quæ ab omnibus aliis falsis possit dignosci; aliàs cur DEUS eam instituisset, si non posset agnosci? Certè minùs nobis providisset, quàm brutis, quibus dedit mediorum, ad suum finem necessariorum, notitiam, dum nobis absconderet medium, ad nostram salutem summè necessarium: quod cogitare de optimo DEO, est sanè absurdum; præsertim, cùm id quoque redundaret in diminutionem gloriæ DEI, cujus curam DEUS etiam necessariò habet; unde, si dedit hominibus principia quædam, ad intellectum spectantia, per quæ homo juvari possit in addiscendis scientiis aliis, quæ tamen non ità humanæ saluti, aut gloriæ Divinæ inserviunt, utique censendus est, dedisse quoque principia quædam, quibus juvemur ad

ad acquirendam fidei sinceræ doctrinam, & nostræ beatitudini, ac honori Divino promovendo omnino necessariam.

225. Quanquam autem DEUS posset interiùs illustrare hominem, ut clarè veram à falsa religione discerneret: id tamen, in hac saltem providentia, ordinariè non solet facere, maximè antequam alicui doctrina fidei per exteriorem doctorem fuerit tradita, (ùt experientia docet, & fusiùs dicemus, quando agemus de evidenti credibilitate fidei nostræ, rudibus, rusticis, puerisque necessaria) sed potiùs per media, aut motiva, seu signa quædam exteriora, hominibus ostendit, quænam religio præ aliis sit amplectenda. Unde, ut veram religionem amplectamur, seriò perpendere oportet, quænam præ aliis plura veritatis signa habeat, adeóque collatis inter se sectis credibilior sit.

Quando autem una, omnibus diligenter consideratis, reliquas omnes credibilitate excedit, & quidem manifestè, præsertim, si reliquæ in comparatione cum ista omnino non ampliùs credibiles sint, aut assensu prudenti dignæ (quales, ùt infrà patebit, sunt omnes aliæ, collatæ cum nostra religione Catholica) tunc sanè illa censenda est ex omnibus vera; utique enim debemus credere id, quod longè credibilius esse appareat, si prudenter agere velimus, ùt est per se clarum: adeóque debet illa religio etiam esse vera; aliàs teneretur homo amplecti religionem falsam, nec posset prudenter amplecti veram: quod utique absurdum foret, nec benignissimæ DEI providentiæ satis congruum; cùm sic quisque salutis suæ studiosus, si prudenter agere vellet, non posset veram religionem, consequenter nec suam salutem, assequi. His præmissis

226. Dico. Religio Christiana præ omnibus aliis est evidenter credibilis. ità omnes Catholici. Dico autem *Religio Christiana*, ut adhuc abstraham à variis Christianorum sectis, & ordinatè procedam, agendo primò de religione à Christo instituta in genere; postea enim etiam in specie Catholicam evidenter credibilem probabimus. Dicitur autem *evidenter credibile* illud, quod apparet affectum talibus motivis, ut evidens sit, me posse prudenter id credere, vel certè posse prudenter conari, ut circa illud eliciam actum fidei: quod ideo dico; quia ratione naturali evidens esse non potest, quòd hîc, & nunc possim elicere determinatè actum supernaturalem fidei. Pariter *evidenter credendum* est illud, de quo est evidens obligatio illud credendi: vel certè est evidens obligatio conandi, ut circa ipsum eliciatur actus fidei: & nunc quidem probatur, religionem Christianam esse evidenter credibilem: postea videbimus, eam etiam esse evidenter credendam.

Res autem eò magis credibilis est, quò pluribus rationibus, vel testimoniis, maximè diversis, probatur; nam difficulter in idem asserendum conspirant plures, maximè diversi testes: & difficultas illa, quæ invenitur, in procurando plurium ad idem sentiendum consensu, non solet superari, nisi à veritate, vel auctore ejusdem DEO. Hinc nobis omnibus evidenter credibile est, dari Constantinopolin, vel Americam, aut Asiam; quia, quamvis eas non viderimus, tamen tot, & tam diversis testimoniis, in idem conspirantibus, non possumus, nisi imprudentissimè fidem negare. Itaque, ut etiam ostendamus evidentem credibilitatem religionis Christianæ, eam pluribus, iisque diversis rationibus, seu testimoniis, confirmabimus. Aliqui putant, hanc evidentiam esse de fide, ex illo *psal. 92. v. 5. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis*: hoc est, ùt exponit Lyranus, *magis, quàm prima principia.*

227. Prob. itaque concl. 1. ex auctoritate ipsius primi auctoris religionis Christi Domini, cujus inprimis eximiam vitæ innocentiam, ac sanctitatem, etiam hostes reprehendere ausi non sunt, & fictis tantùm ex invidia calumniis eum ad mortem damnârunt: cujus eximiam sapientiam, rerúmque abstrusissimarum notitiam, quin & futurorum contingentium præscientiam, ac prædictionem, & prophetias plurimas, iidem rursùs negare non potuerunt: cujus thavmaturgam potentiam, in sanandis omnis generis morbis, in expellendis dæmonibus, in resuscitandis ipsis mortuis: ac tandem etiam propriam ejus post triduum resurrectionem à mortuis, Judæa tota obstupuit.

Nec dicas, hæc tantùm ab Evangelistis, utpote ejus sociis, ac amicis, esse conscripta, adeóque suspecta; nam, licèt infideles scripta Evangelistarum non admittant, tanquam verbum Divinum, tamen ipsi ùt historici merentur ab omnibus saltem fidem humanam. Nec supponi potest, ea mirabilia tantùm esse in gratiam Christi conficta; nam Evangelistæ testabantur ea, tanquam in orbis oculis facta, & eo tempore, quo adhuc plurimi Christo synchroni vivebant, à quibus facillimè mendacii argui potuissent. Adde, quòd iidem sincerè etiam scripserint Christi Domini passionem, & mortem: cur igitur credunt infideles Evangelistis, asserentibus Christum esse crucifixum, & non pariter credunt dicentibus, eundem à mortuis resurrexisse?

Et quis tandem alius hæc scribere debuisset? an quisquam Judæus, vel gentilis, sed Christo infensus? at si talis quispiam ea scripsisset animo sincero, & non omnino impiissimo, debuisset etiam Christi fidem amplecti, nec Christi hostis manere: & tales ex Judæis plures de Christo scripsêre: sicut & Apostoli ipsi ex Judæis fuêre. Quodsi autem infidelis aliquis, animo perverso, & nescio ex quo fine, de Christo scripsisset, nulla fuisset ratio, ipsi præ Apostolis fidem habendi, præsertim cùm istorum scripta tot miraculis (de quibus fusè postea) comprobata fuerint.

228. Verùm etiam quidam, qui in Chri-

Christum minimè crediderunt, tamen de eo tale testimonium perhibuerunt, quod sine veritate ejus doctrinæ verum esse non posset: sic enim scribit Josephus Judæus *l. 18. antiquitatum c. 4. n. 6. edit: Basileens. Eodem tempore fuit JEsus, vir sapiens, si tamen virum eum fas est dicere; erat enim mirabilium operum patrator, & doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt: plurimósque tam de Judæis, quàm de gentibus, sectatores habuit. Christus hic erat, quem accusatum à nostræ gentis principibus Pilatus cùm addixisset cruci, nihilominus non destiterunt eum diligere, qui ab initio cœperant; apparuit enim eis tertia die vivus, ita, ut divinitus de eo vates hoc, & alia multa miranda, prædixerunt: & usque in hodiernum Christianorum genus ab hoc denominatum non deficit.*

Hebræi quidem negant, hoc testimonium haberi in Josepho: sed sciendum, duos esse Josephos Judæos, celebres scriptores, unum filium Mathathiæ, alterum filium Gorionis, de quibus vide Bellarminum *de scriptor. Eccl. v. Josephus Hebræus*: & prior habet hoc testimonium, non posterior. Verum est, etiam Romæ in quodam exemplari Hebræo Josephi Mathathiæ, non fuisse inventum hoc testimonium: sed ùt testatur Baronius *ad an. 34. n. 226.* cùm quæreretur in eo hoc testimonium, *abrasum inventum est, adeò ut nulla ad excusandum scelus posset afferri defensio; cùm membrana ipsa id exclamare videretur.*

229. Marsilius etiam Ficinus *l. de Christiana religione. c. 30.* testatur, quòd Machomet Turcarum Pseudopropheta Christum in Alcorano suo appellet *Spiritum, Verbúmque DEI.* & *c. 36.* testatur, Machometem fuisse confessum, *doctrinam Christianam ... ab ipso DEO auctoritatem mirabilem accepisse.*

Spondanus etiam *ad annum Christi 34. n. 63.* ex Hegesippo, Judaicarum rerum scriptore, refert, Tiberium Imperatorem, post acceptam à Pilato de Christi miraculis, & morte epistolam, de eo ad senatum retulisse, ut inter Deos referretur: sed Senatum restitisse, & ideo pœnas à DEO sibi accersivisse, de quibus idem Spondanus ex Orosio *ad annum Christi 33. n. 16.* citátque hanc in rem Tertullianum; Orosium, Gregorium Turonensem. Idem Spondanus *ad annum Christi 224. n. 2.* ex Lampridio refert, Alexandrum Severum Imperatorem, in suo Larario Christi quoque imaginem statuisse, eique templum erigere, & eum inter Deos recipere voluisse: idem etiam jam priùs Hadrianum cogitâsse, & ideo in omnibus civitatibus templa construi jussisse, eâ intentione, ut Christo dedicarentur: sed ab hoc consilio revocatum fuisse ab iis, qui dicebant, alia dein Numina neminem habitura esse cultorem.

230. Ex quibus patet, non tantùm Christianos, sed & Judæos, Machometanos, atque Gentiles, quales fuêre tres dicti Imperatores, Christum summè laudabilem, & honore maximo dignum censuisse. Qua quidem in re sibi ipsis implicitè contradixerunt; nam, si ejus doctrina vera non fuit, certè impostor pessimus, & magus fuisset, nullo honore, sed supplicio dignissimus. At, si vera fuit ejus doctrina, errores Judæorum, atque gentilium, utique ex ejus sententia, reijciendi fuêre: quos tamen isti retinuerunt. Interim hoc manet verissimum, religionis nostræ auctorem, non tantùm à suis sequacibus, sed etiam ab alienis, supra hominem æstimatum fuisse: quòd fidei nostræ magnam utique conciliare debet auctoritatem.

Accedit, quòd Judæi post Christum interfectum tantis internecionibus, plagis, atque excidiis, afflicti fuerint, ut gravissimi sceleris eos pœnas dare, nemo dubitare queat: quale aliud præter Christi mortem prudenter assignari non potest. Sanè à morte Christi patiuntur longè graviora, quàm unquam antiquioribus temporibus, id quod cuique patebit, si ultimum excidium Hierosolymarum, & Palestinæ, atque clades Judæis per Romanos inflictas, cum prioribus velit conferre. Insuper, cùm aliàs ad certum tempus, septuaginta circiter annorum, captivitas eorum duraverit, jam ad mille, & septingentos annos perdurat, quibus exules patriâ, ubique vagi, atque contempti, sine templo, sine sacrificiis, sine proprio rege, aut duce, miserabilissimam vitam ægrè trahunt: cur autem gens perfida illa non omnino è mundo sublata fuerit, dicemus infrà, quando de prophetiis *n. 238.* At, si Christus falsis doctrinis mundum decepisset, certè ejus mortem DEUS non ita ulcisci, sed potiùs præmiis remunerari, debuisset.

231. Probatur 2. conclusio, ex auctoritate aliorum, religionis nostræ prædicatorum, & asseclarum. Atque inprimis, etsi Apostoli priùs rudes piscatores fuerint, postea tamen toti mundo prodigiis, sapientiâ, atque omni virtute, inclaruerunt. Quanta dein fuêre nomina SS. Patres, & Ecclesiæ Doctores, Athanasius, Basilius, Ambrosius, Augustinus, Hieronymus, & mille alii, doctrinæ suæ, atque ingenii subtilissimi monumentis, toti orbi notissimi? Certè viri hi maximi tales fuerunt, qui, ùt habet S. Augustinus *l. de utilitate credendi c. 12. cùm de religione, id est, cùm de colendo, atque intelligendo DEO agitur..... sequendi sunt*: tanquam ij *quibus*, ùt ait, *ibidem* S. Doctor, *inest, quanta inesse homini potest, ipsius hominis, Deique firmissimè percepta cognitio, atque huic cognitioni vita, morésque congruentes.* Unde insurgentibus aliquando dubiis indeliberatis, meritò cogitare quis potest, se non esse tantis viris prudentiorem, & meritò sibi eorum auctoritatem sequendam. Nec scientiâ solâ, sed etiam sanctitate fuêre conspicui; sepositis námque, non voluptatibus tantùm, sed & omnibus sæculi curis, ætatem omnem Divino cultui, & veræ religionis dogmatibus enucleandis, & illustrandis, dedicârunt.

runt. Et quis credat, hoſce poſt diligentiſſimam inquiſitionem falli, aut ſtudiosè alios fallere? Sanè non videtur Divinæ bonitati ſatis conſentaneum, ut eos in tam gravi negotio decipi ſinat, qui tanto, tàmque ſincero ſtudio, Divinæ tantùm gloriæ unà cum vera fide promovendæ, operam dederunt: præſertim cùm vera religio, utpote medium ad ſalutem neceſſarium, non debeat hominibus ita eſſe abſcondita, ut nec à ſapientibus, poſt maximam diligentiam, poſſit reperiri: quomodo enim eam rudes invenirent?

ARTICULUS IV.

Aliæ probationes ejusdem concluſionis.

232. PRob. ulteriùs veritas Chriſtianæ doctrinæ, ex ipſius puritate, ac ſanctitate. Inprimis nulla alia ſecta, tam ſublimiter, ac honorificè, de DEO ſentit, omnem prorſus imperfectionem ab eo removendo, & omnem perfectionem ei attribuendo, quàm Chriſtiana; hinc, licèt in materia fidei tradat aliqua, quæ rationem naturalem ſuperant, hoc ipſum eſt veritatis argumentum; quia utique æquum eſt, aliqua de DEO credere, quæ ratio natutalis non capit; cùm tam ſublimis eſſentiæ is ſit, ut vis naturalis intelligendi creaturarum, eum capere nequeat. Accedit, quòd, licèt aliqua difficilia ſint, & ſupra rationem noſtram, non tamen ſint contra eam, nec falſitatis poſſint convinci.

Quod verò attinet ad morum diſciplinam, ea apud Chriſtianos (ſi ab omni hæreſi pura ſit, ùt apud Catholicos eſt) tam honeſta, rationi conformis, ac ſancta eſt, ut eam infideles etiam laudent, eámque ſuſpiciant, licèt ob nimis ardua virtutum opera eandem horreant; ſive enim ſpectemus, quæ ad DEUM, ſive quæ ad proximum, ſive quæ ad nos ipſos ſpectant, talibus moribus vivere jubemur, qui ſanctos ſanè reddunt. Certè præcipitur, ut DEUM, ejúsque honorem bonis omnibus, etiam vitæ, longè præferamus, eum ſuper omnia diligamus, cæremoniis honeſtiſſimis colamus, ejus voluntati, in difficillimis etiam caſibus, humillimè acquieſcamus.

233. Quoad proximum, debemus eum diligere, ùt nos ipſos, juvare in neceſſitatibus, etiam inimicum amare: & eſt nota omnibus illa lex: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*: quam teſte Gormaz *de virt. Theol. n. 619.* Antoninus Pius Imperator ethnicus ſummopere laudavit, & virum omni exceptione majorem fore dixit, qui id obſervaret. Quoad nos, debemus etiam moderari voluptates, præſertim corporeas, in plurimis rebus, in quas aliæ gentes ſæpe profuſiſſimæ ſunt. Etiam conjugii ſtatus apud nos indiſſolubilis, & inter duas tantùm perſonas, modeſtiſſimus, & honeſtiſſimus eſt, atque infidelium admirationem ſæpe expreſſit. Certè, qui vitam ad leges Chriſtianas exactam duxerit, omnino toti mundo laudabilem ſe exhibebit.

Ut nihil dicam de obſervatione conſiliorum Evangelicorum, quæ proponuntur in noſtra religione Catholica, & à plurimis ſanctiſſimè obſervantur: quæ perfectè ſervata hominem ad ſummam ſanctitatem perducunt; id quod experientia monſtravit in tot millibus antiquorum eremitarum, & monachorum, aliorúmque Sanctorum, quos, ceu ſuos heroes Eccleſia ad imitationem, vel cultum proponit: qui ampliſſimas opes, imò regna, cum voluptatibus, ac honoribus omnibus, poſtpoſuêre graviſſimis laboribus, ac aſperitatibus vitæ: & tanta fecerunt, quæ nec antiquitas in ſuis fabuloſis heroibus fingere auſa eſt.

234. Probatur 4. concluſio ex propagatione religionis Chriſtianæ. Etſi hæc religio doceret plurima, captum humanum ſuperantia, & corruptæ naturæ noſtræ valde difficilia: etſi ei viribus omnibus reſiſterent, non tantùm Judæi, ſed & totum Romanum imperium, aliíque omni orbe reges, & principes, inque ejus aſſeclas ſæviſſimis tormentis animadverterent: etſi ejus auctor fuiſſet morte crucis, adeóque ſummâ ignominiâ affectus: ejus autem diſcipuli, dum ab eo aſſumerentur, eſſent tantùm rudes homines, nulla nobilitate, nullâ etiam naturaliter acquiſitâ ſcientiâ clari: tamen religio iſta per totum orbem eſt fuſiſſimè propagata.

Et quidem propagata eſt nulla armorum vi, ùt Machometiſmus, nulla temporalis voluptatis, aut commodi ſpe, ùt idem Machometiſmus, & poſtea aliquæ hæreſes: ſed ſola promiſſione, & expectatione futurorum bonorum. Et amplexi ſunt hanc religionem etiam docti, qui intellectum captivare, & indocti, qui bonis temporalibus propterea carere, atque appetitum naturæ corruptæ, in vitia pronum, fortiſſimè cohibere, ſibíque vim ſæpiſſimè facere debuerunt. Quod ſanè non niſi Divina virtute, adeóque auctore DEO, fieri potuit, præſertim, cùm, licèt omnibus modis oppugnata hæc religio ſemper fuerit, ſemper tamen creverit, adeò, ut in proverbium abierit: *Sanguis martyrum eſt ſemen Chriſtianorum.*

Hinc S. Auguſtinus *l. 22. de civit. DEI c. 5.* enumerat quidem plura Apoſtolorum miracula, iiſque docet Chriſti Domini reſurrectionem, atque ad cœlos aſcenſionem (adeóque Chriſti Domini doctrinam, ſeu noſtram religionem) redditam eſſe credibilem: ſed tamen addit, quòd, ſi negentur omnia alia miracula, hoc unum ſufficiat, quòd ſine miraculis mundus eam crediderit; ſic enim finit illud caput: *Si verò per Apoſtolos Chriſti, ut eis crederetur, reſurrectionem, atque aſcenſionem prædicantibus Chriſti, etiam iſta miracula facta eſſe non credunt, hoc nobis unum grande miraculum ſufficit, quòd eam terrarum orbis ſinè ullis*

miraculis credidit. Sed nec sine Divina virtute eam firmante, post mille septingentos, & plures annos, adhuc ista religio durare potuisset, inter tot ei adversa: certè aliæ sectæ complures, quamvis non tot difficultatibus impetitæ, dudum extinctæ sunt.

235. Probatur 5. ex fortitudine martyrum. Incredibilis sanè numerus est eorum, qui pro fide Christi vitam dederunt. Probati auctores affirmant, quòd eorum numerus decem, aut undecim milliones excedat. Et quidem fuerunt omnis sexûs, & ætatis, pueri etiam, & puellæ: atque inter tormenta sævissima, inter ignes, & rotas, & quæcunque atrocia, ingeniosa crudelitas excogitare potuit, inter infamissimos etiam cruciandi modos invictâ constantiâ ad mortem usque alacritate etiam summa steterunt, solo studio placendi DEO, & servandæ religionis: quin ullis, aut parentum, vel filiorum lacrimis, aut principum, judicúmve blanditiis, ampliſſimísque promissis, sese moveri sinerent. Sanè homines libenter mori, & atrocissima tormenta pati, non ob ullum temporale lucrum, sed ob solam vitæ sanctitatem, res est adeò magna, ut obtineri nequeat à natura, sed à sola virtute Divinitus data. Nec satis congruere videtur bonitati Divinæ, si in re tanta errare, & pro inutili falsitate mori sineret tot homines, & tanto erga se amore flagrantes.

236. Probatur 6. ex miraculis, quæ argumentum Divinæ veritatis esse, satis constat ex dictis *n. 89. & sequentibus.* Facta autem esse, & quidem verissima miracula in Christianæ religionis comprobationem, negare, nisi insipiens, nemo potest; cùm jam tot sæculis annotata inveniantur, ac scripta à SS. Patribus, etiam antiquissimis, Athanasio, Gregorio Nysseno, Hieronymo, Ambrosio, Augustino, Gregorio Magno, Theodoreto, Severo Sulpitio, & aliis: quorum syllabum, & ordinem etiam sæculorum, ac temporum videre potes apud Bellarminum *tom. 2. controv. l. 4. de notis Ecclesiæ c. 14.*

Quamvis autem aliquando occulti naturales effectus miraculosi sint habiti, vel etiam aliqui casus ex imprudenti simplicitate sint conficti: dicere tamen tantos viros, (quorum vitæ integritas, fides, ac sapientia, omni exceptione est major, quique loco, & tempore, hoc est, integris sæculis, ac regnis, inter se fuêre disjuncti) in hoc conspirâsse, ut anilibus fabulis, & figmentis, fidem animo levissimo haberent, iisque conscriptis orbem implerent: vel etiam illis malitiosè sparsis alios deciperent, certè insanum est. Et rectè scripsit S. Augustinus *l. 10. de civitate DEI c. 18. An dicet aliquis, ista falsa esse miracula, nec fuisse facta, sed mendaciter scripta? Quisquis hoc dicit, si de his rebus negat omnino ullis litteris esse credendum, potest etiam dicere, nec DEOS ullos curare mortalia; non enim se aliter colendos esse persvaserunt, nisi mirabilibus operum effectibus.*

Quanquam non soli Christiani, sed & infideles, fidem de miraculis nostræ religionis faciant; nam Josephus Judæus, citatus *n. 228.* de Christi Domini miraculis fidem facit: item Marcus Aurelius Imperator (cujus filia quoque per S. Abertium à dæmone liberata fuit) in literis suis ad senatum datis, quas legere est apud S. Justinum M. post Apologiam secundam ad Antonium Pium (ubi etiam habetur epistola Antonini in favorem Christianorum) quásque Marci Aurelii literas etiam plures alii citant: in his autem Marcus Aurelius apud Spondanum *ad an. Christ. 176.* testatur, se nulla ope à gentilibus Diis obtenta, tandem per militum Christianorum preces, tam pluvias exercitui summè sitienti extremè necessarias, quàm grandinem, ac fulmina, quibus hostis consumptus sit, impetrâsse. Et hinc addunt iidem auctores, quòd ea legio *fulminea*, vel *fulminatrix* dicta sit.

237. Referunt autem, tum hi, tum etiam alii scriptores, omni exceptione majores, resuscitationes mortuorum, illuminationes etiam à nativitate cæcorum, vel per plurimos annos visu privatorum: referunt gravissimos morbos, in momento sanatos, & sanitatem diu constanter, absque suspicione præstigiarum, servatam: quæ verissima prodigia sunt, & nec dæmonis virtute fieri possunt: præterquam, quòd viri, ea miracula operantes, maximæ sanctitatis (ut aliunde erat notissimum) fuerint, & ideo dæmonibus odio; quos propterea commercii cum dæmone arguere, injustissimum esset.

Sed neque alia minora prodigia dæmoni adscribi prudenter possunt; cùm facta sint ad DEI maximam gloriam, quam dæmon non vult procurare, & sæpe in confusionem apertam, & maximam ipsius diaboli, præsertim, cùm ipse sæpissimè è corporibus pulsus sit, & ex idolis suis ejectus, quin etiam coactus fateri, se DEUM non esse, sed potiùs dæmonem: quod factum antiquissimus Tertullianus *in Apologetico adversùs gentes c. 23.* docet, dum ad experimentum hujus faciendum gentiles provocat: *Edatur*, inquit, *hîc sub tribunalibus vestris, quem dæmone agi constet. Jussus à quolibet Christiano loqui spiritus ille, tam se dæmonem confitebitur de vero, quàm alibi DEUM de falso.* & paulò post: *Nisi se dæmones confessi fuerint, Christiano mentiri non audentes, ibidem illius Christiani procacissimi sanguinem fundite.*

Accedit, plurima miracula esse perpetua, & miraculosè semper perseverare, aut conservari, quod dæmonem, aut posse, aut DEUM permittere, credibile non est. Sic plures SS. Hostiæ per plura sæcula conservantur sanguineæ: plura etiam Sanctorum corpora, iis etiam in locis, in quibus debuissent consumi, servata sunt integra, e. g. viva in calce corpus S. Xaverii. Sic concretus S. Januarii sanguis sæpiùs miraculosè liquescit. Sic servantur adhuc tres globi, in corde S. Claræ de monte Falco inventi, quorum bini, qualescunque velis accipere, non plus ponderabunt, quàm tertius solus, symbolum elegans SS. Trinitatis. Sic manat prodigiosus liquor ex ossibus S. Nicolai Myrensi-

rensis Episcopi, quæ modò servantur Barii in Apulia: & ex ossibus S. Walburgis Virginis, quæ coluntur Eystadii in Francovia. Sed hæc satis: qui plura cupit, adeat passim scriptores sacros, præsertim historiæ Ecclesiasticæ, aut vitæ Sanctorum, ubi invenient plurima: arguere autem omnes nugarum, aut mendaciorum, perfrictissimæ frontis est: nec tamen, qui omnia ista negaret, S. Augustini invictissimum argumentum *n. 234.* adductum effugeret.

ARTICULUS V.

Ulteriores probationes ejusdem conclusionis.

238. PRob. 7. conclusio ex prophetiis. Religio, quæ antequam existeret, infallibiliter prædicta, promissa, & collaudata est, non potest esse mala, vel falsa: talis est religio Christianorum: ergo. ma. prob. prædictiones infallibiles rerum contingentium, à solo DEI nutu pendentium, sunt certum signum Divinitatis, ùt omnes homines sentiunt, & hinc gentiles, etiam ob ambiguas, vel tantùm apparenter veras, vel rerum aliquo modo etiam necessariò accidentium, sed ab homine ignoratarum, prædictiones, DEOS suos æstimârunt: quin etiam *Isaias c. 41. v. 23.* alloquens DEOS gentium dicit: *Annuntiate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos:* hinc Tertullianus *in Apologetico c. 20.* ait: *Idoneum, opinor, testimonium Divinitatis veritas divinationis:* ergo religio infallibiliter prædicta, promissa, ac collaudata, est à DEO prædicta, promissa, atque laudata: atqui, quod est à DEO prædictum, promissum, & laudatum, non potest esse malum, vel falsum: ergo.

Prob. jam minor superior, nempe quòd religio Christianorum talis sit. Primò ex prophetiis Judæorum antiqui testamenti, quæ, tum de Christo venturo, tum de ejus lege, seu testamento novo, tum de ejus passione, ità claræ sunt, ut gentiles dicerent, eas prophetias primùm esse scriptas post Christum, ejúsque legem institutam, ferme sicut Virgilius vaticinatur tanquam futura, quæ ante aliquot sæcula jam erant facta. At refutantur facillimè ab ipsis Judæis, qui testantur, sanctissimos esse, & antiquissimos eos libros, ex quibus hæ prædictiones sumuntur: & hæc est juxta S. Augustinum *l. 18. de civitate c. 46.* ratio, cur DEUS Judæos, etsi eos gravissimis malis afflixerit, noluerit omnino excindere, sed potiùs eos in omnem terram dispergere, ut scilicet ubique essent testes veritatis prophetiarum.

239. Ut autem ex pluribus pauca tantùm adducamus. Prædictum est tempus adventûs Christi, quando scilicet Judæi non erant ampliùs habituri ex sua gente regem, vel ducem, *Gen. 49. v. 10. Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium.* Item quòd Messias jam venerit, colligitur apertè ex *Danielis c. 9. v. 24.* nam septuaginta hebdomades (intellige annorum) quandocunque inceperint, de facto saltem certò impletæ sunt, etiamsi non fuissent abbreviatæ, quod tamen factum esse Angelus expressè dicit *loc. cit.* Quòd Messias futurus sit DEUS habetur *Baruch. 3. v. 36. Hic est DEUS noster, & non æstimabitur alius adversùs eum ..... Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.* & *Isaiæ 9. v. 6. Parvulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, DEUS, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis.* Ubi nota, hîc, ùt sæpè etiam aliàs, à prophetis adhiberi perfectum tempus pro futuro; tum quia idiomati Hebraico id frequens est; tum quia hac ratione exprimitur certitudo rei futuræ, quæ tam certò fiet, quasi jam facta esset.

Quòd idem Messias futurus sit de stirpe David, dicitur *Isaiæ 11. v. 1. Egredietur virga de radice Jesse* (hic est pater Davidis) *& flos de radice ejus ascendet*: scilicet orietur B. Virgo, tanquam virga, & Christus tanquam flos. Ejusdem Messiæ nativitas prædicta est ex virgine *Isaiæ 7. v. 14. Ecce virgo concipiet, & pariet filium.* Locus nativitatis Bethlehem *Michææ 5. v. 2. Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israël, & egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis.* Pax tunc futura per universum orbem *Michææ 4. v. 3. Concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non sumet gens adversùs gentem gladium.* Eadem habentur fermè verba *Isaiæ 2. v. 4.* item *Zach. 9. v. 10. Dissipabitur arcus belli, & loquetur pacem gentibus.*

Christi Domini præcursor S. Joannes Baptista prædictus est *Malach. 3. v. 1. Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam: & statim veniet ad templum suum dominator, quem vos quæritis.* Christi prædicatio prædicta est *Isaiæ 61. v. 1. Spiritus Domini super me; eò quòd unxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem: ut prædicarem annum placabilem Domino.* Ejus miracula *Isaiæ 35. v. 5. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum.*

240. Ulteriùs prædicitur ingressus Christi Domini Hierosolymam super asinum *Zach. 9. v. 9. Exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi justus, & salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ.* Ejus proditio per discipulum *Psal. 40. v. 10. Etenim homo pacis meæ, in*

quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem. Ejus venditio triginta argenteis *Zachar. 11. v. 12. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos: & dixit Dominus ad me: proiice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis: & tuli triginta argenteos, & projeci illos in domum Domini ad statuarium.* Fuga discipulorum in oliveto *Zachar. 13. v. 7. Percute pastorem, & dispergentur oves.*

Christi patientia in passione prædicta fuit *Isaiæ 53. v. 7. Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* & *Jeremiæ 11. v. 19. Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam.* Ejus dolores, & cruciatus, vulnera, & plagæ, & totius corporis deformatio, iterum *Isaiæ 53. per totum quasi caput*, ubi etiam cum latronibus occidendus dicitur *v. 12. Cum sceleratis reputatus est.* Potus fellis, & aceti *Psalmo 68. v. 22. Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto.* Ejus derelictio in cruce *eod. psal. v. 21. Sustinui, qui simul contristaretur, & non fuit, & qui consolaretur, & non inveni.* Ejus in cruce oratio *Psal. 21. v. 1. DEUS DEUS meus, respice in me: quare me dereliquisti?* Irrisiones, & blasphemiæ Judæorum *ibidem v. 8. Omnes videntes me deriserunt me: locuti sunt labiis, & moverunt caput.* & *v. 7. Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis.* Crucifixio, & extensio in cruce *ibidem v. 18. Foderunt manus meas, & pedes meos: dinumeraverunt omnia ossa mea.*

241. De vulneribus manuum etiam habetur prophetia *Zachariæ 13. v. 6. Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? & dicet: his plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.* Partitio vestium iterum *psal. 21. v. 19. Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.* Defectus solis in morte Christi *Amos 8. v. 9. Et erit in die illa, dicit Dominus DEUS: occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis.* Christi sepultura *Isaiæ 11.* ubi, cùm propheta plura dixisset de virtutibus Christi, & felicitate illorum temporum, subjungit *v. 10. Et erit sepulchrum ejus gloriosum.* Resurrectio Christi *Psal. 15. v. 10. Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Ascensio in cœlum *Psal. 67. v. 19. Ascendisti in altum, captivam duxisti captivitatem: accepisti dona in hominibus.* Hæc ex prophetis breviter adducta potiùs, quàm explicata: duas tamen prophetias, nempe Jacobi Patriarchæ *Genes. 49.* & Prophetæ *Daniel. 9.* fusiùs tractatas invenies *in tractatu de incarnat. n. 71. & seq.*

Ex his autem patet, quàm meritò Christus Dominus sæpius Judæos revocaverit ad Scripturas, ut ex illis cognoscerent, se esse Messiam: sic *Joannis 5. v. 39.* ait: *Scrutamini Scripturas; quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere; & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me.* Huc etiam facit dictum illud S. Augustini *tract. 35. in Joannem sub finem: Prævidens enim Dominus JESUS Christus, impios quosdam futuros, qui miraculis ejus calumniarentur, magicis artibus ea tribuendo, prophetas antè præmisit. Nunquid enim, si magus erat, & magicis artibus fecit, ut coleretur & mortuus, magus erat, antequam natus?*

242. Huc spectant Sibyllæ, quas nemo existimet garrulas tantùm mulieres, cùm virgines fuerint omnes, & in præmium castitatis, vero DEI spiritu fuerint afflatæ, ùt S. Hieronymus, S. Augustinus, item Theophilus Antiochenus, Lactantius, & alii communissimè perhibent, præsertim S. Justinus M. *orat. parænet. ad Gentes in fine* dicens: *Valeat apud vos, ad persuadendum, faciendámque fidem, antiquissimæ Sibyllæ auctoritas, cujus libri in orbe terrarum extant, quæ & Divino numine afflata, oraculis vos docet, eos non esse Deos, qui dicuntur, & JEsu Christi, conservatoris nostri, futurum adventum, omniáque, quæ ipse facturus est, apertè, planèque prædixit:* imò Clemens Alexandrinus *l. 6. stromatum* refert dictum S. Pauli, fideles hortantis ad Sibyllinorum librorum lectionem: *Libros quoque græcos sumite: agnoscite Sibyllam, quomodo unum DEUM significet, & ea, quæ sunt futura: & Hystaspen sumite, & legite, & invenietis DEI filium, multò clariùs, & apertiùs esse scriptum: & quemadmodum adversùs Christum multi reges instruent aciem, qui eum habent odio, & eos, qui nomen ejus gestant: & ejus fideles, & ejus tolerantiam, & adventum.*

Hinc, cùm antiqui Christiani Sibyllarum libros sæpissimè allegarent, *Sibyllistæ* dicti sunt: prohibuerúntque Imperatores gentiles, sub pœna mortis, lectionem Sibyllarum, qua de re queritur S. Justinus martyr *in Apologia 2. pro Christianis ad Antoninum Pium post medium* ajens: *Operâ autem malorum geniorum mors constituta, & definita est in eos, qui Hystaspis, vel Sibyllæ, vel prophetarum, vatúmque libros legunt, ut metu homines, qui legunt, abducant ab eo, ne rerum bonarum cognitionem accipiant.* Ecclesia etiam Sibyllis auctoritatem magnam concedit, dum eas allegat *in threnis illis: Dies iræ, dies illa, solvet sæclum in favilla, teste David cum Sibylla.*

Decem autem *Sibyllæ* fuerunt, ùt communiùs perhibent, à patria sua cognominatæ, Cumæa, Cumana, Persica, Hellespontiaca, Lybica, Samia, Delphica, Phrygia, Tiburtina, Erythræa: quarum vaticinia plura affert S. Augustinus *l. 18. de civit. DEI.* & alii, Carmina autem earum hic refero ex Alphonsi Salmeronis *Commentariis in Evangelia tom. 2. tract. 19.* ubi explicatur, quomodo gentibus Verbum per Sibyllas illuxerit.

243. Prima Cumæa de adventu Christi in temporum tranquillitate, sic canit

Cùm DEUS è celso regem demittet olympo,

Tum

Tum terra omniparens fruges mortalibus ægris
Reddet inexhaustas, frumenti, vini, oleique.
Dulcia tunc mellis diffundent pocula cella,
Et niveo latices erumpent lacte suaves.
Oppida plena bonis, & pinguia culta vigebunt,
Nec gladios metuet, nec belli terra tumultus;
Verùm pax terris florebit in omnibus alta.

Cumana de incarnatione sic scribit.

Tunc ad mortales veniet mortalibus ipsis
In terris similis, natus Patris omnipotentis,
Corpore vestitus.

Persica sic habet de Joanne præcursore.

Tunc quoque vox veniet quædam in deserta locorum,
Nuntia, mortales miseros quæ clamet ad omnes,
Ut rectos faciant calles, animósque repurgent
A vitiis, & aquis lustrentur corpora mundis.

Hellespontica de Christi prædicatione ait.

Ille DEI legem complebit, non violabit,
Persimilem formam referens: & cuncta docebit.

Lybica de ejus miraculis.

Ille quidem morbis pressos sanabit, & omnes
Læsos, quotquot ei fident, cæcique videbunt,
Incedent claudi, surdis audire licebit,
Insolitas mutis dabit efformare loquelas,
Expellet furias, oppressi morte resurgent,
Placabit fluctus, in desertísque locorum,
Largè panibus è quinis, & pisce marino
Millia quinque virûm satiabit, relliquiæque,
Bissenos cophinos implebunt Virginis almæ.

Samia de ingressu in Jerusalem.

Salve casta Sion, permultáque passa puella,
Ipse tibi insidens rex en tuus intrat asello,
Erga omnes mitis, tua quò tibi, quò juga demat
Intoleranda nimis, quæ fers cervice subacta.

Delphica de ejus passione.

Impingent illi colaphos, & sputa scelestis
Israël labiis, nec non & fellis amari
Apponent escam, potúmque immitis aceti.

Phrygia de portentis in morte ejus, & sepultura.

Scindetur templi velum, mediúmque diei
Nox tenebrosa tribus premet admirabilis horis,
Et tridui somno peraget mirabile factum.

Tiburtina de Christi resurrectione, & ascensione.

Sed postquam triduo lucem repetiverit, atque
Monstrârit somnum mortalibus, atque docendo
Cuncta illustrârit, cœlestia tecta subibit,
Nubibus invectus.

Erythræa de judicio extremo hæc canit.

Judicii in signum tellus sudore madescet,
Et rex æternus summo descendet olympo,
Scilicet ut carnem, mundúmque ut judicet omnem.
Unde DEUM fidi, diffidentésque videbunt,
Summum cum Sanctis in sæcli fine sedentem.

Hæc sanè clarissima sunt, quanquam illis temporibus, aut nemini, aut vix ulli intellecta: sed postquam completa nunc sunt, ab omnibus facilè capiuntur.

244. Quin ipse dæmon, Divina vi adactus est, ad Christum confitendum; cùm enim (ùt testantur Nicephorus *l. 1. c. 17.* Suidas, & Cedrenus apud Spondanum *in apparatu ad annales n. 13.*) Delphicum oraculum mutum redditum fuisset, tandem silentii causam edixit Augusto illis versibus notis:

Me puer Hebræus Divos DEUS ipse gubernans,
Cedere sede jubet, tristémque redire sub orcum;
Aris ergo dehinc tacitis abscedito nostris.

qua de causa ajunt, Augustum extruxisse altare cum inscriptione *Ara primogeniti DEI:* creditúrque fuisse locus in Capitolio, ubi olim stetit templum Jovis Capitolini, & modò est templum B. Virginis RR. PP. Franciscanorum, dictum *Ara cæli.*

245. Accedit, quòd non tantùm prædicta fuerit religio nostra, sed etiam plurimis ejus sequacibus collatum divinitus fuerit donum prophetiæ, seu notitia futurorum contingentium, à libertate solius DEI, vel hominis pendentium, vel abstrusissimarum cogitationum, & secretorum cordis, quæ nec dæmoni patent; nam non tantùm Christi Domini prophetiæ plurimæ recensentur ab Evangelistis (quorum auctoritatem defendimus jam suprà *n. 227.*) sed & aliorum Sanctorum ubique infinitæ leguntur in eorum rebus gestis: quas, si omnes neges, poteris historiis etiam aliis omnibus fidem negare. Jam verò donum prophetiæ, cùm à solo DEO conferri possit, certé signum est religionis illi acceptæ, ùt probavimus *n. 238.* Sed neque verisimile est, DEUM permissurum fuisse, ut eximii sui cultores (quibus solis ùt plurimum hoc donum concedit) ignorarent veram religionem, quæ tamen summè necessaria erat ad eorum salutem, dum interim tam multa alia, longè minùs necessaria, eisdem revelavit.

ARTICULUS VI.

Ultima probatio conclusionis.

246. PRob. conclusio ultimò. Nulla ex omnibus aliis sectis, seu religionibus in orbe est, quæ vel à longè habeat tanta signa credibilitatis, quàm habeat religio Christianorum: ergo ipsa præ omnibus aliis est evidenter credibilis. conseq. est innegabilis; utique enim est evidens, me prudentiùs credere illud, quod pluribus signis, & motivis credibilitatis est affectum, quàm aliud longè paucioribus signis vestitum. ant. autem prob. nulla est alia religio, quæ habeat auctorem tam dignum, propagatores, & assecias tam virtuosos, & doctos, doctrinam tam puram, honestam, & sanctam, támque mirabili mo-

do propagatam, tanto fuso sanguine contestatam, tantis miraculis confirmatam, tot prædictionibus priùs denuntiatam, & tot prophetis illustrem: ergo. conseq. est clara. ant. prob. comparando religionem Christianam cum Gentilismo, Philosophismo, Machometismo, & Judaismo, ad quas diximus *n. 176.* reduci omnes sectas extra Christianismum; de sectis autem Christianorum puta, Lutheranorum, Calvinistarum &c. comparativè ad Catholicos dicemus inferiùs.

247. Itaque 1. quod spectat ad Gentilismum, auctores ejus (ùt *Sapientiæ 13. 14. & 15.* habetur) fuêre homines omnino insipientes, qui ex lignis, vel metallis fecêre imagines; & e. g. pater, ùt dicitur *Sapientiæ 14. v. 15.* dolens, citò mortuum esse suum filium, ejus imaginem fieri curavit arte sculptoria: dein, quem cupiebat, & tamen habere non poterat vivum, colere cepit mortuum, & inter servos suos sacra constituit: vel vicissim filius patrem defunctum apotheosi donavit: & probabiliter primus Ninus patrem suum Nemrod (qui etiam dicitur Belus, aut Baal) inter Deos retulit, & sacra ei fieri voluit: atque adeò stulti hi saxa, & ligna, vel mortuos coluêre, ùt rectè irridentur *citatis Sapientiæ locis.*

Pariter propagatores idololatriæ fuêre homines stulti: imò nemo ferme philosophorum paulò celebriorum plures Deos asseruit, & Seneca *l. 4. de beneficiis c. 7. & 8.* ait, unum tantùm esse DEUM, qui pro varietate suarum potentiarum, seu perfectionum, operum, & beneficiorum, quæ hominibus facit, sortiatur diversa nomina, ut modò possis eum dicere Jovem, modò Tonantem, modò Liberum Patrem, modò Herculem, modò Mercurium. Stoliditas autem doctrinæ ex eo sufficientissimè patet, quòd saxa colant, ac ligna: imò & ex eo, quòd contra evidentem rationem plures colant Deos; cùm, ùt *in tractatu de DEO* demonstratur, unus tantùm esse possit. Turpitudo autem patet ex eo, quòd scelestissimos Deos, vel impiè faciunt, vel insanissimè colunt, Jovem adulterum, Mercurium furem, Venerem incestam, Liberum ebrium &c.

Martyres autem idololatræ non habuerunt pro suis ritibus, sed Christianos tales fecerunt pro sua lege. Sed neque ulla vera miracula, aut ad propagationem, aut ad confirmationem idololatriæ, unquam sunt facta, ùt constat ex dictis *àn. 100.* & si quædam mira referuntur, ùt, quòd Dii Penates Æneæ de loco in locum migrârint: quòd serpens Æsculapio comes adhæserit, dum Romam iret: non fuerunt vera miracula; quia non fuerunt opera supernaturalia; nam motus ille non superat dæmonum vires. Sed neque gentiles pro se afferre possunt prophetias ullas veras, sed tantùm ambigua, & fallacia dæmonum oracula, aut rerum quidem hominibus occultarum, sed non dæmonum notitiam exuperantium, manifestationem.

248. Quod attinet ad Philosophismum, auctores ejus, utùt fuerint sapientes, seu philosophi, tamen ii ùt plurimùm religionem non elucidârunt, sed potiùs ethicam quandam suis tradiderunt, aut profanas scientias: & siqui etiam de religione tractârunt, id longè imperfectiùs fecêre, quàm nostræ fidei Patres, atque doctores Ecclesiæ. Sed nec illorum philosophorum virtus potest conferri cum ea, quæ in Christianis inventa est, iis maximè, qui inter Sanctos relati sunt: imò quos philosophos ipsi valde dilaudant, alii magnorum criminum reos faciunt, ùt videre est ex ipsis gentilibus auctoribus apud Cornelium *in 1. c. epist. ad Rom. v. 26.*

Quod autem attinet ad eorum doctrinam, non scitur, ab ullo purum philosophismum esse traditum: sed communissimè crassos errores immiscuerunt, ùt videre est apud Tannerum *tom. 3 disp. 1. q. 2. n. 74.* & Cornelium à lapide *in 1. c. ep. ad Rom. v. 26.* De solo fortè Confucio, Chinensi philosopho, dubitari aliquo modo potest, an non præ aliis puriorem philosophismum tradiderit: tamen nec ipse est purus: adeóque certò non potest dici, & vix probabiliter, quòd unquam fuerit purus philosophismus in mundo: &, si etiam fuit, tantùm fuit ad summum apud unum, & alterum: non potest autem prudenter cogitari, quòd providentia DEI voluerit religionem veram adeò esse occultam.

Dein, etsi purus philosophismus nihil rationi naturali immediatè difforme tradat, tamen in hoc errat, quòd nihil supra rationem credendum admittat; cùm tamen evidenter credibile sit, quòd DEUS non tantùm à voluntate, sed etiam ab intellectu tributum, & subjectionem exigat, quódque idem in se complectatur tantam perfectionem, quantam humana ratio non capit: insuper, quòd Christum, auctorem legis supernaturalis, non feciset tot stupendis prodigiis illustrem, si impostor fuisset: nec etiam tot miraculis, omni suspicione carentibus, voluisset falsitatem confirmare, tot prædicationibus laudare, tanto fuso martyrum sanguine illustrare; unde etiam hanc sectam incomparabiliter superat credibilitate Christiana religio.

249. Jam Machometismus habet auctorem, hominem omnino indoctum, spurcissimum, & impostorem insignem (ùt ostendit clarè P. Thyrsus *in sua manuductione p. 2. l. 1. c. 2. §. 2.*) nempe Machometem, qui non erubuit suæ prophetiæ inferere, quòd à DEO acceperit potentiam, libidine quadraginta alios superandi: qui habuit quindecim uxores, & præterea duas concubinas: cujus operatio potissima fuit homines interficere, aliena diripere, adulteria, & incestus admittere. Ejus sectæ propagatores fuêre cruenti milites, qui gladiis, non argumentis, sectam eam propagârunt. Miraculum nullum feciisse leguntur ulli Machometani, nisi illud ridiculum, de quo *n. 91.* Prophetias, si quas Machomet finxit, non fuêre veræ, & illa falsissima, qua fer-

tur

tur prædixisse, se à mortuis resurrecturum. Martyres autem habent Machometani non alios, quàm milites, quos in bello occisos, tanquam martyres colunt, etiamsi priùs scelestissimè vixerint, nec pro religione, sed tantùm in, & pro Sultani obsequiis cæsi fuerint.

Vel maximè autem cedit puritati religionis Christianæ turpissima sanè doctrina Machometanorum, lumini rationis prorsùs difformis, in Alcorano contenta; nam primò dicit, quemvis in sua religione posse salvari, si ei convenienter vivat: hoc autem est dicere, DEUM etiam superstitionem, & idololatriam remunerari, & quamcunque infidelitatem. Secundò dicit, DEUM, & Angelos, orare pro Machomete. Tertiò permittit sectatoribus suis, non tantùm fornicationes, sed etiam vitia carnis contra naturam: imò in spurcitiis his felicitatem hominis constituit, & hanc eis beatitudinem post mortem promittit: quæ adeò absurda sunt visa Avicennæ philosopho, qui Machometismum à parentibus hauserat, ut eum postea deseruerit tanquam lumini naturæ contrarium. Adde, quòd, ùt P. Thyrsus scribit, Machometani nullum medium salutis habeant, nec orationem veram, qua aliquid à DEO petant; cùm eorum oratio tantùm sit quædam professio suæ fidei.

Ulteriùs plura manifestè fabulosa continet Alcoranus eorum, e. g. solem, & lunam fuisse paris splendoris, sed hanc, affrictu alarum S. Gabrielis læsam, jubar suum magna ex parte perdidisse: item solem singulis noctibus se lavare, ut purior die altero surgat: cœlum factum ex fumo, fumum ex maris vapore, mare autem profluere ex monte, quem Angelus manu teneat, tam altum, ut cœlum sustentet &c. Quibus nugis potèstne aliquid absurdius fingi? Hinc sanè necesse fuit, ut Machomet omnem de fide disceptationem suis interdiceret, & sectam suam tantùm armis defendi, ac dilatari vellet, ne scilicet tam crassæ, & palpabiles ineptiæ statim deprehenderentur. Quis jam sapiens æquare ausit Machometismum cum Christianæ doctrinæ sincerissima puritate?

250. Tandem, etsi Judæi olim veram fidem habuerint, & auctorem legis suæ DEUM, ac prædicatorem ejus Moysen, virum sanctissimum: etsi habuerint prodigia maxima, & prophetias verissimas, quæ in antiquo testamento verissimè referuntur: attamen ex iisdem miraculis, & prophetiis manifestum fuit ipsis Judæis, quòd venturus esset olim Messias, qui legem novam conderet: & has prophetias esse impletas, constat ex dictis *àn. 239.* unde ex his ipsis cognoscitur falsitas modernæ doctrinæ Judaicæ. Adde, quòd jam à tempore Christi Domini, per mille septingentos, & ampliùs annos, miraculum nullum afferre queant.

Adde, quòd eorum doctrinæ modernæ, secundùm quod à Christiana discrepat, nullatenus auctor sit DEUS, nec Moyses, sed Rabbini quidam, qui absurdissima quæque scripserunt. Ipsorum Talmud, seu liber dogmaticus, plenus est blasphemis ineptiis. e. g. tradit, DEUM indutum tunicâ lineâ *Zizith*, & genuflexum orare quotidie: deflere statutis temporibus, multis cum lachrymis, excidium templi Hierosolymitani, & Judæorum captivitatem, seque ipsum propterea affligere: item eum, quoties recordetur calamitatum Judææ gentis, duas lachrymas in oceanum fundere, & pectus utraque manu contundere: eundem, priusquam hunc mundum conderet, variis mundis creandis, ac rursus destruendis, sese exercuisse, tum, ut hunc producere disceret, tum, ut otiosus non esset: item præcepisse offerri sacrificium expiationis singulis novilùniis pro scelere, quod ipsemet perpetraverit, quando lumen, lunæ iniquissimè ademptum, soli attribuit.

Addunt, eundem DEUM aliquando à Rabbinis excommunicatum fuisse: ipsum legere aliquoties libros legis: fuisse solitum ludere cum pisce Leviathan, quem tandem iratus occiderit, ac ejus carnes sale conditas servaverit in epulum animabus justis: Adamum frequentem bestialitatem admisisse: econtrà Davidem nec adulterio, nec homicidio peccâsse: DEUM præcepisse Judæis, ut sive dolo, sive vi, Christianorum bona diripiant. videatur Sixtus Senensis *l. 2. bibliothecæ sanctæ post verbum Traditiones*: item Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 2. n. 75.* Quis hîc non meritò exclamet cum Davide? *Psal. 118. v. 85. Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ùt lex tua.* Certè, siquis omnia hucusque enarrata credibilitatis motiva, præsertim in unum collecta, expendat; evidentissimum ei erit, prudenter non posse se alteri sectæ, præ Christiana religione, fidem adhibere.

ARTICULUS VII.

An Religio Christiana sit præ omnibus aliis credenda.

251. DIco. Religio Christiana est præ omnibus aliis evidenter credenda: seu evidens est obligatio hanc præ aliis amplectendi: quæ à quibusdam vocatur *evidens credentitas.* Prob. hæc conclusio. Evidens est, debere nos prudenter agere, & non imprudenter, adeòque etiam prudenter credere, seu aliquam religionem amplecti: ergo evidens est, nos debere præ aliis amplecti religionem Christianam. ant. est lumine naturæ notum. cons. prob. ex eo, quòd hæc sola præ omnibus aliis sit prudenter credibilis, prout satis jam est demonstratum articulis præcedentibus. Nec dicas, posse aliquem prudenter suspendere suum judicium, & nullam religionem amplecti; contrà enim est primò. Qui sic ageret, quasi atheum se gereret, & omnium hominum indignationem incurreret: certè est contra omnem sensum communem hominum, quòd homo possit vivere prudenter, absque omni religione.

272.

252. Contra est 2. Non potest prudenter dubitari, aliquam religionem veram esse in mundo, ùt sufficienter ostensum est *à. n. 218.* hanc autem evidenter DEUS non otiosè in mundo instituit: ergo est evidens, eum velle, ut illam quisque amplectatur. Contra est 3. Religio Christiana est evidenter credibilis, ùt est monstratum: ergo est evidenter credibile, quod dicitur in Sacra Scriptura, quam religio Christiana ùt Divinam proponit: sed in hac dicitur, Christum, & DEUM velle, ac præcipere, ut religionem Christianam amplectamur, & credamus; nam *Joan. 15. v. 22.* dicit Christus: *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* item *Marci ultimo. v. 16. Qui verò non crediderit, condemnabitur*: ergo est evidenter credibile, & prudenter indubitabile, ac innegabile, dari præceptum credendi: sed quando est prudenter innegabile, & indubitabile, dari aliquod præceptum, datur obligatio id implendi, ùt patet: ergo. Alia argumenta Theologica, vel SS. Patrum testimonia, omitto; quia hoc solum, quod modò attulimus, quemlibet intellectum, non omnino pervicacem, convincit, & maximam etiam vim habet contra infideles, contra quos hîc potissimùm agimus.

253. Ob. 1. Doctrina Christianorum docet multa contra rationem naturalem: ergo non est ita pura, ut ejus puritas sit motivum credendi. ant. prob. docet, DEUM unum esse identificatum cum tribus: docet, DEUM immortalem esse mortuum, impassibilem fuisse passum, & crucifixum: hæc sunt contra rationem naturalem: ergo. Confir. Ut religio Christiana esset evidenter credibilis, deberet evidenter ostendi, nihil esse in illa contra rationem: atqui hoc non evidenter ostenditur: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. mi. Plura quidem, quæ docet religio Christianorum, sunt supra rationem, naturalem, non verò contra eam: at ea fusiùs explicare, non est hujus loci. Dico breviter. DEUS unus non identificatur cum tribus Diis, sed cum tribus Personis: illud autem principium: *Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*: cùm tantùm sit luminis creati, non se extendit ad essentiam increatam. Dein DEUS passus, aut mortuus non est secundùm naturam Divinam, immortalem, & impassibilem: sed secundùm humanam, mortalem, & passibilem.

Ad confir. neg. ma. Sufficit, si ostendatur, non esse evidens, quòd religio Christiana tradat aliquid contra rationem: vel si argumentis adversariorum detur solutio talis, ut appareat, ea non esse evidentia; tunc enim ex aliis principiis potest fieri evidenter credibile id, quod ex quibusdam argumentis, apparenter tantùm probabilibus, videtur non esse verum, vel etiam contra rationem; nam motiva credibilitatis utique tanta sunt, ut prævaleant rationibus non evidentibus, sed tantùm, & quidem duntaxat apparenter, probabilibus; nisi velis dicere, per hæc ipsa motiva evidenter, mediatè saltem, vel per evidentiam credibilitatis, ostendi, nihil posse in religione Christiana esse contra rationem: quod tamen nihil est aliud, quàm reddi evidenter credibile, nihil in ea esse contra naturalem rationem.

254. Ob. 2. Argumentum de propagatione religionis Christianæ etiam probat, sectam Machometis esse veram: ergo probat nimium, adeóque nihil. prob. ant. discurrendo similiter, utì nos discurrimus de religione Christiana. Vel Machometismus, qui valde latè in orbe patet, est propagatus per miracula, vel sine illis: si per illa, est religio vera: si sine illis, hoc ipsum est magnum miraculum, adeóque ipsa secta rursus est vera: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. dico, propagatum esse Machometismum sine ullis miraculis, nec tamen hoc fuisse miraculum; primò enim docti eum vix amplexi sunt, sed rudes tantùm: secundò propagatus est maximè armis, & vi bellica: tertiò, sicut non est miraculum, si lapis sponte decidat, at verò si sponte in altum tendat: ita non est miraculum, homines, ad vitia carnis proniissimos, eam sectam amplecti, quæ in iis se volutandi licentiam dat, qualis est Machometismus: at verò est miraculum, si homines eam religionem amplectantur sponte, quæ appetitui summè contraria est, qualis est religio Christianorum. Sed neque tot posita fuêre obstacula propagationi sectæ Machometanæ, quot posita fuerunt religioni Christianæ, à tot imperatoribus, & regibus.

255. Ob. 3. S. Augustinus *l. de unitate Ecclesiæ c. 19.* postquam docuisset, non esse credendum miraculis Donatistarum, addit: *Quæcunque talia in Catholica Ecclesia fiunt, ideo sunt approbanda; quia in Catholica fiunt: non ideo ipsa manifestatur Catholica; quia hæc in ea fiunt:* ergo ex miraculis nihil probatur. Resp. neg. cons. S. Augustinus ibi agit contra Donatistas, qui jactabant sua miracula, quæ erant, ùt ipsi docebant, potissimùm visiones ipsis factæ: econtrà contemnebant miracula Ecclesiæ Catholicæ: & hinc S. Augustinus quasi transmittit, Ecclesiam non probari ex miraculis: & independenter ab his probat veritatem Ecclesiæ ex Scripturis, quas Donatistæ admittebant: & sic necessariò debet explicari S. Augustinus, ne sibi apertè contradicat; alibi enim contra Manichæos, negantes Sacras Scripturas, & admittentes miracula, expressè docet, probari miraculis veritatem Ecclesiæ; sic enim *contra epistolam Manichæi, quàm vocant, fundamenti, c. 4* ait: *Multa sunt alia, quæ in ejus* Ecclesiæ Catholicæ *gremio me justissimè teneant: tenet consensio populorum atque gentium, tenet auctoritas miraculis inchoata &c.* & *l. 10. de civitate DEI c. 18.* multis agit contra negantes miracula. Ejus verba vide *n. 236.*

Vide etiam Bellarminum *tom. 2. controv. 1. l. 4. de notis Ecclesiæ c. 14.* ubi in

super

super bene advertit, quòd miracula Ecclesiam nondum creditam reddant evidenter credibilem: at verò Ecclesia jam credita reddat per suam declarationem miracula omnino certa; nam facta tot prodigia, & ita contestata, ut quis prudenter suspicari neutiquam possit, ea esse fictitia: & tam mirabilia, ut dubitari non possit, ea à sola virtute Divina fieri potuisse: & insuper facta in confirmationem doctrinæ Catholicæ Ecclesiæ, reddunt hanc nondum creditam, evidenter credibilem, & credendam. Quando autem Ecclesia credita est, simul credita est omnis ejus declaratio, & definitio tanquam verissima (ista enim sequela apertè deducitur) ergo, si dein Ecclesia aliqua miracula, e. g. in ordine ad canonizationem alicujus Sancti, definit, esse verè talia, ea reddit omnino certa: & hoc sine ullo circulo vitioso: sicut sine tali circulo demonstratur effectus ex causa, & causa ex effectu; quia est duplex genus demonstrationis, nec ad unum supponitur alterum: & sic etiam ad credibilitatem Ecclesiæ non supponuntur miracula certa certitudine fidei, sed tantùm evidenter credibilia & credenda &c. ùt expenditi facilè patebit.

256. Ob. 4. Si religio Christiana esset evidenter credibilis, nec Judæi, nec Gentiles dissentirent (nam veritatem evidentem intellectus necessariò amplectitur) atqui dissentiunt: ergo. Confirm. Etiam simplicibus, & rudibus, deberet innotescere ista evidentia: atqui hoc non fit: ergo. Resp. neg. ma. Multa sunt evidentia Mathematicis, quæ imperiti negant; quia rationes, vel non considerant, vel non intelligunt: ita etiam quibusdam infidelibus Christiana religio nondum est evidenter credibilis; quia quibusdam rationes, evidentem credibilitatem suadentes, nondum sunt sufficienter propositæ. Aliis quidem eæ propositæ sunt, illâsque intelligere possent, si vellent: at eas considerare nolunt. Alii, quamvis sit ipsis evidens obligatio credendi, tamen huic nolunt satisfacere: sicut nec alia præcepta adimplent, quamvis ipsis sit indubitabilis obligatio.

Accedit, quòd evidens credibilitas, & credentitas, excludat quidem imprudens etiam dubium de ipsa obligatione credendi; unde qui rationes nostras ritè considerant, obligationem dari non dissentiunt: at evidentia de obligatione firmissimè credendi, non excludit imprudens dubium de ipsa re; cùm quis possit imprudenter dubitare, an verum sit, quod proponitur ùt evidenter credendum: sicut potest quis dubitare, an bonum sit, quod proponitur faciendum, per evidens præceptum. Hinc infideles, præsertim quando intellectum à motivis credibilitatis, quantum possunt, avertunt, & convertunt ad rationes falsas, vel quibus apparenter suadetur, religionem Catholicam esse falsam, maximè circa mysteria particularia difficiliora, possunt à nobis dissentire, & actu dissentiunt: Ad confirm. dist. ma. etiam rudibus deberet innotescere ista evidentia, nisi hujus defectus aliunde suppleretur. conc. ma. secus. neg. ma. & om. interim mi. neg. cons. An autem rudes hanc evidentiam habeant, vel quomodo aliquando suppleatur, dicemus inferiùs *à n. 493.*

257. Ob. 5. Vel religio Christiana dicitur evidenter credibilis, & credenda fide Divina, vel fide humana: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. non potest dici evidenter credibilis fide humana; quia hîc non quæritur, an religioni nostræ possimus, aut debeamus assentiri actu fidei humanæ; hic enim non sufficeret ad salutem: neque potest dici evidenter credibilis fide Divina; quia actus fidei Divinæ est supernaturalis: atqui non est evidens, esse possibilem actum aliquem supernaturalem, ùt suppono ex communissima Theologorum: ergo neque est evidens, quòd possit credi religio nostra fide Divina. Confirm. Non est evidens, quòd detur aliqua vera religio supernaturalis in mundo: ergo nulla est evidenter credibilis fide supernaturali.

Resp. conc. ma. neg. mi. & dico, esse credibilem fide Divina. Non tamen per hoc volo dicere, quòd evidens sit, me hîc, & nunc posse actualiter elicere actum supernaturalem fidei; hoc enim, ùt rectè objicitur, non est evidens ex naturali ratione: sed tantùm volo dicere, quòd sit evidens, me hîc, & nunc posse prudenter, & debere etiam conari, ad eliciendum supernaturalem actum fidei Divinæ: quod, cùm per se supernaturale non sit, naturaliter etiam evidens esse potest. Item, non quidem est evidens, esse possibilem actum supernaturalem fidei, sed tamen est evidenter credibile, quòd talis actus sit possibilis: quale autem sit discrimen inter esse absolutè evidens, & evidenter credibile, infrà dicemus, *n. 482.* Addo, quòd, licèt antecedenter ad fidem non sit evidens, quòd possibilis sit actus supernaturalis fidei, aut elici debeat, tamen hoc sit per ipsam fidem certissimum, licèt non cum evidentia, sed cum obscuritate fidei propria.

Ad confirm. om. ant. neg. cons. Licèt non sit evidens, dari defacto aliquam religionem veram supernaturalem, tamen id potest esse evidenter credibile; est enim inter hæc duo magnum discrimen, de quo, ùt jam dictum agemus *n. 482.* Dixi om. ant. nam quidem non est evidens determinatè, dari in mundo aliquam religionem veram supernaturalem: sed tamen est evidens indeterminatè, sive est evidens, dari aliquam religionem veram, sive dein ea sit naturalis, sive supernaturalis; hæc enim veritas disjunctiva evidens ex nulla ratione repugnat; quia ex nullo capite repugnat, aliquid supernaturale tantùm sub disjunctione esse evidenter affirmabile: & sanè hanc veritatem disjunctivam efficaciter probant rationes *à n. 220.* allatæ, inter quas etiam est illa; quòd alias DEI providentia erga homines esset manca.

Nec dicas, DEUM sufficienter homini providere, si ei prospiciat de mediis naturalibus; nam respondetur, DEUM quidem sufficienter prospicere homini per media natura-

turalia, suppositò, quòd illum ordinet tantùm ad finem naturalem: non autem, si eum ordinet ad finem supernaturalem; tunc enim debet ipsi providere de mediis supernaturalibus; unde ex providentia Divina rectè infertur veritas hæc conditionata: *Si DEUS ordinat hominem ad finem supernaturalem, debet dari aliqua religio vera supernaturalis:* ex qua, & aliis principiis hucusque jactis (ùt consideranti facilè patet) rite infertur hæc propositio disjunctiva: *Aliqua vera religio, sive naturalis, sive supernaturalis, datur in mundo.*

ARTICULUS VIII.

An inter varias Religiones Christianas liceat pro libitu quamlibet amplecti.

258. DIco. Non est perinde, quam quis religionem ex Christianis sequatur. ita Catholici omnes, & plurimi etiam ex hæreticis, contra quosdam, qui, dum suis in sectis, quibus innutriti sunt, solidum fundamentum non inveniunt, asserunt, modò in DEUM, & Christum credamus, vel certè modò in præcipuis articulis conveniamus, æquè nos posse salvari, sive hanc, sive illam religionem amplectamur. Prob. concl. 1. Qui Christum agnoscunt, debent utique etiam credere ejus veræ doctrinæ, quæ ab ipso, ejúsque discipulis immediatis, fuit proposita; aliàs brevi incident in omnimodam indifferentiam, seu adiaphorismum, & perinde ipsis erit, sive Christum, sive Machometem, sive Platonem sequantur: atqui non omnes, quæ Christianæ religiones vocari volunt, possunt habere eam veram doctrinam; nam sunt multi gravissimi fidei articuli, in quibus non omnes religiones Christianæ conveniunt: imò, in quibus sibi opponuntur, & Christus oppositа docere non potuit: ergo non licet pro libitu quamlibet ex illis amplecti. mi. non potest negari ab eo, qui novit, quantæ, & de quàm magnis rebus, sint dissensiones, inter Catholicos & variarum sectarum asseclas.

Confirm. Juxta hos adiaphoristas non essent vitandi hæretici, imò nullus talis esset; cùm omnes, Christum colentes, haberent doctrinam sufficienter veram: alii autem non hæretici, sed genericè infideles dicantur: atqui hoc est falsum: ergo. prob.mi. S.Paulus ad Titum *3.v.10.* ait: *Hæreticum hominem, post unam, & secundam correptionem, devita.* S. Joannes autem vult, ut hæreticus nec hospitio excipiatur, nec salutetur. *2. Joan. v. 10. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis.* Rursus *ad Hebr. 13. v. 9.* S. Paulus ait: *Doctrinis variis, & peregrinis, nolite abduci.* & tandem *Matth. 18. v. 17.* jubemur omnino audire Ecclesiam, quæ longè plura credenda proponit.

259. Prob. concl. 2. auctoritate Patrum, & Doctorum, quos, licèt adiaphoristæ non adeò æstiment, tamen omnes rationis compotes æstimare debent, saltem ob orbi notissimam sapientiam, ac eruditionem: atqui hi omnes constantissimè tenent, non licere, quodvis pro libitu sentire, & quamvis religionem amplecti; hinc enim omnibus sæculis, ab ipsis rejectæ, & anathematizatæ sunt variæ doctrinæ hæreticæ: hinc tot sunt celebrata Concilia, utique non ob levia duntaxat scholarum litigia, sed ob articulos, eorum judicio, summi momenti, pro quibus etiam decertârunt acerrimè: hinc dies, noctésque impenderunt, in dilucidanda vera religione: imò hæretici etiam plurimi semper pro suis falsitatibus, tanquam pro aris, & focis, pugnârunt: adeóque & ipsi existimârunt, non perinde esse, quod quivis credat, aut agat: consequenter hic est sensus communis omnium.

260. Prob. 3. concl. Vel sufficit, modò credamus in Christum: vel necesse est insuper, certa aliqua capita doctrinæ ejus amplecti: quidquid dicatur, non licet quamlibet religionem ex iis, quæ se Christianas vocant, amplecti: ergo. prob. mi. Si dicatur primum; tunc saltem non sufficit, credere in Christum quomodocunque; utique enim Christo Domino non est perinde, quidquid de ipso sentiatur, an credatur esse DEUS, an purus homo, an Patri consubstantialis, an quoad omnem naturam inferior &c.? Si autem non sufficit, credere in Christum quomodocunque, non licet quamlibet religionem ex Christianis amplecti; nam sectæ Christianorum, etiam in credendis articulis de Christo ipso, inter se diversissimæ sunt: & quidam sectarii asserunt, eum non esse DEUM, ùt Ebionitæ, Ariani, & alii: alii ajunt, eum non esse verum hominem, ùt Apollinaristæ: alii duas in eo personas adstruunt, ùt Nestoriani: alii unam tantùm naturam, ùt Eutychiani: alii demum docent, eum esse verum DEUM, & hominem, atque duas naturas, & unam tantùm personam habere, ùt cum Catholicis multi: ergo minimè licet, quamvis ex hic religionem pro libitu amplecti.

Si verò dicatur secundum, sive certa quædam dogmata esse credenda, tunc adhuc minùs licet, quamvis religionem amplecti, sed necesse est, eam amplecti, quæ dogmata illa complectitur: imò non erit cuique liberum, pro suo placito ea dogmata assignare, sed debebunt ea tanquam à Christo orta proponi, ab aliqua regula, quæ falli non potest. Nec dici potest, quamlibet religionem Christianam omnia ea capita, seu dogmata necessaria complecti; nam religiones, quæ se Christianas dicunt, in primis quasi principiis, certè in gravissimis punctis, dissentiunt, ùt ex sequentibus magis patebit. Nec dicas, sufficere, si aliqua pars illorum dogmatum credatur, vel etiam pars aliqua legum, à variis religionibus Christianis propositarum, servetur; nam, cùm Christus sit auctor fidei, & legislator, non est ipsi

ipsi perinde an tantùm unum, aut alterum ejus dictum credatur, an omnia: an omnes ejus leges, vel tantùm aliquæ serventur; meritò enim infinita veritas vult sibi semper, & universaliter credi: & supremus legislator vult, omnes suas leges servari; cùm id velint legislatores etiam inferiores.

261. Prob. 4. Sectæ Christianorum in plurimis sunt sibi oppositæ, nec in scholasticis tantùm quæstionibus, sed gravissimis rebus, etiam circa media essentialia ad salutem, e. g. circa baptismum parvulorum, sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ &c. ergo non possunt omnes Christianorum sectæ esse veræ: ergo non omnes nos ducunt ad salutem; quia non omnes nobis suppeditant media necessaria ad salutem: ergo, cùm quilibet debeat esse sollicitus de sua salute, non potest licitè quamvis religionem, pro libitu amplecti: sed debet eam eligere, quam prudentiùs judicat, esse veram, & mediis ad salutem necessariis instructam. Nec quis dicat, media illa obvia esse, & quodvis sufficere; unde enim tam audax assertio, vel à longè minimam probabilitatem potest habere? Certè nec auctoritas, nec ratio ulla suffragatur: sed omnes prudentes, & salutis suæ studiosi, oppositum clamant: & ipse Christus, dum plura præcepta nobis proposuit, ea utique servari voluit. Sed si etiam aliquo modo probabilis hæc assertio esset (quod falsissimum est) cùm tamen res hîc agatur gravissima, non licet eligere tantùm minùs probabiliter veram religionem.

Nec licet huc trahere opinionem illam multorum Theologorum, quòd possit quis licitè sequi opinionem minùs probabilem; nec enim ullo modo probabile est, posse nos sequi religionem minùs verosimilem: & expressè damnavit hanc propositionem 4. tam Innocentius XI. *Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens, ductus opinione minùs probabili;* nam, cùm tantum periculum sit carendi mediis essentialibus, adeóque excidendi sua salute, debet utique quivis, ex lege charitatis erga se ipsum, saluti suæ de mediis securioribus providere: & ob tale, quamvis multò minus periculum, non licet uti materia tantùm probabili ad valorem sacramentorum. Accedit, quòd, licèt ignorantia invincibilis, quando datur, excuset non credentem à peccato infidelitatis, tamen non suppleat defectum mediorum essentialium; unde, si talis incideret in aliquod peccatum, non haberet medium ab eo resurgendi, & periret. Quare quivis debet, ùt in aliis gravibus, ità multò magis in hoc gravissimo negotio, non pro libitu statim, quamvis religionem amplecti, sed eam prudenter quærere, quæ vera est: quam DEUS facienti, quod est in se, manifestabit, seu gratiam dabit eam inveniendi.

ARTICULUS IX.

An præ omnibus aliis sectis Christianis sola Catholica Religio sit credibilis.

262. DIco. Sola præ aliis omnibus sectis Christianis Catholica religio, seu Ecclesia, est evidenter credibilis (ex quo sequitur, eam etiam esse evidenter credendam, ùt facilè potest inferri ex dictis *n. 251.*) ità Catholici omnes. Prob. hæc conclusio, applicando nostræ Ecclesiæ Catholicæ argumenta, quibus ostendimus, fidem Christianam, generaliter sumptam, esse solam veram, & ostendendo, quòd, si non prorsus omnia, saltem ferme omnia, præ omnibus sectis Christianorum, tantùm nostram religionem, confirment, nullúmque argumentum pro alia quadam secta sola, contra Catholicam Ecclesiam possit afferri.

Primum argumentum sumitur ab auctore fidei Christo. Etsi autem hæretici quoque eum suarum sectarum auctorem clament, tamen inprimis hoc argumentum ad summum commune est, neque contra nos potest afferri: dein hæretici de Christo sæpe ità loquuntur, ut ejus auctoritati multum decedat: certè Luthero displicet vox *Homousios*, imò & nomen Trinitatis: Calvinus ait, utramque Filii naturam Patri Divino esse subjectam, ùt videre est apud Bellarminum *tom. 1. præfatione controversiæ 2. à folio 271.* item apud Contzen *in c. 27. Matth. v. 46. q. 2.* referuntur ejusdem hæresiarchæ verba. quibus ait, Christum in cruce voces desperantis emisisse, & reum coram DEI tribunali adstitisse, cúmque pœnis inferorum luctatum fuisse.

263. Secundum argumentum sunt primi fidei fundatores. Jactant quidem hæretici, se etiam ab Apostolis originem trahere: sed hoc in æternum probare non possunt, quoad eos articulos, in quibus à nobis dissentiunt. Econtra nos, partim ex Apostolorum scriptis, partim ex antiquissimis traditionibus, habemus, Apostolos nobiscum sensisse in iis, quæ hæretici damnant, e. g. altaria habuisse, missas celebrâsse, cruces erexisse, virginitatem matrimonio prætulisse, ejúsque servandæ consilium dedisse, semper, postquam Christo adhæserunt, absque usu matrimonii vixisse.

Quod verò ad alios SS. Patres attinet, fatentur ipsimet adversarii, eos ùt plurimùm saltem, pro nobis contra ipsos stare: sed illos ùt fallibiles contemnunt, adeò, ut Calvinus *in institutionibus*, quando Catholicos impugnat, passim fateatur, se toti antiquitati repugnare, ac sæpe dicat, omnes veteres lapsos esse: & quanquam aliquando Augustinum excipiat, tamen alibi, quando non pro se facit, etiam hunc deserit. videatur Bellarminus *tom. 2. controv. 1. l. 4. c. 9.* Lutherus autem *in libro contra regem Angliæ*, postquam dixit, reges, & principes, dignos non esse, qui solvant corrigiam calceamenti sui, ait etiam, se non magni facere mille Cyprianos, & mille Augustinos, ùt habet Bellarminus *tom. 2. controv. 1. l. 4. de*

notis Ecclesiæ c. 13. Sed hæc impudentia prudentes meritò offendit.

Præter SS. Patres Ecclesiam Catholicam illustrârunt milleni doctissimi viri, scriptis eruditissimis innumeris libris, non tantùm sacram, sed & profanam doctrinam abundantissimè complexi, quibus parem multitudinem, atque præstantiam, secta nulla opponere poterit. In horum autem, atque etiam SS. Patrum locum, succedere debent apud hæreticos, Lutherus infamis apostata, mulierosus, eriosus, & spurcus: Calvinus stigmaticus, & vel suis intolerabilis: Zvvinglius, ipse etiam sacrilegus, & uxore accepta sacerdotalis cælibatûs impugnator libidinosus (de quibus vide, si lubet, Florimundum Rœmondum *de origine hæresum l. 2. c. 8. n. 1.*) & similis furfuris homunciones, quorum, ùt vita, ità & mors horribilis fuit, (de quo vide Bellarminum *tom. 2. controv. 1. l. 4. de notis Eccles. c. 17* Tannerum *tom. 3. disp. 1. q. 2. n. 102.*) qui non erubuerunt fateri, se à malis geniis doctrinam hausisse:

Sanè Zvvinglius ipsemet scribit, teste Florimundo *de orig. hæres. l. 2. c. 8. n. 4.* spiritum quendam, quem nesciat, ater, an albus fuerit, sibi apparuisse, ac verba illa Scripturæ: *Hoc est corpus meum:* explicâsse, quòd eorum sensus tantùm sit, ibi significari corpus Christi, vel ibi esse signum aliquod Dominici corporis: non verò dari realem eius præsentiam. Lutherus autem, ùt apud eundem Florimundum *l. 1. c. 15. n. 2.* videre est, *libro de Missa angulari* fusè describit disputationem suam cum dæmone, à quo victus tandem Missam abrogaverit. Idem Lutherus *l. de Missa privata* ait, se plus, quàm modium salis cum dæmone comedisse. Non igitur potest dicere Lutherus cum S. Paulo *1. Corinth. 11. v. 23. Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis:* sed: *Ego accepi à diabolo, quod tradidi vobis:* cur igitur ei non etiam objici possit illud D. Augustini. *tr. 42. in Joannem: Si enim, quod dicis, à diabolo accepisti, & diabolo credidisti, mendax es.* Videatur etiam Gormaz *de virt. Theol. n. 643.* ubi ait, hoc argumento motum Franciscum Walsingamum Anglum, ad Catholicos transiisse.

264. Tertium argumentum veritatis Catholicæ est sanctitas, ac puritas doctrinæ, quæ certè apud hæreticos non invenitur, utpote qui multa rationi naturali, & morum honestati summè contraria tradunt, e. g. mandata DEI esse observatu impossibilia; ex quo sequitur, DEUM esse tyrannum, & innocentes ad infernos ignes detrudere: DEUM esse causam omnis peccati, & proditionis Judæ non minùs, quàm conversionis S. Pauli; quod est DEUM sceleratum facere: non dari libertatem humanam, saltem quoad actus supernos &c. Quia autem hunc errorem fundant in prævisione, & decreto DEI, sequitur, etiam non dari libertatem ad actus naturales; nam & hi prævisi, ac prædecreti sunt: igitur nullus est reus, qui actus præceptos omittit, & iniustè puniuntur fures, atque latrones.

Ajunt insuper, fidem solam justificare, nullis pœnitentiis, nullis bonis operibus opus esse, imò opera bona meritis Christi detrahere: quod est dare ansam sceleribus omnibus; nam modò quis audacter credat, se salvandum per merita Christi, quidquid pro libitu agat, non ei nocebit, Sanè mihi nunquam persuadebo, DEUM talem religionem instituisse, quæ homines, aliàs jam in scelera pronos, quasi magis incitet ad ea, proponendo tale medium, quo facillimè pro gravissimis sceleribus satisfaciant. videatur Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 3. à n. 140.* ubi specialia Lutheri axiomata affert.

Hinc utique non est mirum, factum esse, ut per hæreses istas perversissimus redditus sit populus, qui eas amplexus est, ùt ipse Lutherus deplorat; nam *in Postilla domestica Dominica prima adventûs* ait: *Mundus ex hac doctrina in dies deterior evadit: quod pessimi dæmonis opus, & negotium est. Enimverò videmus, quòd hoc tempore homines sint magis avari, immisericordes, impudici, procaces, atque deteriores, quàm antea in Papatu fuerunt.* Idem deplorat Schmidelinus,, & alii. Denique Erasmus *in epistola ad Valturium Neocomum an. 1529.* sic scribit: *Circumspice populum istum Evangelicum, & observa, num minus illic indulgeatur luxui, libidini, & pecuniæ, quàm faciunt ii, quos detestamini. Profer mihi, quem istud Evangelium ex comessatore sobrium, ex feroci mansuetum, ex rapaci liberalem, ex maledico benevolum, ex impudico reddiderit verecundum. Ego tibi multos ostendam, qui facti sunt se ipsis deteriores.* vide *Tannerum tom. 3. disp. 1. q. 3. à n. 132.* Nec dicant adversarii, etiam inter Catholicos reperiri homines malos; nam sceleribus eorum ansam non dat nostra doctrina: at verò dat sceleribus ansam doctrina hæreticorum, de impossibilitate servandi præcepta, de DEO auctore, & prædestinatore scelerum, de nullitate libertatis humanæ, de susperfluitate pœnitentiæ &c.

265. Quartum argumentum de propagatione veræ religionis pugnat quidem pro Catholicis: at neutiquam pro hæreticis, præsertim modernis; nam nostra religio adhuc omnia illa difficilia credit, & imperat, quæ gentibus difficilem amplexionem Christianismi faciebant. At hæretici, nostri præsertim temporis, sensui plurimùm indulgent, & libidini favent: jejunia, & quidquid carni asperum est, tollunt: confessionem sacramentalem abrogant: bona Ecclesiastica laicis tribuunt: sacerdotes sæculari potestati subiiciunt: solius fidei sufficientiam ubique declamant: econtrà docent, opera bona esse inutilia, quin imò aliquando etiam noxia: ulteriùs leges Divinas impossibiles observatu dicunt, adeoque legum Divinarum, & Ecclesiasticarum, sæpe etiam civilium, vim enervant; hinc sanè minimè mirum, & adhuc minùs miraculum est, homines ad vitia pronos, hanc viven-

vivendi licentiam fuisse amplexos; præsertim, cùm hæretici non gentiles, adhuc magis liberos, ad suam sectam trahant, sed tantùm Catholicos pervertant, quemadmodum antiquissimus Tertullianus *l. 1. de præscriptionibus adversùs hæreticos c. 42. vel versu 272.* jam de sui temporis sectariis notavit, sic scribens: *De verbi autem administratione quid dicam? cùm hoc sit negotium illis, non ethnicos convertendi, sed nostros evertendi.... nostra suffodiunt, ut sua ædificent.*

Attamen his omnibus malis mediis adhibitis, nec à longè ulla hæresis se in tantum propagare potuit, in quantum fides Catholica, quæ per omnem orbem latissimè propagata est: certè adhuc in omni orbis regione, & omnibus quatuor partibus ejus, reperire est Catholicos plurimos: imò ultimis hisce sæculis, in Jndiis, Japonibus, Sinis, innumeris populis est prædicata, atque recepta à millionibus hominum, adeò, ut quivis Catholicus dicere queat cum S. Augustino *l. de utilitate credendi c. 14. Nullis me video credidisse, nisi populorum, atque gentium confirmatæ opinioni, ac famæ admodum celeberrimæ.*

266. Econtra hæretici vix pauculos habent, qui iis adhærent, nec adeò solicite sunt de animarum salute, apud Indos procuranda, quàm de opibus inde evehendis. In nostra quoque Europa quælibet hæresis modicum terræ spatium occupat: id ipse Lutherus *in colloquio Islebii de ultimo die, folio 465. apud Tannerum. tom. 3. disp. 1. q. 3. n. 189.* fatetur de secta sua, cùm ait: *Quid autem hoc sibi velle putas, quòd nostrum Evangelium in angulis prædicatur? quo pertinere censes, quòd tota Asia, & Africa Evangelio carent? & in Europa, in Græcia, Italia, Hungaria, Hispania, Gallia, Anglia, & Polonia, nullum Evangelium prædicatur?* Sanè Ecclesia vera debet, universalis, seu Catholica esse, hoc est, amplissimè diffusa; hæc enim est nota, quam Concilium Nicænum in Symbolo ei assignavit: & ex illo *Psal. 2. v. 8.* eruitur: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*: igitur hæretica secta nulla est vera Ecclesia. Dicamus igitur adversariis, quod S. Augustinus *l. 4. de symbolo ad catechumenos c. 13.* (vel quisquis est auctor ejus libri teste Bellarmino *ac scriptor. Ecclesiast.* pii, & docti, ac Augustini ingenio non indigni) dicamus, inquam: *Audite hæretici, quid scriptum sit: Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum per omnes gentes. Omnes gentes totus mundus est: Ecclesia totum possidet, quod à viro suo accepit in dote: quæcunque congregatio cujuslibet hæresis in angulis sedet, concubina est, non matrona.*

267. Quintum argumentum desumitur ex fortitudine martyrum. Quamvis autem hæretici dicant, antiquæ Ecclesiæ martyres pro sua fide mortuos esse, id tamen est falsum; ostendant enim, qui martyres vitam dederint, pro impossibilitate servandi legem Divinam, vel negatione libertatis humanæ: vel qui saltem ista crediderint. Nos autem ex Apostolicis scriptis probamus, e. g. SS. Apostolos libertatem, & Divinorum præceptorum possibilitatem docuisse; dum ad ea liberè implenda nos sæpe hortantur, propositis etiam gravissimis pœnis. Copiosiùs autem ex primorum SS. Patrum, & martyrum scriptis, Catholica dogmata ostendimus, & quidem eà, in quibus ab hæreticis disconveniemus: sanè à SS. Patribus, etiam primis, & pro fide occisis, ista asserta videre, passim licet apud Bellarminum, aliósque polemicos Theologos.

Accedunt antiquissimæ traditiones, quæ adhuc probant, dari altare, in quo S. Petrus Missam celebravit: & sedem S. Stephani Papæ, & M. in qua inter Missarum solemnia est occisus: quin statim sub primas persecutiones, martyrum priorum corpora, alii posteriores honorabant, eorúmque intercessionem invocabant, ùt S. Emerentiana S. Agnetem, S. Lucia S. Agatham: sed & plurimi alii ad martyrum tumbas constanter orârunt. Dein utique SS. Martyres se liberos crediderunt, & mandato Divino possibili obstrictos, ad fidem fortiter propugnandam, dum lapsos, hoc est, fidem negantes, tam gravibus pœnis afficiebant Episcopi, & ipsi postea martyres? Sed quid dicent adversarii de tot millenis, qui in Japonia præsertim, sanguinem pro fide, quam à S. Xaverio primitus hauserant, dederunt? Certè parvuli, fœminæ, virgines, senes, cum summa hilaritate, ad rogos, & ignes, properârunt, & potiùs timuerunt, ne servarentur, quàm ne occiderentur. Etsi autem eos necdum Ecclesia, sua definitione, martyres colendos proposuerit, tamen ad fidem humanam certissimam, de eorum martyrio habendam, nihil deest: cúmque ab adversariis Ecclesiæ definitio non curetur, hæc certitudo humana ab ipsis nequit contemni.

268. Nec dicant adversarii, se quoque habere aliquos pro suis sectis martyres; etsi enim pauculos monstrarent, obstinatos etiam in morte sectarios, certè longè cedere deberent innumerabilibus, quos Japonia sola suppeditat. Accedit, hæreticos, præsertim Lutheranos, vix unum, aut alterum posse monstrare: quos autem Donatistæ, (qui jam evanuerunt) Anabaptistæ, vel Adamitæ proferunt, quamvis plures, quàm Lutherani, ac Calvinistæ fuerint, tamen respectu Catholicorum fuêre paucissimi: & insuper fuêre homines sordidissimi, pervicacissimi, & penitus desperati: ùt de Donatistis habetur ex S. Augustino, de reliquis ex posteriorum, & synchronorum scriptorum monumentis, quibus proin meritò applices illud: *Martyres non facit pœna, sed causa*: quod desumptum est ex S. Augustino. *enarratione in psal. 34. concione 2. sub initium* dicente: *Sed quoniam multi hic patiuntur, & pro peccatis, & pro sceleribus suis, magnâ vigilantiâ discernenda*

est causa, non pœna; sceleratus enim potest habere martyris similem pœnam, sed tamen dissimilem causam. & illud S. Cypriani *l. de unitate Ecclesiæ*: *Ardeant licèt flammis, & ignibus traditi, vel objecti bestiis, animas suas ponant: non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ: nec religiosæ virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus: occidi talis potest, coronari non potest.*

ARTICULUS X.

Ulteriores Probationes hujus Conclusionis.

269. PRobatur eadem nostra Catholica religio ex miraculis hoc modo. Inprimis hæretici non possunt afferre ullum miraculum pro sua doctrina, nisi qualia dedimus *à n. 91.* Quanquam enim referatur à Centuriatoribus Magdeburgensibus ex Socrate apud Bellarminum *tom. 2. controv. 1. l. 4. de notis Ecclesiæ c. 14.* Paulum Episcopum Novatianum feciſſe miraculum: certè illud non fuit ullo modo pro hæresi, sed pro fide Catholica: nec Episcopus hæreticus id fecit, verùm duntaxat ad ejus & aliorum, non invocationem, sed præsentiam, id fecit DEUS; nam, ùt *loco citato* Bellarminus recensèt, res ita se habuit. Judæus, jam ante à Catholico baptizatus, intra se irridebat baptismum, & à Paulo, inscio prioris baptismi recepti, petiit denuo baptizari: sed mox unda baptismi evanuit: quo DEUS non voluit, sectam Novati confirmare: sed baptismo, priùs à Catholicis dato, reverentiam conciliare.

At verò Catholicorum miracula infinita sunt, ùt per omnia sæcula monstrat Bellarminus *loc. cit.* eáque plurima facta sunt in contestationem eorum dogmatum, in quibus ab hæreticis dissentimus: scilicet facta sunt per invocationem Beatissimæ Virginis, & Sanctorum, ad loca sacris imaginibus celebria, per reliquias sacras, ùt SS. Gervasii, & Protasii, teste Augustino *in confess. l. 9. c. 7.* atque etiam S. Stephani primi martyris, teste eodem *l. 22. de civitate DEI c. 8.* rursus per usum aquæ benedictæ, vel ceræ: item in contestationem præsentiæ realis Christi in Eucharistia: quale primùm hisce annis, ipso Theophoriæ festo, Parisiis factum est, ùt tota Gallia novit. Facta sunt item miracula ista per viros Sanctos, qui certissimè à sectariorum doctrina abhorruêre, ùt per S. Antonium Patavinum, S. Xaverium, qui complures mortuos resuscitârunt in vita, & post mortem. Et talia prodigia adhuc fiunt in Ecclesia Catholica, ùt negari non potest, nisi ab iis, qui omnem fidem hominibus abnegant.

270. Septimum argumentum desumitur ex dono prophetiæ, quod plurimis Catholicis fuit collatum, & adhuc in quibusdam perseverat: &, nisi quis sine fronte velit negare omnem fidem historiis de Sanctorum vita conscriptis, ùt SS. Benedicti, Bernardi, Francisci, Dominici, & Francisci Xaverii, debet planè fateri, eos occultissima, & soli DEO per se cognoscibilia, Divina illustratione prænovisse. Certè teste S. Gregorio *l. 2. dialog. c. 15.* S. Benedictus (cujus vitam monasticam sectarii minimè approbant) Totilam regem, sub aliena veste latentem, statim agnovit, eique plurima in vita, & ipsam mortem prædixit, eventu secuto. Plura narrat Bellarminus *tom. 2. controv. 1. l. 4. de notis Ecclesiæ. c. 15.*

At quid unquam veri, DEO soli cognoscibilis, & dæmonum notitiam supergressi, ullus hæreticus prædicere potuit? Lutherus temerè sibi spiritum propheticum arrogavit: sed impostorem se prodidit. Videatur Bellarminus *loc. modò citato*, Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 2. à n. 86.* ubi scribit, Lutherum prædixisse, quòd post duos annos, à prædicato novo Evangelio, futurum sit, ut evanescant Papa, & Cardinales, Episcopi, monachi: & tamen ipsemet, adhuc viginti, & duos annos posthæc superstes, vidit omnes illos adhuc vigere. Celebris est etiam ejus prophetia de se loquentis: *Pestis eram vivens: moriens ero mors tua Papa*: & tamen jam dudum ipse computruit, florente adhuc Apostolica Sede, & Successoribus Petri. Similia plura vide apud Tannerum *loc. cit.*

271. Probatur tandem conclusio ex notis Ecclesiæ, quas varii varias assignant: & quidam hactenus allata argumenta etiam notis Ecclesiæ connumerant: sed mihi visum est, tantùm quatuor illas expendere, quæ in Symbolo Nicæno assignantur, quo profitemur nos credere, *unam, sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam*: hæc scilicet prædicata competere debent veræ Ecclesiæ.

Et inprimis Ecclesiam nostram sanctam esse, patet *à n. 232.* econtra hæreticorum minimè sanctam esse, patet *à n. 264.* Catholicam eam etiam esse, seu universalem, probatum est *à n. 265.* Addo hic tantùm, peculiari etiam DEI providentia, factum nobis esse proprium nomen *Catholici* præ omnibus hæreticis, ùt advertit D. Augustinus, cujus textum dabimus *n. 276.* Siqui hæretici hoc nomen *Catholici*, non ratione diffusionis suæ doctrinæ (quod nulla verisimilitudine possunt) sed ex aliis capitibus sibi arrogare velint, respondebimus id, quod S. Augustinus cuidam Rogatistæ (orti hi erant ex Donatistis) *epist. 48. ante medium* respondet. *Acutum autem aliquid videris dicere, cum Catholicæ nomen non ex totius orbis communione interpretaris, sed ex observatione præceptorum omnium Divinorum, atque omnium sacramentorum, quasi nos etiam (si fortè hinc sit appellata Catholica; quod totum veraciter teneat, cujus veritatis nonnullæ particulæ, etiam in diversis inveniuntur hæresibus) hujus nominis testimonio nitamur, ad demonstrandam Ecclesiam in omnibus gentibus, & non promissis DEI, tam multis, támque manifestis oraculis ipsius veritatis. Sed nempe hoc est totum, quod nobis per-*

persuadere conaris, solos remansisse Rogatistas, qui Catholici rectè appellari possint, ex observatione præceptorum omnium Divinorum, atque omnium sacramentorum: & vos esse solos, in quibus inveniat fidem, cùm venerit filius hominis. Da veniam: non credimus.

272. Restat igitur monstrare, nostram Ecclesiam esse unam, & Apostolicam, quod sic ostenditur. *Una* est; quia sub uno Capite, ac Rectore visibili, Romano Pontifice, Christi Vicario, est congregata: item est una unitate fidei, non in varias sententias divisa, ùt hæreses; quod enim tanquam fidei dogma credunt Romani, idem credunt Germani, Hispani, & Galli, Mauri, & Indiani: nec ulla inter Catholicos est dissensio, nisi de iis, de quibus nihil adhuc ab Ecclesia est definitum: &, si quis Ecclesiæ definitioni se non submittat, Catholicus esse desinit. At verò nullus est cætus hæreticorum, in quo non sint variæ, de variis, & præcipuis fidei punctis, diversæ sententiæ. De antiquis hæreticis jam id testantur antiquissimi Patres, Hieronymus, Irenæus, Tertullianus: de modernis id testatur experientia, & vel maximè Confessio Augustana, ad minimum duodecies mutata. vide Tannerum *tom. 3. disp. 1. q. 3. n. 111.*

Ratio etiam clara est; cùm enim hæretici non habeant judicem, cujus sententiæ acquiescant, facilè quivis privatos suos sensus sequitur, & aliis contradicit: imò sæpius sibi ipsi, dum improvisis argumentis (quia omnia præcogitare nemo potest) pressus, negare incipit, quod priùs concessit. Experientia etiam est quotidiana: certè Lutherus ipse fatetur in *resp. ad librum Regis Angliæ apud Tannerum loc. cit.* se in non paucis articulis sententiam suam mutâsse. De libero arbitrio idem variè docuit: & initio statim duo coriphæi, Lutherus, & Melanchton, inter se non convenerunt, imò nec quivis eorum secum ipso. Fatentur hoc ipsi Lutherani, & Lutherum excusant, dicendo, eum sub initium suæ prædicationis necdum fuisse satis illuminatum.

Hi ipsi Lutherani, postea in quàm plurimas sectas sunt divisi, in *Rigidos*, *Molles*, *Ubiquistas &c.* adeò, ut Bellarminus *tom. 2. contr. 1. l. 4. de notis Ecclesiæ c. 10.* dicat de suis temporibus, Lutheranorum sectam quotidie magis, & magis dividi, nec sperari ab illis ullum finem divisionum. Ex Confessionistis inter se pugnant Svvenkfeldius, Brentius, Osiander, & alii: pugnant item inter se Sacramentarii, qui sunt Zvvingliani, Oecolampadiani, & Carlstadiani. Inter Calvinistas Belgas, alii sunt Gomaristæ, alii Arminiani. In Anglia alii Presbyteriani, alii Episcopales &c. Tandem ex eorum synodis, ac libris patet, quòd se invicem sæpissimè hæresis arguant, atque condemnent.

273. Accedit, quòd defacto Lutherani, uti & Calvinistæ, ferme nesciant, quid credant: adeò incerta sunt omnia, & vix duæ civitates Lutheranæ, in omnibus substantialibus articulis, conveniunt: imò in eadem sæpe domo, pater, & filius, præsertim si hic apud Hollandos, vel Anglos est peregrinatus, diversissima de gravissimis rebus fidei sentiunt, e. g. de numero, ac necessitate sacramentorum; unde falsum est, quòd dicunt, de rebus tantùm scholasticis esse dissensiones. Quin etiam ex ipsis sectariis fatentur Nicolaus Gallus Ratisponensis Minister, & alii apud Tannerum *tom. 3. disp. 1. q. 3. n. 116.* de rebus gravissimis esse dissensiones, de sacramentorum usu, de justificatione, de libero arbitrio, de ubiquitate humanitatis Christi, de justitia &c.

Quódque adhuc miserabilius est, hæretici sæpissimè doctrinam suam mutant, adeò, ut difficile modò sit eos impugnare; nam hodie non ampliùs dicunt, quod olim; nec jurare volunt in verba magistri Lutheri, aut Calvini: quæ mutatio veræ Ecclesiæ convenire nequit; nec enim Spiritus S. qui eam ex promissione Christi regit, potest negare, quod semel dixit, aut, quod priùs falsum pronunciavit, postea verum asserere; aliàs enim prævalerent contra Ecclesiam portæ inferni; si efficerent, ut vel, Ecclesia priùs falsitatem, tanquam articulum fidei, amplecteretur, vel postea veritatem cum falsitate mutaret: & multò magis prævalerent, si Ecclesia omnino deficeret, Unde, ùt obiter notem de illis sectis, quæ rursus evanuerunt, certum est, non fuisse eas Ecclesiam veram.

Hinc est, quòd Ecclesia Catholica id, quod semel de fide esse docuit, semper teneat, nec unquam sinat ad trutinam revocare canones de fide, olim jam definitos: nec latum unguem recedat à majorum doctrina: & probent adversarii, si possunt, oppositum. Aliud est, quòd cæremonias aliquas, aut etiam præcepta Ecclesiastica, pro variis circumstantiis, quandoque prudentissimè mutet; hoc enim non est fidem mutare; quia accidentalia ista sunt, & horum diversitas non officit Ecclesiæ unitati, ùt fatetur ipsa Augustana Confessio *a. 7. de Ecclesia*, ubi sic ait: *Nec necesse est ubique esse similes traditiones humanas, seu ritus, & cæremonias, ab hominibus institutas.*

274. Tandem Ecclesia nostra est *Apostolica*: hoc est, ab Apostolis fundata, & continuò hucusque ab Apostolicis successoribus gubernata, ac Apostolicæ doctrinæ per omnia consentiens. Inprimis enim Ecclesia Romana Catholica ab Apostolo Petro fundata est, ùt docent Concilia omnia, & antiquissimi Patres, quos longum nimis esset numerare. Sanè passim Pontifex Romanus à Conciliis, & Patribus, Divi Petri successor vocatur. Dein continua serie Pontificum fuisse directam Ecclesiam, sufficientissimè patet ex Baronii annalibus, & Bellarmino, ac aliis plurimis scriptoribus, qui omnes recensent, à Petro usque ad sua tempora Romanos Episcopos: quin jam S. Augustinus *epist. 165. ad Generosum* eos à S. Petro enumerat usque ad Anastasium, sui temporis Papam: & facilè est adducere

omnes

omnes usque ad modernum Summum Pontificem. Ab his habuêre prædicatores Catholici missionem legitimam, ad prædicandum etiam gentibus verbum DEI, quam missionem necessariam esse Apostolus ait *ad Rom. 10. v. 15.* per illa verba: *Quomodo verò prædicabunt, nisi mittantur?* dum hæretici nullam unquam ostendere possunt auctoritatem legitimam, à qua fuerint missi.

Quod autem hæretici blaterant de Joanna Papissa, est à Joanne Carolo Florimundi Ræmondi filio, peculiari opusculo *Error popularis, seu fabula de Joanna Papissa* inscripto, ad summam eorum confusionem refutatum: & videri etiam potest Spondanus *ad annum Christi 853. n. 5.* Bellarminus *tom. 1. controv. 3. de Romano Pontifice l. 3. c. 24.* Severinus item Binius *tom. 3. Concil. part. 1. mihi fol. 657.* ubi rationibus pluribus falsitatem ostendunt: simúlque probant, quòd nec Marianus Scotus, nec Sigebertus, nec Martinus Polonus (ùt originalia prima palàm faciunt) id scripserint: sed, quòd id primùm in exemplaribus corruptis additum sit: saltem nullus auctor synchronus, nec ex Latinis, nec ex Græcis (qui tamen Romanis Pontificibus non adeò favebant) id scripsit, & Marianus saltem ducentis, Polonus vix non quadringentis annis, seriùs vixit. Accedit, quòd Marianus Scotus, creditus primus fabulæ auctor (si tamen auctor est) non adeò fuerit peritus successionis Pontificum; nam alibi, teste Spondano *ad annum 891.* duos fictitios Pontifices intrudit: eundémque errorem dein quoque amplexus est Sigebertus, quibus omnes alii auctores, Latini, & Græci adversantur. Nec in S. Leonem IX. de simili facto accusantem Constantinopolitanos, unquam ausi sunt Græci retorquere argumentum.

Hanc autem successionem Episcoporum gubernationi Ecclesiæ veræ maximè necessariam esse, docent SS. Patres: & probatur ex S. Paulo *ad Ephes. 4. v. 11.* ubi ait: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem pastores, & doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii DEI.* Per quæ Apostolus docet, usque ad diem judicii extremi futuros pastores; tunc enim occurremus Christo. Interim tamen talem successionem hæretici, nostri præsertim temporis, monstrare nullatenus possunt. Certè Lutherus *anno 1517.* primùm suam sectam incepit: & proportionaliter loquendum est de Calvino, ac aliis. Quis autem priùs ex Apostolis, aut aliis doctoribus, (hæreticos manifestos ab antiquis Conciliis, & Ecclesia damnatos, excipio, quorum tamen nullus in omnibus, etiam substantialibus, Luthero, Calvino, aut aliis modernis hæreticis consensit, ùt eruditè ostendit Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 3. n. 165.*) Lutheri, aut Calvini, antecessor fuit? Certè neminem unquam ostendent: imò fatentur ipsi, saltem per plura sæcula neminem fuisse, & eo tempore Ecclesiam totam invisibilem redditam: ergo ipsi vera Ecclesia non sunt. Imò ex hoc aliud sumitur argumentum firmissimum, quòd ipsi Ecclesia vera non sint; cùm ista, ùt inferiùs fusè probabimus, visibilis semper esse debeat, ut homines eam invenire possint; cùm aliter non possent salvari.

275. Jam, quòd nostra doctrina sit Apostolicæ per omnia conformis, probari potest; tum quia nihil potest ostendi in Apostolicis scriptis ei contrarium: imò istis Catholica doctrina vel maximè roboratur; tum quia recipimus traditiones Apostolicas, & consentimus antiquissimis Patribus, Apostolorum discipulis, ex quorum monumentis, & scriptis, hæreticos validissimè impugnamus. Huc faciunt dicta jam *n. 263.* ubi quoque probatum est, sectam nullam hæreticorum posse probare, se ab ullo Apostolorum suam originem trahere: sed tantùm ab hominibus, nec ab honestate morum, nec à pietate, ullam fidem, vel auctoritatem promeritis.

Quod autem attinet ad doctrinam hæreticorum, ea certè Apostolica non est; tum quia traditiones Apostolicas rejiciunt; tum quia Patres, Apostolorum discipulos, non audiunt; tum quia plura docent, quæ nullus unquam à longè cogitavit Apostolus, ùt patet *ex jam citato n. 263.* Econtra eorum errores ùt plurimùm conveniunt cum antiquis hæreticis, ùt fusè ostendit Bellarminus *tom. 2. contr. 1. l. 4. de notis Eccles. c. 9.* Sic Eunomiani docebant, non nocere homini peccata, modò habeat fidem. Sic, DEUM esse causam peccati, docuit Florinus, & etiam, teste Vincentio Lyrinensi, Simon magus. Ulteriùs mulierem posse esse sacerdotem, docebant Peputiani, uti modò Lutherani, & Calviniste, saltem in Anglia, ubi fœminæ reginæ, Elisabethæ, & Annæ summam etiam potestatem sacerdotalem tribuerunt. Liberum arbitrium negabant Manichæi. Ecclesiam solis justis constare, & Ecclesiam visibilem de orbe terrarum periisse, docuerunt Donatistæ. Non oportere orare, aut sacrificia offerre pro mortuis, voluerunt Aëriani: vel, ùt alii scribunt, Aëtiani. Ciborum delectum non esse adhibendum, docuit Jovinianus. Sanctorum reliquias non esse venerandas, est error Vigilantii: qui idem voluit, Ecclesiasticos esse uxoratos. Rursus imagines Sanctorum non esse honorandas, est hæresis Iconoclastarum, jam damnata in Synodo VII. (quæ est Nicæna II.) *action. 6. & 7.* Ex quo patet, quos antesignanos, atque Patriarchas, & Pseudoapostolos habeant moderni sectarii, qui hosce errores tuentur: & quàm longè absint ab Apostolica doctrina, quámque minimè mereantur, Evangelici dici.

276. Claudamus huc usque fusè dicta textu dignissimo S. Augustini *l. contra epist. Manichæi, seu fundamenti, c. 4.* qui ferme omnia complectitur, atque ità habet: *In Catholi-*

tholica enim Ecclesia, ut omittam sinceriſſimam ſapientiam..... quam in Eccleſia eſſe Catholica non creditis, multa ſunt alia, quæ in ejus gremio me juſtiſſimè teneant. Tenet conſenſio populorum, atque gentium: tenet auctoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata: tenet ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas poſt reſurrectionem Dominus commendavit, usque ad præſentem epiſcopatum ſucceſſio ſacerdotum: tenet poſtremo ipſum Catholicæ nomen, quod non ſinè cauſa, inter tam multas hæreſes, ſic iſta Eccleſia ſola obtinuit, ut, cùm omnes hæretici ſe Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum, vel baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere: iſta ergo tot, & tanta Chriſtiani nominis chariſſima vincula, rectè hominem tenent credentem in Catholica Eccleſia. Hucuſque S. Auguſtinus.

ARTICULUS XI.

Solvuntur Objectiones.

277. OB. 1. contra concluſionem *n. 258.* poſitam. Omnes ſectæ habent magnum numerum ſectatorum, & afferunt pro ſe plura argumenta, nec ulla eſt evidenter vera: ergo videtur DEUS permittere, ut quisque liberè amplectatur religionem, quam vult, vel certè in ea permaneat, in qua natus eſt. Reſp. om. ant. neg. conſ. quando enim Catholici incomparabiliter plures ſunt, & afferunt argumenta incomparabiliter fortiora, in quorum comparatione oppoſita nullum prudenter movere poſſunt ad aſſenſum, utique debet quis religionem Catholicam præ aliis amplecti.

278. Ob. 2. Non poteſt diſcerni, quænam religio ſit præ omnibus aliis credibilis: ergo poteſt quisque manere in ſua. prob. ant. vix etiam ex doctis ſcit aliquis, quot ſint religiones in mundo, & quæ earum notæ &c. (minùs autem rudes id nôrunt) qui tamen etiam diſcernere inter ſe ſectas deberent: ergo. Reſp. neg. ant. ad prob. dico, non opus eſſe, ut ſectæ ſingulæ inter ſe, ſed tantùm, ut omnes ſub generica aliqua ratione comparentur; nam omnes defacto reducuntur ad Gentiliſmum, Philoſophiſmum, Machometiſmum, Judaiſmum, Chriſtianiſmum, quæ ſectæ paulò doctioribus ſat notæ ſunt, & ex eorum comparatione facilè poteſt videri, ſolum Chriſtianiſmum eſſe evidenter credibilem.

Quod autem ſpectat ad ipſas diverſas ſectas Chriſtianorum, aliquæ jam iterum interciderunt, ùt Sabellianorum, Novatianorum, Priſcillianiſtarum, Gnoſticorum &c. & de his certum eſt, eas non eſſe veram religionem; cùm hæc ex promiſſione Chriſti debeat ſemper perſeverare, usque ad finem mundi, & nunquam contra eam præ-

valere poſſint, portæ inferni, ut eam ſubvertant. Idem eſt de iis ſectis, quæ pauciſſimos tantùm habent ſequaces; cùm Eccleſia, etſi ab initio poſſit eſſe inter paucos, tamen in progreſſu debeat multos aſſeclas numerare, ùt ſit Catholica *ex n. 265. & 266.* igitur eas tantùm nôſſe oportebit, quæ extant adhuc paulò celebriores. Neque has debet quis intimè quoad ſingulos articulos habere perſpectas: ſed ſatis erit, nôſſe motiva credibilitatis noſtræ religionis Catholicæ, & ſimul ſcire, quòd oppoſitæ ſectæ æqualia non habeant; id quod paulò doctioribus facilè conſtat, vel ex eo, quòd ſectarii talia non afferant, allaturi certè ſexcentis in libris, ſi poſſent.

Eandem notitiam etiam rudes poſſunt habere; tum ex inſtructione doctiorum, qui iſta iis explicare poſſunt ad captum, & ſæpius etiam debent; tum ex propria conſideratione; nec enim magna opus eſt ſpeculatione ad motiva credibilitatis, hactenus allata, intelligenda. Quid verò de gentibus illis dicendum, quæ à nobis, vel humano commercio, ità ſejunctæ ſunt, ut nulla religionis noſtræ notitia ad eas devenerit, eſt difficultas communis cuilibet ſectæ Chriſtianorum: & decidi ſolet in tractatu de providentia, quando quæritur, an DEUS omnibus hominibus det ſufficientem gratiam ad ſalutem: quod affirmativè reſolvimus *in tract. de DEO. a. n. 615. & ſeq.*

279. Ob. 3. contra concluſionem *n. 262.* poſitam. Notæ, quæ à nobis afferuntur, ſunt tantùm rationes, humano ratiocinio inventæ, & non è Scripturis petitæ: ergo nihil probant. prob. conſ. S. Auguſtinus *l. de unitate Eccleſiæ c. 2.* ait: *Quæſtio eſt, ubi ſit hoc corpus, id eſt, ubi ſit Eccleſia... ..puto, quòd in illius potiùs verbis eam quærere debemus, qui veritas eſt:.....in verbis noſtris Eccleſiam quæri nolumus.* & *c. 3. Nolo humanis documentis, ſed Divinis oraculis, Sanctam Eccleſiam demonſtrari.* ergo. Reſp. om. ant. neg. conſ. ad prob. diſt. ant. & S. Auguſtinus ibi loquitur contra eos, qui non admiſerunt Sacram Scripturam. neg. ant. contra eos, qui eam jam admiſerunt. ſubdiſt. loquitur permiſſivè. conc. ant. loquitur prorſus excluſivè. neg. ant. & conſ.

Loquitur ibi S. Auguſtinus contra eos hæreticos, qui jam admittebant Sacram Scripturam, & quidem eandem editionem cum ipſo, nec diſſentiebant adeò multùm de ſenſu. At noſtri hæretici nec admittere volunt omnes noſtros libros ſacros, nec editionem vulgatam: inſuper ſenſum Scripturæ pro ſuo placito torquent. Sicut ergo alibi S. Auguſtinus, ùt *locis citatis n. 147. & 276.* alias rationes aliis affert, imò dicit, ſinè Eccleſiæ auctoritate ſe nec Evangelio creditrum, ità nos etiam bene, præſertim contra eos, qui omnino non admittunt Scripturam, ùt Libertini, vel etiam contra alios, qui in textu, & ſenſu, ſæpe à nobis diſſentiunt, rectè argumentamur

ex aliis, & quidem hucusque adductis rationibus: ex quibus nostra conclusio cuilibet intellectui non pertinaci solidè potest probari: interim non omittimus contra eos, qui S. Scripturam admittunt, etiam ex Scripturis argumentari.

280. Dices. Nullæ notæ possunt reddere Ecclesiam ullam credibilem, cui Scriptura Sacra repugnat: atqui repugnat Ecclesiæ Catholicæ: ergo. Resp. neg. mi. quam adversarii in æternum non probabunt. Jactant hæretici semper Scripturas: & jam S. Hilarius *libro ad Constantium* (quem librum Constantio ipse tradidit, & incipit: *Non sum nescius*) scribit: *Memento tamen, neminem hæreticorum esse, qui se nunc non secundùm Scripturas prædicare ea, quibus blasphemat, mentiatur.* & antiquior Tertullianus *l. de præscript. c. 15.* de hæreticis ait: *Scripturas obtendunt, & hac sua audacia statim quosdam movent: in ipso verò congressu firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum scrupulo dimittunt. Hunc igitur potissimùm gradum obstruimus, non admittendos eos ad ullam de Scripturis disputationem: si hæsunt vires eorum, ánne eas habere possint, dispici debet, cui competat possessio Scripturarum: ne is admittatur ad eas, cui nullo modo competit.*

281. Ob. 4. S. Joannes Baptista nullum signum, seu miraculum fecit, & tamen fuit extraordinariè missus à DEO: ergo etiam Lutherus, & Calvinus, non debuerunt facere miracula. Resp. neg. conf. Ipse S. Joannes fuit miraculum sanctitatis, adeò, ut Judæi dubitaverint, an non sit Christus: nobis autem vita Lutheri, & Calvini, tale dubium minimè facit. Dein circa ipsum Joannem, ut ei auctoritatem DEUS conferret, plura miracula fecit. Natus est ex sterili matre: pater ejus obmutuit, & in nativitate filii vocem iterum recepit: in utero parvulus exultavit &c. Quid simile de sectariis dici potest? Adde, ipsum Christum, summis prodigiis notissimum, de Joanne testimonium nobilissimum dixisse. Ulteriùs S. Joannes nihil docuit contra communem doctrinam, nec à sacerdotibus se separavit, cujus contrarium hæretici faciunt.

282. Ob. 5. Etiam Catholici non ampliùs signa faciunt, nec dæmones expellunt: ergo. Resp. 1. neg. ant. Fiunt adhuc plura semper miracula, etsi hæretici pertinaciter id negent. Certè nec Beatissima virgo, nec alii Sancti, cessant miraculosè benefacere devotis clientibus: cedunt quoque adhuc dæmones potestati Ecclesiæ Catholicæ, etsi fortè non ità frequenter ac sub initium Christianismi. Sed demus, non fieri miracula ampliùs, quid inde? Nos non docemus, nisi antiquam doctrinam, quæ miraculis dudum est confirmata: quare non adeò opus est, eam denuo firmari, ùt advertit etiam S. Gregorius *homil. 29. in Evang.* ubi ait: *Ut enim ad fidem crescerent multitudo credentium, miraculis fuerat nutrienda; quia & nos, cùm arbusta plantamus, tamdiu eis aquam infundimus, quousque ea in terra jam coaluisse videamus: &, si semel radicem fixerint, irrigatio cessabit.* At verò hæretici novam doctrinam spargunt, nullis unquam prodigiis approbatam.

283. Ob. 7. Græci etiam possunt ostendere successionem suorum sacerdotum, & tamen hæretici sunt: ergo ex hac nihil probatur. Confirm. Germani Catholici non possunt monstrare successionem suorum Episcoporum, & tamen sunt in vera religione: ergo. Resp. neg. ant. Non possunt Græci omnes ostendere suorum successionem; nam, ùt fatetur etiam Calvinus, in Asia, & Ægypto, adeóque Alexandriæ, & Hierosolymis, quæ fuêre Ecclesiæ Patriarchales, ac ab Apostolis fundatæ, interrupta est successio. Constantinopolitana non est ab ullo Apostolo primitus fundata. Resp. 2. om. ant. dist. conf. ex successione sola nihil probatur. om. conf. ex hac, & aliis notis, seu rationibus. neg. conf. Nôrunt omnes Logici, etiam dari *proprium secundo modo*, hoc est, quod convenit omni, sed non soli, ùt homini esse bipedem; unde mala est consecutio: *est bipes: ergo est homo.* At totum complexum proprietatum non potest convenire, nisi uni soli: & sic omnes notæ veræ Ecclesiæ, non nisi uni, & nulli alteri conveniunt. Ad confirm. neg. conf. Sufficit Germanis Catholicis, si ostendatur successio Episcoporum Romanæ Ecclesiæ, cui ipsi conjuncti, atque subjecti sunt, & quam magistram veritatis agnoscunt, ac sequuntur.

284. Ob. 7. Potest DEUS permittere, tantam apparentiam credibilitatis pro religione falsa, quantam pro vera: ergo ex his signis non redditur evidenter credibilis religio Catholica. Resp. neg. ant. nam, licèt dixerimus *n. 102.* quòd DEUS possit respectu hominis particularis, vel paucorum particularium, permittere aliquam apparentiam tantam pro aliqua falsitate, quantam pro veritate, e.g. ut tam verum, quàm falsum, æqualiter dicatur ab eodem parocho, vel etiam, ut videantur alicui homini rudi stare pro articulo falso, tot, & tam docti, quot, & quàm docti stant pro vero, tamen DEUS non potest omnem prorsus apparentiam permittere pro falso, quam pro vero; nam inprimis DEUS nunquam potest permittere pro falsitate vera miracula, veras prophetias, tantum consensum hominum doctissimorum, & sanctissimorum, per tot sæcula, & quidem in iis circumstantiis, in quibus nullo modo esset prudenter suspicabilis falsitas.

Si enim hæc DEUS posset permittere, homines prudenter imputarent illam falsitatem DEO, ùt diximus *n. 92.* & prudenter sequerentur eum errorem; imò obligarentur, eum sequi. Multò minùs id permittere potest DEUS, respectu totius Ecclesiæ; aliàs ista posset prudenter amplecti falsum, & totus mundus prudenter imputaret DEO mendacium: quin etiam DEUS, vel deberet velle, ut homines amplecterentur falsitatem, quam prudenter putarent ab eo dictam, vel saltem non deberet velle, ut ullam religionem

nem amplecterentur; cùm non haberent, unde veram à falsa dignoscerent: imò nulla jam esset vera religio in mundo, contra dicta *n. 220.* vel certè non essent obligati homines ad eam amplectendam, & ipsa foret otiosè instituta.

285. Ob. ultimò. Notæ veræ Ecclesiæ non debent assignari illæ quatuor, allatæ *n. 271.* sed aliæ ex Calvino, Brentio, & Augustana confessione, de quibus videatur Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 3. n. 96.* scilicet pura, ac sincera prædicatio verbi Divini, & legitima administratio sacramentorum: alii addunt constantiam in confessione fidei, atque obedientiam erga ministros verbi, quatenus verbum administrant: ergo. Resp. neg. ant. Notæ nostræ desumptæ sunt ex Concilio Nicæno, & non tantùm ex cerebro unius, aut alterius hæretici. Dein signa, à sectariis istis allata, sunt magis obscura, quàm sit ipsa Ecclesia independenter à signis; nam de hoc ipso vel maximè dubitatur inter varias sectas, quænam habeat veram prædicationem, legitimum usum sacramentorum &c. & in omnibus sectis aliqui, si non constantes, saltem pertinaces sunt: quanquam tot, támque illustria martyrum testimonia, pro alia, quàm pro nostra non dentur. Subjectio etiam ad ministros religionis aliqua apud omnes datur; unde ista signa quælibet secta sibi arrogabit: adeóque ex his, nudè sumptis, nisi aliunde majus discrimen ostendatur, & ipsa e. g. veritas doctrinæ, per alia signa monstretur, nihil certi rescietur: sed, ùt priùs, obscura manebit Ecclesia.

QUÆSTIO III.

De Ecclesiæ Proprietatibus.

ARTICULUS I.

An Ecclesia Vera debeat esse semper visibilis.

286. ECclesiam esse visibilem (ùt rectè Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 3. n. 85.* ait) est, eam esse lem, ut vera doctrina, ac professio fidei, legitima sacramentorum administratio in perpetuò vigeat, ac palàm in oculos, réque incurrat: dein, ut talibus signis sit secta, ut ab aliis cætibus infidelium possit iscerni, & evidenter credibile sit, eam solam se veram. Hanc visibilitatem perpetuam cclesiæ veræ omnibus modis negant nostri mporis sectarii:. quamvis enim ipsimet icant, Ecclesiam ab initio, per primos cir- ter quadringentos, vel quingentos annos isse visibilem; at postea, per plura sæcula, dditam fuisse invisibilem, audacissimè asseint; quippe facilè vident, si Ecclesia visilis esse debeat, eorum sectam non esse vem Ecclesiam; cùm ante ducentos, & pauampliùs annos, nulla Ecclesia Lutheranom, vel Calvinistarum, vel Zvvinglianorum, fuerit ulla in orbis parte visibilis. Quamvis enim fuerint antiqui hæretici, qui errores eorum aliquos tenuerint, tamen nulla secta in omnibus, etiam substantialibus cum ipsis omnino convenit, ùt ostendit Tannerus *n. 274.* à nobis citatus.

287. Dico cum Catholicis omnibus. Ecclesia vera debet esse semper visibilis. Prob. 1. *Isaiæ 61. v. 8. & 9.* dicitur *Fœdus perpetuum feriam eis, & scient in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes, qui viderint eos, cognoscent illos; quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus:* Quòd autem hoc capite de Ecclesia sermo sit, colligitur, tum ex *Lucæ 4. v. 17.* ubi Christus cæpit illud caput Isaiæ legere, & postea *v. 21.* dixit: *Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris:* tum ex SS. Patribus, communiter id ità explicantibus. Rursus *Psal. 18. v. 6.* dicitur: *In sole posuit tabernaculum suum:* quem locum explicans S. Augustinus *enarrat. in hunc psalmum, expositione. 2.* ait: *In manifestatione Ecclesiam suam, non in occulto, non quæ lateat velut operta, ne forte fiat, sicut operta super greges hæreticorum.* Hinc quoque S. Chrysostomus *homilia 4. in illud Isaiæ: vidi Dominum c. 6. v. 1.* ait: *Facilius est, solem extingui, quàm Ecclesiam evanescere.* Confirm. Ecclesia in Scripturis dicitur *mons domûs Domini in vertice montium. Isaiæ 2. v. 2. lucerna* non *sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus. Matth. 5. v. 15. civitas supra montem posita,* quæ *non potest abscondi: ibidem v. 14.* sed hæc utique sunt visibilia, & consequenter per ea Ecclesia denotatur visibilis: ergo.

288. Probatur 2. conclusio. Omnes homines tenentur ingredi veram Ecclesiam, & quidem omni tempore; quia extra illam nunquam est salus, ùt habetur *ex Lateranensi c. firmiter: Una verò est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur:* idémque probatum est *à n. 258.* ergo debet ea esse visibilis; aliàs enim homines eam reperire non possent, adeóque tenerentur ad impossibile. Rursus debent omni tempore denunciari posse Ecclesiæ defectus fratrum, quos correctio fraterna non emendat; neque enim tantùm uni homini, sed omnibus, & pro omnibus temporibus, dictum est à Christo *Matth. 18. v. 17. Quodsi non audierit eos, dic Ecclesiæ.* Item Christus dedit Ecclesiæ suæ *Pastores, & Doctores,* ùt habetur *ad Ephes. 4. v. 11.* qui oves regant, & pascant, & quibus oves obediant, ac rudes credant: & hoc quidem usque *ad consummationem Sanctorum, & donec occurramus omnes,* scilicet Christo Judici in die judicii: ergo debet Ecclesia semper esse visibilis; aliàs ista fieri non possent, ùt consideranti facilè patebit: certè S. Augustinus *l. 19. contra Faustum c. 11.* ait: *In nullum autem nomen religionis, seu verum, seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel sacramentorum visibilium, consortio colligentur.* Confir. Ecclesiæ non sufficit ad sanctitatem

fides tantùm interior, & occulta, sed requiritur etiam exterior ejusdem professio, ùt ait Apostolus *ad Rom. 10. v. 10.* dicens: *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*: atqui, si Ecclesia non sit visibilis, non potest dari aperta, & ore facta confessio fidei: ergo debet Ecclesia esse visibilis.

289. Ob. 1. Sacra Scriptura sæpe ait, Ecclesiam Christi esse invisibilem: ergo. ant. prob. variis textibus. 1.mò. *Jeremiæ 31. v. 33. Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam.* 2 dò. *Psal. 44. v. 14. Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus.* 3.tiò. *Lucæ 17. v. 20. Non venit regnum DEI cum observatione: neque dicent: ecce hic, aut ecce illic: ecce enim regnum DEI intra vos est.* 4.tò. *Joannis 4. v. 24. Spiritus est DEUS, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare.* 5.tò. *1. Petri 2. v. 5. Domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles DEO:* ergo. Confir. Christus *Luc. 18. v. 8.* dicit: *Veruntamen filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* ergo sub finem mundi, quando secundò adveniet Christus, ità fides, seu Religio, aut Ecclesia erit occulta, ut vix inveniri queat: ergo etiam aliis temporibus potest esse occulta, vel invisibilis. Resp. his textibus nihil probari.

Ad primum Resp. Jeremias non vult discernere Ecclesiam antiquam à nova per hoc, quòd hæc futura sit cætus internus, aut invisibilis, sed, quòd habitura sit majores gratias internas: signa autem externa nullatenus negat. Secundo textu tantùm significatur, præcipuum ornamentum Ecclesiæ esse gratiam interiorem: non verò negatur omnis ornatus exteriùs visibilis: imò additur ibi etiam vestitus deauratus, & circumdans varietate. In tertio textu sermo est de adventu duplici Christi in mundum: unus est præsens, ratione cujus dicitur, regnum DEI intra nos esse, hoc est, per abundantiorem internam gratiam, per quam in potestate nostra est, observando legem Evangelicam Christum recipere, & regnum DEI acquirere: sicut scilicet Judæis DEUS dicit *Deutronomii 30. v. 14.* mandatum suum esse juxta ipsos, & in ore, ac corde ipsorum: *Juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo:* quod S. Paulus *ad Rom. 10. v. 8. & 9.* explicat de Evangelica lege, quæ corde, & ore impletur, dicens: *Hoc est verbum fidei, quod prædicamus; quia, si confitearis in ore tuo Dominum JEsum, & in corde tuo credideris, quod DEUS illum suscitavit à mortuis, salvus eris.* Alter autem adventus Christi futurus in die judicii, erit improvisus, nec longè antè pro certo tempore prædici poterit: sed quid hæc ad rem nostram?

Quartus textus (ùt ex contentu patet) significat tantùm, non esse certo loco alligatam orationem, DEO placentem (ùt aliquo modo in veteri testamento erat alligata templo Hierosolymitano) sed ubique DEUM orari posse, modò non labiis solùm, sed etiam corde, & spiritu oretur: sed iterum hoc extra rhombum. Quintus textus S. Petri utique non excludit domos materiales, seu templa, qualia etiam, quamvis satis vacua, habent ipsi sectarii? igitur tantùm significat, Ecclesiam esse domum spiritualem, non quòd sit invisibilis spiritus, sed quòd à Spiritu Sancto potissimùm regatur; sic etiam dicitur homo spiritualis. Spirituales autem hostias appellat Apostolus bona opera; quia, ut meritoria sint, debent esse spiritu, sive fide, & charitate formata. Tandem aliquando, quod non est spirituale quoad substantiam suam, sed tantùm spirituali servit, vocatur in Scriptura spirituale: sic S. Paulus *1. Cor. 15. v. 44.* etiam corpus vocat *spiritale*. Ad confir. Textus non venit ad rem; non enim ibi sermo est de fide, seù religione, seu de professione fidei Christianæ, sed de fide viva, & ardente, quæ maximè stimulat ad orandum DEUM cum magna fiducia, ad quam orationem ibi hortatur Christus, & cujus aliquem defectum tunc fore insinuat. vide Maldonatum, & Cornelium à Lapide *in hunc locum.*

290. Ob. 2. SS. Hilarius, & Hieronymus dicunt, Ecclesiam tempore Arianorum latuisse, eandémque etiam fore latentem tempore Antichristi: sicut tempore Eliæ latuit Ecclesia Hebræa: ergo. Resp. Est evidenter falsum, quòd Arianorum tempore ità latuerit Catholica Ecclesia, sicut per mille, & plures annos, debuisset latere Ecclesia, juxta Lutherum, vel Calvinum, scilicet ità, ut nemo de ea quidquam sciverit; cùm tempore Arianorum semper fuerint manifesti Romani Pontifices, & incomparabiliter magis nota tunc Ecclesia, quàm tempore persecutionis factæ ab ethnicis. Unde hi SS. Patres tantùm volunt dicere, Ecclesiam non habuisse tunc omnem pristinum splendorem externum, nec non plures fideles latuisse in locis abditis, vel carceribus, id quod etiam fiet tempore Antichristi. Quod attinet ad Eliæ tempora, tunc certè etiam vera fides non fuit è mundo deleta; etsi enim è regno Israël exulâsset, tamen fuisset adhuc in regno Juda: imò illis temporibus vivebant Asa, & Josaphat, reges Juda boni, & DEI veri cultores. Adde, quòd in ipso Israële erant *septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, 3. Regum. 19. v. 18.* unde Ecclesia quidem potest premi, sed non opprimi, vel omnino abscondi.

291. Ob. 3. Ecclesia creditur: ergo non videtur: prob. cons. fides debet esse de re obscura, non visa: ergo. Confirm. Etsi Ecclesia tempore Christi Domini, & Apostolorum fuerit visibilis, non debuit semper manere visibilis: ergo. Resp. dist. cons. ergo Ecclesia non videtur sub ea ratione, sub qua creditur. conc. vel om. cons. sub alia ratione. neg. cons. ad prob. dist. ant. fides debet esse de re, sub omni ratione obscura. neg. ant. sub aliqua ratione. conc. vel om. ant. & neg. cons. Sic S. Thomas

Apo-

Apostolus, licèt viderit Christum ùt hominem, tamen credidit in eum ùt DEUM; quia scilicet sub ratione DEI eum non viderat. Sic, licèt videamus baptismum, tamen credimus eum, seu ejus virtutem tollendi peccatum &c. quam non videmus. Sic etiam videmus Ecclesiam per signa credibilitatis: sed credimus eam ùt affectam infallibili assistentia Spiritûs Sancti, quam non videmus: imò nec videmus Ecclesiam ùt dictam à DEO, sed eam tantùm credimus. Verùm de obscuritate fidei plura, quando de evidentia in attestante. Ad confirm. neg. ant. Rationes nostræ *n. 288.* adductæ universales sunt pro omni tempore: textus etiam Scripturæ universaliter de Ecclesia in omni statu loquuntur. Accedit, quòd, si Ecclesia facta fuisset invisibilis, certè portæ inferi contra eam prævaluissent; quia impedissent, ne quisquam eam ingredi posset: item ne ingressi possent ore confiteri fidem, parere præceptis Ecclesiæ, pascere, vel instruere alios &c.

292. Ob. 4. Non opus est, ut omnes re ipsa ingrediantur Ecclesiam, modò eam ingrediantur in voto, ùt cathecumeni: ergo Ecclesia non debet esse visibilis. prob. cons. etsi Ecclesia non esset visibilis, tamen possent omnes desiderare ejus ingressum, seu per votum, & desiderium, intrare Ecclesiam ergo. Resp. neg. cons. ad prob. om. ant. neg. cons. & suppositum; quòd scilicet in eo casu votum illud esset justificans; nam illud votum eatenus justificaret, quatenus esset voluntas, implendi præceptum obligans ad ingressum Ecclesiæ: atqui in eo casu hoc præceptum tam parùm posset dari, quàm parùm modò hominibus potest dari præceptum volandi; quia homines illud præceptum ingrediendi Ecclesiam, in casu Ecclesiæ invisibilis, non possent implere, nisi ad summum casualiter: quod de nullo præcepto, prudenter statuto, dici potest: DEUS autem utique, quando præcipit, prudenter præcipere debet; unde in eo casu homines neque possent habere votum, implendi præceptum ingrediendi Ecclesiam: neque (quod ordinariè saltem requiritur) possent conatum adhibere ad eam inveniendam, & ingrediendam; non enim potest quis velle implere præceptum, quod non datur. Dein, si omnes tantùm haberent hoc votum, nulla daretur Ecclesia: ergo, si DEUS tamen vellet, existere Ecclesiam aliquam invisibilem, deberet providere, ut saltem plures revera Ecclesiam ingrediantur: ad hoc autem requiritur, ut saltem istis sit visibilis, nisi velis dicere, omnia tantùm casu contingere, in gravissimo hoc negotio: quod est manifestè absurdum.

293. Ob. 5. Forma Ecclesiæ, seu fides interior, non est visibilis: ergo neque Ecclesia. Resp. neg. ant. Inprimis sola fides non est tota forma constituens Ecclesiam, sed etiam requiritur baptismus, communis cultus, & unio membrorum sub eodem capite: atqui baptismus, & communis cultus exterior, atque subjectio erga Vicarium Christi, & communio fidelium, est utique satis sensibilis, & incurrit in oculos. Quod attinet ad fidem internam, vel etiam cultum internum, licèt hic non sit sensibilis immediatè in se, est tamen sufficienter sensibilis mediatè in alio, scilicet in externa professione: sicut in sacramento pœnitentiæ, dolor internus est sensibilis per confessionem, vel alius dolor animi, per externos ejulatus.

Quod autem signa ista externa possint fallere, nihil probat; solùm enim requiritur sensibilitas eorum tanta, ut quis prudenter possit judicare, hunc, vel illum determinatum hominem, habere fidem internam: quanquam hoc judicium non sit fide certum, sed ad summum moraliter certum. Dein, licèt ista signa possint fallere circa hanc, vel illam personam privatam, non tamen possunt fallere circa totam Ecclesiam; nam, cùm Christus, non quidem cuique privato, sed tamen toti Ecclesiæ, promiserit stabilitatem in fide, non possunt omnes, qui exteriùs Ecclesiam visibilem constituere censentur, interiùs fide carere.

ARTICULUS II.

Quinam sint Membra Ecclesiæ.

294. *Ecclesia* in genere, ùt diximus *n. 219.* est *societas communitatis, ex creaturis rationalibus constituta, supernaturali cognitione DEO adhærens, ejusque vero cultu inter se communicans.* Unde involvit inprimis plures; unus enim non est Ecclesia: imò probabiliùs neque duo; quia tres in jure dicuntur facere capitulum, & ad congregationem requiruntur caput, & membra; hinc, ùt plures dicunt, Adam, & Eva, nondum constituerunt, sed tantùm inchoârunt Ecclesiam. Nec obest, quòd jam potuerint mereri, vel etiam pœnitentiam agere; quia, quod dici solet, extra Ecclesiam non esse salutem, vel remissionem peccati, aut pœnitentiam, intelligi debet de Ecclesia saltem inchoativè tali. Secundò debent Ecclesiam constituere creaturæ rationales, homines, vel Angeli. Tertiò, cùm finis Ecclesiæ sit supernaturalis, debet ipsa etiam adhærere DEO, per cognitionem supernaturalem, scilicet, vel per fidem, vel per visionem intuitivam. Tandem debet inter membra Ecclesiæ dari communicatio aliqua mutuorum officiorum, & cultûs Divini.

Dividitur autem Ecclesia in *Triumphantem, Militantem,* & *Purgantem.* Prima, seu *triumphans* est Beatorum in cœlis: altera, seu *militans* est hominum in terris: tertia, seu *purgans* est animarum in purgatorio; nam damnati in inferno non ampliùs sunt membra Ecclesiæ: neque peculiarem Ecclesiam constituunt; quia nulla inter eos societas, aut communio officiorum: quæ tamen inter priores tres Ecclesias vel maximè datur; nam Ecclesia militans triumphantem respicit, & colit ùt adjutricem;

purgantem verò adjuvat: & omnes tres sub eodem capite ad participandum influxum cohærent: imò Ecclesia, generaliter sumpta, in his tribus suis partibus est eadem, sed in diverso statu, quemadmodum idem est homo in pueritia, virili ætate, ac senectute.

295. Dico 1. Ecclesia in terris militans, hoc est, fide meritoria sub Christo militans, strictissimè sumpta pro Ecclesia Catholica, definiri potest *societas communitatis visibilis fidelium baptizatorum, sub uno capite Christo, qui in cœlis regnat, & Vicario ejus in terris, inter se eodem cultu communicantium.* Dixi *societas fidelium baptizatorum*; nam societatem, seu unionem, aut unitatem, ac fidem, & baptisma, requirit Apostolus *ad Ephes. 4. v. 3.* scribens: *Soliciti servare unitatem spiritûs in vinculo pacis: unum corpus, & unus spiritus: sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ: unus Dominus, una fides, unum baptisma.* & Florentinum *in decreto Eugenii* de baptismo ait: *Per ipsum enim membra Christi, ac de corpore efficimur Ecclesiæ.*

Requiritur insuper, ut membra sint unita inter se, sub eodem Vicario Christi; nam debent esse conjuncta corpori, non mutilo, aut acephalo, sed integro, & habenti caput, adeóque juncta etiam ipsi capiti: & quidem, cùm Ecclesia sit visibilis, debent etiam membra esse conjuncta alicui capiti visibili: quanquam primariò debeant per fidem conjungi capiti invisibili Christo. Unde schismatici, qui se separant ab unitate capitis, non sunt Ecclesiæ membra: quod confirmatur ex eo, quòd Ecclesia die Veneris sancto, seu Parasceves, non minùs pro schismaticis, quàm pro hæreticis oret, *ut DEUS . . . eos . . . . ad sanctam matrem Ecclesiam Catholicam, atque Apostolicam revocare dignetur:* rursus ex eo, quód Ecclesia comparetur tunicæ inconsutili, quæ non scinditur, nec potest in plures scindi Ecclesias; quia tantùm una datur; unde pars abscisa non est ampliùs ejus membrum. Idem desumitur ex SS. Patribus, qui id clarissimè docent apud Bellarminum. *tom. 2. controv. 1. de Ecclesia l. 3. c. 5.* & hinc hæretici, quibus deficit fides: atque schismatici, qui se separant à capite, & corpore Ecclesiæ: item excommunicati, qui privantur communione fidelium, atque cultu communi, non sunt membra Ecclesiæ.

296. Dico 2. Ad membrum Ecclesiæ militantis non requiritur, ut quis sit justus, aut prædestinatus. Prob. 1. Damnatæ sunt à Martino V. in Concilio Constantiensi *in Bulla: Inter cunctas: quæ habetur in fine Concilii:* hæ propositiones Joannis Huss. 1. *Unica est sancta universalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum universitas . . . Universalis sancta Ecclesia tantùm est una, sicut tantùm est unus numerus prædestinatorum.* & 3. *Præsciti non sunt partes Ecclesiæ; cùm nulla pars ejus finaliter excidet ab ea; eoquod prædestinationis charitas, quæ ipsam ligat, non excidet:* ergo etiam præscíti sunt membra Ecclesiæ.

Prob. 2. conclusio ex pluribus parabolis S. Scripturæ, in quibus Ecclesia variis rebus comparatur *Matth. 3. v. 12.* areæ, in qua est palea, & triticum. *Matth. 13. v. 47.* sagenæ missæ in mare, ex omni genere piscium, bonorum, & malorum, congreganti. *Matth. 22. v. 2.* convivio nuptiali, in quo non omnes habent vestem nuptialem. *Matth. 25. v. 1.* decem virginibus, quarum quinque sunt fatuæ, & totidem prudentes. *2. ad Tim. 2. v. 20.* vasis aureis, & ligneis &c. *In magna autem domo, non solùm sunt vasa aurea, & argentea, sed etiam lignea, & fictilia.* Idem SS. Patres colligunt ex illo *Matth. 18. v. 17.* ubi dicitur, peccantem debere denunciari Ecclesiæ, &, si hanc non audierit, esse vitandum, tanquam ethnicum, hoc est, ejiciendum extra Ecclesiam: ergo etiam, dum peccavit, fuit adhuc intra Ecclesiam. Idem tradit fusè S. Augustinus *in breviculo collationum cum Donatistis collatione diei 3. c. 8.* & alii SS. Patres, Cyprianus, Hieronymus, Gregorius &c.

297. Accedit ratio, maximè contra requirentes prædestinationem. Si soli prædestinati essent membra Ecclesiæ, sequeretur, quòd, qui semel est membrum Ecclesiæ, nunquam desineret esse membrum Ecclesiæ; quia decretum DEI prædestinativum est ab æterno, & in æternum: & qui semel non esset membrum, nunquam futurus esset membrum Ecclesiæ: atqui hoc est contra Scripturam *ad Ephes. 2. v. 13. Vos, qui aliquando eratis longè, facti estis propè, in sanguine Christi.* Dein, an S. Paulus jam erat membrum Ecclesiæ, quando totis viribus eam persequebatur? Affirmat quidem hoc Joannes Huss in 2. propos. quæ sic sonat: *Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licèt fecerit quosdam actus, actibus Ecclesiæ malignantium consimiles:* verùm hæc propositio in Concilio Constantiensi damnata est, & planè ex se est incredibilis. Factus est autem S. Paulus postea membrum Ecclesiæ, quando conversus est, & baptizatus.

Pariter est prorsus incredibile, quòd multi gentiles, dum adhuc adorabant idola, jam fuerint membra Ecclesiæ; cùm tamen multi, postea conversi, etiam sanctè obierint, e. g. aliqui tortores martyrum postea conversi sunt. Rursus, si soli justi, aut prædestinati, spectarent ad Ecclesiam, sequeretur (ùt rectè ait Bellarminus) mera confusio; quia hac ratione, nec oves agnoscerent suos pastores, nec isti suas oves; cùm nemo de altero sciat, an sit prædestinatus, an non: & multi sint vocati, pauci electi. Similiter cùm nemo agnoscat internam alterius justitiam, si soli justi essent membra Ecclesiæ, eadem confusio oriretur: & dubitare possent fideles, an Episcopi, vel etiam Papa, essent membra Ecclesiæ, & consequenter, an essent veri superiores, potentes suis præceptis Christianos obligare &c. qua ratione sanè (ùt rectè advertit Canus *de locis Theol. l. 4. c. 3.*) esset Christiana

na respublica, à suo auctore insipientissimè constituta, quod dicere esset summè blasphemum.

298. Ob. 1. Ecclesia est *hortus conclusus, fons signatus, Cantic. 4. v. 12.* qui juxta S. Augustinum continet in se tantùm electos: ergo. Confir. Ecclesia etiam comparatur arcæ Noë, in qua sunt omnes, & soli salvati: ergo soli prædestinati sunt membra Ecclesiæ. Resp. 1. cum Bellarmino *tom. 2. controv. 1. l. 3. de Ecclesia militante c. 7.* non omnia, quæ dicuntur in Canticis, exponi debere de Ecclesia: sic illud *Cant. 2. v. 2. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias*: si explicaretur de Ecclesia, deberent per filias intelligi variæ sectæ infidelium: sed hoc est contra ipsum S. Augustinum, qui *epist. 48. post medium* de istis filiabus inquit: *Quæ nec spinæ dici possent, nisi malignitate morum, nec filiæ, nisi communione sacramentorum:* atqui infideles non gaudent communione sacramentorum; unde per lilium anima perfecta, per spinas animæ peccatrices: vel per lilium Beatissima Virgo, per spinas alii homines, saltem originali peccato infecti, intelliguntur. Sic etiam hortum conclusum quidam intelligunt de Beatissima Virgine, quidam de quavis anima perfecta.

Si tamen contendas, id dictum debere de Ecclesia intelligi, dist. ant. Ecclesia est, vel dicitur fons signatus, aut hortus conclusus, denominatione desumpta ab omnibus partibus. neg. ant. denominatione desumpta à nobilioribus membris. conc. ant. & neg. cons. Utique denominatio, quæ tribuitur toti, non semper convenit cuique parti: sic homo dicitur rationalis, quanquam corpus tale non sit: sic etiam Ecclesia potest dici fons signatus, modò aliqua ejus membra signata, seu prædestinata sint: item potest dici hortus conclusus, modò ab aliquibus membris exclusum sit omne malum: imò modò exclusa sit hæresis.

Neque etiam S. Augustinus plus vult dicere, qui *tract. 45. in Joannem* clarè ait: *Secundùm istam ergo præscientiam DEI, & prædestinationem, quàm multæ oves foris, quàm multi lupi intus: & quàm multæ oves intus, & quàm multi lupi foris.* Idem S. Augustinus *epist. 59.* ait, esse morem Scripturarum, de toto dicere, quod parti convenit. vide dicta *n. 302,* ubi etiam invenies verba S. Augustini formalia. Ad confir. dist. ant. Ecclesia comparatur arcæ Noë quoad omnia. neg. quoad aliqua. conc. ant. & neg. cons. Fuerunt in arca etiam bruta, nunquid & ista erunt membra Ecclesiæ? item fuêre in ea animalia immunda: ergo, si vis comparationem omnimodam facere, debes admittere, quòd ista saltem signent peccatores. Meliùs autem dicitur, comparationem factam esse in eo, quòd, sicut nemo est salvatus extra arcam; ità etiam extra Ecclesiam non sit salus; non verò in eo, quòd omnes in arca sint salvati.

299. Ob. 2. Christus est caput illius Ecclesiæ, quam salvat: sed salvat tantùm prædestinatos: ergo hi soli sunt Ecclesia. Confir. Membra debent esse similia capiti: sed reprobi non sunt similes Christo: ergo. Resp. dist. ma. Christus est caput Ecclesiæ, quam salvat, quantum est in se, & quoad suam passionem, ac satisfactionem sufficientissimam. conc. ma. quam salvat absolutè. subdist. quam salvat adæquatè sumptam. neg. ma. inadæquatè sumptam. conc. ma. & conc. mi. neg. cons. Etiam hæc denominatio *salvatæ* potest convenire Ecclesiæ, licèt non conveniat omnibus partibus.

Ad confir. dist. ma. Membra debent esse similia capiti aliquo modo. conc. ma. omni modo. neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Nec in physico corpore manus, aut pes, est omnino similis capiti: nec in morali e. g. republica, vel regno, subditi sunt quoad dignitatem, vel alia moralia prædicata, similes capiti, seu principi: sufficit ergo similitudo aliqua: talis autem multa est, etiam inter Christum, & peccatores; est enim similitudo inter ipsos quoad humanam naturam, secundùm quam dicitur nobis Christus similis factus: item est similitudo per baptismum, & fidem. Nec dicas, totum corpus Christi physicum esse salvum, adeóque etiam totum corpus mysticum debere esse salvum; aliàs sicut totum corpus Christi physicum est unitum Divinitati, deberet etiam ita esse unitum corpus Christi mysticum, quod est falsum; unde similitudo non debet esse in omnibus.

300. Ob. 3. Ecclesia est unum ovile, in se complectens oves Christi: sed oves Christi sunt tantùm prædestinati: ergo. prob. mi. Christus dicit *Joannis 10. v. 27. & 28. Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me; & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea:* sed hoc tantùm verificatur de prædestinatis: ergo. Confir. Peccatores sunt membra civitatis Babylonicæ: ergo non sunt membra Solymæ, seu Ecclesiæ. Resp. 1. Ovile Christi complectitur etiam hædos; nam hi dicuntur *Matth. 25. v. 33.* segregandi in die judicii, seu separandi ab ovibus: ergo priùs fuêre mixti in eodem ovili.

Resp. 2. om. ma. neg. mi. ad probat. conc. totum; quia per id non probatur intentum; nam, licèt in uno, vel altero loco Scripturæ, per oves intelligantur soli electi, ùt *loco citato,* & *Matth. 25. v. 33.* ubi dicuntur statuendæ à dextris; tamen hoc non contingit universaliter; nam eodem loco *Joan. 10. v. 12.* dicit Christus: *Lupus rapit, & dispergit oves:* hoc est, aliquæ illarum pereunt: item *Psalmo 73. v. 1.* dicitur: *Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ,* rursus *Psal. 78. v. 13. Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ:* ubi David loquitur de omnibus Judæis, qui non omnes fuêre electi. & *Ezech. 34. v. 8.* dicitur de Domini ovibus: *Facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum.* Quare, quando est sermo

mo de solis electis, per oves non intelliguntur tantùm membra Ecclesiæ, sed membra electa; nam Christus *ibidem*, seu *Joan. 10. v. 16.* dicit: *Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili*: quod rectè exponit S. Thomas *in expositione Evangelii S. Joannis in hunc locum*, item Cornelius à Lapide *in hunc locum*, de gentilibus, qui necdum tunc erant membra Ecclesiæ, sed primùm debebant fieri. At, si sermo est de membris Ecclesiæ, & ista universaliter dicuntur oves, e. g. *Joannis ultimò v. 17. Pasce oves meas:* nullo modo potest probari, quòd per oves tantùm intelligantur electi.

301. Ad confirm. neg. cons. Potest quis ratione diversarum habitationum, vel jurium, spectare ad duplicem civitatem: & sic etiam peccator, ratione fidei, & communicationis cum fidelibus, spectat ad civitatem DEI: ratione scelerum spectat ad civitatem diaboli. Sic etiam Bellarminus *tom. 2. contr. 1. l. 3. de Ecclesia militante. c. 7.* exponit illud. *1. Joan. 2. v. 19. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum:* exponit, inquam, illud *ex nobis* de iis, qui specialiter ratione prædestinationis erant oves Christi, & membra Ecclesiæ. Et in eodem sensu eadem verba explicat tam Glossa interlinearis, quàm Lyrani. Cornelius à Lapide *in hunc locum* putat, eos dici non esse *ex nobis*, seu ex membris Ecclesiæ, sicut pater quandoque de filio improbo dicit: *Non est meus filius, nec eum pro filio agnosco.* Canus *de locis Theol. l. 4. c. 6. seu postremo. §. sed ut argumento huic.* ait, intelligi posse fictos, & simulatos Christi discipulos, qui quasi amici ad tempus, & socii mensæ, in die necessitatis recesserint: quasi S. Joannes diceret: Inter nos versabantur, & sacramenta nobiscum habebant communia: sed simulatio tantùm erat: ideóque, cùm non essent ex animo, & verè nostri, non erant ex nobis.

302. Ob. 5. Ecclesia Christi est sancta: ergo ejus membra non possunt esse peccatores. Confirm. 1. Peccatores non sunt filii DEI: ergo nec sunt membra Ecclesiæ. Confirm. 2. S. Paulus *ad Ephes. 5. v. 27.* ait Ecclesiam esse *non habentem maculam, aut rugam:* ergo nullum complectitur injustum. Resp. neg. cons. Inprimis Ecclesia dicitur sancta, ratione doctrinæ fidei, & morum, quæ est sanctissima: rursus Ecclesia in cœlis tota est sancta: &, si sanctum dicitur, quod habet gratiam sanctificantem, etiam Ecclesia militans eam habet in plurimis membris; quare etiam ista, ratione istorum membrorum, magis principalium, potest dici sancta. Ubi notandum, quod S. Augustinus dicit *epist. 59. post medium: Scripturæ mos est, ità loqui de parte, tanquam de toto: sicut* Paulus *Corinthios, in primis epistolæ suæ partibus, ità laudat, tanquam omnes tales sint, cùm essent laudabiles quidam eorum: & postea, in nonnullis epistolæ ipsius locis, ità reprehendit, tanquam omnes culpabiles essent, propter quosdam, qui tales erant. Istam Divinarum Scripturarum consuetudinem, per omne corpus literarum ejus creberrimè sparsam, quisquis diligenter adverterit, multa dissolvit, quæ inter se videntur esse contraria.*

Quòd autem denominatio aliqua possit tribui toti, etsi non conveniat singulis partibus, est clarum ex millenis exemplis. Sic homo dicitur rationalis, materialis, corruptibilis, licèt non singulæ partes sint tales. Unde principium: *Bonum ex integra causa, malum ex quocunque defectu*: non venit ad rem; quia hoc tantùm verificatur de actibus moralibus, qui, ut revera sint boni, debent ex nullo capite vitiari. An autem denominatio sit toti alicui tribuenda, an non, colligendum est ex ipsâ definitione, vel communi intelligentia illius denominationis: & siquidem ea definitio cum veritate possit affirmari de toto, potest ei tribui denominatio, licèt non singulis partibus conveniat: e. g. corruptibile dicitur, quod non semper manet, quale est, sed destruitur manente subjecto: hoc certè competit homini; licèt non competat omni ejus parti, e. g. animæ; unde homo absolutè potest dici corruptibilis. Ad 1. confirm. neg. cons. quæ non probatur. Ad 2. confirm. dist. ant. S. Paulus ait, esse talem Ecclesiam triumphantem. conc. ant. militantem. subdist. denominatione competente toti Ecclesiæ, ratione membrorum præcipuorum. conc. ant. competente singulis membris. neg. ant. & cons. S. Augustinus, *l. 1. retract. c. 7.* hoc dictum explicat de Ecclesia triumphante.

303. Ob. 6. S. Augustinus *l. 3. de doctrina Christiana c. 32.* ait: *Non enim vera Domini corpus est, quod cum illo non erit in æternum*: ergo non prædestinati non sunt membra Ecclesiæ. Resp. dist. cons. ergo non prædestinati non sunt membra Ecclesiæ stabilia, & perpetuò talia permansura. conc. cons. non sunt membra pro nunc, dum in vita retinent ea, quæ nos requirimus ad membrum Ecclesiæ. neg. cons. S. Augustinus per Domini corpus ibi intelligit corpus Christi morale, non quomodocunque tale, sed id, quod erit semper tale permansurum in cœlo; nam *ibidem* se explicat dicens: *Nunc in uno sunt, ... non tamen semper in uno erunt; ipse est quippe ille servus, commemoratus in Evangelio, cujus Dominus, cùm venerit, dividet eum, & partem ejus cum hypocritis ponet.*

Nota insuper, quando fortè unus, aut alter ex Patribus dicit, in corpore Christi nihil esse mortuum, intelligendum esse, nihil omnino mortuum, ità ut nec habeat aliquam vitam secundùm quid: non autem tantùm simpliciter mortuum, ità, ut adhuc habeat vitam secundùm quid. Peccator carens gratiâ dicitur simpliciter mortuus, nec potest dici membrum Christi simpliciter vivum, ùt definit Tridentinum *sess. 6. c. 7.* quia tamen adhuc fidem, & communionem fidelium, adeóque aliquem motum retinet, habet adhuc aliquam vitam animæ secundùm

dùm quid, ferme sicut manus arida, nec potens moveri, dicitur emortua, licèt adhuc aliquo modo tenuiter nutriatur.

304. Ob. 7. à contrariò. Schismatici, & excommunicati, retinent baptismum, & fidem: ergo sunt membra Ecclesiæ. Confir. ex S. Augustino *ad Donatistas post collationem c. 20.* dicente: *Neque enim à populo DEI separamus, quos vel degradando, vel excommunicando, ad humiliorem pœnitendi locum redigimus*: ergo. Resp. neg. conf. Ista non sufficiunt ad membrum Ecclesiæ, si desit communicatio externa respectu aliorum fidelium, vel subjectio respectu Prælatorum; unde excommunicatus potest quidem in Ecclesia manere in voto, adeóque etiam pœnitentiam agere; sed non manet in ea reipsa. Ad confir. Textum S. Augustini Bellarminus *tom. 2. controv. 1. l. 3. de Ecclesia c. 6.* suspicatur esse corruptum, & omissam particulam *non*, ut legendum revera sit: *Neque enim non separamus*; nam statim sequitur: *Et ubi hoc facere, pacis, & tranquillitatis Ecclesiæ gratiâ, non permittimur, non tamen ideo Ecclesiam negligimus:* quæ verba non congruunt omissioni separationis. Quodsi textus corruptus non sit, dicendum est cum eodem Bellarmino, per populum DEI non intelligi membra Ecclesiæ, sed intelligi electos, seu omnes salvandos, à quibus separare non intendunt Episcopi, aut alii Prælati, etiam eos, quos excommunicant.

305. Ob. 8. Ecclesia potest punire schismaticos, hæreticos, & excommunicatos: ergo sunt intra Ecclesiam. prob. conf. *1. Corinth. 5. v. 12.* dicitur à S. Paulo: *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* ergo Ecclesia non judicat, consequenter nec punit eos, qui non sunt ejus membra. Confir. Episcopi, incidentes in hæresin, possunt validè exercere actus ordinis, e. g. consecrare, ordinare: ergo adhuc sunt membra Ecclesiæ. Resp. neg. conf. Cùm schismatici, & hæretici, habeant characterem baptismalem, hoc ipso habent debitum redeundi ad Ecclesiam, à qua discessêre: sicut ergo oves, fugientes extra ovile, possunt à pastore è fuga retrahi, & verberibus etiam ad redeundum cogi: ita possunt supradicti plecti ab Ecclesia; unde non sunt membra Ecclesiæ in re, sed in debito, & jure.

Textus autem Apostoli tantùm intelligendus est de iis, qui ità foris sunt, ut nunquam fuerint intus, nec ratione characteris habeant debitum redeundi, ùt sunt Gentiles, & Judæi. Ad confir. neg. conf. nam Episcopi ratione ejusdem characteris, & debiti redeundi ad Ecclesiam, seu tanquam membra, non quidem in re, sed in voto, habent capacitatem ad aliquas functiones Ecclesiasticas; item habent exercitium jurisdictionis, dum fideles reputantur; quippe hoc necessarium est ad rectam gubernationem Ecclesiæ, quæ non judicat de internis, nisi per externa: & cujus alia membra aliàs sæpe paterentur inevitabile, & gravissimum damnum; quia e. g. nescirent, Episcopum, vel parochum esse excommunicatum. Unde Canus *l. 4. de locis Theol. c. 6. seu postremo. resp. ad 12. arg.* ait: *Summum Pontificem, Episcopos, cæterosque Ecclesiæ ministros, potestate, ac jurisdictione, per hæresim abditam, interiorémque privari, non modò non certum, sed ne probabile quidem esse, maxima auctoritate Theologi affirmant.*

ARTICULUS III.

An Ecclesia sit infallibilis Regula fidei.

306. Dico cum omnibus Catholicis. Ecclesia est regula fidei, seu credendorum infallibilis. Ut autem Gormaz *de virt. Theol. n. 436.* rectè notat *regula fidei*, prout hìc accipitur, est *infallibilis propositio, vel applicatio doctrinæ fidei;* non enim hìc per regulam fidei tantùm intelliguntur quicunque *Loci Theologici*, ex quibus scilicet solent erui argumenta pro conclusionibus Theologicis: & qui non omnes sunt regula fidei. Solent autem assignari decem, scilicet 1. *ratio humana.* 2. *auctoritas philosophorum.* 3. *historia humana, etiam Ecclesiastica.* 4. *communis sententia scholasticorum.* 5. *consensus Patrum* (quando aliquid communiter quidem docent, sed non ùt verbum DEI traditum) & hi quinque loci non sunt regula fidei. Reliqui verò quinque scilicet 1. *Sacra Scriptura,* 2. *Traditio.* 3. *Ecclesia.* 4. *Concilium Oecumenicum.* 5. *Romanus Pontifex definiens,* possunt (ùt patebit ex dicendis) esse regula fidei: quanquam Scriptura, aut traditio se solis non sint regula fidei, sed juncta explicatione, seu applicatione Ecclesiæ, sub qua comprehenditur Concilium, & Pontifex: adeóque tres ultimi loci possunt reduci ad unum, scilicet ad Ecclesiam, vel per se, vel per Concilium, vel per suum Caput loquentem.

307. Prob. jam conclusio. Cùm nec Scriptura sola, nec traditio, nec spiritus privatus, sufficienter applicent nobis verbum DEI, certè debet dari adhuc alia regula: cúmque fides debeat esse firmissima, & immutabilis, debet etiam ejus regula esse infallibilis; aliàs enim, deprehenso postea errore, assensus prudenter mutaretur: ergo debet dari alia regula infallibilis: hæc regula alia non potest assignari, quàm Ecclesia, seu ejus definitivum judicium: ergo. ant. videtur innegabile; aliàs enim Christus non fuisset sat providus, & destituisset Ecclesiam suam medio maximè necessario: reliquisset eam in summa confusione, & incertitudine, divisione, & dissensu.

Nam, si nemo Scripturam, vel traditionem, infallibiliter applicaret, vel res dubias, ultimo, & infallibili judicio, decideret: tunc (sicut videmus modò apud hære-

ticos contingere) nihil certi foret; & cùm plurimi inter se non convenirent in opinionibus suis, essent inter se diversi, & dissentientes (certè quamprimum Lutherus infallibilitatem Ecclesiæ, tanquam regulæ, negavit, infinitæ propemodum sectæ ex ejus hæresi ortæ sunt) cúmque ex minùs doctis, alii his, alii aliis, adhærerent, forent sectæ, & partiales Ecclesiæ innumeræ: plurimi dubitarent in utramque partem, non sinè confusione: maximè autem rudes destituerentur omni applicatione firma, & digna, cui securè possent fidere; cùm non nisi ex auctoritate res fidei discere possint: imò etiam docti destituerentur necessario medio, ex hac ipsa ratione; quia & hi suo judicio infallibiliter fidere, nisi per magnam præsumptionem, non possunt: & ipsi quoque res adeò sublimes, quas fides proponit, ex auctoritate discere debent.

Confir. 1. Christus scivit, orituras esse varias hæreses: & utique voluit instituere Ecclesiam rite ordinatam, tanquam bonam rempublicam: ergo, sicut in civilibus debet dari magistratus, habens auctoritatem, leges interpretandi, ità etiam debet dari similis auctoritas in Ecclesia: & quidem, sicut legislator, si posset dare infallibilem interpretationem legum civilium, malè faceret, si daret fallibilem: ità etiam Christus, cùm potuerit dare infallibilem regulam, non bene dedisset fallibilem. Confir. 2. Si Ecclesia non esset infallibilis, posset contingere, ut doctrina ab ea tradita falleret: ergo sine vitio aliquis ab ea discederet, si falsitatem agnosceret: ergo hæresis, prout significat discessum ab Ecclesia in credendis articulis, ex genere suo non esset vitium: quod est per se falsum.

308. Probatur 2. conclusio contra hæreticos, admittentes Sacram Scripturam, ex hac ipsa. *Matth. 28. v. 20.* dicit Christus: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* item *Joannis 14. v. 16. Ego rogabo Patrem, & alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis.* & paulò pòst de eodem Spiritu. *v. 26. Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis.* & *c. 16. v. 13. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* item *Matth. 16. v. 18. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* iterum *Matth. 18. v. 17. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* rursùs *ad Ephes. 4. v. 11. Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem pastores, & doctores, ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii DEI.* & *1 ad Timoth. 3. v. 15. Ecclesia DEI vivi, columna, & firmamentum veritatis.*

Ex his manifestè habetur, Ecclesiam non tantùm pro aliquo tempore, sed usque ad sæculi finem, & in æternum, fore semper dirigendam à Spiritu S. ne erret, vel ne cadat columna veritatis: aut ne fideles, qui eam, per pastores, & doctores suos, loquentem tenentur audire, ab ea decipiantur: ne denique inferni potentia contra eam prævaleat, eripiendo veram fidem, & consequenter etiam sanctitatem, quæ fide fulcitur. Confir. 1. Ecclesia debet semper esse sancta: ergo debet etiam esse infallibilis; aliàs enim posset docere doctrinam non sanctam: quo casu non esset ampliùs sancta, sanctitate suæ doctrinæ, imò nec morum; quia falsitas doctrinæ statim post se traheret etiam aliquam maculam in moribus, saltem in plurimis membris. Confir. 2. S. Paulus *ad Titum 3. v. 10.* ait: *Hæreticum hominem, post unam, & secundam correptionem, devita, sciens, quia subversus est:* at, quomodo devitabimus, & sciemus, eum subversum, nisi Ecclesia id nos infallibiliter doceat? ergo hæc debet esse infallibilis.

309. Probatur conclusio 3. ex SS. Patribus, quorum infinitos textus adducere, quia impossibile est, paucos tantùm delibabo. S. Irenæus *l. 3. adversùs hæreses c. 4. Non oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere; cùm Apostoli, quasi in depositorium dives, plenissimè in eam contulerint omnia, quæ sunt veritatis.* S. Cyprianus *l. de unitate Ecclesiæ. Hanc unitatem* Ecclesiæ *qui non tenet, DEI legem non tenet: non tenet Patris, & Filii fidem: vitam non tenet, & salutem.* S. Augustinus jam relatus est *n. 147. & 276.* insuper *enarrat: in psal. 30. concion. 1. ante medium.* ait: *In Christo loquitur Ecclesia, & in Ecclesia loquitur Christus, & corpus in capite, & caput in corpore.* S. Hieronymus *epist. 57. ad Damasum. Beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri, communione consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio.*

Huc etiam faciunt omnia illa, quæ Patres passim docent, de Ecclesiæ indefectibilitate, de Conciliorum universalium, & Romani Pontificis auctoritate. Tandem dicta hucusque confirmat praxis communissima, atque perpetua fidelium: qua dubiorum solutionem semper petierunt ex Ecclesiæ definitione: & qui Ecclesiæ contradicere ausi fuerunt, semper hæretici habiti sunt, ùt ostendi potest per singula sæcula. Nec dici potest, illos habitos fuisse hæreticos, non quia Ecclesiæ definitionibus, sed quia SS. Scripturis se se opposuerunt; hoc enim ex eo falsum est, quòd multæ hæreses ex solis Scripturis clarè confutari non potuissent, ùt posset ostendi, enumerando varios errores, Quartodecimanorum, Novatianorum, Arianorum, Macedonianorum, Anabaptistarum: qui omnes etiam pro se Scripturas allegabant.

ARTI-

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

310. OB. 1. Ecclesia à SS. Scripturis, & Patribus, comparatur lunæ: ergo, sicuti ista eclypsin patitur, & deficit, ità potest etiam Ecclesia deficere à lumine fidei. Confir. Ecclesia potest saltem deficere à veritate inculpabiliter; hoc enim non obest fidei: ergo. Resp. neg. cons. Similitudo utique non debet esse omnimoda: igitur ea tantùm stat in hoc, quòd, sicut luna initio mensis sui crescit, usquedum plena sit, ità Ecclesia creverit, usquedum perfecta fuerit. 2. quòd, sicut luna lumen habet à sole, ità Ecclesia lumen fidei habeat à Christo. 3. quòd, sicut luna eclypsin patitur, ità Ecclesia patiatur persecutiones, quibus aliquando imminuta est fidelium numero, vel etiam externo, & aperto splendore, ùt dictum *n. 290.*

Ad confir. neg. ant. nam licèt inculpabiliter à veritate deficere possit homo privatus, tamen hoc non potest contingere in Ecclesia; aliàs enim non ampliùs esset columna, & firmamentum veritatis: nec maneret cum ipsa spiritus veritatis: omniàque forent dubia, etiam ipsa Scriptura; cùm dubitari posset, an non circa hanc ipsam Ecclesia inculpabiliter erraret. Nec dici potest sufficere, modò Ecclesia sit infallibilis in designanda vera Scriptura; si enim infallibilis est in hoc puncto, cur non in aliis? 2. nisi saltem sit Ecclesia etiam infallibilis in explicatione Scripturæ, nondum est satis consultum; cùm Scriptura sit obscura, nec se sola clarè intelligatur, ùt dictum *à n. 181. & seq.* 3. cùm non omnia in Scriptura contineantur, ùt *n. 192.* probatum est, debet etiam Ecclesia esse infallibilis, quoad rite determinanda illa, quæ ex traditione creduntur, eáque etiam rite explicanda, adeóque quoad omnia, extra, & intra Scripturam definienda.

311. Ob. 2. Ecclesia potest errare tempore sedis vacantis, seu quando nullus est Pontifex, vel tempore schismatis, quando plures sunt Pontifices dubii: ergo. Resp. neg. suppositum, quòd tunc aliquid possit definiri, tanquam de fide credendum; nam tempore sedis vacantis, Cardinales tantùm habent auctoritatem ad eligendum Pontificem: tempore verò schismatis Concilium Generale congregatum tantùm habet auctoritatem, seu potestatem, sibi providendi de certo capite, seu creandi legitimum, & indubitatum Pontificem: non verò habet potestatem condendi leges universales, quæ vim habeant obligandi Ecclesiam, independenter à confirmatione veri Pontificis; nam, ùt Eximius Doctor *l. 4. de legibus c. 6. n. 4.* latè ostendit, Concilium tempore schismatis tantùm habet potestatem illam, quæ necessaria est, velut ad defensionem Ecclesiæ, eámque pacificandam, eligendo Pontificem certum: quam potestatem ei tribuit jus naturale, sicut optimatibus regni, in ordine ad constitutionem regis. At verò majorem potestatem, nec jus naturale, nec positivum, Concilio in eo casu tribuit; cùm nullum jus, plus aliquid tribuens, ostendi possit; unde ad summum obligarent Ecclesiam tales leges vi spontaneæ acceptationis.

312. Ob. 3. Ecclesia est libera ad credendum: ergo potest non credere: ergo potest fides omnis deficere: ergo Ecclesia non est absolutè infallibilis. Resp. 1. Pontificem, & Concilium, quando repræsentant totam Ecclesiam, & quando totam Ecclesiam obligant, non esse liberos, ad docendum verum, vel falsum; nam tunc assistentia Spiritûs S. id impedit. Interim tamen habent sufficientem libertatem ad meritum, ùt Christus, qui etiam non potest dicere falsum. Habent scilicet tunc Pontifex, & Concilium, libertatem contradictionis, ad loquendum, vel omnino tacendum: habent etiam libertatem, ad varias bonas intentiones, & amplectenda motiva, impellentia ad volendum definire. Sed tamen per hoc nondum satisfit argumento; nam per hoc non tollitur, quo minùs tota Ecclesia, seu omnia ejus membra, etsi rectè doceant, tamen malè credant, non assentiendo propriæ doctrinæ: atqui sic deficeret fides totius Ecclesiæ, adeóque etiam ipsa; nam ad eam constituendam, non tantùm requiritur doctrina vera, sed etiam cœtus fidelium rite credentium.

Resp. igitur 2. cum Gormaz *de virt. Theol. n. 376.* dist. ant. Ecclesia est libera ad credendum libertate antecedente. conc. ant. libertate consequente. neg. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. cons. Antequam DEUS determinaverit, creare hos homines, & facere, ut nascantur in religione Catholica, jam prævidit, quòd plurimi his, vel illis auxiliis, sint consensuri, & cum istis rite credituri; unde postea eo decreto, quo determinavit, eos creare, etiam decrevit, pluribus quovis tempore dare auxilia illa congrua; & simul prædefinivit eorum fidem: quod decretum prædefinitivum, licèt sit antecedenter impedibile, adeóque quilibet possit antecedenter à fide deficere, non tamen est frustrabile consequenter; hinc nunquam omnes deficient. Quare etiam consequenter ad hanc scientiam, de aliquorum in fide perseverantia, sub his, vel illis auxiliis, & consequenter etiam ad decretum DEI, dandi ea auxilia, potuit DEUS infallibiliter promittere, quòd nunquam sit tota Ecclesia à fide defectura: neque ea promissio, subsequens illam scientiam mediam, ullatenus tollit libertatem. Sed fusior hujus rei explicatio petenda est ex tractatu de DEO, ubi de prædefinitionibus agitur.

313. Ob. 4. Ecclesia sunt tantùm homines: sed hi possunt errare: ergo. Confir. Singuli homines possunt errare: ergo etiam omnes. Resp. dist. ma. Ecclesia ùt considerata sinè assistentia Spiritûs S. sunt

tantùm homines. conc. ma. ùt considerata cum illa assistentia. neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Ecclesia quidem, si consideretur tantùm ùt congregatio piissimorum, & doctissimorum hominum, habet maximam auctoritatem: attamen ea nondum omnino infallibilis est: adeóque nondum sufficit ad applicandum infallibiliter verbum DEI; unde accedit promissa assistentia Spiritûs S. docentis omnem veritatem, quæ addit infallibilitatem.

Ad confir. om. ant. neg. cons. Non est bonum hoc argumentum, à sensu distributivo ad collectivum; sicut non est bonum: Singuli testes non faciunt plenam probationem: ergo neque omnes; quia scilicet, ùt non quilibet testis solus habet auctoritatem requisitam à legibus, ità nec singuli homines habent assistentiam Spiritûs S. quæ promissa est Ecclesiæ: & collectio Ecclesiæ est saltem conditio, sinè qua non est promissa illa assistentia cuilibet in particulari. Dixi om. ant. propter Summum Pontificem, de quo inferiùs. Addo, quòd minister quilibet Ecclesiæ, qui non tantùm materialiter est missus, sed formaliter, sive, dum loquitur formaliter ùt missus, seu explicat doctrinam Ecclesiæ verè talem, concipiatur à fidelibus habere infallibilitatem saltem actualem, seu quoad illum actum docendi, non verò habitualem, & permanentem; quia in alia occasione hic ipse minister potest docere aliquid contrarium doctrinæ Ecclesiæ.

314. Dices. Nunquam aliquid definitur à tota Ecclesia; quis enim ex omni mundo omnes fideles colligat in unum Concilium? Resp. Sicut in civilibus dicitur respublica, vel urbs, aliquid statuisse, quamvis non omnes cives id statuerint, sed tantùm senatus, *licèt omnium civium communis causa agatur*: ità etiam dicitur Ecclesia aliquid definivisse, *licèt* non omnes fideles id decreverint, modò pastores, & doctores Ecclesiæ, qui ei promissi sunt, & quibus etiam assistentia Spiritûs S. promissa est, aliquid decidant. Isti autem sunt primò Romanus Pontifex, per se, vel per suos legatos præsens: dein Episcopi, quibus S. Paulus *Act. 20. v. 28.* ait: *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam DEI.*

Horum, in Concilo generali (quantum fieri moraliter potest; nec enim Spiritus Sanctus, ut assistat, exigit aliquid moraliter impossibile) congregatorum, definitionibus, sécurè fidunt fideles cæteri. Nec ullo modo, ùt sectarii quidam contendunt, in Conciliis etiam, ùt judices debent adesse laici; hoc est enim contra omnem antiquissimam praxin; nam laici sunt oves, & non pastores: imò nec inferiores Episcopis sacerdotes admittuntur ùt Judices; nam nec isti sunt illi sublimes pastores, & successores Apostolorum, quibus assistentia Spiritûs S. promissa est: quamvis soleant multi adhiberi ùt Theologi, & consiliarii. Adde, quòd, si omnes convocarentur, Concilium tale ob multitudinem régi non posset, sed confusio ingens nasceretur.

315. Dices. Ista assistentia Spiritûs S. gratis fingitur. Resp. eam fuisse toto articulo præcedenti fusè probatam. Replicabis, assistentiam illam probari ex Scripturis legitimè explicatis, & legitimam explicationem probari per assistentiam Spiritûs S. adeóque per circulum vitiosum. Resp. 1. esse falsum, quòd ea assistentia tantùm probetur ex Scripturis; nam probationes allatæ *n. 307.* sunt ex ratione, non ex Scripturis petitæ. Licèt autem sequentes probationes ex Scripturis sint, non fit circulus vitiosus; nam hic tunc fit, quando duo mutuò ità probantur, ut neutrum independenter ab altero probetur: sicut hæretici plures probant mutuò Scripturam, & spiritum privatum. At nos ab initio, independenter à Scriptura probamus, Ecclesiam veram esse Catholicam, idque fusè per plurima signa, & motiva credibilitatis: ex quo, præsertim additis rationibus *n. 307.* allatis, ulteriùs sequitur, Ecclesiam eam habere infallibilem assistentiam Spiritûs S. tum in aliis dogmatibus, tum etiam in explicanda legitimè Scriptura.

Ex Ecclesia autem sic jam priùs probata, dein probamus ipsam Scripturam, ejúsque legitimum sensum, atque explicationem. Et hinc, quando dein etiam ex Scriptura ulteriùs ad abundantiam probamus Ecclesiam, tam parum facimus circulum vitiosum, quàm parum fecerunt circulum vitiosum Christus Dominus, & S. Joannes, dum mutuò de se invicem testimonium perhibuerunt; cùm, sicut Christus testimonium dedit Joanni, ùt habens aliunde auctoritatem, ita etiam Ecclesia, ùt aliunde habens auctoritatem, testimonium det Scripturæ: & sicut Christus etiam à Joanne postea accepit testimonium, ità etiam Ecclesia à Scriptura testimonium recipiat, præsertim contra eos, qui Scripturam admittunt.

316. Ob. 1. Saltem non potest probari, quòd assistentia Spiritûs S. promissa sit, non tantùm Apostolis, sed successoribus quoque, & Ecclesiæ posteriori, præsertim visibili, & non tantùm invisibili: ergo. Resp. neg. ant. nam probationes à nobis, tum ex ratione, tum ex Scripturis allatæ, probant assistentiam Spiritûs S. usque ad consummationem sæculi, seu finem mundi: & rectè S. Augustinus *enarrat. in psal. 47 sub finem* ait: *Illis* Apostolis *loquebatur Christus, & nos significabat, cùm diceret: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.*

Quòd autem visibili Ecclesiæ Spiritûs S. assistentia promissa sit, probatur facilè; quia Christus eam frustra promisisset invisibili, quam nemo agnosceret, nemo audiret, nemo, nisi in rarissimo casu, inveniret. Et utique promissa est assistentia dicta illi Ecclesiæ, quam nos DEUS voluit doceri, quam debemus ingredi, & in qua debemus salvari &c. Certè non haberemus medium necessarium salutis, nec fundamentum ullum fi-

dei

dei, summè necessariæ ad salutem, nisi ipsa Ecclesia visibilis foret columna, & firmamentum veritatis; quale esse non potest sinè assistentia Spiritûs Sancti.

Nec dicas, Ecclesiam tantùm habere assistentiam Spiritûs S. si adhibeat debitam diligentiam, in inquirenda veritate, quæ tamen diligentia possit omitti; nam respondeo: vel non est necessaria talis diligentia: vel, si necessaria est, etiam DEUS providebit certissimè, ut ea non omittatur, aut definitiones temerariè fiant, ne omnia incerta sint: quod DEUS non vult permittere. Illinc de definitionibus absolutè editis dubitari nunquam debet, eas esse legitimè factas. Valentia. *tom. 3. disp. 1. q. 1. punct. 7. quæstiun. 6. ad 6. object.* cùm putet, etiam absque diligentia adhibita infallibiles fore definitiones, concludit consequenter, studium, ac diligentiam, Pontifici (& par est ratio de Conciliis) tantùm necessariam esse, ut sinè culpa definiat, & convenienter: non tamen, ut definiat infallibiliter. vide etiam infrà *n. 381. ob. 3.*

317. Ob. 6. Juxta nos Sacra Scriptura subijceretur judicio Ecclesiæ: hoc est absurdum: ergo. Resp. neg. ma. vel enim intelligis per *subijci*, quòd Ecclesia debeat judicare, an id, de quo certò constat, esse verbum DEI, sit verum: & neg. ma. neque enim hoc ullo modo à nobis asseritur: vel intelligis tantùm, quòd Ecclesia debeat definire, an aliquis liber sit Sacra Scriptura: vel an sit vera ejus editio, vel quis sit legitimus sensus illius; & iterum neg. ma. quia hoc non est propriè, Scripturam Sacram subijci judicio Ecclesiæ.

Sed neque hoc continet in se aliquid absurdum: sicut absurdum non est, quòd sæpe inferior magistratus debeat, ex certis signis determinare, an aliquod decretum sit à rege editum, an legitimo sigillo roboratum &c. quanquam, si de veritate decreti constet, non possit illud non exequi: nec enim propterea rex subijcitur suis subditis: & pariter nec DEUS, aut Christus Ecclesiæ; quia ista hanc ipsam potestatem accepit à Christo. Imò Ecclesia, in Conciliis congregata, non est paris cum Scriptura authoritatis; non enim omnia in Conciliis, sed tantùm eorum definitiones sunt infallibiles, ut dicemus *n. 324.* cùm tamen in Scriptura omnia sint infallibilia: imò, multi dicunt, etiam infallibilitatem definitionum Ecclesiæ esse in ordine inferiori, scilicet tantùm in ordine, sive linea applicationis verbi DEI; cùm Scriptura sit ipsum verbum DEI, de quo infrà agendum.

318. Ob. 7. Synagoga antiqua tota erravit: ergo etiam potest Ecclesia nova tota errare. ant. prob. tota Synagoga cum summo sacerdote Aarone adoravit vitulum aureum. Item Synagoga defecit tempore Eliæ, ùt dictum *n. 290.* Rursùs *Isaiæ 1. v. 3.* de toto Israëlitico populo dicit DEUS: *Israël autem me non cognovit.* Tandem etiam tempore Christi Synagoga, eum non agnoscens, tota erravit: ergo. Resp. 1. Etsi omitteretur antecedens, non statim verum foret consequens; Synagoga enim non fuit Ecclesia universalis, nec Pontifex illius habuit potestatem in omnes fideles, sed solùm in populum Hebræorum: extra quem erant alii fideles, qui observantes legem naturalem, poterant extra Synagogam salvari.

Neque enim tunc tenebantur fideles omnes acceptare legem Moysis, sed solus populus Hebræorum; cùm tamen modò non sit salus extra Ecclesiam Christi, ùt expressè definit Tridentinum *in formula professionis fidei*, & prius jam definivit Lateranense sub Innocentio III. *C. firmiter. de summa Trinitate, & fide.* Unde, etsi Synagoga erràsset, tamen potuissent justi plures vitam æternam adipisci, nec tota DEI Ecclesia in terris defecisset. At verò, si erraret Ecclesia Christi, tunc tota deficeret Ecclesia DEI, nec extra illam posset obtineri salus.

319. Resp. 2. neg. ant. Synagoga nunquam tota erravit, saltem usque ad Christum; nam quod attinet ad vitulum adoratum, præterquam, quòd tunc Aaron necdum fuerit summus sacerdos, non est verum, omnes omnino illum adorâsse; cùm præcipui duo viri, Moyses, & Josue, id non fecerint: alios etiam ab illo scelere remotos fuisse, colligitur ex eo, quòd statim Moysi se junxerint filii Levi, & multos propter cultum vituli occiderint. Quod ad Eliæ tempora attinet, responsum est satis *eodem n. 290.*

Ad Isaiam dic, sæpe in Scripturis de omnibus dici, quod convenit tantùm majori parti, vel pluribus, ùt observat S. Augustinus citatus *n. 302.* Tandem, cùm Synagogæ non fuerit promissa assistentia Spiritus S. æternùm (cùm nec ipsa æternùm durare debuerit, sed in Ecclesiam novam mutari) mirum non est, quòd in ejus Pontifice Caipha, præsente jam Christo, infallibilitas defecerit: quanquam tunc, non tam Synagoga defeciisse, quam incepisse mutari in novam Ecclesiam dici possit. Sed neque omnes defecerunt tunc à vera fide; cùm Christus habuerit multos sequaces.

320. Ob. 8. Ipsa etiam Ecclesia novi testamenti erravit, & rursùs etiam errabit: ergo. ant. prob. 1. Totum Concilium Ariminense approbavit Arianismum, ità, ut S. Hieronymus *in dialog. adversùs Luciferianos. c. 7.* dicat: *Ingemuit totus orbis, & se Arianum miratus est.* 2. Adventus Christi secundus ad judicium non erit, ùt dicitur *2. ad Thessal. 2. v. 3. Nisi venerit discessio primùm, & revelatus fuerit homo peccati:* hoc est, nisi omnes reliquerint fidem, & venerit Antichristus. 3. Angelus *Daniel. 9. v. 27.* dicit: *Deficiet hostia, & sacrificium.* Tandem 4. dicit Christus *Lucæ 18. v. 8. Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* quasi diceret: non inveniet: ergo.

Resp. neg. ant. ad 1. prob. om. ant. neg. conf. Etsi Ariminenses Patres errâssent, non fuit approbatus eorum error à Romano Pontifice: imò nec omnes illi Patres con-

senserunt errori: sed aliqui ex ipsis, discesserunt in locum, qui etiamnum dicitur *Catholica*. Dein plures propriè hæresin non confirmârunt, sed decepti ab Arianis tantùm consenserunt, ut omitteretur vox *homousios*, seu *consubstantialis*, non quasi Christus non esset talis; sed tantùm, ut tolleretur occasio discordiarum: in quo quidem illi Patres negligenter egerunt; sed tamen eos propterea hæreticos fuisse, evinci non potest.

Accepit quidem inde orbis occasionem alicujus ruinæ, præsertim Arianis rem aliter vulgantibus: & hinc S. Hieronymus rhetorum more dixit, mundum se ingemuisse Arianum: attamen plurimi, & ipse Romanus Pontifex Damasus, ac innumeri alii, manserunt apertè Catholici. Quod attinet ad alia Concilia, in quibus aliqui volunt, errores notare, sciendum est, illa, aut non fuisse generalia, sed tantùm diœcesana, vel provincialia: aut non fuisse legitimè convocata: aut à Pontifice non fuisse confirmata: aut non errâsse in materia fidei, vel moralium præceptorum, sed fortè tantùm in aliqua quæstione puri facti, ùt dicemus *n. 324.*

321. Ad 2. Discessio illa ex S. Ambrosio, Primasio, & Sedulio *apud Cornelium in hunc locum*, est separatio à Romano imperio, ut scilicet Romanum imperium omnino intereat, sicut e. g. imperium Assyriorum. Quòdsi velis, per eam discessionem etiam intelligere discessionem à fide, nunquam illa erit totius Ecclesiæ, sed tantùm plurium, remanente tamen semper aliquo cœtu, quanquam minore, fidelium. Ad 3. Angelus ibi loquitur de eversione Hierosolymæ, & cessatione sacrificiorum Judaicorum, ùt explicant SS. Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, & alii, patétque ex eo, quòd ille defectus prænuntiatus debebat fieri tempore septuagesimæ hebdomadæ, in qua occidendus erat Christus, ante cujus mortem vigebant sacrificia Judaica. Ad 4. Ex verbis illis Christi non potest evinci, nullum, sed ad summum, paucos tunc fore respectivè fideles, quanquam S. Hieronymus *dialogo adversùs Luciferianos c. 6.* dictum illud non intelligat de fide tantùm simpliciter tali, sed de fide eximia, quæ est paucorum. Quæ alia circa Concilia, vel Summos Pontifices, obiici solent, suo loco servamus.

ARTICULUS V.

Quænam Propositio, vel Definitio Ecclesiæ sit infallibilis Regula credendi.

322. Dico 1. Canones, seu definitiones Conciliorum generalium, universalem Ecclesiam repræsentantium, legitimè statuti, sunt infallibilis regula credendi. ità Catholici omnes. Concilium autem generale, seu universale, aut œcumenicum censetur illud, cui interesse possunt, imò debent omnes totius orbis Episcopi, nisi legitimè impediantur: & huic nemo legitimè præsidet, nisi Romanus Pontifex, vel ejus Legati: solus etiam Papa Romanus illud indicere potest, ùt Bellarminus *tom. 2. controv. l. 1. de Conciliis c. 12.* ostendit. Unde, quando antiquitus leguntur aliqua Concilia, indicta ab imperatoribus, intelligendum id est, quòd ad imperatorum petitionem Concilia fuerint indicta à Pontificibus, & ab imperatoribus adjuta, ac promota eorum executio.

Alia autem Concilia dicuntur, vel *Nationalia*, ad quæ Episcopi alicujus totius nationis e. g. Africæ, aut Galliæ, convocantur, aut conveniunt: vel *Provincialia*, ad quæ conveniunt Episcopi alicujus totius provinciæ, à Metropolitano, vel Primate, vel Archiepiscopo convocati: vel *Episcopalia*, aut *Diœcesana*, ad quæ Clerus inferior ab Episcopo convocatur. Hæc autem Concilia per se infallibilia non sunt, & multa eorum errârunt. Si tamen à Pontifice Romano approbata fuerint, eorum definitiones non minùs, quàm ipsius Pontificis (de quibus infrà *n. 352.*) infallibilitatem habent. Quodsi etiam non sint approbata Concilia provincialia, attamen neque sint reprobata, magnam auctoritatem, & pondus meritò habent, ùt observat Canus *de locis Theologicis l. 5. c. 4.* quia, ùt ait hic auctor, *communis Ecclesiæ, vel silentio, vel etiam implicito consensu, commendantur, si ad Ecclesiæ communem notitiam pervenerint; non enim fit aliquo pacto verisimile, ut Concilii provincialis, toto orbe vulgati, hæresin Ecclesia diu dissimulaverit.*

Prob. concluſ. 1. Si Concilium generale in definitionibus suis posset errare, errare quoque posset Ecclesia; nam Concilium repræsentat Ecclesiam, & fideles omnes debent obedire definitionibus Conciliorum; cùm enim non possint convenire in unum omnes omnino fideles, ex omni orbe terrarum, docti, & indocti &c. debet certè à primariis Ecclesiæ membris, id est, à pastoribus, & doctoribus, decidi, quid sit credendum; eos enim, ùt *Actor. 20. v. 28.* dicitur, *Spiritus Sanctus posuit, regere Ecclesiam DEI:* & ipsis debent alii fideles obedire; cùm sint oves, ac discipuli: sicut alii subditi debent obedire legibus, in comitiis regni statutis: ergo errante Concilio erraret Ecclesia: atqui Ecclesiam errare non posse, probatum est *à n. 306.* ergo.

323. Prob. concluſ. 2. ex SS. Patribus, imò ex consensu totius Ecclesiæ; nam semper à SS. Patribus, & tota Ecclesia, tanquam firmissimum, & verissimum habitum est, quod in aliquo Concilio generali erat definitum. S. Athanasius. *epist. ad Epictetum Corinthiorum Episcopum initio* ait, *Hæreticorum inanem garrulitatem Nicæno Concilio sedatam esse ..... quæ* Synodus *omnium hæreseon profligatarum, ac inprimis Arianæ tropheum habenda est ..... Quaigitur audaciâ fit, ut post tanti Concilii authorita-*

tem

tem, disceptationes, aut quæstiones instituant? S. Augustinus *epist. 118. sub initium* ait de plenariis Conciliis: *Quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas:* & *l. 1. de baptis. contra Donat. c. 18.* S. Cyprianum ab hæresi absolvit, ex eo, quòd tunc, quando hic S. Martyr contrarium, propugnabat, nondum à Concilio generali fuisset definitus valor baptismi, ab hæreticis collati.

S. Gregorius *epistolarum l. 1. epist. 24. sub finem* ait: *Præterea .....sicut S. Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere, & venerari me fateor.... Quintum quoque Concilium pariter veneror .... Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit.* Tandem universim SS. Patres, atque fideles, semper habuerunt pro exploratis hæreticis eos, qui generalibus Conciliis contumaciter resistebant: & hinc nunquam permissum fuit, ut hæreses, semel à tali Concilio damnatæ, rursus in controversiam vocarentur: quod tamen posset fieri, si definitiones illæ fallere possent: imò tunc omnia, quæ etiam ab adversariis admittuntur, incerta forent.

324. Addendum tamen hîc est, ipsos canones, seu definitiones Concilii quidem infallibiles esse: si quando autem definitionibus præmittantur aliquæ disputationes, vel etiam aliquæ rationes, aut alia, ad definitiones magis illustrandas, apponantur, ista non etiam paris esse authoritatis cum definitionibus, nisi quatenus in definitionibus denuo continentur; quia, licèt Concilium circa talia erraret, nihil incommodi pateretur Ecclesia; nam non proponuntur fidelibus credenda illa præambula, aut rationes omnes, sed tantùm definitiones.

Aliquando autem à Conciliis fiunt *decreta morum*, hoc est, præcepta moralia, omnibus observanda: & de his credendum est, nihil præcipi in iis, quod sit malum, vel inhonestum; aliàs Ecclesia deficeret à sanctitate doctrinæ: & ex eadem ratione credendum est, nihil ab Ecclesia prohiberi honestum, necessarium ad salutem. Aliquando verò Concilia aliquid decidunt circa aliquam quæstionem facti: & tunc si factum sit tantùm particulare, nec connexum cum quæstionibus fidei, aut juris, nec ex verbo Divino, seu scripto, seu tradito, revelatum, Concilium quoad eam decisionem non est infallibile; error enim talis non affert grave incommodum Ecclesiæ: nec in talibus habetur infallibilis assistentia Spiritûs S. Sed de his inferiùs plura.

325. Dico 2. Ad hoc, ut definitiones Conciliorum, etiam universalium, sint legitimè constitutæ, aut firmatæ, adeóque infallibiles, accedere debet confirmatio, vel ratihabitio Romani Pontificis. ità Theologi Catholici communissimè. Supponitur autem, Pontificem esse legitimum, & indubitatum; aliàs enim, si plures in aliquo schismate, dubii forent Pontifices, posset Concilium generale dubios deponere, vel fortè potiùs declarare, nullum esse legitimum, & de indubitato sibi providere, ùt dictum *n. 311.* Quòdsi Pontifex legitimus apertè lapsus esset in hæresin, in eáque contumaciter persisteret, excideret eo ipso suo officio, & posset à Concilio fieri sententia declaratoria criminis, atque etiam declarari, quòd talis Papa à Christo esset potestate sua privatus.

Unde in his duabus occasionibus posset etiam convocari Concilium generale absque authoritate Pontificis, quod in aliis casibus fieri nunquam potest, ùt inter se conveniunt Doctores Catholici: & Pelagius II. *dist. 17. cap. Multis.* conventum, Episcoporum absque authoritate Romani Pontificis celebratum, vocat *conventiculum, vel conciliabulum;* quia, ùt ibidem ait Pontifex: *Multis denuo Apostolicis, & Canonicis, atque Ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia celebrari.* Et sanè contra rationem aliquid toti Ecclesiæ proponeretur credendum, aut agendum, sine authoritate illius, qui toti Ecclesiæ præest. His suppositis

326. Prob. conclusio 1. negativè. Infallitas Concilii, absque confirmatione Pontificis, non potest ulla ratione ostendi: ergo gratis asseritur. antec. prob. Inprimis non potest ostendi facta à Christo promissio tali Concilio, de assistentia Spiritûs S. Dein neque ex natura rei talis infallibilitas necessaria est; nam habetur alia regula fidei, & morum in Ecclesia DEI, scilicet Concilii à Romano Pontifice approbati definitiones. Sed nec est assignabile ullum aliud caput, ex quo probaretur infallibilitas illa: ergo. Confirm. Non tantùm unum generale Concilium, quia non fuit confirmatum à Romano Pontifice, fuit ab Ecclesia reprobatum tanquam erroneum, ùt Ariminense, Mediolanense, Ephesinum II. de quibus vide Francolinum *tyroc. Theol. p. 2. §. 2. n. 38.* Certè *an. Domini. 449.* Concilium generale Ephesinum II. erravit, approbando errores Eutychetis, reclamantibus Legatis Romani Pontificis S. Leonis, & Dioscoro omnia violenter agente: idque Concilium postea S. Leo irritum, & nullius valoris esse declaravit: ergo talia Concilia non sunt infallibilia.

Prob. 2. conclusio positivè. Soli S. Petro, præ omnibus aliis Apostolis, Christus dixit *Matth. 16. v. 18. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam:* pro eodem solo Christus specialiter oravit, ut ait *Luc. 22. v. 32. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua:* hunc solum Christus constituit Pastorem universalem gregis Dominici *Joan. ultimo v. 16. & 17. Pasce agnos meos .....pasce oves meas.* Quod autem Christus Dominus dixit Petro, in ordine ad regendam Ecclesiam, idem dictum est successoribus ejus, Romanis Pontificibus; nam, cùm Christus voluerit Ecclesiam firmam esse usque ad mundi finem, quousque non voluit vivere S. Petrum, voluit certè alios ei succedere, qui regerent eodem modo usque ad mundi finem Ecclesiam suam.

327. Hoc etiam adeò receptum semper fuit omni ætate, ut Romani Pontificis Sedes, non nisi *Apostolica Sedes, Cathedra D. Petri,*

Petri, Locus Petri, sit nominata: ipse autem Papa sit dictus *Supremus Christi in terris Vicarius, Divi Petri Successor, Summus Ecclesiæ universalis Pastor, Caput omnium Ecclesiarum, Ecclesiæ universalis Pontifex &c.* Hinc Florentinum ità definit *sess. 25. in literis unionis: Item definimus, sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem, in universum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum, successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ Caput, & omnium Christianorum Patrem, & Doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam, à Domino nostro JESU Christo plenam potestatem traditam esse.*

Idem definit Lateranense, sub Leone X. qui *in Bulla: Exurge Domine: in eodem Concilio contra Lutherum, ejusque errores edita*, damnavit hanc ejusdem hæresiarchæ propositionem, ordine 25tam. *Romanus Pontifex Petri successor, non est Christi Vicarius, super omnes totius mundi Ecclesias, ab ipso Christo in Beato Petro institutus.* Idem constat ex eodem Lateranensi *sess. 11.* sub Leone X. in quo hic *abrogationem Pragmaticæ Gallicæ*, seu Constitutionem: *Pastor æternus gregem*: edidit, in qua dicitur, non tantùm S. Scripturæ, sed & Patrum, & ipsorum Conciliorum confessione, manifestè constare, Romanum Pontificem super omnia Concilia authoritatem habere. Idem quoque constat ex Constitutione Martini V. *Inter cunctas pastoralis curæ*: edita *an. 1418.* Pontificatûs sui. *an. 1.* (electus namque est *an. 1417.*) in Concilio Constantiensi, quando hoc erat indubitatò legitimum.

Ex quibus sic argumentor. Si definitiones Conciliorum forent infallibiles ante approbationem Pontificis, deberet etiam Pontifex illis se submittere, suámque illis fidem accomodare: ergo non jam super ipsum esset ædificata Ecclesia, sed potiùs ipse esset fundatus, & ædificatus super Ecclesiam: item non ipsius fides præ reliquis ex efficacia orationis Christi esset indefectibilis, sed aliorum, à quibus ipse esset confirmandus; cùm tamen Christus *ibidem*, seu *Luc. 22. v. 32.* ubi ait Petro, se pro ipso orâsse, eidem dicat: *Confirma fratres tuos*: neque Petrus universum Dominicum gregem doctrinâ pasceret, sed ab ipsis pasceretur, ac gubernaretur &c. atqui hæc admitti non possunt: ergo.

328. Prob. conclusio 3. ex universalissima, & constantissima praxi totius Ecclesiæ, ipsorum etiam Conciliorum generalium, quæ semper pro suis definitionibus petierunt approbationem Romani Pontificis, prout Lateranense sub Leone X. *sess. 11.* testatur *in Bulla: Pastor æternus gregem suum: approbante Concilio edita, quæ est abrogatoria Pragmaticæ Gallicæ: Consueverúntque* (inquit) *antiquorum Conciliorum Patres, pro eorum, quæ in suis Conciliis gesta fuerunt, corroboratione, à Romano Pontifice subscriptionem, approbationémque humiliter petere, & obtinere, prout ex Nicæna, & Ephesina, ac Chalcedonensi hujusmodi, & sexta Constantinopolitana, & septima eadem Nicæna, ac Romana sub Symacho, Synodis habitis, earúmque gestis, nec non in Aimari libro de Synodis, manifestè colligitur: quod etiam novissimè Constantienses Patres fecisse constat.* Huc usque Bulla. Idem etiam factum ab ultimo generali Concilio Tridentino, ùt constat ex ultima sessione, *§. ultimo* ante acclamationes Patrum, ubi expressè dicitur, confirmationem decretorum esse à Papa petendam: & idem iterum dicitur factum in Bulla Pii IV. qui id confirmavit.

329. Neque Patres, in Conciliis congregati, confirmationem suarum definitionum petierunt à Papa, tantùm ex humanitate, vel ad firmandam arctiorem unionem, inter caput, & membra; nam fatentur Concilia, se eam approbationem petere, ut definitiones accipiant firmitatem. Sic Nicænum scribit ad S. Sylvestrum *in epist. quæ habetur in fine Concilii. Quidquid autem constituimus in Concilio Nicæno, precamur, vestri oris consortio confirmetur.* Chalcedonense Concilium *actione 3. in relatione S. Synodi ad B. Papam Leonem in fine* ait: *Omnem vobis gestorum vim insinuavimus, ad comprobationem nostræ sinceritatis, & ad eorum, quæ à nobis gesta sunt, firmitatem, & consonantiam.* Rursus *C. Significásti. de electione.* ait Paschalis: *Cùm omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem, & facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Romani Pontificis patenter excipiatur authoritas &c.* Gelasius Papa *C. Considimus. 25. q. 1.* ait de prima, hoc est, Romana Sede: *Quæ & unamquamque Synodum suâ authoritate confirmat, & continuata moderatione custodit.* Plura adhuc, quæ hanc nostram sententiam, de primatu Summi Pontificis, etiam supra Concilia generalia, firmissimè roborant, afferemus infrà *à n. 403.* & adhuc plura suppeditat Reverendissimus Matthæus Peritdidier Abbas S. Petri Senonensis Ordinis S. Benedicti, natione Gallus *in suo tractatu de authoritate, & infallibilitate Summorum Pontificum.*

330. Censetur autem Pontifex approbare, confirmare, vel ratas habere definitiones Conciliorum 1. si præsens sit, & consentiat. 2. si absente ipso, Legati ejus præsentes juxta specialem instructionem suam consentiant. At non censetur addere robur, si ipse, vel ejus Legati præsentes reclament; vel si Legati contra instructionem specialem consentiant: & probabiliùs neque tunc, quando consentiunt, dum tantùm habent instructionem generalem; non enim potest ipsis Pontifex delegare assistentiam Spiritûs S. unde Suarez *disp. 5. de fide sec. 7. n. 11.* ait, probabilissimum quidem esse, DEUM non permissurum, ut tales Legati cum Concilio errent, tamen regulam credendorum esse non posse; eoquòd infallibilitas eorum, saltem non sit certa;

ta: quin neque tunc censetur Pontifex approbare decreta Conciliorum, si negativè se habeat, hoc est, neque consentiat, neque reclamet.

Inconsequenter autem quidam dicunt, Pontificem, si solus dissentiret, contra omnes Patres Concilii, non impediturum infallibilitatem decretorum, vel definitionum; nam, si quis rationes hucusque allatas expendat: aut eæ etiam probant de solo Pontifice: aut nec probant de eo cum aliquibus Patribus sumpto. Nec dici potest, eum tunc tantùm locuturum ùt doctorem privatum; nam, quòd loquatur ex cathedra, non desumitur ex eo, an solus, an cum aliis loquatur: sed, an obliget universalem Ecclesiam ad credendum, an non: & qui aliter sentiunt, viam sternunt ad negandum sæpissimè, vel quòd Pontifex ex cathedra sit locutus, vel quòd ejus definitiones sint infallibiles.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

331. OB. 1. contra 1. conclusionem. Non potest constare, an Concilium universale sit legitimum: ergo frustra ei DEUS contulisset infallibilitatem. prob. antec. non est legitimum, nisi Episcopi congregati sint fideles, & ritè ordinati &c. sed non potest constare de eorum fide, & ordinatione: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. dist. ma. Concilium non est legitimum, nisi reipsa omnes Episcopi tales sint. neg. ma. nisi saltem apparenter exteriùs tales sint (quod facilè cognosci potest) con. ma. & sic distincta minore neg. conseq. Nam, vel DEUS etiam Episcopis apparenter talibus assistet: vel certè manifestabit defectum, ne Ecclesia tota inducatur in errorem. Pariter DEUS non permittet, ut Episcopi violenter cogantur, ad aliquid decidendum: vel etiam coactis assistet, ut nihil falsi decernant: vel manifestabit talem coactionem; hoc enim exigit ejus promissio de perpetua assistentia, & directione Spiritûs Sancti.

332. Ob. 2. SS. Patres negant Conciliis, etiam generalibus, infallibilitatem: ergo. prob. ant. S. Gregorius Nazianz. *epist. ad Procopium* ait: *Hoc animo sum, ut omnem Episcoporum conventum fugiam; quoniam nullius Concilii finem lætum, & faustum vidi.* S. Augustinus *l. 2. de baptis. contra Donat. c. 3.* ait, Concilia *plenaria sæpè priora posterioribus emendari, cùm aliquo experimento rerum aperitur, quod clausum erat, & cognoscitur, quod latebat.* S. Isidorus, relatus à Gratiano *dist. 50. C. Domino Sancto.* ait: *Quotiescunque in gestis Conciliorum discors sententia invenitur, illius Concilii magis teneatur sententia, cujus, aut antiquior, aut potior extat authoritas:* ergo juxta hos SS. Patres Concilia, etiam generalia, non sunt infallibilia; aliàs enim non essent fugienda, nec emendabilia, nec inter se contraria.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. conseq. & explico SS. Patres. S. Gregorius Nazianzenus non loquitur de Conciliis generalibus, sed tantùm de particularibus aliquorum Episcoporum, ex quibus multi favebant hæreticis. Neque tunc Sanctus hic Pater sperabat Concilium generale legitimum, à Pontifice confirmatum: quanquam postea tale viderit, nec fugerit, sed interfuerit, & subscripserit Concilio generali II. Constantinopoli *anno 381.* celebrato.

S. Augustinus *eodem ipso libro* multùm commendat authoritatem Conciliorum generalium, *loc. cit. n. 323.* textu autem objecto probare vult, non esse irrefragabilem authoritatem unius Episcopi, vel Conciliorum particularium: & argumentatur aliquo modo à majori ad minus: quasi diceret: statuta in conventu paucorum Episcoporum non sunt immutabilia; cùm etiam aliqua statuta plenariorum Conciliorum, quandoque possint mutari, seu emendari: intellige autem, non statuta, vel decreta fidei, sed tantùm aliqua, vel judicia circa facta aliqua nuda, seu informia, vel decreta morum, quæ pro temporum circumstantiis, & experimentis rerum, possunt aliquando prudenter mutari, ùt factum est circa communionem sub utraque specie, respectu laicorum.

Et quamvis S. Augustinus ibi agat de quæstione fidei, scilicet, an hæretici sint rebaptizandi, non sequitur, quòd velit, etiam canones universalium Conciliorum, ad fidem spectantes, posse emendari; nam tantùm in genere dicit, cùm Concilia hæc emendari possint, etiam posse emendari sententiam Cypriani: quasi diceret: si Concilia generalia, in quibusdam decretis morum, vel decisionibus facti non dogmatici, mutari, vel emendari possunt, quanto magis etiam in suis decretis potest emendari unus Episcopus Cyprianus? S. Isidorus eodem modo potest explicari, quamvis, eoquòd ejus casus sit tantùm de aliqua pœna, lapsis infligenda, non veniat ad rem; cùm non sit quæstio fidei: & potest utique aliqua pœna, licèt priùs fuerit in aliquo Concilio statuta, per aliud Concilum relaxari: & quoad talia, posterioribus temporibus, ad posterioris Concilii canones, ordinariè magis est attendendum.

333. Ob. 3. contra 2. concluſ. *Act. 8. v. 14.* dicitur S. Petrus unâ cum S. Joanne ab Apostolis missus in Samariam: ergo etiam Petrus erat subjectus collegio Apostolorum, adeóque etiam ejus successores Conciliis. Confirm. 1. In primo Concilio generali *Actor. 15.* non fit mentio Petri, sed tantùm Concilii; nam dicitur *v. 28. Visum est Spiritui Sancto, & nobis:* ergo non fuit suprema potestas in Petro, sed in Concilio. Confir. 2. Papa etiam est frater; nam & ipse debet nobiscum dicere: *Pater noster, qui es in cœlis. Matth. 6. v. 9.* & alios Episcopos solet vocare fratres: ergo etiam ipse

ipse errans, potest, & debet deferri ad Ecclesiam, juxta illud *Matth. 18. v. 17. Si non audierit eos, dic Ecclesiæ*: ergo etiam Ecclesia, seu Concilium, debet posse de Papa judicare.

Resp. neg. conseq. Spiritus S. missus est à Patre, & Filio, quin fuerit minor; fieri igitur potest missio etiam precando, suadendo &c. nec necessariò debet fieri per præceptum. Ad 1. confir. neg. ant. Cùm Petrus esset caput Concilii, sufficienter fiebat ejus mentio, dum fiebat totius Concilii: sic sæpè fit mentio solius Ecclesiæ, quin excludatur Pontifex. Dein saltem *v. 7.* fit primo loco mentio dictorum S. Petri, & S. Jacobus ibi S. Petri verba approbat. Quòd autem non fuerit facta specialis ejus mentio, tanquam capitis, sicut non est argumentum pro nobis, ita nec est pro adversariis.

334. Ad 2. confirm. dist. ant. Papa est frater, si sit Pontifex illegitimus, vel dubius. con. ant. si sit Pontifex legitimus, indubitatus, & tantùm aliquorum criminum reus. subdist. est frater, ità, ut simul sit pater, & caput fidelium, supremam habens authoritatem. conc. ant. est frater simplex tantùm. neg. ant. & dist. conseq. potest deferri ad Ecclesiam, ea intentione, ut puniatur, deponatur, vel etiam ab Ecclesia abscindatur. neg. conseq. potest deferri, ut à Concilio deliberetur de aliis remediis adhibendis, v. g. ut admoneatur, rogetur, vel, si Ecclesiæ infestus esset, jure defensionis contra eum Ecclesia utatur. om. conseq. Inprimis in textu illo: *Dic Ecclesiæ*: per Ecclesiam S. Chrysostomus, Theophilactus, Euthymius, & alii, intelligunt Ecclesiam particularem cum Episcopo, vel hunc solum: & certè communissimè accusatio fit apud Episcopum, atque sufficienter censetur quis delatus ad Ecclesiam, si deferatur ad Episcopum; quia iste eum potest excommunicare &c. Secundò, etsi daretur, quòd possit ex hoc textu desumi, Papam posse deferri ad generale Concilium, quando id ipse convocâsset (aliter enim legitimum non esset) tamen non sequeretur, quòd Concilium posset habere in ipsum jurisdictionem.

Nec timendum est, ne Papa, si accusari non possit in Concilio generali, destruat Ecclesiam; quia quoad fidem, & morum præcepta, ùt dictum est, errare non potest, saltem si sit in Concilio: si extra illud non esset infallibilis (quod tamen, ùt mox dicemus, falsum est) neque posset obligare Ecclesiam, neque DEUS in casu erroris permitteret, ut tota Ecclesia eum sequeretur. Dein Ecclesiæ non deessent adhuc alia remedia, ad avertenda à se mala, per Pontificem imminentia: & sufficerent solæ preces, quæ fundi possent, & quibus moveretur DEUS, ad benignè respiciendam Ecclesiam suam, nec sinendum, ut fideles tentarentur supra id, quod possunt &c. Sicut autem tolerandum est aliquando, etiam in corpore materiali, membrum molestum, præsertim si inter præcipua sit, quando vitæ periculum non affert: ita, & multò magis tolerandum est in mystico corpore tale membrum, quando illud vim, & vigorem non habet à corpore, sed ab alio, ùt Papa à Christo: cujus etiam propriissimè minister est, & non Ecclesiæ: quanquam aliquando etiam dicatur minister Ecclesiæ, quatenus in ejus bonum, à Christo est constitutus dispensator mysteriorum DEI: non autem quasi ab Ecclesia potestatem acceperit.

335. Ob. 4. Concilium Pisanum, Constantiense, & Basileense, deciderunt, Concilia generalia habere authoritatem supra Pontificem: ergo. ant. prob. Pisanum definivit, Concilium generale, universalem Ecclesiam repræsentans, esse superius Papa, atque etiam de facto Benedictum, dictum XIII. & Gregorium XII. deposuit, ac Alexandrum V. creavit, qui postea decreta Concilii approbavit. Constantiense idem docuit, præsertim *sess. 5.* ubi ait hæc synodus: *Et primò declarat, quòd ipsa, in Spiritu Sancto legitimè congregata, Concilium generale faciens, & Ecclesiam Catholicam repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet, cujuscunque status, vel dignitatis, etiam si Papalis existat, obedire tenetur, in his, quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis, & reformationem dictæ Ecclesiæ, in capite, & membris.* Quod ipsum repetit, & confirmat Concilium Basileense *sess. 2.* Hanc objectionem egregiè tractat, atque refellit Leytam *in impenetrabili clipeo Pontificiæ dignitatis disc. 5. per totam, & iterum disc. 7. sec. 7.*

336. Resp. An Concilium Pisanum fuerit universale, an non, dubitant quidam, ùt, Leytam, ac Bellarminus *tom. 2. controv. 1. l. 1. de Eccles. & Concil c. 8.* ac alii: certè Odoricus Reynaldus *ad annum 1409. n. 79.* ait, multos doctrinâ, & religione conspicuos, de illius authoritate dubitâsse: & ratio dubitandi est hæc. Si Concilium Pisanum fuisset indubitatò legitimum, debuisset Joannes XXIII. successor Alexandri V. in eo Concilio electi, haberi pro indubitato Pontifice: & tamen Concilium Constantiense eum ùt talem non agnovit; nam *sess. 14.* hujus Concilii etiam Gregorius XII. vocatur Pontifex: atque adeò à Concilio Pisano, non tam extinctum, quàm auctum est schisma: nec post illud Ecclesia uni Papæ adhæsit: sed tribus diversis, etiam diversæ partes fidelium adhæserunt.

Quodsi etiam omittatur, Concilium Pisanum fuisse universale, nihil statuit, definiendo de legitimis indubitatis Pontificibus; sed tantùm de dubiis, schisma foventibus, &, ùt ibi vocantur (prout videre est apud Binium *tom. 3. Concil. p. 2. in notis ad Concilium Pisanum. mihi fol. 1554.*) *hæreticis.* Nec potest ostendi, quòd unquam definierit, Concilium esse supra Papam indubitatum. Et quanquam referantur ibi sententiæ quædam Universitatum, Parisiensis, & Bononiensis, illæ tamen etiam (ùt legenti eas apud Binium *tom. 3. Concilior. p. 2. in notis*

tis ad Concil. Pisan. fol. mihi 1554. est manifestum) loquuntur de dubiis, & schismaticis Pontificibus. Quodsi etiam aliqua viderentur à Concilio illimitatè dici, tamen, quia Concilium ibi loquitur, in illis circumstantiis dubiorum existentium Pontificum, etiam de his ea dicta congruenter accipiuntur: præterquam quòd, ùt jam diximus, non omnia, quæ in Conciliis referuntur, sint de fide. Videatur apud Binium *tom. 3. Concilior. p. 2. folio mihi 1553.* historia hujus Concilii.

337. Quod attinet ad Concilium Constantiense, istud explicari, & potest, & debet, de Concilio tempore schismatis, & dubiorum Pontificum, ùt patet ex contextu: certè ibidem Joannes XXIII. *sess. 11.* à Procuratoribus Concilii accusatur, tanquam *notorius simoniacus, pertinax hæreticus &c.* Dein *sess. 37.* idem Concilium *in sententia contra alterum Papam, dictum Benedictum XIII.* hunc condemnat, tanquam *schismaticum, & hæreticum, ac à fide devium &c.* Quod ad Gregorium XII. attinet, qui sponte abdicavit, etsi non ita à Constantiensi culpetur, tamen à Pisano hæreticus dicitur: certè Binius *tom. 3. Concil. p. 2. mihi folio 1554. in notis in Concilium Pisanum* scribit, Benedictum, & Gregorium, depositos fuisse *ùt hæreticos, & schismaticos.* Adde, si Concilium adstruere voluisset superioritatem Concilii supra Papam, etiam quando hic indubitatò legitimus est, certè Martinus V. ejus definitionem non approbâsset.

Unde, quæcunque dicuntur de potestate Concilii, immediatè à Christo accepta, de necessitate ipsi parendi, etiam personis dignitatis Papalis imposita, quoad ea, quæ spectant ad fidem, & reformationem Ecclesiæ, in capite, & membris, intelligenda tantùm sunt de casu schismatis, & Pontificis dubii, aut notoriè hæretici; tunc enim Concilium habet potestatem, ad providendum sibi de legitimo capite, & ad dijudicandam etiam fidem, vel declarandum errorem Pontificis notoriè hæretici. Confirmantur dicta ex eo, quòd dicat Concilium, se repræsentare universalem Ecclesiam; nam, dum existit legitimus Pontifex, Concilium solum non repræsentat absque Papa totam Ecclesiam; utique enim legitimus Papa est membrum, & quidem præcipuum.

338. Dices 1. Concilium Constantiense determinavit multa ante electionem Martini V. circa doctrinam hæreticam Joannis Huss, & Hieronymi Pragensis. Resp. Ea tunc primùm infallibile robur acceperunt, postquam Martinus V. jam legitimus Pontifex illa approbavit. Dices 2. Etiam reliqua sunt ab eodem approbata. Respondeo. Severinus Binius *in titulo Concilii, & in notis*, atque cum eo alii, communiter asserunt, Concilium hoc tantùm ex parte esse approbatum, scilicet quoad ea, quæ ad fidem pertinent contra Wicleffum, Hussium &c. reliqua verò de authoritate Concilii supra Pontificem nullo modo esse approbata à Martino V. præsertim, si explicentur de legitimo, & indubitato Pontifice; quomodo enim Martinus ea probâsset, qui in sua Bulla, in eodem Concilio edita, statuit, suspectum de hæresi interrogandum esse: *Utrum credat, quòd Papa canonicè electus, qui pro tempore fuerit, ejus nomine proprio expressò, sit successor Beati Petri, habens supremam authoritatem in Ecclesia DEI?* Quin potiùs ista superioritas Concilii supra Papam est reprobata à Florentino, & Lateranensi. Cajetanus ait, decreta fidei Concilii Constantiensis esse propriè ea, quæ definita sunt contra hæreticos: & hæc sola approbata fuisse; nam *sess. 45. seu ultima* dicitur: *Sanctissimus Dominus noster Papa dixit, respondendo ad prædicta, quòd omnia, & singula, determinata, conclusa, & decreta, in materiis fidei, per præsens Concilium conciliariter, tenere, & inviolabiliter observare volebat, & nunquam contraire quoquo modo: ipsáque sic conciliariter facta approbat, & ratificat, & non aliter, nec alio modo.* Et quæso, quis unquam dixit, hæreticum esse, negare authoritatem Concilii generalis supra legitimum Pontificem? & tamen hæreticum foret, si sententia Concilii Constantiensis etiam ad casum legitimi Pontificis se extenderet, & in Concilio à Martino V. approbata fuisset?

Advertit etiam bene Raslerus *de regula externa fidei art. 15. n. 221.* notanda esse illa verba: *Ipsáque sic conciliariter facta approbat, & ratificat* (Martinus V.) *& non aliter, nec alio modo:* nam ea verba *ad... reformationem ... in capite, & membris*, non habentur *in sessione 4.* (etsi in Colonienſi editione Concilii Constantiensis per errorem etiam ibi ea verba ponantur) sed tantùm in sessione 5. quæ conciliariter facta non fuit, ùt docet Bellarminus *tom. 2. controv. 1. l. 2. de Conciliis c. 19.* imò probabilissimè illa sessio 5. nullius est authoritatis; tum quia nullus, nec dubius Pontifex ei aderat (Joañes enim jam recesserat, & Martinus nondum electus erat) tum quia necdum aderant ii, qui hucusque secuti erant Gregorium, & Benedictum: imò Concilio repugnabant: adeóque tertia tantùm pars Ecclesiæ præsens erat: tum quia res non erant actæ, more in Conciliis consueto, seu verè conciliariter, scilicet adhibendo solitum examen, diligentiam &c. quæ, licèt juxta quorundam sententiam non sint absolutè necessaria ad aliquid determinandum à Concilio cum Papa, vel à solo Papa, tamen necessaria sunt, ut acta in Concilio dici possint *conciliariter facta*: adeóque decretum, de potestate Concilii supra Pontificem, à Martino V. nunquam approbatum fuit; nam contra aliter, quàm conciliariter facta, protestatus est Martinus, ùt patet ex verbis *conciliariter facta... & non aliter*

339. Accedit, quòd nunquam Ecclesia judicaverit, à Constantiensi Synodo decisum, quòd Concilium sit supra legitimum Pontificem; aliàs non potuisset de eo iterum deliberari, vel id in quæstionem vocari; & tamen de hoc, saltem aliquo modo, actum rursus fuisse in Tridentino, negari non potest; nam hæretici eam quæstionem definiri

finiri volebant, non sincera intentione, ut patesceret veritas, sed ut turbas cierent. Et quanquam decisum nil fuerit, tamen, teste Pallavicino *in historia Tridentini l. 21. c. 4. n. 5.* Patres, tum Hispani, tum Itali, in eo conspirârunt, ut definiretur, Papam esse supra Concilium, qui Gallis, & paucis aliis aliarum nationum Episcopis, multò plures erant.

Adde, quòd post Concilium Constantiense usque nunc, incomparabiliter major pars doctorum senserint, Pontificem legitimum esse supra Concilium: qui utique non docuerint hæresin, qualis esset opinio contraria definitioni Concilii, à Pontifice approbatæ. Adde, quòd, ùt jam dictum *num. præced.* in Constitutione Martini V. in eodem Concilio edita, contra Hussium, & Wicleffum, ponantur interrogationes, proponendæ suspectis de hæresi, & inter has etiam ista: *Utrum credat, quod Papa ..... sit successor Beati Petri, habens supremam authoritatem in Ecclesia DEI?* quam authoritatem certè juxta adversarios Papa non haberet, sed Concilium.

Quod attinet ad Concilium Basileense, ejus authoritas minima est; nam etsi legitimè fuerit indictum, tamen ab indubitati Pontificis Eugenii IV. obedientia recessit, & Antipapam Felicem V. creavit: nec Nicolaus Eugenii successor ullatenus decreta ejus approbavit, nisi quoad quasdam dispositiones circa beneficia Ecclesiastica. Econtra ipsum Concilium Basileense est reprobatum à Concilio Lateranensi *sub Leone X. sess. 11. in Bulla: Pastor aternus gregem suum: quæ abrogat Gallicam Pragmaticam*: & quidem est reprobatum, tanquam *Conciliabulum*, quòd *Concilium amplius appellari non merebatur*, & cujus *facta nullum robur habere potuerint.* Et hinc hujus Concilii auctoritas communissimè deseritur.

340. Ob. 5. *Matth. 18. v. 20.* ait Christus: *Ubi enim sunt duo, vel tres, congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*: ergo multò magis, ubi Episcopi plurimi sunt congregati in Concilio universali, etiam absque consensu Papæ, Christus adest, & assistendo eorum decreta infallibilizat. Confir. *Actor. 20. v. 28.* dicit S. Paulus omnibus Episcopis: *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam DEI*: ergo etiam reliqui Episcopi regunt Ecclesiam DEI universam, & maximè in Concilio. Resp. neg. conseq. Argumentum manifestè probat nimium; nam, si ea verba Christi ad mentem adversariorum accipienda essent, quodlibet collegium Christianorum in causa fidei, vel virtutis, ad Christi honorem congregatum, esset infallibile, & multò magis quodlibet Concilium diœcesanum, aut provinciale: quod est certissimò falsum; cùm plura manifestè erraverint.

Locus ille potiùs intelligendus est de simul orantibus, quibus Christus ibi promittit, se adfuturum, ut impetrent. Si applicare eum velis ad Concilium sine Pontifice, nego, Christum de eo casu loqui: si de Concilio cum Pontifice, omitto, posse dici, Christum adfuturum, ne caput cum membris erret. Ad confir. dist. conseq. ergo reliqui etiam Episcopi regunt Ecclesiam DEI partialiter, hoc est, quilibet suam diœcesin. conc. conseq. regunt totaliter sine Pontifice, quando talis legitimus adest. neg. conseq. Ex hoc autem non sequitur, quòd eorum decreta, absque approbatione Pontificis, sint infallibilia; sed tantùm, quòd tunc sint talia, quando in Concilio cum Pontifice conveniunt, & simul cum ipso aliquid decernunt; tunc enim collectivè regunt Ecclesiam universam.

341. Ob. 6. Sacri canones ipsi nostræ conclusioni adversantur: ergo. prob. ant. *C. Confidimus. 25. q. 1.* dicitur: *Uniuscujusque synodi constitutum, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exequi sedem præ cæteris oportere, quam primam, quæ & unamquamque synodum sua auctoritate confirmat, & continuata moderatione custodit.* & *ibidem C. Contra*, ait Pontifex: *Contra statuta Patrum condere aliquid, vel mutare, nec hujus quidem sedis potest authoritas*: ergo &c. Resp. 1. Hîc clarè asseritur superioritas Romani Pontificis supra Concilia, dum dicitur: *Unamquamque synodum sua authoritate confirmat*: quod est superioris. Resp. 2. neg. ant. ad prob. neg. conseq. Ibi inprimis expressè sermo tantùm est de constitutis à Pontifice approbatis; nam, ùt jam notatum est, expressè dicitur, primam sedem synodos confirmare.

Dein, si sunt constituta, seu statuta, aut decreta fidei, non possunt mutari, ùt est in confesso: si sunt decreta morum, & tangunt jus naturale, aut Divinum; nec ista possunt mutari; quia non potest Pontifex mutare jus Divinum, aut naturale: si autem tantùm tangunt jus humanum; non potest Pontifex ea mutare passim, temerè, & absque legitima causa; nam, licèt Jus Canonicum Papam, utpote legislatorem, & supremum principem, non obliget vi coactiva, tamen, vel eum obligat vi directiva, ùt docet S. Thomas *1. 2. q. 96. a. 5. ad 3.* vel, si eum non obligat Jus Canonicum immediatè vi sua, tamen eum ratione Juris Canonici, & ad huic se conformandum, obligat honestas, seu convenientia naturalis, vi cujus etiam Papa tenetur, se conformare aliis, & subditis exemplo præire, ut isti legem faciliùs observent, prout docent alii cum Layman *l. 1. tract. 4. c. 9. n. 3.* Potest tamen Papa in Jure Canonico mutare aliquid, si id expedire judicaverit, ùt docet Angelicus *loco modò citato.* Eadem responsio servit ad alterum textum *ex C. Contra.* objectum.

342. Ob. 7. *C. Sicut Sancti. dist. 15.* ait S. Gregorius de statutis in generalibus Conciliis: *Se, & non illa, destruit, quisquis præsumit, aut solvere, quos religant, aut ligare, quos solvunt*: ergo nec Papa potest solvere statuta Conciliorum. Confir.

1. C.

1. *C. Nemo. 9. q. 3.* & *C. Si Papa. dist. 40.* dicitur, quòd etiam Pontifex possit accusari coram Ecclesia, si peccet, & contumax sit: ergo Ecclesia est ejus superior. Confir. 2. In Constantinopolitana Synodo IV. (quæ fuit Oecumenica VIII. & habetur *apud Binium tom. 3. Concil. p. 2. fol. mihi 880.*) *action. 10. can. 13. fol. 897.* dicitur, si synodus universalis fuerit congregata, & facta fuerit etiam de S. Romanorum Ecclesia quædam ambiguitas, & controversia, oportere venerabiliter, & cum convenienti reverentia, de proposita quæstione scisciari, & solutionem accipere, aut proficere, aut profectum facere: non tamen audacter sententiam dicere contra Summos senioris Romæ Pontifices: ergo.

Resp. dist. conseq. Nec Papa potest solvere statuta Conciliorum passim, & temerè, & ita, ut hoc licitè faciat. conc. conseq. non potest, quando id expedit ob certas causas. neg. conseq. Textus ille prorsus non probat intentum adversariorum. S. Gregorius ibi loquitur de personis, aut à Concilio excommunicatis ob hæreses, vel approbatis ob eorum fidem: de quibus utique nec Pontifex aliter potest judicare; nam aliàs, vel approbaret hæreses, vel condemnaret rectam fidem. Potest tamen Pontifex damnatos in Concilio absolvere, si pœnitentiam convenientem egerint, ùt nemo negabit.

Ad 1. confirm. neg. antec. *C. Nemo.* expressè sic habet: *Nemo judicabit primam sedem &c.* Quod autem glossa *in hoc caput: Nemo.* dicat, eum posse accusari, idque se probâsse *C. Si Papa. dist. 40.* non refert; quia glossæ authoritas minimè prævalet maximæ nostræ authoritati: nec ratio ulla sufficiens adducitur. Ipsum autem *C. Si Papa.* tantùm dicit, Papam, si negligens fuerit, alios secum in infernum trahere, neminem tamen mortalium præsumere, eum arguere, nisi sit *à fide devius.* Ad 2. confirm. Canon ille apud Binium sic legitur. *Siqua verò Oecumenica synodus collecta, de Romanæ Ecclesiæ controversia quapiam quærat, licebit cum verecundia de proposita quæstione religiosè percontari, responsumque admittere, & (sive nocens sit, sive innocens) nequaquam impudenter sententiam in Pontifices Romanos pronunciare:* ubi nota, quòd in fragmentis Concilii apud eundem Binium *fol. 857.* sit hic *Canon. 21.* In forma. neg. conf. Scisciari aliquando licet de Romana Ecclesia, in certis casibus etiam juxta nos, imò Pontificem rogare, & monere: judicium ferre non licet: quod etiam apertè ex canone isto colligitur.

ARTICULUS VII.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

343. OB. 8. *C. Ecce. dist. 99.* S. Gregorius vetat, se dici *Universalem Papam*: ergo Papa non est caput universalis Ecclesiæ. Confir. *C. Prima sedis* (quod desumptum est ex Concilio Africano) *eadem dist.* dicitur: *Prima sedis Episcopus non appelletur princeps sacerdotum, vel summus sacerdos, aut aliquid hujusmodi:* ergo. Resp. Papam esse caput Ecclesiæ &c. est clarè definitum in Florentino, citato *n. 327.* in forma. neg. conseq. *Universalis Papa* potest accipi in duplici sensu: primò, ut significet, Papam esse ita universalem Episcopum, ut ipse tanquam proprius Episcopus præsideat etiam cuique particulari Ecclesiæ, ita, ut alii sint tantùm quasi ejus vicarii, seu suffraganei. Secundò, ut tantùm significet, universalem Ecclesiam, seu omnes etiam Ecclesias particulares, esse ei subjectas.

In primo sensu Papa non est universalis Episcopus, & in hoc sensu nomenclationem illam accepit S. Gregorius, ùt patet vel ex eo, quòd Eulogio Patriarchæ Alexandrino, qui hunc titulum S. Gregorio inscripserat, hic Sanctus rescribat: *Si enim universalem me Papam vestra Sanctitas dicit, negat, se hoc esse, quod me fatetur universum:* hoc est, negat, se esse Episcopum: adeóque vult dicere, quòd, si ipse vocetur Universalis Papa, alii Episcopi non ampliùs futuri sint Episcopi. In secundo sensu etiam S. Gregorius non negavit, se talem esse; imò authoritatem suam in omnes Ecclesias strenuè defendit: & in hoc sensu etiam Chalcedonensis Synodus S. Leonem vocavit universalem Patriarcham: quo nomine etiam Hormisda à multis est appellatus. videatur glossa *in hoc cap.*

Ad confirm. neg. conseq. Non agitur ibi de Romano Pontifice, sed de Episcopis Primatibus, seu Patriarchis, certorum regnorum, ùt habet glossa: & videtur vel ex eo patere, quòd illud Concilium tantùm statuta ediderit pro sua provincia, & circa suum Primatem, non autem circa alium. Adde, quòd, etsi tunc etiam Romanus Pontifex non sit visus appellandus universalis, propter speciales rationes, & fortè propter acceptionem illius vocis, in significatione suprà adducta, ob quam noluit eam adhiberi S. Gregorius, tamen neutiquam propterea negatur Pontificis suprema authoritas: neque inconvenienter, mutatis jam circumstantiis, is titulus ei tribuitur.

344. Ob. 9. *C. Legimus. dist. 93. ex S. Hieronymo. ep. 85.* dicitur: *Si authoritas quæritur, orbis major est urbe:* ex quo infert S. Pater, non peculiarem Romæ, sed orbis, seu totius Ecclesiæ consuetudinem esse servandam: ergo. Confirm. Idem Sanctus *ibidem* dicit, Episcopos omnes esse æquales: ergo, si alii subsunt Concilio, etiam eidem subest Romanus Episcopus. Resp. neg. conseq. S. Hieronymus ibi agit de quibusdam Diaconis Romanis, qui, eoquòd essent ditiores quibusdam presbyteris, eis se præferebant: & hanc eorum consuetudinem, neutiquam à Concilio, vel Pontifice approbatam, aut definitam, quanquam Romæ toleratam, reprehendit: quod non venit ad rem. Ad confirm. dist. ant. ait, Episcopos esse æquales quoad ordinem, & characterem. conc. ant. quoad jurisdictionem. neg. antec. & conseq.

sic enim ait: *Ubicunque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii ..... ejusdem meriti, ejusdem est sacerdotii.*

345. Ob. 10. In Concilio Pisano, centum, & tres Theologi, censuerunt, Papam subesse Concilio, idémque censuerunt Academiæ, Parisiensis, & aliæ per Galliam, itemque Bononiensis, ac Florentina, quin etiam aliæ. Idem tenuêre Patres Concilii Constantiensis, & Basileensis. Idem teste Ferrerio apud Pallavicinum *in histor. Trident. l. 19. c. 14. n. 4.* tanquam articulum necessarium tenuit tota Gallia: & hunc sensum Galliæ esse, videtur posse colligi ex propositione secunda Conventûs Parisiensis *anno 1682.* qua dicitur, *sic autem inesse Apostolicæ sedi, ac Petri successoribus, Christi Vicariis, rerum spiritualium plenam potestatem, ut simul valeant, atque immota consistant sanctæ Oecumenicæ synodi Constantiensis à sede Apostolica comprobata, ipsóque Romanorum Pontificum, ac totius Ecclesiæ usu confirmata, atque ab Ecclesia Gallicana perpetua religione custodita decreta, de auctoritate Conciliorum generalium, quæ sessione quarta, & quinta continentur: nec probari à Gallicana Ecclesia, qui eorum decretorum, quasi dubiæ sint auctoritatis, ac minùs approbatæ, robur confringant, aut ad solum schismatis tempus, Concilii dicta detorqueant*: atqui tanta authoritas utique sententiam adversam satis roborat: ergo.

Resp. neg. ma. & mi. Inprimis Universitates tempore Concilii Pisani loquuntur tantùm, de Pontificibus dubiis, ùt ex Academiarum illarum rescriptis ostendit Leytam *in clypeo Pont. dignit. discept 5. sect. 1. & sect. 5. n. 44.* In Constantiensi Concilio, etsi sententiæ Theologorum fuerint distractæ, tamen, ùt idem author *cit. sect. 5.* ostendit, potissima pars tantùm loquebatur de casu schismatis. Patres, ac Theologi Basileenses, ùt plurimùm sententiam revocârunt, ac cum Eugenio redierunt in gratiam.

Quod attinet ad Galliæ Doctores, iis, si nobis contrarii sint, opponere licet reliquas nationes Catholicas, oppositum communissimè sentientes. Sed fortè non ità communiter sunt contrarii, ùt quibusdam videtur: sanè eos aliquando aliter sensisse, constat ex legatione ad Eugenium IV. Florentiæ tunc degentem, à Carolo Franciæ rege missa, in qua Meldensis Episcopus, regis, ac regni nomine, detestatus est acta Basileensium: & professus est (ùt habet Odoricus Raynaldus *ad an. 1441. n. 8.*) *Eugenium verè esse Summum DEI Vicarium, eadémque potestate, quam Petrus ab ipso Christo accepit, pollere: nec non Monarchiam Pontificiam à Christo esse constitutam.* Idem Rex (ùt idem Odoricus *ibidem paulò superiùs* testatur) *agnovit, Basileæ impetu, & seditione rem gestam, ac pestilentem doctrinam, adulterantem Evangelium, & Pontificiam potestatem, non in uno, summóque præsule, sed in multitudine collocantem, ac Monarchiam, institutam à Christo, in Aristocratiam, vel Democratiam redigentem, fuisse inductam.*

Verba Legati ad Eugenium *n. 9.* sunt ista: *Tuum principatum Monarchicum esse à DEO, nedum secundùm communem universi providentiam, sed etiam speciali institutione, inter opera restaurationis mundi, à Christo institutum, téque vera, legitimáque successione, illum possidere, palam recognoscimus, & confitemur.* & postea *n. 10. Ad has extremitates evellendas* (id est ad tollenda duo offendicula) *non sufficit auctoritas Papæ sine generali Concilio, nempe quoad ad effectum exoptatum, quamvis valeat quoad potestatem; unde distinguendum est hic de duplici potestate, tam in summo Pontifice, quàm in cæteris Prælatis. Una siquidem auctoritas est commissæ potestatis: & illa in omnibus summis Pontificibus semper est æqualis: quod datum est Petro in potestate, datum est etiam omnibus successoribus. Alia est potestas bonæ æstimationis, seu reputationis: & hæc venit ex virtutibus, & operibus virtuosis: quare non semper est æqualis in summis Pontificibus: sicut patet de Gregorio Magno, & B. Leone, qui fuerunt maximæ auctoritatis, & reputationis: sicut id, quod fit per Papam in generali Concilio: & isto modo Concilia generalia dicuntur summæ auctoritatis, quantum ad auctoritatem, quæ venit ex reputatione, vel æstimatione.* & *n. 11. Subditis est nedum periculum, sed & præcipitium æternæ damnationis, recedere à summo Pontifice, ex quacunque occasione, nisi propter manifestam hæresin.* videatur ipse Odoricus Raynaldus *ad an. 1441. à n. 8.*

346. Quod attinet ad propositionem illam Conventûs Parisienis, ajunt, eam immeritò publicatam fuisse sub titulo Cleri Gallicani, & ad summum Episcopos ibi collectos eam declarationem emisisse, aliis non mandantibus, nec sua sponte probaturis: & contrariam mentem, frequentibus, ac liberioribus comitiis aliis, eundem Clerum aperuisse. Equidem dicunt illi Episcopi, se esse *Ecclesiam Gallicanam repræsentantes*: sed videntur, hoc sine sufficienti jure, aut ratione sibi tribuere: certè quadraginta Episcopi, Parisiis convenientes *an. 1714.* (qui Conventus, ùt habetur *in instructione pastorali ibi facta* fuit unus ex numerosioribus conventibus in Gallia celebratis) non ausi sunt dicere, se repræsentare Ecclesiam Gallicanam: & *in literis suis encyclicis* ajunt, se bene scire, quòd non possint aliis Episcopis obligationem aliquam imponere. Quare neque id potuerit Conventus *an. 1682.* celebratus. vide etiam infrà *n. 372.*

Jam ad minorem: hæc meritò negatur, cùm incomparabiliter major sit numerus Theologorum, qui oppositum, seu nostram sententiam tenent, & inter eos non pauci sint etiam sanctitate celebres, ùt videre est apud Bellarminum *tom. 2. controv. 1. l. 2. de Conciliis. c. 14.* & P. Thyrsum *1. p. adverss. Machumet. l. 3. c. 6. n. 178. & seq.* ac alios, patètque etiam ex dictis *n. 338.* de novem

partibus Patrum ex decem Concilii Tridentini: certè Rasslerus *de regul. exter. fidei. art. 15. n. 230.* ait, nihil adhuc veræ probabilitatis in contraria sententia apparere.

347. Ob. 11. Sententiam adversam etiam tenuerunt Petrus Alliacensis Cardinalis, Nicolaus Cusanus, Cardinalis Florentinus, Franciscus Zabarella, Abbas Panormitanus, seu Nicolaus Tudeschus, Abulensis, Almainus, Major, Adrianus, & Æneas Sylvius, postea Pius II. imò etiam S. Antoninus *3. p. tit. 23. c. 2. §. 6.* Joannes Gerson autem vir doctissimus, & Parisiensis Cancellarius, in Concilio Constantiensi publicè perorando ad Patres dixit, quòd, qui in oppositа (hoc est, nostra) sententia sit, cadat in hæresin jam damnatam, quámque nullus unquam Theologus, maximè Parisiensis, & sanctus asseruerit: ergo. Resp. Etiam hos auctores explicandos esse de casu dubii Pontificis. Si autem de eo casu explicari non possent, possent ipsis opponi alii æquè graves, imò graviores, & incomparabiliter plures authores.

Dein Æneas Sylvius revocavit sententiam suam diu, antequam Pontifex renuntiaretur. S. Antoninus autem *loc. cit.* tantùm dicit, Pontificem non posse in materia fidei definire contrarium ei, quod jam à Concilio generali, à Pontifice confirmato, fuit definitum: de cætero *eod. cap. & pluribus locis hoc titulo* haud dubiè nostram sententiam amplectitur. Si Gerson id dictum protulit, nec verè, nec eruditè dixit; namque inprimis quis dicat, nostram sententiam esse hæreticam, quam tot Sancti Patres, & doctores maximè Catholici, defendunt: inter quos, & Divus Thomas, & D. Bonaventura, tum Sancti, tum Theologiæ doctores, & quidem Parisienses fuère.

Certè S. Thomas. *2. 2. q. 1. a. 10. in corp.* ait de Summo Pontifice: *Ad cujus auctoritatem pertinet finaliter determinare ea, quæ sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur;* cùm ipse præsit toti Ecclesiæ. *Quæstione autem 10. de potentia a. 4. ad 13.* de Romano Pontifice ait: *Cujus auctoritate sola synodus congregari potest, & à quo sententia synodi confirmatur, & ad ipsum à synodo appellatur. Quæ omnia patent ex gestis Chalcedonensis synodi.* S. Bonaventura autem *in 4. dist. 19. dubio. 6. ante art. 1.* ait: *Quoniam Dominus Papa non est subjectus constitutionibus Patrum, sed super omnes est: ideo potest in eis dispensare &c.*

348. Ob. 12. Solus Pontifex non est Ecclesia, sed tantùm pars Ecclesiæ: Concilium verò est Ecclesia: atqui Ecclesiæ toti, & non parti, est promissa infallibilis assistentia Spiritûs S. ergo. Confirm. Imprudenter adhæretur uni præ cunctis aliis: ergo. Resp. dist. 1. p. ma. Pontifex est pars Ecclesiæ tantùm qualiscunque. neg. ma. est pars præcipua. conc. ma. dist. etiam 2. p. ma. Concilium, ùt distinctum, aut separatum à Pontifice, quando hic indubitatus existit, est Ecclesia. neg. ma. Concilium ùt conjunctum suo capiti, seu unà cum Pontifice. conc. ma. dist. etiam mi. promissa est infallibilitas Ecclesiæ, ùt distinctæ à Pontifice. neg. mi. ùt conjunctæ. om. mi. & neg. conseq. Concilium sine capite, quando hoc indubitatum existit, non repræsentat perfectè Ecclesiam; quia non repræsentat, nisi corpus sine capite mutilum; unde saltem Concilium sine Pontifice nihil potest definire infallibiliter.

Quod spectat ad alteram partem minoris: an scilicet ipsi Pontifici, utpote capiti, seu parti, etiam soli, & extra Concilium, sit promissa infallibilitas, videbimus infrà. Ad confirm. dist. antec. imprudenter adhæretur uni præ reliquis, nisi uni præ reliquis Spiritus S. assistat. conc. ant. si Spiritus S. uni præ reliquis assistat. neg. ant. & conseq. si autem Pontifex solus, aut extra Concilium, non esset infallibilis, tunc neutrius decisioni fide Divina adhærere possemus, donec convenirent. Sed de hoc inferiùs.

349. Ob. 13. Pontifex habet authoritatem, & infallibilitatem ab Ecclesia: ergo hanc etiam habet ipsa. prob. authoritas, & infallibilitas est indefectibilis: Pontifices sunt defectibiles; quia sæpe moriuntur: ergo infallibilitas debet esse, in, & ab Ecclesia: Resp. neg. ant. Ecclesia, seu electores Pontificis Cardinales, tantùm determinant personam, authoritate Pontificia vestiendam, sicut patronus sæcularis præsentat Clericum ad beneficium: Christus autem illi confert immediatè authoritatem Papalem, & assistentiam Spiritûs S. sicut Episcopus confert præsentato beneficium; nec enim Pontifex est Vicarius Ecclesiæ, sed Christi: & quidem proximus, ac immediatus. ad prob. dist. ma. est indefectibilis infallibilitas formaliter sumpta, pro omni omnino tempore. neg. ma. infallibilitas radicaliter sumpta. conc. maj. & omiss. mi. neg. conseq. Explico distinctionem. Assistentia Spiritûs Sancti formaliter semper adest, ad definiendum verum, pro omni eo tempore, pro quo datur certus Papa: pro illo autem tempore, quando nullus Papa datur, vel tantùm dubius, adest infallibilitas radicaliter; quia, licèt tunc nihil de fide possit decidi, potest tamen statim eligi novus Papa certus, cui iterum Spiritus S. assistet.

350. Ob. 14. Episcopi omnes in Concilio sunt judices: sed, si ipsi sine Pontifice non essent infallibiles, non essent judices, sed tantùm consiliarii: ergo. Confirm. Juxta nos gratis convocarentur Concilia; cùm omnia solus Pontifex posset decidere: hoc est contrarium opinioni totius Ecclesiæ: ergo. Resp. conc. maj. neg. mi. aliàs, quia quilibet Episcopus in Concilio, seorsim sumptus, non habet infallibilitatem (ùt etiam adversarii debent fateri) quivis tantùm esse omnium consiliarius. Quare Episcopi verè judicant, de rebus fidei; utique enim aliæ sunt in Concilio partes Episcoporum, aliæ tantùm Theologorum, qui plures solent Conciliis adesse, sed duntaxat ùt consiliarii: Episcopi autem ùt judices: & quidem sunt tales, authoritate accepta à Christo,

sto, vel immediatè, vel mediatè (seu per Pontificem) sed eorum judicium seorsim à Pontifice, vel, si hujus judicio sit contrarium, est fallibile.

Ad confirm. neg. ma. Inprimis necdum diximus, Pontificem etiam extra Concilium esse infallibilem: sed de hoc primùm inferiùs agemus. Verùm etiam hoc suppositio, generalia Concilia prudenter convocantur, maximè, quamdiu etiam quidam Catholici audent, sententiam nostram in dubium vocare. Inprimis enim Concilium generale utile, quin imò necessarium est, in casu schismatis, & plurium dubiorum Pontificum, ut aliquis certus, & legitimus habeatur. 2. Etiam, quando existit certus, & legitimus Papa, tamen servit Concilium, ut efficaciùs convincantur hæretici, & alii, qui infallibilitatem soli Pontifici collatam esse non credunt. 3 Servit Concilium (ùt ait Gallicus ad Eugenium IV. Orator, citatus *n. 345.*) non quidem ad authoritatem potestatis, sed tamen ad authoritatem reputationis, hoc est, ut definitiones, vel leges, apud communitatem Christiani populi (cujus apprehensionem valde ferit nomen generalis Concilii) majorem aliqualiter reverentiam, & æstimationem nanciscantur.

Servit 4. Concilium, ut convenientibus ex omni orbe Episcopis, communi consensu, definitiones, & leges suaviùs condantur, & sic decreta, præsertim, quæ mores concernunt, lubentiùs admittantur. 5. ut magis constet de communi consensu, & conspiratione unanimi, quæ etiam corda valde solet movere, ad faciliùs acceptandas leges. 6. ùt faciliùs, & explicatiùs innotescant canones fidei; quia quandoque, quæ à solis Pontificibus decreta sunt, omninò non, vel non nisi tardissimè promulgantur, & negligentiæ prætexitur ignorantia. 7. Tandem etiam servit Concilium, ut decreta morum certiùs, & efficaciùs, executioni mandentur; quæ enim communi consensu Episcoporum, ex omnibus nationibus congregatorum, statuuntur, eorum observationi diligentiùs invigilatur: nec possunt subditi facilè excipere, vel querelas excitare, contra hujusmodi statuta, quæ non unius, sed omnium communi calculo sunt facta; nam pudet omnes accusare. videri etiam potest Suarez *de fide disp. 11. ante sec. 1. n. 2.*

351. Ob. 15. Melius est Ecclesiæ, ut Papa subsit Concilio: ergo Christus id voluit. conseq. non videtur neganda. ant. prob. si Papa Ecclesiæ subsit, habet majorem stimulum, ac necessitatem bene se gerendi: ergo. Confir. Juxta nos Ecclesia non haberet medium, indemnem se à Papa servandi: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. om. ant. neg conseq. quia licèt forent aliqua commoda in ea subjectione Pontificis, tamen majora essent incommoda: certè essent pericula frequentissima schismatum, dum Cardinales, vel Episcopi, frequenter, vel ex instinctu principum sæcularium, vel ex nationali spiritu, vel alia de causa, Concilia de eo deponendo susciperent: Pontifices etiam ex metu istorum malorum non auderent, urgere fortiter reformationem morum: decreta Papæ parvi haberentur, & sæpissimè ab eo ad Concilium generale appellaretur.

Ad confirm jam est responsum *à n. 334.* Dein quis coërceret juxta adversarios Concilium generale, si malè se gereret? ergo nec Christus hoc pro ultimis definitionibus summa auctoritate donâsset, & unum subjici deberet alteri: hac autem ratione quid tandem foret certi in Ecclesia DEI? Ex quibus omnibus patet, quàm meritò damnata sit ab Alexandro VIII. inter 31. propositiones hæc 29. *Futilis, & toties convulsa est assertio, de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum authoritate, atque in fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.*

ARTICULUS VIII.

An etiam Definitio Summi Pontificis extra Concilium infallibiliter applicet Verbum DEI.

352. Dico. Romanus Pontifex extra Concilium, aliquid ex cathedra definiens, est infallibilis, atque adeò ejus definitio, etiam extra Concilium, infallibiliter applicat verbum DEI. ita teste Bellarmino *tom. 1. controv. 3. de Romano Pontifice l. 4. c. 2.* communissima omnium ferè Catholicorum sententia: quam, teste Duvallio Doctore Sorbonico, totus orbis, exceptis pauculis doctoribus, amplectitur. Et videri potest apud P. N. Thyrsum *in manuductione Machumetanorum*, quomodo omnes nationes, etiam Gallia paulò antiquior, item omnes sacræ Religiones, in eam consentiant, oppositámque censuris gravibus (à quibus omnino abstineo) configant: ipse autem P. Thyrsus hanc nostram sententiam saltem omnino certam esse asserit.

Loquitur autem Pontifex ex cathedra, ùt ait Suarez *de fide disp. 5. sect. 8. n. 4.* quando aliquid authenticè universæ Ecclesiæ proponit, atque ad ita sentiendum, credendum, vel agendum obligat. Quando verò tantùm aliquid asserit, vel etiam editis libris docet, non tamen ea intentione, ut obligare velit fideles, dicitur loqui ùt homo, vel doctor privatus: & sic utique loquitur S. Gregorius in suis homiliis, vel aliis libris: item Innocentius III. Adrianus VI. in suis Theologicis, vel Canonisticis lucubrationibus, quibus nemo infallibilem authoritatem attribuit.

Prob. conclusio. 1. omnibus illis Sacræ Scripturæ locis, quibus *n. 326. & seq.* probavimus Pontificis infallibilitatem. Nec dicas, iis tantùm probari, Papam intra Concilium infallibilem esse; nam contra est. Vel vis, Pontificem tunc tantùm infallibilem esse, si reliqui in Concilio ei consenti-

ant,

ant: vel vis, eum etiam infallibilem esse, etsi reliqui dissentiant. Si primum: non magis infallibilis Summus Pontifex erit, quàm Episcopus quivis (nam, si hujus definitioni Concilium totum consentiat, certè non fallitur) hoc autem dici nullatenus potest. Si secundum: gratis certè Concilii præsentia requiritur, si non requiritur ejus consensus.

353. Prob. 2. ex Conciliis. Chalcedonense Concilium (ùt refert D. Thomas, *in opusculo contra errores Græcorum. titulo: Quod in eadem potestate &c.*) definit: *Omnia ab eo* Romano Pontifice *definita teneantur, tanquam à Vicario Apostolici throni.* In eodem Concilio Chalcedonensi *action. 2.* cùm esset lecta epistola S. Leonis, Patres clamârunt: *Hæc Patrum fides, hæc Apostolorum fides: omnes ita credimus: orthodoxi ita credimus: anathema, qui ita non credit: Petrus per Leonem ita locutus est.* Similia habentur in Concilio Oecumenico VI. seu Constantinopolitano III. *actione 8.* ubi dicitur, recipi *suggestiones directas ab Agathone sanctissimo Papa .... Archiepiscopo Apostolicæ, & principalis sedis antiquæ Romæ .... tanquam ex Spiritu S. dictatas, per os Sancti, ac Beatissimi Principis Apostolorum Petri.* & *action. 18. in sermone acclamatorio &c. ante edictum Constantini;* dicunt Patres: *Charta, & atramentum videbatur, & per Agathonem Petrus loquebatur.*

Rursus idem Concilium Constantinopolitanum *in sua epistola ad Agathonem* sic ait: *Tibi, ùt primæ sedis Antistiti universalis Ecclesiæ, quid gerendum sit, permittimus, sancti super firmam fidei petram:* & de literis Agathonis mox ait: *Quas, ùt à summo Apostolorum vertice divinitus scriptas, agnoscimus.* & infrà: *Orthodoxæ autem fidei splendidam lucem vobiscum clarè prædicavimus: quam etiam, ut per honorabilia vestra rescripta confirmetis, vestram oramus Paternam Sanctitatem.* Lugdunense II. (quod est Oecumenicum 14. tum) *in sua Decretali apud Binium tom. 3. concil. p. 2 folio mihi 1497.* ita habet: *Hoc professa est hactenus, prædicavit, & docuit, sacrosancta Romana Ecclesia, mater omnium fidelium, & magistra.* Tandem huc etiam facit Concilium Florentinum, citatum *n. 327.* ubi Romanus Pontifex absolutè dicitur *Christianorum Pater, & Doctor, & plena potestate præditus:* & additur *ibidem,* hoc in gestis œcumenicis Conciliorum contineri.

Addi hîc possunt sacri canones plures. *C. Memor sum. 24. q. 1. C. Hæc est fides. ibidem.* (*quod est desumptum ex S. Hieronymo*) *C. Quoties. ibidem.* & alii canones plures *eadem causâ, & quæstione,* ex SS. Patribus, itemque ex Conciliis desumpti: ne scilicet dicatur, solos Pontifices in proprium favorem eos canones condidisse: quod tamen etiam non obesset; nam etsi soli Pontifices eos canones condidissent; quia tamen, & martyres, & sancti, plures fuêre, támque multi, támque diversis temporibus, extitêre, non cadit in eos prudens suspicio ambitionis. Dein in causa totius Ecclesiæ, qualis hæc est, summus princeps, qui superiorem non habet, litem suam jure omni decidit.

354. Prob. 3. conclusio ex SS. Patribus: quos tamen omnes referre, esset nimis diffundi; unde paucos ex multis dabo. Tertullianus *de præscript. adversus hæreticos. c. 36.* de Romana Sede scribit: *Habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præsto est. Statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt.* S. Irenæus *l. 3. adverf. hæreses* postquam *c. 2.* statuisset, controversias fidei ex solis Scripturis determinari non posse, *c. 3.* ait, debere finiri judicio Ecclesiæ Romanæ: additque: *Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est, omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique fideles: in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quæ est ab Apostolis traditio.*

S. Cyrillus Alexandrin. apud S. Thomam *opusculo. 1. de erroribus Græcor. c. 32. §. Quod idem* Papa *habet in Ecclesia potestatis plenitudinem.* ait: *Sicut Christus accepit à Patre ..... super omne, quodcunque est, ut ei cuncta curventur, plenissimam potestatem: sic & Petro, & ejus successoribus, plenissimè commisit.* S. Hieronymus *epist. 57. ad Damasum Papam* scribit: *Obtestor Beatitudinem tuam per Crucifixum mundi salutem, per Homousion Trinitatem, ut mihi epistolis tuis, sive tacendarum, sive dicendarum Hypostaseon, detur authoritas:* & priùs *ead. epistola: Beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri, communione consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio &c.*

S. Augustinus *l. 2. contra 2. epistolas Pelagianorum c. 3.* ait de literis Innocentii Papæ: *Quibus de hac re* (de peccato originali) *dubitatio tota sublata est.* & *serm. 2. de verbis Apostoli c. 10. vel in fine* ait, post rescripta Apostolicæ Sedis. (intelligit autem per hanc manifestè Pontificem extra Concilium) causam esse finitam, nec ulteriori appellationi, judicio, aut dubio, esse locum: *Inde rescripta venerunt. Causa finita est: error utinam aliquando finiatur.* S. Anselmus *l. de incarnat. Verbi c. 1.* sic incipit: *Domino, & Patri universæ Ecclesiæ in terra peregrinantis, Summo Pontifici Urbano.. .. Divina providentia vestram elegit Sanctitatem, cui vitam, & fidem Christianam custodiendam, & Ecclesiam suam regendam committeret.* S. Bernardus *epist. 190. ad Innocent. II. Oportet advestrum referri Apostolatum .... quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror, ibi potissimùm resarcire damna fidei, ubi non possit fides sentire defectum.* Similia habent alii SS. Patres passim. videatur Bellarminus *tom. 1. controv. 3. de Romano Pontifice l. 4. c. 2. & 3.* & P. Christophorus Rassler *in sua externa regula fidei art. 16. n. 248.*

355. Prob. 4. conclusio ex praxi communissima totius Ecclesiæ. Inprimis usque ad S. Sylvestrum Summum Pontificem, ejusque *annum 12.* Christi Domini verò *annum*

325. seu usque ad Concilium Nicænum I. non est habitum ullum Concilium Oecumenicum; si excipias illud, de quo *Actor. 15.* fit mentio: & tamen per tria prima sæcula ortæ sunt variæ hæreses, & à solis Romanis Pontificibus, extra generale Concilium, fuerunt damnatæ, ùt Montanistarum, Marcionistarum, Cataphrygum, Novatianorum, Sabellianorum &c. Post Concilium verò Nicænum rursùs soli Pontifices, absque Concilio generali, damnârunt errores Priscillianistarum, Pelagianorum, Semipelagianorum, aliorúmque plurium. Nec dubium ullum unquam fuit apud Catholicos, an tales Pontificum definitiones essent infallibiles: sed omnes certissima fide semper tenuerunt damnatas doctrinas esse hæreticas. videatur Leytam *in clypeo Pontif. dignit. discept. 6. sec. 5. & seq.* ubi hunc sensum fidelium ostendit per omnia sæcula.

356. Ipsi quoque Galli, etsi in Conventu Parisiensi *an. 1682.* propositionem *n. 345.* citatam, imò & hanc quartam propositionem posuerint, nempe: *In fidei quoque quæstionibus præcipuas Summi Pontificis esse partes, ejúsque decreta ad omnes, & singulas Ecclesias pertinere, nec tamen irreformabile esse judicium, nisi Ecclesiæ consensus accesserit:* tamen per hoc non voluerunt negare Pontificis infallibilitatem, extra Concilium, si Ecclesia extra Concilium consentiat, quod defacto omnes Catholici admittunt: sed de hoc inferiùs agemus. Interim vide dicta *n. 346.*

Cæterùm, etsi Galli aliqui recentiores, in aliquo Conventu oppositum docerent, infallibilem Spiritûs S. assistentiam non haberent: nec Gallis antiquis (quorum sensus patet ex legatione Gallica ad Eugenium, citata *n. 345.* & ex paulò post sub finem hujus numeri dicendis) vel aliis Catholicis, omnium nationum doctoribus, præferri deberent. Sed nec desunt ex Gallis recentiores, qui istum Ecclesiæ consensum non requirunt, ùt Petrus de Marca, Archiepiscopus Parisiensis, de quo infra *n. 410.* & novissimè Reverendissimus Petitdidier egregio tractatu *de authoritate, & infallibilitate Summorum Pontificum.* Alii autem, etsi fors verbo nobis contrarium dicant, facto nobis consentiunt; nam superiore primum sæculo, cùm orta esset in Galliis controversia gravissima, de doctrina Cornelii Jansenii Iprensis, octoginta quinque Episcopi Galli *anno 1651.* ab Innocentio X. per literas petiêre definitionem, quid de illa doctrina sit sentiendum: sententiam autem ab Innocentio latam acceptârunt, & ab omnibus acceptari debere professi sunt, ùt Divina authoritate nixam.

Videri potest Platelius *p. 3. de fide c. 1. §. 4. n. 124.* ubi de his agit, & epistolas exhibet. Prior epistola Episcoporum illorum incipit: *Majores causas ad Sedem Apostolicam referre solennis Ecclesiæ mos est, quem fides Petri nunquam deficiens perpetùo retineri pro jure suo postulat:* & sub finem ita habet: *Quamobrem flagitamus, Beatissime Pater, ut clarâ, firmáque, de propositionum istarum sensu, prolatâ sententiâ, cui Reverendissimus ipse Jansenius morti proximus opus suum subjecit, caliginem omnem discutias &c.* Altera verò epistola, definitionem latam acceptans, quæ incipit: *Optata pervenit ad nos:* sic clauditur: *Sanctitas vestra per Petri soliditatem, jam contusis veritatis hostium animis, securos ab omni externa perturbatione de nova hæresi triumphos aget. Porro nos Innocentio X. cujus ore Petrus locutus est, ùt Leoni I. acclamabat quarta Synodus, hanc Divinam laudem gratulati, sacros inter Ecclesiæ fastos, quod olim de Synodis Oecumenicis fieri solitum, Constitutionem istam ab eo editam lubentes ex animo reponemus.*

Rursus iidem Galli Præsules, cùm Innocentius XI. damnâsset propositiones Michaëlis de Molinos, *per Bullam: Cœlestis Pastor.* & in ea dixisset, Christum Petro, & successoribus ejus regendam tradidisse Ecclesiam Catholicam, ut Christi doctrinam sartam, tectámque custodirent &c. atque addidisset: *Nobis, qui non nostris meritis, sed inscrutabili DEI omnipotentis consilio, in ejusdem Petri cathedra pari potestate sedemus, semper fixum in animo fuit &c.* nihil contra moverunt. Sed neque postea, quando Innocentius XII. damnavit viginti tres propositiones, libri cujusdam Gallici, inscripti: *Explication des Maximes des Saints:* quidquam contrà moverunt. videatur Dominicus Viva *trutinæ Theologicæ parte. 4ta in proœmio,* ubi per omnia ferme sæcula ostendit, Gallicanæ Ecclesiæ praxin nostræ assertioni consentaneam esse, modernæ verò aliquorum Gallorum opinioni contrariam. videatur Petitdidier. *tract. de auth. & infallib. sum. Pont. c. 12. & 14.* ubi Conventus Cleri Gallicani, & Doctores Parisienses varios, pro nostra conclusione adducit. videatur quoque Platelius. *p. 3. de fide c. 1. §. 4. à n. 139.*

357. Sed & authores ipsi, quorum propositiones à Pontificibus damnatæ fuêre, infallibile ejus judicium professi sunt; nam Michaël Bajus *an. 1580. 24. Maij* in retractatione sua, postquam fassus esset, se in libellis suis, ante damnationem Pontificiam editis, defendisse plurimas ex sententiis damnatis, & quidem in sensu, in quo reprobantur, subjungit: *Denique declaro, me in præsentiarum ab iis omnibus recedere, & damnationi à Sede Apostolica factæ acquiescere: neque posthac ullas docere, asserere, aut defendere velle.* Jansenius autem *in proœmio ad tom. 2. c. 29.* ait: *Quidquid ab ista Petri cathedra, ab isto universæ Ecclesiæ Capite, moderatore Pontifice, præscriptum fuerit, hoc teneo: quidquid improbatum, improbo: damnatum damno: anathematizatum, anathematizo.* Idem testatus est mediâ ante mortem horâ in suo testamento, ubi ait: *Si tamen Romana Sedes aliquid mutari velit, sum obediens filius illius Ecclesiæ, in qua semper vixi: usque ad hunc lectum mortis obedi-*

ens

ens sum. Ista mea postrema voluntas est.

358. Prob. 5. conclusio. Concilia generalia, non nisi rarò, magnáque cum difficultate, ac privatarum Ecclesiarum dispendio, possunt celebrari: sæpe etiam propter bella, vel alia plura impedimenta, omnino non possunt haberi: interim tamen sæpe potest contingere, ut vel noviter orta hæresis, in principio debeat opprimi, ne malum latiùs serpat: vel veritas aliqua necessaria debeat declarari: ergo, si Christus non aliam infallibilem regulam reliquisset Ecclesiæ, ei non satis prospexisset: ergo non solis Conciliis, sed etiam Successoribus Petri, infallibilitatem attribuit; nec enim post Concilia aliis convenientiùs tribuitur, quàm Successoribus illius, super quem Ecclesiam suam Christus ædificavit, & pro cujus indefectibilitate in fide rogavit.

Confirm. Vel debent convenire ex tota Ecclesia, per omnes quatuor orbis partes latissimè diffusâ, Episcopi, saltem ex omnibus regnis aliqui: vel tantùm ex quibusdam provinciis, aut regnis: neutrum dici potest: ergo. prob. mi. si debent convenire ex omnibus provinciis, quando sperari poterit, eos ex ultimis Sinarum, Americæ, aut Africæ regionibus, adfuturos? quamdiu etiam abesse debebunt à suis diœcesibus? quanti semper sumptus, & à quo fieri debebunt, in tam vasta itinera? Si autem dicatur, debere eos tantùm convenire ex sola Europa, tunc fortè ab aliarum provinciarum incolis revocaretur in dubium, an Concilium Oecumenicum fuisset. Sed hoc omisso (quia non videtur posse omnium adventus expectari) saltem ex pluribus provinciis, & regnis, Episcopi convenire debebunt: at etiam isti ægerrimè convenire possunt, cujus rei manifesta probatio habetur ex Tridentino Concilio, ægerrimè tandem congregato, de quo inferiùs *n. 414.* Unde, quo ampliùs dilataretur Ecclesia, eò difficiliùs haberi posset remedium contra emergentes errores, qui tamen pro ampliori illius extensione faciliùs nascerentur.

359. Prob. 6. conclusio. Si Papa in controversiis fidei, etiam extra Concilium definitis, posset errare, posset etiam errare tota Ecclesia: consequens est falsum: ergo & antecedens. prob. ma. Pontifex etiam extra Concilium est Vicarius Christi, est Caput Ecclesiæ, est Magister, & Doctor fidelium omnium, ùt probatum abundè *à n. 327.* ergo debent ei præcipienti fideles omnes, adeóque tota Ecclesia obedire: ergo, quando sub anathematis pœna proscribit aliquam propositionem, tanquam hæreticam, jubétque illam non asseri, vel defendi, sed asseri ei oppositam, debent fideles, seu Ecclesia, talem propositionem rejicere, & oppositam amplecti: ergo, si ipse posset errare, posset etiam Ecclesiam in errorem inducere.

Confirm. Multa jam Concilia provincialia, à Pontificibus approbata, recepta sunt à tota Ecclesia, tanquam infallibilia, & errores ab iis damnati, ab omnibus, tanquam hæreses, sunt rejecti. Item sacros canones etiam Ecclesia universalis recipit, & definitiones de fidei articulis, in illis contentas, infallibiles credit: & tamen plurimi canones à Pontificibus extra Concilium conditi sunt: ergo, si in his error dari posset, posset in errorem induci tota Ecclesia. Tandem, cùm Concilia etiam generalia, ùt dictum *n. 353.* agnoverint hanc infallibilitatem Pontificis, si tamen ea reverà non daretur, Ecclesia in iis Conciliis errâsset.

ARTICULUS IX.

Solvuntur Objectiones.

360. OB. 1. Quando Christus Dominus dixit S. Petro: *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Matth. 16. v. 18.* per petram non intellexit S. Petrum: sed vel confessionem fidei, ab eo factam, vel se ipsum; quia Christus solus est fundamentum Ecclesiæ, ùt dicitur *1. Cor. 3. v. 11.* vel certè intellexit omnes Apostolos, quorum nomine Petrus tunc loquebatur: cúmque Apostoli tunc repræsentarent Ecclesiam, illa verba spectant, non ad solum Petrum, sed ad totam Ecclesiam. Resp. neg. ant. licèt enim fortè in aliquo sensu, adhuc magis allegorico, vel tropologico, explicari illa verba possint de confessione fidei, ùt aliqui SS. Patres quandoque explicant: tamen primaria intentio Christi erat designare S. Petrum personaliter.

Quamvis enim in lingua Latina differant inter se genere *petra*, & *Petrus*, non differunt in Syriaca lingua, qua Christus usus est; nam vocabulum *cephas* significat petram: adeóque verborum Christi sensus quasi est: *Tu es petra, seu cephas, & super hanc petram, seu cepham, ædificabo Ecclesiam meam*: & Latinè potuissent verba Syriaca verti: *Tu Simon es petra, & super hanc petram &c.* voluit autem Latinus interpres potiùs uti vocabulo, terminationem masculinam habente; quia S. Petrus erat ejusdem generis. Certè particula *hanc* denotat clarè, Christum loqui, de illo, quem petram apellavit; aliàs nulla esset connexio.

Sed neque Christus omnes Apostolos allocutus est; non enim dixit: *Ego dico vobis:* sed: *Ego dico tibi:* nec Petrus propriè loquendo tunc omnium nomine locutus est, quasi ipsi hoc ei mandâssent; cùm Patres communiter sentiant, Apostolos non habuisse eandem revelationem cum Petro: sed tantùm, tacentibus reliquis, solus Petrus locutus est id, quod alii loqui debuissent. Multò minùs potest intelligi illud dictum ad Ecclesiam directum; aliàs sensus esset: *Et super hanc Ecclesiam ædificabo Ecclesiam meam*: quod est ridiculum. Adde, ùt rectè observat Maldonatus *in c. 16. Matth & hunc versum*, quòd absurdum sit, dico-

re, Christum toties mutâsse personam, quin id indicaret: & ideò obscurissimè locutum fuisse; cùm statim subdat: *Et tibi dabo claves regni cœlorum*: ubi utique Petrum, & non Ecclesiam alloquitur, eique prærogativam aliquam conferendam promittit.

361. Nec dicas, Christum solum esse fundamentum; nam quando *1. Cor. 3. v. 11.* dicit S. Paulus: *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus JEsus*: intelligitur de fundamento omnium primo, quod simul est lapis angularis: non autem de fundamento secundo; cùm idem S. Paulus *ad Ephes. 2. v. 20.* dicat: *Estis cives, & domestici DEI, superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo JEsu.* & *Apoc. 21. v. 14.* dicatur *murus civitatis* cœlestis *habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.* Si autem omnes Apostoli possunt dici fundamentum, multò magis tale potest dici S. Petrus: nec est absurdum, in sensu morali plura fundamenta admittere.

352. Accedit, Sanctos Patres, & Concilia, quæ citavimus *à n. 327. & seq.* communissimè explicare dictum Christi Domini ad S. Petrum in nostro sensu. Solus fortè S. Augustinus *tr. 124. in Joann.* apparenter oppositus est, intelligens per petram Christum: sed Cornelius à lapide ait, Sanctum Augustinum non fuisse peritum Hebraicæ, aut Syriacæ linguæ, & hinc putâsse Petrum à petra dictum, quasi *Petreium*; cùm tamen constet vocem *cephas* significare Petrum, & petram. Addo, S. Augustinum ibi tantùm velle, Christum esse principalem petram, seu fundamentum primum: non autem negare, S. Petrum esse fundamentum secundum; aliàs sibi clarè contradiceret; nam *serm. 1. de cathedra S. Petri* (*qui est 15.tus de Sanctis, seu 74.tus in appendice*) sic scribit: *Dicente Domino: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Petrum itaque fundamentum Ecclesiæ Dominus nominavit, & dignè fundamentum hoc Ecclesia colit, super quod Ecclesiastici ædificii altitudo consurgit .... quia dignum est, ut fundamentum hoc in Ecclesia honoretur, per quod ad cœlum conscenditur.* & quia fortè aliquis dicet, hunc sermonem non esse certò S. Augustini (quamvis Ecclesia ex eo lectionem desumpserit *in Breviario ad festum cathedræ S. Petri*, quod meritò ei conciliat magnam auctoritatem) idem Sanctus *serm. 2. de cathedra S. Petri* (*qui est decimus sextus de Sanctis, & negari non potest esse S. Augustini*) verba Christi: *Tu es Petrus &c.* explicat sicut nos, & inter alia de S. Petro ait: *Rectè consortium meretur nominis, qui consortium meretur & operis; in eadem domo enim Petrus fundamentum ponit: Petrus plantat.*

Quod spectat ad eos, qui per petram intelligunt confessionem fidei, & verba Domini explicant, quasi voluisset dicere Christus: *Super hanc fidem ædificabo Ecclesiam meam*: isti facilè cum nostra sententia conciliantur; nam rectè observat Cornelius, *hanc fidem* non sumi in abstracto, sed in concreto, prout scilicet erat in Petrò: atque adeò juxta hos auctores Petrus propter fidem, seu Petrus ùt fidelis, est fundamentum, & petra Ecclesiæ: id quod etiam docet Maldonatus, qui rectè addit, sic sæpe dici, in fide unius hominis fundatam esse rempublicam.

363. Ob. 2. Christus *Matth. 18. v. 17.* dixit omnibus, adeóque etiam Petro, illa verba: *Si non audierit eos, dic Ecclesiæ*: ergo etiam ipse Pontifex debet causas graves deferre ad judicium Ecclesiæ, nec ipse est ultimus infallibilis judex. Confirm. *Joan. 21. v. 17.* Christus Petro tantùm dixit: *Pasce oves meas*: non verò: *Pasce omnes oves meas*: ergo non est universalis omnium pastor. Resp. 1. Cùm ibi non agatur de gravissimis causis, sed de erroribus etiam particularium, non potest ibi per Ecclesiam intelligi Ecclesia universalis, vel Concilium generale.

Ratio hujus est; quia aliàs ab omni Papæ judicio, particularem quamlibet personam concernente, posset appellari ad Concilium, etiam à quibuscunque privatis personis: imò vel nunquam, vel vix unquam posset ipse Papa definitivè judicare, sed deberet omnia ad Concilium referre: quod nec quivis parochus debet in omni causa facere. Unde, ùt dictum *n. 334.* ibi per Ecclesiam à SS. Patribus intelligitur etiam Ecclesia particularis, vel Prælatus ipsius. Et hinc etiam, qui contumaciter non audit Ecclesiam particularem, vel Episcopum, post inflictam excommunicationem vitandus est, tanquam ethnicus, & publicanus: quos nempe Judæi vitabant, ceu excommunicatos.

Ex quo quidem, tanquam ex argumento à minori ad majus, rite infertur, magis vitandum esse eum, qui non audierit Ecclesiam universalem: sed non infertur, ibi per Ecclesiam necessariò intelligendam esse Ecclesiam universalem: quin imò, si per Ecclesiam intelligi potest Episcopus particularis, quanto magis Summus Pontifex? In forma neg. ant. quatenus dicit, etiam Petrum, seu Summum Pontificem, illud dictum Christi concernere. Ad confirm. retorq. argum. Christus de se ipso dicit *Joan. 10. v. 14. Cognosco meas*: id est, oves: ergo non cognoscit omnes. in forma. neg. cons. Audi S. Bernardum *l. 2. de consideratione c. 8. Pasce oves meas. Quas? illius, vel illius populos civitatis, vel regionis, aut certi regni? Oves meas inquit. Cui non planum, non designâsse aliquas, sed assignâsse omnes? Nihil excipitur, ubi distinguitur nihil.*

364. Ob. 3. SS. Patres contradicunt nostræ assertioni: ergo: ant. prob. sic S. Hieronymus *l 1. contra Jovinian. c. 14.* ait, æquè super omnes Apostolos, Ecclesiam solidatam esse, omnésque accepisse claves regni

gni cœlorum. Idem *epistol. 85. ad Evagrium.* ait, Episcopum, sive Romæ, sive alibi fuerit, ejusdem esse meriti, & ejusdem sacerdotii. S. Augustinus *l. 1. de baptis. contra Donatistas. c. 18.* ait, quæstionem illam, de valore baptismi hæreticorum, fuisse controversam, usque ad Concilium generale: & tamen S. Stephanus Papa jam eam definierat. S. Ambrosius *l. 3. de sacram. c. 1.* ait, se cupere quidem in omnibus sequi Ecclesiam Romanam: tamen aliqua alibi rectiùs servari, & à se etiam rectè custodiri.

Ipse Gelasius Papa Romanus *epist. 4. seu commonitorio ad Faustum. apud Binium tom. 2. Concil. mihi fol. 236.* videtur dicere, quòd Papa debeat, suas definitiones facere *juxta formam synodicam;* nam hac ratione videtur defendere rectè factas: ergo ad infallibilitatem earum definitionum requiritur synodus. Patres etiam Concilii Africani *in epistola sua ad Cœlestinum Papam.* ajunt: *Nisi forte quisquam est, qui credat, uni cuilibet posse DEUM nostrum examinis inspirare justitiam, & innumerabilibus congregatis in Concilium sacerdotibus denegare*: quibus verbis satis insinuant, DEUM magis assistere Concilio, etiam provinciali, quàm uni tantùm Pontifici Romano: quem propterea rogant, ne appellantes, à suo Concilio ad Apostolicam Sedem, deinceps admittat: ergo multò magis sentiunt, DEUM magis assistere Concilio generali, quàm soli Romano Pontifici.

365. Resp. neg. antec. ad prob. explico Patres. S. Hieronymus priore loco tantùm vult, Apostolos in Apostolatu, & potestate ordinis, fuisse æquales: non verò in potestate jurisdictionis; & hinc ibi addit: *Tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto, schismatis tollatur occasio.* Altero autem loco idem S. Hieronymus iterùm tantùm vult, dari inter omnes Episcopos, ubicúnque sint, æqualitatem quoad potestatem ordinis: non verò quoad potestatem jurisdictionis, ùt dictum *n. 344.*

Quod attinet ad S. Augustinum, hic S. Doctor ideo dicit, eam quæstionem de baptismo hæreticorum controversam mansisse, usque ad Concilium generale; quia, licèt S. Stephanus jam prohibuisset, rebaptizari baptizatos ab hæreticis, tamen S. Augustino videbatur, eousque nihil absolutè definivisse. Hoc videtur colligi ex ipso S. Augustino *l. 5. de baptism. contra Donat. c. 25.* ubi dicit: *Vicit tamen pax Christi in cordibus eorum, ut in tali disceptatione nullum inter eos malum schismatis oriretur.* Quare nullum schisma inter SS. Stephanum, & Cyprianum, est ortum: consequenter non se invicem habebant pro hæreticis: nec etiam S. Stephanus S. Cyprianum unquam à sua communione removit. Quamvis enim S. Augustinus *loc. modò cit.* innuat, S. Stephanum putâsse *abstinendos*, seu à communione separandos eos, qui hæreticos rebaptizarent, non tamen dicit, eum omnes actu excommunicâsse: quamvis etiam Firmilianus (*in sua ad S. Cyprianum epistola, quæ est 75. inter epistolas S. Cypriani edit. Antverp. Oper. S. Cyprian. an. 1589.*) innuat, S. Stephanum excommunicâsse eos, qui suo decreto non obedirent: atque *in argumento eidem epistolæ præfixo* citetur epistola S. Dionysii Alexandrini, ex qua colligitur, S. Stephanum, huic ipsi Firmiliano, Cæsareæ Cappadocum Episcopo, & aliis etiam Episcopis, scripsisse, se iis non communicaturum, quamdiu hæreticos rebaptizarent: tamen non sequitur, S. Stephanum eodem modo quoque egisse contra S. Cyprianum, totius Africæ Primatem. Et certè, cùm schisma inter eos ortum non sit, teste S. Augustino modò citato, verosimilius est, S. Stephanum se à S. Cypriano non separâsse. Accedit, quòd etiam intentetur, imo etiam feratur excommunicatio, non tantùm contra eos, qui definitionibus fidei, sed etiam contra eos, qui decretis morum non obediunt. Sed de S. Cypriano plura *n. 366.*

Quòd autem idem S. Augustinus variis locis videatur asserere, quòd in causâ Cæciliani, post alia, etiam Romani Pontificis judicia, restet Concilium plenarium, nihil contra nos probat; nam causa Cæciliani non erat quæstio juris, sed puri facti, scilicet, an is bene, vel malè, esset ab Africanis depositus: in tali autem quæstione Papa non est infallibilis, neque etiam Concilium generale: attamen aliquando in tali causâ judicium Concilii, utpote plurium prudentum, potest esse majoris ponderis, quàm solius Papæ: saltem potest (ùt loquitur Episcopus Meldensis, Orator Regis Galliæ ad Eugenium IV.) habere majorem authoritatem reputationis: de quo vide *n. 345.*

S. Ambrosius loquitur de consuetudine lavandi pedes, quæ est arbitraria, & accidentalis: non autem loquitur de talibus consuetudinibus, vel cæremoniis, aut rebus, quæ ab Apostolis, sub obligatione universali, introductæ sunt, quásque Ecclesia Romana observat: & in accidentalibus differre potest Ecclesia una ab alia. Gelasius per verba *juxta formam synodicam* aliud non intelligit, quàm juxta statuta Conciliorum: nec dicit, id necessarium fuisse, sed tantùm factum fuisse: & arguit contra inferiores Episcopos, qui volebant absolvere eum (nempe Acatium) quem Apostolica Sedes damnaverat: de cætero ibi primatum Sedis Apostolicæ fortissimè tuetur. Ad Concilium Africanum respondeo, ibi agi de quæstione puri facti, an scilicet Apiarius eorum scelerum fuerit reus, de quibus in illo Concilio fuerat condemnatus: non autem agi de judicio fidei. Sed neque omnia in ea epistola sunt infallibiliter tenenda; nam licèt illud Concilium, ùt sumitur *ex C. de libellis dist. 20.* sit à Leone IV. confirmatum, tamen confirmatio se tantùm extendit ad canones: non autem ad epistolas, ùt observat Bellarminus *tom. 1. controv. 3. de Romano Pontifice l. 4. c. 7.*

366. Dices 1. Saltem S. Cyprianus *l. de unitate Ecclesiæ.* docet, Christum post resurrectionem dedisse Apostolis parem po-

testatem. Idem *l. 2. epist. 1.* (*aliàs est epistola 72.*) *ad Stephanum Papam* ait: *Cùm habeat in Ecclesiæ administratione, voluntatis suæ arbitrium liberum unusquisque præpositus*, (hoc est Episcopus) *rationem actûs sui Domino redditurus.* Idem Romanos Pontifices in hac epistola, & aliàs, tantùm Collegas, Fratres, & Cöepiscopos, nominare solitus est: eosdem etiam quandóque reprehendit, maximè Stephanum *in epistola 74. ad Pompeium* (quæ ab aliis annumeratur tractatibus) in qua sententiam Stephani de non rebaptizandis hæreticis, vocat *errorem*: ergo sententia nostra est contra S. Cyprianum.

Resp. S. Cyprianus *l. de unitate Ecclesiæ.* sic habet: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam .... Et iterum eidem post resurrectionem suam dicit: Pasce oves meas. Super illum unum ædificat Ecclesiam suam, & illi pascendas mandat oves suas. Et quamvis Apostolis omnibus, post resurrectionem suam, parem potestatem tribuat, & dicat: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum Sanctum: si cui remiseritis peccata, remittentur illi: si cui tenueritis, tenebuntur: tamen, ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituit, & unitatis ejusdem originem, ab uno incipientem, sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi, & honoris, & potestatis: sed exordium ab unitate proficiscitur. Primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, & cathedra una monstretur.* & post pauca: *Qui Ecclesiæ renititur, & resistit: qui cathedram Petri, supra quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit?* iterum *epist. 73. ad Jubaianum* (quæ ab aliis annumeratur tractatibus) ait: *Petro primùm Dominus, super quem ædificavit Ecclesiam, & unde unitatis originem instituit, & ostendit, potestatem istam dedit, ut id solveretur in cælis, quod ille solvisset in terris.*

Ex quibus inprimis patet, S. Cyprianum agnoscere, super S. Petrum fundatam esse Ecclesiam, adeóque ipsum infallibilem fuisse; aliàs quomodo super ipsum fundaretur Ecclesia, quæ debet esse *columna, & firmamentum veritatis. 1. Timoth. 3. v. 15.* Patet dein, S. Cyprianum non adstruere omnimodam æqualitatem, inter S. Petrum, & alios Apostolos: sed tantùm aliquam qualemcunque in aliquo genere, e. g. in potestate remittendi peccata (cujus *loc. cit. de unit. Eccles.* meminit) vel in potestate instituendi, & regendi varias Ecclesias particulares &c. quæ potestas fuit Apostolis à Christo extraordinariè tradita; nam si omnino alii Apostoli pares fuissent Petro potestate, quin & honore, quomodo Petro fuisset datus *primatus?* quomodo *super illum unum* ædificata fuisset Ecclesia? Sed neque etiam S. Cyprianus *epist. 72. ad Stephanum* vult, quemlibet Episcopum esse ab omni alio superiore, præterquam DEO, exemptum; sic enim nec Concilio generali esset subjectus: sed tantùm vult, quemvis Episcopum potestate sua ordinaria posse, in sua Ecclesia particulari, varia ad disciplinam pertinentia ordinare, quorum rationem aliis dare non debeat.

S. Augustinus *l. 2. de bapt. contra Donat. c. 18. & l. 3. c. 3.* ait, eum loqui de iis rebus, quæ necdum erant, sive per Concilium generale, sive per Pontificem, clarè determinatæ. Hinc Petitdidier *in tr. de author. & infall. Pont. c. 6.* ait, S. Cyprianum quæstionem de rebaptizandis hæreticis, non respexisse, tanquam quæstionem fidei, sed tantùm tanquam quæstionem de disciplina Ecclesiastica, vel moribus, aut consuetudinibus, in quibus possunt Ecclesiæ particulares differre: & hinc existimâsse, fidem non lædi, quidquid circa eam rem sentiatur, aut agatur; aliàs enim debuisset S. Cyprianus ab illorum, qui aliter sentirent, tanquam ab hæreticorum communione, se separare, quod minimè fecit; nam *epist. ad S. Stephanum supra cit. sub finem* sic scribit: *Cæterùm scimus, quosdam, quod semel imbiberint, nolle deponere, nec propositum suum facilè mutare, sed salvo inter collegas pacis, & concordiæ vinculo, quædam propria, quæ apud se semel sint usurpata, retinere. Quo in re nec nos vim cuiquam facimus, aut legem damus.* & *in epist. ad Jubaian. suprà cit. sub finem.* ait: *Hæc tibi breviter pro nostra mediocritate rescripsimus, frater charissime, nemini præscribentes, neque præjudicantes, quo minus unusquisque Episcoporum, quod putat, faciat, habens arbitrii sui liberam potestatem. Nos, quantum in nobis est, propter hæreticos cum collegis, & coëpiscopis nostris, non contendimus, cum quibus Divinam concordiam, & Dominicam pacem tenemus.*

Jam quod attinet ad id, quòd S. Cyprianus Pontifices Romanos vocet Collegas, vel Fratres, nihil probat; nam reverà tales sunt, etsi superiores. Sic quoque S. Ambrosius epistolam 7. *ad Syricium Papam* hoc titulo inscribit: *Domino Dilectissimo Fratri &c.* & in eadem epistola paulò inferiùs iterum ait: *Laudamus hoc Domine Frater.* At, quia eum vocat Dominum: quia *ibidem* dicit, eum custodire pia devotione ovile Christi: quia infrà addit: *Quos Sanctitas Tua damnavit, scias, apud nos quoque secundùm judicium tuum esse damnatos*; hoc est, apud, aut per Concilium Mediolanense, cujus nomine scribitur: adeóque ait, istud Papæ judicio fuisse obsecutum: hæc, inquam, sat ostendunt, quòd S. Ambrosius Syricium, non tanquam parem, sed tanquam superiorem respiciat.

At verò, quod attinet ad sententiam S. Cypriani, de invaliditate baptismi, ab hæreticis collati, utique in ea erravit, ut modò tota docet Ecclesia: hæreticus tamen minimè fuit; quia, ùt diximus *n. 365.* nihil adhuc erat definitum. Culpâ quidem hac in re S. Cyprianus, utpote etiam homo, non ca-

ruit,

ruit, saltem veniali, (quamvis aliqui gravioris eum delicti reum faciant) quia parere debuisset Pontifici, sèriò præcipienti: at culpam per pœnitentiam, & martyrium delevit. In forma ad hanc objectionem. neg. conſ. S. Cyprianus non abnegavit Romano Pontifici infallibilitatem in quæstionibus fidei: sed tantùm putavit, posse in re quadam, ad disciplinam Ecclesiasticam tantùm, ùt ipse putabat, spectante, recedi à praxi, & usu Romanæ Ecclesiæ: in qua tamen re erravit.

Dices 2. Universitas Parisiensis, & Conventus Cleri Gallicani, reprobavit nostram sententiam: ergo. Resp. 1. Gallia antiquior, præsertim ante funestum schisma, tandem in Concilio Constantiensi extinctum, longè aliter sensit: imo etiam postea: certè Petitdidier *tract. de author. & infallib. Sum. Pontif. c. 14.* refert scriptum Gallicum Conventûs Cleri Gallicani *an. 1626.* ad omnes regni Episcopos, in quo sic scribitur de Summo Pontifice: *Is enim successor est Petri, à quo Apostolatus, Episcopatúsque initium, originémque sumpserunt, & super quem Christus JESUS Ecclesiam suam fundavit, quando illi claves regni cœlorum, atque infallibilitatis donum in causis fidei reliquit: quam non sine ingenti miraculo immobilem, illibatámque, in ejus successoribus durare etiamnum videmus. Unde ingens illa in Romanorum Pontificum decretis, mandatísque amplectendis, apud omnes fideles, & orthodoxos, observantia profecta est.* Resp. 2. ad hanc objectionem jam responsum esse satis *n. 345.* & iterum ad abundantiam respondendum *à. n. 372.*

367. Ob. 4. Ex eo, quòd S. Petrus habuerit infallibilitatem, non sequitur, quòd eandem habeant successores ejus: ergo. prob. ant. etiamsi Episcopi reliqui sint successores Apostolorum, non tamen habent omnem etiam jurisdictionem, potestatem, vel prærogativam, quam habuerunt Apostoli: rursus S. Petrus habuit potestatem patrandi miracula, & donum linguarum, quæ non habent omnes ejus successores: ergo. Confir. S. Paulus etiam fuit Episcopus Romanus, & cum S. Petro constituit unum caput, unum Ecclesiæ universalis verticem: ergo etiam successores S. Pauli deberent esse infallibiles. Resp. neg. ant. ad prob. conc. ant. neg. conſ. Probavimus, debere dari perseveranter in Ecclesia DEI regulam aliquam fidei infallibilem; hanc enim exigit recta ejus gubernatio: ergo ibi datur, ubi inveniuntur speciales promissiones, specialis oratio pro fidei constantia, constitutio fundamenti Ecclesiæ, primatus, & commissio gregis Dominici: quæ sunt in Petro, & quidem tanquam jura ordinaria, atque annexa officio, quæ transeunt ad successores.

At verò virtus patrandi miracula, eo ipso, quòd non fuerit ordinariè adeò necessaria, ad conservationem, & gubernationem Ecclesiæ, non debuit esse potestas ordinaria Petri: sed potuit esse extraordinarium privilegium, quod non transit ad successores; nec enim opus est absolutè, ut sub quovis Pontifice fiant miracula, modò aliquando fiant; hinc debuit ea potestas alligari potiùs uni, quàm alteri. Pariter, quæ fuêre in Petro jura ordinaria, fuêre privilegia extraordinaria in cæteris Apostolis; quia ipsi non fuerunt eodem modo caput, fundamentum, & pastores universales Ecclesiæ; quamvis enim dicatur, quòd acceperint à Christo immediatè potestatem Ecclesiasticam, etiam sine determinatione ad certa loca, tamen Petrus antecelluit; quia ipse non præcisè ùt Apostolus, sed ùt fundamentum, & caput Ecclesiæ, habuit auctoritatem in ipsos Apostolos, eósque regere, iisque præcipere potuit.

368. Quòd autem Apostoli non habuerint ea omnia ùt Petrus, quasi ordinaria jura, & annexa officio, probatur etiam à posteriori; quia plurimi Episcopi, earum etiam Ecclesiarum, quas fundârunt alii Apostoli, lapsi sunt in errores: imò facti sunt hæresiarchæ: quod de nullo Romano Pontifice probari potest. Ad confirm. neg. ant. Hæ, & similes propositiones, editæ *anno 1645.* (quæ etiam inveniuntur in libro Antonii Arnaldi *de frequenti communione*) si significent omnimodam æqualitatem inter SS. Petrum, & Paulum, sine subjectione S. Pauli ad S. Petrum, in potestate suprema, est hæretica, ùt definivit Innocentius X. *25. Januarii anno 1647.* Unde de successoribus S. Pauli (si tamen strictè loquendo aliquos habuit; quia nullius Ecclesiæ particularem curam gessisse videtur, sed omnium gentium doctorem totâ vitâ egisse) loquendum est, sicut de aliorum Apostolorum successoribus: imò nec successores S. Petri in cathedra Antiochena, quam non stabiliter ùt suam habuit, sunt infallibiles: certè multi ibi Episcopi non fuêre erroris immunes: at verò successores in cathedra Romana, quam S. Petrus ad mortem usque stabiliter tenuit, ex Conciliis, Patribus, & rationibus plurimis adductis, sunt infallibiles.

369. Ob. 5. Papa ùt privata persona, potest esse hæreticus: ergo potest etiam, aliquam hæresin docere, aut definire: ergo non est infallibilis in suis definitionibus. Confirm. Non sumus certi, an ille homo in individuo, qui occupat Sedem S. Petri, sit verè Pontifex, rite baptizatus, ordinatus &c. ergo nunquam sumus certi, an ei sit infallibilitas concessa, adeóque frustra eam DEUS dedisset. Resp. Bellarminus *tom. 1. controv. 3. de Romano Pontifice l. 4. c. 6. & seq.* neg. ant. eoquòd Christus indefectibilem in fide constantiam Petro, & Successoribus ejus, etiam quatenus (ùt ipse dicit) sunt personæ privatæ, exoraverit à Patre; aliàs enim vix idonei forent ad confirmandos fratres.

Resp. 2. om. ant. neg. conſ. quia, licèt DEUS unum possit permittere, non potest stantibus suis promissionibus permittere alterum. Si doctrina, quam proponeret Papa, esset hæresis aperta, eam non definiret ùt

Pon-

Pontifex: sed Ecclesiæ statim palam foret, eum esse hæreticum, &, si contumaciter errorem teneret, officio suo excidisse: si autem doctrina non esset apertè hæretica, sed adhuc inter Catholicos doctores dubia, Christus permittere non posset, ut Papa ita docens ex cathedra erraret, ne in errorem tota induceretur Ecclesia; unde hoc ipso illa doctrina esset vera. Ad confirm. responsio fusior dabitur infrà *n. 432.*

370. Ob. 6. Si Pontifex est infallibilis, tunc etiam quivis rex in suo regno est infallibilis: sed hoc non est verum: ergo. prob. ma. regia, & sacerdotalis dignitas suprema, fuit conjuncta in antiquo testamento: ergo etiam est conjuncta in novo. Confirm. Regi (eadem est ratio de Imperatore) subjectus est sacerdos, etiam summus: ergo rex non est minùs infallibilis. prob. ant. Salomoni subjectus fuit Abiathar sacerdos summus, quem etiam sacerdotio privavit- *3. Regum 2. v. 27.* imò etiam Christus fuit sub potestate Pilati. *Joan. 19. v. 11.* ergo multò magis sacerdos, etiam summus, est sub potestate sæculari suprema. Resp. Minorem videntur negare Angli, qui saltem aliqui regibus infallibilitatem tribuunt, quamvis non omnes; neque enim conveniunt in religione inter se.

Sed, quidquid aliqui dicant, minor est certissima; neque enim regibus sæculi, sed Petro est dictum, ut pascat oves: nec reges, sed Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis. Unde etiam primis Ecclesiæ temporibus, nunquam reges, aut imperatores Catholici, controversias fidei decideruntt: sed petierunt à Romanis Pontificibus convocari Concilia, quæ dein promoverunt subsidiis temporalibus, suppeditando currus, & sumptus, Episcopis iter agentibus: quin Constantinus Magnus (ut habent Ruffinus *hist. Eccles. l. 10. c. 2.* & Sozomenus *l. 2. c. 2.* ac alii) tempore Concilii Nicæni, nullo modo voluit, se miscere causis Episcoporum, aut eorum judex esse, à quibus ajebat, se judicari debere. videatur Spondanus *anno Christi 325. n. 12.*

371. Unde in forma neg. ma. ad prob. dist. ant. dignitas sacerdotalis, & regia, in antiquo testamento fuit conjuncta per accidens, e. g. in Machabæis, vel in sacerdote Heli. conc. ant. fuit conjuncta per se. neg. ant. & conseq. Machabæi tantùm per accidens fuêre simul principes terreni, & sacerdotes: sicut modò Episcopi Germaniæ sunt magni principes, etiam quoad sæcularem potestatem: qualis etiam est Romanus Pontifex: nec tamen iste ùt princeps, sed ùt Sacerdos Summus, habet infallibilitatem, quam habuêre Pontifices antecessores, antequam tantum dominium acquisivissent.

Ad confirm. neg. ant. quidquid sit de conseq. Factum illud Salomonis, vel contigit ex speciali commissione DEI, ut impleretur prophetia contra domum Heli; sicut *ibidem* dicitur: vel exemplum Salomonis, non rectè operantis, non est imitandum. Ad illud de Christo Domino: Resp. esse absurdissimum dicere, quòd subjectus fuerit Pilato Christus, Rex regum, & Dominus dominantium: nec id probatur ex illis verbis *Joan. 19. v. 11. Non haberes potestatem adversùm me ullam, nisi tibi datum esset desuper*; nam per ea Dominus tantùm dicere voluit, Pilatum non habiturum in se potestatem, etiam tantùm de facto, & apparenter talem, nisi DEUS eam permitteret: non autem voluit dicere, quòd Pilatus in se habeat potestatem de jure.

ARTICULUS X.

An infallibiles etiam sint Definitiones Pontificiæ ante consensum Ecclesiæ.

372. Quæstio hîc est, an, quando Pontifex aliquid definit ex cathedra, ut hoc infallibile sit, debeat, saltem extra Concilium, tota Ecclesia eam definitionem acceptare, admittere, & consentire: & hoc videntur voluisse illi Galliæ Præsules, qui in suo Conventu *anno 1682.* statuerunt propositionem citatam *n. 356.* quam tamen post decennium, in sua ad Innocentium XII. epistola, revocâsse dicuntur, ac declarâsse, à mente sua alienum fuisse, quidquam decernere: & addidisse hæc verba: *Quidquid circa Ecclesiasticam potestatem, & Pontificiam authoritatem, decretum censeri potuit, pro non decreto habemus.* ita P. Pichler *in Papatu nunquam errante. n. 5. §. 4. n. 10.* ubi ait, eam epistolam exhibere *Regale Sacerdotium*: editum in monasterio S. Galli *anno 1693. in fine ultimi libri*: quam editionem, etsi multùm quæsitam, obtinere non potui: quæ autem jam *anno 1684.* prodiit, eam epistolam necdum exhibet. Moderni autem Episcopi Galliæ in sua ad regem epistola *anno 1728.* qua editum quoddam Consilium Juridicum quorundam Advocatorum Parisiensium confutant, dicunt, se esse multùm elongatos ab eo, quòd sentiant, aut dicant, quòd ad ferendum, vel acceptandum judicium circa fidem, non sit opus examine, vel discussione, aut libertate: quæ dicta, an intelligi velint de judicio, aut definitione Pontificis, in Galliam missa, vel an tantùm de aliquo suo judicio, vel de aliquo, in Concilio universali, ab ipsis unà cum Pontifice ferendo, nolim decidere.

373. Si dicere vellent, non debere acceptari submissas Pontificias definitiones, sine prævio earum examine, à nobis recederent: quin etiam à Cardinale Noaillio in suis ad Clementem XI. literis *anno 1711.* (quas exhibet Viva *trutinæ Theologicæ tom. 2. p. 4. in proœmio*) quibus memoratus Cardinalis testatur, Clerum Gallicanum in suo Conventu Constitutionem *Vineam Domini Sabaoth* non aliter voluisse recipere, quàm majores ipsius, præcedentium Pontificum Bullas: nec sibi arrogâsse jus eam examinandi: nec docere, nec sentire voluisse, ac-

cepta.

ceptationis solemnitatem necessariam esse ad hoc, ut sint regula credendi.

Recedunt etiam ab antiquioribus Galliæ doctoribus, qui nobiscum senserunt, ùt patet ex testimonio Legati Gallici *n. 345.* adducto: item ex testimonio Conventûs Gallicani, adducto *n. 366.* (cujus præsertim verbis ibidem adductis probatur, non expectandum esse à Pontifice consensum fidelium, vel Ecclesiæ: sed fidelibus decreta Pontificia ingenti mox observantia amplectenda) item ex testimonio Andreæ Duvallii Galli: quin imò Viva *tom. 2. p. 4. trutinæ Theol. in proœmio.* eruditè ostendit, à sæculo IX. ad XVIII (quod modò agimus) Gallos stetisse pro infallibilitate Summi Pontificis. Sed & Episcopi Galli Parisiis *anno 1714.* in causa Constitutionis *Unigenitus* congregati *5. febr.* datis ad Clementem XI. literis, submissionem maximam erga illam decisionem testantur: *Nos*, ajunt, *Majorum nostrorum exempla secuti, atque eodem, quo illi, in Apostolicam Sedem studio flagrantes, Sanctitatis Vestræ postremam Constitutionem, consimili obsequio, ac veneratione, amplexi sumus. Neque verò deinceps officio nostro decrimus, ut ab omnibus, quos Divina providentia curæ nostræ commisit, pari animo, ac fide excipiatur.*

374. Dico. Ad infallibilitatem definitionis Pontificiæ, non est necessarius consensus Ecclesiæ extra Concilium. Hæc conclusio est communissima inter doctores Catholicos, ùt probat P. N. Thyrsus Gonzalez *p. 1. manuductionis Machometanorum l. 3. c. 6. §. 11.* ubi citat pro ea omnes illos auctores, qui stant pro assertione *n. 352.* posita: quæ assertio est Catholicorum fermè omnium, ùt *ibidem* ostensum. Prob. autem conclusio 1. iisdem argumentis, quibus conclusio præcedens *n. 352.* probata est; nam, si Papa est Magister, Doctor, Pastor, Caput Ecclesiæ, ejúsque Fundamentum, non dependet veritas doctrinæ ejus à discipulis, nec pabuli sanitas ab ovibus, nec caput à membris, nec fundamentum ab ædificio: ergo.

375. Prob. 2. conclusio. Quælibet Ecclesia particularis, distincta saltem à Romana, potest errare, imò juxta adversarios etiam ipsa Romana: & duntaxat tota Ecclesia non potest errare: ergo juxta adversarios, ad infallibilitatem definitionum, requireretur consensus totius Ecclesiæ, seu omnium particularium Ecclesiarum: sed hoc dici non potest: ergo. prob. mi. 1. hac ratione Pontifex non haberet majorem infallibilitatem, quàm quivis Episcopus, cujus sententia, si à tota Ecclesia acceptetur, est necessariò de fide: hoc est contra Scripturam, contra Concilia, & Patres: ergo. Aliqui respondent, ad hoc argumentum, dicendo, non licere Pontificias definitiones impugnare, vel contrarium docere: quod tamen est licitum, respectu sententiarum, ab aliis Episcopis editarum. Sed contrà est. Sic videntur teneri fideles omnes, ad acceptandas Papæ definitiones; si enim nullus audeat contradicere, censebuntur omnes tacitè approbare. Dein, si non possunt licitè contradicere; quia Pontifex id prohibet, & fideles ei tenentur obedire: etiam non possunt ampliùs licitè non credere; quia Pontifex aliquid definiens præcipit id credere. Alii Episcopi, etsi quandóque sententias aliquas prohibeant, non tamen exigunt, nec possunt exigere, ante definitionem Sacræ Sedis, ut opposita sententia credatur esse de fide; cùm enim infallibilitatem non habeant, suam sententiam infallibilem reddere nequeunt.

376. Probatur eadem minor 2. In sententia adversa quilibet Episcopus, vel Ecclesia particularis, posset pro suo arbitrio facere, ut definitio Pontificis non foret infallibilis: adeóque extra Concilium nunquam posset infallibiliter damnari nova hæresis, ab Episcopo quodam orta, vel patrocinio ejus adjuta; sic autem definitiones Pontificis ordinariè inutiles forent, & consequenter sequerentur omnia ea incommoda, quæ adducemus inferiùs agendo de appellatione ad Concilium universale. Imò, cùm saltem non nisi post longissimum tempus posset innotescere nobis consensus omnium Ecclesiarum particularium, non nisi post longissimum tempus constare posset de infallibilitate definitionis: atqui sic non esset consultum Ecclesiæ; cùm fideles diutissimè suspensi penderent, nec firmam fidem de rebus definitis elicere possent: ergo.

377. Dices fortè, non requiri consensum omnium omnino Ecclesiarum, sed tantum plurimarum, vel majoris partis totius Ecclesiæ. Resp. Inprimis etiam hic plurimarum Ecclesiarum consensus diutissimè non innotesceret; neque enim tantùm Ecclesiæ in Europa, sed etiam ultramarinæ aliquæ, consentire deberent. Dein hic consensus legitimè, vel authenticè, aut nunquam, aut non nisi tardissimè innotesceret aliis. Quodsi adversarii (quod tamen non credo) exigerent consensum expressum, per publicum scriptum, aut testimonium, adhuc difficiliori res forent loco; cùm præsertim Episcopi, rati, se debere priùs definitionem examinare, minimè citò, sed tradissimè ei auctoritativè subscriberent, ùt est per se clarum: atque adeò sequerentur, novo ex titulo, incommoda infrà adducenda quando agemus de appellatione ad Concilium.

Adde, quòd hac ratione nihil unquam certi futurum esset; nam, cùm determinari non posset, quanta pars Episcoporum consentire deberet, semper esset locus exceptioni: & qui tenerent oppositam definitioni sententiam, possent semper prætexere, non sufficientem numerum Ecclesiarum consensisse: e.g. si Pontifex aliquid definiviſſet contra Lutherum, aut Calvinum, possent dicere Lutherani, aut Calviniſtæ, se non esse contemnendam partem Ecclesiæ, nec consentire Pontifici, & consequenter ejus definitionem non esse infallibilem; nam præcisè major pars, sive excedens oppositam, uno, vel altero numero, vel paucis, non videtur sufficere; cùm nec in Conciliis soleat definitio fieri,

si ferme dimidia, aut valde magna pars Episcoporum reclamet. Saltem, nisi Pontifex infallibilis haberetur, tales definitiones, ratione accedentis quomodocunque majoris partis Episcoporum, resistente adhuc valde magna parte aliorum Præsulum, non æstimarentur infallibiles.

378. Imò, cùm exemplum Concilii Ariminensis satis doceat, majorem partem Episcoporum, si sine Pontifice aliquid definiat, posse errare, ij, qui Pontificem quoque errare posse contendunt, difficulter probabunt, præsertim refractariis quibusdam ingeniis, quòd non etiam major pars Episcoporum cum Pontifice possit errare; adeóque, etsi major pars definitionem aliquam Papæ tacitè acceptet, tamen non facilè probabitur, certum esse, quòd ea definitio infallibilis sit.

Nec dicant adversarii, quòd, sicut in Concilio universali, etsi non omnes Episcopi in illud conveniant, tamen, si congregati aliquid statuant, id ab aliis de fide tenendum sit, ita idem fieri debeat, si plurimi extra Concilium definitionem tacitè acceptent; nam disparitas lata est; congregati enim in Concilium Patres soli repræsentant Ecclesiam DEI, nec absentes sunt pars Concilii, aut habent votum decisivum; unde ab absentibus non pendet definitio, vel acceptatio Concilii, quod universalem Ecclesiam repræsentans, habent promissam infallibilem assistentiam Spiritûs S. In casu autem tacitæ acceptationis quilibet, in ultima telluris parte Episcopus, est *pars*, ùt vocant, *corporis pastorum*, habétque non minùs votum, quàm quilibet alius: atque adeò debet etiam hujus, & consequenter omnium, eorúmque assensûs, vel dissensûs ratio haberi.

ARTICULUS XI.

Solvuntur Objectiones.

379. OB. 1. Decreta morum, à Pontifice condita, non obligant ante acceptationem Ecclesiæ: ergo nec definitiones fidei: ant. prob. decreta illa sunt leges humanæ: sed istæ non obligant, nisi à subditis acceptentur, ùt de civilibus legibus docere videtur communis Jurisconsultorum, apud Suarez *l. 3. de legibus c. 19. n. 1.* de canonicis verò idem aliqui alii tenent: & confirmari videtur ex eo, quòd decreta morum Tridentini non ubique obligent; quia non ubique sunt acceptata. Resp. retorqueo argumentum in definitionibus Conciliorum generalium. Resp. 2. neg. ant. si sensus sit, decreta illa primùm per acceptationem acquirere vim obligandi; si enim antecedenter non obligarent, non deberent observari, nisi acceptarentur. Sed nec deberent acceptari; si enim deberent acceptari, eo ipsò haberent vim immediatè obligandi ad acceptationem, & mediatè ad observationem. At dici non potest, ea non debere acceptari; nam Alexander VII. damnavit hanc propositionem 28. *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causâ non recipiat legem, à principe promulgatam.*

Ad prob. neg. mi. quia planè ex propositione damnata videtur inferri, neque leges civiles requirere acceptationem, ùt defendit etiam Suarez *loc. cit.* nisi sint injustæ, aut nimiùm duræ: vel nisi princeps non habeat plenam potestatem, sed sub conditione tantùm acceptationis, ùt fit in quibusdam rebuspublicis: vel, ùt ait Suarez, etiam in quibusdam regnis, ùt in regno Arragoniæ. Quòd autem aliquando non observentur aliquæ leges, etiam à Tridentino statutæ, (quæ dicuntur non acceptatæ) inde est, quòd vel Tridentinum noluerit uti plena potestate: vel quòd, licèt primi quidem, qui eas non observaverunt, peccaverint, postea tamen, per consuetudinem diu toleratam, sint eæ leges abrogatæ, de qua re videri potest Suarez *l. 4. de legibus c. 16.*

380. Alii omittunt hoc antecedens, seu, quòd decreta morum non obligent ante acceptationem: negant tamen cons. & dicunt, quòd obligatio credendi veritates revelatas à DEO, quando de revelatione satis constat, sit juris naturalis, ac Divini; nam lumen naturale dictat, credendum esse DEO loquenti, idque DEUS præcipit: at jus naturale, ac Divinum, utique obligant ante acceptationem: ergo. Hinc definitiones Pontificis, cùm applicent nobis revelationem Divinam (ùt satis hucúsque probatum) applicant etiam, mediatè saltem, præceptum juris naturalis, & Divini, de ea credenda. Eodem modo discurrunt de decretis morum, & definitionibus fidei, Conciliorum universalium: & certè Gallia, etsi non omnia decreta morum, à Tridentino facta, acceptârit, sine mora tamen acceptavit definitiones fidei.

381. Ob. 2. Ut Pontificis definitio sit infallibilis, debet Pontifex esse indubitatò legitimus, ùt diximus. Jam sic: vel debet pro legitimo haberi à tota Ecclesia, vel tantùm ab aliqua ejus parte: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. non potest dici primum; alias quivis Episcopus, nolens eum agnoscere, faceret, ùt non sit indubitatò legitimus: non secundùm; aliàs incidimus in eandem difficultatem, quam adversariis objecimus *n. 377.* & debebimus ipsi determinare, quanta pars Ecclesiæ eum debeat agnoscere: ergo. Resp. neg. suppositum. Per Pontificem indubitatò legitimum, non tantùm intelligimus illum, qui positivè jam ab Ecclesia agnitus est ùt talis; sed, de cujus electione, & legitimo Pontificatu, non adest prudens dubitandi ratio; tunc enim ejus definitiones jam infallibiles erunt. Siqui autem eum nolint recipere, non reddent Pontificatum dubium: sed probabunt, se esse certos schismaticos.

At, si verè prudens dubitandi ratio adesset (sicut contigit ante Concilium Constantiense) non forent infallibiles definitiones talis Pontificis, donec ratio dubitandi tolleretur. Unde quando dicitur, quòd, si electio prima Papæ, quacunque tandem de causa

causa, fuisset nulla, ea fiat valida per tacitam acceptationem Ecclesiæ, non est sensus, quasi tamdiu taliter electus non sit verus Pontifex, quamdiu ab Ecclesia non est positivè acceptatus; quia posset contingere, ut prima ejus electio invalida diutissimè non innotesceret, regionibus præsertim transmarinis, & sic secunda diutissimè non perficeretur: sed sensus tantùm est, quòd, si electores taceant, & alii, qui statim possent, non reclament, eo ipso censeatur tacitè acceptatus: adeóque acceptatio, in tali casu necessaria, non est positiva, sed tantùm negativa, seu non reclamatio.

Ob. 3. Vel Pontifex est infallibilis, etiamsi definitionem edat, sine priùs adhibito diligenti examine: vel est tantùm infallibilis, post adhibitum diligens, & rei gravitati proportionatum examen: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. non potest dici primum; quia videtur incredibile, quòd Pontifex, etiam temerè aliquid definiens, sit infallibilis: non potest dici secundum; quia nunquam potest sciri, an adhibita fuerit ea diligentia, quæ necessaria, & proportionata est rei definiendæ: adeóque saltem nunquam potest sufficienter agnosci infallibilitas definitionis. Resp. retorq. argum. in Conciliis generalibus; vel enim dicuntur ista infallibilia ante, vel post adhibitam diligentiam?

Dices fortè, non posse deesse in Conciliis maturam deliberationem. Resp. Licèt ista moraliter deesse non possit, posset tamen absolutè deesse, e.g. si congregatis jam Patribus subitò proponeretur quæstio, quam statim definirent: quod non quidem moraliter, absolutè tamen fieri posset, si id DEUS non impediret. Moraliter autem neque deesse potest diligentia in definitionibus Pontificiis; nam & Pontifices adhibere solent maximam, ùt patebit *ex n. 417.*

Sed, etsi Concilia adhibeant aliquam diligentiam, tamen, si non constat, sufficere eam, quam adhibet Pontifex, neque satis constabit, sufficere eam, quam adhibet Concilium: adeóque, si ex hoc capite neganda esset infallibilitas definitioni Pontificis, neganda quoque esset definitioni Concilii generalis: quod nemo Catholicorum (quibuscum hîc disputamus) admittit. In forma. Resp. conc. ma. neg. mi. ac dico, Pontificem semper fore infallibilem, quando aliquid definit; vel enim DEUS tunc non permittet, ut omittatur diligentia requisita: vel diligentiam nullam requiret: sed assistet etiam nullâ adhibitâ: & semper impediet, ne definiatur falsum. videantur etiam dicenda inferiùs *n. 417. & seq.*

ARTICULUS XII.

Ostenditur Pontificiis Definitionibus malè imputari errores.

382. VAria, & multa afferri solent exempla errorum, à diversis Pontificibus aliquid definitis admissorum: ex quibus videtur inferri, non esse infallibiles eorum definitiones. Sed, antequam directè respondeam, observo, quòd, si admittatur, Pontifices errâsse, tunc ii auctores, qui dicunt, ad infallibilitatem definitionum Pontificiarum sufficere consensum tacitum aliorum Episcoporum, non ampliùs possint suam sententiam defendere; nam in plurimis, & fermè omnibus capitibus, quæ tanquam errores objiciuntur Pontificibus, adfuit consensus tacitus Episcoporum; cùm isti, tam illo tempore, quo definitiones editæ sunt, quàm tempore subsequenti, & quidem omnino longo, nunquam reclamaverint.

Dein, omisso hoc argumento ad hominem, dico, nullum posse ostendi exemplum, quo probetur, ullum Pontificem, extra Concilium aliquid definientem, errâsse, circa quæstionem fidei, aut juris, vel quæstionem facti, connexam cum quæstione juris; nam ad summum probari potest, aliquos Pontifices errâsse ùt privatos doctores, vel in quæstionibus puri facti, quod non definiverunt, sed tantùm tanquam probatum supposuerunt: in quibus quæstionibus etiam Concilium generale errare potest. Sed nimis longum foret, omnia, & singula refellere: qui pleniorem notitiam cupit, adeat Bellarminum *tom. 1. contr. 3. de Romano Pontifice l. 4. c. 8. & sequentibus.* ubi de quadraginta, & uno, Pontificibus agit, eósque ab adversariorum objectionibus vindicat.

383. Afferam tamen pro eruditione discipulorum Theologiæ (qui fortè hæc aliquando legere dignabuntur) quid ad aliqua, quæ majori apparenti specie quibusdam Pontificibus objiciuntur, responderi debeat. Itaque primò. Quando S. Petrus, Christum negavit, nondum Pontifex fuit: sed neque tunc docuit è cathedra, eum esse negandum, sed tantùm ùt homo privatus infidelitatem, & quidem tantùm externam admisit. Quando autem idem *ad Galatas 2. v. 14.* dicitur, coëgisse gentes judaizare, non id fecit docendo, aut jubendo, sed tantùm aliquatenus suo exemplo, quatenus à convivio & conversatione cum gentibus abstinuit: & sic præter ejus intentionem alii etiam, ad idem faciendum inducti sunt: in quo Spondanus (qui fusè de hac historia agit *ad annum Christi 51. à n. 7.*) materialem tantùm errorem videtur agnoscere.

Imò P. Didacus de Quadros *in suâ Palæstra Biblicâ tom. 1. decade 5. q. 7. n. 9.* docet, illud factum S. Petri tantùm fuisse aliquid minùs perfectum, quod tamen in Apostolo, à quo perfecta meritò expectantur, alter Apostolus non immeritò reprehenderit. & hinc *n. 10.* ait, illa verba S. Pauli *ad Galat. 2. v. 14. Quòd non rectè ambularent ad veritatem Evangelii:* significare: *ad totam plenitudinem Evangelicæ perfectionis, & libertatis.* Nec dicas, hoc esse contra torrentem Patrum; nam, ùt ait idem auctor *cit. q. n. 12.* plures SS. Patres ùt Hieronymus, Chrysostomus, Athanasius, Cyrillus Alexandrinus, Origenes, & alii,

volunt, S. Petrum non peccâsse in illa separatione sua à gentibus, sub adventum Judæorum.

Secundò. Zephirinus (quod tamen dicitur à solo Tertulliano, cujus testimonium, utpote jam Montanistæ, in propria causa non est magni ponderis) literas pacis, seu communionis quidem dedit Montanistis: non autem approbavit unquam falsam eorum doctrinam: quam probabilissimè ignoravit, ab iis teneri; nam postea à Praxea informatus de illa, literas suas revocavit. Tertiò. Liberius nunquam subscripsit Arianæ fidei: sed tantùm subscripsit formulæ Sirmiensi, & condemnationi S. Athanasii, simúlque Ursacio, & Valenti communicavit. At formula illa, teste S. Hilario, fuit Catholica. Qui autem S. Athanasium accusabant, non tam causam fidei, quàm crimina circa mores prætexebant. Tandem Valens, & Ursacius putabantur à Liberio esse Catholici, ùt ipse scribit ad Episcopos Orientales. Quodsi etiam, victus ærumnis, & cruciatibus, hæresi subscripsisset, errâsset quidem, sed tantùm actu externo ùt persona privata, sicut Petrus, quando negavit Christum: licèt (ùt Bellarminus *loc. cit. c. 9.* advertit) Catholici cor ejus scrutari non potuerint, adeóque eum hæreticum præsumpserint. Quarto. Felix II. (cujus Pontificatus intra Liberii tempora inclusus est, ùt Bellarminus docet *loc. modò cit.* & Spondanus *ad annum Christi 355. n. 10.*) nunquam fuit Arianus: neque eum iis communicavit, quando erat legitimus Pontifex: sed tantùm cùm iis communicavit priùs, quando adhuc erat Antipapa: postea autem martyr effectus est.

384. Quintò. Innocentius I. quando dixit, baptismum hæreticorum validum esse, non autem conferre Spiritum Sanctum, locutus est de baptismo collato adultis pariter hæreticis; is enim, quia recipitur cum impedimento peccati, seu, ùt dicitur, *fictè*, est validus quidem, sed informis, hoc est, non confert gratiam, seu Spiritum Sanctum. Idem Innocentius *in epistola ad Concilium Milevitanum* (*quæ est 93. inter epistolas S. Augustini*) scribit quidem, infantibus necessariam esse SS. Eucharistiam: at id tantùm incidenter scribit, & tanquam rationem sui asserti primarii, seu definitionis, quòd scilicet infantes debeant baptizari: verba Innocentii sic sonant: *Illud verò, quòd eos Vestra Fraternitas asserit prædicare, parvulos æternæ vitæ præmiis, etiam sine baptismatis gratia, posse donari, perfatuum est; nisi enim manducaverint carnem filii hominis, & biberint sanguinem ejus, non habebunt vitam in semetipsis. Qui autem hanc eis sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum baptismum velle cassare, cùm prædicant, hos habere, quod in eos creditur, non nisi baptismate conferendum.*

Ex quibus colligitur 1. quòd hic Pontifex textum S. Joannis: *Nisi manducaveritis &c.* tantùm incidenter adducat, aut ad summum, tanquam probationem sui asserti primarii, seu definitionis de necessitate baptismi, respectu infantium. At rationes in Conciliis, etiam universalibus, adeóque & in definitionibus Pontificiis, adductæ, non sunt de fide, nec sunt definitiones. Colligitur 2. quòd Innocentius non loquatur de reali Eucharistiæ sumptione, quam Tridentinum infantibus necessariam negat *sess. 21. c. 4. & can. 4.* sed tantùm de aliqua mystica; de illa enim loquitur, de qua S. Augustinus (ad quem cum aliis Patribus Pontifex scribit: at S. Augustinus, relatus *in C. In Ecclesia Salvatoris. de consecrat. 130. dist. 4.* (quod caput desumptum est *ex l. 1. contra duas epistolas Pelagianorum 22.*) loquitur de sumptione Eucharistiæ tantùm mystica.

Nam dicit quidem ibi S. Augustinus, parvulos debere communicare, propter illum textum: *Nisi manducaveritis &c.* sed mox idem S. Doctor, relatus *C. Nulli. 131. eod. dist.* (quod desumptum est *ex C. Quia passus est. de consecratione 36. dist. 2.*) se explicat, qualem communionem, vel Eucharistiæ sumptionem intelligat, sic dicens: *Nulli est aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque fidelium corporis, sanguinisque Dominici participem fieri, quando in baptismate membrum Christi efficitur: nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiamsi, antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc sæculo, in unitate corporis Christi constitutus, abscedat; sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non privatur, quando ipse hoc, quod illud sacramentum est, invenit:* quæ tamen verba videntur potiùs esse S. Fulgentii *in epistola ad Ferrandum de baptismo æthiopis in fine*: certè S. Fulgentii verba *loc. cit.* sunt prioribus simillima: ubi hic S. Doctor pariter sentit, quòd, quisquis baptizatur, jam corporis Christi particeps fiat: idque etiam probat, adducto S. Augustini sermone.

Glossa etiam *in cit. C. Quia passus.* sic habet: *In tertia* parte *dicitur, quòd quicunque baptizatur, particeps efficitur corporis Domini, etsi ante decedat, quàm de pane illo edat, vel de calice bibat.* Ex quibus facilè intelligitur, tam Innocentium, quàm S. Augustinum, cùm dicunt, parvulis necessariam esse sumptionem SS. Eucharistiæ, non loqui de reali manducatione corporis Dominici, sed tantùm de aliqua mystica, virtuali, vel interpretativa; quatenus scilicet parvuli per baptismum uniuntur corpori mystico Christi, atque Ecclesiæ, in qua fidelibus corpus Christi verum manducandum conceditur.

385. Sextò. Liber quidam, scriptus contra Eutychem (in quo dicitur, in Eucharistia post consecrationem manere naturam, vel substantiam panis) non est Gelasii Papæ, ùt ostendit Bellarminus *de scriptoribus Ecclesiasticis, in Gelasio Papa, & in Gelasio Cyziceno*: sed, ùt idem Cardinalis docet, verosimiliter est Gelasii Cyziceni. Idem iterùm, & efficaciter probat *tom. 3. controv. 3. de Eucharistia l. 2. c. 27.* ubi tamen ostendit, per

per naturam, vel substantiam panis, quæ eo in libro dicitur remanere in Eucharistia, more Græcorum non intelligi ipsam substantiam propriè dictam, sed tantùm essentiam accidentium. Septimò. Quando Gelasius Papa ait, sine sacrilegio grandi non posse communicari sub una tantùm specie, loquitur de sacerdote; nam *C. Comperimus. de consecratione. 12. dist. 2.* habet hunc titulum: *Corpus Christi sine ejus sanguine sacerdos non debet accipere:* vel loquitur de Manichæis, & Priscillianistis, qui à sacro sanguine ex sacrilega superstitione abstinebant. Octavò. Vigilius, quando hæresi Eutychianæ videbatur favere, nondum erat legitimus Pontifex; vivebat enim adhuc Sylverius in exilio: postea autem Vigilius, jam verus Pontifex, mox eam hæresim damnavit. videatur Spondanus *ad ann. Christi 538. à n. 2. & ann. 540. n. 4.*

Nonò. Martinus I. non docet, quòd venia peccatorum, non sit danda diaconis, vel presbyteris, post ordinationem peccantibus: sed tantùm dicit, quòd non sint restituendi sacris mysteriis, seu executioni suorum ordinum: idque juxta rigorem canonum tunc vigentium. Decimò. Gregorius III. quando permittit viro ducere uxorem aliam, si prior propter infirmitatem debitum reddere non possit, intelligendus est de impotentia perpetua, naturali, & contractum matrimonii antecedente. videatur Canus *de locis Theol. l. 6. c. 8. resp. ad 8.* Undecimò. Adrianus non approbavit Concilium Francofordiense quoad omnia, sed tantùm quoad ea, quæ spectant ad filiationem Christi naturalem: neutiquam autem approbavit illud, quoad condemnationem Synodi VII. quanquam etiam Francofordienses Patres hanc non damnaverint, sed tantùm decretum aliquod ei affictum.

386. Duodecimò. Nicolaus I. *C. A quodam Judæo. de consecratione. 24. dist. 4.* non definivit, baptismum, tantùm *in nomine Christi* collatum, esse validum: sed tantùm, quòd baptizati à Judæo non sint rebaptizandi: alterum autem obiter ex S. Ambrosio addidit: solæ autem definitiones, & non alia quæque, iis adjecta, sunt de fide, ùt jam dictum. Decimotertiò. Stephanus, & Sergius, in causa Papæ Formosi, errârunt, non in definitione fidei: sed tantùm in quæstione puri facti, quatenus judicârunt, Formosum non fuisse legitimum Pontificem: & ab eo ordinatos, tanquam malè, quocunque demum ex defectu, ordinatos, reordinari jusserunt: de quo paulò plura *inferius. n. 441. & iterum in tractatu de Sacramentis. à n. 223.*

Decimoquartò. Alexander III. quando ait, à Divina lege, & generali Ecclesiæ consuetudine, alienum esse, quòd septem testes requirantur ad valorem testamenti, inprimis hoc non definit, sed tantùm ùt rationem aliquam adducit. 2. Per *alienum* non necessariò intelligitur contrarium, sed tantùm extraneum, seu non introductum: uti revera illa necessitas, non à lege Divina introducta est, sed à civili. Quando autem idem Papa statuit, valida esse debere testamenta, quæ sub tribus testibus facta sunt, intelligi potest, loqui de iis testatoribus, qui Ecclesiæ in utroque foro subjecti sunt: vel certè de iis, qui Ecclesiam, aut locum pium, hæredem instituunt. Decimoquintò. Cælestinus III. etsi ùt privata persona censuerit, solvi matrimonium per lapsum unius conjugis in hæresin, nunquam id definivit; nam Innocentius III. eius successor *C. Quanto. 7. de divortiis.* tantùm dicit, prædecessorem suum aliter sensisse, se tamen non credere, quòd dissolvatur; unde nec iste aliquid definivit.

387. Decimosextò. Innocentius I. & III. quando adducunt leges antiqui testamenti, non eas adducunt, ùt præceptivas, sed ùt exemplares: nec volunt, omnes Deutronomii leges strictè servandas esse: sed tantùm aliquas quoad similitudinem, ùt patet ex ipso *C. Per venerabilem. 13. qui filii sint legitimi.* ex quo contra infallibilitatem istorum Pontificum arguitur; nam ibi tantùm per similitudinem aliquam, lex Deutronomii ad legem novam applicatur; alibi enim (nempe *C. Volens. unico. de purificatione post partum*) idem Innocentius III. clarè ait: *Umbra legis evanuit*: & hinc infert, mulieres statim post partum Ecclesiam intrare posse. Adde, quòd illa dicta de lege antiqua, tantùm adducantur, ùt rationes: non verò ùt definitiones.

Decimoseptimò. Nicolaus III. *C. Exivit, de verb. signif. in 6.* docuit, Christum verbo, & exemplo, docuisse perfectissimam paupertatem, in abdicatione omnis dominii consistentem: cum quo bene stat, Christum pro aliquo tempore, etiam loculos habuisse, & proprium aliquid, saltem in communi. Joannes XXII. autem tantùm contendit, Christum aliquando aliquid proprium possedisse, & contrarium esse hæreticum. Cæterùm circa usum facti, separabilem ab omni dominio, nihil definivit Joannes: sed ad summum aliquid tradidit, tanquam rationem, factæ à se, & à Sede Apostolica, abdicationis bonorum, quorum usum Patres Franciscani habent (quod jus in ea bona potuit à se abdicare) nam *in Extravaganti: Quia quorundam. de verb. signif.* expresè dicit: *Prout in decretali: Ad conditorem canonum. est probatum*: ergo non definitum. Quòd autem ibidem dicat, neminem debere impugnare, quæ in eadem decretali *definita, ordinata, seu facta* sunt, hoc ipso significat, tantùm aliqua esse definita, non omnia. Idem etiam Joannes nunquam definivit, animas ante diem judicii non venire in cœlum: aut non videre DEUM: quamvis ùt privatus doctor ad id sentiendum propensus fuerit: in articulo mortis tamen quoad hanc quæstionem judicium suum Ecclesiæ doctrinæ submisit.

Decimo octavo. Volaterranus quidem scribit, Innocentium VIII. permisisse Norvvegis, ut sine vino sacrificium Missæ celebrarent: sed est fabula, quam unus, aut alter auctor, ex eodem descripsit. Certè fal-

sum est, quòd ibi vinum servari non possit; cùm defacto copiosum servetur, & dudum ante Innocentium ibi Missa celebrata sit. Decimononò. Bulla Sixti. V. circa editionem Bibliorum recognitorum, nunquam est plenè promulgata, ùt fusè probat Tannerus. *tom. 3. disp. 1. q. 4. dubio 6. n. 264.* testimoniis Româ perscriptis; quanquam enim, in inpressis exemplaribus Bullæ, legantur nomina cursorum, eam Bullam locis solitis affigentium, & dies &c. quæ typographus addidit(quia putabatur certò promulganda) tamen affixio reipsa facta non fuit.

ARTICULUS XIII.

An Honorius I. Papa lapsus sit in hæresin.

388. MAximè celebris est controversia de Honorio I. an non ipse hæresin Monothelitarum approbaverit; nam id videtur colligi ex ejus epistolis *ad Sergium*, & ex Synodo VI. *act. 13. & 18.* & Synodo VII. *actione ultima:* itémque Synodo VIII. *act. 7.* nam ibi Honorius ùt Monothelita damnatur. Hæc quæstio fusè tractatur à Bellarmino *tom. 1. controv. 3. de Romano Pontifice l. 4. c. 11.* Spondano *ad annum Christi. 633. & 681.* Severino Binio *tom. 3. Concil. p. 1. in notis ad Concilium Constantinopolitanum III. seu Oecumenicum VI. verb. Monothelitarum hæresin.* & *tom. 2. in disput. S. Maximi contra Pyrrhum. folio mihi 1031.*

Ad hanc quæstionem quidam respondent, cum Cardinale de Turrecremata, apud Bellarminum *loc. cit.* Patres illos damnâsse Honorium, ex falsâ informatione, & non bene intellectis ejus epistolis. Sed juxta hanc responsionem necessariò dicendum est, Patres Synodi VI. non id spectâsse, ut de textu Honorii, secundùm se, & absolutè spectato (qui, ùt infrà ostendetur, non est hæreticus) cognoscerent, & dogmaticè decernerent; aliàs tam parùm dici posset, eos deceptos fuisse, in intelligentia earum epistolarum, quàm parùm dici potest, deceptum fuisse Tridentinum, in intelligendis libris Lutheri: aut Innocentium X. in intelligendo libro Jansenii. Quare dici debet, quòd Patres illi, falsis rumoribus decepti, epistolas Honorii, per se dubias, acceperint in deteriori sensu, adeò, ut mentem Honorii hæreticam præsupposuerint, & juxta eam præsuppositionem, etiam de epistolis judicârint: sive (ùt quidam recentior ait) quòd acceperint eas epistolas, non *in sensu literali, & obvio*, sed *personali*, qualem scilicet ipsum Honorium personaliter habuisse, præsupposuerant. Hoc supposito, si ulteriùs objiciatur, ab iisdem Patribus dici, Honorium Sergio per omnia consensisse: istum autem apertè hæreticum fuisse: responderi potest, & debet, per hoc non probari, Honorium etiam hæreticum fuisse; nam licèt Sergius aliàs hæresin suam apertè prodiderit, tamen dici potest, id eum non fecisse in illis epistolis, quas ad Honorium dedit: sed ex aliis, aut literis, aut signis, hæresis convictum fuisse.

389. Quando urgetur argumentum, dicendo, quòd ex dictis saltem inferatur, Synodum definivisse, quòd saltem in genere Romanus Pontifex, ùt docens è cathedra, vel etiam ùt privata persona, possit errare, respondere debent isti auctores, de hoc Synodum nihil definivisse, sed tantùm supposuisse quòd id factum fuerit: qua in suppositione Concilium ipsis non videbitur infallibile; 1. quia hæc suppositio est facti. 2. quia non fuit approbata, aut confirmata à Pontifice. Certè Agatho, qui ùt Pontifex Concilium illud confirmavit, de ea suppositione nihil dicit: sed tantùm ait, se Concilium, hoc est, definitiones factas, recipere: imò, sicut Concilium, ita ipse etiam Summus Pontifex, in puri facti quæstionibus non est infallibilis. Dein si rationes definitionum non sunt infallibiles, multò minùs erunt infallibilia præsuppositа præcisè ad decisionem, præsertim, si ipsa decisio sit tantùm alicujus quæstionis puri facti non dogmatici.

Quod additur, Synodum dicere: *Eo quòd invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium; quia in omnibus ejus mentem secutus est, & impia dogmata confirmavit:* videtur, ab his auctoribus responderi posse: hoc tantùm afferri tanquam rationem decisionis, adeóque non esse infallibile. Secundò dici ab ipsis potest, scripta illa non sumi ùt absolutè in se spectata, sed juxta mentem Honorii malè suppositam, ùt dictum.

Hæ tamen responsiones, præterquam, quòd per se scabræ, & minimè expeditæ videantur, ex eo etiam difficiles sunt, quòd difficulter alicui persuaderi possit, Patres in Concilio non judicâsse, de scriptis in se spectatis, & juxta obvium eorum sensum: sed iis attribuisse sensum hæreticum, tantùm ex aliqua mala informatione, vel persuasione, aut suppositione, de hæretico Honorii animo, qui tamen, nec aliunde probari, nec ex obvio verborum sensu, inferri poterat. Certè minimè credibile est, Romano Pontifici (quem Concilia omnia semper summè reverita sunt, & præsertim Synodus VIII. citata *n. 342.* à qua tamen etiam Honorius *action. 7.* debuisset fuisse Monothelitis annumeratus) certè, inquam, minime credibile est, Romano Pontifici statim à Concilio attributam fuisse hæresin, crimen in Ecclesia DEI semper reputatum gravissimum, eúmque de hac fuisse publicè condemnatum, quin priùs de ea ex suis scriptis legitimè convictus fuerit, sed tantùm ex mala informatione, aut suppositione, aliquo modo denigratus. Sanè sic non solet agi, etiam contra clericum infimi ordinis, præsertim jam mortuum (uti Honorius jam fuerat) quando sese defendere non ampliùs potest. Nec censeri posset talis modus procedendi satis æquitati conveniens; cùm omnia jura clament, favendum esse reo, & neminem, nisi probatum, censendum esse malum:

malum: nec ex suspicione, aut suppositione malè fundata, quenquam damnandum.

Alii respondent, Honorium errâsse, sed tantùm ùt doctorem privatum; cùm tantùm privatis literis hæresin docuerit; de hoc enim accusatur. Sed etiam hæc responsio difficultate non caret; nam opponi potest, Honorium ibi prohibere usum vocum *duarum, vel unius voluntatis: operationum, & operationis*: adeóque videri loqui ex cathedra, utpote præcipientem, & obligantem. Ulteriùs non aliter scripsit Honorius ad Sergium, quàm alii Pontifices ad alios Episcopos: quorum tamen responsa, ad quæstiones fidei spectantia, etsi privatis tantùm Episcopis sint missa, censentur esse Pontificis ex cathedra loquentis; nam talia responsa plurima, Juri Canonico inserta, censentur totam Ecclesiam obligare.

390. Mihi probatur vel maximè responsio, Spondani, Binii, Bellarmini, & aliorum apud hunc, qui dicunt, acta Synodi VI. esse vitiata, & Honorii nomen fraude Græca iis insertum: quod Bellarminus ait, sine dubio factum, & probat argumentis sanè maximis. Primò enim epistolæ Honorii (quarum prior refertur *actione 12. Synodi VI.* alterius fragmentum habetur *action. 13. ejusdem Synodi*) nihil non Catholicum habent. Confitetur in iis Honorius, duas in Christo naturas, utramque operantem, Divinam Divina, humanam humana: & inferiùs iterum dicit, Christum *in duabus naturis operatum Divinitus, atque humanitus*. Voluit autem abstineri à nominandis, una, aut duabus voluntatibus, ne iterum, vel Nestorii, vel Eutychetis error, occasione accepta, revalesceret.

Quando autem Honorius in priore epistola scribit: *Unam voluntatem fatemur Domini nostri JEsu Christi*: addit; *quia profectò à Divinitate assumpta est nostra natura, non culpa: illa profectò, quæ ante peccatum creata est, non quæ post prævaricationem vitiata:* ergo loquitur tantùm de unitate voluntatis unius in natura humana: quasi diceret, in Christo non esse duas contrarias voluntates, sicut sunt in nobis, in pœnam originalis peccati. Quod adhuc magis confirmatur ex disputatione S. Maximi contra Pyrrhum, apud Binium *tom. 2. Concil. fol. mihi 1031.* ubi hic S. Martyr expressè ait, ab eo secretario, qui epistolas Honorii scripsit, id dictum explicatum fuisse, *de una voluntate humanæ naturæ*; nam ait, Sergium scripsisse, quosdam prædicare, Christum habere duas voluntates contrarias. Insuper, cùm toties Honorius dicat, nec unam, nec duas voluntates esse dicendas, cur unam tantùm utriusque naturæ statuisse censeatur?

Rursus Agatho Papa, qui post Honorium rexit Ecclesiam (*in epistola ad Imperatores Constantinum, Heraclium, & Tiberium, quæ habetur actione 4. Synodi VI.*) sic ait de Romana Ecclesia: *Hæc Apostolica ejus Ecclesia, nunquam à via veritatis, in qualibet erroris parte deflexa est.* & paulò post de vera fidei regula ait: *Quam & in prosperis, & in adversis, vivaciter tenuit, ac defendit, hæc spiritualis mater vestri tranquillissimi imperii, Apostolica Christi Ecclesia* (scilicet Romana, ùt patet ex contextu totius epistolæ) *quæ per DEI omnipotentis gratiam, à tramite Apostolicæ traditionis, nunquam errâsse probabitur: nec hæreticis novitatibus depravata succubuit: sed, ùt ab exordio fidei Christianæ, percepit ab auctoribus suis, Apostolorum Christi principibus, illibata fine tenus permanet &c.* & iterum: *Dominus, qui fidem Petri non defecturam promisit, confirmare eum fratres suos admonuit, quod Apostolicos Pontifices, meæ exiguitatis prædecessores, confidenter fecisse semper, cunctis est cognitum.*

Rursus *in epistola 2.* (quam idem Agatho scripsit, suo, & Romanæ Synodi nomine, ad hanc ipsam Synodum VI. quæque iterum habetur *actione 4.*) ait: *Fidei splendidissimum .... lumen, quod ex veri luminis fonte, tanquam de radio vivifici fulgoris, per ministros Beatos Petrum, & Paulum, Apostolorum principes, eorúmque discipulos, & Apostolicos successores, gradatim usque ad nostram parvitatem, DEI opitulatione servatum est, nulla hæretici erroris tetra caligine tenebratum, nec falsitatis nebulis confœdatum, nec intermixtis hæreticis pravitatibus, velut caliginosis nebulis perumbratum, immune, atque syncerum.* iterum *in eadem epistola* ait: *Nostræ parvitatis prædecessores ... Apostolicam confessionem ... absque cujuspiam novitatis errore citra ambiguitatem determinârunt.* Idem Agatho, dum in eadem epistola enumerat Monothelitas, Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, & Theodorum, nullo modo inter eos ponit Honorium.

Ex quibus clarum est, Agathonem apertè affirmare, nullum unquam ex suis prædecessoribus, Romanis Pontificibus, fidem hæretica pravitate miscuisse, vel hæreticum fuisse. Si autem Honorius, Agathonis antecessor, fuisset hæresi infectus, & ùt talis publicè ab eodem Concilio damnatus, qua fronte Agatho hæc affirmare ausus fuisset? Ulteriùs in eodem Concilio *actione 8.* recipitur hæc ipsa Agathonis epistola, tanquam à Spiritu S. per os Petri dictata (de quo vide *n. 353.*) an non autem Concilium, & Spiritus S. secum ipsis pugnâssent, si ab illo tamen Honorius, tanquam hæreticus, toties anathemate percussus fuisset? Sed & in Concilio Romano Lateranensi frequentissimorum Episcoporum, celebrato à Martino I. damnantur nominatim alii Monothelitæ: nunquam tamen nominatur Honorius; cùm tamen Patres illi, nec ignorâsse potuerint, quid Honorius egerit: nec voluerint pepercisse noxio; cùm sanctissimi fuerint, præsertim ipse S. Martinus. Tandem plures auctores, etiam Græci scriptores, Honorium omittunt, cùm damnatos recensent, ùt testatur Bellarminus *tom. 1. controv. 3. de Roman. Pontif. l. 4. c. 11.*

391. Jam verò apud eundem Bellarminum

num *loco modò cit.* refert Anastasius Bibliothecarius, ex Theophane Isauro Græco, nomen Honorii postea primùm actis Concilii insertum fuisse: & fuit (ùt ait Bellarminus) consetudo Græcorum ferme ordinaria corrumpendi libros; nam in hac ipsa Synodo VI. deprehensæ sunt corruptiones plurimæ, factæ in actis Synodi V. ùt expresè refertur *action. 14. Synodi VI.* adeò, ut tres quaterniones spurii inserti fuerint. Idem ostenditur de aliis epistolis plurimis, utì & de Synodis III. IV. ac V. imò & VII. ùt queruntur Pontifices, Leo, & Nicolaus: cur igitur non dicamus idem de Synodo VI? præsertim, cùm constet, post Synodum VI. conclusam, rursùs Constantinopolin ascendisse multos Episcopos, & edidisse canones Trullanos, quorum, ùt ait Bellarminus, non alius scopus videtur fuisse, *quàm taxandi, & reprehendendi Romanam Ecclesiam.* Addit Spondanus *ad ann. Christi 681. n. 5.* probabilissimè Theodorum Constantinopolitanum Monothelitam, priùs depositum à Patriarchatu Constantinopolitano, sed post mortem Gregorii, ob factam, seu simulatam pœnitentiam, iterum Patriarcham creatum, illa acta in manus recepisse, suúmque nomen deleviſſe, ac Honorii supposuisse. Cur enim hic Theodorus nunquam nominetur; cùm tamen reus etiam fuerit? Ubi nota, nominari quidem Theodorum Pharanitanum sed eum alium esse à Constantinopolitano.

392. Sed dicunt adversarii. Leo II. etiam (*in sua epistola ad Imperatorem Constantinum, quæ habetur ad finem Synodi VI*) execratur Honorium. Resp. Hæc ipsa epistola pars est actorum Synodi VI. & probabilissimè etiam corrupta, vel, ùt Binius *in notis in vitam S. Leonis II.* ex Baronio ait, omnino supposititia; 1. enim dicitur data mense Majo, tanquam responsoria ad epistolam, primùm sequenti Julio scriptam 2. Leo II. non potuit fuisse Pontifex mense Julio; cùm creatus mense Augusto, tantùm decem menses sederit. 3. Epistola illa scripta dicitur *indictione 10.* qua Leo nondum fuit Papa. 4. Ex hoc ipso videtur ficta, & falsa; quia Honorium anathematizat; cùm tamen hic publico funere Romæ, inter sanctos Pontifices, sit tumulatus, elque solemniter parentatum. Ex similibus fundamentis *eodem loco* idem Binius paulò antè ostendit, suspectam quoque esse epistolam Constantini Imperatoris ad Leonem II.

Urgent quidam. Etiam Synodus VI. imò & VII. Adrianus quoque II. Papa: quin & Agatho, Honorium damnatum ajunt. Resp. septimam synodum etiam non esse incorruptam, ùt dictum *n. præced.* Idem dic de octava, & quidem etiam ex hoc capite, quòd non sit credibile, eam voluisse Romanum Pontificem hæreticis annumerare, & tanquam talem damnare; cùm (ùt vidimus *n. 342.*) expresè statuat, in Romanos Pontifices sententiam non esse pronunciandam. Quod spectat ad Adrianum, ejus dicta hac de re continentur in Synodo VIII. *action. 7. colloq. 3.* sed acta hujus Synodi non debent haberi pro incorruptis, ùt modò dictum.

Quodsi etiam ea dicta Adriani, fideliter, & incorruptè relata essent, tamen nihil probarent; nam Adrianus ibi tantùm dicit, quòd *Honorius post mortem ab Orientis Episcopis anathemate sit affectus:* sed non dicit, id jure factum. Dicit insuper, Honorium accusatum fuisse de hæresi: non autem asserit, eum fuisse convictum. Addit etiam, non potuisse illos Episcopos sententiam in Honorium pronunciare, *nisi ejusdem primariæ Sedis* Romanæ *accedente ad eam rem auctoritate*: sed non dicit, eam accessisse: & sanè Honorium Romana Sedes nunquam condemnavit, ùt patet ex sæpe dictis, & iterum patebit ex mox dicendis. Si Legati Pontificis ea in causa plus Synodo concessissent, transgressi fuissent suum mandatum, aut instructionem: vel certè sine mandato id fecissent: quo casu *ex n. 330.* eorum acta, neque à Pontifice rata habita, neque infallibillia habenda fuissent.

Quod jam spectat ad Agathonem Pontificem, hic Honorium nunquam damnavit, ùt clarum est ex ejus epistolis: imò in epistola, quæ (prout *n. 353* dictum est) à Concilio illo, ùt S. Petri vox recepta est, ait, nullum suorum Prædecessorum, à fide unquam errâsse. Unde mirandum est, Caranzam in Summa Conciliorum, in compendio Synodi VI. *actione 4.* dum compendiosè refert Agathonis epistolam, eidem inter alios hæreticos nomen Honorii inseruisse, in quo, nescio, qua falsa suppositione, deceptus fuit. Et hæc sufficiant, ad aliquam eruditionem Theologicam; neque enim hæc polemicè hìc tractamus. Qui copiosiorem hac de re eruditionem desiderat, Baronium, Bellarminum, Leytamum, aut alios polemicos scriptores volvere velit, qui abundè ei satisfacient.

ARTICULUS XIV.

An Pontifex sit infallibilis in Quæstionibus facti, & Damnationibus certarum Propositionum.

393. Quæstio est, an Summus Pontifex sit infallibilis, tam in quæstionibus facti, quàm in quæstionibus juris. *Quæstio juris* vocatur, quando quæritur de existentia alicujus juris, sive, an jus aliquod detur, præcipiens, vel prohibens certam aliquam rem. *Quæstio facti* autem dicitur, quando quæritur, an aliquid factum sit, vel non. e. g. quæstio juris est, an infantes debeant baptizari: quæstio facti, an hic, vel ille infans sit baptizatus. Ad quæstiones juris reducuntur etiam illæ, quibus quæritur de honestate alicujus rei, per se quidem non præceptæ, sed suasæ: vel de licentia alicujus actionis: circa quas quæstiones dici potest, dari jus, quod licitam reddat talem actionem, vel saltem eam honestam reputari jubeat, e. g. licèt nul-

nullum detur jus, per ſe præcipiens ingreſſum in religionem, datur tamen jus præcipiens, ut talis ingreſſus reputetur bonus, & meritorius; quia Eccleſia, vel Pontifex, approbans religionem, proponit eam ùt viam perfectionis.

Jam quoad quæſtiones juris, nullum dubium eſſe debet, de infallibilitate Pontificis; nam omnes rationes, pro ejus infallibilitate adductæ, vel maximè probant, quòd in explicando jure Divino, vel condendo jure Eccleſiaſtico humano (quibus in caſibus univerſam Eccleſiam obligat, vel ad credendum, vel ad obediendum) infallibilis ſit, ne tota Eccleſia in errorem inducatur, credendo honeſtum, idque exequendo, quod reipſa tale non eſſet.

394. Quoad quæſtiones facti autem, faciendum eſt inter eas diſcrimen; aliqua enim facta Pontifex non proponit credenda, ſed tanquam teſtibus, aliisque legitimis documentis juridicè probata, ſupponit vera, atque exinde ad pœnam ſtatuendam, vel gratiam faciendam, progreditur; quin ullo modo fideles obliget ad credendum, ea facta reverà contigiſſe. Quæſtio de hujusmodi facto dicitur *puri facti*, & tale factum vocatur *informe*; eoquòd non ſit informatum, ùt ajunt, Pontificia definitione.

In tali caſu falli poteſt Pontifex, & cum ipſo Concilium (& ſic utique erravit Stephanus VII. dictus VI. dum Papam Formoſum, anteceſſorem ſuum, è tumulo protractum, in Tyberim projici juſſit: quod factum Spondanus *ad an. 897.* vocat *immane ſacrilegium*) nam in tali facto, quamvis Pontifex erret, errat tantùm ùt homo privatus, & ſicut alius judex: nec inde damnum infertur toti Eccleſiæ. Tenetur quidem condemnatus obedire Pontifici, ùt quivis alius alteri legitimo judici, pœnámque ſubire, ne ſcandalum præbeat: at poteſt licitis modis petere novum cauſæ ſuæ examen, & innocentiæ ſuæ, productis novis teſtibus, vel documentis, conſulere.

395. Alia ſunt facta, quæ à quibuſdam vocantur *dogmatica*, vel *formata*, quæque Pontifex ùt Caput Eccleſiæ, & Doctor univerſalis, ſua definitione informat, atque fidelibus firmiſſimo aſſenſu tenenda proponit: & circa hæc facta Pontifex infallibilis eſt. Tale eſt factum, quod Benedictus XII. dudum ante Concilium Florentinum definivit, nempe, animas defunctorum, ante generale judicium (ſcilicet poſtquam penitus expurgatæ fuerunt) in cœlum recipi, & Divinam eſſentiam videre (verba vide *in tract. de beatitud. n. 50.*) hoc enim eſt aliquod factum, quod Eccleſiæ credendum, adeóque infallibiliter propoſitum eſt. Tale quoque factum definitur, quando quis de novo inter Sanctos refertur, ſeu canonizatur; tunc enim definitur, talem hominem in ſtatu gratiæ deceſſiſſe: quod eſt aliquod factum. Quia tamen talis defunctus toti Eccleſiæ colendus proponitur, & hæc non minùs erraret, ſi coleret damnatum, quàm, ſi coleret dæmonem, debet Spiritus S. infallibili ſua aſſiſtentia, talem errorem impedire.

396. Dices fortè cum quibusdam, tales quæſtiones, non tam de facto, quàm de jure eſſe; cùm in iis agatur de ſenſu verbi Divini ſcripti, aut traditi; nam, ajunt, animas purgatas ſtatim in cœlum admitti, & hunc, vel illum, in gratia perſeverâſſe uſque ad finem, jam eſſe à DEO revelatum, & tanquam propoſitionem particularem implicitè contineri in revelata aliqua propoſitione univerſali. Sic, ajunt, in hac propoſitione: *Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. Matth. 24. v. 13.* implicitè eſſe revelatum, quòd hic, vel ille ſit canonizatus, vel Sanctis annumeratus; nam dicunt, quòd, dum Chriſtus eam propoſitionem protulit, jam omnes, & ſingulos, ſub particula univerſali *qui* contentos, intellexerit, ac deſignârit: Pontifex autem ſua definitione nobis applicet, vel declaret, hunc, vel illum, eſſe unum ex particularibus, ſub univerſali illa contentis.

Reſp. Hoc facilè poteſt totum admitti; nam non minùs quælibet alia facta, quæ Pontifex eodem modo proponit, dici poterunt ſimiliter revelata; cùm Sacræ Scripturæ, vel traditiones Divinæ, abundent hujuſmodi univerſalibus dictis: modò hoc firmum ſit, Pontificem definiendo ex cathedra, aliquod factum etiam particulare, infallibilem eſſe. Hoc idem alii aliis verbis aſſerunt, dum ajunt, Pontificem falli non poſſe in quæſtionibus facti, ſi hæ ſint annexæ quæſtionibus juris, ſeu quando error in illis traheret poſt ſe errorem in jure, id eſt, vel falſam interpretationem verbi Divini, vel præceptum inhoneſtum, e. g. colendi damnatum.

397. Ex his patet, definitiones Pontificias, quibus aliquæ propoſitiones, aut veræ declarantur, aut cenſura quadam reprobantur, ſpectare ad quæſtiones juris; quæritur enim tunc, an ſenſus talis propoſitionis ſit juxta, vel contra jus Divinum, ſive, an propoſitio, in obvio ſenſu accepta, ſit contraria legi Divinæ, aut humanæ: quod eſt formaliſſimè inquirere in ipſum jus. Unde, qui auſi ſunt dicere, poſſe Pontificem falli in rite percipiendo alicujus propoſitionis ſenſu, & hoc accidiſſe circa Janſenii librum, non poſſunt negare, Pontificem falli poſſe in quæſtionibus juris. Et pari jure poſſet quis dicere, Concilium Tridentinum decipi potuiſſe in intelligendis ſcriptis Lutheri, adeóque non eſſe infallibilem eorum damnationem.

398. Ex occaſione hîc ulteriùs quæritur, quid ſentiendum, de damnatione certarum propoſitionum à Summis Pontificibus facta, ùt à Pio V. Gregorio XIII. Innocentio X. Alexandro VII. Innocentio XI. Alexandro VIII. Innocentio XII. Clemente XI. Reſp. diverſas eſſe cenſuras, talibus propoſitionibus inuſtas. *Hæretica* dicitur, quæ eſt apertè oppoſita veritati alicui, quæ eſt certò de fide. *Hæreſi proxima*, vel *ſapiens hæreſin* (nam has duas cenſuras authores multi, quamvis non omnino omnes, con-

confundunt, & pro eadem accipiunt) est illa, quæ, vel certò opponitur doctrinæ, quæ plerorúmque judicio est probabiliùs de fide: vel non quidem certò, sed tamen probabiliter, & plurium gravium doctorum, gravi fundamento nixorum, judicio, opponitur veritati, quæ est indubitatò de fide.

Erronea, quæ contradicit conclusioni Theologicæ, evidenter deductæ, ex una præmissa de fide, & altera naturaliter evidente: si tamen talis conclusio objectiva non eoipso habeatur revelata, quod aliquando contingit, quando scilicet talis conclusio est contenta in veritate revelata, de qua re inferiùs *à n. 422.* *Errori proxima*, quæ opponitur conclusioni fermè simili, seu deductæ ex præmissis, quarum una plerísque, non tamen omnibus, censetur esse de fide, & altera omnibus evidens: vel, si una præmissa omnibus est certa de fide, altera quidem plerísque, non tamen omnibus, est evidens: vel, si omnibus una est certa de fide, & altera evidens, attamen bonitas consequentiæ, non omnibus, sed tantùm plerísque est evidens. *Male sonans*, quæ abutitur vocibus contra communem usum fidelium: vel est æquivoca, habens aliquem quidem sensum Catholicum, sed etiam alium falsum, vel hæreticum, ita, ut in hoc frequentiùs usurpetur.

Piarum aurium offensiva, quæ tale aliquid, vel tali modo asserit, ut fidelium pietatem, & reverentiam minuat: vel aliquid, non quidem absolutè falsum, sed tamen indecorum de DEO, vel Sanctis dicit, e. g. si actiones humanæ hominibus necessariæ, at occultari solitæ, de Christo Domino indecorè dicantur. *Temeraria*, quæ communi Theologorum sententiæ, sine sufficienti fundamento contraria est. *Scandalosa*, quæ præbet scandalum activum, seu occasionem ruinæ spiritualis, inclinando ad peccata, vel revocando à virtute.

Blasphema, quæ injuriam contra DEUM, vel Sanctos continet. *Impia*, quæ veri DEI cultum minuit, vel etiam opera misericordiæ, aut pietatis impedit. *Perniciosa*, quæ grave malum Ecclesiæ, aut communitati causat. *Captiosa*, quæ sub specie veritatis in errorem inducit. *Injuriosa*, quæ injuriâ afficit, eas præsertim personas, quorum honori præ aliis cautum vult Ecclesia, e. g. Prælatos Ecclesiasticos, reges, & principes, religiosas familias &c. *Seditiosa*, quæ apta est excitare turbas, aut schismata, in Ecclesia DEI, vel populis Christianis.

399. Jam certum est, ex rationibus suprà adductis, Pontificem, dum propositiones tales damnat ex cathedra, infallibilem esse, adeóque cuilibet propositioni eam censuram infallibiliter convenire, qua determinatè afficitur. Si verò non quælibet determinatâ censurâ afficitur, sed (ùt sæpe fit, & præsertim factum est in condemnatione propositionum Quesnelli per Constitutionem *Unigenitus*) omnibus propositionibus priùs relatis, subjunguntur variæ censuræ, additâ particulâ *respectivè*, signum est, non omnes censuras cuilibet propositioni, sed varias variis propositionibus esse inustas.

Quænam autem censura in tali casu cuique propositioni peculiariter conveniat, vel ex subjecta materia, vel ex assertionibus aliis, determinatâ censurâ affectis, debet colligi. Quodsi igitur propositio, ùt hæretica determinatè damnetur, (sicut determinatè damnatæ sunt primæ quatuor Jansenii propositiones, imò & quinta, si intelligatur, Christum pro salute duntaxat prædestinatorum mortuum esse) tunc infallibiliter talis est, & Pontifex implicitè declarat, oppositam propositionem esse articulum fidei, propositionem verò damnatam esse falsam.

400. At verò, quando Papa propositionibus alias censuras inurit, tunc, ut benè probat Cardenas *in sua crisi Theologica de propositt. damn. ab Innocentio XI. dissert. proœmiali. c. 7. & 8.* non definit, esse de fide, quòd illæ propositiones sint falsæ; aliàs deberet credi tanquam articulus fidei earum falsitas: adeóque hæreticus esset, qui eas assereret, & consequenter eæ propositiones essent hæreticæ; cùm tamen Pontifex non definiat, eas esse hæreticas, sed tantùm, esse e. g. scandalosas temerarias &c.

Unde rectè idem Cardenas *eodem loco* adstruit duplicis classis definitiones Pontificis: aliquas, quibus declarat articulos fidei: alias, quibus declarat certò, & infallibiliter, aliquam doctrinam, vel retinendam, vel repudiandam esse. Quamvis autem utriusque classis definitiones omnes infallibiles sint, non tamen omnes oppositam doctrinam reddunt hæreticam; cùm hæreticum plus sit, quàm tantùm infallibiliter falsum; debeátque istud, non tantùm qualicunque infallibili vero, sed certo, & indubitato articulo fidei opponi.

Certè aliàs non esset discrimen, inter propositionem, à Pontifice damnatam ùt falsam, vel temerariam, & inter aliam damnatam ùt hæreticam, quod nemo Theologorum dixerit: & refelli potest apertè ex damnatione propositionis quintæ Jansenii, quam Innocentius X. absolutè falsam, & temerariam declarat: dein primùm subjungit: *intellectam eo sensu, ut Christus pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus sit, ... hæreticam declaramus:* ubi manifestè Pontifex facit discrimen, inter unam, & alteram censuram.

401. At num etiam tam infallibiliter certum est, propositionem aliâ, quàm hæresis censurâ affectam, esse falsam, sicut certum est, eam esse, e. g. temerariam? Resp. Damnata ùt erronea etiam certò est falsa; nam ista, ùt patet ex *n. 398.*, est opposita conclusioni certæ. At quid si propositio damnetur ùt piarum aurium offensiva, malè sonans &c? Resp. tales propositiones non esse æquè certò falsas, saltem non in omni sensu, ùt patet ex ipsa terminorum horum explicatione: quæ explicatio terminorum etiam circa alias propositiones, e. g. captiosas, seditiosas &c. potest dubium simile resolvere.

402. Vi-

402. Videri fors posset alicui, quòd propositio, damnata ut temeraria, non sit infallibiliter falsa; eoquòd possit supervenire novum fundamentum, quod tollat temeritatem, & simul faciat eam propositionem prudenter credibilem. Et quidem Cardinalis de Lugo *de fide disput. 20. sec. 3. n. 114.* ait, propositionem temerariam non esse infallibiliter falsam: quamvis sit infallibiliter temeraria. Cardenas autem *in crisi in propos. ab Innoc. XI. damnat. dissert. proœmial. c. 10. n. 168.* advertit longè aliud esse, si propositio aliqua videatur talis, vel talis, privato doctori, & si Pontifex eam talem esse definiat; nam, cùm privati doctoris judicium possit errare, potest utique contingere, ut fundamentum temeritatem tollens superveniat.

At Pontificis Romani judicium habet duo, nempe infallibilitatem, & perpetuitatem; non enim Pontifex tantùm definit pro aliquo tempore, aut proponit Ecclesiæ doctrinam, tantùm uno, aut altero anno tenendam, sed in perpetuum; unde, cùm infallibiliter definiat, non adesse fundamentum, cui prudens assensus niti possit: & hæc definitio etiam pro futuris temporibus duret, non tantùm definit, pro nunc non adesse tale fundamentum, sed absolutè definit, non dari tale fundamentum, & hanc propositionem semper, tanquam temerariam, esse reijciendam: & hinc talis propositio nunquam potest esse vera; non enim potest esse vera propositio, quæ à nemine prudenter affirmari potest; cum utique, si vera esset, dari deberet aliquod fundamentum prudentis affirmationis, quod, licèt necdum esset cognitum, tamen aliquando posset cognosci; aliàs neque DEUS posset propositionem, licèt veram, revelare; nam si eam revelaret, eoipsò daretur fundamentum prudens eam affirmandi, scilicèt ipsa revelatio, vel aliquid aliud per illustrationem ostensum.

Similiter Cardenas *dissertatione modò citat. n. 172.* fusè contendit, propositionem scandalosam esse falsam; cùm scandalositas illius, ùt ita dicam, semper futura sit: propositio autem scandalosa in doctrina morum utique sit falsa; cùm nunquam liceat sequi eam propositionem, quæ scandalum præbet. Nec dicatur, posse rebus magis suo tempore declaratis, scandalum cessare; nam hac ratione propositio non fuisset in se scandalosa, sed tantùm per accidens, ratione ignorantiæ: hoc autem dici non potest de propositione damnata à Pontifice, à quo Spiritûs S. assistentia removet omnem in definitionibus ignorantiam: nec potest Pontifex definiens, ex ignorantia dicere illicitum objectum, quod reverâ est licitum, ùt rectè observat Cardenas *cit. dissert. n. 173.* Hæc pro instituto nostro, de damnationibus propositionum, in compendio dicta, sufficiunt: qui plura cupit, videre poterit Cardenam *in crisi in propos. ab Innoc. XI. damnat. per totam dissertationem proœmialem.* item Vivam. *p. 1. trutinæ Theolog. quæst. prodromn.* Rasslerum *in regula externa fidei art. 19. n. 293.* Suarez, Lugo, & alios, qui rem hanc fusè pertractant.

ARTICULUS XV.

An legitima sit Appellatio à Definitionibus Pontificis ad Concilium Generale.

403. DIco. Appellatio à Pontificiis definitionibus ad Concilium generale est nullo modo legitima. ita communissimè Catholici doctores. Prob. conclusio 1. Appellatio hæc est contra omnia Jura Canonica, imò est ab his reprobatissima: ergo nullo modo est legitima. prob. ant. Gelasius Papa *C. Ipsi sunt canones. 16. causa 9. q. 3.* sic loquitur: *Ipsi sunt canones, qui appellationes totius Ecclesiæ ad hujus sedis examen voluêre deferri: ab ipsâ verò nusquam prorsus appellari debere sanxerunt, ac per hoc illam de tota Ecclesia judicare, ipsam ad nullius commeare judicium, nec de ejus unquam præceperunt judicio judicari, sententiámque illius constituerunt non oportere dissolvi, cujus potiùs decreta sequenda mandârunt.* Idem Pontifex *C. Cuncta. 17. ead. caus. & q.* ait. *Cuncta per mundum novit Ecclesia, quòd sacrosancta Romana Ecclesia fas de omnibus habeat judicandi, neque cuiquam de ejus liceat judicare judicio; siquidem ad illam de qualibet mundi parte appellandum est: ab illa autem nemo est appellare permissus. Sed nec illa prætermimus, quòd Apostolica Sedes sine ulla Synodo præcedente, & solvendi, quos Synodus iniquè damnaverat, & damnandi, nulla existente Synodo, quos oportuit, habuit facultatem: & hoc nimirum pro suo principatu, quem Beatus Petrus Apostolus Domini voce, & tenuit semper, & tenebit.*

Nicolaus I. *C. Patet. 10. ead. caus. & q.* sic ait: *Patet profectò Sedis Apostolicæ (cujus auctoritate major non est) judicium à nemine fore retractandum: neque cuiquam de ejus licere judicare judicio, juxta quod Innocentius Papa Ruffo, & cæteris Episcopis per Thessaliam constitutis, scribens ait: Nemo unquam Apostolico culmini (de cujus judicio non licet retractare) manus obvias audacter intulit, nemo in hoc rebellis extitit, nisi qui de se voluit judicari: & B. Papa Gelasius: Nec de ejus judicio (id est Romanæ Ecclesiæ) canones unquam præcepeperunt judicari, sententiámque illius constituerunt non oportere dissolvi, cujus potiùs sequenda decreta mandârunt.*

404. Posthæc Pius II. *ann. 1460.* in Conventu Mantuano interrogavit, quid censendum esset de hujusmodi appellantibus: & omnes unanimi voce responderunt, esse damnandos, tanquam fautores hæresis, & reos læsæ Majestatis. Quare Pontifex edidit Bullam (quæ *in Bullario Cherubini* tertia est inter Bullas Pii II.) in qua sic ait:

Execrabilis, & priſtinis temporibus inauditus, tempeſtate noſtra inolevit abuſus, ut à Romano Pontifice .... nonnulli ſpiritu rebellionis imbuti .... ad futurum Concilium provocare præſumant. & paulò poſt: *Huiusmodi provocationes damnamus, & tanquam erroneas, ac deteſtabiles, reprobamus ..... eásque tanquam inanes, ac peſtiferas, nullius momenti eſſe decernimus.* Rurſus Sixtus IV. *ann. 1483.* hujusmodi appellationes, quacunque occaſione interponerentur, non ſolùm irritas, & inanes, ſed etiam fraudulentas, & ſacrilegas, & hæreticas eſſe declaravit. Quæ Sixti Bulla teſte Odorico Raynaldo *ad an. 1483. n. 22.* in Gallia juſſu Regis Ludovici ſolemniter eſt promulgata. Similes cenſuras contra hos appellantes intorſerunt Caliſtus III. Julius II. ac alii: & in noſtra usque tempora quotannis Pontifices per Bullam Cœnæ, appellantes hoſce feriunt excommunicatione.

405. Dices, Pontifices, in hac cauſa ipſis propria, non eſſe idoneos judices. Reſp. Tota Eccleſia ſacros hos canones ante plura ſæcula acceptavit, & ratos habuit, adeóque idem ſenſit. An nec iſta huic rei decidendæ idonea eſt? Nec tantùm Eccleſia tacitè canones hos acceptavit, ſed eoſdem expreſsè in Conciliis generalibus ſtatuit. Conſtantinopolitanum IV. *action. 10. can. 13. vel in fragmentis. can. 21.* aſſerit, ne quidem à Concilio generali poſſe in Romanum Epiſcopum ſententiam dici: verba vide *n. 342.* Iterum approbante Lateranenſi Oecumenico ſub Leone X. *ſeſſ. 11.* idem Leo edidit Bullam: *Paſtor æternus gregem ſuum*: in qua habentur hæc verba: *Solum Romanum Pontificem, pro tempore exiſtentem, tanquam authoritatem ſuper omnia Concilia habentem.*

Accedit 1. quòd, cùm Pontifex ſit Doctor, & Paſtor univerſalis Eccleſiæ, debeat poſſe eam docere, quid in hac quæſtione graviſſima ſit tenendum: quis enim eam alius doceat? An Concilium ſine Pontifice? & acephalum non eſt ullo modo infallibile. An Concilium cum Pontifice? & ſunt partes litigantes, quibus non competit ferre ſententiam. Accedit 2. quòd, etiam de jure humano, principes, qui ſuperiorem non agnoſcunt, poſſint ſententiam ferre in cauſis propriis: quidni id poſſint Pontifices, immediati Vicarii JEſu Chriſti? Accedit 3. quòd Pontifices, in hac cauſa pronunciantes, non tam agant cauſam ſuam, quàm cauſam Chriſti Domini, cujus inſtitutionem circa ſuum Vicarium defendunt.

406. Hinc nunquam admiſſæ ſunt tales appellationes: nec eſt ullum exemplum, quòd propter alicujus, vel plurium à Pontificis definitione appellationem, unquam coactum ſit univerſale Concilium, aut in aliquo Concilio acta ſit cauſa taliter appellantium. Quamvis enim aliquando cauſæ aliquæ, priùs à Papa definitæ, in Concilio generali fuerint productæ, ùt cauſa Monothelitarum in Synodo VI. tamen id non fuit factum, ut deferretur iſtorum appellationi, nec ut examinaretur, vel reformaretur judicium Pontificis: ſed tantùm ad faciendam majorem aliquam declarationem, vel etiam ad majorem, vel magis extenſam errorum, & errantium damnationem: ſicut etiam ex eadem ratione in Tridentino fuit tractatum de hæreſibus Lutheri, jam à Leone X. damnatis.

At econtra exempla ſunt plura admiſſarum appellationum, à Conciliis ad Apoſtolicam Sedem; eæque factæ ſunt à ſanctiſſimis viris, Athanaſio, Cyrillo, Chryſoſtomo &c. Pariter Concilia, etiam univerſalia, ſemper conſueverunt, actorum ſuorum confirmationem à Pontifice petere, ùt teſtatur de prioribus Concilium Lateranenſe, quo aſſentiente Leo X. *in Bulla num. præced. citata: Paſtor æternus:* ſic ait: *Conſueverúntque antiquorum Conciliorum Patres, pro eorum, quæ in ſuis Conciliis geſta fuerunt, corroboratione, à Romano Pontifice ſubſcriptionem, approbationémque humiliter petere, & obtinere.* Quod etiam Tridentinos Patres feciſſe ex ſeſſione ultima ſeu ejus continuatione *ſ. Illuſtriſſimi*: & ex Bulla Pii V. decreta Concilii confirmante, notiſſimum eſt: quin econtra ullus Papa neceſſarium duxerit, ſuarum definitionum confirmationem ab ullo Concilio petere.

407. Fortè quis dicet, canones ſuprà adductos mentionem facere Sanctæ, & Apoſtolicæ Sedis, & ab hac non appellandum ſtatuere: at per Sanctam, ſeu Apoſtolicam Sedem, debere intelligi, non ſolùm Romanum Pontificem, ex cathedra, ſeu ſede Divi Petri loquentem: ſed hunc unâ cum reliquis Epiſcopis. Et fortè poſſent videri, poſt Illuſtriſſimum Jacobum Benignum de Boſſuet Epiſcopum Meldenſem, hoc innuere Præſules moderni Gallicanæ Eccleſiæ *in ſua ad modernum Regem epiſtola, an. 1728.* in qua afferunt verba Illuſtriſſimi Boſſuet, ab eo, ùt ajunt, in quadam allocutione Gallorum Antiſtitum, ad initium cujuſdam Conventûs prolata, quæ ex idiomate Gallico in Latinum translata ſic habent: *Sancta Sedes principaliter eſt corpus Epiſcopatûs, unitì ſuo Capiti: hic debet inveniri depoſitum doctrinæ Eccleſiaſticæ, concreditum Epiſcopis per Apoſtolos.*

Sed non poſſum mihi perſuadere, ſapientiſſimos Præſules voluiſſe adſtruere ſenſum, his verbis, prout jacent, nudè acceptis contentum; eſſet enim hic modus loquendi omnino novus, & antiquioribus incognitus. Sanè hi termini, *Sancta Sedes, Apoſtolica Sedes, Sedes Petri,* & ſimiles, hucuſque à Patribus, & Conciliis, ſemper fuerunt intellecti, de Epiſcopatu Romano, ſeu cathedra Romana ſola, ùt eſt clarum volventi ſcripta antiquiorum: certè S. Auguſtinus *ſerm. 2. de verbis Apoſtol. c. 10. ſeu in fine.* loquens de cauſa Pelagii, & ſequacium, ait: *Jam enim de hac cauſa duo Concilia miſſa ſunt ad ſedem Apoſtolicam: inde etiam reſcripta venerunt. Cauſa finita eſt: error utinam aliquando finiatur:* quibus verbis nec à longè vult dicere, miſſa eſſe ad generale

rale Concilium, vel ad corpus Episcoporum, ùt est clarum; cùm in causa Pelagii nullum Concilium sit celebratum: imò nec ad omnes Episcopos, vel ad plurimos totius orbis, missa sint acta illa: multò minùs à pluribus Episcopis rescripta venerint. Unde intelligit S. Doctor Sedem Romanam.

408. Quin ipsi Præsules Gallicani paulò antiquiores, suam ad Innocentium X. epistolam in causa Jansenii scriptam (de qua *n. 356.*) sic inchoant: *Majores Ecclesiæ causas ad Sedem Apostolicam referre solennis mos est:* ubi utique non intelligunt per Apostolicam Sedem corpus Episcoporum; aliàs non à solo Innocentio petissent decisionem (quam tamen ab eo solo, & non à corpore omnium Episcoporum petiisse, manifestissimum est) nec post decisionem Innocentii, in literis, quibus ei propterea debitas gratias egerunt (de quibus *eodem n. 356.*) dixissent: *Sanctitas Vestra, per Petri soliditatem, contusis veritatis hostium animis, securos ab omni externa perturbatione de nova hæresi triumphos aget.* Dein ipsi canones à nobis adducti non volunt dicere, quòd decreta à corpore Episcoporum facta, non debeant alteri judicio submitti (de hoc enim nec dubium, nec quæstio erat) sed volunt id dicere de decretis solius Pontificis; hinc Gelasius dicit *hujus Sedis*, & *Sacrosancta Romana Ecclesia*. Nemini etiam dubium esse potest, Nicolaum, & Innocentium, ab hoc citatum, de Romana Sede in particulari loqui. Videri etiam meretur Canus *de locis Theolog. l. 6. c. 4.* ubi plurima affert testimonia, ex quibus clarè patet, Romanam Sedem intelligi per Sanctam, aut Apostolicam Sedem.

409. Prob. conclusio 2. Appellatio, ùt apud omnes est certum, debet fieri à judice inferiore ad superiorem: atqui nullum Concilium est supra Papam: ergo. prob. mi. Christus nuspiam concessit ulli Concilio jurisdictionem, vel superioritatem in Summum Pontificem: sed potiùs dedit Summo Pontifici jurisdictionem in Concilia, etiam generalia: ergo. ant. quoad 1. partem prob. negativè; quia non potest ullo modo ostendi, ubi Concilio ea jurisdictio data sit: quoad 2. partem verò prob. positivè. Episcopi, etiam in synodum congregati, sunt oves Christi, quas Petrus omnes accepit pascendas, dum ei est dictum *Joan. 21. v. 17. Pasce oves meas:* at pastor habet superioritatem, & jurisdictionem in omnes oves ei concreditas, etiam congregatas, seu collectivè acceptas: ergo. Idem probatur ex Concilio Lateranensi citato *n. 405. & n. 406.* Item huc spectant omnia, quibus *à n. 326.* ex Conciliis, & Patribus probavimus, definitiones Conciliorum debere approbari à Summo Pontifice. Addo de Tridentino, etsi in hoc non habeatur aperta definitio hujus Pontificiæ superioritatis, tamen ex Pallavicino *in historia ejusdem Concilii l. 21. c. 4. n. 5. & seq.* constat, omnes ex Italia, ac Hispania, Patres consensisse, ut definiretur, Papam esse supra Concilium: qui numero multùm excedebant Gallos, & paucos alios ex aliis regionibus præsentes. Quin ex Gallis Petrus de Marca Archiepiscopus Parisiensis (*apud P. N. Thyrsum manuduction. ad convers. Machumetan. p. 1. l. 3. c. 6. §. 11.*) sic scribit *ann. 1662.* de nostra sententia: *Quam unice Hispania, Italia, omnesque Christianitatis Provinciæ docent, ità, ut illa, quam sententiam Parisiensium vocant, ad classem earum opinionum reducenda sit, quæ tolerantur.* Galli quoque antiquiores idem senserunt: & testatur Joannes Gibalinus *l. 5. de jure canon. c. 3. q. 3. §. 15.* Theologiam Parisiensem antehac semper nostræ sententiæ adhæsisse.

410. Confir. Pontifex est verus, & unicus Christi Vicarius, suprema auctoritate præditus, ùt definitum est à Constantiensi Concilio *sess. 8.* in qua damnantur 45. propositiones, seu articuli Wicleffi, & inter has 37. *Ecclesia Romana est synagoga satanæ: nec Papa est immediatus, & proximus Vicarius Christi, & Apostolorum.* & iterum in Bulla Martini V. quæ in eo Concilio, & eodem approbante, est edita, atque actis inserta, habetúrque *sess. 45.* ubi à suspecto de hæresi dicitur quærendum: *Utrum credat, quòd Papa ... sit successor B. Petri, habens supremam authoritatem in Ecclesia DEI?*

Idem rursus definitum est in Concilio Florentino *sess. ultim. in literis Unionis* his verbis: *Definimus, Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem, in universum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiúsque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem, ac doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam, à Domino nostro JEsu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris canonibus continetur.* Ex quibus verbis etiam habetur, priora Oecumenica Concilia idem definivisse. Sed & innumeri Patres, atque doctores, idem, ubicunque occasio est, tradunt.

Jam sic. Vicarius habet idem tribunal cum principali, adeóque Pontifex cum Christo: ergo non datur majus tribunal, adeóque nec appellatio à Pontificis tribunali. prob. subsumptum *ex Cap. Non putamus. de consuetud. in 6.* item *ex Capit. Romana Ecclesia 1. de officio Vicarii in 6.* & *Cap. Romana 3. de appellationibus in 6.* & *L. unica Codic. de sent. præf. prætor.* in quibus locis clarè deciditur, unum esse tribunal Vicarii, & Principalis: ergo. Confir. 2. Appellans recedit ab obedientia ejus, à quo appellat: sed non licet Christianis, nec singulis, nec omnibus, recedere ab obedientia Summi Pontificis, in causis spiritualibus: ergo.

411. Prob. conclusio 3. Appellatio inutilis, frivola, & frustratoria, quæ fit præcisè ad trahendam litem, vel vitandam condemnationem, omni jure, naturali, & positivo

tivo, est nulla, ùt doctores unanimiter docent, & clarè habetur *C. Cum speciali. 61. de appellationibus* & *l. Tutor. 41. ff. de usuris:* atqui appellatio à Pontifice ad Concilium est talis: ergo. prob. mi. 1. quoad frivolam inutilitatem. Tunc appellatio est inutilis, & frivola, quando non potest sperari mutatio sententiæ, ùt est per se clarum: atqui in nostro casu ista sperari non potest; quia non potest judicium infallibile (quale esse Pontificis abunde probatum est) mutari sine errore, in quem labi non potest Ecclesia.

Certè, cùm olim in Synodo VI. ageretur causa Monothelitarum, tam longè abfuêre Patres à mutanda Agathonis Pontificis epistola decretali, ut *actione 18.* in hæc verba proruperint: *Per Agathonem Petrus loquebatur.* quin imò, ùt habet Spondanus *ad ann. Christi 679. n. 2.* Agatho, & Synodus Romana, in literis ad Synodum VI. seu Constantinopolitanam III. contestabantur, *haud se mittere Legatos ad disputandum de quæstione controversa, tanquam de re incerta: sed ad docendum, quæ esset Apostolicæ Sedis traditio, adeò, ut nihil præsumerent augere, minuere, vel mutare &c.*

Confirm. 1. Vel Concilio, ad quod appellatur, præsidebit Pontifex, vel non. Si primum: non sinet, à se infallibiliter statuta convelli, nec id Christus permittet, ne portæ inferi contra Ecclesiam prævaleant. Si secundum: Concilium erit acephalum, & rebus fidei definiendis insufficiens, ùt fatentur ipsa Concilia Oecumenica, quæ sua decreta eousque non censuerunt infallibilia, donec Romanæ Sedis approbationem impetrâssent; hinc eam, ùt dictum *n. 328. & 406.* semper humiliter petiêrunt. Et patet hoc ulteriùs ex eo, quòd plura Concilia, absque Pontificis jussu, aut directione habita, vel ab eo reprobata, etiam ab Ecclesia reprobata fuerint, ut Sirmiense, Ariminense, Mediolanense &c. nulla autem unquam definitio Pontificia fuerit reformata, ab ullo Concilio.

412. Quòd autem talis appellatio etiam sit frustratoria, & præcisè ad litem trahendam inventa, sic probo. Etsi in gratiam appellantium conveniret Concilium, tamen, nisi hoc statueret, quod ipsi vellent (quod tamen fieri non posset; cùm Spiritus S. non posset permittere, infallibiliter statuta convelli) ipsi nunquam acquiescerent: ergo. Scilicet, ùt Tridentino non acquieverunt Lutherani, aut Calvinistæ, ità nec acquiescerent novi appellantes alicui alteri, & ad nova, ac nova Concilia, sinè fine appellarent, novásque semper opponerent exceptiones: sive, quòd non satis sint auditi: sive, quòd Concilium fuerit potissimùm ex adversariis suis conflatum: sive, quòd Papa dominante non fuerit liberum: sive, quòd Patres sinistris affectibus, aut opinionibus fuerint præoccupati.

Sic advocati Parisienses, qui *an. 1728.* appellationem, à Constitutione *Unigenitus* ad Concilium factam, scripto defendere conati sunt, visi sunt velle excludere à synodo convocanda eos Episcopos, qui Pontificias definitiones extra Concilium factas, etiam ante tacitam Ecclesiæ acceptationem, infallibiles esse sentiunt: & hinc sapientissimi Galliæ Præsules, necesse habuerunt, in sua ad regem epistola suprà memorata, eos confutare, & quidem solidè ex eo, quòd Spiritûs S. assistentia non dependeat ab opinionibus privatis Episcoporum, sed ab eorum sacro charactere Episcopali, & legitima ad Concilium convocatione, atque in unam synodum universalem cum suo capite conventu.

Si qui appellantes modestiùs se gererent, facilè tamen comminiscerentur novas frivolas distinctiones, aut distortas interpretationes, quibus non minùs Concilii canones, quàm modò Pontificis definitiones eluderent. Sanè Jansenii hæreses dudum Tridenti damnatæ fuerunt: & *caput 5. ac canon 4. sess. 6.* cum illis erroribus conciliari in æternum non potest: nec tamen ab iis recedunt sectarii illi: nec gratiam, cui voluntas humana possit resistere, unquam syncerè admittunt.

413. Prob. conclusio 4. Appellatio hæc ad Concilium universale, non tantùm est inutilis, sed perniciosa, seu, ùt eam Pius II. suprà citatus *n. 404.* vocat, est pestifera. Prob. Appellare ad Concilium, in causa dogmatum fidei, est captare tempus, & impunitatem, per plurima lustra, aut sæcula, spargendi errores, cum pernicie innumerorum fidelium: ergo est perniciosa. prob. ant. cogere Concilium universale res est infinitis, & vix eluctabilibus difficultatibus obnoxia, adeóque non potest, nisi rarissimè, & post plurimos annos sperari: ergo, si debet expectari Concilium, ut errores, & hæreses damnentur, isti diutissimè impunè grassabuntur: &, qui hoc petit, subdolè petit diuturnam sibi impunitatem spargendi errores.

Prob. ant. Licèt antiquioribus Ecclesiæ temporibus, quando tantùm unicus princeps, aut duo fratres, Orienti, & Occidenti, dominabantur, sat facilè Episcopi ex omnibus provinciis convenerint, tamen nunc, diviso in plurimos terreno regimine, difficillimum est, eos ex tot regnis, sæpe inter se bello, aut belli suspicione, distractis, in unam mediam stationem coire. Si Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ (ùt de aliis nil dicam) vel inter se, vel uni earum cum Pontifice, dissidium intercedit, statim Concilio mora insuperabilis surgit; eoquòd mox principes, vario sub prætextu, suarum regionum Episcopos domi retineant: vel etiam aliis transitum per suas ditiones non permittant. Similia autem impedimenta, in tanta nationum, geniorum, commodorúmque propriorum, varietate, nunquam ferme possunt abesse.

414. Evidenti exemplo est Concilium Tridentinum, quod jam *an. 1537.* Paulus III. Mantuam indixit: sed ob duriores conditiones, à duce, aliisque objectas, anno sequenti Vicentiam transferre necesse habuit:

mox

mox ob nova impedimenta omnino illud Pontifex suspendere debuit. Ut tamen extremos conatus adhiberet, ipsemet, quamvis senex septuagenario major, exhausto longo Nicæam usque itinere, à Carolo V. & Francisco I. saltem in decennium inducias impetravit, statimque iterum *anno 1542.* Concilium Tridentum indixit: & tamen ob recrudescens bellum, aliáque obstacula, non nisi *anno 1545.* sub finem, seu *13. Decembris* sessio prima celebrari potuit.

Mox *an. 1547.* ob luem Tridenti grassantem, Pontifice illud Bononiam transferri, Carolo V. verò id Tridenti retineri volentibus, omnino fuit suspensum. Resumptum denuo *an. 1551.* à Julio III. statim iterum altero anno ob nuntium belli, à Protestantibus imminentis, suspendi debuit. Et sic cessatum fuit per novem integros annos, donec Pius IV. anno Pontificatûs sui II. illud reassumi præceperit, ac tandem exhaustis maximis curis, ei *mense Decembri an. 1563.* hoc est, ab ejus exordio *anno 18.* finem imposuerit.

Alias difficultates gravissimas, eo durante Concilio exortas, legere licet in historia ejusdem, à Cardinale Pallavicino conscripta: quam, si evolueris, fateberis, synodum œcumenicam cogere, esse rem vix non moraliter impossibilem. Certè à Tridentino finito fluxerunt hucusque anni ferme centum septuaginta, nec tamen toto hoc tempore, quamvis voluissent Pontifices, de ullo novo Concilio universali convocando agere potuerunt. Ex quo cuivis rectè sentienti est manifestum, quòd Christus Ecclesiæ suæ non reliquerit hoc medium unicum, profligandi errores, ac hæreses.

ARTICULUS XVI.

Solvuntur Objectiones.

415. OB. 1. Datur appellatio ab imperatore ad comitia: ergo etiam à Papa ad Concilium. Confirm. Appellatio est remedium juris naturæ, hoc est, à naturali jure cuique concessum, & habet rationem defensionis, quæ omnibus jure naturæ licita est, contra gravamen ex sententia condemnatoria: ergo etiam licita est appellatio à Papa ad Concilium; aliàs enim, si quis injustè gravaretur, non haberet ullum remedium suæ innocentiæ &c. Resp. Multi Jurisconsulti negant antec. ergo illud omitto, & neg. cons.

Papa suam potestatem immediatè habet à Christo, cujus Vicarius est, jure Divino: econtra imperator suam potestatem habet quidem mediatè à DEO: at immediatè eam habet à populo, vel electoribus, qui potuerunt ei conferre potestatem, vel magis, vel minùs limitatam. At Summo Pontifici, nec populus fidelis, nec Episcopi, nec electores, seu Cardinales, possunt dare supremam potestatem spiritualem, qua fruitur: sed isti tantùm quasi præsentant personam, à Christo instituendam, & suprema potestate donandam; unde alii non possunt, eam potestatem limitare, aut Papam sibi in ordine ad appellationes subjicere.

416. Ad confirm. dist. ant. Est remedium juris naturæ appellatio genericè sumpta. conc. ant. appellatio quælibet in specie, & præsertim tam frivola, inutilis, & pernicioſa. neg. ant. & cons. Certè jura humana sæpe prohibent appellationem, & sæpe præcipitur, e. g. *c. 1. de rescriptis*, ut appellatione remota, procedatur: nec potest jus naturale permittere usum medii tam pernicioſi &c. Dein in causâ fidei nemo Pontificiæ definitioni contrarius potest esse innocens. In aliis etiam causis saltem est moraliter impossibile, ut appellans sit innocens; quia appellatio ad Concilium non interponitur in quibuslibet causis minimis: in gravioribus autem cautissimè proceditur. Quodsi tamen in casu extraordinario aliquis damnaretur ex errore puri facti, non aliud contingeret, quàm, quòd frequens est in tribunalibus sæcularium principum, ubi tamen sæpissimè non datur appellatio. Et licèt taliter læso non concedatur appellatio ad Concilium, datur tamen, ùt diximus, facultas petendi novam causæ suæ revisionem.

417. Ob. 2. Potest appellatio fieri ad Concilium, ut in eo Pontifex meliùs informetur: seu potest fieri appellatio à Pontifice, non satis informato, ad meliùs informandum: ergo saltem aliqua appellatio à Pontifice est licita. prob. cons. hac ratione appellatio non fit ad superiorem: ergo est licita. Resp. neg. ant. & ejus suppositum; non enim opus est Pontifici meliori informatione; quia antecedenter ad definitiones Pontificis, ab hoc semper habetur informatio tanta, quanta requiritur: & Spiritus S. sicut assistit, ut nihil definiatur falsum, ità quoque assistit, ut nihil definiatur sinè informatione necessaria.

Quòd autem Papa adhuc aliquanto meliùs informari possit à Concilio, non probat, id esse necessarium, nec aliquis informationis excessus potest compensare ea damna, quæ suprà retulimus, oritura ex dilatione definitionum usque ad Concilium universale. Cæterùm Pontifices solent, antecedenter ad suas definitiones adhibere accuratissimam diligentiam, per se, & alios, ùt habeatur exactissima informatio, qua volunt utique satisfacere suo officio, & impedire, ne dent qualemcunque occasionem perturbationum, aut schismatum &c. & hoc à multiplici experientia constat.

Sic Alexander VII. *in sua Bulla: Ad sanctam B. Petri Sedem.* testatur, causam propositionum Jansenii discussam esse, *eâ profecto diligentiâ, qua major desiderari non posset.* & Clemens XI. *in Constitutione Unigenitus* ait, causam propositionum Quesnelli, discussam esse *quàm maximâ diligentiâ, ac maturitate.* Similia passim in aliis Bullis habentur: quin etiam solent Pontifices, indicere preces publicas pro impetrando Divino lumine &c. vide etiam dicta *n. 381. ad object. 3.* Quare appellatio talis inutilis, certè

certè non necessaria est; quia post sufficientissimam informationem, infallibiliter statuta, reformari non possunt. Imò, ùt diximus celebres Juristæ negant, etiam ab imperatore minùs informato posse fieri appellationem ad eum meliùs informandum.

418. Ob. 3. Sæpiùs jam, Catholici etiam, appellârunt à Papa ad Concilium universale: ergo debet appellatio talis esse licita, & valida. Resp. dist. ant. appellârunt à definitionibus fidei, neg. ant. ab aliis gravaminibus sibi, ùt putabant, factis. conc. ant. & neg. cons. In causis fidei antehac non nisi hæretici, e. g. Pelagiani, & Lutherani, appellârunt. In aliis gravaminibus particularibus, causis profanis, vel saltem totam Ecclesiam non concernentibus, appellârunt aliqui alii, sed nec isti licitè, aut validè. Certè nunquam propter ipsos Concilium generale convocatum fuit, minùs decisio Pontificis à Concilio correcta. Quin nec ob hæreticos appellantes coactæ sunt synodi: sed postquam definitione Pontificis fuêre damnati, Ecclesia hoc judicio stetit.

Sic tribus primis sæculis, quando ob persecutiones gentilium nondum poterant celebrari synodi universales, à Pontificibus absque Concilio damnatæ fuêre hæreses plures, Marcionis, Montani, Cataphrygarum, Novatianorum, Sabellii, Pauli Samosateni: postea etiam Apostolica Sedes absque Concilio damnavit Priscillianistas, item Pelagium, Jovinianum, Vigilantium: quin propter Episcopos aliquos Pelagianos, ad universalem synodum appellantes, aliquod Concilium coactum fuerit. Sic sanè testatur S. Augustinus *l. 4. contra duas epistolas Pelagianorum, c. 12. seu ultimo: Aut verò congregatione synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur: quasi nulla hæresis aliquando, nisi synodi congregatione damnata sit, cùm potiùs rarissimæ inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis extiterit: multóque sint, atque incomparabiliter plures, quæ, ubi extiterunt, illic improbari, damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras devitandæ innotescere potuerunt.*

419. Ob. 4. Universitas Parisiensis *an. 1387.* docuit, in causis fidei licitè appellari posse à Papa ad Concilium. Idem censuerunt Patres Concilii Pisani, Basileensis, & Constantiensis. Idem sensit Æneas Sylvius, postea Pius II. Summus Pontifex: item S. Antoninus, & Joannes Gerson Parisiensis Cancellarius: ergo debet esse licita talis appellatio. Resp. Si Sorbona id docuit (nam meritò dubitari potest, an id docuerit de definitionibus in materia fidei, ab indubitato Pontifice factis, de quo vide *n. 336.*) si, inquam, tunc temporis id docuit, non bene docuit, & postea sapientiùs sensit.

Sanè ostendit Josephus Gibalinus. *l. 5. de jure canon. c. 3. §. 15.* post illa tempora nostram sententiam à Sorbonicis doctoribus traditam fuisse: quid senserit Petrus de Marca Archiepiscopus Parisiensis, qui posteriori tempore vixit, vide *n. 409.* Meliùs etiam sensit Clerus Gallicanus in literis ad Innocentium XII. datis, de quibus *n. 372.* nec non etiam moderni Præsules Galliæ in suis ad regem literis suprà memoratis, quibus appellationem quorundam egregiè confutant.

420. Quod spectat ad Æneam Sylvium, postea Pium II. hic sententiam illam jam, antequam ad Pontificatum assumptus fuit, revocavit: & postea in Mantuano Conventu hanc appellationem tanquam pestiferam reprobavit. S. Antoninus (de quo vide *n. 347.*) non docet, licitè à Papa appellari ad Concilium: sed tantùm, Pontificem non posse definire aliquid contrarium illi, quod jam à legitimo Concilio generali fuit definitum: quod utique non potest; nam, si contrarium quid definire vellet, eoipso in apertam hæresin incideret, & Pontificatu excideret; quo casu utique dein Concilio subjectus esset. Theologi, & Patres Pisani, ac Constantienses, loquuntur de Pontificibus dubiis, quales erant tempore schismatis.

Quod spectat ad Basileenses, inprimis certum est, eos excessisse; unde in Lateranensi sub Leone X. *sess: 11. in Bulla: Pastor æternus gregem suum.* dicitur de eo, post translationem ab Eugenio factam *Conciliabulo*, quod *Concilium ampliùs appellari non merebatur, . . . ac propterea nullum robur habere.* Et sanè, quando istud Concilium contra Pontificem insurrexit, fuit acephalum, & Spiritûs S. assistentiâ destitutum; unde etiam Patres illi, postea cum Eugenio IV. in gratiam redeuntes, opinionem suam retractârunt: & Amadæus ipse, seu Felix V. illegitimè electus, Pontificatu suo qualicunque cessit; in ejus tamen gratiam Eugenius, non quidem Concilium, sed tamen aliquorum beneficiorum collationem, approbavit. Quod spectat ad alios auctores, etiam Gersonem, vel isti explicandi sunt de casu Pontificis dubii, vel, si plus velint, dicendi sunt excessisse: atque ideo deserendi sunt.

ARTICULUS XVII.

An sit de fide, modernum SS. Dominum Clementem XII. esse verum, & legitimum Summum Pontificem.

421. REfert Oviedo *tract. de fide controv. 4. punct. 7. n. 86.* Compluti olim fuisse doctores, qui negârint, esse de fide, hunc in individuo hominem, legitimè electum e. g. nunc SS. Clementem XII. esse verum Pontificem, Vicarium Christi, ac D. Petri successorem: hos postea à Clemente VIII. fuisse Romam citatos, ad causam dicendam: quamvis dein, omisso Romano itinere, Compluti res composita fuerit. Nec post tempora Clementis VIII. facilè reperies auctorem impressum, qui oppositum teneat.

Citatur quidem Tannerus *tom. 3. disp. 1. de fide q. 4. dub. 4. n. 160.* at paulò inferiùs *n. 165.*

n. 165. & 166. manifestè plus asserit. Valentia autem, licèt *tom. 3. disp. 1. q. 1. punct. 7. quæstiuncula 5. §. 38.* videatur in contrarium inclinare, tamen expresè dicit, se non timere, quòd casus ille futurus sit: insuper tomum illum jam edidit, ante illam à Clemente VIII. factam citationem. Non autem est quæstio, an hæc assertio sit de fide, tantùm conditionatè, seu si Clemens XII. habeat omnia requisita; hoc enim nunquam fuit inter Catholicos controversum: sed neque est quæstio de Pontifice nondum ab Ecclesia acceptato, ùt potest contingere tempore schismatis (tunc enim potest dubium esse, & sæpe fuit, an hic, vel ille, sit verus Papa) sed quæstio est de Pontifice acceptato ab Ecclesia.

422. Dico. Est de fide, hunc in individuo hominem, acceptatum ab Ecclesia e. g. nunc SS. D. Clementem XII. esse verum Summum Pontificem, & Vicarium Christi. ità communissima doctorum. Antequam probem conclusionem, noto ex Suarez. *disp. 3. de fide sec. 11. n. 6.* DEUS, vel Christus Dominus, neque cognoscit, neque affirmat, neque revelat, sive per Scripturam, sive per traditionem, objecta tantùm confusè: sed quando aliquid etiam universaliter de pluribus dicit, discernit singulos, sub ea universali propositione contentos, atque non minùs de eorum quolibet in particulari affirmat prædicatum, quàm de omnibus simul, ùt dictum *n. 396.* Sic e. g. quando Christus Dominus dixit *Matthæi 24. v. 13. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*: non tantùm in genere, & confusè, hoc pronunciavit, sed Petrum, & Paulum, & quemlibet in particulari, quem perseveraturum prævidit, subintellexit.

Imò etiam in humanis, propositio universalis sæpe facit hunc sensum, & æquivalet pluribus particularibus, quas sub se includit, si loquens omnia particularia objecta, sub universali contenta, distinctè cognoscit, e. g. si quis dicat: *Omnes Canonici fuère præsentes ad Matutinum:* significat idem, ac: *Joannes fuit præsens: Jacobus fuit præsens &c.* nec est moris, in tali casu de quolibet in particulari id enunciare. Interim tamen nos revelationem Divinam universalem confusè cognoscimus, & independenter à nova instructione, vel explicatione talis revelationis, non scimus, quænam particulares, seu propositiones, seu personæ, aut objecta, sub illa universali revelatione contineantur.

Hinc opus est definitione Pontificis, vel Concilii &c. quæ ostendat, hoc, vel illud particulare objectum, vel hanc, aut illam particularem propositionem, in universali contineri, vel eâ includi. Talis instructio, vel explicatio, aut applicatio universalis revelationis suprà positæ: *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*: est canonizatio, vi cujus Pontifex definit, e. g. SS. Aloysium, & Stanislaum, esse duos ex iis, quos Christus dixit perseveraturos in finem, adeóque salvos futuros.

423. Prob. jam conclusio. Ista propositio universalis: *Omnis legitimè electus, & ab Ecclesia acceptatus, tanquam Summus Pontifex, est verus Papa, Caput Ecclesiæ, & Vicarius Christi:* est de fide, ùt nemo Catholicorum negat; quia est dudum à pluribus Conciliis, Nicæno, Constantiensi, Florentino, suprà citatis *n. 327. & 328.* & aliis definita: & in hac universali propositione continetur etiam ista: *Clemens XII. legitimè electus, & ab Ecclesia acceptatus, tanquam Summus Pontifex, est verus Papa, Caput Ecclesiæ, & Vicarius Christi*: ergo juxta dicta *num. præced.* etiam ista est de fide; nam etiam ista est dicta à DEO; hic enim, revelando illam universalem, non est locutus, tantùm in genere, vel confusè, sed determinatè intellexit omnes futuros successores S. Petri, adeóque etiam Clementem XII.

Solùm superest, ut ostendatur, quòd DEUS etiam hanc propositionem particularem sub illa universali intellexerit, & revelaverit, quod sic monstratur. Est omnino indubitabile, quòd ille sit legitimè electus, quem tota Ecclesia, tanquam legitimè electum, & consequenter tanquam verum Vicarium JESU Christi acceptavit, adeóque tanquam talem agnovit: atqui tota Ecclesia ùt talem acceptavit, & agnovit Clementem XII. ergo. ma. prob. Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis, atque specialiter dirigitur à Spiritu Sancto, in rebus pertinentibus ad religionem, inter quas, & quidem gravissimas, est ista; cùm hîc agatur de ipso capite, fundamento, & regula fidei, ac morum: imò talis unanimis Ecclesiæ consensus, & acceptatio, est formaliter, vel eminenter altera electio, supplens omnes defectus, siqui in prima intercurrissent.

Nec dicas, Ecclesiam, quæ ità sentit, esse sinè capite, adeóque non esse infallibilem; nam utique etiam ipse electus judicat, se esse verum Papam, postquam scilicet in suam electionem consensit, ùt supponitur feciisse. Dein Ecclesia etiam sinè capite juxta omnes habet à Christo potestatem, sibi de capite certo providendi; unde in tali casu hic Ecclesiæ consensus, & acceptatio talis personæ, se habet ùt definitio Pontificis canonizantis aliquem Sanctum; est nempe applicatio, vel explicatio propositionis revelatæ universalis, & particularis sub ea contentæ, atque à DEO subintellectæ, quarum utraque est de fide.

424. Confirm. & solidè conclusio 1. Si non est de fide, Clementem XII. esse verum Christi Vicarium, neque erit de fide, Tridentinum, aut aliud quodcunque Concilium, fuisse verum generale Concilium: hoc est contra communem omnium Catholicorum sensum, & non potest admitti: ergo. prob. ant. Eodem modo posset dici, non esse de fide, quòd Paulus III. & Pius IV. aliique Pontifices, durante eo Concilio Ecclesiæ præsidentes, illúdque convocantes,

fuerint veri Christi Vicarii: non esse de fide, quòd Episcopi ibi præsentes fuerint veri Episcopi, ritè baptizati, aut ordinati &c. aut quòd alia de jure Divino necessaria adfuerint: adeóque non esse de fide, an Concilium constiterit ex legitimis membris, & capite: ergo. Certè, nisi recurratur ad argumenta, nostris circa Pontificem adhibitis similia, etiam circa Concilia nihil probabitur, & disparitas formalis inter unum, & alterum casum, nunquam ostendetur.

425. Confirm. 2. Martinus V. edidit Bullam: *Inter cunctas pastoralis solicitudinis curas*, in Concilio Constantiensi, à quo legitimè electus est: & licèt tunc non statim acceptatus fuerit à tota Ecclesiâ, fuit tamen acceptatus paulò pòst (ex quo saltem tempore negari non potest, Bullam plenum valorem accepisse) in hac autem Bulla, quæ habetur sub finem ejusdem Concilii, post recensitos erroneos articulos Wicleffi, & Hussii, dicitur, quòd cuique, qui de hac hæresi suspectus esset, proponenda sit hæc quæstio: *Utrùm credat, quòd Papa canonicè electus, qui pro tempore fuerit, ejus nomine proprio expresso, sit successor B. Petri, habens supremam authoritatem in Ecclesia DEI?* Ad quid enim exprimi deberet ipsius pro tempore existentis nomen, nisi hic in individuo homo credendus esset verus Papa, ac successor S. Petri, atque suprema potestate in Ecclesia præditus?

ARTICULUS XVIII.

Solvuntur Objectiones.

426. OB. 1. Propositiones universales à DEO revelatæ, præsertim, quæ ex parte subjecti habent terminum complexum, sunt tantùm conditionatæ: ergo etiam particulares in iis contentæ, aut subintellectæ, faciunt tantùm sensum conditionatum: ergo hæc propositio: *Clemens XII. legitimè electus, & ab Ecclesia acceptatus, est verus Vicarius Christi*: est tantùm conditionata: scilicet: *Si Clemens XII. est legitimè electus &c.* ergo non est absolutè de fide, eum esse verum Vicarium Christi.

Prob. ant. Ista propositio: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*: habet hunc sensum: *Si quis perseveraverit &c.* & par est ratio de altera: *Omnis legitimè electus, & acceptatus ab Ecclesia &c.* ergo. prob. ant. Christus *Joan. 14. v. 23.* dicit: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*: & statim tanquam propositionem oppositam adjungit. *v. 24. Qui non diligit me, sermones meos non servat*: ergo, sicut prior, ita etiam ista secunda, tantùm facit sensum conditionatum, adeóque & aliæ similes propositiones universales, licèt quoad verba videantur absolutæ.

427. Resp. 1. retorq. argum. Ergo etiam ista propositio erit tantùm conditionata: *Omne Concilium universale, legitimè congregatum, est infallibilis regula fidei*: & consequenter etiam hæc particularis in ea contenta: *Concilium Tridentinum universale, legitimè congregatum, est infallibilis regula fidei*: erit tantùm conditionatè vera, adeóque, salva ejus veritate, poterit quis negare, quòd canones Tridentini sint absolutè de fide, dicendo, id tantùm esse verum conditionatè: quod nemo Catholicorum admittit.

Resp. 2. In forma dist. ant. Propositiones tales, à DEO revelatæ, sunt tantùm conditionatè veræ aliquando. om. ant. semper, & universaliter. neg. ant. & sub eadem distinctione. conc. vel neg. primam cons. & neg. absolutè secundam, ac tertiam. ad prob. iterum neg. ant. ad hujus prob. neg. rursus cons. Indigent hæc aliqua majori explicatione, quam subjungo.

428. Inprimis omitto, quòd propositiones revelatæ, ex modo enunciandi conditionatæ, quando conditio non est purificata, vel non est prævisa purificanda, non faciant sensum absolutum: & hinc omissi, tales propositiones esse aliquando tantùm in sensu conditionato veras, (seu tantùm in sensu conditionato revelatas; nam propositiones tales, quarum conditio, nec impleta est, nec implenda, non possunt in sensu absoluto à DEO revelari) sed hæ propositiones sunt extra nostrum casum; nos enim loquimur, de propositionibus revelatis à DEO, quarum conditio, vel purificata est, vel prævisa purificanda: & istæ non tantùm faciunt sensum conditionatum, sed etiam absolutum; licèt quoad modum enunciandi, seu quoad verba, sint conditionatæ, atque etiam vim habeant sensûs conditionati: quam vim habet quælibet propositio absoluta; nam, si res absolutè est vera, necessariò etiam conditionatè est vera.

Attamen, quia sensus istarum propositionum, non est nobis totaliter explicatus, vel applicatus, intelliguntur eæ à nobis sæpiùs tantùm in genere, vel confusè, aut tantùm in sensu aliquo conditionato, vel quasi tali, donec per definitionem Pontificis, aut Ecclesiæ acceptationem, vel quandoque per evidentiam naturalem, aut aliam evidentem credibilitatem, vel quemcunque tandem modum, applicetur nobis earum sensus etiam absolutus, saltem quoad aliquas propositiones particulares.

429. Sic e. g. applicatus est nobis, quoad plures propositiones particulares, sensus absolutus illius propositionis: *Qui perseveraverit usque in finem &c.* per canonizationem plurimorum Sanctorum: quamvis non sit applicatus quoad omnes; cùm necdum omnes Sancti canonizati sint: item per communem consensum Ecclesiæ nobis applicatus est sensus absolutus propositionis universalis: *Omnis legitimè electus, & acceptatus ab Ecclesia, est verus Vicarius Christi*: quoad plures propositiones particulares, quæ spectant ad præcedentes certos Pontifi-

ces,

ces: item quoad illam, quæ spectat ad modernum Pontificem, & est hæc: *Clemens XII. legitimè electus, & ab Ecclesia acceptatus, est verus Papa, & Vicarius JEsu Christi.*

Nec est ullum absurdum, dicere, quòd DEUS propositiones suas absolutas, revelet per verba quoad modum conditionata, quæ successivè dein magis explicentur. Sic sæpe decreta sua absoluta tantùm revelat, per revelationem quoad modum enunciandi conditionatam, ut negari non potest, præsertim ab iis, qui adstruunt in DEO decretum virtualiter indivisibile. Quòd autem tales revelationes universales, si sint absolutæ, sint impedibiles ab iis hominibus, ad quos pertinent propositiones particulares (hi enim absolutam istarum veritatem sæpissimè possunt impedire) tam parum absurdum est, quàm parùm, quòd decreta DEI sint impedibilia; nam eæ revelationes tantùm sunt impedibiles quoad aliquas formalitates, quæ nempe eosdem homines concernunt; sicut scilicet à quolibet homine est impedibile decretum condendi mundum: qua de re plura *in tract. de DEO.*

430. Ob. 2. Non minùs est revelatum, quòd in omni hostia consecrata sit præsens Christus, quàm sit revelatum, quòd omnis legitimè electus sit Pontifex: & tamen non est revelatum, de qualibet hostia in particulari, quòd sit consecrata, vel quòd in ea præsens sit Christus: ergo neque est revelatum, de quolibet in particulari legitimè electo, quòd sit legitimè electus, vel verus Vicarius Christi. Resp. 1. retorq. argm. in Concilio Tridentino, & aliis, de quibus. *n. 424.* Resp. 2. dist. 2. p. ant. non est revelatum de omnibus hostiis in particulari, quæ revera consecratæ sunt. neg. ant. de omnibus etiam iis, quæ revera non sunt consecratæ. con. ant. & neg. cons.

Conformiter ad superiùs dicta, etiam revelatio universalis de sacris hostiis, est revelatio particularis de qualibet, si revera consecrata sit: at, ùt jam dixi, ad hoc, ut in particulari credamus, in hac hostia adesse Christum, debet nobis infallibiliter applicari, vel exponi, quòd sub revelatione universali, etiam hæc particularis contineatur: quod tamen de hostia qualibet in particulari non fit; unde non est proximè credibile de qualibet hostia, quæ existimatur consecrata, quòd in ea sit Christus. At verò particularis revelatio de Pontifice est nobis applicata, vel exposita per communem consensum Ecclesiæ.

Interim tamen quamlibet hostiam, quam prudenter consecratam existimamus, etiam prudenter adoramus: sicut prudenter damus eleemosinam ei, quem prudenter judicamus pauperem, aut honoramus eum, quem non dubitamus, esse nostrum parentem: qua de re plura sub initium hujus tractatûs. Non tamen ideo etiam statim possum, credere omne id, quod tantùm prudenter existimo esse revelatum; si enim revera aliquid revelatum non sit, actum fidei circa illud elicere non possum, ùt jam superiùs ostensum.

431. Dices. Revelatio particularis de quavis hostia est nobis applicata certitudine morali, quatenus nobis est moraliter certum, eam esse verè consecratam; cùm nullum habeamus prudens dubium de aliquo defectu, circa consecrationem admisso: ergo etiam possumus credere, eam esse consecratam. Resp. neg. cons. Hæc certitudo moralis tantùm negativa non sufficienter nos certificat de revelatione consecrationis, in ordine ad fidem eliciendam; talis enim etiam dari potest de elicito actu charitatis, vel recepto sacramento pœnitentiæ, valido, & formato: & tamen, ùt Tridentinum docet, nemo potest certitudine fidei nôsse, quòd sit in gratia: quod tamen necessariò sciretur, si talis certitudo moralis negativa sufficienter applicaret, seu explicaret, revelationem Divinam universalem, quæ dicit, quòd omnis, qui verè recipit sacramentum pœnitentiæ, vel elicit actum charitatis perfectæ, sit in gratia: aut si ostenderet, vel determinaret, quamlibet revelationem particularem in universali contentam.

Unde debet esse certitudo moralis positivè talis, & similis illi, quam afferunt motiva credibilitatis, quæ applicant testimonium DEI, seu revelationem Divinam, aliis articulis fidei, quæque non fundant tantùm moralem certitudinem negativam, potissimùm nascentem ex defectu rationum in oppositum: sed fundant aliquam certitudinem, ortam ex positivis gravissimis rationibus, quæ ex merito suo evidentem reddunt credibilitatem objecti: quin etiam hoc ipsum reddunt positivè, & omnino strictè moraliter certum.

432. Ob. 3. Si esset de fide, Clementem XII. esse verum Vicarium Christi, esset quoque de fide, quòd sit legitimè electus, rite baptizatus, & ordinatus sacerdos, ac Episcopus &c. quæ sunt necessaria vero Vicario Christi, & Summo Pontifici: sed ista non sunt de fide: ergo nec illud. prob. mi. si ista debent esse de fide, etiam debet esse de fide, quòd eum baptizans habuerit debitam intentionem: quòd eum ordinans fuerit verus Episcopus: adeóque, quòd hujus quoque ordinator, & ordinatoris ordinator usque ad Apostolos, fuerint veri Episcopi: sed hæc non sunt de fide: ergo. Resp. retorq. arg. ùt suprà *n. 427.* in Concilio Tridentino, & Episcopis ibi congregatis.

Antequam autem directè respondeam, noto, alia esse constituentia Papatum, alia esse ad eum requisita. *Constituentia Papatum* sunt suprema & infallibilis authoritas definiendi, & suprema jurisdictio, seu potestas ligandi, & solvendi, omnes fideles in tota Ecclesia, sive præcipiendi, prohibendi, absolvendi &c. quæ ab aliis rectè vocantur geminæ *claves scientiæ, & jurisdictionis*; ità enim Papatum explicat Florentinum citatum *n. 410.* Et hæc sunt quasi forma denominans Papam; eúmque distinguens ab aliis inferioribus Episcopis. *Requisita ad*

Papatum sunt, alia quidem *requisita juris Divini*, alia *requisita juris humani*, sicut & impedimenta, quæ sunt defectus, tum positivè, tum negativè requisitorum.

433. Quod spectat ad requisita, vel impedimenta juris humani, seu canonici, illa omnia supplentur, & ista tolluntur, per acceptationem Ecclesiæ; omnes enim juris humani defectus supplentur per eam acceptationem, quæ est quasi secunda electio; unde, etsi de prima electione non sit de fide, quod ea valida fuerit, non obest: imò etsi irrita fuisset, nihil obesset; nam sufficeret secunda, de qua est de fide, quòd sit legitima: nec ista est irritabilis à jure.

Neque de ista secunda electione, canones, electionem irritantes, intelligendi sunt; cùm isti non debeant cedere in damnum Ecclesiæ, quòd vel maximè fieret, dum Christi Vicarius sæpe esset incertus: & melius est Ecclesiæ, habere Pontificem, cujus electio prima invalida fuerat, quàm ignoranter carere vero Pontifice. Quare, si fingeretur etiam intercessisse simonia, ea non impediret efficaciter, aut irritam faceret hanc acceptationem, seu quasi secundam electionem. Et sanè Sæculo X. ubi multi fuêre in Sedem Romanam intrusi (qua de re videri potest Spondanus *ad an. 900.*) qui tamen universaliter ab omnibus, tanquam veri Pontifices agniti fuêre, sæpius videtur acceptatio Ecclesiæ debuisse supplere vitia primæ electionis.

434. Quod jam spectat ad requisita, vel impedimenta juris Divini, quidam videtur dubitare, an necessariò debeat esse determinatè de fide, quòd illa omnia in vero Summo Pontifice adsint; quia, si DEUS per dispensationem daret authoritatem, & potestatem Papalem personæ cuidam, quæ in aliquibus deficeret, illa esset verus Papa, & Vicarius Christi; nam fortè, ut ait hic auctor, tantùm disjunctivè est de fide, unum ex his duobus, nempe quòd vel ista requisita non deficiant, vel quòd DEUS dispenset, & non obstante defectu, vel impedimento, tamen tali personæ authoritatem, & potestatem Papalem conferat.

Suarez *disp. 10. de fide sec. 5. n. 4.* ait, falsum esse, quòd alii, quàm legitimo S. Petri successori, unquam detur à Christo illa potestas. Et quidem facilè conceditur, neminem hucusque jure Divino inhabilem fuisse Papam; dudum enim explosa est fabula de Joanne Papissa, atque à Baronio, Christophoro Ott *in Roma gloriosa*, & plurimis aliis, ità confutata, ut vel ipsos, paulò sagaciores hæreticos, ejus confictæ pudeat: sed nec potest ullus alius assignari, qui jure Divino inhabilis Pontificatum gesserit.

435. At fors, ut ait author suprà citatus, non est æquè certò falsum, quòd decretum DEI de non conferenda ea potestate, nisi habenti omnia requisita, sit indispensabile: quis enim scit, si in casu, saltem metaphysicè ex se possibili, contingeret, personam de jure Divino inhabilem, e. g. reipsa non rite baptizatam, ab omni Ecclesia acceptari, tanquam Pontificem, & Christo quasi præsentari, an non DEUS dispensaret, & in bonum Ecclesiæ, quæ aliàs in re gravissima deciperetur, etiam tali personæ authoritatem, & potestatem Pontificiam tribueret.

Quodsi tamen quis omnino evincat, hoc decretum DEI indispensabile esse, & hoc esse de fide, ait is auctor, eoipso etiam esse de fide, quòd quilibet electus, & à tota Ecclesia acceptatus, habeat omnia de jure Divino requisita, e. g. quòd sit mas, baptizatus &c. quia erit de fide, quòd DEUS non permittat, taliter inhabilem eligi, vel acceptari: eritque casus ille, quem suprà ex se (hoc est spectando præcisè naturam humanæ electionis) metaphysicè possibilem diximus, ratione decreti Divini, & specialis ejus providentiæ, impossibilis.

436. Quod spectat ad ordinem sacerdotii, vel Episcopatûs, Arriaga *de fide disp. 7. sec. 8. n. 49.* ait, esse omnium sententiam, quòd electus Papa, ante ordinationem, etiamsi necdum presbyter esset, jam habeat plenam authoritatem, & potestatem Papalem; unde, si etiam malè ordinatus fuisset, non majus damnum redundaret in Ecclesiam, quàm ex mala ordinatione alterius Episcopi. Quare fortè ad id, quod Suarez *loc. num. præced. citato* objicit, (quòd scilicet, si dicatur DEUS tali existimato tantùm Pontifici conferre potestatem Papalem, dici quoque debeat, eidem etiam conferre potestatem absolvendi, etsi non sit sacerdos) posset responderi, hoc non sequi; quia hæc potestas non est ità necessaria, nec ex ejus defectu oriretur majus damnum Ecclesiæ, quàm, si alius Episcopus, ut jam dictum, non esset rite ordinatus.

In forma Resp. dist. ma. si esset de fide, Clementem XII. esse verum Vicarium Christi, etiam esset de fide, quòd sit mas, baptizatus &c. si decretum DEI de non conferenda authoritate Papali, nisi habenti omnia jure Divino requisita, sit indispensabile. conc. ma. si sit dispensabile. neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Est de fide, huic in individuo personæ esse collatam authoritatem Papalem: ergo saltem est de fide, vel hanc personam habere omnia requisita, vel DEUM dispensâsse in suo decreto; unum enim ex his necessariò debere credi, non inefficaciter probatum est: & meo judicio multò credibilius est, DEUM non dispensare, sed personam acceptatam esse rite baptizatam &c.

437. Ob. 4. Non est de fide, quòd electus non sit occultus hæreticus: ergo non est de fide, quòd sit verus Vicarius Christi. prob. cons. talis hæreticus non est membrum Ecclesiæ: ergo non potest esse ejus caput. Resp. om. ant. neg. cons. Suarez. *disp. 10. sec. 6. n. 5.* ait, se credere, quòd nullus auctor dicat, cum umbra probabilitatis, per solam hæresin internam, vel occultam, amitti dignitatem Papalem: sicut nec alius Episcopus propterea amittit suam jurisdictionem. Idem docet Canus *de loc. Theol. l. 4. c. 6. seu ult. resp. ad 12.* ad prob. dist. ant. talis hæreticus non est membrum Ecclesiæ simpli-

pliciter ei unitum, fide, vel charitate. conc. ant. non est membrum secundùm quid, & in sensu adhuc sufficiente ad hoc, ut possit esse caput Ecclesiæ. neg. ant. & cons. Retineret nempe talis internus, vel occultus hæreticus, adhuc potestatem Papalem, & jurisdictionem; hinc deberet ei Ecclesia adhuc adhærere, non fide, sed subjectione.

438. Interim tamen Bellarminus *tom. 1. contr. 3. de Rom. Pontif. l. 4. c. 6.* egregiè defendit, quòd DEUS, nec hucusque permiserit, nec deinceps permissurus sit, ut Papa, etiam ùt persona privata, in hæresin formalem, etiam tantùm occultam, incidat. Sed etiam dato, non concesso, quòd in talem posset incidere, non posset tamen, talem hæresin Ecclesiæ credendam proponere; unde quando doctrina aliqua apertè hæretica non est, eámque Pontifex definit, eo ipso removet ab ea omnem hæresis suspicionem, atque Catholicam facit. Quodsi autem Papa in apertam hæresin incideret, ità, ut Ecclesiæ de hoc constaret, e. g. si apertè negaret virginitatem B. Virginis, eoipso, ùt doctores consentiunt, suo officio excideret, & à Christo privaretur potestate Papali: quod tamen neque hucusque factum est, nec deinceps futurum est.

439. Ob. 5. Si nostra conclusio est de fide, tunc, qui eam non amplectuntur, sunt hæretici: sed hoc dicere, videtur nimium: ergo. Confir. Non potest juxta nos dari discrimen, inter hæreticum, & schismaticum: atqui hoc debet dari: ergo. Respondet Arriaga *tom. 5. de fide disp. 7. sec. 8. n. 56.* conc. ma. si Pontifex sit ab omnibus acceptatus, ut nulla sit ratio dubitandi: & addit rationem; quia alias posset quis dubitare de omnibus antecessoribus.

Sed hoc argumentum, à sensu distributivo ad collectivum, est invalidum; alias, cùm possim absque hæresi dubitare de quolibet Catholico (saltem excepto Papa) an sit verè talis, possem etiam dubitare de omnibus collectivè: adeóque possem absque hæresi dubitare, an verè detur Ecclesia (nam Papa solus non facit Ecclesiam) quod est falsum. Suarez *de fide disp. 10. sec. 5. n. 9.* ait, se non videre, quomodo is, qui acceptatum ab omnibus aliis Pontificem, nolit acceptare, vel ei obedire, possit excusari ab hæresi: priùs tamen dixerat, fortasse talem non dicendum hæreticum; eoquòd nostra sententia nondum sit apertè de fide.

Notandum autem, quòd adversarii, si qui sunt, hujus conclusionis, non negent, quòd hæc persona sit verus Pontifex: nec inficientur, quòd sit certum, hanc personam esse verum Pontificem: neque ab hujus personæ obedientia se subtrahant: sed tantùm negent, hoc esse de fide, seu negent propositionem modalem, sive reflexam: *De fide est, hanc personam esse verum Summum Pontificem*: quæ propositio quoad modum, seu reflexionem, fortè quibusdam videbitur, nondum esse apertè definita de fide; unde, qui eam negaret, ipsis saltem in foro externo, non videbitur judicandus hæreticus: quidquid sit de foro interno, in quo priùs videri debet, an ipsi sufficienter fuerit applicata revelatio Divina: sicut nobis circa propositionem directam applicata est, per argumenta solidissima.

440. Ad confir. neg. ant. ùt enim ait Suarez *de fide disp. 10. sec 5. n. 9.* schismata ordinariè oriuntur, priusquam verus Pontifex absque controversia ab Ecclesia acceptatus sit: & hinc schismaticus est, qui non recipit Pontificem, cùm primò deberet eum recipere: quod potest fieri sinè hæresi formali; quia potest, quis ex aliqua culpa, quæ tamen non sit hæresis, nescire communem acceptationem, vel aliquid simile, ità, ut non neget, eum, qui legitimè electus, & acceptatus est, esse verum Pontificem: sed neget culpabiliter, & pertinaciter, hanc personam esse legitimè electam, vel acceptatam: & consequenter ei non obediat, sed ab ea se separet.

Item schisma potest dari, quando quis etiam agnito Pontifici negat obedientiam, in qua re necdum datur culpa hæresis. Attamen bene observant doctores, quòd schisma diu durare non soleat sinè hæresi, qua quis etiam neget, eum, qui rite electus, & acceptatus est, esse verum Pontificem; cùm erubescere soleant tales apertè fateri, quòd nolint legitimo Christi Vicario obedire: sicut rebelles subditi facilè impugnant legitimi principis jurisdictionem.

441. Ob. 6. Formosus Papa fuerat acceptatus ab universali Ecclesia, tanquam verus Pontifex, & tamen postea Stephanus VI. dictus VII. judicavit, eum non fuisse legitimum Pontificem, ac ab eo ordinatos jussit reordinari: ergo non fuit de fide, quòd fuerit verus Pontifex ille, qui ab universali Ecclesia fuit acceptatus. Resp. Quidam videtur in dubium revocare, an Stephanus, cùm hoc fecit, jam fuerit verus Pontifex; cùm fuerit in cathedram S. Petri intrusus: quamvis postea ad evitanda majora mala fuerit ab Ecclesia acceptatus: sed hoc omisso.

Resp. 2. neg. cons. Est de fide, quòd Formosus fuerit verus Pontifex, & Stephanus in eo facto juxta omnes rectè sentientes erravit: sed faciendo, & jubendo: non autem definiendo; non enim definivit ex cathedra, Formosum non fuisse verum Pontificem: sed tantùm odio, & passione contra eum excæcatus, tanquam homo privatus, judicavit, eum non fuisse verum Pontificem, & ideo etiam ejus cadaver exhumari, atque in Tyberim projici jussit.

442. Similiter nil definivit ex cathedra idem Stephanus, circa valorem ordinum à Formoso collatorum: sed ex simili odio, & passione, omnia ejus acta abolere voluit, etiam usque ad ordines ab eo collatos: circa quos eum passio facilè excæcare potuit, ut vel ratione formæ, vel ratione materiæ, vel intentionis, aut potestatis, aliquem defectum substantialem interveniisse judicaverit, & ordines, quos saltem dubios esse censuit, vel

etiam omnino invalidos, repeti jusserit; qua de re iterum redibit sermo *in tract. de sacramentis à n. 223.* Interim negari non potest, quòd in hoc casu (qui tamen est puri, & nudi, atque informis facti) primò Stephanus, & post eum Sergius III. (qui id judicium approbavit) graviter erraverint.

Dices. Si est de fide, Formosum fuisse verum Pontificem, Stephanus erravit contra fidem, eum non agnoscendo. Resp. 1. Error Stephani circa personam Formosi, ejúsque Papatum, fuit hominis privati, & non Pontificis, è cathedra docentis. Resp. 2. Fuit tantùm error materialis, non tam circa fidem, quàm circa aliquam veritatem, quæ nondum tanquam credenda erat proposita; quia tunc temporis hæc nostra conclusio nondum fuerat ità discussa, aut ità clarè proposita, adeóque Stephanum (idem est de Sergio) rebus Theologicis non valde addictum, potuit latere: imò (ùt suprà *n. 439.* ex Suarezio vidimus) fortè necdum assertio nostra est apertè ab Ecclesia definita: & hinc potuit revelatio hac de re, Stephano non fuisse satis applicata: quin etiam potuit ex passione cæca putare, Formosum non fuisse universaliter acceptatum. Quod autem Pontifex possit, ignorare aliquam revelationem, necdum apertè propositam, & sic sentire ei oppositum ùt privata persona, non videtur ab ullo negari: & difficulter negaretur in Joanne XXII. qui aliquando privatim putavit, animas defunctorum ante diem judicii non admitti in cœlum, aut ad visionem DEI.

ARTICULUS XIX.

An Definitio Ecclesiæ sit Verbum DEI strictè dictum.

443. PRænotandum, 1. Scripturam Sacram, seu Verbum DEI scriptum, esse illud, quod scriptum est instinctu Spiritùs Sancti, dictantis, non tantùm sensum, sed etiam verba; nam in sacris literis, non tantùm sensus, sed etiam verba singula (de quibus infallibiliter scimus, non esse per aliquem errorem corrupta, e. g. à descriptoribus, vel typographis) sunt infallibilia. Quæ verba tamen dupliciter dictari possunt. Primò *formaliter simul, & materialiter*, quando scilicet Spiritus S. prævenit scriptorem, &, antequam hic verba excogitet, ipse jam illa suggerit: id quod tunc maximè fit, quando de altissimis mysteriis sermo est: imò Suarez *de fide disp. 5. sec. 3. n. 5.* ait, ùt plurimùm in sacris libris verba esse ità dictata.

Secundò dictari possunt verba à Spiritu S. *formaliter tantum*, quando scilicet Spiritus S. relinquit scriptori libertatem, ad utendum speciebus suis, & eligenda materialiter verba: sed ei assistit, ne quid falsi, aut indecentis misceat: atque etiam post eam materialem electionem, ea verba assumit tanquam sua, atque dictat, ac suo nomine vult scribi: sicut scilicet Christus reliquit Ecclesiæ materialem electionem aliquarum materiarum in certis sacramentis, e. g. in sacramento ordinis, quas dein ipse instituit; nec enim Ecclesia instituit materiam, aut formam sacramentorum.

Hoc autem videtur fieri tunc, quando scribuntur ea, quæ erant naturaliter canonicis scriptoribus notissima, ùt illud *2. ad Timoth. 4. v. 11. Lucas est mecum solus.* & *ad Rom. 16. v. 21. Salutat vos Timotheus adjutor meus &c.* Hinc autem potest contingere, ut scriptor canonicus possit veniam petere, non quidem ob admissum errorem, quem DEUS impedivit: sed vel ob non electa materialiter optima verba, vel ob additam, aut omissam aliquam circumstantiam, quæ non vitiet veritatem historiæ &c. Sic *2. Mach. 15. v. 39.* ait scriptor canonicus: *Et si quidem bene, & ùt historiæ competit, hoc & ipse velim: sin autem minùs dignè, concedendum est mihi.* Sic etiam S. Paulus *2. Corinth. 11. v. 6.* de se ait: *Etsi imperitus sermone, sed non scientiâ.*

444. Prænotandum 2. triplici modo scribi posse e. g. epistolam principis. 1. si ipse manu propria scribat. 2. si dictet verba etiam materialiter. 3. si jubeat scribere nomine suo, & ipse suam auctoritatem scripto impertiat. Sic e. g. scribitur edictum nomine imperatoris, à cancellariis, vel secretariis, qui ipsi verba eligunt, & scriptum componunt, quod imperator tanquam suum assumit, ac subditis proponit. Potest tamen 4. princeps jubere, ut secretarius scribat, non suo, id est, principis nomine, sed suo, id est, secretarii, ità tamen, ut principis voluntatem significet: at tunc talis epistola non est scriptum, aut verbum principis strictè dictum: sed est scriptum secretarii: quamvis etiam habeat aliquam auctoritatem mediatè à principe.

Quodsi etiam princeps legeret eam epistolam, antequam mitteretur, & sic impediret, ne aliquid falsi misceretur: ista tamen necdum esset ejus proprium verbum, aut scriptum: sed tantùm ejus assistentia secretario exhibita impediret falsitatem. Id quod etiam ex eo colligitur, quòd, quando primis tribus modis scribitur, semper ponatur: *Nos DEI gratiâ volumus, jubemus te &c.* at, si quarto modo scribitur, ità ponitur: *Princeps vult, ut sua dominatio, hoc, vel illud faciat.*

445. Ubi tamen advertendum, quòd, etsi in Sacra Scriptura aliquando videatur loqui suo nomine scriptor canonicus, e. g. Apostolus Paulus, tamen ea verba sint verba DEI, non tantùm historicè referentis, ea esse dicta (ùt sæpe fit etiam in Scriptura, quando scilicet dicta falsa, vel alia DEO non conveniunt) sed etiam dicentis: sicut scilicet in comœdiis Terentii, vel Plauti, quidquid actores dicunt, verba sunt Terentii, vel Plauti. Non tamen ea verba semper sunt DEI, suo nomine aliquid præcipientis, vel ordinantis; ùt patet ex illis verbis S. Pau-

Pauli. 1. Cor. 7. v. 12. *Cæteris ego dico, non Dominus*: quæ, licèt sint verba DEI, tamen non sunt DEI immediatè præcipientis: item præceptum, abstinendi à sanguine *Actor. 15. v. 29.* licèt habeatur in Sacra Scriptura, non est Divinum, sed Apostolicum; unde etiam postea cessavit.

446. Prænotandum 3. sensum Sacræ Scripturæ assignari à doctoribus quadruplicem, juxta illos versiculos: *Litera scripta docet: quid credas, Allegoria: Moralis, quid agas: quid speres, Anagogia.* Itaque, ùt satis communiter docent, *Literalis sensus* est idem, ac historicus, seu etiam ille, quem verba immediatè, in sensu obvio, & grammaticali, præseferunt. Et juxta hanc explicationem sensus literalis, licèt sæpissimè, non tamen semper est de fide, e. g. Christus non est literaliter, seu in sensu grammaticali, credendus esse vitis, petra, pastor ovium &c. sed tantùm allegoricè, scilicet intelligendo per oves homines &c. *Allegoricus sensus* ostendit per allegoriam, seu tropicè, quid credendum, e. g. Christum ex eo, quòd dicatur vitis, & nos palmites, credendum esse auctorem gratiæ, sinè qua nihil boni, præsertim supernaturaliter meritorii, possimus facere. *Moralis sensus* spectat ad mores, & docet, quid debeamus agere, vel omittere. *Anagogicus sensus* per tropum ostendit, quid in futurum debeamus sperare: sic per terram lacte, & melle manantem, seu terram promissionis, indicatur speranda beatitudo cœlestis. Addendum hîc, sæpe in eodem textu plures, vel etiam omnes hos sensus, convenire.

Paulò aliter, cum pluribus aliis à se citatis, discurrit P. Didacus de Quadros *Palæstræ Biblicæ tom. 2. p. 2. apparatûs c. 2. n. 9.* Ad hujus auctoris mentem *Literalis sensus* est ille, *qui per voces, sive propriè, sive tropicè acceptas, in contextu significatur primò, proximè, ac immediatè.* Et hinc, si narratur in Scripturis aliqua historia, sensus literalis est sensus historicus: aliàs etiam potest esse tropicus, ùt quando Christus de se, & Apostolis dicit: *Ego sum vitis, vos palmites. Joan. 15. v. 5.* ubi Christus, non nisi in sensu tropico, voluit significare, se esse vitem &c. *Allegoricus sensus* est ille, *qui per allegoriam, seu tropum, ostendit, quid sit credendum:* & talis sensus est in illis verbis *Matth. 21. v. 42.* à Christo Domino *ex psalmo 117. v. 22.* usurpatis: *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli:* quibus allegoricè nobis proponitur credendum, quòd Christus à Pharisæis, tanquam synagogæ architectis, seu primoribus, fuerit rejectus: à DEO autem adhibitus, tanquam lapis fundamentalis, & quidem angularis, ut duos parietes, hoc est, gentiles, & Judæos, velut angulo jungeret, in una Ecclesiæ domo.

Moralis sensus est ille, *qui mores spectat, & indicat, quid agere, vel omittere debeamus:* e. g. dum dicitur *Matth. 22. v. 37. Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde tuo &c.* quibus docemur, eliciendum esse amorem DEI super omnia. *Anagogicus sensus* est ille, *qui per tropum ostendit, quid in futurum speremus.* Sic, dum *Exodi 33. v. 2. & 3.* dicitur: *Mittam præcursorem tui Angelum, ut .... intres in terram, fluentem lacte, & melle:* proponitur nobis speranda beatitudo cœlestis. Et hi tres sensus, nempe allegoricus, moralis, & anagogicus, satis communiter vocantur etiam *sensus spiritualis*, qui videtur opponi sensui literali. At verò Quadros *loc. cit.* asserit, quòd omnes hi tres sensus possint esse etiam literales, si nempe in contextu significentur primò, proximè, & immediatè.

Et certè in primo textu suprà adducto: *Ego sum vitis, vos palmites*: sensus primò intentus, adeóque juxta hunc auctorem literalis, est allegoricus; nam sub allegoria vitis, & palmitum, docemur credere, omnem influxum gratiæ, sinè qua nihil boni operis supernaturalis possumus facere, esse à Christo. In illo autem textu: *Diliges Dominum DEUM tuum &c.* itémque in aliis præceptis in Scriptura contentis, primò, & immediatè docemur, quid agere debeamus, adeóque sensus literalis est moralis. Pariter, quando Christus Dominus dixit *Matth. 26. v. 29. Cùm illud* vinum *bibam vobiscum novum in regno Patris mei:* primò, & immediatè voluit significare, Apostolos supernaturali dulcedine in cœlo implendos; unde sensus literalis est anagogicus, significans, sperandam ipsis esse beatitudinem cœlestem. Quin etiam notant auctores, in iisdem verbis plures sæpe sensus convenire, ùt in hoc ipso nunc adducto, literalis, allegoricus, & anagogicus.

Præter hos quatuor sensus adduci potest etiam quintus, scilicet *Accommodatitius*, seu ille, qui nec ab auctore Scripturæ principali, sive Spiritu S. nec ab auctore instrumentali, seu scriptore canonico, est intentus, in certis verbis, quæ hîc, & nunc, alicui rei accommodantur. Sic Ecclesia cuique Confessori Pontifici accommodat illud de Noëmo dictum *Ecclesiastici. 44. v. 17. In tempore iracundiæ factus est reconciliatio.* item illud de Abrahamo dictum *ibidem v. 20. Non est inventus similis illi .... qui conservavit legem excelsi.* Hoc sensu uti solent concionatores: & quidem ad laudandos Sanctos opportunè sæpe, & ingeniosè: at verò ad probanda scholasticè dogmata, sensus hic non est satis efficax. Addendum ex Ulloa *decad. 1. princip. S. Scripturæ. regul. 3.* quòd idem textus sacer possit habere plures etiam sensus literales. Sic illud *Oseæ 11. v. 1. Ex Ægypto vocavi filium meum*: significat literaliter liberationem Hebræorum ex servitute Ægyptiaca, & simul Christi Domini ingressum in Ægyptum, vel reditum ex illa, ùt habetur *Matth. 2. v. 15.* vide apud Ulloam *loc. cit.* plura exempla hujus rei.

447. Quæritur jam, an definitio Ecclesiæ sit verbum DEI strictè dictum, ità, ut etiam sit partiale motivum formale intra lineam fidei, & non tantùm infallibilis applicatio verbi DEI extra eam lineam. Co-

nink, & Gormaz ajunt, communem esse sententiam doctorum, Ecclesiam non loqui verbum DEI. Sed hoc non videtur verum, nisi intelligatur communis contra communem, ùt sæpe fit; nam etiam, qui asserunt Ecclesiam loqui verbum DEI, sunt satis multi; licèt enim auctores communiter, vel communiùs dicant, Ecclesiam non facere novas revelationes, non ideo tamen negant, eam loqui verbum DEI: sicut Christus, quando locutus est ea, quæ jam in antiquo testamento dicta erant, utique tamen verbum DEI locutus est.

Ex auctoribus, quos videre potui, affirmant clarè, Ecclesiam loqui verbum DEI Arriaga *tom. 5. de fide disp. 2. sec. 5. n. 55.* Haunoldus. *l. 3. tract. 1. c. 1. §. 5. maximè n. 115. & 124. ac seq.* Layman. *l. 2. tract. 1. c. 2. n. 4.* Thyrsus *in manuduct. Machomet. p. 1. l. 2. c. 6. §. 4.* Rassler. *de ult. resolut. fidei a. 4.* Dubii videntur Esparza *l. 6. q. 15. a. 9.* (nam ait, quòd, dum adjungitur assistentia Spiritûs S. adjungatur auctoritas Divina) Valentia *tom. 3. disp. 1. q. 1. punct. 1. assert. 3.* nam priùs Ecclesiæ propositionem vocat conditionem: dein autem ait, assevarationem Ecclesiæ esse partem, vel conditionem testificationis Divinæ.

448. Negant autem Ecclesiam loqui verbum DEI Bellarminus *tom. 2. contr. 1. de Conciliorum auctoritate c. 12.* Canus *de locis Theol. l. 5. c. 5. & l. 12. c. 3.* Tannerus *tom. 3. disp. 1. de fide. q. 1. dubio 7. n. 215. & 216. & 217.* Oviedò *tract. de fide controv. 4. punct. 9. n. 120.* Rhodes *de fide disp. 2. q. 1. sec. 2. §. 2.* ubi ait, esse communiorem. Gormaz *de virt. Theol. n. 445. & 448.* Coninck *disp. 9. de fide dubio. 5. n. 60. & 61.* & plures alii: item Thomistæ communiter, ùt testatur Suarez, qui meritò etiam pro hac sententia citatur; nam, quamvis *disp. 3. de fide sec. 10. n. 8.* dicat, Ecclesiam esse organum, per quod Spiritus S. loquitur, tamen non intelligit strictam, & immediatam Divinam locutionem.

Ibidem enim dicit Eximius, definitionem Ecclesiæ non spectare ad objectum formale fidei, sed ad peculiarem ejus applicationem, & hoc colligi ex S. Thoma *2. 2. q. 1. a. 1.* ubi Angelicus *in corp.* dicit: *Non enim fides, de qua loquimur, assentit alicui, nisi quia est à DEO revelatum:* & priùs præmisit, quòd objectum formale fidei *nihil est aliud, quàm veritas prima:* adeóque juxta Suarezium, S. Thomas non vult esse idem, quòd aliquid ab Ecclesia definitum sit, & quòd sit à DEO revelatum: consequenter censet, illam definitionem non esse locutionem DEI. Addit dein Eximius *n. 9.* hanc sententiam communiter tenere Thomistas, citátque multos alios. Insuper *n. 10.* ait, fideles rudes saltem implicitè resolvere suam fidem ultra dictum Ecclesiæ in DEUM. Idem *disp. 5. sec. 3. n. 4.* negat, canones Ecclesiæ esse Sacram Scripturam, item *disput. 3. sec. 11. n. 4.* negat, Ecclesiam facere novas revelationes.

449. Dico cum his postremis. Definitiones Ecclesiæ probabiliter non sunt, propriè, & strictè loquendo, verbum DEI, sed infallibilis ejusdem applicatio. Prob. conclusio potissimùm negativè. Non est ratio asserendi, quòd Ecclesiæ definitio sit verbum DEI strictè dictum: ergo gratis id dicitur. ant. prob. solutione objectionum. Confir. Auctores communissimè dicunt, Ecclesiam non proferre novas revelationes, sed tantùm antiquas: ergo, cùm non habeatur ratio, dicendi potiùs, quòd eas denuo nomine DEI loquatur, quàm, quòd eas tantùm explicet, & implicitè contenta apertiùs proponat, meliùs dicitur hoc secundum. Confir. 2. Tridentinum *sess. 4. in decreto de edit. sacr. librorum* tantùm ait: *Sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum Sanctarum:* & non ait: *cujus est loqui verbum DEI strictè tale:* ergo non debemus sine adducta probatione ei plus tribuere. Confir. 3. Suarez *n. præced.* citatus, & communiter alii dicunt, canones, vel definitiones Ecclesiæ, non esse Sacram Scripturam: atqui essent Sacra Scriptura, si essent verbum DEI strictè dictum, vel scriptum: ergo.

ARTICULUS XX.

Solvuntur Objectiones.

450. OB. 1. Definitio Ecclesiæ est infallibilis, & quidem ob assistentiam Spiritûs S. ergo nihil deest ad hoc, ut dicatur esse verbum DEI. prob. cons. non est alia ratio, quare dicta, & scripta, e. g. Apostolorum, censeantur esse verbum DEI scriptum: ergo. Resp. neg. cons. ad prob. neg. ant. Ratio alia est; quia ex ipsa doctrina Ecclesiæ, & infallibili ejus applicatione, habemus, quòd illa verba Apostolorum, & aliorum scriptorum sacrorum, DEUS accipi voluerit, tanquam sua, & sua auctoritate dicta. At nullibi invenitur, quòd Ecclesia applicaverit nobis, etiam suas definitiones, tanquam verbum DEI. Ubi addo, mihi non videri credibile, quòd omnia, quæcunque in privata conversatione dixerunt Apostoli, etiam spiritualia, sint verbum DEI strictè loquendo: sed tantùm illa, quæ Ecclesia nobis applicavit, & definivit esse verbum DEI. Sanè Canus *de locis Theolog. l. 2. c. 18.* exponens illud *Matth. 10. v. 19. Nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora &c.* ait de sacris auctoribus: *Hoc verò Spiritûs Sancti donum toto vitæ decursu non habebant: sed tantisper, dum lingua eorum calamus erat scribæ velociter scribentis.*

451. Quòd autem infallibilis assistentia Spiritûs S. non faciat, ut dictum sit verbum DEI, probatur, primò ex paritate cum epistola, iubente rege scripta, non nomine regis, sed secretarii, de qua vide *n. 444.* Secundò ex eo, quòd etiam Beati in cœlo, & Angeli, non possint errare in loquendo, ex speciali assistentia DEI: non tamen semper loquan-

quantur, strictè, & propriè verbum DEI, ità, ut propriè dicatur loqui DEUS. Tertiò ex eo, quòd Ecclesia habeat etiam infallibilem assistentiam Spiritûs S. in loquendo præceptivè, seu præcipiendo: & tamen præcepta canonica non sint verbum DEI, strictè loquendo; aliàs essent præcepta strictè loquendo Divina, in quibus Pontifex non potest dispensare; cùm tamen hoc juxta omnes possit in legibus canonicis: sicut nec posset contra illa dari ulla præscriptio, quam tamen omnes admittunt adversùs leges canonicas. Quartò ex eo, quòd etiam ex infallibili assistentia Spiritûs S. instituat Ecclesia sacramentalia; non tamen loquatur ibi verbum DEI; aliàs propriè Christus etiam instituerit sacramentalia, sicut sacramenta, quod dici non potest.

Nec dicas, etiam leges Apostolicas non esse omnes Divinas (nam canones Apostolorum propriè non sunt leges Divinæ) consequenter nec eorum scripta fore sacra. Resp. ex hoc ipso probari, quòd ad discernendas inter se leges, ab Apostolis acceptas, (an scilicet latæ sint immediatè à DEO, & per Apostolos tantùm promulgatæ: an verò ab Apostolis sua auctoritate statutæ, quamvis assistente Spiritu S.) opus sit, ut vel Scriptura clarè id explicet, aut Ecclesia applicet: sic Tridentinum expressè ait, legem de sacramento extremæ unctionis à S. Jacobo tantùm promulgatam. At canones Apostolicos Ecclesia non applicat ùt præcepta DEI.

452. Ob. 2. Variis locis Sacræ Scripturæ dicitur, vocem Ecclesiæ esse vocem DEI: ergo. prob. ant. *Actor. 15. v. 28.* dicitur de Ecclesia in Concilio collecta: *Visum est enim Spiritui Sancto, & nobis. Luc. 10. v. 16. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Matth. 10. v. 20. Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis &c.* ergo. Resp. neg. ant. ad prob. Resp. exponendo textus. Quod spectat ad primum, inprimis, etsi diceretur, per illud Concilium Apostolorum locutum esse propriè Spiritum S. non sequeretur, idem dicendum de aliis; nam illius acta fuerunt inserta Sacræ Scripturæ, & omnia, quæ ibi recensita, vel scripta habentur, fuerunt infallibilia, etiam quoad pura facta &c. quod non competit aliis Conciliis.

Secundò potest dici, licèt in actis Apostolorum ea verissimè à Divino Spiritu referantur, & historica ea narratio sit verbum Spiritûs S. non tamen ipsas illius Concilii definitiones fuisse strictè verbum DEI, sicut nec sunt canones Apostolici: & certè ibi statuta fuit lex, de servanda abstinentia à sanguine, & suffocato, quæ jam dudum abrogata est, adeóque non fuit lex strictè Divina; unde etiam Bellarminus *tom. 2. controv. 1. de Conciliis l. 2. c. 12.* illud: *Visum est enim Spiritui Sancto:* explicat sic: *Spiritus S. nostram industriam, & diligentiam adjuvante.*

Alter textus intelligendus est de quovis superiore, legitima auctoritate à Christo mediatè saltem accepta instructo, & præcipiente: non autem quivis superior loquitur strictè verbum DEI; unde tantùm aliquo modo mediatè, & interpretativè, auditur, vel spernitur DEUS.

453. Tertius textus à Maldonato explicatur hoc modo: *Non tam vos, quàm Spiritus Patris vestri; quia non vestro, sed illius sensu, consilióque respondebitis.* Cornelius à lapide exponit: *Non ex vobis, vestráque prudentia, & animo, sed ex Spiritu S. qui vobis suggeret sapientiam, & animos, ut præsidibus sapienter, & animosè respondeatis.* Igitur hoc textu tantùm significatur, quòd Spiritus S. adjuturus sit martyres, ut, etsi soliciti non fuerint, quid tyrannis respondeant, ipsis tamen abunde incidat, quid respondeant. Sic videtur hic ipse textus *Matthæi* explicari *Luc. 21. v. 15.* quando dicitur: *Dabo vobis os, & sapientiam:* ergo ipsi martyres ore accepto loquuntur. Et quis dicat, omnia, quæ martyres in tormentis dixêre, fuisse strictè verbum DEI, ut DEUS strictè ea dixisse dicendus sit? e. g. quando S. Laurentius dixit: *Assatum est jam: versa, & manduca.*

Adde 1. quòd DEO attribuantur etiam ea, quorum ipse principalis est causa, juxta illud S. Pauli. *1. Cor. 15. v. 10. Non ego autem, sed gratia DEI mecum.* Et sic labores etiam ejusdem Apostoli, de quibus ibidem meminit, tribuuntur DEO, quin tamen illi labores possint dici labores DEI, non tantùm in communi sensu, quatenus tantùm dicuntur, etiam esse DEI; quia ipse in eos influit: sed in sensu strictiori, & ad eum modum, quo Sacra Scriptura dicitur verbum DEI. Imò quælibet oratio pia, ex gratia supernaturali facta, specialiter est attribuenda DEO, quin tamen verba ità orantis sint verbum DEI strictè dictum, etiam quando non utitur orationum formulis, in S. Scriptura contentis, sed à se ipso primùm excogitatis. Adde 2. quòd DEUS dicatur in Scripturis etiam facere id, ad quod agendum tantùm excitat, vel inducit: sic dicitur *ad Rom. 8. v. 26* de Spiritu S. *Postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*; cùm tantùm excitet nos ad eos gemitus, eósque moraliter causet.

454. Ob 3. Tridentinum *sessione 18. decreto de librorum delectu &c.* ait de sua adhortatione: *Hanc ergo, non humanam, sed Spiritûs S. vocem audientes &c.* ergo vox Concilii est vox Spiritûs S. Resp. dist. cons. vox Concilii est vox Spiritûs S. latiùs sumpta. conc. cons. strictè sumpta. neg. cons. Concilium ibi tantùm loquitur de sua invitatione, ad unionem, pacem, atque concordiam: & hanc invitationem suam ait esse, non tantùm humanam, sed Spiritûs S. vocem; sicut scilicet solemus dicere, quòd vox concionatoris, ad pœnitentiam exhortantis, vel vox superioris præcipientis, sit vox DEI, non strictè, sed aliquo modo moraliter; quia utique DEUS, sicut ad pœnitentiam, ità ad unitatem, & concordiam hortatur. Insuper, sicut superiùs diximus, quòd non tam martyres loquantur, quàm DEUS, nec tam homo justus bene operetur,

quàm gratia DEI: sic potest etiam dici, per vocem Concilii, non tam loqui Concilium, quàm DEUM, adeóque hujus vocem non esse purè humanam, præsertim etiam ratione assistentiæ Spiritûs S. Tandem nec adversarii dicunt, dicta Concilii omnia esse verbum DEI, sed tantùm definitiones: atqui hæc invitatio Concilii non est definitio: ergo non est verbum DEI.

455. Ob. 4. Multa defacto nos docuit Ecclesia, & quidem de fide credenda, quæ antiqui non crediderunt: ergo Ecclesia debet de novo aliquid revelare, adeóque loqui verbum DEI. Resp. neg. ant. hoc enim negat Cardinalis de Lugo *de fide disp. 1. sec. 13. n. 174.* item Suarez *de fide disp. 3. sec. 11. n. 4.* & hoc teste etiam alii auctores communi consensu. Idem Eximius *citata sec. 11. n. 6.* ait, jam omnia priùs esse confusè, & implicitè revelata, quæ dein Ecclesia explicet, & explicitè, ac clarè proponat; DEUS enim, (ùt jam suprà dictum *n. 422.*) cùm nihil confusè cognoscat, semper, dum revelat propositionem universalem, jam revelat implicitè etiam particulares in universali contentas: quænam autem contineantur, explicat Ecclesia.

Sic quando Christus dixit *Matth. 10. v. 22. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*: jam clarè cognovit, quinam in particulari sint contenti sub illa propositione universali: hos autem dein nobis applicat Ecclesia, vel explicat, dum Sanctos canonizat. Et ità etiam docet Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 1. dubio 7. n. 214. & 216.* idémque ibidem dicit de libris canonicis; DEUS enim revelavit universaliter, verbo saltem Divino tradito, omnes libros canonicos continere doctrinam de fide: Ecclesia autem applicat, quinam libri in ea propositione universali contineantur: quamvis de his libris possit fortè etiam responderi, quòd de singulis libris extiterit jam olim peculiaris revelatio, per traditionem accepta, & nobis per Tridentinum denuo applicata.

456. Ob. 5. Fideles ultimò resolvunt suam fidem in auctoritatem Ecclesiæ, saltem rustici, & rudes communiter, qui non cogitant de revelatione à DEO facta: ergo, vel debet Ecclesia loqui verbum DEI: vel fideles illi vix unquam eliciunt actum fidei Theologicæ: hoc secundum est durissimum: ergo prius est verum. Resp. neg. ant. Isti rudes non possunt suam fidem resolvere in auctoritatem Ecclesiæ tantùm humanam; hæc enim non est sufficienter infallibilis: resolvere autem in auctoritatem, ùt affectam assistentiâ Spiritûs S. (prout fatetur ipse Arriaga, licèt adversarius *disp. 3. de fide sec. 1. n. 7.*) non est faciliùs, quàm resolvere suam fidem in ipsam auctoritatem Divinam; nam, ùt idem ait, Ecclesia ùt habens talem assistentiam, & cognita ùt eam habens, non potest faciliùs audiri, quàm DEUS.

Quare, si adversariis non videtur nimis difficile, quòd rudes debeant resolvere fidem suam in auctoritatem Ecclesiæ, ùt affectam assistentiâ Spiritûs S. nec ipsis est incredibile, quòd in hanc resolvant fidem; non debet etiam ipsis videri nimis difficile, quòd rudes debeant fidem resolvere in auctoritatem DEI: neque incredibile, quòd eam in hanc resolvant: saltem, ùt ait Suarez *disp. 3. de fide sec. 10.* implicitè: quatenus nempe concipiunt doctrinam Ecclesiæ, ùt ipsi revelatam, ac traditam à DEO, licèt hanc suam resolutionem scholasticis terminis explicare nequeant. Unde etiam catechistæ, si rectè docere velint, debent ità docere: si aliter se gerant, malè faciunt.

457. Ob. 6. S. Augustinus citatus *num. 147.* ait: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas*: ergo hæc est motivum credendi. Confir. 1. Fideles credunt Ecclesiæ, & per hoc distinguuntur ab hæreticis: ergo. Confir. 2. Auctoritas Ecclesiæ potest movere ad aliquem actum fidei: non tantùm humanæ; hæc enim non est infallibilis: ergo Divinæ; nec enim datur medium. Confir. 3. Ecclesia ùt infallibilis involvit etiam auctoritatem Spiritûs S. ergo actus illi innixus nititur etiam auctoritate Divina. Resp. neg. conf. Auctoritas Ecclesiæ non est motivum credendi Divina fide: sed est motivum volendi credere; unde S. Augustinus quasi dicit: *Ego nollem credere, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas.* Scilicet Ecclesiæ auctoritas reddit credibile Evangelium, & immediatè movet ad volendum credere, seu ad piam affectionem; non verò movet immediatè ad actum fidei. vide Rhodes citatum *n. 448.* ubi bene notat, S. Augustinum dicere, se non crediturum Evangelio: ergo huic immediatè credidit, scilicet Evangelio propter se ipsum, sed ùt applicatum ab Ecclesia.

Ad primam confir. dist. ant. Fideles credunt Ecclesiæ fide Divina. neg. ant. fide alia inferiori. conc. ant. & neg. conf. Distinguuntur autem fideles ab hæreticis 1. quia isti non credunt Ecclesiam, nec ejus infallibilitatem &c. tanquam objectum materiale. 2. quia hæretici non credunt Ecclesiæ, etiam fide inferiori, tanquam infallibiliter applicanti verbum DEI. Ad 2. confir. neg. conf. cum sua ratione. Ecclesiæ auctoritas est media inter auctoritatem Divinam, & humanam, & consequenter actus ei innixus, etiam est medius, inter actum fidei Divinæ, & humanæ. Ad 3. confir. dist. ant. Ecclesia ùt infallibilis involvit auctoritatem Spiritûs S. ùt loquentis verbum DEI. neg. ant. ùt infallibilizantis tantùm, verbum ex se humanum, vel medium inter humanum, & Divinum. conc. ant. & neg. conf. Ad fidem non requiritur auctoritas DEI quomodocunque, sed loquens: siquis autem non assentiretur propter auctoritatem Ecclesiæ, sed propter auctoritatem Spiritûs S. assistentis, & loquentis, esset alius casus.

458. Collige, quòd multò minùs fama communis, vel alius quiscunque annuncians verbum DEI, e. g. parochus, loquatur propriè verbum DEI; si enim Ecclesia non loquitur verbum DEI, multò minùs isti, qui

qui carent infallibili aſſiſtentiâ Spiritûs S. & etiam tunc, quando proponunt verbum DEI, ſincerè, & tanquam miſſi ab Eccleſia, nihil aliud faciunt, quàm quòd proponant, & applicent revelationem olim factam. Pariter, neque miracula, aut alia ſigna credibilitatis (exceptis iis, quæ aliunde ſpecialiter probantur eſſe verbum DEI, ùt prophetiæ) ſunt ſtrictè loquendo verbum DEI: ſed ſigillum conteſtativum, & applicans verbum DEI: ſicut nempe ſigillum appreſſum mandato regis, non eſt verbum regis: ſed teſtificatio, & applicatio illius, ſeu indicium, quòd ſcriptura illa ſit verbum regis. Quare, licèt in aliquo ſenſu morali, & latiori, miracula poſſint, & ſoleant dici verbum DEI: non tamen ſunt verbum DEI in ſenſu ſtrictè dicto.

QUÆSTIO IV.

De Actibus præviis ad Fidem.

ARTICULUS I.

An ad Actum Fidei de veritate Religionis Catholicæ, vel alicujus Myſterii, præcedere poſſit, vel etiam debeat Evidentia in atteſtante.

459. Dico 1. Evidentia in atteſtante non eſt incompoſſibilis cum actu fidei, adeóque poteſt hunc præcedere. ità Suarez, Vaſquez, Valentia, & plures alii, quos citat, & ſequitur Gormaz *de virt. Theol. n. 518. & 519.* Eſt autem *evidentia in atteſtante* judicium evidens de eo, quòd DEUS hunc, vel illum articulum locutus, aut teſtatus ſit. Prob. concluſio 1. auctoritate S. Thomæ *2. 2. q. 5. a. 2. in corp.* ubi docet, per talem evidentiam viſi, e. g. miraculi, qua, ùt ait, *convinceretur intellectus videntis, ut cognoſceret manifeſtè, hoc dici à DEO*, non tolli rationem fidei. Prob. 2. ratione. Evidentia illa non eſſet motivum fidei, ſed tantùm applicatio nobilior motivi: atqui nobilior applicatio non impedit effectum, niſi ſpecialis ratio pugnet, qualis hîc non datur: ergo.

Confir. Valde probabile eſt, B. Virginem evidenter cognoviſſe, conſervatam ſibi fuiſſe virginitatem cum maternitate, ad conteſtandam revelationem factam de Divinitate Filii ſui: item Lazarum habuiſſe evidentiam de reſuſcitatione ſua à mortuis, in ſignum conteſtativum revelationis de Divinitate Chriſti: iterum Apoſtolos, præſertim poſt Chriſti Domini reſurrectionem, & apparitiones, habuiſſe evidentiam de ejus reſurrectione, facta in ſignum ſimile revelationis de ejusdem Divinitate: ergo habuerunt evidentiam, excludentem omne dubium de eo, quòd verè DEUS locutus ſit, ac revelaverit, Chriſtum eſſe DEUM: & tamen hoc ipſum crediderunt: ergo. Dicere autem, quòd nec B. Virgo, nec Apoſtoli, aut Lazarus, apprehenderint connexionem iſtorum ſignorum cum revelatione, vel revelationis cum Divinitate Chriſti, eſt dicere aliquid prorſus incredibile, ùt patebit *ex n. ſeq. notando 3.*

460. Jam, antequam ad ſecundam concluſionem accedamus, ut evitentur intermediæ quæſtiones multæ, etiam de voce, noto ſequentia. Primò. Sicut cæcus poteſt evidenter cognoſcere vocem Petri, quem nunquam vidit, ità etiam nos in via poſſumus evidenter cognoſcere vocem DEI, quem nunquam vidimus: imò, ſicut poteſt ab alio ità deſcribi vox Petri, habens peculiariſſimum ſonum, ùt diſcernatur evidenter ab eo, qui eum nunquam vidit: ſic pariter nos ex peculiariſſimis ſignis poſſumus diſcernere vocem DEI. Secundò. Per evidentiam hîc non intelligitur tantùm, demonſtratio ſtrictè à priori, vel ſtrictè à poſteriori, ſed etiam demonſtratio à concomitanti connexione, qualis ſæpe datur etiam in mathematicis, ùt agnovit Ariſtoteles, dum ex diſtantia ſyderum intulit ſcintillationem eorum, vel viciſſim.

Tertiò. Ex evidentia de Divina revelatione, infertur evidentia de ipſa re, ſaltem apud prudentes, ad minimum *quoad an eſt*, licèt non *quoad quomodo eſt*; hoc eſt, infertur evidenter, quod res ipſa exiſtat, quamvis non inferatur, quo modo exiſtat, ſeu non inferatur ipſe modus exiſtendi (niſi hic ipſe modus ſit etiam revelatus) nam evidens eſt hic diſcurſus: *Quidquid DEUS revelat, eſt evidenter verum: ſed evidenter revelat, e. g. Incarnationem: ergo eſt evidenter vera.* Sic etiam mathematices ignaro eſt evidens veritas, deducta evidenter ex propoſitionibus Euclidis, ſi ipſi eſt evidenter certum, e. g. ex teſtimonio omnium mathematicorum, quòd illæ propoſitiones ſint evidenter veræ; licèt enim non capiat ipſam demonſtrationem, ùt ajunt, *quoad quomodo eſt*, capit tamen eam ſufficienter, *quoad an eſt*: ſic etiam multos effectus evidenter ſcimus, licèt, à qua cauſa proveniant, neſciamus.

Quartò. Falſum eſt, quòd idem medium, ſeu idem medius terminus, non poſſit probare concluſiones faciles, & difficiles; nam poteſt idem eſſe connexum utrisque, ùt revera eſt teſtimonium DEI. Quintò. S. Thomas, quando *2. 2. q. 5. a. 2. in corp.* dicit, aliquid prædictum per prophetiam, vel prædictionem DEI evidentem, tamen non fore evidens, loquitur de evidentia rei immediatè in ſe; nam ait: *Licèt illud futurum, quod prædicitur, in ſe evidens non eſſet;* ſi enim negaretur prorſus omnis evidentia, non videretur eſſe verum hoc aſſertum, ùt colligitur ex diſcurſu modo facto. His notatis

461. Dico 2. Judicium evidens de ipſa veritate religionis Catholicæ, vel de exiſtentia revelationis Divinæ, non eſt neceſſarium ad actum fidei, adeóque non debet hunc præcedere: ſed ſufficit judicium evidens de credibilitate, & credentitate. ità omnes Theologi, qui negant, eſſe immediatè evidens, DEUM revelâſſe myſteria noſtræ fidei, qui ſunt plurimi cum D. Thoma, & Eximio (qui *diſp. 3. de fide ſec. 8. n. 5.*

omnino ait, sententiam nostram esse de fide certam) ac aliis, citatis à Gormaz *de virt. Theolog. n. 707. & 708.* Probatur conclusio 1. Fideles, non tantùm rudes, aut minùs docti, sed omnes, qui credunt propter revelationem, mediatè ad se perlatam, (qui sunt omnes fideles nunc existentes, & ferme omnes etiam priores) non habuerunt, aut habent, evidentiam ipsius revelationis, sed solùm credibilitatis, & credentitatis de ea: & tamen verè crediderunt, & adhuc verè credunt: ergo evidentia, seu judicium evidens de veritate religionis, non est necessarium ad fidem. ant. quoad 1. p. probabitur *conclusione 3.* quoad 2. p. autem est innegabile; quia etiam isti fideles, fuerunt, vel sunt verè tales, atque elicuerunt, vel eliciunt, actus supernaturales fidei, necessarios ad salutem; aliàs nullus ex iis venisset, vel veniret in cœlum: quod dici minimè potest: ergo.

462. Prob. concl. 2. Evidentia vera, seu metaphysica, necessitat intellectum ad assensum, & excludit omne dubium, etiam indeliberatum: sed exclusio dubii, etiam indeliberati, non requiritur ad applicationem testimonii Divini: ergo. ma. nisi fiat quæstio de nomine, debet admitti. min. constat ab experientia; nam fideles sæpe patiuntur inviti dubia indeliberata circa fidem. Confir. 1. Actus fidei est liber: atqui non esset liber, si necessariò præexigeretur evidentia de testimonio Divino; nam tunc non posset voluntas esse parata ad credendum, etiamsi non adesset evidentia: ratione cujus præparationis tamen est liber actus fidei cum evidentia in attestante: ergo. Confirm. 2. Philosophi antiqui absque dubio agnoverunt, DEUM non posse falsum dicere: adeóque utique credidissent, si ipsis evidens fuisset, quòd DEUS mysteria nostræ fidei locutus fuisset: quia tamen noluerunt credere, non habitâ priùs evidentiâ, nec contenti fuêre evidenti credibilitate, & credentitate, fuerunt culpabiles: ergo non requiritur ad fidem ea evidentia; aliàs fuissent isti philosophi legitimè excusati.

463. Dico 3. Fideles ordinariè non habent evidentiam de veritate religionis Catholicæ: sed tantùm habent evidentiam de credibilitate, & credentitate ejusdem. ità Theologi pro superiore conclusione citati. Loquimur autem de evidentia, non tantùm qualicunque latè sumpta, seu aliquo modo morali, compossibili cum aliqua imprudenti saltem formidine (qualem admittit Suarez suprà *loc. cit. n. 461.*) sed de strictè tali, excludente omne dubium. Prob. 1. Experientiâ constat, eam evidentiam non dari, ùt patet cuique rusticos examinanti: ergo. Quamvis autem sapientiores habeant majorem quandam certitudinem de rebus fidei, vel revelatione, quàm rudes rustici, ea tamen non transcendit fidem humanam: & ad summum pervenire potest ad aliquem gradum evidentiæ moralis. Rursus experimur, frequenter dari dubia indeliberata, quæ non stant cum evidentia; nec enim possum à dæmone tentari, ut dubitem, an totum sit majus sua parte, vel an præsente sole sit dies &c. Confirmatur argumento negativo. Hæc evidentia nulla ratione probari potest; nam inprimis evidentia supernaturalis gratis adstruitur: naturalis intrinsecè connexa cum supernaturalibus mysteriis dari non potest: extrinsecè autem tantùm inferens ea mysteria etiam non datur; quia intellectus non necessitatur: ergo.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones contra primam Conclusionem.

464. OB. 1. Actus Divinæ fidei debet necessariò esse obscurus; atqui, si præcedat evidentia in attestante, non est ampliùs obscurus: ergo. prob. ma. *2. Petri 1. v. 19.* comparatur fides *lucernæ lucenti in caliginoso loco.* item S. Augustinus *tract. 40. in Joannem* ait: *Quid est enim fides, nisi credere, quod non vides?* & S. Gregorius *homil. 26. in Evangelia post medium,* adducens illud S. Pauli *ad Hebr. 11. v. 1. Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*: ait: *Fides illarum rerum argumentum est, quæ apparere non possunt: quæ etenim apparent, jam fidem non habent, sed agnitionem.* & post pauca addit de S. Thoma Apostolo: *Aliud vidit, aliud credidit; à mortali quippe homine Divinitas videri non potuit.* Rursus S. Thomas *q. 14. de veritate, quæ est de fide. art. 3. ad. 6.* ait: *Veritas prima non est objectum proprium fidei, nisi sub hac ratione, prout est non apparens.* ergo. Confir. Licèt objectum materiale fidei possit esse clarum, tamen objectum formale debet esse obscurum: atqui juxta nos etiam hoc esset clarum; quia ipsa revelatio Divina esset clara: ergo. Resp. dist. ma. Actus Divinæ fidei debet necessariò esse omnimodè obscurus, seu excludere omnem claritatem. neg. ma. debet excludere tantùm aliquam claritatem, nempe visionis beatificæ. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conf.

465. Actus fidei non debet omnem claritatem excludere; nam inprimis clarior est, quàm ignorantia, & cognitio erronea; illa enim nihil, hæc rem aliter, quàm sit, & consequenter deteriùs repræsentat: 2. Est clarior, quàm tantùm opinio; quia motiva credibilitatis clariùs, & certiùs manifestant, dari revelationem, quàm ulla opinio suum objectum; unde fides nititur motivo clariùs proposito. Ut nihil dicam, quòd fides insuper omne dubium excludat, & alios actus, etiam claros, certitudine plurimùm excedat. Si autem actus fidei comparetur cum cognitione metaphysicè evidenti, habet se aliquo modo ùt excedens, & excessum; nam cognitio illa requirit objectum formale intuitivè, vel abstractivè visum quoad quid est, vel saltem intuitivè visam con-

connexionem ejus cum alio: quod fides non requirit. At verò fides manifeſtat explicitè, & certitudine maxima, veritates ſublimiſſimas, quas nulla cognitio naturalis attingere poteſt.

Tandem, ſi actus fidei comparetur cum viſione beatifica, tunc ſimpliciter ab iſta exceditur; nam viſio hæc intuitivè videt DEUM, ùt eſt in ſe ipſo, & manifeſtat explicitè omnia, quæ per fidem manifeſtantur, & adhuc plura, attingendo ea, non tantùm, quoad an ſunt, ſed etiam, quoad quid, & quomodo ſunt: & quidem ea attingendo absque adminiculo revelationis creatæ, ſicut ſcilicet charitas attingit purè DEUM (unde, licèt actus charitatis ſit nobilior actu fidei, non tamen eſt certum, an ſit nobilior viſione beatifica) hic autem exceſſus viſionis ſupra fidem eſt major, quàm exceſſus fidei ſupra cognitiones etiam probabiles. Ex quo ſequitur, quòd, omnibus conſideratis, fides reſpectu viſionis dicatur ſimpliciter obſcura: & hinc à S. Petro vocatur lucerna, quæ oriente die extinguitur: atque etiam ideo fides tantùm durat, usque dum viſio veniat, ſive, ùt ibidem S. Petrus dicit: *Donec dies eluceſcat, & lucifer oriatur.* Quare à primo ad ultimum, fides tantùm excludit claritatem viſionis beatificæ, cui opponitur: non verò claritatem tantùm evidentiæ in atteſtante: ex quo patet etiam reſponſio ad probationem *ex epiſt. S. Petri* adductam.

466. Quod verò ſpectat ad S. Auguſtinum, hic tantùm vult, quòd non videatur teſtimonium DEI in ſe, ſeu per viſionem intuitivam: non verò negat, compoſſibilem eſſe cum fide aliquam viſionem, etiam tantùm abſtractivam, e. g. qua DEUS evidenter videatur in creaturis, per quas demonſtratur. Idem reſpondendum eſt ad S. Gregorium, qui, dum ait, non potuiſſe ab homine videri ipſam Divinitatem, utique loquitur de viſione intuitiva, ſeu beatifica: adeóque tantùm vult, non debere objectum fidei apparere in viſione beatifica. Pariter Angelicus etiam ſolùm vult, non debere objectum fidei apparere in viſione beatifica. Alii reſpondent, nec malè, SS. Patres loqui de actibus fidei communiter elici ſolitis, quos utique non præcedit evidentia in atteſtante.

Cæterùm, ſi iſti textus SS. Patrum deberent prorſus rigorosè ad literam accipi, tunc planè nimium probarent, nempe, quòd neque evidens poſſit eſſe objectum materiale fidei; cùm tamen evidens ſit ex naturali ratione exiſtentia DEI, ſaltem quoad an eſt, quamvis non quoad quomodo eſt. Equidem aliqui auctores negant, exiſtentiam DEI credi, dicúntque, aſſenſum de iſta eſſe tantùm præambulum neceſſarium ad fidem: ſed planè Apoſtolus dicit *ad Hebr. 11. v. 6. Credere enim oportet accedentem ad DEUM; quia eſt:* hoc eſt, ejus exiſtentiam, ſeu quoad an eſt. Dein eſt apertiſſimè evidens, quòd homines moriantur: & tamen hoc credimus; quia S. Paulus dicit *ad Hebr. 9. v. 27. Statutum eſt hominibus ſemel mori:* nec aſſenſus iſte de morte hominum eſt præambulum neceſſarium ad alios actus fidei; unde SS. Patrum dicta jam debent aliquo modo exponi: & nos convenienter ea exponimus, per ſuperiùs datam explicationem. Ad confir. diſt. ma. objectum formale debet eſſe obſcurum, obſcuritate excludente claritatem viſionis beatificæ conc. ma. alia obſcuritate. neg. ma. & diſt. ſic mi. neg. conſ.

467. Ob. 2. Juxta nos cognitio præcedens, qua judicamus, dari revelationem DEI, eſſet actus fidei: hoc eſt falſum; aliàs concluſio Theologica eſſet actus fidei: ergo. Reſp. neg. ma. quia revelatio eſt tantùm objectum materiale, non autem formale illius actûs: conſequenter is actus non eſſet actus fidei. Nota tamen ulteriùs, locutionem alicujus poſſe ab actu tripliciter reſpici. 1. ùt purus effectus ſuæ cauſæ, e. g. audio Joannem loquentem, atque ex locutione infero, eum vivere: & hic actus non eſt actus fidei, ſed ſcientiæ; nam hoc etiam inferrem, ſi Joannes mendaciſſimus eſſet. 2. ùt doctrina: ſic aliquando audit diſcipulus magiſtrum explicantem, non attendens ad ejus auctoritatem, ſed tantùm ad pondus rationum, quas affert, & ab his, & non ab illa, perſuadetur: & iterum non eſt actus fidei, ſed concluſionis ſcientificæ, vel probabilis, pro varietate rationum. 3. ùt teſtimonium, quando ſcilicet locutioni illi aſſentior, propter authoritatem dicentis: & hic actus eſt actus fidei. Jam verò cognitio illa præcedens non iſto ultimo, imò nec alio modo, niteretur revelatione, tanquam motivo: ergo non eſſet actus fidei. An autem in eodem actu poſſint convenire motivum formale fidei, & ſcientiæ, ità, ut idem actus nitatur utroque, alia eſt quæſtio, quæ huc non ſpectat: ſi id fieri nequit, debet non ratione claritatis, ſed ex alio capite repugnare.

468. Ob. 3. Stante evidentia in atteſtante aſſenſus non eſſet liber: ergo non eſſet actus fidei: ant. prob. intellectus rapitur ab evidentia: ergo. Confir. Juxta nos non eſſet ratio, quare fides non poſſet dari in Chriſto, & Beatis: hoc eſt contra communiſſimam Theologorum: ergo. Reſp. diſt. ant. actus fidei non eſſet liber immediatè in ſe ipſo, & intrinſecè. conc. ant. non eſſet liber in pia affectione voluntatis, & extrinſecè. neg. ant. & conſ. Actus fidei, cùm ſit actus potentiæ neceſſariæ, ſeu intellectûs, non poteſt eſſe liber in ſe ipſo, ſed tantùm in præcedente actu, ſeu imperio voluntatis, quod vocatur pia affectio.

At ſtante evidentia in atteſtante, voluntas adhuc eſt libera, non quidem ſimpliciter ad imperandum, vel impediendum omnem aſſenſum (nam evidentia ſaltem neceſſitat ad aliquem actum concluſionis Theologicæ) ſed eſt libera, ad imperandum aſſenſum, non propter evidentiam, ſed propter ſolum teſtimonium DEI, ità, ut voluntas parata ſit credere, etſi non haberet evidentiam, ſed tantùm evidentem credibilitatem.

tem. verbo: voluntas est libera ad hunc actum: *Volo credere propter hanc revelationem Divinam, mihi hîc, & nunc, evidenter propositam, ità tamen, ut etiam crederem, etsi non esset evidenter proposita*; posset enim voluntas alium actum elicere, scilicet: *Volo credere propter hanc revelationem evidenter propositam: nollem tamen credere, si mihi non esset evidenter proposita*: qui esset actus infidelitatis.

469. Ubi ulteriùs nota, quòd, etsi evidentia rapiat statim intellectum ad aliquem assensum, ità, ut prævertatur imperium voluntatis: non tamen rapiat ad plures; quia non debent semper cumulari assensus præstiti veritati, etiam evidenti: quare, etsi fortè primus assensus non foret actus fidei liber; eoquòd intellectus jam prævenisset voluntatem: tamen possunt actus subsequentes, esse actus fidei liberi; hos enim pro libitu voluntas potest elicere, vel non; & in iis esse parata ad assensum etiam sinè evidentia, & ad captivandum intellectum.

Quidam respondent, in casu evidentiæ tamen posse elici actum, qui testimonio Divino nitatur, eique, licèt necessariò, assentiatur, adeóque tamen sit actus aliquis fidei: verùm non videtur in hoc sensu agitari quæstio; nam evidens est, quòd in hoc casu possit talis assensus elici: imò juxta communem debet: sed quæstio est, an possit elici actus fidei liber, & meritorius, qualem elici posse defendimus, & probavimus. In illa etiam priùs memorata præparatione animi ad volendum credere, etsi non adesset evidentia in attestante, stat requisita captivatio intellectûs in obsequium fidei; hinc, quia dæmones non ità parati sunt, sed necessariò assentiuntur mysteriis, & libenter averterent se à rationibus evidentibus, si possent, eorum fides laudabilitatem non habet. Ad confir. neg. ma. nam fides est assensus præstitus DEO loquenti, non viso: hic autem stare non potest cum visione, quam habent Christus, & Beati.

470. Ob. 4. Scientia, & fides, non possunt esse simul de eodem objecto, in eodem intellectu: ergo neque fides de revelatione, & scientia, seu evidentia de eadem. Resp. dist. ant. non possunt, esse simul scientia, & fides humana. om. ant. scientia, & fides Divina. neg. ant. & conf. Certè est nobis evidens ab experientia, quòd homines moriantur: & tamen idem simul credimus ob Sacram Scripturam. Si fides humana non possit stare cum scientia, ratio esse debet, quòd fides humana videatur superari à motivis scientificis, consequenter non esse necessaria, aut utilis in præsentia istorum: quæ tamen ratio, an sit efficax, viderint alii; valde multi enim, & quidem, ùt videtur, communiùs, id negant.

At verò fides Divina neutiquam superatur à scientia; nam illa habet majorem certitudinem, & simul supernaturalitatem; licèt scientia habeat majorem claritatem: & consequenter non sit omnino inutilis. Ulteriùs, cùm apprehensio evidens ad assensum necessitet, fides Divina stante ea apprehensione, actum scientificum excludere non potest. Nec dicas, scientiam, & opinionem simul stare non posse; respondetur enim, si opinio dicat tantùm formidinem radicalem, stare posse: sin autem dicat formalem, non posse; quia hæc cum scientia incompossibilis est: at sic paritas non est, inter hunc, & illum casum, ùt consideranti facilè patet. Dico autem, hæc tantum simul stare posse in eodem intellectu: an autem etiam stare simul possint in eodem actu, sive ità, ut idem indivisibilis actus eliciatur, tum ex motivo scientiæ, tum ex motivo fidei, est alia quæstio, quæ huc non facit.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones contra reliquas conclusiones.

471. OB. 1. contra 2. conclusionem. Si non est evidens veritas nostræ religionis, tunc tantùm datur notitia probabilis revelationis: sed cum hæc non potest elici actus fidei, ùt clarè colligitur ex damnatione propositionis 21. ab Innocentio XI. proscriptæ, quæ sic habet: *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solùm probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus DEUS:* ergo debet veritas nostræ religionis esse evidens. Resp. neg. ma. datur enim notitia moraliter certa, non relinquens dubium prudens in oppositum: quod non excludit sola probabilitas; motiva enim credibilitatis, etsi non reddant fidem nostram immediatè in se evidentem, tamen eam reddunt moraliter certam: & esset valde imprudens, qui, iis perceptis, de veritate nostræ religionis dubitaret; unde est falsum, quòd DEUS nos obliget ad religionem tantùm probabilem, aut dubiam; obligat enim ad moraliter certam, quanquam non omnino evidentem, quæ excludat, omne etiam imprudens dubium.

472. Ob. 2. Ecclesia vera, seu vera religio debet posse ab omnibus inveniri: atqui non potest inveniri, nisi sit evidens: ergo. Confirm. Si non est evidens nostra religio, non est indubitabile, DEUM eam esse locutum: sed debet cuique fideli hoc esse indubitabile: ergo. Resp. neg. mi. Modò religio sit evidenter credibilis, & credenda, omnes eam invenire possunt; quia aliunde sciunt, se debere prudenter agere, & consequenter credere, quod evidenter est credibile. Ad confirm. dist. mi. debet id esse indubitabile per ipsum actum fidei, seu ità, ut actus fidei excludat omne dubium. conc. mi. debet esse indubitabile antecedenter ad actum fidei, ità, ut motiva prævia excludant omne dubium. subdist. debet esse indubitabile prudenter. conc. mi. etiam indubitabile imprudenter. neg. mi. & conseq.

473. Ob. 3. Si non esset necessaria ea evi-

evidentia, ideo non eſſet neceſſaria; quia non ſtaret cum ea captivitas intellectûs, requiſita ad fidem: ſed hæc ſtat cum illa: ergo. prob. mi. ea captivitas ſtat cum evidentia de credibilitate: ergo etiam ſtat cum evidentia de veritate. Confirm. 1. Stante evidentia credibilitatis non poſſumus, niſi imprudenter diſſentiri: ſed hæc captivitas intellectûs non eſt valde laudabilis: ergo etiam nos debemus aliam aſſignare: hanc autem aſſignare quoque poterunt adverſarii: ergo. Confir. 2. Poteſt ſtare cum evidentia dubium, vel etiam negatio objecti: ergo poteſt ſtare ſufficiens captivitas intellectûs. ant. prob. ex illo *Pſalm. 13. v. 1. Dixit inſipiens in corde ſuo: non eſt DEUS*: cùm tamen evidens ſit, dari DEUM.

Reſp. diſt. ma. ideo non eſſet neceſſaria ea evidentia; quia cum illa non ſtaret captivitas intellectûs, ſi illa evidentia neceſſariò requireretur ante actum fidei. conc. ma. quia non ſtaret captivitas intellectûs cum ea evidentia, ſi hæc tantùm daretur, non autem neceſſariò exigeretur. neg. ma. & diſt. ſic mi. neg. conſ. Etiam juxta nos ſtat cum evidentia in atteſtante captivitas intellectûs neceſſaria, ſi ea non petatur ùt neceſſaria; quia tunc poteſt ſtare illa præparatio animi, de qua *n. 462. & 468.* At ſi evidentia petatur ùt neceſſaria, non ſtat captivitas requiſita ex ratione oppoſita.

Ad prob. conc. ant. neg. conſ. Non ſtat cum evidentia credibilitatis, nec neceſſaria eſt captivitas intellectûs, ad formandum judicium prævium de credibilitate; quia evidentia neceſſitat ad aſſenſum credibilitatis: & eſſet ridicula captivatio in ordine ad veritatem illam, cujus evidentia neceſſariò prærequiritur; aliàs cur non dicimur captivare intellectum in aſſenſu primorum principiorum? At verò neceſſaria eſt captivitas intellectûs, in ordine ad actum fidei; cujus motivum intrinſecum, & immediatum, juxta nos non eſt evidens, licèt ſit evidens motivum obligationis; ſæpiſſimè enim eſt evidens obligatio, & tamen liberrimi ſumus ad illam implendam, ſeu ad captivandam voluntatem, aut intellectum, in obſequium illius præcepti: & ſic res etiam ſe habet in præcepto fidei. Unde in caſu evidentis credibilitatis ſtat adhuc captivitas intellectûs, in ordine ad actum fidei, quamvis non ſtet, nec neceſſaria ſit, in ordine ad actum prævium, ſeu aſſenſum credibilitatis.

474. Ad 1. confir. neg. mi. Utique laudabile eſt, & ſæpe etiam aliquid generoſum, & magnum, ſervare præcepta Divina, quæ tamen non poſſumus, niſi imprudenter tranſgredi. Eodem modo autem ſe habet præceptum captivandi intellectum in obſequium fidei. Item, ſicut non poteſt quis coram tyranno, niſi imprudenter, negare fidem, & tamen eſt valde laudabile, eam non negare, ſed magnanimiter confiteri: ità, etſi quis, poſitâ evidentiâ de credibilitate myſterii, non poſſit, niſi imprudenter, intellectum non captivare, tamen eſt valde laudabile, eum captivare, & credere, e. g. myſterium, apparens intellectui valde difficile.

Ad 2. confir. neg. ant. hæc enim eſt juxta communem vis evidentiæ, ut neceſſitet intellectum, ſaltem ad aliquem aſſenſum, abſque omni formidine, vel dubio, dum præſens in intellectu datur apprehenſio evidens, id quod ſemper deberet eſſe juxta adverſarios, in ordine ad actum fidei; aliàs enim revelatio non eſſet ſufficienter applicata. Quòd autem fortè quis poſſit iterum oblivíſci motivorum evidentium, & ſtante ea oblivione dein dubitare, vel etiam negare objectum, de quo olim habuit demonſtrationem, non refert: nec opus eſt examinare. Quod ad textum pſalmiſtæ attinet, certum eſt, neminem poſſe inculpabiliter negare DEUM: nec id poſſe, ſtante ejus evidenti notitia.

An autem aliquis culpabiliter poſſit oblivíſci evidentiæ de exiſtentia DEI, & aliquando eam negare, eſt alia quæſtio, ſpectans *ad tractatum de actibus humanis*, ubi de hac re pluribus actum; unde non malè de hoc textu Gormaz ait, quòd ſolùm indicet, impium, ſeu inſipientem, tantùm conari, ſibi perſuadere, quòd non ſit DEUS, quanquam non poſſit: ſi autem deberet textus explicari, quòd impius verè cogitet, non eſſe DEUM (quod tamen difficulter probabitur) deberet dici, eum iterum fuiſſe oblitum evidentiæ, dum præſertim ſtudioſè avertit animum, ab argumentis DEUM demonſtrantibus, & convertit ad argumenta, ejus providentiam, & exiſtentiam impugnantia.

475. Ob. 4. Si non eſſet evidens, quòd DEUS non poſſet fallere, nec falli, non poſſemus credere: ergo neque poſſumus credere, ſi non ſit evidens, quòd ſit locutus DEUS; eſt enim par ratio. Confirm. Si non eſſet evidens, DEUM exiſtere, rurſus non poſſemus credere: ergo neque poſſumus credere, ſi non ſit evidens, eum loqui. Reſp. neg. ant. Licèt id non foret evidens, modò eſſet evidenter credibile, & credendum, jam poſſemus credere: & certè difficulter probari poteſt, quemvis ruſticum habere evidentiam de eo, quòd DEUS non poſſit mentiri; cùm olim etiam Theologi aliqui dixerint, DEUM poſſe de abſoluta potentia mentiri.

Ad confirm. diſt. ant. ſi non eſſet evidens DEUM exiſtere, nec id aliunde eſſet evidenter credibile, non poſſemus credere, conc. ant. ſi, id eſſet aliunde evidenter credibile. neg. ant. & conſ. Videri quidem poteſt, quòd non facilè accidat, ut independenter ab evidenti notitia DEI, quæ ex argumentis moralibus obvia eſt, tamen reddatur ſufficienter credibile, DEUM eſſe locutum; cùm evidens notitia de exiſtentia DEI videatur ſemper præcedere: attamen etiam non ità facile eſt probare, quemlibet ruſticum, vel hebetem hominem, habere, non tantùm moralem certitudinem, ſed evidentiam revera ſtrictè talem de exiſtentia DEI.

Quidquid autem dicatur, non eſt contra nos. Si dicatur, non ab omnibus haberi evidentiam ſtrictè dictam de exiſtentia DEI dice-

dicemus, in aliis sufficere, si per fidem credant existentiam illam, & antecedenter ad fidem habeant evidentem credibilitatem, & credentitatem de ipsa existentia DEI. Si autem dicatur, prærequiri semper evidentiam de existentia DEI, dicemus, sinè hac non posse sufficienter applicari testimonium DEI; hæc enim ratio tunc dari debet, ad probandam illius evidentiæ necessitatem. Nec dicas, juxta hanc sententiam actum fidei de existentia DEI fore specie diversum ab actibus aliis fidei; cùm prærequirat evidentiam de ipsa: Resp. enim, hunc actum tantùm extrinsecè præsupponere eam evidentiam, intrinsecè autem eam non attingere: & idem facere omnes alios actus fidei, qui omnes præsupponunt parem notitiam de existentia DEI, ùt consideranti patet: consequenter nullam differentiam specificam dari.

476. Ob. 5. contra 3. conclusionem. Scriptura, & SS. Patres, vocant Ecclesiam montem, implentem totam terram: civitatem supra montem positam, ut ab omnibus videatur &c. ergo judicant, esse evidentem ejus veritatem. Confir. Iidem SS. Patres videbantur sibi demonstrâsse Ecclesiam: ergo debet dici demonstrata. Resp. neg. conseq. Modò sit evidenter credibilis, facilè videtur ab omnibus illa Ecclesia, quam debemus ingredi. Ad confir. dist. ant. SS. Patres videbantur sibi demonstrâsse Ecclesiam evidenter credibilem, & credendam. conc. ant. evidenter veram. subdist. evidentiâ consequentis. neg. ant. evidentiâ consequentiæ. conc. ant. & neg. conf. Inprimis SS. Patres sæpe dicunt, homines peccaturos, nisi sequantur hanc Ecclesiam: ergo tantùm volunt, eam esse evidenter credendam; aliàs enim deberent homines, eam necessariò sequi, seu necessariò credere; quia necessitaretur intellectus ad assensum evidentem.

Secundò sæpe SS. Patres arguebant contra illos, qui absolutè admittebant miracula, vel Scripturas, aut alia, quæ tamen ipsa non sunt evidenter vera: sed antecedenter ad fidem sunt tantùm evidenter credibilia: iis autem suppositis SS. Patres evidenter deducebant veritatem religionis nostræ, sed evidentiâ tantùm consequentiæ, non consequentis. Unde, quando SS. Patres dicunt, Ecclesiam etiam clausis oculis posse inveniri: esse rem claram, & apertam, quænam fides sit sequenda: non esse dubitandum, quænam sit amplectenda: tantùm insanos, & stultos contradicere: Ecclesiam esse plenam fulgore: quando etiam Ecclesiæ applicant illud *Sap. 6. v. 13. Clara est, & quæ nunquam marcescit sapientia, & facile videtur ab his, qui diligunt eam; & invenitur ab his, qui quærunt illam*: omnia explicari debent de evidentia credibilitatis, & credentitatis; nam etiam clausis oculis potest Ecclesia inveniri, si volumus prudenter agere: clarum, & indubium est, nos debere sequi Ecclesiam, quam prudenter sequi possumus: & stultorum est, agere imprudenter: facilè etiam invenitur Ecclesia à prudenter quærentibus: ejúsque signorum fulgor omnem orbem illustrat.

477. Ob. 6. Hominibus valde piis est evidens veritas religionis: ergo etiam aliis esset evidens, si diligenter, & piè motiva perpenderent. Confir. Potest esse, quòd etiam aliis sit evidens, sed ipsi evidentiam non advertant: ergo nulla est ratio adducta *n. 463.* Resp. dist. ant. Hominibus valde piis est evidens veritas religionis, si habeant applicationem extraordinariam testimonii Divini. conc. ant. si tantùm habeant applicationem ordinariam. neg. ant. & conf. Hoc tamen addo, quòd, sicut aliquando passione, e. g. metu, potest excludi omne dubium, etiam imprudens; quia non sinitur homo attendere ad motiva contraria: ita etiam idem dubium ex eadem ratione possit excludi vehementi propensione in DEUM: consequenter potest contingere, ut etiam antecedenter ad fidem (nam per actum fidei certum est, debere excludi omne dubium, etiam imprudens deliberatum) excludatur, in homine præsertim valde pio, omne prorsus dubium, etiam imprudens: verùm hoc non provenit, ex evidentia, & exigentia, aut merito motivi, sed ex affectu voluntatis, qui non venit ad rem.

Ad confir. neg. ant. Evidentia vera non potest latere, nec stare cum obscuritate: certè, cum viri sanctissimi, & doctissimi fateantur, se evidentiam in se non agnoscere, non est credibile, quod ea detur. Econtra potest quis faciliùs decipi, & putare, rem esse evidentem, dum talis non est: & hoc contingit adversariis, putantibus, se evidentiam habere, dum non habent: qui insuper, dum exigunt hanc evidentiam, tanquam necessariam, debent necessariò revocare practicè, quod docent speculativè; aliàs non haberent debitam animi præparationem, de qua *n. 463. & 468.* consequenter neque possent elicere actum fidei.

478. Ob. 7. Evidens est, nos vel nullo modo decipi circa religionem, vel à DEO decipi, juxta famosum illud dictum Richardi à S. Victore *l. 1. de Trinit. c. 2. Domine, si error est, à te ipso decepti sumus*: sed evidens est, nos non decipi à DEO: ergo. Confir. Judæi habuerunt evidentiam de veritate suæ religionis ob facta vera miracula: ergo etiam eandem habent Christiani, qui habent miracula paria. Resp. neg. ma. id enim non est evidens, sed tantùm est evidenter credibile, antecedenter ad actum fidei; quia scilicet nulla est ratio prudenter dubitandi de veritate miraculorum &c. postea autem per ipsum actum fidei est cuique fideli, non quidem evidens, sed tamen certum, se nullo modo decipi. Ad confir. nego, quòd omnes Judæi habuerint evidentiam; nam multi fuêre increduli, ex iis præsertim, qui miracula ipsi non viderunt, sed tantùm audierunt: sicut multi etiam viderunt miracula Christi, & non crediderunt. Cæterùm, etsi aliqui habuissent evidentiam in attestante, nobis id non adversaretur; quia tam-

tantùm negamus, evidentiam haberi univerſaliter.

479. Ob. 8. Evidens eſt, eam religionem eſſe veram, quæ pro ſe habet veras prophetias: talis eſt noſtra: ergo. Confir. Evidens eſt rurſus, eam religionem eſſe veram, quæ propagata eſt per vera miracula: talis iterum eſt noſtra: ergo. Reſp. diſt. ma. ſi ſit evidens, illas prophetias eſſe impletas, & quidem auctore DEO. conc. ma. ſi hoc non ſit evidens, ſed ſolùm evidenter credibile. neg. ma. & diſt. ſic mi. neg. conſ. Cùm multi Judæi negent, eas eſſe rite impletas, imò (licèt imprudenter) trahant in alios ſenſus, non eſt evidens, eas eſſe impletas, præſertim auctore DEO. Ad confir. diſt. ma. ſi ſit evidens, ea eſſe miracula vera, & pro noſtra religione facta. conc. ma. ſi hoc non ſit evidens. neg. ma. & diſt. ſic mi. neg. conſ. Judæi dicebant, eſſe opera dæmonum, vel tantùm fictitia &c. hæretici etiam dicunt, Catholicos miracula tantùm fingere: in quo quidem imprudenter, non tamen evidenter falſum loquuntur.

480. Dices 1. Evidens eſt, quòd DEUS non poſſit permittere, ut dæmon toti orbi illudat falſis miraculis: ergo evidens eſt, noſtra miracula facta eſſe auctore DEO. Reſp. inprimis neg. ſuppoſitum; non enim toti orbi illuderetur; quia plurimi, hoc eſt, omnes non Chriſtiani, nondum credunt, noſtra miracula eſſe vera: ſi autem per totum orbem intelligis orbem Catholicum, neg. ant. quia non eſt evidens, quòd DEUS non habeat juſtum titulum permittendi, ut dæmon decipiat homines ſuis præſtigiis, ità, ut putent, miracula vera eſſe facta pro ſua religione, quæ tamen, vel non ſint vera miracula, vel non ſint facta pro ipſorum religione: quanquam prudenter ſuſpicari nemo poſſit, quòd DEUS id de facto permittat; quia hæc ipſa miracula, quæ tam conſtanter referuntur, per omnia tempora, nemo prudenter poteſt ſuſpicari, tantùm eſſe ficta; aliàs de omnibus ferme rebus ſuſpicari poterimus, eas eſſe fictitias.

481. Dices 2. Ex hoc ſaltem eſt evidens, noſtram religionem ſolam eſſe evidenter credibilem: ſed eſt etiam evidens, quòd DEUS non poſſit permittere, ut illa religio, quæ ſola eſt evidenter credibilis, ſit falſa: ergo eſt evidens, noſtram eſſe veram. Reſp. iterum neg. mi. quia non eſt evidens, quòd DEUS non habeat juſtum titulum id permittendi: ſicut de facto habet ex peccato originali juſtum titulum permittendi, ut multi dentur negativè infideles, ùt teſte Gormaz *de virt. Theol. n. 746.* docet D. Thomas, & communis Theologorum.

Quòd autem peccatum originale non ſit titulus permittendi, ut Eccleſia falſa appareat præ omnibus aliis evidenter credibilis, & quòd neque detur alius titulus hoc permittendi, inferimus ex his ipſis motivis credibilitatis, ſaltem tanquam evidenter credibile, licèt non tanquam evidenter verum; non enim eſt prudenter credibile, quòd, poſitis tot ſignis, DEUS tamen velit permittere talem errorem. Ex hac autem reſponſione non velis inferre, quòd ſic etiam non ſit ampliùs evidens, ullam omnino religionem veram dari in mundo; nam, quòd detur aliqua vera religio, probatur non tantùm ex ſignis credibilitatis &c. ſed etiam ex conſenſu omnium omnino mortalium, ſaltem non extremè barbarorum, aut malorum: quo etiam conſenſu firma ſtant prima principia: at conſenſus hominum non eſt ità univerſalis circa religionem Catholicam. vide etiam dicta *n. 220. & 257.*

482. Ob. 9. Argumenta, quæ probant, religionem noſtram eſſe evidenter credendam, etiam probant, eam eſſe evidenter veram: ergo abſolutè eſt evidenter vera. prob. ant. evidens eſt, DEUM non poſſe præcipere, ut credatur religio falſa: ergo, ſi eſt evidens, quòd noſtram debeamus credere evidens etiam eſt, quòd ea ſit vera. Reſp. neg. ant. Longè aliud eſt, eſſe evidenter credibile, & credendum: aliud, eſſe evidenter verum: illud ſignificat tantùm, poſſe, & debere me, eam rem credere: iſtud ſignificat, actum, quem circa tale objectum elicio, eſſe neceſſariò verum: poteſt autem contingere, ut poſſim, & debeam (ſi prudenter agere velim) aliquam rem credere, vel actum aliquem circa eam elicere, qui tamen non ſit neceſſariò verus: ſic, ſi vir gravis aliquid dicat, de quo non eſt ſuſpicio, eum falli, aut fallere, poſſum, & debeo, prudenter credere: non tamen id eſt evidenter verum. ad prob. diſt. ant. evidens eſt, DEUM non poſſe id præcipere per ſe. conc. ant. per accidens. neg. ant. & conſ. quia non eſt evidens, an hæc obligatio proveniat ex dictamine conſcientiæ veræ, an tantùm erroneæ: quanquam ſit evidenter credibile, eam provenire ex dictamine conſcientiæ rectæ, ſive veræ.

483. Ob. 10. Evidens eſt, aliquam veram religionem eſſe in mundo: ſed etiam evidens eſt, omnes religiones præter Catholicam eſſe falſas: ergo evidens eſt, hanc eſſe veram. Reſp. Aliqui negant. ant. & dicunt, non eſſe evidens, quòd aliqua religio, quoad totum ſaltem complexum ſuorum articulorum, ſit vera: at hæc reſponſio mihi ſemper viſa eſt eſſe difficilis, nec ſatis congruere cum conceptu, quem habemus de ſuavi providentia DEI. vide *n. 220. & 257.* unde neg. mi. non enim eſt evidens, eſſe falſum philoſophiſmum, ſeu, ùt alii vocant, Theiſmum, vel Deiſmum, qui eſt illa ſecta, quæ tantùm credit DEUM unum, & alia, quæ lumen naturale purum dictat credenda: nihil autem credit ſupernaturale. De hac ſecta non eſt evidens, ſed tantùm evidenter credibile, quòd ſit falſa: & certè ſaltem naturaliter evidens eſſe non poteſt, debere credi aliquid ſupernaturale; quia cognitio evidens ſupernaturalium ſuperat vires naturales.

484. Inſtabis. Evidens eſt, debere credi aliquid ſupernaturale: ergo philoſophiſmus eſt evidenter falſus; quia illa religio eſt evidenter falſa, quæ negat aliquid evidenter verum.

rum. Resp. dist. ant. evidens est, debere credi aliquid supernaturale, obligatione orta ex conscientia recta. neg. ant. ex conscientia, vel recta, vel erronea. conc. ant. & neg. cons. Rem explico in exemplo. Mala est argumentatio: *Evidens est, debere aliquando aliquem mentiri pro salute proximi servanda: ergo evidens est, religionem Catholicam esse falsam, quæ docet, nunquam licere mentiri*; licèt enim antecedens negari non possit; cùm facilè possit contingere, ut debeat mentiri rusticus, si ex conscientia erronea judicet, se ad id obligatum pro salute proximi; at quia hæc obligatio tantùm oritur per accidens, ex conscientia erronea, tamen verum est, quòd simpliciter nunquam aliquis obligetur ad mentiendum, scilicet per se, & ex conscientia recta: sicque veritas Catholica manet intacta: imò Catholica fides, quæ docet, per se simpliciter nunquam licitum esse mentiri, docet simul, per accidens in casu conscientiæ erroneæ debere aliquando aliquem mentiri: quia tamen huic obligationi causam dat error, hinc obligatur aliquis ad aliquid materialiter malum.

485. Jam à pari dico, etiam malam esse argumentationem in objectione adductam; nam philosophismus quidem docet, quòd simpliciter, & per se, nihil sit credendum supernaturale, aut supra captum: at non docet, quòd nemo unquam in ullis circumstantiis, etiam per accidens concurrentibus, debeat credere, aut saltem conari ad credendum aliquid, quod est supernaturale, vel supra captum rationis: imò potest omitti, quòd juxta doctrinam philosophismi debeat credi, vel poni conatus ad credendum, aliquid supernaturale, in iis circumstantiis, in quibus id apparet evidenter credibile, & credendum. At quia non est evidens, an illæ circumstantiæ tendant ad verum, vel falsum: & an illa obligatio sit ex conscientia recta, vel sit tantùm ex conscientia erronea (cui scilicet obligationi causam dederit error) etiam non est evidens, an illa fides adhibeatur falso, an vero; unde, sicut juxta doctrinam Catholicam simpliciter rectè agunt, qui nunquam mentiuntur, quando non habent unquam illam conscientiam erroneam, ita juxta philosophismum simpliciter rectè credunt, qui nunquam aliquid supernaturale credunt, quando nunquam ipsis aliquid tale apparet evidenter credibile.

486. Ex quibus ad minimum sequitur, evidens non esse, quòd ii, qui nihil unquam audiverunt de motivis credibilitatis nostræ religionis, & conformiter puro philosophismo vivunt (quales nullos dari non est evidens) non habeant veram religionem: est tamen evidenter credibile, quòd eam non habeant; quia religio nostra tot signis maximis insignis, debet evidenter præferri alteri, quæ his omnibus est destituta, & probabiliùs nullibi datur.

Replicabis. Non potest dari obligatio ex conscientia erronea ad aliquid supernaturale; cùm hoc necessariò sit verum. Resp. neg. ill. Etsi aliquid sit verum, si tamen non sit revelatum, non datur obligatio ad id credendum, nisi ex conscientia erronea. Resp. 2. & meliùs, iterum nego illatum. Licèt ex conscientia erronea non possit dari obligatio ad credendum aliquid reverà supernaturale, posset tamen dari obligatio ad conatum credendi aliquid apparenter supernaturale, quod reverà non esset tale: & hæc sola obligatio videtur debere juxta doctrinam philosophismi admitti, in casu conscientiæ juxta ipsum erroneæ. Sic posset etiam rusticus, in religione Catholica educatus, si audisset v. g. à suo parocho, Spiritum S. assumpsisse naturam columbæ, sicut Verbum assumpsit naturam humanam, ex conscientia erronea obligari, ad conatum credendi eam S. Spiritûs incarnationem, licèt actum fidei reverà elicere non posset. At juxta philosophismum nunquam datur ex conscientia recta obligatio ad conatum credendi aliquid supernaturale.

ARTICULUS IV.

Quale Judicium Credibilitatis actum fidei præcedere debeat.

487. COmmunissimè Theologi ante omnem actum fidei requirunt præcedens aliquod dictamen intellectûs, seu, ùt vocant, judicium credibilitatis, quo homo, hîc & nunc, agnoscat, se posse, & sæpe etiam, se debere credere ob testimonium DEI; quo supposito voluntas progrediatur ad eliciendam piam affectionem, qua sibi imperet actum fidei. An verò hoc judicium debeat esse formale, seu actus verè compositivus, & affirmativus, vel negativus: an verò sufficiat judicium tantùm virtuale, seu æquivalenter tale, sive apprehensio simplex, non qualiscunque, sed suasiva, & quidem talis, quæ de se fundare possit judicium moraliter certum, de credibilitate religionis, si voluntas tale judicium velit imperare, non ità auctores conveniunt.

488. Equidem hæc controversia generalior est, & instituitur etiam de aliis actibus voluntatis, supponentibus prævium actum intellectûs, voluntatem illustrantis: & auctores, qui ad alios actus voluntatis requirunt judicium formale, idem etiam requirunt ad piam affectionem: qui verò id necessarium negant ad alios actus voluntatis, etiam negant, necessarium esse ad piam affectionem. Suarez *in 1. 2. tract. 2. de voluntario, & involuntario disp. 6. sec. 5. n. 4.* ait, excepto Scoto, reliquos Theologos (quibus ipse assentitur) requirere formale judicium, idémque etiam requirere S. Thomam *1. 2. q. 10. art. 3. in corp.* ubi reverà Angelicus actum illum nominat judicium rationis, & semper utitur verbo *judicare*.

At verò Rasslerus *in norma recti disp. 2. q. 4. art. 1. n. 66.* citat præter Scotum etiam

etiam alios, negantes necessitatem judicii formaliter talis, quibus etiam ipse *n. 69.* accedit, & fusè hac de re agit. Nimis prolixum foret, omnes incidentes has quæstiones pro dignitate resolvere: videantur ipsi auctores citati, & præsertim Rasslerus, qui *n. 69.* cum Suarez in eo convenit, quòd saltem ordinariè judicium credibilitatis, formaliter tale, eliciatur; quia vix unquam contingit, ut habens apprehensionem simplicem, dicto modo suasivam, non eo ipso imperet sibi judicium verè compositivum, atque formale; cùm naturâ simus ità comparati, ut, quando objectum moraliter certum nobis apparet, nec periculum erroris apprehenditur, eidem semper, aut saltem plerumque assentiamur. Nos modò abstrahimus ab eo, an judicium formaliter, an virtualiter tale sit, & de ejus, qualecunque sit, necessaria certitudine quærimus.

489. Dico. 1. Non sufficit judicium credibilitatis tantùm probabile. ità defacto Theologi omnes post Innocentium XI. qui damnavit hanc propositionem 21. *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solùm probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus DEUS:* ergo debet dari major notitia, sive judicium plusquam probabile de eo, quòd detur revelatio, aut locutio DEI. Confir. In sententia opposita posset homo justus credere certitudine fidei, seu elicere actum fidei de eo, quòd sit in gratia, absque speciali revelatione: hoc est contra Tridentinum *sess. 6. c. 9.* prob. ma. multis probabilius esse potest, quòd non peccaverint mortaliter, vel quòd elicuerint actum charitatis, qualis ad justificationem sufficit: adeóque, quòd contineantur in universali revelatione de eo, quòd omnis expers peccati mortalis, vel eliciens talem actum charitatis, sit in gratia: ergo. Et licèt, casu quo illa probabilitas non attingeret veritatem, non concurrerent principia supernaturalia ad actum falsum, tamen concurrerent ad actum fidei, casu quo probabilitas veritatem attingeret: quod cùm in plurimis fiat, plurimi talem actum fidei elicere possent: quod non congruit cum Tridentino.

490. Dico 2. Sufficit certò judicium credibilitatis, quod habetur à doctis, ex rite perpensis omnibus motivis credibilitatis. ità omnes; nec enim plus aliquid exigi potest: & hoc dicitur *judicium credibilitatis absolutæ*; quia motiva credibilitatis absolutè omnem intellectum non pertinacem convincunt, ut judicet, quòd evidens sit, non posse prudenter censeri, quòd DEUS permittere possit, omnem illam apparentiam veritatis pro falsa religione, quæ habetur pro Catholica: imò ut judicet evidens esse, quòd neque possit prudenter dubitari, an non DEUS eam apparentiam permittere possit. Rursus motiva ista evincunt, ut nec prudenter dubitare quis possit, non tantùm de hoc, an prudenter hanc religionem credere possit (hoc enim omnino est evidens, & excludit etiam dubium imprudens) sed neque de eo, an detur revelatio; quia prudenter dubitari non potest, quòd DEUS verè locutus sit ea, quæ tantis signis sunt confirmata. Etsi autem hoc judicium credibilitatis absolutæ, debeat haberi ab Ecclesia; cùm ipsa non possit, nec invincibiliter, induci in errorem, vel falsum; eoquòd debeat esse columna veritatis: attamen non est necessarium, ut tale judicium habeat quivis homo privatus, ut mox dicemus.

491. Dico 3. Non est necessarium ad actum fidei judicium credibilitatis absolutæ, modò explicatum. ità rursus omnes. Prob. conclusio. Rustici homines, paulò rudiores in rebus sacris, ista omnia non perpendunt, nec ità penetrant, ut ex illis habeant tantam apparentiam credibilitatis, ex merito suorum motivorum, eorúmque penetratione, ut omnino semper positivè judicent, non posse se prudenter dubitare de eo, quòd non possit dari tanta apparentia credibilitatis, pro falso, quanta pro vero articulo: imò hoc in particularibus articulis non habent omnes etiam valde aliàs docti: quin etiam, ùt rectè ait Rasslerus *de ultima resolutione fidei. n. 267.* multis id ob ingenii tarditatem foret impossibile: & tamen isti homines eliciunt veros supernaturales actus fidei: ergo hoc judicium non est necessarium. Hinc rectè Suarez *de fide disp. 4. sec. 5. n. 8.* docet, evidentiam, ùt vocatur, credibilitatis, non esse æqualem in omnibus, nec eodem modo postulandam à simplicibus, & à sapientibus: ac addit, simplicibus satis esse, quòd videant sapientissimos viros, & multitudinem Christianorum, hanc fidem amplecti, ùt indubitatam, & infallibilem: & quòd audiant, esse confirmatam multis miraculis, hócque ipsis sit moraliter, & humano modo certum: simúlque intelligant, doctrinam talem consentaneam esse rationi.

492. Et sanè multùm est, si omnes simplices rustici hæc omnia ab Eximio allata penetrent: certè communiter fundatur eorum judicium credibilitatis in testimonio parochi, concionatoris, catechistæ, parentum, aut fortè aliorum non multorum, & vicinorum (nam multi, saltem donec satis adolescant, extra suum pagum vix prodeunt) à quibus audiunt, hos, vel illos articulos, esse à DEO revelatos, & firmissimè credendos. Si eorum instructores sunt diligentes, insuper addunt, unam Catholicam religionem esse infallibilem, & ab assistentia Spiritûs S. directam: ad hoc autem probandum, proponunt subinde unum, aut alterum motivum credibilitatis, ex adductis *à n. 227.* e. g. miracula: quando autem in particulari proponunt aliquod mysterium, solùm ordinariè dicunt, Ecclesiam ita docere. Hæc autem omnia, cùm præsertim fundentur in auctoritate unius parochi, vel paucorum hominum, sæpe non doctorum, certè non sunt argumenta tam potentia, ut doctum etiam persuadere possent, ad judicium suprà-

dictum ferendum: adeóque judicium illud evidens absolutæ credibilitatis, simplicibus necessarium non est, nisi velis dicere, plurimos nunquam ullum actum fidei elicere.

493. Dico tamen 4. Omnes fideles, etiam rudes, habent judicium aliquod proximum, seu practicum, moraliter evidens, vel moraliter certum, quo judicant, se, hîc & nunc posse, imò & debere, religioni Catholicæ unicè, & firmissimè, tanquam à DEO revelatæ, credere. ità rursus omnes. Dixi *moraliter evidens, vel moraliter certum*; quamvis hæc duo in actibus naturalibus videantur esse eadem, ùt ait Gormaz *de virt. Theol. n. 663.* & soli actus supernaturales, maximè actus fidei, possint esse certi, & non evidentes. Prob. conclusio. Si non sufficit dictamen, vel judicium tantùm probabile, debet sanè esse moraliter evidens, aut certum: sed illud non sufficit: ergo. ma. est clara; quia non datur medium. mi. est probata. *n. 489.*

Hoc autem dictamen quo modo rudes possint habere, sic explicatur. Audiunt ex una parte hi homines parochum, catechistam, concionatorem, vel parentes, aliósque, inter quos versantur, constanter, ac seriò affirmare, ac sæpe inculcare, DEUM religionem nostram (vel articulum aliquem fidei in particulari) revelâsse, & exigere ab hominibus fidem firmissimam, ac omnis dubii, seu formidinis deliberatæ exclusivam, ità, ut talis fides omnino sit ad salutem necessaria. Si addatur unum, aut alterum motivum credibilitatis, ex adductis *à n. 227.* utique melius fit, & utique fieri deberet: sed tamen ista motiva verà existere, iterum tantùm habent tales homines ex auctoritate parochi, vel parentum &c.

Ex altera autem parte, talibus hominibus rudibus ordinariè, vel saltem sæpissimè, non solet occurrere prudens ratio dubitandi (sic enim probat experientia) ne fortè instructores sui fallere velint, aut fallantur: consequenter excludunt omnem formidinem, & judicant absque omni dubio, se rectè facere ista credendo, & debere etiam credere: sicut, si parochus, vel parentes, dicant, festum incidere in talem, vel talem diem, si non occurrat ratio ulla prudens dubitandi, planè absque dubio rustici judicant, se debere eum diem tanquam festum celebrare, &, si id non facerent, se peccaturos.

494. Potest ulteriùs rudis, suo simplici modo, facere discursum, æquivalentem huic discursui: *Rudes debent in dubiis sequi eos, quos prudenter judicant esse sapientes: & prudenter istos sequuntur, quamdiu ipsis non occurrit ratio formidandi, ne illi fallant, aut fallantur: sed ego sum rudis in rebus fidei, & necessariis ad salutem: & prudenter judico, parochum, vel etiam parentes, esse sapientes, & in his rebus rectè instructos, nec habeo ullam rationem dubitandi, quòd fors fallant, aut fallantur: ergo debeo, eos sequi, & prudenter eos sequor: sed mihi dicunt, istam religionem esse veram: ergo etiam in hoc puncto prudenter eos sequor, & credo, hanc religionem esse veram.*

Quòdsi in aliquo casu rudi homini, antequam fidem prudenter amplexus esset, incideret ratio dubitandi, tunc inprimis ait Apostolus *1. Corinth. 10. v. 13. Fidelis autem DEUS est, qui non patietur, vos tentari supra id, quod potestis*: dein Theologi communissimè dicunt: *Facienti, quod est in se, DEUS non negat gratiam.* Itaque, si talis homo fecerit, quod est in se, DEUS ipsi non deerit, ut dubio suo liberetur. Ut autem faciat, quod est in se, debet inprimis servare legem naturalem: DEUM colere, & amare: etiam orare: doctos viros consulere &c. quæ, si fecerit. DEUS ipsi non deerit; hinc

495. Dico 5. Si rudes non habeant aliunde fundamentum, ad eliciendum judicium credibilitatis sufficiens, tunc DEUS supplet defectum per species, seu illustrationes suasivas. ita Suarez *disp. 4. de fide sec 5. n. 9. & seq.* Gormaz. *de virt. Theol. n. 468. & 605.* Cardenas, Rassler, & alii ab his citati. Explicandum hîc magis, quod jam dictum *n. 165.* scilicet, non omnem illustrationem Divinam esse locutionem DEI. Ratio est primò; quia ad omnem actum supernaturalem prærequiritur illustratio Divina, adeóque etiam prævie ad piam affectionem: sed ista illustratio non potest esse locutio DEI: ergo non omnis illustratio est locutio DEI.

Prob. mi. Si illustratio prævia ad piam affectionem esset locutio DEI, adeóque se haberet ùt quòd (nam omnis locutio prudens se ipsam exhibet tanquam objectum formale, ob quod credatur) tunc judicium, ad quod illa illustratio concurrit, & quo e. g. catechumenus prima vice supernaturaliter judicat, se honestè imperare actum fidei, foret actus fidei Theologicæ; quia niteretur locutione Divina: hoc autem est impossibile; quia non datur actus fidei ante primum actum fidei: ergo. Et quamvis fortè posset responderi, non debere piam affectionem præcedere judicium formaliter tale, (quod videtur requiri ad strictè dictam locutionem, quæ debet esse propositio, seu secunda mentis operatio) sed tantùm apprehensionem, ùt omisimus suprà *n. 487. & 488.* tamen etiam ipsi auctores, qui istud defendunt, dicunt, id rarissimè fieri, ex rationibus ibidem adductis: ergo saltem sæpius, vel ordinariè eliceretur actus fidei ante piam affectionem: quod ipsum non potest admitti.

Secundò. Illa sola illustratio Divina est strictè dicta locutio DEI (nam in sensu latiori potest quælibet ita vocari) quæ est manifestatio conceptûs Divini, & quidem talis, ut manifestet rem in conceptu Divino, seu significet rem ùt substantem conceptui Divino, prout docent Logici, agentes de signis: atqui non omnis illustratio Divina est talis; nam per multas intelligimus res, non ùt substantes conceptui Divino, nec in conceptu Divino, sed prorsus præscindimus à conceptu Divino, & res cognoscimus in aliis motivis, e. g. credibilitatem religionis Catholicæ in miraculis, in Sacra Scriptura, in auctoritate SS. Patrum: ergo. vide Gormaz *de virt. Theol. n. 480.*

496. Ter-

496. Tertiò. Illustratio Divina, quæ sit locutio DEI, debet, vel exercitè, vel reflexè, se ipsam proponere ùt revelationem: seu intellectum ità illustrare, ut hic non tantùm agnoscat illam rem, circa quam datur illustratio, sed etiam, ut agnoscat, eam illustrationem esse locutionem DEI: atque ità, ut ab hac, tanquam à testimonio Divinæ auctoritatis, moveatur ad assensum; quo casu dicitur esse illustratio se habens *ùt quod*, seu *ùt objectum, & motivum*: non verò tantùm *ut quo*, seu *ùt applicatio motivi*: at plurimæ illustrationes Divinæ non ità se habent ùt quod, nec ullo modo se discernibiliter proponunt, tanquam revelationes Divinas: sed tantùm proponunt alia motiva, ùt diximus, & experientia saltem eatenus probat, quatenus sæpissimè tantùm de aliis motivis bene agendi cogitamus: non verò de eo, quòd hic, & nunc, illustratio intellectùs sit locutio DEI.

Nec dicas, sufficere ad locutionem DEI, si DEUS producat aliquam illustrationem, cum intentione aliquid quomodocunque manifestandi; nam, si hoc sufficeret, tunc quotiescunque DEUS moveret alium hominem, ad aliquid nobis dicendum, vel Angelum custodem, ad nos illustrandos, & cum eo concurreret, ad producendam aliquam loquelam, vel illustrationem, diceretur DEUS strictè loqui, quod non est verum: imò, cùm per omnes creaturas DEUS nobis aliquid, saltem suam potentiam, manifestet, per quamlibet cujusque rei productionem in sensu stricto loqueretur: quod adhuc minùs est verum; unde ad hoc, ut DEUS loquatur, requiritur, ut producat illustrationem, cum intentione manifestandi rem, ùt substantem suo conceptui, & simul producat illustrationem talem, quæ se ipsam proponat ùt locutionem DEI.

497. Habet se ergo illustratio DEI sæpissimè, non ùt quod, seu tanquam motivum, sed tantùm ùt quo, seu tanquam applicatio motivi: sicut cognitio finis non se habet ùt quod, sed tantùm ùt quo (non enim ipsa movet: sed duntaxat intentionaliter applicat finem moventem) & sicut apprehensiones evidentes non se habent, ùt quod, sed tantùm ùt quo, respectu judicii evidentis, quod eas sequitur; quia apprehensiones non movent, sed tantùm applicant motivum. Et quando illustratio tantùm se habet ùt quo, tunc dicitur se habere non *objectivè*, id est, non tanquam objectum, sed *subjectivè*, hoc est, tanquam informans subjectum, seu intellectum, eúmque juvans, non ùt pars objecti, neque ùt supplens virtutem movendi, sed ùt aliquid receptum in potentia, seu ùt hanc informans, & juvans: sicut etiam non objectivè, sed subjectivè se habent habitus, & inter hos etiam habitus fidei.

Ulteriùs illustratio, tantùm se habens subjectivè, seu ùt quo, est signum tantùm formale, non verò instrumentale. *Signum instrumentale* dicitur à Logicis, *quod ùt cognitum ducit in cognitionem alterius*: & sic e. g. hedera appensa ante fores, ducit in cognitionem vini vendibilis. *Signum formale* dicitur, *quod formaliter per se ipsum ducit in cognitionem alterius*, seu est ipsa forma denominans cognoscentem: quale est omnis cognitio directa objecti. Et tale signum est illustratio, se habens ùt quo, ùt jam dictum; quia ista, non ùt reflexè, vel exercitè per modum objecti cognita, ducit in cognitionem mysterii, vel rei cujuscunque: sed tantùm formaliter repræsentat objectum, & ità repræsentando formaliter ducit in cognitionem objecti: sicut scilicet quævis alia cognitio directa ducit in cognitionem sui objecti.

498. Notandum insuper, valde probabile esse, quòd sæpissimè, & fors ordinariè, seu regulariter (ut ait Raslerus *de resolutione fidei n. 240.*) præcedat ab initio, saltem in accedentibus ad fidem, judicium credibilitatis tantùm naturale, quod sit quasi aliqua valde remota, & tantùm negativa dispositio, eáque non necessaria (quas dispositiones magis declaravimus *in tract. de gratia à n. 63.* agendo de principio: *Facienti, quod est in se &c.*) solent enim naturales cognitiones sæpe præcedere supernaturales: & hinc etiam videtur aliqua præcedere cognitionem supernaturalem, immediatè eliciendam ante piam affectionem: sive videtur eam præcedere actus aliquis fidei humanæ, vel similis, nixus e. g. auctoritate tantùm humana prædicatorum fidei, vel aliis motivis naturaliter cognitis.

Sic enim habet S. Augustinus *tract. 15. in Joannem* agens de Samaritanis, quibus mulier primò Christum annunciavit: *Sic agitur hodie cum eis, qui foris sunt, & nondum sunt Christiani. Christus nunciatur per Christianos amicos, tanquam illa muliere, hoc est Ecclesia annunciante. Ad Christum veniunt: credunt per istam famam.* At quia hic actus naturalis non sufficit, ad eliciendum actum supernaturalem piæ affectionis, hinc debet dein primùm supervenire illustratio Spiritûs S. qua adjutus intellectus producat actum supernaturalem: qui, etsi aliquando non haberet objectum supernaturale motivum intrinsecè tale, haberet tamen sufficienter extrinsecè tale, hoc est, propositum per illustrationem supernam, tanquam credibile fide Divina, eo ferè modo, quo diximus *n. 31.* virtutes morales habere objectum supernaturale.

499. Jam *species suasiva*, seu *illustratio suasiva*, aliud non est, quàm *illustratio supernaturalis Spiritûs S. quæ suasivè proponit motivum aliquod, quod ex merito suo, & per se, non generat sufficientem evidentiam credibilitatis: vel certè eam non generat per accidens; eò quòd non ritè penetretur, propter incapacitatem intellectûs.* Et *suasivè proponere*, est *proponere tali modo, ut intellectus in tantum moveatur, & roboretur, ut, accedente imperio voluntatis, firmissimè assentiatur.* ità quoad sensum Gormaz *de virt. Theol. n. 469.* & aliis.

In exemplo rem declaro. Parochus in-

ſtruit puerum, docens, myſteria eſſe revelata à DEO: addit quidem aliqua motiva, ſed quæ per ſe non ſufficiunt ad evidentiam credibilitatis, vel quæ puer non ſatis penetrat, ſed ad ſummum capit, parochum ea dixiſſe: vel, ſi puer etiam percipiat aliquo modo unum, aut alterum motivum, ob quæ credibile ſit, DEUM revelâſſe ea myſteria, tamen non ità ea capit, ut evidentiam credibilitatis in ipſo efficiant: adeóque totum motivum judicii credibilitatis in tali puero eſt auctoritas parochi: vel aliud motivum, vel per ſe, vel per accidens, non ſufficiens ad generandam evidentiam credibilitatis. Hoc caſu poteſt Spiritus S. hujus pueri intellectum illuminare, certa quadam illuſtratione, quæ quidem nullum aliud motivum proponat, ob quod credibile ſit, DEUM locutum fuiſſe, quàm, vel auctoritatem parochi, vel motiva ab eo allata: ſed tamen proponat tali modo ſuaſivo, ut puer poſſit, abſque ulla formidine firmiſſimè myſteriis fidei aſſentiri, propter auctoritatem DEI loquentis, applicatam per illa motiva, ex ſe quidem non ſufficientia, ſed tamen ſufficientia, ratione illius peculiaris illuſtrationis.

Recentiores aliqui negant, tales ſpecies ſuaſivas, modò explicatas, poſſibiles eſſe: ſed tamen Gormaz *de virt. Theolog. n. 468.* item Granadus, Valentia, Canus, & alii (quos ſequuntur Ripalda, Montoia, Raſſler, & recentiores plures) defendunt, eas omnino eſſe poſſibiles. Et quia ad probandam præcedentem noſtram concluſionem, quòd ſcilicet DEUS quandoque per tales ſpecies ſuppleat defectum aliorum motivorum, ad judicium credibilitatis alias neceſſariorum, non opus eſt probare aliud, quàm harum ſpecierum poſſibilitatem (nam eo ipſo, quòd poſſibiles ſint, dabuntur in caſu ſuperiori; non enim deficit DEUS in neceſſariis: & tali puero, vel alteri rudi neceſſaria eſt talis illuſtratio) hinc cum auctoribus ſuprà citatis

500. Dico 6. Poſſibiles ſunt ſpecies ſuaſivæ. Prob. concluſio primò. Non poteſt oſtendi ulla earum repugnantia: ergo ſunt poſſibiles. Et ſanè, cur non poſſit DEUS ità clarè alicui proponere aliquod motivum (præſertim ſi excludat ab intellectu rationes in oppoſitum) ut, licèt illud motivum ex ſe non excluderet dubium, tamen intellectus ei aſſentiatur abſque dubio? certè juxta nonnullos, nec improbabiliter, videtur hoc poſſe habitus acquiſitus, ùt diximus *n. 37.* Adde, quòd adſit finis à DEO prudentiſſimè intendibilis, ſcilicet ipſe actus fidei eliciendus: ergo. Confir. 1. Intellectus, tanquam cauſa neceſſaria, non tantùm aſſentitur firmiter objecto, quando motivo, ex ſe tantùm probabili, ſupervenit aliud fortius, ſed etiam, quando tolluntur motiva in oppoſitum: ſicut nempe in bilance præponderat lanx una, non tantùm quando ipſi adijcitur novum pondus, ſed etiam quando, relicto in hac ſolo pondere priori, ex altera lance tollitur pondus, quod impediebat præponderationem. Confir. 2. Adhæſio intellectûs ad objectum ſinè ullo dubio, non tantùm provenit ex merito objecti, ſed etiam quandoque provenit ex clariori cognitione (quod manifeſtè patet ex eo, quòd plures adhæreant rebus temporalibus præ æternis; quia illas præ his longè dignioribus clarè cognoſcunt) ergo poteſt illuſtratio clarior etiam magis movere intellectum.

501. Prob. concluſio 2. Si implicarent ſpecies ſuaſivæ, tunc ideo; quia eſt imperceptibile, quòd intellectus moveatur nunc ab eo objecto motivo, à quo antea non movebatur, quin oſtendatur in eo nova aliqua ratio motiva: ſed hoc non eſt imperceptibile: ergo. prob. mi. potentia priùs incapax ad aliquem actum, circa aliquod objectum eliciendum, poteſt dupliciter juvari, ſcilicet, vel auxilio ſe tenente ex parte potentiæ, vel auxilio ſe tenente ex parte objecti: ergo, licèt nihil novi appareat ex parte objecti, modò illuſtratio illa ſit auxilium ex parte potentiæ, eámque magis illuſtret, ac roboret, jam poteſt juvari intellectus.

Prob. eadem mi. 2. Licèt e.g. ſcriptura ſit eodem modo magna, & illuminata, reſpectu Petri, & Pauli, ſi tamen Petrus habeat meliores oculos, ſeu potentiam viſivam acutiorem, meliorem etiam ſcripturæ viſionem eliciet: imò aliquando viſionem eliciet, quando nullam poteſt elicere Paulus. Pariter idem objectum, obſcurè cognitum, eſt homini neutrum, hoc eſt, nec movet ad affirmandum, nec ad negandum: at non ità eſt neutrum Angelo, qui illud clariùs cognoſcit: & minimè neutrum eſt DEO, qui id cognoſcit clariſſimè. Rurſus eadem prorſus ratio motiva, quæ propoſita languidè ab imperito cauſidico, non movet, movet vel maximè, ſi cum magno affectu, & arte proponatur ab aliquo Cicerone, vel Demoſthene; unde ars rhetorica vel maximè excellit in motivis ſuaſivè proponendis: ergo.

502. Dico tandem 7. Fideles, nec rudes, nec docti, regulariter habent illuſtrationem aliquam diſcernibilem, habentem ſe *ut quod*, per quam agnoſcant, ſe habere tantam apparentiam credibilitatis pro articulis veris, quantam DEUS non poſſit permittere pro articulis falſis. ità communiſſimè omnes ante Perezium, quem pauci, Pallavicinus, Eſparza, Maurus, & Illſung, ſecuti ſunt. Non negamus, quòd quilibet homo habeat re ipſa talem apparentiam credibilitatis ante actum fidei, qualis dari non poteſt pro articulo falſo; quia utique quilibet habet illuſtrationem Divinam ſupernaturalem, qualis dari non poteſt pro articulo falſo: ſed negamus, hanc eſſe diſcernibilem, ità ut quilibet fidelis debeat, aut ſoleat, eam illuſtrationem diſcernere ab apprehenſione naturali, qua ipſi poſſet falsò proponi articulus falſus, tanquam à DEO revelatus. Sententiam adverſariorum, mirabilia diſcernicula adſtruentium, & in eorum aſſignatione diſcordium, impugnat efficaciter Haunoldus

noldus *l. 3. tract. 1. c. 2. controv. 3. à n. 191.* quem vide, si lubet.

503. Probatur nostra assertio 1. Illustrationes illæ ùt quod, & discernibiles, nec ratione, nec experientiâ probantur, & sinè illis potest haberi sufficiens judicium credibilitatis: ergo non dantur. ant. quoad 1. p. probabitur solutione objectionum. Quoad 2. p. prob. tum negativè; quia nulla potest experientia afferri: tum positivè; quia experientia est contraria; nam, si interrogarentur fideles, an antecedenter ad actum fidei reflexè cognoscant in se talem illustrationem ùt quod; ità, ut eam distinguant ab omnibus aliis apprehensionibus naturalibus, & per eam advertant, se de hoc articulo habere talem apparentiam credibilitatis, qualem DEUS non possit permittere pro articulo falso, id certè negarent; imò docti hoc communissimè negant, qui tamen, cùm reflexiones in suos actus crebriùs faciant, præ aliis deberent, eas illustrationes experiri. Quoad 3. p. prob. ant. ex eo, quòd quilibet rudis sinè talibus discerniculis, possit formare illum discursum, de quo *n. 494.* & res per species suasivas longè meliùs explicetur.

504. Prob. conclusio. 2. Si necessaria forent talia discernicula, plures, præsertim rudes, non possent credere multos articulos fidei, imò vix ullum: hoc dici non potest: ergo. prob. ma. rudes ordinariè non discernunt, inter vera, & falsa, quæ parochus ipsis proponit: & si contingat (prout facilè fieri potest) ut parochus aliquam historiam ex Sacra Scriptura malè referat, adjectis circumstantiis falsis, rustici non discernunt, inter vera, & falsa, sed utraque eodem modo apparenter affirmant: certè illi non discernunt, se partem narrationis veram posse credere fide Divina, alteram verò falsam tantùm fide humana, id quod tamen revera contingit; quia non possunt elicere actum fidei Divinæ circa falsum, licèt conentur eum elicere, prout tenentur, quando invincibiliter judicant, talem, vel talem falsitatem, esse credendam; eoquòd obliget etiam conscientia erronea: ergo in eo casu neque possent vera credere.

Juxta nos tamen in tali casu possunt tales rudes, vera credere, saltem si ad distinctum actum circa veritatem eliciendum, concurrat DEUS, ùt probabiliter videtur, cum piè conantibus, saltem quandoque concurrere. Imò, cùm non tantùm in similibus, sed etiam in aliis casibus, rudes nequeant discernere, inter verum, & falsum, juxta adversarios ordinariè non possent credere. Si dicas, rudes vi illustrationis supernaturalis posse discernere unum ab altero, (ùt videntur velle auctores adversarii, ab Haunoldo *l. 3. tr. 1. c. 2. controv. 3.* citati) debes admittere, quòd ii statim possint corrigere parochum, & dicere, ista esse vera, alia falsa: quod est prorsus contra omnem experientiam.

Confir. Ista discernicula, ùt ait Gormaz *de virt. Theol. n. 169.* videntur dare ansam, ut unusquisque pro libitu credat, quod vult, sub hoc prætextu, quòd istud discernat tanquam verum, non verò alterum. Illsung *tract. 3. disp. unica a. 1. §. 3. n. 11.* favere videtur his illustrationibus modò impugnatis: non tamen ex toto; quia, licèt admittat, illustrationes se tenere ex parte motivi, tamen *n. 13.* vult eas tantùm esse *motivum ùt quo* (cum quo tamen non videtur satis convenire, quòd addit, nempe eas esse locutionem DEI, seu revelationem; hæc enim est motivum fidei ùt quod) dein *n. 28.* negat, eas esse discernibiles. Rationes pro sua sententia ab ipso allatas solvemus in objectionibus, contra hanc septimam conclusionem.

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones.

505. OB. 1. contra 1. conclusionem. Cum actu fidei videtur stare dubium; nam multi pij, dum credunt, videntur sibi dubitare, circa articulos fidei: ergo etiam dubium potest stare cum judicio prævio: ergo hoc non debet esse plus quàm probabile. Resp. neg. ant. quamvis enim juxta S. Thomam *q. 14. de veritate, (quæ est de fide) a. 1. in corp.* possint in credente *insurgere motus de contrario*, seu dubia; id tamen tantùm potest fieri tunc, quando jam ipse actus fidei iterum transiit in se ipso, & tantùm manet in suo effectu; tunc enim potest dari aliquod dubium indeliberatum apud pios, deliberatum etiam apud improbos.

At verò non potest dari dubium ullum, dum actu in se ipso existit actus fidei; quia hic formaliter facit, intellectum magis appretitativè adhærere objecto suo, quàm demonstratio suo; unde fideles, qui in ipso fidei exercitio videntur sibi sentire motus aliquos dubitationis, non habent eos tunc, quando actu eliciunt actum fidei: sed tantùm, postquam hic jam transiit, licèt mora impercceptibilis sit: quòd fieri ideo potest; quia appretiatio illa non est claritas, vel evidentia, adeóque non excludit dubium etiam per suum effectum: sicut tamen illud excludit evidentia, vel scientia, per suum effectum, sive per relictas species claras.

506. Ob. 2. Damnata est ista propositio 4.ta ab Innocentio XI. *Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens ductus opinione minùs probabili:* ergo, qui habet majorem probabilitatem de veritate religionis Catholicæ, debet eam amplecti: ergo sufficit judicium credibilitatis, adhuc stans intra limites probabilitatis: nec exigitur moraliter certum, sed ad summum probabilius. Resp. neg. cons. Ut propositio vigesima prima citata *n. 489.* & ista quarta non opponantur, debet hæc sic explicari, ùt explicatur à Gormaz *de virt. Theol. n. 591.* Qui habet tantùm minorem probabilitatem de alia secta, non potest eam amplecti, aut in assumpta acquiescere: verùm neque etiam statim

statim potest amplecti religionem Catholicam, de cujus veritate tantùm habet notitiam probabilem: sed debet ulteriùs adhibere diligentiam, ad inveniendam veram religionem: & DEUS, qui non negat gratiam suam facienti, quod est in se, eum juvabit, ut acquirat notitiam moraliter certam, vel evidentem de veritate religionis unius præ altera, vel de veritate etiam illius articuli, cujus fides explicita tunc ei necessaria est; si enim non esset necessaria fides explicita illius articuli, posset judicium explicitum suspendere: & sufficeret implicitè credere, ùt est omnibus notum, atque sæpe contingit circa illa objecta, de quibus Catholici doctores controvertunt, an sint de fide, nec ne.

507. Non autem hîc venit ad rem illa Theologorum complurium sententia, de licito usu sententiæ minùs probabilis; quia in hoc casu nullo modo probabilitas minor versatur immediatè circa licentiam actionis an scilicet licitum sit, hanc, vel illam religionem amplecti; est enim certum, quòd debeamus amplecti religionem, quæ præ omnibus aliis credibilis est, licèt interim fors alicui, aliqua alia secta, aliquo modo apparenter minùs probabilis sit (revera enim nulla opinio, fidei Catholicæ contraria, probabilis esse potest) cùm enim religio, & fides, sit fundamentum, ac radix omnis veræ virtutis, atque justitiæ &c. non licet eam incertitudini probabilitatis exponere; error enim esset nimis perniciosus.

Adde ex Cardena *in Crisi Theolog. in propositiones ab Innocentio XI. damnatas dissert. 5. in propositionem 4. n. 7.* nunquam licere, agere cum probabilitate minori, quando veritas ipsa potest haberi; ideo enim omnes adstruunt obligationem, congruâ diligentiâ veritatem inquirendi: atqui, si huic obligationi satisfiat in ordine ad inveniendam veram religionem, DEUS facienti, quod est in se, non deerit in hac re ipsi summè necessaria, & veritatem ipsam manifestabit. Unde acquiescens probabilitati, non, prout debet, inquirit veritatem, adeóque laborat ignorantia vincibili, & graviter peccat.

508. Ob. 3. Possum fide Divina credere, Christum esse sub determinata aliqua in individuo hostia, etsi non sit certum, sed tantùm probabilius, eam esse consecratam: ergo. Resp. neg. ant. tantùm enim fide Divina credimus, Christum adesse in hac individuali hostia conditionatè, si scilicet sit legitimè consecrata: interim tamen; quia non habemus rationem sufficientem dubitandi, & probabilius est, eam esse consecratam, prudenter elicimus actum, quo imperamus nobis debitam adorationem, ùt diximus *n. 430.* Neque opus est, ut conditionem semper apponamus, scilicet nos velle adorare hostiam, si consecrata sit; nam hæc conditio, si non habetur sufficiens fundamentum dubitandi, debet supponi: sicut supponitur etiam, legitimus esse superior, aut Episcopus &c. ille, de quo non habetur sufficiens motivum dubitandi.

509. Ob. 4. contra 3. conclusionem. Juxta nos sufficeret tale judicium de veritate religionis Catholicæ, quale quilibet hæreticus potest habere de apparenti veritate suæ sectæ: sed hoc est falsum: ergo. prob. ma. hæreticus etiam audit à suis ministris, parentibus, & vicinis, suam sectam esse certam, & veram &c. agnoscit etiam, se esse rudem, & alios esse magis sapientes &c. ergo. Resp. neg. ma. nam judicium credibilitatis ultimum, & proximum, debet præcedere illustratio Spiritûs S. essentialiter vera, quæ nunquam præcedit judicium hæreticorum circa falsas suas sectas.

Dices 1. Saltem judicium naturale, prævium ad illustrationem, non necessariò erit majus, seu certius in Catholico, quàm in hæretico: hoc adhuc videtur absurdum: ergo. Resp. dist. ma. non erit certius certitudine objectiva, vel formali. neg. ma. certitudine subjectiva. om. ma. & dist. sic mi. neg. cons. *Certitudo* est triplex, *formalis*, *objectiva*, *subjectiva*, ùt eam dividit cum aliis Gormaz. *de virt. Theol. num. 465.* *Certitudo formalis* est illa, quæ datur in ipso actu intellectûs, qui ex intrinsecis prædicatis est connexus cum objecto, ità, ut iste actus dari non possit, nisi objectum ità se habeat, prout actus affirmat: & hæc certitudo datur saltem in actibus supernaturalibus: juxta multos etiam in actibus naturalibus evidentibus. *Certitudo objectiva* nihil est aliud, quàm veritas actûs, quando scilicet objectum ità se habet, prout actus affirmat, etsi actus, si e. g. tantùm sit probabilis, id non exigat. *Certitudo subjectiva*, seu, ùt alii vocant, *certitudo adhæsiva*, est, quando intellectus per suum actum ità adhæret objecto affixus, ut excludat omne dubium.

Hæc ultima certitudo, seu adhæsiva, non affert secum veritatem; potest enim aliquis pertinaciter adhærere falsitati, ùt adhærent hæretici suis erroribus. Jam licèt fortè Catholicus, antecedenter ad illustrationem Divinam, non firmiùs per suum actum naturalem adhæreat religioni Catholicæ, quàm hæreticus suæ sectæ: licèt fortè etiam ille actus ex intrinsecis prædicatis non exigat, veram esse religionem Catholicam, adeóque non habeat certitudinem formalem in eo sensu, in quo nunc loquimur (quod præsertim contingit in eo, in quo species suasiva debet supplere defectum motivorum) tamen habet certitudinem objectivam, quam hæreticus non habet in suo actu: quod discrimen est magnum.

510. Dices 2. Catholicus non discernit hanc certitudinem objectivam. Resp. Nihil refert; ùt enim jam diximus, & rursus infrà dicemus, non debet quilibet, per judicium credibilitatis reflexè discernere, se habere tam firma fundamenta, seu tantam veritatis apparentiam, pro sua religione, ut tam magna, aut tam firma fundamenta, non possint permitti à DEO pro secta falsa: sed

suffi-

sufficit, si exercitè excludat omne dubium. Dices 3. Ergo etiam hæreticus poterit, si non elicere ob defectum illustrationis supernæ, saltem conari, ut eliciat actum fidei de suæ sectæ veritate. Resp. Hæreticus id tunc, & tamdiu poterit, quando, & quamdiu bona fide judicaverit, suam sectam esse veram: & tamdiu etiam erit tantùm hæreticus materialis: insuper tunc, cùm non possit elicere actum fidei Divinæ circa falsum, eliciet saltem actum fidei humanæ. At, si dubitare incipiat, debebit diligentiam adhibere, ùt diximus. *n. 494.* quamdiu autem, possit quis esse hæreticus tantùm materialis, quæstio non est hujus loci.

511. Ob. 5. contra 6. conclusionem. Species suasiva, vel esset tantùm apprehensio, vel esset judicium: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. non primum; quia apprehensio non potest inducere, vel persuadere intellectum, nisi proponat novam rationem: non secundum; nam, si esset judicium, tolleretur libertas, & jam esset judicium, antequam id voluntas imperaret: ergo. Resp. conc. ma. neg. mi. quia utrumque potest defendi. ad prob. neg. utramque partem ant. Species suasiva, tam apprehensio, quàm judicium esse potest: videtur tamen convenientiùs dici, quòd sæpius sit apprehensio; quòd enim hæc, etsi non proponat novum motivum, tamen possit persuadere intellectum, probatum est *à n. 500.*

Si autem velles, illam speciem esse aliquando judicium, tamen non tolleretur ullo modo libertas actûs fidei; quia, etsi quis judicet mysterium credibile, potest tamen non credere: sicut potest non implere alia præcepta, quæ clarè agnoscit implenda. Quòd autem tolleretur libertas ipsius speciei suasivæ, sive illius ipsius judicii, in quo staret species suasiva, nihil referret; cùm hac ratione tantùm tolleretur libertas alicujus actûs prævii, ostendentis, voluntatem posse, & debere, imperare actum fidei: quod etiam facit evidens apprehensio, utpote necessariò post se trahens tale judicium. Interim tamen tale judicium non tolleret libertatem piæ affectionis; cùm voluntas etiam clarè agnitæ obligationi possit contravenire; unde neque unquam tolleretur libertas ipsius actûs fidei.

512. Ob. 6. Species suasiva, non repræsentans novam rationem, relinqueret objectum omnino neutrum, ùt fuit priùs: ergo non moveret intellectum. Confirm. Apprehensio intellectûs, e. g. quòd astra sint paria, non potest movere ad assensùm; quia non proponit rationem assensûs: ergo nec posset movere species suasiva. Resp. neg. ant. eadem enim ratio pro diversitate applicationis, seu repræsentationis, potest movere, vel non movere, ùt explicatum *n. 500. & 501.* Ad confirm. dist. ant. Illa apprehensio de paritate stellarum non potest movere; quia nullam omnino proponit rationem. conc. ant. quia tantùm non proponit aliquam novam. neg. ant. & cons.

Ubi nulla prorsus ostenditur ratio, non potest illustratio ullam approximare, aut suasivè proponere, nec potest moveri intellectus. At dummodo aliqua ratio ostendatur, potest intellectus moveri: & pro clariore, vel fortiore repræsentatione, magis movebitur. Quòd autem sæpe intellectus non moveatur, nisi novis allatis rationibus, inde est, quòd non adsint repræsentationes semper tantò clariores, ut æquivaleant novo motivo: quales tamen potest DEUS producere, non verò semper homines; quamvis non dubitem, sæpe etiam inter homines eandem rationem, nec formaliter diversam, meliùs propositam posse movere intellectum, quem priùs non poterat movere, ùt videtur probari exemplo Ciceronis, adducto *n. 501.*

513. Ob. 7. Juxta nostram sententiam moveretur intellectus in casu speciei suasivæ ad actum fidei, evidentiâ terminorum: sed hoc est contra experientiam, qua scimus, nos non ità moveri ad actum fidei: ergo. Confir. Juxta nos species suasiva removeret omne motivum retrahens: ergo intellectus haberet omnia, quæ requiruntur ad assensum propter evidentiam terminorum. Resp. neg. ma. moveri enim evidentiâ terminorum, est moveri ab objecto motivo, quòd rite cognitum meretur ex se firmissimum assensum: nos autem loquimur de casu, quando motivum ex se non meretur talem assensum.

Ad confir. Rasslerus *de resolutione fidei n. 274.* videtur insinuare, non esse necesse, ut omnis prorsus suspicio de possibilitate oppositi removeatur: sed non est necessarium, hoc dicere ad solvendam hanc objectionem. Resp. neg. cons. Etiamsi species suasiva removeat omnem rationem dubitandi, non propterea statim necessitat ad assensum; cùm assensus possit suspendi, si non detur ratio evidens, quæ positivè intellectum rapiat: imò si in hoc casu etiam necessitaretur intellectus ad aliquem assensum, non necessitaretur ex evidentia terminorum; quia non isti, seu non objectum motivum, raperet ad assensum, sicut rapit evidentia, ex merito suo: sed tantùm raperet objectum ùt conjunctum illi exclusioni contrariorum. Dein evidentia terminorum prævalet semper motivis contrariis, etiam præsentibus, & cognitis, & eâ positâ non est opus removeri motiva contraria, si quæ sunt: at hoc non fieret in nostro casu.

514. Ob. 8. Persuasio intellectûs, & judicium credibilitatis, in rudibus juxta nos potissimùm oriretur, ex negatione, vel exclusione rationum oppositarum: hoc est absurdum: ergo. Confir. Judicium credibilitatis in hominibus indoctis fundaretur in ignorantia alicujus veritatis, seu in hoc, quòd rusticus, hîc & nunc, ignoraret, quòd sub æquali veritatis apparentia possit latere falsum: hoc est adhuc absurdius: ergo. Resp. dist. ma. judicium credibilitatis oriretur ex ea negatione per se. neg. ma. per accidens. om. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Ad confirm. datur eadem distinctio.

Dixi om. ma. nam judicium credibilitatis, etiam in rusticis, non fundatur unicè, vel etiam strictè loquendo potissimùm, in illa negatione, sed potiùs in complexo ex ratione, & specie suasiva, seu illustratione Spiritûs S. non tantùm removentis rationes oppositas, verùm etiam speciali modo suasivo proponentis rationem illam, quamvis se sola non sufficientem ad causandum judicium credibilitatis. Cæterùm absurdum non est, in rudibus, & rusticis, aliquando dictam exclusionem motivorum contrariorum requiri; cùm ipsi rationes omnes, quibus redditur nostra religio præ aliis evidenter credibilis, non capiant: nec omnes apti sint ad solvendas rationes oppositas.

515. At non propterea per se, aut simpliciter, judicium credibilitatis eam ignorantiam exigit; nam licèt doctus cognoscat, sub apparentia credibilitatis, quam rusticus habet, posse latere falsum: tamen ipse simul penetrat gravissima alia argumenta, quibus evidenter movetur, ad asserendam majorem credibilitatem nostræ religionis. Et hoc judicium, desumptum ex omnibus motivis credibilitatis, est judicium per se: illud autem, quod rustici habent, est tantùm per accidens: nec opus est, ut rustici omnia ità penetrent, sed eis sufficit, ut simpliciter credant, ùt ait S. Augustinus *l. contra epist. fundament. c. 4.* ubi sic scribit: *In Catholica enim Ecclesia, ut omittam sinceriſſimam sapientiam, ad cujus cognitionem pauci spiritales in hac vita perveniunt, ut eam ex minima quidem parte, quia homines sunt, sed tamen sinè dubitatione, cognoscant: cæteram quippe turbam, non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas, tutissimam facit.*

ARTICULUS VI.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

516. OB. 9. contra 7. conclusionem. Illustratio requisita ad actum fidei debet esse aliquod inductivum ad credendum: sed esse inductivum est idem, ac esse motivum, seu objectum movens, séque habens ùt quod: ergo. Confir. S. Thomas *quodlibet. 2. q. 4. art. 6. in corp.* ait de infidelibus: *Tenebantur etiam interiori vocationi non resistere:* ergo increduli resistunt, vel contradicunt illustrationi internæ: sed soli motivo se habenti ùt quod resistitur, seu contradicitur: ergo. Resp. neg. mi. Datur inductivum ùt quod, seu motivum, & inductivum ùt quo, seu applicatio ejusdem: sic apprehensiones evidentes inducunt intellectum ad judicandum, non tamen ùt quod, sed tantùm ùt quo. Ex eo autem, quòd S. Thomas *2. 2. q. 2. art. 9 ad 3.* dicat, interiorem instinctum, & auctoritatem DEI, inducere ad credendum, non sequitur, quòd velit, utrúmque inducere eòdem modo. Ad confirm. neg. mi. Resistimus etiam apprehensionibus se habentibus ùt quo: sicut etiam dicit Tridentinum, nos resistere interiori gratiæ actuali, licèt ista non sit motivum actûs fidei.

517. Dices. Angelicus *quodl. 2. q. 4. a. 6. ad 2.* ait: *Christus poterat se ostendere esse legislatorem, non solùm faciendo visibilia miracula, sed etiam per authoritatem Scripturæ, & per interiorem instinctum*: ergo hic instinctus potuisset esse locò miraculorum: sed miracula sunt motivum ùt quod: ergo etiam instinctus. Resp. neg. ultimam cons. Substitutum non debet in omnibus convenire cum eo, cui substituitur: sic etiam omnipotentia, extrinsecè applicata, non debet in omnibus convenire cum habitu fidei, aut charitatis, in quorum defectu concurrit ad actus illorum habituum; unde potuisset Christus per speciem suasivam, se habentem ùt quo, applicare Judæis Scripturam sinè miraculis.

518. Ob. 10. Illustratio superna, prærequisita ad actum fidei, habet rationem veræ locutionis Divinæ, seu testimonii Divini, trahentis ad assensum, aperientis cor, & intellectum, docentis, & confirmantis veritatem locutionis externæ: insuper confert certitudinem, ad actum fidei requisitam: ergo rectè dicitur motivum fidei. ant prob. ex S. Thoma *lect. 6. in Joannis 14. v. 26. Ille vos docebit omnia*: dicente: *Nisi Spiritus adsit cordi audientis, otiosus erit sermo doctoris.* Idem significatur illis verbis. *1. Jo. annis 2. v. 27. Unctio ejus docet vos de omnibus*: in quæ verba S. Augustinus *tr. 3. in eam epistolam* ait: *Sonus verborum nostrorum aures percutit: magister intus est. --- si non sit intus, qui doceat, inanis fit strepitus noster --- quos Spiritus S. intus non docet, indocti redeunt.* Quòd autem ab illa illustratione certitudo in actum fidei refundatur, ipsi nos docemus: ergo.

Resp. neg. ant. ad probation. neg. conseq. Licèt possit in sensu aliquo latiori illa illustratio dici locutio DEI; quia per illam, tanquam signum formale, DEUS formaliter, non objectivè, nobis manifestat aliquid: attamen strictè, prout hîc loquimur, non habet ea illustratio rationem testimonii Divini. Potest tamen dici, quòd DEUS per eam nos doceat, & cor aperiat ùt quo; quia formaliter manifestat objectum, & proponit motiva, seu doctrinam Divinam: item potest dici, quòd DEUS per eam nos trahat; quia non quomodocunque, sed suasivè proponit objectum, hoc est, repræsentando terminos inter se connexos, & illustrando intellectum, eúmque movendo, & inclinando: sicut suo modo nos trahit, ùt ità loquar, natura, per apprehensiones evidentes. Ex eadem ratione potest etiam dici, quòd DEUS per illustrationem suam confirmet veritatem locutionis externæ: nunquam autem ex his potest inferri, omnem illustrationem internam, quæ ad actum fidei prærequiritur, esse strictè loquendo verbum

bum DEI, ùt fusè probatum *n. 495. & sequentibus.*

519. Dices 1. Illustratio illa auditur ab homine, juxta illud *Psal. 84. v. 9. Audiam, quid loquatur in me Dominus DEUS*: ergo cognoscitur, tanquam objectum interiùs audibile, seu perceptibile. Resp. neg. ant. nam, licèt S. David, vel alii prophetæ, aut etiam alii fideles, quandoque habuerint, vel habeant tales illustrationes, quæ fuerunt, vel sunt veræ locutiones DEI, se habentes per modum objecti, seu ùt quod, easque ùt tales cognoverint, vel cognoscant, sive per novam illustrationem ùt quo superadditam, sive per concursum extraordinarium DEI: non tamen universaliter omnes fideles habent tales illustrationes, nec universaliter eas ità cognoscunt. Quòd autem textus isti, vel similes, in aliquo sensu morali, etiam explicentur de aliis illustrationibus, non probat, istas etiam strictè esse locutiones DEI objectivas. Potest etiam illustratio DEI dici auditio, sive cognitio objecti: non verò potest universaliter dici audita, aut per modum objecti cognita; ordinariè enim per eam illustrationem, tanquam auditionem, auditur revelatio, vel locutio externa DEI, quæ est objectum motivum.

520. Dices 2. Illustratio quælibet, cùm sit cognitio, per se ipsam innotescit animæ, quam vitaliter afficit: ergo cognoscitur ab anima, si non reflexè, saltem exercitè. Resp. retorqueo argumentum in apprehensionibus evidentibus, præcedentibus evidens judicium. in forma dist. ant. illustratio quælibet innotescit animæ, tanquam motivum actûs fidei, aut tanquam locutio DEI. neg. ant. sub alio quocunque prædicato realiter identificato. conc. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conf. Sæpe actus internus exercitè, & experimentaliter, manifestat se ipsum sub uno prædicato, non sub aliis, etiam identificatis, e. g. amor DEI supernaturalis; hunc enim cognoscimus sub ratione communi alicujus amoris DEI, sive naturalis, sive supernaturalis, non verò determinatè sub ratione actûs supernaturalis. Multò igitur magis possumus, illustrationem illam exercitè cognoscere, seu experiri, sub ratione alicujus cognitionis, seu applicationis motivorum aliquorum credibilitatis: non verò sub ratione locutionis Divinæ, quæ sit objectum motivum actûs fidei; cùm hæc ratio, seu hoc prædicatum, illi non sit identificatum.

521. Dices 3. Viri perfecti se accusant in confessione, quòd non paruerint inspirationibus Divinis: ergo eas agnoscunt ùt exhortationes DEI ad bonum; quod idem est, ac eas agnoscere ùt locutiones DEI. Resp. dist. conf. agnoscunt eas ùt exhortationes DEI ad bonum latiùs dictas, sive ùt applicationes motivorum ad bonum excitantium. conc. conseq. agnoscunt eas ùt exhortationes DEI strictè dictas. subdist. agnoscunt ordinariè, & certò ùt tales. neg. conf. agnoscunt aliquando, aut coniecturaliter. om. conseq. Viri perfecti se accusant de neglectu gratiarum Divinarum, ad bonum trahentium, quas negligere, utique potest esse culpabile: eas tamen omnes esse locutiones DEI strictè dictas, gratis dicitur: imò ordinariè gratiæ excitantes, seu illustrationes, aut inspirationes Divinæ, non sunt locutiones DEI, sed tantùm applicationes locutionis Divinæ, vel aliorum motivorum. Possunt quidem viri pii aliquando per aliquam conjecturam sibi persuadere, quòd aliqua illustratio vehemens sit vera locutio DEI: sed in hoc possunt falli; potest enim illa illustratio non esse locutio, sed tantùm applicatio. Si tamen in aliquo casu rariore aliquando illustratio sit, & cognoscatur tanquam locutio DEI, non obest id nostræ conclusioni, quæ tantùm dicit, illustrationes Divinas, ad fidem prævias, non esse ordinariè locutiones DEI, neque tales illustrationes, quæ sint locutiones DEI, esse fidelibus necessarias, ad actum fidei eliciendum.

522. Ob. 11. Objectum fidei debet ità proponi, ut, siquis non crederet, faceret injuriam authoritati Divinæ: sed juxta nos id non fieret: ergo. prob. mi. si quis per aliquam illustrationem non ità agnoscat locutionem Divinam, ut simul agnoscat, sub tali apparentia debere adesse locutionem Divinam, nec istam abesse posse, non facit injuriam DEO non credendo: ergo debet quis per illustrationem supernam ità agnoscere locutionem Divinam, consequenter discernere posse, inter illustrationem veram, proponentem articulum fidei, & aliam tantùm apparentem, proponentem articulum falsum. prob. ant. si quis, non ità agnoscens locutionem Divinam non credat, non facit DEUM mendacem; quia tantùm negat, DEUM esse locutum: non verò asserit DEUM falsum dixisse: ergo non facit injuriam DEO.

Resp. neg. mi. ad prob. neg. ant. ad hujus prob. om. ant. neg. conf. Non tantùm is facit injuriam auctoritati Divinæ, qui ipsam dicit formaliter mendacem (hanc enim injuriam vix ullus sanæ mentis ei facit) sed etiam is, qui non vult credere, aliquid esse dictum à DEO, quando hoc ei ità propositum est, ut prudenter dubitare non possit, esse dictum à DEO. Dixi ad prob. mi. neg. ant. nam inprimis volens credere non debet evidenter agnoscere, dari locutionem Divinam; cùm ex superiùs fusè dictis sufficiat agnoscere, id esse evidenter credibile. 2. Non debet reflexè agnoscere, sub tali apparentia non posse latere falsum (quomodo enim hoc rudis agnoscet, in casu parochi proponentis simul unum articulum verum, alterum falsum? de quo *n. 504*) sed tantùm debet, de hoc non dubitare, seu omne dubium excludere: adeóque nulla necessitas est ullius discerniculi inter illustrationes. Verum quidem est, quòd, si detur illustratio superna de vero articulo, non possit per eandem, vel sub eadem, aut alia similiter supernaturali, apparere articulus falsus: at rudis non potest discernere, an sua illustratio sit supernaturalis. &c.

523. Ob. 12. Ad hoc, ut intellectus rei assentiatur, tanquam certæ & evidenti, per actum scientificum, debet hæc ità proponi, ut intellectus agnoscat, sub tali apparentia veritatis non posse latere falsum: ergo multò magis id requiritur ad actum fidei, qui certior est quovis actu scientifico. Resp. neg. cons. Certitudo scientiæ veræ requirit evidentiam veram: atqui non potest aliquid esse evidenter verum, & simul falsum: ergo; unde qui reflexè scit, se habere evidentiam veram, scit simul, sub tali apparentia non posse latere falsum. Aliud foret, si evidentia tantùm esset apparens, ùt sæpe contingit; tunc enim sub tota ea apparentia, non tantùm posset latere falsum, sed actu lateret. At verò certitudo de existentia revelationis, prævia ad actum fidei, vel piam affectionem, non debet esse evidens, sed sufficit, si sit tanta, ut excludat prudens dubium, ad quod non requiritur illa reflexa cognitio, de impossibilitate latentis falsi sub tali apparentia.

524. Ob. ultimò. Si rusticus non debet habere discernibiliter illustrationem DEI, qua reflexè, vel saltem exercitè agnoscat, se hîc & nunc, non posse falli, posset contingere, ut iterum prudenter, vel rationabiliter deponeret, aut repudiaret actum fidei, quem priùs elicuit, nolendo ampliùs credere, quod priùs revera credidit: sed hoc contingere non potest: ergo. mi. habetur ex propositione 20. damnata ab Innocentio XI. quæ sic habet: *Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem:* ex qua apertè infertur, non posse prudenter deponi actum fidei, qui utique etiam est supernaturalis.

Probatur etiam ma. Proponat parochus (ùt ipsi posùimus casum *n. 504.*) duos articulos, unum falsum, alterum verum: & rusticus credat fide Divina verum, alterum saltem conetur credere eadem fide: cùmque non possit, fide Divina credere falsum, credat saltem humanâ: postea autem rusticus ille, ab alio longè doctiore, dedoceatur suum errorem circa falsum, certè facilè posset contingere, ut idem dubitare inciperet etiam circa articulum verum, qui non meliùs ei propositus fuit: idque multò magis fieret, si alius apparenter Catholicus, quem reputat valde doctum, ipsum malitiosè decideret, & diceret, parochum ejus indoctum fuisse, & in utroque erràsse. Quod si ipse parochus ex insciția, vel malitia, revocaret utrumque articulum, (quod utique possibile est) adhuc citiùs contingere posset, ut rusticus articulum etiam verum non ampliùs vellet credere: ergo debet dici, quòd rustico, non eodem modo applicetur articulus verus, & falsus, sed discernatur per illustrationem supernaturalem verum à falso: aut debet admitti, quòd rusticus prudenter possit deponere, vel repudiare assensum supernaturalem fidei.

525. Resp. neg. ma. Cardenas *in crisi. in propos. ab Innoc. XI. damn. dissert. 13. c. 4. n. 30.* quando agit de hac propositione, ingenuè fatetur, se nescire, in quo sensu eam auctores tradiderint, aut in quo sensu sit damnata: & certè difficulter intelligi potest, in quo sensu sit damnata. Rasslerus quoque *de resolutione fidei n. 282. & seq.* non audet rem omnino decidere: sed propter hunc ipsum casum in objectione allatum, putat, fors posse dici, propositionis damnatæ sensum esse, quòd quis, stante eadem applicatione revelationis, possit prudenter repudiare actum fidei; nam ait, sibi videri, quòd repudiare assensum, sit eum non elicere, quando quis potest: talis autem rusticus supervenientibus tot in oppositum rationibus, non videtur posse illum elicere: ergo nec repudiare.

Suarez *de fide disp. 4. sec. 5. n. 8.* ait nullo modo admittendum, quòd mutatio talis unquam prudenter possit fieri circa assensum fidei verè talem; unde debet dici (quod etiam Rasslerus asserit *n. 284. de resolut. fidei*) quòd Divina providentia permittere non possit talem casum, adeóque, vel impediat, ne tali homini talia motiva in contrarium occurrant, vel per specialem illustrationem, saltem ùt quo, talem hominem illustret, ut prudenter de priori assensu dubitare non possit. Neque hoc dicitur sinè magno fundamento; nam (ùt rectè Dominicus Viva in *trutina Theolog. p. 2. in hanc propositionem n. 13.* discurrit) ratio, & prudentia exigunt, ut rem semel pro articulo fidei habitam, non statim deseramus, sed priùs veritatem debitis modis indagemus: si autem hoc aliquis fecerit, DEUS facienti, quod est in se, non deerit, sed eum juvabit sua illustratione, vel alio modo, ut veritatem inveniat, ùt jam diximus *n. 506.* Supereſt, ut, quando egimus de actibus intellectûs, qui præcedunt actum fidei, agamus etiam de pia affectione, quæ prærequiritur ex parte voluntatis.

ARTICULUS VII.

Quid sit Pia Affectio, & an sit necessaria.

526. Dico. *Pia affectio* (de qua hîc agitur, seu quæ prærequiritur ad actum fidei) est *actus voluntatis supernaturalis, & liber, per quem voluntas imperat intellectui, ut mysteriis fidei assentiatur firmissimè, propter revelationem DEI, sufficienter applicatam:* & hæc est necessaria prævièad actum fidei. ità omnes. Hujus autem piæ affectionis *objectum formale quod,* est *ipsa honestas creata actûs fidei,* qui elicitur. Hic autem actus piæ affectionis, cùm sit actus virtutis, ei correspondet etiam aliqua virtus, seu habitus, eum eliciens: & hæc vocari potest *pia affectio habitualis:* cúmque pro objecto formali quod, habeat honestatem tantùm creatam actûs fidei, erit habitus moralis, & non Theologicus, ex dictis. *n. 5.* ubi actum de objecto formali quod virtutis Theologicæ. Et quidem talem habitum dari probatur, tum ex eo, quòd frequenter

ter tales actus eliciantur: tum ex S. Thoma *2. 2. q. 4. art. 2. in corp.* ubi ait: *Oportet, quòd tam in voluntate sit aliquis habitus, quàm in intellectu, si debeat actus fidei esse perfectus.*

Prob. jam conclusio quoad secundam partem (nam quoad primam partem non opus est probatione; cùm omnes per piam affectionem talem actum intelligant) prob. autem 1. sic. Actus fidei ex se, & intrinsecè est necessarius, utpote actus intellectûs, seu potentiæ necessariæ: ergo debet per actum liberum piæ affectionis denominari, ac reddi extrinsecè liber, & consequenter meritorius; quia nullum datur meritum sinè libertate: ergo actus piæ affectionis liberæ debet admitti. Prob. concl. 2. Sæpius scripturæ asserunt, fidem liberè elici, dum e.g. dicunt, aliquos obedire, non verò omnes Evangelio: corde credi ad justitiam &c. dum reprehendunt incredulitatem: Tridentinum etiam *sess. 6. c. 6.* de præparantibus se ad justificationem ait: *Liberè moventur in DEUM, credentes vera esse &c.* S. Augustinus. *tr. 26. in Joan. sub initium* ait: *Latrare quisquam Ecclesiam potest nolens: accedere ad altare potest nolens: accipere potest sacramentum nolens: credere non potest, nisi volens*: ergo, cùm actus fidei non sit liber in se, debet esse liber in pia affectione.

Probatur conclusio 3. Mysteria fidei sæpe sunt obscura, &, licèt sint evidenter credibilia, non sunt evidenter vera: adeóque non necessitatur intellectus ad ea affirmanda, sed debet ab imperio voluntatis liberæ determinari, prout etiam philosophi dicunt de omnibus veritatibus non evidentibus: ergo necessarius est actus, seu imperium voluntatis, ut determinetur intellectus ad ea mysteria affirmanda per actum fidei: hic autem actus determinans, quia est actus voluntatis, est affectio: quia tendit ad pietatem, seu cultum DEI, per actum fidei, est affectio pia: ergo.

527. Ob. 1. Potest contingere, ut mysterium proponatur absque ulla ratione in oppositum: ergo tunc actus fidei non erit liber, nec dabitur pia affectio. Confir. Aliis objectis, ratione actuum frequentatorum, assentimur ex habitu, non reflectendo nos ad motivum: ergo etiam possumus assentiri objectis fidei, ratione actuum frequentatorum, absque pia affectione: ergo hæc non est semper necessaria. Resp. om. ant. neg. cons. Ex eo, quòd nulla ratio appareat in oppositum, non statim sequitur, necessitari intellectum, ùt observavimus jam *n. 513.* Si autem ponatur intellectus necessitari ad assensum, tunc hic actus non erit actus fidei strictè dictus, seu talis, qualis communiter intelligitur, scilicet liber, & meritorius, de quo loquuntur SS. Patres, & ad quem requiritur captivatio intellectûs, ùt diximus *n. 468.* agendo de evidentia in attestante: quidquid sit, an, in casu intellectûs necessitati, detur aliquis assensus necessariò præstitus testimonio Divino, adeóque non meritorius, de quo non loquimur.

Ad confirm. neg. cons. potest quidem elici actus fidei virtualis, vel objectivæ, non reflectendo ad motivum: non autem potest elici actus fidei formalis, ùt dictum *n. 43.* Sed neque actus fidei objectivæ, seu virtualis, potest elici absque pia affectione; nam etiam iste debet esse liber (de libero enim, & meritorio actu, hic agimus, ùt suprà dictum) liber autem esse non potest sinè pia affectione. Insuper, quandocunque datur attentio ad motivum fidei, seu revelationem obscurè propositam, eo ipso, exercitè saltem, etiam datur aliqua attentio ad obscuritatem, vel captivationem intellectûs, (ad quam necessaria est pia affectio) licèt hæc valde subtiliter, & tenuiter fiant, & sæpius non reflexè advertantur: sicut, si quis scribat, semper advertit ad regulas formandi singulas literas, quamvis valde tenuiter. Casu quo autem revelatio esset evidenter proposita, tunc, ut daretur actus fidei meritorius, deberet dari advertentia saltem in actu exercito, ad alios casus possibiles, in quibus revelatio esset tantùm obscurè proposita: deberétque assensus imperari cum præparatione animi, ad eundem etiam imperandum in circumstantiis obscuritatis: quod imperium est utique pia affectio. videantur etiam dicta *à n. 468.*

528. Ob. 2. Non potest aliquis dissentire illi, quod ei est evidenter credibile: ergo non datur libertas contrarietatis, saltem in ordine ad fidem. Resp. neg. ant. Ut jam sæpe diximus, discrimen latum est, inter evidentem credibilitatem, & evidentem veritatem. Si mihi aliquid sit evidenter credibile, non quidem possum dicere: *Non est evidenter credibile:* sed tamen possum dicere: *Non est verum:* vel saltem: *Forte non est verum* (quod dubium jam est contrarium fidei) quia ex evidenti credibilitate non infertur evidens veritas, ùt dictum *n. 482.* Imprudenter quidem ista fiunt: attamen absolutè fieri possunt: sicut imprudenter fiunt quævis peccata contra quæcunque alia præcepta. Et quis neget, hominem pertinacem in suo errore, posse imprudenter, credibilitati evidenti se opponere?

529. Ob. 3. Fides peccatoris non est meritoria: ergo neque debet esse libera. Resp. dist. ant. non est meritoria de condigno. conc. ant. non est meritoria de congruo. neg. ant. & cons. imò Tridentinum *sess. 6. c. 6.* de necdum justis loquitur, quando ait: *Liberè moventur in DEUM, credentes vera esse &c.* Dicuntur tamen peccatores gratis justificari; quia justificantur sinè merito strictè dicto, sive sinè merito de condigno: sicut quis diceretur, equum gratis accipere, pro quo dedisset terunçium. Neque peccator, utpote inimicus DEI, & DEO, secundùm se, & simpliciter non placens, sed ei tantùm placens secundùm quid, sive secundùm opus supernaturale, debet ob meritum de congruo statim justificari; quia

inprimis merito de congruo non debet DEUS præmium reddere: dein peccatoris meritum non est meritum immediatum justificationis, sed tantùm est meritum de congruo immediatum auxilii, & mediatum justificationis.

530. Ob. 4. Fides est radix omnis meriti: ergo pia affectio præcedens non est meritoria, consequenter nec libera, nec supernaturalis. Confir. 1. Potest quis velle credere ex vana gloria: ergo voluntas credendi non est necessariò meritoria. Confir. 2. Fides potest etiam elici ex semiplena deliberatione: & talis actus non esset meritorius: ergo nec liber. Resp. dist. ant. fides est radix omnis meriti, hoc est, fides vel latè sumpta pro omni illustratione supernaturali, vel fides quidem strictè dicta, sed ùt libera, & laudabilis. conc. ant. fides strictè dicta, etiam ùt non libera. neg. ant. & cons. Si sumitur fides in sensu latiore, pro illustratione superna, præcedit etiam aliqua talis illustratio piam affectionem, & est radix hujus, adeóque omnis meriti, qualecunque in ista datur: si autem sumitur fides strictè dicta, & ùt libera, constituitur ex pia affectione, & unâ cum hac, in concreto sumpta, est meritoria: sive, complexum ex utraque est meritorium.

Ad 1. confirm. Resp. dist. ant. potest quis ex vana gloria velle credere remotè, & mediatè, vel inefficaciter. om. ant. proximè, & efficaciter. neg. ant. & cons. quia, cùm pia affectio, requisita ad fidem, & sinè qua DEUS non concurrit ad actum fidei, quæque immediatè eum actum imperat, supernaturalis sit, non potest elici ex motivo inhonesto: quidquid sit, an (ùt volunt Lugo, & Ripalda) absolutè possit ipsa pia affectio imperari ab alio actu prævio, ex inhonesto motivo vanæ gloriæ: sicut multi admittunt, ex tali motivo inhonesto etiam imperari posse usum sacramenti pœnitentiæ, consequenter etiam actus supernaturales ad eum requisitos. Ad 2. confir. Vel sufficit ad meritum semiplena deliberatio, vel non: si sufficit. neg. 2. p. ant. si non sufficit. neg. cons. nam tunc talis actus fidei non erit meritorius; nec in hoc potest esse tunc aliquid absurdi: liber tamen erit, libertate semiplena, quam libertatem debebit ipsi præcedenti piæ affectioni, in se ipsa tantùm semiplenè liberæ.

DISPUTATIO IV.

De Objecto Materiali Fidei.

531. OBjectum materiale fidei jam diximus esse, quod creditur propter aliud, scilicet propter revelationem DEI; unde debet esse revelatum, nec sufficit esse revelabile; nam, quod nondum est revelatum, est tantùm objectum materiale fidei remotum, seu omnino remotissimum, ùt quidam Recentior ait: hoc est, tunc est, sive erit credibile, quando erit revelatum, & revelatio sufficienter applicata. Hinc idem ait, objectum etiam revelatum, sed nondum sufficienter ùt tale applicatum, esse tantùm objectum materiale fidei remotum; quia nec istud est proximè credibile, quod utique verum est. Quare nostræ conclusiones, si accipiendæ sint de objecto proximo fidei, debent intelligi ex suppositione, quòd revelatio sit sufficienter applicata.

Verum quidem est, quòd aliquid necdum revelatum, vel cujus revelatio nondum est sufficienter applicata, possim proximè affirmare per discursum, vel alium actum: non tamen id proximè possum credere per fidem: quàm parùm scilicet possum credere homini, cujus vocem nondum intellexi, vel nondum loquenti, aut promittenti, sed tantùm potenti dicere, vel promittere. Quæri tamen hic solet. 1. An objectum, tantùm implicitè, vel mediatè revelatum, sit etiam objectum fidei. 2. An objectum tantùm virtualiter revelatum, seu per discursum tantùm ex alio revelato illatum, possit esse objectum fidei: qua occasione quæritur quoque, an fides sit discursiva: dein ulteriùs indagatur, quænam necessariò sint credenda explicitè, quænam tantùm implicitè. Itaque sit

QUÆSTIO I.

De Objecto Materiali Fidei in Genere.

ARTICULUS I.

An, & quæ, implicitè revelata, sint objectum materiale fidei.

532. *Implicitè revelatum* (quod etiam est objectum materiale fidei, ùt facilè patebit ex mox dicendis) dicitur illud, quod non est in se formaliter, clarè, & apertè revelatum: sed continetur, seu involvitur in aliquo, formaliter, clarè, & apertè revelato. Talia sunt, partes objecti formaliter revelati, tam potestativæ, quàm actuales, seu essentialia constitutiva, sive sint partes physicæ, sive metaphysicæ: item talia sunt termini inferiores, contenti in superiore revelato: vel etiam veritates particulares, contentæ in universali. e. g. respectu hominis, constitutiva physica, seu partes physicæ, sunt anima, corpus, & unio: constitutiva metaphysica, seu partes metaphysicæ, sunt animal, & rationale: respectu animalis partes potestativæ sunt homo, & leo &c. qui etiam sunt termini inferiores respectu ejusdem animalis, tanquam termini superioris.

Pariter respectu propositionis, seu veritatis universalis: *Omnis homo est redemptus à Christo:* propositiones, seu veritates particulares sunt: *Petrus est redemptus à Christo: Andreas est redemptus à Christo &c.*

Alii

Alii ad implicitè revelata volunt etiam reducere ea, quæ physicè, vel metaphysicè connectuntur, e.g. physicè connectitur ignis cum calore: metaphysicè prædestinatio cum salute hominis prædestinati, unio cum re unita &c. sed de hoc *num. 535.* agendum. Huic terminorum explicationi addo hoc notandum, nempe, DEUM suas locutiones, seu revelationes hominibus factas, accommodare modo loquendi humano; ac vocibus, aut signis uti, prout homines communiter utuntur, vel ea intelligunt; vult enim ab hominibus intelligi. His prænotatis pergimus ad conclusiones, quæ nobis videntur satis communiter receptæ.

533. Dico. 1. Si revelatur formaliter, adeóque est de fide, totum actuale, tunc etiam illius partes essentiales sunt de fide (intellige ità, ut sint saltem objectum remotum fidei, si revelatio nondum sit satis applicata, vel explicata: sive, si nondum constet, quòd ista, vel illa, sint partes &c. proximum verò, si revelatio sit satis applicata, vel satis constet, hæc, vel illa, esse partes: quod deinceps semper subintelligemus) Prob. conclusio. Per revelationem totius reipsa etiam dicuntur, & revelantur partes ejus essentiales, tam physicæ, quàm metaphysicæ: ergo fiunt de fide.

Prob. ant. Qui dicit totum, absque dubio etiam censetur, velle dicere essentiam ejus physicam, vel metaphysicam; quia voces humanæ, in humano commercio, vel maximè significant essentias rerum: ergo, qui utitur vocibus significantibus totum, etiam dicit ejus essentiam physicam, vel metaphysicam: atqui partes physicæ, vel metaphysicæ, sunt formaliter essentia totius: ergo etiam istas dicit. Confirm. Qui dicit, dari animal rationale, absque dubio dicit, dari, & animal, & rationale: qui dicit, dari compositum ex corpore, anima, & unione, indubitanter dicit, dari corpus, animam, & unionem: sed qui dicit, dari hominem, seu totum humanum, dicit, dari animal rationale, item dari dictum compositum: ergo etiam dicit, dari eas partes.

534. Dico 2. Si veritas universalis est revelata, adeóque est de fide, etiam sunt de fide veritates particulares, sub ea contentæ. prob. veritates istæ particulares sunt quasi partes, contentæ in universali, tanquam in toto: ergo, revelata veritate universali, revelantur etiam particulares, & fiunt de fide. prob. ant. in tali casu veritas universalis est quasi aliqua collectio plurium veritatum, cujus constitutiva, & partes, sunt veritates particulares, e. g. hæc veritas universalis: *Omnis homo est redemptus à Christo:* est quasi collectio harum veritatum particularium: *Petrus est redemptus à Christo: Paulus est redemptus à Christo: Joannes est redemptus à Christo:* & istæ veritates sunt partes illius collectionis: ergo.

Confir. 1. Qui explicitè, & expressè dicit, omnes homines esse redemptos à Christo, etiam, licèt non ità expressè, tamen satis intelligibiliter dicit, & hunc, & illum, esse redemptum. Certè, qui narrat alteri de omnibus, e. g. antiquis eremitis, quòd frequenter rigida observaverint jejunia, sufficienter, & satis intelligibiliter, idem narrat de SS. Antonio, Pachomio, Hilarione &c. & hic est communissimus modus humanus loquendi, & locutionem humanam intelligendi: ergo etiam DEUS, qui, ùt dictum est, humano modo loquendi se accommodat, quando dicit, pueros Babylonicos non admisisse cibum de mensâ regia, sed vixisse tantùm leguminibus, sufficienter revelat idem de quolibet in particulari, nempe de Daniele, Misaële, Anania, & Azaria.

Confir. 2. Ut diximus *n. 422.* DEUS revelando aliquid in genere, vel universaliter, non etiam ipse (nisi specialis sit ratio) facit propositionem externam, seu revelationem tantùm universalem, & confusam: sed, sicut clarissimè cognoscit particularia contenta, sic etiam ea revelat: ergo, quando nobis certò constat, aliqua particularia contineri in veritate aliqua universali, etiam censenda sunt esse revelata, adeóque credibilia. Confir. 3. Si tales propositiones particulares nunquam sunt de fide, sequitur, mihi non esse de fide, quòd, si moriar in peccato mortali, sim damnandus: aut si moriar in gratia, sim salvandus: hoc est omnino absurdum, & falsum: ergo. Similes aliæ propositiones particulares possent fieri sinè numero.

535. Dico 3. Si revelatur aliquod objectum, non eoipso revelantur omnia cum ipso moraliter, physicè, aut metaphysicè connexa. Prob. conclusio inprimis de morali, & physica connexione. Non est certum, an istæ connexiones afferant secum terminos connexionis; cùm sint frustrabiles, vel impedibiles, seu dissolubiles: ergo, etiamsi sit de fide, dari unum terminum talis connexionis, non est de fide, dari etiam alterum. Sic e. g. est de fide, dari in Evchariſtia species panis, quæ physicam habent exigentiam, seu connexionem cum pane: nullatenus autem est de fide, sed falsum, dari ibi panem.

Prob. jam conclusio quoad connexionem metaphysicam. Res, etiam metaphysicè connexæ, non sunt partes, nec identificatæ illi rei, cui ità connexæ sunt: ergo per se, & directè non dicuntur: sed neque dicuntur indirectè, vel mediatè; quia qui loquitur de aliqua re, non eoipso censetur, imò non potest semper censeri, loqui de omnibus metaphysicè connexis: quin potiùs potest ex rationabili causa nolle, de iis loqui: e. gr. DEUS revelans incarnationem potest utique nolle revelare omnia, quæ cum ipsa essentialiter connectuntur; cur enim non possit nolle, ut homines veniant in notitiam omnium illorum, adeóque aliqua celare? certè nulla apparet implicantia.

536. Confir. 1. Potest DEUS revelare aliquam rem, quin revelet omnia prædicata realiter ei identificata, sive quin eam revelet sub conceptu tam claro, ut omnia ejus prædi-

prædicata sub conceptu formali, & proprio discernantur: ergo multò magis potest aliquam rem revelare, quin eam revelet sub conceptu tam claro, ut cognoscantur omnia etiam metaphysicè connexa. Dixi *omnia prædicata realiter identificata*; nam faciendum est discrimen; quædam enim prædicata sunt, quæ per solam explicationem, ut ità dicam, terminorum revelationis, innotescunt, e. g. prædicata animal, & rationale, si reveletur homo: & ista utique revelantur, quando res, cui insunt, revelatur: e. g. quando revelatur homo, revelatur etiam animal rationale.

Alia verò prædicata sunt magis formaliter distincta, seu distinctione rationis ratiocinatæ ab objecto revelato: & ista non debent, censeri formaliter, seu sub conceptu proprio, ne implicitè quidem revelata; potest enim DEUS, locutionem suam, qua revelat unum prædicatum, non dirigere ad ingerendam notitiam alterius ità formaliter distincti. Sic Judæis revelata sunt prædicata absoluta DEI: at, saltem pluribus eorum, non sunt revelata prædicata relativa, seu mysterium SS. Trinitatis. Et ne excipias, hæc esse virtualiter distincta, addo, nobis defacto necdum esse revelata omnia prædicata Divina, etiam essentialia; quia Beati primùm ea omnia videbunt: imò plurimarum rerum creatarum existentia, & prædicata aliqua, magis sub sensus cadentia, sunt revelata in Sacris Scripturis, de quibus tamen plurima ipsis essentialia nescimus.

537. Confirm. 2. Locutio, prout hîc sumitur propriè pro allocutione, est manifestatio conceptûs, directa ad alterum, ea intentione, ut audiens veniat in notitiam rei: ergo, si DEUS suam revelationem non ità dirigit ad creaturam, nec intendit (ùt potest non intendere: quæ enim in hoc contradictio?) per revelationem e. g. incarnationis facere, ut audiens veniat in notitiam omnium metaphysicè connexorum, non loquitur illa connexa.

Nec dicas, non esse de ratione, vel essentia locutionis, ut involvat talem directionem ad audientem, vel intentionem, ut audiens veniat in notitiam rei, quæ dicitur; nam, licèt talis directio non sit de essentia locutionis materialiter talis, seu puræ prolationis vocum, tamen est de essentia locutionis formalis, seu allocutionis; qualem utique DEUS vult facere, dum aliquid revelat; DEUS enim, loquens ad extrà, non loquitur sibi, sed creaturis, nec loquitur, ùt quidam quandoque absorpti, dum soli secum rem aliquam cogitant, & suas cogitationes verbis, sibi tantùm dictis, exprimunt.

538. Confirm. 3. Si per revelationem unius revelarentur etiam omnia, cum ipso metaphysicè connexa, tunc per revelationem cujuslibet rei revelarentur omnia prædicata Divina necessaria; quia quælibet res creata habet essentialem connexionem cum his omnibus: imò etiam revelaretur mysterium SS. Trinitatis; etsi enim res creatæ dicantur cum isto non habere connexionem, id tantùm intelligendum est in sensu formali; nam in sensu reali habent etiam cum hoc mysterio metaphysicam connexionem; quia realiter absolutè impossibile est, dari quidquam, nisi DEUS sit trinus, & unus.

Quin etiam in sententia adversariorum probabilissimè qualibet re revelata revelarentur possibilitates omnium rerum; quia quælibet res probabilissimè habet essentialem connexionem, saltem mediatam, cum possibilitate cujuslibet alterius, quatenus implicante e. g. musca, implicaret potentia, eam producendi, adeóque implicaret hic immutabilis DEUS, quo implicante implicarent omnia. Quis autem dicat, per revelationem cujusque rei, e. g. castimoniæ Josephi in Ægypto, revelari mysterium SS. Trinitatis, vel possibilitatem leonis? Certè Judæis omnibus fuit ea castitas Josephi ex revelatione nota, non ità mysterium SS. Trinitatis.

Ne autem putes, hac ratione dandas præcisiones objectivas, adverto, revelare aliquod prædicatum de aliquo certo objecto, non esse tantùm quomodocunque revelare de isto objecto aliquid realiter identificatum cum illo prædicato: sed esse loqui ea intentione, & ità clarè, ut audiens vi locutionis illius intelligat formaliter, & sub conceptu proprio, illud objectum, de quo aliquid revelatur, itémque intelligat, illud prædicatum ei formaliter, & sub conceptu proprio, convenire. Sic quamvis per hanc propositionem: *DEUS est omnipotens*: reveletur nobis sub conceptu explicito, & proprio *DEUS*, & prædicatum *Omnipotens*, non tamen revelatur prædicatum *Omniscius*, licèt omnipotens, & omniscius, realiter identificentur.

Certè, si non haberemus aliam revelationem de omniscientia, tam parùm possemus eam credere vi revelationis factæ de omnipotentia, quàm parùm possumus credere prædicata plurima, quæ adhuc in DEO nos latent; nam, licèt aliquo modo possit dici, etiam dicta esse in aliquo sensu physico omniscientia, sub conceptu scilicet omnipotentiæ, cui identificata est: non tamen potest dici, esse dicta ad nos, propriè, & in sensu illo morali, qui requiritur, ut propriè dicatur revelata; revelare enim est idem, ac manifestare, seu aliquid ità loqui, ut audiens, id formaliter, & sub conceptu proprio, intelligat: at audiens, DEUM esse omnipotentem, planè propterea non intelligit formaliter, & sub conceptu proprio, eum esse omniscium.

539. Similiter, etsi per hanc propositionem: *Aliquod animal est occisum*: supposito, quòd sit homo, dicatur etiam in aliquo sensu physico, homo esse occisus, tamen in sensu morali non manifestatur nobis, aut revelatur, occisio hominis, ità, ut possimus per fidem, sive naturalem, sive supernaturalem, affirmare, hominem esse occisum, licèt revera, homo identificatus cum illo animali, sit occisus; quia nempe non clarè, formaliter, & sub conceptu proprio, revelatur subjectum illius

illius propositionis, seu verificativum ejus, nempe homo: hinc in tali casu ab audiente non satis intelligitur homo: &, si alia notitia non superveniat, nunquam credi, aut sciri poterit, hominem esse occisum. Unde, quando dicimus, revelari unum, & non alterum realiter identificatum, tantùm dicere volumus, non dari revelationem tam claram, ut etiam alterum identificatum formaliter, & sub conceptu proprio, possit intelligi, aut credi: atque adeò prædicata contradictoria non cadunt in realiter identificata, sed in duas revelationes realiter distinctas.

540. Addo, in libero arbitrio loquentis esse, ponere locutionem talem, vel aliam, tam claram, ut vi illius velit objectum alteri ità loqui, ut hic illud omnino clarè quoad omnia prædicata cognoscat: vel locutionem minùs claram, ut objectum tantùm quoad aliqua prædicata cognoscat: item esse in libero loquentis arbitrio, ponere, vel locutionem talem, ut audiens cognoscat objectum clarè, & distinctè: vel talem, ut id tantùm cognoscat confusè, prout scilicet intendit, audienti ingerere notitiam, vel majorem, vel minorem de objecto. Si jam loquens duntaxat ponat talem locutionem, vi cujus audienti solùm dare velit notitiam aliquorum prædicatorum, non censebitur revelâsse prædicata reliqua, quantumvis identificata. Item si ponat talem locutionem, vi cujus in audiente tantùm oriri velit notitiam confusam, vel in genere, non censebitur revelâsse objectum in particulari; quia locutio ex se non plus revelat, quàm quantum ex mente loquentis sonat.

541. Licèt autem dein per discursum ex tali locutione eruantur veritates aliquæ particulares, non tamen ideò loquens censebitur, eas revelâsse, aut dixisse, si non, vel ex ratione, vel ex communi modo loquendi, aut intelligendi locutionem, meritò possit colligi, quòd loquens etiam particularia contenta voluerit intelligi. Et sæpe quidem fit, ut loquens veritatem universalem, velit etiam intellgi veritates particulares, contentas in illa: non tamen id fit necessariò, aut semper: imò potest contingere, ut dicens propositionem universalem, nolit particularem in ea contentam intelligi. e. g. quærenti principi post auditum sonitum sclopeti: *An occisus est homo?* potest quis per propositionem universalem respondere: *Equus tantùm occisus est*: quin velit à principe intelligi propositionem particularem, scilicet, quòd determinatè occisus sit equus ei charissimus; ab hoc enim vellet omnino abstrahi, imò de eo nec cogitari, ne princeps tristitiam contrahat.

542. Per hanc tamen conclusionem non nego, quòd sæpius, revelato explicitè uno objecto, reveletur etiam implicitè aliud, cum priore necessariò connexum; nam sæpe loquens, dum dicit unum, intendit audientem ducere in cognitionem alterius necessariò connexi: qua ratione ponit verè signum, significans illum terminum connexionis, dirigendo illud ad audientem certorem reddendum de eodem termino, quòd est formaliter hunc dicere. Sic dum interroganti, an sacrificium Missæ sit cultus DEO gratus, responderem: *Ipse Christus illud instituit*: etsi explicitè tantùm dicerem institutionem Christi, cum qua, complacentia, vel approbatio Divina, tantùm est metaphysicè connexa (quia scilicet omne à Christo institutum placet DEO) tamen ex intentione interrogantis, & meâ, dicerem implicitè, sacrificium illud DEO placere.

543. Sic, si interroganti: *An Judas est in inferno, vel S. Petrus in cœlo*: responderem: *Ille in desperatione est mortuus, hic pro Christo martyr occubuit*: etsi ista explicitè dicta, tantùm haberent metaphysicam connexionem, ratione decreti Divini, cum projectione in infernum, & assumptione in cœlum, tamen iterum ex communissimo modo intelligendi, implicitè dicerem, Judam esse in inferno, & S. Petrum in cœlo. Et sic etiam DEUS, quando loquitur aliquod mysterium, sæpe intendit, homines ducere in cognitionem aliorum connexorum: quibus in casibus etiam ista censetur revelare; quia, ùt dictum, loquitur se accommodando modo loquendi, & intelligendi hominum. Sic quando revelavit, Christum natum esse ex B. Virgine, satis revelavit, hanc esse ejus matrem, eùmque concepisse sinè semine: item quando revelavit, Christum vidisse Zachæum in arbore, simul revelavit, Zachæum in ea priùs consciensa mansisse, donec Christus advenerit &c.

544. Hæc autem revelatio implicita de rebus, connexis cum objecto explicitè revelato, colligi debet, tum ex ipsa significatione verborum, quibus DEUS utitur, tum ex circumstantiis, in quibus loquitur. Si voces ex sua institutione sint relativæ, vel aliam ob causam indirectè significent aliquid connexum, DEUS iis verbis, vel signis utens, etiam loquitur illud connexum, e. g. dum revelat Isaacum esse filium Abrahæ, etiam revelat, istum esse illius patrem: dum revelat, aliquem esse hominem, cùm hæc vox ex communi modo loquendi significet hominem, prout datur à parte rei, id est, instructum suis proprietatibus, & potentiis, etiam revelat, eum habere intellectum, & voluntatem, etiamsi cum quibusdam auctoribus ponantur hæ potentiæ esse ab anima realiter distinctæ.

Sic etiam, quando Christus dixit: *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Luc. 13. v. 3.* revelavit implicitè justitiam, & potentiam DEI, vindicantis peccata; quia scilicet voluit Christus auditoribus suis ingenerare timorem DEI, suas injurias ulciscentis. Id autem præprimis est verum, quòd, quando Ecclesia ex una veritate fidei infert aliam, eámque definit, tum signum sit, etiam hanc aliam veritatem fuisse implicitè revelatam, ùt explicavimus *n. 455.*

545. Dico 4. Conclusio objectiva, quæ in syllogismo categorico ex duabus propositionibus de fide consequitur, etiam ipsa ùt

plurimùm est de fide. ità communis. Dixi *conclusio objectiva*, hoc est objectum conclusionis formalis: de qua conclusione objectiva etiam sequentes conclusiones sunt intelligendæ; alia enim est quæstio, an conclusio formalis, seu actus conclusionis, ex talibus præmissis deductus, sit actus fidei, de qua agemus infrà, agendo de fide discursiva, *a. n. 583*. Similiter per voces *de fide* intelligitur, objectum esse fide Divina credibile. Dixi etiam *ùt plurimùm*; quia ùt dicemus, aliquando facienda est exceptio.

Prob. jam assertio. De tali conclusione objectiva est certum, vel quod sit aliqua veritas particularis, contenta in universali relevata, vel quòd ejus subjectum sit realiter idem cum subjecto propositionis revelatæ: ergo etiam est de fide. prob. ant. vel una propositio revelata est universalis, & altera particularis, e. g. in hoc syllogismo: *Omnis homo est redemptus à Christo: S. Joannes Baptista est homo: ergo S. Joannes Baptista est redemptus à Christo:* ubi patet, in majore dari revelationem de omni homine universaliter redempto: in minore dari revelationem, quòd S. Joannes contineatur inter omnes homines, adeóque ejus redemptio sit veritas particularis, contenta in revelatione universali de redemptione omnium hominum, & consequenter ex dictis *n. 534.* sit de fide.

546. Et par est ratio, si una propositio latiùs, altera minùs latè pateat, licèt non sit particularis; quia eodem modo veritas conclusionis, quæ non potest latiùs patere, quàm quælibet præmissa, erit veritas quasi particularis, hoc est, minùs patens, contenta in latiùs patente. e. g. in hoc syllogismo: *Omnis clarè videns DEUM, est amicus DEI: sed omnis martyr est clarè videns DEUM*: ergo *est amicus DEI:* ubi minor est restrictior, vel minùs patens veritas, & quasi particularis respectu majoris; nam non soli martyres vident DEUM, sicut non solus S. Joannes est homo: sunt tamen inter videntes DEUM, & particularis classis videntium DEUM, sicut S. Joannes est inter homines, & particularis homo.

547. Vel propositio revelata utraque est universalis, & æquè latè patens, e. g. in hoc syllogismo: *Omnis, qui venit in cœlum, est prædestinatus: sed omnis, qui moritur in gratia, venit in cœlum: ergo omnis, qui moritur in gratia, est prædestinatus.* Et in tali casu est omnino certum, quòd subjectum objectivum majoris, & subjectum objectivum conclusionis sint realiter idem: quare prædicatum, quod revelatur de uno, etiam revelatur de altero realiter identificato (nisi sit specialis ratio faciendi exceptionem, qualis ùt plurimùm non est) consequenter non minùs est de fide, quòd prædicatum conveniat uni, quàm alteri.

548. Et hoc contingit in syllogismo quocunque, non tantùm affirmativo, sed etiam negativo, e. g. in hoc: *Nullus in peccato mortuus venit in cœlum omnis impœnitens est in peccato mortuus: ergo nullus impœnitens venit in cœlum*: ubi *nullus in peccato mortuus*, & *nullus impœnitens*, manifestè debent esse idem; aliàs non daretur distinctio in tertio, sed à tertio, ex qua nihil infertur, ut nôrunt Summulistæ. Fortè dices, has ipsas conclusiones objectivas esse jam explicitè revelatas. Sed resp. etiamsi non essent de fide ratione revelationis explicitæ, essent tamen de fide ratione revelationis implicitæ: & si aliquæ sint veritates universales taliter deductæ, nec tamen explicitè revelatæ, de iis procedit nostra probatio: si nullæ forent, quæ non essent explicitè revelatæ, tamen vera esset assertio de veritatibus particularibus, quod sufficeret.

Nec dicas, nos superiùs dixisse, quòd DEUS, revelato uno objecto, vel prædicato, non eoipso revelet omnia alia realiter identificata; nam resp. in iis casibus semper dari specialem rationem excipiendi, ùt patet ex ipsis probationibus nostris: at talis ratio ùt plurimùm non est in casibus hujus conclusionis (aliquam exceptionem faciemus inferiùs in solutione objectionis tertiæ) ergo est disparitas. Et sanè, si DEUS prævideat, fore, ut hominibus certissimè innotescat, aliquid esse realiter identificatum alteri, & tamen explicitè de isto loquatur, censendus est (nisi specialis ratio obstet) etiam saltem implicitè loqui de illo.

549. Dico 5. Conclusio objectiva, deducta ex majore propositione universali revelata, & minore particulari naturaliter evidente, ùt plurimùm est de fide. Dixi, *ùt plurimùm*; quia, ùt iterum in objectionibus solvendis dicemus, videtur aliquando facienda exceptio. Prob. conclusio. Quando major est de fide, & minor evidens, sufficienter constat, quòd veritas conclusionis contineatur in veritate majoris universalis revelatæ: ergo.

550. Sic quando dico: *Omnis homo est redemptus à Christo: Socrates est homo: ergo est redemptus à Christo*: cùm major sit universalis revelatio de redemptione, extendens se ad omnes homines: & minor evidenter ostendat, Socratem esse partem illius collectionis, scilicet hominum, ad quam totam spectat redemptio: sufficienter constat, eam revelationem se etiam ad Socratem extendere, adeóque esse de fide, quòd Soctates sit redemptus.

551. Et in hoc casu evidentia naturalis de Socrate homine non est motivum asserendi, eum esse redemptum, sed tantùm est applicatio motivi, seu facit, ut agnoscatur, dari revelatio etiam de ejus redemptione. Ad summum ea evidentia est motivum extrinsecum, vel mediatum, sicut motiva credibilitatis, applicantia testimonium DEI, ad affirmandam religionis Catholicæ veritatem.

552. Dixi: *si minor est evidens;* nam, si hæc non esset evidens, aut saltem valde certa, non sufficienter constaret, quòd locutio Divina, ad ejus objectum se extenderet. Imò, si quis ex ignorantia, vel stupiditate negaret minorem, etiam per se evidentem,

tem, & consequenter etiam talem conclusionem, non propterea esset hæreticus, saltem in foro interno; quia tunc non esset ei sufficienter applicata revelatio, e. g. si quis negaret, Saul, vel Ruth, esse redemptos à Christo; quia putaret non fuisse homines, sed illum vulpem (nam hanc hebraicè significat) & istam fuisse plantam odoriferam.

553. Suspectus tamen talis esse posset in foro externo de hæresi; quia negans conclusionem in syllogismo legitimo, maximè in categorico, censetur negare aliquam ex præmissis: atqui non facilè judicatur aliquis negare propositionem evidentem, quæ rapit intellectum ad assensum, sed aliam, quæ non ità rapit, sicut non ità rapiunt propositiones de fide: adeóque talis posset suspectus esse, an non propositionem de fide negaret, quod esset hæreticum.

554. Dico 6. Si major universalis est naturaliter nota, minor autem particularis de fide, conclusio objectiva non est semper de fide. ità Suarez *de fide disp. 3. sec. 11. n. 5. Valentia tom. 3. disp. 1. q. 1. punct. 2. §. diligenter*, aliique. Prob. In tali casu non necessariò veritas conclusionis est à DEO revelata: ergo neque necessariò est de fide. prob. ant. tum negativè; quia non potest probari, tum positivè.

555. E. g. in hoc syllogismo: *Omnis volucris habet stomachum: sed corvus in arca Noë est volucris: ergo habet stomachum* ubi, licèt minor sit revelata, & de fide, tamen conclusio non est revelata, neque de fide; nec enim per revelationem, per quam habemus, corvum fuisse in arca Noë, etiam revelatum est, eum habere stomachum.

556. Non tamen propterea nego, sæpe posse contingere, ut talis conclusio objectiva sit de fide, e. g. in hoc syllogismo: *Omnis homo est animal rationale: Christus est homo: ergo Christus est animal rationale*: in quo tamen, uti & in similibus syllogismis, conclusio non est de fide ideo; quia est deducta ex una præmissa universali naturaliter nota, & altera particulari de fide: sed quia per revelationem minoris implicitè jam revelatur etiam conclusio; nam revelato homine, ùt dictum *n. 533.* revelatur essentia, seu definitio objectiva, scilicet animal rationale.

557. Dico 7. Conclusio objectiva, deducta ex una præmissa de fide, & alterâ tantùm probabiliter vera, non est de fide. Prob. Objectum, quod non proponitur ùt certò revelatum à DEO, non est credibile fide Divina: atqui talis conclusio est tale objectum: ergo. minor est clara; nam omnis conclusio sequitur debiliorem partem, maximè quoad certitudinem, vel incertitudinem: adeóque talis conclusio non est certò revelata, sed tantùm probabiliter. Major etiam non potest negari, maximè post damnatam ab Innocentio XI. hanc propositionem 21. *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia sólùm probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus DEUS.* Confir. Si talis conclusio esset de fide, multis certum esset de fide, quòd essent in statu gratiæ: sed hoc est falsum ex Tridentino *sess. 6. c. 9.* ergo. prob. ma. est de fide hæc major universalis: *Omnis, qui rite percepit sacramentum pœnitentiæ, est in statu gratiæ:* & multis piis hominibus est valde probabilis hæc minor: *Sed ego rite percepi sacramentum pœnitentiæ*; quia valde probabile est, ministrum fuisse verum sacerdotem, & adhibuisse legitimam formam, & intentionem: ac tales homines attulisse debitam dispositionem: ergo, si probabilitas ista sufficeret, esset de fide conclusio: *Ergo sum in statu gratiæ.*

558. Addendum, hucusque dicta à conclusione quarta, restricta fuisse ad conclusiones deductas in syllogismis categoricis. Si quis quærat, quid sentiendum de conclusionibus syllogismorum non categoricorum. Resp. non universaliter tales conclusiones esse necessariò de fide; quia, si in conclusione tantùm aliquid infertur ratione connexionis cum alio, in præmissis revelato, & quidem ratione connexionis tantùm naturaliter cognitæ, vel cognitæ quacunque certitudine non sufficienti, non statim tale objectum conclusionis censendum est revelatum; unde, sicut in Logica dicitur, talium syllogismorum bonitatem optimè ostendi, si reducantur ad syllogismos categoricos bonos, ità etiam dico, optimè posse discerni, an conclusio sit de fide, vel non, si tales syllogismi reducantur ad syllogismos categoricos: & tunc juxta assertiones suprà positas de conclusione in syllogismis categoricis res determinetur.

559. Hoc tamen etiam dici potest, quòd, si syllogismus sit disjunctivus, & utraque præmissa sit de fide, etiam conclusio, legitimè illata, sit de fide; quia etiam in humanis, si quis duas tales præmissas dicat, & dein unam neget, censetur dicere alteram. e. g. dicens: *Semper, vel dies, vel nox est: nunc autem non est nox:* censetur satis dicere: *Nunc est dies.* Pariter, cùm revelatum sit, quòd omnis homo, adeóque etiam S. Petrus, veniat vel in cœlum, vel in infernum: & ex altera parte etiam revelatum sit, quòd S. Petrus non sit in inferno, sufficienter etiam sinè alia revelatione credi posset, eum esse in cælo.

Similiter in syllogismo conditionali, si major conditionalis est revelata, & minor, quæ conditionem purificat, etiam est revelata, sufficienter quoque est revelata conclusio: e. g. in his præmissis: *Si quis per martyrium Christum confessus fuerit coram hominibus, confitebitur eum Christus coram Patre suo: atqui S. Stephanus per martyrium Christum confessus est coram hominibus:* sufficienter jam est implicitè revelata conclusio: *ergo Christus confessus est S. Stephanum coram Patre suo*: posletque conclusio hæc credi, etsi nulla alia magis explicita revelatio, neque per traditionem, neque per alium modum, haberetur.

tur. Certè inter homines, si quis tales duas præmissas loqueretur, censeretur sufficienter locutus esse etiam conclusionem.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

560. OB. 1. contra 1. concluſ. DEUS revelans objectum, non propterea revelat etiam ejus partes metaphysicas, vel genus, & differentiam, aut definitionem objectivam: ergo. prob. ant. DEUS revelans e. g. quòd detur calor, non eo ipso revelat, quòd detur disgregans heterogenea, & congregans homogenea: hæc est definitio caloris: ergo. Resp. dist. ant. DEUS revelans objectum non propterea revelat partes metaphysicas, genus, & differentiam &c. quoad statum objectivum, vel etiam quoad conceptum certum, & evidentem. neg. ant. quoad omnem statum intentionalem, seu conceptum dubium, vel tantùm probabiliter verum. conc. ant. & neg. conſ. ad prob. om. vel conc. ant. neg. conſ.

561. Dixi, DEUM loqui more quasi humano, seu accommodando se intelligentiæ hominum, circa usum vocum, atque signorum; unde quando dicit aliquod objectum, dicit id, prout homines idem solent dicere, qui, dum aliquid dicunt, volunt utique significare essentiam rei, & statum ejus objectivum, ùt suprà diximus: item volunt dicere, quòd detur illud, quod terminis apertè idem significantibus indicatur: e. g. quando dicunt, dari hominem, dicere volunt, etiam dari animal rationale, vel compositum ex anima rationali, corpore, & unione; quia apertè idem sunt: & si quis dicentem, quòd aliquis homo sit in templo, interrogaret, an ibi sit aliqua anima rationalis, & corpus ei unitum, videretur quasi terminos non intelligens.

562. At verò, quando dubium est, an talis conceptus huic rei conveniat, vel tantùm est probabile, quòd ei conveniat, non statim homines volunt, hunc conceptum dicere; quia possent falsùm dicere: consequenter etiam DEUS non censetur talem conceptum revelare: itaque, cùm definitio caloris suprà allata, sit dubia, vel tantùm probabilis, non censetur eam DEUS revelâsse. Aliud est de definitione hominis, quæ est apertissima, & clarissima.

Neque dicas. Ergo, quando definitio est tantùm probabilis, verificantur contradictoria de definitione, & definito; nam hæc objectio spectat ad Logicam & præcisiones objectivas. Respondeo breviter. Revelatur objectum sub conceptu uno, nempe definiti, & non sub altero, nempe definitionis: sicut homo cognoscitur à longè sub ratione animalis, non autem sub ratione rationalis. Discrimen tantùm est, quòd inter animal, & rationale, detur distinctio rationis ratiocinatæ: at verò inter definitum, & definitionem, tantùm detur distinctio rationis ratiocinantis: quæ tamen sufficit ad conceptus saltem quoad claritatem diversos, adeóque ad similiter diversas revelationes.

563. Sed neque videtur dicendum, quòd in tali casu definitio, si reipsa vera sit, attamen nobis tantùm sub dubio, vel per solam probabilem notitiam cognita, à DEO quidem reveletur, nobis tamen hæc non sufficienter, aut proximè applicetur, adeóque non sit quidem proximè credibilis, attamen sit remotè credibilis, e. g. suprà adducta definitio caloris; non, inquam, videtur hoc dicendum, saltem tunc, quando non videtur credibile, eam revelationem aliquando magis applicandam.

Ratio est. Cùm nemo unquam DEUM tale objectum loquentem intelligat, cur id loquatur? cur ponat revelationes, quæ nemini unquam proximè applicatæ fuerunt, & verosimiliùs nemini unquam applicabuntur? nec enim unquam Ecclesia definiet, quòd calor sit qualitas disgregativa heterogeneorum, & congregativa homogeneorum &c. Aliud enim est, quòd DEUS aliquando aliquam veritatem universalem dicat, cujus partes inclusæ necdum omnes sunt proximè applicatæ, quas tamen suis temporibus Ecclesia definiendo applicabit: aliud est, quòd DEUS dicat veritatem aliquam, quæ hucusque nulli applicata est, & verosimiliùs nulli unquam applicabitur.

Si tamen contendas, quòd casu quo definitio talis, vel res aliqua alia, nunc probabiliter tantùm cognita, sit vera, & prævideatur suo tempore definienda, DEUS jam nunc eam loquatur, ne dici debeat, Ecclesiam aliquando condere novas revelationes, nil dicis contra nos; quia tantùm sequitur, quòd conclusio, nunc tantùm dubiè, vel probabiliter cognita ùt revelata, possit suo tempore certò cognosci ùt talis, & tunc credi: nondum autem possit credi stante dubio, vel habita sola probabilitate de illa: quod libenter concedimus.

564. Ob. 2. contra 2. concluſ. Si DEUS revelando veritates universales revelaret etiam particulares, in iis contentas, tunc ista propositio: *Socrates est redemptus à Christo:* esset revelata: atqui non est revelata: ergo. prob. mi. si esset revelata redemptio Socratis, tunc esset certior redemptio Socratis, quàm ejus existentia: sed hoc non potest dici: ergo. prob. ma. de redemptione Socratis constaret ex revelatione Divina: de ejus existentia constaret tantùm ex communi fama, & traditione historicorum: sed revelatio Divina est longè certior, quàm illa fama, aut traditio: ergo. mi. superior etiam prob. existentia supponitur ad redemptionem: ergo hæc non potest esse certior illâ.

Resp. 1. Fors posset negari, quòd redemptio Christi supponat existentiam redempti: certè quoad sufficientiam ad redimendum, passio Christi se extendit ad omnes possibiles homines: quamvis quoad actualem influxum, vel deletionem peccati originalis

ginalis fortè supponat existentiam, vel jam actualem, vel certè actuandam, seu futuram. Sed (ùt permittatur cursus argumento) om. ma. neg. mi. ad prob. duplex est responsio. Quidam negant majorem, & dicunt, ipsam existentiam Socratis credi per eundem actum, quo creditur ejus redemptio, idque confirmant ex eo; quòd propositiones affirmativæ in materia contingenti affirment etiam existentiam subjecti; talis autem propositio est actus fidei dicens: *Socrates est redemptus à Christo:* adeóque dicunt, redemptionem Socratis, creditam per actum fidei, esse quidem certiorem, quàm sit ejus existentia, affirmata tantùm per actum naturalem, propter famam, & traditionem historicorum: non verò redemptionem esse certiorem, quàm sit existentia etiam credita, per eundem actum fidei cum redemptione.

565. Sed inprimis hæc regula Summulistica non potest intelligi de quolibet prædicato contingenti; nam defacto vera est hæc propositio contingens, & affirmativa: *Antichristus est redemptus*: *Antichristus est cognitus:* quin tamen Antichristus existat. Unde regula illa tantùm intelligitur de prædicato actualis exercitii, vel formæ physicæ actualiter denominantis, adeóque inhærentis. Dein difficulter possunt hi auctores, rationem dare; quare non etiam hæc propositio: *Socrates existit:* sit de fide; nam juxta ipsos propositio: *Socrates est redemptus*: facit implicitè hunc sensum copulativum: *Socrates existit, & est redemptus:* quæ propositio copulativa est de fide: & non tantùm una, sed utraque ejus pars: adeóque non est ratio; quare non etiam quælibet pars seorsim sit de fide, & possit credi.

566. Sanè, si existentia Socratis potest credi in complexo cum ejus redemptione, debet esse absolutè revelata: adeóque potest etiam credi seorsim, éstque etiam seorsim sumpta de fide; sicut quando *Gen. 2. v. 7.* revelatur hæc veritas, seu propositio copulativa: *Formavit igitur Dominus DEUS hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ:* non tantùm utrumque membrum conjunctim, sed etiam divisim, est de fide: scilicet, & quòd DEUS hominem ex limo formaverit, & quòd vitam inspiraverit. & quando *versu præced. seu 6.* revelatur: *Fons ascendebat è terra, irrigans universam superficiem terræ*: non tantùm conjunctim, sed etiam divisim, est vera quælibet pars hujus revelationis, nempe, & fontem ascendisse è terra, & hujus superficiem irrigâsse. Jam verò dicere, quòd propositio: *Socrates existit*: sit de fide, est difficillimum, ùt patebit ex objectione sequenti.

567. Respondent itaque alii, & meliùs. neg. mi. ad prob. iterum neg. mi. Aliud est, quòd existentia non minùs verè debeat à parte rei existere; nam veritas objectiva stat in indivisibili: aliud, quòd non minùs debeat nobis esse certa; nam certitudo capit magis, & minùs. Si non verè existeret Socrates, non posset supponi ejus existentia, nec ad revelationem, nec ad actum fidei, ùt est clarum: attamen potest supponi existentia, etiamsi non sit ità firmissimè nobis certa, uti certa est per actum fidei redemptio, modò indubitanter à nobis sciatur, vel cognoscatur.

Dico *certa nobis*; nam DEO omnia, quæ scit, aut supponit, sunt æqualiter certa, ratione omniscientiæ suæ; unde, licèt talia non revelet, quia, ùt ad objectionem sequentem dicemus, jam nota supponit, potest ea ad suam revelationem, optimè, & prudentissimè supponere. Nobis autem non omnia, quæ supponuntur ad revelationem, vel ad actum fidei, debent esse æquè certa, ac est actus fidei, vel objectum per fidem creditum: & sic præsupponitur ad actum fidei applicatio revelationis per motiva credibilitatis, quæ antecedenter non sunt tam certa, ac ipsa revelatio, & actus fidei; hic enim est firmior, ùt patet ex propositione 19. ab Innocentio XI. damnata: *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum, ad assensum impellentium:* adeóque etiam potest supponi notitia, licèt non ità certa de existentia Socratis, ad actum fidei de ejus redemptione.

568. Accedit, quòd, quando revelatur Socrates redemptus, absolutè immediatè reveletur tantùm redemptio existens, & non Socrates: sicut, quando revelatur redemptus Antichristus, revelatur tantùm absolutè existens ejus redemptio, & non ipse; ùt enim jam dictum *n. 565.* in his propositionibus non necessariò affirmatur existentia subjecti. Jam verò redemptio Socratis, & ejus existentia, non sunt idem, sed ad summum sunt metaphysicè connexa (quod pro nunc omittitur) ut autem diximus, revelato aliquo objecto, non revelantur necessariò omnia metaphysicè connexa cum illo; hinc etiam in nostro casu non necessariò revelatur existentia Socratis, sed hæc tantùm supponitur antecedenter nota: adeóque hæc veritas: *Socrates existit*: nec est de fide, nec creditur. Hactenus dicta majorem lucem accipient ex solutione objectionis sequentis.

569. Ob. 3. contr. 5. conclus. Si conclusio objectiva, deducta ex majore revelata, & minore naturaliter evidente, est de fide, tunc omnis veritas naturaliter evidens, e.g. etiam ista: *Nunc existit dies:* est de fide: hoc non potest admitti: ergo. prob. ma. fiat hic syllogismus: *Omne, quod nunc est existens, scitur à DEO esse nunc existens: sed nunc dies est existens: ergo à DEO scitur dies nunc esse existens:* in hoc syllogismo major universalis est de fide: minor est naturaliter evidens: ergo juxta nostram assertionem conclusio objectiva est de fide.

Jam fiat alter syllogismus: *Omne, quod à DEO scitur, esse nunc existens, nunc existit: sed à DEO scitur, dies esse nunc existens: ergo nunc dies existit:* in hoc syllogismo utraque præmissa est de fide: ergo etiam conclusio objectiva, seu veritas naturali-

turaliter evidens primò posita. Et quod probatum est de ista veritate, potest eodem modo probari, de quavis alia veritate naturaliter evidente, scilicet, eam sciri à DEO, & omne scitum à DEO ità se habere, prout scitur ab ipso.

570. Hæc objectio satis molesta est: retorqueri tamen aliquatenus potest in adversarios. Hac ratione quævis veritas naturaliter evidens, saltem erit objectum conclusionis Theologicæ; non enim potest simpliciter negari, conclusionem, deductam ex una præmissa de fide, & altera naturaliter evidente, esse conclusionem Theologicam, cujus oppositum est erroneum: quod etiam non potest dici de qualibet veritate naturaliter evidente: quis enim dicat, eum, qui negaret, nunc esse diem, admittere errorem circa fidem? Quæcunque autem solutio hujus retorsionis, vel difficultatis circa conclusionem Theologicam, ab adversariis data fuerit, serviet etiam nobis, circa actum fidei, vel objectum de fide. In forma. neg. ma. ad prob. conc. conclusionem primi syllogismi esse de fide; nam etiam hanc diem nunc existentem sciri à DEO, est satis revelatum, nempe implicitè in majore universali: nego autem, conclusionem secundi syllogismi esse de fide.

571. Dices 1. Secunda conclusio est deducta ex duabus propositionibus, seu præmissis revelatis: ergo etiam est revelata, adeóque, juxta dicta in superioribus conclusionibus, est de fide. Resp. me, priusquam probarem illas conclusiones, jam dixisse, videri faciendam aliquando exceptionem: & certè propter hanc ipsam rationem, ne scilicet omnes veritates naturaliter evidentes debeant dici, esse de fide (quod esset valde paradoxum, & à nemine admissum) debet aliqua exceptio fieri.

Itaque excipimus, & dicimus, conclusiones, seu veritates deductas ex duabus præmissis de fide, vel majore universali de fide, & minore particulari naturaliter evidente, non fore de fide tunc, quando eæ conclusiones, seu veritates, jam præsupponi debent esse notæ ante ipsum assensum præmissarum, vel saltem unius ex præmissis, ità, ut non possit assensus præstari præmissis, nisi jam priùs præstitus fuerit conclusioni, vel certè hujus veritas jam fuerit priùs nota; tunc enim non debet censeri revelatio præmissarum etiam esse revelatio conclusionis.

572. Cujus rei ulterior ratio etiam est ista. Sicut homo aliquod objectum, quod explicitè non dicit, non censetur dicere implicitè (quamvis illud ex aliis dictis inferri possit) si illius notitia jam necessariò præsupponitur, ad veritatem aliorum explicitè dictorum: ità quoque DEUS illud objectum, quod explicitè non revelat, neque revelat implicitè, cujus notitia jam necessariò præsupponitur, ad veritatem explicitè revelatorum.

Et ratio ulterior pro utroque dicto, tam DEI, quàm hominis est; quia talis dictio, vel revelatio objecti hujus jam priùs noti, nisi habeatur alius finis, quàm præcisè notitia objecti, videtur superflua: certè non necessaria: adeóque meritò negatur, quamdiu non efficaciter probatur. Alii dicunt, talem revelationem involvere circulum vitiosum; nam ideo esset de fide, nunc diem existere; quia DEUS scit: & ideo DEUS sciret; quia dies existit: sed sufficit mihi ratio prior. Quòd autem veritas conclusionis jam essentialiter præsupponatur nota ad assensum præmissarum, seu saltem ad assensum minoris, est clarum; ideo enim DEUS scit, diem existere, quia existit: certè nos non scimus, id DEUM scire, nisi quia scimus, diem existere.

573. Ex his ulteriùs infero, quòd, si veritas conclusionis jam ità præsupponatur nota ad assensum præmissarum, talis conclusio objectiva neque videatur esse conclusio Theologica strictè dicta, cujus scilicet oppositum sit error circa fidem; nam non videtur esse talis error, præcisè negare, hunc diem existere. Dixi, *conclusio objectiva*; nam conclusio formalis, deducta ex talibus præmissis formalibus, præsertim, si se reflectat in præmissas objectivas, non potest negari, saltem quoad objectum formale, sinè errore circa fidem; quia negarentur præmissæ. Similiter solvenda est objectio, qua dicitur, cuique revelatam esse suam existentiam, eámque esse de fide; eoquòd cuique revelata, adeóque de fide sit, propria ipsius redemptio à Christo facta, quæ supponit existentiam; nam eodem modo respondetur, ad revelationem de redemptione jam supponi notitiam de existentia; ideo enim scitur, aliquis esse actualiter à Christo redemptus; quia scitur existens pro aliqua temporis differentia.

574. Dices 2. Si dicta hucusque subsistunt, non potest credi Divina authoritas per modum conclusionis objectivæ: hoc est falsum: ergo. prob. ma. ad omnem actum fidei auctoritas Divina præsupponitur, ut alibi unde nota: ergo juxta nos non potest credi. Resp. neg. ma. ad prob. neg. ant. non enim supponitur nota authoritas DEI ad omnem actum fidei, sicut supponitur existentia dei ad hunc actum, seu præmissam: *DEUS scit, hunc diem existere*; nam jam per aliquem antecedentem actum priùs debet esse nota existentia diei; alias non possum affirmare, DEUM scire eam existentiam diei. At non antecedenter ad præmissas debet jam affirmari authoritas DEI: nec, ut habeam præmissas, ex quibus inferam authoritatem DEI, debeo jam necessariò prævie affirmare authoritatem Divinam: sed hanc affirmo, nempe in identitate in tertio per ipsas præmissas.

575. Dein non nego, quòd DEUS possit aliquando, talem veritatem naturaliter evidentem revelare, (quia multæ veritates naturaliter evidentes in Sacris Scripturis revelatæ sunt, e. g. quòd homines moriantur: quòd sol luceat: quòd dies, & nox, & anni tempora, sibi succedant &c.) præsertim non ne-

go,

go, quòd DEUS id possit, si habeat alium finem, quàm præcisè notitiam objecti: vel, si sint tales circumstantiæ, in quibus talis veritas non necessariò supponatur antecedenter nota ad assensum præmissarum: vel, si obfirmatè id contendas, omittam etiam, quòd DEUS absolutè possit, revelare veritatem taliter præsuppositam.

Nego autem, DEUM quascunque veritates ità præsuppositas (de quibus *n. 571.*) implicitè revelâsse, aut eas nunc esse de fide: quamvis, si DEUS eas revelare vellet, possent esse de fide. At verò auctoritatem suam, sive infallibilitatem in cognoscendo, & dicendo, DEUS in S. Scriptura sæpe revelavit, etiam in circumstantiis, in quibus prævia notitia ejusdem authoritatis non fuit ità necessaria ad assensum præmissarum: adeóque est lata disparitas.

576. Dices 3. Si conclusio: *Dies existit:* deducta ex suprà memoratis præmissis de fide, non est de fide, ruunt probationes quartæ & quintæ conclusionis nostræ: hoc admitti non potest: ergo. prob. ma. in hoc stant illæ probationes, quòd DEUS, revelans propositionem universalem, clarè cognoscat particulares in ea contentas, & has revelet: vel quòd subjectum conclusionis, sit idem cum subjecto propositionis majoris, aut alterius de fide: vel saltem in eo subjecto includatur; adeóque, quidquid revelatur de uno, reveletur etiam de altero, juxta principium Logicum *Dictum de omni:* sed hæc omnia ruunt, ùt patet consideranti: ergo.

Resp. neg. ma. ad probationem disting. majorem. in hoc stant illæ probationes, quòd DEUS revelans propositionem universalem, particulares in ea contentas cognoscat, & revelet: & quòd omne dictum de subjecto præmissæ, e.g. majoris, dicatur etiam de subjecto conclusionis; quando adest ratio dicendi, quòd DEUS propositiones particulares velit revelare, & quòd, quidquid revelat de uno subjecto, velit etiam revelare de altero. conc. ma. quando non adest talis ratio, sed potiùs ratio dicendi, quòd non velit revelare. neg. ma. & dist. sic. mi. neg. cons.

577. Revelatio externa, de qua hîc loquimur, cùm sit ens creatum, potest esse perfectior, vel minùs perfecta pro libitu DEI; unde potest hic, per eam revelare plura, vel pauciora, clariùs, vel obscuriùs, confusè, vel distinctè: adeóque potest intendere, vel manifestationem etiam veritatum particularium, vel tantùm manifestationem alicujus veritatis universalis in confuso: quid autem ex his duobus velit, sæpe debet aliunde colligi. In casibus quartæ, & quintæ conclusionis, videtur DEUS saltem ùt plurimùm (sic enim limitantur eæ conclusiones) velle manifestare veritates particulares, adeóque has loqui. Et hujus ratio est; quia aliàs deberet admitti contra communem, quòd Ecclesia conderet novas revelationes: item, quòd non esset cuique de se in particulari credibile fide Divina, se esse redemptum à Christo: quòd in peccato moriens, sit damnandus, aut, quòd in gratia moriens, sit salvandus &c. quæ ibi deduximus. At, quòd in casu objectionis DEUS velit tantùm, manifestare aliquam veritatem universalem, neque intendat revelare veritates particulares, ratio sumitur partim ex eo, quòd istud non probetur, partim ex hoc ipso absurdo, quòd omnes veritates evidentes deberent esse de fide.

578. Jam quod spectat ad principium: *Dictum de omni:* verissimum id est, in hoc sensu, quòd prædicatum, dictum de termino universali, conveniat etiam particulari sub illo contento, & de hoc per legitimam consequentiam possit inferri: sicut in casu objectionis legitimè infertur: *Nunc dies existit.* At illud principium non est accipiendum in hoc sensu, quòd, si quis loquatur universale, loquatur etiam particularia contenta; nam, cùm locutio pendeat ab intentione loquentis, potest quis velle, manifestare veritatem universalem in confuso, quin velit manifestare omnes veritates sub ea contentas, adeóque quin velit eas loqui: imò potest velle, ut audiens non veniat in notitiam veritatum particularium. vide dicta *à. n. 538.* Si autem DEUS non loquatur hanc propositionem: *Nunc dies existit:* etsi ea inferatur ex aliqua revelatione, non est in se revelata, adeóque non est de fide.

579. Dices. Si Ecclesia definiret, hunc diem existere, tunc DEUS hanc veritatem particularem revelâsset. Resp. inprimis non sequi, quòd DEUS eam revelâsset in ea universali: *Omne, quod DEUS scit existere, existit*; potuisset enim eam aliter, etiam immediatè revelare. Si autem Ecclesia definiret, quòd in ea universali DEUS hanc particularem revelâsset, facienda esset exceptio, & dicendum, quòd DEUS, non quidem omnia particularia, quæ scit existere, revelaverit, sed tantùm existentiam hujus diei. At non puto esse periculum, quòd Ecclesia sit istud definitura.

580. Ob. 4. Posset contingere, ut, quando major universalis est revelata, minor naturalis, sit moraliter quidem certa, attamen reipsa falsa: quo casu conclusio etiam erit falsa: ergo non poterit esse actus fidei, neque ejus objectum de fide. Resp. 1. nos in assertione posuisse minorem evidentem, adeóque veram. Resp. 2. om. totum. Assertio nostra solùm vult, quòd conclusio objectiva sit de fide, in casu minoris tantùm moraliter certæ, & simul veræ; nam, si vera non est, utique conclusio objectiva de fide non est. verbo. Dicendum est, in casu certitudinis moralis, non qualiscunque, sed positivæ, & ex valde gravibus rationibus haustæ, prudenter judicari, veritatem conclusionis contineri in veritate majoris revelatæ, adeóque etiam esse revelatam; hinc prudenter posse quemvis conari ad eliciendum actum fidei: & hunc, supposito, quòd minor vera sit, Divino cum auxilio eliciendum: Si autem (ùt absolutè fieri potest) minor, & consequenter etiam conclusio, esset falsa, DEUS ad falsum actum supernaturali auxilio non concurret; itaque conatus ille carebit effectu, seu actu fidei: non tamen carebit

suo

suo motu: elicietur quidem actus, seu assensus: sed naturalis tantùm, & falsus.

ARTICULUS III.

An Fides Divina sit discursiva.

581. Dico 1. Actus Divinæ fidei non est necessariò discursivus. ità communissimè omnes. Prob. conclusio negativè; quia probari nullatenus potest, actum fidei necessariò debere esse discursivum; potest enim aliquis immediatè, per simplicem adhæsionem ad verbum DEI, absque ulla illatione unius ex alio, credere aliquod mysterium: imò ordinariè ità fideles credunt. Ubi nota ex Logica, discursum, propriè dictum, esse orationem, in qua unum ex altero infertur; unde debet unum esse medium, seu ratio, ex qua aliquid aliud infertur. *Discursus formalis* stat in tribus, vel saltem duabus propositionibus, realiter distinctis, scilicet *majore*, *minore*, & *consequentia*, vel saltem *antecedente* & *consequente*. Dico *saltem*; quia aliqui dubitant, an detur enthymema in mente: major, & minor, vel antecedens, debent, pro priori naturæ antecedere consequentiam, & illuminare intellectum, ut agnoscat connexionem objectivam in tertio, & ex hac inferat identitatem inter se in conclusione.

582. *Discursus virtualis* non est tantùm propositio quælibet causalis (nam etiam DEUS potest formare propositiones causales, non tamen discursum virtualem, strictè dictum, nisi fiat quæstio de nomine) sed est propositio unica, habens tendentiam, æquivalentem antecedenti, & consequenti, ità, ut una pars, formaliter distincta ab altera, repræsentet identitatem in tertio, & quasi illustret intellectum, ad concipiendam, & inferendam alteram, seu identitatem inter se: simili ferè modo, quo in *tr. de DEO n.* 555. diximus, quòd cognitio DEI aliquo modo eminentiali illuminet ad volitionem cognitioni identificatam.

Dico *simili ferè modo*; nam in discursu virtuali dantur imperfectiones, quæ non dantur in cognitione, vel volitione Divina: & præsertim datur ista, quòd discursus virtualis præsupponat duas apprehensiones, realiter distinctas, unam objecti formalis, alteram objecti materialis, quarum prior illuminet ad concipiendam secundam. Unde, si in hoc sensu stricto sumatur discursus virtualis, non video, cur actus fidei semper debeat esse discursus virtualis; nam sufficit actui fidei, si sit propositio causalis: nec videntur credentes, semper identitatem in tertio, pro priori rationis cognoscere, sed simul testimonium DEI, & ipsum mysterium, tanquam causam, & effectum, ùt fit in aliis propositionibus tantùm causalibus.

583. Dico 2. Potest tamen absolutè actus fidei esse discursivus, formaliter, & virtualiter. ità Vasquez, Lugo, Hurtado, Medina, Becanus, Arriaga, Ripalda, Mastrius, Haunoldus, Platelius, & alii, maximè Recentiores. Probatur. Non est ulla implicantia in hoc, quòd aliquis antecedenter pro priori naturæ, per præmissas duas, vel unam, cognoscat revelationem DEI, de aliquo mysterio factam, & ab hac cognitione illustretur, ad inferendum in consequentia actum fidei de illo mysterio: e. g. hæc propositio: *Omne, quod DEUS dixit, est verissimum*: non tantùm est veritas naturaliter cognoscibilis, & cognita: sed etiam est revelata, seu revelatio in Scripturis frequens: potest ergo ex ea, & ex altera revelata, fieri syllogismus: e. g. *Omne, quod DEUS dixit, est verissimum: sed DEUS dixit, Verbum esse incarnatum: ergo Verbum est incarnatum*: vel potest fieri tantùm enthymema: *DEUS dixit, Verbum esse incarnatum: ergo Verbum est incarnatum*: in quo discursu conclusio potest esse actus fidei; nihil enim obest.

Noto tamen, ad hoc, ut non tantùm præmissæ sint actus fidei, sed etiam conclusio, necesse esse, ut conclusio se reflectat in præmissas objectivas, & sic intrinsecè attingat objectum formale; quanquam enim probabilis sententia quorundam philosophorum sit, conclusionem non semper se debere in præmissas objectivas reflectere, potest tamen id sæpe, imò fors sæpissimè fieri; neque enim defendere volo ullo modo, quòd præmissæ, unà cum conclusione, non attingente intrinsecè testimonium DEI, simul sumptæ, constituant integrum actum fidei, constitutum ex pluribus partibus realiter distinctis.

584. Ob. 1. Juxta SS. Patres, fides non est inquisitiva: ergo nec discursiva. Confir. 1. Fides Angelorum est ejusdem speciei cum nostra: sed illa non est discursiva: ergo nec nostra. Confirm. 2. Habitus fidei non posset influere in præmissas: ergo præmissæ non possent esse actus fidei: atqui deberent etiam esse actus fidei: ergo. prob. ant. non est idem habitus principiorum, & conclusionum: ergo, si habitus fidei influeret in conclusionem, quæ esset actus fidei, non posset influere in præmissas, quæ sunt principia ejusdem actûs. prob. etiam mi. subsumpta. præmissæ deberent esse certiores conclusione: atqui in via non datur actus certior actu fidei; ergo præmissæ deberent esse actus fidei; alias non essent æquè certæ, multò minùs certiores, quàm conclusio.

Resp. dist. ant. fides non est inquisitiva, hoc est, curiosè investigans, & examinans mysteria. conc. ant. non est inferens unum ex alio. neg. ant. & cons. De hac subtilitate scholastica SS. Patres non erant soliciti. Ad 1. confirm. dist. ma. Fides Angelorum est ejusdem speciei cum nostra in consideratione Theologica. conc. ma. in consideratione physica. neg. ma. & om. mi. neg. cons. Sicut est ejusdem speciei Theologicæ actus fidei, sive credatur verbo DEI scripto, sive tradito, sive hac, sive alia ratione applicato; quia datur idem motivum, seu testimonium DEI, ità etiam, sive fides discurrat, sive non, est ejusdem speciei Theologicæ; quia etiam manet idem motivum, ùt inferiùs dicemus pluribus.

585. Ad

585. Ad 2. confirm. neg. ant. ad prob. dist. ant. non est idem habitus principiorum, & conclusionum, si loquamur de habitibus naturalibus. conc. vel om. ant. si loquamur de habitibus supernaturalibus. neg. ant. & cons. vide dicta *n. 167.* Dein etiam probatio minoris subsumptæ est falsa; nam saltem in supernaturali discursu sufficit, præmissas esse æquè certas, nec debent esse certiores conclusione; nec certitudine formali (cùm non minùs tales conclusiones, quàm præmissæ proveniant à lumine supernaturali, & nitantur testimonio Divino) nec certitudine adhæsionis; cùm intellectus utrisque æqualiter adhæreat.

Imò etiam in naturalibus non video, quare necessariò debeant præmissæ esse certiores conclusione; nam, cùm possit sæpe idem, quod nunc est antecedens, in alio discursu esse consequens, & vicissim (e. g. possum nunc dicere: *Dies est: ergo sol adest:* & postea: *Sol adest: ergo dies est*) non video, cur debeat antecedens esse certius consequente. Si autem per firmiùs alicui adhærere nihil aliud intelligatur, quàm adhærere illi, tanquam affirmationi motivi, propter quod etiam adhæretur alteri, potest quoque in hoc sensu dici, quòd in actu fidei discursivo adhæreatur firmiùs præmissis, quàm conclusioni.

586. Ob. 2. Si fides est discursiva, non nititur solo testimonio Divino, sed etiam illa veritate naturali: *Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se:* sed hac veritate niti non potest: ergo. prob. mi. si aliqua fides, seu actus fidei, niteretur ista veritate, tunc differret specie Theologica ab aliis actibus fidei, non nixis illa veritate: & insuper non esset magis certus, quàm illa veritas naturalis (conclusio enim sequitur debiliorem partem) neutrum potest admitti: ergo. Resp. neg. ma. non enim actus fidei deberet esse discursus ad regulas Logicas factus, aut attendere, ad illud principium, vel niti illo: sed deberet præcisè attendere ad connexionem objectivam testimonii Divini, & mysterii per id revelati: sicut Logici dicunt, quòd quis absque Logica artificiali in rebus obviis possit discurrere. Illa autem connexio objectiva realiter aliud non est, quàm ipsum testimonium DEI, secum afferens certitudinem de veritate mysterii, à se dicti. Quare realiter non habet ullum aliud, nec inadæquatum motivum, actus fidei discursivus, quàm habeat actus fidei non discursivus.

587. Nec dicas, connexionem illam, seu, quod idem est, bonitatem consequentiæ objectivæ, ostendi per lumen naturale, adeóque discursum niti illo lumine naturali. Resp. enim, etiam ipsum testimonium posse cognosci cognitione naturali, sed hoc non sufficere; unde, sicut in ordine ad fidem testimonium DEI potest, & debet proponi per illustrationem supernam, ità etiam potest, & debet illa connexio, vel bonitas consequentiæ objectivæ, per talem illustrationem proponi. Dicere autem, quòd sit impossibilis repræsentatio supernaturalis connexionis objectivæ, & consequenter, quòd sit impossibilis omnis discursus, supernaturalis, planè est nimium, & gratis dicere: cur enim non possit esse discursivus actus prudentiæ supernæ, vel actus sapientiæ, aut scientiæ supernæ? quales habitus dari, habetur ex Sacra Scriptura *Isai. 11. v. 2.* ubi dicitur de Christo: *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectûs, spiritus consilii, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis.* Et de hoc spiritu scientiæ, sive de hac scientia Christo infusa, loquitur S. Thomas *3. p. q. 11. art. 1.* & postea *art. 3. in corp.* expresè ait, eam scientiam in Christo fuisse discursivam.

588. Ob. 3. Juxta nos non posset dari discrimen, inter actum fidei, & conclusionem Theologicam: atqui debet inter ista duo dari discrimen: ergo. Resp. neg. ma. Multipliciter differunt inter se ista duo. Primò. Conclusio Theologica potest inferri ex una propositione revelata, & altera naturaliter evidente: e. g. in hoc syllogismo: *Omnis volucris habet stomachum: sed corvus in arca Noë est volucris: ergo habet stomachum:* non ità potest inferri actus fidei; nam actus ex talibus præmissis illatus, non est actus fidei: etiamsi, (ùt suprà *num. 549. & seq.* diximus, posse contingere) objectum, seu conclusio objectiva, esset de fide; nam etiam objectum de fide, sive fide Divina credibile, potest utique attingi per alium actum.

Secundò. Etsi utraque præmissa fuerit à DEO revelata, tamen conclusio Theologica ùt talis, non nititur sola DEI authoritate, & revelatione: sed potiùs pro motivo habet ipsas veritates revelatas, seu objecta materialia jam credita, & per priores actus fidei jam affirmata, ex quibus hîc, & nunc, conclusionem infert: testimonium autem DEI tantùm habet pro objecto mediato, ac remoto: saltem non exigit, id habere pro objecto proximo. e. g. in hoc syllogismo: *Omnis impius est DEO invisus: sed Judas est impius: ergo est DEO invisus:* motivum conclusionis non est testimonium DEI, has veritates revelantis: sed sunt ipsæ veritates jam priùs creditæ. At verò actus fidei debet niti immediatè sola authoritate DEI revelantis.

589. Unde non potest actus fidei inferri ex aliis præmissis, quàm ex iis, quæ formaliter affirmant testimonium DEI, e. g. actus fidei discursivus sic tendit: *Omne, quòd DEUS revelavit, est verum: sed DEUS revelavit incarnationem: ergo est vera;* si enim alia veritas, licèt revelata, ponatur in præmissis, e. g. *Omnis homo est redemptus à Christo: sed S. Joannes est homo: ergo est redemptus à Christo:* talis conclusio formalis non esset actus fidei; quia, licèt conclusio objectiva, seu objectum conclusionis formalis, sit de fide, seu objectum fidei, per alium actum credibile, tamen assensus, hac ratione ei præstitus, non est actus fidei; quia non nititur immediatè revelatione Divina: sed est tantùm actus conclusionis Theologicæ.

Nec dicas, talem actum saltem mediatè niti testimonio DEI; hoc enim non sufficit; nam actus virtutum non specificantur ab objectis formalibus mediatis, sed ab immediatis, ùt patet in actu imperato; hinc, cùm conclusio Theologica non debeat immediatè niti testimonio DEI, est satis discriminata ab actu fidei.

Tertiò. Conclusio Theologica non debet niti solo testimonio Divino, sed potest etiam niti principio illo: *Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se:* vel illo: *Dictum de omni: dictum de nullo*: item potest niti evidentia naturali alterius præmissæ, quæ tamen, ùt dictum est suprà *n. 551.* non est motivum actûs fidei, sed tantùm applicatio motivi. Quòd autem in sensu latiori aliquando etiam actus aliquis fidei possit dici conclusio Theologica, nihil est absurdi; quia tantùm intelligitur, actum fidei discursivum esse conclusionem, seu discursum de DEO, vel rebus Divinis, vel à DEO revelatis, elicitum.

590. Dices. Ergo non erit actus fidei ille, quem adduximus *n. 583. Omne, quod DEUS dixit, est verissimum; sed dixit, Verbum esse incarnatum: ergo est verissimum, Verbum esse incarnatum*; nam major etiam est principium naturaliter notum, & non est revelatio, sed tantùm veritas revelata. Resp. dist. illatum. non erit actus fidei, si illa major tantùm affirmetur, ùt veritas naturaliter cognita. conc. illatum. si affirmetur ùt revelatio. neg. illatum. Illa veritas utique naturaliter etiam potest cognosci; cùm lumine naturæ sit evidens: at sic non sufficit ad actum fidei; hinc dixi *n. 583.* quòd illa veritas sit non tantùm naturaliter cognoscibilis, sed etiam sit revelatio in Scripturis sat frequens.

Rursus illa veritas potest etiam accipi, ùt actus fidei priùs elicitus: & nec sic sufficit ad inferendum actum fidei, qui non debet niti prævio actu fidei; nam & hic est aliquid purè creatum. Tandem potest considerari illa veritas ùt revelatio; quia revera sæpe continetur in Scripturis: & sic in majori potest quis assentiri ipsi propter se ipsam, & in conclusione alteri etiam propter ipsam: & hoc requirimus, ut conclusio sit actus fidei. Quòd si dicas, istud rarò contingere, adeóque rarò contingere, ut actus fidei sit discursivus: non est contra nos, qui tantùm dicimus, eum esse possibilem.

591. Ob. 4. In discursu præmissæ formales debent esse causa conclusionis: atqui actus fidei præcedentes, qui deberent esse præmissæ, non possunt esse causæ alterius actûs fidei subsequentis: ergo hic non potest esse conclusio. Resp. dist. ma. præmissæ formales debent esse causa dispositiva, vel fortè aliquo modo physica conclusionis. om. ma. causa objectiva, seu objectum formale illius. neg. ma. & sic dist. mi. neg. cons. Præmissæ formales nec in discursu naturali sunt causa objectiva; nam longè communiùs negatur à Logicis, conclusionem se reflectere in præmissas formales; unde nec actus fidei, qui esset conclusio, deberet se reflectere in alios præcedentes actus fidei, tanquam in objectum, eósque habere pro motivo, etiam tantùm inadæquato: sed haberet pro objecto adæquato solam revelationem Divinam.

An autem præmissæ formales essent causa aliqua physica conclusionis, adeóque præcedentes actus fidei causa sequentis, parùm refert; nec enim propterea in sensu Theologico differrent specie actus fidei, qui essent præmissæ, & actus fidei, qui essent conclusiones: sicut non differunt actus ab habitu eliciti ab aliis actibus, productis per concursum omnipotentiæ extrinsecùs applicatæ in defectu habitûs. Quando autem S. Thomas *q. 14. de veritate, quæ est de fide. a. 1. in corp.* ait, differre fidem, & conclusionem scientificam in eo; quòd in scientia intellectus rapiatur ad assensum, ex collatione, & cogitatione principiorum: e contra in fide intellectus debeat determinari à voluntate: non est nobis contrarius; nam & nos dicimus, intellectum necessitari in evidentibus, non autem in fide obscura.

592. Ob. 5. Actus fidei debet esse liber: atqui conclusio, concessis præmissis, non est libera: ergo actus fidei non potest esse conclusio. Resp. dist. ma. Actus fidei debet esse liber libertate mediata. conc. ma. liber libertate immediata. subdist. quoad speciem. neg. ma. quoad exercitium. om. ma. & dist. mi. conclusio non est libera libertate immediata. om. mi. mediata, saltem in præmissis. neg. mi. & cons. Dixi cum multis in Logica, intellectum, concessis præmissis probabilibus, non esse necessitatum ad conclusionem, saltem quoad exercitium: licèt sit necessitatus quoad speciem: quod si verum est, etiam non erit intellectus necessitatus ad conclusionem fidei; cùm præmissæ tunc quoque sint obscuræ. Si neges eam sententiam, dic, actum fidei saltem liberum esse mediatè, eatenus, quatenus potest intellectus assentiri præmissis, vel non, & consequenter etiam conclusioni: quæ libertas sufficit ad meritum, ùt dixi *tract. de actibus humanis à n. 151.*

593. Ob. 6. Quando intellectui proponitur evidenter credibile testimonium DEI, & objectum testificatum, tunc voluntas est expedita, ut statim imperet unum indivisibilem assensum utrique: ergo non imperat discursum formalem per plures actus; ad quid enim hæc multiplicatio entium? Resp. Etsi hoc sæpius fiat, non est necesse, ut semper fiat; sicut etiam in naturalibus sæpe proponitur objectum materiale, & formale, ità, ut utrumque per unam indivisibilem propositionem causalem affirmetur: at id non fit semper; aliàs nec daretur naturalis discursus. Potest ergo pro priori proponi tantùm revelatio Divina, ut intellectus de ea dubitare prudenter non possit, sed eam omnino possit affirmare: quin tamen pro eo signo naturæ jam proponatur authoritas DEI, & consequenter connexio cum mysterio revelato: quo casu primùm pro signo posteriori

poterit

poterit assensum mysterii tanquam conclusionem inferre: imò homines rudes, etiam apprehensâ authoritate Divina, fortè tamen in eodem signo nondum agnoscunt connexionem cum mysterio: adeóque primùm pro posteriori per actum distinctum huic assentiuntur.

594. Ob. 7. Juxta nos, qui concessis præmissis in syllogismo negaret consequentiam, esset hæreticus: sed hoc non videtur dicendum: ergo. Confir. Qui in prima sua conversione primò affirmaret authoritatem DEI per præmissas, & casu impediretur ab actu conclusionis, jam vi præmissarum subijceret intellectum Divinæ auctoritati: ergo juxta nos acquireret habitum fidei: consequens est falsum; quia habitus fidei non infunditur adultis, antequam actus proprius illius sit elicitus: ergo. Resp. Hæc objectio, non tam impugnat hanc assertionem, quàm superiùs positam, quòd scilicet conclusio objectiva sit de fide: sed quidquid de hoc sit, retorqueo argumentum, in conclusione Theologica, qua infertur, e. g. Christum esse DEUM; nam qui in hac negaret consequentiam, eodem modo esset hæreticus. in forma. dist. ma. si negaret tantùm consequentiam formalem, seu bonitatem syllogismi artificialem, esset hæreticus. neg. ma. si negaret consequentiam objectivam. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conseq.

Ad confir. Vel talis primò conversus affirmaret authoritatem DEI per actus fidei, vel tantùm per alias præmissas. Si secundum: neque posset inferri ex istis actus fidei, nec talis acquireret habitum fidei; quia hic non infunditur ante actum proprium fidei: nec etiam sufficit quælibet subjectio intellectûs ad fidem; alias, si post piam affectionem impediretur actus fidei, deberet tamen habitus infundi. Si primum: rursus est quæstio inter doctores, an habitus fidei infundatur ante gratiam, vel non: si non infunditur, res iterum est clara: si infunditur, & quidem post quemvis actum fidei, etiam tali infundetur: si autem exigitur certus actus, e. g. de DEO ùt existente, remuneratore, vel punitore, non infundetur. Ex his dist. 1. conf. & mi. subs, ac neg. ult. conf.

QUÆSTIO II.

De Objectis Materialibus Fidei in Specie.

ARTICULUS I.

Quæ sint credenda necessitate medii, vel præcepti.

595. DIco 1. Ad salutem necessarius est adultis necessitate medii aliquis actus fidei formalis, seu nixus immediatè, & intrinsecè authoritate DEI loquentis. ità omnes, adeò, ut Suarez *de fide disp. 12. sec. 2. n. 5.* dicat, hoc non posse absque errore in fide negari. Loquor autem in conclusione de actu fidei; nam de habitu aliunde certum est, eum in hac providentia esse necessarium necessitate medii, adeò, ut sinè eo nemo salvetur; nemo enim salvatur sinè gratia, cui semper habitus Theologici, & morales infusi, sunt conjuncti. Probatur autem conclusio 1. ex multis Scripturæ textibus, quos vide apud eundem Eximium *cit. modò section. n. 6.* maximè verò ex illo *ad Hebr. 11. v. 6. Sinè fide autem impossibile est placere DEO.* Tridentinum etiam *sess. 6. c. 7.* ait de fide: *Sinè qua nulli unquam contigit justificatio.* & *c. 8.* ait: *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis, sinè qua impossibile est placere DEO.* Idem fusè asserunt SS. Patres, Augustinus, Leo, Fulgentius, aliique apud Suarez *loc. modò cit.*

Dico 2. Non sufficit fides tantùm naturalis, aut latè dicta. Prob. Est damnata propositio 23. ab Innocentio XI. *Fides latè dicta, ex testimonio creaturarum, similive motivo, ad justificationem sufficit:* ergo requiritur fides strictè dicta, seu quæ resolvitur in testimonium DEI, & non in testimonium creaturarum, vel simile motivum inferius. Ulteriùs S. Paulus, postquam *ad Hebræos. 10. v. 38.* dixit: *Justus autem meus ex fide vivit:* ut explicet, de quali fide loquatur, statim subjungit *c. 11. v. 1. Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium:* adeóque loquitur de fide supernaturali, & strictè dicta, quæ scilicet est fundamentum spei supernaturalis; hujus enim fundamentum est fides præstita revelationi, seu testimonio DEI, nobis æterna bona, & seipsum possidendum promittentis: & fides, quæ tendit in ea, quæ nondum apparent: de qua etiam fide paulò post addit Apostolus, sinè ea impossibile esse placere DEO.

Sed & Tridentinum *sess. 6. can. 3. de justificatione*, sic definit: *Si quis dixerit, sinè præveniente Spiritûs Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit:* ergo loquitur de fide supernaturali. Dum autem idem Concilium *ead. sess. 6.* agens de modo præparationis ad justificationem, ait, quòd eatenus homines ad eam disponantur, quatenus sunt *credentes, vera esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt*, planè indicat fidem, quæ requiritur, non esse qualemcunque latè dictam, sed nixam revelatione Divina.

596. Dico 3. Actus fidei ità necessarius est adultis, ut per se debeat elici reipsa, nec sufficiat elicitus in voto. ità cum communissima Suarez *cit. disp. 12. de fide sec. 2. n. 12.* Dixi *per se*; nam, si per accidens fieret, ut infans baptizatus abstraheretur inter barbaros, inter quos nihil de religione audiret, & aliquo exiguo tempore vivens post rationis usum, nihil contra legem naturalem graviter peccaret, atque sic moreretur, videntur Suarez, *ibidem n. 16.* Lugo, & Maurus, censere, talem non ùt adul-

tum, sed ùt quasi infantem probabiliter salvandum. Prob. conclusio hac ipsâ communissima auctoritate doctorum, qui textus Scripturæ explicant, de actu fidei reipsa elicito. Insuper doctores advertunt, Christum *Marci 16. v. 16.* dixisse: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*: postea autem de sola fide subjunxisse: *Qui verò non crediderit, condemnabitur*: & ex his Domini verbis inferunt, magis necessariam esse fidem, quàm baptismum: cúmque hic sit necessarius, saltem in voto, illam necessariam esse reipsa. Iidem advertunt, S. Paulum *ad Hebr. 11.* ubi probat, fide justificatos fuisse Patres antiquos, semper afferre exempla fidei reipsa elicitæ, & non tantùm habitæ in voto.

597. Confir. 1. ex Haunoldo *l. 3. tr. 1. c. 8. n. 386.* Si sufficeret fides in voto, tunc fides omnium articulorum fidei esset eodem modo necessaria (nam omnium fides est necessaria in voto, éstque medium institutum ad salutem, adeóque omnium fides est necessaria necessitate medii in voto) sed hoc est falsum: ergo fides aliquorum debet esse necessaria necessitate medii reipsa, & non tantùm in voto. mi. est clara; nam omnes Theologi faciunt discrimen inter articulos fidei, dicúntque, aliquorum fidem esse magis necessariam, quàm aliorum: & vel maximè necessariam esse fidem articuli de DEO remuneratore, cujus fidei necessitatem specialiter commendat S. Paulus *ad Hebr. 11. v. 6.* dum ait: *Credere enim oportet accedentem ad DEUM; quia est, & inquirentibus se, remunerator sit.* Nec Theologi tantùm volunt dicere, fidem unius articulli esse magis necessariam, quàm alterius, necessitate præcepti: sed etiam esse magis necessariam necessitate medii. videri etiam potest Suarez *de fide disp. 12. sec. 2. n. 12.*

598. Dico 4. Fides explicita DEI, non tantùm ùt existentis, sed etiam ùt remuneratoris supernaturalis, est adultis necessaria necessitate medii. ità omnes, maximè post Innocentium XI. damnantem hanc propositionem *22. Non nisi fides unius DEI necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.* Infertur etiam hæc conclusio ex textibus, paulò antè citatis, quibus dicitur, credi debere de DEO, quòd sit, & quòd remunerator sit: item, fidem esse substantiam rerum sperandarum, scilicet à benignitate DEI remuneratoris. Ubi notat Suarez *disp. 12. de fide sec. 3. n. 8.* omnes auctores intelligere remuneratorem supernaturalem; quia ùt talis est fundamentum spei, quæ tendit ad supernaturalia.

599. Ulteriùs notat idem Eximius *cit. disp. 12. de fide sec. 3. n. 3.* posse per fidem credi in DEUM verum, licèt per ignorantiam inculpabilem aliquid falsum de illo per alium actum cogitetur; nam rustici ex invincibili ignorantia sæpe aliquid affingunt DEO, quod ei non competit: imò Theologi etiam circa prædicata DEI, maximè contingentia, sibi contrarii sunt: altera igitur eorum pars debet falsi aliquid de eo opinari. Verum igitur DEUM credit, qui eum sub tali conceptu credit, ut discernat eum ab omni creatura, & insuper credat, eum esse summè perfectum, primum rerum omnium principium, summè sapiens, omnipotens, omniscium, cui summus cultus, & summa fides debetur. Per remuneratorem autem intelligitur DEUS summè providus, & justus, qui cuique juxta merita sua reddit mercedem: quin etiam veniam, gratiam, atque beatitudinem, dare paratus est: econtra etiam ipsum offendentibus, infligere pœnas. Addo hìc obiter, dici, DEUM cognosci *ùt objectum naturale*, quatenus cognoscitur sub prædicatis, quæ naturali lumine possunt cognosci: sub aliis verò prædicatis, quæ ex supernaturali tantùm illustratione agnoscuntur, dicitur, cognosci *ùt objectum supernaturale.*

600. Dico 5. Fides explicita mysterii SS. Trinitatis, vel Incarnationis Christi, aut Christi redemptoris, reipsa habita, probabiliter non est necessaria necessitate medii, quamvis sit necessaria necessitate medii saltem in voto, sicut baptismus, ùt rectè Suarez *de fide disp. 12. sec. 4. n. 18.* Conjungo utrumque mysterium; quia de utroque videtur esse par ratio: nec potest rectè intelligi unum sinè altero, ùt consideranti facilè patet. Conclusionem hanc tenent Suarez *de fide. disp. 12. sec. 4. n. 11.* Haunoldus *l. 3. tr. 1. c. 8. n. 406. & 407.* Illsung *tr. 3. disp. unica art. 1. n. 32.* Lugo *de fide disp. 12. sec. 4. n. 91.* (ubi ait, hanc esse inter nostros recentiores communem) & alii multi apud Layman *l. 2. tr. 1. c. 8. n. 5.* qui hanc sententiam saltem æquè probabilem censet.

Prob. conclusio 1. negativè; quia tam gravis necessitas, nec ex Scripturis, nec ex Patribus, nec ex alio medio, potest ostendi; nam loca, aut testimonia Scripturæ, vel Patrum, quæ adducuntur, ad summum probant necessitatem medii in voto. Prob. 2. etiam aliqualiter positivè. Ut argumentatur Suarez, non possunt omnes articuli fidei simul tradi: ponatur ergo catechumenus, qui, postquam credidit, DEUM esse, & supernaturalem remuneratorem esse, atque attritionem de peccatis elicuit, incidat subitò in morbum, & defectum sensuum, aut amentiam: talis planè debet baptizari: ergo debet, salutem posse consequi absque explicita reali fide in Christum. Pariter, si quis in sylvis nihil de Christo audîsset: at legem naturalem servâsset: postea autem illuminaretur, ut agnosceret DEUM supernaturalem remuneratorem: cur talis non posset, DEUM supernaturaliter super omnia diligere, & salvari? Certè dicere, DEUM tales casus non permissurum, est gratis id dicere: sicut etiam dicere, DEUM semper talem illuminaturum quoque de Christo, est absque necessitate miracula multiplicare.

601. Dicere autem, DEUM tali homini non daturum auxilium, ad diligendum DEUM super omnia, quoad usque is priùs sit instructus de mysteriis SS. Trinitatis, aut incar-

incarnationis, non esset conveniens bonitati Divinæ; quia restringeretur benignitas DEI in lege nova; in antiqua enim lege, explicita fides de SS. Trinitate, aut de Christo, non fuit necessaria. Accedit, quòd talis homo in sylvis, qui non haberet occasionem discendi mysterium SS. Trinitatis, vel Incarnationis, quidquid faceret, justificari non posset: nisi prorsus miraculosè ei notitia de SS. Trinitate, & incarnatione ingereretur: quod DEUM semper facturum non probatur, eo ipso; quòd non probetur ea notitia necessaria. videri potest Suarez *cit. disp. 12. de fide. sec. 4. à n. 11.* ubi hanc rationem fusè deducit.

Aliud est, quòd DEUS in hac providentia nolit concurrere ad actum charitatis cum eo, qui tantùm credit DEUM esse, non autem credit esse remuneratorem. nam hoc probatur, tum ex omnibus illis rationibus, quibus probavimus, hanc fidem explicitam reipsa esse necessariam necessitate medii: tum etiam ex eo, quòd istud prædicatum DEI sit longè faciliùs agnoscibile, & consequenter facienti, quod est in se, non sit absconditum. Confirm. à Medina, Sa, & aliis. Inter Christianos videntur reperiri aliqui ità rudes, ut ista mysteria vero conceptu non videantur apprehendere, consequenter explicitè non credere: ergo. Et quid dicendum de mutis, & simul surdis, à nativitate, qui difficulter verum conceptum de his mysteriis edoceri possunt? nam per signa à verbis distincta vix, aut ne vix quidem poterit ingenerari verus conceptus mysterii SS. Trinitatis, cui nihil in terris vel à longè est simile: & tamen, si isti homines adulti sint, fidem necessariam necessitate medii habere debent.

602. Dico 6. Necessitate gravis præcepti omnes fideles debent credere explicitè reipsa quoad substantiam, quæ in symbolo Apostolorum continentur. ità communis cum S. Thoma *2. 2. q. 2. ab art. 5. usque ad 8.* & Suarezio *de fide disp. 13. sec. 4. n. 5.* Prob. Hanc fidem exigunt Concilia, Agathense, Bracharense, & Cabilonense, apud Haunoldum *l. 3. tr. 1. c. 8. controv. 5. n. 409.* & sumitur ex *C. Baptizandos. 58.* & *C. Non liceat. 59. dist. 4. de Consecrat.* Ratio ulterior est; quia Christianus debet saltem primaria capita suæ religionis explicitè credere: atqui ista continentur in symbolo: ergo. Et videntur sanè ideo Apostoli symbolum confeciisse, ut fideles haberent compendium eorum, quæ nôsse deberent.

603. Notandum autem 1. ex Suarez *de fide disp. 12. sec. 3. n. 1.* quòd *fides explicita* sit duplex. Una est perfecta, atque distincta, per quam quis non solùm assentitur mysterio, sed etiam scit, illud explicare, & aliquam ejus rationem reddere: quæ fides non requiritur ab omnibus; cùm non omnes ejus sint capaces; nec rudes eam communiter habeant. Altera est minùs perfecta, per quam res in se, & sub propria ratione creditur: cui opponitur *fides implicita*, vel *confusa*, quæ scilicet aliquid credit, tanquam in alio universali materiali objecto contentum: & hanc fidem explicitam, circa mysteria in symbolo contenta dicimus, quoad substantiam esse necessariam necessitate præcepti.

Notandum 2. dici, ea debere credi quoad substantiam, hoc est, quoad principalia objecta (qualia videtur Haunoldus *l. 3. tr. 1. c. 8. n. 409.* velle inesse aliqua saltem singulis articulis) non tamen quoad ea, quæ sunt tantùm dicta tanquam accidentia, e. g. quòd Pilatus fuerit judex, qui Christum condemnavit. Disputant tamen adhuc doctores, quænam propriè dicenda sint spectare ad substantiam, quænam ad accidentia: sed hoc speculativè fusiùs examinare non videtur valde utile; cùm vix aliquid solidi possit statui, & in praxi utique fideles debeant instrui de omnibus, quæ in toto symbolo continentur.

604. Quæ autem debent explicitè credi, debent credi sub aliquo vero conceptu: sufficit tamen, si conceptus iste sit imperfectus; nec enim rudes, vel rustici, debent subtilitates quascunque intelligere. Sic e. g. debent fideles omnes credere, Christum esse DEUM, & hominem, nec esse duos Christos, vel duas personas: non autem debent credere, vel intelligere, quomodo humanitas unita sit hypostaticè Divinæ Personæ: debent credere carnis resurrectionem: non autem intelligere, quomodo ea contingat. Haunoldus. *l. 3. tr. 1. c. 8. n. 410.* censet, esse quoque gravem obligationem, ut quis sciat formare crucem, atque, hanc esse communem doctorum: ipsum autem symbolum memoriâ tenere, quoad ipsa verba, non est saltem graviter præceptum, id, quod Suarez *de fide disp. 13. sec. 5. n. 8.* asserit, tanquam certum: qui etiam *sec. præc. seu 4. n. 12.* asserit, non constare sufficienter de præcepto gravi sciendi memoriter orationem Dominicam: quanquam utique valde turpe, & fors aliquando per accidens, saltem ratione scandali, graviter peccaminosa esse posset hæc negligentia, & ignorantia.

605. Dico 7. Debet quivis fidelis scire, vel nôsse ea sacramenta quoad substantiam, quæ ipse debet susscipere; unde quivis adultus fidelis, qui peccare potest, debet scire fructum, & obligationem, ac dispositionem necessariam, ad dignè recipienda sacramenta, baptismi, pœnitentiæ, & Eucharistiæ; quia debet utique quivis nôsse ea, ad quæ dignè recipienda obligatur. Debet etiam quivis scire præcepta decalogi; nam hæc quivis debet observare. Non quidem requiritur, ut quis memoriter, & ordine verborum, ea recitare sciat: sed tamen requiritur, ut singulorum substantiam ità teneat, ut pro occasione sciat, hoc esse faciendum, vel fugiendum. Pariter etiam debet quivis nôsse præcepta Ecclesiæ, saltem prima quatuor, quæ quemvis concernunt: uno verbo: debet quivis necessitate præcepti nôsse ea omnia, quorum notitia ad vitam Christianè ducendam omnibus in communi necessaria est; cùm enim quivis teneatur ad vitam sic agendam, tenetur etiam ad procuran-

curanda media, sinè quibus vitam debito modo agere non potest: inter quæ præcipuè est notitia dicta.

606. Hactenus dicta pro fidelibus in genere, non sufficiunt cuique in specie, ùt est per se clarum; nam in specie quilibet debet habere tantam notitiam mysteriorum, & etiam moralium præceptorum, quanta necessaria est ad rite fungendum officio suo, & vitam pro suo statu piè, & justè, seu verè Christianè ducendam, itémque actiones suas omnes rite peragendas. Unde, e. g. qui vult matrimonio jungi, debet scire hujus sacramenti fructum, finem, & obligationem, ac dispositionem, ad id recipiendum necessariam: & sic de aliis. Item plura debet scire civis, quàm rusticus: mercator, quàm alius, circa licentiam contractuum: plura item advocatus, & judex, quàm partes litigantes. Maximè autem debent præ aliis docti esse animarum pastores, à quibus istæ normam vivendi debent accipere. Hinc gravis peccati rei sunt, qui conscii suæ inscitiæ se gravibus negotiis temerè miscent, & acceptant officia, quibus dein ex ignorantia culpabili malè administratis gravia damna in alios emergunt.

607. Dico 8. Non sufficit, mysteria fidei semel credidisse: sed debent per se, ex obligatione ipsius præcepti fidei, actus fidei sæpius elici. ità defacto certa post Alexandrum VII. & Innocentium XI. qui damnaverunt propositiones hac de re varias: & inprimis Innocentius XI. hanc 65. *Sufficit illa mysteria semel credidisse.* item 16. *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundùm se.* item 17. *Satis est, actum fidei semel in vita elicere.* Rursus Alexander VII. hanc 1. *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur, elicere actum fidei, spei, & charitatis, ex vi præceptorum Divinorum, ad eas virtutes pertinentium:* quibus affines sunt aliæ tres damnatæ ab Innocentio XI. scilicet 5. *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis DEI semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.* & 6. *Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga DEUM.* & 7. *Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possimus.*

608. Sed quæres, quoties igitur detur per se, ratione præcepti fidei, obligatio eliciendi actum fidei. Resp. breviter, & ex occasione hujus quæstionis, de actibus omnium trium virtutum Theologicarum; cùm de omnibus tribus par ratio esse videatur. Inprimis, ùt ex propositione 6. Innocentii XI. infertur, non potest quis tales actus differre ultra quinquennium, & siquis id faceret, speciali peccato, contra præcepta positiva harum virtutum, graviter peccaret: sed nimis etiam laxum mihi videtur, quòd quis usque ad quinquennium possit, eos actus differre; etsi enim oppositum necdum damnatum sit, non ideo est verum, ùt Pontifex ipse testatur, dum sub finem Constitutionis ait, se damnando istas, non propterea alias propositiones approbare.

609. Dico itaque 9. Quivis fidelis tenetur per se, & sub gravi peccato, saltem semel intra annum, actum fidei, spei, & charitatis, elicere. ità Gormaz de actu charitatis *in tract. de charitate n. 106.* & par est ratio de actibus aliarum virtutum Theologicarum: imò major de actu fidei; cùm hic magis necessarius sit, ad vitam Christianam, & reliquarum virtutum exercitium, tanquam fundamentum omnis justitiæ. Prob. conclusio. Actus isti debent elici intra tale tempus, ut non possit dici, eos nimis diu differri, ne scilicet nimis diu obliviscamur DEI, non credendo: vel tantùm creaturas desideremus, & amemus, non sperando, nec amando creatorem, quod utique per se graviter indecens est: atqui, si actus isti differantur ultra annum, certè censentur nimis diu differri, ùt in simili videtur sentire Ecclesia, quæ ideo confessionem, & Eucharistiæ sumptionem annuam præcipit; quia aliàs videretur nimis diu differri: ergo.

Nec dici potest, hanc obligationem annuam esse nimis gravem; eámque sufficienter non probari; nam sufficienter probatur ex ipsa sat manifesta indecentia ulterioris dilationis: dein gravis non est hæc obligatio: certè erubesceret quivis Christianus, si de se deberet fateri, quòd ipsi difficile accidat, semel intra annum elicere actum fidei, spei, aut charitatis: imò etiam videtur, quòd erubescere deberet, si diceret, sibi difficile esse, aliquoties per annum talem actum elicere; unde in conclusione dixi *saltem semel*; nec enim negare velim, fors aliquanto sæpius dari hanc obligationem.

610. Dico 10. Præceptum istarum virtutum etiam per se obligat, in initio, & fine vitæ moralis, seu usûs rationis. Intelligenda autem est conclusio de initio, & fine vitæ moraliter sumpto, ut scilicet sub initium vitæ non diu differantur actus virtutum istarum: & circa finem vitæ, moraliter acceptum, seu quando videtur finis iste moraliter adesse, iterum eliciantur. Hæc conclusio ità explicata, à nemine negatur, ùt etiam ait Suarez *disp. 13. de fide sec. 5. n. 6.* quia omnes admittunt, hominem ad istarum virtutum actus eliciendos teneri, in initio, & fine vitæ, moraliter sumptis: quin imò sunt auctores, qui hac obligatione non contenti, asserunt, hominem obligari ad eliciendos hos actus, statim in primo physico instanti vitæ moralis, seu usûs rationis: de qua re *num. sequenti.*

Probatur autem ista conclusio 1. hac ipsa communissima authoritate, ex qua sæpius colligi debent præcepta Divina positiva, quæ DEUS liberè potuit ponere, vel non ponere. Probatur 2. ratione. Finis præceptorum, ad virtutes Theologicas spectantium, est, ut DEUM agnoscamus, desideremus, & diligamus, tanquam primum principium, & ultimum finem: ergo convenienter dicitur, quòd ista præcepta obligent in principio, & fine vitæ; nam initium vitæ respon-

respondet primo principio, & finis vitæ fini ultimo.

Confirm. Esset valde inordinatum, si quis evidenti credibilitate agnosceret DEUM loquentem, & diutiùs differret ei assentiri, seu credere: itémque, si agnitum infinitum bonum non appeteret, sed diu tantùm creata desideraret: & par est ratio de amore, quem utique debet quilibet bono infinito, & agnito ùt tali: nec licet diu suum amorem solis inferioribus impendere, neglecta, vel sepositа suprema bonitate: ergo est obligatio, in principio vitæ moralis DEO credendi, in eum sperandi, atque eum diligendi. Quod autem spectat ad obligationem in fine vitæ, datur etiam ratio à paritate desumpta à SS. Eucharistia, cujus sumendæ præceptum obligat in articulo mortis. Ex quibus collige, eos, qui ad juvandos moribundos vocantur, inter primas curas habere debere, ut cum iis actus istarum virtutum eliciant.

611. Dico 11. Non est obligatio sub gravi eliciendi actus virtutum Theologicarum, fidei, spei, aut charitatis, statim in instanti physicè primo, aut physicè ultimo vitæ moralis. ità Sanchez *in præc. decal. l. 2. c. 35. n. 7.* Suarez *tom. 4. in 3. p. disp. 11. sect. 2. n. 14.* Vasquez, Valentia, Azor, & plures alii. Probatur. Præceptum tam graviter, seu sub pœna æterni ignis obligans, tam teneræ ætati impositum, & quidem statim implendum, non videtur consonum suavitati Divinæ providentiæ: ergo non datur: saltem non est asserendum, nisi valde efficaciter probetur, quod non fit. Et par, imò major est ratio de ultimo instanti vitæ; quia tunc homo præ imbecillitate virium corporis, & animæ, sæpe non est ampliùs physicè, & saltem ordinariè non est moraliter potens, tales actus elicere: ergo DEUS non imposuit homini tam grave præceptum. Et puto, quòd quoad hanc partem conclusionis, seu ultimum physicum instans vitæ, omnes auctores facilè nobiscum conveniant.

Confirm. 1. Omnes ferme pueri laborant invincibili ignorantia istius præcepti; cùm priùs nondum præditi usu rationis, nec potuerint de eo prudenter dubitare, nec in illud inquirere, nec etiam ab aliis, utpote rationis incapaces, illud discere: atqui non est censendus DEUS tale præceptum posuisse, quod saltem ordinariè nemo, quem obligare deberet, sufficienter scire possit: ergo. Confirm. 2. Ante illam quasi vigiliam rationis, pueri ad nullum præceptum obligantur, nec sunt capaces obligationis: ergo non statim videntur à DEO tam arctè, & severè obligari, præsertim, cùm nullus possit discernere primum physicè momentum, vel instans, consequenter neque possit ex certa intentione illud præceptum implere,

612. Dico 12. Sæpius adhuc præceptum fidei (& idem est de præcepto spei, & charitatis) obligat per accidens, hoc est, non ratione sui, sed ratione accidentalis circumstantiæ, e. g. quando tentationes contra fidem insurgunt, quas quis judicat sinè actu fidei à se vinci non posse. 2. quando fides exteriùs profitenda est, ne scilicet verba sint mendacia. 3. sæpe fides est necessaria ad actus aliarum virtutum præceptos ritè eliciendos. Addo tamen sub finem, non teneri aliquem ad actum fidei eliciendum toties, quoties ei articulus quidam sufficienter proponitur; nam modò tunc non contradicat, vel dubitet, potest abstrahere; aliàs deberet aliquis sæpe, dum studet, actus tales elicere, & à studiis impediri. Verùm omnes alias accidentales circumstantias, in quibus detur, vel non detur, obligatio ad actus virtutum Theologicarum eliciendos, pluribus examinare, nimis foret prolixum, & potiùs spectat ad Theologiam moralem, quàm speculativam.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

613. OB. 1. contra 1. 2. & 3. conclusionem. Potest elici actus charitatis ante actum fidei strictè dictum: sed per hunc potest aliquis salvari: ergo actus fidei strictè dictus, non est simpliciter necessarius, necessitate medii ad salutem. ma. prob. potest elici pia affectio supernaturalis post solam illustrationem supernaturalem: ergo etiam actus charitatis. Confir. Sufficit ad actus aliarum virtutum actus fidei tantùm virtualis, seu fidei objectivæ: ergo etiam ad actum charitatis: ergo non opus est actu fidei formalis. Resp. neg. ma. ad prob. conc. ant. neg. cons. Piam affectionem non potest præcedere actus fidei; unde debet sufficere alia superna illustratio: at verò actum charitatis potest præcedere actus fidei, & insuper ex nostris argumentis constat, DEUM ità ordinâsse, ut non eliciatur actus charitatis ante fidem. Ad confir. neg. ult. cons. quia non potest elici actus fidei virtualis, nisi priùs elicitus sit actus fidei formalis, ùt constat ex dictis *n. 44.* unde hoc saltem evincitur, quòd non possit aliquis salutem consequi, nisi elicuerit aliquando actum fidei formalis.

614. Ob. 2. Cornelius centurio *Actor. 10. v. 2.* dicitur *religiosus, ac timens DEUM*, antequam crediderit: ergo potuit etiam salvari ante fidem. Confir. Propositio damnata citata *n. 595.* potest explicari de fide tantùm naturali: ergo nihil ex ea probatur. Resp. neg. ant. Cornelius habuit utique fidem in DEUM remuneratorem, quanquam necdum habuerit explicitam de Christo, de quo inferiùs. Certè Arausicanum II. *can. 25.* sic definit: *Unde manifestissimè credendum est, quòd & illius latronis, quem Dominus ad paradisi patriam revocavit, & Cornelii centurionis, ad quem Angelus Domini missus est, & Zachei, qui ipsum Dominum suscipere meruit, illa tam admirabilis fides, non fuit de natura, sed Divinæ largitatis donum.* Et utique Concilium loquitur de fide Cornelii

nelii ante adventum S. Petri; nam loquitur de ea, quam habuit, dum ad eum Angelus missus est: sicut de fide Zachæi, ante Christum hospitio exceptum; loquitur enim de ea fide, qua id meruit. Angelicus autem *2. 2. q. 10. art. 4. ad 3.* sic scribit. *De Cornelio tamen sciendum est, quòd infidelis non erat; alioquin ejus operatio accepta non fuisset DEO, cui sine fide nullus potest placere: habebat autem fidem implicitam, nondum manifestata Evangelii veritate.* Ad confir. neg. ant. nam fuêre Catholici auctores, qui eam propositionem defenderant; hi autem utique de fide aliqua, seu illustratione supernaturali loquebantur; aliàs fuissent Pelagiani, vel Semipelagiani.

615. Ob. 3. contra 4. conclusionem. Potest amari DEUS, quin cognoscatur ùt remunerator, modò cognoscatur ùt summè amabilis: ergo sinè fide, de DEO remuneratore, potest elici actus charitatis: ergo sinè fide potest dari justificatio, & salus. Confir. 1. Amor, tendens in DEUM ùt remuneratorem, est tantùm amor concupiscentiæ: ergo non esset actus charitatis. Confir. 2. Sancti, quando ardentissimè DEUM amant, à pœnis, & præmiis, præscindunt: ergo. Resp. neg. ant. Vel ad amorem amicabilem requiritur, ut cognoscatur amicus redamans, adeóque remunerator: vel certè DEUS in hac providentia non vult concurrere ad actum amoris, nisi prævius aliquando fuerit actus fidei de DEO remuneratore, ùt jam insinuavimus *n. 601.* Ad 1. confirm. conc. totum. Amor charitatis non tendit in DEUM remuneratorem ùt motivum: sed tantùm præsupponit fidem, de illo priùs elicitam, tanquam conditionem, saltem ex ordinatione Divina prærequisitam.

Ad 2. confir. dist. ant. Sancti, dum amant DEUM, præscindunt sæpe à præmiis, conc. vel om. ant. præscindunt semper. neg. ant. & cons. Non dicimus, quemlibet actum amoris debere præcedere fidem de DEO remuneratore: sed dicimus primum actum charitatis (si per hunc homo omnium primò justificandus esset) non posse, saltem ex ordinatione Divina, elici sinè prævio actu fidei de DEO remuneratore: quod nostræ conclusioni sufficit: quamvis neque ad omnes reliquos actus charitatis, saltem per longum tempus, DEUS velit concurrere sinè priùs elicito actu fidei de DEO remuneratore; cùm homo etiam debeat sæpius elicere actum spei, ad implendum præceptum spei: quod si implere nollet, actum charitatis elicere non posset.

616. Ob. 4. contra 5. conclusionem. Sæpius Scripturæ inculcant necessitatem fidei in Christum: ergo hæc est necessaria necessitate medii. ant. prob. adducendo textus. sic *ad Rom. 3. v. 22. Justitia autem DEI per fidem JEsu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum. Ad Galat. 2. v. 16. Non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem JEsu Christi. Actor. 4. v. 12. Non est in alio aliquo salus; nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Joannis 3. v. 14. Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ità exaltari oportet filium hominis, ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat. Joannis 17. v. 3. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum DEUM verum, & quem misisti JEsum Christum.*

Respondent 1. quidam distinguendo duplicem fidem Christi: unam, quæ habet pro objecto Christum, & potiùs dicenda esset fides de Christo: alteram, quæ est ex meritis, & ex doctrina Christi: & hæc etiam est fides de DEO remuneratore, quæ est simpliciter necessaria. Resp. 2. neg. conseq. Testimonia hæc, si sumantur ad mentem adversariorum, ùt jacent, nimiùm probant, scilicet, quòd nemo sit salvandus, nisi post explicitam nominis JESU confessionem, vel, nisi oculis corporeis viderit Christum crucifixum: uti Judæi non sunt sanati, nisi post aspectum serpentem. Primus itaque, & secundus textus, intelligitur de fide ex meritis Christi, sinè qua non prosunt opera legis: vel, si tibi scrupulum in primo textu movet illud: *qui credunt:* dici potest, debere credi Christum, saltem implicitè, quatenus DEUS est remunerator per media sibi placita, inter quæ præcipuum est Christus, tanquam auctor, & causa meritoria omnis remunerationis. Nec tamen ex hac responsione sequitur, quòd fides in Christum non magis requiratur, quàm fides omnium aliorum mysteriorum; nam fides in Christum primariò requiritur necessitate præcepti: non autem ità primariò requiritur fides aliorum mysteriorum.

Tertius textus tantùm probat necessitatem præcepti, vel, si de mediis loquitur, loquitur de meritis Christi, quæ sunt medium absolutè necessarium ad salutem nostram: non verò fides explicita de Christo. Quartus textus non petit omnimodam paritatem; aliàs, ùt dictum, deberemus Christum corporaliter aspicere: sed tantùm vult, mortem Christi esse necessariam ad salutem hominum. Quintus probabiliùs loquitur de visione beatifica DEI, & Christi filii DEI. Si de vita causali intelligatur, non intendit adstruere omnimodam paritatem quoad necessitatem inter fidem utriusque objecti.

617. Ob. 5. SS. Patres exigunt fidem explicitam de Christo: ergo. ant. prob. SS. Patres dicunt, Sanctos in Christum sperantes, & ipsum expectantes, salvandos esse: omnes ex fide Christi justificari: utrumque populum, scilicet antiquorum Judæorum, & secutorum postea Christianorum, JESUM confessionis voce laudare: sinè fide Evangelii nihil sufficere: neminem etiam ante Christum, sinè fide in illum, coronam martyrii consecutum fuisse &c. ergo. Resp. dist. ant. SS. Patres exigunt eam fidem, tanquam necessariam necessitate præcepti. conc. ant. tanquam necessariam necessitate medii. neg. ant. & cons. ad prob. omnes illi modi loquendi non probant, quod adversarii volunt; nam 1. ex illis, qui sperant explicitè in Christum, salvandi sunt plures, sed non soli. 2. omnes

mnes ex fide Christi, hoc est, quæ ab ipso tradita est, & quam, saltem implicitè, quivis tenere debet, justificantur. 3. Populus uterque nomen JESU in cœlo unanimi voce laudabit; nam in terris id certè in antiquo testamento vix pauciſſimi fecerunt; & tamen non est credendum, neminem præter eos salvatum fuisse. 4. Fides Evangelii totius utique non est necessaria explicitè talis, sed tantùm talis implicitè. Adde, quòd S. Athanasius (ex quo hæc objectio fit) loquatur de iis, qui eam fidem, sufficienter propositam, noluerunt amplecti: adeóque tantùm loquatur de necessitate præcepti. 5. Licèt nulli consecuti sint martyrii coronam sinè fide explicita in Christum, potuerunt tamen sinè ista illam consequi, vel saltem aliâ viâ salvari.

Circa alios etiam SS. Patrum textus nota, eos valde convenienter explicari posse, vel de necessitate non negandi Christum, aut SS. Trinitatem: vel de fide Christi, non ùt objecti, sed ùt auctoris: hoc est, non ut Christus tanquam objectum per aliquem actum fidei explicitè credatur, sed tantùm, ut habeatur fides, aut doctrina, à Christo tradita: vel eos textus exponi posse de fide implicita, seu in voto: vel etiam de necessitate, non respectu cujusque fidelis, sed tantùm respectu Ecclesiæ, ad cujus conservationem medium necessarium est fides explicita in Christum.

618. Ob. 6. S. Thomas nobis adversatur; nam *in 3. dist. 25. q. 2. art. 2. quæstiuncula 2. in corp.* ait: *Post adventum Christi, quia jam mysterium redemptionis impletum est, & corporaliter, & visibiliter, & prædicatum, omnes tenentur ad explicitè credendum. Et si aliquis instructorem non haberet, DEUS ei revelaret, nisi ex sua culpa remaneret.* & *q. 14. de veritate (quæ est de fide) art. 11. in corp.* ait: *Tempore verò gratiæ omnes majores, & minores, de Trinitate, & redemptore, tenentur explicitam fidem habere.* & *ad 1.* docet, eum, qui in sylvis esset natus, & ex parte sua impedimentum non poneret, sed ductum naturæ sequeretur, si alium instructorem non haberet, vel per internam revelationem, vel per necessarium prædicatorem, de necessariis instruendum: ergo. Confir. *C. Firmiter de summa Trinitate.* dicitur, in lège gratiæ neminem salvari, nisi sit in Ecclesia Christi: verba sunt: *Una verò est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur:* sed non est in Ecclesia Christi, qui non explicitè credit in Christum: ergo.

Resp. Multi ex Thomistis negant, S. Thomam esse nobis contrarium: volúntque, debere S. Doctorem intelligi, quòd tantùm velit, quòd post promulgationem Evangelii fides explicita SS. Trinitatis, aut Christi, necessaria sit in voto, sicut baptismus; non enim negat Angelicus, posse aliquos, post promulgatum Evangelium, sinè fide explicita de Christo, per actum charitatis justificari: sed potiùs contrarium docet de Cornelio centurione, qui vivebat post promulgatum Evangelium, & de quo *3. p. q. 69. art. 4. ad 2.* ait: *Ante baptismum Cornelius, & alii similes, consequuntur gratiam, & virtutes, per fidem Christi, & desiderium baptismi, implicitè, vel explicitè:* ergo juxta S. Doctorem, fides implicita in Christum sufficit ad gratiam acquirendam, etiam aliquo tempore post promulgatum Evangelium.

619. Dein valde dubium est, an S. Doctor locis objectis loquatur de necessitate medii, vel tantùm de necessitate præcepti; nam ait *tenentur*, quod ex se tantùm significat necessitatem præcepti. Rursus *q. 14. de verit. art. 11. in corp.* ait: *Hoc tempore majores* (hoc est, aliorum doctores) *omnia, quæ sunt explicitè fidei, credere tenentur:* id est, omnes articulos, de quibus certum est, eos esse de fide: quod intelligi non potest de necessitate medii, sed tantùm præcepti; nam, etsi aliquis doctor, vel Episcopus, negligentiam gravem commisisset in addiscendis mysteriis, adeò, ut sibi commissos non potuisset instruere, non ideo careret necessariis mediis ad salutem; nam, modò sciret alia, quæ omnibus necessaria sunt, & in articulo mortis, quando non ampliùs posset comparare sibi illam majorem scientiam, debitam ageret pœnitentiam, tamen posset salvari, ùt nemo negat.

620. Verum est, S. Doctorem addere, quòd DEUS, si homo ex sua parte nullum impedimentum ponens, sed ductum rationis sequens, aliter instrui non posset, eum, vel per extraordinariam illustrationem internam, vel per submissum prædicatorem, instrui faceret: sed tamen potest probabiliter dici, S. Doctorem sentire, quòd DEUS etiam in necessariis necessitate præcepti, saltem in præcipuis, & sinè quibus valde difficilis est salus, talem hominem aliquando instrui faceret. Certè nobiscum sentiunt insignis Thomista Richardus de Media Villa (qui teste Bellarmino imitatur doctrinam S. Thomæ) Sotus, Bartholomæus Medina, Canus, Bannez, & alii apud Sanchez *l. 2. in decal. c. 2.* & Layman *loco citato n. 600.* relati. Hinc etiam Suarez *de fide disp. 12. sec. 4. n. 5.* existimat, S. Thomam tantùm loqui de necessitate præcepti. Ad confirmat. dist. ma. dicitur, neminem salvari, nisi sit in Ecclesia Christi in voto. conc. ant. nisi sit in ea per acceptum baptismum, qui est janua ad Ecclesiam, vel per explicitam fidem in Christum. neg. ant. & cons. aliàs baptismus flaminis non justificaret.

621. Ob. 7. S. Augustinus variis locis exigit, tanquam medium necessarium ad salutem, fidem in Christum. Sic *l. 1. ad Simplicianum q. 2. circa principium* ait: *In quibusdam tanta est gratia fidei, quanta non sufficit ad regnum cœlorum, sicut in catechumenis, sicut in ipso Cornelio, antequam sacramentorum participatione incorporaretur Ecclesiæ.* & infrà: *Non tamen solùm concipi, sed etiam nasci opus est, ut ad vitam perveniatur æternam.* Idem S. Pater ait. *l. 18. de civitate DEI. c. 47.* etiam ante

Christi adventum, ut pertineret ad cœlestem Jerusalem, *nemini concessum fuisse .... nisi cui divinitus revelatus est unus mediator DEI, & hominum, homo Christus JEsus*: ergo multò magis sentit, id nemini concessum fuisse post adventum Christi. Similia affert Maurus.

Resp. S. Augustinum benignè interpretandum esse. Certè nemo dicet, catechumenum non habere fidem necessariam necessitate medii ad salutem; cùm talis etiam credat in Christum. Pariter Cornelius habuit fidem absolutè sufficientem, antequam baptizaretur: nec opus est revera baptizari; utique enim sufficit baptismus flaminis; unde Suarez *de fide disp. 12. sec. 4. n. 20.* ait, S. Augustinum intelligendum esse de eo casu, in quo baptismus, vel major instructio, haberi potest: consequenter datur tantùm necessitas præcepti, vel necessitas medii tantùm in voto.

Alter textus S. Augustini necessariò debet exponi (nam literaliter loquendo, videtur non posse probari, quòd omnibus justis, ab origine mundi, fuerit explicitè revelatus Christus ùt mediator DEI, & hominum) unde quidam non malè ajunt, S. Doctorem tantùm voluisse, quòd omnibus necessarium semper fuerit, ut essent membra illius universalis Ecclesiæ, seu cœtûs populi DEI, cui revelatus est Christus: qui ex hac ratione dici potest, particularibus personis aliquo modo participativè, vel mediatè, vel implicitè revelatus: nisi fors dici possit, Christum omnibus esse revelatum ità loquendo effectivè, seu quatenus omnibus gratia ex meritis Christi collata est.

622. Ob. 8. Tridentinum *sess. 6. c. 6.* describens ordinem justificationis, dicit, justificari homines *credentes vera esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt, atque illud inprimis, à DEO justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo JEsu*: ergo. Confir. In symbolo S. Athanasii post explicata plura mysteria additur: *Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter, firmitérque crediderit, salvus esse non poterit*: ergo fides istorum est necessaria necessitate medii. Resp. neg. conf. Tridentinum ibi non agit, tantùm de necessariis necessitate medii; sed de communi, & ordinario modo, se præparandi ad justificationem; aliàs necessitate medii etiam necessarium esset, fidem concipere ex auditu, vel timere justitiam Divinam, vel considerare DEI misericordiam. Ad confir. neg. conf. Sensus verborum symboli tantùm est, quòd ille, qui ea nec implicitè credit, sed aliquid negat, non possit salvus fieri; nullus enim unquam docuit, quòd fides explicita omnium articulorum, contentorum in eo symbolo, sit necessaria necessitate medii.

623. Ob. 9. Plus exigitur in novo testamento necessitate medii, quàm in antiquo: ergo fides explicita in Christum. Confirm. Nisi hæc fuisset necessaria necessitate medii, non fuisset ratio mittendi S. Petrum ad Cornelium: ergo. Resp. neg. conf. si sermo sit de explicita fide (aliud est de implicita) Interim longè plura nunc in novo testamento credenda sunt necessitate præcepti, quàm fuerint in antiquo. Ad confir. neg. ant. Cornelius (ùt ait S. Thomas citatus *n. 618.* & asserit quoque Suarez *de fide disp. 12. sec. 4. n. 23.* & hoc teste SS. Patres communiùs docent) jam justus erat, ante adventum S. Petri: attamen ratio mittendi S. Petri sufficientissima fuit, ut scilicet Cornelius crederet etiam necessaria necessitate præcepti, & baptizaretur: ad quæ tunc tenebatur; nec enim DEUS vult, ut homines tantùm habeant necessaria necessitate medii. Adde, eam revelationem, & missionem, factam non propter solum Cornelium, sed propter totam gentilitatem.

624. Ob. 10. Innocentius XI. damnavit hanc propositionem 64. *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantiâ mysteriorum fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat mysterium SS. Trinitatis & Incarnationis Domini nostri JESU Christi*: ergo fides explicita istorum mysteriorum est necessaria necessitate medii; aliàs enim posset aliquis absolvi. Resp. 1. neg. conf. quia, licèt esset absolutè necessaria notitia horum mysteriorum ad absolutionem, non esset ità necessaria ad contritionem, adeóque neque ad salutem, ad quam pauciora requiruntur. Hæc responsio sufficeret ad solvendam objectionem: attamen ad ulteriorem notitiam addo, propositionem damnatam duas habere partes. Prima dicit, posse absolvi eum, qui laborat ignorantiâ mysteriorum fidei illimitatè, quod non videtur intelligendum de ignorantia tantùm aliquorum (nam siquis tantùm diceret, posse absolvi eum, qui aliqua mysteria ignoraret, non esset damnabilis) sed de ignorantia omnium, saltem indeterminatè, & disjunctim sumptorum, hoc est, qualecunque ignoret; ità ut sensus sit, esse capacem absolutionis etiam eum, qui ignorat DEUM remuneratorem: & hoc est falsum etiam juxta nos, ùt patet.

625. Altera pars propositionis ait, posse absolvi eum, qui culpabiliter ignorat duo illa mysteria. Circa quod noto, absolutionem aliquando validè dari, sed illicitè: aliquando etiam invalidè, ùt est apud omnes certissimum. Sic illicitè, attamen validè absolvit sacerdos, in statu peccati existens: vel si pœnitentem, invincibiliter e. g. ignorantem, aliquid esse peccatum, non monet, cùm potest, & debet. Pœnitens quidem non potest recipere hoc sacramentum validè, & formaliter illicitè, quantum est ex parte sua; si enim sciat, vel culpabiliter nesciat, se illicitè accedere, eo ipso de novo peccat, nec habet dolorem, & propositum, requisitum ad valorem sacramenti, consequenter nec validè recipit sacramentum. At verò potest pœnitens illud recipere validè, si administratio illius sit tantùm illicita ex parte sacerdotis, vel tantùm materialiter illicita ex parte sua, si e. g. aliquid, ad licitam receptionem

tionem requisitum, inculpabiliter nescíret; tunc enim non formaliter, sed tantùm materialiter illicitè accederet ad sacramentum, quod non impediret valorem.

626. Jam quæstio est, an Pontifex damnet tantùm asserentes, quòd culpabiliter ignorans mysteria illa, sit capax absolutionis licitæ: an etiam damnet asserentes, quòd sit capax, absolutionis quidem validæ, sed non licitæ. In qua quæstione inprimis dicendum, quòd culpabiliter ignorans, quando potest instrui, non sit capax, nec validæ absolutionis. Ratio est; quia, qui culpabiliter est ignorans, nec vult instrui, actualiter graviter peccat, dum obligationi suæ gravi non vult satisfacere, curando se instrui; debet enim quivis, necessitate saltem gravis præcepti, scire ista mysteria: hócque præceptum semper urget, quando est occasio discendi: qualem quilibet semper habet, dum sanus, vel etiam ægrotus, tamen capax rationis est; quippe quilibet homo potest eum instruere: urgétque hoc præceptum ante confessionem, præsertim, cùm probabilis etiam sit sententia asserentium, fidem explicitam SS. Trinitatis, & Christi Redemptoris, esse necessariam necessitate medii: quo casu confessio esset prorsus invalida: ergo, si non vult, instrui ante confessionem, actualiter peccat: adeóque ratione deficientis doloris, & propositi, neque validam absolutionem potest recipere.

Quodsi autem aliquis inculpabiliter nesciat ea mysteria, nempe SS. Trinitatis, & incarnationis, & possit instrui ante confessionem, certum est, quòd saltem illicitè absolvatur, & graviter peccet sacerdos absolvens, si eum non priùs instruat; tum quia confessarius est doctor, qui debet in necessariis instruere pœnitentem; tum adhuc magis, quia ex prima propositione damnata ab Innocentio XI. habetur, quòd non liceat uti sententia tantùm probabili, quando agitur de valore sacramentorum, & potest haberi tutior, & certa: atqui hîc agitur de valore; quia agitur, an talis pœnitens sit absolutionis capax, adeóque hæc ei validè possit impendi: & sententia est tantùm probabilis, non certa; nam multi tenent, fidem eorum mysteriorum, re ipsa explicitè habitam, esse necessariam necessitate medii: quæ sententia si vera esset, talis esset incapax absolutionis validæ, sicut esset incapax, qui non esset baptizatus.

627. Sed quæres, an talis, inculpabiliter ignorans, capax sit saltem absolutionis validæ? Resp. inprimis, hunc casum moraliter contingere non posse; nam, qui non est instructus de necessariis, & essentialibus sacramenti pœnitentiæ, dolore &c. invalidè absolvitur; quia non ponit partes essentiales: qui autem scit necessaria ad confessionem, etiam utique sciet mysteria SS. Trinitatis, & incarnationis. Speculativè tamen loquendo, si talis casus contingeret, videtur probabile, talem inculpabiliter ignorantem capacem esse absolutionis, non quidem licitæ, sed saltem validæ; quia probabiliter non est de necessitate medii, explicita fides duorum istorum mysteriorum: quanquam, ùt jam dictum, in praxi nunquam possit licitè dari ei, qui potest instrui.

Nec hæc assertio videtur convenire cum propositione damnata; nam illa inprimis loquitur de ignorantia culpabili istorum mysteriorum. Dein, ùt habet Cardenas *dissert. 41. in propos. damnat. ab Innoc. XI. c. 5. n. 32.* damnatio illa non videtur afficere asserentes, esse capacem absolutionis tantùm validæ eum, qui, præsertim inculpabiliter, ea mysteria ignorat; nam propositio damnata non distinguit, inter absolutionem licitam, & validam; unde damnatio sufficienter intelligitur de assertione absolutionis licitæ. Rursus idem auctor *n. 34.* adducit *regulam 30. juris in 6. In obscuris minimum est sequendum:* cùm ergo obscurum sit, an damnatio comprehendat absolutionem tantùm licitam, an etiam validam, sequimur minimum, dicendo, quòd comprehendat tantùm absolutionem licitam.

628. Hinc in casu, quo vocaretur sacerdos ad moribundum, de quo jure præsumere posset, eum ignorare duo illa mysteria: attamen modò instrui nequiret, respondet Cardenas *dissert. modò citata c. 3. n. 16.* quòd deberet conditionatè absolvi; cùm enim certum non sit, moribundum esse indispositum, debet sacerdos in tanto periculo ei succurrere, quantum potest. Nec hoc est contra damnationem primæ propositionis, ab Innocentio XI. prohibitæ; nam ex illa tantùm infertur, non posse adhiberi sententiam probabilem circa sacramenti valorem, quando potest haberi certa, & tuta, quæ in hoc casu haberi non potest.

Imò idem Cardenas *n. 18.* pergit, & dicit, quòd, etsi sacerdos certò sciret, talem moribundum ea mysteria nescire (supposito, quòd haberet sufficientia signa doloris, & confessionis &c. quæ essentialiter requiruntur ad absolutionem) deberet tamen eum sub conditione absolvere; quia, cùm certum non sit, fidem mysteriorum illorum esse de necessitate medii, speculativè adhuc probabile est, eam absolutionem fore validam: adeóque debet moribundo in tanta necessitate eâ succurri. Nec in hoc casu illicita est absolutio; tum quia per adjectam conditionem cavetur reverentiæ sacramenti; tum quia talis necessitas proximi aliquando à peccato excusat: sed, ùt jam dixi, casus hic speculativus potiùs est, quàm practicus.

ARTICULUS III.

Solvuntur reliquæ Objectiones.

629. OB. 11. contra 6. conclusionem. Si rudes debent credere explicitè symbolum Apostolorum, debebunt etiam credere symbolum Nicænum; par enim est ratio, & hoc est explicatio prioris: sed Nicænum

rudes non debent explicitè credere: ergo. Confir. 1. Multi simplices, & rudes, etiam devoti, nunquam rectè intelligere possunt symbolum: ergo juxta nos damnabuntur. Confir. 2. Articulus de communione Sanctorum est obscurus, & Theologi aliquando laborant in eo rite intelligendo: ergo rudes non debent, eum intelligere. Resp. neg. ma. nec enim est par ratio; quia de uno præcepto constat, non de altero, ùt rectè Suarez *de fide disp. 13. sec. 4. n. 16.* nec opus est scire omnes explicationes; aliàs nimium onus imponeretur communitati fidelium.

Ad 1. confir. dist. cons. multi rudes damnabuntur, si culpabiliter ignorent, aut culpabiliter non intelligant symbolum. om. cons. si id inculpabiliter ignorent, vel non intelligant. neg. cons. Si qui inculpabiliter symbolum, vel aliquem alicuius articuli sensum ignorant, non ideo damnantur; sicut enim in aliis præceptis, ità etiam in præcepto fidei, excusat ignorantia invincibilis. At apud rusticos, saltem ordinariè, vincibilis est hæc ignorantia; quia catechesin accedere nolunt: quandoque est parochorum culpa non levis, si doctrinam Christianam suis tradere negligant.

Ad 2. confir. Ille articulus quoad substantiam suam, tam difficilis non est, quàm mysterium SS. Trinitatis, quod tamen debent omnes quoad substantiam nôsse. Certè in articulo nono credenda explicitè est Ecclesia (quia est materia valde gravis; nam ipsa est regula proxima fidei, & extra eam non est salus) nec est multò difficilior articulus de communione Sanctorum, de quo (ùt ait Suarez *de fide disp. 13. sec. 4. n 10.*) saltem ad evitandum peccatum mortale, satis est, credere Ecclesiam sub conceptu unius congregationis, in qua est vera sanctitas, & una fides, sub uno capite Christi Vicario; in hoc enim virtualiter continetur, aliquam inter membra hujus Ecclesiæ esse communicationem, in bonis operibus, & orationibus, quæ per communionem illam Sanctorum significatur. In forma om. ant. dist. cons. non debent rudes eum articulum intelligere sub conceptu omnino exacto. conc. ant. sub conceptu aliquo rudi, qualem modò ex Suarez attulimus. neg. cons.

630. Ob. 11. contra 9. conclusionem. Non debet admitti speciale præceptum, quod non continetur in decalogo: sed de actibus virtutum Theologicarum, nullum speciale præceptum continetur in decalogo: ergo non debet admitti. Confir. 1. SS. Patres dicunt, tunc nos diligere DEUM, quando mandata ejus observamus: imò Christus Dominus ipse dicit *Joan. 14 v. 21. Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me:* ergo non datur speciale præceptum de actu charitatis eliciendo, nec hunc in specie debemus elicere, sed tantùm mandata DEI observare. Confir. 2. S. Augustinus *de spirit. & liter. c. ultimo* ait, non posse nos in hac vita amare DEUM, ex toto corde, & omnibus viribus &c. quia Beati DEUM non magis amant, quàm ex toto corde &c. quorum tamen amorem æquare non possumus. Similia docet *de perfectione justitiæ. c. 8.* Idem docet S. Thomas *2. 2. q. 184. a. 3. in corp.* & videtur etiam docere S. Bernardus *serm. 50. in Cantica*: ergo non possumus implere præceptum charitatis: ergo istud omnino non datur; quia DEUS impossibilia non præcipit.

Resp. neg. ma. Etsi enim non contineatur speciale præceptum de his actibus in decalogo, sufficit, quòd id contineatur alibi in Scripturis: & sanè istæ millies clamant, in unum DEUM credendum: in eum sperandum, seu habendam in eo fiduciam, non in aliis: eúmque diligendum esse: & Christus *Matth. 22. v. 36.* interrogatus: *Quod est mandatum magnum in lege?* respondit *v. 37. Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum, & primum mandatum.*

631. Quin etiam prima tria præcepta decalogi, licèt immediatè spectent ad religionem, tamen sinè fide præmissa impleri non possunt; unde in Germanico catechismo primum mandatum sic sonat: *Credas in unum DEUM:* at verò, ùt audivi, apud Hispanos sic: *Diligas unum DEUM.* Adde, etiamsi non continerentur explicitè, & clarè hæc præcepta in Scripturis, sufficeret nobis doctrina Ecclesiæ, & Summorum Pontificum. Ad 1. confir. dist. ant. SS. Patres dicunt, tunc nos diligere DEUM, quando servamus mandata omnia. conc. ant. quando servamus tantùm decalogum, & quidem tantùm quoad ea, quæ formaliter, & explicitè in eo continentur. neg. ant. & cons. aliàs non deberemus observare præceptum sumendi Evchariſtiam: multò minùs præcepta Ecclesiastica.

Hoc tamen verum est, quòd, eliciendo actum veræ charitatis, simul saltem servemus præcepta DEI, in hoc sensu, quòd non possimus elicere actum charitatis, quin pro eo tempore reliqua præcepta graviter obligantia observemus; eoquòd actus charitatis cum gravi eorum transgressione incompossibilis sit. Quando autem objicitur, impossibile esse, diligere DEUM ex toto corde, ex omnibus viribus: respondetur, id falsum esse; non enim exigitur, ut DEUM amemus summè intensivè, sed tantùm appretiativè, hoc est: non exigitur summa intensio, sed tantùm summa æstimatio DEI, seu prælatio ejus omnibus rebus creatis.

Ad 2. confirm. dist. 1. cons. Non possumus implere præceptum charitatis, in quantum est tantùm indicativum rei præceptæ. neg. cons. in quantum est indicativum, non tantùm rei præceptæ, sed simul etiam finis, in ordine ad quem res præcipitur. om. 1. cons. at neg. 2.dam. Potest aliquid duplici modo præcipi: primò, ut præcepto indicetur tantùm, quid faciendum sit: secundò, ut eodem præcepto simul indicetur finis, in ordine ad quem aliquid faciendum

dum est. Sic, si bellidux præcipiendo dicat militibus: *Invadite urbem*: tantùm indicat, quid sit faciendum. Si autem dicat: *Capite urbem*: indicat etiam finem pugnæ: & qui primum non implet, est prævaricator præcepti; non autem est prævaricator præcepti, qui non implet secundum.

Hinc S. Augustinus *loco objecto* dicit: *Neque enim, si esse nondum potest tanta dilectio DEI. . . . jam culpæ deputandum est.* & Angelicus etiam *articulo objecto ad 2.* ait: *Est autem alius gradus perfectæ dilectionis, qui non potest impleri in via, ut dictum est: à quo, qui deficit, manifestum est, quòd non est transgressor præcepti . . . . . dummodo attingat infimum.* S. Bernardus etiam *cit. serm. 50. in Cantica* ait: *Judicavit utile, ... ut scirent sanè, ad quem justitiæ finem niti pro viribus oporteret: ergo mandando impossibilia non prævaricatores homines fecit, sed humiles.* Unde hi SS. Doctores tantùm volunt, perfectionem illam charitatis patriæ, quæ in via adhuc impossibilis est, esse præceptam, tanquam finem, qui indicetur nobis, ut ad eum tendamus: quamvis non ità strictè præcepta sit, ut culpæ rei simus, si eam non attingamus, modò ad eam tendamus: sicut nec miles in casu suprà posito reus est prævaricationis, aut culpæ, etsi urbem non capiat, modò strenuè eam invadat. videatur Bellarminus. *tom. 2. controv. 2. de membr. Eccles. l. 2. de Monachis c. 13.*

632. Ob. 13. Finis præcepti non cadit sub præceptum: atqui *Finis præcepti est charitas*, ùt ait S. Paulus *1. ad Timoth. 1. v. 5.* ergo actus charitatis non cadit sub speciale præceptum. Confir. Innocentius XI. non exigit, ut singulis annis eliciamus actus Theologicos: sed tantùm, ne eos differamus ultra quinquennium: ergo nec nos id debemus exigere. Resp. dist. ma. Finis præcepti extrinsecus non cadit sub præceptum. conc. ma. finis intrinsecus, & identificatus cum materia præcepti. neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Verum est, quòd finis præcepti, e. g. de cultu DEI, vel aliis virtutibus, etiam sit charitas (quia ad hanc, tanquam ad finem suum, actus inferiorum virtutum referuntur) quæ non cadit sub istud præceptum: & hinc etiam verum est, quòd actus charitatis non cadat sub præceptum de cultu DEI, sive præcepto isto non imperetur.

Nam charitas, seu actus charitatis, est finis prorsus extrinsecus, respectu talium præceptorum, quæ ab inferioribus virtutibus oriuntur, quæque tendunt immediatè ad honestatem aliquam inferiorem, e. g. ad cultum DEI, tanquam suam materiam. At verò actus charitatis est finis ipsius præcepti charitatis intrinsecus; quia hoc præceptum immediatè tendit in eum, tanquam in suam materiam: adeóque quàm optimè cadit sub hoc præceptum actus charitatis. Ad confir. neg. cons. Etsi Pontifex non positivè exigat, seu definiat, singulis annis debere elici eos actus: tamen etiam non definit, sufficere, si ii intra quinquennium semel eliciantur: nos autem ex gravibus rationibus inferimus, plus requiri.

633. Ob. 14. contra 10. concluſ. Inter primum, & ultimum instans morale vitæ, dantur adhuc multa moralia instantia, etiam quovis anno, quot scilicet dantur partes temporis diversæ, moraliter distinctæ: ergo, siquis tenetur in primo, & ultimo, morali instanti vitæ, elicere actum charitatis, tenebitur etiam in aliis. Resp. neg. cons. non enim ideo in primo, & ultimo instanti, datur obligatio eliciendi actus virtutum Theologicarum; quia sunt moralia instantia; sed quia in principio, & fine vitæ, homo debet converti ad DEUM: si hoc semel est factum, tunc quoad alia tempora datur obligatio, ne nimiùm differantur ii actus: hoc autem non fit, si differantur tantùm ultra aliquot instantia moralia, sed si differantur ultra annum.

634. Ob. 15. contra 11. conclusionem. Si quis non tenetur, in primo instanti physico vitæ, elicere actum charitatis, posset puer aliquis non baptizatus, in primo instanti physico vitæ venialiter peccare, & statim mori. Jam sic. Talis puer, nec posset venire in infernum; quia non haberet peccatum mortale: nec in purgatorium; quia non posset ex eo unquam venire in cœlum, ratione peccati originalis non deleti: nec in limbum; quia illuc non spectant venialia peccata: multò minùs posset venire in cœlum: ergo non esset pro tali puero ullibi locus, quod est absurdum. Resp. retorqueo argumentum, & quæro, si puer, ùt possibile est, eam gravem obligationem, de actu charitatis tunc eliciendo, invincibiliter ignoraret, & leviter mentiretur, vel si sinè ignorantia, tamen cum semiplena tantùm deliberatione transgrediendo illud præceptum, tantùm venialiter peccaret: quid tunc fieret?

Resp. 2. cum Suarez *tom. 4. in 3. p. disp. 11. sec. 2. n. 18.* Coninck, Castropalao, Gormaz *de charitate. n. 116.* & aliis, puer ille probabiliùs limbum adiret, ibique præter pœnam originali peccato debitam, pateretur aliquam aliam peculiarem, vel æternam levem, vel temporalem graviorem, reatui illius peccati proportionatam: nisi dicere velis cum Sanchez *l. 2. de præcept. decalog. c. 35. n. 7.* spectare ad providentiam DEI, ut in hac providentia casum hunc non permittat: quod idem sub conditione, quòd prior responsio non admittatur, sentit dicendum Suarez *citata sec. n. 19.*

QUÆSTIO III.

De Externa Confessione Fidei.

ARTICULUS I.

An, & quando, & quomodo, sit necessaria Confessio Externa Fidei.

635. DIco 1. Præceptum confessionis externæ fidei negativum, obligat semper, & pro semper, ità, ut semper sit grave peccatum contra fidem, hanc etiam tantùm exteriùs

teriùs negare, licèt in mente retineatur. ità omnes Catholici ex illo *Matth. 10. v. 33.* ubi Christus ait: *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Hæc autem negatio dupliciter fit, scilicet primò, exteriùs vocibus dicendo, se non esse Catholicum, vel se esse Lutheranum, Calvinistam &c. vel signis, aut factis, talem se exhibendo, aut demonstrando, quæ dicitur negatio positiva. Secundò, non dicendo, se Catholicum esse, quando quis deberet id dicere, quæ dicitur negatio negativa, vel privativa, & vocatur maximè *erubescentia*: quam etiam magnum peccatum esse constat, ex illo Christi *Luc. 9. v. 26. Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cùm venerit in majestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum*: & confirmatur ex eo, quòd mendacium in re gravissima sit utique mortale peccatum: atqui negatio fidei est tale mendacium: ergo.

636. Dico 2. Præceptum non simulandi falsam religionem, adhibitis verbis, vel aliis signis, ad solam falsam religionem significandam determinatis, etiam obligat semper, & pro semper. Intelligo autem seriò simulare, id est, ut alii judicent, me seriò agere; nam utique in comœdia licet, ex joco simulare, se esse popam ethnicum, & idolo offerre incensum. ità communis, & certa doctorum contra unum, aut alterum. Prob. Simulatio est verum mendacium reale, ùt cum communi docet S. Thomas *2. 2. q. III. a. 1. in corp.* cúmque hæc simulatio falsæ religionis sit in materia gravissima fidei, est mendacium gravissimum: hoc autem utique est graviter prohibitum: ergo. Confir. Si simulatio ista non esset prohibita, non malè feciſſet Eleazar *2. Mach. 6.* comedendo carnes aliàs licitas, & simulando, se comedere carnes porcinas contra legem: atqui malè feciſſet, ùt omnis Ecclesia agnoscit: & *ibidem v. 21.* dicitur, dum asserit sacer scriptor, quòd ii, qui ei carnes licitas offerebant, atque ad simulationem inducere volebant, *fuerint iniqua miseratione commoti:* quin ipse Eleazar agnovit culpam in ea simulatione, & hinc dixit. *v. 26. Manum omnipotentis, nec vivus, nec defunctus effugiam*: quibus verbis satis dixit, se Divinam indignationem, & vindictam incursurum, si crimen illud admisisset: ergo.

637. Dico 3. Præceptum positivum confessionis externæ fidei obligat etiam per se, ad fidem aliquoties exteriùs profitendam. ità rursus Catholici omnes. Prob. ex illo S. Pauli *ad Rom. 10. v. 9. Si confitearis in ore tuo Dominum JEsum, & in corde tuo credideris, quòd DEUS illum suscitavit à mortuis, salvus eris; corde enim creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem.* Accedit etiam commune judicium totius Ecclesiæ, quæ semper censuit, martyres fuisse obligatos ad profitendam fidem coram tyrannis. Adde propositionem 18.vam ab Innocentio XI. damnatam sic habere: *Si à potestate publica, quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ùt DEO, & fidei gloriosum, consulo: tacere, ùt peccaminosum per se, non damno:* ergo aliquando datur obligatio, exteriùs profitendi fidem, & quidem per se, seu ex præcepto fidei.

638. Dico 7. Præceptum positivum fidei exteriùs profitendæ obligat per se, & ratione sui tunc, quando aliàs honor auctoris fidei, DEI, vel Christi, periclitaretur, aut minueretur: vel si periclitaretur ipsa fides hominis non profitentis. ità Gormaz de *virt. Theol. disp. 18. sec. 1. n. 858.* & alii. Exemplum primi est, si ob omissam confessionem externam fidei, vel Christus falsa dixisse, vel religio Catholica falsa esse, judicaretur. Exemplum secundi est, si homo ipse, nolens exteriùs fidem confiteri, se exponeret periculo, vel deficiendi à fide, vel eam erubescendi, vel aliter contra fidem peccandi.

Quidam addunt, etiam præceptum hoc per se obligare, quando confessio externa necessaria est ad evitandum grave detrimentum, vel scandalum proximi, quando scilicet iste aliàs in fide inconstans fieret, vel omnino à fide deficeret. Alii tamen existimant, quòd in hoc casu, non virtus fidei per proprium sibi præceptum obliget, sed, quòd potiùs obliget charitas ad fidei professionem; quia sæpe virtus aliqua potest imperare actum alterius virtutis, si hic est necessarius ad suum finem: cùm ergo in hoc casu professio fidei sit necessaria ad evitandum scandalum proximi, quod vitare propriè spectat ad charitatem, etiam ista potest imperare eam professionem. Et quidem negari non potest, unam virtutem posse imperare actum alterius: videtur tamen in hoc casu potiùs ipsa fides præcipere sui professionem; quia hæc necessaria est ad bonum ipsius fidei, ut scilicet in aliis conservetur; cùm aliàs imminueretur; sicut enim fides præcipit professionem sui, quando hæc est necessaria pro bono religionis Catholicæ universalis, ità videtur eandem præcipere, quando est necessaria pro bono fidei particularis, unius, vel plurium proximorum.

639. Jam verò, si quæstio instituatur de casibus magis particularibus, in quibus præceptum fidei obliget, videtur res, sicut in aliis rebus moralibus, ità etiam in his, debere pro circumstantiis occurrentibus, judicio prudentum determinari. Inprimis autem ex propositione damnata, quam citavimus *n. 637.* est clarum, obligare hoc præceptum, dum quis à publica potestate interrogatur: & certè, si quis tunc taceret, cederet id in detrimentum grave honoris Divini: & potest, ùt Suarez, & Gormaz advertunt, id quoque contingere, ratione circumstantiarum variarum, si interroget persona privata: quanquam Cardenas *in crisi in propos. ab Innocentio XI. damnat. differt. 12. n. 29.* dicat, quòd, si aliquis interrogatus à persona privata taceat, in circumstantiis, in quibus taciturnitas non sit signum negatæ, vel

tacitæ

tacitæ fidei, sed contemptæ personæ (quasi tacendo diceret: quid ad te? quis te constituit judicem?) silentium illud non sit condemnabile.

640. Ulteriùs obligat hoc præceptum, si taciturnitas præsumeretur esse negatio, vel erubescentia fidei; tunc enim taciturnitas apertè cederet in detrimentum honoris Divini, adeóque esset graviter peccaminosa, ùt habet Gormaz *de virt. Theol. n. 856.* Rursus, si quis propter omissionem professionis fidei occasionem daret, præsumendi de se, quòd ex timore, vel erubescentia id faceret. Qui omnes, & alii similes casus, reduci possunt, vel ad honorem Divinum, vel utilitatem nostram, aut proximi. videri poterunt hac de re Suarez *de fide disp. 14. sec. 2.* Cardenas *dissert. 12. in propositionem 18. ab Innocentio XI. damnatam.* Gormaz *loc. modò cit.* & alii. Addendum tamen hîc est, posse aliquem, etsi ore, seu verbis taceat, tamen signis loqui, ùt, si osculetur Crucifixum, caput ictui offerat &c. quæ sunt sufficiens confessio externa; aliàs mutus non posset exteriùs fidem profiteri.

641. Dico 5. Possunt tamen fideles aliquando, tempore persecutionis fugere, ne interrogentur, & fidem confiteri teneantur. ità Catholici contra Tertullianum. Prob. 1. ex illo Christi *Matth. 10. v. 23. Cùm autem persequentur vos in civitate istâ, fugite in aliam.* Idem probatur exemplo Apostolorum: sic S. Paulus ait. *2. Corinth. 11. v. 33. Per fenestram in sporta dimissus sum, & sic effugi manus ejus*: scilicet præpositi gentis regis Aretæ. Idem fecêre plures alii, præsertim S. Athanasius. Imò quandoque fuga potest esse præcepta, quando scilicet plurimùm refert, talem personam conservari: vel si quis putet, se non fugiendo subire proximum periculum fidem negandi, ob suam animi infirmitatem.

Econtra potest fuga aliquando esse prohibita, ùt notat Suarez *de fide disp. 14. sec. 3. n. 12.* de pastoribus animarum; tenentur enim isti, eo tempore esse boni pastores, qui animas ponunt pro ovibus suis: & non esse mercenarii, qui lupis oves dimittunt: quanquam, si pastor aliquando ex causa justa recedat, non tamen oves omnino dimittat, sed eis per alium provideat, non peccet. Si autem, ùt pergit ibi Suarez, sinè causa moraliter necessaria recedit, agit contra suam obligationem; cùm ratione muneris in tanto periculo teneatur ovibus assistere, ùt fusè docet S. Augustinus *ep. 180. ad Honoratum.* Aliquando, qui posset fugere, potest etiam remanere cum periculo vitæ; non enim hoc est se occidere, sed mortem purè permittere: nec illud: *Fugite in aliam*, nempe civitatem: est præceptum, sed tantùm licentia.

642. Dico 6. Quandoque licet etiam fidem occultare, verbis, vel factis, quando scilicet ex ea occultatione non sequitur diminutio honoris Divini, vel grave damnum spirituale, nostrum, aut proximi, & aliunde immineret gravissimum malum, si fidei aperta confessio fieret. ità Gormaz *de virt. Theol. n. 856.* & alii. Prob. In tali casu non obligat præceptum professionis externæ fidei: ergo non teneor, eam profiteri, sed possum eam occultare. ant. prob. quia in tali casu ex nulla ratione potest ostendi, quòd præceptum fidei profitendæ obliget, & sinè ratione non debet imponi obligatio, ad subeundum gravissimum malum. conseq. patet. Et certè, si possum fugere, non video, cur non etiam possim, meam fidem occultare. Confir. In hoc casu illa occultatio non est negatio fidei, aut erubescentia, sed est usus medii liciti ad consequendum alium finem, e. g. incolumitatem: ergo non est, cur damnetur.

643. At quæstio jam est, quibus modis fidem occultare liceat. De verbis quidem videtur hic idem dicendum, quod dictum *à n. 58.* de amphibologiis: de factis, vel aliis rebus, major est quæstio. Notandum itaque, res, & facta, posse habere duplicem significationem, vel usum, e. g. vestes religiosæ, habent, ex primaria intentione, usum tegendi corporis: ex alia verò institutione humana, habent significationem certi ordinis religiosi, e. g. Franciscani. Pariter vestis Turcica primariò instituta est ad tegendum corpus: ex alia verò institutione, etiam significat Turcam, seu cultorem Machometis. Similiter actiones sæpe habent duplicem usum, vel finem: sic potest quis, accedere templum hæreticorum, ut eorum falsam religionem exerceat: econtra potest etiam illud accedere, ut eorum errores notet.

Sunt tamen aliquæ res, quæ non possunt, saltem in certis circumstantiis, separari ab una significatione, quam à primæva institutione habent. Sic thurificatio in circumstantiis præsentis idoli, adeóque ejus incensatio, & genuflexio coram illo, tunsio pectoris, oblatio, vel combustio animalis, vel victimæ, receptio communionis apud hæreticos &c. non possunt separari, à significatione falsi, & idololatrici cultûs, vel hæresis; nam ex primæva sua institutione actiones illæ sunt destinatæ ad eum cultum, vel sectæ professionem significandam. Similiter docet Sanchez *in decalog. l. 2. c. 4. n. 23.* & Gormaz *de virt. Theol. n. 867.* citans Suarezium, & Azorium, literas, aut imagines idolorum, vestibus, aut vexillis additas, quæ in honorem idolorum cedunt, non posse separari à superstitione. His notatis

644. Dico 7. Possunt ex gravi causa, quæque jus præbet ad se occultandum, adhiberi ad sui occultationem, res, & facta, seu actiones primi generis, quæ scilicet habent duplicem significationem, vel usum, unum ex institutione, seu intentione primaria, alterum verò ex institutione humana additum, hîc & nunc separabilem. Prob. Ut rectè observat Gormaz *de virt. Theol. n. 863.* lex humana non obligat cùm tanto periculo, ac proinde aliquis non tenetur, ejus insti-

institutioni in iis circumstantiis se conformare: ergo potest res illas, vel actiones adhibere, tantùm intendendo primævam institutionem, & interim permittere, ut alter putet eas adhiberi juxta secundam institutionem humanam.

Et sic videmus, laicos etiam induere aliquando vestem religiosam, ut se occultent lictoribus, ad necem eos inquirentibus: nec propterea damnantur peccati. Sic etiam non damnantur Christiani milites, quando in bello utuntur stratagemate, & se vestibus Turcarum occultant: vel etiam eorum vexilla (quæ non præferunt imagines, vel inscriptiones, ab idolorum, aut Machometis cultu inseparabiles) navibus præfigunt; est enim jure gentium notum, utentes ejusmodi stratagemate, non intendere negare fidem, sed se occultare: éstque talis simulatio non formalis, sed tantùm materialis.

645. Dico 8. Res, & actiones secundi generis (quarum scilicet significatio superstitiosa, vel aliter mala, hîc & nunc, non est separabilis) nunquam adhiberi possunt ad se occultandum. Prob. Quia res istæ non possunt, saltem in illis circumstantiis, separari à sua significatione primæva falsi cultûs, earum usus esset formalis, aut virtualis professio idololatriæ, aut hæresis: ergo. Dixi: *Non possunt separari, saltem in illis circumstantiis;* nam, etsi incensio thuris, e. g. possit in aliis circumstantiis adhiberi ob alium finem, e. g. ob sanitatem, vel delectationem odoratûs, quo casu non significat idololatricum cultum: id tamen fieri non potest in circumstantiis idoli præsentis, & reliquarum cæremoniarum; unde nunquam in his circumstantiis licitè adhiberi potest.

Literæ autem, aut imagines idolorum, vestibus assutæ, vel delendæ sunt, vel saltem, ùt ait Gormaz *de virt. Theol. n. 867.* occultandæ: aut aliter studiosè cavendum est, ne ullus iis honor deferri videatur; idoli enim pictura, vel inscriptio literarum, idolo, vel Machometi honorifica, non est instituta per se ad tegendum corpus: sed primariò est instituta, ad significandam professionem illius religionis, vel significandum cultum idoli &c. Intellige, si ipso modo pingendi, vel vestem gestandi, observetur modus aliquis religiosus, seu superstitiosus; si enim tales picturæ tantùm essent appictæ, non honorandi idoli causâ, sed tantùm fabularum gratiâ, ùt aliquando etiam vidi intextas, & pictas in vestibus, seu tunicis lineis, aut bombycinis (à somno apud Germanos nominatis) imagines Jovis, & Junonis, & aliarum antiquarum fabularum, quales etiam afferuntur ex China vestes bombycinæ cum variis figuris: tales vestes, cùm non portentur animo colendi eas figuras, sed tantùm varietatis, & elegantiæ gratiâ, non est illicitum, eas portare.

646. Sic etiam non apparet ratio, quare aliquis, quando ex justa causa se potest occultare, non possit per se fugere, & præcisè ingredi templum hæreticorum, maximè in Germania, ubi hoc nullo modo censetur signum professionis hæreticæ. Aliud esset, si princeps præciperet talem ingressum ob symbolum religionis, &, ut discernantur Catholici ab hæreticis; tunc enim ille ingressus non posset separari ab obedientia, principis decreto præstita, & omnino illicita; etiamsi quis adhiberet protestationem, asserendo, se tantùm velle obedire principi; nam hæc protestatio esset contraria facto; cùm ipsa obedientia esset externa professio hæresis; aliàs posset quis jussus, incensum adolere idolo, id facere cum protestatione, asserendo, se tantùm velle obedire: atque sic dicitur decisum à Paulo V. consulto ab Anglis. vide Gormaz *de virt. Theol. n. 864.*

647. Addo hîc, ex Suarezio *de fide disp. 14. sec. 3. n. 6.* Gormaz *de virt. Theol. n. 861.* Cardenas *in crisi in propos. ab Innoc. XI. damnat. dissert. 12. n. 34.* & aliis, ad hoc ut quis debeat confiteri suam fidem, debere eum interrogari in particulari; si enim præsentibus multis fidelibus, tantùm generaliter interrogaretur, seu peteretur, ut, si quis fidelis adesset, se proderet, nemo propriè interrogaretur, & nullus teneretur, se prodere. Rursus, ajunt Suarez, & Gormaz *ibidem*, attendi debere, an interrogatio fiat in odium fidei, an in odium tantùm personæ, e. g. si quis sciret, sibi à Christiano factam esse injuriam, vel veram, vel apparentem, & nesciret quisnam Christianus is esset, atque interrogaret aliquem, an Christianus esset, non teneretur hic se prodere; quia hæc taciturnitas non cederet in injuriam fidei, cujus causa non agitur: item, si hostis gentilis quæreret, an essem de exercitu Christianorum, quos impugnat, & sic tantùm quæreret, ut sciret, an hostis ejus essem, iterum occultatio fidei non cederet in injuriam fidei ex eadem causa.

Gormaz *de virt. Theol. n. 851.* idem ait de casu, quo vox *Christianus* apud aliquos significaret, non professorem talis fidei, sed hominem pessimum, & inimicum patriæ: sicut videtur, eodem teste, talem significare apud multos barbaros Jndos. Sanè apud multos barbaros, idem quandoque sonat Christianus, quod Hispanus, & iidem barbari Hispanos, tanquam oppressores suæ libertatis, pessimè oderunt: in tali casu, ait Gormaz, non tenetur quis, se Christianum confiteri; quia non interrogatur propriè de fide, sed de moribus, vel potiùs de sua natione. Attendendum tamen semper, ne quis contemptus fidei adesse possit. Addo, Cardenam *cit. dissert 12. n. 37.* rectè advertere, quòd possit contingere, ut interroganti, non in odium fidei, sed ob alium finem; tamen quis teneatur respondere, e. g. si princeps ex fine honesto vellet scire, quot haberet subditos Catholicos, in tali casu, si Petrus interrogatus taceret, præberet signum negatæ fidei. Consentit Gormaz *de virt. Theol. n. 891.*

648. Dico 9. Præter dictam obligationem profitendæ fidei per se, seu quasi ex natura

tura rei, datur etiam obligatio, eam profitendi ex jure positivo. Sic vi Tridentini *sess. 24. de reform. c. 12.* tenentur clerici, ad beneficia curata, vel canonicatum, aut dignitatem in Ecclesiis cathedralibus promoti, professionem fidei, intra duos saltem menses à sua promotione, facere; aliàs, ùt decernit Concilium, *fructus non faciant suos.* Idem tenentur facere Prælati in prima synodo post suam promotionem. Item Pius V. in Bulla *In sacrosancta*, obligat ad professionem fidei faciendam omnes doctores, magistratus, & regentes, ac professores cujusvis facultatis (sive clerici, sive laici sint) in quibusvis universitatibus, aut gymnasiis publicis: & in eos, qui non facientes hanc professionem fidei tamen promovent, ad tale officium, vel gradum, statuit excommunicationem latæ sententiæ, sicut & in ipsos promotos, ùt vult Manuel, aliis tamen hos posteriores ab excommunicatione liberantibus. Cæterùm Gormaz *de virt Theol. n. 869.* & Sanchez *l. 2. in decalog. c. 5. n. 4.* notant, hoc decretum Pii V. & fortè etiam Pii IV. seu Tridentini, non ubique esse receptum; unde consulenda est consvetudo regionum.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

649. OB. 1. contra 1. conclusionem ex hæreticis Priscillianistis. Fides consummatur in corde: exterior autem ejus confessio est tantùm necessaria propter homines: atqui ad hanc faciendam tantùm propter homines, non tenetur quis cum tanto periculo: ergo. Confir. Juxta nos teneretur homo semper confiteri exteriùs fidem, quandocunque interrogatur: sed sic nunquam posset, eam occultare: ergo. Resp. neg. ant. etsi enim actus fidei consummatus possit dari intus in corde: non tamen consummatur tota obligatio fidei interiùs; quia etiam confessio externa est præcepta, ùt probatum *à n. 637.* nec tantùm est præcepta præcepto humano, sed etiam Divino, vel naturali: sicut datur præceptum Divinum, imò etiam naturale, non dandi scandalum proximo. Sed neque præcepta est illa confessio tantùm propter homines, sed etiam propter gloriam DEI, quæ per negationem fidei diminueretur. Accedit, quòd mendacium, cùm sit intrinsecè malum, nunquam sit licitum. Ad confir. neg. ma. quando autem liceat, non quidem negare, sed occultare fidem, desumi potest ex dictis articulo præcedenti.

650. Ob. 2. contra 2 conclusionem. Licitè possunt adhiberi, ex gravi causâ, ad occultandam fidem, tunsio pectoris, genuflexio, thurificatio, coram idolo &c. ergo licet simulare falsam religionem. prob. ant. S. Hieronymus, præsertim *epist. 89. ad S. Augustinum*, supponit, cæremonias legis veteris, circumcisionem, & similes, ab instanti mortis Christi, non tantùm fuisse mortuas, sed mortiferas (nam eas observare, ait, esse in Cherinti, & Ebionis, seu Hebionis, hæresin incidere) & nihilominus ait, Apostolos sine peccato eas quandoque adhibuisse: non ex intentione cultûs, sed per prudentem simulationem: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. cons. Sententiam S. Hieronymi communissimè deserunt Theologi, & adhærent S. Augustino, hac in parte contrario. Itaque cæremoniæ illæ, etsi ab instanti mortis Christi fuerint mortuæ, hoc est, privatæ suâ quasi vitâ, seu efficaciâ, ita, ut non ampliùs potuerit in eis poni spes salutis, tamen nondum erant mortiferæ, seu graviter prohibitæ, aut peccamino sæ.

Unde poterant eæ cæremoniæ adhuc per aliquod tempus (quod tamen ab authoribus variè extenditur, aut restringitur, & incertum est) sinè peccato, absque simulatione adhiberi. At longè aliter se habent actiones superiùs dictæ, quæ semper sunt mortiferæ, ex prima institutione sua. Illa S. Hieronymi sententia probabilis esse non potest, nisi explicetur hoc modo, scilicet, eas cæremonias fuisse quidem per se graviter prohibitas, tamen cum permissione, eas ad tempus adhibendi, in certis circumstantiis, quasi nulliter, & ex justa causa: at talis permissio non datur circa actiones suprà dictas.

651. Dices. Usus harum actionum est tantùm simulatio materialis: ergo aliquando est licitus. Resp. neg. ant. Cùm actiones istæ separari non possint à primaria sua institutione, usu, ac significatione, certè simulatio ista formalis est; aliàs enim nulla unquam daretur simulatio formalis. Certè, qui aliquid facit, quod juxta omnes necessariò quandam significationem alicujus rei sibi inseparabiliter annexam habet, censetur, eam rem velle significare: cùm ergo hoc nolit, formaliter simulat. Nec sufficit, privata intentione rem illam à significatione communi separare; nam prævalet institutio communis; aliàs posset quis etiam licitè verbis uti, ità, ut non intenderet significationem communem, sed aliam privata intentione substitutam: & sic tolleretur omne mendacium. Aliud est, si res, vel actio, habet alium primarium finem, qui intenditur, & alium, qui tantùm secundariò ei à lege humana adjicitur: quæ lex, cùm non obliget in tanto periculo, non inseparabiliter eum finem annectit: & habet tunc se res, ferè sicut verba æquivoca, vel amphibologica, de quibus dictum est *n. 58. & seq.*

652. Ob. 3. Jehu rex Israël, ùt habetur *4. Reg. 10. v. 18.* simulavit, se velle sacrificare idolo Baalis, ut hac simulatione congregaret omnes ejus prophetas, & sacrificulos, quos postea omnes occidit: & propterea laudatus est *ibi v. 30.* à DEO: ergo simulatio falsæ religionis est licita. Confir. *4. Reg. 5.* Naaman Syrus, jam conversus ad verum DEUM, petiit tamen ab Eliseo licentiam adorandi cum rege suo, in templo Remmon falsi DEI: & Eliseus respondit *v. 19. Vade in pace*: quod fuit, ei dare licentiam: ergo licita est simulatio adorationis per genuflexionem &c. Resp. dist. ant.

laudatur à DEO simulatio regis Jehu. neg. ant. occisio poparum,& pseudoprophetarum. conc. ant. & neg. cons. Et hæc est aperta sententia S. Augustini *l. contra mendacium c. 2.* hinc non dicitur: *4. Reg. 10. v. 30. Quia bene locutus es:* sed: *Quia studiosè egisti.* Addit Suarez *de fide disp. 14. sec. 4. n. 9.* sæpè Scripturam probare intentionem operantis, quamvis hic in facto, vel electione medii erret.

653. Ad confir. Resp. cum communissima omnium interpretum. Naaman non petiit licentiam adorandi idoli, sed tantùm adorandi in templo, hoc est, ùt græca vox significat, se incurvandi, aut procumbendi, seu genuflectendi, non in gratiam idoli, sed in gratiam regis, qui, cùm pro gentis more inniteretur super manum Naamani, principis militiæ, non poterat se incurvare, nec genuflectere coram idolo, nisi etiam Naaman se incurvâsset; unde genuflexio Naamani non erat adoratio idoli, sed tantùm exhibitio politici ministerii: quod ministerium Naaman regi etiam extra templum exhibebat, ex suo officio valde honorifico, sustinendi regem, volentem se inclinare super illum.

Neque hæc genuflexio erat simulatio adorationis, nec actio ex se mala, etiamsi fortè adstantes decipi potuerint, rati etiam Naamanum unâ cum rege adorare idolum: quæ tamen deceptio ex justa causa permitti potuit. Estius *in eum locum* dicit, aliunde constare potuisse, Naamanum esse veri DEI cultorem, & non adorare Remmon, tanquam DEUM, sed tantùm in obsequium regis genuflectere; quia vero DEO Israëlis sacrificabat; nam hac de causa (ùt habetur *4. Reg. 5, v. 17.*) *onus duorum burdonum de terra* Israël secum tulit, ut scilicet ex iis vero Deo erigeret aram, eique sacrificaret; solis enim Judæis, non autem aliis fidelibus, erat præceptum, sacrificare Hierosolymis.

654. Ob 4. contra 5. conclusionem ex Tertulliano *l. de fuga. in persecuione c. 3. & seq.* Persecutio provenit ex ordinatione, vel permissione providentiæ Divinæ: sed non licet homini, niti contra providentiam Divinam: ergo neque licet fugere persecutionem. Confir. 1. Apostoli peccârunt fugiendo à Christo in monte oliveti: ergo. Confir. 2. Ille, qui ex quadraginta martyribus fugit, graviter peccavit: ergo. Confir. 3. Libellatici in primitiva Ecclesia etiam censebantur, pessimè se gessisse: ergo & fugientes. Resp. retorq. argum. ergo nec licebit fugere tempore pestis, aut belli; nam & ista proveniunt, ex ordinatione, vel permissione DEI: dicere autem, non esse licitum fugere pestem, est prorsus ridiculum. Inforna neg. cons.

Vitium syllogismi objecti cuique patet: non tantùm sunt quatuor, sed quinque etiam termini in eo. Non nititur ille contra providentiam Divinam, qui diligentiam adhibet, servandi se à malis: imò hoc ipsum est consonum providentiæ Divinæ, quæ vult, ut à multis malis nos modo meliori servemus. Ad 1. confir. omant. neg. cons. Apostoli, ùt ait Suarez *de fide disp. 14. sec. 3, n. 13.* peccare potuerunt per accidens, si id fecerunt cum scandalo, vel dubia fide: & fortè aliquid tale Christus Dominus innuere voluit iis verbis: *Omnes vos scándalum patiemini in me in ista nocte. Matth. 26. v. 31.* Hoc tamen, ùt *ibidem* ait Eximius, affirmare non possumus: neutiquam autem peccârunt Apostoli ratione fugæ, in se præcisè spectatæ.

655. Ad 2. confir. neg. cons. ille enim socius martyrum tunc tenebatur fidem confiteri, & per discessum suum virtualiter eam negavit, exhibendo signum, à tyranno ad fidem negandam præscriptum. Ad 3. confirm. neg. cons. *Libellatici* ex Spondano ad *ann. Christi 253. n. 6.* erant illi, qui Christum publicè negare erubescentes, privatim id, vel per se, vel per alios, suo nomine fecerunt, & à magistratibus libellos securitatis impetrârunt, ne in ipsos ampliùs, publicè præsertim, inquireretur, & pro hujusmodi dispensatione pecunias solverunt. Malderus *in 2. 2. q. 3. art. 2.* adducens verba S. Cypriani, putat, eos, nec publicè, nec privatim, Christum negâsse: magistratus tamen acceptâ pecuniâ libellis editis fuisse de ipsis testatos, quòd Christum negaverint: quam tamen famam non potuerunt permittere, de se spargi in sua præsentia; nam hac ratione fidem erubescebant: certè occasionem dabant, præsumendi de se, quòd confessionem fidei non fecerint, ex timore, vel erubescentia. Quidquid de hoc sit (nam potuit uterque modus accipiendi libellos, pro varietate personarum fuisse adhibitus) hic casus est longè alius, quàm præcisè casus fugæ, aut occultationis.

656. Ob. 5. contra 7. conclusionem. Occultare fidem rebus, aut factis, explicatis *n. 644.* est eam occultare mentiendo: hoc nunquam est licitum: ergo. prob. ma. fidelis utens vestibus, quæ solis infidelibus sunt usitatæ, facit, quantum est in se, ut reputetur infidelis, e. g. Turca: ergo committit reale mendacium; nam ex S. Thoma *2. 2. q. 111. a. 1. in corp.* non tantùm verbis, sed etiam rebus, mendacium committitur. Confir. Si tunc non comitteretur mendacium, liceret etiam absque causa iis vestibus uti: hoc est falsum: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. dist. ant. fidelis utens iis vestibus facit, quantum est in se, ut reputetur infidelis, hoc est, facit id positivè, atque in casu, in quo non habet justam causam se occultandi. neg. ant. facit id permissivè tantùm, & quando habet justam causam se occultandi. conc. ant. & neg. cons.

Ratio est; quia, quando justa causa solvit aliquem obligatione legis humanæ, non tenetur ampliùs intendere institutionem secundariam rerum: sed sufficit, si intendat primariam: cúmque videatur communi usu receptum, ut in similibus occasionibus uti liceat ejusmodi industriâ, vel quasi stratagemate, potest quis permittere aliorum deceptionem; hinc deceptionem illam

non

non causat, nisi per accidens: nec facit, quantum est ex se, ut reputetur infidelis, sed tantùm permittit eam opinionem. Ad confir. neg. ant. Ut jam diximus *n. 79.* non licet gratis absque causa id facere, ex quo moraliter sequitur aliorum deceptio: quod, tum in aliis, tum maximè in hac materia verum est; videtur enim etiam pertinere ad honorem fidei, ut non sinè causa aliquis ità se gerat, ut infidelis possit reputari.

Dices. Plures sunt vestes, quæ assumuntur specialiter ab infidelibus, tanquam ipsis propriæ, ùt constat experientiâ: atqui nulla causa potest esse licitè istis utendi ad se occultandum: ergo. prob. mi. nulla potest esse causa sufficiens ad assumendum signum infidelitatis: ergo. Confir. Tale signum æquiparatur verbo, quo quis diceret, se esse e. g. Turcam: ergo. Resp. dist. mi. nulla causa potest esse iis utendi, si proprietas illa non sit separabilis in ullis circumstantiis. conc. mi. si sit separabilis. neg. mi. & cons. Diximus jam, vestes habere duplicem institutionem: primariam, seu primævam ex rei natura: & secundariam ex lege humana, atque hanc non esse inseparabilem in omnibus circumstantiis.

Si tamen vestis aliqua esset, ex primæva sua institutione, præcisè intenta ad cultum idololatricum, e. g. corona ex idolis, vel similis actio, e. g. gestatio idoli in manu, vel fronte, utique licita non foret, ùt jam diximus *n. 645.* ubi etiam egimus de veste, cui idolum appictum &c. ad prob. dist. ant. si illa res, quæ ex institutione secundaria est tale signum, adhibeatur in circumstantiis, in quibus non separatur illa significatio. conc. ant. si ea res adhibeatur in aliis circumstantiis. neg. ant. & cons. Sic aliud utique est, portare vestem religiosam: aliud dicere verbis, se esse religiosum. Nec dicas, usum vestis, propriæ infidelium, esse inseparabilem à significatione infidelitatis; nam, licèt hoc dici possit de quibusdam, de quibus modò diximus, e. g, de corona ex idolis composita: at id dici non potest de omnibus vestibus, e. g. de communi tegmine Turcico capitis: sicut nec de veste religiosorum.

DISPUTATIO V.

De Proprietatibus Actus Fidei.

657. HAc disputatione agendum de certitudine actûs fidei, itémque de ejusdem, ac habitûs fidei supernaturalitate: qua occasione etiam tractabimus de supernaturalitate aliorum actuum, & habituum, tum intellectûs, tum voluntatis, ad actum fidei prærequisitorum, ut sic penitius noscatur natura, seu essentia, tum ipsius actûs fidei, tum principiorum, ad eum eliciendum necessariorum. Quid certitudo, & quotuplex sit, jam diximus *n. 509* unde tantùm est opus, ibi dicta huc applicare. Supernaturalitatem, quantum ad has conclusiones ritè firmandas, & explicandas necesse est, sequenti quæstione attingemus. Addemus aliqua de subjecto habitûs fidei: cúmque de reliquis duobus habitibus Theologicis, seu spe, & charitate, proportionaliter sit discurrendum, etiam de his statim agemus, ne hîc dicta inferiùs iterum repetere oporteat.

QUÆSTIO I.

De Certitudine Actûs Fidei.

ARTICULUS I.

An, & quàm certus sit Actus Fidei Theologicæ.

658. DIco. Actus fidei Theologicæ est essentialiter verus, nec potest esse falsus. ità omnes Catholici. Prob. Actus fidei Theologicæ debet intrinsecè niti motivo, seu objecto formali Divino, id est, testimonio DEI, ùt probatum *n. 38.* sed testimonium DEI est essentialiter verum, ùt iterum probatum *n. 52. & 53.* ergo actus fidei Theologicæ debet intrinsecè niti objecto essentialiter vero: consequenter debet etiam ipse esse essentialiter verus, nec potest esse falsus. Confir. 1. Charitas Theologica necessariò debet pro objecto formali habere bonitatem Divinam realiter talem, & non tantùm apparenter talem (sicut etiam spes Theologica verum DEUM possidendum) aliàs posset quis amando super omnia falsum DEUM justificari; cùm actus verus charitatis Theologicæ justificet, quod est absurdissimum: ergo etiam fides Theologica debet habere pro objecto formali testimonium DEI realiter tale, & non tantùm apparenter tale. Confir. 2. Actus spei, & actus charitatis Theologicæ, tendunt in objectum Divinum, ùt propositum per actum fidei: ergo, si illi non possunt, tendere in objectum tantùm apparenter Divinum, neque fides poterit proponere objectum tantùm apparenter Divinum; consequenter neque poterit tali niti.

659. Prob. conclusio 2. Habitus fidei est velut instrumentum Spiritûs S., per quod hic juvat intellectum ad assensum: ergo debet esse proportionatus veritati Spiritûs S. consequenter non potest influere in actum falsum. Confir. Actus fidei, est supernaturalis, ùt probabimus infrà *n. 680.* atqui omnis actus supernaturalis principaliter attribuitur DEO, ùt docet Apostolus *1. Corinth. 15. v. 10.* dicens: *Non ego autem, sed gratia DEI mecum:* quod idem docet Tridentinum *sess. 6. c. 16.* ubi ait de DEO: *Cujus tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona:* ex quibus habetur, merita nostra (inter quæ etiam est actus fidei) esse supernaturalia dona DEI: ergo etiam attribuitur principaliter DEO actus fidei: sed actus falsus DEO tribui non potest: ergo.

660. Dico 2. Actus fidei est omnino

certus. ità rursùs omnes Catholici. Prob. Ut diximus *n. 509.* triplex est certitudo, & quælibet competit actui fidei: ergo est omnino certus. prob. ant. Inprimis actus fidei est certus certitudine objectiva; quia est verus, seu conformis objecto. 2. Etiam est certus certitudine formali; quia est essentialiter verus, seu essentialiter exigens, objectum ità se habere, prout ipse affirmat, ùt patet ex probationibus primæ conclusionis. 3. Etiam est certus certitudine adhæsionis; quia per actum fidei intellectus adhæret firmissimè objecto, ità, ut excludat omne dubium; esset enim utique gravis irreverentia, si de veritate testimonii Divini dubitaremus; unde *C. Dubius 1. de hæreticis.* dicitur: *Dubius in fide infidelis est.* Quando autem aliquando aliqui, etiam pii, putant, se non firmissimè adhærere objecto revelato, sed dubitare, saltem indeliberatè, dum credunt, non habent dubium strictè dictum, etiam indeliberatum, sive veram vacillationem intellectûs, eo instanti, quo fidem eliciunt, ùt diximus. *n. 505.* sed tantùm habent aliquos motus phantasiæ, aut potentiæ apprehensivæ, quibus quasi apprehendunt, se dubitare.

661. Dico 3. Actus fidei est certior quovis actu naturali, etiam metaphysicè evidente. ità omnes, qui non faciunt quæstionem de voce, & non accipiunt in alio sensu hunc terminum *certitudo.* Loquor autem hîc, non de certitudine præcisè objectiva, quæ non videtur esse aliud, quàm buasi æqualitas, aut conformitas cum objecto, seu reipsa veritas formalis actûs; nam hæc non videtur caperè magis, & minùs, sed stare in indivisibili; licèt enim unum possit esse magis falsum, quàm alterum, non potest, strictè loquendo, unum esse magis verum, quàm alterum: sicut, licèt una linea possit esse magis curva, vel inæqualis tertiæ, quàm altera, non potest tamen, strictè, & mathematicè loquendo, una esse magis recta, quàm altera: nec magis æqualis, quàm altera. Quare præscindendo à certitudine tantùm objectiva, loquimur nunc de certitudine formali, & subjectiva, seu adhæsionis.

662. Prob. conclusio. Ille actus est certior certitudine formali, qui nititur firmiore motivo, & magis cum veritate connexo: atqui actus fidei, immediatè nixus Divina veracitate (quæ est magis connexa cum veritate, quàm omne lumen naturale creatum, quo nititur actus metaphysicè evidens) nititur firmiore motivo: ergo. ma. videtur patere ex acceptione vocis *certitudo;* hoc enim intelligitur per certitudinem formalem: & actus, qui nititur motivo, magis exigente veritatem, etiam magis eam exigit, quàm alius actus, qui nititur tantùm motivo minùs exigente veritatem. Prob. etiam mi. ad discernendum, quodnam motivum ex duobus, essentialialiter certis, sit magis connexum cum veritate, non habemus aliud medium, quàm comparare ea per hypotheses impossibiles (nam nec motivum veracitatis Divinæ, nec evidentiæ naturalis metaphysicæ, potest in ulla hypothesi possibili à veritate deficere) & videre, quodnam priùs à veritate deficeret, si aliquod ex iis deficere deberet: sed utique quodlibet lumen tantùm naturale, quantumvis evidens, citiùs à veritate deficeret, quàm veracitas Divina: ergo.

Confir. Etsi impossibile sit, creaturam aliquam impossibilem esse, tamen magis impossibile est, DEUM impossibilem esse (nam necessitas creaturæ non est per statum, sed per alienationem: necessitas autem DEI est per statum: rursus creatura, si ponatur, habet omnia sua, non à se, sed ab alio: DEUS habet omnia sua à se, adeóque magis impossibile est, hunc esse Chimæram, quàm creaturam) ergo etiam magis impossibile est, falsum esse actum, qui nititur infallibilitate Divina, quàm qui nititur infallibilitate creata: sed actus fidei nititur infallibilitate Divina: actus evidens nititur tantùm infallibilitate creata: ergo.

663. Prob. etiam conclusio de certitudine adhæsionis. Ille actus est certior certitudine adhæsionis, per quem intellectus firmiùs adhæret objecto: atqui firmiùs adhæret per actum fidei objectis revelatis, quàm per quemlibet actum scientificum objectis demonstratis: ergo. ma. est definitio. mi. prob. iterum recurrendo ad hypotheses impossibiles; si enim intellectus deberet desererе aliquod objectum, citiùs desereret objectum scitum, quàm creditum: & sic intelligi debet illud Apostoli *ad Galatas 1. v. 8. Licèt nos, aut Angelus de cœlo, evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit:* quasi diceret: Licèt Angelus beatus non possit falsum loqui, tamen, si per impossibile ille aliquid loqueretur, quod non esset conforme revelationi, quam ego vobis tradidi, non ei credatis, sed habeatis eum, tanquam excommunicatum: & sic revelationem DEI præferatis etiam dicto Angelico.

664. Ex quo tamen, sicut non sequitur, nos ullatenus dubitare de dicto Angelico (nam, quod tantùm in suppositione impossibili fieri deberet, utique non fundat ullum dubium) sic neque sequitur, nos dubitare de veritate actuum naturaliter evidentium: sicut etiam, si pater dicat: si deberem unum filium perdere, mallem perdere Titium, quàm Cajum: non sequitur, quòd actu velit perdere Titium. Quando autem motivum naturale potest à veritate deficere, tunc, licèt ratio naturalis non advertat, id hîc, & nunc deficere, si tamen id doceat testimonium Divinum, rationem captivamus in hujus obsequium. Et sic citiùs negamus assensum visui, & gustui, qui dicerent, in Eucharistia adesse panem, & vinum, quàm revelationi DEI dicenti, tantùm adesse accidentia: sic ob revelationem contrariam non extendimus ad Personas Divinas illud principium: *Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se:* etsi videatur intellectus valde inclinari

nari ad existimandum, illud principium etiam ad istas extendi.

665. Hanc adhæsionem firmissimam fidei ad objecta revelata, super omnem adhæsionem ad lumen naturale, passim adstruunt, & exigunt SS. Patres. S. Basilius *in psal. 115.* ait: *Fides supra rationales methodos animam ad assensum trahens.* S. Chrysostomus *homil. 21. in c. 11. ad Hebr. sub finem* explicans illud: *Est autem fides... argumentum non apparentium*: ait: *Neque rursus, si de iis, quæ non cadunt sub aspectum, non apertiùs fuerit quispiam persuasus, quàm de iis, quæ videntur, potest esse fides.* Richardus à S. Victore *l. 1. de Trinit. c. 2. Quotquot veraciter fideles sumus, nihil certiùs, nihil constantiùs tenemus, quàm, quod fide apprehendimus.* Huc etiam videtur respexisse S. Petrus *ep. 2. c. 1. v. 19.* dicens: *Habemus firmiorem propheticum sermonem &c.*

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

666. OB. 1. contra 1. conclusionem. Judæi, qui ante Christi nativitatem crediderunt, eam venturum, potuerunt etiam post ejus nativitatem, quando istam nondum sciverunt, eundem adhuc credere venturum, & nondum præsentem: ergo actus fidei potuit esse falsus. Confir. Actus fidei circa præsentiam Christi in hostia consecrata potest esse falsus; quia potest hostia non fuisse consecrata: ergo. Resp. neg. ant. nam Judæi, etiam ante adventum Christi, credebant eum venturum tempore à prophetis prædicto: nec licebat ipsis aliquod tempus designare, in quod ferretur actus fidei, nisi quod clarè significabatur per revelationem, seu prophetiam; unde quando post Christi nativitatem Judæi affirmârunt, tempus illud nondum transiisse, id faciebant, non ex fide, aut revelatione Divina vera, sed ex conjectura humana falsa.

Si tamen velles urgere, quòd saltem, dum loquebantur prophetæ, poterant Judæi fide Divina credere, tempus præteritum, vel etiam tunc præsens, nondum esse coexistens nativitati Christi. Resp. hoc semper etiam postea verum mansisse: & semper posse adhuc credi; nam semper verum est, & erit, eo tempore, quo prophetabat, e. g. Isaias, Christum nondum natum fuisse: si autem, vel per possibile, vel impossibile, redderetur aliquod objectum materiale fidei non ampliùs existens, actus fidei, non posset, illud deinceps affirmare existens pro alio tempore, ùt sufficienter probant nostræ rationes. Ad confirm. neg. suppositum ant. Non potest elici, ordinariè saltem, actus fidei de præsentia Christi in particulari hostia: si autem eliceretur, non posset ea hostia non esse consecrata. vide *n. 508.*

667. Ob. 2. Virtutes morales possunt amplecti honestatem tantùm apparentem: ergo etiam actus fidei potest affirmare verum tantùm apparens, adeóque esse falsus. ant. prob. virtuosè quis largitur eleemosynam ficto pauperi: ergo. Confir. Prudentia, quæ est virtus intellectualis, potest dictare, tali ficto pauperi dandam esse eleemosynam: ergo etiam virtutes intellectuales possunt tendere in falsum, adeóque etiam fides. Resp. 1. neg. ant. ad prob. conc. ant. neg. cons. Aliud est fictus pauper, aliud est ficta honestas; licèt enim in tali casu paupertas sit ficta, honestas tamen est vera; nam revera honestum est, dare eleemosynam illi, qui apparet esse pauper; si enim homines deberent semper esse revera certi de paupertate aliorum, sæpissimè retraherentur ab eleemosyna danda.

Aliud est, quòd fortè aliquando motivum formale quo talis virtutis possit esse tantùm apparens, e. g. respectu misericordiæ paupertas ficta: vel respectu justitiæ debitum tantùm apparens, quod tamen movet ad solutionem. At, cùm hoc virtus non amplectatur, sed tantùm præsupponat, nihil inde sequitur absurdi. Sunt tamen Theologi, qui dicunt, objectum etiam formale quo virtutum moralium, esse semper bonum verum, & non tantùm apparens: quanquam istud, hîc & nunc, e. g. in casu ficti pauperis, non per actum directum, sed quasi per reflexum, attingatur, ità, ut dans eleemosynam pauperi ficto, moveatur à vera paupertate, & solvens debitum creditori, tantùm apparenter tali, moveatur à vero jure: qua de re videatur Gormaz *de virt. Theol. n. 815.* Mihi non videtur, opus esse isto responso; puto enim, esse verissimam honestatem in eo actu, quo quis vult dare, aut dat eleemosynam pauperi, ficto quidem, sed prudenter judicato tali: & idem dico de solutione debiti, facta creditori tantùm apparenter tali: qua ratione saltem objectum formale quod virtutum moralium est semper bonum verum, quod sufficit, quidquid sit de objecto formali quo.

668. Resp. 2. om. ant. neg. cons. nam, etiamsi virtus moralis amplecteretur honestatem tantùm apparentem, non ideo posset fides amplecti revelationem tantùm apparentem; nam, licèt non desint Theologi, qui dicant, objectum virtutum moralium non necessariò esse bonum in se, sed tantùm bonum prudenter tale existimatum: non tamen potest inde inferri, quòd etiam virtutum intellectualium, inter quas est fides, objectum, sit tantùm verum prudenter existimatum; aliàs enim virtutes intellectuales non differrent ab habitibus opinativis; unde objectum virtutum intellectualium est verum reipsa tale: & vel Logici jam cum Aristotele dicunt, virtutem intellectualem esse eam, *per quam anima semper verum dicit.*

Resp. 3. iterum om. ant. neg. cons. nam, etsi honestas illa creata, quam virtutes morales habent pro objecto formali quod, esset tantùm apparens, & reipsa fal-

sa, tamen objectum formale quod virtutum Theologicarum non potest esse tantùm apparenter Divinum, sed debet esse revera tale; ait enim S. Thomas *1. 2. q. 68. a. 8. in corp. Virtutes quidem Theologicæ sunt, quibus mens humana DEO conjungitur:* utique autem mens humana conjungitur DEO vero, & non tantùm apparenter tali; aliàs admitti debent absurda, *n. 658.* allata; unde ex mente Angelici non possunt virtutes Theologicæ (inter quas etiam est fides) ferri in aliquid, quod tantùm est apparenter, & non reipsa Divinum: quod autem est reipsa Divinum, est necessariò verum: ergo.

Addunt hic aliqui, etiam habitum piæ affectionis (qui, licèt entitativè sit moralis, terminativè tamen est Theologicus) non posse elicere suum actum, nisi detur revelatio Divina verè talis. Saltem hoc est certum, quòd, nisi detur verè revelatio Divina, non possit pia affectio elicere imperium effectivè efficax (non enim potest sequi tunc effectus, seu actus fidei) quidquid sit de imperio affectivè efficaci. Ad confirm. neg. cons. Prudentia non dicit, hunc esse pauperem, quod esset falsum: sed tantùm dictat, huic, qui apparet pauper, in his ipsis circumstantiis paupertatis apparenter existentis, rationabiliter dandam esse eleemosynam, quod est omnino verum.

669. Ob. 3. contra 3. conclusionem. S. Thomas *2. 2. q. 4. a. 8. in corp.* ait, scientiam esse certiorem quoad nos, seu ex parte subjecti, quàm sit fides: ergo fides tantùm est certior ratione piæ affectionis. Confirm. Idem Angelicus *q. 14. de veritate a. 1. in corp.* ait: *Intellectus credentis est captivatus; quia tenetur terminis alienis, & non propriis ..... inde etiam est, quòd in credente possit insurgere motus de contrario hujus, quod firmissimè tenet, quamvis non intelligenter, vel scienter:* ergo, cùm scientia excludat motum de contrario, seu motum dubitationis, est certior. Resp. neg. cons. S. Doctor expressè *ibi* dicit, fidem simpliciter esse certiorem, ratione causæ, seu motivi, scilicet revelationis: per certitudinem autem quoad nos, vel ex parte subjecti, intelligit tantùm proportionem objecti cum subjecto; nam ait, id etiam dici certius, *quod plenius consequitur intellectus*, hoc est, quod magis est aptum captui intellectûs: qua in acceptione certitudinis hîc non loquimur; utique enim admittimus, mysteria fidei magis esse supra captum nostrum, quàm objecta scientiæ naturalis.

Ad confir. neg. cons. Ex eo, quòd antecedenter, & consequenter ad actum fidei, possibiles sint motus dubitationis, vel etiam compossibiles cum ipso actu aliqui motus phantasiæ, aut potentiæ apprehensivæ, quasi dubitationis, circa objecta fidei, sequitur tantùm, actum fidei esse magis obscurum: adeóque ad hunc non rapi intellectum evidentiâ terminorum, quæ est terminus proprius intellectûs: sed moveri imperio voluntatis, quod imperium est terminus alienus, seu proveniens ab alia potentia, quæ intellectum in captivitatem redigit. Quòd autem intellectus possit firmiùs adhærere obscuris, quàm claris, id habet supernaturaliter ex viribus gratiæ, & ex altiori, ac digniori motivo; unde S. Thomas *in 3. dist. 23. q. 2. art. 2. quæstiuncula 3. in corp.* ait de objecto fidei: *Est veritas prima, sive DEUS, cui creditur, quæ habet majorem firmitatem, quàm lumen intellectûs humani, in quo conspiciuntur principia, vel ratio humana, secundùm quam conclusiones in principia resolvuntur: & ideo fides habet majorem certitudinem, quantùm ad formalitatem adhæsionis, quàm sit certitudo scientiæ, vel intellectûs, quamvis in scientia, & intellectu, sit major evidentia eorum, quibus assentitur.*

670. Ob 4. Actus evidens non potest esse, nec per absolutam Dei potentiam falsus: ergo non est minùs certus, quàm actus fidei. Confir. Intellectus non potest firmiùs adhærere e. g. mysterio SS. Trinitatis, quàm huic veritati: *Totum est majus sua parte:* imò huic firmiùs adhæret: ergo. Resp. neg. cons. quia saltem certitudo formalis, & subjectiva est major; hæc enim non stat tantùm in veritate, sed in ipso motivo, magis cum veritate connexo, itémque in adhæsione intellectûs, ùt explicatum *n. 661. & seq.* Ad confir. neg. ant. etsi enim, cæteris paribus, magis adhæreamus clariùs propositis: attamen hîc cætera non sunt paria; quia dignitas testimonii Divini longissimè excedit omnia motiva naturalia: & sic etiam respondet S. Thomas *2. 2. q. 4. art. 8. ad 2.* & certè firmiùs adhæremus mysterio SS. Trinitatis, quàm principio: *Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se:* quod non minùs est evidens, quàm illud: *Totum est majus sua parte.* Imò firmiùs etiam adhæremus illi mysterio, quàm huic ipsi principio: *Totum est majus sua parte:* credimus enim, totam SS. Trinitatem non esse aliquid majus qualibet persona. Si dicas, Personas non esse partes SS. Trinitatis. Resp. hoc ipsum ex fide tantùm, non autem ex ratione naturali haberi: verbo, si verè fideles sumus, etiam parati semper sumus, relinquere quamcunque nobis visam evidentiam naturalem, si DEUS aliud revelet.

671. Dices. Illi objecto firmiùs adhæret intellectus, cui etiam adhæret post actum jam elicitum, ratione specierum ab ipso relictarum, seu ratione effectûs, quàm, cui tantùm adhæret durante actu: atqui priori ratione adhæret intellectus objecto, per evidentiam naturalem cognito: posteriori verò ratione adhæret objecto, per actum fidei cognito: ergo. Resp. neg. ma. sed intellectus firmiùs adhæret illi objecto, circa quod elicit talem actum, quo præ omnibus aliis adhæret, ità, ut, si possibile esset, quòd unum objectum opponeretur alteri, citiùs hoc desereret, quàm illud: atqui intellectus citiùs desereret objectum cujusvis scientiæ, quàm fidei, ùt dictum *n. 663.* Quòd autem intel-

intellectus objecto evidenti adhæreat adhuc etiam postea, ratione effectûs, non habetur à certitudine appretiativa, seu adhæsiva, sed ab evidentia, seu claritate, ùt dictum *n. 505.*

672. Ob 5. Scientia Beatorum, seu visio beatifica, est certior fide: atqui non est certior ratione motivi; utraque enim habet pro motivo veracitatem Divinam: ergo ratione modi tendendi in DEUM: ergo, cùm etiam scientia habeat meliorem modum tendendi, scilicet clariorem, quàm actus fidei, ista etiam erit certior. Resp. 1. neg. min. nam, ùt diximus *n. 465.* visio beatifica attingit DEUM absque adminiculo revelationis creatæ; unde habet motivum purius; quia purè Divinum. Resp. 2. neg. ultimam. cons. Beatus enim videt veracitatem Divinam per visionem beatificam, dum viator eam tantùm per fidem audit: cæteris autem paribus, securior est aliquo modo visio, quàm auditio; unde visio beatifica, cùm habeat totum id, quod habet fides, & adhuc aliquid amplius, meritò dicitur certior fide. At in scientia humana, & fide Divina, cætera non sunt paria: sed motiva scientiæ sunt nimiùm quantùm inferiora: qui defectus non potest compensari per claritatem; nec enim excessus infinitus veracitatis Divinæ, super omnem creatam veritatem, adæquari potest per claritatem tantùm creatam.

673. Ob. 6. Potest idem actus esse simul actus fidei, & scientiæ, hoc est, niti motivo fidei, seu revelatione, & motivo scientiæ, seu ratione naturali evidente: talis actus fidei non esset certior scientiâ; quia non esset certior seipso: ergo nullus actus fidei est certior scientiâ; quia actus fidei omnes sunt ejusdem speciei. Resp 1. neg. ma. vel potiùs ejus suppositum, quòd talis actus esset actus fidei; nam, licèt omittatur esse possibilis actus, nixus tali duplici motivo, tamen is non foret actus fidei, sed actus conclusionis Theologicæ, vel alterius speciei: de quo nolim disputare.

Equidem diximus jam suprà *n. 470.* scientiam, & fidem, tanquam duos actus, stare simul posse in eodem intellectu: at ex hoc non sequitur, quòd etiam idem actus, qui indivisibiliter niteretur motivo utroque, scilicet revelatione Divina, & evidentia naturali, esset actus fidei; hoc enim negari potest ex hoc ipso, quòd, ùt objectio supponit, non possit unus actus fidei esse specie diversus ab altero: hic tamen actus, per intrinsecum essentialem respectum ad motivum evidens, differret ab aliis actibus fidei. 2. quia non potest actus esse magis indefectibilis, quàm sit ejus motivum intrinsecum; consequenter deficiente motivo scientiæ deficeret omnis actus, qui eo essentialiter nititur, adeóque etiam talis actus, nixus utroque motivo. Quare talis actus non videtur posse esse actus fidei strictè dictus; quia hic debet esse omnino firmissimus, & consequenter longè magis firmus & minùs defectibilis, quàm quodlibet motivum tantùm creatum.

674. Dices. Omnis actus fidei nititur revelatione externa creata, adeóque motivo aliquo defectibili: ergo. Resp. Actus fidei non nititur illa revelatione, tantùm nudè sumpta, seu ùt accepta tantùm pro externa creata locutione: sed nititur illa ùt informata auctoritate Divina; neque etiam illa locutio, nudè in se spectata, habet rationem auctoritatis, quæ primariò, & potissimùm movet: sed tantùm habet rationem dicti, quod non movet, nisi ùt informatum auctoritate. At verò motivum scientiæ respectu actûs, in objectione adducti, deberet habere rationem motivi, non moventis, quia est informatum ab alio, sed moventis ex propria sua virtute, & æstimabilitate. Dein locutio ista externa, supposito, quòd sit informata auctoritate Divina, tam parùm potest deficere à veritate, quàm parùm ipsa auctoritas; unde est disparitas maxima.

Resp. 2. ad objectionem *n. 673.* factam om. ma. neg. mi. quidquid sit, sive talis actus sit actus fidei, sive non, parùm refert: si etiam omittatur, talem actum esse actum fidei, tamen actus fidei semper erit certior solâ scientiâ; nam hic ipse actus erit certior quovis alio actu, qui tantùm niteretur motivo scientifico: seu tantùm esset actus scientiæ. Hinc talis actus foret certior seipso, non quidem se ipso realiter accepto, sed tamen seipso formaliter accepto: sicut Logici, agendo de universali in actuali prædicatione, dicere solent, actum esse clariorem se ipso formaliter accepto. Realiter autem certior esset talis actus, nixus motivo fidei simul, & scientiæ, quovis alio actu, qui solùm niteretur motivo scientifico.

675. Noto sub finem ex Gormaz *de virt. Theol. n. 845.* certitudinem fidei posse quasi accidentaliter, seu intensivè, esse majorem in uno, quàm in altero actu fidei; quia e. g. is, qui majori gratia pollet, si operetur, quantùm potest, eliciet actum intensiorem, ac proinde accidentaliter firmiorem, & certiorem, quàm eliciat alius minori gratia pollens. Pariter, siquis instructus sit habitu piæ affectionis magis intenso, & etiam operetur, devotione, confidentiâ, & promptitudine, quanta potest, eliciet actum fidei accidentaliter perfectiorem. Et de hac accidentali firmitate, vel certitudine loquitur S. Thomas. *2. 2. q. 5. art. 4. in corp.* dicens: *Potest ergo fides in aliquo dici major, uno modo ex parte intellectûs, propter certitudinem, & firmitatem: alio modo ex parte voluntatis, propter majorem promptitudinem, seu devotionem, vel confidentiam:* & in eundem sensum loquitur *infrà ad 3.*

QUÆ-

QUÆSTIO II.

De Supernaturalitate Actûs Fidei.

ARTICULUS I.

An Habitus, & Actus fidei: itémque prævia Pia Affectio, & alia, ad actum fidei requisita, sint necessariò supernaturalia.

676. COmmunissimè definitur *supernaturale* esse id, *quod superat vires, & exigentiam totius naturæ creatæ*, sive, *quod nulli creatæ substantiæ ùt quod, determinatè, vel indeterminatè debetur.* Dicitur 1. *quod superat vires totius naturæ creatæ:* hoc est, vires, tàm activas, quàm passivas; nam, licèt nullæ vires activæ creatæ exigant producere animam rationalem, tamen ista non est supernaturalis; quia materia prima habet vires passivas, quæ saltem indeterminatè exigunt recipere animam rationalem. Dicitur 2. *substantiæ ùt quod;* nam unioni hypostaticæ, quæ est substantia ùt quo, multa debentur accidentia supernaturalia. Pariter accidentibus supernaturalibus debentur alia accidentia supernaturalia, ùt visio beatifica debetur lumini gloriæ.

Substantia autem creata supernaturalis ùt quod possibilis non est, ùt communiter docent cum Suarez *in 1. p. D. Thomæ l. 2. de attributis DEI. c. 9. à n. 14.* eoquòd non posset explicari, in quo staret ejus supernaturalitas; cùm enim substantia per se intendatur, non posset supernaturalitas substantiæ ùt quod explicari per hoc, quòd non esset debita alteri, sicut tamen explicatur supernaturalitas accidentium. Dein non posset dici, illam substantiam esse supernaturalem, quæ sit in eodem ordine cum DEO; nam in pari ordine cum DEO nulla creatura esse potest. Si autem dicatur, eam tantùm debere aliquo modo participativè esse in eodem ordine cum DEO, seu superior aliis: contra est. Angeli, vel animæ rationales, etsi respectu aliarum substantiarum sint in ordine superiori, non sunt supernaturales: & sunt possibiles creaturæ spirituales nobiliores istis, nec tamen erunt supernaturales; quia saltem dici possunt indeterminatè debitæ universo: ergo debet esse alia adhuc major superioritas, quæ explicari non potest.

Si dicatur substantia supernaturalis illa, cui debentur accidentia, quæ aliis substantiis non debentur, iterum contra est: Angelis, & animabus rationalibus debentur multa accidentia, quæ aliis substantiis non debentur: ergo iterum nihil explicatur. Accedit, quòd, si admittatur substantia ùt quod supernaturalis in hoc sensu, difficillimè sine circulo possit explicari supernaturalitas accidentium. Si dicatur substantia ùt quod supernaturalis esse illa, cui debetur visio beatifica: Resp. juxta SS. Patres talem substantiam creatam esse impossibilem, ùt probatum *tract. de DEO à n. 179.*

677. Jam verò *supernaturale* dividitur *in supernaturale Theologicum*, & *supernaturale Philosophicum.* Illud, seu *Supernaturale Theologicum* est, quod ex intrinsecis suis prædicatis ordinatur ad beatitudinem, seu visionem DEI, ùt gratia sanctificans, unio hypostatica &c. *Supernaturale Philosophicum* est, quod non ordinatur ex intrinsecis suis prædicatis ad beatitudinem, ùt replicatio, resuscitatio mortui &c. Dividitur 2. in *supernaturale quoad substantiam*, & *supernaturale quoad modum.* Per substantiam intelligitur hìc essentia; hinc in hoc sensu etiam accidentia possunt esse supernaturalia quoad substantiam. Est autem *supernaturale quoad substantiam* illud, quod in nullis circumstantiis debetur naturæ creatæ: & sic se habet gratia sanctificans, & resuscitatio mortui &c. *Supernaturale quoad modum* est illud, quod quidem in his circumstantiis non debetur naturæ creatæ, etsi deberi possit in aliis: tale est, si rosa producatur durante frigore hyemali, vel morbus, lentis quidem remediis absolutè curabilis, curetur in momento.

Dividitur 3. in *supernaturale in se*, & *supernaturale præsuppositivè.* Primum est, cui propriè competit definitio data: alterum autem tantùm est analogicè supernaturale, & est illud, quod quidem in se est naturale, præsupponit tamen aliquid supernaturale: sic e. g. comestio, vel ambulatio hominis, à morte resuscitati, est in se prorsus naturalis, ùt patet: attamen, quia præsupponit miraculosam à mortuis resuscitationem, est supernaturalis præsuppositivè. Similiter, si triticum, supernaturaliter productum, dein seminetur, & ex eo crescat aliud novum, hoc secundum erit supernaturale præsuppositivè.

678. Dico 1. Habitus fidei Divinæ infusus est supernaturalis quoad substantiam, ità certa omnium Theologorum. Prob. 1. hoc ipso consensu communi Theologorum, qui in materia, quæ dependet à libera voluntate DEI, & cujus notitia debet potissimùm haberi ab auctoritate, vel traditione, magnum pondus habet. Prob. 2. efficaciter ex Tridentino *sess. 6. c. 7.* & quidem simul etiam de habitu spei, & charitatis (quod hìc noto; quia agendo de illis supponemus, eos habitus esse supernaturales) ità ibi habet Concilium: *Hanc dispositionem, seu præparationem, justificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum:* ergo susceptio gratiæ, & donorum distinguitur à præparatione, quam sequitur: cùm ergo inter dispositiones capite præcedenti etiam positus fuerit actus fidei, & spei, per dona, quæ suscipiuntur, non intelliguntur actus, sed intelligitur habitus fidei, spei, & charitatis: adeóque isti in justificatione supernaturali infunduntur, & consequenter sunt supernaturales.

Prob. conſ. Aliqua fides nomine donorum venit: non actualis, ùt modò probatum: ergo habitualis. prob. ma. Concilium eodem capite inferiùs explicans illa dona ait: *Unde in ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per JEſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem:* ergo juſtificatis infunditur aliqua fides: ergo habitualis. Ex quo etiam conſequitur, ſpem, & charitatem habitualem, infundi; quia Concilium non aliter loquitur de his, ac de fide: loquendo autem de hac, loquitur de habituali: ergo etiam loquendo de illis. Sed & alia dicta Scripturæ, Patrum, & Conciliorum, ùt expendenti facilè conſtabit, probant eodem modo, de his habitibus, vel eorum actibus, ſicut de habitu, & actu fidei: imò plura expreſsè loquuntur de omnibus.

679. Confir. ex Concilio Moguntino *c. 7.* ubi explicans dictum caput Tridentini ait: *Per Spiritum S. unà cum fide ſimul charitatem in corde diffuſam, ac ſpem accipit, hiſq; DEI donis in ipſo permanentibus, non jam ſolùm reputatur, aut nominatur, ſed verè exiſtit juſtus:* ſed fides, ſpes, & charitas permanens, eſt habitualis: ergo. Non autem dicas, quòd fides iſta ſit naturalis in ſe, & tantùm per accidens infuſa; nam præter jam dicta, ſub initium hujus tractatûs *n. 25.* huic replicæ etiam opponitur Tridentinum, quod *eod. capite 7.* de eadem fide habituali infrà ſubdit: *Hanc fidem ante baptiſmi ſacramentum, ex Apoſtolorum traditione, catechumeni ab Eccleſia petunt, cùm petunt fidem, vitam æternam præſtantem:* atqui id, quod præſtat (licèt non ſe ſolo, ſeu ſine ſpe, & charitate, ùt ibidem dicitur) vitam æternam, ſeu conducit ad beatitudinem ſupernam, eſt Theologicè ſupernaturale, & quidem non tantùm quoad modum, ſed etiam, ùt omnes fatentur, quoad ſubſtantiam; aliàs non tam ipſum, quàm ejus modus præſtaret vitam æternam: ergo. Addi poſſet alia ratio, ſcilicet, habitum debere eſſe ſupernaturalem; quia id exigit gratia, ùt diximus *n. 30.* & bona eſt ratio: ſed quia habet objectiones, quas refellere longum foret, ſufficiunt mihi priores. videri poteſt Lugo *de fide diſp. 9. ſec. 3. n. 48. & 49.*

680. Dico 2. Ipſe etiam actus fidei eſt ſupernaturalis, tam quoad modum, quàm quoad ſubſtantiam. ità communis. Prob. 1. p. concluſionis. Quòd actus fidei ſaltem ſit ſupernaturalis quoad modum, eſt de fide ex pluribus Scripturæ locis, adductis à SS. Patribus contra Pelagium. Sic *ad Epheſ. 2. v. 8.* dicitur: *Gratiâ eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis; DEI enim donum eſt.* & *ad Philippenſ. 1. v. 29. Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm, ut in eum credatis &c.* Idem docent Concilia. Arauſicanum. II. *can. 7.* ait: *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ, cogitare, aut eligere, ſive ſalutari, id eſt, evangelizanti prædicationi, conſentire poſſe confirmat, abſque illuminatione, & inſpiratione Spiritûs S. hæretico fallitur ſpiritu.* Nota poſt *cogitare* irrepſiſſe duo hæc verba: *non expedit*, quæ & ſenſum turbant, & omnino ſuperflua ſunt, ùt Binius in hoc Concilio notat: & hinc meritò ab aliis, & nobis omiſſa ſunt. Tridentinum *ſeſſ. 6. can. 3.* ait: *Si quis dixerit, ſine præveniente Spiritûs S. inſpiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.* Accedit, quòd damnata ſit hæc propoſitio 23. Bajanæ: *Abſurda eſt eorum ſententia, qui dicunt, hominem ab initio dono quodam ſupernaturali, & gratuito, ſupra conditionem naturæ ſuæ, fuiſſe exaltatum, ut fide, ſpe, & charitate, DEUM ſupernaturaliter coleret.*

681. Probatur jam 2. p. ſeu quòd actus fidei etiam ſit ſupernaturalis quoad ſubſtantiam, ſeu quoad intrinſeca prædicata: & quidem prob. 1. ex communi Theologorum (ùt teſtatur Lugo, qui de hac materia videri poteſt *diſp. 9. de fide per totam*) cum S. Thoma *1. 2. q. 62. a. 3. ad 2.* & aliis pluribus locis, citatis à Suarez *l. 2. de gratia c. 5. n. 4.* Prob. 2. Ex Scripturis, Conciliis, & Patribus habetur, quòd ad actum fidei eliciendum homo indigeat neceſſariò peculiari auxilio Divinæ gratiæ: ergo eſt intrinſecè ſupernaturalis. conſ. patet: nam, quod intrinſecè naturale eſt, non poteſt eſſe ſupra vires naturales, nec exigit vires gratiæ ſupernaturalis. ant. prob. ſic *Matth. 11. v. 27.* dicitur: *Neque Patrem quis novit, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* & *2. Corinth. 3. v. 5. Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis.* & *1. Corinth. 12. v. 3. Nemo poteſt dicere Dominus JEſus, niſi in Spiritu S.* item *Joannis 6. Hoc eſt opus DEI, ut credatis in eum, quem miſit ille.* Idem probant textus, & Concilia allata *n. 680.* Similia habet Milevitanum *c. 4.* dicens: *Cùm ſit utrumque donum DEI, & ſcire, quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus.*

682. Confir. 1. Ad actum fidei (& eadem ratio eſt de actu ſpei, & charitatis) requiritur habitus per ſe infuſus, & ſupernaturalis (qualem dari probavimus *n. 678.*) vel omnipotentia, loco ipſius extrinſecè applicata, & concurſum habitûs ſupernaturalem ſupernaturaliter ſupplens: ergo actus fidei ſuperat vires naturæ creatæ, adeóque eſt ſupernaturalis. Confir. 2. Actus fidei eſt poſitiva diſpoſitio, conducens ad vitam æternam, & quidem de congruo ſaltem meritoria (nec minùs talis diſpoſitio, & meritum, eſt actus ſpei: actus charitatis verò omnino affert ſecum jus ad vitam æternam) ergo eſt intrinſecè, & quidem Theologicè ſupernaturalis. conſ. patet, & conceditur etiam ab adverſariis. ant. prob. inprimis Tridentinum *ſeſſ. 6. c. 6.* expreſsè docet, homines per fidem actualem diſponi ad juſtificationem. & Apoſtolus ait ad *Hebr. 10. v. 38. Juſtus autem meus ex fide vivit.* & *c. 11. v. 6. Sinè fide autem impoſſibile eſt placere DEO:* ergo.

683. Reſpondebis 1. habitum fidei requiri,

quiri, non ad actum fidei simpliciter eliciendum, sed ad moraliter eliciendum; cùm sinè habitu difficillimè eliceretur. Sed contra est. Concilia, & Patres, planè dicunt, sinè gratia simpliciter non posse elici actum fidei, & non tantùm, non posse facilè, aut non nisi difficulter elici. 2. Si simpliciter posset elici naturaliter actus fidei, tunc difficultas circa illum eliciendum posset tolli per habitum acquisitum naturalem, adeóque posset in multis casibus, elici viribus purè naturalibus actus fidei, etiam facilè: quod nemo dixerit. 3. Habitus infusi non dant facilè posse, sed simpliciter posse, ùt communissimè omnes docent. Alii respondent, habitum requiri ad infallibilitatem assensûs: sed hæc planè aliud non est, quàm exigentia actûs, ut objectum ità se haheat, prout ipse affirmat: ergo infallibilitas realiter est ipse actus.

Respondebis 2. auxilium gratiæ supernæ, vel etiam habitum, non requiri ad substantiam actûs, sed ad modum quendam illi superadditum. At contra. Non potest explicari, quid sit ille modus; nam 1. non est intensio; ad quemvis enim actum fidei, etiam non intensum, requiritur habitus, aut gratia; nam Concilium Tridentinum, & alia omnia, loquuntur de omni actu, sive intenso, sive remisso, modò sit, prout oportet, ad salutem. 2. Quivis actus disponit ad justificationem, & quilibet reddit fidelem, sicut quælibet contritio perfecta reddit contritum, & justificatum: ergo ad quemlibet est necessarium auxilium gratiæ. 3. Modus ille non est modus proportionis cum fine supernaturali; si enim actus ex sua essentia non habet proportionem, non poterit illam recipere ab eo modo; proportio enim illa est per modum meriti, saltem congrui: atqui modus non potest reddere actum meritorium; cùm neque sit formaliter meritorius, nec opus dignificet, ùt dignitas personæ: sed nec ullus alius modus convenienter assignari potest: ergo.

684. Dico 3. Species, concurrentes ad actum fidei, probabiliter non debent esse per se supernaturales. ità Suarez, Lugo, Oviedo, Platelius, Haunoldus, Ripalda, Arriaga. Prob. Species naturales possunt, sive per habitum supernaturalem, sive per concursum DEI supernaturalem, elevari ad hoc, ut possint concurrere ad actum supernaturalem: ergo non est necesse, ut sint supernaturales. conf. non videtur posse negari; quæ enim necessitas specierum supernaturalium, si naturales sufficienter influere possint? Ait quidem Granado, quòd post species naturales, deservientes ad cognitiones naturales, infundantur à DEO species supernaturales: at hoc gratis dicitur, si species naturales sufficiant: præterquam, quòd illæ species habeant alias difficultates, quas vide apud Lugo *de fide disp. 9. sec. 4. n. 59. & seq.*

Jam prob. ant. Intellectus, & voluntas, licèt sint potentiæ naturales, possunt elevari ad concurrendum ad actus supernaturales, ùt patet; aliàs actus fidei, spei, & charitatis, non essent vitales: nec homo illos produceret, sed tantùm reciperet, seque haberet merè passivè, contra Tridentinum *sess. 6. can. 4.* ergo etiam possunt elevari species naturales. Et certè non video, quare species illæ, quas aliquis acquirit naturaliter, ex auditione catechistæ, non possint ratione elevationis extrinsecæ, influere in actum fidei. Dixi tamen in conclusione, species non debere esse per se supernaturales; non enim nego, posse esse tales: dein etiam potest contingere, ut, cùm objectum ipsum sit prorsus supernaturale, etiam species sint supernaturales, e. g. si DEUS aliquem Sanctum de supernaturali aliquo mysterio interiùs illustret.

685. Dico 4. Licèt judicium remotum, & speculativum, de evidentia credibilitatis, possit esse naturale, ùt diximus *n. 498.* tamen judicium proximum, & practicum, immediatè dirigens ad eliciendam piam affectionem, debet esse supernaturale quoad substantiam. ità Suarez *de fide disp. 6. sec. 8. n. 12. & seq.* Valentia, Ripalda, Platelius. Prob. 1. Judicium hoc proximum immediatè dirigit ad piam affectionem, seu actum supernaturalem voluntatis: ergo debet esse supernaturale; quia, ùt Ripalda *de ente supernat. tom. 1. disp. 49. sec. 4. n. 24.* ex Patribus, & Theologis probat, ad omnem actum voluntatis supernaturalem prærequiritur illustratio, seu actus intellectûs supernaturalis. Prob. 2. Concilium Milevitarum *can. 4.* docet, per gratiam revelari nobis intelligentiam mandatorum, darique simul, scire, & diligere: ergo notitia, saltem ultima, & practica, de mandato eliciendi, seu imperandi actum fidei, est gratia, seu actus supernaturalis.

Similiter Tridentinum *sess. 6. c. 6.* expressè ait: *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati Divinâ gratiâ, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in DEUM, credentes &c.* ergo ante liberam voluntatem credendi requiruntur, & auditus fidei, seu exterior propositio, & interna excitatio gratiæ, quam dein Concilium declarat, stare in illuminatione DEI, à qua *c. 5.* dixerat, *ipsius justificationis exordium ..... sumendum esse*: quod exordium non potest esse à nobis, sed debet esse à gratia, ùt est clara doctrina contra Semipelagianos. Pariter Arausicanum II. *can. 5.* definit, *ipsum credulitatis affectum* esse *per gratiæ donum, id est, per inspirationem Spiritûs Sancti.* & *can. 7.* docet, non posse hominem *salutari ... prædicationi consentire ... absque illuminatione, & inspiratione Spiritûs Sancti.* vide Suarez *de fide disp. 6. sec. 8. n. 13.* Addo, quòd judicium speculativum etiam debeat esse supernaturale, casu, quo judicium practicum illo niteretur, tanquam consequens suo antecedente; nam consequens supernaturale exigit utique etiam antecedens tale; aliàs firmiùs niteretur minùs firmo.

686. Dico 5. Apprehensiones prævias ad judicium etiam practicum, & supernatu-

rale

rale credibilitatis, probabiliter non debent per se esse supernaturales. ità Lugo *de fide disp. 9. sec. 5.* Platelius, Salas, contra alios etiam magnos auctores. Prob. conclusio potissimùm negativè; quia non est ratio, vel necessitas, ob quam eæ apprehensiones debeant esse supernaturales; si enim esset aliqua necessitas, tunc ideo; quia deberent concurrere ad judicium supernaturale: hæc nulla est: ergo. prob. mi. potest aliquid naturale elevari ad influendum in aliquid supernaturale, *ex n. 684.* ergo etiam apprehensiones naturales possunt influere in judicium supernaturale.

Confir. Cùm sæpe ultima apprehensio sit complexa, vel ob aliam rationem præsupponat alias apprehensiones priores, quæ præviè disponant ad istam ultimam, tunc, si ista juxta adversarios deberet esse supernaturalis, deberent etiam plurimæ præviæ esse supernaturales, quod gratis dicitur. Nec dicas, illas esse tantùm causas, vel dispositiones remotas; etsi enim sint causæ, vel dispositiones remotæ ad actum fidei, non sunt dispositiones, vel causæ remotæ, sed proximæ ad apprehensionem præviam, juxta adversarios supernaturalem: adeóque deberent etiam esse supernaturales; siquidem, ùt ipsi volunt, apprehensio naturalis non possit concurrere ad actum supernaturalem.

687. Nota hìc 1. Conclusio nostra procedit in casu, quo apprehensio non sufficienter illustret ad piam affectionem, ùt diximus esse communiorem *n. 487.* si enim quis oppositum supponeret, tunc apprehensio illa, proximè dirigens ad piam affectionem, deberet esse supernaturalis, ex omnibus illis rationibus, quibus *à n. 685.* probatum est, judicium ultimum practicum debere esse supernaturale. Nota 2. Conclusio procedit de apprehensionibus, præcedentibus immediatè judicium credibilitatis, non verò de præcedentibus ipsum actum fidei, de quibus fors major esset difficultas.

Lugo *cit. disp. 9. de fide sec. 5. n. 84.* ait, etiam apprehensiones, immediatè præcedentes actum fidei, non debere necessariò esse supernaturales. Ego disjunctivè dico: si non est specialis efficax ratio, pro apprehensionibus his secundis, & earum supernaturalitate, etiam istæ non erunt necessariò supernaturales: si sit talis ratio, concedo, eas fore supernaturales: & fors aliqua ratio esse posset ista. Apprehensiones præviæ ad fidem debent repræsentare testimonium DEI, propter se ipsum dignum altissimo assensu: atqui taliter non possunt testimonium DEI repræsentare apprehensiones tantùm naturales: ergo. ma. videtur clara; quia actus fidei debet ità tendere, seu ità amplecti testimonium DEI. mi. etiam videtur difficulter posse negari; quia testimonium ùt dignum altissimo, & supernaturali assensu fidei, non videtur posse repræsentari per apprehensiones tantùm naturales.

Nec dicas, testimonium DEI, ùt dignum altissimo assensu, posse repræsentari à judicio credibilitatis; nam non videtur posse testimonium DEI ità repræsentari à judicio prævio credibilitatis; aliàs hoc judicium esset assensus propter testimonium DEI, & consequenter jam esset actus fidei. Sed fors huic difficultati responderi posset, dicendo, posse quidem à judicio credibilitatis ità repræsentari testimonium DEI, sed tantùm ùt objectum materiale: qua ratione illud judicium non erit actus fidei; quia non affirmat, adesse testimonium DEI; quia DEUS dicit, illud adesse: sed quia dantur alia motiva credibilitatis, quæ motiva non sufficiunt ad actum fidei. Sed quidquid de hoc sit, nolim de eo fusiùs disputare; unde inhæreo modò datæ responsioni disjunctivæ.

688. Dico 6. Pia affectio est supernaturalis quoad substantiam. ità communissima. Hanc conclusionem suppositi *n. 526.* nunc probo 1. ex Apostolo *ad Philipp. 2. v. 13.* dicente: *DEUS est enim, qui operatur in vobis, & velle, & perficere, pro bona voluntate.* 2. ex Arausicano II. quod *can. 5.* ità definit: *Siquis, sicut augmentum, ità etiam initium fidei, ipsum credulitatis affectum .... non per gratiæ donum, id est, per inspirationem Spiritûs S. corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem ... naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius approbatur.* Confir. 1. Ad istam piam voluntatem, seu piam affectionem voluntatis, requiritur gratia præveniens, & adjuvans, ùt docet Tridentinum *sess. 6. c. 6.* ubi dicit, quòd *excitati Divinâ gratiâ, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in DEUM, credentes:* hoc est, liberum motum piæ affectionis eliciunt: ergo pia affectio est supernaturalis; quia superat vires nostras naturales, & exigit adjutorium gratiæ Divinæ. Confir. 2. ratione. Fides est meritoria, saltem de congruo: omne autem meritum fundatur in volitione libera supernaturali: ergo etiam pia affectio, in qua fundatur meritum fidei, est volitio libera supernaturalis. Plura vide apud Lugo *de fide disp. 10. sec. 3.*

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

689. OB. 1. contra 2. conclusionem. S. Augustinus *in expos. quarundam propos. epist. ad Roman. propos. 61.* ait: *Nostrum enim est credere, & velle: illius autem* DEI *dare credentibus, & volentibus, facultatem bene operandi:* ergo actus volendi credere, itemque ipse actus fidei est noster, seu naturalis nobis. Confir. 1. ex S. Thoma *2. 2. q. 171. a. 2. ad 3.* dicente. *Alio modo est aliquid supra naturam, quantum ad modum actûs, non autem quantum ad substantiam ipsius, sicut diligere DEUM, & cognoscere eum in speculo creaturarum:* ergo actus fidei est quidem quoad modum, non autem quoad substantiam supernaturalis. Confir. 2. S. Doctor *ibidem* ait, non dari donum

gratiæ habituale ad ea, quæ sunt supernaturalia quoad substantiam: ergo, vel pia affectio, & etiam actus fidei, non sunt supernaturales, vel non dantur pro iis eliciendis habitus supernaturales. Resp. neg. cons. S. S. Augustinus *l. 1. retract. c. 23.* dictum illud retractat, & fidem numerat inter DEI dona, ac addit: *Utrumque ergo* (hoc est, credere, & operari salutariter) *nostrum est, propter arbitrium voluntatis, & utrumque tamen datum est per Spiritum fidei, & charitatis ..... utrumque ipsius* DEI *est; quia ipse præparat voluntatem, & utrumque nostrum; quia non fit, nisi volentibus nobis.*

Ad 1. confir. neg. suppositum. cons. Angelicus ibi terminum *supernaturale* accipit in alia significatione: scilicet, per supernaturale quoad substantiam intelligit actiones miraculosas, & extraordinarias, quas viri Sancti sæpius, non tamen habitualiter potuerunt operari, & quibus nec generice similes possunt naturaliter produci: quales e.g. sunt resuscitationes mortuorum, prophetiæ &c. alias autem actiones vocavit supernaturales tantùm quoad modum; quia saltem generice aliquo modo similes possumus producere viribus naturæ, e. g. aliquem saltem amorem DEI. Ad 2. confir. neg. cons. quia S. Doctor tantùm negat, Sanctis fuisse concessum habituale donum supernaturalium quoad substantiam, prout hunc terminum ibi sumit, scilicet pro miraculis, & prodigiis extraordinaiis &c.

690. Ob. 2. Tridentinum, & Arausicanum, non negant, posse naturaliter elici fidem: sed tantùm negant, posse elici fidem, *sicut oportet*: ergo potest quidem naturaliter elici actus fidei quoad substantiam, sed non quoad modum. Confir. 1. Si actus fidei, & charitatis, non possent esse naturales, posset quis scire, se esse in statu gratiæ; quia potest quis scire, se elicuisse actum charitatis: hoc est falsum: ergo. Confir. 2. Rationale, & irrationale, est idem animal quoad substantiam: ergo etiam fides naturalis, & supernaturalis. Resp. neg. cons. Illud *sicut oportet* significat talem fidem, quæ disponat ad gratiam, vel justificationem: hæc autem fides quoad substantiam intrinsecè differt ab alia, quam elicit hæreticus, dum elicit actum fidei naturalem de eodem objecto materiali. An autem possit actus fidei naturalis elici propter idem prorsus objectum formale, disputant Theologi, nec Concilium voluit hanc litem decidere; unde ad præscindenda dubia dixit: *sicut oportet*. Ad 1. confir. neg. ma. nemo enim scit, an actum supernaturalem, *sicut oportet*, an tantùm actum naturalem elicuerit; & hoc nemo scit; vel quia nemo scit, se egisse ex vero amore DEI super omnia, vel saltem, quia nemo scit, se egisse cum omnibus requisitis ad actum supernum; neque enim dicimus, non posse elici ullum amorem DEI naturalem: imò oppositum defendimus *tract. de gratia n. 95.* Et idem dicendum de actu fidei, si possibilis sit revelatio DEI naturalis, de quo vide dicta *n. 142.* Ad 2. confir. neg. ant. licèt enim rationale, & irrationale, generice conveniant, tamen utique substantialiter, seu essentialiter differunt.

691. Ob. 3. contra 3. conclusionem. Species, & habitus, debent esse ejusdem ordinis; nam ex utroque constituitur principium completum actûs: sed habitus fidei est supernaturalis: ergo etiam species debent esse supernaturales. Confir. 1. Habitus scientiæ infusæ in Christo exigebat quoque species supernaturales: ergo etiam habitus fidei eas exigit. Confir. 2. Ad conclusionem supernaturalem requiruntur etiam præmissæ supernaturales: ergo etiam ad judicium supernaturale requiruntur species supernaturales; cùm sit par ratio. Resp. neg. ma. universaliter sumptam; nam, sicut objectum non debet esse semper ejusdem ordinis cum habitu, vel potentia (ùt patet in anima rationali spirituali, & naturali, cognoscente materialia, & supernaturalia) ità nec species vicaria objecti.

Quòd autem anima ad producendas cognitiones spirituales indigeat priùs speciebus spiritualibus, non est ratio, quòd species debeant esse ejusdem ordinis cum anima: nec quòd species phantasticæ ratione materialitatis non possint concurrere (aliàs species materiales phantasticæ neque possent concurrere cum anima, ad producendam speciem spiritualem) sed est alia ratio, ex qua Philosophi probant existentiam specierum spiritualium: mihi optima visa est memoria actuum, & objectorum, remanens in anima post mortem, quæ stare non potest in speciebus phantasticis; quia hæ post mortem non ampliùs dantur: ergo debet stare in speciebus spiritualibus: si autem debent species spirituales adesse post mortem, habebunt etiam, quod agant in vita: scilicet producent species expressas spirituales, seu cognitiones.

692. Ad 1. confir. neg. cons. Si illæ species Christi Domini fuerunt supernaturales, vel DEUS pro suo libitu, ùt potuit, voluit eas dare (nec enim dicimus, species non posse esse supernaturales, sed tantùm non debere tales esse) vel DEUS species supernaturales dedit; quia dari non poterat species naturalis omnium creaturarum possibilium, aut etiam futurarum; eoquòd species quidditativa naturalis videatur supponere existentiam objecti, cùm tamen non possint unquam existere omnia futura (videatur Lugo *de incarnat. disp. 20. sec. 3.*) hæ autem rationes non militant in nostro casu, seu pro speciebus ad actum fidei concurrentibus. Ad 2. confir. neg. cons. Conclusio supernaturalis, si est actus fidei, necessariò præsupponit duas revelationes supernaturales, seu duos actus fidei, tanquam præmissas formales, ùt patet ex dictis *n. 589.* Sive autem sit, sive non sit actus fidei illa conclusio, præmissæ debent esse saltem æquè certæ, ac est conclusio, ùt omnes admittunt: atqui actus naturalis non potest esse tam certus,

tus, quàm actus supernaturalis: ergo præmissæ necessariò debent esse supernaturales. Licèt enim præmissæ formales, ùt tales, non sint motivum conclusionis, tamen sunt applicatio motivi, & quidem talis, ut pro diversitate ejusmodi applicationis, seu præmissarum, intellectus firmiùs, aut minùs firmiter, assentiatur conclusioni; nam certè, qui tantùm obscurè penetrat præmissas, vel ipsis non omnino firmiter assentitur, is non tam firmiter assentitur conclusioni, quàm alius, qui præmissas evidentissimè, ac clarissimè penetrat, iisque omnino firmiter assentitur.

Sed nec potest quis firmiùs assentiri conclusioni, quàm præmissis; quia non potest motivum firmiùs applicari conclusioni, quàm sit applicatum præmissis; unde hæc non potest esse firmior, aut certior. Si neges contra communem, quòd præmissæ debeant esse æquè certæ, ac conclusio, ruet eoipso tuum argumentum; nam probare non poteris, quòd ex præmissis naturalibus non possit ratione specialis auxilii inferri conclusio supernaturalis: & sanè Cardinalis de Lugo. *de fide disp. 9. sec. 4. n. 75.* negat, quòd saltem utraque præmissa debeat esse supernaturalis, etiam in ordine ad conclusionem supernaturalem.

693. Ob. 4. Objectum fidei est supernaturale: ergo etiam species sunt supernaturales. Confir. Species conducunt ad actus supernaturales: ergo etiam debent esse supernaturales. Resp. 1. ergo nec de mysteriis fidei, quando ea audimus à prædicatore, habebimus species naturales, sed omnes supernaturales, quod est nimium: & ipse Granadus, aliàs adversarius *tr. 9. disp. 5. n. 6.* admittit, dari apprehensiones naturales circa objecta supernaturalia, nempe mysteria SS. Trinitatis, & Eucharistiæ, de quibus agit objectio. in forma om. ant. neg. cons. cùm enim species nec sint quidditativæ, nec intuitivæ, non debent esse supernaturales, etiamsi sint objectorum supernaturalium. Certè lumine naturali potest cognosci, saltem probabiliter, aliquid supernaturale esse possibile, ùt docet Suarez *de Angelis l. 2. c. 29. n. 23.* & alii: ergo per species naturales. Sed neque species abstractiva debet esse in eodem ordine cum objecto; aliàs species abstractiva DEI deberet esse Divina, & increata: imò nec species impressa intuitiva creata DEI, quam possibilem cum multis dixi *tract. de DEO. n. 225.* debet esse tam perfecta, quàm DEUS; aliàs manifestè repugnaret. Ad confir. Etiam intellectus conducit ab actum fidei, nec tamen propterea est supernaturalis; quia tantùm concurrit ùt elevatus: pariter & species concurrunt tantùm ùt elevatæ; unde neg. cons.

694. Ob. 5. Ex objecto, & potentia, oriatur notitia: hoc est: ad actum fidei requiritur, ex parte potentiæ habitus, ex parte objecti species, tanquam vicaria objecti: ergo, sicut requiritur habitus supernaturalis, ità etiam requiritur species supernaturalis. Confir. Firmitas actûs fidei habetur ab objecto motivo, seu à revelatione: sed objectum eam non tribuit immediatè per se: ergo tribuit per speciem: sed species naturales non possunt, eam firmitatem tribuere: ergo species debent esse supernaturales. Resp. 1. Recentior quidam adstruit quidem species supernaturales, sed non distinctas ab habitu: at non videtur hoc convenienter dici; cùm habitus non concurrat ex parte objecti, nec etiam, sicut ipse videtur velle, lumen gloriæ sit species DEI, ùt cum aliis negavi *in tract. de DEO n. 243.* Resp. 2. neg. cons. sufficit enim, si unum principium sit supernaturale, scilicet habitus (cujus supernaturalitas aliunde probatur) & reliqua conprincipia elevet, ùt fusiùs explicat Lugo *de fide disp. 9. sec. 4. n. 70.*

Ad confir. dist. mi. objectum eam firmitatem non tribuit per se, hoc est, non ex propria virtute. neg. mi. non per se, hoc est, non sinè applicatione per speciem. conc. mi. & sub eadem dist. conc. vel neg. cons. dist. dein subsumptum. species naturales non possunt eam firmitatem tribuere, tanquam virtus movendi. conc. subsumpt. tanquam applicatio virtutis. neg. subsumpt. & cons. Imò species, etiam supernaturales, utpote creatæ, non possunt tribuere vim firmissimam actui fidei, qui tantùm potest niti motivo Divino: ergo species, qualescunque dentur, sunt tantùm applicatio motivi: ad hanc autem sufficiunt species etiam naturales, sed elevatæ. Scilicet habet se objectum movens, sicut finis movens; nam iste etiam movet ùt objectum, non per se, in sensu modo explicato, seu non sinè applicatione per cognitionem: & cognitio etiam non debet habere vim movendi, sed tantùm vim applicandi finem: nec debet esse ejusdem speciei, seu ordinis cum fine.

695. Ob. 6. contra 5. conclusionem. Apprehensio præcedens debet esse proportionata judicio: ergo ante judicium supernaturale debet dari apprehensio supernaturalis. Confir. Apprehensio est dispositio ad judicium: sed dispositio ad judicium supernum est supernaturalis: ergo. Resp. dist. ant. apprehensio præcedens debet esse proportionata, hoc est, debet esse repræsentatio ejusdem objecti. conc. ant. debet esse ejusdem ordinis cum judicio. neg. ant. & cons. vide dicta de specie *n. 691.* Ad confir. dist. ma. apprehensio est dispositio ad judicium, determinatè exigens judicium supernaturale. neg. ma. est dispositio, non determinatè exigens judicium supernaturale, sed indifferens, ut elevetur, vel non elevetur, ut dein sequatur judicium naturale, vel supernaturale. conc. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Hæc responsio etiam datur, si objicitur, quòd species sint dispositiones. Quòd autem dispositiones ad justificationem (de quibus Tridentinum *sess. 6. c. 5. & 6.*) sint supernaturales, ideo est; quia ibi est sermo de dispositionibus positivè conducentibus, & determinatè tendentibus ad actum supernaturalem: scilicet sermo est de vocatione

DEI, & gratia excitante, de fide ex auditu concepta (qui tamen auditus non videtur, debere esse supernaturalis) de metu, & spe &c.

696. Ob. 7. Complacentiæ simplices voluntatis necessariæ, quæ dicuntur inspirationes Spiritûs S. & præcedunt actum liberum voluntatis, sunt supernaturales: ergo etiam apprehensiones præviæ ad judicium. Resp. neg. cons. primò enim, aliquæ gratiæ supernæ præviæ, debent etiam admitti in voluntate: atqui non possunt esse aliæ, quàm simplices illæ complacentiæ necessariæ; nam actus liber non fit in nobis sinè nobis: sicut tamen ex S. Augustino fit in nobis sinè nobis gratia prævia: ergo illæ simplices complacentiæ debent esse supernaturales. At verò in intellectu ipsum judicium credibilitatis potest esse necessarium, adeóque ipsum potest esse illa illustratio Spiritûs S., quam ipse facit in nobis sinè nobis: consequenter non debet præcedens apprehensio jam esse supernaturalis, seu illustratio Spiritûs S.

Secundò. Ante actum voluntatis indeliberatum, seu complacentiam simplicem necessariam, præcedit actus intellectûs supernaturalis, proponens objectum voluntati, amplectendum primò per talem actum complacentiæ necessariæ, ut eadem voluntas postea idem objectum etiam amplectatur per actum liberum: atqui actus supernaturalis intellectûs tendit ad supernaturalem actum voluntatis, (nam, sicut cognitio naturalis boni exigit concursum naturalem ad amorem naturalem, ità cognitio supernaturalis exigit concursum supernaturalem ad amorem supernaturalem) ergo etiam ille actus præcedens complacentiam necessariam, tendit ad complacentiam supernaturalem. At nihil simile afferri potest pro supernaturalitate apprehensionum.

697. Ob. 8. Illustrationes Spiritûs S. prærequisitæ ad fidem, sunt ex dono Spiritûs S., ùt colligitur ex Arausicano II. *can. 7.* negante, posse hominem salutari prædicationi consentire absque illuminatione, & inspiratione Spiritûs S. atqui istæ illustrationes sunt apprehensiones: ergo. Confir. Judicium credibilitatis non suadet infallibiliter, dari revelationem: sed tantùm suadet, dari evidentem credibilitatem: ergo judicium non est illa illustratio prærequisita ad fidem. Resp. 1. nos jam *n. 687.* excepisse apprehensiones immediatè præcedentes actum fidei; unde hæc objectio, & confirmatio, nos non tangit.

Cardinalis Lugo negat min. seu negat, quòd illæ illustrationes sint necessariò apprehensiones: sed dicit, posse esse ipsum judicium practicum supernaturale credibilitatis, quod necessarium est, adeóque fit in nobis sinè nobis: simúlque facit, nos cognoscere evidenter obligationem credendi. Ad confir. Lugo potest probabiliter negare antecedens; nam eo ipso, quòd judicium illud proponat evidenter credibilitatem, etiam proponit adesse ipsam revelationem, & quidem, cùm sit actus supernaturalis, id facit infallibiliter: licèt non habeat illam infallibilitatem supremi ordinis, quam habet actus fidei.

698. Ob. 9. contra 6. conclusionem. Actus virtutis superioris, e. g. charitatis, potest imperari ab actu virtutis inferioris, e. g. timoris gehennæ: ergo etiam actus supernaturalis potest imperari ab actu naturali, atque adeò pia affectio non debet esse supernaturalis. Confir. Habitus elicitivus judicii practici, dirigentis ad piam affectionem, & habitus ipsius piæ affectionis, juxta nos præcederent habitum fidei, sicut actus illius actum hujus præcedit: atqui nullus habitus præcedit habitum fidei: ergo. Resp. conc. ant. neg. cons. Disparitas petenda est ex nostris rationibus *n. 688.* allatis, quæ probant oppositum consequentis, non verò antecedentis: &, licèt omitteretur, posse aliquando aliquem actum supernaturalem imperari ab actu naturali, non posset id admitti respectu actûs fidei ob dictas rationes, ùt patebit consideranti.

Ad confir. dist. ma. Isti habitus præcederent habitum fidei, hoc est, pro priori ad ipsum infunderentur. neg. ma. hoc est, elicerent, si adsint, suos actus, antequam suos actus eliciat habitus fidei. conc. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Judicium illud potest procedere à prudentia infusa: pia affectio autem à speciali habitu, quem probavimus *n. 526.* Non autem est necesse, ut isti habitus infundantur pro priori, vel temporis, vel naturæ, ad habitum fidei; nam, quando non adest habitus fidei, etiam non adest habitus charitatis, consequenter nec habitus morales: debéntque tunc illi actus elici per auxilium omnipotentiæ extrinsecè applicatæ, sicut & ipse actus fidei.

Postquam autem hi actus, nempe judicii practici, & piæ affectionis, eliciti fuerunt, per auxilium omnipotentiæ extrinsecè applicatæ, tanquam dispositiones, jam potest habitus fidei pro priori ad illos habitus infundi, tanquam finis eorum: quamvis isti dein priùs exerceantur. Alii addunt, quòd SS. Patres, quando dicunt, fidem omnium primam infundi, intelligi debeant de habitu fidei moraliter sumpto, pro complexo omnium, ad actum fidei eliciendum requisitorum quod complexum involvit etiam habitus piæ affectionis, & prudentiæ elicitivæ judicij prævii.

699. Quæri hîc etiam solet, an species rememorativæ, relictæ ab actu fidei, sint supernaturales. Hanc quæstionem jam tetigi *n. 44. & sequentibus.* Si vis dicere supernaturales, rationem habes *n. 45.* allatam. Si vis eas dicere naturales, dic, actionem quidem productivam istarum specierum, cùm essentialiter dependeat ab actibus supernaturalibus, debere esse supernaturalem: at non propterea etiam debere esse supernaturales ipsas species, quæ distinguuntur ab actione; nec enim implicat, effectum inferiorem naturalem produci ab actione supernaturali; licèt non vicissim actio inferior naturalis

possit

possit producere effectum supernaturalem.

Accedit, quòd posito actu fidei, cùm hic simul sit vitalis debeatur naturæ agenti, scilicet intellectui, aliqua species ipsius, ut possit actûs illius, non quidem tanquam supernaturalis, sed tamen tanquam cognitionis vitalis, recordari, & rationem de eo reddere, ac actiones suas regere &c: ergo videtur debere dari aliqua species, quæ sit intrinsecè naturalis, licèt præsuppositivè supernaturalis: & eodem modo loquendum est de speciebus rememorativis aliorum actuum supernaturalium. An autem præter has species naturales debeant etiam admitti aliquæ supernaturales, tu ipse libratis rationibus decerne. Videri etiam potest Lugo *de fide disp. 9. sec. 4. n. 76. §. infero 2dò.*

700. Quæri ulteriùs potest, unde actus fidei desumat suam supernaturalitatem, an tantùm ab habitu, & gratia, à quibus certò habet supernaturalitatem: an verò etiam ab objecto formali, seu revelatione, ità, ut nullus actus naturalis possit tanta firmitate revelationem attingere, quanta eam attingit actus supernaturalis fidei. Hoc secundum volunt Suarez *l. 2. de necessitate gratiæ. c. 11. n. 8.* (ubi citat pro se etiam S. Thomam)& alii. At Lugo *de fide disp. 9. sec. 1. per totam* negat, saltem de actu supernaturali in genere, eum absolutè necessariò debere trahere supernaturalitatem ab objecto formali; quamvis dein *n. 18.* dicat, actus saltem voluntatis supernaturales, differre semper ratione motivi: rémque hanc explicat, ùt nos explicavimus *n. 31.* de objecto virtutum moralium, quæ ibi videri possunt. Ab actu fidei Theologicæ videtur Lugo præscindere, & nos etiam præscindimus; nec enim lubet, quæstionem hanc valde speculativam, nec necessariam, ulteriùs examinare: præsertim, cùm potiùs spectet ad tractatum *de gratia.* Videri possunt citati auctores, sufficit nobis, actum fidei certò habere supernaturalitatem ab habitu, & gratia.

ARTICULUS III.

Quomodo Habitus Fidei se habeat ad Gratiam Sanctificantem.

701. Dico 1. Habitus fidei probabiliùs nunquam infunditur ante gratiam. ità Lugo, Ripalda, Arriaga, Hauno1dus *l. 3. tr. 1. c. 9. contr. 1. n. 419.* & alij: atque etiam S. Thomas *1. 2. q. 62. a. 4. in corp.* ubi docet, habitus Theologicos simul infundi, quamvis actus fidei præcedat actum spei, & charitatis. item *3. p. q. 85. a. 6. in corp.* ubi ait, virtutes connexas omnes simul incipere in anima. Prob. conclusio 1. Ex Concilio Viennensi *Clementin. de summa Trinit. c. 1.* item ex *C. Majores. de baptismo.* citatis *n. 23.* habetur, parvulis infundi virtutes, ex virtute baptismi: ratio autem affertur; quòd eæ virtutes infundantur adultis, & eadem sit generalis efficacia meritorum Christi, quæ per baptismum applicantur parvulis, & adultis: atqui, si adultis jam infunderetur habitus fidei ante baptismum, seu antequam reciperent gratiam, ob elicitum priùs actum fidei, mala esset argumentatio ab adultis ad parvulos; quia isti non possunt elicere actum fidei: ergo. Confir. Adulti non possunt recipere gratiam ante elicitum actum fidei: imò neque statim cum actu fidei; quia adhuc requiritur, vel contritio, vel sacramentum: ergo, si posito actu fidei statim infunderetur habitus fidei, tunc iste semper infunderetur adultis ante gratiam, & ante baptismum: hoc autem dici non potest: ergo. prob. subsumpt. Papa, & Concilium supponunt, habitum fidei etiam adultis infundi per baptismum in re, vel saltem in voto susceptum: ergo.

702. Probatur 2. Tridentinum *sess. 6. c. 7.* sic definit: *Unde in ipsa justificatione, cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo per JEsum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem:* ergo istæ simul cum justificatione, seu gratia, infunduntur. Loquitur autem Concilium de habitibus; nam ait, hanc fidem, ex Apostolica traditione, catechumenos petere ab Ecclesia: non autem petunt fidem actualem, quam jam ante baptismum afferunt: ergo habitualem. Ex quo etiam confirmatur sententia nostra; quia, si hanc, id est, fidem habitualem catechumeni petunt, ea non jam ob actum fidei præcedentem infunditur ante baptismum, in quo infunditur gratia.

Dicere autem illud *simul* significare, non simultatem temporis, aut naturæ, sed tantùm simultatem omnium trium virtutum, hoc est, ut nulla non infundatur, est sensum sinè necessitate torquere: & licèt juxta aliquos debeat ità explicari illud Ecclesiastici *18. v. 1. Qui vivit in æternum, creavit omnia simul* (eoquòd aliter non videatur posse esse verus hic textus in sensu literali) non tamen sinè necessitate (qualis circa verba Tridentini nulla est) debet, aut potest particula *simul* semper ità explicari; aliàs, siquis ab uno Episcopo, servatis interstitiis, successivè recepisset omnes ordines, posset dici, eos simul accepisse. Sed nec dici potest, Tridentinum tantùm loqui de ordinariè contingentibus; nam propositio indefinita in materia dogmatica æquivalet universali: dein juxta adversarios neque ordinariè infunderetur fides post gratiam, imò nunquam adultis, ùt patet ex dictis *n. præcedenti.* Neque tandem dici potest, Concilium loqui tantùm de fidei augmento; nam eodem modo loquitur de fide, ac charitate: at non loquitur de augmento, sed de prima infusione charitatis: ergo.

703. Dico 2. Habitus tamen fidei manet in peccatore sinè gratia, si is non incidat in hæresin. ità Tridentinum *sess. 6. c. 15.* ubi docet, per infidelitatem fidem amitti: non verò per quodcunque aliud peccatum, quo tamen amittitur gratia, ùt ibidem habetur. Licèt autem ibi Concilium non utatur termino *habitus*, loquitur tamen de isto, seu de fide habituali, ùt patet ex contextu; quia Concilium semper loquitur de habitu capitibus antecedentibus, ùt iterum patet,

patet ex dictis *n. præcedenti.* Eadem conclusio quoad 1. partem desumitur ex omnibus illis S. Scripturæ locis, quibus probatur, fidem esse posse sinè charitate, quæ vide apud Bellarminum *tom. 4. contr. 3. general. 2. princip. l. 1. de justificatione c. 15.* sic *Joannis 12. v. 42. Ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è synagoga non ejicerentur; dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam DEI.* & *Jacob. 2. v. 20. Fides sinè operibus mortua est.*

Obiter hîc addo, etiam manere in peccatore spem. Probatur hoc auctoritate omnium Theologorum, & paritate à fide desumpta. Excipe tamen, nisi quis desperet, aut infidelis fiat; nam desperatio, utpote strictè oppositа spei, istam destruit: infidelitas autem, ùt dictum est, destruit fidem: cúmque fides sit fundamentum spei, illâ destructâ, etiam ista destruitur.

704. Quæri ulteriùs potest, an habitus fidei (& idem est de spe) maneat in peccatore, ex natura rei, sive juxta exigentiam ipsius habitûs: an verò præcisè ex libero decreto conservetur à DEO, contra, vel supra suam exigentiam. Hoc secundum asserit Lugo *de fide disp. 16. sec. 2. n. 29.* ex ea ratione, quam ponit *n. 26.* scilicet, gratiam esse naturam in ordine superno, & habitus esse ejus potentias: potentias autem non manere destructâ earum naturâ, sicut non manent potentiæ, auditiva, visiva &c. destructâ naturâ animalis. Addit tamen, non propterea miraculosè fidem conservari; cùm hoc fiat ex lege universali, à DEO, justis de causis, contra, vel supra exigentiam habituum statuta.

Ripalda econtra, & alii dicunt, fidem connaturaliter in peccatore fideli manere. Ajunt hi auctores, quòd, licèt non omnes potentiæ, quæ non possunt connaturaliter produci absque natura eas exigente, possint manere istâ destructâ, tamen possint manere aliquæ destructâ naturâ: sic ajunt, virtutem germinandi, quæ est potentia grani, manere in grano emortuo: sed hoc exemplum vim non habet apud eos, qui admittunt vitam seminum. Negari tamen non potest, quòd maneant in cadaveribus destructâ animâ potentiæ aliquæ producendi certos effectus, ùt patet in herbis: quos effectus, si etiam attribuas formis partialibus, dici poterit, has ipsas formas esse in aliquo sensu potentias animæ subordinatas. Sed neque debet esse omnimoda paritas, inter verè, & strictè dictam naturam, ejúsque potentias, ac inter tantùm quasi naturam, ejúsque quasi potentias; potuit enim DEUS pro libitu producere habitus fidei, & spei, cum tali, vel alia exigentia: quid autem fecerit, est satis incertum, quamvis neutri sententiæ negare velim suam probabilitatem.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

705. OB. 1. contra 1. conclusionem. Habitus fidei conservatur sinè gratia: ergo etiam sinè illa producitur. Confir. 1. Tridentinum *sess. 6. c. 8.* ait: *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis*: ergo debet infundi habitus fidei ante justificationem, seu gratiam. Confir. 2. Qui accedit cum actu fidei ad baptismum, sed tamen cum aliquo peccato, e.g. luxuriæ, licèt non recipiat gratiam, tamen recipit characterem, & fidem: ergo fides recipitur ante gratiam. Resp. conc. ant. neg. cons. Ratio responsionis desumitur partim ex dictis *num. præced.* partim ex rationibus conclusionis: insuper in plurimis patet, plus requiri ad primam productionem, quàm tantùm ad conservationem rei.

Ad 1. confir. neg. cons. Tridentinum ibi loquitur de fide actuali, ùt patet vel ex eo; quia dicit, nec fidem, nec opera mereri justificationis gratiam: ergo loquitur de fide, quæ saltem genericè accepta, potest esse meritoria: hæc autem est actualis, non habitualis: adeóque ex illis verbis nequit inferri, quòd debeat infundi habitus fidei ante justificationem. Ad 2. confirm. neg. ant. cum Lugone *de fide disp. 16. sec. 2. n. 22.* non enim ponitur sufficiens dispositio ad unum habitum, nisi ponatur ad omnes, nec habemus sufficiens fundamentum ex Scripturis, vel Conciliis, adstruendi in tali casu efficaciam baptismi dimidiatam, in ordine ad habitum, sicut ad characterem.

706. Ob. 2. Tridentinum *sess. 6. c. 7.* ait: *Nam fides, nisi ad eam spes accedat, & charitas, neque unit perfectè cum Christo, neque corporis ejus vivum membrum efficit*: ergo fides debet priùs infundi; aliàs spes, & charitas, non possent accedere. Confir. 1. Hæreticus, quando accedit ad fidem, dicitur jam fidelis, antequam justificetur: ergo jam habet habitum fidei. Confirm. 2. S. Thomas *2. 2. q. 6. a. 2. ad 3.* ait: *Quod ille, qui accipit à DEO fidem absque charitate, non simpliciter sanatur ab infidelitate*: ergo fides infunditur absque charitate.

Resp. neg. cons. Per *accedere* Tridentinum tantùm intelligit *conjungi*; aliàs nunquam, neque parvulis possent simul infundi istæ tres virtutes; quia, si simul infunderentur, non accederent spes, & charitas ad fidem, quod tamen Tridentinum requirit ad justificationem; unde per accessum intelligitur tantùm conjunctio: estque hic modus loquendi frequens: sic dicimus, sapientiam non esse valde æstimandam, nisi accedat pietas. Ad 1. confir. neg. cons. Luxuriosus, si det eleemosynam, dicitur misericors: quin tamen habeat habitum infusum misericordiæ; quare terminus *fidelis* potest significare

gnificare, vel habentem habitum fidei, vel habentem actum fidei moraliter perseverantem: & in hoc secundo sensu talis hæreticus dicitur fidelis.

Ad 2. confir. neg. conf. S. Doctor loquitur de fide actuali, quam DEUS donat peccatori infideli, dum cum eo per auxilium extrinsecum concurrit ad actum fidei, ùt colligitur ex toto illo articulo, & vel maximè ex illis, quæ eodem loco habet, nempe per solam fidem non sanari hominem simpliciter; *quia non removetur culpa præcedentis infidelitatis:* sed tantùm sanari secundùm quid, *ut scilicet cesset à tali peccato*, seu actu peccati; nam statim addit: *Hoc autem frequenter contingit, quòd aliquis desistat ab uno actu peccati, etiam DEO hoc faciente, qui tamen ab actu alterius peccati non desistit, propria iniquitate suggerente: & per hunc etiam modum datur aliquando homini à DEO, quòd credat:* ergo loquitur Angelicus de cessatione ab infidelitate actuali, seu de actu fidei: quem actum etiam significat ipsa vox *credere*. Quando autem huc afferuntur textus S. Augustini, citati *n. 621.* ipsi quoque explicari possunt de fide actuali.

707. Ob. 3. Gratia requirit aliquam dispositionem in subjecto: ergo ante illam prior infunditur fides. Confir. Si fides, & spes, dependent à gratia, non est assignabilis ratio, cur præ habitibus moralibus in peccatore conserventur: sed debet dari ratio: ergo. Resp. retorq. argum. ergo etiam habitus pœnitentiæ infunditur ante gratiam; quia etiam aliqua pœnitentia prærequiritur. In forma dist. ant. gratia requirit aliquam dispositionem actualem. conc. ant. habitualem. neg. ant. & conf. Dispositio autem ista, sive actus fidei, aut aliarum virtutum, non procedunt ab habitu, sed ab auxilio extrinseco, sicut etiam actus contritionis, si eliciatur à peccatore.

708. Ad confir. iterum retorq. argum. Si habitus fidei, & spei, non dependent à gratia, cur dependent alii? scilicet talis est voluntas DEI, quæ innotescit nobis sufficientissimè ex Tridentino. In forma. dist. ma. non est assignabilis ratio, distincta à voluntate DEI, quæ nobis certò sit cognita. om. ma. quæ saltem probabiliter sit nobis cognita. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conf. Per se sufficeret sola voluntas DEI: potest tamen adhuc alia assignari ratio probabilis, ex eo, quòd habitus fidei, & spei, sint quasi fundamenta vitæ spiritualis, & eorum actus maximè necessarii, quódque DEUS ex sua misericordia noluerit, hominem spoliare omni dono superno: sed voluerit, ei hos habitus relinquere, nisi specialiter, per peccata immediatè opposita, eos demereatur. Cùm autem habitus piæ affectionis etiam necessarius sit ad actus fidei, putant Lugo *disp. 16. de fide sec. 3. n. 44.* & Haunoldus *l. 3. tr. 1. c. 9. n. 431.* etiam eundem in peccatore manere: imò & habitum elicitivum judicii practici supernaturalis de credibilitate revelationis: quod quidem valde probabile est: sed non ità certum, ùt certum est manere habitus spei, & fidei, de quibus id est de fide ex Tridentino. Contra 2. conclusionem non est, quod à Theologis objiciatur. Jam quæstionibus hucusque agitatis affinis est quæstio de subjecto habitûs fidei: ex cujus occasione etiam statim agendum, de subjecto spei, & charitatis; tum ne plura hîc dicenda, alibi iterum repeti necesse sit; tum ut discrimen inter habitus Theologicos hac in re clariùs notetur.

QUÆSTIO III.

De Subjecto Habitûs Fidei.

ARTICULUS I.

In quibus Subjectis dentur Habitus Fidei, Spei, aut Charitatis.

709. DIco 1. Habitus charitatis datur in omnibus justis, viatoribus, & comprehensoribus, etiam ipso Christo Domino: non autem in graviter peccantibus. ità certissima omnium. Prob. 1. p. conclusionis. Inprimis si supponatur, habitum charitatis (ùt aliqui volunt) esse identificatum cum gratia sanctificante, tunc clarum est, quòd sit in omnibus justis, in quibus omnibus est ea gratia, utpote forma denominans justos: cúmque Christus Dominus etiam habeat gratiam sanctificantem, ejusdem speciei cum nostra, etiam in ipso erit habitus charitatis.

Si autem supponatur (ùt plures volunt) habitum charitatis esse distinctum à gratia, tamen negari non potest, quòd ipse ex lege DEI sit semper connexus cum gratia, & cum ea in justificatione infundatur, ùt docet Tridentinum *sess. 6. c. 7.* his verbis: *Unde in ipsa justificatione, cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo per JESUM Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem.* Intelligitur autem charitas habitualis; nam hæc ibidem dicitur justificatis inhærere: hoc est, in ipsis tamdiu manere, donec peccato gravi expellatur: ergo iterum, ubi datur gratia, scilicet in omnibus justis, datur etiam habitus charitatis, cum ea connexus, & cum eadem infusus: cúmque, ùt jam dictum, Christus Dominus habeat etiam gratiam sanctificantem, quamvis longè intensiorem, tamen ejusdem speciei cum nostra, quæ est radix habituum supernaturalium, habet etiam similem habitum charitatis, uti omnes concedunt.

710. Hic autem habitus charitatis non cessat in Beatis, seu comprehensoribus (uti cessat fides, & juxta multos etiam spes) nam in cœlo quoque charitas potest elicere suos actus amoris, ubi tamen fides suos actus non potest elicere: neque etiam spes juxta eos, qui eam in Beatis negant permanere. Hinc de charitate dicit Apostolus *1. Corinth. 13. v. 8. Charitas nunquam excidit:* quæ verba SS. Pa-

SS. Patres citandi *n. 713.* & interpretes, communiter explicant in hunc sensum, quòd charitas nunquam cesset, nisi peccato gravi destruatur: & hinc nec in cœlo desinat, ubi peccato locus non est: imò Estius *in hunc locum* ait, hunc sensum palam ostendi ex subsequentibus donis, quæ ibi dicuntur cessare.

Probatur jam 2. pars conclusionis, scilicet, quòd charitas non maneat in ullo graviter peccante. Concilium Tridentinum *sess. 6. c. 15.* sic definit: *Asserendum est, non modò infidelitate, per quam & ipsa fides amittitur, sed etiam quocunque alio mortali peccato, quamvis non amittatur fides, acceptam justificationis gratiam amitti.* Jam huic justificationis gratiæ est annexus, saltem ex lege DEI, habitus charitatis, ùt suprà dictum: ergo iste habitus unà cum illa gratia amittitur: & hanc sequelam ex his verbis deducunt omnes Theologi post Tridentinum: & qui priores fuerunt, idem etiam jam ante Tridentinum docuerunt.

711. Dico 2. Habitus fidei, & spei, dantur in quolibet puro homine justo, & viatore, donec per peccatum ipsis contrarium expellantur. Dico 1. *puro homine;* nam aliter loquendum est de Christo Domino, qui, ùt paulò pòst dicemus, nec habitum fidei, nec spei habuit. Dico 2. *viatore;* quia de Beatis postea loquemur. Conclusio est certissima, & prob. Tridentinum citatum *n. 709.* dicit, hos habitus infundi in justificatione, adeóque dari in justis: Addit dein *sess. 6. c. 15.* fidem non amitti quocunque gravi peccato: ergo multò magis sentit, eam manere in omni justo: & par est ratio de spe. Accedit, quòd isti habitus, uti & habitus aliarum virtutum, ex natura sua sint permanentes, nisi à contrario expellantur: ergo.

712. Quod jam spectat ad expulsionem, seu destructionem istorum habituum, docet Tridentinum *sess. 6. c. 15.* (verba dedimus *n. 710.*) fidem non destrui, quovis peccato, sed tantùm infidelitate, quæ est ipsi directè contraria: & à paritate rationis inferunt communissimè auctores, etiam spem non destrui, nisi vel destructa fide, cui quasi fundamento innititur, vel admissâ desperatione, quæ spei immediatè contraria est. Quod verò attinet ad reliquos habitus virtutum supernaturalium, docent communissimè auctores, eos, cùm radicentur in gratia sanctificante, cum ista etiam destrui per quodvis mortale peccatum.

Cùm autem hæc res potissimùm decidenda sit ex auctoritate, ex qua nobis innotescere debet voluntas DEI, volentis potiùs producere habitus talis naturæ, aut essentiæ, quàm alterius, ideo hic ipse consensus communissimus authorum est optimum argumentum, & solida probatio. Quare autem DEUS voluerit, relinquere homini peccatori, non quidem alias virtutes, attamen fidem, & spem, ratio præcipua est ipsius benignissima voluntas, qua noluit hominem, quamvis peccantem, privare primis quasi radicibus conversionis, per quas nempe fit primus motus præparationis ad justificationem, de qua præparatione agit Tridentinum *sess. 6. c. 6.*

713. Dico 3. Habitus fidei non datur in Beatis (& par est ratio de Christo Domino adhuc vivente; cùm hic nunquam fuerit tantùm viator, sed semper simul comprehensor, hoc est, gaudens visione beatifica DEI) ità communis. Prob. S. Paulus *1. Corinth. 13. v. 9.* ait: *Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus: cùm autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est:* id est imperfecta cognitio fidei cessabit. & infrà *v. 12. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum: nunc autem manent fides, spes, charitas.* Ubi per particulam *autem* videtur Apostolus innuere diversitatem statûs viæ, in qua manent tria hæc, à statu patriæ, in qua manet sola charitas: de qua scilicet jam dixerat *v. 8. Charitas nunquam excidit:* unde S. Hieronymus *in 1. ad Cor. c. 13. & in hæc verba* ait: *Charitas nunquam excidit, hoc est, ipsa sola permanet in futuro.* & S. Chrysostomus *homil. 34. in c. 13. ep. 1. ad Cor. & hunc locum*, docet, Apostolum extollere charitatem supra fidem; eoquòd ista semper duret, imò post mortem in futuro crescat. Idem docent SS. Augustinus, Anselmus, & alii.

Ratio autem est; quia obscuritas fidei, licèt stet cum evidentia in attestante, seu cum evidentia aliqua abstractiva, de existentia testimonii Divini: non tamen stat cum evidentia intuitiva, seu clara visione beatifica ipsius testimonii Divini in se, ùt sumitur ex illo *2. Petri 1. v. 19.* ubi fides vocatur *lucerna lucens in caliginoso loco, donec dies elucescat, & Lucifer oriatur:* hoc est, donec dies visionis beatificæ adveniat, quo cesset fides: sicut nempe lucerna extinguitur die illucescente. Hinc, licèt Beati non omnia viderent in Verbo; quia tamen vident intuitivè ipsam authoritatem Divinam, seu testimonium DEI, non haberent ampliùs objectum formale, prout requiritur ad fidem: adeóque nec illa, quæ in authoritate, seu testimonio DEI clarè viso viderent, possent strictè loquendo credere, seu actum fidei circa ea elicere.

Quare, cessante fine habitûs fidei, cessat etiam ipse habitus; unde, quando de Christo Domino dicitur *Isa. 11. v. 5. Et erit justitia cingulum lumborum ejus: & fides circtorium renum ejus:* per fidem non intelligitur habitus fidei Theologicæ, sed fidelitas, ùt habet Cornelius *in hunc locum Isaiæ:* vel intelliguntur ipsi fideles, qui Christum, tanquam suum servatorem, honoris causâ circumdabunt, ùt habet idem Cornelius *ibidem*, & Melchior Canus *de locis Theol. l. 12. c. 13. resp. ad 1.* An etiam cesset in cœlo pia affectio, quæ, cùm sit habitus voluntatis, possitque elicere alios actus, saltem secundarios, e. g. gaudii de actibus fidei, in via elicitis, nolim divinare. vide Arriagam

gam, & præsertim Cardinalem de Lugo *de fide disp. 17. sec. 3. à n. 45.*

714. Dico 4. Habitus fidei etiam non manet in damnatis, aut dæmonibus. ità communis, & verissima cum S. Dionysio *de Divin. nomin. c. 4. post medium* ubi docet, dæmones carere omnibus donis Divinis, tam secundùm habitum, quàm secundùm operationem; sic enim ait: *In quo enim, obsecro, malos fieri dæmones dicimus, nisi in vacatione* (hoc est evacuatione, seu privatione) *Divinorum bonorum, habitûs, & operationis?* S. Augustinus quoque *de civitate DEI. l. 9. c. 21.* ait, dæmones non cognovisse DEUM per lumen, quod illuminat fideles, sed per alia Divinæ virtutis effecta, & signa occultissima &c.

Quare dæmones quidem, & etiam Angeli beati, dum adhuc erant viatores, habuerunt habitum fidei, ùt docet S. Thomas *2. 2. q. 5. a. 1. in corp.* ex ea ratione; quòd non sint creati in puris naturalibus, nec statim facti beati: adeóque etiam debuerint habere fidem in intellectu, & spem in voluntate. Cui rationi accedit etiam ista, quòd Angeli debuerint posse mereri, captivando suum intellectum, & credendo: maximè cùm spirituales essent, nec patiendo mereri possent. Attamen tam boni, quàm mali Angeli, postea habitum fidei non retinuerunt; dæmones enim fuêre illo privati, sicut homines damnati: Angeli beati eum cum visione beatifica commutârunt.

Ratio autem conclusionis, tam quoad dæmones, quàm quoad homines, seu quod tam dæmones, quàm homines damnati habitum fidei perdant, ex Cardinali de Lugo *de fide disp. 17. sec. 2.* est hæc. Habitus fidei non potest elicere actum suum, nisi præcedat donum illustrationis supernæ, quo carent dæmones, & homines damnati: & consequenter habitus fidei esset in ipsis omnino otiosus; cùm tamen ipse, utpote operativus, detur in ordine ad actus. Aliud est de charactere baptismi, qui, cùm operativus non sit, sed tantùm sit signum potestatis, habet adhuc semper finem in damnatis: cúmque cedat in majorem damnatorum confusionem, potest in ipsis manere, etiamsi supernaturalis sit; nam spoliantur quidem damnati plurimis bonis supernaturalibus, at non omnibus iis, quæ cedunt in majorem ipsorum confusionem, & tormentum.

715. Dico 5. Habitus fidei adhuc manet in animabus purgantibus. ità communis contra Hurtadum ferè solum, qui tamen etiam tantùm dubitat, vel inclinat in oppositum. Prob. Inprimis, etsi illæ animæ haberent evidentiam in attestante, cùm tamen nondum habeant visionem beatificam, possent adhuc ex dictis *n. 459.* elicere actum fidei. Dein, ùt rectè ait Lugo *de fide disp. 17. sec. 3. n. 49.* animæ illæ non videntur habere de omnibus objectis, vel de omni revelatione, evidentiam in attestante, licèt habeant de aliquibus; nam eorum status, cùm sit pœnosus, non excludit obscuritatem &c. Adde S. Paulum *2. Corinth. 5. v. 7.* de omnibus peregrinantibus dicere: *Per fidem enim ambulamus, & non per speciem*: ergo peregrinantes habent fidem: atqui animæ purgantes adhuc sunt peregrinantes: ergo. Quòd autem Apostolus dicat, existentes in corpore peregrinari, non obest; nam animæ purgantes, etsi extra corpus sint, tamen peregrinantur; nam revera necdum sunt in termino, sed ad illum tendunt, quod est peregrinari.

716. Dico 6. In Beatis non datur actus spei primarius. ità Suarez *de spe disp. 1. sec. 8. n. 5.* Haunoldus *l. 3. tr. 2. controv. 5. n. 508.* & alii. Probatur. Actus primarius spei tendit in DEUM ùt bonum nobis, & possidendum à nobis, seu est desiderium fiduciale DEI ùt possidendi: sed talis actus non datur in Beatis: ergo. ma. est probata suprà *n. 7.* mi. prob. Licèt concedatur, quòd actus spei non necessariò excludat possessionem boni sperati pro eodem tempore, sed tantùm pro eodem signo naturæ, ùt patet in Angelis, qui, ùt diximus *tr. de Angel. n. 114.* in primo instanti se actu disposuerunt ad gratiam, adeóque etiam potuerunt se disponere, consequenter etiam potuerunt à DEO sperare auxilia, & eodem instanti ea recipere, atque iis cooperari, & sic gratiam consequi: licèt, inquam, hoc concedatur, tamen actus spei primarius excludit possessionem ultimi finis; quia cum possessione ultimi finis, sive cum beatitudine, aut visione beatifica, non potest stare actus fidei, necessariò pro priori naturæ prælucens ad actum spei: consequenter neque potest stare ipse actus spei: ergo. Secundò, quando res jam est visa ùt priùs possessa, non ampliùs desideratur ùt possidenda: & in hoc sensu debet saltem accipi illud Apostoli *ad Rom. 8. v. 24. Quod videt quis, quid sperat?* atqui per visionem beatificam videtur DEUS jam possessus per ipsam visionem, & amorem necessariò ex ista consequentem: ergo non ampliùs desideratur ùt possidendus. Quæ ratio saltem probat, quòd pro sequentibus instantibus non possit dari actus spei primarius. Si autem Beati alia sperarent, distincta à DEO, & non simul DEUM, sive, si sperarent alia, non ùt media ad consequendum DEUM, sed ità, ut hunc non sperarent, aut desiderarent, talis actus non esset actus spei Theologicæ, sed spei moralis: qui actus spei moralis potest manere in Beatis.

717. Dico 7. An in Beatis detur habitus spei, est satis incertum. Gormaz, Esparza, Torres, & alii nonnulli apud Arriagam *tom. 5. tract. de spe disp. 28. sec. 3. n. 29.* negant: econtra affirmant Suarez, Oviedo, Haunoldus, & Arriaga, qui addit, hanc esse communiorem: ego nolim divinare; nam, cùm actus primarius, vel proprius, à quo spes dicitur sperare, dari non possit videtur neque habitus spei dari. Econtra ait Suarez, sufficere, si spes possit elicere actus secundarios, e. g. amorem, vel gaudium concupiscentiæ, de ipso DEO ùt nobis bono jam possesso. Sed fortè iterum opponi potest, ad

essentiam actûs spei pertinere, ut res nondum sit possessa: & gaudium de re referri ad alium habitum. Verùm reponere potest Eximius, non debere multiplicari habitus sinè necessitate: & hinc non admittendum distinctum habitum, elicitivum illius gaudij, & amoris: præsertim, cùm hic habitus deberet primùm infundi in cœlo (sicut scilicet loco habitûs fidei infunditur lumen gloriæ) cùm in statu viæ gratis admitteretur ille habitus; cùm nullum actum elicere posset: & hinc meliùs dici, quòd ipse habitus spei possit elicere illos actus gaudij, & amoris: sicut castitas non tantùm potest elicere actum castitatis, qua vincit tentationem: sed etiam potest de eadem victoria gaudere: quo admisso meliùs dicetur, manere in cœlo habitus spei, quàm alius novus infundi.

Sic etiam aliqui admittunt, manere in Beatis habitum pœnitentiæ: non, ut eliciat dolorem, cujus Beati sunt incapaces, sed tantùm aliqualem retractationem. Nec Suarezio, aut etiam his auctoribus, objici potest, sic etiam in Beatis posse manere habitum fidei; nam fides semper involvit in suis actibus imperfectionem obscuritatis, incompossibilem cum visione beatifica; cum qua tamen nihil incompossibile involvit hic actus secundarius spei &c.

Sed replicat Gormaz *de spe n. 5.* atque ait, Beatos ordinariè gaudere de beatitudine sua, potiùs ùt bona DEO per charitatem, & rarò gaudere de illa, ùt bona sibi per concupiscentiam; unde ad hos actus, rarò elici solitos, non esse necessarium habitum, qui tantùm datur ad actus frequentes. Idem addit, non esse paritatem ab aliis habitibus, qui gaudere possunt de suo bono; nam illi non requirunt, ad suum actum eliciendum, futuritionem sui objecti, uti requirit spes. Ego, ùt jam dixi, nolim divinare, neque de habitu spei, an maneat in Beatis, neque de habitu pœnitentiæ. Videri potest Suarez *de virt. Theol. tr. 2. de spe disp. 1. sec. 8. n. 5.* Gormaz *loc. modò cit.* Hauoldus *l. 3. tr. 2. n. 508. & seq.* Arriaga *tom. 5. tr. de spe. disp. 28. sec. 3. n. 29. & seq.*

De Christo Domino tamen videtur mihi valde probabile, eum non habuisse habitum spei Theologicæ; cùm enim nunquam primarium ejus actum elicere potuerit, utpote semper comprehensor, non debuit ipsi habitus ille infundi, propter actus tantùm secundarios; unde, quæ Christus desideravit, per alium habitum desideravit: qualiscunque is fuerit. Quare, quando psalmista *psal. 21. v. 10.* in persona Christi DEUM alloquitur, dicens: *Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre: spes mea ab uberibus matris meæ:* vox *spes* non significat habitum, ùt patet: neque spem objectivam, seu bonum speratum, sive DEUM, in quem tendat Christus, per actum spei, seu desiderium; nam possessor boni non desiderat illud: sed significat fiduciam, seu objectum fiduciæ, sive DEUM auxiliatorem; unde Jacobus Jansonius *in psalterium* hunc locum ità interpretatur: *Fiducia, felicitas, robur meum:* & Canus *de locis Theol. l. 12. c. 13. resp. ad 2.* ait: *Dicitur enim DEUS spes Christi; quia in DEO erat fiducia ejus, non in homine. Item, quia multa etiam à DEO sperabat, quamvis non speraret gloriam animæ.* Aliud est in Beatis; nam, cùm isti in vita spem habuerint infusam, in ordine ad actum primarium, quem tunc potuerunt elicere, potest fortè faciliùs admitti, quòd idem in ipsis permanserit, quàm quòd novus infusus fuerit.

718. Dico 8. In animabus purgantibus datur habitus, & actus spei. ità communis cum S. Thoma. Prob. Istæ animæ habent fidem, ùt probatum *n. 715.* & necdum possident DEUM, nec vident eum (ne objiciatur illud Apostoli *ad Rom. 8. v. 24. Quod videt quis, quid sperat?*) ergo possunt DEUM possidendum sperare. Dein certitudo de re consequenda, vel etiam evidentia, non opponitur spei, ùt rectè ait Gomaz *de spe n. 12.* quia, non obstante ea evidentia, tamen res necdum est possessa, & desideratur, quamvis cum majore fiducia. Quod enim Arriaga dicit *tom. 5. tr. de spe disp. 28. sec. 2. n. 20.* nempe arduitatem spei esse incertitudinem, non est verum; longè enim meliùs dicitur, arduum esse idem, ac difficile: & præsertim arduum esse, quod nostris viribus solis non est obtinibile, ùt docet S. Thomas. *2. 2. q. 17. a. 1. in corp.* & *a. 5. ad 4.* atque admittit Suarez *de virt. Theol. tract. 2. de spe disp. 1. sec. 3. n. 2.* itémque docet Gormaz *tract. de spe. n. 11.* Et hoc arduum requiritur ad spem Theologicam; si enim aliquid est obtinibile solis nostris viribus, non est arduum, ùt requiritur ad spem: sed ùt requiritur ad magnanimitatem, prout docet Angelicus *ibidem a. 5. ad 4.* Hæc autem tota arduitas sinè omni incertitudine datur in consequendo DEO, vel beatitudine, respectu animarum purgantium: adeóque datur arduitas ad spem omnino sufficiens.

719. Dico 9. In Angelis, dum adhuc erant viatores, etiam dabatur habitus spei. ità communis. Ratio est clara; nam habuerunt fidem, ùt dictum *n. 714.* nec tum jam DEUM possederunt, sed tamen ad eum possidendum creati fuerunt: ergo potuerunt eum desiderare: & quidem, cùm habuerint auxilia à DEO sufficientissima, potuerunt etiam de eo consequendo habere magnam fiduciam: quod est formalissimè sperare. An autem Angeli beati, postquam in termino sunt statuti, retinuerint habitum spei, an non, determinandum est ex eo, quod asseritur de aliis Beatis; si enim in aliis Beatis datur adhuc habitus spei, etiam dabitur in Angelis: si autem in aliis Beatis non detur, neque dabitur in sanctis Angelis.

In dæmonibus verò, & animabus damnatis, spes nulla remanet; cùm enim dæmones, & animæ damnatæ, non habeant fidem, nec ullam aliam illustrationem supernaturalem: insuper etiam certi sint, se in æternum nihil boni impetraturos, ex duplici capite non possunt ullum actum spei elicere: consequenter in iis habitus spei esset omnino

otio-

otiosus, & superfluus: adeóque non manet. Quin imò habitus spei destruitur in peccatore, in statu viæ desperante: quantò magis destruetur in æternum desperatis in termino?

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

720. OB. 1. contra 4. conclusionem. *Jacob. 2. v. 19.* dicitur: *Dæmones credunt, & contremiscunt:* atqui ibi est sermo de vera fide supernaturali: ergo. prob. mi. Apostolus supponit, fidem dæmonum esse talem, qualis est fides Christianorum, quæ est supernaturalis; aliàs malè inferret, ex inutili fide dæmonum sinè operibus, etiam inutilem esse fidem Christianorum sinè operibus: ergo. Resp. 1. cum quibusdam apud Lugo *de fide disp. 17. n. 11.* illud *credunt* significare idem, ac *crediderunt*: scilicet, dum erant in via, non autem postea; est enim apud Hebræos modus familiarissimus, ponendi unum tempus pro alio: sic illud *Luc. 7. v. 47. Cui autem minùs dimittitur, minus diligit*: explicatur à SS. Ambrosio, Chrysostomo, Beda, Euthymio, Theophilacto, *minùs dilexit.*

Resp. 2. neg. mi. ad prob. neg. ant. Apostolus non æquiparat utramque hanc fidem in eo, quòd supernaturalis sit, sed quòd utraque sinè operibus sit inutilis: sive dein supernaturalis sit, sive non: &, ùt ait Cornelius *in hunc locum*, vult dicere: quid prodest tibi fides tua sinè operibus? tam parum, quàm dæmonibus sua: licèt non sit in omnibus paritas: & hæc est communis responsio teste Lugo *de fide disp. 17. n. 12.* Quamvis autem hac ratione ex fide dæmonum non probaretur valde efficaciter inutilitas fidei supernaturalis, ait Lugo *eod. n. 12.* eam ab Apostolo aliis argumentis ibidem probari.

721. Ob. 2. contra 6. conclusionem. Beati, etsi non possint sperare DEUM, hìc, & nunc possidendum, possunt tamen sperare eum in æternum à se possidendum; nam tempus futurum, & possessio futura, nondum possidetur: ergo Beati possunt elicere actum spei primarium, scilicet desiderium fiduciale circa ipsum DEUM. Resp. cum Suarez *de virtutib. Theol. tr. 2. de spe disp. 1. sec. 8. n. 5.* nego suppositum; æternitas enim DEI est ipse DEUS: ergo, dum possidetur ipse, jam possidetur ejus æternitas tota simul. Si autem illud *in æternum* appellet super possessionem, quasi diceretur, posse sperari æternam possessionem DEI. Resp. cùm Beati sint certissimi de perpetuitate possessionis, eáque immutabiliter ipsis à DEO concessa sit, saltem in radice, quatenus ipsis concessum est lumen gloriæ, quod eam exigit, non possunt eam ampliùs sperare, ex eo; quia non est ampliùs bonum arduum, prout requiritur ad spem, ex dictis *n. 718.* Possunt enim Beati beatitudinem, & ejus ulteriorem semper continuationem, habere viribus propriis: non quidem viribus ex natura propriis, sed tamen propriis ex gratia, jam immutabiliter ipsis concessa. Licèt autem requiratur adhuc concursus DEI, hoc non impedit, quò minùs dicantur Beati viribus propriis beatitudinem habere: modò is concursus debeatur, ùt debetur lumini gloriæ; aliàs neque quidquam naturale possemus viribus propriis efficere. Adde, quòd Beati non possint, eam possessionem perdere; unde, licèt possint ulteriùs desiderare visionem in futurum, tamen non possunt, eam sperare per actum saltem primarium; quia eam jam immutabiliter, & inamissibiliter habent: quidquid sit, an tale desiderium dicendum sit actus spei secundarius &c.

DISPUTATIO VI.

De Spe, & Charitate Theologica.

722. PLura jam antè de spe, & charitate disputavimus, ex occasione. Sic habitum spei Theologicum dari probatum est *à n. 8.* Eum distinctum esse à fide, probatum *ibidem*, & iterum *n. 16.* Quodnam sit ejus subjectum, expositum fuit *à n. 716.* Præceptum actûs spei eliciendi explicatum est *à n. 607.* Pari ratione dari habitum charitatis, eúmque Theologicum esse, probatum est *n. 8.* Ab aliis habitibus eum distingui est *eodem numero* ostensum, & iterum ex Tridentino *n. 702. & seq.* ubi ex Concilio hoc probavimus, habitum charitatis ab habitibus fidei, & spei, separabilem esse. De præcepto charitatis egimus *a. n. 607. & seq.* uti & de ejus subjecto *à n. 709.* Restant paucula de spe, & charitate, in elencho præscripta, quæ paucis etiam absolvemus.

QUÆSTIO I.

De Objecto Materiali, & Formali, ac Proprietatibus Habitûs Spei.

ARTICULUS I.

Quid sit Spes, & quàm certa, quódque Objectum Materiale, & Formale ejusdem.

723. DIco 1. *Actus Spei Theologicæ* rectè definitur, *Desiderium fiduciale supernaturale beatitudinis supernæ, DEO auxiliatori innixum.* ità ferè quoad verba Gormaz *tract. de spe disp. 1. n. 10.* & alii communissimè quoad sensum. Explicatur, & simul probatur hæc definitio, seu descriptio. Dicitur 1. *desiderium*, quod aliud non est, quàm amor concupiscentiæ, sive amor rei ùt nobis bonæ, nondum possessæ, cum appetitu eam

habendi, qui amor dicitur *desiderium*: sicut amor concupiscentiæ rei jam possessæ dicitur *gaudium concupiscentiæ*: atqui actus spei fertur in DEUM nondum possessum, cúmque amando amore concupiscentiæ, seu ùt sibi desideranti bonum, cupit habere, seu possidere.

Dicitur 2. *fiduciale*; quia spes debet esse cum fiducia rem acquirendi: & per hoc differt à desperatione, quæ etiam est desiderium, sed sinè fiducia, & propterea habet aliam intrinsecè tendentiam, quæ patet ab experientia, qua experimur, nos longè aliter affectos esse, quando speramus, quàm quando desperamus: prior affectus, utpote conjunctus cum fiducia, excitat ad agendum, quod ex parte nostra necessarium est, ad rem obtinendam: alter; quia est sinè fiducia implet sæpe rabie, & non est solicitus de aliquo agendo. Dicitur 3. *supernaturale*; quia actus spei Theologicæ est supernaturalis ex Tridentino citato *n. 680.*

724. Dicitur 4. *supernæ beatitudinis*, hoc est, DEI per visionem, & amorem possidendi; si enim alia speramus, non referendo ea ad DEUM, non est actus spei Theologicæ, sed tantùm spei alicujus moralis. Si autem alia speramus in ordine ad DEUM, tunc magis hunc ipsum speramus: sicut, si diligimus proximum propter DEUM, etiam hunc ipsum, & magis diligimus. Ubi nota, quòd non tantùm desideretur, seu speretur beatitudo formalis in abstracto, sed etiam objectiva in concreto, scilicet DEUS possidendus, seu videndus, & amandus; non enim speratur solus DEUS, qui est *finis qui*, seu objectum beatificum possidendum: nec speratur sola visio, & amor, seu beatitudo formalis, quæ est *finis quo*, seu possessio intentionalis DEI: sed speratur utrumque in concreto, seu in complexo.

Sicut, qui sperat pecunias, non tantùm sperat possessionem, sed etiam ipsas pecunias: & sicut etiam, qui vult intentionaliter possidere, hoc est, videre spectaculum, non tantùm vult visionem præstigiosam, sed vult etiam ipsas res esse tales: etsi non semper velit, e. g. hos in individuo actores comœdiæ; quia etiam non desiderat hanc visionem, seu spectaculum in individuo, sed tantùm in genere, vel specie. Hoc autem complexum, ex bono objectivo, & possessione ejus, dicitur etiam *finis cujus*, hoc est, cujus obtinendi gratiâ aliquid agitur, vel qui obtinendus speratur; sicut ipse sperans dicitur *finis cui*, seu in cujus commodum appetitur aliquod bonum. vide etiam dicta inferiùs *n. 739. & 740.*

725. Dicitur tandem *DEO auxiliatori innixum*; quia, cùm solis viribus naturæ non possimus beatitudinem supernam consequi (in quo, ùt diximus *n. 718.* stat arduitas objecti spei Theologicæ) debemus juvari à DEO: cúmque hic auxilium promiserit, meritò nostra fiducia ejus auxilio, vel ipsi auxilium promittenti, & (nisi ex nostra parte detur impedimentum) certissimè collaturo, innititur. Ex quibus facilè colligitur definitio, seu descriptio habitûs spei: scilicet *habitus spei est virtus Theologica, elicitiva desiderii fiducialis &c:* qui actus cùm sit actus voluntatis, etiam spes est habitus voluntatis, & non intellectûs.

726. Dico 2. Objectum materiale primarium spei est ipse DEUS possidendus, sive est concretum ex DEO, & ejus visione, ac amore (hoc enim complexum, ùt diximus, per actum spei primariò desideramus) alia autem, quæ sperantur in ordine ad DEUM consequendum, e. g. auxiliantes gratiæ, sunt objectum secundarium. ità clarè S. Thomas *2. 2. q. 17. a. 5. in corp.* dicens: *Spei, in quantum est virtus, principale ejus objectum est DEUS.* & *ad 1. Quæcunque alia spes adipisci expectat, sperat in ordine ad DEUM.* Si autem daretur aliquis actus desiderii fiducialis, qui nullo modo attingeret DEUM, non esset actus spei Theologicæ, sed moralis, ùt jam dictum: nisi velis dicere, tale desiderium esse aliquando actum spei virtualis, seu objectivæ (quales *n. 43.* diximus dari actus fidei objectivæ,) qui scilicet supponant, actum spei Theologicæ formaliter talem præcessisse.

727. Debet autem objectum spei Theologicæ, ex communi Theologorum esse arduum, quæ arduitas, saltem in ordine ad actum spei Theologicæ (quidquid sit de actibus spei alicujus moralis:) ex S. Thoma, & communi aliorum, stat in eo, quòd (ùt dictum *n. 718.*) objectum ejus solis viribus propriis non sit obtinibile. Item debet objectum spei esse futurum, hoc est, nondum possessum, saltem pro eodem signo naturæ, in quo speratur, ùt explicatum *n. 716.* Debet etiam posse certò obtineri: qua autem certitudine, dicemus paulò post. Hæc omnia complectitur S. Thomas. *2. 2. q. 17. a. 1. in corp.* dicens: *Objectum spei est bonum, futurum, arduum, possibile haberi.*

728. Dico 3. Objectum formale actûs spei Theologicæ, quatenus est desiderium, est ipsa bonitas DEI possidendi, ùt bona nobis. ità omnes. Prob. Hæc bonitas est ratio formalis motiva, cur DEUM nobis amemus, & desideremus: sicut etiam aliarum rerum, si quas desideramus, bonitas ùt bona nobis, est ratio, cur eas per alios actus spei moralis, vel qualescunque appetamus. Quando autem tales res appetimus in ordine ad DEUM, potest earum bonitas, ùt ait Gormaz *de spe n. 19.* esse objectum formale quod secundarium, & non ultimum; quia ulteriùs tanquam medium refertur, ad bonitatem DEI, tanquam objectum formale, seu finem ultimum.

729. Dico 4. Objectum formale actûs spei Theologicæ, quatenus hæc est fiducia, est fidelissima promissio DEI, & potentia auxiliandi, vel etiam ipsum auxilium creatum: sicut scilicet in fide, præter auctoritatem Divinam, etiam motivum est revelatio extrinseca creata; nam virtus Theologica, ùt jam de fide dictum *n. 137.* non respuit omne partiale motivum, vel objectum formale creatum: sed tantùm exigit aliquod Divinum,

num. Quòd autem promissio, & potentia DEI, vel ejus auxilium, sint objectum formale spei, quatenus est fiducia, probatur ex eo; quòd ista moveant ad concipiendam fiduciam, ad quam non moveret sola bonitas; nam hanc etiam agnoscit damnatus; quia tamen simul scit, quòd DEUS eum nolit juvare, ad eam consequendam, hinc non sperat, sed desperat.

730. Ubi tamen adverto, motivum fiduciæ, saltem in genere loquendo, non debere esse objectum formale quod, seu amatum, aut desideratum; nam potest esse aliquando peccatum alterius, quod sperans, nec amat, nec desiderat, sed tantùm supponit; e. g. si quis ob peccatum officio suo excidit, potest alius fiduciam concipere illud assequendi: potest verosimiliter etiam contingere, ut quis, dum sperat supernam beatitudinem, seu DEUM ùt bonum sibi, tamen non amet DEUM ùt auxiliantem, seu sub ista formalitate: neque etiam tunc amet, aut desideret auxilia; quia non agnoscit, ea pro tunc sibi esse necessaria.

Imò, si contingat (quod non nego posse, & fors etiam sæpius actu contingere) ut quis motiva fiduciæ etiam amet amore concupiscentiæ, atque desideret: tamen etiam tunc non videntur, ea motiva esse objectum formale quod, respectu formalitatis fiduciæ, sed potiùs esse objectum materiale, vel formale secundarium, respectu formalitatis desiderij, vel amoris concupiscentiæ, quatenus amantur ùt bona conducentia ad DEUM consequendum. Saltem sufficit, ut motivum fiduciæ sit objectum formale quo, hoc est, movens quidem voluntatem ad amandum alterum, quin tamen ipsum ametur, ùt jam explicatum hoc tractatu *n. 4.* & iterum *à n. 14.*

731. Dico. 5. Actus spei Theologicæ est omnino certus. ità communissimè Theologi cum S. Thoma. *2. 2. q. 18. a. 4. in corp.* ubi S. Doctor sapientissimè distinguit inter certitudinem *essentialiter* talem, & *participativè* talem: per quos terminos, ùt patet ex contextu, intelligit certitudinem *formaliter*, & *præsuppositivè* talem. Docet autem, spem non habere certitudinem essentialiter talem, quæ, ùt ibidem Angelicus scribit, *invenitur in vi cognoscitiva*, seu in cognitione; est enim certitudo quasi securitas de veritate, quæ spectat ad intellectum: at verò, ait, in spe dari certitudinem participativè, seu præsuppositivè talem; quia scilicet spes *à vi cognoscitiva movetur infallibiliter ad finem suum*, hoc est, à cognitione certa dirigitur ad bonum speratum: & concludit S. Doctor sic: *Et sic etiam spes certitudinaliter tendit in suum finem, quasi participans certitudinem à fide, quæ est in vi cognoscitiva.*

732. Prob. conclusio. Spes Theologica debet esse firma, ùt ait Apostolus *2. Cor. 1. v. 7. Ut spes nostra firma sit pro vobis.* & *ad Hebr. 6. v. 18. Confugimus ad tenendam propositam spem, quam, sicut anchoram habemus animæ, tutam, ac firmam.* Tridentinum quoque *sess. 6. c. 13.* ait: *De perseverantiæ munere .... nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur, tametsi in DEI auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent:* atqui spes non potest esse firma, nisi sit præsuppositivè certa: ergo debet esse talis. mi. prob. voluntas non potest firmiter, hoc est, absque vacillatione, sive immobili cum fiducia, sperare, nisi intellectus ei firmiter, hoc est, certò, proponat fundamentum, & motivum sperandi, ità, ut absque dubio affirmet, tale fundamentum adesse, ùt est clarum ab experientia: ergo debet intellectus per cognitionem certam proponere motivum spei, adeóque hæc præsuppositivè esse certa. Confir. solidissimè. Actum spei Theologicæ præcedere debet actus fidei de promissione DEI, dandi auxilia, ad consequendam beatitudinem: hic actus est certissimus: ergo etiam spes est, ùt dictum, præsuppositivè certissima.

733. Ubi tamen notandum, firmiter sperare non esse absoluta certitudine sibi polliceri, se rem, e. g. beatitudinem consecuturum; hoc enim non est certum, minùs revelatum, aut per actum fidei propositum: sed est contra Tridentinum *num. præced.* citatum: imò etiam contra Apostolum, qui *ad Philipp. 2. v. 12.* sic scribit: *Cum metu, & tremore, vestram salutem operamini;* nam non sumus certi, an ex nostra parte nihil sit defuturum: & hinc S. Thomas *2. 2. q. 18. a. 4. ad 3.* ait: *Quod aliqui habentes spem deficiant à consecutione beatitudinis, contingit ex defectu liberi arbitrij, ponentis obstaculum peccati: non autem ex defectu Divinæ potentiæ, vel misericordiæ, cui spes innititur.*

Quare sperare tantùm est, confidere, se certissimò rem, e. g. beatitudinem, consecuturum, si suis partibus ipse non desit, seu si gratiæ DEI fideliter cooperetur: id quod certissimum est: & hinc Tridentinum verbis *n. 732.* adductis statim addit: *DEUS enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ità perficiet.* Unde actus spei Theologicæ de objectis promissis certissimus est in tantum, in quantum illa à DEO promissa sunt, scilicet conditionatè. Hinc alii dicunt, actum spei conditionatè certissimum esse. Et revera conditio supradicta semper subintelligitur, nisi in casu extraordinario DEUS alicui beatitudinem æternam omnino absolutè promisisset.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

734. OB. 1. S. Augustinus *in enchiridio c. 8.* ait: *Cùm ergo bona nobis futura esse creduntur, nihil aliud, quàm sperantur:* ergo credere est sperare, adeóque actus spei est actus intellectûs. Idem hinc inde tradunt alii Patres. Confir. 1. Desperatio est actus intellectûs, quo quis judicat, se beatitudinem non consecu-

secuturum: ergo spes est actus intellectûs, quo quis judicat, se illam consecuturum. Confir. 2. Actus spei constituitur ex desiderio boni absentis, & judicio probabili de ejus futuritione: ergo saltem partialiter constituitur ex actu intellectûs.

Resp. dist. conseq. credere est sperare causaliter. conc. conſ. est sperare formaliter. neg. conſ. S. Doctor ibi multis distinguit fidem à spe: per verba autem objecta aliud non intelligit, quàm fidem debere præcedere spem; probat enim ibi, nil sperari, quod non creditur, & fidem esse causam subsequentis spei: sicut scilicet etiam Apostolus *1. Cor. 13. v. 7.* dicit: *Charitas... omnia credit, omnia sperat:* non quòd velit, actum charitatis esse formaliter actum fidei, aut spei, sed quòd hos actus causet, aut imperet, vel moveat ad eos eliciendos. Et sic intelligendi sunt etiam alii Patres.

735. Ad 1. confir. neg. ant. Desperatio formaliter est desiderium diffidentiale, sive est desiderium quidem rei, sed sinè fiducia eam assequendi: quod spectat ad voluntatem. Quamvis autem desperatio sæpe præsupponat actum intellectûs, qui ostendit, rem non esse promissam, vel non obtinibilem: attamen talem actum intellectûs desperatio non necessariò præsupponit; nam e.g. potest quis desperare beatitudinem, quàm tamen se obtinere posse, si velit, fide Divina credit: attamen, quia non vult relinquere peccata, nec cooperari gratiæ, non habet desiderium, quale requiritur ad spem, hoc est, affectivè saltem efficax, quod eum determinet, ut velit facere, quantum est ex parte sua necessarium: intellige, ut velit aliquando; quia peccator habitualis, etiamsi necdum velit pœnitentiam agere, potest tamen sperare, modò saltem velit aliquando pœnitentiam agere: desperans autem nunquam vult facere, quod ex parte sua est necessarium.

736. Ad 2. confir. neg. 2dam partem ant. Illud judicium, sive certum, sive probabile, tantùm præsupponitur ad actum spei, non autem eum constituit: sicut etiam ad hoc, ut quis gaudere possit de re aliqua, debet judicare, quòd sit sua; quin hoc judicium constituat gaudium; cùm tantùm præsupponatur, & reddat voluntatem expeditam, ad eliciendum potiùs actum gaudij, quod habet tendentiam quietativam, quàm desiderii, quod habet tendentiam solicitam, & inquietam: & actus gaudij, ac desiderij, per has tendentias intrinsecè differunt: non verò per actus illos intellectûs præsuppositos.

737. Ob. 2. Potest aliquis sperare beatitudinem, non ùt sibi bonam, sed ùt bonam DEO, & conducentem ad ejus gloriam: ergo spes non est desiderium concupiscentiæ. Confir. 1. Sæpe speratur aliquid ab homine cum diffidentia obtinendi: ergo spes non est desiderium fiduciale. Confir. 2. ex Esparza. Sicut fides ducit ad spem, ità spes ducit ad charitatem: ergo, sicut fides definitur *Sperandarum substantia rerum*: ità spes debet definiri *substantia Divinæ dilectionis*. Resp. neg. ant. talis enim non propriè sperat, sed tantùm desiderat; nam desiderium est terminus genericus, & datur etiam desiderium charitatis, quo desideramus alteri bonum: & siquidem desideremus bonum ùt bonum DEO, erit desiderium charitatis Theologicæ; nam utique est actus charitatis, si desiderem, gloriam nominis Divini per totum orbem propagari.

Spes autem à proprio sperantis bono non præscindit; ità enim S. Augustinus *in enchiridio c. 8.* scribit: *Spes autem nonnisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum spem gerere perhibetur.* Ad 1. confir. neg. conſ. In tali casu spes est infirma, & modica: simul tamen etiam est modica, sed tamen aliqua fiducia, quæ aliis motivis nititur, quàm iis, ex quibus diffidentia concipitur. Si autem nulla omnino fiducia adsit, etiam nulla spes aderit. Ad 2. confir. neg. ant. non enim se habent proportionaliter; nam sinè prævio actu fidei non potest elici actus spei: at sinè prævio actu spei potest immediatè elici actus charitatis.

738. Ob. 3. Objectum spei est bonum futurum: at DEUS non est bonum futurum, sed sola ejus possessio est futura: ergo non DEUS, sed sola ejus possessio est objectum spei. Confirm. 1. Quod non est objectum gaudii concupiscentiæ in patria, non est objectum spei in via: atqui DEUS non est objectum illius gaudii, sed sola ejus visio, & fruitio: ergo. prob. mi. illud est objectum illius gaudii, quod est objectum tristitiæ in damnatis: sed in his objectum tristitiæ non est negatus DEUS, sed tantùm negata ejus visio, & fruitio: ergo. Confir. 2. Res, à nobis distinctæ, non sunt ipsæ nobis bonæ, vel malæ, sed tantùm earum possessio, vel carentia: ergo neque DEUS, est nobis bonus, sed tantùm ejus possessio: & econtra negatio possessionis est mala.

739. Resp. dist. ma. Objectum spei est bonum, futurum quoad suam existentiam. neg. ma. futurum nostrum. conc. ma. & dist. sic mi. neg. conſ. Speramus utique sæpe pecunias, dudum jam existentes, & ab antiquis principibus cusas: speramus etiam bona immobilia, ab orbe condito existentia: & pariter speramus DEUM futurum nostrum, seu à nobis possidendum: neque tamen ideo speramus solam possessionem DEI, ùt explicatum *n. 724.* & adhuc magis explicabitur ex sequentibus. Ad 1. confir. neg. mi. ad prob. dist. mi. objectum tristitiæ in damnatis non est DEUS negatus absolutè, seu DEUS non existens. conc. mi. non est DEUS negatus ipsis, seu ab ipsis non possessus. neg. mi. & conseq. vel aliter, reipsa tamen in eundem sensum, dist. mi. objectum tristitiæ non est DEUS in abstracto. conc. mi. in concreto. neg. mi. & conſ. Scilicèt tristantur damnati de toto hoc complexo *DEUS à me non possessus:* sicut, qui spoliatus est pecuniis, dolet etiam de pecuniis, non quidem in abstracto, sed in concre-

creto, nempe de pecuniis amissis: vel sicut, qui dolet de Christo flagellato, dolet etiam de ipso Christo, ùt in his tormentis posito.

740. Sanè est innegabile, aliquam rem, quæ ex se est indifferens, posse ratione circumstantiarum determinari, ut sit objectum, vel hujus, vel alterius affectûs. Videtur etiam per se clarum, quòd amor concupiscentiæ, qui involvitur in spe, respiciat bonum, non quomodocunque, sed ùt bonum amanti, hoc est, ùt possidendum: adeóque simul tendat in complexum, ex fine qui, & fine quo, qui simul faciunt finem cujus. Accedit, quòd, si spes non tenderet in DEUM, non esset virtus Theologica, qualem tamen esse, & abunde probatum, & omnibus certum est. Ad 2. confir. neg. ant. Ipsæ pecuniæ sunt nobis bonæ, & non tantùm possessio earum: ipsum pharmacum est ægro bonum, & non tantùm ejus sumptio: sicut econtra venenum ipsum est malum. Si dicas, pharmacum, & venenum, dici malum, aut bonum, propter effectus: respondeo, non tantùm effectus, sed etiam ipsas causas esse malas, vel bonas: adeóque etiam DEUS est bonus nobis, qui est causa visionis, & amoris, seu possessionis.

741. Ob. 4. Actus spei Theologicæ non est necessariò DEO auxiliatori innixus: ergo definitio non est bona. prob. ant. ex S. Thoma, qui *in quæstionibus disputatis q. unica de spe a. 1. in corp.* ità ait: *Sic igitur quandoque sperat homo aliquid adipisci per propriam potestatem, quandoque verò per auxilium alienum.* & *1. 2. q. 42. a. 3. ad 3. Spes est de bono, quod quis potest adipisci: potest autem aliquis adipisci bonum, vel per se, vel per alium, & ideo spes potest esse de actu virtutis, qui est in potestate nostra constitutus:* ergo spes non necessariò innititur alieno auxilio, consequenter nec DEO auxiliatori.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. conf. S. Doctor nunquam cogitavit, quòd spes Theologica non innitatur DEO auxiliatori; nam utique propriis naturæ viribus non potest obtineri DEUS, vel ejus supernaturalis possessio: & idem Angelicus. *2. 2. q. 17. a. 5. ad 4.* sic habet: *Magnanimitas tendit in arduum, sperans aliquid, quod est suæ potestatis; unde propriè respicit operationem aliquorum magnorum: sed spes, secundùm quod est virtus Theologica, respicit arduum, alterius auxilio assequendum, ùt dictum est.* scilicet *a. 1. hujus quæstionis in corp.* Quare in textibus objectis S. Doctor neutiquam loquitur de spe Theologica: sed ad summum de aliqua spe morali, quæ sit pars aliquo modo potestativa magnanimitatis; hæc enim à S. Thoma in modò citato textu dicitur *sperans aliquid, quod est suæ potestatis.*

742. Ob. 5. Medicus, & medicina, non sunt objectum formale spei moralis, qua speratur ab ægro sanitas: ergo neque DEUS auxiliator est objectum formale spei Theologicæ. Confir. Si DEUS auxiliator, vel ejus auxilium, esset objectum formale spei Theologicæ, etiam nostræ vires, vel nostra cooperatio, essent objectum formale ejusdem: sed istæ non sunt objectum formale spei: ergo. prob. ma. etiam sinè istis non potest obtineri beatitudo nostra: ergo etiam istæ debent esse motivum, seu objectum fiduciæ. Resp. neg. antec.

Licèt medicus, vel medicina, non sint objectum formale quod, seu id, quod amatur: sive, licèt non sint objectum illius spei, quatenus ea habet formalitatem amoris (hoc enim objectum est sanitas ùt ægro bona) sunt tamen objectum formale quo spei, quatenus ea habet formalitatem fiduciæ. Pariter DEUS sub ratione auxiliantis, non quidem est objectum formale quod (non enim debet sub hac ratione amari) est tamen objectum formale quo formalitatis fiduciæ, quæ debet eo niti. Sub hac ratione etiam omnipotentia, liberalitas, & aliæ perfectiones DEI, quæ erigere possunt nostram fiduciam, possunt esse objectum formale quo spei, licèt objectum formale quod sit DEUS, ùt bonus nobis, per visionem, & amorem possidendus.

743. Ad confir. neg. ma. ad prob. neg. conf. Ex communi Philosophorum, & Theologorum consensu, à quo non debemus recedere sinè gravi ratione, objectum formale fiduciæ, quæ includitur in spe ùt distincta à magnanimitate, dicitur illud solùm, ex quo concipimus fiduciam obtinendi rem, posito, quòd nos etiam faciamus, quæ ex parte nostra sunt necessaria. Unde cognitio repræsentans motivum, seu objectum formale fiduciæ, per se jam præcedit cognitio nem nostrarum virium, & nostræ cooperationis: vel saltem cognitio nostrarum virium, & nostræ cooperationis, est tantùm conditio, requisita ad hoc, ut cognitio auxilii alieni possit excitare fiduciam.

Præcipuè autem verum est, quòd nostræ vires, vel nostra cooperatio, non sint objectum formale quo spei Theologicæ, qua speramus consequi DEUM; ad hunc enim consequendum solis viribus nostris nihil possumus, & etiam adjuti gratiâ tantùm non *nihil*, ùt docet Tridentinum *sess. 6. c. 5.* facimus: hoc est, ùt alibi diximus, nos fermè habemus ùt pauper, qui vestem acceptam tanquam eleemosynam induit. Et quis dicat, quòd in paupere motivum fiduciæ, accipiendi eleemosynam, sit ipsius manus, & potentia eam extendendi, versùs eleemosynæ dispensatorem?

744. Ob. 6. Objectum formale actûs virturis non est aliquid indifferens, etiam ad actum oppositi vitij: sed beatitudo objectiva, seu bonitas DEI est indifferens ad actum desperationis; quia potest cum utroque stare: ergo non est objectum formale actûs spei. Resp. distin. ma. non est aliquid indifferens, ità, ut æquè possit movere ad hunc, vel illum actum. conc. ma. indifferens, ùt tantùm utrique possit coëxistere. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conf. Hoc est ferme in omni motivo, quòd non necessitet ad actum, sed possit coëxistere opposito actui: & sic etiam bonitas DEI infinitùm amabilis, potest stare cum odio.

At non potest objectum formale virtutis movere ad actum oppositum: certè bonitas DEI, proposita, ùt requiritur ad actum spei, scilicet ùt infinitè bona speranti, vel possidenti, & simul ùt acquiribilis, per auxilia Divina promissa, non potest movere ad desperationem. Quia tamen cum hoc objecto formali, seu motivo, possunt adesse alia, e. g. difficultas cooperandi gratiæ, abstinendi à voluptatibus illicitis &c. quæ movent ad desperationem, potest illud motivum spei vinci, & bonitas DEI, atque auxilia Divina componi cum desperatione.

QUÆSTIO II.

De Objecto Materiali, & Formali, ac Proprietatibus Habitûs Charitatis.

ARTICULUS I.

Quid sit Charitas, & quod ejus Objectum Materiale, ac Formale, & an detur Amicitia inter DEUM, & Hominem.

745. Dico 1. *Actus charitatis Theologicæ est amor, quo amamus DEUM super omnia propter seipsum:* id est, non quia bonus nobis, sed quia bonus sibi ipsi est. ità re ipsa omnes. Debet itaque hic amor 1. DEUM præferre omnibus rebus, & ipsum appretiativè amare præ omnibus aliis, etiam seipso amante, ut in comparatione DEI nihil non minus ipso æstimet, & pro nulla re, aliquid DEO graviter displicens, admittat; hoc enim utique meretur ejus infinita bonitas, & dignitas. Debet 2. hic amor DEUM amare, hoc est, ipsi velle bonum, tam intrinsecum, sive ejus perfectiones internas, quas ei gratulatur, eúmque habere gaudet, quàm extrinsecum, sive ejus gloriam extrinsecam, cultum & adorationem, de quibus ei exhibitis gaudet, vel ea exhiberi desiderat. Deber 3. hic amor præscindere ab omni concupiscentia, seu propria amantis utilitate, ut non quærat ullum bonum suum, sed solum bonum DEI: qua de causa amor charitatis dicitur amor benevolentiæ (cùm alter intendens bonum amantis, dicatur amor concupiscentiæ) imò talis amor in amantibus rationalibus dicitur quoque, & est amor amicitiæ, etiam inter DEUM, & hominem, ad statum gratiæ elevatum; nam inter hos, ùt paulò pòst docebimus, datur amicitia. Ex his facilè infertur, quòd *Habitus charitatis sit virtus Theologica, elicitiva amoris DEI super omnia propter seipsum:* adeóque, quòd, sicut spes, ità etiam charitas, spectet ad voluntatem, non ad intellectum; quia scilicet charitas elicit volitiones, non cognitiones.

746. Hìc ex occasione noto, ab Innocentio XII. inter damnatas 23. propositiones, primam esse proscriptam, quæ sic habet: *Datur habitualis status amoris DEI, qui est charitas pura, & sine ulla admixtione motivi proprii interesse. Neque timor pœnarum, neque desiderium remunerationum habet amplius in eo partem. Non amatur amplius DEUS propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem, in eo amando inveniendam.* De hac propositione visus est quidam sensisse, eam fuisse damnatam, propterea, quòd adstrueret amorem charitatis puræ *sine ulla admixtione motivi proprii interesse:* seu sinè ullo respectu ad proprium amantis commodum. Verùm per eam damnationem neutiquam reprobatus est actus purissimi amoris erga DEUM, quem Sancti frequentissimè elicuerunt, & adhuc eliciunt: sed tantùm damnatum est, dari statum habitualem, & permanentem, in quo anima pia omnibus actibus, proprium bonum respicientibus, adeóque etiam omnibus actibus spei, exuta sit, ùt patet ex terminis ipsius propositionis, & ex testimonio eorum, qui causæ illi, dum agitaretur Romæ, consultores interfuerunt.

747. Et ratio eam propositionem damnandi (uti & alias ei similes, inter easdem 23.) erat, quòd doceret, dari statum stabilem animæ, in quo ista non obligaretur ad eliciendum actum spei Theologicæ strictè talis; nam spes, quæ admittitur in propositione 11. non est strictè actus spei, sed charitatis; nam sic habet propositio: *In hoc statu anima amittit omnem spem sui proprii interesse: sed nunquam amittit in parte superiori, id est, in suis actibus directis, & intimis, spem perfectam, quæ est desiderium dissinteressatum promissionum;* desiderium enim dissinteressatum, seu non quærens ullo modo bonum proprium, non est spes, prout hæc à Theologis communissimè definitur.

Jam verò nullus est status, in quo cesset obligatio præcepti spei, sive per se, sive ratione insurgentium tentationum, quibus nullus status est liber, & quibus succumberet sæpe infirma natura, nisi spe futurorum bonorum sustentaretur. Et sic etiam sanctissimi viri, in statu perfecto constituti, elicuerunt actus spei, de consequendis bonis futuris, & his se exercuerunt in tribulationibus suis.

Sic S. David *Psal. 118. v. 112.* ait: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas propter retributionem.* De Moyse dicitur *ad Hebr. 11. v. 26. Majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi; aspiciebat enim in remunerationem.* S. Paulus *2. ad Timoth. 1. v. 12.* de se ait: *Ob quam causam etiam hæc patior, sed non confundor; scio enim, cui credidi, & certus sum; quia potens est, depositum meum servare in illum diem.* item *2. ad Timoth. 4. v. 8. In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex:* quamvis iidem Sancti sæpissimè etiam exercuerint actus charitatis purissimæ, sinè ullo ad propriam utilitatem respectu.

748. Dico 2. Objectum materiale charitatis primarium est DEUS: objecta autem materialia secundaria sunt res aliæ, quæ amantur propter DEUM, e. g. Humanitas Christi, B. Virgo, proximi nostri, item actio-

actiones conducentes ad bonum, vel gloriam DEI &c. Assertio hæc quoad 1. p. est clara ex ipso conceptu actûs charitatis Theologicæ, qui ex primario suo fine amplectitur præ omnibus DEUM. Prob. quoad 2. p. Quando unum primariò amamus, sæpe amamus propter ipsum alia; quia primariò amato bona sunt: ergo actus charitatis secundariò etiam amplectitur ista.

Insuper, cùm primariò amatus sæpe cupiat, ut alius habeat aliquod bonum, e. g. ut homo habeat æternam beatitudinem, etiam ipsi placet; ut propter se, seu intuitu sui, illi alteri idem bonum velimus; hinc possumus, ex charitate Theologica velle proximo bonum, e. g. æternam beatitudinem: ità tamen, ut hanc ipsam, unâ cum ipso proximo, ultimatò referamus ad DEUM: & sic actus charitatis principaliter semper respicit DEUM: ex quibus facilè patet, DEUM esse objectum materiale charitatis primarium, alias verò res esse objecta materialia secundaria.

749. Alii dicunt, DEUM esse objectum materiale charitatis *cui ultimum, & primarium:* alia autem posse esse objectum materiale *cui secundarium, & non ultimum*: fors clariùs, & usitatiùs loquerentur, si dicerent, quòd DEUS sit *finis cui primarius, & ultimus* charitatis: alia verò sint *finis cui secundarius, & non ultimus*: quorum terminorum explicationem dedimus *tract. de beat. à n. 3.* Et utique DEUS est *finis cui simpliciter ultimus;* nam ad ipsum ultimatò omnia referuntur, & ùt ipsi bona per charitatem primariò amantur: siquid autem alteri, e. g. proximo, boni volumus, vel ei amamus, aut etiam ei boni facimus, e. g. amore DEI damus ei eleemosynam, tunc ille à nobis consideratur ùt *finis proximus, non ultimus:* eique taliter considerato bonum volumus, vel conferimus; quia, ùt jam dictum, ultimò tandem omnia ad DEUM referimus.

750. Dico 3. Per actum charitatis Theologicæ possumus, tanquam objectum materiale secundarium, amare omnes creaturas rationales, in cœlo, & in terra, atque in purgatorio, etiam peccatores, hæreticos, & infideles &c. ità communissima. Prob. DEUS omnes istos amat, & vult à nobis amari: ergo. ant. prob. quòd DEUS amet Beatos in cœlo, item justos in purgatorio, atque in terra existentes, est extra omnem controversiam: sed neque potest negari, quòd DEUS amet peccatores, adhuc in terra, seu hac vita degentes; quia seriò cupit omnes salvari, & ex amore, atque intentione salutis eorum, confert ipsis media sufficientissima, ad hanc obtinendam.

Quòd autem DEUS velit, ut nos istos omnes amemus, satis patet ex eo, quòd præcepto charitatis nos obliget, ad amandum proximum, etiam infidelem: quòd velit nos colere Sanctos, & succurrere animabus purgantibus. At verò non possumus per actum charitatis diligere damnatos in inferno, sive angelos, sive homines; quia istos DEUS non ampliùs amat, & efficaciter decrevit, nullum ampliùs iis bonum conferre: adeóque non possumus his DEI hostibus, in æternum ab ipso abjectis, ullum bonum velle.

751. Dico 4. Objectum formale quod charitatis est bonitas Divina, non ùt bona nobis, sed ùt bona DEO. ità omnes. Prob. Actus charitatis non est amor concupiscentiæ, sed amor benevolentiæ, imò amicitiæ: differentia autem inter hos amores intrinseca est, quòd prior amet bonum proprium, alter verò bonum amici, ùt agnovit ipse Aristoteles, qui *8. ethic. c. 7.* ait, *amicum amico velle bona ejus ipsius causâ*: ergo, quod movet ad actum charitatis, est bonum DEI, quatenus ipsi bonum. Jam verò, cùm charitas sit virtus Theologica, adeóque debeat habere objectum formale quod Divinum, debet hoc ipsum bonum esse Divinum, adeóque bonitas intrinseca DEI ùt ipsi bona. Habet autem charitas Theologica tantùm objectum formale quod, & nullum formale quo; quia nullum habet motivum, quod intrinsecè respicit actus, & non simul amat, vel amplectitur.

752. Sed neque habet hæc charitas ullum objectum formale quod creatum; nam omnia creata sunt tantùm ejus objectum materiale; quia ab ea omnis bonitas creata propter aliud, scilicet propter bonitatem Divinam, non propter se, diligitur. Et hinc charitas excellit fidei, & spei, ùt ait S. Paulus *1. Cor. 13. v. 13. Major autem horum est charitas:* adeóque est nobilissima virtus in via. An autem major sit lumine gloriæ, disputant Theologi, de quo videri potest Gormaz *tract. de beat. à n. 212.* Videtur tamen charitas habitualis inferior esse gratia sanctificante, à qua eam suppono esse distinctam *ex tract. de gratia n. 266.* nam gratia sanctificans facit formaliter filium DEI adoptivum: habitus autem charitatis tantùm arguitivè, & tanquam instrumentum: insuper, ùt statim *n. 1.* diximus, gratia sanctificans est quasi natura in ordine superno, cui habitus charitatis, & alia debentur: natura autem est præstantior suis potentiis, & proprietatibus.

753. Dico 5. Datur inter DEUM, & hominem justum, vera amicitia, atque adeò actus charitatis est amor amicitiæ. ità omnes Catholici. Prob. In Sacris Scripturis sæpe homines vocantur amici DEI: ergo sunt tales, & consequenter datur amicitia inter DEUM, & ipsos. prob. ant. *Judith. 8. v. 22.* dicitur *Abraham .... DEI amicus effectus est. Psalm. 138. v. 17. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui DEUS. Sapient. 7. v. 14. Quo* thesauro sapientiæ *qui usi sunt, participes facti sunt amicitiæ DEI. 2. Paralipp. 20. v. 7. Dedisti eam semini Abraham amici tui.* & alibi sæpius. Confir. Tridentinum *sess. 6. c. 7.* definit sic: *Unde homo ex injusto fit justus, & ex inimico amicus:* intellige *DEI:* cujus scilicet fit hæres, ùt ibidem dicitur. Ex qua definitione Concilii etiam habetur, verba S. Scripturæ literaliter de amicitia cum DEO verè tali inetlligenda esse.

Amicitia autem præter benevolentiam duo requirit. 1. Jus ad amorem mutuum, seu redamationem; nam amici debent se redamare: nec satisfacit officio amici, qui non redamat, ùt per se patet; unde etiam DEUS justos se amantes redamat juxta illud *Prov. 8. v. 17. Ego diligentes me diligo.* 2. Amicitia requirit proportionem in natura; neque enim homo canem, vel equum, amat amore amicitiæ, vel fit eorum amicus, quamvis eis vel maximè quandoque bene velit, e. g. eos cibo exquisitissimo nutriat, etiam sinè suo commodo; quia scilicet non datur proportio in natura.

754. At verò inter hominem justum, & DEUM, datur proportio sufficiens in natura, per gratiam sanctificantem, quæ est participatio Divinæ naturæ, in quantum naturam humanam elevat ad tam altum statum, ut participet gradum illum intellectivitatis Divinæ, quem nulla creatura ex seipsa potest habere, scilicet, ut DEUM videre possit intuitivè; habet enim DEUS solus à natura sua, ut seipsum possit intuitivè videre, & nulla creatura ex se potest eò pertingere: gratia sanctificans tamen ità elevat, saltem radicaliter, naturam humanam, ut possit videre DEUM intuitivè, quatenus scilicet gratia exigit lumen gloriæ, de qua re vide Suarezium. *P. 3. de grat. l. 7. c. 1. n. 30.* ex quo hæc paulò fusiùs deduxi *in tract. de gratia à n. 264.* Hæc gratia sanctificans etiam est *adoptio in filium DEI*: nam *adoptio* in genere juxta Juristas est *assumptio legitima naturæ extraneæ:* per gratiam autem assumit DEUS naturas hominum, & Angelorum, sibi extraneas, scilicet nec identificatas, nec unitas. Eadem quoque gratia est jus ad redamationem: & hinc parvuli baptizati ante usum rationis habent jus ad hoc, ut DEUS eos amet, etiamsi ipsi eum necdum amare possint. Ex quo infertur (quod suprà diximus) actum charitatis Theologicæ semper esse actum amicitiæ, inter DEUM, & hominem; nam vel homo pro priori jam est justus, & amicus DEI: vel certè redditur per ipsum actum charitatis in eodem instanti amicus: adeóque actus charitatis est actus amicitiæ, saltem renovatæ.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

755. OB. 1. contra 3. conclusionem. Homines non adorantur ab habitu latriæ, propter excellentiam DEI: ergo neque amantur ab habitu charitatis, propter bonitatem DEI. ant. videtur certum. conseq. constat ex paritate rationis. Resp. neg. cons. & paritatem, quam etiam negat S. Thomas. *2. 2. q. 25. a. 1. ad 2.* dicens: *Amor respicit bonum in communi: sed honor respicit proprium bonum honorati; defertur enim alicui in testimonium propriæ virtutis, & ideo amor non diversificatur specie propter diversam quantitatem bonitatis diversorum, dummodo referantur ad aliquod unum bonum commune: sed honor diversificatur secundùm propria bona singulorum. Unde eodem amore charitatis diligimus omnes proximos, in quantum referuntur ad unum bonum commune, quod est DEUS: sed diversos honores diversis deferimus, secundùm propriam virtutem singulorum; & similiter DEO singularem honorem latriæ exhibemus, propter ejus singularem virtutem.*

756. Ne autem objici possit, quòd, sicut amor in communi respicit bonum in communi, ità etiam honor in communi respiciat tantùm excellentiam in communi: & sicut honor in specie respicit excellentiam in specie, ità etiam amor in specie respiciat bonitatem in specie: respondet Gormaz *tract. de charit. Theol. disp. 2. n. 89. & seq.* (ubi citat Contensonum, Granadum, & Ripaldam) Angelicum tantùm velle dicere, quòd amor, licèt utique possit ferri speciali actu in bonitatem in specie, tamen etiam possit ferri in bonum commune, adeóque non necessariò exigat in objecto materiali bonitatem: quam enim bonitatem e. g. invenit amor DEI in gravissimo peccatore? econtra verò honor non possit ferri in excellentiam in communi, sed debeat ferri in excellentiam in specie: & hinc nemo possit honorari præcisè propter excellentiam alterius: sed, si quis etiam propter alterum honoretur, e. g. prorex propter regem, tunc hæc ipsa assumptio, vel elevatio ad officium proregis, sit excellentia aliqua propria talis hominis: sítque motivum colendi prorege.

757. Verùm videtur sæpe aliquid coli, propter excellentiam alterius, & non propter propriam, præsertim quando aliquid colitur cultu, qui vocatur respectivus. Sic adoratur lignum sanctæ crucis, quod non habet tantam excellentiam sibi propriam, ut propter eam adorari debeat. Unde non malè idem Gormaz *tr. de charitate disp. 2. sec. 2. n. 90. & seq.* ait, amorem ità tendere in bonum commune, ut nullam bonitatem in objecto materiali, propter alium amato, exigat, nisi bonitatem alterius, ob quam amatur, applicatam moraliter, e. g. per voluntatem, qua amatus vult, hanc rem propter se amari: & sic propter DEUM amamus hostes nostros infensissimos, peccatores gravissimos &c.

At verò honor, seu cultus, ùt idem author vult, non fertur tantùm in excellentiam in communi, sed exigit saltem aliquam dignitatem, vel excellentiam propriam, in objecto honorato, quam etiam habent ii, qui honorantur propter alium, e. g. prorex, sacerdos, sancta crux, aut vasa sacra &c. suppositâ autem tali speciali dignitate in objecto, potest dein istud honorari, vel cultu minore, ipsius speciali excellentiæ debito, vel cultu majore respectivo, propter excellentiam alterius: & sic sancta crux

die

die paraſceves adoratur cultu latriæ reſpectivo.

758. Sicut autem, ut poſſimus aliquem amare propter DEUM, debet ipſi eſſe applicata bonitas DEI (& hæc applicata eſt omnibus, e. g. proximis noſtris per voluntatem, imò per præceptum Divinum, quo jubemur, eos diligere propter DEUM, & iis benefacere) ſic etiam, ut aliquid colamus propter DEUM, debet ei eſſe applicata excellentia DEI, per aliquam voluntatem, vel beneplacitum ipſius, quo DEUS oſtendat, ſibi placere, tales, vel tales res, coli propter ſe: & ſic applicata eſt excellentia DEI rebus à Chriſto tactis, e. g. ſanctæ cruci, coronæ ſpineæ, vel veſtibus Chriſti: item ſacerdotibus, & miniſtris altaris &c.

759. Non tamen ſemper excellentia DEI, eſt rebus applicata in tantum, ut adorari poſſint cultu latriæ, etiam tantùm reſpectivo; nam, ſicut e. g. ſi quis imperator aſſumit aliquem in conſortium imperii, applicat, vel communicat illi ſuam dignitatem omnino ità, ut parem excellentiam habeat, & pariter honoretur: at non ità applicat illam ei, quem aſſumit in proregem, vel legatum, aut miniſtrum: quamvis & hic propter applicatam ipſi aliquouſque imperatoris dignitatem, vel excellentiam, honorandus ſit: ità etiam poteſt DEUS diverſimodè applicare excellentiam ſuam creaturæ; non quidem, ut æqualiter ipſi digna fiat: ſed ut vel magis, vel minùs colatur, & vel cultu latriæ reſpectivo, vel inferiore.

Sic DEUS applicat excellentiam ſuam ſanctæ cruci, ut adoretur cultu latriæ reſpectivo: at non ità eam applicat quibuslibet ſacris vaſis, vel ſacerdotibus. Præſertim autem non ità DEUS applicat excellentiam ſuam viventibus hominibus, ob periculum idololatriæ: & nullo modo eam applicat animalibus irrationalibus; hinc nullo modo poteſt coli aſinus, cui Chriſtus Dominicâ Palmarum inſedit. Cui autem rei ſit, vel non ſit applicata excellentia DEI: item cui in ordine ad hunc, vel alium cultum, excellentia DEI ſit applicata, deſumi debet ex praxi, & conſuetudine Eccleſiæ.

760. Addendum hîc etiam, magnum eſſe diſcrimen, inter adorationem tantùm reſpectivam, & abſolutam; nam per iſtam adoratur res, tanquam in ſe ipſa dignitatis ſupremæ: per illam autem res adoratur, tantùm ùt relata ad aliam rem ſupremæ dignitatis, propter ſeipſam adoratam. Unde non eſt ſaltem formaliter, eadem virtus elicitiva utriusque adorationis; nam virtus, reſpectivè adorans creaturam, præter excellentiam Divinam exigit etiam creatam, ùt ex ſuprà dictis habetur: non autem virtus adorans DEUM. Econtra charitas, ſive amet DEUM ſolum, ſive etiam propter hunc amet proximum, non exigit aliam bonitatem, quàm Divinam; quia in proximo nullam requirit. Hinc eſt, quod S. Thomas *2. 2. q. 81. a. 4. ad 3.* dicit: *Charitas, qua diligitur DEUS, non eſt virtus diſtincta à charitate, qua diligitur proximus: religio autem, qua honoratur DEUS, diſtinguitur à virtutibus, quibus honoratur proximus.* vide Gormaz *de charit. diſp. 1. n. 87.*

Quòdſi quis contenderet, non eſſe neceſſariam ſpecialem dignitatem in objecto materiali cultûs latriæ, ſicut diximus, non eſſe neceſſariam ſpecialem bonitatem in objecto materiali actûs charitatis: inprimis apertè contradiceret Angelico: dein nil evinceret contra noſtram aſſertionem; nam facilè reſponderetur, hominibus, in ordine ad actum charitatis, applicatam eſſe bonitatem Divinam, per præceptum dilectionis, ùt conſtat ex praxi, & uſu Eccleſiæ, ac communi ſenſu Theologorum: non autem iisdem applicatam eſſe excellentiam DEI, in ordine ad cultum latriæ, ùt iterum conſtat ex praxi, & uſu Eccleſiæ, ac communi doctorum.

761. Ob. 2. Si poſſumus per actum charitatis amare etiam alia, tanquam objectum materiale, poſſumus etiam amare damnatos, dæmones, & homines: hoc eſt abſurdum: ergo. prob. ma. ſicut ex amore DEI gaudemus de felicitate Beatorum; quia ex hac redundat in DEUM laus, & gloria: ita poſſumus triſtari, quòd damnati non venerint in cœlum, in quo æternùm laudâſſent DEUM, quæ laus nunc DEO non datur. ſed ita triſtari de eorum malo eſt ipſos amare: ergo. Reſp. diſt. ma. poſſumus etiam amare damnatos, tanquam purum objectum materiale quod. conc. ma. tanquam objectum materiale cui, ſeu tanquam finem cui, ità, ùt ipſis propter DEUM velimus aliquod bonum, ſicut volumus Sanctis, vel etiam proximo adhuc viventi. neg. ma. & diſt. ſic mi. neg. conſ.

762. Poſſumus quidem velle, ſeu deſiderare, ut damnati non peccâſſent, ſed potiùs DEUM in æternum laudâſſent: hoc autem tantùm poſſumus deſiderare; quia aliquo modo eſſet bonum DEO: non autem, quia eſt bonum ipſis; nam non eſt ampliùs ipſis applicata bonitas DEI, ità, ut DEUS velit, vel gratum habeat, ut ipſis bene velimus, vel benefaciamus, ſicut proximis noſtris adhuc viventibus, etiam peccatoribus, & infidelibus &c. cùm damnati ſint excluſi ab omni miſericordia DEI, & ab hoc maledicti. Poſſumus etiam ex charitate erga DEUM velle, eos in pœnis conſervari, & pro meritis juſtè puniri, quatenus iſtud ex ſuppoſitione peccati cedit in gloriam DEI. Utrumque hoc tradit S. Thomas *2. 2. q. 25 a. 11. in corp.* ſic ſcribens: *Illud autem bonum vitæ æternæ, quod reſpicit charitas, ſpiritibus illis, à DEO æternaliter damnatis, ex charitate velle non poſſumus; hoc enim repugnaret charitati DEI, per quam ejus juſtitiam approbamus.* & infrà. *Naturam dæmonum etiam ex charitate diligere poſſumus, in quantum ſcilicet volumus, illos ſpiritus in ſuis naturalibus conſervari ad gloriam DEI.*

763. Ob. 3. contr. 5. concluſ. Ariſtoteles *8. ethic. c. 7.* ait: *Id autem perſpicuum eſt, ſi multa virtutis, & vitij affluentiæ, aut alicujus alterius diſtantia fuerit;*

non enim ampliùs sunt amici: sed ne esse quidem se dignum putant; hoc autem in Diis clarissimè patet, qui plurimùm omnibus bonis præstant: ergo non datur amicitia inter Deos, & homines, minùs inter verum DEUM, & hominem. Confir. 1. Homo est essentialiter servus DEI: sed servus non potest esse amicus domini sui: ergo nec homo potest esse amicus DEI. Confir. 2. Nescimus, an DEUS nos redamet: ergo non potest dari in nobis mutua redamatio. Resp. concesso textu Aristotelis, neg. cons. Philosophus non agnovit hanc accidentalem in natura proportionem hominis cum DEO, quod ipsi tanquam ethnico ignoscendum est; quamvis Haunoldus *l. 3. tract. 2. n. 549.* velit, Aristotelem admisisse aliquam amicitiam inter DEUM, & hominem; licèt eam voluerit, esse non vulgarem, seu ejusdem rationis cum amicitia hominum inter se.

764. Ad 1. confir. dist. mi. Servus non potest esse amicus domini sui, sinè speciali favore domini. conc. mi. cum speciali favore domini. neg. mi. & cons. Licèt enim servus non possit ex se, sive ex jure sui statûs, exigere amicitiam cum domino suo, potest tamen ad eam elevari per specialem favorem. Equidem in humanis, si dominus servum suum elevat ad statum amici, tollitur servitus; quia hæc tantùm accidentalis est (potuisset enim, qui natus est servus Caji, nasci ejusdem dominus) & hinc per accidentalem etiam favorem domini tolli potest: sicut sæpe etiam aliis modis à lege probatis tollitur. At verò, si DEUS creaturam rationalem elevat ad statum sui amici, per hoc non tollitur servitus creaturæ respectu DEI; quia essentialis est, & tolli non potest.

765. Ad 2. confir. Resp. 1. om. ant. neg. cons. Etiamsi omnino nesciremus, DEUM nos amare, possemus tamen ipsum amare propter ipsum: & sic saltem ex parte nostra daretur actus amicitiæ, licèt nesciremus, an etiam daretur ex parte DEI, adeóque nesciremus, an amicitia esset mutua. Quia tamen Philosophus requirit ad amicitiam, ut sit amor mutuus non latens. Resp. 2. neg. ant. sumus certi, quòd DEUS nos redamet, si nos ipsum vero amore amemus: imò prior ipse dilexit nos. Non autem requiritur, ut absoluta certitudine sciamus, quòd DEUS nos amicabiliter redamet; aliàs haberemus absolutam certitudinem de statu gratiæ, quod est falsum.

Dices. DEUS omnia, quæ amat, ultimatò refert ad se tanquam finem ultimum, à se necessariò intentum: ergo non amat nos amore amicitiæ. Resp. neg. conseq. Licèt DEUS tandem omnia, quæ amat, referat ad se, tanquam finem ultimum excellentiæ, tamen simul nos ità amat, ut ex hoc suo amore velit nobis bona; quia nobis bona sunt, eáque referat ad nos, tanquam finem utilitatis, quod sufficit ad amorem amicitiæ, qualis possibilis est inter DEUM, & hominem.

ARTICULUS III.

An Habitus Charitatis augeatur etiam per actus remissos.

766. SUppono 1. habitum charitatis, & habitum gratiæ (seu charitatem Theologicam habitualem, & gratiam habitualem) quos *in tract. de gratia n. 266.* dixi, verosimiliùs esse distinctos, tamen esse inter se ità connexos, ut aucto uno, augeatur & alter, ùt docent Haunoldus *l. 3. tr. 2. n. 560.* & Tannerus *tom. 3. disp. 2. q. 2. dub. 5. n. 143.* ex hac solida ratione; quia, DEO esse gratum, & esse ejus amicum, se mutuò consequuntur: ergo, quantum quis DEO fit gratus per gratiam, tantum sit amicus per charitatem: nec puto, ullum Theologum hac in re dissentire: imò Rhodes *tr. 6. de virtutibus disp. 1. q. 3. sec. 2.* censet, parem esse rationem de gratia, ac omnibus aliis habitibus infusis. Suppono 2. charitatem posse intensivè augeri, seu esse capacem intensionis, quacunque dein ratione intendatur, quod Philosophis disputandum relinquimus: & hoc iterum supponunt omnes Theologi.

767. Suppono 3. habitum charitatis intendi, vel augeri, saltem per actus intensiores ipso habitu, e. g. siquis, habens habitum ùt duo, eliciat cum speciali auxilio DEI actum ùt quatuor, augebitur habitus ejus. Nec potest negari talis casus possibilis; si enim peccatori, non habenti habitum, datur e. g. auxilium, ut possit elicere actum ùt tria (non enim peccatores tantùm possunt elicere actus remissos, sed aliquando valde intensos, & hos defacto elicuerunt, e. g. S. Magdalena, quando dilexit multum) cur justo habenti habitum ùt duo, nunquam detur auxilium ùt tria, vel etiam auxilium ùt quatuor, cum quo eliciat actum habitu intensiorem? Tunc autem intendi habitum omnes concedunt; aliàs nunquam intenderetur, consequenter nec gratia, quod est falsum. Quæstio jam est, an isti habitus etiam intendantur per actus remissos, e. g. habitus intensus ùt tria, per actum intensum ùt duo.

768. Dico. Habitus charitatis intenditur etiam per actus remissos. ita communiùs auctores, quos vide apud Tannerum *tom. 3. disp. 2. dub. 5. n. 143.* Rhodes, & alios. S. Thomas autem, qui *2. 2. q. 24. a. 6. in corp.* posset videri contrarius, verosimiliter tantùm negat augmentum notabile charitatis: non autem omne augmentum; nam *ad 2.* explicat augmentum, vel, ùt vocat, dispositionem ad augmentum, similitudine guttarum lapidem excavantium: quarum tamen quælibet, quamvis non notabiliter, lapidem excavat: atque hac ipsa modica excavatione ad majorem, seu notabiliorem, suo modo disponit: & hinc S. Doctor videtur illam minorem excavationem appellare dispositionem ad excavationem majorem. Prob. conclusio. Gratia sanctificans, sive sit di-

distincta, sive identificata cum habitu charitatis, augetur per actus supernaturales bonos, etiam remissos: ergo etiam habitus charitatis augetur per eosdem. consf. patet ex supposito primo.

Prob. ant. 1. authoritate communi Theologorum, quorum aliqui acriùs oppositam sententiam reprehendunt. Prob. idem ant. 2. ex Scripturis, quæ passim, ùt *1. Corinth. 15. v. 58.* & *2. Corinth. 4. v. 17.* item *Matth. 10. v. 42.* & *ad Rom. 2. v. 6. & 7.* quibusvis bonis operibus promittunt mercedem æternam, seu gloriam: ergo augetur gloria per quosvis actus bonos: ergo etiam gratia, ad cujus mensuram confertur gloria. Cùm autem in his, & aliis locis, non fiat mentio actuum intensorum, sed omnibus promittatur merces æterna: nec nos debemus dicere, solos actus intensos tale præmium mereri, & remissos ab eo excludi.

Prob. idem ant. ex Tridentino *sess. 6. can. 24.* ubi sic definitur: *Si quis dixerit, justitiam acceptam non conservari, atque etiam augeri, coram DEO per bona opera, sed opera ipsa fructus solummodo, & signa esse justificationis adeptæ, non autem ipsius augendæ causam, anathema sit.* Hìc iterum nullum fit discrimen inter opera bona intensa, & remissa, & de omnibus dicitur, quòd per ea augeatur justitia, quæ consistit, vel adæquatè, vel certè inadæquatè, in gratia sanctificante, & verosimiliter etiam in charitate habituali, vel certè hanc secum trahit: ergo augetur gratia sanctificans, & cum ista etiam habitus charitatis. Eodem modo loquitur idem Concilium *ead. sess. 6. c. 16.* dicens: *Bene operantibus, usque in finem, & in DEO sperantibus, proponenda est vita æterna*: ubi iterum nulla exceptio, sed universalis promissio, facta omnibus bene operantibus: sive intensè, sive remissè operentur.

769. Neque in his locis tantùm promittitur accidentale præmium, sed *æternum gloriæ pondus*, ùt ait Apostolus *2. Corinth. 4. v. 58.* vel, ùt ait Tridentinum *sess. 6. c. 16. vita æterna*, quod est præmium substantiale beatitudinis. Neque etiam dici potest, non intendi gratiam, sed tantùm priores gradus dari, aut conservari, ex novo titulo; sic enim merita nostra essent inanis titulus, nec homines stimularentur hac mercede ad bona opera. Potest quidem in aliquo casu, novus titulus præmii, esse aliquod incitamentum, quando præmium stat in laude, vel honore; sic e. g. aliquando priscis temporibus victori data est laurus ex duplici titulo duplicis victoriæ: at quando pro præmio non quæritur laus, sed aliud bonum, non movet ad operandum duplex titulus. Certè, siquis duobus operariis, quorum unus duobus, alter uno die laboravit, æqualem mercedem daret, & diceret primo, se mercedem illi dare ex duobus titulis, non foret is contentus; quia non quærit laudem, sed pecunias. Pariter nos per merita quærimus gratiam, & gloriam: non verò laudem tantùm accidentalem. Hac de re iterum erit agendi locus *in tr. de pœnit. à n. 346. & 355.* ex occasione reviviscentiæ meritorum.

770. Probatur idem ant. 4. ex absurdis sequelis oppositæ sententiæ; nam 1. juxta adversam sententiam ex duobus, quorum quilibet haberet habitum charitatis, vel gratiam ùt sex, si unus statim moreretur, alter adhuc diu viveret per plures annos, nunquam autem eliceret actum intensiorem, quàm sex, hic non plus gratiæ, aut gloriæ haberet, quàm prior, quod est incredibile. 2. siquis elicuisset intensissimum actum charitatis (e. g. quando putavit, se subitò occidendum pro Christo, non autem occisus fuit) ità, ut habitus plurimùm intendatur, talis vix posset ampliùs aliquid mereri: certè rarissimò mereretur. hinc 3. justi, cùm frequentissimè non operentur intensiùs, imò neque tam intensè, quàm sit intensus eorum habitus, frequentissimè nihil mererentur: quæ utique absurda sunt. Confir. à priori. Actus etiam remissus, cùm sit liber, honestus, & supernaturalis, est laudabilis, & placens DEO: ergo meritorius; nam omnis libera laudabilitas est digna præmio.

771. Dico 2. Hoc augmentum charitatis, & gratiæ, etiam ratione actûs remissioris, statim datur, quando datur ipse actus, nec differtur ad vitæ finem, vel ingressum in beatitudinem, ùt aliqui opinantur apud Haunoldum *l. 3. tr. 2. c. 2. controv. 4. n. 569.* ità communiùs nostri, & plures alii, citati à Tannero *loc. suprà cit. n. 768.* Prob. conclusio. Nulla est excogitabilis ratio, quare DEUS non statim præmiet actum intensione gratiæ: ergo liberalissimus DEUS statim confert intensiorem gratiam, & charitatem. prob. ant. 1. solutione objectionum. 2. sic. Non est expectandus actus intensior; aliàs, siquis moreretur, antequam denuo intensiorem actum eliceret, non præmiaretur. Non est expectanda mors; quia ad gratiæ præmium mors non requiritur, ùt patet in præmio actuum intensiorum, & gratis dicitur requiri ad præmium remissiorum. Non est expectandus ingressus in cœlum; tunc enim tempus est crescendi in gloria, non in gratia, quæ præsupponitur: ergo. Sed nec est paritas cum præmio gloriæ; nam quoad gloriam conferendam, est de fide, expectari conditionem mortis: at circa gratiam nulla est prærequisita talis conditio.

772. Ob. 1. contra 1. conclusionem. Congruum videtur, ut, qui negligenter, & remissè operatur, non præmietur de novo: ergo. Confir. 1. Habitus naturales non intenduntur per actus remissos: ergo nec infusi. Confir. 2. Primam gratiam DEUS non dat supra mensuram dispositionis: ergo etiam non dat secundam. Resp. neg. suppositum; remissiùs enim operari, hoc est, minùs intensè, non est negligenter operari; aliàs, nisi sancti viri semper intensissimè operarentur, negligentes, & culpabiles dicendi forent; cùm tamen non semper habeant illustrationes ad actus intensissimos. Ad 1. confir. neg. consf. Habitus supernaturales, cùm sint infusi, non acquisiti, non augentur

tur physicè ab actibus: sed meritoriè, seu movendo DEUM ad ponendum augmentum; quæ est lata disparitas; nam habitus acquisiti physicè augentur ab actibus; unde, licèt isti non intenderentur physicè ab actibus remissis, possent illi intendi meritoriè. Sed etiam antecedens est probabiliter falsum, præsertim in mea sententia, quæ cum multis docet, habitus acquisitos stare in speciebus multiplicatis, & ordinatis, &c. nam species istæ multiplicantur etiam per actus remissos.

Ad 2. confir. conc. totum. Etiam augmentum gratiæ, ratione actuum remissorum dandum, non debet esse majus, quàm sit gradus dispositionis: non autem video, cur non possit propterea gratia augeri; quo enim in sensu ille, qui jam habet plures gradus gratiæ, non sit dispositus ad alios novos gradus gratiæ? non enim potest talis dici positivè impeditus; quia potest recipere alios gradus, saltem si intensiùs operetur: neque potest dici negativè non dispositus, hoc est, non habens dispositionem positivam, in his circumstantiis requisitam, sive actum intensiorem; est enim vel maximè in quæstione, an, qui jam habet habitum gratiæ intensiorem, non sit dispositus, ad novos gradus gratiæ recipiendos, ratione actus remissi: & negatur à nobis, quòd non sit dispositus: sicut etiam negatur, quòd dispositio, seu actus, debeat esse intensior, quàm gratia præcedens.

773. Ob. 2. Juxta nos deberet admitti augmentum gratiæ in infinitum: hoc est absurdum: ergo. prob. ma. duret actus remissus per quadrantem horæ: hic quadrans involvit infinitas partes proportionales indivisibiles, in quibus stat continuum temporis: ergo in qualibet tali parte, vel instanti augetur meritum: ergo in infinitum: Resp. 1. retorqueo argumentum in actus intensos ità durantes. Reponunt quidem contrarii auctores, quòd aliquis per durationem actuum non plus mereatur: at hoc ipsum Haunoldo *l. 3. n. 565.* meritò videtur esse contra sensum fidelium. Dein, si quis non meretur plus per durationem actûs intensi, neque merebitur plus per durationem actûs remissi. Resp. 2. ex hoc ipso absurdo, quòd intra quadrantem horæ esset tempus infinitum, meritò hanc sententiam de continuo reijci.

774. Resp. 3. si non sit absurdum, quòd quadrans horæ sit tempus infinitum, etiam eodem modo non fore absurdum, quòd ratione durationis, talis actus sit infinitus, & præmium ejus infinitum. Verùm nemo dicit (nisi ridiculam de nomine quæstionem faciat) quadrantem horæ esse tempus simpliciter infinitum; quia intra quadrantem non dantur categorematicè infinita instantia, æqualia uni certo (saltem negant patroni continui divisibilis in infinitum, sequi ista ex eorum sententia: &, si admitterent, eoipso essent deserendi) & hinc pariter neque dabuntur categorematicè infiniti gradus gratiæ, aut charitatis in actu per quadrantem durante. Ex illis autem indivisibilibus proportionalibus particulis gratiæ, & charitatis, ità poterit fieri unus certus gradus, vel numerus graduum gratiæ, & charitatis, sicut in hac opinione de continuo potest fieri ex talibus infinitis partibus temporis unus quadrans horæ.

Hæc dicta sint ex suppositione, quòd continuum constet ex infinitis partibus, quæ suppositio tamen mihi est falsa; nam juxta me continuum componitur non ex partibus realiter, aut virtualiter divisibilibus in infinitum, sed tantùm divisibilibus usque ad numerum aliquem finitum. Unde si etiam intra quadrantem nunquam interrumpatur actus liber, & meritorius (quod tamen creditu est valde difficile) respondebit ei augmentum gratiæ, & charitatis divisibile: at non in partes infinitas, sed finitas, easque majores, vel minores, pro merito actûs: quæ partes dein componunt illud augmentum, seu illum gradum, vel illos gradus gratiæ, aut charitatis, ad quos se extendit meritum totius actûs.

ARTICULUS IV.

An Actus Charitatis formaliter justificet.

775. NOn quæritur hîc, an actus charitatis perfectæ (quem explicavimus *n. 745.*) justificationem, seu statum gratiæ, & amicitiæ DEI, causet dispositivè, seu tanquam dispositio, qua posita justificatio à DEO conferatur; hoc enim interim supponitur probandum *in tract. de pœnit. à n. 205.* ubi agitur de contritione perfecta ex amore DEI super omnia. Sed quæritur, an actus charitatis, seu contritionis perfectæ, sit causa formalis justificationis, seu sit ipsa forma denominans justum, sicut albedo est forma denominans album: in qua quæstione sibi oppositi sunt Suarez, & Vasquez.

776. Et Vasquez quidem *in 1. 2. tom. 2. disp. 203. per totam* fusè contendit, probabiliter in adultis justificationem fieri formaliter per ipsum actum contritionis. Citat pro se aliquos, qui, ùt ibi videre est, saltem in quibusdam principiis cum eo conveniunt. Secuti eum postea sunt Turrianus, aliàs Vasquii sectator ferè perpetuus, Gaspar Hurtadus, & alii non multi. Averò Suarez *tom. 1. in 3. p. disp. 4. sec. 8.* oppositum tradit, eique longè plures consentiunt; inter quos Tannerus *tom. 2. disp. 6. q. 5. dub. 2. n. 39.* ait, hanc sententiam esse communem Theologorum, tam veterum, quàm recentiorum, contrariam verò novam. Gonetus *tom. 4. tract. 9. disp. 1. de justif. peccatoris a. 3. n. 42.* ait, Vasquii sententiam communiter reijci à Theologis. Haunoldus *l. 2. tr. 3. c. 1. controv. 7. n. 690.* asserit, ità antiquiores sentire, Scotum, Durandum, Paludanum, Gabrielem, quos secuti sint alii Henriquez, Coninck, Granadus, Oviedo & alii. Imò ipse Vasquez *loc. cit.*

cit. c. 3. n. 19. fatetur, hanc secundam opinionem communem, & probabiliorem esse.

777. Dico itaque cum hac secunda sententia. Actus charitatis non justificat formaliter. Prob. Sacræ Scripturæ verè pœnitentibus, & perfectè contritis, promittunt remissionem peccati, & admissionem ad amicitiam DEI: ergo actus contritionis perfectæ (qui debet esse actus charitatis perfectæ) non est formaliter remissio peccati, aut justificatio. conseq. non videtur posse negari; non enim promittitur res ob seipsam: & sicut esset ridiculum dicere: *Promitto tibi divitias, si eas habueris*: ità etiam ridiculum foret dicere: *Promitto tibi remissionem peccati, & justificationem, si eam jam habueris, sive si elicueris actum charitatis, qui sit justificatio formalis.* Certè promissio sub aliqua conditione supponit, eam conditionem esse aliquod antecedens, distinctum à re promissa, tanquam subsequente. Nec dicas, justificationem ex Tridentino *sess. 6. c. 7.* non esse solam remissionem peccati; nam, licèt justificatio non sit sola remissio peccati, sed adhuc aliquid aliud, tamen justificatio non datur ante remissionem peccati; unde, si actus charitatis nondum est remissio peccati, multò minùs erit ipsa justificatio tota.

778. Prob. jam ant. nempe in Scripturis promitti pœnitentibus, & contritis, remissionem peccati, adducendo aliquot textus. Sic dicitur *Ezechiel. 18. v. 21. Si autem impius egerit pœnitentiam ..... omnium iniquitatum ejus non recordabor.* & *c. 33.* habentur ferme eadem verba. item *Zachariæ. 1. v. 3. Convertimini ad me, ait Dominus exercituum, & ego convertar ad vos.* & *Jerem. 18. v. 8. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum adversùs eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei:* ubi, licèt etiam promittatur remissio pœnarum temporalium, tamen (ùt teste Suarez *loc. cit. n. 776.* omnes expositores intelligunt) promittitur etiam remissio culpæ, & pœnæ æternæ: & similes S. Scripturæ textus plures passim occurrunt: sed in his promittitur pœnitentibus remissio peccatorum, quæ est pars justificationis, & ante quam justificatio non datur: ergo.

779. Confir. SS. Patres omnino universaliter dicunt, quòd omnibus verè pœnitentibus (intra quos etiam sunt perfectè contriti) promissa sit à DEO remissio peccatorum, & justificatio: ergo juxta SS. Patres remissio quoque peccati, & justificatio, est distincta à contritione perfecta, seu actu charitatis. ant. prob. sic S. Augustinus *enarratione in psalm. 144. circa medium* ait: *DEUS conversioni tuæ indulgentiam promisit: sed dilationi tuæ diem crastinum non promisit.* S. Leo. *ep. decretali 91. ad Theodorum Episcop. Forojulienf. Misericordiæ DEI, nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera conversio.* S. Hieronymus *epist. 46. ad Rusticum c. 3.* de pœnitentia, seu fletibus pœnitentiæ ait: *Quos qui habuerit, & dixerit cum Jeremia: Non sileat pupilla oculi mei, statim in illo complebitur: Misericordia, & veritas obviaverunt sibi.* S. Ambrosius *l. 1. de pœnit c. 4. Expectat DEUS gemitus nostros, sed temporales, ut remittat perpetuos: expectat lacrymas nostras, ut profundat pietatem suam ..... expectat conversionem nostram, ut revertatur & ipse ad gratiam.* Plura vide apud Suarez *loc. cit.* quamvis ex his solis sufficienter colligi possit, SS. Patres sensisse, pœnitentiæ, etiam perfectæ, seu charitate formatæ, aut actui charitatis, tanquam alicui dispositioni, respondere veniam peccatorum, & justificationem, tanquam effectum, adeóque eam ab actu charitatis distingui.

780. Prob. Conclusio. 2. ex variis locis Concilij Tridentini. Primò Concilium *sess. 6. c. 5.* ait: *Ut, qui per peccata à DEO aversi erant, per ejus excitantem, atque adjuvantem gratiam, ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando, disponantur*: ergo actus, quibus liberum arbitrium gratiæ excitanti, & adjuvanti, assentitur (inter quos est etiam actus charitatis; nullus enim à Concilio excipitur) disponunt ad justificationem: atqui nihil disponit ad seipsum: ergo actus charitatis non est ipsa justificatio, seu forma justificans. Secundò *eadem sess. can. 3.* sic habetur. *Si quis dixerit, sinè præveniente Spiritûs S. inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit:* ergo apertè supponit Concilium, dilectionem quamcunque esse distinctam à justificatione, & esse dispositionem ad justificationem; aliàs sic ineptè definiret: *Non potest quis sinè ope Spiritûs S. dilectionem, seu justificationis gratiam, elicere, ut ei justificationis gratia conferatur.*

781. Tertiò *eadem sess. 6. c. 7.* sic docetur: *Demum unica formalis causa justificationis est justitia DEI, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit.* & infrà *in fine capitis*: *Itaque veram, & Christianam justitiam accipientes, eam, ceu primam stolam pro illa, quam Adam suâ inobedientiâ, sibi, & nobis, perdidit, per Christum JESUM illis donatam, candidam, & immaculatam, jubentur statim renati conservare, ut eam perferant ante tribunal Domini*: ergo formalis causa justificationis, quæ est ipsissima formalis justificatio, est aliquid ex se permanens in homine, quod ab ipso debet conservari in diem judicij: hoc autem non convenit actui transeunti, ùt optimè observat Suarez, nisi omnia tortis interpretationibus obfuscentur; cùm actus nec moraliter dici possit, tamdiu conservari, sed tantùm ejus meritum, vel demeritum: & multò minùs actus possit physicè tamdiu conservari: quam tamen physicam conservationem debemus intelligere, quando (ùt hîc fit) nulla prorsùs ratio in oppositum urget.

782. Quartò iterum *sess. 14. c. 4.* sic definit Tridentinum: *Fuit autem quovis tempore, ad impetrandam veniam peccatorum, hic contritionis motus necessarius: & in homine, post baptismum lapso, ità demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia Divinæ misericordiæ, & voto præstandi reliqua, conjunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc sacramentum requiruntur:* ergo motus contritionis est necessarius, ad impetrandam veniam, & præparat ad remissionem peccatorum: adeóque non est ipsa justificatio; nihil enim est necessarium ad impetrandum seipsum, aut præparat ad seipsum.

Nec dicas, Concilium tantùm loqui de contritione imperfecta, seu attritione; clarum enim est, quòd loquatur de contritione in genere, & intelligat utramque in specie: atque ità Theologi omnes Concilium explicant *in tract. de pœnit.* agendo de contritione: & patet legenti citatum caput; nam postea additur: *Etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominémque DEO reconciliare, priusquam hoc sacramentum actu suscipiatur:* quæ verba nemo explicat de contritione imperfecta, seu attritione: bene verò sequentia: *Illam verò contritionem imperfectam &c.* ergo utraque contritio, quamvis diverso modo, impetrat veniam, & præparat ad remissionem, adeóque neutra est ipsa justificatio. Tandem conclusio validè probatur negativè; quia nulla ratio probat, actum charitatis esse formam justificantem, qualis tamen afferri deberet à positivè id asserentibus.

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones.

783. OB. 1. Scripturæ sæpe adscribunt actui charitatis remissionem peccatorum, justificationem, sanctitatem, conjunctionem cum DEO &c: ergo ipsa est forma justificans. ant. prob. allatis textibus. *Luc. 7. v. 47. Remittuntur ei peccata multa; quoniam dilexit multum. 1. Petri 4. v. 8. Charitas operit multitudinem peccatorum. Joan. 14. v. 23. Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus:* ergo. Resp. S. Scriptura etiam dicit de charitate *1. Cor. 13. v. 7. Omnia credit, omnia sperat &c.* quin actus charitatis sit formaliter actus fidei, aut spei. item *Jacob. 2. v. 24.* dicitur: *Ex operibus justificatur homo;* quin opera sint forma justificans.

Unde locutiones istæ sunt tropicæ, seu per metonymiam dictæ, sumendo causam pro effectu, quod frequentissimum est in Scripturis: & sic interpretes communiter hos textus exponunt. In forma dist. ant. Scripturæ adscribunt actui charitatis remissionem peccatorum &c. tanquam causæ. conc. ant. tanquam formæ. neg. ant. & cons. ad prob. neg. cons. Textus illi, etiam in sensu proprio accepti, significant tantùm causam, & non formam; nam utique etiam remittuntur peccata à DEO; licèt ipse non sit formalis remissio: & donans vestem operit alterum, licèt non sit operimentum: atque propter invitationem alterius venimus in domum illius, licèt invitatio non sit adventus.

784. Ob. 2. SS. Patres sæpe tribuunt charitati vim remittendi peccata, vel ea destruendi, & eam comparant, e. g. igni consumenti sylvam, aut rubiginem ferri, ùt loquuntur SS. Gregorius, & Chrysostomus apud Vasquium *in 1. 2. disp. 203. c. 4. n. 34.* quorum similia habent alii: ergo charitas est forma expellens peccatum. Confir. 1. S. Bernardus *l. de modo benè vivendi c. 4. de timore DEI post medium* ait: *Perfecta etenim charitas perfecta est sanctitas:* ergo charitas perfecta est justificatio. Confir. 2. S. Augustinus. *de natur. & grat. c. 42.* ait de charitate: *Ipsa est enim verissima, plenissima, perfectissimáque justitia. & c. 70. seu ultimo. Charitas ergo inchoata inchoata justitia est, charitas provecta provecta justitia est, charitas magna magna justitia est, charitas perfecta perfecta justitia est:* & loquitur non de habitu charitatis, sed de actu, ùt patet legenti contextum: ergo justitia, & actus charitatis sunt formaliter idem.

785. Resp. neg. cons. Imò, sicut ignis est tantùm causa combustionis, vel consumptionis, ità ad mentem SS. Patrum actus charitatis est tantùm causa justificationis, vel tantùm est dispositio ad eam. Dein SS. Patrum comparationes non semper sunt ad omnem literam accipiendæ, sed eorum dicta sæpe in sensu metaphorico, vel allegorico sunt intelligenda: certè S. Gregorius loco objecto, scilicet *homil. 33. in Evangelia* ait: *Quid, fratres mei, esse dilectionem credimus, nisi ignem?* quod dictum utique literaliter accipi nequit.

Ad confir. dist. ant. charitas est sanctitas in sensu literali. neg. ant. in sensu tropico. conc. anteced. & sub eadem distinctione conc. vel neg. cons. Certè S. Bernardus in verbis immediatè antecedentibus utitur tropo; ait enim: *Timor iste* (loquitur de servili, quem charitas foràs mittit) *sanctus est; quia in mente hominis generat sanctitatem:* certè timor literaliter non generat sanctitatem, aut charitatem: sed tantùm tanquam actus imperans determinat voluntatem, ad actum charitatis eliciendum: sicut autem hæc tantùm dicta sunt tropicè, ità & sequentia: *Perfecta etenim charitas perfecta est sanctitas;* licèt enim charitas, & sanctitas, non sint realiter idem, sunt tamen connexæ, & in communi modo loquendi sæpe unum connexum dicitur esse alterum: sic sæpe dicimus: *Hoc iter fuit ejus mors:* vel: *fuit ejus promotio ad dignitatem.*

786. Ad 2. confir. dist. eodem modo dictum S. Augustini, & neg. cons. de justificatione literaliter, seu formaliter accepta in-

intellectam. S. Augustinus sæpe solet loqui per tropos, & præsertim ità, ut participationem causæ, sive effectum, appellet nomine causæ, vel participati, ùt expresè docet S. Thomas *2. 2. q. 23. a. 2. ad 1.* & addit: *Hic enim modus loquendi consuetus est apud Platonicos, quorum doctrinis imbutus fuit Augustinus: quod quidam non advertentes, ex verbis ejus sumpserunt occasionem errandi.* Sic quoque, quia charitas nostra est participatio charitatis Divinæ, qua DEUS nos diligit, & quæ realiter est DEUS, etiam charitas nostra à S. Augustino. *l. 8. de Trinit. c. 8.* vocatur *DEUS*, ùt *loc. modò cit.* exponit Angelicus.

787. Ob. 3. Actus perfectæ charitatis non est compossibilis cum peccato: ergo est forma ipsi contraria, ipsúmque expellens, consequenter est formaliter justificans. Resp. dist. ant. actus charitatis non est compossibilis cum peccato actuali. conc. ant. cum peccato habituali. subdist. non est compossibilis vi suæ naturæ, & exigentiæ intrinsecæ. neg. ant. vi promissionis Divinæ. conc. ant. & neg. conseq. Nunquam probabunt adversarij, quòd DEUS, si noluisset, perfectæ contritioni promittere remissionem peccati, debuisset facere miraculum contra exigentiam actûs contritionis: imò hoc videtur ab omnibus iis negari, qui negant, creaturam posse per actum contritionis, vel aliud meritum, satisfacere pro peccato.

788. Licèt autem peccatum sit aversio à DEO, & actus charitatis conversio ad eum, non tamen sequitur, quòd iste habeat vim delendi aversionem habitualem, seu offensam; quia ex eo præcisè, quòd sit conversio ad DEUM, non habet actus charitatis tantam bonitatem, quantam malitiam habet offensa, de qua re pluribus agitur *in tract. de incarn.* quin etiam in humanis, offensa paulò gravior, non statim deletur per subsequentem actum dilectionis. Quare, nisi DEUS misericorditer promisisset, quòd, posito tali actu, vellet remittere offensam suam, posset peccatum habituale manere, stante eo actu. Dixi superiùs, actum perfectæ charitatis non esse compossibilem cum peccato actuali; quia utique cum syncero amore DEI super omnia non stat gravis ejusdem offensa: sed hoc haberet etiam amor DEI naturalis, qui tamen certò non expellit peccatum grave habituale.

789. Ob. 4. Amor DEI perfectus supponit fidem de eo, quòd DEUS taliter amantem redamet: ergo est essentialiter connexus cum reciproco amore DEI, adeóque essentialiter incompossibilis cum inimicitia, vel odio DEI: ergo est forma expellens peccatum habituale, & consequenter est justificatio formalis. Resp. cum Haunoldo *l. 2. tr. 3. c. 1. n. 703.* neg. ant. licèt enim defacto debeamus credere, quòd DEUS perfectè amantem redamet; quia id aliunde est revelatum: hoc tamen non exigit amor charitatis perfectæ ex sua natura; modò enim daretur revelatio, de infinita bonitate, & amabilitate DEI, posset quis eum amare super omnia, etsi revelatum non esset, quòd DEUS taliter amantem redamaret. Imò puto, sanctos viros sæpe de hoc non cogitare, & tamen DEUM intensissimè amare; licèt id non semper faciant ex dictis. *n. 746. & seq.*

790. Ob. 5. Amans DEUM experitur, se, ratione hujus ipsius sui actûs, amari à DEO plùs, quàm ipse amet DEUM: ergo experitur, reciprocum amorem DEI amicabilem erga se: ergo hic datur, adeóque actus charitatis non stat cum inimicitia DEI. prob. ant. hic ipse actus, ab homine amante elicitus est donum gratiæ, à DEO collatum homini, ex amore ejusdem hominis: ergo, dum homo experitur, se amare DEUM, hoc ipso experitur, se recipere à DEO donum, ex reciproco hujus amore in se profectum, in quo plus DEUS ipsi dat, quàm ipse DEO offerat (nam actus bonus magis est à DEO, quàm ab homine) atqui conferre alicui donum ex amore, est ei velle bonum, adeóque eum amicabiliter amare: ergo homo amans experitur, se à DEO amicabiliter amari.

791. Resp. dist. ant. Amans DEUM experitur se plus amari à DEO, amore aliquo benevolentiæ. conc. ant. amore amicitiæ. neg. ant. & conf. ad prob. conc. primum enthymema. neg. subsumptum, præsertim quoad secundam partem. & nego quoque ultimam consequentiam. Etiam peccator, dum elicit actum attritionis supernaturalem, idem experitur; nam & hic actus est donum DEI, quod hic ex amore benevolentiæ in hominem confert, quin amor ille DEI erga peccatorem sit amor amicitiæ: sed tantùm amor benevolentiæ, qui tamen amor DEI erga nos æstimabilior est in se, quàm amor noster quicunque erga DEUM.

Unde, si non aliunde haberemus notitiam de eo, quòd DEUS diligentes se diligat amore amicitiæ, certè non possemus ab experientia scire, quòd DEUS elicientes actum charitatis vicissim amicabiliter diligat: imò nec suppositâ illâ notitiâ experimur, saltem non omnino certò, nos ità diligi à DEO; aliàs experiremur omnino certò, nos esse in statum gratiæ restitutos per actum contritionis, quod non est verum; neque enim absque speciali revelatione de hoc omnimodam certitudinem, sed duntaxat aliquam moralem, habere possumus.

792. Ob. 6. Amans DEUM eligit magis conjungi cum DEO, quàm cum omnibus aliis: imò alia omnia præ DEO contemnit, & tradit se perfectè DEO, suámque felicitatem in eo collocat, ut DEUM æternùm laudet, eíque gratuletur &c. ergo, si talis non vicissim amaretur à DEO, atque ad visionem beatificam elevaretur, fieret infelix ex hoc ipso amore: ergo debet DEUS, talem hominem vicissim amicabiliter diligere, sinè qua dilectione ad visionem beatificam non elevaretur. prob. ultima conf. hunc amorem DEI dat ipse DEUS homini; quia est gratia DEI: sed repugnat, ut DEUS homini det amorem DEI, & homo ex hoc fiat infelix: ergo debet DEUS, talem hominem vicissim amicabiliter amare. Hoc argumentum, ùt

rectè

rectè ait Haunoldus *l. 2. tr. 3. n. 708.* prolixitate, & elegantiâ verborum involvit fallaciam: addo: etiam involvit obscuritatem.

793. Resp. in forma. conc. ant. neg. cons. utramque. Inprimis, si homo nunquam esset elevandus ad eam visionem, non esset infelix ratione talis actûs; quia hic eum non impediret, quo minùs ad eam visionem pertingeret. Secundò, saltem nec adversarius dicere potest, hominem fore ratione hujus amoris infelicem, si non statim elevetur ad visionem, modò spem habeat, quòd ad illam aliquando sit elevandus: sed, si DEUS etiam hominem non statim post elicitum actum charitatis amicabiliter amaret, dummodo tamen actus hic esset meritum de congruo visionis (sicùt in peccatore est meritum de congruo gratiæ) jam posset homo concipere spem visionis beatificæ obtinendæ, maximè accedente Divina promissione; licèt hanc promissionem actus hic non exigat; unde non deberet homo esse infelix, si non statim amicabiliter amaretur: adeóque ex hoc capite non debet actus charitatis esse formalis justificatio. Ad prob. conc. præmissis, neg. cons. syllogysmus nullo modo est in forma, ut cuique facilè patet; cùm inferatur in conclusione, quod nullo modo est positum in præmissis. Adde, hoc argumentum rectè retorqueri in actu spei, qui etiam datur à DEO homini: & hic vel maximè fit infelix, si re sperata excidat: sed non ratione actûs spei, vi cujus homo non excidit bono sperato: sed ratione aliorum, qui ipsum impediêrunt à consecutione boni sperati.

794. Ob. 7. Habitus charitatis formaliter justificat: ergo etiam actus charitatis. prob. cons. actus charitatis est nobilior habitu, tum quia actus est finis habitûs, tum quia etiam est vitalis: ergo, si habitus justificat, multò magis justificat actus. Confir. 1. Qui elicit actum charitatis, ope omnipotentiæ extrinsecè applicatæ, sinè habitu, diligit DEUM ùt amicus: ergo vicissim DEUS ipsum diligit ùt amicus. Confir. 2. Si quis peccator eliceret actum charitatis, seu contritionem perfectam, & non reciperet gratiam, ac moreretur, tamen non spoliaretur visione beatifica: ergo formaliter esset justus per ipsum actum charitatis: sed si hic actus in eo casu formaliter justificaret, justificat etiam in aliis casibus; quia est semper ejusdem speciei, & potentiæ: ergo.

795. Resp. 1. om. ant. neg. cons. ad prob. neg. ant. actus est tantùm finis qui habitûs, seu opus ipsius, quod non debet esse nobilius suâ causâ, seu potentiâ. Aliud est, quòd fortè operans, seu utens habitu, qui est finis cui, seu in cujus bonum infunditur habitus, debeat esse nobilior isto: sed hoc non facit ad rem. Quod spectat ad vitalitatem, licèt quoad hanc habitus sit inferior actu, tamen habitus actum excedit; quia est aliquid permanens, & insuper potest causare amorem beatificum, qui nimiùm quantùm excedit amorem in via.

Resp. 2. neg. ant. Infunditur quidem habitus charitatis in justificatione, at non est forma justificans: sicut etiam infunduntur habitus fidei, & spei, qui certò non justificant formaliter; cùm possint manere, & actu maneant in peccatore. Forma justificans est gratia sanctificans, quæ ùt diximus *in tract. de grat. n. 266.* est distincta ab habitu charitatis: quòd etiam tradit S. Thomas. *1. 2. q. 110. a. 3. in corp.* & cum eo plurimi alii, qui omnes, teste Haunoldo. *l. 2. tr. 3. n. 709.* nobiscum negant, habitum charitatis formaliter justificare.

796. Ad 1. confir. neg. ant. attentâ præcisè essentiâ actûs charitatis; nam eliciens actum charitatis sinè habitu, vel etiam eliciens eum cum habitu (si DEUS non misericorditer promisisset actui charitatis gratiam sanctificantem, vel non voluisset, hanc esse connexam cum habitu charitatis) diligeret DEUM, non ùt amicus; quia non haberet proportionem in natura: sed tantùm diligeret ùt benevolus: nec tali amori benevolentiæ necessariò deberet respondere amor amicabilis DEI, præsertim si DEUS priùs sit offensus, ùt hîc ponitur; cum ponatur amans debere justificari, seu à peccato, & injustitia liberari; non enim statim, quando amat offendens, debet vicissim offensus redamare, nisi aliunde offensa tollatur.

Ad 2. confir. neg. ant. cum Tannero *tom. 2. disp. 6. q. 5. dub. 2. n. 47.* saltem, si talis donaretur visione beatifica, id non fieret ob exigentiam actûs charitatis: sed deberet promissio DEI, vel alius favor accedere. In hac quidem providentia non relinquitur actus charitatis sinè gratia, sed hæc statim in eodem instanti infunditur; quia DEUS id promisit: in alia autem providentia posset DEUS, tali homini negare visionem beatificam; nec enim teneretur, eam illi conferre; nam actus charitatis, ab homine elicitus, non posset DEUM obligare. Si autem DEUS etiam pro eo statu vellet, eam visionem tali actui promittere, aut etiam independenter ab omni promissione eam liberaliter conferre, id non fieret ex exigentia actûs charitatis, sed ex gratuita benignitate DEI.

797. Ob. 8. Posset homo post actum charitatis elicitum statim mori, & tunc illi sinè habitu charitatis, aut gratiæ, statim conferri visio beatifica, ex qua mox oriretur amor beatificus: ergo per istum justificaretur: ergo etiam per actum charitatis in via, qui est ejusdem speciei cum amore in patria. Resp. dist. ant. posset tali morienti statim conferri visio, & inde oriri amor, in hac providentia. neg. ant. posset id fieri in alia providentia, & de absoluta DEI potentia. conc. ant. & om. 1. cons. neg. secundam. In hac providentia id fieri non potest; quia in ista providentia elicienti actum charitatis statim confertur gratia habitualis, quæ est unica causa formalis justificationis in hac providentia: & cum hac confertur quoque habitus charitatis, qui dein permanet etiam

am in cœlo, & influit in amorem beatificum.

798. Quòd autem de absoluta DEI potentia possit sinè gratia, & habitu charitatis, statim conferri visio, & ex hac oriri amor beatificus, non quidem apparet implicantia (si aliqua sit, facilior est solutio argumenti objecti) interim tamen non est certum, quòd in eo casu visio, vel amor beatificus, formaliter justificaret: certè Tannerus *tom. 2. disp. 1. q. 3. dub. 3. n. 25.* negat, visionem beatificam esse formalem justificationem, aut incompossibilem cum peccato (quod quidem videtur utcunque posse dici de peccato habituali, at non de actuali.) *& disp. 6. q. 5. dub. 2. n. 46.* idem negat de amore beatifico; hinc superiùs omisi primam conseq.

Sed, licèt omittatur, quòd in alia providentia visio beatifica esset aliqua forma, de se potens, expellere peccatum, & aliquo modo justificare, ideo hæc prærogativa ei esset attribuenda; quia ex genere suo est maxima creaturæ similitudo cum DEO, ùt docemur *1. Joan. 3. v. 2. Similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est*: item est hæreditas filiorum DEI, est revelatio faciei Divinæ, atque admissio intima ad aliquam quasi familiaritatem cum DEO: adeóque saltem naturaliter non potest stare cum inimicitia DEI, sed hoc ipso, quòd DEUS eam conferat, saltem si connaturaliter agere vult, cedit jure suo, si quod habuit, ad inimicitiam.

799. Pariter amor beatificus etiam faciliùs dici potest aliqua justificatio, pro alia providentia, saltem si sumatur reduplicativè ùt beatificus; nam ùt talis supponit essentialiter visionem beatificam, & certitudinem summam de hac non amittenda (aliàs enim non esset beatificus, seu plenè satiativus) sic autem acceptus est intima, & perpetua fruitio DEI, & torrens ille voluptatis, de quo psalmista ait: *psal. 35. v. 9. Torrente voluptatis tuæ potabis eos:* est etiam hæreditas filiorum DEI &c. quæ naturaliter saltem non videntur posse stare cum inimicitia DEI. Potest tamen fors responderi, amorem beatificum ità considèratum, cùm semper supponat visionem, etiam semper supponere justificationem, adeóque tantùm esse justificationem arguitivè talem, saltem quoad actum secundum: quamvis in actu primo sufficientiam ad formaliter justificandum haberet, nisi semper ab alia justificatione præveniretur.

800. Econtra verò actus charitatis in via nullum habet simile prædicatum, ex quo similiter inferatur, eum ex natura sua incompossibilem esse cum peccato habituali, & ex eadem natura sua exigere redamationem amicabilem DEI: imò videtur, ex nostris rationibus positivè probatum esse, quòd ipsi hæc ex natura sua minimè conveniant. Neque etiam amor beatificus reduplicativè sumptus (quidquid sit de eo specificativè tantùm accepto) est ejusdem speciei cum amore in via; quia essentialiter præsupponit visionem beatificam, & ratione hujus ita præsuppositæ, etiam in consideratione Theologica, vel maximè differt ab actu charitatis in via. Finiamus tandem totum de virtutibus Theologicis tractatum illa Ecclesiæ oratione ad DEUM *Dom. 13. post Pentecosten: Da nobis fidei, spei, & charitatis augmentum: &, ut mereamur assequi, quod promittis, fac nos amare, quod præcipis.*

INDEX.

Disputationum, Quæstionum, & Articulorum.

In Tractatu de Virtutibus Theologicis.

DISPUTATIO I.

De Virtutibus Theologicis in genere. Num 2.

QUÆSTIO Unica.

De essentia Virtutum Theologicarum, atque Moralium.

Art. I. Quale sit Objectum formale Virtutis Theologicæ. 3
Art. II. Solvuntur Objectiones. 9
Art. III. An etiam dentur Virtutes Morales infusæ. 21
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 30

DISPUTATIO II.

De Objecto Formali Divinæ Fidei. 32

QUÆSTIO I.

De Infallibilitate DEI.

Art. I. An Fides Divina debeat habere objectum formale infallibile. 33.
Art. II. Solvuntur Objectiones. 41
Art. III. An DEUS possit fallere, vel falli. 52
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 59
Art. V. Solvuntur reliquæ Objectiones. 78
Art. VI. An DEUS possit patrare, vel saltem permittere miracula in testimonium falsitatis. 89
Art. VII. Solvuntur Objectiones. 94

QUÆSTIO II.

De Objecto Formali Fidei Increato.

Art. I. Quodnam sit objectum formale increatum Divinæ Fidei. 103
Art. II. Solvuntur Objectiones. 114

QUÆSTIO III.

De Objecto Formali Fidei Creato.

Art. I. An Revelatio externa sit Objectum Formale Fidei. 127
Art. II. Solvuntur Objectiones. 133
Art. III. An etiam Revelatio privata possit esse Objectum formale fidei. 142
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 147

QUÆSTIO IV.

De Ultimo Fidei Resolutivo.

Art. I Quodnam sit ultimum Resolutivum Fidei Divinæ. 154
Art. II. Solvuntur Objectiones. 162

DISPUTATIO III.

De Applicatione Objecti Formalis Fidei. Num. 175

QUÆSTIO I.

De variis Regulis applicantibus Verbum DEI.

Art. I. An Sacra Biblia sola sufficienter applicent Verbum DEI. 176
Art. II. Solvuntur Objectiones. 186
Art. III. An Traditio sufficienter applicet Verbum DEI. 193
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 198
Art. V. An Spiritus privatus sufficienter applicet Verbum DEI. 207
Art. VI. Solvuntur Objectiones. 212

QUÆSTIO II.

De Ecclesia, & Signis Credibilitatis.

Art. I. An detur aliqua vera Religio, vel Ecclesia in mundo. 218
Art. II. Solvuntur Objectiones. 222
Art. III. An Religio Christiana sit præ aliis credibilis. 224
Art. IV. Aliæ probationes ejusdem conclusionis. 232
Art. V. Ulteriores probationes ejusdem conclusionis. 238
Art. VI. Ultima probatio conclusionis. 246
Art. VII. An Religio Christiana sit præ omnibus aliis credenda. 251
Art. VIII. An inter varias Religiones Christianas liceat pro libitu quamlibet amplecti. 258
Art. IX. An præ omnibus aliis sectis Christianis sola Catholica Religio sit credibilis. 262
Art. X. Ulteriores probationes hujus conclusionis. 269
Art. XI. Solvuntur Objectiones. 277

QUÆSTIO III.

De Ecclesiæ Proprietatibus.

Art. I. An Ecclesia vera debeat esse semper visibilis. 286
Art. II. Quinam sint membra Ecclesiæ. 294
Art. III. An Ecclesia sit infallibilis regula fidei. 306
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 310
Art. V. Quænam Propositio, vel Definitio

Num.

nitio Ecclesiæ sit infallibilis regula credendi. 322
Art. VI. Solvuntur Objectiones. 331
Art. VII. Solvuntur reliquæ Objectiones. 343
Art. VIII. An etiam Definitio Pontificis extra Concilium infallibiliter applicet Verbum DEI. 352
Art. IX. Solvuntur Objectiones. 360
Art. X. An infallibiles sint Definitiones Pontificis ante consensum Ecclesiæ. 372
Art. XI. Solvuntur Objectiones. 379
Art. XII. Ostenditur Pontificis definitionibus male imputari errores. 382
Art. XIII. An Honorius I. lapsus sit in hæresin. 388
Art. XIV. An Pontifex sit infallibilis in quæstionibus facti, & damnationibus propositionum. 393
Art. XV. An legitima sit Appellatio à Pontifice ad Concilium Generale. 403
Art. XVI. Solvuntur Objectiones. 415
Art. XVII. An sit de fide modernum SS. D. Clementem XII. esse verum Summum Pontificem. 421
Art. XVIII. Solvuntur Objectiones. 426
Art. XIX. An Definitio Ecclesiæ sit Verbum DEI stricte dictum. 443
Art. XX. Solvuntur Objectiones. 450

QUÆSTIO IV.

De Actibus Præviis ad Fidem.

Art. I. An actum fidei præcedere possit, vel debeat evidentia in attestante. 459
Art. II. Solvuntur Objectiones contra 1. conclusionem. 464
Art. III. Solvuntur Objectiones contra reliquas conclusiones. 471
Art. IV. Quale judicium credibilitatis præcedere debeat actum fidei. 487
Art. V. Solvuntur Objectiones. 505
Art. VI. Solvuntur reliquæ Objectiones. 516
Art. VII. Quid sit Pia Affectio, & an sit necessaria. 526

DISPUTATIO IV.

De Objecto Materiali Fidei. 531

QUÆSTIO I.

De Objecto Materiali Fidei in Genere.

Art. I. An, & quæ implicitè revelata sint objectum materiale fidei. 532
Art. II. Solvuntur Objectiones. 560
Art. III. An fides sit discursiva. 581

QUÆSTIO II.

De Objectis Materialibus Fidei in Specie.

Art. I. Quæ sint credenda necessitate medii, vel præcepti. 595
Art. II. Solvuntur Objectiones. 613
Art. III. Solvuntur reliquæ Objectiones. 629

QUÆSTIO III.

De Externa Confessione Fidei.

Art. I. An, & quando necessaria sit confessio externa fidei. 635
Art. II. Solvuntur Objectiones. 649

DISPUTATIO V.

De Proprietatibus Actûs Fidei. 657

QUÆSTIO I.

De Certitudine Actûs fidei.

Art. I. An, & quàm certus sit actus Fidei. 658
Art. II. Solvuntur Objectiones. 666

QUÆSTIO II.

De Supernaturalitate Actûs Fidei.

Art. I. An habitus, & actus fidei, itémque prævia Pia Affectio, & alia ad fidem requisita, sint supernaturalia. 676
Art. II. Solvuntur Objectiones. 689
Art. III. Quomodo Habitus Fidei se habeat ad Gratiam sanctificantem. 701
Art. IV. Solvuntur Objectiones. 705

QUÆSTIO III.

De Subjecto Habitûs Fidei.

Art. I. In quibus subjectis detur habitus fidei, spei, & Charitatis. 709
Art. II. Solvuntur Objectiones. 720

DISPUTATIO VI.

De Spe, & Charitate Theologica, 722

QUÆSTIO I.

De Objecto Materiali, & Formali, ac Proprietatibus Spei.

Art. I. Quid sit Spes, & quàm certa: quódque objectum materiale, & formale ejusdem. 723
Art. II. Solvuntur Objectiones. 734

QUÆSTIO II.

De Objecto Materiali, & Formali, ac Proprietatibus Charitatis.

Art. I. Quid sit Charitas, & quod ejus Objectum materiale, & Formale, & an detur Amicitia inter DEUM, & hominem. 745
Art. II. Solvuntur Objectiones. 755
Art. III. An habitus Charitatis augeatur etiam per actus remissos. 766
Art. IV. An Actus Charitatis formaliter justificet. 775
Art. V. Solvuntur Objectiones. 783

UNIVERSITÄTS
BIBLIOTHEK
PADERBORN